

R.12045

C. PLINII SECVNDI

N A T V R A L I S
H I S T O R I A E

LIBRI. TRIGINTA SEPTEM.

Nunc demum ex Aldinis archetypis pristino suo nitore
accuratè restituti: Affixa suis locis Sigismundi
Gelenij oculatissimi viri castigatione.

Qua ex ipsa egregiè cognita vera Lectione, vitiatum
quod erat pellitur.

His accessit traditarum à Plinio rerum Index locupletissimus.

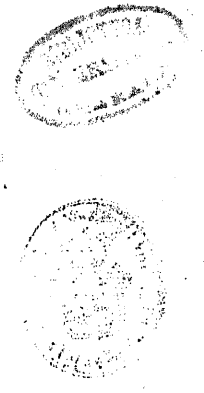

VENETIIS,
APVD HIERONYMVM SCOTVM.
M D LXXI.

2 400 40 MADE IN SPAIN

Handwritten notes in the bottom left corner, including a signature and some illegible text.

R.12045

C. PLINII SECVNDI

N A T V R A L I S
H I S T O R I A E

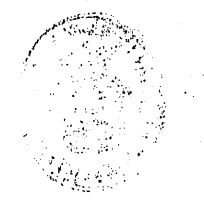
LIBRI. TRIGINTA SEPTEM.

Nunc demum ex Aldinis archetypis pristino suo nitore
accuratè restituti: Affixa suis locis Sigismundi
Gelenij oculatissimi viri castigatione.

Qua ex ipsa egregiè cognita vera Lectione, vitiatum
quod erat pellitur.

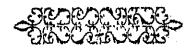
His accessit traditarum à Plinio rerum Index locupletissimus.

VENETIIS,
APVD HIERONYMVM SCOTVM.
M D LXXI.

C A I V S P L I N I V S
CAECILIVS MARCO SVO S.

ER GRATVM est mihi quòd tam diligentèr libros auunculi mei lectitas, vt habere omnes velis, quærasq; qui sint. Fungar indicis partibus, atq; etiam quò sint ordine scripti, notum tibi faciam. Est enim hæc quoq; studiosis non iniucunda cognitio. De iaculatione equestri vnus. Hunc cum præfectus alæ militaret, pari ingenio curaq; composuit. De vita Q. Pomponij Secundi duò, à quo singulariter amatus, hoc memoriæ amici quasi debitum munus exoluit. Bellorum Germaniæ viginti, quibus omnia quæ cum Germanis gessimus bella collegit. Inchoauit enim in Germania militaret, somnio monitus. Adstitit enim ei quiescenti Drusi Neronis effigies, qui Germaniæ latissime victor ibi periijt. Commendabat memoriæ suam, orabatq; vt se ab iniuria obliuionis affereret. Studiosi tres, in sex volumina propter amplitudinem diuisi, quibus oratorem ab incunabulis instituit & perficit. Dubij sermonis octo scripsit sub Nerone nouissimis annis, cum omne studiorum genus paulo liberius & erectius, periculosum seruitus fecisset. A fine Aufidij Bassi xxxij Nature historiarum xxxvij, opus diffusum, eruditum, nec minus varium quàm ipsa natura. Miraris quòd tot volumina, multaq; in ijs tam scrupulosa, homo occupatus absoluerit? Magis miraberis, si scieris illum aliquandiu causas actitasse, decessisse anno vj. & l. medium tempus distentum impeditumq; qua officijs maximis, qua amicitia principū egisse. Sed erat acre ingenium, incredibile studium, summa vigilantia. Lucubrare à Vulcanalibus incipiebat, non auspicandi causa, sed studendi statim à nocte multa: hyeme vero ab hora septima, vel cum tardissime, octaua, sæpe sexta. Erat sanè somni parcissimi, nōnunquam etiam inter ipsa studia instantis, & deferentis. Ante lucem ibat ad Vespasianum Imperatorem: nam ille quoq; noctibus utebatur: inde ad delegatū sibi officium. Reuersus domum, quod reliquum temporis, studijs reddebat. Post cibum sæpe, quem interdū leuem & facilem veterum more sumebat, estate, si quid ocij, iacebat in sole, liber legebatur, adnotabat excerpebatq;. Nihil enim vnquam legit, quod nō excerperet. Dicere etiam solebat, nullū esse librum tam malum, vt nō aliqua ex parte prodesset. Post solem plerunq; frigida lauabatur. Deinde gustabat, dormiebatq; minimū. Mox quasi alio die studebat in cœne tempus. Super hanc liber legebatur, adnotabatur, & quidem cursim. Memini quendam ex amicis, cum lector quædā pronunciaisset perperam, reuocasse, & repeti coegisse. Huic auunculū meum dixisse: intellexeras nempe. quum ille annuisset. Ergo reuocabas? decē amplius versus hac tua iuterpellatione perdidimus. Tanta erat parsimonia temporis. Surgebat estate à cœna luce, hyeme intra primam noctis, sed tanquā aliqua lege cogente. Hęc inter medios labores, vrbisq; fremitum. In secessu solū balinei tempus studijs eximebatur. Cum dico balinei, de interioribus loquor. Nam dum distringitur tergitorq;, audiebat aliquid, aut dicebat. In itinere quasi solutus ceteris curis, huic vni vacabat. Ad latus notarius cū libro & pugillaribus, cuius manus hyeme manicis muniebatur, vt ne cœli quidē asperitas vllū studijs tempus eriperet. Qua ex causa Romę quoq; sella vehebatur. Repeto me correptū ab eo, cum ambularem. Poteras, inquit, has horas non perdere. Perire. n. omne tempus arbitrabatur, quòd studijs non impartiretur. Hac intentione tot ista volumina peregit, electorumq; commentarios clx. mihi reliquit, opisthographos quidem, & minutissime scriptos: qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipse, potuisse se cum procuraret in Hispania, vendere hos cōmentarios Largio Licinio cccc. milibus nummum, & tunc aliquanto pauciores erant. Nonne videtur tibi recordanti quantū legerit, quantum scripserit, nec in officijs vllis, nec in amicitia principū fuisse? Rursus cum audis quid studijs laboris impendit, nec scripsisse satis, nec legisse? Quid est. n. quod non aut illę occupationes impedire, aut hęc instantia non possit efficere? Itaq; soleo ridere cum me quidā studiosum vocant, qui si compareret illi, sum desidiosissimus. Ego autem tantum, quem partim publica, partim amicorū officia distringunt? Quis ex istis, qui tota vita literis assident, collatus illi, non quasi somno & inertię deditus erubescat? Extendi epistolā, quamuis hoc solū quod requirebas scribere destinassem, quos scilicet libros reliquisset. Confido tamen hęc quoq; tibi nō minus grata, quàm ipsos libros futura, quę te non tantum ad legēdos eos, verum etiā ad simile aliquid elaborandū possunt emulationis stimulis excitare. Val.

variorum
a via n
n. sed a
s. r. fer
aliqua
a. cum
multiplicat
in quod
cu. a. l. e.
part. seq
a. n. n.
est.

CAIUS PLINIUS TACITO SVO S.

ERIS vt tibi auunculi mei exitū scribam, quo verius tradere posteris possis. Gratias ago. Nam video morti eius, si celebretur à te, immortalem gloriam esse propositam. Quamuis enim pulcherrimarum clade terrarum, vt populi, vt vrbes, memorabili casu quasi semper victurus occiderit, quamuis ipse plurima scripserit, plura tamen perpetuitati eius scriptorum tuorum aeternitas addet. Equidem beatos puto, quibus deorum munere datum est, aut facere scribenda, aut scribere legenda: beatissimos vero, quibus vtrunque. Horum in numero auunculus meus & suis libris & tuis erit. Quo libentius suscipio, depono etiā quod iniungis. Erat Miseni, classemq; imperio praesens regebat. Cal. Nouemb. hora ferè septima, mater mea indicat ei apparere nubem inuisitata & magnitudine, & specie. Surgit ille, vt è sole solebat, frigida gustata: iacens enim studebat. Poposcit soleas, ascendit locum, ex quo maxime miraculum illud conspici poterat. Nubes, incertum procul intuitibus ex quo monte, Vesuium fuisse postea cognitū est, oriebatur: cuius similitudinem & formam non alia magis arbor, quàm pinus expresserit. Nam longissimo velut trunco effata in altum, quibusdā ramis diffundebatur. Credo quia recenti spiritu euecta, dein senescens te eo desinita, aut etiam ponderè suo victa, in latitudinem vaneſcebat, cādidā interdum, interdum fordida & maculosa, prout terram cineremve sustulerat. Magnum id propiusq; noscendum, vt eruditissimo viro, visum est. Iubet liburnicam aptari, mihi si venire vna vellem facit copiam. Respondi, studere me malle: & fortè ipse quod scribere dederat. Egrediebatur domo, accepit codicillos Retinē classarij imminente periculo exterriti: nam villa ea subiacebat, nec vlla nisi nauibus fuga, vt se tanto discrimini eriperet orabat. Vertit ille consilium, & quod studioſo animo inchoauerat, obit maximo. Deducit quadrimemes, ascendit ipse, non Retinē modo, sed multis (erat. n. frequens amenitas ore) laturus auxilium: properat illuc vnde alij territi fugiunt, rectumq; cursum, rectaq; gubernacula in periculū tenet, adeo solutus metu, vt omnes illius mali motus, omnes figuras, vt deprehenderat oculis, dictaret enotaretq; . Iam nauibus cinis inciderat: quo propius accederet calidior & densior: iam pumices etiam, nigriq; & ambufi & fracti igne lapides: iam vadum subitum, ruinaq; montis littora obstantia. Cunctatus paulū, an retro flecteret, mox gubernatori vt faceret monenti: Fortes, inquit, fortuna iuuat: Pomponianū pete. Stabijs erat: perueneratq; sinu medio. Nam sensum circumactis curatisq; litoribus mare infunditur. Ibi quanquā nondū periculo appropinquante, conspicio tamen, & cum crederet proximo, sarcinas contulerat in naues, certus fugē, si contrarius ventus refudisset. Quo tunc auunculus meus secundissimo inuectus, cōplectitur trepidantem, consolatur, hortatur: vtq; timorem eius sua securitate leniret, deferri se in balineū iubet: lotus ac cubat, coenat, atq; hilaris, aut (quod æque magnū est) similis hilari. Interim è Vesuio monte pluribus locis latissime flammę atq; incendia relucebant, quorū fulgor & claritas tenebras noctis excipiebat. Ille agrestium trepidatione igni relictas defertatq; villas per solitudinem ardere, in remediū formidinis dictabat. Tum se quieti dedit, & quieuit verissimo equidē somno. Nam meatus animę, qui illi propter amplitudinem corporis grauior & sonantior erat, ab ijs qui limini obuersabatur, audiebatur. Sed area, ex qua dicta adibat, ita iam cinere mixtisq; pumicibus oppleta surrexerat, vt si longior in cubiculo mora esset, exitus negaretur. Excitatus procedit, seq; Pomponiano, ceterisq; qui peruigilarant reddit: in cōmune consultant, intra tacta ne subsistant, an in aperto vagētur: nam crebris vastisque tremoribus tecta nutabant, & quasi emota sedibus suis, nunc huc, nunc illuc abire aut referri videbantur. Sub dio rursus, quanquā leuium exesorumq; pumicū casus metuebatur, quod tamen malorū collatio elegit. Et apud illū quidem ratio rationem, apud alios timorem timor vicit. Ceruicalia capitibus imposita linteis cōstringunt. Id munimentū aduersus incidentia fuit. Iam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior densiorq;, quam tamen faces multę variaq; lumina soluebant. Placuit egredi in littus, & ex proximo aspiciere, quid iam mare admitteret, quod adhuc vastū & aduersum permanebat. Ibi super abiectū linteum recubans sedit, atq; iterū frigidā poposcit, haustiq; deinde flammę, flammarumq; prænunciis odor sulphuris alios in fugā vertunt, excitant illum, qui innixus seruis duobus assurrexit, & statim concidit (vt ego coniecto) crassiore caligine spiritu obstructo, clausoq; stomacho, qui illi natura inualidus, & angustus, & frequenter intus estuans erat. Vbi dies redditus, is ab eo quē nouissime viderat tertius, corpus inuentū integrū, illeſum, opertūq; vt fuerat indutus: Habitus corporis quiescenti quàm defuncto similior. Interim Miseni ego, & mater. Sed nihil ad historiā. Nec tu aliud quàm de exitu eius scire voluisti: sinē ergo faciā. Vnū adiciā: omnia me, quibus interfuerim, queq; statim cū maxime vera memorantur, audierā, perſecutū. Tu potissima excerpes. Aliud est enim epistolā, aliud historiā, aliud amico, aliud omnibus scribere. Val-

CAII PLINII SECVNDI
NATVRALES HISTORIAE
LIBER PRIMVS.

P R A E F A T I O.

C. PLINIUS SECVNDVS VESPASIANO SVO S.

IBROS naturalis historiae nouitium Camenis Quiritium tuorum opus natum apud me proxima futura, licentiore epistola narrare constitui tibi iucundissime Imperator (sit enim haec tui praefatio verissima, dum maximi consensit in patre.) Nanque tu solebas meas esse aliquid putare nugas, vt obiter emolliam Catullum conterraneum meum. Agnoscis & hoc castrense verbum. Ille enim, vt scis, permutatis prioribus syllabis duriusculum se fecit, quàm volebat existimari à Veraniolis suis & Fabullis. Simul vt hac mea petulantia fiat, quod proxime non fieri questus es in alia procaci epistola nostra, vt in quādam acta exeat, sciantq; omnes quā ex aequo tecum viuat imperium. Triumphalis & censorius tu, sextumq; consul, ac tribunitia potestatis particeps: Et quod his nobilius fecisti, dum illud patri pariter & equeſtri ordini praestas, praesectus pratorio eius, omniaq; hac Reipublice. Et nobis quidem qualis in castrensi contubernio? Nec quicquam mutauit in te fortune amplitudo in ijs, nisi vt prodesse tantundem posses vt velles. Itaque cum ceteris in venerationem tui pateant omnia illa, nobis ad colendum te familiaris audacia sola superest. Hanc igitur tibi imputabis, & in nostra culpa tibi ignosces. Perſicini faciem, nec tamen profeci: quando alia via occurris, ingens, & longius etiam submoues ingenij fascibus. Fulgurat in nullo vnquam verus dicta vis eloquentiae, tribuniciae potestatis facultia. Quanto tu ore patris laudes tonas? quanto fratris amas? quanto in poetica es? O magna fecunditas animi: quemadmodum fratrem queq; imitaueris excogitasti. Sed haec quis posset intrepidus aestimare subitum ingenij tui iudicium, praesertim laesitum? Neq; enim similis est conditio publicantium, & nominatim tibi dicantium. Tum possem dicere, quid ista legis imperator? Humili vulgo scripta sunt, agricolarum, opificum turba, deniq; studiorum ociosis: quid te iudicem facis? Cum hanc operam condicerem, non eras in hoc albo. Maiorem te sciebam, quàm vt descensurum hac putarem. Praeterea est quaedam publicae etiam eruditorum reiectio. Vt illa & M. Tullius, extra omnem ingenij aleam positus, & quod miremur per aduocatum defenditur. Haec doctissimum Perſum legere nolo, Latium Decimum volo. Quod si hoc Lucilius, qui primus condidit styli nasum, dicendum sibi putauit: si Cicero mutuandum, praesertim cum de republica scriberet: quanto nos caufatius ab aliquo iudice defendimur? Sed haec ego mihi nunc patrocinia ademi nuncupatione. Quam plurimum intereſt, fortiatu aliquis iudicem, an eligat: multumque apparatus intereſt apud inuitatum hostitem & oblatum. Cum apud Catonem illum ambitus hostem, & repulſis tanquam honoribus indeptis gaudentem, singi antibus comitijs pecunias deponeret candidati, hoc se facere pro innocetia (quod in rebus humanis summum esset) profitebantur: inde illa nobilis M. Ciceronis suspiratio: O te felicem M. Porti, à quo rem improbam petere nemo audeat. Cum tribunos appellaret L. Scipio Asiaticus, inter quos erat Gracchus, hoc attestabatur, vel inimico iudici se approbari posse. Adeo summum quisq; cause suę iudicem facit, quemcumq; eligit, vnde prouocatio appellatur. Te quidem in excelſissimo humani generis fastigio positū, summa eloquentia, summa eruditione praeditum, religioſe adiri etiam à salutantibus scio. Et ideo immensa praeter ceteras subit cura, vt quae tibi dicantur, condigna sint. Verum & dijs laete rustici multaq; gentes supplicant, & mola tantum salsa litant, qui non habent iura. Nec vlli sunt vitio deos colere, quoquo modo posset. Nea quidem temeritati accessit hoc quoq;, quod lenioris opera hos tibi dedicauit libellos. Nam nec ingenij sunt capaces, quod alioquin nobis perquam mediocre erat: nec admittunt excessus aut orationes, sermones ve, aut casus mirabiles, vel euentus varios, non alia incunda dictū, aut legentibus blanda. Sterili materia rerum natura, hoc est, vita narratur, & haec forsissima sui parte, vt plurimarum rerum aut rusticis vocabulis aut externis, imo barbaris, etiam cum honoris praefatione ponendis. Praeterea iter est, non trita auctoribus via, nec qua peregrinari animus expetat. Nemo apud nos qui idem tentauerit, nemo apud Graecos qui vnus omnia ea traſtauerit. Magna pars, studiorum amenitates querimus. Quae vero traſtata ab alijs dicuntur immense subtilitatis, obſcure rerum tenebris premuntur. Iam omnia attingenda, quae Graeci τὸ ἐγγυδὸς ποιεῖσθαι vocant, & tamen ignota aut incerta ingenij facta. Alia vero ita multis prodita, vt in fastidium sint adducta. Res ardua, vetustis nouitatem dante, nouis auctoritatem, obſoleſcit nitorem, obſcure lucem, fastiditis gratiam, dubijs fidem, omnibus vero naturam, & naturae suae omnia. Itaque etiam non affectus, voluisse, abunde pulchrum atq; magnificum est. Equidem ita sentio, peccatiorem in studijs causam coruam esse, qui difficultatibus victis, vilitatem iuuantū praetulerunt gratia placendi idq; iam & in alijs operibus ipse feci. & proficior mirari me T. Liliam, auctorem celeberrimum, in historiarum suarum, quas repetit ab origine vrbis, quodam volumine sic orsum: Iam sibi satis gloriae questum, & potuisse se desinere, ni animus iniquus pascetur opere. Proſo illo enim populi gentium victoris, & Romani nominis glorie, non sua composuisse illa decuit. Maius me-

ritum esset, operis amore, non animi causa perseverasse: & hoc populo Romano præstitisse, non sibi. Viginti milia rerum dignarum cura, (quoniam ut ait Domitius Piso, ibesuros oportet esse, non libros) ex lectioe voluminum circiter duum milium, quorum pauca admodum studiosi attingunt propter secretum materia, ex exquisitis autoribus centum, inclusimus triginta sex voluminibus, adiectis rebus plurimis, quas aut ignoraverant priores, aut postea inuenerat vita. Nec dubitamus multa esse quæ nos præterierint. Homines enim sumus, & occupati officijs: successibusque temporibus ista curamus, id est, nocturnis, ne quid vestris putetis cessatum horis. Dies vobis impendimus. Cum somno valetudinem computamus: vel hoc solo premio contenti, quod dum ista (ut ait M. Varro) musinamur, pluribus horis viuimus. Profectio enim vita vigilia est. Quibus de causis atque difficultatibus nihil auso promittere, hoc ipsum tu præstas quod ad te scribimus. Nec fiducia operis hæc est, sed indicatura. Multa valde pretiosa ideo videntur, quia sunt templis dicata. Nos quidem omnes, patrem, cæstratremque diximus opere iusto, temporum nostrorum historiam orsi à sine Aufidij Bassi. Vbi sit ea queres, iam pridem per acta sancitur. Et alioquin statutum erat hæredi mandare, ne quid ambitioni dedisse vita iudicaretur. Proinde occupantibus locum faueo & posteris, quos scio nobiscum decertaturos, sicut ipsi fecimus cum prioribus. Argumentum huius stomachi mei habebis, quod in his voluminibus autorum nomina prætexui. Est enim benignum (ut arbitror) & plenum ingenui pudoris, sateri per quos profeceris, non ut plerique ex ijs quos attingi fecerunt. Scito enim conferentem me auctores, ac præhendisse à iuratisimis & proximis veteres transcriptos ad verbum, neque nominatos, non illa Virgiliana virtute ut certarent, non Ciceroniana simplicitate, qui in libris de Republica, Platonis se comitem profiteatur: in consolatione filie, Crantorem, inquit, sequor: item Panætium de officijs. Quæ volumina eius ediscenda, non modo in manibus habenda quotidie, nosti. Obnoxij profecto animi, & infelicis ingenij est, deprehendi in furto male quam mutuum reddere, cum præsertim fors fiat ex usura. Inscriptiois apud Græcos mira felicitas, κελος inscribere, quod volebant intelligi fauam. Alij κελος ἀμυλαθελος, ut vel lactis gallinæ sperare possis in volumine haustum. Iam, ἰαμυος, πτω δεικτα, ἐρχεσθαι, λειμυον, πτωκιδιων, inscriptiones propter quas tradimonium deserui possit. At cum intraveris, dii deaque, quam nihil in medio inuenies. Nostri crassiores. Antiquitatum, Exemplorum, Artiumque quam fecerunt. Lucubrationem puto, qui Antias cuius erat & vocabatur, Valerius primus asserit. Varro in satyris suis Sesculicem & Flexibulas. Apud Græcos defuit nugari Diodorus, & βιβλιοθηκων historiam suam inscripsit. Apion quidem grammaticus, hic quem Tiberius Cæsar cymbalum mundi vocabat, quum publica fama tympanum potius videri posset, immortalitate donari à se scripsit, ad quos aliqua componebat. Me vero non penitet nullum festiuorem excogitasse titulum. Et ne in totum videar Græcos insectari, ex illis nos velim intelligi pingendi fingendique conditoribus, quos in libellis his inuenies, & illa quoque quæ mirando non satiamur, pendenti titulo inscripsisse: Vt Appelles faciebat, aut Polyclethus: tanquam inchoata semper arte & imperfecta, ut contra iudiciorum varietates superesset artificij regressus ad veritatem, velut emendaturo quicquid desideretur, si non esset interceptus. Quare plenum recundie illud est, quod omnia opera tanquam nouissima inscripserit, & tanquam singulis fato adempti. Tria non amplius, ut opinor, absolute quæ traduntur inscripta, ille fecit, quæ suis locis reddam: quo apparuit, summam artis securitatem auctori placuisse, & ob id magna inuidia fuisse omnia ea. Ego plane meis adhuc posse multa confiteor: nec ijs solis, sed & omnibus quæ edidi: ut obiter caueam istos Homeromastigas. Ita enim reuoluerim, quoniam audio & Stoicos, & dialecticos, Epicureos quoque (nam de grammaticis semper expectaui) parturire aduersus libellos, quos de grammatica edidi, & subinde abortus facere iam decem annis, cum etiam celerius elephantum pariant: Ceu vero nesciam aduersus Theophrastum, hominem in eloquentia tantum, ut nomen diuinum inde inuenerit, scripsisse etiam feminam, & prouerbum inde natum, suspendio arborem eligendi. Non queo mihi temperare, quominus ad hoc pertinentia ipsa Censorij Catonis verba ponam, ut inde appareat, etiam Catoni de militari disciplina commentanti, qui sub Africano, imo vero & sub Annibale didicisset militare, & ne Africanum quidem ferre potuisset, qui imperator triumphum reportasset, paratos fuisse istos qui obretractatione aliena scientia famam sibi aucupantur. Quid enim ait in eo volumine? Scio ego quæ scripta sunt, si palam proferantur, multos fore qui vitiligent: sed ij potissimum, qui vera laudis expertes sunt. Eorum ego orationes sino præterfluere. Nec Plancus ille pido, cum diceretur Asinius Pollio orationes in eum parare, quæ ab ipso aut liberis post mortem Planci ederentur, ne respondere posset: Cum mortuis non nisi laruas luctuari. Quo dicto sic repercutit illas, ut apud eruditos nihil impudentius indicetur. Ergo securi etiam contra vitiligatores, quos Cato eleganter ex vitijs & litigatoribus composuit: quid enim illi, aliud quam litigant, aut literam querunt? exequemur reliqua propositi. Quia occupationibus tuis publico bono parcendum erat, quid singulis continetur libris huic epistola subianxi: summamque cura, ne perlogendos eos haberes, operam dedi. Tu per hoc & alijs præstabis ne perlegant: sed ut quisque desiderauerit aliquid, id tantum querat, & sciat quo loco inueniat. Hoc ante me fecit in literis Valerius Soranus in libris quos ἐπιτομῶν inscripsit. Vale.

C. PLINII

C. PLINII SECVNDI

Naturalis Historiæ Elenchos Librorum omnium

triginta septem Liber vnus qui Primus.

Summatim hæc insunt libris singulis.

R I M O, præfatio operis ad Titum Vespasianum Cæsarem. Item autorum nomina, ex quibus desumpta ea quæ persequitur libris sex & triginta, capita rerum singularum attingens. Libros

Secundo de mundo, & elementis, & sideribus. Mundum

Tertio primus & secundus Europæ sinus. Hac tenus

Quarto tertius Europæ sinus. Tertius

Quinto describitur Africa. Africam

Sexto Asia descriptio continetur. Pontus

Septimo de homine, & rebus ab homine inuentis. Mundus

Octauo terrestrium animalium genera. Ad reliqua

Nono aquatilia. Animalium

Decimo volucrum genera. Sequitur

Vndecimo insecta animalia. Restant

Duodecimo plantæ odoratorum. Animalium

Decimotertio plantæ arborum peregrinarum. Hac tenus

Decimoquarto plantæ vitium. Externæ

Dicimoquinto plantæ arborum frugiferarum. Oleam

Decimosexto plantæ arborum syluestrium. Pontiferas

Decimo septimo plantæ satiarum: Natura

Decimo octauo natura frugum & cerealium, ac studia agricolatoris. Sequitur

Decimonono linum, spartum, & hortensia. Siderum

Vigesimo quæ cibis & medicinæ in plantis satius conueniant. Maximum

Vigesimo primo flores & coronamenta. In hortis

Vigesimo secundo coronæ & medicinæ ex herbis. Compleffe.

Vigesimo tertio medicinæ ex vino & arboribus vrbanis. Peracta

Vigesimo quarto medicinæ ex arboribus syluestribus. Ne sylvæ

Vigesimo quinto medicinæ herbarum sponte nascentium. Ipsa quæ

Vigesimo sexto noui morbi, & medicinæ quarundam herbarum per morbos. Senfit

Vigesimo septimo herbæ aliæ quædam & medicinæ. Crescit

Vigesimo octauo medicinæ ex homine & animalibus magnis. Dictæ erant

Vigesimo nono de medicinæ autoribus, & medicinæ ex reliquis animalibus. Natura

Trigesimo magia, & medicinæ quædam per membra. Magica

Trigesimo primo medicinæ ex aquatilibus. Aquatilibus.

Trigesimo secundo reliqua ex aquatilibus. Ventum

Trigesimo tertio metalla auri & argenti. Metalla

Trigesimo quarto metalla æris & plumbi, & artifices præparantia. Proxime

Trigesimo quinto pictura, coloresque & pictores. Metallorum

Trigesimo sexto marmora & lapides. Lapidum

Trigesimo septimo gemmæ. Vnital

Libro secundo continetur de mundo, & cælestibus, & terrestribus, & aeris.

Cap. 1. An finitus sit mundus & an vnus. fol. 1.

Cap. 2. De forma eius. ibidem

Cap. 3. De motu eius. ibidem

Cap. 4. Cur mundus dicatur. ibidem

Cap. 5. De quatuor elementis. ibidem

Cap. 6. De septem planetis. ibidem

Cap. 7. De deo. ibidem

Cap. 8. De natura siderum errantium, & eorum ambitu. 3

Cap. 9. De natura lunæ. 3

Cap. 10. De defectu solis & lunæ, & de nocte. ibidem

Cap. 11. Desiderum magnitudine. 4

Cap. 12. Quæ quis inuenerit in obseruatione cælestium. ibidem

Cap. 13. De defectibus. ibidem

Cap. 14. De lunæ motu. ibidem

Cap. 15. Errantium motus & luminum Canonica. ibidem

Cap. 16. Quæ eadem alias altiora, alias inferiora videntur. 5

Cap. 17. Catholica siderum errantium. ibidem

Cap. 18. Quæ ratio colorum eorum mutet. 6

Cap. 19. Solis motus, & dierum inæqualitatis ratio. ibidem

Cap. 20. Quare Ioui fulmina assignentur. ibidem

Cap. 21. Intervalsa siderum. ibidem

Cap. 22. De siderum musica. ibidem

Cap. 23. De mundi geometria. ibidem

Cap. 24. De repentinis sideribus. ibidem

Cap. 25. De cometis & cælestibus prodigijs, natura & situ, & generibus eorum. ibidem

Cap. 26. Hipparchea de sideribus, per exempla historiarum, faces, lampades, trabes, bolides, & chasma cæli. 7

Cap. 27. De cæli coloribus. ibidem

Cap. 28. De flamma cæli. ibidem

Cap. 29. De coronis cælestibus. ibidem

Cap. 30. De circulis repentinis. ibidem

Cap. 31. Plures soles. 8

Cap. 32. Plures lunæ. 8

Cap. 33. Dierum lux nocte. ibidem

Cap. 34. Clypei ardentis. ibidem

Cap. 35. Ostentum cæli. ibidem

Cap. 36. De discursu stellarum. ibidem

Cap. 37. De stellis castoribus. ibidem

Cap. 38. De acre. ibidem

Cap. 39. De statis tempestatibus. ibidem

Cap. 40. De vi caniculæ. ibidem

Cap. 41. Sidera in alijs signorum partibus & temporibus alias influere. ibidem

Cap. 42. Imbrium, ventorum, & nubium causa. 9

Cap. 43. De tonitruis & fulguribus. ibidem

Cap. 44. Quæ ratio e echo reddatur. ibidem

Cap. 45.

C. Plinij naturalis Historiæ

Cap. 45. De ventis iterum .	ibidem	Cap. 108. Terræ vniuersæ mensura, longitudo & latitudo.	20
Cap. 46. Naturæ & obseruationes ventorum.	ibidem	Cap. 109. Harmonica mundi ratio.	ibidem
Cap. 47. Ventorum genera.	ibidem	Summa res, & historiæ, & obseruationes.	ccccxvi.
Cap. 48. De repentinis flatibus.	10	Ex autoribus.	
Cap. 49. Alia prodigiola genera tempestatum.	ibidem	M. Varrone, Sulpitio Gallo, Tiberio Cæsare Imperatore, Q. Tuberone, Tullio Tirone, L. Pisone, T. Liuio, Cor. Nepote, Statio Sebofo, Cælio Antipatro, Fabiano, Antiate, Mutiano, Cecina, qui de Hetrusca disciplina scripsit, Tarquitio, L. Aquila, qui item, Sergio Plauto.	
Cap. 50. Quibus in terris fulmina non cadant.	11	Externis.	
Cap. 51. Fulgurum genera & miracula.	ibidem	Hipparcho, Timarcho, Sofigene, Petosiri, Necepsio, Pythagorico Posidonio, Casimadro, Epigene Ggnomnico, Euclide, Cerano Philosopho, Eudoxo, Democrito, Critodemo, Trasillo, Serapione, Dicaarcho, Archimede, Onescrito, Eratosthene, Pythea, Herodoto, Aristotele, Ctesia, Artemidoro Ephesio, Isidoro Characeno, Theopompo.	
Cap. 52. De obseruationibus.	ibidem	Libro 3. continetur situs, gentes, maria, oppida, portus, montes, flumina, mensuræ, populi qui sunt aut fuerunt.	
Cap. 53. De fulminibus euocandis.	ibidem	Cap. 1. De Europa.	21
Cap. 54. Catholica fulgurum.	ibidem	Cap. 2. Bæticæ longitudo & latitudo.	22
Cap. 55. Quæ non feriantur fulmine.	ibidem	Cap. 3. Hispania citerior.	ibidem
Cap. 56. De prodigiis pluuijs, lacte, sanguine, carne, ferro, lana, lateribus coctis.	12	Cap. 4. Narbonensis prouincia.	23
Cap. 57. De crepitu armorum & tubarum de cælo auditio.	ibidem	Cap. 5. Italia, Tiberis, Roma, Campania.	ibidem
Cap. 58. De lapidibus à cælo cadentibus.	ibidem	Cap. 6. De Corsica.	26
Cap. 59. De arcu cælesti.	ibidem	Cap. 7. De Sardinia.	ibidem
Cap. 60. De grandine, niue, pruina, nebula, rore.	ibidem	Cap. 8. De Sicilia.	ibidem
Cap. 61. De nubium imaginibus.	ibidem	Cap. 9. De Lipara.	27
Cap. 62. De proprietatibus cæli in locis.	ibidem	Cap. 10. De Locris Italiæ fronte.	ibidem
Cap. 63. De natura terræ.	ibidem	Cap. 11. Secundus Europæ sinus.	ibidem
Cap. 64. De forma terræ.	13	Cap. 12. Regio Italiæ quarta.	ibidem
Cap. 65. De antipodibus & aquæ rotunditate.	ibidem	Cap. 13. Quinta regio.	28
Cap. 66. Quomodo aqua sit terræ innexa.	ibidem	Cap. 14. Sexta regio.	ibidem
Cap. 67. De navigatione maris & fluminum.	ibidem	Cap. 15. Octaua regio.	ibidem
Cap. 68. Quæ portio terræ habitetur.	14	Cap. 16. De Pado flumine.	ibidem
Cap. 69. Mediam esse mundi terram.	ibidem	Cap. 17. De Italia traspadana, regio. i. i.	29
Cap. 70. De siderum ortus inæqualitate, & de eclipsi, & vbi & quare.	ibidem	Cap. 18. Venetia decima regio.	ibidem
Cap. 71. Quæ ratio diurnæ lucis in terris.	ibidem	Cap. 19. De Ifria.	ibidem
Cap. 72. Gnomonica de eadem re, & horologio primo.	15	Cap. 20. De alpibus & gentibus alpinis.	30
Cap. 73. Vbi & quando nullæ vmbre.	ibidem	Cap. 21. Illyricum.	ibidem
Cap. 74. Vbi bis anno vmbre, & vbi in contrariis.	ibidem	Cap. 22. Liburnia.	ibidem
Cap. 75. Vbi longissimus dies, & vbi breuiss.	ibidem	Cap. 23. Macedonia.	ibidem
Cap. 76. Item de horologio.	ibidem	Cap. 24. Norici.	ibidem
Cap. 77. Quomodo dies obseruentur.	ibidem	Cap. 25. Pannonia, Dalmatia.	31
Cap. 78. Differentiæ gentium ratio.	ibidem	Cap. 26. Mœsia.	ibidem
Cap. 79. De motu terræ.	ibidem	Insularum Ionij & Adriatici summa. Oppida gætes.	26.
Cap. 80. De terræ hiatus.	ibidem	Summa flumina clara. Summi montes præclari. Summa insulæ. Summa ea quæ interciderunt oppida & gætes. Summa res, & historiæ & obseruationes.	326.
Cap. 81. Signa motus futuri.	16	Ex autoribus.	
Cap. 82. Auxilia contra motus futuros.	ibidem	Turanio Graccula, Cor. Nepote, T. Liuio, Catone Cæsario, M. Agrippa, M. Varrone, Diuo Augusto, Varrone Attacino, Antriate, Hygino, L. Vetere, Mela Pomponio, Curione patre, Cælio, Aruntio, Sebofo, Licinio Mutiano, Fabricio Thufco, L. Atteio Capitone, Verrio Flacco, L. Pisone, C. Aeliano, Valeriano.	
Cap. 83. Portenta terrarum semel visa.	ibidem	Externis.	
Cap. 84. Miracula terræ motus.	ibidem	Artemidoro, Alexandro polyhistoro, Thucydide, Theoprafto, Isidoro, Theopompo Metrodoro Scepsio, Callicrate, Xenophonte Lampfaceno, Diodoro Syracusano, Nymphodoro, Calliphane, Timagene.	
Cap. 85. Quibus locis maria recesserint.	ibidem	Libro 4. continetur situs, gætes, maria, oppida, montes, portus, flumina, mensuræ, populi qui sunt aut fuerunt.	
Cap. 86. Ratio insularum enascentium.	ibidem	Cap. 1. Epirus.	31
Cap. 87. Quæ & quibus temporibus enatae sunt.	ibidem	Cap. 2. Aetolia.	32
Cap. 88. Quas terras interruperint maria.	ibidem	Cap. 3. Locri.	19
Cap. 89. Quæ insulæ continenti adiunctæ.	ibidem	Cap. 4. Peloponnesus.	ibidem
Cap. 90. Quæ terræ in totum mari permutatae.	17	Cap. 5. Achaia.	ibidem
Cap. 91. Quæ terræ ipsæ se forbuerunt.	ibidem	Cap. 6. Arcadia.	33
Cap. 92. Quæ urbes haustæ sunt à mari.	ibidem	Cap. 7.	Cap. 7.
Cap. 93. De miraculis terrarum.	ibidem		
Cap. 94. De terris semper trementibus.	ibidem		
Cap. 95. De insulis semper fluctuantibus.	ibidem		
Cap. 96. Quibus in terris non pluat, & acruata terrarum miracula, & cæterorum elementorum.	ibidem		
Cap. 97. Qua ratione æstus maris accedant & recedat, & vbi æstus extra rationem.	ibidem		
Cap. 98. Miracula maris.	18		
Cap. 99. Potestas lunæ terrena & marina.	ibidem		
Cap. 100. Potestas solis, & quare salsum mare.	ibidem		
Cap. 101. Item de natura lunæ.	ibidem		
Cap. 102. Vbi altissimum mare.	ibidem		
Cap. 103. Miracula aquarum, fontium & fluminum.	ibidem		
Cap. 104. Ignium & aquarum iuncta miracula, & de maltha.	19		
Cap. 105. De naphtha.	ibidem		
Cap. 106. De semper ardentibus locis.	ibidem		
Cap. 107. Ignium per se miracula.	ibidem		

Liber Primus.

Cap. 7. Græcia & Attica.	ibidem	mons, Lycia.	ibidem
Cap. 8. Thessalia.	ibidem	Cap. 28. Ninus fluuius.	47
Cap. 9. Magnesia.	ibidem	Cap. 29. Laodicea, Apamia, Ionia, Ephesus.	ibidem
Cap. 10. Macedonia.	ibidem	Cap. 30. Aeolis, Troas, Pergamus.	48
Cap. 11. Thracia.	34	Cap. 31. Insulæ ante Asiam, Pamphylium mare, Rhodus, Samus, Chius.	49
Insulæ inter eas terras, inter quas Creta, Eubœa, Cyclades, Sporades, Helleponti, Ponti, Mæotidis, Dacia, Sarmatia, Scythia.	35	Cap. 32. Hellepontos, Mysia, Phrygia, Galatia, Nicaea, Bithynia, Bosphorus.	50
Cap. 12. Insulæ Ponti.	38	Summa oppida & gentes, summa flumina clara, summa montium clara, summa insulæ 118. summa quæ interciderunt oppida, summa res historiæ & obseruationes.	
Cap. 14. Germania.	ibidem	Ex autoribus.	
Cap. 15. Insulæ in Gallico oceano.	ibidem	Agrippa, Suetonio Paulino, Varrone Attacino, Cor. Nepote, Hygino, L. Vetere, Mela, Domitio Corbulone, Licinio Mutiano, Cl. Cæsare, Aruntio, Liuio filio, Sebofo, Actis triumphorum.	
Cap. 16. Britannia, & Hibernia.	ibidem	Externis.	
Cap. 17. Gallia.	39	Iuba rege, Hecateo, Hellenico, Damaste, Dicaarcho, Bione, Timosthene, Philonide, Xenagora, Aftynomio, Staphylo, Aristotele, Dionysio, Aristocrito, Ephoro, Eratosthene, Hipparcho, Panetio, Serapione Antiocheno, Callimacho, Agathocle, Polybio, Timæo mathematico, Herodoto, Myrsilo, Alexandro polyhistoro, Metrodoro, Posidonio, qui periplum aut perihegesim, Sotade, Periandro, Aristarcho Sicyonio, Eudoxo, Antigene, Callistrate, Xenophote Lampfaceno, Diodoro Syracusano, Mænone, Himilcone, Nymphodoro, Calliphone, Artemidoro, Megasthene, Isidoro, Cleobulo, Aristocreonte.	
Cap. 18. Lugdunensis Gallia.	ibidem	Libro 6. continentur situs, gentes, maria, oppida, portus, flumina, mensuræ, populi qui sunt aut fuerunt.	
Cap. 19. Aquitania.	ibidem	Cap. 1. Pontus Euxinus antea Axenos.	51
Cap. 20. Citerior Hispania.	ibidem	Cap. 2. Gens Paphlagorum & Cappadocum.	ibidem
Cap. 21. Lusitania.	ibidem	Cap. 3. Cappadocia.	ibidem
Cap. 22. Insulæ in Oceano.	ibidem	Cap. 4. Themiscyra regionis gentes.	ibidem
Cap. 23. Vniuersæ Europæ mensura.	40	Cap. 5. Regio Colchica, Achaia, & cæteri eodem tractu.	ibidem
Summa oppida & gætes. Summa flumina clara. Summa montium clara. Summa insulæ quæ interciderunt oppida & gentes.		Cap. 6. Bosphorus Cimmericus, Mæotis.	52
Summa res historiæ & obseruationes.		Cap. 7. Gentes circa Mæotin.	ibidem
Ex autoribus.		Cap. 8. Armenia duæ.	ibidem
M. Varrone, Catone, censorio, M. Agrippa, diuo Augusto, Varrone Attacino, Cor. Nepote, Hygino, L. Vetere, Pomponio Mela, Licinio Mutiano, Fabricio Thufco, Atteio Capitone, Atteio Philologo.		Cap. 9. Armenia maior.	ibidem
Externis.		Cap. 10. Albania, Iberia.	53
Polybio, Hecateo, Hellenico, Damaste, Eudoxo, Dicaarcho, Timosthene, Ephoro, Cratete grammatice, Serapione Anthiochense, Callimacho, Artemidoro, Apollodoro, Agathocle, Eumacho Siculo musico, Alexandro polyhistoro, Thucydide, Dofade, Anaximadro, Philistide Mallote, Dionysio, Aristide, Callidemo, Menæchmo, Aedostene, Anticlide, Heraclide, Philemone, Menephote, Pythea, Isidoro, Philonide, Xenagora, Aftynomio, Staphylo, Aristocrito, Metrodoro, Cleobulo, Posidonio.		Cap. 11. Portæ Caucasæ.	ibidem
Libro 5. continentur situs, gætes, maria, oppida, portus, montes, flumina, mensuræ, populi qui sunt aut fuerunt.		Cap. 12. Insulæ in Ponto.	ibidem
Cap. 1. De Mauritania.	40	Cap. 13. Gentes in Scythico Oceano.	ibidem
Cap. 2. Tingitana prouincia.	41	Cap. 14. Media, Caspiæ portæ.	ibidem
Cap. 3. Numidia.	ibidem	Cap. 15. Gentes circa Hyrcanum mare.	54
Cap. 4. Africa.	ibidem	Cap. 16. Item aliæ gentes.	ibidem
Cap. 5. Cyrene.	42	Cap. 17. Scytharum gentes.	ibidem
Cap. 6. Libia Mareotis.	ibidem	Cap. 18. Fluuius Ganges.	55
Cap. 7. Insulæ circa Africam, & ex aduerso Africae.	43	Cap. 19. Gentes Indiæ.	ibidem
Cap. 8. Aethiopes.	ibidem	Cap. 20. Indus fluuius.	ibidem
Cap. 9. De Asia.	ibidem	Cap. 21. Arij & iunctæ gentes.	56
Cap. 10. Alexandria.	44	Cnp. 22. Taprobanæ insula.	ibidem
Cap. 11. Arabia.	ibidem	Cap. 23. Capiffene, Carmania.	57
Cap. 12. Syria, Palæstina, Phœnice.	ibidem	Cap. 24. Sinus Persicus, & Arabicus.	58
Cap. 13. Idumæa, Syria, Palæstina, Samaria, Ascalo, Azotus, Cæsarea.	45	Cap. 25. Cæcandrus insula, Parthorum regna.	ibidem
Cap. 14. Iudæa, Gallilæa, Hierico, Emmaus, Lydda, Ioppe.	ibidem	Cap. 26. Media, Mefopotamia, Babylon, Seleucia. ibid.	
Cap. 15. Iordanis.	ibidem	Cap. 27. Flumen Tigris.	59
Cap. 16. Asphaltites.	ibidem	Cap. 28. Arabia, Nomades, Nabatæi, Omani, Tylos & Ogyris insulæ.	60
Cap. 17. Gens Essenorum.	ibidem	Cap. 29. Sinus maris rubri, Troglodytici, & Aethiopicæ.	61
Cap. 18. Decapolis.	ibidem	Cap. 30. Multiformes & miræ hominum effigies.	63
Cap. 19. Tyrus & Sydon.	ibidem	Cap. 31. Insulæ Aethiopicæ maris.	64
Cap. 20. Mons Libanus.	ibidem	Cap. 32. De fortunatis insulis.	ibidem
Cap. 21. Syria Antiochena.	46	Cap. 33. Terre per mensuras cõputata digestio.	ibidem
Cap. 22. Casius mons.	ibidem	Cap. 34. Digestio terrarum in parallelos & vmbra præres.	65
Cap. 23. Cæle Syria.	ibidem	Summa oppida 195. Summa gentes 566. Summa flumina clara 180. Summa montes clari 38. Summa insulæ 108.	Summa
Cap. 24. Euphrates.	ibidem		
Cap. 25. Palmira.	ibidem		
Cap. 26. Hierapolis.	ibidem		
Cap. 27. Cilicia, & adiunctæ gentes, Pamphylia, Isauria, Homonadum, Pisidia, Lycaonia, Taurus			

C. Plinij naturalis Historiæ

Summa quæ interciderit oppida aut gentes 195. Summa res, & historiæ & obseruationes duo M. CC. XIII.

Ex auctoribus.
M. Agrippa, Varrone Attacino, Cor. Nepote, Hygino, L. Vetere, Mela Pomponio, Domitio Corbulone, Lucio Mutiano, Claudio Cæsare, Aruntio, Sebofo, Fabricio Tufco, Tito Livio, Seneca, Nigidio, Externis.

Iuba rege, Hecatao, Hellanico, Damaste, Eudoxo, Dicaarcho, Betone, Timosthene, Patrocle, Demodamate, Clitarcho, Eratosthene, Alexandro Magno, Ephoro, Hipparcho, Panætio, Callimacho, Artemidoro, Apollodoro, Agathocle, Polybio, Eumacho Siculo, Alexandro polyhistoro, Isidoro, Amoneo, Metrodoro, Pofsidonio, Onesicrito, Nearcho, Megasthene, Diugneto, Aristocreonte, Bione, Daldone, Simonide minore, Basile, Xenophonte Lampaceno.

Libro 7. continentur gentium mirabiles figurae.

Cap. 1. Gentium mirabiles figurae.	66
Cap. 2. De Scythiis & aliarum diuersitate gentium.	ibid.
Cap. 3. De prodigijs partibus.	67
Cap. 4. De mutatione sexus, & geminis partibus.	68
Cap. 5. De homine generatio & pariendi tempore per illustria exempla à mensibus. 7. ad 11. ibid.	ibid.
Cap. 6. De conceptibus, & signa sexus in grauidis præsententia partum.	ibid.
Cap. 7. De conceptu hominum & generatione.	ibid.
Cap. 8. De Agrippis.	ibid.
Cap. 9. Monstruosi partus excisi vtero.	ibid.
Cap. 10. Qui sint Vopisci.	ibid.
Cap. 11. Exempla numerosa sobolis.	ibid.
Cap. 12. Exempla similitudinum.	69
Cap. 13. Quæ sit generandi ratio.	ibid.
Cap. 14. Item de eodem multiplicibus.	ibid.
Cap. 15. De mensuris mulierum.	ibid.
Cap. 16. Item de ratione partuum.	ibid.
Cap. 17. Insignia corporum.	70
Cap. 18. Exempla variarum figurarum.	ibid.
Cap. 19. Diuersorum morum exempla.	ibid.
Cap. 20. De fortitudine & velocitate.	ibid.
Cap. 21. De visu.	71
Cap. 22. De auditu.	ibid.
Cap. 23. Exempla patientiæ.	ibid.
Cap. 24. Memoria exempla.	ibid.
Cap. 25. Laus C. Iulij Cæsaris.	ibid.
Cap. 26. Laus Pompeij Magni.	ibid.
Cap. 27. Laus Catonis primi.	72
Cap. 28. Item de fortitudine.	ibid.
Cap. 29. De ingenijs siue laudibus quorundam ab ingenijs.	ibid.
Cap. 30. De Platone, Ennio, Virgilio, M. Varrone, & M. Cicerone.	ibid.
Cap. 31. De morum maiestate.	73
Cap. 32. De auctoritate.	ibid.
Cap. 33. De diuinitate.	ibid.
Cap. 34. De Nafica.	ibid.
Cap. 35. De pudicitia.	ibid.
Cap. 36. De pietate.	ibid.
Cap. 37. De artium plurimarum excellentia, Astrologia, Grammatica, Geometria.	ibid.
Cap. 38. Item mira opera artificis.	ibid.
Cap. 39. De seruitijs.	74
Cap. 40. De præstantia gentium.	ibid.
Cap. 41. De felicitate summa.	ibid.
Cap. 42. Varia exempla fortunæ.	ibid.
Cap. 43. De bis proscriptis, L. Sylla, Q. Metello.	ibid.
Cap. 44. De altero Metello.	75
Cap. 45. De diuo Augusto.	ibid.
Cap. 46. Quos beatissimos dii iudicauerunt.	ibid.
Cap. 47. Quem viuentem vt deum coli iusserunt.	ibid.

Cap. 48. De spatij vitæ longissimis.	ibidem
Cap. 49. De varietate nascendi.	76
Cap. 50. In morbis varia exempla.	ibidem
Cap. 51. De signis mortis.	ibidem
Cap. 52. De his qui elati reuixerunt.	77
Cap. 53. De mortibus repentinis.	ibidem
Cap. 54. De sepultura.	ibidem
Cap. 55. De anima vel de manibus.	78
Cap. 56. Quæ quis inuenerit in vita.	ibidem
Cap. 57. In quo primum gentium consensus.	79
Cap. 58. De literis antiquis.	ibidem
Cap. 59. Quando primum tonfores Romæ.	ibidem
Cap. 60. Quando primum horologia.	ibidem

Summa, res, & historiæ, & obseruationes 747.

Ex auctoribus.
Verrio Flacco, Cn. Gellio, Lucio Mutiano, Mutio, Massurio, Agrippina Claudij, M. Cicerone, Afinio Polione, Messala, Rufo, Cor. Nepote, Vigilio, Livio, Cordo, Melisso, Sebofo, Cor. Celso, Maximo Valerio, Trogo, Nigidio Ficulo, Pomponio Attico, Pediano Asconio, Sabino, Catone Censorio, Fabio Vestale, Externis.

Herodoto, Aristotele, Betone, Isigono, Cratete, Agatharchide, Calliphane, Aristotele, Nymphodoro, Apollonide, Philarcho, Damone, Megasthene, Ctesia, Taurone, Eudoxo, Onesicrito, Clitarcho, Duride, Artemidoro, Hippocrate med. Asclepiade med. Hesiodo, Anacreonte, Theopompo, Hellanico, Damaste, Ephoro, Epigene, Beroso, Petosiri, Necepo, Alexandro Polyhistoro, Xenophonte, Callimacho, Democrito, Duillio, Polyhistoro historico, Statone, qui contra Ephori theoremata scripsit; Heraclide Põtico, Asclepiade qui tragodumena, Philostephano, Hegesia, Archimacho, Thucydide, Mnesigote, Xenagora, Metrodoro Scepsio, Anticlide, Critodemo.

Libro 8. continentur animalium terrestrium nature perdatim gradientium.

Cap. 1. De animalibus terrestribus, elephatorum commendatio, & de sensu eorum.	79
Cap. 2. Quando primum iuncti.	80
Cap. 3. De docilitate eorum.	ibidem
Cap. 4. De clementia eorum, & quæ pericula sua intelligant, & de tigris truculentia.	ibidem
Cap. 5. De intellectu & memoria eorum.	ibidem
Cap. 6. Quando primum in Italia.	ibidem
Cap. 7. Pugna eorum.	81
Cap. 8. Quando capiuntur.	ibidem
Cap. 9. Quomodo domentur.	ibidem
Cap. 10. De partu eorum & reliqua natura.	ibidem
Cap. 11. Vbi nascuntur, & de discordia eorum & draconum.	82
Cap. 12. De folertia animalium.	ibidem
Cap. 13. De draconibus.	ibidem
Cap. 14. De serpentibus maximis & bois.	ibidem
Cap. 15. De Scythicis aialibus, & septentrionalibus.	ibid.
Cap. 16. De leonibus.	ibidem
Cap. 17. De pantheris.	83
Cap. 18. De tigris natura, & camelis, & camelopardali, & quando primum Romæ visa.	84
Cap. 19. De chao & cepho.	ibidem
Cap. 20. De rinocerote.	ibidem
Cap. 21. De lyncibus & sphingibus, & crocutis, ceropithecis, Indicis bubus, leucrocotis, eale, tauris Aethiopiæ, mantichora, monocerote, cautolepa, basilisco.	ibidem
Cap. 22. De lupis.	ibidem
Cap. 23. De serpentibus.	85
Cap. 24. De ichneumone.	ibidem
Cap. 25. De crocodilo & hippopotamo.	ibidem
Cap. 26. Quis primus Rome hippopotamum & crocodilos ostendit, & medicæ ab aialibus repertæ.	ibid.

Cap. 27.

Liber Primus.

Cap. 27. Quæ animalia, quas herbas ostenderunt, cerui, lacerti, hirundines, testudines, mustela, ciconia, aper, anguis, draco, panthera, elephas, vrsi, cerui, palumbæ, columbæ, grues, coruus.	86
Cap. 28. Prognostica animalium.	ibidem
Cap. 29. Ciuitates & gentes à minutis animalibus deletæ.	ibidem
Cap. 30. De hyæna & crocuta & mantichora, & fibris & lutris.	ibid.
Cap. 31. De ranis & vitulis marinis & stellionibus.	ibid.
Cap. 32. De ceruis.	87
Cap. 33. De tragelapho & chamæleonte, & reliquis colorum mutantibus.	ibidem
Cap. 34. De tarando & lycæone & thoe.	ibidem
Cap. 35. De hystrice.	ibidem
Cap. 36. De vris & fetibus eorum.	ibidem
Cap. 37. De muribus Ponticis & Alpinis, & herinacis.	88
Cap. 38. De leontophono, lynce, melibus, & sciuris.	ibidem
Cap. 39. De vipera, cochleis, & lacertis.	ibidem
Cap. 40. De canibus.	89
Cap. 41. Ad canis rabidi morsum.	ibidem
Cap. 42. De natura equorum.	ibidem
Cap. 43. De asinis.	90
Cap. 44. De mulis.	ibidem
Cap. 45. De bubus.	91
Cap. 46. De api boue.	ibidem
Cap. 47. De natura pecorum & generatione eorum.	ibidem
Cap. 48. De generibus lanarum & vestium.	ibidem
Cap. 49. De musumone.	92
Cap. 50. De capris & generatione earum.	ibidem
Cap. 51. De subis & natura earum.	93
Cap. 52. De viuarijs bestiarum.	ibidem
Cap. 53. De femiferis animalibus.	ibidem
Cap. 54. De simijs.	ibidem
Cap. 55. De leporibus & cuniculis.	ibidem
Cap. 56. De femiferis.	94
Cap. 57. De muribus & gliribus.	ibidem
Cap. 58. Quæ animalia quibus locis non sint.	ibidem
Cap. 59. Quæ aduenis noceant.	ibidem

Summa, res, & historiæ, & obseruationes. 788.

Ex auctoribus.
Mutiano, Procilio, Verrio Flacco, L. Pisone, Cor. Valeriano, Catone Censorio, Fenestella, Trogo, Actio, Columella, Virgilio, Varrone, L. Metello Scipione, Cor. Celso, Nigidio, Trebio Nigro, Pomponio Mela, Manilio Sura.

Externis.
Iuba, Polybio, Onesicrito, Isidoro, Antipatro, Aristotele, Demetrio physico, Democrito, Theophrasto, Euaethe, Agriopa qui Olympionicas, Hierone rege, Attalo rege, Philometore item, Ctesia, Duride, Philisco, Archira, Philarcho, Amphilocho Atheæno, Anaxipoli Thasio, Apollodoro Lemnio, Ariltophane Milefio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Aristandro Athenæo, Bacchio Milefio, Bione Solense, Chærea Athenæo, Diodoro Prienco, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagone Thasio, Euphronio Athenæo, Hegesia Maroneo, Menandris Prienco & Heracleote, Menecrate poeta, Androcione qui de agricultura scripsit, Aeschione qui item, Dionysio qui Magonem transfuit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit, Archelao Rege, Nicandro.

Libro 9. continentur animalium aquaticorum historiæ & natura.

Cap. 1. De aquatiliu natura.	94
Cap. 2. Quare maxima in mari animalia.	ibidem

Cap. 3. De indici maris beluis.	95
Cap. 4. Quæ in quoque Oceano maxima.	ibidem
Cap. 5. De tritonum & nereidum, & elephatorum marinorum figuris.	ibidem
Cap. 6. De balenis & orcis.	ibidem
Cap. 7. An spirent pisces an dormiant.	ibidem
Cap. 8. De delphinis & eorum natura mirabili.	96
Cap. 9. De turionibus siue tyrionibus.	ibidem
Cap. 10. De testudinibus & quomodo capiuntur.	ibid.
Cap. 11. Quis primus testudines secare instituerit.	97
Cap. 12. Tegmenta aquatiliu.	ibidem
Cap. 13. De vitulo marino.	ibidem
Cap. 14. De piscibus pilo carentibus, & quomodo pariunt, & quot eorum genera.	ibidem
Cap. 15. De nominibus & naturis multorum piscium.	ibidem
Cap. 16. De augurijs & diuersitate piscium.	98
Cap. 17. De mugili & alijs piscibus, & quod non iisdem vbique placeant.	ibidem
Cap. 18. De mullo, & coracino, salpa, salmone.	ibidem
Cap. 19. De exocæto, muribus, polypis, & murenis.	99
Cap. 20. Digestio piscium in figuras corporum.	ibidem
Cap. 21. De anguillis.	ibidem
Cap. 22. De captura earum in lacu Benaco.	ibidem
Cap. 23. De murenæ natura.	ibidem
Cap. 24. De planis piscibus.	ibidem
Cap. 25. De echenide, eiusque natura mirabili.	ibidem
Cap. 26. De varietate naturæ piscium.	ibidem
Cap. 27. De lucerna pisce & dracone marino.	ibidem
Cap. 28. De piscibus sanguine carentibus.	ibidem
Cap. 29. De loligine, & sepiis, & polypis, & nautilis.	100
Cap. 30. De ozena, nauplio, & locustis.	ibidem
Cap. 31. De canchris, echinis, & echinometris.	ibidem
Cap. 32. De cochleis.	101
Cap. 33. De pectinibus, murice, & concharum generibus.	ibidem
Cap. 34. De diuitijs marinis.	ibidem
Cap. 35. Quomodo nascuntur, & vbi, & quomodo inueniantur margaritæ.	ibidem
Cap. 36. De natura purpuræ & muricis.	102
Cap. 37. Quot sint genera.	103
Cap. 38. Quomodo capiuntur.	ibidem
Cap. 39. Romæ quando vsus purpuræ.	ibidem
Cap. 40. De pretio earum.	ibidem
Cap. 41. De tingendo Amethystino, & ex cocco bisino.	ibidem
Cap. 42. De pinna & pinnothere, & aquatiliu sensu.	104
Cap. 43. De scolopendris, vulpibus, & glanis.	ibidem
Cap. 44. De ariete pisce.	ibidem
Cap. 45. De his quæ tertiam naturam habent, non animalium neque fructicis, & de vrticis, & spongijs.	ibidem
Cap. 46. De caniculis marinis.	ibidem
Cap. 47. De his quæ filicea testa includuntur, & quæ sine vilo sensu, & de reliquis sordidis animalibus.	ibidem
Cap. 48. De venenatis marinis.	ibidem
Cap. 49. De morbis piscium.	105
Cap. 50. De generatione eorum mira.	ibidem
Cap. 51. Item de generatione, & qui pisces oua pariunt.	ibidem
Cap. 52. De vuluis piscium.	ibidem
Cap. 53. De longissima vita piscium.	ibidem
Cap. 54. De viuarijs ostreorum, & quis ea primus inuenit.	ibidem
Cap. 55. Quis primus murenarum viuarum fecerit.	106
Cap. 56. De cochlearum viuarijs, & quis primus instituit.	ibidem
Cap. 57. De piscibus terrenis.	ibidem
Cap. 58. De muribus Nili.	ibidem
Cap. 59. De anthia pisce, & quomodo capiuntur.	ibidem

Cap. 60.

C. Plinij naturalis Historiæ

Cap. 60. De stellis marinis .	ibidem
Cap. 61. De dactylis eorumq; miraculis .	ibidem
Cap. 62. De inimicitijs & amicitijs inter se aquatiliū .	ibidem
Summa res & historiæ & obseruationes. 650.	
Ex autoribus .	
Turanio Gracula, Trogo, Mecenate, Alfo Flauo, Cor. Nepote, Laberio Mimographo, Fabiano, Feneftella, Mutiano, Aelio Stilone, Statio, Sebofo, Meliffo, Seneca, Cicerone, Macro Aemilio, Meffala Coruino, Trebio Nigro, Nigidio.	
Externis .	
Aristotele, Archelao rege, Callimacho, Democrito, Theophrasto, Traffilo, Hegesidemo Cythnio, Alexandro Polyhifto.	
L. Libro decimo continentur naturæ & historiæ animalium volatiliū .	
Cap. 1. De natura auium .	107
Cap. 2. De phœnice .	ibidem
Cap. 3. De aquilis .	ibidem
Cap. 4. Quando legionum signa esse cœperint, & cum quibus sit aquilis bellum .	108
Cap. 5. Mirum de aquila .	ibidem
Cap. 6. De vulturibus .	ibidem
Cap. 7. De fangale .	ibidem
Cap. 8. De accipitribus .	ibidem
Cap. 9. De coccyce quæ à suo genere interimitur .	ibid.
Cap. 10. De miluis .	ibidem
Cap. 11. Digestio auium per genera .	ibidem
Cap. 12. De inauspicatis auibus cornice, coruis, bubone .	ibidem
Cap. 13. De incendiaria aue .	109
Cap. 14. De cliuina .	ibidem
Cap. 15. De auibus incognitis .	ibidem
Cap. 16. De auibus nocturnis .	ibidem
Cap. 17. De noctuis .	ibidem
Cap. 18. De pico martio .	ibidem
Cap. 19. De vnco vnques habentibus & digitos .	ibid.
Cap. 20. De pauonibus, & quis eos primus cibi causa occiderit .	ibidem
Cap. 21. De gallis, & quomodo castrentur, & de gallina ceolocoto .	ibidem
Cap. 22. De anseribus, & quis primus iccur anserinum comederit, & de adipe anserino Comageno .	110
Cap. 23. De gruibus, ciconijs, oloribus, & peregrinis auibus, & confurnicibus, & de glotte .	ibidem
Cap. 24. De hirundinibus, & merulis, turdis & sturnis, turturibus & palumbis .	111
Cap. 25. Quæ auium perennes, quæ femestres, quæ trimestres .	ibidem
Cap. 26. De auibus mira .	ibidem
Cap. 27. De auibus seleucidibus .	ibidem
Cap. 28. De ibi .	ibidem
Cap. 29. Quæ aues in quibus locis non sunt, & quæ mutant colorem, & vocē, & de luscinijs .	ibid.
Cap. 30. De merulis .	112
Cap. 31. Tempus auium genitura .	ibidem
Cap. 32. De halcyonibus, & de diebus earum nauigabilibus, & gaudijs, & mergis .	ibidem
Cap. 33. De auium solertia in nidificando, hirundine, ar gatili, cynamulgis, & perdicibus .	ibidem
Cap. 34. De columbis .	113
Cap. 35. De palumbis .	ibidem
Cap. 36. De passeribus .	ibidem
Cap. 37. De tinunculo .	ibidem
Cap. 38. De volatu & incessu auium .	ibidem
Cap. 39. De apodibus .	ibidem
Cap. 40. De caprimulgis & plateis .	ibidem
Cap. 41. De ingenijs auium .	114

Cap. 42. De carduele & pſittaco, & auibus, quæ loquuntur .	ibidem
Cap. 43. De coruorum intelligentia .	ibidem
Cap. 44. De Diomedis auibus .	ibidem
Cap. 45. Quæ animalia nihil discant .	ibidem
Cap. 46. De potu auium .	ibidem
Cap. 47. De himantopode, & onocrotalis, & de peregrinis auibus .	ibid.
Cap. 48. De multarū auium nominibus & natura .	115
Cap. 49. De nouis auibus & fabulosis .	ibidem
Cap. 50. Quis gallinas farcire instituerit, de auarijs, & quis ea primus instituerit .	ibidem
Cap. 51. De Aefopi patina .	ibidem
Cap. 52. De generatione auium, & præter aues quadrupedes oua pariant .	ibidem
Cap. 53. De ouorum generatione, incubato auium & coitu .	116
Cap. 54. De vitijs & remedijs incubantium .	ibidem
Cap. 55. De augurijs ouorum .	ibidem
Cap. 56. Quæ gallinæ optima .	ibidem
Cap. 57. De morbis earum & remedijs .	ibidem
Cap. 58. De conceptu & numero fetus auium .	ibid.
Cap. 59. De pauone & anseribus .	ibidem
Cap. 60. De ardeolis, & quomodo feruntur optime oua .	117
Cap. 61. Quæ volucrum sola animal pariat, & lacte nutrit .	ibidem
Cap. 62. De conceptu viperæ & partu, & quæ terrestriū oua pariant .	ibidem
Cap. 63. De generatione terrestrium .	ibidem
Cap. 64. De varia generatione animalium .	118
Cap. 65. De murium foetu .	ibidem
Cap. 66. De spina hominis anguem nasci .	ibidem
Cap. 67. De salamandra .	ibidem
Cap. 68. De ijs quæ nascuntur ex non genitis, & quæ nata nihil gignunt .	ibidem
Cap. 69. De sensibus animalium .	ibidem
Cap. 70. Auditum & olfactum esse piscibus .	ibidem
Cap. 71. Tactum communem esse omnibus .	ibidem
Cap. 72. Quæ venenis viuunt, & quæ terra .	119
Cap. 73. De cibo & potu quorundam .	ibidem
Cap. 74. Quæ inter se disideant, & quæ inter se conueniant .	ibidem
Cap. 65. De fomno animalium .	ibidem
Summa, res, & historiæ, & obseruationes septingentæ viginti quatuor .	
Ex autoribus .	
Manlio, Cornelio Valeriano, Actis, Vmbritio Meliore, Massurio Sabino, Antistio Labeone, Trogo, Cremutio, M. Varrone, Macro Aemilio, Meliffo, Mutiano, Nepote, Fabio Pictore, T. Lucretio, Cor. Celſo, Horatio Desulone, Hygino, Sarfenis, Nigidio, Manilio Sura .	
Externis .	
Homero, Phœmonoe, Philemone, Boetho, qui ornithogoniam, Hyla qui de augurijs, Aristotele, Theophrasto, Callimacho, Aefchylo, Hierone, Philometore, Archita, Amphilocho Atheniense, Anaxipoli Thafio, Apollodoro Lemnio, Aristophane Mileſio, Antigono Cympo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Aristandro Athenæo, Bachtio Mileſio, Bione Solense, Chærea Atheniense, Diodoro Prieneſo, Dione Cholophonio, Democrito, Diophane Nicæense, Epigene Rhodio, Euagora Thafio, Euphronio Athenæo, Iuba, Androcione qui de agricultura, Aefchione qui item, Dionysio qui Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit, Nicandro, Onesicrito, Philarcho, Hefiodo .	
L. Libro x. continentur historiæ & naturæ paruorum animalium & reptilium .	
Cap. 1. De insectorum genere .	120
Cap. 2. De lubilitate naturæ in his .	ibidem
Cap. 3.	120

Liber Primus.

Cap. 3. Vtrum spirent, an habent sanguinem .	ibidem
Cap. 4. De corpore eorum .	ibidem
Cap. 5. De apibus .	ibidem
Cap. 6. Qui ordo naturæ in eis .	ibidem
Cap. 7. De vocabulis operis .	ibidem
Cap. 8. Ex quibus floribus opera fiant .	121
Cap. 9. De amatoribus earum .	ibidem
Cap. 10. Ratio operis .	ibidem
Cap. 11. De fucis .	ibidem
Cap. 12. Quæ natura mellis .	ibidem
Cap. 13. Quæ optima mella .	ibidem
Cap. 14. Quæ genera mellis in singulis .	ibidem
Cap. 15. Quomodo probentur mella .	122
Cap. 16. De tertio gæ mellis, & quæ apes probent .	123
Cap. 17. Quæ regiminis ratio .	ibidem
Cap. 18. De genere apum, & quæ inimica apibus .	ibid.
Cap. 19. De morbis apum .	ibidem
Cap. 20. De continendis apibus, & quæ reparantur .	124
Cap. 21. De vespis & crabronibus .	ibidem
Cap. 22. De bobyribus & bobyli, & necyalo, & quis primus bombycinam vestē inuenerit .	ibid.
Cap. 23. De bombyce Coa .	ibidem
Cap. 24. De araneis, & generatione earum .	ibidem
Cap. 25. De scorpionibus .	125
Cap. 26. De stellionibus & cicadis .	ibidem
Cap. 27. Cicadæ ubi non sint, & ubi mutæ .	ibidem
Cap. 28. De pennis insectorum, & scarabæis, & scarabæorum generibus .	ibidem
Cap. 29. De locustis .	126
Cap. 30. De formicis nostratibus .	ibidem
Cap. 31. De Indicis .	ibidem
Cap. 32. De diuersitate insectorum .	ibidem
Cap. 33. De animalibus in ligno & ex ligno nascentibus .	ibidem
Cap. 34. De animali cui cibi exitus non est .	127
Cap. 35. De tineis & culicibus .	ibidem
Cap. 36. De pyrali siue pyrausta .	ibidem
Cap. 37. Historia naturæ animalium per singula membra .	ibidem
Cap. 38. De sanguine, & quorū celerime siccentur, quorum non coeat, quorum grauisimus, vel tenuissimus, vel quorum nullus .	132
Cap. 39. An in sanguine principatus, & de tergo, & pilis, & mammis .	ibidem
Cap. 40. Notabilia animalia quæ mammis .	133
Cap. 41. De lacte, & vnde caseus non fiat .	ibidem
Cap. 42. De diuersitate caseorum .	ibidem
Cap. 43. Differentia membrorum hominis à cæteris animalibus .	134
Cap. 44. De fumarum similitudine .	ibidem
Cap. 45. De vnguibus .	ibidem
Cap. 46. De vngulis .	ibidem
Cap. 47. De pedibus auium & vnguibus .	ibidem
Cap. 48. De pedibus insectorum à binis ad c. .	135
Cap. 49. De pomilionibus & genitalibus .	ibidem
Cap. 50. De caudis .	ibidem
Cap. 51. De vocibus .	ibidem
Cap. 52. De agnascensibus membris, & dicta Aristotelis de vita hominis .	ibidem
Cap. 53. De anima & habitu animalium, & quæ gustata interimant, & de victu hominis, & quibus de causis non coquatur .	136
Cap. 54. De corpulentia augenda vel minuenda, & quæ gustu famem ac sitim sedent .	ibidem
Summa, res, & historiæ, & obseruationes duo milia ducenta septuaginta .	
Ex autoribus .	
Marco Varrone, Hygino, Scropho, Sarfena, Celſo Cornelio, Aemilio, Macro, Virgilio, Columella, Iulio Aquila qui de Hetrufca disciplina scripsit, Tarquitio, qui item,	

Vmbritio qui item, Catone Cenſorio, Domitio Caluino, Trogo, Meliffo, Fauonio, Fabiano, Mutiano, Nigido, Manilio, Opio .	136
Externis .	
Aristotele, Democrito, Neoptolemo qui meliturgia, Aristomacho qui item, Philifto qui item, Nicædro, Mecenate, Dionysio qui Magonem tranſtulit, Empedocle, Callimacho, Attalo Rege, Apollodoro qui de bestijs venenatis, Hippocrate, Eriphilo, Erasitratro, Aſclepio, Themifone, Poſidonio Stoico, Menandris Prieneſe & Heraclote, Euphronio Athenæo, Theophrasto, Hefiodo, Philometore Rege .	
L. Libro 12. continentur de arboribus .	
Cap. 1. De arborum honore, & quando platanus primum in Italia, & de natura eorum .	136
Cap. 2. De chamæplatano, & quis totonderit viridaria .	137
Cap. 3. De peregrinis arboribus, & malo Aſſiria .	ibid.
Cap. 4. De India arboribus, & quando primum Roma euenit .	ibidem
Cap. 5. De spina & ficu Indicis .	ibidem
Cap. 6. De arbore pala, & arboribus Indicis sine nominibus, & laniferis .	138
Cap. 7. De piperis arboribus, & garyophyllo, & alijs pluribus .	ibidem
Cap. 8. De macis & faccaro, & arboribus Ariane generis .	ibidem
Cap. 9. De bdellio, & arboribus Perfici maris .	ibidem
Cap. 10. De arboribus Perficæ in ſulę, & lanigeris arboribus .	ibidem
Cap. 11. De goſſampinis & arboribus ex quibus veltes fiunt, & quibus modis conſent arborum fructus .	139
Cap. 12. De coſto, & nardo, & differētijs nardi .	ibidem
Cap. 13. De aſaro, amomo, amomide, & cardamomo .	ibidem
Cap. 14. De thure & arboribus thuris .	ibidem
Cap. 15. De myrrha & arboribus myrrhæ .	140
Cap. 16. De generibus myrrhæ, & natura, & pretio eius .	ibidem
Cap. 17. De maſſice, ladano, & bruta, enhæmo, & ſtrobulo, & ſtyrace .	ibidem
Cap. 18. De felicitate Arabia .	141
Cap. 19. De cinnamomo, & xylocinnamomo, & caſia .	ibidem
Cap. 20. De ifocinnamomo, & cancamo, ac taro .	142
Cap. 21. De ſerichato, & galbalio, & de myrobalano .	ibidem
Cap. 22. De phœnicobalano, & calamo odorato .	ibid.
Cap. 23. De ammoniaco & ſphagno .	ibidem
Cap. 24. De cypro & aſpalatho, & maro .	ibidem
Cap. 25. De baſſamo, & opobaſſamo, & xylobaſſamo, & ſtyrace, & galbano .	143
Cap. 26. De panace, & ſpondyllo, & malobathro .	ibid.
Cap. 27. De oleo omphacio .	ibidem
Cap. 28. De bryo & cenanthe, & de elate arbore, & cinamo caryopo .	144
Summa, res, & historiæ & obseruationes. 974.	
Ex autoribus .	
M. Varrone, Mutiano, Virgilio, Fabiano, Sebofo, Pomponio Mela, Flauio Proculo, Trogo, Hygino, Claudio Cæſare, Cor. Nepote, Sextio Nigro qui Græce de medicina ſcripsit, Caſſio Hemina, L. Piſone, Tuditano, Antiate .	
Externis .	
Theophrasto, Herodoto, Calliſthene, Iſigono, Clitarcho, Anaximene, Duride, Nearcho, Onesicrito, Polycrito, Olympodoro, Diogneto, Niccobulo, Anticlide, Charace Mytlenæo, Menæchmo, Dorotheo, Xenia, Athenæo, Lyco, Anteo, Ephippo, Chærea, Democle, Ptolemæo .	

C. Plinij naturalis Historiæ

de Ptolemæo Lago, Marfya Macedone, Zoilo item, Democrito, Amphilocho, Aristomacho, Alexandro Polyhystore, Iuba, Apollodoro qui de odoribus scripsit, Heraclide medico, Archidemo item, Dionysio item, Democle item, Euphrone item, Obsenide item, Diagona item, Iolla item, Heraclide Tarentino, Xenocrate Ephefio, Eratosthene.

Libro tredecimo continentur de vnguentis & arboribus maritimis.

Cap. 1. De vnguentis, & quando primum sunt cognita nobis, de compositione. 144

Cap. 2. Quod vnguentum regale vocetur, & quæ diapsasmata, & qualiter feruntur. 145

Cap. 3. Quanta in vnguentis luxuria, & quando primum Romanis in vsu. ibidem

Cap. 4. De palmis & natura earum & generibus. ibidē

Cap. 5. De Syria generibus. 146

Cap. 6. De terebintho. 147

Cap. 7. De ficu Aegyptia, & Cypria. ibidem

Cap. 8. De ceraunia filiqua. ibidem

Cap. 9. De Persica Aegypti, & spina Aegyptia. ibidē

Cap. 10. De Pruno & arboribus circa Memphin. ibidē

Cap. 11. De gummi generibus & papyro. ibidem

Cap. 12. De generibus chartarum, & quomodo chartæ fiant, & de chartarum probatione, & vitijs, & glutino earum. 148

Cap. 13. De libris Numæ. ibidem

Cap. 14. De arboribus Aethiopiæ. 149

Cap. 15. De Atlantis arboribus & citreis, & quæ in his laudentur, & quæ vituperentur. ibidem

Cap. 16. De arbore trogete. ibidem

Cap. 17. De arbore loto. ibidem

Cap. 18. De scapo ipso & radice loti. ibidem

Cap. 19. De paluro, & punico malo, & de flore punici mali. 150

Cap. 20. De Asiæ & Græciæ fruticibus. ibidem

Cap. 21. De timelæa siue chamelæa, & tragacanthæ, & de tragio, siue scorpiôe, & myrice, & brya, & galla. ibidem

Cap. 22. De euonymo, adrachne, & coggigrya, & thapsia. ibidem

Cap. 23. De cappari siue cynosbato, aut ophiostaphile, & de fari. ibidem

Cap. 24. De spina Babil. regia, & de cytiso. ibidem

Cap. 25. De fructibus & arboribus nostri maris, atque rubri & Indici. 151

Summa, res, & historiæ, & obseruationes. 468.

Ex autoribus.

M. Varrone, Mutiano, Virgilio, Fabiano, Sebosio, Pomponio Mela, Fabio, Hygino, Trogo, Pruculo, Cl. Cæsare, Cor. Nepote, Sextio Nigro, qui Græce de medicina scripsit, Cæsio Hemina, L. Pisone, Tuditano, Antiate.

Externis.

Theophrasto, Herodoto, Callisthene, Isidoro, Clitarcho, Anaximene, Duride, Nearcho, Onesicrito, Olympodoro, Diogneto, Cleobulo, Anticlido, Charace Mitylenæo, Menæchmo, Dorotheo Atheniense, Lyco, Anteo, Ephippo, Dione, Adimanto, Ptolemæo Lago, Marfya Macedone, Zoilo item, Democrito, Amphilocho, Alexandro Polyhystore, Aristomacho, Iuba Rege, Apollodoro qui de odoribus scripsit, Heraclide medico, Botrye medico, Archidemo item, Dionysio item, Democlide ite, Euphrone item, Mnesicle item, Diagona item, Iolla item, Heraclide Tarentino, Xenocrate Ephefio.

Libro 14. continentur de vitibus & vineis.

Cap. 1. De vitium natura, & quibus modis ferat. 152

Cap. 2. De generibus vitium. ibidem

Cap. 3. Item de vitium generibus, secundum locorum & regionum proprietatem. 153

Cap. 4. Insignia culturæ vinearum. ibidem

Cap. 5. De natura vini. 154

Cap. 6. Vina generosa. ibidem

Cap. 7. Vina transmarina. 155

Cap. 8. De vino quod vocatur bigon, gña septem. ibid.

Cap. 9. De dulcium generibus quatuordecim. ibidem

Cap. 10. De deuterijs & secundarijs, vini genera tria. 156

Cap. 11. Quæ nuper in Italia generosa vina esse ceperunt. ibidem

Cap. 12. De vini obseruatione à Romulo Rege posita. ibidem

Cap. 13. Qui vinivsus antiquis, & de vinis antiquorum. ibidem

Cap. 14. De apothecis, & de vino Opimiano. ibidem

Cap. 15. De liberalitate Cæsaris in vino, & quando primum quatuor genera vini posita. ibidem

Cap. 16. De vinis fictitijs. 157

Cap. 17. De hydromeli & oxymeli. ibidem

Cap. 18. Prodigiola genera vini. ibidem

Cap. 19. Quibus vinis ad sacra vti fas non sit, & quibus generibus multa condiantur. 158

Cap. 20. De picis generibus, & resinis, & multis condendis, & de aceto & de focce. ibidem

Cap. 21. De cellis vinarijs. ibidem

Cap. 22. De vitanda ebrietate. 159

Summa, res, & historiæ & obseruationes. dix.

Ex autoribus.

Cor. Valeriano, Virgilio, Celfo, Catone Censorio, Sarfennis patre & filio, Scropho, Varrone, D. Syllano, Fabio Pictore, Trogo, Hygino, Flacco Verrio, Græcino Iulio, Actio, Columella, Massurio Sabino, Fenestella, Tergilla, M. Actio Planco, Flauio Dorfeno, Scæuola, Aelio, Atteio Capitone, Cotta Messalino, L. Pisone, Pompeio Lenæo, Fabiano, Sextio Nigro, Vibio Ruffo.

Externis.

Hesiodo, Theophrasto, Aristotele, Democrito, Attalo Rege, Philometore Rege, Archita, Xenophonte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thasio, Apollodoro Lemnio, Aristophane Milefio, Antigono Cymeo, Gathocle Chio, Apollodoro Pergameno, Aristandro Athenæo, Bacchio Milefio, Bione Solense, Chærea Athenæo, Cheristo item, Diodoro Prieneo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagora Thasio, Euphronio Athenæo, Androcione qui de agricultura scripsit, Aeschione qui item, Lysimacho qui item, Dionysio qui Magonem transfudit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit, Aesclepiade medico, Onesicrito, Iuba Rege.

Libro quintodecimo continentur de naturâ frugiferarum arborum & culturarum.

Cap. 1. Natura frugiferarum arborum. 159

Cap. 2. De oleo. 160

Cap. 3. De natura oliuæ & oleæ incipientis. ibidem

Cap. 4. De natura olei. ibidem

Cap. 5. De cultura oliuarum. 161

Cap. 6. De seruandis oliuis, & quomodo faciendum oleum. ibidem

Cap. 7. De oleo factitio. ibidem

Cap. 8. De amurca. ibidem

Cap. 9. Pomorum omnium genera & naturæ. ibidem

Cap. 10. Nucum pinearum genera quatuor. 162

Cap. 11. De malo cotoneo. ibidem

Cap. 12. De persico genera quatuor. ibidem

Cap. 13. De pruno genera vndecim. ibidem

Cap. 14. De diuersis generibus malorum, genera viginti nouem. ibidem

Cap. 15. De piris & insitorum varietate. 163

Cap. 16. De pomis seruandis. ibidem

Cap. 17. De cotoneis, punicis, piris & forbis, & visis seruandis. ibidem

Cap. 18. De ficis, genera viginti nouem. ibidem

Cap. 19. De caprifico & caprificatione. 164

Cap. 20.

Liber Primus.

Cap. 20. De mespillis & eorum generibus tribus. ibidē

Cap. 21. De forbis genera quatuor. 165

Cap. 22. De nuce iuglandæ. ibidem

Cap. 23. De castaneis genera octo. ibidem

Cap. 24. De siliquis, & carnosis pomis, & moris, & de acinis & baccis. ibidem

Cap. 25. De cerasis genera octo. ibidem

Cap. 26. De corno & lentisco. 166

Cap. 27. De generibus succorum, & de odore. ibidem

Cap. 28. De fuccis fructuum & arborum, & coloribus, & odoribus, & natura pomorum, & de commendatione fructuum. ibidem

Cap. 29. De myrto, genera eius. xi. ibidem

Cap. 30. De lauro genera tredecim. 167

Summa, res, & historiæ, & obseruationes. 520.

Ex autoribus.

Fenestella, Fabiano, Virgilio, Cornelio Valeriano, Celso, Catone Censorio, Sarfennis patre & filio, Scropho, M. Varrone, D. Syllano, Fabio Pictore, Trogo, Hygino, Flacco Verrio, Græcino, Attico, Iulio Sabino, Tergilla, Cotta Messalino, Columella, L. Pisone, Pompeio Lenæo, M. Actio Planco, Flauio Dorfeno, Scæuola, Aelio, Atteio Capitone, Sextio Nigro, Vibio Ruffo.

Externis.

Hesiodo, Aristotele, Democrito, Hierone Rege, Archita, Philometore Rege, Attalo Rege, Xenophonte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thasio, Apollodoro Lemnio, Aristophane Milefio, Antigono Cymeo, Gathocle Chio, Apollodoro Pergameno, Aristandro Athenæo, Bacchio Milefio, Bione Solense, Chærea Athenæo, Cheristo item, Diodoro Prieneo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagora Thasio, Euphronio Athenæo, Androcione qui de agricultura scripsit, Aeschione qui item, Dionysio qui Magonem transfudit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit, Aesclepiade medico, Erasistrato item, Comiade qui de conditura vini, Aristomacho, qui item, Hicelso qui item, Themisone medico, Onesicrito, Iuba Rege.

Libro 16. continentur syluestrium arborum naturæ.

Cap. 1. Gentes sine arbore, & miracula in septentrionalis regionis arboribus. 168

Cap. 2. De Hercyniæ syluæ magnitudine. ibidem

Cap. 3. De glandiferis. ibidem

Cap. 4. De ciuica corona, & qui frondea corona donati. ibidem

Cap. 5. De glande genera tredecim. 169

Cap. 6. De sagina glande, reliquis glandibus, & carbone, & passu porcorum. ibidem

Cap. 7. De galla, & quàm multa præter glandem eadē ferant arbores. ibidem

Cap. 8. De cathyre & cocco grano, & agarico, & subere. 170

Cap. 9. Quarum sint in vsu cortices. ibidem

Cap. 10. De scâdulis & pinu, pinastro, abiète, picea, que, larice, tæda, taxo. ibidem

Cap. 11. Quibus modis fiant genera picis, & quomodo fiat cedrii, & de spissa pice quomodo fiat, & quibus modis resina coquatur. 171

Cap. 12. De zopissa, & sapio, & quarum arborum materia in pretio. ibidem

Cap. 13. De fraxino genera eius quatuor. ibidem

Cap. 14. De tilia, genera eius duo. ibidem

Cap. 15. De aceris generibus decem. ibidem

Cap. 16. De brusco, & mollusco, & staphylodendro, & buxo, genera tria. ibidem

Cap. 17. De vlmō genera quatuor. 172

Cap. 18. De arborum natura per situs. ibidem

Cap. 19. Diuisio generum. ibidem

Cap. 20. Quibus folia non decidant, & de rododendro. ibidem

Cap. 21. Item quibus folia non decidant, & quibus non omnia folia cadant, & quibus locis nulli arborum. ibidem

Cap. 22. De natura foliorum cadentium, & quibus foliorum varij colores. ibidem

Cap. 23. De populo triagenera, & quorum foliorum figura mutetur. ibidem

Cap. 24. Quæ folia versentur omnibus annis, quæ foliorum è palmis cura & vsus, & foliorum mirabilia. 173

Cap. 25. De ordine nature in satis, & de flore arborum, & conceptu, & germinatione, & partu, & quo ordine floreat. ibidem

Cap. 26. De corno, & quo tempore quæque ferant, & quæ fructum non ferant, & quæ infelices existimantur, & quæ facillime fructum perdunt, quibus fructus antequam folium nascantur. 174

Cap. 27. De bifervis & trifervis, & quæ celerrime fenescant, & de ætatibus earum. ibidem

Cap. 28. De moro. ibidem

Cap. 29. De syluestribus. ibidem

Cap. 30. De buxo, & faba Græca siue loco. ibidem

Cap. 31. De ramis & cortice, & radicibus arborum. 175

Cap. 32. De prodigijs arboribus, & quibus modis sponte nascantur, & quod non omnia vbique nascantur, & quæ non alibi nascantur arbores. ibidem

Cap. 33. De cypressso, & quod ex terra noua aliqua sæpe nascantur, quæ in ea ante non fuerunt. 176

Cap. 34. De edera. ibidem

Cap. 35. De edera quæ vocatur smilax. ibidem

Cap. 36. De aquaticis calamis & fruticibus. ibidem

Cap. 37. De falice, genera eius 8. & quæ præter falicem sint vitilia ligaturis, & de rubis. 177

Cap. 38. De fuccis arborum, & natura materiarum, & de cadendis arboribus. 178

Cap. 39. De larice, & abiète, & sapino, & cæteris huiusmodi arboribus cadendis. ibidem

Cap. 40. De materijs, de magnitudine arborum, & que cariem & ruinam non sentiunt, & de perpetuitate materiarum. 179

Cap. 41. De teredinibus. 180

Cap. 42. De materijs architecti, & quæ materies ad quid vitilis, & quæ firmior materia in tactum. ibidem

Cap. 43. De glutinâda materia, & lignis sectilibus. ibid.

Cap. 44. De arborum ætate, & quæ genera arborum minime durât. Similiter de visco & Druidibus. ibidem

Summa medicinarum, & historiæ, & obseruationes centum trigintaquinque.

Ex autoribus.

M. Varrone, Fœciale, Nigidio, Cor. Nepote, Hygino, Massurio, Catone, Mutiano, L. Pisone, Trogo, Calpurnio Balbo, Cremutio, Sestio Nigro, Cor. Boccho, Vistruio, Græcino.

Externis.

Alexandro Polyhystore, Hesiodo, Theophrasto, Democrito, Homero, Timæo mathematico.

Libro 17. continentur satuarum ac culturarum arborum naturæ.

Cap. 1. Arborum pretia mirabilia. 181

Cap. 2. De natura cæli ad arbores, & quam partem cæli spectare debeant. 182

Cap. 3. De societate cæli & terræ ad arbores. 183

Cap. 4. De qualitate regionum. ibidem

Cap. 5. Genera terrarum. ibidem

Cap. 6. De terra quam Britannia & Gallia amat. 184

Cap. 7. De Græcorum circa hæc doctrina. ibidem

Cap. 8.

C. Plinij naturalis Historiæ

Cap. 8. De ferrarum generibus. ibidem	Cap. 6. De villarum positione, & præcepta antiquorum de agro colendo. 199
Cap. 9. De cineris vsu, & de fimo, & quæ sata vberiorrem terram faciant & quæ vrant. ibidem	Cap. 7. De frugum generibus & natura. 200
Cap. 10. De satione arborum, & quæ auulsione nascuntur arbores. 185	Cap. 8. Non omnia frumenti genera vbi que nasci, & de reliquis in oriente generibus. 202
Cap. 11. De transferendis seminarijs, & vlmis ferendis, & ferobibus. 186	Cap. 9. De pistorijs & moltura, & farina. ibidem
Cap. 12. De intervallis plantandarum arborum, & vmbrijs, & stillicidijs, & vbi plantari debeant. ibidem	Cap. 10. De simlagine, siligine, & alijs generibus, & de pistura. ibidem
Cap. 13. Quæ arbores tarde crescant, & quæ celeriter, & de fabina. 187	Cap. 11. De fermentis, & panis faciendi ratio, & genera, & quando primum pistores Romæ, & de cribris & alica. 203
Cap. 14. De satione arborum, & infitione, & quomodo inuenta sit tenera inferendi emplastratio. ibidem	Cap. 12. De leguminibus. 204
Cap. 15. De vite inferenda. 188	Cap. 13. De rapis, & napsi Amiterninis. ibidem
Cap. 16. De emplastratione. ibidem	Cap. 14. De lupino. 205
Cap. 17. Exemplum huius rei. ibidem	Cap. 15. De vicia & eruo. ibidem
Cap. 18. De cultura talearum, & quibus temporibus infitio fiat. ibidem	Cap. 16. De feno Græco, & farragine, & de ocymo, & medica, & cytiso. ibidem
Cap. 19. Quæ arbores societate gaudeant, & de disciplina ablaqueandi & accumulandi. 189	Cap. 17. De vitijs frugum & remedijs, & quid in quaque terræ genere debeat fieri. ibidem
Cap. 20. De salictio & harundineto, & cæteris cædis ad perticas, palos. ibidem	Cap. 18. De prodigijs frugum, & arandi disciplina, & vomerum generibus. 206
Cap. 21. De culturis, & disciplina excolendarum vinearum. 190	Cap. 19. De temporibus arandi, & iunctione boum. 207
Cap. 22. De sulco, & vinearum putatione. 191	Cap. 20. De occando, & quodam arationis genere, & de iteratione, & refectioe. ibidem
Cap. 23. Ratio arborum. 193	Cap. 21. De cultura terræ. ibidem
Cap. 24. De seruandis vis, & morbis arborum. 194	Cap. 22. Exempla diuersarum terrarum, & summa fertilitate, & bifera vitæ, & aquarum differentia. ibidem
Cap. 25. De varijs prodigijs siue ostentis in arboribus, de quæ oliueto publicam viam olim transfresso. 195	Cap. 23. De qualitate terræ, & stercoratione. 208
Cap. 26. De remedijs morborum arborum. ibidem	Cap. 24. De bonitate seminum, & disciplina feminandi, & quantum ex quoq; gñe frumenti in iugero ferendum, & temporibus ferendi. ibidem
Cap. 27. De caprificacione & stercoratione. 196	Cap. 25. Digestio syderum in noctes & dies. 209
Cap. 28. De diuersis medicamentis arborum cõtra venenata animalia, & cõtra formicas, & cõtra noxia animalia. ibidem	Cap. 26. Replicatio totius culturæ, & quid quoq; mens in agro fieri oporteat. 210
Summa, res, & historiæ, & obseruationes quingentæ octoginta vna.	Cap. 27. Ne agricolæ aspiciant stellas, sed magis tempora ferendæ frugis, & ortus occasusque syderis in quibusdam herbis, & de stellarum ortu & occasu. 211
Ex autoribus.	Cap. 28. De pratis & reparatione prati, & cotibus, & falcibus, & descriptio frugû & siderû. ibidem
Cor. Nepote, Catone Cenforio, M. Varrone, Celfo, Virgilio, Hygino, Sarsenis patre & filio, Scrophia, Calphurnio Basio, Trogo, Aemilio Macro, Græcino, Columella, Attico Iulio, Fabiano, Sura Manilio, Dorfeno Mundo, C. Epidico, L. Pifone.	Cap. 29. De tempestatibus vtriusque temporis, & remedijs sterilitatum. 212
Externis.	Cap. 30. De messe & tritico, & palea, & frumento feruando. 213
Ifidoro, Theophrasto, Aristotele, Democrito, Theopompo, Hierone Rege, Attalo Rege, Philometore Rege, Archita, Xenophonte, Amphilocho Atheniense, Anaxipoli Thasio, Apollodoro Lemnio, Aristophane Milefio, Antigono Cymeio, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Bacchio Milefio, Bione, Chærea Atheniense, Cheristo item, Diodoro, Prieneo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagone Thasio, Euphronio Athenæo, Androcione qui de agricultura scripsit, Aeschione qui item, Lyfimacho qui item, Dionysio qui Magonem transtulit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit, Aristandro qui de portentis.	Cap. 31. De vindemia & autumnii temporibus. 214
Libro 18. continetur de agricultura.	Cap. 32. De lunari ratione. ibidem
Cap. 1. Quod antiquis maximum studium agriculturæ fuit, & de hortorum singulari diligentia. 197	Cap. 33. De ventorum ratione. 215
Cap. 2. Quæ corona prima Romæ. ibidem	Cap. 34. De limitatione agrorum. ibidem
Cap. 3. De iugere, & actu, & legibus circa pecora, & quoties & quibus temporibus fuit summa utilitas annonæ, & qui agricultura illustres. ibidem	Cap. 35. Prognostica tempestatum. ibidem
Cap. 4. Ratio de agricultura. 198	Summa, res, & historiæ, & obseruationes. MMLXX.
Cap. 5. Laus agricolarum, & quæ obseruanda in agro parando. ibidem	Ex autoribus.
	Masurio Sabino, Cæsio Hemina, Verrio Flacco, L. Pifone, Cor. Celfo, Turannio Gracula, D. Syllano, M. Varrone, Catone Cætorio, Scrofa, Sarsenis patre & filio, Domitio Caluino, Hygino, Virgilio, Trogo, Ouidio, Græcino, Columella, Tubero, L. Aruntio, qui Græce de altris scripsit, Cæsare dictatore, qui item, Sergio Paulo, Sabino, Fabiano, M. Cicerone, Calphurnio Basio, Attico Capitone, Manlio Sura, Actio qui praxidica.
	Externis.
	Hesiodo, Theophrasto, Aristotele, Democrito, Hierone Rege, Philometore Rege, Attalo Rege, Archelao Rege, Archita, Xenophonte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thasio, Aristophane Milefio, Apollodoro Lenno, Antigono Cymeio, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Aristandro Athenæo, Bacchio Milefio, Bione Solense, Chærea Atheniense, Cheristo item, Diodoro Prieneo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagora Thasio, Euphronio Athenæo, Androtione, qui de agricultura

Liber Primus.

agricultura scripsit, Aeschione qui item, Lyfimacho qui item, Dionysio qui Magonem transtulit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit, Thalete, Eudoxo, Philippo, Dositheo, Parmenisco, Melitone, Critone, Oenopide, Zenone, Euctemone, Harpalo, Hecateo, Anaximandro, Sofigene, Hipparcho, Arato, Zoroastre, Archibio.	Cap. 13. De syluestri ocymo, & eruca, nasturtio, & rita. 235
Libro 19. continetur lini natura & mirabilia.	Cap. 14. De mentastro, & menta, & pulegio, & nepeta, & de cumino. 236
Cap. 1. De lini satione, & generibus eius, & quomodo perficiatur, & de mappis, & lino non ardente, & quando primum in theatris vela. 217	Cap. 15. De cumino Aethiopico, quod vrinam stringit, & de cappari, & de ligustico siue panace, & cunila bubula. 237
Cap. 2. De sparti natura, & quando primum vsus eius, & quomodo perficiatur, & quæ sine radice nascantur, & viuunt. 218	Cap. 16. Item de cunicula bubula, gallinacea siue origano heracleotico, cunilagine, libanotide, cunila fatiua, & montana. ibidem
Cap. 3. De myfi, & tuberibus, & de fungis pezicis, laserpitio, & magydari, & rubia, & radricula. 219	Cap. 17. De piperiti, & origano, & oniti prasio, & tragorigano, & heraclio, & lepidio: & de gith siue melanthio, & aniso. ibidem
Cap. 4. De hortorum cura, & digestio terræ nascentiu præter fruges & frutices. ibidem	Cap. 18. De anetho & sagapeno, & de papauere albo & nigro, & quomodo succus herbarum colligendus est, & de opio. 238
Cap. 5. Natura & genera, & historia nascentiu in hortis rerum. 220	Cap. 19. De erratico & ceratiti, & glaucio siue parasio & heraclio siue aphro, & de diacodio & thythymalo. 239
Cap. 6. De hortensium herbarum radicibus, folijs, floribus, coloribus. 222	Cap. 20. De portulaca siue peplio, coriandro, & arriplici. ibidem
Cap. 7. Quoto die quæque herbæ nascuntur satæ, & quomodo quæque fermentur vel digerantur, & quorum singula genera sunt, & quorum plura. 223	Cap. 21. De malua, malope, & althea, & lapatho, & oxylapatho, & hydrolapatho, & hippolapatho, & bulapatho. 240
Cap. 8. Natura & genera, & historiæ, ad condimenta in horto satarum rerum. 224	Cap. 22. De sinapis tribus generibus, & marrubio, & serpyllo, & silymbrio siue thymbrio, & de lini semine & blito. 241
Cap. 9. De sceniculo & cannabe. 226	Cap. 23. De meu, & feniculo, & hippomarathro vel misineo & cannabi, & de ferula & carduis. 242
Cap. 10. De morbis hortorum, & remedia circa formicas, erucas, & culices. ibidem	Cap. 24. Confectio theriacæ, compositio medicaminis Antiochi. ibidem
Cap. 11. Quæ magis sint fortia vel minus, & quibus salia aqûe profunt. 227	Summa medicinæ & historiæ & obseruationes. 1607.
Cap. 12. Ratio rigandorum hortorum, & quæ translata meliora siant, & de succis hortensiorum, & saporibus. ibidem	Ex autoribus.
Summa res & historiæ & obseruationes. MCLIII.	Catone Cenforio, M. Varrone, Pompeio Lenço, Galilione, Hygino, Sessio Nigro, qui Græce scripsit, Iulio Basio qui item, Celfo, Antonio Castore.
Externis.	Externis.
M. Actio Placo, M. Varrone, D. Syllano, Catone Cenforio, Hygino, Virgilio, Mutiano, Celfo, Columella, Calphurnio Basio, Manlio Sura, Sabino, Tyrone, Licinio Macro, Q. Hirtio, Vibio Ruffo, Celenio qui cepurica scripsit, Caltrio item, Firmo item, Peritio.	Democrito, Theophrasto, Orpheo, Menandro qui biochresta scripsit, Pythagora.
Externis.	Medicis.
Herodoto, Theophrasto, Democrito, Aristomacho, Menandro qui biochresta scripsit, Anaxilao.	Nicandro, Hippocrate, Chryssippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hicelio, Dionysio, Apollodoro Tarentino, Apollodoro Cittienfe, Praxagora, Pliftonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philisthine, Asclepiade, Crateua, Petronio Diodoto, Iolla, Erasistrato, Diagora, Andrea, Mnesicle, Epicharmo, Damione, Dalione, Sofimene, Tlepolemo, Metrodoro, Solene, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petridio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.
Libro 20. continetur medicinæ ex his quæ in hortis feruantur.	Libro vigesimo primo continetur florum & coronamentorum natura.
Cap. 1. De cucumere syluestri & elaterio. 227	Cap. 1. De natura florum, & coronamentorum, de mira florum varietate. 243
Cap. 2. De anguino cucumere siue erratico, & de fatiuo, & de pepone. 228	Cap. 2. De strophioleto ferto, & qui primum flores miscere ceperint, & quando primum corolla inuenta vel appellata, & quare. ibidem
Cap. 3. De cucurbita syluestri, & rapo. ibidem	Cap. 3. Quis primum coronam folijs aureis & argenteis dedit, & de honore coronarum apud antiquos, & de Scipionis honore, & de patulibus coronis, & Cleopatraz Reginz factis. ibidem
Cap. 4. De naporum differentijs, & raphano syuestri, & de raphano fatiuo & pastinaca. 229	Cap. 4. De rosa in coronis, & de generibus eius, & vbi feratur. 244
Cap. 5. De staphilino siue pastinaca, & gingidio, & fiseri, & sefeli, & inula, & de cepe. ibidem	Cap. 5. De lilio tria genera, & ratione ea inferendi. ibidem
Cap. 6. De porro festiuo, & capitato, & de allio. 230	Cap. 6. De violis, & de caltha, & baccare, combreto, asaro, & croco. 245
Cap. 7. De lactuca syluatica siue caprina, & esopo, & ifati, & lactuca fatiua. 231	Cap. 7. De floribus antiquis, & de odoramentorum diuersitate, saluica & polio. ibidem
Cap. 8. De generibus betæ, & intubis, & cichorio, & feri, genera duo. 232	
Cap. 9. De brasiaca, & lapsana, & de brasiaca marina, & scilla, de bulbis, & bulbine. ibidem	
Cap. 10. De asparagis & corruda, & libyco & orminio. 234	
Cap. 11. De apio, & apialstro, & helioselino, & oreoselino. ibidem	
Cap. 12. De petroselino & ocymo. ibidem	

C. Plinij naturalis Historiæ

- Cap. 8. De vesium emulsiōe cum floribus, & amarantho, & chrysome siue chrysi. 246
 Cap. 9. De honore coronarum, & cyclamini, & meliloto & trifolio, tria genera eius. ibidem
 Cap. 10. De origano, thymo, & melle Attico, & coniza, & louis flore, & helenio, & abrotano, & leucanthemo. ibidem
 Cap. 11. De amaraco vel sanfucio, & nyctigero, & meliloto, & viola alba, & codiamino, & de sylvestribus bulbis, & heliochryso, & lychni, & de herbis citra mare. 247
 Cap. 12. De cura apum, & pabulo, & morbis earum & remedijs. ibidem
 Cap. 13. De venenato melle, & de remedijs mellis venenati, & mellis infani. 248
 Cap. 14. De melle quod nucæ nō attingunt, & aluearijs, & cura eorum, si famem sentiunt apes, & quomodo cera fiat. ibidem
 Cap. 15. De herbis sponte nascentibus, & aculeatis. 249
 Cap. 16. De carduo, ac helixine, & tribulo & anchusa. ibidem
 Cap. 17. De differentia herbarum per folia, & quæ herbae toto anno floreat, & hastula regia & pistana, & de gladiolo. 250
 Cap. 18. De iunco genera sex, & de cypero & de medicamentis eorum, & de cypiro & odorato iunco. ibidem
 Cap. 19. Ex rosa medicina, & de lilio, & de narcisso, & ex viola, & de baccare, & combreto, & asaro. 251
 Cap. 20. De onochelo gallico, & de croco medicina, & crocomagmate, & saluica, & polio, & iri, & holochryso, & chrysome & melilotio. 252
 Cap. 21. De trifolio, & thymo, & hemorocalle, & helenio, & abrotano. ibidem
 Cap. 22. Ex leucanthemo & sanfucio medicina. 253
 Cap. 23. De anemone medicina. ibidem
 Cap. 24. Ex ananthe medicina. ibidem
 Cap. 25. Ex heliochryso medicina. ibidem
 Cap. 26. Ex hyacyntho & lychnide medicina. ibidem
 Cap. 27. Ex vincaperuica medicina, rufeo, bati, & acino. 254
 Cap. 28. Ex colocasia medicina. ibidem
 Cap. 29. Ex anthalio medicina. ibidem
 Cap. 30. De parthenio medicina. ibidem
 Cap. 31. De trychno medicina. ibidem
 Cap. 32. De corchoro & cnico. ibidem
 Cap. 33. De persoluta. ibidem
 Cap. 34. De mensuris, & ponderibus. ibidem
 Summa medicina & historiarum, & obseruationes septingentæ triginta.

Ex autoribus.

Catone Censorio, M. Varrone, Massurio, Antiato, C. Helio Vestino, Vibio Rufino, Hygino, Popponio Mela, Pompeio Lenæo, Cornelio Celso, Calphurnio Basilio, P. Largio, Licinio Macro, Sestio qui Græce scripsit, Iulio Basilio qui item, Antonio Castore.

Externis.

Theophrasto, Democrito, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro, qui biochresta scripsit, Nicandro, Homero, Hesiodo, Musæo, Sophocle, Anaxilao.

Medicis.

Mnestheo qui de coronis, Callimacho qui item, Phania physico, Simo, Timaristo, Hippocrate, Chryssippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hicelio, Dionysio, Apollodoro Cirtienſe, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Pliftonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philistione, Asclepiade, Crateua, Petronio Diodoto, Iolla, Erasistrato, Diogora, Andrea, Mnesicle, Epicharmo, Tamione,

Dalione, Sofimene, Theopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petreio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.

Libro 22. continentur de autoritate herbarum.

- Cap. 1. De gentibus herbis formæ gratia videntibus. 255
 Cap. 2. Quod herbis vestes inficiantur. ibidem
 Cap. 3. De corona graminea. ibidem
 Cap. 4. De raritate eius. ibidem
 Cap. 5. Qui foli corona ea donati. ibidem
 Cap. 6. Qui solus centurio coronatus. ibidem
 Cap. 7. Medicinæ ex reliquis ornatis, & eringe. 256
 Cap. 8. De herba quam centum capita vocant. ibidem
 Cap. 9. De acano & glycyrrhiza. ibidem
 Cap. 10. De tribulo & gribus eius, & medicinis. ibidem
 Cap. 11. De stæbe & medicinis eius. ibidem
 Cap. 12. De hypophye, hypoppe & medicinis earum. ibidem
 Cap. 13. De vrtica & medicinis eius. ibidem
 Cap. 14. De lamio & medicis eius. 257
 Cap. 15. De scorpione, generibusque ac medicinis eius. ibidem
 Cap. 16. De Leucacantha, & medicinis. ibidem
 Cap. 17. De helixine, perdicio, parthenio, fiderite, & medicinis eius. ibidem
 Cap. 18. De chamæonte, generibus ac medicinis eius. ibidem
 Cap. 19. De coronopo, & medicinis eius. 258
 Cap. 20. De anchusa, & pseudanchusa, & medicinis earum. ibidem
 Cap. 21. De onochelo, anthemio, loto, & lotometra, heliotropio, tricocco, & adiantho siue callitricho. ibidem
 Cap. 22. De picride, theſio, asphodelo, halimo, acantho, & buprestis, elaphobolco, scandice, iastione, & de caualide, ſio, ſillibo, scolymio, ſungimonio, ſoncho, condrilla siue condrilla, & boletis. 259
 Cap. 23. De fungis, & silphio, & de lasere. 260
 Cap. 24. De natura mellis & aqua mulsa, & quare generis ciborum mores immutentur, & de melitide, & cera, & contra compositiones medicorum. 261
 Cap. 25. Medicina ex frugibus. 262
 Summa medicina, & historiarum, & obseruationes. 906.
 Ex autoribus.
 Iisdem quibus priore libro, & præter eos Chryfermo, Eratosthene, Alcæo.
 Libro 23. continetur de cultis arboribus.
 Cap. 1. De medicinis vuarum recentium, & de samentis vuarum, & vinaceis, & de vua theria, & de vua passa, & astaphide, & astaphisagria, & pituitaria, & labrusca, de vite alba, & nigra, & de mustis, & vini generibus, & aceto. 265
 Cap. 2. De aceto scillino, & oxymelle, & sapa, & fece vini, aceti & sapa. 268
 Cap. 3. De oleis & folijs oleæ, flore, & cinere, & de oliua alba & nigra, & de amurca. ibidem
 Cap. 4. De folijs oleastri, & ananthino oleo, & cicino, & amygdalino, & laurino, & myrteo, chamæmyrsino, & cupressino, & citreo, & carino. 269
 Cap. 5. De myrobolano palma, & de palma elata. 270
 Cap. 6. Medicina ex singulorum generum flore, folijs, fructu, ramis, cortice, ligno, succo, radice, cinere. ibidem
 Cap. 7. De piris & eorum obseruationibus, & de ficorum obseruatione, & caprifico & erineo, & aliorum generibus medicina. 271
 Cap. 8.

Liber Primus.

- Cap. 8. De pineis & amygdalis, & nucæ uellana, & nucæ iuglandæ, & pistacijs, & castaneis, siliquis, cornu, & vnedone, & lauro. 272
 Cap. 9. De myrtho satiuo, & myrtidano, & myrto syluestri. 273
 Summa medicina, & historiarum, & obseruationes. 1419.
 Ex autoribus.
 C. Valgio, Pompeio Lenæo, Sestio Nigro qui Græce scripsit, Iulio Basilio qui item, Antonio Castore, M. Varrone, Cornelio Celso, Fabiano.
 Externis.
 Theophrasto, Democrito, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro, qui biochresta scripsit, Nicandro, Homero, Hesiodo, Musæo, Sophocle, Anaxilao.
 Medicis.
 Mnestheo, Callimacho, Phania physico, Simo, Timaristo, Hippocrate, Chryssippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hicelio, Dionysio, Apollodoro Cirtienſe, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Pliftonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philistione, Asclepiade, Crateua, Petronio, Diodoto, Iolla, Erasistrato, Diogora, Andrea, Mnesicle, Epicharmo, Damione, Sofimene, Theopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petreio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.
 Libro XXI. continentur medicina ex arboribus syluestribus.
 Cap. 1. Medicina ex arboribus syluestribus. 274
 Cap. 2. Lotos. ibidem
 Cap. 3. Glanis. ibidem
 Cap. 4. De cocco ilicis, & galla, & visco pilulis, glande, & de cerri radice, & subere. ibidem
 Cap. 5. De fago & cupressis, & cedro magna, & de cedride, galbano. 275
 Cap. 6. De amoniaco, & stirace, & spodylio, & sphagno, & terebintho, & chamæpyti, & pityusa, & resinis, & picea, & lentisco. ibidem
 Cap. 7. De pice spissa & liquida, & palimpissa, & pissasphaltis, & zopissa, & tæda, & lentisco. 276
 Cap. 8. De platano, & fraxino, & acere, & alba populo, & ulmo, & tilia, & sambuco, & iuniperio. ibidem
 Cap. 9. De salice & amerina, & vitilibus & erice. 277
 Cap. 10. De virga sanguinea, & silere, & ligustro, & alno, & edera, & cistho, & cisso, & erythranio, & chamæcillo, & smilace, & de clematide. 278
 Cap. 11. De harundine, & papyro, ebena, & rhododendro, de rhue erythro, & erythrodano alyſo, & radice, & apocino, & roremarino, & canchry, & sabina, & selagine, & samulo, & gummi medicinis. 279
 Cap. 12. De spina Arabica, & spina alba, & acanthio, & acacia. 280
 Cap. 13. De vulgari spina & syluestri, & de eryſiceptro, & de appendice spina, & pyxacantho, & paliuro, aquifolia, & taxo, & rubis medicinis. ibidem
 Cap. 14. De cynobato & Idæo rubo, & rhamnno, & lycio, & sarcocolla, & de oporice medicinis. ibidem
 Cap. 15. De chamædrye, & chamædaphne, & chamæla, & chamæfice, & chamæcillo, & chamæleuce, & chamæcyparisso, & ampelopraso, & stachye, & clinopodio, & cœnfunculo, & clematide Aegyptia medicinis. 281
 Cap. 16. De aro, & dracunculo, dracontis, & ari, & millesfolio, & herba eiusdem nominis, & pseudobunio, & myrri, & onobrychi, medicina. 282
 Cap. 17. De coriaceſia callicia, & menaide, & alijs vi-

ginitribus, & medicinis earum, quas quidam magicas esse dicunt, & de confidia, de aproxi, & recidijs amorum. ibidem

Cap. 18. De eriphia, & lanaria, & stratioti medicinis. 283

Cap. 19. De herba quæ nascitur in capite statuae, & de herba è fluminibus, & herba lingua, & cribro, & fimeis, & rhodora, & impia, & Veneris pectine, & nodia, & philanthropo, & canaria lappa, & tordile, & de gramine, & dactylo, & scenograeco medicina. ibidem

Summa medicina, & historiarum, & obseruationes. 1418.

Ex autoribus.

C. Valgio, Pompeio Lenæo, Sestio Nigro qui Græce scripsit, Iulio Basilio qui item, Antonio Castore, M. Varrone, Cornelio Celso, Fabiano.

Externis.

Theophrasto, Apollodoro, Democrito, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro, qui biochresta scripsit, Nicandro, Homero, Hesiodo, Musæo, Sophocle, Anaxilao.

Medicis.

Mnestheo, Callimacho, Phania physico, Simo, Timaristo, Hippocrate, Chryssippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hicelio, Dionysio, Apollodoro Cirtienſe, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Pliftonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philistione, Asclepiade, Crateua, Petronio, Diodoto, Iolla, Erasistrato, Diogora, Andrea, Mnesicle, Epicharmo, Damione, Sofimene, Theopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petreio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.

Libro XXV. continentur naturæ herbarum sponte nascentium, autoritas herbarum, & de origine vsus earum.

Cap. 1. Naturæ herbarum sponte nascentium. 284

Cap. 2. Qui Latine vius herbarum scripserint, & quando ad Romanos notitia earum peruenit, & qui primi Græcorum de his composuerint, & de herbarum inuentione, & antiqua medicina, & quare minus exercentur eorum remedia, & de cynorhodo, & de dracunculo medicina. 285

Cap. 3. De quodam pestifero fonte Germaniæ, & de Britannica, & maximis morborum doloribus. 286

Cap. 4. De moly, & dodecatheo, & pæonia, vel pentorobo, vel glycyfide, & panace, vel asclepio, & heraclio, & panace chironio, & panace centaurio, vel pharnaceo, & heraclio fiderio, & hyosciamo, vel apollinari siue al tercangenio. ibidem

Cap. 5. De linozoste, parthenio, hermupoa, siue potius mercuriali, & achilleo, & panace heracleo, fideriti millesfolio, & de scopa regia, & hemionio, teucro, splenio, de melampodio siue elleboro, quot ue eorum genera, & de nigro elleboro & albo medicina, & quando detur, & quomodo sumendum, & quibus nō dandum, & quod mures necet. 287

Cap. 6. De mithridatio, & scordoti siue scordio, & polemonia vel philetaria vel chiliodynama, & eupatorio, & centaurea siue chironia, & de leptocentaureo libadio, felle terre, triorchæ medicina. 289

Cap. 7. De clymeno, & gentiana, & lysimachia, & parthenide, & artemisia, & ambrosia, & nymphæa, & heraclio, & euphorbia medicina. ibidem

Cap. 8. De plantagine, & buglossa, & cynoglossa, & bupthalmis, & scythuca, & hippice, & de ischamone,

C. Plinij naturalis Historiæ

- ischemonæ, & de betonica, & cantabrica, & confuligine, & hiberica, & ehelidonio, & canaria, & elaphobofco, & dictamo, & aristolochia, & quod eius delectatione aduolent pisces, & statim capiuntur, & medicina contra serpentium ictus ex herbis quas superius nominauit. 290
- Cap. 9. De argemonia, & agarico, & echio, & hyofcyamo, & hierobotane, & blattaria, & lemonia, & quinquefolio, & dauco, & perfolata, & arcio, & cyclamino, & peucedano, omnia ad serpentium ictus. 291
- Cap. 10. De ebulo, & verbasco, & thelyphono, & contra scorpionum ictus, & rubetorum & canum morsus, & generaliter contra omne venenum. 292
- Cap. 11. Remedia ad capitis vitia. ibidem
- Cap. 12. De centaureo, & chelidonio, & panace, & hyofcyamo, & euphorbio ad oculorum vitia. 293
- Cap. 13. De antagallide siue corchoro, & mandragora siue circeio, & cicuta, & crethmo agrio, & molybdena, & capno, & acoro, & iride, coryleto, aizoo, & andrachne, & erigero, & de ephemero, & de labro Veneris, & de ranunculo, ad oculorum, aurium, narium, dentium, orisq; vitia medicinarum. 293
- Summa medicinarum, & historiæ, & obseruationes. 1292.
- Ex autoribus.
- Sex. Gallico, Pompeio Lenço, Sestio Nigro qui Græce scripsit, Iulio Basso qui item, Antonio Castore, Cornelio Celso.
- Externis.
- Theophrasto, Apollodoro, Democrito, Iuba, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro, qui biochresta scripsit: Nicandro, Homero, Hesiodo, Musæo, Sophocle, Xantho, Anaxilao.
- Medicis.
- Mnestheo, Callimacho, Phania physico, Timaristo, Simo, Hippocrate, Chryfippo, Diocle, Ophione, Heracleide, Hicelio, Dionysio, Apollodoro Cirtienfe, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Plistonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philistione, Asclepiade, Crateua, Iolla, Erasistrato, Diagora, Andrea, Mnesicle, Epicharmo, Damione, Sofimene, Theopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petreio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.
- Libro xxxvi. continentur reliquæ per morborum genera medicinæ, & de nouis morbis, & de lichene quid sit, & quando primum in Italia cœperit, & carbunculo, elephantiasi, & colo. Cap. 1. 295
- Cap. 2. Laus Hippocratis. 296
- Cap. 3. De noua medicina & Asclepiade medico, & quæ ratione veterem medicinam mutauerit. ibid.
- Cap. 4. Irritio magicæ artis, & de lichene eiusq; remedio, & faucium. ibidem
- Cap. 5. Ad strumas, & ad digitos, & ad pectus, & ad tussim medicinarum. 297
- Cap. 6. De verbasco, & cacalia, vel tussilagine, & bechio, & saluia, ad tussim. ibidem
- Cap. 7. Ad lateris dolores & pectoris, & ad orthopneas, ad iocineris dolorem, cordis dolori, pulmonum, vrinæ, tussis, pectoris, viceribus, renibus, hepaticis, ad vomitionem & singultus, pleureticis, lateri. ibidem
- Cap. 8. De omnibus vitij ventris & remedij, & eorum quæ circa vel intra sunt, & de aluo sistenda, vel soluenda. 298
- Cap. 9. De pulegio, & argemone. 300
- Cap. 10. De nymphaea, & abstinentia, & appetentia Veneris, & de fatyrjo, erythroco, & crate-
- gi, & sideriti. 301
- Cap. 11. Medicinæ generales de pedibus, talis, articulis, neruis, & remedia contra morbos qui totum corpus occupant, & de merthyra, & vigilijs, paralyfi, & de febribus frigidis, & febre iumentorum, & phreneticis & chamæacta, & aizoo, & igne sacro. 301
- Cap. 12. Ad luxata membra, & contra morbum regium, & contra furunculos, & fistulas, & inflationes, & ambustionem, & contra alios morbos, ad neruos & sanguinem. 302
- Cap. 13. De herba equifeto, nymphaea, peucedano, siderite, alijsq; pluribus ad sanguinem sistendum vtilibus, & Stephanomeli, & eriffithale, & contra vermes. 303
- Cap. 14. Ad vlcera, & plagas, & ad verrucas tollendas, & de polycnemo. ibidem
- Cap. 15. De pluribus experimentis ad mulierum menses, & vuluæ morbos, & partus eijciendos & continendos, & cutis in facie vitia, & capillum tingendū & tollendum, & quadrupedum scabiem. 304
- Summa medicinarum, & historiæ, & obseruationes. 1292.
- Ex autoribus.
- M. Varrone, C. Valgio, Pompeio Lenço, Sestio Nigro qui Græce scripsit, Iulio Basso, qui item, Antonio Castore, Cornelio Celso.
- Externis.
- Theophrasto, Apollodoro, Democrito, Iuba, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro, qui biochresta scripsit, Nicandro, Homero, Hesiodo, Musæo, Sophocle, Xantho, Anaxilao.
- Medicis.
- Mnestheo, Callimacho, Phania physico, Timaristo, Simo, Hippocrate, Chryfippo, Diocle, Ophione, Heracleide, Hicelio, Dionysio, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Plistonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philistione, Asclepiade, Crateua, Iolla, Erasistrato, Diagora, Andrea, Mnesicle, Epicharmo, Damione, Theopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Thebana Olympiade, Phyllino, Petreio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.
- Libro vigesimo septimo continentur reliqua herbarum genera. Cap. 1. 305
- Cap. 2. De aconito, & panthera quæ extinguitur acenito. ibidem
- Cap. 3. Quod omnium creaturarū conditor sit Deus. ibidem
- Cap. 4. De Aethiopiæ & agerato, & aloë, & alcea, & alipo, & alsina, & androsace, & androsæmo, & ambrosia, & anoni, & anagyro, & anonymo. 306
- Cap. 5. De aparine, & arctio, & aspleno, & asclepiade, & astere vel bubonio, & ascyro vel ascyroide, & aphacæ, & de alcibio, & alectorolopho. 307
- Cap. 6. De alo. ibidem
- Cap. 7. De alga, & actea, & de ampeloagria, & absinthio. ibidem
- Cap. 8. De ballote, & botrye fruticosâ, & brabyla, & bryo, bupleuro, & catanance, calla, & circeia, & cirfio, & crategono, & thelygono, & crocodilio, & cynolorchii, & chrysolachano, & cucubalo, & conferua. 308
- Cap. 9. De cocco gnidio, & diplaco, & dryopteris, & dryophono, & elatine, & empetro siue calistraga, & epicacti vel elleborine, & epimedio, & enneaphyllo, & filice, & de femore bubulo. 309
- Cap. 10. De glaucio, & glycyfide, & gnaphalio siue chamæzelo, & galodrigo, & holco, & hyofitu, & holsteo,

Libri Primus.

- & holsteo, & hypophesto. 310
- Cap. 11. De hypoglossa, & hypicoo, idæa, jifopiro, laethyri, leontopetalio, lycopside, & lithospermo, lapide vulgari, de limeo, leuce, & leucographi. ibidem
- Cap. 12. De medio & myofota, & myagro, & natrice, & othone, & onofma, & onopordo, & ofiri, & oxye, & barrachio, & polygono, & phyllandrio, & phalari, & polyrrhizo, & prosperpinaca, & de rhacoma, & de refeda, & itechade. 311
- Cap. 13. De solano, & smyrnio, & telephio, & trichomane, & thalietro, & thalpe, & tragonia, & tragoni, & trago, & tragopogo, & spondyli, & quod quidam morbi in quibusdam non sunt genibus. 312
- Summa medicinarum, & historiæ, & obseruationes. 702.
- Ex autoribus.
- Pompeio Lenço, Sestio Nigro, qui Græce scripsit, Iulio Basso, qui item, Antonio Castore, Cor. Celso.
- Externis.
- Theophrasto, Apollodoro, qui item, Democrito, Aristoteli, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro, qui biochresta scripsit, Nicandro.
- Medicis.
- Mnestheo, & cæteris iisdem quibus in priore libro.
- Libro xxxviii. continentur medicinarum ex animalibus. Cap. 1. 313
- Cap. 2. An sit in medendo aliqua vis verborum, & sanari, & depelli. 314
- Cap. 3. Remedia ex homine contra magos. 315
- Cap. 4. De quibusdā fortilegijs, & salua hominis. ibid.
- Cap. 5. De obseruatione victus. 317
- Cap. 6. De sternutamento, & Venere, & cæteris remedijs. ibidem
- Cap. 7. De remedijs muliebribus. 318
- Cap. 8. Medicinæ ex animalibus peregrinis, & elephanto, & leone, & de camelo, & hyena, & crocodilo, & chamæleonte, & scinco, & hippopotamo, & lycibus. 319
- Cap. 9. Medicinæ communes ex feris animalibus, aut eiusdē generis placidis, lactis vsus, & obseruationes, & de caseis, butyro, & adipe. 322
- Cap. 10. Medicinæ de apro, & capris, & equis feris, & remedia ex bestijs contra omnes morbos. 324
- Cap. 11. De remedijs ad morborum multa genera ex animalibus. ibidem
- Cap. 12. Ad faciei vitia, ceruicis, et pectoris morbos. 325
- Cap. 13. Ad stomachi, lumborum, & renum vitia. 326
- Cap. 14. Ad aluum sistendam, cœliacos, & dysentericos, inflatones alui, rupta, tenasmon, & tinea, & colum. 327
- Cap. 15. Ad vesicæ cruciatus, & calculos, de genitaliū, & sedis vitij, & inguinum remedijs. 327
- Cap. 16. Ad podagras, morbum comitalem, sideratos, ossaque fracta remedia. 328
- Cap. 17. Ad melancholicos, lethargicos, hydropticos, ignem sacrum, & ad dolores neruorum remedia. 329
- Cap. 18. Ad sanguinem sistendum, & contra vlcera, & carcinomata, & scabiem remedia, & quæ infixæ corpori extrahunt, & quæ cicatricibus profunt. ibidem
- Cap. 19. Ad muliebria mala medicinarum, & ad infantium morbos, & Veneris remedia. 330
- Cap. 20. Mira de animalibus. ibidem
- Summa medicinarum, & historiæ, & obseruationes. 185.
- Ex autoribus.
- M. Varrone, L. Pifone, Fabiano, Verre, Antiate, Verrio flacco, Catone Cæsorio, Sergio Sulpitio, Licinio Ma-
- cro, Celso, Massurio, Sestio Nigro, qui Græce scripsit, Bytho Dyrrbacheno, Ophilio medico, Granio medico, Externis.
- Democrito, Apollonio, qui & mirfin, Mileto, Artemona, Sextilio Anteo, Homero, Theophrasto, Lyfimaeha, Attalo, Xenocrate, Orpheo, qui Diophios, Archelao, qui ite, Demetrio, Sotira, Laide, Elephantide, Salpe, Olympiade Thebana, Diorimo, Iolla, Mictione Smyrneo, Aescchine medico, Hippocrate, Aristotele, Metrodoro, Icacida medico, Hesiodo, Dialcone, Cæcilio Bione, qui peridynameon, Anaxilao, Iuba rege.
- Libro xxxix. continentur medicinarum ex animalibus.
- Cap. 1. De Origine medicinæ, & quando primum clinice, & quando primum iatrapeutice, & de Chryfippo, & Erasistrato, & empirice, & Herophilo, & reliquis illustribus medicis, & quoties ratio medicinæ mutata sit, & qui primus Romæ medicus, & quædo, & quid de medicis antiqui Romani iudicauerint, & vitia medicinarum. 331
- Cap. 2. De medicinis lanarum. 333
- Cap. 3. De onorum natura. ibidem
- Cap. 4. Remedia de cane, & ex animalibus que placida non sunt sed fera, & ex volucris, & contra morbus phalangiorum. 335
- Cap. 5. De seuo struthiocamelino, & cane rabido, & lacerta, & anseribus, & columbis, & mustellis remedia. 337
- Cap. 6. Ad alopecias tollendas, & ad pilos reddendos, & ad lendes tollendos, & ad palpebras, & ad glaucomata, & ad oculos, & parotidas remedia. ibidem
- Summa medicinæ, & obseruationes. 521.
- Ex autoribus.
- M. Varrone, L. Pifone, Verrio Flacco, Antiate, Nigidio, Casio Hemina, Cicerone, Plauto, Celso, Sestio Nigro, qui Græce scripsit, Cæcilio medico, Metello Scipione, Ouidio Poeta, Licinio Macro.
- Externis.
- Philopatore, Homero, Aristotele, Orpheo, Democrito, Anaxilao.
- Medicis.
- Botrye, Apollodoro, Archidemo, Anaxilao, Aristone, Xenocrate, Diodoro, Chryfippo philosopho, Homero, Nicandro, Apollonio Pitanejo.
- Libro xxx. continentur medicinarum ex animalibus reliquæ prioris libri.
- Cap. 1. De origine magicæ artis, quando, & à quibus cœperit, & à quibus celebrata fuerit, & reliquæ ex animalibus medicinæ. 340
- Cap. 2. De speciebus magicæ, Neronisq; & magorum detestatio. 341
- Cap. 3. De talpis, & reliquæ medicinæ per morbos digestæ in animalibus, quorum genera placida sunt aut fera. ibidem
- Cap. 4. Quomodo commendatur os, & contra maculas faciei, & ad faucium vitia. 342
- Cap. 5. Ad strumas exulceratas, ad humerorum & precordiorum dolores. ibidem
- Cap. 6. De pulmonum vitij, iecoris, & sanguinis reiectionibus. ibidem
- Cap. 7. Ad dysentericos, & ventris mala remedia. 343
- Cap. 8. Ad calculos, & vesicæ dolores, testiumq; & inguinum tumores, & ad panos. 344
- Cap. 9. Ad podagras & articularum dolores. ibidem
- Cap. 10. Remedia aduersus morbos toti corpori. 345
- Cap. 11. Contra morbum regium & phreneticos, & contra febres, & hydropticos. ibidem
- Cap. 12. Ad ignem sacrum, ad carbunculos, furunculos, ambulata, neruorumque contractiones. 346
- Cap. 13.

C. Plinij naturalis Historia

- Cap. 13. Ad sanguinem sistendum, & tumores vuln-
rum, & vlcera, vulnera, & alia mala ex ani-
malibus remedia. *ibidem*
- Cap. 14. Ad muliebria mala medenda, & cōceptus ma-
turandos. 347
- Cap. 15. Promiscuæ medicinæ. 348
- Cap. 16. De miraculis quarundam bestiarum. 349
- Summa Medicinæ, & obseruationes octingente. 349
- Ex autoribus.
- M. Varrone, Nigidio, M. Cicerone, Sestio Nigro, qui Græce scripsit, Licinio Macro.
- Externis.
- Eudoxo, Aristotele, Hermippo, Homero, Apione, Orpheo, Democrito, Anaxilao.
- Medicis.
- Botrye: Horo, Apollodoro, Menandro, Archimede, Aristone, Xenocrate, Diodoro, Chryssippo, Nicandro, Apollonio Pitaneo.
- Libro xxxi. continentur medicinæ ex aquatilibus, & aquarum mirabilia.
- Cap. 1. Aquarum mirabilia. 349
- Cap. 2. De differentia aquarum medicinis & obseruationibus. 266. *ibidem*
- Cap. 3. De qualitate aquarum insalubritate vel commoditate earum. 351
- Cap. 4. Aquarum subito nascentium aut desinentium ratio. 352
- Cap. 5. Obseruatio historica. *ibidem*
- Cap. 6. Ratio aquæ ducendæ, & quomodo medicatis vtendum, & quid profit nauigatio, & medicinæ aque marinæ. *ibidem*
- Cap. 7. De generibus salis, & confecturis, & medicinis, & obseruationibus. 353
- Cap. 8. De scombro pisce, & muria, & alece. 354
- Cap. 9. De natura salis, & eius medicinis. 355
- Cap. 10. De nitri generibus & confecturis, & medicinis, & obseruationibus. *ibidem*
- Cap. 11. De spongiarum natura. 356
- Summa medicinæ, historię, & obseruationes nongentæ viginti tres.
- Ex autoribus.
- M. Varrone, Cassio Parmense, Cicerone, Mutio, Cornelio Celso, Trogo, Ouidio, Polybio, Sornatio.
- Externis.
- Callimacho, Ctesia, Eudico, Theophrasto, Eudoxo, Theopompo, Polyclito, Iuba, Lyco, Apione, Epigene, Pelope, Apelle, Democrito, Thrasillo, Nicandro, Menandro comico, Attalo, Salustio, Dionysio, Andrea, Nicerato, Hippocrate, Anaxilao.
- Libro xxxii. continentur reliqua medicinæ ex aquatilibus.
- Cap. 1. De echenide pisce, & mirabili eius proprietate, de torpedine & marino lepore, & mirabilia rubri maris. 357
- Cap. 2. De ingenijs, & mansuetudine quorundam piscium, & vbi ex manu edant, & vbi responfa dantur ex piscibus. *ibidem*
- Cap. 3. De his quibus in terris, & in aquis victus est, & de Castoreis medicinæ, & obseruationes. 358
- Cap. 4. De testudine, & multorum piscium medicinæ, & obseruationes. *ibidem*
- Cap. 5. De aquatilibus, quomodo remedia in morbos digesta sunt, & primum contra venena, & venenata animalia. 359
- Cap. 6. De ostreis, & purpuris, & alga, & eorum remedia. 360
- Cap. 7. Ad alopecias, & capillos, & oculorum, & aurium, & dentium, & faciei vitia. *ibidem*
- Cap. 8. Promiscuæ medicinæ. 361
- Cap. 9. Ad iocineris vitia, laterumq; ad stomachi, alui, & aliæ promiscuæ medicinæ. 362
- Cap. 10. Ad febres omnium generum, & contra diuersas infirmitates. 363
- Cap. 11. Animalium omnium in mari viuientium, & genera esse. 364
- Summa Medicinæ, & historię, & obseruationes nongentæ viginti octo.
- Ex autoribus.
- Licinio Macro, Trebio Nigro, Sestio nigro, qui Græce scripsit, Ouidio Poeta, Cassio Hemina, Mæcenate, L. Atteio.
- Externis.
- Iuba, Andrea, Salpe, Apione, Pelope, Apelle Thasio, Thrasillo, Nicandro.
- Libro trigesimo tertio continentur naturæ metallorū.
- Cap. 1. Quæ prima commendatio metallorum auri, & de origine anulorū aureorum, & modo auri apud antiquos, & equestri ordine, & de iure anulorum aureorum. 366
- Cap. 2. De decurijs iudicum, & quoties nomina equestris ordinis immutata, & donis militari-
bus, & quando primum corona aurea. 367
- Cap. 5. De reliquo vsu auri in viris, & mulieribus, & denummo auro, & quando primum signatum est æs, argentum & aurum, & antequam signaretur qui mos in ære; & quæ maxima pecunia primo censu, & quoties, & quibus temporibus autoritas auri. 368
- Cap. 4. Ratio naturalis auri inueniendi, & quando primum aurea statua, & medicinæ ex auro. 369
- Cap. 5. De chryfocolia, & medicinæ ex chryfocolia vj. & mirabilis natura eius glutinadīs in ter se, perficiendisq; metallis. 371
- Cap. 6. De argento, & argēto viuo, & sibiō siue alabastrō, & scoria argēti, & de spuma argēti. *ibi.*
- Cap. 7. De minio quantæ autoritatis fuerit apud Romanos, & inuentione eius, & cinnabaris ratione in picturis, & medicinæ, de generibus minij, & ratione eius in picturis. 372
- Cap. 8. De hydrargyro, de argento inaurando, de cōtictulis in argenti generibus, & experimentis. 373
- Cap. 9. De speculis, & Aegypto argento. *ibidem*
- Cap. 10. De immodica pecunia, & quorum maximæ opes fuerint, & quando primum populus Romanus stipem sparserit. *ibidem*
- Cap. 11. De luxuria, & frugalitate in vasis, & lectis argēteis, quando lances immodicæ factæ. 274
- Cap. 12. De statuis argenteis, & cælatura argenti, & ceteris quibusdam. 374
- Cap. 13. De file, & ceruleo, & nestoriano, & cilono, & quod nō omni anno æqualiter species vendantur. 375
- Summa Medicinæ, & historię, & obseruationes mille ducentæ quindecim.
- Ex autoribus.
- L. Pisone, Antiate, Verrio, M. Varrone, Cornelio Nepote, Messala Ruffo, Marso Poeta, Butho, Iulio Basso, qui de medicinis Græce scripsit, Sestio Nigro, qui item, Fabio Vestale.
- Externis.
- Democrito, Metrodoro Sceprio, Menæchmo qui de toreutice scripsit, Xenocrate qui itē, Antigono qui item, Heliodoro, qui de Atheniensium anathemata scripsit, Nymphodoro, Andrea, Heraclide, Diagona Botryense, Iolla, Apollodoro, Archimede, Dionysio, Aristogene, Diomedē, Mnesicle, Xenocrate Zenonis, Theomnesto.
- Libro trigesimo quinto continetur honos picturę nos picturæ.
- Cap. 1. 386
- Cap. 2. Honos imaginum. *ibidem*
- Cap. 3. Quando primum clypei imaginum publice, & quādo in domibus positi, & de picturę initijs, & monochromato, & primis pictoribus, & antiquitate picturarū in Italia. 387
- Cap. 4. De pictoribus Romanis, & quando primum dignitas picturę, & qui victorias suas pictura proposuerunt, & quando externis picturis dignitas Romæ. *ibidem*
- Cap. 5. Ratio pingendi, de pigmentis. 388
- Cap. 6. De coloribus natiuis & factitijs. 388
- Cap. 7. Qui colores vdo non inducantur, & quibus coloribus antiqui pinxerunt, & quādo primū gladiatorum pugnæ proposite sunt. 389
- Cap. 8. De atate picturę, operum, & artificum indi-

Libro

Liber Primus.

- Libro xxxiiii. continentur æris metallā, & ferri, & plumbi, & stanni. Cap. 1. 375
- Cap. 2. Genera æris, quæ Corinthia, quæ Delia, quæ Aeginetica. 376
- Cap. 3. De candelabris, & templorū ornamentis. *ibid.*
- Cap. 4. Quando primum simulacrum Romę factum, & de origine statuarum, & honore statuarum, & generibus & figuris. *ibidem*
- Cap. 5. De statuis togatis, & quibusdā alijs, & quibus primum in columnā, & quando rostra, & quando primum publice, & quæ primum statua Romæ. 377
- Cap. 6. De statuis sine tunicis, & quibusdā alijs, & quæ prima Romę statua equestris, & quādo omnes statua priuatim & publice sublata, & quibus Romæ mulieribus, & quæ prima ab exteris publice posita. *ibidem*
- Cap. 7. De antiquijs statuarijs, & pteijs signorū immodicis, & colosis in vrbe celeberrimis. 378
- Cap. 8. Nobilitates ære operū, & artificū. 379
- Cap. 9. Differentiæ æris & mixturæ, & de seruando ære. 381
- Cap. 10. De cadmia medicinæ. *ibidem*
- Cap. 11. De scoria & flore & squama æris, & stomoma & ærugine, hieracio. 382
- Cap. 12. De scolia, & chalciti, & mysy, & fory, & chalcanto. *ibidem*
- Cap. 13. De pompholyge, & spodo, & antispodo, & diphyrye, & triente Seruilio. 383
- Cap. 14. De ferro, & ferreis metallis, differentię ferri. *ibi.*
- Cap. 15. De temperatura ferri, & medicinæ ex ferro, & ærugine, & rubigine, & squama ferri, & hy-gremplastro. 384
- Cap. 16. De plumbi metallis & albo plumbo, & nigro. *ibidem*
- Cap. 17. De stannō, & plumbo argentario, & quibusdā alijs. 385
- Cap. 18. Medicinæ de plumbo, & scoria plumbi, de mobilidena, siue galena, de psimythio & sandaracha. *ibidem*
- Summa, res, & historię, & obseruationes. 815.
- Ex autoribus.
- L. Pisone, Antiate, Verrio, M. Varrone, Messala, Ruffo, Marso Poeta, Butho, Iulio Basso, qui de medicina Græce scripsit, Sestio Nigro, qui item, Fabio Vestale.
- Externis.
- Democrito, Metrodoro Sceprio, Menæchmo, qui de toreutice scripsit, Xenocrate qui itē, Antigono qui item, Duride qui item, Heliodoro, qui Atheniensium anathemata scripsit, Nymphodoro, Andrea, Heraclide, Diagona Botryense, Iolla, Apollodoro, Archimede, Dionysio, Aristogene, Diomedē, Mnesicle, Xenocrate Zenonis, Theomnesto.
- Libro trigesimo sexto continentur naturæ lapidum & luxuriæ marmorum. Cap. 1. 398
- Cap. 2. Quis primus in publicis operib' ostēderit. 399
- Cap. 3. Qui primus peregrino marmore columnas habuerit Romæ. *ibidem*
- Cap. 4. Qui primum laudati marmore scalpendo, & quibus temporibus. *ibidem*
- Cap. 5. Nobilitates operū & artificū in marmore. 400
- De marmore pario, & mausoleo. *ibidem*
- Cap. 6. Quando primum marmorū in ædificijs vsus, & quis primus Romę crustauerit parietes, & quib' ætatibus quæq; marmora in vsu venerint, & quis primus marmora secuerit, & ratio secandi: de harena. 401
- Cap. 7. De naxio & armenio, & de generibus marmorum. 402
- Cap. 8. De alabastrite, & lygdino, & alabandico. *ibid.*
- Cap. 9. De obelisco Thebaico, Alexandrino, & de illo qui est in circo magno. *ibidem*
- Cap. 10. De illo qui est in campo Martio prognomone. 403
- Cap. 11. De tertio obelisco Romæ in Vaticano. *ibid.*
- Cap. 12. De pyramidibus Aegyptijs, & sphinge. *ibid.*
- Cap. 13. De labyrinthis, Aegypto, Lemnio, & Italico. 404
- Cap. 14. De pensili horto, & oppido, & templo Dianæ Ephesæ. *ibidem*
- Cap. 15. De delubro Cyzici, & lapide fugitiuo, & de echo septies resonante, & ædificio sine clauo, & mirabilia ædificiorum Romæ. *ibid.*
- Cap. 15.

C. Plinij naturalis Historiæ

- Cap. 16. De magnetis generibus, & Medicinis. 406
 Cap. 17. De lapidibus qui cito absumunt corpora in eis condita & de his qui diu seruant, & de Asio lapide, & medicinis eius. ibidem
 Cap. 18. De ebore fossili, & lapidibus offeis, & palmatis, & aliorum generibus. 407
 Cap. 19. De corallo vel pyrite, & medicinis eius, & ostracite, de amianto lapide, & medicinis eius, de militino lapide & viribus eius, de gagate lapide, & medicinis eius, de spongijs, & phrygio lapide, & natura eius. ibid.
 Cap. 20. De hæmatite quinq; generibus eius, & schisto. ibidem
 Cap. 21. De quatuor generibus ætitis, & calamo, & famio, & arabo & pumicibus. ibidem
 Cap. 22. De lapidibus mortuorum medicinalium, & mollibus lapidibus, & speculari lapide, & silicibus, & phengite, & cotibus, & reliquis ad structuram lapidibus, igni, & tempestati bus resistentibus. 408
 Cap. 23. De cisternis, & calce, & harenæ generibus, & mixtura calcis, & harenæ, & vitij structura, & tectorijs, & columnis. 409
 Cap. 24. De medicinis calcis, & maltha, & gypso. ibid.
 Cap. 25. De pavimentis, & quando primum Romæ, & subdialibus pavimentis, & græcanicis, & quando primum camere. ibidem
 Cap. 26. De origine vitri, & ratione faciendi, & de obfidiano vitro, & generibus multiformibus vitri. 410
 Cap. 27. Ignium miracula, & medicinæ, & prodigia, ibi. Summæ medicinæ, & historiæ, & obseruationes. D. XXIII.

Ex autoribus.

M. Varrone, Cælio, Galba, C. Ictio, Mutiano, Nepote Cornelio, L. Pifone, Tuberone, Seneca, Fabio Vestale, Annio Fæciale, Fabiano, Catone Censorio Vi-
 struio.

Externis.

Theophrasto, Praxitele, Iuba rege, Nicandro, Sotaco, Stidine, Alexandro polyhistoro, Apione, Plifonico, Duride, Herodoto, Euhemero, Aristagora, Dionysio, Artemidoro, Bucorida, Antisthene, Democrito, Demotele, Lycea.

FINIS LIBRI PRIMI.

Libro tricesimo septimo continetur origo gemmarum.

- Cap. 1. De gemma Polycratis tyranni, & Pyrrhi regis & qui sculptores optimi, & nobilitates artificum, & quis primus dactylithecam Romæ habuit. 411
 Cap. 2. De gemmis translatis in triumpho Pompeij, & natura crystalli, & medicinis, & luxuria circa ea, & quando primum inuenta myrrhina, & luxuria circa ea, & natura myrrhinorum, & quæ mentiti sunt autores de succino. ibidem
 Cap. 3. De ortu, & medicinis, & generibus, & luxuria succinotum, & lyncurio, & medicinæ. 413
 Cap. 4. De adamantis generibus, & medicinis, & margaritis. 414
 Cap. 5. De smaragdi generibus, & gemmis viridibus translucidis. ibidem
 Cap. 6. De opali generibus, & vitij, & experimentis, & varijs gemmis. 415
 Cap. 7. De generibus carbuncolorum, & vitij, & experimentis, & gemmis ardentibus. 416
 Cap. 8. De generibus topazij, & calaide, & de gemmis viridibus non translucidis. 417
 Cap. 9. De iaspidum generibus. 417
 Cap. 10. De quibusdã gemmis per alphabeti ordinẽ. 418
 Cap. 11. De gemmis quæ a membris hominum cognominantur, & quæ ab animalibus, & de his quæ a cæteris rebus. 421
 Cap. 12. De gemmis nascentibus, & factitijs, & figuris gemmarum. 421
 Cap. 13. De ratione probandarum gemmarum. 422
 Summa, res, & historiæ, & obseruationes, 1300.
 Ex autoribus.

M. Varrone, A. C. is triumphorum, Mæcenate, Taccho, Cornelio Bocho.

Externis.

Iuba rege, Xenocrate Zenonis, Sudine, Aeschilo, Philoxeno, Euripide, Nicandro, Satyro, Theophrasto, Carete, Philemene, Democrate, Xenotimo, Metrodoro, Sotaco, Pythea, Timeo Siculo, Nicea, Theophrasto, Astaruba, Mnasea, Theomene, Ctesia, Mithridate, Sophocle, Archelao rege, Callistrato, Democrito, Ithenia, Olympico, Alexandro polyhistoro, Apione, Horo, Zoroastre, Zactalia. Democrito, Zenocrate, & c. cap. 11. C. 11. cap. 11.

C. PLINI I SEC V N D I V E R O N E N S I S N A T U R A L I S H I S T O R I Æ L I B E R S E C V N D V S.

An finitus sit mundus, & an vnus. Cap. 1.

Quod tũ que cœ-
 lũ appell.

MUNDVM, & hoc * quod nomine alio cœlum appella-
 re libuit, cuius circumflexu
 teguntur cuncta, numen esse
 credi par est, æternum, im-
 mensum, neq; genitum, ne-
 que interitum vnquam.
 Huius extera indagare, nec
 interest hominum, nec capit
 humane coniectura mentis.
 Sacer est, æternus, immensus, totus in toto, imo vero ipse
 totum finitus, & infinito similis: omnium rerum certus,
 & similis incerto: extra, intra, cuncta complexus in se,
 idemq; rerum natura opus, & rerum ipsa natura. Furor
 est, mensuram eius animo quosdam agitate, atque pro-
 dere ausos: alios rursus occasione hinc sumpta, aut his
 data, innumerales tradidisse mūdus, vt totidem rerum
 naturas credi oporteret: aut, si vna omnes incubaret, to-
 tidem tamen soles, totidemq; lunas, & cætera etiã in vno
 & immensa & innumerabilia sidera: quasi non eadem
 questione semper in termino cogitationis occurrere, de-
 siderio finis alicuius: aut, si hæc infinitas nature omnium
 artificij possit assignari, non illud idem in vno facilius sit
 intelligi, tãto præsertim opere. Furor est, profecto furor,
 egredi ex eo: & tanquam interna eius cuncta plane iam
 sint nota, ita scrutari extera, quasi uero mensuram vilius
 rei possit agere, qui sui nesciat: aut mens hominis videre,
 quæ mundus ipse non capit.

De forma eius. Cap. 2.

Formam eius in spem orbis absoluti globatam esse,
 nomen in primis & consensus in eo mortalium, or-
 bem appellantium, sed & argumenta rerum docet:
 non solum quia talis figura omnibus sui partibus vergit
 in sese, ac sibi ipsa toleranda est, sedq; includit & continet,
 nullarũ egens compaginũ, nec finem aut initium vllis sui
 partibus sentiens, nec quia ad motum quo subinde * verti
 debeat (vt mox apparebit) talis aptissima est: sed oculorũ
 quoque probatione, q; conuexus medijsq; quacunq;
 cernatur, quum id accidere in alia non possit figura.

* Verti
 mox ap-
 parebit,
 talis apt.

De motu eius. Cap. 3.

Hanc ergo formam eius, æterno & irrequieto am-
 bitu inenarrabili celeritate, viginti quatuor horarũ
 spatio circũagi, solis exortus & occasus haud du-
 bium reliquere. An sit immensus, & ideo sensum aurium
 * facile excedens, tantæ molis rotatæ vertigine assidua so-
 nitus, non equidem facile dixerim, non hercle magis q;
 circumactorum simul tinnitus siderum, suosq; voluen-
 tium orbis: an dulci quidem & incredibili suauitate cõ-
 centus, nobis qui intus agimus, iuxta diebus noctibusq;
 tacitus labitur mūdus. Esse innumeras ei effigies anima-
 lium rerumq; cunctarum impressas, nec (vt in volucrum
 notamus ouis) lauitate continua lubricum corpus, quod

Facile nõ
 est in ve-
 ri exem-
 plari.

clarissimi autores * dixere tænerum, argumentis indicat:
 quoniã inde deciduis rerum omnium feminibus, innu-
 merã, in mari præcipue, ac plerunq; confusis monstri-
 ficæ gignantur effigies. Præterea visus probatione, alibi
 plauftri, alibi vrsi, tauri alibi, alibi literæ figura, candidiore
 medio super verticem circulo.

Dixerere
 sũ argu.

Cur mundas dicatur. Cap. 4.

Quidem & consensu gentium moueor. Nam quæ
 * Græci nomine ornamentis appellauerunt, eũ
 & nos à perfecta absolutaq; elegantia, mundum.
 Cælum quidem haud dubie cælati argumento diximus,
 vt interpretatur. M. Varro, adiuuat rerũ ordo, descripto
 circulo, qui significatur, in duodecim animalium ef-
 figes, & per illas solis cursus, congruens tot seculis ratio.

De quatuor elementis. Cap. 5.

Neo de elementis video dubitari, quatuor ea esse.
 Ignium summum, inde tot stellarum collucentiũ
 illos oculos. Proximum spiritus, quem Græci no-
 striq; eodem vocabulo aera appellant. Vitalem hunc, &
 per cuncta rerum meabilem, totoq; * confertum: huius
 vi suspensam, cum quarto aquarum elemẽto, librari me-
 dio spatio tellurem. Ita mutuo complexu diuersitatis ef-
 fici nexum, & leuia pōderibus inhiberi, quo minus euo-
 lent: cõtraq; grauiora ne ruant, suspendi leuibus in sublime
 tendentibus. Sic pari in diuersa nisi, * visua quæq; consi-
 stere, irrequieto mūdũ ipsius cõstricta circũtu: quo sem-
 per in se currente, imam atq; mediã in toto esse terram,
 eandemq; vniuersi cardine stare pendente, librante per
 quæ pēdeat: ita solum immobilẽ circa eam volubili vni-
 uersitate, eandem ex oibus necti, eidemq; omnia inniti.

Confertum.

In suo
 quæque.

De septem planetis. Cap. 6.

Inter hanc cælumq;, eodem spiritu pendente, certis di-
 creta spatijs, septẽ sidera, quæ ab incessu vocamus er-
 rantia, quum errent nulla minus illis: eorũ mediũ sol
 fertur amplissima magnitudine ac potestate: nec tẽporũ
 modo terrarumq;, sed siderum et ipsorum celiq; rector.
 Hunc mundi esse totius aium, ac planius mentem, hunc
 principale naturæ regimen, ac numen credere decet o pa-
 eius estimantes. Hic lucẽ rebus ministrat, aufertq; tene-
 bras: hic reliqua sidera occultat: hic vices temporũ, an-
 numq; semper renascentem ex vsu nature temperat: hic
 cœli tristitiam discutit, atque et humani nubila animi se-
 renat: hic suum lumen cæteris quoq; sideribus fœnerat,
 præclarus, eximius, oĩa intuens, oĩa etiam exaudiens: vt
 principi literarum Homero placuisse in vno eo video.

De deo. Cap. 7.

Vapropter effigiem dei, formamq; quærere, im-
 becillitatis humanæ reor. Quisquis est deus (si
 modo est alius) & quacunq; in parte, totus est
 sensus, totus visus, totus auditus, totus animæ, totus ani-
 mi, totus sui. Innumeros quidem credere, atq; etiam ex
 C. P L I N I I. A virtutibus

virtutibus vitijque hominum, vt pudicitiam, concordiam, mentem, spem, honorem, clementiam, fidem, aut vt (Democrito placuit) duos omnino, Pœnam & Beneficium, maiorem ad fœcordiam accedit. Fragilis & laboriosa mortalitas in partes ista digessit, infirmitatis suae memor, vt portionibus quisque coleret, quo maxime indigeret. Itaque nomina alia alijs gentibus, & numina in ijisdem innumerabilia reperimus, inferis quoque in genera descriptis, morbisq; & multis etiam pestibus, dum esse placatas trepido metu cupimus. Ideoque etiam publice * Febris sanum in palatio dicatum est, Orbonæ ad ædem Iarium ara, & Malæ fortunæ exquilijs. Quamobrem maior cœlestium populis etiam quàm hominum intelligi potest, cum singuli quoque ex semetipsis totidem deos faciant, Iunones Geniosque adoptando sibi. Gentes vero quadam animalia etiam, & aliqua obsecra, pro dijs habent, ac multa dictu magis pudenda, per fœcidos cibos & alia similia iurantes. Matrimonia quidem inter deos credi, tantoque æuo ex his neminem nasci, & alios esse grandævos semperque canos, alios iuvenes atque pueros, atricolores, aligeros, claudos, ouo editos, & alternis diebus viuentes morientesque puerilium prope deliramentorum est. Sed super omnem impudentiam, adulteria inter ipsos fingi, mox iurgia & odia, atque etiam furtores esse & scelera numina. Deus est mortali iuuare mortalem, & hæc ad æternam gloriam via. Hac proceres iere Romani: hac nunc cœlesti passu cum liberis suis vadit maximus omnis æui rector Vespasianus Augustus, fœsis rebus subueniens. Hic est vetustissimus refendi benemerentibus gratiam mos, vt tales numinibus adscribantur. Quippe & omnium aliorum nomina deorum, & quæ supra retuli siderum, ex hominum nata sunt meritis. Iouem quidem aut Mercurium, alter ue alios inter se vocari, & esse cœlestem nomenclaturam, quis non * interpretatione naturæ fa-teatur? Irridendum vero, agere curam rerum humanarum, illud quicquid est summum. An ne tam tristi atque multiplici ministerio non pollui credamus dubitemus ue? Vix prope est iudicare, vtrum magis dubi-cat generi humano, quando alijs nullus est deorum respectus, alijs pudendus. Externis famulantur sacris, ac digitis deos gestant, & monstra quoque colunt: dam-nant, & excogitant cibos: imperia dira in ipsos, ne fomo quidem quieto, irrogant. Non matrimonia, non liberos, non denique quicquam aliud, nisi * iubentibus sacris deligunt. Alij in ipso Capitolio fallunt, ac Fulmi-nantem peierant Iouem: & hos iuuant scelera, illos sacra sua pœnis agunt. Inuenit tamen inter has vtraque sententias medium sibi ipsa mortalitas numen, quo mi-nus etiam plana de Deo coniectatio esset. Toto quippe mundo, & locis omnibus, omnibusque horis, om-nium vocibus Fortuna sola inuocatur: vna nominatur, vna accusatur, vna agitur rea, vna cogitatur, sola lauda-tur, sola arguitur, & cum conuictijs colitur, volubilis, à ple-risque vero & cæca etiam existimata, vaga, inconstans, in-certa, varia, indignorum fau-trix. Huic omnia expensa, huic omnia feruntur accepta: & in tota ratione morta-lium, sola vtranque paginam facit. Adcoq; obnoxia sumus fortis, vt fors ipsa pro deo sit, qua deus probatur in-certus. Pars alia & hanc pellit, astroq; suo euentus asis-gnat, & nascendi legibus: semelq; in omnes futuros vn-quam deo decretum, in reliquum vero ocium datum. Sederè cœpit sententia hæc, pariterq; & eruditum vul-gus & rude in eam cursu vadit. Ecce fulgurum moni-tus, oraculorum præfata, aruspicum prædicta, atq; etiam parua dictu in augurijs sternutameta & offensiones pe-dum. Diuus Augustus Ieunum prodidit sibi calceum præ-postere inductum, quo die seditione militari prope af-flictus est. Quæ singula improuidam mortalitatem in-volunt, solum vt inter ista certum sit, nihil esse certi, nec

Febrifam in Palatio dicatum est ad ædem Iarium & ara Malæ fortunæ. A exquilijs.

Interpre-tationem.

Inuanti-bus.

miserius quicquid homine, aut superbius. Cæteris quæ ppe animantium sola victus cura est, in quo sponte natura benignitas sufficit. Vno quidem vel * præferenda cunctis bonis, qd de gloria, de pecunia, ambitione, superq; de morte non cogitant. Verum in his deos agere curam rerum humanarum credi, ex vsu vitæ est: pœnasq; maleficijs aliquando seras, occupato deo in tanta mole, nunquam autem irritas esse. Nec ideo proximum illi genitum hominem, vt vilitate iuxta beluas esset. Imperfectæ vero in homine naturæ præcipua solatia, ne deum quidem posse omnia. Namque nec sibi potest mortem consciscere, si velit, quod homini dedit optimum in tantis vitæ pœnis: nec mortales æternitate donare, aut reuocare defunctos, nec facere, vt qui vixit, non vixerit: qui honores gessit, non gesserit: nullumque habere in præterita ius, præterquam obliuionis: atque (vt facitis quoque argumentis societas hæc cum deo copuletur) vt bis dena, viginti non sint, ac multa similiter efficere non posse: per quæ declaratur haud dubie naturæ potentia, idque esse, quod deum vocamus. In hæc diuertisse non fuerit alienum, vulgata propter assiduam quæstionem de deo.

De natura siderum errantium, & eorum ambitu. Cap. 8.

Hinc redeamus ad reliqua naturæ. Sidera, quæ affixa diximus mundo, non illa, vt existimat vulgus, singulis attributa nobis, & clara diuitibus, minora pauperibus, obscura defectis, ac pro forte cuiusque lucetia, adnumerata mortalibus, nec cum suo quæque homine orta moriuntur, nec aliquem extinguere decidua significat. Non tanta cœlo societas nobiscum est, vt nostro fato mortalis sit * ille quoque siderum fulgor. Illa nimio alimento tracti humoris igneæ vim abundantia reddunt, cum decidere creduntur, vt apud nos quoque id luminibus accensis liquore olei notamus accidere. Cæteri æterna est cœlestibus natura, intextentibus mundum, intextuq; concretis: potentia autem ad terram magnopere eorum pertinens, quæ propter effectus claritatemq; & magnitudinem, in tanta subtilitate nosci potuerit, sicut suo demonstrabimus loco. Circulorum quoque cœli ratio in terræ mentione aptius dicitur, quando ad eam tota pertinet, significari modo inuentionibus non dilatis. Obliquitatem eius intellexisse, hoc est, rerum fores aperuisse, Anaximader Milefius traditur primus olympiade quinquagesima octaua. Signa deinde in eo Cleostratus, & prima Arietis ac Sagittarij. Sphæram ipsam ante multo Atlas. Nunc relicto mundi ipsius corpore, reliqua inter cælum terrasq; tractentur. Summum esse quod vocant Saturni sidus, ideoq; minimum videri, & maximo ambire circulo, ac trigésimo anno ad breuissima sedis suæ principia regredi certum est. Omnium autem errantium siderum meatus, interq; ea solis & lunæ, contrarium mundo agere cursum, id est, læuum, illo semper in dexteram præcipiti. Et quamuis assidua conuersione immensè celeritatis attollantur ab eo, rapianturq; in occasum, aduerso tamen ire motu per suos quæque passus: ita fieri, ne conuolutus aer, eandem in partem, æterna mundi vertigine, ignauo globo torpeat, sed findatur aduerso siderum verberere discretus & digestus. Saturni autem sidus gelidæ ac rigentis esse naturæ, multoque ex eo inferiorem Iouis circulum, & ideo motu celeriori duodenis circumagi annis. Tertium Martis, quod quidam Herculis vocant, ignei, ardentis à solis vicinitate, binis fere annis conuertitur. Ideoq; huius ardore nimio, & rigore Saturni, interiectum ambobus, ex vtroque temperari Iouem, salutarèq; fieri. Deinde solis meatum esse partium quidem trecentarum sexaginta: sed vt obseruatio vmbrearum eius redeat ad notas, quinos annis dies adjici, superq; quartam partè diei. Quæ ob causam quinto anno vnus intercalaris dies additur, vt temporum ratio solis itineri congruat. Infra

Præferendo.

Crestas & Sogigenes, statio.

GLO.

quin-tam.

Infra solem ambit ingens sidus appellatum Veneris, alterno meatu vagum, ipsiq; cognominibus emulum solis ac lunæ. Præueniens quippe & ante matutinum exoriens, luciferi nomen accipit, vt sol alter, diem maturans: contra ab occasu resurgens nuncupatur Vesper, vt prorogans lucem, vicemq; lunæ reddens. Quam naturam eius Pythagoras Samius primus depræhendit, olympiade circiter quadragésima secunda, qui fuit vrbs Romæ annus centesimus quadragésimus secundus. Iam magnitudine extra cuncta alia sidera est: claritatis quidem tantæ, vt vnus huius stellæ radijs vmbra reddantur. Itaque & in magno nominum ambitu est. Alij enim Iunonis, alij Isis, alij Matris deum appellauerunt. Huius natura cuncta generantur in terris. Nanque in alterutro exortu genitali rore conspergens, non terræ modo conceptus implet, verum animantium quoque omnium stigmat. Signiferi autem ambitum peragat trecentis & duodequinguenis diebus, ab sole nunquam absistens partibus sex atque quadraginta longius, vt Timæo placet. Simili ratione, sed nequaquam magnitudine aut vi, proximum illi Mercurij sidus, à quibusdam appellatum Apollinis, inferiore circulo fertur nouem diebus ocyore ambitu, modo ante solis exortum, modo post occasum splendens, nunquam ab eo viginti tribus partibus remotior, vt * hic idem & Sogigenes docent. Ideo & peculiaris horum siderum * ratio est, neque communis cum supradictis. Nanque ea & quarta parte cœli à sole abesse & tertia, & aduersa soli sæpe cernuntur, maioresq; alios habent cuncta plenæ conuersionis ambitus, in magni anni ratione dicendos.

Circulorum quoque cœli ratio in terræ mentione aptius dicitur, quando ad eam pertinet tota significari modulationi, inuentionibus non dilatis. Si hoc modo legamus, quo referentur hæc verba, inuentionibus non dilatis: Non ad circulos, de quorum inuentione hic nihil, vt iam demum significari modulationem hic recte posse dicit. Vereres codices habent: quando ad eam tota pertinet: significari modo inuentionibus non dilatis. Vt tota referantur ad ratio, non ad modulationem: quæ vox in manus scriptis non est: & sensus sit: de vno signifero circulo hic se dicitur, quid circa eum primi Anaximander & Cleostratus obseruauerint, cæterorum circulorum mentionem cum mentione terræ aptius coniungendam, quod facit in fine libri. Minutiora annotare non videtur necesse, satis est in eis quæ maioris sunt momenti fidem codicum quos sequimur approbare. Tertium Martis, quod quidam Herculis vocant, igneæ ardentis solis vicinitate, binis fere annis conuertitur. Vetus lectio, ignei, ardentis à solis vicinitate, quemadmodum & Livijs sæpe loquitur. Causam reddit non cur biennio circulum absumat, sed cur ardens sit & igneus. Temperari Iouem, salutarè que fieri Deum: De sidere loquitur, non de Deo. Scriba proxime sequentem particulam Deinde, deprauauit in Deum Inde. Vt temporum ratio facilius solis itineri congruat. Facilius redundat. Circa finem capituli pro Crestas & Sogigenes, legitur, hic idem & Sogigenes, magno manuscriptorum codicum consensu, referuntur autem ad Timæum. quin & in catalogo mox post Timæum Sogigenes subiicitur. Eodem versu in vtroque exemplari est, peculiaris siderum ratio, non statio.

De lunæ natura. Cap. 9.

Sed omnium admirationem vincit nouissimum sidus, terrisq; familiarissimum, & in tenebrarum remedium ab natura reperitum, lunæ. Multiforini hæc ambage torfit ingenia contemplantium, & proximum ignorari maxime sidus indignantium, crescens semper aut fenescens. Et modo curuata in cornua, modo æqua portione diuisa, modo sinuata in orbem, maculosa, eademq; subito prænitentes, immensa orbe pleno, ac repente nulla: alias pernox, alias fera, & partè diei solis lucem adiuuans: deficiens, & in defectu tamem conspicua, quæ mensis exitu latet, cum laborare * non creditur. Iam vero humilis & excelsa, & ne id quidem vno modo, sed alias admota cœlo, alias contigua montibus: nunc in aquilonem elata, nunc in austros deiecta: quæ singula in ea depræhendit hominum primus Endymion, & ob

id amore eius captus fama traditur. * Non fumus profecto grati erga eos, qui labore curaq; lucem nobis aperuerunt in hac luce: miraque humani ingenij peste, sanguinem & cædes condere annalibus iuuat, vt scelera hominum noscantur mundi ipsius ignaris. Proxima ergo cardini, ideoque minimo ambitu, vicenis diebus septenisque & tertia diei parte peragat spatia eadem, quæ Saturni sidus altissimum triginta (vt dictum est) annis. * Deinde morata in coitu solis biduo, cum tardissime, a tricesima luce rursus ad easdem vices exit: haud scio an omnium quæ in cœlo pernocti potuerunt magistra. In duodecim mensium spatia oportere diuidi annum: quædo ipsa toties solem, redentem ad principia, consequitur. Solis fulgore eam vt reliqua sidera * regi. Siquidem in totum mutata ab eo luce fulgere, qualem in repercussu aquæ volitare conspiciamus. Ideo molliore & imperfecta vi soluere tantum humorem, atq; etiam augere quem solis radij absumant. Ideo & inæquali lumine aspicitur: quia ex aduerso demum plena, reliquis diebus tantum ex te terris ostendat, quantum ex sole ipsa concipiat. In coitu quidem non cerni, quoniam hautum omnem lucis auersa illo regerat, vnde acceperit. Sidera vero haud dubie humore terreno pasci, quia orbe dimidio * non nunquam maculosa cernatur, scilicet nondum suppetente ad hauriendum vltra iusta vi. Maculas enim non aliud esse, q; terræ raptas cum humore sordes.

Ne fumus profectio grati erga eos.

Dein re-mocrata.

regi.

nunquam no.

G I O.

Quæ mensis exitu latet, cum laborare iam creditur. Antiquorum atque emendatorum codicum lectio est, cum laborare non creditur; id est, interquiescere creditur; eo q; concludere desinat. Vnde quod interlunio sit, aliquoties Plinio silente luna feri dicitur. Vnum locum adscribam qui primus occurrit lib. 28. cap. 7. non signius silente luna, coitusq; tum maribus exiciales esse. Tale est & illud apud Maronem, A Tenedo tacite per amica silentia luna. vbi interlunium significat, noctisq; obscuritatem, Græcorum insidijs accommodam. Reperiuntur quidem apud Poetas solis labores, & luna laborans, verum illi tum de eclipsibus loquuntur, reliqui tamen vulgaram lectionem, contentus diuersam indicasse, mutaturus alloqui nisi mature animaduertissem, esse quibus & illa non displiceat. Tertio inde versu illic legitur de Endymione, & ob id amore eius fame traditus. Arbitrium sit penes eruditum lectorem. Dein remota in coitu. Scripsi morata. Remorari enim ætiam significationem habet, vnde remora piscis, quod naues remoretur. Omnium quæ in cœlo pernocti potuerunt magistra. Lego pernocti, vt intelligas certam & absolutam cognitionem. de prælagijs Plinij hic non loqui indicant quæ mox subsequuntur, in duodecim mensium spatia, &c. Sequenti versu lege ipsa toties solem, non ipsam.

De defectu solis & lunæ, & de nocte. Cap. 10.

Defectus autem suos & solis, rem in tota contemplatione naturæ maxime miram, & ostento similem, eorum magnitudinum vmbraque indices existere. Quippe manifestum est solem interuentu lunæ occultari, lunamq; terræ obiectu: ac vices reddi, eosdem solis radios luna interposito suo auferente terræ, terraq; lunæ. Hac subeunte repentinas obduci tenebras, rursusque illius vmbra sidus hebetari. Neq; aliud esse notem, q; terræ vmbra. Figuram autem vmbre similem metæ ac turbini inuerso, quando mucrone tantum ingruat, neque lunæ excedat * altitudinem, quoniam nullum aliud sidus eodem modo obscureretur, & talis figura semper in mucrone deficiat. Spatio quidem consummi vmbra, indicio sunt volucrum præalti volatus. Ergo confinium illis est aeris terminus, initiumque ætheris. Supra lunam pura omnia, ac * diuturnæ lucis plena. A nobis autem per noctem cernuntur sidera, vt reliqua lunina è tenebris. Et propter has causas nocturno tempore deficit luna. Stati autem atque menstrui non sunt vtri-que defectus, propter obliquitatem signiferi, lunæq; multivagos (vt dictum est) flexus, non semper in scrupulis partium congruente siderum motu.

latitudinæ

diurnæ

Haec ratio mortales animos subducit in caelum: ac velut inde contemplantibus, trium maximarum rerum na turæ partium magnitudinem detegit. Non posset quippe totus sol adimi terris intercedente luna, si terra maior esset quàm luna. Certior ex utraque vastitas solis aperitur, ut non sit necesse amplitudinem eius oculorum argumentis atque coniectura animi scrutari immensum esse, qui arborum in limitibus porrectarum in quotlibet passuum milia vmbrae paribus iaciat intervallis, tanquam toto spatio medius. Et quia per æquinoctium omnibus in meridiana plaga habitantibus, simul ^{cita.} fiat à vertice: item quia * circa solstitialem circum habitantium meridie ad septentrionem vmbrae cadant, ortu vero ad occasum. Quæ fieri nullo modo possent, nisi multo quàm terra maior esset. Et quod montem Idam exoriens latitudine exuperet, dextra læuamque large amplectens, præsertim tanto discretus intervallo. Defectus lunæ magnitudinem eius haud dubia ratione declarat, sicut terræ paritatem ipse deficientis. Nanque cum sint tres vmbrae figuræ: constetque, si par lumini sit materia quæ iacet vmbrae, columnæ effigie iaci, nec habere finem: si vero maior materia quàm lumen, turbinis recti, ut sit imum eius angustissimum, & simili modo infinita longitudo: si minor materia quàm lux, metæ existere effigiem in cacuminis finem desinentem, talemque cerni vmbrae deficientis luna, palam sit, ut uulla amplius relinquatur dubitatio, superari magnitudine terram: Id quidem & tacitis ipsius naturæ indicijs. Cur, n. partitis vicibus anni brumalis abscedit? ut nocturni opacitate terras reficiat, exulturus haud dubie & sic quoque exurens quadam in parte: tanta magnitudo est.

GI O. Immensum esse constat, quia arborum &c. Verbum constat redundat. refertur enim hæc tota oratio ad præcedens verbum aperitur. & qui arborum, habent veteres codices, non quia. Scriba a literam geminavit.

Quæ quis inuenerit in obseruatione caelesti. Cap. 12.

ET rationem quidem defectus utriusque, primus Romani generis in vulgus extulit Sulpitius Galus, qui consul cum M. Marcello fuit: sed tum tribunus militum sollicitudine exercitu liberato, pridie quàm Perles rex superatus à Paulo est, in cõcionem ab Imperatore productus ad prædicandam eclipsim: mox & cõposito volumine. Apud Græcos autem inuestigauit primus omnium Thales Milesius, olympiadis 48. anno quarto, predicto solis defectu, qui sub Astyage rege factus est, vrbis cõditæ anno. 170. Post eos utriusque sideris cursum in sex centos annos præcinit Hipparchus, menses gentium diesque & horas, ac situs locorum, & vicus populorum cõplexus, æuo teste, haud alio modo quàm consiliorum naturæ particeps. Viri ingentes, supraque mortalium naturam tantorum numinum lege depræhensa, & misera hominum mente absoluta, in defectibus stellarum scelera aut mortem aliquam siderum pauente: quo in metu fuisse Stephorichori & Pindari vatium sublimia ora palam est deliquit solis, & in luna veneficia arguente mortalitate, & Job id crepitu dissono auxiliante. Quo pauore ignarus causæ Nicias Atheniensis Imperator, veritus classem portu educere, opes eorum afflixit. Macchi ingenio este caeli interpretes, rerumque naturæ capaces, argumenti repertoies, quo deos hominesque vicissit. Quis enim hæc cernens & itatos siderum (quoniam ita placuit appellare) labores, non suæ necessitati mortalis genitus ignoscat? Nunc cõfessa de ipsidem breuiter atque capitulatim attingam, ratione admodum necessarijs locis strictimque reddita. Nam neque instituti operis talis argumentatio est: neque omnium rerum asferri posse causas minus mirum est, quam constare in aliquibus.

Defectus ducentis viginti duobus mensibus redire in suos orbes certum est, solisque defectum non nisi nouissima prima ue fieri luna, quod vocant coitum. Lunæ autem non nisi plena, semperque citra quàm proximè fuerit. Omnibus autem annis fieri utriusque sideris defectus stans diebus, horisque sub terra. Nec tamen cum fiant superne, vbi que cerni, aliquando propter nubila, sæpius globo terræ obstante conuexitatibus mundi. Intra ducentos annos Hipparchi sagacitate compertum est, & lunæ defectus aliquando quinto mense à priore fieri, solis vero septimo. Eandem bis in triginta diebus supra terras occultari, sed ab alijs atque alijs hoc cernit quæque sunt in hoc miraculo maxime mira, cum conueniat vmbra terræ lunam hebetari, nunc ab occasu parte hoc ei accidere, nunc ab exortu. Et qua nam ratione cum solis exortu vmbra illa hebetrix sub terra esse debeat, semel iam acciderit, ut in occasu luna deficeret, utroque super terrâ conspicuo sidere. Nam ut in * duodecim diebus utrunque sidus quæreretur, & nostro æuo accidit, Imperatoribus Vespasianis, patre III. filio iterum consulibus.

De lunæ motu. Cap. 14.

Lunam semper, a uersis à sole cornibus, si crescat, ortus spectare: si minuat, occasus, haud dubium est. Lucere dodranteis fernuncias horarum ab secunda adijcientem vsque ad plenum orbem, detrahentemque in diminutionem. Intra quatuordecim autem partes solis, semper occultam esse. Quo argumento amplior errantium stellarum quàm lunæ magnitudo colligitur, quando ille & à septenis interdum partibus emergant. Sed altitudo cogit minores videri, sicut affixas caelo solis fulgore interdum non cerni, cum æque ac noctu luceant: idque manifestum fiat defectibus solis, & præaltis puteis.

Errantium motus & luminæ canonica. Cap. 15.

Errantium autem tres, quas supra solem diximus sitas, occultantur meantes cum eo. Exoriuntur vero matutino, discedentes partibus nunquam amplius vdenis. Postea radiorum eius contactu * teguntur, & in triquetro à partibus centum viginti stationes matutinas faciunt, quæ & primæ vocantur: mox in aduerso à partibus centum octoginta, exortus vespertinos. * Itemque in centum viginti ab alio latere appropinquante, stationes vespertinas, quas & secundas vocant: donec assequutus in partibus duodenis occultet illas, qui vespertini occasus appellatur. Martis stella, ut proprior, etiam ex quadrato sentit radios, ab nonaginta partibus: vnde & nomen accepit is motus, primus & secundus nonagenarius dictus ab utroque exortu. Eadem stationalis senis mensibus commoratur in signis, alioqui bimestris, cum cætera vtraque statione quaternos menses non impleant. Inferiores autem duæ occultantur in coitu vespertino simili modo, * relictoque sole, totidem in partibus faciunt exortus matutinos, atque à longissimis distantie suæ metis solem insequuntur, ad eptæque occasu matutino, conduntur ac prætereunt. Mox eodẽ intervallo vesperi exoriuntur vsque ad quos diximus terminos. Ab his retrogradiuntur ad solem, & occasu vespertino delirecunt. Veneris stella & stationes duas, matutinam, vespertinamque ab utroque exortu facit, à longissimis distantie suæ finibus: Mercurij * stationum breuiore momento, quam ut depræhendi possit. Hæc est luminum occultationumque ratio, perplexiore motu, multisque inuoluta miraculis. Siquidem magnitudines suas & colores mutant, & eadem ad septentriones accedunt, abeuntque ad austrum, terrisque proprios

proprios aut caelo repente cernuntur: in quibus aliter multa quàm priores tradituri, fatemur ea quoque illorum esse muneris, qui primi vias quærendi demonstrauerint: modo ne quis desperet secula proficere semper. Pluribus de causis hæc omnia accidunt: prima circularum, quos Græci absidas in stellis vocant: etenim Græcis viedum erit vocabulis. Sunt autem hi sui cuique earum, alijque quàm mundo: quoniam terra à verticibus duobus, quos appellauerunt polos, centrum caeli est, necnon signiferi, oblique inter eos siti. Omnia autem hæc constant ratione circini semper indubitata. Ergo ab alio cuique centro absides suæ exurgunt. Ideoque diuersos habent orbes, motusque dissimiles: quoniam interiores absidas necesse est breuiiores esse.

Quare eadem alias altiora, alias inferiora videantur. Cap. 16.

Igitur à terræ centro absides altissimæ sunt, Saturno in scorpione, Ioui in virgine, Marti in leone, Soli in geminis, Veneri in sagittario, Mercurio in capricorno, medijs omnium partibus. Et e contrario ad terræ centrum humilissimæ atque proximæ. Sic fit, ut tardius moueri videantur, cum altissimo ambitu feruntur: non quod accelerent tardent ue naturales motus, qui certi ac singuli sunt illis, sed quia deductas à summa abside lineas, coarctari ad centrum necesse est, sicut in rotis radios: idemque motus alias maior, alias minor, centri propinquitate sentitur. Altera sublimitatum causa, quoniam à suo centro absidas altissimas habent in alijs signis. Saturnus in libræ parte vicesima, Iupiter cancri quintadecima, Mars capricorni vicesima octaua, Sol arietis vicesima nona, Venus piscium decima sexta, Mercurius virginis decima quinta, Luna tauri quarta. Tertia altitudinum ratio, caeli mensura non circuli intelligitur, subire eas aut descendere per profundum aeris, oculis existimantibus. Huic connexa latitudinum signiferi obliquitatisque causa est. Per hunc stellæ quas diximus errantes feruntur. Nec aliud habitatur in terris quàm quod illi subiaceat. Reliqua à polis squalent. Veneris tantum stella excedit eum binis partibus. Quæ causa intelligitur efficiere, ut quadam animalia & in desertis mundi nascantur. Luna quoque per totam latitudinem eius vagatur, sed omnino non excedens eam. Ab his Mercurij stella laxissimè, ut tamen è duodenis partibus (tot enim sunt latitudinis) non amplius octonas pererret, neque has æqualiter, sed duas medio eius, & supra quatuor, infra duas. Sol deinde medio fertur inter duas partes flexuoso draconum meatu inæqualis: Martis stella quatuor medijs, Iouis media & super eam duabus, Saturni duabus ut sol. Hæc erit latitudinum ratio ad austrum descendentium, aut ad aquilonem subeuntium. Hac constare & tertiam illam à terra subeuntium in caelum, & pariter scãdi eam quoque existimauere plerique falso: qui ut coarquantur, aperienda est subtilitas immensa, & omnis eas complexa causæ. Conuenit stellæ in occasu vespertino proximæ esse terræ & latitudine & altitudine: exortusque matutinos in initio cuiusque fieri stationes in medijs latitudinum articulis que vocant ecliptica. Perinde confestum est motum augeri, quandiu in vicino sint terræ: cum abscendant in altitudinem, minui. Quæ ratio lunæ sublimitatis maxime approbatur. Aequè non est dubium, in exortibus matutinis etiam numerum augeri, atque à stationibus primis tres superiores diminui vsque ad stationes secundas. Quæ cū ita sint manifestum erit ab exortu matutino latitudines scandi, quoniam in eo primum abitu incipiunt parcius adijci motus: in stationibus vero primis & altitudine subire, quoniam tum primum incipiunt detrahi numeri, stellæque retroire. Cuius rei ratio priuatim reddenda est. Percussæ in qua diximus parte, & triangulo solis radio inhibentur rectum agere cur-

sum, & ignea vi leuantur in sublime. Hoc non protinus intelligi potest visu nostro, ideoque existimantur stare, vnde & nomen accepit statio. Progreditur deinde eiusdem radij violentia, & retroire cogit vapor repercuttas. Multo id magis in vespertino earum exortu, toto sole aduerso, cum in summas absidas expelluntur, minimeque cernuntur, quoniam altissimæ absunt, & minimo feruntur motu, tanto minore, cum hoc in altissimis absidum euenit signis. Ab exortu vespertino latitudo descenditur, parcius iam se minuente motu, non tamen ante stationes secundas agente, cum & altitudo descenditur, superueniente ab alio latere radio, eademque vi rursus ad terras deprimente, quæ sustulerit in caelum ex priore triquetro. Tantum interest, subeant radij, an superueniant. Multoque eadem magis in vespertino occasu accidunt. Hæc est superiorum stellarum ratio: difficilior reliquarum, & à nullo ante nos reddita.

Hoc vno protinus intelligi potest visu, lege, hoc non protinus. G L O.

Catholica siderum errantium. Cap. 17.

Primum igitur dicatur, cum sint diuersæ stellæ, cur Veneris stella nunquam longius. x l v i. partibus, Mercurius viginti tribus à sole abscedant, sæpe citra eas ad solē reciprocent. Cõuersas habent vtræque absidas, ut infra solem sitæ: tantumque circulis earum subter est, quantum superne predictarum: & ideo non possunt abesse amplius, quoniam curuatura absidum ibi non habent longitudinem maiorem. Ergo vtræque simili ratione modum statuunt absidum suarum margines, ac spatia longitudinis latitudinum euagatione pensant. At enim cur non semper ad quadraginta sex & ad partes vigintitres perueniunt? Imo vero. Sed ratio * canonica fallit. Nanque apparet absidas quoque earum moueri, quod nunquam transeant solem. Itaque cum in partem ipsam eius incidere margines alterutro latere, tum & stellæ ad longissima sua intervalla peruenire intelliguntur: cum citra fuere margines totide partibus, & ipsæ ocyms redire * creduntur, cum sit illa semper vtrique extremittas summa. Hinc & ratio motuum conueria intelligitur, Superiores enim celerrime feruntur in occasu vespertino, hæc tardissime: illæ à terra altissime absunt cum tardissime mouentur, hæc cum ocyssime. Quia sicut in illis propinquitas centri accelerat, ita in his extremittas circuli: Illæ ab exortu matutino minueres celeritatem incipiunt, hæc vero augere: Illæ retro cursum agunt à statione matutina vsque ad vespertinam, Veneris à vespertina vsque ad matutinam. Incipit autem ab exortu matutino latitudinem scandere, altitudinem vero ac solem insequi à statione matutina, ocyssima in occasu matutino & altissima. Digredi autem latitudine, motumque minueres ab exortu matutino: retro quidem ire, simulque altitudine digredi, à statione vespertina. Mercurij rursus stella utroque modo scandere ab exortu matutino, digredi vero latitudine à vespertino: confectoque sole ad quindecim partium intervallum, consistit quadriduo prope immobilis. Mox ab altitudine descendit, retroque graditur ab occasu vespertino vsque ad exortum matutinum. Tantumque hæc & luna, totidem diebus quot subire, descēdunt. Veneris quindecim & pluribus subit. Rursus Saturni & Iouis duplicato digrediuntur. Martis etiam quadruplicato. Tanta est naturæ varietas, sed ratio euidens. Nam quæ in vaporem solis nituntur, etiam descendunt ægre. Multa promi amplius circa hæc possunt secreta naturæ legesque, quibus ipsa seruiat. Exempli gratia: In Martis sidere, cuius est maxime in obseruabilis cursus, nunquam id stationem facere, Iouis sidere triquetro, raro admodum sexaginta partibus discreto, qui numerus sexangulas mundi efficit formas. Nec exortus, nisi in duobus signis tantum, cancri & leonis, simul edere. Mercurij vero sidus in piscibus

canonice nempe qui canonice astronomicos cõdit.

Coguntur.

exortus vespertinos raros facere, creberrimos in virgine: in libra matutinos. Item matutinos in aquario, rarissimos in leone. Retrogradum in tauro & geminis non fieri: in cancro vero non citra vigesimam quintam partem. Lunā bis coitum cum sole in nullo alio signo facere q̄ geminis: non coire aliquando, in sagittario tātum. Nouissimam vero primamq; eadem die vel nocte, nullo alio in signo q̄ ariete conspici: id quoque paucis mortalium contigit, & inde fama cernendi Lynceo. Non comparere in cœlo Saturni sidus & Martis cum plurimum diebus centumseptuaginta: Iouis triginta sex, aut cum minimum, denis detrahit diebus: Veneris sexaginta nouem, aut cum minimum, quinquaginta duobus: Mercurij tredecim, aut cum plurimum, septemdecim.

Quæ ratio colores eorum mutat. Cap. 18.

Colores ratio altitudinum temperat, siquidem earum similitudinem trahunt, in quarum aera venere subeundo, tingitq; appropinquantes vtrilibet alieni meatus circulus. Frigidior in pallorem, ardentior in ruborem, ventosus in horrore. Sol atq; cōmissuræ obfidiū, extremiq; orbite atram in obscuritatē. Suis quidē cuiq; color est, Saturno cācidus, Ioui clarus, Marti igneus, Iu-cifero cādēns, Vesperī refulgens, Mercurio radiās, Lunæ blandus, Soli cum oritur ardens, postea radiāns, his causis connexo visu & earum quæ cœlo continentur. Nanq; modo multitudo conferta inest circa dimidios orbis lunæ, placida nocte leniter illustrante eas: modo raritas, vt fugisse miremur plenilunio abscondente, aut cū solis supra ue dictarum radij visus perstrinxere nostros. Et ipsa aut luna ingruentium solis radiorū haud dubie differentias sentit, hebetante cœtera inflexos mundi conuexitate eos, præterquam vbi recti angulorum competunt ictus. Itaque in quadrato solis diuidua est, in triquetro seminani, ambitur orbe, impletur autem in aduerso, rursusq; mi-nuens eadē effigies, paribus edit intervallis, simili ratione qua supra solem tria sidera.

G. I. O. In triquetro semi ambitur orbe. Legendum seminani ambitur orbe.

Solis motus & dierum inaequalitatis ratio. Cap. 19.

Sol autem ipse quatuor differentias habet, bis equata nocte diei, vere & autumno, & in centrum incidens terræ octauis in partibus arietis ac libræ, bis permutatis spatijs, in auctū diei, bruma octaua in parte capricorni: noctis vero, solstitio totidem in partibus cancri. Inæqualitatis causa obliquitas est signiferi, cum pars æqua mundi super subterq; terras oibus fiat momētis. Sed quæ recta in exortu suo confurgunt signa, longiore tractu tenent lucem: quæ vero obliqua ocyore transeunt spatio.

Quare Ioui fulmina assignentur. Cap. 20.

Latet plerosque, magna cœli affectatione comper-tum à principibus doctrinæ viris, superiorum triū siderum ignes esse, qui decidui ad terras fulminum nomē habeant, sed maxime ex ijs medio loco siti: fortassis quā contagium nimij humoris ex superiore circulo, atque ardoris ex subiecto, per hunc modum egerat. Ideoq; dictum Iouē fulmina iaculari. Ergo vt è flagran-te ligno carbo cum crepitu, sic à sidere cœlestis ignis ex-puitur, præscita secum afferens, ne abdicata quidem sui parte in diuinis cessante operibus. Idq; maxime turbato fit aere, quia collectus humor abundantiam stimulat, aut quia turbatur quodam cœu grauidi sideris partu.

Intervalla siderum. Cap. 21.

Intervalla quoque siderum à terra, multi indagare tenta-verunt: & solē abesse à luna vnde viginti partes: quan-tum lunā ipsam à terra, prædiderunt. Pythagoras vero

vir sagacis animi, à terra ad lunam cētum vigintifex mi-lia stadiorum esse collegit. Ab ea visque ad solem dupli. Inde ad duodecim signa triplicatum. In qua sententia & Gallus Sulpitius nosster fuit.

De siderum musica. Cap. 22.

Sed Pythagoras interdum ex musica ratione appellat-tonum, quantum abfit à terra luna. Ab ea ad Mercu-rium, spatij eius dimidium: & ab eo ad Venerem fere tantundem. A qua ad solem sesquiplum. A sole ad Mar-tem tonum, id est, quantum ad lunam à terra. Ab eo ad Iouem dimidium, & ab eo ad Saturnum dimidium, & inde sesquiplum ad signiferum: ita septem tonos effici, quam diapason harmoniam vocant, hoc est, vniuersita-tem cōcentus. In ea Saturnum Dorio moueri * Mercurium phrygion, Iouem phrygio, & in reliquis similia, iucunda magis q̄ necessaria subtilitate.

De mundi geometria. Cap. 23.

Stadium cētum viginti quinque nostros efficit pas-sus, hoc est, pedes sexcentos viginti quinque. Posido-nius non minus quadraginta stadiorum à terra alti-tudinem esse, in qua nubila ac venti nubesq; proueniāt. Inde purum liquidumq; & imperturbata lucis aerem. Sed à turbido ad lunam vicies centum stadiorum. Inde ad solem quinquies milies. Eo spatio fieri, vt tam immē-sa eius magnitudo nō exurat terras. Plures autem nubes nongentis stadijs in altitudinem subire prodiderunt. In-comperta hæc & inextricabilia, * sed iam prodenda, q̄ sunt prodita, in quis tamen vna ratio geometrica colle-ctionis nunquam fallacis possit nō repudiari, si cui libeat. altius ista persequi. Nec vt mensura (id enim velle penē dēmentis ocy est) sed vt tantum æstimatio coniectandi, constet animo. Nam cum trecentis sexaginta & fere sex * partibus orbis solis ex circuitu eius patere appareat cir-culum per quem meat: semperque dimetiens tertiā par-tē ambitus, & tertiæ paulominus septimam colligat, ap-paret depra eius dimidia (qm̄ terra cœtralis interueniat) sextam fere partem huius immensi spatij, quod circa ter-ram circuli solaris animo comprehenditur, inesse altitu-dinis spatio, lunæ vero duodecimam, quoniam tāto bre-uiore q̄ sol ambitu currit: ita ferri eam in medio solis ac terræ. Mirum quo procedat improbitas cordis humani paruulo aliquo inuitata successu, sicut in supradiētis oc-casionem impudentiæ ratio largitur: ausiq; diuinare so-lis ad terram spatia, eadem ad cœlum agunt, quoniam sit medius sol, vt protinus mundi quoque ipius mēsurā ve-niat ad digitos. Quātas enim dimetiens habeat septimas, tantas habere circulum duo & vicefimas, tanquam pla-ne à perpendiculo mensura cœli constet. Aegyptia ratio quam Petosiris & Necepsos ostendere, singulas partes, in lunari circulo (vt dictum est) minimo, triginta tribus stadijs paulo amplius patere colligit: in Saturni amplissi-mo duplum: in solis, quem mediū esse diximus, vtriusq; mensuræ dimidium. Quæ computatio plurimum habet pudoris; quoniam ad Saturni circulum, addito signiferi ipsius intervallo, innumerabilis multiplicatio efficitur.

De repentinis sideribus. Cap. 24.

Restant pauca de mundo, nanque & in ipso cœlo stellæ repente nascuntur. Plura earum genera.

De cometis & cœlestibus prodigijs, natura & situ, & generibus eorum. Cap. 25.

Cometas Greci vocant, nostri crinitas, horrentes crine sanguineo, & comarum modo in vertice hi-pidas. Iidem pogonias, quibus inferiore ex par-te in speciem barbæ longæ promittitur iuba. Acontia iaculi modo vibrantur ocyssimo significatu. Hæc iui-de qua quinto consulatu suo. Titus Imperator Cæsar præclarior

Mercurij non est in veteri cœli plani, neq; inter superiores planetas Saturnum ac Iouem, Mercurium autem tor colto, caste videt

Sed prodita, quia sunt prodita.

Partibus patere circuitum, per quem meat orbis solis, ex circuitu eius appareat, semperque.

præclaro carmine perscriptis, ad hūc diē nouissime visa. Eadēdem breuiore & in mucrone fastigiata, xiphias voca-entur, ac sine vllis radijs: quos Discus suos nomini similes, colore aut electro, raros è margine emittit. Pithe-res dolorū cernitur figura, in concauo humidæ lucis. Cera-tias cornus speciem habet, qualis fuit cum Græcia apud Salamina depugnauit. Lampades ardentē imitantur fa-cies: Hippes equinas iubas celerrimi motus, atq; in orbē circa se eunt. Fit & candidus cometes, argenteo crine, ita refulgens, vt vix contueri liceat, speciesq; humana dei effigie in se ostēdens. Fiunt & hirti villorum specie, & iuba aliqua circumdati. Semel adhuc iube effigies mutata in hastā est, olympiade centesimo octauo, vrbs anno tre-cētesimo nonagesimo octauo. Breuissimum quo cerne-antur spatium, septem dierum annotatū est, longissimum octoginta. Mouentur aut aliq; errantium modo, aliq; im-mobiles hærent. Oēs ferme sub ipso septentrione, aliqua eius parte non certa, sed maxime in candida, quæ lætēi circuli nomen accepit. Aristoteles tradit & simul plures cerni, nemini compertum alteri, quod equidē sciam. Ven-tos aut ab ijs graues estusq; significari. Fiunt & hybernis mensibus, & in austrino polo, sed ibi citra vllū iubar. Di-raq; comperta. Oēs ferme sub ipso septentrione, cui no-men æui eius rex dedit Typhon, ignea specie, ac spiræ modo intorta, visu quoq; torio, nec stella verius, q̄ quidā igneus nodus. Spargunt aliquando & errantium stel-lis cæterisq; crines. Sed cometes nunquam in occasura parte cœli est, terrificum magna ex parte sidus, ac non le-uitur ptiatum, vt ciuili motu, Octauo consule, iterumq; Pompeij & Cæsaris bello. In nostro vero æuo circa ve-nesicium, quo Claudius Cæsar imperiū reliquit Domi-tio Neroni, ac deinde principatu eius, asidium prope, ac sæuum, R. ferre arbitrantur, in quas partes sese iacu-letur, aut cuius stellæ vires accipiat, quasq; similitudines reddat, vt quibus in locis emicet. Tibiarum specie, mu-sicæ arti portendere. Obscœnis autem moribus, in ve-rendis partibus signorum. Ingenijs & eruditioni, si tri-quetram figuram quadratam ue paribus angulis ad ali-quos perennium stellarum situs edant. Venena fundere, in capite septentrionalis austrinæ ue ferpentis. Cometes in vno totius orbis loco colitur in templo Romæ, ad-modum faustus diuo Augusto iudicatus ab ipso. qui in-cipiente eo, apparuit ludis quos faciebat Veneri genitri-ci non multo post obitum patris Cæsaris, in collegio ab eo instituto. Nanque his verbis id gaudium prodidit. Ijs ipis ludorum meorum diebus, sidus crinitum per septē dies in regione cœli, quæ sub septentrionibus est, con-spectum. Id oriebatur circa vndecimam horam diei, cla-rumq; & omnibus terris conspicuum fuit. Eo sidere si-gnificari vulgus credit, Cæsaris animam inter deorum immortalium numina receptam: quo nomine id insigne simulacro capitis eius, quod mox in foro consecrauimus, adiectum est. Hæc ille in publicum, interiore gaudio sibi illum natum, seq; in eo nasci interpretatus est: & si ve-rum fatemur, salutare id terris fuit. Sunt qui & hæc fide-ra perpetua esse credant, suoq; ambitu ire, sed non nisi relicta à sole cerni. Alij uero, qui nasci humore fortuito, & ignea vi, ideoq; solui.

G. I. O. Fiunt & hirci, villorum specie. Scribo hirci. Item versu à fine pag. 6. spiræ modo, non spinæ. Pag. sequentis versu vndecimo. Eo sidere significari, non eo signo.

Hipparchus de sideribus, per exempla histo-rica, faces, lampades, trabes, bollides, & chasma cœli. Cap. 26.

Dem Hipparchus nunquam satis laudatus, vt quo ne-mo magis approbauerit cognitionem cū homine si-derum, animasq; nostras partem esse cœli, nouam stel-

lam & aliam in æuo suo genitam depræhendit: eiusque motu, qua die fulsit, ad dubitationem est adductus, an ne hoc sæpius fieret, mouerenturq; & eæ quas putamus af-fixas. Idemq; ausus, rem etiam deo improbam, annume-rare posteris stellas, ac sidera ad normam expandere, or-ganis excogitatis, per que singularum loca atque magni-tudines signarent: vt facile discerni posset ex eo nō mo-do an obirent, nascerentur ue, sed an omnino aliqua trá-sirent mouerentur ue, item an crescerent minuerenturq; cœlo in hereditate cunctis relicto, si quisquam qui * ra-tionem eam caperet, inuentus esset. Emicant & faces, nō nisi quum decidunt visæ, qualis Germanico Cæsare Glo-diatorum spectaculum edente, præter ora populi me-ridiano transcurrit. Duo genera earum: Lampades uo-cant plane faces: alteri bollidas, quale Mutinensibus ma-lis visum est. Distant, q̄ faces veltigialonga faciunt, prio-re ardente parte: bollis vero perpetua ardens, longio-rem trahit limitem. Emicant & trabes simili modo, quas docos vocant: quales cum Lacedæmonij classe vi-cti, imperium Græciæ amisere. Fit & cœli ipsius hiatus, quod vocant chasma.

Creionē, eadem me-taphora, qua herē-ditatis ad-ronem di-cimus.

Non modo an obirent nascerenturq; sed omnino aliquib. trā-sirent. Melius nō modo an obirent nascerentur ue, sed an om. &c.

De cœli coloribus. Cap. 27.

Fit & sanguinea species, & (quo nihil terribilius mor-talium timori est) incendium ad terras cadens inde, sicut Olympiadis centesimo septimæ anno tertio, quum rex Philippus Græciam quateret. Atque hæc ego stas temporibus naturæ, vt cætera, arbitror existere, non ut pleriq; varijs de causis, quas ingeniorum acumen excogitat: quippe ingentium malorum fuere prænutia. Sed ea accidisse, non quia hæc facta sunt, arbitror: verum hæc ideo facta, quia in casura erāt illa. Raritate autem oc-cultam eorum esse rationem, ideoque non sicut exortus supra dictos defectusq; & multa alia nosci.

Atqui hæc ego ratis temporibus. Reçius. Atque hæc ego sta-tis temporibus. **G. I. O.**

De flamma cœli. Cap. 28.

Cernuntur & stellæ cum sole totis diebus, plerun-que & circa solis orbem, cœu * specie coronæ: & versicolores circuli, qualiter Augusto Cæsare in prima iuuenta vrbs intrante, post obitum patris, ad nomen ingens capeffendum.

Spicæ.

De coronis cœlestibus. Cap. 29.

Existunt eadēdem coronæ circa lunam, & circa nobilia astra, cœlo quoque inhærentia. Circa solem arcus apparuit L. Opinio, Q. Fabio Coss. orbis L. Por-tio, M. Attilio.

De circulis repentinis. Cap. 30.

Circulus rubri coloris L. Iulio, P. Rutilio Coss. Fiunt prodigiosi & longiores solis defectus, qualis occiso dictatore Cæsare, & Antoniano bello, to-tius pene anni pallore continuo.

Plures soles. Cap. 31.

Et rursus plures soles simul cernuntur, nec supra ip-sum nec infra, sed ex obliquo, nunquam iuxta, nec contra terram, nec nocte, sed aut oriente aut occi-dente. Semel & meridie conspecti in Bosphoro pro-duntur, qui à marutino tempore durauerunt in occa-sum. Trinos soles antiqui sæpius videre: sicut Sp. Post-humio, Q. Mutio, & Q. Martio, M. Portio, & M. An-tonio, P. Dolabella, & M. Lepido, L. Planco Coss. Et nostra ætas vidit diuo Claudio principe, consulatu eius, Cornelio Orfito collega. Plures quàm tres visi, ad hoc æui nunquam produntur.

G L O. Semel in meridie.) Vetus lectio, Semel & meridie. Exemplaria consentiunt. Mox post singula paria consulum adiecimus coniunctionem, quo euidentijs anni ab inuicem fecerentur.

Plures lunæ. Cap. 32. Lunæ quoque trinæ, vt Cn. Domitio, C. Fannio consulis, apparuere: quos plerique appellauerunt soles nocturnos. Alter consul est C. Fannius, non L. Annius.

Dierum lux nocte. Cap. 33. Vmen de cælo noctu visum est, C. Cæcilio, Cn. Papyrio consulis, & sepe alias, vt diei species noctu lucret.

Chypei ardentis. Cap. 34. Lypeus ardens ab occasu ad ortum scintillans transcurrit, solis occasu L. Valerio, C. Mario. C o s s.

Ofsentum cæli. Cap. 35. Scintillam è stella cadere, & augeri terræ appropinquantem: ac postquam lunæ magnitudine facta sit, illuxisse ceu nubilo diei: dein cum in cælo se reciperet, lampadam factam, semel vnquam proditur, Cn. Octauiio, C. Scribonio. C o s s. Vidit hoc Licinius Silanus proconsul cum comitatu suo.

G L O. Postquam in lunæ magnitudine facta sit. Miror cur hic hebraismus placuerit. Sic enim illi loquuntur. Factus est mihi Deus in protectorem, & in locum refugij. Nostri codices habent, lunæ magnitudine.

De discursu stellarum. Cap. 36. Fieri videntur & discursus stellarum, nunquam temere, vt non ex ea parte truces venti cooriantur. Existunt stellæ & in mari terrisque.

De stellis Castoribus. Cap. 37. Vidi nocturnis militum vigilijs, in herere pilis pro vallo fulgorem effigie ea: & antennis nauigatium, alijsq; nauium partibus, ceu vocali quodam foro insistant, vt volucres sedem ex sede mutant: graues cū solitariae venere, mergentesq; nauigia: & si in caringima deciderint, exurentes: geminæ autem salutare, & prosperi cursus prænuntia quarum aduētū fugari diram illam ac minacem, appellatamq; Helenam, ferunt. Et ob id Polluci & Castori id numen assignant, eosque in mari deos inuocāt. Hominum quoque capita vespertinis horis, magno præfatio circumfulgent. Omnia incerta ratione, & in naturæ maiestate abdita.

De aere. Cap. 38.

Hæc ænis de ipso mundo sideribusq; Nunc reliqua cæli memorabilia. Nanq; & hoc cæli appellauere maiores, quod alio nomine aera: omne quod inani simile, vitalem hūc spiritum fundit. Infra lunam hæc sedes, multoq; inferior (vt animaduerto propemodū constare) infinitum ex superiore natura aeris, infinitū & terreni halitus miscens, vtraq; forte confunditur. Hinc nubila, tonitrua, & alia fulmina. Hinc grandines, pruinae, imbres, procellæ, turbines. Hinc plurima mortalium mala, & rerū naturæ pugna secum. Terrena in cælum tendentia deprimit siderū vis: eademq; quæ sponte nō subeunt, ad se trahunt. Decidunt imbres, nebulæ subeunt, siccanē omnes, ruunt grandines, torrent radij, & terram in mediū vndiq; impellunt. Iidem infracti resiliunt: & quæ potuere, auferūt secum. Vapor ex alto cadit, rursumq; in altum redit. Venti ingruūt inanes, ijdemq; cum rapina remeant. Tot animalū haustus spiritum è sublimi trahit. At ille contrā nititur, tellusq; vt inani cælo spiritum infundit. Sic vltro citro comitante natura, vt tormento

aliquo, mundi celeritate discordia accenditur. Nec stare pugnae licet, sed assidue raptā conuoluitur, & circa terram immenso rerum quasi globo tendit, subinde per nubes cælum aliud obtexens. Ventorum hoc regnum. Itaque præcipua eorum natura ibi, & ferme reliquas complexa causas, quoniam & tonitruum & fulminū iactus, horum violentiæ plerique assignant. Quin & ideo lapidibus pluerē interim q̄ vento sint rapti, & multa similiter. Quamobrem plura simul dicenda sunt.

Infra lunam hæc sedes multo inferior (vt animaduerto propemodū constare infinitum) ex superiore natura aeris, & terreni halitus miscens vtraque forte confunditur. Planior lectio. Infra lunam hæc sedes multoq; inferior (vt animaduerto propemodū constare) infinitum ex superiore natura aeris, infinitum & terreni halitus miscens, vtraque forte confunditur. Attestantur ambo exemplaria.

De statis tempestatibus. Cap. 39.

Empestatum rerumq; quasdam stas esse causas, quasdam vero fortuitas, aut adhuc rationis incompertæ, manifestum est. Quis enim æstas & hyemes, quæq; in temporibus annua vice intelligitur, siderum motu fieri dubitet? Ergo vt solis natura temperando intelligitur anno, sic reliquorum quoque siderū propria est quibusque vis, & ad suam cuique naturā fertilitas. Alia sunt in liquore soluti humoris secunda, alia concreti in pruinas, aut coacti in niues, aut glaciati in grandines: alia status, alia teporis, alia vaporis, alia roris, alia rigoris. Nec vero hæc tanta debent existimari, quanta conuultur, cum esse eorum nullum minus luna tam immensa alitudinis ratio declarat. Igitur in suo queq; motu naturam suam exercent, quod manifestum Saturni maxime transitus imbribus faciunt. Nec meantium modo siderum hæc vis est, sed multorum etiam adhaerentium cælo: quoties errantium accessu impulsæ, aut contactu radiorū extimulata sunt: qualiter in succulis sentimus accidere, quas Græci ob id pluuio nomine hyadas appellant. Quin & sua sponte quædam stasq; temporibus, vt herodorum exortus. Arcturi vero sidus non ferme sine procellosa grandine emergit.

De vicinula. Cap. 40.

Nam canicula exortu, accendi solis vapores quis ignorat? cuius sidus effectus amplissimi in terra sentiuntur. Ferunt maria ex oriente eo, fluctuant in cellis vina, mouentur stagna. Orygem appellat Aegyptus feram, quam in exortu eius contra stare & contueri tradit, ac velut adorare, cum sternerit. Canes quidem toto eo spatio maxime in rabiem agi, non est dubium.

Sidera in alijs signorum partibus & temporibus alias influere. Cap. 41.

Quin partibus quoque signorum quorundam suis inest, vt autumnali æquinoctio, brumæq; cum tempestatibus confici sidus intelligimus, nec imbribus tantum tempestatibusque, sed multis & corporum & ruris experimētis. Assistant alij sidere, alij commouentur stas temporibus alio, neruis, capite, mente. Olea, & populus alba, & salices, folia solstitio circumagunt. Floret ipso brumali die, suspensa in tectis arentis herba pulegij, rumpuntur intentæ spiritu membranae. Miretur hoc, qui non obleruet & quotidiano experimento, herbam vnam, quæ vocatur heliotropium, ab euntem solem intueri semper, omnibusque horis cū eo verti, vel nubilo obumbrante. Iam quidem lunari potestate ostrearum, conchyliorumq; & concharum omniū corpora augeri ac rursus minui. Quin & foricum fibras respondere numero lunæ, exquisiuere diligentiores: minimumq; animal formicam sentire vires sideris, interlunio semper cessantem. Quo turpior homini inscitia est, fatenti præcipue iumentorum quorundam oculis

oculis morbos cum luna in crescere ac minui. Patrocina-tur * valitas cæli immensa, discreta altitudine in duo atq; lxx. signa. Hæc sunt rerum aut animantium effigies, in quas digessere cæli periti. In his quidā mille sexcetas annotauere stellas, insignes videlicet effectū, visu ve. Exempli gratia, in cauda tauri septem, quas appellauerē vergilias, in fronte siculas, Booten, qui sequitur septétriones.

Imbrium, uentorum & nubium causa. Cap. 42.

Extra hæc causas non negauerim existere imbres ventosq;: quoniam humidā à terra, alias vero propter vapores fumidam * exhalare caliginem certum est. Nubesq; liquore egresso in sublimem, aut ex aere coacto in liquorem, gigni. Denitas earū corpusq; haud dubio coniectatur argumento, cum solem obumbrant, perspicuum alias etiam vrinantibus in quamlibet profundam, aquirum altitudinem.

De tonitruis & fulguribus. Cap. 43.

Igitur non eam inficias, posse in has & ignes superne stellarum decidere, quales fereno sepe cernimus, quorum ictu cocuti aera verum est, quādo & tela vibrata stridunt. Cum vero in nubem peruenierit, vaporē disto gigni, vt candere ferro in aquam demerso, & fumidum vorticem volui. Hinc nasci procellas. Et si in nube iuctetur flatus, aut vapor, tonitrua edi: si erumpat ardēs, fulmina: si longiore tractu nitatur, fulgetra. His findi nubem, illis perrumpi. Et esse tonitrua impactorū ignium plagas, ideoq; protinus coruscare ignes nubium rimas. Possē & repulsi siderum depressum, qui à terra meauerit, spiritum nube cohibitu tonare, natura stragulante sonitum dum rixetur, edito fragore cum erumpat, vt in membrana spiritu intentā. Possē & attritu, dum in præceps feratur, illum, quisquis est, spiritum accēdi. Possē & confictu nubium elidi, vt duorum lapidum, scintillantibus fulgetris. Sed hæc omnia esse fortuita. Hinc bruta fulmina & vana, vt quæ nulla veniant ratione naturæ. Ijs percuti montes, ijs maria, omnesque alios irritos iactus. Illa vero fatidica ex alto, stasq; de causis, ex suis venire sideribus. Simili modo ventos vel potius flatus, possē & ex arido siccoque * anhelitu terrę gigni non negauerim: possē & aquis aera expirantibus, qui neq; in nebulā denfatur, nec crassescat in nubes: possē & solis impulsu agi: quoniam ventus haud aliud intelligatur, quàm fluctus aeris: pluribusq; etiam modis. Nanque & è fluminibus ac niuibus, & è mari videmus & quidē tranquillo, & alios quos vocant altanos è terra confluere. Qui quidem cū e mari redeunt, tropæi vocantur: si pergunt, apogei.

Qua ratione echo reddatur. Cap. 44.

Montium vero flexus crebriq; vertices * & con-flexa cubito, aut contra cta in humeros iuga, con-caui vallium sinus, scindunt inæqualiter inde resultantem aera: quæ causa & voces multis in locis reciprocas facit.

De ventis iterum. Cap. 45.

Ine sine vêtos generant iam quidam etiam specus, qualis in Dalmatiæ ora, valto in præceps hiati: in quem deiecto leui pondere, quamuis tranquillo die, turbini similis emicat procella. Nomen loco est Senta. Quin & in Cyrenaica provincia rupes quædā austro traditur sacra, quā profanū sit atrectari hominis manu, con-festim austro volente arenas. In domibus etiam multis, manu facta inclusa opacitate conceptacula auras suas habent, adeo causa non deest. Sed plurimum interest, flatus sit, an ventus. Illos statos atq; perspirantes, quos non tractus aliquis, verū terræ sentiunt: qui nō aura, non * procella maris, sed appellatione quoque ipsa venti sunt: qui siue assiduo mundi incitu, & cōtrario siderū occurfu na-

Naturæ & obseruationes uentorum. Cap. 46.

Iginti amplius auctores Græci veteres, pōdere de his obseruationes. Quo magis miror, orbe discordi, & in regna, hoc est, in membra diuiso, tot viris curā fuisse tam ardua * inuentu, inter bella præsertim & infida hospitia, piratis etiam omnium mortalium hostibus transitus ferme tenentibus: vt hodie quædā in suo quifque tractu ex eorum commentarijs, qui nunquā eo accessere, verius noscat, quàm indigenarum scientia: nunc vero pace tam festa, tam gaudente prouentu rerum artiumq; principe, omnino nihil addisci noua inquisitione, imò ne veterū quidem inuenta perdisci. Non erant maiora præmia in multis dispersa fortune magnitudine, & ista plures sine præmio alio quàm posteros iuuandi eruerunt. * Nanq; mores hominum fenere, non fructus. Et immensa multitudo aperto quodcumque est mari, hospita liq; littorū omnium appulsi nauigat, sed luci non scientiæ gratia. Nec reputat cæca mens & tantum auaritiæ in tenta idipsum sciētia posse tutius fieri. Quapropter serupulosius quàm instituto fortassis cōueniat operi, tractabo ventos, tot millia nauigantium cernens.

Ventorum genera. Cap. 47.

Veteres quatuor oīno seruare, per totidem mundi partes (ideo nec Homerus plures nominat) hebeti vt mox iudicatu est ratione: secuta ætas octo addidit, nimis subtili & concisa: proximis inter vttranq; media placuit, ad breuem ex numerosa additis quatuor. Sunt ergo bini in quatuor cæli partibus: Ab oriente æquinoctiali subolanus, ab oriente brumali vulturinus: illum apelioten, hunc eorum Græci appellant. A meridie auster, & ab occasu brumali africanus, noton & liba nominat: Ab occasu æquinoctiali faonius, ab occasu solstitiali corus, zephyron & argesten vocant: A septentrionibus septentrio, interq; eum & exortū solstitialem aquilo, apactias dicti & boreas. Numerosior ratio quatuor his interiecerat: thracian, media regione inter septétrionem & occasum solstitialem: itemq; cæcian, media inter aqui lonem & exortū æquinoctialem: ab ortu solstitiali phænician, media regione inter ortū brumalē & meridem: item inter liba & noton compositū ex vtroq; medium, inter meridiem & hybernum occidentem, libanoton. Nec finis: alij quippe mesen nomine etiam nū addidere inter boream & cæcian, & inter eorum & noton euro-notum. Sunt etiā quidem peculiare quibusq; gentibus ventū, non vltra certum procedentes tractum: vt Atheniensibus sciron, paulū ab Argeste deflexus, relique Græci ignotus. Aliubi elatior idem olympias vocatur. Con-fuetudo omnibus his nominibus argesten intelligit: & cæcian aliqui vocant * hellepontium, & eisdem alibi aliter. Item in Narbonensi prouincia clarissimus ventorū est circius, nec vlli violētia inferior, Ostiam plerunq; re-cta Ligustico mari perferens: idem nō modo in reliquis partibus cæli ignotus, sed ne Viennam quidem eiusdem prouinciæ urbē attingens, paucis ante limitibus iugi modici occurfu stas ille ventorum coercitus. Et auster in Aegyptum penetrare negat Fabianus. Quo fit manifesta lex naturæ, ventis etiā & tempore & sine dicto. Ver-ergo aperit nauigantibus maria: cuius in principio, faonij hybernum molliunt cælum, sole aquarij x xv. obtinente partem. Is dies sextus est ante Februarias idus. Competit ferme & hoc omnibus quos deinde ponā, per singulas

vasitas cæli, immensa altitudi nedifcreta in duo atque quatuordecim signa.

exhalati

hallu

aut cōple- xi subite anfractu in numerosa iuga cōca ui vall.

procella, sed mares appella. &c. vt ca. 47. Mares itaque exi stinantiū pai nune to.

anætu per quere.

Nanque, non est in veteri cæli plani.

hellepontian

singulas intercalationes vno die anticipantibus, rursusque iustro sequenti ordinem seruatis. Fauonium quidam ad vii. Cal. Martij chelidoniam vocant, ab hirundinis visu: nonnulli vero ornithian, vno & lxx. die post brumam, ab aduentu autum, flantem per dies ix. Fauonio contrarius est, quem subsolanum appellauimus. Datus est autem huic exortus vergiliarum in totidem partibus tauri, sex diebus ante Maias Idus, quod tempus austrinum est, huic vento septentrione contrario. Ardentissimo autem aetatis tempore exoritur caniculae sidus, sole primam partem leonis ingrediente: qui dies xv. ante Augusti Calendae est. Huius exortum diebus octo ferme aquilones antecedit, quos prodromos appellant. Post biduum autem exortus, idem aquilones collantius perflant diebus quadraginta, quos etechas vocant. Moliri eis creditur solis vapor geminatus ardore sideris, nec vlli ventori magis flati sunt. Post eos rursus austrum frequenter vsque ad sidus Arcturi, quod exoritur xi. diebus ante equinoctium autumnum. Cum hoc corus incipit. Corus autem: huic est contrarius vulturnus. Post id equinoctium diebus fere quatuor & xl. vergiliarum occasus hyemem inchoat: quod tempus in vii. Idus Nouembris incidere consuevit: hoc est aquilonis hybernus, multumque aestiuo illi dissimilis, cuius ex aduerso est africanus. Ante brumam autem vii. diebus, totidemque postea, sternitur mare halcionum foetura: unde nomen hi dies traxere: reliquum tempus hyemat. Nec tamen sequitur tempestas. * concludit mare. Pitatae primum coegere mortis periculo in mortem ruere, & hyberna experiri maria: nunc idem auaritia cogit. Ventorum frigidissimi sunt quos à septentrione diximus spirare, & vicinus his corus. ij & reliquos compe-

Humidius auster & africanus, & praecipue. Aquilo, quia sicco & frigidior, noxius auster, fortassis quia magis humidus, & Africus, quia flare qui

Veteres quatuor omnino seruauere per totidem mundi partes, ideo nec Homerus plures nominat. Hebetius mox iudicatum, id est. Secuta aetas octo addidit, ratione nimis subtili & concisa. Proximi inter vtraque media placuit. Est quidem sensus idem in antiqua lectione, mirum tamen quantum sibi hic indulserit castigator nescio quis, dictiones alias addendo, alias transponendo, alias diuisas componendo, vnamque continuationem in plures minutas inepte concidendo. Talem audaciam ardelionum probare non possum. Hermolaeus extra culpam est. Alerienis fortasse non est. Nunc vide sinceriores lectionem. Veteres quatuor omnino seruauere, per totidem mundi partes (ideo nec Homerus plures nominat) hebeti vt mox iudicatum est ratione, secuta aetas octo addidit, nimis subtili & concisa, proximis inter vtraque media placuit. Quod si quis contendat nostram lectionem scribari temeritate inuictam, primum exemplaria consentiunt, deinde scribae non solent tam se licite errare. Castigatorum haec solertia est, deprauationibus speciem aliquam sinceritatis affingere, quod si impudenti sepius quam vellem anam desotomachandi praebet. Argentei intelligit, & Caeciam.) Distingue vt Graecis sequentibus cohæreat. & Caeciam aliqui vocant Hellepontiam. Saluberrimus autem omnium aquilo, quia sicco & frigidior, noxius auster, fortasse quia magis humidus.) Non video cur hic quoque libuerit castigatibus tantum verborum transponere, fortiter contempta fide Archetyporum. Auster qui Graecis Notus, sepius quidem imbrifer, interdum tamen serenificus est, vel Horatio teste: Albus vt obscuro detergit nubila celo Saepè Notus, neque semper imbrēs adfert: vtroque modo noxius, atque etiam magis quoties est sicco, quod tunc etiam aestuosus fit. Id an non satis Latine Plinius expressit his verbis? Saluberrimus autem aquilo. Noxius auster, & magis sicco, fortassis quia humidus frigidior est. Sequenti versu in ambobus legitur: Etesia noctu desinunt fere, non flare. & quorsum atinebat supponere flare, cum aequae perfecta locutio sic: Etesia noctu desinunt. Nec male nostri in sequenti versu, cum vocantur ornithia, pro quo in vulgatis est, qui vocantur. Nam & ornithia sunt Etesia, aequae flati.

De repentinis flatibus. Cap. 48.

Vno de repentinis flatibus qui exhalante terra (vt dictum est) coorti, rufusque deiecit, interim obducta nubium cute multiformes exsistunt. Vagi quippe & ruentes torrentium modo, vt aliquibus placere ostendimus, tonitrua & fulgura edunt. Maiore vero illati pondere incursumque, si late siccam ruperint nubem, procellam gignunt, quae vocatur à Graecis ecnephas. Sin vero depresso sinu arctius rotati effugerint, line igne, hoc est fulmine, vorticem faciunt, qui typhon vocatur, id est, vibrans ecnephas. Desert hic secum aliquid, abruptum est nube gelida conuoluens versansque, & ruinam suam illo pondere aggrauans, & locum ex loco mutans rapida vertigine: praecipua nauigantium pestis, non antennarum modo, verum ipsa nauigia cōtorta frangens, tenui remedio acetii in aduenientem effusi, cui frigidissima est natura. Idem illius ipso repercussus, correpta secum in caelum refert, forbetque in excelsum. Quod si maiore depresso nubis eruperit specu, sed minus lato quam procella, nec sine fragore, turbinem vocant, proxima quaeque proferentem. Idem ardentior accensusque dum furit, praeter vocatur, amburens contacta pariter & proterens.

Rufusque deiecit in terram, obducta nubium cute.) Antiqua scriptura, rufusque deiecit, interim obducta. Quod si maiore depresso nubis eruperit specu sed minus lato quam procella.) Scribo lato, non alto. Superius enim dixerat, si late siccam ruperint nubem, procellam gignunt.

Alia prodigiosa genera tempestatum. Cap. 49.

Non fit autem aquilonis typhon, nec nivalis aut niue iacente ecnephas. Quod si simul rupit nubem exarsitque, & ignem habuit, non postea concepit, fulmen est. Distat à pretere, quo flamma ab igne. Hic late funditur flatu, illud conglobatur impetu. Vortex autem remeando distat turbine, & quo stridor à fragore. Procella latitudine ab vtroque, dissecta nube vorius quam rupta. Fit & caligo beluae similis, nube dira nauigantibus. Vocatur & columna, cum ipsissimus humor rigensque ipse se fulmet. Ex eodem genere, & in longam veluti fistulam nubes aquam trahit.

Quod

Quod si simul rupit nubem, exarsitque, & ignem habuit, aut postea concepit, fulmen est.) Lego, non postea concepit. Id addit ad differentiam praeteris, quem in sine praecedentis capitis dixi, supra nubem demum dum furit accendi. Vortex autem hoc meando distat à turbine, quo stridor à fragore.) Non displicet quod habet nostra exemplaria, vortex autem remeando distat à turbine, & quod stridor à fragore. Quae à septentrione descendunt ad teporem, qualis est ois Campaniae tractus.) Rursus in ambobus est, quae à septentrione descendit ad teporem, qualis est vrbis & Campaniae tractus.

Quibus in terris fulmina non cadant. Cap. 50.

Hyme & aestate rara fulmina, contrarijs de causis, quoniam hyeme densatus aer nubium crassiore colorio spissatur: omnisque terrarum exhalatio rigens ac gelida, quicquid accipit ignei vaporis, extinguit. Quae ratio immanem Scythiam & circa rigentia à fulminum casu praestat, & è diuerso nimius ardor Aegypti. Siquidem calidi sicci; halitus terrae, raras admodum tenuisque & infirmas densatur in nubes. Vere autem & autumno crebriora fulmina, corruptis in vtroque tempore aetatis hyemisque causis. Quae ratione crebra in Italia, quia mobilior aer mitiore hyeme & estate nimbofa, semper quodammodo verna vel autumnata. Italiae quoque partibus ijs, quae à septentrione descendunt ad teporem, qualis est Urbis & Campaniae tractus, iuxta hyeme & aestate fulgurat, quod non in alio situ.

Fulgurum genera & miracula. Cap. 51.

Vlimum ipsorum plura genera traduntur. Quae sicca veniunt, non adurunt, sed dissipant. Quae humida, non vruunt, sed infuscant. Tertium est quod clarum vocat, mirifica maxime naturae, quo dolia exharuerunt intactis operimentis, nulloque alio vestigio relicto. Aurum & aes & argentum liquatur intus, iaculisque nullo modo ambulatis, ac ne confuso quidem signo cere. Marcia princeps Romanarum ista grauida, partu examinato, ipsa citra vllum aliud incommodum vixit. In Caecilianis prodigijs, Pompeiano ex municipio M. Herennius decurio sereno die fulmine ictus est.

De obseruationibus. Cap. 52.

Hufcorum literę nouē deos emittere fulmina existimant, eaque esse vndecim generum. Iouem enim trina iaculari. Romani duo tantum ex ijs seruauerunt: diurna attribuentes Ioui, nocturna Summano, rariora sane eadem de causa frigidioris caeli. Hetruria erumpere terra quoque arbitratur, quae infera appellat, brumali tempore facta, seu maxime & execrabilia, cum sint omnia quae terrena existimant, non illa generalia, nec à sideribus venientia, sed ex proxima atque turbidiorē natura. Argumentum euidentis est, quod omnia à superiore caelo decidentia obliquos habeant ictus: haec autem quae vocantur terrena, rectos. Sed quia ex propiore materia cadunt, ideo creduntur et terra exire, quoniam ex repulso nulla vestigia edant, cum sit illa ratio non inferni ictus, sed aduersi. à Saturni ea sidere proficisci subtiliter ista cōfectati putant, sicut cremantia à Martis. Qualiter cum Volturni oppidum Thufcorum opulentissimum totum concrematum est fulmine. Vocant & familiaria in totam vitam faidica, quae prima sunt familiam suam cuique indepto. Ceterum existimant non ultra decem annos portendere priuata, praeterquam aut matrimonio primo facta, aut natali die. Publica non ultra tricesimum annum, praeterquam in deductione oppidorum.

Saturni ea sidere proficisci.) Desert praepositio, à Saturni sidere.

De fulminibus euocandis. Cap. 53.

Exat annalium memoria, sacris quibusdam & praecationibus vel cogi fulmina vel impetrari. Vetus fama Hetruriae est, impetratum Volturni vrbem agris depopulatis subeunte monstro, quod vocauerunt Voltam.

euocatum & à Porfena suo rege. Et ante eum à Numa sepius hoc factitatum, in primo annalium suorum tradit L. Piso grauis autor: quod imitatum parum rite Tullum Hostilium, ictum fulmine. Lucosque & aras, & sacra habemus, interque Statores, & Tonantes, & Feretrios, Eliciu quoque accepimus Iouem. Varia in hoc vita sententia, & pro cuiusque animo. * Imperati naturae, audacis est credere: nec minus hebetis beneficijs abrogare vires: quando in fulgurum quoque interpretatione eo profecit scientia, vt ventura alia finito die praecinat: & an peremptura sint factum, aut apertura potius alia fata quae lateant, innumera-bilibus in vtroque publicis priuatisque experimētis. Quamobrem sint ista (vt rerum naturae libuit) alijs certa, alijs dubia, alijs probata, alijs damnanda. Nos cetera quae sunt in his memorabilia, non omitemus.

Impetratum volturni & vrbis & agris depopulatis subeunte monstro quod vocauerunt Voltam.) Sincera testio, Impetratum Volturni vrbem agris depopulatis subeunte monstro, quod vocauerunt Voltam. Alioqui serui erat Iouis tonantis auxilium, iam depopulata vrbis. Quod autem ad monstri nomen atinet, Tullii terram vocabant voltam. Inde Voltæ, terrigena belua.

Catholica fulgurum. Cap. 54.

Vigeturum prius cerni, quam tonitrum audiri (cum simul fiant) certum est: Nec mirum, quoniam lux sonitu velocior. Ictum autem & sonitum congrue re, ita modulante natura. Sed sonitu profecti esse fulminis, non illati: etiamnum spiritum cyorem fulminis; ideo quati prius omne & afflati quam percuti: nec quatenus tangi qui prior viderit fulmen, aut tonitrua audierit. Legua prospera existimantur, quoniam laeva parte mundi ortus est. Nec tam aduersus spectatur, quam reditus, siue ab ictu resiliat ignis, siue opere confecto, aut igne consumpto spiritus remeet. In sedecim partes caelum in eo respectu diuisere: Thufci. Prima est à septentrionibus ad aequinoctialem exortum: sedecima ad meridiem, tertia ad aequinoctialem occasum, quarta obtinet quod reliquum est ab occasu ad septentriones. Has iterum in quatuor diuisere partes, ex quibus octo ab exortu sinistras, totidem è contrario appellauere dextras. Ex his maxime dixerat quae septentrionem ab occasu attingunt. Itaque per plurimum refert, unde venerint fulmina, & quo concesserint. Optimum est, in exortuas redire partes. Ideo cum à prima caeli parte venerint, & in eandem concesserint, summa felicitas portenditur, quale Sylla dictatori ostentum datum accipimus. Caetera ipsius mundi portione, minus prospera aut dira. Quaedam fulgura enunciare non putant fas, nec audire praeterquam si hospiti indicentur aut parenti. Magna huius obseruationis vanitas, tacta Iunonis aede, Romae deprehensa est Scauro consule, qui mox princeps fuit. Nocturno magis quam interdiu sine tonitribus fulgurat. Vnum animal hominem non semper extinguit, caetera illico: hunc videlicet natura tribuentē honorem, cum tot beluae viribus praesent. Omnia contrarias incubant in partes. Homo nisi conuertatur * vi percussus non exspirat. Superne icti confidunt. Vigilans ictus conuenientibus oculis, dormiens patetibus reperitur. Hominem ita exanimatum cremari fas non est, cōdi terra religio tradidit. Nullum animal, nisi exanimatum, fulmine accenditur. Vulnere fulminatorum frigidiora reliquo corpore sunt.

Quae non feriantur fulmine. Cap. 55.

Exijs quae terra gignuntur, lauri fruticem non icit: nec vnquam quinq; altius pedibus descendit in terram. Ideo pauidi altiores specus tutissimos putant: aut tabernacula è pellibus beluarum, quas vitulos marinos appellant, quoniam hoc solū aial ex marinis non percuciat, sicut nec è volucris aquila, ob hoc armitiger huius teli fingitur. In Italia inter Tarracina & aedem Feroniae, turres bellicis partibus desiere fieri, nulla non caru fulmine diruta.

Impetrare naturae facta auda.

GLO.

pectu

in percussus non re siat

Quia

GLO.

GLO.

aut vire iactae, haec vria verba non sunt in antiq. cop. dice.

deiecit in terram obd.

GLO. Quia nonnullae earum sunt fulmine diruta, magis idonea causa est in manuscriptis voluminibus, nulla non earum fulmine diruta.

De prodigijs pluuijs, lacte, sanguine, carne, ferro, lana, lateribus coctis. Cap. 56.

Ræter hæc inferiore cælo relatum in monumenta est, lacte & sanguine pluuisse M. Acilio. C. Portio * Co s s. Et sæpe alias carne, sicut L. Volumnio, Seruio Sulpitio Co s s. exq; ea non * perperuisse quod nõ diripiissent aues. Item ferro in Lucanis, anno antequam M. Crassus à Parthis interemptus est, omnesque cum eo Lucani milites, quorũ magnus numerus in exercitu erat. Effigies quæ pluerat, spongiarum fere similis fuit: aruspices * cauenda præmonuerunt superna vulnera. L. aut Paulo, C. Marcello Co s s. lana pluit circa castellum Castrinũ, iuxta quod post annum T. Annius Milo occisus est. Eodem causam dicente lateribus coctis pluuisse in eius anni acta relatum est.

De crepitu armorum & tubarum de cælo audito. Cap. 57.

Armorum crepitu & tubæ sonitus, auditos è cælo Cimbricis bellis accepimus, crebrosq; & prius & postea. Tertio verò cõsulatu Marij ab Amerinis & Tudertibus spectata arma cælestia, ab ortu occasuque inter se concurrentia, pulsus quæ ab occasu erant. Ipsum ardere cælum, minime mirum est, & sæpius visum, maiore vi ignis nubibus correptis.

De lapidibus è cælo cadentibus. Cap. 58.

Elebrant Græci Anaxagorã Clazomenium, olympiadis septuagesimo octauæ secundo anno, prædixisse cælestium literarũ scientia, quibus diebus factum casurum esset è sole. Idq; factum interdiu in Thraciæ parte ad Aegos flumen. Qui lapis etiam nunc ostenditur, magnitudine vehis, colore adusto, comete quoque illis noctibus flagrante. Quod si quis prædictum credat simul fateatur necesse est, maioris miraculi diuinitatem Anaxagoræ fuisse: soluiq; rerum naturæ intellectum, & confundi omnia: si aut ipse sol lapsus esse, aut vnquam lapidem in eo fuisse credatur, decidere tamen crebro non erit dubium. In Abydi gymnasio ex ea causa colitur, hodieq; modicus quidem, sed quem in medio terrarũ casurum idem Anaxagoras prædixisse narratur. Colitur & Cassandriæ, quæ Potidæa vocitata est, ob id deducta. Ego ipse vidi in Vocontiorum agro paulo ante delatum.

De arcu cælesti. Cap. 59.

Arcus vocamus extra miraculũ frequentes, & extra ostentũ. Nam ne pluuios quidem, aut serenos dies, cum hinc portendunt. Manifestum est, radiũ solis immissum caue nubis, repulsa acie in solem refringi, colorumq; varietatem mixtura nubium, aeris, igniumq; fieri. Certe nisi sole aduerso non fiunt, nec vnquam nisi dimidia circuli forma. nec noctu, quãuis Aristoteles prodar aliq; visum: quod tamen fatetur idem non nisi quaredecima luna posse. Fiunt aut hyeme, maxime ab æquinoctio autumnali die decrescente. Quo rursus crescente ab æquinoctio verno, non existunt: nec circa solstitium longissimis diebus: bruma vero, hoc est, breuissimis diebus, frequenter. Iidem sublimes humili sole, humilesque sublimes, & minores occidente vel oriente, sed in latitudinem diffusi, meridie exiles, verũ ambitus maioris. Aestate vero per meridiẽ non cernuntur: post autumnũ æquinoctium, quacumq; hora: nec vnquam plures simul quàm duo. Cetera eiusdem naturæ non multis dubia esse video.

De grandine, niue, pruina, nebula, rore. Ca. 60.

Grandinem congelatio imbre gigni, & niuem eodem humore mollius coacto, pruina autem ex rore gelido. Per hyemem niues cadere, non gran-

COSS. & sæpe a-lias sicut carne L. Vol. putruisse.

cauda, de fideatur in anriquo eodice.

dines, ipsasq; grandines interdiu sæpius quàm noctu, & multo celerius resolui quàm niues. Nebulas nec æstate, nec maximo frigore existere. Rores neq; gelu, neq; ardoribus, neq; vëtus, nec nisi serena nocte. Gelado liquorem minui, solutaq; glacie nõ eundem inueniri modum.

De nubium imaginibus. Cap. 61.

Arietates colorum figurarumq; in nubibus cerni prout admixtus ignis superet aut vincatur. De proprietatibus cæli in locis. Cap. 62. Præterea quasdam proprietates cæli quibusdã locis esse. Roscidas æstate Africæ noctes. In Italia Locris & in lacu Velino, nullo nõ die apparere arqus. Rhodi & Syraculis nunquã tanta nubila obduci, vt non aliqua hora sola cernatur, qualia aptius suis referetur locis. Hæc sint dicta de aere.

De natura terræ. Cap. 63.

Equitur terra, cui veri naturæ partium, eximia propter merita, cognomen indidimus maternæ generationis. Sic hominũ illa, vt cælum dei: quæ nos nascentes excipit, natos alit, semelq; editos sustinet semper: nouissime cõplexa gremio iam à reliqua natura abdicatos, tum maxime vt mater operiens: nullo magis sacramento, quàm quo nos quoq; sacros facit, etiam monumenta ac titulos gerens, nomenq; prorogã nostrum, & memoriam extendens contra breuitatem æui. Cuius numen vltimum iam nullis * precamur irati graue: tanquã nesciamus hanc esse solam, quæ nunquam irascatur homini. Aquæ subeunt in imbres, rigescunt in grandines, tumescunt in fluctus, præcipitantur in torrentes: aer densatur nubibus, furit procellis: At hæc benigna, mitis, indulgens, vsusq; mortalium semper ancilla, quæ coacta generat? quæ sponte fundit? quos odores saporisq;? quos succos? quos tactus? quos colores? quàm bona fide creditũ foenus reddit? quæ nostri causa alit? Pestifera enim animantia, vitali spiritu habente culpã, necesse est illi feminata excipere, & genita sustinere. Sed in malis generantium noxa est. Illa serpentem hoie percussio non amplius recipit, pœnasq; etiam inertium nomine exigit: illa medicas fundit herbas, & semper homini parturit. Quin & venena, nostri miseram instituisse credi potest, ne in tediõ vite dire famis mors, terræ meritis alienissimas, lenra nos cõsumeret tæbe, ne lacerũ corpus abrupta dispergerent, ne laquei torqueret pena præpostera, incluso spiri- tu, cui quæretur exitus: ne in profundo quæsitã morte, sepultura pabulo fieret, in ferri cruciatus scinderet corpus. Ita est, miserta genuit id cuius facilimo hauustu, illibato corpore, & cum toto sanguine extingueremur, nullo labore, sitientibus similes: qualiter defunctos, nõ volucris, non fera attingeret: terræq; seruetur, qui sibijpsi perisset. Et vt verum fateamur, terra nobis malorum remedium genuit, nos illud vitæ fecimus venenum * Nos enim & ferro, quo carere nõ possumus, simili modo vt mur. Nec tamen quereremur merito, etiam si maleficiã causa tulisset. Aduersus vnã quippe naturæ partem ingrati sumus: quasi non ad delicias quasque, non ad contumelias seruiat homini. in maria iacitur, aut vt freta admittamus eroditur aquis: ferro, ligno, igne, lapide, fruge, omnibus cruciatur horis: multoq; plus vt delicijs, quàm vt alimentis famuletur nostris. Et tamen quæ summa patitur atq; extrema cute, tolerabilia videatur. Penetramus in viscera, auri argentiq; venas & æris ac plumbi metalla fodientes, gemmas etiam & quosdã paruulos quærimus lapides, scrobibus in profundũ actis. Viscera eius extrahimus, vt digito gessetur gemma quam petimus. Quot manus atteruntur, vt vnus niteat articulus? Si vlli essent inferi, iam profecto illos auaritiæ atque luxuriæ cuniculi refodissent. Et miramur si eadem ad noxã genuit aliqua.

imprecatur

Non, inter rogatus.

Feræ

Feræ enim credo custodiunt illam, arcentque sacrilegas manus. Nonne inter serpentes fodimus, & venas auri tractamus cum veneni radicibus? Placatiore tamen dea ob hoc vtimur, quod omnes hi opulentia exitus, ad scelera cadesq; & bella tendunt: quamq; sanguine nostro irrigamus, in sepulchris ossibus tegimus. Quibus tamen velut exprobrato furore tandẽ ipsa se obducit, & scelera quoq; mortalium occultat. Inter crimina ingrati animi & hoc duxerim, quod naturam eius ignoramus.

GLO. Cuius numen vltimum iam nullis imprecamur, rati graue. Quid est imprecari numen? Imprecamur mala. Numen nisi ali- quid addas, nihil mali est. Transposuit vnã syllabã nescio quis, imprecamur rati scribẽdo pro precamur irati. Dicebant enim male precantes: Sit tibi terra grauis. Sicut contra bene precantes, Sit tibi terra leuis, vt est videre in epitaphijs. Irati precamur defunctis terram grauem, cupientes & ipsam eis iratam, quasi nesciamus solam nunquam homini iraci.

De forma terræ. Cap. 64.

St autem figura prima, de qua cõsensus indicat. Orbem certe dicimus terræ, globumq; verticibus includi fatemur. Neq; enim absoluti orbis est forma, in tanta montium excelitate, tanta, camporum planicie: sed cuius amplexus, si capita linearum comprehendantur ambitu, figuram absoluti orbis efficiat, id quod rerũ ipsa nature cogit ratio non eisde causis quas attulimus in cælo. Nanque in illo caua in se conuexitas vergit, & cardini suo, hoc est terræ, vndiq; incumbit. Hæc vt solida atque conferta, affurgit intumescens similis extraxit; protenditur. Mundus in centrũ vergit: at terra exit è centro, immensum eius globum in formã orbis assidua circa eam mundi volubilitate cogente.

De antipodibus an sint. & aque rotunditate. Cap. 65.

Ingens hic pugna literarũ, contraq; vulgi, circunfunditur terræ vndiq; homines, conuersisq; inter se pedibus stare, & cunctis simile esse cæli verticem, simili modo ex quacumq; parte mediam calcari: illo quærente cur non decidant contra siti: tanquam nõ & ratio presto sit, vt nos non decidere mirentur illi. Interuenit sententia, quãuis indocili probabilis turbẽ inæquali globo, & si sit figura pineæ nucis, nihilo minus terrã vndiq; incolit. Sed quid hoc refert? alio miraculo exoriente? pẽdere ipsam ac non cadere nobiscum, ceu spiritus vis mundo præferatim inclusi, dubia sit: aut possit cadere, natura repugnante, & quo cadat negante. Nam sicut ignium sedes nõ est nisi in ignibus, aquarũ nisi in aquis, spiritus nisi in spiritu: ita terræ arcenibus cunctis, nisi in se locus nõ est. Globũ tamen effici mirũ est, in tanta planitie maris cãporumq;. Cui sententiã adest Dicarchus vir in primis eruditus, regum cura permensus montes, ex quibus altissimũ prodidit Pelion, M. ccl. pass. ratione perpendiculari, nullam esse eam * portionem vniuersæ rotunditatis colligens. Mihi incerta hæc videtur coniectatio, haud ignaro quosdã al- pium vertices, longo tractu, nec breuiore L. milibus passuũ assurgere. Sed vulgo maxima hæc pugna est, si coacta in verticem aquarũ quoq; figuram credere cogatur. Atqui nõ aliud in rerũ natura aspectu manifestius. Nanque & dependentes vbiq; guttæ paruis globantur orbibus: & pulueri illata frondiumq; lanugini impositæ, lab- soluta rotunditate cernuntur: & in poculis repletis me- dia maxime tument. Quæ propter subtilitatem humo- ris, mollitiamque in se recludentem, ratione facilius quàm visu deprehenduntur. Idq; etiam magis mirum, in poculis repletis, addito humore minimo circũfluere quod superfit: contra euenire ponderibus additis ad vicinos sæpe denarios: scilicet quia intus recepta liquorẽ in verticem attollant, * at cumulo eminente insula dilabantur. Eadem est causa, propter quam è nauibus terra non cer-

ac cumulo eminente in tra delabatur.

natur, è nauũ malis conspicua: ac procul recedente nauigio, si quid quod fulgeat religetur in mali cacumine, paulatim descendere videatur, & postremo occultetur. Deniq; oceanus, quem fatemur vltimum, quãnam alia figura cohereret, atq; non decideret, nullo vltra margine includente? Ipsum id ad miraculum redit, quoniam modo etiam si globetur, extremum non decidat mare. Contra quod, vt sint plana maria, & qua videntur figura, nõ posse id accidere, magno suo gaudio magna; gloria inuen- tores Græci subtilitate geometrica docent. Nanq; cum è sublimi in inferiora aquæ ferantur, & sit hæc natura earum * concessa, nec quisquam dubitet in littore vilo accessisse eas, quo longissime deuexitas passa sit, procul du- bio apparere, quo quid humilior sit, propius centro esse terræ: omnesque lineas quæ emittantur ex eoad proximas aquas breuiiores fieri, quàm quæ ad extremum mare à primis aquis. Ergo totas, omniq; ex parte aquas ver- gere in centrum: ideoq; non decidere, quoniam in interiora nitantur. Quod ita formasse artifex natura credi de- bet: vt cũ terra arida & sicca constare per se ac sine hu- more non posset, nec rursus stare aqua nisi sustinente ter- ra, mutuo * implexu iungerentur: hac sinus pandente, il- la vero permeante totam, intra, extra, supra, venis vt vin- culis discurrentibus, atq; etiã in summis iugis erumpen- te: * quo spiritu acta, & terræ pondere expressa, siphonum modo emicat, tantumq; à periculo decidendi ab- est, vt in summa quæque & altissima exiliat. Quæ ratio- ne manifestum est, quare tot fluminum quotidiano ac- cessu maria non crescant.

Quomodo aqua sit terra innexa. Cap. 66.

St igitur in toto suo globo tellus medio ambitu præ- cincta circunfluo mari. Nec argumentis hoc inue- stigandum, sed iam experimentis cognitum.

De nauigatione maris & fluminum. Cap. 67.

Gadibus columnisq; Herculis, Hispaniæ & Gal- liarum circuitu, totus hodie nauigatur occidentis. Septentrionalis vero oceanus, maiore ex parte nauigatus est, auspicijs diui Augusti Germania classis circun- uicta ad Cimbrorum promontorium, & inde immenso mari prospecto, aut fama cognito ad Scythicã plagam, & humore nimio rigentia. Propter quod minime veri- simile est illic maria deficere, vbi vis humoris superet. Iuxta vero ab ortu ex Indico mari, sub eodẽ sidere pars tota vergens in Caspiũ mare, per nauigata est Macedo- num armis, Seleuco atque Antiocho regnantibus, qui & Seleucida atq; Antiochida ab ipsis appellari voluere. Cir- ca Caspiũ quoq; multa oceani littora explorata, paruoq; breuius quàm totus hinc aut illinc septentrio eremigatus. Vt tamen coniecturã locum sic quoq; nõ relinquat, in- gens argumentum paludis Mæoticæ, siue ea illius oceani sinus est, vt multos aduerto credidisse, siue angusto di- screti situ restagnatio. Alio latere Gadium, ab eodem oc- cidente, magna pars meridiani sinus ambitu Mauritania; nauigatur hodie. Maiorẽ quidem eius partem, & orien- tis, victoriæ magni Alexandri iustrauer, vsq; in Arabicũ sinum. In quo res gerente C. Cesare Augusti filio, signa nauium ex Hispaniensibus naufragijs feruntur agnita. Et Hanno Carthaginis potetia florente, circunuectus à Ga- dibus ad finem Arabiæ nauigationem eam prodidit scri- pro: sicut ad extera Europæ noscenda missus eodẽ tem- pore Himilco. Præterea Nepos Cornelius autor est, Eu- doxum quendam sua ætate, cum Lathyrum regem fuge- ret, Arabico sinu egressum, Gades vsq; peruectum: mul- toq; antè cum Celsus Antipater, vidisse se qui nauigasset ex Hispania in Aethiopiã commercij gratia. Idem Ne- pos de septentrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, C. Afranij in cõsulatu collegæ, sed tum Gallie proconsu- li; Indos à rege Stueorũ dono datos, qui ex Indiã cõm- mercij

concessa

complexu singeren- tur

quæ

portione

mercij causa natigantes, tempestatibus essent in Germaniam abrepti. Sic maria circumfusa vndique diuiduo globo, partem orbis auferunt nobis: nec inde huc, nec hinc illoperuo tractu. Quae contemplatio apta detegenda mortalium vanitati poscere videtur, vt totum hoc quicquid est, in quo singulis nihil satis est, ceu subiectum oculis, quantum sit, ostendam.

Quae portio terra habitetur. Cap. 68.

inde mihi disputari videtur, quae nam illius portio ipsi decedat oceano

Iam primum * in dimidio computari videtur, tanquam nulla portio ipsi decedat oceano: qui toto circumdatus medio, & oēs ceteras fundens recipiensque aquas, & quicquid exit in nubes, ac sidera ipsa tot & tantae magnitudinis pascens, quo tandem amplitudinis spatium credetur habitare? Improbata & infinita debet esse tanta vastae mollis possessio. Adde quod ex relicto plus abstulit caelum. Nam cum sint eius quinque partes, quas vocant zonas, in festo rigore & aeterno gelu premis omne, quicquid est subiectum duabus extremis vtrinque: circa vertices, hunc qui * trionum septem vocatur, eumque qui aduersus illi austrinum appellatur. Perpetua caligo vtrobiusque, & alieno molliorum siderum aspectu maligna ac pruina tantum albicans lux. Media vero terrarum, qua solis orbita est, exusta flammis & cremata, cominus vapore torretur. Circa duae tantum inter exultant & rigentes, temperantur: eaeque ipsae inter se non peruia, propter incendium sideris. Ita terrae tres partes abstulit caelum: Oceani rapina in incerto est. Sed & relicta nobis vna portio haud scio an etiam in maiore damno sit. Idem siquidem oceanus infusus in multos (vt dicemus) sinus, adeo vicinorum accessu interna maria allatrat, vt centum xv. milibus passuum arabicus sinus distet ab Aegyptio mari: Caspius vero cccxxv. milibus à Pontico. Idem interfusus intrat per tot maria, quibus Africam, Europam, Asiamque dispersit. Quantum terrarum occupet, computetur etiam nunc mensura tot fluminum, tantarum paludum. Addantur & lacus & stagna: iam elata in caelum, & ardua aspectu quoque iuga: iam sylvarum vallesque praeruptae, & solitudines, & mille causis deserta detrahantur. Haec tot portiones terrae, imò vero, vt plures tradidere: mundi punctus (neque enim est aliud terra in vniuerso) haec est materia gloriae nostrae, haec sedes: hic honores gerimus, hic exercemus imperia, hic opes cupimus, hic tumultuatur humanum genus, hic instauramus bella etiam ciuilia, mutuisque caedibus laxiorem facimus terram. Et vt publicos gentium furoribus transeam, haec in qua conterminos pelimus, furoribusque vicini cespitem nostro solo affodimus, vt qui latissime rura metatus fuerit, vltraque fines exegerit accolas, quota terrarum parte gaudeat? vel cum ad mensuram auaritia suae propagauerit, quam tandem portionem eius defunctus obtineat?

G.I.O. Iam primum in dimidio computari mihi videtur, tanquam nulla portio ipsi decedat oceano. Mihi redundat, nam ipse improbat eam opinionem, & pro decedat, decidatur legendum. Portio terrae decidit oceano, eiusque accedit non decedit. Europam Asiamque dispersit. In nostris exemplaribus pro dispersit legitur dispersit.

Mediam esse mundi terram. Cap. 69.

totius terram haud

Mediam esse mundi * totius haud dubijs constat argumentis, sed clarissime equinoctij paribus horis. Nam nisi in medio esset, aequales dies noctesque haberi non posse deprehenderunt & dioptrae, quae vel maxime id confirmant: cum equinoctiali tempore ex eadem linea ortus occasusque cernatur, & solstitialis exortus per suam lineam, brumalisque occasus. Quae accidere nullo modo possent, nisi in centro sita esset.

De siderum ortus inaequalitate, & de eclipsibus, & vbi, & quare. Cap. 70.

Res autem circuli supradictis zonis implexi, inaequalitates temporum distinguunt: Solstitialis à par-

te signiferi excelsissima nobis, ad septentrionalem plagam versus, contraque ad alium polum brumalis, item medio ambitu signiferi orbis cedens equinoctialis. Reliquorum, quae miramur, causa in ipsius terrae figura est, quam globo similem, & cum ea aquas, ipsidem intelligitur argumentis. Sic enim fit haud dubie, vt nobis septentrionalis plagae sidera nunquam occidant, contra meridianam nunquam orientur: rursusque haec illis non cernatur, attollente se contra medios visus terrarum globo. Septentriones non cernit Tragodytice & confinis Aegyptus: nec Canopus Italia, & quae vocant Berenices crinem, item quem sub diuo Augusto cognominauere Caesaris thronon, insignes ibi stellae: adeoque manifesto assurgens fastigium curuatur, vt Canopus quartam fere partem ligni vnus supra terram eminere Alexandriae intuitibus videatur: eadem à Rhodo terram quodammodo ipsam stringere: in Ponto omnino non cernatur, vbi maxime sublimis septentrio. Idem à Rhodo absconditur, magisque Alexandria: in Arabia Nouembri mense prima vigilia occultus, secunda se ostendit: in Meroe solstitio vespere paulisper appareret, paucisque ante exortum Arcturi diebus pariter cum cernitur. Nauigantium haec maxime cursus deprehendunt, in alia aduerso, in alia prono mari, subitoque conspicuis, atque vt è freto emergentibus, quae in anfractu pilae laetere, sideribus. Neque enim (vt dixere aliqui) mundus hoc polo excelsiore se attollit: aut vndique cernerentur haec sidera. verum haec eadem quibusque proximis sublimiora creduntur, eademque demersa longinquis, vtque nunc sublimis in deiectione positus videtur hic vertex, sic in illa terrae deiectione transgressis, illa se attollunt, resistentibus quae hic excelsa fuerant, quod nisi in figura pilae accideret non posset. Ideoque defectus solis ac lunae vespertini nos orientis incolae non sentiunt, nec matutinos ad occasum habitates: meridianos vero saepius. Nobili apud Arabiam magni Alexandri victoria, luna defecisse noctis secunda hora prodita est: eademque in Sicilia exorientis. Solis defectum, Vipsanio & Fonteio Cos. qui fuere ante paucos annos, factum pridie Calendas Maias, Campania hora diei inter septimam & octauam sensit: Corbulon dux in Armenia inter horam diei decimam & vndecimam prodidit visum, circuitu globi alia alijs detegente & occultante. Quod si plana esset terra, simul omnia apparerent cunctis, noctesque non fierent inaequales: neque alijs quod in medio sitis paria duodecim horarum intervalla cernerentur, quae * nunc in omni parte simili modo congruunt.

Neque enim (vt dixere aliqui) mundus hic polo excelsiore se attollit, vt vndique non cernantur haec sidera. Primum non mundus hic, sed hoc polo, legendum, deinde, aut vndique cernerentur haec sidera, aut id est, alioqui. nam & hoc significatu apud probos autores reperitur haec particula. Sic lib. 19. cap. 5. Effodiuntur bulbi ante ver, aut deteriores illico fiunt.

Quae ratio diurna lucis in terris. Cap. 71.

Deo nec nox diesque quauis eadem toto orbe simul est, oppositu globi nocte aut ambim diem afferente. Multis hoc cognitum experimentis. In Africa Hispaniaque turrium Annibalis: in Asia vero propter piraticos terrores, simili specularum praesidio excitato: in quis * praenunciatiuos ignes sexta hora diei accessos, saepe compertum est, tertia noctis à tergo vltimis visos. Eiusdem Alexandri cursor Philonides, ex Sicyone Elin mille & ducenta stadia nouem diei consecit horis: indeque quamuis declinavit itinere, tertia noctis hora remensus est. Causa, quae eunti cum sole iter erat, eundem remeans obuium contrario praeteruertebat occursum. Qua de causa ad occasum nauigantes, quamuis breuissimo die, vincunt spatia nocturnae nauigationis, vt solem ipsum comitantes.

Eundemque remeans obuium contratio praeteruertebat occursum. Malui quod est in scriptis exemplaribus, praeteruertebat, praeteritum enim ad eandem metam nobiscum tendentes, non obuios. Et aequae integra locutio est absque coniunctioneque.

Gnomonica

Gnomonica de eadem re, & horologio primo. Cap. 72.

vmbrae solis. Itaque

Vasque horoscopa non vbiq; eidem sunt vsui, in trecentis stadijs, aut vt longissime in quingenis, mutantibus semet * vmbrae. Solis itaque vmbrae (quem gnomonem appellant) vmbrae, in Aegypto meridiano tempore, equinoctij die, paulo plus quam dimidia gnomonis mensuram efficit. In vrbe Roma nona pars gnomonis deest vmbrae. in oppido Ancona superest quinta-trigesima. In parte Italiae quae Venetia appellatur, eisdem horis vmbra gnomoni par fit.

Vasque horoscopa non vbiq; eidem sunt vsui. Lege eadem scilicet vasa.

Vbi & quando nulla vmbra. Cap. 73.

Imili modo tradit in Syene oppido, quod est supra Alexandriam quinq; milibus stadiorum, solstitij die medio nullam vmbrae quam iaci: puteumque eius experimenti gratia factum, totum illuminari. Ex quo apparere tum solem illi loco supra verticem esse: quod & in India supra flumen Hypasin fieri tempore eodem Onescritus scripsit. Constatque in berenice vrbe Troglodytarum, & inde stadijs quatuor milibus dcccxx. in eadem gente Ptolemaide oppido, quod in margine rubri maris ad primos elephantorum venatus conditum est, hoc idem ante solstitium xlv. diebus, toridemque postea fieri, & per eos xc. dies in meridie vmbrae iaci. Rursus in Meroe insula, quae est caput gentis Aethiopum, & quinq; milibus stadiorum à Syene in amne Nilo habitatur, bis anno absunt vmbrae, sole duodeuicesimam tauri partem, & quartadecimam leonis obtinente. In India gente Oretum mons est Maleus nomine, iuxta quem vmbrae aestate in austrum, hyme in septentriones iaciuntur. Quindecim tantum ortibus ibi apparet septentrio. In eadem India Patales celeberrimo portu, sol dexter oritur, vmbrae in meridiem cadunt. Septentrio ibi Alexandro morante annotata, prima tunc noctis parte aspici. Onescritus dux eius scripsit, quibus in locis Indiae vmbrae non sint, septentrio non conspicitur, & ea loca appellari Asia, nec horas dinumerari ibi.

Vbi bis anno vmbra, & vbi in contrarium. Cap. 74.

In tota Tragodytice, vmbrae bis quadragintaquinq; diebus in anno Eratothenes in contrarium cadere prodidit.

Vbi longissimus dies, & vbi breuissimus. Cap. 75.

dubia reprobant

It fit, vt vario lucis incremento in Meroe longissimus dies xij. horas equinoctiales, & octo partes vnus horae colligat, Alexandriae vero xiiij. horas. In Italia quindecim. In Britannia xvij. vbi aestate lucidior noctes haud * dubie reprobantur id, quod cogit ratio credi solstitij diebus accedente sole propius verticem mundi, angusto lucis ambitu, subiecta terrae continous dies habere lenis mensibus, noctesque è diuerso ad brumam remotas. Quod fieri in insula Thule Pytheas Mafiliensis scripsit, sex diebus nauigatione in septentrionem à Britannia distante: quida vero & in Mona, quae distat à Camalodu no Britanniae oppido circiter ducentis milibus, affirmat.

Item de horologio. Cap. 76.

Vmbrae hanc rationem, & quae vocant gnomonicen, inuenit Anaximenes Milesius, Anaximandri (de quo diximus) discipulus: primusque horologium quod appellant scioterici, Lacedaemone ostendit.

Quomodo dies obseruentur. Cap. 77.

Primum die alij aliter obseruauerunt. Babylonij inter duos solis exortus: Athenienses inter duos occasus: Vmbrae à meridie in meridiem: vulgus omne à luce ad tenebras: Sacerdotes Romani, & qui diem definiere ciuilem, item Aegyptij & Hipparchus, à media nocte in media. Minora autem intervalla esse lucis inter ortus solis iuxta solstitia, quam equinoctia apparet, quia positio signiferi circa media sui obliquior est, iuxta solstitia vero rectior.

Differentia gentium ratio. Cap. 78.

Contenda sunt his caelestibus nexa causis. Namque Aethiops vicini sideris vapore torreri, aduersisque similes gigni, barba & capillo vibrato, non est dubium. Et aduersa plaga mundi atque glaciali, candida cute esse gentes, flauis promissas crinibus: truces vero ex caeli * rigore has & illas mobilitates habentes. Ipsaque * crurum argumento, illis in supera succum reuocari, natura vaporis: his in inferas partes depelli, humore deciduo. Hic graues feras, illic varias effigies animalium provenire, & maxime alitum, & in multas figuras gigni volucres. Corporum autem proceritatem vtrobiusque, illic ignium nisi, hic humoris alimento. Medio vero terrae salubris vtrinque mixtura, fertilis ad omnia tractus, modicus corporum habitus. Magna & in colore temperies. Ritus molles, sensus liquidus, ingenia fecunda, totiusque naturae capacia. Ipsidem imperia, quae nunquam extimis gentibus fuerint: sicut ne illae quidem his paruerint auulsae. ac * prominentate naturae vrgentis illas solitariae.

rigore & hinc, illas mo.

crinium

prominentate

Ipsaque crinibus argumento. Melius crurum quam crinium. De motu terra. Cap. 79.

Abyloniorum placita motus terrae, hiatusque: & cetera omnia, vi siderum existimant fieri, sed illorum trinum quibus fulmina assignant: fieri autem meatum cum sole aut congruentium, & maxime circa quadrata mundi. * Praeclara quaedam esse & immortalis in eo (si credimus) diuinitas perhibetur, Anaximandro Milesio physico: quem ferunt Lacedaemonijs praedixisse, vt urbem ac tecta custodirent: instare enim motum terrae: cum & vrbs tota eorum corruisset, & Taygeti montis magna pars ad formam puppis eminens abrupta, cladem insuper eam ruina praesisset. Perhibetur & Pherecydis Pythagorae doctoris alia coniectatio, sed & illa diuina: haustu aquae è puteo praesensisse, ac praedixisse ibi * motum. Quae si vera sunt, quantum à deo tandem videri possunt tales distare, dum viuunt? Et haec quidem arbitrio cuiusque existimanda relinquuntur, ventos in causa esse non dubium reor. Neque enim vnquam intremiscunt terrae, nisi sopito mari: caeloque adeo tranquillo, vt volatus auium non pendeant, substracto omni spiritu qui vehit: nec vnquam nisi * post ventos conditos, scilicet in venas & caernas eius occulto afflatu. Neque aliud est in terra tremor, quam in nube tonitruum. Nec hiatus aliud, quam fulmen erumpit, incluso spiritu luctante, & ad libertatem exire nitente.

Praeclara quaedam & immortalis in eo (si credimus) diuinitas perhibetur Anaximandro

terrae motum.

post ventos conditos scilicet in venas & caernas eius occulto afflatu.

De terra hiatus. Cap. 80.

Varietae itaque quatuor, & mira eduntur opera, alibi prostratis montibus, alibi hiatus profundo haustis, alibi egestis molibus, alibi emissis amnibus, nonnumquam etiam ignibus calidis ve fontibus, alibi * aduerso fluminum cursu. Praecedat vero comitaturque: terribilis sonus, alias murmur similis mugitibus, aut clamori humano, armorumve pulsantium fragori, pro qualitate materiae excipientis, formaque vel caernarum vel cuniculi per quem meat, exilius grassante in angusto, eodem rauco in recurris resultantibus, in duris fremete, in humidis fluctuantibus & stagnantibus: item fremente contra solida. Itaque & sine motu saepe editur sonus. Nec simpliciter modo quatuor

auerto

tur vnquam, sed tremit vibratq;. Hiatu vero alias rema- net, ostendens quae forbit, alias occultat ore compresso: rursumque ita indulto solo, vt nulla vestigia extent, vrbi- bus plerunq; deuoratis, agrorumq; tractu hausto. Mari- tima autem maxime quatiantur. Nec montosa tali ma- lo carent. Exploratum est mihi Alpes Apenninumq; se- pius tremuisse. Et autumno ac vere terrae crebrius mo- uentur, sicut sunt fulmina. Ideo Galliae & Aegyptus mi- nime quatiantur, quonia hic estatis causa obstat, illic hie- mis. Item noctu saepius quam interdiu. Maximi autem motus existunt matutini vespertiniq;: sed propinqua lu- ce crebri. Interdiu autem circa meridiem fiunt, & solis lu- naeq; defectu, quoniam tempestates tunc sopiuntur. Pre- cipue vero cu sequitur imbrem aestus, imbresue aestum.

Signa motus futuri. Cap. 81.

Nauigantes quoq; sentiunt non dubia coniectura, sine flatu intumescere fluctu subito, aut quaten- te ictu. Intremunt vero & in nauibus posita, eque quam in aedificijs, crepituq; prouocant. Quin & volu- cres non impauide sedent. Est & in celo signum, prece- ditq; motu futuro, aut interdiu, aut paulo post occasum sereno ceu tenuis linea nubis in longum porrecta spa- tiu. Est & in puteis turbidior aqua, nec sine odoris tedio.

Auxilia contra motus futuros. Cap. 82.

Sicut in iisdem est remedijs, quale & crebri specus praebent. Preconceptum. n. spiritum exhalant, quod in certis notatur oppidis, quae minus quatiantur, crebris ad eluuiem cuniculis cauata. Multoq; sunt tutio- ra in iisdem illis quae pendunt, sicut Neapoli in Italia in- telligitur: parte eius quae solida est, ad tales casus obno- xia. Tutissimum sunt aedificiorum fornices, anguli quoque parietum, postesq; alterno pulu renitentes. Et latere ter- reno facti parietes minore noxa quatiantur. Magna dif- ferentia est & in ipso genere motus, pluribus siquidem mo- dis quatitur. Tutissimum est, cum vibrat crispante aedi- ficiorum crepitu, & cum intumescit affurgens, alternoq; motu refidet: innoxium & cu concurrentia testa con- trario ictu arietant, quoniam alter motus alteri renititur. Vndantis inclinatio, & fluctus more quaedam volutatio infesta est: aut cum in vnam partem totus fe motus im- pellit. Desinunt autem tremores, cum ventus emer- sit: sin vero durauerit, non ante quadraginta dies sistuntur: plerunq; & tardius, vt pote cum quidam annuo & bien- nij spatio durauerint.

Portenta terrarum semel visa. Cap. 83.

Factum est semel, quod equidem in Hetruscis di- sciplinae voluminibus inueni, ingens terrarum por- tentum L. Marcio, Sex. Iulio Co s. s. in agro Mu- tinenti. Nanq; montes duo inter se concurrerunt, crepi- tu maximo affultantes recedentesque, inter eos flamma fumoq; in caelum exeunte interdiu, spectante e via Ae- milia magna equitum Romanoru, familiarumque & via- torum multitudine. Eo concursu villae omnes elisae, ani- malia permulta quae intra fuerant exanimata sunt, anno ante sociale bellum: quod haud scio an festius ipsi ter- rae Italiae fuerit, quam ciuilia. Non minus mirum osten- tum & nostra cognouit aetas, anno Neronis principis su- premo, sicut in rebus eius exposuimus, pratis oleisq; in- tercedente via publica in contrarias sedes transgressis, in agro Marrucino, praedijs Vectij Marcelli equitis Roma- ni, res Neronis procurantis.

Miracula terra motus. Cap. 84.

Iunt simul cum terramotu & inundatione maris, eodem videlicet spiritu infusi, aut residentis sinu re- cepti. Maximus terrae memoria mortalium exitit motus, Tiberij Caesaris principatu, xli. vrribus Asiae

* Sed & in celo si- gnis praecedit mo- tu.

* quale cloacae & crebri

* tutis

* est & hoc se- mel

vna nocte prostratis. Creberrimus Punico bello, intra eundem annum septies atq; quinquages nunciatus Ro- mam. Quo quidem anno ad Trasymenum lacum dimi- cantes, maximum motum neque Poeni sentire, nec Ro- mani. Nec vero simplex malum, aut in ipso tantu mo- tu periculum est, sed par aut maius ostentum. Nun- quam vrbs Roma tremuit, vt non futuri euentus alicui- us id praenuncium esset.

Quibus locis maria recesserint. Cap. 85.

Adem nascentium causa terraru est, cum idem ille spiritus attollendo potens solo, no valuit erumpere. Nascutur enim nec fluminum tantum inuectu, sicut Echinades insulae ab Acheloo amne congestae, ma- iorque pars Aegypti a Nilo, in qua a Pharo insula noctis & diei cursum fuisse Homero credimus, sed & recessu maris, sicut eidem de Circeijs: Quod accidisse & in Am- braciae portu decem miliarum passuum intervallo, & Athe- niensium quinq; militu ad Piraeu memoratur. Et Ephesi, vbi quondam aedem Dianae alleuebat. Herodoto quidem si credimus, mare fuit supra Menphin vsq; ad Aethiopi- montes: itemq; a planis Arabiae, Mare & circa Ilium, & tota Teuthrania, quaq; campos intulerit Meander.

Ratio insularum enascentium. Cap. 86.

Nascentur & alio modo terrae, ac repente in aliquo mari emergunt, velut paria secum faciente natu- ra, quaeque hauserit hiatus, alio loco redente.

Quae, & quibus temporibus enatae sunt. Cap. 87.

Larae iam pridem insulae, Delos & Rhodos, memo- riae produntur enatae. Postea minores, vltra Me- lon Anaphe: inter Lemnu & Hollespontu, Nea: inter Lebedum & Teon, Alone: inter Cyclades olym- piadis cxxxv. anno quarto, Thera & Therasia. Inter eas- dem post annos cxxx. Hierae, eademq; Automate. Et ab ea duobus stadijs post annos cx. in nostro aeuo, M. Iunio Syllano, L. Balbo Co s. s. ad 8. Idus Iulias, Thia.

Quas terras interruperint maria. Cap. 88.

Nte nos & iuxta Italiae inter Aeolias insulas, item iuxta Cretam emerit e mari M. D. passuum, vna cum calidis fontibus, altera Olympiadis cxliij. an- no tertio in Thufco sinu, flagrans haec violento cu flatu. Proditurq; memori magnae circa illam multitudine pi- scium fluitante, confestim expirasse quibus ex his cibis fuisset. Sic & Pitheculas in Campano sinu ferunt ortas. Mox in his montem Epopon, cu repente flamma ex eo emicuisset, campestri aequatu planicie. In eadem & oppi- dum haustu profundo: alioq; motu terrae stagnu emer- sisse: & alio prouolutis montibus insulam extitisse Pro- chitam. Nanq; & hoc modo insulas rerum natura fecit. Auellit Siciliam Italiae, Cyprum Syriam, Euboeam Bero- tiae, Euboeae Atalantem & Macrin, Besbycu Bithyniae, Leucosiam Syrenum promontorio.

In eadem & oppidum haustum profundo, alioque motu terrae statinas emerisse, & alio, prouolutis montibus insulam extitisse Prochyam. Veteres codices pro Statinas habent stagnum, vt in- telligas omnia in vna insula accidisse, oppidum haustu haustum, sta- gnium emerisse, montes prouolutos, no eodem tamen terrae mo- tu, sed alio post alium.

Quae insulae continentibus adiunctae. Cap. 89.

Vrbs abstulit insulas mari, iunxitq; terris: Antif- sam Lesbo, Zephyrium Halicarnasso, Aethussam Myndo, Dromiscon & Pernen Mileto, Narthecu- sam Parthenio promontorio. Hybada quondam insulae Ioniae cc. nunc a mari abest stadijs. Syriten Ephesus in mediterranea habet, Derasidas & Sophoniam vicina ei Magnesia. Epidaurus & Oricum insulae esse desierunt. Domiston

* ostia

GLO.

GLO.

GLO. Domiston & Prienen Mileto, Artemisium Parthenio promon- torio. Illie verius legitur: Dromiscon & Pernein Mileto, Nar- theculam Parthenio promontorio.

Quae terra in totum mari permutata. Cap. 90.

In totum abstulit terras, primum omnium vbi Atlan- ticum mare est, si Platoni credimus, immenso spatio, Mox interno, quae videmus hodie, mesiam Acar- naniam Ambracio sinu, Achaia Corinthio, Europam Asiamque Propontide & Ponto. Ad hoc perripit mare Leucada, Antirrhium, Hellespontum, Bosporos duos.

Qua terra ipsa se sorbuerunt. Cap. 91.

Terre vt sinus & stagna praeter ea, ipsa se condens- terra deuorauit Cybotum altissimu montem, cu oppido Curite, Sipylum in Magnesia: & prius in eodem loco clarissimu vrbe quae Tantalus vocabatur. Galanis & Gamales vrbiu in Phoenice agros cum ip- sis: Phegium Aethiopiae iugum excelissimum, tanqua non infida grassarentur & litorea.

Qua vrbes hausta sunt a mari. Cap. 92.

Yrrham & Antissam circa Maotin pontus abstu- lit, Ellicem & Buram in sinu Corinthio, quarum in alto vestigia apparet. Ex insula Cea amplius trigin- ta milia passuum abrupta subito, cum plurimis mortalium rapuit. Et in Sicilia dimidiam Tyndarida vrbe, ac quicquid ab Italia deest. Similiter in Beroia & Eleusina.

De miraculis terrarum. Cap. 93.

Motus enim terrae sileatur, & quicquid est, vbi sal- tem busta vrbiu extant: simul vt terrae miracu- la potius dicamus, quam scelera naturae. Et Her- cule non coelestia enarratu difficiliora fuerint. Metalloru opulentia tam varia, tam diues, tam foecunda, tot seculis suboriens: cu tantu quotidie orbe toto populetur ignes, ruinae, naufragia, bella, fractes, tantum vero luxuria & tot mortales coerant: gemmarum pictura tam multiplex, lapidum tam discolorum maculae, interq; eos candor alicuius, praeter lucem omnia excludens: medicatoru fon- tium vis: ignium tot locis emicantiu perpetua tot seculis incendiis: spiritus letales alibi, aut serobibus emissi, aut ipso loci situ mortiferi, alibi volucris tantum, vt Sora- cte vicino vrbi tractu: alibi praeter homine caeteris ani- mantibus: nonnunquam & homini, vt in Sinuesano agro & Puteolano: spiracula vocant, alij Charoneas serobes, mortiferum spiritum exhalantes. Item in Hirpinis An- tiancti, ad Mephitis eodem locu, quem qui intrauere mo- riuntur, simili modo Hierapoli in Asia, Matris tantu ma- gnae sacerdoti innoxium. Alibi fastidici specus, quorum exhalatione remulenti futura praecinunt, vt Delphis, no- bilissimo oraculo. Quibus in rebus quid possit aliud cau- sae afferre mortalium quispium, q; diuinae per omne na- turae subinde aliter atque aliter numen erumpens?

De terris semper trementibus. Cap. 94.

Vaedam vero terrae ad ingressus tremunt, sicut in Gabienfi agro, no procul vrbe Roma, iugera fer- me ducenta, equitantiu cursu: similiter in Reatino.

Similiter in Reatino. Haec tres voces cu sine huius capituli co- haerent, non cum sequenti initio.

De insulis semper fluctuantibus. Cap. 95.

Vaedam insulae semper fluctuant, sicut in agro Ca- cubo, & eodem Reatino, Mutienti, Satoniensi. In Vadimonis lacu, & ad Cutillas aquas opaca syl- ua, quae nunquam die ac noctu eodem loco visitur: In Ly- dia quae vocantur Calaminae, no ventis solum, sed etiam- contis quo libeat impulse, multorum ciuium Mithrida- tico bello salus. Sunt & in Nymphaeo paruae, saltuares

dictae, quoniam in symphonice cantu ad ictus modulan- tium pedu mouentur. In Tarquiniensi lacu magno Ita- liae duae nemora circumferuntur, nunc triquetram figu- ram edentes, nunc rotundam complexu, ventis impel- lentibus, quadratam nunquam.

Quibus in terris non pluat: & acruata terra- rum miracula, & caeterorum elemen- torum. Cap. 96.

Elebre sanu habet Veneris Paphos, in cuius quan- dam area non impluit. Item in Nea oppido Troa- dis circa simulacrum Mineruae. In eodem & reli- cta sacrificia no putrescunt. Iuxta Harpasa oppidu Asie, cautes stat horrende, vno digito mobilis: eadem si toto corpore impellatur, resistens. In Taurorum peninsula in ciuitate Parasio terra est, qua sanatur omnia vulnera. At circa Asson Troadis lapis nascitur, quo consumuntur omnia corpora: Sarcophagus vocatur. Duo sunt mon- tes iuxta flumen Indum, alteri natura est vt ferrum om- ne teneat, alteri vt respuat. Ita si sint clauis in calciamen- to, vestigia auelli in altero no posse, in altero sicut. Locris & Crotone pestilentiam nunquam fuisse, nec vllio terre- motu laboratum annotatum est. In Lycia vero semper a terrae motu xl. dies serenos esse. In agro Ardano fru- mentum satum non nascitur. Ad aras Murtias in veien- te, & apud Tusculanum, & in sylua Cimonia loca sunt in quibus in terram depacta non extrahuntur. In Crustu- mino natum faenum ibi noxium, extra salubre est.

Qua ratione aestus maris accedant & recedat: ubi idem extra rationem. Cap. 97.

Et de aquarum natura coplura dicta sunt: sed estus maris accedere & reciprocare, maxime miru: plu- ribus quidem modis, veru causa in sole lunaque. Bis inter duos exortus lunae affluunt, bisq; remeant, vicenis quaternisq; semper horis. Et primum attollente se cum ea mundo intumescetes, mox a meridiano caeli fastigio vergente in occasum residentes: rursusq; ab occasu sub- ter caeli ima, & meridiano contraria accedente, inundan- tes: hinc donec iterum exoriantur, se sobentes. Nec vn- quam eodem tempore quo pridie reflui, vt ancillate si- dere, trahenteque secum auido haustu maria, & assidue aliunde quam pridie exoriente: paribus tamen interual- lis reciproci, senisque semper horis, non cuiusq; diei aut noctis, aut loci, sed aequinoctialibus: ideoque in aequales vulgariu horarum spatio, vt cunq; plures in eas aut diei aut noctis illarum mensurae cadunt, & aequinoctio tan- tum pares vbique. Ingens argumentum plenumq; lucis ac vicis etia diurnae, hebetes esse, qui negent subter me- re sidera, ac rursus eadem resurgere, similemque terris, imo vero vniuersae naturae exinde faciem, in iisdem or- tus occasusq; operibus: non aliter subterra manifesto si- deris cursu aliove effectu, quam cum praeter oculos no- stros feratur. Multiplex etiam luna differencia, pri- mumque septenis diebus. Quippe ripodici noua ad diui- dum aetuis, plenior ab ea extendant, plenaque maxime ferent. Inde mitescunt. Pares ad septimam primis. Ite- rumq; alio latere diuidua augentur, incoitu solis pares. Plane eadem aquilonia, & a terris longius recedente mi- tiores, quam cum in austrum digressa, propiore nisu vim sua exercet. Per octonos quoq; annos ad principia mo- tus & paria incrementa centesimo luna reuocatur ambi- tu, augete ea cuncta solis annuis causis, duobus equino- ctijs maxime tumetes, & autnali amplius quam verno. Inanes vero bruma, & magis solstitio. Nec tam in ipsis, quos dixi, teporibus articulis, sed paucis post diebus, sicuti neq; in plena aut nouissima, sed postea: nec statim vt lu-

* Chara cena

* pares plane. Ea dem aq.

* augen- tibus

vlionem exhortanti, arfisse simili modo, Valerius An-tius narrat. Plura mox & distinctius. Nunc enim quadam mixtura rerum omnium exhibentur miracula. Verum egressa mens interpretationem naturæ, festinat legendi animos per totum orbem veluti manu ducere.

GLO. Quid quod innumerabiles partus, sed naturales sciant? Pro partus illic legitur parui, naturales dixit propter præcedentem speculorum mentionem, parui, quia hæcenus de magnis loquutus.

Terræ vniuersæ mensura, longitudo, & latitudo. Cap. 108.

Pars nostra terrarum, de qua memoro, ambienti (vt dictum est) oceano velut innatans, longissime ab ortu ad occasum patet, hoc est, ab India ad Herculis columnas Gadibus sacras, octuagies quinquies cetera septuaginta octo M. passuum vt Artemidoro auctori placet. Vt vero Isidoro, nonagies octies cetera & decem & octo M. Artemidorus adiicit amplius, à Gadibus circuitu sacri promontorii ad promontorium Artabrum, quo longissime frons procurrit Hispaniæ, octingenta M. nonagintaunū. Id mensuræ, duplici currit via. A Gange amne ostioq; eius, quo se in Eoum oceanū effundit, per Indiam Parthyenemq; ad Myriandum urbem Syriæ, in Isico sinu positam, quinquagies bis centena quindecim M. passuum. Inde proxima nauigatione Cyprū insulam, Patara Lyciæ, Rhodū, Astypalæam, in Carpathio mari insulas, Laconicæ Tenarum, Lilybæum Siciliæ, Calarim Sardinia, tricies quater centena quinquaginta M. Deinde Gades quatuordecies cetera & quinquaginta M. passuum. Quæ mensura vniuersa ab Eoo mari efficit octogies quinquies cetera lxxvij. M. passuum. Alia via quæ certior, iuncte terreno maxime patet, à Gange ad Euphratē amnem quinquagies centena M. passuum, & xxj. Inde Cappadocia Mazaca cc. M. xliij. Inde per Phrygiā, Cariā, Ephesum cccc. M. passuum. xcvij. Ab Epheso per Aegæi pelagus Delum ducenta M. Isthmū ducēta duodecim M. Deinde terra & Laconico mari & Corinthiaco sinu Patras Peloponnesi ducenta duo M. quingenti: Leucadem lxxxvj. M. quingenti: Corcyram totidem: Acrocerania cetera trigintaduo milia quingenti: Brundisū lxxx. sex milia quingenti: Romam ccc. milia lx. Alpes vsq; ad Cincomagum vicū d. xvij. M. Per Galliam ad Pyrenæos montes Ilberim quingenta quinquaginta sex milia. Ad oceanū & Hispaniæ oram trecenta trigintaduo M. Traiectus Gadis septem milia quingenti. Quæ mensura Artemidori ratione efficit octuagies sexies cetera octoginta quinque. Latitudo autem terræ à meridiano situ ad septentriones, dimidio fere minor colligitur, quinquagies quater centena sexaginta duo milia. Quo palā fit, quantum & hinc vapor abstulerit, & illinc rigor. Neq; enim deesse arbitror terris, aut non esse globi forma, sed inhabitabilia vtrinq; incerta esse. Hæc mensura currit à littore Aethiopiæ oceani, qua modo habitatur, ad Merocē M. L. M. Inde Alexandria duodecies centena milia quinquaginta. Rhodum quingenta octogintatria. Gnidum octogintaquatuor milia quingenti. Con viginti quinque milia. Samum C. milia. Chium lxxxiiij. milia. Mitylenen lxxv. milia. Tenedon xxvij. milia. Sigæum promontorium xij. milia quingenti. Os Ponti cccxij. milia quingenti. Carambin promontoriū ccl. Os Meotidis cccxij. milia quingenti. Ostium Tanais cclxv. milia. Qui cursus cōpendijs maris breuior fieri potest lxxxix. M. Ab ostio Tanais nihil modicum diligentissimi autores fecere. Artemidorus vltiora incerta existimauit, cum circa Tanaim Sarmatarum gentes degere fateretur ad septentriones versas. Isidorus adiecit x i x. C. M. L. vsque ad Thulen, quæ coniectura diuinationis est. Ego non minore quam proxime dicto spatio, Sarmatarū fines nosci intelligo: Et alioquin quantum esse debet, quod innumerabiles gentes subinde sedem mutantem capiat? Vnde vlt-

* Artemidoro attestante

teriore mensuram inhabitabilis plagæ, multo esse maiorem arbitror. Nam & à Germania immensas insulas non pridem compertas, cognitum habeo. De longitudine ac latitudine hæc sunt, quæ digna memoratu putem. Vniuersum autem hunc circuitum Eratosthenes, in omnium quidem literarum subtilitate, & in hac vtiq; præter ceteros solers, quem cunctis probari video, ducetorum quinquagintaduorū milium stadiū prodidit. Quæ mensura Romana computatione efficit tredecies quindecies centena milia passuum. Improbam autem: verum ita subtili computatione comprehensum, vt pudeat non credere. Hipparchus & in coarguendo eo, & in reliqua omnia diligentia mirus, adiecit stadiorum paulo minus xxv. milia.

Quæ mensura Artemidoro attestante efficit. & Melius, Artemidori ratione efficit. **GLO.**

Harmoniaca mundi ratio. Cap. 109.

Alia Dionysodoro fides: neque enim subtraham exemplum vanitatis Græcæ maximum. Melius hic fuit geometrica scientia nobilis. Senectā diem obiit in patria. Funus duxere ei propinque, ad quas pertinebat hereditas. Eæ cū secutis diebus iusta peragerent, inuenisse dicuntur in sepulchro epistolam, Dionysodori nomine ad superos scriptam. Peruenisse eum à sepulchro ad infimam terram: esseq; eo stadiorū quadragintaduo milia. Nec defuere geometræ, qui interpretarentur significare epistolam à medio terrarū orbe missam, quo deorsum ab summo longissimum esset spatium, & idem passuum medium. Ex quo cōsecuta computatio est, vt circuitu esse ducenta quinquaginta quinque milia stadia pronunciant. Harmoniaca ratio, quæ cogit rerum naturam sibi ipsam congruere, addit huic mensuræ stadia septem milia, terrarūque nonagesimam sextam millesimam totius mundi partem facit.

* Cyprius

GLO. Libida quæ Clausa, Stici quod Iulienfes. & Antiqui codices verius. Ilipula quæ Laus: Astigi quod Iulienfes. ac mox pro Aua Ecdanum, Arialdunum: pro Heburā, Vbeda: pro Ipho, Hippo: pro Tuaci, Tucci. & subijcit, omnia Bætanæ, quod aliquis in obuia deprauauit. Obulco, quod Botifcentē. & Lege Pontificense. Fere enim barbaris oppidorum in hoc tractu nominibus Latina cognomina adiungit. mox, Ilipa cognomine magna, Italica. magna redundat. Ab ora venti prope Menobam. & Venientilege, non venti.

De Europa. Cap. 1.

Primo ergo de Europa altrice victoris omnium gentium populi, longeq; terrarum pulcherrima, quam plerique merito non tertiam portionem fecere, verum æquā in duas partes ab amne Tanai ad Gaditanum fretū vniuerso orbe diuiso. Oceanus hoc, quod dictum est, spatio Atlanticum mare infundens, & auido meatu terras, quæcunq; venientem expauere, demergens, resistentes quoq; flexuoso littorum anfractu lambit, Europam vel maxime recessibus crebris excauans, sed in quatuor præcipue sinus: Quorum primus à Calpe Hispaniæ extimo (vt dictū est) monte, Locros & Bruttium vsq; promontorium immenso habitu flexitur. In eo prima Hispania terrarum est, vltior appellata. Eadem Bætica. Mox à fine Vrgitano citerior, eademq; Tarraconensis ad Pyrenæa iuga. Vltior in duas per longitudinem prouincias diuiditur. Si quidem Bætica latere septentrionali præterditur Lusitania, amne Ana discretata. Ortus hic Laminitano agro citerioris Hispaniæ, & modo se in stagna fundens, modo in angustias refores, aut in totum cuniculis condens, & sæpius nasci gaudens, in Atlanticum oceanū effunditur. Tarraconensis autem affixa Pyrenæo, totoq; eius latere decurres, & simul ad Gallicum oceanum Iberico à mari transuersa se pandens, Solio monte & Orietanis iugis Carperanisq; & Asturū, à Bætica atque Lusitania distinguitur. Bætica à flumine eam mediam secante cognominata, cunctas prouinciarum diuiti cultus, & quodā fertili ac peculiari nitore præcedit. Iuridici conuentus ei quatuor, Gaditanus, Cordubensis, Astigitanus, Hispalensis. Oppida omnia numero clxxv. In ijs coloniæ viij. municipia viij. Latio antiquitus donata xxix. libertate vj. fœdere * ij. stipendiaria cxx. Ex his digna memoratu, aut Latiali sermone dictu facilia, à flumine Ana littore oceani oppidum Ossonoba, Lusitania cognominatū. Interfluentes Luxia & Vriū. Mariani montes. Bætis fluius. Littus Corense inflexo sinu. Cuius ex aduerso Gades inter insulas dicende. Promontoriū Iunonis. Portus Bessippo. Oppida Belon, Melaria. Fretū ex Atlantico mari. Carteia, Tartessos à Græcis dicta. Mons Calpe. Dein litore interno oppidū Barbefula cum fluuio. Item Salduba oppidum, Suel, Malacha cum fluuio fœderatorum. Dein Menuba cū fluuio. Sextifirmum, cognomine Iulū. Sexi & Abdera. Mur-

* iij.

gis Bætica finis. Oram eam vniuersam originis Pæonorum existimauit M. Agrippa. Ab Ana autem Atlantico oceano obuersa Bæstulorum Turdulorumq; est. In vniuersam Hispaniam M. Varro peruenisse Iberos & Persas, & Phœnicas, Celtasq; & Pænos tradit. Lusum enim Liberi patris ac Lyfam cum eo bacchantem, nomen dedisse Lusitania, & Pana præfectū eius vniuersæ. At que de Hercule ac Pyrene vel Saturno traduntur, fabulosa in primis arbitror. Bætis in Tarraconensi prouincia, non vt aliqui dixerunt Mentefā oppido, sed Tygenfi exoriens saltu, iuxta quem, Tader fluius, qui Carthaginensem agrum rigat, Ilorci refugit Scipionis rogam: versūque in occasum. Oceanum Atlanticū prouinciam adoptans petit, modicus primò, sed multorum fluminum capax, quibus ipse famam aquasque aufert. Bætica primū ab Osisgetania infusus, amœno blandus alueo, crebris dextra læuaq; accolitur oppidis. Celeberrima inter hunc & oceani oram in mediterraneo Segeda, quæ Augurina cognominatur, Iulia quæ Fidentia, Virgao quæ Alba, Eburā quæ Cerealis. Eliberi quod Liberini, Ilipula quæ Laus. Astigi quod Iulienfes, Vesci quod Fauentia, Singilia, Hebra, Arialdunum, Agla minor, Vbeda, Caltra vinaria, Epuftribium, Hippo noua, Illarco, Olca, Escua, Sublico. Nuditanum, Tucci vetus, omnia Bætanæ vergentis ad mare. Conuentus vero Cordubensis circa flumen ipsum osigi, quod cognominatur Laconicum, Illiturgi quod Forumiliū, Ipalturgi quod Triumphale, Sitia, & xliij. M. passuum remotu in mediterraneo Obulco, quod pontificense appellatur. Mox Ripepora fœderatorum, Sacili, Martialium Onoba. Et dextra Corduba, colonia patritia cognominata, inde primum nauigabili Bæti. Oppida Carbulō, Decuma: fluuius Singulis, eodem Bætis latere incidens. Oppida Hispalensis conuentus Celtica, Vacamana, Acris, Ilipa cognomine Italica. Et à læua Hispalis colonia, cognomine Romulensis. Ex aduerso oppidum Oset, quod cognominatur Iulia Constantia, Vergentum, quod Iulij genitor, Hippo Cauriarum, fluuius Menoba, & ipse à dextro latere infusus. Ac inter æstuarium Bætis oppidum Nebriffa, cognomine Veneria, & Colobona, colonia Asta, quæ Regia dicitur. Et in mediterraneo Afida, quæ Cæsariana. Singulis fluuius in Bætin, quo dictum est ordine, irrumpens, Astigitanam coloniam alluit, cognomine Augultā firmam, ab ea nauigabilis. Huius conuentus sunt reliquæ coloniæ immunes. Tucci, quæ cognominatur Augulga gemella, Ituci quæ virtus Iulia, Attubi quæ claritas Iulia, Vrfō quæ Genua vrbanoꝝ, inter quæ fuit Munda cum Pompeij filio capta. Oppida libera, Astigi vetus, Ostippo. Stipendiaria, Callet, Calucula, Castra gemina, Ilipula minor. Meruca, Suerona, obulcula, Oningis. Ab ora venienti prope Menobam amnem & ipsum nauigabilem, haud procul accolunt Alontigiceli, Aloftigi. Quæ autem regio à Bæti ad fluuium Anam tendit, extra prædicta Bætia appellatur, in duas diuisa partes, totidemq; gentes: Celticos qui Lusitaniam attingunt, Hispalensis conuentus: Turdulos qui Lusitaniam & Tarraconensem accolunt, iura Cordubam petunt. Celticos à Celtiberis ex Lusitania aduenisse manifestum est, sacris, lingua, oppidorum vocabulis, quæ cognominibus in Bætica distinguuntur: Seria quæ dicitur fama Iulia: Vertobrige, concordia Iulia: Segede restituta Iulia, contributa Iulia, Vcultuniacum, quæ & Turiga nunc est: Laconimurgi, constantia Iulia: Terefibus fortunales, & Callensibus Emanici. Præter hæc in Celtica Acimbros, Arunda, Arunci, Turobrica, Lastigi, Alpefa, Sisapona, Serippo. Altera Bætia quam diximus Turdulorum, & conuentus Cordubensis, habet oppida non ignobilia, Arifam, Melariam, Mirobricam, regiones Ostinti, Sisaponem. Gaditani conuentus ciuium Romanorum Regina, Latinarum Regia, Carifa cognomine Aurelia, Vria cognomina

C. P L I N I I. B 3 gnomina

C A I I P L I N I I
S E C V N D I
N A T V R A L I S H I S T O R I A E
L I B E R T E R T I V S.

P R O O E M I V M.

ACTENVS de situ & miraculis terræ, aquarumq; ac siderum, & ratione vniuersitatis atq; mensura. Nunc de partibus, quamquam infinitum id quoq; existimatur, nec temere sine aliqua reprehensione tractatū. Haud vilo in genere venia iustior est, si modo minime mirum est, hominem genitū non omnia humana nouisse. Quapropter autorem neminem vnum se quer, sed vt quenq; verissimū in quaq; parte arbitror. Quoniam commune ferme omnibus fuit, vt eos quisq; diligentissime situs disceret, in quibus ipse prodebat, ideo nec culpabo aut coarguam quēquam. Locorū nuda nomina, & quanta dabitur breuitate ponentur, claritate causisq; dilatis in suas partes. Nunc enim sermo de toto est. Quare sic accipi velim, vt si vidua fama sua noia, qualia fuere primordio ante vllas res gestas, nuncupentur, & sic quædā in his nomenclaturā quidē, sed mundi rerumq; naturæ. Terrarū orbis vniuersus in tres diuiditur partes, Europā, Asiā, Africā. Origo ab occasu solis & Gaditano fretō,

gnominata castrum Iulium. Item Cæsaris Salutaris. Stipendiaria, Belfaro, Belippo, Barbefula, Lacippo, Belpo, Callet, Cappagum, Oleatro, Itucci, Brana, Sarguntia, Andorifippo. Longitudinē vniuersam eius prodidit. M. Agrippa cccclxv. M. passuum, latitudinem cclvij. M. sed cum termini Carthaginem vsq; procederent, quæ causâ magnos errores computatione mensuræ sapius * parit. Et dum alibi mutato prouinciarum modo, alibi itinerū auctis & diminutis passibus, incubuere maria tam longo æuo, alibi processere littora, torfere se & fluminū aut cor rexere flexus. Præterea aliunde alijs exordium mensuræ est, & ali- meatus : ita fit vt nulli duo concinant.

Bætica longitudo & latitudo. Cap. 2.

Bætica longitudo nunc à Castulonis oppidi sine Gadeis cccclxxv. M. & à Murgi maritima ora. 22. M. passuum amplior. Latitudo à Carteiana ora cccxiiij. M. passuum. Agrippam quidem in tanta viri diligentia, præterq; in hoc opere cura, cum orbem terrarū vrbis spe ctandum propositorum esset, errasse quis credat, & cū e dium Augustum? Is nanque complexam eum porticum ex destinatione & commentarijs M. Agrippæ à foreore eius inchoatam peregit.

Hispania citerior. Cap. 3.

Citerioris Hispaniæ sicut complurium prouinciarū aliquid vetus forma mutata est, vtpote cum Pompeius magnus trophæis suis, quæ statuebat in Pyrenæo d. cccxlvj. oppida ab Alpibus ad fines Hispaniæ vterioris in ditionem à se redacta restatū sit. Nunc vniuersa prouincia diuiditur in conuentus septem, Carthaginensem, Tarraconensem, Cæsaraugustanum, Cluniensem, Asturum, Lucensem, Bracarum. Accedunt insulæ, quarum mentione * sepofita, præter ciuitates contributas alijs, prouincia ipsa cccxiiij. continet oppida. In ijs colonias xij. oppida ciuium Romanorum xij. Latino rum veterū xvij. fœderatorum vnū, stipendiaria * cccxiiij. Primi in ora Bæstulæ, post eos quo dicitur ordine intus recedentes Mentefani, Oretani, & ad Tagum Carpetani, iuxta eos Vaccei, Veccones, & Celtiberi, Arrebaci. Oppida oræ proxima, Vrci, adscriptum Bætici Barea, regio Mauritania, mox Deitania, dein Conteltania, Carthago noua, colonia : cuius à promontorio quod Saturni vocatur, Cæsariam Mauritaniam vrbem clxxxvij. M. passuum traiecit. Reliqua in ora flumen Tader, Colonia immunis, Illici, vnde Illicitanus sinus, in eam cōtribuntur Ico fitani : mox Latinorum Lucentum, Dianium stipendiarium, Suero fluius, & quondam oppidum, Conteltania finis. Regio Edetana amœno prætedete se stagno ad Celtiberos recedens, Valentia colonia iij. M. passuum à mari remota : flumen Durias : tantundem à mari Saguntum ciuium Romanorum oppidum, fide nobile : flumen Idubeda : regio Ilergaonum. Iberus amnis nauigabili cōmercio diues, ortus in Cantabris haud procul oppido Iuliobrica, ccccl. M. passuum fluens, nauis per cclx. M. à Varia oppido capax, quem propter vniuersam Hispaniam Græci appellauere Iberiam. Regio Cosseltania, flumen Subi, colonia Tarraco Scipionū opus, sicut Carthago Pœnorum. Regio Ilergetum, oppidum Subur, flumen Rubricatum, à quo Laletani & Indigetes. Post eos quo dicitur ordine intus recedentes radice Pyrenæi, Aufetani, Itani, Lacetani, perq; Pyrenæum Cerretani, dein Vascones. In ora autem colonia Barcino, cognomine Fa uentia. Oppida ciuium Romanorum, Betulo, Illuro, Flumen Larnum, Blandæ : flumen Alba, Emporiae : geminum hoc, veterum incolarum, & Græcorum, qui Phocœnsium fuere soboles. Flumen Tichis. Ab eo Pyrenæa Venus in latere promontorij altero xl. M. Nunc per singulos conuentus redduntur insignia præter supradicta, Tarracone disceptant populi xliij. quorum celeberrimi

* sepofita, ciuitates, puincia ipsa præter contributas alijs 293. cōtinet, oppida cxxxix. * cccxiiij

ciuium Romanorum Dertusani, Bigargitani. Latinorū Aufetani, Cerretani, qui Iuliani cognominantur, & qui Augustani, Sedetani, Gerundenfes, Gessorienfes, Teari, qui Iulienfes. Stipediariorū Aquicaldes, Onenfes, Betulonensfes. Cæsaraugusta colonia immunis amne Ibero affusa, vbi oppidū antea vocabatur Salduba, regionis Sedetaniæ, recipit populos liij. Ex his ciuium Romanorum Bellitanos, Celfenses. Ex colonia Calaguritanos, qui Nasci cognominantur. Ilerdenses Surdaonum gentis, iuxta quos Sycoris fluius : Ofenses regionis Vescitanæ, Turiafonensfes. Latinorum veterum Cascantensfes, Ergaui- censfes, Graccuritanos, Leonicensfes, Ofsigerdesfes, Graccuritanos, Leonicensfes, Ofsigerdensfes. Fœderatos Tarragenfes. Stipendiarios Arcobricones, Andologenfes, Arocelitanos, Bursaconensfes, Calaguritanos, qui Fibularenfes cognominantur : Complutenfes, Carcensfes, Cincensfes, Cortonenfes, Dammanitanos, Larnensfes, Ilurcensfes, Spalensfes, Ilumbritanos, Lacetanos, Vibienfes, Pompelonensfes, Segienfes. Carthaginē conueniunt populi xliij. exceptis infularum incolis. Ex colonia Accitana Gemellenfes, Libisofona cognomine Foroaugustana, quibus duabus ius Italiæ datum. Ex colonia Salariense oppidani Latij veteris Castulonensfes, qui Cæsari venales appellantur. Setabitani, qui Augustani, Valeriansfes. Stipendiariorū autem celeberrimi, Babanensfes, Bastitani, Confaburenfes, Dianensfes, Egelestani, Ilorcitani, Laminitani, Mentefani, qui & Oritani, Mentefani, qui & Bæstuli, Oretani, qui & Germani cognominantur, captique Celtiberiæ, & Segobrigensfes, Carpetani, & Tole tani Tago flumini impofiti. Dein Viaciensfes, Virgilienfes. In conuentum Cluniensem Varduli ducunt populos xliij. ex quibus Labanensfes tantū nominare libeat, Turmodigi quatuor, in quibus Segifamonensfes, Segifamau- liensfes. In eundem conuentum Carietes, & Vennenfes, quinque ciuitatibus vadunt, quarum sunt Velienfes. Eo- dem Pelendones, Celtiberorū quatuor populis, Iuliobrica sola memoratur : In Autrigonum decem ciuitatibus Tri- cium, & Virouesca. Aretuacis nomen dedit fluius Aretua. Horum sex oppida, Saguntia, & Vxama, quæ nomi- na crebro alijs in locis vsurpantur, præterea Sagouia, & noua Augusta, Termes, ipsaque Clunia Celtiberiæ finis. Ad Oceanum reliqua vergunt, Vardulique ex prædictis & Cantabri. Iunguntur his Asturum xij. populi, diuifi in Augustanos Austurica vrbe magnifica. In ijs sunt Gurguri, Pefici, Lancienfes, Zoela. Numerus omnis multi- tudinis ad cclx. M. liberorum capitum. Lucensis conuen- tus populorum est xvj. præter Celticos & Lebonos igno- bilium ac barbaræ appellationis, sed liberorum capitum ferme clixvj. M. Simili modo Bracarum xliij. ciuitates cclxxv. M. capitum ex quibus præter ipsos Bracaros Vi- bali, Celerini, Galleci, Aequifilici, Querquerni citra fastidium nominantur. Longitudo citerioris Hispaniæ est ad finem Castulonis à Pyrenæo, sexcenta septem M. pas- suum, & ora paulo amplius. Latitudo à Tarracone ad lit- tus Olarfonis cccvij. Et radicibus Pyrenæi, vbi cuneatur angustijs inter duo maria, paulatim deinde se pandens, qua contingit vltiorem Hispaniam, tantundem & am- plius latitudini adijcit. Metallis, plumbi, ferri, aris, argen- ti, auri, tota ferme Hispania scatet. Citerior & speculari- bus lapidibus : Bætica & minio. Sunt & marmorum la- pidicinæ. Vniuersæ Hispaniæ Vespasianus Imperator Augustus iactatus procellis Reipu. Latij ius tribuit. Py- renæi montes Hispanias Galliasque differunt. promontorij in duo diuersa maria protectis.

Oppida oræ prima, Vrci.) Lege, oræ proxima. Qui Phocensū fuere soboles.) Scribo Phocensium, à Phocæa Toniz, nō à Phocide Helladis. Ofenses regionis Bæstetaniæ.) Rectius Vescitanæ. Hæc

Hæc mediterranea est regio, illa maritima: quamuis & illa suâ ha- beat Ofcam, ab hac diuersam. ac mox pro Carcensfes, Cinnensfes, Cortenses: illic legitur, Carcensfes, Ciuensfes, Cortonenfes. In ijs sunt Gyri.) Legendum Giguri, attestante Ptolemeo.

Narbonensis prouincia. Cap. 4.

Narbonensis prouincia appellatur pars Galliarum, que interno mari alluitur, Bracata ante dicta, am- ne Varo ab Italia discreta, alpiūq; saluberrimis Romano imperio iugis. A reliqua vero Gallia latere se- ptentrionali, montibus Gebenna & Iura : agrorum cul- tu, viorum morumque dignatione, amplitudine opum nulli prouinciarum postferenda, breuiterq; Italia verius quàm prouincia. In ora regio Sardonum, intusque Con- suanorum. Flumina Telin & Obrin. Oppida, Illiberis, magna quondam vrbis tenue vestigium, Ruscino Lati- norum, flumen Atax è Pyrenæo Rubrensem permeans lacum : Narbo Martius, decumanorum Colonia xij. M. passuum à mari distans. Flumina, Araris, Liria. Oppida de cætero rara, præiacentibus stagnis, Agatha quondam Masiliensium, & regio Volcarum Tectofagum : atque vbi Rhoda Rhodiorum fuit, vnde dictus multo Gallia- rum fertilissimus Rhodanus fluius, ex alpius se rapiēs per Lemanum lacum, segnemque deserens Ararim, nec minus seipso torrentem Iſaram, & Druentiam. Lybica appellantur duo eius ora modica. Ex his alterum Hispaniense, alteri Metapinum, tertii idemque amplissimum Massalioticū. Sunt autores, & Heracleæ oppidū in ostio Rhodani fuisse, vltra fossam ex Rhodano cētum passuum Marij opere & nomine insigne itagnū : Alstromela oppi- dum, maritima Auaticorum, superq; campi lapidei, Her- culis prælorum memoria : Regio Anataliorum, & intus Desuuiaticū, Cauarumque. Rursus à mari Tricorium, & intus Tricollorum, Vocontiorum, & Segouellaono- rum, mox Allobrogum, ac in ora Masilia Græcorum Phocœnsium fœderata. Promontorium Citharista, por- tus, regio Camatullicorum. Dein Suelteri, supraq; Ve- rucini. In ora autem hac Athenopolis Masiliensium : Forum Iulij Octauiorum colonia, quæ Pacensfes ap- pellatur, & clāfca : amnis in ea Argētens, Regio Oxy- bitorum, Ligaunorumque super quos Suebri, Quariates, Adunicates. At in ora oppidum Latinum Antipolis. Regio Deciatium : amnis Varus, ex alpiū monte Cema profusus. In mediterranea colonia Arelate sextanorum, Bliteræ septumanorum, Arausio fœcudānorum. In agro Cauarum Valentia, Vienna Allobrogum. Oppida Lati- na, Aquæ sextiæ Salyorum, Auenno Cauarum, Aptau- iulia, Vulgentium, Alebeceriorum Apollinarium, Alba Heluorum, Augusta Tricastinorū: Anatilia, Aeria. Bor- mannico, Macina, Cabello, Carcaſum, Volcarum, Te- ctosagum : Cessero, Carpentora cte, Meminorum : Ce- nicensfes, Cambolecti, qui Atlantici cognominantur, For- rum Voconij, Glanum Liuij, Luteuani, qui & Forone- ronensfes, Nemaufum Arecomicorum, Piscenæ, Rute- ni, Sanagenfes, Tolofani, Tectofagi Aquitanæ conter- mini. Tascodunitari, Cononensfes, Vmbranici : Vocon- tiorum ciuitatis fœderatæ duo capita, Vafco & Lucus Au- gusti. Oppida vero ignobilia xix. sicut xxiiij. Nemaufen- sibus attributa. Adiecit formulæ Galba imperator ex in- alpinis Auanticos, atq; Ebroduntios, quorum oppidum Dinia. Longitudinem prouinciæ Narbonensis cclxxx. M. passuum Agrippa tradit, latitudinem 248.

GLO. Amnis Gema.) Cum omnes geographi, Varū in hac ora Gal- liæ finem faciunt, miror cur castigatoribus libererit Cema pro Va- ro supponere reclamantibus manuſcriptis codicibus.

Italia, Tiberis, Roma Campania. Cap. 5.

Italia dehinc, primiq; eius Ligures, mox Hetruiria, Vmbria, Latium, vbi Tiberina ostia & Roma terra- rum caput xvj. M. passuum interuallo à Mari. Vol-

scorum postea littus & Campaniæ, Picentium in de, ac Lucanum Bruciumque: quo longissime in meridiem, ab alpiū pene lunatis iugis, in maria excurrit Italia. Ab eo Græciæ ora, mox Salentini, Pediculi, Apuli, Peligni, Fe- rentani, Marrucini, Vestini, Sabini, Picentes, Galli, Vm- bri, Tusci, Veneti, Carni, Iapides, Istri Liburni. Nec igno- ro ingrati ac fegnisi animi existimari posse merito, si bre- uiter atque in transcurſu ad hunc modum dicitur terra, omnium terrarū alumna eadem & parēs, numine deum electa, quæ cœlum ipsum clarius faceret, sparsa congre- garet imperia, ritusque molliret : & tot populorum di- scordes, ferasq; linguas, sermonis commercio contraheret ad colloquia, & humanitatem homini daret, breui- terq; vna cunctarum gentium in toto orbe patria fieret. Sed quid agam? Tanta nobilitas omnium locorum, quos quis attigerit, tanta rerum singularum populorumq; cla- ritas tenet. Vrbs Roma, vel sola in ea, & digna tam fe- sta ceruice facies, quo tandē narrari debet opere? Qua- liter Campaniæ ora per se, felixque illa ac beata amœni- tas? vr palam sit, vno in loco gaudens opus esse nature. Iam vero tota ea vitalis ac perennis salubritatis cœli natu- peries est, tam fertiles campi, tam aprici colles, tam in- noxijs saltus, tam opaca memora, tam munifica sylvarum genera, tot montium afflatus, tanta frugum & vitium olearumque fertilitas, tam nobilia pecori velleræ, tot opi- ma tauris colla, tot lacus, tot amnium fontiumque vber- tas, totam eam perfundens, tot maria, portus, gremium- que terrarum commercio patens vndique : & tanquam ad iuuados mortales, ipsa aude in maria procurrans. Neque ingenia ritusque, ac viros, & lingua manuque supe- ratas commemoro gentes. Ipsi de ea iudicauerunt Græci, genus in gloriam suam effulsiſſimum, quotam partem ex ea appellando Græciam magnam. Nimirum id quod in mentione cœli fecimus, hac quoque in parte faciendum est, vt quasdam notas & pauca sidera attingamus. Lege- tes tantū quæſo meminerint, ad singula toto orbe edifi- ferenda festinari. Est ergo folio maxime quærno afsimi- lata, multo proceritate amplior quàm latitudine, in læ- ua se hęcens cacumine, & Amazonicæ figura desinens parmæ, vbi à medio excursu Cocinthos vocatur, per fr- nus lunatos duo cornua emittens, Leucopetram dexte- ra, Lacinium sinistra. Patet longitudine ab alpino sine prætoræ Augustæ per Vrbem Capuamq; cursu mean- te Rhegium oppidum in humero eius situm, à quo ve- luti ceruicis incipit flexus, decies centena & vnginti M. passuum : multoque amplior mensura fieret Lacinium vsque, ni talis obliquitas in latus digredi videretur. La- titudo eius varia est, ccccx. milium inter duo maria, in- ferum & superum, amnesque Varum atq; Arſiam: me- diæ atque ferme circa vrbem Romam ab ostio Aterni amnis in Adriaticum mare influentis, ad Tiberina ostia cxxxvj. & paulo minus à Castro nouo Adriatici maris Alſium ad Tuscum æquor. haud vilo in loco cc. ad lati- tudinem excedens. Vniuersæ autem ambitus à Varo ad Arſiam xxx. M. passuum. lvij. efficit. Abest à circunda- tis terris, Istria ac Liburnia quibusdam locis c. M. passuum. Ab Epiro & Illyrico l. Ab Africa minus cc. vr auctor af- firmat Varro. Ab Sardinia cxx. M. Ab Sicilia. M. D. A Corcyra minus lxx. Ab Iſa l. Incedit per maria cœli re- gione ad meridiem quidem : sed si quis id diligenti sub- tilitate exigat, inter sextam horam primaque bruma- lem. Nunc ambitum eius vrbesque enumerabimus. Qua in re præfari necessarium est, autorem nos diuum Augustum secuturos, descriptionemque ab eo factam Italiæ totius in regiones xj. sed ordine eo qui littorum tractu fiet : vrbium quidem vicinities oratione vti que præpropera seruari non posse : itaque interiori in parte digestionem in literas eiusdem nos secuturos, colonia- rum mentione signata, quas ille in eo prodidit nume- ro. Nec situs originesque persequi facile est, Ingau- C. PLINII. B 4 nis

nis Liguribus (vt ceteri omitterantur) agro tricies dato. Igitur ab amne Varo Nicea oppidum in Malsiliensibus conditum. Fluius Padus, alpes, populiq; in alpini multis nominibus, sed maxime capillati: oppidum Vediantiorum ciuitatis Cemelion. Portus Hercules Moneci, Liguria ora. Ligurum celeberrimi vltra alpes Sallyi, Decates, Oxybij: citra Veneni, & Caturigibus orti Vagienni, Strayelli, Vibelli, Magelli Euburates, Casmonates, Velites, & quorum oppida in ora proxima dicemus. Flumen Rubra, oppidum Albium Intemelium, flumen Merula, oppidum Albingaunum, portus vadum Sabatium, flumen Porciferi oppidum, Genua, fluius Feritor, portus Delphini, Tigulia, in tus Segesta Tiguliorum, flumen Macra Liguriae finis. A tergo autem supradictorum omnium. Apenninus mons Italiae amplissimus, perpetuis iugis ab alpiibus tendens ad Siculum fretum. Ab altero eius latere ad Padum amnem Italiae ditissimum, omnia nobilibus oppidis nitent, Libarna, Dertona colonia, Trira, Barderate, Industria, Polentia, Carrea quod Potetia cognominatur, Forofulvi quod Valentinum, Augusta Vagiennorum, Alba Pompeia, Asta, aquis Staryellorum. Hac regio ex descriptione Augusti * nona est. Patet ora Liguriae inter amnes Varii & Macram ccxj. M. pass. Adnectitur septimae in qua Hetruria est ab amne Macra, ipsa mutatis saepe nominibus. Vmbros inde exegere antiquitus Pelasgi. Hos Lydi, a quorum rege Tyrreni, mox a sacrificio ritu lingua Graecorum Tusci sunt cognominati. Primum Hetruriae oppidum Luna portu nobile. Colonia Luca a mari recedens, propiorque Pisae inter amnes Auferem & Arnum ortae a Pelope Pisisq; siue Atintanis Graeca gente. Vada Volaterrana, fluius Cecinna, Populonium Hetruriorum quondam hoc tantum in litore. Hinc amnes Prille, mox Vmbro nauigiorum capax, & ab eo tractus Vmbriae portusque Telamon, Costa Volcentium a populo Romano deducta, Grauisca, Castrum nouum, Pyrgi, Caeretanus amnis, & ipsum Caere intus M. passuum quatuor, Agylla a Pelasgis conditoribus dictum: Altium, Frengenae. Tiberis amnis Macra cclxxxiii. M. pass. Intus colonia Falisca Argis orta (vt autor est Cato) que cognominatur Hetruscorum, Lucus Feroniae, Rufellana, Senensis, Sutrina. De cetero Aretini veteres, Aretini fidentiores, Aretini Iulienfes, Amitinenses, Aquenses cognomine Taurini, Blerani, Cortonenses, Capenates, Clusini noui, Clusini veteres, Fluentini praefluenti Arno appositi, Fesulan, Ferentinum, Fescennia, Hortanum, Herbanum, Neper, Nouem pagi, praefectura Claudia, Foroclodij, Pistorium, Perugia, Suanenses, Saturnini, qui ante Aurini vocabantur, Sudertani, Statones, Tarquinienfes, Tuscantienfes, Vetulonienfes, Veientani, Vescantini, Volaterrani cognomine Hetrusci, Volfinienfes. In eadem parte oppidorum veterum nomina retinent agri Crustuminus, Caetrannus, Tiberis antea Tybris appellatus, & prius Albulae, e media fere longitudine Apennini finibus Aretinorum profluit, tenuis primo, nec nisi piscinis corruatus, emissusq; nauigabilis, sicuti Tinae & Glanis influentes in eum, nouenorum ita conceptu dierum, si non adiuuent imbres: sed Tiberis propter aspera & cofragosa, nec sic quidem praeterquam trabibus verius quam ratibus longe meabilis fertur, per cl. M. passuum non procul Tiferno Perugia & Ocriculo, Hetruriam ab Vmbria ac Sabinis, mox * circa tra xiiij. M. passuum vrbis Veietem agrum a Crustumino, dein Fidenate, Latiumq; a Vaticano dirimens: sed infra Aretinum Glanum duobus & xl. fluuijs auctus, praecipuis autem Nare & Aniene, qui & ipse nauigabilis Latium includit a tergo, nec minus tamen aquis ac tor fontibus in vrbem perductis: & ideo quamlibet magnarum nauium ex Italo mari capax, rerum in toto orbe nascentium mercator placidissimus. Pluribus prope solus, quam ceteri in omnibus terris amnes, accolitur, aspiciturq; villis Nullique fluuiorum minus licet inclusis vtrinque lateri-

* vnde cima

* circa

bus; nec tamen ipse pugnat, quanquam creber ac subitis incrementis, & nusquam magis aquis quam in ipsa vrbis stagnantibus. Quinimo vates intelligitur potius ac monitor, auctu semper religiosus verius quam saeuus. Latium antiquum a Tiberi Circeios feruatum est. M. passuum. l. longitudine. Tam tenuis primordio imperij fuisse radices. Colonis saepe mutatis tenuere alij alijs temporibus, Aborigines, Pelasgi, Arcades, Siculi, Aurunci, Rutuli, & vltra Circeios Volci, Ofci, Ausones, vnde nomē modo Latij processit ad Lirim amnem. In principio est Ostia colonia a Romano rege deducta. Oppidum Laurentum, lucus Iouis indigetis, amnis Numicus, Ardea a Danae Persei matre condita. Dein quondam Aphrodisium, Antium colonia. A Astura flumen & insula. Fluius Nymphaeus, Clostra Romana. Circeij quondam insula immenso quidem mari circumdata (vt creditur Homero) at nunc planicie. Mirum est quod hac de re tradere hominum notitiae possumus. Theophrastus, qui primus externorum aliqua de Romanis diligentius scripsit (nam Theopompus, ante quem nemo mentionem habuit, vrbem duntaxat a Gallis captam dixit: Clitarchus ab eo proximus, legationem tantum ad Alexandrum missam) hic iam plurimam est fama, Circeiorum insulae mensuram posuit Italia. lxxx. in eo volumine quod scripsit Nichodoro Atheniensium magistratum, qui fuit vrbis nostrae cccclx. anno. quicquid est ergo terrarum praeter x. M. passuum prope ambitus, adnexam insulam. Post eum annum accessit Italiae aliud miraculum: A Circeijs palus Pontina est, quem locum xxiiij. vrbium fuisse Mutianus ter cosul prodidit: Dein flumen Vrens, supra quod Tarracina oppidum lingua Volcorum Anxur dictum: * & vbi fuisse Amyclae a serpentibus deletae. Dein locus spelunca, lacus Fundanus, Caieta portus. Oppidum Formiae, Hormiae dictum, vt existimauere, antiqua Lestrygonum sedes. Vltra fuit oppidum Pyrae. Colonia Minturnae, Liri amne diuisa Glanico appellato. Oppidum Sinuessa extremum in adiecto Latio, quia quidam Sinopen dixere vocitatum. Hinc felix illa Capania est. Ab hoc sinu incipiunt vitiferi colles: & temulentia nobilis succo per omnes terras inclyto, atque (vt veteres dixerunt) summum Liberi patris cum Cerere certamen. Hinc Setini & Caecubi obtenduntur agri. His iunguntur Falerni, Caleni. Dein consurgunt Malsici, Gaurani, Surrentinique montes. Ibi Laborini campi sternuntur, & in deliciis alicae * politur menses. Haec littora fontibus calidis rigantur: praeterq; caetera in toto mari conchylio & pisce nobili annotantur. Nusquam generosior oleae liquor. Et hoc quoque certamen humane voluptatis tenere Ofci, Graeci, Vmbri, Tusci, Campani. In ora Sauro fluius, Vulturum oppidum cum amne, Liternum, Cumae Chalcidensium, Misenum, portus Baiarum, Bauli, lacus Lucrinus & Auernus, iuxta quem Cimnerium oppidum quondam. Dein Puteoli colonia, Dicearchia dicti: postq; Phlegrei campi, Acherusia palus Cumis vicina. Littore autem hoc Neapolis, Chalcidensium & ipsa, Partenope a tumulo Sirenis appellata: Herculanium Pompeij: haud procul spectante monte Vesuuio, alluente vero Sarno amne, ager Nucerninus: & ix. M. pass. a mari ipsa Nuceria. Surrentum cum promontorio Minervae, Sirenum quondam sede. nauigatio a Circeis duodecoginta M. passuum patet. Regio ea a Tiberi prima Italiae feruatur, ex descriptione Augusti. Intus colonia, Capua ab campo dicta, Aquinum, Suessa, Venafrum, Sorra, Teanum Sidicinum cognomine, Nola. Oppida Abellinum, Aricia, Alba longa, Acerani, Allifani, Atinates, Aletrinate, Anagnini, Atellani, Afulani, Arpinates, Auximates, Auellani, Aliferni. Et qui ex agro Latino, item Hernico, item Labicano cognominati: Bouillae, Calatiae, Casinum, Calenum, Capitulum, Cernertum, Cernertani qui Mariani cognominatur: Corani a Dardano Troiano orti: Cubulterini, Castrimonienses, Cingulani: Fabien-

* ibi fuer.

* populi totius menses

* mutatio.

fes, in monte Albano Foropopulienfes. Ex Falerno Frusinate, Ferentinate, Freginate, Fabraterni veteres, Fabraterni noui, Ficolenses, Fregellani, Foroappi, Forentani, Gabini, Interamnates, Succasani, qui & Lirinate vocant. Ilonenses, Lauinij, Norbani, Nomtafani, Preneftini, vrbis quodam Stephane dicta, Priuernates, Setini, Signini, Sueffulani, Telini, Trebulani cognomine Balintienfes, Trebani, Tusculani, Verulani, Veliterni, Vlubrenfes, Vluernates, superque Roma ipsa: cuius nomen alterum dicere, arcanis ceremoniarum nefas habetur: optimaq; & salutari fide abolitum enunciauit Valerius Soranus, luitq; mox poenas. Non alienum videtur inferere hoc loco exemplum religionis antiquae, ob hoc maxime filitium institutum. Nanq; diua Angerona, cui sacrificatur ad diem 12. Cal. Ianuarij, ore obligato obfignatoq; simulacrum habet. Vrbem tris portas habentem Romulus reliquit, aut (vt plurimas tradentibus credamus) quatuor. Mœnia eius collegere ambitu, imperatoribus censoribusq; Vespasiani anno conditae dcccxxvij. pass. xij. M. cc. Complexa montes, vij. ipsa diuiditur in regiones. xiiij. Compita earum. cclxv. eiusdem spatij mensura currite a miliario in capite. Ro. fori itatuto ad singulas portas, quae sunt hodie numero. xxxvij. ita vt. xij. portae semel numeretur, praetereanturq; ex veteribus. vij. quae esse desierunt. Efficit passuum per directum. xxx. M. dccc. lxxv. Ad extrema vero rectorum cum castris praetorij ab eodem miliario per vicus omnium viarum mensura colligit paulo amplius. lxx. M. pass. Quo siquis altitudinem rectorum addat, dignum profecto aestimationem concipiat, fateaturq; nullius vrbis magnitudinem in toto orbe potuisse ei comparari. Clauditur ab oriente agger, Tarquinij Superbi, inter prima opere mirabili. Nanque eum muris equauit, qua maxime patebat aditu plano. Caetero munita erat praecellis muris, aut abruptis montibus, nisi q; expatiatae tecta multas addideret vrbes. In prima regione praeterea fuere, in Latio clara oppida, Satricum, Pometia, Scaptia, Pitulum, Politorium, Tellenae, Tifata, Caenina, Ficana, Crustumerium, Ameriola, Medullia, Corniculum, Saturnia, vbi nunc Roma est: Antipolis, quod nunc Ianiculum in parte Romae: Antennae, Camerium, Collatia, A miternum, Norbe, Sulmo, & cum his carnem in mote Albano soliti accipere populi Albenses, Albani, Aesolani, Acieses, Abolani, Bubetani, Bolani, Cufuetani, Coriolani, Fidenates, Foretj, Hortenses, Latinenfes Longulani, Manates, Macrales, Murucumenfes, Munienses, Numinienfes, Olliculani, Oclulani, Pedani, Pollustini, Querquetulani, Sicani, Sifolenses, Tolerienfes, Tutienfes, Vititellarij, Velienfes, Venetulani, Vicellenfes. Ita ex antiquo Latio. liij. populi interiere sine vestigijs. In Campania autem agro Stabiae oppidum fuere vsque ad Cn. Pompeium, & L. Carbonem Co s s. pridie Cal. Maij, quod die L. Sylla legatus bello Sociali id deleuit, quod nunc in villas abiit. Intercidit ibi & Taurania. Sunt & morientis Casilini reliquiae. Praeterea autor est Antias, oppidum Latinorum Apolias captum a L. Tarquinio rege, ex cuius praeda Capitolium is inchoauerit. A Surrento ad Silaram amnem. xxx. M. pass. ager Pistentinus fuit, Tuscorum teplo Iunonis Argiuae sub Iafone condito insignis. Intus oppidum Salerni, Picentia. A Silaro regio tertia & ager Lucanus Brutiusque incipit, nec ibi rara incolarum * mutatione. Tenuerunt eam Pelasgi, Oenotrij, Itali, Morgetes, Siculi, Graeci maxime populi, nouissime Lucani a Sannitibus orti duce Lucio. Oppida Praetum Graecis Posidonia appellatum, sinus Pestauius, oppidum Helia, quae nunc Velia. Promontorium Palinurum: a quo sinu recedente traiectus ad columnam Rhegium c. M. pass. Proximum autem huic flumē Melphes. Oppidum Buxentum Graece Pyxus, Laus amnis fuit & oppidum eodem nomine. Ab eo Brutium litus, oppidum Blanda, flumen Batum, portus Parthenius, Phocensium, sinus

Vibonensis, locus Clanpetiae, oppidum Tempia, a Graecis Temese dictum, & Crotonensium Terina, sinusq; ingens Terinæus. Oppidum Consentia. Intus in peninsula fluius Acheron, a quo oppidani Acherontini. Hippo quod nunc Vibonem Valentiam appellamus. Portus Hercules, Metaurus amnis. Tauranium oppidum, portus Orestis, & Medua. Oppidum Scyllium. Crateis fluius, mater (vt dixerunt) Scyllae. Dein columna Rhegia: Siculum fretum: ac duo aduersa promontoria: ex Italia Caenis, ex Sicilia Pelorum xij. stadiorum intervallo. Vnde Rhegiū xij. M. d. pass. Inde Apennini sylvia, promontorium Leucopetra xij. M. pass. ab ea Locri cognominati a promontorio Zephyrio, abfunt a Silaro. cccij. M. pass. Et in cluditur Europae simus primus, in eoq; maria nuncupantur: vnde irrumpit Atlanticum, ab alijs Magnum: qua intrat, Porthmos a Graecis, a nobis Gaditanum fretum: cui intravit, Hispanū, quatenus Hispanias alluit: ab alijs Ibericum, aut Balearicum: mox Gallicum ante Narbonensem provinciam, hinc Ligusticum. Ab eo ad Siciliam insulam, Tuscum: quod ex Graecis alijs Notium, alijs Tyrrenum, e nostris plurimi Inferum vocant. Vltra Sicilia ad Salennitos, Aufonium Polybius appellat. Erat osthesnes autem inter ostium oceani & Sardiniam quicquid est, Sardoum. Inde ad Siciliam Tyrrenū. Ab hac Cretam vsque Siculum. Ab ea Creticū. Insulae per haec maria prima omnium Pityusae a Graecis dicte, a frutice pineo, nunc Ebulus vocatur vtraque ciuitate foederata angusto freto interfluente, patet. xlij. M. pass. Abfunt a Dianio septingentis stadijs, toridem Dianium pro continentem a Carthagine noua. Tatumdem a Pityusis in altum, Baleares duae, & Sucronem versus Colubraria. Baleares funda bellicosas, Graeci Gymnasias dixerunt. Maior. c. M. pass. longitudine: circuius vero. cclxxx. M. oppida habet ciuium Romanorum Palmam & Polentiam, Latina Cinium & Cunicum, & foederatum Bochri fuit. Ab ea. xxx. M. pass. distat minor longitudine. lx. M. circuius. cl. M. pass. ciuitates habet Tanonem, Saniferam, Magonem. A maiore. xij. M. pass. in altu abest Capraria, infidiosa naufragijs, & e regione Palmae vrbis Menariae ac Tiquadra, & parua Annibalis. Ebuli terra serpentes fugat, Colubrariae parit. ideo infesta omnibus, nisi Ebulitanam terram inferentibus: Graeci Ophiufam dixerunt. Nec cuculicos Ebulus gignit, populantes Balearium menses. Sunt aliae. xxx. ferme paruae mari vadoso. Galliae autem ora, in Rhodani ostio Metina, mox que Balcon vocatur, tres Stoechades a vicinis Malsiliensibus dicte propter ordinem, * quas item nominant singulis vocabulis, Proten & Mefen, que & Pomponiana vocatur. Tertia Hypaea. Ab his Sturi, Phoenice, Phila, Lero, & Lerina aduersum Antipolim, in qua Vergoani oppidi memoria.

* Quo fita sunt, Nomina in-gulis, Pro te, Mele.

G I O.

A Corsica minus. cxx. Est quidem huic ferme par intervallo & inter Corsicam, magis tamen placet Corcyram legi q; Corsicam, quemadmodum habent vetusti codices. alioqui Corsica ante Sardiniam non ante Iffam ponenda erat, eo videlicet ordine, quo ipsae insulae sitae sunt. Fluius Padus. Pado est in nostris exemplaribus ad differetiam Eridani. Oppido Vediantiorum, ciuitas Cemelion. Melior verus lectio: oppidum Vediantiorum ciuitatis Cemelion, Caesar L. Iulius & Plinius solent gentes Hispanas atque Gallicas in ciuitates diuidere, cuiusmodi nunc imperitum vulgus communitates diuidere vocat. Sic inter Bergarum ciuitates numerantur, Remi, Treuiri, Eburones, Neruij, Morini, atque alij. singulae ciuitates plura habebant oppida, pro suis quaeque opibus, quaedam exiguae non plus vno. Ita hoc loco Vediantiorum ciuitatis oppidum Cemelion recepitur non longe ab ora. Et Vediantij dicuntur ea forma, qua in eisdem vlpibus Ebrotuntij, qui hodie sunt Ebrotunenses. Venidates diuersi sunt ab his trans Padum vicini Carnes. Acentanis Graeca gente. Scribo Atintantis a recto Atintan, sicut Acaerna. Fluentini praefluenti Arno appositi. Non mutauit lectioem, omnes tamē quotquot vidi manuscriptorum codices, Florentinos habent. Ibi fuere Amyclae. Antiqua lectio, & vbi fuere Amy. mox Dein lacus Fundanus, lege addendo iuxta fidem veterum codicum. Dein locus Spelunca, lacus Fundanus. Meminerunt huius loci

ius loci Tacitus & Traquillus. Item sequenti versu pro oppidum Formig antiq. Læst. sedes, oppidum Formia, Hormia dictum, vt existimauere, antiqua Latrionu sedes. Navigatione d' Circeijs. Lege, nauigatio. & pro, Capua ab xi. cam po dicta illic est, tantum Capua à campo dicta. nec multo post Verulani pro Nerulanis. Compita earum. cclxv. pass. Sincera lectio, compita larum. cclxv. attestatur Ouidianus versiculus, Compita grata lari, cõpita grata cani. Nã in cõpitis factum anniuersariu laribus fiebat. vnde cõpita dicta, dies ei sacrificio status. & verba quæ subijciuntur inelligenda sunt de paribus inter se à militario ad omnes portas spacijs. Quod si quis altitudinẽ. Melius Quod si quis. Paulo post pro Ficulnea veteres habent Finana. & pro Aeneipolis constanter habet Antipolis. Verisimileq; est Pelagos aut Arcadas qui cum Aboriginibus Saturniam tenebant, hoc nomen Ianiculo indidisse, q; id oppidulum sibi aduerso situm esset. Ibidem q; Antennas plurimuo numero malui scribere, Virgilium quoque secutus sum nõ solum libros manu descriptos. Mutucumenes, Olliculani. Nõstra exemplaria Mutucumenes, Munienfes, Numinienses, Olliculani. Atque ita cõstr. liij. populorum numerus. In antiquo Latio. liij. populi. Sincera lectio. Ita ex antiquo Latio. Præstũ à Græcis Pofidonia appellatum. Præpositionem castigatores de suo adiecerunt. Idem factum & alijs locis plurimis. Gratis fluius pater, vt dixere, Scylla. Alius est Cratis, non in hac ora, sed in frõte Italiæ circa Turis. Legendum igitur. Cratais fluius mater, vt dixere, Scylla, testatibus Homero simul & emendatis exemplaribus Plinianis. Oppida habet ciuium Romanorum Palmam & Pollentiã Latinã Ciniũ & Cunici, quod fœderatum Bochorũ fuit. Quis hic fœdit erratum? est tamen non leue. Legendum enim, & fœderatum Bochri fuit. Sensus est, olim V. in ea insula oppida fuisse, duo ius ciuitatis habuisse, duo ius Latij. quintum fœderatum Romanorum fuisse, idq; intercidisse. qui lectioem mutauit, somniauit Bochos reges, nec fensit eodem prope modo dictum. Fuit, quo illud, Fuit Illium. Iammonem & Magonem. Scio Strabonẽ has solas enumerare. feri tamen potuit vt tertiam Saniferã aut ignoraerit, aut prudens tanquam minus nobilem præterierit. Verisimile est autem eam solam indigenarum fuisse, reliquas duas à Pœnis colonias deductas, & à deductoribus denominatas vocabula Punica indicant. Sequenti versu pro Meraria legendum Menariæ, à mentis piscibus salamento.

De Corsica. Cap. 6.

In Ligustico mari est Corsica, quam Græci Cyron appellauere, sed Tusco pt or op, à septentrione in meridie protecta, longa pass. cl. M. lata maiore ex parte l. circuitu. cccxxij. M. abest à vadis Volaterranis. lxij. M. pass. Ciuitates habet. xxxij. & colonias Marianam à C. Mario deductam, Aleriam à dictatore Sylla. Citra est Oglafã intra vero. lx. M. pass. à Corsica, Planaria à specie dicta, equalis fretu, ideoq; nauigijs fallax. Amplior Vrgo & Capraria, quam Græci Aegilon dixere. Item Egilium & Dianium quam Artemisiam, ambæ contra Colanum litus: & parua Menaria, Colubraria, Venaria: Illus cum ferri metallis, circuitu. c. M. à Populonia. x. à Græcis Aetalia dicta. Ab ea Planasia. xxxix. M. ab his vltra Tiberina ostia in Antiano Astura, mox Palmaria, Sinonia, & aduersum Formias Pontia. In Puteolano autem sinu Pandataria, Prochyta, non ab Aeneæ nutrice, sed quia profusa ab Aenaria erat. Aenaria ipsa à statione nauium Aeneæ, Homero Inarime dicta, Græcis Pithecusa, non à simiarũ multitudine (vt aliqui existimauere) sed à figlinis do-liariorum. Inter Paufilyptũ & Neapolim Megaris: mox à Surrento. viij. M. pass. distantes, Tiberij principis arce nobiles Caprea, circuitu. xl. M. pass. Leucothea. Extraq; cõspectum, pelagus Africum attingens Sardinia, minus ix. M. pass. à Corsicæ extremis, etiam num angustias eas arcantibus insulis paruis, quæ Cuniculariæ appellantur, itemque Phintonis fossiæ, à quibus fretum ipsũ Taphoros nominatur.

GLO. Et Barpona, Menaria, Colubraria, Venaria. Barpona vox est nihili & ficticia. Lege, & parua; Men. Col. Ven.

De Sardinia. Cap. 7.

Sardinia ab oriente patens, clxxxvij. M. pass. ab occidente, clxx. M. à meridie, lxxij. M. à septentrione, cxxij. circuitu, d. lx. M. abest ab Africa Caralitano promontorio. cc. M. à Gadibus quatuordecies centena-

Habet & à Gorditano promototio duas infulas quæ vocantur Hercules, à Sulcheni Enofin, à Caralitano Ricariam. Quidam haud procul ab ea etiam Beleridas ponũt & Colodem, & quam vocant Heras lutra. Celeberrimi in ea populorum Ilienfes, Balari, Corsi. Oppidorũ. xiiij. Sulchitani, Valentini, Neapolitani, Bocenfes, Caralitaniciuium Romanorum, & Norenfes. Colonia autem vna, quæ vocatur ad turrim Libysonis. Sardiniam ipsam Timæus Sandaliotin appellauit ab effigie soleæ, Myrsilus Ichnufam à similitudine vestigij. Contra Pestanum sinũ Leucasia est, à Sirene ibi sepulta appellata. Contra Velia, Pontia, & Ictia, vtraque vno nomine Oenotrides, argumentum possessæ ab Oenotrijs Italiæ: & contra Vibonem parua, quæ vocantur Ithacesiã, Vlyxis * specula.

Speculanti

De Sicilia. Cap. 8.

Verum ante omnes claritate Sicilia, Sicania Thucydidi dicta, Trinacria pluribus, aut Triquetra à triângula specie: circuitu patês, vt autor est Agrippa, d. cxvij. M. pass. quondam Brutio agro cohærens, mox interfuso mari auulsa. xij. M. in longitudinem fretu: in latitudinem autem M. d. pass. iuxta columnam Rhegiã. Ab hoc dehiscendi argumento, Rhegium Græci nomẽ dederunt oppido, in margine Italiæ sito. In eo fretu est scopulus Scylla, item Charybdis, mare vorticosum, ambo clara sœuitia. Ipsius Triquetre, vt diximus, promontoriũ Pelorus vocatur, aduersus Scyllam vergens in Italiam, Pachynum in Græciam, cxliij. M. ab eo distante Peloponneso: Lilybæum in Africã. d. xxx. M. interuallo à Mercurij promototio: & à Caralitano Sardinie. cxx. M. Inter se autem hæc promontoria ac latera distãt his spacijs. Terreno itinere à Peloro Pachynum. d. xvi. M. pass. Inde Lilybæum. cc. M. Inde Pelorũ. d. lxx. M. * Colonia: ibi vrbes ac ciuitates. lxxij. A Peloro mare Ionũ ora spectante, oppidum Messana ciuium Ro. qui Mamertini vocantur. Promontorium Drepanum, colonia Tauro-minium, quæ antea Naxos, flumen A fines, mons Aetna nocturnis miris incedijs. Crater eius patet ambitu stad. xx. Fauilla Taurominiũ & Catanam vsque peruenit feruens, fragor vero ad Maronem & gemellos colles. Scopolus tres Cyclopus, portus Vlyxis, colonia Catana. Flumina Symethum, Terias. Intus Læstrigonij campi. Oppida, Leontini, Megaris, amnis Pantagies. Colonia Syracusa, cum fonte Arethusa. Quamquam & Tcmenitis, & Archidemia, & Magæa, & Cyane, & Milichie fontes in Syraculano potantur agro. Portus Naustathmus, flumẽ Elorum, promontorium Pachynum: à qua frõte Siciliæ flumen Hirminium. oppidum Camarina, fluius Gelas, oppidum Acragas, quod Agrigentũ nostri dixerunt. Thera colonia, amnes Atis & Hyplã, Selinus oppidum. Lilybæum ab eo promontorium. Drepana, mōs Eryx. Oppida Panhormum, Solus, Himera cũ fluuio, Cephalædis, Aluntium, Agathinnum, Tyndaris colonia, oppidum Myla, & vnde cœpimus Pelorus. Intus Lating cõditionis Centuripini, Nepini, Segestani: stipendiarij, Aforini, Aetnenses, Agyrini, Aceltei, Acrenfes, Bidini, Citarini, Cacirini, Drepanitani, Ergetini, Ecclitenses, Erycini, Entellini, Etini, Edini, Enguini, Gelani, Galathani, Halcfini, Hemnenses, Hyblenses, Herbitenses, Herbesenses, Herbulesenses, Halicyenses, Hadranitani, Imacarenfes, Ichanenses, Ieteses, Mutultrani, Magellini, Murgentini, Mutyenses, Mehanini, Naxij, Noœni, Petriini, Paropini, Pinthienfes, Semellitani, Scherini, Selinuntij, Symethij, Talarenfes, Tilsinenses, Triocali, Tiracienses, Zanclei Messeniorũ in Siculo fretu. Infula sunt in Africã verã, Gaulos, Melita à Camerina. lxxxij. M. pass. à Lilybæo. cxij. Cofyra, Hieronofos, Cene, Galatha, Lopadusa, Aethusa, quam alij Aegufam scripserunt, Bucina, & à Solonte. lxxv. M. Olsteodes, contraq; Paropinos Vhica. Citra vero Siciliã ex aduerso Metauri amnis. xij. milibus

Colonia immunes, ac ciuitates, lxxij.

milibus ferme pass. ab Italia, vij. Acolia appellata. Eadẽ Lipareorum & Hephelstias à Græcis, à nostris Vulcania, Aeoliæ, quod Aeolus Iliacis tẽporibus ibi regnabat.

GLO. Inter se autem hæc promontoria late distãt his spacijs. Antiqui codices: inter se autem hæc promontoria ac latera distãt his spacijs. Cephalædis, Aleuntium, Agatyrum. Vera lectio: Cephalædis, Aluntium, Agathina: hæc & Liuius sic nominat. Cephalædis hodieq; nomen retinet.

De Lipara. Cap. 9.

Lipara cum ciuiũ Ro. oppido, dicta à Liparo rege, qui successit Aeolo, antea Milogonis vel Meligunis vocitata, abest. xij. M. pass. ab Italia, ipsa circuitu paulo minori. Inter hæc & Siciliã altera, antea Therapia appellata, nunc Hieria, quia sacra Vulcano est, colle in ea nocturnas euomente flammã. Tertia Strõgyle, à Lipara M. pass. ad exortum solis vergens, in qua regnauit Aeolus, quæ à Lipara liquidore flamma tantum differt: è cuius fumo, quinam flaturi sint venti, in triduum prædicere incolæ traduntur: vnde ventos Aeolo paruiffe existimatum. Quarta Didyma, minor quàm Lipara. Quinta Ericusa, Sexta Phœnicula, pabulo proximarum relicta. Nouissima, eademque minima, Euonymos. Hactenus de primo Europa sinu.

GLO. Cui successit Aeolus. Lege, qui successit Aeolo, & Mongonis vox est deprauata. nam Milogonis sive Melogonis scribendum est, à prouentu ouium, μιλίονος.

De Locris Italiæ fronte. Cap. 10.

Locris Italiæ frons incipit, magna Græcia appellata, in tres sinus recedens Aufonij maris, quoniã Aufones tenuere primi: patet. lxxxij. M. pass. vt autor est Varro. Plerique. lxxij. M. fecere. In ea ora flumina innumera, sed memoratu digna à Locris Sagra, & ve stigia oppidi Caulonis, Mystia, Cõsilium castrum, Cocinthus, quod esse longissimum Italiæ promontorium aliqui existimant. Dein sinus, & Scyllaceum, Scylletium Atheniensibus cum cõderent dictum: quem locum occurrentes Terinaus finis peninsulam efficit: & in ea portus, qui vocatur Castra Annibalis, nũquam Angultiore Italia. xx. M. pass. latitudo est. Itaq; Dionysius maior intercisam eo loco adijcere Siciliẽ voluit. Amnes ibi nauigabiles, Cæcinos, Crotalus, Semirus, Aracha, Targines. Oppidum intus Petilia, mons Clibanus, promontorium Lacinium: cuius ante ora insula. x. M. pass. à terra Diofcoron, altera Calypfus, quã Ogygia appellasse Homeerus existimatur: præterea tres Sirenses, Meloessa. Ipsum à Caulone abesse. lxx. milibus pass. prodidit Agrippa.

Secundus Europa sinus. Cap. 11.

Lacinio promototio secundus Europa sinus incipit, magno ambitu flexus, & Acroceraunio Epifinitur promontorio, à quo abest. lxxx. M. pass. Oppidum Croto, amnis Neæthus. Oppidum Thurium inter duos amnes Crathin & Sybarin, vbi fuit vrbs eodẽ nomine. Similiter est inter Sirin & Acirin Heraclea, ali-quando Siris vocitata. Flumina Acalandrum, Castentũ, oppidum Metapontum, quo tertia Italiæ regio finitur. Mediterranei Brutiorum Aprustani tantum. Lucanorũ autem Atinates, Bantini, Eburini, Grumentini, Potentini, Sontini, Sirini, Tergilani, Vrsentini, volcētani, quibus Numestranij iungũtur. Præterea interisse Thebas Lucanas Cato autor est. Et Pandosiam Lucanorum vrberũ fuisse Theopompus, in qua Alexander Epirotes occubuerit. Connectitur secunda regio, amplexa Hirpinos, Calabriam, Apuliam, Salennitos. ccl. M. sinu qui Tarentinus appellatur, ab oppido Laconum in recessu hoc intimo sito, cõtributa eo maritima colonia quæ ibi fuerat. Abest. cxxxvj. M. pass. à Licino promontorio, aduersam ei Calabriam in peninsulam emittens. Græci Messapiam

Mqj 272

à duce appellauere: & ante Peucetiam, à Peucetio Oenotri fratre. In Salentino agro inter promototia c. M. pass. interfunt. Latitudo peninsulæ à Tarento Brundisũ terreno itinere. xxxij. M. pass. patet, multoq; breuius à portu Safina. Oppida per continentem à Tarteo, Varia, cui cognomẽ Apulæ, Messapia, Aletium. In ora vero Senonum Gallipolis, quæ nunc est Anaxa. lxij. M. pass. à Tarento. Inde, xxxij. M. promontorium, quod Acras Iapiginã vocant, quo longissime in maria excurrit Italia. Ab eo Basta oppidum, & Hydruntum decem ac nouem M. pass. ad discrimen Ionij & Adriatici maris, qua in Græciam breuissimus transitus. Ex aduerso Apollonia oppidum, latitudinem intercurrentis freti, quinquaginta M. non amplius. Hoc interuallum pedestri continuare transitu pontibus iacta, nunc Hieria, quia sacra Vulcano est, colle in ea nocturnas euomente flammã. Tertia Strõgyle, à Lipara M. pass. ad exortum solis vergens, in qua regnauit Aeolus, quæ à Lipara liquidore flamma tantum differt: è cuius fumo, quinam flaturi sint venti, in triduum prædicere incolæ traduntur: vnde ventos Aeolo paruiffe existimatum. Quarta Didyma, minor quàm Lipara. Quinta Ericusa, Sexta Phœnicula, pabulo proximarum relicta. Nouissima, eademque minima, Euonymos. Hactenus de primo Europa sinu.

GLO. Amita, Paçtius, Aundus. Scribendum amnes, Paçtius, Aufidus. In sine capitis intercidit vna vox, integra lectio est, Norbanenses, Palionenses, Sturnini.

Regio Italia quarta. Cap. 12.

Sequitur regio quarta gentium vel fortissimarum Italiæ. In ora Frentanorũ à Tiferno flumen Trinitũ portuosum. Oppida, Histoniũ, Buca, Ortona, Aternus amnis. Intus Anxani cognomine Frentani, Carentini superates, & infributes, Lanuenses: Marruciorum Teatini: Pelignorum Corfinienses, Superaquani, Sulmonenses: Marforum Anxantini, Atinates, Fucentes, Lucenses,

Lucenses, Maruuij, Albefium Alba ad Fucinum lacum: Aequiculorum Cliternini, Carseolani: Vestinorū Angulani, Pinnenses, Peltuinates, quibus iunguntur Aufinates cisfontani: Samnitium, quos Sabellos, & Graeci Saunitas dixerunt, colonia Bouianum vetus, & alterum cognomine Vndecumanorum. Aufidenates, Esernini, Faggi, Fugali, Ficolenses, Sepinates, Treuntinates: Sabinorū Amiternini, Cureses, Forum Decij, Forum nouum, Fidenates, Interamnates, Nursini, Nometani, Reatini, Trebulani, qui cognominatur Mutuscaei, & qui Suffenates, Tiburtes, Tarinates. In hoc situ ex Aequiculis interiere Comini, Tadiates, Acedici, Alfaterni. Gellianus autor est, lacu Fucino haustum Marforum oppidū Archippe, conditum à Marsya duce Lydorū: item Vidicinorum in Piceno deletū à Romanis, Valerianus Sabinus (vt quidam existimauerunt) à religione & Deorum cultu Seuini appellati. Velinos accolunt lacus, roscedis collibus. Nar amnis exhaurit illos sulphureis aquis. Tiberim ex his pens replet, è monte Fiffello labens, iuxta Vacunæ nemora & Reate in eosdē conditus. At ex alia parte Anio, in monte Trebanorum ortus, lacus tris amenitate nobiles, qui nomen dedere Sublaqueo, defert in Tiberim. In agro Reatino Cutiliæ lacum, in quo * fluctuetur insula, Italiae vmbilicū esse M. Varro tradit. Infra Sabinos Latium est, à latere Picenum, à tergo Vmbria, Apennini iugis Sabinos vtrinque vallantibus.

* fluctuet

GLO. Succentes, Lucentes. Scribo, Fucentes, Lucenses, Fucentes à Fucino lacu, Lucēs à lūco quopiā. & pro Mutuscaei Mutuscaes. Virg. Oliuiferaeque Mutuscae. & Aequiculus, non Aequicolas. Est enim diminutiuum.

Quinta Regio. Cap. 13.

Quinta Regio Piceni est, quondā vberriam multitudinis. cccx. M. Picentium in fidem po. Ro. venere. Orti sunt à Sabinis voto vere sacro. Tenere ab Aterno amne, vbi nūc ager Adrianus, & Adria colonia, à mari. vij. M. pass. flumen Vomanum, ager Prærutianus, Palmenfisque. Item Castrum nouum, flumen Batinum, Truentum cum amne: quod solum Liburnorum in Italia reliquum est. Flumina Albulates, Suinum, Heluinum, quo finitur Prærutiana regio & Picetum incipit. Cupra oppidum, castellum Firmanorum, & super id colonia Asculum, Piceni nobilissima: Intus Nouana. In ora Cluana, Potentia, Numana à Siculis condita. Ab iisdem colonia Ancona, apposta promontorio Cumeo in ipso flectentis se ora cubito: à Gargano. clxxxij. M. pass. Intus Auximates, Veregrani, Cingulani, Cupreses cognomine Montani, Falarinenses, Paululani, Pleninenses, Ricinenses, Septempedani, Tollentimates, Triacenses, Vrbs salua, Pollentini.

Sexta Regio. Cap. 14.

Vngitur his sexta regio, Vmbriam complexa agrumq; Gallicum circa Ariminū. Ab Ancona Gallica ora incipit, togatae Galliæ cognomine. Siculi & Liburni plurima eius tractus tenere, in primis Palmensem, Prærutianum, Adrianumque agrum. Vmbrii eos expulere, hos Hetruria, hanc Galli. Vmbriorum gens antiquissima Italiae existimatur, vt quos Vmbrios à Graecis putēt dictos, q; inūdatione terrarum imbribus superfuissent. ccc. eorum oppida Thufci debellasse reperiuntur. Nunc in ora flumen Aesis, Senogallia, Metarus fluius, colonia Fanū fortuna. Pisaurum cum ambe. Et intus Hispellum, Tuder. De cætero Amerini, Attidiates, Asirinates, Arnates, Aesinates, Camertes, Casuentillani, Carsulani, Dolates cognomine Salentini, Fulginates, Forostaminenses, Forouilenses cognomine Concubienfes, Forobremitian, Forosempronienfes, Inguini, Interamnates cognomine Nartes, Meuanates, Meuanienfes, Matilicates, Narnienses, quod oppidum Nequinum antea vocatum est. Nuna

cerini cognomine Fauonienses, & Camelani, Otriculani, Ostrani, Pitulani cognomine Pisuertes, & alij Mergentini, Pelestini, Sentinates, Sarfinates, Spoletini, Suarrani, Seftinates, Suillates, Sadinates, Trebrates, Tuficani, Tiferinates cognomine Tiberini, & alij Mctaurēses, & alij Hortenses, Vettionenses, Vindinates, Viuentani. In hoc situ interiere Feliginates, & qui Clusiolus tenuere supra Interamnam: & Saranates, cum oppidis Aceris que Vafria cognominabatur, Turocelo, quod Vetriolum, item Solinates, Surlates, Fallienates, Apennates, interiore & Arienates cum Crinouolo, & Vlidicani, & Plangenses, Pisinates, Caestini. Ameriam superscriptam Cato ante Persei bellum conditam annis. d. cccclxiiij. prodidit.

Forosempronienfes, Inguini. Imò Inguini. hodie Eugubini dicuntur. Aestini, Sentinates. Pelestini non Aestini. Supra Interamnam. Lego, supra Interamnam. cohærent enim hæc duæ voces cum præcedentibus.

Septima Regio. Cap. 15.

Septima regio determinatur Arimino, Pado, Apennino. In ora fluius Crustumium, Ariminum colonia cum amnibus Arimino & Aprusa. Fluius hinc Rubico quondam finis Italiae. Ab eo Sapis, & Vitis, & Anemo, Rauēna Sabinorum oppidum, cum amne Bedese, ab Ancone cij. M. pass. Nec procul à mari Vmbriorum Butrium. Intus colonia Bononia, Felsina vocitata, cū princeps Hetrurie esset: Brixillum, Mutina, Parma, Placentia. Oppida, Cefena, Cliterna, Forum Clodij, Liuij, Popilij, Truentinorum, Cornelij, Licini, Fauētini, Fidentini, Otesini, Padinates, Regienfes à Lepido, Solonates, saltusque Galliani qui cognominantur Aquinates, Tanetani, Vcliates cognomine Vesteri, Regiæres, Vmbrantes. In hoc tractu interierunt Boij, quorum tribus. cxij. fuisse autor est Cato: Item Senones, qui ceperant Romam.

Regiæres, Vrbinate. Imò Vmbrantes, nam Vrbinate in vr. regione censetur.

De Pado flumine. Cap. 16.

Padus è gremio Vesulii montis, celsissimum in cacumen elati, finibus Ligurum Vagiennorum visendo fonte profluens, condensq; sese cuniculo, & in Foro vibienfium agro iterum exoritur, nulli annium claritate inferior: Graeci dictus Eridanus, ac pœna phaethontis illustratus: auges ad canis ortus liquatis niuibus, agrisq; nauigijs torrentior, nil tamen ex rapto sibi vindicans. atque vbi liquit agros vberitate largior, trecentis M. pass. à fonte addens meatu duodenonaginta: nec amnes tantū Apenninos Alpinosq; nauigabiles capiēs, sed lacus quoque immentos in eum sese exonerantes, omni numero xxx. flumina in mare Adriaticum defert. Celeberrima ex ijs, Apennini latere Iactum, Tanarum, Trebiam, Placentinum, Tarum, Niciam, Gabellum, Scultennā, Rhenum. Alpium vero Sturam, Morgum, Durias duas, Sefiten, Ticinum, Lambrum, Adduam, Olium, Mincium. Nec alius amnium tam breui spatio maioris incrementi est. Vrgetur quippe aquarum mole, & in profundum agitur, grauis terræ, quanquam deductus in flumina & fossas inter Rauennam Altinumq; cxxx. M. pass. tam enim quia largius vomit, septem maria dictus facere. Augusta fossa Rauennam trahitur, vbi Padusa vocatur quōdam Messanicus appellatus. Proximum inde ostium, magnitudinē portus habet, qui Vetreni dicitur. quo Claudius Cæsar è Britannia triumphans, prægrandi illa domo verius q; nauē intrauit Adriam. Hoc ante Eridanum ostium dictum est, alijs spineticum ab vrbe Spina, quæ fuit iuxta, præualens * vt Delphicis creditum est; thesauris, condita à Diomede. Auges ibi Padum Vatenus amnis, ex Foro cornelienfi agro. Proximum inde ostium Caprasia: dein Sagis, dein Volane, quod ante Olane vocabatur. Omnia

* Delphi, vt crederent, est thesauri.

Omnia ea flumina, fossasque, primi à Sagi fecere Tufci, egesto amnis impetu per transuersum in Atrianorū paludes, que septem maria appellantur, nobili portu oppidi Thulcorum Atria, à quo Atriatium mare ante appellabatur, quod nunc Adriaticum. Inde ostia plena, Carbo maria ac fossiones Philistinæ, quod alij Tartarum vocat: omnia ex Philistinæ fossæ abundatione nascuntia, accedentibus Atesi ex Tridentinis alpihus, & Togifono ex Patauinorum agris. Pars eorum & proximum portum fecit Brundulum, sicut Edronem Medoaci duo, ac fossa Clodia. His se Padus miscet, ac per hæc effunditur, plerisque, vt in Aegypto Nilus quod vocant Delta, triquetram figuram inter alpes atque oram maris facere proditus, ita d. ij. M. circuitu. Pudet à Graecis Italiae rationem mutuari. Metrodorus tamē Scepsius dicit, quoniam circa fontem arbor multa fit picea, quæ pades Gallicæ vocetur, Padum hoc nomen accepisse. Ligurum quidē lingua amnem ipsūm Bodinū vocari, quod significet fundo carentem. Cui argumento adest oppidum iuxta Industria, vetusto nomine Bodinocogum, vbi præcipua altitudo incipit.

GLO. Finibus Ligurum. Gabiennorum. Lege Vagiennorum, quorum oppidum Augusta, non longe à fonte Padi.

Italia transpadana. Regio vndecima. Cap. 17.

Transpadana appellatur ab eo regio vndecima, tota in mediterraneo, cui maria cuncta fructuosio alueo importat. Oppida Vibitorium, Segusio, Colonia ab alpium radicibus, Augusta Taurinorum antiqua Ligurū stirpe, inde nauigabili Pado. Dein Salasorū Augusta prætoria, iuxta geminas alpium fauces, Graias atque Pœninas. His Pœnos, Graijs Herculem transisse memorant. Oppidum Eporediam, Sybillinis libris à Pop. Ro. conditū iustum. Eporedicas Galli bonos equorum domitores vocant. Vrcellæ Libycorum ex Sallyis ortæ, Nouaria ex Vertacomacoris, Vocontiorum hodieq; pago; non (vt Cato existimat) Ligurum: ex quibus Leui & Marici condidit Ticinum, non procul à Pado, sicut Boij trans alpes profecti Laudem Pompeiam, Infubres Mediolanū. Orobiurum stirpis esse, Comum atque Bergomum, & Liciniforum, & aliquot circa populos, autore est Cato: sed originem gētis ignorare se fatetur, quam docet Cornelius Alexander ortam à Græcia, interpretatione etiam nominis, vitam in montibus degentibus. In hoc situ interijt oppidum Orobiurū Barra, vnde Bergomates Cato dixit ortos, etiamnū prodentes se altius q; fortunatius fitos. Interiere & Caturiges Infubrum exules, & Spina supradicta. Item Melpum opulentiā præcipuum, quod ab Infubribus & Boijs & Senonibus deletum esse eo die quo Camillus Veios cepit, Nepos Cornelius tradidit.

GLO. Transpadana appellatur ab eo regio nona. Quia mox cap. 18. sequitur, Venetia decima regio, castigatior pro sua sapientia hic ex vndecima fecit nonam, oblitus supra Liguriam ex descriptione Di. Augusti dici nonam regionem. is totam Italiam diuisit in regiones vndecim. Quod si hæc nona est, quæ nam erit vndecima? Sequenti versu nō est fructuosio alueo, sed fructuosio, videlicet ab importatione variarum mercium.

Venetia. Decima Regio. Cap. 18.

Sequitur decima regio Italiae Adriatico mari apposta, Venetia, cuius fluius Silis ex montibus Taurinensis. Oppidum Altinum, flumen Liguentia ex montibus Opiterginis, & portus eodem nomine, colonia Concordia, flumen & portus Romatium, Tillauentum maius minusque, Anasium quo Varramus defuit, Alia, Natiso cum Turro præfluentes Aquileiam coloniam. xij. M. pass. à mari fitam. Carnorum hæc regio, iunctaq; Iapidum, amnis Timauus, castellum nobile vnde Pucinum: Tergestinus sinus, colonia Tergeste. xxij.

M. pass. ab Aquileia. Ultra quam vi. M. pass. Formio amnis, ab Ratienna. clxxxix. M. pass. antiquus atque Italiae terminus, nunc vero Istriae, quam cognominatam tradunt à flumine Istro, in Adriam effluente è Danubio amne, eidemque Istro ex aduerso Padi fauces, contrario eorum percussu mari interiecto dulcescente, plerique dixerunt falso, & Nepos Cornelius etiam Padi accola. Nullus enim ex Danubio amnis in mare Adriaticum effunditur. Deceptos credo, quoniam Argo nauis flumine in mare Adriaticum descendit, non procul Tergeste: nec iam constat quo flumine. Humeris trauectam alpes, diligentiores tradunt. Subijisse autē Istro, dein Sao, dein Nauporto, cui nomen ex ea causa est, inter Aemona alpesque exorienti.

De Istria. Cap. 19.

Istria vt peninsula excurrit. Latitudinem eius. xl. M. pass. circuitum vero. cxxij. M. prodidere quidam. Itē adhærentis Liburniæ & Flanatici sinus. Alij Liburniæ. clxxx. M. Nonnulli in Flanaticum sinum Iapidum promouere, à tergo Istriae, cxxx. M. pass. Dein Liburniam. cl. M. facere: Tuditanus, qui domuit Istros, in statua sua ibi inscripsit, ab Aquileia ad Titium flumen stad. cc. Oppida Istriae ciuium Ro. Aegida, Parentium: colonia Pola, quæ nunc Pietas Iulia, quondam à Colchis condita. Abest à Tergeste. c. M. pass. Mox oppidum Nefæctium: & nunc finis Italiae fluius Arsa. Polam ab Ancona traiectus. cxx. M. pass. est. In mediterraneo regionis decimæ colonia, Cremona, Brixia, Cenomannorum agro, Venetorum autem Ateste, & oppida Acelum, Patauium, Opitergium, Beluum, Vicetia, Mantua Turcorum trans Padum sola reliqua. Venetos Troiana stirpe ortos autor est Cato, Cenomannos iuxta Malsiliam habitasse in Volcis. Fertini, & Tridentini, & Bernenses, Rhetica oppida: Rhetorum & Euganeorum Veronensis Carnorum. Dein quos scrupulose dicere non attineat, Altraenses, Afferienses, Flamonienfes, Vanienfes, & alij cognomine Culici: Forouilenses cognomine Transpadani, Foretani, Venidates, Quarquenti, Taurinani, Togienses, Varuani. In hoc situ interiere per oram Iramine, Pellaon, Palsicium: ex Venetis Atina, & Cæliana: Carnis, Segeste, & Ocræ: Tauriscis, Norea. Et ab Aquileia ad duodecimum lapidem, deletum oppidum etiam inuito fenatu, à M. Claudio Marcello, L. Pifo autor est. In hac regione & x. lacus inclyti sunt, amnesque eorum partus aut alumni, si modo acceptos reddunt, vt Adduā Iarius, Ticinum Verbanus, Mincium Benactus, Opitergium Sebinus, Lambrum Eupilis, omnes incolas Padi. Alpes in longitudinem. x. M. pass. patere à supero mari ad inferum, Cælius tradit: Timagenes. xxij. M. pass. deductis: in latitudinem autem Cornelius Nepos c. M. T. Liuius tria M. stadiorum: vterque diuersis in locis. Nam & centum milia excedunt aliquando, vbi Germaniam ab Italia submouent, nec. lxx. M. explent, reliqua sui parte graciles, veluti naturæ providentia. Latitudo Italiae, subter radices earum à varo, per vada Sabatia, Taurinos, Comum, Brixiam, Veronam, Vicetiam, Opitergium, Aquileam, Tergeste, Polam, Arsam, d. cxxlij. milia passuum colligit.

Pola quæ nunc Iulia pietas. Rectius Pietas Iulia. Solet enim ferè in talibus oppidorum nominibus substantiuū adiectiuo præponi. Sic in Hispania, Fama Iulia, Cœcordia Iulia. Similiter in Italia, Laus Pœpeia. In mediterraneo regionis decimæ, Colonia Cremona, Brixia, Cenomannorū agro. Venetorum aut Natri Ateste, Antiqua & sincera lectio. In mediterraneo regionis decimæ Colonia, Cremona Brixia Cenomannorum agro, Venetorum autem Ateste. Error est nō simplex, primū sola Cremona Colonia vocatur, quasi non & Brixia & Ateste coloniae fuerint, deinde Natri coloniarum enumerationi inferitur, quo noie nulla vquam colonia legitur. paulo post Fertini legendum non Feltrinū. nam hoc posternus nomen recens est, & ex illo altero vetere deprauatum. De Alpibus

De Alpibus & gentibus alpinis. Cap. 20.

Incolae alpiū multi populi, sed illustres à Pola ad Tergestis regionem Seculles, Subocrini, Atali, Menocalen, iuxtaq; Carnos quondam Taurisci appellati, nunc Norici. His contermini Rheti & Vindelici, omnes in multas ciuitates diuisi. Rhetos Thufcorum prolem arbitrantur, à Gallis pulsos duce Rheto. Verso deinde Italiam pectore alpiū Latini iuris Euganeae gentes, quarū oppida. xxxiiij. enumerat Cato. Ex ijs Triumpilini vena lis cum agris suis populis: Dein Camuni, compluresque similes, finitimis attributi municipijs. Lepontios & Salafos, Taurisca gentis idem Cato arbitrat. Ceteri fere Lepontios relictos ex comitatu Herculis, interpretatione Graeci nominis credunt, praestus intra sinus alpiū niue membris: eiusdem & Graios fuisse positos in transitu. Graiarum alpiū incolae, praestantesq; genere Euganeos, inde tracto nomine. Caput eorum Stonos. Rhetorum Vennonos, Sarunetesq; ortus Rheni amnis accollunt, Lepontiorum qui Viberi vocantur, fontem Rhodani, eodem alpiū tractu. Sunt praeterea Latio donati incolae, vt Octodurenses, & finitimi Ceutrones, Cottianae ciuitates, Caturiges, & ex Caturigibus orti Vagienni Ligures, & qui montani vocantur: Capillatorumq; plura genera ad confinium Ligustici maris. Non alienum videtur, hoc loco subijcere inscriptionem ètrophæo alpiū, quae talis est: Imperatori Caesari Diui Filii Aug. Pontifici Maximo, Imp. xiiij. tribunitiae potestatis S. P. Q. R. eius ductu auspicijsq; gentes alpinae omnes, quae à mari supero ad inferum pertinebant, sub imperium po. Rom. sunt redactae. Gentes alpinae deuictae, Triumpilini, Camuni, Vennotes, Venonetes, Hifarci, Breuni, Naunes, Focunates Vindelicorum gentes quatuor, Cofuanetes, Virucinate, Licates, Catenates, Abifontes, Rugufci, Suanetes, Collucones, Brixentes, Lepontij, Viberi, Nantuates, Seduni, Veragri, Salafi, Acitauones, Medulli, Vceni, Caturiges, Brigiani, Sontiontij, Ebroduntij, Nermaloni, Edennates, Elubiani, Veamini: Gallicae, Triulatti, Ectini, Vergunni, Egituri, Nementuri, Oratelli, Verufi, Velauni, Suetri. Non sunt adiectae Cottianae ciuitates. xij. quae non fuerunt hostiles, sed item attributae municipijs lege Pompeia. Haec est Italia dijs sacra, haec gentes eius, haec oppida populorum. Super haec Italia, quae L. Acmylio Paulo, C. Atilio Regulo consulibus, nunciato Gallico tumultu, sola sine externis vllis auxilijs, atque etiam tunc sine transpandanis, equitum. lxxx. M. peditum d. cc. M. armauit. Metallorum omnium fertilitate nullis cedit terris. Sed interdictum id vetere consulo patrum, Italiae parci iubentium.

Illyricum. Cap. 21.

Arsia gens Liburnorum iungitur, vsque ad flumē Titium. Pars eius fuere Mentores, Hymani, Encheleae, Dudini, & quos Callimachus Peucetias appellat: nūc totum vno nomine Illyricum vocatur generatim, populorum pauca effatu digna aut facilia nomina. Conuentum Scardonitanum petunt Iapides, & Liburnorum ciuitates. xiiij. è quibus Lacinienfes, Scultinos, Burnistas, Albonenses nominare nō pigeat. Ius Italicum habent eo conuentu Aluta, Flanates, à quibus sinus nominat: Lopfi, Varubarini, immunesq; Afferiates, & ex insulis Fulfinates, Curictae. Ceterum per ora oppida à Nefactio, Aluona, Flauona, Tarfatica, Senia, Iospica, Ortopula, Vegium, Argyrunum, Corninium, Enona ciuitas, Pausinus flumen, Tedanum quo finitur Iapidia. In insula eius sinus cum oppidis praeter supra significatas, Absyrtium, Arba, Tragurium, Issa, Pharos, Paros ante: Crexa, Giffa, Portunata. Rursus in continente colonia Iadera, quae à Pola, clx. M. pass. abest: inde triginta M. Colentum insula, xvij. ostium Titij fluminis.

Populorum pauca effatu digna aut facilia nomina. § Melius facilia. Insulae in eo sinu, Absyrtium, Arba. § Integra lectio. Insulae eius sinus cum oppidis, praeter supra significatas, Absyrtium, Arba.

Liburnia. Cap. 22.

Liburniae finis, & initium Dalmatiae Scardona, in amne eo xij. M. pass. à mari. Dein Tariatum antiqua regio, & castellum Troiana: promontorium Diomedis, vel vt alij, peninsula Hyllis, circui c. M. pass. Tragurium ciuium Romanorum marmore notū: Sicum, in quem locum Diuus Claudius veteranos misit. Salona colonia, ab Iadera. ccxxij. M. pass. petunt in eam iura descripti in decurias. cccxxij. Dalmatae: xxij. Decuriae: ccxxix. Ditiones: lxx. Mezaelij. Sardiates. In hoc tractu sunt, Burnum, Mandetrium, Tribulum nobilitata Po. Ro. praestans castella. Petunt & ex insulis, Iffei, Colentini, Separi, Epetini. Ab his castella, Piguntiae, Rata-neum, Narona colonia tertij conuentus, à Salona. lxxij. M. pass. apposita cognominis sui fluuiio, à mari. xx. M. pass. M. Varro. lxxxix. ciuitates eo ventitasse autor est. Nunc soli prope noscuntur Cerauni decuriae. xxiiij. Daziriz. xvij. Desicatas. ciij. Docleates xxxij. Deretini xiiij. Deremiste. xxx. Dindari. xxxij. Glindiontes. xliiij. Melcomani. xxiiij. Naresij. cij. Scirtari. lxxij. Siculore. 24. populatoresq; quondam Italiae Vardai, non amplius q. xx. decuriae. Praeter hos tenuere tractum eum Oenei, Partheni, Hemaflini, Arrhita, Armista. A Narone amne. c. M. pass. abest Epidaurum colonia. Oppidum ciuium Rom. Rhizinum, Afcirium, Butua, Olchinium, quod antea Colchinium dictum est, à Colchis cōditum: amnis Drilo, superq; eum oppidum ciuium Romanorum Scodra, à mari. xvij. M. pass. Praeterea multorum Graeciae oppidorum deficiens memoria, necnon & ciuitatum validarum. Eo nanque tractu fuere Labeates, Enderudini, Fassei, Grabei, proprietate dicti Illyrij, & Taulanti, & Pyraei. Retinet nomen in ora Nymphæum promontorium: Lissum oppidum ciuium Romanorum, ab Epidauro c. M. passuum.

Petunt in ea iura iuribus descriptis in decurias. § Legendum. GLO. Petunt in eam iura descripti in decurias. § Stei, Colentini, Iffei, non Stei.

Macedonia. Cap. 23.

Lisso Macedonia prouincia, gentes Parthini, & à tergo eorum Daffaretæ. Montes Candauae à Dyrrhachio. lxxix. M. pass. In ora vero ciuium Ro. Epidamnium colonia, propter inauspicatum nomen à Romanis Dyrrhachium appellata, flumen Aous, à quibusdam Aeas nominatum: Apollonia, quondam Corinthiorum colonia. vij. M. pass. à mari recedens. Cuius in finibus celebre Nymphæum accollunt barbari, Amantes & Bulliones. At in ora oppidum Oricum à Colchis conditum. Inde initium Epiri, montes Acrocerania, quibus hunc Europae determinauimus finem. Oricum à Salentino Italiae promontorio distat. lxxxv. M. pass. A tergo Carnorum & Iapidum, qua se offert magnus Ister.

Norici. Cap. 24.

Rhetis iunguntur Norici. Oppida eorum Virunum, Celeia, Teurnia, Aguntum, Viana, Aemonia, Claudia, Flauium, Soluense. Noricis iunguntur lacus Peiso, deserta Boiorum: iam tamen colonia diui Claudij Sabaria, & oppido Scarabantia Iulia habitantur.

Iam tamen colonia D. Claudij Sabaria, & oppida Carabaria, Iulia. § Restituimus, iam tamen colonia D. Claudij Sabaria & oppido Iulia Scarabantia habitantur.

Pannonia,

Pannonia, Dalmatia. Cap. 25.

Inde glandifera Pannoniae: qua mitescentia Alpiū iuga, per medium Illyricum à septentrione ad meridiem versa, molli in dextra ac laeva deuexitate consistunt. Quae pars ad mare Adriaticum spectat, appellatur Dalmatia, & Illyricum supra dictum. Ad septentriones Pannonia vergit, finitur inde Danubio. In ea coloniae, Aemona, Siscia. Amnes clari, & nauigabiles in Danubium defluunt, Draus è Noricis violentior, Saus ex alpiibus Carnicis placidior. cxv. M. pass. interuallo. Draus per Serretes, Serrapillos, Iafos, Sandrizetes: Saus per Colapianos, Breucosque: Populorum haec capita: praeterea Ariuates, Axali, Amantes, Belgites, Catari, Corneates, Arauisci, Hercuniates, Latouici, Oseriates, Vaticiani. Mons Claudius, cuius in fronte Scordisci, in tergo Taurisci. Insula in Sao Metubarris, amnicarum maxima. Praeterea amnes memorandi, Calapis in Saum influens iuxta Sisciam, gemino alueo insulam ibi efficiens, quae Segeftica appellatur. Alter amnis Bacuntius in Saum Sirmio oppido influit: vbi ciuitas Sirmiensium & Amantinorum. Inde. xlv. M. pass. Taurunum, vbi Danubio miscetur Saus. Supra influunt Valdamus, Vrpanus, & ipsi non ignobiles.

Moesia. Cap. 26.

Pannoniae iungitur prouincia, quae Moesia appellatur, ad Pontum vsque cum Danubio decurrens. Incipit à confluence supradicto. In ea Dardani, Celegeri, Triballi, Trimachi, Maesi, Thraces, Pontoque Contermini Scythae. Flumina clara Dardanus, Margis, Pinguis, Timachus ex Rhodope, Oescus ex Haemo, Vtus, Escamus, Ieterus. Illyrici latitudo qua maxima est. cccxxv. M. pass. colligit. Longitudo à flumine Arfia ad flumen Drinium. d. ccc. M. à Drinio ad promontorium Acroceranium. clxxij. M. Agrippa prodidit vniuersum hunc sinum Italiae & Illyrici ambitu, xij. M. In eo duo maria quo distinximus sine, inferum siue Ionium in prima parte, interius Adriaticum, quod superum vocant. Insulae in Ausonio mari, praeter iam dictas, memoratu dignae, nullae, in Ionio paucae: Calabro littore ante Brundisium, quarum obiectu portus efficitur: contra Apulum litus Diomedea, conspicua monumento Diomedis: & altera eodem nomine, à quibusdam Teuthria appellata, Illyrici ora mille amplius insulis frequentatur, natura * vadofa maris, aestuariisque tenui alueo intercurfantibus. Clarae ante ostia Timai calidorum fontium cum aestu maris crescentium: iuxta Iffrorum agrum, Cissa, Pullariae, & Absyrtides Graijs dictae, à fratre Medae ibi interfecto nomine Absyto. Iuxta eas Electridas vocauerunt, in quibus proueniret succinum, quod illi electrum appellant, vanitatis Graecae certissimum documentum: adeo vt quas earum designent, haud vnquam constiterit. Contra Iader est Lissa: quaeque appellata: contra Liburnos Cretae aliquot: nec pauciores Liburnicae, Celadusae. Contra Surium, bubus & capris laudata Brattia: Iffa ciuium Romanorum reliqua, & cum oppido Pharia. Ab his Corcyra, Melæna cognominata cum Gnidiorum oppido distat. xxij. milia passuum: inter quam & Illyricum Melita (vnde catulos Melitæos appellari Callimachus autor est) xij. milia passuum, ab ea iij. Elaphites, In Ionio autem mari ab Orico M. M. passuum Sazonis piratica statione nota.

GLO. Electridas vocauerunt, in quibus prouenit & succinum. § Scribo, proueniret succinum. Adeo vt ijs quas earum designent, haud vnquam constiterit. § Particula ijs redundat, quemadmodum sequenti versu hęc dictio, Trucones, si credimus vetustis, iuxta atque emendatis codicibus.

C A I I P L I N I I
S E C V N D I
N A T V R A L I S H I S T O R I A E
L I B E R Q V A R T V S.

Vnde primum omnis Graeciae fabulositas,
& literarum claritas effulsit.

ERTIVS Europae sinus Acroceranijs incipit montibus, finitur Helleponto: amplectitur praeter minores sinus xix. xxv. M. pass. In eo Epirus, Acarnania, Aetolia, Phocis, Locris, Achaia, Messenia, Laconia, Argolis, Megaris, Aetia, Bœotia. Iterumq; ab alio mari eadem Phocis, & Locris, Doris, Phthiotis, Thessalia, Magnesia, Macedonia, Thracia. Omnis Graeciae fabulositas licet & literarum claritas, ex hoc primum sinu effulsit. Quapropter in eo paululum commorabimur. Epirus in vniuersum appellata, Acroceranijs incipit montibus. In ea primi Chaones, à quibus Chaonia: dein Thesproti, Antigonenses: Locus Aornos, & pellicera auibus exhalatio: Ceftrini, Perthæbi: quorum mons Pindus, Cefsiopæi, Dryopes, Sellæ, Helopes, Molofsi, apud quos Dodonæi Iouis templū, oraculo illustre: Tomarus mons, centum fontibus circa radices, Theopompo celebratus.

Epirus. Cap. 1.

Epirus ipsa ad Magnesium Macedoniamq; tendens à tergo suo Daffaretas supradictos liberam gentem mox feram Dardanos habet. Dardanis laevo Triballi praetenduntur latere & Maesicae gentes, à fronte iunguntur Maedi ac Denselate, quibus Thraces, ad pontum vsque pertinentes. Ita succincta Rhodopes, mox & Hemi vallatur excelitas. In Epiri ora castellum in Acroceranijs Chimæra, sub eo aquae regiae fons. Oppida Maendria, Ceftria, flumen Thesprotiae Thyamis, colonia Buthrotum, maximeque nobilitatus Ambracius sinus, * faucibus spatiosum æquor accipiens longitudinis xxxix. M. pass. latitudinis. xv. M. In eum defertur amnis Acheron, è lacu Thesprotiae Acherusia profluens. xxxvj. M. pass. inde, & mille pedum ponte mirabilis omnia sua mirantibus. In sinu oppidum Ambracia. Molossorum flumina, Aphas, & Arachus. Ciuitas Anaetoria, lacus Pandosia. Acarnaniae, quae antea Curetis vocabatur, oppida Heraclia, Echinus, & in ore ipso colonia Augusti Actium, cum templo Apollinis nobili, ac ciuitate libera Nicopolitana. Egressos sinu Ambracio in Ionium, excipit Leucadium litus, promontorium Leucates. Dein sinus ac Leucadia ipsa peninsula, quondam Neritis appellata, opere accolarum abscessa à continenti, ac reddita ventorum flatu congeriem harenæ accumulantium, qui locus vocatur Dioryctos, stadiorum longitudine trium. Oppidum in ea Leucas, quondam Neritum dictum. Deinde Acarnanum vrbes, Halyzea, Stratos, Argos Amphiloichicum cognominatum. Amnis Achelous è Pindo fluens, atq; Acarnaniam ab Aetolia dirimens, & Artemitam insulam assiduo tergere inuectū continenti annexens.

Aetolia.

Ætolia. Cap. 2.

Aetolorum populi Athamanes, Tympei, Ephyri, Aenienes, Perhæbi, Dolopes, Maraces. Atraces, à quibus Atrax amnis Ionio mari infunditur. Aetoliæ oppidum Calydon est septem milium quingentorum passuum à mari, iuxta Eueni amnem. Dein Macynia, Molycria: cuius à tergo Chalcis, & mons est Taphiastus. At in ora promontorium Antirium, ubi ostium Corinthiaci sinus, minus mille passuum latitudine influentis, Aetolosq; dirimentis à Peloponneso. Promontorium, quod contra procedit, appellat Rhion: sed in Corinthiaco sinu oppida Aetoliæ Naupactum, Pylene: & in mediterraneo Pleuron, Halyarna. Montes clari, in Dodone Tomarus, in Ambracia Crania, in Acarnania Aracynthus, in Aetolia Acanthon, Panætolium, Macinium.

Locri. Cap. 3.

Proximi Aetolis Locri, qui cognominantur Ozole, immunes. Oppidum Oeanthe, Portus Apollinis Phæstij, sinus Crissæus. Intus oppida Argyna, Eupalia, Phæstum, Calamifus. Ultra Cirrheji Phocidis campi, oppidum Cirra, portus Chalæon, à quo vij. M. passuum introitus liberum oppidum Delphi, sub monte Parnaso, clarissimi in terris oraculi Apollinis. Fons Castalius, amnis Cephisus præstans Delphos, ortus in Lileæa quondam urbe. Præterea oppidum Crisa, & cum Bulensibus, Anticyra, Naulochum, Pyrrha, Amphissa immunis. Trichone, Tritea, Ambrysus, Drymea regio, Daulis appellata. Dein in intimo sinu angulus Bœoticiæ alluitur cum oppidis, Gymnis, Thebis, quæ Corficæ cognominatæ sunt iuxta Heliconem. Tertium ab hoc mari Bœoticiæ oppidum Pagæ, vnde Peloponnesi profilit ceruix.

Peloponnesus. Cap. 4.

Peloponnesus, Apia ante appellata & Pelasgia, peninsula haud vili terræ nobilitate postferenda, inter duo maria, Aegæi & Ionium, platani folio similis, propter angulosos recessus, circuiu d. lxxij. M. passuum colligit autore Iliodoro. Eadem per sinus pene tantumdem adjicit. Angustia, vnde procedit, Isthmum appellatur. In eo loco irrumpentia è diuerso quæ dicta sunt maria, à septentrione & exortu eius omnem ibi latitudinem vorat, donec contrario incurfu æquorum tantorum, in quinque M. pass. interuallo, ex eis vtrinque lateribus, angusta ceruice Peloponnesum cõtingat Hellas. Corinthiacus hinc, illinc Saronicus appellat sinus: Lecheæ hinc, Cenchreæ illinc, angustiarum termini, Ingo & ancipiti nauium ambitu, quas magnitudo plaustris transfuchi prohibet. Quam ob causam perfodere nauigabili alueo * angustias. tenta uere, Demetrius rex, dictator Cæsar, C. princeps, Domitius Nero, inausito (vt omnium patuit exitu) incepto. Medio hoc interuallo, quod Isthmum appellauimus, * applicata colli habitatur colonia Corinthus, antea Ephyra dicta, sexagenis ab vtraque litore stadijs, è summa sua arce quæ vocatur Acrocorinthus, in qua fons Pyrene, diuersa duo maria prospectans. lxxxvij. M. pass. ad Corinthiacum sinum traiectus est Patras à Leucade. Patræ colonia in longissimo promontorio Peloponnesi condita ex aduerso Aetoliæ, & fluminis Eueni, minus M. pass. (vt dictum est) interuallo, in ipsis faucibus, sinum Corinthiacum. lxxxv. M. pass. in longitudinem vsque ad Isthmum transmittunt.

Achaia. Cap. 5.

Achaia nomen provinciae, ab Isthmo incipit: ante Aegialos vocabatur, propter vrbes in litore per ordinem dispositas. Primæ ibi quas diximus, Lecheæ Corinthiorum portus. Mox Oluros, Pellengorum castellum. Oppida Helice, Bura, in qua refugere

* angustias eas tent. * pupl. cara

haustis prioribus, Sicyon, Aegira, Aegion, Erineos: Intus Cleone, Hysia. Panormus portus, demonstratumque iam Rhium, à quo promontorio quinque M. pass. abfunt Patræ, quas supra memorauimus. Locus Phera in Achaia ix. montium Scioessa notissimus, fons Cymothoe. Ultra Patras oppidum Olenum, colonia Dy-me, loca Buprasium, Hyrmine, promontorium Araxum. Cylene sinus, promontorium Chelonates, vnde Cylenen duo M. pass. castellum Phlius. Quæ regio ab Homero Arethya dicta, postea Afophis. Inde Eliorum ager, qui antea Epei vocabantur. Ipsa Elis in mediterraneo, & à Pylo xij. milia passuum. Intus delubrum Olympij Iouis, ludorum claritate fastos Græciæ complexum. Pylaorum quondam oppidum, præfluente Alpheo amne. At in ora promontorii Ichthys: amnis Alpheus nauigabilis prope sex oppida, Aulon, Lepreon, promontorium Platanistus: omnia hæc ad occasum versa. Ad meridiem autem Cyparissus sinus cum vrbe Cyparissa. lxxij. milia passuum circuiu Oppida Pylos, Methone: locus Helos, promontorium Acritas, sinus Afinaeus, ab oppido Afine, Coronæus à Corone. finiuntur Tænarum promontorio. Ibi regio Messenia duodeuiginti montium. Amnis Pamifus. Intus autem ipsa Messene, Ithome, Oechalia, Arene, Pteleon, Thyron, Dorion, Zancle, varijs clara temporibus. Huius sinus circuius. lxxx. milia passuum traiectus vero. xxx. M. Dehinc à Tenaro ager Laconicus, liberæ gentis: & sinus circuius: ccvj. M. traiectu. xxxix. M. Oppida Tænarum, Amyclæ, Phera, Leuctra, & intus Sparta, Theranne, atque ubi fuere Cardamyle, Pitane, Anthane: Locus Thyrea, Gerania. Mons Taygetus, amnis Eurotas, sinus Aegilodes, oppidum Plamathus. Sinus Gytheates ab oppido: ex quo ad Cretam insulam certissimus cursus. Omnia autem Maleo promontorio includuntur. Qui sequitur sinus ad Scyleum, Argolicus appellatur, traiectu quinquaginta milia passuum idem ambitu. clxxij. M. Oppida Boea, Epidaurus, Limeræ cognominæ, Zarax, Cyphanta portus. Amnes, Inachus, Erasinus, inter quos Argos hippium cognominatum, supra lacum Lermen, à mari M. M. pass. nouemque additis milibus, Mycenæ: & ubi fuisse Tyrintha tradunt: & locus Mantinea. Montes, Artemius, Apelantus, Alerion, Papparus, alijsque vndecim numero. Fontes Niobe, Amynone, Plammate. A Scyleo ad Isthmum. clxxvij. milia passuum. Oppida Hermione, Trezen, Coryphasium: appellatumque alias Inachium, alias Dipsum Argos. Portus Cænites, sinus Saronicus olim querno nemore redimitus, vnde nomen, ita Græcia antiqua appellante quercum. In eo Epidaurum oppidum, Aesculapij delubro celebre, Spiraum promontorium, portus Anthedon, & Bucephalus: & quas supra dixeramus, Cenchreæ, Isthmi pars altera cum delubro Neptuni quinquennialibus inclytis ludis. Tot sinus Peloponnesum oram lancinant, tot maria allatrant. Siquidem à septentrione Ionium irrumpit, ab occidente Siculo pulsatur, à meridie Cretico vrgetur, ab oriente brumali Aegæo, ab oriente solstitiali Myrtoo: quod à Megarico incipiens sinu, totam Atticam alluit.

Intus autem ipsa Messene, Ithome, Oechalia, Arene, Pteleon, Thyron, Dorion, Thamyra: vatis clara temporibus. Lege, Dorion, Zancle, varijs clara temporibus. Sensus est, hæc oppida non simul claruisse, sed diuersis temporibus aliud post aliud effloruisse, pleraque heroicis temporibus nobilia fuere, inter quæ post Zancle emiuit, ceteraq; obscurauit. & ad vltimum Zanclem Messene, aliquanto post Peloponnesiacum bellum opera Thebanorum condita. Locus Thyra, Gerania. Thyra est in vetustis exemplaribus: & sic Herodotus quoque nominat. Apelantus, Antes. Pro his duobus nominibus vnum reposuimus, Apelantus, ex fide eorundem codicum. Sic enim Apelantus dicitur Apelantus latina terminatione, sicut elephas elephantus.

De Arcadia.

De Arcadia. Cap. 6.

Mediterranea eius Arcadia maxime tenet, vndiq; à mari remota: initio Drymodis, mox Pelasgis appellata. Oppida eius, Prophis, Matinea, Stympthalum, Tegea, Antigonea, Orchoemenum, Pheneum, Palantium vnde palatium Romæ: Megalepolis, Catina, Bocalium, Carnon, Parrastra, Thelphusa, Melanæa, Heraea, Pyle, Pellana, Agre, Epium, Cynetha, Lepreon Arcadiae, Parthenium, Alca, Methydrium, Enispe, Macistum, Lampe, Clitorem, Cleone, inter quæ duo oppida regio Nemæa, Bembinadia vocata. Montes in Arcadia, Pholoe cum oppido, item Cyllene, Lycæus, in quo Licæi Iouis delubrum: Manalus, Artemisus, Parthenius, Lampeus, Nonacris: præterque ignobiles octo. Amnes, Ladon è paludibus Phenei, Erymantus è monte eiusdem nominis in Alpheum defluentes. Reliquæ ciuitates in Achaia dicendæ, Aliphiræ, Abeatæ, Pyrgenes, Perethes, Paragenitæ, Tortuni, Typania, Triasi, Tritentes. Vniuersæ Achaia libertatem Domitius Nero dedit. Peloponnesus, in latitudine à promontorio Maleæ, ad oppidum Lechaum Corinthiaci sinus. clx. milia passuum patet. At in transfuerum ab Elide Epidaurum. ccxv. M. Ab Olympia Argos per Arcadiam. lxxij. M. Ab eodem loco ad Philium dicta mensura est. Vniuersa autem, velut pensante æquorum incurfus natura, in montes. vj. atque. lxx. attollitur.

Græcia & Attica. Cap. 7.

AB Isthmi angustijs Hellas incipit, nostris Græcia appellata. In ea prima Attica, antiquitus Acte vocata. Attingit Isthmum parte sui: quæ appellatur Megaris, à colonia Megara, è regione Pagarum. Duo hæc oppida excurrente Peloponneso sita sunt vtraque ex parte, velut in humeris Helladæ. Pagæ & amplius Aegolthenenses contributi Megaribus, in ora autem hac portus Schcenus. Oppida Sidus, Cremyon. Scyronia faxa. 6. M. longitudine, Geranea, Megara, Eleusin. Fuere & Oenoe & Probalinthos quæ nunc non sunt. Ab Isthmo quinquaginta duo milia passuum Piræus & Phalera portus, quinque milia passuum muro recedentibus Athenis iuncti. Libera hæc ciuitas, nec indiga vltius Athenis amplius, tanta claritas superfluit. In Attica fontes, Cephalia, Larine, Calliroe, Enneacrunos Montes, Brilefius, Aegialus, Icarus, Hymettus, Lycabetus, amnis Ilissos. A Pyrao quadraginta duo milia passuum. Sunium promontorium, Doriscum promontorium. Potamos, Brauron, quondam oppida. Rhamnus pagus. Maratho, campus Thriacius, oppidum Melita, & Oropus, in confinio Bœoticiæ. Cuius Anthedon, Onchestos, Thespiæ liberum oppidum, Lebadea: nec cedentes Athenis claritate, quæ cognominantur Bœoticiæ Thebæ, duorum numinum Liberi atque Herculis (vt volunt) patria. Et Musis natale in nemore Heliconis assignant. Datur & his Thebis saltus Citheron, amnis Ifmenus. Præterea fontes in Bœotia, Oedipodia, Plammate, Dirce, Epigraea, Arethusa, Hippocrene, Aganippe, Gargaphie. Montes extra prædictos, Mycalefus, Adilifus, Aconitius. Reliqua oppida, inter Megaram & Thebas Eleuthera, Halattus, Platea, Phera, Aspledon, Hyla, Thibæ, Erythrae, Glifias, Copæ: iuxta Cephisum amnem Lamia & Anichia: Medeon, Phligone, Grepis, Coronæa, Cheronia. In ora autem infra Thebas, Ocale, Eleo, Scolos, Schenos, Peteon, Hyria, Mycaleffus, Hyreseon, Pteleon, Olyros, Tanagra liber populus, & in ipsis faucibus euripi, quem facit obiectu insula Eubœa. Aulis capaci nobilis portu. Bœotos Hyantias antiquitus dixeret. Locri deinde, Epicnemidij cognominantur, olim Leleges appellati, per quos amnis Cephisus defertur in mare. Oppida, Opus, vnde opuntinus sinus, Cynos

Phocidis in litore vnum Daphnus. Introitus in Locris Elatae, & in ripa Cephis (vt diximus) Lileæ, Delphosq; versus Cnemis, & Hyampolis. Rursus Locrorum ora, in qua Larymna, Thronium, iuxta quod Boagrius amnis defertur in Mare. Oppida Narycio, Alope, Scarphia. Postea Maliacus sinus ab incolis dictus: in quo oppida, Halcyone, Eonia, Phalara. Doris deinde, in qua Sperchios, Erineon, Boion, Pindus, Cytinum. Doridis à tergo mons est Oeta. Sequitur mutatis sæpe nominibus Aemonia. Eadem Pelasgicæ Argos, Hellas eadē Thesalia & Dryopis, semper à regibus cognominata. Ibi genitus rex nomine Græcus, à quo Græcia: ibi Hellen, à quo Hellenes. Hos eisdem Homerus tribus nominibus appellauit, Myrmidonas, & Hellenes, & Achæos. Ex his Phthioræ nominatur Dorida accolentes. Eorum oppida, Echinus in faucibus Sperchij fluminis, Thermopylarum angustia: quo argumento. 4. M. pass. inde Heraclæa, Trachin dicta est. mons ibi Callidromus, Oppida celebria, Hellas, Halos, Lamia, Phthia, Arne.

Oppida, Sidus, Cremon. 3. Sidus incuria scribarum omnium fuerat.

Thessalia. Cap. 8.

IN Thessalia autem Orchoemenus, Minyus antea dictus: & oppidum Almon, ab alijs Elmon, Atrax, Pellinna, fons Hyperia. Oppida, Phera, quarum à tergo Pierus ad Macedoniam protenditur, Larissa, Gomphi, Theba, Thessalia, nemus Pteleon, sinus Pagaficus. Oppidum Pagafa, idem postea Demetrias dictum, Tricca, Pharsalici campi cum ciuitate libera, Cranon, Hetia. Montes Phthiotidis, Nymphæus, quondam topiario nature opere spectabilis: Buzygus, Donacæa, Bermius, Daphissa, Chimerion, Athamas, Stephane. In Thessalia sunt. iij. atque. xxx. quorum nobilissimi Cerceti, Olympus, Pierus, Ossa: cuius ex aduerso Pindus & Othrys, Lapitharum sedes. hi ad occasum vergentes: ad ortus, Pelios: omnes theatri modo inflexi cuneatis ante eos. 75. vrbibus. Flumina Thessaliæ, Apidanus, Phœnix, Enipeus, Onochonus, Pamifus, Fons Messis. Lacus Bœbeis. Et ante cunctos claritate Peneus: ortu iuxta Gonphos: interq; Ollam & Olympum nemorosa conuale destitens. d. stadijs, dimidio eius spatio nauigabilis. In eo cursu Tempe vocatur. v. M. pass. longitudine, & ferme sequijugerū latitudine, vltra visum hominis attollentibus se dextera læuaque leniter conuexis iugis. * Intus sua luce viridante allabitur Peneus, viridis calculo, amænus verò luco viti dante

Magnesia. Cap. 9.

THessaliæ annexa Magnesia est, cuius fons Libethra, Oppida, Iolcus, Hormenium, Pyrrha, Methone, Olizon, Promontorium Sepias, Oppida, Castana, Spalathra. Promontorium Acontium. Oppida, Melibœa, Rhizus, Erymne, ostium Penei, oppida Homolium, Orthe, Thespiæ, Phalanna, Thaumaciæ, Gyrrhon, Cranon, Acarne, Dotion, Melitea, Philace, Potnia, Epiri, Acaia, Attica, Thessaliæ in porrectum longitudo. cccclxxx. milia passuum traditur, latitudo. ccl. xxxvij. milia.

Macedonia. Cap. 10.

Macedonia postea. cl. populorum, duobus inclytis regibus quodamq; terrarum imperio, Aemathia antea dicta. Hæc ad Epiroticas gentes in solis occasum recedens post terga Magnesiæ atque Thessaliæ, infestatur à Dardanis. Partem eius septentrionalem Pæonia. C. P. L. I. N. I. C. nia.

nia ac Pelagonia protegunt à Triballis. Oppida, Aegge, in quo mos sepelire reges: Beræa: & in regione quæ Pieria appellatur à nemore, Aeginium. In ora Heraclea, flumen Apilas: oppida, Phina, Oloros. Amnis Haliacmon. Intus Halorite, Valle, Philacei, Cyrrethe Tyriffei. Pel-la colonia. Oppidū Stobi ciuium Ro. Mox Antigoniam, Europus ad Axium amnē, eodemq; nomine per quod Rhœdias fluit. Heordeę Scydra, Mieza Gordinię. Mox in ora Ichnæ, fluius Axius ad hunc finē Dardani, Tre-res, Pieres, Macedoniam accollūt, Ab hoc amne Pæoniæ gētes, Parorei, Heordēses, Almopij, Pelagones, Mygdones. Mōtes, Rhodope, Scopius, Orbelus. Dein præiacēte gremio terrarū, Arethufij, Antiochiēses, Idomenēses, Dobericēses, Triēses, Allantēses, Audariēses, Moryllij, Garefci, Lynceſtæ, Othrioi, & liberi Amātini atque Orefte, coloniæ Bullidenſis & Dienſis: Xylopolite, Scotuffei liberi, Heraclea Sintica, Timphei, Coronei. In ora finus Macedonici oppidū Chalaſtra, & intus Phileros, Lote: medioque flexu littoris Theſſalonica, liberæ conditionis. Ad hanc à Dyrrachio. 114. milia paſſuum Therme. In Thermaico ſinu oppida, Dicea, Pydna, Der-ra, Scione, Promontorium Canaſtræum. Oppida, Palle-ne, Phlegra. Qua in regione mōtes, Hypſizorus, Epitus, Alchione, Leuomne. Oppida, Niſſos, Brygion, Eleon, Mendæ, & in Pallēnſi iſthmo quondam Potidæa, nūc Caſſandra colonia: Anthemus, Holophyxos ſinus, Mec-ciberna. Oppida Pharyſcella, Ampelos, Torone, Soggo-ftedes: fretum quo montem Athon Xerxes rex Perſarū continenti abſcidit, in longitudine paſſuum milia 500. Mōs ipſe à Planicie excurrit in mare. 75. milia paſſuum. Ambitus radicis. 150. milia colligit. Oppidum in cacumi-ne fuit Acrothron. Nunc ſunt Vranopolis, Palæotrium, Thyſius, Cleone, Apollonia, cuius incolæ Macrobij co-gnominātur. Oppidum Caſſera, faucesq; alteræ Iſthmi, Acanthus, Iſtria, Graſtonia, Heraclea. Regio Mygdonie ſubiaccens. In qua recedētes à mari Apollonia, Arethufa. In ora rurfus Poſidium, & ſinus cum oppido Cermoro, Amphipolis. Libera gens Biſaltæ. Dein Macedoniæ ter-minus amnis Strymon, ortus in Hemo. Memorandum; in ſeptem lacus eum fundi, priuſquam dirigat curſum. Hæc eſt Macedonia, terrarum imperio potita quōdam: Hæc Aſiam, Armeniam, Iberiam, Albaniam, Cappado-ciam, Syriam, Aegyptum, Taurū, Caucaſum tranſgreſſa: hæc in Bactris, Medis, Perſis dominata, toto oriente poſſeſſo: hæc etiam Indię victrix, per veſtigia Liberi pa-tris atque Herculis vagata: hæc eadem eſt Macedonia, cuius vno die Paulus Aemilius imperator noſter. 72. vr-bes direptas vindidit. Tantam differentiam fortis præſ-titere duo homines.

Thracia. Cap. II.

Thracia ſequitur, inter validiſſimas Europæ gentes, in ſtrategias L. diuiſa. Populorum eius quos nomi-nare non pigeat, amnem Strymonem accollūt dex-tero latere Denſeletæ, & Mædi, Biſaltas vſque ſupra di-ctos: læuo, Digeri, Beſſorumq; multa nomina, ad Neſtū amnem Pangæi montis ima ambientem, inter Elethos, Diobefos, Carbileſos, inde Bryſas, Sapæos. Odomantes Odryſarum gens inſundit Hebrum accolentibus Car-biletis, Pyrogeris, Drugeris, Cænicis, Hypſaltis, Benis, Corpillis, Botieis, Edonis. Eodem ſunt in tractu Selletę, Priantę, Doloncę, Thini, Celetæ, maiores Hæmo, mi-nores Rhodopæ ſubditi. Inter quos Hebrus amnis. Op-pidum ſub Rhodope Poneropolis antea, mox à cōditore Philippopolis, nūc à ſitu Trimontium dicta. Hemi-excelſitas. 6. milia paſſuum ſubitur. Auerſa eius & in Iſtrū deuexa Mæſi, Getæ, Aoti, Gaugde Clarieque, & ſub ijs Arrhæi Sarmatæ, quos Areatas vocāt, Scythæque, & cir-ca Ponti littora Morifeni, Sithonijq; Orphei vatis geni-tores obtinent. Ita ſinit Iſter à ſeptentrione. Ab ortu P6-

tus ac Propontis. A meridie Aegeum mare, cuius in ora à Strymone, Apollonia, Aefima, Neapolis, Paſſos. Intus Philippi colonia, abſunt à Dyrrachio. 325. milia paſſuum Scotula, Topiris, Neſti amnis oſtium. Mons Pangæus, Heraclea, Olynthos, Abdera libera ciuitas, Itagui Biſto-num & gens. Oppidum fuit Tinda, Diomedis equorum ſtabulis dirum. Nunc ſunt Dicea, Iſmarō, locus Parthe-nion, Phaleſina, Maronea prius Ortageura dicta. Mons, Serrium & Zone, tum locus Dorifcus. 120. milia homi-num capax. Ita Xerxes ibi dinumerauit exercitum. Os Hebrī. Portus Stentoris. Oppidum Aenos liberum cum Polydori tumulo, Ciconum quondam regio. A Dorifco incurraur ora ad Macron tichos. 122. milia paſſuum. Cir-ca quem locū fluius Melas, à quo ſinus appellatur. Op-pida, Cypſela, Biſanthe, Macrō tichos dictū, qua à Pro-pontide ad Melanem ſinum inter duo maria porreētis muris procurrentem excludit Cherroneſum. Nanque Thracia altero latere à Pontico littore incipiēs, vbi Iſter amnis immergeitur, vel pulcherrimas in ea parte vrbes ha-bet Iſtropolin Mileſiorum, Tomos Calatinęque, quæ an-tea Aceruetis vocabatur. Heraciam habuit, & Bizoncim terræ hiatu raptam, nunc habet Dionyſopolin, Crunos antea dictam. Alluit Zyras amnis: Totum eum tractum Scythæ Aroteres cognominati tenuere. Eorum oppida Aphrodiſtas, Libiſtos, Zigere, Borcobe, Eumenia, Par-thenopolis, Gerania, vbi Pygmæorum gens fuiſſe pro-ditur, quos Catizos Barbari vocant, creduntq; à grubus fugatos. In ora à Dionyſopoli eſt Odeſus Mileſiorum. Flumen, Pamifus. Oppidum, Terta, Naulochus. Mons Hemus vaſto iugo procumbens in Pontum, oppidum habuit in vertice Ariſtaum: Nunc in ora Meſembriam, Anchialum, vbi Meſembria fuerat. Aſticæ regio habuit oppidū Anthium, Nunc eſt Apollonia, Flumiſa Panifſa, Rira, Tearus, Oroſines. Oppida, Thynnias, Almedeſos, Deuelton cum ſtagno quod nunc Deultum vocāt. Ve-teranorum Phinopolis, iuxta quam Boſphorus, Ab Iſtri oſtio ad os ponti paſſuum. 555. milia alij fecere. Agrippa adiecit quadraginta. Inde ad murum ſupradictum. 150. ab eo Cherrōſeus. 126. M. Sed à Boſphoro ſinus Calthe-nes. Portus ſenium, & alter qui mulierū cognominatur. Promontorium, Chryſoceras, in quo oppidum Byzan-tium liberæ conditionis, antea Lygos dictum. A beſt à Dyrrhachio. 711. milia paſſuum. Tatūm patet longitu-do terrarum inter Adriaticum mare & Propontide. Amnes, Bathynias, Pydaras, ſue Atyras. Oppida, Selim-bria, Perinthus, latitudine ducentorum paſſuum continen-ti adnexa. Intus Byzia arx regum Thraciæ, à Tereſi neſa-ſto crimine inuiſa hirundinibus: regio Cænica, colonia Flaujopolis, vbi antea Zela oppidum vocabatur. Et à By-zia quinquaginta milia paſſuum. Aproſ colonia, quæ à Phi-lippis abeſt. 188. milia paſſuum. At in ora amnis Erginus oppidum fuit Gonos, deſeritur & Lyſimachia iam in Cherroneſo. Alius nanq; ibi Iſthmos anguſtia ſimili eſt, eodem nomine & pari latitudine: Illuſtrant duæ vrbes vtrinque littora, quæ haud diſſimili modo tenuere, Pa-ctiæ à Propontide, Cardia à Melane ſinu, hæc ex facie loci nomine accepto, vtræque compræhēſe poſtea Ly-ſimachia. 5. milia paſſuum à longis muris. Cherroneſos à Propontide habuit Tyriffaſin, Crithorē, Ciſſam flumini Aegos apoſitam: nunc habet à colonia Apro. 32. milia paſſuum. Reſiſton, ex aduerſo coloniæ Parianæ. Et Hel-leſpontus ſeptem (vt diximus) ſtadijs Europam ab Aſia diuidens, quatuor illic inter ſe contrarias vrbes habet. In Europa Callipolin & Selton. In Aſia Lampſacum & Abydon. Dein promontorium Cherroneſi Maſuſia aduerſum Sigeo, cuius in fronte obliqua Cynnoſema, ita appellatur Hecubæ tumulus, ſtatio Achæorum. Tur-ris & delubrum Proteſilai. Et in extrema Cherrone-ſi fronte, quæ vocatur Aeolium oppidum Elaëus. De-in petenti Melanem ſinum portus. Cælos, & Panhor-

m us

mus & ſupradicta Cardia. Tertius Europæ ſinus ad hūc modū clauditur. Montes extra prædictos Thracię Edo-nus, Gigemoros, Meritus. Melanphyllō. Flumina in He-brum cadentia Bargus, Suemus. Macedoniæ, Thraciæ, Helleſpōti longitudo ſupradicta. Quidam. 720. milia fa-ciunt. Latitudo trecenta octuagintatria milia eſt. Aegeo mari nomen dedit ſcopulus inter Tenedum & Chium verius q̄ in ſula, Aex nomine, à ſpecie capræ, quæ ita Grę-cis appellatur, repente in medio mari exiliens. Cernunt eum à dextra parte Andrum nauigantes ab Achaia, di-rum ac peſtiferum. Aegei pars Myrtoo datur: appellatur ab inſula parua, quæ cernitur Macedoniam à Gereſto petentibus, haud procul Eubcæ Caryſto. Romani om-nia hæc maria duobus nominibus appellant, Macedoni-um quodcumque Macedoniam aut Thraciam attingit, Græciēſe quæ Græciam alluit. Nam Græci & Ionium diuidunt in Siculum ac Creticum ab inſulis. Item Icarū quod eſt inter Samum & Myconum. Cætera nomina ſinus dedere quos diximus. Et maria quidem gentesque in tertio Europæ ſinu ad hunc modum ſe habent.

Inſula inter eas terras, inter quas Creta, Eu-bæa, Cyclades, Sporades, Helleſponti, Ponti, Maotidis, Daciæ, Sarmatiae, Scythiæ. Cap. 12.

Inſula autem ex aduerſo Theſprotiæ Corcyra, à Bu-troto. 12. milia paſſuum eadem ab Acrocerauijs. I. M. cum vrbe eiufdem nominis Corcyra liberæ ciuitatis, & oppido Caſſiope, temploq; Caſij Iouis, paſſ. 97. milia in longitudinem patēs: Homero dicta Scheria & Phe-gia, Callimacho etiam Drepan. Circa eam aliquot, ſed ad Italiam vergēs Thoronos, ad Leueciam Paxæ duæ, quinque milia diſcræte à Corcyra: nec procul ab ijs ante Corcyram Ericuſa, Marate, Elaphuſa, Malthace; Tra-chie, Pytionia, Ptychia, Tarachie. Et à Phalacro Borcy-ræ promontorio ſcopulus, in quem mutatum Vlixis na-ue à ſimili ſpecie fabula eſt. Ante Leucadiam Sybota. Inter Leucadiam autem & Achaïam permulte: quarum Teleboides, eadem quæ Taphiæ, ab incolis ante Leu-cadiam appellantur, Taphias, Oxia, Prinoeſſa: & ante Actoliā Echinades, Aegialia, Cotonis, Thyatira, Geo-ris, Dionyſia, Cyrnus, Chalcis, Pinara, Myſtus. Ante eas in alto Cephalenia, Zacynthus, vtræque liberæ, Ithaca, Dulichium, Same, Crocylea, Paxos. Cephalenia quon-dam Melæna dicta, xj. milia paſſuum abeſt, circuitu pa-tet. 44. Same diruta à Romanis: adhuc tamen oppida tria habet. Inter hanc & Achaïam cum oppido magni-fica & fertilitate præcipua Zacynthus aliquando appella-ta Hyrie, Cephaleniæ à meridiana parte, 22. milia abeſt: mons Elatus ibi nobilis. Ipſa circuitu colligit. 36. milia. Ab ea Ithaca. 12. milia diſtat, in qua mons Neritus. Tota vero circuitu patet. 25. milia paſſuum. Ab ea Araxum Peloponneſi promontorium. 12. milia paſſuum. Ante hanc in alto Aſteris, Prote: ante Zacynthum. 35. milia paſſuum in eorum ventum Strophades duę, ab alijs Plo-tæ dictæ. Ante Cephaleniam Letoia. Ante Pylum tres Sphagie, & totidem ante Meſſenen Oeuſſe. In Aſineo ſinu tres Thyrides: in Laconico Tegauſa, Cothō, Cy-thera cum oppido, antea Porphyris appellata. Hæc ſita eſt à Maleæ promontorio. 5. milia paſſuum ancipiti pro-pter anguſtias ibi nauium ambitu. In Argolico Pityu-ſa, Irine, Ephyre, contra Hermionium agrum Tipare-nus, Epiropia, Colonis, Ariſtera: cōtra Træzenium Ca-lauria, quingentos paſſus diſtans, Plateis, Belbina, Laſia, Baucidias. Contra Epidaurum Cecryphalos, Pityone-ſos. 6. milia paſſuum à continente. Ab hac Aegina liberę conditionis. 17. milia paſſuum, cuius. 20. milia paſſuum præternavigatio eſt: eadem autem à Pyræo Athenien-ſium portu. 12. milia paſſuum abeſt, ante Oenone voci-

tata. Spiræo promontorio obiacent Eleuſa, Dendros, Craugia duæ, Cæciæ duæ, Selachuſa, Dacenchris, Aſpis, 7. Et in Megarico ſinu Methurides quatuor. Aegilia au-tem 15. milia paſſuum à Cytherea: eademq; à Cretæ Pha-laſarna oppido 25. milia paſſuum. Ipſa Creta altero late-re ad auſtrum, altero ad ſeptentrionem verſa, inter ortū occaſumq; porrigitur, c. vrbium clara fama. Doſiades eā à Creta nympħa Heſperidis filia, Anaximander à rege Curetum, Philiftides, Mallotes Cratēs primum Aeriam dictam, deinde poſtea Curetin, & Macaron nonnulli à temperie cœli appellatam exiſtimauere. Latitudinem nuſ-quam. 50. milia paſſuum excedens, & circa mediam ſui partem maxime patens, longitudine implet. 270. milia paſſuum circuitu, 589. Heſtensque ſe in Creticum pel-a-gus ab ea dictum, quā longiſſima eſt ad orientem Sam-monium promontorium aduerſum Rhodo, ad occidē-tem Criu metopō Cyrenas verſus expellit. Oppida eius inſignia, Phalaſarne, Elæa, Cyſamum, Pergamū, Cydon, Minoum, Apterom, Pantomatium, Amphimalla, Rhy-thymna, Panormū, Cythæum, Apollonia, Matium, He-raclea, Miletos, Ampelos, Hierapytna, Lebena, Hierapo-lis: Et in mediterraneo, Gortyna, Phaſtum, Gnoſus, Po-lyrhenuū, Myrina, Lycacſtus, Rhamnus, Licſtus, Diu-m, Aſum, Pyloros, Rhytion, Clatos, Phææ. Holopyxos, La-ſos, Eleuthernæ, Therapne, Marathuſa, Cytiſos: & alio-rum circiter 60. oppidorum memoria extrat. Mōtes, Ca-discus, Ideus, Dictæus, Coricus. Ipſa abeſt promontorio ſuo quod vocatur Criu metopon, vt prodit Agrippa, à Cyrenarum promontorio Phycunte. 225. milia paſſuum. Item Cadifco à Malea Peloponneſi. 80. A Carpatho in-ſula promontorio Sammonio. 60. milia in ſaoniū ven-tum. Hæc inter eam & Rhodium interiacet. Reliqua cir-ca eam ante Peloponneſum duæ Coricæ, totidem My-læ: & latere ſeptentrionali, dextera Cretam habent, cō-tra Cydoniam Leuce, & duæ Budoræ. Contra Matium Dia. Contra Itanum promontorium Oniſa, Leuce: Cō-tra Hierapytnā, Cryſa, Gaudos, Eodē tractu Ophuiſa, Butoa, Rhannus: circūuectisq; Criu metopon, tres Mu-fagores appellatæ. Ante Sammonium promontorium, Phocę, Platæe, Sirnides, Naulochos, Armedon, Zaphyre. At in Hellade etiamnum in Aegeo Lichades, Scarphia, Careſa, Phocaria, compluresq; aliæ ex aduerſo Atticę ſi-ne oppidis, & ideo ignobiles. Sed contra Eleuſina clara Salamis, ante eam Pſyſtalia: à Sunio vero Helene 5. milia paſſuum diſtans. Dein Ceos ab ea totidem, quā noſtri qui-dā dixerē Ceam, Græci & Hydruffam, Auuſa Eubcę, quingentis longa ſtadijs fuit quondam: mox quatuor fe-re partibus, quæ ad Bœotiam vergebant, eodem mari deuatoris, oppida habet reliqua, Iulida, Carthæiam: inter cidere Coreſſus, Pęſſa. Ex hac profectam delicatiorem ſceminis veſtem, autor eſt Varro. Eubcæa & ipſa auuſa Bœotiæ, tam modico interfluente Euripo vt pōte iun-gatur, ad meridiem promontorijs duobus, Gereſto ad Atticam vergente, & ad Helleſpontum Caphareo inſi-gnis, à ſeptentrione Cæneo, nuſquam latitudinem vltra. 40. milia paſſuum extendit, nuſquam intra 20. milia cō-trahit: ſed in longitudinem vniuerſæ Bœotiæ, ab Attica Theſſaliā vſque prætenta in 150. milia paſſuum circuitu vero. 365. abeſt ab Helleſponto parte Capharēi 225. M. paſſ. vrbibus clara quondā, Pyrrha, Porthumo, Neſo, Ce-rintho, Orco, Dio, Acedeſo, Ocha, Oechalia, nūc Chal-cide, cuius ex aduerſo in continenti Aulis eſt. Gereſto, Eretria, Caryſto, Oritano, Artemiſio, fonte Arethufa, flumine Lelanto, aquisq; calidis quæ Hellopię vocantur nobilis, notior tamen marmore Caryſti: antea vocitata eſt Chalcodontis, aut Macris, vt Dionyſius & Ephorus tradunt, vt Ariſtides Macra, & Callidemus Chalcis, ære ibi primum reperto: vt Menæchmus, Abantias, vt poe-tæ vulgo Aſopis. Extra eam in Myrtoo multæ, ſed maxime illuſtres Glauconefos, & Aegilia. Et à pro-

montorio Geræsto, circa Delum in orbem sita, unde & nomen traxere, Cyclades. Prima earum Andrus cum oppido, abest à Geræsto. x. M. pass. à Ceo xxxix. M. Ipsam Myrsilus Cauron, deinde Antandron cognominatam tradit, Callimachus Lasiam, alij Nonagiam, Hydrullam, Epagrin, patet circuitu. xcij. M. pass. Ab eadem Andro passus mille, & à Delo xv. M. Tenos cum oppido xv. M. pass. porrecta, quam propter aquarum abundantiam Aristoteles Hydrullam appellatam ait, aliqui Ophiussiam. Cæteræ Myconos cum monte Dimasto, à Delo xv. M. pass. Scyros, Siphnus ante Meropia, & Acis appellata, circuitu xxvij. M. pass. Seriphus xij. Præpelinthus, Cythnos: Ipsaq; longe clarissima, Cycladum media, templo Apollinis & mercatu celebrata Delos: quæ diu fluctuata (vt proditur) sola motum terræ non sensit ad M. Varronis ætatem. Mutianus prodidit bis concusam. Hanc Aristoteles ita appellatam prodidit, quoniam repente apparuerit enata: Aeglothesenes Cynthiam, alij Ortygiam, Asteriam, Lagiam, Clamydiam, Cynethum, Pyripilen, igne ibi primum reperto. Cingitur quinque M. passuum, affurgit Cyntho monte. Proxima ei Rhene, quam Anticles Celadussiam vocat, item Artemiten Helladius. Syros quam circuitu patere viginti M. passuum prodidere veteres. Mutianus. clx. Olearos, Paros cum oppido ab Delo xxxvij. M. marmore nobilis, quam primo Pasitiam, postea Minoïda vocarunt. Ab ea septem M. quingentis Naxos, à Delo xvij. cum oppido, quam Strongylen, dein Dian, mox Dionysia à vinearum fertilitate, alij Siciliam minorem, aut Callipolin appellarunt. Patet circuitu. lxxv. M. passuum, dimidioque maior est, quam Paros: & hæcenus quidem Cycladas feruant, cæteras quæ sequuntur Sporades. Sunt autem Helene, Phocussa, Phæcacia, Schinussa, Pholegrandos, & à Naxo decem & septem milia passuum Icaros, quæ nomen mari dedit, tantundem ipsa in longitudinem patet, cum oppidis duobus, tertio amisso, ante vocata Doliche, & Macris, & Ichthyoesia. Sita est ab exortu solstitiali à Delo quinquaginta milia passuum. Eadem à Samo xxxv. M. Inter Eubœam & Andrum x. M. pass. freto. Ab ea Gerestum. cxij. M. quingenti passus. Nec deinde feruari potest ordo. Acruatum ergo ponentur reliquæ. Ios à Naxo xij. M. pass. Homeri sepulchro veneranda, longitudinis. xxv. M. antea Phœnice appellata. Odia, Letandros, Gyros, cum oppido, circuitu xij. M. pass. prope. Abest ab Andro sexaginta duo. M. passuum. Ab ea Cynos. lxxx. milia passuum Cynethussa, Telos vnguento nobilis, à Callimacho Agathussa appellata. Donysia, Patmos circuitu. xxx. milia passuum. Corasia, Lebinthus, Leros, Cynara, Sycinus, quæ antea Oenoe, Heratia que Onus, Casus quæ Altrabe, Cimolus que Echinnussa. Melos cum oppido quam Aristides Byblida appellat, Aristoteles Zephyriam, Callimachus Mimallida, Heraclides Siphnum, & Acyton. Hæc insularum rotundissima est. Post Machia, Hypere quondam Patage, vt alij Platage, nunc Amorgos, Polyægos, Phyle, Thera, cum primum emerit, Calliste dicta: ex ea auulsa postea Therasia, atque inter duas enata mox Automate, eadem Hiera: & in nostro quo Thia iuxta eandem Hieram nata. Distat Ios à Thera xxv. milia passuum. Sequuntur Lea, Afcania, Anaphe, Hippuris, Hippurissusa. Aitypalæa liberæ ciuitatis, circuitu. lxxxvij. milia passuum abest à Cadisco Cretæ. cxxv. milia. Ab ea Platea. lx. milia. Vnde Camina. xxxvij. milia. Azibintha. Lanise, Tragia, Pharmaca, Techedia, Chalcia, Calydna, in qua oppida iij. Calymne ij. Olymnos. Aqua Carpathus, quæ nomen Carpatho mari dedit, viginti quinque milia passuum. Inde Rhodum Africo vento quinquaginta milia passuum à Carpatho ad Cason. vij. milia à Caso Samonium Cretæ promontorium triginta milia. In Euripo autem Euboico primo fere introitu Petalæa quatuor

insulæ, & in exitu Atalante. Cyclades, & Sporades, ab oriente litoribus Icaris Asia, ab occidente Myrtois Atticæ, à septentrione Aegeo mari, à meridie Cretico & Carpathio inclusæ, per cc. milia in longitudinem iacent. Pagaficus sinus ante se habet Eutyriam, Cicynetum, & Scyrum supradictam, sed Cycladum & Sporadum extimam, Gerontiam, Scadiram, Thermeusim, Irrhefiam, Solimniam, Eudemiam, Neam, quæ Mineræ sacra est. Athos ante se quatuor, Peparethum cum oppido, quondam Euonum dictam. ix. milia passuum Scythum. xv. milia. Imbrum cũ oppido. lxxxvij. milia passuum. Eadem abest à Mastusia Cherronefi. lxxv. milia passuum. Ipsa circuitu. lxxij. milia passuum. Perfunditur amne Ilisso. Ab ea Lemnos. xxij. milia que ab Atho. 87. milia passuum. Circuitu patet 22. milia. d. passuum. Oppida habet Ephæstiam & Myrinam, in cuius forum solstitio Athos ei aculatur vmbra. Ab ea Thassos libera quinque milia passuum olim Aeria vel Aethria dicta. Inde Abdera continentis 22. milia passuum. Athos. 62. milia tantundem ad insulam Samothracen, quæ libera ante Hebrum, ab Imbro 37. milia à Lemno 22. milia 500. attollitur monte Saoco. 10. milia passuum portuosissima omnium: Callimachus eam antiquo nomine Dardania nominat. Inter Cherronefium & Samothracen vtrinque fere 15. milia Halonesos, vltra Gethone, Laponia, Alopeconnesus haud procul à Cælo Cherronefi portu, & quedam ignobiles. Desertis quoque reddatur in hoc sinu, quarum modo inueniri potuerunt nomia, Deslicos, Larnos, Cysiros, Carbrusa, Calathusa, Scylla, Dialcon, dicta Melantia, Draconon, Arcones, Diethusa, Scapos, Capheris, Mesate, Aeanon, Phaterunefos, Pateria, Calere, Neriphus, Polendos. Quartus è magnis Europæ sinus ab Helleponto incipiens, Mæotis ostio finitur. Sed totius Ponti forma breuiter amplectenda est, vt facilius partes noscantur. Vastum mare præiacens Asia & ab Europa porrecto Cherronefi littore expulsum, angusto meatu irumpit in terras, septem stadiorum, vt dictum est, interuallo Europam auferens Asia. Primas angustias Hellepontonum vocant. Hac Xerxes Persarum rex, conftrato in nauibus ponte, duxit exercitum. Porrigitur inde tenuis Euripus. 86. milia passuum spatio ad Priapum urbem Asia, quæ magnus Alexander tranfendit. Inde expatiatur æquor, rursusq; in arcum coit laxitas. Pontis appellatur. Angustia Thracis Bosphorus latitudine 500. passuum, qua Darius pater Xerxis copias ponte transfuexit. Tota ab Helleponto longitudo. 239. milia passuum. Dein vastum mare, pontus Euxinus, qui quondam Axenus, longe refugientes occupat terras, magnoq; littorum flexu retro curuatus in cornua, ab his vtrinque porrigitur, vt sit plane arcus Scythici forma. Medio flexu iungitur ostio Mæotici lacus. Cimmerius Bosphorus id os vocatur, M. M. D. passuum latitudine. Ad inter duos Bosphoros Thracium & Cimmerium directo cursu, vt auctor est Polyb. 500. milia passuum interfunt. Circuitu vero totius Ponti vicies semel centena quinquaginta milia, vt auctor est Varro, & fere veteres. Nepos Cornelius, 300. milia. 50. adijcit. Artemidorus vicies nouies centena. 19. milia facit Agrippa. XXIII. 60. milia. Mutianus. XXVIII. 65. milia. Simili modo Europæ latere mensuram alij quatuordecies centena. 78. milia 500. determinauerunt: Alij vndecies centena. 72. milia M. Varro ad hunc modum metitur. Ab ostio Ponti Apolloniam. 188. milia. 500. passuum. Calatin tantundem. Ad ostium Istri. 125. Ad Borythenen. 250. Cherronefium Heraclæarum oppidum. 375. milia passuum. Ad Panticapæum quod aliqui Bosphorum vocant, extremum in Europæ ora. 222. milia. 500. quæ summa efficit. XIII. 36. milia. 500. Agrippa à Byzantio ad flumen Istrum. 560. Inde Panticapæum. dcxxx. Inde lacus ipse Mæotis Tanain amnem ex Riphæis montibus

bus defluentem accipiens, nouissimum inter Europam Asiamaq; finem. XIII. vj. M. circuitu patere traditur. Ab alijs XI. xxv. M. Ab ostio eius ad Tanais ostiū directo cursu. ccclxxv. M. pass. effe constat. Accole sinus eius in mentione Thraciæ dicti sunt Istropolin vsque. Inde ostia Istri. Ortus hic in Germaniæ iugis montis Abnobæ, ex aduerso Raurici Gallia oppidi, multis vltra alpes milibus, ac per innumeras lapsus gentes Danubij nomine, immenso aquarū auctu, & vnde primū Illyricū alluit Ister appellatus, sexaginta annibus receptis, medio ferme numero eorū nauigabili, in Pontū vastis sex fluminibus euoluitur. Primū ostiū Peuces, mox ipsa Peuce insula: à qua proximus alueus appellatus, xix. M. pass. magna palude sorbet. Ex eodem alueo & super Istropolin lacus gignitur, lxij. M. pass. ambitu: Halmyrin vocant. Sed m ostiū Naracultoma appellatur. Tertiu Calostoma iuxta insulam Sarmaticam. Quartum Pseudostoma, & insula Conopon diabasis, postea Boreostoma & Spireostoma. Singula aut ora tanta sunt, vt prodatur in xl. M. pass. longitudinis vinci mare, dulcemq; intelligi haustum, Ab eo in plenū quidem oēs Scytharum sunt gætes, variæ tñ littori appollita tenuere, alias Getæ, Daci Romanis dicti, alias Sarmatæ, Græcis Sauromatæ, eorumq; Hamaxobij aut Aorji, alias Scythæ degeneres & à feruis orti, aut Troglodytæ, mox Alani & Roxalani. Superiora aut inter Danubium & Herciniū saltū, vsq; ad Pannonica hiberna Carnunt, Germanorumq; ibi cōfinium, campos & plana Iazyges Sarmatæ, montes vero & saltus pulsi ab his Daci, ad Pathissum amnē à Moro, siue is Duria est, à Sueuis regnoq; Vanniano dirimens eos: aueria Bafterne tenent, alijq; inde Germani. Agrippa totum eum tractū ab Istro ad oceanum bis ad decies centum M. pass. in latitudine, quantum minus quadringentis in latitudine, ad flumen Vistulam à desertis Sarmatiæ, prodidit. Scytharum nomen vsqueaque transit in Sarmatas atque Germanos. Nec alijs præica illa durauit appellatio, q̄ qui extremi gentium harum ignoti prope cæteris mortalibus degunt. Verum ab Istro oppida, Cremniscos, Aepollium, montes Macrocremniij, clarus amnis Tyra, oppido nomen imponens, vbi antea Ophiusa dicebatur. In eodem insulam spatiosam incolunt Tyragetæ. Abest à Pseudostomo Istri ostio. cxxx. M. pass. Mox. Axiacæ cognomines flumini, vltra quos Crobicy, flumen Rode, sinus Sagarius, portus Ordesus. Et à Tyra. cxx. M. pass. flumen Boriithenes, lacusq; & gens eodem nomine, & oppidum à mari recedens. xv. M. pass. Olbiopolis & Miletopolis, antiquis nominibus. Rursusq; in littore portus Acheorum. Insula Achillis, tumulo eius viri clara. Et ab ea cxxv. M. pass. peninsula, ad formam gladij in trāuersum porrecta, exercitatione eiusdem cognominata Dromos Achilleos, cuius longitudinem. lxxx. M. pass. tradidit Agrippa. Totum eum tractum Tauri Scythæ & Sarmatæ tenent. Inde syluestris regio Hylæum mare, quo alluitur, cognominauit, Enceadloe vocantur incolæ. Vltra Panticapes amnis, qui Nomadas & Georgos determinat: mox Acelinus. Quidam Panticapen cōfluere infra Olbiam cum Borysthene tradunt, diligētiores Hypanin: tanto errore eorum, qui illum in Asia parte prodidere. Mare subit vasto recessu, donec v. M. pass. interuallo abfit à Mæotide, vasta ambiens spatia multasque gentes. Sinus Carcinnites appellatur flumē Pacyris, Oppida Naubarū, Carcine. A tergo lacus Buges, fossa emissus in mare. Ipse Buges à Coreto, Mæotis lacus sinu, petroso discluditur dorso. Recipit amnes Bugē, Gerrhum, Hypanin, ex diuerso venientes tractu. Nam Gerrhus Basilidas & Nomadas separat. Hypanis per Nomadas & Hylæos fluit, manu facto alueo in Bugen, naturali in Coretum. Regio Scythiæ Seditica nominatur. Sed à Carcinite Taurica incipit, quondam mari circumfusa & ipsa, quæ nunc iacent campi. Deinde vastis attollitur

iugis. Triginta sunt eorum populi. Ex ijs mediterranei xxiiij. Sex oppida, Orgocyni, Caraseni, Asiyriani, Tractari, Arcilachitæ, Calfordi. Iugum ipsum Scythotauri tenent. Clauduntur ab occidente Cherroneso, ab ortu Scythi Satarchis. In ora à Carcinite oppida, Taphræ, in ipsis angustis peninsule: mox Heraclæa Cherronesos, libertate à Romanis donatum. Megarice vocabatur antea, præcipui nitoris in toto eo tractu, custoditis Græciæ moribus, quinque M. passuum ambiente muro. Inde Parthenium promontorium Taurorum, ciuitas Placia. Symbolon portus. Promontorium Criumeropon, aduersum Carambi Asiæ promontorio per medium Euxinum procurrens. clxx. M. pass. interuallo: quæ maxima ratio Scythici arcus formam efficit. Ab eo Taurorum portus multi & lacus, oppidū Theodosia à Criumeropo. cxxij. M. pass. A Cherroneso. clxx. M. pass. Vltra fuere oppida, Cyte, Zephyriū, Acre, Nymphæū, Dia. Restat longe validissimum in ipso Bosphori introitu, Panticapæum Milesiorum, à Theodosia. M. xxxv. pass. A Cimmero vero oppido transfretum sito. M. M. D. (vt diximus) pass. Hæc ibi latitudo Asiæ ab Europa separat, eaq; ipsa pedibus plerunque peruia, glaciato freto. Bosphori Cimmerij latitudo. xij. M. D. passuum. Oppida habet Hermisium, Myrmecium: & intus insulam Alopecen. Per Mæotin autem ab extremo Istrum, qui locus Taphræ vocatur, ad os Bosphori. cclx. M. passuum longitudo colligitur. A Taphris per continentem introrsus tenent Auchetæ, apud quos Hypanis oritur, Neuri apud quos Borysthene, Geloni, Thussagetæ, Budini, Basilidæ, & cæruleo capillo Agathyrsi. Super eos Nomades: dein Anthropophagi. A Bugæ super Mæotin Sauromatæ, & Essedones. At per oram ad Thanaim vsque Mæotæ, à quibus lacus nomen accepit: vltimiq; à tergo eorum Arimaspi. Mox Riphæi montes, & asiduo niuis casu pinnarum similitudine, Pterophoros appellata regio: pars mundi damnata à natura rerum, & densa mersa caligine: neque in alio q̄ rigoris opere gelidisq; aquilonis conceptaculis. Pone eos montes, vltraque aequilonem, gens felix (si credimus) quos Hyperboreos appellauere, anno degit æuo, fabulosis celebrata miraculis. Ibi creduntur esse cardines mundi extremique siderum ambitus, semestri luce & vna die solis auesti: non, vt imperiti dixerunt, ab æquinoctio verno in autumnum. Semel in anno solstitio oriuntur ijs soles, brumaq; semel occidunt. Regio aprica, felici temperie, omni afflatu noxio carens. Domus ijs nemora lucique, & deorum cultus viritim gregatimque, discordia ignota & ægritudo omnis. Mors non nisi fatietate vitæ, epulatis delibutisque senibus luxu, ex quadam rupe in mare salientibus. Hoc genus sepulturæ beatissimum. Quidam eos in prima parte Asiæ littorum posuere, non in Europa, qui sunt ibi similitudine & situs, Atacorum nomine. Alij medios fecere eos inter vtrunque solem, Antipodum occasum orientemque nostrum, quod fieri nullo modo potest tam vasto mari interueniente. Qui non alibi quam in semestri luce constituere eos, ferere matutinis, meridiæ mete, occidente sole factus arborum decerpere, noctibus in specus condi tradiderunt. Nec licet dubitare de gente ea, cum tot autores prodant frugum primitias solitos Delon mittere Apollini, quem præcipue colunt. Virgines ferebant eas hospitij gentium, per annos aliquot venerabiles: donec violata fide; in proximis accolorum finibus deponere sacra ea instituire, hique ad conterminos deferre, atque ita Delon vsque. Mox & hoc ipsum exoleuit. Sarmatiæ, Scythiæ, Tauricæ, omnisque à Borysthene amne tractus longitudo. dcccclxxx. M. Latitudo. dccxvij. M. à M. Agrippa tradita est. Ego incertam in hac terrarum parte mensuram arbitror. Verum instituto ordine, reliqua huius sinus dicantur: & maria quidem eius nuncupauimus.

G I O.

In quem mutata Vlyffis nauem. Neminē offendat q̄ vbiq; Vlixem scripsi, sequutus antiqua exemplaria. Fui & ipse quondā in ea opinione vt putare barbare dici Vlixem. Postea reperi apud Plutarchum *δὲ Vlixia* Romanos Vlixē sua lingua appellare. Sed hæc leuiora passim confectari non est propositum, dūtaxat in annotationibus in contextu & taliū est habita ratio. Paulo post pro Arnoxiā Oxia scribendū, attestatibus Græcis geographis. Ophiū s̄, Buto, Aranus. Scribo ad fidem codicum quos sequor, Butoa, Rhamnus. & sequēti versu pro Plachia Platia, rursus huic proximo pro Lychades, à Licha in hoc mare ab Hercule proiecto, cuius Nafō meminit in sua Metamorph. Eodē versu pro Phocasia Phocaria, a phocis, hoc est vitulis marinis. Melatia, Eantiron. Lege, Melate, Aetion: quasi dicas Aiatis fanū. aliquāto post mōtis Abnobæ non Arnobæ. In ora Carcinite. Scribo, In ora à Carcinite.

Insulae Ponti. Cap. 13.

Hellespontus insulas non habet in Europa dicendas. In Ponto duę, M. D. passuum ab Europa, xiiij. M. ab ostio, Cyaneæ ab alijs Symplegades appellatae, traditæq; fabulis inter se concurrisse: quoniam paruo discreta intervallo, ex aduerso intrantibus geminæ cernebantur, paulumq; deflexa acie, coeuntium speciem præbebant. Circa Istrum Apolloniatarum vna. lxxx. M. à Bosphoro Thracio, ex qua M. Lucullus Capitolinum Apollinem aduexit. Inter ostia Istri quæ essent diximus. Ante Borysthenem Achillea est supradicta, eadem Leuce & Macaron appellata. Hanc temporum horum demonstratio à Borysthenē. cxi. M. ponit, à Tyra. cxx. M. à Peuce insula quinquaginta M. Cingitur circiter x. M. pass. Reliquæ in Carcinite sinu Cephalonnesos, Rhosphodusa, Macra. Non est omittenda multorum opinio, priusquam digrediamur à Ponto, qui maria omnia interiora illo capite nasci non Gaditano freto, existimauere, haud improbabili argumento: quoniam æstus semper è Ponto profluens nunquam reciprocatur. Exeundum deinde est, vt extra Europæ dicantur: transgressisq; Riphæos mōtes, littus oceanī septentrionalis in læua, donec perueniatur Gades, legendum. Insulæ complures sine nominibus eo situ traduntur. Et quibus ante Scythiam quæ appellatur Bannomanna abesse à Scythia dici cursu, in quam veris temperie fluctibus electrum eiciatur, Timæus prodidit. Reliqua littora incerta signata fama. Septentrionalis oceanus, Amalchium eum Hecatæus appellat, à Paropamisso amne quæ Scythiam alluit, quod nomen eius gentis lingua significat congelatum. Philemon Morimarufam à Cimbris vocari, hoc est mortuum mare, vsque ad promontorium Rubeas, vltra deinde Cronium: Xenophon Lampaceus, à littore Scytharum tridui navigatione, insulam esse imensæ magnitudinis Baltiam tradit. Eandem Pytheas Bassiam nominat. Feruntur & Oone, in quibus ouis aniū & aduenis incolæ viuant. Aliæ, in quibus equinis pedibus homines nascantur, Hippopodes appellati: Fanestorum aliæ, in quibus nuda alioquin corpora prægrandes ipsorum aures tota contegant. Incipit inde clarior aperiri fama ab gente Ingæuonum, quæ est prima inde Germaniæ, seu mons ibi immensus, nec Riphæis iugis minor immanem ad Cimbrorum vsque promontorium efficit sinum, qui Codanus vocatur, reuertens insulis, quarum clarissima Scandinauia est, incomptæ magnitudinis, portionem tantum eius, quod sit notum, Hilleionum gente D. incolente pagis, quæ alterum orbem terrarum eam appellat. Nec est minor opinione Etingia. Quidam hæc habitari ad Vistulam vsque fluuium, à Sarmatis Venedis, Scyris, Hiris tradunt. Sinum Clylipenum vocari, & in ostio eius insulam Latrin. Mox alterum sinum Lagnum, conterminum Cimbris. Promontorium Cimbrorum excurrēsin maria longe peninsulā efficit, quæ Cartris appellatur, xxiiij. M. pass. Inde insulæ Romarmis cognita. Earum nobilissima, Burchana, Fabaria à nostris dicta, à frugis similitudine sponte prouenientis. Item Glesfaria, à succo

cino militiæ appellata, à Barbaris Auftrania, præterque Actania. Toto aures hoc mari ad Scaldin vsque fluuium, Germanicæ accolunt gentes haud explicabili mensura, tam immōdica prodentium discordia est. Græci & quidam nostri, XXV. M. pass. oram Germaniæ tradiderunt. Agrippa cum Rhetia & Norico lōgitudinē. dclxxxvj. M. pass. latitudinē. cclxviiij. M.

Circa Istrum Apolloniatarum vna. Lege, citra Istrum. aliquanto post: corpora prægrandes ipsorum aures tota contegant, non integant.

Germania. Cap. 14.

Rhetiæ prope vnus maiore latitudine, sane circa excessum eius subactæ. Nam Germania multis postea annis nec tota percognita est. Si coniectare permittitur, haud multum oræ deerit Græcorum opinioni, & longitudinis ab Agrippa proditæ. Germanorum genera v. Vindili, quorum pars Burgundiones, Varini, Carini, Guttones. Alterum genus Ingæuones, quorum pars Cimbrī, Teutoni, ac Cauchorum gentes. Proximi autem Rheno Istæuones, quorum pars Cimbrī mediterranei: Hermiones, quorum Sueni, Hermunduri, Chatti, Cherusci. Quinta pars Peucini, Basternæ, supradictis contermini Dacis. Amnes clari in oceanum defluunt, Guttalus, Vistillus siue Vistula, Albis, Vifurgis, Amisus, Rhenus, Mosā. Introitus vero, nulli inferius nobilitate, Hercinium iugum prætenditur.

Insula in Gallico oceano. Cap. 15.

In Rheno ipso, prope c. M. pass. in longitudinē, nobilissima Batavorum insula, & Cannenatum, & aliæ Frisiorum, Cauchorum, Frisabonum, Sturiorū, Marfatorum, quæ sternuntur inter Helium ac Fleuum. Ita appellantur ostia in quæ effusus Rhenus, ab septentrione in lacus, ab occidente in amnem Mosam se spargit: medio inter hæc ore, modicum nomini suo custodiens alueum.

Britannia, & Hybernia. Cap. 16.

Ex aduerso huius situs Britannia insula, clara Græcis nostrisque monumentis, inter septentrionem & occidentem iacet: Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, multo maximis Europæ partibus magno intervallo aduersa. Albion ipsi nomen fuit, cum Britanniæ vocarentur omnes, de quibus mox paulo dicemus. Hæc abest à Gessoriaco Morinorum gentis littore, proximo traiectu quinquaginta M. Circuitu vero patere tricies octies centena viginti quinque M. Pytheas & Isidorus tradunt, triginta prope iam annis notitiam eius Rom. armis non vltra viciniam syluæ Calidonię propagantibus. Agrippa longitudinē. dccc. milia passuum esse: latitudinē. ccc. milia credit. Eandem Hyberniæ latitudinē, sed longitudinē. cc. milia passuum minorem. Super eam hæc sita abest breuissimo transitu à Silurum gente. xxx. milia passuum. Reliquarum nulla. cxxv. milia circuitu amplior proditur. Sunt autem. xl. Orcades, modicis inter se discretę spatij. Septem Acmodę, & xxx. Habudes, & inter Hyberniæ & Britanniam. Mona, Monapia, Ricnea, Vectis, Silimnus, Andros. Intra vero Siambis, & Axantos. Et ab aduerso in Germanicum mare sparſe Glesfarię, quas electridas Græci recentiores appellauerunt, quod ibi Electrum nascere-tur. Vltima omnium quæ memorantur, Thule: in qua solstitio nullas esse noctes indicauimus, cancri signum sole tranſeunte, nullosq; contra per brumam dies. Hæc quidam senis mensibus continuis feri arbitrantur. Timæus historicus à Britannia introitus sex dierum navigatione abesse dicit insulam Miçtim, in qua candidum plumbum proueniat. Ad eam Britannos vitilibus

G I O.

In primo versu, Bituriges liberi redūdat. nam hoc ipso capite post aliquot versus horum facit mentionem. Bergebi, Tarbeli quatuor, Signani, Cocoflates, Sexagnani. Veteres codices: Begeri, Tarbeli quatuor signani, Cocoflates sex signani. In fine capitis de-erat nomen insulæ: & in Aquitanico sinu Vliarū.

Citerior Hispania. Cap. 20.

APyrenæi promontorio Hispania incipit, angustior non Gallia modo, verum etiam semetipsa, vt diximus, immensum quantum hinc oceano, illinc Iberico mari comprimentibus. Ipsa Pyrenæi iuga ab exortu æquinoctiali fusa in occasum brumalem, breuiore laterē septentrionali quam meridiano Hispanias faciunt. Proxima ora citerioris est, eiusdemq; Tarracoenſis situs, à Pyrenæo per Oceanum Valconum saltus, Olarſo, Vardulorum oppida Morofgi, Menofca, Vesperies, Amanum portus, vbi nunc Flauobriga, colonia ciuitatum ix. Regio Cantabrorū, flumen Sanda, portus victoriæ Iuliobrigēſiū. Ab eo loco fontes Iberi. xl. M. pass. Portus Biendium, Oſſeni mixtis catabris. Portus eorū Vefei, Veca. Regio Asturum, Neoga oppidum, in peninsula Pefici, Et deinde cōuentus Lucentis à flumine Nauilubione, Cibarci, Egouarii cognomine Namarini, Iadoni, Arrotreba, promontorium Celticum. Amnes, Florius, Nelo, Celtici cognomine Neria, superque Tamari-ci, quorum in peninsula tres aræ Seltianæ Augusti dicatae, Cæpori, oppidum Noela. Celtici cognomine Præſamarci, Cileni. Ex insulis nominandæ, Corticata, & Aunios. A Cilenis, conuentus Bracarum, Heleni, Grauij, caſtellum Tyde, Græcorum sobolis omnia. Insulæ Cicæ. Inſigne oppidum Abobrica. Minus amnis. iij. M. pass. ore spatiosus, Leuni, Seurbij, Bracarum oppidum Augusta, quos supra Gallecia. Flumen, Limia. Durij amnis ex maximis Hispaniæ, ortus in Pelendonibus, & iuxta Numantiam: lapsus dein per Aneuacos vacceosque disternatis ab Asturia Vectonibus, à Lusitania Gallecis, ibi quoque Turdulos à Bracaris arcens. Omnisque dicta regio à Pyrenæo metallis referta, auri, argenti, ferri, plumbi, nigri albiq;.

Ipsa Pyrenæi iuga ab ortu æquinoctiali in occasum brumalē. Deest vna dictio, ab ortu æqu. fusa in oc. br. Eodem capite Pefici scribendum, non Pifci, & pro Gronijs Grauij, quasi Graij.

Lusitania. Cap. 21.

A Durio Lusitania incipit, Turduli veteres, Pefuri, Flumen Vacca. Oppidum Talabrica. Oppidum & flumen Minium. Oppida Cornibrica, Colippo, Eburo, Britium. Excurrit deinde in altum vasto cornu promontorium, quod alij Artabrum appellauerunt, alij magnum, multi Olisipponense ab oppido, terras, maria, cœlum disternans. Illo finitur Hispaniæ latus, & à circuitu eius incipit frons.

Oppidum & flumen Eumenium. Lege, Minium.

Insula in Oceano. Cap. 22.

Septentrio hinc Oceanusque Gallicus, occasus illinc & oceanus Atlanticus. promontorii excursum. lx. M. prodidere, alij. xc. milia passuum. Ad Pyrenæum inde non pauci. XII. l. milia, & ibi gentem Artabrum, quæ nunquam fuit manifesto errore. Arrothebas enim, quos ante Celticum diximus promontorium, hoc in loco posuere literis permutatis. Erratum & in amnibus rhyctis. Ab Minio quem supra diximus, cc. M. pass. interueniente Munda. Tagus auriferis harenis celebratur. Ab eo. clx. M. pass. promontorium sacrum è media prope Hispaniæ fronte profilit. XIII. M. pass. inde ad Pyrenæum medium colligi Varro tradit. Ab Ana vero, quo Lusitaniam à Bætica discreuimus, ccxxvj. M. pass. C. PLINII. C 4 A Gadibus

vitilibus nauigijs corio circumfuitis navigare. Sunt & qui alias prodant, Scandiam, Dumnam, Bergos: maximamque omnium Nerigon, ex qua in Thulen nauigetur. A Thule vnus diei navigatione mare cōcretum, à nonnullis Cronium appellatur.

Gallia. Cap. 17.

Gallia omnis comata vno nomine appellata, in tria populorum genera diuiditur, amnibus maxime distincta. A Scalde ad Sequanam Belgica. Ab eo ad Garumnā Celtica eademq; Lugdunēſis. Inde ad Pyrenæi montis excursum Aquitania, Aremorica ante dicta. Agrippa vnuerſarum Galliarum inter Rhenum & Pyreneum, atque oceanum ac montes Gebennam & iuram, quibus Narbonensem Galliam excludit, longitudinē. ccccxx. M. pass. latitudinē. cccxij. computauit. A Scaldi incolunt externi Toxādri pluribus nominibus. Deinde Menapij, Morini, Oromanfaci iuncti pago qui Gessoriacus vocatur: Britanni, Ambiani, Bellouaci, Hafs. Introitus Caſtologi, Atrebatē, Neruij liberi, Veromādui, Sueconi, Sueſionis liberi, Vlbaneçtes liberi, Tūgri, Rinuci, Frisabones, Betasi, Leuci liberi; Treueri liberi antea, & Lingones fœderati, Remi fœderati, Mediomatrici, Sequani, Raurici, Helueti. Colonia, equeſtris & Rauriaca. Rhenum autem accolentes, Germaniæ gentium in eadem prouincia, Nemetes, Tribochi, Vangiones, hinc Vbij, Colonia Agrippinēſis, Gugerni, Bataui, & quos in insulis diximus Rheni.

Lugdunensis Gallia. Cap. 18.

Lugdunēſis Gallia habet Lexouios, Vethocasses, Galletos, Venetos, Abrincatuos, Oſſimios, flumen clarum Ligerim. Sed peninsulam spectatiorē excurrentem in oceanum à sine Oſſimiorum circuitu. dcxxv. M. pass. ceruice in latitudinē. cxxv. M. Vltra eam Nannetes. Intus autem Hedui fœderati, Carnuti fœderati, Boij, Senones, Aulerici, qui cognominantur Eburouices, & qui Cenomanni, Meldi liberi, Parrhiſij, Trecaſſes, Andegauj, Vidugasse, Vadicasses, Venelli, Cariouſelites, Diablini, Rhedones, Turones, Iteſus, Secufiani liberi. in quorum agro colonia Lugdunum.

Sed peninsulam spectatiorē excurrentem in oceanum, à sine Oſſimiorum circuitu. dcxxv. M. pass. longitudinē. In latitudine cxxv. M. Vera lectio: circuitu dcxxv. M. pass. ceruice in latitudinē cxxv. M. Ceruicem vocat Iſthmon, qua insula ceu caput corpori coheret. Sequenti versu pro Vannetes Nānetes, pro Cauritani lege Carnutani, pro Eburones Eburouices. ac mox Secufiani liberi, pro Secufij, Albij liberi.

Aquitania. Cap. 19.

Aquitaniæ sunt Ambilatri, Anagnutes, Pictones, Santones liberi, Sefignani, cognomine Vbifci, Aquitani vnde nomen prouinciæ, Sediboniatē. Mox in oppidum contributi Conuenæ, Begeri, Tarbeli quatuor signani, Cocoflates sex signani, Venami, Onobriſates, Belendi, saltus Pyrenæus. Inſtaq; Moneſi, Oſquidates montani, Sibyllates, Camponi, Bercorcates, Bipedimui, Saſſumini, Vellates, Tornates, Conforanni, Auſci, Elufates, Sottiatē, Oſquidates campeſtres, Succaſſes, Latufates, Baſabocates, Vaſſei, Sennates, Cābolectri, Ageſinates Pictonibus iuncti. Hinc Bituriges liberi, qui Cubi appellantur: Dein Lemouices, Aruerni liberi, Gabales. Rurfus Narbonenſi prouinciæ contermini Rutheni, Cadurci, Antobroges, Tarneque. amne discreti à Tolofanis Petrogori. Maria circa orā, ad Rhenum septentrionalis oceanus, inter Rhenum & Sequanam Britannicus, inter eum & Pyrenæum Gallicus. Insulæ complures Venetorum, & quæ Veneticę appellantur, & in Aquitanico sinu Vliarū.

G I O.

G I O.

G I O.

G I O.

A Gadibus. c. ij. M. p. f. additis. Gentes Celtici, Varduli, & circa Tagum Vertones. Ab Ana ad sacrum Lusitani: oppida memorabilia à Tago in ora, Olisippo equarū è fa-
 uōnio vento cōceptu nobile, Salacia cognominata Vrbs imperatoria, Merobrica. promontorium sacrum, & alte-
 rum Cuneus. Oppida, Olsonoba, Balsa, Myrtilis. Vniuer-
 sa prouincia diuiditur in conuentus tres, Emeritensem,
 Pacensem, Scalabitanum. Tota populorum. xlv. in qui-
 bus coloniæ sunt quinque, municipium ciuium Romanū
 vñū. Latij antiqui tria. Stipendiaria, xxxvj. Coloniae, Au-
 gusta emerita Anæ fluuio apposita, Metallinensis, Pacē-
 sis, Norbensis, Cefariana cognomine. Contributa sunt in
 eam castra Iulia, castra Cæcilia. Quinta est Scalabis, quæ
 præsidium Iulium vocatur. Municipium ciuiū Roma-
 num, Olisippo, felicitas Iulia cognominatum. Oppida
 veteris Latij Eborā, quod idem liberalitas Iulia, & Myr-
 tilis ac Salacia, quæ diximus. Stipendiariorum, quos no-
 minare nō * pigeat, præter iam dictos in Bætice cogno-
 minibus, Augustobrigenses, Ammaes, Araditani, Axa-
 bricensis, Balcensis, Cæsarobrigensis, Caperenses, Cau-
 reses, Colarni, Cibilitani, Concordienses, qui & Bocco-
 ri, Interauleses, Lancienses, Mirobrigenes qui Celtici
 cognominentur, Medubrigenses, qui Plumbarij, Ocelē-
 ses qui & Lancienses, Turduli qui Barduli & Taporī. Lu-
 sitaniam cū Asturia & Gallecia patere longitudine. d. xl.
 M. pass. latitudine. d. xxxvj. M. Agrippa prodidit. Omnes
 autem Hispaniæ à duob. Pyrenæ promontorijs per ma-
 ria totius oræ circuitu. p. f. XXXIX. M. colligere existimantur,
 ab alijs. XXVII. Ex aduerso Celtiberiæ complures
 sunt insulæ, Casiterides dictæ Græcis, à fertilitate plum-
 bi: & è regione Arrotrebarum promontorij, deorū sex,
 quas aliqui fortunatas appellauerunt. In ipso vero capite
 mox Bætice, ab ostio freti pass. lxxv. M. Gadis, longa (vt
 Polybius scribit) xij. M. lata. iij. M. p. f. Abest à continēte
 proxima parte minus passus. dcc. Reliqua plus septē. M.
 Ipsius spaciū. xv. M. pass. est. Habet oppidū ciuium Ro-
 manorū quod appellatur Augusta vrbs Iulia Gaditana.
 Ab eo latere quo Hispaniam spectat, passibus fere. c. alte-
 ra insula est longa. iij. M. pass. M. lata, in qua prius oppidū
 Gadium fuit. Vocatur ab Ephoro & Philistide, Erythia,
 à Timæo & Sileno Aphrodisias, ab indigenis Iunonis.
 maiorem Timæus Cotinussam apud eos vocatam ait:
 nostri Tartesson appellant, Peni Gadir, ita punica lingua
 sepem significante. Erythia dicta est, quoniam Tyrii ab
 origine eorum orti ab Erythreo mari ferebatur. In hac
 Geryones habitasse à quibusdam existimatur, cuius ar-
 menta Hercules abduxerit. Sunt qui aliam esse eam &
 contra Lusitaniam arbitrentur, eodemq; nomine quon-
 dam ibi appellatam.

* In Bæti-
 ca cogno-
 mines.

GLO.

Abest à continēte proxima parte minus pedes D c. 3. passus
 non pedes. Nostri Tartesson appellant, quam Pœni quondam
 Gadira: nam Gadira Punica lingua septem significant. & Antiqui
 codices: nostri Tartesson appellant, Pœni Gadir, ita Punica lingua
 sepem significante.

Vniuersæ Europæ mensura. Cap. 23.

Peractō ambitu Europæ, reddenda consumatio
 est, nequid non in expedito sit noscere volentibus.
 Longitudinem eius Artemidorus atque Isidorus à
 Tanai vsque Gades. LXXXIIII. M. xiiij. prodi-
 derunt. Polybius longitudinem Europæ ab Italia ad ocea-
 num scripsit XI. M. L. esse, etiam tum incomperta ma-
 gnitudine eius. Est autem ipse Italia (vt diximus) XII.
 xx. M. ad alpes. Vnde per Lugdunum ad portum Mori-
 norum Britannicum, qua videtur mensurā agere Poly-
 bius. XI. M. lxxvij. Sed certior mensura ac longior ad
 occasum solis æstiuū ostiumque Rhēni, per caltra legio-
 num Germaniæ ab iisdem dirigitur alpiibus. XII. M. xliij.
 pass. Hinc deinde Africa atque Asia dicentur.

C A I I P L I N I I
 S E C V N D I

NATURALIS HISTORIAE
 LIBER QUINTVS.

P R O O E M I V M.

FRICAM Græci Lybiam appel-
 lauere, quā marē inter eam Libi-
 cum incipiens, Aegyptio finitur.
 Nec alia pars terrarum pauciores
 recipit sinus, longe ab occidentē lit-
 torum obliquo spatio. Populorum
 eius oppidorumque nomina, vel
 maxime sunt inefabilia; præter-
 quam ipsorum linguis, & alias castella ferme inhabitant.

Mauritania. Cap. 1.

Rincipio terrarum Mauritaniæ appellantur, vsque
 ad C. Cæsarem Germanici filium regna, factiua eius
 in duas diuisæ prouinciæ. Promontorium oceanū
 extimum Ampelusiam nominatur à Græcis. Oppida fue-
 re, Lissa, Cotes vltra columnas Herculis, nunc est Tingi
 quondam ab Antæo conditum: postea à Claudio Cæsa-
 re, cum coloniam faceret, appellatum traducta Iulia.
 Abest à Belone oppido Bætice, proximo traiectu. xxx.
 M. pass. Ab eo xxv. M. pass. in ora oceanū colonia Augu-
 sti Iulia Constantia. Zilis regum ditiois exempta, & iura
 in Bætice petere iussa: & ab ea xxxij. M. pass. colonia à
 Claudio Cæsare facta Lixos, vel fabulosissime ab anti-
 quis narrata. Ibi regia Antæi, certamenque cum Hercu-
 le, & Hesperidum orti. Affunditur autem huic æstuariū
 è mari flexuoso meatu, in quo draconis custodie: instar
 fuisse nunc interpretantur. Amplectitur intra se infulam
 quam solam è vicino tractu aliquanto excelsiore, nō ta-
 men æstus maris inundat. Extat in ea & ara Herculis,
 nec præter oleastros aliud ex narrato illo aurifero. ne-
 more. Minus profecto mirentur portentosa Græciæ
 mendacia, de ijs & amne Lixo prodita, qui cogitent no-
 stros nuper paulominus monstrifica quædam de iisdem
 tradidisse: præualidam hanc urbem, maioremque Car-
 thagine magna: præterea ex aduerso eius sitam, & prope
 immenso tractu ab Tingi: quæq; alia Cornelius Ne-
 pos audissimè credidit. Ab Lixo. xl. M. in mediterraneo
 altera Augusti colonia est Babba, Iulia campestris appel-
 lata: & tertia Banasa. lxxv. M. Valentia cognominata. Ab
 ea xxxv. M. pass. Volubile oppidum, tantundem à mari
 vtroque distans: & in ora à Lixo. l. M. amnis Subur, præ-
 ter Banasam coloniam defluens, magnificus & nauiga-
 bilis. Ab eo totidem M. pass. oppidum Sala, eiusdem no-
 minis fluuio impositum, iam solitudinibus vicinum, ele-
 phantorumque gregibus infestum, multo tamen magis
 Autololum gente, per quam iter est ad montem Africæ
 vel fabulosissimum Atlantem. E medijs hunc harenis in
 cœlum attolli prodiderunt, asperum, squallentem, qua
 vergat ad littora oceanū, cui cognomen imposuit. Eun-
 dem opacum nemorosissimūque, & scatebris fontium ri-
 guum, qua spectat Africam, fructibus omnium generū
 sponte ita subnascuntibus, vt nunquam satiata volu-
 ptatibus desit. Incolarū neminem interdiu cerni, silere
 omnia haud alio quàm solitudinum horrore, subire taci-
 tam

Hanno.

Polybius.

ad hanc
 v. c.

* ibi ex-
 iare cer-
 ta vesti-
 gia hab.

tam religionem animos propius accedentium, præterq;
 horrorem elati super nubila, atq; in viciniam lunaris cir-
 culi. Eundemq; noctibus micare crebris ignibus, Aegi-
 panum Satyrorumq; lasciuia, impleri tibiurum ac silulæ
 cantu, tympanorumq; & cymbalorum sonitu strepere.
 Hęc celebrati auctores prodidere, præter Herculi & Per-
 seo laborata ibi. Spatiū ad eum immensum incertumq;
 Fuere & Hannonis Carthaginensium ducis cōmentarij,
 Punicis fœbus florētissimis explorare ambitum Africæ
 iussi: quem secuti pleriq; è Græcis nostrisq; ad alia que-
 dam fabulosa, & vrbes multas ab eo conditas ibi prodi-
 dere, quarum nec memoria vlla nec vestigium extat. Sci-
 pione Aemiliano res in Africa gerente, Polybius anna-
 lium conditor ab eo accepta classe, scrutandū illius orbis
 gratia circūuectus, prodidit à monte eo ad occasum ver-
 sus saltus plenos feris, quas generat Africa: ad flumē Ana-
 tin ccccxxxv. M. passuum. Ab eo Lixum ccv. M. passuum.
 Agrippa. Lixum à Gaditano fretō cxij. M. passuum ab-
 esse. Inde finum qui vocetur Saguti. Oppidum in pro-
 montorio Mulelacha. Flumina, Subur, & Salam. Portum
 Rutubis à Lixo cccxij. M. pass. Inde promontorium fo-
 lis, portum Risfardir, Getulos. Autoles, flumen Cose-
 num, gentē Scelatis & Masatos. Flumen Masatā, flu-
 men Darat, in quo crocodilos gigni. Deinde sinū dcxvj.
 M. pass. includi montis Barce promontorio excurrēte in
 occasum, quod appellatur Surrentiū. Postea flumen Pal-
 sum, vltra quod Aethiopus Perorsus, quorū à tergo Pha-
 rusos. Ijs iungi mediterraneos Getulos Daras. At in ora
 Aethiopus Daratias, Flumen Bambotum, crocodilis &
 hippopotamis reseruum. Ab eo montes perpetuos vsq;
 ad eum quem Theon ochema dicemus. Inde ad promon-
 torium Hesperij nauigatione diērum ac noctium x. in me-
 dio eo spatio Atlantem locauit, à ceteris omnibus in ex-
 tremis Mauritaniæ proditum. Ro. arma primum Clau-
 dio principe in Mauritania bellauerunt. Ptolemæū regem
 à C. Cæsare interemptum vlscēte liberto Aedemone,
 refugientibusque barbaris, ventum constat ad montem
 Atlantem. Nec solum consulatu perfunctus, atq; è senatu
 ducibus, qui tū res gessere, sed equitibus quoq; Ro. qui
 ex eo præfuerunt ibi, Atlantem penetrasse in gloria fuit.
 Quinq; sunt (vt diximus) Ro. coloniæ in ea prouincia,
 peruiumq; famę videri potest. Sed id plerunq; fallacissi-
 mum experimento deprehenditur, quia dignitates cum
 indagare vera pigeat, ignorantie pudore mentiri non pi-
 get: haud alio fidei proniore lapsu, quàm vbi falsę rei gra-
 uis auctor existit. Et quid minus miror incomperta que-
 dam esse equestris ordinis viris, iam vero & senatorij, nil
 demirantibus quàm luxuriam, cuius efficacissima vis sen-
 titur atq; maxima, cum ebori citroq; syluæ exquirantur,
 omnes Icoptili Geruli muricibus ac purpuris. Indigenæ
 tamen tradunt in ora ab Sala cl. M. pass. flumen Asanam
 marino hauitu, sed portu spectabile: mox amnem quem
 vocant Fut, ab eo ad Dyrrin (hoc. n. Atlanti nomen esse
 eorum lingua conuenit) cc. M. passuum interueniente flu-
 mine, cui nomē est Vior. * Ibi fama, existere circa vesti-
 gia habitati quondam soli, vinearum palmatorumq; reli-
 quias. Suetonius Paulinus, quem consulem vidimus, pri-
 mus Romanorum ducum transfregit quoq; Atlantem
 aliquot milium spatio, prodidit de excelssitate quidē eius,
 quæ cæteri: Imas radices densis, altisq; reptetas syluis,
 in cognito genere arborū, proceritatem spectabilem ef-
 se enodi nitore, frondes cupressis similes, præterq; graui-
 tatē odoris, tenui eas obduci lanugine: quibus addita at-
 te, posse quales è bombyce vestes confici. Verticem al-
 tis etiā æstate operiri niuib. Decimus se eo peruenisse
 castris, & vltra ad fluuium, qui Niger vocatur, per solitu-
 dines nigri pulueris, eminentibus interdum velut exuffis
 cautibus, loca inhabitabilia feruore, quamquam hyberno
 tempore experto, Qui proximis inhabitet saltus, refer-
 tos elephantorum ferarumq; & serpentium omni gene-

re, Canarios appellari. Quippe victum eius animalis pro-
 miscuum his esse, & diuiduā ferarum viscera. Iunctam
 Aethiopus gentem, quos Perorsos vocant, satis cōstat.
 Iuba Ptolemæi pater, qui primus vtriq; Mauritanię im-
 perauit, studiorum claritate memorabilior etiā quàm re-
 gno, familia prodidit de Atlante: præterq; gigni ibi her-
 bam euphorbiam nomine, ab inuentore medico suo ap-
 pellatam. Cuius lacteum succum miris laudibus celebrat
 in claritate visus, contraque serpentes & venena omnia,
 priuatim dicato volumine. Et satis superquæ de Atlante.

Tingitania prouincia. Cap. 2.

Tingitaniæ prouinciæ longitudo clxx. M. passuum est.
 Gentes in ea, quondam præcipua Maurorum, vn-
 de nomen prouinciæ, quos pleriq; Maurusios dix-
 runt. Attenuata bellis ad paucas recidit familias. Proxi-
 ma illi Massæfulorū fuerat, sed simili modo extincta est.
 Gætulæ nunc tenent gentes, Banurri, multoq; validissi-
 mi Autoles, & horum pars quondā Vesuni, qui auulsi
 his propria fecere gentem versi ad Aethiopus. Ipsa pro-
 uincia ab oriente montosa, fert elephatos In Abila quo-
 que monte, & quos septem fratres à simili altitudine ap-
 pellant: ij fretō imminent iuncti Abila. Ab his ora in-
 terni maris. Flumen Tamuda nauigabile, quondā & op-
 pidum. Flumen Laud, & ipsum nauigiorum capax. Ru-
 fardir oppidum & portus, Maluana fluuius nauigabilis.
 Siga oppidum ex aduerso Malachæ in Hispania sita. Si-
 phacis regia, alterius iam Mauritaniæ. Nanq; diu regum
 nomina obtinere, vt Bogudiana appellaretur extima:
 itemq; Bochi, quæ nunc Cæsariensis. Ab ea portus Ma-
 gnus à spatio appellatus, ciuium Ro. oppidum. Amnis
 Mulucha, Bochi Massæfulorumq; finis. Quia xenitana
 peregrinorum oppidum. Arsennaria Latinorum, tribus
 milibus passuum à mari. Cartenna colonia Augusti, legio
 secunda. Item colonia eiusdem deducta cohorte præto-
 ria Gunnij, promontorium Apollinis. Oppidumq; ibi
 celeberrimum Cæsarea, antea vocitata Iol, Iubæ regia, à
 diuo Claudio coloniæ iure donata, eiusdem iustū deduc-
 tis veteranis. Oppidum nouum, & Latio * dato, Tipa-
 sa, itemque à Vespasiano Imperatore eodem munere
 donatum Icofion. Colonia Augusti Rusconia, Ruscu-
 rium ciuitate honoratū à Claudio, Rufazus colonia Au-
 gusti, Salde colonia eiusdem, Igilgij, oppidū Tuca im-
 positū mari & flumini Ampfagæ. Intus colonia Augu-
 sta, quæ item Succubar. Item Tubusuptus. Ciuitates, Ti-
 mici, Tigauæ. Flumina Sardabala, Nabar, gens Macure-
 bi, flumen Vfar, gens Nabades. Flumen Ampfagæ, abest
 à Cæsarea cccxxij. M. pass. Vtriusq; Mauritaniæ longi-
 tudo dccc. xxxix. M. Latitudo cccc. lxxvij. M. passuum.

Numidia. Cap. 3.

Ab Ampfaga Numidia est, Masaniisæ clara nomi-
 ne, Metagonitis terra à Græcis appellata: Numi-
 dæ vero Nomades, à permutandis pabulis: mapa-
 lia sua, hoc est domus, plautris circumferentes. Oppida
 Cullu, Ruscade, & ab eo ad xlviij. M. pass. in mediterrane-
 o colonia Cirta, Sittianorum cognomine, & alia intus
 Sicca, liberumq; oppidū Bulla regia. Et in ora Tacatua,
 Hippo regius, flumen Armua. Oppidum Tabracha ci-
 uium Rom. Tusca fluuius, Numidiæ finis: nec præter
 marmoris Numidici, ferarumq; prouentū aliud insigne.

Africa. Cap. 4.

Tusca Zeugitana regio, & qua proprie vocetur
 Africa, est. Tria promontoria. Candidum, mox
 Apollinis aduersū Sardinia, Mercurij aduersum
 Siciliæ, in altum procurrentia, duos efficiunt sinus: Hip-
 ponensem proximum ab oppido, quod Hipponem di-
 ritum vocant, Diarrhytum à Græcis dictum, propter
 aquarum irrigua. Cui finitimū Theudalis immune op-
 pidum,

Iuba.

* Dona-
 tū Tipa-
 sa

pidum, longius à littoſe. Dein promotorium Apollinis, & in altero ſinu Vrica ciuium Rom. Catonis morte nobilis, ſumè Bagrada. Locus, caſtra Cornelia, colonia Carthago, magna in veſtigij Carthaginis, colonia Maxulla. Oppida, Carpi, Miſua. Et liberum Clupea in promontorio Mercurij, Item libera Curubis. Neapolis. Mox Africa ipſius alia diſtinctio. Libyphœnicæ vocatur, qui Byzacium incolunt. Ita appellatur regio ccl. M. paſſ. circuitu, fertilitatis eximia, cum centeſima fruge agricolis fœnus reddente terra. Hic oppida libera, Leptis, Adrumetum, Ruſpina, Thapſus. Inde Thênæ, Macomades, Tacepe, Sabrata contingens Syrtim minorem, ad quâ Numidiæ & Africa ab Ampſaga longitudo dlxxx. M. paſſ. Latitudo, qua cognitû eſt, cc. M. Ea pars quam Africam appellauimus, diuiditur in duas prouincias, veterè & nouam, diſcretas foſſa, inter Africanum ſequètem & reges, Thênas vſq; perducta, quod oppidum à Carthagine abeſt ccxvij. M. paſſuû. Tertius ſinus diuiditur in geminos, duarû Syrtium vadoſo ac reciproco mari diros. Ad proximam quæ minor eſt, à Carthagine ccc. M. paſſ. Polybius tradit. Ipſam c. M. paſſuû aditu, ccc. M. ambitu. Et terra autem ſiderû obſeruatione ad eam per deſerta harenis, perq; ſerpentes iter eſt. Excipiunt faluus repleti ferarum multitudine, & introrſus elephantorum ſolitudo, mox deſerta vaſte, vltraq; Garamantes, ab Augyſis dierum xij. itinere diſtantes. Super illos fuere gens Pſylli, ſuper quos lacus Lycomedis, deſertis circumdatus. Augyſa ipſi medio ſere ſpatio locatur ab Aethiopia, quæ ad occidentem vergit, & à regione quæ duas Syrtis interiacet, pari vtrinque interuallo, ſed litore inter duas Syrtis, ccl. M. paſſuum. Ibi ciuitas Oeſenſis, Cynipſis fluuius ac regio. Oppida, Neapolis, Taphra, Abrotônû. Leptis altera quæ cognominatur magna. inde Syrtis maior, circuitu dxxx. M. paſſ. aditu autem cccxij. M. paſſuû. Inde accollit gens Ciſpadû. In intimo ſinu ſuit ora Troglodytas, quos quidam Alachroas dixere, ad Philenorû aras: ex harena ſunt eæ. Ab his non procul à continente palus vaſta amnem Tritonem, nomenq; ab eo accipit, Pallantias appellata Callimacho, & citra minorem Syrtim eſſe dicta: à multis vero inter duas Syrtis. Promontorium quod maiorem includit, Borion appellatur: Vltra Cyrenaica prouincia. Ad hunc ſinem Africa à fluuio Ampſaga populos xxvj. habet, qui Rom. parent imperio. In his colonias vj. præter iam ſupradictas, Vthinum, Tuburbin. Oppida ciuium Ro. xv. ex quibus in mediterraneo dicenda Azuritanum, Abutucente, Aborienſe, Canopicum, Chilmanenſe, Simittuenſe, Tunuſidenſe, Tuburnicenſe, Tynidrumenſe, Tibigenſe. Vcitana duo, maius & minus, Vagèſe. Oppidum Latinum vnum Vſalitanum. Oppidum ſtipendiarium vnum Caſtris Cornelij. Oppida libera xxx. ex quibus dicenda intus Aclitanû, Acharitanum, Auinenſe, Abziritanum, Canopitanum, Mezitanum, Madaurenſe, Salaphitanû, Tuſdritanum, Tiricenſe, Tiphicenſe, Tunifenſe, Teudèſe, Tageſtenſe, Tigenſe, Vluſuburitanum, Vagenſe aliud, Vigenſe, Zamèſe. Ex reliquo numero non ciuitates tantum, ſed pleræq; etiam nationes iure dici poſſunt, vt Natabudes, Capitani, Miſulani, Sabarbares, Maſſyli, Niſiues, Vamacures, Ethini, Muſſini, Marchubij, & tota Getulia ad flumen Nigrin, qui Africam ab Aethiopia dirimit.

Cyrene. Cap. 5.

Cyrenaica eadè Pentapolitana regio iuſtratur Ammonis oraculo, quod à Cyrenis abeſt cccc. M. paſſ. fonte ſolis, vrbibus maxime quinq; Berenice, Arſinoe, Ptolemaide, Apollonia, ipſa Cyrene: Berenice in Syrtis extimo cornu eſt, quondam vocata Heſperidum ſupradictarum, vagantibus Græciæ fabulis. Nec procul antè oppidum fluuius Lethon, lucus ſacer, vbi Heſperidum horti memoratur. Abeſt à Lepti ccc. lxxxv. M. paſſ.

Ab ea Arſinoe, Theuchira vocitata, xliij. M. paſſuum. Et deinde Ptolemais, antiquo nomine Barce, xxij. M. paſſ. Mox ccl. M. promontorium Phycus per Creticum mare excurrit, diſtans ccl. M. paſſuum à Teuaro Laconicè promontorio. A Creta vero ipſa cxxv. M. poſt id Cyrene à mari xj. M. paſſuum. A Phycunte Apolloniam vngintiquatuor M. paſſuum. ad Cherroneſium lxxxvij. M. paſſuum. Vnde Catabathmum ccxvj. M. paſſuû. Ac colunt Marmaride, à Parætonij ferme regione ad Syrtim vſq; maiorem porrecti. Poſt eos Araraucæles, & iam in ora Syrtis Naſamones, quos antea Meſammones Græci appellauere ab argumento loci, medios inter harenas ſitos. Cyrenaicus ager xv. M. paſſuum latitudine à littoſe, & arboribus fertis habetur. Intus eodem ſpatio frugibus tantum: mox xxx. M. paſſuum latitudine, & ccl. M. paſſuû longitudine, laſere modo. Poſt Naſamones Habita & Macæ viuunt. Vltra eos Hammanientes xj. dierum itinere à Syrtibus maioribus ad occidentem, & ipſi quaqua verſus harenis circumdati: puteos tamè haud diſſiciles binum ſere cubitorum inueniunt altitudine, ibi reſtagnantibus Mauritanæ aquis. Domos ſale montibus ſuis exciſo ceu lapide cõſtruunt. Ab his ad Troglodytas hyberni occaſus plaga dierum iij. iter, cum quibus commercium gemmæ tantum, quam carbûculum vocamus ex Aethiopia veſtæ. Interuenit ad ſolitudo Africa ſupra minorem Syrtim: dictas verſa Phañania, vbi gentem Phañaniorum, vrbeſque Alelen & Cillabam ſubegimus. Item Cydamum è regione Sabratæ. Ab his mons longi ſpatio in occaſum ab ortu tendit, Ater noſtris dictus à natura, aduſto ſimilis, aut ſolis repercuffu accenſo. Vltra cum deſerta: Matelege oppidum Garamantum: itemq; Debris, afluſo fonte, à medio die ad mediâ noctem aquis feruentibus, totidemq; horis ad medium diem regentibus: clariffimumq; oppidum Garama caput Garamantum: omnia armis Rom. ſuperata, & à Cornelio Balbo triumphata, vnius omnium externo curru & Quiritium iure donato: quippe Gadibus nato ciuitas Ro. cum Balbo maiore patroo data eſt. Et hoc mirû, ſupradicta oppida ab eo capta, autores noſtros, perdidit. Ipſum in triumpho præter Cydamum & Garamam, omnium aliarum gentiû vrbiumq; nomina ac ſimulacra duxiſſe. quæ iere hoc ordine: Tabidium oppidû, Niteris natio, Neglegemela oppidum, Bubeium natio, vel oppidum, Enipi natio, Thuben oppidum, mons nomine Niger: Nitibrum, Rapſa, oppida: Diſcera natio, Debris oppidum, flumen Nathabur, Tapſagu oppidum, Nannagi natio, Boin oppidum, Pege oppidum, flumen Daſibari. Mox oppida continua, Baracum, Buluba, Alafi, Balſa, Galla, Maxala, Zizama. Mons Gyri, in quo gemmas naſci titulus præceſſit. Ad Garamantas iter inexplicabile adhuc ſuit, latronibus gentis eius, puteos (qui ſunt nò alte fodiendi, ſi locorum notitia adſit) harenis operientibus. Proximo bello, quod cum * Oeſenſibus geſſere inijtjs Vaſpaſiani Imperatoris, compendium viæ quadridui depræhenſum eſt. hoc iter vocatur, præter caput faxi. Finis Cyrenaicus Catabathmos appellatur, oppidum & vallis repente conuexa. Ad eum terminum Cyrenaica Africa à Syrti minore decies centena lx. M. paſſuum in longitudine patet: in latitudine qua cognitum eſt dcc.

Lybia Mareotis. Cap. 6.

Lybia Mareotis. Cap. 6. A quæ ſequitur regio, Mareotis Lybia appellatur, Aegypto contermina. Tenent Marmarides, Adir-machidæ, dein Mareotæ: Meſura à Catabathmo ad Parætoniû lxxxvj. M. paſſ. In eo tractu vicus Apis intereſt, nobilis regione Aegypti locus. Ab eo Parætoniû xij. M. paſſ. Inde Alexandriam. c. M. paſſ. latitudo clxix. eſt. Eratoſthenes à Cyrenis Alexandriâ terreſtri itinere d. ccv. M. prodidit. Agrippa totius Africa: à mari Atlantico cû inferiore Aegypto xxx. xl. M. paſſ. longitudinem Polybius

* Oeſenſibus Romani geſſere autiſſi cije Vel: patia.

Polybius & Eratoſthenes diligentiſſimi exiſtimati, ab oceano ad Carthaginem magnam xvj. M. paſſuum ab ea Canopum Nili proximum oſtium xvj. M. paſſuû. xxix. fecerunt: Iſidorus à Tingi Canopum xxxv. M. paſſ. Artemidorus xl. minus, quàm Iſidorus.

Inſula circa Africam, & ex aduerſo Africa. Cap. 7.

Inſulas non ita multas complectuntur hæc maria. Clariffima eſt Meninx, longitudine xxxv. M. paſſuum latitudine xxv. ab Eratoſthene Lotophagitis appellata. Oppida habet duo, Meningem ab Africa latere, & altero Thoar, ipſa à dextro Syrtis minoris promontorio paſſibus cc. ſita. Ab ea c. M. paſſuum contra læuum Cercina cû vrbe euſdem nominis libera, longa xxv. M. paſſ. lata dimidium eius vbi plurimum, ac in extremo nò plus v. M. paſſuum. Huic perparua Carthaginem verſus Cercinitis ponte iungitur. Ab his l. M. fere paſſ. Lopadufa, longa vj. M. paſſ. Mox Gaulos & Galata, cuius terra ſcopionem dirum animal Africa necat. Dicuntur & in Clupea emori, cuius ex aduerſo Colyra: cû oppido. At contra Carthaginis ſinum duo Aegymori: à re, ſcopuli verius quàm inſulæ inter Siciliam maxime & Sardiniam. Aurores ſunt, & has quondam habitatas ſubſeſſe. Interiori autem ambitu Africa ad meridiem verſus ſuperq; Getulos interuenientibus deſertis, primi omnium Libyægyptij, deinde Leucæthiopes habitant.

Aethiopes. Cap. 8.

Super eos Athiopum gentes Nigrice, à quo dictû eſt flumine: Gymnetes, Pharuſi, & iam oceanum attingentes, quos in Mauritaniæ ſine diximus, Perorſi. Ab his omnibus vaſtæ ſolitudo orientem verſus, vſq; Garamantes, Augyſasque & Troglodytas: veriſſima opinione eorû, qui deſertis Africa duas Aethiopias ſuperponunt, & ante omnes Homeri, qui bipertitos tradit Athiopia, ad orientè occaſumq; * verſos. Nigri fluuio eadem natura quæ Nilo, calami & papyri, & euſdem gignit animantes, iſſidemq; temporibus augetur. Oritur inter Tareleos Aethiopia, & Oealicas. Horum oppidû Mauin quidam ſolitudinibus interpoſuerunt. Atlantes iuxta eos, Aegipanas ſemiferos, & Blemmyas, & Gamphaſantas, & Satyros, & Himantopodas. Atlantes degeneres ſunt humani ritus, ſi credimus. Nam neque nomen vllorû inter eos appellatio eſt, & ſolem orientem occidètemq; dira imprecatione cõtuentur, vt exitiale ipſis agrisq; neq; inſomnio viſum, quali reliqui mortales. Tragloditæ ſpecus excauant. Hæc illis domus, victus ſerpentiû carnes, ſtridorque, non vox: adeo ſermonis commercio carent. Garamantes matroniorum exortes, paſſim cum ſceminis degunt. Augyle inferos tantum colunt. Gamphaſantes nudi, prælorumq; expertes, nulli externo congregantur. Blemmys traduntur capita abeſſe, ore & oculi pectori affixis. Satyris præter figuram nihil moris humani. Aegypanû qualiſ vulgo pingitur forma. Himantopodes loripedes quidam, quibus ſerpendo ingredi natura eſt. Pharuſi quondam Perſiæ, comites fuiſſe dicuntur Herculis ad Heſperidas tendentis. Nec de Africa plura quæ memorentur, occurrunt.

De Aſia. Cap. 9.

Atheret Aſia, quæ patere à Canopico oſtio ad pòti oſtium Timotheſenes xxvj. xxxvij. M. paſſ. tradidit. ab ore autem Pòti ad os Meotus Eratoſthenes xv. xlv. M. paſſ. Vniuerſam vero cû Aegypto ad Tannain Artemidorus & Iſidorus, lxxxvij. M. paſſuû. Maria eius cõplura ab accolis traxere nomina, quare ſimul indiciabuntur. Proxima Africa incolitur Aegyptus, introrſus ad meridiem recedens: donec à tergo prætedantur Aethiopes. Inferiorem eius partem Nilus, dextra læuaque

diuiſus amplexu ſuo determinat, Canopico oſtio ad Africa, ab Aſia Peluſiaco clxx. M. paſſuû interuallo. Quam ob cauſam inter inſulas quidam Aegyptum reſulere, ita ſe findente Nilo, vt triquetram terre figurâ efficiat. Ideo multi Græci litere vocabulo, Delta appellauere Aegyptum. Meſura ab vnitate aluei, vnde ſe primum ſindit in latera, ad Canopicum oſtium cxlvj. M. ad Peluſiacum cclvj. M. eſt. Summa pars contermina Aethiopiæ, Thebais vocatur. Diuiditur in præfecturas oppidorum, quas nomos vocat, Ombiten, Phatniten, Apollopiten, Hermonthiten, Thiniten, Phanturiten, Copiten, Tentiriten, Dioſpoliten, Antæopoliten, Aphroditopoliten, Lycopoliten. Quæ iuxta Peluſium eſt regio, nomos habet, Pharbæiten, Bubaiten, Sethroiten, Taniten. Reliqua autem Arabicum, Ammoniacû tendentem ad Ammonis Iouis oraculû, Oxyrynchiten, Leontopoliten, Atharabiten, Cynopoliten, Hermopoliten, Xoiten, Mendefium, Sebéniten, Capaſtiten, Latopoliten, Heliopoliten, Proſopiten, Panopoliten, Thermopolitè, Buſiriten, Onuphiten, Saiten, Ptenethu, Ptemphu, Naucratitè, Nitriten, Gynæcopoliten, Menelaiten, Alexandriæ regione. Item Libyæ Mareotis, Heracleopoliten eſt in inſula Nili, longa paſſ. l. M. in qua & oppidum Herculis appellatû. Arſinoitæ duo ſunt, hi & Memphites, vſq; ſummum Delta perueniunt, Cui ſunt contermini ex Africa duo Oeaſitè. Quidam ex his aliqua nomina permutant, & ſubſtituunt alios nomos, vt Heroopoliten, Crocodilopoliten. Inter Arſinoiten autè ac Memphitem lacus ſuit, circuitu ccl. M. paſſuû aut vt Mutianus tradit, ccccl. M. & altitudinis l. paſſ. manu factus, à rege qui fecerat Meridis appellatus. Inde lxxij. M. paſſ. abeſt Memphis, quondam arx Aegypti regum: vnde ad Ammonis oraculum xij. dierum iter eſt, ad ſciſſurâ aut Nili, quod appellauimus Delta, xv. M. paſſ. Nilus incertis ortus fontibus, id per deſerta & ardentia: & immenſo longitudinis ſpatio ambulans, fama que tantum inermi quaſitu cognitus ſine bellis, quæ cæteras omnes terras inuenere, originem (vt Iuba rex potuit exquirere) in môte inferioris Mauritaniæ nò procul oceano habet, lacu protinus ſtagnate, quem vocant Nilidem. Ibi piſces reperiuntur alabeta, coracini, ſluri, crocodilus quoq; . Inde ob argumentû hoc Nili ortus creditus, Ceſarej in Iſeo dictus ab eo ſpectatur hodie. Præterea obſeruatum eſt, prout in Mauritania niues imbreſtè fatiuerint, ita Nilum increſcere. Ex hoc lacu profluſus indignatur fluere per arenofa & ſqualentia, conditque ſe aliquot dierum itinere. Mox alio lacu maiore, in Caſarienſis Mauritaniæ gente Maſſæſylum erumpit, & hominû cœtus veluti circunſpicit, iſſidem animalium argumētis: iterum arenis receptus conditur rurfus xx. dierum deſertis ad proximis Aethiopas: atq; vbi iterum ſenſerit hominem, proſilit fonte (vt veriſſimè eſt) illo què Nigrin vocauer. Inde Africam ab Aethiopia diſſecens, etiam ſi non protinus populis, feris tamè & beluis frequens, ſyluarumq; opifex, medios Aethiopas ſecat, cognominatus Aſtapus, quod illarum gentium lingua ſignificat aquam è tenebris profluentem. Inſulas ita innumeras ſpargit, quaſdamque tam vaſtè magnitudinis, quanquam rapida celeritate, vt tamen dierû v. curſu non breuiore tranſiſſo let: circa clariffimam earû Meroen, Aſtabores læuo alueo dictus, hoc eſt, ramus aquæ venientis è tenebris: dextero vero Aſtapes, quod latentis ſignificationem adiicit: Nec ante Nilus, quàm ſe totum aquis concordibus rurfus iunxit, ſic quoq; etiamnum Siris vt ante nominatus per aliquot milia, & in totum Homero Aegyptus, alijsq; Triton. Subinde inſulis impactus, totidem incitatus irritable, poſtremo in cluſus montibus, nec alibi torrentior, veſtus aquis propeantibus ad locû Aethiopum, qui Catadupi vocantur, nouiſſimo cataraſte inter occurrantes ſcopulos non fluere immenſo ſtragore creditur, ſed ruere. Poſtea lenis & conſtractis aquis, domitaque violentia,

violentia, aliquid & spatio fessus, multis quamvis faucibus in Aegyptum mare se euomit. Certis tamen diebus auctu magno per totam spatium Aegyptum, secundus innatit terree. Causas huius incrementi varias prodidere, sed maxime probabiles, etesarum eo tempore ex aduerso flantium repercussum, vltro in ora acto mari, aut imbres Aethiopiæ æstiuos, ipsidem etesijis nubila illò ferentibus è reliquo orbe. Timæus mathematicus occultâ pro rult rationem. Phialam appellari fontem eius, mergique in cuniculos ipsum amnem, vapore anhelantem fumidis cautibus vbi conditur. Verum sole per eos dies cominus factò, extrahi ardoris vi & suspensum abudare, ac ne deuoretur abscondi. Id euenire à canis ortu, per introitum solis in leonem, cõtra perpendicularum fontis sidere stante, cum in co tractu absumantur vmbræ: Pleriq; è diuerso opinatis largiorem fluere, ad septentrionè sole discedente, quod in cancro & leone euenit. Ideoq; tunc minus sicari. Rursus in Capricornu & austrinũ polum reuerso sorberi, & ob id parcius fluere. Sed Timæo si quis extrahi posse credat, vmbrarũ defectus ijs diebus & locis sine fine adest. Incipit crescere luna noua, quæcunq; post solstitium est, sensim modiceq; cancrum sole transeunte, abundantissime autem leonem. Et residit in virgine, ipsidem quibus accreuit modis. In totum autem reuocatur intra ripas in libra, vt tradit Herodotus, centesimo die. Cũ crescit, reges aut prefectos nauigare eo, nefas iudicatum est. Auctus eius per puteos mensuræ notis depræhenduntur. Iustum incrementum est cubitorũ xvj. Minores aquæ nõ omnia rigant ampliores detinent tardius recedendo. Hæ ferendi tempora absumunt solo madente, illæ non dant sitiente. Vtrunq; reputat prouincia. In xij. cubitis famem sentit, in xiiij. etiamnum esurit: xiiij. cubita hilaritatem afferunt: xv. securitatem: xvj. delicias. Maximum incrementum ad hoc æni fuit cubitorum xvij. Claudio principe: * minimumque Pharsalico bello, veluti necem Magni prodigio quodã flumine auerfante. Cum steteret aquæ, apertis molibus * admittuntur. Vt quæq; liberata est terra, feritur. Idè annis vnus omnium nullas expirat auras. Ditionis Aegypti esse incipit à sine Aethiopiæ Syene: ita vocatur peninsula c. M. pass. ambitu, in qua Cerasæ sunt latere Arabig, & ex aduerso insulæ iij. Philæ, d. c. M. pass. à Nili flutura, vnde appellari diximus Delta: hoc spatium edidit Artemidorus, & in eo ccl. oppida fuisse. Iuba cccc. M. pass. Aristocreon ab elephantide ad mare d. ccl. M. pass. Elephantis insula infra nouissimum cataracten iij. M. pass. & supra Syenen xvj. M. habitatur, nauigationis Aegyptiæ finis, ab Alexandria d. lxxxvj. M. passuũ. In tantum errare supra scripti. Ibi Aethiopiæ conueniunt naues. Nanq; eas plicatiles humeris transferunt, quoties ad cataractas ventum est. Aegyptus super cæteram antiquitatis gloriam xx. M. vrbium

* minimum que Pharsalico bello, veluti necem Magni prodigio quodã flumine auerfante. Cum steteret aquæ, apertis molibus * admittuntur. Vt quæq; liberata est terra, feritur. Idè annis vnus omnium nullas expirat auras. Ditionis Aegypti esse incipit à sine Aethiopiæ Syene: ita vocatur peninsula c. M. pass. ambitu, in qua Cerasæ sunt latere Arabig, & ex aduerso insulæ iij. Philæ, d. c. M. pass. à Nili flutura, vnde appellari diximus Delta: hoc spatium edidit Artemidorus, & in eo ccl. oppida fuisse. Iuba cccc. M. pass. Aristocreon ab elephantide ad mare d. ccl. M. pass. Elephantis insula infra nouissimum cataracten iij. M. pass. & supra Syenen xvj. M. habitatur, nauigationis Aegyptiæ finis, ab Alexandria d. lxxxvj. M. passuũ. In tantum errare supra scripti. Ibi Aethiopiæ conueniunt naues. Nanq; eas plicatiles humeris transferunt, quoties ad cataractas ventum est. Aegyptus super cæteram antiquitatis gloriam xx. M. vrbium

* ibi sibi Amasæ regnante habitata præfert, nunc quoq; multis etiam si ignobilibus frequens: celebratur tamen Apollinis, mox Leucothææ, & Diospolis magna, eadem Thebe portarum c. nobilis fama, copiosa Indicarum Arabiarumq; mercium Nilo proximũ emporium. Mox Veneris oppidum, & iterum Iouis, ac Tentyris: infra quod Abydus, Memnonis regia & Oxyris templo inclytum, vij. M. d. passuum in Libyam remotum à flumine. Deinde Ptolemæis & Panopolis ac Veneris iterum. Et in Libyco Lycon, vbi montes finiunt Thebaidem. Ab ijs oppida Mercurij, Alabastrũ, Canum, & supradictũ Herculis. Deinde Arsitioe, & iam dicta Memphis, inter quam & Arsinoniten monom, in Libyco turres quæ pyramides vocantur, Labyrinthus in Meridis lacu nullo addito ligno exædificatus, & oppidũ Crialon. Vnũ præterea intus & Arabiæ conterminum, claritatis magne, Solis oppidum.

GLO. Cæsareæ in Thesæo dicitur. Quid Mauris cum Thesæo? Antiqua lectio, in Iseo, hoc est in Iudis fano, cuius numen, initio ab Aegyptijs ordo, tota Africa religiose colebat. Elephantis insula iu-

fra nouissimum cataracten cccc. pass. Scribendũ III M. pass. Est enim cataractis vicina. Copiosa Indicarum Arabiarumque mercium Nilo proximũ emporium. Coptos emporij nomen est, quod in copiosa deprauarunt. Infra quod Abydus, Memnonis regia & Oxyris templo inclytum septem dieũ itinere in Libyam remotum à flumine. O crallum erratum. Quomodo enim Abydus infra Tentyra in Aegypto atq; adeo inter ripenses vrbes receat, si tantum spatij inter eam & flumen interest? Itaque reposuimus ex manuscriptorib; VII M. d. passuum in L. r. à fl.

Alexandria. Cap. 10.

Ed iure laudetur in littore Aegypti maris Alexandria, à magno Alexandro cõdita in Africæ parte, ab ostio Canopico xij. M. pass. iuxta Marcotin lacũ, qui lacus antea Arapotes nominabatur. Metatus est eam Di-nochares architectus pluribus modis memorabili ingenio, xv. M. pass. laxitate infessa, ad effigiem Macedoniæ chlamydis, orbe gyrato laciniolam, dextera læuaq; anguloso procursum, iam tum quinta situs parte regiẽ dicta. Mareotis lacus à meridiana vrbis parte, euripo è Canopico ostio mittitur mediterraneo commercio, infulas quoq; plures amplexus, xxx. M. pass. traiectu, d. c. ambitu, vt tradit Clau. Cæsar. Alij schœnos in longitudinem patere xl. faciunt, schœnumq; stadia xxx. ita fieri longitudinis cl. M. pass. tantum & latitudinis. Sunt in honore & intra decursus Nili multa oppida, præcipue quæ nomina dedere ostijs, non omnibus: xj. enim reperiuntur, superq; quatuor, quæ ipsi falsa ora appellant, sed celeberrimis septem, proximo Alexandria Canopico, deinde Bolbitino, Sebennitico, Phatnitico, Mendefico, Tanitico, vltimoque Pelusiaco. Præter ea Butos, Pharbœtos, Leontopolis, Atribis, Isidis oppidum, Bufiris, Cynopolis, Aphroditos, Sais, Naucratis, vnde ostium quidam Naucraticum nominant, quod alijs Heracleoticum, Canopico cui proximũ est, præferentes.

XV. M. laxitate infessa. Infessa non inferta. Ac mox, quinta situs parte regiẽ dicta, non regi. Et paulo post, xj. enim reperiuntur, super quæ 111. lege superque.

Arabia. Cap. 11.

Vltra Pelusiacum Arabia est, ad rubrũ mare pertinens, & odoriferam illam ac diuitem & beatè cognominè inclytam. Hæc Catabanum & Esbonitarum & Scenitarum Arabum vocatur, sterilis, præterquam vbi Syriæ confinia attingit, nec nisi Casio monte nobilis. His Arabes iunguntur, ab oriente Canchlei, à meridie Cedrei, qui deinde ambo Nabathæis. Heroopoliticus vocatur, alterq; Aelaniticus sinus rubri maris in Aegyptum vergentis, cl. M. pass. interuallo inter duo oppida Aelana, & in nostro mari Gazam. Agrippa à Pelusio Arsinoen rubri maris oppidũ, per desertum cxxv. M. pass. tradit. tam paruo distat ibi tanta rerum naturæ diuersitas.

Syria, Palaestina, Phœnice. Cap. 12.

Vxtra Syria littus occupat, quondam terrarũ maxima, & pluribus distincta nominibus. Nanq; Palaestina vocabatur qua contingit Arabas, & Iudæa, & Cœle, dein Phœnice: & qua recedit intus, Damascena: ac magis etiãnum meridiana, Babylonia. Et eadè Mesopotamia inter Euphratem & Tigrin, quæq; transit Taurum, Sophene: citra vero etiam Comagene. Et vltra Armeniam, Adiabene, Assyria ante dicta: & vbi Ciliciam attingit, Antiochia: Longitudo eius inter Ciliciã & Arabiam cccclxx. M. pass. est latitudo à Seleucia Pieria, ad oppidum in Euphrate Zeugma, clxxv. M. pass. Qui subtilius diuidunt, circumfundi Syria Phœnicen volunt, & esse oram maritimã Syriæ, cuius pars sit Idumæa & Iudæa, deinde Phœnice, deinde Syria. Id quod præiacet mare totum, Phœnicium appellatur. Ipsa gens Phœnicum in gloria magna literarum inuentionis & siderum, naualiumq; ac bellicarũ artium. A Pelusio Calabria: castra, Casius mons, delubrum Iouis

Iouis Casij, tumulus magni Pompeij, Ostracine. Arabia finitur à Pelusio sexagintaquinque M. passuum.

GLO. Qui subtilius diuidunt, circum Euphraten Syriam, Phœnicen volunt esse oram maritimam Syriæ, cuius pars sit Idumæa & Iudæa: deinde Phœnicen, deinde Syriam. Mollis erat, circa Euphratem. Sed præstat ab exemplaribus non discedere, quæ sic habent. Qui subtilius diuidunt, circumfundi Syria Phœnicen volunt, & esse oram maritimam Syriæ, cuius pars sit Idumæa & Iudæa, deinde Phœnice, deinde Syria. Hic nulla mentio Euphratis. Syria Phœnicen à lateribus, & à tergo amplectitur, frontem mare alluic, eius oræ partes sunt Idumæa & Iudæa, Phœnice & Syria Antiochena.

Idumæa, Syria Palaestina, Samaria, Afcalo, Azotus, Cæsarea. Cap. 13.

Mox Idumæa incipit & Palaestina, ab emerũ Sirbonis lacus, quem quidam cl. M. passuum circuitu tradidere: Herodotus Casio monti applicuit: nunc est palus modica. Oppida Rhinocolura, & intus Rhaphæa: Gaza, & intus Anthedon: mons Angaris. Regio per oram Samaria. Oppidum Afcalo liberum, Azotus: Iamnes duæ, altera intus. Ioppæ Phœnicũ, antiquior terrarũ inundatione, vt ferunt. Infidet collem præiacente saxo, in quo vinculorum Andromedæ vestigia ostendunt. Colitur illic fabulosa Dercete. Inde Apollonia, Stratonis turris, eadè Cæsarea, ab Herode rege condita: nunc colonia prima Flauia, à Vespasiano Imperatore deducta: Finis Palaestines clxxxix. M. passuum à confinio Arabiæ: deinde Phœnice. Intus autem Samariæ oppida, Neapolis, quod antea Mamortha dicebatur: Sebaste, in monte altiore Gamala.

GLO. Iannes duæ, altera vicus. Scribo, altera intus.

Iudæa, Galilæa, Hierico, Emmaus, Lydda.

Ioppe. Cap. 14.

Supra Idumæam & Samariam Iudæa longe lateque funditur. Pars eius Syriæ iuncta, Galilæa vocatur: Arabiæ vero & Aegypto proxima, Peræa, asperis dispersa montibus, & à cæteris Iudæis Iordane amne discreta. Reliqua Iudæa diuiditur in toparchias x. quod dicemus ordine. Hiericentem palmetis consistat, fontibus irriguam Emmaũ, Lyddam, Ioppicam, Acrabatenam, Gophniticam, Thamniticam, Betholenen, Tepheneen, Orinen, in qua suere Hierosolyma longe clarissima vrbium orientis, non Iudææ modo: Herodium cum oppido illustri eiusdem nominis.

GLO. Pars enim Syriæ iuncta. Vetus, Pars eius Syriæ iuncta. Et inter toparchias est Gophnitica non Zophantica. atrestatur Iosephus. Nomen Iudææ modo Herodium. Porrenotã deprauatio. Legendum vt coherent cum præcedentibus, Hierosolyma longe clarissima vrbium orientis, non Iudææ modo, Herodium cum oppido. Est autem Herodium arcis nomen.

Iordanis. Cap. 15.

Iordanis amnis oritur è fonte Paneade, qui cognomen dedit Cæsareæ, de qua dicemus: amnis amœnus, & quatenus locorum situs patitur, ambitiosus: accolisq; se præbens, velut inuitus Asphaltitem lacũ dirum natura petit, à quo postremo ebibitur, aquasq; laudatas perdit pestilentibus mixtas. Ergo vbi prima cõualium fuit occasio, in lacum se fundit, quem plures Generam vocant xvj. M. pass. longitudinis, vj. M. latitudinis, amœnis circumseptũ oppidis: ab oriente Iuliade & Hippo, à meridie Tarichea, quo nomine aliqui & lacum appellant, ab occidente Tyberiade, aquis calidis salubri.

Asphaltites. Cap. 16.

Asphaltites nihil præter bitumen gignit, vnde & nomen. Nullum corpus animalium recipit: tauri Cameliq; fluitant. Inde fama, nihil in eo mergi. Longitudine excedit c. M. pass. latitudine maxima xxv.

implet, minima sex. Prospicit eũ ab oriente Arabia Nomadã, à meridie Macherus, secunda quondã arx Iudææ ab Hierosolymis. Eodè latere est calidus fons medicæ salubritatis. Calliroe, aquarũ gloria ipso nomine præferens.

Gens Essenorum. Cap. 17.

Ab occidente littora Esseni fugitant vsq; quã nocent, gens sola, & in toto orbe præter cæteras mira, sine vlla fræmina omni Venere abdicata, sine pecunia, sociã palmarum. In diem ex æquo cõuenarum turba renascitur, large frequentantibus quos vita fessos ad mores eorum fortunæ fluctus agitat. Ita per seclorum milia (incredibile dictũ) gens æterna est, in qua nemo nascitur. Tam fecunda illis aliorum vitæ penitentia est. Infra hos Engadda oppidum fuit, secundum ab Hierosolymis fertilitate, palmeterumq; nemoribus: nunc alterũ bustum. Inde Masada castellum in rupe, & ipsum haud procul Asphaltite. Et hætenus Iudæa est.

Haud procul ab Asphaltite, Verus lectio, haud procul Asphaltite. GLO.

Decapolis. Cap. 18.

Vngitur ei latere Syriæ Decapolitana regio, à numero oppidorum, in quo non omnes eadem obseruant. Primi tamen Damascũ & Opaton riguas amne Chrysoforho, fertilem Philadelphiam, Rhaphanam, omnia in Arabiam reecedentia. Scythopolim antea Nysam, à Libero patre, sepulta nutrice ibi, Scythis deductis. Gaddara Hieromaice præfluente, & iam dictũ Hippo Dion. Pellam aquis diuitem, Galafam, Canatham. Intercausant cinguntque has vrbes Tetrarchiæ, regnorum instar singulæ, & in regna contribuuntur, Trachonitis, Paneas, in qua Cæsarea cum supradictõ fonte, Abila, Arca, Ampeloessa, Gabe.

Tyrus & Sidon. Cap. 19.

Inc redeundum est ad oram atq; Phœnicen. Fuit oppidũ Crocodilon, est flumen: memoria vrbium Dorum, Sycaminum. promontorium Carmelũ, & in monte oppidum eodem nomine, quondam Ecbatana dictum. Iuxta Getta, Lebba. Riuis Pagida, siue Bebus, vitri fertiles harenas paruo littori miscens. Ipse è palude Cendeuia à radicibus Carmeli profluit. Iuxta colonia Claudij Cæsaris Ptolemæis, quæ quondam Ace. Oppidum Ecdippa, Promontorium Album. Tyrus quondam insula, præalto mari septingentis passibus diuisa, nunc vero Alexandri oppugnantis operibus continens, olim partu clara vrbibus genitis, Lepti, Vtica, & illa Romani imperij æmula, terrarum orbis auida, Carthagine etiam Gadibus extra orbem conditis. Nunc omnis eius nobilitas conchylio atq; purpura cõstat. Circuitus xix. M. pass. est, intra Palætyro inclusa. Oppidũ ipsum xxij. stadia obtinet. Inde Euhadra, Sarepta, & Ornithon oppida: & Sidon artifex vitri, Thebarumque Bæotiarum parens.

Mons Libanus. Cap. 20.

Tergo eius mons Libanus orsus, mille quingentis stadiis, Simyram vsq; porrigitur, qua Cæle Syria cognominatur. Huic par, interiacente valle, mons aduersus Antilibanus obtenditur, quondã muro coniectus. Post eum introrsus Decapolitana regio est, prædictæq; cum ea tetrarchiæ, & Palaestine tota laxitas. At in ora etiamnum subiecta Libano, fluuius Magoras: Berytus colonia, quæ felix Iulia appellatur, Leontos oppidũ, flumen Lycos, Palæbylos, flumen Adonis. Oppida, Byblos, Botrys, Gigarta, Trieris, Calamos, Tripolis, quam Tyrij & Sidonij & Aradij obtinent. Orthosia, Eleutheros flumen. Oppida, Simyra, Marathos, contraq; Aradũ Antarados septem stadiorũ oppidum & insula c. passus à continente distans. Regio in qua supradicti desinunt montes:

montes: & interiacentibus campis, Bargylus mons incipit. Hinc rursus Syria, desinente Phœnice. Oppida Carne, Balanea, Paltos, Gabale: promontorium, in quo Laodicea libera, Diospolis, Heraclea, Charadrus, posidium.

Syria Antiochena. Cap. 21.

Deinde Syria Antiochia. *Einde promontorium Syriæ Antiochena. Intus ipsa Antiochia libera, Epidaphnes cognominata, Oronte amne diuiditur. In promontorio autem Seleucia libera, Pieria appellata.

Casus mons. Cap. 22.

Super eam mons eodem quo alius nomine, Casius. Cuius excelsa altitudo quarta vigilia orientem per tenebras solem aspicit: breui circumactu corporis, diem noctemque pariter ostendens. Ambitus ad cacumen xix. M. pass. est, altitudo per directum iij. At in ora amnis Orontes, natus inter Libanum & Antilibanum, iuxta Heliopolim. Oppidum Rhofos, & a tergo portæ quæ Syriæ appellantur, interuallò Rhofiorum montium & Tauri. In ora oppidum Myriandros, mons Amanus, in quo oppidum Bomitæ. Ipse ab Syris Ciliciam separat.

Cœle Syria. Cap. 23.

Nunc interiora dicantur. Cœle habet Apamiam, Marfya amne diuisam à Nazerinorù terrarchia. Bambycem, quæ alio nomine Hierapolis vocatur, Syris vero Magog. Ibi prodigiosa Atargatis, Græcis autem Derceto dicta, colitur. Chalcidem cognominatam ad Belum, vnde regio Chalcidene fertilissima Syriæ: & vnde Cyrestica, Cyrrum: Gazatas, Gindarenos, Gabenos, tetrarchias duas, quæ Granucomatæ vocantur, Hemi senos, Hyllatas Ituræorù gētem, & qui ex ijs Bætarreni, vocantur Mariam mitanos. Tetrarchiæ quæ Mamiſca appellatur, Paradisum, Pagras, Pinaritas, Seleucias præter iam dictam duas, quæ ad Euphraten, & quæ ad Belù vocantur, Carditenſes. Reliqua autem Syria habet, exceptis quæ cù Euphrate dicuntur, Arthufios, Berceenſes, Epiphaneſes. Ad orientem Laodiceos, qui ad Libanum cognominantur, Leucadios, Lariffæos, præter tetrarchias in regna descriptas barbaris nominibus xvij.

Euphrates. Cap. 24.

De Euphrate hoc in loco dixisse artificiosum fuerit. Oritur in præfectura Armeniæ maioris Caranide, vt prodidere ex ijs qui proxime viderunt, Domitius Corbulo in monte Aba, Licinius Mutianus sub radicibus montis quem Capoten appellat, supra Simyram xij. M. passuum initio Pyxirates nominatus. Fluit Derxenem primò, mox Anaetiam, Armeniæ regiones à Cappadocia excludens. Dascufia abest à Simyra lxxv. M. passuum. Inde navigatur Paftonam l. M. pass. Militenen Cappadociæ lxxiij. M. pass. Elegiâ Armeniæ x. M. pass. acceptis fluminibus Lyco, Arfania, Arfano. Apud Elegiam occurrit ei Taurus mons, nec refistit quaquam xij. M. pass. latitudine præualens. Omirrà vocant irrumpentem, mox vbi perſegit, Euphratem, vltra quoque saxosum ac violentum. Arabiam inde læua, Merorum dictam regionem trischoena mensura, dextraque Comagenem determinat, pontis tamen etiam vbi Taurum expugnatus patiens. Apud Claudiopolim Cappadociæ, cursum ad occasum solis agit. Primo hunc illi impugnatum cursum Taurus aufert: victusque & abscisus sibimet alio modo vincit, ac fractum expellit in meridiem. Ita nature dimicatio illa equatur, hoc eunte quo vult, illo prohibente ire qua vellet. A cataractis iterum navigatur xl. M. pass. inde Comagenes caput Samofata. Arabia supradicta habet oppida, Eleusa, Iconium. Seleucia supra amnem Caliroen à fonte nominata, Carras clade Craſſi nobiles. Iungitur præfectura Mesopotamiæ, originem à Syris trahens,

* in pugna

in qua Anthemusia & Nicephorium oppida. Mox Arabes, qui Rhetaui vocantur: horum caput Singara. A Samofatis autem latere Syriæ, Marfyas amnis influit. Gingla Comagenem finit, Merorum ciuitas incipit. Oppida alluuntur Epiphania & Antiochia, quæ ad Euphraten vocantur. Item Zeugma lxxij. M. passuum à Samofatis, transitu Euphratis nobile. Exaduerso Apamiam Seleucus, idem vtriusque conditor, ponte iunxerat. Qui coherent Mesopotamiæ, Rhoadi vocantur. At in Syria oppida, Europum, Tapſacum quondam, nunc Amphipolis, Arabes Scenita. Ita factum vsque vram locum, in quo conuerſus ad orientem, relinquit Syria Palmyrenas solitudines, quæ vsque ad Petram urbem, & regionem Arabiæ felicis appellatae pertinent.

Palmyra. Cap. 25.

Palmyra urbs nobilis situ, diuitijs soli & aquis amennis, vasto vndique ambitu arenis includit agros: ac velut terris exempta à rerum natura, priuata forte inter duo imperia summa, Romanorum Parthorumque, & prima in discordia semper vtrinque cura, abest à Seleucia Parthorum, quæ vocatur ad Tygrin d. xxxvij. M. pass. A proximo vero Syriæ littore ducētes quinquaſtantibus milibus, & à Damasco vigintiseptem quagintibus.

Hierapolis. Cap. 26.

Infra Palmyræ solitudines, Stelédena regio est, dictaque iam Hierapolis, ac Bercea, & Chalcis. Vltra Palmyræ quoque ex solitudinibus ijs aliquid obtinet Hemesa, item Elatium, dimidio propior Petræ quam Damascus. A ſura autem proxime est Philiscum, oppidum Parthorum ad Euphraten: ab eo Seleuciam dierum decem nauigatio, totidemque fere Babylonem. Scinditur Euphrates à Zeugmate lxxiij. M. pass. circa vicum Mafſicen. Et parte læua in Mesopotamiam vadit per ipsam Seleuciam, circa eam præfluenti inſiſſus Tigri. Dexteriore autem alueo Babylonem, quondam Chaldææ caput petiit, mediamque permeans, item quam Otrin vocant, distrahitur in paludes. Increſcit autem & ipse Nili modo statis diebus, paulum differens, ac Mesopotamiam inundat sole obtinente vicissimam partem cancri. Minui incipit in virgine & leone transgresso. In totum vero remeat in vigesima nona parte virginis.

Cilicia & adiunctæ gentes Isaurica, Homonadum, Pisidia, Lycæonia, Pamphilia, Taurus mons, Lycia. Cap. 27.

Ed redeamus ad oram Syriæ, cui proxima est Cilicia. Flumen Diaphanes, mons Crocodilus, portæ Amanis motus, Flumina, Andricus, Pynarus, Lycus, sinus Isicus. Oppidum Iſſos, inde Alexandria: flumen Chlorus, oppidum Aegæ liberum, amnis Pyramus, portæ Ciliciæ: oppida, Mallos, Magarſos, & intus Tarſos. Campi Alei: oppida, Calsipolis, Mopsos liberum Pyramo impositum, Thinos, Zephyrium, Anchiæ. Amnes, Saros, Cydnus, Tarſum liberam urbem procul à mari fecans. Regio Celendiritis cù oppido. Locus Nymphègi, Solæ Ciliciæ, nunc Pompeiopolis, Adana, Cybira, Pinaræ, Pedalig, Halix. Arſinoe, Tabg, Doron. Iuxtaque mare Corycos, eodem nomine oppidum & portus & specus. Mox flumen Calicadnus. Promontorium Sarpedon: oppida Olme, Myle, promontorium & oppidum Veneris, à quo proxime Cyprus insula. Sed in continenti oppida, Myanda, Anemurium, Coraceſium, finisque antiquus Ciliciæ Melas amnis. Intus autem dicendi Anazarbeni, qui nunc Cæsaraugustani, Caſtabala, Epiphania, quæ antea Eniandos, Eleusa, Iconium. Seleucia supra amnem Calicadnum Trachiotis cognomine, à mari relata, vbi vocatur Hormia. Præterea intus flumina, Liparis, Bombos, Paradisus.

* in virginem & leone transgressa.

Paradisus. Mons Imbarus. Ciliciæ Pamphiliam omnes iunxerit neglecta gente Isaurica: oppida eius intus Isauria, Clibanus, Lalasis fluuius: decurrit autem ad mare Anemuri regione supradicti. Simili modo omnibus qui eadem composuerit, ignorata est contermina illi gens Homonadum, quorum intus oppidum Homonia. Cætera castella xliij. inter asperas conualles latent. Insident verticem Pisidie, quondam Solymi appellati, quorum colonia Cæsarea, eadem Antiochia. Oppida Oroanda, Sagaleſſos. Hos includit Lycæonia in Asiaticam iurisdictionem verſa, cum qua conueniunt Philomelienses, Tymbriani, Leu colichi, Pelteni, Hyrienses. Datur & tetrarchia ex Lycæonia, qua parte Galatiæ cotermina est, ciuitatum xliij. vrbe celeberrima Iconio. Ipsius Lycæoniæ celebrantur Tembafin in Taurus, Sinda in confinio Galatiæ atque Cappadociæ. A latere autem eius super Pamphiliam veniunt Thracum soboles, Milyæ, quorum Aricanda oppidum. Pamphylia ante Mopsopia appellata. Mare Pamphiliū Cilicio iungitur. Oppida eius Side, & in monte Aspendum, Plantaniſtus, Perga: Promontorium Leucolla. Mons Sardemifus, amnis Eurymedon iuxta Aspendum fluens: Cataractes, iuxta quem Lyrneſus & Olbia: vltimaque eius oræ Phafelis. Iunctum ei mare Lycium est, gensque Lycia, vnde vastus sinus. Taurus mons, ab Eois veniens littoribus, Chelidonio promontorio determinat. Immenſus ipse, & innumerarum gentium arbiter dextero latere septentrionalis, vbi primum ab Indico mari exurgit, læuo meridiano, & ad occasum tendens: mediamque distrahens Asiam, nisi opprimeti terras occurreret maria. Refilit ergo ad septentriones, flexusque immensus iter quaerit, velut de industria reru natura subinde æquoia opponente, hinc Phœnicium, hinc Ponticum, illinc Caspium & Hyrcanum, contraque Mæoticum lacum. Torquetur ita collisus inter hæc claustra, & tamen victor, flexuosus euadit vsque ad cognata Rhipæorum montium iuga, numeroſis nominibus & nouis quacunq; incedit inſignis: Imaus prima parte dictus, mox Emodus, Paropamisus, Circius, Cambades, Pharphariades, Choatras, Oreges, Oroandes, Niphates, Taurus. Atque vbi se quoque exuperat, Causæus: vbi brachia emittit, subinde tentant maria similibus Sarpedon, Coraceſius, Cragus, iterumque Taurus: etiam vbi dehiscit, seque populis aperit, portarum tamen nomine vnitate sibi vindicans, quæ alibi Armeniæ, alibi Caspiæ, alibi Ciliciæ vocantur. Quinetiam cōtractus, effugiens quoque maria: plurimis se gentium nominibus hinc & illinc implet: à dextra Hyrcanus, Caspius: à læua Pariedrus, Moschicus, Amazonicus, Coraxicus, Scythicus appellatus. In vnuerſum vero Græce Ceraunius. In Lycia igitur, à promontorio eius oppidum Simena, mons Chimæra noctibus flagrans, Hephæstium ciuitas, & ipsa sæpe flagrantibus iugis. Oppidum Olympus ibi fuit, nunc sunt montana, Gage, Corydalla, Rhodiopolis. Iuxta mare Ly mira cū amne, in quem Arycædus influit, & mons Maffycites, Andriaca ciuitas, Myra. Oppida, Apyre, & Antiphellos, quæ quondam Habesſus, atque in recessu Phellus. Deinde Pyrrha, itemque Xanthus à mari xv. M. pass. flumenque eodem nomine. Deinde Patara, quæ prius Sataros, & in monte Sydima. Promontorium Gragus. Vltra par sinus prior. Ibi Pinaræ, & quæ Lyciam finit Temellus. Lycia quondam lx. oppida habuit, nunc xxxvj. habet. Ex his celeberrima præter supra dicta Canas, Can dyba vbi laudatur Oenium nemus: Podalia, Choma præfluente Adefa, Cyane, Alcandalis, Amelas, Noscopium, Tlos, Thelandrus. Compræhendit in mediterraneis Cabaliam, cuius tres vrbes, Cenoanda, Balbura, Bubon. A Temello Asiaticum mare siue Carpathium, & quæ proprie vocatur Asia. In duas eam partes Agrippa diuisit. Vnam includit ab oriente Phrygia & Lycæonia, ab occidente Aegeo mari, à meridie Aegypto, à septentrione Paphlagonia. Huius longitudinem cccclxx. M. pass. lati-

tudinem ccc. M. fecit. Alteram determinauit ab oriente Armenia minore, ab occidente Phrygia, Lycæonia, Pamphylia, à septentrione prouincia Pontica, à meridie mari Pamphylia, longam d. lxxv. M. pass. latam cccxxv. M. In proxima ora Caria est, mox Ionia, vltra eam Aeolis. Caria mediæ Doridi circumfunditur, ad mare vtroque latere ambiens. In ea promontorium Pedalium. Amnis Glaucus deferens Telmessum. Oppida Dædala, Crya fugitiuorum. Flumen Axon, oppidum Calydna.

A mari relata, vbi vocatur Olmia. Legendum Hormia à portu. Lalasis fluuius. Dele fluuius, quæ vox non habetur in manuscriptis. Est enim Lalasis oppidi nomen teste Stephano. Cæteri decurrit verbum ad Isauriam referendum, quod decliuis sit qua versus mare protenditur, editiore situ mediterraneo metaphoræ castigatorum parum attentum fecellit. Oroanda, Sagaleſſos. Oroanda est in codicibus manuscriptis, & apud Liliam. Edigis, Paropamisus, Circius. Scribo, Emodus Paropamisus, Circius. In proxima ora Caria est, mox Ionia, vltra eam Aeolis, mediæ Doride, circumfunditur mari vtroque latere ambiente. Homine geographiæ periculum, quisquis Dorida Ioniam inter, & Aeolidem collocauit. Quid autem est liberos deprauare, si hoc non est? Sincera lectio nater etiam nunc in antiquis exemplaribus. In proxima ora Caria est, mox Ionia, vltra eam Aeolis. Caria mediæ Doridi circumfunditur, ad mare vtroque latere ambiens. Sic superius cap. 12. dixerat Syria Phœnicem circumfundit. Nec dubium est verumque locum ab vno castigatore data opera tam belle deprauatum.

Indus fluuius. Cap. 28.

Amnis Indus in Cybira taru iugis ortus, recipit Ix. perennes fluuios, torrentes vero amplius c. oppidum Caunos liberu, deinde Pyrnos. Portus Cresfa, à quo Rhodus insula xx. M. locus Loryma. Oppida Thyfanusa, Paridion, Larymna. Sinus Thymnias. Promontorium Aphrodisias. Oppidum Hyda. Sinus schænus. Regio Bubastus. Oppidum fuit Acanthus, alio nomine Dulopolis. Est in promontorio Gnidos libera, Tripia, dein Pegusa & Stadia appellata. Ab ea Doris incipit, sed prius terga, & mediterraneas iurisdictiones indicasse conueniat. Vna appellatur Cybiraica. Ipsum oppidum Phrygiæ est. Conueniunt eo xxv. ciuitates.

Amnis Ninus. Hermolao placet Ninus, de quo tamen subdubitat: manuscripti libri, tum etiam typis excuſi quidam Indum habent. Et sunt nonnulli amnes binomines atque haud scio an huic ipsi nomen mutatum narret Lilius, posteaquã in eum Indus beluæ rector ab elephanto prolapsus est.

Laodicea, Apamia, Ionia, Ephesus. Cap. 29.

Celeberrima vrbe Laodicea. Imposita est Lyco flumini, latera alluentibus Afopo & Capro, appellata primo Diospolis, dein Rhoads. Reliqui in eo conueniunt quos nominare non pigeat, Hydrelita, Themifones, Hieropolis. Alter conuentus à Synnada accipit nomen. Conueniunt Lycæones, Appiani, Cercopeni, Dorylei, Midæi, Iulienſes, & reliqui ignobiles populi xv. Tertius Apamiam vadit, ante appellatam Celænas, dein Ciboton. Sita est in radice motis Signiæ, circumfusa Marfya, Obri ma, Orga, fluminibus in Mæandrum cadentibus. Marfyas ibi redditur, ortus ac paulo mox cõditus, vbi certauit tibarum cantu cum Apolline Aulocrenis: ita vocatur conuallis x. M. pass. ab Apamia, Phrygiam petentibus. Ex hoc conuentu deceat nominare Metropolitans, Dionysopolitas, Euphorbenos, Acmonenſes, Peltenos, Silbianos. Reliqui ignobiles. ix. Doridis in sinu, Leucopolis, Amaxitos, Elæus, Euthene. Dein Caria oppida, Pitaiu, Eutanæ, Halicarnassus: sex oppida contributa ei sunt à magno Alexandro, Theangela, Sibde, Medmassa, Euranium, Pedasum, Telmessum. Habitat inter duos sinus, Ceramicum & Iasium. Inde Myndos, & vbi fuit Palæmyndus, Nariandus, Neapolis, Carianda. Termera libera, Bargyla, & à quo sinus Iasius, oppidum Iasus. Caria interiorum nominum fama prænitent: quippe vbi sunt oppida, Mylafa libera, Antiochia, vbi fuerit Seminethos & Cranaos

G L O.

G L O.

Cranaos oppida, nunc eam circumflunt Maeander & Molsinus. Fuit in eo tractu & Mæandropolis. Est Eumenia Chudro flumini apposita, Glaucus amnis, Lyfias oppidū & Orthofia, Berecynthius tractus, Nylā, Trallis, eadem Euanthia & Seleucia & Antiochia dicta. Alluitur Eudone amne, perfunditur Thebaide. Quiddam ibi Pygmæos habitasse tradunt. Præterea sunt Thydonos, Pyrrha, Evrome, Heraclea, Amyzon, Alabanda libera, quæ conuentum eum cognominavit: Stratonicæa libera, Hynidos, Ceramus, Træzene, Phorontis. Longinquoiores eodē difceptant foro, Othronienfes, Halydienfes, feu Hippini, Xyftiani, Hydifenfes, Apolloniæ, Trapezopolitæ, Aphroditienfes liberi. Præter hæc funt Cofcinius, Harpalā appofita fluuio Harpafō, quo & Trallicon cum fuit alluebatur. Lydia autē perfufa flexuofis amnis Mæandri recurfibus, fuper Ioniam procedit. Phrygiæ ab exortu folis vicina, ad feptentrionē Myfiæ, meridiana parte Cariam amplectens, Mæonia ante appellata. Ce lebratur maxime Sardibus in latere Tmolii montis, qui ante Timolus appellabatur, vitibus cōfitus, & ex eo profuente Pactolo eodemq; Chryforrhoa, ac fonte Tarne: à Mæonijſ ciuitas ipſa Hyde vocitata eſt, clara ſtagno Gygeo. Sardinia nunc appellatur ea iurifdiçtio. Conueniuntque in eam extra prædictos, Macedones Cadueni, Loreni, Philadelpheni, & ipſi in radice Tmolii Cogamo flumini appofiti Mæonij, Tripolitani: ijdem & Antonopolitæ Meandro alluuntur: Apollonohieritæ, Myformolitæ, & alij ignobiles. Ionia ab Iafio ſinu incipiens, numeroſiore ambitu littorum fleçitur. In ea primus ſinus Baſilicus, Poſideum promontorium & oppidū, ora-culum Branchidarum appellatum, nunc Didymei Apollinis, à littore ſtad. xx. Et inde clxxx. Miletus Ionie caput, Lelegeis ante & Pityuſa & Anaçtoria nominata, ſuper lxxx. vrbiū per cuncta maria genitrix: nec fraudanda ciue Cadmo, qui primus proſam orationem condere inſtituit. Amnis Mæander ortus è lacu in monte Aulocrene, plurimisq; affuſus oppidis, & repletus fluminibus crebris ita ſinuofus flexibus, vt ſæpe credatur reuerti, Apameam primum peruagatur regionem, mox Eumenicam, ac dein Bargylleticos campos: poſtremo Cariam placidus, omneſq; eos agros fertiliſimo rigans limo, ad decimum à Mileto ſtadium lenis illabitur mari. Inde mons Larimus. Oppida, Heraclea montis eius, cognominis Caricæ, Myus, quod primo condidiſſe Iones narrantur, Athenis profecti, Naulochum, Priene. In ora quæ Trogilia appellatur, Geſſus amnis. Regio omnibus Ionibus ſacra, & ideo Panionia appellata. Iuxta fugitiuis conditum (vti nomen indicio eſt) Phygela, fuit & Marathefium oppidum. Supra hæc Magnesia Mæandri cognomine inſignis, à Theſſalica Magnesia orta. Abeſt ab Epheſo xv. M. paſſuum Tralibus eo amplius ccc. antea Theſſalocæ & Androlitia nominata, & littori appoſita, Derafidas inſulas ſecum abſtulit mari. Intus & Thyatira alluitur Lyco, Pelopia aliquando & Euhippia cognominata. In ora autem Manteum, Epheſus Amazonum opus, multis ante expetita nominibus: Alopes cum pugnatum apud Troiam eſt, mox Ortygia & Morges vocata eſt, & Smyrna cognomine Trachea, & Samorniū, & Ptelea. Attollitur monte Pione. Alluitur Cayſtro in Cyblianis iugis orto, multoſque amnes deferente & ſtagium Pegaficum, quod Phyrtes amnis expellit. Ab his multitudo limi eſt, qua tertas propagat, medijsque iam campis Syrien inſulūm adiecit. Fons in vrbe Callippia: & templum Dianæ complexi è diuerſis regionibus duo Selinuntes. Ab Epheſo Manteum aliud Colophoniorū, & intus ipſa Colophon, Haleſo affluente. Inde Apollinis Clarij phanum, Lebedos: fuit & Notium oppidum. Promontorium Coryceon, mons Mimas ccl. M. paſſuū, excurrens, atq; in cōtinentibus campis reſidens. Quo in loco magnus Alexāder intercidi planiciem eam iuſſerat

vij. M. d. paſſ. longitudine, vt duos ſinus iungeret, Erythrasq; cum Mimante circumfunderet. Iuxta eas fuere oppida Pteleon, Helos, Dorion: nunc eſt Aleon fluuius, Corineum Mimantis promontorium, Clazomene, Parthenie, & Hippie, Chytophoria appellatæ cum inſulæ eſſent, Alexander idem per duo ſtadia cōtinenti adnexuit. Interiere intus Daphnus & Hermesia, & Sipyli, quod ante Tentalis vocabatur, caput Mæonie, vbi nunc eſt ſtagnū Sale: ob id & Archæopolis ſubſtituta Sipylo, & inde illi Colpæ, & huic Lebade. Regredientibus inde ab eſt xij. M. paſſ. ab Amazone condita, reſtituta ab Alexandro, in ora Smyrna, amne Melete gaudens nō procul orto. Montes Aſiæ nobiliſſimi in hoc tractu fere explicant ſe. Maſtuſia à tergo Smyrnæ & Termetis Olympi radicibus iunctus. Is in Dracone deſinit, Draco in Tmolio, Tmolus in Cadmo, ille in Tauro. A Smyrna Hermus amnis campos facit, & nomini ſuo adoptat. Oritur iuxta Dorilaum Phrygiæ ciuitatem, multoſq; colligit fluuios, inter quos Phrygem, qui noſe genti dato, à Caria eam diſterminat, Hyllum & Cryon, & ipſos Phrygiæ, Myſiæ, Lydiæ, amnibus repletos. Fuit in ore eius oppidū Temnos: nūc in extremo ſinu Myrmeces ſcopuli, oppidum Leuce in promontorio quod inſula fuit, finis Ionie Phocæa. Smyrnæum cōuentū magna pars Acolig, quæ mox dicitur, frequetatur: præterq; Macedones Hyrcani cognominati, & Magnetes à Sipylo. Epheſum vero alteri lumen, Aſiæ remotiores conueniunt Cæſarienfes, Metropolitæ, Cybiani, inferiores & superiores Myſomacedones, Maſtaurenſes, Brullitæ, Hypepeni, Dioſhieritæ.

Fuit in ora eius oppidum Temnos nunc in extremo ſinu Smyrnæ Chæſeopolis promontorium. Leuce dein oppidum, quod inſula fuit finisq; Ionie. § Sincera lectio: Fuit in ore eius oppidum Temnos: nunc in extremo ſinu Myrmeces ſcopuli, oppidum Leuce in promontorio quod fuit inſula, finisq; Ionie Phocæa.

Æolis, Troas, Pergamus. Cap. 30.

Æolis proxima eſt quondā Myſia appellata, & quæ Hellespōto adiacet Troas. Ibi à Phocæa, Aſcanius portus, dein fuerat Lariffa. ſunt Cyme, Myrrhine, quæ ſeſtaſtopolim ſe vocat: & intus Aegæ, Attalia, Poſſidea, Neontichos, Temnos. In ora autē Titanus amnis, & ciuitas ab eo cognominata. Fuit & Grynia, nunc tantum portus ſoli, inſula apprehenſa. Oppidum Elea, & ex Myſia veniens Caicus amnis. Oppidum Pitane, Canaius amnis. Intercidere Cane, Lyſimachia, A. tarnea, Carene, Ciſthene, Cilla, Cocillum, Thebe, Aſtyre, Chryſa, Palgæſſis, Gergithos, Neandros: nunc eſt Perperenne ciuitas Heracleotes tractus. Coriphæ oppidum, amnis Gryliofolius. Regio Aphroditias, quæ antea Politiceorgas. Regio Scephis. Flumen Euenum, cuius in ripis intercidere Lyrneſos & Miletos. In hoc tractu Ida mons. Et in ora quæ ſinum cognominavit & conuentum, Adramytteos olim Pedafus dicta. Flumina Aſtron, Cormalos, Eryanos, Alabaſtros, Hieros ex Ida. Intus mons Gargara, eodemq; nomine oppidū. Rurſus in littore Antandros, Edonis prius vocata, deinde Cimmeris, & Aſſos, eadem Apollonia. Fuit & Palamedium oppidum. Promontorium Leçton diſterminans Aeolida & Troada. Fuit & Polymedia ciuitas, & Cryſſa, & Lariffa alia. Smintheum templū durat. Intus. Colone intercidi, deportata Adramytteū negocia. Apolloniæ à Rhindaco amne, Erefſij, Miletopolitæ, Pœmaneni Macedones, Aſchilacæ, Polichnæ: Pionitæ: Cilices, Mandagandeni: in Myſia Abrettini, & Hellespontij appellati, & alij ignobiles. Troadis primus locus Amaxitus, dein Cebrenia: Ipſaq; Troas Antigoniam dicta, nunc Alexandria, colonia Ro. Oppidū Nec. Scamander amnis nauigabilis, & in promontorio quondam Siggeum oppidum. Dein portus Acheorum, in quem influxit Xanthus Simoenti iunctus, ſtagnūq; prius faciens Palgæcamander. Ceteri Homero celebrati, Rhexus,

Rhexus, Heptaporus, Careſus, Rhodius veſtigia non habent. Granicus diuerſo tractu in Propontida fluit. Eſt tamen & nunc Scamandria ciuitas parua, ac M. d. paſſuū remotum à portu Ilium im mune, vnde omnes rerū claritas. Extra ſinum ſunt Rhetea littora, Rheteo & Dardanio & Arisbe oppidis habitata. Fuit & Achilleon, oppidum iuxta tumulum Achillis cōditum à Mitylenæis, & mox Athenienſibus, vbi claſſis eius ſteterat. In Sigge fuit & Acanthium à Rhodijſ conditum in altero cornu, Aiace ibi ſepulto xxx. ſtad. interuallo à Sigge, & ipſo in ſtatione claſſis ſuæ. Supra Aeolida & partem Troadis in mediterraneo eſt, quæ vocatur Teuthrania, quam Myſi antiquitus tenuere. Ibi Caicus amnis iam dictus oritur. Gens ampla per ſe, etiam cum totum Myſia appellaretur. In ea Pionia, Andera, Dale, Stabulum, Coniſum, Tegium, Balcea, Tiare, Teuthranie, Sarnaca, Haliferne, Lycide, Parthenium, Thymbre, Oxioptum, Lygdanum, Apollonia, longe q; clariffimū Aſiæ Pergamum, quod intermeat Selinus, præſuit Cetius profuſus Pindaſio mōte. Abeſt haud procul Elea, quā in littore diximus. Pergamena vocatur eius tractus iurifdiçtio. Ad eam conueniunt Thiacyreni, Mygdones, Moſſini, Bregmenteni, Hieracomitæ, Perpereni, Tyareni, Hierapolenſes, Hartmatopolitæ, Ataleniſes, Pantaneniſes, Apollonidenſes, alieq; in honore ciuitatis. A Rheteo Dardanium oppidum paruum abeſt ſtad. lxx. Inde xvij. M. promontorium Trapezæ, vnde primum concitat eſt Hellespontus. Ex Aſia interijſſe gentes tradit Eratoſthenes Solymorum, Lelegum, Bebyrcum, Colycantiorum, Trepeſedorum. Iſidorus Arimos, & Capretas, vbi ſit Apamia condita à Seleuco rege inter Ciliciam, Cappadociam, Cataonia, Armeniam. Et quoniam ferociſſimas gentes domuiſſet, initio Dameam vocatam.

Pergamum quod intermeat Silenus. § Selinus, non Silenus.

GI O. Inſula ante Aſiam, Pamphylium mare, Rhodus, Samus, Chius. Cap. 31.

Inſularum ante Aſiam prima eſt in Canopico oſtio Nili, à Canopo Menelai gubernatore (vt ſerunt) dicta. Altera iuncta ponte Alexandria colonia Cæſaris dictatoris Pharos, quondam diei nauigatione diſtans ab Aegypto, nūc eſt turri nocturnis ignibus curſum nauium regens. Nanq; fallacibus vadis Alexandria, tribus omnino aditur alueis maris, Tegamo, Poſideo, Tauro. In Phænice deinde mari eſt ante Ioppen Paria, tota oppidum, in qua obiectam beluæ Andromedam ſerunt: & iam dicta Arados, inter quam & cōtinentem l. cubita alto mari (vt autor eſt Mutianus) è fonte dulcis aqua tubo corijs facta, vſq; à vado trahitur. Pamphylium mare ignobile inſulas habet. Cilicium ex quinq; maximis Cyprum, ad ortum occaſumq; Cilicia æ Syriæ obiectam, quondam ix. regnorum ſedem. Huius circuitum Timotheus cccclxxxix. M. d. prodidit. Iſidorus cccclxxv. M. Longitudinem inter duo promontoria, Dinaretū & Acamanta, quod eſt ad occaſum, Artemidorus clxij. d. Timotheus cc. vocatam ante Acamantida, Philonides Ceraſtin, Xenagoras & Aſpeliam, & Amathuſiam, & Macariam, Aſtynomus Crypton, & Colin am. Oppida in ea xv. Paphos, Palapaphos, Curias, Citium, Corineum, Salamis, Amathus, Lapethos, Solæ, Tamafes, Epidarum, Chyrti, Arſinoe, Carpaſium, Golgæ. Fuere & ibi Cinyria, Marium, Idalium. Abeſt ab Anemurio Cilicia l. M. paſſ. Mare quod prætenditur, vocant Aulona Ciciliū. In eodē ſitu Elæuſſa inſula eſt, & quatuor ante promontoriū ex aduerſo Syriæ Clides. rurſusq; ab altero capite Stiria. Contra Neampaphū Hierocepia. Cōtra Salamina Salamina. In Lycio autē mari Illyria, Telendos, Attelebuſa, Cypriæ tres ſteriles, & Dionyſia prius Caretha dicta. Deinde contra Tauri promontorium peſtiferæ nauiganis Chelidonia, totidem ab ijs cum oppido Leucola,

Pactyæ, Laſia, Nymphais, Macris: Megiſta, cuius ciuitas interijt. Multæ deinde ignobiles. Sed contra Chingram Dolichifte, Chyrogylū, Crambuſſa, Roge, Enagora vij. M. paſſuū Dædaleon duæ, Cryeon tres, Strongyle, & contra Sidyma Antiochi, Glaucumque verſus amnem Laguſa, Macris, Didymæ, Helbo, Scope, Aſpis, & in qua oppidum interijt Telandria, proximaq; Canno Rhoduſa. Sed pulcherrima & libera Rhodos, circuitu cxxx. M. paſſuum aut ſi potius Iſidoro credimus cij. habitata vrbiſus Lindo, Camyro, Ialyſo, nunc Rhodo. Diſtat ab Alexandria Aegypti d. lxxvij. M. vt Iſidorus tradit: vt Eratoſthenes cccclxxxix. milia: vt Mutianus d. à Cypro clxvj. Vocitata eſt antea Ophiuſa, Aſteria, Aethræa, Trinacria, Corymbia, Pœeſſa, Atabyria ab rege. Deinde Macria, & Oloeſſa. Rhodiorum inſulæ, Carpathus quæ mari nomen dedit: Caſos, Achne olim: Niſyros diſtans ab Gnido xij. M. d. Porphyrus antea dicta. Et eodem tractu media inter Rhodum Gnidumq; Syme. Cingitur xxxvij. M. d. Portus benigne præbet oſcio. Præter hæc circa Rhodum, Cyclops, Teganon, Cordyluſa, Diabetæ iij. Hymos, Chalce cum oppido, Seutluſa, Narthecula, Dimafos, Progne: & à Gnido Ciſeruſſa, Therionarce, Calydne cum tribus oppidis, Notio, Niſyro, Mendetero, & in Arconelo oppidū Ceramus. In Carie ora quæ vocantur Argiæ, numero viginti, & Hyetulla, Lepſia, Leros. Nobiliſſima autem in eo ſinu Cos, ab Halicarnafſo quindecim M. paſſuum diſtans, circuitu c. vt plures exiſtiant Merope vocata. Cos vt Staphylus, Meropis vt Dionyſius, dein Nymphæa. Mons ibi Prion, & Niſyrum abruptū illi putant. quæ Porphyrus antea dicta eſt. Hinc Carianda cum oppido. Nec procul ab Halicarnafſo Pidofus. In Ceramicō autem ſinu Priaponeſos, Hipponeſos, Pſyra, Mya, Lampſemadus, Paſſala, Cruſa, Pyrrhe, Sepuſſa, Melano: paulumque à continente diſtans, quæ vocata eſt Cinædopolis, probroſis ibi relictis à rege Alexandro. Ionie ora Aegæas & Corſeas habet, & Icaron, de qua dictum eſt: Ladem quæ prius Late vocabatur, atque inter ignobiles aliquot, duas Camelidas Mileto vicinas: Mycalen, Trogilia, Trephilon, Argemnon, Scandalion, Samon liberā, circuitu octogintaſeptem M. paſſuum aut vt Iſidorus c. Partheniam primum appellatam, Ariſtoteles tradit, poſtea Dryuſam, deinde Anthemuſam: Ariſtocritus adiecit Melamphyllum, dein Cypariſſiam: alij Parthenoaruſam, Stephanen. Amnes in ea Imbraſos, Chæſus, Ibettes. Fontes Gigarto, Leucothea. Mons Cercetius, Adiacent inſulæ, Rhypara, Nymphæa, Achillea. Parclaritate ab ea diſtat xcij. M. paſſuum, cū oppido Chios libera, quam Aethaliam Ephorus priſco nomine appellat, Metrodorus & Cleobulus Chiam, à Chione nymphæ, aliqui à niue, & Macrin & Pityuſam. Montem habet Pellenæum, marmor Chium: circuitu cxx. M. paſſ. colligit, vt veteres tradidere. Iſidorus ix. milia adiecit. Poſita eſt inter Samum & Leſbum, ex aduerſo maxime Erythrarum. Finitimæ ſunt Thalluſa, quam alij Daphnuſam ſcribunt. Oenuſſa, Elaphites, Euryanaſſa, Arginuſa cum oppido. Iam hæc circa Epheſum, & quæ Piſiſtrati vocantur, Anthina, Myonneſos, Diareuſa. In vtraque oppida intercidere. Porofelene cum oppido, Cerciz, Halone, Commone, Illetia, Lepria, & Rheſperia. Procuſa, Bolbulæ, Phana, Priapos, Syca, Melane, Aenare, Siduſa, Pela, Drymuſa, Anydros, Scopelos, Sycuſſa, Marathuſſa, Pſile, Perirheuſa, multæque ignobiles. Clara vero in alto Teos cum oppido, à Chio lxxj. milia paſſuum tantundem ab Erythris. Iuxta Smyrnam ſunt Perifterides, Carteria, Alopecc, Elæuſſa, Barchina, Pyſtira, Crommyonneſos, Megale. Ante Troada Aſcania, Platea iij. Dein Lamia, Plitanie ij. Plate, Scopelos, Getone, Artheidon, Celæ, Laguſſa, Didymæ. Clariffima autem Leſbos, à Chio ſexaginta-

quinque M. passuum. Hemerte, & Lafia, Pelasgia, Aegira, Aethiope, Macaria appellata fuit, octo oppidis incluta. Ex ijs Pyrrha hausta est mari, Arisbe terrarum motu subuersa. Antissam Methymna traxit in seipsam viij.vrbibus Asia in xxxvij. M. passuum vicina. Et Agamede obiit & Hieria. Restant Erefos, Pyrrha, & libera Mitylene, annis d. potens. Tota insula circueitur, vt Isidorus, clxvij. M. passuum, vt veteres cxcv. M. Montes habet Lepethymu, Ordymnum, Macistum, Creonem, Olympum. A proxima continente abest vij. M. d. passuum. Insulae appositae, Sandalion, Leuca v. Ex ijs Cydnea cum fonte calido. Argenussa ab Aege iij. M. passuum distans. Dein Phellusa, Pedna. Extra Hellepontum aduersa Sigeo littori adiacet Tenedus Leucophrys dicta, & Phoenice, & Lyrnessos. Abest a Lesbos lvi. M. passuum a Sigeo xij. M. d.

GL O. Elyfia, Nymphalis, Mæris. § Lege Lafia, Nymphais, Mæris. Proximaq; Cynorodussa. § Lege, proximaq; Cauno Rodussa. Præter has citra Rhodum Cyclopiis, Tergamon. § Verius præter has circa Rhodum, Cyclopiis, Teganon posteriorem à similitudine patellæ dictam apparet, ac mox, Ciferussa, Therion, Archia. § Legendum Ciferussa, Therionarce. hæc inde dicta, quod in ea venenata Bestiolæ obtorpescant. Argiæ numero viginti, Ethecusa. § Lego, & Hyetussa, quasi dicas Pluuiialis. Bolbulæ, Phæate, Priapos. § Vetus lectio pro Phæate habet Phanzæ, & sic etiam Litiuis nominat.

Hellepontus. Mysia, Phrygia, Galatia, Bithynia, Bosphorus. Cap. 32.

Impetum deinde sumit Hellepontus, & mare incumbit, vorticibus limitem fodiens, donec Asiam abrumpat Europe, Promontorium id appellauimus Trapezam: ab eo x. M. passuum. Abydum oppidum, vbi angustia septem stadiorum. Deinde Percote oppidum, & Lampacum, antea Pityusa dictum. Parium colonia, quæ Homerus Adrastiam appellauit. Oppidum Priapos, amnis Aefepus, Zelia, Propontis, ita appellatur vbi se dilatat mare. Flumen Granicum, Artace portus, vbi oppidum fuit: Vltra insula, quam continenti iunxit Alexander, in qua oppidum Milefiorum Cyzicum, antea vocitatum Arconnesos, & Dolionis, & Dindymis, cuius à vertice mons Dindymus. Mox oppida Placia, Ariacos, Scylace, quorum à tergo mons Olympus, Myfius dictus: ciuitas Olympena, Amnes Horisus, & Rhyndacus, ante Lycus vocatus. Oritur in stagno Artynia iuxta Miletopolim, recipit Maceston & plerofque alios, Asiam Bithyniamque determinans. Ea appellata est Cronia, deinde in Theffalis, dein Maliande & Strymonis. Hos Homerus Halizonas dixit, quando præcingitur gens mari. Vrbs fuit immensa Attula nomine, nunc sunt xv. ciuitates, inter quas Gordiucome, quæ Iuliopolis vocatur, & in ora Dascylos. Deinde flumen Gebes, & intus Helgas oppidum, quæ Germanicopolis, alio nomine Boofcete, sicut Apamia quæ nunc Myrlea Colophonioru: flumen Etheleum, antiquus Troadis finis & Myfiæ initium. Postea sinus in quo flumen Afcanium, oppidum Bryllium, amnes Hylas, & Cios cum oppido eiusdem nominis, quod fuit emporium non procul accolentis Phrygiæ, à Milefijis quidem conditum, in loco tamen qui Afcania Phrygiæ vocabatur. Quapropter non alibi aptius de ea dicatur. Phrygia Troadi superiecta, populisq; à promontorio Lecto ad flumen Etheleum prædictis, septentrionali sui parte Galatiæ cõtermina, meridiana Lycaonia, Pisidiæ, Mygdoniæq; ab oriente Cappadociam attingit. Oppida ibi celeberrima præter iam dicta, Ancyra, Andria, Celæna, Colossæ, Carina, Cotiaion, Ceranæ, Iconium, Midaion, Sunt autores transisse ex Eu-

ropa Myfos, & Brygas, & Thynos, à quibus appellatur Myli, Phryges, Bithyni. Simul dicendum videtur & de Galatia, quæ superposita, agros maiori ex parte Phrygiæ tenet, caputque quondam eius Gordium. Qui partem eam insedere Gallorum Tolistobogi, & Voturi, & Ambitui vocantur: qui Mæonia & Paphlagoniæ regionem, Trocmi. Præteritur Cappadocia à septentrione & solis ortu, cuius vberimam partem occupauerunt Teetofages, ac Teutobodiaci. Er gentes quidem hæc. Populi vero ac tetrarchiæ omnes numero cxcv. Oppida, Teetofagum Ancyra, Trocmorum Tauium, Tolistobogorum Pefinus. Præter hos, celebres Attalenses, Arasenses, Comenses, Dioshieronitæ, Lyftreni, Neapolitani, Oeandenses, Seleucenses, Sabasteni, Timoniacenses, Tebaseni. Attingit Galatia & Pamphylia Caballiam, & Milyas, qui circa Barin sunt, & Cyllanicum, & Oroandicum Pisidiæ tractum. Item Lycaonia partem Obigenen. Flumina sunt in ea præter iam dicta, Sangarium & Gallus, à quo nomen traxere matris deum facer dotes. Nunc reliqua in ora, à Cio intus in Bithynia Prusa, ab Annibale sub Olympo condita. Inde Nicæam vigintiquinque M. passuum interueniente Afcanio lacu. Deinde Nicæa in vltimo Afcanio sinu, quæ prius Olbia: & Prusa item altera sub Hippo monte. Fuere Pythopolis, Parthenopolis, Coryphanta. Sunt in ora amnes, Aefius, Bryazon, Platanus, Areus, Siros, Gendos, qui & Chrysoirhoas. Promontorium in quo Megarice oppidum fuit. Inde Craspedites sinus vocabatur, quoniam id oppidum velut in lacinia erat. Fuit & Aftacum, vnde & ex eo Aftacenus idem sinus. Fuit & Libyssa oppidum, vbi nunc Annibalis tantum tumulus, est in intimo sinu Nicomedia Bithyniæ præclara. Leucasat promontorium, quo includitur Aftacenus sinus, à Nicomedia xlij. M. d. Rursusq; coeuntibus terris angustia pertinetes vsque ad Bosphorum Thracium. In ijs Chalcedon libera, à Nicomedia lxxij. d. Procerastis antea dicta, deinde Compusa: postea Cæcorum oppidum, quod locum eligere nescissent, septem stadijs distans Byzantio, tanto felicior omnibus modis sede. Cæterum intus in Bithynia colonia Apamena, Agrippenses, Iuliopolis, Bithynion. Flumina, Syrium, Lapias, Pharmicas, Alces, Crynis, Lylæus, Scopius, Hieras, qui Bithyniam & Galatiam determinat. Vltra Chalcedona Chrysiopolis fuit. Deinde Nicopolis, à qua nomen etiam nunc sinus retinet. In quo portus Amyci. Deinde Naulochum promontorium, Estiæ templu Neptuni, Bosphorus. d. passuum interuallo Asiam Europæ iterum auferens, abest à Chalcedone xij. M. d. passuum. Inde fauces primæ vij. M. ccl. passuum vbi Phinopolis oppidum fuit. Tenent oram omnem Thyni, interiora Bithyni. Is finis Asiae est, populorumq; cclxxxij. qui ad eum locum à fine Lyciæ numeratur. Spatium Helleponti & Propontidis ad Bosphorum Thracium clxxxvij. M. passuum diximus. A Chalcedone Sigæum Isidorus cclxij. M. d. passuum tradit. Insulae in Propontide ante Cyzicum Elaphonnesus, vnde Cyzicenum marmor. Eadem Neuris, & Proconnesus dicta. Sequuntur Ophiusa, Acanthus, Phebe, Scopelos, Porphione, Halone cum oppido. Delphacia, Polydora, Artacæon cum oppido. Est & contra Nicomediam Demonnesos. Item vltra Heracleam aduersa Bithyniæ Thynnias, quam barbari Bithyniam vocant. Est & Antiochia, & contra fauces Rhyndaci Besbicos, xvij. M. circuitus. Est & Elæa, & duæ Rhodiussæ, Erebinthus, Megale, Chalchitis, Pityodes.

In quo portus Azari. § Amyci non Azari. Is fuit Bebricum rex, pugil eximius, à Polluce in eo certamine victus & occisus, cum Argonautas hospitio prohiberet.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ LIBER SEXTVS.

Pontus Euxinus. Cap. 1.

ONTVS Euxinus antea ab inhospitali feritate Axenos appellatus (peculiari inuidia naturæ, sine vilo sine indulgētis auditati maris) & ipse in Europam Asiamque funditur. Non fuerat satis oceano ammissæ terras, & partem earu, aucta immanitate abstulisse, non irrupisse fractis montibus, Calpeque Africæ auilla tāto maiora absorbuisset, nisi per Hellepontum Propontida infudisset, iterum terris deuoratis: à Bosphoro quoq; in aliam vastitatē panditur nulla fatierate, donec expancti lacus à Mæoti rapinam suā iungant. Inuitis hoc accidisse terris iudicio sunt tot angustia, atq; tam parua naturæ repugnātis interualla, ad Hellepontum octingentorum lxxv. passuum ad Bosphoros duos, vel bubus meabili transitu. Vnde nomen ambo, & tanquā in dissociatione germanitas concors. Alium quippe cantus, canumque latratus inuicem audiuntur: vocis etiam humanæ commercia inter duos orbes manente colloquio, nisi cū idipsum auferunt venti. Mensuram Ponti à Bosphoro ad Megotium lacu quidam fecere xliij. xxxvij. M. d. pass. Erathostenes c. minorē Agrippa à Chalcedone ad Phasin x. M. Inde Bosphorum Cimærium cclx. M. Nos interualla generatim ponemus comperta in nostro æuo, quando etiam in ipso ore Cimærio, pugnatum est. Ergo à faucibus Bosphori est amnis Rhebas, quæ aliqui Rhegum dixerūt. Deinde Pfallis, portus Calpas. Sangarius fluuius ex inclytis. Oritur in Phrygia, accipit vastos amnes, inter quos T embrogium & Gallum. idem Sangarius à plerisq; dictus Coralius, à quo incipiunt Maryandini sinus oppidū Heraclea Lyco flumini appositū. Abest à Ponti ore M. ducentis: portus Acone, veneno aconito dirus. Specus Acherusia. Flumina Pedopiles, Callichorum, Sonantes. Oppidū Tium, ab Heraclea xxxvij. M. passuum. Fluuius Billis.

GL O. Calpeque Africæ auilla multo maiora absorbuisset, nisi reliquerit spatia. § Antiqui codices hinc tanto maiora, nō multo maiora.

Gens Paphlagonum & Cappadocum. Cap. 2.

Vltra quem gens Paphlagonia, quæ Pylemenia aliqui dixerunt, inclusam à tergo Galatia. Oppidum Malyta Milefiorum, deinde Cromna. Quo loco Henetos adijcit Nepos Cornelius, à quibus in Italia ortos cognomines eorum Venetos credi postulat. Sesamū oppidum, quod nunc Amaftris. Mons Cytorus, à Tio lxvij. M. pass. Oppida Cimolis, Stephane. amnis Parthenius. Promontoriū Carambis vasto excursu, abest à Pōri ostio cccxv. M. pass. vel vt alij placuit, ccl. M. tantundē à Cimærio, aut vt aliqui maluerunt cccxij. M. d. Fuit & oppidum eodem nomine, & aliud inde Armine, nūc est colonia Sinope à Cytoro clxliij. M. Flumen Varetum. Gens Cappadocum. Oppidū Gaziura & Gazelum. Amnis Halys, à radicibus Tauri per Cataoniam Cappado-

ciamq; decurrens. Oppida Gangre, Carissa: Amisum liberum, à Sinope cxxx. M. pass. Eiusdemq; nominis sinus tanti recessus, vt Asiam pene insulam faciat, cc. M. pass. haud amplius per continētē ad Illicum Ciliciæ sinum. Quo in omni tractu proditur, tres tantū gentes Græcas iure dici, Doricam, Ionicā, Aeolicam, cæteras Barbaroru esse. Amiso iunctū fuit oppidū Eupatoria, à Mithridate cõditum. Victo eo, Pompeiopolis vtrunq; appellatū est.

Carambis vadoso excursu. § Lege, vasto excursu. paulo post, colonia Sinope Pteria. Pteria, redundat.

GL O.

Cappadocia. Cap. 3.

Cappadocia intus habet coloniam Claudij Cæsaris Archelaidem, quam præfuit Halys. Oppida Comana quod Sarus, Neocæsareā quod Lycus, Amasiam quod Iris, in regione Gazacena. In Colopena vero Sebastiam, & Sebastopolin. Hæc parta, sed paria supradictis. Reliqua sui parte Melitam à Semiramide conditam, haud procul Euphrate: Diocæsaream, Tyana, Castabala, Magnopolin, Zelam. Et sub monte Argæo Mazacam, quæ nūc Cæsarea nominatur. Cappadociæ pars præterta Armenia maiori, Melitene vocatur. Comagenæ, Cataonia, Phrygiæ, Garfauritis: Sargaurasang, Camanene: Galatiæ, Morimene: Vbi determinat eos Cappadox amnis, à quo nomen traxere, antea Leucosyri dicti. A Neocæsarea supradicta minorem Armeniam Lycus amnis determinat. Est & Ceraunus intus clarus. In ora autem ab Amiso oppidum & flumen, Chadissa, Lycastum, à quo Themiscyra regio. Iris flumen deferens Lycum. Ciuitas Ziela intus, nobilis clade Triarij, & victoria C. Cæsaris: in ora amnis Thermoodon, ortus ad castellum quod vocant Phanarocem, præterque radices Amazonij montis lapsus. Fuit oppidum eodem nomine, & alia quinque, Phamizonium, Themiscyra, Sotira, Amasia, Comana, nunc Manteum.

Megapolin, Zelam. § Scribe, Magnopolin, Zelam. & in fine capitis: Sotira, Amasia, Comana: Lege addendo, Sotira, Amasia. Comana, nunc Manteum. hoc est oraculum. Testis est Strabo.

GL O.

Themiscyra regionis gente. Cap. 4.

Entes, Genetarum, Chalybum. Oppidum Cytorum. Gentes Tibareni, Mossyni notis signantes corpora. Gens Macrocephali, oppidum Cerasus, portus Cordule. Gentes Bechires, Buzeri. Flumen Melas. Gens Macrones, Sideni, flumenq; Sidenum, quo alluitur oppidum Polemonium, ab Amiso cxx. M. passuum. Inde flumina Iafonium, Melanthiū, & ab Amiso lxxx. M. passuum Pharnacea oppidum, Tripolis castellum & fluuius. Item Philocalia, & sine fluuio Litiopolis, & à Pharnacea c. M. passuum Trapezus liberum vasto monte clausum. Vltra quod gens Armenochalybes, & maior Armenia xxx. M. passuum distans. In ora ante Trapezuntam flumen Pyxites: vltra vero gens Sannorum Heniochorum. Flumen Absarum cum castello cognomine in faucibus, à Trapezunte cl. M. passuum. Eius loci à tergo montium Iberia est, in ora vero Heniochi, Ampreatæ, Lazi. Flumina Campseonyfis, Nogrus, Bathys, Genres Colchorum. Oppidū Matium, flumen Heracleum; & promontorium eodem nomine, clarissimusque Pontiphasis. Oritur in Moschis, navigatur quamlibet magnis nauigijs xxxvij. M. d. passuum inde minoribus longo spatio, pontibus cxx. peruius. Oppida in ripis habuit complura: celeberrima, Tyritacen, Cygnum, & in faucibus Phasin. Maxime autem inclauit Aea. xv. M. passuum à mari. vbi Hippos & Cyanos vasti amnes è diuerso in eum confluunt. Nunc habet Surium tantum, & ipsum ab amne influente ibi cognominatum, vsque quo magnarum nauium capacem esse diximus. Et alios accipit fluuios, magnitudine, numeroque mirabiles.

rabiles, inter quos Glatcum. In ore eius insula sine nomine. Abest Abfaro lxxv. M. Inde aliud flumen Charjen. Gens Salæ, antiquis Phthirophagi dicti, & Suani. Flumen Cobum è Caucafo per Suanos fluens. Dein Rhos. Regio Erechtice. Amnes Sigania, Terfos, Atelpos, Chrysoirhoas, gens Abfilar, castellum Sebastopolis, à Phafide c. M. passuum gens Sannigarum, oppidum Cygnus, flumen & oppidum Pityus, Deinde multis nominibus Heniochorum gentes.

GL O. Nunc manteum Genetarum, Chalybum. In antiquis voluminibus hoc caput sic incipit, Gentes, Genetarum, Chalybum. Mox est Pharnacea op. non Pharnace, & Pyxites flu. non Pyxites.

Regio Colchica, Achai, & ceteri eodem tractu. Cap. 5.

S Vbiicitur Ponti regio Colchica, in qua iuga Caucafi ad Riphæos montes torquentur, vt dictum est, altero latere in Euxinû & Mæotin deuxa, altero in Caspium & Hyrcanium mare. Reliqua littorum feræ nationes tenent, Melanchleni, Coraxi vrbe Colchorû Diofcuriade, iuxta fluium Antemunta, nunc deferta, quondam adeo clara, vt Timosthenes in eam ccc. nationes, quæ dissimilibus linguis vterentur, descendere prodiderit. Et postea à nostris cxxx. interpretibus negocia ibi gesta. Sunt qui conditam eam ab Amphito & Telchio, Castoris ac Pollucis aurigis putent, à quibus ortam Heniochorum gentem feram constat. A Diofcuriade oppidû Heracleum, distat à Sebastopoli lxxx. M. pass. Achai, Maridi, Cercetæ, post eos Serri, Cephalotomi. In intimo eo tractu Pityus oppidum opulentissimum, ab Heniochis direptum est. A tergo eius Epagerite, Sarmatarum populus in Caucafi iugis, post quæ Sauromata. Ad hos coningerat Mithridates Claudio principe, narravit; Thalos ijs esse cõfines qui ab oriente Caspij maris fauces attingerent: sicari eas estu recedente. In ora autem iuxta Cercetas, flumen Icarusa, cum oppido Hiero & flumine, ab Heracleo. cxxxvj. M. Inde promontorium Cronea, quo supercilium arduum tenent Torete, ciuitas Sindica ab Hiero lxxvij. M. passuum. Flumen Secaceriges.

Bosphoros Cimmericus, Maotis. Cap. 6.

I Nde ad Bosphori Cimmerici introitum lxxxvij. M. d. pass. Sed ipsius peninsula inter Pontum & Mæotin lacu excurrentis, non amplior lxxxvij. M. d. pass. longitudo est, latitudo nusquã infra duo iugera. Fionem vocant. Ora ipsa Bosphori, vtrinque ex Asia atque Europa, curuatur in Mæotin. Oppida, in aditu Bosphori primo Hermonassa, dein Cepe Milesiorum. Mox Stratoclia & Phanagoria. & pene deserti Apaturus, vltimoque in ostio Cimmericum, quod antea Cerberion vocabatur.

Gentes circa Maotin. Cap. 7.

I Nde Meotis lacus in Europa dictus. A Cimmerico accolunt Mæotici, Vali, Serbi, Arechi, Zingi, Plesij. Dein Tanain amnem, gemino ore influentem, incolunt Sarmatæ, Medorum (vt ferunt) soboles, & ipsi in multa genera diuisi. Primo Sauromata Gynæocratumeni, vnde Amazonum connubia. Dein Euazæ, Cottæ, Cicimæni, Messeniani, Costobocci, Choatræ, Zigæ, Dandari, Thuilagetæ, Turcæ, vsque ad solitudines saluosis conuallibus asperas: vltra quos Arimphæi, qui ad Riphæos pertinent montes. Tanain ipsum Scythæ Silyn vocant, Mæotin Temerinda, quod significat matrem maris. Oppidum in Tanais quoque ostio fuit. Tenuere finitima primi Cares, dein Clazomenij & Mæones, postea Panticapenses. Sunt qui circa Meotin ad Ceraunios montes & altiores has tradunt gentes, à littore Napeas, supraque Essedones Colchis iunctos ac montium cacumibus. Dein

* altiores, non est in antiquo codice.

Carmacas, Oranos, Antacas, Mazacas, Ascantios, Acapreatas, Agagammatas, Phycaros, Rhimofolos, Acomarcos. Et ad iuga Caucafi Icatatas, Imaduchos, Ranos, Anclacas, Tydios, Carastacos, Afucianas: Lagoum amnem ex montibus Cathæis, in quem defluit Opharus: vbi gentes Caucadas, Opharitas. Amnem Menotharum, * Imituensis ex montibus scissum, inter Agedos, Carnapas, Gardeos, Accisos, Gabros, Gregaros. Circaque fontem * Imitisi, Imituos, & Aparthenos. Alij in fluxu illo eo Suitas, Achetas, Satarneos. Afam patas. Ab his Tanaitas & Nephonitas viritim deletos. Aliqui flumen Opharium labi per Cantecos & Sapeos. Tanain vero transisse Phatareos, Herticos, Spodolicos, Synhietas, Amafos, Ilfos, Catacetos, Tagoros, Cationos, Neripos, Agandeos, Mandareos, Saturecheos, Spaleos.

Iaxamata Medorum (vt ferunt) soboles, & ipsi in multa genera diuisi. Legendum Sarmatæ. Nam Iaxamatarum gens non erat tam ampla, vt in multa genera diuisi posset, & mox subijcit. Primo Sauromata Gynæocratumeni. Paulo post est, saluosis conuallibus asperas, non Iaxosis.

Armenia duæ. Cap. 8.

P Eracta est interior ora, omnesque accolæ: * nunc reddatur gentes in mediterraneo sinu, in quo multa aliter ac veteres proditum me non eo inficias, anxia perquisita cura, rebus nuper in eo situ gestis à Domitio Corbulone, regibusque; inde missis supplicibus, aut regum liberis obsidibus. Ordinem autem à Cappadocum gente. Longissimè hæc Ponticarum omnium introrsus recedens, minorem Armeniam maioremque; & Comagenem læuo suo latere transit: dextra vero omnes in Asia dictas gentes, plurimè superflua populis: magnoque impetu scandens ad ortu folis & Tauri iuga, transit Lycæoniam, Pifidiam, Ciliciam. Vadit super Antiochiæ tractum, & vsque ad Cyresticam eius regionem, parte sua quæ vocatur Cataonia, contendit. Itaque ibi longitudo Asiae xij. M. pass. efficit, latitudo d. cxi. M.

Armenia maior. Cap. 9.

A Rmenia autem maior incipiens à Pariedris montibus, Euphrate amne (vt dictum est) aufertur Capadocia: & qua discedit Euphrates, Mesopotamiam, haud minus claro amne Tigri. Vtrinque fundit ipsa, & initium Mesopotamiam facit; inter duos amnes * iugera. Quod interest ibi, tenent Arabes Orei. Sic finem vsque in Adiabenen perfert. Ab ea transfuersis iugis inclusa, latitudinem in læua pandit ad Cyrum amnem transfuersa in Araxem: longitudinem vero ad minorem vsque Armeniam, Abfaro amne in pontum defluente, & Pariedris montibus (qui fundunt Abfaram) discreta ab illa. Cyrus oritur in Heniochijs montibus, quos alij Coraxicos vocauerunt, Araxes eodem monte quo Euphrates vj. M. passuum interuallo: auctusque amne Musi, & ipse (vt plures existimauerunt) à Cyro defertur in Caspium mare. Oppida celebrantur in minore, Cefarea, Aza, Nicopolis: in maiore Artamote Euphrati proximum, Tigri Carcathiocerta, in excelsis autem Tigrano certa, & in campis iuxta Araxem Artaxata. Vniuersæ magnitudinem Aufidius quinquages centena M. prodidit. Claudius Cæsar longitudinem à Dascusa ad confinium Caspij maris xij. M. passuum latitudinem dimidium eius, à Tigriano certa ad Iberiam. Diuiditur (quod certum est) in præfecturas quas ij strategias vocant, quasdam ex ijs vel singula regna quondam, barbaris nominibus Cæsarum. Claudunt eam ab oriente montes, sed non statim Ceraunij, nec Adiabene regio. Quod interest spatij, Sopheni tenent: ab his iuga: vltra Adiabeni tenent. Per conualles autem proximi Armeniæ sunt. Menobardi, & Moschæni. Adiabenen Tigris & montium sinus cingunt. Ab læua eius regio Medorum est, & prospectus Caspij maris.

* Imituensis, ex montibus Cithijs. Imituensis.

GL O.

* nunc reddatur gentes in mediterraneo sinu.

* sitz Terræ qd in cerest.

maris. Ex oceano hoc (vt suo loco dicemus) infunditur, totumque Caucasij montibus cingitur. Horum incolæ per confinium Armeniæ nunc dicuntur.

GL O. Adiabenen Tigris & montes in vij. M. pass. cingunt. Vera lectio, Adiabenen Tigris & montium sinus, cingunt.

Albania, Iberia. Cap. 10.

P Lanitiem omnem à Cyro vsque Albanorum gens tenet: mox Iberum, discreta ab ijs amne Alazone, in Cyrum è Caucasij montibus defluente. Præualent oppida Albaniam Cabalaca, Iberiam Harmaftis iuxta flumen, Neoris: regio Thafia, & Triare vsque; ad Partedoros montes. Vltra sunt Colchicæ solitudines: quarum à latere ad Ceraunios verso, Armenochalybes habitant, & Moschorum tractus ad Iberum amnem in Cyru defluentem: & infra eos Sacaftani, & deinde Macrones ad flumen Abfaram. Sic plana ac deuxa obtinentur. Rursus ab Albanie confinio, tota montium fronte, gentes Syruorum fere, & infra Lubienorum, mox Diduri & Sodij.

Portæ Caucasie. Cap. 11.

A B ijs sunt portæ Caucasie, magno errore à multis Caspiæ dictæ, ingens naturæ opus, montibus interruptis repente, vbi fores obditæ ferratis trabibus, subter medias amne Dyriodori fluente, citraque in rupe castello (quod vocatur Cumania) cõmunito ad arcedas transitu gentes innumeras: ibi loci terrarum orbem portis cluso, ex aduerso maxime Harmaftis oppidi Iberi. à portis Caucasij per montes Gordy eos Valli, Suani indomitæ gêtes, auri tantum metalla fodiunt. Ab ijs ad Pontum vsque; Heniochorum plura genera, mox Acheorum. Ita se habet terrarum sinus è clarissimis. Aliqui inter Pontum & Caspium mare ccc. lxxv. M. pass. non amplius interesse tradiderunt, Cornelius Nepos cl. M. Tantis iterum angustijs infestatur Asia. Claudius Cæsar à Cymmerio Bosphoro ad Caspium mare cl. M. prodidit: eaque; per fodere excogitasse Nicatorum Seleucum, quo tempore ab Ptolemeo Cerauno sit interfectus. A portis Caucasij ad Pontum cc. M. passuum esse constat fere.

Insula in Ponto. Cap. 12.

I Nsula in Ponto * Planetæ, siue Cyanæ, siue Symplegades. Deinde Apollonia Thynnias dicta, vt distingueretur ab ea, quæ est in Europa. Distat à Continenti pass. M. cingitur tribus M. Et cõtra Pharnaceam Chalceritum, quem Græci Ariam dixerunt, sacramque Marti, & in ea volucres cum aduenis pugnas, pinnarum iactum.

GL O. Insula in Ponto Planetæ siue Cyanæ. Planetæ legendum Hom. d. 3. πλανητός. hoc in suo quisque codice emendat.

Gentes in Scythico oceano. Cap. 13.

N Vnc omnibus quæ sunt interiora Asia dictis, Riphæos montes tranfcedat animus, dexteramque littore oceani incedat. Tribus hic è partibus cœli alluens Asiam, Scythicus à septentrione, ab oriente Eous, à meridie Indicus vocatur, varicque per sinus & accolas in complura nomina diuiditur. Verum Asia quoque; magna portio apposta septentrioni, iniuria sideris rigentis vastas solitudines habet. Ab extremo aquilone ad initium orientis æstiu Scythæ sunt. Extra eos vltraque; aquilonis initia Hyperboreos alij posuere, pluribus in Europa dictos. Primum inde noscitur promontorium Celticæ Lytarmis, fluius Carambicis, vbi lassata cum siderum vi Riphæorum montium deficiunt iuga. Ibi que Arimphæos quosdam accepimus, haud dissimilem Hyperboreis gentem. Sedes illis nemora, alimenta bacca, capillus iuxta se minis virisque; in probro exultantur, ritus clemetes. Itaque sacros haberi narrant, inuolatosque; esse etiam feris accolarum populis: nec ipsos modo, sed illos etiam qui ad eos

perfugerint. Vltra eos plane iam Scythæ, Cimmerici, Cifianthi, Georgi, & Amazonum gens. Hæc vsque; ad Caspium & Hyrcanium mare. Nanque id erumpit Scythico oceano in auerfa Asia, pluribus nominibus accollatur appellatæ, celeberrimis duobus Caspio & Hyrcano. Non minus hoc esse quam Pontum Euxinum Clitarchus putat. Eratosthenes ponit & mensuram: ab exortu ad meridiem, per Cadusia & Albaniam ora quinque, M. cccc. stad. Inde per Aratiaticos, Amarbos, Hyrcanos, ad ostium Zoni fluminis, quater M. d. ccc. stad. Ab eo ad ostium Iaxartidis, M. cccc. Quæ summa efficit quindecies centena lxxv. M. pass. Artemidorus hinc detrahit xxv. M. passuum. Agrippa Caspium mare, gentesque; quæ circa sunt, & cum his Armeniam determinans, ab oriente oceano Serico, & ab occidente Caucafi iugis, à meridie Tauri, à septentrione oceano Scythico, patere qua cognitum est cccc. M. Pass. in longitudinem: cccx. M. in latitudinem prodidit. Non defunt vero qui eius maris vniuersum circumdant à freto xxv. M. pass. tradunt. Irrumpit autem arctis faucibus in longitudinem spatiosis. At vbi coepit in latitudinem pandi, lunatis obliquatur cornibus: velut ad Meotium lacum ab ore discedens, Scythici arcus (vt autor est M. Varro) similitudine. Primus sinus appellatur Scythicus, vtrinque enim accolunt Scythæ, & per angustias inter se comitant, hinc Nomades & Sauromata multis nominibus, illinc Abzæ non paucioribus. Ab introitu dextra, mucronem ipsum faucium tenent Vdini, Scytharum populus: dein per oram Albani (vt ferunt) ab Iasone orti. Ante quos mare quod est, Albanum nominatur. Hæc gens superflua motibus Caucasie ad Cyrum amnem, Armeniam confinium atque; Iberiam, descendit, vt dictum est. Super maritima eius, Vdinorumque; gentem Sarmatæ, Vtidors, Arotères prætentur: quorum à tergo indicatæ iam Amazones Sauromatides. Flumina per Albaniam decurrunt in mare, Casios & Albanos: deinde Cambyfes in Caucasij ortus montibus: mox Cyrus in Coraxicis, vt diximus. Oram omnem à Caucafo præaltis rupibus inaccesso, patere cccc. lxxv. M. passuum autor est Agrippa. A Cyro Caspium mare vocari incipit, accolunt Caspij. Corrigendus est error in hoc loco multorum, & eorum etiã qui in Armenia res proxime cum Corbulone gesserunt. Nanque hi Caspias appellauerunt portas Iberiæ, quas Caucasias diximus vocari: situsque; depicti, & inde missi hoc nomen in scriptum habent. Et Neronis principis comminatio, ad Caspias portas tendere dicebatur, cum peteret illas, quæ per Iberiam in Sarmatas tendunt, vix illo propter appositos montes aditu. Ad Caspium mare sunt aliæ Caspijs gentibus iunctæ: quod dignosci non potest, nisi comitatu rerum Alexandri Magni. Nanque Persarum regna, quæ nunc Parthorum intelligimus, inter duo maria Persicum & Hyrcanum Caucasij iugis attolluntur: vtrinque; per deuxa laterum Armeniæ maiori, à frontis parte quæ vergit in Comagenem, Sophene (vt diximus) copulatur, eique; Adiabene Assyriorum initium. cuius pars est Arbelitis, vbi Dariû Alexander debellauit, proxima Syriæ: totam eam Macedones Mygdoniam cognominauerunt à similitudine. Oppida, Alexandria, item Antiochia quam Nisibin vocant. Abest ab Artaxatis d. ccl. M. passuum. Fuit & Ninus imposita Tigri, ad solis occasum spectans, quondam clarissima. Reliqua vero fronte qua tendit ad Caspium mare, Atropatene, ab Armeniæ Otene regione discreta Araxe. Oppidum eius Gazæ ab Artaxatis quadringenta quinque; M. passuum. Totidem ab Ecbatanis Medorum, quorum pars sunt Atropateni.

Media, Caspia porta. Cap. 14.

E Cbatana caput Mediæ, Seleucus rex condidit: à Seleucia magna d. ccl. M. passuum à portis vero Caspijs xx. M. Reliqua Medorum oppida, Phausia, C. PLINII. D 3 Aganzua,

Aganzua, Apamia, Raphane cognominata. Causa portarum nominis eadem que supra, interruptis angusto tranfitu iugis, ita ut vix singula meent plaustra, longitudine viij. M. passuum toto opere manu facto. Dextera læuaque; ambustis similes impendent scopuli sitiente tractu per xxxvij. M. pass. Angustias impedit corruuatus falis e cauitibus liquor, atque eadem emissus. Præterea serpentium multitudo, nisi hyeme, transitum non finit.

Gentes circa Hyrcanum mare. Cap. 15.

Adiabenis connectuntur Carduchi quondam dicti, nunc Cordueni, præfluente Tigri: his Pratitæ Paredoni appellati, qui tenent Caspias portas. Ijs à latere altero occurrunt deserta Parthiæ, & Citheni iuga. Mox eiusdem Parthiæ amœnisimus* situs, qui vocatur Choara. Duæ vrbes ibi Parthorum, appositæ quondam Medis, Calliope, & alia in rupe Ifatis quondam. Ipsi vero Parthiæ caput Hecatompulos abest à portis cxxxij. M. pass. Ita Parthorum quoque regna foribus discluduntur. Egressos portis excipit protinus gens Caspia, ad littora vlq; quæ nomen portis & mari dedit. Læua montosa. Ab ea gente retrorsus ad Cyrum amnem produntur cxxx. M. pass. Ab eodem amne si subeat ad portas d. cc. M. pass. Hunc enim deinde cardinem Alexandri Magni itinera fecerunt, & ab ijs portis ad Indiæ principium stadia xv. M. d. clxxx. prodendo: ad Bactra oppidum, quod appellant Zariafa, tria M. d. cc. Inde ad Iaxartem amnem v. M.

G. L. O. Adiabenis connectuntur Cadurci quondam dicti, nunc Gordieni, præfluente Tigri, Hypritatæ Paredoni appellati. Vereres codices: Adiabenis connectuntur Carduchi, nunc Cordueni, præfluente Tigri, his Pratitæ Paredoni appellati. Cadurci Gallie sunt provincie, non Parthorum regni. Et Caduchorum appellationem Macedones postea in mollis deflexerunt. Corduenos vocantes. Prætarum mentio fit & 25. capite. Circa finem huius capituli legendum, stadia 15680. prodendo: non, procedendo.

Item alia gentes. Cap. 16.

ACaspijs ad orientem versus regio est Zapauortene dicta, & in ea fertilitatis inclyta locus Dariæ. Mox gentes Tapyri, Anariaci, Stauri, Hyrcani, à quorum littoribus idem mare Hyrcanum vocari incipit à flumine Syderi. Circa id amnes Mazeras, Stratos, omnia ex Caucafo. Sequitur regio Margiane apricitatis inclyta, sola in eo tractu vitifera, vndiq; inclusa montibus amœnis ambitu stadiorum mille quingentorum, difficilis aditu propter harenosas solitudines per cxx. M. pass. & ipsa contra Parthiæ tractu sita, in qua Alexander Alexandriam condiderat: qua diruta à Barbaris, Antiochus Seleuci filius, eodem loco restituit Syriam interfluente Margo, qui corruatur in Zotale, is maluerat illam Antiochiam appellari. Vrbes amplitudo circuitu lxx. stad. In hanc orodes Romanos Crasiana clade captos deduxit. Ab huius excelsis per iuga Caucafi protenditur ad Bactros vsque gens Mardorum, fera, sui iuris. Ab eo tractu gætes Ochani, Chomari, Berdrigei, Harmatotrophi, Bomarei, Commani, Marucæi, Mandrueni, Iatij, Flumina Mandrum, Cridinum: Vltraque Chorasmij, Gandari, Atafini, Paricani, Sarangæ, Parrhafini, Maratiani, Nasotiani, Aorij, Gelæ, quos Græci Cadufios appellauere, Matiani. Oppidum Heraclea, ab Alexandro conditum: quod deinde subuersum ac restitutum, Antiochus Achaida appellauit: Derbices, quorum medios fines fecit Oxus amnis, ortus in lacu Oxo: Syrmata, Oxij, Tagæ, Heniochi, Bateni, Sarapara, Bactri, quorum oppidum Zariafa, quod postea Bactrum à flumine appellatum est. Gens hæc obtinet auersa montis Paropamisi, ex aduerso fontis Indi: includitur flumine Ocho. Vltra Sogdiani, oppidum Panda, & in vltimis eorum finibus Alexandria, ab Alexandro magno conditum. Aræ ibi sunt ab Hercule ac Libero patre constitutæ, item Cyro & Semiramide atque

Alexandro: finis omnium eorum ductus ab illa parte terrarum, includente flumine Iaxarte, quod Scythæ Silyu vocant: Alexander, militesque eius, Tanain putauere esse. Transcendit eum amnem Demonax, Seleuci & Antiochi regum dux, quem maxime sequimur in ijs: arasque Apollini Didymæo statuit.

G. L. O. Fertilitatis inclyta locus Dariæ mons, gentes Tapyri, Anariaci, & Lege & desingue sit lacus, locus Dariæ, mox gætes, Tapyri, Anariaci aliquanto post est, aduersa montis Paropamisi, & aduersus fontes Indi. vbi legendum, auersa montis Paropamisi, ex aduerso fontis Indi. Item pro Demodamæte Demonax repositus est, cuius nominis fuit & philosophus Luciani ætate non incelebris. Perse illos Sacas vniuersos appellauere. & Plinius scripsit, in vniuersum appellauere. Sic enim & alibi sæpe loquitur.

Scytharum gens. Cap. 17.

Vltra sunt Scytharum populi. Perse illos Sacas in vniuersum appellauere à proxima gente, antiqui Arameos. Scythæ ipsi Perfas, Chorfaros, & Caucafum montem, Graucafum: hoc est, niue candidum. Multitudo populorum innumera, & quæ cum Parthis ex equo degat. Celeberrimi eorum Sacæ, Massagetæ, Dahæ, Esfedones, Ariacæ, Rhyminici, Pefici, Amordi, Histi, Edones, Camæ, Camacæ, Euchatæ, Cotieri, Antariani, Pialæ, Arimaspi, antea Cacidiri, Afæi, Oetei. Ibi Napæi interisse dicuntur, & Apellæi. Nobilia apud eos flumina, Mandagreum & Caspium. Nec in alia parte maior autorum inconstantia, credo, propter innumeras vagasque gentes. Haustum ipius maris dulcem esse, & Alexander magnus prodidit, & M. Varro talem perlatum Pompeio, iuxta res gerenti Mithridatico bello, magnitudine haud dubiè influentium annuum victo sale. Adijcit idem, Pompeij ductu exploratum, in Bactros vij. diebus ex India perueniri ad Icarum flumen, quod in Oxum inluit: & ex eo per Caspium in Cyrum subuectas, quinq; non amplius dierum terreno itinere, ad Phasin in Pontu Indicas posse deuehi merces. Insula toto eo mari multæ, vulgata vna maxime Tapezata: à Caspio mari Scythicoque oceano, in eam cursus inflectitur, ad orientem conuersa littorum fronte. Inhabitabilis eius prima pars, à Scythico promontorio, ob niues: proxima, inculta scuita gentium, Anthropophagi Scythæ insident, humanis corporibus vescetes. Ideo iuxta vastæ solitudines, ferarumque multitudo, haud dissimilem hominum immanitatem obfidens. Iterum deinde Scythæ, iterumque deserta cum beluis, vsque ad iugum incumbens mari, quod vocant Tabin. Nec ante dimidiâ ferme longitudinem eius oræ quæ spectat æstiuum orientem, inhabitatur illa regio. Primi sunt hominum, qui noscantur, Seres, lanicio Syluarum nobiles, persusam aqua depectentes frondium caniciem: vnde geminus scæminis nostris labor, redordendi fila, rursusque texendi: Tam multiplici opere, tam longinquo orbe petitur, vt in publico matrona tranfluat. Seres mitis quidem, sed & ipsi feris persimiles, cæterum reliquorum mortalium fugiunt, cum commercia expetant. Primum eorum noscitur flumen Pitaras, proximum Carabi, tertium Lanos à quo promontorium, Chryse sinus, Cyrnaba flumen, Attanos sinus. Et gens hominum Attacorum, apricis ab omni poxio afflatu seclusa collibus, eadem qua Hyperborei degunt temperie. De ijs priuatim condidit volumen Amomæus, sicut Hecatæus de Hyperboreis. Ab Attacoris gentes Thyri & Tochari, & iam Indorum Casiri: introrsus ad Scythas versus, humanis corporibus vescuntur. Nomades quoque Indiæ vagantur. Sunt qui ab Aquilone contingi ab ipsis & Cyconas dixere, & Bryfanos. Sed inde (vt plane consentiunt omnes) Emodi montes assurgunt, Indorumque gens incipit, non eo tantum mari adiacens, verum & meridiano, quod Indicum appellauimus: quæque pars orienti aduersa recto præterditur spatio, ad flexum & initium indici maris

Fluvius Ganges. Cap. 18.

Hinc alij incertis fontibus vt Nilum, rigantemque vicina eodem modo, alij in Scythicis montibus nasci dixerunt. Influere in eum xix. amnes. Ex ijs nauigabiles, præter iam dictos, Canucham, Vamam, Erranoboam, Cosoagum, Sonum. Alij cum magno fragore * ipsius statim fontis erumpere: deiectionemque per scopulosa & abrupta, vbi primum molles planicies contingat, tum fontem in quodam lacu hospitari: inde lenem fluere, vbi minimum viij. M. passuum latitudine, vbi modicum stad. caltitudine nusquam minore pass. xxx.

Gentes India. Cap. 19.

Nouisima gente Gangaridum Calingarum regio Partalis vocatur: regi lxx. M. peditum, equites mille, elephanti d. cc. in prociectu bellorum excubant. Nanque vita mitioribus populis Indorum multipartita degitur. Alij tellurem exercent, militiæ alij capessunt, merces alij suas euahunt, res externas inuehunt, res publicas optimi ditissimi que temperant, iudicia reddunt, regibus alsident. Quintum genus celebratæ illic, & prope in religionem veræ, sapientiæ deditum, voluntaria semper morte vitam accenso prius rogo finit. Vnū super hoc est miserum ac plenum laboris immensum, à quo supradicta continentur, venadi elephantes domandique. Ijs arant, ijs inuehuntur, hæc maxime nouere pecuaria, ijs militat, dimicantque pro finibus. Delectum in belua, vires & ætas atque magnitudo faciunt. Insulam in Gange est amplæ magnitudinis, gentem continens vnam, Modogalicam nomine. Vltra siti sunt Modubæ, Molindæ, vberè cū oppido eiusdem nominis magnifico, Galmodroefi, Præti, Calisse, Safuri, Passale, Colubæ, Otzule, Abali, Taluctæ. Rex horum peditum l. M. equitum iij. M. elephantos cccc. in armis habet. Validior deinde gens Andaræ plurimis vicis, xxx. oppidis, quæ muris turribusque munitur, regi præbet peditum c. M. equitum ij. M. elephantos mille. Fertilissimi sunt auri Dardæ, Sætæ vero argenti. Sed omnium in India prope non modo in hoc tractu, potentiam claritatemque antecedunt Præij, amplissima vrbe ditissimaque Palibotra. Vnde quidam ipsam gentem Palibotros vocant, imo vero tractum vniuersum à Gange. Regi eorum peditum sexcæta M. equitum xxx. M. elephantorum ix. M. per omnes dies stipendiantur. Vnde coniectatio ingens opum est. Ab ijs in interiore situ Monedes & Suari, quorum mons Maleus, in quo vmbra ad septentrionem cadunt hyeme, æstate in austrum, per senos menses. Septentriones eo tractu semel in anno apparere, nec nisi xv. diebus, Beton autor est: hoc idem pluribus locis Indiæ fieri, Megasthenes. Austrinum polum Indi Dramafæ vocant. Amnis Iomanes in Gangem per Palibotros decurrit inter oppida Methora & Cyrisoborca. A Gange versus ad meridiem plaga tinguntur sole populi, iam quidem infecti, nondum tamen Aethiopum modo exusti: quantum ad Indum accedunt, tantum colore præterunt sydus. Indus statim à Prætorum gente, quorum in montanis Pygmæi traduntur. Artemidorus inter duos amnes xxj. M. passuum interesse tradit.

Indus fluvius. Cap. 20.

Indus, Sandus ab incolis appellatus, in iugo Caucafi montis, quod vocatur Paropamisus aduersus solis ortum effusus, & ipse vnde viginti recipit amnes. Sed clarissimos Hydaspem quatuor alios afferentem, Cantabram tres. Per se vero nauigabiles Acefinum & Hypasin, quadam tamen aquarum modestia nusquam latior quinquaginta stad. aut altior xv. passuum amplissimam insulam efficiens, quæ Præfianæ nominatur, & aliam minorem quæ Patale. Ipse per xij. xl. M. passuum parçisimis autoribus nauigatus, & quodam solis comitatu in occasum

C. P. L. I. N. I. D. 4. versus,

ris xvij. lxxv. M. passuum colligit. Deinde qua flecitur in meridiem xxij. lxxv. M. pass. vt Eratosthenes tradit, vsque ad Indum, qui est ab occidente finis Indiæ. Complures autem totam ipsius longitudinem xl. dierum nocturnumque; velifico nauium cursu determinauere: & à septentrione ad meridiem xxvij. l. M. pass. Agrippa longitudinis xxxij. M. prodidit. Pofsidonius ab æstiuo solis ortu ad hybernium exortu metatus est eam, aduersam Gallicæ statuens, quæ ab occidente æstiuo ad occidentem hybernium metabatur tota à fauonio. Itaque obuersam eius venti afflatu iuuari Indiam, salubremque fieri, haud dubia ratione docuit. Alia illius cœli facies, alij siderum ortus: binæ messes in anno, binæ ætates, media inter illas hyemes etætiarum statu: nostra vero brumali. Lenes ibi auræ, mare nauigabile, gentes & vrbes innumerales, si quis omnes patefieri velit. Etenim patefacta est non modo Alexandri magni armis, regumque qui ei successere, circumuectis etià in Hyrcanum mare & Caspium Seleuco & Antiocho, præfectoque; clasibus eorum Patrocle; verum & alijs autoribus Græcis, qui cum regibus Indicis morati sunt: sicut Megasthenes, & Dionysius, à Philadelpho missus: ex ea causa. Vires quoque gentium prodidere. Non tamen deest diligentie locus, adeo diuersa & incredibilia tractantur. Alexandri magni comites in eo tractu Indiæ quem subegerant, scripserunt v. M. oppidorum fuisse, nullum cominus, gentium ix. Indiæque; tertiam partem esse terrarum omnium, multitudinem populorum innumera: præhabili sane ratione. Indi enim prope gentium soli nunquam emigrare finibus suis. Colliguntur à Libero patre ad Alexandrum magni reges eorum clij. annis vi. M. cccc. i. adijciunt & menses tres. Amnium mira vastitas. Proditur Alexandri nullo die minus stadia sexcenta nauigasse in Indo, nec potuisse ante menses v. enauigare, adiectis paucis diebus: & tamen minoræ Gange esse constat. Seneca etiam apud nos, tentata Indiæ commentatione lxx. amnes eius prodidit, gentes duodeviginti centumque; Par labor sit montes enumerare. Iunguntur inter se Imaus, Emodus, Paropamisus, Caucafi partes, à quibus tota de currit in planiciem immensam, & Aegypto similem. Verum vt terrena demonstratio intelligatur, Alexandri magni vestigijs insulam. Diognetus & Beton itineris eius mensores, scripserunt, à portis Caspijs Hecatompylum Parthorum quot diximus milia esse: inde Alexandria Arion, quam vrbes rex condidit, d. lxx. M. Inde ad Prophthasiam Drangarum cxcix. M. Inde ad Arachosorum oppidum d. xlv. M. Inde Orthospanum ccl. M. Inde Alexandri oppidum l. M. In quibusdâ exemplaribus diuersi numeri reperiuntur: hanc vrbes sub ipso Caucafo esse positam. Ab ea ad flumen Chepta, & oppidum Indorum Peucolaitum cccxxvij. M. Inde ad flumen Indum oppidum Taxila lxx. M. Ad Hydaspem fluium clarum cxx. M. Ad Hypasin non ignobiliorem xlix. cccxc. M. qui fuit Alexandri itinerum terminus, exuperato tamen amne, arisque in aduersa ripa dicatis. Epistolæ quoque regis ipsius consentiunt his. Reliqua inde Seleuco Nicatori peragra ta sunt: ad Hefistrum clxvij. M. Iomanem amnem tantundem. Exemplaria aliqua adijciunt v. M. passuum. Inde ad Gangem cxij. M. Ad Rhodaphæ clxix. M. alij cccxxv. M. in hoc spatio produnt. ad Calinipaxa oppidum clxvij. d. alij cclxv. M. Inde ad confluentem Iomanis amnis, & Gangis d. cxxv. M. perique adijciunt xij. M. ad oppidumque; Palibotra cccxcxv. Ad ostium Gangis d. c. xxxvij. M. pass. Gentes quas memorare non pigeat à montibus Emodis, quorum promontorium Imaus vocatus, incolarum lingua niuolum significante, Isari, Cosyri, Izgi, & per iuga Chifiosofagi, multarumque gentium cognomen Brachmanæ, quorum Maccocalinga. flumina Pumas & Cains (quod in Gangem influit) jam nauigabilia. Gentes Calingæ proximi mari, & supra Mandei, Malli, quorum mons Mallus, tractusque; eius finis Ganges.

verfus, oceano infunditur. Mensuram in ora ad eum ponam, vt inuenio, generatim, quamquam inter se nulle congruant. Ab ostio Gangis ad promontorium Calingon, & oppidum Dandagula d.ccxv. M. pass. Ad Tropina xij. xxv. M. Ad Perimulæ promontorium, vbi est celeberrimum Indiæ emporium, d.ccl. ad oppidum in insula quam supra diximus Patalam d.cxx. M. pass. Gentes montanæ inter eum & Iomanem Cesi, Cetriboni syluestres: deinde Megallæ quorum regi quingenti elephanti, peditum equitumq; numerus incertus: Chrysei, Parafangæ, Afangæ, tigris fera scatentes. Armant peditu xxx. M. elephantos ccc. equites d.ccc. Hos includit Indus, montium corona circumdatos & solitudinibus per d.cxxv. M. Infra solitudines, Dari, Suræ: iterumq; solitudines per clxxxvij. M. pass. plerumque harenis ambientibus haud alio modo quam insulas mari. Infra deserta hæc Maltecoræ, Singg, Marohæ, Karungæ, Moruntæ, Masuæ, Pagungæ: iam hi montiu qui perpetuo tractu oceani oram tenent incolæ, liberi & regum expertes, multis vrbibus montanos obtinet colles. Nareæ deinde, quos claudit mons altissimus Indicorum Capitalia. Huius incolæ alio latere late auri & argenti metalla fodiunt. Ab ijs Orature, quorum regi elephanti quidem x. sed amplæ vires peditum: Varetæ, qui sub rege elephantos non alunt, fiducia equitū peditumque: Odomboeræ, Salabastæ, Horatæ, vrbes pulchra, fossis palustribus munita: per quas crocodili, humani corporis auidissimi, aditū nisi ponte nō dant. Et aliud apud illos laudatur oppidum Automela, impositum littori, quinq; amnium in vnum confluentem concursu, emporio nobili. Regi eorum elephanti M. d. c. peditum cl. M. equitum v. M. Pauperior Charmarū rex, elephantos lx. paruasq; reliquas vires habet. Ab ijs gens Pandæ, sola Indorum regnata fœminis. Vnam Herculis fexus eius genitum ferunt, ob idq; gratiorem præcipuo regno donatam. Ab ea deducetes originem imperitant ccc. oppidis, peditum cl. M. elephantis quingentis. Post hanc trecentarum vrbium Syrieni, Derangæ, Pofingæ, Buzæ, Gogiarci, Vmbræ, Nereæ, Brancosi, Nobundæ, Cocondæ, Nesei, Pedatitæ, Salobriatæ, Olostræ Patalam insulam attinentes: à cuius extremo littore ad Caspias portas xvij. xxv. M. produntur. Hinc deinde accollunt Indum aduersum euidenti demonstratione Amata, Bolingæ, Gallitalutæ, Dimuri, Megari, Ordabæ, Mefæ. Ab his Vri, Sileni: mox deserta in ccl. M. pass. Quibus exuperatis Organgæ, Abaortæ, Sibare, Suertæ: & ab ijs solitudines prioribus pares. Dein Sarophages, Sorgæ, Baraomatæ, Gumbritæq; quorum xij. nationes, singulisq; binæ vrbes. Afenitrium vrbium incolæ. Caput eorū Bucephala, Alexandri regis equo (cui fuerat hoc nomen) ibi sepulto conditum. Montani super hos Caucafo subiecti. Soleadæ, Sondræ, transgressisq; Indum, & cū eo decurrentibus Samarabriæ, Sambraceni, Brisabritæ, Orfij, Antixeni, Taxilæ, cū vrbe celebri, iam in plana demisso tractu, cui vniuerso nomen Amandræ. Populi quatuor, Peucolaitæ, Arfagalitæ, Geretæ, Afoi. Etenim pleriq; ab occidente non Indo amne determinant, sed adiiciunt quatuor sâtrapias, Gedrosos, Arachotas, Arios, Paropamisadas.

GLO. Pagungæ, Ialij, hi montium qui perpetuo tractu oceani oram tenent incolæ. Manuscripti codices. Pagungæ: iam hi montiu &c. Elegans vero quoddam nescio quis x. M. elephantorū posuit pro x. elephantis. Mutani super hos Caucafo subiecti, Soleadæ, Sondræ. Lege Montani super hos. quibus enumeratis subiicit Taxilas iam in plana demisso tractu.

Arij & iunctæ gentes. Cap. 21.

Vltimo sine Cophete fluuio, quæ omnia Ariorum esse alijs placet. Necnon & Nyfam vrbem pleriq; Indiæ adscribunt, montemq; Merum Libero patri sacrum: vnde origo fabulæ, Iouis fœmine editū: Item Aphasgonas gentem, vitis & lauri & buxi, pomorumque

omnium in Græcia nascentium fertilem. Quæ memoranda & prope fabulosa, de fertilitate terræ, ac genere frugum* arborumq; aut ferarum, aut volucrum & aliorum animalium traduntur, suis quæque locis in reliqua parte operis commemorabuntur. Quatuor vero sâtrapiæ mox paulo, ad Taprobanen insulâ festinante animo. Sed ante sunt alia, Patale, quâ significauimus, in ipsius faucibus Indi triquetra figura cccx. M. pass. latitudine. Extra ostiū Indi, Chryse, & Argyræ, fertiles metallis, vt credo. Nam quod aliqui tradidere, aureum argenteumq; ijs solū esse, haud facile crediderim. Ab ijs xx. M. pass. Crocale. Ab ea xij. M. pass. Bibaga, ostreis & conchylis referta. Deinde Toralliba ix. M. pass. à supradicta, multæq; ignobiles.

Taprobane insula. Cap. 22.

Taprobanen alterum orbem terrarum esse, diu existimatum est, Antichthoni appellatione. Vt liqueret insulam esse, Alexandri magni ætas resq; præstiterit. Onesicritus clasis eius præfectus, elephantos ibi maiores bellicosioresq; quam in India gigni scripsit: Megasthenes flumine diuidi, incolasq; Palæogones appellari, auri margaritarumq; grandium fertiliores quam Indos. Eratosthenes & mensuram prodidit longitudinis vij. M. stad. latitudinis v. M. nec vrbes esse, sed vicus septingentos. Incipit ab Eoo mari, inter ortū occasumq; solis Indiæ prætenta, & quondam credita xx. dierum nauigatione à Prasiâna gête distare: mox quia papyraceis nauibus armamentisq; Nili pateretur, ad nostrarum nauium cursus, vij. dierū interuallo taxato. Mare interest vadofum, sens nō amplius altitudinis passibus, sed certis canalibus adeo profundum, vt nullæ ancoræ sidant: ob id nauibus vtrinq; proræ, ne per angustia aluei circumagi sit necesse. Siderū in nauigando nulla obseruatio. Septentrionem non cernitur, sed volucres secum vehunt emittentes sæpius, meatumq; earum terras petentium comitatur. Nec plus quam ternis mensibus in anno nauigant. Cauent à solstitio maxime c. dies, tunc illo mari hyberno. Hactenus à prisca memorata: nobis diligentior notitia Claudij principatu contigit, legatis etiam ex insula aduectis. Id accidit hoc modo: Annij Plocami, qui maris rubri Vesticigal à sisco redemerat, libertus circa Arabiam nauigans, aqulionibus raptus præter Carmaniam xv. die Hippuros portum eius inuectus, hospitali regis clemetia sex mensium tempore imbutus alloquio, percontanti postea enarrauit Romanos & Cætares: mirum in modum in auditis iustitiam ille suspexit, qd pares pondere denarij essent in capitiua pecunia, cum diuersæ imagines indicarent à pluribus factos. Et hoc maxime sollicitatus ad amicitiam, legatos quatuor misit, principe eorum Rachia. Ex ijs cognitum D. esse oppida, portum contra meridiem esse appositum oppido Palefimumdo, omnium ibi clarissimo: ac regiæ cc. M. plebis. Stagnum intus Megisba, cclxxv. M. pass. ambitu, insulas pabuli tantum fertiles, complexum. Ex eo duos amnes erumpere, Palefimumdum, iuxta oppidū eiusdem nominis influentem in portū tribus alueis, quinq; stadiorum arcuissimo, xv. amplissimo. Alterū ad septentrionem Indiamq; versum, Cydara nomine. Proximum esse Indiæ promontorium, quod vocetur Colaicum, quatruidi nauigatione, medio in cursu solis insula occurrente. Mare id colore peruiridi, præterea fruticosum arboribus, iubarum gubernaculis deterentibus. Septentriones Vergillasq; apud nos veluti in nouo cælo mirabantur: Lunam quidē apud ipsos non nisi ab octaua ad xvj. supra terram aspici fatentes: Canopum lucere noctibus, sidus ingens & clarum. Sed maxime mirum ijs erat, vmbra suas in nostrum cælum cadere, nō in suum: solemq; à leua oriri, & in dexterâ occidere potius quam è diuerso. Idem narrauere, latus insulæ quod prætenderetur Indiæ x. M. stad. esse, ab oriète hyberno vltra montes Emodos, Seras quoq; ab ipsis aspici, notos etiâ commercio.

* arborumq; lauriferarū, aut volu

mercio. patrem Rachia commesse eo. aduenis ibi ferarum occurrere. Ipsos vero excedere hominum magnitudinem, rutilis comis, cæruleis oculis, oris sono truci, nulli commercio lingua. Cætera eadem quæ nostri negotiatores. Fluminis vltioris ripa merces positas, iuxta venalia tolli ab his, si placeat permutatio: non aliter odio iustiore luxuriæ, q̄ si perducta mens illuc vsque cogitet, quid & quo petatur & quare. Sed ne Taprobane quidē, quamuis extra orbem à natura relegata, nostris vitis caret. aurum argentumq; & ibi in pretio. marmor testudinis simile, gemmæ margaritæq; in honore multo præstantiores, & totius luxuriæ nostræ cumulus. Ipsorū opes maiores esse dicebant, sed apud nos opulentia maiorem vsū. Seruum nemini, non in diem aut interdiu somnū: ædificia modice ab humo extantia: annonam nunquam augeri, non foralites ue esse: coli Herculem: eligi regem à populo senecta clementiaque, liberos non habentem: & si postea gignat, abdicari, ne fiat hæreditarium regnū. Rectores ei à populo. xxx. dari: nec nisi plurimum sententia quæquam capitis damni: sic quoque appellationem esse ad populū, lxx. iudices dari: si liberent ijs reum, amplius triginta ijs nullam esse dignationē, grauisimo probro. regi cultum Liberi patris, cæteris Arabum: regem, si quid delinquat, morte multari, nullo interimente, auctantibus cunctis, & commercia etiam sermōnis negantibus. Festa venatione absumi, gratissimam eam tigris elephantisq; consistare. Agros diligenter colli, vitis vsū non esse, pomis abundare. Esse & in piscatu voluptatem, testudinum maxime, quarum superficie familias habitantium eorū est tanta reperiri magnitudine. Vitam hominum centum annis modicam. Hæc comperta de Taprobane. Quatuor sâtrapiæ, quas in hunc locum distulimus, ita se habent.

GLO. Patrem Machiam commesse eo. In vetustis codicibus est: patrem Rachia comm. eo. nam id fuit legato nomen. Scribam sefellit similitudo iterarum. Agros diligenter colli, pomis abundare. Plus est in manuscriptis, ag. dil. colli, vitis vsū non esse, pot. abundare.

Capissene, Carmania. Cap. 23.

Aproximis Indo gentibus montana Capissenæ habent Capissam vrbem, quam diruit Cyrus, Arachostia cum oppido & flumine eiusdem nominis, quod quidam Cophen dixere, à Semiramide conditum. Amnis Hermandus præfluens per Abesten Arachostiorum. Proximos ijs à meridie ad partem Arachotarū faciunt Gedrosos, & à septentrione Paropamisadas. Carmana oppidum sub Caucafo, quod postea Tetragonis dictum. Hæc regio est ex aduerso, Bactrianorum deinde, cuius oppidum Alexandria, à conditore dictum. Syndraci, Dangulæ, Parapiani, Câtaces, Maci. Ad Caucafum Cadrusi oppidum ab Alexandro conditum. Infra hæc oia, ora ab Indo. Ariana regio ambusta feruoribus desertisq; circumdata, multa tamen interfusa opacitate: cultores congregat circa duos maxime fluuios, Tonderon & Arosapen. Oppidū Artacacna. Arius amnis qui præfluit Alexandriam ab Alexandro conditam. patet oppidum stad. xxx. multoque pulchrius, sicut antiquius, Artacabane iterum ab Antiocho munitum, stad. l. Dorici gens. Amnes Pharnacotis, Ophradus, Prophthasia oppidum Zarsaparum, Drangæ, Argeræ, Zarangæ, Gedrusi, oppida Paucolais, Lymphorta, Methoricum deserti. Amnis Manain. Augurtur gens. Flumen Borru. Gens Vrbi. flumen nauigabile Ponamus Pandorum finibus. Item Gaberon Sorarum ostio portuosus. Oppidum Cōdigramma. Flumen Cophes. Inluunt in eum nauigabilia Sadarus, Parosus, Sodinus. Ariana partem esse Darin alij qui volunt, mensuramq; produnt vtriusque longitudine xix. l. M. pass. latitudine dimidio minore q̄ Indiæ. Alij Gedrosos & Scyros posuere per clxxxij. M. passuum. Mox

Ichthyophagos Oritas, propria non Indorum lingua liquentes, per cc. M. pass. Inde posuere Arbiorum gētem per cc. M. Ichthyophagos omnes Alexander venit piscibus viuere. Vltra deserta, deinde Carmania, ac Persis, atque Arabia. Sed priusquam hæc generatim persequamur, indicare conuenit, quæ prodit Onesicritus, classe Alexandri circumuectus in mediterranea Persidis ex India, narrata proxime à Iuba: dein eam nauigationē, quæ his annis comperta seruat hodie. Onesicriti & Nearchi nauigatio, nec nomina habet mansionum nec spatia. Primumq; Xylenopolis, ab Alexandro condita, vnde ceperunt exordium, iuxta quod flumen, aut vbi fuerit, non satis explanatur. Hæc tamen digna memoratu produntur ab eis: oppidum à Nearcho conditum in nauigatione ea. Flumen Nabrun nauium capax, contra insula distans. lxx. stad. Alexandria condita à Leonato iussu Alexandri in finibus gentis, Argenus portu salubri. Flumen Tubertū nauigabile, quod circa Parire. Deinde Ichthyophagi tam longo tractu vt. xx. dierum spatio prænauigauerint. Insula quæ solis appellatur, & eadem cubile Nympharum, rubens, in qua nullum nō animal absumitur incertis causis. Origens. Flumen Carmanæ Hytanis portuosum & auro fertile. Ab eo primum septentriones apparuisse adnotauere. Arcturum nec omnibus cerni noctibus, nec totis vrbibus. Achemenidas vsq; illo tenuisse. Aeris & ferri metalla & arsenici & minij exerceri. Inde promontorium Carmanæ est: ex quo in aduersa ora ad gentem Arabiæ Macas traiectus distat. l. M. pass. Insulæ tres, quarum Organa tantum habitatur aquosa, à continenti. xx. M. pass. Insulæ. iij. iam in sinu ante Persida. Circa has hydri marini vicenarum cubitorum adnatantes teruere classem. Insula Acrotadus, item Gauratē, in quibus Chiani gens. Flumen Hyperis in medio sinu Persico, oneratiarum nauium capax. Flumē Sitiogagus, quo Parsargadas. vij. die nauigatur. Flumen nauigabile Phiristimus, insula sine nomine. Flumen Granus modicarū nauium capax, per Susianen fluit: dextra eius accollit Deximontani, qui bitumen perficiunt. Flumen Oroatis ostio difficili nisi peritis. insulæ. ij. parua. inde vadosa nauigatio palustris similis: per euripos tamen quosdam peragit. Ostium Euphratis. Lacus, quem faciunt Euleus & Tigris iuxta Characem. Inde Tigri Susa. Festos dies ibi aggerem Alexandrum inuenerunt septimo mense, postquam digressus ab ijs fuerat Patalis, tertio nauigationis. Sic Alexandri clasis nauigauit. Postea à Syagro Arabie promontorio Patalam fauonio, quem Hypalū ibi vocant, peti certissimum videbatur. xij. xxxij. M. pass. æstimatione. Secuta ætas propiorum cursum tutioremq; iudicauit, si ab eodem promontorio Zizerum amnem portum Indiæ peteret. Diuq; ita nauigatum est, donec compendia inuenit mercator, lucroq; India adnota est. Quippe omnibus annis nauigatur, sagittariorum cohortibus impositis. Etenim piratæ maxime infestabant. Nec pigebit totum cursum ab Aegypto exponere, nūc primum certa notitia patefcente. Digna res, nullo anno imperij nostri minus HS quingentes ex hauriente India & merces remittente, quæ apud nos centuplicato veneant. MM. pass. ab Alexandria abest oppidum Iuliopolis. Inde nauigant Nilo Coptum. cccij. M. pass. qui cursus etesijs flantibus peragitur. xij. diebus. A Copto camelis itur, aquationum ratione mansionibus dispositis. Prima appellatur Hydreuma. xxxij. M. Secunda in monte, diei itinere. Tertia in altero hydreumate à Copto. xcv. M. Deinde in monte. Mox ad hydreuma Apollonis, à Copto. clxxxij. M. pass. Rursus in mote. Mox ad nouū Hydreuma à Copto cccxxxij. M. pass. Est & aliud Hydreuma vetus, Troglodyticum nominatur, vbi præsidium excubat diuerticulo. ij. milia. Distat à nouo Hydreumate. iij. M. pass. Inde Berenice oppidū, vbi portus rubri maris, à Copto. 258. M. pass. Sed quia maior pars itineris conficitur noctibus propter

propter æstus, & statuis dies absumuntur, totū à Copto. Berenice iter duodecimo die peragitur. Nauigare incipiunt æstate ante canis ortum, aut ab exortu proflin. Veniuntque circiter. xxx. die Ocelim Arabiæ, aut Canam thuriferæ regionis. Est & tertius portus, qui vocatur Muza, quem Indica nauigatio non petit, nec nisi thuris odorūq; Arabicorū mercatores. Intus oppida, regia eius appellatur Saphar, aliudq; Sabe. Indos aut peitentibus vtilissimū est ab Ocelli egredi. Inde vento Hypalo nauigant diebus quadraginta ad primum emporiū Indiæ Muzirim, non expetendum propter vicinos piratas, qui obtinent locum nomine Hydras, neque est abundans mercibus. Præterea longe à terra abest nauis statio, lintribusq; efferuntur onera, quæ geruntur. Regnabat ibi, cum proderem hæc, Celebothras. Alius vtilior portus gentis Necanidon, qui vocatur Becare. Ibi regnat Pandion, longe ab emporio mediterraneo distante oppido, quod vocatur Modusa. Regio autem ex qua piper monoxylis lintribus Becare conuehunt, vocatur Cot-tona: quæ omnia gentium portuumūe aut oppidorū nomina apud neminem priorum inueniuntur. Quo apparet mutari locorum status. Ex India renauigant mense Aegyptio Tybi incipiente, nostro Decembri aut vtiq; Mechiris Aegyptij intra diē sextum, quod fit intra Idus Ianuarias nostras. Ita euenit, vt eodem anno remeant. Nauigant autem ex India vento vulturno: & cum intrauere rubrum mare, africo vel austro. Nunc reuertemur ad propositum. Carmaniæ oram patere duodecies centena. l. M. pass. Nearchus scripsit. Ab initio eius ad flumē Sabin. c. M. passuum. Inde vineas coli & arua ad flumen Andanin, xxv. M. spatio. Regio vocatur Armuzia. Oppida Carmaniæ Zetis & Alexandria. Irrumpit deinde & in hac parte geminum mare in terras, quod rubrum dixeret nostri, Græci Erythraeum à rege Erythra, aut (vt alij) solis repercussu talem reddi colorem existimantes: alij ab arena terraque: alij tali aque ipsius natura.

G I O. Hæc regio est ex aduerso Baetrianorum. Deinde eius oppidum Alexandria. § Lege & distinge sic. Hæc regio est ex aduerso Baetrianorum deinde cuius oppidum Alexandria. Arianae partem esse Dararin alij volunt. Pro Dararin scribo Daritin. Circuectus in mediterranea Persidis & Indiæ: § Ex india, non & Indiæ. Mille milibus pass. ab Alexandria abest oppidum Heiopolis. § Scribendū. duo M. pass. Scriptum erat hoc modo. MM. id typographi verterunt in mille millia. adeo nulla ratio habita est numerorum, perinde ac si minimum referat: deinde ex Iulio poli fecerunt Meliopolim, quæ alibi sita est. Ibi regnat Pandion. § Lego Pandion. Aut Mechiris Aegypti intra diem sextum. § Lege addendo: aut vtiq; Mechiris.

Simus Persicus & Arabicus. Cap. 24.

Sed in duos diuiditur sinus. Is qui ab oriēte est, Persicus appellatur. xxv. pass. circuitu, vt Eratosthenes tradit. Ex aduerso est Arabia, cuius. xij. M. pass. est longitudo. Rursus altero ambitu sinu Arabico nominato: oceanum qui insluit, Azanium appellant. Persicum introitum. v. M. pass. latitudinis, alij. iij. fecerunt. Ab eo ad intimum sinum recto cursu. xj. xxv. M. propemodū constat esse, & situm eius humani capitis effigie. Onescritus & Nearchus ab Indo amne in sinum Persicum, atque illinc Babylonem ab Euphratis paludibus, scripserunt. xxv. milia passuum esse. In Carmaniæ angulo sunt Chelonophagi, testudinum superficie casas regentes, carne vescentes. A flumine Arbi promontorium ipsum inhabitant, præter capita toto corpore hirti, corijsq; piscium vestiti.

Cascandrus insula, Parthorum regna. Cap. 25.

Ab horum tractu Indiam versus Cascandrus desertata insula in oceano. l. M. pass. traditur: iuxtaq; eam freta interfluente Stoidis, quæstiosa margaritis. A promontorio Carmanis iunguntur Armozei. Quidam

interponit Arbios. cccc. xij. M. pass. toto littore. Ibi portus Macedonum, & aræ Alexandri in promontorio. Amnes Saganos, dein Daras & Salfos. Ab eo promontorio Themistæas, insula Aphrodisias habitatur. inde Persidis initium ad flumen Oroatin, quo diuiditur ab Elymaide. Contra Persidem insula, Philos, Casandra, Arotia cum monte præalto Neptuno sacra. Ipsa Persis aduersus occasum sita obtinet littora. d. l. M. pass. etiam in luxum diues, in Parthorum iam pridem translata nomen. Horum de imperio nūc paucis. Regna Parthorum duodeuiginti sunt omnia, ita enim diuidunt prouincias circa duo (vt diximus) maria, rubrum à meridie, Hyrcanum à septentrione. Ex ijs vñdecim, quæ superiora dicuntur, incipiunt à confinio Armeniæ, Caspijsq; littoribus: pertinent ad Scythas, cum quibus ex æquo degunt. Reliqua septem regna inferiora appellantur. Quod ad Parthos attinet, semper fuit Parthia in radicibus montium sepius dictorum, qui omnes eas gentes præterunt. Habet ab ortu Arios, à meridie Carmaniæ & Arianos, ab occasu Partitas, Medos, à septentrione Hyrcanos, vñdiq; desertis cincta. Vltiores Parthi Nomades appellantur: citra deserta, ab occasu verbes eorum, quæ diximus, Iffatis & Calliope: ab oriente æstiuo Europum, ab hyberno Mania: in medio Hecatonpylos, Arfacia: regio Nisæa Parthyenes nobilis, vbi Alexandropolis à conditore.

Media, Mesopotamia, Babylon, Seleucia. Cap. 26.

Necessarium est hoc in loco signare. & Medorum situm, terrarumq; faciem circumagere ad Persicum mare, quo facilius deinde reliqua noscantur. Nanque Media ab occasu trāsuerfa oblique Parthiæ occurrens, vtra regna includit. Habet ergo ipsa ab ortu Caspios & Parthos, à meridie Sittacenen & Susianem & Persida, ab occasu Adiabenen, à septentrione Armeniam. Persæ rubrum mare semper accolere, propter quod is sinus Persicus vocatur. Regio ibi maritima Cyropolis. Qua vero ipsa subit ad Medos Elymais. Megala appellatur locus, arduo montis ascēsu per gradus, introitu angusto, ad Persepolin: caput regni, dirutam ab Alexandro. Præterea habet in extremis finibus Laodiceam, ab Antiocho conditam. Inde ad orientem Magi obtinent Pasagardas castellum, in quo Cyri sepulchrum est: & horū Echata oppidum translatum ab Dario rege ad montes. Inter Parthos & Arianos excurrunt Parataceni. His gentibus & Euphrate, inferiora regna cluduntur. Reliqua dicemus à Mesopotamia, excepto mucrone eius Arabumq; populis, in priore dictis volumine. Mesopotamia tota Alysiorum fuit vicatim dispersa præter Babylona & Ninum. Macedones eam in vrbes cōgregauerunt, propter vbertatem soli. Oppida præter iam dicta, habet Seleuciam, Laodiceam, Artemitam: item in Arabum gente, qui Aroei vocantur, & Mardani, Antiochiam: quæ à præfecto Mesopotamiæ Nicanore condita Arabis vocatur. Iunguntur his Arabes, introitus Eldamarij, Super quos ad Pellacontam flumē Bura oppidum, Salmani & Masei Arabes. Gordyæis vero iuncti Aloni, per quos Zerbis fluuius in Tigrin cadit, Azones, Silices montani, & Orontes. Quorum ad occidentem oppidum Gaugamela. Item Sue in rupibus. Supra Silci, Clafsite, per quos Lycus ex Armenia fertur: Abstris ad hybernum exortum. Azochis oppidum, Mox in campestribus oppida Diospage, Polytelia, Stratonicea, Anthemus. In vicinia Euphratis Nicephorion, quod vt diximus, Alexander iussit condi propter loci opportunitatem. Dicta est & in Zeugmate Apamia, ex qua orientem petentes excipit oppidum apprime munitum, quondam stadiorum sexaginta quinque amplitudine, & satraparum regia appellatum, quo tributa conferebantur, nunc in arcem radactū. Durant

Flumen Tigris. Cap. 27.

Durant vt fuerat Hebata, & ductu Pompeij Magni terminus Romani Imperij Oruros, & Zeugmate ducentis quinquaginta milibus passuum. Sunt qui tradunt Euphratem Gobaris præfecti opere deductū, vbi eum diximus findi, ne præcipiti cursu Babyloniæ infestaret: ab Asirijis vero vniuersis appellatum Armalchar, quod significat regium flumen. quæ deriuatur oppidum fuit Agranè è maximis, quod diruere Persæ. Babylon Chaldaeicarum gentium caput diu summam claritatem obtinuit in toto orbe, propter quam reliqua pars Mesopotamiæ Asiriæq; Babyloniæ appellata est, sexaginta milia pass. amplexa muris, ducentos pedes altis, quinquagenos latis, in singulos pedes ternis digitis mensura ampliore, quàm nostra, inter fluo Euphrate, mirabili opere vtroque. Durant adhuc ibi Iouis Beli templum. Inuentor hic fuit fideralis scientia. Cætero in solitudinem redijt, exhausta vicinitate Seleucia, ob id condita à Nicatorè intra nonagesimum lapidem, in cōfluente Euphratis fossa perducti atque Tigris: quæ tamen Babylonia cognominatur, libera hodie ac sui iuris, Macedonumq; moris. Ferunt ei plebis vrbanae. d. c. M. esse: situm vero mœniū aquilæ pendentes alas: agrum totius orientis fertilissimū. Inuicem ad hanc exhauriendam, Ctesiphontē iuxta tertium ab ea lapidem in Chalontide condidere Parthi, quod nunc est caput regni. & postquam nihil proficiebatur, nuper Vologesus rex aliud oppidum Vologeso certam in vicino condidit. Sunt etiam nunc in Mesopotamia oppida, Hipparenorū, Chaldaeorum & hoc fuit Babylon, iuxta flumen Narragam, qui dedit ciuitati nomen. Muros Hipparenorum Persæ diruere. Orcheni quoque tertia Chaldaeorum doctrina, in eodem situ locantur, ad meridiē versū. Ab his Notia & Orthophantæ, & Græci ochantæ. Euphrate nauigari Babyloniæ è Persico mari. cccc. xij. M. pass. tradit Nearchus & Onescritus. Qui vero postea scripsere, à Seleucia. cccc. x. M. Iuba à Babylone Characem. clxxv. M. pass. Fluere aliqui vltra Babyloniem continuo alueo priusquam distrahatur in irrigua. lxxxvij. M. Vniuerso autem cursu. xj. M. pass. Inconstantiam mensuræ diuersitas auctorum facit, cum Persæ quoque schænos & parasangas alij alia mensura determinēt. Vbi definit alueo munire, ad confiniū Characis accedente tractu, statim infestant Atrali latrones Arabū gens. Vltra quos Scentia. Ambitu vero Euphratis Nomades Arabiæ vsq; ad deserta Syriæ, vnde in meridiem flecti eum diximus, solitudines Palmyrenas relinquēt. Seleucia abest à capite Mesopotamiæ Euphratem nauigantibus vñdecies centena. xxv. M. pass. A mari rubro si Tigris nauiget, cccxx. M. A Zeugmate. d. xxvij. M. Zeugma à Seleucia Syriæ ad nostrum litus, cxxxij. M. pass. Hæc est ibi latitudo terrarum inter duo maria. Parthici vero regni. d. cccc. xliij. M. pass. est etiam nunc oppidum Mesopotamiæ in ripa Tigris circa confluentes, quod vocant Digbam.

G I O. Habet ipsa ab ortu Caspios. § Adde coniunctionem: Habet ergo Ipsa. Antiochiam quæ à præfecto Mesopotamiæ Nicatorè condita, Nicatoris vel Arbelis vocatur. § Nostra exemplaria habent, Antiochiā quæ à præfecto Mesopotamiæ Nicanore condita. Arabis vocatur. Arabis cognominata est ad differentiam aliarum, ideo qd esset inter Arabas sita. Nicator vero regis est cognomen, non præfecti nomen.

Supra Sici claffi tria milia passuum, per quos Lycus &c. § Illic tantum legitur, Supra Silci, Clafsite, per quos Lycus &c. pauloq; post Gobares, non Cobares. Feruntur ei plebes vrbanae. D. C. esse. § Et hic vitiatus est numerus. legendum est. Ferunt ei plebis vrbanae D. C. M. esse. alioqui male coherent sequentes accusatiui situm & agrum. Cum Persæ quoque schænos & parasangas alia mensura determinēt. § Lege addendo, alij alia mensura determinēt. Sensus est, non debere cuiquam mirum videri quod inter aurores de spatij earum regionum parum constet, cum apud ipsos Persas locorum indigenas alibi magis alibi minus proluxæ sint parasangæ, quod idem apud Germanos quoque in miliarijs accidit.

Sed & de Tigri ipso dixisse conueniat. Oritur in regione Armeniæ maioris, fonte conspicuo in planicie. Loco nomen Elongosine est. Ipsius, qua tardior fluit, Diglito: vnde concitatur, à celeritate Tigris incipit vocari. Ita appellant Medi sagittam. Inluit lacum Arethusam omnia illata pondera sustinetem, & nitrum nebulis exhalantem. Vñ genus ei piscium est, * idq; transcurretis non miscetur alueo, sicut nec è Tigri pisces in lacum transfatant. Fertur autem & cursu & colore dissimilis: transectusq; occurrente Tauro monte in specu mergitur: subterque lapsus, à latere altero eius erumpit. Locus vocatur Zoroanda. Eundem esse manifestum est, quod demersa perfert. Alterum deinde trāsit lacum qui Thospites appellatur, rursusq; in cuniculos mergitur, & post xxv. M. pass. circa Nymphæum redditur. Tam vicinum Arfaniæ fluere eum in regione Arheno Claudius Cæsar auctor est, vt cum intumescere, confluant, nec tamè miscantur, leuiorq; Arfaniæ innatat. iij. M. ferme spatium: mox diuisus in Euphratem mergitur. Tigris autem ex Armenia acceptis fluminibus claris, Partheni, Agnice, Pharione, Arabas, Orios, Adiabenosq; disterrimans, & quam diximus Mesopotamiæ faciens, lustratis montibus Gordyæorum circa Apamiam Mesenes oppidū, citra Seleuciam Babyloniæ. cxxv. M. pass. diuisus in alueos duos, altero meridiem ac Seleuciam petit, Mesenē perfundens: altero ad septentrionem flexus, eiusdē gentis tergo campos Cauchas fecat. Vbi remeare aqua, Pasitigris appellatur. Postea recipit ex Media Choaspem: atque (vt diximus) inter Seleuciam & Ctesiphontem vectus, in lacus Chaldaicos se fundit, eosque. lxx. M. pass. amplitudine implet. Mox vasto alueo profusus, dextra Characis oppidi infertur mari Persico decimo ore. Inter duorum annium ostia. xxv. M. pass. fluere, aut (vt alij tradunt) vij. M. vtroque nauigabili. Sed longo tempore Euphratem præclusere Orcheni, & accolæ agros rigantes, nec nisi per Tigrin defertur in mare. Proxima Tigri regio Parapotamia appellatur. In ea dictum est de Mesene. Oppidum eius Dibitach. Iungitur Chalontis cum Ctesiphonte, non palmetis modo, verū & olea pomisq; alijsq; arbutis nobilis. Ad eam peruenit Zagrus mons, ex Armenia inter Medos Adiabenosque veniens, supra Paratacenen & Persidem. Chalontis abest à Perside. cccc. lxxx. M. pass. Tantum à Caspio mari Afsyriam abesse compendio itinerum aliqui tradunt. Inter has gentes atque Mesenen Sittacene est, eadem Arbelitis & Palastine dicta. Oppidum eius Sitace Græcorum ab ortu est, & Sabata. Ab occasu autem Antiochia, inter duo flumina Tigrin & Tornadotum. Item Apamia, cui nomen Antiochus matris suæ imposuit, Tigris circumfunditur. Hæc diuiditur Archoo. Infra est Susiane, in qua vetus regia Perfarum Susa à Dario Hytaspis filio cōdita: abest à Seleucia Babylonia. cccc. l. M. passuū tantundem ab Ecbanis Medorum per mōtem Charbanum. In septentrionali Tigris alueo oppidum est Babytace. Abest à Susis. cxxxv. M. pass. Ibi mortalium soli aurum in odio contrahunt: Id defodiunt, ne quo cui sit in vsu. Susianis ad orientem versus iunguntur Cosæi latrones, & Mizgorum. xl. populi liberæ feritatis. Supra eos patēt Parthusi, Mardi, & Saitæ, Hyi, qui pretenduntur supra Elymaida, quæ Persidi in ora iunximus. Susa à Persico mari abfunt. ccl. M. pass. Qua subijt ad eam claffis Alexandri Palitigri, vicus ad lacū Chaldaicum vocatur Aphle, vnde Susa nauigatione. lxx. M. d. passuū abfunt. Susianis ab oriente proximi sunt Chosie: supra Chosieos ad septentrionem Mesobaten sub monte Cambalido, qui est Caucafi ramus, inde mollissimo transitu in Baetros. Susianem ab Elymaide determinat amnis Eulæus, ortus in Medis: medioq; spatio cuniculo conditus, ac rursus exortus &

* ijque tranfcuretis nō miscetur alueo.

per Mesobatenē lapsus, circuit arcem Susorum ac Dianę templum augustissimum illis gentibus, & ipse in magna ceremonia. Siquidem reges non ex alio bibunt, & ob id in longinqua portant. Recipit amnem Hedyppum, præter Asylum Perfarum venientem, & vnum ex Susianis, oppidum iuxta eum Magoa, à Charace. xv. M. pass. Quidam hoc in extrema Susiana ponunt solitudinibus proximum. Infra Euleum Elymais est, in ora iuncta Perfidii, à flumine Oroati ad Characem. cxxl. M. pass. Oppida eius Seleucia & Sofirate, apposita monti Casyro. Oram quæ præiacet, minorum Syrtium vice diximus inaccessam cæno, plurimum limi deferentibus Brixia & Orta-cæa amnibus: madente & ipsa Elymaide in tantum, vt nullus sit nisi circuitu eius ad Perfidem aditus. In festatur & serpentibus, quos flumina deportant. Pars eius maxime inuia, Characene vocatur ab oppido Arabiæ claudete regna, de quo dicemus exposita prius M. Agrippæ sententia. Nanque is Mediam & Parthiam, & Perfidem ab oriente Indo, ab occidente Tigri, à septentrione Tauro, Caucaſo, à meridie rubro mari terminatas, patere in longitudinem. xii. xx. M. pass. in latitudinem. d. cccxl. prodidit. Præterea per se Mesopotamiam ab oriente Tigri, ab occasu Euphrate, à septentrione Tauro, à meridie mari Persico inclusam, longitudine octingentorum. M. pass. latitudine, cccxl. Charax oppidum Persici sinus intimū, à quo Arabia Eudemon cognominata excurrit, habitatur in colle manu factio inter confluentes, dextra Tigrin, leua Euleum. iij. M. pass. laxitate. Conditum est primum ab Alexandro magno: qui colonis ex vrbe regia Durie (quæ tunc interijt) deductis, militumq; in utilibus ibi relictis, Alexandriam appellari iusserat: pagumq; Pellæum, à patria sua, quem proprie Macedonum fecerat. Flumina id oppidum expugnauere. Postea Antiochus restituit, quintus regum, & suo nomine appellauit. Iterumq; infestatum Palines Sogdonaci filius, rex finitimorum Arabum, quem Iuba satrapæ Antiochi fuisse falso tradit, oppositis molibus restituit: nomensq; suum dedit, munito situ iuxta in longitudinem. iij. M. pass. in latitudinē paulo minus. Primo fuit à littore stadij x. maritimum, etiā inde pseudo porticus habet: Iuba vero prodēte. l. M. pass. Nūc abesse à littore. cxx. M. legati Arabum nostriq; negotiatores, qui inde venere, affirmant. Nec vlla in parte plus aut celerius profecerat terræ fluminibus inuictæ. Magis id mirum est, æstu longe vltra id accedente non repercussas. Hoc in loco genitum esse Dionysium, terrarum orbis situs recētissimum autorem constat, quem ad cōmentanda omnia in orientem præmisit diuus Augustus, ituro in Armeniam ad Parthicas Arabicasq; res maiore filio. Non me præterit, nec sum oblitus, sui quenque situs diligentissimum autorem visum nobis in introitu huius operis. In hac tamen parte arma Romana sequi placet nobis, Iubamq; regem, ad eundem Caium Cæsare scriptis voluminibus de eadem expeditione Arabica.

G I O. Alterum deinde transit lacum, qui Tesbites appellatur. & Thospites, non Thesbites, aliquanto post est, Zagrus mons nō Sagrus. Susianis ab oriente sunt Chosiei. & addo vnam dictionem ab oriente proximi sunt. Sunt enim his ab oriente & aliæ gentes, sed nulla æque propinqua ac Chosiei. Circuit arcem Susorum ac Dianę templum augustissimum cum illis gentibus, & ipse in magna ceremonia fit. & vetusta exemplaria. Circuit arcem Susorum ac Dianę templum augustissimum illis gentibus, & ipse in magna ceremonia. Præter Asylum Perfarum venientem ad vnum ex Susianis, oppidum. & lege & distingue, præter Asylum Perfarum venientem, & vnum ex Susianis, videlicet Asylum. Oppidum iuxta cum Magoa. Paliones Sogdonaci filius, & Palines est in antiquis exemplaribus, & sic Græci geographi vocant παλιον χαρωνα.

Arabia, Nomades, Nabatai, Omani, Tylos & Ogyris insula. Cap. 28.

Arabia gentium nulli postferenda, amplitudine longissima à monte Amanò à regione Ciliciæ

Comagenesque descendit, vt diximus, multi gentibus eorum deductis illo à Tigrane magno, sponte vero ad mare nostrum littusq; Aegyptiacum, vt docuimus: nec non in media Syriæ ad Libanum montem penetrantibus Nubeis, quibus iunguntur Ramisi, deinde Taranci, deinde Patami. Ipsa vero peninsula Arabica inter duo maria, rubrum Persicumq; procurrens, quodam naturæ artificio ad similitudinem atque magnitudinem Italiæ mari circumfusa, in eandem etiam celi partem nullā differentia spectat. Hæc quoque in illo situ felix. Populos eius à nostro mari vsque ad Palmyrenas solitudines diximus: reliqua nunc inde peragemus. Nomades infestatoresq; Chaldæorum Scenitæ (vt diximus) claudunt, & ipsi vagi, * sed à tabernaculis cognominati, quæ cilicis metantur vbi libuit. Deinde Nabatai oppidum incolunt Petram nomine in conualle, paulo minus. ij. M. pass. amplitudinis, circumdatum montibus inaccessis amne interfluente. Abest à Gaza oppido littoris nostri. d. c. M. à finu Persico. cxxij. M. Huc conuenit vtrumque biuium, eorum qui Syriæ Palmyram petiere, & eorum qui ab Gaza venerunt. A Petra incoluerunt Omani ad Characem vsque, oppidis quondam claris à Semiramide conditis, Abesamide & Soracria. Nunc sunt solitudines. Deinde est oppidum quod Characenorū regi paret in Pafitigris ripa, Forath nomine, in * quo à Petra conueniunt, Characemque inde. xij. M. pass. secundo æstu nauigant. E Parthico enim regno nauigantibus vicus Tereodon, infra confluentem Euphratis & Tigris; laua fluminis Chaldæi obtinent, dextra Nomades Scenitæ. Quidam & alia duo oppida longis intervalis Tigris præ nauigari tradunt, Barbatiam, mox Thumatam: quod abesse à Petra. x. dierum nauigatione, nostri negotiatores dicunt, Characenorumque regi parere: & Apamiam sitam vbi restagnatio Euphratis cum Tigri confluat. Itaque molientes incurſionem Parthos, operibus abiectis inundatione arceri. Nunc à Charace dicemus oram, Epiphani primum exquistam: locus vbi Euphratis ostium fuit, flumen salsum, promontorium Chaldone, voragini similis quam mari per quinquaginta milia oræ, flumen Achana, deserta. 100. milia passuum vsque ad insulam Icharam. Sinus Capeus quæ accolunt Gaulopes & Charenti. Sinus Gerreicus. Oppidum Gerra. v. M. pass. amplitudine, turres habet ex salis quadratis molibus, à littore l. M. pass. regio Attene. Ex aduerso Tylos insula, totidē milibus à littore, plurimis margaritis celebrerrima cum oppido eiusdem nominis: iuxtaque altera minor, à promotorio eius. xij. M. pass. Vltra magnas aspici insulas tradunt, ad quas non sit peruentum. Huius ambitum. cxij. M. d. pass. à Perfide longius abesse, adiri vno aluco angusto. Insula Asgilia, Gentes Nocheti, Zurachi, Borgodi, Catarai, Nomades. Flumē Cynos, vltra nauigationem incomptam ab eo latere propter scopulos tradit Iuba, prætermissa mentione oppidi Omanorum Batrafabbes, & Omanæ, quod priores celebrem portum Carmaniæ fecere. Item Omnæ & Athanæ, quæ nunc oppida maxime celebrari à Persico mari nostri negotiatores dicunt. A flumine Canis, vt Iuba tradit, mons adusto similis. Gentes Epimaranitæ. Mox Ichthyophagi, in insula deserta, gentes Bathymi. Eblitei montes, insula Omœnus. Portus Machorbæ, insula Etaxalos, Onchobrize: gens Chadæi. Insulæ sine nominibus multæ. Celebres vero Ifura, Rhinnea, & proxima in qua scriptæ sunt stelæ lapideæ literis incognitis. Goboœa portus. Bragæ insulæ deserta. Gens Thaludæi. Dabanegoris regio. Mons Orfa cum portu. Sinus Duatus, insulæ multæ. Mons Tricoryphos. Regio Cardalena, insulæ Solanidæ, Capina. Item Ichthyophagorum. Deinde Glari. Littus Hammaum, vbi auri metalla. Regio Canauna, gentes Apitami, Gafani. Insula Deudæ. Fons Goralus, Garpheti, insulæ Aleu & Amnamethu. Gēs Darrē, insulæ Chelonitis, Ichthyophagon

* sic tabernaculis cognominati cilicis que metan.

* quod

phagon multæ, Eodanda deserta, Basag. Multæ Sabæorum. Flumina, Thamar, Amnon, insulæ Dolice. Fontes, Daulotes, Dora: insulæ Pteros, Labanis, Coboris, Sambracate, & oppidum eodē nomine in continenti. A meridie insulæ multæ, maxima Camari. Flumen, Mysecros. Portus, Leupas. Scenitæ Sabæi. Insulæ multæ, Emporium eorum Acila, ex quo in Indiam nauigatur. Regio, Amithofcuta, Damnia. Mizi maiores, & minores, & Drimati, Mace. Horum promontorium contra Carmaniā est. Distat. l. M. pass. Mira res ibi traditur: Numeniū ab Antiocho rege Mefenæ prapositum ibi vicisse eodem die classe, ætūq; reuerſo iterum equitatu cōtra Perſas dimicantem, & gemina trophæa eodē loco Ioui ac Neptuno statuisse. Insula in alto obiacet Ogyris, clara Erythra rege ibi sepulto. Distat à continente. cxxv. M. pass. circuitu. cxij. M. pass. Nec minus altera clara in Azanio mari Dioſcoridu, distans à Syagro extimo promontorio. cclxxx. M. pass. reliqui in continenti à noto etiam nium Autaridæ, in montes. vij. dierum transitus. Gentes Larendani, Catabani, Gebanitæ pluribus oppidis, sed maximis: Nagia, & Tamna templorum. lxxv. Hęc est amplitudinis significatio. Promontorium, à quo ad continentem Troglodytarum. l. M. pass. Toani, Acchite, Chatramotitæ, Tomabei, Antidalei, Lexianæ, Agrei, Cerbani, Sabæi Arabum propter thura clarissimi, ad vtraque maria porrectis gentibus. Oppida eorum in rubro littore Marma, Corolia, Sabatra: intus oppida Nafcus, Cardua, Carnus, & quo merces odorum deferunt Tomala. Pars eorum Atramitæ, quorum caput Sobotale. lx. templa muris includens. Regia tamen omnium est Mariaba. finum obtinet. xcij. M. pass. refertur insulis odoriferis. Atramitis in mediterraneo iunguntur Minei, mare accolunt & Elamitæ. Oppidum eiusdem nominis. Iis iuncti Cagulatæ. Oppidum Siby quod Græci Apaten vocant: Arſicodani, Vadei cum oppido magno, Barafei, Licheni, Sygaros insula, quam canes non intrant, expositiq; circa littora errando moriuntur. Situs intimus in quo Leantia qui nomen ei dederit. Regia eorum Agra, & in sinu Laena, vel, vt alij, Aelana. Nam & ipsum sinu nostri Aelaniticum scripserit, alij Elenaticū, Artemidorus Aleniticum, Iuba Laniticū Circuitus Arabiæ à Charace Laena colligere proditur quadragies octies centena. lxxv. M. Iuba paulominus. xl. M. putat. Latissima est à septentrione inter oppida Heroum & Characem. Nunc & reliqua mediterranea eius dicantur. Nabatei Thimaneos iunxerunt veteres, nunc sunt Taeni, Suelleni, Saraceni. Ara oppidum in quo omnis negotiatio conuenit, Hemuatæ, Analitæ: oppida, Domada, Egra. Thamu-dei, oppidum Badanatha. Carrei, oppidum Chariati: Ahoali, oppidum Phodac: Minæi, à rege Cretæ Minoe (vt existimant) originem trahentes, quorum Charamei, oppidum. xiiij. M. passuum Mariaba, Baramalacum, & ipsum non spernendum: item Carnon: Rhammei, & horum origo Rhadamantus putatur frater Minois. Homeritæ, Massala oppido. Hamirei, Gedranitæ, Ampræ, Ilisanitæ, Bachilitæ, Sammei, A mathei cum oppidis Nefsa & Cenneſeri. Zamareni cum oppidis Saiaæ, Scautate, Bacacami. Riphearma oppidum, quo vocabulo herodeum appellat. Autei, & Ravi, Gyrei & Mathatæi. Helmodenes cum oppido Ebode. Agaçturi in montibus, oppido. xx. M. pass. in quo fons Emifchabales, quod significat camelorum. oppidum Ampelone, colonia Milesiorum. Açtrida oppidum: Calingij, quorum Mariaba oppidum significat dominos omnium. Oppida, Pallon, Murannimal iuxta flumen, per quod Euphratem emergere putant. Gētes Agrei, Hammonij. Oppidum, Athene. Caurarani, quod significat ditissimos armentō, Corantia, Cæsani, Choani, & Græca oppida, Arthusa, Larissa, Chalcis, deleta varijs bellis. Romanana arma solus in eam terram adhuc intulit Aelius Gallus ex

equeltri ordine. Nam C. Cæsar Augusti filius prospexit tantum Arabiam. Callus oppida diruit non nominata ab autoribus qui ante scripserunt, Egran, Annetum, Escam, Magusum, Tammacum, Labeciam, & supra dictā Mariabam, circuitu. vj. M. pass. Item Caripeta, quo longissime processit. Cætera explorata retulit, Nomades lacte & serina carne vesci. Reliquos vinum vt Indos palmis exprimere, oleum sesam. Numerosissimos esse Homeritas, Mineis fertiles agros palmetis arbutisq; in pecore diuitias. Cembanos & Arios armis præstare, maxime Chatramotitas. Careis latissimos & fertilissimos agros. Sabæos ditissimos sylvuarū fertilitate odorifera, auri metallis, agrorum riguis, mellis ceræq; prouentu. De odoribus suo dicemus volumine. Arabes, mītrati degunt, aut intonso crine: barba abraditur, præterquam in superiore labro. Alij & hæc intonsa: mirumq; dictū, ex innumeris populis pars æqua in commercijs aut latrocinijs degit: in vniuersum gentes ditissimæ, vt apud quas maxime opes Romanorum Parthorumq; subſidant, vendentibus quæ è mari aut sylvulis capiant, nihil inuicem redimentibus. Nunc reliquam oram Arabiæ contrariam persequemur. Timosthenes totum sinum quatridui nauigatione in longitudinem taxaui, bidui in latitudinem, angustias. iij. M. d. pass. Eratosthenes ab ostio. xij. M. in quaque partem. Artemidorus Arabiæ latere. xiiij. l. M.

Insula Deunadæ. Deudæ scribo, vt sic genitius: sicut aliquantro post Dioſcoridu pro Dioſcorida. Sic enim solent denominari à præfatis classium. eadem ratione in hoc ipso capite leges Malchu insulam, vbi hæctenus impressis exemplaribus corrupte Malcho segebatur. Suelleni, Saraceni, Arrareni. Oppidū in quo & c. Scribendum: Suelleni, Saraceni. Ara oppidum. Amyelone colonia Milesiorum. Milesij colonijs suis, vel in barbarissimas gentes deductis, Græca tamen solebant imponere nomina, quemadmodum videre licet in tot eorum colonijs per oram Ponticam dispersis. Proinde magis placet Ampelone, à vineis, quæ appellatio est in manuscriptis exemplaribus, quam Amyelome vox Græcis nihil significans.

Sinus maris rubri, Troglodyticæ & Æthiopicæ. Cap. 29.

Troglodytico vero. xj. lxxxij. M. passuum, Ptolemaida vsque. Agrippa. xiiij. xxij. M. pass. sine differentia laterum. Plerique latitudinem. cccclxij. prodiderunt, faucesq; hyberno orienti obuerſas, alij. iij. M. alij. vij. M. alij. xij. M. pass. patere. Situs aut ita se habet. A sinu Aelanitico alter sinus quæ Arabes Aean vocant, in quo Heroum oppidū est. Fuit & Cambysu inter Nelos & Marchadas, deductis eo agris exercitus. Gens Tyra. Dancan portus, ex quo nauigabilem alueum perducere in Nilū, qua parte ad Delta dictum decurrit. lxxij. M. pass. intervallo (quod inter flumen & rubrum mare interest) primum omnium Sefostris Aegypti rex cogitavit: mox Darius Perfarum. deinde Ptolemæus sequens: qui & duxit fossam latitudine pedum cæltudine. xxx. in longitudinem. xxxvij. M. d. pass. vsque ad fontes amaros. vltra deterruit inundationis metus, excelsiore tribus cubitis rubro mari comperto, q̄ terra Aegypti. Aliqui non eam afferunt causam, sed ne immisso mari corrumpere aqua Nili, quæ sola potus præbet. Nihilominus iter totum terendo frequentatur: à mari Aegyptio, quod est triplex: Vnum à Pelusio per harenas, in quo Nili calami defixi regant, via non reperitur, subinde aura vestigia operiente. Alterum vero. ij. M. passuum vltra Casium mōtem, quod à lx. M. passuum redit in Pelusiacam viam. Accolūt Arabes Autei. Tertium à Cerro (quod Adipson vocant) per eodē Arabes. lx. M. pass. propius, sed asperum montibus & inops aquarum. Eæ via omnes Arinoen ducunt, conditā fororis nomine in sinu Charandra, à Ptolemæo Philadelpho: qui primus Troglodyticæ excussit, amnem qui Arinoen præfluit, Ptolemæum appellauit. Mox oppidū parium est. Aennum, pro quo alij Philoteram scribunt. Deinde

Deinde sunt Azarei, ex Troglodytarum cōnubijs Arabes ferri: Insula, Sapirene, Scytala, mox deserta ad Myos hormon, ubi fons Tarnos, mons Eos, insula Lambe, portus multi, Berenice oppidum matris Philadelphi nomine, a quod iter à Copto diximus. Arabes Aurei & Gnebadei. Troglodytica, quam prisci Michoen, alij Midoen dixerunt, mons Pentedactylos. Insula Stenæ diræ aliquot, Halonnefinon pauciores: Cardamine, Topazos, quæ gemma nomen dedit. Sinus insulis refertus: ex ijs quæ Mareu vocatur, aquosæ: quæ Eratonos, frientes. Regum ij præfecti fuere. Intra Cande, quos Ophiophagos vocat, serpentibus vesci assueti. Neque alia regio fertilibus earum. Iuba qui videtur diligentissime persecutus hæc, omisit in hoc tractu (nisi si exemplarium vitium est) Berenice alteram, quæ Panchrylos cognominata est. Tertiam quæ Epidires, insignem loco. Est enim sita in ceruice longe procurrète, ubi fauces rubri maris, iij. M. d. pass. ab Arabia distant. Insula ibi Cytis, topazium ferens & ipsa. vltra syluæ, ubi Ptolemæis à Philadelpho condita ad venatus elephatorum ob id Epiteras cognominata, iuxta lacum Monolæum. Hæc est regio secundo volumine à nobis significata: in qua xlv. diebus ante solstitium, totidemque postea, hora vj. consumuntur vmbre, & in meridiem reliquis horis cadunt, cæteris diebus in septentrionem: cū in Berenice quam primâ posuimus, ipso die solstitij vj. hora vmbre in totū absumantur, nihilque adnotetur aliud noui, d. cij. M. pass. intervallo à Ptolemaide: res ingentis exempli locosque subtilitatis in mensis, mundo ibi deprehensio: cum indubitata ratione vmbraurum. Eratosthenes mensuram terræ proderet inde cœperit. Hinc Azanium mare, promontorium quod aliqui Hispalum scribere. Lacus, Mandalum. Insula Colocafitis, & in alto multæ, in quibus testudo plurima. Oppidū, Suchæ, insula Daphnidis. Oppidum Aduliton. Aegyptiorum hoc ferui à dominis profugi condidere. Maximum hic emporiū Troglodytarum, ctiā Aethiopum. Abest à Ptolemaide. v. dierum nauigatione. Deferunt plurimum ebur, rhinocerotum cornua, hippopotamorum coria, celtium testudinū, sphingia, mancipia. Supra Aethiopes Aroteres, insula quæ Aliaæ vocantur, item Bacchias & Antibacchias, & Stratonis. Hinc in ora Aethiopiæ sinus incognitus, quod admiremur, cum vltiora mercatores scrutentur. Promontorium in quo fons Cucios, expetitus nauigantibus. Vltra Isidis portus. x. dierum remigio ab oppido Adulitarum distans. In eum Trogloditis myrrha confertur. Insula ante portum duæ Pseudopylæ vocantur, interiores totidem Pylæ. In altera stelæ lapideæ literis ignotis. Vltra sinus Abalites. Insula Diodori, & alia deserta. per continentem quoque deserta. Oppidum Gaza, promontorium & portus Mofylites, quo cinnamomum deuchitur. Hucusque Sesostris exercitum duxit. Aliqui vnum Aethiopiæ oppidum vltra ponunt in litore Baragaza. A Mofylite promontorio Atlaticum mare incipere vult Iuba, præter Mauritanias suas Gadis vsque nauigandum coro. Cuius tota sententia hoc in loco subtrahenda non est. A promontorio Indorum quod vocatur Lepte acra, ab alijs Drepanum, proponit recto cursu præter exulta ad Malchu insulam. xv. M. pass. esse. Inde ad locum quem vocat Sceneos, ccxxv. M. Inde ad insulam Sadanum. cl. M. passuum. Sic fieri ad apertū mare. xvij. lxxxv. M. pass. Reliqui omnes propter solis ardorē nauigari posse non putauerunt. Quin & commercia ipsa infestant ex insulis Arabes Ascitæ appellati, quoniam bubulos vtres binos sternentes ponte, piraticam exercent sagittis venenatis. Gentes Troglodytarum idē Iuba tradit Theothoas à venatu dictos, miræ velocitatis: sicut Ichthyophagos, natantes ceu maris animalia: Bargenos, Zageras, Chalibas, Saxinas, Syrecas, Dæremas, Domazanes. Quin & accolæ Nili à Syene non Aethiopi populos, sed Arabum esse dicit vsque Meroen. Solis quoque

oppidum quod non procul Memphi in Aegypti situ diximus, Arabas cōditores habere. Sunt & qui vltior em ripam Aethiopiæ auferant, adnectantque: Africe, ripas autē incolere propter aquam. Nos relicto cuique intelligendi arbitrio, oppida quo traduntur ordine vtrique ponemus. A Syene, & prius Arabia latere, gens Catadupi. Deinde Syenitæ. Oppida, Tacompson, quam quidam appellauerunt Thathicen, Aranium, Sefanium, Sandura, Nafaudū, Anaudoma, Cumara, Beta & Bochiana, Leuphitorga, Tantarene, Mæchindira, Noa, Gophoa, Gytare, Megeda, Lea, Rhemnia, Nupfia, Direa, Pataga, Bagada, Dumana, Rhadata, in quo felis aurea pro deo colebatur. Boron in mediterraneo, Mallos, proximum Meroe. sic prodidit Bion. Iuba aliter: Oppidum in monte Megachicos, inter Aegyptum & Aethiopiā, quod Arabes Myrson vocauerunt. deinde Tacompson, Aranium, Sefanium, Piden, Mamuda, Corambin, iuxta eam bituminis fontē, Hammodara, Profa, Parenta, Mama, Tesfara, Gallas, Zoton, Craucomen, Emetū, Pidibotas, Hebdomecontacometas, Nomadas in tabernaculis viuentes: Cysten, Pemman, Gadagalen, Paloin, Primmin, Nupfin, Dafelin, Patin, Gambreus, Magafen, Segafmala, Cranda, Denna, Cadeuma, Thena, Batha, Alana, Macua, Scamos, Gotam in insularib ijs Abala, Androcalim, Seren, Mallos, Agocen. Ex Africa latere tradita sunt eodē nomine Tacompfos altera, siue pars prioris: Mogora, Sea, Edofa, Pelenaria, Pyndis, Magufa, Bauma, Linitima, Spyntuma, Sydopta, Genfoa, Pindicitoria, Eugoa, Orima, Suafa, Mauma, Rhuma, Vrbubuma, Mulona, quod oppidum Græci Hypaton vocarūt: Pagoargas, Zannes, vnde elephanti incipiunt: Mamblla, Berrelia, Cetuma. Fuit quondam & Epis oppidum contra Meroen, antequam Bion scriberet, deletum. Hæc sunt prodita vsque Meroen. ex quibus hoc tempore nullum prope vtroque latere extat. Cætera solitudines, nuper renouatae principii Neroni, missi ab eo milites prætoriani cum tribuno ad explorandum, inter reliqua bella & Aethiopicum cogitanti. Intrauere autem & eo arma Romana diui Augusti temporibus, duce P. Petronio, & ipso equestris ordinis perfectio Aegyptijs. Oppida eorum expugnauit, quæ sola inuenerat, quo dicemus ordine: Pselchin, Primin, Aboccin, Phthurin, Cambusin, Attenan, Stadisin, ubi Nilus præcipitans, frangere auditum accolis aufert. Diripiuit & Napata. Longissime autem à Syene progressus est d. ccc. lxx. M. passuum. Nec tamen arma Romana ibi solitudinē fecerunt. Aegyptiorū bellis attrita est Aethiopia, vicissim imperitando feruendoque, clara & potens: etiam vsque ad Troiana bella Memnone regnante, & Syriæ imperitasse eam, nostrorumque littore ætate regis Cæphei pater Andromedæ fabulis. Simili modo & de mensura eius varia prodidit: primus Dalion vltra Meroen longē subuectus: mox Aristocreon, & Bion, & Basilis: Simonides minor, etiam quinquennio in Meroe moratus cum de Aethiopia scriberet. Nam & Timosthenes classium Philadelphi præfectus, sine mensura dierum. lx. à Syene Meroen iter prodidit. Eratosthenes. d. ccxv. M. Artemidorus. d. c. M. Sebofus ab Aegypti extremis sexdecies centena. lxxv. M. pass. vnde proxime dicit. xij. lxx. Verum omnis hæc finita nuper disputatio est, quoniam à Syene. d. ccc. lxxij. M. Neronis exploratores renouatae uere his modis: A Syene Hieran fycaminon. llij. M. pass. Inde Tama. lxxv. M. pass. regionē Euonymiton Aethiopum primam. cxx. Acinam. llij. M. Pitaran. xxv. Tergedum. cvj. M. insulam Gagauden esse in medio eo tractu. Inde primum visas aues phittacos, & ab altera (quæ vocatur artigula) animal sphingid, à Tergedo cynocephalos. Inde Napata. lxxx. M. Oppidū id paruum inter prædicta solum. Ab eo ad insulam Meroen. ccc. lxx. M. Herbas circa Meroen demum viridiores syluarumque aliquid apparuisse, & rhinocerotum elephatorumque vestigia.

Ipsum

Ipsum oppidum Meroen ab introitu insulae abesse. lxx. M. pass. iuxtaque aliam insulam Tatu dextro subeuntibus alueo, quæ portum faceret. Aedificia oppidi pauca. Regnare feminam Candacen, quod nomen multis iam annis ad reginas transit. Delubrum Ammonis & ibi religiofum, & toto tractu facella. Cæterum cum potirentur rerum Aethiopes, insula ea magnæ claritatis fuit. Tradunt armatorum. ccl. milia dare solitam, artificum cccc. milia alere. Reges Aethiopum quadragintaquinque & hodie traduntur.

GL O. A Troglodytico vero. & præpositio redundat. præcedit enim in fine proximi capituli, Arabia latere, abique propositione. Fuit & Cambiso. Scribo Cambylo paterno casu & Græca inflexione. Sic enim pleraque in eo tractu oppida nominantur *κράσιον πύλις, καμβισος πύλις*. Insula Stenæ, diræ aliquot, Halonnefinon pauciores, Cardamin. Topazos. Lego Holonefinon pauciores, Cardamine, Topazos. Et Stenæ diræ Græcæ sunt voces *στυαία, στεγία*. Insula ibi Cytis, topazium ferens. & ipsa vltra syluas, ubi Ptolemæis. Legi & distingue, topazium ferens & ipsa. vltra syluæ. ut intelligas non in sola Topazo insula gemmam ipsius cognominē inuenti. deinde Ptolemæidis cognomen non est Epitherias, sed *επιθερίας*, quemadmodum Antiochia *επιθερίας*. Horarum sex consumuntur vmbre: Non leue & hoc mendum. Castigauimus sic, hora sexta consumuntur vmbre, hoc est meridiē, iuxta Romanam supputationem. Insula Casius. Verula exemplaria, Colocafitis. Dicitur apparere à prouentu copioso colocalis. Celeum testudinum. Eadem exemplaria habent celtium, & sic Græci quoque hoc genus vocant *κέρτιον*. Animal sphingion. Scribo, sphingion. Diminutiuum est à sphinge, & simiarum generis est hoc animal. Herbas circa Meroen demum viridiores syluarumque aliquid aperuisse Rhinocerotū Elephatorumque vestigia. Scio verbum hoc aperire, inter dum perquam elegatē dici de nauigantibus, maxime quoties oram aliquam tinuam legunt, mihi tamen videtur hic non habere locum. proinde malui & hic manscripsi itaq; exemplaria, quæ hanc lectionem habent, Herbas circa Meroen demum viridiores syluarumque aliquid apparuisse, & Rhinocerotum elephatorumque vestigia. Insula Diodori, & alię deserta. Ad addendum hic per continentem quoque deserta, ut intelligamus, quicquid littoris ex aduerso harum insularum, inter sinum Abaliten & Gazam situm est, totum esse desertum & incultum. Gentes Troglodytarum Iuba tradit. Scribo. idem Iuba. Gaudomen Emeus, Pidibotas, Endondacometas. Sincera lectio, Graucomen, E. P. Hebdomecontacometas, ac si Latine dicas Grai vicij & Septuaginta uicinos à numero vicorum. Enonimiton Aethiopum. quæ vera lectio extat in manuscriptis Euonymiton, Græca appellatione, & accollant finitram Nilitripam aduerso flumine nauigantibus. Aliam insulam traheu dextro subeuntibus alueo. Legendum non tractu, sed Tatu. Est enim genitius Græcus, & insule nomen *τὰς πύλιος*. & dextro, ad alueum refertur. Delubrum Ammonis est ibi religiofum. Melius legitur, & ibi. Dicit enim in Meroe quoque Ammonis delubrum esse, diuersum ab illo Libyco in quo oracula reddebantur, & quod Alexander adijt Ammonem patrem, ut credi volebat, salutarum.

Multiformes & miræ hominum effigies. Cap. 30.

Vniuersa vero gens Aethera appellata est, deinde Atlantia, mox à Vulcani filio Aethiope Aethiopia. Animalium hominumque effigies monstriferas circa extremitates eius gigni minime mirum, artificij ad formanda corpora, effigiesque cælandas mobilitate ignea. Ferunt certe ab orientis parte intima gentes esse sine naribus, equali totius oris planicie Alias superiore labro orbibus, alias sine linguis. Pars etiam ore concreto, & naribus carens, vno tantum foramine spirat, & potumque calamis auenæ trahit, & grana eiusdem auenæ sponte proueniētis ad vescendum. Quibusdam pro sermone nutus motusque membrorum est. Quibusdam ante Ptolemæum Lathyrum regem Aegypti ignotus fuit vsus ignium. Quidam & Pygmeorum gentem prodiderunt ante patulades, ex quibus Nilus oriretur. In ora autē ubi desijmus, continui montes ardentibus similes rubent. Trogloditis & rubro mari à Meroe tractus omnis superponitur: à Napata tridui itinere ad rubrum littus, aqua pluua ad

vsū cōpluribus locis feruatur, fertilissima regione quæ interest auri. Vltiora Atabuli Aethiopum gens tenet. Deinde contra Meroen Megabari, quos aliqui Adiabaras nominauere, oppidum habent Apollinis. Pars eorum Nomades, quæ elephatis vescitur. Ex aduerso in Africæ parte Macrobij. Rursus à Megabaris Memnonēs & Danelli, dierumque xx. intervallo Criteri. vltra eos Dochideinde Gymnites semper nudi. mox Anderæ, Matithæ, Mefagebes, Hipporeæ, atri coloris tota corpora rubrica illinunt. At ex Africæ parte Medimni. Deinde Nomades cynocephalorum lacte viuentes, Olabi, Syrbota, qui octonū cubitorum esse dicuntur. Aristocreon Libyæ latere à Meroe oppidum Tolen dierum v. itinere tradit. Inde dierum. xij. Efar Aegyptiorum oppidum qui Pfammetichum fugerint: in eo produuntur annis. ccc. habitasse. Contra in Arabico latere Daron oppidum esse eorum. Bion autem Sapē uocat, quod ille Efar, & ipso noie aduenas ait significari. Caput eorum in insula Sembobitin, & tertium in Arabia Sai. inter montes autem & Nilum Symbari sunt, Phalanges, in ipsis vero montibus Afachæ multis nationibus. Abesse à mari dicuntur dierum v. itinere. Viuunt elephatorum venatu. Insula in Nilo Semberritariū, reginæ paret. Ab ea Nubei Aethiopes dierum octo itinere. Oppidum eorum Nilo impositū, Tentupis. Sambri, apud quos quadrupes omnes sine auribus, etiā elephati. At ex Africæ parte Proembari, Ptoemphang, qui canē pro rege habet: motu eius imperia augurantes: Auruspī oppido longe à Nilo sito. Postea Achisarmi, Phaliges, Marigerti, Casamari. Bion & alia oppida in insulis tradit, à Sembobiti Meroen versus dierum toto itinere. xx. Proximæ insule oppidum Semberritarum sub regina: & aliud Afar. alterius oppidum Daron. Tertiam Medoen vocant, in qua oppidum Afel. Quartam eodem quo oppidum nomine Garoden. Inde per ripas oppida, Nauos, Modundam, Andatim, Setundū, Colligat, Secande, Nauestabe, Cumi, Agropi, Aegipam, Cædrogari, Arabam, Summaram. Regio supra Siritum, ubi desinunt montes, traditur à quibusdam habere maritimos Aethiops, Nificastes, Nifitas, quod significat rernum & quaternum oculorum viros: non quia sic sunt, sed quia sagittis præcipua contemplatione vtantur. Ab ea vero parte Nili quæ supra Syrtis maiores oceanumque meridianum protenditur, Dalion uocatos esse dicit, pluua tantum aqua vtentes Ciforos, Lōgoporos. Ab Ocalicibus dierum quinque itinere Vfibalcos, Ifuelos, Pharusos, Valios, Cifpios. Reliqua deserta. Deinde fabulosa: ad occidentem versus Nigræ, quorum rex vnum oculum habet in fronte. Agriophagi pantherarum & leonum carnibus maxime viuentes. Panphagi omnia mandentes. Antropophagi humana carne vescētes. Cynamolgi caninis capitibus. Arthabatitæ quadrupedum ferarum modo vagi. Deine Hesperij, Perorij quos in Mauritanie cōfinio diximus. Pars quædam Aethiopum locustis tantum viuunt, fumo & sale duratis in annua alimenta: ij quadragesimum annum vitæ non excēdunt. Aethiopum terram vniuersam cum mari rubro tere in longitudinem semel & vices centena septuaginta milia passuum in latitudinem cum superiore Aegypto duodecies centena nonaginta septem. M. Agrippa existimauit. Quidam * longitudinem ita diuiserunt. A Meroe Siritum. xij. dierum nauigationem. Ab ea. xij. ad Dauellos. Ab ijs ad oceanum Aethiopicum vj. dierum iter. In totum autem ab oceano ad Meroen. d. cc. xxv. (milia passuum esse inter auctores fere) conuenit: inde Syenem quantum diximus. Sita est Aethiopia ab oriente hyberno ad occidentem hybernū. Meridiano cardine syluæ hebeno maxime virent: à media eius parte imminens mari mons excelsus, æternis ardet ignibus, Theon ochema dictus Græcis: à quo nauigatio quatruidi ad promontorium quod Hesperion ceras vocatur,

* latitudinem.

catur, con sine Africæ iuxta Aethiopes Hesperios. Quidam & in eo tractu modicos colles amena opacitate vegetos Aegipianum Satyrorumq; produunt.

GLO Inde Paropas oppidum, Nauos, Modunda, Mandadini, Secanduni, Colligati, Secanda Nauectaba, Cumi, Agrospi, Aegipani, Candrogari, Arabum summorum. Hic nostra exemplaria quæ sequimur discrepant à vulgatis editionibus, inter se vero consentiunt: vbi sic legitur. Inde per ripas oppida, Nauos, Modundam, Andatim, Setundum, Colligat, Secande, Nauectabe, Cumi, Agrospi, Aegipam, Candrogari, Arabam, Summaram. Per ripas dicitur ideo, quia superius ex Bionis commentarijs relata; in insulis Nilifra sunt. Sunt autem appellationis barbaricæ, & accusatio casu posita. Meridiana parte imminens mari mons. Illic legitur mediæ eius parte im-m-a-m.

Insula Aethiopiæ maris. Cap. 31.

Insula toto eo mari Et Ephorus complures esse tradidit, & Eudoxus, & Timosthenes, Clitarichus vero Alexandro regi renuntiatam adeo diuitem, vt equos incolæ talentis auri permutarent. Altera, vbi facer mons opaca sylua repertus esset, distillantibus arboribus odore miræ suauitatis. Cõtra linum Persicum Cerne nominatur insula aduersa Aethiopiæ, cuius neque magnitudo, neque interuallũ à continente constat. Aethiops tantũ populos habere prodit. Ephorus autor est, à rubro mari nauigantes in eam nõ posse propter ardores vltra quadam columnas (ita appellantur parua insula) prouehi. Polybius in extrema Mauritania contra mõtem Atlantem à terra stadia octo abesse prodidit Cernen. Nepos Cornelius ex aduerso maxime Carthaginis à continente passus mille non ampliore circuitu duobus milibus. Traditur & alia insula contra montem Atlantem, & ipsa Atlantis appellata. Ab ea quinque dierum nauigatione solitudines ad Aethiops Hesperios, & promontorium quod vocauimus Hesperionceras, inde primũ circum-agentem se terrarum frõte in occasum ad mare Atlanticũ. Contra hoc promontorium Gorgades insule narrantur, Gorgonum quondam domus, bidui nauigatione distantes à continente, vt tradit Xenophon Lampacenus. Penetravit in eas Hanno Pœnorum Imperator, prodiditq; hirta foeminarũ corpora, viros pernicitate euassisse: duarumq; Gorgonum cutes argumenti & miraculi gratia in Iunonis templo posuit, spectatas vsque ad Carthaginem captam. Vltra has etiamnum duæ Hesperides insulae narrantur. Adeoq; omnia circa hæc incerta sunt, vt Statius Sebofus à Gorgonum insulis præ nauigatione Atlantis dierum .xl. ad Hesperidum insulas cursum prodiderit, ab ijs ad Hesperionceras vnus. Nec Mauritaniæ insularum certior fama est. Pauca modo constat esse ex aduerso Autololum, à Iuba repertas, in quibus Getulicam purpuram tingere instituerat.

GLO Contra hoc promontorium Gorgones insulae narrantur. 3 Legendum est, quod est denominatum à Gorgon.

De fortunatis insulis. Cap. 32.

Vnt qui vltra eos fortunatas putant esse, quãdamq; alias, quorum numero idem Sebofus etiam spatia complexus, Iunoniã abesse à Gadibus d.ccl.M. pass. tradit. Ab ea tantundem ad occasum versus Pluuiialiam Caprariam que in Pluuialia nõ esse aquam nisi ex imbribus. Ab ijs ccl.M. pass. Fortunatas contra læuam Mauritaniam. 8.M. pass. Oram solis vocari in conuale à conuexitate, & Planariã à specie, conuallis circuitu. ccc.M. pass. Arborum ibi proceritatem ad centum quadraginta quatuor pedes adolefcere. Iuba de fortunatis ita inquit: sub meridiem positas esse prope occasum, à purpurarijs, dccc.v.M. pass. sic vt ccl. supra occasum nauigetur: deinde per cccxxv.M. pass. ortus petatur. Primam vocari Ombriõnem nullis edificiorum vestigijs: habere in montibus stagnum, arbores similes ferulæ, ex quibus aquæ ex-

primant, ex nigris amara, ex candidioribus potui iucunda. Alteram insulam Iunoniam appellari, in ea edificulam esse tantum lapide constructam. Ab ea in vicino eodem nomine minorem. Deinde Caprariam lacertis grandibus refertam. In conspectu earum esse Niuarium, quæ hoc nomen accepit à perpetua niue, nebulosam. Proximam ei Canariam vocari, à multitudine canum ingentis magnitudinis: ex quibus perducti sunt * Iuba duo: apparentq; ibi vestigia edificiorum. Cum autem omnes copia pomorum & auium omnis generis abundant, hanc & palmis caryotasferentibus, ac nuce pinea abundare. Esse copiam & mellis. Papyrum quoq; & siluros in amnibus gigni. Infestari eas beluis, quæ expellantur absidue, putrescentibus. At abunde orbe terrarum extra intra indicato, colligenda in arcum mësura equorum videtur.

Ex quibus perducti sunt à Iuba duo. 3 Iuba est in vetustis codicibus. Iuba enim nunquam illuc nauigauit, sed ab ipsius classarijs hi canes ei aduecti sunt. GLO

Terra per mensuras computata digestio. Cap. 33.

Polybius à Gaditano freto longitudinem directo cursu ad os Mæotis, xxxiiiij. xxxvij. M. d. pass. prodidit. Ab eodem initio ad orientem recto cursu Siciliam xij. M. d. pass. Cretam. cccxxv. M. pass. Rhodum cxxxvj. M. d. pass. Chelidonias tãtundẽ: Cypriũ. cccxxv. M. pass. Inde Syriæ Seleuciam Pieriam. cxv. M. pass. Que computatio efficit vicies ter centena. xl. M. pass. Agrippa hoc idem interuallum à freto Gaditano ad sinum Ifficum per lögitudinem directam. xxxiiiij. xl. pass. M. taxat. in quo haud scio an sit error numeri, quoniã idem à Siculo freto Alexandriam cursus. xij. M. pass. tradidit. Vniuersus autem circuitus per sinus dictos ab eodem exordio colligit ad Mæotin lacum. clvj. M. pass. Artemidorus adijcit. d. cclvj. M. Idẽ cum Mæotide. clxxiiij. xc. M. pass. esse tradit. Hæc est mensura inermium, & pacata audacia fortunam prouocantium hominum. Nunc ipsarum partium magnitudo comparabitur, vt cunq; difficultatem afferet autorum diuersitas. Aptissime tamẽ spectabitur ad longitudinem latitudine addita. Est ergo ad hoc præscriptum Europæ magnitudo. lxxxj. xlvij. M. pass. Africæ (vt mediã ex omni varietate prodentium sumatur computatio) efficit longitud. xxxvij. xlviiiij. M. Latitudo qua colitur, nusquã. ccl. M. pass. excedit. Sed quoniã à Cirenaica eius parte. d. cccc. M. pass. eam fecit Agrippa, deserta eius ad Garamantas vsque qua noscebantur, complectens, vniuersam mensuram quæ venit in computationem. xlvj. viij. M. pass. efficit. Asiæ longitudo in confesso est lxxij. M. d. ccl. M. pass. Latitudo sane computetur ab Aethiopo mari Alexandriam iuxta Nilum sitam, vt per Meroen & Syenen mensura currat xviiij. lxxv. M. pass. apparet ergo Europam paulominus dimidia Asiæ parte maiorem esse quàm Asiam. Eandem altero tanto & sexta parte Africæ ampliore q; Africam. Quod si misceantur omnes summae, liquido patebit Europam totius terræ tertiam esse partem & octauam paulo amplius: Asiam vero quartam & quartamdecimam: Africam autem quintam & insuper sexagesimam. His addemus etiamnum vnam Græcæ inuentio nis sententiam vel exquisitissimæ subtilitatis, vt nihil desit in spectando terrarum situ: indicatisq; regionibus noscatur & quæ cuique earum societas sit siue cognatio dierum ac noctium, quibusque inter se pares vmbrae & æqua mundi conuexitas: Ergo reddetur hoc etiam, terrarq; vniuersa in membra cœli digeretur. Plura sunt autem hæc segmenta mundi, quæ nostri circulos appellauerunt, Græci parallelos.

Agrippa hoc idem interuallum à freto Gaditano ad sinum Persicum. 3 Legendum est, ad sinum Ifficum. GLO

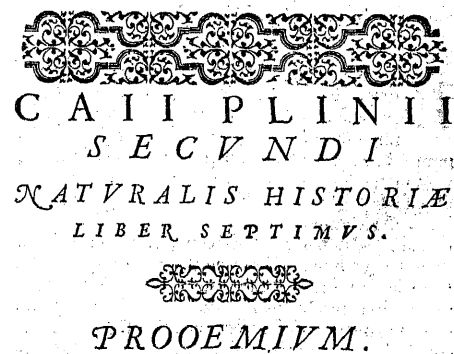
Digestio

Digestio terrarum in parallelos & vmbrae partes. Cap. 34.

Principium habet Indiæ pars versa ad austrum, Patet vsque Arabiam & rubri maris accolæ. Continetur Gedrosi, Persæ, Carmani, Elymaei, Parthyene, Aria, Sufiane, Mesopotamia, Seleucia cognominata Babylonia, Arabia, ad Petras vsque, Syriacæ, Pelusium Aegypti: inferiorq; ora quæ vocatur Alexandria, Africae maritima. Cyrenaica oppida omnia, Thapsus, Hadrumetum, Clupea, Carthago, Vtica, vtraque Hippo, Numidia, Mauritania vtraque, Atlanticum mare, columnæ Herculis. In hoc cœli circumplexu equinoctij die mediã, vmbilicus, quem gnomonem vocant, vij. pedes longus, vmbra non amplius 4. pedes longam reddit. Noctis vero dieiq; longissima spatia horas 14. equinoctiales habent, breuissima è contrario x. Sequens circulus incipit ab India vergente ad occasum, vadit per medios Parthos, Persopolin, citima Perfidis, Arabiã citeriorem, Iudæam, Libani montis accolæ, amplectitur Babylonẽ, Idumæam, Samariam, Hierosolymam, A scalonem, Ioppen, Cæsaream, Phœnicen, Ptolemaidem, Sidonem, Tyrum, Berytium, Botryn, Tripolin, Biblum, Antiochiam, Laodiceam, Seleuciam, Ciliciã maritimã, Cyprum, austrinam Cretam, Lilybaeum in Sicilia, septentrionalia Africae & Numidig. Vmbilicus Aequinoctio. 35. pedum, vmbra 24. pedes longam facit. Dies autem noxq; maxima. 14. horarum equinoctialium est, accedente ijs quinta parte vnus horæ. Tertius circulus ab Indis Imao proximis orientur. Tendit per Caspias portas Mediã proximam Cataoniam, Cappadociam, Taurum, Amanum, Issum, Cilicias portas, Solos, Tarsum, Cyprium, Pisidiã, Pamphylia Syden, Lycaoniã, Lyciã Pataram, Xanthum, Caunũ, Rhodum, Coum, Halicarnassum, Gnidum, Dorida, Chium, Delum, Cycladas medias, Gythium, Maleam, Argos, Laconiam, Elin, Olympiam, Messaniam Peloponnesi, Syracusas, Catinam, Siciliam mediã, Sardinia austrina, Carteiam, Gades. Gnomonis centum vnciã, vmbra lxxvj. vnciarũ faciunt. Longissimus dies est equinoctialium horarum. xliij. atque dimidiã, cum xxx. parte vnus horæ. Quarto subiacent circulo quæ sunt ab altero latere Imai. Cappadocia austrina, Galatia, Misia, Sardis, Smyrna, Sipyus, Tmolus mōs Lydiae, Caria, Ionia, Trallis, Colophon, Ephesus, Miletos, Samos, Chios, Icarium mare, Cyclades septentrionales, Athenæ, Megara, Corinthus, Sicyon, Achaia, Patrae, Isthmos, Epirus, septentrionalia Sicilia, Narbonensis Gallie exortua, Hispania maritima à Carthagine noua, & inde ad occasum. Gnomoni xxi. pedum, respõdent vmbra septemdecim pedum. Longissimus dies habet equinoctiales horas quatuordecim, & duas tertias vnus horæ. Quinto continentur segmento ab introitu Caspij maris, Baetria, Iberia, Armenia, Mysia, Phrygia, Hellepontus, Troas, Tenedus, Abydos, Scepsis, Ilium, Ida mons, Cyziciũ, Lampfacum, Sinope, Amisum, Heraclea in Ponto, Paphlagonia, Lemnus, Imbrus, Thasus, Cassandria, Thessalia, Macedonia, Larissa, Amphipolis, Thessalonice, Pella, Edessa, Bercea, Pharsalia, Carystum, Eubea, Beoti, Chalcis, Delphi, Acarnania, Aetolia, Apollonia, Brundisium, Tarentum, Thurij, Locri, Rhegium, Lucani, Neapolis, Puteoli, Tuscum mare, Corsica, Baleares, Hispania mediã, Gnomoni septẽ pedes, vmbra sex. Magnitudo diei summa horarum equinoctialium quindecim. Sexta cõpræhensio qua continentur vrbs Roma, amplectitur Caspias gentes, Caucasum, septentrionalia Armenia, Apolloniam supra Rhyndacum, Nicomediam, Nicaeam, Chalcedonem, Byzantium, Lyfimachiam, Cherronesum, Melanem sinum, Abderam, Samothraciam, Maroneã, Aenum, Bessicam, Thraciam mediã, Pæoniã, Illyrios, Dyrrhachium, Canusium, Apuliam extima, Campa-

niam & Hetruriam, Pisas, Lunam, Lucam, Genuam, Liguriam, Antipolin, Massiliam, Narbonem, Tarraconem, Hispaniam Tarraconensem mediã, & inde per Lusitaniam. Gnomoni pedes nouem, vmbra octo. Longissima diei spatia, horarum equinoctialium quindecim, addita nona parte vnus horæ aut, vt Nigidio placuit, quinta. Septima diuisio ab altera Caspij maris ora incipit: caditq; supra Galliam, Bosphorum, Borysthenem, Tomos, Thraciã auersã, Triballos, Illyrici reliqua, Adriaticum mare, Aquileiam, Altinum, Venetiam, Vicetiã, Patavium, Veronam, Cremonam, Rauennam, Anconam, Picenum, Marsos, Pelignos, Sabinos, Vmbriam, Ariminum, Bononiam, Placentiam, Mediolanum, omniaque ab Apennino: transq; alpes, Galliam Aquitanicã, Vienne, Pyrenæum, Celtiberiam, Vmbilico xxxv. pedum, vmbra xxxvj. Vt tamen in parte Venetiã exaquetur vmbra gnomoni: amplissima dies horarum equinoctialium xv. & quintarum partium horã trium. Hactenus antiquorum exacta celebrauimus. Sequentiũ diligentissimi, quod superest terrarũ tribus assignauere segmentis. A Tanai per Mæotin lacum & Sarmatas vsque Borysthenem, atque ita per Dacos partemq; Germaniã, Gallias oceani littora amplexi, quod esset horarum sedecim. Alterum per Hyperboreos & Britanniam, horarum decem & septem. Postremum Scythicum à riphaeis iugis in Thulen, in quo dies continuarentur (vt diximus) noctesq; per vices. Idem & ante principia quæ fecimus, posuere circulos duos. Primũ per insulam Meroen, & Ptolemaidem in rubro mari ad elephantorum venatus conditam: vbi longissimus dies xij. horarum esset, dimidia hora amplior. Secundũ per Syenen Aegypti euntem, qui esset horarum tredecim. Idemq; singulis dimidia horarum spatia vsque vltimum adiecere circulis. Et hactenus de terris.

Bessicam Thraciam, Mediã. Est quidem Mediã Thraciã pars sicur & Bessica, magis tamen placet ita additum mediã, quæ ad modum superius dixit Hispania mediã: itemq; septentrionalia Sicilia, Narbonensis Gallia exortua: quod hęc prouincia longe lateq; patent. huc accedit q; in manuscriptis non est diphthongus paulo post, Galliam, Aquitaniam, lege cõiunctam Galliam Aquitanicã, & versũ sequenti, in parte Venetiã, non in partem. GLO

VNDVS, & in eo terræ, gentes, maria, insulae, insignes vrbes, ad hunc modum se habent. Animantium in eodem natura, nullius prope partis cõtemplatione minor est, siquidem omnia exequi humanus animus queat. Principium iure tribuetur homini, cuius causa videtur cuncta alia genuisse natura, magna & faua mercede contra tanta sua munera: vt non sit satis æstimare, parës C. PLINII. E melior

melior homini, an tristior nouerca fuerit. Ante omnia vnum animantium cunctorum, alienis velat opibus: cæteris varie tegumenta tribuit, testas, cortices, coria, spinas, villos, setas, pilos, plumam, pennas, squamas, vellera. Truncos etiam arboresque cortice, interdum gemino, à frigoribus & calore tutata est. Hominem tantum nudum, & in nuda humo, natali die abiicit ad vagitus statim & ploratum, nullumque tot animalium aliud ad lacrymas, & has protinus vite principio. At Hercule risus, præcox ille & celerrimus, ante quadragesimum diem nulli datur. Ab hoc lucis rudimento, quæ ne feras quidem inter nos genitas, vincula excipiunt, & omnium membrorum nexus; itaque feliciter natus facit, manibus pedibusque; deinceps, flens, animal cæteris imperaturum: & à supplicij vitam aspiciatur, vnam tantum ob culpam, quia natum est. Heu demerentiam ab ijs iniurijs existimantium ad superbiam se genitos. Prima roboris spes, primumque temporis munus, quadrupedi similem facit. Quando homini incesus? quando vox? quando firmum cibus os? quando palpitans vertex, summa inter cuncta animalia imbecillitatis indicium? Iam morbi, totque medicinæ contra mala excogitata, & hæc quoque subinde nouitatibus victæ. Cætera sentire naturam suam, alia pernecitatem vitare, alia præpetes volatus, alia vires, alia nare: Hominem scire nihil sine doctrina, non fieri, non ingredi, non vesci: breuiterque non aliud nature sponte quam flere. Itaque multi exiterere, qui non nates optimum censerent, aut quam ocysime aboleri. Vni animantium luctus est datus, vni luxuria, & quidem innumerabilibus modis, ac per singula membra: vni ambitio, vni avaritia, vni immanis viuendi cupido, vni superstitio, vni sepultura cura, atque etiam post se de futuro. Nulli vita fragilior, nulli rerum omnium libido maior, nulli pavor confusior, nulli rabies acrior. Denique cætera animantia in suo genere probe degunt: congregari videmus, & stare contra dissimilia: leonum feritas inter se non dimicat, serpentum morsus non petit serpentes: ne maris quidem beluæ ac pisces, nisi in diuersa genera, sepiunt: At Hercule homini palurima ex homine sunt mala.

Gentium mirabiles figura. Cap. 1.

ET DE vniuersitate quidem generis humani, magna ex parte in relatione gentium diximus. Neque enim ritus moresque nunc tractamus innumeros, ac totidem pene quot sunt hominum cæteris. Quædam tamen non omittenda duco, maximeque longius à mari degentium: in quibus prodigiosa aliqua & incredibilia multis visum iri haud dubito. Quis enim Aethiops antequam cerneret credit, aut quid non miraculo est cum primum in notitiam venit? Quam multa fieri non posse, priusquam sint facta, iudicantur? nature vero rerum vis atque maiestas, in omnibus momentis fide caret: si quis modo partes eius, ac non totam complectatur animo, Ne pauones aut tigrum, pantherarumque maculas, & tot animalium picturas commemorem, paruum dictu, sed immentum estimatione, tot gentium sermones, tot linguæ, tanta loquendi varietas, vt externus alieno pene non sit hominis vice. Iam in facie vultuque nostro, cum sint decem aut paulo plura membra, nullas duas in tot millibus hominum indifferetas effigies existere, quod ars nulla in paucis numero præstat affectando. Nec tamen ego in plerisque eorum obstringam fidem meam, potiusque ad autores relegabo, qui dubijs reddentur omnibus: modo ne sit fastidio Græcos sequi, tantum maiorem diligentia vel cura vetustiorum.

De Scythijs & aliarum diuersitate gentium. Cap. 2.

ESSE Scythiarum genera, & quidem plura, quæ corporibus humanis vescerentur, indicauimus. Idipsum incredibile fortasse, ni cogitemus in medio orbe terrarum ac Sicilia & Italia fuisse gentes huius montis, Cyclopas, & Lesfrygonas, & nuperrime trans alpes hominem immolari getum earum more solitum: quod paulum à mandendo abest. Sed & iuxta eos, qui sunt ad septentrionem versi, haud procul ab ipso aquilonis exortu, specuque eius dicto, quem locum Gesclitron appellant, prodantur Arimaspi quos diximus, vno oculo in fronte media in signis: quibus assidue bellum esse circa metalla cum gryphis, ferarum volucris genere quale vulgo traditur, eruento ex cuniculis aurum, mira cupiditate & feris custodiensibus, & Arimaspi rapiensibus, multi, sed maxime illustres Herodotus & Aristæas Proconnesius, scribunt. Super alios autem Antropophagos Scythas, in quadam conualle magna Imai montis, regio est quæ vocatur Abarimon, in qua syluestres viuunt homines, aueris post crura plantis, eximia velocitatis, passim cum feris vagantes. Hos in alio non spirare coelo, ideoque ad finitimos reges non pertrahere, neque ad Alexandrum magnum pertrahere, Beton itinerum eius mensuræ prodidit. Priores Anthropophagos, quos ad septentrionem esse diximus, x. dierum itinere supra Borysthenem amnem, orbibus humanorum caput bibere, cuiusque cum capillo promantilibus ante pectora vti. Ifigonus Nicæensis. Idem in Albania gigni quosdam glauca oculorum acie, à pueritia statim canos, qui noctu plus quam interdiu cernant. Idem itinere dierum x. supra Borysthenem, Sauromatas tertio die cibum capere semper. Crates Pergamenus in Helleponto circa Parium, genus hominum fuisse tradit, quos Ophiogenes vocat, serpentum ictus contactu leuare solitos, & manu imposta venena extrahere corpori. Varro etiam nunc esse paucos ibi, quorum saluæ contra ictus serpentum medeantur. Similis & in Africa gens Pnyllorum fuit, vt Agatharchides scribit, à Pnyllo rege dicta, cuius sepulchrum in parte Syrtium maiorum est. Horum corpori ingenitum fuit virus exitiale serpentibus, vt cuius odore sopirent eas. Mos vero, liberos genitos protinus obijciendi scissimis earum: eoque genere pudicitiam coniugum experiendi, non profugientibus adulterino sanguine natos serpentibus. Hæc gens ipsa quidem prope internecone sublata est à Nafamoniibus, qui nunc eas tenent sedes: genus tamen hominum ex his qui profugerant, aut cum pugnatum est, abfuerant, hodieque remanet in paucis. Simile & in Italia Marforum gente durat, quos à Circes filio ortos ferunt, & ideo inesse eis vim naturalem eam. Et tamen omnibus hominibus contra serpentes inest venenum. Feruntque ictas salua, vt feruentis aquæ contactum fugere. Quod si in fauces penetraverit, etiam mori: idque maxime humani ieiuni oris. Supra Nafamonas consignesque illis Machlyas, Androgynos esse vtriusque naturæ, inter se vicibus coeuntes, Calliphænes tradit. Aristoteles adijcit, dextram mammam ijs virilem, leuam muliebrem esse. In eadem Africa familias quasdam effascinantium, Ifigonus & Nymphodoros tradunt: quarum laudatione intereant probata, arefcant arbores, emoriantur infantes. Esse eiusdem generis in Triballis & Illyrijs, adijcit Ifigonus, qui visu quoque effascinent, interimantque quos diutius intueantur, iratis præcipue oculis: quod eorum malum facilius sentire puberes. Notabilis esse quod pupillas binas in oculis singulis habeant. Huius generis & feminas in Scythia, quæ vocantur Bithyæ, prodit Apollonides. Philarchus & in Pontu Tibiorum genus, multosque

* ictus salua, vt feruentis aquæ contactu fugere.

alios eiusdem nature: quorum notas tradit in altero oculo geminam pupillam, in altero equi effigiem: Eoidem præterea non posse mergi, ne veste quidem degrauiatos. Haud dissimile ijs genus Pharmacum in Aethiopia prodidit Damon, quorum sudor tabem contactis corporibus afferat. Feminas quidem omnes vbi que visu nocere: quæ duplices pupillas habeant, Cicero quoque apud nos autor est. Adeo nature, cum ferarum morem velædi humanis visceribus in homine genuisset, gignere etiam in toto corpore & in quorundam oculis quoque venena placuit: ne quid vsquam mali esset, quod in homine non esset. Haud procul vrbe Roma in Falicorum agro familie sunt pauca, quæ vocantur Hirpiæ: quæ sacrificio annuo, quod fit ad montem Soractem Apollini, super ambulatam ligni struem ambulantes non aduruntur. Et ob id perpetuo fenatulo consulto militiæ omniumque aliorum munerationem habent. Quorundam corpore partes nascuntur ad aliqua mirabiles: sicut Pyrho regi pollex in dextro pede, cuius tactu lienosis medebatur. Hunc cremari cum reliquo corpore non potuisse tradunt, conditumque loco in templo. Præcipue India Aethiopumque tractus, miraculis scatent. Maxima in India gignuntur animalia. Indicio sunt canes grandiores cæteris. Arbores quidem tantæ proceritatis traduntur, vt sagittis superari nequeant. Hæc facit vberitas soli, temperies cæli, aquarum abundantia si libeat credere) vt sub vna sicu turmæ condantur equitum. Arundines vero tantæ proceritatis, vt singula internodia aluco nauigabili ternos interdum homines ferant. Multos ibi quina cubita constat longitudine excedere: non expuere: non capitis, aut dentium, aut oculorum vilo dolore affici, raro aliarum corporis partium tam moderato solis vapore durari. Philosophos eorum quos Gymnosofistas vocant, ab exortu ad occasum perstare, contuentes solem immobilibus oculis: feruentibus harenis toto die alternis pedibus insistere. In monte cui nomen est Milo, homines esse aueris plantis, octonos digitos in singulis pedibus habentes, autor est Megasthenes. In multis autem montibus genus hominum capitibus caninis, ferarum pellicibus velari, pro vocelatrato edere, vnguibz armatum, venatu & aucupio vesci. Horum supra cxx. milia fuisse prodente se, Ctesias scribit: & in quadam gente India, feminas semel in vita parere, genitosque confestim canescere. Item hominum genus qui Monocelli vocantur, singulis cruribus, miræ pernecitatis ad saltum, eosdemque Sciopodas vocari, quod in maiore æstu hūmi iacentes resupini, vmbra se pedum protegant: non longe eos à Troglodytis abesse. Rursusque ab his occidentem versus quosdam sine ceruice oculos in humeris habentes. Sunt & Satyri subfolanis Indorum montibus (Cartadulorum dicitur regio) pornicissimum animal: tum quadrupedes, tum recte currentes humana effigie, propter velocitatem nisi senes aut ægri non capiuntur. Choramandarum gentem vocat Tauron syluestrem sine voce, stridoris horrendi, hirtis corporibus, oculis glaucis, dentibus caninis. Eudoxus in meridianis India viris plantas esse cubitales: feminis adeo paruas, vt Struthopodes appellentur. Megasthenes gentem inter Nomadas Indos narium loco foramina tantum habentem, anguim modo loripedem, vocari Syrticas. Ad extremos finis India ab oriente circa fontem Gangis, Astomorum gentem sine ore, corpore toto hirtam vestiri frondium lagune, halitu tantum viuentem, & odore quem naribus trahant, nullum illis cibum, nullumque potum: tantum radicum florumque varios odores & syluestrium malorum, quæ secum portant longiore itinere, ne desit olfactus: grauiore paulo odore haud difficulter examinari. Supra hos extrema in parte montium Spithamæi Pygmæ inarant, ternas spithamas longi-

ne, hoc est, ternos dodrantes non excedentes, salubri celo, semperque vernante, montibus ab aquilone oppositis: quos à gruibz infestari Homerus quoque prodidit. Fama est, infidentes arietum caprarumque dorsis, armatos sagittis veris tempore vniuerso agmine ad mare descendere, & oua pullosque earum altum consumere: ternis expeditionem eam mensibus confici, aliter futuris gregebz non resisti. Casas eorum luto pennisque, & ouorum putaminibus construi. Aristoteles in cauernis viuere Pygmæos tradit. Cætera de his, vt reliqui. Cyrenos Indorum genus Ifigonus annis centenis quadragenis viuere. Item Aethiops Macrobius & Seras existimat, & qui Athon montem incolant: hos quidem, quia viperinis carnibus alantur: itaque nec capiti, nec vestibus eorum noxia corpori inesse animalia. Onesicritus, quibus in locis India vmbra non sint, corpora hominum cubitorum quinum & binorum palmorum existere, & viuere annos cxxx. nec senescere, sed vt medio æuo mori. Crates Pergamenus Indos qui centenos annos excedant, Gymnetas appellat, non pauci Macrobius. Ctesias gentem ex his, quæ appellatur Pandoræ, in conuallibus sita, annos duccenos viuere, in iuuenta candido capillo, qui in senectute nigrescat. Contra altos quadragenos non excedere annos, iunctos Macrobijs, quorum scemina semel pariantur: & Agatharchides tradit. Præterea loculis eos alij, & esse pernices. Mandrorum nomē ijs dedit Clitarchus & Megasthenes, trecentosque eorum viticos annuerat. Feminas septimo ætatis anno parere, senectam quadragesimo anno accedere. Artemidorus, in Taprobana insula longissimam vitam sine vilo corporis languore traduci. Duris, Indorum quosdam cum feris coire, mixtosque & semiferos esse partus. In Calingis eiusdem India gente quinquennes concipere feminas, octauum vite annum non excedere. Et alibi cauda villosa homines nasci pernecitatis eximia, alios auribus totos contegi. Oritas ab Indis Arbis fluiuis determinat: si nullum alium cibum nouere quam piscium, quos vnguibz dissectos sole torreat: atque ita panem ex his faciunt, vt refert Clitarchus. Trogloditas super Aethiopiæ velociore esse equis, Pergamenus Crates. Item Aethiops octona cubita longitudine excedere. Syrticas vocari gentem eam Nomadam Aethiopum, secundum flumen Altapum ad septentrionem vergentium. Gens Menisminorum appellata, abest ab oceanodierum itinere xx. animalium quæ cynocephalos vocamus, lacte viuunt, quorum armenta pascit maribus interemptis, præterquam sobolis causa. In Africa solitudinibus hominum species obuia subinde fiunt, momentotusque euanescent. Hæc atque talia ex hominum genere ludibria sibi, nobis miracula, ingeniosa fecit natura. Et singula quidem quæ facit in dies, ac prope horas, quis enumerare valeat? Ad detegendam eius potentiam, factis sit inter prodigia posuisse gentes. Hinc ad confessa in homine pauca.

De prodigijs partibus. Cap. 3.

Tergeminos nasci certum est, Oratorū Curatio- rumque exemplo: supra inter ostenta ducitur, præterquam in Aegypto, vbi scæter potu Nilus, Anis proximis, supremis diui Augusti, Fausta quadam è plebe, Ostia duos mares, totidem feminas enixa, famen quæ consecuta est portendit haud dubie. Reperitur in Peloponneso quinos quater enixa, maioremque partem ex omni eius vixisse partu. Et in Aegypto septenos vno vtero simul gigni, autor est Trogus. Gignuntur & vtriusque sexus, quos Hermaphroditos vocamus, olim Androgynos vocatos, & in prodigijs habitos, nunc vero in delicijs. Pöpeius Magnus in ornamentis theatri mirabiles fama postur effigies, ob id diligentius magnorum artificum ingenijs elaboratas: inter quas legitur Euryche, à xx.

liberis rogo illata Tralibus, enixa. xxx. partus. Alcippe elephantum, quamquam inter ostenta est. Nanque & serpentes peperit inter initia Marfici belli ancilla. Multiformes pluribus modis inter monstra partus eduntur. Claudius Cæsar scribit Hippocentaurum in Thessalia natum eodem die interisse. Et nos principatu eius allatum illi ex Aegypto in melle vidimus. Est inter exempla, in vterum protinus reuersus infans Sagunti, quo anno ab Annibale deleta est.

De mutatione sexus, & geminis partibus. Cap. 4.

EX feminis mutari in mares non est fabulosum. Inuenimus in annalibus, P. Licinio Crasso, C. Cæsio Longino Co s s. Cæsini puerum factum ex virgine sub parentibus, insuque aruspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mutianus prodidit visum a se Argis Arescontem, cui nomen Arescufæ fuisse, nupisse etiam, mox barbam & virilitatem prouenisse, vxoremque duxisse. Eiusdem sortis & Smyrnæ puerum a se visum. Ipse in Africa vidi mutatum in marem nuptiarum die, L. Cossitium ciuem Tifdritanum. Editis geminis raram esse, aut puerperam, aut puerperio, præterquam alteri, vitam. Si vero vtriusque sexus editi sint gemini, rariorem vtrique salutem. Fæminas gigni celerius quàm mares, sicut celerius senescere, sæpius in vtero moueri mares, & in dextera fere geri parte, in læua fæminas, constat.

De homine generando, & pariendi tempore per illustra exempla à mensibus septem ad vndecim. Cap. 5.

CAeteris animantibus statum & pariendi, & partus gerendi tempus est: homo toto anno & incerto gignitur spatio. Alius septimo mense, alius octauo, & vsque ad initia decimi vndecimique. Ante septimum mensis haud vnquam vitalis est. Septimo non nisi pridie postero die plenilunij die, aut interlunio concepti nascuntur. Translatitium in Aegypto est, & octauo gigni. Iam quidem & in Italia tales partus esse vitales. Contra priscorum opiniones variant hæc pluribus modis. Vestilia C. Herdicij, ac postea Pomponij atque Orfiti clarissimorum ciuium coniunx, ex his quatuor partus enixa, Sempronij septimo mense genuit, Stullium Ruffum vndecimo, Corbulonem septimo, vtrunque consulum: postea Cæsoniam Caij Principis coniugem, octauo. In quo mensium numero genitis, intra quadragesimum diem maximus labor. Grauidis autem quarto & octauo mense, letalesque; in ijs abortus. Massurius autor est, L. Papyrium prætorem, secundo hærede lege agente, bonorum possessionem contra eum dedisse, cum mater partum se xiiij. mensibus diceret tulisse, quoniam nullum certum tempus pariendi statutum videretur.

De conceptibus, & signa sexus in grauidis præuenientia partum. Cap. 6.

A Conceptu decimo die dolores capitis, oculorum vertigines tenebræque, fastidium in cibis, * redundatio stomachi, indices sunt hominis inchoati: Melior color marem ferenti, & facilior partus, motus in vtero quadragesimo die. Contraria omnia in altero sexu: Ingestibile onus, crurum & inguinum leuis tumor. Primus autem xc. die motus. Sed plurimum languoris in vtroque sexu, capillum germinante partu, & in plenilunio: quod tempus editos quoque infantes præcipue infestat. A deo; in cessus, atque omne quicquid dici potest, in grauida refert: vt salioribus cibis vsæ, carentem vnguiculis partum edant: & si respirare, difficilius eniantur. Oscitatio quidem in enixu letalis est: sicut steruuisse à coitu abortiuum.

De conceptu hominum & generatione. Cap. 7.

Miseret atque etiam pudet æstimantem quod sit fruivola animalium superbiissimi origo, cum plerumque abortus causa fiat odor à lucernarum extinctu. His principijs nascantur tyranni, his carnifex animus. Tu qui corporis viribus fidis, tu qui fortunæ nœra amplexaris, & te ne alumnus quidem eius existimas, sed partum: tu cuius semper in victoria est mens, tu qui te deum credis aliquo successu tumens, tanti perire potuisti: atque etiam hodie minoris potes, quantulo serpentis ictus dente: aut etiam vt Anacreon poeta, acino vnae passæ: vt Fabius senator * prætor, in læua haustu vno pilo strangulatus. Is demum profecto vitam æqual lance pensabit, qui semper fragilitatis humanæ memor fuerit.

At qui etiam hodie minoris potes. Melius veteres, atque etiam hodie, G I O.

De Agrippis. Cap. 8.

In pedes procedere nascentem, contra naturam est: quo argumento eos appellauere Agrippas, vt ægre paratos: qualiter M. Agrippam ferunt genitum vnico prope felicitatis exemplo in omnibus ad hunc modum genitis. Quamquam is quoque aduersa pedum valetudine, misera iuuenta, exercito æuo inter arma mortisque, ad noxia successu, infelici terris stirpe omni, sed per vtriusque Agrippinas maxime, quæ Caium & Domitium Neronem Principes genuere totidem facies generis humani: præterea breuitate æui quinquagesimo vno raptus anno, in tormentis adulteriorum coniugis, foerique prægravi seruitio, luisse augurium præposteri natalis existimatur Neronem quoque paulo ante principem, & toto principatu suo hostem generis humani, pedibus genitum patrens eius scribit Agrippina. Ritu naturæ capite hominem gigni mos est, pedibus efferri.

Monstruosi partus excisi vtero. Cap. 9.

Avspiciatus enecta parente gignuntur: Sicut Scipio Africanus prior natus, primusque Cæsarum à cæso matris vtero dictus: qua de causa & Cæsones appellati. Simili modo natus & Manlius, qui Carthaginem cum exercitu intrauit.

Qui sint Vopisci. Cap. 10.

Vopiscos appellabant è geminis, qui retenti vtero nascerentur, altero interempto abortu. Nanque maxima, & rara circa hoc miracula existunt.

Exempla numerosa sobolis. Cap. 11.

Præter mulierem, pauca animalia coitum nouere grauida. Vnum quidem omnino aut alterum superfoeat. Extat in monumentis etiam medicorum, & quibus talia consecrari curæ fuit, vno abortu xij. puerperia egesta. Sed vbi paululum temporis inter duos conceptus intercessit, vterque perfertur: vt in Hercule & Iphiclo fratre eius apparuit, & in ea, quæ gemino partu, alterum marito similem, alterum adultero genuit: Item in Proconnesia ancilla, quæ eiusdem diei coitu, alterum domino similem, alterum procuratori eius: Et in alia, quæ vnum iusto partu, quinque mensium alterum edidit; Rurfus in alia, quæ septem mensium edito puerperio, infecutis mensibus geminos enixa est. Iam illa vulgata, varie ex integris truncos gigni, ex truncis integros, eademque parte truncos: signa quædam næuosque; & cicatrices etiam regenerari. Quarto partu Dacorum originis nota in brachio redditur.

Sed vbi paululum temporis inter duos conceptus intercessit, vterque est perfectus. Lege, vterque perfertur. G I O.

Exempla

Exempla similitudinum. Cap. 12.

IN Lepidorum gento tres, intermisso ordine, obducto membrana oculo, genitos accepimus. Similes quidem alios auro: Et ex geminis quoque alterum patri, alterum matri: * annoque post genitum: maiori similibi fuisse vt geminum. Quosdam sibi similes semper parere, quosdam viro, quosdam nulli, quosdam fœminam patri, mare sibi. Indubitatum exemplum est Nicæi nobilis pyætæ Byzantij geniti, qui adulterio Aethiopsis nata matre, nil à cæteris colore differere, ipse auum regeneravit Aethiopem. Similitudinum quidem in mente reputatio est, & in qua credantur multa fortuita pollere, visus, auditus, memoria, haulteq; imagines sub ipso conceptu. Cogitatio etiam vtriuslibet, animum subito transuolans, effingere similitudinem aut miscere existimatur. Ideoque plures in homine, quàm in cæteris animalibus differentiæ, quoniam velocitas cogitationum, animique celeritas, & ingenij varietas multiformes notas imprimunt: cum cæteris animantibus immobiles sint animi, & similes omnibus, singulisque in suo cuique genere. Antiocho regi Syriæ, è plebe nomine Artemon intantum similis fuit, vt Laodicea coniunx regia, necato iam Antiocho, mimum per eum commendationis, regni que; successione peregerit. Magno Pompeio Vibius quidam è plebe & Publicus etiam seruitute liberatus, indifcreta prope speciefuere similes, illud os probum reddetes, ipsi que; honorem eximia frontis. Qualis causa patri quoque eius, Menogenis cocifui cognomen imposuit, iam Strabonis à specie oculorum habet, vitium imitator & in seruo: Scipioni Serapionis: is erat suarum negociatorum vile mancipium. Eiusdem familiae Scipionum post eum cognomen Salutio mimus dedit: Sicut Spinter secundarum, tertiarumque; Pamphilus, collegio Lentuli & Metelli Co s s. In quo perquam importune fortuitum hoc quoque fuit, duorum simul consulum in scena imagines cerni. E diuerso L. Planus orator, hiltrioni Rubrio cognomen imposuit. Rurfus Curioni patri Burbuleius, itemque; Mellalæ Censorio Menogenes, perinde hiltriones. Sure quidem proconfusus etiam rictum in loquendo, contractionemque; linguæ, & sermonis tumultum, non imaginem modo, piscator quidam in Sicilia reddidit. Cæsio Seuero celebri oratori, armentarij Mirmillonis obiecta similitudo est. Toranius M. Antonio iam triumuiro, eximios forma pueros, alterum in Asia genitum, alterum trans alpes, vt geminos vendidit: tanta vnitas erat. Postquam deinde sermone puerorum detecta fraude à furente increpitus Antonio est, inter alia magnitudinem pretij conquirente (nā ducentis mercatus erat sestertijs) respondit versutus ingenij mango, ob id ipsum se tanti vendidisse, quoniam in eo esset mira similitudo in vllis eodem vtero editis: diuersarum quidem gentium natales tam concordia figura reperiri, super omnem esse taxationem. Adeoque; tempestiuam admirationem intulit; vt ille proscriptor animus, modo & contumelia furens, non aliud in censu magis ex fortuna sua duceret.

Qua sit generandi ratio. Cap. 13.

Est quædam priuatiua dissociatio corporum: & inter se steriles, vbi cum alijs iunxere, gignunt: sicut Augustus & Liuia. Item alij aliaque; fœminas tantum generant aut mares: plerumque & alternant: sicut Gracchorum mater duodecies, & Agrippina Germanici noiuies. Alijs sterilis est iuuenta: alijs semel in vita datur gignere. Quædam non perferunt partus: quales si quando medicina & cura vicere, fœminam fere gignunt. Diuus Augustus in reliqua exemplorum raritate, nepotis sue nepotem vidit: genitum quo excessit anno M. Syllanum: qui quum Aliam obtineret post consulatum, Neronis Principis successione, veneno eius interemptus est.

Q. Metellus Macedonicus, cum sex liberos relinqueret, vncedim nepotes reliquit, vurus vero generosque; & omnes qui se patris appellatione salutarent, viginti septem. In actis temporum diu Augusti inuenitur, xij. consularum eius, L. q; Sylla collega, ad iij. Idus Aprilis, C. Crispinum Hilarum ex ingenua plebe Fesulana, cum liberis nouem (in quo numero filiae duæ fuerunt) nepotibus xxvij. pronepotibus xxix. nepribus ix. prælata pompa, cum omnibus his in Capitolio immolasse.

De eodem multiplicius. Cap. 14.

Maiorque; pars quadragesimo profuuium genitalem sinit. Nam in viris Masaniam regem post lxxx. vj. annum generasse filium, quem Methymathum appellauerit, clarum est: Catonem Censorium octogesimo exacto, è filia Salonij clientis sui. Qua de causa, aliorum eius liberorum propago, Liciniani sunt cognominati, hi Saloniani, ex quibus Vticensis fuit. Nuper etiam L. Volusio Saturnino in vrbis præfectura extincto, notum est Cornelia Scipionum gentis Volusium Saturninum, qui fuit consul, genitum post lxij. annum. Et vsque ad lxxxv. apud ignobiles vulgaris reperitur generatio.

De mensuris mulierum. Cap. 15.

Solum autem animal menstruale mulier est: inde vnus vtero, quas appellatur molas. Ea est caro informis, inanima, ferri ictum & aciem respuens. Mouetur, sistitque; menses: & vt partus, alias letalis, alias vna senescens; aliquando alio citiore excidens. Simile quiddam & vris in ventre gignitur, quod vocant sciron: sicut Oppio Capitori prætorio viro. Sed nihil facile reperitur mulierum profuuium magis monstrificum. A cæscunt superuentu multa, sterilescent tactæ fruges, moriuntur insita, exuruntur hortorum germina, & fructus arborum quibus infedere, decidunt: speculorum fulgor aspectu ipso hebetatur, acies ferri præstringitur, eborisque nitor, alui apud emoriuntur: æs etiam ac ferrum rubigo protinus corripit, odorique dirus aera: & in rabiem aguntur gustato eo canes, atque insanabili veneno morsus inficitur. Quin & bituminum sequax alioquin ac lenta natura, in lacu Iudææ (qui vocatur Asphaltites) certo tempore anni supernatans, nequit sibi auelli, ad omnem contactum adhærens, præterquam filo quod tale virus infecerit. Etiam formicis, animali minimo, inesse sensum eius ferunt: abijcique gustatas fruges, nec postea repeti. Et hoc tale tantumque omnibus tricenis diebus malum in muliere existit, & trimestri spatio largius. Quibusdam vero sæpius mense, sicut aliquibus nunquam: sed tales non gignunt, quando hæc est generando homini materia, femine è maribus coagulati modo hoc in sese glomerante, quod deinde * tempore ipso * tepore animatur, corporaturque. Ergo cum grauidis fluxit, invalidi aut non vitales partus eduntur, aut saniosi, vt autor est Nigidius.

Item de ratione partum. Cap. 16.

Idem, lac fœminæ non corrumpi alenti partum, si ex eodem viro rursus conceperit, arbitratur. Incipiente autem hoc statu aut desinente, conceptus facillimi trahuntur. Fœcunditatis in fœminis prærogatiuam accepimus, inunctis medicamine oculis, saluam infici. Cæterum editis primores septimo mense gigni dentes, priusque in supera fere parte, haud dubium est. Septimo eodem decidere anno, aliosque suffici. Quosdam & cum dentibus nasci, sicut M. Curium, qui ob id Dentatus cognominatus est: & Cn. Papyrium Carbonem, præclaros viros. In fœminis ea res inauspicata fuit exempli regum temporibus. Cum ita nata esset Valeria, exitio C. PLINII. E 3 ciuitati,

ciuitati, in quam elata esset, futurū, responso aruspicum vaticinante, Sueslam Pometiam illa tempestate florentissimā deportata est, veridico exitu consecuto. Quasdam concreto genitali gigni, in fausto omine, Cornelia Gracchorum mater indicio est. Aliqui vice dentium, continuo osse gignuntur: sicuti Prusiae regis Bithyniorum filius, superna parte oris. Dentes autem tatum inuicti sunt ignibus, nec cremantur cum reliquo corpore. Idem stamnis indomiti, cauantur tabe pituitae. Candorem trahunt quodam medicamine. Vsu atteruntur, multoq; primum in aliquibus deficiunt. Nec cibo tantum & alimentis necessarii: quippe vocis sermonisq; regimen primores tenent, concentu quodam excipientes ictum linguae, ferriemq; structurae, atque magnitudine mutilantes mollesue aut hebetantes verba: & cum defluxere, explanationem omnem adimentes. Quin & augurium in hac esse creditur parte. Triceni bini viris attribuntur, excepta Turdulorum gente: quibus plures fuere, longiora promitti vitae putant spatia. Feminis minor numerus, quibus in dextra parte gemini superne, à canibus cognominati, fortunae blandimenta pollicetur, sicut in Agrippina. Dominij Neronis matre: cōtra in leua. Hominem prius quam genito dente cremari, mos gentium nō est. Sed mox plura de hoc cum membratim historia decurret. Rissile eodem die quo genitus esset, vnum hominē accepimus Zoroastren. Eidem cerebrum ita palpasse, vt impositam repelleret manum, futurae praesagio scientiae. In trimatu suo cuique dimidiam esse mensuram staturae certum est. In plenum autem cuncto mortalium generi minorem in dies fieri, propemodum obseruatur: rarosq; patribus proceriores, consumēte vberatē seminum exultione, in cuius vices nunc vergat auum. In Creta terrae motu rupto monte, inuentum est corpus stans. xlvj. cubitorum, quod alij Orionis, alij Oti fuisse arbitrantur. Orestis corpus oraculi iussu resosum, vij. cubitorum fuisse monumētis creditur. Iam vero ante annos prope mille, vates ille Homerus non cessauit minor corpora mortalium q̄ prisca conqueri. Naeuij Polionis amplitudinem annales non tradunt. Sed quia populi concursu pene interemptus esset, prodigij vice habitum. Procerissimum hominem aetas nostra diuo Claudio Principe Gabbarum nomine, ex Arabia aduectum ix. pedum & totidem vnciarum vidit. Fuere sub diuo Augusto semipede addito, quorum corpora eius miraculi gratia, in conditorio Salustianorum afferuabantur hortorum: Pufioni & Secundillae erant nomina. Eodem praeside minimus homo doos pedes & palmum Conopas nomine, in delicijs Iuliae neptis eius fuit; Et mulier Andromeda liberta Iuliae Augustae. Manium Maximū, & M. Tullium equites Romanos, binum cubitorum fuisse auctor est M. Varro, & ipsi vidimus in oculis afferuatos. Sesequipedales gigni quosdam longiores, in trimatu implentes vitae cursum, haud ignotum est. Inuenimus in monumentis Salamine Euthimenis filium, in tria cubita triennio adoleuisse, incessu tardum, sensu hebētem: & iam puberem factum, voce robusta, absumptum contractione membrorum subita triennio circumactō. Ipsi nos pridem vidimus eadem ferme omnia, praeter pubertatem, in filio Cornelij Taciti equitis Romani Belgicae Galliae rationes procurantis. Ectrapelos Graeci vocant eos: in Latino non habent nomen.

GL O. Quod alij Orionis, alij Etionis, fuisse tradunt. Vetus lectior: quod alij Orionis, alij Oti fuisse arbitrantur. Hunc Otum tam vasto corpore tantisq; viribus praeditum fuisse Poetae narrant, vt socio Ephyralte fratre, Martem ipsum ex insidijs aggredi sit ausus. hos Maro Aeneid. 6. Aloidas vocat. sequenti versu illic legitur, monumentis creditur, non traditur. & recte, mea sententia, quod hoc posterius ab historicis memoriae proditum sit, non à Poetis. Salaminiam Euthimenis filium. Scribo, Salamine. Quid enim attinebat nominare puerum? Sic mox, in filio, inquit Cornelij Taciti.

Insignia corporum. Cap. 17.

Quod sit hominum spatium à vestigio ad verticē, obseruatum est: sicuti vires dextra parte maiores, quibusdam equas vtraque, aliquibus leua manu precipuas: nec id vnquam in feminis: Mares praestare pondere, & defuncta viuētibus corpora omnia animalium, & dormientia vigilantibus. Virorum cadauera supina fluitare, foeminarum prona: velut pudori defunctarum parente natura.

Id esse sparsis manibus. Rectius est, passis manibus. Sequenti versu haec vox, quibusdam, priore loco redundat, neque in nostris archetypis geminatur.

Exempla variarum figurarum. Cap. 18.

Concretis quosdam ossibus, ac sine medullis viuere accepimus. Signum eorum esse, nec situm sentire, nec sudorem emittere: quanquam & voluntate scimus situm victam: equitemq; Romanum Iulium Viatorem è Vocontiorum gente foederata, in pupillaribus annis aquae subter cutem fusa morbo prohibitum humore, à medicis, naturam fecisse consuetudine, atque in senectate caruisse potu. Necnon & alij multa fide imperauerunt.

Diversorum morum exempla. Cap. 19.

Erunt Crassum auum Crasi in Parthis interempti nunquam rissile, ob id Agelastrum vocatum: sicuti nec fessile multos. Socratem clarum sapientia eodem semper visum vultu, nec aut hilari magis aut turbato. Exit hic animi tenor aliquando in rigorem quandam, toruitatemq; naturae duram & inflexibilem, affectusque humanos adimit, quales apathes Graeci vocant, multos eius generis experti, quodq; mirum sit, auctores maxime sapientiae, Diogenem cynicum, Pyrrhonem, Heraclitum, Timonem, hunc quidem etiam in totius odium generis humani euectum. Sed haec pravae naturae insignia in multis varia cognoscuntur: vt in Antonia Drusi nunquam expulisse, in Pomponio consulari poeta nunquam ructasse. Quibus natura concreta sunt ossa, qui sunt rari admodum, cornei vocantur.

De fortitudine & velocitate. Cap. 20.

Corpore vesco, sed eximij viribus Tritanum, in gladiatorio ludo Samnitium armatura celebrem, filiumque eius militem Magni Pompeij, & rectos & transfertos cancellatim toto corpore habuisse neruos in brachijs etiam manibusque, auctor est Varro in prodigiosa virum relatione. Atque etiam hostem ab eo ex prouocatione dimicantem, inermi dextra vno digito superatum, & postremo correptum in castra tranillatum. A. Iunius Valens meruit in praetorio diui Augusti centurio, vehicula cum culeis onusta donec exinanirentur, sustinere solitus: carpenta comprahensa vna manu retinere, obnixus contra nitentibus iumentis: & alia mirifica facere, quae in sculpta monumento eius spectantur. Ideo M. Varro, Rusticellus, inquit, Hercules appellatus, multū suum tollebat. Fufius Saluius duo centenaria pondera pedibus, totidem manibus, & ducentaria duo humeris contra scalas ferebat. Nos quoque vidimus Athanatum nomine, prodigiosae ostentationis, quingenario thorace plumbeo indutum, cothurnisq; quingentorum pondo calciatum per scenam ingredi. Crotoniatam Milonem athletam, cum constitisset, nemo vestigio educebat: malum tenenti nemo digitum corrigebat. Cuccurisse M. clx. stadia, ab Athenis Lacedaemonem, bi-duo Philippidem, magnum erat: donec Anistis cursor Lacedaemonius, & Philonides Alexandri Magni, à Cicyone Elin, vno die M. cc. stad. cucurrerunt.

Nunc

Laus C. Julij Caesaris. Cap. 21.

Nimi vigore praestantissimum arbitror C. Caesarem dictatorem. Nec virtutem constantiamque nunc commemoro, nec sublimitatem omnium capacem, quae caelo continentur: sed proprium vigorem celeritatemque quodam igne volucrum. Scribere & legere simul, dictare & audire solitum accepimus. Epistolas vero tantarum rerum quaternas pariter librarijs dictare: aut si nihil aliud ageret, septenas. Idem fignis collatis quinquages dimicauit: solus M. Marcellum transgressus, qui vndequadragies dimicauerat. Nam praeter ciuiles victorias, vnde ceteris c. & xcij. milia hominum occisa praesijs ab eo, non equidem in gloria posuerim, tantam etiam coactam humani generis iniuriam: quod ita esse confessus est ipse, bellorum ciuiliū stragem non prodendo. Iustius Pompeio Magno tribuatur d. cccxlvi. naues piratis ademisse. Caesari proprium & peculiare sit, praeter supradicta, clemētia in igne: qua vsque ad penitentiam omnes superauit. Idem magnanimitatis perhibuit exemplum, cui comparari non possit aliud. Spectacula enim edita effusaque opes, aut operum magnificentiam in hac parte enumerare, luxuriae fauentis est. Illa fuit vera & incomparabilis inuicti animi sublimitas: captis apud Pharsaliam Pompeij Magni scriuijs epistolarum, iterumque apud Thapsum Scipionis, concremassē ea optima fide, atque non legisse.

Laus Pompei Magni. Cap. 26.

Verum ad decus Imperij Roma, non solum viri vnus pertinet victoriam, Pompeij Magni titulos omnes, triumphosq; hoc in loco nuncupari: aequo non modo Alexandri Magni rerum fulgore, sed etiam Herculis prope ac Liberi patris. Igitur Sicilia recuperata, vnde primum Syllanus in Reip. causa ex oriens auspiciatus est: Africa vero tota subacta, & in ditionem redacta, Magniq; nomine spolio inde capto, eques Ro. (id quod antea nemo) curru triumphali reuectus est: & statim ad solis occasum transgressus, excitatis in Pyrenaeo tropheis, oppida d. cccclxxvj. ab alpihus ad fines Hispaniae vltioris in ditionem redacta victoriae suae ascripsit, & maiore animo Sertorium tacuit: belloque ciuili (quod omnia externa conciebat) extincto, iterum triumphales curus eques Ro. induxit, toties Imperator antequam miles. Postea ad tota maria & deinde solis ortus missus, hos reuulit patriae titulos, more sacris certaminibus vincendum. Neque enim ipsi coronantur, sed patrias suas coronant. Hos ergo honores vbi tribuit in delubro Mineruae, quod ex manubijs dicebat Cn. Pompeius Magnus Imp. bello xxx. annorum confecto, iustis, fugatis, occisis, in ditionem acceptis hominum vices semel centenis. lxxxij. M. deprehsis aut captis nauibus d. cccxlvi. oppidis, castellis M. d. xxxvij. in fidem receptis: terris à Mæotis lacu ad rubrum mare subactis, votum merito Mineruae. Hoc est breuiarium eius ab oriente. Triumpho vero, quem duxit ad tertium Calendas Octobres M. Messala, M. Pilone consulibus, praesatio haec fuit: Cum oram maritimam à praedonibus liberasset, & imperium maris populo Romano restituisset, ex Asia, Ponto, Armenia, Paphlagonia, Cappadocia, Cilicia, Syria, Scythia, Iudaeis Albanis, Iberia, insula Creta, Basternis, & super haec de regibus Mithridate atque Tigrane triumphauit. Summa summorum in illo gloria fuit (vt ipse in concione dixit, cum de rebus suis differeret) Asiam vltimam prouinciarum accepisse, eandemq; mediam patri reddidisse. Si quis è contrario simili modo velit percerere Caesaris res, qui maior illo apparuit, totum profecto terrarum orbem enumeret: quod infinitum esse conueniet.

C. PLINII. E 4 Belloq;

Nunc quidem in circo quosdam. clx. pass. tolerare non ignoramus. Nuperq; Fonteio & Viplanio Coss. annos ix. genitum puerum à meridie ad vesperum. lxxv. M. pass. cucurrisse. Cuius rei admiratio ita demum solida perueniet, si quis cogitet nocte ac die longissimum iter vehiculis tribus Tiberium Neronem emensum, festinantem ad Drusum fratrem aegrotantem in Germania: in eo fuerunt. cc. M. pass.

GL O. Obnixo contra nitentibus iumentis. Lego, obnixus ac mox, & ducentaria duo humeris, non duobus. & sequenti versu, quingenario thorace, non quinquagenario.

De visu. Cap. 21.

Oculorum acies vel maxime fidem excedētia inuenit exempla. In nuce inclusam Iliada Homeri carmen in membrana scriptum tradidit Cicero. Idem fuisse qui peruideret. cxxv. milia passuum. Huic & nomen M. Varro tradidit, Strabonem vocatum. Solitum autem Punico bello, à Lilybaeo Siciliae promontorio, exeunte classe Carthaginis portu, etiam numerum nauium dicere. Callicrates ex ebore formicas, & aliam parua fecit animalia, vt partes earum à ceteris cerni non possent. Myrmecides quidam in eodem genere inclauit, à quo quadrigam ex eadem materia quā musca integeret alio fabricatam, & nauem, quam apicula pinnis absconderet.

De auditu. Cap. 22.

Auditum vnum exemplum habet mirabile, praellium quo Sybaris deleta est, eo die quo gestum erat, auditum Olympiae. Nam Cimbricae victoriae, Castoresque Romani qui Persicam victoriam ipso die quo contigit, nunciauere, visus, & numinum fuere praesagio.

Exempla patientia. Cap. 23.

Atientia corporis, vt est crebra fots calamitatum, innumera documenta peperit. Clarissimum in feminis Leanae meretricis, quae tota non indicauit Harmodium & Aristogitonem tyrannicidas: in viris Anaxarchi, qui simili de causa cum torqueretur, praerosam dentibus linguam, vnamque spem indicij in tyranni os expuit.

GL O. Leanae meretricis exemplum. Exemplum redundat. Sequenti versu est, Anaxarchi, non Anaxarchus.

Memoriae exempla. Cap. 24.

Memoriae necessarium maxime vitae bonum, cui praecipua fuerit, haud facile dictu est, tam multis gloriam eius adeptis. Cyrus rex omnibus in exercitu suo militibus nomina reddidit, L. Scipio populo Romano, Cyneas Pyrrhi regis legatus senatui & equestri ordini Romae postero die quam aduenerat. Mithridates duarum & viginti gentium rex, totidem linguis iura dixit, pro concione singulas sine interprete affatus. Charmidas quidam in Graecia, quae quis exegerat volumina in bibliothecis, legentis modo representauit. Ars postremo eius rei facta, & inuenta est à Simonide Melico, consummata Metrodoro Sceptio; vt nihil non iisdem verbis redderet auditum. Nec aliud est aequae fragile in homine, morborum & casus iniurias atque etiam metus sentiens, alias particulatim, alias vniuersa. Ictus lapide oblitus est literas tantum. Ex praetexto lapsum, matris & affinium, propinquorumque cepit obliuionem: Alius aegrotus, seruorum etiam: sui vero nominis Messala Coruinus orator. itaque sepe defecere tentat ac meditatur vel quieto corpore & valido. somno quoque serpente computat, vt inanis mens quaeratur vbi sit loci.

GL O. Sui vero nominis oblitus Messala Coruinus. Et hic oblitus redundat.

GLO. Belloq; ciulli, quod omnia concutebat externa. Quid opus erat hic conciebat, mutare in concutebat quasi non recte dictum esset, externos hostes, Mithridatem aliosq; intestinis Romanosq; bellis excitos fuisse, ratos inuictos alioqui populo inferendi bellum nullum aliud tempus opportunius fore.

Laus Catonis primi. Cap. 27.

C Aeteris virtutum generibus varie & multi fuere præstantes. Cato primus Porciæ gentis, tres summus in homine res præstitisse existimatus est, optimus orator, optimus imperator, optimus senator: quæ mihi omnia, etiam si non prius, attamen clarius fulsisse in Scipione Aemiliano videntur: dempto præterea plurimorum odio, quo Cato laborauit. Itaque sit proprium Catonis, quater & quadragies causam dixisse: nec quenquam sapius postulatam, & semper absolutam.

Item de fortitudine. Cap. 28.

F ORTITUDO in quo maxime extiterit, immensæ quæstionis est, utique si recipiatur poetica fabulosa. Q. Ennius T. Cæcilius Teucrum, fratremque eius præcipue miratus, propter eos sextum adiecit Annalem. L. Siccus Dætatus, qui tribunus plebis fuit, Sp. Tarpeio, A. Aeternio consulibus, haud multo post exactos reges, vel numerosissima suffragia habet, centies vicies præliatus, octies ex prouocatione victor, xlv. cicatricibus aduerso corpore insignis, nulla in tergo. Item spolia cepit. xxxiii. donatus haltis puris duodeuiginti, phaleris xxy. torquibus tribus & lxxx. armillis clx. conoris xxvj. ciuicis xliij. aureis viij. muralibus iij. obsidionali vna, fisco æris, x. captiuus & xx. simul bubus, Imperatores ix. ipsius maxime opera triumphantes secutus: præterea (quod optimum in operibus eius reor) vno ex ducibus T. Romulio ex consulatu ad populum conuictio male acti imperij rei militaris. Haud minora forent Manlij Capitolini decora, ni perdidisset illa exitu vitæ. Ante decimum septimum annum bina ceperat spolia. Primus omnium eques coronam muralem acceperat, vj. ciuicas. xxxvij. dona, xxxiiij. cicatrices aduerso corpore exceperat. P. Seruilium magistrum equitum seruauerat, ipse vulneratus humerum ac femur. Super omnia Capitolium sumæque rem in eo solus à Gallis seruauerat, si non regno sup seruasset. Verum sunt in his quidem virtutis opera magna, sed maiora fortunæ. M. Sergio, vt quidem arbitror, nemo quenquam hominum iure præterit: licet pronepos Catilina gratiam nomini derogarit. Secundo stipendio dexteram manum perdidit: stipendijs duobus ter & vicies vulneratus est: ob id neutra manu, neutro pede satis utilis: vno tantum seruo, plurimis postea stipendijs debilis miles. Bis ab Annibale captus (neque enim cum quolibet hoste res fuit) bis vinculorum eius profusus, xx. mensibus nullo non die in catenis aut compedibus custoditus. Sinistra manu sola quater pugnavit, duobus equis insidente eo suffosis dexteram sibi ferream fecit, eaq; religata præliatus, Cremonam obsidione exemit. Placentiam turatus est: duodena castra hostium in Gallia cepit: quæ omnia ex oratione eius apparent, habita cum in prætura sacris carceretur à collegis vt debilis. Quos hic coronarum acervus constructurus hoste mutato? Etenim plurimum refert, in quæ cuiusque virtus tempora incidit. Quas Trebia Ticinusq; aut Trasymenus ciuicas dedere? Quæ Cannis corona merita? vnde fugisse virtutis summum opus fuit. Cæteri profecto victores hominum fuere, Sergius vicat etiam fortunam.

GLO. L. Siccus Dentatus. Siccium vocant manuscripti codices, atque etiam Livius & Dionysius Halicarnalleus. Ante xxij. annos bina ceperat spolia. Verior antiqua lectio: ante decimum septimum annum, nam ab hoc anno militaris ætas incipiebat. at hoc idem ante vigesimum secundum in tam insigni viro mirum videri non debeuerat. Quas Trebia Ticinusq; aut Trasymenus ciuicas coronas dedere? Coronas aliquis interpretans primo in

spatio, quod versus dirimit, adscriptæ vox deinde in contextum irrepsit; alioqui elegantius subintelligitur, quemadmodum in laurea.

De ingenij sine laudibus quorundam ab ingenij. Cap. 29.

I Ngeniorum gloriæ quis possit agere delectum, per tot disciplinarum genera, & tantam rerum operumq; varietatem? nisi forte Homero vate Græco, nullum feliciorum extitisse conuenit, siue operis fortuna, siue materia æstimetur. Itaque alexander Magnus (etenim insignibus iudicijs optime citraq; inuidiam tam superba cæcra peragetur) inter spolia Darij Persarum regis vnguentorum scrinio capto, quod erat auro gemmisque ac margaritis preciosum, varios eius vsus amicis demonstrantibus (quando te debet vnguenti bellatorem & militia fordidum) imò Hercule, inquit, librorum Homeri custodia detur: vt præciosissimum humani animi opus, q; maxime diuini opere seruetur. Idem Pindari vatis familiæ penatibus; insit parci, cum Thebas caperet, Aristotelis philosophi patriam condidit: tantæq; rerum claritati, tam benignum testimonium miscuit. Archilochi poetæ interfecto res Apollo arguit Delphis. Sophoclem tragicum cothurni principem defunctum sepeliri Liber pater iussit, obsidentibus mænia Lacedæmonijs: Lyfandro eorum rege in quiete sæpius admonito, vt pateretur humari delicias suas. Requisiuit rex quis supremum diem Athenis obijisset: nec difficultetur ex ijs quæ deus significasset, intellexit: pacemq; funeri dedit.

De Platone, Ennio, Virgilio, M. Varrone, & M. Cicerone. Cap. 30.

P Latoni sapientiæ antistiti Dionysius tyrannus, alias sæuitiæ superbieq; natus, vitatam nauem mist obuiam: ipse quadrigis albis egredientem in litore excepit. Viginti talentis vnam orationem Ifoocrates vendidit. Aeschines Atheniensis summus orator, cum accusationem qua fuerat vsus, Rhodi legisset, legit & defensionem Demosthenis, ob quam in illud depulsus fuerat exilium: mirantibusque, tum magis fuisse miraturos dixit, si ipsum orantem audiissent: in calamitate testis ingens factus inimici. Thucydides Imperatorem Athenienses in exilium egerit, rerum conditorem reuocauerit, eloquentiam mirati, cuius virtutem damnauerant. Magnū & Menandro in comico loco testimonium regum Aegypti & Macedonia contigit, classe & per legatos petito: maius ex ipso, regiæ fortunæ prælata literarum conscientia. Perhibuere & Romani proceres etiam exteris testimonia. Cn. Pompeius confecto Mithridatico bello, intraturus Posidonij sapientiæ professione clarissimum, fores percuti de more à lictore vetuit & fascis lictorios ianua submisit is, cui se oriens occidensque submisserat. Cato Censorius, in illa nobili trium sapientiæ procerum ab Athenis legatione, audito Carneade, quàm primum legatos eos censuit dimittendos: quoniam illo viro argumentante, quid veri esset, haud facile discerni posset. Quanta morum commutatio? Ille semper alioquin vniuersos ex Italia pellendos censuit Græcos: at pronepos eius Vticensis Cato, vnum ex tribunatu militum philosophum, alterum ex Cypria legatione deportauit. Eandemq; linguam ex duobus Catonibus, in illo abiectis, in hoc importasse, memorabile est. Sed & nostrorum gloriam percenseamus. Prior Africanus Q. Ennij statuum sepulchro suo imponi iussit: clarumque illud nomen, imò vero spoliū ex tertia orbis parte raptum, in cinere supremo cum poetæ titulo legi. Diuus Augustus carmina Virgilij cremari contra testamenti eius verendum venit: maiusq; ita vati testimonium contigit, quàm si ipse sua carmina probauisset. M. Varronis in bibliotheca, quæ prima in orbe ab

Afinio

De pietate. Cap. 36.

P Ietatis exempla infinita quidem toto orbe extiterunt, sed Romæ vnum, cui comparari cuncta non queant. Humilis in plebe, & ideo ignobilis puerpera supplicij causa carcere inclusa matre, cum impetrasset aditum, à ianitore semper excussa ne quid intraret cibi, depræhensa est vberibus suis alens eam. Quo miraculo, matris salus donata pietati est, ambæque perpetuis alimentis. Et locus ille eidem consecratus est deæ, C. Quinctio, M. Attilio Co s s. templo pietatis extracto in illius carceris sede, vbi nunc Marcelli theatrum est. Gracchorum pater, anguibus præhensis in domo, cum responderetur ipsum victurū alterius sexus interempto: imò vero, inquit, meum necate: Cornelia enim iuuenis est, & parere adhuc potest. Hoc erat vxori parcere, & reipub. consulere. Idq; mox consecutum est. M. Lepidus Apuleiæ vxoris charitate post repudiū obijt. P. Rutilius morbo leui impeditus, nunciata fratri repulsa in consulatus petitione, ilico exspirauit. P. Catienus Philotimus, patrum adeo dilexit, vt hæres omnibus bonis institutus, in rogum eius se iaceret.

* donata filie pietati

De artium plurimarum excellentia, Astrologia, Grammatica, Geometria. Cap. 37.

V Ariarum artium scientia innumerabiles enituerunt, quos tamen attingi par sit, florem hominū libantibus: Astrologia Berofus, cui ob diuinas prædictiones Atheniensis publice in gymnasio statu inaurata lingua statuere. Grammatica Apollodorus, cui Amphycitones Græciæ honorem habuere. Hippocrates medicina, qui venientem ab Illyrijs pestilentiam prædixit, & discipulos ad auxiliandum circa vrbes dimisit: quod ob meritum honores illi, quos Herculi, decreuit Græcia. Eandem scientiam in Cleombroto Ceo Ptolemæus rex Megalensibus sacris donauit. c. talētis, seruato Antiocho rege. Magna & Critobulo fama est, extra Gta Philippi regis oculo sagitta, & citra deformitatem oris curata orbitate lamina. Summa autē Asclepiadi Præfens, condita noua secta, spretis legatis & pollicitationibus Mithridatis regis, reperta ratione qua vinum egris medetur, relato è funere homine & seruato: sed maxime sponfione facta cū fortuna, ne medicus crederetur, si vnquam inualidus vilo modo fuisset ipse, & victor suprema in senecta lapsu scalarū exanimatus est. Grande & Archimedi Geometricæ ac machinalis scientiæ testimoniū M. Marcelli contigit, interdicto, cum Syracusæ caperetur, ne violaretur vnus, nisi sefellisset imperiū militaris imprudentia. Laudatus est & * Ctesiphon Gnosius, æde Ephesiæ Dianæ admirabiliter fabricata: Philon, Athenis armamentario mille nauium: Ctesibius, pneumatica ratione & hydraulicis organis repertis: Dinocrates, metatus Alexandrō condente in Aegypto Alexandriam. Idem hic imperator edixit, ne quis ipsum alius quàm Apelles pingeret, quàm Pyrgoteles sculperet, quàm Lysippus ex ære duceret: quæ artes pluribus inclaruere exemplis.

* Cheris phron

GLO. Cui ob meritū honores illos, quos Herculi decreuit Græcia. Sensus vtriusque manet, à verbis Plinij discessum est. Legendum: quod ob meritum honores illi, quos Herculi, decreuit Græcia. Ibi dem Cleombrotus Ceus legitur, non Theombrotus. hic medicus fuit, alter Ambraciotus patria, professione philosophus. Relato è funere homine & conseruato. § Lego, seruato. Laudatus Ctesiphon. § Lege addendo, Laudatus est & Ctesiphon.

Item mira opera artificis. Cap. 38.

A Ristidis Thebani pictoris vnam tabulam, ceterum talentis rex Attalus licitatus est. Octoginta emit duas Cæsar dictator, Medgam & Aiacem Timomachi, in templo Veneris genitricis dicaturus. Candau-

les

* confusus operibus electum?

GLO. Ille semper alioquin exitiali appellans nomine vniuersos ex Italia pellendos censuit Græcos. Hæc tria verba, exitiali appellans nomine, nec in vetustis habentur exemplaribus, nec Plinium admodum sapiunt, & alioqui etiam absq; eis integra est sententia. Quibus de causis haud illibenter ea omisit, maxime cum similibus superuacua verba infulcendi licentiam sapius & alibi, & in hoc ipso capite deprehenderimus. Quo potius quàm vniuersi populi & illius gentis amplissimo testimonio. & in tota vita tua, & ad consulatum tantum operibus electis? Nostrorum codicum lectio melior, quo potius quàm vniuersi populi illius gentis amplissimi testimonio, & tota vita tua consulatus tantum operibus electis. Roscio theatralis seditionis auctori leges ignouerunt, notatasque sedes ignominie discrimine æquo animo tulerunt. Et hoc indidem restitutum ad hunc modum: Roscio theatralis auctori leges ignouerunt, notatasq; se discrimine sedis. a. a. r.

De morum maiestate. Cap. 31.

R Eliquis animi bonis, præstitere cæteros mortales sapientia, ob id Cati, Corculi, apud Romanos cognominati. Apud Græcos Socrates, oraculo Apollinis Pythij prælatus cunctis.

De auctoritate. Cap. 32.

R Vrsus mortales oraculorū societatem dedere Chiloni Lacedæmonio, tria præcepta eius Delphis consecranda aureis literis, que sunt hæc: Nolle se quenque: & Nihil nimium cupere: Comitumq; æris alieni atq; litis, esse miseriam. Quin & funus eius, cum victore filio Olympiæ exspirasset gaudio, tota Græcia profecuta est.

De diuinitate. Cap. 33.

D iuinitas, & quædam cœlitū societas nobilissima, ex fœminis in Sibylla fuit: ex viris in Melampode apud Græcos, apud Ro. in Marcio.

De Nafica. Cap. 34.

V Ir optimus semel à condito æuo iudicatus est Scipio Nafica, à iurato fenatu. Idem in toga candida bis repulsa notatus à populo. In summa, ei in patria mori nō licuit: non Hercule magis, quàm extra vincula illi sapientissimo ab Apolline iudicato Socrati.

De pudicitia. Cap. 35.

P Vdicissima fœmina semel matronarum sententia iudicata est Sulpitia Paterculi filia, vxor Fuluij Flacci: electa ex centum præcipuis, quæ simulacrum Veneris ex Sibyllinis libris dedicaret. Iterum religionis experimento Claudia, inducta Romam deorum matre,

les rex Bularchi picturam Magnetum exitij: mediocris spatij pari rependit auro. Rhodum non incendit rex Demetrius, Expugnator cognominatus, ne tabulam Protonis cremaret, a parte ea muri locatam. Praxiteles mar more nobilitatus est, Gnidiæque Venere, præcipue vesano amore cuiusdam iuuenis insigni, & Nicomedis æstimatione regis, grandi Gnidiortu ære alieno permutare eam conati. Phidiæ Iupiter Olympius quotidie testimonium perhibet, Mentori Capitolinus & Diana Ephesia, quibus suere consecrata artis eius vasa.

De seruitijs. Cap. 39.

Retium hominis in seruitio geniti maximum ad hanc diem (quod equidem cõpererim) fuit grammaticæ artis Daphnidis, Cn. Pisauri vendente, & M. Scauro principe ciuitatis iij. M. d. cc. sestertijs licente. Excessere hoc in nostro æuo nec modice histiones, sed libertatem suã mercati. Quippe cum iam apud maiores Roscius histrio HS. quingenta annua merita prodatur: nisi si quis in hoc loco desiderat Armeniaci belli, paulo ante propter Tyridatem gesti, dispensatorẽ, quem Nero HS. cxx. M. manumisit. Sed hoc pretium belli non hominis fuit, tam hercule, quã libidinis nõ formæ Pezontem è spadonibus Seiani iij. M. d. mercante Sutorio Prisco. Quam quidem iniuriam lucrifecit ille mercatus in luctu ciuitatis, quoniam arguere nulli vacabat.

GLO. Sed hoc pretium belli non hominis fuit, tam Hercule, quã libidinis non formæ Beronem spadonis, Seiano III. M. D. mercante à Sutorio Prisco. Hic locus multum torfit eruditos, multa frustra diuinantes. Atqui expedire illos poterant ex hac difficultate exemplaria vetusta, quæ nobis certe cum hic, tum alibi sepe egregie succurrerunt. Ea sic habent, tam Hercule, quã libidinis non formæ, Pezontem à spadonibus Seiani III. M. D. mercante Sutorio Prisco. Nomen conuenit homini probro, quale est Comazon, quem Heliogabalus Imp. in delicijs habitum ad consularum, yluque enexit. Porro participia interdum verbi in propria nomina, nouum videri non debet, cum etiam passiva forma quadam in hoc genere reperiantur, vt Sozomenus. is fuit ecclesiasticæ historiæ scriptor.

De præstantia gentium. Cap. 40.

Gentium in toto orbe præstantissima vna omni virtute haud dubie Romana extitit. Felicitas cui præcipua fuerit homini non est humani iudicij: cum prosperitate ipsam alius alio modo, & suo ingenio quilibet terminet. Si verum facere iudicium volumus, ac repudiata omni fortunæ ambitione decernere, mortalium nemo est felix. Abunde igitur atque indulgenter fortuna decidit cum eo, qui iure dici non infelix potest. Quippe vt alia non sint, certe ne lassescat fortuna metus est: quo semel recepto, solida felicitas non est. Quid quod nemo mortalium omnibus horis sapit? vti namque fallum hoc & non à vate dictum quã plurimi iudicent. Vana mortalitas, & ad circumscribendum seipsam ingeniosa, computat more Thraciæ gentis: quæ calculos colore distinctos, pro experimento cuiusque diei in vnam condit, ac supremo die separatos dinumerat, atque ita de quoque pronunciat. Quid, quod iste calculi candore illo laudatus dies, originem mali habuit? Quã multos accepta afflixere imperia? quã multos bona perdidere, & vltimis merse supplicij? Ista nimirum bona, si cui inter illa, hora in gaudio fuit. Ita est profecto, alius de alio iudicat dies, & tamen supremus de omnibus: ideoque nullis credendum est. Quid? quod bona malis paria non sunt, etiam pari numero: nec lætitia vilo minimo mœrore pensanda. Heu vana & imprudens diligentia: numerus dierum comparatur, vbi quaeritur pondus.

GLO. Numerus dierum computatur, vbi quaeritur pondus. Nõ erant mutanda vetus lætio numerus dierum comparatur, hoc est numeri dierum felicitum infelicitumque inter se conferuntur, vter maior sit:

De felicitate summa. Cap. 41.

Vna feminarum in omni æuo Lampido Lacedæmoniareperitur, quæ regis filia, regis vxor, regis mater fuit: Vna Pherenice, quæ filia, soror, mater Olympionicarum: Vna familia Curionum, in qua tres continua ferie oratores extiterunt: Vna Fabiorum, in quibus continui principes senatus, M. Fabius Ambustus, Fabius Rullianus filius, Q. Fabius Gurges nepos.

Lampido Lacedæmonia refertur. Reperitur melius, quã refertur. Et Ambusti filius Rullianus est, non Rutilianus, in Liviana, æque, ac Pliniana vetustis exemplaribus.

Varia exempla fortunæ. Cap. 42.

Aetera exempla fortunæ variantis innumera sunt. Etenim, quæ facit magna gaudia, nisi ex malis? aut quæ mala immentia, nisi ex ingentibus gaudijs?

De bis proscripto, L. Sylla, Q. Metello. Cap. 43.

Seruauit proscriptum à Scylla M. Fidustium senatorem annis xxxvj. sed iterum proscripius. Superstes Syllæ vixit, sed vsque ad Antonium: constatque nulla alia de causa ab eo proscripius, quã quia proscripius fuisset. Triumphare P. Ventidium de Parthis voluit quidem solus, sed eundem in triumpho Afulanum Cn. Pompeij Strabonis duxit puerum: quanquam Maffurius autor est, bis in triumpho ductum: Cicero mulionem castrensem iustarraneum fuisse: plurimi, iuuetam in operam in caliga militari tolerasse. Fuit & Balbus Cornelius maior consul, sed accusatus, atque de iure virgarum in eum iudicium in cõsiliu missus, primus externorum, atque etiã in oceano genitorum vsus, illo honore, quem maiores Latio quoque negauerunt. Est & L. Fuluius inter insignia exempla, Tusculanorum rebellantium consul: eodemque honore cõtransisset, exornatus confestim à populo Romano, qui solus eodem anno quo fuerat hostis, Romæ triumphauit ex ijs, quorum consul fuerat. Vnus hominum ad hoc æui, felicitis sibi cognomẽ asseruit L. Sylla, cuius nempe sanguine, ac patriæ oppugnatione adoptatus. Et qui felicitatis inductus argumẽtis? quod proscribere tot milia ciuium ac trucidare potuisset. O praua interpretatio, & futuro tempore infelix. Non melioris sortis tunc fuere pereutes, quorum miseremur hodie, cum Syllam nemo non oderit? Age, non exitus vitæ eius, omnium proscriporum ab illo calamitate crudelior fuit, erodente seipso corpore & supplicia sibi gignente? Quod vt dissimulauerit, & supremo somnio eius (cui immortalis quodam modo est) credamus, ab vno illo inuidiam gloria victam: hoc tamen nempe felicitati suæ desuisse confessus est, quod Capitolium non dedicauisset. Q. Metellus in ea oratione quam habuit supremis laudibus patris sui L. Metelli, pontificis, bis consulis, dictatoris, magistri equitum, quindecimviri agris dandis, qui primus elephantos primo Punico bello duxit in triumpho scriptum reliquit: decem maximas res optimasque, in quibus quaerendis sapientes ætatem exigerent, cõsummasse eum. Voluisse enim primarium bellatorem esse, optimum oratorem, fortissimum imperatorem, auspicio suo maximas res geri, maximo honore vti, summa sapientia esse, summum senatorem haberi, pecuniam magnam bono modo inuenire, multos liberos relinquere, & clarissimum in ciuitate esse. Hæc contigisse ei, nec vlli alij post Romam conditam, longum est refellere & superuacuum, abunde vno casu refutante. Siquidem is Metellus orbam luminibus exegit senectam, amissis incendio cum Palladium raperet ex gde Vestæ, memorabili causa, sed euentu misero. Quo fit, vt infelix quidem dici non debeat, felix tamen non possit. Tribuit ei populus Rom. quod nunquam

GLO.

* En, si neq. interrogatio.

* tempo.

* Plurimos, vt lib. 18. c. 3. Cui L. Metellus in triumpho plurimos duxit elephantos. Mani? enim Curius primus duxit in triumpho, pulso Italia Pyrrho regem.

nunquam vlli alij ab condito æuo, vt quoties in senatum iret, curru veheretur ad curiam; Magnum & sublime, sed pro oculis datum.

GLO. Sed accusatus, atque de iure virgarum in iudicium cõsiliu missus. Plenior ac planior est antiqua lætio, sed accusatus, atque de iure virgarum in eum, iudicium in cõsiliu missus. Neque enim in omnes passim ius virgarum magistratus habebat, sed in tergum cuius Rom. nihil illi licebat. paulo post legendu suprema somnio, nõ somno.

De altero Metello. Cap. 44.

Huius quoque Q. Metelli, qui illa de patre dixerat, filius, inter rara felicitatis humanæ exempla numeratur. Nam præter honores amplissimos, cognomenque è Macedonia quatuor filijs illatus rogo, vno prætore, tribus cõsularibus, duobus triumphalibus, vno censorio: quæ singula quoque paucis cõtigere: in ipso tamen flore dignationis suæ ab Catinio Labeone, cui cognomen fuit Macerioni, tribuno plebis, quem è senatu censor eiecerat, reuertens è campo meridiano tempore, vacuo foro & Capitolio ad Tarpeium raptus, vt præcipitaretur, conuolante quidẽ tam numerosa illa cohorte, quæ patrem eum appellabat, sed (vt necesse erat in subito) tandem repellendi ius non esset, virtutis suæ opera & censuræ periturus ægre tribuno qui intercederet reperto, à limine ipso mortis reuocatus: alieno beneficio postea vixit, bonis inde etiam consecratis à damnatu suo: tanquã parum esset, faucium certe intortarum, expressique per aures sanguinis pœnam exactam esse. Equidem & Africani sequentis inimicum fuisse, inter calamitates duxerim ipso teste Macedonico. Siquidem liberis dixit: Ite filij, celebrate exequias, nunquam ciuis maioris funus videbitis. Et hoc dicebat à Balearicis & Creticis & Diadematis, iam Macedonicus ipse. Verum vt illa sola iniuria æstimetur, quis hunc iure felicem dixerit, periclitatũ ad libidinem inimici, nec Africani saltem, perire: quos hostes vicisse tanti fuit? aut quos non honores currusque illa sua violentia fortuna retroegit, per mediam urbem censor tracto (etenim sola hæc moriendi ratio fuerat) tracto in Capitolium illud, in quod triumphans ipse de eorum exuijs ne captiuos quidem sit traxerat. Maius hoc fecerit felicitate consecuta factum est, periclitato Macedonico vel funus tantum ac tale perire, in quo à triumphalibus liberis portaretur in rogam, velut exequijs quoque triumphans, nulla est profecto solida felicitas: quam contumelia vlla vite rumpit, nedum tanta. Quod superest, nescio mori gloriæ an indignationis dolori accedat, inter tot Metellos tam sceleratam Catinij audaciã semper fuisse inultam.

GLO. Quod superest, nescio maior gloriæ an indignationi dolor accedat, inter tot Metellos tam sceleratã Catinij audaciã semper fuisse inultam. Codices antiqui habent, nescio mortui gloriæ an indignationis dolori accedat. Subdicat Plinius, maiorem vltimẽ libidinem ætate sua regnasse, quã Metellorum de quibus loquitur tempore, cum mores P. R. adhuc minus corrupti essent.

De diuo Augusto. Cap. 45.

IN diuo quoque Augusto, quem vniuersa mortalitas in hac censura nuncupat, si diligenter æstimetur cuncta, magna fortis humanæ reperientur volumina. Repulsa in magisterio equitum apud auunculum, & contra petitionem eius prælatus Lepidus: proscriptionis inuidia, collegium in triumphatu pessimorum ciuium, nec equa saltem portione, sed prægrauis Antonio: Philippensi prælio morbus, fuga, & triduo in palude latebræ ægroti: & (vt fatetur Agrippa & Mæcenas) aqua subter cutem sua turgida latera: naufragia Sicula, & alia ibi quoque in spelunca occultatio. Iam in nauali fuga vrgente hostium manu, preces Proculæio mortis admotæ: cura Perusinae contentionis: sollicitudo Martis Aetiæ: Pannonici belli

ruina è turri: tot seditiones militum, tot ancipites morbi corporis: suspecta Marcelli vota, pudenda Agrippæ ablegatio, toties petita infidijs vita, incusatae liberorum mortes, luctusque non tantum orbitate tristes: adulterium filia, & consilia parricidæ palam facta: cõtumeliosus priuigni Neronis fecesus: aliud neptis adulterium: iuncta deinde tot mala: inopia stipendij, rebellio Illyrici, seruitiorum delectus, iuentutis penuria: pestilentia vrbis, fametis fitisque Italia, destinatio expirandi: & quadridui inedia maior pars mortis in corpus recepta: iuxta hæc Varia na clades, & maiestatis eius sæda saggillatio, abdicatio Posthumi Agrippæ post adoptionem, desiderium post relegationem: inde suspitio in Fabium, arcanorumque prodigionem: hinc vxoris & Tyberij cogitationes suprema eius cura. In summa, deus ille, cœlumque nescio adeptus magis an meritis, hærede hostis sui filio excessit.

GLO.

Proscriptionis inuidia in collegam. In collegã redundat. Sollicitudo Martis Aetiæ: Pannonicique belli, ruinæ pontis. In exemplaribus nostris constanter legitur, sollicitudo Martis Aetiæ, Pannonici belli ruina è turri. Videtur aliquis data opera lætionẽ mutasse ex Tranquillo. Hærede hostis sui non suo filio excessit. Nihil opus erat addere duas voces, satis plena erat vetus lætio, nempe hæc hærede hostis sui filio excessit. Sed hic quoque glossula interpretis irrepsit in contextum.

Quos beatissimos dii indicauerunt. Cap. 46.

Subeunt in hac reputatione Delphica oracula, velut ad castigandam hominum vanitatem à deo emissa. Duo sunt hæc: Phedim felicissimum, qui pro patria proxime occubuisset. Iterum à Gyge rege tunc amplissimo terrarum consultum, Aglaum Phœdium esse feliciorẽ. Senior hic in angustissimo Arcadiæ angulo paruum, sed annuis victibus large sufficiens, prædium colebat, nunquã ex eo egressus, atque (vt è vitæ genere manifestum est) minima cupidine minimũ in vita mali expertus.

Quem uiuentem ut deum coli iusserunt. Cap. 47.

Consecratus est viuus sentiensque oraculi eiusdem iussu, & Iouis deorum summum stipulatu, Euthymus pytha, semper Olympiæ victor, & semel victus, Patria ei Locri in Italia: ibi imaginẽ eius & Olympiæ alterã eadem die tactam fulmine, Callimachum, vt nihil aliud miratum video, deumque iussisse sacrificari, quod & viuo factitatum & mortuo: nihilque adeo mirum aliud, quã hoc placuisse dijs.

De spatijs vitæ longissimis. Cap. 48.

DE spatio atque longinquitate vitæ hominum, non locorum modo situs, verum exempla, ac sua cuique fors nascendi incertum fecere. Hesiodus qui primus aliqua de hoc prodidit, fabulose (vt reor) multa de hominum æuo referens, cornici nouem nostras attribuit ætates, quadruplum eius cœuis, id triplicatum coruis. Et reliqua fabulosius in phœnice ac nymphis. Anacreon poeta Arganthonio Tartelsiorum regi cl. tribuit annos, Cyniræ Cypriorũ x. annis amplius, Aegimio cc. Theopompus Epimenidi Gnosio clvij. Hellenicus quosdam in Aetolia Epiorũ gentis cc. explere. Cui astipulatur Damastes, memorans Pictorem ex ijs præcipuum corpore viribusque, etiam ccc. vixisse. Ephorus Arcadũ reges ccc. annis. Alexander Cornelius, Dandonem quandam in Illyrico d. vixisse. Xenophon in periplo, maritimo regem d. c. atque vt parce mentitus, filium eius d. ccc. quæ omnia incertitia temporum acciderunt. Annum enim alij ætate vnũ determinabant, & alterum hyeme: alij quadripartitis temporibus: sicut Arcades, quorum anni trimestres fuere: quidam lunæ senio, vt Aegyptij: itaque apud eos aliqui & singula milia annorum vixisse produntur. Sed vt ad confessa transeamus, Arganthonium Gaditanum lxxx. annis regnasse prope certum est: putant quadragesimo

dragesimo cœpisse, Masnissam lx. annis regnasse indubitatum est: Gorgiam Siculum cvij. vixisse. Q. Fabius Maximus lxiij. annis augur fuit. M. Perpenna, & nuper L. Volusius Saturninus, omnium quos in consulatu sententiam rogauerant, superstites fuere. Perpenna vij. reliquit ex ijs quos censor legerat, vixit annos xcviij. Qua in re & illud annotare succurrit, vnum omnino quinquenium fuisse, quo senator nullus moreretur: cum Flaccus & Albinus censes lultrum cōdidere vsq; ad proximos censes, ab anno vrbis quingentesimo septuagesimo nono, M. Valerius Corvinus c. annos implevit: cuius inter primum & sextum cōsulatum xlvj. anni fuere. Idem sella curuli semel ac vicies sedit, quoties nemo alius. Aequavit eius vitæ spatium Metellus pontifex. Et ex fœminis Livia Rutilij xcvij. annos excessit. Statilia Claudio principe ex nobili domo nonaginta nouem. Teretia Ciceronis cij. Clodia Ofilij cxv. hæc quidem etiam enixa quindecies. Luceia mima centi annis in scena pronunciauit. Galeria Copiola Emboliaria reducta est in scenâ, Cn. Pompeio, Q. Sulpitio Co s s. ludis pro salute diui Augusti votiuus, anuum centesimum quartum agens: quæ producta fuerat tyrociniò à Marco Pomponio edilii plebis, C. Mario. Cn. Carbone consulibus, ante annos nonagintaunum: & à Magno Pompeio magni theatri dedicatione, anus pro miraculo reducta. Samullam quoque c. decem annis vixisse, auctor est Afconius Pedianus. Minus miror Stephanionem (qui primus togas saltare instituit) vtriusq; secularibus ludis saltasse, & diui Augusti, & quos Claudius Cæsar consulatu suo quarto fecit, quando lxiij. non amplius anni interfuere, quam & postea diu vixit. In Tmoli mōtis cacumine, quod vocat Tempin, cl. annis viuere, Mutianus auctor est. Totidem annos censum Claudij Cæsaris censura T. Fulloniū Bononiensem: idq; collatis censibus quos ante detulerat, vitæq; argumentis (etenim id curæ principi erat) verum apparuit.

GLO. Cui assipulatur Damiatæ. & Damastes legendum. is fuit historiarum scriptor. patria Sigienis ex Helleponto.

De varietate nascendi. Cap. 49.

Os cere videtur locus ipse sideralis scientiæ sententiam. Epigenes cxvij. annos impleri negavit posse: Berofus excedi cxvij. Durat & ea ratio, quam Peto firis ac Necepos tradiderit, & tetartemorion appellat, à triū signorū portione, qua posse in Italiæ tractu cxvj. annos vitæ cōtingere apparet. Negauere illi quenquam xc. partium exortiuam mensuram (quod anaphoras vocant) transgredi, & has ipsas in cidi occurfu maleficorum siderum, aut etiam radijs eorum solisque. Rursus Aescu lapij secta, quæ stata vitæ spatia à stellis accipi dicit, sed quantum plurimum tribuat, incertum est. Rara autem esse dicunt longiora tempora, quandoquidem momentis horarum insignibus lunæ dierumque septem atque nouem (quæ nocte ac die obseruantur) ingens turba nascatur, scāsilii annorum lege occidua, quàm climacteras appellant, non fere ita genitis liij. annum excedentibus. Primū ergo artis ipsius inconstantia declarat, quàm incerta res sit. Accedunt experimenta & exempla recentissimi sensus, quem intra quadriennium imperatores Cæsares Vespasiani, pater filiusq; censes egerunt. Nec sunt omnia valaria excutienda: mediæ tantum partis, inter Apenninum Padumq; ponemus exempla. Centum viginti annos Parmæ tres edidere, Brixelli vnus. cxv. Parmæ duo. cxxx. Placentiæ vnus. cxxxj. Fauentiæ vna mulier. cxxxij. Bononiæ L. Terentius Marci filius, Arimini vero M. Aponius c. & l. Tertulla cxxxvij. Circa Placētiam in collibus oppidū est Velleiacium, in quo cx. annos sex detulere, quatuor centenos vices, vnus cxl. M. Mutius M. filius, Galerius Felix. Ac ne pluribus moremur in re cōfessa, in regione Italiæ octaua centenum annorū censū sunt homines liij. cētum denum homines lvij. centenū

vicenū quinquem homines duo, cētenum tricenum homines quatuor, centenum tricenum quinquem aut septenum totidem, centenū quadragenū homines tres. Alia mortalitatis inconstantia: Homerus eadem nocte natos Hectorem & Polydamanta tradit, tam diuersæ fortis viros. C. Mario, Cn. Carbone iij. Co s s. ad v. Kalend. Iunias, M. Cæcilius Rufus & C. Licinius Caluus eadem die geniti sunt, oratores quidē ambo, sed tam dispari euentu. Hoc etiā iisdē horis nascētibus in toto mundo quotidie euenit, pariterq; dñi ac ferui gignuntur, reges & inopes.

In morbis varia exempla. Cap. 50.

Vblius Cornelius Rufus, qui consul cum M. Curio fuit, dormiens oculorum visum amisit, cum id sibi accidere somnaret. E diuerso * Phalereus tum exploratus à medicis vomice morbo, cum mortem in acie quæreret, vulnerato pectore medicinā inuenit ex hoste. Q. Fabius Maximus consul apud flumen Iaram, prælio commisso aduersus Allobrogum Aruernorumque gentes, ad vj. Idus Augustas cxxx. M. perduellium cæsis, febri quartana liberatus est in acie. Incertum ac fragile mirum est hoc munus naturæ, quicquid datur nobis: ma lignum vero & breue etiam in ijs, quibus largissime contingit, vniuersum vitæqueui tempus intuentibus. Quid, quod æstimatione nocturnæ quietis, dimidio quisq; spatium vitæ viuūt pars æqua morti similis exigitur, aut pœnæ, nisi cōtingit quies. Nec reputantur infantie anni qui sensu carent, non senectæ in pœnam viuacis. Tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot cura, toties inuocata morte, vt nullum frequentius sit votum. Natura vero nihil hominibus breuitate vitæ præstitit melius. Hebescunt sensus, membra torpent, præmoritur visus, auditus, incessus, dentes etiam ac ciborum instrumenta, & tñ vitæ hoc tempus annumeratur. Ergo pro miraculo & id solitariū reperitur exemplum, Xenophilum musicū centum & quinq; annis vixisse sine vilo corporis incommodo. At Hercule reliquis omnibus per singulas membrorum partes, qualiter nullis alijs animalibus, certis pestifer calor remeat horis aut rigor: neq; horis modo, sed & diebus noctibusq; trinis quadrinisq; etiam anno toto. Atq; etiam morbus est aliquis, per sapientiam mori. Morbis enim quoq; quasdam leges natura posuit. Quadri circuitus febre, nunquam bruma, nunquam hybernis mensibus incipere: quosdam post sexagesimum vitæ spatium non accidere: alios pubertate deponi, à fœminis præcipue. Senes minime sentire pestilentia. Nanq; & vniuersis gentibus ingruunt morbi, & generatim modo seruitijs, modo procerum ordini, aliosq; per gradus. Qua in re obseruatum à meridianis partibus ad occasum solis pestilentiam semper ire: nec vnquam fere aliter nisi hyeme, nec vt ternos excedat menses.

Hebescunt sensus, membra torquentur. Torpent nō torquentur.

De signis mortis. Cap. 51.

Am signa letalia: In furoris morbo risum: sapientiæ vero ægritudine, simbrarium curam & stragula vestis applicaturas, à somno * mouentiu neglectum, * præfandi humoris è corpore profuuium: in oculorū quidem & narium aspectu indubitata maxime, atque etiam supino assidue cubitu: venarum inæquabili aut fornicante percussu: quæq; alia Hippocrati principi medicinæ obseruata sunt. Et cum innumerabilia sint mortis signa: salutis securitatisq; nulla sunt. Quippe cum Censorius Cato ad filium de validis quoq; obseruationem, vt ex oraculo aliquo prodiderit, senilem iuuentam præmaturæ mortis esse signum. Morborum vero tam infinita est multitudo, vt Pharecydes Syrius copia serpentium ex corpore eius erumpente expirauerit. Quibusdam perpetua febris est, vt C. Meccenati. Eidem triennio supremo nullo horæ momento cōtingit somnus. Antipater Sidonius poeta omnibus

* Phereus Iason

* morientium * profuuium

De moribus repentinis. Cap. 53.

omnibus annis vno die tantum natali corripiebatur febri: & eo consumptus est fatis longa senectæ.

GLO. Profundi humoris è corpore effluuium. Vetus & sincera lectio: præfandi humoris. Sic enim Plinius more suo verecunde genitale semen circumloquitur, ac sic dicit cum præfatione honoris aurium nominandi.

De his qui elati reuixerunt. Cap. 52.

Viola consularis in rogo reuixit: & quoniam subueniri nō poterat prævalente flamma, viuis crematus est. Similis causâ in L. Lamia prætorio viro traditur. Nam C. Aelium Tuberonem prætura functum à rogo relatum, Messala Rufus, & pleriq; tradunt. Hæc est cōditio mortalium: ad has & eiusmodi occasiones fortunæ gignimur, vt de homine ne morti quidem debeat credi. Reperimus inter exempla, Hermotimi Clazomenij animam relicto corpore errare solitam, vgamq; è longinquo multa annuuciare, quæ nisi à præsentibus nosci non possent, corpore interim semianimi: donec eremato eo inimici (qui Cantharidē vocabatur) remean ti animæ velut vaginam ademerint: Aristetē etiam visam euolantē ex ore in Proconneso, corui effigie, magna que sequitur fabulofitate: quam equidem & in Gnosio Epimide simili modo accipio. Puerum estu & itinere festum in specu septem & quinquaginta dormisse annis: rerum faciem mutationemque mirantem, velut postero experrectum die: hinc pari numero dierum senio ingruente, vt tamen in septimum & quinquagesimum atque centesimum vitæ duraret annum. Fœminarum ferus huic malo videtur maxime opportunus, conuerfione vuluæ: quæ si corrigatur, spiritus restituitur. Huc pertinet nobile illud apud Græcos volumen Heraclidis, septem diebus fœminæ exanimis ad vitam reuocata. Varro quoque auctor est, viginti viris agros diuidentibus Capuæ, quemdam qui efferretur feretro, domum remeasse pedibus: Hoc idem Aquini accidisse. Romæ quoque Corfidium materteræ suæ maritum funere locato reuixisse, & locatorem funeris ab eo elatum. Adijcti miracula, quæ tora indicasse conueniat. Et duobus fratribus equestris ordinis Corfidio maiori accidisse, vt videretur expirasse, apertoque testamento recitatum hæredem minorem funeri instituisse: interim eum, qui videbatur extinctus, plaudendo concinisse ministeria, & narrasse à fratre se venisse, commendatam sibi filiam ab eo. Demonstratum præterea quo in loco defodisset aurum nullo conscio, & rogasse vt ijs funebribus quæ comparasset, efferretur. Hoc eo narrante, fratris domesticis prope annuuciare exanimatum illum: & anrum vbi dixerat repertum est. Plena præterea vita est his vaticinijs, sed non conferenda, cum sapius falsi sint, sicut ingenti exemplo docebimus. Bello Siculo, Gabienus Cæsaris clasiarius fortissimus, captus à Sext. Pompeio, iussu eius incisa ceruice, & vix coherente, iacuit in littore tota die. Deinde cum aduersperasset, cum gemitu precibusque congregata multitudo petijt, vti Pompeius ad se veniret, aut aliquem ex charis mitteret: se enim ab inferis remissum, habere quæ nunciaret. Misit plures Pompeius ex amicis, quibus Gabienus: Inferis dijs placere Pompeij causas & partes pias. proinde euentum futurum quem optaret, hoc se nunciare iussim. argumentum fore veritatis, quod peractis mandatis, protinus expiraturus esset. Idque ita euenit. Post sepulturam quoque visorum exempla sunt: nisi quod naturæ opera, non prodigia consecretamur.

GLO. Nam Cælium Tuberonem. Scribo C. Aelium Tuberonem. Tuberonum enim familia Aelia gentis est. mox est Hermotimus non Hermotinus. Se enim ab inferis remissum, habereque quod nunciaret. Vetus habere, quæ nunciaret.

In primis autem miraculo sunt atque frequenti mortēs repentinæ, hæc est summa vitæ felicitas, quas esse naturales docebimus. Plurimas prodidit Verrius: nos cum delectu modum seruabimus. Gaudio obiere præter Chilonem, de quo diximus, Sophocles & Dionysius Sicilia tyrannus, vterque accepto tragice victoriæ nuncio. Mater pugna illa Cannensi, filio incolumi viso contra falsum nuncium. Pudore Diodorus sapientiæ dialecticæ professor, Iuloria quæstione non protinus ad interrogationes Stilbonis dissoluta. Nullis euidentibus causis obiere, dum calciantur matutino duo Cæsares, prætor & prætura perfunctus dictatoris Cæsaris pater: hic Pisis exanimatus, ille Romæ. Q. Fabius Maximus in consulatu suo pridie Kalend. Ianuarias: in cuius locum Rebilus paucissimarum horarum consulatum petijt: Item C. Vulcatius Gurgēs senator. Omnes adeo sani atque tempestiui, vt de progrediendo cogitarēt. Q. Aemilius Lepidus iam egrediens in cussu pollice limini cubiculi. C. Aufidius egrefsus cum in senatum iret, offenso pede in comitio. Legatus quoq; qui Rhodiorum causam in senatu magna cum admiratione orauerat, in limine curiæ protinus expirauit progredi volens. Cn. Bebius Pamphilus, prætura & ipse functus, cum à puero quæfisset horas. A. Pompeius in capitolio cum deos salutasset. M. Iuuentius Talua Co s s. cum sacrificaret. C. Seruilius Panfa cum staret in foro ad tabernam horæ diei secunda, in P. Panfam fratrem innixus. Bebius iudex dum vadimonij differri iubet. M. Terentius Corax dū tabellas scribit in foro. Necnon & proximo anno, dum consulari viro in aurem dicit, eques Romanus ante Apollinem eboreum, qui est in foro Augusti. Super omnes C. Iulius medicus, dum inungit, specillum per oculum trahens. Iam Manlius Torquatus consularis cum in cœna placentam appeteret. L. Durius medicus Valla, dum multi potionem haurit. Ap. Saufeius, cum à balneo reuersus mulfum bibisset, ouumq; sorberet. P. Quintius Scapula cū apud Aquilium Gallum cenaret. Decimus Saufeius scriba cum domi suæ pranderet. Cornelius Gallus prætorius & T. Aetherius eques Rom. in Venere obiere. Et quos nostra adnotauit ætas, duo equestris ordinis in eodem Pantomimo Mythico tum forma præcellente. Operosissima tñ securitas mortis in M. Ohlio Hilario ab antiquis traditur, comædiarū histrione. is cum populo admodum placuisset natali die suo, conuiuiumq; haberet, edita cœna calidam potionem in pultario poposcit, simulq; personā eius die acceptam intuens, coronam è capite suo in eam transtulit, tali habitu rigens nullo sentiente, donec accubantium proximus tepescere potionem admoneret. Hæc felicia exempla: at contra miseriarum innumera. L. Domitius clarissimæ gentis apud Masiliam victus, Corfinij captus ab eodem Cæsare, veneno potio propter tegdium vitæ, postquam liberat, omni ope vt viueret annexus est. Inuenit in actis, Felice Ruffato auriga elato, in rogam eius vnum è fauentibus iecisse sese: frivolum dictū, ne hoc gloriæ artificis daretur, aduersis studijs copia odorū corruptum criminantibus. Cum ante non multo M. Lepidos nobilissimæ stirpis, quem * euenti anxietate diximus mortuum, flam * diuor: mæ vi è rogo eiectus, recondi propter ardorem non potuisset, iuxta farmentis alijs nudus crematus est.

Duo Cæsares, prætor & prætura populi Ro. functus. Legendum, prætor & prætura perfunctus. Cum populo admodum placuisset. Adde is. Is cum p. a. p.

De sepultura. Cap. 54.

Plum cremare, apud Romanos non fuit veteris instituti: terra condebantur. At postquā longinquis bellis obrutos erui cognouere, tunc inflitutu. Et tamen multæ familia: prisicos seruauere ritus: sicut in Cornelia nemo

nemo ante Syllam dictatorem traditur crematus. Idq; voluisse, veritum talionem; eruto C. Marij cadavere. Sepultus intelligitur quoquo modo conditus, humatus vero humo contectus.

GL O. Et tamen multifarie prisicos servare ritus, sicut in Cornelia domo nemo ante Syllam dictatorem traditur esse crematus. & Lege: Et tamen multa familie prisicos servare ritus, sicut in Cornelia nemo ante Syllam dictatorem traditur crematus.

De anima, vel de manibus. Cap. 55.

Post sepulturam aliaque alia manium ambages. Omnibus à suprema die eadem que ante primum: nec magis à morte sensus vllus aut corpori aut animæ, quàm ante natalem. Eadem enim vanitas in futurum etiam se propagat, & in mortis quoque tempora ipsa sibi vitam mentitur: alias immortalitatem animæ, alias transfigurationem, alias sensum inferis dando, & manes colendo, deumque faciendo, qui iam etiam homo esse desierit: ceu vero vlllo modo spirandi ratio homini à cæteris animalibus distet, aut non diuturniora in vita multa reperiantur, quibus nemo similem diuinat immortalitatem. Quod autem corpus animæ persequitur materiam? ubi cogitatio illi? quomodo visus, auditus, aut quid agit, qui visus eius, aut quod sine his bonum? Quæ de indefecis, quantaue multitudo tot seculis animarum velut vmbra? Puerilium ista deliramentorum, avidæque nunquam desinere mortalitatis commenta sunt. Similis & de asseruandis corporibus hominum ac reuiuiscendi promissa Democrito vanitas, qui non reuixit ipse. Quæ (malum) ista dementia est, iterari vitam morte? quæque genitis quies vnquam, si in sublimi sensus animæ manet, inter inferos vmbra? Perdit profecto ista dulcedo credulitasque precipuum naturæ bonum mortem, ac duplicat obitus, si dolore etiam post futuri æstimatione euenit. Etenim si dulce viuere, cui potest esse vi xillæ? At quanto facilius certiusque, sibi quæque; credere, ac specimen securitatis antegenitali sumere experimeto?

* animæ p seque materia?

* ac duplicat obitu rem etiam post futuri æstimatione. Etenim

Quæ quis inuenit in vita. Cap. 56.

Consentaneum videtur, priusquam digrediamur à natura hominû, indicare que cuiusque inuenta sunt. Emere ac vendere instituit Liber pater. Idem diadema regium insigne, & triumphum inuenit. Ceres frumenta, cum antea glande vescerentur. Eadem molere & conficere in Attica, Italia & Sicilia: ob id dea iudicata. Eadè prima leges dedit, vt alij putauerent Rhadamantus. Literas semper arbitror Asirias fuisse: sed alij apud Aegyptios à Mercurio, vt Gellius: alij apud Syros repertas volunt. Vtiq; in Græciam intulisse à Phœnice Cadmum sedecim numero. Quibus Troiano bello Palamedæ adicisse quatuor hac figura ΘΞΧ, Totidem post eum Simonidem melicum, ΖΗΥΩ: quarû omnium vis in nostris recognoscit. Aristoteles decè & octo prisicas fuisse, ΑΒΓΔΕΖΙΚΑΜΝΟΡΡΞΤΥΦ: & duas ab Epicharmo additas ΘΧ, quàm à Palamede mauult. Anticlidis in Aegypto inuenisse quædam nomine Menona tradit xv. annis ante Phoroneum antiquissimum Græciæ regem: idq; monumentis approbare conatur. E diuerso Epigenes, apud Babylonios d. cccx. annorû obseruationes fiderum coeli libris laterculis inscriptas docet, grauis autor in primis qui minimû, Berofus & Critodemus, cccc. lxxx. annorum. Ex quo apparet æternus literarû vñs. In Latium eas attulerunt Pelasgi. Laterarias ac domos confliterunt primi Euryalus & Hyperbius fratres Athenis: antea specus erant pro domibus. Gellio Doxius Cœli filius, lutei edificij inuentor placet: exemplo sumpto ab hirundinum nidis. Oppidum Cecrops à se appellauit Cecropiam, quæ nunc est arx Athenis. Aliqui Argos à Phoroone rege ante conditû volunt: quidam & Sicyonem. Aegyptij multo ante apud ipsos Diospolin, Tegulas in-

uenit Cynira Agriopæ filius, & metalla æris, vtrumque in insula Cypro: Item forcipem, marculum, vectem, incudem. Puteos Danaus, ex Aegypto aduectus in Græciã, quæ vocabatur Argos Diption. Lapidicinas Cadmus Thebis, aut (vt Theophrastus) in Phœnice, Thrason muros, Turres, vt Aristoteles, Cyclopes: Tiryntij, vt Theophrastus: Aegyptij textilia: inspicere lanas Sardibus Lydi. Fufos in lamificio Closter filius Arachnes, linû & resia Arachne. Fulloniam artem Nicias Megarësis. Sutrinam Boethius. Medicinam Aegyptij apud ipsos volunt reperitam: alij per Arabû, Babylonis & Apollinis filium: Herbariam & medicamentariã à Chirone Saturni & Phylliræ filio. Aes cõflare & temperare, Aristoteles Lydum Scythen monstrasse, Theophrastus Delã Phrygem putat. Aerariam fabricam alij Calybas, alij Cyclopes. Ferrû Hefiodus in Creta eos qui vocati sunt Dactyli Idæi. Argentum inuenit Erichthonius Atheniensis, vt alij Aæcus. Auri metalla & constatur, Cadmus Phœnix ad Pangeum montem: vt alij, Thoas & Eacelis in Panchæia. aut Sol Oceani filius, cui Gellius medicinæ quoque inuentio-nem & mellis assignat. Plumbû ex Calsitride insula pri-mus apportauit Midacritus. Fabricam ferream inuenere Cyclopes. Figlinas Chorebus Atheniensis. In ijs orbem Anacharis Scythes, vt alij Hyperbius Corinthius. Fabricam materiariam Dædalus, & in ea ferram, afciam, perpendicularum, terrebram, glutinû, ichthyocollam: nor-mam autem & libellam, & tornum, & clauem Theodor-us Samius. Mensuras & pondera Phidon Argius: aut Palamedes, vt maluit Gellius. Ignem è silice, Pyrodes Cilicis filius: eundem asseruare in ferula, Prometheus. Vehiculum cum quatuor rotis Phryges. Mercaturas Peni: Culturas vitium & arborum Eumolpus Atheniensis. Vinum aqua misceri Staphylus Sileni filius. Oleum & tra-petas Aristæus Atheniensis. Idem mella. Bouem & arat-rû Buziges Atheniensis, vt alij, Triptolemus. Regiam ciuitatem Aegyptij, popularem Attici. Post Thefæu ty-raunus primus fuit Phalaris Agrigenti. Seruitium inue-nere Lacedæmonij. Iudicium capitis in Ariopago primû actum est. Prælium Afri contra Aegyptios primum fecere sustibus, quos vocant phalangas. Clypeos inuenê-runt Prætus & Acrifius inter se bellâtes, siue Chalcus Atha-mantis filius. Lorica Myrdias Messenius, Galeam, gla-dium, hastã Lacedæmonij. Ocreas & cristas Cares. Ar-cum & sagittam Scythem Ionis filii, alij sagittas Perfen Perfei filium inuenisse dicunt: lanceas Actolos, iaculum cum amento Actolû Martis filii. Hastas velitares Tyr-renum, pilumq; Penthefileam Amazonem securim, Pi-seum venabula. Et in tormentis scorpionem Cretas, ca-tapultam Syros, Phœnicas ballistam & fundam. Aeneam tubam Piseum Tiryrenû. Testudinis Artemonem Cla-zomenium. Equum (qui nunc aries appellatur) in mura-libus machinis Epæum ad Troiam. Equo vehi Bellero-phontem. Frenos & strata eorum Pelethronium. Pu-gnare ex equo Theffalos, qui Centauri appellati sunt, ha-bitantes secundum Pelium montem. Bigas primû iunxit Phrygû natio, quadrigas Erichthonius. Ordinem exer-citus, signi dationem, tesseras, vigilias Palamedes inuenit Troiano bello. Specularum significatione eodem Sinon. Inducias Lycanor. Fœdera Theffus. Anguria ex auibus Car, à quo Caria appellata. Adiecit ex cæteris animalibus Orpheus. Aruspiciam Delphus, significia Amphiararus, auspicia auû Tiresias Thebanus. Interpretatione ostentorum & somniorum Amphictyon. Astrologiam Atlas Libyæ filius, vt alij Aegyptij, vt alij Assyrij. Spheram in ea Milefius Anaximander. Ventorum rationem Aeolus Hellenis filius. Musicam Amphion. Fistulam & monau-lum Pan Mercurij. Obliquam tibiam Midas in Phrygia. Geminas tibias Marfyas in eadem gente. Lydios modulos Amphion, Dorios Thamyras Thrax, Phrygios Mar-fyas Phryx. Citharam Amphion, vt alij Orpheus, vt alij Linus.

Quando primum tonfores Romæ. Cap. 59.

Sequens gentiû cõsensus in tonforibus fuit, sed Romanis tardior. In Italiã ex Sicilia venire post Romam conditã anno quadringentesimo quinquagesimo quarto, adducete P. Ticinio Mena, vt autor est Varro ante intõsi fuere. Primus ofum radi quotidie instituit Africanus: sequens D. Augustus cultris semper vsus est.

Quando primum horologia. Cap. 60.

Tertijs cõsensus est in horarum obseruatione, iam hic rationi accedens. quãdo & à quo in Græcia reperta, diximus in secundo volumine. Serius etiam hoc Romæ cõtigit. Duodecim tabulis ortus tantû & oc-casus nominatur: post aliquot annos adiectus est & meridies, accenso consiliu id pronunciant, * cû Curio inter rostra & Græcostasim prospexisset talem solem. A columna * enea ad carcerem inclinato sidere, supremã pronunciabat. Sed hoc ferens tantum diebus vsq; ad primû Punicum bellum. Princeps Romanis solarium horologium statuisse, ante duodecim annos quàm cum Pyrrho bellatum est, ad ædem Quirini, L. Papyrius Curior, cum eandem dedicaret, à patre suo votã, à Fabio Vestali pro-ditur. Sed neq; facti horologij ratione vel arificem signifi-cat, nec vnde translatu sit, aut apud quem scriptû id in- uenerit. M. Varro primum statutu in publico secundum Rostra in columna tradit, bello Punico primo, à M. Vale-rio Messala consule Catina capta in Sicilia: deportatu inde post xxx. annos, quàm de Papyriano horologio tradi-tur, anno vrbs cccc. lxx. vij. nec cogrebant ad horas eius lineæ: paruerunt tamen ei annis vndecentum, donec Q. Marcus Philippus, qui cû L. Paulo fuit censor, diligentius ordinatum iuxta posuit: idq; munus inter censoria opera gratissimè acceptu est. Etiam tum tamen nubilo incerte fuere horæ vsq; ad proximû lustrum. Tunc Scipio Naf-ica collega Lanatis, primus aqua diuisit horas æque no-tium ac diersû. Idq; horologium sub testeo dicauit, anno vrbs d. xcv. Tam diu populû Romani indiscreta lux fuit. Nunc reuertamur ad reliqua aialia, primumq; terrestria.

* cum à curia in-terrostra & græco italim p- spectis sole. * Mena

Nafica collega Lanati. & Lanatis legi debet.

GL O.

CAI PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER OCTAVVS.

De animalibus terrestribus. Elephantorum commendatio: & de sensu eorum. Cap. 1.

De reliqua transeamus animalia, & primum terrestria. Maximû est elephas, proximumq; humanis sensibus: quippe intellectus illis sermo nis patrij, & imperiorum obedientia, officiorumq; quæ didicere memoria, amoris & gloriæ voluptas: imò vero (quæ etiã in homine ra-ra) probitas, prudentia, æquitas: religio quoque; siderum, solisque ac lunæ veneratio. Autores sunt, in Mauritanis saltibus ad quædam amnem, cui nomen est Amilo, nite-

GL O. Vtiq; in Græciam attulisse à Phœnice Cadmum XVI. numero. Legendum, intulisse. Hic nescio quis subiecit Latina elementa, cum Plin. de græcis literis loquatur. quare sustulimus ea, nec. n. sunt in archetypis. Doxius Cælij filius. & Cælij, non Cælij. Phœ-nices, vt Theophrastus. & Tiryntij non Phœnices, teste Pausania. paulopost est Aeacus inuentor argenti, non Ceacus. Terebam, glu-tinam ichthyocollam. & Malim veterem lectionem, er. glu. litho-collam. Scaphilus Sitheni filius. & Imo Sileni. Bouem & aratrum Briges Atheniensis. & Scribo, Buziges, ex re nomen habet. Indu-cias Lycanor. & Lycanor vsus. Cithara edita carmina composuit Terpander. & Lege Citharedica Car. Prosaicam orationem. & Apa-ge prosaicam. Scribo, profam orationem. In Græcia Pyrrhus Dæ-dali cognatus. & Euchir nō Pyrrhus, attestantibus Græcis scriptori-bus. Hippagû Salamini. & Vetus lectio hêt. Samij pro Salamini.

In quo primum gentium consensus. Cap. 57. Gentium consensus tacitus primus omnium conspi-tauit, vt Ionum literis vterentur. De literis antiquis. Cap. 58. Vteres Græcas fuisse easdem penè quæ nunc sunt Latinæ, indicio erit Delphica tabula antiqui æris, quæ est hodie in palatio, dono principum Miner-ue dicata in bibliotheca, cum inscriptione tali, ΝΑΥΡΩΓΑΤΗΣ ΤΙΣΑΜΕΝΟΣ ΑΒΗΑΙΟΣ ΝΟΘΑ ΝΑΙ ΑΒΗΑΙ ΑΝΔΡΩΝ. Græca inscriptio plenior erit hoc modo, ΝΑΥΡΩΓΑΤΗΣ ΤΙΣΑΜΕΝΟΣ ΑΒΗΑΙΟΣ ΝΟΘΑ ΝΑΙ ΑΒΗΑΙ ΑΝΔΡΩΝ. Vbi omisium erat cui nuntia anathema consecratum esset.

GL O. Græca inscriptio plenior erit hoc modo, ΝΑΥΡΩΓΑΤΗΣ ΤΙΣΑΜΕΝΟΣ ΑΒΗΑΙΟΣ ΝΟΘΑ ΝΑΙ ΑΒΗΑΙ ΑΝΔΡΩΝ. Vbi omisium erat cui nuntia anathema consecratum esset.

sciente luna noua, greges eorum descendere: ibiq; se purificantes solenniter aqua circumspergi, atq; ita salutato fidere in sylvas reuerti, vitulorum fatigatos praeseferentes. Alienae quoque religionis intellectu, creduntur maria transitori non ante naues conscendere, quam inuitati rectoris iureiurando de reditu. Vilique sunt fessi agritudine (quando & illas moles in festant morbi) herbas lupini in caelum iacentes, veluti tellure praecibus allegata. Nam quod ad docilitatem attinet, regem adorant, genua submitunt, coronas porrigunt. Indis arant minores quos appellant nothos.

GLO. Quippe intellectus illis sermonis patrij, & in primis obedientia. Rectius legitur in manuscriptis, & imperiorum obedientia. Indis Arabi minores. Veteres codices: Indis arant minores. Supra quoque libri sexti cap. xix. de elephantorum apud Indos vsu dixit: Ijs arant, ijs inuehuntur. Ad hoc cap. huius lib. xj. docens vbi nascantur. Arabia non meminit.

Quando primum iuncti. Cap. 2.

Rome iuncti primu subiere curru Pompeij Magni Africano triumpho, quod prius India victa triumphante Libero patre memoratur. Proclius negat potuisse Pompeij triumpho iunctos ingredi portu. Germanici Caesaris munere gladiatorio, quosdam in conditos motus edidere, saltantium modo. Vulgare erat, per auras arma iacere non auferentibus ventis, atq; inter se gladiatos congressus edere, aut lasciuiente pyrrice colludere: postea & per funes incessere, lecticis etiam ferentes quaterni singulos, puerperas imitantes: plenisq; hominum triclinijs accubitu iere per lectos, ita liberatis vestigijs, ne quis potentium attingeretur.

GLO. Aut lasciuiente pernicitate colludere. Sincera lectio veterum codicum, aut las. pyrrice col. est autem pernicitate saltationis genus Cretensis in primis familiare. Lecticas etiam ferentes quaterni singulos, puerperas imitantes. Nec lecticae puerperas imitabantur nec elephantu lecticarij. quapropter scripsimus lecticis etiam ferentes quaterni singulos, puerperas imitantes.

De docilitate eorum. Cap. 3.

Certum est, vnu tardioris ingenij in accipiedis quae tradebantur, sepius castigatum verberibus, eadem illa meditare noctu reperit. Mirum maxime, & aduersis quidem finibus subire, sed regredi magis vti que pronis. Mutianus ter consul autor est, aliquem ex his & literarum ductus Graecarum didicisse, solitumq; describere eius linguae verbis: Ipse ego haec scripsi, & spolia Celtica dicaui. Itemque se videntem Puteolis, cum aduecti e naue egredi cogeretur, territos spatio pontis procul a continente porrecti, vt sese longinquitatis aestimatione fallerent, auersos retrorsos isse. Praedam ipsi in se expetendam, sciunt solam esse in armis suis, quae Iuba cornua appellat, Herodotus tanto antiquior, & consuetudo melius, dentes. Quamobrem deciduos casu aliquo vel senecta defodiunt: hoc solum ebur est, caetero, & in his quoque qua corpus intexit, vilitas ossa. Quamquam nuper ossa etiam in laminas secari coepere penuria. Etenim rara amplitudo iam dentium, praeterquam ex India, reperitur: caetera in nostro orbe cessere luxuria. Dentium candore intelligitur iuuenta. Circa hos beluis summa cura: alterius mucroni parcunt, ne sit praелиjs hebes: alterius operatio vsu fodiunt radices, impellunt moles: circumuentioneque a venantibus, primos constituunt quibus sunt minimi, ne tanti praellium putetur: postea fessi, impactos arbori frangunt, praedaque se redimunt.

GLO. Circa hos belli cura summa. Veteres rectius, circa hos beluis summa cura.

De clementia eorum, & quod pericula sua intelligant, & de tigridis iracundia. Cap. 4.

Mirum in plerisque animalium, scire quare petatur: sed & per cuncta quid caueant. Elephas homine obuio forte in solitudine, & simpliciter oberant. clemens placidusq; etiam demonstrare viam traditur. Idem vestigio hominis animaduerso prius quam homine, intremiscere insidiarum metu, subsistere ab olfactu, circumspicere iras proficere, nec calcare, sed erunt proximo tradere: illum sequenti, nuncio simili vsq; ad extremum: & tunc agmen circumagi, & reuerti, aciemq; dirigi: adeo omnium odori durare virus illud, maiore ex parte ne nudorum quidem pedum. Sic & tigris etiam feris ceteris truculentus, atq; ipsa elephantu quoq; spernens vestigia, hodie viso transferre dicitur protinus catulos. Quomodo agnito? vbi ante conspecto illo quem timet? Etenim tales sylvas minime frequentari certum est. Sane mirum ipsam vestigijs raritatem, sed vnde sciunt timendum esse? Imo vero cur vel ipsius conspectum paueant, tanto viribus, magnitudine, velocitate praestantiores? Nimirum haec est natura rerum, haec potentia eius, seu siquid mas ferarum maximasq; nunquam vidisse quod debeant timere, & statim intelligere cur sit timendum.

De intellectu & memoria eorum. Cap. 5.

Elephantu gregatim semper ingrediuntur. Ducit agmen maximus natus, cogit etate proximus. Amne transitori minimos praemittunt, ne maioru ingressu atterente alueum, crescat gurgitis altitudo. Antipater autor est, duos Antiocho regi in bellicis vsibus celebres etiam cognominibus fuisse: etenim nouere ea. Certe Cato, cum imperatorum nomina annalibus describeret, est qui fortissime preliatus esset in Punica acie, Surum tradit vocatum, altero dente mutilato. Antiocho vadu fluminis experienti renuit Ajax, alioquin dux agminis semper: Tum pronuntiatum, eius fore principatu qui transisset: aufumq; Patroclum ob id phaleris argenteis, quo maxime gaudent, & reliquo omni primatu donauit. Ille qui notabatur, inedia mortem ignominiae praetulit. Mirus nanq; pudor est, victusque vocem fugit victoris: terram ac verbenas porrigit. Pudore nunquam nisi in abdito coeunt: mas quinquennis, femina decennis. Initur autem biennio, quinis (vt ferunt) cuiusq; anni diebus, nec amplius: sexto perfunduntur amne, no ante reduces ad agmen. Nec adulteria nouere, nullate propter feminas inter se praellia, ceteris animalibus pernicialia: non quia desit illis amoris vis: nanq; traditur vnus amasse quandam in Aegypto corollas vendentem, ac ne quis vulgariter dilectam putet, miretur gratam Aristophani, celeberrimo in arte grammatica. Alius Menadrum Syracusanum incipientis iuuentae in exercitu Ptolemaei, desiderium eius quoties non videret, inedia testatus. Et vngentaria quandam dilecta Iuba tradit. Omnium amoris fuere argumeta, gaudium a conspectu, blanditijsq; incodit, stipesq; quas populus dedisset, seruata, & in sinum effusa. Nec mirum esse amoris, quibus sit memoria. Idem nanq; tradit, agniti in senecta multos post annos, qui rector in iuuenta fuisset. Idem diuinatione quandam iustitiae. Cum Bochus rex triginta elephantis, totidem, in quos sauire instituerat, stipitibus allegatos obiecisset, percursatibus inter eos qui laceraret, no potuisse effici, vt credulitatis alienae ministerio fungeretur.

Quando primum in Italia. Cap. 6.

Elephantos Italia primu vidit Pyrris regis bello, & boues Lucas appellauit, in Lucanis visos, anno Vrbis quadringentesimo septuagesimo secundo. Roma autem in triumpho, septem annis ad superiorem numerum

* ipsum elephantum que spernens, vestigio hominis vsu transisset.

merum additis. Eadem plurimos anno quingentesimo secundo, victoria L. Metelli pontificis in Sicilia de Poenibus captos. Centu quadragintadu fuere transecti ratiibus, quas dolioru confertis ordinibus imposuerant. Veruriam eos pugnasse in circo, interfectosq; iaculis tradit penuria consilij: quonia neq; ali placuisset, neq; donari regibus. L. Piso inductos duntaxat in circo, atq; vt cotemptus eorum increferet, ab operarijs hastas praepilatas habentibus, per circo totu actos. Nec quid deinde ijs factum sit, autores explicant, qui non putant interfectos.

Pugna eorum. Cap. 7.

Lara est vnus e Romanis dimicatio aduersus elephantum, cum Annibal captiuos nostros dimicantem inter se coegisset. Nanque vnus qui supererat, obiecit elephanto: & ille, dimitti pactus si interemisset, solus in harena congressus, magno Poenoru colore confecit. Annibal, cum fame eius dimicationis cotemptum allaturam belluis intelligeret, equites misit qui abeitem interficerent. Proboscem eorum facillime amputari, Pyrrhi praelliorum experientis patuit. Romae pugnasse Fe nestella tradit primu omnium in circo Claudij Pulchri aedilitate curuli, M. Antonio, A. Posthumio Co. s. s. anno vrbis sexcentesimo quinqueagesimo quinto. Item post annos xx. Lucullorum aedilitate curuli, aduersus tauros. Pompeij quoq; altero consulatu, dedicatione templi Veneris victicis, pugna uere in circo viginti, aut vt quidam tradunt xvij. Getulis ex aduerso iaculatus, mirabili vnus dimicatione, qui pedibus cossis respit genibus in ceteras, arrepta scuta iacens in sublimi, e qua decidentia volu ptati spectantibus erant in orbem circumacta, velut arte non furore beluae iacerentur. Magnum & in altero miraculum fuit, vno ictu occiso. Pilum sub oculo adactum, in vitalia capitis venerat. Vniuersa eruptionem tentare, non sine vexatione populi, circudati clatris ferreis. Quae de causa Caesar dicitur, postea simile spectaculum edidit, euripis harenam circundedit: quos Vero princeps sustulit, equiti loca addens. Sed Pompeiani amissa fuge spe misericordiam vulgi inenarrabili habitu quaerentes supplicauere, quadam se lamentatione complorantes: tanto populi dolore, vt oblitus imperatoris, ac munificentiae honori suo exquisita, flens vnuerus cofurgeret, dirasq; Pompeio, quas ille mox luit, penas imprecaretur. Pugna uere & Caesari dicitur tertio consulatu eius, viginti contra pedites quingentos: iterum totidem turriti cum sexa genis propugnatoribus, eodem quo priores numero peditem, & pari equitum ex aduerso dimicantem: postea singuli, principibus Claudio & Neroni, in consummatione gladiatori. Ipsius animalis tanta narratur clementia contra minus valida, vt in grege pecudum occurreret manu dimoueat, ne quod obterat imprudens: nec nisi lacerati noceant, ideoque gregatim semper ambulent, minime ex omnibus foliugi. Equitatu circumuenti, infirmos aut fessos vulneratosq; in medium agmen recipiunt: ac velut imperio ac ratione, per vices subeunt. Capti celerissime mitificantur hordei succo.

GLO. Et illum dimitti pactus si interemisset. Solus ergo in harena congressus, magno Poenorum dolore confecit. Scribo ex fide nostro rum exemplarium: & ille, dimitti pactus si interemisset, solus in harena congressus, m. p. d. c. Et non longe a fine huius capitis: pari equitum ex aduerso dimicantem, non e duero.

Quomodo capiuntur. Cap. 8.

Capiuntur autem in India, vnus ex domitis agente rectore: qui deprehensum solitariu, abactum de grege, verberat ferum: quo fatigato, transcendit in eum, nec secus ac priore regit. Africa foueis capit, in quas deerrante aliquo, protinus caeteri congerunt ramos, moles deuoluunt, aggeres construunt, omnique vi conantur extrahere. Antea domitideli gratia greges equi-

tatu cogebant in conuallem manu factam, & longo tractu fallacem: cuius inclusos ripis fossisq; fame domabant. Argumentum erat ramus, homine porrigente clementer acceptus. Nunc dentium causa, pedes eorum iaculantur alioquin mollissimos. Troglodytae contermini Aethiopiae, qui hoc solo venatu aluntur, arbores propinquas itinere eorum conscendunt. Inde totius agminis no uissimu speculati, extremas in clunes desiliunt. Laeva ap praehenditur cauda, pedes stipantur in sinistro femine. Ita pendes alterum poplitem dextra caedit: ac praecuta bipenni hoc crure tardato profugies, alterius poplitis neruos ferit, cuncta praeceleri pernicitate peragens. Alij tutiore genere, sed magis fallaci, intentos ingetes arcus defigunt humi longius. Hos praecipui viribus iuuenes continent, alij conixi pari conatu tendunt, ac praereuntibus sagittarum venabula infigunt, mox sanguinis vestigijs sequuntur. Elephantoru generis feminae multo pauidiores.

GLO. Antea domitandi gratia greges, equitatu cogebant in conualle. Distinguendum, domitandi gratia, greges eq. co.

Quomodo domentur. Cap. 9.

Domantur autem rabidi fame & verberibus, elephantis alijs admotis, qui tumultuantem catenis coercent: & alias circa coitus maxime efferatur, & stabula Indorum dentibus sternunt. Quapropter arcent eos coitu, feminarumq; pecuaria separant, que haud alio modo quam armorum habent. Domiti militant, & turres armatozum in hostes ferunt, magnaq; ex parte orientis bella conficiunt. Prosterunt acies, proterunt armatos. Idem minimo suis stridore terreretur, vulneratq; & terri retro semper cedunt, haud minore partium suarum pernicie. Indicum Afri paudent, nec cotueri audent: nam & maior Indicis magnitudo est.

De partu eorum & reliqua natura. Cap. 10.

Decem annis gestare in vtero vulgus existimat: Aristoteles biennio, nec amplius quam serme gignere, pluresve quam singulos: viuere ducetis annis, & quosdam trecentis. Inuenta eorum a hexagesimo incipit. Gaudent amibus maxime, & circa fluuios vagantur, cum alioquin nare propter magnitudinem corporis non possint. Idem frigoris impatientes. Maximum hoc malum, inflationemq; & profuuiu alui, nec alia morborum genera sentiunt. Olei potu tela, que corpori eorum inhareant, decidere inuenio: a sudore aut facilius adharefcere. Et terram edisse ijs tabificu est, nisi saepius mandant. Denorant autem & lapides. Truncos quidem gra tissimo in cibatu habent. Palmas excelsiores fronte prosterunt, ac ita iacentium absument fructum. Mandunt ore: spirant & bibunt, odoranturq; haud improprie appellata manu. Animaliu maxime odere murem: & si pabulum in praesepio positu attingi ab eo videre, fastidiunt. Cruciatum in potu maximum sentiunt hausta hirudine, quam sanguifugam vulgo cepisse appellari aduerto. Hec vbi in ipso anima canali se fixit, intolerado afficit dolore. Durissimum dorso tergus, ventri molle, setarum nullum tegumentu, ne in cauda quidem praesidium abigendo tadio muscarum (nanque id & tanta vastitas sentit) sed cancellata cutis, & inuitas id genus animalium odore. Ergo cu extenti recepere examina, arctatis in rugas repente cancellis, coprahenfas enecant: Hoc ijs pro cauda, tuba, villo est. Dentibus ingens pretiu, & deoru simu lacris laudatissima ex ijs materia. Inuenit luxuria comendationem & aliam, expetit in callo manus vim saporis, haud alia de causa credo quam quia ipsum ebur sibi mandere videtur. Magnitudo dentiu videtur quidem in tem plis praecipua. Sed tamen in extremis Africa, qua confinis Aethiopiae est, postium vicem in domicilijs praebere: saepesq; in ijs & pecorum stabulis pro palis elephantoru dentibus fieri, Polybius tradit, autore Gulussa regulo.

* expetiti in callo manus vim saporis

Vbi nascantur, & de discordia eorum & draconum. Cap. 11.

Elephantas fert Africa vltra Syrticas solitudines, & in Mauritania: ferunt Aethiopes & Troglodytæ, vt dictum est: sed maximos India, bellantesq; cum ijs perpetua discordia dracones, tantæ magnitudinis, vt & ipsos circumflexu facili ambiant, nexuque nodi præstringant. Commoritur ea dimicatio: victusque corruens, complexum elidit pondere.

De solertia animalium. Cap. 12.

Mira animalium pro se cuius solertia est, vt ijs vna scandendi in tantam altitudinem difficultas. Dracones itaq; iter ad pabula specularunt, ab excessu se arbore iniicit. Scit ille imparem sibi luctatū contra nexu: itaq; arborum aut rupium attritum quærit. Cauent hoc dracones, ob idq; gressus primum alligant cauda. Resolunt illi nodos manu. At hi in ipsa nare caput condunt, pariterq; spiritū præcludunt, & mollissimas lancinat partes. Iidem obui deprehensū, in aduersos erigunt se, oculosq; maxime petunt. Ita fit vt plerunq; cæci ac fame & mæroris tabe cōfecti reperiantur. Quam quis aliam tantæ discordiæ causam attulerit, nisi naturæ spectaculū, sibi paria componentis? Est & alia dimicationis huius fama. Elephantis frigidissimum esse sanguinem, ob id æstu torrente præcipue à draconibus expeti. Quamabrè in amnes merfos insidiari bibentibus: arctatisq; illigata manu in aurem morsum defigere: quoniam is tantum locus defendi non possit manu. Dracones esse tantos, vt totū sanguinem capiant. Itaq; elephantos ab ijs ebili, siccatosq; concidere: & dracones inebriatos opprimi, cōmoriq;

De draconibus. Cap. 13.

Generat eos Aethiopia Indici pares, vicenium cubitorum. Id modo mirum, vnde cristatos Iuba crediderit. Asachæi vocantur Aethiopes, apud quos maxime nascunt. Narratur in maritimis eorū quaternos quinosq; inter se cratium modo implexos, erectis capitibus velificantes ad meliora pabula Arabia vehi fluctibus.

De serpentibus maximis & bois. Cap. 14.

Megasthenes scribit in India serpentes in tantā magnitudinē adolefcere, vt solidos hauriant ceruos taurosq;. Metrodorus, circa Rhyndacū amnem in Ponto, vt superuolantes quamuis alte perniciterq; alites haustu raptas absorbeat. Nota est, in Puniciis bellis ad flumen Bagradā à Regulo imperatore ballistis tormentisq;, vt oppidum aliquod, expugnata serpens cxx. pedum longitudinis. Pellis eius maxillæque vsque ad bellum Numantium durauerunt Romæ in templo. Faciunt his fidem in Italia appellatæ boæ: in tantam amplitudinem exeuntes, vt diuo Claudio principe, occisæ in Vaticano solidus in aluo aspectatus sit infans. Aluntur primo bubuli lactis succo, vnde nomen traxere. Cæterorū animalium, quæ modo conuecta vndiq; Italia contigere sæpius, formas nihil attinet scrupulose referre.

De Scythicis animalibus & septentrionalibus. Cap. 15.

Paucissima Scythia gignit, inopia fructicū: pauca contermina illi Germania: insignia tamen boum ferorum genera, iubatos bisontes, excellentique & vi & velocitate vros, quibus imperitum vulgus bubalorū nomen imponit, cum id gignat Africa, vituli potius ceruicæ quadam similitudine, Septétrio fert & equorum greges ferorum, sicut afinorum Asia & Africa: præterea alcen, si proceritas aurium & ceruicis distinguat, iumento similem. Item notam in Scandinauia insula, nec vnquam vi-

sam in hoc orbe, multis tamen narratam, machlin, haud dissimilem illi, sed nullo suffraginum flexu: ideoque non cubantem, sed accliuè arbori in somno, eaq; incisa ad insidias capi, alias velocitatis memoratæ. Labrum ei superius prægrāde: ob id retrograditur in pascēdo, ne in priora tendens inuoluatur. Tradunt in Pæonia feram, quæ bonafus vocetur, equina iuba, cætera tauro similem, cornibus ita in se inflexis, vt non sint vtilia pugne, quapropter fuga sibi auxiliari, reddentem ea finem interdū & triumphum iugerum longitudine: cuius cōtactus sequentes, vt ignis aliquis, amburat. Mirum pardos, pantheras, leones, & similia, cōdito in corporis vaginas vnguium mucrone, ne refringatur hebeteturq;, ingredi: auersisq; falcibus currere, nec nisi appetendo protendere.

Cuius cōtactus sequentes, vt ignis aliquis comburat. Nihil est, comburat. amburat, satis erat.

De leonibus. Cap. 16.

Leonis præcipua generositas, tunc cū colla armosque vestiunt iuba. Id enim etate contingit à leone conceptis. Quos vero pardi generauerunt, semper insigni hoc carent. Simili modo foemina. Magna ijs libido coitus, & ob hoc maribus ira. Africa hæc maxime spectat, inopia aquarum ad paucos amnes cōgregantibus feris. Ideo multiformes ibi animalium partus, varie foeminis cuiusq; generis mares aut vi aut voluptate miscen- te. Vnde etiam vulgare Græciæ dictum, Semper aliquid noui Africam afferre. Odore pardi coitum sentit in adultera leo, totaq; vi confurgit in pœnam. Idcirco aut culpa flumine abluitur, aut longius comitatur. Semel autē edī partum, lacerato vnguium acie vtero in-enixu, vulguum credidisse video. Aristoteles diuersa tradit, vir quem in ijs magna secutus in parte præfandū reor: Alexandro Magno rege inflammato cupidine animalium naturas noscendi, delegataq; hæc cōmentatione Aristoteli, summo in omni doctrina viro, aliquot milia hominum in totius Asiæ Græciæq; tractu parere iussa, omnium quos venatus, aucupia, piscatusq; alebant: quibusq; viuaria, armenta, aluearia, piscinæ, auaria in cura erant: ne quid vsquam genitum ignoraretur ab eo: quos percontando, quinquaginta ferme volumina illa præclara de animalibus condidit: quæ à me collecta in arctum cum ijs quæ ignorauerat, quæso vt legentes boni consulant, in vniuersis rerum naturæ operibus, medioc; clarissimi regū omnium desiderio cura nostra breuiter peregrinantes. Is ergo tradit legnam primo factu parere v. catulos, ac per annos singulos vno minus, ab vno sterilescere. Informes minimasq; carnes magnitudine mustelarū esse inito, femestres vix ingredi posse, nec nisi bimestrem moueri. In Europa autē inter Acheloum tantū & Nestum amnes leones esse, sed longe viribus præstantiores ijs quos Africa aut Syria gignant. Leonum duo genera, compactile & breue crispioribus iubis. Hos pauidiores esse quàm longo simpliciq; villo, eos contemptores vulnerū. Vrinā mares crure sub lato reddere vt canes: grauem odorem, nec minus halitum: raros in potu, vesci alternis diebus: à saturitate interrim triduo cibus carere. Quæ possint in mādendo solida deuorare: nec capiente aluo, cōiectis in fauces vnguibus extrahere, (vt si fugiendum sit) nō in satietatem abeant. Vitam ijs longam docet argumento, quod pleriq; dentibus defecti reperiantur. Polybius Aemiliani comes, in senecta hominem appeti ab ijs refert, quoniam ad perse quendas feras vires non superant. Tunc obsidere Africæ vrbes: eaq; de causa crucifixos vidisse se cum Scipione: quia cæteri metu pœnæ similis absterrentur eadem noxa. Leoni tantum ex feris clementia in supplices: prostratis parçit: & vbi læuit, in viros prius quàm in foeminas fremit, in infantes non nisi magna fame. Credit Libya, intellectum peruenire ad eos precum. Captiuam certe Getuliæ reducem audiui, multorum in

GLO.

* potit

syluis

syluis impetum à se mitigatū alloquio, ausæ dicere se foeminam, profugam, in firmam, supplicem animalis omnium generosissimi, ceterisq; imperantis, indignam eius gloria prædam. Varia circa hæc opinio ex ingenio cuiusq; vel casu, mulceri alloquijis feras: quippe vbi etiam serpentes extrahi cantu, cogiq; in pœnam, verum falsum de sit, vita non decreuerit. Leonū animi index cauda, & equorum aures. Nanq; & has notas generosissimo cuiq; naturæ tribuit. Imota ergo placidus, clemens, blandienti; similis, quod rarum est: crebrior enim iracundia eius. In principio terra verbaratur: incremto terga, ceu quodam incitamento, flagellantur. Visumma in pectore. Ex omni vulnere, siue vngue impresso siue dente, ater profuit sanguis. Iidem satiati, innoxij sunt. Generositas maxime in periculis deprehenditur: non in illo tantum modo, quod iperens tela dū se terrore solo tuetur ac velut cogi testatur: cooriturq; nō tanquam periculo coactus, sed tanquam amentia iratus. Illa nobilior animi significatio: quamlibet magna canum & venantium virgute vi, contemptim resiliensq; cedit in campis, & vbi spectari potest: idem vbi virgulta syluasque penetravit, acerrima curu fertur, velut abscōdente turpitudinem loco. Dum sequitur, insilit saltu, quo in fuga non vitur. Vulneratus, obseruatione mira percussorem nouit, & in quantalibet multitudine appetit. Eum vero qui tela quidem miserit, sed tamen non vulnerauerit, correptum rapatumq; sternit, nec vulnerat. Cum pro catulis facta dimicat, oculorū aciem traditur defigere in terram, ne venabula expauescat. Cæterū dolis carent & suspicione: nec limis intuentur oculis, aspicique simili modo nolunt. Creditum est à moriente hūmum morderi, lacrymamq; leto dari. Atq; hoc tale tam æuum animal, rotarum orbis circumacti, curusq; inanes, & gallinaceorum cristæ cantusq; etiam magis terreat, sed maxime ignes. Aegritudinem fastidij tantū sentit, in qua medetur ei cōtumelia, in rabie agente annexarū lasciuia fimiurum. Gustatus deinde sanguis in remedio est. Leonum simul plurimum pugnam, Romæ princeps dedit Q. Scæuola P. filius in curuli edilitate. Centum autem iubatorum primus omnium L. Sylla, qui postea dictator fuit, in prætura. Post eum Pompeius Magnus in circo d.c.ac in ijs iubatorum cccxv. Cæsar dictator cccc. Capere eos, arduū erat quondam operis, foueicisq; maxime. Principatu Claudij casus rationem docuit, pudendā pene talis feræ nomine, pastoris Getuli saggo contra ingruentis impetum obiecto: quod spectaculum in harenam protinus translātū est, vix credibili modo torpescente tanta illa feritate, quāuis leui iniectu opero capite, ita vt deinciatu nō repugnans: videlicet omnis vis constat in oculis. Quo minus mirū sit, à Lyfima-cho Alexandri iussu simul incluso strangulatum leonem. Iugo subdidit eos, primusq; Romæ ad currū iunxit M. Antonius, & quidem civili bello, cū dimicatum esset in Pharsalicis campis, non sine quodam ostēto temporum generosos spiritus iugū subire illo prodigio significante: nam quod ita vectus est cum mimæ Cytheride, supra monstra etiam illarum calamitatum fuit. Primus autem hominū leonem manu tractare ausus, & ostendere manū suæ factum, Hanno è clarissimis Penorum traditur: dam natusq; illo argumento, quoniam nihil non persuasurus vir tam artificis ingenij videbatur: & male credi libertas ei, cui in tantum celsisset etiam feritas. Sunt vero & fortuita eorum quoq; clementiæ exempla. Mentor Syracusanus in Syria leone obuio suppliciter volutante, attonitus pauore, cum refugienti vndiq; fera opponeret sese, & vestigia lamberet adulārī similis, animaduertit in pede eius tumorem vlnusq;, & extracto furculo liberauit cruciatu. Pictura casum hunc testatur Syracusia. Simili modo Elpis Samius natione, in Africā delatus nauue, iuxta litus cōspecto leone hiatu minaci, arbore fugapetit, Libero patre innocato: quoniam tum præcipuus

votorum locus est, cum spei nullus est. Neq; profugienti cum potuisset, fera insiterat: & procumbens ad arborem, hiatu quo terruerat miserationem quærebat. Os morsu auidiore inhæserat dētibus, cruciabatq; inedia tūpene in ipfis eius telis suspēctantem, ac velut mutis precibus orantē: dum fortuito fidens non est contra feram, multo diutius miraculo quàm metu cessatū est. Degressus tandem euellit præbenti, & quàm maxime opus esset accommodanti. Traduntq; quandiu nauis ea in litore steterit, retulisse gratiam venatus aggerendo. Qua de causa Libero patri templū in Samo Elpis sacrauit, quod * ab eo factū Græci νεχρωτος θρωου appellauerunt. Miremur postea vestigia hominum intelligi à feris, cū etiam auxilia ab vno animalium sperent. Cur enim non ad alia iere? aut vnde medicas manus hominis sciunt? nisi forte vis malorum, etiam feras omnia experiri cogit.

* ab effertu Græ.

Non tanquam periculo coactus, sed tanquam amentia iratus. GLO. Amentia, legi debet. Velut deputans absconione turpitudinem. Noua elegancia, dignior tamen Apuleianis istis quàm Plinio. Simplicior est vetus lectio, velut abscondente turpitudinem loco. Leonum simul plurimum pugnam. Non sine ostēto quodam, tempore illo generosos spiritus iugum subire prodigio significante. Er hic veram lectionem commōstrant archerypa, nempe hanc, non sine ostēto quodam temporū, generosos spiritus iugum subire illo prodigio significante. Quod ab eo factum Græci νεχρωτος, id est, saluatoris templum Dionysij appellauerunt. Antiqui codices, quod ab eo factū Græci νεχρωτος θρωου appellauerunt, ab eo factū scilicet ab hiatu leonis.

De pantheris. Cap. 17.

Aque memorandum & de panthera tradit Deme- trius phisicus, iacentem in media via hominis desiderio, repente apparuisse patri cuiusdam Philini, affectatoris sapientia: illū pauore coepisse regredi, feram vero circumuolutari non dubie blandientem, seseq; cōstictantem mærore, qui etiā in panthera intelligi possit. Fœta erat, catulis procul in foueam de lapsis. Primū ergo miserationis fuit non expauescere, proximū ei curam intendere: secutusq; qua trahebat vestem vnguium leui vi iniectu, vt causam doloris intellexit, simulq; salutis sue mercedem, exemit catulos: eaque cum ijs profequente, vsq; extra solitudines deductus, læta atq; gestiente: vt facile appareret gratiæ referre, & nihil inuicem imputare, quod etiam in homine rarum est. Hæc fidem etiam De mocrito afferunt, qui Thoantem in Arcadia seruatum à dracone narrat. nutrierat eum puer dilectū admodum: pauensq; serpentis naturam, & magnitudinem metuens, in solitudines tolerat: in quibus circumuento latronum insidijs, agnitoq; voce, subuenit. Nam quæ de infantibus ferarum lacte nutritis, cum essent expositi, prodūtur, sicut de conditoribus nostris à lupa, magnitudini fatorum accepta ferri æquus, quàm ferarum naturæ arbitror. Panthera & tigris macularum varietate prope solæ bestiarū spectantur, ceteris vnus ac suus cuiusq; generis color est. Leonum tantū in Syria niger. Pantheris in candido breues macularū oculi. Ferunt odore earum mire solitari quadrupes cunctas, sed capitis toruitate terreri. Quo m obrem occultato eo, reliqua dulcedine inuitatas corripunt. Sunt qui tradunt in armo ijs similem lunæ esse maculam, crescentem in orbem, & cauantem pari modo cornua. Nunc varias & pardos, qui mares sunt, appellant in eo omni genere, creberrimo in Africa Syriac. Quidam ab ijs pantheras candore solo discernūt, nec adhuc aliam differentiam inueni. Senatusconsultum fuit vetus, ne liceret Africanas in Italiam aduhere. Contra hoc tulit ad populum Cn. Aufidius tribunus plebis, permittitque Circensium gratia importare. Primus autem Scaurus adilitate sua varias centum quinquaginta vniuersas misit, dein Pompeius magnus quadringentas decem, diuus

C. PLINII. F 2 Augustus

Augustus quadringentas viginti. Idem Q. Tubero, Fabio. Max. Co s. s. iij. Nonas Maij, theatri Marcelli dedicatione, tigrin primus omnium Romae ostendit in cauea manufactam: Diuus vero Claudius simul quatuor.

De tigrinis natura, & camelis, & camelopardalis, & quando primum uisa Roma. Cap. 18.

Tigrin Hircani & Indi ferunt animal velocitatis commendat, & maxime cognite dum capitur. Totus n. factus, qui semper numerosus est, ab insidiante rapitur equo quam maxime pernici, atq; in recentē subinde de transferitur. At ubi vacuum cubile reperit foeta (maribus n. cura non est sobolis) fertur praecipue, odore vestigans. Raptor appropinquante fremitu, abijcit vnum extatulis. Tollit illa morsu, & pondere etiam ocyor acta remeat, iterumq; consequitur, & subinde, donec in nauem egresso irrita feritas sauit in littore. Camelos inter arma pascat orientis, quorum duo genera, Baetiriani & Arabici: differunt q; illi bina habent tubera in dorso, hi singula, & in pectore alterū, cui incumbant. Dentium superiore ordine, ut boues, carent in utroq; genere. Omnes autem iumentorum in ijs terris dorso funguntur, atq; etiā equitantur in praelijs. Velocitas inter equos, sed sua cuiq; mensura, sicuti vires. Nec ultra asseuerat procedit spatium, nec plus instituto onere recipit. Odiū aduersus equos gerunt naturale. Sitim & quadriduo tolerant: implenturq; cum bibendi occasio est, & in praeteritū, & in futurū, ob turbata proclatione prius aqua: aliter potu non gaudent. Viuunt quinquagenis annis, quidā & centenis. Vt cunq; rabiem & ipsi sentiunt. Castrandi genus etiā feminas, quae bello preparantur, inuentū est: fortiores ita fiunt coitu negato. Horū aliqua similitudo in duo transferuntur animalia: Nabin Aethiopes vocant, collo similem equo, pedibus & cruribus boui, camelo capite, albis maculis rutilum colorem distinguunt, vnde appellata camelopardalis, dictatoris Caesaris Circensibus ludis primum uisa Roma. Ex eo subinde cernitur, aspectu magis, quam feritate conspicua: quare etiā ouis ferae nomen inuenit.

De chao & cepho. Cap. 19.

Pompeij magni primū ludi ostenderit chaū, quem Galli raphium vocabant, effigie lupi, pardorum maculis. Idē ex Aethiopia quas vocant cephos, quartū pedes posteriores pedibus humanis & cruribus: priores manibus fuere similes. Hoc aīal postea Roma non vidit.

De rhinocero. Cap. 20.

Idem ludis & rhinoceros, vnus in nare cornu, qualis saepe visus. Alter hic genitus hostis elephanto: cornu ad saxa limato praeparat se pugnae, in dimicatione alium maxime petens, quam scit esse molliorem. Longitudo ei par, crura multo breuiora, color buxeus.

De lyncibus, & sphingibus, & crocutis, cercopithecis, Indicis bubus, leucrocotis, eale, tauris Aethiopiae, mantichora, monocero, catoblepa, basilisco. Cap. 21.

Lyncas vulgo frequētes, & sphingas, fusco pilo, mānis in pectore geminis, Aethiopia generat, multaque alia monstro similia: pennatos equos & cornibus armatos, quos pegalos vocant: Crocutas velut ex cane luposq; conceptos, omnia dentibus frangentes, protinusq; deuorata conficientes ventre: Cercopithecus nigris capitibus, pilo asinino, & dissimiles ceteris voce: Indicos boues vnicornes tricoronesq;. Leucrocutam pernicissimā feram, asini feri magnitudine, cruribus ceruinis:

collo, cauda, pectore leonis, capite melium, bisulca vngula, ore ad aures vsq; rescisso, dentium locis esse perpetuo. Hanc feram humanas voces tradunt imitari. Apud eosdem & quae vocatur eale, magnitudine equi stuuatilis, cauda elephantis, colore nigra vel fulua: maxillas apri, maiora cubitalibus cornua habēs, mobilia quae alterna in pugna silit, variatq; infesta aut obliqua, vtcunque ratio monstrat. Sed atrocissimos habet tauros syluestres maiores aegrestibus, velocitate ante oēs, colore fuluos, oculis ceruleis, pilo in contrariū verso, rictu ad aures dehiscente, iuxta cornua mobilia, tergori duricia silicis, omne respuens vulnus. Feras oēs venantur: ipsi non aliter quam foueis capti, feritate semper intereunt. Apud eos nasci Ctesias scribit, quam mantichorā appellat: triplici dentium ordine pectinatim coeuntiu, facie & auriculis hominis, oculis glaucis, colore sanguineo, corpore leonis, cauda scorpionis modo spicula infigentem: vocis, ut si misceatur fistulae & tubae concentus: velocitatis magnae, humani corporis vel praecipue appetentem. In India & boues solidis vngulis, vnicornes: & fera nomine axin, hinc nulis pelle, pluribus candidioribusq; maculis, sacram Liberi patris. Orsei Indi simias candentes toto corpore venantur. Asperimam aut feram monocerotē, reliquo corpore equo similem, capite ceruo, pedibus elephanto, cauda apro, mugitu graui, vno cornu nigro media fronte cu bitorum duū eminentem. Hanc feram viuam negant capi. Apud Hesperios Aethiops fons est Nigris, ut plerique existimauerunt Nili caput, ut argumenta quae diximus persuadent: Iuxta hunc fera appellatur catoblepas, modica alioquin, ceterisq; membris iners, caput tantum praegeraue aegre ferens: id deiecitū semper in terram, alias inter necio humani generis, oibus qui oculos eius videre confestim expirantibus. Eadem & basilisci serpentis est vis. Cyrenaica hunc generat prouincia xij. non amplius digitorū magnitudine, candida in capite macula, ut quodam diademate, insignem. Sibilo omnes fugat serpentes: nec flexu multiplici ut reliquae, corpus impellit, sed celsus & erectus & in medio incedens. Necat frutices, non contactos modo, verū & afflatus, exurit herbas, rumpit saxa. Talis vis malo est. Creditū quidam, ex equo occiso hausta, & per eam subeunte vi, nō equitem modo, sed equū quoq; absumptum. Atq; huic tali monstro (saepē enim enectum concupiuere reges videre) mustelaruū virus exitio est: adeo naturae nihil placuit esse sine pari. Inijciunt eas cauernis, facile cognitae sola tabe. necant illa simul odore, moriunturq; & naturae pugna conficitur.

G. I. O. Nec flexu multiplici, nec ut reliquae, corpus impellit. Posterus nec redundat. Interficiunt eos, cauernis facile cognitae sola tabe. nec illi simul odore, moriunturq;. Verba quae proximo versu praecedunt, faciunt ut magis probem veterē lectionem, videlicet hec, saepe. n. enectum concupiuere reges videre, proinde sic lego. Inijciunt eas cauernis, facile cognitae sola tabe. necat illa simul odore, moriunturq;. Inijciunt eas, mustelas silicet, regie cupiditatis mer cenarij ministri. alioqui mihi non sit verisimile, mustela esse adeo nocendi auidā, ut vtero latebras basilisci peruestiget, & vel cum certa sua pernicie tam dirū monstrū laesere non dubitet. Non dissimile est quod de viuētis in cuniculorum venatu narrat infra cap. 55. inijciunt eas, inquit, in specu, qui sunt multiformes in terra.

De lupis. Cap. 22.

Sed in Italia quoque creditur luporum visus esse noxius: vocemq; homini, quem priores contemplantur, adimere ad praesens. Inertes hos paruosq; Africa & Aegyptus gignant, asperos trucesque frigidior plaga. Homines in lupos verti, rursusq; restitui sibi, saluum esse cōfidenter existimare debemus, aut credere omnia quae fabulosa tot seculis cōperimus. Vnde tamen ista vulgo infixā fit fama in tantū, ut in maledictis versipelles habeat, indicabitur. Euantes inter autores Graeciae nō spre tus, tradit Arcadas scribere, ex gente Antae cuiusdam forte

forte electum ad stagnum quoddam regionis eius duci, vestitūq; in quercu suspenso tranare, atq; abire in desertis, transfigurariq; in lupum, & cum ceteris eiusdem generis congregari per annos ix. Quo in tempore si homine se abstinerit, reuerti ad idem stagnum: & cum tranauerit, effugiem recipere, addit pistrinum habitum addito ix. annorum senio. Id quoq; Fabius, eandem recipere vestem. Mirum est, quo procedat Graeca credulitas. Nullū tam impudens mendacium est, ut teste carcat. Itaq; Agriopas qui olympionicas scripsit, narrat Demænetum Parthasium in sacrificio quod Arcades Ioui Lyceo humana etiam tum hostia faciebant, immolati pueri extra degustasse, & in lupum conuertisse: eundem decimo anno restitutum, athleticæ certasse in pugilatu, victoremq; olympia reuersum. Quin & caudē huius animalis creditur vulgo inesse amatorum virus exiguum in villo, eumq; cum capitur abijci, nec idem pollere nisi viuenti direptum. Dies quibus coeat, toto anno non amplius xij. Eundem in fame vesci terra. Inter anguria ad dexteram cōmeanium praefico itinere, si pleno id ore fecerit, nullum omnium praestantius. Sunt in eo genere qui ceruarij vocantur, qualem & Gallia in Pompei magni harena spectatum diximus. Huic quāuis in fame mandenti, si respexit, obliuionem cibi surreperere aiunt, digressumq; querere aliud.

G. I. O. Itaq; Copas qui olympionicas scripsit. Antiqui codices, Agriopas. Nomen est Doricum, quale Gorgopas. Et in lupum se conuertisse. Conuertisse dixit, pro conuersum esse. itaque se redundat. Sic veterē quoq; saepe est apud Liuium reperire. id cōsiliū in caput aurois vertit, & similes locutiones. Sequitur: Eundem x. anno restitutum, athleticæ restitisse in pugilatu, victoremq; victoria olympia reuersum. Vetus potius, eundem decimo anno restitutum athleticæ, certasse in pugilatu, victoremq; olympia reuersum. Sic Horatius, Magna coronari quis victor olympia, & athleticæ est & ἀθλητικός, sicut arithmetice dicitur.

De serpentibus. Cap. 23.

Quod ad serpentes attinet, vulgati est colores earum plerasq; terras habere, in quas occultentur. Innumera esse genera. Cerastis corpore eminere cornicula saepe quadrigemina: quorū motu, reliquo corpore occultato, sollicitent ad se aues. Geminū caput amphibianae; hoc est ad caput & ad caudam, tanquam parum esset vno ore fundi venentū. Alijs squamas esse, alijs picturas: omnibus exitiale virus. Iaculum ex arborum ramis vibrari: nec pedibus tantum pauendas serpentes, sed & missili volare tormento. Colla apud intumescere nullo ictus remedio, praeterquam si confestim partes contactae amputentur. Vnus huic tam pestifero animali sensus, vel potius affectus est. Coniuga ferme vagantur: nec nisi cum compare, vita est: itaq; alterutra interempta, incredibilis alteri vitionis cura. Persequitur interfectorem, vnumq; eum in quantolibet populi agmine notitia quadam in festat, per rumpit omnes difficultates, per meat spatia, nec nisi amnibus arcetur, aut praeceleri fuga. Non est fateri, rerum natura largius mala, an remedia genuerit. Iam primum herbetes oculos huic malo dedit: eosq; non in fronte ex aduerso cernere, sed in temporibus: itaque excitatur, sed saepius auditu quam visu.

G. I. O. Nec pedibus pauendas tantum serpentes. Restitue luxatum ordinem. Nec pedibus tantum. Eosque non in fronte aut ex aduerso cernere. Aut redundat.

De ichneumone. Cap. 24.

Habet deinde internecinum bellum cum ichneumone. Notum est animal hac gloria maxime, in eadem natum Aegypto. Mergit se limo saepius, ficitatq; sole. Mox ubi pluribus eodem modo feceris loricauit, in dimicationem pergit. In ea caudam attolens, ictus irritos auerfus excipit, donec obliquo capite

speculatus inuadat in fauces. Nec hoc contentus, aliud haud mitius debellat animal.

De crocodilo, & scinco, & hippopotamo. Cap. 25.

Crocodilum habet Nilus, quadrupes malum, & terra pariter ac flumine infestum. Vnum hoc animal terrestre linguae vsu caret. Vnum superiore mobili maxilla imprimit morsum, alias terribile, pectinatim stipante se dentium serie. Magnitudine excedit plerunq; duodeuiginti cubita. Parit oua quanta anseres: eaq; extra eum locum semper incubat, praediuatione quadam ad quē summo auctu eo anno accessurus est Nilus. nec aliud animal ex minori origine in maiorem crescit magnitudinem. & vnguis hic armatus est, contra omnes ictus cute inuicta. Dies in terra agit, noctes in aqua, temporis vtrunque ratione. Hunc satum cibo piscium, & semper esculēto ore, in littore somno datum, parua auis, quae trochilus ibi vocatur, rex auium in Italia, inuitat ad hiandum pabuli sui gratia, os primū eius assultim repurgans, mox dentes, & intus fauces quoq;, ad hanc scabendi dulcedinem quam maxime hiantes: in qua voluptate somno pressum conspicatus ichneumon, per eandem fauces vt telum aliquod immisus, erodit aluum. Similis crocodilo, sed minor etiam ichneumone, est in Nilo natus scincos, cōtra venena praecipuus antidotis: item ad infammandam virorū Venerem. Verum in crocodilo maior erat pestis, quam vt vno esset eius hoste natura contenta. Itaq; & delphini immeantes Nilo, quorum dorso tanquam ad hunc vsu cultellata inest pinna, abigentes eos praedac, velut in suo tantum amne regnantes, alioquin impares viribus ipsi, astu interimunt. Callent enim in hoc cuncta animalia, sciuntq; non sua modo comoda, verū & hostium aduersa: norunt sua tela, norunt occasiones, partesq; dissidentium imbelles. In ventre molis est tenuisque cutis crocodilo: ideo se vt territi mergunt delphini, subeuntesq; aluum illa secant spina. Quin & gens hominū est huic beluē aduersa in ipso Nilo Ten tyrite, ab insula in qua habitat appellata. Mensura eorum parua, sed praesentia animi in hoc tantum vsu mira. Terribilis haec contra fugaces belua est, fugax contra insequentes: sed aduersum ire soli hi audent. Quin etiam fluminati innatant: dorsoq; equitantium modo impositi, hiantibus resupino capite ad morsum, addita in os claua, dextra ac laeva tenentes extrema eius vtrinq; vt frenis in terram agunt captiuos: ac voce etiam sola terrosos, cogunt euomere recētia corpora ad sepulturam. Itaq; vni ei insulae crocodili non adnata: olfactuq; eius generis hominum, vt Pnyllorum serpentes, fugantur. Hebetes oculos hoc animal dicitur habere in aqua, extra acerrimi visus: quatuorq; menses hyemis inedia semper transmittere in specu. Quidam hoc vnum quandiu viuat, crescere arbitrantur: viuunt autem longo tempore. Maior altitudine in eodem Nilo belua hippopotamus editur: vngulis bifidis quales bubus, dorso equi, & iuba, & hinnitu, rostro resimo, cauda & dentibus aprorū, aduncis, sed minus noxijs: tergoris ad scuta galeasq; impenetrabilis, praeterquam si humore madeat. Depascitur segetes, destinatione ante (vt ferunt) determinatas in diem, & ex agro ferentibus vestigijs, ne quae reuertenti insidie cōparentur.

* praecipuum antidotum

Quis primus Romae hippopotamum & crocodilos ostendit: & medicina ab animalibus reperta. Cap. 26.

Primus eum & quinque crocodilos Romae edilitatis suae ludis M. Scaurus temporario euripo ostendit. Hippopotamus in quadam medendi parte etiā magister extitit. Assidua nanque satietate obesus exit C. P L I N I I. F 3 in littus,

in littus, recentes harundinum cæsuras per speculatus: atque ubi acutissimum videt stipitem, imprimens corpus venam quandam in crure vulnerat, atque ita profluvio sanguinis morbidum alias corpus exonerat, & plangam limo rursus obducit.

Quæ animalia quas herbas ostenderunt, cerui, lacerti, hirundines, testudines, mustela, ciconia, aper, anguis, draco, panthera, elephas, ursi, palumbes, columba, grues, coruus. Cap. 27.

Simile quiddam & volucris in eadem Aegypto monstravit, quæ vocatur ibis: rostri aduncitate per eam partem se perluens, qua reddi ciborum onera maxime salubre est. Nec hæc sola à mutis animalibus reperta sunt, sibi futura & homini. Dictamum herbam extrahendis sagittis cerui monstrare, percussis eo telo, pastuque eius herbæ eiectione. Idem percussis à phalangio, quod est aranei genus, aut aliquo simili, caneros edendo sibi medentur. Est & ad serpentum ictus præcipua, qua se lacerti, quoties cum his conseruere pugnam, vulnerati refouent. Chelidonium visui celeberrimam hirundines monstrare, vexatis pullorum oculis illa medentes. Testudo cunilæ, quam bubulam vocant, pastu vires contra serpentes refouet: Mustela ruta, in murium venatu cum ijs dimicatione conferta: Ciconia origano: edera apri in morbis sibi medentur, & caneros vescendo, maxime mari eiectione. Anguis hyberno situ membrana corporis obducta, foeniculi succo impedimentum illud exiit, nitidusque versat. Exiit autem à capite primis, nec celerius quam vno die ac nocte replicas, vt extra fiat membrana quod quod fuerat intus. Idem hyberna latebra visui obscurato, marathro herbæ sese affricans oculis inungit ac refouet: si vero squamæ obtopuere, spinis iuniperi se scabit. Draco vernam nauseam syluestris lactucæ succo restinguit. Pantheras perficitur carne aconito (venenum id est) barbari venantur: occupat illico fauces earum angore, quare pardaliches id venenum appellauere quidam. At fera contra hæc excrementis hominis sibi medetur: & alias tam auida eorum, vt à pastoribus ex industria in aliquo vase suspensa altius quam vt queat saltu attingere, iaculando se appetendoque deficiat, & postremo expiret: alioqui viuacitatis adeo lentæ, vt eiectionis interaneis diu pugnet. Elephas chamæleonte concolori frondi deuorato, occurrit oleastro huic veneno suo. Vrsi cum mandragoræ mala gustauere, formicas lambunt. Ceruus herba cinare venenatis pabulis resistit. Palumbes, graculi, iuxta, perdicæ, lauri folio annuū fastidium purgant: columbæ, turtures, & gallinacæ, herba que vocatur helxine: anates, anferes, cæteræque aquaticæ herba fiderite: grues & similes iunco palustris. Coruus occiso chamæleonte, qui etiam victori nocet, lauro infestum virus extinguit.

GLO. Iaculando ea petendoque deficiat. & Quanto melior antiqua lectio, iaculando se appetendoque deficiat.

Prognostica animalium. Cap. 28.

Milia præterea, ytpote cum plurimis animalibus eadem natura rerum, cæli quoque obseruationem, & ventorum, imbrium, tempestatum præsentia, alijs alia dederit: quod persequi immensum est, eque scilicet quam reliquam cum singulis hominum societatem. Siquidem & pericula præmonent, non fibris modo extis que, circa quod magna mortalium portio hæret, sed alia quadam significatione. Ruinis imminetibus musculi præmigrant, aranei cum telis primi cadunt. Auguria quidem artem fecere, apud Romanos & sacerdotum collegium vel maxime solenne est. In Thracia locis rigentibus, & vulpes, animal alioqui solerti auditu: amnes gelatos lacusque non nisi ad passus ituræ redituræque trans-

seunt. Obseruatum eam aure ad glaciem apposita, coniectare crassitudinem gelus.

Ciuitates & gentes à minutis animalibus deletæ. Cap. 29.

Nec minus clara exitij documenta sunt etiã ex conueniendis animalibus. M. Varro autor est, acuni cullis suffossum in Hispania oppidum, à talpis in Thessalia: ab aranis ciuitatem in Gallia pulsam; ab locustis in Africa: ex Gyaro Cycladum insula incolas à muribus fugatos, in Italia Amyclas à serpētibus deletas. Citra Cynamolgos Aethiopas late deserta regio est, à scor nibus & solpugis gente sublata: Et à scolopendris abactos Terrenies, autor est Theophrastus. Sed ad reliqua ferarum genera redeamus.

De hyæna, & crocuta, & mantichora, & fibris, & lutris. Cap. 30.

Hyænis vtranque esse naturam & alternis annis mares, alternis feminas fieri, parere sine mare vulgus credit. Aristoteles negat. Collum & iuba continuitate spinæ porrigitur, flectiq; nisi circumactu torius corporis nequit. Multa præterea mira traduntur. Sed maxime sermonem humanum inter pastorum stabula assimilare, nomenque alicuius addiscere, quem euocatum foras iaceret. Item vomitionem hominis imitari, ad sollicitandos canes, quos inuadat. Ab vno animali sepulchra erui, inquisitione corporum. Fœminam raro capi. Oculis mille esse varietates, colorumque mutationes. Præterea vmbra eius contactu canes obmutescere. Et quibusdam magicis artibus omne animal quod ter iustrauerit, in vestigio hære. Huius generis coitu legna Aethiopia parit crocutam, similitur voces imitantem hominum pecorumque. Acies ei perpetua in vtraque parte oris, nullis gingiuis dente continuo: qui ne contrario occurru hebetetur, capsarum modo includitur. Hominum sermones imitari & mantichoram in Aethiopia, autor est Iuba. Hyæna plurimæ gignuntur in Africa, quæ & asinorum syluestrium multitudine fundit. Mares in eo genere singuli foeminarum gregibus imperitant. Timent libidinis æmulos, & ideo grauidas custodiunt: morsuque natos mares castrant. Contra grauidæ latebras petunt, & parere furto cupiunt, gaudentque copia libidinis. Eadem partes sibi ipsi Pontici amputant fibris, periculo virgente, ob hoc se peti gnari: caloreum id vocant medici: alias animal horridi morsus, arbores iuxta flumina vt ferro cædit: hominis parte compræhensa, non ante quam fracta concrepauerint ossa, morsus resoluunt. Cauda piscium ijs, cætera species lutræ. Vtrunque aquaticum, vtrique mollior pluma pilus.

GLO. Alternis annis esse mares, alternis foeminas fieri. & Germana lectio, alternis annis mares, alternis foeminas fieri.

De ranis, & vitulis marinis, & stellionibus. Cap. 31.

Ranæ quoque rubetæ, quartæ & in terra & in humore vita, plurimis referuntur medicaminibus, deponere ea quotidie ac resumere à pastu dicuntur, venena tantum semper sibi referuantes. Similis & vitulo marino victus, in mari ac terra: simile fibro & ingenium. Euomit sel suum, ad multa medicaméta vile: Item coagululum, ad comitiales morbos: ob ea se peti prudens. Theophrastus autor est, angues eo modo & stelliones se necitatem exuere, eamque protinus deuorare, præcipientes comitiales morbo remedia. Eosdem mortiferi in Grecia morsus, innoxios esse in Sicilia.

GLO. Theophrastus autor est, angues eo modo & stelliones senectutem exuere, eamque protinus deuorare. & Quo nam referendum est illud, eo modo, nihil. n. præcedit, quo referri possit. & exuuias deuorari,

rari, vt de stellionibus verum esse ipse Plinius lib. 30. cap. 10. testatur, ita de anguibus manifestò factum est, cum ex passim reperiantur. Legendum itaque anguis modo: non, angues eo modo. Eosdem pestiferos ferunt in Graecia, innoxios esse in Sicilia. Hoc quoque, sicut id quod præcedit, ex auctoritate Theophrasti referatur. quid igitur attinebat veterem lectionem mutare? Eosdem pestiferi morsus in Graecia, innoxios esse in Sicilia.

De ceruis. Cap. 32.

Ceruis quoque est sua malignitas, quanquam placidissimo animalium. Virgente vi canum, vltro confugiunt ad hominem. Et in pariendo semitas minus cauent, humanis vestigijs tritas, quam secreta ac feris opportuna. Conceptus earum post Arcturi fidus. Octo mensibus ferunt partus, interdum & geminos. A conceptu separat se. At mares relicti rabie libidinis sauiunt: fodiunt ieros. Tunc rostra eorum nigrescunt, donec aliquando abluant imbres. Fœminæ autem ante partum purgantur herba quadam, quæ felis dicitur, faciliore ita vtentes vtero. A partu duas habent herbas quæ aros & felis appellantur: pastæ redeunt ad foetum: illis imbui lactis primos volunt succos, quacunque de causa. Editos partus exercent curis, & fugam meditari docent: ad prærupta ducunt, saltumque demonstrant. Iam mares soluti desiderio libidinis, auide petunt pabula. Vbi se præpingues sentere, latebras quærunt, fatentes incommodum pondus: Et alias semper in fuga acquiescunt, stantesque respiciunt, cum prope ventum est, rursus fugæ præfidia repetentes. Hoc sit intestini dolore, tam infirmi, vt ictu leni rumpatur intus. Fugiunt autem latratu canum auditro secunda semper aura, vt vestigia cum ipsis abeant. Mulcentur fistula pastoralis & cantu: cum erexere aures, acer rimi auditus: cum remiserit, surdi. Cætero animal simplex, & omnium rerum miraculo stupens: in tantum, vt equo aut bucula accedente propius, hominem iuxta venantem non cernant, aut si cernant, arcum ipsum fugitæque mirentur. Maria tranant gregatim nantes portento ordine, & capita imponentes præcedentium clumibus, vicibusque ad terga redeunt. Hoc maxime notatur à Cilicia Cyprum traicientibus. Nec vident terras, sed in odore earum natant. Cornua mares habent, foliisque animalium omnibus annis stato veris tempore amittunt: ideo sub ipsa die quam maxime inuia petunt. Latent amissis velut inermes, sed & hi bono suo inuidentes. Dextrum cornu negant inueniri, seu medicamento aliquo præditum. Idque mirabilius fatendum est, cum & in viuarijs mutant omnibus annis. defodi ab ijs putant. Acensis autem vtrilibet, odore serpentes fugantur, & comitiales morbi depræhenduntur. Indicia quoque etatis in illis gerunt, singulos annis adiciuntibus ramos vsque ad sexennas. ab eo tempore similia reuiuiscunt: nec potest ætas discerni, sed dentibus senectæ declaratur. Aut enim paucos, aut nullos habent, nec in cornibus imis ramos, alioquin ante frontem prominere solitos iunioribus. Non decidunt castratis cornua, nec nascuntur. erumpunt autem renascentibus tuberibus primo aridæ cutis similia. eadem teneris increscunt ferulis arundineas in paniculas, molli plumata lanugine. quam diu carent ijs, noctibus procedunt ad pabula: increscentia solis vapore durant, ad arbores subinde experientes: vbi placuerit robur, in aperta prodeunt. Capti que iam sunt, edera in cornibus viridante, ex attritu arborum, vt in aliquo ligno teneris dum experiuntur innata. Fiunt aliquando & candido colore, qualem fuisse traditur Q. Sertorij ceruam, quam esse fatidicam Hispaniæ gentibus persuaserat. Et ijs est cum serpente pugna. Vestigant cauernas, nariumque spiritu extrahunt renitentes. Ideo singulare ab ingenis serpentibus, odor adusto ceruino cornu. Contra morsus vero præcipuum remedium ex coagulo hinuli in maris vtero occilli, vita ceruis in confesso longa, post caninos aliquibus captis cum torquibus aureis, quos Alexan-

der magnus addiderat, ad optatis iam cute in magna obesitate. Febrim morbos non sentit hoc animal, quin & medetur huic timori. Quasdam nos principes foeminas scimus omnibus diebus matutinis carnem eam degustare solitas, longo æuo caruisse febris: quod ita demum exultimant ratum, si vulnere vno interierit.

GLO. A partu duas habent herbas, quæ aros & felis appellantur, pastæ redeunt ad foetum, illos imbui lactis primo nolunt succo. & Cur illos potius quam illum? Sed longe aliter scripsit Plinius, illis imbui lactis primos volunt succos, illis, aro & felis, quod intelligant eis occultam quandam vim inesse, foetui suo salubrem.

De tragelapho, & chamæleonte. Cap. 33.

Est eadem specie, barba tantum & armorum villositas, quem tragelaphon vocant, non alibi quam iuxta phasin amnem nascens. Ceruus Africa promodum sola non gignit. At chamæleontem & ipsa, quam frequentiorem India. Figura & magnitudo erat lacerti, nisi crura essent recta & excelsiora. Latera ventri iunguntur vt piscibus, & spina simili modo eminet. Rolstrum, vt in paruo, haud ab simile sullo: cauda prælonga in tenuitatem desinens, & implicans se viperinis orbibus: vngues adunci, motus tardior, vt testudini: corpus asperum, ceu crocodilo: oculi in recessu cauo, tenui discrimine prægrandes, & corpori concolores: nunquam eos operit: nec pupillæ motu, sed totius oculi versione circumspicit. Ipse celsus hianti semper ore, solus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quam aeris alimento: circa caprificos ferus, innoxius alioqui. Et coloris natura mirabilior. Mutat namque eum subinde, & oculis & cauda, & toto corpore: redditque semper quem cunq; proxime attingit, præter rubrum candidumque. Defuncto pallor est. Caro in capite & maxillis, & ad commissuram caudæ admōdum exigua, nec alibi toto corpore: sanguis in corde, & circa oculos tantum: vixera sine splendore. Hybernus mensibus latet vt lacerta.

De tarando & hyæone & thoe. Cap. 34.

Mutat colores Scytharum tarandus, nec aliud ex ijs quæ pilo vestiuntur, nisi in Indis lycæon, cui iubata traditur ceruix. Nam thoes, luporum id genus est procerius longitudine, breuitate crurum dissimile, velox saltu, venatu viuens, innoxium homini, habitum non colorem mutant, per hyemes hirti, æstate nudi. Tarando magnitudo quæ boui, caput maius ceruino, nec ab simile: cornua ramosa, vngulæ bifidæ, villosa magnitudine vrsorum. Sed cum libuit sui coloris esse, asini similis est. Tergori tanta duritia, vt thoraces ex eo faciant. Colorem omnium arborum, fructicum, florum, locorumque reddit metuens, in quibus latet, ideoque raro capitur. Mirum esset habitum tam multiplicem dari, mirabilius & villositas.

De hystrice. Cap. 35.

Hystrices generat India & Africa spina contextas, ac herinaceorum genere: sed hystrici longiores aculei, & cum intendit cutem, missiles. Ora vrgentium figit canum, & paulo longius iaculatur. Hybernus autem se mensibus condit: quæ natura multis, & ante omnia vrsis.

De vrsis & foetibus eorum. Cap. 36.

Eorum coitus hyemis initio: nec vulgari quadrupedum more, sed ambobus cubantibus complexisque. Deinde secessus in specus separatim, in quibus pariunt trigesimo die, ad plurimum quinos. Hi sunt candida informisque caro, paulo maioribus maior, sine oculis, sine pilo vngues tantum prominent: hanc lambendo, paulatim figurant. Nec quicquam rarij

* Hye- me quàm parietem videre vrsam. Ideo mares quadragenis diebus latent, femine quaternis mensibus. Specus si non habuere, ramorum fruticumque congerie aedificant, impenetrabiles imbribus, mollique fronde cōstratos. Primis diebus bis septenis tam graui somno premuntur, vt ne vulneribus quidem excitari queant. Tunc mirū in modum vetero pinguecūt. Illi sunt adipēs medicaminibus apti, contrāque defluuium capilli tenaces. Ab ijs diebus * residēt

* residēt ac priorum pedum suctu viuunt. Fetus rigētes apprimendo peccōti, fouent, non alio incubitu quàm oua volucres. Mirum dictū, credit Theophrastus per id tempus coctas quoque vrsorū carnes, si asseruentur, increfcere: cibi tunc nulla argumenta, nec nisi humoris minimū in aluo inueniri: sanguinis exiguas circa corda tantū guttas, reliquo corpori nihil inesse. Procedunt vero, sed mares prae pingues: cuius rei causa nō prompta est: quippe nec somno quidem saginatis praeter quatuordecim dies, vt diximus. Exeunt herbam quandā aron nōmine laxandis intestinis aliqui concretis deuorant, circa furculos cū dentunt praedomantes ora. Oculi eorū habentur crebro: qua maxime causa fauos expetunt, vt conuulneratū ab apibus os leuet sanguine grauedinem illam. In ualidissimum vrsō caput, quod leoni fortissimū: ideo vrgēte vi, praecipitaturū se ex aliqua rupe, manibus eo operato iaciuntur: ac saepe in harena colapho infra cō exanimantur. Cerebro veneficium inesse Hispaniā credunt, occisorūque in spectaculis capita cremant, testato, quoniam potum in vrsinā rabiem agat. Ingrediuntur & bipedes. Arborem auersi derepunt. Tauros ex ore cornibusque eorū pedibus omnibus suspēsi, pondere fatigant. Nec alteri animalū in * maleficio stultitia solentior. Animalibus notatum est, M. Pifone, M. Messala Co s s. ad xiiij. Kalend. Octobr. Domitium Aenobarbum edilem curulem vrsos Numidicos c. & totidem venatores Aethiopas in circo dedisse. Miror adiectū Numidicos fuisse, cum in Africa vrsos non gigni constet.

G L O. Saepe in harena colaphis inflictis exanimantur. Rursus data opera viciata lectio. Opinor parum Latinum doctulis istis videbatur, infra cō colapho exanimantur. d. industriam colapho dignam. Arborem auersi diripiunt. Bellum & hoc, sed quis vnquam id vidit saltem scriptum aut pictum? Legendum igitur quemadmodū habent magno cōsensu verus codices: arborem auersi derepunt, hoc est nō proni, sed posterioribus primum pedibus, anterioribus interim molem corporis sustentantes ne ruant, id quod notum est omnibus, qui modo vel semel vrsū ab arbore descendētem viderunt. atque in hoc quoque hominem imitantur, praeter morem quadrupedum, qua mobrem pulchre coharent cum eo quod proxime praecedit, ingrediuntur & bipedes. §

De muribus Ponticis, & alpinis, & herimaceis. Cap. 37.

* media Conduuntur hyeme & Pontici mures, hi duntaxat albi: quorum palatum in gustu sagacissimum, aures quoniam modo intellexerint, miror. Conduuntur & alpini, quibus magnitudo * melius est: sed hi pabulo ante in specus cōuecti, cum quidam narrent alter nos, marem ac femina supra se complexo fasce herbe supinos, cauda mordicus apprehensa, inuicem detrahi ad spectum: ideoque illo tempore detrīto esse dorso. Sunt his pares & in Aegypto: similiterque * residunt in clunes, & binis pedibus gradiuntur, prioribusque vt manibus vtuntur. Praeparant hyemi & herinacei cibos: ac volutati supra iacentia pomā affixa spinis, vñ non amplius tenentes ore, portant in cauas arbores. Idem mutationē aquilonis in austrum condentes se in cubile, praefugiunt. Vbi vero sensere venantem, contracto ore pedibusque, ac parte omni in inferiore, qua raram & innocuam habent lanuginem, * confluunt in formam pilae, ne quid comprehendit possit praeter aculeos. In desperatione vero, vrsinam se reddunt tabificam tergori suo spinisque noxiam, pro-

* malitia astucia solerti. Saepe in harena colaphis inflictis exanimantur. Rursus data opera viciata lectio. Opinor parum Latinum doctulis istis videbatur, infra cō colapho exanimantur. d. industriam colapho dignam. Arborem auersi diripiunt. Bellum & hoc, sed quis vnquam id vidit saltem scriptum aut pictum? Legendum igitur quemadmodū habent magno cōsensu verus codices: arborem auersi derepunt, hoc est nō proni, sed posterioribus primum pedibus, anterioribus interim molem corporis sustentantes ne ruant, id quod notum est omnibus, qui modo vel semel vrsū ab arbore descendētem viderunt. atque in hoc quoque hominem imitantur, praeter morem quadrupedum, qua mobrem pulchre coharent cum eo quod proxime praecedit, ingrediuntur & bipedes. §

De vipera, cochleis, & lacertis. Cap. 39.

* conuoluntur Serpentiū vipera sola terra dicitur condi, cetera earborum aut saxorū cauis. Et alias vel annua fame durant, algore modo dempto. Omnia secessus tempore veneno orba dormiunt. Simili modo & cochleae. Illae quidem iterum & astatibus, adhaerentes maxime saxis, vt etiam iniuria resupinatę auulsa, non tamen exeant. In Balearibus vero insulis cauitate appellatae, non prorrepunt a cauis terrae: neque herba viuunt, sed vna modo inter se coharent. Est & aliud genus minus vulgare, adhaerente operculo eiusdem teste se operiens: obrutę terra semper hęc, & circa maritimas tantum alpes quondam effossae, cōperer iam erui & in Veliterno. Omnium tamen laudatissima in Astypalaea insula. Lacertae inimicissimum genus cochleis, negatur femestrem vitam excedere. Lacerti Arabiae cubitales: in India vero Nyfa monte xxiiij. in longitudine pedum, colore fului, aut puniciei, aut cerulei. Vel annua fame edurant § Restius, durant. Scriba dormitans e, literam geminauit.

pter hoc se capi gnari. Quamobrem exinanita prius vrsina venari, ars est. Et tum praecipua dos tergori, alias corrupto, fragili, putribus spinis atque deciduis, etiā si vinat subtractus fuga: ob id non nisi nouissima spe maleficio eo perfunditur: quippe & ipsi odere suum veneficium, ita parentes sibi terminumque supremū opperientes, vt ferme ante captiuitas occupet. Calide postea aquae aspersu resoluitur pila: apprehensusque; pede altero ē posterioribus, suspēdio ac fame necatur: aliter nō est occidere & tergori parcere. Ipsum animal nō venentur plerique; dicere vitā hominū superuacū esse, si non sint illi aculei, frustra vellerū mollitiae in pecude mortalibus data. Hac curte expoliuntur vestes. Magnum fraus & ibi lucrum monopolio inuenit, de nulla re crebrioribus senatus cōsultis, nulloque non principe adito querimonij provincialibus.

G I O. Conduntur & alpini, quibus magnitudo media est. Vera lectio vetus, quibus magnitudo melius est. Sunt his pares & in Aegypto, similiter resident in clunes. Lege similiterque residunt in clunes. Aliquantō post, maleficio eo aliquis de industria mutauit in maleficio illo, nimirum quo minus esset vocalium. Grande vero opera pretium.

De leontophono, lynce, melibus, & sciuris. Cap. 38.

V Rina & de duobus alijs animalibus ratio mira est. Leontophonon accipimus vocari paruū, nec alibi nascēs quàm vbi leo gignitur: quo gustato tanta illa vis, ac ceteris quadrupedum imperitans, ilico expiret. Ergo corpus eius aduulsi aspergunt alijs carnibus polenta modo, in sidiates ferā, necantque; etiam cinere. Tam contraria est pestis. Haud immerito igitur odit leo, visumque frangit, & citra morsum exanimat. Ille contra vrsina spargit prudens, hanc quoque leoni exitialem. Lynceū humor ita redditus vbi gignuntur, glaciatur arescitque, in gemas carbunculis similes, & igneo colore fulgentes, lyncurium vocatas, atque ob id fuccino a plerisque; ita generari prodito. Nouere hoc sciuntque; lynces, & inuidetes vrsinā terra operiunt, eoque celerius solidatur illa. Alia solertia in metu melibus, sufflatae cutis distentū ictus hominum & morsus canū arcent. Praeuidēt tempestatem & sciuri: obturatisque; qua spiraturus est ventus cauernis, ex alia parte aperiunt fores: de cetero ipsi villosior cauda protegumēto est. Ergo in hyemes alijs prouisum pabulum, alijs pro cibo somnus.

G L O. Sufflata cute distentae ictus hominū & morsus canum arcent. Manente sensu, verba tantum modo mutata sunt. Sed quid opus erat? Nostri codices habent, sufflatae cutis distentū.

De vipera, cochleis, & lacertis. Cap. 39.

Serpentiū vipera sola terra dicitur condi, cetera earborum aut saxorū cauis. Et alias vel annua fame durant, algore modo dempto. Omnia secessus tempore veneno orba dormiunt. Simili modo & cochleae. Illae quidem iterum & astatibus, adhaerentes maxime saxis, vt etiam iniuria resupinatę auulsa, non tamen exeant. In Balearibus vero insulis cauitate appellatae, non prorrepunt a cauis terrae: neque herba viuunt, sed vna modo inter se coharent. Est & aliud genus minus vulgare, adhaerente operculo eiusdem teste se operiens: obrutę terra semper hęc, & circa maritimas tantum alpes quondam effossae, cōperer iam erui & in Veliterno. Omnium tamen laudatissima in Astypalaea insula. Lacertae inimicissimum genus cochleis, negatur femestrem vitam excedere. Lacerti Arabiae cubitales: in India vero Nyfa monte xxiiij. in longitudine pedum, colore fului, aut puniciei, aut cerulei. Vel annua fame edurant § Restius, durant. Scriba dormitans e, literam geminauit.

De canibus. Cap. 40.

EX his quoque animalibus quae nobiscum degunt multa sunt cognita digna, fidelissimumque; ante omnia homini canis atque equus. Pugnasse aduersus latrones canem pro domino accepimus, confectumque plagis a corpore non recessisse, volucres & feras abigentem. Ab alio in Epiro agnū in cōuentu percussorem domini, laniatu & latratu coactum fateri scelus. Garamātum regē canes ducenti ab exilio reducere praefari contra resistentes. Propter bella Colophonij, itemque; Galatenses, cohortes canum habuere: eae primę dimicabant in acie nunquam detrectantes. Haec erant fidelissima auxilia, nec stipendiū indiga. Canes defendere Cimbris caesis domus eorū plaustris impositas. Canis Iafone Lycio interfecto, cibum capere noluit, inediaque; cōsumptus est. Is vero cui nomen Hyrcani reddidit Duris, accensio regis Lyfimachi rogo iniecit se flammā: similiterque; Hieronis regis. Memorat & Pyrrham Gelonis tyranni canem Philistis. Memoratur & Nicomedis Bithyniae regis, vxore eius Condingi lacerata propter lasciuorem cū marito iocum. Apud nos Volcatium nobilemque; Ceseelinus ius ciuile docuit, asturcone ē suburbano redeētem, cum aduersperauisset, canis a grassatore defendit. Itē Caecilium fenatorem agrum Placētiae ab armatis oppressum; nec prius ille vulneratus est, quā cane interempto. Sed super omnia in nostro aeuo actūs populū Romani testatū, Appio Junio & P. Silio Co s s. cum animaduertetur ex causa Neronis Germanici filij, in T. Sabinum & feruitia eius, vnus ex his canem nec a carcere abigi potuisse, nec a corpore recessisse, abiecto in gradibus gemonijis moestus edentem vlulatus, magnapopuli Romani corona circumstante: ex qua cum quidam ei cibum obiecisset, ad os defunctū tulisse. Innatauit idem cadauere in Tiberim abiecto sustētare conatus, effusa multitudine ad spectandum animalis fidem. Soli dominū nouere: & ignotum quoque, si repente veniat, intelligunt. Sola nomina sua, soli vocem domesticam agnoscent. Itinera quamuis longa meminerunt. Nec vili praeter hominem memoria maior. Impetus eorum & sauitia mitigatur ab homine confidente humi. Plurima alia in his quotidie vita inuenit. Sed in venatu solertia & sagacitas praecipua est. Scrutatur vestigia atque persequitur, comitantem ad feram inquisitorem loro trahens: qua vīsa quae silens & occulta, quae scilicet fera a cane vīsa. Vides nimirum lektor, quantum inter sit. Et ab ea quae foemina fit ex primipara genita citius cerni. Hic quoque longe aliter habent incorrupta exemplaria, vbi legitur faunos cerni, quam dictionem deprauator non intellexit.

Ad canis rabidi morsum. Cap. 41.

Ad morsum vero, vnicum remediū oraculo quodam nuper repertum, radix syluestris rosae quae cynorhoda appellatur. Columella autor est, si qua dragesimo die quae sit natus, castratur morsu cauda, summusque; eius articulus auferatur, sequenti neruo * exempto, nec canes rabidos fieri. Canem locutum in prodigijs (quod equidem annotauerim) accepimus: & serpentem latrasse, cum pulsus est regno Tarquinij. Sequenti neruo exempto nec canes rabidos fieri. Repone nec caudam crescere, nec c. r. f. Sed hoc erratum recens est, nequid dolo distimulem.

De natura equorum. Cap. 42.

Idem Alexandro & equi magna raritas contigit: Bucephalon eum vocarunt, siue ab aspectu toro, siue ab insigni taurini capitis armo impressi. Sedecim talēti serunt ex Philonici Pharfalij grege emptum, etiam tum puero capto eius decore. Neminem hic aliuū quae Alexandrum regio instratus ornatu recepit in sedem, alios passim reijciens. Idem in praesili memoratę cuiusdā perhibetur opere, Thebarum oppugnatione vulneratus in alium transire Alexandrum nō passus: multa praeterea eiusdem modi, propter quae rex defuncto ei duxit exequias: vrbemque; tumulo circumdedit nomine eius. Nec Caesaris dictatoris quinquā alium recepisse dorso equus traditur, idemque; humanis similes pedes priores habuisse: hac effigie locatus ante Veneris genitricis edem. Fecit & diuus Augustus equo tumulum, de quo Germanici Caesaris carmen est. Agrigenti complurium equorum tumuli pyramides habent. Equum adamatum a Semiramide vique ad coitum, Iuba autor est. Scythae quidem equitatus & equorum gloria strepunt. Occiso denique ipsorum regulo ex prouocatione dimicante, hostem cum victor ad spoliandum venisset, ab equo eius ictibus morsuque confectum. Alium detracto oculorum operimento, & cognito cum matre coitu: petijisse praerupta, atque exanimatum. Equae eadem ex causa in Reatino agro laceratum * prorigam inuenimus. Nanque & cognationum intellectus in ijs est: itaque in grege prioris anni sorore libentius etiam quae matre equa comitatur. Docilitas tanta est, vt

G L O.

* exempto, nec caudam crescere, nec canes rab.

G L O.

* Quae causa in Rear. perorigam. Ita vocatur qui admitur. est, vt

est, vt vnuerfus Sybaritani exercitus equitatus ad symphoniam cantum saltatione quadam moueri solitus inueniatur. Iidem præfagiunt pugnam, & amissos lugent dominos, lacrymasq; interdum delictorio fundunt. Interfecto Nicomede rege, equus eius inedia vitam finiuit. Philarchus refert Centareum e Galatis, in prælio occiso Antiocho, positum equo eius conscendisse ouatē. At illum indignatione accensum domitis frenis, ne regi posset, præcipitem in abrupta isse, exanimatumq; vna. Philistis à Dionysio relictum in ceno hærentem, vt sese euellisset, secutum vestigia domini, examine apū iube in hærente: eoq; ostento tyrannidem à Dionysio occupatam. Ingenia eorum inenarrabilia iaculantes, obsequio experiuntur, difficles conatus corpore ipso nixuque inuitantium. Iam tela humi collecta equiti porrigunt. Nā in circo ad currus iuncti, nō dubie intellectum adhortationis & gloriæ fatentur. Claudij Cæsaris secularium ludorum circensibus excusso in carceribus auriga, albatū equi palmam occupauere, primatū obtinere, opposita effundentes, omnia, quæ contra æmulos debuissent peritissimō auriga insidente, facientes: cum puderet hominū artes ab equis vinci, peracto legitimo cursu ad metam fertere. Maius augurium apud præcos, plebeis circensibus excusso auriga, ita vt si stare in Capitolium currisse equos, sedemq; ter lustrasse: maximum vero, eodē peruenisse ab Veijs cum palma & corona, effuso Ratumena, qui ibi vicerat: vnde postea nomen portæ est. Sarmatæ longinqua itinera acturi, inedia pridie præparant eos, exiguum tantum potum impartientes: atque ita per cetera millia & quinquaginta continuo cursu euntibus insident. Viuunt annis quidam quinquagenis: femine minore spatio: eodem quinquennio finē crescendi capiunt, mares anno addito. Forma equorum, quales maxime legi oporteat, pulcherrime quidem Vergilio vate absoluta est. Sed & nos diximus in libro de iaculatione equestri condito, & fere inter omnes constare video. Diuersa autem circo ratio quæritur. Itaque cum bimi in alio subigantur imperio, non ante quinquenies ibi certamen accipit. Partum in eo genere videntis mensibus ferunt, duodecimo gignunt. Coitus verno æquinoctio bimo vtrinque vulgaris, sed à trimatu firmior partus. Generat mas ad annos triginta tres vtpote cum à circo post vicesimum annum mittantur ad sobolem reparandā. * Et ad quadraginta durasse tradunt, adiutum modo in attollenda priore parte corporis. Sed ad generandum paucis animalium minor fertilitas, qua de causa per intervalla admittuntur dantur, nec tamen quindecim initus eiusdem anni valet tolerare. Equarum libido extinguitur iuba tonsa. Gignunt annis omnibus ad quadragesimum. Vixisse equum septuaginta quinque annis proditur. In hoc genere grauida stans parit, præterq; cæteras scætum diligit. Et sane equis amoris innasci veneficium, hippocmanes appellatum, in fronte, caricæ magnitudine, colore nigro: quod statim edito partu deuorat foeta, aut partum ad vbera non admittit, si quis præreptum habeat. Olfactu in rabiem id genus agit. Amissa parente in gregearmenti, reliquæ scæte educant orbem. Terram attingere ore triduo proximo quàm sit genitus, negant posse. Quo quis actior, in bibendo profundius nares mergit. Scythæ per bella scæminis vti malunt, quoniam vrinam cursu non impedito reddant. Constatur in Lusitania circa Olysiponem oppidum & Tagum amnem, equas fauonio stâte obuertas animale concipere spiritum, idque partum fieri, & gigni perniciosissimum ita, sed triennium vitæ non excedere. In eadem Hispania Gallica gens, & Asturica, equini generis, quos thieldones vocamus, minori forma appellatos asturcones gignunt, quibus non vulgaris incurfus gradus, sed mollis alterno crurum explicatu glomeratio: vnde equis totum carperem incurfus traditur arte. Equo fere qui homini mor-

* Opuntæ & ad

bi, præterque vesicæ conuersio, sicut omnibus in genere veterino.

Laceratumq; pariter aurigam inuenimus. Quod hic facit auriga, cuius longe aliud officium est. Lege non pariter aurigam, sed prorigam vnica voce proriga enim appellatur qui equos admittit, vt est apud Varonem lib. 2. c. 7. In sine capitis legendum, præterq; vesicæ conuersio, non præterquam. est enim is morbus iumentorum proprius non hominum. Simile mendum & alibi aliquoties in hoc autore occurubat.

De asinis. Cap. 43.

Asinum cccc. nummum emptum Q. Axio senatori, autor est M. Varro, haud scio an omnium pretio animalium victo: opera sine dubio geruli mirifica, arando quoque, sed mularum maxime pro generatione. Patria etiâ spectatur in his, Arcadibus in Achaia, in Italia Reatinis. Ipsum animal frigoris maxime impatiens, ideo non generatur in Ponto: nec æquinoctio verno, vt cætera pecua, admittitur, sed solstitio. Mares * in remissione operis deteriores. Partus à tricesimo mense ocyssimus, sed à trimatu legitimus: totidem quot equæ & eidem mensibus & simili modo. Sed incotinus vterus * vrinam genitalem reddit, ni cogatur in cursum verberibus à coitu. Karo geminos parit: paritura lucem fugit, & tenebras quærit, ne conspiciatur ab homine. Gignit tota vita, quæ est ei ad trigesimum annum. Partus charitas summa, sed æquarum tædium maior. Per ignes ad foetus tendunt. Eadem, si riuus minimus inter sit, horrent ita, vt pedes omnino caueat tingere. Nec nisi assuetos potant fontes, qui sunt in pecuarijs, atque ita vt sicco tramite ad potum eant: nec pontes transeunt, per raritatem eorum translucentibus fluuijs. Mirumq; dictu, si tiant: & si immutentur aquæ, vt bibant cogendæ * exonerandæ sunt. Nec nisi spatiosa incubitant laxitate. Varia nanque somnio visa concipiunt, ictu pedum crebro: qui nisi per inane emicuerit, repulsu durioris materie claudatatem illico afferit. Quæstus ex ijs opima prædia exuperat. Notum est, in Celtiberia singulas quadragenis milibus nummorum enixas. Ad mularum maxime partus, aurium referre in his & palpebrarum pilos aiunt. Quæuis enim vnicolor reliquo corpore, totidem tamen colores quot ibi fuere, reddit. Pullos earum epulari Mæcenas instituit, multum eo tempore prælatos onagris: post eum interijt autoritas saporis. Asino moriente viso, celerime id genus deficit.

Vt bibant cogendæ exonerandæ sunt. Melius, exonerandæ, hoc est, cogendæ sunt, nisi malis eblandiri vt bibant. Notum est, in Celtiberia singulas quadragenis milibus nummorum emi. Leges quadragenis milibus enixas, cum enim dixisset, quæstus ex ijs opima prædia exuperare, qui fere ex foetura solet fieri vberius, hoc subiecit exemplum.

De mulis. Cap. 44.

Ex asino & equa mulus gignitur mense xij. animal viribus in labores eximium. Ad tales partus equas neque quadrimis minores, neque decennibus maiores legunt: arceriq; vtrunque genus ab altero narrat, nisi in infantia eius generis quod in eant lacte haustus: quapropter surreptos pullos in tenebris equarum vberis, asinarum tæ equuleos admouent. Gignitur autem mula ex equo & asina, sed effrenis & tarditatis indomitæ. Læta omnia esse vetulis. Conceptum ex equo, secutus asini coitus, abortu perimit: non item ex asino equi. Fæminas à partu optime septimo die impleri obseruatum est, mares fatigatos melius implere. Quæ non prius q̄ dentes, quos pullinos appellant, iaciat, conceperit, sterilis intelligitur, & quæ non primo initu generare cœperit. Equo & asina genitos mares, hinulos antiqui vocabant: contraq; mulos, quos asini & equæ generant. Obseruati, è duobus diuersis generibus nata, tertij generis fieri, & nutri parentum esse similia: eaque ipsa quæ sunt ita nata, non gignere,

G I O.

* intermissione

* vrina genitalem redd.

* exonerandæ

G I O.

gignere, in omni animalium genere: Idcirco mulas non parere. Est in annalibus nostris peperisse sæpe, verū prodigij loco habitum. Theophrastus vulgo parere in Capadocia tradit: sed esse id animal ibi sui generis. Mulæ calcitrata inhihetur vini crebriore potu. In pluriū Gregorum est monumentis, cum equa muli coitu natum, quem vocauerint hinnum, id est, paruum mulum. Generantur ex equa & onagris mansuetatis mulæ veloces in cursu, duritia eximia pedum, verum strigoso corpore, indomito animo, sed generoso. Onagro & asina genitus omnes antecellit. Onagri in Phrygia & Lycaonia præcipui. Pullis eorum ceu præstantibus sapore Africa gloriatur, quos lalifiones appellant. Multū lxxx. annis vixisse, Atheniensium monumentis apparet. Eo gausi cum templum in arce facerent, quod derelictus senecta, cadentia iumenta comitatu nistiq; exhortaretur, decretum fecere quo caueretur, ne frumentarij negociatores ab incerniculis eum arcerent.

De bubus. Cap. 45.

Bvbus Indicis camelorum altitudo traditur, cornua in latitudinem quaternorum pedū. In nostro orbe Epiroticis laus maxima, à Pyrrhi (vt ferunt) iam inde regis cura. Id consecutus est, nō ante quadrimatum ad partus vocando. Prægrandis itaque fuere, & hodieq; reliquæ stirpium durat. At nunc anniculæ ad fecunditatem poscuntur, tolerantius tamen bimæ. Tauri generationem quadrimū implent, & singulis deniq; eodem anno traduntur. Si autem post coitum ad dextram partem abeat tauri, generatos mares esse, si in læuam fæminas. Conceptio vno initu peragitur: quæ si forte errauit, vigesimo post die marem fæmina repetit. Pariunt mense decimo, quicquid ante genitum inutile est. Sunt autores, ipso complete decimum mensem die parere. Gignunt raro geminos. Coitus à delphini exortu ad pridie nonas Ianuarij diebus xxx. aliquibus & autumno: genitibus quidem quæ lacte viuunt ita dispensatus, vt omni tempore anni super sit id alimentum. Tauri non sæpius q̄ bis die in eunt. Boes animalium soli, & retro ambulantes pascuntur, apud Garamantas quidem haud alter. Vita fæminis xv. annis longissima, maribus. xx. Robur in quinquatu. Lauatione calidæ aquæ traduntur pinguescere, & si quis in cisa cute spiritum harundine in viscera adigat. Non degeneres existimandi etiam minus laudato aspectu. Plurimum lactis alpinis, quibus minimum corporis, plurimū laboris, capite non ceruice iunctis. Syriacis non sunt palæaria, sed gibber in dorso. Carici quoque in parte Asiæ fœdi vultu, tubere super armos à ceruicibus eminentes, luxatis cornibus, excellentes in opere narrantur: cetero nigri coloris candidi tæ, ad laborem damnantur. Tauris minoræ q̄ bubus corna, tenuioraq; . Domitura bouum in trimatu, postea sera: ante præmatura. Optime cum domito iuuenus imbuitur. Socium enim laboris agriq; culturæ habemus hoc animal, tantæ apud priores curæ, vt sit inter exempla damnatus à populo Romano, die dicta, qui concubino procaci rure omasium edisse se negante, occiderit bouem, actusq; in exilium tanquam colono suo interempto. Tauris in aspectu generositas, torua fronte, auribus fetosis, cornibus in prociectu dimicationem poscentibus. Sed tota comminatione prioribus in pedibus stat, ira gliscente alternos replicans, spargensque in altum harenam, & solius animalium eo stimulo ardescens, Vidimus de imperio dimicantes, & ideo demonstratos rotari, cornibus cadentes excipi, iterumq; resurgere, modo iacentes ex humo tolli, bigarumq; etiam cursu citato velut aurigas insistere. Thesalorum gentis inuentum est, equo iuxta quadrupedatæ cornu intorta ceruice taurus necare: primus id spectaculum dedit Romæ Cæsar dictator. Hinc victimæ opimæ & lautissima deorum placatio. Huic tatum animal omnium quibus præ-

pisas.

cerior cauda non statim nato consummata, vt cæteris, mensuræ crescit vni, donec ad vestigia ima perueniat. Quamobrem victimarum probatio in vitulo, vt articulum suffraginis contingat: breuiore non litant. Hoc quoque notatum, vitulos ad aras humeris hominis allatos non ferilitate, sicut nec claudicantem: nec aliena hostia deos placari, nec trahente se ab aris. Est frequens in prodigijs præcorum, bouem locutum: Quo nunciato, lenatum sub dio haberi solitum.

Sunt autores, ipsa complete decimum mensem duos parere, nunc raro geminos. Hæc lectio nihili est, Plinius longe aliud scripsit. Sunt autores, ipso complete decimum mensem die parere. Gignunt raro geminos.

G L O.

De Api boue. Cap. 46.

Bos in Aegypto etiam numinis vice colitur, Apim vocant. Insigne ei, in dextro latere candicans macula, cornibus lunæ crescere incipientis. Nodus sub lingua, quem cantharum appellant. Non est fas eum certos vitæ excedere annos, mensuramq; in sacerdotum fonte enecant, quæ situri luctu alium quem substituant, & donec inuenerint mœrent, de rafts etiam capitibus: nec tamen vnquam diu quæritur. Inuentus deducitur Memphis à sacerdotibus. Sunt delubra ei gemina, quæ vocat thalamos, auguria populorum. Alterum intrasse lætum est, in altero dira portendit. Responso priuatis dat, è manu consulentiū cibum capiendū. Germanici Cæsaris manum auersatus est, haud multo post extincti. Cætero secretus, cum se proripuit in cœtus incedit * summoto licitorum, gregq; puerorum comitatur carmen honori eius cantentium: intelligere videtur, & adorari velle. Hi greges repente lymphati futura præcinnunt. Fæmina bos semel ei anno ostenditur, suis & ipsa insignibus, quanquā alijs: semperq; eodē die & inueniri eam & extingui tradunt. Memphi est locus in Nilo, quem à figura vocant Phialam, omnibus annis ibi auream pateram argentæq; mergentes, diebus quos habet natales Apis: septem hi sunt, mirumq; neminē per eos à crocodilis attingi: octauo post horam diei sextam redire beluæ feritatem.

* subra

De natura pecorum, & generatione eorum. Cap. 47.

Magna & pecori gratia, vel in placamentis deorsū, vel in visu vellerum. Vt boues victum hominum excolunt, ita corporum tutela pecori debetur. Generatio bimis vtrinque ad nouenos annos, quibus lacte & ad decimum. Primi paris minores foetus. Coitus omnibus ad Arcturi occasum, id est à tertio Idus Maias ad aquilæ occasum, x. calendas Aug. Gerunt partum diebus cl. Postea concepti inualidi. Cordos vocabat antiqui: post id tempus natos. Multi hybernos agnos præferunt vernis, quoniam magis interlit ante solstitium, q̄ ante brumæ firmos esse, solumque hoc animal vtiliter bruma nasci. Arieti naturale agnas fastidire, senectam ouium consecrari: & ipse senecta melior, illis quoque vtilior. Ferocia eius cohibetur, cornu iuxta aurem terebrato. Dextro teste præligato fæminas generat, læuo mares. Tonitrus solitarijs ouibus abortus inferunt. Remedium est congregare eas vt cœtu iuuentur. Aquilonis flatu mares concipi dicunt, austri fæminas: atque in eo genere arietum maxime spectatur ora: quia cuius coloris sub lingua habere venas, eius & lanitium est in foetu, variunq; si plures fuere, & mutatio aquarū potusq; variat. Ouium summa genera duo, tectum & colonicum: illud mollius, hoc in pascuo delicatius, quippe cum tectum rubis vescatur. Operimenta eis ex Arabicis præcipua.

De generibus lanarum & vestium. Cap. 48.

Lana autē laudatissima Apula, & quæ in Italia Greci pecoris appellatur, alibi Italica. Tertium locum Milesiæ oues obtinent, Apulæ breues villos, nec nisi penulis

penulis celebres. Circa Tarentum Canusiumq; summā nobilitatem habent. In Asia vero eodem genere Laodiceae. Alba circumpadanis nulla praefertur, nec libra centenos nummos ad hoc aui excelsit vlla. Oues non vbiq; tenduntur. Durat quibusdam in locis vellendi mos. Colorum plura genera, quippe cum definit etiam nomina eis, quas nativas appellant, aliquot modis. Hispania nigri velleris praecipuas habet: Polentia iuxta alpes cani: Asia rutuli, quas Erythreas vocant: item Baetica: Canusium sului: Tarentum & suae pulliginis. Succidis omnibus vsus medicatus. Istriae Liburniaeq; pilo proprior q; lanæ, pexis aliena vestibus, & quam sola ars scutulato textu commedat in Lusitania. Similis circa Pifcenae provinciae Narbonensis: similis & in Aegypto, ex qua vestis detrita vsu tingitur, rursusq; auro durat. Est & hirtæ pilo crasso in tapetis antiquissima gratiam certe praeficit ijs vsos, Homerus autor est. Aliter hæc Galli pingunt, aliter Parthorum gentes. Lanæ & per se roactæ vestem faciunt: & si addatur acetum, etiam serro resistunt: imo vero etiam ignibus, nouissimo sui purgamento: quippe ahenis polentium extracta, in tomenti vsu veniunt, Galliarum, vt arbitror, inuento: certe Gallicis hodie nominibus discernitur, nec facile dixerim qua id ætate cœperit. antiquis enim torus è stramento erat, qualiter etiam nunc in castris gauisape. Patris mei memoria cœpere amphiala nostra, sicut villosa etiam vètralia. Nam tunicalati clauui in modum gauisape texti nunc primum incœpit. Lanarum nigrae nullum colorem bibunt. De reliquarum infectu suis locis dicemus, in conchylijs marinis, aut herbarum natura. Lanam cum colo & fuso Tanaquilis, quæ eadem Caia Cæcilia vocata est, in templo Sangi durasse, prodente se, autor est M. Varro: factamque ab ea togam regiam vndulatam in æde Fortuna, qua Ser. Tullius fuerat vsus. Inde factum vt nubentes virgines comitaretur colus compta & fufus cum stamine. Ea prima texuit reatam tunicam, * quales cum toga pura * tyroni induuntur nouæq; nuptæ. Vndulata vestis primo è lautissimis fuit, inde forniculata defluxit. Toga rasas Phrygiasque, diui Augusti nouissimis temporibus cœpisse, scribit Festus. Crebrae papaueratæ antiquiorem habent originem, iam sub Lucilio poeta in Torquato notatæ. Prætextæ apud Hetrufcos originem inueni. Trabeis vsos accipio reges. Pictas vestes iam apud Homerum fuisse, vnde triumphales natæ. Acu facere id Phryges inuenerunt, idcoq; phrygiones appellati sunt. Aurum intexere in eadem Asia inuenit Attalus Rex, vnde nomen Attalicis. Colores diuersos picturæ intexere Babylon maxime celebravit, & nomen imposuit. Plurimis vero licijs texere, quæ polymita appellant, Alexandria instituit: scutulis diuidere, Gallia. Metellus Scipio triclinaria Babylonica fertur octingentis milibus vènisse iam tunc, posuit in Capitonis criminibus, quæ Neroni Principi quadragies tertio nuper steteret. Seruij Tullij prætextæ, quibus signum Fortunæ ab eo dicatæ cooperum erat, durare ad Seiani exitum. Mirumque fuit nec defluxisse eas, nec teredinum iniurias sensisse annis d. lx. Vidimus iam & viuientium vellera, purpura, cocco, conchylio, fescuilibris infecta, velut illa sic nasci cogete luxuria. In ipsa oue fatis generositatis ostenditur breuitate crurum, ventris vestitu: quibus nudus esset, apicas vocabant, dånabantq; Syria cubitales ouium caudæ, plurimumq; in ea parte lanicij. Castrari agnos nisi quinque mestres, præmaturum existimatur.

* qua simul tyrones

G.I.O. Hispania nigri velleris praecipuas habet. Polentia iuxta alpes Canusa rutuli, quas Erythreas vocant, item Baetica vt Canusium furuas. Tarentum ac pulliginis suæ, & succidis omnibus vsus medicatus. Facile agnoscat & hic eundem castigatorem. Sincera lectio est hæc. Hispania nigri velleris praecipuas habet. Polentia iuxta alpes cani Asia rutuli, quas Erythreas vocant, item Baetica, Canusium sului, Tarentum & suæ pulliginis. Succidis omnibus vsus medicatus. Quippe ahenis coquentium extracta, indumentis vsu veniunt.

niunt. Et hinc se explicare nequiverunt, etiam doctissimi viri. Vetus ac sincera lectio, quippe ahenis polentium extracta, in tomenti vsu veniunt. Loquitur de lanarum purgamentis, est autè tomentum, culcitra factum. Martialis: Culcitra tomento q; viduata suo & de tomento non de indumento accipiendum, alioqui satis indicant quæ sequuntur. Antiquis enim torus è stramento erat. Sicut villosa, & etiam ventralia. Coniunctio & superfluit. In templo M. Anci durasse. Quid sibi vult hic M. Anci templum? aut quisnā fuit iste suppositicius M. Ancus? Certo scio in Ro. historia neminem hominum aut deorum esse hoc noie. Dicit aliquis, de Anco Martio accipiendum, at ex omni regum Ro. numero solum Romulum cõsecratum legimus. Sed quid ego his lectorem remoror, cum in promptu sit in archerypis verum nomen, in templo Sangi. Equidem demitor q; hic Sangus tantopere ignotus fuerit recentioribus grammaticis vt etiam in Luiana historia vno atque altero loco in lanam sit demutatus. & est quidem vnus nuntius vtrunque nomen, sed hæc Romana appellatio est, illa altera Sabina. Vehementer suspicor pro talibus castigacionibus Alerienis nos malam gratiam debere, nam huius primi opera typographi Ro. sunt vsi. Vndulata vestis primo laudatissima fuit. Lege, è lautissimis. ac mox. Acu facere Idæi Phryges inuenerunt. Quid significat acu facere, latine sciens? Lege, Acu facere id (hoc est pingere, nam pictæ vestis mentio præcellit.) Phryges inuenerunt. Et hic habent antiqua exemplaria.

De musmone. Cap. 49.

EST & in Hispania, sed maxime Corsica, non maxime abfimile pecori, genus musmonum, caprino villo q; pecoris velleri proprius. Quorum è genere & ouibus natos pifci vmbros vocauerunt. Infirmisimū pecori caput: quamobrem auersum à sole pasci cogendum. Quam stultissima animalium latiatia. Qua timere ingredi, vnum cornu raptum sequuntur. Vita longissima anni decem, in Aethiopia xij. Capris eodem loco xj. in reliquo orbe plurimum octoni. Vtrunque genus intra quartum coitum impletur.

De capris, & generatione earum. Cap. 50.

CAPRÆ pariunt & quaternos, sed raro admodum. Ferunt quinque mensibus vt oues. Capræ pinguitudine sterilesunt. Trimæ minus vtiliter generat, & in senectæ, necyltra quadriennium. Incipiunt septimo mense, adhuc lactentes. Mutilium in vtroq; sexu vtilius. Primus in die coitus non implet, sequens efficacior, ac deinde. Concipiunt nouembri mense, vt martio pariunt turgescuntibus virgultis, aliquando annicula, semper bimæ, in trimatu * inutiles. Pariunt octonis annis. Abortus vtiliori obnoxius. Oculos suffusos capra iunci pucto sanguine exonerat, caper rubi. Solertius eius animalis Mutianus visam sibi prodidit in ponte prætenui, duabus obuijs è diuerso: cum circumactum angustia: non caperet, nec reciprocationem longitudo in exilitate caeca, torrete rapido minaciter subterfluente, alteram decubuisse, atque ita alteram proculcatè supergressam. Mares quàm maxime fimos, longis auriculis infractisque armis q; villosissimis probant. Fœminarum generositatis insignè, lacinie corporibus è ceruice bine dependentes. Nò omnibus cornua: sed quibus sunt, in his & indicia annorum per incrementa nodorum. Mutillis lactis maior vbertas. Auribus eas spirare non naribus, nec vnquam febris carere Archelays autor est: ideo fortassis anima his q; ouibus ardentior, calidioresq; concubitus. Tradunt & noctu nò minus cernere quàm interdiu: ideo si caprinum iecur vescantur, restitui vespertinam aciem his quos Nyctalopas vocat. in Cilicia circaq; Syrtis villo tonsili vestiunt. Capras in occasum decliui sole, in pascuis negat contueri inter sese, sed auersas iacere: reliquis aut horis aduersas, & inter cognationes. Dependet omnium mento villus, quem aruncū vocant: hoc si quis apprehensam ex grege vnā trahat, cæteræ stupentes spectant. Id etiam euenire, cum quandam herbam aliqua ex eis morderit. Mortus earum arbori exitialis. Oliuam lambendo quoc; sterilem faciunt, eaq; ex causa Mineruæ non immolantur. Mares

* octo

* vtilis

G.I.O. Mares q; maxime fimos, longis auriculis, infractisque armis q; villosissimos probant. Lege & distingue. Mares q; maxime fimos, longis auribus infractisque armis q; villosissimis, probant.

De suisbus & natura earum. Cap. 51.

VILLI pecoris admiffura à fauonio ad æquinoctium vernum, ætatis viij. mense: quibusdam in locis etiam iij. vsque ad vij. annum. Partus bis anno, tēpus vtero iij. mensium, numerus fecunditatis ad vicenos, sed educare tam multos nequeunt. Diebus x. circa brumam statim dētatos nasci, Nigidius tradit. Implentur vno coitu, qui & geminatur propter facilitatem abortiendi. Remediū, ne prima subatione, neq; ante flaccidas aures coitus fiat. Mares non vltra trimatum generant. Fœmine fenectute fessæ cubantes coeunt. Comesse foetus his non est prodigium. Suis fœtus sacrificio die quinto purus est, pecoris die octauo, bouis xxx. Coruicani ruminales hostias, donec bidentes fierent, curas negavit. Suem oculo amisso putat cito extingui, alioqui vita ad xv. annos, quibusdam & vicenos. Verum effertur, & alias obnoxium genus morbis, anginae maxime & strumæ. Index suis inualidæ, cruor in radice setæ dorso euulsa, caput obliquū in incesso. Penuriam lactis præpingues sentiunt, & primo fœtu minus sunt numerosæ. In luto volutatio generi grata. Intorta caudaid etiam notatum, facilius litare in dexterum q; læuum detorta. Pinguetunt lx. diebus, sed magis tridui inedia saginatione orsa. Animalū hoc maxime brutum, animamq; ei pro sale datā non illepide existimabatur. Compertum agnitam vocē suarij furto abactis, mersq; nauigio inclinatione lateris vnus remeasse. Quin & duces in vrbe forum nundinarium domosq; petere discunt: & feri sanpiunt vestigia palude confundere, vrina fugam leuare. Castrantur fœmine quoque sic vti cameli, post bidui in ediam, suspensæ pernis primoribus, vllua recia: celerius ita pinguescunt. Adhibetur & ars iecori fœminarum sicut anserum, inuentum M. Apicij, sico carica saginatis, ac fatie necatis repete mulsi potu dato. Neque alio ex animali numerosior materia generat: quinquaginta prope sapes, cum cæteris singuli. Hinc censoriarum legum paginæ, interdidaq; cœnis abdominalia, glandia, testiculi, vulgus, sincipita verina, vt tamē Publij miorum poetæ cœna, postquam seruitutem exuerat, nulla memoretur sine abdomine, etiam vocabulo suminis ab eo imposito. Placere autem & feri sues. Iā Catonis censoris orationes aprugnum exprobrant callum. In tres tamen partes diuisi, media ponebatur lumbus aprugnus appellata. Solidum aprum Romanorum primum in epulis apposuit P. Seruilius Rullus, pater eius Rullij, qui Ciceronis consilium legem agrariam promulgauit. Tam propinqua origo nunc quotidianæ rei est. Et hoc annales notarunt, horum scilicet ad emendationem morum: quibus nota quidem cœna, sed in principio, bini terniq; pariter mandantur apri.

De vniarijs bestiarum. Cap. 52.

V IARIA horum cæterorumq; syluestrium, primus togati generis inuenit Fuluius Lippinus, qui in Tarquinensi feras pascere instituit. Nec diu imitatores desuere L. Lucullus, & Q. Hortensius. Sues feræ semel anno gignunt. Maribus in coitu plurima asperitas. Tunc inter se dimicant, indurantes attritu arborum costas, lutoq; se tergorantes. Fœminæ in partu asperiores, & fere similiter in omni genere bestiarum. Apri maribus non nisi anniculis generatio. In India cubitales dentium flexus gemini ex rostro, totidem à fronte ceu vituli cornua exeunt. Pilus æreo similis ægrestibus, cæteris niger. At in Arabia fullum genus non viuunt.

G.I.O. Primus togati gnis inuenit Fuluius Hirpinus. Et hic & lib. 9. c. 76. in antiquis exemplaribus constantè legitur Fuluius Lippinus.

De semiferis animalibus. Cap. 53.

IN nullo genere æque facilis mixtura cum fero, qualiter natos antiqui hybridas vocabant ceu semiferos, ad homines quoque, vt in C. Antonium Ciceronis in cõsulatu collegam, appellatione translata. Non in suisbus tantum, sed in omnibus quoque animalibus cuiuscunq; generis vllum est placidum, eiusdem inuenitur & ferum, vt pote cum hominū etiam syluestrium tot genera prædicta sint. Capræ tamē in plurimas similitudines transfinguntur. Sunt capræ, sunt rupicapræ, sunt ibices pernicitatis mirandæ, quanquam onerato capite vallis cornibus gladiatorumq; vaginis: in hæc se librant, vt tormento aliquo rotati in petras, potissimum è monte aliquo in alium transfilire quaerentes, atque recessu pernicis quo liberit exultant. Sunt & oryges, soli quibusdam dicti contrario pilo vestiri, & ad caput verso. Sunt & damæ, & pygargi, & strepsicerotes, multaq; alia haud dissimilia. Sed illa alpes, hæc transmarini situs mittunt.

De simijs. Cap. 54.

S IMIARUM quoque genera hominis figuræ proxima, scaudis inter se distinguuntur. Mira solertia, visco inungi laqueisq; calceari imitatione venantium tradit. Mutianus & latrunculis lusisse ficitis cera, nuces visu distinguere: luna caua tristis esse, quibus in eo genere cauda sit, nouam exultatione adorare: nanque defectum siderum & cæteræ pauent quadrupes. Simiarum generi præcipua erga fœtu affectio. Gestant catulos: quos mansuetacta intra domos peperere, omnibus demonstrant, tractariq; gaudent, similes gratulationem intelligentis. Itaque magna ex parte complectēdo necant. Effertior cynocephalis natura, sicut mitissima satyris & sphingibus. Callitriches toto pene aspectu differūt: barba est in facie, cauda late fusa primori parte. Hoc animal negatur viuere in alio, q; Aethiopia, quo gignitur cælo.

Mira solertia, visco inungunt oculos, calceariq; imitatione venantium tradunt. Vt vetusti codices, visco inungi, laqueisq; calceari. nam vtroque modo capiuntur. Sequenti versu Cornelius superfluo adiectus est. nam & hoc ex autoritate Muriani narrat, quod nescio quis ad Cornelium autorem retulit. alioqui cum duo sint in indice Cornelij, Valerianus & Celsus, Plinius cognomen adiecit. Item sequenti versu lege, nouam exultatione adorare, non noua exultationem adorari.

G.I.O.

De leporibus & cuniculis. Cap. 55.

LEPORUM plura sunt genera: in alpijs candidi, quibus hybernis mensibus pro cibatu niuem credunt esse: certe liquefcete ea rutilefcunt annis omnibus. Est & alioqui animal intoleradi rigoris alumnium. Leporum generis sunt & quos Hispania cuniculos appellat, fecunditatis innumerae, famemq; Balearibus insulis, populatis mensibus afferentes. Fetus ventre execto, vel vberibus ablato non repurgatis interaneis, gratissimo in cibatu habent: laurices vocant. Certum est Balearicos aduersus pronetum eorum auxilium militare à diuo Augusto petisse. Magna propter venatum cum viuieris gratia est. Inijciunt eas in specus, qui sunt multiformes in terra, vnde & nomen animalis: atque ita eiectos superne capiunt. Archelays autor est, quot sint corporis cauerne ad excrementa lepori, totidem annos esse ætatis. Varius certe numerus reperitur. Idem vtranq; vim singulis inesse ac sine mare æque gignere. Benigna circa hoc natura, innocua & esculenta animalia fecunda generauit. Lepus omnium præde nascens, solus præter dasypodem super fœtat, aliud educas, aliud in vtero pilis vèstitū, aliud implume, aliud inchoatum gens panter. Necnò & vestes leporino pilo facere, tentatum est, tactu non perinde molli vt in cute, propter breuitatem pili dilabidas.

Vltima huius capitis dictio dilabidas est, non labili. De semiferis.

G.I.O.

HI mansuescunt raro, cum feri dici iure non possint. Complura nanque sunt nec placida nec fera, sed mediæ inter vtrunque naturæ, vt in volucris hirundines, apes, in mari delphini.

G. I. O. Damæ mansuescunt raro, cum feræ iure dici non possit. Cum Plinius hic perquam elegantem transicionem faciat ad reliqua animalia, vt videre licet in manuscriptis, hoc modo: Hi (nempe lepores) mansuescunt raro, cum feri dici iure non possint. Complura nanque sunt nec placida nec fera &c. demor quibus intemperijs agitata deprauator lectio mutandam putarit, ac damas hic inferendas, quamuis iam ante in alio genere recensitas, nec hic vilo modo quadrantes. Et quasi hoc parum esset, titulum quoque quem Plinius fecit De semiferis, ipse verit De damis. Sic nobis hic vere literarius porcus bonos autores castigat. Et talia distimulenter transiit Hermolaus, dum Aristotelem, dum Theophrastum, dum id genus alios consulti, dum Ro. editionem cum Venæta conferret, non paucis locis vtrunque ex æquo vitiatam, securus interim quid in ipsis Plinianis habeatur archetypis, quod tamen in primis curandum erat. quod non illius insectandi causa dictum accipi velim, cui perpauci in literis conferti possunt, præferri fortassis nemo sed vt appareat, hanc viam succurrendi veterum monumentis, quam nos ingredimur, esse longe certissimam, si modo viri docti negotium id qua par est cura ac religione tractandum suscipere non grauentur.

De muribus & gliribus. Cap. 57.

Quo in genere multi & hos incolas domuum possuere mures, haud spernendum in ostentis etiam publicis animal. Arrosus Lauinij clypeis argenteis, Marsicum portedere bellum: Carboni Imperatori apud Clusium fascijs, quibus in calceatu vtebatur, exitium. Plura eorum genera in Cyrenaica regione, alij lata fronte, alij acuta, alij herinaceorum genere pungentibus pilis: Theophrastus autor est, in Gyaro insula cum incolas surgissent, ferrum quoque rosisse eos, id quod natura quadam & ad Chalybas facere in ferrarijs officinis: Aurarijs quidem in metallis, ob hoc alios eorum excidi, semperque

* infartu

* furtum id depræhendi: tantam esse dulcedinem furandi. Venisse murem cc. nummis, Cassinum obsidete Annibale: eumque qui venderat fame interisse, emptorem vixisse, annales tradunt. Cum candidi prouenere, lætum faciunt ostentum. Nam foricum occentu dirimi auspicia, annales referros habemus. Sorices & ipsos hyeme cõdi, autor est Nigidius, sicut glires: quos censoria leges, princepsque M. Scaurus in consulatu, non alio modo cœnis ademere, q̄ conchyliã, aut ex alio orbe conuectas aues. Semiferum & ipsum animal, cui viuaria in dolijs idem qui apris instituit. Qua in re notatum, non congregari nisi populares eiusdem syluæ: & si misceantur alienigenæ: amne vel monte discreti, interire dimicando. Genitores suos festos senecta, alunt insigni pietate. Senium finitur hyberna quiete, conditi enim & hi cubant: rursus æstare iuuenescunt, simili & multeljs quiete.

G. I. O. Quos censoria legis princeps, Q. Scaurus & M. in consulatu nõ alio modo cœnis ademere q̄ conchyliã. Vbi nam legitur istuc consulum paruo vbi Q. Scaurus: deinde vbi sic loquuntur Latini scriptores, Q. Scaurus & M. & non potius, Q. & M. Scauri? Fatendum est hic corruptam esse lectioem. Integra sic habet: quos censoria leges, princepsq̄ M. Scaurus in consulatu, hoc est censores, & ante eos Scaurus consul, co. ad. Sic enim dictum est hic princeps, quomodo apud Poetas, Princeps ætara Tarchõ secar æquora proga, id est, primus. Librarij fere non aliter scribebant que confectionem q̄ primæ literæ puncto postposito. id lector imperitus præ nomen putauit, vnde deprauandi occasio.

Quæ animalia quibus locis non sent. Cap. 58.

Mirum, rerum naturam nõ solum alia alijs dedisse, terris animalia, sed in eodem quoque situ quædam alijs locis negasse. In Mæsia sylua Italiae, nõ nisi in parte reperiuntur hi glires. In Lycia dorcadès nõ transeunt montes Syris vicinos: onagri. montē qui Cap-

padociam à Lycia diuidit. In Helleponto in alienos fines non commant cerui: & circa Arginussam Elatum montem non excedunt, auribus etiam in monte fissis. In Pordoselene insula viam multulæ non transeunt. in Bœotia Lebadia illatæ solum ipsum fugiunt, quæ iuxta in Orchomeno tota arua subruunt talpæ, quarum è pelibus cubicularia vidimus stragula. A deo ne religio quidē à portentis sum mouet delicias. In Ithaca lepores illati moriuntur, extremis quidem in litoribus: in Ebufo cucinuli non sunt, scaten in Hispania Balearibusque. Cyrenis mutæ fuere ranæ, illatis è continenti vocalibus durat genus earum. Mutæ sunt etiam nunc in Seripho insula. Eadem alio translata canunt: quod accidere & in lacu Thessaliæ Sicædo tradunt. In Italia muribus araneis venenatus est morsus: eisdem vltior Apennino regio non habet. Idem vbique sunt, orbitam si transiere, moriuntur. In Olympo Macedonia monte non sunt lupi, nec in Creta insula. Ibi quidem non vulpes vrsu. atque omnino nullum maleficum animal, præter Phalangiu, aranei id genus, de quo dicemus suo loco. Mirabilis, in eadē insula ceruus, præter quam in Cydoniataru regione, non esse: item apros, & attagenas, herinaceos: in Africa autē nec apros, nec ceruos, nec capreas, nec vrsos.

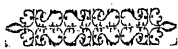
Quæ aduenis nocent. Cap. 59.

Iam quædam animalia indigenis innoxia, aduenas interimunt: sicut serpentes parui in Tyrinthe, quos terra nasci proditur. Item in Syria angues, circa Euphratis maxime ripas, dormientes Syros non attingunt: aut etiam si calcati momordere, non sentiuntur maleficia: alijs cuiuscunque gentis infesti, auide & cum cruciatu exanimantes: quamobrem & Syri non necant eos. Cõtra in Latro Cariæ monte Aristoteles tradit à scorpionibus hospites non legi, indigenas interimi. Sed reliquorum quoque animalium, & præter terrestria, indicemus genera.

C A I I P L I N I I
S E C V N D I

N A T U R A L I S H I S T O R I A E
L I B E R N O N V S.

De aquatilium natura. Cap. 1.

ANIMALIUM quæ terrestria appellauimus, hominum quadam confortione degentia, indicata natura est. Ex reliquis minimas esse volucres conuenit. Quamobrem prius æquorum, amnium, stagnorumque dicentur.

Quare in mari maxima animalia. Cap. 2.

Sunt autem complura in ijs, maiora etiam terrestribus. Causa euidentis, humoris luxuria. Alia fors alitum, quibus vita pendentibus. In mari autem tam late supino, molliq̄; ac fertili accremento, accipiente causa genitalis è sublimi, semperq̄; pariente natura, pleraque etiã monstrifica reperiuntur, perplexis & in semet aliter atq̄; aliter

aliter nunc flatu, nunc fluctu conuolutis seminibus atque principijs, vt vera fiat vulgi opinio, quicquid nascatur in parte naturæ vlla, & in mari esse, præterq̄; multa quæ nusquam alibi. Rerum quidem nõ solum animalium simulara esse, licet intelligere intruētibus vnam, gladium, ferras, cucimim vero & colore & odore similem: quominus miremur equorum capita in tam paruis eminare cochleis.

De Indici maris beluis. Cap. 3.

PLurima autem & maxima in Indico mari animalia, è quibus balenæ quaternum iugerum, pristres ducentum cubitorum: quippe vbi locustæ quaterna cubita impleant: anguillæ quæ in Gange amne tricenos pedes. Sed in mari beluæ circa solstitia maxime visuntur. Tunc illic ruunt turbines, tunc imbres, tunc dieictæ motium iugis procellæ ab imo vertunt maria, pulsatasq̄; ex profundo beluas cum fluctibus voluunt, & alias tanta thynnorū multitudine, vt magni Alexandri classis haud alio modo, q̄ hostium acie obuia, contrarium agmen aduersa fronte direxerit, aliter sparsis non erat euadere: nõ voce, non sonitu, non ictu, sed fragore terrentur, nec nisi ruina turbantur. Cadara appellatur rubri maris peninsula inges. Huius obiectu vultus efficitur sinus. xij. dierum & noctium remigio enaugaris Ptolemæo regi, quando nullius aures recipit astatum. Huius loci quiete præcipua ad immobilem magnitudinem beluæ adolefcunt. Gedrosos qui Arbin amnem accolunt, Alexandri magni classium præfeti prodidere, in domibus fores maxillis beluarum facere, ofsibus tecta contignare, ex quibus multa quadragenum cubitorum longitudinis reperta. Exeunt & pecori similes beluæ ibi in terram, paltaque radices fruticum remeant: & quædam equorum, asinorum, taurorum capitibus, quæ depascuntur fata.

Quæ in quoque oceano maxima. Cap. 4.

Maximum animal in Indico mari pristis & balena est: in Gallico oceano Physeter, ingentis colinæ modo se attollens, altiorq̄; nauium velis diluuiem quandam eructans. In Gaditano oceano arbor in tatum vultis dispersa ramis, vt ex ea causa fretum nunquam intraffe credatur. Apparent & rotæ appellata à similitudine quaternis distinctæ radijs, modiolos earum oculis duobus vtrinque claudentibus.

De tritonum, & nereidum, & elephantorum marinorum figuris. Cap. 5.

Tiberio Principi nunciavit Olysiipponensium legatio ob id missa, visum auditumq̄; in quodam specu concha canentem tritonem, quæ noscitur forma: & nereidum falsa non est, quamis modo hispido corpore, etiam qua humanam effigiem habent. Nanque hæc in eodem spectata littore est, cuius morientis etiam gannitum tristem accollæ audiuere longe. Et diuo Augusto legatus Gallia cõplures in littore apparere exanimis nereidas scripsit. Autores habeo in equestri ordine splendentes; visum ab his in Gaditano oceano marinum hominem, toto corpore absoluta similitudine. ascendere eum nauigia nocturnis temporibus, statimq̄; degravari quas insederit partes, & si diutius permaneat, etiã mergi. Tiberio Principe contra Lugdunensis prouinciæ littus in insula simul trecentas amplius beluas reciprocans destituit oceanus miræ varietatis & magnitudinis, nec pauciores in Santonum littore: interq̄; reliquas elephantos & arietes, candore tantum cornibus asimulatis, nereidas vero multas. Turanius prodidit expulsam beluam in Gaditana littora, cuius inter duas pinnas vltimæ caudæ cubita xvj. fuissent, dentes eiusdem cxx. maximi dodrantium mēsurā, minimi semipedum. Beluæ cui dicebatur

exposita fuisse Andromeda, ossa Romæ apportata ex oppido Iudææ Ioppe, ostendit inter reliqua miracula in ædilitate sua M. Scaurus longitudine pedum xl. altitudine costarum Indicos elephantos excedente, spinæ crassitudine sesquipedalii.

De balenis & orsis. Cap. 6.

Balenæ & in nostra maria penetrant. In Gaditano oceano non ante brumã conspici eas tradunt. conditi autem statis temporibus in quodam sinu placido & capaci, mire gaudentes ibi parere. Hoc scire orcas, infestam his beluam, & cuius imago nulla representatione exprimi possit alia, q̄ carnis immensæ dentibus truculentæ. Irrumpunt ergo in secreta, ac vitulos earum & fœtas vel etiamnum grauidas lancinant morsu, incussæque ceu Liburnicarum rostris fodiunt. Ille ad flexum immobilis, ad repugnandum inertes, & pondere suo onerata, tunc quidem & vtero graues, parienditæ pœnis inualidæ, solū auxilium nouere in altum profugere, & se toto defendere oceano. Contra, orca occurrere laborat, seseq̄; opponere, & cautium angustijs trucidare, in vada vrgere, faxis illidere. Spectantur ea prelia, ceu mari ipso sibi irato, nullis in sinu ventis, fluctibus vero ad anhelitus ictusq̄; quatos nulli turbines voluunt. Orca & in portu Ostiensis visa est, oppugnata à Claudio Principe. Venerat tunc exa: dificante eo portu, inuitata naufragijs tergorum aduectorum è Gallia: satiansq̄; se per complures dies; alueum in vado sulcauerat, accumulata fluctibus in tantum, vt circummagi nullo modo possent: & dum faginam persequitur, in littus fluctibus propulsa, emineret dorso multu supra aquas carinæ vice inuerfa: Prætendi insit Cæsar plagas multiplicēs inter ora portus: profectusq̄; ipse cum prætorianis cohortibus populo Ro. spectaculum præbuit læceas congerente milite enaugijs assultantibus, quorum vnum mergi vidimus, restatu beluæ oppletum vnda. Ora balenæ habent in frontibus: ideoq̄; summa aqua nantes, in sublimē nymbos efflant.

An spirent pisces, an dormiant. Cap. 7.

Spirant autem confelsione omnium & paucissima alia in mari, quæ internorum viscerum pulmonem habent, quoniam sine eo nullum animal putatur spirare: nec piscium branchias habentes, anhelitum reddere, ac per vices recipere exultimant, quorum hæc opinio est: nec multa alia genera etiam branchijs carentia: in qua sententia fuisse Aristotelem video, & multis persuasisse doctrinæ indagibus. Nec me protinus huic opinioni eorum accedere haud dissimulo: quoniam & pulmonum vice alijs possunt alia spirabilia in esse viscera, ita volente natura: sicut & pro sanguine est multis alius humor. In aquas quidem penetrare vitalem hunc halitum quis miretur, qui etiam reddi ab his eum cernat: & in terras quoq̄; tanto spissiore naturæ partem, penetrare, argumento animalium quæ semper defossa viuunt, ceu talpæ? Accedunt apud me certe efficacia, vt credam etiam omnia in aquis spirare naturæ suæ sorte, primum sæpe adnotata piscium æstiuo calore quædam anhelatio, & alia tràquillo velut oscitatio, ipsorum quoque qui sunt in aduersa opinione, de somno piscium confelsio. Quis enim sine respiratione somno locus? Præterea bullantium aquarum sufflatio, lunæq̄; effectu concharum quoque corpora aufescentia. super omnia esse auditum & odoratum piscibus non erit dubium, ex aeris vtrunque materia, odorem quidem non aliud q̄ infectum aera intelligi posse. Quamobrem de his opinetur, vt cuique libitum erit. Branchiæ non sunt balenis nec delphinis. Hæc duo genera fistulis spirant, quæ ad pulmonem pertinent, balenis à fronte, delphinis à dorso. Et vituli marini, quos vocant phocas, spirant ac dormiunt in terra: Item testudines, de quibus mox plura.

De delphinis.

Velocissimum omnium animalium nō solum minor est delphinus, ocyor volucre, ocyor teloiac nisi multum infra rostrum os illi foret medio pene in ventre, nullus piscium celeritatem eius euaderet. Sed affert moram prouidentia nature, quia nisi resupini atque conuersi non corripunt, quæ causa præcipue velocitatem eorum ostendit. Nam cum fame cōciti, fugientem in vada ima perfecti piscem, diutius spiritum continuere, vt arcu emissi ad respirandum emicant: tantaq; vi exiliunt, vt plerunq; vela nauium transuolent. Agunt* fere coniugia: pariunt catulos decimo mense, æstiuo tempore, interim & binos: nutriunt vberibus sicut balena: atque etiam gestant foetus in fantasia infirmos. Quin & adultos diu comitantur, magna erga partum charitate. Adolefcunt celeriter, decem annis putantur ad summam magnitudinem peruenire: viuunt & tricenis, quod cognitum præcisâ cauda in experimentum. Abduntur tricenis diebus circa canis ortum, occultanturq; incognito modo: quod eo magis mirum est, si spirare in aqua nequeunt. Solent in terram erumpere incerta de causa: & statim tellure tacta moriuntur, multoq; ocyus fistula clausa. Lingua est his contra naturam aquatiliū mobilis, breuis atque lata, haud differēs suillæ. Pro voce gemitus humano similis, dorsum tepandum, rostrum simum. Quæ de causa nomen Simonis omnes miro modo agnoscunt, maluntq; ita appellari. Delphinus non homini tantum amicum animal, verum & musicæ arti, mulcetur symphonix cantu, & præcipue hydraulico sono. Hominem non expauescit vt alienum, obuiam nauigijs venit, alludit exultans, certat etiam, & quamuis plena præterit vela. Diuo Augusto Principe Lucricum lacum inuectus pauperis cuiusdam puerum, ex Baiano Puteolos in ludum literarium itantem, cum meridiano immorans appellatum eum Simonis nomine, sæpius fragmentis panis, quem ob id ferebat, allexisset, miro amore dilexit. Pigeret referre, ni res Mæcenatis & Flauiani & Flauii Alsi, multorumq; esset literis mandata. Quocunq; diei tempore inelamatus à puero, quamuis occultus atque abditus, ex imo aduolabat: passusq; è manu præbebat ascensuro dorsum, pinna aculeos velut vagina condens: receptumq; Puteolos per magnum æquor in ludum ferebat, simili modo reuehens pluribus annis: donec morbo extincto puero, subinde ad consuetum locum ventitans, tristis & mærenti similis, ipse quoque (quod nemo dubitaret) desiderio expirauit: Alius inter hos annos in Africo littore Hipponis Diarrhyti simili modo ex hominis manu vescēs, præbensq; se tractandum, & alludens natantibus, impositosq; portans, vnguento perunctus à Flauiano proconsule Africæ, & sopitus (vt apparuit) odoris nauitate, fluctuatusq; similis exanimi, caruit hominum conuersatione, vt inuitia fugatus, per aliquot menses: mox reuersus in eodem miraculo fuit. Iniuriæ potestatum inhospitalis ad visendum venientium, Hipponenses in necem eius compulerunt. Ante hæc similia de puero in Iasso vrbe memorantur, cuius amore spectatus longo tempore dum abeuntem in litus auide sequitur, in arenam inuectus expirauit. Puerum Alexander magnus Babylonie Neptuni sacerdotio præfecit, amorem illum numinis propitij fuisse interpretatus. In eadem vrbe Iasso Egesidemus scribit & alium puerum Hermiam nomine, similiter maria peregritantem cum repentina procellæ fluctibus exanimatus esset, relatum: delphinumq; causam leti fatentem non reuersum in maria, atque in sicco expirasse. Hoc idem & Naupacti accidisse Theophrastus tradit. Nec modus exemplorum. Eadem Amphilochoi & Tarentini de pueris delphinisque narrant. Quæ faciunt, vt credatur Arionem quoque citharædi-

* vera

æ artis interficere nautis in mari parantibus, ad interceptos eius quæstus, eblanditum, vt prius caneret cithara, congregatis cantu delphinis cum se icisset in mare, exceptum ab vno Tænarum in litus peruectum. Est provincia Narbonensis & in Nemausensi agro stagnū Laterra appellatum, vbi cum homine delphini societate piscantur: innumeravis mugilum stato tempore angustis faucibus stagni in mare erupit, obseruata æstus reciprocatione. Quæ de causa prætendi non queunt retia, quæ molem ponderis villo modo tolerant, etiam si non solertia insidietur temporari. Simili ratione in altum protinus tendit, quod vicino gurgite efficitur: locumq; solū pandendis retibus habilem effugere festinat. Quod vbi animaduertere piscantes, concurrunt autem multitudine temporis gnara, & magis etiā voluptatis huius auida, totusq; populus è littore quanto potest clamore conciet Simonem ad spectaculi euentum: celeriter delphini exaudiunt desideria, aquilonum flatu vocem prosequente, aultro vero tardius ex aduerso referente. Sed tum quoque improuiso in auxilium aduolant. Propere apparatus, quæ protinus disponitur in loco vbi coniectus est, pugna opponente sese ab alto: trepidosq; in vada virgent. Tum piscatores circumdant retia, furcisq; subleuant. at mugilum nihilominus velocitas transiit: at illos excipiunt delphini, & occidisse ad præsens contenti, cibos in victoriam differunt. Opere prælium feruet, includiq; retibus se fortissime virgences gaudet. ac ne id ipsum fugam hostium stimulet, inter nauigia & retia natantes homines ita sensim elabuntur, vt exitus non appareat. Saltu quod est alias blandissimum his, nullus conatur euadere, ni summittantur sibi retia, egressus protinus ante vallum præliatur. Ita peracta captura, quos interemere diripiunt. Sed enixioris operæ quàm in vnijs diei præmij conscij sibi, operiuntur in posterum: nec piscibus tantum, sed in tria panis è vino satiantur. Quæ de eodem genere piscandi in Iasio sive Mutianus tradit, hoc differunt, quod vltro neque inelamati presto sint, partesq; è manibus accipiant, & suum quæque cymba è delphinis socium habeat, quamuis noctu & ad faces. Ipsis quoque inter se publica est societas. Capto à rege Carix, alligatoq; in portu delphino, ingens reliquorum cõuenit multitudo, molestia quadam, quæ postest intelligi, miserationem petens, donec dimitti rex eum iussit. Quin & paruos semper aliquis grandior comitatur vt cultos. Conspicijq; sunt iam desunctum portantes, ne laceraretur à beluis.

Delphinus non tantum hominis amicum animal, verum & musica arte mulcetur symphonix cantu. Rectius non homini tantum amicum animal, verū & musicæ arti, m. sc. Ex hominum manibus vescens, ferensq; se tractandum. Lege præbensq; se tractandum. Paulo post Amphilochoi scribendum, non Amphilochoi, ἀμφιλοχοι. Sunt autem in Epiro.

De turisombus. Cap. 9.

Delphinorum similitudinem habent qui vocantur turisones. Distant & tristitia quidem aspectus, abest enim illa lasciuia, maxime tamen rostris canicularum maleficentiæ assimilati.

De testudinibus, et quomodo capiuntur. Cap. 10.

Testudines tantæ magnitudinis Indicu mare emittit, vt singularum superficie habitabiles casas integant: atque inter insulas rubri præcipue maris nauigent his cymbis. Capiuntur multis quidem modis, sed maxime euectæ in summa pelagi antemeridiano tempore blandito, eminentè toto dorso per tranquilla fluitantes: quæ voluptas libere spirandi, in tantum fallit oblitus sui, vt solis vapore siccat cortice, non queant mergi, inuitæq; fluitent opportunæ venantur prædæ. Ferunt & passum egressas noctu, auidèq; saturatas lassari: atque vt remearint

GLO.

vt remearint matutino, summa in aqua obdormiscere: id proli terentiu sonitu, donec leuiter capi. Adnatate enim singuli ternos, à duobus in dorsum verti, à tertio laqueū inijci supina, atq; ita ad terram à pluribus trahi. In Phenicio mari haud vlla difficultate capiunt, vltroq; venient stato tpe anni in anhem Eleutherū effusa multitudine. Dentes non sunt testudini, sed rostri margines acuti, superna parte inferiorē claudente pyxidum modo. In mari conchylijs viuunt, tanta oris duritia, vt lapides comminuant. In terram egressæ, in herbis pariunt oua, auium ouis familia, ad centena numero. Ea; defossa extra aquas, & cooperta terra, ac pauca pectore & cõplana ta, incubant noctibus. Educant fetus annuo spatio. Quidam oculis spectatū quoq; oua foueri ab ijs putant. Femina coitum fugere, donec mas festucam aliquā imponat auerit. Troglodytæ cornigeras habet, vt in lyra annexis cornibus latis, sed mobilibus, quorū in natando remigio se adiuuant: Celti genus id vocatur eximia testudinis, sed raræ. Nanq; scopuli præacuti Chelônophagos terrent: Troglodytæ autem ad quos adnatant, vt sacras adorant. Sunt & terrestres, quæ ob id in operibus chersinæ vocantur, in Africæ desertis, qua parte maxime siccitibus harenis squalent, roscido, vt creditur, humore viuentes. Neque aliud ibi animal prouenit.

GLO. Et cooperta terra, ac pauca corpore. Melius, ac pauca pectore. Quis primus testudines secare instituerit. Cap. 11.

Testudinū putamina secare in laminas, lectosq; & repositoria his vestire, Carbilius Pollio instituit, prodigi & sagacis ad luxuriæ instrumenta ingenij.

Tegumenta aquatiliū. Cap. 12.

Aquatiliū tegumenta plura sunt: Alia corio & pilis tegunt, vt vituli & hippopotami. Alia corio tm, vt delphini: cortice, vt testudines: silicum duritia, vt ostrea & cõche: crustis, vt locustæ: crustis & spinis, vt echini: squamis, vt pisces: aspera cute, vt squatina, qua lignum & ebora poliuntur: molli, vt mureng: alia nulla, vt polypi.

De vitulo marino. Cap. 13.

Quæ pilo vestiuntur, animal pariunt, vt pristis, balena, vitulus. Hic parit in terra pectudū more: secundo partus reddit initu. Canum modo coheret: & parit nunquam geminis plures: educat mammis factum. Non ante duodecimum diem deducit in mare, ex eo subinde assuefaciens. Interficiuntur difficulter, nisi capite eliso. Ipsis in somno mugitus, vnde nomē vituli. Accipiunt tamen disciplinam, voceq; pariter & visu popululum salutant, in condito firmiter: nomine vocati respondent. Nullum animal grauiore somno premitur. Pinnis quibus in mari vtuntur, humi quoque vice pedum serpunt. Pelles eorū etiam detractas corpori, sensum equorum retinere tradunt, semperq; æstu maris recedente inhorrescere: præterea dextræ pinna vim soporiferam inesse, somnosq; allicere subditam capiti.

GLO. Ipsus in somno mugitus, vnde nomen vituli accipiunt. Tenet disciplinam. Lege & distingue: vnde nomen vituli. Accipiunt tamen disciplinam.

De piscibus pilo carentibus, & quomodo pariunt, & quot eorum genera. Cap. 14.

Pilo carentium duo omnino animal pariunt, delphinus ac vipera. Pispium species sunt lxxiij. præter crustis intecta, quæ sunt xxx. De singulis alias dicemus. Nunc enim naturæ tractantur insignium.

De noibus & naturis multorum piscium. Ca. 15.

Præcipua magnitudine thynni. Inuenimus talenta quindecim pependisse. Eiusdem caudæ latitudinem

duo cubita & palmum. Sunt & in quibusdam amonibus haud minores, silurus in Nilo, efox in Rheno, attilis in Pado, inertia pinguescens, ad mille aliquando libras, catenato captus hamo, nec nisi boum iugis extractus. Atqui hunc minimus piscis appellatus clupea, venâ quandâ eius in faucibus mira cupidine appetēs, morsu exanimat. Silurus grassatur vbicunq; est omne animal appetēs, equos natantes sepe demergens, præcipue in Meno Germaniæ amne prope Lisbom. Et in Danubio mario extrahit, porculo marino similimus: & in Borysthene memoratur præcipua magnitudo, nullis oisibus spinisq; interfitis, carne prædulci. In Gange Indiæ platanistas vocant, rostro delphini & cauda, magnitudine autem x. cubitorum. In eodem esse Staius Sebosus haud modico miraculo affert, vermes Branchijs binis lx. cubitorū, ceruleos, qui nomen à facie traxerunt. His tantas esse vires, vt elephantos ad portū venientes, mordicus coprahēnā manu eorum abstrahant. Thynni mares sibi ventre non habent pinnam. Intranat è magno mari Pontū verno tempore gregatim, nec alibi fortificat. Cordylla appellatur partus, qui fetus redeunt in mare autumno comitatur. Limosæ vero à luto pelamides incipiunt vocari, & cum annuum excessere tempus, thynni. Hi membratim cęstis, ceruice, & abdomine commendantur atque clidio, recentiduntaxat, & tum quoque graui ructu: cætera parte plenis pulpamentis sale asseruantur. Melandria vocatur, cęstis quernis affulus similitudo. Villissima ex his quæ caudæ proxima, quia pingui carent: probatissima quæ faucibus: at in alio pisce circa caudam exercitissima. Pelamides in apolectos particulatimq; consectæ, in genera cybiorum dispartuntur. Piscium genus omne præcipua celeritate adolefcit, maxime in Ponto. Causa, multitudo annuū dulces inferentium aquas. Amiam vocant, cuius incrementum singulis diebus intelligitur. Cum thynnis hæc & pelamides in Pontum ad dulciora pabula intrant gregatim cum suis quæque ducibus, & primi ofum scombri, quibus est in aquis sulphureus color, extra qui cæteris. Hispaniæ cetarias his replent, thynnis non cõmeantibus. Sed in Pontū nulla intrat bestia piscibus malefica, præter vitulos & paruos delphinos. Thynni dextra ripa intrat, exeunt læua. Id accidere existimatur, quia dextro oculo plus cernant, vtroque natura habere. Est in euryppo Thracij Bosphori, quo Propontis Euxino iungitur, in ipsi Europâ Asiamaq; separantis freti angustijs, saxū miri candoris, à vado nunquam geminis plures: educat mammis factum. Non ante duodecimum diem deducit in mare, ex eo subinde assuefaciens. Interficiuntur difficulter, nisi capite eliso. Ipsis in somno mugitus, vnde nomē vituli. Accipiunt tamen disciplinam, voceq; pariter & visu popululum salutant, in condito firmiter: nomine vocati respondent. Nullum animal grauiore somno premitur. Pinnis quibus in mari vtuntur, humi quoque vice pedum serpunt. Pelles eorū etiam detractas corpori, sensum equorum retinere tradunt, semperq; æstu maris recedente inhorrescere: præterea dextræ pinna vim soporiferam inesse, somnosq; allicere subditam capiti.

C. PLINII. G Pinguescunt

* fecidas partu redit. Inuita canū modo coheret. * sono

Pinguetunt & in tantum, vt dehiscant. Vita longissima his biennio. Animal est paruum, scorpionis effigie, aranei magnitudine. Hoc se & thynno & ei qui gladius vocatur, crebro delphini magnitudinem excedenti, sub pinna affigit aculeo: tantoq; infestat dolore, vt in naues saepenumero exiliant. Quod & alias faciunt aliorum vim timentes, mugiles maxime, tam praecipue velocitatis, vt tranfuerfa nauigia interim superiacent.

GLO. Silurus grassatur vbicunq; est omne animal appetens, equos innatantes saepe demergens, praecipue in Maeno Germaniae amne prope Lisboum & in Danubio. Mari extrahitur porculo marino similimus. Hoc loco nominatim recensentur pisces magnitudine insignes, non marini, sed fluuiozum. Nili, Rheni, Padi, Danubij, Boristhenis, Gangis. horum medio catalogo non satis apte inseritur macinus quidam piscis innominatus. sequeda igitur antiquorum codicum lectio, vt post Lisboum nota orationis initium faciamus. Et in Danubio mario extrahitur, porculo marino similimus. Is vulgo Itatorum etiam nunc femilatino nomine moro appellatur, ob salamenta illis notus, gustu asperiusq; porcinam salicam nonnihil referentia, Germanis Husio dictus, quasi vs, sicut mario et nris magidos.

De augurijs & diuersitate piscium. Cap. 16.

Vnt & in hac parte naturae auguria, sunt, & piscibus praescita. Siculo bello ambulante in littore Augusto, piscis e mari ad pedes eius exiliit: quo argumento *vates re spondere Neptunum patrem adprantem eum sibi Sex. Pompeio re pudiatio tanta *reratur *iactu

GLO. Sunt & piscibus praescita in hac parte auguria. Nostri dicunt melius. Sunt & in hac parte naturae auguria, sunt piscibus praescita.

De mugili et alijs piscibus, & quod non iidem vbique placeant. Cap. 17.

Mvgilum natura ridetur, in metu capite abscondito, totos se occultari credentium. Iisdem tamen tanta salacitas, vt in Phoenice & Narbonensi prouincia coitus tempore e viuarijs marem linea longinqua peros ad branchias religata emissum in mare eadeq; linea retractum foemina sequantur ad littus, rursusq; foeminam mares partus tempore. apud antiquos piscium nobilissimus habitus acipenser, vnus omnium squamis

ad os versis, contra aquam nando meat: nullo nunc in honore est: quod quidem miror, cum sit rarus inuentu. Quidam eum elopem vocant. Postea praecipuum autoritatem fuisse lupi & asellis. Cornelius Nepos & Labe-rius poeta mimorum tradidere. Luporum laudatissimi, qui appellantur lanati a candore mollitiaq; carnis. Asellorum duo genera, callariae minores & bacchi, qui non nisi in alto capiuntur, ideoq; praetati prioribus. At in lupis in amne capri praefertunt. Nunc scaro datur principatus, qui solus piscium dicitur ruminare, herbisq; vesci, non alijs piscibus, mari Carpathio maxime frequens. Promontorium Troadis Lecton sponte nunquam transit. Inde aduectos Tiberio Claudio Principe Optatus e libertis eius praefectus classis, inter Oltiensem & Campaniae oram sparsos disseminauit. Quinquennio fere cura est adhibita, vt capti redderentur mari. Postea frequentes inueniuntur Italiae in littore, non ante ibi capti. Admouitq; sibi gula sapores piscibus satis, & nouum Italiam mari dedit, ne quis peregrinas aues Romae parere miretur. Proxima est his mensa generis duntaxat multelarum, quas miru dictu inter alpes quoque lacus Rhetiae Brigantinus aemulas marinis generat. Ex reliqua nobilitate & gratia maxima est & copia nullis, sicut magnitudo modica, binasq; libras ponderis raro admodum exuperant, nec in viuarijs piscinisq; cresunt. Septentrio-nalis tantum hos & proxima occidentis parte no gignit oceanus: cetero eorum genera plura: Nam & alga vescitur, & ostreis, & limo, & aliorum piscium carne, barba gemina insigniuntur inferiori labro. Lutarium ex ijs vilissimi generis appellant. Hunc semper comitatur fargus nomine alius piscis, & coenium fodiente eo, excitatum deuorat pabulum. Nec littoralibus gratia. Laudatissimi conchylium sapiunt. Nomen his fenestella a colore mulleorum calciamentorum datum putat. Pariunt ter anno. His certe toties foetura apparet. Mullum expirantem vericolori quadam & numerosa varietate spectari, proceres gulae narrant, rubentium squamaru multiplici mutatione pallentem, vtique si vitro spectetur inclusus. M. Apicius ad omne luxus ingenium mirus, in sociorum garo (nam ea quoque res cognomen inuenit) necari eos praecellens putauit, atque e iecore eorum alecem excogitare prouocauit. Id enim est facilius dixisse, q; quis vicerit. Asinius Celer e consularibus, hoc pisce prodigus, Claudio Principe vnus mercatus octo milibus nummum: quae reputatio auferit tranfuerum animum ad contemplationem eorum, qui in conuersione luxus cocos emi singulos pluris quam equos quiritaabant. At nunc coci triumphorum pretijs parantur, & coquorum pisces. Nullusque prope iam mortalis aestimatur plus, quam qui peritissime censum domini mergit.

Inde aduectos Tib. Claudio Principe Optatus Elipertius praef. classis, inter Oltiensem & Campaniae oram sparsos disseminauit. Lego, Opratus e libertis, scilicet ipsius principis. notum est autem ex Tranquillo & Tacito quanta fuerint potentia liberti Cesarum.

De Mullo & coracino, salpa, & salmone. Cap. 18.

Millum lxxx. librarum in mari rubro captum Licinius Mutianus prodidit, quanti mercatura eum luxuria, suburbanis littoribus inuentum? Est & haec natura, vt alij alibi pisces principatum obtineant: coracinus in Aegypto: zeus ide faber appellatus, Gadibus: circa Ebusum salpa, obfoenus alibi, & qui nusquam percoqui possit, nisi ferula verberatus: in Aquitania salmo fluuiatilis marinis omnibus praefertur. Piscium alij branchias multiplices habent, alij simplices, alij duplices. his aquam emittunt, acceptam ore. Senectutis indicium squamarum duricia, quae non sunt omnibus similes. Duo lacus Italiae in radicibus alpium, Larius, & Verbanus

Verbanus appellantur, in quibus pisces omnibus annis Vergiliarum ortu exsunt squamis conspicui crebris atque praecutis, clauorum caligarium effigie: nec amplius q; circa eum mensam viuunt.

GLO. His aquam acceptam ore remittunt. Quisquis hic ordine mutauit, fecit sermonem a mphi sodon, Vetus ordo est hic, his aquam emittunt, acceptam ore.

De exocato. Cap. 19.

Miratur & Arcadia suum exocetum, appellatum ab eo, q; in siccum somni causa exeat. Circa Clitorium vocalis hic traditur, & sine branchijs: ide aliquibus adonis dictus. Exeunt in terram & qui marini mures vocantur, & polypi, & muranae. Quin & in Indiae fluminibus certum genus piscium, ac deinde resilit. nam in stagna & amnes transeundi plerisque euidentis ratio est, vt tuto foetus edant, quia non sunt ibi quae deuoerent partus, fluctusque minus sauiant. Has intelligi ab his causis, seruarique temporum vices magis miretur, si quis reputet quoto cuique hominum nosci vberriam esse capturam sole transeunte piscium signum.

GLO. Miratur Arcadia suum exocetum. Deest coniunctio &. Comemorato enim Verbanis & Larij piscium miraculo, subiicit, Miratur & Arcadia. Nam stagna & amnes transeunt. Plerisque euidentis ratio est. Scribendum coniunctio: Nam in stagna & amnes transeundi plerisque euidentis ratio est.

Digestio piscium in figuras corporum. Cap. 20.

Marinorum alij sunt plani, vt rhombi, soleq; ac passeris, qui a rhombis situ tantum corporum differunt. Dexter resupinatus est illis, passeri laeuis. Alij longi, vt murana, conger. Ideo pinnarum quoque sunt discrimina, quae pedum vice sunt darae piscibus. Nullis supra quaternas. Quibusdam binae, quibusdam tria, aliquibus nulla. In Fucino tantum lacu piscis est, qui octonis pinnis natat. Binae omnino longis & lubricis, vt anguillis & congris. Nullae, vt muranis, quibus nec branchiae. Haec omnia flexuoso corporum impulsu ita mari vtuntur, vt serpentes terra: in sicco quoque repunt, ideo etiam viuaciora talia. Et e planis aliqua non habent pinnas, vt pastinaceae: ipsa enim latitudine natant: Et quae mollia appellantur, vt polypi, quoniam pedes illis pinnarum vicem praestant.

De anguillis. Cap. 21.

Anguilla octonis viuunt annis. Durat & sine aqua senis diebus aquilone spirante, austro paucioribus. At hyemem eadem in exigua aqua non tolerat: nec in turbida, ideo circa Vergilias maxime capiuntur, fluminibus tum praecipue turbidis. Pascuntur noctibus. Exanimes piscium sola non fluitant.

De captura earum in lacu Benaco. Cap. 22.

Lacus est Italiae Banacus, in Veronensi agro Minicium amnem tranfmitteus, ad cuius emerfus annuo tempore octobri fere mense, autumnali fide-re, vt palam est, hyemate lacu, fluctibus glomeratq; voluunt in tantum mirabili multitudine, vt in excipulis eius fluminis, ob hoc ipsum fabricatis, singulorum milium globi reperiantur.

De murana. Cap. 23.

Murana quocunq; tempore parit, cum ceteri pisces stato pariant. Oua eius citissime cresunt: in sicco littore lapsas vulgus coitu serpentium im-pleri putat. Aristoteles myrum vocat marem qui generat. Discrimen esse, q; murana varia & infirma sit, myrus vnicolor & robustus, dentes que extra os habeat. In Gallia septentrionali murgenis omnibus dextra in maxilla septem maculae, ad formam septentrionis, aureo co-

lore fulgent, duntaxat viuentibus, pariterque cum anima extinguuntur. Inuenit in hoc animali documenta seuitie Vedius Pollio eques Ro. ex amicis diui Augusti, viuarijs earum immergens damnata mancipia, non tanquam ad hoc feris terrarum non sufficientibus, sed quia in alio genere totum pariter hominem distrahi spectare non poterat. Ferunt aceti gustu praecipue eas in rabiem agi. Tenissimum his tergens: contra anguillis crassius, eoq; verberari solitos tradit Verrius praetextatos, & ob id multam his dicit non influturam.

De planis piscibus. Cap. 24.

Planorum piscium alterum est genus, quod pro spina cartilaginem habet, vt traiae, pastinacae, squatinae, torpedo: & quos bouis, lamiae, aequile, range, nominibus Graecia appellat. Quo in numero sunt squali quoque: quamuis non plani. Haec Graece in vnuerfum se-lache appellauit Aristoteles primus, hoc nomine eis im-posito: nos distinguere non possumus, nisi cartilaginea appellare libeat. Omnia autem carniuora sunt talia, & supina vescuntur, vt in delphinis diximus. Et cum ceteri pisces oua pariant, hoc genus solum, vt ea quae cete appellantur, animal parit, excepta quam ranam vocant.

* Haec Graecia in vnuerfum se-lache appellauit. Aristoteles primus hoc nomen posuit.

De echeneide. Cap. 25.

St paruus admodum piscis affuetus petris, echeneis appellatus: hoc carinis adhaerente naues tardius ire creditur, inde nomine imposito, quam ob causam amatorijs quoque veneficij infamis est, & iudiciorum ac litium mora quae crimina vna laude pensat, fluxus grauidarum vtero sistens, partusq; continens ad puerperiu: In cibos tamen non admittitur. Pedes eum habere arbitratr Aristoteles, ita posita pinnarum similitudine. Mutianus muricem esse latiore purpura, neque aspero neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice, concha vtroque latere sese colligete: quibus inhaerentibus, plenam ventis stetit nauem, portantem nuncios a Perandro, vt castrarent nobiles pueri, conchasq; quae id praestiterint, apud Gnidiorum Venerem coli. Trebius Niger pedalem esse, & crassitudine quinq; digitorum: naues morari, praeterea hanc esse vim eius asseruati in sale, vt aurum quod deciderit in altissimos puteos, admotus extrahat.

De varietate naturae piscium. Cap. 26.

Vtant colorem candidae hyeme menae, & sunt aestate nigriores. Mutat & phycis, reliquo tempore candida, vere varia. Eadem piscium sola nificat ex alga, atque in nido parit. Volat hirundo, sane perquam similis volucris hirundini: item miluus.

De lucerna pisce, & dracone marino. Cap. 27.

Vbit in summa maria, piscis ex argumento appellatus lucerna, linguaq; ignea per os exerta, tranquillis noctibus relucet. attollit e mari sesquipedanea fere cornua, quae ab his nomen traxit. Rursus draco marinus captus, atque immisus in harenam, cauernam sibi rostro mira celeritate excavat.

Item miluus subit in summa maria. Has voces, item miluus, adiunximus fini praecedentis capituli, quas inde relectas nescio quis hic non suo loco assuit. Attollit cornua e mari sesquipedalia fere, cornuta, quae ab his nomen traxit. Diuersa lectio antiquior, qua secuti sumus. Attollit e mari sesquipedanea fere cornua, quae ab his nomen traxit. vt periphrasi vtatur, de vulgo nota loquens. alioqui superuacaneum videri potest, de etymologia admonere in re ta clara. Si quis tamen illam alteram lectionem mauult, fruatur.

De piscibus sanguine carentibus. Cap. 28.

Piscium quidam sanguine carent, de quibus dicemus. Sunt autem tria genera: In primis quae mollia appellantur, deinde coniecta crustis tenuibus, po-

stremo testis conclusa duris. Mollia sunt, loligo, sepia, polypus, & cetera eius generis. His caput inter pedes & ventrem, pediculi octoni omnibus. Sepia & loligini pedes duo ex his longissimi & asperi, quibus ad ora admonent cibos, & in fluctibus se velut ancoris stabilunt: ceteri ceteri quibus venantur.

De loligine, & sepia, & polypis, & nautilis. Cap. 29.

Loligo etiam volitat, extra aquam se efferens, quod & pectunculi faciunt, sagittae modo. Sepiarum generis mares varij & nigriores, constantiaeq; maioris. Percussa tridente femine auxiliantur, at femina isto mare fugit. Ambo autem ubi sensere se apprehendi, effuso atramento, quod pro sanguine his est, infusata aqua absconduntur. Polyporum multa genera: Terreni maiores quam pelagij, omnes brachijs vt pedibus ac manibus vtuntur: cauda vero quae est bifida & acuta, in coitu. Est polypis fistula in dorso, qua transmittit mare: eamq; modo in dexteram partem, modo in sinistram transferunt. Natant obliqui in caput, quod praedurum est sufflatione viuuntibus. Caetero per brachia velut acetabulis dispersis, eo hausto quodammodo, cui adhaerescunt, tenent supini, vt auelli non queant. Vada non apprehendunt: & grandibus minor tenacitas. Soli mollium in sicum exeunt duntaxat asperum, leuitatem odere. Vescuntur conchyliorum carne, quorū conchas complexu crinium frangunt: itaque praecentibus testis cubile eorum deprahenditur. Et cum alioqui brutum habeatur animal, vt quod ad manum hominis adnatat, in re quodammodo familiari callet. Omnia in domum comportat, dein putamina erosa carne egerit, adnatantesq; pisciculos ad ea venatur. Colorem mutat ad similitudinem loci & maxime in metu. Ipsū brachia sua rodere falsa opinio est. Id enim à congris euenit ei: sed renasci sicut colotis & lacertis caudam, haud falsum. Inter praecipua autem miracula est qui vocatur nautilus, ab alijs pompilos. Supinus in summa aequorum peruenit, ita se paulatim subrigens, vt emissa omni per fistulam aqua, velut exoneratus sentina, facile nauiget. Postea prima duo brachia retorquens, membranam inter illa mirae tenuitatis extendit. Qua velificante in aura, caeteris subremigans brachijs, media cauda vt gubernaculo se regit. Ita vadit alto, Liburnicarum laudens imagine: & si quid pauoris interueniat, hausta se mergens aqua.

GLO. Terreni maiores q̄ pelagici. Lege pelagij, μελαγροι. Sic Graeci longe à littoribus distita vocant: nostri μελαγρος altum. In sine capitis, liburnicarum ludens imagine scribendum ex fide archetyporum, pro liburnicarum gaudens imagine.

De ozena, nauplio, & locustis. Cap. 30.

Polyporum generis est ozena, dicta à graui capitis odore, ob hoc maxime muranis eam confectantibus. Polypi binis mensibus conduntur. Ultra bimantum non viuunt. Pereunt autem tabe semper, feminae celerius, & fere à partu. Non sunt praetereunda & L. Lucullo proconsule Baetica comperta de polypis, que Trebius niger è comitibus eius prodidit. Auidissimos esse concharum, illas ad tactum comprimere, praecedentes brachia eorum, vltroque escam ex praedante capere. Carent conchae visu, omniq; sensu alio quam cibi & periculi. Insidiantur ergo polypis apertis: impositosq; lapillo extra corpus, ne palpatu eiciatur, ita securi grassantur, extrahuntq; carnes: illae se contrahunt, sed frustra discuntur. Tanta solertia animalium hebetissimis quoque est. Praeterea negat vllum esse atrocis animal ad conficiendum hominem in aqua. Luctatur enim complexu, & sorbet acetabulis, ac numero suctu detrahit, cum in naufragos vrinantesue impetum capit. Sed si inuertatur, elanguescit vis. Exporrigunt enim se resupinati, mire omnibus

marinis expetentibus odorem eorum: qua de causa & nasis illinuntur. Caetera quae idem retulit, monstro propria possunt videri: Carteia in cetarijs affuetus exire è mari in lacus eorum apertos, atque ibi salfamenta populari, conuertit in se custodum indignationem asiduitate furti immodici. Sepes erant obiectae, sed has transcendebat per arborem: nec deprahendi potuit nisi canum sagacitate. Hi redeuntem circumuolare noctu, concitiq; custodes expaue nouitatem. Primum omnium magnitudo inaudita erat, deinde color muria obli-ti odore diri. Quis ibi polypum expectasset, aut ita cognosceret? cum monstro dimicare sibi videbantur. Nanque & afflatu terribili canes agebat, nunc extremis crinibus flagellatos, nunc robustioribus brachijs claurum modo incussos, aegreque multis tridentibus confici potuit. Ostendere Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarum quindecim capax, atque (vt ipsius Trebij verbis vtar) barbas quae vix vtroque brachio complecti esset, clauarum modo torosas: longas pedum xxx. acetabulis siue caliculis vnalibus peluum modo, dentes magnitudini respondentes. Reliquiae asseruatae miraculo, pependere pondo d. cc. Sepias quoque & loligines eiusdem magnitudinis expulsas in littus illud, idem autor est. In nostro mari loligines quinum cubitorum capiuntur, sepiae binum. Neque his bimatu longior vita. Nauigeram similitudinem & aliam in Propontide vitam sibi prodidit Mutianus, concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, prota rostrata: in hac condinauplium, animal sepiae simile, ludendi societate sola: duobus hoc fieri generibus. Tranquillo enim vectorem demissis palmulis ferire vt remis. Si vero flatus inuitent, eandem in vsu gubernaculo porrigi, pandiq; concharum sinus aurae. Huius voluptatem esse vt ferat, illius vt regat: simulq; eam descendere in duo sensu carentia: nisi forte tristi (id enim constat) omine nauigantium humana calamitas in causa est. Locustae crusta fragili muniuntur in eo genere, q̄ caret sanguine. Latent mensibus quinis: Similiter cancri, qui eodem tempore occurrunt, & ambo veris principio senectutem anguium more exuunt renouatione tergorum. Caetera in vndis natant: locustae reptantium modo fluitant: si nullus ingruat metus, recto meatu cornibus, quae sunt propria rotunditate praepilata, ad latera porrectis: iisdem erectis in pauore oblique in latera procedunt. Cornibus inter se dimicant. Vnum hoc animalium, nisi vium feruenti aqua incoquatur, fluida carne non habet callum.

Simulq; eam descendere in duo sensu carentia, nisi forte tristi. Id enim vbi constat rumore nauigantium humana calamitas in causa est. Antiquior lectio: nisi forte tristi (id enim constat) omine nauigantium, humana calamitas in causa est.

De cancri, echinis, & echinometris. Cap. 31.

Iuuant petrosi locis, cancri mollibus. Hyeme aprica littora sectantur: aestate in opaca gurgitum recedunt. Omnia eius generis h yeme laeduntur, autumno & vere pinguescunt, & plenilunio magis, quia nocte sidus tepido fulgore mitificat. Cancrorum genera, carabi, astaci, maia, paguri, heracleotici, Jeones, & alia ignobiliora. Carabi cauda à caeteris cancri distant. In Phoeniciae hippoe vocantur, tantae velocitatis vt consequi non sit. Cancris vita longa. Pedes octoni, omnes in obliquum flexi. Feminae primus pes duplex, mari simplex. Praeterea bina brachia denticulata forcipibus. Superior pars in primoribus his mouetur; inferiore immobili. Dextrum brachium omnibus, maius. Vniuersi vbi aliquando congregantur, os ponti euincere non valent: quam obrem regressi circumueunt, apparetque tritum iter. Pinniores autem vocatur minimus ex omni genere, ideo opportunus iniuriar. Huic solertia est inanium ostrearum testis se condere: & cum

GLO.

tum accreuerit, migrare in capiores. cancri in pauore etiam retrorsum pari velocitate redeunt. Dimicant inter se vt arietes aduersis cornibus incurstantes. Contra serpentium ictus medentur. Sole cancri signum transeunte, & ipsum, cum exanimati sint, corpus trasfigurari in scorpiones narratur in sicco. Ex eodem genere sunt echini, quibus spinae pro pedibus. Ingredi est his in orbē voluitaq; detritis saepe aculeis inueniuntur. Ex his echinometrae appellantur, quorum longissimae spinae, calices minimi. Nec omnibus idem vitreus color. Circa Toronen candidi nascuntur, spina parua. Qua omnium amara, quina numero. Ora in medio corpore in terrā versa. Tradunt fauitem maris praeflagire eos, correptisq; operiri lapillis, mobilitatem pondere stabilientes: nolunt volutatione spinas atterere. Quod vbi videre nautici, statim pluribus ancoris nauigia infrenant.

De cochleis. Cap. 32.

In eodem genere cochleae, aquatiles terrestresq; exerentes se domicilio, binaq; ceu cornua protendentes contrahentesque: oculis carent: itaque corniculis praetentant iter.

De pectinibus, murice, & concharum generibus. Cap. 33.

Pectines in mari ex eodem genere habentur, reconditi & ipsi in magnis frigoribus, ac magnis aestibus: vnguesq; velut in igne lucentes in tenebris, etiam in ore mandentium. Firmioris iam testae murices, & concharum genera: in quibus magna ludentis naturae varietas, tot * oculorum differentiae, tot figurae, planis, conchatis, longis, lunatis, in opbem circumactis, dimidio orbe caesis, in dorsum elatis, leuibus, rugatis, denticulatis, stritiatis, vertice muricatum intorto, margine in mucronem emissio, foris effuso, intus replicato: iam distinctioe virgulata, crinita, crispa, canaliculatum, * pectinatim, imbricatim vndata, cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expansa, densata, porrecta, sinuata breui nodo ligatis, toto latere connexis, ad plausum apertis, ad buccinam recuruis. Nauigant ex his veneriae, praebentesque concauum sui partem & aurae opposites, per summa aequorum velificant. Saliunt pectines, & extra volitant, seq; & ipsi carinant.

* coloris

* pectinae
eius diuisa, imbr.

GLO. Nauigant ex his neritae, praebentesq; concauum sibi partem. & alteram aurae opposites, per summa aequorum velificant. Primum rectius legitur veneriae. Sunt enim conchae non grae modo Veneri, sed etiam cognatae: ob communem è mari originem: celebrisq; est eius deae effigies, cocham, atque haud scio an ex hoc ipso genere, pede premens deinde mirum quod non concauum partem aurae praebat concha, sed diuersam, cum concaua sit velificationi aptior. Sequenda igitur & hic vetera exemplaria. Nauigant ex his veneriae, praebentesq; concauum sui partem & aurae opposites, p. f. a. u. Calligato non intelligens quid Latini significet praebere se, & hunc locum corruptit, & supra praebens se tractandum, in ferens se tracta. deprauauit, quem admodum illic annotauimus.

De diuitijs marinis. Cap. 34.

Sed quid haec tam parua commemoro, cum populatio morum atq; luxuria non aliunde maior q̄ à concharum genere proueniat? Iam quidè ex tota rerū natura damnosissimum mare est, tot modis, tot mensis, tot piscium saporibus, quibus praecia capientium periculo fiūt.

GLO. Iam quidem in tota rerum natura damnosissimum ventri mare est. Venri superest, nec habebatur in archetypis manuscriptis.

Quomodo & vbi inueniantur margaritae. Cap. 35.

Sed quota haec portio est reputantibus purpuras, conchyliis, margaritis? Parum scilicet fuerat in gulas condi maria, nisi manibus, auribus, capite, totoque

corpore à feminis iuxta virisque gestarentur. Quid mari cum vestibus? Quid vndis fluctibusque cum vellere? Non recte recipit haec nos rerum natura nisi nudos. Esto, si tanta ventri cum eo societas, quid tergori? Parum est, nisi qui vescimur periculis, etiam vestiamur. Adeo per totum corpus, anima hominis quaesita maxime placent. Principium ergo culmenque omnium rerum pretij, margaritae tenent. Indicus maxime has mittit oceanus. Inter illas belluas tales tantasque, quas diximus, per tot maria venientes, tam longo terrarum tractu, è tantis solis ardoribus, atque Indis quoque in instillas petuntur, & admodum paucas. Fertilissima est Taprobane & Toidis, vt diximus in circuitu mundi: item Perimula promontorium Indiae. Praecipue autem laudantur circa Arabiam in Persico sinu maris rubri. Origo atque genitura conchae, est haud multum ostrearum conchis differens. Has vbi genitalis anni stimulauerit hora, pudentes sese quadam oscitatione impleri rosido conceptu tradunt, grauidas postea entis: partumq; concharum esse margaritas pro qualitate rotis accepti: si purus influxerit, candorem conspici: si vero turbidus, & foetum sordescere: eundem pallere, caelo minante conceptum: ex eo quippe constare, coelique eis maiorem societatem esse quam maris, inde nubilum trahi colorem, aut pro claritate matutina serenum. Si tempestiue satientur, grandescere & partus. Si fulguret, comprimit conchas, ac pro ieiunij modo minui. Si vero & tonuerit, pauidas ac repente compressas, quae vocant phylomata efficere, speciem modo inani inflatum sine corpore: hos esse concharum abortus. Sani quidem partus multiplici constant cute, non improprie callum vt existimari corporis possit, itaque & purgantur à peritis. Miror ipso tantum eas caelo gaudere, sole rubescere, candoremq; perdere vt corpus humanum. Quare praecipuum custodiunt pelagia; altius mersae quam vt penetret radij. Flauescunt tamen & illae senecta, rugisque torpescunt: nec nisi iuuenta constat ille qui quaeritur vigor. Cralescunt etiam in senecta, conchisque adhaerescunt, nec ijs auelli queunt nisi lima: quibus vna tantum est facies, & ab ea rotunditas, auersis planicies, ob id tympania nominantur. Coharentes videmus in conchis hac dote vnguenta circumferentibus. Caetero in aqua mollis vnio, exemptus protinus durefcit. Concha ipsa cum manum videt, comprimit sese, operitq; opes suas, gnara propter illas se peti: manumque si praeniat, acie sua abscondit, nulla iustiore poena, & alijs munita supplicijs: quippe inter scopulos maior pars inuenitur: sed in alto quoque comitantur marinis canibus: nec tamen aures feminarum arcentur. Quidam tradunt, sicut apibus, ita concharum examiniibus singulas magnitudine & vetustate praecipuas esse veluti duces, mirae ad cauendum solertia: has vrinantium cura peti, illis captis facile caeteras palantes retibus includi. Multo deinde obrutas sale in vasis fictilibus, erosa carne omni, nucleos quosdam corporum, hoc est, vniones decidere in ima. Vsu atteri non dubium est, coloremque indiligentia mutari. Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, laeuore, pondere, haud promptis rebus, in tantum vt nulli duo reperiantur indiscreti: vnde nomen vnionum Romanae scilicet impostuere deliciae. Nam id apud Graecos non est, ne apud Barbaros quidem inuentores gius aliud quam margaritae. Et in candore iplo magna differentia. Clarior in rubro mari reperitur. Indicus specularium lapidum squamas asimulat, alias magnitudine praecellens. Summa laus coloris est exaluminatos vocari. Et procerioribus sua gratia est. elenchos appellant fastigiata longitudine, alabastrorum figura in pleniorum orbem desinentes. Hos digitis suspendere, & binos ac ternos auribus, feminarum gloria est. Subeunt luxuriae eius nomina & taedia exquisita perditione

tione portatu: siquidem cum id fecere, crotalia appellant, seu sono quoque gaudeant, & collisu ipso margaritarum. Affectantque iam & pauperes, licetorem feminæ in publico vnionem esse dicunt. Quin & pedibus, nec crepidarum tantum obstragulis, sed totis foculis addunt. Neque enim gestare iam margaritas, nisi calcant, ac per vniones etiam ambulent, satis est. In nostro mari reperiri solebant, crebrius circa Bosphorum Thracium, ruffi ac parui in conchis, quas myas appellant: At in Arcania, quæ vocatur pinna, gignit. Quo apparet non vno conchæ genere nasci. Namque & Iuba tradit Arabicis concham esse similem pectini insecto, hirsutam echinorum modo, ipsum vnionem in carne, grandini similem. Conchæ non tales ad nos afferuntur. Nec in Arcania autem laudati reperiuntur, enormes fere, colorisque marmorei. Meliores circa Actium, sed & hi prauit: & in Mauritania maritimis. Alexander Polyhistor & Sudines senescere eos putant, coloremque expirare. Eorum corpus solidum esse manifestum est, quod nullo lapsu franguntur. Non autem semper in media carne reperiuntur, sed alijs atque alijs locis. Vidimusque iam extremis etiam marginibus velut è concha exeuntes: & in quibusdam quaternos quinosque. Pondus ad hoc æui semuncie pauci singulis scrupulis excessere. In Britannia paruos atque decolores nasci certum est: quoniam diuis Iulius thoracem, quem veneri generici in templo eius dicauit, ex Britannicis margaritis factum voluerit intelligi. Lolliam Paulinam, quæ fuit Caij Principis matrona, ne ferio quidem ac solenni ceremoniarum aliquo apparatu, sed mediocrium etiam sponsalium cœna, vidi smaragdis margaritisque operatam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, spiris, auribus, collo, manibus digitisque, quæ summa quadringentis HS colligebat: ipsam confestim paratam nuncupationem tabulis probare. Nec dona prodigi principis fuerant, sed auitæ opes, prouinciarum scilicet spolijs partæ. Hic est rapinarum exitus: hoc fuit quare M. Lollius infamatus regum muneribus in toto oriente, interdicta amicicia à Caio Cæsare Augusti filio venenum biberet, vt neptis eius cccc. HS opera spectaretur ad lucernas. Computet nunc aliquis ex altera parte, quantum Curius aut Fabricius in triumphis tulerint: imaginetur illorum ferula, & ex altera parte Lolliam, vniam imperij mulierulam accubantem: non illos curru detractos, quàm in hoc vicisse malit? Nec hæc summa luxuriæ exempla sunt: Duo fuere maximi vniones per omne æuum, vtrunque possedit Cleopatra, Aegypti reginarum nouissima, per manus orientis regum sibi traditos. Hæc cum exquisitis quotidie Antonius saginaretur epulis, superbo simul ac procaci fastu, vt regina meretrix lautitiam eius omnem apparatusque obtrectans, quærente eo quid astrui magnificentie posset, respondit, vna se cœna centies HS absumpturam. Cupiebat discere Antonius, sed fieri posse non arbitrabatur. Ergo sponsionibus factis, postero die quo iudicium agebatur, magnificam alias cœnam, ne dies periret, sed quotidianam Antonio apposuit, irridenti, computationemque ex postulant. At illa corollarium, id esse, confumpturamque se ea in cœna taxationem confirmans, solamque se centies HS cœnaturam, inferri mensuram secundam iussit. Ex præcepto ministri vnum tantum vas ante eam posuere aceti, cuius asperitas visque in tabem margaritas resoluit. Gerebat auribus cum maxime singulare illud, & vere vnicum nature opus. Itaque expectante Antonio quid nam esset actura, detractum alterum meris, ac liquefactum absorbit. Iniecit alteri manum L. Plancus iudex sponsionis eius, eum quoque paranti similimodo absumere, victumque Antonium pronunciauit homine irato. Comitetur fama vnionis eius parem, capta illa tantæ quæstionis victricem regina disse-

ctum, vt esset in vtriusque Veneris auribus Romæ in pantheo dimidia eorum cœna. Non ferent tamen hanc palmam, spoliabunturque etiam luxuriæ gloria. Prior id fecerat Romæ in vnionibus magna taxationis Clodius tragædi Aesopi filius, relictus ab eo in amplis opibus hæres, ne in triumphatu suo nimis superbiat Antonius, pene histrioni comparatus, & quidem nulla sponsione ad hoc producto, quo id magis regium erat, sed vt experiretur in gloria palati, quid saperent margaritæ: atque vt mire placere, ne solus hoc sciret, singulos vniones conuiuus absorbendos dedit. Romæ in promiscuum ac frequentem vsu venisse, Alexandria in ditionem redacta: primum autem cœpisse circa Syllana tempora minus & viles Fenestella tradit manifesto errore, cum Aelius Stilo Iugurthino bello vnionum nomen impositum maxime grandibus margaritis prodit. Et hoc tamen æternæ propè possessionis est. Sequitur hæredem, in mancipatum venit vt prædium ali quod. Conchylia & purpuras omnis ora atterit, quibus eadem mater luxuria paria pene etiam margaritis pretia fecit.

Animæ hominis periculo quæstia maxime placent. & Idem castigat nec hic sensit quæstia positum pro acquisita, proinde vitiauit veterem lectionem, anima hominis quæstia n. p. Ac mox. E tantis solis ardoribus, atque Indici quoque insulis petunt, & admodum paucis. & Sincera lectio, atque Indis quoque in insulas petunt, & admodum paucas. Nec aliter fere Plinius hoc verbo vitur, quamuis vbi que studium fuit literatori nescio cui syntaxin temere mutare. Speciem vero inani inflatam, cui Vetus lectio, speciem modo inani inflatam, modo, id est, tantummodo, frequens apud hunc scriptorem. Præcipuum custodiunt, pelago altius meris, quam vt penetrant radij. Tu scribe, quare præcipuum custodiunt pelagia, alius meris, quam vt penetrant radij. De pelagijs piscibus supra monui. Nam apud Græcos non est, nec apud barbaros inuentores eius aliud quam margaritæ. & Lege addendo, Nam apud Græcos id non est, ne apud barbaros quidem inuentores eius aliud quam margaritæ. mox est, squamas assimilant, non assimilant, quod Gallicum idioma sapit. Enormes & feri colorisque marmorei. & Vetus lectio, enormes fere c. q. m. Lauticiam eius omnem apparatusque detractans. Imo obtrectans. Gerebatque auribus tum maxime. & Scribe, Gerebat cum maxime. In primis elegans locutio, sed per se apud bonos autores, scribarum vel oscitantia vel peruersitate mutata. Vniones conuiuus ad sorbendum dedit. & Melius absorbendos dedit.

De natura purpuræ & muricis. Cap. 36.

Vrpuræ viuunt annis plurimum septenis. Latent sicut murices circa canis ortum tricenis diebus. Congregantur verno tempore, mutuoque attritu lentorem cuiusdam ceræ saluant. Simili modo & murices. Sed purpuræ florem illum tingendis expetitum vestibus, in medijs habent faucibus. Liquoris hic minimi est in candida vena, vnde pretiosus ille bibitur nigrantis rosæ colore subluens. Reliquum corpus sterile. Vinas capere contendunt, quia cum vita succum eum euomunt. Et maioribus quidem purpuris detracta concha auferunt: minores trapetis frangunt, ita demum rorem eum excipientes Tyrij. Præcipuus hic Asiæ, in Meninge Africa, & Getulo littore oceanij, in Laconica Europæ. Huic fasces securesque Romana viam faciunt, idemque pro maiestate pueritiæ est. Distinguit ab equite curiam, dijs aduocatur placandis, omnemque vestem illuminat, in triumphali miscetur auro: quapropter excusata & purpuræ sit infania. Sed vnde conchylis pretia, quis virus graue in succo, color austerus in glauco, & irascenti similis mari? Lingua purpuræ longitudine digitali, qua pascitur perforando reliqua conchylia: tanta duritia aculeo est. Aqua dulci necantur, & fucubi flumen immergitur: alioque captæ, diebus quinquagenis viuunt salua sua. Conchæ omnes celerrime crescunt,

crescunt, præcipue purpuræ: anno magnitudinem implent. Quod si hæcenus transcurrat expositio, fraudatam profecto se luxuria credat, nosque indigentia damnet. Quamobrem persequemur etiam officinas: vt tanquam in vita frugum noscitur ratio, sic omnes qui istis gaudent, præmia vitæ suæ calleant. Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem est materia, sed distat temperamento. Duo sunt genera: Buccinum minor cœcha, ad similitudinem eius buccini, quo sonus editur: vnde & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa. Alterum purpura vocatur, cuniculatum procurrente rostro, & cuniculi latere introrsus tubulato, qua proferatur lingua. Præterea clauatum est ad turbinem vsque aculeis in orbem septenis fere, qui non sunt buccino, sed vtriusque orbes totidem quot habeant annos. Buccinum non nisi petris adhæret, circaque scopulos legitur.

G. I. O. Quia cum vita sua succum eum euomunt. & sua superest. Fraudatam se protinus luxuria credat, nos indigentia damnet. & Magis placet vetus lectio, fraudatam profecto se luxuria credat, nosque indigentia damnet.

Quot sint genera. Cap. 37.

Vrpuræ, nomine alio pelagiæ vocantur. Earum genera plura, pabulo & solo discreta. Iutense putillimo, & algense nutrimum alga vilissimum: vtriusque melius Teniese in Tenei maris ora collectum, hoc quoque tamen etiam minus leuius atque dilutius calculosè appellantur à calculo maris, mire apto conchylis: & longe optimum purpuris Dialutiese, id est vario foli genere pastum. Capiuntur autem purpuræ paruis rarisque textu veluti nassis in alto iactis. Inest ijs eca, clusiles mordacesque conchæ, ceu mitulos videmus, has femineces, sed redditas mari auido hiatu reuiuifcentes, appetunt purpuræ porrectis; linguis in festant, at illæ aculeo extimulata, claudunt sese, comprimuntque; mordentia: ita pendentes auiditate sua purpuræ tolluntur.

Capiuntur autem purpuræ paruis rarisque conchis textu, veluti nassis in alto iactis. Inest ijs eca clusiles mordacesque concharum, quales videmus has femineces, sed redditas mari auido hiatu reuiuifcentes, appetunt eas purpuræ. & Et hic locus pessime est à castigatibus acceptus. Deprauationibus singillatim commonstrandis prolixior esse nolo collatio eas facis indicabit. Scribi debet iuxta fidem archetyporum sic. Capiuntur autem purpuræ paruis rarisque textu veluti nassis in alto iactis. Inest ijs eca clusiles mordacesque conchæ, ceu mitulos videmus, has femineces, sed redditas mari auido hiatu reuiuifcentes appetunt purpuræ.

Quo capiuntur tempore. Cap. 38.

Api eas post canis ortum, aut ante vernum tempus vtilissimum: quoniam cum sceticauere, fluxos habent succos. Sed id tingentium officinæ ignorant, cum summa vertatur in eo. Eximitur postea vena quam diximus, cui addi saleem necessarium, sextarios ferme in libras centenas, macerari triduo, iustum. Quippe maior vis tanto, quanto recentior. Feruere in plumbis, singulisque aquæ amphoris centenas atque quinquagenas medicaminis libras æquari, ac modico vapore torreri, & ideo longinquæ formicis cuniculo. Ita despumatis subinde carnibus quas hæssisse venis necesse est, decimo ferme die liquata cortina, vellus elutriatum mergitur in experimentum: & donec spei satis fiat, vritur liquor. Rubens color nigrante deterior. Quinis lana potat horis, rursusque mergitur carminata, donec omnem eibat sanie. Buccinum per se damnatur, quoniam fucū remittit, pelagio admodum alligatur, nimisque eius nigritia dat austeritatem illam nitoremque qui quæritur cocci. Ita permixtis viribus altero altero excutitur aut astringitur. Summa medicaminum in libras vellerum, buccini cc. pelagij cxj. Ita fit amethysti color eximius ille. At tyrius pelagio primum fatiatur immatura viridique cortina: mox permutatur in buccino. Laus ei summa, color fan-

guinis concreti, nigricans aspectu, idemque suspectu resul gens. Vnde & Homero purpureus dicitur sanguis.

Roma quando vsus purpuræ. Cap. 39.

Vrpuræ vsu Romæ semper fuisse video, sed Romulo in trabea. Nam toga prætexta & latiore clauo Tullum Hostilium è regibus primum vltim He-truscis deuictis satis constat. Nepos Cornelius qui diui Augusti principatu obiit, Me, inquit, iuvene violacea purpura vigeat, cuius libra denarijs centum veniebat, nec multo post rubra Tarentina. Huic successit dibapha tyria, quæ in libras denarijs mille non poterat emi. Hac P. Lentulus Spinter ædilis curulis primus in prætexta vsus improbabatur: qua purpura quis non iam, inquit, triclinaria facit? Spinter ædilis fuit vrbis conditæ anno septingentesimo, Cicero consul. Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tineta esset, veluti magnifico impendio, qualiter nunc omnes pene commodiores purpuræ tinguntur. In conchylia veste cætera eadem sine buccino: præterque ius temperatur aqua pro inuiso humani potus excremento, dimidia & medicamina adduntur. Sic gignitur laudatus ille pallor saturitate fraudata, tantoque dilucidior, quanto magis velleræ esuriunt.

In conchylia veste cætera eadem sine buccino, præterque ius temperatura. Aequè pro inuiso humani potus excremento dimidia & medicamina addunt. & Hæc perobscura sunt, nec mirum cum sint deprauata. Legendum, præterque ius temperatur aqua pro inuiso humani potus excremento, dimidia & medicamina adduntur. Hoc est, præterquam quod buccinum detrahitur, etiam hoc interest, quod hic ius pro lotio aqua temperatur, & ex medicaminibus dimidium inditur eius, quod in purpuræ tinctura indit solet. Præter Plinius vitur pro præterea. id vbi que fessellit castigatorem qui exceptionem esse putabat.

De pretio earum. Cap. 40.

Retia medicamento sunt quidem pro fertilitate lit-torum viliora: non tamen vsquam pelagij libras quinquagenos nummos excedere & buccini centenos sciant, qui ista mercantur immenso. Sed alia sunt è fine initia: iuuatque ludere impendio, & lufus geminare miscendo iterum, & ipsa adulterare adulteria nature: sicut testudines tingere, argentum auro confundere vt electra fiant, addere his æra, vt Corinthia.

Sed alia sunt, nec habent fidem vitia, iuuatque ludere impendio, & lufus geminare miscendo iterum, & ipsa adulterare adulteria nature. & Sincerior lectio. Sed alia sunt è fine initia, quod pulchre quadrat cum his verbis, lufus geminare miscendo iterum.

De tingendo amethystino, & cocco, & hyssino. Cap. 41.

Non est satis abstulisse gemmæ nomen amethystum, rursus absolutus inebriatur tyrio, vt sit ex vtroque nomen improbum, simulque luxuria duplex: & cum confecerat conchylia, transire melius in tyrium putant. Pœnitentia hoc primum debet inuenisse, artifice mutante quod damnabat: inde ratione nata, votum quoque factum è vitio portentosus ingenijs, & gemina demonstrata via luxuriæ, vt color alius operiretur alio, suauior ita fieri leniorque dictus. Quin & terrena miscere, coccoque tinctum tyrio tingere vt fieret hyssinum. Coccum Galatiæ rubens granum, vt dicemus in terrestribus, aut circa Emeritam Lusitanie in maxima laude est. Verù vt simul peragantur nobilia pigmenta, aniculo grano languidus succus, idè à quadrimo euandus. Ita nec recenti vires, neque fescienti. Abunde tractata est ratio, qua se virorum iuxta seminarumque forma credit amplissimam fieri.

C. P. L. I. N. I. I. G. 4 De pinna,

De pinna, & pinnotere, & aquatilium sensu. Cap. 42.

Concharum generis & prima est. Nascitur in limo subiecta semper, nec vnquam sine comite, quae pinnotere vocant, alij pinnophylacis est squala parua, alibi cancer dapis aslectator. Pandit se pinna, luminibus orbem corpus intus minutis piscibus praebens. Assultant illi protinus, & vbi licentia audacia creuit, implent eam. Hoc tempus speculatus index, morsu leui significat. Illa ore compresso quicquid inclusit exanimat, partemque socio tribuit. Quo magis miror, quosdam existimasse, aquatilibus nullum inesse sensum. Nouit torpedo vim suam ipsa non torpens: merfag; in limo se occultat, piscium qui securi supernatantes obtorpuere corripiens. Huius lecori teneritas nulla praefertur. Nec minor solertia ranae, quae in mari piscatrix vocatur: eminentia sub oculis cornicula turbato limo exerit, assultantes pisciculos attrahens, donec tam prope accedant, vt assiliat. Simili modo squatina & rhombus abditi pinnae exertas mouent specie vermiculorum: itemque quae vocatur raia. Nam pastinaca latrocinatur ex occulto, transientes radio (quod telum est ei) figens. Argumenta solertiae huius, quae tardissimi piscium hi, mugilem velocissimum omnium habentes in ventre reperiuntur.

De scolopendris, vulpibus & glanis. Cap. 43.

Scolopendrae terrestribus similes, quas centipedes vocant, hamo deuorato omnia interanea euomunt, donec hamum egerant, deinde resorbent. At vulpes marinae, simili in periculo glutunt amplius vsque ad infirma linea, quae facile praerodant. Cautius qui glanis vocatur, auerfos mordet hamos, nec deuorat, sed esca spoliat.

GL O. Glanus qui & glanis vocatur. Castigatio lectio: Cautius qui glanis vocatur. Nam sic praecedentibus pulchre cohaeret.

De ariete pisce. Cap. 44.

Rassatur aries vt latro. Et nunc grandium nauium in salo stantium occultatus vmbra, si quem nandi voluptas inuitet expectat: nunc elato extra aquam capite, piscantium cymbas speculatur, occultusque adnatans mergit.

De his quae tertiam naturam habent, non animalium, neque fructuum, & de vorticis & spongijs. Cap. 45.

Quidem & his inesse sensum arbitror, quae nec animalium, neque fructuum, sed tertiam ex vtroque naturam habent, vorticis dico & spongijs. Vorticis noctu vagantur, noctuque mutantur: carnoae frondis his natura, & carne vescuntur. Vis pruritu mordax, eademque quae terrestres vorticis. Contrahit ergo se quae maxime rigens, ac praenatante pisciculo frondem suam spargit, complectensque deuorat. Alias marcenti similis, & iactari se passa fluctu algae vice, contactos pisces, attrituque petrae scalpentes pruriturum inuadit. Eadem noctu pectines & echinos perquirunt, dum admoueri sibi manum sentit, colorem mutat & contrahitur. Tacta vredinem mittit, paulumque si fuit interualli, absconditur. Ora ei in radice esse traduntur, excrementa per summa tenui fistula reddi. Spongiarum tria genera accipimus, spissum ac praedurum & asperum, tragos id vocatur: minus spissum & mollius manon: tenue densumque, ex quo penicilli, Achilleum. Nascuntur omnes in petris, aluntur conchis, pisce, limo. Intellectum inesse ijs apparet, quia vbi auulforem sentire, contracte multo difficilius abstrahuntur. Hoc idem fluctu pulsante faciunt. Viuere esca, manifesto concha

minuta in his reperta ostendunt. Circa Toronem vesca illis auillas etiam aiunt, & ex relictis radicibus recrefcere. In petris cruoris quoque inheret color, Africis praecipue quae generantur in Syrtibus. Maxima sunt manae, sed mollissima circa Lyciam. In profundo autem nec ventoso molliores. In Hellefpoto asperae, & densae circa Maleam. Putrescunt in apricis locis, ideo optima in gurgitibus. Viuentibus idem qui madentibus nigricans color. Adhaerent nec parte nec tota: intersunt enim fistulae quaedam inanes, quaternae fere aut quinariae, per quas pisci existimantur. Sunt & aliae, sed superne concretae. Et subesse membrana quaedam radicibus carum intelligitur. Viuere constat longo tempore. Pessimum omnium genus est earum quae aplyfia vocatur, quia elui non possunt, in quibus magna sunt fistulae, & reliqua densitas spissa.

De caniculis marinis. Cap. 46.

Canicularum maxime multitudine circa eas vrinae res graui periculo infestatur. Ipsi ferunt & nubem quaedam crassescere super capita, planorum piscium similem, prementem eos, arcemque: a reciprocando, & ob id stylos praecutos lineis annexos habere sese: quia nisi perfossae ita non recedant, caliginis & paucis, vt arbitror, opere. Nubem enim & nebulam (cuius nomine id malum appellant) inter animalia haud vllam comperit quisquam. At cum caniculis atrox dimicatio. Inguina & calces omnemque candorem corporum appetunt. Salus vna in aduersas eundi, vltroque terrendi. pauet enim hominem aequae ac terret. Et fors aequa in gurgite. vt ad summa aequae ventum est, ibi periculum anceps, adempta ratione contra eundi dum conetur emergere, & salus omnis in focijs. funem illi religatum ab humeris eius trahunt, hunc dimicans, vt sit periculi signum, laeva quatit: dextra apprehenso stylo in pugna est: modicus alias tractus. Vt prope carinam ventum est, nisi praeceleri vt repente rapiant, abssumi spectant. Ac saepe iam subducti, e manibus auferuntur, si non trahentium opem, conglobato corpore in pilea modum, ipsi adiuuere. Protrudunt quidem tridentes alij, sed monstro solertia est nauigium subeundi, atque ita e tuto praeliandi. Omnis ergo cura ad speculandum hoc malum infumitur.

De his quae silicea testa includuntur, & quae sine villo sensu, & de reliquis sordidissimis animalibus. Cap. 47.

Certissima est securitas, vidisse planos pisces: quia nunquam sunt, vbi malefica bestiae: qua causa vrinantes sacros appellant eos. Silicea testa inclusis fatendam est nullum esse sensum, vt ostreis. Multis eadem natura quae fructi, vt holothurijs, pulmonibus, stellis. Adeoque nihil non gignitur in mari, vt couponarum etiam aestiua animalia, pernici molesta saltu, aut quae capillus maxime celat, existant: & circumglobata esca saepe extrahuntur: quae causa somnum piscium in mari noctibus infestare existimatur. Quibusdam vero ipsis innascuntur, quo in numero chalcis accipitur.

De venenatis marinis. Cap. 48.

Nec venena cessant dira, vt in lepore: qui in Indico mari etiam tactu pestilens, vomitum dissolutionemque stomachi prouocans creat: in nostro offa informis, colore tantum lepori similis: in Indis, & magnitudine, & pilo duriore tantum, nec viuis ibi capitur. Aequae pestiferum aial araneus spinam in dorso aculeo noxius. Sed nullum vsquam execrabilius quam radius, super caudam emines trygonis, quam nostri pastinacam appellant, quincunciali magnitudine, arbores infixus radici ne cat, arma vt telum perforat vi ferri & veneni malo.

De morbis

De morbis piscium. Cap. 49.

Morbos vniuersa genera piscium, vt cetera animalia etiam fera, non accipimus sentire. Veru agrotare singulos manifestum facit aliquorū macies, cum in eodem genere praepingues alij capiantur.

De generatione eorum mira. Cap. 50.

Quoniam modo generent, desiderium & admiratio hominum differri non patitur. Pisces attritu venturium coeunt, tanta celeritate vt visum fallat: Delphini & reliqua cetera simili modo, paulo diutius. Femina piscis coitu tempore marem sequitur, ventre eius rostro pulsans: sub partu mares foeminam similiter, oua vescentes earum. Nec satis est generationi per se coitus, nisi editis ouis, inter se versando mares & foeminam vitale asperferint virus. Non omnibus id contingit ouis in tanta multitudine, alioqui replerent maria & stagna, cum singuli vteri innumerabilia concipiant.

Item de generatione, & qui pisces oua pariunt. Cap. 51.

Piscium oua in mari crescunt, quaedam summa celeritate, vt muranarum, quaedam paulo tardius. Plani piscium quibus cauda non est, aculeati que, vt testudines in coitu superueniunt: Polypti crine vno foeminae naribus adnexo: Sepiae & loligines linguis, componentes inter se brachia, & in contrarium nantes: ore & pariunt. Sed polypti in terra verso capite coeunt. Reliqua mollium tergis, vt canes. Item locuste & squillae, cancri, ore. Ranae superueniunt, prioribus pedibus alas foeminae mare apprehendente, posterioribus clunes. Pariunt minimas carnes nigras, quas gyrimos vocant, oculis tantum & cauda insignes: mox pedes figurantur, cauda findente se in postiores. Mirumque, semel in vita resoluuntur in limum nullo cernete, & rursus vernis aquis renascuntur quae fuere natq; perinde occulta ratione, cum omnibus animis id eueniat. Et mituli & pectines sponte natura in ha renosis proueniunt. Quae durioris testae sunt, vt murices, purpurae, saluuario lentore. Sicut accescunt humore culices, atque spuma maris incalcescente, cum admixtus est imber. Quae vero siliceo tegmine operiuntur, vt ostrea, putrescente limo, aut spuma circa nauigia diutius stante defixosque palos, & lignum maxime. Nuper compertum in ostrearijs, humorem ijs foeticum lactis modo effluere. Anguilla atterunt se scopulis, ea strigmenta viuiscunt, nec alia est earum procreatio. Piscium diuersa genera non coeunt, praeter squatinam & raia, ex quibus nascitur priori parte raiae similis, & nome ex vtroque compositum apud Graecos trahit. Quaedam tempore anni gignuntur, & in humore & in terra. Vere pectines, limaces, hirudines eodem tempore euanescent. Piscium lupus & trichias bis anno parit: & saxatiles omnes. Mulli ter vt chalcis, cyprinus sexies, scorpiiones bis ac sargi, vere & autumnno. Ex plani squatina sola bis, autumnno & vergiliarum occasu. Plurimi piscium tribus mensibus, Aprili, Maio, Iunio, Salpae autumnno: Sargi, torpedo, squalis circa equinoctium. Molles vere. Sepia omnibus mensibus. Oua eius glutino atramenti ad speciem vuae cohaerentiae, masculus prosequitur afflatu, alia sterilescent. Polypti hyme coeunt, pariunt vere oua tortili vibrata pampino, tanta fecunditate, vt multitudinem ouorum occisi non recipiant cauo capitis, quo praegnantem tulere. Ea excludunt quinquagesimo die, e quibus multa propter numerum intercidit. Locustae & reliqua tenuioris crustae ponunt oua super oua, atque ita incubant. Polyptus foemina modo in ouis sedet, modo cauernam cancellato brachio

rum implexu claudit. Sepia & in terreno parit inter haerundines, aut sicubi enata alga. excludit quinquagesimo die. Loligines in alto conferta oua edunt, vt sepiae. Purpurae, murices, eiusdemque generis, vere pariunt. Echini oua plenilunijs habent hyeme, cochleg hyberno tempore nascuntur. Torpedo octogenos fetus habens inuenitur: ea; intra se parit oua praemollia, in alium locum vteri transferens, atque ibi excludens. Simili modo omnia quae cartilaginea appellauimus. Ita fit, vt sola piscium & animal pariant, & oua concipiant. Silurus mas solus omnium edita custodit oua saepe & quinquagenis diebus, ne absumantur ab alijs. Ceterae foeminae in triduo excludunt, si mas attigit. Acus siue belone vnus piscium dehiscente propter multitudinem vtero parit. A partu coalescit vulnus, quod & in caecis serpētibus tradunt. Mus marinus in terra scrobo effossa parit oua, & rursus obruit terra. Tricesimo die resolla aperi, foetumque in aquam ducit.

Plani piscium quibus cauda non obest aculei; vt testudines & G L O. raiae, in coitu superueniunt. Ita ne testudines inter planos pisces numerantur? Rectius: Plani piscium quibus cauda non est, aculeati que, vt testudines in coitu superueniunt, id est, testudinum modo. Spari, torpedo, squali. Sargi, non spari. Circa finem capitis est coalescit vulnus, non coalescit.

De vuluis piscium. Cap. 52.

Rythini & chanae vuluas habere traduntur: Qui trochos appellatur a Graecis, ipse se inire. Aquatilium omnium foetus inter initia visu carent.

De longissima vita piscium. Cap. 53.

Aeui piscium memorandum nuper exemplum accipimus. Paulilyp villa est Campaniae haud procul Neapoli: in ea in Caesaris piscinis a Pollione Vedio coniectum piscem, sexagesimum post annum expirasse scribit Annius Seneca, duobus alijs aequalibus eius ex eodem genere etiam tunc viuentibus: quae mentio piscinarum admonet, vt paulo plura dicamus hac de re, priusquam digrediamur ab aquatilibus.

De viuarijs ostrearum, & qui ea primus inuenit. Cap. 54.

Ostrearum viuaria primus omnium Sergius Orata inuenit in Baiano, aetate L. Crassi oratoris, ante Marficum bellum: nec gulae causa, sed auaritia, magna vectigalia tali ex ingenio suo percipiēs, vt qui primus pensiles inuenit balineas, ita magonizatas villas sub inde vendendo. Is primus optimum saporem ostreis Lucrinis adiucauit, quando eadem aquatiliu genera aliubi atque aliubi meliora: sicut lupi pisces in Tiberi amne inter duos pontes: Rhombus Rauenne, muranae in Sicilia, elops Rhodi: & alia genera similiter, ne culinaria censura peragatur. Nondum Britanica feruebant littora, cum Orata Lucrina nobilitabat: postea visum tanti in extremam Italiam petere Brundisium ostreas: ac ne lis esset inter duos sapores, nuper excogitatum, famem longae aduentionis a Brundisio, compascere in Lucrino. Eadem aetate prior Licinius Murgna, reliquorum piscium viuaria inuenit, cuius deinde exemplum nobilitas secuta est, Philippi, Hortensij: Lucullus exciso etiam monte iuxta Neapolim maiore impendio quam villam aedificauerat, euripum & maria admisit. Qua de causa Magnus Pompeius Xerxen togatum eum appellabat. Trices piscinae a defuncto illo veniere pisces.

Postea visum tanti in extrema Italia petere Brundisium ostreas. G L O. Rectius in extremam Italiam, familiaris Plinio locutione.

Quis

Quis primus murenarum viuarum instituit. Cap. 55.

Murenarum viuarum priuatum excogitauit C. Hirtius ante alios, qui coenis triumphalibus Cæsaris dictatoris sex milia numero murenarum mutuo appendit. Nam permutare quidem pretio noluit, alia uero merce. Huius villam intra quam modicam quadragies piscinae uenerunt. Inuasit deinde singulorum piscium amor. Apud Baulos in parte Baiana piscina habuit Hortensius orator, in qua murenam adeo dilexit, ut exanimatam fesse credatur. In eadem villa, Antonia Drusi, murenae quam diligebat in aures addidit, cuius propter famam nonnulli Baulos uidere concupuerunt.

De cochlearum viuarijs, & quis primus instituit. Cap. 56.

Cochlearum viuarum instituit Fuluius Hirpinus in Tarquinienſi, paulo ante ciuile bellum, quod cum Pompeio magno gestum est, distinctis quidem generibus earum, separatim ut essent albæ, quæ in Reatino agro nascuntur: separatim Illyricæ, quibus magnitudo præcipua: Africanæ, quibus fecunditas: Solitanæ, quibus nobilitas. Quin & faginam earum commetatus est, sapa & farre, alijsque generibus, ut cochleæ quoque altiles ganeam implerent: cuius artis gloria in eam magnitudinem perducta sit, ut octoginta quadrantes caperent singulorum calices. Autor est M. Varro.

De piscibus terrenis. Cap. 57.

Piscium genera etiã num à Theophrasto mira produntur: circa Babylonis rigua, decedentibus fluminibus, in cauernis aquas habentibus remanere. Quosdam inde exire ad pabula pinnulis gradietes, crebro caudæ motu, contraque uenantes refugere in suas cauernas, & in ijs obuertos stare: capita eorum esse ranæ marinæ similia, reliquas partes gobiõrum, branchias ut ceteris piscibus. Circa Heracleam & Cromnam & multifariam in Ponto unum genus esse, quod extremas fluminum aquas segetur, cauernasque faciat sibi in terra, atque in his uiuat, etiam reciprocis amnibus siccato litore Effodi ergo: motu demum corporum uiuere eos approbant. Circa Heracleam eandem, eodemque Lyco amne decedente, ouis relicta in limo generari pisces, qui ad pabula petenda palpitent exiguis branchijs, quod fieri non indigo humoris: propter quod & anguillas diutius uiuere exemptas aquis. Oua autem in sicco maturari, ut testudinum. Eadem in Ponti regione apprehendi glacie piscium maxime gobiõnes, non nisi patinarum calore uitali motum fatentes. In his quidem, tametsi mirabilis, est tamen aliqua ratio. Idem tradit in Paphlagonia effodi pisces gratissimos cibis terrenis altis scrobibus, in his locis ubi nulla restagnant aquæ, miraturque & ipse gigni sine coitu. Humoribus quidem vim aliquam inesse quam puteis arbitratur, cum in nonnullis reperiantur pisces. Quicquid est, hoc certe minus admirabile talparum facit uita subterranei animalis, nisi forte uermium terrenorum & piscibus natura est.

In cauernis aquas hebetes remanere. § Verus lectio, in cauernis G L O. aquas habentibus remanere.

De muribus Nili. Cap. 58.

Verum omnibus his fidem Nili inundatio affert omnia excedentem miracula. Quippe detegente eo musculi reperiuntur inchoato opere genitalis aquæ terræque, iam parte corporis uiuentes, nouissima effigie etiamnum terrena.

De anthia pisce, & quomodo capitur. Cap. 59.

Nec de anthia pisce fieri conuenit, quæ plerosque aduero credidisse. Chelidonia insulas diximus Asia, scopulosi maris, ante promontorium sitas: ibi frequens hic piscis, & celeriter capitur, uno genere: paruo nauigio, & concolori veste, eademque hora per aliquot dies continuos piscator enauigat certo spatio, escamque proiecit, quicquid ex eo mittitur, suspecta fraus prædæ est: cauensque quod timuit, cum id sepe factum est, vnus aliquando consuetudine inuitatus anthias, escam appetit. Notatur hic intentione diligenti, ut autor spei, conciliatorque capturæ. neque enim est difficile cum per aliquot dies solus accedere audeat. tandem & aliquos inuenit: paulatimque comitator, postremo greces adducit innumeris, iam uetustissimis quibusque assuetis piscatorem agnoscere, & è manu cibum rapere. Tum ille paulum ultra digitos in escam iaculatus hamum, singulos inuolat uerius quam capit, ab umbra nauis breui conatu rapiens, ita ne ceteri sentiant, alio intus excipiente centonibus raptum, ne palpitatio vlla aut sonus ceteros abigat. Conciliatorem nosse ad hoc prodest, ne capiatur. Parcit piscator fugituro in reliquum gregem. Ferunt discordem focium duci insidiatum pulchre noto cepisse malefica uoluntate: agnatum in macello à socio, cuius iniuria erat, & dati damni formulam editam, condemnatumque, addidit Mutianus æstimata lite decem libris. Idem anthiæ cum vnus hamo teneri uiderint, ipsi quas in dorso ferratas habent, lineam secare traduntur: eo qui tenetur, extendente, ut præcidi possit. At inter fargos, ipse qui tenetur, ad scopulos lineam terit.

De stellis marinis. Cap. 60.

Praeter hæc claros sapientia autores video mirari stellam in mari. Ea figura est parua admodum caro intus, extra duriore callo. Huic tam igneum feruorem esse tradunt, ut omnia in mari contacta adurat, omnem cibum statim peragat. Quibus sit hoc cognitum experimentis, haud facile dixerim: multoque memorabilibus duxerim id, cuius experiendi quotidie occasio est.

De dactylis, eorumque miraculis. Cap. 61.

Concharum è genere sunt dactyli, ab humanorum unguium similitudine appellati. His natura in tenebris remoto lumine, alio fulgore clarere, & quanto magis humorem habeant, lucere in ore mandentium, lucere in manibus, atque etiam in solo atque veste, decedentibus guttis: ut procul dubio pateat, succi illam naturam esse, quam miremur etiam in corpore.

De inimicitijs & amicitijs inter se aquatilium. Cap. 62.

Sunt & inimicitiarum atque concordia miracula. Mugil & lupus mutuo odio flagrant: conger & murena, caudas inter se prærodentes. Polypum in tantum locusta pauet, ut si iuxta uiderit, omnino moriatur. Locustam conger, rursus polypum congru lacerant. Nigidius autor est, prærodere caudam mugili lupum, eosdemque stans mensibus concordare esse. Omnes autem uiuere, quibus caudæ sic amputentur. At è contrario amicitia exempla sunt, præter illos de quorum diximus societate, balena & musculus: quando prægrauis superciliorum pondere obrutis eius oculis, instantiam magnitudinem uada prænatans demonstrat, oculorumque vice fungitur. Hinc uolucrum natura dicuntur.

C. PLINII

CAI PLINII
SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ
LIBER DECIMVS.

De natura auium. Cap. 1.

EQUITUR natura auium, quarum grandissimi & pene bestiarum generis, struthio cameli Africi vel Aethiopi, altitudine equitis insidentis equo excedunt, celeritatem uincunt: ad hoc demum datis pennis, ut currentem adiuuent: cetero non sunt uolucres, nec à terra tolluntur. Ungulae ijs ceruinis similes quibus dimicat, bisulca, comprehendendis lapidibus uiles, quos in fuga contra frequentes ingerunt pedibus. Concoquendi sine delectu deuota mira natura, sed non minus stoliditas, in tanta reliqui corporis altitudine, cum colla frutice occultauerint, latere sese existimantium. Premia ex ijs oua, propter amplitudinem pro quibusdam habita uasis, conosque bellicos & galeas adornantes pennæ.

De phœnice. Cap. 2.

Athiopes atque Indi discolors maxime & inenarrabiles ferunt aues, & ante omnes nobilem Arabia phœnicem: haud scio an fabulose, unum in toto orbe, nec uisum magnopere. aquilæ narratur magnitudinem, auri fulgore circa colla, cætera purpureis, caruleam roseis caudam pennis distinguentibus, cristis faciem caputque plumeo apice cohonestante. Primus atque diligentissimus togatorum de eo prodidit Manilius, senator ille maximis nobilibus doctis in nullo, neminem extitisse qui uiderit uescentem: sacrum in Arabia soli esse, uiuere annis d. clx. senescentem casia thurisque surculis construere nidum, replere odoribus, & superemori. Ex ossibus deinde è medullis eius nasci primo ceu uermiculum, inde fieri pullum. Principioque iusta superi priori redere, & totum deferre nidum prope Panchaiam in Solis urbem, & in ara ibi deponere. Cum huius alitis uita magni conuersionem anni fieri prodidit idem Manilius, iterumque significationes tempestatum & siderum eisdem reuertit. Hoc autem circa meridiem incipere, quo die signum Arietis sol intrauerit. Et fuisse eius conuersionis annum prudente se P. Licinio, M. Cornelio Co s s. ccxv. Cornelius Valerianus phœnicem deuoluisset in Aegyptum tradit, Q. Plautio, Sex. Papinio Co s s. Allatus est & in urbem, Claudij principis censura, anno urbis d. ccc. & in comitio propositus, quod actis testatum est, sed quem falsum esse nemo dubitaret.

De aquilis. Cap. 3.

EX his quas nouimus, aquilæ maximus honos, maxima & vis. Sex earum genera: Melanætes à Grecis dicta, eademque ualera, minima magnitudine, uiribus præcipua, colore nigricans: sola aquilarum foetus suos alit, cætera, ut dicemus, fugant: sola sine clangore, sine murmuratione. Conuersatur autem in montibus. Secundi generis pygargus, in oppidis mansit & in campis, albicante cauda. Tertij morphnos, quam Homerus &

perconon uocat, aliqui & plancum, & anatariam, secunda magnitudine & uir: huicque uita circa lacus. Phæmonoe Apollinis dicta filia, dentes ei esse prodidit, mutæ alias, carenti que lingua: eandem aquilarum nigerrimam, prominentiore cauda. Consentit & Boethus. Ingenium est ei, testudines raptas frangere è sublimi iaciendo: que fors in teremit poetam Aeschylum, prædictam fati (ut ferunt) eius diei ruinam secuta cæli fide cauentem. Quarti generis est perconopterus: eadem oripelargus, uulturina specie, alis minimis, reliqua magnitudine antecellens, sed imbellis & degener, ut quæ uerberet coruus. eadem ieiunæ semper auiditatis, & querulæ murmurationis: sola aquilarum exanima fert corpora, cætera cum occidere confidunt. Hæc facit, ut quintum genus gnesion uocetur, uelut uerum, solumque incorruptæ originis, media magnitudine, colore subutilo, rarè conspectu. Superest halietos, clarissima oculorum acie, librans ex alto sese: uisioque in mari pisce, præceps in eum ruens, & discussis pectore aquis rapiens. Illa quæ tertiam secimus, circa stagna aquaticas aues appetit mergetes se subinde, donec sopitas lassatasque rapiat. Spectanda dimicatio, aue ad perfugia litto rum tendente, maxime si cõdensa arundo sit: aquila inde ictu abigente alæ, & cum appetit in lacus cadente, uibrantem suam nanti sub aqua à litore ostendente: rursus aue in diuersa, & ubi minime se credat expectari, emergente. Hæc causa gregatim auibus natandij, quia plures simul non infestantur, resperu pinnarum hostem obcæcantes. Sæpe & aquilæ ipsæ non tolerantes pondus apprehensum, una merguntur. Halæetus tantum implumes etiamnum pullos suos percutiens, subinde cogit aduersos intueri solis radios: & si conuiuentem humectantemque animaduertit, præcipit è nido, uelut adulterinum atque degenerem: illum cuius acies firma contra steterit, educat. Halæeti sui genus non habent, sed ex diuerso aquilarum coitu nascuntur. Id quidem quod ex ijs, natum est, in ossifragis genus habet, è quibus uultures progenerantur minores: & ex ijs magni, qui omnino non generant. Quidam adijciunt genus aquilæ, quam barbatam uocant. Thufci uero ossifragam. Tribus primis & quinto aquilarum generi inædificatur nido lapis ætites, quem aliqui dixere gagatem, ad multa remedia uilis, nihil igne deperdens: Est autem lapis iste pregnans: intus cū quattias, alio uelut in utero sonante. Sed uis illa medica non nisi nido direptis. Nidificat in petris & arboribus, pariunt oua terna: excludunt pullos binos, uisi sunt & tres aliquando. Alterum expellunt radio nutriendi, Quippe eo tempore ipsis cibum negauit natura, prospiciens ne omnium ferarum foetus raperentur. Ungues quoque earum inuertuntur diebus ijs, albescunt inedia pennæ, ut merito partus suos oderint. Sed eiectos ab his cognatum genus ossifragæ excipiunt, & educant cum suis. Verum adultos quoque persequitur parens, & longe fugat, æmulos scilicet rapinæ. Et alioquin unum par aquilarum magno ad populandum tractu ut fatietur indiget. Determinant erga spatia, nec in proximo prædantur. Rapta non protinus ferunt, sed primo deponunt, expertæque pondus tunc demum abeunt. Oppetunt non senio, nec ægritudine, sed fame, in tantum superiore accrescente rostro, ut aduncitas aperiri non queat. A meridiano autem tempore operantur, & uolant: prioribus horis diei, donec impleantur hominum conuentu fora, ignauia fedent. Aquilarum pennæ mixtas reliquarum alitum pennas deuorant. Negant unquam solam hanc alitem fulmine exanimatam. ideo armigeram Iouis consuetudo iudicauit.

Ingenitum est ei, testudines raptas frangere. § Legendum, ingenium est ei, id est, natura. Quarti generis est perconopterus, eadem moratur per lacus. § Verusta exemplaria, perconopterus, eadem oripelargus. Sequenti uersu, ut quam uerberet coruus, nihil erat necesse mutare in, utpote quam.

Quando

Quando legionum signa esse ceperint, & cum quibus sit aquila bellum. Cap. 4.

Romanis eam legionibus C. Marius secundo consulatu suo proprie dicauit. Erat & antea prima cum quatuor alijs: lupi, minotauri, equi, apriq; singulos ordines anteabant. Paucis ante annis sola in aciem portari cepta erat, reliqua in castris relinquebantur. Marius in totum ea abdicauit. Ex eo notatum, non fere legionis vnamquam hybernassa castra, vbi aquilarum non sit iugum. Primo & secundo generi non minorum tantum quadrupedum rapina, sed etiam cum feris prælia. Multum puluerem volutatu collectum, infidens cornibus excutit in oculos, pennis ora verberans, donec præcipitet in rupes. Nec vnus hostis illi fatis est, acrior est cum dracone pugna, multoq; magis anceps etiam si in aere. Oua hic confectatur aquilæ auditate malefica, at illa ob hoc rapit vbi cunque visum. Ille multiplici nexu alas ligat, ita se implicans, vt simul decidat.

Mirum de aquila. Cap. 5.

Est percelebris apud Seston urbem aquilæ gloria: educatam à virgine retulisse gratiam, aues primo, mox deinde venatus aggerentem. Defuncta postremo, in rogam accensum eius iniecisse sese, & simul conflagrasse. Quam ob causam incolæ, quod vocant Heroum, in eo loco fecere, appellatū Iouis & virginis, quoniam illi deo ales adscribitur.

De vulturibus. Cap. 6.

Vlturum prævalent nigri. Nidos nemo attingit. Ideo etiam fuere, qui putarent illos ex aduerso orbe aduolare falso. Nidificans enim in excelcissimis rupibus. Fœtus quidem sæpe cernuntur fere bini. Vmbrius auruspicum in nostro æuo peritissimus, parere tradit oua tria: vno ex ijs reliqua oua nidumque lustrare, mox abijcere. Triduo autem ante aut biduo volare eos vbi cadauera futura sunt.

De sanguale. Cap. 7.

Sangualem auem atq; immussulū, augures Romani in magna questione habent. Immussulum aliqui vulturis pullum arbitratū esse, & sangualem osifragæ. Maffurius sangualem osifragæ esse dicit: immussulum autem pullū aquilæ priusquam albicet cauda. Qujdam post Mutium augurem visos non esse Romæ confirmare, ego (quod verisimilius est) in delicia rerum omnium non arbitror agnitos.

De accipitribus. Cap. 8.

Accipitrum genera xvj. inuenimus. Ex ijs circoncludū altero pede prosperrimi augurij nuptialibus negotijs & pecuarie rei. Triorchem à numero testium, cui principatū in auguris Phœmonoe dedit: buteonem hunc appellant Romani, familia etiam ex eo cognominata, cum prospero auspicio inducis nauis sedisset. Aesalona Græci vocant, qui solus omni tempore apparet. cæteri hyeme abeunt. Distinctio generū ex auditate. Alij non nisi ex terra rapiunt auem, alij non nisi circa arbores volitantem, alij sedentem in sublimi, alij volantem in aperto. Itaq; & columbæ nouere ex ijs pericula, visq; confidunt, vel subuolant, contra naturā eius auxiliantes sibi. In insula Africæ Cerne in oceano accipitres totius Maffylæ humi fœtificant, nec alibi nascuntur illis assueti gentibus. In Thraciæ parte super Amphipolim homines atq; accipitres societate quadam aucupantur. Hi ex syluis & harundinetis excitat aues, illi superuolantes deprimunt. Rursus captas aucupes diuidunt cum ijs. Traditum est, missas in sublimi sibi excipere eos: & cum

tempus sit capturæ, clangore ac volatus genere inuitare ad occasionem. Simile quiddam lupi apud Mæotiu paludem faciunt. Nam nisi partem à piscantibus suam accipere, expansa eorum retia lacerant. Accipitres auium non edunt corda. Nocturnus accipiter cymindis vocatur, rarus etiā in syluis, interdum minus cernens. Bellū internecinum gerit cum aquila, coherentesq; sæpe præhenduntur.

Traditum est, missas in sublimi sibi excipere eos. & Melius, missas in sublimi sibi. G. I. O.

De coccyce qua à suo genere interimitur. Cap. 9.

Coccyx ex accipitre videtur fieri, tempore anni figuram mutans, quoniam tunc non apparent reliqui, nisi per quam paucis diebus: Ipsaq; modico tempore ætatis visus non cernitur postea. Est autem neque aduncis vnguibus solus accipitrum, nec capite similibus, neq; alio quam colore, ac rictu columbi potius. Quin & absumitur ab accipitre, si quando vna apparuerit: sola omnium auis à suo genere interempta. Mutat autem & vocem: procedit vere, occultatur caniculæ ortu: semperq; parit in alienis nidis, maxime palumbium, maiori ex parte singula oua, quod nulla alia auis: raro bina. Causa subijciendi pullos putatur, quod sciat se inuisam cunctis aibus. nam minuta quoq; infestant: ita non fore tutam generi suo stirpem opinatur, ni fefellerit: quare nullū facit nidum, alioquin trepidum animal. Educatur ergo subditum adulterato fœta nido. Ille auis ex natura, præcipit cibos reliquis pullis, itaq; pinguefcit, & nitidus in se nutriticem conuertit. illa gaudet eius specie, miraturque sese ipsam quod talem pepererit: suos cõparatione eius dantur vt alienos, absumiq; etiam se inspectante patitur, donec corripit ipsam quoque iam volandi potens. Nulla tum auium suauitate carnis comparatur illi.

Ac rictu columbis potius. & Vetus lectio: ac visu columbi potius: vt intelligamus eam & leguminibus vesci præter reliquorum accipitrum more. ad hoc rictum vix puto inueniri de vllis aibus, nedum de columbis. G. I. O.

De miluis. Cap. 10.

Milui ex eodem accipitru genere, magnitudine differunt. Notatum in his, rapacissimam & famelicam semper alitem nihil esculenti rapere vnquam quam ex funerum ferculis, nec Olympiæ ex ara: ac ne ferentium quidem manibus, nisi lugubri municipiorū immolantium ostento. Idem videntur artem gubernandi docuisse caudæ flexibus, in celo monstrate natura, quod opus esset in profundo. Milui & ipsi hybernis mensibus latent, non tamen ante hirundines abeunt. Traduntur autem & à solstitijs affici podagra.

Digestio auium per genera. Cap. 11.

Volucrum prima distinctio pedibus maxime constat. Aut enim aduncos vngues habent, aut digitos, aut palmipedum in genere sunt, vt anseres, & aquaticæ fere aues. Aduncos vngues habentia, carne tantum vescuntur ex parte magna.

De inauspicatis aibus, cornice, coruis, bubone. Cap. 12.

Cornices & alio pabulo, atq; duriciem nucis rostro repugnantem, volantes in altum in saxa regulas iaciunt iterum ac sepius, donec quassatam perfringere queant. Ipsa ales est inauspicata garrulitatis, à quibusdam tamē laudata. Ab arcturi sidere ad hirundinum aduentum notatur eam in Mineræ lucis templisq; raro, alicubi omnino non aspici, sicut Athenis. Præterea sola hæc etiā volantes pullos aliquandiu pacit: inauspicatissima fœtus tempore, hoc est, post solstitium. Cæteræ omnes

De pico martio.

Cap. 18.

Vnt & parua aues vncorum vnguium, vt pici, martio cognomine insignes, & in auspicijs magni. Quo in genere arborum cauatores, scandentes in subiectum felium modo, illi vero & supini, percussis corticis sono, pabulum subesse intelligunt. pullos in canis educat auium soli. Adactos cauernis eorū à pastore cuneos, ad mota quadam ab his herba elabi creditur vulgo. Trebius autor est, clauum cuneum ve adactū quanta libeat vi arbori in qua nidum habeat, statim exilire cum crepitu arboris, cum incederit clauo aut cuneo. ipsi principales Latio sunt in augurij, à rege qui nomē huic aui dedit. Vnt eorum præstitum transire non queo. In capite prætoris vrbani L. Tuberonis in foro iura pro tribunali reddētis, sed ita placide, vt manu præhenderetur. Respondere vates, exitium imperio portendi si dimitteretur, at si exanimaretur, prætori. Est ille auem protinus concersit: nec multo post impleuit prodigium. Vescuntur & glande in hoc genere, pomisque multæ, sed quæ carne tantum non viuunt, excepto miluo: quod ipsum in augurij dirum est.

De vncos vngues habentibus, & digitos. Cap. 19.

Vncos vngues habentes omnino non congregantur, & sibi quæq; prædantur. Sunt autem omnes fere altiuolæ præter nocturnas: & magis, maiores, omnibus alæ grandes, corpus exiguum. Ambulant difficulter. In petris raro consistunt, curuatura vnguium prohibent. Nunc de secundo ordine dicamus, qui in duas diuiditur species, oscines & alites: illarū generi catus oris, his magnitudo differentia dedit. Itaq; præcedent & ordine.

Vncos vngues habentes omnino non congregantur, & sibi quæque prædantur. & Ige, & sibi quæq; prædantur. G. I. O.

De pauonibus, & quis eos primus cibi causa occiderit. Cap. 20.

Omnēsque reliquas in his pauonum genus: cum forma, tum intellectu eius & gloria. Gemmâtes laudatus expãdit colores aduerso maxime sole, quia sic fulgentius radiant. Simul vmbra quosdam reperculsus cæteris, qui in opaco clarius micant, conchata querit cauda: omnesque in acerum contrahit pennarum, quos spectari gaudet oculos. Idem cauda annuis vicibus amissa cum folijs arborū, donec renascatur iterum cum flore, pudibundus ac mœrens querit latebrā. Viuit annis xxx. Colores incipit fundere in trimatu. Ab autoribus non gloriosum tantū animal hoc traditur, sed & maleuolum, sicut anser verecundum: quoniam has quoque quidam addiderunt notas in his, haud probatas mihi. Pauonem cibi gratia Romæ primus occidit orator Hortensius, aditali cœna sacerdotij. Saginare primus instituit circa nouissimum piraticum bellum M. Aufidius Lurco, ex quo quaestu reditus tertium sexagena M. habuit.

De gallis, & quomodo castrentur, & de galinaceo locuto. Cap. 21.

Proxime gloriam sentiunt & hi nostri vigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus, rumpendoque somno natura genuit. Norunt sidera, & ternas distinguunt horas interdum cantu. Cum Sole eunt cubitū, quartaq; castrensi vigilia ad curas laboremque reuocant. Nec Solis ortū incautus patiuntur obrepere, diemque venientem nunciant cantu, ipsum vero cantum plausu late rum. imperitant suo generi, & regnum in quacunq; sunt domo exercent. Dimicatione paritur hoc quoque inter ipsos, velut ideo tela agnata cruribus suis intelligētes: nec finis

nes ex eodem genere pellunt nidis pullos, ac volare cogunt, sicut & corui: qui & ipsi non carne tantum aluntur, sed robustos quoque fœtus suos fugant longius. Itaq; paruis in vicis non plus bina coniugia sunt: Circa Cranonem quidem Thefaliæ singula perpetuo: genitores soboli loco cedunt. Diuersa in hac & supradicta alia quædam. Corui ante solstitium generant: idem ægrescunt sexagenis diebus, siti maxime, antequam fici coquantur autumno, cornix ab eo tempore corripitur morbo. Corui pariunt cum plurimum quinos. Ore eos parere aut coire vulgus arbitrat. Ideoq; grauidas, si ederint coruinū ouum, per os partum reddere: atq; in totum, difficulter parere, si tecto inferantur. Aristoteles negat, non hercule magis quam in Aegypto ibim: sed illa exofulationem, quæ sæpe cernitur, qualem in columbis esse. Corui in auspicijs soli videntur intellectum habere significationum suarum. nam cum Mediæ hospites occisi sunt, omnes de Peioponnefo & Attica regione volauerūt. Pessima eorum significatio, & cum glutinum vocem velut strangulati. Vncos vngues & nocturnæ aues habent, vt noctuæ, bubo, vltulæ. Omnium horum habetes interdum oculi. Bubo su vocem: & maxime abominatus, publicis præcipue auspicijs, deserta incolit: nec tantum desolata, sed dira etiam & inaccesia: noctis monstrum nec cantu aliquo vocalis, sed gemitur. Itaq; in vrbibus aut omnino in luce visus, dirum ostentum est. Priuatorum domibus insidentem plurimis scio non fuisse feralem. Volat nunquam quo libuit, sed transtuleris aufertur. Capitolij cellam ipsam intravit Sex. Papellio Istro, L. Pedanio Coss. propter quod non nis Martijs vrbis lustrata est eo anno.

De incendiaria aue. Cap. 13.

Inauspicata est & incendiaria auis, propter quam sæpe numero lustratam urbem in annalibus inuenimus, sicut L. Cassio, C. Mario Coss. quo anno & bubone viso lustrata est. Quæ sit auis ea, nec reperitur, nec traditur. Quidam ita interpretantur, incendiariam esse quæcunq; apparuerit carbonem ferens ex aris vel altaribus. Alij spiriturnicem eam vocat: sed hæc ipsa quæ esset inter aues, qui se scire diceret, non inueni.

De cliuina. Cap. 14.

Cluina quoque auem ab antiquis nominatam animaduerto ignorari. Quidam clamatoriam dicunt, Labeo prohibitoriam. Et apud Nigidium subis appellatur auis, quæ aquilarum oua frangat.

De aibus incognitis. Cap. 15.

Vnt præterea complura genera depicta in Hetrusca disciplina, seculis non visa: quæ nunc defecisse mirū est, cum abundant etiā quæ gula humana populatur.

De aibus nocturnis. Cap. 16.

Externorum de augurij peritissime scripsisse Hyllas nomine putatur. Is tradit noctuam, bubonem, picum arbores cauantem, trogonem, cornicem, à cauda de ouo exire: quoniam pondere capitum peruersa oua, posteriore partem corporum fouendam matris applicant.

De nocturnis. Cap. 17.

Noctuarum contra aues solers dimimicatio. Maiore circumdata multitudine, resupina pedibus repugnant, & collectæque in arcum, rostro & vnguibus totæ teguntur. Auxiliatur accipiter collegio quodam naturæ, bellumque partitur. Noctuas sexagenis diebus hyemis cubare, & nouem voces habere tradit Nigidius.

finis saepe comorientibus. Quod si palma contingit, statim in victoria canunt, sequē ipsi principes testantur. Vitus occultatur silens, aegreque seruitium patitur. Et plebs tamen aequē superba graditur ardua ceruice, cristis celsa: cœlumque sola volucrum afficit crebro, in sublime caudam quoque; falcata erigens: itaque; terrori sunt etiā leonibus ferarum generosissimis. Iam ex his quidā ad bella tantum & praelia asidua nascuntur, quibus etiam patrias nobilitarunt Rhodum ac Tanagram. Secundus est honos habitus Melicis ac Chalcidicis, vt plane dignae aliti tantum honoris prebeat Romana purpura. Horum sunt tripudia solistima. Hi magistratus nostros quotidie regunt, domosque ipsi suas claudunt aut referant: hi faeces R. o. impellunt aut retinent, iubent acies aut prohibent, victoriarum omnium toto orbe partarū auspices: hi maxime terrarum imperio imperant, extis etiam fibrisque haud aliter quā opimae victimae dijs grati. Habent ostenta & praeposteri corum vespertiniq; cantus. Nanque; totis noctibus canendo, Bœotijs nobilem illam aduersus Lacedaemonios praesagiuere victoriam, ita coniecta interpretatione, quoniam victa ales illa non caneret. Desunt canere castrati, quod duobus fit modis, lumbis adultis candente ferro, aut imis cruribus: mox vlcere obliato figlina creta: facilius ita pinguescunt. Pergami omnibus annis spectaculum gallosum publice editur ceu glaudiatorum. Inuenitur in annalibus, in Ariminensi agro M. Lepido, Q. Catulo Cos. s. in villa Galerij locutum gallicantum, semel quod equidem sciam.

De anseribus, & quis primus iecur anserinum comederit, & de adipe anserino Comageno. Cap. 22.

Est et anseri vigili cura Capitolio testata defenso, per id tempus canū silentio proditis rebus. Quamobrem cibaria anseri censeos in primis locant. Quin & fama amoris, Argis dilecta forma pueri nomine Oleni, & glauces Ptolemaeo regi cithara canentis, quam eodem tempore & aries amasse proditur. Potest & sapientiae videri intellectus ijs esse. Ita comes perpetuo adhaesisse Lacydi philosopho dicitur, nusquam ab eo, non in publico, non in balneis, non noctu, non interdū digressus. Nostri sapientiores, qui eos iccoris bonitate nouere. Far tilibus in magna amplitudinem crescit, exemptū quoque; lacte multo augetur. Nec sine causa in questione est, quis primus tū bonū inuenit, Scipio Metellus vir cōsularis, an M. Sestius eadem aetate eques R. o. Sed (quod cōstat) Messalinus Cotta, Messalae oratoris filius, palmas pedum in his torrere, atque; patinis cum gallinaceorum cristis condire reperit. Tribuetur enim a me culinis cuiusque; palma cum fide. Mirum in hac alite, a Morinis vsque Romam pedibus venire. Fessis proferuntur ad primos, ita ceteri stipitatione naturali propellunt eos. Candidorum alterum vespertigal in pluma. Velluntur quibusdam locis bis anno. Rursus plumigeri vestiuntur: molliorque quae corpori quam proxima, & a Germania laudatissima. Candidi ibi, verum minores, ganzae vocantur. Pretiunt plumae eorum, in libras denarij quini. Et inde crimina plerunq; auxiliorū praefectis, a vigili statione ad haec aucupia dimissis cohortibus totis. Eoque; deliciae processere, vt sine hoc instrumēto durare iam ne virorū quidem ceruices possint. Aliud reperit Syriae pars, quae Comagene vocatur: adipem eorum in vase aereo cū cinnamo niue multa obrutum, ac rigore gelido maceratū, ad vsū preclari medicaminis, quod ab gente dicitur Comagenum. Anserini generis sunt chenalopeces, & quibus lautiores epulas non nouit Britannia chenerotes, sero anseres minores. Decet tetraonas suos nitor, absolutaque; nigritia, in supercilij cocci rubor. Alterum eorum genus vulturum magnitudinem excedit, quorum & colorem reddit. Nec vlla ales

excepto struthiocamelo maius corpore implens podus, in tantum aucta, vt in terra quoque; immobilis praehendatur. Gignunt eos alpes, & septentrionalis regio. In auarijs saporem perdunt. Moriuntur contumacia spiritu reuocato. Proxime eis sunt, quas Hispania aues tardas appellat, Graecia otidas, dam natas in cibis. Emilla enim offibus medulla, odoris tadium ex templo sequitur.

Scipio an Metellus vir cōsularis, an M. Sestius. Prius an superfluit. Is Scipio Metellus Pompeij Magni locer fuisse fertur.

De gruibus, ciconijs, oloribus, & peregrinis auibus, & coturnicibus, & glotte. Cap. 23.

Inducias habet gens Pygmaea abscessu gruū (vt diximus) cum ijs dimicantium. Immenus est tractus quo veniunt, si quis reputet ad mari eo. Quando proficantur consentiunt, volant ad prospiciendū alte, ducem quem sequatur eligunt: in extremo agmine per vires, qui acclament, dispositos habent, & qui gregem voce contineant. Excubias habent nocturnis temporibus, lapillum pede sustinentes, qui laxatus somno & decidens, indiligentiam coarguit. Ceterae dormiunt capite subter alam cōdito, alternis pedibus insistentes. Dux erecto prouidet collo, ac praedicit. Egedem mansuetas lasciuunt, gyrosque; quosdam indecoro cursu vel singulae peragunt. Certum est, Pontum transuolaturas, primū omnium angustias petere, inter duo promontoria Criumetopon & Carambin: mox saburra stabili, cum medium transierint, abijci lapillos ē pedibus, cū attingerent continentem, & ē gutture harenam. Cornelius Nepos, qui diui Augusti principatu obiit, cum scriberet turdos paulo ante ceptos saginari, addidit ciconias magis placere quā grues: cum hęc nunc ales inter primas expetatur, illā nemo vellet attigisse. Ciconiae quoniam ē loco veniant, aut quo se referant, incōpertū adhuc est. E longinquo venire non dubium, eodem quo grues modo: illas hyemis, has aestatis aduenas. Abitur congregantur in loco certo: comitataeque; sic, vt nulla sui generis relinquantur, nisi captiua & serua, ceu lege praedicta die recedūt. Nemo vidit agmen discēditium, cum discessurum appareat: nec venire, sed venisse cernimus: vtrunq; nocturnis fit temporibus. Et quamuis vltra citrae pertulit, nunquam tamen aduenisse vsquam, nisi noctu existimatur. Pythonos comen vocant in Asia patentibus campis, vbi congregatae inter se commurmurant, eam quae nouissima aduenit lacerat, atque; ita abeunt. Notatum, post Idus Aug. non temere visas ibi. Sunt qui ciconijs non inesse linguas confirmant.

Honos ijs serpentium exitio tantus, vt in Thessalia capitale fuerit occidisse, eademque; legibus poena, quae in hominibus. Simili anseres quoque; & olores ratione comitant, sed horum volatus cernitur: liburnicarum more rostrato impetu feruntur, facilius ita findentes aera, quam si recta fronte impellerent: a tergo sensim dilatate se cuneo porrigitur agmen, largeque; impellenti praebet auram. Colla imponunt praecedentibus, fessos duces ad terga recipiunt. Ciconiae nidos eosdem repetunt, genitricum senectam inuicem educant. Olorum morte narratur flebilis cantus, falso, vt arbitror, aliquot experimentis. Ijdem mutua carne vescuntur inter se. Verum haec comitantium per maria terrasque; peregrinatione non patitur differri minores quoque; quibus est natura similis: vtcunq; enim supradictas magnitudo & vires corporum inuitare videri possunt. Coturnices ante etiā semper adueniunt quam grues, parua auis, & cū ad nos venit, terrestris potius quam sublimis. Aduolant & haec simili modo non sine periculo nauigantium, cū appropinquare terris. Quippe velis sepe insidunt, & hoc semper noctu, merguntque nauigia. Iter est his per hospitia certa. Austro non volant, humido scilicet & grauiore vento. Aura tamen vehi volunt, propter

De auibus seleucidibus. Cap. 27.

Eleucides aues vocantur, quarum aduētum ab Ioue precibus impetrant Cassij montis incolae, fruges eorum locustis vastantibus. Nec vnde veniant, quouē abeat compertum, nunquam conspectis nisi cum praesidio earum indiget.

De ibi. Cap. 28.

Inuocant & Aegyptij ibes suas cōtra serpentium aduentum: & Elei Myiagron deum, muscarum multitudinem pestilentiam adferente: quae protinus intereunt qualitatum est illi die.

Et Cyrenaici Achorem. Legendum, & Elei Myiagron. Attatur nostris exemplaribus & Pausanias. ibidem, qualitatum est illi die, non postquam litatum est illi deo.

Quae aues in quibus locis non sunt, & quae mutant colorem & uocem, & de luscinijs. Cap. 29.

Ed in secessu auium & noctuae paucis diebus latere traduntur, quarū genus in Creta insula non est: etiam si qua inuecta sit emoritur. Nam haec quoque; mira naturae differentia: alia alijs locis negat, tanquā genera frugum fruticumque, sic & animalium: non nasci, translatitium: inuecta emori, mirum. Quid est illud vnus generis saluti aduersum, quae ve ista naturae inuidia? aut qui terrarū dicari auibus termini? Rhodus auilam non habet. Transpadana Italia iuxta alpes Larium lacum appellat, amœnum arbutto agro ad quem ciconiae non permeant: sicuti nec octauum circa lapidem ab eo, immensa alioqui finitimo Insulubrium tractu examina graculorum mone-dularumque, cui soli aui furcitas auri argentiq; praecipue mira est. Picus Martius in Tarentino agro negatur esse. Nuper, & adhuc tamē rara, ab Apennino ad urbem versus cerni coepere picarū genera, quae longa insignes cauda variae appellantur. Proprium his caluescere omnibus annis, cum ferantur rapa. Perdices non transuolant. Bœotiae fines in Attica: nec vlla auis in Ponto, insula qua sepultus est Achilles, sacra ei aedem. In Fidenate agro iuxta urbem ciconiae nec pullos nec nidum faciunt. At in agrū Volaterranū palumbium vis ē mari quotannis aduolat. Romae in eodem Herculis in foro Boario, nec muscae nec canes intrans. Multa praeterea similia, quae prudens subinde omitto in singulis generibus, fastidio parcens: quippe cum Theophrastus tradat inuectitias esse in Asia etiā columbas, & pauones, & coruos, & in Cyrenaica vocales ranas. Alia admiratio circa oscines: fere mutant colorem uocemque; tempore anni, ac repente fiunt aliae: quod in grandiore alitum genere grues tantum. Eae enim senectute nigrescunt. Merula ex nigra rufescit, canit aestate, hyeme balbutit, circa solstitium muta. Rostrum quoque; anniculis in ebur transfiguratur, duntaxat maribus. Turdis color aestate circa ceruicem varius, hyeme concolor. Luscinij diebus ac noctibus continuis xv. garrulus sine intermissu cantus, densante se frondium germine, non in nouissimum digna miratu aue. Primū tanta vox tam paruo in corpufculo, tam pertinax spiritus. Deinde in vna perfecta muscae scientia modulatus editur sonus: & nunc continuo spiritu trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc distinguitur conciso, copulatur intorto, promittitur reuocato, infusatur ex inopinato: interdum & secum ipse murmurat: plenus, grauis, acutus, creber, extensus, vbi visum est vibrans, fumus, medius, imus. Breuiterque; omnia tam paruulis in faucibus, quae tot exquisitis tibiartum tormentis ars hominum excogitauit: vt non sit dubium hanc suauitatem praemonstratam efficaci auspicio, cum in ore Stesichori cecinit infantis. Ac ne quis dubitet artis esse, plures singulis sunt catus, nec ijdem omnibus,

pter pondus corporum, viresque; paruas. Hinc volantium illa conuestio labore expressa. Aquilone ergo maxime volant ortygomera duce. Primam earum terrae appropinquantem accipiter rapit. Semper hinc remeantes comitatum sollicitant, abeuntque; vna persuasae glottis & otis & cychramus. Glottis praelongam exerit linguam, vnde ei nomen. Hanc initio blanditia peregrinatione auide profectam, poenitentia in volatu cū labore scilicet subit. reuerti incomitatum piget, & sequi: nec vnquam plus vno die pergit, in proximo hospitio deserit. verum inuenitur alia, antecedente anno relicta: simili modo in singulos dies, cychramus perferentior festinat etiam peruenerit ad expectatas sibi terras. itaque; noctu is eas excitat, admo netque itineris. Otis bubone minor est, noctuis maior auribus plumis eminentibus, vnde & nomen illi: quidā Latine asionem vocant: imitatrix alias auid ac parasita, & quodam genere saltatrix. capitur haud difficulter vt noctuae, intenta in aliquo circumuente alio. Quod si ventus agmen aduerso flatu ceperit inhibere, pondusculis lapidum apprehensis, aut gutture harena repleto, stabilitae volant. Coturnicibus veneni semen gratissimus cibus: quam ob causam eas damnare mensae, simulque comiale propter morbum desui fuetum, quem solae animalium sentiunt praeter hominem.

De hirundinibus, merulis, turdis & sturnis, & turturibus & palumbis. Cap. 24.

Abeunt & hirundines hybernis mensibus, sola carne vefcens auis ex ijs, quae aduncos vngues non habent: sed in vicina abeunt, apricos secuta montium recessus: inuentaeque; iam sunt ibi nudae atque deplumes. Thebarum tecta subire negantur, quoniam vrbis illa saepius capta sit: nec Biziae in Thracia propter scelera Terrei. Cecina Volaterranus equestris ordinis quadrigarum dominus, comprehensas in vrbem secum auferens victoriarum nuntias amicis mittebat, in eundem nidum remeantes illi victoriae colore. Tradit & Fabius Pictor in analibus suis, cum obsideretur praesidium Romanū a Linguistinis, hirundinem a pullis ad se allatam, vt lino ad pedem eius alligato nodis significaret, quoto die adueniente auxilio eruptio fieri deberet. Abeunt & merule turdi que & sturni, simili modo in vicina. Sed hi plumam non amittunt, nec occultantur, vbi saepe ibi, quo hybernū palumbum petunt. itaque; in Germania hyeme maxime turdi cernuntur. Verius turtur occultatur, pennasque amittit. abeunt & palumbes, quoniam & in ijs incertum. Sturnorum generi proprium cateruatim volare, & quodā pile orbe circummagi, omnibus in mediū agmen tendentibus. Voluerū soli hirundini flexuosi volatus, velox celeritas, quibus ex causis neque; rapinae ceterarum alitum obnoxia est. Eadem demū sola auium non nisi in volatu pascitur.

Quae auium perennes, quae semestres, quae trimestres. Cap. 25.

Temporum magna differentia auibus. Perennes vt turdi, & turtures, vt & quae cum foetum eduxere, abeunt, vt galguli, vppuae.

De auibus mira. Cap. 26.

Avtores sunt, omnibus annis aduolare Illū ex Aethiopia aues, & confluere ad Memnonis tumulum, quas ob id Memnonidas vocant. Hoc idem quinto quoque; anno facere eas in Aethiopia circa regiam Memnonis, exploratum sibi Cremutius tradit. Simili modo pugnant Meleagrides in Bœotia. Aethiaca hoc est gallinarum genus, gibberum, varijs sparsum plumis, quae nouissima sunt peregrinarum auium in mensas receptae propter ingratum virus. Verum Meleagrij tumulus nobiles eas fecit.

nibus, sed sui cuique. Certant inter se, palamque animosa contentio est. Victa morte finit saepe vitam, spiritu prius deficiente quam cantu. Meditantur alia iuniores, versusque quos imitentur accipiunt. Audis discipula intentione magna & reddidit, vicibusque reticent. Intelligitur emendatae correctio, & in docente quaedam reprehensio. Ergo seruatorum illis precia sunt, & quidem ampliora quam quibus olim armigeri parabantur. Scio ferturque vi. candidam alioquin, quod est prope inusitatum venisse, quae Agrippinae Claudij principis coniugi dono daretur. Visum iam saepe, iussas canere coepisse, & cum symphonia alternasse: sicut homines repertos, qui fontum earum, addita in transferas harundines aqua, foramen inspirantes, linguaeve parua aliqua opposita mora, indiscreta redderent similitudine. Sed ex tanta tamque artifices arguitur: xv. diebus paulatim desinunt, nec ut fatigatas possis dicere aut fatiatas. mox aestu aucto in totum alia vox fit, nec modulata aut varia. mutatur & color. postremo hyeme ipsa non cernitur. Linguis earum tenuitas illa prima non est, quae ceteris auibus. Pariunt vere primo, cum plurimum sena oua. Alia ratio siccidulis. Nam formam simul coloremque mutant. Hoc nomen non nisi autumno habent, postea melancoryphi vocantur. Sic & erithacus hyeme, idem phoenicurus aestate. Mutat & pupa, ut tradit Aeschylus poeta, obscena alias passu auis, crista visenda plicatili, contrahens eam subrigensque per longitudinem capitis. Oenanthe quidem etiam istatis latebrae dies habet, exoriente sereno occultata, ab occasu eiusdem prodit: quod miremur, ipsis diebus vtrunque. Chlorion quoque qui totus est luteus, hyeme non visus, circa solstitia procedit.

De merulis. Cap. 30.

Merulae circa Cyllenen Arcadiae, nec vsquam alibi candidae nascuntur. Ibis circa Pelusium tantum nigra est, ceteris omnibus locis candida.

Tempus auium geniturae. Cap. 31.

Oscines, praeter exceptas, non temere fetus faciunt ante aequinoctium vernum, aut post autumnale: ante solstitium autem dubios, post solstitium vitales.

De halcyonibus, & de diebus earum nauigabilibus, & gaudijs, & mergis. Cap. 32.

Eo maxime sunt insignes halcyones. Dies earum partus, maria quique nauigant nouere. Ipsa auis paulo amplior passere, colore cyaneo ex parte maiore, tantum purpureis & candidis admixtis pennis, collo gracili ac procero. Alterum genus earum magnitudine distinguitur & cantu. Minores in harundinetis canunt. Halcyonem videre rarissimum est, nec nisi Vergiliarum occasu, & circa solstitia brumamve, naue aliquando circumuolata statim in latebras abeuntem. Fertificant bruma, qui dies halcyonides vocantur, placido mari per eos & nauigabili, Siculo maxime. In reliquis partibus est quidem mitius pelagus. Siculum vtrique tractabile. Faciunt autem septem ante brumam diebus nidos, & totidem sequentibus pariunt. Nidi earum admirationem habent, pilae figura, paulum eminenti ore perquam angusto grandium spongiarum similitudine: ferro intercedi non queunt, franguntur ictu valido, ut spuma arida maris. Nec vnde confingantur, inuenitur. Putant ex spinis aculeatis: piscibus enim viuunt. Subeunt & in amnes. Pariunt oua quina. Gaudet in petris nidificant, mergi & in arboribus. Pariunt plurimum terna. Sed gaudet aestate, mergi incipiente vere.

De auium solertia in nidificando, hirundine argatili, conamoligis, & perdicibus. Cap. 33.

Halcyonum nidi figura, reliquarum quoque solertiae admonet: neque alia parte ingenia auium magis ad miranda. Hirundines luto construunt, stramento roborant. Si quando inopia est luti, madefactae multa aqua pennis puluerem spargunt. Ipsum vero nidum mollibus plumis floccisque conternunt tepefaciendis ouis, simul ne durus sit infantibus pullis. In festo summa equitate alternant cibum. Notabili munditia egerunt excrementa pullorum: adultioresque circumagi docent, & foris futuritatem emittere. Alterum genus hirundinum est rullicarum & agrestium, quae raro in domibus, diuersos figura, sed eadem materia confingunt nidos, totos supinos, faucibus porrectis in angustum, vtero capaci: mirum, qua peritia & occultandis habiles pullis, & subternendis molles. In Aegypti Heraeleotico ostio molem continuatione nidorum euaganti Nilo inexpugnabilem opponunt stadij fere vnus spatium, quod humano opere perfici non possit. In eadem Aegypto iuxta oppidum Copton insula est facta Isidi, quam ne laceret amnis idem, muniunt opere, in cipientibus vernis diebus palea & stramento rostrum eius firmantes, continuatis per triduum noctibus tanto labore, ut multas in opere emori constet. Ea militia illis cum anno redit semper. Tertium est earum genus quae ripas excavaunt, atque ita internidificant. Harum pulli ad cinerem ambusti, mortifero faucium malo, multisque alijs morbis humani corporis medentur. Non faciunt hae nidos. Migrantque multis diebus ante, si futurum est ut auctus amnis attingat. In genere parrarum est cui nidus ex musco arido ita absoluta perficitur pila, ut inueniri non possit aditus. Argatilis appellatur, eadem figura ex ligno intexens. Picorum aliquis suspendit in furculo primus in ramis cyathi modo, ut nulla quadrupes possit accedere. Galgulos quidem ipsos dependentes pedibus somnum capere confirmant, quia tutiores ita se sperent. Iam publicum quidem omnium est, tabulata ramorum sulcinodo nido provide eligere, cameraque ab imbri aut fronde protegere densa. In Arabia cinamologus auis appellatur: cinnami furculis nidificat. Plumbeus eos sagittis decutiit indigena, mercis gratia. In Scythia auis magnitudine otidis, binos parit, in leporina pelle semper in cacuminibus ramorum suspensa. Picum cum diligentius visum ab homine nidum fenere, oua transferunt alio. Hoc in his auibus, quarum digiti non sunt accommodati complectendis transferendisque, ouis, miro traditur modo. Namque furculo super bina oua imposito, ac ferruminato alui glutino, subdita ceruice medio, aqua vtrunque libra deportant alio. Nec vero ijs minor solertia, quae cunabula in terra faciunt, corporis grauitate prohibita sublimi petere. Merops vocatur, genitores suos reconditos pascens, pallido intus colore penarum, superne cyaneo, primori subrutilo. Nidificat in specu sex pedum deorsum altitudine. Perdices spina & frutice sic muniunt receptaculum, ut contra feras abunde valentur. Ouis stragulum molli puluere contumulant, nec in quo loco peperere incubant: neve cui frequentior conuersatio sit suspecta, transferunt alio. Ille quidem & maritos suos fallunt, quoniam intemperantia libidinis frangunt earum oua, ne incubando detineantur. Tunc inter se dimicant mares desiderio feminarum: victum aiunt Venerem pati. Id quidem & coturnices, Trogus & galli naceos aliquando: Perdices vero a domitis feros & novos aut victos iniri promiscue. Capiuntur quoque pugnatitate eiusdem libidinis, contra aucupis indicem excuntes in praesidium duce rotius gregis. Capto eo procedit alter, ac subinde singuli, Rursus circa conceptum foeminae capiuntur, contra aucupum foeminam exeuntes, ut rixando abigant

De tinnunculo. Cap. 37.

O id cum ijs habenda est auis quae tinnunculus vocatur. Defendit enim illas, terretque accipitres naturali potentia, in tantum, ut visum vocemque eius fugiant. Hac de causa praecipuus columbis amor eorum. Feruntque, si in quatuor angulis defodiuntur in ollis nouis oblitis, non mutare sedem columbas: quod auro in seclis alarum articulis quaesiere aliqui, non aliter innoxijs vulnerebus, multiuaga alioquin aue. Est enim ars illis inter se blandiri, & corrumpere alias, furtoque comitatiores reuerti. Quin & internunciae in rebus magnis fuere, epistolas annexas earum pedibus obfisione Mutinensi in castra consulum Decimo Bruto mittente. Quid vallum & vigil obfidio, atque etiam retia amne preterita profuere Antonio, per caelum eunte nuncio? Et harum amore insaniunt multi, super tecta exedificant turres ijs, nobilitatemque singularum & origines narrant, verere iam exemplo. L. Axius eques Romanus ante bellum civile Pompeianum denarijs quadringentis singula paria vendidit, ut M. Varro tradit. Quin & patriam nobilitate uere, in Campania grandissimae provenire existimatae. Harum volatus in reputationem ceterarum quoque volucrum nos impellit.

De volatu & incesso auium. Cap. 38.

Omnibus animalibus reliquis certus & vnusmodi, & in suo cuique genere incesso est: aues sole vario meatu feruntur, & in terra & in aere. Ambulant aliqua, ut cornices: saluunt aliqua, ut passeris, merulae: currunt, ut perdices, rullicae: ante se pedes iaciunt, ut ciconiae, grues: expandunt alas, pendentesque raro intervallo quatunt, aliae crebrius, sed & primas duntaxat pennas: aliae & tota latera pandunt. quaedam vero maiore ex parte compressis volant, percussioque semel aliqua & gemino ictu aere feruntur: velut inclusum eum prementes, eiaculantur sese in sublime, in rectum, in pronum. Impingi putes aliquas, aut rursus ab alto cadere has, illas fallere. Anates sola, quaeque sunt eiusdem generis, in sublimi protinus sese tollunt, atque vestigio celum petunt, & hoc etiam ex aqua. Itaque in foueas quibus feras venantur, delapsae sola euadunt. Vultur, & fere grauioribus, nisi ex procurso, aut altiore cumulo immissa non euolant, canda reguntur. Aliae circumspiciunt, aliae flectunt colla. Nonnullae vespuntur ea quae rapere pedibus. Sine voce non volant multae: aut e contrario semper in volatu silent. Subrectae, pronae, obliquae in latera, in ora, quaedam & resupinae feruntur: si pariter cernantur plura genera, non in eadem natura meare videantur.

De apodibus. Cap. 39.

Plurimum volant quae apodes, quia careant vsu pedum, ab alijs cypseli appellantur, hirundinum specie. Nidificant in scopulis. Haec sunt quae toto mari cernuntur. Nec vnquam tam longo naues, tamque continuo cursu recedunt a terra, ut non circumuolent eas apodes. Cetera genera residunt & insistant: his quies, nisi in nido, nulla: aut pendent aut iacent. Et ingenia aequae varia, ad partum maxime.

De caprimulgis & plateis. Cap. 40.

Caprimulgi appellantur gradioris merulae aspectu, fures nocturni: interdum enim visu carent. Intraunt pastorum stabula, caprarumque vberibus aduolant suetum propter lactis, qua iniuria vber emoritur, caprisque caecitas quas ita mulere oboritur. Platea nominatur aduolans ad eas quae se in mari mergunt, & capita illarum morfu corripens, donec capturam extorqueat. Eadem cum deuoratis se impleuit conchis, calore ventris coctas euomit, atque ita ex ijs esculentam legit, testas excernens.

C. PLINII. H. Capri.

G. O. Madefactam multa aqua pennis puluerem spargunt. Lege madefactae multa aqua. In genere item ripararum est. Antiqua lectio: Id genere parrarum est. Parrarum & Horatius meminit tanquam inauspicatarum. Impios parae recinentis omen Ducat. Eadem iam pauore libera, ac materna vacante cura. Rectius: Eadem in pauore libera ac materna vacans cura. Non enim narrat quid perdis facere soleat abducto per dolum nidus aucupe (nam tunc volatu se proripit) sed quo ingenio aduersus illum alioqui vtatur, cum aut non habet pullos: aut longe alio loco habet.

De columbis. Cap. 34.

A his columbarum maximae spectantur simili ratione mores iude, sed pudicitia illis prima, & neutri nota adulteria. Coniugij fidem non violant, communemque seruat domum. Nisi coelebs aut vidua, nidum non relinquit. Et imperiosos mares, subinde etiam iniquos ferunt: quippe suspicio est adulterij, quamuis natura non sit. Tunc plenum querele guttur seuique rostris ictus, mox in satisfactione exofulatio, & circa Veneris praeces crebris pedum orbibus aduolatio. Amor vtrique sobolis aequalis: saepe & ex hac causa castigatio, pigrius intrante foemina ad pullos. Parturientij solacia & ministeria ex mare. Pullis primo saluorem terram collectam gutture in ora inspuunt, praeparantes tempestiuitatem cibo. Proprium generis eius & turturum, cum bibant colla non resupinare, largeque bibere, iumentorum modo.

De palumbibus. Cap. 35.

Viuere palumbes ad xxx. annum, aliquos ad xl. habemus auctores, vno tantum incommodo vngui, eodem & argumeto fenectae, qui citra perniciem reciduntur. Cantus omnibus similis atque idem, trino conficitur versu, praeterque in clausula gemitu: hyeme mutis, vere vocalibus. Nigidus putat, cum oua incubat, sub tecto nominatam palumbem relinquere nidos. Pariunt autem post solstitium. Columbae & turtures octonis annis viuunt.

De passeribus. Cap. 36.

Contra passeri minimum vite, cui salacitas par. Mares negantur anno diutius durare, argumeto, quia nulla veris initio appareat nigrisudo in rostro, quae ab aestate incipit. Foemina longiulculum spatium. Verum columbis inest quidam & gloriae intellectus. Nolle credas suos colores, varietatemque dispositam: quin etiam ex volatu queritur plaudere in caelo, varietate fulcare. Qua in ostentatione ut vincat praebentur accipitri, implicitis strepitu pennis, qui non nisi ipsis alarum humeris eliditur, alioquin soluto volatu in multum velociore. Speculatur occultus fronde latro, & gaudet in ipsa gloria rapit.

GLO. Caprimulgi appellantur grandiores merulae aspectu. & Lege grandioris. Hæc minutiora pigeret annotare, nisi animaduertissem omnibus inoleuisse editionibus.

De ingenij auium. Cap. 41.

Villaribus gallinis & religio inest. Inhorrescunt edito ouo, excutiuntq; sese, & circumactæ purificant, ac festuca aliqua sese & oua lustrant.

De carduele, & psittaco, & auibus quæ loquuntur. Cap. 42.

M inimæ auium cardueles imperata faciunt, nec voce tantum, sed pedibus & ore pro manibus. Est quæ bouum mugitus imitetur, in Arelatenfi agro taurus appellata, alioquin parua. Est quæ equorū quodq; hinnitus, anthus nomine, herbæ pabulo aduentu eorum pulsa imitatur, ad hunc modum se vlciscens. Super omnia humanas voces reddunt, psittaci quidem etiā fermocinantes. India hanc auem mittit, sittaçem vocat, viridem toto corpore, torque tantum miniatu in ceruice distinctam. Imperatores salutant, & quæ accipit verba pronunciat, in vino præcipue lasciuia. Capiti eius duritia eadem quæ rostro, hoc, cū loqui discit, ferreo verberatur radio: non sentit aliter ictus. Cum deuolat, rostro se excipit, illi innititur, leuioremq; se ita pedum infirmitati facit. Minor nobilitas, quia nō ex longinquo venit, sed expressior loquacitas certo generi picarum est. Adamant verba quæ loquuntur. Nec discunt tantum sed diligunt: meditantq; intra semet, cura atq; cogitatione intentionem nō occultant. Constat emori victas difficultate verbi, ac nisi subinde eadem audiant, memoriā falli: queretes mirum in modum hilarari, si interim audierint id verbum. Nec vulgaris ijs forma, quamuis non spectanda. Satis illis decoris in specie sermonis humani est. Verū addiscere alias regant posse, quā quæ ex genere earum sunt, quæ glanle vescantur: & inter eas facilius, quibus quini sunt digiti in pedibus, ac ne eas quidem ipsas nisi primus duobus vitæ annis. Latior ijs est lingua: omnibusq; in suo cuiq; genere, quæ sermonem imitatur humanum, quāquam id pene in omnibus contingit. Agrippina coniunx Claudij Cæsaris turdum habuit (quod nunquam ante) imitantem sermones hominū, cum hæc præderem. Habebant & Cæsares iuuenes item sturnum, lusciniæ, Græco atq; Latino sermone dociles: præterea meditates in diem, & assidue noua loquentes longiore etiam cōtextu. Docentur secreto, & vbi nulla alia vox miscetur, assidente qui crebro dicat ea, quæ condita velit, ac cibus blandiente.

GLO. Super omnia humanas voces reddunt psittaci, & quidē fermocinantes. India autem hanc mittit. Psittacem vocant. Legendū, psittaci quidem etiam fermocinantes, nam hæc verba, super omnia humanas voces reddunt, ad præcedentia referuntur. præterea legendum, sittaçem vocat. & ita adhuc nonnullis barbaris nominatur. nam quod ad terminationes attinet, altera Græca est, Latina altera, neutra barbara. Vltimorum hoc capite verborum vera lectio est, ac cibus blandiente, non ad ciues, sensus est apertus. Quin & proximè sequentis cap. extrema verba deprauate leguntur, quæ poturo sufficeret: pro quantum poturo fut.

De coruorum intelligentia. Cap. 43.

R eddatur & coruis sua gratia, indignatione quoque populi Ro. testata, nō solum conscientia. Tiberio principe ex foetu supra Castorū ædem genitus pulus, in oppositam sutrinā deuolauit, etiam religione commendatus officinæ domino. Is mature sermone affuefactus, omnibus martutinis euolans in rostra, in forum versus, Tiberium, dein Germanicum & Drusum Cæsares nominatim, mox transeuntem populū Ro. salutabat, postea ad tabernam remeans, plurimum annorū assiduo officio mirus. Hunc siue æmulatione* vicinatis maniceps proximæ sutrinæ, siue iracundia subita, vt voluit videri,

* incitatus

excrementis eius imposita calceis macula, exanimauit, tanta plebei cōsternatione, vt primo pulsus ex ea regione, mox & interemptus sit, funusq; innumeris aliti celebratum exequijs, constratum lectum super Aethiopum duorum humeros, præcedente tibicine, & coronis omnium generum, ad rogum vsque: qui constructus dextra viæ Appiæ ad secundum lapidem, in campo Rediculi appellato fuit. Adeo satis iusta causa populo Ro. visa est exequiarum ingenium auis, aut supplicij de ciue Romano, in ea vrbe, in qua multorum principū nemo deduxerat funus: Scipionis vero Aemiliani, post Carthaginem Numantiamq; deletas ab eo, nemo vindicauerat mortem. Hoc gestum M. Serulio, C. Cestio Coss. ad v. Kalen. April. Nunc quoque erat in vrbe Roma, hæc prodente me, equitis Ro. cornix è Bætica, primū colore mira admodum nigro, deinde plura contexta verba exprimens, & alia atque alia crebro addiscens. Necnon & recens fama Crateri Mocerotis cognominè in Erizena regione Asia, coruorum opera venantis; eo quod deuehebat in syluis eos confidentes corniculis humerisq; illi vestigabant agebantq; e, eo perducta consuetudine, vt exeuntem sic comitarentur & feri. Tradendum putauere memorie quidam, visum per sitim lapides congerentem in situlam monumentū, in qua pluuia aqua durabat, sed quæ attingi non posset: ita descendere pauentem expressisse tali congerie, quantum poturo sufficeret.

Hunc siue æmulatione incitatus maniceps. Nihil deterius habuit pristina lectio, æmulatione vicinatis, & plena erat locutio etiam absque participio.

De Diomedæis auibus. Cap. 44.

N Ec Diomedæas præteribo aues: Iuba cataractas vocat, & eis esse dentes, oculosque igneo colore, cætero candidis tradens. Duos semper ijs duces: alterum ducere, agmen, alterū cogere: Scrobes excavare rostro, inde crate conseruare, & operire terra quæ ante fuerit egesta: in his sanctificare: fores binas omnium scrobibus: orientē spectare quibus exeant in pascua, occasum quibus redeant. Aluum exoneraturas subuolare semper, & contrario flatu. Vno hē in loco totius orbis visuntur, in insula, quā diximus nobilem Diomedis tumulo atque delubro, contra Apuliæ oram, silicarum similes. Aduenas barbaros clangore infestant, Græcis tantum adulantur, miro discrimine, velut generi Diomedis hoc tribuente: ædemque eam quotidie pleno gutture madentibus pennis perlunt atq; purificant: vnde origo fabulæ, Diomedis focios in earum effigies mutatos.

Quæ animalia nihil discant. Cap. 45.

N on omittendum est, cum de ingenijs differimus, nō volucris hirundines esse indociles, è terrestribus mures: cū elephanti iussa faciāt, leones iugum subeant, in mari vituli, totque piscium genera mitescant.

De potu auium. Cap. 46.

Ibunt aues suctu, ex his quibus lōga colla, intermitentes, & capite resupinato velut infundentes sibi. Porphyrio solus moris bibiti. idem est proprio genere, omnem cibum aqua subinde tingens, deinde pede ad rostrū veluti manu afferens. Laudatissimi in Comagenē. Rostris ijs & prælonga crura rubent.

De himantopode, & monocrotalis, & de peregrinis auibus. Cap. 47.

Hæc quidem & himantopodi, multo minori, quam eadem crurū altitudine. Nascitur in Aegypto. Insistit ternis digitis. Præcipue ei pabulū muscæ. Vita in Italia paucis diebus. Grauiore omnes fruge vescuntur, altiuolæ carne tantum. Inter aquaticas mergi soliti

soliti sunt deuolare quæ cæteræ reddunt. Olorum similitudine onocrotali habet: nec distare existimarentur omnino, nisi faucibus ipsi inest alterius vteri genus. Hæc omnia inexplibile animal congerit, mira vt sit capacitas. Mox perfecta rapina sensim inde in os reddita, in veram aluum ruminantis modo refert. Gallia hos septentrionalis proxima oceano mittit. In Hercynio Germaniæ saltu inuisitata genera alitum accepimus, quarū plume ignium modo colluceant noctibus: in cæteris nihil, præter nobilitatem longinquitate factam, memorandum occurrit.

De multarum auium nominibus, & natura. Cap. 48.

P Halerides in Seleucia Parthorum, & in Asia aquaticarum laudatissimæ: rursus phasianæ in Colchis geminas ex pluma aures submitunt. subriguntq;. Numidicæ in parte Africæ Numidia, omnesq; iam in Italia. Phœnicopteri linguam præcipui saporis esse, Apicius docuit nepotū omnium altissimus gurgis. Attagen maxime Ionius celebratur, vocalis alias, captus vero obmutescens, quondam existimatus inter raras aues. Iam & in Gallia Hispaniaq; capitur, & per alpes etiam, vbi & phalacrocoraces aues, Balearium insularum peculiare: sicut alpium pyrocorax, luteo rostro, niger, & præcipuo sapore lagopus: pedes leprino villo ei nomen hoc dedere: cætero candidæ, columbarum magnitudine. Non extra terram eam vici facile, quando nec vita mansuecit, & corpus occisæ statim marcescit. Est & alia nomine eodem, à coturnicibus magnitudine tantum differens, croceo tinctu cibus gratissima. Visam in alpiibus ab peculiarem Aegypti ibi, M. Egnatius Caluinus præfectus earum prodidit.

De nouis auibus, & de fabulosis. Cap. 49.

V Enere in Italia Bebriacibus bellis ciuilibus trans Padum & nouæ aues (ita enim adhuc vocantur) turdorum specie, paulum infra columbas magnitudine, sapore grata. Balearis insule nobiliorem etiam supradictō porphyriorem mittunt. Ibi & buteo accipitrū generis in honore mensarū est: item vipiones, sic enim vocant minore gruem. Pegasos equino capite volucres, & gryphas aurita aduncitate rostri, fabulosos reor: illos in Scythia, hos in Aethiopia. Equidem & tragopanadem, quam plures affirmant maiorem aquila, cornua in temporibus curuata habentem, ferrugine coloris, tantum capite phœniceo. Nec Sitenes imperauerint fidem: licet affirmet Dino, Clitarchi celebrati autoris pater, in India esse: mulceriq; earum cantu, quos grauatos somno lacerent. Qui credit ista, & Melampodi profecto aures lambendo, dedisse intellectum auium sermonis dracones non abnuet: vel quæ Democritus tradit, nominando aues, quarū confuso sanguine serpens gignatur: quem quisquis ederit, intellecturus sit alitum colloquia: quæq; de vna aue galerita priuatim commemorat, etiam sine his immentia vitæ ambage circa auguria. Nominatur ab Homero scopes, auium genus: neque harum satyricos motus cum insident, plerique memoratos facile conciperim mente: neque ipse iam aues nascuntur. Quamobrem de confelsis differuisse præstiterit.

GLO. Venereunt in Italiam Bebriacæ bellis ciuilibus trans Padum externæ & nouæ aues (ita enim adhuc vocantur) turdorum specie. Quibus nam bellis ciuilibus? nam plura fuerunt diuersis temporibus. Deinde si Bebriacenses vocabantur, verba per parenthesis interiecta, post hanc vocem Bebriacenses statim subijci debuerant. Præclare adiuuerunt hic quoq; nostra exemplar, vbi sic legitur. Venere in Italiam Bebriacensibus bellis ciuilibus trans Padum & nouæ aues (ita enim adhuc vocantur) turdorum specie, &c. Loquitur de bello ciuili Otoniano, quod ob cladem ad Bebriac Gallia Cisalpina oppidum, Bebriacense nominat. & externæ verbum est superuacaneum, iactitia castigatoris adiectum. is quisquis

fuit, non sentiens & pro etiam dictum, putauit aliquid deesse. Cæterum aues ipse nouæ appellatæ sunt: tñ recens aduentu, ac deinde ea appellatio mansit, etiam post multos annos ab earum aduentu, id quod satis indicare poterat vel titulus capitis, De nouis auibus. Sic enim & hic & in primo libro constanter habetur in manuscriptis voluminibus.

Quis gallinas fercire instituerit. De auarijs, & quis ea primus instituerit. Cap. 50.

G Allinas faginare Deliaci cœpere: vnde pestis exortæ, opimas aues, & suo opte corpore vnctas deuorandi hoc primum antiquis cœnarum interdicitis exceptum inuenio iam lege C. Fannij Coss. xj. annis ante tertium Punicum bellum, ne quid volucrum poneretur, præter vnam gallinam, quæ non esset altius: quod deinde caput translatu, per omnes leges ambulauit. Inuentumq; diuerticulum est, in fraude earum gallinacæ quosq; pascendi lacte madidis cibus: multo ita gratiores approbantur. Fœminæ quidem ad faginam non omnes eliguntur, nec nisi in ceruice pingui cute. Postea culinari artes, vt clunes spectentur, vt diuidatur in tergora, vt à pede vno dilatata repositoria occupent. Dedere & Parthi cocis suos mores. Nec tamen in hoc mangonio quicquam totum placet: hic clunæ, alibi pectore tantum laudatis. Auaria primus instituit, inclusis omnium generum auibus, M. Lælius Strabo Brundisij equestris ordinis. Ex eo cœpimus carcere animalia coercere, quibus natura cœlum assignauerat.

Gallinacæ quosq; pascendi lacte addito cibus. Non multum fortasse refert, attamen antiqua scriptura est, lacte madidis cibus.

De Aesopi patina. Cap. 51.

M Axime tamen insignis est in hac memoria, Clodij Aesopi tragici histrionis patina, sexcentis Hs. taxata: in qua posuit aues cantu aliquo, aut humano sermone vocales, nummis sex singulas coemptas: nulla alia inductus suauitate, nisi vt in his imitationem hominis manderet, ne quæstus quidem suos reueritus, illos opimos & voce meritos, dignus prorsus filio: à quo deuoratas diximus margaritas. Non sit tamen (vt verum fatear) facile inter duos iudicium turpitudinis: nisi quod minus est, summas rerum naturæ opes quā hominum linguas cœnasse.

De generatione auium, & præter aues quæ quadrupedes oua pariunt. Cap. 52.

G eneratio auium simplex videtur esse, cum & ipsa sua habeat miracula, quoniam & quadrupedes oua gignunt, chamæleontes, lacertæ, & quæ diximus inter serpentes. Pennatorum autem infœcunda sunt, quæ aduncos habent vnges: cenchris sola ex his supra quater na edit oua. Tribuit hoc auium generi natura, vt fœcundiores essent fugaces earū quā fortes. Plurima pariunt struthiocameli, gallinæ, perdices, fali. Coitus auibus duobus modis: Fœmina humi confidente, vt in gallinis: aut stante, vt in gruibus. Ouorū alia sunt candida, vt columbis, perdicibus: alia pallida, vt aquaticis: alia punctis distincta, vt meleagridum: alia robri coloris, vt phasianis, cenchriddi. Intus autem omne ouium volucrum bicolor. Aquaticis lutei plus quā albi, idq; ipsum magis luridū quā cæteris. Piscium vnus color, in quo nil candidi. Auium oua ex calore fragilia, serpentium ex frigore lenta, piscium ex liquore mollia. Aquatiliū rotunda, reliqua fere fastigio cacuminata. Exeunt à rotundissima sui parte, dū pariuntur, molli putamine, sed protinus durefcēte, quibuscumq; emergūt portionibus. Quæ oblonga sint oua, gratioris saporis putat Horatius Flaccus. Fœminam edunt quæ rotundiora gignuntur, reliqua marem. Vmbilicus ouis à cacumine inest ceu gutta eminens in putamine.

*De ovorum generatione, incubatione
& coitu. Cap. 53.*

Quædam omni tempore coeunt, vt gallinæ, & pariunt, præterquam duobus mensibus hyemis brumalibus. Ex ijs iuuentæ plura quam veteres, sed minore: & in eodem foetu prima & nouissima. Est autem tanta fecunditas, vt aliquæ & sexagena pariunt, aliquæ quotidie, aliquæ bis die, aliquæ in tantum vt effectæ moriantur. Hadrianis laus maxima. Columbæ decies anno pariunt, quædã & vndecies: in Aegypto etiam brumali mense. Hirundines, & merulæ, & palubi, & turtures bis anno pariunt: cæteræ aues fere semel. Turdi in cacuminibus arborum luto nidificant, pene contextim, in secessu generant. A coitu x. diebus ova maturefcunt in vtero. Vexaræ autem gallinæ & columbæ penna euulsa, aliæ similit in iuria, diutius. Omnibus ouis medio vitelli parua inest velut sanguinea gutta, quod esse cor auium existimant, primū in omni corpore id gigni opinantes: in ouo certe gutta salit, palpitatq;. Ipsum animal ex albo liquore oui corporatur. Cibus eius in luteo est: Omnibus in tus caput maius toto corpore, oculi compressi capite maiores. In crescente pullo candor in medium vertitur, luteum circumfunditur. Vicesimo die, si moueat ovum, iam viuētis intra putamen vox auditur. Ab eodem tempore plumescit, ita positus, vt caput supra dextrum pedem habeat, dexteram vero alam supra caput. Vitellus paulatim deficit. Aues omnes in pedes nascuntur, contra quam reliqua animalia. Quædam gallinæ omnia gemina oua pariunt, & geminos interdum excludunt, vt Cornelius Celsus autor est: alterum maiorem, aliqui negant omnino geminos excludi. Plus vicena quina incubanda subijci vetant. Parere à bruma incipiunt. Optima foetura ante vernum æquinoctium. Post solstitium nata non implent magnitudinem iustam, tantoque minus quanto ferius prouenere.

De uirij & remedijs incubantium. Cap. 54.

Oua incubari intra decem dies edita vtilissimum, vetera aut recentiora infœcunda. Subijci impari numero debent. Quarto die postquam cœpere incubari, si contra lumen cacumine ouorum apprehenso vna manu, purus & vniufmodi perluceat color, sterilia existimantur esse, proq; eis alia substituenda. Et in aqua est experimentum, inane fluitat: itaque sidentia, hoc est plena, subijci volunt. Concuti vero experimento vetant, quoniam non gignant confusus vitalibus venis. Incubationi datur initium post nouā lunam, quia prius inchoata non proueniant. Celerius excluduntur calidis diebus. Ideo ætate vndeicesimo educunt foetum, hyeme vicesimo quinto. Si incubatu tonuerit, oua pereunt: & accipitris audita voce vitiantur. Remedium contra tonitruum, clauus ferreus sub stramine ouorum positus, aut terra ex aratro. Quædam autem & citra incubitum, sponte nature gignunt, vt in Aegypti simetis. Scitum de quodam potiore reperitur, Syraculis tam diu potare solitum, donec cooperta terra foetum ederent oua. Quin & ab homine perficiuntur.

De augurijs ouorum. Cap. 55.

Iulia Augusta, prima sua iuuenta Tiberio Cæsare ex Nerone grauida, cum parere virilem sexum admodū cuperet, hoc vsa est puellari augurio, ouum in sinu fouendo, atque cum deponendum haberet, nutrici per sinum tradendo, ne intermitteretur tepor. Nec falso augurata proditur. Nuper inde fortasse inuētum, vt oua in calido loco imposta paleis igne modico fouerentur, homine versante, pariterque, & statim die illinc erumperet foetus. Traditur quædam ars gallinarij cuiusdam, dicens quod ex quoque esset. Narrantur & mortua gallina

mariti earum visi succedentes inuicem, & reliqua foetæ more facientes, abstinentesque se à cantu. Super omnia est anatum ouis subditasq; exclusis admiratio, primo non plane agnoscentis foetum: mox in certos incubitus solite conuocantis: postremo lamenta circa piscinæ stagna, mergentibus se pullis natura duce.

Liua Augusta, & Vetus lectio, Iulia Augusta. Nec erat mutanda. nam tametsi hæc ipsa gentilitio nomine Liua primum dicta est, tamen iam nati grandior, vt marito tam honorifica appellatione æquaretur, Augusta consalutata, & per hæc honoris gratia in gentem Iuliam acta, Iulia Augusta vocari cœpit, relicto priore nomine: quem admodum et Tacito discere licet. Nec aliter legitur in omnibus emendatis auctorum monumentis, duntaxat quoties Augusta cognomen additur.

Qua gallina optima. Cap. 56.

Gallinarum generositas spectatur crista erecta, interdum & gemina, pennis nigris, ore rubicundo, digitis imparibus, aliquando & super quatuor digitos transuerso vno. Ad rem diuinam, lutea rostro pedibusque, pura non videntur: ad opertanea sacra, nigra. Est & pumilionum genus non sterile in ijs, quod non in alio genere alitum, sed quibus certa fecunditas rara, & incubatio otis noxia.

De morbis earum & remedijs. Cap. 57.

Nimicissima autem omnium generi pituita, maximeque inter menses & vindemiarum tempus. Medicina in fame, & cubatus in fumo, si vtiq; ex lauro aut herba sabina fiat: penna per transuersas inferta nares, & per omnes dies mota: cibus allium cum farre, aut aqua persifus, in qua lauerit noctua, aut cum semine vitis albæ coctus: & quædam alia.

De conceptu & numero foetus auium.

Cap. 58.

Columbæ proprio ritu osculantur ante coitum. Pariunt fere bina oua: ita natura moderante vt alijs crebrior sit foetus, alijs numerosior. Palumbes & turtures plurimū ternæ, nec plus quam bis fere pariunt: atque ita si prior foetus corruptus est, quamuis tria pepererint, nunquam plus duobus educant. Tertium quod irritum est, vrinum vocant. Palumbes incubat foemina post meridianam in matutinum, cætero mas. Columbæ marem semper & foeminam pariunt, priorem marem, postridie foeminam. Incubant in eo genere ambo, interdum mas, noctu foemina. Excludunt viginti die. Pariunt à coitu quinto. Aestate quidem interdum binis mensibus ternæ edunt parua. Nanque xvij. die excludunt, statim concipiunt. Quare inter pullos sæpe oua inueniuntur, & alij prouolant, alij erumpunt. Ipsi deinde pulli quinque menses foetificant. Et ipsæ autem inter se (si mas non sit) foemina æque salunt, pariuntq; oua irrita, ex quibus nihil gignitur, quæ hypenemia Græci vocant.

De pauone & anseribus. Cap. 59.

Pauo à trimatu parit. Primo anno vnum aut alterū ouum, sequenti quaterna quinave, cæteris duodena, non amplius. intermittens binos dies ternosve parit, & ter anno si gallinis subijciantur incubanda. Mares ea frangunt desiderio incubantium. Quapropter noctu & in latebris pariunt, aut in excelso cubantes: & nisi molli strato excepta, franguntur. Mares singuli quinis sufficiunt coniugibus. Cum singula aut binæ fuere, corrumpitur salacitate fecunditas. Partus excluditur diebus ter nouenis, aut tardius tricesimo. Anseres in aqua coeunt, pariunt vere: aut si bruma coiungere post solstitium * quadraginta prope. Bis anno, si priorem foetum

foetum gallinæ excludant, alias plurima oua sedecim, paucissima septem. Si quis furripiat, pariunt donec rum pantur. Aliena non excludunt. Incubanda subijci vtilissimum ix. aut xj. Incubant foemina tantum tricenis diebus. Si vero tepidiores sint, viginti quinq;. Pullis eorum vrtica contactu mortifera. Nec minus auditas, nunc satietate nimia, nunc suamet vi: quando apprehensa radice, morsu sæpe conantes emellere, ante colla sua abrumunt. Contra vrticam remedium est, stramento ab incubatu subdita radix earum.

De ardeolis: & quomodo seruentur optime oua. Cap. 60.

Ardeolarum tria genera, leucon, asterias, pellos. Hi in coitu anguntur. Mares quidem cum vociferantur, sanguinem etiam ex oculis profundunt. Nec minus ægre pariunt grauidæ. Aquila tricenis diebus incubat, & fere maiores alites: minores vicens, vt miluus & accipiter. Singulos fere parit, nunquam plus ternos, is qui ægolos vocatur quaternos, coruus aliquando & quinos. Incubant totidem diebus. Cornicem incubant mas spascit. Pica nouenos, Melancoryphus supra xx. parit, semper numero impari: nec alia plures, tãto fecunditas maior paruis. Hirundini cæci primo pulli, & fere omnibus quibus numerosior partus. Irrita oua, quæ hypenemia diximus, aut mutua foemina inter se libidinis imaginatione concipiunt, aut puluere: nec columbæ tantum, sed & gallinæ, perdices, pauones, anseres, chenalopeces. Sunt autem sterilia, & minora, ac minus iucundi saporis, & magis humida. Quidã & vento putant ea generari: quæ de causa etiam phyryria appellatur. Hæc autem vere tantum. Vrina sunt, incubatione derelicta, quæ alij cynosura dixerunt. Oua aceto macerata in tm emolliuntur, vt per anulos transeant. Seruari ea in lomento, aut hyeme in paleis, ætate in surfuribus vtilissimū. Sale exinaniri creduntur.

GL O. Nec alias in pluribus tanta fecunditas, maior tamen paruis. Legendum, nec alia plures, scilicet parit quam melancoryphus. Tanto fecunditas maior paruis.

Qua uolucrum sola animal pariat & lacte nutriat. Cap. 61.

Volucrum animal parit vespertilio tantum, cui & membranaceæ pinnæ vni. Eadem sola volucrum lacte nutrit vbera admouens, geminos volitat amplexa infantes, secumq; deportat. Eidem coxendix vna traditur, & in cibatu colices gratissimi.

GL O. Cui mēbrana ceu pēnæ: Melius, cui & mēbranaceæ pinnæ vni.

De conceptu viperæ & partu, & quæ terrestrium oua pariant. Cap. 62.

Rursus in terrestribus oua pariunt serpentes, de quibus nondum dictum est. Coeunt complexu, adeo circumuolutæ sibi ipsæ, vt vna existimari biceps possit. Viperæ mas caput inserit in os, quod illa abrodit voluptatis dulcedine. Terrestrium eadem sola, intra se parit oua vnius coloris, & mollia vt pisces. Tertia die intra vterum catulos excludit; deinde singulos diebus singulis parit, viginti fere numero. Itaq; cæteræ tarditatis impatientes, perumpunt latera, occisa parente. Cæteræ serpentes * contexta oua in terra incubant, & fetū sequenter excludunt anno. Crocodili vicibus incubat mas & foemina. Sed reliquorū quoq; terrestriū reddat generatio.

De generatione terrestrium. Cap. 63.

Bipedum solus homo animal gignit. Homini tantū primi coitus poenitentia, auguriū scilicet vitæ à penitenda origine. Cæteris animalibus statim per tempora anni concubitus, homini (vt dictum est) omnibus

horis dierū noctiumq;. Cæteris satietas in coitu, homini prope nulla. Messalina Claudij Cæsaris coniunx, hanc regalem existimās palmam, elegit in id certamen nobilissimam è prostitutis ancillâ mercenariæ stipis, eamq; die ac nocte superauit quinto ac vicesimo concubitu. In hominum genere maribus diuerticula Veneris excogitata, omnia scelere naturæ, foemina vero abortus. Quantum in hac parte multo nocentiores quam feræ fumus? Vires audiores Veneris hyeme, foeminas estate, Hefiodus prodidit. Coitus auerius elephantis, camelis, tigribus, lycibus, rhinoceroti, leoni, dasy podi, cuniculis, quibus aueris genitalia. Cameli etiā solitudines, aut secreta certe peunt, neque interuenire datur sine pernicie. Coitus, tota die est tantū ijs ex omnibus, quibus solida vngula. In quadrupedum genere mares olfactus accendit. Auertuntur & canes, phocæ, lupi, in medioq; coitu, inuitiq; etiam coherant. Supradictorum plerisq; foemina priores superueniunt, reliquis mares. Vri autem, vt dictum est, huminitus strati: Herinacæ stantes ambo inter se complexi: Feles mare stante, foemina subiacente: Vulpes in latera proiectæ, maremq; foemina amplexa. Taurorū ceruorumq; foemine vim non tolerant, ea de causa ingrediuntur in coitu. Cerui vicissim ad alias transeunt, & ad priores redeunt. Lacerte, vt ea que sine pedibus sunt, circumplexu Veneris nouere. Omnia animalia quo maiore corpore, hoc minus fecunda sunt. Singulos gignunt elephant, camel, equi: Acanthis duodenos, auis minima. Ocyfime pariunt, quæ plurimos gignunt. Quo maius est animal, tanto diutius formatur in vtero. Diutius gestantur quibus longiora sunt vite spatia. Neq; crescentium tempestiua ad generandum ætas. Quæ solidas habent vngulas, singulos: quæ bifidas, & geminos pariunt. Quorum in digitos pedū fissura diuisa est, eo numerosiora in foetu. Sed superiora omnia perfectos edunt partus, hæc in chortos, in quo sunt genere leonæ, vrsæ, & vulpes. In formia etiam magis quam supradicta, vrsæ pariunt, rarumq; est videre parientes. Postea lambendo calefaciunt fetus omnia ea, & figurant. Pariunt plurimum quaternos. Cæcos autem gignunt canes, lupi, panthera, thoes. Canū plura genera: Laconicæ octauo mense vtrinque generant. Ferunt sexaginta diebus, & plurimū tribus. Cæteræ canes & semestres coitum patiuntur. Implentur omnes vno coitu. Quæ ante iustum tempus concepere, diutius cæcos habent catulos, nec omnes totidem diebus. Existimantur in vrina attollere crus fere semestres, id est signū consummati virium roboris, foemina hoc idem sidentis. Partus duodeni, quibus numerosissimi, cætero quini, seni aliquando singuli, quod prodigiosum putant: sicut omnes mares, aut omnes foeminas gigni. Primos quoq; mares pariunt, in cæteris alternant, si in eant opportuno & recto mense. Ineuntur à partu sexto mense. Octonos Laconicæ pariunt. Propria in eo genere maribus laboris alacritas. Viunt Laconici annis denis, foemina duodenis: cætera genera quindecim annos, aliquando viginti. Nec tota sua ætate generat, fere à duodecim definentes. Felium & ichneumonū reliqua, vt canū. Viunt annis senis. Dasy podes omni mense pariunt, & superstant sicut lepores. A partu statim implentur. Concipiunt quamuis vbera siccante fetu. Pariunt nō cæcos. Elephant, vt diximus, pariunt singulos, magnitudine vituli trimestris. Cameli duodecim mensibus ferunt: à trimatu pariunt vere, iterumq; post annū implentur à partu. Equas autem post tertium annum, aut post vnu ab enixu vtiliter admitti putant, coguntq; inuitas. Et mulier septima die cœcipere facillime creditur. Equarum iugas tondere præcipiunt, vt afinorum in coitu patiantur humilitatem: comates enim gloria superbire. A coitu solæ animalium currunt ex aduerso aquilonum austrorumque, prout marem aut foeminā concepere. Colorem ilico mutant rubiore pilo, vel quicumque sit plenior: hoc argumentum C. PLINII. H 3 desinunt

* quadi
gestimo

definunt admittere etiam volentes. Nec impedit partus quasdam ab opere, falluntque gravidæ. Vicisse Olympia prægnatam Echecratidis Theffali inuenimus. Equos, & canes, & sues initum matutinū appetere, scæminas autem post meridiem blandiri, diligentiores tradunt: Equas domitas sexaginta diebus equire, antequam gregales: Sues tantum coitu spumam ore fundere: Verrēm subantis aucta voce, nisi admittatur, cibum non capere vsq; in maiciem: scæminas autem in tantū efferari, vt hominem lacerent, candida maxime veste indutum. Rabies ea aceto mitigatur naturæ asperfo. Auiditas coitus putatur & cibus fieri: sicut viro eruca, pecori cepa. Quæ ex feris mitigentur, non concipere, vt anseres: apros vero, tarde, & ceruos, nec nisi ab infantia educatos. Mirum est, quadru pedum prægnantes Venerem arceni, præter equam & suem. Sed superfoetant dasypus & lepus tantum.

GLO. Ea de causa ingrediuntur in conceptu. Melius quadrabit si legas in coitu, vt est in manu scriptis. Vicisse Olympia prægnantem equam Echecratidis Theffali inuenimus. Scribo, prægnantem Echecratidis.

De varia generatione animalium. Cap. 64.

Quæcunque animal pariant, in capita gignunt, circumacta sub enixū foetu, salias in vtero porrecto. Quadrupes gestatur extensis ad longitudinem cruribus, & ad aluū suam applicatis: homo in semet conglobatus, inter duo genua naribus sitis. Molas, de quibus ante diximus, gigni putant, vbi mulier non ex mare, verum ex semet ipsa tantum conceperit: ideo nec animari, quia non sit ex duobus: altricemq; habere per se vitam illam, quæ satis arboribusque contingat.

GLO. *De murium foetu. Cap. 65.*

Ex omnibus que perfectos foetus, sues tantum & nuroseros edunt: item plures, cõtra naturam solidipedum aut bifalcorū. Supra cuncta est murium foetus, haud sine cunctatione dicendus, quamquam sub auctore Aristotele & Alexandri magni militibus sgeneratio eorum lambendo constare nõ coitu dicitur: ex vna genitos centum viginti tradiderunt, apud Persas vero prægnantes & in vtero parentis repertas. Et salis gustatu fieri prægnantes opinantur. Itaq; definit murium esse, vnde vis tanta messes populetur murii agrestium: in quibus illud quoq; adhuc later, quonam modo illa multitudo repente occidat. Nam nec exanimis reperiuntur, neque extat qui murem hyme in agro effoderit. Plurimi ita Troadem proueniunt: & iam inde fugauerunt incolas. Prouentus eorū siccitatis tradunt: & iam obituris vermiculum in capite gigni. Aegyptijs muribus durus pilus, sicut herinaceis. Ijdem bipedes ambulant, ceu alpini. Cum diuersi quoq; generis coire animalia, ita demū generant, si tempus nascendi par habent. Quadrupedum qua gignentium lacertam ore parere (vt creditur vulgo) Aristoteles negat: neque incubant eadem, oblitæ quo sunt in loco enixæ, quoniam huic animali nulla memoria. Itaque catuli per se erumpunt.

Ex omnibus que perfectos foetus, vel tantos & innumerosos edunt. Lege: Ex omnibus que perfectos foetus sues tantum & numerosos edunt.

De spina hominis anquem nasci. Cap. 66.

Anguem ex medulla hominis spinæ gigni, accepimus à multis. Pleraq; enim occulta & cæca origine proueniunt, etiam in quadrupedum genere.

De salamandra. Cap. 67.

Sicut salamandra, animal lacerti figura, stellatū, nunquam nisi magnis imbribus proueniens, & serenitate deficiens. Huic tantus rigor, vt ignem tactum extinguat, non alio modo quam glacies. Eiusdem sanie,

que lactea ore vomitur, quæcunq; parte corporis humani contacta, toti desluunt pilii: idq; quod contactum est colorem in vitiliginem mutat.

De ijs que nascuntur ex non genitis, & que nata nihil gignunt. Cap. 68.

Quædam vero gignuntur ex nõ genitis, & sine vlla simili origine, vt supradicta: & quæcunq; æstas aut ver, statumque tempus anni generant. Ex ijs quædam nihil gignunt, vt salamandræ. Neq; est ijs genus masculinum scemininumque, sicut neq; in anguillis, omnibusq; que nec animal nec ouum ex sese generant. Neutrū est & ostreis genus, & cæteris adhærentibus vado vel saxo. Quæ autem per se generantur, si in mares ac feminas descripta sunt, generant quidem aliquid coitu, sed imperfectum & dissimile, & ex quo nihil amplius gignatur, vt vermiculos muscæ. Id magis declarant naturæ eorum, quæ insecta dicuntur, arduæ explanationis omnia, & priuatim dicato opere narranda. Quapropter ingeniu prædictorum & reliqua subtextat dissertatio.

De sensibus animalium. Cap. 69.

Ex sensibus ante cætera homini tactus, deinde gustus: reliquis superatur à multis. Aquilæ clarius cernunt, vultures sagacius odoratur, liquidius audiunt talpæ obrutæ terra, tam denso atq; furo naturæ elememto. Præterea voce omnium in sublime tendente, sermonem exaudiunt: & si de ijs loquere, intelligere etiam dicuntur, & profugere. Auditus cui hominum primo negatus est, huic & sermonis vsus ablati: nec fuit naturaliter furdi, vt non ijdem sint & muti. In marinis ostreis auditum esse, non est verisimile, sed ad sonum mergere se solent. Ideo & silentium in mari piscantibus.

Auditum & olfactum esse piscibus. Cap. 70.

Pisces quidem, auditus nec membra habent nec foramina. audire tamen eos palam est: vt pote cū plausu congregari feros ad cibum consuetudine in quibusdam viuarijs spectetur: & in piscinis Cæsaris, genera piscium ad nomen venire, quosdam singulos. Itaq; produntur etiam clarissime audire, mugil, lupus, salpa, chromis, & ideo in vado viuere. Olfactum ijs esse manifeste patet. Quippe nõ omnes eadem esca capiuntur, & prius quam appetant, odorantur. Quosdam & speluncis latent, fallamento illitis faucibus scopulis, piscator expellit, velut sui cadaveris agnitionem fugientes. Conueniuntq; ex alto etiam ad quosdam odores, vt sapiam vltam, & polypum, que ideo coniunguntur in nassas. Senting quidam nauium odorem procul fugiunt, maxime tamē piscium sanguinem. Non potest petris auelli polypus: idem cunila admota, ab odore protinus refilit. Purpure quoq; fetidis capiuntur. Nam de reliquo animalium genere quis dubitet? Cornu cervini odore serpentes fugantur, sed maxime styraeis: Origani, aut calcis, aut sulphuris, formicæ necant. Culices acida petunt, ad dulcia nõ aduolant.

Qui ob id coguntur in nassas. Lege, quæ ideo coniunguntur in nassas.

Tactum commune esse omnibus. Cap. 71.

Tactus sensus omnibus est, etiã quibus nullus alius: nam & ostreis & terrestribus vermibus quoque. Existimauerim omnibus sensum & gustatus esse. Cur enim alios alia sapores appetunt? in quo vel præcipua naturæ architectio. Alia dentibus prædantur, alia vnguibus, alia rostri aduncitate carpunt, alia latitudine ruunt, alia acumine excavaunt, alia fugunt, alia lambunt, forbent, mandunt, vorant. Nec minor varietas in pedum ministerio, vt rapiant, distrahant, teneant, premant, pendeant, tellurem scabere non cessant.

Quæ

Que venenis uiuant, & que terra. Cap. 72.

Venenis capræ & coturnices (vt diximus) pingue scunt, placidissima animalia: at serpentes ouis, spectanda quidem draconum arte. Aut. n. solida hauriunt, si iam fauces capiunt, que deinde in semet conuoluti frangunt intus, atq; ita putamina * excutunt: aut si tenior est & catuli adhuc ætas, orbe apprehensa spiræ, ita sensim vehementerque præfringunt, vt amputata parte ceu ferro, reliquã quæ amplexu tenetur, sorbeant. Simili modo aibus deoratis solidis, cõtentione plumas & ofsa reuomunt. Scorpiones terra viuunt. Serpentes, cum occasio est, vinum præcipue appetunt, cum alioquin exigo indigeat potu. Eadem minimo & pene nullo cibo, cū adseruantur inclusæ: sicuti aranei quoq; alioqui suctu viuunt. Ideo nullū interit fame aut siti venenatū. Nam neq; calor his, neq; sanguis, neque sudor, quæ auiditatem naturali sale augent. In quo genere omnia magis exitiabilia, si suum genus edere antequã noceant. Condit in thesauros maxillarum cibum sphingiorum & fatyrorū genus: mox inde sensim ad mandendū manibus expromit. Et quod formicis in annū solēne est, his in dies vel horas.

De cibo & potu quorundam. Cap. 73.

Vnum animal digitos habentiū herba alitur, lepus: sed & fruge solidipedes, & è bifaldis sues omni cibatu & radicibus. Sildipedum volutatio propria. Serratorum dentium carniuora sunt omnia. Vrsi & fruge, fronde, vindemia, pomis viuūt & apibus, cancris etiã & formicis: Lupi, vt diximus, & terra in fame. Pecus potu pinguefcit, ideo sal illis aptissimus: item veterina, quamquam & fruge & herba: sed vt bibere secedunt. Ruminant, præter iam dicta, syluestrium cerui, cum à nobis aluntur. Omnia aut iacencia potius quam stantia, & hyme magis quam æstate, septennis fere mensibus. Pontici quoq; mures simili modo remadunt. In potu, quibus ferrati dentes, lambunt: Et mures hi vulgares, quamuis ex alio genere sint. Quibus continui dentes, forbent, vt equi, boues. Neutrū vrsi, sed aquam quoq; morfu vorat. In Africa maior pars ferarum æstate non bibunt, inopia imbrium: Quam ob causam capti mures Libyci, si biberint, moriuntur. Orygen perpetuo * sitientia Africa generant, & natura loci potu carētem, & mirabili modo ad remedia sitientium. Nanq; Getuli latrones eo durat auxilio, repetitis in corpore eorū saluberrimi liquoris vesicis. Incidunt in eadem Africa pardi condensa arborū, oc cultatiq; earum ramis, in prætercuntia desiliunt, atq; è volucrum sede grassantur. Feles quidem quo silētio, quam leuibus vestigijs obrepit aibus: quàm occulto speculatu in musculos exiliunt? Excremeta sua effossa obruunt terra, intelligentes odorem illum indicem sui esse.

GLO. Orygen perpetuo sitientem Africa generat, ex natura loci potu carentem cum mirabili modo ad remedia sitientium. Germana lectio: Orygen perpetua sitientia Africa generant, & natura loci potu carentem, mirabili modo ad rem. si. Sequenti versu vbi legitur, saluberrimi liquoris haustu vesicis: dele haustu.

Que inter se dissideant, & que inter se conueniant. Cap. 74.

ERgo & alios quosdã sensus esse quam supradictos, haud difficulter apparet. Sunt enim quedã his bella amicitiaq; vnde & affectus, præter illa que de quibusq; eorum suis diximus locis. Dissident olores & aquilæ: Coruus & chlorio, noctu inuicem oua exquirentes: simili modo coruus & miluus, illo pregripiēte huic cibos: Cornices & noctua: Aquilæ & trochilus (si credimus) quoniam rex appellatur auium: Noctua & cæteræ minores aues. Rursus cum terrestribus mustela & cornix: Turtur & pyralis: Ichneumones vespe, & phalangia ara

nei. Aquaticæ, anates & ganiæ. Harpæ & triorches accipiter. Sorices & ardeolæ; inuicem foetibus insidiantes. Aegithus auis minima cū asino. Spinētis enim se scaben di causa atterens, nidus eius dissipat: quod adeo pauet, vt voce omnino rudentis audita, oua eiiciat, pulli ipsi metu cadant. Igitur aduolans vlcera eius rostro excavat. Vulpes & Nili angues: mustelæ & sues. Aesalon vocatur parua auis, oua corui frangens, cuius pulli infestantur à vulpibus. Inuicem hæc catulos eius ipsamq; vellit. Quod vbi viderunt corui, contra auxiliantur, velut aduersus communem hostem. Et acanthis in spinis viuūt, idcirco afinos & ipsa odit, flores spinæ denorates. Aegithum vero anthus in tantum, vt sanguinem eorum credant non coire, multisq; ob id veneficis infament. Dissident thoes & leones, & minima æque ac maxima. Formicosam arborem sorices cauent. Librat araneus se filo in caput serpentis porrectæ sub vmbra arboris suæ: tantaq; vi morfu cerebrum apprehendit, vt stridens subinde ac vertigine rotata, ne filum quidem desuper pendens rumpere, adeo non fugere queat: nec finis ante mortem est. Rursus amici pauones & columbæ, turtures & psittaci, merulæ & turdi, cornix & ardeolæ, contra vulpium genus communibus inimicitijs. Harpæ & miluus contra triorchin. Quin & affectus indicia sunt etiam in serpentibus, immitissimo animalium genere. Dicta sunt quæ Archedia narrat de domino à dracone seruato, & agnita voce hominis. De aspide miraculum Philarcho reddatur: Is enim auctor est, cum ad mensam cuiusdã veniens in Aegypto aleretur assidue, enixam catulos, quorum ab vno filium hospitis interemptum: illam reuersam ad consuetudinem cibi intellexisse culpam, & necem intulisse catulo, nec postea in testum id reuersam.

Vulpes & milui, angues & mustelæ & sues. Codices antiqui melius, Vulpes & Nili angues, mustelæ & sues. Componit enim animalium paria inter se dissidentium. De aspide miraculū à Philarcho traditur: Is enim auctor est, &c. Vetus lectio: De aspide miraculū Philarcho reddatur. Vult enim Plinius fidem rei quam narrat penes auctorem Philarchum esse. Id cum non intelligeret castigato, homo crassa Mineruæ, more suo castigauit, hoc est, muta uit in deterius.

GLO.

De somno animalium. Cap. 75.

Somni quæstio non obscurâ coniectationem habet. In terrestribus omnia quæ cor habent, dormire manifestum est. Aquatilia quoq; exiguū quidem etiam qui de cæteris dubitant, dormire tamen existimant: non oculorum argumento, quia non habent genas, verum ipsa quiete cernunt placida ceu soporata, neq; aliud quam caudas mouentia, & ad tumultum aliquem expaudentia. De thynnīs confidentius affirmatur. Iuxta ripas enim aut petras dormiunt. Plani autem piscium in vado, vt manu saepe tollantur. Nam delphini balenæque stertentes etiam audiuntur. Insecta quoque dormire silentio apparet, quia nec luminibus quidem admotis excitentur. Homo genitus præmitur somno per aliquot menses: deinde longior in dies vigilia. Somniat statim infans. Nam & pauore expergiscitur, & suctum imitatur. Quædam vero nunquam, quibus mortiferum fuisse signum contra consuetudinem somnium, inuenimus exempla. Magnus hic inuitat locus & diuersis refertus documentis, vtrum ne sint aliqua præcisa animi quiescentis: qua fiant ratione, an fortuita res sit, vt pleraque. Et si exemplis agatur, profecto paria fiant. A vino & à cibus proxima, atque in redormitione vana esse visa, prope conuenit. Est autem somnus nihil aliud, quam animi in medium sese recessus. Præter hominem somnare equos, canes, boues, pecora, capras, palam est. Ob hoc creditur & in omnibus, quæ animal pariant. De ijs quæ oua gignunt, incertum est, sed dormire ea certum. Verum ad insecta transeamus. Hæc nanque restant immensæ subtilitatis animalia.

CAI PLINII
SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER VNDECIMVS.

ESTANT immensa subtilitatis animalia: quando aliqui ea neque spirare, & sine sanguine esse etiam prodiderunt.

De insectorum genere. Cap. 1.

Multa haec & multigena, terrestrium volucrumque vita. Alia pennata, ut apes: alia utroque modo, ut formica: aliqua & pennis & pedibus carentia. Et iure omnia insecta appellata ab incisuris, quae nunc ceruicium loco, nunc pectorum atque alui praecincta separant membra, tenui modo fistula coheretia. Aliquibus vero non tota incisura eas ambiente rugas, sed in aluo, aut superne tantum, imbricatis flexilibus vertebrae, nusquam alibi spectatiore naturae rerum artificio.

De subtilitate in his natura. Cap. 2.

IN magnis siquidem corporibus, aut certe maioribus facilis officina sequaci materia fuit. In his tam paruis, atque tam nullis, quae ratio, quanta vis, quam inextricabilis perfectio? Vbi tot sensus collocavit in culice? & sunt alia dicta minora. Sed ubi visum in eo pretendit? ubi gustatum applicavit? ubi odoratum inferuit? ubi vero truculentam illam & portione maximam vocem ingeneravit? qua subtilitate pennas adnexuit: praelongavit pedum crura? disposuit ieiunam caueam uti aluum, aut idam sanguinis, & potissimum humani sitim accendit? Telum vero perfodiendo tergori, quo spiculauit ingenio? Atque ut in capaci cum cerni non possit exilitas, ita reciproca geminavit arte, ut fodiendo acuminati pariter forbendoque fistulosum esset. Quos teredini ad perforanda robora cum sono teste dentes affixit, potissimumque ligno cibatum fecit? Sed turrigeros elephantorum miramur humeros, taurorumque colla, & truces in sublime iactus, tigrium rapinas, leonum iugas, cum rerum natura nusquam magis quam in minimis tota sit. Quapropter quae, ne haec legentes, quoniam ex his spernunt multa, etiam relata fastidio damnent, cum in contemplatione naturae nihil possit videri superuacuum.

Utrum spirant, an habeant sanguinem. Cap. 3.

Insecta multi negarunt spirare, idque ratione persuadentes, quonia visceri interiori nexu spirabilis non inest: Itaque vivere ut fruges, arboresque: sed plurimum interesse, spiret aliquid an vivat. Eadem de causa nec sanguinem ipsi esse, qui sit nullis carentibus corde atque iecore. Sic nec spirare ea quibus pulmo desit. Vnde numerosa quaestionum series exoritur. Iidem enim & vocem esse his negant, in tanto murmure apum, cicadarum sono, & alijs quae suis aestimabuntur locis. Nam mihi conuenienter se persuasit rerum natura, nihil incredibile existimare de ea. Nec video cur magis possint non trahere animam talia, & vivere, quam spirare sine visceribus: quod etiam in marinis docuimus, quamuis arcente spiritu densitate, & altitudine proporis. Volare quidem aliqua, & animatu carere in ipso spiritu viventia, habere sensum vi-

ctus, generationis, operis, atque etiam de futuro curam: & quamuis non sint membra, quae velut carina sensus invehant, esse tamen his auditum, olfactum, gustatum, eximia praeterea naturae dona, solertiam, animu, artem, quis facile crediderit? Sanguinem non esse his fateor, sicut ne terrestribus quidem cunctis, verum simile quiddam. Ut sepiam in mari sanguinis vicem atramentum obtinet, purpurarum generi infector ille succus: sic & insectis quisquis est vitalis humor, hic erit & sanguis, donec existima- tio sua cuique sit. Nobis propositum est, naturas rerum manifestas indicare, non causas iudicare dubias.

De corpore eorum. Cap. 4.

Insecta, ut intelligi possit, non videntur nervos habere, nec ossa, nec spinas, nec cartilaginem, nec pinguia, nec carnes, ne crustam quidem fragilem, ut quaedam marina, nec quae iure dicatur cutis: sed medicum cuiusdam inter omnia haec naturae corpus, arenti simile, nervo mollius, in reliquis partibus siccius verius quam durius. Et hoc solum his est, nec praeterea aliud. Nihil intus, nisi admodum paucis intestinum implicatum. Itaque diuisis praecipua vivacitas, & partium singularum palpitatio. Quia quaecumque est ratio vitalis, illa non certis inest membris, sed toto in corpore, minime tamen capite: solumque non movetur, nisi cum pectore auulsum. In nullo genere plures sunt pedes. Et quibus ex his plurimi, diutius vivunt diuisa, ut in scolopendris videmus. Habent autem oculos: praeterea & sensibus tactum atque gustatum. aliqua & odoratum, pauca & auditum.

De apibus. Cap. 5.

Sed inter omnia ea principatus apibus, & iure praecipua admiratio, solis ex eo genere hominum causa genitrix. Mella contrahunt, succumque dulcissimum atque subtilissimum, ac saluberrimu. Fauos confingunt & ceras. Illa ad usus vite laborem tolerant, opera conficiunt, Rempublicam habent, consilia priuatim ad duces gregatim: & quod maxime mirum sit, mores habent. Praeterea cum sint neque mansueti generis, neque feri, tamen tanta est natura rerum, ut prope ex vmbra minimi animalis, incomparabile effecerit quiddam. Quos efficaciam industriaeque: tanta coparemus nervos? quas vires? quos ratione medius fidius viros? hoc certe praestantioribus, quo nihil novere nisi commune. Non sit de anima quaestio, constat & de sanguine, quantum tamen esse in tantulis potest. Aestimemus postea ingenium.

Qui ordo natura in eis. Cap. 6.

Hyme conduntur. Vnde enim ad pruinas niuesque, & aquilonu flatus perferendos vires? Sane & insecta omnia, sed minus diu, quae parietibus nostris occultata mature tepesunt. Circa apes aut temporu locorumve ratio mutata est, aut errauerunt priores. Conduntur a Vergiliaru occasu, sed latent ultra exortu: adeo non ad veris initium, ut dixere, nec ut quisquam in Italia de alueis existimat. Ante fabas florentes non exeunt ad opera & labores, nullusque cum per celum licuit, ocio perit dies. Primum fauos construunt, ceram fingunt, hoc est, domos cellasque faciunt. Deinde sobolem, postea mella, ceram ex floribus, melliginem de lachrymis arboru que glutinu pariunt, salicis, vlmis, harundinis, succo, gummi, resina. His primum alueum ipsum intus totu, ut quodam tectorio illinunt, & alijs amarioribus succis contra aliarum bestiarum aviditates: id se facturas conscia, quod concupisci possit. His deinde fores quoque latiores circumstruunt.

De vocabulis operis. Cap. 7.

Prima fundamenta comofin vocant periti, secunda pissoceron, tertia propolin, inter coria cerasque, magni ad medicamina usus. Comofis crusta est prima,

prima, saporis amari. Pissoceros super eam venit, picantium modo ceu dilutior, cerae initium plerumque est initio- re gummi. Propolis crassioris iam materiae additis floribus, nondum tamen cera, sed fauorum stabilitamentum, qua omnes frigoris aut iniuriarum aditus obstruunt, odore & ipsa etiam graui, ut qua plerique pro galbano vtantur. Praeter haec conuehitur erithace, quam aliqui sandaracam, alij cerinthum vocant. Hic erit apum dum operatur cibus, qui saepe inuenitur in fauorum inanitatibus sepositus, & ipse amari saporis. Gignitur autem rore veno, & arborum succo, gummi modo, africi minor, austru flatu nigrior, aquilonibus melior & rubens, plurimus in Graecis nucibus. Menecrates florem esse dicit, futuram melsis indicium, sed nemo praeter eum.

GLO. Nigra crusta est prima, saporis amari. Lege, Comofis crusta est prima. Explanat enim has voces, comofin, pissoceron, propolin, ac primo como fin.

Ex quibus floribus opera fiunt. Cap. 8.

Ceras ex omnium arborum fatorumque floribus confingunt, excepta rumice & chenopode. Herbarum haec genera. Falso excipitur & spartu quippe cum in Hispania multa in spartarijs mella herbam ea sapiant. Falso & oleas excipi arbitror, quippe oliuae prouentu plurima examina gigni certum est. Fructibus nullis nocetur. Mortuis ne floribus quidem, non modo corporibus, insidunt. Operantur intra sexaginta passus. Et subinde consumptis in proximo floribus, speculatores ad pabula vltiora mitunt. Noctu deprehensa in expeditione, excubant supinae, ut alas a rore protegant.

De amatoribus earum. Cap. 9.

Ne quis miretur amore earum captos, Aristomachum Solensem duodecesaginta annis nihil aliud egisse: Philiscu vero Thasiu in desertis apes colente Agrium cognominatu: qui ambo scribere de his.

Ratio operis. Cap. 10.

Ratio operis haec: Interdiu statio ad portas more castrorum, noctu quies in matutinum, donec vna excitet gemino aut triplici bombo, ut buccino alio quo. Tunc vniuersae prouolant, si dies mitis futurus est. Praediunt enim ventos imbrisque, & tunc se continent tectis. Itaque temperie caeli (& hoc inter praecita habent) cum agmen ad opera processit, alie flores aggerunt pedibus, aliae aquam ore, guttasque lanugine totius corporis, quibus est earum adolefcentia, ad opera exeunt, & supradicta conuehant: seniores intus operantur. Quae flores comportant, prioribus pedibus femina onerant, propter id natura scabra, pedes priores rostro: totaque onustae remeant sarcina pandatae. Excipiunt eas ternae aut quaternae atque exonerant. Sunt enim intus quoque officia diuisa. Aliae struunt, aliae poliunt, aliae suggerunt, aliae cibum comparant ex eo quod allatum est. Neque enim separatim vescuuntur, ne inaequalitas operis & cibi fiat & temporis. Struunt orsa ea concameratione aluei, textumque vel vsque ad summa tecta deducunt, limitibus binis circa singulos arcus, ut alijs intrent, alijs exeant. Fauis superiore parte affixi, & paululum etiam lateribus simul haerent, & pendent vna. Alueum non contingunt, nunc obliqui, nunc rotundi, qualiter poposcit alueus: aliquando & duorum generum, cum duo examina concoloribus populis dissimiles habuere ritus. Ruetes ceras fulciant, pilarum intergerunt a solo fornicatis, ne desit aditus ad faciendū. Primi fere tres versus inanes struuntur, ne promptum sit quod inuitet furatrem. Nouissimi maxime implentur melle, ideoque auerfo alueo faui eximuntur. Gerulae secundos flatus captant. Si cooriatur procella, apprehensu pondusculo lapilli se librant. Quidam in humeros eum imponi tradunt. Iuxta vero terram volat

in aduerso flatu vepribus hebetato. Mira obseruatio operis. Cessantium incertiam notant, castigant mox, & puniunt morte. Mira muditia. Amoluntur omnia e medio, nullaque inter opera spurcitiae iacent. Quin & excrementa operantium intus, ne longius recedant, vni congesta in locum, turbidis diebus & operis otio egerunt. Cum adueperascit, in alueo strepunt minus ac minus, donec vna circumuolet eodem quo excitauit bombo, ceu quietem capere imperans: & hoc castrorum more. Tunc repente omnes conticescunt.

Apprehensu pondusculo lapillis se librant. Melius, apprehensu pondusculo lapilli se librant.

De fucis. Cap. 11.

Domos primum plebeis exaedificant, deinde re- digibus. Si speratur largior prouentus, adijciuntur contubernia & fucis. His cellarum minimae, sed ipsi maiores apibus. Sunt autem fuci, sine aculeo velut imperfectae apes, nouissimaeque a felsis & iam emeritis inchoatae, serotinus foetus, & quasi seruitia verarum apu. Quamobrem imperant ijs, primosque in opera expellunt, tardantes sine clementia puniunt. Neque in opere tantum, sed in foetu quoque adiuuant eas, multum ad calorē conferente turba. Certe quo maior fuerit multitudo, eo maior fiet examinum prouentus. Cum mella coeperunt maturefcere, abigunt eos multaque singulos aggreffe trucidant. Nec id genus nisi vere conspiciunt. Fucus ademptis alis in alueum reiectus, ipse caeteris admittit. Regias Imperatoribus futuris in vna parte aluei extruunt amplas, magnificas, separatas, tuberculo eminentes: quod si exprimat, non gignuntur soboles. Sexangulae omnes cellae, a singulorum earum pedum opere. Nihil horum stato tempore, sed rapiunt diebus ferenis munia. Et melle vno altero die ad summum die cellas replent.

Fucus ademptis alis in alueum traiectus. Scribo, reiectus.

Qua natura mellis. Cap. 12.

Venit hoc ex aere, & maxime siderum exortu, praecipueque ipso serio explendefcente fit, nec omnino prius Vergiliarum exortu subluccanis temporibus. Itaque tum prima aurora folia arborum melle roscida inueniuntur: ac si qui matutino sub dio fuere, vntas liquore vestes, capillumque concretum sentiunt. Siue ille est caeli sudor, siue quaedam siderum salua, siue purgantiss se aeris succus: vtinamque esset & purus ac liquidus, & fug naturae qualis defluit primo: nunc vero de tanta cadens altitudine, multumque dum venit fordescens, & obuiu terrae halitu infectus, praeterea de fronde ac pabulis potus, & in vterculos congestus apum (ore enim vomunt) ad haec succo florum corruptus, & alueis maceratus, totiesque mutatus, magnam tamen caelestis naturae voluptatem affert.

Itaque cum prima. Lego pro curum, hoc est, Vergiliaru exortu.

Qua optima mella. Cap. 13.

Ibi optimus semper, ubi optimorum doliolis florum conditur. Atticae regionis hic, & Siciliae, Hymetto, & Hybla ab locis, mox Calydna insula. Est autem initio mel (ut aqua) dilutum, & primis diebus feruet ut mustum, seque purgat: vicesimo die crassescit, mox obducitur tenui membrana, quae feruoris ipsius spuma concrefcit. Sorbetur optimum & minime fronde infectum, de quercus, tiliac, harundinum folijs.

Qua feruoris ipsius spuma concrefcit. Scribe quae, videlicet membrana. nam si spuma nominatiuus non ablatiuus esset, in quam dixisset, potius quam qua.

Qua genera mellis in singulis. Cap. 14.

Semma quidem bonitatis natione constat (ut supra diximus) pluribus modis. Aliubi enim faui cera spicabiles gignuntur, ut in Pelignis, Sicilia: aliubi mellis copia,

copia, vt in Creta, Cypro, Africa: aliubi magnitudine, vt in septentrionalibus, vltimam in Germania octo pedum longitudinis fauo, in caua parte nigro. In quocunq; tamen tractu terna sunt mellis genera. Vernum ex floribus constructo fauo, quod ideo vocatur anthinum. Hoc quidam attingi vetant, vt largo alimento valida exeat soboles. Alij ex nullo minus apibus relinquunt, quonia magna sequatur vbertas magnorum syderum exortu. Præterea solstitio, cum thymū & vna florere incipiunt, præcipua cellarum materia. Est autem in eximedis fauis necessaria dispensatio, quoniam inopia cibi desperant, moriunturq; aut effugiunt: contra copia ignauiam affert, ac iam melle non erithace pascuntur, ergo diligentiores, ex hac vindemia xij, partem apibus relinquunt. Dies status inchoandi, vt quadam lege naturæ, si scire aut obseruare homines velint. xxx. ab educto examine: fereque Maio mense includitur hæc vindemia. Alterum genus est mellis æstiuū, quod ideo vocatur horæum, à tempestiuitate præcipua, ipso sero explendescente post solstitium diebus xxx. fere. Immensa circa hoc * subtilitas naturę mortalibus patefacta est, nisi fraus hominum cuncta pernicie corrumpet. Nanque ab exortu syderis cuiuscunq; sed nobilium maxime, aut cœlestis arcus, si non sequantur imbres, sed ros tepescat, solis radijs, medicamenta nõ mella gignuntur, oculis, vlcibus, internisq; visceribus dona cœlestia. Quod si feruetur hoc sero ex oriente, casuq; congruat in eundem diem (vt sæpe) Veneris, aut Iouis, Mercurijue exortus, non alia suauitas, visq; mortalium malis à morte vocandis, q̄ diuini nectaris fiat.

*sublimitas

Contra copia ignauiam affert. Maciem melle non erithace pascunt. Non leue erratum. Lege, ac iam melle non erithace pascunt, vt sit sensus, si copia mellis adsit, fastidiri erithacen in cibo ab apibus. Et mox error errorem peperit. Quia deprauato, ac iam, in Maciem, non belle cohæret. Ergo diligentiores, pro vna voce Ergo, suppositæ sunt tres, Qui autem sunt. Mox, Dies status inchoandi, melius q̄, status. In fine capitis pro non alia suauitas visus que, reposuimus, non alia suauitas visque.

GLO.

Quomodo probentur mella. Cap. 15.

Mel plenilunio vberius capit, serena die pinguis. In omni melle quod per se fluit, vt multū oleūq; appellaturq; acetō, maxime laudabile est. Aestiuum omne rutilium, vt diebus confectum siccoribus. Aptissimum existimatur è thymo, coloris aurei, saporis gratissimi, quod fit palam doliolis, pingue, marimo è rore spissum. Quod concreuit autem, hoc minime laudat. Thymosum non coit, & tactu prætenuia fila mittit, q̄ primum grauitatis argumentum est. Abrumpi statim & resiliere guttas, vilitatis indicium habetur. Sequens probatio, vt sit odoratum ex dulci acre, glutinosum, perlucidum. Aestiuam mellatione decimam partem Thasio Dionysio apibus relinqui placet, si pleni fuerint aluei: si minus, pro rata portione: aut si inanes, omnino nõ attingi. Huic vindemiæ Attici signum dedere initium caprificale diem Vulcano sacrum.

GLO.

Aptissimum in æstimatione è thymo. Vetus lectio, Aptissimum existimatur è thymo. & sequenti versu pro, cum sit, quod fit. Sequens probatio vt sit odoratum & dulce, reglutinosum. Quid hoc verbi est reglutinosum? Restituimus, odoratum, ex dulci acre, glutinosum.

De tertio genere mellis, & quomodo apes probentur. Cap. 16.

Tertium genus mellis, minime probatū, syluestre, quod ericæum vocant. Conuehitur post primos autumnii imbres, cum erice sola floret in syluis, ob id harenoso simile. Gignitur id maxime Arcturi exortu à pridie Idus Septemb. Quidam æstiuam mellationem ad Arcturi exortum proferunt, quoniam ad æquinoctiū autumnii ab eo supersint dies 14. & ab æquinoctio ad Vergiliarum occasum diebus xlvij, plurima sit erice.

Athenienses tetradicem appellat, Eubœa sifaram, quam putant apibus esse gratissimam, fortassis quia nulla tunc alia sit copia. Hæc ergo mellatio sine vindemiæ & Vergiliarum occasu, idibus Nouemb. ferè includitur. Relinquit ex ea duas partes apibus ratio persuadet, & semper eas partes fauorum, quæ habeant erithacen. A bruma ad Arcturi exortū diebus lx. somno aluntur sine vilo cibo. Ab Arcturi exortu ad æquinoctium vernum tepidiore tractu iam vigilant: sed etiam tunc alueo se cõtinent, seruatosq; in id tempus cibos repetunt. In Italia vero hoc idem à vergiliarum exortu faciūt, & in eum dormiunt. Alueos quidam in eximendo melle expendunt, ita diribentes quantum relinquunt. Aequitas quidem etiam in eis obstringitur: feruntq; focietate fraudata alueos mori. In primis ergo præcipitur vt lauti puriq; eximant mella. & furem mulierumque menses odere. Cum eximuntur mella, apes abigi fumo vtilissimum, ne irascatur, aut ipse ayide vorët. Fumo crebriore etiam ignauia earum excitatur ad opera, nam nisi incubauere, fauos liuidos faciūt. Rursus nimio fumo inficiuntur: quarum iniuriam celerime sentiunt mella, vel minimo cõtactu roris acescencia. Et ob id inter genera feruatur, quod acapnon vocat. Album mel nõ fit quod bithymum est, sed oculis & vlcibus aptissimum existimatur. Fœtus quonam modo progenerent, magna inter eruditos & subtilis quæstio fuit. Apum enim coitus visus est nũquam. Plures existimauerunt oportere confici floribus compositis apte atque vtiliter. Aliqui coitu vnus, qui rex in quoque appellatur examine. Hunc esse solum marem, præcipua magnitudine, ne fatiscat. Ideo fœtum sine eo non ediapescq; reliquas tanquam marem fœminas comitari, non tanquam duces: quam probabilem alia sententiam fucorum prouentus coarguit. Quæ enim ratio, vt idem coitus alios perfectos, imperfectos generet alios? Propior vero prior existimatio fieret, ni rursus alia difficultas occurreret. Quippe nascuntur aliquando in extremis fauis apes gradiores: que ceteras fugant. Oestrus vocatur hoc malum: quonam modo nascens, si * ipsæ fingunt? Quod certum est, gallinarum modo incubant. Id quod exclusum est, primum vermiculus videtur candidus, iacens transuersus, adhærensque: ita vt pascere videatur. Rex statim mellei coloris, vt electo flore ex omni copia factus, neque vermiculus, sed statim penniger. Cætera turba cum formā capere cœpit, nymphae vocantur: vt fuci, firenes aut cephenes. Si quis alterutris capita demat, prius q̄ pennas habeat, pro gratissimo sunt pabulo matribus. Tempore procedente instillant cibos, atque incubat, tum maxime murmurantes caloribus (vt putant) faciendi gratia, necessarij excludendis pullis, donecruptis membranibus, quæ singulos cingunt, ouorum modo vniuersum agmen emergat. Spectatum hoc Romæ consularis cuiusdam suburbano, alueis cornu lateris translucido factis. Fœtus intra xlv. diem peragitur. Fit in fauis quibusdam, qui vocatur clerus, amaræ duritia ceræ, cum fœtum inde non eduxere morbo aut ignauia, aut infœcunditate naturali. Hic est abortus apum. Protinus autem educti operantur quadā disciplina cum matribus: regemq; iuuenem æqualis turba comitatur. Reges plures inchoantur ne desint. Postea ex his soboles, cum adulta esse cœpit, concordii suffragio deterrimos necant, ne distrahant agmina. Duo autem genera eorum, melior rufus q̄ niger variusque. Omnibus forma semper egergia, & duplo q̄ cæteris maior pennis breuioribus, crura recta, ingressus celsior, in fronte macula quodam diademate candidans. Multum etiam nitore à vulgo differunt.

* ipsæ fingunt

Aequitas etiam in eis obstringitur. Lege addendo voculam, Aequitas quidem etiam in eis obstringitur, nec caret sua elegantia particula. Quidem. Sicut sequenti versu temerarie fecit qui detraxit vocem Ergo, scribens in primis præcipitur, pro in primis ergo præcipitur. Nam vbi incubauere, fauos liuidos faciunt.

GLO.

Antiqui

De genere apum, & quæ inimica apibus. Cap. 18.

Pes sunt & rustica syluestresq; horridæ aspectu, multo iracundiores, sed opere ac labore præstantes. Vrbana duo genera: Optimæ breues, variæque, & in rotunditatem compactiles: deteriores longæ, & quibus similitudo vesparum: etiamnũ deterrimæ ex ijs pilosæ. In Ponto sunt quadã albæ, quæ bis in mense mella faciūt. Circa Thermodoontem autem fluuium duo genera: Aliarum quæ in arboribus mellificant: aliarum quæ sub terra, triplici cerarũ ordine vberim proventus: Aculeum apibus natura dedit ventri confertum: Ad vnum ictum hoc infixo, quidã eas statim emori putant. Aliqui non nisi intantum adacto, vt intestini quippiam sequatur: sed fucos postea esse, nec mella facere, vel lut caltratis viribus, pariterq; & nocere & prodessè definire. Est in exemplis, equos ab ijs occisos. Odere fœdos odores, proculq; fugiunt, sed & infectos. Itaque vnguentæ redolentes infestant, ipsæ plurimorum animalium iniurijs obnoxia. Impugnant eos naturę eiusdem degeneres vespæ atque crabrones, & è culicum genere qui vocantur muliones: populantur hirundines, & quadã aliæ aues. Insidiantur aquantibus ranæ, quæ maxima earum est operatio rum cum sobolem faciunt. Nec hæ tantum quæ stagna riuosque obsident, verum & rubetæ veniunt vltro: adrepentesq; foribus per eas sufflant: ad hoc prouolant, confestimq; abripiuntur. Nec sentire ictus apum ranæ traduntur. Inimicæ & oues, difficile se à lanis earũ explicantibus. Cancrorum etiam odore si quis iuxta coquat, exanimantur. Quip & morbos suapte natura sentiunt. Index eorum tristitia torpescit, & cum ante foris in teporem solis promotis aliæ cibos ministrant, cum de functis progerunt, funeranturq; more comitantur exequias. Rege ea peste consumpto, meeret plebs ignauro dolore: Non cibos conuehant, non procedunt, tristi tantum murmure glomerantur circa corpus eius. Subtrahitur itaque deducta multitudine: alias spectantes exanimem, luctum non minuunt. Tunc quoque ni subueniatur, fame moriuntur. Hilaritate igitur & nitore sanitas æstimatur.

Aliqui non nisi in tantum adacto intestinum sæpe assequuntur. Vetus lectio, vt intestini quippiam sequatur. sequenti versu redudabat, dein. Adrepentesque foribus operas sufflant, ab hoc spatio prouolant. Restituimus ex fide veterum codicum, adrepentesq; foribus per eas sufflant ad hoc prouolant. hoc est, ad flarum ranarum prouolant apes.

GLO.

De morbis apum. Cap. 19.

Vnt & operis morbi: cum fauos non explent, cleron vocant. Idem blapfigoniam, si fœtum non peragat. Inimica & echo est resultati sono, qui pavidas alterno pulsati ictu: inimica & nebula. Arane quoq; vel maxime hostiles, cum præualuerit vt intexant, enecant alueos. Papilio etiam hic ignauro & in honore, luminiibus accensis aduolans, pestifer, nec vno modo. Nam & ipse ceras depascitur, & relinquunt excrementa, quibus teredines gignuntur: filis etiam araneosa, quacunque incessit, alarum maxime lanugine obtegit. Nascuntur & in ipso ligno teredines, quæ ceras præcipue appetunt. Infestat & auiditas pastus nimia florum satietate, verno maxime tempore aluo cita. Oleo quidem non apes tantum, sed omnia in secta exanimantur, præcipue si capitẽ vncto in sole ponantur. Aliquando & ipse contrahunt mortis sibi causas, quum sensere eximi mella ayide vorates. Cætero præparcæ, & quæ alioquin prodigas atq; edaces non secus ac pigras & ignauro proturbent. Nocent & sua mella ipsis, illiæq; ab aduersa parte moriuntur. Tot hostibus, tot casibus, & quota portione eorum commemorata: tam munificum animal expositum est. Remedia dicemus suis locis. Nunc enim sermo de natura est.

Papilio

Antiqui codices, Nam nisi incubauere, vt quod præcedit ad opera, non de mellificio, sed de prolificatione intelligatur, quæ incubatu fit. Tertio inde versu adde verbum existimatur, vlcibus aptissimum existimatur. Quam probabilem alias sententiam fucorum euenus coarguit. Prouentus, non euentus.

Quæ regiminis ratio. Cap. 17.

Verat nunc aliquis, vnusne Hercules fuerit, & quod Liberi patris sepulchrum, & reliqua vetustatis situ obruta. Ecce in re parua, vllisq; nostris annexa, cuius, assidua copia est, non cõstat inter autores: rex nullumne solus habeat aculeum, maiesate tantum armatus, an dederit eum quidem natura, sed vsum eius illis tantum negauerit. Illud constat, Imperatorem aculeo non vti. Mira plebei circa eum obedientia. Cum procedit, vna est totum examen, circaque eum conglobatur, cingit, protegit, cerni nõ patitur. Reliquo tempore cum populus in labore est, ipse opera intus circũit similis exhortanti, solus immunis. Circa eum satellites quidam lictoresque, assidui cultodes autoritatis. Procedit foras nõ nisi migraturo examine. Id multo intelligitur ante, aliquot diebus murmure intus strepente, apparatus indice diem tempestiuum eligentium. Si quis alam e detrucciet, non fugiet examen. Cum processerit, se queque proximam illi cupit esse, & in officio cõspici gaudet. Fessum humeris subleuant, validius fatigatum ex toto portant. Si qua lassata deficit, aut forte aberrauit, odore persequitur. Vbi cunq; ille confedit, ibi cunctarum castra sunt. Tunc ostenta faciunt priuata ac publica, vna dependente in domibus templisq; sæpe expiata magnis euentibus. Sedere in ore infantis tum etiam Platonis, suauitatem illã prædulcis eloquij portendentes. Sedere in castris Drusi Imperatoris, cum prosperrime pugnantem apud Arbalonẽ est, haudquaquam perpetua aruspici coniectura, qui diurno idolentum existimant. Duce præhenso totum tenetur agmen: amisso dilabitur, migratq; ad alios. Est vti que sine rege non possunt. Inuitæ autem interimunt eos, cum plures fuerit, potiusq; nascuntur domos diruunt, si prouetus desperatur: tunc & fucos abigunt. Quancuã de ijs video dubitari, propriumque ijs genus esse aliquos existimare, sicut furibus, gradissimis inter illas, sed nigris, lataq; aluo: ita appellatis quia furim deorent mella. Cerum est, ab apibus fucos interfici. Vtique regem non habent. Sed quomodo sine aculeo nascantur, in quæstione est. Humido vere melior fœtus, sicco mel copiosius. Quod si defecerit alicuius aluei cibus, impetum in proximam faciunt rapinæ proposito. At illæ contra dirigunt aciem: & si custos adsit, alterutra pars quæ suis fauere sentit, non appetit eum. Ex alijs quoq; sæpe dimicant causis, easque acies contrarias duo Imperatores instruunt, maxime rixa in conuehendis floribus exorta, & suos quibusque euocantibus: Quæ dimicatio iniectu pulueris aut fumo tota discutitur. Reconciliantur vero late velaqua nulla.

GLO.

Cum procedit, vna est: totum examen circa eum conglobatur. In vetustis codicibus aliter legitur ac distinguitur. Cum procedit, vna est totum examen, circaque eum conglobatur. Bellum vero quod mox assidui custodes autoritatis, nescio quis deprauauit in, assidua custodientes autoritate. Apparatus indicio diem tempestiuum eligentium. Lego, apparatus indice, nempe murmure, quod nomen proxime processit. Si quã lassata deficit, aut forte aberrauit, odore persequitur. Vterior lectio. Si quã lassata def. a. f. a. odore persequitur. nam lassari & aberrare in regem competere non potest. Sedere in ore infantis Platonis, tunc etiam suauitatem illam prædulcis eloquij portendentes. Vt verior ita multo elegantior vetus lectio. Sedere in ore infantis tum etiam Platonis, suauitatem &c. & continenter. Sedere in castris ducis Drusi Imperatoris, tunc prosperrime pugnatum. Lege, in castris Drusi Imperatoris com prospug. & circa finem cap. alterutra pars, quæ suis, non, quem suis. & sequenti versu, maxime rixa in conuehendis floribus exorta, non, Maxima rixa & in c. f. e.

GLO. Papilio etiam ignavus & inhonoratus, luminibus accensis aduolans. Adde voculam hic, papilio etiam hic. quod non de quouis papillione loquatur. & aduolans frequentatua forma legendum. sed grauius erratum mox sequitur, ut pote non simplex. Filis etiam araneus, quacunque incellerit, alarum maxime lanugines obtexit. non enim de araneo loquitur, sed tertium nocendi modum papilionis narrat, filis etiam araneosa, quacunque inceffit, alarum maxime lanugine obtexit.

De continendis apibus, & quomodo reparentur. Cap. 20.

Gaudent plausu atque tinnitu æris, eoq; conuocantur: Quo manifestum, auditus quoque ineffe sensum. Efficet opore, educito fœtu, functæ munere omni, exercitationem tum solennem habent: spatiatæq; in aperto, & in altum datæ gyris volatu editis, tum demum ad cibum redeunt. Vita eis longissima, ut prospere inimica ac fortuita cadat, septenis annis vniuersa. A lueos nunquam vltra decem annos durasse proditur. Sunt qui mortuas, si intra tectū hyeme seruetur, deinde sole verno torreatur, ac ficulneo cinere toto die foueantur, putent reuiuiscere. In torum vero amissas reparari ventribus bubulis recentibus cū fimo obrutis: Virgilius iuuenorum corpore exanimato, sicut equorum vespas atque crabrones, sicut afinorum scarabeos, mutante natura ex alijs quædam in alia. Sed horum omnium coitus cernitur. Et tamen in fœtu eadem prope natura quæ apibus.

De vespis & crabronibus. Cap. 21.

Vespæ in sublimi è luto nidus faciunt, & in ijs ceras: Crabrones in cauernis ac sub terra. Et horum omnium sexangulæ cellæ, cætera autem è cortice & harena. Fœtus ipse inæqualis ut barbaris, alius euolat, alius in nympha est, alius in vermiculo. Et autumno non verno omnia ea. Plenilunio maxime crescunt. Vespæ quæ ichneumonones vocantur (sunt autem minores q̄ alij) vnum genus ex araneis perimunt, phalangium appellatum, & in nidus suos ferunt: deinde illinunt, & ex ijs incubando suum genus procreant. Præterea omnes carne vescuntur contra q̄ apes, quæ nullum corpus attingunt. Sed vespæ muscas grandiores venantur: & amputato ijs capite, reliquum corpus auferunt. Crabronum syluestres, in arborum cauernis degunt: hyeme ut cætera insecta conduntur: vita bimatum non transit. Ictus eorum haud temere sine febris est. Autores sunt, ter nouenis punctis interfici hominem. Aliorum qui mitiores videntur, duo genera: Opifices minores corpore, qui moriuntur hyeme: matres quæ biennio durant, ij & clementes. Nidos vere faciunt fere quadrifores, in quibus opifices generentur. Iis educatis, alios deinde nidus maiores fingunt, in quibus matres futuras producant. Iam tum opifices funguntur munere, & pascunt eas. Latior matrum species, dubiumq; an habeant aculeos, quia non egrediuntur. Et his sui fuci. Quidam opinantur omnibus his ad hyemem decidere aculeos. Nec crabronum autem, nec vesperarum generi reges aut examina: sed subinde renouatur multitudo sobole.

De bombycibus, & bombyli, & necydalo, & quis primus bombycinam vestem inuenerit. Cap. 22.

Quartum inter hæc genus est bombycum, in Assyria proueniens, maius q̄ supradicta. Nidos luto fingunt, salis specie, applicatos lapidi, tanta duritia, ut spiculis perforari vix possint. In ijs & ceras largius q̄ apes facit, deinde maiorem vermiculum. Et alia horum origo è grandiore vermiculo, gemina protendens sui generis cornua. Hi erucæ sunt. Fit deinde quod vocatur bombylis, ex ea necydalus, ex hoc in vj. mensibus

bombyx. Telas araneorum modo texunt ad vestem luumq; scæminarum, quæ bombycina appellatur. Prima eas redordiri, rursusq; texere inuenit in Ceo mulier Paphilia Latoi filia, non fraudanda gloria excogitata rationis, ut vt denudet scæminas vestis.

Prima eas retorquere rursusq; texere inuenit. Veteres codices, redordiri rursusq; texere.

De bombyce Coa. Cap. 23.

Bombycas & in Co insula nasci tradunt, cupressi, terebinthi, fraxini, quercus florè imbribus decusum terræ halitu animante. Fieri autem primo papilliones paruos nudosq; mox frigorum impatentia villis inhorrescere, & aduersum hyemè tunicas sibi instaurare densas, pedum asperitate radentes foliorum lanuginem in veller. Hanc ab his cogi subigiq; vnguuium carminatione, mox trahi inter ramos, tenuari ceu pectine. Postea apprehensam corpori inuolui nido volubili. Tū ab homine tolli, fistilibusque valis tepore & furfurū elca nutririq; ita subnasci sui generis plumas, quibus vestitus ad alia pensa dimitti. Quæ vero cæpta sint lanificia, humore lentescere, mox in fila tenuari inuolui. Nec peduit has vestes vsurpare etiam viros, leuitatem propter æstiuum. In tantum à lorica gerenda discessere mores, ut oneri sint etiam vestes. Assyria tamen bombyce adhuc scæminis cedimus.

Hanc ab his quoque cogi subigiq; quoque redundat, sicut antepenultimo vestis duæ dictiones, more ceræ: quæ cera ex poltre mis syllabis verbi lentescere nata est. Et primam dictionem huius capitis quæ est Bombyces, mutatis postremis literis perperam assuerunt hni vigesimo secundi capitis, cum ibi non minus grauius quàm argute dictum sit, ut denudet scæminas vestis, ac si dicat nihil absurdius fieri posse, q̄ cum vestis ad tegendum partes quibus pudor debetur inuenta, eadem ad nudandum eas adhibeatur pelucida, quæ argucia perit si dicas vestis bombycina, ac non simpliciter vestis. Nec puduit has vestes etiã viros leuitate vsurpare, propter onera æstiuâ. Itane he vestes propter onera vsurpantur, ac non magis propter leuitatem? Verior lectio, Nec puduit has vestes vsurpare etiam viros, leuitatem propter æstiuum. Primum scæminarum laciua his vsa est, quæ gauderet nuditate suam per eas spectari. Deinde viri quoque vsurpare cœperunt, ob delicatam leuitatem æstati conuenientem.

De araneis, & generatione eorum. Cap. 24.

Araneorum vel non absurde iungatur natur natura, digna præcipua admiratione. Plura autem sunt genera, nec dictu necessaria in tanta notitia. Phalangia ex his appellantur, quorum noxij morfus, corpus exiguum, varium, acuminatum, assultim ingrediendum. Altera eorum species, nigri, prioribus cruribus longissimis. Omnibus internodia terna in cruribus. Luperi nomine minimi non texunt. Maiores in terra cauernis exigua vestibula præpandunt. Tertium eorundem genus erudita operatione conspicuum. Orditur telas, tantique operis materie vterus ipsius sufficit: siue ita corrupta alui natura stato tepore (ut Democrito placet) siue est quædam intus lanigera fertilitas: tam moderato vngue, tam tereti filo, & tam æquali deducit stamina, ipso se pondere vsus. Texere à medio incipit, circinato orbe subtegmina adnectens: maculasque paribus semper interuallis, sed subinde crescentibus ex angusto dilatans indissolubili nodo implicat. Quanta arte celat pedicæ scutulato rete graffantes, q̄ non ad hoc videtur pertinere cribrata pexitas telæ, & quadam polituræ arte, ipsa per se tenax ratio tramæ? q̄ laxas ad flatus non ad respuenda quæ veniant finus, derelicta laslo præterenti summa parte, ut arbitrari licet illa quæ difficile cernuntur: atq; ut in plagis lineæ offensa præcipitant in sinum? specus ipse qua concamerat architecturæ? & contra frigora quato villosior? q̄ remotus à medio, aliudq; agentis similis, in clusus vero sic, ut sit necne intus aliquis, cerni non possit? Age firmitas quanta irumpentibus ventis, qua puluerum mole grauante? Latitudo

Hunc esse reliquorum vltorem, qui postremo genitores superne conficiat. Pariuntur autem venditi.

De Stellationibus, & cicadibus. Cap. 26.

Chamæleonum stellationes quodammodo naturam habent, tunc tantum viuentes, præterq; araneis. Similis cicadis vita, quantum duo genera. Minores, quæ prima proueniunt, & nouissime pereunt, sunt autem multæ. Sequens est volatu rara. Quæ canunt, vocantur acetæ: & quæ minores ex eis sunt, tetragonia: sed illæ magis canoræ: Mares canunt in vtroque genere: scæminæ silēt. Gentis vescuntur ijs ad orientem, etiam Parthi opibus abundantibus. Ante coitum mares præferunt, à coitu scæminas, ouis earum correptis quæ sunt candida. Coitus supinis. Asperitas præcæta in dorso, quæ excantat scæminæ locum in terra. Fit primo vermiculus: dein ex eo quæ vocatur tetragonia, cuius cortice rupto circa solstitia euolat, noctu semper. Primum nigra atque dura. Vbi hoc ex ijs quæ viuunt, & sine ore est. Pro eo quiddam aculeatum linguis simile, & hoc in pectore quo rosè lambunt. Pectus ipsum fistulosum: hoc canit a chetæ, ut diximus. De cætero in ventre nihil est. Excitata cum subuolant, humorem reddunt: quod solum argumentum est, rore eadem ali. Iisdem solis nullum ad excrementa corporis foramen. Oculi tam hebetes, ut si quis digitum contrahens ac remittens ijs appropinquet, trāseant velut in folia. Quidam duo alia genera faciunt earum: Surculariam, quæ sit grandior: frumentariam, quam alij auenariã vocant. Apparent enim simul cum frumentis arefcntibus.

Cicada ubi non sint, & ubi mutæ. Cap. 27.

Cicada non nascuntur in raritate arborum, idcirco sunt Cyrenis circa oppidum, nec in campis, nec in frigidis aut vmbrosis nemoribus. Est quædam & ijs locorum differentia. In Milesia regione paucis sunt locis. Sed in Cephalenia amnis quidam penuriam earum & copiam dirimit. At in Rhegino agro silent omnes: vltra flumen in Locrensi canunt. Pennarum illis natura quæ apibus, sed pro corpore amplior.

De pennis insectorum, & scarabeorum generibus. Cap. 28.

Insectorum quædam binas gerunt pinnas, ut muscæ: quædam quaternas, ut apes. Membranis & cicadæ volant. Quaternas habent quæ aculeis in aluo armantur. Nullum, cui telum in ore, pluribus q̄ binis aduolant pennis. Illis enim vitiomis causa datum est, his audiditatis. Nullis eorum pennæ reuiuiscunt auulsæ. Nullum cui aculeus in aluo, bipenne est. Quibusdam pennarum tutelæ crusta superuenit, ut scarabeis, quorum tenuior fragiliorque penna, his negatus aculeus: sed in quodam genere eorum grandi cornua prælonga, bisulcis dentata forcipibus, in cacumine cum libuit ad morsum coeuntibus, infantium etiam remedijs ex ceruice suspenduntur. Lucanos vocat hos Nigidius. Aliud rursus eorum genus, qui è fimo ingenteis pilas auersis pedibus volutant, paruosq; in ijs contra rigorem hyemis vermiculos fœtus sui nidulantur. Volitat alij magno cum murmure ac mugitu. Alij focos & prata crebris foraminibus excant, nocturno stridore vocales. Lucent ignium modo noctu, laterum & clunium colore lampyrides, nunc pennarum hiatus refulgentes, nunc vero compressu obumbrata, non ante maturatione pabula, aut post defecta conspicua. Econtrario tenebrarum alumna blattis vita, lucemque fugiunt in balineis maxime humido vapore prognata. Fodiunt ex eodem genere rutili atque prægrandes scarabei tellurem aridam, fauosq; paræ ac fistulose modo spongia, medicato melle fingunt. In Thracia iuxta Olynthum locus est paruus, in quo vnum hoc animal exanimatur, ob hoc Cantharoleturus appellatus. Pennæ inlectis omnibus sine

*rela, sed sparia

¶ I. O.

G L O.

G L O.

De scorpionibus. Cap. 25.

Similiter his & scorpiones terrestres, vermiculos ouo rum specie parit, si milterq; pereunt: pestis importuna veneni serpenti, nisi q̄ grauiore supplicio lenta per triduum morte conficiunt, virginitus letali semper ictu, & feminis fere in totum: viris autem matutino, exeuntes cauernis, prius q̄ aliquo fortuito ictu ieiunium egerant venenum. Semper cauda in ictu est, nulloque momento meditari cessat, ne quado desit occasio. Ferrit & obliquo ictu & inflexo. Venenum ab ijs candidum fundi Apollodorus autor est, in nouem genera descriptis per colores maxime superuacuos, quoniam nõ est scire, quos minime exitiales præduxerit. Genitos quibusdam aculeos esse, maresq; seuisimos. Nam coitum ijs tribuit. Intelligi autem gracilitate & lōgitudine. Venenum omnibus medio die, cum incaduere solis ardoribus. Itemq; cum stant, in explebiles potu. Constat & septena caudæ internodia fræuora esse. Pluribus enim sena sunt. Hoc malum Africæ voluere etiam aultri faciunt, pandentibus brachia, ut remigia subleuant. Apollodorus idem plane quibusdam inesse pennas tradit. Sæpe Pphyli, qui reliquarum venena terrarū inuehentes, quæstus sui causa peregrinis malis implere Italiam, hos quoque importare conati sunt. sed viuere intra Siculi coeli regionem non potuere. Visuntur tamen aliquando in Italia, sed innocui, multisq; alijs in locis, ut circa Pharum in Aegypto. In Scythia interimunt etiam fues, alioquin viuaciores contra venena talia: nigras quidem celerius, si in aqua se immerferint. Homini ictu putatur esse remedio ipsorum cinis potus in vino. Magnam aduersitatē oleo mercis & stellationibus putant esse, innocuis duntaxat ijs, qui & ipsi carent sanguine, lacertarum figura. Atq; scorpiones in torum nulli nocere, quibus non sit sanguis. Quidam & ab ipsiis fœtum deuorari arbitrantur. Vnum modo relinqui solerissimum, & qui se ipsius matris clunibus imponendo, tutus & à cauda & à morsu loco fiat.

sine scissura, nulli cauda nisi scorpionij. Hic eorum solus & brachia habet, & in cauda spiculum. Reliquorum quibusdam aculeus in ore, ut Asilo, siue tabani dici placet: item culcibus & quibusdam muscis. Omnibus autem his in ore & pro lingua sunt hi aculei. Quibusdam habet, neque ad punctum, sed ad suctum, ut muscarum generi, in quo lingua euidens fistula est: Nec sunt talibus dentes. Alijs cornicula ante oculos praetenduntur ignava, ut papilionibus. Quaedam insecta carent pennis, ut scolopendrae. Insectorum pedes quibus sunt, in obliquum mouentur. Quorundam extremi longiores foris curuantur, ut locustis.

GLO. In Thracia partibus iuxta Olynthum. Vetus lectio, in Thracia iuxta Olynthum. Quod in hoc annotauit, ne indocti qui sic loqui solent, exemplum apud Plinium inueniri iactent.

De locustis. Cap. 29.

Haerant in terram demisso spinae caule, ova condensa, autumni tempore. Ea durant hyeme sub terra. Subsequenti anno exitu veris emittunt paruas, nigrae, & sine cruribus, pennisque reptantes. Itaque vernis aquis intereunt ova, sicco vere maior prouentus. Mori matres cum peperint, certum est, vermiculo statim circa fauces innascente, qui eas strangulat. Eodem tempore mares obeunt. Tam fruola ratione morientes, serpentem (cum libuit) necant singulae, faucibus eius apprehensis mordicus. Non nascuntur nisi in planis & rimosis locis. In India ternum pedum longitudinis esse traduntur, cruribus & feminibus ferrarum usum praebere cum inauerint. Est & alius earum obitus. Gregatim sublatae veteri in maria aut stagna decidunt. Forte hoc casu; euenit, non (ut prisci existimauerunt) madefactis nocturno humore alis. Idem quippe nec volare eas noctibus propter frigora tradiderunt, ignari etiam longinqua maria ab ijs transiri, continuata plurium dierum (quod maxime miremur) fame quoque quam propter externa pabula petere sciunt. Deorum irae pestis ea intelligitur. Nanque & grandiores cernuntur, & tanto volant pennarum stridore, ut aliae alites credantur. Solemque obumbrant, solitate suspectantibus populis, ne suas operiant terras. Sufficiunt quippe vires, & taquam parum sit maria transisse, immensos tractus permeant, diraque messibus contegunt nube, multa contactu adurentes: omnia vero morsu erodentes, & fores quoque tectorum. Italiam ex Africa maxime coorte infestant, saepe populo ad Sibyllina coacto remedia confugere, inopiae metu. In Cyrenaica regione lex etiam est ter anno debellandi eas, primo oua obtinendo, deinde fructum, postremo adultas, defertoris poena in eum qui cessauerit. Et in Lemno insula certa mensura praefinita est, quam singuli enecatarum ad magistratus referant. Graculos quoque ob id colunt, aduerso volatu occurrentes earum exitio. Necare & in Syria militari imperio coguntur. Tot orbis partibus vagatur id malum. Parthis & haec in cibo gratum. Vox earum proficisci ab occipio videtur. Eo loco in commissura scapularum habere quasi dentes existimantur, eosque inter se terendo stridorem edere, circa duo aequinoctia maxime, sicut cicadae circa solstitium. Coitus locustarum, qui & insectorum omnium qui coeunt, marem portante foemina, in eum foeminarum ultimo caudae reflexo, tardoque digressu. Minores autem in omni hoc genere foeminis mares.

GLO. Idem quippe noctibus non volare eas propter frigora tradiderunt, ignari etiam longinqua maria ab ijs transiri continuata plurium dierum, professione. Quod maxime miremur, fame quoque quam propter externa pabula petere, sciunt imminere. Non obcurum erit ex collatione, quanto & hic antiqua lectio sit incorruptior. Idem quippe nec volare eas noctibus propter frigora tradiderunt,

ignari etiam longinqua maria ab ijs transiri, continuata plurium dierum (quod maxime miremur) fame quoque, quam propter externa pabula petere sciunt. Italiam ex Africa magna cohorte infestant. Scribo, Italiam ex Africa maxime coorte infestant.

De formicis nostratibus. Cap. 30.

Plurima insectorum vermiculum gignunt. Nam & formicae similem ouis vere: & haec communicantes laborem ut apes: sed illae faciunt cibos, haec condunt. Et si quis comparet opera corporibus earum, fateatur nullis portione vires esse maiores. Gerunt ea morsu. Maiora auersa postremis pedibus moluntur, humeris obnoxia. Et ijs resp. ratio, memoria, cura. Semina arrosa condunt, ne rursus in fruges exeant e terra. Maiora ad introitum diuidunt. Madefacta imbre proferunt atque siccant. Operantur & noctu plena luna. Eadem interlunio cessant. Iam in opere qui labor? quae sedulitas? Et quonia ex diuerso conuehunt altera alterius ignara, certi dies ad recognitionem mutuam mundinis dantur. Que tunc earum concursatio? quae diligens cum obuijs quaedam collocutio atque percotatio? Silices itinere earum attritos videmus, & in opere semitam factam, ne quis dubitet qualibet in re quid possit quantulacunque assiduitas. Sepe liuntur inter se vipentium sola, praeter hominem. Non sunt in Sicilia pennatae.

De Indicia. Cap. 31.

Indicae formicae cornua, Erythris in aede Herculis fixa, miraculo fuerunt. Aurum ex cauernis egerunt terrae in regione septentrionalium Indorum, qui Dardae vocantur. Ipsis color felium, magnitudo Aegypti luporum. Erutum hoc ab ijs tempore hyberno, Indi furatur aestiuo feruore, conditis propter vaporem in cuniculos formicis: quae tamen odore sollicitate prouolant, crebroque lacerant, quamuis praue locibus camelis fugientes. Tanta pernicitas feritasque est cum amore auri.

De diuersitate insectorum. Cap. 32.

Multa autem insecta & aliter nascuntur, atque in primis ex rore. Insidet hic raphani folio primo vere, & spissatus sole in magnitudinem milij cogitur. Inde porrigitur vermiculus paruus, & triduo mox eruca: quae adiectis diebus accrescit, immobilis, duro cortice: ad tactum tantum mouetur aranei. Haec eruca quam chrysalidem appellant, rupto deinde corte volat papilio.

GLO. Multa autem insecta & aliter nascuntur, atque in primis ex rore. Aflus nec est in emedatis exemplaribus, nec alioqui hic locum habere potest, ubi de papilionibus, sic mentio non de aflis. Sequenti versu est, inde porrigitur vermiculus, non oritur.

De animalibus in ligno, & ex ligno nascentibus. Cap. 33.

Sic quaedam ex imbre generantur in terra, quaedam & in ligno. Nec enim cossi tantum in eo, sed etiam tabani ex eo nascuntur, & alia vbiunquae humor est nimius: sicut intra hominem taniae tricenum pedum, aliquando & plurium longitudine. Iam in carne exanimi, & viuentium quoque hominum capillo, qua foeditate & Sylla dictator, & Alcman ex clarissimis Graeciae poetis, obiit. Hoc quidem & aues infestat, phasianas vero interimit, nisi puluerantes sese. Pilos habentium asinum tantum im munem hoc malo credunt, & oues. Gignuntur autem & vestis genere, praecipue lanicio interemptarum a lupis ouium. Aquas quoque quasdam, quibus lauamur, fertiliores eius generis, inuenio apud autores. Quippe cum & cerea id gignant, quod animalium minimum existimatur. Alia rursus generantur sordibus aridi folij, posteriorum crurum laciniua petauristarum. Alia puluere humido in cauernis volucra.

De animali,

De animalibus, cui cibi exitus non est. Cap. 34.

Est animal eiusdem turpitudinis, infixo semper sanguini capite viuens, atque ita intumescens, vnum animalium cui cibi non sit exitus: dehiscitque nimia satietate, alimento ipso moriens. Nunquam hoc in iumentis gignitur, in bubus frequens, in canibus aliquando, in quibus omnia. In ouibus & in capris hoc solum. Aequae est mira sanguinis & hirudinum generi in palustris aqua fitis. Nanque & haec toto capite conduntur. Est & volucrae canibus peculiare suum malum, aures maxime lancinans, quae defendi morsu non queunt.

De timis & culicibus. Cap. 25.

Idem pulvis in lanis & veste tineas creat, praecipue si araneus vna includatur. Sicut enim & omnem humorem absorbens, ariditatem ampliat. Hoc & in chartis nascitur. Est earum genus tunicas suas trahentium quo cochlearum modo. Sed harum pedes cernuntur. Spoliatae expirant. Si accreuerit, faciunt chrysalidem. Ficarios culices caprificum generat. Cantharides vermiculi ficorum & piri, & peuces, & cynacanthae, & rosae. Venenum hoc remedia secum habet. Alae medentur, quibus demptis letale est. Rursus alia genera culicum aculeis natura gignit. Quippe cum & in niue candidi reperiantur, & vetustiore vermiculi: in media quidem altitudine rutuli (nae ipsa nix vetustate rubescit) hirti pilis, grandiores torpentesque.

De pyralsi sive pyrausta. Cap. 36.

Ignit aliqua & contrarium naturae elementum. Si quidem in Cypri ararijs fornicibus ex medio igni maiores muscae magnitudinis volat pennatam quadrupes: appellatur pyralsis, a quibusdam pyrausta. Quandoque est in igne, viuunt: cum euasit longiore paulo volatu emoritur. Hispanis fluuius in Ponto, circa solstitium defert asinorum effugie tenues membranas: quibus erupit volucrae quadrupes supradicti modo, nec ultra diem viuunt, unde hemerobion vocatur. Reliquis talium ab initio ad finem septenarij sunt numeri, culici & vermiculo ter septeni, corpus parientibus quater septeni. Mutationes & in alias figuras transiunt, trinis aut quadrinis diebus. Caetera ex his pennata, autumno fere moriuntur: tabani quidem etiam caecitate. Muscis humore exanimatis, hic cinere condantur, redit vita.

Historia naturae animalium per singula membra. Cap. 37.

Nunc per singulas corporis partes, praeter iam dicta, membratim tractetur historia. Caput habent cuncta quae sanguinem. In capite paucis animalium, nec nisi volucris, apices, diuersi quidem generis. Phoenici plumarum serie, medio eo exeunte alio: pauonibus crinitis arbusculis, stymphalidae cirro: phasianae corniculis: praeterea parras, quae ab illo galerita appellata quondam, postea Gallico vocabulo etiam legionum nomine dederat alaude. Diximus & cui plicatilem cristam dedisset natura, per medium caput a rostro residentem. Et fularum generi dedit cirros. Pico quoque Martio & grui Balearicae. Sed spectatissimum in igne gallinaceis, corporeum, feratium: nec carnem id esse, nec cartilaginem, nec callum iure dixerimus, verum peculiare. Draconum enim cristas qui viderit, non reperitur. Cornua multis quidem & aquatiliis, & marinorum, & serpentium varijs data sunt modis: sed quae iure cornua intelligantur quadrupedum generi tantum. Aegonem enim, & Cippum etiam in Latina hiltoria, fabulosos reor. Nec alibi maior naturae lasciuia. Lufit animalium armis. Sparfit haec in ramos, ut ceruorum. Alijs simplicia tribuit, ut in eodem genere subulionibus ex argumento dictis. Aliorum finxit

in palmas, digitosque: emisit ex ijs, unde platycerotas vocant. Dedit ramosa capreis, sed parua, nec fecit decidua. Conuoluta in anfractum arietum generi, ceu cestus daret: infesta tauris. In hoc quidem genere, & foeminis tribuit: in multis, tantum maribus. Rupicapris in dorsum adunca, damis in aduersum. Erecta autem, rugarumque ambitu contorta, & in leue fastigium exacuta (ut lyrae diceret) strepsiceroti, quem addacem Africa appellat. Mobilia eadem (ut aures) Phrygiae armentis: Troglodytarum, in terram directa: qua de causa obliqua ceruice pascuntur, Alijs singula, & haec medio capite, aut naribus, ut diximus. Iamque alijs ad incursum robusta, alijs ad istum, alijs adunca, alijs redunca, alijs ad iactum, pluribus modis, supina, conuersa, conexas: omnia in mucronem migrantia. In quodam genere pro manibus ad scabendum corpus. Cochleis ad praetendendum iter, corpora haec, sicut cerastis, aliquando & singula. Cochleis semper bina, & ut praetendantur, ac resiliant. Vrorum corporibus barbari septentrionales potant, vrasque binas capitibus vnus cornua implent. Alij praefixa haustilia cuspidant. Apud nos in laminas secta translucunt, atque etiam lumem inclusum latius fundunt, multasque alias ad delicias conferunt, nunc tincta, nunc sublita, nunc quae cerostrota pistorum genere dicuntur. Omnibus autem caua, & in mucrone demum concreta sunt. Ceruis tantum tota solida, & omnibus annis decidua. Boum attritus vngulis, cornua vnguendo aruina, medentur agricolae. A deoque sequax natura est, ut in ipsis viuentium corporibus feruenti cera flectantur, atque incisa nascuntur in diuersas partes torqueantur, ut singulis capitibus quaterna fiant. Tenuiora foeminis plerumque sunt, ut in pecore: multis ouium nulla, nec ceruarum, nec quibus multosidi pedes, nec solidipedum villi: excepto asino Indico, qui vno armatus est cornu. Biforcibus bina tribuit, nulli superne primores habent dentes. Qui putat eos in cornua absumi, facile coarguuntur ceruarum natura, quae neque dentes habent, ut neque mares, nec tamen cornua. Caeterorum ossibus adherent, ceruorum tantum cutibus enascuntur. Capita pilcibus portione corporum maxima, fortassis ut mergantur. Ostrearum generi, nulla, nec spongijs, nec alijs fere quibus solus ex sensibus tactus est. Quibusdam in discidium caput est, ut caecris. in capite cunctorum animalium homini plurimus pilus, iam quidem promiscue maribus ac foeminis, apud inonas vti que gentes: Atque etiam nomina ex eo capillatis alpium incolis, Galliae comatae, ut tamen si aliqua in hoc terrarum differetia. Quippe Myconij carentes eo gignuntur, sicut in Cauno lienosi. Et quaedam animalium naturaliter caluent, sicut struthio-cameli, & corui aquatici, quibus apud Graecos nome est inde. Defluuium eorum in muliere rarum, in spadonibus non visum, nec in villo ante Veneris visum. Nec infra cerebrum, aut infra verticem, aut circa tempora, atque aures. Caluitium vni tantum animalium homini, praeterquam innatum. Canicis homini tantum & equis, sed homini semper a priori parte capitis, tum deinde ab auersa. Vertices bini homini tantum. Aliquibus capitis ossa plana, tenuia, sine medullis, ferratis pectinatim structa compagibus. Perfrecta non queunt solidari: sed exempta modice non sunt letalia, in vicem eorum succedere corporea cicatrice. Infirmissima esse vris, durissima psittacis, suo diximus loco. Cerebrum omnia habent animalia quae sanguinem: etiam in mari quae mollia appellauimus, quamuis careant sanguine, ut polypi. Sed homo portione maximum & humidissimum, omniumque viscerum frigidissimum, duabus supra subterque membranis velatum, quarum alterutram rumpi mortiferum est. Caetero viri quoque foeminae maius. Hominiibus hoc sine sanguine, sine venis, & reliquis sine pingui. Aliud esse quae medullam, eruditi doceant, quoniam coquendo durefcit. Omnium cerebro medio insunt ofscula pauca. Vni hominum infantia palpat,

palpitat, nec corroboratur ante primum sermonis exordium. Hoc est viscerum excelsum, proximumque caelo capitis, sine carne, sine cruore, sine fordibus: hanc habent sensus arcem: huc venarum omnis à corde vis tendit, hic definit: hic culmen altissimum, hic mentis est regimen. Omnium autem animalium in priora pronum, quia & sensus ante nos tendunt. Ab eo proficitur somnus, hinc capitis nutatio. Quae cerebrum non habent, non dormiunt. Ceruis in capite inesse vermiculi, sub lingua inanitate, & circa articulum qua caput iungitur, numero viginti produntur. Aures homini tantum immobiles. Ab ijs Flaccorum cognomina. Nec in alia parte feminis maius impendium, margaritis dependentibus. In oriente quidem & viris aurum gestare eo loci decus existimatur. Animalium alijs maiores, alijs minores. Ceruis tantum scissae, ac velut diuisae: foricibus pilosae. Sed auriculae omnibus, animal duntaxat generantibus, excepto vitulo marino atque delphino, & quae cartilaginea appellauimus, & viperis. Haec cauerias tantum habent autum loco; praeter cartilaginea, & delphinum quem tamen auctore manifestum est. Nam & cantu mulcentur, & capiuntur attoniti sono. Quonam modo audiant, mirum. Sicut nec olfactus vestigia habent, cum olfacciant sagacissime. Pennatorum animalium buboni tantum & oto; pluma velut auris, caeteris cauerias ad auditum. Simili modo squamigeris atque serpentibus. In equis & omnium iumentorum genere, indicia animi praerunt: fassis marcidis, micantes pauidis, subiectae furentibus, resolutae aegris. Facies homini tantum, caeteris os aut rotunda. Frons & alijs, sed homini tantum tristitia, hilaritas, clementia, seueritatis index. In ascensu eius supercilium homini, & pariter & alterne mobilia, & in ijs pars animi. Negamus, annuimus. Haec maxime indicant factum. Superbia alibi conceptaculum, sed hic sedem habet. In corde nascitur, huc subit, hic pendet. Nihil alijs simul abruptiusque inuenit in corpore, vbi solitaria esset. Subiacent oculi, pars corporis preciosissima, & qui lucis visu vitam distinguant à morte. Non omnibus animalium hi. Ostreis nulli. Quibusdam concharum dubij. Pectines enim, si quis digitos aduersum hiantes eos moueat, contrahuntur vt videntes. Et folenes fugiunt ad mota ferramenta. Quadrupedum talpis visus non est; oculorum effigies inest, si quis praeterea detrahat membranam. Et inter aues ardeolarum genere, quos leucos vocant, altero oculo carere tradunt. Optimi augurij, cum ad austrum volant, septentrionemue. Solui enim pericula & metus narrant. Nigidius nec locustis, nec cicadis esse dicit. Cochleis oculorum vicem cornicula bina praetentatu implent. Nec lumbrici vlli sunt, vermiumque generi. Oculi homini tantum diuerso colore, caeteris in suo cuique genere similes. Et equorum quibusdam glauci, sed in homine numerosissima varietas atque differentia, grandiores, modici, parui, prominentes, quos hebetiores putant: conditi, quos clarissime cernere, sicut in colore caprinos. Praeterea alij contuentur longinqua, alij nisi prope admota non cernunt. Multorum vilis fulgore solis constat, nubilo die non cernentium, nec post occasus. Alij interdum hebetiores, noctu praeter caeteros cernunt. De geminis pupillis, aut quibus noxij visus essent, satis diximus. Caesij in tenebris clariores. Ferunt Tiberio Caesari, nec alij genitorum mortalium, fuisse naturam: vt ex pergefactus noctu paulisper, haud alio modo quam luce clara contueretur omnia, paulatim tenebris sese obducentibus. Diuo Augusto equorum modo glauci fuerunt, supraque hominem albicantis magnitudinis. Quam ob causam diligentius spectari eos, iracunde ferebat. Claudio Caesari ab angulis candore carnoso, sanguineis venis subinde suffusi: Caio Principi rigentes: Neroni nisi cum conueneret ad prope admota hebetes. Viginti gladiatorum paria in Caesij Principis ludo fuisse, in ijs duo

omnino qui contra comminationem aliquam non conuenerent, & ob id inuicti. Tanta hoc difficultatis est homini. Perisique vero naturae, vt nictare non cessent, quos pauidiores accepimus. Oculum vnicolor nulli, cum candore omnibus medius color differens. Neque vlla ex parte maiora animi indicia cunctis animalibus, sed homini maxime, id est, moderationis; clementiae, misericordiae, odij, amoris, tristitiae, laetitiae. Contuit quoque multiformes, truces, torui, flagrantes, grates, tranuersi, limi, summissi, blandi. Profecto in oculis animus inhabitat. Ardent, intenduntur, humectant, conuient. Hinc illae misericordiae lacrymae. Hos cum ofculamur, animum ipsum videmus attingere. Hinc fletus, & rigantes ora riuu. Quis ille humor est, in dolore tam fecundus & paratus, aut vbi reliquo tempore? Animo autem videmus, animo cernimus: oculi, ceu vasa quaedam, visibilem eius partem accipiunt, atque transmittunt. Sic magna cogitatio obcaet, abducto intus visu. Sic in morbo comitiali aperti nihil cernunt; animo caligante. Quin & patentibus dormiunt lepores, multique hominum, quod Corybantium Graeci dicunt. Tenuibus multisque membranarum eos natura composuit, callosis contra frigora caloresque in extremo tunicis, quas sub inde purificant lachrymationu saluis, lubricos propter inersantia & mobiles. Media eorum cornea fenestruit pupilla, cuius angustia non sinit vagari incertam aciem, & velut canali dirigunt, obiterque incidentia facile declinant: alijs nigri, alijs atri, alijs ruffi, alijs glauci coloris orbibus circundatis, vt habili mixtura & accipitur circuncincto candore lux, & temperato reperculsi non obstrepant. Adeoque ijs absoluta vis speculi, vt tam parua illa pupilla, totam imaginem reddat hominis. Ea causa est, vt pleraque alium è manibus hominum oculos potissimum appetant, quod effigiem suam in ijs cernentes, velut ad cognata desideria sua tendunt: Veterina tantum quaedam, ad incrementa lunae morbos sentiunt. Sed homo solus emissio humore caecitate liberatur. Post vicefimum annum multis restituta est visus. Quibusdam statim nascens negatus nullo oculorum vitio: multis repente ablatus simili modo, nulla praecedente iniuria. Venas ab ijs pertingere ad cerebrum, peritissimi auctores tradunt: ego ad fomentum crediderim. Certe nulli sine rednatione eius, eruitur oculus. Morientibus illos operire, rursusque in rogo patefacere, Quiritium magno ritu sacrum est: ita more condito, vt neque ab homine supremum eos spectari fas sit, & caelo non ostendi nefas. Vni animalium homini deprauiantur, vnde cognomina Strabonum & Pectorum. Ab iisdem qui altero lumine orbi nascerentur, Coclites vocantur: qui partibus vtrisque, Ocellae. Lucini iniuria cognomen habuere. Nocturnorum animalium, velut felium, in tenebris fulgent, radiantque oculi, vt conuerti non sit: & caprae lupoque splendēt, lucemque iaculantur. Vituli marini & hyenae in mille colores transiunt subinde. Quin & in tenebris multorum piscium refulgunt aridi, sicut robusti caudices verusque putres. Non conuenerunt dixerimus, que non obliquis oculis, sed circumacto capite cernerent. Chamaeleontis oculos ipsos circummagi totos tradunt. Cancri in obliquum aspiciunt. Crufta fragili inclusis rigentes. Locustis squillisque magna ex parte sub eodem munimento praeduri eminent. Quorum duri sunt, minus cernunt, quam quorum humidi. Serpentium catulis, & hirundinum pullis, si quis criuat, renasci tradunt. Insectorum omnium, & quibus taftacea operimenta, oculi mouentur, sicut quadrupedum aures. Quibus fragilia operimenta, ijs oculi duri. Omnia talia, & pisces & insecta, non habent, genas, nec integunt oculos. Omnibus membrana vitri modo translucida obtenditur. Palpebrae in genis homini vtrinque. Mulieribus etiam insecta quotidiano. Tanta est decoris affectatio, vt tingantur oculi quoque. Alia de causa hoc natura

natura dederat, ceu vallum quoddam visus, & pro minens munimentum contra occurfantia animalia, aut alia fortuitu incidentia. Defluere eas, haud immerito, Venere abundantibus tradunt. Ex caeteris nulli sunt, nisi quibus & in reliquo corpore pili. Sed quadrupedibus in superiore tantum gena, volucris in inferiore: & quibus molle tergus, vt serpentibus: & quadrupedum quae oua pariunt, vt lacertae. Struthiocamelus alitum sola (vt homo) vtrinque palpebras habet. nec genae quidem omnibus: ideo neque nictationes ijs quae animal generant. Crauiore alitum inferiore gena conuient. Eadem nictantur, ab angulis membrana obeunte. Columbae & familia vtraque conuient. At quadrupedes quae oua pariunt, vt testudines, crocodili, inferiore tantum sine vlla nictatione, propter praeduros oculos. Extremum ambitum genae superioris, antiqui cilium vocauerunt, vnde & supercilia. Hoc vulnerere aliquo diductum non coalescit, in paucis humani corporis membris. Infra oculos male homini tantum, quas praeci genas vocabant, xij. tabularum interdicto radi à foeminis eas vetantes. Pudoris haec sedes. Ibi maxime ostenditur rubor. Intra eas hilaritatem risumque indicantes, buccae. Et altior homini tantum, quem noui mores subdola irrisioni dicauerunt, nafus. Non alij animalium nares eminent. Auibus, serpentibus, piscibus foramina tantum ad olfactus, sine naribus. Et hinc cognomina Simorum, Silonum. Septimo mense genitis sepe numero foramina aurium & narium defuere. Labra, à quibus Brocci, Labeones dicti, & os probum durissime, animal generantibus: pro ijs cornea & acuta volucris rostra. Eadem raptu uiuentibus adunca: collecto, recta: herbas ruentibus limumque lata, vt suum generi. Fumentis vice manus ad colligenda pabula ora, aperiore laniatu uiuentibus. Mentum nulli praeter hominem, nec Maxillas crocodilus tantum superiores mouet: terrestres quadrupedes, eodem quo caetera more, praeterquam in obliquum. Dentium tria genera: Serrati, aut continui, aut exerti. Serrati peccinatim coeunt, ne contrario occursum atterantur, vt serpentibus, piscibus, canibus. Continui, vt homini, equo. Exerti vt apro, hippopotamo, elephanto. Continuum qui digerunt cibum, lati & acuti: qui conficiunt duplices: qui discriminant eos, canini appellantur. Hi sunt serrati longissimi. Continui aut vtraque parte oris sunt, vt equo: aut superiore primores non sunt, vt bubus, ouibus, omnibusque quae ruminant. Caprae superiores non sunt, praeter primores geminos. Nulli exerti, quibus serrati: Raro foeminae, & tamen sine vfu. Itaque cum apri percutiant, foeminae sues mordent. Nulli, cui cornua, exerti: sed omnibus concaui, caeteri dentes solidi. Piscium omnibus serrati, praeter scarum: huic vni aquatiliam plani. Caetero multis eorum in lingua & toto ore: vt turba vulnerum molliant, quae attritu subigere non queunt: Multis & in palato atque etiam in cauda: Praeterea in os vrgentes, ne excidant cibi, nullum habentibus retinendi adminiculum. Similes aspidi & serpentibus: sed duo in supera parte dextra laevaue longissimi tenui fistula perforati (vt scorpionum aculei) venenum infundentes. Non aliud hoc esse quam fel serpentium, & inde venis sub spina ad os peruenire diligentissimi auctores scribunt. Quidam vnum esse eum: & quia fit aduncus, resupinari cum momorderit. Aliqui tunc decidere eum, rursusque recrefcere facilem decussu, & sine eo esse quos tractari cernamus. Scorpionis caudae inesse eum, & perisique ternos. Viperas dentes gingiuis conduntur. Haec eadem praegnans veneno, impresso dentium repulso virus fundit in morsus. Volucrum nulli, dentes, praeter vespertili-

nem. Camelus vna ex ijs quae non sunt cornigera, in superiori maxilla primores non habet. Cornua habentium nulli ferrati. Et cochleae dentes habent: indicia est à minimis earum derosa vitis. At in marinis crustata & cartilaginea primores habere, item echinis quinos esse, vnde intelligi poterit miror. Dentium vice, aculeus infectis. Simiae dentes, vt homini. Elephanto intus ad mandendum quatuor, praeterque eos qui prominent, masculis reflexi, foeminis recti atque proni. Musculus marinus, qui balenam antecedit, nullos habet: sed pro ijs, fetis intus os hirtum, & linguam rtiac palatum. Terrestrium minutis quadrupedibus, primores bini vtrinque longissimi. Caeteris cum ipsis nascuntur: homini, postquam natus est septimo mense. Reliquis perpetuo manent. Mutantur homini, leoni, iumento, cani, & ruminantibus. Sed leoni & cani, non nisi canini appellati. Lupi dexter caninus, in magnis habetur operibus. Maxillares qui sunt à caninis, nullum animal mutat. Homini nouissimi qui genuini vocantur, circiter vicefimum annum gignuntur, multis & octogesimo. Foeminis quoque: sed quibus in iuuenta non fuerint nati, decidere in senecta, & mox renasci certum est. Zanclen Samothracenum ciuem, cui renati essent post centum & quatuor annos, Mutianus visum à se prodidit. Caetero maribus plures quam foeminis in homine, pecude, caprisque. Timarchus Nicoclis filius Paphij, duos ordines habuit maxillarum. Frater eius non mutauit primores, ideoque praeruiuit. Est exemplum dentis, homini & in palato geniti. At canini amissi casu aliquo, nunquam renascuntur. Caeteris senecta rubescunt, equo tantum candidiores sunt. Aetas veterinorum dentibus indicatur. Equo sunt numero xl. Amittit tricesimo mense primores vtrinque binos: sequenti anno totidem proximis, cum subeunt dicti columellares. Quinto anno incipiente binos amittit, qui sexto anno renascuntur: Septimo omnes habet, & renatos & immutabiles. Equo caltrato prius, non decidunt dentes. A sinorum genus tricesimo mense similiter amittit, deinde senis mensibus. Quod si non prius peperere quam decidant postremi, sterilitas certa. Boves bini mutant. Suius decidunt nunquam. Absumpta hac obseruatione senectus in equis, & caeteris veterinis, intelligitur dentium brochitate, superciliorum canitie, & circa ea lacunis cum fere xvj. annorum existimantur. Hominum dentibus quoddam inest virus: Nanque & speculi nitorem ex aduerso nudati hebetant, & columborum fetus implumes necant. Reliqua de ijs in generatione hominum dicta sunt. Erumpentibus morbi corpora infantium accipiunt. Reliqua animalia quae serratos habent, sauisima dentibus. Linguae non omnibus eodem modo. Tenuissima serpentibus & trifulca, vibrans, atri coloris, & si extrahas praelonga: lacertis bifida & pilosa: vitulis quoque marinis duplex: sed supradictis capillamenti tenuitate. Caeteris ad circumlambenda ora. Piscibus paulominus quam tota adhaerens, crocodilis tota. Sed in gustatu, linguae vice carnosum aquatilibus palatum. Leonibus ac pardis, omnibusque generis eius, etiam felibus, imbricatae asperitatis, ac limae similis, attenuansque lambendo cutem hominis, Quae causa etiam mansuefacta, vbi ad vicinum sanguinem peruenit salua, inuitat ad rabiem. De purpurarum linguis diximus. Ranis prima cohaeret, intima absoluta à gutture qua vocem mittunt. Mares tum vocantur ologyones. Stato id tempore euenit, cientibus ad coitum foeminas. Tum siquidem inferiore labro demisso, ad libramentum modicae aquae receptae in fauces, palpante ibi lingua vvlatus elicitur. Tunc extenti buccarum sinus perlucet, oculi

flagrant labore perpulsi. Quibus in posteriori parte aculei, ijs & dentes & lingua. Apibus etiam prælonga, eminens & cicadis. Quibus aculeus in ore fistulosus, ijs ne lingua nec dentes. Quibusdam insectis intus lingua, vt formicis. Cæterum lata elephanto præcipue. Reliquis in suo genere semper absoluta: homini tantum ita sepe contracta venis, vt intercidi eas necesse sit. Metellum Pontificem adeo inexplicata fuisse accepimus, vt multis mensibus tortus credatur, dum meditatur in dedicanda æde opifera dicere. Cæteris septimo ferme anno sermonem exprimit. Multis vero talis eius ars contingit, vt auium & animalium vocis indifcrete edatur imitatio. Intellectus sapientum est cæteris in prima lingua, homini & in palato. Tonfillæ in homine, in sue glandulæ. Quod inter eas vna nomine vltimo dependet palato, homini tantum est. Sub ea minor lingua epiglossis appellata, nulli oua generantium. Opera eius gemina, duabus interposita fistulis. Interior earum appellatur arteria, ad pulmonem atque cor pertinens. Hanc operit in epulando, ne spiritu ac voce illac meante, si potus cibustue in alienum deerrauerit tramitem, torqueat. Altera exterior appellatur sane gula, qua cibus atque potus deuoratur. Tendit hæc ad stomachum, is in ventrem. Hanc per vices operit, cum spiritu tantum aut vox comeat, ne restagnatio intempestiua alui obstrepat. Ex cartilagine & carne arteria, gula neruo & carne constat. Ceruix nulli, nisi quibus vtraque hæc. Cæteris collum quibus tantum gula. Sed quibus ceruix, è multis vertebratisque orbiculatim ossibus flexilis ad circumspectum, articularum nodis iungitur. Leoni tantum & lupo & hyænæ, ex singulis rectisque ossibus rigens. Cætero spinæ annectitur. Spina lumbis, ossa sed tereti structura, per media foramina à cerebro medulla descendente. Eandem esse ei naturam quam cerebro colligunt, quoniam præterit eius membrana modo incisa statim expiretur. Quibus longa crura, ijs longa & colla. Item aquaticis, quamuis breuia crura habentibus: simili modo vngues. Guttur homini tantum & subintumescit. aquarum quæ potantur plerumque vitio. Summum gulæ fauces vocantur, extremum stomachus. Hoc nomine est sub arteria iam carnosâ inanitas adnexa spinæ ad latitudinem ac longitudinem lagenæ modo fusa. Quibus fauces non sunt, ne stomachus quidem est, nec colla, nec guttur, vt piscibus, & ora ventribus iunguntur. Testudini marinæ lingua nulla, nec dentes: rostri acie comminuit omnia. Postea arteria & stomachus denticulatus callo, in modum rubi ad conficiendos cibos, decrefcentibus crenis quicquid appropinquat ventri. Nouissima asperitas, vt scobina fabri. Cor animalibus cæteris in medio pectore est, homini tantum infra læuam papillam, turbinato mucrone in priora eminens. Piscibus solis ad os spectat. Hoc primum nascentibus formari in vtero tradunt: deinde cerebrum, sicut tardissime oculos. Sed os primum emori, cor nouissime. Huic præcipuus calor. Palpitat certe, & quasi alterum mouetur animal, intra præmolli firmoque opertum membranæ inuolucro, munitum costarum & pectoris muro, vt pariat præcipuam vitæ causam & originem. Prima domicilia intra se animo & sanguini præbet, sinuoso specu, & in magnis animalibus triplici, in nullo non gemino. Ibi mens habitat. Ex hoc fonte duæ grandes venæ in priora & terga discurrunt, sparæque ramorum serie, per alias minores omnibus membris vitalem sanguinem rigant. Solum hoc viscerum vitis non maceratur, nec supplicia vitæ trahit, læsumque mortem ilico affert. Cæteris corruptis, vitalitas in corde durat. Bruta existimantur

animalium quibus durum riget, audacia quibus paruum est, pauida quibus prægrande. Maximum autem est pro portione muribus, lepori, asino, ceruo, pantheræ, mustelis, hyenis: & omnibus timidis, aut propter metum maleficis. In Paphlagonia bina perdicibus corda. In equorum corde & boum ossa reperiuntur interdum. Augeri id per singulos annos in homine, ac binas drachmas ponderis ad quinquagesimum annum accedere: ab eo detrahi tantundem, & ideo non viuere hominem vltra centesimum annum defectu cordis, Aegyptij existimant, quibus mos est cadauera asseruare medicata. Hirtio corde gigni quosdam homines proditur, neq; alios fortioris esse industria, sicut Aristomenem Messenium, qui ccc. occidit Lacedæmonios. Ipse conuulserat & captus semel per caueram latomiarum euasit, angustus vulpium aditus secutus. Iterum captus, sopitis custodibus somno, ad ignem aduolutus lora cum corpore exussit. Tertio capto Lacedæmonij pectus disseuere causa videndi, hirsutumque cor reperimentum est. In corde summo, pinguitudo est quædam lætis extis. Non semper autem in parte extorum habitum est. L. Posthumio Albino rege facrorum post centesimam uicesimam tertiam olympiadem, cum rex Pyrrhus ex Italia discessisset, cor in extis aruspices inspicere cœperunt. Cæsari dictatori, quo die primum veste purpurea processit, atque in sella aurea sedit, sacrificanti bis in extis defuit. Vnde questio magna de diuinatione argumentantibus, potueritne sine illo viscere hostia viuere, an ad tempus amiserit? Negatur cremari posse in ijs, qui cardiaco morbo obierint, negatur & veneno interemptis. Certe extat oratio Vitellij, qua reum Pisonem eius sceleris coarguit, hoc vsus argumento: palamque testatus, non potuisse ob venenum cor Germanici Cæsaris cremari. Contra genere morbi defensus est Piso. Sub eo pulmo est, spirandique officina, attrahens ac reddens animam, idcirco spongiosus, ac fistulis inanibus cauus. Pauca eum (vt dictum est) habent aquatilia, ac cætera qua parientia exiguum, spumosum, nec sanguineum, ideo non sitiunt: Eadem est causa, quare sub aqua diuranæ & phocæ vrinentur. Testudo quoque, quamuis prægrandem & sub toto tegumento habeat, sine sanguine tamen habet. Quanto minor hic corporibus, tanto velocitas maior. Chamæleoni portione maximus, & nihil aliud intus. Iecur in dextra parte est. In eo quod caput extorum vocant, magna varietatis. M. Marcello circa mortem, cum perijt ab Annibale defuit in extis: Sequenti deinde die geminum reperimentum est. Defuit & C. Mario, cum immolaret Vitæ. Item Caio Principi calend. Ianuarij, cum iniret consulatum, quo anno interfectus est. Claudio successoris eius, quo mense interemptus est veneno. Diuo Augusto Spoleti sacrificanti primo potestatis suæ die, sex vitimarum iocinera replicata intrinsecus ab ima fibra reperta sunt: responsumque duplicaturum intra annum imperium. Caput extorum trilitis ostenti cæsum quoque est, præterquam in sollicitudine ac metu. Tunc enim perimit curas. Bina iocinera leporibus circa Briletum & Tharnem, & in Cherronefo ad Propontidem. Mirumque, translatis alio interit alterum. In eodem est fel, non omnibus datum animalibus. In Eubœæ Chalcide nullum pecori. In Naxo prægrande geminaumque, vt prodigij loco vtrunque aduenæ. Equi, muli, asini, cerui, capræ, apri, cameli, delphini non habent. Murium aliqui habent. Hominum paucis non est. Quorum valetudo firmior, & vita longior. Sunt qui equo non quidem in iecore esse, sed in aluo putent, & ceruo in cauda aut intestinis: Ideo tantam habent amaritudinem, vt à canibus, non attingantur. Est autem nihil aliud,

aliud, quàm purgamentum pessimi sanguinis, & ideo in materia eius est. Certe iecur nulli est, nisi sanguinem habentibus. Accipit hoc à corde cui iungitur, funditque in venas. Sed in felle nigro infania causa homini, morsque toto reddito. Hinc & in mores crimen, bilis nomine. Adeo magnum est in hac parte virus, cum se fundit in animum. Quin & toto corpore vatum, colorem quoque oculis aufert: illud quidem redditum, etiam ahenis: nigrescuntque contacta eo, ne quis miretur id venenum esse serpentium. Carent eo qui absinthium vescuntur in Ponto. Sed renibus, & parte tantum altera intestini, iungitur in coruis, coturnicibus, phasianis: quibusdam intestino tantum, vt columbis, accipitri, murænis. Paucis auium in iecore. Serpentinum portione maxime copiosum, & piscibus. Est autem plerisque toto intestino, sicut accipitri, miluo. Præterea in iecore est & cetis omnibus: vitulis quidem marinis ad multa quoque nobile. Taurorum felle aureus ducitur color. Aruspices id Neptuno & humoris potentia dicauerunt: geminumque fuit diuo Augusto, quo die apud Actium vicit. Murium ieculculis fibræ ad numerum lætis in mense congruere dicuntur, totidemque inueniunt, quorum lumen eius fit. Præterea bruma increscere. Cuniculorum exta in Bætica gemina sepe reperiuntur. Ranarum rubetarum altera fibra à formicis non attingitur, propter venenum, vt arbitrantur. Iecur maxime vitustatis patiens, contentis durare annis, obsidionum exempla prodidere. Exta serpentibus & lacertis longa. Cecinæ Volaterrano dracones emicuisse de extis læto prodigio traditur. Et profecto nihil incredibile sit, existimantibus, Pyrrho Regi, quo die perijt, præcisâ hostiarum capita rephisse, sanguinem suum lambentia. Exta homini ab inferiore vicerum parte separantur membranis, quæ præcordia appellant, quia cordi prætenduntur, quod Græci appellauerunt phrenas. Omnia quidem principalia viscera, membranis proprijs ac velut vaginis in cluſit prouidens natura: in hac fuit & peculiaris causa vicinitas alui, ne cibo supprimeretur animus. Huic certe refertur accepta subtilitas mentis, ideo nulla est ei caro, sed nervosa exilitas. In eadem præcipua hilaritatis feces, quod titillatu maxime intelligitur alarum, ad quas subit, non alibi tenuiore cute humana, ideo scabendi dulcedine ibi proxima. Ob hoc in prælijs gladiatorumque spectaculis mortem cum risu traiecta præcordia attulerunt. Subest venter stomachum habentibus, cæteris simplex, quia cordi prætenduntur, sanguine carentibus nullus. Intestinis enim quibusdam ab ore incipiens, quadam via eodem reflectitur, vt sepia, polyo: In homine adnexus infimo stomacho, similis canino. His solis animalium inferiore parte angustior: itaque & sola vomunt, quia repleto propter angustias supprimitur cibus: quod accidere non potest ijs, quorum spatiosa laxitas eum ad inferiora transmittit. Ab hoc ventriculo lactes in homine & oue, per quas labitur cibus, in cæteris ile: à quibus capaciora intestina ad aluum, hominique flexuosissimis orbibus. Idcirco magis auidi ciborum, quibus ab aluo longius spatium. Iidem minus solertes; quibus obestissimus venter. Aues quoque geminos sinus habent. Quædam vnum quo merguntur recentia vt guttur, aliorum in quem ex eo demittunt concoctione maturata, vt gallinæ, palumbæ, columbæ, perdices. Cætera fere carent eo, sed gula patientiore vtuntur, vt graculi, corui, cornices. Quædam neutro modo, sed ventrem proximum habent, quibus prælonga colla & angusta, vt porphyryoni. Venter solidipedum asper & durus. Terrestrium alijs denticulata: asperitatis, alijs cancellatam mordacis. Quibus neque dentes vtrique, nec ruminatio, hic

conficiuntur cibi, hinc in aluum delabuntur. Mediæ hæc vmbilico adnexa omnibus, in homine suillæ infima parte similis, à Græcis appellatur colon, vbi dolorum magna causa est. Angustissima canibus: qua de causa vehementi nisu, nec sine cruciatu leuant eam. Infatiabilia animalium, quibus à ventre protinus recto intestino transeunt cibi, vt lupis ceruarijs, & inter aues mergis. Ventres elephanto quatuor, cætera subibus familia: pulmo quadruplo maior bubulo. Auibus venter carnosus callosusque. In ventre hirundinum pullis lapilli candido aut rubenti colore, qui chelidonij vocantur, magicis narrati artibus, reperiuntur. Et in iuencarum secundo ventre pilæ rotunditate nigricans tophus, nullo pondere: singulare (vt putant) remedium ægre parientibus, si tellurem non attigerit. Ventriculus atque intestina pingui ac tenui omento integuntur, præterquam oua gignentibus. Huic adnectitur lien in sinistra parte aduersus iecur, cum quo locum aliquando permutat, sed prodigiose. Quidam eum purant inesse oua parientibus, item serpentibus admodum exiguum: ita certe apparet in testudine & crocodilo, & lacertis, & ranis. Aegocephalo aui non esse constat, neque ijs quæ careant sanguine. peculiare curfus impedimentum aliquando in eo: quamobrem inuitur cursorum laborantibus. Et per vulnus etiam exempto viuere animalia tradunt. Sunt qui putent adimi simul risum homini: intemperantiamque eius constare lienis magnitudine. Asiæ regio Scepis appellatur, in qua minimos esse pecori tradunt, & inde ad lienem inuenta remedia. At in Brieto & Tharne quaterni renes ceruis: contra pennatis squamosisque nulli. Cætero summis adhærent lumbis. Dexter omnibus elatior, & minus pinguis, siciorque. Vtrique autem pinguitudo è medio exit, præterquam in vitulo marino. Animalia in renibus pinguisima: oues quidem letaliter circum eos concreto pingui. Aliquando in eis inueniuntur lapilli. Renes habent omnia quadrupedum quæ animal generant: oua parientium testudo sola, quæ & alia omnia viscera. sed homo bubulis similes, velut è multis renibus compositos. Pectus, hoc est ossa, præcordijs & vitalibus natura circumdedit: at ventri, quem necesse erat increscere, ademit. Nulli animalium circa ventrem ossa. Pectus homini tantum latum, reliquis carinatum, volucris magis, & inter eas aquaticis maxime. Costæ homini tantum octonæ, subibus denæ, cornigeris tredecim, serpentibus triginta. Infra aluum est à priore parte vesica, quæ nulli oua gignentium, præter testudinem: nulli nisi sanguineum pulmonem habenti: nulli pedibus carentium. Inter eam & aluum arteriæ, ad pubem tendentes, quæ illa appellantur. In vesica lupi lapillus, qui Syrites appellatur. Sed in hominum quibusdam duro cruciatu subinde nascentes calculi, & setarum capillamenta. Vesica membrana constat, quæ vulnerata cicatrice non solidescit: neque qua cerebrum aut cor inuoluitur. Plura enim membranarum genera. Foemina eadem omnia, præterque vesicæ iunctus vtriusque, vnde dictus vterus: quod alio nomine locos appellant, hoc in reliquis animalibus vuluam. Hæc viperæ, & intra se parientibus, duplex: Oua generantium adnexa præcordijs: Et in muliere geminos sinus ab vtraque parte laterum habet, funebri quoties versa spiritum includit. Boves grauidas negant præterquam dextero vuluæ sinu ferre, etiam cum geminos ferant. Vulua eiectione partu melior quam edito. Eiectionis vocatur illa, hæc porcaria, primiparæ suis optima. contra effectis. à partu, præterquam eodem die suis occisâ, liuida ac macra. Nec nouellarum suum, præterquam primipararum probatur, potiusque veterum, dum ne effectarum, nec biduo ante partum, aut post partum, aut quo eiecerint die. Proxima eiectionis est

occisæ vno die post partum. Huius & fumen optimum, si modo foetus non hauserit: cœctitæ deterrimum. Antiqui abdomen vocabant, priusquam calleret id, scientes occidere non allueti. Cornigera vna parte dentata, & quæ in pedibus talos habent, seuo pinguescunt. Bifulca scissis uē in digitos pedibus, & non cornigera, adipe. Cœcretus hic: & cum refrigit, fragilis: semperque in sine carnis. Contra pingue inter carnem cutemque, succo liquidum. Quædam non pinguescunt, vt lepus, perdix. Steriliora cuncta pingua, & in maribus & in fœminis. Senescunt celerius præpingua. Omnibus animalibus est quoddam in oculis pingue. Adeps cunctis sine sensu, qui nec arterias habet, nec venas. Plurisque animalium est pingui tudo sine sensu, quam ob causam sues spirantes à muribus tradunt arrosas. Quin & L. Apronij consularis viri filio detractos adipēs, leuatumque corpus immobili onere. Et medulla ex eodem videtur esse, in iuuenta rubens, & senecta albens: Non nisi cauis hæc ossibus, nec cruribus iumentorum aut canum: quare fracta non ferruminantur, quod defluente euenit medulla. Est autem pinguis ijs, quibus adeps, seuosa cornigeris: nervosa & in spina tantum dorsi, ossa non habentibus, vt piscium generi: vrsis nulla, leoni in fœminum & brachiorum ossibus paucis, exigua admodum: cætero tanta duritia, vt ignis elidatur, velut è silice, & ijs dura quæ non pinguescunt: a sinorum ad tibias canora. Delphinis ossa non spinæ, animal enim pariunt: serpentibus spinæ. Aquatiliū mollibus nulla: sed corpus circulis carnis vinctum, vt sepia atque loligini. Et insectis negatur æque esse vlla. Cartilaginea aquatiliū habent medullam in spina. Vituli marini cartilaginem, non ossa. Item omnium auriculæ ac nares quæ modicum eminent, flexili mollitia, naturæ prouidentia, ne frangerentur: Cartilago rupta non solidescit. Nec præcisā ossa recrefcunt, præterquam veterinis ab vngula ad suffraginem. Homo crefcit in longitudinem ad annos vsque ter septenos, tum deinde ad plenitudinem. Maxime autem pubescens nodum quendam soluere, & præcipue ægritudine, sentitur. Nerui orsi è corde, bubuloque etiam circumuoluti, similem naturam & causam habent, in omnibus lubricis applicati ossibus: nodosque corporum, qui vocantur articuli, aliubi interuentu, aliubi ambitu, aliubi transitu ligantes, hic teretes, illic lati, vt in vnoquoque poscit figuratio. Neque ij solidantur incisi: mirumque, vulneratis summus dolor, præfectis nullus. Sine neruis sunt quedam animalia, vt pisces: arterijs enim constant. Sed neque eæ molli piscium generi. Vbi sunt nerui, interiores conducunt membra, superiores reuocant. Inter hos latent arteriæ, id est, spiritus semitæ. His innatant venæ, id est, sanguinis riuī. Arteriarum pulsus, in cacumine maxime membrorum euident, index fere morborum, in modulus certos legesque metricas, per ætates stabilis aut citatus aut tardus, descriptus ab Herophilo medicinæ vate, miranda arte, nimiam propter subtilitatem deserto. Observatione tamen crebri aut languidi ictus, gubernacula vitæ temperat. arteriæ carent sensu, nam & sanguine. Nec omnes vitalem continent spiritum: præcisisque torpescit tantum pars ea corporis. Aues nec venas nec arterias habent: item serpentes, testudines, lacertæ, minimumque sanguinis. Venæ in prætenues postremo fibras subter totam cutem dispersæ, adeo in angustam subtilitatem tenuantur, vt penetrare sanguis non possit, aliudque quam exilis humor ab illo, qui cacuminibus innumeris sudor appellatur, in vmbilico venarum nodoso coit.

*appellatur. In vmbilico venarum nodosus coitus.

GLO. Alij præfixa his pila cuspidant. * Malli vt vetus: alij præfixa hastilia cuspidant. præcedit enim cornibus. Oculos, vniculores nulli, cum candore omnibus medioculo differentes. * Vetus lectio

melior. Oculos vniculores nulli, cum candore omnibus medioculo differentes. Ardent, intenduntur, humectantur, cohibentur. * Legi debet, humectant, conuener. Ab iisdem qui altero lumine orbi nascerentur, Cœclites vocantur, quis parui vtrinque ocelli, Lucini iniuriæ cognomen habuere. * Locus est fœde corruptus. Exemplaria manuscriptorum habent. Ab iisdem qui altero lumine orbi nascerentur, Cœclites vocantur, qui paruis vtrinque, Ocellæ, Lucini iniuriæ cognomen habuere. Vt hoc interficit inter Lucinum & Cœclitem, qd hic sit vniculus natus, ille per vim elucatus. Porro Cœclitem eo modo opici ex Cyclope detorserunt, quo ex Ganymede Catamitum. Fuerunt autem Cœclites Horatorum gentis, sicut Seruiliorum Ocellæ, Fabriciorum Lucini, Pompelorum Strabones, Papiriorum atque Aeliolorum Pæti.

De sanguine, & quorum celerissime sicceatur, quorum non coeat, quorum grauisissimus vel tenuissimus, quorum nullus. Cap. 38.

Sanguis quibus multus & pinguis, iracunda: maribus q̄ fœminis nigrior: & iuuentæ magis q̄ senio: & inferiore parte pinguior. Magna & in eo vitalitatis portio. Emissus spiritum secum trahit, tamen tactum non sentit. Animalium fortiora, quibus sanguis crassior: sapientiora, quibus tenuior: simidiora, quibus minimus: at quibus nullus, hebetia. Taurorum celerissime coit atque durefcit, ideo pestifer potu maxime. Aprorum & ceruorum, caprarumque & bubulorum omnium non spissatur. Pinguissimus asinis, homini tenuissimus. Iis quibus plus quaterni pedes, nullus. Obefis minus copiosus, quoniam absumitur pingui. Profluuium eius vni fit in naribus homini alijs nare altera, alijs vtraque, quibuscula per inferna. Multis per ora statotempore, vt nuper Macrino Viscō viro prætorio, & omnibus annis Volufio Saturnino vrbs præfecto, qui nonagesimum etiam excefcit annum. Solum hoc in corpore temporarium, sentit incrementum. Siquidem hostiæ abundantiore fundunt, si prius bibere. Quæ animalium latere certis temporibus diximus, non habent tunc sanguinem, præter exiguas admodum circa corda guttas, miro opere naturæ: Sicut in homine, vim eius ad minima momenta mutari, non modo tanto minore suffusi materia, verum ad singulos animi habitus, pudore, ira, metu, palloris pluribus modis, item ruboris. Alius enim ira, & alius vercundia. Nam & in metu refugere, & nusquam esse certum est: multisq; non transfluere transfossis, quod homini tantum euenit. Nam que mutari diximus, colorem alienum accipiunt quodam repercussu: homo solus in se mutat. Morbi omnes morsq; sanguinem absumunt.

An in sanguine principatus, & de tergo, & pilis mammis. Cap. 29.

Vnt qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putent, sed cute operimentisq; corporum magis aut minus bruta esse, vt ostrea & testudines: boum tergora, setas suū obflare tenuitati immeantis spiritus, nec purum liquidumq; transmitti: sic & in homine, cum crassior callosiorue excludat cutis; ceu vero nõ crocodilis & duritia tergoris tribuatur & solertia. Hippopotami corij crassitudo talis, vt inde torquentur hæste, & tamen quædam ingenio medica diligentia, Elephantorum

torum quoque tergora impenetrabiles cetras habent, cū tamen omnium quadrupedum subtilitas animi præcipua perhibeat illis. Ergo cutis ipsa sensu caret, maxime in capite. Vbiunque per se, ac sine carne est, vulnerata non coit, vt in bucca cilioque. Quæ animal pariunt, pilos habent: quæ oia, pennas, aut squamas, aut corticem, aut testam vt testudines, aut cutem puram vt serpentes. Pænarum caules omnium auium præcise non crescunt, vulsæ autem renascuntur. Membranis volant fragilibus infecta, humentibus hirundines in mari, siccis inter testam vespertilio. Horum alæ quoque articulos habent. Pili à cute excunt crassa hirti, fœminis tenuiores, equis in iuba largi, in armis leoni: dasy podi & in buccis intus, & in pedibus, quæ vtraque Trogus: & in lepore tradit, hoc exemplo libidiniosiores hominum quoque hirtos colligens. Villosissimus animalium lepus. Pubescit homo solus: quod nisi contingat, sterilis in gignendo est, seu masculus, seu femina. Pili in homine partim similes, partim posite gignuntur. Congeniti autem non desinunt, sicut nec fœminis magnopere. Inuentæ tamen quædam defluuio capitis inualide: vt & lanugines oris, cum menstrui cursus steterit. Quibusdam post geniti viris sponte non gignuntur. Quadrupedibus pilum cadere atque subnasci annuum est. Viris crescunt maxime in capite, mox in barba. Recisi non vt herba ab ipsa incisura augentur, sed ab radice exeunt. Crescunt & in quibusdam morbis, maxime phthisi, & in senecta: defunctiorum quoque corporibus: Libidinosis congeniti, maturius defluunt: agnati, celerius recrefcunt. Quadrupes senectute crassefcunt, lanæque rarefcunt. Quadrupedum dorsi pilosa, ventres glabri. Boum corijs glutinum excoquitur, taurorumque præcipuum. Mammæ homo solus è maribus habet: cætera animalia mammarum notas tantum. Sed ne fœminæ quidem in pectore, nisi quæ possunt partus suos attollere: Oua gignentium nulli: nec lac, nisi animal patienti: volucrum vespertilioni tantu. Fabulosum enim arbitror: de strigibus, vbera eas infantium labris immulgere. Esse in maledictis iam antiquis strigem conuenit sed quæ sit auium, constare non arbitror.

GLO. Quæ vero ratio crocodilis, si non erori, sed duritiæ tergoris tribuatur & solertia? Lectio sane in præta, castiganda exemplaria vetera sic. Ceu vero non crocodilis duritia tergoris tribuatur & solertia. Coarguit enim hoc exemplo quorundam opinionem, qui subtilitatem animi constare cute operimentisque corporum putabant. Velut languidiores cum menstrui cursus steterit. * Legendum, vt & lanugines oris. c. m. c. f.

Notabilia animalia quæ mammis. Cap. 40.

Animis à foetu dolent, ideo sexto mense arcent partus, cum equæ anno propè toto præbeant. Quibus solida vngula, nec supra geminos foetus, hæc omnia binas habent mammas, nec alibi quàm in fœminibus. Eodem loco bifulca & cornigera: boues quaternas, oues capræque binas. Quæ numerofo fecunda partu, & quibus digitus in pedibus, hæc plures habent toto vêtre duplici ordine, vt sues: generosa duodenas, vulgares binis minus, similiter canes. Alia ventre medio quaternas, vt panthera: alia binas, vt leonæ. Elephas tantum sub armis duas: nec in pectore, sed citra in alis occultas. Nulla in fœminibus, digitos habentium. Primis genitis in quoque partu sues primas præbent: eæ sunt faucibus proxima: vt suam quisque nouit in foetu quo genitus est ordine, eaq; aliter nec alia: detracto illa alumnus suo stupescit ilico, ac resilit. vno vero ex omni turba relicto, sola munifex, quæ genito fuerat attributa, descendit. Vrsæ mammas quaternas gerunt. Delphini binas in ima alio papillas tantum, nec euident, & paulo in obliquum porrectas. Neque aliud animal in cunfibus lambitur. Et balenæ autem vitulique mammas trium foetus.

Primogeniti in quaque parte sues primas premunt, & si eæ sunt faucibus proxima. * Prodigiosa deprauatio, cum à Plinio scriptum sit. Primis genitis in quoque partu sues primas præbent, eæ sunt faucibus proxima, scilicet mamma.

De lacte, & vnde caseus non fiat. Cap. 41.

Mulier ante septimum mensem profusum lac, inutile. Ab eo mense, quod vitalis est partus, salubre. Plurisque autem totis mammas, atque etiam alarum sinus fluit. Cameli lac habent donè iterum grauescant. Suauissimum hoc existimatur, ad vnam mēsuram tribus aquæ additis. Bos ante partum non habet. Ex primo semper à partu colostrum fluit: quæ ni admisceatur aqua, in pumicis modum coeunt duritia. Afinae prægnantes continuo lactescunt. Pullis earum, vbi pingue pabulum, biduo à partu maternum lac gustasse letale est. genus mali vocatur colostratio. Caseus non fit ex vtrinque dentatis, quoniam eorum lac non coit. Tenuissimum camelis, mox equis, crassissimum afinae, vt quo coaguli vice vtantur. Conferre aliquid & candori in mulierum cute existimatur. Poppea certe Domitij Neronis coniux, quingentas fœcum per omnia trahens foetas, balnearum etiam folio totum corpus illo lacte macerabat; extendi quoque cutem credens. Omne autem lac igne spissatur, frigore ferescit. Bubulum caseo fertilius quàm capritum, ex eadem mēsurâ pene altero tantu. Quæ plures quaternis mammas habent, caseo in utilia; & meliora quæ binas. Coagulum hinculei, leporis, hædi laudatum. Præcipuum tamen dasy podis, quod & profluuio alui medetur, vnius vtrinque dentatorum. Mirum barbaras gentes quæ lacte viuunt, ignorare aut spernere tot seculis casei dotem, densantes id alioquin in acorem iucundum, & pingue butyrum: spuma id est lactis, concretiusque quàm quod serum vocatur. Non omittendum in eo olei vim esse, & barbaros omnes infantesque nostros ita vngi.

Tenuissimum camelis; mox equabus. * Manuscripti codices habent equis, nusquam obseruant recentiorum exceptionem de ablatiuo in filiabus, equabus, afinabus. Sicut & supra 40. cap. Afinis à foetu dolent, non Afini. Idem animaduerti & in Lianis exemplaribus.

De diuersitate caseorum. Cap. 42.

Laus caseo Romæ, vbi omnium gentium bona comminus iudicantur: è prouincijs Nemaufensis præcipua Lesuræ Gabalique pagis, sed breuis ac multo steo tantum commedatio. Duobus alpes generibus pabula sua approbant. Dalmaticæ Docleatè mittunt, Cætronicæ Vaticum. Mumerosior Apennino. Cæbanum hic è Liguria mittit, opium maxime lactis: Aesnatè ex Vmbria: mixtoq; Hetruricæ atque Liguriæ confinio, Lunensem magnitudine conspicuum: quippe & ad singula milia pondo premitur. Proximum autem vrbi Vestinū, eumq; è cæditio campo laudatissimum. Et caprarum, gregebis sua laus est. Agugenti maxima, eam argente gratia fumo, qualis in ipsa vrbe conficitur, cunctis præferendus. Nam Galliarum sapor medicamenti vim obtinet. Trans

maria vero Bithynus fere in gloria est. Inesse pabulis falem, etiam ubi non detur, ita maxime intelligitur, omni in falem caseo fenescente: quales redire in musteum sapore, acetum, & thymo maceratos, certum est. Tradunt Zoroastrem in desertis caseo vixisse annis viginti, ita temperato, vt vetulstatem non sentiret.

G I O. Duobus alpes generibus pabula sua approbant. Dalmatiz Docteam mittunt. Centronum terræ Naru sicum. Verus lectio, Dalmatiz Docteam mittunt, Centronica Vaficum. Dalmaticas vocat iuga à Carnis ad Dalmatas vsque pertinentia.

Differentia membrorum hominis à cæteris animalibus.

Capitulum. 43.

Terrestrium solus homo bipes. Vni iuguli, humeri, cæteris armi: vni vlnæ. Quibus animalium manus sunt, intus tantum carnosæ: extra, nervis & cute constant. Digni quibusdam in manibus seni. M. Curiatij ex patricia gente filias duas ob id Sedigitas appellatas accepimus, & Volcatium Sedigitum, illustrem in poetica. Hominiis digiti articulos habent ternos, pollex binos, & digitus aduersus vnuerfis flectitur: per se vero in obliquum porrigitur, cæteris cæteris. Huic minimus mensura par est: duo reliqui sibi, inter quos medius longissime protenditur. Quibus ex rapina victus quadrupedum, quini digiti in prioribus pedibus, reliquis quaterni. Leones, lupi, canes, & pauca in posterioribus quoque quinos vngues habent, vno iuxta cruris articulum dependente: reliqua quæ sunt minora, digitos quinos. Brachia non omnibus paria secum. Studioso Thraci in C. Cæsaris ludo notum est dextram fuisse proceriorem. Animalium quædam, vt manibus, vtuntur priorum ministerio pedum, sedentq; ad os illis admouentia cibos, vt sciuri.

De simiarum similitudine

Capitulum. 44.

Nam simiarum genera perfectam hominis imitationem continent, facie, naribus, auribus, palpebris, quas solæ quadrupedum & in inferiore habent gena. Tam mammæ in pectore & brachia, & crura in contrarium similitè flexa: in manibus vngues, digitos, longioremque medium. Pedibus paulum differunt. Sunt enim vt manus prælongi, sed veltigium palmæ simile faciunt. Pollex quoque his & articuli vt homini: ac præter genitale, & hoc in maribus tantum, viscera etiam interiora omnia ad exemplar.

De vnguibus.

Cap. 55.

Vngues clausulæ neruorum summæ existimantur, omnibus hi quibus & digiti, sed simiæ imbricati, hominibus lati, & defuncto crescunt: rapacibus vni, cæteris recti, vt canibus, præter eum qui à crure plerisque dependet. Omnia digitos habent quæ pedes, excepto elephanto. Huic enim informes numero quidem quinque, sed indiuisi, ac leuiter discreti, vngulisque haud vnguibus similes, & pedes maiores priores. In posterioribus articuli breues. Idem poplites intus flectit hominis modo. Cætera animalia in diuersum posterioribus articuli pedibus, quam prioribus. Nam quæ animal generant, genua ante se flectunt, & suffraginum artus in auersum. Homini genua & cubita contraria. Item visis & fi-

miarum generi, ob id minime perniciosus. Oua patientibus quadrupedum, crocodilo, lacertis, priora genua post curuantur, posteriora in priorem partem. Sunt autem crura his obliqua, humani pollicis modo. Sic & multipedibus, præterquam nouissimis salientibus. Aues, vt quadrupedes, alas in priora curuat, suffragines in posteriora. Hominiis genibus quedam & religio inest, obseruatione gentium. Hæc supplices attingunt, ad hæc manus tendunt, hæc vt aras adorant, fortassis quia inest ijs vitalitas. Nanque in ipsa genu vtriusque commissura, dextra læuaque à priore parte gemina quedam buccarum inanitas inest: qua perfolia, ceu iugulo, spiritus fugit. Inest & alijs partibus quedam religio: sicut dextra oculis auersa appetitur, in fide porrigitur. Antiquis Græciæ in supplicando mentum attingere mos erat. Est in aure ima memoriæ locus, quem tangentes attestamur. Est post aurem æque dextram Nemefios, quæ dea Latinum nomen ne in Capitolio quidem inuenit, quo referimus tacto ore proximum à minimo digitum, veniam sermonis à dijs ibi recondentes. Varices in cruribus viro tantum, mulieri raro. C. Marius, qui septies consul fuit, stantem sibi extrahi passum vnum hominem Oppius autor est. Omnia animalia à dextris partibus incedunt, sinistras incubant. Reliqua vt libitum est gradiuntur, Leo tantum & camelus pedatim, hoc est, vt sinister pes non transeat dextrum, sed subsequatur. Pedes homini maximi, sceminis tenuiores in omni genere. Suræ homini tantum, & crura carnosæ. Reperitur apud autores, quendam in Aegypto non habuisse furas. Vola homini tantum, exceptis quibusdam. Nanque & hinc cognomina inuenta, Planci, Plauti, Scauri, Pansæ, sicut à cruribus Vari, Vatiæ, Vatinij, quæ vitia & in quadrupedibus. Solidas habent vngulas, quæ non sunt cornigera, igitur pro eis telum vngula est illis: Nec talos habent eadem. At quæ bifulca sunt, habent. Iidem digitos habentibus non sunt: neque in prioribus pedibus omnino vlli. Camelo tali similes bubulis, sed minores paulo. Est enim bifulcus discrimine exiguo pes imus, veltigio carnosus, vt visis: quæ de causa in longiore itinere sine calciatu fatiscunt.

Sunt autem crura his obliqua, humani pollicis modo. Pollicis non poplitis. Qua perfolia, ceu vinculis, spiritus fugit. Leogendum, ceu iugulo, scilicet perfollo.

De vngulis.

Cap. 46.

Vngulæ veterino tantum generi renascuntur. Sues in Illyrico quibusdam locis solidas habent vngulas. Cornigera fere bifulca. Solida vngula, & bicorne nullum. Vnicorne asinus tantum Indicus. Vnicorne bifulcum oryx. Talos asinus Indicus vnus solidipedum habet. Nam sues ex vtroque genere existimantur, ideo fædi earum. Hominem qui existimantur habere, facile conuicti. Lynx tantum digitos habentium, simile quiddam talo habet: Leo etiamnum tortuosus. Talus autem rectus est in articulo pedis ventre eminent, concaua in vertebra ligatus.

Leo etiamnum tortuosus. Scribo tortuosus.

De pedibus avium & vnguibus.

Cap. 47.

Avium aliæ digitatæ, aliæ palmipedes, aliæ inter vtrumque, diuisis digitis adiecta latitudine. Sed omnibus quaterni digiti, tres in priore parte, vnus à calce.

à calce. Hic deest quibusdam longa crura habentibus. Lynx sola vtrinque binos habet. Eadè linguam serpētium similem in magna longitudinem porrigit. Collum circummagit in auerfum. Vngues ei grandes ceu graculis. Avium quibusdam grauioribus, in cruribus additi radij. Nulli vni eos habentium vngues, longi pedes. Porrectis ad caudam cruribus volant: quibus breues, contractis ad medium. Qui negant volucrum vllam sine pedibus esse, confirmant & apodas habere, & ocan & drepanin, in eis quæ rarissime apparent. Visæ iam etiam serpentes anferinis pedibus.

G I O. Constat & apodas habere, nycterin & drepanin, in eis quæ rarissime apparent. Nycterin pro rara non agnosco, quæ Græcis velpetitionem sonat, volucrum potius quæ sunt, raræ aut rariorum magis conuenit, quemadmodum habet antiqua scriptura, & apodas habere, & ocan & drepanin.

De pedibus insectorum.

Cap. 48.

Insectorum pedes primi longiores, duros habentibus oculos, vt subinde pedibus eos tergeant, ceu notamus in mulcis. Quæ ex his nouissimos habent longos, salit vt locustæ. Omnibus autem his seni pedes. Araneis quibusdam prælongi accedunt bini. Internodia singulis ternæ. Octonos & marinis esse diximus, polyptis, sepijs, loliginibus, cantris, qui brachia in contrarium mouent, pedes in orbem aut in obliquum. Idem soli animalium rotundi. Cætera binos pedes duces habent, cæteri tantum quaternos. Quæ hunc numerum pedum excessere terrestria, vt plerique vermes, non infra duodenos habent, aliqua vero & centenos. Numerus pedum impar nullus est. Solidipedum crura statim iusta nascuntur mensura: postea exporrigentia se verius q̄ crescentia. Itaque in infantia scabunt aures posterioribus, quod additæ ætate nõ queunt, quia longitudo superficie corporum solâ ampliat. Hac de causa inter imitia pasci, nisi submissis genibus non possunt, nec vsq; ad ceruicem ad iusta incrementa perueniat.

De pomulombus & genitalibus.

Cap. 49.

Pomilionum genus in omnibus animalibus est, atq; etiam inter volucres. Genitalia maribus quibus essent retro, satis diximus. Offesa sunt lupis, vulpibus, mustelis, viueris, vnde etiam calculo humano remedia præcipua. Vro quoque simul atque expirauerit, cornescere aiunt. Camelino arcus intendere orientis populis fidissimum. Necnon aliqua gentium quoque in hoc discrimina, & facrorum etiam, citra perniciem amputatiibus matris deum gallis. Contra mulierum paucis prodigiola assimilatio. Sicut hermaphroditis vtriusque sexus: quod etiam quadrupedum generi accidisse Neronis principatu primum arbitrator. Ostentabat certe hermaphroditas * subiuictas carpæto suo equas, in Treuerico Galliarum agro repertas: ceu planæ visenda res esset, principem terrarum insidere portentis. Testes pecori armentoque ad crura decidui, subis adnexi, delphino prælongi vltima cõduntur aluo, & elephanto occulti: oua parientium lumbis intus adhærēt, qualia ocysima in Venere. Piscibus serpentibusque, nulli, sed eorum vice binæ ad genitalia à renibus venæ. Buteonibus terni. Homini tantum iniuria, aut sponte naturæ franguntur: idque tertium ab hermaphroditis & spadonibus se inuiri genus habet. Mares in omni genere fortiores, præterq; in pantheris & vris.

De caudis.

Cap. 50.

Caudæ præter hominem ac simias omnibus fere animalibus, & oua gignētibus, pro desiderio corporum: nude hirtis, vt apris: parue villosis, vt vris: prælongis setosæ, vt equis. Amputatæ lacertis & serpentibus renascuntur. Piscium meatus gubernaculi modo regunt: atque etiam in dextram atque læuam motæ, vt æmigio quodam impellunt. Lacertis inueniuntur & ge-

minæ. Boum caudis longissimus caulis, atq; in ima parte hirtus. Idem asinis longior q̄ equis, sed setosus veterinis. Leoni infima parte, vt bubus & forici: pantheris non itè: vulpibus & lupis villosus, vt ouibus, quibus procerior. Sues retorquet, canum degeneres sub aluum reflectit.

De vocibus.

Cap. 51.

Vocem non habere nisi quæ pulmonem & artenas habent, hoc est, nisi quæ spirant, Aristoteles putat. Idcirco & insectis sonum esse, non vocem, intus meante spiritu, & incluso sonante. Alia murmur edere, vt apes. Alia cum tractu stridore, vt cicadas: Recepto enim vt duobus sub pectore cauis spiritu, mobili occurrante membrana intus, attritu eius sonare vicaria fat notum est. Cætera simul cum volatu incipere audiri, & desinere, vt muscas, apes. Sonum enim attritu & interiori aura, non anima reddi. Locustas penarum & sceminitum attritu sonare, creditur sane. Item aquatilium scintillas stridere cum volant. Mollia & crusta inrecta, nec vocem nec sonum vllum habere. Sed & cæteri pisces, quamuis pulmone & arteria careant, non in totum sine vilo sono sunt. Stridorem eum dentibus fieri caullantur. Et is qui caper vocatur in Acheloo amne grūtium habet, & alij de quibus diximus. Oua parientibus sibilus, serpentibus longus, testudini abruptus. Ranis sonus sui generis, vt dictum est, nisi si & in his ferenda dubitatio est, qui mox in ore concipitur, non in pectore. Mulum tamen in ijs ferit & locorum natura. Mutæ in Macedonia tradunt, muti & apri. Avium loquaciores quæ minores, & circa coitus maxime. Alijs in pugna vox, vt coturnicibus: alijs ante pugnam, vt perdicibus: alijs cum vicere, vt gallinæ. Iidem suam matribus: alijs eadem, vt sceminis, vt lusciniarum generi. Quædam toto anno canunt, quædam certis temporibus, vt in singulis dictum est. Elephas citra nares ore ipso, sternutamento similem elidit sonum, per nares autem tubarum aucitati. Bubus tantum feminis vox grauior, in alio omni genere exilior: quam maribus: in homine etiam castratis. Infantis in nascendo nulla auditur, antequam totus emergat vtero. Primus sermo anniculo est. Semelstris locutus est Cæsi filius in crepundijs: quo prodigio totum id concidit regnum. Qui celeriter fari cœpere, tardius ingredi incipiunt. Vox roboratur xiiij. anno. Eadem in senectæ exilior: neque in alio animalium sapius mutatur. Mira præterea sunt de voce digna dictu. In theatrorum orchestris scobe aut arena superiecta deoratur, & in rudii parietum circumiectu, dolijs etiam inanibus: currit eadem concavo vel recto parietum spatio, quamuis leui sono dicta verba ad alterum caput perferens, si nulla inæqualitas impediatur. Vox in homine magnam vultus habet partem. Agnoscamus eam prius quam cernamus, non aliter quam oculis: totidemque sunt eæ, quot in rerum natura mortales, & sua cuique sicut facies. Hinc illa gentium totq; linguarum toto orbe diuersitas, hinc tot cantus & moduli flexionesque. Sed ante omnia explanationo animi, quæ nos distinxit à feris, inter ipsos quoque homines discrimen alterum æque grande quam à beluis fecit.

Hinc tot cantus, & moduli flexiones. Antiqua lectio potior: G I O. hinc tot cantus & moduli flexionesque.

De agnascantibus membris, & diuina Aristotelis de vita hominis.

Cap. 52.

Membra animalibus agnata inutilia sunt, sicut flexus homini semper digitus. Placuit in Aegypto nutrire portentum, binis & in auersa capitis parte oculis hominem, sed ijs non cernentem. Miror quidè Aristotelem non modo credidisse præscita vitæ esse aliqua.

qua in corporibus ipsis, verumetiam prodidisse. Quæ quâquam vana existimo, nec sine cunctatione proferenda, ne in se quisque & anguria anxie querat: attingam tamen quæ tantus vir in doctrinis non spreuit. Igitur vitæ brevis signa ponit raras dentes, prælongos digitos, plumbeum colorem, pluresque in manu incisuras nec perpetuas. Cõtra longæ esse vitæ incuruos humeris, & in manu vna duas incisuras longas habentes, & plures quæ xxxij. dentes, auribus amplis. Nec vniuersa hæc (vt arbitror) sed singula obseruat friuola (vt reor) & vulgo tamen narrata. Addidit morum quoque aspectus simili modo apud nos Trogius, & ipse autor severissimus, quos verbis eius subiiciam: Frons vbi est magna, seque animam subesse significat: quibus parua, mobilem: quibus rotunda, iracundum, velut hoc vestigium tumoris apparente. Supericilia quibus porrunguntur in rectum, molles significant: quibus iuxta nasum flexa sunt, auferos: quibus iuxta tempora inflexa, derisores: quibus in torum demissa, maleuolos & inuidos. Oculi quibuscunque sunt longi, maleficos esse indicant. Qui carnosos à naribus angulos habet, malitiæ notam præbent. Candidi pars extenta, notã impudentiæ habet: Qui identidem operire solent, inconstantia. Ocularum magnitudo, loquacitatis & stultitiæ nota est. Hactenus Trogius.

De anima & de habitu animalium, & qua gustata interimant, & de victu hominis, & quibus de causis non conuatur. Cap. 53.

A Nimæ leonis virus graue, vrsi pestilens. Contacta habitu eius nulla fera attingit, citiusque putrescunt afflata reliquis. Hominis tantum natura infici voluit pluribus modis, & ciborum ac dentium vitij, sed maxime senio. Dolorem sentire non poterat, tactu sensusque omni carebat: sine qua nihil sentitur. Eadem commebat recens assidue, exitura supremo, & sola ex omnibus super futura. Denique hæc trahebatur à cælo. Huius quoque tamè reperta pena est, vt neque id ipsum quo viuunt, in vita iuuaret. Parthorum populis hoc præcipue, & à iuuenta, propter indiscretos cibos: nanque & vino fectent ora nimio. Sed sibi proceres medentur grano Assirij mali, cuius est suauitas præcipua, in esculentis addito. Elephantorum anima serpentes extrahit, cernorum ite vrit. Diximus hominum genera, qui venena serpentium suctu corporibus eximerent. Quin & sibus serpentes in pabulo sunt, & alijs venenum est. Quæ insecta appellauimus, omnia olei aspersu necantur. Vultures vnguento qui fugantur, alios appetunt odores: Scarabei rosam. Quosdam serpentes scorpio occidit. Scythæ sagittas tingunt viperina sanie & humano sanguine: irremediabile id scelus, mortem ilico adfert leui tactu. Quæ animalium pascerentur veneno diximus. Quædam innocua alioquin, venenatis pasta noxia fiunt & ipsa. Apros in Pamphylia & Ciliciæ montuosis, salamandra ab his deuorata, qui edere moriuntur. Nec est intellectus vllus in odore vel sapore. Et aqua vinumque interimit, salamandra ibi immortua, vel si omnino biberit vnde poterit: item rana quam rubetam vocant. Tantum insidiarum est vitæ. Vespæ serpente auide vescuntur, quo alimento mortiferos ictus faciunt. Ideoque magna differentia est victus: vt in tractu pisce viuientium Thophrastus prodidit, boves quoque pisce vesci, sed non nisi viuente. Homini cibus vtilissimus simplex. Aceruatio saporum pestifera, & condimenta perniciosiora. Difficulus autem perficiuntur omnia in cibis acris, nimia, & auide hausta, & æstate quàm hyeme difficilior, & in senectâ quàm in iuuenta. Vomitiones homini ad hæc in remedium excogitata, frigidiora corpora faciunt, inimicæ oculis maxime ac dentibus. Somno conuocare corpulentiam quàm firmi-

tati vtilius. Ideo athletas malunt cibos ambulatione perficere. Peruigilio quidem præcipue vincuntur cibi.

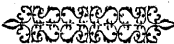
G L O. Qui venena serpentium suctu à corporibus eximerent. § Melius, corporibus eximerent. Scythæ sagittarum vnguento aciem. § Vetus lectio, Scythæ sagittas tingunt.

De corpulentia augenda vel minuenda, & qua gustu famem ac sitim sedant. Cap. 54.

A Vgescunt corpora dulcibus atque pinguibus & potu: minuuntur fassis & aridis, frigidisque ac siti. Quædam animalia & pecudes quoque in Africa, quarto die bibunt. Homini non vitæ septimo letalis inedia. Durasse & vltra vndecimum plerosque certum est. Mori esurienti semper inexplibili auiditate, animalium vni homini. Quædam rursus exiguo gustu famem ac sitim sedant, conseruantque vires, vt buryrum, hippace, glycyrrhizon. Perniciosissimum autem & in omni quidem vita quod nimium, præcipue tamen corpori, minuique quod grauat quolibet modo vtilius. Verum ad reliqua naturæ transeamus.

C A I I P L I N I I
S E C V N D I
N A T U R A L I S H I S T O R I Æ
L I B E R D V O D E C I M V S .

P R O O E M I V M .

N I M A L I V M omnium, que non sci potuere, naturæ generatim membratimque: ita se habent. Restat neque ipsa anima carentia (quædoquidem nihil sine ea viuunt) terra edita, vt inde eruta dicantur, ac nullum sileat reru nature opus. Diu siere occulta eius beneficia, summumque munus homini datum, arbores syluæque intelligebatur. Hinc primum alimentum, harum frondè mollior specus, libro vestis. Etiamnum gentes sic degunt. Quo magis ac magis admirari subit, ab ijs principijs cædi montes in marmora, vestes ad Seras peti: vnionem in rubri maris profundo, smaragdum in ima tellure queri. Ad hoc excogitata sunt aurium vulnera: nimirum quoniam parum erat collo crimbisque getari, nisi infoderentur etiam corpori. Quamobrem sequi par est ordinem vitæ, & arbores ante alia dicere, ac moribus primordia ingerere.

De arborum honore, & quando platanus primum in Italia, & de natura earum. Cap. 5.

H AEC fuere numinum templa, priscoque ritu simplicia rura etiam nunc deo præcellentem arbore dicant. Nec magis auro fulgentia atque ebore simulacra, quæ lucos, & in ijs silentia ipsa adoramus. Arborum gratia numinibus suis dicata perpetuo seruatur, vt Ioui esculus, Apollini laurus, Mineræ olea, Veneri myrtus, Herculi populus. Quin & Sylvanos Faunosque & deorum gratia syluis ac sua numina, tanquam à cælo, attributa credimus. Arbores postea blâdioribus fruge fuccis hominem mitigauerunt. Ex ijs recreans membra olei liquor, viresque potus vini:

vini: tot denique sapes anni sponte venientes: & menses, depugnetur licet earum causa cum feris, & pasti naufragorum corporibus pisces expetantur, etiamnum tamen secundæ. Mille præterea sunt vfus earum, sine quibus vita degi non possit. Arbore fulcamus maria, terrasque admouemus, arbore ædificamus tecta. Ex arbore & simulacra numinum fuere, nondum pretio excogitato be-luarum cadaueri, antequam vt à dijs nato iure luxuria, eodem ebore numinum ora spectarentur & mensarum pedes. Produnt Alpibus coerctas, & tum inexuperabili munimento Gallias, hanc primum habuisse causam superfundendi se Italiae, quod Elico ex Heluetijs cuius earum, fabrilis ob artem Romæ comoratus, sicum siccam & vnam, oleique ac vini præmissa remeans secum tulisset. Quapropter hæc vel bello quæsisse venia sit. Sed quis non iure miretur arborem vmbra gratia tantum ex alieno petitam orbe? Platanus hæc est, per mare Ionium in Diomedem insulam eiusdem tumuli gratia primum inuecta, inde in Siciliam transgressa, atque inter primas donata Italiae, & iam ad Morinos vsque peruecta, ad tributarium etiam pertinens solum, vt gentes vectigal & pro vmbra pendant. Dionysius prior Siciliae tyrannus Rhegium in urbem transtulit eas, domus suæ miraculsi, vbi postea factum gymnasium: nec potuisse in amplitudinem adolescere, & alias fuisse in Italia, ac nominatim Hispania, apud auctores inuenitur. Hoc actum circa captæ urbis ætatem, tantumque postea honoris increuit, vt merito infuso enutriantur: compertum id maxime prodesse radicibus, docuimusque etiam arbores vna potare. Celebrate sunt primum in ambulatione Academiae Athenis cibitorum xxxvj. vnius radice ramos antecedente. Nunc est clara in Lycia gelijdi fontis socia amenitate, itineri apposita, domicilij modo caua lxxx. atque vnius pedum specu, nemoroso vertice, & se vallis protegens ramis, arborum instar, agros longis obrinens vmbri: ac ne quid desit speluncæ imagini, faxea intus crepidinis corona muscosos complexa pumices: tam digna miraculo, vt Licinius Mutianus ter Co s. & nuper provincia eius legatus, prodendum etiam posteris putarit, epulatum intra eam se cum duodeuicesimo comite, large ipsa toros præbente fronde, ab omni afflatu securi, optantem imbrum per folia crepitus, lætiorem quàm marmorum nitore, picturæ varietate, laquearium auro, cubuisse in eadem. Aliud exemplum Caij principis, in Velterno rure mirati vnius tabulata, laxisque ramorum trabibus scam na patula, & in ea epulati, cum ipse pars esset vmbra, xv. conuiuiarum ac ministrerij capace triclino, quàm cenam appellauit ille nidum. Est Gortinæ in insula Creta iuxta fontem platanus vna, insignis vtriusque lingue monumentis, nunquam folia dimittens: Statimque ei Græciæ fabulofitas superfuit, Iouem sub ea cum Europa concubuisse: ceu vero non alia eius generis esset in Cypro: sed ex ea primum in ipsa Creta (vt est natura hominum no uitate auida) platanis fatè regenerauerunt vitium: quandoquidem comédatio arboris eius non alia maior est, quàm solem æstate arcere, hyeme admittere. Inde in Italiam quoque ac suburbana sua Claudio principe Marcelli Esernini libertus, sed qui se potentia causa Cæsaribus libertis adoptasset, spado Thessalicus prædiuus: vt merito dici posset is quoque Dionysius, transtulit id genus. Durantque etiam in Italia portenta terrarum, præter illa scilicet quæ ipsa excogitauit Italia.

De chamæplano, & quis rotonderit viridaria. Cap. 2.

N ANQUE & chamæplani vocantur coactæ breuitatis, quoniam arborum etiam abortus inuenimus. Hoc quoque ergo in genere pumilionum infelicitas dicta erit. Fit autem & ferendi genere & re-

cidendi. Primus Cn. Matus ex equestri ordine, & diuiti Augusti amicus, inuenit nemora tonsilia intra hos lxxx. annos.

De peregrinis arboribus, & malo Assyria. Cap. 3.

P EREGINÆ & cerasi, persicæque, & omnes quarum Græca nomina aut aliena: sed quæ ex his incolarum numero esse cœpere, dicuntur inter fructiferas. In præsentia externas persequemur, à salutari maxime orsi. Malus Assyria, quem alij vocant Medicam, venenis medetur. Foliū eius est vnedonis intercurrentibus spinis. Pomum ipsum alias non manditur, odore præcellit foliorum quoque, qui transit in vestes vna conditis, arceatque animalium noxia. Arbor ipsa omnibus horis pomifera est, alijs cadentibus, alijs maturescentibus, alijs vero subnatescentibus. Tentare gentes transferre ad sese, propter remedijs præstantiam siccilibus in vasis, dato per cauernas radicibus spiramento: qualiter omnia transitura longius, feri arctissime transferrique meminisse conueniet, vt semel quæque dicantur. sed nisi apud Medos & in Perside nasci noluit. Hæc autem est cuius grana Parthorum proceres incoquere diximus esculentis, commendandi habitus gratia. Nec alia arbor laudatur in Medis. Lanigeras Serum in mentione gentis eius narrauimus.

De India arboribus, & quando primum Roma ebenu. Cap. 4.

I TEM Indiae arborum magnitudinem. Vnam è peculiaribus Indiæ Vergilius celebravit ebenum, nusquam alibi nasci professus. Herodotus eam Aethiopiæ intel ligi maluit, tributi vice regibus Persidis è materie eius centenas phalanges tertio quoque anno pensitasse Aethiops cum auro & ebore prodendo. Non omittendum id quoque, vicinos dentes elephantorum grandes, quoniam ita significauit, Aethiops eadem causa pendere solitos. Tanta ebori autoritas erat urbis nostræ cccx. anno: tunc enim autor ille historiam eam condidit Thurijs in Italia. Quo magis mirum est, quod eidem credimus, qui Padum amnem vidisset, neminem ad id tempus Asiæ Græcisque, aut sibi cognitum. Aethiopiæ forma, vt diximus, nuper allata Neroni principi, raram arborem ebenum Meronem vsque à Syene sine imperij, per nongenta xcvj. M. passuum nullamque aliam nisi palmarum generis esse docuit. Ideo fortassis in tributorum autoritate tertia res fuerit ebenu. Romæ eam magnus Pompeius in triumpho Mithridatico ostendit. Accendi eam Fabianus negat, vritur tamen odore iucundo. Duo genera eius. Rarum id quod melius arboreum, trunco enodi, materie nigri splendoris, ac vel sine arte protinus iucundi. Alterum fruticosum cyrtisi modo, & tota India dispersum.

G L O. Vnum quam peculiaris Vergilius celebravit ebenu. § Retius manuscripta volumina: Vnam è peculiaribus Indiæ Vergilius celebravit ebenu.

De spina & ficu Indici. Cap. 5.

I BI & spina similis, sed depræhensa vel lucernis, igni protinus transijente. Nunc eas exponam quas mirata est Alexandri magni victoria, orbe eo patefacto. Ficus ibi exilia poma habet. Ipsa se semper ferens, vastis diffunditur ramis: quorum imi adeo in terram curuatur, vt annuo spatio infigantur: nouamque sibi propaginem faciant circa parentem in orbem, quodam opere topiario. Intra sepe eam æstiuant pastores, opacam pariter & munitam vallo arboris, decora specie subter intuenti, proculque fornicato ambitu. Superiores eius rami in excelsum emicant, syluosa multitudine, vasto matris corpore, vt lx. pass. pleræque orbe colligant, vmbra vero bina stadia

stadia operiant. Foliorum latitudo pelte effigiem. Amazonicae habet: ea causa fructum intogens, crescere prohibet. Rarusque est, nec fabae magnitudinem excedens: sed per folia solibus coctus praedulci sapore, dignus miraculo arboris: gignitur circa Acafinem maxime amnem.

GLO. Quorum pondera adeo in terram curuantur, ut anno scilicet id est. In corruptiora exemplaria: quorum imi adeo, &c.

De arbore pala, & arboribus Indicis sine nominibus, & laniferis. Cap. 6.

Maior alia pomo & suauitate praecellentiore, quo sapientes Indorum viuunt. Folium alas auium imitatur, longitudine trium cubitorum, latitudine duum. Fructum cortice emittit, admirabilem succi dulcedine, ut vno quaternos fatiet. Arbori nomen palae, pomo arianae. Plurima est in Sydracis expeditionum Alexandri termino. Est & alia similis huic, dulcior pomo, sed interaneorum valetudinis infesta. Edixerat Alexander ne quis agminis sui id pomum attingeret. Genera arborum Macedones narrauerunt, maiore ex parte sine nominibus. Est & terebintho similis caetera, pomo amygdalis, minore tantum magnitudine, praecipue suauitatis. In Baetris vtiq; hanc aliqui terebinthum esse proprii generis potius quam similem ei putauerunt. Sed vnde vestes lineas faciunt, folijs moro similis, calyce pomi cynorodo. Serunt eam in campis, nec est gratior illarum prospere. Oliua Indiae sterilis, praeterquam oleastri fructu.

GLO. Quo sapientiores Indorum viuunt. Lege, sapientes, id est, philosophi.

De piperis arboribus, de gariophyllo, & alijs pluribus. Cap. 7.

Pasim vero quae piper gignunt, iuniperis nostris similes, quamquam in fronte Caucaei solibus opposita gigni tantum eas aliqui tradidere. Semine a iunipero distant paruulis siliquis, quales in faecolis videmus. Haec priusquam dehiscant decem, postea; sole, faciunt quod vocatur piper longum: paulatim vero dehiscens maturitate ostendunt candidum piper: quod deinde totum folibus, colore rugisque mutatur. Verum & ijs sua iniuria est, atq; caeli intemperie carbunculantur, fiuntq; femina casta & inania, quod vocant brechmasim, sic Indorum lingua significante abortum. Hoc ex omni genere asperissimum est, leuissimumq; & pallidum. Gratius nigrum, leniusq; vtiq; candidum. Non est huius arboris radix, ut aliqui existimauerunt, quod vocant zimpiberi, alij vero singiberi, quamquam sapore simile. Id enim in Arabia atq; Troglodytica in villis nascitur, paruae herbae radice candida. Celeriter ea cariem sentit quamuis in tanta amaritudine. Pretium eius in libras sex. Piper longum facillime adulteratur Alexandrino sinapi. Emitur in libras x. xv. Album x. vij. nigrum x. iij. Vsum eius adeo placuisse mirum est. In alijs quippe suauitas cepit, in alijs species inuitauit: huic nec pomi nec baccarum commendatio est aliqua: sola placere amaritudine, & hac in Indos peti. Quis ille primus experiri cibus voluit? aut cui in appetenda auiditate esurire non fuit satis? Vtrunque syluestre gentibus suis est, & tamen pondere emitur ut aurum vel argentum. Piperis arborem iam & Italia habet, maiore myrto, nec ab similem. Amaritudo grano eadem quae piperi multo creditur esse. Deest tertia illa maturitas, ideoq; & rugarum colorisque similitudo. Adulteratur iuniperi baccis mire vim trahentibus. In pondere quidem multis modis. Est etiam nullum in India piperis grani simile, quod vocatur gariophyllum, grandius frugaliusq;. Tradunt in Indico loco id gigni. Aduchitur odoris gratia. Fert & spina piperis similitudine, praecipua amaritudine, folijs paruis densisq; cyperi modo, ramis trium cubitorum, cortice pal-

lido, radice lata, lignosaq;, buxei coloris. Haec in aqua cum femine excepta in aereo vase medicamentum fit, quod vocatur lycion. Ea spina & in Pelio monte nascitur, adulteratq; medicamentum. Item aphodeli radix aut fel bulbula, aut absinthium, vel thus, vel amurca. Lycion artificium medicinae, quod est spumosum. Indi in vtribus camelorum, aut rhinocerotum id mittunt. Spinam ipsam in Graecia quidam pyxanthum Chironium vocant.

De macis, & saccharo, & arboribus Arianae gentis. Cap. 8.

Et macis ex India aduehitur, cortex rubens radicis magnae, nomine arboris suae. Qualis fit ea, incompartum habeo. Corticis melle decocti usus in medicina ad dysentericos praecipuus habetur. Saccharon & Arabia fert, sed laudatius India. Est autem mel in harundinibus collectum, gummiu modo candidum, dentibus fragile, amplissimum nucis auellanae magnitudine, ad medicinam tantum vsum. Contermina Indis gens Ariana appellatur, cuius spina lacrymarum pretiosa, myrrhe similis, accessu propter aculeos anxio. Ibi & frutex pestilens raphani, folio lauri, odore equos inuitate, qui pene equi tatu orbavit Alexandrum primo introitum, quod & in Gedrosia accidit. Item laurino folio & ibi spina tradita est, cuius liquor aspersus oculis, cecitate in inferis animalibus: Necnon & herba praecipui odoris, referta minutis serpentibus, quarum tactu protinus moriendum esset. Onosicritus tradit in Hyrcaniae conuallibus fisis similes esse arboresq; quae vocentur Occhi, ex quibus defluat mel horis maturinis duabus.

De bdellio & arboribus Persici maris. Cap. 9.

Vicina est Baetria, in qua bdellium nominatissimum. Arbor nigra est, magnitudine oleae, folio roboris, fructu caprifici naturaque. Gummi alij bronchion appellant: alij malachram, alij maldacon. Nigrum vero & in offas conuolutum hadrobolon. Esse autem debet translucentum simile cere, odoratum, & cum fricatur pingue, gustu amarum citra acorem. In facris vino perfusum odoratus. Nascitur & in Arabia, Indiaque, & Media ac Babylone. Aliqui peraticum vocant ex Media aduectum. Facilius hoc & crustosius, amariuscque: at Indicum humidius & gummosum. Adulteratur amygdala nuce. Cetera eius genera cortice scordasti. Ita vocatur arbor amulo gummi. Sed deprahenduntur (quod semel dixisse & in caeteros odores satis fit) odore, colore, pondere, gustu, igne. Baetriae nidor ficcus, multique candidi vngues. Praeterea suum pondus, quod grauius esse aut leuius non debeat. Pretium sincero in libras x. terni. Gentes supra dictas Persis attingit, rubro mari (quod ibi Perficum vocauimus) longe in terra aestus agente, mira arborum natura. Nanq; erosae sale, inuectis derelictisq; similes, sicco littore radicibus nudis polyporum modo amplexa steriles arenas spectantur. Eadem mari adueniente fluctibus pulsatae, resistunt immobiles. Quin & pleno aestu operiuntur totae, apparetq; rerum argumentis, asperitate aquarum illas ali. Magnitudo miranda est, species similis venedonis, pomum amygdalis extra, intus contortis nucleis.

GLO. Facilius hoc & crustosius amariuscq; & gummosum. Lege addendo iuxta fidem veterum codicum: Facilius hoc & crustosius amariuscq;, at indicum humidius & gummosum. Ibidem legitur, in libras X. terni, non X. tantum.

De arboribus Persicae insulae, & lanigeris arboribus. Cap. 10.

Tylus insula in eodem sinu est, repleta syluis qua spectat orientem, quaque & ipsa aestu maris perfunditur. Magnitudo singulis arboribus fici, flos suauitate inenarrabili, pomum lupino simile, propter asperitatem intactum

De asaro, amomo, amomide, & cardamomo. Cap. 13.

Nardi vim habet & asarum, quod & ipsum aliqui syluestre nardum appellant. Est autem ederae folijs, rotundioribus tantum mollioribusque, flore purpureo radice Gallici nardi: Semen acinosum, saporis calidi ac vinosi. Montibus in vmbrosis bis anno floret. Optimum in Ponto, proximum in Phrygia, tertium in Illyrico. Foditur cum folia mittere incipit, & in sole ficatur, celeriter situm trahens ac senescens. Inuenta nuper & in Thracia herba est, cuius folia nihil ab Indico nardo distant. Amomi vna in usu est, Indica vite labrusca: ut alij existimauerunt, fructe myrtofo, palmi altitudine: carpiturque cum radice, manipulatim leniter componitur, protinus fragile. Laudatur quam maxime Punici mali folijs simile, nec rugosis, colore ruffo. Secunda bonitas pallido. Herbaceum peius, pessimumq; candidum, quod & vetustate euenit. Pretium vna in libras x. lxx. friato vero amomo xlvij. Nascitur & in Armenia parte, quae vocatur Otenae, & in Media, & in Ponto. Adulteratur folijs Punicis, & gummi liquido ut cohaereat, conuoluatque se in vna modum. Est & quae vocatur amomis, minus venosa atq; durior, ac minus odorata: quo apparet, aut aliud esse, aut colligi immaturum. Simile his & nomine & fructe cardamomum, semine oblongo. Metitur eodem modo & in Arabia. Quatuor eius genera. Viridissimum ac pingue acutis angulis contumax fricanti quod maxime laudatur. Proximum est ruffo caedicans. Tertium breuius atq; nigrius. Peius tamen varium & facile tritum, odorisq; parui, qui verus, costo vicinus esse debet. hoc & apud Medos nascitur. Pretium optimi in libras xij. Cinnamomo proxima gentilitas erat, ni prius Arabiae diuitias in diu cari conueniret, causasque quae cognomen illi felicitas ac beatae dederunt. Principalia ergo in illa thus, & myrrha: haec & cum Troglodytis communis.

GLO. Vt alij existimauerunt fructe venoso. Exemplaria nostra quae ob vetustatem sequimur, habent, fructe myrtofo. Quod nescio cur debeat magis absurdum videri, quam gummosus & similes Plinianae voces.

De thure & arboribus. Cap. 14.

Thura praeter Arabiam nullis, ac ne Arabiae quidem vniuerse. In medio eius fere sunt Atramitae pago Sabaeorum capite regni Sabota, in monte excelso, a quo octo mansionibus distat regio eorum thurifera. Sabae appellatur, quod significare Graeci mysterium dicunt: spectat ortus solis aestiu, vndiq; rupibus inuia, & a dextera maris scopulis inaccessa. Id solum est rubro lacteum traditur. Syluarum longitudo est schaenorum xx. latitudo dimidium eius. Schoenus patet Eratosthenis ratione, stadia xl. hoc est, passuum quinq; M. aliqui xxxij. stadia singulis schoenis dedere. Attolluntur colles alti, decurruntq; & in plana arbores sponte natae. Terram argillosam esse conuenit, raris fontibus ac nitrosis. Attingunt & Minaei pagus alius, per quos euehitur vno tramite angusto. Hi primi commercium thuris fecerunt, maximeq; exercent: a quibus & Minaeum dictum est. Nec praeterea Arabum alij thuris arborem vident, ac ne horum quidem omnes. Feruntq; M M M. non amplius esse familiarum, quae ius per successiones id sibi vindicent. Sacros vocari ob id, nec villo congressu foeminarum funerumq; cum incidant eas arbores aut metant, pollui: atq; ita religione merces augeri. Quidam promiscuum ius ijs populis esse tradunt in syluis, alij per vices annorum diuidi. Nec arboris ipsius quae sit facies constat. Res in Arabia gessimus, & Romana arma in magna partem eius penetrauerunt. Ceterum Caesar Augusti filius inde gloria petijt, nec tamen ab villo (quod equidem sciam) Latino arborum earum tradita est facies. Graecorum exempla variant. Alij folio piri, minore duntaxat,

intactum omnibus animalibus. Eiusdem insulae excelso fructu lanigerae arbores alio modo quatum Serum. His folia in foecunda: quae ni minima essent, vitium poterant videri. Ferunt cotonei mali amplitudine cucurbitas, quae maturitate ruptae, ostendunt lanuginis pilas, ex quibus vestes pretioso linteo faciunt.

De gossampinis, & arboribus ex quibus vestes fiunt, & quibus modis consistunt arborum fructus. Cap. 11.

Arbores vocant gossampinos, fertiliores etiam Tylo in minore, quae distat x. M. pass. Tuba circa fructum lanuginem esse tradit, lintheaq; ea Indicis praestantiora. Arabiae autem arbores ex quibus vestes faciunt, cynas vocari, folio palmae simili. Sic Indos suae arbores vestiunt. In Tyliis autem & alia arbor floret albæ violae specie, sed magnitudine quadruplici, sine odore, quod mihi remur. In eo tractu est & alia similis, foliosior tamen roseiq; floris: quem noctu comprimens, aperire incipit solis exortu, meridie expandit. Incole dormire eum dicunt. Fert eadem insula & palmas, oleasq; ac vites, & cum reliquo pomorum genere ficos. Nulli arborum folia ibi decidunt. Rigaturq; gelidus fontibus, & imbres accipit. Vicina his Arabia flagitat quandam generis distinctionem, quoniam fructus is constat radice, fructe, cortice, succo, jacyrna, ligno, surculo, flore, folio, pomo.

De costo & nardo, & differentijs nardi. Cap. 12.

Radix & folium Indis est maximo pretio. Radix costae gustu feruens, odore eximio, fructe alias inutili, primo statim introitu amnis Indi in Patala insula, duo sunt eius genera, nigrum, & quod melius candidicans. Pretium in libras xvj. De folio nardi plura dici par est, ut principali in vnguentis. Frutex est graui & crassa radice, sed breui ac nigra, fragiliq; quamvis pingui, situm redolente vt cyperi, alpero sapore, folio paruo densoq;. Cacumina in aristas se spargunt, ideo gemina dote nardi spicas ac folia celebrant. Alterum eius genus apud Gangem nascens damnatur in totum, ozentidius nomine, vix redolens. Adulteratur & pseudonardo herba, quae vbiq; nascitur, crassiore atq; latiore folio, & colore languido in candidum vergente. Item sua radice permixta ponderis causa, & gummi, spumaq; argenti aut stibio, cyperi ve cortice. Syncerum quidem leuitate deprahenditur, & colore ruffo, odorisq; suauitate, & gustu maxime siccante os, sapore iucundo. Pretium spicae in libras xc. Folia diuisere annonam, ab amplitudine hadrosphaerum vocatur maioribus folijs x. xxx. Quod minore folio est mesosphærum appellatur, emitur x. lxx. Laudatissimum microsphaerum est minimis folium, pretium eius x. lxxv. Odoris gratia omnibus maior recentibus. Nardo color qui inueterauerit nigriori melior. In nostro orbe proxime laudatur Syriacum, mox Gallicum, tertio loco Creticum, quod aliqui agrium vocant, alij phu, folio olufatæ, caule cubitali geniculato in purpura albicante, radice obliqua villosaque: & imitante auium pedes. Baccaris vocatur nardum rusticum, de quo dicimus inter flores. Sunt autem ea omnia herbæ praeter Indicum. Ex ijs Gallicum cum radice vellitur, abluiturq; vino. Siccatur in vmbra, alligatur fasciculis in charta, non multum ab Indico differens, Syriaco tamen leuius. Pretium xij. In his probatio vna, ne sint fragilia, & arida potius quam sicca folia. Cum Gallico nardo semper nascitur herba quae hirculus vocatur, a grauitate odoris & similitudine, qua maxime adulteratur. Distat, quod sine cauliculo est, & quod minoribus folijs, quodque radicis neque amarae, neque odoratae.

duntaxat, & herbidi coloris prodidere. Alij lentisco simili subrutilo folio. Quidam therebinthum esse, & hoc visum Antigono regi allato frutice. Iuba rex ijs voluminibus quæ scripsit ad C. Cæsarem Augusti filium ardentem fama Arabiæ, tradit contorti esse caudicis, ramis acris maxime Pontici. Succum amygdalæ modo emittere, talesq; in Carmania apparere, & in Aegypto satas studio Ptolemæorum regnantium. Cortice lauri esse constat: quidam & folium simile dixerunt. Talis certe fuit arbor Sardinibus. Nam & Asiæ reges ferendi curam habuerunt. Qui meæ ætate legati ex Arabia venerunt, omnia incertiora fecerunt, quod iure miremur, virgines etiam thuris ad nos commentibus: quibus, credi potest, matrem quoq; retrem enodi fruticæ trunco. Meti semel anno solebat, minore occasione vendendi. Iam quæstus alteram vindemiam affert. Prior atq; naturalis vindemia circa canis ortum flagrantissimo æstu incidentibus qua maxime videatur esse prægnans, tenuissimusq; tendi cortex. Laxatur hic plaga, non admittitur. Inde profilit spuma pinguis: hæc concreta densatur, ubi locinatura poscat tegete palmea excipiente, aliubi aræ circumspauit. Purius illo modo, sed hoc ponderosius. Quod in arbore hæsit, ferro depeccitur, ideo corticosum. Sylua diuisa certis portionibus, mutua innocentiã tuta est. Nec vllus faucias arbore custodit. Nemo furatur alteri. At hercule Alexandriæ ubi thura interpolantur, nulla satis custodit diligentia officinas. Subligaria signantur opifici. Persona adijcitur capiti, densus vereticulus. Nudi emittuntur. Tanto minus fidei apud nos pœna, quàm apud illos syluæ habent. Autumno legitur ex æstiuo partu. Hoc purissimum candidum. Secunda vindemia est vere, ad eam hyemæ corticibus incisis. Rustum hoc exit, hæc comparandum priori. Illud carpheotum, hoc dathiatum vocant. Creditur & nouellæ arboris cædidius, sed veteris odoratius. Quidam & in insulis melius putant gigni. Iuba in insulis negat nasci. Quod ex eo rotunditate guttæ pependit, malculum vocamus, cum alias non fere mas vocetur, ubi nō sit fœmina. Religioni tributū ne sexus alter vsurparetur. Malculum aliqui putant à specie testium dictum. Præcipua autem gratia est mammoso, cū hærente lacryma priore consecuta alia miscuit se. Singula hæc manū implere solita inuenio, cum minore diripiendi auiditate lentius nasci liceret. Græci stagoniam & atomū tali modo appellant, minorem autem Orobiam. Micas concussu elisas mannam vocamus. Etiamnum tamen inueniuntur guttæ, quæ tertiam partem minæ, hoc est xxxix. denariorū pondus æquent. Alexandro magno in pueritia sine parafimonia thura ingerenti aris, pedagogus Leonides dixerat, vt illo modo cum deucifset thuriferas gentes supplicaret. At ille Arabia potitus, thuræ ouustam nauim misit ei exhortatus, vt large deos adoraret. Thus collectū Sabotam camelis conuehitur, porta ad id vna patente. Digredi via capitale leges fecere. Ibi decimas deo, quem vocant Sabin, mensura nō pondere sacerdotēs capiunt. Nec ante mercari licet. Inde impensæ publicæ tolerantur. Nam & benigne certo itinerum numero deus hospites pascit. Euēhi non potest, nisi per Gebanitas, itaq; & horum regi penditur vectigal. Caput eorū Thomna abest à Gaza nostri littoris Iudææ oppidū lxxx. xxvij. M. pass. quod diuiditur in mansiones camelorū lxxij. Sunt & quæ sacerdotibus dantur portiones, scribisq; regum certæ, sed præter hos & custodes, satellitesq; & hostiarij, & ministri populantur. Iam quacunq; iter est, aliubi pro aqua, aliubi pro pabulo, aut pro mansionibus, varijsq; portorij pendunt, vt sumptus in singulos camelos denarium d. clxxxvij. ad nostrum litus colligat, iterumq; imperij nostri publicanis penditur. Itaque optimi thuris libra xyj. pretium habet, secunda xv. tertia xiiij. Apud nos adulteratur resinæ candidæ gemma perquam simili, sed deprehenditur quibus dictum est modis. Probatur can-

dore, amplitudine, fragilitate, carbone, vt statim ardeat. Item ne dentem recipiat potius quàm in micis fictur.

Græci stagoniam & atomū tali modo appellant: minorem autem Arabiam. Imo orobiam à magnitudine quædam, hoc est eruli. Vltimo huius capituli versus lege, potius quàm in micis fietur.

De myrrha, & arboribus myrrha. Cap. 15.

Myrrham in iisdem syluis permixta arbore nasci tradidere aliqui, plures separatim. Quippe multis in locis Arabia gignitur, vt apparebit in generibus. Conuehitur & ex syluis laudata, petuntq; eam etiam ad Troglodytas Sabæi transitu maris. Satiua quoq; prouenit, multum syluestri prælata. Gaudet raris & ablaqueationibus, melior radice refrigerata. Arbori altitudo ad quinque cubita, nec sine spina, caudice duro & intorto, crassiore quàm thuris, & ab radice etiã quàm reliqua sui parte. Corticem leuem similemque vnedomi, scabrum alij spinosumq; dixerunt. Folium oliuæ, verum crispus, & aculeatum. Iuba olusatru. Aliqui similem iuniperi, scabriorem tantū spinosq; horridam, folio rotundiore, sed sapore iuniperi. Necnō fere qui è thuris arbore vtrunq; nasci mentientur. Inciduntur bis & ipsæ, iisdemq; temporibus, sed à radice vsque ad ramos, qui valent. Sudant autem sponte prius quàm inciduntur, statim dictam, cui nulla præfertur. Ab hac fatiua, & in syluestri quoq; melior est iua. Non dant ex myrrha portiones deo, quoniã & apud alios nascitur. Regi tamen Gebanitarum quartas partes eius pendunt. Cætero passim à vulgo coemptam in folles confarciunt, ipsiq; vnguentarij digerunt haud difficulter odoris atque pinguedinis argumentis.

De generibus myrrha, & natura, & pretio eius. Cap. 16.

Enter complura, Troglodytica syluestriū prima. Sequens Minea, in qua & Atramatica est, & Auaris Gebanitarum regno. Tertia Dianitis. Quarta collatitia. Quinta Sembracena, à ciuitate regni Sabæorum mari proxima. Sexta quam Dufaritim vocant. Est & candida vno tantum loco, quæ in Messalam oppidum confertur. Probatur Troglodytica pinguedine, & quod aspectu aridior est, sordidatq; atq; barbara, sed acrior cæteris. Sembracena prædictis caret vitijs, ante alias hilaris, sed viribus renuis. In plenum autem probatio est minutis globis, nec rotundis, in concreto albicantis succi & tabescentis: vtq; fracta candidos vngues habeat, gustu leniter amara. Secunda bonitas intus varia. Pelsima intus nigra: peior si etiam foris. Pretia ex occasione ementiū varia. Stactæ vero à v. ad l. Satiuæ summi ad xxij. Erythræ ad xvj. Hanc volunt Arabicam intelligi. Troglodytica nucleo ad xiiij. eius vero quam odorariam vocant ad xiiij. Adulteratur lentisci glebis, & gummi. Item cucumeris succo amaritudinis causa, sicut ponderis spuma argenti. Reliqua vitia deprehenduntur sapore gummi dente lentescētis. Fallacissime autem adulteratur Indica myrrha, quæ ibi de quadam spina colligitur. Hoc solum peius India affert facili distinctione, tanto deterior est.

Facillime autem adulteratur Indica myrrha. Scribo, fallacissime autem adulteratur.

De mastice, ladano, & bruta, enbamo, & strobo, & de styrace. Cap. 17.

Ergo transit in masticen, quæ & ex alia spina fit in India, itemq; in Arabia: lamam vocant. Sed mastice quoq; gemina est, quoniam & in Asia Græciã reperitur herba radice folia emittens, & cardū similem malo, seminis plenum: lacrymaq; erumpit incisa parte summa, vix vt diguosci possit à mastice vera. Necnon & tertia

De felicitate Arabia. Cap. 18.

Non sunt eorum cinnamomum aut casia: & tamē felix appellatur Arabia, falsa & ingrata cognominis, quæ hoc acceptum superis ferat, cū plus ex eo inferis debeat. Beatam illam fecit hominū etiam in morte luxuria, quæ dijs intellexerat genita, adhibens vendis defunctis. Periti rerum asseuerant, non ferre tantum annuo festu, quantum Nero Princeps nouissimo Poppeæ suæ die cōcremauerit. Aestimentur postea toto orbe singulis annis tot funera, aceruatimq; congesta honorum cadauerū, quæ dijs per singulas micæ dantur. Nec minus pro pitij erant mola falsa supplicantibus, imo vero (vt palam est) placatiores. Verum Arabiæ etiamnum felicitus mare est. Ex illo nanq; margaritas mittit. Minimaq; computatione milies centena M. Hs. annis omnibus India & Seres peninsulaq; illa imperio nostro adimunt. Tanto nobis delicia & fœminæ constant. Quota enim portio ex illis ad deos quæso iam vt ad inferos pertinet?

Periti rerum astruxerunt. Assueuerant, non astr.

De cinnamomo, & xylocinnamomo, & casia. Cap. 19.

Cinnamomum & casias fabulosa narravit antiquitas, princeps ve Herodotus, auium nidis, & priuatum Phœnicis, in quo situ Liber pater educatus esset, ex inijs rupibus arboribusq; decuti, carnis quæ ipsæ inferrent pondere, aut plumbatis sagittis. Item casiam circa paludes propugnante vnguib; diro vesperilionū genere, aligerisq; serpentibus, his cōmentis augentes rerum pretia. Commutata vero fabula est, ad meridiani solis repercussus inenarrabilem, quendam vniuersitatis halitum è tota peninsula exilire, tot generum aure spirante cōcentu. Magniq; Alexandri clausibus Arabiam odore primum nunciata in altum. Omnia falsa, siquidem cinnamomum, idemq; cinnamum nascitur in Aethiopia Troglodytis connubio permixta. Ij mercantes id à conterminis, vehunt per maria vasta ratibus, quas neque gubernacula regant, neque remi trahant vel impellant, non vela, non ratio vlla adiuet, cum omnium instar ibi sint homo tantū & audacia. Præterea hybernum mare exigunt circa brumam, euristum maxime flantibus. Hi recto cursu per sinus impellunt, atq; à promontorij ambitu argestæ deferunt in portum Gebanitarum, qui vocatur Ocila. Quamobrè illi maxime id petunt, productq; vix quinto anno reuertunt negotiatores, & multos interire. Contra reuehunt vitrea, & athena, vestes, fibulasq; cum armillis ac monilibus. Ergo negotiatio illa fœminarum maxime fide constat. Ipse frutex ij. cubitorum altitudine amplissimus, palmiq; minimus, iij. digitorum crassitudinis, statim à terra sex digitis furculosus, arido similis. Cum viret, nō odoratus, folio organi, siccitate gaudens, sterilior imbre, cæduæ naturæ. Gignitur in planis quidē, sed densissimus in vepribus rubisque, difficilis collectu. Metitur nō nisi permiserit deus. Iouem hunc intelligunt aliqui, Aflabinum illi vocant: xliij. boum caprarumq; & arietum extis impetratur venia cędendi. Non tamen ante ortum solis, aut post occasum licet. Sarmenta hasta diuidit sacerdos, deoq; partem ponit: reliquum mercator in nallas cōdit. Est alia fama, cū sole diuidi, ternasq; partes fieri, deinde forte cremia discerni: quodque soli cesserit relinqui, ac sponte cōflagrare. Præcipua bonitas virgultorum tenuissimis partibus, ad longitudinem palmi. Secunda proximis breuiore mensura, atque ita ordine. Vilissimum quod radicibus proximū, quoniam ibi minimum corticis in quo summa gratia: Quæ de causa præferuntur cacumina, ubi plurimus cortex. Ipsum vero lignū in fastidio est propter organi acrimoniam: xylocinnamomum vocatur: Pretium est in libras xx. Quidam cinnami duo genera tradidere, cædidū, nigricansq;: Et quondam

& tertia in Pōto est, bituminis similior, Laudatissima autē Chia candida, cuius pretium in libras xx. nigra vero xij. Chia è lentisco traditur gigni gummi modo. Adulteratur vt thura resina. Arabia etiamnū & ladano gloriatur: forte casiq; hoc, & iniuria fieri odoris, plures tradidere. Capras maleficum alias frondibus animal, odoratorum vero fruticum appetentius, tanquã intelligant pretia, carere germinum caules prædulci liquore turgentes, distillantemq; ab his casus mixtura succum improbo barbarum villo abstergere. Hunc glomerari puluere, incoqui sole. Et ideo in ladano caprarum pilos esse. Sed hoc non alibi fieri quàm in Nabatæis, qui sunt ex Arabia contermini Syria. Recentiores ex autoribus strobem hoc vocant. Traduntque syluas Arabum passu caprarū infringi, atq; ita succum villis inhærescere: verum autem ladanū Cypri insulæ esse: vt obiter quæq; genera odorū dicantur, quamuis non terrarū ordine. Similiter hoc & ibi fieri tradunt, & esse æsypum hircorū barbibusq; villosis inhærens, sed edera flore deroso, paltibus maritinis, cū est rotulenta Cypros. Deinde nebula sole discussa, puluerem madentibus villis adhærescere, atq; ita ladanū depecti. Sunt qui herbã in Cypro ex qua id fiat, ledam appellent: etenim illi ledanum vocant. huius pingue insidere: itaq; attractis funiculis herbam eam cōuolui, atq; ita offas fieri. Ergo in vtraq; gente bina genera, terrenū & factitium. Id quod terrenū est, friabile: factitium, lentum. Necnon & fruticem esse dicunt in Carmania, & super Aegyptum per Ptolemæos translatis plantis: aut (vt alij) generatè & id thuris arbore: colligiq; vt gummi inciso cortice, & caprinis pellibus excipi. Pretia sunt laudatissimo in libras asses xl. Adulterat myrri baccis, & alijs animalij libribus. Sinceri odor debet esse ferus, & quodam modo similitudinem redolens: ipsum visū aridum, tactū statim mollescere, accensum fulgere, odore iucundo gratū. Myrrata deprehenduntur, crepitantq; in igne. Præterea sincero calculi potius è rupibus inhæret, quàm puluis. In Arabia & olea dotatur lacryma, qua medicamentum conficitur. Græcis enhamōn dictum, singulari effectū contrahendis vulnerū cicatricibus: in maritimis eæ fluctibus aestuq; operuntur. Nec bacca nocet, cum cōstet & in folijs salem relinqui. Hęc sunt peculiaria Arabiæ & pauca præterea cōmunia, alibi dicenda, quoniam in ijs vincitur. Peregrinos ipsa mire odores & ad exteros petit. Tanta mortalibus suarum rerum fatietas est, alienarumque auiditas. Perunt igitur in Helimæos arborem brutam, cupressio suse similem, exalbidis ramis, iucundi odoris accensam, & cum miraculo historijs Claudij Cęsaris prædicatam. Folia eius inspergere potionibus Parthos tradit. Odorem esse proximum cedro, fumumque eius contra ligna alia remedio. Nascitur vltra Pafitigrin in finibus oppidi Sitacæ, monte Zagro. Petunt & in Carmanos arborem strobem ad suffitus, perfulam vino palmeo accendentes. Huius odor redit à cameris ad solum iucundus, sed aggrauans capita, citra dolorē tamen. Hoc somnum ægris quæruunt. His commercijs Carras oppidum aperuere, quod est illis nundinariū. Inde Gabbam omnes petere solebant, dierum viginti itineris, & Palæstinam Syriam. Postea Caracem peti cœptum ac regna Parthorum ex ea causa, autor est Iuba. Mihi ad Perfas etiã prius ista portasse, quàm in Syriam aut Aegyptū videntur; Herodoto teste, qui tradit singula milia talentum thuris annua pensitasse Arabas regibus Persarum. Ex Syria reuehunt styracem, acri odore eius in focis abigentes suorū fastidium. Cætero, non alia ligni genera sunt in vsu quàm odorata: cibosque Sabæi coquunt thuris ligno, alij myrrhæ, oppidorū vicorumq; non alio quàm ex aris fumo atq; nidore. Ad hunc ergo sanandū vrunt styracem in pellibus hyrcinis, suffuntq; tecta. Adeo nulla est voluntas, quæ nō assiduitate sui fastidiū pariat. Eundem ad ferentes fugadas vrunt, in odoriferis syluis frequentissimas.

G I O.

Et quondam præferatur candidum, nunc contra nigrum laudatur. Atque etiam varium præferunt candido. Certissima tamen æstimatione ne sit scabrum, atque ut inter sese tritum tarde frietur. Damnatur in primis molle, aut cui albet cortex. Ius eius à Gebanitarum rege solo proficisci tur, is edicto mercatu vendit. Prætia quondam fuere in libras denarium mille. Auctum id parte dimidia est, incensis, ut ferunt, syluis ira barbarorum. Id acciderit ne ob iniquitatem præpotentium, an forte, non satis constat. Auctos ibi tam ad dæter flare, ut æstibus sylvas accendant, inuenimus apud autores. Coronas ex cinnamomo inter rasili auro inclusas, primus omnium in templis Capitolij atque Pacis dicauit Imperator Vespasianus Augustus. Radicem eius magni ponderis vidimus in palatij templo, quod fecerat diuo Augusto coniunx Augusta, aureæ patere impositam: ex qua guttæ editæ annis omnibus in grana durabantur, donec id delubrum incendio consumptum est. Frutex & casta est, iuxtaque cinnami campos nascitur, sed in montibus crassiore farmento, tenui cute verius quam cortice, quem contra atque in cinnamomo leuari & exinaniri pretium est. Amplitudo fructus trium cubitorum. Colos triplex. Cum primum emicat, candidus pedali mensura: deinde rubescit addito semipede: vltra nigricans. Hæc pars maxime laudatur, ac deinde proxima: damnatur vero candida. Consecant furculos longitudine binum cubitorum, cuius præfunt recentibus corijs quadrupedum ob id interemptarum, ut ijs putrescentibus vermiculi ligni erodant, & excauent corticem tutum amaritudine. Probatur recens maxime & quæ fit odoris mollissimi, gustuæ quàm maxime serues, potius quæ lento tempore leniter mordens, colore purpureo, quæque plurima minimum ponderis faciat, breui tunicarum fistula & nõ fragili. Lactæ vocant talem barbaro nomine. Alia est balsamodes ab odore simili appellata, sed amara, ideoque vtilior medicis, sicut nigra vnguentis. Prætia nulli diuerfiora. Optimæ in libras x. læteris x. v.

GLO. Reuehant vitrea & aenea. Melius, & aenea. Sterilior imbre, seu diræ naturæ. Vetus codices, sterilior imbre, ædua naturæ. & mox illic legitur, venia cædendi, non metendi. Deinde forte germina discerni. Cœmia, non germina, quæ vox vel ex palmographo nota esse poterat.

De isacinnamo, & cancamo, ac taro. Cap. 20.

His addidere mangones quam daphnoiden vocat, isocinnamon cognominatam, pretiumque eius faciunt x. ccc. Adulteratur styrace, & propter similitudinem corticem lauri tenuissimis furculis. Quin & in nostro orbe feritur: extremoque in margine imperij, qua Rhœnus alluit, viuunt in aluarijs apum fara. Color abest ille torridus sole, & ob id simul idem odor. Ex cœfinio castiæ cinnamiq; & cancamum ac tarum inuehitur, sed per Nabathæos Troglodytas, qui confidere ex Nabathæis.

GLO. Per Nabathæos Troglodytasque confines, qui confidere ex Nabathæis. Vetus lectio, per Nabathæos Troglodytas, qui confidere ex Nabathæis. Ut intelligamus coloniam à Nabathæis negociatoribus in Troglodyticen deductam.

De serichato & gabalio, & de myrobalano. Cap. 21.

Comportatur & serichatu, & gabalium, quæ intra se consumunt Arabes, nostro orbi tantum nominibus cognita, sed cum cinnamomo castaq; nascuntur. Peruenit tamen aliquando serichatu, & in vnguenta additur ab aliquibus. Permutatur in libras x. vj. Myrobalanum Troglodytis, & Thebaidi, & Arabiæ quæ Iudæam ab Aegypto determinat, commune est, nascens vnguento, ut ipso nomine apparet. Quo item indicatur & glandem esse arboris, heliotropio, quæ dicemus inter herbas, simili folio. Fructus magnitudine æuellanæ nucis. Ex his in Arabia nascens Syriaca appellatur, & est candida, con-

tra in Thebaide nigra. Præfertur illa bonitate olei quod exprimitur: sed copia Thebaica. Inter hæc Troglodytica vilissima est. Sunt qui Aethiopicam ijs præferant, glandem nigræ ac pinguem, nucleosque graciles, sed liquore qui exprimitur odoratori, nascentem in campestribus. Aegyptiam pinguiorem esse, & crassiori cortice rubetem: & quavis in palustribus nascitur, breuiore siccioriam. E diuerso Arabicam viridem ac tenuiorem: & quoniam fit montuosa, spissior. Longe autem optimam Petream, ex quo diximus oppido, nigro cortice, nucleo candido: vnguentarij autem tantum cortices premunt: medici nucleos tundunt, affusa eis paulatim calida aqua.

De phœnicobalano, & calamo odorato. Cap. 22.

Myrobalano in vnguentis simile proximum quæ vsum habet palma in Aegypto, quæ vocatur ad ipsos, viridis, odore mali cotonei, nullo in ligno. Colligitur autem pauloante quàm incipiat maturefcere. Quod relinquitur phœnicobalanus vocatur, & nigrescit, vescentesque inebriat. Myrobalano pretium in libras x. bini. Infitores & fecem vnguenti hoc nomine appellant. Calamus quoque odoratus in Arabia nascens communis Indis atque Syriæ est: in qua vincit omnis, à nostro maricentum l. Itadijs. Inter Libanum montem, aliumque ignobilem, non (vt quidam existimauerunt) Antilibanum, in conuale modica iuxta lacum, cuius palustris estate ficantur, tricens ab eo Itadijs calamus & iuncus odorati gignuntur. Sane enim dicamus & de iunco, quamuis alio herbis dicato volumine, quoniam tamen hic vnguentorum materia tractatur. Nihil ergo ad cæteris sui generis differunt aspectu: sed calamus præstantior odore, statim è longinquo inuitat, mollior tactu, meliorque qui minus fragilis, & qui assulose potius quàm raphani modo frangitur. Inest fistula araneum, quod vocant florem. Præstantior est cui numerosius. Reliqua probatio vt niger fit. Damnatur alibi. Melior quo breuior & crassior, lentusque in frangendo. Calamo pretium in libras xj. iunco xv. Traduntque iuncum odoratum & in Campania inueniri. Discessimus à terris oceanum spectantibus ad conexas in nostra maria.

De ammoniaco, & sphagno. Cap. 23.

Rgo Aethiopiæ subiecta Africa ammoniaci lacrymam stillat in harenis suis: inde & nomine etiã ab Ammonis oraculo, iuxta quod gignitur arbor quæ metopion vocat: resinæ modo aut gummi. Genera eius duo. Thrauston, masculi thuris similitudine, quod maxime probatur. Alterum pingue & resinofum, quod phyrara appellant. Adulteratur harenis, velut nascendo apprehensis. Igitur quàm minimis glebis probat, & quàm purissimis. Pretiū optimi in libras asses xl. Sphagnos infra eos situs in Cyrenaica prouincia maxime probatur. Alij bryon vocant. Secundum locum obtinet Cyprius, tertium Phœnicus. Fertur & in Aegypto nasci: quin & in Gallia, nec dubitauerim. Sunt enim hoc nomine canni arborum villi, quales in quercu maxime videmus, sed odore præstantes. Laus prima candidissimis atque altissimis, secunda rutilis, nulla nigris. Et in insulis petrificæ nati improbantur, omnesque quibus palmarum atque non suis odor fit.

Bandè quæcumque sit aspalatho. I lege, eandè quæ sit aspalatho.

De cypro, & aspalatho, & maro. Cap. 24.

Cyprius in Aegypto est arbor ziziphi folijs, semine coriandri, flore candido odorato. Coquitur hoc in oleo, premittiturque postea, quod Cyprius vocatur. Pretium ei in libras quinq;. Optimum habetur è Canopica in ripis Nili nata, secundum Ascalonem Iudææ, tertium Cyprius insula odoris suauitate. Quidam hanc esse dicunt arbor em quæ in Italia ligustrum vocetur. In eodem tractu aspalathos

aspalathos nascitur, spina candida, magnitudine arboris modica, flore rosæ. Radix vnguentis expetitur. Tradunt in quocunq; frutice curuetur arquis celestis, eandè quæ sit aspalatho, suauitatem odoris existeret, sed in aspalatho inenarrabilem quandã. Quidam eum Erylisceptum vocant, alij sceptrum: probatio eius in colore ruffo vel igneo, tactuque spisso, & odore castoreo. Permutat in libras xv. In Aegypto nascitur & maron, peius quàm Lydiu, maioribus folijs ac varijs. illa breuia ac minuta & odorata. De balsamo, & opobalsamo, & xylobalsamo, & styrace, & galbano. Cap. 25.

Ed omnibus odoribus præfertur balsamum, vni teræ Iudææ concessum, quondam in duobus tantum hortis vtroque regio, altero iugerum xx. nõ amplius, altero pauciorum. ostendere arbusculã hanc vrbis imperatores Vespasiani. Clarumque dictu à Pompeio Magno in triumpho arbores quoque duximus. Nuper nunc hæc, & tributa pendit cum sua gente, in totã alia natura quàm nostri externique prodiderant. Quippe viti similior est quàm myrto. Malleolis feri dicitur, quær vinctã vt vitis: & implet colles vinearum modo. quæ sine adminiculis se ipse sustinent. Tondetur similitur fruticã, ac rastro nitefcit: properatque nasci, intra tertium annum fructifera. Folium proximum rutæ, perpetua coma. Sæuere in eandem Iudæ, sicut in vitam quoque suam. Contra defendere Romani, & dimicatum pro frutice est. Seritque nunc eam fiscus: nec vquam fuit numerosior aut procerior. Proceritas intra bina cubita subfcit. Arbori tria genera. Tenui & capillacea coma, quod vocant eutheriston. Alterum scabro aspectu, incuruum, fruticosum, odoratus: hoc trachy appellant. Tertium eumeces, quia est reliquis procerius, leui cortice. Huic secunda bonitas: nouissima eutheristo. Semen eius vino proximũ gustu, colore ruffum, nec sine pingui: peius in grano quod leuius atque viridius. Ramus crassior quàm myrto. Inciditur vitro, lapide, offeis ve cultellis. Ferro lædi vitalia odit. Emoritur protinus, eadem amputari superuacua patiens. Incidētis manus libratur artificio temperamento, ne quid vltra corticem violet. Succus è plaga manat, quem opobalsamum vocat, suauitatis eximia, sed tenui gutta, ploratulanis parua colligitur in cornua. Ex ijs nouo fictili conditur crassior similis oleo, & in multo candida. Rubescit deinde, simulque durefcit è translucido. Alexandro magno res ibi gerente, toto die æstiuo vnam concham impleri iustum erat. Omni vero fecunditate è maiore orto cõgios senos, minore singulos, cum duplo rependebatur argento. Nunc etiam singularum arborum largior vena, ter omni bus percutitur æstibus, postea depuratur. Et farmenta quoque in merce sunt. d. ccc. amputatio ipsa furculusque venit intra quintum demum annum, Xylobalsamum vocatur, & coquitur in vnguentis. Pro succo ipsum substituere officinæ. Corticis etiã ad medicamenta pretium est. Præcipua autem gratia lacrymæ, secunda semini, tertia corticij, minima ligno. Ex hoc buxosum est optimũ, quod est odoratissimum: è semine autem maximũ & ponderosissimum, mordens gustu, feruensque in ore. Adulteratur Petræo hyperico, quod coarguitur magnitudine, inanitate, longitudine, odoris ignauia, sapore piperis. Lacrymæ probatio vt sit pinguis, tenuis, ac modice ruffa, & in fricando odorata. Secundus candido colos, peior viridis crassusque, pessimus niger. Quippe vt oleum senescit. Ex omni incisura maxime probatur quod ante semen fluxit. Et alias adulteratur semine suo, vixque malefcium depræhenditur gustu amariore. Esse enim debet lenis, nõ subacidus, odore tantum aulterus. Vitiatur & oleo rosæ, cyprii, lætis, balani, terebinthi, myrti, resinæ, galbano, cera Cypria, prout quæque res fuit. Nequisissime autem gummi, quoniam ipsum quoque inhærescit manu inuarta, & in aqua sidit: quæ probatio eius gemina est. Debet syncerum &

inhærescere, sed hoc & gummi addita fragili crusta enenit. Et gustu depræhenditur. Carbone vero, quod cera resinæque adulteratu est, nigriori flamma. Nam melle mutatu statim contrahit mufcas. Præterea synceri denatur in tepida aqua gutta sidens ad ima vasis: adulterata olei modo innatat, & si metopio vitata est circulo candido cingitur. Summa probatio est vt lac coagulet; & in veste maculas non faciat, nec manifestior alibi fraus. Quippe millibus denarium sextarij empti, vendente fisco ccc. denarijs veneunt. In tantũ expedit augere liquorem. Xylobalsamo pretium in libras vi. Proxima Iudææ Syria supra Phœnicem styracem gignit, circa Gabala & Marathunra & Casium Seleuciæ montem. Arbor est eodem nomine, coroneo malo similis, lacrymæ ex aultero iucundioris, intus similitudo harundinis, succoque prægnans. In hanc circa canis ortum aduolant pennati vermiculi erodentes, ob id in scobe fordescit. Styrax laudatur post supradicta ex Pisidia, Sidone, Cypri, Cilicia, Creta minime. Ex Amano Syriæ medicis, sed vnguentarijs magis. Colos in quacunq; natione præfertur ruffus, & pinguit lentus: deterior furfurifus, & cano situ obductus. Adulteratur cedri resina vel gummi, alias melle, aut amygdalis amaris: omniaque ea depræhenduntur gustu. Pretium optimo xix. Exit & in Pamphylia, sed aridior, minusque succofus. Dat & galbanũ Syria in eodem Amano monte è ferula, quam eiusdem nominis resinæ modo itagomiticin appellant. Quod maxime laudant, cartilaginofum, purum ad similitudinem ammoniaci, minimeque lignofum. Sic quoque adulteratur faba aut sagapeno. Syncerum si vratur, fugat nidore serpentes. Permutatur in libras v. Medicinæ hoc tantum.

Maxime probatur quod ante semen fluxit. Melius vetus exem GI O. plat. Maxime probatur quod ante semen fluxit, id est, antequam semen prolatum sit. Paulo post illic legitur: Exit & in Pamphylia, sed aridior: non acrior.

De panace, & spondyljo, & malobathro. Cap. 26.

Anacem & vnguentis eadem gignit, nascentem & in Psohide Arcadiæ, circaque Erymanthi fontes, & in Africa, & in Macedonia: ferula sui generis v. cubitorum, folijs primo quaternis, mox senis in terra iacentibus, ampla magnitudine rotundis, in cacumine vero oleagineis, semine in muscarijs dependete, vt ferulæ: excipitur succo incisio cauale mersibus, radice in autumno. Laudatur candor eius coacti. Sequens pallido statera. Nigro color improbatur. Pretiū optimo in libras bini asses. Ab hac, ferula differt quæ vocatur spondilion, folijs tantum, quia sunt minorã, & platani diuisura. Non nisi in opacis gignitur. Semen eodem nomine filis speciem habet, medicinæ tantum vtile. Dat & malobathron Syria, arborem folio cohuoluto, arido colore: ex quo exprimitur olei ad vnguenta, fertiliore eiusdem Aegypto: Laudatus tñ ex India venit. In paludibus ibi gigni tradunt lentis modo, odoratus croco, nigricans, scabrumque quondam salis gustu. Minus probatur candidũ. Celerrime situm in vetustate sentit. Sapor eius nardo similis esse debet sub lingua. Odor vero in vino sufferuefacti antecedit alios. In pretio quidem prodigio simile est, à singulis ad ccc. peruenire libras: oleum autem ipsum in libras lx.

De oleo omphacio: Cap. 27.

Oleum & omphacium est. Fit duobus generibus, & totidè modis, ex olea & vite. Olea adhuc alba expressa, deterius ex druppa: ita vocatur prius quã cibo matura sit, iam tum colorem mutans. Differētia, quæ hoc viride est, illud candidum. E vite fit ptytia aut amigneã, cū sint acini ciceris magnitudine ante canis ortum. In prima lanugine demittitur vna, eiusque melligo. Reliquũ corpus sole coquitur. Nocturni rores cauetur. In fi-

stili cōdita melligo colligit, subinde Cyprio aere seruat. Optima que ruffa, acriorq; & aridior. Pretiū omphacio in libras vi. Fit & alio modo, cum in mortarijs vna immatura teritur: siccataq; in sole, postea digeritur in pastillos.

De bryo es cenanthe, & de late arbore, & cinnamomo caryopo. Cap. 28.

Eodem & bryon pertinet vna populi alba. Optima circa Gnidum aut Cariam. in sitientibus aut siccis asperisque: secunda in Lycia cedro. Eodem & cenanthe pertinet. Est autem vitis labruscæ vna. Colligitur cum flore, cum optime olet. Siccatur in vmbra substrato linteo, atq; in cadoc conditur. Præcipua ex Parapatamia, secunda ab Antiochia, atq; Laodicea Syriæ, tertia ex montibus Medicis. Hæc vtilior medicina. Quidam omnibus ijs præferunt eam, que in Cypro insula nascitur. Nam quæ in Africa fit, ad medicos tantum pertinet, vocaturq; massaris. Omnis autem ex alba labruscæ præstantior quàm è nigra. Est præterea arbor ad eadem vnguentum pertinens, quam alij elatem vocant, quod nos abietem, alij palmã, alij spathen. Laudatur Ammoniaca maxime, mox Aegyptia. Dein Syriaca, duntaxat in locis sitientibus odorata, pingui lacryma, quæ in vnguenta additur ad domandum oleum. In Syria gignitur & cinnamum, quod caryopon appellant. Hic est succus nuci expressus, multum à furculo veri cinnami differens, vicina tamen gratia. Pretium in libras asses quadraginta.

CAI PLINII
SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ
LIBER DECIMUSTERTIVS.

PROOEMIUM.

HACTENVS in odoribus habent pretia sylvarum, erantque per se mira singula, iuuitque luxuriam ea omnia miscere, & è cunctis vnum odorem facere: ita reperta sunt vnguenta.

De vnguentis, & quando primum sunt cognita nobis, & de compositione. Cap. 1.

Quis primus inuenit nō traditur: Iliacis temporibus non erant, nec thure supplicabatur: Cedri tantum & citri suorum fructum in sacris fumo conuolutum nidorem verius quàm odorem nouerant, iam rosæ succo reperto. Nominatur enim id quoque in olei laude. Perfarū esse debet gentis vnguentum. Illi madeht eo, & accersita cōmendatione, ingluuie natum virus extingunt. Primum quod equidem inueniam, castris Darrij regis expugnatis, in reliquo eius apparatu Alexander cepit scribium vnguentorum. Postea voluptas eius à nostris quoq; inter laudatissima atque etiam honestissima vitæ bona admisa est. Honorq; is & ad defunctos pertinere cepit. Quapropter plura de eo dicemus. Quæ ex his non erunt fructum, ad præsens nominibus tantū indicabuntur, natura vero eorum suis reddetur locis. Vnguentis cognomina dedere alijs patriæ, alijs succi, alijs arborum, alijs causæ. Primumq; id scire conuenit, mutatam auctoritatem, & sæpius transisse gloriam. Laudatissimum

quæ nardum Indicum imitentur, species nouem à nobis esse dictas: tanta materia adulterandi est. Omnia autem acutiora sunt costo, amomo, quæ maxime nares ferunt: crassiora myrrha suauioraq; medicinae autem vtiliora croco, acerrima per se amomo. Hoc & capitis dolores facit. Quidam fati habent aspergere quæ sunt preciosissima, cæteris decoctis, impendio parentes: sed non eadem est vis, nisi vna decoctis. Myrrha & per se vnguentum facit sine oleo, stacte duntaxat, alioquin nimiam amaritudinem affert. Cyprino viride sit. Sufino vnguentum, Mendefio nigrum, rhodino candidum, myrrha pallidum. Hæc sunt antiquæ inuentionis genera: & postea officinarum furta. Nunc dicitur cumulus ipse delictiarum & summa auctoritas rei.

GLO. Primumque id scire conuenit, mutatam auctoritatem & sæpius transisse gloriam. Sincera lectio, mutatam auctoritatem & sæpius transisse gloriam.

Quod vnguentum regale vocetur, & que diaspasmata, & qualiter seruentur. Cap. 2.

Rego regale vnguentum appellatur, quoniam Parthorum regibus ita temperatur, constat myrobala no, costo, amomo, cinnamomo, comaro, cardamomo, nardispica, maro, myrrha, castia, styrace, ladano, opo balsamo, calamo, iuncoque syrio, cenanthe, malobathro, serichato, cypero, aspalatho, panace, croco, cypro, amaraco, colato melle, vino. Nihilque eius rei causa in Italia victrice omnium, in Europa vero tota præter irin illyricam & nardum gallicum gignitur. Nam vinum, & rosa, & myrti folia oleumque, cōmunia fere omnium terrarum intelliguntur. Siccis odoribus constant, quæ diaspasmata vocantur. Nam fecem vnguenti magna appellant. Inter omnes potentissimus odor, quisquis nouissimè additur. Vnguenta optime seruantur in alabastris, odores in oleo: quod diurnitati eorum tanto vtilius est, quanto pinguius, vt ex amygdalis. Et ipsa vnguenta vetustate meliora. Sol inimicus his, quamobrem in vmbra coquantur plumbis vasis. Experimentum eorum inuensa manu capitur, ne carnosæ partis calor vitiet.

Quanta in vnguentis luxuria, & quando primum Romanis in usu. Cap. 3.

Hæc est materia luxus è cunctis maxime superuacua. Margaritæ enim gemmæque ad heredem tamen transeunt, vestes prorogant tempus: vnguenta illico expirant, ac suis moriuntur horis. Summa commendatio eorum, vt transeunte femina odor inuitet etiã aliud agentes. Exceduntq; quadragenos denarios libræ. Tanti emittit voluptas aliena. Etenim odorè qui gerit, ipse non sentit. Sed & hæc aliqua differetia signanda sunt. In M. Ciceronis monumentis inuenitur, vnguenta gratiora esse quæ terram, quàm quæ crocū sapiant: Quando etiã corruptissimo in genere magis tamen iuuat quedam ipsius vitij seueritas. Sed quosdam crassitudo maxime delectat, spissum appellantes: liniq; iam non solum perfundi vnguentis gaudent. Vidimus etiam veltigia pedum tingi: quod M. Othonem monstrasse Neroni principi ferebant. Quæso vt qualiter sentiretur iuuaretq; ab ea parte corporis? Necnon aliquè ex priuatis audiuius iussisse spargi parietes balnearum vnguento, atq; Caium principè solia temperari. Ac ne principale videatur hoc bonum, & postea quendam ex seruis Neronis. Maxime tamen mirum est, hanc gratiam penetrasse & in castra. Aquilæ certe ac signa, puluerulèta illa & custodij horrida, inunguntur festis diebus: vtinamq; dicere possemus, quis primus instituit. Ita est, nimirum hac mercede corruptæ terrarum orbem deuicere aquilæ. Ista patrocina quærimus vitij, vt per hoc ius sumantur sub calside vn-

guenta. Quando id primum ad Romanos penetraverit, non facile dixerim. Certum est Antiocho rege A siaque deuictis, vrbis anno quingentesimo sexagesimo quinto, P. Licinium Crassum, L. Iulium Cæsarem censores edixisse, ne quis venderet vnguenta exotica: sic enim tanquam laueret. At hercule iam quidam etiam in potu addunt: tantique amaritudo est, vt odore prodigo fruatur ex vtraque parte corporis. L. Plotium, L. Plancium bis consulis censoris fratrem, proscriptum à triumuiris, in Salernitana latebra vnguenti odore proditum constat, quo dedecore tota absoluta proscriptio est. Quis enim non merito iudicet perijisse tales? Cæterum terrarum omnium Aegyptus accommodatissima vnguentis: ab ea Campana est, copia rosæ.

Vestes prolongant tempus. Antiqui codices Vestes prorogant tempus. Summa commendatio eorum, vt transeunte femina odor inuitet, etiam aliud agentem. Magis placet quod in istis codicibus habetur, vt transeunte femina odor inuitet etiam aliud agentes. Neque enim vsque adeo corrupti fuerunt Romanorum mores, vt frequentior esset viris quàm feminis vnguentorum usus, ac mox. Sed quosdam crassitudo maxime delectat, idipsum approbantes. Illic est, spissum appellantes, non idipsum approbantes. Atq; Caium principem solium lauari. Leges, atq; Caium principem solia temperari, scilicet iussisse. Vtinamq; dicere possemus, quis primus instituit ista, nimirum hac mercede orbem terrarum corruptæ deuicere aquilæ. Duae voculas, ita est, quibus perquam eleganter Plinius vtitur, scribarum sue potius castigatorum temeritas deprauauit in ista. Sic enim scribitur ac distinguitur in emendatis voluminibus. Vtinamq; dicere possemus, quis primus instituit. Ita est, nimirum hac mercede corruptæ terrarum orbem deuicere aquilæ. Sic lib. 7. cap. 40. dixit, Ita est profecto, alius de alio iudicat dies. Item lib. 18. cap. 6. Itaq; est profecto, opega non impensa cultura constat. Præterea lib. 24. cap. 1. Ita est profecto, magnitudo populi Rom. perdidit ritus, vincendoque victi sumus.

De palmis, & natura earum, & generibus. Cap. 4.

Idea inclyta est vel magis palmis, quarum natura nunc dicitur. Sunt quidem & in Europa, vulgoq; Italia, sed steriles. Ferunt in maritimis Hispaniæ fructum, verum imitem, dulcè in Africa, sed statim euanescent. Contra in oriente ex his vna, gentiumq; aliquibus panis: plurimè vero etiam quadrupedum cibus. Quamobrem iure dicuntur externæ. Nulla est in Italia sponte genita, nec in alia parte terrarum, nisi in calida: frugifera vero nusquam, nisi in feruida. Gignitur leui fabulosaq; terra, maiore in parte & nitrosa. Gaudet & riguis: totoque anno bibere cum amet, anno sitienti. A firmo quidam etiam lædi putant: & Assyriorum pars aliqua, si non ritus misceatur. Genera earum plura: & prima fructicem non excedentia: sterilem hunc, aliubi & ipsum fertilem, breuiq; ramorum orbe foliosum. Teçtorij vicem hic parietibus pleriq; in locis præstat contra aspergines. Procerioribus sylua arbore ex ipsa, foliorum aculeo fructicante circa totas pectinatim, quas syluestres intelligi necesse est. Incerata tamen libidine etiam mitioribus se miscent. Reliquæ teretes atque proceræ, densis gradatisque corticum pollicibus vt orbibus, faciles se ad scandendum orientis populis præbent, vtilem sibi arboribusque induiis circum mira pernitate tum homine subeunte. Coma omnibus in cacumine: & pomum est, non inter folia, vt in cæteris, sed suis inter ramos palmitibus racemofum, vtraque naturæ vna: atque pomi. Folia cultrato mucrone, lateribus in sese bifidatis, bella primum demonstrauerunt gemmas: nunc ad fuses vitillumque nexus & capitum leuia vmbacula finduntur. Arboribus, imo potius omnibus quæ terra gignat, herbisque etiam, vtrunque sexum esse diligentissimi naturæ tradunt. Quod in plenum factis sit dixisse hoc in loco. Nullis tamen arboribus manifestius: Mas in palmitè floret, femina citra florem germinat tantum spinæ modo. Vtrisque autem prima

C. PLINII. K nascitur

nascitur pomi caro, postea lignum intus, hoc est semen eius. Argumentum quod parua sine hoc reperiuntur in eodem palmite. Est autem oblongum, non vt oliuis orbiculatum. Præterea castrum à dorso puluinata fissura, & in aluo media plerisque vmbilicatum, vnde primū spargitur radix. Seritur autē prouum, & bina iuxta composita femina, superque totidem, quoniam infirma singulis planta est. Quaternæ coalescunt. Multis candidisque lignū hoc à carnibus discinditur tunicis, alijs corpori adherentibus: laxeq; distans, tantum cacumini filo adhaeret. Caro maturefcit anno. Quibusdam tamen in locis, vt in Cypro, quanquā ad maturitatem non perueniat, grato sapore dulcis est: & folium ibi latius, fructusque reliquis rotundior. nec vt deuoretur corpus, verum vt expuatur, succo modo expresso. Et in Arabia languide dulces traduntur esse palmæ: quanquam Tuba apud Scenitas Arabas præfert omnibus saporibus, quam vocant da bulan. Cætero non sine maribus gignere feminas sponte edito nemore confirmant, circaque singulos matres nutare in eum pronas blandioribus comis. Illū erectis hispidum, afflatu * visuque ipso & puluere etiam reliquas maritare. Huius arbore excisa viduas post sterilefcere feminas. Adeoque est Veneris intellectus, vt coitus etiam excogitatus sit ab homine, ex maribus flore ac lanugine, interim vero tantum puluere inperso sterilescere feminas. A deoq; est Veneris intellectus, vt coitus etiam excogitatus sit ab homine, ex maribus flore ac lanugine, interim vero tantum puluere inperso sterilescere feminas. Robustas deputant crassitudinis gratia, semipedales ramorum relinquentes truncos, qui decisi alibi necant matrem. Diximus saltem ab his solum diligi. Ergo vbi nō est tale, saltem aspergunt, non radicibus, sed longius paulo. Quædam in Syria & Aegypto in binos diuidunt se truncos, in Creta & ternos, quædam & in quinos. Ferunt statim in trimatu. In Cypro vero, Syria, Aegypto, quadrimæ alia, aliæ quinquennes, altitudine hominis, nullo intus pomi ligno quandiu sunt nouellæ, ob id spadonum accepto nomine. Genera earum multa: Sterilibus ad materias, operumque lautiora vitur Assyria, & tota Persis. Sunt & cædua palmarum quoque syluæ, germinantes rursus ab radice succifæ. Dulcis medulla earum in cacumine, quod cerebrum appellant: exemptaq; viuunt, quod non alia. Vocantur autem chamæropes, folio latiore ac molli, ad vitilia vtilissimo. Copiosæ in Creta, sed magis in Sicilia. E palmis prunæ viuaces, ignisque lentus. Fructiferarum alijs breuius lignum in pomo, alijs longius: his mollius, illis durius: quibusdam ossium lunatumque, dente contra fasciantes religione politum. Aliud pluribus vestitū paucioribusve tunicis: aliud crassioribus tenuioribusve. Ita sunt vnde quinquaginta genera, si quis omniū persequi velit nomina etiam barbararum, vinorumque ex ijs differentias. Clarissimæ omnium quas regias appellauere ab honore: quoniam regibus tantum Persidis seruabantur, Babylone natæ vno in horto Bagou. Ita enim vocant spadones, qui apud eos etiam re gnauere. Hortus ille nunquā nisi dominantis in aula fuit. At in meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem syagri, proximamque margarides. Eæ breues, candidæ, rotundæ, acinis quàm balanis similiores. Quare & nomen à margaritis accepere. Vna earum arbor in Chora esse traditur, vna & syagrorum. Mirumque de ea accepimus, cum phœnice aue, quæ putatur ex huius palmæ argumento nomen accepisse, emori arenasci ex seipsa: eratque cum hæc proderem fertilis. Ipsum pomū gran-

de, durum, horridum, & à cæteris generibus distans sapore serino, quem ferme in apris nouimus: euidentissimæque causa est nominis. Quarta autoritas sandalidum, à similitudine appellatarū. Iam in Aethiopia sine quinque earum nec plures arbores tradunt, non raritate magis quàm suauitate mirabiles. Ab his cariotæ maxime celebrantur, & cibo quidem, sed & succo vberissima. Ex quibus præcipua vina orienti, iniqua capiti, vnde pomo nomen. Sed vt copia ibi atque fertilitas, ita nobilitas in Iudæa, nec in tota, sed Hiericunte maxime. Quanquam laudatæ & Archelaide, & Phaselide, atque Liuiade, gentis eiusdem conuallibus. Dos his præcipua succo pingui lactentibus, quodamque vini sapore in melle prædulci. Sicciores in hoc genere nicolai, sed amplitudinis præcipue, quaterni cubitorum longitudinem efficiunt. Minus speciosæ, sed sapore caryotatū sorores, ob hoc adelphides dictæ, proximam suauitatem habent, non tamen eandem. Tertium ex his genus pateron, nimio liquore abundat: rumpitque se pomi ipsius etiam in sua matre ebrietas, calcatis similis. Suum genus è fictiore turba dactylis, prælonga gracilitate curuatis interim. Nam quos ex his honori deorum damus, Chydæos appellauit Iudæa, gens contumelia numinū insignis. In totum arenates Thebaides atque Arabicæ, macro corpore exiles, & asiduo vapore torrentes, crustam verius quàm cutem obducunt. In ipsa quidem Aethiopia fruiatur hæc (tanta est siccitas) & farinæ modo spissatur in panem. Gignitur autem in frutice ramis cubitalibus, folio latiore, pomō rotundo, sed maiore quàm mali amplitudine: Cyacas vocant. Triennio maturefcunt. Semperque fructi pomum est subnascente alio. Thebaidis fructus extemplo in cados conditur, cum sui ardoris anima: ni ita fiat: celeriter expirat: marcescitque non retrofus furnis. Ex reliquo genere plebeia videntur. Syri & Tuba tragemata appellant. Nam in aliqua parte Phœnicæ Ciliciæque, populari etiam nomine à nobis appellantur balani. Eorum quoque plura genera. Differunt figura rotunditatis aut proceritatis. Differunt & colore, nigriores ac rubentes. Nec pauciores sic traduntur colores. Maxime tamen placent candidi. Distant & magnitudine, prout multum cubitum essefcere. Quidam sunt non ampliores faba. Seruantur hi demum, qui nascuntur in salis atque sabulosis, vt in Iudæa & Cyrenaica Africa. Non item in Aegypto, Cypro, Syria, & Seleucia Assyria. Quam obrem ius & reliqua animalia ex his saginantur. Vitiat autem ventus eius pomi signum est, decidisse candida verrucam: quæ racemo adhaerit. Alexandri milites palmis viridibus strangulati sunt. In Gedrosiis id factum est pomi genere, alibi copia euenit. Est enim tanta musteis suauitas, vt finis mandendi non nisi periculo fiat.

Genera earum plurima, & prima fruticem non excedentia, sterilem hanc, aliubi & ipsum sterilem, breuiusque ramis obiti vmbra foliorum. § Emendata lectio, sterilem hunc, aliubi & ipsum fertilem, breuiusque ramorum orbe foliorum qui error tam crassus est, vt mirum sit à nemine deprehensum. Præterea, castrum à dorso puluinato, & in aluo media fissura plerisque vmbilicatum. § Reposuimus ex manuscriptis: Præterea castrum à dorso puluinata fissura, & in aluo media plerisque vmbilicatum. Quod erat prius, pomis referentam. § Pro his verbis longe alia sunt in antiquis voluminibus, nempe hæc, eratque cum hæc proderem fertilis.

De Syriae arboribus. Cap. 5.

Syria præter hæc peculiare habet arbores. In nucum genere pistacia nota. Prodest aduersus serpentū traduntur morsus, & potu & cibo. In ficorum autem caricas, & minores eius generis, quæ cottana vocant. Item pruna in Damasco monte nata, & myxa, vtranque iam familliarē Italiae. Ex myxis in Aegypto & vina fiunt. Iuniperi similem hnt Phœnicæ, & cedrū minorem. Duo eius genera, Lycia & Phœnicia. Differunt folio. Nam quæ durum,

durum, acutum, spinosum habet, oxycedros vocatur, ramosa & nodis infesta. Altera odore præstat. Fructum ferunt myrti magnitudinis, dulcem sapore. Et maioris cedri duo genera. Quæ floret, fructum nō fert. Fructifera non floret, & in ea antecedentem fructū occupat novus. Semen eius cupressi simile. Quidā cedrelaten vocat. Ex hac resina laudatissima. Materie vero ipsi eternitas. Itaque & simulacra deorū ex ea factitauerunt. Cedrinus est Rome in delubro Apollo Sosianus, Seleucia aduectus. Cedro similis in Arcadia est arbor: in Phrygia frutex vocatur.

De terebintho. Cap. 6.

Syria & Terebinthum habet. Ex his mascula est sine fructū. Feminarum duo genera. Alteri fructus rubet lentis magnitudine, alteri pallidus. Cum vite maturefcit, nō grandior faba, odore iucundior, tactu resinosis circa Idam Troadis. Sed in Macedonia brevis arbor hæc atque fruticosa, in Damasco Syriæ magna. Materie ei admodum lenta, ac fidelis ad verustatem eximij ac nigri splendoris, ros racemosus oliuæ modo, sed rubens, folia densa. Fert & folliculos emittentes quædam animalia, ceu culices, lentoremque resinofum, qui & cortice erumpit. Etiam rhus Syriæ mascula fert, sterili femina, folia vni paulo longiora & pilosa, foliorum inter se semper contrarijs pediculis, gracili breuique ramo. Pelles candidæ conficiuntur ijs. Semen lentis simile cū vna rubescit, quod vocatur rhus, medicamentis necessarium.

De ficu Aegyptia & Cypria. Cap. 7.

In Aegypto multa genera, quæ non alibi. Antea omnia ficus, ob id Aegyptia cognominata. Arbor fert non ramis, sed caudice ipso. Idem ipsū ficus est prædulcis, sine granis interioribus, perquam fecundo prouentu, scalpendo tantū ferreis vnguib; aliter non maturefcit. Sed cum factū est quarto die demettitur, alio sub nascente: septeno ita numerosa partu, per singulas estates multo lacte abundante. Subnascentur etiam si non scalpatur sœtus quater æstate, priorumque expellit immaturum. Materie proprii generis inter vtilissimas. Cæsa statim stagnis mergitur. Hoc est eius sicari. Et primo fudit, postea fluitare incipit: certoque fugit eam alienus humor, qui aliam omnē rigat. Cum innatare cœperit, tempestiue habet signū. Huic similis quadamtenus quæ vocatur Cypria ficus in Creta. Nam & illa in caudice ipso fert pomum & ramis, cum in crassitudinem adoleuere. Sed hæc germina emittit sine vllis folijs radice similia. Caudex arboris similis populo, foliū vltimo. Fructus quaternos fundit, toties & germinat. Sed grossus eius non maturefcit, nisi incitura emissio lacte. Suauitas & interiora fici magnitudo forbi.

§ Certoque eam fugit alienus humor, qui aliam omnem rigat. § Lege: qui aliam omnem rigat.

De Cerauniam siliqua. Cap. 8.

Similis his siliqua, quæ Iones Cerauniam vocat: trunco & ipsa fertilis, sed pomō siliqua. Ob id quidā Aegyptiam ficum dixere, errore manifesto. Non enim in Aegypto nascitur, sed in Syria Ioniaque, & circa Gnidū, atque in Rhodo, semper comantibus folijs, flore candido, cum vehemētia odoris: plantigera imis partibus, & ideo superficie flauescens, succū auferēte sobole. Pomō antecedentis anni circa canis ortus detracto, statim alterū parit: postea florem per arcturū hyeme sœtus enutrientem.

De Persica Aegypti, & spina Aegyptia. Cap. 9.

Aegyptus & persicam arborem sui generis habet, si mitem piro, folia retinente. Fertilitas asidua ei, subnascente crassino fructu. Maturitas æstiuarum

afflatu. Pomum longius piro, inclusum amygdalæ putamine & corio, colore herbido: sed vbi nux illi, huic pomum, differens breuitate ac mollitie: & quamuis blandiatur prædulcis suauitas, innocuum. Materie bonitate, firmitudine, nigritia quoque nihil differens à loto. Simulacra ex ea factitauerunt, non eadem gratia quàm fidelis materie, vt ex arbore quam balanū appellauimus, magna ex parte contorta. Naualis itaque tantum est. At diuerso cuci in magno honore palmæ similis: quando & eius folijs vtuntur ad textilia. Differt quod in brachia ramorum spargitur: Pomō magnitudo quæ manum impleat, color fuluus, commendabilis succo ex austero dulci. Lignum intus grandis firmæque duritiæ, ex quo velares deformant anulos. In eo nucleus dulcis, dum recens est. Siccatus durefcit ad infinitum, vt mandari non possit, nisi pluribus diebus maceratus. Materie crispioris elegantia: & ob id Persis gratissima. Nec minus spina celebratur in eadem gente duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat, ob id vtilissima nauium costis. Candida facile putrefcit. Aculeus pinarum & in folijs. Semen in siliquis, quo coria perficiuntur galgæ vice. Flos & coronis iucundus, & medicamentis vtilis. Manat & gummi ex ea. Sed præcipua vtilitas quod cæsa anno tertio resurgit. Circa Thebas hæc, vbi & quercus, & persica, & oliua, ccc. à Nilo stadijs syluestri tractu, & suis fontibus riguo.

De pruno & arboribus circa Memphim. Cap. 10.

Bi & prunus Aegyptia, non dissimilis spinæ proximæ dictæ, pomō mespili, maturefcens bruma, nec folia dimittens. Lignum in pomō grande, sed corpus ipsum natura copiaque mesium instar incolis. Pergatur enim tundunt, seruantque eius offas. Syluestris fuit & circa Memphin regio tam vastis arboribus, vt termini nequirent vel circumplecti, vnus peculiari miraculo, nec pomum propter, vsumque aliquem, sed euentum. Facies enim spinæ folia habet ceu pennas, quæ tactis ab homine ramis cadunt protinus, ac postea renascuntur.

De gummi generibus, & papyro. Cap. 11.

Gummi optimum esse ex Aegypto spina cōuenit, vermiculatum, colore glauco, purum sine cortice, dentibus adhærens. Pretiū eius in libras x. iij. Deterius ex amygdalis amaris & cerafo, pessimum ex prunis. Fluit & ex vitibus, infantium viceribus aptissimum: & aliquādo ex olea dentium dolori: vltimo etiam in Corico monte Ciliciæ: ac iunipero, ad nihil vtile: ex vltimo vero gummi & culices ibi nascuntur. Fit & ex sarcocolla (ita vocatur arbor) gummi vtilissimum pictoribus ac medicis, simile pollini thuris: & ideo candidum quàm ruffum melius. Pretium eius quod supra. Nondum palustria attigimus, nec frutices amnium. Prius tamē quàm digrediamur ab Aegypto & papyri natura dicetur, cum chartæ vsu maxime humanitas vitæ constet & memoria. Et hanc Alexandri magni victoria repertam, auctor est M. Varro, condita in Aegypto Alexandria. Ante non fuisse chartarum vsu: in palmarum folijs primo scriptitatum: deinde quarundam arborum libris. Postea publica monumenta plumbeis voluminibus, mox & priuata linteis confici cœpta, aut ceris. Pugillarum enim vsu fuisse etiam ante Troiana tempora inuenimus apud Homerum. Illo vero prodente ne terram quidem ipsam totam fuisse, quæ nunc Aegyptus intelligitur, cum in Sebennytico saltem eius nominis charta nascatur. Postea adaggeratam Nilo. Siquidem à Pharo insula quæ nunc Alexandria: ponte iungitur, noctis

dieiq; velifico nauigij cursu terram fuisse prodidit. Mox emulatione circa bibliothecas regū Ptolemei & Eumenis, supprime chartas Ptolemeo, idem Varro membranas Pergami tradidit repertas. Postea promiscue patuit vsus rei, qua constat immortalitas hominum. Papyrus ergo nascitur in palustribus Aegypti, aut quiescentibus Nili aquis, ubi euagata stagnant, duo cubita nō excedente altitudine gurgitū, brachiali radice oblique crassitudinē, triangulis lateribus, decem non amplius cubito rum longitudine in gracilitatem fastigiatū, thyrsi modo cacumen includens. Semine nullo, aut vsu eius alio quā florj ad deos coronandos. Radicibus incolā per ligno vtuntur: nec ignis tantum gratia, sed ad alia quoq; vtenilia vasorum. Ex ipso quidem papyro nauigia texunt. Et è libro vela, tegetesque, necnon & vestem, etiam stragulam ac funes. Mandunt quoq; crudum decoctumq; succum tantum deorantes. Nascitur & in Syria, circa quem odoratus ille calamus lacum. Neque alijs vsus est, quā inde funibus rex Antigonus in naualibus rebus, nondum sparto cōmunicato. Nuper & in Euphrate nascens circa Babylonem papyrū intellectum est eundem vsum habere chartæ. Et tamen adhuc malunt Parthi vefibus literas intexere. Præparantur ex eo chartæ, diuiso acu in prætenues, sed quā latissimas philuras.

GLO. Neque ad alios vsus illis, quā funibus. Rex Antigonus in naualibus vsus est rebus, nondum sparto comunicato. Sincera lectio: Nec alijs vsus est quā inde funibus. Rex Antigonus in naualibus rebus, n. c.

De generibus chartarum, & quomodo charta fiant, & de chartarum probatione, & vitij & glutino earum. Cap. 12.

Principatus medio, atq; inde scissuræ ordine. Hieratica appellabatur antiquitus, religiosis tantum voluminibus dicata, quæ ab adulatione Augusti nomen accepit, sicut secunda Liuiæ à coniuge eius. Ita descendit hieratica in tertium nomen. Proximum amphitheatricæ datum fuerat à confecturæ loco. Excepit hanc Roma Fannij sagax officina, tenuatamq; curiosa interpolatione principalē fecit è plebeia, & nomen ei dedit. Quæ non esset ita recurata, in suo mansit amphitheatrica. Post hanc Saitica ab oppido, ubi maxima fertilitas ex vilioribus ramentis: propiorque etiamnum cortici Tæniotica à vicino loco, pondere iam hæc, non bonitate venalis. Nam emporetica inutilis scribendo inuolucris chartarū segestriumque in mercibus vsum præbet, ideo à mercatoribus cognominata. Post hanc papyrus est, extremumque eius scirpo simile, ac ne funibus quidem nisi in humore vitile. Texunturq; omnes tabulæ madentes Nili aqua. Turbidus liquor vim glutini præbet, cum primo supina tabula schæda adlinitur, longitudine papyri, quæ potuit esse resegmentibus vtrinque amputatis. Transuersa postea crates peragitur. Premitur deinde prelis, & siccantur sole plagulæ, atque inter se iunguntur, proximam semper bonitatis diminutione ad deterrimas. Nunquam plures capo quā vicenæ. Magna in latitudine earum differentia, tredecim digitorum optimis. Duo detrahuntur hieratica. Fanniana denos habet. Et vno minus amphitheatrica. Pauciores Saitica, nec malleo sufficit. Nam emporeticæ breuitas sex digitos non excedit. Præterea spectantur in chartis, tenuitas, densitas, candor, læuor. Primum mutauit Claudius Cæsar. Nimia quippe Augustæ tenuitas tolerandis non sufficiebat calamis. Ad hoc transmittens literas literæ metum assererat aduersis, & alias indecoro visu pertinaculida. Igitur & secundo corio statumina facta sunt è primo, sub tegmine. Auxit & latitudinem. Pedalis erat mensura, & cubitalis macrocolis. Sed ratio deprehendit vitium, vnius schæda,

reuulsione plures infestante paginas. Ob hoc prælata omnibus Claudia, Augustæ in epistolis autoritas relicta: Liuiana suam tenuit, cui nihil è prima erat, sed omnia è secunda. Scabritia læuigatur dente conchæ, sed caduca literæ sunt. Minus forbet politura charta, magis splendet. Rebella sæpe humor incuriosè datus, primoq; malleo deprehenditur, aut etiam odore cum fuerit indigentior. Deprehenditur & lentigo oculis, sed inferta medijs glutinamentis tenia, fungo papyri bibula, vix nisi litera fundente se: tatum inest fraudis. Alius igitur iterum extendis labor. Glutinum vulgare è pollinis flore temperatur feruente aqua, minimo aceti aspersu. Nam fabrile gummiisque fragilia sunt. Diligentior cura, molli panis fermentati, colata aqua feruente: minimum hoc modo intergerij, atque etiam Nili lenitas superatur. Omne autem glutinum, nec vetustius esse debet vno die, nec recentius. Postea malleo tenuatur, & iterum glutino percurritur, iterumque conficta erugatur atq; extenditur malleo. Ita sunt longinqua monumenta Tiberij Caij, Gracchorum manus, quæ apud Pomponium Secundū vatem ciuemque clarissimum vidi annos fere post ducentos. Iam vero Ciceronis ac diui Augusti Vergilijque sæpenumero videmus.

Quæ potuit esse segmentibus vtrinque amputatis. Scribo resegmentibus. Minus forbet. Politur & charta magis, vt splendet. Deprehenditur & lentigo oculis sed medijs inserto glutinamentis ceu tenia iuncto papyri bibulo, ibi vix litera fundente se. Voluminum veterum emendatio lectio, sed inferta medijs glutinamentis tenia, fungo papyri bibula, vix nisi litera fundente se. Nam fabrili à gummi cōmilituræ fragiles sunt. In istdem codicibus melius est; Nam fabrile gummiq; fragilia sunt. Fabrile videlicet glutinum & gummi genitius est à gummi, nō pū nō pū. Minimum hunc modum intergerit. Lege, minimum hoc modo intergerit.

De libris Numæ. Cap. 13.

Ingentia quidem exempla contra Varronis sententiam de chartis reperiuntur. Nanque Casius Hemina vetustissimus autor annalium, quarto eorum libro prodidit, Cn. Terentium scribam agrum suum in Ianiculo repastinante offendisse arcam, in qua Numæ qui Romæ regnauit situs fuisset. In eadem libros eius repertos P. Cornelio, L. F. Cethego, M. Beblio, Q. F. Pamphilo Co s. s. ad quos à regno Numæ colliguntur anni d. xxxv. & hos fuisse è charta: maiore etiamnū miraculo, quod tot in fossi durauerunt annis. Quapropter in re tanta ipsius Hemina verba ponam. Mirabantur alij quomodo illi libri durare potuissent. Ille ita rationem reddebat: Lapidem fuisse quadratum circiter in media arca vitæum candelis quoquo versu. In eo lapide insuper libros impositos fuisse, propterea arbitrarier eos nō computruisse. Et libros cedratos fuisse, propterea arbitrarier tineas non tetigisse. In his libris scripta erant philosophiæ Pythagoricæ. Eosq; combustos à Q. Petilio prætorē, quia philosophiæ scripta essent. Hoc idem tradit C. Piso censorius primo commentariorum. Sed libros septem iuris pontificij, totidemque Pythagoricos fuisse. Tuditanius decimo tertio, Numæ decretorum fuisse. Libros duodecim fuisse, ipse Varro humanarum antiquitatum quinto. Antias secundo, duos pontificales Latinos, totidem Græcos præcepta philosophiæ continentis. Idem tertio, ponit quo comburi eos placuerit. Inter omnes vero conuenit, Sibyllam ad Tarquinium Superbum treis libros attulisse. Ex quibus igni duo cremati ab ipsa, tertius cum capitolio Syllanis temporibus. Præterea Mutianus ter consul prodidit nuper se legisse, cum præficeret Lyciæ, Sarpedonis à Troia scriptam in quodam templo epistolæ chartam. Quod eo magis miror, si etiamnū Homero condente Aegyptus non erat: aut cur, si iam hic erat vsus, in ipsa illa Lycia Bellerophonti codicillos datos, nō epistolas.

epistolas prodidit? Sterilitatem sentit hoc quoque. Factumq; iam Tiberio principe inopia chartæ, vt è Senatu darentur arbitri dispensandi: alias in tumultu vita erat.

GLO. Quod eo magis miror, si etiamnū Homero condente Aegyptus non erat. Aut cur si iam hic erat vsus, in plumbis linteisq; voluminibus scriptarū conset? Cur & Homerus in ipsa illa Lycia Bellerophonti, codicillos datos non epistolas prodidit? Hic tenebrio nescio quis aliquot voces ex 1. cap. repetitas, sed deprauate, infalsere ausus est. nam vetusta exemplaria omnia tantū habent: Q. e. m. f. e. H. c. Ae. non erat aut cur si iam hic erat vsus in ipsa illa L. B. & c. Agnoscis erudite lector Pliniani orationis fluxum, nullam interpolatoris operam desiderantem. ð impudentiam.

De arboribus Ethiopia. Cap. 14.

Thiopia Aegypto cōtermina insignes arbores nō fere habet, præter laniferas, quarū natura in descriptione Indorum, atq; Arabiè dicta est. Propior tamen huic natura lanæ, maiorque folliculus granati modo mali: similesq; & inter se arbores ipsæ. Præter hanc palmæ, quales retulimus. Insularū arbores ambitu Aethiopiæ, & nemora odorata, in mentione earum dicta sunt.

De Atlantæ arboribus, & cedrimis mensis, & que in his laudentur, & que vituperentur. Cap. 15.

Atlas mons peculiari proditur sylua, de qua diximus. Confines ei Mauri, quibus plurima arbor cedri & mensarum insania, quas scemina vis contra margaritas regerunt. Extat hodie M. Ciceronis in illa paupertate, & quod magis mirū est, illo æuo empta HS. decem. memoratur & Galli A sinij HS. vndecim. Venundatæ sunt & duæ Iuba rege vendente: quarum alteri pretium fuit HS. quindecim, alteri paulo minus. Interijt nuper incendio à Cethegis descendens, HS. quatuordecim permutata, latifundij taxatione, si quis prædia tanti mercari malit. Magnitudo amplissima adhuc fuit, vnus commissæ ex orbibus dimidiatis duobus, à rege Mauritaniæ Ptolemæo quatuor pedū & semipedis per medium ambitum, crassitudine quadratali: maiusq; miraculum in ea est artis latente iunctura, quā potuisset esse natura solidæ. Item à Nomio Tiberij Cæsaris liberti cognomē traheatis, tribus sicilicis infra quatuor pedes, totidemq; infra semipedem crassitudinis. Quæ in re nō omittendum videtur: Tiberio principi mensam quatuor pedes sextante & sicilio excedentem, tota vero crassitudine sciscunciali, operimēto laminæ vestitam fuisse, cum tam opima Nomio liberti eius esset, cuius materia erat tuber: hoc est radicis vitium, maximeq; in eo laudatū, quod sub terra totū fuerit, & rarius quā quæ superne, quæq; gignuntur etiam in ramis: proprieq; quod tanti emitur arborū vitium est, quantum amplitudo ac radice estimari possunt ex orbibus. Sunt autem cupressi sceminq; etiamnum syluestri similes folio, odore, caudice. Anchorarius mons vocatur ceterioris Mauritaniæ, qui lautissimam dedit cedrum, iam exhaustus. Mensis præcipua dos in vena crispsis, vel in vertice varijs. Illud oblongo euenit discursu, ideoq; tigrina appellatur. Hoc intorto, & ideo tales pantherinæ vocantur. Sunt & vndatim crispsæ, maiore gratia, si pauonū caudæ oculos imitentur. Magna vero post has gratia extra prædictas crispsis densa veluti grani cogerie, quas ob id à similitudine apiatas vocat. Summa vero omnium in colore. Hic maxime nulli placet, suis refulgens venis. Post hæc amplitudo est iam totius caudicis. Iuuat plura quoq; in vna mensa vitia. Lignum, ita vocatur materia furda, & indigesta simplicitas, aut platani foliorum modo digesta. item lignæ venæ similitudo vel coloris: & quibus maxime obnoxias fecere effus ventiq; rimæ, aut capillameta rimas imitata. Postea murena nigro trauscurrens limite, varijsq; cortici punctis apprehensus papauerum modo, & in totū atro propior color, maculæque

discolores. Virides terra cōdunt barbari, & illinunt cera. Artifices vero frumenti aceruis imponunt septenis diebus, totidem intermissis: mirumq; ponderi quantum ita detrahant, naufragia docuere nuper, hanc quoq; materiā siccata mari, duritie incorrupta spissari, nō vilo modo vehementius. Nutriuntur optime, splendescuntq; manu sicca fricata à balineis maxime: nec à vinis læduntur, vt his genitæ. Inter pauca nitidioris vite instrumenta hæc arbor est: quapropter insistentium ei quæq; paulū videtur.

Thya arbor quæ. Cap. 16.

Nota etiam Homero fuit: Græce vocatur, ab alijs thya. Hæc igitur inter odores vri tradit in delicijs Circes, quæ deam volebat intelligi, magno errore eorum, qui odoramētā in eo vocabulo accipiunt, cum præsertim eodem versu cedrum lanicemq; vna tradat: in quo manifestum est de arboribus tantum locutū: Theophrastus, qui primus à magni Alexandri ætate scribit quæ circa vrbs Romæ quadringentesimum quadragessimū gesta sunt annum, magnū iam huic arbori honorem tribuit, memoratas ex ea referens temporū veterum contignationes, quandamq; immortalitatem materiæ in tectis cōtra vitia omnia incorruptæ. Radice nihil crispius, nec aliunde pretiosiora opera. Præcipua autem esse eam arborem circa Ammonis delubrum. Nasci & interiore Cyrenaicæ parte. De mensis tamē tacuit, & alias nullius ante Ciceronianā vetustior memoria est, ex quo nouitiæ apparent. Alia est arbor eodem nomine, malum ferens execratū aliquibus odore & amaritudine, alijs expetitum, domos etiam decorans, nec dicenda verbosius.

De arbore lotio. Cap. 17.

Adem Africa qua vergit ad nos, insignem arborē loton gignit, quæ vocant celtin, & ipsam Italiæ familiarem, sed terra mutata. Præcipua est circa Syretes, atq; Nasamonas. Magnitudo quæ piro, quæquā Nepos Cornelius breuem tradat. Incisuræ folio crebriores, alioquin ilicis videntur. Differentiæ plures, eaq; maxime fructibus sunt. Magnitudo huic fabæ, color croci; sed ante maturitatem alius atq; alius, sicut in vuis. Nascitur densus in ramis myrtili modo, non vt in Italia cerasti, tam dulci ibi cibo, vt nomen etiam genti terræq; dederit, nimis hospitali aduenarum obliuione patriæ. Ferunt ventris nō sentire morbos, qui eum mandant. Melior sine interiore nucleo, qui in altero genere offeus videtur. Vinum quoque exprimitur illi, simile mullō, quod ultra denos dies negat durare idem Nepos: baccasq; contusas cum alica ad cibos dolijs condi. Quin & exercitus passos eo accepimus, vltro citroq; commeantes per Africam. Ligno colos niger. Ad tibiurum cantus expetitur. E radice cultellis capulos, breuesq; alios vsus excogitant. Hæc ibi natura arboris. Est autem eodē nomine & herba, & in Aegypto caulis in palustrium genere. Recedentibus enim aquis Nili riguis, prouenit similis fabæ caule, folijsq; densa congerie stipatis, breuioribus tantum, gracilioribusque: cui fructus in capite papaueri similis incisuris, omniq; alio modo, intus grana ceu milium. Incolæ capita in aceruis putrefaciunt, mox separant lauando, & siccata tundunt, eoq; pane vtuntur. Mirum est quod præter hæc traditur: Sole occidente papauera ea comprimunt, & integri folijs. Ad ortum autem aperiri donec matu rescant, flosque qui est candidus, decidunt.

De scapo ipso, & radice loti. Cap. 18.

Scapus amplius in Euphrate tradunt, & scapū ipsum, & florem vespera mergi vsque in medias noctes, & totumq; abire in altū, vt ne demissa quidem manu possit inueniri. Verti deinde paulatimque subrigi, & ad exortum solis emergere extra aquam, ac florem patefacere, atque etiamnum exurgere, vt plane ab aqua abstrit.

alte. Radicem lotos hæc habet mali, cotonei magnitudine, operam nigro cortice, qualis & castaneas tegit. Interiorius candidum corpus, gratum cibis, sed erudo gratius decoctū, siue aqua, siue pruna. Nec aliunde magis, quàm purgamentis eius sues crassefunt.

GLO. Totumque abire in lacum. § In alium, non in lacum.

De paliuro, & punico malo, & de flore Punici mali. Cap. 19.

CYrenaica regio loton suæ postponit paliuro. Fructu cosior hæc fructuque magis rubens, cuius nucleus non simul manditur, iucundus per se, atque suavior è vino, quin & vina succo suo commendans. Interior Africa ad Garamantas usque, & deserta, palmarum magnitudine & suauitate constat, nobilibus maxime circa delubrum Ammonis. Sed circa Carthaginem Punicum malum cognomine sibi vindicat. Aliqui granatū appellant. Diuisit & in genera, apyrinon vocando, cui lignosus nucleus abest. Sed candidior ei natura, & blandiores sunt acini, minusque amaris distincti membranibus. Alia structura eorum, ut in fauis communis. Nucleos habentium quinque species, dulcia, acria, mixta, acida, vinosa. Samia & Aegyptia, distinguuntur erythrocomis & leucocomis. Corticis maior usus ex acerbis ad perficienda coria. Flos balsamium vocatur, & medicinis idoneus, & tingendis vestibus, quarum color inde nomen accepit.

GLO. Punicum malum cognomen sibi vindicat. § Lege, cognomine sibi vindicat.

De Asia & Græcia fruticibus. Cap. 20.

IN Asia & Græcia nascuntur frutices, Epicactis, quem alij embolinen vocant, paruis folijs, quæ pota contra venena profunt, sicut Herices contra serpentes.

De thymelæa, siue chameleæ, & tragacanthæ, & de tragio, siue scorpione, & myrice, & brya, & galla. Cap. 21.

ET in quo nascitur granum Gnidium, quod alij linum vocant. Fruticem vero thymelæam, alij chameleam, alij pyros achnen, alij cneftron, alij cneoron. Est similis oleastro, folijs angustioribus, gummosis si mordeatur, myrti magnitudine, semine, colore, & specie farris, ad medicinam tantum usum. Tragion fruticem sola Creta insula gignit, terebintho simile & semine, quod contra sagittarum ictus efficacissimum tradunt. Eadem & tragacanthæ, spinæ albæ radice, multum prelatâ apud Medos aut in Achaia nasceti. Pretium eius in libras xiiij. Tragion & Asia fert, siue scorpionæ, veprem sine folijs, racemis rubentibus, ad medicinam usum. Myricen & Italia, quam alij tamaricen vocant. Achaia aut bryan syluestrem: infigne in ea, quod fatua tantum ferat gallæ similem fructum. In Syria & in Aegypto copiosa hæc est, cuius infelicia ligna appellamus, quæ tamen infelicia sunt Græciæ. Gignit. n. arborem olstryam, quam & olstryam vocant, solitariam circa saxa aquosa, similem straxino cortice, & ramis, folio pyri, paulo tamen longioribus crassioribusque, ac rugosis incisuris, quæ per tota discurrunt: semine hordeo simili & colore. materies est dura atque firma: qua in domum illata, difficiles partus fieri possunt, mortisque miseræ.

GLO. Semine colore & specie foris. § Farris, non foris.

De euonymo, & adrachne, coggygia, & thapsia. Cap. 22.

Nec auspiciator in Lesbo insula arbor quæ vocatur euonymos, non ab similibus Punice arbori, inter eam & laurum folij magnitudine, figura vero & mollitia punice, flore candidiore, statim pestem denuncians. Fert filiquas sesami similes, intus granum quadrangula figura, spissum, letale animantibus necnō & in folio eadem vis. Suc-

currit aliquando præceptis alij exinanitio. Alexander Cornelius arborem eonem appellauit, ex qua facta esset Argo, similem robori viscerenti, quæ nec aqua nec igni posset corrumpi, sicuti nec viscum, nulli alij cognitam, quod equidem sciam. Adrachnen omnes fere Græci portulacæ nomine interpretantur, cum illa sit herba, & andrachne vocetur, vnius literæ diuersitate. Ceterum Adrachne est syluestris arbor, neque in planis nascens, similis vnedoni, folio tantum minore, & nunquam decedente: cortice non scabro quidem, sed qui circungelatus videri possit: tam tristi aspectu est. Similis & coggygia folio, magnitudine minor. Proprietatem habet fructum amittendi lanugine (pappum vocant) quod nulli alij arbori euenit. Similis & apharce, bifera æque quam adrachne. Priorem fructum incipiente pubescere vna peragit, alterum initio hyemis: quales eos, non traditur. Et ferulâ inter externas dixisse conueniat, arborumque generi adscripsisse, quoniam quarundam naturæ (sicut distinguemus) lignum omne corticis loco habent, hoc est forinsecus, ligni autem loco fungosam intus medullâ, ut sambuci: quædam vero inanitatem, ut harundines. Ferula calidis nascitur locis, atque trans maria, geniculatis nodata capis. Duo eius genera: Nartheca Græci vocant, assurgentem in altitudinem, Nartheciam vero semper humilem. A genibus exsertita folia maxima, ut quæque terræ proxima. Cetero natura eadem, quæ anetho, & fructu similis. Nulli fructu leuitas maior: ob id gestata facilius baculorum usum senectuti præbet. Semen ferulæ, rapsum quidam vocauerunt: decepti eo, quoniam ferula sine dubio est thapsia, sed sui generis, folijs femiculi, inani caule, nec excedente baculi longitudinem. Semen quale ferulæ, radix candida. Incisa lacte manat, & cõfusa succo: nec corticem abdicat, omnia ea venenata. Quippe etiam fodientibus nocet: si minima aspiret aura, intumescunt corpora, faciemque inuadit ignis sacri: ob id cerato prius illiunt. Quibusdam tamen morbis auxiliari dicunt medici, permixtam alijs. Item in alopecij fugillatisque ac liuentibus: ceu vero remedia desunt, ut scelerata contractent. Sed ista prætextum noxio instrumento: tantumque impudentiæ est, ut venenum artis esse persuadeant. Thapsia est in Africa vehemensissima. Quidam caulem incidunt per messes, & in ipsa excauant radice quo succus confluat, arefactumque tollunt, alij folium. Radicem tundunt in pila, & succum in sole coactum diuidunt in passillos. Nero Cæsar claritatè ei dedit initio imperij, nocturnis grastrationibus conuerberatam faciem illinens sibi cum thure ceraque, & secuto die contra famam cutem synceram circumferens. Ignem ferulis optime seruari certum est, easque in Aegypto præcellere.

De capparibus siue cynosbato, aut ophæostaphyle, & de sari. Cap. 23.

Ibi & capparibus, firmioris ligni frutex, feminisque & cibi vulgati, caule quoque vna plerunque decerpto. Cauenda eius genera peregrina. Siquidem Arabicum pestilens, Africanum gingiuis inimicum, Marmaricum vuluis, & omnium inflationibus. Apulum vomitus facit, stomachum & aluum mouet. Quidam eum cynosbaton vocant, alij ophæostaphylen. Fruticofus est generis & sari, circa Nilum nascens duorum cubitorum altitudine, pollicari crassitudine, coma papyri, simili; manditur modo, radice ferarijs officinis præcipua, carbonis vsu propter duritiam.

De spina Babilonis regia, & de cytiso. Cap. 24.

Non omittendum est & quod Babilone feritur in spinis, quoniam non aliubi viuunt, sicut & viscum in arboribus: sed illud in spina tantum, quæ regia vocatur. Mirum quod eadem die germinat, qua iniectum est. Inijcitur autem ipso canis ortu, & celerime arborem occupat. Condiunt eo vina, & ideo ferunt. Spina illa nascit & Athenis in lógis muris. Frutex est & cytisus, ab Aristomacho Atheniensis

Atheniensi miris laudibus prædicatus pabulo ouium, aridus vero etiam suum: spondetque iugero eius annua M. MM. vel mediocri solo reditus. Vitilias quæ eruo, sed ocyor fatietas, perquam modico pinguescete quadrupede, ita ut iumenta hordeum spernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia aut melior, super omnia pecorum medicina à morbis omni vsu prestante. Quin & nutricibus in defectu lactis aridum, atque in aqua decoctum, potui cum vino dari iubet: firmiores celsioresque; infantes fore. Viridem etiam gallinis, aut si aruerit, madefactum. Apes quoque nunquam defore cytisi pabulo defactum, promittunt Democritus & Aristomachus. Nec aliud minoris impendij est. Seritur cum hordeo, aut vere semine ut porrum, vel caule autumno ante brumam. Si semine, madidum. Et si desint imbres, satum spargitur. Plantæ cubitales ferunt scrobe pedali. Seritur post æquinoctia tenere frutice. Perficitur triennio. Demetit verno equi noctio cum florere desinit, vel pueri vel anus vilissima opera. Canus aspectu, breuiterque si quis exprimere similitudinem velit, angustioris trifolij frutex. Datur animalibus post biduum semper. Hyeme vero quod inaruit, madidum. Satiant equos denarum libras, & portione minor animalia: obiterque inter ordines allium & cepe feri fertile est. Inuentus hic frutex in Cythno insula, inde transtus est in omnes Cycladas, mox in vrbes Græcas, magno casei prouentu, propter quod maxime miror raram esse in Italia. Non ælium, non frigorum, non grandinum aut niuis iniuriam expauescit. Adijcit Hyginus, ne hostium quidem, propter nullam gratiam ligni.

GLO. Vitilias herbofa ergo, & eo lætio fatietas, quod perquam modico pinguescunt & quadrupedia. § Exemplaria vetera: Vitilias quæ eruo, sed ocyor fatietas, perquam modico pinguescete quadrupede. Obiterque inter ordines allium capere fertile est. § Lege, allium & cepe feri fertile est.

De fruticibus & arboribus nostri maris, atque rubri, & Indici. Cap. 25.

Nascuntur & in mari frutices arboresque, minores in nostro. Rubrum enim & totius orientis oceanus referunt est syluis. Non habet lingua alia nomen, quod Græci vocant phycos: quoniam alga herbarum magis vocabulum intelligitur: hic autem est frutex. Folia lata colore viridi gignit, quod quidam prafon vocant, alij zoster. Alterum genus eiusdem, capillaceo folio simile femiculo, in faxis nascitur: superius in vadis haud procul litore: verno utrunque, & interit autumno. Circa Cretam insulam nato in petris purpuras quoque insciant, laudatissimo à parte aquilonis, aut cum spongij. Tertium est gramini simile, radice geniculata & caule, qualiter calamum. Aliud genus fruticum brion vocatur, folio lactuce, rugosiore tantum, iam hoc interitus nascens. In alto vero abies & quercus cubitali altitudine. Ramis earum adherent conchæ. Quercu etiam tingi lanas tradunt. Glanidem etiam quasdam ferre in alto: naufragis hæc deprehensa vrinantibusque. Et alia traduntur prægrandes circa Sicyonem. Vitis enim passim nascitur. Sed ficus sine folijs, rubro cortice. Fit & palma fruticum generis. Extra Herculis columnas porri fronde nascitur frutex, & alius lauri & thymi, qui ambo electi in punice transfigurantur. At in oriente mirum est, statim à Copto per solitudines nihil gigni præter spinam, quæ sitiens vocatur, & hanc raram admodum. In mari vero rubro syluas viuere, laurum maxime & olium serenentem baccas: & cum pluat, fungos, qui sole tacti mutantur in pumicem. Fruticum ipsorum magnitudo ternorum est cubitorum, caniculis referta, vix ut prospicere è nauitutum sit, remos plerunque ipsos inuadentibus. Qui nauigare in Indos Alexandri milites, frondem marinarum arborum tradidere in aqua viridem fuisse, exemptam sole protinus in salem arefcentem. Iuncos quoque lapi-

deos perquam similes veris per littora, & in alto quasdam arbutulas colore bubuli cornus ramosas, & cacuminibus rubentes: cum tractarentur, vitri modo fragiles, in igne autem ut ferrum inardescetes, restinctis colore suo redeunte. eodem tractu insularum syluas operit æstus, quanquam altiores platanis populisque, altissimis. Folia ijs lauri, flos violæ & odore & colore. Bacca ut oleis & ipse odoris iucundi autumno nascentes, folijs nunquam deciduis. Harum minores totas integit mare. Maximarum cacumina extant, ad quæ naues religantur: & cum recessit æstus, ad radices. Alias quoque arbores in alto ab eisdem accepimus eodem in mari visas, semper folia retinentes: fructu earum lupino simili. Iuba tradit circa Troglodytarum insulas fruticem in alto vocari Ifidos plocamon, corallio similem, sine folijs: præcisum mutato colore in nigrum durefcere. Cum cadat, frangi. Item alij qui vocetur charitoblepharon, efficacem in amatoris. Spatalia eo facere & monilia feminas. Sentire eum se capi, durarique cornus modo, & hebetare aciem ferri. Quod si fefellerint insidias, in lapidem transfigurari.

Vix ut respicere è nauitutum sit. § Prospicere, non respicere. **GLO.**

C A I I P L I N I I
S E C V N D I
N A T V R A L I S H I S T O R I Æ
L I B E R D E C I M V S Q V A R T V S.

In quo fructifera arbores traduntur.
P R O E M I V M.

XTERNAM arbores, indocilesque nasci alibi quam vbi capere, & quæ in alienas non coment terras, hæc nus fere sunt. Licetque iam de communibus loqui, quarum omnium pecularis parens videri potest Italia. Noscentes tantum meminerint, naturas earum à nobis interim dici, non culturas. Quanquam & colendi maxima in natura portio est. Illud satis mirari non queo, interisse quarundam memoriam: atque etiam nominum, quæ auctores prodidere, notitiam. Quis enim non comunicato orbe terrarum, maiestate Romani imperij profecisse vitam putet commercio rerum ac societate festæ pacis, omniaque etiam quæ occulta ante fuerant, in promiscuo vsu facta? At hercule non reperiuntur qui norint multa ab antiquis prodita: tanto præcorum cura fertilior, aut industria felicitior fuit, ante milia annorum inter principia literarum Hesiodo præcepta agricolis pandere orso, subsecutisque non paucis hanc curam eius, unde nobis creuit labor. Quippe cum requirenda sint non solum postea inuenta, verum etiam ea quæ inuenerant præci, desidia rerum internitione memoria inducta. Cuius somni causas quis alias quam publicas mundi inuenerit? Nimirum alij subiere ritus, circaque alia mentes hominum detinentur, & auariciæ tantum artes coluntur. Antea inclusis gentium imperijs intra ipsas, ideoque & ingenijs, quadam sterilitate fortunæ, necesse erat animi bona exercere; regesque innumeri honore artium colebantur, & in ostentatione has præferbant opum, immortalitatem

C. PLINII. K 4 sibi

sibi per illas prorogari arbitrat. Quare abundabant & prætoria & opera vitæ. Postteris laxitas mundi & rerum amplitudo damno fuit, postquam senator censu legi cæptus, iudex fieri censu, magistratum ducemq; nil magis exornare quam census: postquam cæpere orbitas in auctoritate summa & potentia esse, captatio in quæstu fertilissimo, ac sola gaudia in possidendo, pectus iere vitæ pretia: omnesq; à maximo bono liberales dicte artes, in contrarium cecidere, ac seruitute sola profici cæptum: hæc alius alio modo, & in alijs adorare, eodem tamen habedi quo eat spes omnium, tendente voto. Palsim vero etiã egregij aliena vitia, quam bona sua colere malle. Ergo hercule voluptas viuere cæpit, vita ipsa desijt. Sed nos obliterate quoq; scrutabimur. Nec deterrebit quarundam rerum humilitas, sicut nec in animalibus fecit. Quanquam videmus Virgilium precellentissimum vatem, ea de causa hortorum decerpisse, beatum felicemque gratiæ xv. omnino generibus vuarum nominatis, tribus oleæ, totidem pitorum, malo vero tantum Affyrio, cæteris omnibus neglectis. Vnde autem potius incipimus quam à vitibus? quarum principatus in tatum peculiaris Italiæ est, vt vel hoc vno omnia gentium vicisse, quamquam odorifera, possit videri bona: quamquam vbicumq; pubescen- tium odori nulla suauitas præfertur.

De vitium natura, & quibus modis ferant. Cap. 1.

Vites iure apud prisicos magnitudine quoq; inter arborea numerabantur. Iouis simulacrum in vrbe Populonia ex vna conspicimus, tot æuis incorruptum. Item Malsiæ pateram. Metaponti templum Iononis vitigenis columnis stetit. Etiam nunc scalis teetum Ephesæ Dianæ scâditur vitæ vna Cypria, vt ferunt, quoniam ibi ad præcipuam amplitudinem exeunt. Nec est ligno vlli æternior natura. Verum ista ex syluestribus facta crederim, quando hæc vites tonsura annua coercentur, & vis earum omnis euocatur in palmites, aut deprimitur in propagines, succiq; tantum gratia ex his pluribus modis ad cæli mores folique ingenia. In Campano agro populis nubunt: maritasq; complexæ, atq; per ramos earum proacibus brachij geniculato cursu scandentes, cacumina æquant, in tantum sublimes, vt vindemiator autoratus rogam ac tumulum excipiat. Nullo fine crescunt, diuidiq; aut potius auelli nequeunt. Villas & domos ambiri singularum palmitibus, ac sequacibus loris quoque, memoria dignum inter prima Valerianus quoq; Cornelius existimauit. Vna vitis Romæ in Luie porticibus subdiale in ambulationes vmbrosas pergulis opacat, eadem duodenis multi amphoris fecunda. Vmos quidem vbicq; exuperant. Miraturumq; altitudinem earum Aricie ferunt legatum regis Pyrrhi Cyneam facete lulisse in austeriore gustu vini, merito matrem eius pendere in tam alta cruce. Rumbotinus vocatur & alio nomine populus arbor Italiæ Padum transgressis, cuius tabulata in orbem patula replent: puroq; producto dracone in palmam eius, inde in subrectos ramorum digitos flagella dispergunt. Eadem modici hominis altitudine adminiculatæ sudibus horret, vineamq; faciunt, & aliæ improbo reptatu pampinorûq; superfluitate perita domini amplo discursu atria media complentes. Tot differentias vel sola tantum Italia recipit. Stat prouinciarum aliquarum per se vitis sine vilo pedamento, artus suos in se colligens, & breuitate crassitudinem pascens. Vetant hoc alibi venti, vt in Africa & in Narbonensibus prouincijs partibus. Ex crescere vltra suos pollices prohibita, semperq; paltinatis similes, herbarum modo vagantur per arua, ac succum terræ pascim vuis biunt, quæ ob id magnitudinem infantum puerorum in interiore Africæ parte exuperant. Vna non alibi gratior callo, vt inde possit inuenisse nomen duracina. Nanque

genera magnitudine, colore, saporibus, acinis, innumera etiamnum multiplicantur vino. Hic purpureo lucent colore, illic fulgent roseo, nitentq; viridi. Candicans enim nigerrq; vulgares. Tument vero mammarem modo bumasti. Pre longis daçtyli porriguntur acinis. Est & illa natura lasciuia, vt prægrandibus adhæreant parui, mites, & suauitate certantes: leptoragas has vocant. Durant aliæ per hyemem, pensili concameratæ nodo. Alię in sua tantum continentur anima ollis fistilibus, & insuper dolijs inclusa, stipatæ vinaceis circumsudantibus. Alijs gratiam qui & vinis fumus affert fabrilis, ijsq; gloriam præcipuam in fornacibus Africæ Tiberij Cæsaris auctoritas fecit. Antea enim Rheticis prior mensa erat, & vuis Veronensium agro. Quin & à patientia nomen acinis datur passis. Con duntur & multo vua, ipsaq; vino suo inebriantur. Aliæ decoctæ in multo dulcescunt, alię vero sobolem nouam in matre ipsa expectant translucente vitro: additq; acinis eandem, quam in dolijs amporisy duratricem illâ firmitate austeritas picis infusa pediculo. Iam inuenta vitis per se in vino picem respiciens. Viennenfem agrum nobilitas, Aruerno Secanoq; & Heluico generibus no priorem illustrata. Atq; hæc virgilij vasis ætate incognita, à cuius obitu xc. aguntur anni. Quid quodd infertæ castis summam rerum imperiumque continent? Centurionum in manu vitis, & opimo premio tardos ordines ad lentas perducit aquilas, atq; etiam in delictis penam ipsam honorat. Necnon vine oppugnationum dedere rationem. Nam in medicaminibus adeo magnum obtinent locum, vt per sese vino ipso remedia sint.

Subdiales in ambulationes vmbrosas pergulis opacat. Sincera lectio vmbrosas pergulis. vt est videre in emendatis manuscriptis.

De generibus vitium. Cap. 2.

Genera vitium numero comprehendi posse vnus existimavit Democritus, cuncta sibi Græciæ cognita professus. Cæteri innumera atq; infinita esse prodiderunt, quod verius apparebit ex vinis. Nec omnia dicentur, sed maxime insignia, quippe qua totidem pene sunt quot agri. Quam obrem celeberrimas vitis, aut quibus est aliqua proprietate miraculum, ostendisse satis erit. Principatus datur aminæis propter firmitatem, senioq; proficientem vini eius vbique vitam. Quinq; generum genera. Ex ijs germana minor acino melius deslorescit, im bres tempestatesque tolerat. Non item maior, sed in arbore quam in iugo minus obnoxia. Gemellarij, quibus hoc nomen vna semper geminæ dedere, asperimus sapor, sed vires precipuæ. Ex ijs minor austro læditur, cæteris ventis alitur, vt in vesuuio monte Surrentinisq; collibus. In reliquis Italiæ partibus non nisi arbori accommodata. Quintum genus lanatæ, ne Seres miremur aut Indos, adeo lanugo eam vestit. Prima ex aminæis maturescit, ocyssimeque putrescit. Proxima dignitas Nomentanis rubente materia, quapropter quidam rubellas appellauerit vineas. Eæ minus fertiles vino, acinis & fece ni mæ. Contra pruinas fortissimæ, siccitate magis quam imbre, estu quam algore vexantur. Quam obrem in frigidis humidisq; principatum obtinent. Fertior que minor acino, & folio scissâ minus. Apianis apes dedere cognomen, precipue earum auida. Ex his duo genera. Lanugine & ipsæ pubescunt. Distant, quod altera celerius maturescit, quamquam & altera properante. Situs frigidus non respuunt, & tamen nullæ celerius imbre putrescunt. Vna primo dulcia, austeritate annis accipiunt, & rubra fiunt. Nulla magis vite gaudet. Et hæcenus potissima nobilitas tatem peculiaribus atq; vernaculis Italiæ. Cæteræ aduenere Chio Thafouæ. Græcula non inferior aminæis bonitate, prætenera acino: & vna tam parua, vt nisi pinguisimo solo colere no profit. Eugeniæ, Taurominitani colles cū generositatis cognomine, misere Albano tantum agro, quoniam trāslata statim mutatur.

GLO.

Nanq;

Nanque est aliquibus tantum locorum amor, vt omnem in his gloriam suam relinquat, nec vsquā transeant tota. Quod & in Rhetica Allobrogicæque, quam supra picatā appellauimus, euenit, domi nobilibus, nec agnoscendis alibi. Fecunda tamen, bonitatis vice copiam præstant, Eugenia feruentibus locis, Rhetica temperatis, Allobrogica frigidis, gelu maturescens, & colore nigra, ex his quas adhuc diximus, sed etiam è nigris vina uetustate in albu colorem transeunt. Reliquæ ignobiles. Aliquando tamẽ cæli aut soli opera non fallunt vetustatem, sicuti fecenia, & cum ea florens Biturica, acino rarior, nunquam floribus obnoxij, quoniam antecedunt, ventisq; & imbribus resistunt: meliores tamen argentibus locis q; calidis, humidis q; stientibus. Vix vlla magis tam denso vuarum partu impatiens variantis cæli, sed contra tenorem vnum algoris æstusue constans. Quæ minor est ex eo genere, * melior. In eligendo solo morosa, pingui putrescit, gracili omnino non prouenit. Mediam temperiem delicate querit, ob hoc Sabinis collibus familiaris. Vna eius indecora vifū, sapore iucunda, nisi matura protinus rapiatur, etiam non putrescens cadit. Contra grandines eam tuetur foliorum amplitudo atque duricia. Insignes iam colore inter purpureas nigrasq; medio heluolæ sæpius varianti, & ob id variare à quibusdam appellata. Prefertur in his nigrior, vtraq; alterius annis fertilis: sed melior vino, cum parior. Et præciꝝ duo genera magnitudine acini discernuntur. Quibus materies plurima, vnaq; ollis vitillissimâ, folium apio simile. Basilicam Dyrrhachini celebrant, Hispaniæ cocolobin vocant. Rarior vna, estu austrosq; tolerat, capiti inimica, copia largâ. Hispani duo genera eius faciunt. Vnum oblongo acino, alterum rotundo, nouissimas vindemiant. Quo dulcor cocolobis, hoc melior. Sed & austeram transit in dulcem vetustate, & que dulcis fuit, in austeritate: tuncq; * Albano vino æmulantur. Tradunt vesicæ vitij vitillissimū ex his portu. Albulis fummis arboribus fertilior est, vifula imis. Quã obrem circa eadem factæ diuersitate naturæ locupletat. Interculum è nigris appellauerit, iustius sobriam dicturij, inueterato precipue commendabilem vino, sed vitiis innoxiam. Siquidem temulentiam sola nõ facit. Fertilitas commendat cæteras, principemq; heluenacâ. Duo eius genera: Maior, quam quidam longam, minor quam arcam appellant, non tam fecundam, sed gratiorem haustu. Discernit folio circinato. Verum vtraque gracilis. Furcas subdere his necessarium, alioqui vberitatem suam non tolerant. Maritimo afflatu gaudent, roscido odore. Nulla vitium minus Italiam amat, rara, parua, putrescens in ea vino quoque quod genuit, æstatem non exuperas. Nec alia macro solo familiarior. Græcinus, qui alioqui Cornelium Celsum transcripsit, arbitratur non naturam eius repugnare Italiæ, sed culturam, auide palmites euocantium. Ob id fertilitatem suam absumi, si non præpinguis soli vbertas lascescentem sustineat. Carbiculari negatur, magna dote, si verum est, aliqua in vite cælo non esse eius. Aestum fert spionia, quam quidam spineam vocant, autumnisq; & imbribus pinguescit. Quinimo nebulis vna alitur, ob id Rauennati agro peculiaris. Veniculam inter optime deslorescentes, & ollis aptissimam, Campani malum firculam vocare, alij itaculam, Tarracini numisiam, nullas vires proprias habetem, sed totam perinde ac solum valeat. Surrentinis tamen efficacissima testis Vesuuio tenuis. Ibi enim murgentina è Sicilia potissima, quam Pompeianam aliqui vocant, Latio demum feracem: sicut horconia in Campania, tantum villitatis cibaria, sed vbertate præcipua. Tolerat & annos mærica, contra omne sidus firmissima, nigro acino, vitiis vetustate rubescentibus.

*mollior

*Albanum vinum æmul.

GLO.

Vna tã parua, vt nisi pinguisimo solo coalere non possit. Re-tius, colere non profit. In neglecto solo morosa, pingui putrescit gracili oino nõ prouenit. Legedû, In eligedo solo morosa. Moro-

sam in eligedo iõ dicit, qd ei nec pingue nec gracile satis cõueniat. Tüd; Albanum vinum æmulant. Reftituimus ex vetustis codicibus Albano vino æm. Sic martialis: Æmula Baianis Alcini littora vil- lis. locutioe à Græcis accepta, & μιλολογοῖσι. Leuius hoc videri poterat, nisi in his leuibas tã sæpe scribæ ludere sibi permitta. Mærica cõtra oēs sidus firmissima. Veteres libri, cõtra omne sidus sit.

Item de vitium generibus, secundum locorum & regionum proprietatem. Cap. 3.

T hæcenus publica sunt genera, cætera regionum locorumque, aut ex his inter se in situ mixta. Siquidem Thufcis peculiaris est tudernis, atque eius etiã nominis florentia. Est optima Aretio talpana & etesfiaca & conseminia. Talpana nigra candidum facit mustum. Etesfiaca fallax, quæ quo plus tulit, eo laudabilis fundit: mirumque, fecunditate cessat. Conseminia nigra, vino minime durate, vna maxime: post xv. dies q; vlla alia metitur, fertis, sed cibaria. Huvis folia sicut labruscæ, prius q; decidant, sanguineo colore mutantur. Euenit hoc etiã quibusdam alijs, pessimi generis argumento. Irriola Vmbria Meuanatic; & Picensis agro peculiaris est, Amiterino pumula. Iisdem bananica fallax est, amat tamen eâ. Municipij vnam Pompeij nomine appellant: quamuis Clusinis copiosiore. Municipij & Tiburtes appellauere, quamuis oleagineam nuper inuenerint à similitudine oliuæ. Nouissima hæc vuarum ad hoc tẽpus reperta est. Vinaciolum soli nouerunt Sabini & Laurenti. Nam garanasco à Falerno agro trāslatas vocari Falernas, celerime vbic; degenerantes. Nec non Tarentini genus aliquid fecere, prædulci vua. Capnias & buccinatis, & tarrupia, in Thurinis collibus nõ ante demetitur q; gelauerit. Phario gaudet Pisæ, mutina Prufiniæ, nigro acino, intra quadrienniũ albescente vino. Mirũ, vbic; cum Sole circumagi vna, quæ ob id streptos vocat. Et in Italia Galliam placere, trās alpes vero Picensâ. Dixit Virgilius thafias & mareotidas, & lageas: compluresq; externas, quæ non reperiuntur in Italia. Sed sunt etiamnum insignes vna nõ vino: ambrosiaca, duracina, sine vllis vasis in vite seruabilis: tanta est contra frigora æstus tẽpestatesq; firmitas. Nec orthampelos indiget arbore aut palis, ipsa se sustinens: non ite daçtylides digitali gracilitate. Columbinæ acinosissima. Et magis purpuræ cognomine bimammia, qm non racemos, sed vnas alias gerunt. Itẽ tripodanica, cui nomen à mensura est. Itẽ scripula passo acino. Et Rhetica in maritimis alpibus appellata, dissimilis laudatæ illi. Nanque hæc breuis, conferta acino, degenerat vino, sed cute osium tenuissima, nucleo quem Chiu vocant, vno ac minimo, acinũ prægrandem vnũ alterumque habens. Est & nigra aminæa, cui Syriacæ nomen imponunt. Item Hispana ignobilium probatissima. In perguilis vero feruntur escariæ appellatæ, edera acinis, albæ nigraque. Et bumasti totidem coloribus. At nõdum dictæ ægia, & rhodia, & vncialis, velut à pondere acini: Itẽ picina osium nigerrima. Et coronario naturæ lusit stephanitis, acinos folijs intercurfantibus. Et quæ forenses vocantur, celeres prouentu, vëdibiles aspectu, portatu faciles. Contra damnatur etiam vifū cinerea & rabufcula & afinisca, minus tamen caudas vulpium imitata alopecis. Alexandrina appellatur vitis circa Phalacram breuis, ramis cubitalibus, acino nigro, fabæ magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis racemis prædulcibus, folio paruo & rotundo, sine diuisuris. Septem his annis, in Narbonensis prouinciæ aruo inuenta est vitis vno die deslorescens: ob id tutissima: Nerbonicam vocant, quam nũc tota prouincia conferit.

Et coronaria naturæ lusit stephanitis. Scribo coronario nã turæ lusit.

Insignia culturae vitæ arum. Cap. 4. Atonum ille primus, triumpho & censura super cætera insignis, magis tamen etiamnũ claritate literarũ, præceptisq;

G L O

præceptisq; omnium rerum expendarum datis generi Romano, inter prima vero agrum colendi, illius ævi cõfessione optimus ac sine æmulo agricola, pauca attingit vitium genera, quartidam ex his iam etiã nominibus abolitis. Separatim toto tractatu sententia eius indicanda est, vt in omni genere noscamus quæ fuerint celeberrima, anno sexcentesimo vrbis, circa captas Carthaginæ ac Corinthum, cum supremum is diem obiit, & quantũ postea cccxxx. annis vita profecerit. Ergo vitibus de vuisque ita prodidit, Qui locus vino optimus dicitur esse, & ostentus folibus, aminæum minusculum & geminũ eugeniu, heluinum minusculum conferito. Qui locus crasior aut nebulosior, aminæum maius, aut murgentinũ, Apicium, Lucanum serito. Cæteræ vites miscellæ maxime in quæuis agrum conueniunt. In lora recte conduntur. Quas suspensas duracinas, aminæas maiores, vel ad fabrum ferrarium pro passis hæ recte seruantur. Nec sunt vetustiora de illa re Latinæ linguæ præcepta: tam prope ab origine rerum sumus. Aminæam proximè dictam, Varro scantianam vocat. In nostra ætate pauca exempla consummata huius artis fuere: verum eo minus omittenda, vt noscatur etiam præmia, quæ in omni re maxime spectantur. Summam ergo adeptus est gloriã Acilius Sthenelus è plebe libertina, lx. iugerum non amplius vineis excultis in Nomentano agro, atque cccc. nummum vendatis. Magna fama & Vetuleno Aegialo perinde libertino fuit in Campaniæ rure linternino, maiorq; etiã fauore hominum, quoniam ipsum. Africani colebat exilium. Sed maxima, eiusdem Stheneli opera Rhemmio Palæmoni, alias grammatica arte celebri, in hisce xx. annis mercato rus d. nummum in eodem Nomentano, decimi lapidis ab vrbe diuerticulo. Est autem vsquequaque nota vilitas mercis per omnia suburbana, ibi tamen maxima, quoniam & neglecta per indiligentiam prædia parauerat, ac ne in pessimis quidem elegantioris foli. Hæc aggressus excolere, nõ virtute animi, sed vanitate primo, quæ nota mire in illo fuit, pastinatis de integro vineis, cura Stheneli dum agricolam imitatur, ad vix credibile miraculum perduxit, intra octauum annum cccc. nummũ emptori addita pendente vindemia. Cucurritq; nõ nemo ad spectandas vuarum in ijs vineis frutes, literis eius altioribus contra id pigra vicinitate sibi patrocinate: nouissime Anneo Seneca Principe tum eruditionis, ac potetia quæ postremo nimia fuit super ipsum, minime vtique miratore inanum, tanto prædij eius amore capto, vt non puderet inuiso alias & ostentaturo tradere palmam eam, emptis quadruplicato vineis illis intra decimum ferre curæ annum, digna opera quæ in Cæcubis Setinisque agris proficeret: quando & postea se penumero septenos culeos singula iugera, hoc est amphoras centenas quadragenas musti dedere. Ac ne quis victam in hoc antiqutatem arbitrareretur, idem Cato denosculeos redire ex iugeribus scripsit, efficacibus exemplis non maria plus temerata conferre mercatori, non in rubrum litus. Indicum tunc merces petitas, q̄ sedulũ ruris larem. Vino antiqutissima claritas Maroneo, in Thraciæ maritima parte genito, vt autor est Homerus. Neque enim fabulosa, aut de origine varie prodita confectamur, præterquam Aristæum primum omnium in eadem gente mel miscuisse vino, suauitate præcipua vtriusque nature sponte prouenientis. Maroneum vicies tanto addito aquæ miscedum Homerus prodidit. Durat etiam vis in eadem terra generi, vigorq; indomitus. Quippe cum Mutianus ter cõsul ex his qui nuperrime prodidit, sextarios singulos octonis aquæ misceri comperit præfens in eo tractu. Esse autem colore nigrum, odoratum, vetustate pinguescere. Et Præmio, quod idem Homerus celebravit, etiã nunc honos durat. Nascitur Smyrnæ regione, iuxta delubrum matris deum. In reliquis claritas generi non fuit alicui. Anno fuit omnium generum bonitas, L. Opimio

consule, cum C. Gracchus Tribunus plebem seditionibus agitans interemptus, ea cœli temperies fultit, quam cocturam vocat, solis opere, natali vrbis d. cxxxiiij. Durantq; adhuc vina ducentis fere annis, iam in speciem redacta mellis asperis: etenim hæc natura vinis in vetustate est: nec potari per se queunt, si nõ peruinat aqua, vsque in amaritudinem carie indomita: sed cæteris vinis commendandis minima aliqua mixtura medicamenta sunt, quo fit vt eius temporis estimatione in singulas amphoras centeni nummi statuatur. Ex his tamen vsura multiplicata semisibus, quæ ciuilibus ac modica est, in C. Cæsaris Germanici filij principatu, annis clx. singulas vncias vini constitisse nobili exemplo docuimus, referetes * vitam Pomponij Secudi vatis, cœnamq; quam principi illi dedit. Tantum pecuniarum detinent vini apothecæ. Nec alia res maius incrementum sentit ad vicefimum annum, maiusue ab eo dispendium, non proficiente pretio. Raro quippe adhuc fuere, nec nisi in nepotatu, singulis testis milia nummum: Viennenses foli picata sua, quorum genera diximus, pluris permittasse, sed inter se amore patrio creduntur. Idque vinum frigidius reliquis existimatur in frigido potu.

Cum C. Gracchus tribunus plebis seditionibus agitatis interemptus. § Latinius nostra exemplaria, plebe seditionibus agitans. Raro quippe adhuc fuere, nec nisi importatis singulis testis milia nummum.) Vetus lectio, nec nisi in nepotatu.

G L O.

De natura vini. Cap. 5.

Vino natura est, haulo accendendi calore viscera intus, foris in solo refrigerandi. Nec alienum fuerit commemorare hoc in loco, quod Androcydes sapientia clarus ad Alexandrum magnum scripsit, interperantiam eius cohibens: Vinum potaturus rex, memeto te bibere sanguinem terra: sicut cicuta homini venenum est, sic cicuta vinum. Quibus præceptis si ille obtemperauisset, profecto amicos in temulentia non interemisset. Prorsus vt iure dici possit, neque viribus corporis vitilium aliud, neque aliud voluptatibus perniciosius, si modus ablit.

Vina generosa. Cap. 6.

Genera autem vini alia alijs gratiora esse, quis dubitet: aut non ex eodem lacu aliud præstantius altero germanitatem præcedere, siue testis, siue sortuito euentus. Quamobrem de principatu se quisque iudicem statuat. Iulia Augusta lxxxiij. annos vitæ pucino retulit acceptos, non alio vĩa. Gignitur in sinu Adriatici maris, non procul à Timauro fonte, saxeo colle, maritimo afflatu paucas coequentes amphoras. Nec aliud aptius medicamenti iudicatur. Hoc esse crediderim, quod Græci celebrates miris laudibus pyctanõ appellauerit ex Adriatico sinu. Diuus Augustus Setinum prætulit cunctis, & fere secuti principes, confessa propter experimenta, non temere cruditatibus noxijs ab ea salua: nascitur supra forum Appij. Antea Cæcubo erat generositas celeberrima in palutribus populatis, sinu Amyclano: quod iam intercidit & incuria coloni locique angustia, magis tamen fossa Neronis, quam à Bajano lacu Ostiam vsque nauigabilem inchoauerat. Secunda nobilitas Falerno generat, & ex eo maxime Faustiano. cura culturaq; id collegat. Exolefcit hoc quoque, copiar potius q̄ bonitati stuentium. Falernus ager à ponte Campano læua petentibus vrbancum coloniam Syllanam nuper Capuæ contributam incipit. Faustianus autem circiter quatuor miliaria à vico prope Cedias, qui vicus à Sinuesia vj. millibus abest. Nec vlli in vino maior autoritas: solo vinorũ flamma accenditur. Tria eius genera, Aulterum, dulce, tenue. Quidam ita distinguunt, Summis collibus Gauranum gigni, medijs Faustianum, imis falernum. Nõ omittendũ autem

autem nulli eorum quæ celebrentur iucundum saporem vix esse. Ad tertiam palmam varie venere. Albana vrbis vicina prædulcia ac rara in austero. Item Surratina in vineis tantum nascencia, conualescentibus maxime probata, propter tenuitatem salubritatemque. Tiberius Cæsar dicebat consensisse medicos, vt nobilitatem Surrentino darët, alioquin esse generosum acetum. C. Cæsar qui successit illi, nobilem vappã. Certant mafsica eque ex mote Gaurano: Puteolos Baiasque prospectantia. Nam falerno contermina. Statana ad principatus venere non dubie: palamq; fecerè, sua quibusq; terris tẽpora esse, sicut rerum prouentus occasusque. Iuncta his præconi solebant Calena, & quæ in vineis arbutisq; nascitur fundana. Ex alia vicina vrbis Veliterna, Priuernaiaq;. Nam quod Signiã nascitur, austeritate nimia continendã vitile aliud, inter medicamina numeratur. Quartum curriculum publicis epulis obtinuerit à diuo Julio (is enim primus autoritatem his tribuit, vt in epistolis eius apparet) Mamertina, circa Messanam in Sicilia genita. Ex ijs Potulana, ab autore dicta, in loco proximo Italiæ laudantur præcipue. Est in eadẽ Sicilia & Taurominitanis honos, lagenis pro Mamertino plerunque subditis. Ex reliquis autem à supero mari Prætutia, atque Ancone nascencia, & quæ à palma vna forte enata palmefia appellantur. In mediterraneo vero Cefenatia ac Mæcenatiana. In Veronenfi item Rhecca, Falernis tãtum posthabita à Vergilio. Mox ab intimo sinu maris, Adriana. Ab infero autẽ Latiniensia, Grauiscana, Statoniensia. Hetruriam palmam Lunã habet, Liguriã Genua. Inter Pyrenæum alpesque Mafsilia gemino sapore, quando & condiendis alijs pinguis gignit, quod vocant succosum. Beterrarum intra Gallias consistit autoritas. De reliquis in Narbonensib genitis asseuerare non est, quoniam officina eius rei fecere tingentes fumo, vtinamq; nõ & herbis, ac medicamini-bus noxijs. Quippe etiam aloem mercatur, qua saporem coloremq; adulterant. Verum & longinquiora Italiæ ab Ausonio mari, non carent gloria, Tarentina, & Seruitiana, & Consentia genita, & Tempse ac Babia, Lucanaq; antecessentibus Thurinis. Omnium vero eorum maxime illustrata Messala potu & salute Lagarina, non procul Grumento nascencia. Campania nuper excitauit nouis nominibus autoritatem, siue cura, siue casu, ad quartũ à Neapoli lapidem Trebellicis, iuxta Capuam Culinis, & in suo agro Trebilanis, alioqui semper inter plebeia & Trifolinis gloriata. Nam Pompeianis summum x. annorum incrementum est, nihil senecta conferente. Dolo-re etiam capitũ in sextam horam diei sequentis infesta depræhenduntur. Quibus exemplis, nisi fallor, manifestum est, patriam terramq; referre non vĩa: & superuacua generum confectationem in numerum, cum eadẽ vitis aliud alijs in locis * polleat. Hispaniarum Laletana copia nobilitantur, elegantia vero Tarraconensia, atque Lauroensia: & Balarica ex insulis, conferuntur Italiæ primis. Nec ignoro multa prætermisissã plerosq; existimatos, quando suum cuique placet, & quocunque eatur, fabula eadem reperitur: diui Augusti iudiciorũ ac palati peritissimum è libertis, censurã vini in epulas eius facientem, dixisse, hospiti de indigena vino, nouũ quidem sibi gustum esse eum, atq; non ex nobilibus, sed Cæsarẽ non aliud poturum. Nec negauerim & alia digna esse fama: sed de quibus consensus aui iudicauerint, hæc sunt.

* pullulec

G L O.

Pucino retulit acceptos non aquoso. § Lego, pucino retulit acceptos, non alio vĩa. Cum eadem vitis aliud alijs locis pullulet. § Maluinus & hic nostros manuscriptos sequi in quibus est, aliud alijs locis polleat.

Cæsarem non aliud potaturum. § Scribo, poturum.

Vina transmarina. Cap. 7.

Modo nunc simili transmarina dicemus. In summa gloria post Homerica illa, de quibus supra diximus, fuere Thasium Chiunq;. Ex Chio quod

aruisium vocant. His addidit Lesbium Erasistrati maximi medici autoritas, circiter dc. annũ vrbis Romæ. Nunc gratia ante omnia est Clazomenio, postquam paricum mari condunt. Lesbium sponte naturæ suæ mare sapit. Nec Tmoliti per se gratia vt vino: sed cuius dulci admixto, reliquorum duritia suauitatem accipiat, simul & ætatem, quoniam vetustiora protinus videntur. Ab his dignatio est Sicyonio, Cyprio, Telsemico, Tripolitico, Berytio, Tyrio, Sebennytico. In Aegypto hoc nascitur tribus generibus vuarũ ibi nobile, thasia, æthalo, peuce. Post hæc autoritas hippodamantio, mystico, cantharite, protropo gnidio, catacecaumenita, petrita, myconio. Nam melogitem capitis dolores facere compertum est. Nec Ephesium salubre esse, quoniã mari & defruto cõdiatur. Apamenum mulso præcipue conuenire dicitur, sicut prætutium in Italia. Est enim & hæc proprietates generum, vt dulcia vitque inter se non congruant. Exoleuit & protagion, quod Italicis proximũ fecerat. Asclepiadis scholæ. Apollodorus medicus in volumine quo suafit Ptolemæo Regi quæ vina biberet, Italicis etiam tum ignotis, laudauit in Ponto naspercenten, mox oroticis, cœnateis, leucadium, ambracioten, & quod cunctis prætulit præparentium. Sed minoris famæ esse dixit quoniam post sex annos non placeret.

Nec Cymoliti per se gratia. § Nostri veteres codices Tmoliti habent, cuius & apud Græcos fit mentio.

G L O.

De vini falsi generibus septem. Cap. 8.

Hactenus bonitas vini nationibus debetur. Apud Græcos iure clarissimũ nomen accepit, quod appellauerunt bion, ad plurimos valetudinum vñs excogitatum, vt docebimus in parte medicinæ. Fit autẽ hoc modo, Vix paulum ante maturitatem decerptẽ, siccantur acri sole, ter die versatæ per triduum: quarto exprimuntur, dein cadis sole inueterantur. Cui marinam aquam largiorem miscent, à ferui furto origine orta, sic mensuram explentis. Idq; translatum in album multum lencochrum appellatur. In alijs autem gentibus simili modo factum tethalassomenon vocant: Thalassiten autem vasis multi dieictis in mare, quo genere præcox fit vetustas. Nec non apud nos quoque Coum vinũ ex Italico faciendi rationem Cato demonstrauit, super cætera in sole quadriennio maturandum præcipiens. Rhodium Coo simile est. Phorineum falsius Coo. Omnia transmarina septem aut sex annis ad vetustatem mediam peruenire existimantur.

De dulcium generibus xiiij. Cap. 9.

Vinum omne dulce minus odoratum, quo tenuius, eo odoratius. Colores vinis quatuor. Albus, fuluus, sanguineus, niger. Pphythium & melampythythium passu genera sunt, suum saporem, non vini referentia. Cifibiles vero musti, in Galatia nascens, & halyntium in Sicilia. Nam streum, quod alij hepsẽma, nostri sapam appellant, ingenij non nature opus est, musto vsque ad tertiam partem mensuræ decocto. Quod vbi factum ad dimidiam est, defutum vocamus. Omnia in adulterium mellis excogitata. Sed priora vna terraq; constat. Passum à Cretico Cilicium probatur & Africum & in Italia prouincijsq; finitimis. Fieri certum est ex vĩa, quam Græci sticam vocat, nos apianam. Item scripula, diutius in vite sole vuis adultis, aut seruete oleo. Quidam è quacunque dulci, dũ præcocta alba faciunt siccantes sole, donec paulo amplius dimidiũ pondus superfit, tufasq; leniter vvas exprimunt. Deinde quantum expressere, adjiciunt vina-cis aqua puteanã, vt & secundarium passum faciant. Diligentiores eodem modo siccatis acinos eximunt: ac sine sarmentis madefactos vino excellenti, donec intumescant, premunt. Et hoc genus ante cætera laudant.

Ac simili

Ac simili modo aqua addita, secundariū faciūt. Medium inter dulcia vinumq; est, quod Græci agileuces vocant, hoc est, semper multum. Id euenit cura, quoniam feruere prohibetur. Sic appellant multi in vna transitū. Ergo mergūt ē lacu protinus in aqua cados, donec bruma trāfeat, & consuetudo fiat algendi. Est etiamnum aliud genus eius per se, quod vocat dulce Narbonēsis prouincia, & in ea maxime Vocontij. Afferatur eius gratia vna diutius in vite, pediculo intorto. Ab alijs ipse palmes inciditur in medullam, ab alijs vna torretur in tegulis: omnia ex Heluennaca vite. His adiungunt aliqui, quod vocat diachyton vis in sole siccatis loco clauso per dies septē, in cratibus, totidem pedibus à terra alte, noctibus à rore defensis, octauo die calcatis. Ita fieri optimi odoris saporisq;. Dulci è genere est & melitites. Diffat à mulso quod fit è mulso, cum quinque congijs austeri multi, congiō mellis & salis cyatho suffusa factis, austerum. Sed inter hæc genera potuum ponere debeo & protropum: ita appellatur à quibusdam multum sponte defluens, antequā calcetur vūe. Hoc protinus diffusum lagenis suis deferuere passū, postea in sole quadraginta diebus torret ætatis secuta ipso canis ortu.

De deuterijs & secundarijs, vni generaria tria. Cap. 10.

Non possunt iure dici vna, quæ Græci deuteria appellant, Cato & nos loram, maceratis aqua vineaceis. Sed tamen inter vna operaria numeratur. Tria eorum genera: Decima parte aquæ addita quæ multum expressa sit, & ita nocte ac die madefactis vineaceis, rursumq; prælo subiectis. Alterum, quomodo Græci factitare, tertia parte eius quod expressum sit addita aquæ, expressoq; decocto ad tertias partes. Tertium est fecibus vini expressum, quod fecatum Cato appellat. Nulli ex his plus quam anno vsus.

Quæ nuper in Italia generosa vna esse ceperunt. Cap. 11.

Verum inter hæc subit mentem, cum sint genera nobilia, quæ proprie vini intelligi possint, 80. fere in toto orbe, duas partes ex hoc numero Italię esse, longe præterea ante cunctas terras. Et hinc deinde altius cura serpit, non à primordio hanc gratiam fuisse.

De vini obseruatione. Cap. 12.

Autoritatem post sexcentimum vrbis annū cœpisse. Romulum lacte non vino libasse, indicio sunt sacra ab eo instituta, quæ hodie custodiunt morem. Numæ regis posthumia lex est, Vno rogum ne respergito. Quod sanxisse illum propter inopiam rei nemo dubitet. Eadē lege, ex imputata vite libari vina dijs, nefas statuit, ratione excogitata, vt putare cogeret, alias aratores & pigri circa pericula arbuti. M. Varro autor est, Mezentij Hetrurij regē auxiliū Rutilis cōtra Latinos tulisse vini mercede, quod tū in Latino agro fuisset.

Qui vini vsus antiquis, & de vniis antiquorum. Cap. 13.

Non licebat id scæminis Romæ bibere. Inuenimus inter exempla. Egnatij Mecennij vxorem, quæ vinum bibisset è dolio, interfectam fuisse à marito, eumq; credis à Romulo absolutum. Fabius Pictor in analibus suis scripsit. Matronam quæ loculos, in quibus erāt clauis vinariæ celle, resignauisset, à suis inedia mori coactam. Cato, ideo propinquos scæminis osculum dare, vt sciēt an temetum olerent. Hoc tum nomen vino erat, vnde & temulentia appellata. Cn. Domitius iudex pronūciavit mulierem videri plus vini bibisse, quæ valetudinis causa viro insciente, & dote multauit. Diuq; eius rei magna parsimonia fuit. L. Papyrius Imperator aduersus

Samnites dimicaturus votum fecit, si vicisset, Toui pocillum vini. Denique inter dona sextarios lactis datos inuenimus, nusquam vini. Idem Cato cum in Hispaniam nauigaret, vnde cum triumpho redijt, Non aliud, inquit, vinum bibi quæ remiges: in tantum dissimilis istis, qui etiā conuiuiis alia quæ sibi metipsis ministrant, aut procedente mensa subijciunt. Lautissima apud prisicos vna erant, myrrha odore condita, vt apparet in Plauti fabula, quæ Persa inscribitur, quanquam in ea & calamū addi iubet. Ideo quidam aromatate delectatos maxime credunt. Sed Fabius Dorstennus his verbis decernit, Mittebam vinum pulchrum, murinam.

Et in Acharistione, Panem, & polentam, vinum murinam. Scauolam quoque & Lælium, & Atteium Capitonem in eadem sententia fuisse video, quoniam in Pseudoplo sit, Quod si opus est, vt dulce promat Indidem, ecquid habet? rogas? Murinam, passum, defrutum, mella. Quibus apparet non inter vna modo murinam, sed inter dulcia quoque nominatum.

Interfectam fuisse à marito. Scribo ad exemplar vetus, interfectam fuisse à marito, attestante Gellio. Aromaticis delectatos. Lege Aromaticis. id est quod nunc Hippocratis uocant, cuius inuentum videri voluit.

De apothecis, & de vno Opimiano. Cap. 14.

Apothecas fuisse & diffundi solita vna, anno d. c. xxxij. vrbis apparet indubitato Opimiani vini argumento, iam intelligente suum bonum Italia. Nondum tamē ista genera in claritate erant. Itaque omnia tunc genita vnum habent consulis nomen. Sic quoque postea diu, transmarina in autoritate fuerunt, & ad auos vsque nostros: quin & Falerno iam reperto, sicut apparet ex illo comico versu, Quinq; Thafij vini inde depromam, Falerni bina. P. Licinius Crassus, & L. Iulius Cæsar censores anno vrbis conditæ d. clxxv. edixerunt, ne quis vinum Græcum Aminiumq; octonis grīs singula quadrantaliter venderet. Hæc enim verba sunt. Tanta vero vino Græco gratia erat, vt singulæ potiones in conuictu darentur. Quibus vinis autoritas fuerit sua in mensa, M. Varro his verbis tradidit: L. Lucullus puer apud patrem nunquam lautum conuiuium vidit, in quo plus semel Græcum vinum daretur. Ipse cum redijt ex Asia, milia cadum congiariorum diuisit amplius cētum. C. Sentius quem prætorem vidimus, Chium vinum in domum suam illatum dicebat tum primum, cū sibi cardiaco medico dedisset. Hortensius super decem milia cadum hæredi reliquit. Hactenus Varro.

Sic quoque diu transmarina fuerunt in autoritate ad auaos vsq; nostros, etiam falerno iam reperto, sicut apparet ex illo comico versu Anaxipolis Thafij: Quinq; Thafij vini inde depromā, Falerni bina. Quid ego audio, Anaxipolis Thafium Latinos versu scripsit aliter? an forte græce quidem scripsit, sed togatas fabulas, alioqui inepte citatur testis, vbi agitur de autoritate quæ fuit vni in Vrbe atque Italia. Subijciam & hic veterem lectionem quo magis appareat deprauato. Sic quoque postea diu transmarina in autoritate fuerunt, & ad auos vsque nostros: quin & falerno iam reperto, sicut apparet ex illo comico versu, Quinq; Thafij &c. Neque enim ratio temporum patitur vt legamus ad auaos, de vniis quæ post Opimium consulem in precio fuerunt. Milia cadorum congiariorum. Lege, cadorum congiariorum, id est, qui congiarium caperent. Sequenti versu est C. Sentius, non Censius.

Hortensius super decem cados hæredi reliquit. Non video cur hoc magnum videri debeat, cum Lucullo eiusdem vini plusquam C. M. cadorum fuisse supra in hoc ipso capite scriptum sit. verior est dubio procul manuscripta lectio X. M. cadorum quod scribere hoc modo scribere solent X inde lapsus occasio.

De liberalitate Cæsaris in vno. Cap. 15.

Quid non & Cæsar dictator triumpho sui cœna vini Falerni Amphoras, Chij cados in cōiuijs distribuit? Idem

Idem Hispaniensis triumpho Chium & Falernum dedit. Epulo vero in tertio consulatu suo, Falernum, Chium, Lesbium, Mamertinum: quo primum tempore quatuor genera vini appositā cōstat. Postea ergo alia oīa in nobilitatem venerunt, circiter septingentesimum vrbis annū.

G. I. O. Quid nō & Cæsar dictator triumpho sui cœna vini falerni amphoras C. Chij cados C. in conuiuijs distribuit. Conuiuijs hic vocat certū conuiuiarū numerum vna distibentium: qui fecerit intra Musarū numerū consistebat, iuxta illud proverbiū. Septem conuiuium, nouem cōiuium. Quare nimio plus essent centū cadi vel Cycloppum cōiuiū. Itaque malui antiquam scripturam sequi Quid non & C. d. t. c. u. amphoras, Chij cados, in cōiuijs distribuit, id est in singula cōiuijs singulos cados singulasq; amphoras.

De vniis fictitijs. Cap. 16.

Itaque non miror, innumerabilia pene genera fictitijs reperta multis ante seculis, quæ nunc dicemus, omnia ad medicinæ vsū pertinentia. Omphacium quomodo fieret, propter vngueta diximus priori libro. Fit è labrusca, hoc est, vitæ syluestri, quod vocatur cenanthinum. Flores eius libris duabus in multi cado macerati, post xxx. dies mutantur. Præter hoc radix labruscæ & acini coria perficiunt. In paulo postquam defloruere, singulare remedium habent ad refrigerandos in morbis corporum ardores, gelidissima, vt ferunt natura. Pars eorum æstu moritur prius, quæ reliqui qui solstitialia dicuntur: vniuersi nunquam maturescunt. Et si prius quæ tota maturescat, vna incocta detur cibo gallinaceo generi, fastidij gignit vvas appetendi. Fictitiorum primum fit ex ipso vino, quod vocat adynamon, hoc modo. Albi musti sextarij viginti, aquæ dimidiū, feruet donec excoquat aquæ mensura. Alij marinæ sextarios decem, tantundem pluuiæ in sole quadraginta diebus torrent. Dant agris, quibus vini noxiā timent. Proximum fit è milij femine maturo, cum ipsa stipula libram & quadrantem in congijs duos musti macerato, & post septimum mensem transfuso. Ex loto arbore, frutice, herba, dictum est vti queque fierent. Fuit & è pomis que dicemus, interpretationibus non nisi necessarijs additis: primumq; è palmis, quo Parthi & Indi vtuntur, & oriens totus, maturatū quas vocant chydæas medio in aquæ congijs tribus macerato expresso que. Sic fit & fycites è fico, quem alij palmi primum, alij catorchiten vocant. Aut si dulce esse non libeat, pro aqua tantundem vineaceorum adijcitur. Ex Cypria fico & acetū fit præcellens, atque Alexandrino quoque melius. Vinum fit & è siliqua Syriaca, & è piris malorumq; omnibus generibus. Sed è punicis, quod rhoiten vocant: & è cornis, mespilis, forbis, moris siccis, nucleis pineis. Hi multo madidi exprimitur: superiora per se mitia. Myrritē Cato quemadmodum fieri docuerit, mox paulo indicabimus. Græci vero & alio modo. Ramis teneris cum suis folijs in albo multo decoctis, tuis libram in tribus musti cōgijs deferuere faciunt, donec duo supersint. Quod ita syluestris myrti baccis factum est, myrtidanum vocant. hoc manus tingit. Ex his quæ in hortis gignuntur fit vinum è radice, aparago, cumila, origano, apij semine, abrotano, menthastro, ruta, nepeta, serpillo, marrubio. Manipulos binos trādunt in cadum multi, & sapæ, sextarium, & aquæ marinæ heminam. E napsi fit, vnde decim denariorum pondere in sextarios binos multi addito. Item è scille radice. Inter flores ex rose folijs tuis, in linteolo in multum colatis cum pondusculo vt fidas, xl. pondere denariorū in sextarios vicienos multi, nec ante tres menses vase aperto. Item è nardo Gallico, & aliud è syluestri. Aromatiten quoque inuenio factitatum tantum non vnguentorum compositione, primo ex myrrha, vt diximus, mox è nardo Celtico, calamo, apfalato, offis in multum aut dulce vinū defecis. Aliud è calamo, iunco, costo, nardo Syriaco, amomo, casia, cynamomo, croco, palma, afaro, similiter & offa. Apud alios nardi, & malobathri folibus in multi congijs duos additis: qualia

nunc quoque fiunt pipere & melle addito, quæ alij condita, alij piperata appellant. Inuenitur & nectarites ex herba quam alij helenion, alij medicam, alij symphyton, alij idæam, & horestion, alij nectaritam vocant, radice ponderis xl. denariorum in sextarios sex multi addita, similiter in linteo. Et ceteris herbis fit absinthites in xl. sextarios multi absinthij Pontici libra decocta ad tertias partes, vel seopis absinthij in vinū additis. Similiter hyslopites è Cilicio hysso, vncijs tribus in duos cōgios musti coniectis, aut tuis in vinū. Fiunt vtraque & alio modo, circa radices vitium lato. Sic & elleboritē fieri ex vetratro nigro Cato docet. Sic fit & scammonites. Mira vitium natura, saporem alienum in se trahendi, qualem & salicum redolent Patavinarum in palustribus vindemijs. Sic & elleborū seritur in Thaso, aut cucumis syluester, aut scamonea, quod vinum phthorium vocant, quoniam abortus facit. Fit & ex herbis, quarum natura suo loco dicentur. E stœchadē & radice gentianæ, & tragorigano, & dictamo, afaro, dauco, eleliphaco, panace, acorico, conyzathymo, mādragora, iunco. Vocant & scyzinum, & itæmelin, & lectisphagitem, quorū iam oblitterata ratio est. Et fruticum vero è genere, cedri vtriusq; cupressi, laurus, iuniperi, terebinthi, calami, lentiscij, baccas aut lignū recens multo decoquit. Item chameleg, & chamæpitos, & chamedryos lignum. Eodem modo & ex flore, in congiū multi decem denariorū pondere addito.

Fit & è pomis. Melius, fiunt & è pomis ac mox, primumq; è palmis, non proximumq; è pal. Myrritem Cato quemadmodum fecerit, hoc paulo post indicabimus. Melius Myrritem Cato quemadmodum fieri docuerit, mox paulo indicabimus. Ex ceteris herbis colatis, colatis, redundat. Qualem & redolent salicum Patavinarum in palustribus vindemijs. Lege, qualem & salicum redolent Patavinarum in palustribus vindemijs.

De hydromeli & oxymeli. Cap. 17.

Fit vinum & ex aqua ac melle tātum. Quinquennio ad hoc seruari cœlestem iubent. Aliqui prædiores statim ad tertias partes decoquant, & tertiam mellis veteris adijciunt. Deinde xl. diebus canis ortu in sole habent. Alij diffusa ita decimo die obturant. Hoc vocatur hydromeli, & vetustate saporē vini assequitur, nusquam laudatus quæ in Phrygia. Quin & acetum melle temperabatur: adeo nihil intentatum vitæ fuit. Oximeli hoc vocatur, mellis decem libris, aceti veteris heminis quinque, salis marini libra, aquæ pluuij sextarijs quinque, suffusa factis decies, mox elutriatis atque ita inueteratis. Omnia ab Themisone summo autore damnata: & hercule coactus eorum vsus videri potest, nisi si quis naturæ opus esse credit aromaiten, & ex vnguents vna composita, aut vt biberentur genuisse eam frutices. Ista sunt cognitu iucunda, solertia humani animi omnia, exquirere. Nihil quidem ex his anno durare, præterquam quæ vetustate ipsa fieri diximus, & plura ne tricenis quidem diebus non erit dubium.

Adeo nihil intentatum in vita fuit. Elegantijs datiuo casu, adeo nihil intentatum vitæ fuit.

Prodigijs genera vni. Cap. 18.

Sunt & in vno prodigia. Dicitur in Arcadia fieri quod fecunditatem scæminis importet, vris rabiē. At in Achaia maxime circa Caryniam abigipartum vino, atque etiam si vnam edant grauidæ, cum differentia in gustatū non sit. Trezenium vinum qui bibunt, negantur generare. Thafios duo genera diuersa vini facere proditur; vnum quo somnus conciliatur, alterum vero quo fugetur. Apud eosdem vitis theriace vocatur, cuius & vinum & vna contra serpētium ictus medetur. Libanios thuris odore, ex qua dijs prolabant. E diuerso aspendios, damnata aris. Ferunt eam nec ab alite vlla attingi. Thafiam vnam Aegyptus vocat apud se prædulcē, quæ soluit

foluit aluū. Est contra in Lycia que soluta firmat. A egyptus & ecbolada habet, abortus facientē. Vina in apothecis canis ortu mutantur quædam, posteaq; restituntur sibi. Sic & mari navigato, cuius tactus his quæ durauerint tantum vetustatis adijcere sentitur, quantum habuerint.

GLO. Aspidios damnata à feris. ? Damnata aris, lege oritur enim libare significat. Aegyptus ecbolinam habet abortiuos facientem. ? Venus, Aeg. & ecbolada habet, abortus facientem. Sic & maris nauigio. ? Rectius, mari navigato.

Quibus uinis ad sacra ruti fas non sit, et quibus generibus musta cōdiantur. Cap. 19.

Et quoniam religione vita constat, prolibare dijs nefas habetur vina præter impuratę vitis, fulmine tacta, quamq; iuxta hois mors laqueo pependerit, aut vulneratis pedibus calcata, & quod circuncisis vina-cis profluerit, aut superne deciduo immundiore lapsu aliquo polluta. Item Græca, quoniam aqua habeant. Vitis ipsa quoq; māditur decoctis caulibus summis, qui & cōditur in aceto ac muria. Verum & de apparatu vini dixisse conueniat, cum Græci priuatim ea præcepta cōdiderint, artemq; fecerint, sicut Euphronius, & Aristomachus, & Coniades, & Hicetesius, Africa gypso mitigat asperitatem, necnon aliquibus sui partibus calce, Græcia argilla, aut marmore, aut sale, aut mari, lenitatem excitat, Italia pars aliqua rabulana pice: ac resina condire multa vulgare est ei, prouincijsq; finitimis. Nō nusquam prioris vini fece acetouē condiunt. Necnon & ex ipso musto sunt medicamina. Decoquitur ut dulcescat portione virium. Nec durare vltra annum spatium tale proditur. Aliquibus in locis decoquunt ad sapa musta, infusisque his ferociam frangunt. Et in hoc tamē genere, & in omni alio subministrant vasa ipsa condimentis picis. Cuius faciendę ratio proximo dicitur volumine.

GLO. Prolibare dijs nefas habetur vino. ? Rectius in vetustis codicibus scribitur vina, sicut tertio adhuc versu, polluta & Græca. Præcepta tradiderint. ? Præcepta condiderint, est in veteribus, idq; non in leganter, vt nihil opus fuerit mutare. Anni prioris vina non nusquam fece acetouē condiunt. ? Vetus lectio. Non nusquam prioris vini fece acetouē condiunt.

De picis generibus, & resinis, & mustis condendis, & de aceto, & fece. Cap. 20.

Arborum succo manantium picem resinamque, alia ortę in oriente, alia in Europa ferunt. Quę interest Asia, vtrinque quasdam habet. In oriente optima tenuissimamq; terebinthi fundit: deinde lentisci, quam & masticem vocat: postea cupressi, acerrimā sapore. Liquidam oēs, & trā resinam: crassiore vero, & ad pices faciēdas cedrus. Arabica resina alba est, acri odore, difficilis coquenti. Iudaica callosior, & terebinthina quoque odorator. Syriaca Attici mellis similitudinem habet. Cypria antecedit oēs. Est autem melleo colore, carnosa. Colophonia præter cæteras sulua, si teratur alba fit, grauior odore, ob id non vtitur eavnguetarij. In Asia quę fit è picea, admodum candida, spagas vocatur. Resina ois dissoluitur oleo. Quidam & creta figlinarum hoc fieri arbitratur. Pudetq; confiteri, maximum iam honorem eius esse in euellendis virorum corpori pilis. Ratio autem condiendi musta, in primo seruore, qui nouē diebus cum plurimū peragitur, aspersu picis, vt odor vino contingat, & saporis quædam acumina. Vehementius id fieri arbitrantur crudo flore resinę, excitariq; lenitatem. E diuerso crapula compesci feritatem nimiam, frangi; virus: aut vbi pigra lenitas torpeat, virus addi. Liguria maxime circumpadanisq; multis vtilitas discernitur hoc modo, Pugnacibus multis crapula plus inditur, lenibus parcus. Sunt qui & ex vtroq; condiri velint. Necnon alia æquæ multiplici natura. Vitiumq; multo quibusdam in locis, iterum sponte feruere: qua calamitate deperit sapor,

vappæq; accipit nomen, probrosium etiam hoium cum degenerauerit animus. Aceti enim nequitia inest virtus magnos ad vsus, & sine queis vita mitior degi nō possit. Cætero vinorum medicaminis tanta cura est, vt cinere apud quosdā, cęu gypso alibi quibus diximus modis instaurantur. Sed cinerem è vitis sarmentis, aut quercu præferunt. Quin & marinam aquā eiusdem rei gratia ex alto peti iubent, seruariq; ab æquinoctio verno, aut certe nocte solstitio & aquilone flante hauriri, vel si circa vindemiā hauriatur decoqui. Pix in Italia ad vasa vino condēdo maxime probatur Brutia. Fit è picea resina: in Hispania autē è piceastris, minime laudata. Est enim resina harum amara & arida, & graui odore. Differentiam rationemq; faciendi proximo volumine demonstrabimus inter arbores feras. Vitiæ præter supradicta, acor, aut furnidum virus, picis autē adustio. Experimentum vero si fragmenta subluceant, ac sub dente lentescant acore iunctura. Asia picem Idæam maxime probat, Græcia Ptericam, Virgilius Naritiā. Diligentiores admiscēt nigram masticem, quæ in Pōto bituminis similis gignitur, & iris radicē oleumque. Nam cerā accipiētibus vasis comperturn est vina acere. Sed transferre in ea vasa in quibus acetū fuerit vtilius, q̄ in ea in quibus dulce aut mullum. Cato iubet vina concinnari (hoc enim vitur verbo) cineris lixiij, cum defruto cocti parte quadragesima, pullegij vel salis sesquialbra. Interim & tulo marmore. Facit & sulphuris mentionē, resinę vero in nouissimis. Super omnia addi maturescētē iam vino iubet mustū, quod ille tortiuū appellat, nos intelligimus nouissime expressum: & adijci multis tingendi gratia coloris, vt pigmentum ali-quod vini, atque ita pinguius fieri. Tot veneficijs placere cogitur, & miramur noxiū esse. In vitium inclinantis experimentum est, laminę plumbeę mutatus in eo colos. Proprium autem inter liquores vino, mucescere, aut in acetum verti: extantq; medicinę volumina. Et sex vini siccata recipit ignes, ac sine alimento per se flagrat. Cinis eius nitri naturam habet, eademq; vires, hoc amplius quo pinguior sentitur.

GLO. Iterum sponte feruere, qua calamitate cum deperit deperit sapor. ? Cum deperit, voces sunt superuacaneę, & ab interprete primum adiectę. Acor aut fumidum virus, aut picis adustio. ? Lege, picis autem adustio. nam superiora resinę vitia sunt, hoc picis, Asia picem Indicam maxime probat, Græcia Ptericam. ? Nō Indicam, quod absurdum erat, sed Idæam ab Ida cantatissimo Troadis monte, attestante etiam Theophrasto.

De cellis vinaris. Cap. 21.

Magna & collecto iam vino differētia in cella. Circa alpes ligneis vasis condunt circulisq; cingunt, atque etiā hyeme gelida ignibus rigorem arcent. Mirū dictū, sed aliquando visum, ruptis vasis steterē glaciata: moles prodigij modo, quoniam vini natura non gelascit, alias ad frigus stupens trā. Mitiores plage dolijs condunt, infodiuntq; terra tota, aut ad portionem situs. Item cælum præbent: alibi vero impositis testis arcent: * traduntq; & hæc præcepta. Latus cellę vinarie, aut certe fenestras obuerti in aquilonem oportere, vel vique in exortum æquinoctialem. Sterquilinum & arborum radices procul abesse, omniaq; odoris euitandi, facilimo in vina transitu: ficos vtique & caprificos. Dolijs etiā interualla dari, ne inter sese vitia serpent, contagione vini semper ocyssima. Quin & figuras referre. Vetrofa ac patula minus vtilia. Picari oportere protinus à Canis ortu, postea perfundi marina aqua aut falsa, * dein cinere sarmenti aspergi vel argilla, absterfa myrrha suffiri, ipsaq; sæpius cellas. Imbecilla vina demissis in terrā dolijs seruanda, valida expositis. Nunquam impleda, & quod superfit, passo aut defruto perungendum, admixto croco, pice veteri cum sapa: sic opercula doliorum medicanda, addita mastice ac pice. Bruma aperiri verant, nisi sereno die. Verant autro flante, lunatę plena. Flos vini cãdidus probatur,

GLO.

* tradit: que ad hæc p̄q;

* ac leuicine.

probatur, rubens triste signum est, si non is vini colos sit. Item vasa incallescunt, operculatę sudatiã. Quod celeriter florere cęperit, odoremq; trahere, nō fore diutini. Ipsa quoque defruta ac sapa, cum sit cælum sine luna, hoc est, in sideris eius coitu, neque alio die coqui iubent. Præterea plumbeis vasis, non æreis, nucibus iuglandibus additis, eas enim sumum excipere. Campania nobilissima exposita sub dno in cadis verberari sole, luna, imbre, ventis aptissimum videtur.

GLO. Sic cooperula doliorum medicanda. ? Imo opercula. error natus ex geminatione literarum.

De vitanda ebrietate. Cap. 22.

Ac si quis diligentius reputet, in nulla parte operosior vita est, cęu nō saluberrimum ad potus aquę liquorem natura dederit, quo cætera omnia astantia vtuntur. At nos vinum bibere & iumenta cogimus, tantoque opere, tanto labore & impendio constat, quod hominis mentem mutet, ac furorem gignat, milibus scelerum huic deditis tanta dulcedine, vt magna pars nō aliud vitę præmium intelligat. Quinimo vt plus capiamus, sacco frangimus vires: & alia irritamenta excogitatur: ac bibendi causa etiam venena consociuntur, alijs cutam præsumuntibus, vt bibere mors cogat, alijs pumiscam, nudos ibi protinus anhelos ingentia vasa corripere, velut ad ostentationem viriū, ac plene infundere, vt statim euomant, rursusq; hauriant, idq; iterum tertiumque: tanquam ad perdenda vina geniti, & tanquam effundi illa nō possint, nisi per humanum corpus. Huc pertinent peregrinę exercitationes, & volutatio in ceno, ac pectorosa ceruicis repandę ostentatio. Per omnia hæc prædicatur sitis queri. Iam vero que vasa adulerijs cęlata: tanquam per se parū doceat libidines temulētia. Ita vina ex libidine hauriuntur, atq; etiā præmium inuitatur ebrietas. Et si dijs placet, emittitur alius, vt quantum biberit, tantū edat: & pretiū vinolentię lege accipit. Alius quantum alea querat, tantum bibit. Tunc audi matronam oculi licentur, graues prodat marito: tūc animi secreta proferruntur. Alij testamenta sua nuucupant: alij mortifera loquantur, rediturasq; per iugulum voces non continent, q̄ multis ita interemptis. Vulgoque veritas iam attributa vino est. Interea vt optime cedat, solem orientē non vident, ac minus diu viuunt. Hinc pallor, & genę pendulę, oculorum vlcera, tremulę manus, effundentes plena vasa, & (que sit pena presens) furiales somni, & inquietas nocturna. Præmiumq; summum ebrietatis libido portentoſa, ac iucundum nefas. Postera die ex ore halitus * cadi, ac fere rerum oīum obliuio, morsq; memoria. Rapere se ita vitam prædicant, cū priorē diem quotidie perdant, illi vero & venientem. Tib. Claudio Principe ante hos annos xl. institutum, vt ieiuni biberent, potusq; vini antecederet cibos, externis & hoc artibus, ac medicorum placitis nouitate aliqua sese cōmendantium. Gloriā hac virtute Parthi quærunt, famā apud Græcos Alcibiades meruit, apud nos cognomen etiam Nouellius Torquatus Mediolanensis ad proconsulatū vique: è prætura honoribus gestis, tribus congijis (vnde & cognomen illi fuit) epotis vno impetu, spectante miraculi gratia Tiberio Principe in senecta iam seuro atq; etiam alias sæuo, sed ipsa iuuēta ad merum pronior fuerat. Eademq; cōmendatione credidere L. Pisonem vrbs Romę * cure ab eo delectum, q̄ biduo duabusq; noctibus perpotationem cōtinuasset apud ipsum iam Principem. Nec alio magis Drusus Cæsar regenerasse patrē Tiberiū ferebatur. Torquati rara gloria (quando & hæc ars suis legibus constat) non labasse sermone, nec leuatum vomitionem, non altera corporis parte. Dū biberet matutinas obijisset vigilias, plu-

rimum hausisse vno potu, plurimum præterea alijs minoribus addidisse, optima fide non respirasse in hauriendo, neq; expuisse, nihilq; ad elidendū in pauimentis sonū ex vino reliquisse, diligenti scito legum contra bibendi fallacias. Tergilius Ciceronem M. filium binos cōgios simul haurire solitum ipsi obijcit. Marcoq; Agrippæ à temulento scyphū impactū. Et enim hæc sunt ebrietatis opera. Sed nimirū hanc gloriam auferre Cicero voluit interfectori patris sui M. Antonio. Is enim ante eum auidissime apprehenderat hanc palmā, edito etiā volumine de sua ebrietate: quo patrocinari sibi ausus, approbavit plane (vt equidem arbitror) quanta per temulentiã mala terrarū orbi intulisset. Exiguo tēpore ante preliū A. Etacū id volumē euomuit: quo facile intelligatur ebrius iam sanguine ciuiū, & tanto magis eum sitiens. Nanq; & hæc necessitas vitiū comitatur, vt bibendi consuetudo auget auiditatē. Scitumq; est Scitharū legati, quanto plus biberint, tanto magis sitire Parthos. Est & occidentis populis sua ebrietas, fruge madida: pluribus modis per Gallias Hispaniasque, nominibus alijs, sed ratione eadē. Hispaniæ iam & vetustate ferre ea genera docuerūt. Aegyptus quoque è fruge sibi potus similes excogitauit. Nullaq; in parte mūdi cessat ebrietas. Meros quippe hauriunt tales succos, nec diluendo vt vina mitigāt. At hercule illic telus fruges parere videbatur. Heu miravitorum solertia, inuentū est quemadmodum aqua quoque inebriaret. Duo sunt liquores corporibus humanis gratissimi, intus vini, foris olei, arborū è genere ambo præcipui, sed olei necessarius. Nec segniter vita in eo elaborauit. Quanto tamen in potu ingeniosior apparebit, ad bibendum generibus centum nonagintaquinque, si species vero æstimentur, pene duplici numero excogitatis, tantoque paucioribus olei: De quo in sequenti volumine dicemus.

GLO. Postera die ex ore halitus foetidus. ? Veteres codices diserte habent, halitus cadi, vt intelligamus eos nimia temulentiã cadum olere. Cum priorem diem quotidie perdant, imo vero & venientem. ? Nihil deterior erat vetus lectio, illi vero & venientem. L. Pisonem vrbs Romę curatorem ab eo delectum. ? Sincerior lectio extat in antiquis voluminibus, L. Pisonem vrbs Ro. curat ab eo delectum. hoc est, ad curam. Præfectus vrbs creatus est, non curator, & præfecturam circumloqui libuit.

GLO.

CAI PLINII SECVNDI

NATVRALIS HISTORIÆ

LIBER DECIMVS QVINTVS.

Natura frugiferarum arborum. Cap. 1.

LEAM Theophrastus è celeberrimis Græcorum autoribus vrbs Romę anno circiter quadringentesimoquadagesimo, negauit nisi intra xl. M. pass. à mari nasci: Fenestella vero omnino non fuisse in Italia, Hispania, atque Africa, Tarquinio Prisco regnante, ab annis populi Rom. clxxxij. quæ nunc peruenit trans Alpes quoque, & in Gallias, Hispaniasque medias. Vrbs quidem anno quingentesimoquinto, Appio Claudio Cæci nepote, L. Iunio C o s s. olei librę duodenę assibus venire. Et mox

Et mox anno sexcentesimo octogesimo, M. Seius L. F. edilis curulis olei denas libras singulis assibus prelitit populo Romano per totum annum. Minus ea miretur, qui sciat post annos xxij. Cn. Pompeij iij. consulatu oleum prouincijs Italiæ misisse. Hesiodus quoque in primis cultu agrorum docendam arbitratu vitam, negauit oleæ fatorem fructu ex ea percipisse quenquam. Tam tarda tunc res erat. At nunc etiam in plantarijs ferunt, translatarumque altero anno decerpuntur bacca. Fabianus negat prouenire in frigidissimis oleam, neque in calidissimis. Genera earum tria dixit Virgilius, orchites, & radios, & paulias. Nec desiderare rastro aut falcem, vllamue curam. Sine dubio & in ijs solum maxime calumque refert. Veruntamen & tondetur, cum & vites, atque etiam interradi gaudent. Consequens earum vindemia est, arsq; vel maior, oleum q; multa temperandi. Ex eadem quippe oliua differunt succi. Primum omnium cruda, atque nodum inchoatæ maturitatis, hoc sapore præstantissimo. Quin & ex ea prima vnda præli laudatissima, ac deinde per diminutiones, siue (vt nuper inuentu est) xilibus regulis pede in cluso. Quanto maturior bacca, tanto pinguior succus, minusque gratus. Optima autem ætas ad decerpendum inter copiam bonitatemque, incipiente bacca nigrescere. Nostri vocant drupas, Greci vero drypetas. Cætero distat, tan maturitas illa in torcularibus fiat, an ramis: rigua fuerit arbor, an suo tantum bacca succo, nihilque aliud q; rores cæli biberit.

GLO. Olea Thophrastus celeberrimus e Græcorum autoribus. & Mo deratus Plinius Thophrastus e celeberrimis Græcorum autoribus. M. Seruius T. F. adilis curulis. & Antiqua scriptura, M. Seius. L. F. Certe Seruius prænomen est non nomen. Nec desiderare rastro, aut falcem vllam, aut curam. & Elegantijs vetus. Nec desiderare rastro aut falces, vllamue curam.

De oleo. Cap. 2.

Vetus oleo tædium affert, non item vt vino, plurimumque ætatis annuo est, prouida (si libeat intelligere) natura, quippe temulentia nascentibus vinit, vti necesse non est: quinimo inuit ad feruendum blanda inueterati caries. Oleo noluit parci, fecitque ea necessitate promissum & vulgo. Principatum in hoc quoque bono obtinuit Italia toto orbe, maxime agro Venafrano, eiusque parte quæ Licinianum fundit oleum: vnde & Licinia gloria præcipua oliuæ. Vnguenta hanc palmam dedere, accommodato ipsi odore. Dedit & palatum delicatiore sententia. De cætero bacca Licinia nulla auis appetit. Reliquum certamen inter Ithra terram & Bætica par est. Vicina bonitas prouincijs, excepto Africæ frugifero solo. Cereri totum id natura concessit, oleum ac vinum non inuidit tantum, fatisque gloriæ in mensibus fecit. Reliqua erroris plena, quem in nulla parte vitæ numerosiorem esse docebimus.

De natura oliuæ, & olea incipientis. Cap. 3.

Oliuæ cõstat nucleo, oleo, carne, amurca. Sanies hæc est eius amara. Fit ex aquis, ideo siccitatibus minima, rigius copiosa. Suus quidem oliuæ succus olei est, idque præcipue ex immaturis intelligimus, sicut de omphacio docuimus. Augetur oleum ab Arcturi exortu ad xvj. calendas Octob. postea nuclei increfcunt & caro. Cum sitienti imbres copiosi accessere, vitiatum oleum in amurcam. Huius color oliuam cogit nigrescere. Ideoque incipiente nigritia minimum amurcæ, ante eam nihil. Et error hosum falsus, existimantium maturitatis initium, quod est vitij proximum. Deinde quod oleum crescere oliuæ carne arbitramur, cum succus ois in corpus abeat, lignumque intus grandescat. Ergo tum maxime rigantur. Quod vbi cura multa siue imbribus accidit, oleum absumitur, nisi consecuta ferentate que corpus extenuet. Omnino enim, vt Theophrasto placet, est olei causa ca-

lor, quare & in torcularibus & iam in collis multo igne queritur. Tertia est culpa in parsimonia, quoniã propter impendii decerpenti expectatur, vt decidat oliua. Qui medium temperamentum in hoc seruauit, perticis decutiunt, cū iniuria arboru, sequentisq; anni damno. Quippe oliuantibus lex antiquissima fuit: Olea ne stringito, neue verberato. Qui cautissime agunt, harudine leuictu, nec aduersos percutiunt ramos. Sic quoque alternare fructus cogitur, deculsis germinibus. Nec minus, si expectet vt cadat. Hærendo enim vltra suum tempus, absumunt venientibus alimentum, & detinent locum. Argumentum est, q; nisi ante fauoniam collectæ, nouas vires resumunt & difficiliter cadunt. Prima ergo ab autumno colligitur, vitio operę non naturæ, paulia cui plurimum carnis: mox orchites, cui olei: post radius. Has enim ocysime occupatas, quia sunt tenerime, amurca cogit decidere. Differunt vero etiam in Martium mensem callosas, cūra humorē pugnares, ob idque minime, Licinia, Cominia, Con-tia, Sergia, quam Sabini regiam vocant, non ante fauonij afflatum nigrescentes, hoc est, ad sextum idus Februarij. Tunc arbitrantur eas maturefcere, & quoniam probatissimum ex ijs fiat oleum, accedere etiam ratio prauitatis videtur. Feruntque frigore sterilitatem fieri, sicut copiam maturitate: cum sit illa bonitas non temporis, sed generis tarde putrescentium in amurcam. Similis error collectæ feruandi in tabulatis, nec priuquam fudet premendi, cū omni mora oleum decrefcet, amurca augetur. Itaque vulgo non amplius senas libras singulis modijs exprimi dicunt. Amurcæ mensuram nemo agit, quæto ea copiosior reperitur in eodem genere diebus adiectis. Omnino in vita error est publicus, tumore oliuæ crescere olei existimatum: præsertim cum magnitudine copiam olei non constare, in dicio sint quæ regia vocantur, ab alijs maiorina, ab alijs phaulia, grandissima, alioquin minimo succo. Et in Aegypto carnosissimis olei exiguum. Decapoli vero Syriæ perquam paruę, nec capparri maiores, carne tamen commendantur. Quam ob causam Italicis transmarine præferuntur in cibis, cum oleo vincant. Et in ipsa Italia cæteris picenæ, & Sidicinæ. Sale illæ priuatim conduntur, & vt reliquæ, amurca sapauē. Nec non aliquid oleo suo sine accessita commendatione puræ innatant, colymbades: franguntur eadem herbarumque: viridium sapore conduntur. Fiunt & præcoces feruenti aqua perfusa, quam libet immaturæ. Mirumque, dulcem succum oliuæ bibere, & alieno sapore infici. Purpureæ sunt & in ijs, vt vuis in nigrum colorem transfuntibus, paulia. Sunt & superba, præter iam dicta genera. Sunt & prædulces, per se tantum siccata, vuisque, pãsis dulciores: admodum rare in Africa, & circa Emeritam Lusitania. Oleum ipsum sale vindicatur à pinguitudinis vitio. Corticæ oleæ conciso odorem accipit medicati, alias vt vino palati gratia nulla est. Nec tam numerosa differentia: tribus vt plurimum bonitatibus distat. Odor in tenui arguitur, & is tamen etiam in optimo breuis.

GLO. Has enim ocysime occupat æstas: quia sunt tenerimæ, & amurca cogit decidere. & Vera lesio, has enim ocysime occupatas, quia sunt tenerimæ, amurca cogit decidere. Cum omni hora oleum decrefcet. & Lege omni mora.

De natura olei. Cap. 4.

Oleo natura tepescere corpus, & contra algores munire. Eidemque feruores capitis refrigerare. Vsum eius ad luxuriam vertere Græci, vitiorum omnium genitores, in gymnasijs publicando. Notum est, magitratu honoris eius octogenis sestertijs strigmenta olei vendidisse. Olea honorem Romana matestas magnum præbuit, turmas equitum idibus Iulij ex ea coronando: item minoribus triumphis ouantes. Athenæ quoque victores olea coronant, Græci vero oleastro Olympiæ.

De cultura

De cultura oliuarum. Cap. 5.

Nunc dicentur Catonis placita de oliuis. In calido & pingui solo radium maiorem, salentinam, orchitem, pauliam, sergianam, cominianam, albice-ram feri iubet. Adijcitque singulari prudentia, quam earu in finitimis locis optimam esse dicant. In frigido autem & macro Liciniam. Pingui enim aut feruenti vitare eius oleum, arboremque ipsam fertilitate cõsumi. Mulco præterea rubro infestari. Spectare oliueta in fauoniam loco exposito solibus cenfet.

GLO. Quam earum in his locis optimam esse dicant. & Veteres codices: Quam earum finitimis locis o.e.d. nec erat opus mutare:

De seruandis oliuis, & quomodo faciendum oleum. Cap. 6.

Nec alio vilo modo laudat condi oliuas, optime orchites & paulias, q; vel virides in muria, vel fractas in lentisco. Oleum q; acerbissima oliua optimum fieri. Cætero q; primaue terra colligendam. Si in-quinata sit, lauandam. Sicari triduo fatis esse. Si gelēt frigora, quarto die premendam. Hanc & sale aspergi. Oleu in tabulato minui, deteriusque fieri. Item in amurca & fratribus, hæ sunt carnes & inde feces. Quare sapius die decapulandum. Præterea in conchas & plumbeas cortinas, ære vitari. Feruentibus omnia ea fieri, clausisque torcularibus, & q; minime ventilatis. Ideo nec ligna ibi cædi oportere. Qua de causa è nucleis ipsarum ignis aptissimus. Et è cortinis in labra fundendum, vt fraces, & amurca liquetur. Ob id crebrius vasa mudanda, fiscinas spongia tergendas, vt q; maxime pura synceritas constet. Postea inuentum, vt laurentur vitique feruenti aqua, protinus prælo subijcerentur solidæ (ita enim amurca exprimitur) mox trapetis fractæ premerentur. iterum premi plus quam centenos modios non probant. Factus vocatur. Quod vero post molam primum est, flos. Factus tergemino fere à quaternis hominibus nocte ac die premi iustum est.

Præterea conchas & plumbeas cortinas ære vitari. & Vitata lesio est, restituumus iuxta fidem archetyporum sic: præterea in conchas & plumbeas cortinas, ære vitari. refertur enim ad decapulandum quod præcessit.

De oleo factitio. Cap. 7.

Non erat tunc factitium oleum: ideoque arbitror nihil à Catone dictum. Nunc eius genera plura. Primumque persequemur ea quæ ex arboribus fiunt, & inter illas ante omnes ex oleastro. Tenue id, mul toque amariis quam olea, tantum ad medicamentum vtile. Similimum huic est ex chamelæa frutice saxoso, non altiore palmo, folijs oleastri, baccisque. Proximum fit è cici, arbore in Aegypto copiosa, alij crotonem, alij trixin, alij sesamum syuestre appellant: ibique non pridem. Et in Hispania repete prouenit altitudine olea, caule ferulaceo: folio vitium, semine vuarum gracilium, pallidarumque. Nostri eam ricinum vocant à similitudine seminis. Coquitur id in aqua, innatansque oleum tollitur. At in Aegypto vbi abundat, sine igne & aqua sale aspersum exprimitur, cibis foedum, lucernis vtile. Amygdalinum, quod aliqui metopium vocant, ex amaris nucibus arefactis, & in offam contusis, aspersis aqua, iterumque tufis exprimitur. Fit & è lauro, admixto druparum oleo. Quidamque è baccis exprimunt tantum: alij folijs modo, aliqui folio & cortice bacca-rum. Necnon Ithracem addunt, aliosque odores. Optima laurus ad id latifolia, syluestris, nigra baccis. Simile est è myrto nigra, & hæc latifolia melior. Tonduntur bacca asperfa calida aqua, mox decoquantur, alij foliorum mollissima decoquant in oleo, &

exprimunt. Alij deiecta ea in oleum prius sole maturant. Eadem ratio & in satiuæ myrto, sed præfertur syl-uestris minore semine, quam quidam oxy myrtilon vocant, alij chamæmyrtilon, alij acaron à similitudine. Est enim breuis, fruticosa. Fit & ex citro, cupressio, nucibus iuglandibus, quod carynon vocat: malis cedri, quod cedrelæon. Ex grano quoque gnidio purgato semine & tuso. Item lentisco: nam & cyprinum è glande Aegyptia vt fieret odorom causa, dictum est. Indi ex castaneis & sesama atque oriza facere dicuntur: Ichthyophagi è piscibus. Inopia cogit aliquando luminum causa & è platani baccis fieri, aqua & sale maceratis. Et cenanthinum fit de ipsa cenanthe, vt dictum est in vnguentis.

Gleucino mustum incoquitur vapore lento: ab alijs sine igne circudatis vinaceis diebus xxij. bis singulis permixtum: consumiturque mustum oleo. Aliqui non famsum tantum admiscunt, sed etiam pretiosiora odora-menta. Et in gymnasijs quoque conditur odoribus, sed vilissimis. Fit & de aspalatho, calamo, balsamo, iri, cardamomo, meliloto, nardo gallico, panace, sam succo, helenio, cinnami radice, omnium succis in oleo maceratis expressisque. Sic & rhodione è rosis, iuncinum è iunco, quod est rosacco similimum. Item hyosciamo, lupinis, & narcisso. Plurimum autem in Aegypto è raphani semine, aut gramine herba, quod chortinon vocant. Item sesama & vrtica, quod cnecinum appellant. È lilio & alibi fit sub diuo, sole, luna, pruina maceratum. Suis herbis componunt inter Cappadociam & Galatiam, quod Selgiticum vocant, neruis admodum vtile: sicut in Italia è gummi. È pice fit quod picinum appellant, cum concoquitur velleribus supra halitum eius expansis atque ita expressis, probatum maxime è Brutia. Est enim pinguis & resinolissima. Color oleo fuluus. Sponte nascitur in Syriæ maritimis, quod eleomeli vocant. Manat ex arboribus pingue, crassius melle, resina tenuius sapore dulci, & hoc medicis. Veteri quoque oleo vsus est ad quædam genera morborum. Existimatur & ebori vindicatio à carie vtile esse. Certe simulacrum Sarni Ro: mæ intus oleo repletum est.

GLO. Suis herbis componunt inter Cappadociam & Seleuciam quod Seleucinum vocat. Vera lesio vetus, inter Cappadociam & Galatiam quod Selgiticum vocant. Idem erratum deprehendimus & castigauimus lib. 23. cap. 4. scribendo sic, Selgiticum neruis vtile diximus. È pice fit quod picinum appellant. & Lege pissimum, non picinum, vt sit Græca vox.

De amurca. Cap. 8.

Super omnia autem celebrauit amurcam laudibus Cato. Dolia olearia cadosque illa imbui, ne bibant oleum. Amurca subigi areas terendis mensesibus, vt formicæ rimeque absint. Quin & lutum parietum ac rectoria & pauimenta horreorum frumenti, veltiarum etiam contra teredines ac noxia animalia, amurca aspergi: semina frugum perfundi: morbis quadrupedum, arborum quoque illa medendum, efficaci ad vlcera interiora humani quoque oris. Lora etiam ac coria omnia, & calceamina, axesque, decocta vngi, atque aramenta contra æruginem colorisque gratia elegantioris: & totam suppellectilem ligneam, ac vasa scitilia, in quis sicum aridam libeat asseruare: aut si folia baccasque in virgis myrri, aliudque id genus simile. Postremo ligna macerata amurca, nullius fumi tædio ardere. Oleam si lambendo capra lingua contigerit, depauperitque primo geminatu, sterilefcere, autor est M. Varro. Et hæc enus de olea atque oleo.

Pomorum omnium genera & natura. Cap. 9.

Reliqui arborum fructus, vix specie figurate, non modo saporibus succisque toties permixtis atque infitis, enumerari queunt.

C. PLINII. L. Nucum

Nucum pinearum genera quatuor. Cap. 10.

Grandissimus pineis nucibus, altissimèq; suspensus, intus exiles nucleos lacunatis includit toris, vestitos alia ferruginis tunica, mira naturæ cura molli-ter femina collocandi. Harum genus alterum Tarentinum, digitis fragili putamine, auiumque furto in arbore. Tertium sapinum è picea sativa, nucleorum cute verius q; putamine, adeo molli, vt simul mandatur. Quartum pityda vocant è pinastris, singularis remedij aduersus tuissim. In melle decoctos nucleos Taurini aqui coelos vocat. Pinea corona victores apud Isthmum coronant,

De malo cotoneo. Cap. 11.

His proxima amplitudine mala quæ vocamus cotonea, & Græci cydonæa, ex Creta insula aduecta. Incuruatos trahunt ramos, prohibentque crescere paritatem. Plura eorum genera. Chrysomela, incisuris distincta, colore ad aurum inclinato. Quæ candidiora, nostratia cognominata, odoris præstantissimi. Est & Neapolitanis suus honor. Minora ex eodè genere struthæa, odoratius vibrant, serotino prouentu, præcoci vero mustea. Struthæis autem cotonea insita suum genus fecere mulianum, quæ sola ex his vel cruda manduntur. Omnia iam & virorum saluatorijs cubilibus inclusa, simulacris noctium conscijs imposita. Sunt præterea parua syluestria, à struthæis odoratissima, in sepibus nascentia. Mala appellamus, quanquam diuersi generis, persica, & granata, quæ in punicis arboribus nouem generum dicta sunt. His acinus sub cortice intus, illis lignum in corpore. Necnon & quædam è piris libralia appellata, amplitudinem sibi ponderis nomine asserunt.

Præcocius vero mustea. § Scribo præcoci, referendo ad proximè præcedens prouentu. E struthæis odoratissima. § Lege à struthæis, ad est post struthæa.

De Persico, genera quatuor. Cap. 12.

Sed Persicorum palma duracina. Nationum habent cognomè Gallica & Asiatica. Post autumnum maturefcunt, æstate præcoci intra xxx. annos reperta, & primo denarijs singula venundata. Supernatia è Sabinis veniunt, popularia vndique. Pomum innocuum expetitur agris: Pretiumque iam singulis triceni nummi fuere, nullius maiore: quod miremur, quia non aliud fugacius. Longissima nanque decerpto bidui mora est, cogitque se venundari.

De pruno, genera undecim. Cap. 13.

Ingens postea turba prunorum, versicolor, nigra, candidans. Hordearia appellata, à comitatu frugis eius. Alia eodem colore seriora maioraque, afinina cognominata à vilitate. Sunt & nigra, ac laudatiora serina, atq; purpurea. Necnon ab externa gente Armeniaca, quæ sola & odore commendantur. Peculiaris impudentia est nucibus insistorum, quæ faciè parentis succumq; adoptionis exhibet, appellata ab vtroque nuci pruna. Et hæc autem & persica, & cerina, ac syluestria, vt vug autumnocadis condita, vsque ad alia nascentia ætatem sibi prorogant. Reliquorum velocitas cito mitescentium transuolat. Nuper in Bætica malina appellari cœperunt malis insita, & alia amygdalina amygdalis. His intus in ligno nucleus amygdalæ est: nec aliud pomum ingeniosius geminatum est. In peregrinis arboribus dicta sunt Damasce-na, à Syriæ Damasco cognominata, iam pridem in Italia nascentia, grandiore quamquam ligno, & exiliore carne, nec vnquam in rugas siccata, quoniam soles sui defunt. Smul dici possunt populares eorum myxæ, quæ & ipsæ nunc ceperè Romæ nasci insitè forbis. In totū quidem persica peregrina etiam Asia Græciq; esse, ex nomine ipso apparet, atque ex Perside aduecta. Sed pruna syluestria vbiq; nasci certum est. Quo magis miror, hu-

ius pomi mentionem à Catone non habitam, præsertim cum condenda demonstraret quædam & syluestria. Nā persicæ arbores sero, & cum difficultate trāsire, vt quæ in Rhodo nihil ferant, q; primum ab Aegypto earū fuerat hospitium. Falsum est, venenata cum cruciatu in Persis gigni, & pœnarū causa à regibus trāsata in Aegyptū, & terra mitigata. Id enim de Persæ diligentiores tradūt, quæ in totum alia est, myxis rubentibus similis, nec extra orientem nasci voluit. Eam quoque eruditiores negauerunt ex Perside propter supplicia trāsata, sed à Persico Memphi satam. Et ob id Alexandrū illa coronari victores ibi instituisse, in honorem atau sui. Semper autem folia habet & poma, subnascentibus alijs. Sed pruna quoque omnia post Catonem cepisse manifestum est.

De diuersis generibus malorum, genera viginti nouem. Cap. 14.

Malorum plura sunt genera. De citreiscum sua arbore diximus. Medica autem Græci vocant patriæ nomine. Aequè peregrina sunt ziphæa, & tuberes, quæ & ipsa non pridem venere in Italiam. Hæc ex Africa, illa ex Syria. Sex Papinitus, quem cōsulem vidimus, primus vtraque attulit, diui Augulti nouissimis temporibus, in castrorum aggeribus sata, baccis similia q; malis, sed aggeribus præcipue decora, quoniam & in recta iam syluestria scandunt. Tuberum duo genera: Candidum, & à colore fericum dictum. Pene peregrina sunt in vno Italiæ agro Veronensi nascentia, quæ lanata appellantur. Lanugo ea obducit, struthæis quidem persicisque plurima: his tamen peculiare nomen dedit, nulla alia commendatione insignibus. Reliqua cur pigeat nominatim indicare, cum conditoribus suis æternam propagauerint memoriam, tanquam ob egregium aliquod in vita factū? Nisi fallor apparebit ex eo ingenium inferendi: nihilque tam paruum esse, quod non gloriam parere possit. Ergo habent originem à Matio, Gellioque & Manlio, item Claudio. Quibus cotoneo insito ab Appio è Claudia gente, Appiana sunt cognominata. Odor est his cotoneorum, magnitudo quæ Claudianis, color rubes. Ac ne quis id ambitu valuisse claritatis & familiaritatis putet, sunt & scæpiana ab inuentore libertino, insignia rotunditate. Cato adijcit quiriana, & quæ tradit in dolijs condi scantiana. Omnium autem nuperrime adoptata sunt parua, gratissimi saporis, quæ petisia nominantur. Patrias nobilitate uere camerina & græcula. Cætera è causis traxere nomen: germanitatis coherentia & gemella, nunquam singula in sætu, coloris serica, cognationis melapia. Mustea à celeritate mitescendi: quæ nunc melimela dicuntur, à sapore melleo. Orbiculata à figura orbis in rotunditatem circumacti. Hæc in Epiro primum prouenisse, argumētoto sunt Græci, qui epirotica vocant. Mammarmum effugie orthomastica. A conditione castrati feminis, quæ spadonia appellant Belgæ. Melosolijs folium vnum, aliquando & geminū erumpit è latere medio. Celerrime in rugas marcescunt pannucea. Stolidæ tument pulmonea. Sunt quibus sanguineus est color, origine ex mori insitu tracta. Cunctis vero quæ fuerunt à sole, partes rubent. Sunt & parua gratia saporis, atque etiam acutiora odore, syluestria. Id peculiare impunitatis & acerbitatis conuitium, & vis tanta, vt aciem gladij præstringat. Dacis ferme vilissimis nomen, quanquam primis aduentu decerpique properantibus.

Tamen peculiare nomen dedit. § Lege addendo, his tamen peculiare. his scilicet lanatis, quorum mentio præcessit. A conditione castrati feminis, quæ spadonia appellant. Belgemela à folijs. folium enim vnum, aliquando & geminū erumpit è latere medio. § Mira vero denominatio à gemino folio belgemela. sed cur potius à gemino, cum sæpius vnicum erumpat? Antiqua exemplaria aliter habent: quæ spadonia appellant Belgæ. Melosolijs folium vnum, aliquando & geminum, erumpit. Mirum autem videri non debet, si Belgæ spadonia vocabant Romano & non Gallico, vocabulo, vt qui

GLO.

qui prouinciales id temporis essent, apud quos ipse Plinius aliquā diu vixit, vnde hoc pomum in eius notitiam venit, vrbis alioquin non admodum notum. Melosolium vero dictio est ex Græca ac Latina composita, quasi μέλι & φύλλον.

De piris & insistorum varietate. Cap. 15.

Adem causa in piris taxatur superbiæ cognomine. Parua hæc, sed ocysissima. Cunctis autem crustumina gratissima. Proxima ijs salerna à potu, quoniam tanta vis succi abundat. Lactea hæc vocatur, in ijsq; alia colore nigro donant Syriæ. Reliquorum nomina aliter in alijs atque alijs locis appellantur. Sed confelsis vrbis vocabulis autores suos nobilitare decimiana, & ex tractum, quod pseudodecimianum vocant. Dolobelliana longissimi pediculi. Pomponiana cognomine mammosâ, liceriana, seueriana: & quæ ex ijs nata sunt tyrâniana, longitudine pediculi distantia. Fauoniana rubra, paulo superbis maiora. Lateriana, Antiana post autumnalia acidulo sapore incunda. Tiberiana appellantur, quæ maxime Tiberis Principi placere. colorantur magis sole, grandescuntque, alioquin eadem essent quæ liceriana. Patriæ nomina habent, ferilissima omnium amerina, picentina, numantina, alexandrina, numidiana, græca, & in ijs tarentina: signina, quæ alij à colore testacea appellant, sicut onychina, purpurea. Ab odore myraria, laurea, nardina. A tempore hordearia, collo ampullacea, & coriolana. Brutæ gentilitatis cucurbitana, acidula succi. Incerta nominis causa est barbaricis venerisq; quæ colorata dicunt: regijsq; quæ minimo pediculo scissilia, patricijs, voconijs, viridibus oblongisque. Præterea dixit volema Virgilius à Catone sumpta, quæ & fementina, & mustea nominat. Pars hæc vitæ iam pridem prouenit ad culmen, expertis cuncta hominibus. Quippe cum Virgilius insitam nucibus arbutum, malis platanum, cerasis vnum dicat. Nec quicquam amplius excogitari potest. Nullum certe pomum nouum diu iam inuenitur. Neque omnia insita misceri fas est, sicut nec spinas inseri, quādo fulgura expiari nõ queunt facile: quodq; genera insita fuerūt, tot fulgura vno icu pronunciantur. Turbinator piris figura. In ijs ferotina ad hyemem vsque ad matrem pendunt gelu maturefcencia, græca, ampullacea, laurea: sicut in malis amerina, scantiana. Conduunt vero pira vt vug, ac totidem modis: neq; aliud in cadis præterquā pruna. Pomis proprietates pirisq; vini: similiterq; in egris medentes cauent: cauent ac vino & aqua coquantur, atq; pulmentarij vicè implent, quod non alia præter cotonea & struthæa.

GLO. Reliquorum nomina aliter in alijs locis appellantur. § Scribo addendo, aliter in alijs atque alijs l.a. Conduunt vero pira vt vug, ac totidem modis, non aliter q; in cadis. Præterea quæ pomis proprietates piris quoque vini, similiter ijs agris medentes in escam dant. § Vera lectio, Conduunt vero pira vt vug, ac totidem modis, nec aliud in cadis præterquā pruna. Pomis proprietates pirisq; vini, similiterq; in agris medentes cauent.

De pomis seruandis. Cap. 16.

In vniuersum vero de pomis seruandis præcipitur pomaria in loco frigido ac siccò contabulari, septentrionalibus fenestris sereno die patere, austros specularibus arcere, æquilonis quoque afflatu poma deturpante rugis. Colligi mala post æquinoctium autumnale, neque ante xv. lunam, neque ante primam horam. Cadiua separari, stramentis, storeis, paleisq; substerri. Rara componi, vt limites peruij spiritum equalem accipiant. Amerina maxime durare, melimela minime.

De cotoneis, Punicis, piris, & sorbis, & vuis seruandis. Cap. 17.

Cotoneis interclusis spiramentum omne adimendum, aut incoqui melle ea immergej, oportere. Punica aqua marina feruente indurari, mox tridua

sole siccata, ita ne nocturno rore contingantur, suspendi. Cum libeat vti, aqua dulci perlui. M. Varro & in dolijs harenæ seruari iubet, & immatura obrui terra in ollis fundo effracto, sed spiritu excluso, ac surculo piceo illito. Sic etiam crescere amplitudine maiore q; possint in arbore. Cætera mala folijs ficulis, præterquam cadiuis, singula conuolui, cistisque vitibus condi, vel creta figlinarum illini. Pira in vasis ficilibus picatis inuerfis obrui inter scobes. Tarentina serissime legi. Antiana seruari & in passo. Sorba vero & in scrobibus gypso operculo, dum pedum terra superinducta, in loco aprico, inuerfis vasis, & in dolijs vt vvas cum ramis suspendi.

E proximis autoribus quidam altius curam petunt: deputarique statim poma ac vites ad hunc vsum præcipiunt, decrescente luna, post horam diei tertiam, celo sereno, ac siccis ventis. Similiter deligi & ex locis siccis, & ante perfectam maturitatem, addito vt luna infra terram sit: vvas cum malleolo farmenti duro, dempris forfice corruptioribus acinis, in dolio picato recenti suspēdi, exclusa omni aura operculo & gypso: sic & sorba ac pira, illitis omnium surculis pice. Dolla procul ab aqua esse. Quidam sic cum palmite in gypso condunt, capitibus eius scillæ infixis vtrinque. Alij etiam vina habentibus dolijs, dum ne contingant ea vug. Aliqui mala in patinis ficilibus fluitantia, quo genere & vino odorem acquiri putant. Aliqui omnia hæc in millo seruare malunt. Plerique vero in scrobe duum pedum altitudinis harena substracta, & ficili operculo, dein terra, operto. Creta quidam etiam figlina vvas illinunt, siccatasque sole suspendunt, in vsu diluentes cremam. Eandem pomis in vino subigunt. Mala vero generosissima eadem ratione crustant gypso vel cera: quæ nisi maturerint, incremento calycem rumpunt. Semper autem in pediculos collocant ea. Alij decerpunt cum surculis, eosque in medullam sambuci abditos obruunt, vt supra scriptum est. Alij singulis malis pirisque singula vasa ficilia assignant, & opercula eorum picata dolio iterum includunt. Necnon aliqui in floccis capsisque, quas luto paleato illinunt. Alij hoc idem in patinis ficilibus: aliqui & in scrobe subiecta harena, ita sicca operiunt mox terra. Sunt qui cotonea cera Pontica illita melle demergant. Columella autor in puteos cisternasque in ficilibus vasis pice diligenti cura illitis mergi. Liguria mariuma Alpbis proxima, vvas sole siccatas iunci fascijs inuoluit, cadisque conditas gypso includit. Hoc idem Græci platanis folijs, aut vitis ipsius, aut fici, vno die in vmbra siccatas, atque in cado vinaceis interpositis. Quo genere Coa vva & Berytia seruantur, nullius suauitati postferenda. Quidā vt has faciant, in cinere lixiuio tingunt protinus quàm detraxere vitibus, mox in sole siccant: tūm folijs (vt supra dictum est) inuolutas vinaceis stipant. Sunt qui malunt vvas in scobe ramentis abietis, populi, fraxini seruare. Sunt qui suspendi procul malis, protinusq; in granarijs iubeant, quoniam optime sit operimento puluis pensilibus. Contra vespas remedio est, oleo aspergi ex ore. De palmis diximus.

Eandem pomis in vino subigunt. § Melius, vino subigunt. Oleo aspergi ex ore, vt de palmis diximus. § Hoc nusquam dictum est, sed particula vt redundat, mox legendum, De palmis diximus, vt sit transitus ad reliqua. Ac si dicat, nisi inter peregrinas arbores de palmis dictum esset, potuisse hic inter secundas mentas de earum fructu dici, nunc de ficis proxime dicendum.

De ficis genera xxix. Cap. 18.

Reliquo genere pomorum ficus amplissima est: quædamq; & piris magnitudine emulæ. De Aegyptiæ Cypriæq; miraculis retulimus inter externas. Idæa rubet oliuæ magnitudine, rotundior tm, sapore mellis. Alexandrinam hanc ibi vocat, crassitudine cubitali ramolam, materia validâ, lentâ, sine lacte, cortice viridi.

C. PLINII. L 2 folio

folio tiliæ, sed molli. Onesicritus tradit in Hircania multum nostris esse dulciores, fertilioresque, ut quæ modios cclxx. singule ferant. Ad nos ex alijs transire gentibus, Chalcide, Chio: quarum plura genera. siquidem & Lydiæ quæ sunt purpureæ, & mamillanæ, similitudinem earum habent: & callistruthiæ parum sapore præstantiores, sicorum omnium frigidissimæ. Nam de Africanis, quas multi præferunt cunctis, magna questio est: cum id genus in Africâ nuperrime transferit, patriæ nomen obtinent. Nam Alexandrina è nigris est, candicante rima, cognomine delicatæ. Nigra & Rhodia est, & Tiburtina de præcocibus. Sunt & autorum nomina ijs, Liuiæ, Pœpeia: * siccat hę sole i annuos vsus aptissimę sum.

* siccat hę sole i annuos vsus aptissimę sum.

folio tiliæ, sed molli. Onesicritus tradit in Hircania multum nostris esse dulciores, fertilioresque, ut quæ modios cclxx. singule ferant. Ad nos ex alijs transire gentibus, Chalcide, Chio: quarum plura genera. siquidem & Lydiæ quæ sunt purpureæ, & mamillanæ, similitudinem earum habent: & callistruthiæ parum sapore præstantiores, sicorum omnium frigidissimæ. Nam de Africanis, quas multi præferunt cunctis, magna questio est: cum id genus in Africâ nuperrime transferit, patriæ nomen obtinent. Nam Alexandrina è nigris est, candicante rima, cognomine delicatæ. Nigra & Rhodia est, & Tiburtina de præcocibus. Sunt & autorum nomina ijs, Liuiæ, Pœpeia: * siccat hę sole i annuos vsus aptissimę sum.

vmbra gratia sedulitate plebeia sat. Ara inde sublata gladiatorio munere diui Julij, quod nouissime pugnavit in foro. Admirabilis est pomi huiusce festinatio, vnius in cunctis, ad maturitatem propterante arte natura.

Ad nos ex alijs transire gentibus Calcidicæ, quarum plura genera. siquidem & Lydiæ quæ sunt purpureæ, & mamillanę similitudinem mammarum habent. Legendum ex fide veterum exemplariorum, Ad nos ex alijs transire gentibus, Chalcide, Chio, quarum plura genera. siquidem & Lydiæ quæ sunt purpureę, & mamillanę similitudinem earum habent. Alioqui Plinius omiserat Chias Romę non incelebres, & Martiali in primis amatas. Nam Alexandrinæ enixiores. Candicans terina, cognomine delicata. Eadem exemplaria veram, etiam nunc, lectionem retinent. Nam Alexandrina è nigris est, candicante rima, cognomine delicatę. Alioqui non bene cogret, quod mox subsequitur. Nigra & Rhodia est. Tanto propius Carthaginem pomo Cato admonuit. Eleganter vetus lectio. Tanto propius Carthaginem pomo Cato admouit.

De caprisico, & caprificatione. Cap. 19.

Caprificus vocatur è syluestri genere ficus nunquam maturescens, sed quod ipsa non habet alijs tribuens, quoniam est naturalis causarum transitus, atque è putrescentibus identidem generatur aliquid. Ergo culices parit: hi fraudati alimento in matre, putri eius tabe, ad cognatam volant: morsuque ficorum crebro, hoc est, audiore partu aperientes ora earum, atque ita penetrantes, intus solem primo secum inducunt, cerealesque auras immittit foribus apertis. Mox lacteum humorem, hoc est, infantiam pomi absumunt, quod sit & sponte. Ideoque ficetis caprificus permittitur ad rationem venti, ut flatus euolantes in ficus ferat. Inde reptum, ut illata quoque aliunde, & inter se colligatę inijcerentur fico: quod in macro solo & aquilonio non consideratur, quoniam sponte arefcunt loci situ, rimisque eadem, quæ culicum opera, causa perficit: necnon vbi multus puluis, quod euenit maxime frequenti via apposita. Nanque & pulueri vis sicandi, succumque lactis absorbendi: quæ ratio puluere & caprificatione hoc quoque præstat ne decidant, absumpto humore tenero, & cum quadam fragilitate ponderoso. Ficus mollis omnibus tæctis: maturis frumenta intus: succus maturefcntibus lactis, percoctis mellis. Senescunt in arbore, anusque distillant gummi modo lacrymam, siccanturque. Honos laudatas seruat in capsis, Ebuso insula præstantissimas, amplissimasque, mox in Marrucinis. At vbi copia abundat, implentur orceę in Asia, cadi autem in Ruffina Africa vrbe, panisque simul & obsonij vicem siccatę implent: vt pote cum Cato cibaria ruris operarijs iusta ceu lege fanciens, minui iubeat per fici maturitatem. Cum recenti fico salitis vice casei vesci, nuper excogitatu est. Ex hoc genere sunt, vt diximus coctana & caricæ, queque concidentia nauium aduersus Parthos omen fecere M. Crasso, venales prædicantis voce caunæ. Omnia hæc in Albanse rus è Syria intulit L. Vitellius, qui postea censor fuit, cum legatus in ea prouincia esset, nouissimis Tiberij Cæsaris temporibus.

Ergo culices partim fraudati alimento in matre hoc est putri eius tabe, ex qua nati ad cognatam volant. Antiquior lectio & melior, Ergo culices parit, hi fraudati alimento in matre, putri eius tabe, ad cognatam volant.

De mespilis, & eorū generibus tribus. Cap. 20.

Alorum pirorumque generi adnumerentur iure mespila atque forba. Mespilis tria genera, anthedon, setania. Tertium degenerat, tamen anthedoni similius est, quod gallicum vocant, Setaniæ maius pomum candidiusque, acini molliore ligno, cæteris minus pomum, sed odore præstantius, & quod diutius seruetur. Arbor ipsa de amplissimis. Folia antequam decidant, rubescunt, radices multæ atque altæ, & ideo inextirpabiles. Non fuit hæc arbor in Italia Catonis æuo.

Setaniæ

GLO. Setaniæ tamẽ maius pomum est. Tamen superuacaneum est, necum ex proximis syllabis tamen, nec ad sensum quicquam facit.

De sorbis genera quatuor. Cap. 21.

Orbis quadruplex differentia. Alijs enim eorum rotunditas mali, alijs turbinatio piri, alijs ouata species ceu malorum aliquibus. Hæc obnoxia acori. Odore & suauitate rotunda præcellunt. Cæteris vini sapor. Generosissima, quibus circa pediculos tenera folia. Quartum genus torminale appellant, remedio tantum probabile, absiduum prouentu, minimumque, pomo, arbore dissimili, folijs pene platani. Non ferunt ante trimatum ex vilo genere. Cato & sorba fapa condi iubet.

GLO. Hæc obnoxia acori odore, nec suauitate incunda. Cui nam obnoxia: Sincera lectio: hæc obnoxia acori odore & suauitate rotunda præcellunt, cæteris vini sapor.

De nucẽ inglandi. Cap. 22.

Ab his locum amplitudine vindicauerunt, que cessere autoritati, nuce juglandes, quaquam & ipse nuptialium Fescenniorum comites, multum pineis minoribus vniuersitate, eademque portione ampliores nucleo. Necnon & honor his naturæ peculiaris, gemino pro tectis operimento, puluinati primum calycis, mox lignei putaminis. Quæ causa eas nuptijs fecit religiosas, tot modis seculo munito, quod est verisimilius, quia cadendo tripudium sonumue faciât. Et hæc è Perfide à ne-gibus trallatas, indicio sunt Græca nomina. Optimum quippe genus earum Perficum atque Basilicum vocant. Et hæc fuere prima nomina. Caryon à capitis grauedine, propter odoris grauitatem conuenit dictum. Tinguntur cortice earum lana, & ruffatur capillus primum prodeuntibus nuculis. Id compertum, infectis tractatu manibus. Pinguefcunt vetustate. Sola differentia generum in putamine duro fragilius, & tenui ac crasso, loculofo & simplici. Solum hoc pomum natura compactili operimento claudit. Nanque sunt bifide putaminum carinæ, nucleorumque illis quadripartita distinctio, lignea intercurfante membrana. Cæteris quicquid est, solidum est, vt in auellanis, & ipso nucum genere, quas antea abellinis pario nomine vocabant. In Asiam Græciamque è Ponto venire, & ideo Ponticæ nuce vocatur. Has quoque mollis protegit barba. Sed putaminis nucleis; solida rotunditas inest. Eæ & torrentur. Umbilicus illis intus in ventre medio. Tertia ab his natura amygdalis, tenuiore, sed simili iuglandium summo operimento: item secundum putaminis. Nucleus dissimilis latitudine, & acriore callo. Hęc arbor an fuerit in Italia Catonis ætate, dubitatur, quoniam Græcas nominat, quas quidam & in iuglandiũ genere seruant. Adijcit præterea auellanas & galbas, prænestinas, quas maxime laudat, & cõditas ollis, in terra ferri virides tradit. Nunc Thasiæ & Albenfes celebrantur. Et Tarentinarum duo genera, fragili putamine, ac duro: quæ sunt amplissima & minime rotunda. Præterea mollicæ putamen rumpentes. Sunt qui honoris nomen interpretentur, & Iouis glandem esse dicunt. Nuper consularem virum audiui, biferas & iuglandes nuce habere se profitentem. De pistaceis & ipsi retulimus. Et hęc autem idem Vitellius in Italiam primus intulit eodem tẽpore: simulque in Hispaniam Flaccus Pompeius eques. Romanus, qui cum eo militabat.

Et ruffatur capillus primum prodeuntibus nucleis. Nuculis non nucleis.

De castaneis genera octo. Cap. 23.

Nvces vocamus & castaneas, quanquam accommodiores glandium generi: Armatum ijs echinato calyce vailum, quod inchoatum glandibus, Mirumque, vilissima esse quæ tanta occultauerit cura natura. Trini quibusdam partus ex vno calyce, cortexque lentus. Proxima vero corpori membrana & in his, & in

nucibus sapore, ni detrahatur, infestat. Torrere has in cibus gratius: Moluntur etiam, & præstant ieiunio scæminarum quandam imaginem panis. Sardibus eæ prouenerunt primum. Ideo apud Græcos Sardianos balan appellat. Nam diuus Tiberius postea balanum nomen imposuit, excellentioribus satufactis. Nunc plura earum genera. Tarentinæ faciles, nec operoso sunt cibo, planæ figura. Rotundior quæ balanitis vocatur, purgabilis maxime, & sponte profiliens. Pura & plana est ex ijs & Salariana. Tarentina minus tractabilis. Laudatior Corelliana, & ex ea facta, quo dicemus in infitis modo, Meterrana, quam rubens cortex præfert triangulis, & popularibus nigris quæ coctiue vocantur. Patria laudatissimis Tarentum, & in Campania Neapoli. Cæteræ sum pambulo gignuntur, scrupulosa corticis intra nucleos quoque ruminatione.

Molitura etiam præstant. Vetus moluntur etiam, & præstant &c.

De siliquis, & carnosis pomis, & moris, & de acinis & baccis. Cap. 24.

Haud procul abesse videantur & prædulces siliquæ, nisi quod in ijs cortex ipse manditur. Digitorum hominis longitudo illis, & interim falcata, pollicari latitudine. Glandes inter poma numerari non possunt, quamobrem in sua natura dicetur. Reliqua carnosus sunt generis, ea baccis atque carnibus distat. Alia acinis caro, alia moris, alia vnodonibus, & alia acinis intercutem succumque, alia myxis, alia baccis vt oliuis. Moris succus, in carne vinosus: trini colores, candidus primo, mox rubens, maturis niger. In nouissimis florent, inter prima maturefcunt. Tingunt manus succo maturatione, eluunt acerba. Minimum in hac arbore ingenia profecerunt, nec nominibus, nec in sitis, nec alio modo quæ pomi magnitudine, differunt mora ostentia, & rusticana Romæ. Nascuntur & in rubis, multum differente callo. Aliud corpus est terrestribus fragis, aliud congeneri eorum vnedoni, quod solum pomum simile fructu teræ gignitur. Arbor ipsa fruticosa. Fructus anno maturefcit: pariterque floret subnascens, & prior coquitur. Mas sit an scæmina sterilis, inter autores non constat. Pomum inhonorum, vt cui nomen ex argumento sit vnum tantum edendi. Duobus tamen hoc nominibus appellant Græci, comaron & memecylon. Ex quo apparet totidem esse genera & apud nos. Alio nomine arbutus vocatur. Iuba autor est, quinquegenum cubitorum altitudine in Arabia esse eas. Acinorum quoque magna est differentia. Primum inter vvas ipsas callo, tenerrate, crassitudine, interiore ligno alijs paruo, & alijs etiam gemino, qui minime feraces multum. Plurimum vero differunt edere sambucique acini: & figura etiam punici, angulosi quippe foli. Nec cutis vlla singulis, præter communem quæ est candida. Totisque succus & caro est, ijs præcipue, quibus paruum inest ligni. Magna & baccis differentia. Alia nanque sunt oliuis, lauris: & alio modo loto, cornis: alio myrtis, lentisco. Aquifolio enim ac spine sine succo: medioque etiamnum genere inter baccas acinosque, cerasis. Pomum his primo candidum, & ferre omnibus baccis. Mox alijs virefcit, vt oliuis, lauris: rubet vero moris, cerasis, cornis. Deinde nigrefcit, moris, cerasis oliuis.

De cerasis genera octo. Cap. 25.

Erasi ante victoriam Mithridaticam L. Lucullus non fuere in Italia. Ad vrbs annum dclxxx. is primum vexit è Ponto, annisque cxx, trans Oceanum in Britanniam vique peruenere. Eadem, vt diximus, in Aegypto nulla cura potuere gigni. Cerasorum aponiana maxime rubent: nigerrima sunt, vt Actia.

Cæciliana vero & rotunda. Iulianis gratus sapor, sed pe-
ne tantum sub arbore sua, adeo teneris, vt gestatum non
tolerent. Principatus duracinis, quæ Pliniana Campania
appellat, in Belgica vero Lusitanis. In ripis, etiam Rheni.
Tertius ijs colos è nigro ac rubenti viridiq; similis ma-
turefcentibus semper. Minus quinquennium est, qd pro-
diere quæ vocant laurea: non ingrati amaritudinis, insite
in lauro. Sunt & Macedonica parua arboris, raroq; tria
cubita excedentis, & minore etiamnum frutice chamæ-
cerasi. Inter prima hoc è pomis colono gratiam annuam
refert. Septentrione frigidisq; gaudet. Siccatur etiam so-
le, conditurq; vt oliua cadis.

GLO: Minus quinquennium est. ? Sacis Latine dixerat Plinius minus
quinquennium est: nec erat cur mutaretur.

De cornu & lentisco. Cap. 26.

Quæ cura & cornis atque lentisco adhibetur, ne
quid non hominis ventri natum esse videatur.
Miscentur sapes, & alio alius placere cogitur.
Miscentur vero & terræ cœliq; tractus. In alio cibi
genere India aduocatur, in alio Aegyptus, Creta Cy-
rene, singulaq; terræ. Nec cessat in veneficijs vita,
dum modo omnia deuoret. Plinius hoc fiet in herba-
rum natura.

De generibus succorum, & de odore. Cap. 17.

Interim quæ sunt communia, & pomis omnibusque
succis saporum genera xij. reperiuntur, dulcis, sua-
uis, pinguis, amarus, austerus, acer, acutus, acerbus,
acidus, salus. Præter hæc, tria sunt genera mirabili maxi-
mè natura. Vnū, in quo plures pariter sentiuntur sapes,
vt vinis. Nanque in his & austerus, & acutus, & dulcis,
& suavis, omnes alieni. Alterum est genus, in quo sit &
alienus quidem, sed & suus quidam & peculiaris, vt in
lacte. Siquidem inest ei quod tamen iure dici dulce, &
pingue, & suauis non possit, obtinente lenitate, quæ ipsa
succedit in saporis vicem. Nullus hic aquis, ne succus
quidem, vt tamen eo ipso fiat aliquis, ac suum genus fa-
ciat. Sentiri quidem aquæ saporem vllum succumque, vi-
tium est. Magnum his omnibus in odore momentum,
& magna cognatio, qui & ipse nullus est aquis: aut si sen-
titur, omnino vitium est. Mirum tria naturæ præcipua
elementa sine sapore esse, sine odore, sine succo: aquas,
aera, ignes.

*De succis fructuum, & arborum, & colo-
ribus, & odoribus, & natura pomorum,
& de commendatione fru-
ctuum. Cap. 28.*

Ergo succorum vinosus piro, moro, myrto: mini-
me (quod miremur) vuis. At pinguis oliuæ, lauro,
nuci iuglandi, amygdalis: dulcis vuis, ficis, palmis:
aquosus prunis, magna differētia & in colore succi. San-
guineus moris, cerasis, cornis, vuis, nigris. Idem albis
candidus. Lacteus in capite ficis, in corpore non item:
Spumeus malis, nullus persicis, cum præsertim duraci-
na succo abundent: sed quis eius vllum dixerit colorem?
Sua & in odore miracula. Malis acutus, persicis dilu-
tus, dulcibus nullus. Nam & vinum tale sine odore, te-
nue odoratus. Multoq; celerius talia ad nasum ve-
niunt quàm pinguis. Quæ odorata, non eadem in gustu
tenera, quia non sunt pariter odor & sapor. Quamob-
rem citreis odor acerrimus, sapor asperimus, quadan-
tenus & cotoneis: nullusq; odor ficis. Et hæc tenus sint
species ac genera pomorum. naturas arctius colligi par-
est. Alia siliquis gignuntur, ipsi dulcibus, semenq; com-
plexus amarum: cum in pluribus femina placeant, in fili-

qua damnentur. Alia baccis, quarum intus lignum, &
extra caro, vt oliuis, cerasis. Aliquorum intus bacca, fo-
ris lignum, vt in his quæ in Aegypto diximus gigni.
Quæ baccis natura, eadem & pomis. Aliorum intus cor-
pus, & foris lignum, vt nucum. Alijs foris corpus, intus
lignum, vt persicis & prunis, vitiumque cinctum fructu,
cum fructus alibi maniat vitio. Putamine clauduntur
nucis, corio castaneæ. Detrahitur hoc ijs, at in mespilis
manditur. Cruſta teguntur glandes, cute vuæ, corio &
membrana punica. Carne & succo mora constant, cute
& succo cerasi. Quædam statim à ligno recedunt, vt nu-
ces & palmæ. Quædam adherent, vt oliuæ, laurique.
Quorundam generi vtraque est natura, vt persicis. Et-
nim duracinis adheret corpus, è ligno que auelli nequit,
cum in cæteris facile separetur. Quibusdam nec intus,
nec extra lignum, vt in palmarum genere. Aliquorum li-
gnum ipsum in vsu & pomi vice, vt generi amygdalæ,
quam in Aegypto gigni diximus. Quorundam extra ge-
mina geminantur vitia, vt in castaneis, amygdalis, nucis-
busq; iuglandibus. Quorundam natura trigemina est, cor-
pus, deinde lignum, rursusque semen in ligno, vt persicis.
Quædam inter se densa, vt vuæ, forba: quæ ramos cir-
cundata ex omni parte vuarum modo degraunt. Alia
rara, vt in persicis. Quædam alio continentur, vt gra-
nata. Dependent alia pediculis, vt pira. Alia racemis, vt
vuæ, palmæ. Alia & pediculis & racemis, vt ederae, sam-
buci. Alia ramo adherent, vt in lauro. Quædam vtroque
modo, vt oliuæ. Nam & breues pediculi & longi. Quæ-
dam vasculis constant, vt punica & mespila, lotosque in
Aegypto & Euphrate. Iam vero diuersa gratia & com-
mendatio. Carne palmæ placent, cruſta thebaicæ, succo
vuæ & caryotæ: callo pira & mala, corpore melimela,
mora cartilagine, nuclei grano, Quædā in Aegypto cute,
vt caricæ. Detrahitur hæc ficis virentibus, vt putamen:
eadem in ficis maxime placet. In papyris & ferulis, spi-
naque alba, caulis ipse pomum est. Sunt & ficulni caules.
In fruticoso genere cum caule capparit: in siliquis vero
quod manditur, quid nisi lignum est? non omnittenda se-
minis earum proprietate. Nam neque corpus, nec lignū,
nec cartilago dici potest, neque aliud nomen inueniat.

GLO: Aliquorum lignum ipsum in vsu & pomi vice, vt grana
myxis, quas in Aegypto gigni diximus. ? Vetus lectio. Aliquorum
lignum ipsum in vitu & pomi vice, vt generi amygdalæ, quam in
Aegypto gigni diximus. Dixit autem Plinius his verbis. Pom-
um longius piro, inclusum amygdalæ putamine & corio, colo-
re herbido.

De myrto, genera eius undecim. Cap. 29.

Succorum natura præcipuam admirationē in myr-
to habet, quando ex vna omnium olei viniq; bina
genera fiunt. Item myrtidanum, vt diximus. Et
aliud vsus bacca fuit apud antiquos, antequam piper
reperiretur, illius obtinens vicem, quodam etiam gene-
rosi obsonij nomine inde tracto, quod etiam nunc myr-
tatum vocatur. Eademque origine aprorum sapor com-
mendatur, plerunq; ad intinctus additis myrtis. Arbor
ipsa in Europæ citeriore celo, quod à Ceraunijs mon-
tibus incipit, primum Circeis in Elpenoris tumulo visa
traditur: Græcumque ei nomen romana, quo peregrina-
mam esse apparet. Fuit vbi nunc Roma est, iam tum cum
conderetur. Quippe ita traditur: myrtea verbera Ro-
manos Sabinosque, cum propter raptas virgines dimi-
care voluissent, depositis armis purgatos in eo loco qui
nunc signa Veneris Cluacinae habet. Cluere enim an-
tiqui purgare dicebant. Et in ea quoque arbore suffi-
menti genus habetur. Ideo tum electa, quoniam con-
iunctioni & huic arbori Venus præest. Haud scio an
prima etiam omnium in locis publicis Romæ fata sit,
fatidico quidem & memorabili augurio. Inter anti-
quissima, nanque delubra habetur **Quirini**, hoc est, ipsius
Romuli

Romuli: in eo sacrae fuere myrtae duæ ante ædem ipsam
per longum tempus, altera patricia appellata, altera ple-
beia. Patricia multis annis præualuit flaccescente plebeia
exuberans ac læta, quæ diu senatus quoque floruit, illa vi-
gens, plebeia retorrida ac squalida. Quæ postea quàm
eualuit flaccescente patricia Marfico bello, languida au-
roritas patrum facta est, ac paulatim in sterilitatem emar-
cuit maieſtas. Quin & ara vetus fuit Veneri Myrteæ,
quam nunc Murtiam vocant. Catō tria genera myrtae
prodidit. Nigram, candidam, coniugulam, fortassis à cō-
iugijs ex illo Cluacinae genere. Nunc & alia distinctio;
fatiuæ aut syluestris, & in vtraque latifolia. In syluestri
propria oxymyrsina. Satiuarum genera topiarij faciūt.
Tarentinam folio minuto, nostratem patulo, exoticam
densissimam, senis foliorum versibus. Hæc non est in vsu:
ramosa vtraque alia. Coniugulam ex ultimo nunc nostrate-
m dici. Myrtus odoratissima in Aegypto. Cato
docuit vinum fieri à nigra, sicca vique in ariditatem
in umbra, atque ita multo indita. Si non siccentur bac-
cæ, oleum gigni. Polteea comperit, & ex alba vinum
fieri album, duobus sextarijs myrti tusa in vini tribus
heminis macerata expressæque. Folia & per se sicantur
in farinam ad vlcerum remedia in corpore humano, le-
niter mordaci puluere, ac refrigerandis sudoribus. Qui-
nimo oleo quoque (mirum dictū) inest quidam vini sa-
por, simulque pinguis liquor, præcipua vi ad corrigenda
vina, saccis ante perfusis. Retinet quippe fecē, nec præ-
ter purum liquorem transire patitur, datque se comitem
præcipua commendatione liquato. Virgæ quoque eius
gestata manu viatori profunt in longo itinere perditū.
Quin & virgæ anuli expertes ferri inguinum tumori
medentur. Bellicis quoque se rebus inferunt, trium-
phansque de Sabinis Posthumius Tubertus in consultatū
(qui primus omnium ouans ingressus urbem est, quo-
niam rem leuiter sine cruore gesserat) myrto Veneris
victoris coronatus in celsis, optabilemque arborem etiā
hostibus fecit. Hæc postea quantium fuit corona, excep-
to M. Crasso, qui de fugitijs & Spartaco laurea coro-
natus incessit. Masurius autor est, curru quoque trium-
phantes myrtea corona vfos. L. Piso tradit, Papium
Maffonem, qui primus in monte Albano triumphauit
de Coris, myrto coronatum ludos Circenses spectare
solum. Auus maternus Africani sequētis hic fuit. Mar-
cus Valerius duabus coronis vtebatur, laurea & myrtea,
qui & hoc voverat.

GLO: Antequam piper reperiretur, illam obtinens vicem. ? Illius ob-
tinens vicem, legendum est. Plebeia torrida ac squalida. ? Scribo
retorrida, qua voce libenter vteor. Quin & virgæ anuli. ? Lege,
Virgæ anuli. Papium Nafonem. ? Maffonem non Nafonem,
attestante Liuiō.

De lauro, genera tredecim. Cap. 30.

Laurus triumphis proprie dicatur, vel gratissima do-
mibus ianatrix Cæsarium pontificumque: quæ sola
& domos exornat, & ante limina excubat. Duo
eius genera tradit Cato: Delphicam & Cypriam. Pom-
peius Lenæus adiecit quam mustacem appellauit, quo-
niam mustaceis subijceretur. Hanc esse folio maximo,
flaccidoque & albicante, Delphicam æquali colore, viri-
diorem, maximis baccis, atque è viridi rubentibus. Hæc
victores Delphis coronari, & triumphates Romæ. Cy-
priam esse folio breui, nigro, per margines imbricato.
crispam. Postea accessere genera: tinus, hanc syluestrem
laurum aliqui intelligunt, nonnulli sui generis arborem.
differt colore, est enim ei carulea bacca. Accessit & re-
gia, quæ cœpit Angusta appellari, amplissima & arbore
& folio, baccis gustatu quoque non asperis. Aliqui negāt
eandem esse, & suum genus regie faciunt longioribus
folijs latoribusque. Idem in alio genere baccaliam ap-
pellant hæc quæ vulgarissima est, baccarumque fertili-

fima. Sterilem vero earum (quod maxime miror) trium-
phalem, eaque dicunt triumphantes vti: nisi id è diu-
Augusto coeperit, vt docebimus, ex ea lauru quæ ei mi-
sa è cælo minima est altitudine, folio crispo ac breui, in-
uentu rara. Accedit in topiario opere taxa, excreſcente
in medio folio paruulo, veluti lacinia folij. Et sine ea spa-
donia, mira opacitatis patientia. Itaque quantalibet sub
vmbra folij implet. Est & chamædaphne syluestris fru-
tex, est & Alexandrina, quam aliqui Idæam, alij hippo-
glotton, alij daphnitin, alij carpophyllon, alij hypelaten
vocant. Ramos spargit à radice dodrantes, topiarij ac
coronarij operis, folio acutiore quàm myrta, molliore &
candidiore, maiore semine inter folia rubro. Plurima in
Ida, & circa Heracleam Ponti, nec nisi mōtosis. Id quo-
que quod Daphnoides vocatur versibus, in nominum am-
bitu est. Alij enim Pelasgum, alij eupetalon, alij stephan-
non Alexandri vocant. Et hic frutex est ramosus, cras-
sior ac molliore quàm laurus folio, cuius gustatu accen-
ditur os atque guttur, baccis è nigro ruffis. Notatum an-
tiquis, nullum genus lauri in Corsica fuisse, quod nunc
satum & ibi prouenit. Ipsa pacifera, vt quam præterendi
etiam inter armatos hostes quæsit indicium. Roma-
nis præcipue lætitiæ victoriarumque nuncia additur li-
teris, & militum lanceis, pilisque. Fasces Imperatorum
decorat. Ex his in gremio Iouis optimi maximi depo-
nuntur, quoties lætitiā noua victoria attulit. Idque non
quia perpetuo viret, nec quia pacifera est, præferenda ei
vtroque olea, sed quia spectatissima in monte Parnaso.
Ideoque etiam grata Apollini, affluctis eo dona mittere
iam & regibus Romanis, teste L. Bruto: Fortassis etiam
in argumentum, quoniam ibi libertatem publicam is
meruisset, lauriferam tellurem illam osculatus ex re-
sponso: Et quia manu satarum receptarumq; in domos,
fulmine sola non igitur. Ob has causas equidem credi-
derim, honorem ei habitum in triumphis potius, quàm
quia suffimentum sit cædis hostium & purgatio, vt tra-
dit Masurius. Adeoque in profanis vsibus pollui laurum
& oleam fas non est, vt ne propiciandis quidem numi-
nibus accendi ex his altaria aræte debeant. Laurus qui-
dè manifesto abdicat ignes crepitu, & quadam detesta-
tione, interaneorum etiam vitia & neruorum ligno tor-
quente. Tiberium Principem tonante cælo coronari ea
solum ferunt contra fulminum metus. Sunt & circa eu-
uum Augustum euenta eius digna memoratu. Nanque
Liuiæ Drusillæ, quæ postea Augusta matrimonij nomen
accepit, cum pacta esset illa Cæsari, gallinam conspicui
candoris sedenti aquila ex alto abiecit in gremium illæ-
sam. Intrepideque miranti accessit miraculum, quoniam
teneret rostro laureum ramum onustum suis baccis.
Conseruari alitè & sobolem iussere aruspices, ramumq;
eum seri, ac rite custodiri. Quod factum est in villa Cæ-
sarium, fluuio Tiberi imposita iuxta nonum lapidē Fla-
minia via, quæ ob id vocatur. Ad gallinas: mireque sylua
prouenit. Ex ea triumphas postea Cæsari, laurum in ma-
nu tenuit, coronamque capite gessit, ac deinde Impera-
tores Cæsares cuncti. Traditusque mos est ramos quos
tenuerunt ferendi. Et durant syluæ nominibus suis di-
screte, fortassis ideo mutatis triumphalibus. Vnius arbo-
rum Latina lingua nomen imponitur viris. Vnius folia
distinguntur appellatione. Lauream enim vocamus.
Durat & in vrbe impositum loco, quando loretum in
Auentino vocatur, vbi sylua lauri fuit. Eadem purifica-
tionibus adhibetur: testatumque sit obiter & ramo eam
seri, quoniam dubitauerit Democritus & Theophrastus,
Nunc dicemus syluestrium naturas.

GLO: Et postea accessere genera eius. Hanc syluestrem &c. ? Quam
hæc? Libri vetusti: Postea accessere generatius, hanc syluestre &c.
Alioqui male coheret, accessit & regia, nisi tinus præcedat. Folio
crispo ac breui, quæ inuenitur rara. ? Lege, inuētu rara. Præferenda
vique myrto & oleæ est. ? Vetus lectio, præferenda ei vtroque oleæ.
C. PLINII. L 4 CAIL

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ LIBER DECIMVSSEXTVS.

PROOEMIUM.

Syluestrium arborum natura.

OMIFERAE arbores, quæq; mitioribus fuccis voluptatem primæ cibis atulerunt, & necessario alimento delicias immiscere docuerunt, siue ille vltro, siue ab homine didicere blâdos saporos adoptione & connubio, idque munus etiam feris volucribusq; dedimus, intra prædictas constant. Proximum erat narrare glandiferas quoque, quæ primo victum mortalium aluerunt nutrites inopis ac feræ fortis, ni præuerti cogeret admiratio vsu comperta, quænam qualisque esset vita, sine arbore vlla, sine fructe viuientium.

Gentes sine arbore, & miracula in septentrionalis regionis arboribus. Cap. 1.

Diximus & in oriente quidem, iuxta oceanum, complures ea in necessitate gêtes. Sunt vero & in septentrione visæ nobis Cauchorû, qui maiores minoresq; appellâtur. Vasto ibi meatu, bis diebus, nocturniq; singularum interuallis, effusus in immensum agitur oceanus, æternam operiens rerum naturæ cõtrouersiam: dubiumq; terræ sit, an parte in maris. Illic misera genus tumulos obtinet altos, aut tribunalia strueta manibus ad experimenta altissimi æstus casis ita impositis; nauigantibus similes cum integant aquæ circumdata, naufragis vero cum recesserint fugientesq; cum mari pisces circa tuguria venantur. Non pecudem his habere, non lacte ali, vt finitimus, ne cum feris quidê dimicare contingit, omni procul abactò fructe. Vlua & palustris iunco funes neciunt ad prætexenda piscibus retia: caprumq; manibus lutum ventis magis q; sole siccantes, terra cibos, & rigentia septentrione viscera sua vrunt. Potus ijs non nisi ex imbre seruato serobibus in vestibulo domus. Et hæ gêtes si vincantur hodie à Po. Ro. seruire se dicunt. Ita est profecto, multis fortuna parcat in pœnam. Aliud è syluis miraculum: totam reliquam Germaniâ replent, additq; frigori vmbra: altissimæ tamê haud procul supra dictis Cauchis circa duos præcipue lacus, littora ipsa obtinent quercus, maxima auiditate nascendi: suffossæque fluctibus, aut propulsæ flatibus, vastas complexu radicum infulas secum auferunt. Atque ita librata stantes nauigant ingentium ramorum armamentis, sæpe territis classibus nostris, cum velut industria fluctibus agerentur in probras stantium noctu, inopesq; remedij illæ, prælium nauale aduersus arbores inirent.

G.I.O. Nauigantibus similes, cum integant aquæ circumdata naufragis. Cum vero recesserint, fugientes cum mari pisces circa tuguria venantur. Vera lectio, nauigantibus similes cû integant aquæ circumdata, naufragis vero cum recesserint, fugientesq; cû mari &c. Non pecudes hos habere, non lacte ali vt finitimos. Ne cum feris quidem dimicare contingit. Melius. Non pecudem his habere, non lacte ali vt finitimus, ne cum feris quidem, dim. con. Potus nisi ex imbre. Legendum addendo, Potus ijs, & sequenti versu, Et hæ gentes Certe, superfluit.

De Herciniæ sylvæ magnitudine. Cap. 2.

In eadem septentrionali plaga Herciniæ sylvæ robori vastitas intacta ævis & congenita mundo, prope immortalis forte miraculo excedit. Vt alia omittantur fide caritura, cõstat attolli colles occurfantium inter se radicû reperculsu: aut vbi secuta tellus non sit, arcus ad ramos vsque, & ipsos inter se fixantes, curuari portarum patentium modo, vt turmas equitum transmittant.

Roborum vastitas intacta. Et hic adde vnam dictionem, eius roborum vastitas intacta. G.I.O.

De glandiferis. Cap. 3.

Glandiferi maxime generis omnes, quibus honos apud Romanos perpetuus.

De ciuica corona, & qui frondea corona donati. Gell. l. v. cap. Cap. 4.

Hinc ciuicæ coronæ, militum virtutis insigne clarissimum: iam pridem vero & clementiæ imperatorum, postquam ciuiliu bellorum profano meritum cœpit videri ciuem non occidere. Cedunt his murales vallaresque, & auræ, quanquam pretio antecedentes. Cedunt & rostrata, quamuis in duobus maxime ad hoc qui celebres: M. Varrone è piraticis bellis, dante Magno Pompeio: itemq; M. Agrippa, tribuente Cæsare è Siculis, quæ & ipsa piratica fuere. Antea rostra nauium tribunalia præfixa fori decus erant, veluti populo Romano ipsi coronâ imposita. Postquam vero tribunitijs seditionibus calcari ac pollui cœpere, postquam vires ex publico in priuatum magis singulisq; ciuium queri, & sacrosancta omnia profana fecere, tum à pedibus eorum subiere in capita ciuium rostra. Dedit hanc Augustus coronam Agrippæ, sed ciuicam à genere humano accepit ipse. Antiquitus quidem nulla nisi deo dabatur: ob id Homerus celo tantum eas & prælio vniuerso tribuit, viritum vero ne in certamine quidê vlli. Feruntq; primum omnium Liberum patrem imposituisse capiti suo ex edera. Postea deorû honori sacrificantes sumptere, victimis simul coronatis. Nouissime & in sacris certaminibus vsurpata, in quibus hodieq; non victori datur, sed patriam ab eo coronari pronuntiatur. Inde natum, vt etiam triumphaturis conferrentur in templis dicapdæ, mox vt & ludis darentur. Longum est, nec instituti operis, differere quinam Romanorum primus accepit. Neque enim alias nouerant q; bellicas. Quod certum est, vni gentium huic plura sunt genera q; cunctis. Romulus frondea coronauit Hostium Hostiliu, q; Fidenam primus irrupisset: ausus hic Tulli Hostilij Regis fuit. P. Decimus patrem, tribunum militum, frondea donauit exercitus ab eo seruatus, Imperatore Cornelio Cosso Cos. Samnitium bello. Ciuica iligna primo fuit, postea magis placuit ex esculo Ioui sacra. Variatumque & cum quercu est, ac data vbique quæ fuerat, custodito tantum honore glandis. Additæ leges arctæ, & ideo superbæ, quasque conferre libeat cum illa Græcorum summa, quæ sub ipso Ioue datur, cuique muros patria gaudens rumpit. Ciuem seruare, hostem occidere. Vtque eum locum in quo sit actum, hostis obtineat eo die. Vtque seruatus fateatur: alias testes nil profunt. Vt ciuis fuerit. Auxilia quamuis rege seruato, decus id non dant. Nec crescit honos idem Imperatore conseruato, quoniam conditores in quocunque ciue summum esse voluerunt. Accepta licet vti perpetuo. Ludos ineuntis semper assurgi, etiam ab senatu in more est. Sedendi ius in proximos senatui. Vacatio munerum omnium ipsi, patrique & auro paterno. Quatuordecim eas accepit Siccus Dentatus, vt retulimus suo loco: sex Capitolinus. Is quidê & de duce Seruilio: Affricanus de patre accipere noluit apud Trebiam. O mores æternos,

eternos, qui tanta opera honore solo donauerint: & cum reliquis coronas auro commendarent, salutem ciuis in pretio esse noluerint: clara professione, seruari quidem hominem nefas esse luci causa.

G.I.O. Veluti po. R. ipsa corona imposita. Ipsi, non ipsa. Longum est nec ex institutione operis. Vetus lectio, nec instituti operis.

Quique patriæ muros primus scandens, audentem irumpere occidit. Quique ciuem maluit seruare quam hostem occidere. An nõ hæc inter se pugnant? sicut nec id apte cohæret quod mox subiicitur. Vtque eum locum in quo sit actum, obtineat hostis eo die. O streuic nauatam à deprauatore operam, & cui nulla ex his quæ hic memorantur, coronâ dignum sit præmium. Restituimus ex fide manu descriptorû hoc modo, quæ sub ipso Ioue datur, cuique muros patria gaudens rumpit. Conferunt enim leges Romanas de ciuica, cum illa regiorum de Hieroniciis, hoc est facorum certaminum victoribus, in quorû honorem patriæ cuius sua redeunt murorum partem diruebat, quæ oppidum intraret, tanquam nihil opus esset, mœnibus ciuitati, quæ tales viros gigneret. Mox subiiciuntur capita legum. Ciuem seruare. Hostem occidere. Vtque eum locum in quo sit actum, hostis obtineat eo die.

De glande genera xiiij. Cap. 5.

Landes opes esse nunc quoq; multarum gentium, etiam pace gaudentium, constat. Necnon & inopia frugum arefactis molitur farina, spissaturque in panis vsu. Quin & hodieque per Hispanias, secundis mensis glans inferitur. Dulcior eadê in cinere tosta. Cautum est præterea lege xij. tabularum, vt glandem in alienum fundum proidentem liceret colligere. Genera earum multa. Distant fructu, situ, sexu, sapore. Nanque & alia fagæ glandi figura, alia quernæ, & alia ilignæ: atque inter se quoq; generum singularum differentia. Præterea sunt aliquæ syluestres, alia placidiores, quæ culta obviuent. Iam etiam in montosis planisq; distant. Sicut & sexu mares & feminae. Item sapore. Dulcissima omnium fagi, vt qua obfessos etiam hoïes durasse in oppido Chio, tradat Cornelius Alexander. Genera distinguere non datur nobis, quæ sunt alia alibi. Quippe cum robur quercunq; vulgo nasci videamus, sed esculû non vbiq; Quarta vero generis eiusdem, quæ cerrus vocatur, ne Italiæ quidê maiore ex parte notâ esse. Distinguemus ergo proprietas naturæ: & vbi res coget, etiâ Græcis noïbus.

G.I.O. Necnon & in copia frugum. Veteres codices, nec non & inopia frugum. Distinguemus ergo proprietate naturæ, & vbi res coget. etiam Græcis nominibus vtendum. Vtendum superfluit. nam omnia referuntur ad verbum Distinguemus.

De fagina glande, & reliquis glandibus, & carbone, & pastu porcorum. Cap. 6.

Fagi glans nuclei similis, triângula cute includitur. Folium tenue, ac leuissimum populo simile, celerrime flauescens: & media parte plerunq; gignens superne parua baccam viridem, acumine aculeatam. Fagi glans muribus gratissima est, & ideo animalis eius vna prouentus. Glires quoq; faginat. Expeditur & turdis. Arborum fertilitas omnium ferè alternat, sed maxime fagi. Glandem quæ proprie intelligitur, ferunt robur, quercus, esculus, cerrus, ilex, suber. Continentur hispido calyce, per genera plus minus eutem complectente. Folia præter ilicem grauiâ, carnosa, procera, sinuosa lateribus, nec cum cadunt flauescunt, vt fagi, pro differentia generum breuiora, vel longiora. Illicis duo genera. Ex ijs in Italia folio nõ multû ab oleis distant, milaces à quibusdâ Græcis dictæ, in prouincijs aquifoliæ. Illicis glans vtriusq; breuior & gracilior, quam Homerus acylon appellat, eoq; nomine à glande distinguit. Masculas ilices negant ferre. Glans optima in quercu atq; grandissima, mox esculo: nam roboris parua. Cerru trilitis, horrida, echinato calyce ceu castaneæ. Sed in querna alia dulcior, molliorq; feminae, maris spissior. Maxime autem probantur lapifolia ex argumento dictæ. Distant autem inter se magni-

tudine & cutis tenuitate. Item quod alijs subest tunica rubigine scabra, alijs protinus candidum corpus. Probatur & ea, cuius in balano vtrinq; ex longitudine extrema lapidescit duritia: melior, cui in cortice, quam cui in corpore, vtrunq; non nisi mari. Præterea alijs ouata, alijs rotunda, alijs acutior figura. Sicut & colos nigror, candidior, qui præfertur. Amaritudo in extremitatibus, media dulces. Quin & pediculi breuitas proceritasq; differentiam habet. In ipsis vero arboribus quæ maximam fert, hemeris vocatur, breuior, & in orbè comosa, alasq; ramorum crebro cauata. Fortius lignum quercus habet & incorruptius ramosa & ipsa, procerior tamen, & crassior caudice. Excelsissima autem egilops, incultis amica. Ab hac proxime latifolia proceritas, sed minus vtilis edicifia: atq; carbone dotata, vitijs obnoxia est. Quamobrem solida vruntur carbone, ærariorum tantum officinis compendio: quoniam definete flatu protinus emoriens sæpius recoquitur: cætero plurimis scintillis. Idem è nouellis melior. Acerui confertis taleis recentibus luto caminatur: accensa strue cõtis pungitur durefcens calyx, atq; ita sudorem emittit. Pessima & carboni & materiæ haliphleos dicta, cui crassissimus cortex atq; caudex, & plerunq; cauus fungosusque. Nec alia putrescit ex hoc genere, etiam cum viuunt. Quin & fulmine sæpissime icitur, quamuis altitudine non excellat: Ideo ligno eius nec ad sacrificia vti fas habetur. Eidem raro glans, & cû tulit, amara, quam præter suos nullû attingat animal: ac ne eæ quidem, si aliud pabulum habeant. Hoc quoq; inter reliqua neglectæ religionis est, quod emortuo carbone sacrificatur. Glans fagæ suam hilarem facit, carnem coquibilem ac leuem & vtilem stomacho: iligna suam angustâ, nitidam, strigofam, ponderosam: querna diffusam & grauiissimam, & ipsa glandium æque dulcissima. Proximam huic cerream tradit Nigidius, nec ex alia solidiorem carnem, sed duram. Iligna tentari sues, nisi paulatim detur. Hanc nouissimam cadere. Fungofam carnem fieri esculo, robore, subere. Quæ glandem ferunt omnes & gallam, alternisque annis glandem. Sed gallam hemeris optimâ, & corijs perficiendis aptissimam. Similem huic latifolia, sed leuiorem, multoq; minus probatam. Fert & nigrum. Duo enim genera sunt. Hæc tingendis vtilior.

G.I.O. Continentur hispido calyce, per genera plus minus complectente. Scribe addendo, plus minus eutem complectente. eutem glandis scilicet.

De galla, & quàm multa præter glandem eadem ferant arbores. Cap. 7.

Nascitur aut galla sole de Geminis exeunte, erumpens noctu semper vniuersa. Crescit vno die candidior. Et si æstu excepta est, arefcit protinus, neq; ad iustum incrementû peruenit: hoc est, vt nucleum fagæ magnitudine habeat. Nigra diutius viret, crescitq; vt interdû mali compleat magnitudinem. Optima Comagena, deterrima ex robore. Signum eius, quod cauernæ translucent. Robur præter fructû plurima & alia gignit. Nanq; fert & gallæ vtrunq; genus, & quædâ veluti mora, ni distaret arida duritia, plerunq; tauri caput imitantia, quibus fructus inest nucleis oliuæ similis. Nascuntur in eo & pilulæ, nucibus non absimiles, intus habentes sterculos molles, lucernarû luminibus aptos. Nam & sine oleo flagrant, sicuti galla nigra. Fert & aliam inutilem pilulâ cum capillo, verno tamen tempore melligeni succi. Gignunt & alæ ramorum eius pilulas corpore non pediculo adhærentes, candicantes vmbilicis. Cætera nigra varietate dispersa. Media cocci colorê habent. A pertis amara inanis est. Aliquando & pumices gignit, necnon & è folijs conuolutas pilulas: & in folio rubente aquofos nucleos candicantes & translucidos, quandiu molles sint, in quibus & culices nascuntur: indurefcunt in modum gallæ. Gignunt

GLO. Gignunt & alię ramorum eius pilulas, corpori nõ pediculo adherentes. Legendum, Gignunt & alæ ramorum eius pilulas, corpore non ped. adh. Item circa finem capitis, & in folio rubente aquosos nucleos candicantes non rubentes. quod nescio quis ad pilulas præcedentes referendum putavit.

De cacheris, & cocco grano, & agarico, & subere. Cap. 8.

Erunt robora & cachryn: ita vocatur pilula in medicina vrendi vim habens. Gignitur & in abiete, larice, picea, tilia, nucẽ, platano, postquam folia ceciderunt, hyeme durans. Continet nucleum pineis similem. Is crescit hyeme, aperitur vere pilula tota. Cadit cum folia cœperint crescere. Tam multiferâ sunt, & tot res præter glandem pariunt robora. Sed & boletos fuillosq; gula nouissima irritamenta, quæ circa radices gignuntur. Quercus probatissimos, robur autem & cypressus, & pinus, noxios. Robora ferunt & viscum, & mella, vt autor est Hesiodus. Constâtque rores melleos è cælo, vt diximus, cadentes, nõ alijs magis infidere frondibus. Crematiquoq; roboris cinerem nitrosum esse certum est. Omnes tamen has eius dotes illex solo prouocat cocco. Granum hoc, primoq; ceu scapus fruticis parua aquifoliæ ilicis, cusculium vocant: pensionem alteram tributi pauperibus Hispaniæ donat. Vsum eius gratiorem in conchilij mentione tradidimus. Gignitur & in Galatia, Africa, Pisida, Cilicia, pelsimum in Sardinia. Galliarum glandiferæ maxime arbores agaricum ferunt. Est autem fungus candidus, odoratus, antidotis efficax, in fummis arboribus nascens, nocte relucens. Signũ hoc eius, quo in tenebris decerpitur. E glandiferis sola quæ vocatur ægilops, fert panos arentes, muscoso villo canos, non in cortice modo, verũ è ramis dependentes cubitali magnitudine, odoratos, vt diximus inter vnguenta. Suberi minima arbor, glans pelsima, rara, cortex tantum in fructu præcrassus ac renascens, atque etiam in denos pedes vndique explanatus. Vsum eius anchoralibus maxime natium, piscantiumque tragulis, & cadorum obturamentis: præterea in hyberno fœminarum calceatu. Quam ob rem non infacete Græci corticis arborem appellant. Sunt qui fœminam ilicem vocent, atq; vbi non nascitur illex, pro ea subere vtantur, in carpentarijs præcipue fabricis, vt circa Elin & Lacedæmonem. Nec in Italia tota nascitur, aut in Gallia omnino.

GLO. Granum hoc, primoq; ceu specles frutices paruos aquifoliæ ilicis. quifquiliũ vocant. Sincera lectio, primoq; ceu scapus fruticis parua aquifoliæ ilicis, cusculium vocant. Est enim Hispanum vocabulum non Romanum: & cusculiatum videtur olim dictum, quod nunc deprauate scalaratum. Siguum hoc eius, quod in tenebris decerpitur. Quo, non quod. Græci cortices arborum appellant. Vetus, corticis arborem.

Quarum sint in usu cortices. Cap. 9.

Cortex & fagis, tiliæ, abieti, piceæ, in magno vsu agrestium. Vasa corbesque ac patientiora quædam mensibus cõuehẽdis vindemijsq; faciunt, atq; prætexta tuguriorum. Scribit in recẽti ad duces explorator, incidens literas à succo. Necnon in quodam vsu sacrorũ religiosus est fagi cortex. Sed non durat arbor ipsa.

De scandulis, & pinu, pinastro, abiete, picea, larice, tæda, taxo. Cap. 10.

Scandula è robore altissimæ, mox è glandiferis alijs fagoque: facillime ex omnibus quæ resinam ferunt, sed minime durans, præterquam è pino. Scandula contectam fuisse Romam, ad Pyrrhi vsq; bellum annis cccclxxx. Cornelius Nepos autor est. Syluarum certe distinguebatur insignibus, Fagutali Ioui etiã nunc, vbi lucus fageus fuit, porta quæ quætulana, colle in quẽ vimina petebantur, totq; lucis, quibusdam & geminis. Q. Hor-

tenfius dictator, cõi plebs secessisset in Ianiculum, legem in Efculeto tulit, vt quod ea iussisset, omnes Quirites teneret. Peregrinæ tunc videbantur, quoniam non erant suburbana; pinus atque abies, omnesque quæ picem gignunt, de quibus nunc dicemus, simul vt tota condendi vna origo cognoscatur. Quædã ferunt in Asia aut oriente, è prædictis picem. In Europa sex genera cognatarum arborũ ferunt. Ex ijs pinus atque pinafter folium habent capillameti modo prætenue longumq; & mucrone aculeatum. Pinus fert minimum resina; interdum & nucibus ipsis, de quibus dictum est, vix vt ascribatur generi. Pinafter nihil aliud est quàm pinus syluestris, mira altitudine, & à medio ramosa, sicut pinus in vertice. Copiosior rem dat hæc resina, quo dicemus modo. Gignitur & in planis. Eadem arbores alio nomine esse peroram Italia, quos tibulos vocant, pleriq; arbitrantur, sed graciles fuccinioresque, & enodes, liburnicarum ad vsus, pene sine resina. Picea montes amat atque frigora: feralis arbor, & funebri indicio ad fores posita, ac rogis virẽs, iam tamen & in domos recepta, tonsilli facilitate. Hęc plurimam resinam fundit, interueniente cãdida gemma, tam simili thuri, vt mixta vsu discerni nõ queat, & inde fraus seplasiæ. Omnibus his generibus folia breui seta & crassiore, duraq; ceu cupressis. Piceæ rami pene statim ab radice modici, velut brachia lateribus inhærent. Similiter abieti expetita nauigijs. Situs in excelso montium, ceu maria sugerit, nec forma alia. Materies vero præcipua tribus, & plurimis vitæ operibus. Resina ei vitium, vnde fructus vnus piceæ: exiguumque sudat aliquando contactu solis. E diuerso materies quæ abieti pulcherrima, piceæ ad hisiles scandulas, cuppasq; & pauca alia fecamenta. Quinto generi situs idem, eadem facies: larix vocatur: materies præstantior longe, incorrupta vis, emori contumax, rubens præterea, & odore acrior. Plufculum huic erumpit liquoris, melleo colore, atq; lentiore, nunquam durefcens. Sextum genus est tæda proprie dicta: abundantior succo quàm reliqua, parciore liquidiorque quàm picea, flammis ac lumini sacrorũ etiã grata. Hęc mares duntaxat ferunt, & cam quã Græci tyden vocant, odoris grauissimi. Laricis morbus est, vt tæda fiat. Omnia autem hæc genera accensa, fuligine immo dica, carbonem repente expuunt cum eruptionis crepitu, eiaculanturq; longe, excepta larice, quæ nec ardet, nec carbonem facit, nec alio modo ignis vi consumitur, quàm lapides. Omnia ea perpetuo virent, nec facile discernuntur in fronde etiam à peritis. tanta natalium mixtura est: sed picea minus alta quàm larix. Illa crassior leuiorq; cortice, folio villosior, pinguior & densior, molliorq; flexu. At picea rariora ficioraq; folia, & tenuiora, ac magis algẽtia: totaq; horridior est, & persufa resina. Lignũ vero abieti similis. Larix vltis radicibus non repullulat, picea repullulat, vt in Lesbo accidit, incenso nemore Pyrrhæo. Alia etiamnum generibus ipsis in sexu differentia. Mas breuior & durior: fœmina, procerior, pinguioribus folijs & simplicibus, atq; non rigentibus. Lignum maribus durũ, & in fabrili opere contortum: fœminæ mollius, publico discrimine in securibus. Hęc in quocunq; genere deprehendunt marem: quippe respuunt, & tragosius fidunt, egrius reuelluntur, ipsa materies reuorrida, & nigrior maribus radix. Circa Idam in Troade, & alia differentia est montanæ maritimæque. Nam in Macedonia & Arcadia circaq; Elin permutant nomina: nec constat autoribus, quod cuiq; generi attribuant: nos ista Romano discernimus iudicio. Abies è cunctis amplissima est, & fœmina etiam prolixior: materie mollior vtiliorque, arbore rotundior, folio pinnato densa, vt imbres non transmittat, atq; hilarior in totum, è ramis generum horum panniculatum modo nucameta squamatim cõpacta dependens, præterquam larici. Hęc abietis masculæ, primori parte nucleos habent, nõ item fœminæ. Piceæ vero totis panniculis,

niculis, minoribus gracilioribusque, minimos ac nigros. Propter quod Græci phthiophoron eam appellant. In eadem nucamenta compressiora maribus sunt, ac minus resina rorsida. Similis his etiamnum aspectu est, ne quid prætereat, taxus, minus virens, gracilisque & tristis, ac dira, nullo succo, ex omnibus sola baccifera. Mas noxius fructu. Letale quippe baccis, in Hispania præcipue, venenum inest. Vasa etiã viatoria ex ea vinis in Gallia facta, mortifera fuisse cõpertum est. Hanc Sextius milacem à Græcis vocari dixit: & esse in Arcadia tam presentis veneni, vt qui obdormiãt sub ea, cibum uẽ capiat, morianẽ. Sunt qui & taxica hinc appellata dicant venena, quæ nunc toxica dicimus, quibus sagitta tingantur. Repertum, innoxiam fieri, si in ipsam arborem clauus æreus adigatur.

Quibus modis fiant genera picis, & quomodo fiat cedrium, & de spissa pice quomodo fiat, & quibus modis resina coquatur. Cap. 11.

Ex liquida in Europa è tæda coquitur, naualibus muendi, multosq; ad alios vsus. Lignum eius concisum, furnis vndiq; igni extra circumdato, feruet: primus sudor aquæ modo fluit canali: hoc in Syria cedriũ vocatur, cui tanta vis est, vt in Aegypto corpora hominum defunctorum eo persufa feruetur. Sequens liquor, crassior iam, picem fundit. Hęc rursus in cortinas græas coniecta, aceto spissatur: & coagulata bruti cognomen accipit, dolijs duntaxat vasisq; cæteris vtilis: lentore ab alia pice differens: Item colore rutilante, & q; pinguior est. E tæda omnia illa fiunt. E picea resina, feruetibus cõcta lapidibus, in alueis validi roboris: aut si aluei nõ sint, struis congerie velut in carbonis vsu. Hęc in vinum additur, farina modo tusa, nigrior colore. Eadem resina si cum aqua leuius decoquatur coleturq; ruffo colore lentescit, ac stillatitia vocatur. Seponuntur autem in id fere vitia resina corticisq;. Alia temperies ad crapulã. Nanq; flos crudus resina, cum multa altula tenui breuiq; auulso cõciditur ad cribri minuta: deinde feruenti aqua, donec coquatur, perfunditur. Huius expressum pingue, præcipua resina fit, atq; rara, nec nisi paucis in locis subalpina Italia, conueniens medicis. Resinæ albæ congium in duobus aquæ pluuiæ coquunt. Alij vtilius putant sine aqua coquere lento igne tota die, vtique vase æris albi. Item terebinthinam in sartagine referuenti: hanc cæteris præferent. Proxima ex lentissimæ.

De zopiffa & sapio, & quarum arborum materia in precio. Cap. 12.

Non omitendum, apud eosdem zopiffam vocari derafam nauibus maritimis picem cum cera, nihil non experiente vita, multo efficaciorẽ ad omnia quibus pices resinaq; profunt, videlicet adiecto salis callo. Aperitur picea è parte solari, non plaga, sed vulnere ablati corticis, cum plurimum bipedali hiatu, vt à terra cubito cum minimũ absit. Nec corpori ipsi parcutur, vt in cæteris, quoniam altula in fructu est. Verũ hæc terra proxima laudatur: altior amaritudinem affert. Postea humor omnis è tota cõluit in vlcus. Item in tæda. Cum id manare desijt, simili modo ex alia parte aperitur, ac de inde alia. Postea tota arbor succiditur, & medulla eius vritur. Sic & in Syria terebintho detrahunt cortices: ibi quidem & è ramis ac radicibus, cum resina damnetur ex his partibus. In Macedonia laricem masculam vrunt, fœminæ radices tantum. Theopompus scripsit, in Apollonatorũ agro picem fossilem non deterioreẽ Macedoniam inueniri. Pyx optima vbiq; ex apricis aquilonis situ. Ex opacis horridior, virusq; præferens. Frigida hyeme deterior, ac minus copiosa & decolor. Quidam arbitrantur in montosis copia præstantioreẽ ac colore, & dul-

colora notem

ciorem fieri, odorem quoque gratiorem dum resina fiti decoctam autem minus picis reddere, quoniam in ferũ abeat: tenuioresq; esse ipsas arbores quàm in planis: sed has & illas ferentitate steriliores. Fructum quædam proximo anno ab incisu largiuntur, alia secundo, quædam tertio. Expletur autem plaga resina, non cortice, nec cicatrice, quæ in hac arbore nõ coit. Inter hæc genera proprium quidã fecere sapium, quoniam ex cognatione earũ feritur, qualis dicta est in nucleis. Eiusq; arboris imas partes tædas vocant, cum sit illa arbor nil aliud quàm picea, feritate paulum mitigata satũ: sapinus autem materies cæsarum è genere fiat, sicuti docebimus.

De fraxino, genera eius quatuor. Cap. 13.

Materie enim causa reliquas arbores natura genuit copiosissimamq; fraxinum. Procerâ hæc ac teres, pennata & ipsa folio multumq; Homeri præconio, & Achillis hasta nobilitata. Materies est ad plurima vtilis. Ea quidem quæ fit in Ida Troadis in tantũ cedro similis, vt ementes fallat cortice ablato. Græci duo genera eius fecere. Longam, enodem. Alteram, breuem, duriorẽ fusciorẽque, laureis folijs. Bumeliam vocant in Macedonia amplissimam lentissimamq;. Alij situ diuisere. Campestrẽ enim esse crispam, montanam, spissam: folia earum iumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua Græci prodidere. In Italia nec iumentis nocent. Contra serpentes vero succo expresso ad potũ, & imposita vlceribus, opifera ac nihil æque reperitur. Tantaque est vis, vt ne matutinas quidem, occidentestie ymbras quàm sunt longissime, serpens arboris eius attingat, adeo ipsam procul fugiat. Experti prodimus: Si fronde ea gyro claudatur ignis & serpens, in ignem potius quàm in fraxinum fugere serpentem. Mira naturæ benignitas, prius quàm hæc prodeant, florere fraxinum, nec ante conditas folia dimittere.

De tilia genera duo. Cap. 14.

In tilia mas & fœmina differunt omni modo. Nanq; & materies maris dura, ruffiorq; ac nodosa, & odoratior. Cortex quoq; crassior, ac detractus inflexibilis. Nec semen fert aut florem, vt fœmina, quæ crassior arbore, materia candida præcellensq; est. Mirum in hac arbore, fructum à nullo animalium attingi, foliorum corticisq; succum esse dulcem. Inter corticem & lignum tenues tunicas multiplici membrana, è quibus vincula tiliæ vocantur: tenuissimæ earum philyræ, coronarum lenniscis celebres, antiquorumque honore. Materies terebinthi non sentit, proceritate perquam modica, verum vtilis.

De aceris generibus decem. Cap. 15.

Cer eiusdem fere amplitudinis, operum elegãtia ac subtilitate cedro secundum. Plura eius genera. Album quod præcipui candoris, vocatur gallicũ, in transpadana Italia transq; alpes nascens: Alterum genus crispum macularum discursu, qui cõ excellentior fuit, à similitudine caudæ pauonum nomen accepit, in Itria Rhætiãq; præcipuum. E viliori genere crasiuenum vocatur. Græci situ discernunt. Campestre enim candidũ esse, nec crispum, quod glinon vocant, montanum vero crispus duriusque, etiamnum è mascula crispus ad lautiora opera. Tertium genus zygiã, rubentem, fissili ligno, cortice liuido, & scabro. Hoc alij generis proprium esse malunt, & Latine carpinum appellant.

De brusco, mollusco, & staphylodendro, & buxo genera tria. Cap. 16.

Vlcherrimum vero est bruscum, multoque excellentius etiamnum molluscum. Tuber vtrunq; arboris eius. Sed bruscum intortius crispum: molluscum simplicius sparsum. Et si magnitudinem mensarũ caperet,

caperet, haud dubie preferretur cedro. Nunc intra pugilares lectorumq; silicios, aut laminas raro vsu spectatur. E brusco sunt & mensae nigrescentes. Reperitur & in alno tuber: tanto deterius, quanto ab acere alnus ipsa distat. A ceris mares prius florent. Etiamnum in ficis natæ presertuntur aquaticis, sicut & fraxini. Est & trans alpes arbor similima aceri albo materia, quæ vocatur staphylodendron. Fert siliquas & in ijs nucleos sapore nucis auellane. In primis vero materies honorata buxo est, raro crispicanti, nec nisi radice: cætero lenis quies materie, silentio quodam & duritie ac pallore commendabilis: in ipsa vero arbore topiario opere. Tria eius genera: Gallicum, quod in metas emittitur, amplitudinemq; prociorem: Oleastrum in omni vsu damnatum, grauem præfert odorem. Tertium genus nostrate vocant syluestre, vt credo, mitigatum satu: diffusius, & densitate parietum virens semper ac tonsile. Buxus Pyrenæis, ac Cytoro montibus plurimâ, ac Berecynthio tractu. Crafsissima in Corsica, flore non spernendo, quæ causa amaritudinis mellis. Semen illius cunctis animatibus inuisum. Hæc in Olympo Macedoniae gracilior, sed breuis. Amat frigida, aprica. In igne quoque duritia quæ ferro, nec flamma, nec carbone vtili.

De ulmo, genera quatuor. Cap. 17.

Inter has atq; frugiferas, materie vitiq; amicitia accipitur vlmus. Græci duo eius genera nouere: Montosam, quæ sit amplior: Campestrum, quæ fruticosâ, Italia atineas vocat excelsissimas, & ex ijs siccanas præfert, quæ non sint riguæ. Alterum genus gallicas. Tertium nostrates, densiore folio, & ab eodem pediculo numerosiore. Quartum syluestre. Atineæ non ferunt samara: ita vocatur vlmus semen: omnesque radicem plantis proueniunt, reliquæ femine.

De arborum natura per situs. Cap. 18.

Nunc celeberrimis arborum dictis, quædam in vnâ uersum de cunctis indicanda sunt. Montes amant cedrus, larix, tæda, & cæteræ quibus resina gignitur. Item aquifolia, buxus, ilex, iuniperus, terebinthus, populus, ornus, cornus, carpinus. Est & in Apennino frutex qui vocatur cotinus, ad linameta modo, conchylij colore insignis. Montes & valles diligit abies, robur, castanæ, tilia, ilex, cornus. Aquosis montibus gaudent acer, fraxinus, sorbus, tilia, cerasus. Non temere in montibus visæ sunt prunus, punice, oleastrum, iuglans, morus, sambuci. Descendunt etiam in plana, cornus, corylus, quercus, ornus, acer, fraxinus, fagus, carpinus. Subeunt & in montosa, vlmus, malus, pirus, laurus, myrtus, sanguinei frutices, ilex, tingendisque vestibus nascentes genitæ. Gaudet frigidis iorbus, & magis etiam betulla. Gallica hæc arbor mirabili candore atque tenuitate, terribilis magnitudo uirgis. Eadem circulis flexibilis, item corbium sportis. Bitumen ex ea Gallie excoquunt. In eodem situs comitatur & spina, nuptiarum facibus aspicatissima, quoniam inde fecerint pastores qui raperunt Sabinas, vt autor est Masurius. Nunc facibus carpinus & corylus familiarissimæ. Aquas odere cupressi, iuglandes, castanæ, laburnum: Alpina & hæc arbor, nec vulgo nota, dura ac candida materie, cuius fiorum cubitale longitudine apes non attingunt. Odit & quæ appellatur Iouis barba, in opere topiario tonsillis, & in rotunditatem spissa, argenteo folio. Non nisi in aquosis proueniunt salices, alni, populi, filer, ligustra testis vtilissima: Item vacinia, Italia in aucupijis sata, Gallie vero etiam purpurea, tingendi causa ad seruitiorum vestes. Quæcunque communia sunt montibus planisque, maiora sunt aspectuq; pulchriora in campestribus, meliora materie crispioraque in montibus, exceptis malis, pirisque.

Tingendi causa ad seruorum vestes. Illic legitur, ad seruitiorum vestes. G. I. O.

Diuisio generum. Cap. 19.

Præterea arborum alijs decidunt folia, alia sempiterna coma virent. Quam differentiam antecedit necesse est prior. Sunt nam arborum quædam omnino syluestres, quædam vrbanores, quas his placet nobis distinguere. Ergo mites, quæ fructu, aut aliqua dote vrbanores ve officio humanius iuuant, nõ improbe dicant vrbanores.

Quibus folia non decidant, & de rhododendro. Cap. 20.

Arborum generi non decidunt, oleæ, lauro, palmæ, myrto, cupressi, pinis, edera, rhododendro. Et quamuis herba dicatur sabina rhododendron, vt nomine apparet, à Græcis venit. Alij nerion vocant, alij rhododaphnen, sempiternâ fronde, rosæ similitudine caulibus fruticosum. Lumatis caprisq; & ouibus venenum est. Idem homini contra serpentium venena remedio.

Item quibus folia non decidant, & quibus non omnia folia cadant, & quibus locis nulli arborum. Cap. 21.

Syluestrium generis folia non decidunt abieti, larici, pinastro, iunipero, cedro, terebintho, buxo, ilici, aquifolio, suberi, taxo, tamarici. Inter vtraque genera sunt adrachne in Græcia, & vbiq; vnedo. Reliqua enim folia decidunt his, præterquam in cacuminibus. Non decidunt autem & in fruticum genere cuidam rubo, & calamo. In Thurino agro, vbi Sybaris fuit, ex ipsa vrbe prospiciebatur quercus vna, nunquam folia dimittens, nec ante mediam æstatem germinans. Idq; mirum est, Græcis autoribus proditum, apud nos postea fileri. Nam locorum tanta vis est, vt circa Memphin Aegypti, & in Elephantina Thebaidis nulli arbori decidant, ne vitibus quidem.

De natura foliorum cadentium, & quibus foliorum varijs colores. Cap. 22.

Cæteræ omnes extra prædictas (etenim numero re longum est) folia deperdunt: obseruatumq; nõ carefcere nisi tenuia, & lata, & mollia. Quæ vero non decidant, callo crassa & angusta esse. Falsa definitio est, non decidere his quarum succus piuguior sit. Quis enim potest in ilice intelligere? Decidere Timæus mathematicus sole scorpionem transeunte, fideris vi, quodam veneno aeris putat. Cur ergo non eadem causa aduersum omnes polleat, iure miremur. Cadunt plurimis autumnis. Quædam tardius amittunt, atq; in hyemes prorogant moras. Nec interest maturius germinasse, vt potest cum quædam primæ germinent, & inter nouissimas nudentur: vt amygdale, fraxini, sambuci. Morus autem nouissime germinat, & cum primis folia dimittit. Magna & in hoc vis soli. Prius decidunt in siccis macrisq; & vltimæ prius arbori: multis etiam antequam maturescat fructus. In serotina ficu, & hyberna piro, & malo granato est pomum tantum aspici in matre. Neq; his autem quæ semper retinent comas, eadem folia durant: sed subnascentibus alijs, tum arescunt vetera, quod euenit circa solstitium. Maxime foliorum vnitas in suo cuique genere permanet, præterquam populo, edera, crotoni, quam & cici diximus vocari.

De populo tria genera, & quorum foliorum figura mutetur. Cap. 13.

Opuli tria genera, alba, nigra, & quæ Lybica appellatur, minima folio, ac nigerrima, fungisq; enascentibus laudatissima. Alba folio bicolor, superne candicans, inferiore parte viridi. Huic nigraque, vt crotoni,

toni, folia in iuuetâ circinatæ rotunditatis sunt: vetustiora in angulos exeunt. E contrario edera angulosa rotundantur. Populorum folijs grandissima lanugo. Euolat candida (tradita folio numerosiore candida) vt iulus. Folia granatis & amygdalis rubentia. Mirum in primis id, quod vltimo tiliæque, & oleæ, & populo albæ & falici euenit. Circumaguntur enim folia earum post solstitium. Nec alio argumento certius intelligitur sidus confectum.

Quæ folia uersentur omnibus annis, quæ foliorum è palmis cura & usus, & foliorum mirabilia. Cap. 24.

Est & publica omnium foliorum in ipsis differentia. Nanque pars inferior à terra herbido viret colore. Ab eadem leuiora, neruos callumq; & articulos in superiore habent parte: incisuras vero subter, vt manus humana. Oleæ superne candidiora, & minus leuia: Item edera. Sed omnium folia quotidie ad solem oscitant, interiores partes tepesieri volentia. Superior pars omnium lanuginem quantulamcunq; habet, quæ in alijs gentium lana est. In oriente funes validos è palmæ folijs fieri dictum est, eosq; in humore vtiliores esse. Et apud nos ferre palmis à messe decerpuntur. Ex his meliora, quæ sese non diuiserint. Siccatur sub tecto quaternis diebus: mox in sole expanduntur, & noctibus relicta, donec candore inarescant, postea in opera finduntur. Latissima fico, viti, platano: angusta myrto, punice, oleæ: capillata pino, cedro: aculeata aquifolio, & illicum generi: nam iunipero spina pro folio est: carnosâ cupressi, tamarici: crassissima alno: longa harundini, falici, palmæ etiam duplicia: circinata piro, mucronata malo, angulosa edera, diuisa platano: insecta pectinum modo piceæ, abieti: sinuosa toto ambitu robori: spinosa cute; rubo. Mordacia sunt quibusdam, vt vrticis. Pungentia pino, piceæ, abieti, larici, cedro, aquifolij. Pediculo breui oleæ, & illici: longo vitibus: tremulo populis, & iisdem solis inter se crepitan tia. Iam & in pomo ipso, mali quodam in genere, parua medijs emicant folia, interim & gemina. Præterea alijs circa ramos, alijs in cacumine ramorum, robori & in caudice ipso. Iam densa, ac rara: semperque lata rariora. Disposita myrto, concaua buxo, inordinata pomis. Plura eodem pediculo exeuntia malis pirisque. Ramulosa vltimo, & cytiso. Quibus adijcit Cato decidua, populea, quærnaque, animalibus iubens dari non perarida: bubus quidem & ficulnea, illinaque & edera: Dantur & ex harundine ac lauro. Decidunt forbo vniuersa, cæteris paulatim. Et de folijs hæc tenus.

G. I. O. Et apud nos vere palmæ à matre integræ decerpuntur, meliores enim sunt, quæ nõ diuisæ fuerint. Integra lectio: Et apud nos ferè palmis à messe decerpuntur. ex his meliora quæ sese non diuiserint. Loquitur de folijs. Decidua à populo quærnaque. Re- dicitur, decidua populea quærnaque.

De ordine naturæ in sativis, & de flore arborum, & conceptu, & germinatione, & partu, & quo ordine florent. Cap. 25.

Ordo autè naturæ annuus ita se habet. Primus est conceptus, flare incipiente vento fauonio circiter fere sextum Idus Februarij. Hoc enim maritatur viuescencia è terra, quo etiâ æquæ in Hispania, vt diximus. Hic est genialis spiritus mundi, à souædo dictus, vt quidam existimauerunt. Flat ab occasu equinoctiali, ver inchoans. Catulionem rustici vocant, gestiente natura femina accipere, eoque animam inferente omnibus sativis. Concipiunt varijs diebus, & pro sua quæque natura. Alia protinus, vt animalia: tardius aliqua, & diutius grauida partus gerunt: quod germinatio ideo vocatur. Pariunt

vero cum florent, flosq; ille ruptis constat vtriculis, Educatio in pomo est: hoc & germinatio. Arborum flos est pleni veris indicium & anni renascentis, flos gaudium arborum. Tunc se nouas, aliasq; quàm sunt, ostendunt: tunc varijs colorum picturis in certamen vsq; luxuriant. Sed hoc negatum plerisq; Non enim omnes florent, & sunt tristes quædam, quæque non sentiant gaudia annorum. Nam neque ilex, picea, larix, pinus, vltio flore exhilarantur, natalesve pomorum recurus annuos vericolori nuncio promittunt: nec fici atq; caprifici. Protinus enim fructum flores gignunt. In ficis mirabiles sunt & abortus, qui nunquam maturefcunt. Nec iuniperi florent. Quidam earum duo genera tradunt. Altera florere, nec ferre. Quæ vero non floreat, ferre protinus baccis subnascentibus, quæ biennio heræat. Sed id falsum, omnibusq; ijs dura facies semper. Sic & hominum multis fortuna sine flore est. Omnes autem germinant, etiam quæ non florent, magna & locorum differentia. Quippe cum ex eodem genere quæ sunt in palustribus priora germinet, mox campestria, nouissima in syluis. Per se autem tardius piri syluestres, quàm cætera, primo fauonio germinat cornus, proxime laurus, pauloq; ante æquinoctium tilia, acer. Inter primas vero populus, vlmus, salix, alnus, nuces. Festinat & platanus. Cæteræ vere capturo, aquifolium, terebinthus paliurus, castanea, glandes. Serotino autem germine malus, tardissimo suber. Quibusdam germinatur germinatio, nimia soli vbertate, aut inuitatis celi voluptate, quod magis in herbis segetum euenit. In arboribus tamen nimia germinatio elasscit. Sunt alie naturales quibusdam præterq; vernas, quæ suis constant sideribus, quorum ratio aptius reddet tertio ab hoc volumine. Hyberna aequile exortu, æstiuâ canis ortu, tertia. Arcturi. Has duas quidam omnibus arboribus cõmunes putant, sentiri autè maxime in fico, vite, punice causam afferentes, quoniam in Thessalia Macedoniaq; plurimum ficus exeat. Maxime tamè in Aegypto apparet hæc ratio. Et reliquæ quidem arbores, vt primû cœpere, continent germinationem. Robur, & abies, & larix intermittunt tripartito, ac terna germina edunt: ideo & inter squamas corticis spargunt: quod omnibus arboribus in germinatione euenit, quoniam prægnantium rumpitur cortex. Est autem prima earum incipiente vete, circiter xv. diebus. Iterum germinant transeunte geminis sole. Sic fit, vt prima cacumina impelli secutis appareat, geniculato incremento. Tertia est ærundem ad folstitiū breuissima, nec diutius septenis diebus. Clareq; & tunc cernitur excrefcens cacuminum articulatio. Vitis sola bis parturit, cum primum emittit vnam, iterum cum digerit. Eorum quæ non florent, partus tantum est & maturitas. Quædam statim in germinatione florent, properantque in eo, sed maturefcunt tarde, vt vites. Serotino quædam germinatu florent, maturantque celeriter, sicuti morus, quæ nouissime vrbanores germinat, nec nisi exacto frigore, ob id dicta sapientissima arborum. Sed cum cepit, in tantum vniuersa germinatio erumpit, vt vna nocte peragat etiam cum strepitu. Ex his quæ hyeme aquila exorient (vt diximus) concipiunt, floret prima omnium amygdala mense Ianuario. Martio vero pomum maturat. Ab ea proxime florent armeniaca, dein tuberes, & præcoces. Illæ peregrinæ, hæc coactæ. Ordine autem naturæ, syluestrium primæ sambucus, cui medulla plurima: & cui nulla, cornus mascula: Vrbanores malus, paruoque post, vt simul videri possit, pirus, & cerasus, & prunus. Sequitur laurus, illamq; cupressus, dein punica, fici. At vites & oleæ florentibus iam ijs germinant. Concipiunt Vergiliarum exortu. Hoc sidus illarum est. Floret autem solstitio vitis, & quæ paulo ferius incipit olea. Desflorescunt omnia septenis diebus, nõ celerius: quædam tardius, sed nulla pluribus bisseptenis. Omnia & intra viij. Idus Iulij, etiam rarum præcurfu. Nec statim fructus sequitur in aliquibus. Cæteræ

GL O. Cetera vero conceptio. § Vetus lectio, cetera vero conceptio. Sic fit, ut dum prima cacumina impelluntur se cutis aperiat, geniculato incremento. § Et hic dicitur lectio, ut prima cacumina impelli se cutis appareat.

De corno, & quo tempore quae ferant, & qua fructum non ferant, & qua infelices existimantur, & qua facillime fructum perdunt, & quibus fructus antequam solum nascantur. Cap. 26.

Cornus enim circa solstitia reddit primo candidum, postea sanguineum. Ex eo genere femina post autumnum fert baccas acerbas, & ingustabiles cunctis animantibus: ligno quoque fungosa & inutilis, cum mas est fortissimis quoque sit: tanta differentia ab eodem genere fit. Sed & terebinthus mensibus reddit semen, & acer, & fraxinus: nuces & mala, & pira, praeterquam hyberna aut praecocia, autumno. Glandiferae ferunt etiam, Vergiliarum occasu: esculus tantum, autumno. Incipiente autem hyeme quaedam genera mali piri que, & suber. Abies flores croci colore circa solstitium, semen reddit post Vergiliarum occasum. Pinus autem & picea praeveniunt germinatione xv. fere diebus. Semine vero post Vergiliarum & ipsae reddunt. Citreae & iuniperi & ilex anniferae habentur, novusque fructus in his cum annotino pendet. In maxima tamen admiratione pinus est, habet fructum maturiscentem, habet proximo anno ad maturitatem venturum, ac deinde tertio. Nec vlla arborum auidius se promittit. Quo mense ex ea nux decerpitur, eodem maturefcit alia: & sic dispensatur, ut nullo non mense maturefcant. Quae se in arbore ipsa diuisere, zamiem vocantur: laeduntque; ceteras, nisi detrahantur. Fructum arborum sole nullum ferunt, hoc est, ne semen quidem, tam maris scopis tantum nascens, populus, alnus, vlmus, attinia, alaternus, cui folia inter ilicem & oliuam. Infelices autem existimantur, damnataeque; religione, quae neque feruntur vnaquam, neque fructum ferunt. Cremutius autor est, nunquam virere arborem, ex qua Phyllis se suspendit. Quae gummi gignunt post germinationem aperiuntur: gummi vero non nisi fructu detracto spissatur. Nouellae arbores carent fructu, quandiu crescunt. Perdunt facillime ante maturitatem, palma, ficus, amygdala, malus, pirus. Item punica, quae etiam roribus nimis & pruinis florem amittit. Quae de causa inflectunt ramos eius, ne subrecti humore infestum excipiant, atque contineant. Pirus & amygdala etiam si non pluat, sed fiat austrinum celum, aut nubilum, amittunt florem & primos fructus, si cum desinere tales dies fuerint. Ocyssima autem salix amittit semen, antequam omnino maturitatem sentiat, ob id dicta Homero frugiperda: secutaque aetas scelere suo interpretata est hanc sententiam, quando semen salicis mulierum sterilitatis medicamentum esse constat. Sed in hoc quoque providens natura, facile nascenti & depaecto surculo, incuriosius semen dedit. Vna tamen proditur ad maturitatem perferre solita, in Creta insula, ipso descensu Iouis spelunca, toruum ligneumque magnitudine ciceris. Fiunt vero quaedam & loci vitio inftructuosa, sicut in Paro sylua caedua, quae nihil fert. Persicae arbores in Rhodo, florent tantum. Fit haec differentia & ex sexu, in ijsque; mares non ferunt. Aliqui hoc permutantes, mares esse quae ferant tradunt. Facit & densitas sterilitatem. Gignetium autem quaedam & lateribus ramorum & cacuminibus ferunt, ut pirus, punica, ficus, myrtus. Cetero eadem natura quae frugibus. Nanque; & in eis spica in cacumine nascitur: legumina in lateribus. Palma sola (ut dictum est) in spathis habet fructum, racemis propendentes. Reliquis sub folio pomum, ut protegatur, excepta fico, cui solum maximum vmbrosissimumque, & ideo supra id pomum;

GL O. Cedri

eidemque ferius folium nascitur quam pomum. Insigne proditur in quodam genere Ciliciae, Cypri, Helladis, ficos sub folio, grossos vero post folium nasci. Ficus & praecoces habet, quas Athenis prodromos vocant. In Laco nico genere maximae sunt.

Cedri & iuniperus & ilex anniferae habentur, novusque fructus in ijs cum autumno pendet. § Nostra exemplaria, Citreae & iuniperus & ilex anniferae habentur, novusque fructus in his cum annotino pendet.

De bifera & trifera, & qua celerrime senescant, & de aetatibus earum. Cap. 27.

Vnt & biferae in eisdem. In Cea insula caprifici triferae sunt. Primo saeu sequens euocatur, sequentis tertius. Hoc fici caprificatur. Et caprifici autem ab aduersis folijs nascuntur. Biferae & in malis ac pirijs quaedam, sicut & praecoces. Malus syluestris bifera. Sequens eius fructus post Arcturum in apricis maxime. Vites quidem & triferae sunt, quas ob id insanas vocant, quoniam in ijs alia maturefcunt, alia turgescunt, alia florent. M. Varro autor est vitem fuisse Smyrnae apud mare biferam, & malum in agro Consentino. Hoc autem euenit perpetuo in Tacapensi Africae agro, de quo plura alia: ea est foli fertilitas. Trifera est & cupressus. Nanque baccae eius colliguntur mense Ianuario, & Maio, & Septembri, ternasque earum gerit magnitudines. Est vero & in ipsis arboribus etiam onustis peculiaris differentia. Summa sui parte fertiliior est arbutus: quercus inferiore, iuglandes, fici, marifca. Omnes quo magis senescunt, hoc maturius ferunt, & in apricis locis, nec pingui terra. Syluestris omnia tardiora. Quaedam ex ijs omnino non maturefcunt. Item quae subarantur, aut quae ablaqueantur, celeriora neglectis: haec & fertiliora. Est etiam annus aetatis differentia. Amygdala enim & pirus in senecta fertillissima, ut glantifera, & quoddam genus ficorum. Cetera in iuuenta, tardiusque; maturantes, quod maxime notatur in vitibus. Vetusioribus enim vinum melius, nouellis copiosius. Celeberrime vero senescit, & in senecta deteriore fructu gignit, malus. Nanque; & minora poma proueniunt, & vermiculis obnoxia. Quin & in ipsa arbore nascuntur. Ficus sola ex omnium arborum saeu, maturitatis causa medicatur: iam quidem ex portentis, quoniam maiora sunt praetia praeposteris. Omnia autem celerius senescunt praefecunda. Quin & protinus moriuntur aliqua, caelo fecunditatem omnem eblandito: quod maxime vitibus euenit;

De moro. Cap. 28.

Contra morus tardissime senescit, fructibus minime laborans. tarde & ea quorum crispae materies, ut acer, palma, populus. Et subarata ocyssima senescit.

De syluestribus. Cap. 29.

Syluestris autem tardissime. Atque in totum, omnis scura fertilitatem adijcit, fertilitas senectam: ideoque; & praeflorent talia & praegerminant, atque in totum praecocia sunt, quoniam omnis infirmitas caelo magis obnoxia est. Multae vero plura gignunt, ut diximus, in glandiferis: inter quas laurus vnas suas, maximeque; steriles, quae non gignit aliud: ob id ad quibusdam mas existimatur. Ferunt & ouellanae iulos compactili callo, ad nihil vitiles.

Quoniam omnis infirmitas caelo magis accidit. § Lege, caelo magis obnoxia est.

De buxo, & faba Graeca, siue loto. Cap. 30.

Lurima vero buxus. Nam & semen suum, & granum quod carthegon vocant, & a septentrione viscum, a meridie hyphearde quibus plura mox paulo. Interdumque; pariter res quaternas habent. Arborum quaedam simplices, quibus a radice caudex vnus, & rami frequentes;

GL O.

quentes, ut oliuae, fico, viti. Quaedam fruticosi generis, ut palurus, myrtus. Item nux auellana: quinimo melior est & copiosior fructu, in plures dispersa ramos. In quibusdam omnino nullis, ut in suo genere buxo, loto transfumarina. Quaedam biferae, atque etiam in quinque partes diffusa. Quaedam diuiduae nec ramosae, ut sambuci. Quaedam indiuiduae ramosae, ut piceae. Quibusdam ramorum ordo, sicut piceae, abieti. Alijs inconditis, ut robori, malo, piro. Et abieti quidem subrecta diuisura, rami que in caelum tendentes, non in latera prona. Mirum, cacumini bus eorum decisis moritur, totis vero detruncatis durat. Et si infra quam rami fuere praecidatur, quod superest viuunt: si vero cacumen tantum auferatur, tota moritur. alia ab radice brachiata, ut vlmus. Alia in cacumine ramosa, ut pinus, lotos, siue faba Graeca: quam Romae a sua uitate fructus syluestris quidem, sed cerasorum penatratra loton appellant. Praecipue domibus expetitur ramorum petulatia, breui caudice, latissima expantium vmbra, & in vicinis domos saepe transfiliensium. Nulli opacitas breuior, nec auferit solem hyeme deciditibus folijs. Nulli cortex iucundior, aut oculos excipiens blandius. Nulli rami longiores validioresque, aut plures, ut dixisse totidem arbores liceat. Cortice pelles tingunt, radice lanas. Malis proprium genus. Ferae enim rostra reddunt, adhaerentibus vni maximo minoribus. Ramorum aliqui caeci, qui non germinant: quod natura fit, si non eualuere: aut poena, cum deputatos cicatrix hebetavit. Quae diuiduis in ramo natura est, haec viti in oculo, harundini in geniculo. Omnium terrae proxima crassiora. In longitudinem excrescent abies, larix, palma, cupressus, vlmus, & si qua vntitirpia. Ramosarum cerasus etiam in quadraginta cubitorum trabes, aequali per totum duum cubitorum crassitudine reperitur.

De ramis, & cortice, & radicibus arborum. Cap. 31.

Quaedam statim in ramos sparguntur, ut mali. Cortex alijs tenuis, ut lauro, tiliam. Alijs crassus, ut robori. Alijs leuis, ut malo, fico. Idem scaber robori, palmae. Omnibus in senecta rugulosi. Quibusdam ramis piritur sponte, ut viti: quibusdam etiam cadit, ut malo, vnedoni: carnosus suberi, populo: membranaceus, ut viti, harundini: libris similis, ceraso: multiplex tunicis, ut vitibus, tiliam, abieti. Quibusdam simplex, ut fico, harundini. Magna & radicum differentia. Copiosae, fico, robori, platano: breues & angustae, malo: singulares, abieti, larici. Singulis enim innituntur, quamquam minimis in latera dispersis. Crassiores lauro & inaequales. Item oleae, cui & ramosa. At robori carnosae. Robora suas in profundum agunt. Si Virgilio quidem credimus, esculus quantum corpore eminent, tantum radice descendit. Oleae, malis, & cupressis per summam cespitem. Alijs recto meatu, ut lauro, oleae, alijs flexuoso, ut fico. Minutis haec capillamentis hirsuta, ut abies, multaeque; syluestrium, e quibus montani praetenuia fila decerpentes, spectabiles lagenas, & alia vana neclunt. Quidam non altius descendere radices, quam folis calor tepesciat, idque natura loci tenuioris crassiorisve dixere, quod falsum arbitror. Apud autores certe inuenitur abietis plantam, cum transferretur viij. cubitorum in altitudine, nec tota refossam, sed abruptam. Maxima spatia atque plenitudine & cedri est. Ab ea platani, roboris, & glandiferarum. Quarundam radix viuacior superficie, lauri. Itaque; cum truncus inaruit recisa, etiam laetius fructicat. Quidam breuitate radicis celerius senescere arbores putant: quod coarguunt fici, quarum radices longissimae, & senectus ocyssima. Falsum arbitror, & quod aliqui prodidere, radices arborum vetustate minui. Vifa etenim est annosa quercus euerfa vi tempestatis, & iugerum foliamplexa. Prostratas restitui plerumque, &

quodam terrae cicatrice reuiuiscere, vulgare est. Et familiarissimum hoc platani, quae plurimum ventorum concipiunt propter densitatem ramorum: quibus amputatis, leuatae onere in sua scrobe reponuntur. Factumque iam est hoc in iuglandibus oleisque, ac multis alijs,

De prodigiosis arboribus & quibus modis sponte nascantur, & quod non omnia ubique nascantur, & quae non alibi nascantur arbores. Cap. 32.

Est in exemplis, & sine tempestate, vllatiae causa alia quam prodigij cecidisse multas, ac sua sponte resurrexisse. Factum hoc populi Ro. Quiritibus ostentum Cimbricis bellis Nuceriae in luco Iunonis, vltimo postquam etiam cacumen amputatum erat, quoniam in aram ipsam procumbebat, restituta sponte, ita ut protinus floreret. A quo deinde tempore maestas populi Rom. resurrexit, quae ante vastata cladibus fuerat. Memoratur hoc idem factum & in Philippis, falice procidua atque; de truncata: & Stagiris in Museo populo alba. Omnia faustissima ominis. Sed maxime mirum, Antandri platani etiam circumdolis lateribus restitibilis sponte facta, vitesque; redita longitudine xv. cubitorum, crassitudine quatuor vlnarum. Arbores quas naturae debeamus, tribus modis nascuntur: Sponte, aut femine, aut ab radice. Cura numerosior existit, de qua suo dicemus volumine. Nunc enim totus sermo de natura est, multis modis mirisque; memorabili. Nanque non omnia in omnibus locis nasci docuimus, nec translata viuere. Hocque; alias fastidio, alias contumacia, saepius imbecillitate eorum quae transferuntur euenit: alias caelo inuidente, alias solo repugnante. Fastidit balsamum alibi nasci, Assyria malus alibi ferre: necnon & palma nasci ubique, aut nata parere: vel enim promist etiam ostenditque, ea educare, quae tanquam inuita peperit. Non habet vires frutex cinnami in Syriae vicina proueniendi. Non ferunt amomi nardique; deliciae, ne in Arabia quidem ex India naue peregrinari. Tentauit enim Seleucus rex. Illud maxime mirum, ipsas arbores plerumque sporari ut viuant, atque transfugrentaliquando & a solo impetrari, ut alienas alar, aduenasque; nutriat: caelum nullo modo flecti. Viuit in Italia piperis arbor: casiae vero etiam in septentrionali plaga. Vixit & in Lydia thuris. Sed vnde sorbentes succum omnes ex ijs soles, coquentesque; lacrymam? Illud proxime mirum, mutari naturam in iisdem locis, atque pro indiuiso valere. Cedruum aestuosus partibus dederat, at in Lycijs Phrygiisque; montibus nascitur. Frigus inimicum lauro fecerat, sed in Olympo copiosior nulla est. Circa Bosphorum Cimmerium in Panticapeo vrbe, omni modo laborauit Mithridates rex, & ceteri incolae, sacrorum certe causa laurum myrtumque habere, & non contigit: cum teporis arbores abundenter ibi, punicae ficique, iam mali & piri laudatissimae. Frigiditas eodem tractu non genuit arbores, pinum, abietem, piceam. Et quid attiner in Pontum abire? Iuxta Romam ipsam castaneae cerasique aegre proueniunt, persica in Thusculano. Necnon nuces Graecae cum taedio inseruntur, Tarracina syluis scatente earum,

Fastidio balsamum alibi nasci natura quam in Syria noluit ferre: Nec non & palmam nasci ubique, aut natam parere. § Sidi xiffet alibi quam in Iudaea, verissimilius erat. neque enim in tota Syria nascitur, aut vlla alia eius parte praeterquam Iudaea. Antiquior ac verior lectio haec, Fastidit balsamum alibi nasci, Assyria malus alibi ferre, necnon & palma nasci ubique aut nata parere. Coelum nullo modo quid flecti. § Quid redundat. Mutari naturam in iisdem locis, atque improuiso valere. § Exemplaria veterariaque pro indiuiso valere. An in Lycijs Phrygiisque; montibus nascitur. § Lege, at in Lycijs Phrygiisque m. n.

GL O.

De

De oppresso: & quod ex terra noua aliqua sepe nascantur, qua in ea ante non fuerunt. Cap. 33.

Oppressus aduena, & difficilime nascentium fuit, vt de qua verbosius sapiusq; quàm de omnibus alijs prodiderit Caro. Natu morosa, fructu superuacua, baccis torua, folio amara, odore violenta. ac ne vmbra quidem gratiosa, materij rara, vt pene fruticosi generis, Diti sacra, & ideo funebri signo ad domos posita. Fœmi na sterilis diu. Metæ demum aspectu non repudiata, distinguendis tantum pinorum ordinibus. Nunc vero ton silis facta in densitate parietu, coercitaq; gracillitate perpetuo tenera. Trahitur etiam in picturas opere historiali: venatus classesu, & imagines rerum tenui folio, breuiq; & virente superuestiens. Duo genera earum: Metæ in fastigium conuoluta, quæ & foemina appellatur. Mas spargit extra se ramos, deputaturque, & accipit vitem. Veraq; autem immittitur in perticas afferelue amputatione ramorum, qui xiiij. anno denarijs singulis veneunt. Quæstuosissima in satys ratione sylua, vulgoque dotem siluarum antiqui plantaria appellabant. Huic patria insula Creta, quanquã Cato Tarentinam eam appellat, credo quod primũ eo venerit. Et in Aenaria succisa regerminat. Sed in Creta quocunq; loco terram mouerit qui spiam, nisi feratur alia, hæc gignitur, protinusq; emicat. Illa vero etiam non appellato solo ac sponte, maximeq; in Idæis montibus, & quos albos vocant, sum misq; iugis, vnde niues nunquam absunt, plurima: quod miremur, alibi nõ nisi in tepore proueniens, & nutricem magno opere fastidians. Nec terræ tantum natura circa has refert, aut perpetua cæli, verum & quædam temporaria vis. Imbres aliquæ plerunque femina afferunt, & certo sunt genere, aliquando etiam incognito: quod accidit Cyrenaicæ regionis, cum primũ ibi laserpitium natum est, vt in herbarum natura dicemus. Nata est & sylua vrbis ei proxima imbre piceo crassoq; circiter vrbis Romæ annum ccccxxx.

De edera. Cap. 34.

Edera iam dicitur in Asia nasci. Negauerat Theophrastus: nec in India, nisi in monte Mero. Quin & Harpalum omni modo laborasse vt fereret eam in Medis, frustra: Alexandrum vero ob raritatem ita coronato exercitu, victorem ex India rediisse, exemplo Liberi patris: cuius dei & nunc adornat Thyrsos, galeasq; etiam & scuta, in Thraciæ populis in solennibus sacris. Inimica arbori satisq; omnibus, sepulchraque ac muros rumpens: serpentium frigori gratissima, vt mirũ sit vltimum honorem habitum ei. Duo genera eius prima vt reliquarum, mas & foemina. Maior traditur mas corpore, & folio duriore ac pinguiore, & flore ad purpuram accedente. Vtriusq; autem flos similis est rosæ syluestri, nisi quod caret odore. Species horũ generum tres: Est enim cædida, & nigra edera, tertiãque vocatur helix. Etiamnum hæc species diuiduntur in alias, quoniam est alia fructu tantum candida, alia & folio: fructumq; candidũ ferentiu alijs densus acinus, & grandior, racemis in orbem circumactis, qui vocantur corymbi. Item selenitium, cuius est minor acinus, sparsior racemus. Simili modo in nigra. Alicui & semen nigrum, alij crocatum: cuius coronis poetæ vtuntur, folijs minus nigris, quam quidam Dionysiam, alij Bacchicã vocant, maximis inter nigras corymbis. Quidam apud Græcos etiamnum duo genera huius faciunt, à colore acinorum, erythranum & chryso carpum. Plurimas autem habet differentias helix, quoniam folio maxime distat. Parua sunt & angulosa coccinioraque, cum reliquorum generũ simplicia sint. Distat & longitudine inter nodiorũ, præcipue tamen sterilitate,

quoniam fructum non gignit. Quidam hoc ætatis esse, non generis existimant: primõq; helicem esse, fieri ederam vetulitate. Horum error manifestus intelligitur, quoniam helicis plura genera reperiuntur, sed tria maxime insignia. Herbacea ac virens quæ plurima est, altera candido folio, tertia verficolor, quæ Thracia vocatur. Etiamnum herbaceæ tenuiora folia, in ordinem digesta, densioraq; in alio genere diuersa omnia. Et in verficolori alia tenuioribus folijs, ac similiter ordinatis densioribusque. In altera neglecta omnia hæc. Maiora quoq; ac minora sunt folia, macularumque habitu distant. Et in candidis alia sunt candidiora. Adolescit in longitudinem maxime herbacea. Arborea autem necat candida, omnemq; succum auferendo tanta crassitudine augetur, vt ipsa arbor fiat. Signa eius folia maxime atq; latissima, mammae erigentis, quæ sunt ceteris inflexæ: racemi stantes, ac subreçti. Et quanquam omnium ederarũ generi radiceosa brachia, huic tamen maxime ramosa ac robusta. Ab ea nigra. Sed proprium albæ, quod inter media folia emittit brachia vtrinque semper amplectens: hoc & in muris, quamuis ambire non possit. Itaque etiam pluribus locis intercisa, viuunt tamen duratq; & totidem initia radicum habet, quot brachia, quibus in columis & solida arbores fugit ac stragulat. Est & in fructu differentia albe nigreque edere: quoniam alijs tanta amaritudo acini, vt aues non attingant. Est & rigens edera, quæ sine adminiculo stat, sola omnium generũ ob id vocata cingillos. E diuerso nunquam nisi humi repens chamæcissos.

De edera, quæ vocatur smilax. Cap. 35.

Smilax est edera, à Cilicia quidem primũ profecta, sed in Græcia frequentior, quam vocant smilacem, densis geniculata caulibus, spinosis fruticosis ramis, folio ederae paruo, non anguloso, à pediculo emittente pampinos, flore candido, olente lilium. Fert racemos labruscæ modo nõ edere, colore rubro, complexa acinis maioribus nucleos ternos, minoribus singulos, nigros duosque: infausta omnibus sacris & coronis, quoniam sit lugubris, virgine eius nominis propter amorem iuuenis Croci, mutata in hunc fruticem. Id vulgus ignorans, plerunq; festa sua polluit, ederam existimãdo: licet in poetis, aut Libero patre, aut Sileno, quis omnino nescit quibus coronentur? E smilace fiunt codicilli. Propriumque materij est, vt admota auribus leucom sonũ reddat. Edera mira proditur natura ad experienda vina. Si vas fiat ex ligno eius, vina transfluere, ac remanere aquam, si qua fuerit mixta.

De aquaticis calamis, & fruticibus. Cap. 36.

Inter ea quæ frigidis gaudent, & aquaticis frutices dixisse conueniat. Principatum in his tenebunt harundines belli pacisq; experimētis necessaria, atq; etiam in delicijs gratæ. Tegulo earum domus suas septentrionales populi operiunt, duratq; eius tecta alta. In reliquo vero orbe, & cameras leuissimè suspendunt. Chartisque feruunt calami, Aegyptij maxime cognatione quadam papyri. Probatores tamen Gnidij, & qui in Asia circa Anaiticum lacu nascuntur. Noftratibus fungosior subest natura, cartilagine bibula, quæ cauo corpore intus superne tenui inarescit ligno: fissilis, præcuta semper acie, geniculata. Cætero gracillitas nodis distincta, leui fastigio tenuatur in cacumina, crassiore panniculæ coma, neq; hac superuacua. Aut enim, pro pluma strata cauponarum replet: aut vbi limofiore callo induruit, sicut in Belgis, conuulsa & interiecta nauium commissuris ferruminat textus glutino tenacior, rimisq; explendis fidelior pie. Calamis orientis populi bella cõficiunt. Calamis spicula addunt irreuocabili hamo noxia. Mortem accelerant pinna addita calamis. Fitque & ex ipso telum aliud fracto in vulnèribus. His armis solem ipsum obumbrant. Propter hoc

hoc maxime serenos dies optant: odere ventos & imbres, qui inter illos pacè esse cogunt. Ac si quis Aethiops, Aegyptum, Arabas, Indos, Scythas, Baçtros, Sarmatarum tot gentes, & orientis, omniaque Parthorum regna diligentiùs computet, æqua ferme pars hominum in toto mudo calamis superata degit. Præcipuus hic vfus in Creta bellatores suos præcipitauit. Sed in hoc quoque vt cæteris in rebus, vicit Italia: quãdo nullus sagittis aptior calamus, quàm in Rhenõ Bononiensi amne, cui plurima inest medulla, pondusque volucre, contra flatus quoque perucax libra. Quippe non eadem gratia Belgicis. Hæc & Creticis cõmendatioribus, quanquam præferantur Indi, quorum alia quibusdã videtur natura, quando & hastarum vicem præbent additis cuspidibus. Harundini quidem Indicæ arborea amplitudo, quales vulgo in templis videmus. Disferre mares ac foeminas in his quoque Indi tradunt. Spissius mari corpus, foeminae capacius. Nauigiorum etiam vicem præstant (si credimus) singula internodia. Circa Acelinam annem maxime nascuntur. Harundo omnis ex vna stirpe numerosa. Atq; etiam recisa fecundius resurgit. Radix natura viuax, geniculata & ipsa. Folia Indicis tantum breuia. Omnibus vero à nodo orla complexu tenues, per ambitũ inducunt tunicas: atque à medio internodio, cum plurimum defluunt vestire, procumbuntq;. Latera harundini calamoq; in rotunditatem bina, super nodos alterno semper inguine, vt alterum ad dextra fiat, alterum superiore geniculo ad læua per vices. Inde exeunt aliquando rami, qui sunt calami tenues. Plura autem genera. Alia spissior densiorque geniculis, breuius internodijs. Alia rarior maioribus, tenuior & ipsa. Calamus vero alius totus concavus, quem syringiam vocat, vtilissimus fistulis, quoniam nihil est cartilaginis atque carnis. Orchomenius est continio foramine peruius, quem auleicon vocant. Hic tibijs vtilior, fistulis ille. Est alius crassiore ligno, & tenui foramine. Hunc totum fungosa replet medulla. Alius breuior, alius procerior, exilior, crassiorque. Fruticosissimus qui vocatur donax, nõ nisi in aquaticis natus: quoniam & hæc differentia est, multum prælata harundine quæ in ficcis proueniat. Suum genus sagittario calamo, vt diximus, fed Cretico longissimis internodijs, obsequentiq; quod libeat flecti calefacto. Differentias faciunt & folia, non multitudine, verum robore & colore. Valida Laconicis, & ab vna parte densiora: quales in totum circa stagna gigni putant, dissimiles amnicis, longisque feruunt tunicis, spatiosius à nodis scandente complexu. Est & obliqua harundo non in excelsum nascens, sed iuxta terram fruticis modo se spargens, suauissima in tenerritate animalibus. Vocatur à quibusdam elegia. Est & in Italia nascens adarcha nomine, palustris, & cortice, tantum sub ipsa coma, vtilissima dentibus: quoniam vis eadem est quæ sinapi. De Orchomenij lacus arundinetis accuratius dici cogit admiratio antiqua. Characiam vocabant crassiorum firmiorumque, plotiam vero subtiliorem, hanc in insulis fluitantibus natam, illam in ripis expatiantis lacus. Tertia harundo est tibialis calami, quem auleicon dicebant. Non hic anno nascebatur. Nam & lacus incrementa hoc temporis spatio seruabat, prodigiosus si quando amplitudinem biennio extendisset: quod notatum apud Cheroniam infausto Atheniensium prælio, & apud Lebadiam sæpe notatur influente Cephiso. Cum igitur anno permaneret inundatio, proficiunt in aucupatoriam quoq; amplitudinem: vocabantur zæugitæ. Contra bombyciæ maturius reciproco, graciles, foeminarum latiore folio atque candidiore, modica lanugine, aut omnino nulla, spadonum nomine insignibus. Hinc erant armamenta ad inclusos cantus, non silendo & reliquo curæ miraculo, vt venia fit argento iam potius cani. Cædi solebant tempestiue vsque ad Antigenem tibicinem, cum adhuc simplici musica vterentur,

sub Arcturo: sic præparatæ aliquot post annos vtilis esse incipiebant. Tunc quoque multa domandæ exercitatione, & canere tibiæ ipsæ docendæ, comprimentibus se ligulis, quod erat illis theatrorum moribus vtilius. Postquam varietas accessit, & cantus quoque luxuria, cædi ante solstitia ceptæ, & fieri vtilis in trimatu, apertioribus earum ligulis ad flectendos fonos: quæ inde sunt & hodie. Sed tum ex sua quanque tantum harundine congruere persuasum erat: & eam quæ radicem antecesserat, leuæ tibiæ cõuenire: quæ cacumen, dextræ: immen sum, quantum prælatis quas ipse Cephisus abluisset. Nunc sacrificæ Tuscorum è buxo, ludicræ vero loto, osibusq; asininis & argeto fiunt. Aucupatoria harundo à Panhor mo laudatissima, piscatoria Abaritana ex Africa. Harundinis Italiæ vsus ad vineas maxime Cato seri eam iubet in humidis agris, bipalio subactõ prius solo, oculis dispositis interuallo ternorum pedum. Simul & corrudam, vnde asparagi fiant, concordare enim amicitiam.

Durantque eius alta tecta. Eius non est quo referatur. Lego, Durantque æuis. Sic supra: æuis roborum vastitas intacta. Et canore tibiæ ipso educandæ. Melius, & canere tibiæ ipsa docendæ, nec aliter est in emendatis exemplaribus.

De salice, genera eius octo, & qua præter salicem sint utilia ligaturis, & de rubis. Cap. 37.

Salicem vero circa, qua nulla aquaticarum vtilior, licet alni sepibus muniant, contraq; erumpentium amniũ impetus, riparum muro in tutela ruris excubent in aqua sat, cæcæque densus in numero hæredes profint. Salicis statim plura genera. Nanq; & in proceritatem magnam emittunt iugis vinearũ perticas, pariuntq; baltheo corticis vincula: & aliæ virgas sequacis ad vincituras lenticia. Aliæ prætenues viminibus texendis spectabili subtilitate. Rursus aliæ firmiores coribus, ac plurimè agricolarum supellectili: candidiores ablato cortice, leuique tractatu, vilioribus vasis quàm vt è corio fiant, atq; etiã supinarum in deliciis cathedarũ aptissima. Cædua salici fertilitas, densiorq; tonsura ex breui pugno verius quàm ramo, non vt remur in nouissimis curanda arbore. Nullius quippe tutior est reditus minorisve impediij, aut tempestatum securior. Tertium locum ei in æstimatione ruris Cato attribuit, prioremq; quàm oliuetis, quamq; frumento, aut partis: nec quia desint alia vincula. Siquidem & geniste, & populi, & vlmis, & sanguinei frutices, & betulæ, & harundo fissa, & harundinum folia, vt in Liguria, & vitis ipsa, recisusq; aculeis rubi alligant, & intorta corylus. Mirumq; cõtuso ligno alicui maiores ad vincula esse vires. Salici tamen præcipua dos. Finditur Græca rubens, candidiorq; amerina, sed paulo fragilior, ideoq; foliis do ligat nexu. In Asia tria genera obseruant. Nigram, vtiliorem viminibus: candidam, agricolarũ vsibus: tertiam, quæ breuissima est, helicem vocant. Apud nos quoq; multo totidem generibus nomina imponunt, Vimineam vocant, eandem purpuream. Alteram nitelinã à colore, quæ fit tenuior. Tertiam Gallicã, quæ tenuissima. Nec in fruticum, nec in veprium cauliumque, neq; in herbarum, aut alio vilo quàm suo genere numeretur iure scirpi fragiles palustresq; ad regulũ tegetesq;: è quibus detracto cortice, cædelæ luminibus & funeribus feruunt. Firmior quibusdam in locis earũ rigor. Nanq; ijs vellicant nõ in Pado tantum nautici, verũ & in mari piscator Africanus, postero more vela intra malos suspendens. Et mapalia sua Mauri tegunt, proximèque æstimanti hoc videantur esse, quo inferiore Nili parte papyri sunt vsu. Sed fruticosi generis sunt inter aquaticas & rubi, atque sambuci fungosi generis, aliter tamen quàm ferulæ. Quippe plus ligni ac fucci vti que sambuco. Ex qua magis canoram

C. PLINII. M bucci-

buccinam tubamq; credit pastor ibi caesa, vbi gallorum cantu frutex ille non exaudiat. Rubi mora ferunt, & alio genere similitudine rose, qui vocatur cynosbatos. Tertium genus Idaeu vocat Graeci a loco. Tenuius est quam caetera, minoribusque spinis, & minus aduncis. Flos eius contra lippitudines illinitur ex melle, & igni sacro. Contra stomachi quoque vitia bibitur ex aqua. Sambuci acinos habent nigros atq; paruos, humoris lenti, inficiendo maxime capillo, qui & ipsi aqua decocti manduntur.

GLO. Licet populi vitibus placeant, & caecubi ducant. Legi, & caecuba educunt. Sequacis ad iuncturas lenticiae. Rectius, ad iuncturas. Mollioribus vasis quam vt e corio fiant. Villioribus, non mollioribus. Deciduae salici fertilitas. Legi debet. Caedua salici fertilitas.

De succis arborum, & natura materiarum, & de cadendis arboribus. Cap. 38.

Humor & cortici arborum est, qui sanguis earu intelligi debet, no idem omnibus. Ficus lacteus huic ad caseos figurandos coaguli vis. Cerasus gummosus, vlmis saluosus, lentus ac pinguis malis, vitibus ac piris aquosus. Viuaciora quibus lentior. Atq; in totum corpore arborum, vt reliquorum animalium, cutis, sanguis, caro, nervi, vena, ossa, medulla. Pro cute cortex. Miru, hic in moro medicis succum quaerentibus, fere hora diei secunda, lapide incussum manat, altius fractus ficcus videtur. Proximi pleriq; adipis. Ii vocantur a colore alburnum: mollis ac pessima pars ligni, etiam in robore facile putrescens, aeterni obnoxia: quare semper amputabitur. Subest huic care, cui ossa: id est materiae optimu. Alternant fructus quibus ficcus lignum, vt olea, magis quam quibus carnosum, vt cerasus. Nec omnibus adipis carnesve large, sicuti nec animalium acerrimis. Neutrū habent buxus, cornus, olea: nec medullam, minimumq; etiam sanguinis: sicut ossa no habent forba, carnem sambuci, & plurima ambae medullam: nec harundines maiore ex parte. In quarundam arboru carnibus pulpe venaeq; sunt. Discrimen earum facile. Venae latiores candidioresq; pulpe fissilibus insunt. Ideo fit, vt aure ad caput trabis quamlibet praelongae ad mota, ictus ab altero capite vel graphij sentiatur, penetrare rectis meatibus sono. Vnde deprehenditur an torta sit materiae, nodisq; concisa. Quibusdam sunt tubera, sicut sunt in carne glandia. In ijs nec vena, nec pulpa, quodam callo carnis in se conuoluto. Hoc pretiosissimum in cedro & acere. Caetera menfarum genera fissis arboribus circinatur in pulpam, alioqui fragilis esset vena in orbem arboris caesa. Fagus peccines transuerfi in pulpa. Apud antiquos inde & vasis honos. Marcus Curius iuravit se ex praeda nihil attigisse, praeter guttum faginum quo sacrificaret. Lignum in longitudinem fluctuatur, vt que pars fuit ab radice, validius fudit. Quibusdam pulpa sine venis, mero stamine & tenui constat. Haec maxime fissilia. Alia frangi celeriora quam findi, quibus pulpa non est, vt olea, vites. At e contrario, totum e carne corpus fico. Tota ossa est ilex, cornus, robur, cytisus, morus, ebenus, lotos, & quae sine medulla esse diximus. Caeteris nigricans color. Fulua cornus, in venabilis nitet in cisuris nodata, propter decorem. Cedrus & larix & iuniperus rubent.

GLO. Ictus ab altero capite vel grauis sentiatur. Atqui magis conueniebat, vel leuissimus. Legendum itaque, vel graphij, non vel grauis. est autem graphium, vt vulgo etiam notum est, stylus ferreus, quo in ceratis tabellis quicquid libuerit exarare solemus. Fagus peccines transuerfi in pulpa apud antiquos. Inde & vasis honos. & distingue. Apud antiquos: Inde & vasis honos.

De larice, & abiete, & sapino, & caeteris huiusmodi arboribus cadendis. Cap. 39.

Larix foeminam habet, quam Graeci vocant aegida, mellei coloris. Inuentum est pictorum tabellis immortale, nullisque fissile rimis hoc lignum. Proxi-

maeque baccae eius. Medulla eius vbicunque solidior etiam quam cedrus. Publici omnium vitium vocant spiras, vbi conuoluerit se vena atque nodi. Inueniuntur in quibusdam, sicut in marmore, centra: id est, duritia clauo similis, inimica ferris. Et quaedam forte accidunt, lapide comprehenso aut recepto in corpus, aut alterius arboris ramo. Megaris diu stetit oleaster in foro, cui viri fortes affixerant arma, quae cortice ambiente aetas longa occultauerat. Fuitq; arbor illa fatalis excidio vrbs, premouente oraculo, cui arbor arma peperisset: quod succise accidit, ocreis galeisque intus repertis. Ferunt lapides ita inuentos, ad continendos partus esse remedio.

De materijs, de magnitudine arborum, & quae cariem & ruinam non sentiunt, & de perpetuitate materiarum. Ca. 40.

Amplissima arborum ad hoc aui existimatur Romana visa, quam propter miraculum Tiberius Caesar in eodem ponte naumachiaro exposuerat aduersum cum reliqua materie: durauitq; ad Neronis principis amphitheatrum. Fuit autem trabs e larice longa pedes cxx. bipedali crassitudine aequalis. Quo intelligebatur vix credibilis reliqua altitudo fastigium ad caecumen aetiamantibus. Fuit memoria nastra & in porticibus septorum a M. Agrippa relicta, aequae miraculi causa, quae diribitorio superferret viginti pedibus breuior, sesquipedali crassitudine. Abies admirationis praecipua visa est in nauis, quae ex Aegypto Caij principis iussu, obeissem in Vaticano circo statutum, quatuorq; truncos lapidis eiusdem ad sustinendum cum adduxit: qua naue nil admirabilius visum in mari certum est. cxx. M. modium lentis pro faburra ei fuisse. Longitudo spatii obtinuit magna ex parte Ollienis portus latere laeua. Ibi nanq; demersa est a Claudio principe, cum tribus molibus, turrim altitudine in ea exaedificatis obiter Puteolano puluere aduersis. Arboris eius crassitudo quatuor hominum vlnas complectentium implebat. Vulgoque auditur octoginta nummoru & pluris malos venundari ad eos vsus: rates vero connecti quadraginta sestertijs pleraeque. At in Aegypto ac Syria reges inopia abietis cedro ad classes feruntur vsi. Maxima ea in Cypro traditur ad vendicemem Demetrii succisa centum triginta pedum, crassitudinis vero ad trium hominum complexum. Germaniae praedones singulis arboribus cauatis nauigant, quaru quaedam & triginta homines ferunt. Spississima ex omni materie, ideo & grauisima, iudicatur ebenus, & buxus, graues natura: neutra in aquis fluitat, nec suber, si dematur cortex, nec larix. Ex reliquis siccissima lotos, quae Romana ita appellatur. Deinde robur exalburnatum: & huic nigricans color, magisque etiam cytisus, quae proxime accedere ebenum videtur. Quamquam non desint, qui Syriacas terebinthos nigriores affirmant. Celebratur & Theurides nomine, calices ex terebintho solitus facere toro, per quem probatur materies. Omnium haec sola vngi vult, meliorque oleo fit. Colos mire adulteratur iuglande ac piro syluestri tinctis, atque in medicamine decoctis. Omnibus quae diximus spissa firmitas. Ab his proxima est cornus: quamquam non potest videri materies propter exilitatem, sed lignu non alio pene quam ad radios rotarum vile: aut si quid cuneandum sit in ligno, clausisque figendum ceu ferreis. Ilex item & oleaster, & olea atq; castanea, carpinus, populus. Haec & crispae acerrimo modo, si vlla materies idonea esset ramis saepe deputatis: caltratio illa est, admittitque vires. De caetero plerisque eorum, sed vtique robori tanta duritia est, vt terebrari nisi madefactum non queat, & ne sic quidem adactus auelli clausus. E diuerso clauu non tenet cedrus. Mollissima tilia, eadem videtur & calidissima: argumentum offerunt, quod citissime ascias retundat. Calidae & mo-

maeque baccae eius. Medulla eius vbicunque solidior etiam quam cedrus. Publici omnium vitium vocant spiras, vbi conuoluerit se vena atque nodi. Inueniuntur in quibusdam, sicut in marmore, centra: id est, duritia clauo similis, inimica ferris. Et quaedam forte accidunt, lapide comprehenso aut recepto in corpus, aut alterius arboris ramo. Megaris diu stetit oleaster in foro, cui viri fortes affixerant arma, quae cortice ambiente aetas longa occultauerat. Fuitq; arbor illa fatalis excidio vrbs, premouente oraculo, cui arbor arma peperisset: quod succise accidit, ocreis galeisque intus repertis. Ferunt lapides ita inuentos, ad continendos partus esse remedio.

De materijs, de magnitudine arborum, & quae cariem & ruinam non sentiunt, & de perpetuitate materiarum. Ca. 40.

Amplissima arborum ad hoc aui existimatur Romana visa, quam propter miraculum Tiberius Caesar in eodem ponte naumachiaro exposuerat aduersum cum reliqua materie: durauitq; ad Neronis principis amphitheatrum. Fuit autem trabs e larice longa pedes cxx. bipedali crassitudine aequalis. Quo intelligebatur vix credibilis reliqua altitudo fastigium ad caecumen aetiamantibus. Fuit memoria nastra & in porticibus septorum a M. Agrippa relicta, aequae miraculi causa, quae diribitorio superferret viginti pedibus breuior, sesquipedali crassitudine. Abies admirationis praecipua visa est in nauis, quae ex Aegypto Caij principis iussu, obeissem in Vaticano circo statutum, quatuorq; truncos lapidis eiusdem ad sustinendum cum adduxit: qua naue nil admirabilius visum in mari certum est. cxx. M. modium lentis pro faburra ei fuisse. Longitudo spatii obtinuit magna ex parte Ollienis portus latere laeua. Ibi nanq; demersa est a Claudio principe, cum tribus molibus, turrim altitudine in ea exaedificatis obiter Puteolano puluere aduersis. Arboris eius crassitudo quatuor hominum vlnas complectentium implebat. Vulgoque auditur octoginta nummoru & pluris malos venundari ad eos vsus: rates vero connecti quadraginta sestertijs pleraeque. At in Aegypto ac Syria reges inopia abietis cedro ad classes feruntur vsi. Maxima ea in Cypro traditur ad vendicemem Demetrii succisa centum triginta pedum, crassitudinis vero ad trium hominum complexum. Germaniae praedones singulis arboribus cauatis nauigant, quaru quaedam & triginta homines ferunt. Spississima ex omni materie, ideo & grauisima, iudicatur ebenus, & buxus, graues natura: neutra in aquis fluitat, nec suber, si dematur cortex, nec larix. Ex reliquis siccissima lotos, quae Romana ita appellatur. Deinde robur exalburnatum: & huic nigricans color, magisque etiam cytisus, quae proxime accedere ebenum videtur. Quamquam non desint, qui Syriacas terebinthos nigriores affirmant. Celebratur & Theurides nomine, calices ex terebintho solitus facere toro, per quem probatur materies. Omnium haec sola vngi vult, meliorque oleo fit. Colos mire adulteratur iuglande ac piro syluestri tinctis, atque in medicamine decoctis. Omnibus quae diximus spissa firmitas. Ab his proxima est cornus: quamquam non potest videri materies propter exilitatem, sed lignu non alio pene quam ad radios rotarum vile: aut si quid cuneandum sit in ligno, clausisque figendum ceu ferreis. Ilex item & oleaster, & olea atq; castanea, carpinus, populus. Haec & crispae acerrimo modo, si vlla materies idonea esset ramis saepe deputatis: caltratio illa est, admittitque vires. De caetero plerisque eorum, sed vtique robori tanta duritia est, vt terebrari nisi madefactum non queat, & ne sic quidem adactus auelli clausus. E diuerso clauu non tenet cedrus. Mollissima tilia, eadem videtur & calidissima: argumentum offerunt, quod citissime ascias retundat. Calidae & mo-

rus, laurus, edera, & omnes e quibus igniaria fiunt. Exploratorum hoc vsus in castris, pastorumq; reperit, quoniam ad excutiendum ignem non semper lapidis occasio est. Teritur ergo lignum ligno, ignemq; concipit attritu, excipiente materia aridi fomitis, fungi, vel foliorum facillime conceptum. Sed nihil edera praestantius, quae teratur lauro, laurumque terat. Probatum & vitis syluestris, alia quam labrusca, & ipsa edere modo arborem scandens. Frigidissima quaecunque aquatica. Lentissima autem, & ideo scutis faciendis aptissima, quorum plaga contrahit se protinus, claudique suum vulnus, & ob id contumacius transmittit ferrum: in quo sunt genere ficci, salix, tilia, betulla, sambucus, populus vtraque. Lentissima ex his, ficus & salix, ideoque vtilissima: Omnes autem etiam ad cistas, quaeque flexili crate constant. Habent & candorem rigoremque, & in sculpturis facilitatem. Est lentitia platano, sed madida sicut alno. Sicciore eadem vlmis, fraxino, moro, ceraso, sed ponderosior. Rigorem fortissime seruat vlmus, ob id cardinibus assamentisque portarum vtilissima, quoniam minime torquetur: permutanda tantum sic, vt cacumen ab inferiore sit cardine, radix superior. * Palmae est mollis, & suberis: spissae & malus, pirusque, necnon acer: sed fragilis, & quaecunque crispae. In omnibus syluestria & mascula differentias cuiusque generis augent. Et infecunda firmiora fertilibus, nisi quo in genere mares ferunt, sicut cupressus, & cornus. Cariem vetustatemq; non sentiunt cupressus, cedrus, ebenus, lotos, buxum, taxus, iuniperus, oleaster, & olea. Et ex reliquis tardissime larix, robur, suber, castanea, iuglans. Rimam fissuramq; non capit sponte cedrus, cupressus, olea. Buxum maxime aeterna putant, ebenum & cupressum, cedrumque, claro de omnibus materijs iudicio in templo Ephesie Diana, vt pote cum tota Asia extruente quadringentis annis peractum sit. Conuenit teetum eius esse e cedris trabibus. De ipso simulacro deus ambigitur. Ceteri ex ebeno esse tradunt: Mutianus ter consul, ex his qui proxime viso eo scripsere, vitigenum, & nunquam mutatum, septies restitutum templo. Hanc materiam elegisse eandem, Canetiam nomen artificis nuncupans: quod equidem miror, cum antiquiorem Minerua quoque non modo Libero patre vetustatem ei tribuat. Adijcit multis foraminibus nardo rigari, vt medicatus humor alat, teneatq; iuncturas, quas & ipsas esse modico admodum miror. Valuas esse e cupresso, & iam quadringentis prope annis durare materiam omnem nouae similem. Id quoque notandum, valuas in glutinis compage quadriennio fuisse. Cupressus in eas electa, quonia praeter caetera vno in genere materiae nitor maxime valeat aeternus. Nonne simulacrum Veiovis in arce e cupresso durat, a condita vrbe quingentesimo quinquagesimo primo anno dicatum? Memorabile & Vticae templum Apollinis, vbi Numidicarum cedrorum trabes durant, ita vt postea fuerit prima vrbs eius origine, annis mille centum octoginta octo. Et in Hispania Sagunti aiunt templum Dianae a Zacyntho aduectae cum conditoribus, annis ducentis ante excidium Troiae, vt autor est Bochus, infraq; oppidu ipsam id haberi. Cui pepercit religione inductus Annibal, iuniperi trabibus etiam nunc durantibus. Super omnia memoratur aedes in Atlide eiusdem deae, seculis aliquot ante Troianum bellum exaedificata: quoniam genere materiae scientia obliterata. In plenum dici potest, vtique quae odore praecellant, ea aeternitate praestare. A praedictis morus proxime laudatur, quae vetustate etiam nigrescit. Quaedam tamen in alijs diuturniora sunt vltibus quam alia. Vlmus in perflatu firma, robur defossum. Et in aquis quercus obruta. Eadem supra terram rimosa facit opera torquendo sese. Larix in humore praecipua, & alnus nigra. Robur marina aqua corumpitur. Non improbatum & fagus in aqua & iuglans, haec

* Palma est mollis, & suberis materies spissae, & ma.

quidem in his quæ defodiuntur, vel principales: Item in niperus: eadem & subdialibus aptissima. Fagus & cernus celeriter marcescunt. Esculus quoque humoris impatiens. contra adacta in terram in palustribus alnus eterna, onerisque quantilibet patiens. Cerasus firma. Vlmus & fraxinus lentæ, sed facile pandantur, flexiles tamen, stantesque à circumfura siccatæ fideliores. Laricem in maritimis nauibus obnoxiam teredini tradunt: omniaque præterquam oleastrum & oleam. Quædam enim in mari, quædam in terra vitij opportuniore.

GLO.

CXX. modij tunc lentis, pro saburra ei fuere. Pudendū erratum, cū tam modica saburra vix mediocri nauigio sufficiat, nedū illi vsq; ad miraculum ingenti. ἀλλὰ τῶν τοῦτων ἡ ἑξῆς ἰστορικὴ, modo sensus sit vtunque grammaticus. Vera lectio est. cxx m. modium lentis. Quas & ipsas esse modicas admodū miror. § Modico. Simulacro. Id miratur, quod alioqui iuncturæ fere nullæ sint, nisi in grandibus simulacris. Nonne simulacrum Iouis in arce è cupressu durat. § Veteres codices, simulacrum Vesouis.

De teredinibus. Cap. 41.

Insestantium quatuor genera. Tereidines capite ad portionem grauissimam, rodunt dentibus. Hæ tantum in mari sentiuntur, nec aliam putant teredinem proprie dici. Terrestres tineas vocat: culicibus vero similes, thripas: quartum est & è vermiculorum genere, quorū quidem alij putrescente succo, ipsa materie: alij pariuntur, sicut in arboribus, ex eo qui cerastes vocatur. Cum tantū erofert, vt circumagat se, generat alium. Hęc nasci prohibet in alijs amaritudo, vt cupressu: alijs duritia, vt buxo. Tradunt & abietem circa germinationes decorticatā qua diximus luna, aquis nō corrumpi. Alexandri Magni comites prodiderunt, in Tylo rubri maris insula arbores esse, ex quibus naues fierent, quas cc. annis durantes inuentas: & si mergerentur, incorruptas. In eadem esse fruticem baculis tantum idoneæ crassitudinis, varium tigrum maculis, ponderosum: & cum in spissiora decedit, vitri modo fragilem.

De materijs architecti, & que materies ad quid utilis, & que firmior materia in tectum. Cap. 42.

Apud nos materiæ finduntur aliquæ sponte: ob id architecti eas fimo illitas siccati iubent, vt afflatus non noceant. Pondus sustinere validę abies, larix, etiā in transfuersum posite. Robur, olea incuruantur ceduntque ponderi. Illæ renituntur, nec temere rumpuntur: priusque carie quàm viribus deficiunt. Et palma arbor inualida, in diuersum enim curuatur. At populus contra omnia inferiora pandatur, palma è contrario fornicatur. Pinus & cupressus aduersus cariem tineasque firmissimæ. Facile pandatur iuglans. Fiunt enim & ex ea trabes, frangi que prænuunciat strepitu: quod in Antandro accidit, cum è balneis territi sono profugerunt. Pinus, piceæ, alni, ad aquarum ductus in tubos cauantur. Obrotæ terra, plurimis durant annis. Egedem si non integantur, cito senescunt: mirum in modū fortiores, si humor extra quoque superfit. Firmissima ad tectum abies. Eadem valuarum repagulis, & ad quæcunque libeat inestina opera aptissima, siue Græco, siue Campano, siue Siculo fabricæ artis genere spectabilis, ramentorum crinibus pampinato semper orbe se voluens ad incitatos runcinarum raptus. Eadem & curribus, maxime fociabilis glutino in tantum, vt findatur ante, qua solida est.

De glutinanda materia, & lignis seclibus. Cap. 43.

Magna autem & glutini ratio, propter ea que seclibus laminis, ac in alio genere operiuntur. Stamineam in hoc vsu probant venam, & vocant fertilem, argumeto similitudinis, quoniam lacrymose crispante

In omni genere & glutinum abdicant quædam. & inter se & cum alijs infociabilia glutino, sicut robur. Sed nec fere conharerent, nisi similia natura, vt siquis lapidem lignumque coniungat. Cornum maxime audit forbus, carpinus, buxus, poltea tilia. Cuicunq; operi facilia, flexilia omnia, que lenta diximus, præterque morus & caprificus, Durabilia ac seclilia, quæ modice humida. Arida enim latius quàm virida ferris cedant, præter robur & buxū, que pertinacius resistunt, ferrarumque dentes replent æqualitate inerti: qua de causa altera inclinatione egerunt scobem. Obedientissima quocunq; in opere fraxinus, eademque hastis corylo melior, cornu leuior, sorbo lentior. Gallica vero etiam ad currus flexibilis. Vitem æmularetur vlmus, ni pondus esset in culpa. Facilis & fagus, quam quam fragilis & tenera. Eadem seclilibus laminis in tenui flexilis, capsisque ac scrinij sola utilis. Secatur in laminas prætenues & ilex, colore quoque non ingrata: sed maxime fida ijs quæ teruntur, vt rotarum axibus: ad quos lentore fraxinus utilis, sicut duritia ilex, & vtroque legitur vlmus. Sunt vero & parui vsus fabrilium ministeriorum insignes. Ideoque proditum, terebris vaginas ex oleastro, buxo, ilice, vlmō, fraxino vtilissimas fieri. ex iisdem maleos, maiores quoque è pinu & ilice. Et his autem maior ad firmitatem causa tempestiuæ cæsura quàm immaturæ: quippe cum ex olea durissimo ligno cardines in foribus diutius immoti, plantæ modo germinauerint. Cato vectes aquifolios, laureos, vlmicos fieri iubet. Hyginus manubria rusticis carpinea, iligna, cerrea. Quæ in laminas secantur, quorumque operimento vestiatur alia materies, præcipua sunt cedrus, terebinthus, aceris genera, buxum, palma, aquifoliū, ilex, sambuci radix, populus. Dat & alnus, vt dictum est, tuber seclile, sicut cedrus acerque. Nec aliarum tubera in precio. Mediisque pars arborum crispior, & quo propior radici minoribus magisque flexilibus maculis. Hęc prima origo luxuriæ, arborem alia integri, & viliores ligno præciosiores cortice fieri, vt vna arbor sapius veniret. Excogitata sunt & ligni bractæ, nec satis. Cœpere tingi animalium cornua, dentes secari: lignumque ebore distingui, mox operiri. Placuit deinde materie & in mari quæri. Testudo in hoc seclia. Nuperque portentosis ingenij principatu Neronis inuentū, vt pigmentis perderet se, plurisque veniret imitata lignū. Sic lectis pretia quæruntur, sic terebinthū vinci iubent, sic cedrum preciosius fieri, sic acer decipi. Modo luxuria non fuerat contenta ligno, iam lignum emi testudinem facit.

De arborum ætate, & que genera arborum minime durant. Similiter de visco & Druidis. Cap. 44.

Vita arborum quarundam immensa credi potest, si quis profunda mundi & saltus inaccessos cogitet. Verum ex his quas memoria hoium custodit, durant in Liternino Africani prioris manu fatę oliuę. Item myrtus eodem loco cōspicue magnitudinis. Subest specus, in quo manes eius custodire draco tradit. Romæ vero lotos in Lucina area, anno qui fuit sine magistratibus cccclxix. vrbis ege condita, incertū ipsa quanto vetustior. Esse quidem vetustiorum non est dubium, cū ab eo luco Lucina nominetur. Hęc nunc circiter annū ccccl. habet. Antiquior illa est, sed incerta eius ætas, quæ capillata dicitur, quoniam Vestalium virginum capillus ad eam deferatur. Verum altera lotos in vulcanali, quod Romulus constituit ex victoria de decumis, æquæua vrbis intelligitur, vt auctor est Masurius. Radices eius in forū vsq; Cæsaris per stationes municipiorū penetrant. Fuit cū ea cupressus æqualis, circa suprema Neronis principis, plapla atque neglecta. Vetustior aut vrbis in Vaticano ilex, in qua titulus æreis literis Hetruscis religione arborem iam tunc dignam fuisse significat Tiburtes quoque originem multo ante

ante vrbem Romam habet. Apud eos extant ilices tres, etiam Tiburto conditore eorum vetustiores, apud quas inauguratus traditur. Fuisse aut eum tradunt filium Amphiarai, qui apud Thebas obiit vna ætate ante Iliacum bellum. Sunt auctores & Delphicam platanū Agamemnonis manu fatam: & alteram in Caphyis Arcadię luco. Sunt hodie ex aduerso Iliensium vrbis iuxta Hellepontum in Protefilai sepulchro arbores, quæ omnibus ephebijs eius cum intantum accreuerent, vt Ilium aspiciant, inarescunt, rursusque adolefcunt. Iuxta vrbem autem quercus in Ili tumulo tunc fatę dicuntur, cum cœpit Ilium vocari. Argis olea nunc etiam durare dicitur, ad quam Io in vaccam mutatam Argus alligauerit. In Ponto circa Heracleam aræ sunt Iouis Stratiij cognomine, ibique quercus duæ ab Hercule fatę. In eodem tractu portus est, Amyco Bebrycum rege interfecto clarus. Eius tumulus à supremo die lauro tegitur, quam insanam vocat: quoniam si quid ex ea decerpit inferatur nauibus, iurgia fiant donec abijciatur. In regionem Aulocrenen diximus, per quam ab Apamia in Phrygiam itur: ibi platanus ostenditur, ex qua pependit Marisa victus ab Apolline, quæ iam tum magnitudine electa est. Necnon palma Deli ab eiusdem dei ætate conspicitur. Olympiæ oleaster, ex quo primus Hercules coronatus est, & nunc custoditur religiose. Arhenis quoque olea durare traditur in certamine edita à Minerva. E diuerso breuissima vita est punice, fico, malis. Ex his præcocius breuior quàm serotinis, dulcibus que acutis, & dulciori in punice: Item in vitibus, præcipueque fertilibus. Græcinus auctor est sexagenis annis durasse vites. Videntur & aquatica celeris interire. Senescunt quidem velociter, sed è radicibus repullulant, laurus, & mali, & punice. Firmissimæ ergo ad viuendum oleæ, vt quas durare annis cœnter auctores conueniat. Est in suburbano Thusculani agri colle qui Corne appellatur, lucus antiqua religione Dianę sacrus à Latio, velut arte tonsili coma fagei memoris. In hoc arborem mori eximiam ætate nostra adamauit Palsienus Crispus, bis consul, orator, Agrippinæ matrimonio & Nerone priuigno clarior poltea, oculari complectique eam solitus, non modo cubare sub ea, vinumque illi affundere. Vicina luco est ilex, & ipsa nobilis xxxv. pedum ambitu candidis. x. arbores mittens singulas magnitudinis visendæ, syluamque sola facit. Edera necari arbores certum est. Simile quiddam & in visco, tamen tardiorum earum iniuriarum arbitrantur. Nanque & hoc præter fructus agnoscutur non in nouissimis mirabile. Quædam enim in terra gigni nō possunt, & in arboribus nascuntur. Nanque cum suam sedem non habeant, in aliena viuunt, sicut vitium. Est & in Syria herba, quæ vocatur cadytas, non tantum arboribus, sed ipsis etiā spinis circumuolens sese. Item circa Tempe Thessalica, que polypodion vocatur, & que dolichos ac serpillum. Oleastro quoque deputato quod gignatur vocant phaunos. Quod vero in spina fullonia hypopheston, calyculis inanibus, folijs paruis, radice alba, cuius succus ad detractiones in comitali morbo vtilissimus habetur. Visci tria genera. Nanque in abiete ac larice steclin dicit Eubœa nasci, hyphear Arcadia. Viscum autem in quercu, robore, ilice, pruno syluestri, terebintho, nec alijs arboribus adnasci, plerique. Copiosissimū in quercu, quod dryos hyphear vocant. In omni arbore, excepta ilice & quercu, differentiam facit odor virusque & folium non iucundi odoris in vtroque, visco amarum & lentum. Hyphear ad saginanda pecora vtilius. Vitis modo purgat primo, dein, ea pinguefacit, quæ sufficere purgationi. Quibus sit aliqua tabes intus, negant durare. Ea medendi ratio æstatis quadragenis diebus. Adijciunt discrimen, visco in his quæ folia mittant, & ipsi decidere: contra adharere nato in æterna fronde. Omnino autem fatum nullo modo nascitur, nec nisi per alium auium redditum, maxime palumbis & turdis.

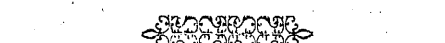
Hęc est natura, vt nisi maturatum in ventre auium, non proueniat. Altitudo eius non excedit cubitale, semper fruticosa ac viridis. Mas fertilis, femina sterilis. Aliquando non fert. Viscum consistit ex acinis qui colliguntur mensium tempore immaturi. Nam si accessere imbres, amplitudine quidem augentur, visco vero marcescunt. Siccantur deinde, & aridi tunduntur, ac conditi in aqua putrescunt duodenis fere diebus. Vnumque hoc rerum putrescendo gratiam inuenit. Inde in profuente rursus malleo tussis, amissis corticibus interiore carne lentescit. Hoc est viscum pennis auium tactu ligandis, iuglandis oleo subactum, cum libeat infidias moliri. Non est omittenda in ea re & Galliarū admiratio. Nihil habent Druidæ (ita suos appellant magos) visco & arbore in qua gignatur (si modo sit robur) sacratius. Iam per se roborum eligunt lucos, nec vlla sacra sine ea fronde conficiunt, vt inde appellati quoque interpretatione Græca possint Druidæ videri. Enimvero quicquid adnascatur illis, è caelomissum putant, signumque esse electę ab ipso deo arboris. Est autem id rarum admodum inuentum, & reperit magna religione petitur: & ante omnia sexta luna, quæ principia mensium annorumque his facit, & seculi post tricimum annū, quia iam virium abunde habeat, nec sit sui dimidia. Omnia sanantem appellantes suo vocabulo, sacrificio epulisque rite sub arbore præparatis, duos ad mouent candidi coloris tauros, quorum cornua tunc primum vinciantur. Sacerdos candida veste cultus arborem scandit, Falce aurea demetit. Candido id excipitur sigo. Tunc demum victimas immolant, præcantes vt suum donum deus prosperum faciat his quibus dederit. Fecunditatem eo potō dari cuicunque animali sterili arbitrantur, contraque venena omnia esse remedia. Tantagentium in rebus friuolis plerumque religio est.

Et dilucior in punice. § Restituimus ex archetypis nostris, & dulciori in punice. Sensus est, quo dulciora poma, eo minus viuacem esse arborem. Decem arbores metiens. § Mittens non metiens. Quod notatur & in spina fullonia. § Scribo, quod vero in spina fullonia, pender enim à præcedente verbo gignatur. Etenim di ratio ætatis quadragenis diebus. § Rectius, Ea medendi ratio ætatis quadragenis diebus.

GLO.

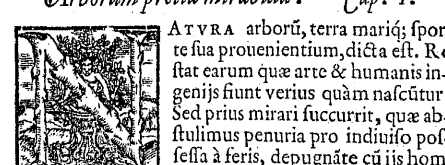

CAI PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ LIBER DECIMVS SEPTIMVS.

PROOEMIVM.

Arborum pretia mirabilia. Cap. 1.

ATVRA arborū, terra marique sponte sua prouenientium, dicta est. Restat earum quæ arte & humanis ingenij sunt verius quàm nascuntur. Sed prius mirari succurrit, quæ abstulimus penuria pro inditijs possessa à feris, depugnate cū ijs homines circa caducos fructus, circa pendentes vero & cum alitibus, in tanta deliciarum pretia venisse, clarissimo (vt equidē arbitror) exemplo L. Crassi atque Cn. Domitij Aenobarbi. Crassus orator fuit in primis nois Romani: domus ei magnifica: sed aliquando præc. C. PLINII. M 3 stantior

stantior in eodē palatio Q. Catuli, qui Cimbro cum C. Mario fudit. Multo vero pulcherrima cōsensu omnium ætate ea in colle viminali C. Aquilij equitis Rom. clarioris illa etiam quādam iuris ciuili scientia, cum tamen obiecit Crasso sua est. Nobilissimarū gentium ambo Crassus atq; Domitius censuram post consulatum simul gesserunt, anno conditæ vrbs dclxij. frequentem iurgij propter dissimilitudinem morum. Tum Cn. Domitius, vt erat vehemens natura, præterea accensus odio, quod ex æmulatione audivissimū est, grauiter increpuit tantum censorem habitare, pro domo eius scelerium milies identidem promittens. Et Crassus, vt præfens ingenio semper, & faceto lepore solers, addicere se respondit, exceptis sex arboribus. Ac ne vno quidem denario, si adimerentur, emptā volente Domitio: Crassus, vtrum ne igitur ego sum, inquit, queso Domiti, exemplo grauis, & ab ipsa mea censura notandus, qui in domo quæ mihi hære ditate obuenit, comiter habitem: an tu, qui HS. milies sex arbores æstimes? Eæ fuere loti, patula ramorum opacitate lasciuæ, Cæcina Largo è proceribus crebro in iuuenta nostra eas in domo sua ostentante. Duraueruntq; quoniam & de longissimo æuo arborū diximus, ad Neronis principis incendia, quibus cremavit vrbes, annis clxxx. postea, cultu virides iuuenesq; ni princeps ille accelerasset etiam arborum mortem. Ac ne quis vilem de cætero Crassi domum, nihilque in ea iurgante Domitio fuisse dicendum præter arbores iudicet, iam columnas quatuor Hymettij marmoris, edilitatis gratia ad scenam ornandum aduectas, in atrio eius domus statuerat, cum publico nondum essent vllæ marmore. Tam recens est opulentia: tantoque tunc plus honoris arbores domibus afferebāt, vt sine illis ne inimicitarum quidem pretium seruauerit Domitius. Fuere ab ijs & cognomina antiquis: Fronditio militi illi, qui præclare facinora Vulturum transfatans fronde capiti imposta, aduersus Annibalem edidit. Stolonum Liciniæ genti: ita enim appellatur in ipsi arboribus fructuatio inutilis, vnde & pampinatio inuenta primo Stoloni dedit nomen. Fuit & arborum cura legibus præcis: cautumq; est xij. tabulis, vt qui iniuria cecidisset alienas, lueret in singulis eris xxv. Quid existimamus, futuras ne eas credidisse ad supradictā æstimationem illos, qui frugiferas tanti taxauerant? Nec minus miraculum in pomo est, multarum circa suburbana fructu annuo addictō binis milibus nummū, maiore singularū redditu, quā erat apud antiquos prædiorū. Ob hoc insita, & arborum quoq; adulteria excogitata sunt, vt nec poma pauperibus nascerentur. Nunc ergo dicemus quo maxime modo tantum ex his vestigal contingat, veram colendi rationem absolutamq; prodituri. Et ideo non vulgata tractabimus, nec quæ constare animadvertimus, sed incerta atque dubia, in quibus maxime salitur vita. Nam diligentiam in superuacuis affectare, non nostrum est. Ante omnia autem in vniuersum, & quæ ad cuncta arborum genera pertinent in cōmune de cælo terraque dicemus.

De natura cæli ad arbores, et quam partem cæli spectare debeant. Cap. 2.

Aquilone maxime gaudent, densiores ab afflatu eius lætioresque, & materiæ firmioris. Quæ in re plerique falluntur, cum in vineis pedamenta non sint à vento eo opponenda, & id tantum à septentrione seruandum. Quinimo tempestiua frigora plurimum arborū firmitati conferunt, & sic optime germinant: alioqui si blandiantur austri, defatiscetes, ac magis etiam in flore. Nam si cū defloruere, protinus sequantur imbres, in totum poma depererunt: adeo vt amygdalæ & piri, etiam si omnino nubilum fiat, austrinulve flatus, amittant fetus. Circa vergilias quidem pluere, inimicissimū viti & oleæ: quoniam tunc coitus est earū. Hoc est illud

quadriduū oleis decretorium, hic articulus austrinus nobili spurci quod diximus. Fruges quoque peius maturescunt austrinis diebus, sed celerius. Illa sunt noxia frigora, quæ septentrionibus aut præposterioribus sunt horis. Hyemem quidem aquilonem esse, omnibus satis vtilissimū. Imbres vero tunc expetendi euidentis causa est, quoniam arbores foetu exinanitas, & foliorum quoque amissione languidas, naturale est auide esurire. Cibum autem earum imber. Quare tepidam esse hyemem, vt absumpto partu arborum, sequatur protinus conceptus, id est germinatio ac deinde alia florescendi exinanitio, inutilissimū experientis creditur. Quinimo si plures ita continuentur anni, etiam ipsæ moriuntur arbores, quando nemini dubia pœna est in fame laborantiū. Ergo qui dixit hyemes serenas optandas, nō pro arboribus vota fecit. Nec per solstitia imbres vitibus conducunt. Hyberno quidē puluere lætiores fieri messes, luxuriantis ingenij fertilitate dictum est. Alioqui vota arborum frugumq; communia sunt, niues diutinas sedere. Causa, non solum quia animam terræ, euanescentem exhalatione, includunt & comprimunt, retroque agunt in vires frugum atque radices: verum quod & liquorem sensim præbent, purum præterea leuissimumque, quando nix aquarū celestium spuma est. Ergo humor ex his nō vniuersus ingurgitans diluensque, sed quomodo fititur distillans, velut ex vberibus alit omnia quæ non inundat. Tellus quoq; illo modo fermentescit, & succi plena, ac lactescens vitibus satis nō effœta, cum tempus aperit, tepidis aridet horis. Ita maxime frumenta pinguescunt, præterquam vbi calidus semper aer est, vt in Aegypto. Continuatio enim & ipsa consuetudo, idem quod modus aliubi efficit: plurimumque prodest vbi cunq; non esse quod noceat. In maiore parte orbis, cum præcoces excurrere germinationes, euocata indulgentia cæli, secutus frigoribus exuruntur. Quæ de causa ferotina hyemes noxiæ syluestribus quoque, quæ magis etiā dolent vrgente vmbra sua, nec adiuuante medicina, quoniam vestire teneras intorto stramento in syluestribus non est. Ergo tempestiua aquæ hybernis primum imbribus, deinde germinationem antecedentibus. Tertium tempus est, cum educant poma, nec protinus, sed iam valido foetu. Quæ fructus suos diutius continent, longioresque desiderant cibos, his & ferotina aquæ vitiles, vt viti, oleæ, punice. Hæ iam pluuiæ generis cuiusq; arboribus diuerso modo desiderantur, alijs alio tempore maturantibus. Quapropter iisdem imbribus quædā lædi videas, alia iuuari, & in eodē genere, sicut in piri. Alio die hyberna querunt pluuias, alia vero præcocia, vt pariter quidem omnia desiderent. Hibernum tempus est ante germinationem, quæ aquilonem austro vtiliorem facit. Ratio eadem mediterranea maritimis præfert (sunt enim plerumque frigidiora) & montuosa planis, & noturnos imbres diurnis. Magis fruuntur aquis fata, non statim auferente eas sole. Connexa & situs vinearum arborumque ratio est, quas in horas debeant spectare. Virgilius ad occasus feri damnauit. Aliqui sic maluere, quā in exortu. A pluribus meridiem probari aduerto. Nec arbitror perpetuum quicquam in hoc præcipi posse. Ad soli naturam, ad loci ingenium, ad cæli cuiusq; mores dirigenda solertia est. In Africa meridiem vineas spectare, etsi viti inutile, colono salubre est, quoniam ipsa meridianæ subiacet plagæ: quapropter qui ibi in occasum aut septentriones conferet, optime miscebit solum cælo, cū Virgilius occasus improbet. Nec de septentrione relinqui dubitatio videtur. Atqui in Cisalpina Italia magna ex parte vineis ita positus, compertū est nullas esse fertiliores. Multum rationis obtinent venti. In Narbonensi provincia atque Liguria, & parte Hetruriae, contra circium ferere imperitia existimatur: eundemque obliquum accipere, prouidentia. Is nanque æstates ibi temperat, sed tanta plerumque violentia, vt auferat recta.

De

De societate cæli & terra ad arbores. Cap. 3.

Quidam cæli terræ parere cogunt: vt quæ in ficis ferantur, orientem ac septentriones spectent: quæ in humidis, meridiem. Necnon ex ipsis vitibus caulas mutuatur, in frigidis præcoces ferendo, vt maturitas antecedit algorem. Quæ poma vitesq; rores odorint, contra ortus, vt statim auferat sol: quæ amant, ad occasus, vel etiam ad septentriones, vt diutius eo fruuntur. Cæteri vero fere rationem naturæ secuti, in aquilonem obuersas vites & arbores poni suaserunt. Odoratorem etiā fieri talem fructum Democritus putat.

GLO. In aquilonem obuersare vites & arbores poni suaserunt. §. Lege, in aquilonem obuersas vites.

De qualitate regionum. Cap. 4.

Aquilone situm ventorumq; reliquorū, diximus in secundo volumine, dicemusque proximo plura caelestia. Interim manifestum videtur salubritatis argumentum, quoniam in meridiem etiam spectantium semper ante decidant folia. Similis & in maritimis causa. Quibusdam locis afflatus maris noxij, in plurimis iudicem vitiles: quibusdam satis è longinquo aspicere maria, iocundum: propius admouere falis halitum, inutile. Similis & fluminum stagnorumq; ratio. Nebulis adurunt, & estuantia refrigerant opacitate, atq; etiam rigore gaudent, quæ diximus. Quare experimentis optime creditur. A cælo proximum est terræ dixisse rationem, haud faciliore tractatu. Quippe non eadem arboribus conuenit & frugibus plerumque: nec pulla, qualem habet Campania, vbi que optima vitibus, aut quæ tenues exhalat nebulas. Nec rubrica multis laudata. Cretam in Albensium Pompeianorum agro, & argillam cunctis ad vineam generibus anteponunt, quanquam præpingues, quod excipitur in eo genere. Inuicem sabulum album in Ticinensibus, multisq; in locis nigrum itemq; rubrum, etiam pingui terræ permixtum, insecundum est. Argumenta quoque iudicantibus sæpe fallunt. Non vtiq; lætum solum est, in quo proceræ arbores nitent, præterquam illis arboribus. Quid enim abiete procerius? aut quæ vixisse possit alia in loco eodem? Nec luxuriosa pabula pinguis soli semper indicium habent. Nam quid laudatius Germaniæ pabulis? & tamen statim subest harena tenuissimo cespiti corio: Nec semper aquosa est terra, cui proceritas herbarum, non Hercule magis quā pinguis adhærens digitis, quod in argillis arguitur. Scrobes quidem regeſta in eos nulla complet, vt densa atque rara ad hunc modum depræhendi possit, ferroque omnis rubiginem obducit. Nec grauis aut leuior iusto depræheditur pondere. Quod enim pondus terræ iustum intelligi potest? Nec fluminibus aggesta semper laudabilis, quando senescant fata que dam aqua. Sed neque illa quæ laudatur, diu præterquam falci vtilis sentitur. Inter argumenta stipulæ crassitudo est, tanta alioquin in Laborino Campaniæ nobili campo, vt ligni vice vtantur. Sed idem solum vbi cunq; arduum opere, difficile cultu, bonis suis acrius pene quā vitijjs possit, affligit agricolam. Et carbunculus, terra que ita vocatur, emendari vite macra putatur. Nam tophus scaber natura friabilis expetit quoque ab autoribus. Virgilius & quæ filicem ferat non improbat vitibus. Salsæq; terræ multa melius creduntur, tutiora à vitijjs innascentium animalium. Nec colles opere nudantur, si quis perire fodiat. Nec campi omnes minus soles atque perhilarum quam opus sit, accipiunt. Et quasdam pruinis ac nebulis pasci diximus vites. Omnium rerum sunt quedam in alto secreta, & suo cuique corde peruidenda. Quid? quod mutantur sæpe iudicata quoque ac diu comprehensæ? In Thesalia circa Larissam emissio lacu frigidior facta ea regio est, oleæque desiderunt quæ prius fuerant. Item vites aduri, quod non antea, Aenos sensit admoto He-

bro. Et circa Philippos cultura siccata regio mutauit cæli habitum. At in Syracusano agro aduena cultor elapidato solo perdidit fruges luto, donec regeſit lapides. In Syria leuem tenui sulco imprimunt vno. Verem, quia subest saxum exurens æstate femina. Iam in quibusdam locis similes æstus immodici, & frigorum effectus. Est fertilis Thracia frugum rigore, æstibus Africa & Aegyptus. In Chalcia Rhodiorum insula locus quidam est, in tantū fecundus, vt suo tempore fatū demetant hordeum, sublatumque protinus ferant, & cum alijs frugibus metant. Clarescunt oleis solum aptissimum in Venafano, pinguisimum in Batica. Pucina vina in saxo coquantur. Cæcubæ vites in Pontinis paludibus madent. Tanta est argumentorum & soli varietas ac differentia. Cæsar Voſicus, cū causam apud censores ageret, campos Rosciæ dixit Italiæ sumen esse, in quibus perlicas prædicte relictas gramen operiret. Sed non nisi ad pabulum probantur. Non tamen indociles natura nos esse voluit, & vitia concessa fecit, etiam vbi bona certa non fecerat. Quamobrem primum crimina dicamus.

GLO. Sed idem solum vbi cunq; arduum opere, difficile cultu, bonis suis acrius pene pascit quā vitijjs. Affligit agricolam & carbunculus terræ, quæ ita vocatur. Emendari vite macra putatur. §. Longe emendatior ac planior vetus lectio, id quod vel abiq; comonitore cuius latine scienti perspicuum esse potest. Est autem hæc. Sed idem solum vbi cunq; arduum opere, difficile cultu, bonis suis acrius pene quā vitijjs possit, affligit agricolam. Et carbunculus terra que ita vocatur, emendari vite macra putatur. Hæc lectio belle quadrat & ad præcedentia, & ad sequentia. Item vites aduri, quod non antea, Thracia sensit admoto Hebro. §. Nostra exemplaria verius, Aenos sensit. Campos Rosciæ dixit Italiæ sumen esse. §. Rosciæ scribendum, vt est in veteribus. Virg. Et rosea rura Velini.

Genera terrarum. Cap. 5.

Terram amaram siue macram si quis probare velit, demonstrant eam atræ degeneresque herbe: frigidam autē retorride nata. Item vliginosam, tristitia: rubricam oculi argillamque, operi difficilissimas, quæque rastro ac vomeres ingentibus glebis onerant: quanquam non quod operi, hoc & fructui sit aduersum. Item è contrario cineraceam, & sabulum album. Nam sterilis densa callo facile depræhenditur vel vno ictu cuspidis. Carbreuiter atq; ex suo more vitia determinat: Terram cariosam caue, ne ve plauſtro, ne ve pecore impellat. Quid putamus hac appellatione ab eo tantopere reformidari, vt pene vestigijs quoque interdicit? Redeamus ad ligni cariem, & inueniemus illa, que in tantum abominatur vitia, arida, fistulosa, scabra, canescentis, exesæ, & pumicosæ. Plus dixit vna significatione, quā possit vlla copia sermonis enarrari. Est enim interpretatio vitiorū, quædam non ætate (quæ nulla in ea intelligi potest) sed natura sua, anus terra: & ideo infœcunda ad omnia, atq; imbecilla. Idem agrum optimū iudicat ad radicem montium planicie in meridiem excurrente, qui est totius Italiæ situs: terram vero teneram, quæ vocetur pulla. Erit igitur hæc optima, & operi fatior. Intelligere modo libeat dictam mira significatione teneram: & quicquid optari debet, in eo vocabulo inuenietur. Illa temperatæ vbertatis, illa mollis facilisque culturæ, nec madida, nec sitiens. Illa post vomerem nitescens: qualem fons ingeniorum Homerus in armis à deo cęlatam dixit, addiditque miraculum nigrescentis, quamuis fieret in auro. Illa quam recentem exquirunt improbe alites vomerem commitantes, coruique aratoris vestigia ipsa rodentes. Reddatur hoc in loco luxuriæ quoque sententia, & aliqua in propositum. Certe Cicero lux doctrinarum alera, melior, inquit, vnguenta sunt quæ terram, quā crocum sapiunt. Hoc enim maluit dixisse, quam redolent. Ita est profecto, illa erit optima quæ vnguenta sapiet. Quod si admonendi sumus, qualis sit terræ odor

ille qui quæritur, contingit sæpe etiam quiescente ea sub occasu solis, in quo loco arcus cælestis deiecerit capita sua & cum à siccitate continua imaduit imbre, tunc emittit illi suum halitum diuinum ex sole cõceptum, cui comparari suauitas nulla possit. Is esse odor in commota debet, reperiensq; neminem fallit: ac de terra odor optime iudicabit. Talis fere est, in noualibus cæsa vetere sylua, quæ consensu laudatur. Et in frugibus quidem ferendis eadem terra vtilior intelligitur, quoties intermissa cultura quieuit: quod in vineis non fit. Eoq; diligentius eligenda est, ne vera existat opinio eorū qui iam Italiæ terram existimare lassam. Operis quidem facultas in alijs generibus constat & cælo, nec potest arari post imbres aliqua, vbertas vitio lentescens. Cõtra, in Byzacio Africæ illum centena & quinquagena fruge fertilem campū, nullis cū ficcus est arabilem tauris, post imbres vili afello, & à parte altera iugi anu vomerem trahente vidimus scindi. Terram. n. terra emendari (vt aliqui præcipiunt) super tenuem pingui iniecta, aut gracili, bibulaque super humidam ac præpinguem, demencia operæ est. Quid enim potest sperare, qui talem colit?

De terra quam Britannia, & Gallia amat.

Alia est ratio, quam Britannia & Gallia inuenere alendi eam ipsa, quod genus vocat margam. Spissior vbertas in ea intelligitur. Est autem quidam terræ adeps, ac velut glandia in corporibus, ibi densante se pinguedinis nucleo.

De græcorum circa hanc doctrina. Cap. 7.

Non omisere & hoc Græci. Quid enim intentatū illis? Leucargillon vocant candidam argillam, quam in Megarico agro vtuntur, sed tantum in humida frigidaq; terra. Illas Gallias Britanniasq; locupletantes cum cura dici cõuenit. Duo genera fuerant. Plura nuper exerceri cœpta proficientibus ingenijs: Est enim alba, ruffa, columbina, argillacia, tophæacea, harenacea. Natura duplex, aspera, aut pinguis. Experimenta vtriusq; in manus, vsusq; geminus, aut vt fruges tantū alant, aut edant & pabulum. Fruges alit tophæacea alba, quæ si fit inter fontes reperta, est ad infinitum fertilis, verum aspera tractatur: & si nimia iniecta est, exurit solum. Proxima est ruffa, quæ vocatur capnumargos, intermixto lapide terræ minuta, harenose. Lapis cõfunditur in ipso campo, primisque annis stipula difficulter cæditur propter lapides. Impendio tñ minimo leuitate dimidio minoris quàm ceteræ inuehitur. Inspargitur rara, sale eam misceri putant. Vtrunque hoc genus semel iniectum in lannos valet, & frugum & pabuli vbertate.

De terrarum generibus. Cap. 8.

Quæ pingues esse sentiuntur, ex his præcipua alba. Plura eius genera. Mordacissimū quod supra diximus. Alterum genus albæ cretæ argentaria est. Petitur ex alto, in centenos pedes actis plerunq; puteis, ore angustatis, intus (vt in metallis) spatiente vena. Hac maxime Britannia vitur. Durat annis lxxx. Neque est exemplū vilius, qui bis in vita hanc eidem iniecerit. Tertium genus candidę glischromargon vocant. Est autem creta sullonia mixta pingui terra, pabuli quam frugū fertior, ita vt inesse sublata ante sementem alteram lētissimum fecetur. Dum in fruge est, nullū aliud gramen emittit. Durat xxx. annis, densior iusto cymini modo stragulat solum. Columbinam Gallia suo nomine eglecopalam appellat, glebis excitatur lapidum modo: sole & gelatione ita soluitur, vt tenuissimas bractæas faciat. Hæc ex æquo fertilis. Harenacea vtuntur, si alia non sit, in vliginosis vero & si alia sit. Vbios gentium solos nouimus, qui fertilissimum agrum colentes, quacunq; terra infra

tres pedes effossa, & pedali crassitudine iniecta lætificet. Sed ea nõ diutius annis x. prodest. Hedui & Pictones calce vberimos fecere agros, qui sane & oleis, & vitibus vtilissima reperitur. Omnis autē marga arato iniicienda est, vt medicamētum rapiatur, & fimi desiderat aliquantulum quæ primo plus aspera, & quæ in herbas nõ effunditur: alioqui nouitate quæcunq; fuerit solum lædet, ne sic quidem primo post anno fertilis. Interest & quali solo quærat. Sicca enim humido melior, arido pinguis. Temperatæ alterutra, creta vel columbina conuenit.

Harenacea vtuntur, si aliqua non sit. in vliginosis verticibus & si alia sit vbi hos gentium solos nouimus, &c. & emendatio læcio: Harenacea vtuntur, si alia non sit, in vliginosis vero & si alia sit. Vbios gentium solos nouimus, & reliqua & vbi Germanica gens erat. sed in Gallicam ripam à Romanis traducta, quo loco nunc est celeberrima Agrippinensis colonia.

De cineris vsu, & de fimo, & quæ sata uberiorem terrâ faciant, & quæ urant. Cap. 9.

Transpadanis cineris vsus adeo placet, vt anteponat fimo iumentorum, quod quia leuissimum est, ob id exurunt. Vtroq; tamen pariter non vtuntur in eodem aruo, nec in arbutis cinere, nec quafdam ad fruges, vt diximus. Sunt qui puluere, quoq; vvas aliudicent, pubescensq; puluerent, & vitium arborumque radicibus aspergant. Quod certum est Narbonensi prouinciæ, & vindemias certius sic eo coqui, quia plus puluis ibi quàm sol confert. Fimi plures differentie, ipsa re antiqua. Iam apud Homerum regius senex agrū ita suis manibus lætificans reperitur. Augeas rex in Græcia excogitasse traditur. Diuulgasse vero Hercules in Italia, quæ regi suo Stercutio Fauni filio ob hoc inuentum immortalitatem tribuit. M. Varro principatum dat turcorum fimo ex auarijs. Quod etiam pabulo bouum suumq; magnificat: neq; alio cibo celerius pinguescere asseuerat. De nostris moribus bene sperare est, si tãta apud maiores fuisse auaria, vt ex his agri stercoreantur. Proximum Columella columbarijs, mox gallinarijs facit, natantium halitum damnato. Cæteri autores consensu humanas dapes ad hoc in primis aduocant. Alij ex his præferunt hominū potus, in coriariortū officinis pilo madefacto. Alij per se, aqua iterum, largiusq; etiam quàm cū bibitur admixta. Quippe plus iam vbi male domandum est, cum ad virus illud vini homo accesserit. Hæc sunt certamina, quibus inuicem ad tellurem quoq; alendam vtuntur homines. Proxime spurcitas suam laudant. Columella solus damnat. Alij cuiuscunq; quadrupedis ex cytis. Aliqui columbaria præferunt. Proximum deinde caprarum est, ab hoc ouium, deinde bouum, nouissimū iumentorum. Hæc fuerunt apud præcos differentie, simulq; præcepta (vt inuenio) re tali vtendi, quado & hic vetustas vtilior: visumq; iam est apud quosdam prouincialium, in tantū abundantem genialis copia pecudum, farinæ vice cribris supernijci, fetore aspectuq; temporis viribus in quandã etiam gratiam mutato. Nuper repertū, oleas gaudere maxime cinere è calcarijs fornacibus. Varro præceptis adijcit, equi no quod sit leuissimum fegetes alendas: prata vero grauiore, & quod ex hordeo fiat, multasq; gignat herbas. Quidam etiam bubulo iumentorū præferunt, quibulumq; caprino: omnibus vero asininū, quoniam lentissime mandant. E contrario vsus aduersus vtrunq; pronunciat. Inter omnes aut cõstat nihil esse vtilius lupini fegete, priusquam siliquetur, arato vel bidetibus versa, manipulisve defectæ circa radices arborum ac vitium obrutis. Etiam vbi non sit pecus, culmo ipso vel etiã silice stercoreare arbitrantur. Cato stercurus vnde fiat, stramenta, lupinum, paleas, fabalia, ac frondes ilignas, quernasque. E fegete euellito ebulum, cicuram, & circum salicta herbam auctam vluamq;: ea substernito opibus, frondemq; putridam.

Vinea

Vinea si macuerit, fermenta sua comburito, & ibidem inarato. Itemq; vbi saturus eris frumentum, oues ibi delectato. Necnõ & satis quibusdam ipsis pasci terram dicunt. Segetem stercoreant fruges, lupinum, faba, vicia. Sicut è cõtrario cicer, quia vellitur, & quia salsum est, hordeū, fœnum Græcum, eruum, hæc omnia segetem exurunt, & omnia quæ velluntur. Nucleos in segetem ne indideris. Virgilius & lino segetem exuri, & auena, & papauere arbitrat. Fimeta sub dio concauo loco, & qui humore colligat, stramento iniecta, ne in sole arefiant, palo è robore depacto fieri iubet. Ita fore ne innascentur his serpentes. Fimum miscere terræ, plurimum refert fauonio flante, ac luna sitiente. Id plerique præuè intelligunt à fauonio ortu faciendum, ac Februario mense tantum, cum id pleraque sata alijs postulent mensibus. Quocunq; tempore facere libeat, curandum vt ab occasu æquinoctiali flante vento fiat, lunaq; decrefcente ac sicca. Mirum in modum augetur vbertas effectusque eius obseruatione tali.

De satione arborum, & quod auulsione nascuntur arbores. Cap. 10.

ABunde prædicta ratione celi ac terræ: nunc de his arboribus dicemus, quæ cura hominum atque arte proueniunt. Nec pauciora propè sunt genera, tam benignè naturæ tractam retulimus. Aut enim femine proueniunt, aut plantis radicis, aut propagine, aut auulsione, aut surculo, aut insito & cõfecto arboris trunco. Nam folia palmarum apud Babylonios feri, atq; ita arborem prouenire, Trogum credidisse demoror. Quædam autem pluribus generibus feruntur, quædam omnibus. Ac pleraque ex his natura ipsa docuit, & in primis semen ferere, cum decedens exceptumq; terra viuificeret. Sed quædam non aliter proueniunt, vt castaneæ, iuglandes, cædus duntaxat exceptis. Ex semine autem quam dissimili, ea quoque quæ & alijs modis feruntur, vt vites, & mala, atque pira. Namque ijs pro femine nucleis, non vt supradictis fructus ipse. Et mespila femine nasci possunt. Omnia hæc tarda prouentu, ac degenerantia, & insito restituenda. Interdum etiam castaneæ. Quibusdam natura contrã, omnino non degenerandi, quoquo modo ferantur, vt cupressis, palmis, lauris. Nanque & laurus pluribus modis feritur. Genera eius diximus. Ex his angusta, & baccalis, & tinus simili modo feritur. Baccæ mense Ianuario aquilonis afflatu siccantur, expandunturq; rare, ne calefiant ac ceruo. Postea quidam fimo ad serendū paratas, vrima madefaciunt. Alij in qualo pedibus in profuente deculant, donec auferatur cutis. Alioquin vligo infestat, nec patitur nasci. In sulco repasinato palmi altitudine, vicenæ ferè acruatim mense Martio: eadem & propagine feruntur: triumphalisque talea tantum. Myrti genera omnia in Campana baccis feruntur, Romæ propagine Tarentina. Democritus & alio modo feri docet, grandissimis baccharum tuis leuiter ne grana frangantur, eaque intrita restem circumlini, atque ita feri: parietè fore densatis, ex quo virgulæ differantur. Sic & spinas sepius causa ferunt, tomice moris spinarum circumlita. Pilas autem laurus & myrti inopia à trimatu tempestiuum est transferre. Interea quæ femine feruntur, Mago in nucibus operosus est. Amygdala in argilla molli meridiem spectante feri iubet. Gaudere & dura calidatq; terra, in pingui aut humida mori ac steriles cere. Seredas q; maxime falcatas & è nouella, fimoq; diluto maceratas per triduum, aut pridie q; ferantur aqua multa. Mucrone defigi, aciem lateris in aquilonem spectare: ternas simul seredas trianguli ratione, palmo inter se distantes: denis diebus adaquari donec grandescant. Iuglandes nucis porrectæ feruntur commissuris iacentibus: Piteæ nucleis septenis ferè in ollas perforatas additis: aut vt laurus, quæ baccis feritur: Citrea, grano &

propagine: forba, femine & à radice planta, & auulsione proueniunt. Sed illa in calidis, forba & in frigidis & humidis. Natura & plantaria demonstrauit, multarum radicibus pullalante fobole densa, & pariente matre quas enecet. Eius quippe vmbra turba indigesta premitur, vt in lauris, punicis, platanis, cerasis, prunis. Paucorum in hoc genere rami parcut soboli, vt vlmorum palmarumque. Nullis vero tales pulli proueniunt, nisi quarum radices amore solis atque imbris in summa tellure spatiantur. Omnia ea non statim moris est in sua locari, sed prius nutrici dari, atq; in seminarijs adulescere, iterumq; migrare. Qui transit mirum in modum mitigat etiam syluestres: siue arborum quoque, vt hominum natura nouitatis ac peregrinationis auida est: siue discedentes virus relinquunt, mansuescuntque tractatu (ceu feræ) dum radici auellitur planta. Et aliud genus simile natura monstrauit, auulsique arboribus stolones vixere. Quo in genere & cum perna sua auelluntur, partemque aliquam è matris quoque corpore auferunt secum simbrato corpore. Hoc modo plantantur punice, coryli, mali, sorbi, mepili, fraxini, fici, in primisque vites. Cotoneum ita satum degenerat. Ex eodem inuentum est surculos absctos ferere. Hoc primo sepius causa factum, famelicis, cotoneo, & rubis depactis: mox & cultura, vt populis, alnis, salici, quæ vel in uerfo surculo feritur. Iam hæc ibi disponuntur, vbi libeat esse eas. Quamobrem seminarij curam antè conuenit dici, quàm transeat ad alia genera. Namque ad id præcipuum eligi solum refert, quoniam nutricem indulgentiorem esse quàm matrem sæpe conuenit. Sit ergo siccum succosumque, bipalio subactum, aduenis hospitale, & quàm simillimum terræ in quam transferendum sit. Ante omnia elapidatum, munitumque ad incursum etiam gallinacei generis. Quàm minime rimosum, ne penetrans sol exurat fibras. Intervallo sesquipedium feri, ne se inter se contingant. Præter alia vitia etiam verminosa fiunt: ideo sariri conuenit sæpius, herbasque euelli: Præterea femina ipsa fructantia supputare, ac salcem pati consuefere. Cato & furcis creatas imponi iubet, altitudine hominis, ad solem recipiendum: atque integri culmo ad frigora arcedenda. Sic pironum malorumque femina nutrici, sic pineas nucis, sic cupressos, femine fatas & ipsas. Minimis id granis constat, vt vix perspici quædam possint: non omittendo naturæ miraculo, ex tam paruo gigni arbores, tanto maiore tritici & hordei grano, ne quis fabam reputet. Quid simile originis suæ habent malorum pironumque femina: his principijs respicientem secures materiem nasci, indomita ponderibus immensis præla, arbores velis, turribus murisque impellendis arietes? Hæc est naturæ vis, hæc potentia. Super omnia erit, è lacryma nasci aliquid, vt suo loco dicemus. Ergo è cupressu femina (mas enim vt diximus non gignit) pilulæ collectæ, quibus docui mensibus siccantur sole: ruptæque emittunt semen, formicis mire expetitū: ampliato etiã miraculo, tantuli animalis cibo absumi natalem tantarum arborum. Seritur mense Aprili, area æquata cylindris, aut volgiolis, densum: terraque cribris supercernitur pollicis crassitudine. Contra immane pondus attollere se non valet, retorqueturque sub terra. Ob hoc particitur vestigijs. Leniter rigatur à solis occasu in trinis diebus, vt æqualiter bibat, donec erumpant. Differuntur post annum dõdrantali filo, custodita temperie, vt viridi cælo ferantur, ac sine aura. Mirumque dictū, periculum eo tantum die est, si rorauerit quantum cunq; imbre, aut si affauerit. De reliquo tutæ sunt perpetua securitate, aquasque postea odere. Et zizifa grano feruntur mense Aprili. Tuberes melius inferuntur in pruno syluestri, & malo cotoneo, & in calabrice: ea est spina syluestris. Quæcunque optime & myxas recipit, vtiliter & sorbos.

Amygdalæ

G I. O. Amygdalæ in argilla molli meridie spectanti feri iubentur. Amygdala legi debet, & iubet, non iubentur. Præcedit enim proximo versu Magocuius hoc est præceptum. ac mox eodem versu, Gaudere, & dura, non gaudere eas in dura. Quo in genere & cum parui sunt auelluntur. & Vetus codices magno consensu habent, & cum perna sua auelluntur: ita melius coheret cum his quæ sequuntur. Nanque & huic principio eligi sol' in refert. Melius, Nanque ad principium e. l. r.

Non omittendum naturæ miraculum, ex tam paruo gigni arbores. & Magis placet vetus lectio: non omittendo naturæ miraculo. Sic enim sæpe Plinius loquitur.

De transferendis seminarijs, & vltimis ferendis, & serobibus. Cap. 11.

Plantæ ex seminario transferre in aliud priusquam suo loco ponantur, operose præcipi arbitror, licet translatione folia latiora fieri spondeant. Vltimorum prius quæ folio vestiantur, in arena colligenda est circa Martias Kalen. cum flauescere incipit. De inde biduo in ymbra siccata ferenda, densa in refracto, terra super minutatim cribrata crassitudine quæ in cupressis. Pluuiæ si non adiuuent, riganda. Differendæ ex arearum venis post annum in vltima, interuallo pedali in vnamquamque partem. Maritas vltimos autumno serere vtilius, quia carent semine. Nam eæ è plantis feruntur. In arbutum quinquennens sub vrbe transferunt, aut (vt quibusdam placet) quæ vicenum pedum esse cæperunt: sulco qui nouenarius dicitur, altitudine pedum trium, pari latitudine, & eo amplius circa positas pedes terni vndique è solido adaggerantur. Arulas id vocant in Cæpania. Intervals ex loci natura fumuntur. Aridiores ferendas in cæpstribus conuenit. Populos & fraxinos, quia festinantius germinant, disponi quoque; maturius conuenit, hoc est, ab Idibus Feb. plantis & ipsas nascentes. In disponendis arboribus arbutis quæ, ac vineis, quincuncialis ordinum ratio vulgaris & necessaria, non perflatu modo vtilis, verum & aspectu grata, quocumque modo intueare, in ordinem se porrigente versu. Populis eadem ratio semine quæ vltimos ferendi, transferendi quoque è seminarijs eadem & syluis. Ante omnia igitur in similem transferri terram aut meliorem oportet. Nec è tepidis aut præcocius in frigidis, aut ferotinis situs, vt neque ex his in illos. Præfodere serobes ante (si fieri possent) tanto donec pingui cespitè obducantur. Magis ante annum iubet, vt solem pluuiasque combibant: aut si id conditio largita non sit, ignes in medio fieri ante menses duos, nec nisi post imbres in his feri. Altitudinem earum in argilloso, aut duro solo trium cubitorum esse in quaque partem. In prunis palmo amplius, & vbi que caminata fossura ore compressiore sint. Nigra vero terra duo cubita, & palmum quadratis angulis. Eadem mensura Græci autores consentiunt, non aliores quino semipede esse debere, nec latiores duobus pedibus. Nusquam vero sesquipede minus altos, quonia in humido solo ad vicina aquæ perueniat. Cato, si locus aquosus sit, inquit, latos pedes ternos in faucibus, imosque palmum & pedem, altitudine iij. pedum, eos lapide cõsterni, aut si non sit, perticis salignis viridibus. Si neque eæ sint, sarmentis, ita vt in altitudinem semipedem trahantur. Nobis adijciendū videtur ex prædicta arborum natura, vt altius demittantur eæ quæ summa tellure gaudent, tanquam fraxinus, olea. Hæc & similia quaternos pedes oportet demitti. Cæteris fat est, si altitudinis pedes ternos effecerint. Excide, inquit, radicem istam Papyrius Curfor Imperator, ad terrorem Prænestinorum prætoris. Desfringi securius se teste, innoxium abradi partes, quæ se nudauerint terra. Aliqui lapides rotundos subijci malunt, qui & contineant humorem, & transmittant: non item planos facere, & à terreno arcere radicem, existimantes. Glarea subistrata inter vtranque sententiam fuerit. Arborem nec minorem bima, nec maiorem trima transferri quidam præcipiunt: alij cum annum impleat;

Cato crassiores quinq; digitis. Non omisit idem, si attineret meridianam cœli partem signare in cortice, vt translata in iisdem & affuetis statueretur horis: neaquilonia meridianis opposita solibus finderentur, & algerent meridianæ aquilonibus. Quod è diuerso affectant etiam quidam in vite sicque, permutantes in contrariū. Denfiores enim folio ita fieri, magisque; protegere fructū, & minus amittere: sic etiam scansilem fieri. Plurique id demum cauēt, vt plaga deputati cacuminis meridiem spectet, ignari fissuris nimij vaporis opponi. Id quidem in horam diei quintam vel octauam spectare maluerim. Aequè latet non negligendū, ne radices mora inarescant, neque à septentrionibus, aut ab ea parte cœli vsque ad exortum brumalem vento flante effodiantur arbores, aut certe non aduersæ ijs ventis radices præbeantur. Propter quod emoriuntur ignaris causæ agricolis. Cato omnes ventos, & imbrem quoque in tota translatione damnat. Et hoc proderit, quod plurimum terræ in qua vixerint, radicibus coherere, ac totas cespitè circumligari: cum ob id Cato in corribus trasferri iubet. Proculdubio vtilissime quidam summam terram contentus est subdi. Quidam punice malis substrato lapide, non rumpi pomum in arboribus tradunt. Radices inflexas poni melius. Arborem ipsam ita locari, vt media sit totius serobis, necessarium. Ficus si scilla (bulborum hoc genus est) seratur, ocyssime ferre traditur pomum, neque vermicationi obnoxium: quo vitio non carent reliqua poma, similiter fata. Radicum eius magnam adhibendam curam, vt exemptas appareat, non auellas, qui dubitet? Qua ratione & reliqua cõfessa omittimus, sicuti terram circa radices fistulato spissandam, quod Cato primum in ea re esse censet: plagam quoque à trũco oblini simo, & folijs præligari præcipiens.

G I. O. Cato, si locus aquosus sit, inquit, latos pedes ternos. In faucibus imosque palmum & pedem. Restitutum mutata distinctione sic. Latos pedes ternos in faucibus, imosque palmum & pedem. In faucibus id est summa sui parte, imosque id est ima sui parte. Cato crassiores quinq; digitis non omisit. Idem ait attinere meridianam cœli partem signari in cortice. Scribo & distingo: Cato crassiores quinq; digitis non omisit idem attinere &c. Cato referri debet ad præcedens verbum, præcipiunt. Et non omisit eleganti eclipsi dictum est, ac si dicar ideo à Catone omisum præceptum hoc quia nullius sit momenti.

De interuallis plantandarum arborum, & vmbrijs, & stillicidijs, & vbi plantari debeant. Cap. 12.

Huius loci pars est ad interualla pertinens. Quidam punice, & myrtos, & lauros densiores feri iusserunt, in pedibus tamen nouenis. Malos amplius paulo, vel magis etiã puros, magisque; amygdalas, & ficus: quod optime diiudicabit ramorum amplitudinis ratio, locorumque, & vmbra: cuiusque arboris: quoniam has quoque obseruari oportet. Breues sunt, quamuis magnarum arborum, & in orbem ramos circinent, vt in malis pirisque. Eadem enormes cerasis, lauris. Iam quædam vmbrae proprietates. Iuglandium grauis & noxia, etiã capiti humano, omnibusque; iuxta satis. Necat germina & pinus, sed ventis vtraque resistit, quoniam & protecta vincarum ratione egent. Stillicidia, pinus, quercus, ilicis ponderosissima. Nullum crupressi, vmbra minima, & in se conuoluta. Ficorum leuis, quamuis sparsa, ideoque; inter vineas feri non vetantur. Vltimorum leuis, etiam nutriendi quæcunque opacat. Attico hæc quoque videtur è grauisimis: nec dubito, si emittantur in ramos. Constrictæ quidem vltimi noxia esse non arbitror. Iucunda & plantani, quamquam crassa. Licet gramini credere non solent, haud alia lætius operiente toros. Populo nulla ludetibus folijs. Pinguis alto, sed pascens fata. Vitis sibi sufficit, mobilis folio, iactatque; crebro solem vmbra temperans: eodè

grau

De satone arborum, & insitione, & quomodo inuenta sit tenera inferendi emplasratio. Cap. 14.

gravi protegens in imbre. Omnium fere leuis vmbra, quorum pediculi longi. Non fastidenda hæc quoque scientia, atque non in vltimis ponenda, quando quibusque; fati vmbra aut nutrix, aut nouerca est. Iuglandium quidem pinorumque; & picarum, & abietis, quæcunque attingere, non dubie venenum est. Stillicidij breuis definitio est. Omnium quæ proiectu frondis ita distunduntur, vt per ipsas non defluant imbres, stilla seua est. Ergo plurimum intererit hac in quæstione, terra in qua seremus in quantum arbores quasque; alat. Iam per se colles minora quærunt interualla. Ventosis locis crebriores feri conducit. Olea tamen maximo interuallo, de qua Catonis Italica sententia est: in xxv. pedibus minimum, plurimum xxx. feri. Sed hoc variatur locorum natura. Non alia maior in Bætica arbor. In Africa vero (sides penes autores erit) miliaris vocari multas narrat à pōdere olei, quod ferant annuo prouentur. Ideo lxxv. pedes Duro interuallo dedit vndique: etiam in macro solo ac duro, atque vntofo, cum minimum xlv. Bætica quidè vberimas menses inter oleas metit. Illam inscitiam pudendam esse conueniet, adultas interlucare iusto plus, & in senectam præcipitare, aut (plerumque ipsis qui posuere coarguentibus imperitiam suam) totas excidere. Nihil est fœdus agricolis, quàm fœdæ rei poenitentia, multo iam vt præter laxitate delinquere.

G I. O. Illam inscitiam pudendam esse conueniet, & adultas inter sese iustari iusto plus. Pudenda sane inscitia locum huc deprauatum apparet, cum in antiquis voluminibus rectè legatur, adultas interlucare iusto plus. Interlucari autem arbores dicuntur, quoties adempta ramorum parte, quantum opacitati eorum detrahatur, tantum luci accedit, vnde & interlucare dictum.

Quæ arbores tarde crescant, & quæ celeriter: & de sabina. Cap. 13.

Quædam autem natura tarde crescunt, & in primis semine tantum nascentia, & longo æuo durantia. At quæ cito occidunt, velocia sunt, vt ficus, punica, prunus, malus, pinus, myrtus, salix, & tamen antecedunt diuitijs. In trimatu enim ferre incipiunt, ostendentes & ante. Ex his lentissima pinus. Ocyssima omnium cypripus, & pseudocypripus frutex. Protinus enim floret, semenque; profert. Omnia vero celerius adolescunt stolonibus ablati, vnamque; in stirpem redactis alimentis. Eadem natura & propagines docuit. Rubi nanque curuati gracilitate & simul proceritate nimia, desigunt rursus in terrâ cassita, iterumque; nascuntur ex sese, repletur omnia ni restituta cultura, prorsus vt possint videri homines terræ causa geniti. Ita pessima atque execranda res, propaginè tamen docuit, atque radicem acquiri viridem. Eadem autem natura est eders. Cato propagari præter vitè tradit ficum, oleam, punicam, malorum genera omnia, laurum, prunos, myrtos, nuce auellanas & prænestinas, plantanum. Propaginū duo genera: ramo ab arbore depresso in serobem quatuor pedum summo, & post biennium amputato flexu, plantaque; translata post trimatum: quas si longius ferre libeat, in qualis statim, aut vasis fistilibus defodere propagines aptissimum, vt in ijs transferantur. Alterum genus luxuriosius, radices in ipsa arbore sollicitando, traiectis per vasa fistilia vel qualos ramis, terraque; circumcompactis: atque hoc blandimento impetratis radicibus, inter poma ipsa & cacumina (in summa enim cacumina hoc modo petuntur) audaci ingenio arborem aliam longe à tellure faciendi, eodem quo supra biennij spatio abscissa propagine, & cum qualis illis fata. Sabina herba propagine feritur & auulsiōne. Tradunt fece vini, aut è parietibus latere tuto mire ali. Iisdem modis rosmarinum ferunt & ramino, quoniam neutri semen. Rhododendron propagine & semine.

Semine quoque inferere natura docuit, raptim autem fame deuorato, solidoque, & alui tepore madido, cū fœcundo fimi medicamine abiecto in mollibus arborum lecticis, & ventis sæpe translato in aliquas corticum rimas: vnde vidimus cerasum in salice, platanum in lauro, laurum in ceraso & baccas simul discoloros. Tradunt & monedulam cõdentem semina in thesauros cauernarum, eiusdem rei præbere causas. Hinc nata inoculatio futuriæ simili fistula aperiendi in arbore oculi cortice exciso, semenque; includendi eadem fistula sublatum ex alia. In ficis autem & malis hæc fuit inoculatio antiqua. Vergiliana quærit sinum in nodo gemmæ expulsi corticis, gemmamque; ex alia arbore includit. Et hæc tenus natura ipsa docuit. Insitionem autè castus, magister alius, & pene numerosior, ad hunc modum: Agricola sedulus calam sapis munimento cingens, quo minus putrescerent fudes, limen subdidit ex edera. At ille viuaci morfu apprehensa, suam ex alieno fecere vitam, apparuitque truncum esse pro terra. Ausertur ergo serra equaliter superficies, læuatur falce truncus. Ratio postea duplex: Et prima inter corticem lignumque; inferendi. Timebant prisca truncum findere. Mox in forare ausi medio. Ipsique; medullæ calamum imprimebant, vnum inferentes, neque enim plures capiebat medulla. Subtilior postea ratio vel fenos adijcit, mortalitati eorum ex numero succurrere persuasa, per media trunco leniter fissa, cuneoque; tenui fistulam custodiende, donec cuspidatim decisis descendat in rimam calamus. Multa in hoc seruanda. Primum omnium quæ patiatur coitum talem arbor, & cuius arboris calamus. Varie quoque & non iisdem in partibus subest omnibus succus. Vitibus ficisque media ficiora, & è summa parte conceptus, ideo illinc furculi petuntur. Oleis circa media succus, inde & furculi, cacumina sicuti. Facillime coalescunt, quibus eadem corticis natura, quæque; pariter florentia eiusdem horæ germinationem succorumque; societatem habent. Lenta enim res est, quoties humidis repugnant sicca, mollibus corticis duri. Reliqua obseruatio, ne fissura in nodo fiat, repudiat quippe aduenam inhospitalis duritia: vt in parte nitidissima, ne longior multo tribus digitis, ne obliqua, ne translucens. Virgilius ex cacumine inferi vetat. Certumque est, ab humeris arborum orientem æstiuum spectantibus furculos petendos, & è feracibus & è germine nouello, nisi vetulae arbori inferantur. Ii enim robustiores esse debent. Præterea vt prægnantes, hoc est, germinatione turgentes, & qui parere illo sperauerint anno. Bini vti que, nec tenuiores digito minimo. Inferuntur autem & inuerti, cum id agitur, vt minor altitudo in latitudinem se fundat. Ante omnia gemmantes nitere conueniet, nihil vsquam vlcerosum esse, aut retorridum. Spei fauet medulla calami commissuræ, si in matre ligni corticisque; iungatur. Id enim satius quæ foris cortici æquari. Calami exactio medullam ne nudet. Tenui tamen fistula detegat, vt fastigatio leui descendat cunco, tribus non amplior digitis. Quod facillime contingit, tinctum aqua radentibus. Ne exacuatur in vento, nec cortex à ligno decedat alterutri. Calamus ad corticem vsque suum deprimitur. Ne luxetur dum deprimitur, neque cortex replicetur in rugas. Ideo lacrymantes calamos inferi non oportet, non hercule magis quæ aridos: quia illo modo labat humore nimio cortex, hoc vitali defectu non humescit neque cõcorporatur. Id etiam religionis seruant, vt luna crescete, calamus vtraque deprimitur manu. Et alioquin in hoc opere duæ simul manus minus nituntur, necessario temperamento. Validius enim demissi tardius ferunt, fortius durant;

durant: contrarium ex diuerso. Ne hiscat nimium rima, laxeq; capiat, aut ne parum: & exprimat, aut cōpressum necet. Hoc maxime præcauendum, vt præualide accipientis trunco in media fissura relinquatur. Quidam vestigio fissuræ falce in truncis facto, falce præligant marginem ipsum. Postea cuneos figunt, continente vinculo libertatem dehiscendi. Quædam in plantario insita eodē die transferuntur. Si crassior truncus inferatur, inter corticem & lignū inferi melius, cuneo optime oleo ne cortice rumpatur laxato. Cerasi libro dempto finduntur. Hæ solæ & post brumam inferuntur. Dempto libro habent veluti lanuginem, quæ si compræhendit insitum, putrefacit. Incolumi cuneo adactum vtilissimè astringit. Inferere aptissimum q̄ proximum terræ, si patiatu nodorum truncique ratio. Eminere calami sex digitorum longitudine non amplius debent. Cato argillæ vel cretæ arenam, si mumq; bubulum admisceri, atque ita vsque ad lentorē subigi iubet, idq; interponi & circumlini. Ex ijs quæ commentatus est, facile apparet illa ætate inter lignum & corticem, nec alio modo inferere solitos, aut vltra latitudinem duum digitorum calamos demittere. Inferi autem præcipit pira ac mala per ver, & post solstitium diebus quinquaginta post vindemiam. Oleas autē & ficos per ver tantum, luna sitiente, hoc est, sicca. Præterea post meridiem, ac sine vento austro. Mirum, q̄ nō contentus insitum munisse, vt dictum est, & cespit ab imbre frigidioribusq; protexisse, ac mollibus bifidorum viminum fascibus, lingua bubula (herbe id genus est) insuper obregi iubet, eamq; illigari opertam stramentis. Nunc autem abunde arbitrantur paleato luto libros facere, duos digitos insito extante. Verno inferentes tempus vrget, incitantibus se gemmis, præterquam in olea, cuius diutissime oculi parturiunt, minimumq; succi habent sub cortice, qui nimius insitis nocet. Punicam vero & ficum quamquam alias sicca sint, recraftinare minime vtile. Pirum vel florentem inferere licet, & in Maium quoque mensem protendere insitionē. Quod si longius afferantur pomorū calami, rapo infixos optime custodire succum arbitrantur: Seruariq; inter duos imbrices iuxta riuos vel piscinas, vtrinque terra obstructos.

GLO. Ne excutiatu in vento, ne cortex à ligno decidat alterutri. Vetus lectioe excavatur in vento, ne cortex à ligno decidat alterutri, præcessit enim calami exacurio medullam ne nudet.

De vite inferenda. Cap. 15.

Vitium vero in scrobibus siccis stramento operto, ac deinde terra obrutos, vt cacumine exsistant. Cato vitem tribus modis inferit. Præsertim findi iubet per medullam, in eam furculos exacutos (vt dictum est) adigi, medullas iungi. Altero si inter sese vites cōtingant, vtriusque in obliquum latere cōtrario adrafo, iunctis medullis colligari. Tertium genus est, terebrare vitē in obliquum ad medullā, calamosq; addere longos pedes binos: atque ita ligatum insitū, intritaq; illitum operire terra, calamis subrectis. Nostra ætas correxit, vt Gallica vteretur terebra, quæ excauat, nec vrit, quoniā adustio omnis hebetat, atque vt gemmascere incipiens legatur calamus. Nec plus quàm binis ab insito emineat oculis, vltimo vimine alligatus, binasq; circuncidatur acie ad duabus partibus, vt inde * potius distillaret mucor, qui maxime vites infestat. Deinde cum eualescissent flagella pedes binos, vinculum insiti incideretur, vbertati crassitudine permessa. Vitibus inferendis tempus dedere ab æquinoctio autumno ad germinationis initia. Satiuæ plantæ syluestrium radicibus inferuntur natura siccioribus. Si satiuæ syluestribus inferantur, degenerant in feritatem. Reliqua celo constant. Aptissima insitis siccitas. Huius enim remedium appositis ficitilibus vasis modicus humor per cinerem distillat. Inoculatio rores amat leues.

* distillet humor

Atque vt gemmascere incipiens ligetur calamus. Legendum pro ligetur legatur. Ac mox: vt inde potius distillaret mucor, vbi humor pro mucor legebatur.

De emplastratione. Cap. 16.

Emplastratio & ipsa ex inoculatione nata videri potest. Crasso autem maxime cortici conuenit, sicut est ficus. Ergo amputatis omnibus ramis ne succum auocent, nitidissima in parte, quæq; præcipua cernat hilaritas, exempta scutula (ita ne descendat vltra ferrum) cortici, imprimitur ex alia cortex par cum sui germinis mamma, sic compage densata, cicatrici vt locus non sit, & statim fiat vnitas, non humorem, non afflatum recipiens: nihilominus tamē & luto munire, & vinculo melius. Hoc genus non pridem repertum voluit, qui nouis moribus lauent. Sed id etiam apud veteres Græcos inuenitur, & apud Catonem, qui oleam ficumq; sic inferi iussit, mensura etiam præfinita secundum reliquam diligentiam suam: cortices scilicet pro excidi quatuor digitorum longitudine, & trium latitudine, atque ita coagmentari, & illa sua intrita oblini. eadem ratione & in malo. Quiddā huic generi miscuere fissuram in vitibus, exempta cortice tessella, furculo à latere plano adigēdo. Tot modis insitam arborem vidimus iuxta Tiburtes tiliam, omni genere pomorum onustam, alio ramo nucibus, alio baccis, aliunde vite, ficis, piris, punicis, malorumq; generibus. Sed huic breuis fuit vita. Nec tamen omnem experimētis assequi naturam possumus. Quædam enim nasci, nisi sponte nullo modo queunt: eaq; immitibus tantum & desertis locis proueniunt. Capacissima insitorum omnium dicitur platanus, postea robur: verum vtraque sapores corrumpunt. Quædam omni genere inferuntur, vt ficus & punice. Vitis non recipit emplastra, nec quibus tenuis ac caducus rimosusq; cortex. Neque inoculationem sicca aut humoris exigui. Fertilissima omnium inoculatio, postea emplastratio. Sed vtraq; infirmissima. Et quæ cortice nituntur tm̄, vel leui aura occyissime deplantantur. Inferere firmissimum, & fę cundius q̄ ferere.

Exemplum huius rei. Cap. 17.

Non est omittenda raritas vnus exempli. Corellius eques Ro. Ateste genitus, in seruit castaneam suomet ipsam furculo in Neapolitano agro. Sic facta est castanea, quæ ab eo nomen accepit inter laudatas. Postea hæres eiusdem libertus Corellianā iterū inferuit. Hæc est inter eas differentia, illa copiosior, hæc Corelliana melior. Reliqua genera calis ingenio suo excogitauit ac defraçtos ferere ramos docuit, cum pali defixi radicibus cepissent. Multa sic feruntur, in primisq; ficus: omnibus alijs modis nascens, præterquam talea: optime quidem, si vltiore ramo pali modo exacuto adigatur alte, exiguo super terram relicto capite, eoq; ipso harena cooperto. Ramo feruntur & punice palis laxato prius meatu: Item myrtus. Omnium horum longitudine trium pedum, crassitudine minus brachiali, cortice diligenter seruato, trunco exacuto. Myrtus & taleis feritur: morus talea tantum, quoniam ramo eam feri religio fulgurum prohibet. Quapropter de talearum fatu nunc dicendum est. Seruandum in eo ante omnia, vt talea ex feracibus fiant arboribus, ne curuæ, ne scabræ, aut bisurcæ, neque tenuiores q̄ vt manum impleant, ne minores pedalibus, vt illibato cortice, atq; vt sectura inferior ponatur semper, & quod erit ab radice: accumulaturq; germinatio terra, donec robur planta capiat.

De cultura talearum, & quibus temporibus insitio fiat. Cap. 18.

Quæ custodienda in talearū cultura Cato iudicauerit, ipsius verbis optime præcipiemus. Taleas oleaginas, quas in scrobe faturus eris, tripedaneas facito. Diligenterq;...

Diligenterq; tractato, ne liber labore, cum dolabis aut fecabis. Quas in feminario faturus eris, pedales facito: eas sic insituro: Locus bipalio subactus sit, beneq; glutus. Cum taleam demittis pede taleam opprimito. Si parum descendat, malleo aut mateola adigito, cauetq; ne librū scindas. Cum adigis, palo prius locum feceris, quo taleam demittas, ita melius viuēt talea. Et vbi trimæ sunt, tum denique curæ sint, vbi liber se vertet. Si in scrobibus aut in sulcis seras, ternas taleas ponito. Eas diuacato supra terram, ne plus quatuor digitos trāsuerfos emineant, vel oculos serito. Diligenter eximere oleam oportet, & radices q̄ plurimas cum terra ferre. Vbi radices bene operueris, calcare bene, ne quid noceat. Si quis quærat quod tempus oleæ serendæ sit, agro sicco per sementem, agro læto per ver. Oliuetū diebus xv. ante æquinoctium vernum incipito putare. Ex eo die dies xl. recte putabis. Id hoc modo putato. Quæ locus recte ferax erit quæ arida erunt, & si quid ventus interferegerit, ea omnia eximito. Quæ locus ferax non erit, id plus concidito, aratoq; bene, enodatoq; stirpesq; læues facito, circum oleas autumno ablaqueato, & sterco addito. Qui oliuetum fæpissimè & altissimè miscbit, is tenuissimas radices exarabit. Radices si sursum abibunt, crassiores fient, & eo in radices vires oleæ abibunt. Quæ genera olearum, vel in quo genere terræ viuere & feri debeant, quoq; spectare oliueta, diximus in ratione olei. Mago in colle & siccis, & argilla, inter autumnum & brumā feri iussit. In crasso aut humido, aut subriguo, à messe ad brumā. Quod præcepisse eum Africæ intelligitur. Italia quidem nunc vere maxime ferit. Sed si & autino liber, post æquinoctium xl. diebus ad vergiliari occasum xliij. soli dies sunt, quibus feri noceat. Africæ peculiare quidem in oleastro est inferere. Quædam æternitate consenscunt proxima adoptioni virga emissa, atque ita alia arbore ex eadem iuuenescente: iterumq; & quoties opus sit, vt ævis eadē oliueta consistat. Inferitur autem oleaster calamo & inoculatione. Olea, vbi quercus effossa sit, male ponitur: quoniam vermes qui rauca vocantur, in radice quercus nascuntur & transfent. Non inhumare taleas, aut siccare prius q̄ ferantur, vtilius compertum. Vetus oliuetum ab æquinoctio verno intra vergiliarum exortum interradi alternis annis, melius inuenitur: Item musci circundare radici. Circumfodi autē omnibus annis à solstitio duum cubitorum scrobe pedali altitudine: stercorari tertio anno, Mago idem amygdalas ab occasu Arcturi ad brumā feri iubet. Pira non eodem tempore omnia, quoniam nō æque florent. Eadem oblonga aut rotunda, ab occasu vergiliarum ad brumam. Reliqua genera media hyeme, ab occasu sagittæ, subsolanum aut septentrionem spectantia. Laurum ab occasu aquilæ ad occasum sagittæ. Connexa enim de tempore ferendi æque ratio est. Vere & autumno id magna ex parte fieri decreuere. Est & alia hora circa canis ortus, paucioribus nota, quoniā non omnibus locis pariter vtilis intelligitur, sed haud omittenda nobis non tractus alicuius rationem, verum naturæ potius indagantibus. In Cyrenaica regione sub etesiarum flatu conferunt: necnon & in Græcia, oleam maxime in Laconia. Cos insula & vites tunc ferit. Cæteri apud Græcos inoculare & inferere non dubitant, sed arborem nō ferunt. Plurimumq; in eo locorum natura pollet. Nanq; in Aegypto omni serunt mense, & vbiunque imbres æstiu non sunt, vt in India & Aethiopia. Necessario post hæc autumno feruntur arbores. Ergo tria tempora eadē germinationis, ver, & canis arcturij; ortus. Neque enim animalium tatum est ad coitum auditas, sed multo maior est terræ ac fatorum omnium libido: qua tempestiue vt, plurimum interest conceptus. Peculare vtiq; in insitis, cum sit mutua cupiditas vtrinque coeundi. Qui ver probant, ab æquinoctio statim admittunt, prædicantes germina parturire, ideo faciles corticum esse complexus.

Qui præterunt autumnum, ab Arcturi exortu, quoniam statim radicem quandam capiant, & ad ver parata veniant, atque nō protinus germinatio auferat vires. Quædam tamen statutum tempus anni habent vbiq; vt cerasi & amygdalæ circa brumam, ferendi vel inferendi. De pluribus locorū situs optime iudicabit. Frigida enim & aquosa verno conferi oportet, sicca & calida autūno. Communis quidem Italix ratio tempora ad hunc modum distribuit: Moro ab Idibus Februarijs in æquinoctium, piro autumnum, ita vt brumam xv. nec minus diebus antecedant. Malis æstiuus & cotoneis, item forbis, prunis, post mediā hyemem in Idus Februarias. Siliquæ Græcæ & Persicis ante brumam per autumnum: Nucibus, iuglandi, & pineæ, & auellanæ Græcæ, atque castaneæ, à Calendis Martijs ad Idus eadēdem. Salici, geniftæ, circa Martias Calendas. Hanc in siccis femine, illam in humidis virga feri diximus.

GLO. Autumno ablaqueato, & sterco adijceto. Lege addito, non adijceto. Sic enim Cato loqui solet. Vt eadem oliueta consistat. Integra lectio est: vt ævis eadem oliueta consistat. Sic supra lib. 16. cap. 2. ævis roborum vtilitas intrata. Eiusdem cap. 36. Duratq; ævis tecta alta. Mirumq; quæ Pallas castigatori hanc mentem dederit, vt eam vocem vbiq; aut omittet aut deprauaret. Confessa enim de tempore ferendi æque ratio est vere & autumno. Id ex magna parte fieri decreuere. Rectius in archetypis legitur & distinguitur hoc mpdo, Connexa enim de tempore ferendi æque ratio est. Vere & autumno id magna ex parte fieri decreuere. Ac mox, natura totius, non potius. Ideo faciles corticum esse amplexus. Illic habetur, complexus.

Quæ arbores societate gaudeant, & de disciplina ablaqueandi & accumulandi. Cap. 19.

Et etiam noua inferendi ratio, ne quid sciens quid præteream, quod vsquam inuenerim, Columellæ excogitata, vt affirmat ipse, qua vel diuerse in sociabilesq; naturæ arborum copulenter, vt fici atque oleæ. Iuxta hanc feri ficum iubet, non ampliore intervallo, q̄ vt contingi large possit ramo oleæ q̄ maxime sequaci atque obdituro: eumq; omni interim tempore edomari meditatione curuandi. Postea fico adepta vires, quod euenire trimæ atque vtiq; quinquenni, detruncata superficie, ipsūmq; deputatum, & vt dictum est adrafo cacumine, defigi in crure fici, custoditum vinculis, ne curuatura fugiat. Ita quodam propaginum insitorumq; temperamento, triennio communi inter duas matres coalescere. Quarto anno abscistum totū adoptantis esse nondum vulgata ratione, haud mihi certe satis comperta. Cæteri eadem illa de calidis frigidisq; & humidis & siccis supra dicta ratio, & scrobes fodere monstrauit. In aquosis enim neque altos, neque amplos facere expedit: aliter in ætuofo solo & sicco, vt q̄ maxime accipiant aquam contineantq;e. Hæc & veteres arbores colendi ratio est. Feruentibus enim locis accumulans estate radices operiuntq;e, ne solis ardor exurat. Aliubi ablequeat, perflatusq; admittit. Iidem hyeme cumulis à gelu vindicant. Contra illi hyeme aperiunt, humoremq; sitientibus quærunt. Vbiunque circumfodiendi arbores ratio in circuitu pedes in orbē ternos, neque id in pratris, quādo amore solis humorisq; in summa tellure oberrant. Et de arboribus hæc quidem fructus gratia ferendis inferendisq; in vniuersum sint dicta.

De salicto & harundineto, & cæteris caduis ad perticas: palos. Cap. 20.

Hinc restat eorum ratio, quæ propter alias feruntur, vineas maxime, cæduo ligno. Principatum in ijs obtinent falices, quarum satio fit loco madido: tamen resollo duos pedes & semipedē, talca, selsquipedali, vel

vel pertica, quæ vtilior quo plenior. Intervallo esse debet pedes feni, trimæ pedibus binis à terra putatione coercentur, vt sic se in latitudinem fundant, ac sine scalis tōdeantur. Salix enim fecundior est quo terræ proprior. Has quoq; omnibus annis confodi iubent mense Aprili. Hæc est viminalium cultura. Perticulis & virga & talea feritur fossura eadem. Perticas ex ea cedi iustū est quarto fere anno. Et eæ autem senescunt propagine faciunt locum, pertica immersa, ac post annum recisa. Salicis viminalis iugera singula sufficiunt xxv. vineæ iugeribus. Eiusdem rei causa populus alba feritur bipedaneo paffinato, talea sesquipedali, biduo siccata, palmipede intervallo, terra superinicta duorum cubitorum crassitudine. Harundo etiamnum dilutior quæ solo gaudet. Seritur bulbo radice, quæ alij oculum appellant, dodrantali scrobe, intervallo duum pedum & semipedis: reficiturq; ex sese veteri harudineto extirpato, quod vtilius reperitur quæ caltrare, sicut antea. Nanque inter se radices serpunt, mutuoq; discursu necantur. Tempus inferendi, priusquam oculi harundinum intumescant, ante Calendas Martias. Crescit ad brumam vsque, desinitq; cum durefcere incipit. Hoc signum, quod tempestiuam habet cæsuram: & hanc autem quoties & vineam fodendam putant. Seritur & transferat, non alte terra condita, erumpuntq; singulis oculis totidem plantæ. Seritur & deplantata pedali sulco binis obrutis gemmis, vt tertius nodus terram attingat prono cacumine, ne rores concipiat. Cæditur de crescente luna. vineis anno siccata vtilior quæ viridis. Castanea pedamentis omnibus præferitur facilitate tractatus, perdurandi periticia, regeneratione cædua vel fallice lætior. Querit solum facile, nec nõ harenosum, maximeque sabulum humidum aut carbunculum vel topi etiam farinam, quamlibet opaco septentrionali; & præfrigidio situ, vel etiam decliu. Recusat eadem gallicam, rubricam, cretam, omnemque terræ fecunditatem, qua feri nuce diximus. Sed nisi ex maximis non prouenit, nec nisi quinis acuatim fati. Perfingit solum debet supra ex Nouembri mense in Februariū: quo soluta, sponte cadunt ex arbore, atque subnascuntur. Intervalsa sint pedalia vndique sulco dodrantali. Ex hoc seminario transferuntur in aliud, bipedali intervallo, plus biennio. Sunt & propagines, nulli quidem faciliores. Nudata enim radice, tota in sulco prosteruntur. Tunc ex cacumine super terram relicto renascitur, & alia ab radice. Sed translata nescit hospitari, pauetq; nouitatem. Biennio fere postea profilit. Ideo nucibus potius quæ viuiradicibus plantaria cædua implentur. Cultura non alia quæ supradictis fodendis supputandisq; per biennium sequens: de cætero ipsa se colit, vmbra Itolones superuacuos enecante. Cæditur intra septimum annū. Sufficiunt pedamenta iugeri vnus vicenis vinearum iugeribus: quando etiam ea bifida stirpe fiunt, durantq; vltra alteram syluæ suæ cæsurā. Esculus similiter prouenit, cæsurā triennio prior, nimis morosa nasci. In quacunque terra feritur, nascitur è balano, sed non nisi esculi, scrobe dodrantali intervallo duorum pedum feritur leuiter quater anno. Hoc pedamentum minime putrescit, læsumq; maxime fructat. Præter hæc sunt cædua quæ diximus, fraxinus, laurus, persica, corylus, malus, sed tardius nascuntur, terramq; defixa vix tolerant, non modo humorem. Sambucus contra firmissima ad palum, taleis feritur vt populus. Nam de cupressis fati diximus.

GL O. Ideo nucibus potius quam radice p. c. i. Scribo, potius quam viuiradicibus.

De culturis, & disciplina colendarum vinearum. Cap. 21.

Et prædictis velut armamentis vinearū, restat ipsarum natura præcipua tradenda cura. Vitium furculi & quarundam arborum, quibus fungosior intus

natura est; geniculatis ramorum nodis intersepiunt medullam. Ferula ipsæ breues, & ad summa breuiore, articulis vtique duobus internodia includunt. Medulla, siue illa vitalis anima est, ante se tendit, longitudinem impellens, quandiu nodis perua patet fistula. Cum vero concreti ademere transitum, reperculsa erumpit, ab ima sui parte, iuxta priorem nodum alternis laterum semper inquinibus, vt dictum est in harundine ac ferula, quorum dextrum ab imo intelligitur articulo, leuim in proximo, atque ita per vices. Hoc vocatur in vite gemma, cum ibi cespitem fecit. Ante vero quæ faciat, in concauo oculus, & in cacumine ipso, germen. Sic palmites, nepotes, vug, folia, pappini gignuntur. Mirumque, firmiora esse in dextra parte genita. Hos ergo in furculis nodos cum feruntur, medios secare oportet, ita ne profuatur medulla. Et in fico quidem dodrantales paxillo solo patefacto feruntur, sic vt descendat quæ proxima arbori fuerint, duo oculi extra terram emineant. Oculi autem in arborum furculis proprie vocantur vnde germinant. Hac de causa & in plantarijs aliquando eodem anno ferunt, quos fuere latenti fructus in arbore: cum tempestiue fati prægnantes, inchoatos conceptus aliubi pariunt. Ita fatas ficos, tertio anno transferre facile: Hoc pro senescendi celeritate attributum huic arbori, vt citissime proueniat. Vitium numerosior fati. Primum omnium nihil feritur ex his, nisi inutile & deputatum in farmento. Opputatur autem quicquid proximo tulit fructum. Solebat capitulatus vtrinq; è duro furculus feri, eodq; argumento malleolus vocatur etiam nunc. Postea auelli cum sua calce cæptus est, vt in fico: neque est aliud viuacius. Tertium genus adiectum etiamnum expeditius sine calce, propter quod sagittæ vocantur, cum intorti panguntur. Iidem cum recisi nec intorti trigemmes. Plures autem ex eodem furculo hoc modo fiunt: Serere è pampinarijs sterile est: nec nisi fecundo oportet. Quæ raras habent nodos, infecundæ iudicantur. At densitas gemmarum, fertilitatis indicium est. Quidam feri vetant nisi eos, qui floruerint, furculos. Sagittas ferere minus vtile, quoniam in transferendo facile rumpitur quod intortum fuit. Seruntur pedali, non breuiore, longitudine quinque fex ue nodorum. Pauciores tribus gemmis in hac mensura esse non poterunt. Inferi eodem die quo deponuntur, vtilissimum. si multo postea necesse sit ferere cultoditos vt præcepimus, cauere vti que, ne extra terram positi sole inarescant, ventosæ aut frigore hebetentur. Qui diutius in fico fuerint, prius quæ ferantur, in aqua pluribus diebus reuiscant. Solum apicum & quæ amplissimum in seminario, siue in vinea, bidente paffinari debet ternos pedes, bipalio alto marra rejici quaternorum pedum ferramento, ita vt in pedes binos fossa procedat. Fossatum purgari, & extendi, ne crudum relinquatur. Verum & exigi mensura. Male paffinatum deprehendunt scamna in æqualia. Metienda est & ea pars quæ interiacet puluini. Surculi feruntur & in scrobe & in furculo longiore, super quos tenerima ingeritur terra. Sed in gracili solo frustra, nisi substrato pinguiore. Nec minus quæ duos integri oportet, & proximam attingi terram, & eodè paxillo deprimi & spissari. Interesse in plantario sesquipedes inter bina femina in latitudinem, in longitudinem semisses. Ita fatos malleolos xxiiij. mense recidere ad imum articulum, nisi ipsi parcatur. Oculorum inde materia emicat, cū qua xxxvj. mense viuiradix transfertur. Est & luxuriosa ratio vites ferendi, vt quatuor malleoli vehementi vinculo colliguntur in parte luxuriosa: atque ita vel per ossa bubuli cruris vel per colla fistilia traieci, obruantur binis eminētibus gemmis. Humescunt hoc modo, recisiq; palmitē emittunt. Postea fistula fracta radix libere capit vires, vnamq; fert & omnium corporum suorum acinos. In alio genere inuentu nouitio finditur malleolus, medullaq; erasa, in se colligatur ipsi caules, ita vt gemis parcat omni modo.

Tura

Tum malleolus in terra fimo mixta feritur, & cum spar gere cepit caules, deciditur, foditurq; sæpius. Talis vna acinos nihil intus ligni habituros Columella promittit, cum viuere femina ipsa perquam mirum sit, & medulla adempta nasci. Surculis etiam quibusnam sit articulatio arboris, non mittendum videtur. Nanque buxi tenuissimis quinis senisue colligatis depacti proueniunt. Quodam in obseruatione erat, vt defingerentur ex imputata buxo, aliter viuere non crediti. detraxere hoc experimenta. Seminarij curam sequitur vinearum ratio. Quinque generum hæc: Sparis per terram palmitibus, aut per se vite subrepta, vel cum adminiculo sine iugo, aut pedata simplici iugo, aut compluuiate quadruplici. Quæ pedata ratio erit, eadem intelligitur eius quoque, in qua sine adminiculo vitis per se stabit. Id enim non fit nisi pedamenti inopia. Simplici iugo constat porrecto ordine, quem canterium appellant. Melior ea vino, quando sibi ipsa non obumbrat, assiduocq; sole coquitur, & afflatum magis sentit, & celerius rorem dimittit: Pampinationi quoque & occationi, omnig; operi facilior. Super cætera deflorescit vtilius. Iugum fit pertica aut harundine, aut crine: funiculoue, vt in Hispania Brundisioque. Cōpluuiata copiosior vino est, dicta à causis ædium compluuijs. Diuiditur in quaternas partes totidem iugis. Huius ferendi ratio dicitur, eadem valitura in omni genere, in hoc vero numerosior tantum. His vero tribus feritur modis: Optime in paffinato, proxime in sulco, nouissime in scrobe. De paffinatione dictum est.

GL O. Et prædictis velut armamentis vinearum. Hæc verba quæ nescio quis fini præcedentis perperam affuerat, huius capituli initio adposuimus, melius hic coherentia. Id enim cum decisi nec intorti trigemmes. Lege, lidem cum decisi. Paulopost pro in area, restitimus marra. Oculorum exinde materia emicat cum aqua, trigemifoxeto mense viuiradix transfertur. Scribo & distinguo, O. i. m. emicat, cum quæ xxxvj. mense u. t. Detraxere hoc experimenta feminarij curaque. Sequitur vinearum ratio. Distinguendum, detraxere hoc experimenta. Seminarij curam sequitur u. t.

De sulco & vinearum putatione. Cap. 22.

Sulco latitudo palæ fati est: scrobibus ternorum pedum in quaque partem. Altitudo in quocunque genere tripedalis, ideo nec vitis minor transferri debet, extatura etiamnum duabus gemmis. Emolliri terrā minutis in scrobe ima sulcis, fimoque misceri, necessarium. Cluiofa altiores poscunt scrobes, præterea puluinatis à deuenititate labijs, quæ his longiores fient, vt vites binas accipere: vineas limitari decumano xvij. pedū latitudinis ad contrarios vehiculorum transitus, alijsque transferis limitibus denum pedum distingui per media iugera. Aut si maior modus sit, totidem pedum cardinē, quot decumano limitari. Semper vero quintanis semitari, hoc est, vt quinto quoque palo singulæ iugo paginæ includantur. Solo spisso, non nisi repaffinato, nec nisi viuiradicem feri: tenero & soluto, vel malleolum sulco, vel scrobe. In colles sulcos agere transfuseros melius quam paffinare, vt defluua palis eorum contineantur. Aquoso celo, vel sicco solo, malleolos ferere autumno, nisi si tractus ratio mutauit. Siccus enim & calidus autumno proficit feri, humidus frigidusque etiam veris exitu. In arido solo viuiradix quoque frustra feritur. Male & in ficcis malleolus, nisi post imbrem. At in riguis vel frondens vitis, & vsque ad folium recte, vt in Hispania. Quiescere ventos fationis die vtilissimum. Plerique austros optant, Cato abdicat. Interesse è medio temperamento inter binas vitas oportet pedes quinos. Minimum autem læto solo pedes quaternos: tenui plurimum octonos. Vmbri & Marfi ad vicenis intermittunt arationis gratia in his quæ vocant porculeta. Pluuio & caliginoso tractu raro-

res poni, sicco denfiores congruit. Subtilitas paffinonæ compendia inuenit, cum vinea in paffinato feritur, obiter seminarium faciendi vt viuiradix loco suo, & malleolus qui transferatur, inter vites ordine feratur. Quæ ratio in iugero circiter xv. M. viuiradicum donat. interesse autem biennium fructus, quo tardius in lato prouenit quæ in trāfalo. Viuiradix posita in vinea post annum refecatur vsque ad terram, vt vnus tantum emineat oculus, adminiculo iuxta affixo, & fimo addito. Simili modo & secundo anno reciditur, viresq; concipit, & intra se pascit suffecturas oneri, alias festinatione pariēdi gracilis ac emucida, ni cohibeatur castigatione tali, in ferum exeat tota. Nihil auidius nascitur, ac nisi ad paricendum vires seruētur, tota fit fœtus. Pedamenta optima quæ diximus, aut ridice robore, oleaque: aut si non sint pali è iunipero, cupressio, laburno, sambuco. Reliquorum generum fudes omnibus annis reciduntur. Saluberrima in iugo harundo cōnexa fasciculis, durat quinis annis. Cum breuiore palmites farmeto iunguntur inter se funium modo, ex hoc arcus funeta dicuntur. Tertius vineæ annus palmitē velocem robustumque emittit, & quem faciat ætas vitem. Hic in iugum insilit. Quidam nunc excæcant eum supina falce auferendo oculos, vt noxia iniuria longius euocent. Vtilior enim consuetudo pariēdi, satiusq; pampinos adigatē detergere, vsquequo placeat roborari eam. Sunt qui vetant tangi proximo anno quæ translata sit, neq; ante lx. mensem falce curari. Tunc autem ad tres gemmas recidi. Alij & proximo quidem anno recidunt, sed vt ternos quaternosque singulis annis adijciant articulos, quarto demum perducant ad iugum. Id vtrunque fructum tardum, præterea retortidum & nodosum reddit, pumilionum incrementō. Optimum autem, matrem esse firmam, postea sctum audacem. Nec tutum est quod cicatricolum, magno imperitiæ errore. Quicquid est tale, plagis nascitur, non è matre. Totas enim habet illa vires dum roboratur, & annuos accipit tota fœtus, cum permissum fuerit nasci. Nil natura portionibus parit. Quæ cū excreuerit, satis firma, prius in iugo collocari debet: Sin etiamnum infirmior erit, sub ipso iugo hospitari recisa: viribus, non ætate decernitur. Temerarium est, ante crassitudinem pollicarem viti imperare. Sequenti anno palmites salutentur pro viribus matris singuli aut gemini. Lidem & secundo, si cogit infirmitas, nutrantur: tertioq; demum duo adijciantur. Nec sunt plures quaternis vnquam permittendi. Breuiterque, non indulgenti est, & semper inhienda fecunditas: Ea est enim natura, vt parere, malit, quæ viuere. Quicquid materiæ adimitur, fructui accedit. Illa femina mauult, quæ fructum gigni, quoniam fructus caduca res est. Sic perniciose luxuriat, nec ampliat se, sed egerit. Dabit consilium & soli natura. In macro etiam si vires habebit, recisa intra iugum moretur, vt omnis fœtura sub eo exeat. Minimum id esse debet intervallo, vt attingat iugum, speretque, non teneat: adeo non recumbat in eo, nec delicate se spargat. Ita tēperetur hic modus, vt crescere etiam malit quæ parere. Palmes duas tresque gemmas sub iugo habere debet ex quibus materia nascatur: tunc per iugum mergi alligarique, vt sustineatur iugo, non pēdeat. Vinculo mox altricus à tertia gemma alligari, quoniam & sic coercentur impetus materiæ, denfioresque citra pampini exultant: cacumen religari vetant. Natura hæc est, deiecta pars aut præligata fructū dat, plurimumque ipsa curuatur. Quod citra est, materiem mittit, offensante credo spiritu, & illa quam diximus medulla. Quæ ita emicuerit materia, fructum dabit anno sequente. Sic duo generapallimitum: Quod è duro exit, materiamque in proximum annum promittit, pampinarium vocatur: at vbi supra cicatricē est, fructuarium. Alterum ex anniculo palmitē, semperque fructuarium relinquatur sub iugo, & qui vocatur custos. Hic est nouellus palmes, non longior tribus gemmis, proximo

proximo anno materiam daturus, si vitis luxuria se contempserit. Et alius iuxta eum verrucæ magnitudine, qui furunculus appellatur, si forte cultos fallat. Vitis ante quam septimum annum a furculo compleat, euocata ad fructum euanescit, ac moritur. Nec veterem placet palmitem in longum, & ad quartum vsque pedamentum emitti, quod alij dracones, alij iuniculos vocant, vt faciant quæ masculeta appellant. Cum induruit vitis, pelsimum in vinea traducere. Quinto anno & ipsi palmites intorquentur, singulaque è singulis materie emittuntur, ac deinde è proximis, prioresque amputantur: semper custodem relinquere melius, sed is proximus viti esse debet, nec longior quam dictum est. Ei si luxuriauerint palmites, intorqueri: vt quatuor materias, vel duas, si vnijuga erit vinea, emittat. Si per se vitis ordinabitur sine pedamento, qualecunque tamen initio adminiculum desiderabit, dum stare cõdificat, & recta surgere. Cætera à primordio eadem. Diuidi autem putatione pollices æquali examine vndique, ne prægrauet fructus parte aliqua, obiter idem deprimens prohibebit in excelsum emicare. Huic vineæ trium pedum altitudo excelsior nutat, cæteris à quinto dum ne excedat hominis longitudinem iustam. Ijs quoque quæ sparguntur in terra breues ad innitendum caueas circumdant, scrobibus per ambitum actis, ne vagi palmites inter se pugnet occurrantes: maiorque pars terrarum ita supinam in tellere vindemiam metit. Siquidem & in Africa, & in Aegypto Syriaque, ac tota Asia & multis locis Europæ hic mos præualeat. Ibi ergo iuxta terram comprimi debet vitis: eodem modo & tempore nutrita radice, quo in iugata vinea, vt semper pollices tantum relinquuntur fertili solo cum tribus gemmis, graciliore quinis: præstatque multos esse quam longos. Quæ de natura soli diximus, tanto potentiora sentientur, quâto proprior fuerit vna terræ. Genera separari, ac singulis conferri tractibus, vtilissimum. Mixture enim generum etiam in vino, non modo in multo discors. Aut si misceantur, non alia quam pariter maturefcentia iungi necessarium. Iuga altiora quo lætior ager, & quo plantiorum roscido, nebuloso, minusque ventoso conueniunt. Contra, humiliora gracili & arido, æstuoso, ventisque exposito. iuga ad pedamentum quam arctissimo nodo vineiri oportet, vitem leui contineri. Quæ genera vitium, & in quali solo celoque essent conferenda, cum enumeraremus naturas earum & vinorum, notauimus. De reliquo cultu vehementer ambigitur. Plerique æstate tota post singulos rores confodi iubent vineam. Alij vetant gemmantem: decuti enim oculos: tractuque intrantium deteri, & ob id arcendum procul omne quidem pecus, sed maxime lanatum, quoniam facillime auferat gemmas: Inimicos & pubescente vna rastros: satisque esse vineanter anno confodi, ab æquinoctio verno ad vergiliarum exortum, & canis ortum, & nigrescente acino. Quidam ita determinant: Veterem semel à vindemia ante brumam, cum alij ablaqueare & stercoreare satis putent. Iterum ab Idibus Aprilis antequam concipiat, hoc est, in vi. Idus Maias. Deinde priusquam florere incipiat, & cum defloruerit, & variante se vna. Peritiores affirmant, si iusto sæpius fodiat, in tantum tenerescere acinos, vt rumpantur. Quæ fodiantur, ante feruentes horas diei fodiendas conuenit: sicuti lutum neque arare, neque fodere: Fossione puluerem excitatum contra soles nebulasque prodesse. Pampinatio verna in confesso est, ab Idibus Maijs intra dies decem, vtique antequam florere incipiat & eam infra iugum debere fieri. De sequente variant sententiæ. Cum defloruerit, alij pampinandum putant: alij sub ipsa maturitate. Sed de his Catonis præcepta decernent. Nanque & putationem tradenda ratio est. Protinus hanc à vindemia, vbi cæli tepor indulget adoriuntur. Sed hoc fieri nunquam debet ratione na-

turæ ante aquilæ exortum, vt in siderum causis docebitur proximo volumine. Imo vero fauouio, quoniam anceps culpa fit præpropere festinationis. Si faucias reciti medicina mordeat quædam hyemis ruminatio, certum est gemmas earum frigore hebetari: plagasque findi, & cæli vitio exuri oculos lacryma distillare. Nam gelu fragiles fieri quis nesciat? Operarum ista computatio est in latifundijs, non legitima naturæ festinatio: quo maturius putantur aptis diebus, eo plus materie fundunt: quo ferius, eo fructum vberiore. Quare macras prius conuenit putare, validas nouissime. Plagam omnem obliquam fieri, vt facile decidant imbres: & ad terram verti, quæ leuissima cicatrice acie falcis exacta, plagaque conuelata. Recidi autem semper inter duas gemmas, ne sit vulnus oculis in recida parte. Nigram esse eam existimant: & donec ad synceram veniatur, recidendam: quoniam è vitiosa materie vitis non exeat. Si macra vitis idoneos palmites non habeat, ad terram recidi eam, nouosque elici vtilissimum. In pampinatione non hos detrahere pampinos, qui cum vna sint: Id enim vvas supplantat præterquam in nouella vinea. Inutiles iudicantur in latere nati, non ab oculo: quippe etiam vna quæ nascatur è duro rigescente, vt nisi ferro detrahi non possit. Pedamentum quidam inter duas vites vtilius putant statui, & facilius ablaqueantur ita, meliusque est vnijugæ vineæ, si tamè & ipsi iugo sint vires, nec statu infesta regio. In quadripartita quam proximum oneri adminiculum esse debet: ne tamen impedimentum sentiat ablaqueatio, cubito abesse, non amplius: ablaqueari autem prius quæ putari iubent. Cato de omni cultura vitium ita præcipit: Quam altissimam vineam facito, alligatōque recte, dum ne nimium constringas: hocque modo eam curato: Capita vitium putata circumfodito, arare incipito. Vltro citroque sulcos perpetuos ducito. Vites teneras quam primum propagato, veteres quam minimum caltrato. Potius si opus fuerit deijcito, biennioque post præcidito. Vitam nouellam refecari tum erit tempus, vbi valebit. Si vinea ab vite caluata erit, sulcos interponito, ibique viuiradicem ferito: Vmbram à sulcis remoueto, crebroque fodito. In vinea veteri ferito ocyum. Si macra erit, quod granum capit ne ferito, & circum capita addito stercurus, paleas, vineas, aut aliquid horumce. Vbi vinea frondere coeperit, pampinato. Vineas nouellas alligato crebro, ne caulis perfringatur. Et quæ iam in peritiam ibit, eius pampinos teneros alligato leuiter, porrigitoque. Quæ vbi recte steterint, vbi vna varia fieri coeperit, vites subligato. Vitis insitio vna est per ver, altera cum vna floret: ea optima est. Vineam veterem si in alium locum transferre voles, duntaxat brachium crassum primum deputato. Binas gemmas nec amplius relinquito. Ex radicibus bene effodito. Et caue radices ne faucies. Ita vti fuerit ponito in scrobe, aut in sulco, operitoque, & bene occulcato. Eodemque modo vineam statim nato, alligato, laxatoque vti fuerat, crebroque fodito: Ocyum quod in vinea feri iubet, antiqvi appellabant pabulum, vmbrae patiens, quod celerissime proueniat.

Sulco latitudo palæ est. Lege addendo, sulco latitudo palæ satis est. Eodem versu, in quaque parte, non quancunque. Quæ ex his longiores sient, vt vites binas accipiant. E diuerso alie labuntur. Antiqua lectio, Qui ex his longiores sient, vt vites binas accipiant è diuerso, alie vocabuntur. Intra biennium autem fructus. Malui veterem lectionem: Interest autem biennium fructus quo tardus in fato prouenit quam in translato. Ideo vtriusque fructum tardum, præterea retortidum & nodosum puluinosumque reddi incremento. Si alia lectio antiquior, in quam exemplaria consentiunt, sic habet, Id vtriusque fructum tardum, præterea retortidum & nodosum reddi, pumilionum incremento. Operarum ista computatio est, in latifundijs vtro legitima naturæ festinatio. Vetus lectio: Operarum ista computatio est in latifundijs, non legitima nat. est.

Ratio

Ratio arborum.

Cap. 23.

Sequitur arbuti ratio, mirum in modum damnata Sarfena patri filioque, celebrata Scrofa, vetustissimis post Catonem, peritissimisque, ac ne à Scrofa quidem, nisi vni Italiæ concessa: cum tam longo iudicetur æuo, nobilia vina non nisi in arbutis gigni, & in his quoque laudatiora summis, sicut vberiora imis: Adeo excellenti proficitur. Hac ratione & arbores eliguntur prima omnium vltus, excepta propter nimiam frondem attinia. Deinde populus nigra, eadem de causa minus defa folio. Non spernunt plerique & fraxinum sicumque & etiam oleam, si non sit vmbrosa ramis. Harum satis cultusque abunde tractatus est. Ante tricimum sextum mensem attingi falce vetantur. Alternis seruantur brachia. Alternis putantur annis. Sexto anno maritantur. Transpadana Italia præter supradicta, cornu, populo, tilia, acere, orno, carpino, quercu, arbutat agros: Venetia falce propter vliginem foli. Et vltus detruncata à media in ramorum scamna digeritur, nulla fere viginti pedum altiore arbore. Tabulata earum ab octauo pede altitudinis dilatantur in collibus siccisque agris, à duodecimo in campestribus & humidis. Mericianum solem spectare palmæ debet. Rami à projectu digitorum modo subrigi, tonsili in his tenuium quoque virgultorum barba, ne obumbrent. Intervallum iustum arborum, si aretur solum, quadragen pedes in terga frontemque, in latera viceni. Si non aretur, hoc in omnes partes. Singulis denas. Saepè adnutriunt vites, damnato agricola minus ternis. Maritare nisi validas inimicum, enecante veloci vitium incrementō. Serere tripedaneo scrobe necessarium, distantes inter sese arboremque singulis pedibus. Nihil ibi malleolis atque pastinationi, nulla fodiendi impendia: vt pote cum arbuti ratio hac peculiariter dote præstet, quod in eodem solo feri fruges & vitibus prodest. Superque quod vindicans se altitudo, non, vt in vinea, ad arcendas animalium iniurias pariete, vel sepe, vel fossarum vti que impendio muniri se cogat. In arbutis à predictis sola viuiradicum ratio, item propaginum, & hæc gemina, vt diximus. Quæ alorum in ipso tabulato maxime probata, quoniam à pecore tutissima est. Altera, deflexa vite vel palmitis iuxta suam arborem, aut circa proximam calibem. Quod supra terram est è matre, radi iubetur ne fruticet. In terra non pauciores gemmæ quatuor obruuntur ad radicem capiendam, extra in capite binæ relinquuntur. Vitis in arbutis quatuor pedes in longo constat, omni sulco tres lato, alto duos cum semipede. Post annum propago inciditur ad medullam, vt paulatim radicibus suis alluescat. Caulis à capite ad duas gemmas reciditur. Tertio totus mergus absciditur reponiturque altius in terram: ne ex reciso frondeat. Tolli viuiradix à vindemia protinus debet. Nuper repperit, draconem ferere iuxta arborem: ita appellamus palmitem emeritum, pluribusque induratum annis Hunc præcisum quam maxima amplitudine tribus longitudinis derafo cortice qua tenuis obruatur, vnde & rasillem vocant, deprimere sulco, reliqua parte ad arborem erecta, ocyssimum in vite. Si gracilis sit vitis aut terra, vsitatum est quam proxime solum decidi, donec firmetur radix: sicut neque roscidam feri, neque à septentrionis flatu. Vites aquilonem spectare debent ipsa, palmites autem earum ad meridiem. Non est festinandum ad putationem nouellæ, sed primo in circulos materie colligenda, nec nisi validæ putatio ad mouenda. Seriora fere anno ad fructum arbuta, quam vitis iugata. Sunt qui omnino putari vetant, priusquam arborum longitudinem æquauerit. Prima falce sex pedes à terra recidatur flagello infra relicto, & nasci coacto in curuatione materie. Tres è gemmæ non amplius deputato supersint. Ex his emissi palmites proxi-

mo anno imis inferantur scamnis, ac per singulos annos ad superiora scandant, relicto semper duramento in singulis tabulatis, & emissario vno, qui subeat vsque quo placuerit. De cætero putatione omni, flagella quæ proxime tulerint recidantur: noua circuncis vndique capreolis spargantur in tabulatis. Vernacula putatio deiectis per ramos vitium crinibus circumuectis arborem, crinesque ipsos vuis: Gallica in traduces porrigitur, Aemiliæ vie in ridicas attiniarum ambitu frondem earum fugientes. Est quorundam imperitia sub ramo vinculo suspendendi, suffocante iniuria, quando contineri debet vimine, non arctari. Quinimo etiam quibus falices supersunt, molliore hoc vinculo facere malunt, herbaque ficuli quam vocant ampelodesmon: Græcia vero vniuersa iunco, cypero, vlua. Liberatam quoque vinculo per aliquot dies vagari, & inconditam spargi atque in terra quam per totum annum spectauerit recumbere. Nanque vt veterina à iugo, & canes à cursu volutatio iuat, ita tum & vitium porrigi lumbos. Arbor quoque ipsa gaudet assiduo leuata onere similis respiranti. Nihil est in opere naturæ, quod non exemplo dierum noctiumque aliquas vices feriarum velit. Ob id protinus à vindemia putari, & lassas etiamnum fructu edito, improbat, vt putatæ rursus alligentur alio loco. Nanque orbita vinculi sentitur vexatione non dubia. Traduces Gallica cultura binis vtrinque lateribus, si pes quadrageno distet spatio, quaterni si viceno, inter se ob vij miscentur, alliganturque vna conciliati, virgultorum comitatu obiter rigorati qua deficiant, aut si breuitas non patiat ipsorum, adalligato protenduntur in viduam arborem vno. Traducem bimum præcidere solebant. Oneratis enim vetustate melius donare tempus vt transilem faciant, si largiatur crassitudo, alias vitæ toros futuri draconis pasci. Vnum etiamnum genus est medium inter hoc & propaginem, totas supplantandi in terram vites cuneisque findendi, & in sulcos plures simul ex vna propagandi, gracilitate singularum firmata circumligatis hastilibus, ne recisis qui à lateribus excurrant pampinis. Nouariensis agricola traducum turba non contentus, nec copia ramorum, impositis etiamnum patibulis palmites circumuoluit. Itaque præter solli vitia, cultura quoque torua fiunt vina. Alia culpa iuxta vrbem varacinis, quæ alternis putantur annis, non quia id viti conducit, sed quia vilitate reditum impediæ exuperent. Medium temperamentum in Carseolano sequuntur, cariosasque tantum vitis partes incipientes inarescere deputando, cæteris ad vnam relictis detracto onere superuacuo pro nutrimento omni est raritas vuneris. Sed nisi pingui solo talis cultura degenerat in labruscam. Arbuta arari quæ altissime desiderant, etsi tantum frumenti ratio non exigit. Pampinari ea non est moris, & hoc compendium operæ. Deputantur cum vite pariter interlucata densitate ramorum, qui sint superuacui, & absument alimenta. Plagas ad septentriones, aut ad meridiem spectare vetuimus. Melius, si neque in occasu solis. Diu dolent talia quoque vlcera, & difficile sanescunt, algendo nimis æstuandoue. Non eadem in vite quæ in arbutis libertas, quoniam certa latera est facilius abscondere, quam detorquere quo velis plagas. In arborum tonsura supiniore velut calices faciendi, ne consistat humor. Viti adminicula addenda quæ scandat apprehensa, si maiora sint.

Et vltus detruncata à media inter ramorum scamna digeritur. Legendum, in ramorum scamna. Meridianum solem spectare palmites debent. Non male est in manuscriptis, spectare palmæ debent, nam sequitur mox rami à projectu digitorum modo subrigi, nec de vitibus loquitur, sed de arboribus, quæ vitibus maritantur. Traduces gallica cultura binis vtrinque lateribus, si pedum quadrageno distet spatio, quaternis viceno, inter se ob vij miscentur alliganturque vno conciliati, virgultorum comitatu obiter ligati qua deficiant. Aut si breuitas non patiat ipsorum, adalligato

C. PLINII. N protenduntur

protenduntur in viduam arborem iunco. & Repraesentabimus & hic veterem lectionem, quam veriore esse certe illi facile iudicabunt, quibus id culturae genus visu cognitum est, etiam hodie in ea Italiae parte frequens. Nam de cisalpinia Gallia loquitur: Est autem talis. Traduces Gallica cultura vini utrinque lateribus, si pes quadrageo distet spatium, quaterni si vicino, inter se miscentur alliganturque vna conciliati, virgultorum comitatu obiter rigorati quæ deficiant, aut si breuitas non patitur ipsorum, adalligato protenduntur in viduam arborem vno. Sed quia vilitate reddituum impendia exuperent. & Reditum non redituum. Vilitas enim de vino intelligi debet. Cariositasque tantum vitis partes incipientes marcescere deputando. & Antiqua scriptura, incipientes inarescere. Quoniam certa latera est facilius abscondere, quæ detorquere quo velis, Plagas in arborum confura lupinare, velut calices faciendi. & Satis apparet deprauatorem hinc neque literaturam calluisse nec agriculturam. Reponenda igitur ex vetustis exemplaribus incorrupta lectio, & hoc modo distinguendum, quam detorquere quod velis plagas. In arborum confura lupiniore velut calices faciendi, ne consistat humor.

De seruandis vuis, & morbis arborum. Cap. 24.

Vitium generosarum pergulas quinquatribus putandas, & quarum seruare vvas libeat, decrefcente luna tradunt. Quæ verò interlunio sunt putate, nullis animalium obnoxias esse. Alia ratione plena luna notanda, cum sit ea in leone, scorpione, sagittario, tauro: atque in totum serendas plena, aut crescente vitæ, censent. Sufficiunt in Italia cultores deni in centena iugera vinearum. At abunde satum cultuque arborum tractato, quoniam de palmis ac cytho in peregrinis arboribus affatim diximus, ne quid desit, indicanda reliqua natura sit: magnopere pertinens ad omnia ea. Infestantur namque & arbores morbis. Quid enim genitum caret his malis? Et syluestrium quidem perniciosos negant esse, vexarique tantum grandine in germinatione aut flore. Aduri quoque seruore, aut flatu frigidiore præpostero die, quoniam suo frigora etiam profunt, vt diximus. Quid ergo nonne & vites algore intereunt? Hoc quidem est quo depræhendatur foli vitium, quoniam non euenit nisi in frigido. Itaque per hyemes cæli rigorem probamus, non foli: Nec infirmisimæ arbores gelu periclitantur, sed maximæ, vexatisque ita cacumina prima inarescunt, quoniam præstrictus gelu non potuit eo peruenire humor, Arborum quidam communes morbi, quidam priuati generum. Communis vermiculatio est, sideratio, & dolor membrorum. Vnde partium debilitas, societate nominum quoque cum hominum miseris, trunca dicimus certe corpora, & oculos germinum exustos, ac multa simili sorte: itaque laborant & fame & cruditate, quæ sunt humoris quantitate. Aliquæ vero & obestitate: vt oia quæ refinam ferunt, nimia pinguedine in tædam mutantur: & cum radices quoque pinguescere cœpere, intereunt vt animalia nimio adipe, aliquando & pestilentia per genera, sicut inter homines, nunc seruitia, nunc plebs vrbana & rustica. Vermiculantur magis minusue quædam, omnes tamen fere, idque aues caui corticis sono experiuntur. Iam quidem & in hoc luxuria esse cœpit: prægrandesque roborum delicatiora sunt in cibo. costos vocant: atque etiam farina saginati: hi quoque; alites fiunt. Maxime autem arborum hoc sentiunt piri, mali, fici: minus quæ amaræ sunt & odoratæ. Eorum qui in ficijs existunt, alij nascuntur ex ipsis, alios parit qui vocatur cerastes. Omnes tamen in cerasten figurantur, sonumque edunt paruuli stridoris. Et sorbus arbor infestatur vermiculis ruffis, pilosis, atque ita emoritur. Mespilus quoque; in senecta obnoxia ei morbo est. Sideratio tota celo constat. Quapropter grando in his causis intelligi debet, & carbunculatio, & quod pruinarum iniuria euenit. Hæc enim verno tepore inuitatis & erumpere audetibus satis molibus insidens, adurit lactescentes germinum oculos; quod in flore carbunculū vocant. Pruinæ perniciosior natura,

quoniam lapsa perfidet, gelatque, ac ne aura quidem vlla depellitur, quia non fit nisi immoto aere & sereno. Proprium tamē siderationis est ab ortu canis siccatum vapor, cum insitæ ac nouellæ arbores moriuntur, præcipue ficus & vites. Olea præter vermiculationem, quam eque ac ficus sentit, clauum etiam patitur, siue fungum placet dici vel patellam. Hæc est folis exustio. Nocere tradit Cato & muscum rubrum. Nocet plerumque vitibus atque oleis nimia & fertilitas. Scabies communis omnium est. Impetigo, & quæ adnasci solent cochleæ, peculiaria ficorum vitia: nec vbi que sunt enim quædam ægritudines & locorum. Verum vt homini neruorum cruciatus, sic & arbori, ac duobus æque modis. Aut enim in pedes, hoc est, radices erumpit vis morbi: aut in articulos, hoc est, cacuminum digitos, qui longissime à toto corpore exeunt. Inarescunt ergo & sunt apud Græcos sua nomina vtrique vitio. Vndique primo dolor, mox & macies earum partium fragilis, postremo tabes morbusque non intrante succo, aut non perueniente, maximeque id fici sentiunt. Caprificus omnibus immunis est, quæ adhuc diximus. Scabies gignitur roribus lentis post vergilias. Nam si riores fuere, perfundunt arborem, non scalpunt scabie. Cæterum si cadunt, siue imbres nimij frigore, alio modo ficus laborat radicibus madidis. Vitibus præter vermiculationem & siderationem morbus peculiaris articulatio, tribus de causis. Vna vi tempestatum germinibus ablatis. Altera, vt notauit Theophrastus, in lupinum excisis. Tertia, cultura imperitia lætis. Omnes enim earum iniuriæ in articulis sentiuntur. Siderationis genus est in his deflorescentibus roratio. Aut cum acini priusquam crescant decoquantur in callum. Aegrotant & cum alere, lætis vresine attonfarum oculis. Ex calore hoc euenit intempestiuo: quoniam omnia modo consistant, certoque temperamento fiunt. Et culpa vitiorum colentium, cum præstringuntur, vt dictum est. Aut circumfossor iniurioso ictu verberauit. Vel etiam subarator imprudens luxauit radices, corpuse desquamauit. Est & quædam contusio falcis hebetioris. Quibus omnibus causis difficiliter tolerant frigora aut æstus, quoniam in vlcus penetrat omnis à foris iniuria. Infirmissima vero malus, maximeque quæ dulcis est. Quibusdam debilitas sterilitatem non necem affert, vt si quis pino cacumen auferat vel palmæ, sterilefunt enim, nec moriuntur. Aegrotant aliquando & poma ipsa per se sine arbore, si necessarijs temporibus imbres aut tepores vel afflatus defuere, aut contra abundauere. Decidunt enim aut deteriora fiunt. Pessimus est inter omnia, cum deflorescentem vitem & oleam percussit imber, quoniam simul defluit fructus. Sunt ex eadem causa nascentes & erucæ dirum animal, erodontque; frondem, aliæ florem, oliuarum quoque vt in Mileto, ac depastam arborem turpi facie relinquunt. Nascitur hoc malum tepore humido, & lento. Fit aliud ex eodem, si foli acrior infectus inuisit ipsum vitium, ideoque; mutauit. Est etiam peculiare oliuis ac vitibus (araneum vocant) cum veluti telæ inuoluunt fructum & absument. Adurunt & status quidam eas maxime: sed & alios fructus. Nam vermiculationem & poma ipsa per se quibusdam annis sentiunt, mala, pira, mespila, punica. In oliua incipit euentu, quando subeunt nati, fructum adimunt: augent, si in ipso nucleo fuere erodentes eum. Gigni illos prohibent pluuie, quæ sunt post Arcturum. Eadem si austrine fuere, generant, in drupis quoque, quæ maturefcentes tunc sunt præcipue caducæ. Id riguis magis euenit, etiam si non ceciderint fastidiendis. Sunt & culicum genera aliquibus molesta, vt glandibus, fico, qui videntur ex humore nasci: tunc dulci subdito corticibus. Et ægrotatio quidem fere in his est. Quædam temporum cause, aut locorum non proprie dicuntur morbi. quoniam protinus necant: sicut tabes cum inuasit arborem, aut vrendo;

vel

vel status alicuius regionis proprius, vt est in Apulia atabulus, in Eubœa olympias. Hic enim si flauit circa brumam, frigore exurit arefaciens, vt nullis postea solibus recreari possint. Hoc genere conuales & apposita fluminibus laborant, præcipueque vitis, olea, ficus. Quod cum eueniret, detegitur statim in germinatione: in oliua tardius. Sed in omnibus signum est reuiuiscendi, si folia amifere, alioquin quas putas præualuisse emoriuntur. Nonnunquam inarescunt folia, eademque reuiuiscunt. Aliæ in septentrionalibus, vt Ponto, Phrygia, frigore aut gelu laborant, si post brumam continuauere quadraginta diebus. Et ibi autem & in reliquis partibus, si protinus editis fructibus gelatio magna confecta est, etiam paucis diebus necat. Quæ iniuria hominum constant, secundas habent causas. Pix, oleum, adeps inimica præcipue nouellis. Cortice in orbem detracto necantur, excepto subere, quod sic etiam iuuatur. crassefscens enim præstringit & strangulat. Nec adrachne offenditur, si non simul incidatur & corpus. Alioquin & cerasus, & tilia, & vitis corticem mittunt, sed non vitalem, nec proximum corpori, verum eum qui subnascens alio expellitur. Quarundam natura rimosus cortex, vt platanis. Tilia renascitur paulominus quam totus. Ergo his quarum cicatricem trahit medentur luto fimoque: & aliquando profunt, si non vehementior frigorum vel calor vis secuta est. Quædam tardius ita moriuntur, vt robora & quercus. Refert & tempus anni. Abieti enim & pino si quis detraxerit sole taurum vel geminos transeunte cum germinant, statim moriuntur. Eandem iniuriam hyemepasta diutius tolerant. Similiter ilex & robur, & quercus. Quod si angusta decorticiatio fuerit, nihil nocet supradictis. Infirmitates quidem & in solo gracili, vel ab vna tantum parte detractis, interimit. Similem & decacuminatio rationem habet cupressi, piceæ, cedri. Eæ enim detracto cacuminae, aut ignibus adusto intereunt. Similem & depastio animalium. Oleam quidem, etiam si lambat capra, sterilefere, autor est Varro, vt diximus. Quædam hac iniuria moriuntur. Aliqua deteriora tantum fiunt, vt amygdalæ: ex dulcibus enim transfigurantur in amaras. Aliqua vero etiam vtiliora, vt apud Chios pirus quam phocida appellat. Nam detruncatio diximus quibus prodeffet. Intereunt praeterque & filia stirpe, exceptis vite, malo, fico punica. Quædam vel ab vlcere tantum. Ficus hanc iniuriam spernit, & omnia quæ refinam gignunt. Radicibus amputatis mori, minime mirum est. Pleraque tamen non omnibus, sed maximis, aut quæ sunt inter illas vitales abscessis, moriuntur. Necant inuicem inter sese vmbra, vel densitate atque alimenti rapina. Necat & edera, vinciens. Nec viscum prodeffet & cythos, nec auro, quod alimon vocant Græci. Quarundam natura non necat quidem, sed lædit odore, aut succi mixtura, vt raphanus & laurus vitem. Olfactrix enim intelligitur, & tangi odore mirum in modum. Ideoque cum iuxta sit, auerti & recedere, saporemque inimicum fugere. Hinc sumpsit Androcydes medicinam contra ebrietates, raphanum mandi præcipiens. Odit & caulem & olus omne, odit & corylum, ni procul absint, tristis atque ægra. Nitrum quidem & alumen, marina aqua calida, & fabæ putamina vel crui, vltima venena sunt.

G I O. Itaque per hyemes cæli rigorem probamus. Non enim solum infirmisimæ arbores gelu periclitantur, sed maximæ. & Verior lectio, & cum proxime præcedentibus Plinij verbis melius coheret, est hæc. Itaque per hyemes cæli rigorem probamus, non foli. Nec infirmisimæ arbores gelu periclitantur, sed maxime. Vnde partium adhibita societate, nominum quoque cum hominum miseris. & Castigauimus ex fide manu descriptorum, Vnde partium debilitas, societate. nominum quoque cum hominum miseris. idque aues corticis sono experiuntur. & Adde caui. aues caui corticis sono. Quapropter & grando in ijs causis intelligi debet, & carbun-

culatio, quod pruinarum iniuria euenit. & Deest coniunctio & : quod pruinarum iniuria euenit. Sunt enim tria diuersa mala. Nascitur hoc malum tepore humido & lento. & Lege, tepore humido. Quod araneum vocant. & quod particulam scriba de suo adiecit. Legendum (araneum vocant) per parenthesis. Idem peccatum scribarum & alij locis, nec in hoc solo autore, depræhendere licet. Ibi autem & in reliquis partibus. & Male detracta est coniunctio, cum scriptum sit, Et ibi autem & in reliquis partibus. Intereunt pleraque excisa stirpe. & Logo, & filia stirpe. Olfactrix enim intelligitur, & tangi eam odore mirum in modum. & Vetus scriptura mollis, Olfactrix enim intelligitur, & tangi odore mirum in modum.

De varijs prodigijs siue ostentis in arboribus: deq; oliueto publicam vnam olim transgresso. Cap. 25.

Inter vitia arborum, est & prodigijs locus. Inuenimus enim sine folijs natus: vitem & malum punicum stirpem fructum tulisse non palmiti aut ramis, vitem vvas sine folijs, oleas quoque amifisse folia baccis herentibus. Sunt & miracula fortuita. Nam & oliua in totum ambulata reuixit, & in Bœotia derofa à locustis ficus iterum germinare. Mutantur arbores & colore, fiuntque è nigris candidæ, non semper prodigiosa, & maxime quæ ex femine nascuntur, vt populus alba in nigra transit. Quidam & forbum, si in calidiora loca venerit, sterilefere putant. Prodigio autem fiunt ex dulcibus acerba poma, aut dulcia ex acerbis, è caprifico fici & contra, graui ostento, com in deteriora mutantur, ex olea in oleastrum, ex candida vva & fico in nigras: vt Laodiceæ Xerxis aduentu platano in oleam mutata: quibus ostentis Aristandri apud Græcos volumen scætet, ne in infinitum abeamus: apud nos vero C. Epidij commentarij, in quibus arbores locute quoque reperiuntur. Subsedit in Cumano arbor graui ostento, paulo ante Pompeij magni bella ciuilia, paucis ramis eminentibus. Inuentum Sibyllinis libris internitionem hominum fore, tantoque eam maiorem, quanto propius ab vrbe posita facta esset. Sunt prodigia & cum alienis locis enascuntur, vt in capitibus statuarum vel aris, & cum in arboribus ipsis alienæ. Ficus in lauro nata est Cyzici ante obsidionem. Simili modo Trallibus palma in basi Cæsaris dictatoris circa bella ciuilia eius. Necon & Romæ in Capitolio in capite bis bello Persei enata palma, victoriam triumphosque portendit: hac tempestatis prostrata, eodem loco ficus enata est, M. Messalæ, C. Calsij censorum lustro. A quo tempore pudicitiam subuersam Piso grauis autor prodidit. Super omnia quæ vnquam audita sunt, erit prodigium in nostro æuo Nero nis Principis ruina factum in agro Marrucino, Vectij Marcelli è primis equestris ordinis oliueto vniterfo via publicam transgresso, aruisque inde è contrario in locum oliueti profectis.

Inter vitia arborum est & prodigijs locus. & Et hic nescio quis tres primas huius capituli voces fini præcedentis assuerat. G I O;

De remedijs morborum arborum. Cap. 26.

Vnc expositis arborum morbis, cõsentaneum est dicere & remedia. Ex his quædam sunt cõmunia omnium, quædam propria quarundam. Cõmunia ablaqueatio, accumulatio, afflari radices, aut cooperiri riguis dato potu vel ablato, simi succo refectis, putatione leuatis onere: Item succo emisso quædam veluti detractio sanguinis, circumrasio corticis, vitium extenuatio, & dormitura palmitum. Gemmas si frigus retorridas hirsasque fecerit, repumicatio, & quædam politura. Arborum ijs aliæ magis, aliæ minus gaudent: veluti cupressus & aquam asperantur & simum, & circumfossuram amputationemque, & omnia remedia odit, quin etiam necatur. Riguis & vites, & punica præcipue aluntur.

C. PLINII. N 2 Ficus

Ficus arbor ipsa riguis alitur, pomum vero eius marcescit. Amygdalæ si colantur folsione, florem amittunt. Nec in fitas circumfodere oportet, priusquam validæ ferre cœperint poma. Plurimæ autem amputari sibi volunt onerosa ac superuacua, sicut nos vngues & capilli. Reciduntur veteres totæ, ac rursus à stolone aliquo resurgunt, sed non omnes, nec nisi quarum naturam pati diximus. Rigua æstiuus vaporibus vitia, hyeme inimica, autumnu varia & ex natura foli: quippe cum vindemiatore Hispaniarum stagnate solo vvas demetat: cæterum maiore in parte orbis etiam pluias autumnu aquas eruari conuenit. Circa canis ortus rigua maxime profunt, ac ne tunc quidem admittant, quoniam inebriatis radicibus nocent. Et ætas modum temperat. Nouellæ enim minus sitiunt. Desiderant autem maxime rigari quæ affluere. Contra ficis locis genita non expetunt humorem, nisi necessarium. Asperiora vina rigari vtique cupiunt in Sulmonensi Italiæ agro, pago Fabiano, vbi & arua rigantur mirumq; qd herba aqua illa necantur, fruges aluntur, & riguis pro sarculo est. In eodem agro bruma, tanto magis si niues iaceant geletve, ne frigus vites adurat, circumfundit riguis, quod ibi tepidare vocant, memorabili natura in amne solo. Sed idem æstate vix tolerandi rigoris.

GLO. Autumnu varia. & hoc est ex natura foli. Scribo, varia, & ex natura foli. Cæterum maiore in parte orbis etiam pluiua aut in omni aqua feri & arari non conuenit. Antiqua lectio manuscriptorum voluminum, etiam pluias autumnu aquas eruari conuenit. quod sane apertius ad præcedentia de Hispanorum vindemijs verba quadrat. In Sulmonensi Italiæ agro Fabiano. Lege addendo, in Sulmonensi Italiæ agro, pago Fabiano. Tanto magis si niues scateant. Quis vnquam vel vidit vel legit niues scateant? Vique adeo nihil referre putant isti quem sermonem etiam facundissimis autoribus affingant, Scribi debet, si niues iaceant.

De caprificatione & stercoreatione. Cap. 27.

Carbunculi, ac rubiginum remedia demonstrauimus volumine proximo. Interim est & sacrificatio quædam in remedijs: cum macie corticis ex ægritudine astringente se, iustoque plus vitalia arborum comprimente, exactam falcis aciem vtraque manu imprimentes, perpetuis incisuris deducunt, ac veluti cutem laxant. Salutare id fuisse, argumento sunt dilatata cicatrices, & internato corpore expletæ. Magnaq; ex parte similis hominum medicina & arborum est, quando earum quoque terebrantur ossa. Amygdalæ ex amarum dulces fiunt, si circumfossa stipite, & ab ima parte circumforato defluens pituita abstergeatur: & vltimis detrahatur succus inutilis, supra terram foratis vsque ad medullam in senecta, aut cum alimento nimio abudare sentiuntur. Idem & ficorum turgido cortice incisuris in obliquum leuibus emittitur. Ita fit ne decidant fructus. Pomiferis quæ germinant, nec ferunt fructum, fissa radice inditur lapis fertilesque fiunt. Hoc idem & amygdalis, è robore cuncto adactio. In piris forbisq; è tæda, ac cinere & terra cooperto. Etiam radices circuncidisse prodest vitium luxuriantium ficorumque, & circuncidisse cinerem addidisse. Fici ferotinae fiunt, si primæ grossi, cum sabæ magnitudinem excessere, detrahantur. Subnascuntur enim que ferius maturescunt. Eadem cum frondere incipiunt, si cacumina rami cuiusque detrahantur, firmiores fertilioresque fiunt. Nam caprificatione maturata, in ea culices nasci è grossis manifestum est: quoniam cum euoluere, non inueniuntur intus grana, quæ in eos versa apparet. Exeundi tanta est auaritas, vt plerique aut pede relicto, aut penna, pariter erumpant. Est & aliud genus culicum, quos vocant centrinus, fucis apum similes ignavia malitiasq; cum pernicio verorum & vitium. Interim vt enim illos, atque ipsi moriuntur. Vexant & tinea semina ficorum. Contra quas remedium, in eadem scrobe defodere Italiam lentiscum inuersa parte quæ fuerit à cacumine. Vberimas autem ficus rubrica amurca diluta, & cum

fimo infusa radicibus frondere incipientium facit. Cæterum prificorum laudantur maxime nigra, & in petrosif, quoniam frumenta plurima habeant, caprificatio ipsa post imbrem. In primis autem cauendum, ne ex remedijs vitia fiant, quod euenit nimia aut intemptiua medicina. Interlucatio arboribus prodest, sed omnium annorum trucidatio inutilissima. Vitis tantum tonfuram annuam quaerit, alternam vero myrtus, punica, olea, quia celeriter fruticescunt. Cæteræ rarius tendunt: nulla autumnu. Ac ne raduntur quidem, nisi vere putatione. Plage ad vitalia sunt omnia quæcunq; non superuacua. Similis fimi ratio. Gaudet eo, sed cauendum ne in feruore solis admoveatur, ne immaturum, ne validius quàm opus sit. Vrit vineas suillum, nisi quinquennio interposito, præterquam si riguis diluatur. Et è coriariorum foribus nisi admixta aqua. Item largius. Iustum existimant in denos pedes quadratos tres modios, Id quidem foli natura decernit. Columbino ac suillo plagis quoque arborum medentur. Si mala punica acida nascantur, ablaqueatis radicibus fimum suillum adhibent: eo anno vinolenta, proximo dulcia futura. Alij vrina hominis, aqua mixta, riganda censent quater anno, singulis amphoris: aut cacumina spargi vino laesere diluto. Si findantur in arbore, pediculum intorqueri. Ficus vtique amurcam affundit. Cæteris arboribus ægris, fecem vini, ac lupinum circa radices earum feri. Aqua quoq; lupini decocti curcumfusa, pomis prodest. Fici cum Vulcanalibus tonuit, cadunt. Remedium est, vt ante stipula hordeacea areæ stringantur. Cerasos præcoces facit, cogitq; maturescere calx admota radicibus. Et hæc inter omnia poma interuelli melius est, vt quæ relicta sunt grandescant.

Et ab ima parte circumforato defluens pituita abstrahatur. Abstergeatur, nõ abstrahatur. Similis stercoreatio. Gaudet ea &c. Melius, Similis fimi ratio. Gaudet ea, & reliqua. Eo anno vinolenta, proximo dulcia futura. Lege violenta. De punicis loquitur.

De diuersis medicamentis arborum contra venenata animalia, & contra formicas, & contra noxiam animalia. Cap. 28.

Quædam poena emendantur, aut morsu excitantur, vt palmæ & lentisci. Salsis enim aquis aluntur. Sals vim & cinis, sed leniorem habet. Ideo ficis asperguntur ruta, ne fiant verminosa, neue radices putrescant. Quin & vitium radicibus aquam salis iuuent affundi, si sint lacrymosa. Si vero fructus earum decidant, cinerem aceto aspergi: ipsasque illini, aut sandaracha, si putrescat vva. Si vero fertiles non sunt, aceto acri subactio cinere rigari atque oblini. Quod si fructum non maturent, prius inarescentem, præcisarum ad radices plagam, fibrasque, aceto acri & vrina vetusta mactare, atque eo luto obruere, sæpe fodere. Olearum si parum promiserit fructus, nudatas radices hyberno frigori opponunt eaque castigatione proficiunt. Omnia hæc annua cæli ratione constant, & aliquando ferius poscuntur, aliquando celerius. Necnon ignis aliquid prodest, vt harundini. Ambusta nanque densior mitiorque surgit. Cato & medicamenta quædam componit, mensuræ quoque distinctione, ad maiorum arborum radices amphoram, ad minorum vrinam amurcæ, & aquæ portionem æquam, ablaqueatis prius radicibus paulatim effundi iubens. In olea hoc amplius, stramentis antea circumpositis: Item fico. Huius præcipue veterem terram adaggerari radicibus, ita futurum vt non decidant grossi, maiorque fecunditas nec scabra proneniat. Simili modo ne conuoluulus fiat in vinea, amurcæ congios duos decoctos in crassitudinem mellis, rursus

rursus cum bituminis tertia parte, & sulphuris quarta sub dio coqui, quoniam exardescat sub tecto. Hoc vites circa capita ac sub brachijs vngi, ita non fore conuoluulum. Quidam contenti sunt fumo huius mixturæ suffire vineas secundo statu, continuo triduo. Plerique non minus auxilij & alimenti arbitrantur in vrina, qd Cato in amurca, addita modo aquæ pari portione, quoniam per se nocet. Alij voluocem appellant animal prærodens pubescentes vvas, quod ne accidat, falces cum sint exacutæ, fibrina pelle detergent, atque ita putant. Aut sanguine vrino liniri volunt post putationem easdem. Sunt arborum pestes & formicæ. Has abigunt, rubrica ac pice liquida perunctis caudicibus. Necnon & pisce suspensio iuxta in vnum locum congregant. Aut lupino trito cum oleo radices linunt. Multi & has & talpas amurca necat: contraq; erucas & mala ne putrescant lacertæ viridis felletangi cacumina iubent. Priuatim autem contra erucas ambiri arbores singulas à muliere incitatis mensis nudis pedibus recincta. Item ne quod animal pastu malefico decerpit frondem, fimo bouum diluto aspergi folia, quoties imber interueniat, quoniam ita abluatur virus medicaminis, mira quædam excogitante solertia humana. Quippe cum auerti carmine gradines credant plerique, cuius verba inferere non equidem serio ausim, quanquam à Catone prodita, contra luxata membra iungenda harundinum fistula. Idem arbores religiosas lucosq; succidi permiste sacrificio prius factio: cuius rationem quoque eodem volumine tradidit.

GLO. Multi talpas amurca necant. Lege addendo, Multi & has & talpas. & has formicas quarum mentio proxime præcedit. Vltimo versu legendum: culus rei ratione quoque eodè volumine tradidit.

C A I I P L I N I I
S E C V N D I
N A T V R A L I S H I S T O R I Æ
L I B E R D E C I M V S O C T A V V S .

P R O O E M I V M .

Quod antiquis maximum studium agriculturæ fuit, & de hortorum singulari diligentia. Cap. 1.

EQUITUR natura frugum hortorumq; ac florum, quæq; alia præter arbores aut frutescens benigna telure proueniunt, vel per se tantum herbarum immensa contemplatione, si quis æstimet varietatem, numerum, flores, odores, coloresq; & succos ac vires earum, quas salutis aut voluptatis hominum gratia gignit. Qua in parte primum omnium patrocinarum terræ, & adesse cunctorum parenti iuuat, quæquam inter initia operis defensionem. Quoniam tamen ipsa materia intus accedit ad reputationem eiusdem parientis & noxia, nostris eam criminibus vtigemus, culpamq; nostram illi imputamus. Genuit venena, sed quis inuenit illa præter hominem? Cauere ac refigere altibus ferisq; satis est. Atque cum arbore exacuant limentque cornua elephanti, & saxo rhinocerotis,

& vtroque apri dentium ficas, scientq; ad nocendum se præparare animalia, quod tamen eorum tela sua excepto homine venenis tingit? Nos & fagittas vngimus, ac ferro ipsi nocentius aliquid damus. Nos & flumina inficimus, & rerum naturæ elementa. Ipsum quoque quo viuunt aerem in perniciem vertimus. Neque est vt putemur ignorari ea ab animalibus, quæ quidem quæ præpararet contra serpentium dimicationem, quæ post prælium ad medendum excogitent, indicauimus. Nec ab villo præter hominem veneno pugnatur alieno. Fateamur ergo culpam, ne ijs quidem quæ nascuntur contenti, etenim complura eorum genera humana manu fiunt. Quid? nõ & hominis quidem vt venena nascuntur? Atra seu serpentium lingua vibrat, tabesq; animi contrectata adurit culpantium omnia, ac dirarum alitum modo, tenebris quoque suis & ipsarum noctium quieti inuidentium gemitu (quæ sola vox eorum est) vt inauspicatarum animalium vice obuij quoque ventent agere, aut prodesse vitæ. Næc vllum aliud abominati spiritus præmium nouere, quàm odisse omnia. Verum & in hoc eadem naturæ maiestas, tanto plures bonos genuit ac frugi, quanto fertilius in ijs quæ iuuant aluntque: quorum æstimatio & gaudium nos quoque relicti æstimatio suæ istis hominum turbis, per gemus excolere vitam: eoque constantius, quo operæ nobis maior quàm famæ gratia expetitur. Quippe sermo circa rura est, agrestesq; vltus, sed quibus vita honosq; apud præcos maximus fuerit.

Tenebris quoque & ipsarum noctium quieti inuidentium gemitu. Nescio quis detraxit vnum verbum in fine hoc loco superuacaneum. Legendum enim Tenebris quoque suis &c.

Quæ corona prima Romæ. Cap. 2.

Aruorum sacerdotes Romulus in primis instituit seq; duodecim fratrem appellauit inter illos, ab Acca Laurentia nutrice sua, spica corona quæ vitta alba colligaretur, in sacerdotio ei pro religiosissimo insigni data, quæ prima apud Romanos fuit corona: hominesque is non nisi vita finitur, & exules etiam captosque comitatur. Bina tunc iugera populo Romano satis erant, nullique maiorem modum attribuit: quo seruos paulo ante Principis Neronis, contemptis huius spatij viridarijs, piscinas iuuat habere maiores, gratumque si non aliquid & culinas. Numa instituit deos fruge colore, & mola falsa supplicare, atque (vt autor est Hemina) far torrere, quoniam tostum cibo salubrius esset. Id vno modo consecutum, statuendo non esse purum ad rem diuinam nisi tostum. Is & fornacalia instituit faris torrendi ferias, & æque religiosas terminis agrorum. Hos enim deos tunc maxime nouerant. Seiamque à serendo, Segestam à segetibus appellabant, quarum simulacra in circo videmus. Tertiam ex ijs nominare sub tecto religio est. Ac ne degustabant quidem nouas fruges aut vina antequam sacerdotes primitias libassent.

De iugere, & actu, & legibus circa pecora, & quoties, & quibus temporibus fuit summa vtilitas annonæ, & qui agricultura illustres. Cap. 3.

Iugerum vocabatur, quod vno iugo bouum in die exarari posset. Actus, in quo boues agerentur, cum aratur, vno impetu iusto. Hic erat cxx. pedum, duplicatusque in longitudinem iugerum faciebat. Dona amplissima Imperatorum ac fortium ciuium, quantum quis vno die plurimum circumarauisset. Item quartarij faris, aut heminae, conferente populo. Cognomina etiam prima inde, Pilius, qui pilum pilistrinis inuenerat: Pisonis, à pisendo. Iam Fabiorum, Lentulorum, Ciceronum, vt quisque aliquod optime genus sereret, C. PLINII, N 3 Iuniorum

Iuniorū familiæ Bubulcū noſauerunt, qui bubus optime utebatur. Quin & in ſacris nihil religioſius cōſarrationis vinculo erat: nouaq; nuptæ farreum præferebant. Agrū male colere, cenſorium probrum iudicabatur. Atque (vt refert Cato) quem virum bonū colonum dixiſſent, ampliffimè laudaffe exiſtimabant. Hinc & locupletes dicebant, loci, hoc eſt, agri plenos. Pecunia ipſa à pecore appellabatur. Etiam nunc in tabulis cenſorijs paſcua dicitur omnia, ex quibus populus redditus habet, quia diu hoc ſolum veſtigal fuerat. Mulctatio quoque non niſi ouium boumq; impendio dicebatur: non omittēda priſcarum legum benevolentia. Cautum quippe eſt, ne bouem prius quā ouem nominaret qui indiceret mulctam. Ludos boum cauſa celebrātes, bubetios vocabant. Seruius rex, ouium boumq; effigie primus æs ſignauit. Frugem quidem aratro quaſitam furſim nocte cōpiſſe, ac ſecuiſſe, puberi xij. tabulis capitale erat, ſuſpenſumque Cereri necari iubebant grauius quā in homicidio cōuictum: Impubē prætoris arbitratu verberari, noxiā mē duplionē mē decerni. Iam diſtinctio honoſque ciuitatis ipſius non aliunde erat. Ruſtica tribus laudatiſſimæ eorum qui rura haberent. Vrbanæ vero, in quas transferri ignominia eſſet, deſidia probro. Itaque quatuor ſolæ erant à partibus vrbs, in quibus habitabant, ſuburrana, palatina, collina, exquilina. Nundinis vrbs reuſitabant, & ideo comitia nundinis haberi non licebat, ne plebs ruſtica auocaretur. Quies ſomnusque in ſtramentis erat. Gloriam denique ipſam à farris honore adorem appellabant. Equidem etiam verba priſcæ ſignificationis admiror. Ita enim eſt in commentarijs Pontificum: A uigurio canario agēdo dies conſtituantur, prius quā in frumētā vaginis exeant, & antequā in vaginas perueniāt. Ergo ijs moribus non modo ſufficiebant fruges, nulla prouinciarum paſcente Italia, verum etiam; annonæ uilitas incredibilis erat. Manius Martius ædilis plebis primum frumentum populo in modis aſibus donauit. Minutius Augurinus, qui Sp. Melium coarguerat, farris pretium in trinis nundinis ad aſſem redegit vndecimus plebei tribunus: qua de cauſa ſtatua ei extra portam trigeminam, à populo ſiſpe collata ſtatua eſt. Trebius in ædilitate aſibus populo frumentum præſtitit. Quam ob cauſam & ei ſtatua in capitolio ac palatio dicatæ ſunt. Ipſe ſupremo die populi humeris portatus in rogum eſt. Verum quo anno Mater Deum aduecta Romam eſt, maiorem ea ætate q̄ antecedentibus annis x. factam eſſe tradit. M. Varro autor eſt, cum L. Metellus in triumpho plurimos duxit elephantos, aſibus ſingulis farris modios fuiſſe, item vini congios, ſicq; ſiccæ pōdo xxx. olei pondo x. carnis pondo xij. Nec è latifundijs ſingulorum contingebat arcētium vicinos. Quippe etiam lege Stolonis Licinij incluſo modo diugerum, & ipſo ſua lege damnato, cum ſubſtituta filij perſona amplius poſſideret. Luxuriantis iam Reip. fuit iſta meſura. Manij quidem Curij poſt triumphos immeſuramque terrarum adiectum imperio nota concio eſt, pernicioſum intelligi ciuem, cui ſeptem iugera non eſſent fatiſ. Hæc aut meſura plebei poſt exactos reges aſignata eſt. Quenam ergo tantæ uertatis cauſa erat? Ipſorum tunc manibus Imperatorum colebantur agri (vt ſas eſt credere) gaudente terra vomere laureato, & triumphali aratore: ſiue illi eadem cura ſemina tractabant, qua bella, eademq; diligentia arua diſponebant, qua caſtra: ſiue honeſtis manibus omnia lætius proueniunt, quoniā & curioſius ſunt. Serentem inuenerunt dati honores Serranum, vnde cognomen. Arantj quatuor ſua iugera in Vaticano, quæ prata Quintia appellantur, Cincinnato viator attulit dictaturam, & quidem vt traditur, nudo, plenoq; pulueris etiamnum ore. Cui viator, vela corpus, inquit, vt proferam Senatus populiq; Romani mandata. Tales tumetiā viatores erant, quod ipſum nomen inditum eſt ſubinde,

& ex agris ſenatum ducesq; acerſcentibus. At nunc eadem illa vineæ pedes, damnatæ manus, inſcripti vultus exercent: non tamen ſurda tellure, quæ parens appellatur, coliq; dicitur & ipſa; honore hiſ abſumpto, vt non inuita ea, & indigne ferēte, credatur id fieri. Sed nos miramur ergaſtolorum non eadem emolumenta eſſe quæ fuerint Imperatorum. Igitur de cultura agri præcipere principale fuit etiam apud exteros. Si quidem & reges ſcere, Hiero, Philometor, Attalus, Archelaus: duces, Xenophon, & Pœnus etiam Mago: cui quidem tatum honorem ſenatus noſter habuit Carthagine capta, vt cum regulis Africæ bibliothecas donaret, vnus eius duode triginta volumina cenſeret in Latinam linguam transferenda, cum iam M. Cato præcepta condidiſſet: peritiſq; lingue Punicæ dandum negotium, in quo præceſſit omnis vir clariffimæ familię D. Syllanus. Sapientes vero cōplures, quos ſequentes præteximus in hoc volumine, nō ingrate nominando M. Varrone, qui octogefimum primum vitæ annum agens de ea re prodendum putauit.

Pilum qui pilum piſtinis inuenerunt. † Lego, inuenerat. eſt enim paternus caſus Pilumoi, ſicut mox Piſonis. Et vnus tantum apud autores Latinos memoratur Pilumini, qui ob hoc ipſum inuentum ſuum à piſcis conſecratus eſt. Ludos boum cauſa celebrātes: bubetios vocabant. † Vetus ſcriptura, bubetios. Noxiā mē duplionē mē decerni. † Antiqui cod. noxiā mē, & ſic alibi quoque. Marci quidem Curij poſt triumphos. † Mānus eſt verum prænomen huius Curij. Et quidem vt tradit Norbanus nudo. † In huius libri indice, vbi recenſer Plinius quos autores ſequatur, nullus eſt Norbanus, & in manuſcriptis exemplaribus tatum eſt, & quidem vt traditur nudo, nulla omnino Norbani in hoc loco mentione. D. Syllanus ſapientia compoſitiſſimæ. Quos ſequeremur præteximus, in hoc volumine. † Hæc duo verba, ſapientia compoſitiſſimæ, neque apte cohærent Syllano, & alioqui ſunt deprauata. In corrupta lectio eſt hæc. Sapientes vero complures, quos ſequentes præteximus in hoc volumine. Aliquot inquit reges & duces ſcripſerunt de agricultura, ſapientes vero ideſt philoſophi cōplures.

Ratio de agricultura. Cap. 4.

A pud Romanos multo ſerius vitium cultura eſſe cœpit. Primoque, vt neceſſe erat arua tantum coluere. Quorum nobis ratio nunc tractabitur non vulgari modo, verum vt adhuc fecimus, & vetuſtis, & poſtea inuentis omni cura perquiſitis, cauſaq; rerum & ratione ſimul eruta. Dicemus & ſydera, ſyderatq; ipſorum terreſtria ſigna dabimus indubitata. Quandoquidem qui adhuc ea diligentius tractauerunt, quibus uis oratoribus potius quā agricolis ſcripiſſe poſſunt videri. Ac primum omnium oraculis maiore ex parte agemus, quæ non in alio vitæ genere plura certioraue ſunt. Cur enim non videantur oracula, à certiffimo die, maximeque veridico vſu profecta? Principium autem à Catoe ſumemus.

Laus agricolarum, & quæ obſeruanda in agro parando. Cap. 5.

Fortiffimi viri, & milites ſtrenuiſſimi ex agricolis gignuntur, minimeque male cogitantes. Prædium ne cupide emas. In re ruſtica operæ ne parcas, in agro emendo minime. Quod male emptum eſt, ſemper pœnitet. Agrum paraturos ante omnia intueri oportet aquarum vim, & vicinum. Singula magnas interpretationes habent, nec dubias. Cato in conterminis hoc amplius æſtimari iubet, quo pacto niteant. In bona eſt, inquit, regione bene nitere. Atilius Regulus ille Punico bello bis conſul aiebat, neque fecundiffimis locis inſalubrem agrum parandum, neque effcētis ſaluberrimum. Salubritas loci non ſemper incolarum colore detegitur, quoniā aſtueti etiam in peſſilentibus durant. Præterea ſunt quædam partibus anni ſalubria: Nihil autem ſalutare eſt, niſi quod toto anno ſalubre.

Malus

Malus eſt ager, cū quo dominus luctatur. Cato inter prima ſpectari iubet, vt ſolum ſua virtute valeat qua dictum eſt poſitione: Vt operatorū copia prope ſit, oppidumq; validum: Vt nauigiorum euectus vel iūterum: Vt bene ædificatus & cultus: in quo falli perloſque video. Segnitiam enim prioris domini pro emptore eſſe arbitrantur. Nihil eſt damnioſius deſerto agro. Itaque Cato, De bono domino melius emi: nec temere contemnendā alienam diſciplinam: agroq; vt homini, quamuis quaſtuofus ſit, ſi tamen & ſumptuoſus, nō multum ſuperreſſe. Ille in agro quaſtuofiffimam iudicat vitem: non fruſtra, quoniā ante omnia de impēſæ ratione cauit. Proxime hortos riguos, nec id falſo, ſi & ſub oppido ſint. Et prata, quæ antiqui parata dixerunt. Idemque Cato interrogatus, quis eſſet certiffimus quaſtus, reſpondit, Si bene paſcat. Quis proximus? ſi mediocriter paſcat. Summa omnium in hoc ſpectando ſunt, vt fruſtus ſi maxime probaretur, qui q̄ minimo impendio conſtaturus eſſet. Hoc ex locorum occaſione aliter alibi decernitur. Eodemque pertinet, q̄ agricolam vendacem eſſe oportere dixit. Fundū in adoleſcentia conferendum ſine cunctatione, ædificandum non niſi conſito agro. Tunc quoque cunctanter, optimūq; eſt (vt vulgo dixerunt) aliena inſania frui, ſed ita, vt villarum tutela non ſit oneri. Eum tamen qui bene habitat, ſæpius ventitare in agrum, ſi tamen quædam domini plus prodeſſe, q̄ occipitium, non mentiantur.

De villarum poſitione, & præcepta antiquorum de agro colendo. Cap. 6.

Modus hic probatur, vt neque fundus villam quaerat, neque villa fundum. Non vt fecerunt iuxta diuerſis eadem ætate exemplis L. Lucullus & Q. Scæuola, cum villa Scæuolæ fundus careret, villa Luculli agro. Quo in genere cenſoria caſtigatio erat, minus arare q̄ verrere. Nec hoc ſine arte quadam eſt. Nouiffimus vilam in Miſenē poſuit. C. Marius ſepties oporet, ſed peritia caſtrametandi, ſic vt comparatos ei cæteros etiam Sylla felix cæcos fuiſſe diceret. Conuenit nec iuxta paludes ponendam eſſe, neque aduerſo amne. Quanquā Homerus omnino è flumine ſemper antelucanas auras inſalubres veriſſime tradit. Spectare in æſtuofis locis ſeptrionem debet, meridiem in frigidis. In temperatis exortum æquinoctialem. Agri ipſius bonitas, quibus argumentis iudicanda ſit, quanquā de terræ optimo genere differentes abunde dixiſſe poſſunt videri, etiamnum tamen traditas notas ſubſignabimus, Catoſis maxime verbis: Ebulū, vel prunus ſylueſtris vel rubus, bulbū minutus, trifolium, herba pratensis, quercus, ſylueſtris pirus malusque, frumentarij ſoli notæ. Item nigra terra, & cinerei coloris. Omnis creta coquit, niſi permacta. Sabulum etiam, niſi id pertenuē eſt: & multo campeſtribus magis q̄ cliuofis reſpondent eadem. Modum agri in primis ſeruandum antiqui putauerunt. Quippe ita cenſebant, ſatius eſſe minus ferere, & melius arare. Quā in ſententia & Virgilium fuiſſe video. Verumque conſistentibus latifundia perdidit Italia: iam vero & prouincias. Sex domini ſemiſſem Africæ poſidebant, cum interfecit eos Nero Princeps: non fraudando magnitudine hoc quoque ſua Cn. Pompeio, qui nunquam agrum mercatus eſt conterminum. Agro empto domum vendendam inclementer, atque non ex uilitate publici ſtatutus Mago cœſuit, hoc exordio præcepta pandere ingreſſus, vt tamen appareat aſſiduitatem deſideratam ab eo. Dehinc peritia villicorum in cura habenda eſt, multa; de ijs Cato præcipit. Nobis fatiſ ſit dixiſſe, q̄ proximum domino cordi eſſe debere, & tamen ſibi metipſi non videri. Culi rura ergaſtulis peſimum eſt, & quicquid agitur à deſperantibus. T emerarium videatur vnā vocem antiquorū poſuiſſe, & fortaiſis incredibile pœnitus exiſtimetur, Nihil minus expedire q̄ agrum optime colere.

L. Tarius Rufus inſima natalium humilitate, conſultum militari induſtria meritis, antiquæ alias paſſimonia, circiter millies HS liberalitate diui Auguſti congeſtum vſque ad detractationem hæredis exhauit, agros in Piceno coemendo, colendoque in gloriam. Internitiōne ergo fame mō; cenſemus? Imo hercule iudico modum rerum omnium vtiliffimum. Bene colere neceſſarium eſt, optime damnioſum, præterquam ſobole ſua, colonōue paſcendis. Alioquin domino aliquas meſſes colligere non expedit, ſi computetur impendium operæ. Nec temere oliuam. Nec quaſdam terras diligenter colere, ſicut in Sicilia tradunt. Itaque decipi aduenas. Quoniā igitur modo vtiliffime colentur agri? ex oraculo ſcilicet, malis bonis. Sed deſendi æquum eſt abauos, qui præceptis ſuis proſpexere vitæ. Nam cum dicerent malis, intelligere voluere viliffimos. Summum prouidentia illorum fuit, vt q̄ minimum eſſet impendij. Præcipiebant enim iſta, qui triumphali denas argenti libras in ſupelleſtile crimini dabant, qui mortuo villico relinquere victorias, & reuerti in ſua rura poſtulabant, quorum prædicia colenda ſuſcipiebant reſp. exercitūq; ducebant ſenatu illis villicante. Inde illa reliqua oracula, Nequam agricolæ eſſe quiſquis emeret, quod præſtare ei fundus poſſet. Malum patrē familias quiſquis interdiu faceret, quod noctu poſſet, niſi intempertate cœli. Peiorem qui proſiſtis diebus ageret, quod feriatis deberet. Peſimum qui ſereno die ſub tecto potius operaretur, quā in agro. Nequeo mihi temperare, quo minus vnum exemplum antiquitatis afferam, ex quo intelligi poſſit, apud populum etiam de culturis agendi morem fuiſſe, qualiter deſendi ſoliti ſint illi viri. C. Furius Creſtus è ſeruitute liberatus, cum in paruo admodum agello langiores multo fruſtus perciperet, quā ex ampliffimis vicinitas in inuidia magna erat, ceu fruges alienas pelliceret veneficijs. Quamobrem à Sp. Albino curuli die dicta, metuens damnationem, cum in ſuffragium tribus oporteret ire, inſtrumentum ruſticum omne in forum attulit, & adduxit filiam validam, atque (vt ait Piſo) bene curatam ac veſtitam, ferramenta egregie facta, graues ligones, vomeres ponderoſos, boues ſaturos. Poſtea dixit: Veneficia mea Quiritis hæc ſunt, nec poſſum vobis oſtendere, aut in forum adducere lucubrationes meas vigilasque & ſudores. Omnium ſententijs abſolutus. Itaque eſt profecto, opera non impenſa cultura conſtat. Et ideo maiores fertiliſſimum in agro oculum domini eſſe dixerunt. Reliqua præcepta reddentur ſuis locis, quæ propria generum ſingulorum erunt. Interim cōmunia quæ ſuccurrunt, nō omitemus. Et in primis Catoſis humaniſſimum & vtiliffimum. Id agendum, vt diligant vicini. Cauſas reddit ille, quas exiſtimamus nulli eſſe dubias. Inter prima idem cauet, ne familiæ malæ ſint. Nihil ſero faciendum in agricultura omnes cenſent: iterumque ſuo quæque tempore faciendā. Et tertio præcepto, prætermiſſa fruſtra reuocari. De terra cariōſa execratio Catoſis abunde indicata eſt. Quanquā prædicere nō ceſſat iſt. Quicquid per aſellum fieri poteſt, viliffime cōſtat. Filix biennio moritur, ſi frondem agere nō patiariſ. Id effica-ciſſime cōtingit, germinat ſi ramis baculo decuſis. Succus enim ex ipſa deſuens, necat radices. Aiunt & circa ſolſtitium auulſis non renaſci, nec harundine ſectas, aut exaratas vomeri harundine impoſita. Similiter & harundinem exarari ſilice vomeri impoſita præcipiunt. Iuncoſus ager verti pala debet, at in ſaxoſo bidentibus. Fruſta igni optime tolluntur. Humidiorem agrum foſſis concidi atque ſiccari, vtiliffimum eſt: foſſas autē cretoſis locis apertas relinqui, in ſolutiore terra ſepibus firmari ne procidant, aut ſupinis lateribus procumbere: quaſdam occæcari, & in alias dirigi maiores patientioresque: ſi ſit occaſio, ſilice vel glareæ ſterni. Ora autem earum binis vtrinque lapidibus ſtatuminari, & alio ſuperintegi.

C. PLINII. N 4 Syluæ

Sylvarum extirpandæ rationem Democritus prodidit; Lupini flore in succo cicutæ vno die macerato, sparsumque radicibus.

GLO. Nouissimum villam in Misenenſi posuit C. Marius septies consul, sed pericia castrametandi, sicut comparatus ei in cæteris etiam Sylla felix, quos cæcos fuisse dicere conuenit. Nec iuxta paludes ponendam esse, neque aduerso amne. Ne hic castigato magno conatu magnas nugas attulit. Nunc vide germanam lectionem, sicut comparatos ei cæteros etiam Sylla Felix cæcos fuisse diceret. Cæcos ideo, quod cum Marius nouissimus in Misenenſi villam ædificaret, tamen commodissimo eam situ posuit, quem alij præoccupare neglexissent ob impericiam eligendi. Id testimonium eo grauius fuit, quia ab inimico prolatum. Postea sequitur, Cõuenit nec auxia pal. &c. Nõ fraudabo magnitudine hac quoque sua Cn. Pompeium? Vera lectio non fraudando magnitudine hac quoque sua Cn. Pompeio. Qua locutione per septimum casum cum sæpe Plinius utatur, tamen castigatores fere semper mutare eam aui sunt. Omnium sententijs absolutus itaque est, profecto opera nõ impensa cultura constat. Distinguedum aliter hoc modo. Omnium sententijs absolutus. Itaque est profecto, opera non impensa cultura constat. Frutera igni optime tolluntur. Lego fructu. Sic enim à fructe fructum denominatur, sicut à carice careum. Humidum agrum fossione concidi. Melius, fossis concidi. Fossas autem retusis locis apertas relinqui, in solutiore terra sepibus firmari, imbricibus ac supinis lateribus procumbere. Male tractato loco succurimus auxilio veterum codicum hoc modo. Fossas autem cretosis locis apertas relinqui, in solutiore terra sepibus firmari ne procidant, aut supinis lateribus procumbere. hæc lectio longe est planior. Cretosum enim solum opponitur solutiore, & pro natura terre fossas atque alia latera habere debere præcipit. Ora utrinque lapidibus staminari. Plenior antiqua lectio. Ora autem earum binis utrinque lapidibus staminari.

De frugum generibus et natura. Cap. 7.

FT quoniam præparatus est ager, natura nunc indicabitur frugum. Sunt autem duo prima earum genera, Frumenta, ut triticum, hordeum: & Legumina, ut faba, cicer. Differentia vero notior, quæ ut indicat debeat. Frumenti ipsius totidem genera per tempora facta diuisa. Hyberna quæ circa vergiliarum occasum facta terra per hyemem nutritur, ut triticum, far, hordeum. Aestiva quæ æstate ante vergiliarum exortum feruntur, ut milium, panicum, sesama, horminum, irio, Italiæ duntaxat ritu. Alioquin in Græcia & Asia omnia vergiliarum occasu feruntur. Quædam autem utroque tempore in Italia. Ex his quædam & tertio, veris scilicet. Aliqui verna, milium, panicum, lentem, cicer, alicam appellant. Sementiua autem triticum, hordeum, fabam, napum, rapa. Et in tritici genere pars aliqua pabuli est, quadrupedum causa facti, ut farrago: & in leguminibus, ut vicia. At communè quadrupedum hominumque vici, lupinum. Legumina omnia singulas habent radices, præter fabam, easque siccitas, quia non in multa diuiduntur: altissimas autem cicer. Frumenta multis radicantur fibris sine ramis. Erumpit à primo fatu hordeum die septimo: legumina quarto, vel cum tardissime septimo: faba à xv. ad xx. legumina in Aegypto tertio die. Ex hordeo alterum caput grani in radicem exit, alterum in herbam, quæ & prior floret. Radicem crassior pars grani fundit, tenuior florem. Cæteris feminibus eadem pars, & radicem & florem. Frumenta hyeme in herba sunt, verno tempore fastigiantur in stipulam, quæ sunt hyberni generis: at milium & panicum in culmum geniculatum & concauum, sesama vero in ferulaceum. Omnium satorum fructus, aut spicis continetur, ut tritici, hordei, muniturque vallo aristarum quadruplici: aut includitur siliquis, ut leguminum, aut vasculis, ut sesamæ, ac papaueris. Milium, ac panicum tantum pro diuiso, & paruis aubus exposita sunt. In defensa quippe membranibus continetur. Panicum à paniculis dictum, cacumine languido mutante, paulatim extenuato culmo pene in sirculum, prædens aceruatur granis, est longissima pedali obba: milij comæ granum complexæ ambriato capillo curuantur. Sunt & panico genera.

Mammoso, è pano paruis racemato paniculis, & cacumine gemino. Quin & colore distinguuntur, candido, nigro, ruffo, etiã purpureo. Panis multifarie & è milio fit, è panico rarius. Sed nullum frumentum ponderosius est, aut quod coquendo magis crescat. lx. enim pondus panis è modio reducunt, modiumque pulvis ex tribus sextarijs madidis. Milium intra hos decem annos ex India in Italiam inuectum est, nigrum colore, amplum grano, hardinem culmo. Adolefcit ad pedes altitudine septè prægrandibus culmis: lobas vocant: omnium frugum fertilissimum. Ex vno grano terni sextarij gignuntur. Seri debet in humidis. Frumeta quædam in tertio geniculo spicam incipiunt concipere, quædam in quarto, sed etiamnum occultam. Genicula autem sunt tritico quaterna, farrifena, hordeo octona. Sed non ante supradictum geniculorum numerum conceptus est spica: qui ut spem sui fecit, quatuor aut quinque tardissime diebus florere incipiunt: totidemque aut paulo pluribus deflorescunt, hordea vero cum tardissime septem. Varro quater nouenis diebus fruges absolui tradit, & mense nono meti. Fabæ in folia exeunt, ac deinde caulem emittunt, nullis distinctis internodijs. Reliqua legumina surculosa sunt. Ex his ramosa, cicer, eruum, lens. Quorundam caules sparguntur in terram, si non habeant adminiculum, ut pisori. Quod si non habuere, deteriora fiunt. Leguminum vnicaulis faba sola, vnus & lupinus. cæteris ramosis præterui sirculo: omnibus vero fistulosus. Folium quædam à radice emittunt, quædam à cacumine. Frumentum & hordeum vtrunque, & quicquid in stipula est, in cacumine vnum folium habet. Sed hordeo scabra sunt, cæteris leuia. Multiplicia contra fabæ, ciceri, pifo, Frumentis folium hardinaceum, fabæ rotundum, & magnæ leguminum parti. Longiora eruiliæ & pifo. Fæfolis venosa, sesamæ & irioni sanguinea. Cadunt folia lupino tantum, & papaueri. Legumina diutius florent, & ex his eruum ac cicer, sed diutissime faba xl. diebus. Non autem singuli scapi tantum, quoniam alio desinente alius incipit: nec tota seges, sicut frumeti, pariter. Siliquantur vero omnia diuersis diebus, & ab ima primum parte, paulatim flore subeunte. Frumenta cum deflorere crassescunt, maturanturque cum plurimum diebus quadraginta: item faba. Paucissimis cicer. Id enim à semente diebus xl. perficitur. Milium, & panicum, & sesama, & omnia aestiua, xl. diebus maturantur à flore, magna terræ cœlique differentia. In Aegypto enim hordeum sexto à fatu mense, frumenta septimo metuntur. In Hellade hordeum. In Peloponneso octauo, & frumenta etiamnum tardius. Grana in stipula crinito textu spicantur. In faba leguminibusque, alternis lateribus siliquantur. Fortiora ad hyemes frumenta, legumina in cibo. Tunice frumento plures. Hordeum maxime nudum, & arinca, sed præcipue auena. Calamus altior frumento, quam hordeo. Arista mordacior hordeo. In area exeruntur triticum & siligo, & hordeum. Sic & seruntur pura: qualiter moluntur, quia tosta non sunt. E diuerso far, milium, panicum purgari nisi tosta non possunt. Itaque hæc cum suis folliculis seruntur cruda. Et far in vaginulis suis seruant ad fatum, atque non torrent. Leuissimum ex his hordeum, raro excedit xv. libras, & faba xxj. Ponderosius far, magisque etiamnum triticum. Far in Aegypto ex olyra conficitur. Tertium genus spicæ hoc ibi est. Galliæ quoque suum genus farris dedere: quod illic brancæ vocant, apud nos sandalum, nitidissimi grani. Et alia differentia est, quæ se quaternis libris plus reddit panem quam far aliud. Populum Ro. fare tantum è frumento ccc. annis vsum, Verrius tradidit. Tritici genera plura, quæ fecere gentes. Italico nullum equidem comparauerim candore ac pondere, quo maxime decernitur, Montanis modo comparatur Italiæ agris externum, in quo principatum tenuit Bœotia, deinde Sicilia, mox Africa, & Tertium

Tertium pondus erat Thracio Syrioque: deinde Aegypto, athletarum cum decreto, quorum capacitas iumentis similis, quem diximus ordinè fecerat. Græcia & Ponticem laudauit, quod in Italiam non peruenit. Ex omnium eadem genere grani prætulit draconiam, strangiam & lenusium, argumento crassissimi calami: itaque pingui solo hæc genera assignabat. Leuissimum & maxime inane, seu tenuissimi calami, in humidis feri iubebat, quoniam multo egeret alimento. Hæc fuere sententiæ Alexandro Magno regnante, cum clarissima fuit Græcia, atque in toto terrarum orbe potentissima: ita tamen ut ante mortem eius annis ferè cxlv. Sophocles poeta in fabula Tripolemo frumentum Italicum ante cuncta laudauerit, ad verbum translata sententiæ,

Et fortunatâ Italiam frumento canere candido. Quæ laus peculiaris hodieque Italico est. Quo magis admiror posteros Græcorum nullam mentionem huius fecisse frumenti. Nunc ex his generibus, quæ Romam inuehantur, leuissimum est Gallicum, atque è Chersoneso aduectum, quippe non excedunt in modium vicienas libras, si quis granum ipsum ponderet. Adijcit Sardum selibras, Alexandrinum & trientes: hoc & Siculi pondus. Bœoticum totam librâ addit, Africû & dodrantes. In transpadana Italia scio vicienas quinas libras farris modios pendere, circa Clusium & senas. Lex certa natura, ut in quocunque genere panis militari tertia portio ad grani pondus accedat: sicut optimum frumentum esse, quod in subactu congiugium aquæ capiat. Quibusdam generibus per se pondus, sicut Bæotico: modio tritici panis pondus xxx. reddit. Quibusdam in binis mixtis, ut Cyprio & Alexandrino, xx. propè libras non excedentibus. Cyprium fusum est, panemque nigrum facit: itaque miscetur Alexandrinum candidum, redduntque xxv. pondus. Thebaicum libras adijcit. Marina aqua subig, quod plerique maritimi in locis faciunt occasione lucrandi salis, vilissimum. Non alia de causa opportuniora morbis corpora existit. Galliæ & Hispaniæ frumento in potum resolutum, quibus diximus generibus, spuma ita cœcreta pro fermèto vtuntur. Quæ de grauioribus illis quam ceteris panis est. Differentia est & calami. Crassior quippe melioris est generis. Plurimis tunicis Thracium triticum vestitur, ob nimiam frigora illi plagæ exquisitum. Eadem causa & trimestris inuenit, detinentibus terras niuibus, quod tertio ferè à fatu mense, & in reliquo orbe metitur. Totis hoc alpibus notum, & hyemalibus prouincijs nulli hoc frumento latius. Vni calamum præterea, nec vsquam capax, feriturque: non nisi tenui terra. Est & bimestre circa Thraciam sinum, quod quadragesimo die quam fatum est maturefcit: mirumque, nulli frumento plus esse ponderis, & surfuribus carere. Vtitur eo & Sicilia, & Achaia, montosis vtraque partibus. Eubœa quoque circa Caryctum. In tantum fallitur Columella, qui ne trimestris quidem primum genus existimauerit esse, cum sit antiquissimum. Græci trimenon vocant. Tradunt in Bactris grana tantæ magnitudinis fieri, ut singula spicas nostras æquent. Primum ex omnibus frumentis feritur hordeum. Dabimus & dies ferendi cuique generi, natura singulorum exposita. Hordeum Indis satuum & syluestre, ex quo panis apud eos præcipuus. Italici quidem maxime oryza gaudent, ex qua pisanam conficiunt, quam reliqui mortales ex hordeo. Oryzæ quidem folia carnosâ, porro similia, sed latiora: altitudo cubitalis, flos purpureus, radix gemmæ rotunditatis. Antiquissimum in cibis hordeum, sicut Atheniensium ritu Menædro autore apparet, & gladiatorum cognomine, qui hordearj vocabantur. Polentam quoque Græci nõ aliunde præferunt. Pluribus sit hæc modis: Græci perfusum aqua hordeum siccant nocte vna, ac postero die frugunt, deinde molis frangunt. Sunt qui vehementius tostum rursus exigua aqua aspergant, siccantque prius quomolant. Alij vero virentibus spicis

decussum hordeum recens purgant, madidumque in pila tundunt, atque in corribus eluunt, ac siccatum sole rursus tundunt, & purgatum molunt. Quocunque autem genere præparato, vicienis hordei libris, ternas feminis lini, & coriandri selibras, salisque acetabulo, torrentes ante omnia miscent in mola. Qui diutius volunt feruare, cum pollicine ac surfuribus suis condunt nouis fistilibus. Italia sine perfusione tostum in subtilem formam molit, isdem ad ditis, atque etiam milio. Panem ex hordeo antiquis vstitum vita damnauit, quadrupedumque tradidit refectibus, Pisanæ inde vsus validissimus saluberrimusque, tantopere probatur. Vnum laudibus eius volumen dicauit Hippocrates, clarissimus medicinæ scientia. Pisanæ bonitas præcipua Vticensi. In Aegypto vero ea est, quæ sit ex hordeo cui sunt bini anguli. In Bætica & Africa genus, ex quo fiat, hordei glabrum appellat Turannius. Idem olyram & oryzam eandem esse existimat. Pisanæ conscientia vulgata ratio est. Simili modo ex tritici femine trahuntur, in Campania duntaxat & Aegypto. Amylū vero ex omni tritico ac siligine, sed optimum est trimestris. Inuentio eius Chio insula debetur, & hodie laudatissimum inde est, appellatum ab eo quod sine mola fiat. Proximimum è trimestris quodam minime ponderoso tritico: Madescit dulci aqua ligneis vasis, ita ut integatur, quinque in die mutata. Melius si & noctu, ita ut miscatur pariter emollitum, prius quam aceſcat. Linteum aut portis siccatum tegule infunditur illitæ fermento, atque ita in sole densatur. Post Chium maxime laudatur Creticum, mox Aegyptium. Probatur autem leuitate ac leuore, atque vt recens sit, iam & Catoni dictum. Apud nos hordei farina & ad medendum vtuntur. Mirumque, in vsu inuenit totum ignibus durato, ac postea molito, torosque corporis fieri. Spicæ quædam binos ordines habent, quædam plures vsque ad senos. Grano ipsi aliquot differentia, longius, leuiusque, aut breuius, aut rotundius, candidius, nigrius, vel cui purpura est. Vltimo ad polentam, contra tempestates candido maxima infirmitas. Hordeum frugum omnium mollissimum est, feri non vult, nisi in sicca & soluta terra, ac nisi læta: palea ex optimis. Stramento vero nullum comparatur. Hordeum ex omni frumento minime calamitosum, quia tollitur antequam triticum occupet rubigo. Itaque sapientes agricolæ triticum cibarijs tantum ferunt. Hordeum farculo feri dicunt, propterea celerrime redit, fertilissimumque: quod in Hispaniæ Carthaginæ Aprili mense collectum est, hoc feritur eodem mense in Celtiberia, eodemque anno bis nascitur. Rapiunt omne à prima statim maturitate festinatius quam cetera. Fragili enim stipula & tenuissima palea granum continetur. Meliorem etiam polentam fieri tradunt, si non excocta maturitate tollatur.

GLO. At communis quadrupedum hominumque vsui lupinus? Commune lupinum, neutro genere, legi debet. Sed nullum frumento ponderosius. Lege: Sed nullum frumentum ponderosius est. nam Plinius milium quocunque frumeti genus facit, ut ex quo tum panem rustica plebs conficeret. cum hodie in pulite sit eius vsus, in panificio perraro. Et fortunatam Italiam frumeto canescere candido. Magis conuenit canere quam canescere inchoatiua forma, nec habent inchoatiua vetera exemplaria. Sequenti versu lege, peculiaris hodieque. Adijcit Sardium sex libras. Vetus lectio, adijcit Sardum selibras, quod verissimilius est, cum sequatur, Bœoticum totam librâ addit, porro selibras, distributue dixit. Lex naturæ certa est in quocunque genere. Pani militari tertia portio ad grani pondus accedit, sicut optimum frumentum esse, quod in subactu congiugium aquæ capiat. Lex certa naturæ, ut in quocunque genere panis militari tertia portio ad grani pondus accedat, sicut optimum frumentum esse, quod in subactu congiugium aquæ capiat. Quibusdam in permixtis, ut Cyprio & Alexandrino. Rectius, Quibusdam in binis mixtis, ut Bœotia & Africa genus. In Bætica, non Bœotia. Seri non valet, nisi in sicca & fr. Elegantijs, feri non vult. Quod quadragesimo die quo fatum est maturefcit. Lege, quam fatum est. Proximimum trimestris, quod est minimè

minime ponderosum, tritico. Scribo, Proximum è trimestri quodam minime ponderoso tritico. Probatur autem leuitate & Igno-re, atq; vt recens sit. Iam & Catonis dicto, apud nos hordei farina ad medendum vtuntur. Vtior antiqua lectio, atque vt recens sit, iam & Catoni dictum. Apud nos hordei farina & ad medendum vtuntur. Significat autem amyllum tamen rem exoticam, tamen iam tum grate Catonis Romae fuisse notum. Ignibus durato, ac postea emollito. Molito, non emollito. Ita sapientes agricolae triticum cibarijs tantum ferunt. Legendum, Itaque sapientes. Quod in Hispania & Carthagine Aprilis mense collectum est. Lego in Hispania Carthagine. Ea est Carthaginiensium colonia, ab aliquibus Noua, ab alijs Spartaria cognominata.

Non omnia frumenti genera ubique nasci, & de reliquis in oriente generibus. Cap. 8.

Frumenti genera non eadem vbiq; neq; vbi eade sunt, iisdem nominibus. Vulgatissima far, quod ad oreum veteres appellauerunt, siligo, triticum. Hec plurimis terris communia. Arinca Galliarum propria, copiosa & Italica est Aegypto aut ac Syria, Ciliciaeque & Asiae, ac Graeciae peculiare zea, olyra, tìphe. Aegyptus similaginem conficit è tritico suo, nequaquam Italicae parem. Qui zea vtuntur, non habet far. Est & haec Italiae in Campania maxime, semenque appellatur. Hoc habet nomen res praecleara, vt mox docebimus: propter quam Home rus *sedulos & puer* dixit: non vt aliqui arbitrantur, quoniam vitam donaret. Amyllum quoque ex ea fit, priore crassius. Haec sola differentia est. Ex omni genere durissimum far, & contra hyemes firmissimum. Patitur frigidissimos locos, & minus subactos vel gestuosos, sitientesque. Primus antiquis Latio cibus, magno argumento in adorea donis, sicuti diximus. Pulre autem non pane vixisse longo tempore Romanos manifestum, quoniam inde & pulmentaria hodieque dicuntur. Et Ennius antiquissimus vates obfidionis famem exprimens, ossam eripuisse plorantibus liberis patres commemorat. Et hodie sacra prisca atque natalium pulre fritilla conficiuntur: videturque tam pulvis ignota Graeciae fuisse, quam Italiae polenta. Tritici semine audius nullum est, nec quod plus alimenti trahat. Siliginem proprie dixerim tritici delicias: candor est, & sine virtute, & sine pondere conueniens humidis tractibus, quales Italiae sunt & Galliae comate. Sed & trans alpes in Allobrogum tantum Aruernorumque agro pertinax. In caeteris ibi partibus biennio in triticum transit. Remedium, vt grauisima quaeque grana eius ferantur.

G I O. In Aegypto autem & Syria, Ciliciaeque & Asia, ac Graeciae parte peculiare: Nec hic operae precium erat mutare veterem lectionem hanc: Aegypto autem & Syria, Ciliciaeque & Asiae ac Graeciae peculiare. Et mox. Aegyptus similaginem conficit è tritico suo, nequaquam Italiae parem. Scribo Italicae. Obfidionis famem de scribens. Famem exprimens est in emendatis codicibus. Pulre fritilla conficiuntur. Legendum sit illa, attestante Arnobio, libro aduersus gent. septimo.

De pistorijs, & molitura, & farina. Cap. 9.

Siligine lautissimus panis, pistinarumque opera laudatissima. Praecellit in Italia, si Campana Pisis natae misceatur. Ruffior illa, at Pisana candidior: ponderosior vero cretacea. Iustum est è grano Campanae quae vocant castratam, è modio redire sextarios quatuor siliginis, vel è gregali sine castratura sextarios quinque: praeterea floris semodium. Et cibarij, quod secundarium vocant, sextarios quatuor, fursuris sextarios totidem. È Pisana autem siliginis sextarios v. caetera paria sunt. Clusina, Arretinaque etiamnum sextarios siliginis assumunt: in reliquis pares. Si vero pollinem facere libeat xvj. pondo panis redeunt, & cibarij tria, fursurumque semodium. Molae discrimine hoc constat. Nam quae sicca moluntur, plus farinae reddunt: quae salsa aqua sparsa, candidiorem mellullam, verum plus retinent in fursure. Farinam à farre

dictam nomine ipso apparet. Siligineae farinae modius Gallicae xxij. libras panis reddit. Italicae duabus tribusve amplius in artopticio pane. Nam furnaceis binas adijciunt libras in quocunque genere.

Et cibarij tria, fursurum semodium. Melius, fursurumque semodium.

De similagine, siligine, & de alijs generibus, & de pistura. Cap. 10.

Similago ex tritico fit laudatissima. Ex Africo iustum est è modijs redire semodios, & pollinis sextarios v. Ita autem appellant in tritico, quod florem in siligine. Hoc arariae officinae chartariaeque vtuntur. Praeterea secundarij sextarios quatuor, fursurumque tantundem. Panes vero è modio similaginis cxvij. è floris modio cxvij. Pretium huic annona media in modios farinae xl. asles, similagini castratae octonis asibus amplius, siligini castratae dupli. Est & alia distinctio. Similago l. pollin autem xvij. pondo panis reddere visa, tritici xxx. cum triente, & secundarij panis quinas libras, totidem cibarij, & fursurum sextarios sex. Siligo nunquam maturefcit pariter, nec vlla fegetur minus dilationem patitur propter tene ritatem, ijsque maturare protinus granum dimittentibus. Sed minus quam caetera frumenta in stipula periclitatur, quoniam semper rectam habet spicam: nec rorem continet, qui rubiginem faciat. Ex arinca dulcissimum panis, ipsa spissior, quam far, & maior spica, eadem & ponderosior. Raro modius grani non xvj. libras implet. Exteritur in Graecia difficulter: ob id iumentis dari ab Homero dicta. Haec enim est quam olyram vocat. Eadem in Aegypto facilis fertilisque. Far sine arista est. Item siligo, excepta quae Laconica appellatur. Adijciuntur his genera, bromos, siligo exceptitia, & tragos, externa omnia ab oriente inuecta, oryzae similia. Tìphe & ipsa eiusdem generis, ex qua fit in nostro orbe oryza. Apud Graecos est zea. Traduntque eam ac tìphen, cum sint degeneres, redire ad frumentum, si pistae serantur, nec protinus, sed tertio anno. Tritico nihil est fertilius: hoc ei natura tribuit, quoniam eo maxime alat hominem: vt pote cum è modio, si sit aptum solum, quale in Byzacio Africae campo, centeni quinquageni modij reddantur. Misit ex eo loco diuo Augusto procurator eius ex vno grano (vix credibile dictum) quadringenta paucis minus germina, extantque de ea re epistola. Misit & Neroni similiter cccxl. stipulas ex vno grano. Cum centesimo quidem & Leontini Siciliae campi fundunt, alijque, & tota Baetica, & in primis Aegyptus. Fertilissima tritici genera, ramosum, aut quod centigranum vocant. Inuentus est iam & scapus vnus centum fabis onustus. Aestiuua frumenta diximus, sesamam, milium, panicum. Sesama ab Indis venit, ex ea & oleum conficiunt. Color eius candidus. Huic simile est in Asia Graeciaeque erysimum: idemque erat nisi pinguius esset, quod apud nos vocant irionem, medicaminibus annuerandū potius quam frugibus. Eiusdem naturae & hominum à Graecis dictum, sed cymino simile, seritur cum sesama: hoc & irione nullum animal vescitur virentibus. Pistura non omnium facilis. Quippe & Hetruria spicam farris tosti pinfente pilo praeferrato, fistula serrata, & stella intus denticulata, vt nisi intenti pinfant, conciduntur grana, ferroque frangantur. Maior pars Italiae ruido vtitur pilo, rotis etiam quas aqua verset obiter, & molat. De ipsa ratione pinfendi Magonis proponetur sententia. Triticum ante perfundi aqua multa iubet, postea eualli, deinde sole siccatum pilo repeti. Simili modo hordeum. Huius sextarios xx. spargi duobus sextarijs aquae. Lentem torrere prius, deinde cum fursuribus leuiter pinfi. Aut addito in sextarios xx. lateris crudi frusto, & harenae semodio. Erulliam iisdem modis quibus lentem. Sesamam in calida maceratam exporrigi. Deinde cofricari, frigidae immergi, vt paleae siccant, iterumque exporrigi

G L O.

exporrigi in sole super lintea. Quod nisi festinato peragatur, lurido colore mucescere. Et ipsa autem quae eualluntur, variam pisturarum rationem habent. Acus vocatur cum per se pinfitur spica tantum aurificum ad vsus. Si vero in area teritur cum stipula, palea, vt maiore in terrarum parte ad pabula iumentorum. Milij, & panici, & sesamae purgamenta, appludam vocant, alibi alijs nominibus. Milio Campania praecipue gaudet, pulstemque candidam ex eo facit. Fit & panis praedulcis. Sarmatarum quoque gentes hac maxime pulre aluntur, & cruda etiam farina equino lacte vel sanguine è cruris venis admixto. Aethiopes non aliam frugem quam milij hordeique nouere. Panico Galliae quaedam, praecipue Aquitania vtitur. Sed & circūpadana Italia addita faba, sine qua nihil conficiunt. Ponticae gētes nullum panico praeferrunt cibum. Caetero aestiuua frumenta riguis magis etiā quam imbribus gaudent. Milium & panicum aquis minime, cum in folia exeunt. Vetant ea inter vites arborisque frugiferas seri, terram emacrarī hoc fatu existimantes.

Tritico nihil est fertilius, hoc enim natura ei attribuit. Vetus lectio, hoc ei natura tribuit. Sequenti versu est Byzacio Africae campo, non Byzantio. Triticum ante perfundi aqua multa iubet, postea eualli, deinde sole siccatum pilo repeti. Eualli hic male conuenit, vbi de pistinis sermo est. Magis placet quod habent vetera exemplaria, eualli. Sicut paulo post iterū eodem verbo vtitur Plinius. Et ipsa autem, inquit, quae eualluntur varia pisturarum rationem habent. Acus vocatur cum per se pinfitur spica. Eualli frumentum intelligo dum repurgatur modo, non etiam frangitur. Id Basilienses molitores vernacula sua lingua renlen dicunt: quo modo alij vocent nescio.

G L O.

De fermentis, & panis faciendi ratio, & genera, & quando primum pistores Romae, & de cribris, & alica. Cap. 11.

Milij praecipuus ad fermenta vsus: è multo subacti in annum tempus. Simile fit ex tritici ipsius fursuribus minutis & optimis, è multo albo triduo maturato subactis, ac sole siccatis. Inde pastillos in pane faciendos dilutos, cum similagine feminis feruefaciunt, atque ita farinae miscent, sic optimum panem fieri arbitrantur. Graeci in binos semodios farinae satis esse besles fermenti consistuere. Et haec quidem genera vindemijs tantum fiunt. Quo libeat vero tempore, ex aqua hordeoque bilibres ostē feruenti foco, vel fictili patina torrentur cinere & carbone, vsque dum rubeant. Postea operiuntur in vasis donec acescant, hinc fermentū diluunt. Cum fieret aut panis hordeaceus, erulliae aut cicerculae farina ei praefermentabatur: istumque erat, duae librae in v. semodios. Nunc fermentum fit ex ipsa farina quae subigitur, prius dum addatur sal ad pulvis modū decocta, & relicta donec acescat. Vulgo vero nec sufferuefaciunt, sed tantum pridie asseruata materia vtuntur. Palamque natura est acore fermentari: sicut & validiora esse corpora, quae fermentato pane aluntur: quippe cum apud veteres ponderosissimo cuique tritico, praecipua salubritas perhibita sit. Panis ipsius varia genera persequi superuacuum videtur: alias ab obsonijs appellati, vt ostrarij: alias à delicijs, vt artoilagani: alias à festinatione, vt speullici: nec non à coquendi ratione, vt furnacei, vel artopticij, aut in clibanis cocti: non pridem etiam è Parthis inuecto, quem aquaticum vocant, quoniam aqua trahitur, tenuem & spongiosam inani tate, alij Parthicum. Summa laus, siliginis bonitate & cribrī tenuitate constat. Quidam & ouis aut lacte subigunt. Buryro vero gentes etiam pacatae, ad operis pistorijs generā transuente cura. Durat sua Piceno in panis inuentio ne gratia, ex alicae materia: eum nouē diebus macerant, decimo ad speciem tractat subigunt vnae passae succo: postea in furnis, ollis inditum quae rumpantur ibi, torrent. Neque est ex eo cibus nisi madefacto, quod fit lacte maxime multo. Pistores Romae non fuerunt ad Perlicū vsque

* Admixtione fermentab.

bellum, annis ab vrbe condita super dlxxx. Ipsi panem faciebant Quirites, mulierumque id opus erat, sicut etiam nunc in plurimis gentium. Artopticam Plautus appellat in fabula quam Aululariam scripsit: magna ob id concertatione eruditorem, an is versus poeta sit illius: certumque fit, Attei Capitonis sententia, totum panem lautioribus coquere solitos, pistoresque tantum eos qui far pinfiebant, nominatos. Nec cocos vero habebant in feruitijs, eosque ex macello conducebant. Cribrorum genera Galli è fetis equorum inuenerunt, Hispani è lino exculloria & pollinaria, Aegyptus è papyro atque iunco. Sed inter prima dicatur & alicae ratio, praestantissima saluberrimeque quae palma frugū indubitanter Italiam contingit. Fit sine dubio & in Aegypto, sed admodum spernenda. In Italia vero pluribus locis, sicut Veronensi Pisanoque agro, in Campania tamen laudatissima. Campus est subiacens montibus nimboris totis quidem xl. m. passuum planicie. Gratia terrae eius (vt protinus soli natura dicatur) puluerera summa, inferior bibula, & pumicis vice fistulans: montium quoque culpa in bonum cedit. Crebros enim imbres percolat atque transmittit, nec dilui aut madere voluit propter facilitatem culturae. Eadem acceptū humorem nullis fontibus reddit, sed temperat, & concoquens intra se vice succi continet. Seritur toto anno, panico semel, bis farre. Et tamen vere fegetes quae interquieuerunt fundunt rosam odoratiorem satiuā. adeo terra non cessat parere. Vnde vulgo dictum. Plus apud Campanos vngueti, quam apud caeteros olei fieri. Quantum autem vniuersas terras campus circumcampanus antecedit, tantum ipsum pars eius, quae Laboriae vocantur, quem Phlegraeum Graeci appellant. Finiuntur Laboriae via ab vtroque latere consulari, quae à Puteolis, & quae à Cumis Capuam ducit. Alica fit è Zea quam semen appellauimus. Tunditur granum eius in pila lignea. Nam lapidis duritia conteritur. Nobilius, vt notum est, pilo victorum poenali opera. Primori inest pyxis ferrea: exculsis inde tunicis, iterum iisdem armamentis nudata conciditur medulla. Ita sunt alicae tria genera, minimum, ac secundarium: grandissimum vero aphærema appellant. Nondum habent candorem suū quo praecellunt, iam tamen Alexandrinæ praeferruntur. Postea (mirū dictum) admiscetur creta, quae transit in corpus, coloremque & teneritatem affert. Inuenitur haec inter Puteolos & Neapolim in colle Leucogeo appellato. Exstatque diui Augusti decretum, quo annua vicena milia Neapolitanis pro eo numerari iussit è fisco suo, coloniam deducens Capuam. Adiecitque causam afferendi, quoniam negassent Campani alicam confici sine eo metallo posse. In eodem reperitur & sulphur. Emicantque fontes Oraxi oculorum claritati, & vulnerum medicinae, dentiumque firmitati. Alica adulterina fit maxime quidem è Zea, quae in Africa degenerat. Latiores eius spicae, nigriorisque, & breui stipula. Pinfunt cum harena, & sic quoque difficulter deterunt vtriculos, fitque dimidia modij mensura. Posteaque gypsi pars quarta inspargitur, atque vt cohaesit, farinario cribro subcernunt. Quae in eo remansit, exceptitia appellatur, & grandissima est. Rursum quae transit, arctiore cernitur, & secundaria vocatur. Item cribraria, quae simili modo in tertio remansit cribro angustissimo, & tantum harenas transmittente. Alia ratio vbiq; adulterandi. Ex trico candidissima atque grandissima elingunt grana, & semicocta in ollis, postea arefaciunt sole ad initium, rursusque leuiter aspersa molis frangunt. Ex zea pulchrius quam ex tritico fit granum, quamuis id alicae vitium sit. Candorem autem ei pro creta lactis incocti mixtura confert.

Cum fieret autem panis hordeaceus, erulliae aut cicerculae admixtione fermentabatur. Absurda lectio, respicienda ad verū sic erulliae aut cicerculae farina ei praefermentabatur. hoc est, ex erulliae aut cicerculae farina fermentum ei praeparabatur. Vulgo vero nec sufferuere faciunt. Lege, sufferuefaciunt, composita dictione. Cum

G L O.

Cum apud veteres ponderosissimi cuique, præcipuo eritico salubritas perhibita sit? Crallum hercle erratum, pro ponderosissimo cuiq; eritico præcipua salubritas. A festinatione, vt Ipeusci. Imo Ipeusci. Non pridem etiã Parthis aduecti. Lege è Parthis inuecto. alias oratio erit parum congrua. Durat sua Piceno in panis inuentione gratia, ex alieq; materia, cum nouem diebus macerata decimo ad speciem tracta, & subacta vno passu succo est. Ibi postea in furnis, ollis indita quæ rumpantur ibi, torrent. Admetiar & hic totidem verbis veterem lectionem, ea per se satis cogruet istam supposititiam. eum nouem diebus macerant, decimo ad speciem tracta subigunt vug passu succo, postea in furnis, ollis inditum quæ rumpantur ibi, torrent. Vt ut tracte vocabulo & Cato cap. 76. Gallie feris equorum inuenere, Hispanie Iino. Scribe, Gallie è feris, Hispanie è Iino. Sed inter hæc dicatur prima & alieq; ratio. Melius manu descripti libri, Sed inter prima dicatur & alieq; ratio. Inter prima, sicut in primis.

In Campania tamen laudatissimus campus est montibus subiacens. Lege laudatissima, & aliter distinguitur. Veronensi Pifanoque agro, in Campania tamen laudatissima. Deinde est noue orationis initium. Campus est subiacens montibus. Exatq; D. Augusti decretum, quo anno ad vicena milia. Scribe, quo anno u. m. Alica adulterina sit maxime è Zea. Rectius, Alica adulterina sit, maxime quidem è Zea. Ac mox legendum, difficulter deterunt viticulos, non conterunt.

De leguminibus.

Cap. 12.

Equitur natura leguminum, inter quæ maximus honos fabæ: quippe ex qua tentatus sit etiam panis. Lomentum appellatur farina ea, aggregaturq; pondus illa ex omni legumine. Iam vero & pabulo venalis. Fabæ multiplex vsus omnium quadrupedum generi, præcipue homini. Frumento etiam miscetur apud plerasq; gentes, & maxime panico solida, ac delicatius fracta. Quin & præco ritu fabacia suæ religionis dijs in sacro est, preualens pulmentari cibo, & hebetare sensus existimata, infomnia quoque facere. Ob hæc Pythagorica sententia damnata, vt alij tradidere, quoniam mortuorum animæ sint in ea. Quæ de causa parentando vtq; assumitur. Varro & ob hæc flaminem ea nõ vesci tradit, & quoniam in flore eius literæ lugubres reperiantur. In eadem peculiaris religio. Nanq; fabam vtq; è frugibus referre mos est auspicii causa, quæ ideo resina appellatur. Et auctionibus eam adhiberi lucrosam putant. Sola certe frugum etiã excessa repletur crescente luna. Aqua marina, aliãue salia non percoquitur. Seritur ante vergiliarum occasum leguminum prima vt antecedit hyemem. Vergilius eam per ver feri iubet, circumpadanæ Italiae ritu. Sed maior pars malunt fabalia mature stationis, quàm trimestrem fructu eius. Nanq; siliquæ caulesq; gratissimo sunt pabulo pecori. Aquas in flore maxime concupiscit, cum vero defloruit, exiguas desiderat. Solum in quo fata est lætificat stercoreis vice. Ideo circa Macedoniam Theffaliamque cum florere incæpit, vertunt arua. Nascitur & sua sponte plerisque in locis, sicut septentrionalis Oceani insulis, quas ob id nostri Fabarias appellant. Item in Mauritania syluestris passim, sed prædura, & quæ percoqui non possit. Nascitur & in Aegypto spinoso caule: qua de causa crocodili oculis timetores refugiunt. Longitudo scapo quatuor cubitorum est, amplissima crassitudo. Nec genicula habet molli calamo. Simile caput papaueri, colore roseo. In eo fabæ non supra tricenæ. Folia ampla. Fractus ipse amarus & odore, sed radix perquam lauta incolarum cibis, cruda, & omnino decocta, harundinum radicibus similis. Nascitur & in Syria, Ciliciãq; & in Torone Chalcididis lacu. Ex leguminibus aut nouembri seruntur lens, & in Græcia pisum. Lens amat solũ tenue magis quàm pingue, cælum vtq; siccum. Duo genera eius in Aegypto, alterum rotundius nigriusque, alterũ sua figura. Vnde vario vsu translatus est in lentulas nomen. Inuenio apud aurores æquanimitem fieri vescitibus ea. Pisum in apricis feri debet, frigoribus impatientissimũ. Ideo in Italia, & in austriore cælo non nisi verno tempore, terra facili ac soluta. Ciceris natura est gigni cum saliflagine,

ideo solum vrit. Nec nisi madefactum pridie, feri debet. Differentiæ plures, magnitudine, figura, colore, sapore. Est enim arietino capiti simile. vnde ita appellatur, albi, nigrumque, est & columbinum, quod alij venerium vocant, candidum, rotundum, leue, arietino minus, quod religio peruigilij adhibet. Est & cicerula minuti ciceris, inæqualis angulosi, veluti pisum. Dulcissimum autem id quod eruo similitum, firmiusq; quod nigrũ & ruffum, quàm quod albũ. Siliquæ rotundæ ciceri, ceteris leguminum longæ, & ad figurã feminis latæ, Pifo cylindraceæ. Faseolorum cum ipsis mandatur granis. Serere eos qua velis terra licet ab Idibus Octob. in cal. Nouemb. Legumina cũ maturæscere cœperint, rapienda sunt, quoniam cito exiliunt: latentque cum didicere, sicut & lupinum.

Ob hoc Pythagorica sententia damnata: vel, vt alij tradidere, quoniam mortuorum animæ sunt in ea. Vetus lectio, Ob hæc Pythagorica sententia damnata, vt alij tradidere, quoniam mortuorum animæ sunt in ea. Est enim arietino capiti simile, vnde ita appellatur. Album nigrumque est & columbinum, quod alij venerium vocant, candidum, rotundum, leue. Arietino minus, quod religio peruigilij adhibet. Est & cicerula minuti ciceris, inæqualis angulosi, veluti pisum. Siliquæ rotundæ ciceri ceterisque leguminum longæ. Quæ redundat.

De rapis & naps Amiterninis. Cap. 13.

Vanquam prius de rapis dixisse cõueniat, in trãscursu ea attingere nostri, paulo diligentius Græci & ipsi tamen inter hortensia: si iustus ordo fiat à frumento protinus aut certe faba dicendis, quando alijs præstantior vsus ab his non est. Ante omnia nanque cunctis animalibus nascuntur, nec in nouissimis fatiant ruris alitum quoq; genera, magisq; si decoquantur aqua. Quadrupedes & fronde eorum gaudent. Et homini non minor rapaciorum suis horis gratia, quàm cymarum, flaccidorũ quoq; & in horreis enecatorũ, vel maior q; virentium. Ipsa vero durant & in sua terra seruata, & postea passa, & pene ad aliũ prouentũ, famemq; sentiri prohibent. A vino atq; melle tertius hic tranfpadanis fructus. Terra non morose eligit, pene vbi nihil aliud feri possit. Nebulis & pruinis, ac frigore alunt amplitudine mirabili. Vidi xl. libras excedentia. In cibis quidẽ nostris pluribus modis cõmendantur, durantq; ad alia sinapis acrimonia domita, etiam coloribus picta præter suum sex alijs, purpureo quoque, neq; aliud in cibis tingi decet. Genera eorum Græci duo prima fecere, masculum fœmininumq; & ea ferendi modo ex eodẽ femine. Denfiore enim fatu masculoescere, item in terra difficili. Semen præstantius quo subtilius. Species vero omnium tres. Aut enim in latitudinem fundi, aut in rotunditatem globari. Tertiam speciem syluestrem appellauere, in longitudinem radice procurrente, raphani similitudine, & folio anguloso scabroq; succo acri: qui circa messem exceptus, oculis purgat, medeturq; caligini admixto lacte mulierum. Frigore dulciora fieri existimantur, & grandiora: tepore in folia exeunt. Palma in Nursino agro nascentibus. Taxatio in libras sextertij singuli, & in penuria vini. Proxima in Algidio natis. Napi vero Amiternini, quorum eadem ferere natura, gaudent æque frigidis. Seruntur & ante calen. Martias in iugero sextarij quatuor. Diligentiores quinto sulco napum feri iubent, rapa quarto, vtroque sterco-rato: Rapa lætiora fieri, si cum palea seminentur. Serere nudum volunt, præcantem sibi & vicinis ferere se. Sapius vtrique generi iustus, inter duorum numinum dies festos, Neptuni atque Vulcani. Feruntque subtili obseruatione, quota luna præcedente hyeme nix prima ceciderit,

derit, si totidem lunam die intra prædictum temporis spatium serantur, mire prouenire. Seruntur & vere in calidis atque humidis.

GLO. In trãscursu eas attingere nostri. Scribo ea. Sunt. n. rapa Plinio ubiq; neutri generis, sicut mox, Quadrupedes & fronde eorũ gaudent, non earum. Masculinum fœmininumque. Antiqua feri prura, masculum fœmininumque, ac rursũ ad id rapam lætiora rem, pro eo quod recte erat: Rapa lætiora. Quota luna præcedente hyeme nix prima ceciderit. Scribendum præcedente

De lupino.

Cap. 14.

Lupino est vsus proximus, cũ sit & homini & quadrupedum generi vngulas habenti communis. Re mediũ eius, ne metentes fugiat exiliendo, vt ab imbre tollatur. Nec vilius quæ seruntur natura, assensu terræ mirabilior est. Primum omnium cum sole quotidie circumagitur, horasq; agricolis etiã nubo demonstrat. Ter præterea flores. Terram amat, terraque operiri non vult. Et vnum hoc seritur non arato, querit maxime sabulosa & sicca atq; etiam harenosa. Coli vtq; non vult. Tellurem adeo amat, vt quamuis fructuoso solo coniectum inter folia vepresque, ad terram tamen radice perueniat. Pinguescere hoc fatu arua vineasq; diximus. Itaq; adeo non eget fimo, vt optimi vicem repræsentet. Nihilq; aliud nullo impendio cõstat, vt quod ne ferendi quidem gratia opus sit afferre. Protinus seritur ex aruo, ac ne spargi quidem postulat decidens sponte. Primumque omnium seritur, nouissimum tollitur: vtrunq; septembri fere mense: quia si non antecessit hyemem, frigoribus obnoxium est. Impune præterea iacet, vel derelictũ etiam, si non protinus secuti obruant imbres, ab omnibus animalibus amaritudinem sua rucum. Plerunque tamen leui sulco integunt. Ex densiore terra rubricam maxime amat. Ad hanc alendam post tertium florem verti debet, in sabulo post secundũ. Cretosa tantum limosaque odit, & in ijs non prouenit. Maceratum calida aqua, homini in cibo est. Nam bouem vnum modij singuli satiant, validumque præstant: quando etiam impositum puerorum ventribus, pro remedio est. Condi in fumo maxime conuenit, quoniam in humido vermiculti vmbilicum eius in sterilitatem castrant. Si depastũ sit in fronde, inarari protinus solum opus est.

GLO. Et vnum hoc seritur non arata vbi fuerit maxime sabulosa. Incorrupta lectio, seritur non arato. querit max. f. & c.

De vicia & eruca.

Cap. 15.

Vicia pinguescunt arua, nec ipsa agricolis opero fa: vno sulco fata, non sarritur, non sterco-ratur nec aliud quàm deocatur. Stationis eius tria tempora: Circa occasum arcturi, vt decembri mense pascat, tunc optime seritur in semen. Aequè nanq; fert depasta. Secunda statio mense Ianuario est: nouissima Martio, tum ad frondem vtilissima. Siccitatẽ ex omnibus quæ seruntur maxime amat, non aspernatur etiam vmbrosa. Ex femine eius, si lecta matura est, palea ceteris præfertur. Viti-bus præripit succũ, languescuntq; si in arbusculo seratur. Nec erui operosa cura est. Hoc amplius quàm vicia run-catur, & ipsum medicaminis vim obtinens. Quippe per eruum diuum Augustũ curatũ, epistolis ipse memoria extat. Sufficiũt singulis bouum iugis modij quini sati. Martio mense fatum, noxiũ esse bubus aiunt. Item autumnograuedinosum. Innoxium autem fieri primo vere fatũ.

De fæno Græco, & farragine, & de ocymo, & medica, & cyiso. Cap. 16.

Fæna, hoc est fœnũ Græcum, scarificatione feritur, non altiore quatuor digitorũ sulco: quantoq; serius tractatur, tanto prouenit melius. Rarum dictũ, esse aliqui cui pro fit negligẽtia. Id autem quod fæcale atq; farrago appellatur, occari tantũ desiderat. Secale

Taurini sub alpibus asiam vocant, deterrimum, & tantũ ad arcendam famem vtile: sæcunda, sed gracili stipula, nigritia triste, sed pondere præcipuũ. Admiscetur huic far, vt mitiget amaritudinem eius, & tamẽ sic quoq; ingratisimũ ventri est. Nascitur qualicunq; solo cum centesimo grano, ipsumq; pro latamine est. Farrago ex recrementis farris prædensa seritur, admixta aliquando & vicia. Eadem in Africa sit ex hordeo. Omnia hæc pabularia: degeneransq; ex leguminibus quæ vocatur cracca: in tantum columbis grata, vt pastas ea negent fugitias illius loci fieri. Apud antiquos erat pabuli genus, quod Cato ocymum vocat, quo hitebant alium bubus. Id erat è pabulis fegete viridi defecta antequã gelaret. Sura Manlius id aliter interpretatur, & tradit fabæ modios decem, viciã duos, tantundem & erullia in iugero autumno misceri & feri solitos. Melius & auena Græca, cui non cadit semen, admixta. Hoc vocatur ocymum, boumq; cau fa feri solitum. Varro appellatum à celeritate prouenienti, à Græco quod dicitur dicunt. Medica externa, etiã Græcia, vt à Medis aduecta per bella Persarum, quæ Darius intulit, sed vel in primis dicenda. Tanta dos eius est, cum vno fatu amplius quàm tricenis annis duret. Similis est trifolio, caule folijsq; geniculata: quicquid in caule affurgit, folia contrahuntur. Vnum de ea & cytiso volumen. Amphiloachus fecit confusum. Solum in quo seratur, elapidatum purgatumque subigitur autumno: mox aratum & occatum integitur crate iterum & tertium, quinis diebus interpositis, & fimo addito. Poscit autem siccum scolumque, vel rigũ. Ita præparato seritur mense Maio, alias prunis obnoxia. Opus est densitate seminis omnia occupari, internascensq; herbas excludi, id præstant in iugera modia vicena. Cauendum ne adurat, terraq; protinus integri debet. Si sit humidum solum herbosumve, vincitur, & desciscit in pratum. Ideo protinus altitudine vnciali herbis omnibus liberanda est manu potius quàm farculo. Secatur incipiens florere, & quoties refloruit. Id sexies euenit per annos, cum minimũ quater. In semen maturefcere prohibenda est, quia pabulũ vtilius est vsq; ad trimatum. Verno feri debet liberariq; ceteris herbis: ad trimatum marris ad solum radi. Ita reliquæ herbe intereunt sine ipsius damno, ppter altitudinem radicum. Si euerint herbæ, remedium vnicum est aratio, sæpius vertendo donec omnes aliæ radices intereant. Dari non ad satietatem debet, ne deplere sanguinem necesse sit. Et viridis vtilior est. Arescit furculose, ac postremo in puluere inutilem extenuatur. De cytiso, cui & ipsi principatus datur in pabulis, affatim diximus inter frutices: Et nunc frugum omnium natura peragenda est, cuius in parte de vitijs quoque dicatur.

De generatq; ex leguminibus cracca. Lege degeneransq; nam & hæc pabulum est. Marris à solo radi. Melius ad solum. quem admოდum dicimus ad vium radi. Ac mox, Ita reliquæ, non itaque. Et paulo post deplere sanguinem, non repellere. Sunt enim contraria deplere & replere.

De vitijs frugum & remedijs, & quid in quoque terra genere debeat feri. Cap. 17.

Primum omnium frumeti vitium auena est, & hordeum in eam degenerat: sicut ipsa frumentum fit instar: quippe cũ Germanie populi serant eam, neque alia pulte viuant. Solum maxime celiq; humore hoc euenit vitium. Sequentem causam habet imbecillitas seminis, cum diutius retentum est terra, prius quàm m erumpat. Eadem est ratio, si cariosum fuit cũ sereretur. Prima autem statim eruptione agnoscutur, ex quo apparet in radice esse causam. Est & aliud ex vicino auene vitium, cum amplitudine inchoata granum, sed nõdum matura prius quàm roboretur corpus, afflatu noxiõ cassum & inanẽ in spica

in spica euanescent quodam abortiuo. Veni autem tribus temporibus nocent frumento & hordeo: In flore aut protinus cum defloruere, vel maturefcere incipientibus. Tum enim exinaniunt grana: prioribus causis nasci prohibent. Nocet & fol creber è nube. Nascuntur & vermi culi in radice cum sementem imbribus secutis in cluserit repentinus calor humorem. Gignitur & in grano, cum spicæ pluuijs calor inferuefcit. Est & cantharus dictus sca rabeus paruus, frumenta erodens. Omnia ea animalia cû cibo deficiunt. Oleum, pix, adeps, contraria feminibus: cauendumque ne contacta eis serantur. Imber in herba vtilis tantû: Florentibus autem frumento & hordeo nocet, leguminibus innocuus, præterquam ciceri. Maturefcencia frumenta imbre læduntur, & hordeû magis. Nascitur & herba alba, panico similis, occupans arua, pecori quoq; mortifera. Nam lolii & tribulos, & carduos lapasque, non magis quàm rubos, inter frugû morbos potius quàm inter ipsius terræ pestes numerauerim. Cælestes frugum vinearumq; malum, nullo minus noxium est rubigo. Frequentissima hæc in roscido tractu, conuallibusque, ac perflatum non habentibus. E diuerso carent ea ventosa & excessa. Inter vitia segetum & luxuria est, cum onerata fertilitate procumbunt. Commune autem omnium fatorum vitium vicia, etiam ciceri, cum falsilla giné eius abluendo imber dulcius id facit. Est herba que cicere enecat & eruum, circumligado se, vocatur orobanche: Triticum simili modo æra: Hordeum festuca que vocatur ægilops: Lentem herba securidaca, quam Greci à similitudine pelecini non vocant. Et hæc quidem complexu necant. Circa Philippos ateramon nominat in pin gui solo herbam, qua faba necatur: teramon, qua in macro, cum vdam quidam ventus affluit. Aeræ granû minimum est in cortice aculeato. Cum est in pane, celeriter vertiginis facit: aiuntq; in Asia & Græcia balneatores cum velint turbam pellere, carbonibus id semen ini j cere. Nascitur & phalangion in eruo, bestiola aranei generis, si hyems aquosa sit. Limaces nascuntur in vicia: & aliquando è terra cochleæ minutæ, mirum in modû erodentes eam. Et morbi quidem fere hi sunt: Remedia eorum quæcunq; pertinent ad herbas, in farculo, & cum semen iactatur cinere. Quæ vero in semine & circa radicem consistunt, præcedente cura cauentur. Vno ante semina persusa, minus egrotare existimant. Virgilius nitro & amurca perfundi iubet fabam: sic etiam grandescere promittit. Quidam vero si triduo ante satû vrina & aqua maceratur, præcipue adolefcere putant. Ter quidem sarritam modium fractæ è modio solidæ reddere. Reliqua femina cupressi folijs tuis si misceantur, non esse vermiculis obnoxia, nec si interlunio serantur. Mulji ad milij remedia, rubetam noctu aruo circumferri iubent prius quàm sarriatur, defodiq; in medio inclusam vase fictili: ita nec passeré, nec vermem nocere: sed eruédam priusquam metatur, alioqui amarum fieri. Quin & armo talpe cõtracta femina vberiora esse. Democritus succo herbæ, que appellatur aizoon in regulis nascens tabulifve, Latine vero sedum aut digitellum, medicata seri iubet omnia femina. Vulgo vero, si dulcedo noceat, & vermes radicibus inhæreant, remediû est amurca pura, ac sine sale spargere, deinde sarrire. Si in articulum seges ire cõperit, runcare, ne herbæ vincant. Pestem à milio atque panico sturmorû pacificum ve agmina scio abigi herba, cuius nomen ignotum est, in quatuor angulis segetis defossa, mirum dictu, vt omnino nulla auis intret. Mures abiguntur cinere mellea, vel felix diluto, & semine sparso, vel decoctarû aqua. Sed redolet virus animalium eoriam etiã in pane. Ob id felle bubulo femina attingi vtilius putant. Rubigo quidem maxima segetû pestis, lauri ramis in aruo defixis, tranfit in earum folia ex aruis. Luxuria segetum castigatur dente pecoris in herba duntaxat, & depasta quidem vel sæpius nullam in spica iniuriam sentiunt.

Retonsarum vero etiam semel omnino certum est, granum longius fieri, sed inane cassumque, ac satum nõ nasci. Babylone tamen bis secant, tertio depascunt, alioquin folia tantum feriant. Sic quoq; cum quinquagesimo fœnore menses reddit * exilitas foli: verum diligentioribus cum centesimo quinquagesimo. Neq; est cura difficilis, quàm diutissime rigandi, vt præpinguis & densa vbertas diluatur. Limum autem non inuehunt Euphrates Tigrisque, sicut in Aegypto Nilus. Nec terra ipsa herbas gignit. Vbertatis tamen tanta sunt, vt frequente anno sponte restibilis fiat seges, impressis vestigio feminibus: quæ tanta soli differentia admonet terræ genera in fruges describere. Igitur Catonis hæc sententia est, In agro crasso & læto frumentum seri. Si vero nebulosus sit idem, raphanum, milium, panicum in frigidis & aquosis prius ferendum, postea in calido. In solo autem rubricoso, vel pullo, vel harenoso, si non sit aquosum, lupinum. In creta & rubrica, & aquosiore agro, adorem. In sicco & non herbofo, nec vmbroso, triticum. In solo valido, fabam. Vicia vero quàm minime in aquoso herbidoque. Siliginem & triticum in loco aperto editoque, qui sole quàm diutissime torreatur. Lentem in fructuoso & rubricoso, qui non sit herbidosus. Hordeum in nouali, & in aruo quod restibile possit ferri: trimestris, vbi semen tem maturâ facere non possit: & cuius crassitudo sit restibilis. Subtilis & illa sententia, Serenda ea in tenuiore terra, quæ non multo indigent succo, vt cythius & cicere, exceptis leguminibus quæ velluntur è terra, non subsecantur. Vnde & legumina appellata, quia ita leguntur. In pingui autem, quæ cibi sunt maioris, vt olus, triticum, siligo, linum. Sic ergo tenue solum hordeo dabitur, minus enim alimenti radix possit: leuior terra densiorque tritico. In loco humili far adorem, potius quàm tritici feretur: temperatis, & triticum & hordeum. Colles robustius, sed minus, reddunt triticum. Far & siligo, & cretosum & vliginosum solum sortiuntur.

Quippe cum Germaniæ populi edant eam. & Melius, serant eam, frumentum esse probat quòd cultura proueniat. GLO.

De prodigijs frugum, & arandi disciplina, & vomerum generibus. Cap. 18.

ET in frugibus ostentum semel (quod equidem inuenierim) accidit, P. Aelio, Cn. Cornelio Coss. quo anno superatus est Annibal. In arboribus enim tunc nata produntur frumenta, & quoniam de frugû terræq; generibus abunde diximus, nunc de arandi ratione dicemus, ante omnia Aegypti facilitate commemorata. Nilus ibi coloni vice fungens, euagari incipit, vt diximus, à solstitio aut noua luna, ac primo lente, deinde vehementius quandiu in leone sol est. Mox pigrescit in virginem transgresso, atq; in libra residet. Si duodecim cubitos nõ excelsit, fames certa est. Nec minus si xvj. exuperauit. Tanto enim tardius decedit, quanto abundantius creuit, & semetem arcet. Vulgo credebatur ab eius decessu ferere solitos, mox sues impellere vestigijs femina deprementes: & in madido solo credo antiquitus factitatum. Nunc quoque non multo grauiore opera, sed tamen in arari certû est abiecta prius femina in limo digressi amnis, hoc est, Nouembri mense incipiente: postea pauci runcant, quod botanistam vocant. Reliqua pars nõ nisi cum falce arua visit paulo ante Calen. Aprilis Peragitur autem mensis mense Maio, stipula nunquam cubitali, Quippe sabulum subest, granumq; limo tantû continetur. Excellentissimè Thebaidis regionis frumentû, quoniam palustris Aegyptus. Similis ratio, sed felicitas maior Babyloniæ Seleuciæ, Euphrate atq; Tigri restagnantibus, quoniã ibi rigandi modus manu temperatur. Syria quoque tenpi sulco arat, cum multifariam in Italia octoni boues ad singulos vomeres anhelent. In omni quidè parte

cultura,

cultura, sed in hac quidem maxime valet oraculû illud, Quid quæq; regio patiat. Vomerû plura genera. Culti vocatur, prædenfam, prius quàm profcindatur, terrâ secans, futurisq; sulcis vestigia præscribens incisuris, quas resupinus in arando mordeat vomer. Alterum genus est vulgare, rostrati vetricis. Tertium in solo facili, nec toto porrectum dentali, sed exigua cuspidè in rostro. Latior hæc quarto generi, sed exacutior in mucronem fastigiata, eodemq; gladio scindens solum, & acie laterum radices herbarû secans: id non pridem inuentum in Rhetia. Galliæ vero duas addiderunt tali rotulas, quod genus vocant planarati. Cuspis effigiem palæ habet. Serunt ita nõ nisi culta terra, & fere noua. Latitudo vomeris cespites verfat. Semen protinus iniiciunt, cratesq; dentatas super trahunt. Nec sarrienda sunt hoc modo sata, sed porcellis binis ternisq; sic arant. Vno bouum iugo censerî anno faciliis soli quadragena iugera, difficilis tricena, iustum est.

De temporibus arandi, & inuentione bouum Cap. 19.

IN arando magnopere seruandum est Catonis oraculum. Quid est primum? Agrû bene colere. Quid secundum? Bene arare. Quid tertium? Stercorare. Sulco vario ne ares. Tempestiue ares. Tepidioribus locis à bruma profcindi arua oportet, frigidioribus à æquinoctio verno. Et maturius sicca regione quàm humida. Maturius densa terra quàm soluta, pingui quam macra. Vbi sicca & graues ætates, terra cretosa aut gracilis, vtilius inter solstitium & autumnû æquinoctium aratur. Vbi leues ætus, frequentes imbres, pingue herbosumq; solum, ibi melius caloribus. Altum & graue solû etiam hyeme moueri placet: tenue valde & aridum, paulo ante sationis tempus. Sunt & hic suæ leges. Lutosam terrâ ne tangito. Vt omni arato, prius quàm ares profcindo. Hoc vtilitatem habet, quòd inuerso cespite herbarum radices necantur. Quidam vtiq; ab æquinoctio verno profcindi volunt. Quod vere semel aratû est, à temporis argumento veruacitum vocatur. Hoc in nouali atq; requieto necessarium est. Nouale est, quòd alternis annis feritur. Aratur boues quàm artissime iungi oportet, vt capitibus sublatis arent: sic minime colla contundant. Si inter arbores vitesq; aretur, ficellus capistrati, ne germinum tenera præcerpant: securicolum in situum pendere, qua in tercidantur radices. Hoc melius quàm conuelli aratro, bouesq; luctari. In arando versus peragi, nec sarrire in actu sæpius. iustum est profcindi sulco dorantali iugerû vno die, iterari sequijugerum, si sit facilis solum: si minus, profcindi semel, iterari assem: quando & anima lium labori natura leges statuit. Omne aruum rectis sulcis, mox & obliquis subigi debet. In colligibus transuerso tantum mote aratur, sed modo in superiora, modo in inferiora rostrante vomere. Tantumque est laboris homini, vt etiam bouum vice fungatur. Certe sine hoc animal montanæ gentes farculis arant. Arator, nisi incuruus, præuaricatur. Inde translâtû hoc crimen in forum. Ibi itaque caueatur, vbi inuentum est. Purget vomerem subinde stimulus cuspidatus rulla. Scamna inter duos sulcos cruda ne relinquatur, glebæ ne exulent. Male aratur aruum, quod satis frugibus occandum est. Id demum recte subactû erit, vbi non intelligitur vitro vomer ierit, in vsu est, & collicias interponere, si ita locus poscat, ampliore vlt, quæ in fossas aquam deducant.

De occando, & quodam arationis genere, & de iteratione, & refectione. Cap. 20.

Ratione per transferrum iterata, occatio sequitur, vbi res possit, crate vel rastro, & lato femine iteratio. Hæc quoq; vbi consuetudo patitur, crates dentata, vel tabula aratro adnexa, quod vocant lirare,

operientes femina: vnde primum appellata deliratio est. Quarto seri sulco Virgilius existimatur voluisse, cû dixit optimam esse segetem, que bis solem, bis frigora sensisset. Spisius solum, sicut plerunq; in Italia quinto sulco seri melius est, in Thuscis vero nono. At faba & viciam non profcindo serere sine damno, cõpendium operæ est. Non omitemus vnâ etiam nõ arandi rationem, in transpadana Italia bellorum iniuria excogitatam, Salassi cum subiectos Alpibus depopularentur agros, panicum miliumq; iam excrefcens tentauere. Postquam respuebat natura inararunt. At ille menses duplicatè docuere, quòd nunc vocant artrare, id est artrare, vt credo tunc dictum. Hoc fit vel incipiente culmo, cû iam is bina ternave emiserit folia. Nec recens subtrahemus exemplû, in Treuerico agro tertio ante hunc annû compertum. Nam cum hyeme prægelida capte segetes essent, reuerent, resarientes cãpos mense Martio, vberimasq; menses habuerunt. Nunc reliqua cultura tradetur per genera frugum,

De cultura terræ. Cap. 21.

Siliginem, far, triticum, semen, hordeum occato, sarrito, runcato quibus dictû erit diebus. Singulæ operæ cuiq; generi in iugero sufficient. Sarculatio induratum hyberno rigore soli tristitiã laxat temporibus vennis, nouosq; soles admittit. Qui sarriet, caueat ne frumeti radices suffodiat. Triticum, hordeum, semen, fabam bis sarrire melius. Runcatio cû seges in articulo est eulhis inutilibus herbis, frugû radicem vindicat, segetemque discernit à cespite. Leguminum cicere eadem que far desiderat. Faba runcari nõ gessit quoniam euincit herbas, lupinum runcatur tantum. Milium, panicum occatur & sarritur, non iteratur non runcatur: silicia & faseoli occantur tantum. Sunt genera terræ, quarum vbertas peccinari segetem in herba cogat. Cratis & hoc genus, dentatæ stylis ferreis. Eadè nihilominus & depascuntur. Que depasta sunt, farculo iterum excitari necessarium. At in Baetris, Africa, Cyrene, omnia hæc superuacua fecit indulgentia cæli, & à semente non nisi nonis mensibus in aream redeunt, quia siccitas coercet herbas, fruges nocturno tactas rore nutriens. Virgilius alternis cessare arua suadet, & hoc, si patiantur ruris spatia, vtilissimû proculdubio est. Quod si neget conditio, far serendum, vnde lupinum aut vitia aut faba sublata sint, & quæ terram faciant lætiorum. In primisque & hoc notandum, quædam propter alia feri obiter: sed parum prouenire prioridiximus volumine, ne eadem sæpius dicantur. Plurimum enim refert soli cuiusque ratio.

At in Baetris, Africa, Cyrene, omnia hæc superflua, quæ facit indulgentia cæli. Sincera lectio: omnia hæc superuacua fecit indulgentia cæli. GLO.

De summa fertilitate, & bisera vite, & aquarum differentia. Cap. 22.

Civitas Africæ in medijs harenis, petentibus Syrtis Leptinû magnam, vocatur Tacape, felici super omne miraculû riguo solo: ternis fere M. passis in omnem partem fons abundat, largus quidem, sed certis horarum spatijs dispensatus inter incolas. Palmæ ibi prægrandi subditur olea, huic ficus, fico punica, illi vitis, sub vite feritur frumentum, mox legumen, demû olus, omnia eodè anno, omniaq; aliena vmbra aluntur. Quaterna cubita eius soli in quadratû, nec vt à porrectis metiantur digitis, sed in pugnum cõtractis, quaternis denarijs venundantur. Super omnia est, biseram vitem bis anno vindemiare. Et nisi multiplici partu exinaniatur vbertas, pereunt luxuria singuli fructus. Nunc vero toto anno metitur aliquid. Constatque fertilitati non occurrere homines. Aquarum quoq; differentia magna riguis est. In narbonensi prouincia nobilis fons Orge nomine est. In eo

In eo herbæ nascuntur in tantū expetite bubus, vt meris capitibus totis eas querant. Sed illas in aqua nascentes certum est non nisi imbris ali. Ergo quisque suam terram aquamque nouerit.

GLO. Vt meris capitibus totis eas querant viribus. § Viribus abundat. Satis est, meris capitibus totis. & accretantur antiqui codices.

De qualitate terra & stercoreatione. Cap. 23.

SI fuerit illa terra quam appellauimus teneram, poterit sublato hordeo milium feri, eo cōdito raphanus: his sublati hordeum vel triticum, sicut in Campania: satisque talis terra aratur cum feritur. Alius ordo, vt vbi adorem fuerit, cesset iij. mensibus hybernis, & ver nam fabam recipiat, aut ante hyemalem ne cesset. Nec non minus pinguis alternari potest ita, si frumento sublato legumen tertio feratur. Gracilior & in annū tertium cesset. Frumentum quidam feri vetant, nisi in ea quæ proximo anno quieuerit. Maximam huius loci partem stercoreationis obtinet ratio, de qua & priori diximus volumine. Hoc tantum vnum in confesso est, nisi stercoreato feri non oportere, quanquam & hic leges sint propriæ. Milium, panicum, rapa, napus, nisi in stercoreato non ferantur. Non stercoreato frumentum potius quam hordeum ferito. Item in noualibus, tamen in illis fabam feri volunt, eandem vbiunq; quam recentissime stercoreato solo. Autumnio aliquid saturus, Septembri mēse firmum inaret post imbrem. Vtique si verno erit saturus, per hyemem firmum disponat. Iustum est vhes xvij. iugero tribuit dispersere autem prius quam arescat, aut iactato semine. Si hæc omissa sit stercoreatio, sequens est prius quam ferat, ante puluerem. Quod vt hanc quoque curam determinemus, iustum est singulas vhes firmi denario ire: in singulas pecudes minores, in maiores denas: nisi contingat hoc, male subtrauisse pecori colonum appareat. Sunt qui optime stercoreari putent, sub dio rebus inclusa pecorum mansione. Ager si non stercoreatur, alger. Si nimium stercoreatus est, adoritur: satiusque est id sapere, quam supra modum facere. Quo calidius solum est, eo minus addi stercoreis, ratio est.

GLO. Nisi hic male subtrauisse pecori colonum appareat. § Integra lectio: Nisi hoc contingat, male subtrauisse pec. col. appareat.

De bonitate seminum, & disciplina seminandi, & quantum ex quoque genere frumenti in iugero ferendum, & temporibus ferendi. Cap. 24.

Semen optimum anniculum, bimum deterius, trimū pessimum, vltra sterile: & in vno omnium definita genere ratio est. Quod in ima area subfedit, ad semen referendum est. Id enim optimum, quoniam grauissimum: neque alio modo vtilius discernitur. Quæ spica pet interualla semina habebit, abijciatur. Optimum granum quod ruber, & dentibus fractū eundem habet colorem. Deterius, cui plus intus albi est. Certum terras alias plus feminis recipere, alias minus. Religiosumque inde primū colonis augurium, cum audius accipiat, esurire creditur, & comesse semen. Sationem locis humidis celerius fieri ratio est, ne semen imbre putrescat. Siccis serius, vt pluuia sequantur, ne diu iacens atque non concipiens, vane scatur. Itemque festinata satione densum spargi semen, quia tarde cōcipiat: Serotina rarum, quia densitate nimia necetur. Artus quoque cuiusdam est, equaliter spargere. Manus vti que congruere debet cum gradu, semperque cum dextro pede. Fit quoque quorundam occulta ratione, quæ fors genialis atque fecunda est. Non transferendum est ex frigidis locis semen in calida, neque ex præcōcibus in ferotina: idque in contrarium præcepere quidam falsa diligentia. Serere in iugero temperatū soli iustum est tritici aut

siliginis modios v. farris aut feminis (quod frumenti genus ita appellamus) x. hordei vj. Fabæ quintā partem amplius quam tritici, vicie xij. cicercis & cicercule & pisi iij. lupini x. lentis iij. sed hanc cum fimo arido feri volunt, erui vj. siliciæ vj. faseolorum iij. pabuli xx. milij, panici sextarios quatuor. Pingui solo plus, gracili minus. Est & alia distinctio. In densio, aut cretoso, aut vliginoso solo, tritici aut siliginis modios vj. In soluta terra & nuda, & sicca, & læta quatuor. Macies enim foli maior, nisi rarum culmū habeat, spicam minutā facit & inanem. Pinguia arua ex vna feminis radice fruticem numerosum fundunt, densamque; segetem è raro semine emittunt. Ergo inter quatuor & sex modios pro natura soli alij quinq; nō minus feri, pluresve recipiant: item in confito, aut cliuoso, vt in macro. Huc pertinet oraculum illud magnopere custodiendum, Segetem ne defruges. Adiecit ijs Accius in Praxidico, vt fereretur, cum luna esset in ariete, geminis, leone, libra, auario: Zoroastres solē xij. parte scorpionis transgresso, cū luna esset in tauro. Sequitur huc dilata & maxima indigens cura de tpe fruges ferendi quæstio, magnaque ex parte ratione siderū connexa. Quam obrem sententias omnium in primis ad id pertinentes exponemus. Hesiodus, qui princeps omnium de agricultura præcepit, vñ tempus ferendi tradidit ad vergiliarum occasum. Scribebat enim in Bœotia Hælladis, vbi ita feri diximus. Inter diligentissimos conuenit, vt in alitum quadrupedumque; genitura, esse quosdam ad conceptū impetus terræ. Hos Græci ita definiunt, cū sit calida & humida. Virgilius triticum, & far ad vergiliarum occasum feri iubet, hordeum inter æquinoctium autumnū & brumam: viciam vero, faseolos & lentem, Boote occidente. Quo fit, vt horum siderum aliorumque; exortus & occasus digerendi sint in suos dies. Sunt qui & ante vergiliarū occasum feri iubeant, duntaxat in arida terra, calidisque; prouincijs. Custodiri enim semen corruptæ humore, & à proximo imbre vno die erumpere. Alij statim ab occasu vergiliarum sequi imbres, à septimo fere die. Aliqui in frigidis ab æquinoctio autumnū, in calidis sideris, ne ante hyemē luxurient. Inter omnes autem conuenit circa brumam ferendum non esse, magno argumento: quoniam hyberna semina, cū ante brumam sata sint, septimo die erumpant: si post brumam, vix xl. Sunt qui properent, atque ita pronunciant, festinatam sementem sæpe decipere, ferotina semper. E contrario alij, vel vere potius ferendū, quam male in autumnio. Atque vbi fuerit necesse, inter fauonium & vernum æquinoctium. Quidam omissa cælesti cura vt inutili, temporibus definiunt. Vere linum & auenam, & papauer: atque vti nunc etiam transpadani ferunt, vsque in quinquagesimam, fabam, siliginem Nouembri mense, far Septembri extremo vsque in Idus Octobris. Alij post hunc diem in Calen. Nouemb. Ita his nulla naturæ cura est, illis nimia, & ideo cæca subtilitas, cum res inter rusticos geratur, literarumque expertes, non modo siderum. Et constitendum est, cælo maxime constare ea: quippe Virgilio iubente prædisci ventos ante omnia, ac siderum mores, neque aliter quam nauigantibus feruari. Spes ardua & impenfa, miseri posse cælestem diuinitatem imperitiæ, sed tentanda tam grandi vitæ emolumento. Prius tamen sideralis difficultas, quam sensere etiam periti, subiicienda contemplationi est: quo deinde latior mens discedat à cælo, & facta sentiat, que futura prænosci non possint.

Id enim optimum, quoniam grauissimum, neque alio modo vtilius dispersitur. Antiqua scriptura, vtilius discernitur. Nihilque in contrarium præcipere quadam falsa diligentia. Hæc verba neque coherent cum superioribus, neque sensum habent probum. Germana lectio est, idque in contrarium præcepere quidam falsa diligentia. Spes ardua & impenfa, miseri posse cælestem diuinitatem imperitiæ, sed cōtemplanda tamen, grandi vitæ emolumento. Postiora verba aliter leguntur in vetustis exemplaribus, nempe sic, sed tentanda tam grandi vitæ emol.

Digestio

Digestio siderum in noctes & dies. Cap. 25.

Primum omnium dierum ipsorum anni, solisque; motus prope inexplicabilis ratio est: ad cccxv. adijciunt etiam nū intercalarios diei noctisque quadrantes. Ita fit, vt tradi non possint certa siderum tempora. Accedit confessa rerum obscuritas, nunc præcurrente, nec paucis diebus, tempestarum significatu, quod prochimazin Græci vocant: nunc postuocientes, quod epichimazin: & plerunquæ alias citius, alias tardius celi effectū ad terram deciduo: vnde vulgo serenitate reddita, confectum sidus audimus. Præterea cum omnia hæc stas sideribus cæloque; affixis constent, interueniunt motu stellarum grandines, imbres, & ipsi non leui effectū, vt docuimus, turbantque conceptæ spei ordinem. Idque; ne nobis tantum putemus accidere, & reliqua fallit animalia sigaciora circa hoc, vt quo vita eorum constet: estiuasque; alites præpropterea aut præpropterea rigores necent, hybernas æstus. Ideo Virgilius errantium quoque siderum rationem ediscendam præcipit, admonens obseruandum frigidæ Saturni stellæ transitum. Sunt qui certissimū veris indicium arbitrentur ob infirmitatem animalis, papilionis prouentum. Ideo ipso anno cum commentaremur hæc, nuntiarum est, prouentum eorum ter repetito frigore extinctum, aduenasque; volucres ad vj. Calend. Februarij spem veris attulisse, mox sæuissima hyeme cōsistat. Res anceps primum omnium à cælo peti legem, deinde eam argumentis esse querendam. Super omnia est mundi conuexitatis, terrarumque globi differentia, eodem sidere alio tempore alijs apertente se genibus. Quo fit vt causa eius non iisdem diebus vbi que valeat. Addidere difficultatem & auctores, diuersis in locis obseruando, mox etiam in iisdem diuersa prodendo. Tres autem fuere scæta, Chaldaea, Aegyptia, Græca. His addidit apud nos quartam Cæsar dictator, annos ad solis cursum redigens singulos, Sosigenes perito scientiæ eius adhibito. Et ea ipsa ratio postea comperto errore correctæ est: ita vt xij. annis continuis non intercalaretur, quia cæperat sidera annus morari, qui prius antecedeabant. Et Sosigenes ipse trinis commentationibus, quanquam diligentem esset cæteris, non cessauit tamen addubitare ipse semet corrigendo. Auctores prodidere ea, quos præteximus volumini huic, raro vilius sententia cum alio congruente. Minus hoc in reliquis mirum, quos diuersi excusauerint tractus. Eorum qui in eadem regione disidere, vnam discordiam ponemus exempli gratia: Occasum matutinum vergiliarum Hesiodus (nam huius quoque; nomine extat Astrologia) tradidit fieri, cum æquinoctium autumnū conficeretur, Thales xxv. die ab æquinoctio, Anaximander xxix. Euctemon xlvij. Nos sequemur obseruationem Cæsaris, maximeque hæc erit Italia ratio. Diceamus tamen & aliorum placita, quoniam non vnus terra, sed totius naturæ interpretes sumus, non autoribus positus (id enim verbosum est) sed regionibus: vt legentes tantum meminerint, breuitatis gratia, cum Attica nominata fuerit, simul intelligere Cycladas insulas: cum Macedonia Magnesiā, Thraciam: cum Aegyptus Phænicem, Cyprum, Ciliciam: cum Bœotia Locridem, Phocidem, & finitimos semper tractus: cum Hellepontus Cherronesum, & continentia vsque Atho montem: cum Ionia Asiā, & insulas Asiæ: cum Peloponnesus Achaia, & ad hesperum iacentes terras, Chaldaea, Assyriam & Babyloniam demonstrabunt. Africam, Hispaniam, Gallias sileri non erit mirum. Nemo enim obstrauit in ijs, qui siderum proderet exortus. Non tamen difficili ratione dignoscuntur in illis quoque; terris digestione circuloque, quam in sexto volumine fecimus: qua cognatio cæli non gentium modo, verum vrbium quoque; singularum intelligitur nota ex his terris quas no-

GLO.

minauimus, sumpta conuexitate circuli pertinentis ad quas quisque quæret terras, & ad earum siderum exortus, per omnium circuloque pares vmbra. Indican- dum & illud, tempestates ipsas ardores suos habere quadrinis annis: & eandem non magna differentia reuerti ratione solis: octonis vero augeri eandem, centesima reuolvente se luna. Omnis autem ratio obseruata est tribus modis, exortu siderum occasuque, & ipsorum temporum cardinibus. Exortus occasusque binis modis intelliguntur. Aut enim aduentu solis occultantur stellæ & conspici desinunt, aut eiusdem abscellu proferunt se. Emersum hoc melius quam exortum cōsuetudo dixisset: & illud occultationem potius quam occasum. Alio modo quo die incipiunt apparere, vel desinunt, oriente sole aut occidente, matutini vespertine cognominati, prout alterutris eorum mane vel crepusculo contingit. Dodrantes horarum, cum minimum, interualla ea desiderant ante solis ortum, vel post occasum, vt aspici possint. Præterea bis quedam exoriuntur & occidunt. Omnisque sermo de his est stellis, quas adhærere cælo diximus. Cardo temporum quadripartita anni distinctio- ne constat, per incrementa lucis. Augetur hæc à bruma, & æquatur noctibus verno æquinoctio diebus x. horis tribus. Deinde superat noctes ad solstitium diebus xcij. horis xvj. vsque ad æquinoctium autumnū. Et tum equata die procedit ex eo ad brumam diebus lxxxix. horis iij. Hora nunc in omni accessione æquinoctiales, nō cuiuscunque diei significantur: omnesque ex differentia sunt in octauis partibus signorum. Bruma capricorni, ab viij. Calend. Ianuarij fere: æquinoctium vernum, arietis: solstitium, cancri: alterumque æquinoctium, libræ: qui & ipsi dies raro non aliquos tempestatū significatus habent. Rursus hi cardines singulis etiam- num articulis temporum diuiduntur per media omnes dierum spatia. Quoniam inter solstitium & æquinoctium autumnū, sidus cælestis occasus autumnum inchoat die xlv. At ab æquinoctio eo ad brumam, vergiliarum matutinus occasus hyemem die xliij. Inter brumam & æquinoctium die xlv. stas fauonij vernum tempus. Ab æquinoctio verno initium æstatis die xlvij. vergiliarum exortus matutinus. Nos incipimus à sementibus frumenti, hoc est, vergiliarum occasu matutino. Nec deinde paruorum siderum mentione cōcidenda ratio est, & difficultas rerum augenda, cum sidus vehemens Orionis iisdem diebus longo decedat spatio. Semētibus temporum plerique præsumunt, & ab xj. die autumnalis æquinoctij fruges ferunt, adueniente coronæ exortu, continuis diebus certo prope imbrum promisso. Xenophon non antequam deus signum dederit. Hoc Cicero Nouembri imbre fieri interpretatus est, cum sit vera ratio non prius ferendi, quam folia cæperint decidere. Hoc ipso vergiliarum occasu, fieri putant. Aliqui ad iij. Idus Nouembri, vt diximus, ferunt, quoniam id sidus etiam veltis inltoris est, & est in cælo notatū facillimum. Ergo ex occasu eius de hyeme augurantur, quibus est cura insidiandi negotiatoris auaritia. Nubilo occasu pluuiosam hyemem denunciat, statimque; augent lacernarum pretia: sereno asperam, & reliquarum vestium accendunt. Sed ille indocilis cæli agricola, hoc signum habeat inter suos vepres, humumque; suam aspiciens, cum folia viderit decidua. Sic indicatur anni temperies, alibi tardius, alibi maturius. Ita enim sentitur vt cæli locique; efficit natura: idque in hac ratione præcellit, quod eadem & in mundo publica est, & vnicuique loco peculiaris. Miretur hoc qui non meminerit ipso brumali die pulegium in carnarijs florere: adeo nihil occultum esse natura voluit. Et ferendi igitur hoc dedit signum. Hæc est vera interpretatio, argumentum naturæ secum afferens. Quippe sic terram peti suadet, promittitque; quandam stercoreis vicem, & con-

C. PLINII.

O tra

tra rigores terram statusque operiri à se nunciat, & monet festinari. Varro in faba vti que fatu hanc obseruationem custodiri precepit. Alij plena luna serendam. Lentem vero à xxv. ad xxx. Viciam quoque ipsam lunam diebus. Ita demum sine limacibus fore. Quidam pabuli cau sa fieri iubent, feminis autem vere. Est & alia manifestior ratio, mirabilior naturae providentia, in qua Ciceronis sententiam ipsius verbis subsignabimus,

Tam vero semper viridis, semperque graua
Lentiscus, triplici solita est grandescere foetu:

Ter fruges fundens, tria tempora monstrat arandi,
Ex his vnum hoc erit idem & lino & papaueri serendo,
Cato de papauere ita tradit: Virgas & sarmenta, quae tibi in satione superat, in segete comburito. Vbi eas combusseris, ibi papauer serito syluestre: quod in miro vsu est melle decoctum ad faucium remedia. Visque somnifera etiam satiuo. Et haecenus de hyberna semine.

Replicatio totius culturae, & quid quoque mense in agro fieri oporteat. Cap. 26.

Verum vt pariter omnis culturae quoddam breuiarium peragatur, eodem tempore conuenit & arbores stercoreare, accumulare item vineas: sufficit in iugerum opera: & vbi patietur loci ratio, arbuta ac vineas putare, seminarijs solum bipalio praeparare, incilia aperire, aquam de agro pellere, torcular lauare & recondere. A calend. Nouemb. gallinis oua supponere nolito, donec bruma conficiatur. In eum diem ternadena subij cito aestate tota, hyeme pauciora, non tamen infra nouena. Democritus talem futuram hyemem arbitrat, qua his fuerit brumae dies, & circa eum terni: item solstitio aestatem. Circa brumam plerisque his septem halcyonum foetura ventorum quiete mollius caelum: sed & in his & in alijs omnibus ex euentu significationem intelligi sydera debent, non ad dies vti que praefinitos expectari tempestatum vadimonia. Per brumam vitem ne colito. Vina tum defecari, vel etiam diffundi Hyginus suadet à confecta ea septimo die, vti que si septima luna compe ta. Cerafa circa brumam feri. Bubus glandem tunc aspergi conuenit in iuga singula modios cxxl. Largior valetudinem infestat, & quocumque tempore detur, si minus xxx. diebus continuis data sit, narrat verna scabie poenitere. Materiei caedendae tempus hoc dedimus. Reliqua opera nocturna maxime vigilia constant, cum sint noctes tanto ampliores. Qualos, crates, fiscinas texere. Faces incidere. Ridas praeparare interdiu xxx. palos lx. In lucubratione vespertina ridas v. palos x. totidem antelucana. A bruma in fauonium Caesari nobilia sydera significant, iij. Calen. Ianuarij matutino canis occidens. Quo die Attice & finitimis regionibus aquila vesperi occidere traditur. Pridie nonas Ianuarij Caesari delphinus matutino exoritur, & postero die fidicula, quo Aegypto fagitta vesperi occidit. Item ad vj. Idus Ianuarij eiusdem delphini vespertino occasu continui dies hyemant Italiae, & cum sol in aquarium sentiat transire, quod fere xvj. Calend. Feb. euenit: vij. Calend. stella regia appellata Tuberoni in pectore leonis occidit matutino. Et pridie nonas Feb. fidicula vesperi. Huius temporis nouissimis diebus, vbicunque patietur caeli ratio, terram ad rosarum & vinearum satum vertere bipalio oportet. Iugero operae lx. sufficiunt. Fossas purgare, aut nouas facere. Antelucanis ferramenta acere, manubria aptare, dolia quasas farcire, ipsorumque laminas scabendo purgare, aut nouas facere. A fauonio in aequinoctium vernum Caesari significat xvij. Calen. Martij triduum varie. Et vij. Calend. hirundinis visu, & postero die Arcturi exortu vespertino. Item iij. nonas Martij Caesari cancri exortu id fieri obseruauit. Maior pars autoru vindemiatoris emer su vij. Idus aquilonij piscis exortu, & postero die Orio-

nis. In Attica milium apparere obseruatur. Caesari Idus Martias ferales sibi annotauit scorpionis occasu: xv. vero Calend. Aprilis Italiae milium ostendi, xij. calend. equum occidere matutino. Hoc interuallum temporis vegetissimum agricolis, maximeque operosum est, in quo praecipue falluntur. Neque enim eo die vocantur ad munia, quo fauonius flare debeat, sed quo coeperit. Hoc acri intentione seruandum est. Hoc illo mense signum deus habet, obseruatione minime fallacia dubia, si quis attendat. Vnde autem spiret is ventus, quaque parte veniat, diximus secundo volumine, & dicemus mox paulo operosius. Interim ab eo die (quisquis ille fuerit) quo flare coeperit, non vti que: vj. Idus Feb. sed siue ante, quando praeruat, siue post, quando hyemat: post eam diem, in qua, innumera rusticorum cura distringat, & prima quaeque peragantur quae differri nequeunt. Trimestria ferantur. Vites putentur, qua diximus ratione. Oleae curentur. Poma ferantur in feranturque. Vineae pastinentur. Semina digerantur, instaurantur alia. Harundines, salices, genistae ferantur caedanturque. Serantur vero vmi, populi, platani, vti dictum est. Tum & segetes conuenit purgare, sarrire hybernas fruges, maximeque far. Lex certa in eo, cum quatuor fibrarum esse coeperit. Faba vero non antequam trium foliorum. Tunc quoque leui sarculo purgare verius quam fodere. Florentem vti que: xv. primis diebus non attingere. Hordeum nisi sit siccum, ne ferito. Putationem aequinoctio peractam habeto. Vineae iugerum quaternae operae putant, alliganturque: In arbutis singulae operae arbores xv. Eodem hoc tempore horum rosariorumque cura est, quae separatim proximis voluminibus dicitur, eodem & topiariorum. Tunc optime serobes fiunt. Terra in futurum profcinditur, Virgilio maxime autore, vt glebas sol coquat. Vtilior sententia, quae non nisi temperatum solum in medio vere arari iubet: quoniam in pingui statim sulcos occupant herbae gracili insecuti aestus exiccant: tum nanque succu venturis feminibus auferunt. Talia autem melius arari certum est. Cato verna opera sic diffinit: serobes fieri, seminaria propagari in locis crassis & humidis: vltimos, ficcos, poma, oleas, prata stercoreari luna sitiente: Quae rigua non erunt, ab affatu fauonij defendi, purgari herbas, malas radicibus erui, ficus interpurgari, seminaria fieri, & vetera sarciri. Haec antequam vinea florere incipiat. Itemque piro florente arare incipiat macra harenosaque. Postea vtrique grauissima & aquosissima. Ita postremo arato. Ergo haec aratio has habebit notas, lentiscij primu fructu ostendentis, ac piri florentis, Erit & tertia in bulborum satum scilla. Item in coronamentorum narcissi. Namque & haec ter florent: primoque flore primam arationem ostendunt, medio secundam, tertio nouissimam, quando inter sese alia alijs notas praebent. Ac non in nouissimis cauetur, ne fabis florētibus attingatur edera. Id enim noxium & exitiale ei est tempus. Quaedam vero & suas habent notas, sicuti ficus. Cum folia pauca in cacumine acetabuli modo germinant, tunc maxime ferendas ficus. Aequinoctium vernum ad vij. Calen. Aprilis peragi videtur. Ab eo ad vergiliarum exortum matutinum, Caesari significat Calend. Aprilis. iij. Nonas Aprilis in Attica vergiliae vesperi occultantur. Eaedem postridie in Beotia. Caesari autem & Chaldaeis Nonis, Aegypto Orion & gladius eius incipiunt abscondi. Caesari sexto Idus significatur imber librae occasu: decimoquarto Calend. Maij Aegypto fucule occidunt vesperi, sidus vehemens & terra maris turbidum, decimo sexto Atticae, xv. Caesari, continuoque triduo significat. Assyriae autem xij. Calend. Hoc est vulgo appellatum sidus Pallionicum, quoniam xj. Calend. Maij vrbis Romae natalis, quo fere ferentitas redditur, claritatem obseruationi dedit, nimborum argumento hyadas appellantis Graecis has stellas. Quod nostri à similitudine cognominis Graeci propter

pter sues impositum arbitantes, imperitia appellauere fuculas. Caesari ad vij. Calend. notatur dies, vij. Calend. Aegypto haedi exoritur, vj. Calend. Boeotiae & Atticae canis vesperi occultatur, fidicula mane oritur: v. Calend. Assyriae Orion totus absconditur, tertio autem canis: vj. Nonas Maij Caesari fucule matutino exoritur, & vij. Idus capella pluuias. Aegypto autem eodem die canis vesperi occultatur. Sic fere in vj. Idus Maij, qui est vergiliarum exortus, decurrunt sidera. In hoc temporis interuallo, xv. diebus primis agricolae rapienda sunt ea, quibus peragendis ante aequinoctiu non suffecerit, dum sciat inde natam exprobrationem sedam putantium vitres per imitationem cantus alitis temporarij, quem cuculum vocant. Dedecus enim habetur, opprobriumque meritum, falcem ab illa voluere in vite deprehendi, vt ob id petulantiae sales etiam cum primo vere ludantur. Auspicium tamen detestabile videntur. Adeo minima quaeque in agro naturalibus trahuntur argumentis. Extremo autem hoc tempore panici milijque satio est. Iustum est hoc feri maturato hordeo, atque etiam in eodem aruo. Estque signum illius maturitatis, & horum sationis commune, fluentes vesperes per arua cicindelae. Ita appellant rustici stellantes volatus, Graeci vero lampyridas, incredibili benignitate paturae.

GLO. Foveas aperire, aquam de agro pellere. 3. Verus lectio: Incilia aperire, aquam de a. p. Bubus glandem tunc aspergi conuenit, in iuga singula modios cxxl. 3. Ipsa absurditas numeris saltem scripturam arguit. Tollendus est omnino, cum absoluta sit locutio etiam abiq. eor. d. iugum singulos modios. Non vti que: vj. Idus Febr. sed siue antequam ver praeruat, siue postquam hyemant. 3. Confer veterum codicum lectionem, & sentias quanto pulchrius cum ad praecedentia tum ad sequentia quadret. Illic sic legitur, sed siue ante, quando praeruat, siue post quando hyemat. Quando praeruat, hoc est, quando praeruat ver incipit: quando hyemat, hoc est, quando hyems nondum desuij. In priore verbo elegans est compositio. posterius ex Graeco χερμίδων translatum est.

Ne agricolae aspiciant stellas, sed magis tempora serende frugis, & ortus occasusque siderum, in quibusdam herbis, & de stellarum ortu & occasu. Cap. 27.

Am vergilias in caelo notabiles caterua fecerat, non tam his contenta, terrestres fecit alias, veluti vociferans: Cur caelum intuearis agricola? Cur sidera quaeris rustice? iam te breuiore somno festum premunt noctes. Ecce tibi inter herbas tuas spargo peculiarias stellas, easque vesperes & ab opere disingenti ostendo: ac ne possis praeterire, miraculo sollicito. Vides ne vt fulgor igni similibus alarum compressu tegatur, sedumque lucem habeat & nocte? Dedi tibi herbas horarum indices: & vt ne sole quidem oculos tuos à terra auoces, heliotropium ac lupinum circummagaturum cum illo. Cur etiam nunc altius spectas, ipsumque caelum scrutaris? Habes ante pedes tuos ecce vergilias. In certis eae diebus proueniunt, durantque scedere sideris huiusce: partumque eas illius esse certum est. Proinde quisquis aetuos fructus aut illas feuerit, ipse frustrabitur sese. Hoc interuallo & apicula procedens fabam florere indicat, fabaque florens eam euocat. Dabitur & aliud finiti frigoris indicium. Cum germinare videris mortu, iniuriam postea frigoris timere nolito. Ergo opera, taleas oliuarum ponere, ipsasque oleas interrudere, rigare prata aequinoctij diebus primis. Cum herba creuerit in festucam, arcere aquas. Vineas pampinare. Et huic lex sua, cum pampini quatuor digitos longitudine expleuerint. Pampinat vna opera iugerum. Segetes iterare. Sarritur vero diebus viginti. Ab aequinoctio fartura nocere & vineae & segeti existimatur. Et oues lauandi hoc idem tempus est. A vergiliarum exortu significant Caesari postridie arcturi occasus matutini, tertio Idus Maij

Fidiculae exortus. xij. Calend. Iunij capella vesperi occidens & in Attica canis xj. Calen. Caesari Orionis gladius occidere incipit: tertio Nonas Iunij Caesari & Assyriae aquila vesperi oritur, octauo Idus arcturus matutino occidit, Italiae sexto, & quarto Idus Delphinus matutino exoritur: decimo septimo calendas Iulij gladius Orionis exoritur, quod Aegypto post quadrimum xj. calend. eiusdem Orionis gladius Caesari occidere incipit. vij. calen. Iulij vero longissima dies totius anni, & nox breuissima solstitium conficiunt. In hoc temporis interuallo vineae pampinantur, curaturque vt vinea vetus semel fossa sit, bis nouella. Oues rudentur, lupinum stercoreandi causa vertitur, terra profcinditur, vicia in pabulum secatur, faba metitur, deinde concutitur.

Dedi ecce tibi herbas horarum indices. & vt ne sic quidem oculos tuos à terra auoces, heliotropium ac lupinum circummagaturum cum sole. 3. Antiqua scriptura melius: & vt ne sole quidem oculos tuos à terra auoces, heliotropium ac lupinum circummagaturum cum illo.

De prati & reparatione prati, & cotibus, & falcibus, & descriptio frugum, & siderum. Cap. 28.

Rata circa calend. Iunij caeduntur, quorum facilissima agricolis cura, ac minimi impendij, haec de se postulat dicit. Relinqui debent in lato solo, vel humido, vel riguo, eaque aqua pluuiaria rigari via publica. Utilissimum simul & herbae arare, deinde gratire, serere florem ex foenilibus, atque ex praesepibus foeno dilapsum spargere, prius quam gratiantur. Nec primo anno rigari, nec pasci ante secunda foenifecia, ne herba vellatur, obtrituque hebetentur. Senescunt prata, restituique debent faba in his sata, vel rapis, vel milio. Mox in sequente anno frumento, rursusque in prata tertio relinqui. Praeterea quoties facta sint, sicilire, hoc est, quae foenifeces praetereunt fecari. Est enim in primis inutile, enasci herbas sementaturas. Herba optima in prato trifolij, proxima gramini, pessima mimuli: siliqua etiam dira foenifecis. inuisa & equifelis est, à similitudine aequinae setae. Secunda tempus cum spica deflorescere coeperit, atque roborari, scandumque antequam inarescat. Cato foenum, inquit, ne sero feces, prius quam semen maturu sit fecato. Quidam pridie rigant vbi sunt rigua. Noctibus rosicidis fecari melius. Quaedam partes Italiae post messem secant. Fuit hoc quoque maioris impendij apud priores, Creticis: tan tum transmarinisque cotibus notis, nec nisi oleo falcis aciem excitantibus. Igitur cornu propter oleum ad cruris ligato foenifex incedebat. Italia aquarias cotes dedit, limae vice imperatus ferro. Sed aquaria protinus viret. Falcium ipsarum duo genera. Italicum breuius, ac vel inter vespres quoque tractabile. Galliarum latifundia maioris compendij, quippe medias caedunt herbas, breuiioresque praetereunt. Italus foenifex dextera vna manu secat. Iustum est vna opera iugerum in die deserari, alligarique manipulos mille ducentos quaterna pondo. Sectum verti ad solem, nec nisi siccum construi oportet. Nisi fuerit hoc obseruatu diligenter, exhalare matutino nebulam quandam, metasque mox sole accendi, & conflagrare certu est. Rursus rigari defecta oportet, vt secetur autumnale foenum, quod vocant cordu. Interamne in Umbria quater anno secantur, etiam non rigua. Ter vero plerisque in locis, & postea in ipso pabulo, non minus emolumentum est quam à freno. Armentorum id cura, iumentorumque: pro generatio suum cuique consilium dabit optimum, maxime quadrigarum questus. Solstitium peragi in vij. parte cancri, & vij. Calendas Iulij diximus. Magnus hic anni cardo, magna res mundi. In hoc vsque, è bruma dies creuerunt sex mensibus. Sol ipse ad aquilonem scandens, ac per ardua enisus ab ea meta incipit flecti, & digredi ad

aurum, aurum noctes alijs sex mensibus, ablaturusq; diei mensuram. Ex hoc deinde rapiendi conueniendique fructus alios atque alios tempus, & preparandi se contra sæuam feramq; hyemem: decebatq; hoc discrimen indubitatis notis signasse naturam. Quamobrem eas manus ipsas agricolarum ingessit, vertique iussit ipsa die folia, & esse confecti sideris signum. Nec syluestrium arborum remotarumque, ne in saltus deuios montesq; eundem esset quærentibus signa: non rursus vrbanaurum queq; topiario tantum coluntur, quanquam & in his illa videntur. Vertit oleæ ante pedes fatæ, vertit tillæ ad mille vsus petendæ: vertit populi albæ etiã vitibus nuptæ. Adhuc parum est, inquit, vltimū vite dotatam habes, & huius vrbanaurum. Pabulo folia eius stringis, vitem deputas. aspice & tenes ficus, alia parte cælum respiciunt, quam qua spectare uere pridie. Salice omnia alligas, humilima arborum, ipse toto capite altior, & huius circumagam. Quid te rulli cum quereris? Non stat per me quo minus cælum intelligas, & cœlestia scias. Dabo & auribus signum. Palumbum utique exaudi gemitus. Transisse solstitium caueto putes, nisi cum in incubantem videris palumbum. A solstitio ad fiduculæ occasum vj. Calend. Iunij Cæsari Orion exoritur, zona autem eius iij. nonas Assyriæ, Aegypto vero procyon matutino æstiuus, quod sidus apud Romanos non habet nomen, nisi caniculâ hanc veltimus intelligi, hoc est minorem canem: sane vt in astris pingitur. Est autē magnopere pertinens, sicut paulo mox doccebimus: iij. Nonas Chaldeis corona occidit matutino. Atticæ Orion totus eo die exoritur. Pridie Idus Iulij & Aegyptij Orion definit exoriri: xvj. Calend. Augusti Assyriæ procyon exoritur. Dein postridie, fere vbi que cōfessum inter omnes sidus indicans, quod canis ortum vocamus, sole partem primâ leonis ingresso. Hoc fit post solstitium xxij. die. Sentiunt id maria & terræ, multæ vero & feræ, vt suis locis diximus. Neq; est minor ei veneratio, quam descriptis in deos stellis. Accenditq; solem; & magnam æstus obtinet causam. xvij. Calend. Augusti Aegypto aquila occidit matutino, etefiarumque prodromi status incipiunt. Quod Cæsar x. Calend. sentire Italiam existimauit. Aquila Atticæ matutino occidit: iij. Calend. regia in pectore leonis stella matutino Cæsari immergitur: viij. Idus Augusti arcturus medius occidit: iij. Idus fiducula occasu suo autumnum inchoat, vti is adnotat. Sed vt vera ratio id fieri inuenit vj. Idus eiusdem. In hoc temporis intervallo res summa vitium agitur, decretorio visu sidere illo, quod caniculam appellauimus. Vnde carbunculare dicuntur, vt quodam vredinis carbone exultæ. Non comparantur huic malo grandines, procellæ, quæq; nunquam annonæ intulere caritatem. Agrorū quippe mala sunt illa. Carbunculus autem regionum late patentium, non difficili remedio, nisi calumniari naturam rerum homines quam sibi prodesse mallent. Ferūt Democritum qui primus intellexit ostenditq; cum terris cœli societatem, spernētibus hanc curam eius opulentissimis ciuium, præuisa olei caritate ex futuro vergiliarū ortu, qua diximus ratione, ostendemusq; iam plenius, magna tum vilitate propter spem oliuæ coemisse in toto tractu omne oleum, mirantibus qui paupertatē & quietem doctrinarum ei sciebant in primis cordi esse. Atq; vt apparuit causa, & ingens diuitiarum cursus, restituisse mercedem anxie & auidæ dominorum pœnitentiæ, contentum ita probasse, opes sibi in facili cum vellet fore. Hoc postea Sextius è Romanis sapiētæ adfectatoribus Athenis fecit eadem ratione. Tanta literarū occasio est: Quas equidem miscebo agræstibus negocijs quam potero dilucide atq; perspicue. Plerique dixere rorem inustum sole acri, frugibus rubiginis causam esse, & carbunculi vitibus. Quod ex parte falsum arbitror, omnemq; vredinē frigore tantum, innoxio constare sole. Id manifestū fiet attendentibus. Nam primum omnium nō hoc etienire,

nisi noctibus & ante solis ardorem, deprehenditur, totumq; lunari ratione constat: quoniam talis iniuria nō fit nisi interlunio, plenaue luna, hoc est præuente: vtrique enim habitu plena est, vt sæpius diximus. Sed interlunio omne lumen quod à sole accepit, cælo regerit. Differentia vtriusq; habitus magna, sed manifesta. Nanq; interlunio æstate calidissima est, hyeme gelida. E contrario in plenilunio æstate gelidas facit noctes, hyeme tepidas. Causa euident, sed alia redditur à Fabiano, Græcisq; autoribus. Aestate enim interlunio necesse est cum sole nō bis proximo circulo currat, igne eius cominus recepto candens: eademq; interlunio abist hyeme, quando abscedit & sol. Item plenilunio æstiuo procul abeat uersa soli: hyeme autē ad nos per æstiuū circulum accedat. Ergo per se rosida quoties alget, infinitum quantum illo tempore cadentes pruina congelat. Ante omnia autē duo genera esse cœlestis iniuriæ meminisse debemus. Vnum quod tempestates vocamus, in quibus gradines, procellæ, cæteraque similia intelliguntur: que cum acciderint, vis maior appellatur. Hæc ab horridis sideribus exeunt, vt sæpius diximus, veluti Arcturo, Orione, Hædis. Alia sunt illa, quæ silente cælo serenisque noctibus fiunt, nullo sentiente nisi cum facta sunt. Publica hæc, & magnæ differentie à prioribus, alijs rubiginem, alijs vredinem, alijs carbunculum appellantis: omnibus vero sterilitatem. De his nunc dicemus, à nullo ante nos prodita, priusque causis reddemus.

Itali fœnum ex dextera vna manu secant. Resistimus ex nostris manus scriptis, Italus fœnifex dext. u. m. fecat. Ex hoc vsq; ad brumam decreverunt dies, qui creuerunt sex mensibus. At sol ipse ad aquilonem scandens, asper, ardua emensus ab ea meta incipit flecti. Hæc lectio aliquot manifesta errata habet: in vetere nihil est offendiculi. In hoc vsq; ad brumam dies creuerunt sex mensibus. Sol ipse ad aquilonem scandens, ac per ardua emensus, ab ea m. i. f. huius veterinorum pabulo versa folia stringis, stringens autem deputas. Sincera lectio, huius veram, pabulo folia eius stringis, vitem deputas. Hæc lectio collata ad precedentia, quæque mox sequuntur, magis etiam probabitur, euidentius veritate eius elucente. nos breuitati studemus. Transisse solstitium caueto putes. Et huius folia circumaguntur. Scribendum & huius circumagam. vt supra tercio ab hoc versu, & huius veram. Nec quæque nunquam annonæ intulere caritatem. Lege, quæque nunquam an. in. ca. Paslo post lego, sapientiæ adfectatoribus.

De tempestatibus vtriusq; temporis, & remedijs sterilitatum. Cap. 29.

Væ sunt præter lunarem, paucisq; cœli locis constant. Nanq; vergiliæ priuatiu attingit ad fructus, vt quarum exortu æstas incipiat, occasu hyems, semestri spatio intra se messes vindemiasq; & omniū maturitatem complexæ. Est præterea in cælo, qui vocatur lacteus circulus, etiã visu facilis. Huius desuuiio, velut ex vberè aliquo, fata cuncta lactescunt, duorū siderum obseruatione, aquile in septentrionali parte, & in austrina caniculæ, cuius mentionem suo loco fecimus. Ipse circulus fertur per sagittarium atq; geminos, solis centro bis equi noctialem circulum secans, commissuras eorū obtinente hinc aquila, illinc canicula. Ideo effectus vtriusque ad omnes frugiferas pertinent terras: quoniam in his tantū locis solis terræque centra congruunt. Igitur horum siderum diebus, si purus atq; mitis aer genitalem illum lacteamque succum transmisit in terras, lacta adulescant fata. Si luna, qua dictum est ratione, rosicidū frigus asperferit, admixta amaritudo, vt in lacte, puerperum necat. Modus in terris huius iniuriæ, quem fecit in quacunque conuexitate comitatus vtriusq; causæ. Et ideo nō pariter in toto orbe sentitur, vt nec dies. Aquilam diximus in Italia exoriri ad xij. Calend. Ianuarij. Nec patitur ratio naturæ quicquam in satis ante eum diem spei esse certæ. Si vero interlunium incidat, omnes hybernos fructus & præcoces lædi necesse est. Rudis fuit pri-

GLO.

scorum vita, atque sine literis: non minus tamen ingeniosam fuisse in illis obseruationē apparebit, quam nunc esse rationem. Tria nanq; tempora fructibus metuebāt, propter quod instituerunt ferias, diesq; festos, rubigalia, floralia, vinalia. Rubigalia Numa cōstituit anno regni sui xj. quæ nunc aguntur ad vij. Calen. Maij, quoniam tunc fere fegetes rubigo occupat. Hoc tempus Varro determinat sole tauri partem decimam obtinente, sicut tunc ferebat ratio. Sed vera causa est, qd post dies vnduiginti ab æquinoctio verno, per id quadrimum, varia gentium obseruatione in iij. Calendas Maij, canis occidit, sidus & per se vehemens, & cui præoccidere caniculâ necesse sit. Idem itaq; Floralia iij. Calen. eiusdem instituerunt, vrbis anno, quingentesimo sextodecimo, ex oraculis Sibyllæ, vt omnia bene deflorescerent. Hunc diem Varro determinat, sole tauri partem quartamdecimam obtinente. Ergo si in hoc quadrimum incidit plenilunium, fruges & omnia quæ florebt ledi, necesse erit. Vinalia priora quæ ante hos dies sunt ix. Calen. Maij degustandis vitiis instituta, nihil ad fructus attinent. Nec quæ adhuc diximus ad vites oleasque, quoniam earum conceptus exortu vergiliarum incipit ad vj. Idus Maij, vt docuimus. Aliud hoc quadrimum est, quod neque rore fordere vident: exhorrent enim frigidū sidus arcturi postridie occidens: & multo minus plenilunium incidere. iij. nonas Iunij iterum aquila exoritur vesperi, decretorio die floribus oleis vitibusq; si plenilunium in eum incidat. Equidem & solstitium viij. Calend. Iulij in simili causa duxerim, & canis ortum post dies à solstitio xxij. sed interlunio accidente, quoniam vapore constat culpa, acini que præcoquantur in callum. Rursus plenilunium nocet ad iij. nonas Iulij, cum Aegypto canicula exoritur: vel certe xvj. Calend. Aug. cum Italix. Item xij. Calen. Augusti aquila occidit, vsque in x. Calen. eiusdem. Extra has causas sunt vinalia altera, quæ aguntur ad xij. Calen. Septemb. Et Varro à fiducula incipiente occidere mane, determinat, quod vlt initium autumnus esse, & hunc diem festum tempestatibus leniendis esse institutum. Nunc fiduculam occidere ad vj. Idus Augusti feruntur. Intra hæc constat cœlestis sterilitas. Neq; negauerim posse eam per mutari arbitrio legentium, locorum æstimationum naturas. Sed à nobis rationem demonstratam esse satis est: reliqua obseruatione cuiusq; constabant. Alterutrum quidem fore in causa, hoc est plenilunium aut interlunium, non erit dubium. Et in hoc mirabilem admirari benignitatem naturæ succurrit: iamprimum hanc iniuriam omnibus annis accidere non posse, propter statos siderū cursus: nec nisi paucis noctibus anni, idq; quando futurum sit, facile nosci. Ac ne per omnes menses timeretur, earum quoq; lege diuisum, æstate interlunio præterquam biduo secura esse, hyeme plenilunio: nec nisi æstiuus breuissimisque noctibus metui, diebus non idem valere. Præterea tam facile intelligi, vt formica minimū animal interlunio quiescat, plenilunio etiam noctibus operetur. Auem parram oriente Sirio, ipso die non apparere, donec occidat. E diuerso vireonē prodire ipso solstitij die. Neutrum vero lunæ statū noxium esse, ne noctibus quidem, nisi serenis, & omni aura quiescente: quoniam neque in nube, neq; in flatu cadunt rores: sic quoque non sine remedio. Sarmenta, aut palearum acertos, & euulsas herbas frutesque, per vineas camposque cum timebas incendio, fumus medebitur. Hic è paleis & contra nebulas auxiliatur, vbi nebulæ nocent. Quidam tres canes viuos cremari iubent in arbutis, vt carbunculi non noceant. Alij siluri carnem leuiter vrii à vento, vt per totam vineam fumus dispergatur. Varro autor est, si fiduculæ occasu, quod est initium autumnus, vna picta consecratur inter vites, minus nocere tempestates. Archibius ad Antiochum Syria regem scripsit: Si fictili nouo obruantur rubeta rana in media segete, non esse noxias tempe-

states. Opera rustica huius interualli, terram iterare, arbores circumfodere, vbi æstiuosa regio poscat, accumulare. Seminaria purgari farculo. Messem hordeaceam facere. Aream ad messem creta præparare. Catonis sententia amurca temperata, Virgilij operosius. Maiore ex parte æquant tantum, & fimo bubulo diluioerillunt. Id satis ad pulueris remedium videtur.

De messe, & tritico, & palea, & frumento seruando. Cap. 30.

Messis ipsius ratio varia. Galliarum latifundijs valli prægrandes dentibus in margine infestis, duabus rotis per fegete impelluntur, iumento in contrarium iuncto: ita direptæ in vallum cadunt spicæ. Stipula alibi mediæ falce præciduntur, atq; inter duas mergites spica diringitur. Alibi ab radice euellunt. Quod qui faciunt, proscindi ab se obiter agrum interpretantur, cum extrahant succum. Differentia hæc, Vbi stipula domos contegit, quàm longissimâ feruant. Vbi fœni inopia est, stramento paleam quærunt. Panici culmo non erunt. Milij culmum fere inuunt. Hordei stipulam bubus gratissimam feruant. Panicum & milium sigillatim pectine manuali legunt Gallia. Messis ipsa alibi tribulis in area, alibi equarū gressibus exteritur, alibi perticis flagellatur. Triticum, quo ferius metitur, copiosius inuenitur: quo celerius vero, hoc speciosius ac robustius. Lex aptissima, antequam granum indurescat, & cum iam traxerit colorem. Oraculum vero, biduo celerius messem facere potius quàm biduo ferius. Siliginis & tritici etiam ratio in area horreoque. Far, quia difficulter excutitur, conuenit cum palea sua condi, & stipula tantum, & aristis liberatur. Palea plures gentiū pro fœno vtuntur. Melior ea que tenuior minutorq; & pulueri propior: ideo optima è milio, proxima hordeo, pessima ex tritico, præterquam iumentis opere laborantibus. Culmum saxosis locis cum inaruit, baculo frangunt substratu animalium. Si palea defecit, & culmus teritur. Ratio hæc: maturius defectus muria diu resperfus, dehinc siccatu in manipulos conuoluitur, atq; ita pro fœno bubus datur. Sunt qui accendunt in aruo & stipulas, magno Virgilij præconio. Summa autem ratio, vt herbarum semen exurant. Ritus diuersitate magnitudo facit messium, & caritas operarum. Connexa est ratio frumeti seruandi. Horrea operosa tripedali crassitudine, pariete lateritio, exædificari iubent aliqui. Præterea superne impleri, nec afflatus admittere, aut fenestras habere vllas. Alij ab exortu tantū æstiuo, aut septentrione: eaque sine calce construi, quoniam sit frumento inimicissima. Nam quæ de amurca præceperint indicauimus. Alibi contra suspendunt granaria lignea columnis, & perslari vndiq; malunt, atq; etiã à fundo. Alij omnino pendente tabulato extenuari granū arbitrantur: & si tegulis subiacet, cōferuere. Multi ventilari quoq; vetant. Curgulionem enim non descendere infra quatuor digitos, nec amplius periclitari. Columella & faonium ventū conferre frumeto præcipit, quod minor equidem, siccissimū alioqui. Sunt qui rubeta rana in limine horrei pede è longioribus suspensa, inuehere iubeant. Nobis referre plurimū tempestiuitas cōdendi videbitur. Nam si parū tostum atq; robustum collectū sit, aut calidum conditū, inimica innasce necesse est. Diuturnitatis causæ plures. Aut in ipsius grani corio, cum est numero sius, vt milio: aut succi pinguedine, qui pro humore sufficit tm, vt sesamq; aut amaritudine, vt lupino & cicerculq;. In tritico maxime crescunt animalia, qm spissitate sua conalescit, & fursure crasso vestitur. Tenuior hordeo palea, exilis & legumini, ideo non generant. Fabra crassioribus tunicis operitur, ob hoc efferefcit. Quidam ipsum triticū diuturnitatis gratia aspergit amurca,

mille modios quadrantali. Alij Chalcidica aut Carica creta, aut etiã absinthio. Est & Olinthi ac Cerinthi Eubœæ terra, quæ corrumpi non sinat. Nec sepe condita in spica læduntur. Vtilissimè tamen seruantur in scrobibus, quos viros vocant, vt in Cappadocia, & in Thracia. In Hispania & Africa, ante omnia vt sicco solo fiant curant: mox vt palea subternatur. Præterea cum spica sua conduntur. Ita frumenta si nullus spiritus penetret, certū est nihil maleficum nasci. Varro autor est, sic conditum triticum durare annis quinquaginta, milium vero centū. Fabã & legumina in olearijs cadis oblita cinere, longo tempore seruari. Item fabam à Pyrrhi regis ætate, in quodã specu Ambraciæ vsq; ad piraticum Pompei magni bellum durasse, annis circiter cxx. Ciceri tantum nullæ bestiolæ in horreis innascuntur. Sunt qui vrceis cinere substratis & illitis acetum habentibus, leguminū acerosius feruingerant, ita nõ nasci maleficia credentes. Alij, qui in falsamentarijs cadis gypso illinant. Alij, qui lentem acetolaserpitiato respergant, siccatamq; oleo inungant. Sed Breuissima obseruatio, quod vitij carere velis, inter iunio legere. Quare plurimum refert, condere quis malit, an vendere. Crescente enim luna frumenta grandescunt.

GLO. Ritus diuersitatem magnitudo facit messium, & raritas operationum. Elegantijs est, & caritas operationum. Alij omnino pendunt, & ab afflatu extenuari granum arbitrantur. Quid est, omnino pendunt? Legendum, alij omnino pendente tabulato extenuari granum arbitrantur.

De vindemia & autumnii temporibus.

Cap.

31.

Sequitur ex diuisione temporum autumnus à fiducialæ occasu ad æquinoctium, ac deinde vergiliarum occasum, initiumq; hyemis. In his interuallis significatur pridie Idus Aug. Atticæ equus oriens, vespera Aegypti & Cæsari Delphinus occidens. xj. Calend. Septemb. Cæsari & Assyriæ stella quæ vindemiat appellatur, exoriri mane incipit, vindemiæ maturitatem promittens. Eius argumentum erunt acini colore mutati. Assyriæ v. Calend. & sagitta occidit, & eteliæ desinunt. Vindemiat Aegyptio nonis exoritur. Quinto Idus Septem. Cæsari capella oritur vespere. Arcturus vero medius pridie Idus, vehementissimo significatu terra mariq; per dies quinque. Ratio eius hæc traditur. Si delphino occidente imbres fuerint, non futuros per arcturum. Signum orientis eius sideris feruetur hirundinum abitu, namq; deprehensa intereunt. Decimo sexto Calend. Octob. Aegyptio spica, quam tenet virgo, exoritur matutino, eteliæq; desinunt. Hoc idem Cæsari xiiij. Calen. xiiij. Assyriæ significant, & xj. Calend. Cæsari cõmissura piscium occidens, ipsumque æquinoctij sidus viij. Calend. Octob. Deinde consentiunt, quod est rarum, Philippus, Callippus, Dositheus, Parmeniscus, Conon, Criton, Democritus, Eudoxus, Ion, iij. Calend. Octob. capellam matutino exoriri, & iij. Calend. hædos. Sexto nonas Octob. Atticæ corona exoritur mane. Asia & Cæsari v. Calend. heniochus occidit matutino. Tertio Calen. Cæsari corona exoriri incipit, & post die occidunt hædi vespere. viij. Idus Octobris Cæsari fulgens in Corona stella oritur. Et iij. Idus vergiliæ vespere. Idibus corona tota. Sexto Calen. Nouemb. fuculæ vespere exoriuntur. Pridie Calend. Cæsari arcturus occidit, & fuculæ exoriuntur cū sole. Quarto Nonas arcturus occidit vespere. Quinto Idus Nouemb. gladius Orionis occidere incipit. Deinde iij. Idus vergiliæ occidunt. In his temporum interuallis opera rustica, nappos, raphanos ferere quibus diebus diximus. Vulgus agreste & rapa post ciconiæ discessum male feri putat. Nos omnino post Vulcanalia, & præcocia cum panico. A fiducialæ autem occasu viciam, safeolos, pabulū.

Et hoc silentē luna feri iubent. Et frondis præparandæ tempus hoc est. Vinus frondator quatuor frondarias fisci nas complere in die iustū habet. Si decrescēt luna præparetur, non putrescit. Aridam colligi non oportet. Vindemiam antiqui nunquam exultimauere maturam ante æquinoctium: iam passim rapi cerno. Quamobrem & huius tempora notis argumentisq; signentur. Leges ita se habent, Vuam calidam ne legito, hoc est, in eius siccitate, ac nisi imber interuenerit. Hanc ne legito rorulentam, hoc est, si ros nocturnus fuerit, nec prius quàm solē discutiatur. Vindemiare incipito, cum ad palmitem pampinus procumberet cœperit, aut cum exempto acino ex densitate interuallum non compleri apparuerit, acinum non augeri. Acino plurimum refert, si contingat crescente luna vindemiare. Prefura vna culeos xx. implere debet. Hic est pes iustus. Ad totidem culeos & lacus xx. iugeribus vnum sufficit torculum. Premunt aliqui singulis, vtilius binis, licet magna sit vastitas singulis. Longitudo in his refert, non crassitudo. Spatiofa melius premunt. Antiqui funibus vitisq; loreis ea detrahebant & vectibus. Intra c. annos inuenta Græcica, mali rugis per cochleas bullantibus, palis affixa arbori stella, à palis arcas lapidum attollente secti arbore, quod maxime probatur. Intra xxij. hos annos inuentum, paruis prælis, & minori torculari, edificio breuiore, & malo in medio de creto, tympana imposita vinaceis, superne toto pondere virgere, & super præla construere congeriem. Hoc & poma colligendi tempus, & obseruatio, cui aliquod maturitate non tempestate deciderit: hoc & feces exprimendi: hoc & defrutum coquendi, silentē luna noctu, aut si interdiu, plena. Cæteris diebus aut ante exortum lunæ, aut post occasum. Ne de nouella vite aut palustris, nec nisi è matura vva, nec nisi solijs despumandum: quia si ligno contingatur vas, adustum ac fumosum fieri putant. Iustum vindemiæ tempus ab æquinoctio ad vergiliarum occasum dies xliij. Ab eo die oraculum occurrit, frigidum picari pro nihilo ducentium. Sed iam & Calendis Ianuari defectu vasorum vindemiantes, vidi piscinisq; musta condi, aut vna effundi priora, vt dubia reciperentur. Hoc non tam sepe prouenit nimio euenit, quàm seuitia insidiantium caritati ciuili. Sed equi patrifamilias modus est, annoña cuiusq; anni vti. Id peræque lucrosissimum. Reliqua de vinis afflatim dicta sunt. Item vindemia facta oliuam esse rapendam, & quæ ad oleum pertinent, quæque ad vergiliarum occasum agi debent.

GLO. Vindemiat Aegyptio non exoritur. Scribo. Vindemiat Aeg. nonis exoritur, & paulo post, Arcturus vero medius, non Medis. Sed iam & calendis Ianuari defectu vasorum vindemiantes vites vidi. Vires superfluit. Sed æqui patrifamilias modus est annoña, cuiusque anni vtilitate. Quanto elegantior vetus lectio? S. a. p. modus est, annoña cuiusque anni vti. quemadmodum dicimus, vti foro.

De lunari ratione.

Cap. 32.

His quæ sunt necessaria adijciuntur de luna, ventisq; & præfagijs, vt fit tota sideralis ratio perfecta. Namq; Virgilius etiam in numeros lunæ digerenda quædam putauit, Democriti secutus ostentationem. Nos legum vtilitas, quæ in toto opere, in hac quoq; mouet partē. Omnia quæ cæduntur, carpuntur, conduntur, innocentius decrescēt luna, quàm crescente fiunt. Stercus nisi decrescēt luna ne tangito. Maxime intermentrua dimidiaq; stercoarato. Verres, iuuenicos, arietes, hædos decrescēt luna castrato. Oua luna noua supponito. Scrobes luna plena noctu facito. Arborū radices luna plena operito. Humidis locis interlunio ferito, & circa interlunium quatuoriduo. Ventilari quoq; frumenta ac legumina, & condi circa extremam lunam iubent. Seminaria cū luna supra terram sit, fieri: Calcare musta, cum luna sub terra

terra. Item materies cædi, quæq; alia locis suis diximus. Neq; facilius est obseruatio ac iam dicta à nobis secūdo volumine: sed quod intelligere vel rustici possint. Quoties ab occidente sole cerneret, prioribusq; noctis horis lucebit, crescens erit, & oculis dimidiata iudicabitur. Cū vero occidente sole orietur ex aduerso, ita vt pariter aspiciantur, tum erit plenilunium. Quoties ab ortu solis orietur, prioribusque noctis horis detrahet lumen, & in diurnas extendet, decrescens erit, iterumq; dimidia. In coitu vero, quod interlunium vocant, cum apparere desierit. Supra terras autem erit, quandiu & sol, interlunio, & prima tota die, secunda horæ noctis vnus dextantem sicilico, ac deinde tertia vsque ad quintamdecimam, multiplicatis horarum iisdem portionibus: quintadecima tota supra terras noctu erit, eademq; sub terris tota die. Decimafexta ad primæ horæ nocturnæ dextantem sicilicum sub terra ager, eisdemq; portiones horarum per singulos dies adijciat vsque ad interlunium. Et quantum primis partibus noctis detraxerit, quod sub terris, tantundem nouissimis ex die adijciat supra terram. Alternis autem mensibus xxx. implebit numeros, alternis vero detrahet singulos. Hæc erit ratio lunaris.

De ventorum ratione. Cap. 33.

Ventorum paulo scrupulosior. Obseruato solis ortu quocunq; libeat die, stantibus hora diei sexta, sic vt ortum eum à sinistro humero habeant, contra mediã faciem meridies, à vertice septentrio erit. Qui ita limes per agrum currit, cardo appellatur. Circumagi deinde melius est, vt vmbra suam quisq; cernat, alioqui post hominem erit. Ergo permutatis lateribus, vt ortus illius diei à dextro humero fiat, occasus à sinistro, tunc erit hora vi. cum minima vmbra cõtra medium fiet hominem. Per huius mediam longitudinē duci sarculo sulcum, vel cinere lineam, verbi gratia pedū xxx. conueniet: mediamq; mensuram, hoc est in x. pede, circumscribi circulo paruo, qui vocetur vmbilicus. Quæ pars fuerit à vertice vmbra, hæc erit ventus septentrionalis. Illo tibi putator arborum plagæ ne spectent, neve arbuta vineeue, nisi in Africa, Cyrenis, Aegypto. Illic flante ne arato, quæque alia præcepimus. Quæ pars lineæ fuerit à pedibus vmbra, meridiem spectans, hæc ventum austrū dabit, quem à Græcis notū diximus vocari. Illinc flatu venientē, materiam vineamq; agricola ne tractes. Humidus aut æstuosus Italia est. Africa quidem incēdia cum serenitate affert. In hunc Italij palmites spectent, sed nõ plagæ arborum vitiumve. Hunc oliueti metator vergiliarum quatuoriduo, hunc caueat insitor calamis, gemmisq; inoculator. De ipsa regionis eius hora præmonuisse conueniet. Frondem medio die arborator ne cædito. Cum meridiem adesse senties pastor, æstate cõtrahente se vmbra, pecudē à sole in opaca cogito. Cum æstate pasces, in occidentē specta ante meridiē, post meridiem in orientem. Aliter noxium, sicut hyeme & vere si in rorulentū duceres. Nec cõtra septentrionē paueris supradictū. Clodunt ita, lippuntve ab afflatu, & aluo cita pereūt. Qui seminas cõcipi voles, in hunc ventū spectates iniuri cogito.

De limitatione agrorum. Cap. 34.

Diximus vt in mediã linea designaretur vmbilicus. Per hunc medium transfusa currat alia. Hæc erit ab exortu æquinoctiali ad occasum æquinoctialē. Et limes qui ita fecabit agrū, decumanus vocabitur. Ducantur deinde aliæ duæ lineæ in decussis obliquæ, ita vt à septentrionis dextra leuāq; ad austrū dextram leuamq; descendant. Omnes per eundem curram vmbilicū, omnes inter se pares sint, omnium interualla paria. Quæ ratio semel in quoq; agro inuenta erit: vel si sapius libeat vti, è ligno faciendā, regulis paribus in tympanum exiguum, sed circinatum adactis. Ratione qua doceo, occur

rendum ingenijs quoq; imperitorum est. Meridiem excuti placet, quoniam semper est idem, sol autem quotidie ex alio cæli momēro quàm pridie oritur: ne quis forte ad exortum capiendam putet lineam. Ita cæli exacta parte, quod fuerit lineæ caput septentrioni proximum à parte exortua, solstitialem habebit exortū, hoc est longissimū diei, ventumque aquilonem, boream à Græcis dictum. In hunc ponito arbores vitesque. Sed hoc flante arato, frugem ne ferito, semen ne iacito. *Prestringit enim atque percellit hic radices arborum, quas politurus affert.* Præmonitus esto: alia robullis profunt, alia infantibus. Nec sum oblitus in hac parte ventum à Græcis poni, quem cæciam vocant. Sed idem Aristoteles vir imensæ subtilitatis, qui id ipsum fecit, rationem conuexitatis mundi reddit, qua contrarius aquilo africo flat. Nec tamen eum toto anno in prædictis timet agricola. Mollit sidera æstate media, mutatq; nomen, & etefias vocatur. Ergo cum frigidū senties, caueto, ac quacunq; aquilo prædicatur, tanto perniciosior septentrio est. In hunc Asia, Græciæ, Hispaniæ, maritimæ Italiæ, Campaniæ, Apuliæ arbuta vineæque spectent. Qui mares concipi voles, in hunc passito, vt sic in eundem incant. Ex aduerso aquilonis ab occasu brumali Africus flabit, quem Græci Liba vocant. In hunc à coitu cum se pecus circumegerit, fœminas conceptas esse scito. Tertia à septentrione lineæ, quam per latitudinem vmbrae duximus, & decumanam vocauimus, exortū habebit æquinoctialem, ventumque subfolanum, Græcis Apelioten dictum. In hunc salubribus locis villæ vineæque spectent. Ipse leniter pluuius, tamen est sicciior fauonius, ex aduerso eius ab æquinoctiali occasu, zephyrus à Græcis nominatus. In hunc spectare oliueta Cato iussit. Hic ver inchoat, aperitq; terras tenui frigore saluber. Hic vites putandi, frugesque curandi, arbores ferendi, poma inferendi, oleas tractandi ius dabit, afflatuq; nutricium exercebit. Quarta à septentrione lineæ, eadem austro ab exortua parte proxima, brumalem habebit exortum, ventumque vulturum, eum à Græcis dictū, sicciorem & ipsum tepi dioremq;. In hunc apiaria & vineæ Italiæ, Galliarumq; spectare debent. Ex aduerso vulturū flabit corus, ab occasu solstitiali & occidentali latere septentrionis, à Græcis dictus argestes, ex frigidissimis & ipse, sicut omnes, qui à septentrionis parte spirant. Hic & grandines infert. Cauendus est ipse non secus ac septentrio. Vulturū si à serena cæli parte cœperit flare, nõ durabit in noctem: at subfolanus in maiorem partem noctis extēditur. Quisquis erit ventus, si feruidus sentietur, pluribus diebus per manebit. Aquilonem prænunciat terra siccescens repente, austrum humescens rore occulto.

Prognostica tempestatum. Cap. 35.

Etenim prædicta ratione ventorum, ne sæpius eadem dicantur, transire conuenit ad reliqua tempestatum præfagia, quoniam & hoc placuisse Virgilio magnopere video. Si quidem in ipsa messe sæpe concurrere prælia ventorū damnosa imperitis refert. Tradunt eundem Democritū metente fratre eius Damaso ardentissimo æstu orasse, vt reliquæ fegeti parceret, raperetq; defecta sub tectum, paucis mox horis seño imbre vaticinatione approbata. Quinimo & harundinem nõ nisi impendente pluua feri iubent, & fruges infecuturo imbre. Quamobrem & hæc breuiter attingemus, scrutati maxime pertinentia, primumq; à sole capiemus præfagia. Purus oriens atq; nõ feruens serenū diem nunciat: at hybernam pallidus grandinem. Si & occidit pridie serenus, & oritur, tanto certior fides serenitatis. Concauus oriens pluuias prædicat. Item ventos, cū ante exorientem eum nubes rubescunt, quod si & nigre rubentibus interuenerint, & pluuias. Cum orientis atque occidentis radij rubent, coire pluuias. Si circa occidentem rubescunt nubes

serenitatem futuræ diei spondent. Si in exortu spargentur, partim ad austrum, partim ad aquilonem, pura circa eum serenitas sit licet, pluuiam tamen ventosq; significabunt. Si in ortu aut in occasu contra facti cernentur radij, imbrem. Si in occasu eius pluet, aut radij in se nubem trahent, asperam in proximum diem tempestatem significabunt. Cum oriente radij nõ illustres eminebunt, quam uis circumdati nube nõ sint, pluuiam portendent. Si ante exortum nubes globabuntur, hyemem asperam denuntiabunt. Si ab exortu repellentur, & ad occasum abibunt, serenitatem. Si nubes solem circumcludent, quãto minus luminis relinquunt, tanto turbidior tempestas erit, si uero etiam duplex orbis fuerit, eo atrocior. Quod si in exortu fiet ita ut rubescant nubes, maxima ostendetur tempestas. Si nõ ambibunt, sed incumbunt, à quocunq; uento fuerint, eum portendent. Si à meridie, & imbrem. Si oriens cingitur orbe, ex qua parte se aperit, expectetur ventus. Si totus defluerit equaliter, serenitatem dabit. Si in exortu longe radios per nubes porrigeret, & medijs erit inanis, pluuiam significabit. Si ante ortum radij se ostendent, aquam & ventum. Si circa occidentem candidus circulus erit, noctis leuem tempestatem. Si nebula, uehementiorem. Si candente sole, ventum. Si ater circulus fuerit, ex qua regione is ruperit se, ventum magnũ. Proxima sunt iuræ lunæ præfagia. Quartam eam maxime obseruat Aegyptus. Si splendens exorta puro nitore fulserit, serenitatem: si rubicunda, ventos: si nigra, pluuias portendere creditur. In quinta, cornua eius obtusa, pluuiam: erecta & infesta uentos semper significant, quarta tamen maxime. Cornu eius septentrionale acuminatum atque rigidum, illum præfagit ventum. Inferius austrum: utraq; recta, noctem uentosam. Si quartam orbis rutilus cingit, ventos & imbres præmonebit. Apud Varronem ita est. Si quarto die luna erit recta, magnam tempestatem in mari præfagiet, nisi si coronã circa se habebit, & eam sincera: quoniam illo modo non ante plenam lunam hyematurum ostendit. Si plenilunio per dimidium pura erit, dies serenos significabit: si rutila, uentos, nigrescens, imbres. Si caligo orbis nubem incluserit, uentos qua se ruperit: si gemini orbis cinxerint, maiorem tempestatem. Et magis si tres erunt, aut nigri, aut interrupti atq; distracti. Nascens luna, si cornu superiore obatro surget, pluuias decrefcens dabit: si inferiore, ante plenilunium: si in media nigritia illa fuerit, imbrem in plenilunio. Si plena circa se habebit orbem, ex qua parte is maxime splendebit, ex ea uentum ostendit. Si in ortu cornua crassiora fuerint, horridam tempestatem. Si ante quartam non apparuerit, uento fauonio flante, hyemalis toto mense erit. Si xvj. uehementius flamma apparuerit, asperas tepestates præfagiet. Sunt & ipsius lunæ octo articuli, quoties in angulos solis incidit, pleriq; inter eos tantum obseruantibus præfagia eius, hoc est tertia, septima, vndecima, decimaquinta, decimanona, uigefima, uigefimaseptima, & interlunium. Tertio loco stellarum obseruationem esse oportet. Discurre eã uidentur interdum, uentiq; protinus sequuntur. In quarũ parte ita præfagiunt, Cælum cum æqualiter totũ erit splendidum, articulis temporum quos proposuimus, aut autumnum serenũ præfagiunt & frigidum. Si uer & æstas nõ sine riguo aliquo transierint, autumnũ serenum & densum minusq; uentosum facient. Autumni serenitas uentosam hyemem facit. Cum repente stellarũ fulgor obseruatur, & id neq; nubilo, neque caligine, pluuiam aut graues denunciantur tempestates. Si uolitare plures stellas uidentur, quo ferentur albescentes, uentos ex ijs partibus nunciabunt. Aut si cursitabunt, certos. Si id in pluribus partibus fiet inconstantes uentos effundent. Si stellarum erraticum aliquam orbem incluserint, imbres. Sunt in signo cancri duæ stellæ parue, aelli appellatæ, exiguum inter illas spatium obtinente nubecula, quã præfepia ap-

pellant. Hæc cum cælo sereno apparere desierit, atrox hyems sequitur. Si alteram earum aquiloniam caligo abstulit, auster scuit: si austrinam, aquilo. Arqus cum sunt duplices, pluuias nunciant. A pluuijs serenitatem nõ perinde certam. Circuli noui circa sidera aliqua, pluuiam. Cum æstate uehementius tonuit quã fulsit, uentos ex ea parte denunciat. Contra si minus tonuit, imbrem. Cum sereno cælo fulget, pluuij erunt & tonitrua, & hyemabit. A trocissime autem, cũ ex omnibus quatuor partibus cæli fulgurabit. Cum ab aquilone tantum, in postremum diem aquam portendit. Cum à septentrione, uentũ eum. Cum ab austro uel coro, aut fauonio nocte serena fulgurauerit, uentũ & imbrem ex iisdem regionibus demonstrabit. Tonitrua matutina uentum significant, imbrem meridiana. Nubes cũ sereno cælo feruntur, à quocunq; parte id fiet, expectentur uenti: si eodem loco globabuntur, appropinquante sole discutientur. Et hoc si ab Aquilone fiat, uentos: si ab austro, imbres portendent. Sole occidente, si ex utraq; parte eius cælũ petent, tempestatem significabunt. Vehementius autem ab oriente, in noctem aquam minantur: ab occidente, in postremum diem. Si nubes vt uellera lanæ spargentur multæ ab oriente aquam in triduum præfagient. Cum in cacuminibus montium nubes confident, hyemabit. Si cacumina pura fient, differenabit. Nube grauida candicante, quod uocant tempestatem albam, grado imminet. Cælo quam uis sereno, nubecula quamuis parua, uentũ procellosum dabit. Nebulæ è montibus descendentes, aut cælo cadentes, uel in uallibus sedentes serenitatem promittunt. Ab his terreni ignes proxime significant: pallidi namq; murmurantesq; tempestatũ nuncijs sentiuntur, pluuiæ etiam, in lucernis fungi. Si flexuose uolitet flamma, uentum. Et lumina cum ex sese flammam elidunt, aut uix accenduntur. Item cum in eo pendentes coaceruantur scintillæ, uel cum tollentibus ollas carbo adhærescit: aut cum contactus ignis è se fauillam discutit, scintillam uel emittit: uel cum cinis in foco concreuit, & cum carbo uehementer perlucet. Est & aquarum significatio. Mare si in tranquillo portu à cursu stabit, & murmurauerit intra se, uentũ prædicat. Si identidem, & hyemem, & imbrem. Litora ripaq; si resonabunt tranquillo, asperam tempestatem. Item maris ipsius tranquillo sonitus, spumæ uel dispersæ, aut aquæ bullantes. Pulmones marini in pelago, plurium dierum hyemem portendunt. Sæpe & silentio intumescit, flatusque altius solito iam intra se esse uentos fatetur. Equidem & montium sonitus, nemorumq; mugitus prædicunt. Et sine aura quæ sentitur, folia ludentia. Lanugo populi aut spinæ uolitans, aquisq; pluma innatans. Atq; etiam in campis tempestatem uenturam præcedens suus fragor: cæli quidẽ murmur, non dubiam habet significationem. Præfagiunt & animalia. Delphini tranquillo mari lasciuientes flant, ex qua ueniunt parte: item spargentes aquam turbato, tranquillitatem. Longo uolitans, cõchæ adhærescentes, echini affigentes sese, aut harena faburrantes, tempestatũ signa sunt. Ranæ quoq; ultra solitum uocales. Et sulicæ matutino clangore. Item mergi anaresque, pennas rostro purgantem, uentum. Cæteræq; aquaticæ aues cõcurfantes. Grues in mediterranea festinant. Mergi maria aut stagna fugientes. Grues silentio per sublimem uolantes, serenitatem. Sic noctua in imbre garrula: at sereno, tempestatem. Coruiq; singultu quodam latrantes, seque concutientes, si continuabunt, uentos: si uero carptim uocem reforescentem, uentosum imbrem. Graculi sero à pabulis recedentes, hyemem. Et albæ aues cum congregabuntur, Et cum terrestres uolucres cõtra aquam clangores dabunt, perfundentes sese: sed maxime cornix. Hirundo tam iuxta aquã uolitans, ut penna sepe percutiat. Quæq; in arboribus habitant, fugitantes in nidis suis. Et anferes continuo clangore in tempestiu. Ardea in medijs harenis tristis.

Nec

Nec mirum, aquaticas, aut in totum uolucres præfagia aeris sentire. Pecora exultantia, & indecora lasciuia ludetia, eandem significationem habent. Et boues cælum olfactantes, seque lambentes contra pilum. Turpesq; porci alienos sibi manipulos sceni lacerante. Segniterque & contra industriam suam absconditæ formicæ, uel cõcurfantes aut oua progerentes. Item uermes terreni erumpentes. Trifolium quoque inhorrescere, & folia contra tempestatem subrigere certum est. Necnon & in conuiuijs mensisq; nostris, uasã quibus esculentum additur sudorem repositorijs linquentia, diras tempestatũ prænunciant.

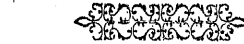
GLO. Cum repente stellarum fulgor obumbratur, uel neque nubilo neque caligine fluitans, graues denunciantur tempestates. Nõstra exemplaria redit: Cum repente stellarum fulgor obumbratur, idq; neque nubilo, neq; caligine, pluuiam aut graues denunciantur tempestates. Cum à septentrione, uentum. Illic legitur, uentum eum, à aquilone. Sole occidente, si ex utraque parte eius cælum patet, tempestatem significabunt. Cælum petet. Nubes. Nisi ita legas, nõ est quo referas uerbu significabunt. Delphini trãquillo mari lasciuientes, flant, ex qua ueniunt parte item spargentes aquam, item turbantes tranquillitatem. Posterior pars castiganda sic, item spargentes aquam turbato, tranquillitatem. Seque lambentes contra pluuiam. Lege, contra pilum. Formicæ absconditæ concurfantes. Addenda particula uel. absconditæ, uel concurfantes.

CAI PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ

LIBER DECIMUSNONVS.

PROOEMIUM.

IDERVM quoque tepestatumq; ratio, uel imperitis facili, atque indubitato modo monstrata est: uerq; intelligentibus non minus cõferunt rura deprehendendo cælo, q; sideralis scientia agro colendo. Proximam multi hortorum curam fecere. Nobis non protinus transire ad ista tempestatum uideretur. Miramurq; quosdam scientiæ gratia, eruditionis suæ gloriam ex his petentes, tam multa præterijisse, nulla mentione habita tot rerum sponte curæ prouenientium, præsertim cum plerisque earum prætio uisusque uitæ maior etiam q; frugibus perhibeat autoritas. Atque ut à confesibus ordiamur utilitatibus, quæq; non solum terras omnes, uerum etiam maria repluere, seritur, ac dici neque inter fruges, neque inter hortensia potest, linum. Sed in qua non occurret uig parte, quodue miraculum maius, herbam esse quæ admoveat. Aegyptum Italiæ: intantum, ut Galerius à freto Siciliæ Alexandrinam septima die peruenerit, Babilius sexta, ambo præfecti: estate uero proxima Valerius Marianus ex prætorij senatoribus, à Puteolis nono die lenissimo flatu? herbam esse quæ Gadeis ab Herculis coluinnis septimo die ostium afferat, & citeriorem Hispaniam quarto, prouinciam Narbonensem tertio, Africam altero: quod etiam mollissimum flatu contigit. C. Flacco legato Vibij Crispi proconsulis? Audax uita, scelerum plena, aliquid feri, ut uentos procellasq; recipiat: & parũ

esse fluctibus solis ueli. Iam uero nec uela satis esse maiora nauigijs. Sed quamuis amplitudini antennarum singulæ arbores sufficiant: super eas tamẽ addi uelorum alia uela: præterq; alia in proris, & alia in puppibus pandi: ac tot modis prouocari mortem. Deniq; tam paruo semine nasci, quod orbem terrarum uero citroq; portet, tam gracili auena, tam non alte à terra tolli: neque id uiribus suis necq; sed passum tusumq; & in molliorem lanæ coactum, iniuria naturæ, ac summa audacia, & quo peruenire nulla execratio sufficit, contra inuentorem dictum suo loco à nobis, cui satis non fuit hominẽ in terra mori, nisi periret & insepultus. At nos priore libro imbres & flatus cauendos, frugum causa fructusq; præmonebamus. Ecce seritur hominis manu, metitur eiusdem hominis ingenio quod uentos in mari optet. Præterea ut sciamus fauisse pœnas, nihil gignitur facilius: ut sentiamus nolente id fieri natura, uelit agrum, deterioremq; ipsum facit.

De lini satione, & generibus eius, & quomodo perficiatur, & de mappis, & lino non ardente, & quando primum in theatris uela.

Cap. I.

Seritur fabulosis maxime, uinoq; sulco, nec magis festinat aliud. Vere satum æstate uellitur, & hanc quoque terræ iniuriam facit. Ignoscat tñ aliquis Aegyptio serenti, ut Arabia Indiæque merces importet, itane & Galliæ censentur hoc reditu? montesq; mari oppositos esse non est satis, & à latere Oceani obflare ipsum quod uocant inane? Cadurci, Caleti, Ruteni, Bituriges, vltimiq; hominum existimati Morini, imo uero Galliæ uniuersæ uela texunt. Iam quidem & transhenani hostes, nec pulchriorem aliam uestem eorum feminæ nouere. Quã admonitione succurrit quod M. Varro tradit, in Serranorum familia gẽtilitium esse, sceminas linea ueste non uti. In Germania autem defossi atque sub terra id opus agũt. Similiter in Italia ratione alia inter Padum Ticinumq; amnes, ubi à Setabi tertia in Europa lino palma: secundam enim in uicino allianis capeffunt retouina, & in Aemilia uia Faentina. Candore allianis semper crudis Faentina præferuntur: retouinis tenuitas summa densitasq; candor æque ut Faentinis, sed lanugo nulla: quod apud alios gratiam, apud alios offensionem habet. Nervositas filo æqualior pœne quam araneis, tinnitusq; cum dente libeat experiri: ideo duplex q; cæteris pretium. Et Hispania citerior habet splendore lini præcipuum, torrentis in quo politur natura, qui alluit Tarracõnem. Et tenuitas mira, ibi primum carbasis reperitis. Non dudum ex eadem Hispania Zoelicum uenit in Italiam, plagis utilissimum. Ciuitas ea Callaciæ & Oceano propinqua. Est sua gloria & Cumano in Campania, ad piscium & alitum capturam. Eadem & plagis materia. Neque enim minores cunctis animalibus insidias, q; nobis metipsis lino tendimus. Sed Cumanæ plagæ concidunt apros, & hęc casusque ferri aciem uincunt. Vidimusq; iam tantæ tenuitatis, ut annulum hominis cum epidromis transirent, uo portante multitudinẽ qua saltus cingentur. Nec id maxime mirum, sed singula earum stamina centeno quinquageno filo constare, sicut paulo ante Iulio Lupo, qui in præfectura Aegypti obiit. Miretur hoc, ignorates in Aegyptij quondam regis, quem Amasim uocant, thorace in Rhodiorum insula ostendi in templo Mineræ ccclxv. filis singula fila constare. Quod se expertum nuper Romæ prodidit Mutianus ter consul, paruasq; iam reliquias eius superesse hac experientium iniuria. Italia ex Pelignis etiamnum lino honorẽ habet, sed fullonum tantum in usu. Nullum est candidius, lanugoẽ similis, sicut in culcitrũ præcipuam gloriam Cadurci obtinent. Galliarum hoc & tomenta pariter inuentũ. Italix

Italiam quidem mos etiam nunc durat in appellatione fragmenti. Aegyptio lino minimum firmitatis, plurimum luctu. Quatuor ibi genera. Tanticum, ac Pelusiaticum, Buticum, Tentyriticum, cum regionum nominibus in quibus nascuntur. Superior pars Aegypti in Arabiam vergens, gignit fruticem, quem aliqui gossipion vocat, plures xylon, & ideo lina inde facta xyliana. Paruus est, si similemque barbatae nucis defert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec vlla sunt eis in calore mollitiae praeferenda. Vestes inde sacerdotibus Aegypti gratissimae. Quartum genus Orchomenium appellant. Fit in palustri velut harundine, duntaxat panicula eius. Asiae generata facit lina ad retia praecipua, in piscado durantia, frutice madefacto x. diebus. Aethiopes Indique de malis, Arabes cucurbitis, in arboribus, ut diximus, generatis. Apud nos maturitas eius duobus argumentis intelligitur, intumescens femine, aut colore flavescente. Tunc euulsum, & in fasciculos manuales colligatum, siccatur in sole pendens conuersis superne radicibus vno die: mox quinque alijs, in contrarium inter se versis fascium cacuminibus, ut semen in medium cadat. Inter medicamina huic vis, & in quodam rustico ac praedulci Italiae transpadanae cibo, sed iam pridem sacrorum tantum gratia. Deinde post messem triticeam virgae ipsae merguntur in aquam solibus tepidam, pondere aliquo depresso. Nulli enim leuitas maior. Maceratas in dicio est membrana laxatior. Iterumque inuertae, ut prius, sole siccantur. Mox arefactae in faxo tunduntur stupario malleo. Quod proximum cortici fuit, stupra appellatur, deterioris lini, iucernarum ferè luminibus aptior. Et ipsa tamen pectitur ferreis hamis, donec omnis membrana decorticetur. Medullae numerosior distinctio, candore, mollitia. Lintumque nere & viris decorum est. Cortices quoque de cusi clibanis & furnis praebent vsum. Ars depectendi digerendique. Iustus est quinqueagenis fascium libris quas denas carminari. Iterum deinde in filo politur, illisum crebro in silice ex aqua: textumque rursus tunditur clauis, semper iniuria melius. Inuentum iam est etiam quod ignibus non absumeretur. Viuum id vocant, ardentisque in focis conuivunt ex eo vidimus mappas, fordibus exustis splendentes igni magis quam possent aquis: Regum inde funebres tunicae, corporis fauillam ab reliquo separant cinere. Nascitur in desertis adustisque sole. Indiae, ubi non cadunt, imbres, inter diras serpentes: affuescitque viuere ardeò, rarum inuentu, difficile textu propter breuitatem. Rufus de caetero colos, splendescit igni. Cum inuentum est, aequat pretia excellentium margaritarum. Vocatur autem à Graecis asbestinum ex argumento naturae. Anaxilaus autor est, linteum eo circumdatam arbore, surdis ictibus, & qui non exaudiuntur cedi. Ergo huic lino principatus in toto orbe. Proximus hysino, mulierum maxime delictis circa Elim in Achaia genito: quaternis denarijs scripula eius permutata quondam, ut auri, reperio. Linteorum lanugo, è velis nauium maritimarum maxime, in magno vsum medicinae est, & cinis spodij vim habet. Est & inter papaueris genera quoddam, quo candore linteum praecipuum trahunt. Tentatum est tingi linu quoque, & vestium insaniam accipere in Alexandri Magni primum classibus, Indo amne nauigatis, cum duces eius ac praefecti in certamine quodam variassent insignia nauium, stupueruntque littora flatu versicoloria implente. Velo purpureo ad Actium cum M. Antonio Cleopatra venit, eodemque effugit. Hoc fuit imperatoriae nauis insignie. Postea in theatri tantum vmbra fecere: quod primum omnium inuenit Q. Catulus, cum Capitolium dedicaret. Carbasina deinde vela primum in theatro duxisse traditur Lentulus Spinter Apollinaribus ludis. Mox Caesar dictator totum forum Romanum intexit, viamque sacram ab domo sua ad cliuum vsque Capitolinum, quod munere ipso gladiatorio mirabilis vsum tradunt.

Deinde & sine ludis Marcellus Octauia sorore Augusti genitus, in aedilitate sua, aunculo xj. Consul Calen. Augusti velis forum inumbravit, ut salubrius litigantes consisterent: quantum mutatis moribus Catonis Censorij, qui sternendum quoque forum muricibus censuerat. Vela nuper colore caeli stellata per rudentes, terra etiam in amphitheatris Principis Neronis rubente: in cauis aedium, & muscum à sole defendunt. Caetero mansit cadori pertinax gratia. Honor etiam & Troiano bello. Cur enim non & praesij inter sit, ut naufragijs? Thoracibus lineis paucos tamen pugnas, testis est Homerus. Hinc fuisse & nauium armamenta apud eundem interpretantur eruditiores: quoniam cum sparta dixit, significauerit fata.

Textumque rursus tunditur clauis. Lego textumque, ut de tela intelligatur. Quaternis denarijs stipula eius permutata quondam ut auri. Equidem stipulas auri nusquam antea reperi. In manuscriptis exemplaribus legitur, scripula. id ponderis genus est. Ad cliuum vsque in Capitolium. Rectius, ad cliuum vsque Capitolinum.

De sparti natura, et quando primum vsum eius, & quomodo perficiatur, & qua sine radice nascantur, & vniat. Cap. 2.

Parti quidem vsum multa post secula coeptus est: nec ante Pconorum arma, quae primum Hispaniam intulerunt. Herba & haec sponte nascens, & quae non queat feri, iunctisque proprie aridi soli, vni terrae dato vitio: Nanque id malum telluris est, nec aliud ibi feri aut nasci potest. In Africa exiguum & inutile gignitur. Carthaginensis Hispaniae citerioris portio, nec haec tota, sed quatenus parit, montes quoque sparto operit. Hinc strata rusticis eorum, hinc ignes facesque, hinc calciamina, & pastorum vestis, animalibus noxium praeterquam cacuminum teneritate. Ad reliquos vsum laboriose euellitur, ocreatis cruribus, manibusque testis manicis, conuolutum ossis lignosae conamentis. Nunc iam in hyme vix. Facillime tamen ab Idibus Maijs in Iunias: hoc maturitatis tempus. Vulsus fascibus in acervo animatum biduo, tertio resolutum, spargitur in sole, siccaturque & rursus in fascibus reddit subrecta. Postea maceratur aqua, marina optime, sed & dulci, si marina desit. Siccatumque sole iterum rigatur, si repente vrgeret desiderium, perfusum calida in folio, ac siccatur stans compedium operae fatetur. Hoc autem tunditur, ut fiat vtile, praecipue in aquis marij: in uictum. In sicco praefertur è canabi funes. At spartum alitur etiam demersum, veluti natalium sitim pensans. Est quidem eius natura interpollis, rursusque quae libeat vetustum nouo miscetur. Veruntamen completetur animo, qui volet miraculum aestimare, quanto sit in vsum omnibus terris nauium armamentis, machinis edificationum, alijsque desiderijs vitae. Ad hos omnes vsum quae sufficiat, minus xxx. M. pass. in latitudinem à littore Carthaginis nouae, minusque in longitudinem esse reperientur. Longius vehi impendia prohibent. Iunco Graecos ad funes vsum nomini credamus, quo herbam eam appellant: postea palmarum folijs philuraeque, manifestum est: & inde translatum à Pconis sparti vsum, perquam simile veri est. Theophrastus autor est, esse bulbi genus circa ripas amnium nascens, cuius inter summum corticem eamque partem qua vescuntur, esse laneam naturam, ex qua mapalia vestesque quaedam conficiantur. Sed neque regionem in qua id fiat, neque quicquam diligentius, praeterquam eriophoron id appellati, in exemplaribus, quae quidem inueniuntur, tradit: neque omnino vllam mentionem habet sparti, cuncta cura magna persecutus cecce, annis ante nos, ut iam & alio loco diximus, quo apparet, post id teporis spatium in vsum venisse spartum. Et quoniam miraculis rerum cepimus, sequemure ortu ordinem, in quibus vel maximu est, aliquid nasci aut viuere sine vlla radice.

Subera

Subera haec vocantur, vndique terra circumdata, nullisque fibris nixa, aut saltem capillamentis, nec vti que extuberante loco in quo gignuntur, aut rimas agentes, neque ipsa terrae coherent. Cortice etiam includuntur, ut plane nec terram esse possimus dicere, neque aliud quam terrae callum, Siccis haec fere & fabulosis locis frutescunt, nascuntur. Excedunt saepe magnitudinem mali cotonei, etiam librali pondere. Duo eorum genera, harenosa dentibus inimica, & altera syncera. Distinguntur & colore, ruffo nigroque, & intus candido, laudatissima Africae. Crescat an ne, vitium id terrae (neque enim aliud intelligi potest) ea protinus globetur magnitudine qua futurum est: & viuante, an non, haud facile arbitror intelligi posse. Putrescendi enim ratio communis est ijs cum ligno. Lartio Licinio praetorio viro iura reddenti in Hispania Carthaginense, paucis his annis scimus accidisse, mordenti tuber, ut deprehensus intus denarius primos dentes inflecteret. Quo manifestum erit, terrae naturam in se globari: quod certum est ex ijs, quae nascuntur & feri non possint.

In sicco praefertur è canabi funes. Et spartum alitur etiam demersum, veluti natalium sitim pensans. Superius enim dixerat, iunctum esse aridi soli. Distinguntur & colore, ruffo nigroque, & intus candido. Laudatissima sunt quae Africae crescut. An ne vitium id terrae, neque enim aliud intelligi potest, malum ne id ea protinus globetur magnitudine qua futurum est, & viuante, an non, haud facile arbitror intelligi posse. Ita quidem legitur in vulgatis editionibus, sed longe aliud est in emendatis exemplaribus manu descriptis. Distinguntur & colore, ruffo nigroque, & intus candido laudatissima Africae. Crescat, an ne vitium id terrae (neque enim aliud intelligi potest) ea protinus globetur magnitudine qua futurum est, & viuante, an non, haud facile arbitror intelligi posse.

De misy, & tuberibus: de fungis pezicis, laeserpitio, & magydari, & rubia, & radice. Cap. 3.

Simile est quod in Cyrenaica prouincia vocat misy, praecipuum suauitate odoris ac saporis, sed carnosius: & quod in Thracia ceranium. De tuberibus haec traduntur peculiariter: Cum fuerint imbres autumnales, ac tonitrua crebra, tunc nasci, & maxime è tonitribus, nec vltra annum durare, teneriura autem verno esse. Quibusdam locis acceptantur riguis & seruntur, sicut Mitylenis negant nasci nisi exundatione fluminis inuecto semine ab Tiaris. Est autem is locus in quo plurima nascunt. Asia nobilissima circa Lampacum & Alopeconesum, Graeciae vero circa Elin. Sunt & in fungorum genere à Graecis dicti pezicae, qui sine radice aut pediculo nascuntur. Ab his proximum dicitur autoritate clarissimum laeserpitium, quod Graeci silphion vocant, in Cyrenaica prouincia reperitur: cuius succum vocant laeser, magnificum in vsum medicamentisque, & ad pondus argentei denarij pensum. Multis iam annis in ea terra noui inuenitur: quoniam publicani, qui pasqua conducunt, maius ita lucrum sentientes, depopulantur pecorum pabulo. Vnus omnino caulis nostra reperitur memoria. Neroni Principi missus est. Si quando incidit pecus in spem nascetis, hoc deprehenditur signo: oue cum comederit dormiente protinus, capra sternente. Diuque iam non aliud ad nos inuehitur laeser, quod in Perside aut Media & Armenia nascitur large, sed multo infra Cyrenacum: id quoque adulteratum gummi. Mirum quantum conferens candori mollitiaeque. Aequae nascitur fatiua vbi que. In vetustis codicibus tantum est, Nascitur fatiua vbi que. Aequae Echo opinor addidit, quod praecedens oratio in eas syllabas exeat.

De hortorum cura, & digestio terrae nascantium praeter fruges & frutices. Cap. 4.

His superest reuerti ad hortorum curam, & suapte natura memorandam, & quoniam antiquitas nihil prius mirata est, quoniam Hesperidum hortos, ac regum Adonis

pidum Cyrenarum, quod conditum est vrbis nostrae anno cxlij. Vim autem illam per quatuor milia stadiam Africae valuisse. In ea laeserpitium gigni solitum, rem ferè ac contumacem: & si coleretur, in deserta fugientem: radice multa crassaque, caule ferulaceo, haud simili crassitudine. Huius folia maspetum vocabat apio maxime similia. Semè erat foliaceum, folium ipsum vere deciduum. Vesci pecora solita, primoque purgari, mox pinguescere, carne mirabilem in modum iucunda. Post folia amissa, caule ipso & homines vescantur decocto, aslo, elixoque: eorum quoque corpora xl. primis diebus purgantem à vitijs omnibus. Succum duobus modis capiebatur, è radice atque caule. Et haec duo erant nomina, rhizias, atque caulias, vilior ille ac putrescens. Radice cortex niger, & ad mercis adulteria: Succum ipsum in vasa coniectum, admixto fursure, subinde concutiendo ad maturitatem perducebant: ni ita fecissent, putrescentem. Argumetum erat maturitatis, color, siccitasque sudore finito. Alij tradunt laeserpitij radicem fuisse maiorem cubitali, tuberque in ea super terram. Hoc inciso, profluere solitum succu ceu lactis, super nato caule, quem magydari vocant. Folia aurei coloris pro semine fuisse, cadentia à canis ortu, austro flante. Ex his laeserpitium nasci solent, annuo spatio & radice & caule consummantibus sese. Hoc & circumfodi solitum prodidere. Nec purgari pecora, sed agra sanari, aut protinus mori, quod in paucis accidere. Perfico silphio prior opinio congruit. Alterum genus est quod magydari vocatur, tenerius & minus vehemens, sine succo: quod circa Syriam nascitur, non proueniens in Cyrenaica regione. Gignitur & in Parnaso monte copiosius, quibusdam laeserpitium vocantibus, per quae omnia adulteratur rei saluberrimae vtilissimi magy: autoritas. Probatio synceri prima in colore modice ruffo, & cum frangitur, candido intus, mox translucente: gutta aquae saluaque liquefcit. Vsum in multis medicaminibus. Sunt etiam duo genera, non nisi fordido nota vulgo, cui questu nullo polleant. In primis rubia, tingendis lanis & corijs necessaria. Laudatissima Italica, & maxime suburbana, & omnes pene prouinciae scatent ea. Sponte prouenit, ferturque similitudine erulicae. Verum spinosus ei caulis: geniculatus hic est, quinque circa articulos in orbe folijs. Semè eius rubrum est. Quos in medicina vsum habet, suo dicemus loco. At quae vocatur radice, lauandemum lanis succum habet: mirum, quantum conferens candori mollitiaeque. Nascitur fatiua vbi que, sed sponte praecipua in Asia Siriaque, saxosis & asperis locis. Trans Euphratem tamen laudatissima, caule ferulaceo tenui, & ipso cibus indigenarum expetito, & tingenti quicquid sit, cum quo decoquatur, folio oleae. Struthion Crecei vocat, floret aestate, grata aspectu: verum sine odore, spinosa, & caule lanuginoso. Semen ei nullum, radix magna, quae conciditur ad quem dictum est vsum.

Misy, praecipuum suauitate, odore ac sapore. Melius, suauitate odoris ac saporis. Quibusdam locis acceptantur riguis & seruntur. Absona lectio. Eleganter integritas in nostris manuscriptis exemplaribus extat. Quibusdam locis accepta riguis seruntur. Sed hoc ferius deprehendimus, pagina in qua haec leguntur iam in praefata: muter in suo quisque libro. Diuque iam non aliud ad nos inuehitur, quod in Perside aut Media & Armenia nascitur large, sed multo infra Cyrenacum: id quoque adulteratum gummi. Vetus lectio, quod in Perside aut Media & Armenia nascitur large, sed multo infra Cyrenacum: id quoque adulteratum gummi. Mirum quantum conferens candori mollitiaeque. Aequae nascitur fatiua vbi que. In vetustis codicibus tantum est, Nascitur fatiua vbi que. Aequae Echo opinor addidit, quod praecedens oratio in eas syllabas exeat.

De hortorum cura, & digestio terrae nascantium praeter fruges & frutices. Cap. 4.

His superest reuerti ad hortorum curam, & suapte natura memorandam, & quoniam antiquitas nihil prius mirata est, quoniam Hesperidum hortos, ac regum Adonis

Adonis & Alcinoi, itemq; penfiles, siue illos Semiramis, siue Alsiræ Rex Cyrus fecit, de quorum opere alio volumine dicemus: Romani quidem reges ipsi coluere. Quippe etiam superbus Tarquinius nuncium illum sanguinum atque sanguinarium filio remisit ex horto. In xij. tabulis legum nostrarum nunquam nominatur villa, semper in significatione ea hortus: in horti vero hæredium. Quam rem comitata est & religio quædam: hortosq; & fores tantum contra inuidientium effascinationes dicari videmus. In remedio satyrica signa, quanquam hortos tutela Veneris asinante Plauto. Iam quidam hortorum nomine in ipsa vrbe delicias, agros, villasque possident. Primus hoc instituit Athenis Epicurus otij magister. Vique ad eum, moris non fuerat in oppidis haberi rura. Romæ quidem per se hortus ager pauperis erat. Ex horto plebei macellum, quanto innocentiore victu? Mergi enim credo in profunda fatuus est, & ostrearum genera naufragio exquiri, aues ultra Phasidem amnem peti, & fabuloso quidem terrore tutas, imo sic pretiosiores, alias in Numidiam atque Aethiopiæ sepulchra: aut pugnare cum feris, mandiq; capientem quod mandat alius. At hercule q; vilia hæc, q; parata voluptati satietatiq;e, nisi eadē quæ ubique indignatio occurreret? Ferendum sane fuerit exquisita nasci poma, alia sapore, alia magnitudine, alia monstro, pauperibus interdita, inueterari vina, faccisq; castrari: nec cuiquam adeo longā esse vitam, vt non ante se genita potest: è frugibus quoque quoddam alimentum sibi excogitasse luxuriam, ac medullam tantum earum, superq; pilstrinarum operibus & cælaris viuere, alio pane procerum, alio vulgi, tot generibus vique ad infimam plebem descendente annona. Etiam ne in herbis discrimen inuentum est, opesque differentiam fecere in cibo, etiam vno asse venali? In his quoq; aliqua sibi nasci tribus negant, caule in tantum saginato, vt pauperis mensa nō capiat. Syluestres fecerat natura corrudas, vt quisque demeteret passim. Ecce altilis spectantur asparagi. Et Rauenna ternos libris rependit. Hec prodigia ventris. Mirum esset non licere pecori carduis vesci, otij magister, quod magis probatur. Alias in Numidia atque Aethiopia in sepulchris aucupati, aut pugnare cum feris mandij ab eo cupientem quod mādāt alius? Calligauimus ex fide archetyporum hoc modo: alias in Numidiam atque Aethiopiæ sepulchra, aut pugnare cum feris, mandiq; capientem quod mādāt alius. in Numidiam peti, quod verbum eodem versu præcedit, non in Numidia aucupati, cum nullum sit aucupium Numidicarum, quæ cicures sunt gallinaceiq; generis. de his enim accipiendum est. E frugibus quoque quoddam alimentum excogitasse luxuriam. L ego addendo, excogitasse sibi luxuriam. ac mox, alio pane procerum, alio vulgi, non alios. Et quæ minime accederent ad desiderium panis? Vita uic elegāciam sermonis, quisquis hie ad præpositionem de suo addidit. Scribendum erat, accenderent des. ac mox, iam quoque in fenestris, quoque superuacaneum est, nec habetur in emēdati codicibus. Et contingat aliqua gratia operi curæque nostræ. Mollior est antiqua lectio, operæ curæque nostræ.

Natura & genera, & historia nascentium in hortis rerum. Cap. s.

Artilaginei generis, extraque terram est cucumis, mira voluptate Tiberio Principi expetitus. Nullo quippe non die contigit ei, penfiles eorum hortos promouētibus in solem rotis olitoribus: rursusq; hybernis diebus intra specularium munimenta reuocantibus. Quin & lacte mulso femine eorum biduo macerato, apud antiquos Græciæ autores scriptum est feri oportere, vt dulciores fiant. Crescunt qua coguntur forma. In Italia virides & q; minimi, in provincijs q; maximi & citrini aut nigri. Placent copiosissimi Africæ, grandissimi Mæsiæ: cum magnitudine excessere, pepones vocantur. Viuant hausti in Itomacho in postum diem, nec periculi queunt in cibis, non in salubres tamē plurimum. Natura oleū odere mire, nec minus aquas diligunt. Defecti quoque, ad eas modice distantes adrepunt, contra oleum refugiant:

GLO.

refugiant: aut si quid obstat, vel si pendeant, curuantur. Idq; vel vna nocte depræhenditur, si vas cū aqua subijciatur à quatuor digitorum interuallo descendentibus ante postremum diem: at si oleum eodem modo sit, in hamos curuatis. Idem in fitula flore demisso, mira longitudine crescunt. Ecce cum maxime noua forma eorum in Campania prouenit, mali cotonei effigie. Forte primo natum ita audio vnum, mox femine ex illo genus factum, melopeponas vocant. Non pendent hi, sed humi rotundantur. Mirum in his, præter figuram coloremque, & odorem, quod maturitatem adepti, quanquā non pēdentes, statim à pediculo recedunt. Columella suum tradidit cōmentum, vt toto anno contingant: Fruticem rubi q; vastissimum in apricum locum transferre, & recidere, dum digitorū relicta stirpe, circa vernum æquinoctiū: ita in medulla rubi femine cucumeris infuso, terra minuta fumoq; circumaggeratas resistere frigori radices. Cucumerum Græci tria genera fecere: Laconicum, Scytalicum, Bœoticum. Ex his tantum Laconicum aqua gaudere. Sunt qui herba, que vocatur culix nomine, trita, semen eorum maceratum feri iubeant, vt sine femine nascantur. Similis & cucurbitis natura, duntaxat in nascendo. Aequæ hyemem odore. Amant rigua ac simum: Seruntur ambo femine in terra sesquipedali fossura, inter æquinoctium vernum & solstitium: Parilibus tñ aptissime. Aliqui malunt ex Calend. Martij cucurbitas, & Nonis cucumeres, & per quinquatrus serere, simili modo reptantibus flagellis, scandentes parietum aspera in retum vsque, natura sublimitatis auida. Vires sine adminiculo standi non sunt, velocitas pernix, leui vmbra camerarum ac pergulas operis. Inde hæc duo prima genera: Cameracum, & plebeium, quod humi repit. In priore mire tenui pediculo libratur pondus immobile auræ. Cucurbita quoq; omni modo saltigatur, vaginis maxime vitilibus, coniecta in eas postquam desoruit. Crescit qua cogitur forma, plerunq; & draconis intorti figura. Libertate vero penfili concessa, iam visa est ix. pedum legitudinibus. Particulatim cucumis floret, sibi ipse superflorescens, & ficciores locos patitur, candida lanugine obductus, magisq; cū crescit. Cucurbitarū numerosior vltus. Et primus caulis in cibo. Atque ex eo in totum natura diuersa. Nuper in balnearum vsum venire vrceorum vice, iam pridem vno etiam cadorum ad vina condenda. Cortex viridi tener. D raditur nihilominus in cibis. Cibis saluber ac lenis pluribus modis existimatur, qui perfici humano ventre non queant, sed non intumescent. Semina quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt: item ab imis, sed non comparadas supradictis: quæ in medio, rotundas: quæ in lateribus, crassas breuioreque. Siccantur in vmbra, & cum libeat serere, in aqua macerantur. Cibis quo longiores tenuioresque, eo gratiores. Et ob id salubriores quæ pendēdo crevere, minimumq; feminis tales habent, duritia eius in cibis gratiam terminante. Eas quæ femini seruntur, ante hyemem præcidi non est mos. Postea fumo siccantur, condendis hortensiorum seminibus rusticæ suppellectili. Inuenta est ratio, qua cibis quoque seruantur, eodemq; modo cucumis, vsque ad alios pene prouētus, & id quidem in muria fit. Sed scrobe opaco in loco harena substrato, fenoq; sicco opertos, ac deinde terra, virides seruari tradunt. Sunt & syluestres in vitroque genere, & omnibus fere hortensibus. Sed & his medica tantum natura est. Quamobrem differuntur in sua volumina. Reliqua cartilagini naturæ terra occultantur omnia. In quibus de rapis abunde dixisse poteramus videri, nisi medici masculini sexus facerent in his rotunda: latiora vero & concaua fœminini, præstantiora suauitate, & ad condiendum faciliora, quæ sapius fetae transunt in marem. Idem naporum v. genera fecere: Corinthium, Cleonæum, Liothasium, Bœoticum, & quod per se viride dixerunt. Ex ipsi in amplitu-

dinem adolescit Corinthium, nuda fere radice. Solum enim hoc genus superne tendit, non vt cetera in terram. Liothasium quidam Thracium appellant, frigorum patientissimum. Ab eo Bœoticum dulce est, rotunditate etiam breui notabile, neque vt Cleonæum prælongum. In totum quidem, quorum tenuiora folia, ipsi quoque dulciores, quorum scabra & angulosa & horrida, amariora. Est præterea genus syluestre, cuius folia sunt erucæ similia. Palma Romæ Amiterninis datia, inde Nurfis, tertia nostratibus. Cetera de satū eorum in rapis dicta sunt. Cortice & cartilagine constant raphani: multiq; eorum cortex crassior etiam q; quibusdam arborū. Amaritudo plurima illi est & pro crassitudine corticis. Cetera quoque aliquando lignosa. Et vis mira colligēdi spiritum, laxandiq; ructum. Ob id cibis illiberatis, vtq; si proxime olus mandatur: si vero cum oliuis drupis, rarior ructus fit, minusq; fetidus. Aegypto mire celebrat propter olei fertilitatem, quod è femine eius facit. Hoc maxime cupiūt serere, si liceat: quoniam & questus plus q; è frumento, & minus tributi est, nullumque copiosius oleum. Genera raphani Græci fecere tria foliorum differentia, crispi, atque læuis, & tertium syluestre. Atque huic læuia quidem, sed breuiora ac rotunda, copiosaque atque fruticosa: sapor autem asper, & medicamentis instar ad eliciendas aluos. Et in prioribus tamen differentia feminis est, quoniam aliqua peius, aliqua admodum exiguum ferunt. Hæc vitia non cadunt nisi in crispis folia. Nostri alia fecere genera. Algidense à loco, longum atq; translucidum. Alterum rapi figura quod vocant Syriacum, suauissimum fere ac tenerrimum, hyemisq; patiens. Præcipuum tamen est, quod è Syria non pridem aduētum apperet, quoniam apud aurores non reperitur, id autem tota hyeme durat. Etiam nū vnum syluestre Græci agrion vocāt, Pontici armon, alij leucen, nostri ar moraciam, fronde copiosius q; corpore. In omnibus autem probandis maxime spectantur caules: Immitium enim rotundiores crassioresque, ac longis canalibus. Folia ipsa tristiora, & angulis horrida. Seri vult raphanum terra soluta, humida. Fimum odit, palea contentus. Frigore adeo gaudet, vt in Germania infantium puerorum magnitudinem æquet. Seritur post Idus Feb. vt vernus sit, iterumq; circa Vulcanalia, quæ fatio melior. Multi & Martio & Aprili serunt, & Septembri. Incipiente incremento, confert alterna folia circumobruere, ipsos vero ac mulare. Nam qui extra terram emerit, durus fit atque fungosus. Aristomachus detrahi folia per hyemē iubet, & ne lacuna stagnent accumulare: ita in ætatem grandescere. Quidam prodidere, si palo adactio cauernapalea infestatur sex digitorum altitudine, deinde in sem in fimumque & terra congeratur, ad magnitudinem scrobis crescere. Præcipue tamen salis aluntur. Itaque etiam talibus aquis irrigantur, & in Aegypto nitro sparguntur, vbi sunt suauitate præcipui. In totum quoque saltugine amaritudo eorum eximitur, fiuntq; coctis similes. Nanque & cocti dulcescunt, & in naporum vicem transeunt. Crudos medici suadent ad colligenda acria viscerum dādos cum sale ieiunis esse, atque ita vomitionibus præparant meatum. Tradunt & præcordijs necessarium hunc succum, quando phthisin cordi intus inhaerentem, non alio potuisse depelli compertum sit in Aegypto, regibus corpora mortuorū ad scrutandos morbos infecantibus. Atque vt est Græca vanitas, fertur in templo Apollinis Delphis adeo cæteris cibis prælatus raphanus, vt ex auro dicaretur, beta ex argento, rapum è plumbo. Scires nō ibi genitum Manium Curium Imperatorem, quem Samnitium legatis aurum repudiaturō afferentibus rapum torrentem in foco inuentum annales nostri prodidere. Scripsit & Moschion Græcus vnum de raphano volumē. Vtilissimi in cibis hyberno tempore existimantur: ijdēq; dentibus semper inimici, quoniam atterant.

Eboia

Ebora certe possunt. Odium his cum vite maximū, refugitq; iuxta fatos. Lignosiora sunt reliqua, in cartilaginū genere à nobis posita. Mirumq; omnibus vehemētiam saporis inesse. Ex ijs pastinacæ vñū genus agreste sponte prouenit, staptilinos Græce dicitur. Alterum seritur radice vel femine, primo vere vel autumno, vt Hygino placet Februario, Augusto, Septembri, Octobri, solo q; altissime refosso. Annicula vtilis esse incipit, bima vtilior, gravior autumno, patinisq; maxime. Et sic quoque virus illi intractabile est. Hibiscum à pastinacæ gracilitate distat, damnatum in cibis, sed medicinæ vtile. Est & quartum genus in eadem similitudine pastinacæ, quam nostri gallicam vocant. Græci vero daucon: cuius genera etiam quatuor fecere. Inter medica dicendum sifer, & ipsum Tiberius Princeps nobilitauit, flagitans omnibus annis à Germania. Gelduba epellatur castellum Rheni impostum, vbi generositas præcipua. Ex quo apparet frigidis locis convenire. Inest longitudine neruus, qui decoctis extrahitur, amaritudinis tamen magna parte relicta: quæ multo in cibis temperata, etiam in gratiam vertitur. Neruus idem & pastinacæ maiori, duntaxat annicula. Siferis satus mensibus, Februario, Martio, Aprili, Augusto, Septembri, Octobri. Breuior his est, sed torosior amariorque, inula, per se stomacho inimicissima: eadem dulcibus mixtis saluberrima. Pluribus modis austeritate victa gratiam inuenit. Nanque & in pollinem tunditur arida, liquidoque dulci temperatur: & decocta posca, aut asseruata, vel macerata pluribus modis, & tunc mixta defruto, aut subacta melle, vuisiue pafis, aut pinguis carvotis. Alio rursus modo cotoneis, malis, vel sorbis, aut prunis, aliquando pipere aut thymo variata, defectus præcipue stomachi excitat, illustrata maxime Lulie Augustæ quotidiano cibo. Superuacuum eius semē, quoniam oculis ex radice excisis, vt harundo seritur. Et hæc autem seritur, & sifer, & pastinacæ vtroque tempore, vere & autumno, magnis feminum interuallis, nullæ minus q; ternorum pedum, quoniam spatiosè fruticat. Sifer autem transferre melius. Proxima his est bulborum natura, quos Cato in primis ferendos præcipit, celebrans Megaricos. Verum nobilissima est scilla, quam medicamini nata, acetosque exacuendo. Nec vlli amplitudo maior, sicut nec vis asperior. Duo genera medica. Mafculus albis folijs, femina nigris: Et tertium genus est cibis gratum: Epimenidium vocatur, angustius folio, ac minus aspero. Seminis plurimum omnibus. Celerius tamen proueniunt sata bulbis circa latera natis. Et vt crescant, folia quæ sunt his ampla, deflexa circa obruuntur. Ita succum omnem in se trahunt capita. Sponte nascuntur copiosissime in Balearibus Ebulosque insulis, ac per Hispanias. Vnum de ijs volumen condidit Pythagoras philosophus, colligens medicas vires, quas proximo reddemus libro. Reliqua bulbosū genera differunt colore, magnitudine, suauitate. Quippe cum quidam crudi mandantur, vt in Cherroneso Taurica. Post hos in Africa nati maxime laudantur, mox Apuli. Genera Græci hæc fecere. Bulbinem, fetanion, pythion, acrocorion, ægilopa, sifyrinchion. In hoc mirum, imas eius radices crescere hyeme: verno autem cum apparuerit viola, minui & contrahi, tū deinde bulbum pinguefcere. Est inter genera, quod in Aegypto aron vocant, scyllæ proximum amplitudine, folijs lapathi, caule recto duum cubitorum, baculi crassitudine, radice mollioris naturæ, quæ edatur & cruda. Effodiuntur bulbi ante ver, aut de- teriores illico sunt. Signum maturitatis, folia inarescentia ab imo. Vtustiores improbant. Item paruos & longos. Contra rubicundis rotundioribusque laus, & grandissimis. Amaritudo perisque in vertice est. Media eorum dulcia. Bulbos non nasci, nisi ex femine, priores tradiderunt. Sed & Prænestinis campis sponte nascuntur, ac sine modo etiam in Remorum aruis.

Viuant hausti in stomacho in posteri diem, nec perici queunt, in cibis non insalubres, tamen plurimum natant. Oleum odore mire. & Alter legitur in nostris exemplaribus ad hunc modum, nec perici queunt in cibis, non insalubres tamen plurimum. Natura oleum odore mire. Quod de femine eius faciunt. & Lego, quod de femine eius faciunt. Nostrum armoracion. Imo armoracion. Est enim Latinum nomen. Adeo ceteris cibis prælatum raphanus, vt ex auro dicatur raphanus. & dicitur raphanus. quid opus erat repetere raphanus? Scripsit & Morchion Græcus. & Morchion non Morchion. Fuit eius nominis medicus, cuius libellum latine versum vidimus, nondum publicatum. Inest longitudine neruus, qui in decoctis extrahitur. In præposito redudat. Lege, qui decoctis extrahitur. Sifer his seritur mensibus, Februario, Martio, Aprili. & Vetus lectio, Siferis satus mensibus, Febr. & c. mox est, Pluribus modis austeritate victa, non Plurimis. Sed hoc genus leuora non semper annoramus, ob vitandam lectoris tædium. quale est mox melle vuisi; pafis, cum scribendum sit, vuisi ue. & aliquando post, folia quæ sunt in eis ampla, pro quæ sunt his. Effodiuntur bulbi ante ver. At deteriores illico sunt, si finduntur. & Si finduntur, superfluit. Sic enim est in vetustis voluminibus. Effodiuntur bulbi ante ver, aut de ill. sunt. aut id est, alioque. Sic lib. 2. cap. 70. aut vndique cernerentur hæc sidera.

De hortensium barbarum radicibus, folijs, floribus, coloribus. Cap. 6.

Hortensibus omnibus fere singulæ radices, vt raphano, betæ, apio, malua. Amplissima autem lapathio, vt quæ descendat ad tria cubita. Syluestri minores, tumida. Effossa quoque diu viuunt. Quibusdam tamen capillatæ, vt apio, malua. Quibusdam furculosæ, vt ocymo. Alijs carnosæ vt betæ, aut magis etiam num croco. Aliquibus ex cortice & carne cõstant, vt raphano, & rapis. Quorundam genticulatæ sunt, vt graminis. Quæ rectam non habent radicem, statim plurimis nituntur capillamentis, vt atriplex, & blium. Scilla autem & bulbi, & cepe, & allium, non nisi in rectum radicatur. Sponte nascuntur quædam numerosiora sunt radice q; folio, vt aspalax, perdicium, crocum. Floret cum fraxino serpillum, abroianum, napi, raphani, menta, ruta, & cætera quidem cum cæpere deflorescunt. Ocymum autem particulatim & ab imo incipit: qua de causa diuissime floret. Hoc & in heliotropio herba euenit. Flos alijs candidus, alijs luteus, alijs purpureus. Folia cadūt à cacuminibus, origano, inula, & aliquando rutæ iniuria læsæ. Maxime concaua sunt cepæ, gethyo. Allium cepasque inter deos iure iurando habet Aegyptus. Cepe genera apud Græcos, fardlia, famothracia, alfidena, serania, schista, Afcaloniam, ab oppido Iudææ nominata. Omnibus etiam odor lacrymosus, & præcipue Cyprijs, minime Gnidijis. Omnibus corpus tatum pinguitudinis earum cartilagine. E cunctis serania minima, excepta tusculana, sed dulcis. Schista autem & afcaloniam conduntur. Schista hyeme cum coma sua relinquunt, vere folia detrahunt, & alia subnascuntur iisdem diuisuris: vnde & nomen. Hoc exemplo reliquis quoque generibus detrahi iubet, vt in capita crescant potius q; in femina. Afcaloniarum propria natura. Etenim velut steriles sunt ab radice, & ob id femine feri illas, non deponi, iussere Græci. Præterea ferius circa ver cum germinant transferri, ita crassefcere, & tunc propeare præteritū temporis pësitatione. Festinandum autem in his est, quoniam maturæ celeriter putrescunt. Si deponatur, & caulem emittunt & femina, ipsæque euanescent. Est & colorum differentia. Samo enim & Sardibus candidissima proueniunt. Sunt in honore & Creticæ, de quibus dubitant an eadem sint quæ Afcalonig: quoniam satis capita crassefcunt: depositis, caules & femina. Distant sapore tantum dulci. Apud nos duo prima genera. Vnum condimentarium, quod illi gethyon, nostri pallacanam vocant. Seritur mensibus Martio, Aprili, Maio. Alterum capitatum eque ab æquinoctio autumni, vel à fauonio. Genera eius austeritatis ordine, Africana, Gallica, Tusculana, Amiterina. Optima autem quæ rotundissima. Item ruffa acrior q; cãdida, sicca,

GLO.

sicca, q; viridis, & cruda q; cocta, sicca q; condita. Seritur Amiterina frigidis & humidis locis, & sola alijs modo capite, reliquæ sermine. Proximaq; ætate nullum sument emittunt, sed caput tantum quod inarescit. Sequenti autem anno permutata ratione semē gignitur, caput ipsum corrumpitur. Ergo omnibus annis separatim semē causa feritur, separatim cepæ seminis. Seruatur autem optime in paleis. Gethyum pene sine capite est, ceruicis tantum longæ, & ideo totum in fronde, sæpiusq; resecatur, vt porrum. Ideo & illud ferunt, non deponunt. Cætero cepas ter fofso solo feri iubent, extirpatis radicibus herbarum in iugera denas libras. Intermisceri satureiam, quoniam melius prouenit. Runcari præterea, & farriri, si non sæpius, quater. Afcoloniam mense Februario ferunt nostri. Semen ceparum nigrescere incipiens, antequam marcescat metunt. Et de porro in hac cognatione dedit Princeps Nero, vocis gratia, ex oleo Itatis mensium omnium diebus, nihilque aliud, ac ne pane quidem vescendo. Seritur femine ab æquinoctio autumno: si sectium facere libuit, denarius. In eadem area fecatur donec deficiat, stercoreaturq; semper, nutritur in capita antequam secetur. Cum increuit in aliam aream transferatur, summis folijs leuiter recisis ante medullam, & capitibus retractis, tunicisq; extremis. Antiqui silice vel tegula subiecta capita dilatabant. Hoc item in bulbis. Nunc furculo leuiter conuelluntur radices, vt delumbatæ alât, neque distrahant. Insigne quod cum fimo lætoque solo gaudeat, rigua odit, & tamen proprietate quadâ foli conflat. Laudatissimus in Aegypto, mox orthiæ atque ariciæ. Sectiui duo genera. Herbaceum folio incisuris eius euidens, quo vtuntur medicamentarij. Alterum genus suauioris folij, rotundiorisq; incisuris leuioribus. Fama est, Melam equestris ordinis rerum ex procuratore à Tiberio Principe accerfitum, in summa desperatione succo porri ad trium denariorum argenteorum pondus hausto, confestim expirasse sine cruciatu. Ampliorè modum negant noxiū esse. Allium ad multa ruris præcipue medicamenta prodesse creditur. Tenuissimis & que separantur in vniuersum velatur membranarum, mox pluribus coagmentatur nucleis, & his separatim vestitis. Asperi saporis, quo plures nuclei suere, hoc est asperius. Tædium huic quoque halitu, vt cepis, nullum tamē coctis. Generum differentia in tempore. Præcox maturæfcit lx diebus. Tū in magnitudine. Vlpicum quoque in hoc genere Græci appellauere allium Cyprium, alijs antiscolodon, præcipue Africæ celebratum inter pulmētaria ruris, grãdium alio. Tritum in oleo & aceto, mirum quantum increfcatur spuma. Quidam vlpicum & allium in plano feri vetat, calcellatimq; grumulis imponi, distantibus inter se pedes ternos. Inter grana digiti interesse debent, simularq; tria folia eruperint, farriri. Grandescunt quo sæpius farriuntur. Maturefcuntur caules depressi in terram obruuntur, ita cauetur ne in frondē luxurient. In frigidis vtilis vere feri q; autumno. Cæteri vt odore careant, omnia hæc iubentur feri cum luna sub terra sit, colligi cum in coitu. Sine his Menander est Græcis autor est, allium edentibus, si radicem betæ in pruna tostâ superederint, odorem extingui. Sunt qui & allium & vlpicum inter Compitalia ac Saturnalia feri aptissime putet. Allium & femine prouenit, sed tarde. Primo enim anno porri crassitudine capite efficitur: sequenti diuiditur, tertio consummatur: pulchriusq; tale existimant quidam. In femine exire non debet: sed intorqueri caulis satiosis gratia, vt caput validius fiat. Quod si diutius allium cepamq; inueterari libeat, aqua salis tepida capita in tingenda sunt. Ita diuturniora fiunt, melioraque vsui, sed in situ sterilia. Alij contenti sunt primo super prunas suspensisse, abundeque ita profici arbitrantur ne germinet. Quod facere allium cepamque extra terrâ quoque certū

est, & cauliculo acto euanescere. Aliqui & allium palea optime feruari putant. Allium est & in aruis sponte nascens, alium hoc vocat: quod aduersus improbitatem alium depascendum femina coctū, ne renasci possit, abijcitur: statimq; quæ deorauerit aures, stupentes manu capiuntur, et si paulum commorauerit sopitæ. Est & syluestre, quod vrsinum vocant, odore molli, capite prætenui, folijs grandibus.

Sectiui duo genera: hoc herbaceum folio. & hoc redundat. Sunt qui & allium & vlpicum inter opalia ac saturnalia feri aptissime putent. & Veteres codices, inter Compitalia ac Saturnalia. Pulchriusq; existimatur tale. & Antiqua lectio, pulchriusque tale existimant quidam. Sed hoc ad sensum nihil refert.

Quoto die quæque herba nascuntur: seminum natura: quomodo quæque serantur, & quorum singula genera sunt, & quorum plura. Cap. 7.

In horto satorum celerime nascuntur ocymum, blium, napus, eruca: tertio enim die erumpunt: anethum quarto, lactuca quinto, raphanus sexto, cucumis & cucurbitæ septimo, prior cucumis, nasturtium ac sinapi quinto, beta ætate sexto, hyeme decimo, atriplex octauo, cepe xix. aut xx. gethyum x. aut xij. Contumacius coriandrum. Cunila quidem & origanum post xxx. diem. Omnium autem difficilime apium, quadragesimo enim die cū celerime, quinquagesimo maiore ex parte emergit. Aliquid & feminum atas confert qm recetiora maturius gignuntur: in porro, gethyo, cucumere, cucurbita. Ex vetere aut celerius proueniunt apium, beta, cardamū, cunila, origanum, coriandrum. Mirū in betæ femine: non enim totum eodem anno gignit, sed aliquid sequente, aliquid tertio. Itaq; ex copia seminis, modice nascit. Quædam anno tm suo pariunt, quædã sæpius, sicut apium, porrum, gethyū. Hæc enim semel sata pluribus annis restitibili fertilitate proueniunt. Semina plurimis rotunda, aliquibus oblonga, paucis foliacea, & lata, vt atriplici. Quibusdam angusta & canaliculata, vt cumino. Differunt & colore, nigro candidoque: ite duritie. Surculacea in folliculo sunt raphano, sinapi, rapo. Nudū semen apij, coriandri, anethi, feniculi, cumini. Cortice obducta blii, betæ, atriplicis, ocymi. At lactucis in lanugine. Nihil ocymo fecundius, cum maledictis ac probris ferendum præcipiunt, vt lætius proueniat: sato pauit terra. Et cumini qui ferit præcatur ne exeat. Que in cortice sunt, difficilime inarescunt, maximeq; ocymū, & gith. Siccantur oia, ac sunt fegcūda. Vtiq; meliora nascuntur aceruatim sato femine, q; sparso. Ita certe porrum & allium ferunt in lacinijs colligati. Apium etiã paxillo cauerna facta, ac fimo ingestis. Nascuntur aut oia aut femine, aut auulsiōne. Quædã femine & furculo, vt ruta, origanum, ocymum: præcidunt enim & hoc cum peruenit ad palmæ altitudinem. Quædam & radice & femine, vt cepa, allium, bulbi, & si quorum radicem anniferorum relinquunt. Eorum vero que à radice nascuntur, radix diuturna & fruticosa est, vt bulbi, gethyi, scillæ. Fruticant alia & non capite, vt apium & beta. Caule reciso fere quidem omnia regerminant, exceptis quæ non scabrum caulem habent: & in vsu vero ocymum, raphanus, lactuca. Hanc etiã suauiorè putant à regerminatione. Raphanus vtiq; iucundior detractis folijs antequam decanlescat. Hoc & in rapis. Nam & eadē direptis folijs cooperta terra crescunt, durantiq; in ætate. Singula genera sunt ocymo, lapathio, blii, nasturtio, eruce, atriplici, coriandro anetho: Hæc enim vbiq; eadē sunt, neq; aliud alio melius vquam. Rutam furtiuam tantum prouenire fertilius putant, sicut apes furtiuas pësime. Nascuntur etiam non sata, mentastrum, nepeta, intrubum, pulegium. Contra plura genera sunt eorum quæ diximus dicemusque, & in primis apio.

Mirum

GL O. Mirum in betæ femine, non enim totum eo anno gignitur. Non male antiqua scriptura, non enim totum eodem anno gignit. Nil ocymo fecundius, cum maleficis ac probris ferendum præcipiunt, laetius proveniet. Satum etiam pavitur terra adacta cuminum, & qui ferunt præcantur ne exeat. Sincera lectio, cum maleficis ac probris secedum præcipiunt, ut laetius proveniat. Saco pavitur terra. Et cuminum qui ferunt præcantur ne exeat, Attestantur vetulsi codices manuscripti.

Natura & genera, & historia ad condimenta in horto satarum rerum. 36. Cap. 8.

Id enim quod sponte in humidis nascitur, helioselinum vocatur, vno folio, nec bisurum. Rursus in siccis hipposelinum, pluribus folijs, simile helioselino. Tertium est oreoselinum, cicutæ folijs, radice tenui, femine anethi, minutiore tantum. Et fatiui autem differentia in folio, denso, crispo, aut ratiore & leuiore. Itæ caule tenuiore, aut crassiore. Et caulibus aliorum candidus est, aliorum purpureus, aliorum varius. Lactuca Græci tria fecere genera: Vnum lati caulibus, adeo ut hostiola olitoria ex his factitari prodiderint. Folium his paulo maius herbaceo & angustissimum, ut alibi consumpto incremento. Alterum rotundi caulibus, Tertium sessile, quod laconicon vocant. Alij colore & tempore satum genera discernere. Esse enim nigras, quarum semen mense Ianuario feratur: albas, quarum Martio: rubentes, quarum Aprili. Et omnium earum plantas post binos menses differri. Diligentiores plura genera faciunt, purpureas, crispas, Cappadocas, Græcas, Longioris has folijs, caulibusq; lati, præterea longi & angustij, intubis similis, Pessimum autem genus cum exprobratione amaritudinis appellauerit picrida. Est etiam nū alia distinctio atræ, quæ meconis vocatur, à copia lactis saporiferi, quamquam omnes somnum parere creduntur. Apud antiquos Italiae hoc solum genus earum fuit, & ideo lactuca nomē adeptæ. Purpuream maximæ radice, Cæcilianam vocant. Rotundam vero ac minimæ radice, lactis folijs, astylida: quidamq; eunuchium, quoniam hæc maxime refrageret venter. Est quidem natura omnibus refrigeratrix, & ideo æstate gratæ stomacho salidum auferunt, cibique appetentiam faciunt. Diuus certe Augustus lactuca conseruatis in agritudine ferunt, prudentia Mufæ medici, cum priores cauerent, religione nunc omni caret, in tantum recepta commendatione, ut feruari etiam in alienos menses eas oxymelite repertū sit. Sanguinem quoque augere creduntur. Est etiam nū quæ vocatur caprina lactuca, de qua dicemus inter medicas. Et ecce cum maxime cæpit inreperere fatiuis admodum probata, quæ cilicia vocatur, folio cappadocæ, nisi crispū latiusq; esset. Nec ex eodem genere possunt dici neque ex alio intubi, hyemis impatientiores, virisq; præferentes, sed caule non minus grati. Seruntur verno plantæ eorum, vltimo vere transferuntur. Est & erraticum intubum, quod in Aegypto cichorium vocant, de quo plura alias. Inuentum omnes thyrsos vel folia lactucarū prorogare vrceis conditos, ac recentes in patinis coquere. Seruntur lactuce anno toto lætis & riguis stercoreisque; binis mensibus inter semen plantamq; & maturitatem. Legitimum tamen, à bruma semē iacere, plantam fauonio transferre: aut semen fauonio, plantam æquinoctio verno. Albæ maxime hyemem tolerat. Humore omnia hortensia gaudent, & stercore, præcipue lactuca, & magis intubi. Seri etiam radices illitas fimo interest, & repleri ablaqueata humo. Quidam & aliter amplitudinem augent, recisis cum ad semipedem excreuerint, fimoque suillo recenti illitis. Candorem vero putant contingere ijs duntaxat quæ sint feminis albi, si harena de litore à primo incremento congeratur in medias, atque incrementa folia contra ipsas religuntur. Beta hortensiorum leuissima est. Eius quoque à colore duo genera Græci faciunt, nigrum, & candidum, quod præferunt, parvissimi feminis: appellantque siculum, candoris sane discrimine

* priores eã ob religionē minime commēdarent in tantū

præferentes & lactuca. Nostri betæ genera faciunt verum & autumnale, à temporibus fatiuis, quamquam & Iunio feritur. Transferuntur autem in planta hæc quoque, & obliui fimo radices suas, locumq; similiter madidum amant. Vltus ijs & cum lente ac faba, idemque qui oleris: & præcipuus, ut lenitas excitetur acrimonia sinapis. Medici nocentiorum q̄ olus esse iudicauerunt. Quamobrem appositus non nemini degulare etiam religio est, ut validis potius in cibo sint. Gemina ijs natura, & oleris & ca pite ipso exiliens bulbi. Species summa in latitudine. Ea contingit ut in lactucis, cum ceperint colorem trahere imposito leui pondere. Neque alij hortensiorum latitudo maior. In binos pedes aliquando se pandunt, multum & soli natura conferente eis. Et in Circensij agro amplissima proveniunt. Sunt qui betas punico malo florente optime seri existimant, trāsferri autem, cum quinque foliorum esse ceperint. Mira differentia, si vera est, candidis solui aluos modice, nigris inhiberi. Et cum brassica corrumpantur in dolio vini sapor, odore betæ folijs demeris restitui. Olus caulesq; quibus nunc principatus hortorum, apud Græcos in honore fuisse nō reperio. Sed Cato brassicæ miras canit laudes, quas in mendendi loco reddemus. Genera eius facit tria: vnam extēntis folijs, caule magno: alteram crispo folio, quam apianā vocat: tertiam minutis caulibus, lenem, teneram, minimamq; probat. Brassica toto anno feritur, quoniam & toto fecatur. Vtilissime tamen ab æquinoctio autumnij. Trāsferuntur cum quinque foliorum est. Cymas à prima sectione præstat proximo vere. Hic est quidam ipsorum caulium delicatior teneriorque cauliculus, Apicij luxuria, & per cum Druso Cæsari falditudo, non sine calligatione Tiberij patris. Post cymam ex eadem brassica continentur æstiu autūnalesq; cauliculi, mox hyberni, iterumq; cymæ, nullo æque genere multifero, donec sua fertilitate consumatur. Tertia circa solstitiū, ex qua si humidior locus est æstate, sicior autumnij plantatur. Humor fimumq; si desuere, maior saporis gratia est: si abundauerit, lætior fertilitas. Fimum alinum maxime conuenit. Est hæc quoque res inter opera ganeæ, qua propter non pigebit verbosius persequi. Præcipuus fit caulibus sapore ac magnitudine, primum omnium si in repastinato seras, dein si terram fugientes cauliculos feces, à terræque proceritate luxuriosa attollentes se, exaggerando aliam acumules, ita ne plus q̄ cacumen emineat. Tritianum hoc genus vocatur, bis computabili impendio tediocque. Cetera genera complura sunt. Cumanum sessili folio, capite patulum, aricinum altitudine non excelsius, folio numerosius q̄ tenuius. Hoc vtilissimum existimatur, quia sub omnibus pene folijs fructicat cauliculis peculiaribus. Põpeianum procerius, caule ab radice tenui, intra folia crassescit. Rariora hæc angustioraque, sed teneritas in dote, si frigora non tolerat: quibus etiam aluntur brutiani, prægrandes folijs, caule tenues, sapore acuti. Sabellico vsque in admirationem crispa sunt folia, quorum crassitudo caulem ipsum extenuat, sed dulcissimi perhibentur ex omnibus. Nuper subiere lacuturres ex conuale Aricina, vbi quondam fuit lacus turrisq; quæ remanet, capite prægrades, folio innumeris. Alij in orbem porrecti, alij in latitudinem torosi. Nec plus vllis capitibus post tritianum, cui pedale aliquando conspiciunt, & cyma nullis serior. Cuicumque autem generi pruina plurimum suauitatis conferunt: & nisi obliquo vulnere defendatur medulla, plurimum nocent. Semini destinati non secantur. Est etiam sua gratia nūquam plantæ habitum excellentibus, halmypidia vocant, quoniam nisi in maritimis non proveniunt, navigatione quoque longinqua viridibus adseruatis. Statim defecti ita ne humum attingant, in cados olei q̄ proxime licatos, obturatosque conduntur omni spiritu excluso. Sunt qui plantam in transferendo alga subdita pediculo nitroque trito, quod tribus digitis capiatur, celeriore

celeriores ad maturitatem fieri putent. Sunt qui semen trifolij nitrumq; simul tritum aspergat folijs. Nitrum in coquendo etiā viriditatem custodit: Aut Apiciana coctura oleo ac sale prius quam coquatur maceratis. Est inter herbas genus inferendi, præcis germibus caulis, & in medullâ femine ex alijs addito. Hoc & in cucumere sylvestri. Necnō olus quoque sylvestre est trium foliorum, diui Iulij carminibus præcipue iocisq; militaribus celebratum. Alternis quippe versibus ex probrauerit lapsana se vixisse apud Dyrhachium, præmiorum parsimonia cauillantes. Est autem id cyma sylvestris. Omnium hortensiorum lautissima cura asparagis. De origine eorum in sylvestribus curis abunde dictum, & quomodo eos iuberet Cato in harundinetis seri. Est & aliud genus incultius asparago, mitius corruda, passim etiam montibus nascens referit superioris Germaniæ campi, non infaceto Tiberij Cæsaris dicto, herbam ibi quandam nasci similitimam asparago. Nam quod in Neside Campaniæ insula spõte nascitur, longe optimum existimatur. Intensum feritur spongij. Est enim plurimæ radice, altissimeque germinat. Viret thyrsio primum emicante: qui caulem educens, tempore ipso fastigatus in toros stridat. Potest & femine seri. Nihil diligentius comprehendit Cato, nouissimumq; libri est, ut appareat repentinam ac nouitiam viro curam fuisse. Locum subigi iubet humidum & crassum. Semipedali vndique interuallo seri, ne calcetur. Præterea ad lineam grana bina aut terna parillo dimitti, videlicet femine tum tantum serbantur. Id feri secundum æquinoctium vernum. Stercore satari, crebro purgari, cauere ne cum herbis euellatur asparagus. Primo anno strameto ab hyeme protegi. Vere aperiri, farriri, runcari. Tertio incendi verno. Quo maturius incensum est, hoc melius provenit. Itaque harundinetis maxime conuenit, quæ festinant incendi. Sarriri iubet idem nō antequam asparagus natus fuerit, ne in sarriendos radices vexentur. Ex eo velli asparagum ab radice. Nam si desingatur, stirpescere, & intermori. Velli donec in semen eat. Id autem maturescere ad ver, incendique: ac rursus cum apparuerit asparagus, farriri, ac stercoreari. Ac post annos nouem, cum iam vetus sit, digeri subacto solo stercoretoque. Tum spongij seri, singulorum pedum interuallo. Quin & ouillo fimo nominatim vti, quoniam aliud herbasceret. Nec quicquam postea tentatum vtilius apparuit, nisi quod circa Idus Feb. defosso femine acruatis paruulis scrobibus serunt plurimum maceratum fimo. Dein nexis inter se radicibus, spongias factas post æquinoctium autumnij disponunt pedalibus interuallis, fertilitate in denos annos durante. Nullum gratius his solum quam Rauennatum hortorum. Indicauius & corrudâ. Hunc enim intelligo sylvestrem asparagum, quem Græci orminum aut myacathon vocant, alijs ve nominibus. Inuenio nasci & arietis cornibus tuis atque defossis. Poterant videri dicta omnia quæ in præcio sunt, nisi restaret res maximi prestantus, non sine pudore dicenda. Certū est quippe carduos quoque Carthaginensem magnam, Cordubamque præcipue, sestertia sena milia ex ijs aruis reddere, quoniam portetâ quoque terrarum in ganeam vertimus, etiam ea quæ refugiant quadrupedes cõscia. Carduos ergo duobus modis ferunt: autumnio planta, & femine ante Nonas Martias: Plantæq; ex eo disponuntur ante Idus Nouembris, aut in locis frigidis circa fauonium. Stercorantur etiam, si dijs placet, lætiusq; proveniunt: condunturque aceto, melle diluto, addita laferis radice, & cumini, ne quis dies sine carduo sit. Cætero in transcurfu dici possunt. Ocymum Parilibus optime seri refunt. Quidam & autumnio: iubentque, cū hyeme feratur, aceto semen perfundi. Eruca quoque & nasturcium, vel æstate vel hyeme facillime nascuntur. Eruca præcipue frigorum contemptrix, diuerse est q̄ lactuca nature, concitatrix Veneris: idcirco

iungitur illi fere in cibus, ut nimio frigori par feruor immixtus temperamentum equet. Nasturtium nomen accepit à narium tormento. Et inde vigoris significatio proverbio id vocabulum vsurpauit, veluti torporem excitantis. In Arabia miræ amplitudinis dicitur gigni. Ruta quoque feritur fauonio, & ab æquinoctio autumnij, odit hyemem & humorem ac fimum. Apricis gaudet & siccis, terra q̄ maxime lateraria. Cinere vult rurriri. Hic & femini miscetur, ut careat erucis. Autoritas etiam peculiaris apud antiquos ei fuit. Inuenio multum rutatū populo datum à Cornelio Cethego, in consulu collega Quintij Flamini, comitijs peractis. Amicitia est ei & cum fico, in tantum, ut nusquam lætior proueniat q̄ sub hac arbore. Seritur & surculo, melius in perforatam fabam indito, quæ succo nutriti compræhendendo surculum. Seritur & à seipsa. Nanque incuruato cacumine alicius rami, cum attingerit terram, statim radicitur. Eadem & in ocymo natura, nisi quod difficilior crescit. Sed durata runcatur non sine difficultate, prouenientibus vlcerebus, ni munitis manibus id fiat, oleo ue defensis. Conduntur autem & eius folia, ferunturque fasciculis. Ab æquinoctio verno feritur apium, femine paululum in pila pulsato. Crispus sic putant fieri, aut si fatum calcetur cylindro pedibus ve. Proprium ei quod colorem mutat. Honos ipsi in Achaia, coronare victores sacri certaminis Nemeæ. Eodem tempore feritur menta planta: vel si nondum germinant, spongia. Minus hæc humido gaudet. Aestate viret, hyeme flavescit. Genus eius sylvestre, mentastrum est. Et hoc propagatur ut vitis, vel si inuerfi rami ferantur. Mentem suauitatis odoris apud Græcos mutauit, cum aliqui mintha vocaretur, vnde veteres nostri nomen declinauerunt. Grato menta mensas odore percurrunt in rusticis dapibus. Semel facta, diutina ætate durat. Congruit pulegio, cuius natura in carnarijs reforescens sæpius dicta est. Hæc quoque feruntur simili genere, mentam dico pulegiumque & nepitam. Condimentorum tamē omnium salidissimum cuminum amicissimum. Nascitur in summa tellure vix hærens, & in sublimi tēdens. In putridis & calidis maxime locis, medio serendum vere. Alterum eius genus sylvestre, quod rusticum vocant, alij Thebaicum: si tritum ex aqua potetur, in dolore stomachi prodest. In Carpetania nostri orbis maxime laudatur, alioqui Aethiopico Africoque palma est. Quidam huic Aegyptium præferunt. Sed præcipue olusatrum miræ naturæ est. Hipposelinum Græci vocat, alij smyrneum. E lacryma caudicis sui nascitur. Seritur & radice. Succum eius qui colligunt, myrrha sapore habere dicunt. Autorque est Theophrastus, myrrha fata narum. Hipposelinum veteres præceperat in locis incultis, lapidosis, iuxta materiam seri. Nunc & repastinato feritur, & à fauonio post æquinoctium autumnij. Quippe cū capparis quoque feratur siccis maxime, area in defossu cauata, ripisq; vndique circumstructis lapide: alias euagatur per agros, & cogit solum sterilefcere. Floret æstate. Viret vsque ad vergiliarum occasum, fabulosis familiarissimū. Vitia eius quod trans maria nascitur, diximus inter peregrinos fructes. Peregrinum & careum, gentis suæ nomine appellatum, culinis principale. In quacunque terra seri vult, ratione eadem qua olusatrum. Laudatissimum tamē in Caria, proximum Phrygia. Ligulticum sylvestre est in Liguria suæ montibus: feritur vbiq;: suauis fatiuum, sed sine viribus, Panacem aliqui vocant. Crateas apud Græcos cunilam bobulam eo nomine appellat. Cæteri fere conizoides, cunilaginem, Thymbam vero quæ sit cunila. Hæc apud nos habet vocabulum & aliud, satureia dicta in condimentario genere. Seritur mense Februario, origano æmula. Nusquam vtrunque additur, quippe similis effectus. Sed cunila Aegyptium origanum tantum præferunt. Peregrinum

C. PLINII.

P. fuit

sunt & lepidum. Seritur à faonio, dein cum fructu ait, iuxta terram praedicitur, tunc runcatur, stercoreaturque, per biennium hoc. Postea ipsidem fructibus vtuntur, si non fauitia hyemis ingrauat, quando impatientissimum est frigorum. Exit & in cubitalem altitudinem, folijs laurinis, sed mollibus; vsusq; eius nō sine lacte. Gith piltrin, anisum & anethum cunilis & medicis nascuntur. Sagapenum & ipsum in hortis quidem, sed medicinae tantum. Sunt quaedam comitātia aliorum satus, vt papauer, Nanque cum brassica feritur, ac portulaca, & eruca cum lactuca. Papaueris satui tria genera; Candidum, cuius semen totum in secunda mensa cum melle apud antiquos dabatur. Hoc & panis rustici crusta inspergitur affuso ouo inhærens, vbi inferiorem crustam apium githq; cereali sapore cōdiunt. Alterum genus est papaueris nigrū, cuius scapo inciso lecteus succus excipitur; Tertium genus rhœam vocant Græci, id nostri erraticum. Sponte quidē, sed in aruis cum hordeo maxime nascitur, erucæ simile, cubitali altitudine, flore ruffo & protinus deciduo, vnde & nomen à Græcis accepit. De reliquis generibus papaueris sponte nascentis dicemus in medicinae loco. Fuisse autē in honore apud Romanos semper, indicio est Tarquinius Superbus qui legatis à filio missis decutiēdo papuera in horto altissima, sanguinarium illud respōsum hac facti ambage reddidit. Rursus alio comitatu æquinoctio autumnū feruntur coriandrum, anethum, atriplex, malua, lapathum, cerephyllon, quod pæderota Græci vocāt; & acerrimum sapore, ignei effectus ac saluberrimum corpori, sinapi nulla cultura, melius tamen planta tralata. Quin ē diuerso vix est fato semel eo liberare locum, quoniam semen cadens protinus viret. Vfus eius etiā pro pulmentario in patellis decocto, * circa intellectum acrimoniae. Coquuntur & folia sicut reliquorum olerum. Sunt autem trium generum: Vnū gracile, alterum simile rapi folijs, tertium erucæ. Semē optimum Aegyptium, Athenienses napy appellauerunt, alijs thapfi, alijs laurion. Serpillo & sifymbrio montes pleriq; scaten, sicut in Thracia, vbi aquæ deferunt ex ijs auullos ramos, feruntque. Itē Sicyone ex suis mōtibz, & Athenis ex Hymetto. Simili modo & sifymbrium ferunt. Lætissimum nascitur in puteorum parietibus, & circa piscinas, ac stagna,

* circa

GLO.

Est autem satius differentia in folio. Legendum: Est satius autē differentie in folio. Alij coloris & temporis satus genera discreuerunt. Scribo, Alij colore, & tempore satus, genera discreuerunt. Cappadocæ: Græcas. Longiora his folia, caulesq; lati. Sine causa mutata est vetus lectio. Cappadocæ, Græcas, longioris has folijs, caulisq; lati. Tameñ ad sensum perparum refert. Medici innocentiorē q̄ olus esse iudicauerunt. Verba quæ sequuntur postulant vt legamus nocentiorē, quemadmodum legitur in antiquis voluminibus. Errori occasionem præbuit postrema litera præcedentis distinctionis. Sequenti versu, vtq; validis potius in cibo sint, que redundat. Sed teneritas in dote sit. Frigora non tolerat, & Antiqua scriptura rectius, sed teneritas in dote, si frigora non tolerat. Est etiam sua gratia nonnunquam plantæ habitum excellentibus, halmyridia vocant. Vera lectio veterum exemplarium, nunquam plantæ habitum excellentibus. Intelligendum est enim de plantis brassicæ, huc facit diminutiua vox, & λυγρῶν. Viret thyrso primum emicante, qui caulem educens, tempore ipso quo fastigiatus est in toros stringitur. Dux vocat quo & est redundans, & striatur lege non stringitur, nam inter toros interueniunt striæ, sicut in aruo inter porcas sulci, eadem ratione striatæ columnæ apud Vitruuiū leguntur. Sic & melopepones striato cortice conspiciuntur.

Nullum gratius his solum q̄ Rauennatium. Hortorum indicauimus corrudam. Hunc intelligimus sylvestrem asperagum, quem Græci orminum aut myacanthon vocant. Distingue, q̄ Rauennatium hortorum. Indicauimus & corrudam. Hunc enim intelligo sylvestrem asperagum. Apricis gaudet & sicis, terra q̄ maxime læticia. Lego lateraria, Latericis parietes dicimus, ex lateribus constructos. Laterariam terram, quæ apta sit fingendis lateribus. A Cornelio Cethego in consulari collega Q. Flamini. Quintius Flaminius est verum nomen. Ligusticum sylvestre est. In Liguria sūz mō tibz feritur, vbi que suauis satium, sed sine vitibus. Integra manente scriptura, vitiosa distinctio sepsum in

contrarium deprauauit. sic distinguit, Ligusticum sylvestre est in Liguria sūz montibus, feritur vbi que, suauis &c. Sinapi nulla cultura, melius tamen planta relata. Legendum, planta tralata.

De fœniculo & cannabe. Cap. 9.

Reliqua sunt ferulacei generis ceu fœniculum, anguibz (vt diximus) gratissimum, ad condienda plurima cum inaruit. Eiq; perquam similis thapsia, de qua diximus inter externos fructus. Deinde vilissima funibus cannabis feritur à faonio. Quo densior est, eo tenerior. Semen eius cum est maturum, ab æquinoctio autumnū dstringitur, & sole aut vento aut fumo siccat. Ipsa cannabis vellitur post vindemiam, ac lucubrationibus decorticata purgatur. Optima Alabandica, plagarum præcipue vibus. Tria eius ibi genera: Improbatur cortici proximum, aut medullæ: laudatissimum est è medio, quæ mēsa vocatur. Secunda mylæsa. Quod ad proceritatem quidem attinet, rosea agri Sabini arborum altitudinem æquat. Ferulæ duo genera in peregrinis fructibus diximus. Semen eius in Italia cibus est. Conditur quippe duratq; in vrceis, vel anni spatio. Duo eius genera. Caules, & racemi. Corymbiam hanc vocant, corymbosque quos condiunt,

De morbis hortorum, & remedia circa formicas, erucas, & culices. Cap. 10.

Orbos hortensia quoque sentiunt, sicut reliqua terræ fata. Nanque & ocymum senecta degenerat in serpyllum, & sifymbrium in calamintham. Et ex semine brassicæ veteris rapa fiunt, atque inuicem. Et necatur cyminum ab imo dorso, nisi repurgetur. Est autem vnicaule, radice bulbo simili non nisi in solo gracili nascens. Alias priuatim cumini morbus scabies, Et ocymum sub canis ortu pallefcit. Omnia vero accessu mulieris menstrualis fluafcunt. Bestiolarum quoque genera innascuntur. Napis culices, raphano erucæ, & vermiculi: item lactucis & oleri: vtrifque hoc amplius limacæ & cochleæ. Porro verno priuatim animalia quæ facillime stercore iniecto capiuntur, condentia in id se. Ferro quoque non expedire tangi rutam, cunilam, mentam, ocymum, aut est Sabinus Tyro in libro cepuricon, quem Mæcenati dicauit. Idem contra formicas non minimum hortorum exitium, si non sint rigui, remedium monstrauit, limum marinum aut cinerem obturandis earum foraminibus. Sed efficacissime heliotropio herba necantur. Quidam & aquam diluto latere crudo inimicam eis putant. Naporum medicina est, filiquas vna feri sicut olerum cicer, Arget enim erucas. Quo si omisso iam nata sint, remedium absintij succus decocti insperfus, & sedi quam aizoum vocant; genus hoc herbæ diximus. Semen olerum si succo eius madefactum feratur, olera nulli animalium obnoxia futura tradunt. In totum vero nec erucas, si palo imponantur in hortis ossa capitis ex equino genere sæxinæ duntaxat. Aduersus erucas & cancrum fluuiatlem in medio horto suspensum auxiliari narrant. Sunt qui sanguineis virgīs tangant ea, quæ nolunt his obnoxia esse. Infestant & culices hortos viuos præcipue, si sint arbutulæ aliq; hæ. Hi galbano accenso fugantur.

Nanque & ocymum se necat, degeneratq; rite in serpyllum. Vera lectio. Nanque & ocymum senecta degenerat in serpyllum. Item contra formicas. Lege, Idem, ac mōx: remedium monstrauit limum marinum aut cinerem obturandis earum foraminibus. pro eo quod vulgo deprauate legitur limo marino aut cinere obturatis. Naporum medicina sunt. Scribo, medicina est, & proximo sequenti versu. Quo si amisso, non Quæ.

GLO.

Quæ

Quæ magis sint fortia vel minus, & quibus salsa aquæ profunt. Cap. 11.

Am quod ad permutationem seminum attinet, quibusdam ex ijs firmitas maior est, vt coriandro betæ, porro, nasturtio, sinapi, erucæ, cunilæ, & fere acerbis. Infirmita autem sunt atriplici, ocymo, cucurbitæ, cucumi: & ætliua omnia hybernis magis durant, minime autē gethyū. Sed ex his quæ sunt fortissima, nullū vltra quadramatū vtile est, duntaxat seredo. Cunilis & vltra tēpestiua sunt. Peculiaris medicina raphano, obeitæ, rutæ, cunilæ, in falsis aquis, que & alioqui plurimū suauitati & fertilitati conferunt. Ceteris dulcium aquarū rigua profunt. Vilissimæ ex ijs quæ frigidissimæ, & quæ potu suauissimæ. Minus vtilis è stagna, & quas elices inducunt, quoniam herbarum semina inuehant. Præcipue tñ imbres alunt. Nam & bestiolæ innascentes necantur.

Ratio rigandorum hortorum, & quæ translatam meliora fiunt, & de succis hortensiorum & saporibus. Cap. 12.

Is horæ rigandi matutina atque vespera, ne inferuefcit aqua sole. Ocymo tñ & meridiana: et fatū celerrime erūpere putant, inter initia seruētū aqua aspersum. Omnia autē trallata meliora grandioraq; fiunt, maxime porri napique. In translatione, & medicina est, desinitq; sentire iniurias, vt gethyum, porrum, raphani, apium, lactucæ, rapæ cucumis. Omnia autē sylvestria fere sunt, & folijs minoræ & caulibus, succo acriora, sicut cunila, origanum, ruta. Solum vero ex omnibus lapathū sylvestremelius: hoc in fatiuis rum ex vocatur, nasciturq; fortissimum: traditur certe semel satum durare, nec vinci vnquam à terra, maxime iuxta aquam. Vfus eius cum ptifana tñ in cibis leuiore gracioremq; sapore præstat. Sylvestre ad multa medicamina vtile est. Adeoque nihil omisit cura, vt carmine quoque compahensum reperit, in fabis caprini simi singulis cautis, si porri, erucæ, lactucæ, apij, intubi, nasturtij semina inclusa serantur, mire prouenire. Quæ sunt & sylvestria eadem in fatiuis siciora intelliguntur & acutiora. Nanque & succorum saporumq; dicenda differētia est, vel maior in his q̄ pomis. Sunt autem acres cunilæ, origan, nasturtij, sinapis. Amari, absinthij, centaureæ. Aquatiles, cucumeris, cucurbitæ, lactucæ. Acuti tñ cunilæ, Acuti & odorati, apij, anethi, fœniculi. Salsus tñ è saporibus non nascitur, aliquando extra insidit pulueris modis, & circulis tñ aquæ, vt intelligatur vana, ceu plerūque vitæ persuasio. Pana x piperis saporem reddit, magis etiā siliquastrum, ob id piperitidis nomine accepto. Libanotis odorē thuris, murræ myrrhæ. De panace abunde dictum est. Libanotis locis putridis & macris ac rosicidis feritur semine. Radicē habet olusatræ, nihil à thure differentem. Vfus eius post annum stomacho saluberrimus. Quidam eam nomine alio rosmarinum appellat: Et silybrium olus feritur ipsidem locis, myrrhamq; radice respit. Eadem & siliquastrum fatio. Reliqua à cæteris & odore & sapore differūt, vt anethum. Tantaq; est diuersitas atque vis, vt nō solum aliud aliud mutetur, sed etiam in totum auferatur. Apio eximūt coqui obsonijs acetum, eodem cellarij in faccis odorem vino grauem. Et hæcenus hortensia dicta sint, ciborum gratia duntaxat. Maximum quidem opus in ipsidem naturæ restat, quoniam prouentus tātum adhuc summasq; quafdam tractauimus. Vera autem cuiusque natura non nisi medico effectu pernosci potest, opus ingens occultumque diuinitatis, & quo nullum reperiri possit maius. Ne singulis id rebus contexeremus iusta fecit ratio, cum ad alios medendi desideria pertinerent, longis vtrifque dilationibus futuris si miscuisset. Nunc suis quæque partibus constabunt, poteruntq; à volentibus iungi.

Solummodo ex omnibus lapathum sylvestre melius. Hoc infatiuum rumex vocatur, nasciturq; fortissimum. Traditur semel satum durare, nec vnquam vitari terra. Demiror quam ob rem castigatioribus visum sit ab archetypo hic discedere. Verera exemplaria habet sic: Solum vero ex omnibus lapathum sylvestre melius, hoc in fatiuis rumex vocatur, nasciturq; fortissimum. Traditur certe semel satum durare, nec vinci vnquam à terra. Quæ sunt sylvestria. Atqui non de sylvestribz sermo est, sed de hortensibus. Legendum igitur, Quæ sunt & sylvestria. Alioquin extra insidit pulueris modo. Vetus lectio, aliquando extra insidit. Sed perparum refert vtro modo legas. Apio eximi in coctis obsonijs acetum, in eodem cellario in facis odorem vino grauem. Quis intelliger hæc? Sincera lectio. Apio eximunt coqui obsonijs acetum, eodem cellarij in faccis odorem vino grauem. Vera autem vniuscuiusque natura non nisi medico effectu pernosci potest. Pernosci, non prænosci.

C A I I P L I N I I S E C V N D I

N A T V R A L I S H I S T O R I Æ

L I B E R V I G E S I M V S .

P R O O E M I V M .

Axiom hinc opus nature ordiemur, & cibos suos homini narabimus, faterique cogemus ignota esse per quæ viuat. Nemo id parū ac modicum existimauerit, nomen vilitate deceptus. Pax simul in his aut bellum naturæ dicitur, odia amicitiæq; rerum surdarum ac sensu carentium. Et quo magis miremur, omnia ea hominū causâ (quod Græci sympathiam appellauerunt) quibus cūcta constant, ignes aquis restinguentibus, aquam sole deuorante, luna pariente, altero alterius iniuria deficiente fidere. Atque vt à sublimioribus recedamus, ferrum ad se trahente magnete lapide, & alio rursus abigere à seferā Adamantem opum gaudium, infragilem omni cetera ui & iniuctum, sanguine hircino rumpente, quæ quæ alia in suis dicemus locis, paria vel maiora mira. Tantum venia sit, à minimis, sed à salutaribus ordienti, primumq; ab hortensibus.

De cucumere sylvestri & elaterio. Cap. 1.

Cucumim sylvestrem esse diximus, multo infra magnitudinem satui. Ex eo fit medicamentum, quod vocatur elaterium, succo expresso è semine. Cuius causa nisi maturius incidatur, & semen exilit, oculorum etiam periculo. Seruatur autem decerptus vna nocte, postero die inciditur harundine. Semen quoq; cinere conspergitur, ad coercendam succi abundantiam: qui expressus suscipitur aqua celesti, atque subsidit, deinde sole cogitur in pastillos, ad magnos mortalium vsus. Ob securitates & vitia oculorum sanat, genarumque vlcera. Tradunt hoc succo tactis radicibus vitium, non attingi vas ab auibz. Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur, succoque dentium dolori medetur. Arida cum resina impetiginem & scabiem, quæ psoriam & lichenas vocant, parotidas & panos sanat, & cicatrici bus colorem reddit. Et foliorum succus auribus surdis cum aceto instillatur. Elaterium tempestiuum est C. PLINI. P 2 autumno.

autumno. Nec vllū ex medicamentis lōgiore æuo durat. Incipit à trimatu. Si quis recentiore vti velit, pastillos in nouo fictili igne lento in aceto domet. Melius quo vetustius fuit; iam ducētis annis seruati, vt auctor est Theophrastus. Et vsque ad quinquagesimum lucernarum lumina extinguit. Hoc enim veri experimentum est, si admotum prius q̄ extinguat, scintillare sursum ac deorsum cogat. Pallidum ac leue herbaceo ac scabro melius, ac leniter amarum. Putant conceptus adalligato semine adiuuari, si terram non attigerit. Partus vero, si in arietis lana alligatum inficentis lumbis fuerit, ita vt protinus ab exitu rapiatur extra domum. Ipsum cucumini qui magnificant, nasci præcipuum in Arabia, mox Cyrenis, alij in Arcadia tradunt, similem heliotropio, cuius inter folia & ramos provenire magnitudine nucis inglandis semē esse autem ad speciem scorpionis cauda reflexa, sed candida. Aliqui etiam ab ec scorpionum cucumim vocant, efficacissimum contra scorpionū ictus & semine & elaterio, & ad purgādum vterum, aliosque. Modus portione virium ab dimidio obolo ad solidū. Copiosius necat. Sic & contra phthiriasin bibitur & hydropifes. Illitum anginas & arterias cum melle & oleo vetere sanat.

GLO. In sine præcēij legendum, Tantum venia sit à minimis sed à salutaribus ordienti. Non ordiemur. Suscipitur aqua coelestiatq; subsidet. Deinde in sole cogitur in pastillos. Legēdum, atque subsidet. deinde sole cogitur. Idq; melius quo vetustius erit, quod iam e. c. annis seruati esse, auctor est Theophrastus. Nec hic video cur miranda fuerit vetus lectio. nisi q̄ castigatores, dum archetypa legere nesciunt, nihil non corruptum. Atqui non satis est solum sensum viticūque reddere, verba etiam ipsa auctoris optima fide annumeranda sunt. Repossumus igitur vetera hoc modo. Melius quo vetustius, fuitq; iam e. c. annis seruati, vt auctor est Theophrastus. Partus vero, si in arietis lana alligatum inficentis lumbis fuerit, ita vt protinus ab ea eximatur, & rapiatur extra domum ipsam. Vtrum tandem iubet eximi, partum ne ipsum, an semen adalligatum, atque neutrum quadrat. Sequamur & hic antiquam scripturam, ita vt protinus ab exitu rapiatur extra domum. Iam evidens est, de semine accipiendum, q̄ rapim ab exitu factus effertur domo vult, q̄ omnis mora periculosa sit. Tanta vis educēdi inest. Superest vna vox, ipsam. Lege ipsam, vt cum sequentibus cohæreat. Ipsum cucumim, & reliqua. nam hætenus de succo & semine eius loquutus est.

De anguino cucumere, siue erratico, & de satiuo, & de pepone. Cap. 2.

Mlti hunc esse apud nos qui anguinus vocatur, ab alijs erraticus, arbitrantur. Quo decocto, sparsa mures de eius medicina nō attingunt. Idem podagris cum articulorum morbis decoctum in aceto, illinunt præsentaneo remedio. Lumborum vero dolori semine sole ficcato, dein trito xxx. denariorum pondere in hemina dato aquæ. Sanat & tumores subitos illitum cum lacte mulierum. Purgat eas elaterium. Sed gravidis abortum facit. Suspiriosus prodest. Morbo vero regio in nares coniectum. Lentigines ac maculas è facie tollit in sole illitum. Multi eadem omnia fatiuis attribuunt. Magnum etiam in eis momentum. Namque & eorum semen quantum tres digiti apprehenderint, cum cumino tritum, potumque in vino tussientibus auxiliatur. Sed & phreneticis in lacte mulieris. Et dyfentericis acetabuli mensura. Purulenta autem expuentibus cū cumino pari pondere, & iocineris vitijs in aqua mulla. Vrinā mouet ex vino dulci, & in renum dolore clysteribus simul cū cumino infunditur. Pepones qui vocantur, refrigerant maxime in cibo, & emolliunt alium. Caro eorum epiphoris oculorū aut doloribus imponitur. Radix sanat vlcera concreta in modum faui, quæ ceria vocant. Eadem contra vomitiones siccat, in farina tusa datur quatuor obolis in aqua mulla, ita vt qui biberit, quingētos postea passus ambulet. Hæc farina & in smegmata adijcitur. Cortex quoque vomitionem mouet, faciem purgat. Hoc & folia cuiuscunque fatiui illita. Eadem cum melle epiny-

ctidas sanant: cum vino, canis morsus. Item millepedæ, sepa Græci vocant, oblongam, pilosis pedibus, peccoti præcipue nociuam. Morsum tumor insequitur, & putrefcit locus. Ipse cucumis odore defectum animi. Coctos de arso cortice, ex oleo, aceto, & melle, iucundiores esse certum est.

Sanat & humores subitos. Tumores non humores. Radix sanat vlcera concreta in modum faui, quem cerion vocant. Scribo, quæ cerion vocant, nam melius ad vlcera refertur. nec aliter legitur in emendatis codicibus. Item mille pedē, sepa Græci vocant. Lege, millepedæ scilicet morsus. Et putrefcit locus ipse. Cucumis odore defectum animi. Distingue, Ipse cucumis. Idem erratum & proximo capite annotauimus.

De cuburbita syluestri, & rapo. Cap. 3.

Cucurbita syluestris quoque inuenitur, somphos à Græcis appellata, inanis, vnde & nomen, digitali crassitudine, non nisi in saxosis nascens. Huius comanducatur succus stomacho admodum prodest. Colocynthis vocatur alia, ipsa plena, sed minor q̄ fatiua. Vtilior pallida, quando eius sunt medicinæ. Herbacea arefacta per se inanit alium. Infusa quoque clysteribus, intestinorum omnium vitijs medetur & renum, & lumborum, & paralyfi. Eiecto semine, aqua mulla in ea decoquitur ad dimidias, sic tussienti infunditur obolis quatuor. Prodest & stomacho, farina arida pilulis cum decocto melle sumptis. In morbo regio vtiliter semina eius sumuntur, & protinus aqua mulla. Carnes eius cum absinthio & sale dentium dolorem tollunt. Succus vero cum aceto calefactus mobiles silit. Item spinæ & lumborum ac coxendicum dolores, cum oleo si infricetur. Præterea mirum dictum, semina eius si fuerint pari numero adalligata febribus, sanare dicuntur quas Græci periodicas vocant. Satiuæ quoque rasæ succus tepesfactus auribus medetur. Caro eius interior sine semine, clausipedum, & suppurationibus, quæ Græci vocant apostemata. Decoctæ autem vniuersæ succus, dentium motus stabilis, & dolores inhibet. Vinum cum ea feruesfactum, oculorum etiam impetus. Folia eius cum recentibus cupressi, contusa, & imposita: ipsa quoque tosta in argilla, ac trita cum adipe anferis vulneribus medetur. Nec non ramentis corticis recentes podagras refrigerat, & ardores capitis, infantium maxime. Et ignes sacros destrigmetis, vel his impositis, vel seminibus. Succus ex strigmetis illitus cum rosaceo & aceto, febrium ardores refrigerat. Arida cinis impositus mire combusta sanat. Cherysippus medicus damnabat eas in cibis. Sed omnium consensu stomacho vtilissimæ iudicantur, & interaneorum vesicarumque exulcerationibus. Est & rapo vis medica. Perniones feruens impositum sanat. Item frigus pellit è pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur. Et crudum tufum cum sale cuiuscunque vitio pedum. Semen illitum & potum in vino, cōtra serpentes & toxica salutare esse proditur. A multis vero antidoti vim habere in vino & oleo. Democritus in totum ea abdicauit in cibis, propter inflationes. Diocles magnis laudibus tulit, etiam venerem stimulari ab eis profectus. Item Dionysius, magisque si eruca condirentur. Tosta quoque articulorum dolori cum adipe prodest. Syluestre rapum in aruis maxime nascitur, fruticosum, semine candido, duplo maiore quàm papaueris. Hoc ad læuigandam cutem in facie, totoq; corpore, vtuntur, mixta vrinâ pari mensura. Erui, hordei, tritici, & lupini radix ad omnia inutilis.

Non nisi saxosis nascens. Adde præpositionem in saxosis. In morbo vero regio vtiliter semina eius infumuntur. Legendum, In morbo regio vtiliter semina eius sumuntur. Item spinæ & lumborum ac coxarum dolores. Lego, coxendicum. Et ardores capitis, & maxime infantium. Verus, & ardores capitis, infantium maxime. Democritus in totum ipsam abdicauit in cibis. Rectius ia totum ea abdicauit. ea scilicet

licet rapa: & sequenti versu ab eis, non ab eo, sibi dem condirentur, non condiretur: item prodest non prodest, vt ex autoritate Dionysij dictum accipiamus. & iam antea monui de rapo neutri generis, quod perpetuo raparius iste castigatur in rapam transtulit. quod vulgus ita loquitur. Hoc ad albicantem cutem. Albicare Latium non est, hoc significat. ad læuigandam legi debet, non albicandam ac mox. Nam vt supra diximus, erui, hordei, tritici & lupini radix ad omnia inutilis. Hoc nusquam superius dictum est, & primæ quatuor voces non habentur in vetustis codicibus, quæ mobrem & nos deleuimus.

De naporum differentijs, & rhabano syluestri, & de rhabano satiuo, & pastinaca. Cap. 4.

Naporum duas differentias & in medicina Græci seruant. Angulosi foliorum caulibus florentis, quod bunion vocant, purgationibus foeminarum, & vesicæ & vrinæ vtile decoctum, potum ex aqua mulla, vel succi drachma. Semen dyfentericis tostum, tritumque in aqua calida, è cyathis quatuor. Sed vrinam inhibet, si non lini semen vna bibatur. Alterum genus bunia appellat, & rhabano & rapo simile: seminis præclari contra venena, ob id & in antidotis vtuntur illo. Rapanum & syluestrem esse diximus. Laudatissimum in Arcadia, quanquam & alibi nascitur, vtilior vrinæ duntaxat ciendæ. Cætero bilem detrahunt. Præterea cortices in vino. Præter ea quæ circa eos dicta sunt, stomachum purgant, pituitam extenuant, vrinam conccitant. Est & fatiui vis in Italia, & armoraciam vocant fatiuam. Satiui vero decocti mane poti ad ternos cyathos, comminuunt & eijciunt calculos. Idem in posca decocti contra serpentium morsus illinuntur. Ad tussim etiam mane ieiunij rhabanus prodest cum melle: Semen eorum tostum ipsūq; comanducatum, ad lagoponon: Aquâ folijs eius decoctis bibere: vel succū ipsius cyathis binis contra phthiriasis: phlegmoni ipsos illinire tusos, liuori vero recenti corticem cum melle: veterosis autem q̄ acerrimos mandere, semenq; tostum, de in contritum cum melle, suspiriosus. Idem & contra venena profunt. Cætera & scorpionibus aduersatur: vel ipso, vel semine infectis manibus impune tractabis: Impositoque rhabano scorpionis moriuntur. Salutares & contra lungorum aut hyofcyami venena aque, vt Nicander tradit. Et contra viscum quoque dari Apollodori duo iubent, sed Citius semen ex aqua tritum. Tarentinus succum. Lienem item extenuant: iocineri profunt, & lumborum doloribus. Hydropicis quoque ex aceto aut sinapi sumpti, & lethargicis. Praxagoras & ilios dandos censet, Platonius & cæliacis. Intestinorum vlcera sanant: at purulenta præcordiorum, si cum melle edantur. Qujdam ad hæc coquere eos in luto illitos malunt, sic & foeminas purgant. Ex aceto & melle sumpti, intestinorum animalia detrahunt. Item ad tertias decocto eorum potum vino, enterocelis profunt, sanguinem quoque inutilem sic extrahunt. Medius ad hæc & sanguinem excreantibus coctos dari iubet: & puerperis ad lactis copiam augendam. Hippocrates capitis mulierum desuua fricari rhabanis: & super vmbilicum imponi, contra tormenta vuluæ. Reducunt & cicatricem ad colorem. Semen quoque ex aqua impositum, silit vlcera quæ phagedænas vocant. Democritus venerem hoc cibo stimulari putat, ob id fortassis vocē nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis duntaxat nascuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Vbi vero acrior rhabani medicina admota sit, hyssopum dari protinus imperant. Hæc antipathia est. At aurium grauitati succum rhabani instillant. Nam vomituris summo cibo esse eos, vtilissimum est. Pastinacæ simile hibiscum, quod molochen agrian vocant, & aliqui pilulochiam, vlceribus cartilaginis & ossibus fractis medetur. Folia eius

Micand. Apollod. Cit. Tarentinus. Platonius & cæliacis. Intestinorum vlcera sanant: at purulenta præcordiorum, si cum melle edantur. Qujdam ad hæc coquere eos in luto illitos malunt, sic & foeminas purgant. Ex aceto & melle sumpti, intestinorum animalia detrahunt. Item ad tertias decocto eorum potum vino, enterocelis profunt, sanguinem quoque inutilem sic extrahunt. Medius ad hæc & sanguinem excreantibus coctos dari iubet: & puerperis ad lactis copiam augendam. Hippocrates capitis mulierum desuua fricari rhabanis: & super vmbilicum imponi, contra tormenta vuluæ. Reducunt & cicatricem ad colorem. Semen quoque ex aqua impositum, silit vlcera quæ phagedænas vocant. Democritus venerem hoc cibo stimulari putat, ob id fortassis vocē nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis duntaxat nascuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Vbi vero acrior rhabani medicina admota sit, hyssopum dari protinus imperant. Hæc antipathia est. At aurium grauitati succum rhabani instillant. Nam vomituris summo cibo esse eos, vtilissimum est. Pastinacæ simile hibiscum, quod molochen agrian vocant, & aliqui pilulochiam, vlceribus cartilaginis & ossibus fractis medetur. Folia eius

ex aqua pota alium soluunt, serpentes abigunt. Apum, vesparum, crabronum ictibus illita medentur. Radicem eius ante solis ortum erutam inuoluunt lana coloris quæ natium vocant, præterea ouis quæ foemina peperit, strumisq; vel suppuratis alligat. Quidam ad hunc vsu auro offodiendam censent, caendumque ne terram attingat. Celsus & podagris quæ sine tumore sint, radicem eius ex vino decoctam imponi iubet.

Quanquam & alibi nascitur, vtilior vrinæ duntaxat eijciendæ. Ciendæ, non eijciendæ. In aqua folijs eius decoctis bibere vel succum ipsius cyathis binis. Contra phlegmoni ipsos illinire tusos vile. Inchoantibus vero recentem corticem cum melle. Hic fecidissimam deprauationem sustulimus, adiuri exemplaribus antiquis. Legendum enim, Aquam folijs eius decoctis bibere, vel succum ipsius cyathis binis contra phthiriasis. Phlegmoni ipsos illinire tusos, liuori vero recenti corticem cum melle. Nec est necesse addere hanc dictionem, vile. pendet enim oratio à præcedenti verbo Prodest. Cæterum ceratis scorpionibus aduersatur, vel ipso semine infectis manibus impune tractantibus. Imposito rhabano scorpionibus, moriuntur. Non multo mitius hunc locum deprauator tractauit. Castigauimus vnde & priorem hoc modo. Cætero scorpionibus aduersatur, vel ipso vel semine infectis manibus impune tractabis, impositoque raphano scorpionis moriuntur. Hydropicia quoque & aceto & sinapi sumpti. Scribo, ex aceto aut sinapi sumpti. Hippocrates capitis mulierum desuua fricari rhabanis. Vetus lectio, capitis mulierum desuua fricari.

De staphylino siue pastinaca, & gingidio, & sifere, & selsi, & inula, & de cepe. Cap. 5.

Alterum genus est staphylinos, quod pastinacam erraticam vocant. Eius semen contritum & in vino potum, tumentem alium, & suffocationes mulierum doloresq; lenit, in tantum vt vulvas corrigat, illitum quoque è passo ventri earum proficit: viris vero prodest, cum panis portione aqua tritum, ex vino potū contra ventris dolores. Pellit & vrinam, & phagedænas vlcerum silit recens cum melle impositum, vel aridum farina inpersum. Radicem eius Dieuches contra iocineris acilenis, ilium, lumborum, & renum vicia, ex aqua mulla dari iubet. Cleophas & dyfentericis veteribus. Philistio in lacte coquit, & ad straguriam dat radices vnicias quatuor: Ex aqua hydropicis, similiter & opisthotonicis, & pleuriticis, & comitialibus. Habentes eam, ferri à serpentibus negantur; aut qui ante gustauerint, non lædi. Percussis imponitur cum axungia. Folia cōtra cruditates manduntur. Orpheus amatorium inesse staphylino dixit, fortassis quoniam venerem stimulari hoc cibo certum est: ideo conceptus adiuuare aliqui prodiderunt. Ad reliqua & fatiua pollet. Efficacior tamen syluestris, magisque in petrosis nata. Semen fatiua quoque contra scorpionum ictus, ex vino aut posca, salutare est. Radice eius circumscalpti dentes, dolore liberantur. Syria in hortis operosissima. Indeque est prouerbium Græcis: Multa Syrorum olera. Similimam staphylino herbam ferit, quam alij gingidion vocant, tenuius tantum & amarius, eiusdemq; effectus. Estur coctum crudumq; stomachi magna vilitate. Siccat enim ex alto omnes eius humores. Sifer erraticum satiuo simile est & effectus: stomachum excitat, fastidium absterget. Ex aceto laferpitiato sumptum, aut ex pipere & mulso, vel ex garo, vrinam ciet, vt Opion credit & Venerem. In eadem sententia est & Diocles. Præterea cordi conuenire conualescentium, aut post multas vomitiones perquam vtile. Heraclides contra argentum viuum dedit, & veneri subinde offensanti, agrisque se recolligentibus. Hiccius ideo stomacho vtile videri dixit, quoniam nemo tres siferes edendo continuaret: esse tamen vtile conualescentibus ad vinum transeuntibus. Satiui priuatim succum cum lacte caprino potus silit alium.

Et quoniam plerisque similitudo nominum Græcorum confundit; cõtexemus & de fili, sed hoc est vulgaris notitia. Optimum Mafiliense: lato enim grano & fuluo est. Secundum Aethiopicum, nigrius. Creticum odoratissimũ omnium. Radix iucundi odoris est. Semen eius esse & vultures dicuntur. Prodest homini ad tussim veterem, rupta, conuulsa, in vino albo potum. Item opisthotonicis, & iocinerum vitij, & torminibus, & strangurie, duarum aut trium ligularum mensura. Sunt & folia vtilia, vt que parius adiuent etiam quadrupedum. Hoc maxime pasci dicuntur ceruæ pariture. Illinitur & igni sacro. Mulcturq; in summo cibo coctionibus confert, vel folio, vel femine. Quadrupedum quoque aluum sistit, siue tritum potui infusum, siue mandendo commandacatum à sale. Boum morbis tritum infunditur. Inula quoque à ieiunis commandacata, dentes confirmat, si, vt eruta est, terrâ non attingat: condita tussim emendat. Radicis vero decoctæ succus tincas pellit: siccata autem in vmbra farina tussis, & conuulsis, & inflationibus, & arterijs medef. Venenatorum morsu abigit. Folia ex vino lumborum dolori illinuntur. Cepæ syluestres non sunt. Satiuæ olfactu ipso & delacrymatione caligini medetur, magis vero succi inunctione. Somnum etiam facere traduntur, & vlcera oris sanare, commandacata: cum pane. Et canis morsus, virides ex aceto illitæ, aut sicce cum melle & vino, ita vt post diem tertium soluantur. Sic & trite sanant. Tostam in cinere epiphoris multi imposuere cum farina hordeacea, & genitalium vlcibus. Succo & cicatrices oculorum & albugines, & argema inunxere: & serpentium morsus, & omnia vlcera cum melle. Item auricularum cum lacte mulierum: & in iisdem sonitum ac grauitatē emendant, cum adipe anserino, aut cum melle stillaure. Et ex aqua bibendum dedere repente obmutescens: in dolore quoque ad dentes colluendos inflillaure, & plagis bestiarum omnium, priuatim scorpionum. Alopecias fricure & psoras tussis cepis. Coctas dysentericis vescendas dedere, & contra lumborum dolores, purgamenta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto serpentium moribus, ipsasq; multipedæ ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuersitas. Proximi inutilia esse præcordijs & concoctioni, inflationemq; & sitim facere dixerunt. Asclepiadis schola, ad validum quoque colorem profici hoc cibo. Et si ieiuni quotidie edant, firmitatem valetudinis custodiri: stomacho vtilia esse, spiritus agitatione: ventrem molliere, hæmorrhoidas pellere subditas pro balanis: succum cum succo fœniculi contra incipientes hydropiles mire proficere. Itē contra anginas, cum ruta & melle. Excitari eisdem lethargicos. Varro, quæ sale & aceto pisa est arefactaque, vermiculis non infestari, autor est.

G L O.

Et phagedænas vlcera sistit recens cum melle impositum. Vel arida farina inpersam radicem eius Dieuches &c. Lege & distillatue sic, & phagedænas vlcera sistit recens cum melle impositum, vel aridum farina inpersum. Radicem eius Dieu. &c. Inde quoque est prouerbium. Melius, Indeque est prouerbium. Similium ita phylino herbam feris, quam alij gingidion vocant. Tenius tamē & amari, eiusdemque effectus est coctum crudumq; stomachi magna vtilitate. Ex his verbis intelligitur gingidion coctum eiusdem effectus esse cuius crudum. Atqui Plinius aliud dicit, videlicet gingidij eundem esse effectum, quem scaphylini. Sed nihil mirum si deprauatis verbis & perperam distinctis etiam sensus vitatus est. Proinde rectius legitur hoc modo: quam alij gingidion vocant, tenuius tantum & amari, eiusdemque effectus. Estur coctum crudumque, stomachi magna vtilitate. Fastidium abstergit. Absterget grammastia nescio quis inuauit in abstergit, quasi vero alterum parum latine dicatur. In eadem sententia est Diocles. Lege addendo, in eadem sententia est & Diocles. Heracles contra argentum vitum dedit, & Veneri subinde offensantem, ægris que se recolligebat. Hunc Hicetus ideo stomacho valem videri dixit, quoniam nemo tres siferes edendo continuare: esse tamē vilem conualescentibus ad vitam transeuntibus. Primum offensanti legendum pro offensantem, deinde particula hunc superfluit. præterea vtile bis mutatum est in vilem, non recte. Apparet enim

sifer inter illa nomina connumerari, quæ genus cum numero mutant. Superius enim dixerat, Sifer erraticum fatium simile est. Sed grauisimum est erraticum, quod nescio quis pro ad vitum transeuntibus, scripsit ad vitam transeuntibus, non sciens verba hæc de hydropisa ægrorum & œnoposia intelligenda. Et quoniam plerisque similitudo nominum Græcorum confundit, contexamus & de seleri. Vetus lectio hic & in indice de fili, nec erat necesse Græcam vocem pro Latina supponere, quod enim Græci medici *σέλερι* *μασσαλιωτικόν* vocant, apud Marcellum, qui sub Theodosio floruit, si Mafiliense legitur, qui mutauit lectionem, putabat si, pigmenti tantum nomen esse, cui sit vox polysēma. Boum morbis medetur, vel si contritum infunditur. Satis erat, Boum morbis tritum infunditur, nec egebat Pliniana verba tali interpolatore. Siccata autem in vmbra farina tusa & conuulsis & inflationibus & arterijs medetur. Legendum, Siccata autem in vmbra farina tussis & conuulsis &c. Satiuæ olfactu ipso & delacrymatione caligini medetur, magis vero succi inunctione. Caligini tantum his verbis remedia traduntur, si legamus, ita vt Plinius scriptum reliquit, nempe sic, olfactu ipso & delacrymatione caligini medetur. Significat delacrymationem acrimonia ceparum excitam oculorum caligini prodesse. Purgamenta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto serpentium moribus, inter ipsasque multipedes ex aceto. dele inter, & pro multipedes reponere multipedæ scilicet moribus. Ipsasque, videlicet cepas. Et si succum ieiuni quotidie edant. Succum superuacanea dictio est. Stomacho vtilia esse, ac spiritus agitationi. Lege stomacho vtilia esse spiritus agitatione. Apparet eundem castigatorem supra in hoc ipso capite ex delacrymatione scilicet delacrymationi.

De porro sectiuo, & capitato, & de allio. Cap. 6.

Porrum sectiuum profluvia sanguinis sistit in naribus, contrito eo obturatis, vel gallæ mixto, aut melle. Item ex abortu profluvia, potu succo cum lacte mulierum. Tussi etiam veteri ac peccoris & pulmonis vitij medetur. Illitis folijs sanatur & ambusta & epinyctides: ita vocatur vulcus aciem hebetans, & in angulo oculi perpetuo humore manans. Quidam eodem nomine appellant pustulas luentes, ac noctibus inquietantes. Et alia vlcera cum melle trito. Vel bestiarum morsu ex aceto. Item serpentium. Aurium vero vitia cum felle caprino, vel pari mensura mulsi. Stridores cum lacte mulieris: Capitis dolores, si in nares fundatur: dormiturus ue, in aurem duobus succi cochlearibus, vno mellis. Succus & ad serpentium scorpionumq; ictus in potu bibitur cum mero, & ad lumborum dolores cum vini hemina potus. Sanguinem vero excreantibus & phthisicis, distillationibus longis, vel succus, vel ex ipso cibus prodest. Item morbo regio, vel hydropicis. Et ad renum dolores, cum ptisanæ succo acetabuli mensura. Idem modos cum melle, vulvas purgat. Tostus vero editur & contra fungorum venena, imponitur & vulneribus. Venerem stimulat, sitim sedat, ebrietates discutit. Sed oculorum aciem hebetare traditur: inflationem quoque facere, que tamen stomacho non noceat, ventremq; molliat. Voci splendorem affert. Capitato maior est ad eadem effectus. Sanguinem reijcientibus succus eius cum gallæ aut thuris farina vel acacia datur. Hippocrates & sine alia mixtura dari iubet: Vulvasque contractas aperiri putat: Fœcunditatem etiam fœminarum hoc cibo augeri. Contritum ex melle vlcera purgat. Tussim & distillationes thoracis, pulmonis & arteriæ vitia sanat, datum in sorbitione ptisanæ vel crudum, præter capita, sine pane, ita vt alternis diebus sumatur: vel si purulenta excreantur. Sic & voci vel veneri, somnoque multum confert. Capita bis aqua mutata cocta, aluum sistunt, & inflationes veteres. Cortex decoctus illiusque inficit canos. Alio magna vis, magnæ vtilitates contra aquarum & locorum mutationes. Serpentes abigit, & scorpiones odore: atque, vt aliqui tradidere, & bestiarum omnium ictibus medetur, pctu vel cibo, vel illitu: priuatim

priuatim contra hæmorrhoidas prodest, cum vino reditum vomitu. Ac ne contra araneorum murum venenatum morsum valere miremur, aconitum, quod alio nomine pardalianches vocatur, debellat. Item hyoscyanum: canum morsus, in quæ vulnera cum melle imponitur. Ad serpentium quidem ictus potum cum restibus suis, efficacissime ex oleo illinitur: At tritiusq; corpori partibus, vel si in vesicis intumuerint. Quin & suffitu eo, secundas partus euocari existimant Hippocrates: cinere eorum cum oleo, capitis vlcera manantia sanitati restituens. Sulfuriosis coctum, aliqui crudum id dedere. Diocles hydropicis cum cætauria, aut in fico duplici ad euacuandam aluum: quod efficacius prestat viride, cum coriandro in mero potum. Sulfuriosis aliqui & tritum in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbum regium vino miscuit: & contra ileum in oleo & pulte, sic illinens strumis quoque. Antiqui & infanientibus dabant crudum: Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi & gargarizare prodest. Dentium dolorem tribus capitibus in aceto tritis immittunt, vel si decocti aqua colluantur, addaturq; ipsum in caua dentium. Auribus etiam instillatur succus cum adipe anserino: phthiriasis & prurigenes potum, tussim item cum aceto & nitro coepicit, distillationes cum lacte coctum, vel tritum permixtum ue cafeo molli: quo genere & raucitatem extenuat: Vel phthisim, in sabæ sorbitione. In totum autem coctum vtilius est crudo, elixumq; tosto: sic & voci confert. Tineas & reliqua animalia interaneorum pellit, in aceto multo coctum. Tenasmo in pulte medetur: Temporibus doloribus illitum elixum, & pustulis coctum cum melle, deinde tritum: Tussi cum adipe vetusto decoctum, vel cum lacte: Aut si sanguis etiam excreetur, vel purulenta, sed pruna coctum, & cum mellis pari modo sumptum: Coctum & ruptis cum sale & oleo. Nam cum adipe tumores suspectos sanat. Extrahit fistulis vitia cum sulphure & resina, etiam harundines cum pice. Lepras, lichenas, lentiginis exulcerat, sanatque cum origano, vel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & sacros ignes. Sugillata aut luentia ad colorem reducit, combustum ex melle. Credunt & comitalem morbum sanare, si quis eo in cibo vtatur ac potione. Quartanas quoque excutere potum caput vnum cum laferpitij obolo in vino aultero. Tussim & alio modo ac peccorum suppurationes quantalibet sanat, fractæ incoctum sabæ, atque ita in cibo sumptum, donec sanitate restituit. Facit & somnos, atque in totum rubicundiora corpora. Venerem quoque stimulat cum coriandro viridi tritum, potumq; è mero. Vitia eius sunt, quæ oculos habet, inflationes facit, stomachum ledit copiosius sumptum, sitim gignit. Cæterum cõtra pituitam & gallinis & gallinaceis prodest mixtum farre in cibo. Iumenta vrinam reddere, atque non torqueri tradunt, si trito natura tangatur.

G L O.

Porro sectiuo profluvia sanguinis sisti in naribus, contrito eo obturatis. Scribo, Porrum sectiuum profluvia sanguinis sisti, naribus cõtrito eo obturatis. Neque enim hoc ita vt superius ex autoritate Varronis refert, sed trãsitum facit ad aliam speciem: quem admodum est videre in emendatis exemplaribus. Vlcus aciem hebetans, & in angulo oculi perpetuum humor emanans. Lege, perpetuo humore manans. Epinyctides est descriptio. Sanguine reijcientibus succus eius cum caule aut thuris farina vel acacia datur. Scribendum cum gallæ aut thuris farina. Alio magna vis, magnæ etiam vtilitates, contra aquarum & quorumlibet locorum mutationes. In vetustis voluminibus nec Etia est, nec Quorumlibet: Aconitum, quod alio nomine pardalianches vocatur, depellit: item hyoscyanum: contra canum morsus. Inq; vulnera cum melle imponitur. Vetus & sincerior lectio. A. q. a. n. p. vocatur, debellat, item hyoscyanum, canum morsus, in quæ vulnera &c. Actritis corporum partibus, vel si vesica intumuerit. Scribendum, vel si in vesicis intumuerint, hoc est etiam si vesicas produxerint attritæ partes. Vel si decoctæ aqua colluantur. Decocti, non decoctæ. Porrò si indicare pergam quotiescunq; in distinguendo peccatum est, verror ne lectori rãdiorum sit.

Sic & voci plus confert. Plus redundat. Aut si sanguis etiam

excreetur vel purulenta sint, Et pituitæ sub pruna coctum, potum n. & cum mellis pari modo sumptum. In antiquis voluminibus tantum est: Aut si sanguis excreetur vel purulenta, sub pruna coctum, & cum mellis pari modo sumptum. Cætera verba satis apparet esse nugatoris alicuius additamenta. Quartanas quoque excutere potum caput vnum cum laferpitij obolo. In vino aultero tussim, & alio modo acceptum. Suppurationes quantalibet sanat fractæ incoctum sabæ, atque ita in cibo sumptum. Omnia hic confusa ac vitata, distinguenda emendanda; in hunc modum, idq; ex hæc archetyporum, vt reliqua. Quartanas quoque excutere potum caput vnum cum laferpitij obolo in vino aultero, Tussim & alio modo ac peccorum suppurationes quantalibet sanat, fractæ &c. Senus est, tussim & hoc modo sanari, & illo altero remedio iam cõtra quartanas dicto. Iumenta vrinam reddere, atque non torqueri tradunt. Iumenta, non iumentis.

De lactuca syluatica, siue caprina, & esopo, & isati, & lactuca satua. Cap. 7.

Lactucæ sponte nascentis primum est genus eius quam caprinam vocant, qua pisces in mare deiecta protinus necantur, qui sunt in proximo. Huius lac spissatum, mox in aceto pondere obolorum duum, adiecto aquæ vno cyatho, hydropicis datur. Caulis & folijs contusis, asperso sale, nerui in cisti sanantur. Eadem trita ex aceto, colluta matutinis bis mense, dentium dolorem prohibet. Alterum est genus quod Græci esopon vocat. Huius folia trita, & cum polenta illita, vlcibus medentur. Hæc in aruis nascitur. Tertium genus est in syluis nascens, isatin vocant. Huius folia trita cum polenta, vlcibus profunt. Quarto infectores lanarum vtuntur, quod glastum vocant: simile erat lapatho syluestri folijs, nisi quod plura habet & nigriora. Sanguinem sistit. Phagedænas & putrescentia vlcera que serpunt, sanat. Item tumores ante suppurationem. Contra ignem sacrum radice vel folijs prodest, vel ad lienes pota. Hæc propria singulis. Communia autē sponte nascentibus, candor, caulis interdum cubitali longitudine, & ipso, & folijs scabritia. Ex his rotunda folia & breuia habent, sunt qui hieraciam vocent: quoniam accipitres scalpendo eam, succo; oculos tingendo, obscuritatem cum fenere discutiant. Succus omnibus candidus, viribus quoque papaueri similis: carpitur per menses inciso caule, conditur in fictili nouo, ad multa præclarus. Sanat omnia oculorum vitia cum lacte mulierum. Arcet nubes, cicatrices adustionesq; omnes, præcipue caligines. Imponitur etiã oculis in lana contra epiphoras. Idem succus aluum purgat, in posca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in vino potus. Et folia tosta thyrifq; triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur maxime contra scorpionum ictus. Verum contra phalangia, commixto vino ex aceto. Alijs quoque venenis resistunt, exceptis quæ stragulando necant, aut ijs quæ vesicæ nocent. Item plimythio excepto. Imponuntur & ventri ex melle atque aceto, ad detrahenda vitia alui. Vrinæ difficultates succus emendat. Crateuas eum & hydropicis obolis duobus in aceto & cyathouini dari iubet. Quidam & è satuis colligunt succum minus efficacem. Peculiares earum vires partim iam dictæ sunt, somnum faciendi, veneremq; inhibendi, æstum refrigerandi, stomachum purgandi, sanguinem augendi. Non pauca restant, quoniam & inflationes discutunt, ructusque lenes faciunt, concoctiones adiuvant. Cruditatem ipsæ nequaquam faciunt. Nec vllares in cibis auiditatem incitat inhibetque eadem: in causa alterutraque modus est. Sic & aluum copiosiores soluant, modicæ sistunt. Lentitiam pituitæ digerunt: atque vt aliqui tradiderunt, sensus purgant. Stomachi dissoluti vtilissime adiuvantur, in eo vsu & oxypori obolis asperitatem addito dulci ad intinctum aceti temperantes, si crassior pituita sit scilicet aut vino absinthite, si & tussis sentiat hyssopite admixto. Dantur cæliacis cum intubo erratico, & ad duritiam præcordiorum.

C. PLINII, P 4 Dantur

Dantur & melancholicis candida copiosiores, & ad vesicæ vitia. Praxagoras & dysentericis dedit. Ambustis quoque profunt recentibus, prius quæ pustulæ fiant, cum sale illita. Ulcera etiam quæ serpunt coercent, initio cum aphronitro, mox in vino. Tritæ igni sacro illinuntur. Cōvulsæ & luxata caulibus tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt. Eruptiones popularum ex vino & polenta. In cholera quoque coctas patellis dederunt, ad quod vtilissimæ quæ maximi caulis & amaræ. Quidam lacte infundunt. Deferuefacti hi caules & stomacho vtilissimi traduntur, sicut somno sativa maxime lactuca, & amara lactensque, quam meconidem vocamus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte vtilissimum esse præcipitur, dum tempestive capiti inunguntur: Oculorum quoque vitij quæ frigore in ijs facta sunt. Miras & alias inuenio laudes. Thoracis etiam vitij prodesse non fecus quæ abrotonum, cum melle Attico. Purgari & foeminas hoc cibo. Semen fatiuarum contra scorpiones dari. Semine trito ex vino potu & libidinum imaginationes in somno compesci. Tentantes aquas non nocere lactucæ edentibus. Quidam tamen frequentiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

GLO. Huius lac expissatum. § Scribe, spissatum. Thyrsi & folijs scabritia. § Vetus lectio, & ipso & folijs scabritia, & ipso scilicet caule, quod nomen proxime præcedit. Quidam & è fatiuis colligunt, succo minus efficaci. § Melius legatur, Quidam & è fatiuis colligunt succum minus efficacem. & tertio inde versum, nunc non pauca restant, nunc superfluit. Nec vlla res maiorem in cibis auiditatem incitat inhihetque. Eadem in causa alterutrinque modus. § Lege & distingue, nec vlla res in cibis auiditatem incitat inhihetque eadem, in causa alterutraque modus est. Nunc pulchre cohæret quod sequitur. Sic & alium copiosiores soluunt, modicæ sistunt.

De generibus beta, & intubis, & cichoriorum & seri, genera duo. Cap. 8.

Nec beta sine remedio est vtraque. Siue candida, siue nigra, radix recens, & madefacta, suspensa funiculo, contra serpentium morsus efficax esse dicitur. Candida beta cocta, & cum alio crudo sumpta, contra tineas. Nigræ radices ita in aqua coctæ, porriginem tollit: atque in totum efficacior esse traditur nigra. Succus eius capitis dolores veteres & vertigines: item sonitum aurium sedat, infusus ijs: ciet vrinam. Medetur dysentericis iniecta, & morbo regio. Dolores quoque dentium sedat illitus succus. Et contra serpentium ictus valet, sed huius radici duntaxat expressus. Ipsa vero decocta, pernicionibus occurrit. Albæ succus epiphoras sedat, fronte illita: Aluminis pauco admixto, ignem sacrum: Sine oleo trita licet, adultis medetur. Et contra eruptiones popularum cocta, eadem contra vlcera quæ serpunt illinuntur: & alopecijs cruda, & vlceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus inditur, caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, vt ventrem molliat. Validius cocta fluctuationes stomachi sistit & ventris. Est & beta syluestris, quam limonion vocat, alij neuroides, multum minoribus tenuioribusque: ac densioribus folijs, vnde cum sepe caulium. Huius folia ambustis vtilia, guttanta astringunt. Semen acetabuli mētura dysentericis prodest. Aqua & è radice coctæ maculas vestitium elui dicunt, itemque membranarum. Intubi quoque non extra remedia sunt. Succus eorum cum rosaceo & aceto capitis dolores lenit. Idemque cum vino potus, iocinoribus & vesicæ, & epiphoris imponitur. Erraticum apud nos quidam ambugiam appellauerunt. In Aegypto cichorium vocant, quod syluestre sit. Satiuum autem serin, quod est minus & venosius. Cichorium refrigerat. In cibo sumptum & illitum collectiones, succusque decocti vntrem soluit. Iocinori & renibus, & stomacho prodest. Item si in aceto decoquatur vrinæ tormina discutit. Item morbum regium è mulso, si sine febre sit. Vesicæ

adiuuat. Mulierum quidem decoctum purgationibus in aqua adeo prodest, vt emortuos partus trahat. Adijciunt magi, succo totius cum oleo perunctos fauorabiliores fieri, & quæ velint facilius impetrare. Quod quidem propter singularem salubritatem aliqui chreston appellant, alij pancration. Et syluestre genus, alij hedypnoida vocant, latioris folij. Stomachum dissolutum altringit cocta: crudaque sistit aluum. Et dysentericis prodest, magis cum lente. Rupta & conuulsa vtroque genere inuuntur. Item quibus genitura valetudinis morbo effluat. Seris & ipsa lactuca similima, duorum generum est, syluestris melior. Nigra ista & aestiua. Deterior hyberna & candidior. Vtraque tamen stomacho vtilissima, præcipue quem humor vexat. Cum aceto in cibo refrigerant vel illita, discutuntque: & alios quæ stomachi. Cum poléta syluestri radices stomachi causa sorbentur, & cardiacis illinuntur super sinistram mammam ex aceto. Omnes hæ & podagricis vtilis, & sanguinem reijciuntibus. Item quibus genitura fluit, alterno dierum potu. Petronius Diodotus, qui antilegomena scripsit, in totum dānavit serin multis modis arguens. Sed aliorum omnium opinio resistit.

Nigræ radices ita in aqua coctæ, pruriginem tollunt. § Lege, G I O. porriginem tollunt.

De brassica, & lapsana, & de brassica marina, & scilla, & de bulbis, & bulbine. Cap. 9.

Brafficæ laudes longum est exequi, cum & Chrysippus medicus priuatim volumen ei dicauerit per singula membra hominis digestum, & Dieuches: ante omnes autem Pythagoras & Cato non parcius celebrarint. Cuius sententiam vel eo diligentius persequi par est, vt noscatur qua medicina vsus sit annis de. In tres species diuisere eam Græci antiquissimi. Crispam, quam selinada vocauerunt, è similitudine apij foliorum, stomacho vtilem, aluum modice mollientem. Alteram leam, latius folijs è caule exeuntibus. Vnde caulodem quidam vocauerunt, nullius in medicina momenti. Tertia est proprie appellata crambe, tenuioribus folijs, & simplicibus densissimisque, amarior, sed efficacissima. Cato crispam maxime probat, dein leuem grandibus folijs, caule magno. Prodesse tradit capitis doloribus, oculorum caliginem scintillationibusque, vel stomacho, præcordijs, crudam ex aceto & melle, coriandro, ruta, menta, laferis radice sumptam acetabulis duobus matutino: tantamque esse vim, vt qui terat hæc, validiores fieri se sentiant. Ergo vel cum his tritam, sorbendam, vel ex hoc intinctu fumendam. Podagræ aut morbisque articularijs illini cum ruta, coriandri, & falis mica, hordei farina. Aqua quoque eius decocta, neruos articulosque mire iuuat: Si foueat vulnere, & recentia & vetera, etiâ carcinomata, quæ nullis alijs medicamentis sanari possint. Foueri prius aqua calida iubet, ac bis die trita imponi. Sic et fistulas eluxatas, & tumores euocari, queque discuti opus sit. In somnia etiâ, vigiliisque tollere decoctam, si ieiuni edant quæ plurimæ ex oleo & sale. Tormina si decocta iterum decoquatur, addito oleo, sale, cumino, poléta. Si ita sumatur sine pane, magis profuturam. Inter reliqua bilem detrahi per vinum nigrum pota. Quin & vrinam eius qui brassicam esitaauerit, asseruari, calefactamque: neruis remedio esse. Verba ipsius subiiciam, ad exprimendam sententiam: Pueros pusillos si laues ea vrina, nunquam debiles fieri. Auribus quoque ex vino succum brassicæ tepidum instillari suadet. Idque etiam tardiatu audiendum prodesse afferat. Et impetiginem eadem sanari sine vlcere. Græcorum quoque opinioniones iam & Catonis causa poni conuenit, in ijs duntaxat quæ ille prætermiserit. Biles detrahere non percoctam putant. Item alium soluere, eandemque bis coctam sistere. Vno aduerfari, vt inimicam vitibus.

Antecedentē

Antecedente in cibis caueri ebrietatem: postea sumpta crapulam discutit. Hunc cibum & oculorum claritati conferre multum: succum vero crudæ vel angulis tantum taetis cum Attico melle, plurimum. Facilime concoqui, ciboque eo sensus purgari. Erasistrati schola clamat, nihil esse vtilius stomacho neruisque, ideo paralyticis & tremulis dari iubet, & sanguinem excreantibus. Hippocrates caeliacis & dysentericis bis coctam cum sale. Item ad tenasmon & renum causas, lactis quoque vbertatem puer peris hoc cibo fieri iudicans, & purgationem foemina. Crudus quidem caulis si mandatur, partus quoque emortuos pellit. Apollodorus aduerfus fungorum venena semen aut succum bibendum censet. Philistion opisthotonicis succum ex lacte caprino cum sale & melle. Inuenio & à podagra liberatos edendo eam, decoctæque ius bibendo. Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito sale. Item spleneticis in vino albo per dies xl. Ictericis, nec non & phreneticis radices crudæ succu gargarizandum bibendumque: demonstrat. Contra vero singultus cum coriandro & anetho, & melle ac pipere, ex aceto. Illitum quoque prodesse inflationibus stomachi. Item serpeticis ictibus, & sordidis vlceribus, ac vetustis, vel ipsam aquam cum hordeacea farina. Succum ex aceto, vel cū sceno Græco. Sic aliqui & articulis, podagricisque imponunt. Epinyctidas ac quicquid aliud serpit in corpore, imposita leuat. Item repentinæ caligines: hæc & si manditur ex aceto. Sullata vero & alios liuores pura illita. Lepras, & psoras cum alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus testium & genitalium malis hanc vtilissimam imponi asserit. Efficacius eandem cum faba trita. Item conuulsis cum ruta. Contra ardorem febrium & stomachi vitia cum rutæ semine: & ad secundas. Et muris aranei morsus, foliorum aridorum farina alterutra parte exinanit. Ex omnibus brassicæ generibus suauissimam, & si inutilis habetur, difficilis in coquendo, & renibus contraria. Illud quoque non est omittendum, aquam decoctæ ad tot vsus laudatam fecere humi effusam. Striptium brassicæ aridorum cinis, inter caulicula intelligitur. Ad coxendicum dolores cum adipe peruetusto. At cum laferæ & aceto in vicem psilothri euulsis illitus pilis, nasci alios prohibet. Bibitur & cum oleo subferuefactus, vel per se elixus ad conuulsæ & rupta intus, lapsuque: ex alto. Nulla ergo sunt crimina brassicæ? imo vero apud eisdem animæ grauitatem facere, sanguinem idem eos sistere tradit illitos cum melle. Alij si è naribus fluat, coriandrum & farinam adijciunt. Theodoros & lichenas ex aceto bulbis curat, & erumpentia in capite cum vino austero aut ouo. Et bulbos epiphoris idem illinit, & sic lippitudini medetur. Aequæ vitia que sunt in facie, eorum rubentes maxime, in sole illiti, cum melle & nitro emendant: lentiginem cum vino, aut cucumi cocto. Vulneribus quoque mire profunt per se, aut (vt Damion) ex mulso, si quinto die soluuntur. Iisdem & auriculas fractas curat, & testium pituitas. In articularum doloribus miscent farinam. In vino cocti illiti ventri, duritiam præcordiorum emolliunt. Dysentericis in vino ex aqua cælesti temperato dantur. Ad conuulsæ intus, cum silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorem tussi illinuntur. Neruis viles: ideo & paralyticis dantur. Luxata in pedibus qui sunt rufi, ex his citissime sanant cum melle & sale. Venerem maxime Megarici stimulant. Hortensij partum cum sapa aut passo sumpti. Syluestres interaneorum plagas & vitia cum silphio pilulis denoratis sedant. Et fatiuorum semen contra phalangia bibitur in vino. Ipsi ex aceto illinuntur contra serpentium ictus. Semen antiqui bibendum infantibus dabant. Flos bulbos tritus crurum maculas varietatesque igne factas emendat. Diocles oculos hebetari ab ijs putat. Elixos asis minus viles esse adijcit, & difficile concoqui ex vi vniuersiufque naturæ. Bulbinem Græci vocant herbâ porraceis folijs, rubicundo

rubicundo bulbo. Hæc traditur vulneribus mire vtilis, duntaxat recentioribus. Bulbus, quem vomitorium vocant ab effectu, folia habet nigra, cæteris longiora.

GLO. Ergo vel cum vino trita forbendam, vel ex olei intinctu fumentam. \int Incurruptior lectio, Ergo, vel cum his tritam forbendam, vel ex hoc intinctu fumendam. pender enim hæc oratio à precedente. Et alij compescere mala corporis. \int Lege addendo, & alij vero. Semen eius tostum auxiliatur contra serpentes, fungorumque venena. In tauri sanguine folia cocta splenicisq; in cibo data, & cruda illita cum sulphure & nitro, profunt. \int O bellum medicum, hic nimirum tauri sanguinem etiam pro antido præberet. germana lectio est hæc, contra serpentes, fungorumque venena, & tauri sanguinem. Folia cocta splenicis in cibo data, &c. Neruis vtilis, ideo & paralyticis dantur iuxta in pedibus. Qui sunt ruffi ex his citissime sanant. \int Lege & distingue, ideo paralyticis dantur. Iuxta in pedibus qui sunt ruffi, &c. Elixos assis minus vtilis esse adjijciunt. \int Scribo adjicit scilicet Diocles.

De asparagis & corruada, & libyco, & ormino. Cap. 10.

Vtilissimus stomacho cibus asparagi, vt traditur. Cumino quidem addito inflationes stomachi colique discutunt, ijdem oculis claritatem afferunt. Ventrem leniter molliunt. Pectoris & spinæ doloribus intestinorumq; vitijs profunt, vino cum coquantur addito. Ad lumborum & renum dolores, semen trium obolorum pondere, pari cumini bibitur. Venerem stimulant. Vrinam cient vtilissime, præterquam quod vesicam exulcerant. Radix quoq; plurimorum prædicatione trita, & in vino albo pota, calculos quoq; exturbat, lumborum & renum dolores sedat. Quidam & ad vulgæ dolorem radicem cum vino dulci propinant. Eadem in aceto decocta contra elephantiasin proficit. Asparago trito cum oleo perunctu pungit ab apibus negant. Syluestrem asparagum aliqui corruadam, aliqui Libycu vocant. Attrici ormini. Huius ad supradicta omnia efficacior vis, & candidior maior. Regium morbum extenuat. Veneris causa aquam eorum decoctam bibi iubent ad haminam. Ad idem & semen valet cu anetho, ternis vtrunq; obolis. Datur & ad serpentiu ictus succus decoctus. Radix quoque miscetur radici marathri inter efficacissima auxilia. Si sanguis per vrinam reddatur, semen asparagi, & apij, & cumini ternis obolis in vini cyathis duobus, quinis diebus Chrysippus dari iubet. Sic & hydropicis contrarium, quamuis vrinam moueat, docet. Item veneri: Vesicæ quoq; nisi decoctum: quæ aqua si canibus detur, occidi eos. In vino decoctæ radicis succum si ore continetur, dentibus mederi.

GLO. Vesicæ quoq; nisi cocti aqua. Si canibus detur, occidi eos. \int Distingue & castiga sic: Vesicæ quoq; nisi decoctum, quæ aqua si canibus detur, occidi eos. Alioqui canes non vescuntur asparagis.

De apio, & apiastro, & helioselimo, & oreoselimo. Cap. 11.

Aprio gratia vulgo est. Nanq; rami largis portionibus per iura innatant, & in condimentis peculiare gratiam habent. Præterea oculis illitum cum melle, ita vt subinde foueantur feruenti succo decocti, alijsq; membrorum epiphoris per se tritum, aut cum pane, vel polenta impositum, mire auxiliatur. Pisces quoq; si egrotent in piscinis, apio viridi recreantur. Verum apud eruditos non aliud erutum terra in maiore sententiarum varietate est. Distinguitur sexu. Chrysippus feminam esse dicit crispioribus folijs & duris, crasso caule, sapore acris & feruido. Dionysius nigriorem, breuioris radicis, vermiculos gignentem. Ambo neutrum ad cibos admittendum, imo omnino nefas: nam id defunctorum epulis ferulis dicatū esse, visus quoq; claritati inimicum. Caule feminæ vermiculos gigni. Ideoq; eos qui ederint sterilescere, mares feminasque. In puerperijs vero ab eo ci-

bo comitiales fieri qui vbera hauriunt. Innocentior tamen esse marem. Eaq; causa est, ne inter nefastos fructus damnetur. Mammam duritiam impositis folijs emollit. Suauiores aquas potui incoctum præstat. Succo maxime radicis cum vino lumborum dolores mitigat. Eodem iure instillato grauitatem aurium. Semine vrinam ciet, menstrua ac secundos partus. Et si foueantur semine decocto, sugillata reddit color. Cum oui albo illitum, aut ex aqua coctum potumque renibus medetur. In frigida tritum oris viceribus. Semen cum vino, vel radix cum veteri vino vesicæ calculos frangunt. Semen datur & arquatū ex vino albo. A piastrum Hyginus quidē melissophyllon appellat. Sed in confessa damnatione est venenatum in Sardinia. Contendenda enim sunt omnia, ex eodem nomine apud Græcos pendencia. Olsatru quod Hippofelinum vocant, aduersatur scorpionibus. Poto semine torminibus in teraneis medetur. Itemq; difficultatibus vrinis semen eius decoctum ex mulsio potum. Radix eius in vino decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabiosi moribus potum & illitum medetur: Succus eius algætes calefacit potus. Quartum genus ex eodem faciunt aliqui oreofelinon, palmum alto frutice ac recto, semine cumino simile, vrinæ & menstruis efficac. Helioselino vis priuata contra araneos. Sed & oreofelino feminæ purgatur è vino.

GLO. Verum apud eruditos non aliud erutum terra in maiore sententiarum autoritate est \int Varietate non autoritate. Nam id defunctorum epulis ferilibus dicatum existimatur. Ipsius quoque visus claritati inimicum. \int Lege, epulis ferilibus dicatū esse, visus quoq; claritati inimicum. Nam hoc ex Chrysippi & Dionysij autoritate refertur, ideoque melius per infinitum legitur absque verbo existimatur. Semen datur ex tribus cyathis ex vino albo. \int Antiqua scriptura potior: Semen datur & arquatū ex vino albo. arquatū, id est ihericus.

De petroselimo & ocymo. Cap. 12.

Alio genere petroselinon quidam appellat in saxis natum, præcipuum ad vomicas, cochlearibus binis succi additis in cyathum marrubij succi, atq; ita aquæ calidæ tribus cyathis. Addidere quidam busellon, differens breuitate caulis à satiuo & radicis colore ruffo, eiusdem effectus. Præualere contra serpentes potum & litum. Ocymum quoq; Chrysippus grauius increpuit, inutile stomacho, vrinæ, oculorum quoq; claritati. Præterea insaniam facere & lethargos & iocinoris vitia. Ideoque capras id aspernari: hominibus quoq; fugendum censet. Adjiciunt quidam, tritum si operiatur lapide, scorpionem gignere: commanducatum & in sole positū, vermes asserre. Afri vero, si eo die feriat quispiam à scorpione, quo ederit ocymum, feruari nō posse. Quinimo tradunt aliqui manipulo ocymi cum cancri decem marinis vel fluuiatilibus trito, conuenire ad id scorpiones à proximo omnes. Diodorus in empiricis, etiam pediculos facere ocymi cibum. Secuta æras acriter defendit, nam id esse capras. Nec minus quàm mentam & rutam scorpionum terrestrium ictibus, marinarumq; venenis mederi ex vino, addito aceto exiguo. Vsu quoque compertum, deficientibus ex aceto odoratu salutare esse. Item lethargicis & inflammatibus refrigerationi. Illitum capitis doloribus cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto: Item oculorum epiphoris impositum ex vino: Stomacho quoque esse vtile, inflationes & ructum ex aceto dissoluere sumptum. Alum fistere impositū, vrinam ciet. Sic & morbo regio & hydropicis prodest. Choleras eo & distillationes stomachi inhiberi. Ergo etiam celiaci Philistio dedit: & coctum dyfentericis, & colicis Plifonico. Aliqui & in tenasmo & sanguine excreantibus in vino, duritia quoq; præcordiorum. Illinitur mammis, extinguitque lactis prouentum. Auribus vtilissimum infantium, præcipue cū adipe anferino. Semen tritum & haustum naribus, sternutamenta mouet, & distillationes

& distillationes quoque capiti illitum. vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas mixto atramento futorio tollit. Venerem stimulat. Ideo etiam equis asinisque admiffuræ tempore ingeritur.

GLO. Ocymum quoq; Chrysippus grauius increpuit, inutile esse dicens stomacho, vrinæ, oculorum quoq; claritati. \int Duo verba esse dicens, aliquis de suo adiecit, mirum ni elegantæ causâ. Alij vero si eo die feriat quispiam à scorpione qui ederit ocymum, sanari non posse. \int Vera lectio: Afri vero, si eo die feriat quispiam à scorpione, quo ederit ocymum, feruari non posse. Secuta æras acriter defendit. \int Rectius, acriter defendit.

De syluestri ocymo, & eruca, & nasturtio, & ruta. Cap. 13.

Syluestri ocymo vis efficacior ad eadem omnia, peculiaris ad vitia quæ vomitionibus crebris contrahuntur. Vomiticisq; vuluæ, contraq; bestiarum morsus radix in vino est efficacissima. Bruca semen scorpionum venenis & muris aranei medetur. Bestiolas omnes innascentes corpori arceat. Vitia cutis in facie cum melle illitum. Lentiginis ex aceto. Cicatrices nigras reducit ad candorem cum felle bubulo. Aiunt verbera subituris potum ex vino, duritiam quandam contra sensum induere. In condiendis obsonijs tanta est sua virtus, vt Græci euzomon appellauerint. Putat subtrita eruca si foueantur oculi, claritatē restitui. Tussim infantium sedari. Radix eius in aqua decocta fracta ossa extrahit. Nam de venere stimulanda diximus: tria folia syluestris erucæ sinistra manu decerpta, & trita in aqua mulsâ si bibantur. E contrario nasturtium venerem inhibet, animum exacuit. Vt diximus, duo eius genera. Album purgat, detrabit bilem potum in aqua x. pondere. Cum lometo strumis illitum operumque brassica præclare medetur. Alterum est nigrius, quod capitis vitia purgat. Vistum clarificat. Comotas mentes sedat ex aceto sumptum. Lienem ex vino potum, vel cum fico. Tussim ex melle, si quotidie ieiuni sumant. Semen ex vino omnia intestinorum animalia pellit, efficacius addito mentastro. Prodest & contra suspiria & tussim cū origano & vino dulci. Pectoris doloribus decoctū in lacte caprino. Panos discutit cum pice, extrahitq; corpori aculeos. Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adijcitur ouorum album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus vero è melle vtilissime. Seltius adjicit vltum serpentes fugare, scorpionibus resistere. Capitis dolores contrito & alopecias emendari addito sinapi, grauitatem aurium trito imposito auribus cum fico. Dentium dolores infuso in aureis succo. Porriginem & vlcera capitis cum adipe anferino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad suppurationem perducit, & rumpit. Phagedænas vlcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur: Item licheni: Item vnguibus scarbis, quippe natura eius caustica est. Optimum autem Babylonium. Syluestri vero ad omnia ea effectus maior. In præcipuis autem medicaminibus ruta est. Latiore satiuæ folia, rami fruticosiores. Syluestris horrida ad effectum est, & ad omnia acrior. Succus exprimitur, tusa ea, & aspersa modice aqua, & in pyxide Cypria asseruatur. Hic copiosior datus veneni noxiam obtinet, in Macedonia maxime iuxta flumen Alyacmon. Mirumque, cicutæ succo extinguitur, adeo etiam venenorum venena sunt, quando cicutæ succus prodest manibus colligertiu rutam. Cæterū inter prima immiscetur antidotis, præcipueq; Galatica, quæcunq; autem ruta & per se pro antidoto valet, folijs tritis, & ex vino sumptis. Contra aconium maxime & viscū. Item fungos, siue in potu detur, siue in cibo. Simili modo contra serpentium ictus, vt potum cum multæ dimicaturæ cum his, rutam prius edendo se muniant. Valent & contra scorpionū ictus, & ataneorum, apum, crabrorum, vesparū aculeos, & cantha-

ridas, ac salamandras, canisve rabiosi morsus: acetabuli mensura succus è vino bibitur, & folia trita vel comman ducata imponuntur cum melle & sale, vel cum aceto & pice decocta. Succo vero perunctos aut eam habentes, negant feriri ab his maleficijs. Serpentesque, si vratur ruta, nidorem fugere. Efficacissima tamen est syluestris radix cū vino sumpta, eandem adjiciunt efficaciorum esse sub dio potam. Pythagoras & in hac marem minoribus herbaceisq; coloris folijs à scemina discreuit, eam lætioribus folijs & colore. Idem oculis noxiam putauit falso, quoniam scalptores & pictores hoc cibo vtuntur oculo rum causa. Cum pane quoq; vel nasturtio satiuq; atq; syl uestris propter visum. Vt aiunt, multi succo eius cū melle Attico inuncti discusserunt caligines, vel cū lacte mulieris puerum enixæ, vel puro succo angulis oculorum tactis. Epiphoras cum polenta imposito. Lenit autem capitis dolores pota cum vino, aut cum aceto & rosaceo illita. Si vero sit cephalæa, cum farina hordeacea, vel aceto Eadem cruditates discutit, mox inflationes, dolores stomachi veteres. Vuluas aperit, corrigittque conuersas illita in melle toto ventre & pectore. Hydropicis cum ficu, & decocta ad dimidias partes, potaque ex vino. Sic bibitur & ad pectoris dolores, laterumq; & lumborum, tussis, suspiria: pulmonum, iocinerum, renum vitia: horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines, decoquantur folia poturis: Et in cibo vel cruda, vel decocta conditæ prodest. Item torminibus in hyssopo decocta, & cum vino. Sic & sanguinem sistit interiorum, & narium indita: sic & collutis dentibus prodest. Auribus quoq; in dolore succus infundit, custodito vt diximus modo. E syluestri vero contra tarditatem & sonitū cum rosaceo, vel cum lauro oleo, aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto trite instillatur in tempora & cerebrum. Adiecerunt aliqui & serpyllum, & laurum, illinentes capita, & colla. Dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendum. Dederunt & comitialibus bibendum decoctæ succum in cyathis quatuor ante accessiones, quarum frigus intolerabile est: Alfosiq; crudam in cibo. Vrinā quoq; vel cruentam pellit. Fœminarum etiam purgationes, secundasque, etiam emortuos partus, vt Hippocrati videtur, ex vino dulci nigro pota. Itaque illitam & vuluarum causa etiā suffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cum farina hordeacea. Et contra ileum de cocta farina in oleo, & velleribus collecta. Multi vero & contra purulentas excreationes siccæ drachmas duas, sul phuris vnâ & dimidiam sumi censent: Et contra cruentas, ramos tres in vino decoctos. Datur & dyfentericis cum caseo in vino contrita. Dederunt & cum bitumine infractam potioni propter anhelitum: Ex alto lapsis feminis tres vncias. Olei libra, viniq; sextario illinitur cū oleo coctis folijs partibus quas frigus adusserit. Si vrinā mouet (vt Hippocrati videtur) mirum est quosdam dare velut inhibentem potui cōtra incontinentiam vrinæ. Pforas & lepras cū melle & alumine illita emendat. Item vitilignes, verrucas, strumas, & similia, cum strychno & adipe suillo ac taurino seuo. Item ignem sacrum ex aceto & oleo, vel psimythio: Carbunculū ex aceto. Non nulli laserpitium vna illini iubent, sine quo epinyctidas pustulas curant. Imponunt & mammis turgentibus decoctam, & pituitæ eruptionibus cum cera. Testium vero epiphoris cum ramis laureæ teneris, adeo peculiaris in visceribus his effectu, vt syluestri ruta cum axungia veteri illitos ramices sanari prodant. Fracta quoque membra semine trito cum cera imposito. Radix rutæ sanguinem oculis suffusum, & in toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliquis que traduntur, mirum est, cum feruentem rutæ naturam esse conueniat, fasciculum eius in rosaceo decoctū addita vncia a'oes, perunctis fudorem reprimere. Itemque generationes impediri hoc cibo, ideo profluuio genitali datur, & venerem crebro

per somnia Imaginantibus. Praeuidendum est grauidis, abstineant hoc cibo, necari enim partus inuenio. Eadem ex omnibus fati quadrupedum quoque; morbis in maximo vsu est, siue difficile spirantibus, siue contra maleficorum animalium ictus: infusa per nares ex vino: aut si sanguifuga exhauserit, ex aceto: & quocumque in simili morborum genere: vt in homine temperato.

Sextius adijcit, hoc serpentes fugare. Vetus lectio. Sextius adijcit, Iustum serpentes fugare. Multi sicco eius cum melle attrito in uocati. Leges, cum melle Attico. Dederunt & cum bitumine infricatam. Infricatam, non infricatam.

Item vitiligines vel rugas, strumas, & similia cum hircino & adipe sũllo. Codices veteres. Item vitiligines, verrucas, strumas, & similia, cum strychno & adipe sũllo.

De mentastro, & menta, & pulegio, & nepeta, & de cumino. Cap. 14.

Mentastrium syluestris menta est differens specie foliorum quasi figura ocymi, pulegij colore. Propter quod quidam syluestre pulegium vocat. Ijs com māducatis & impositis sanari elephantiasin, Magni Pompeij etate, fortuito cuiusdam experimento propter p̄dorem facie illita, compertum est. Eadem illinuntur bibunturque; aduersus scolopēdras, & serpentium ictus, drachmis duabus in vini cyathis duobus. Aduersus scolopēdras ius decocti. Aduersusque omnia venena seruantur folia arida, ad farinē modum. Substratum vel accensum fugat scorpiones. Potū fœminas purgat à partu, sed partus necat. Orthopnoicis, torminibus cholericis efficacissimū: Item lumbis, podagris impositum. Succus auribus verminosis instillatur, in regio morbo bibitur. Strumis illinuntur. Somnia venenis inhibet. Tineas pellit ex aceto potum. Contra porriginem ex aceto infunditur capiti in sole. Menta ipsius odor animum excitat, & sapor auditatem in cibis, ideo embammatū mixturæ familiaris. Ipsa acescere aut coire densarique; lac non patitur. Quare lactis portionibus additur, ne huius coagulati potu strangulentur. Datur in aqua aut mulso, eadem vi resistere & generationi creditur, cohibendo genitalia densari. Aequae maribus ac fœminis silit sanguinem, & purgationes foeminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cœliacorū impetus. Syriation & vomicas vuluæ curauit. Ille & iocinerum vitia ternis obolis ex mulso datis. Item sanguinē excreantibus in sorbitionem. Vlcerata in capite infantū mire sanat. Arterias humidas siccat, siccas altringit. Pituitas corruptas purgat in mulso & aqua. Voci succus sub certamine vitilis duntaxat, qui & gargarizatur vna tumente, adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vitilis & cōtra tonfillas cum alumine, linguæ asperæ cum melle. Ad conuulsas intus per se, vitijque pulmonis. Singultus & vomitus silit cum succo granati, vt Democritus monstrat. Recens trita choleras, in aceto quidem pota. Sanguinis fluxiones intus. Item etiam imposita cum polenta, & si mammæ tendantur. Illinuntur & temporibus in capitis dolore. Sumuntur & contra scolopendras, & scorpiones marinos, & ad serpētes. Epiphoris illinuntur, & omnibus in capite eruptionibus, item sedis vitij. Intertrigines quoque, vel si teneatur tantum, prohibet. Auribus cum mulso instillatur. Aiunt & leni mederi eam in horto gustatam, ita ne vellatur: si is qui mordeat, dicat se leni mederi per dies ix. Arida quoque; farinam tribus digitis apprehensam & stomachi dolorem sedare in aqua: & similiter aspersa in potionem, ventris animalia expellere. Magna societas cū hac ad recreandos defectos animo pulegio, cum fureculis suis in ampullas vitreas aceti vitrij; dieictis. Quae causa dignior est pulegio corona vertigini quam de rolis, cui biculis nostris pronunciata est. Nam & capitis dolores imposita dicitur leuare. Quin & olfactu capiti tueri cōtra

frigorum aestusque; iniuriam, & ab siti traditur; neque estua re eos, qui duos è pulegio furculos impositos auribus in sole habeant. Illinuntur etiam in doloribus cum polenta & aceto. Fœmina efficacior. Est autē hæc flore purpureo. Mas candidum habet. Nauseas cum sale & polenta in frigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac ventris dolorē. Stomachi autem ex aqua item rosiones silit, & vomitiones cum aceto & polenta. Intestinorum vitia melle decocta & nitro sanat. Vrinā pellit ex vino: & si amineum sit, & calculos, & interiores omnes dolores. Ex melle & aceto, sedat menstrua, & secundas. Vulvas conuersas corrigit. Defunctos partus eijcit. Semen obmutescentibus olfactu admouetur. Comitibus in aceto cyathi mensura datur. Si aquæ insalubres bibendæ sint, tritum aspergitur. Salitudines corporis, si cum vino tradatur, minuit. Nervorum causa & in cōtractione cum sale & aceto & melle cōfricatur opisthotono. Bibitur ad serpentium ictus decoctum: Ad scorpionū in vino tritum, maxime quod in siccis nascitur, ad oris exulcerationes, ad tulsim efficacax habetur. Flos recentis incensus, pulices necat odore. Xenocrates pulegij ramum lana inuolutum, in tertianis ante accessionem olfactandum dari, aut frugulis subijci, & ita collocari ægrum, inter remedia tradit. Syluestri ad eadem vis efficacior est, quod simile est origano, minoribus folijs quàm satium, & à quibusdam dictum vocatur. Gustatum à pecore caprisque, balatum concitat. Vnde quidam Græci literas mutant belchon vocauerunt. Natura tam seruens est, vt illitas partes exulceret. In tulsu ex perfectione fricari ante balnea cōuenit, & ante accessionum horrorem conuulsis & torminibus. Podagris mire prodest. Epaticis cum melle & sale bibendum datur, pulmonum vitia exereabilia facit. Ad lienem cum sale vitale est. & vesicæ, & suspirijs, & inflationibus decoctum succo æqualiter, & vulvas corrigit: & contra scolopēdrum terrestrem vel marinam, item scorpiones, priuatimque; valet contra hominis morsum. Radix cōtra incrementa vlcerata recens potentissima. Arida vero cicatricibus decorem affert. Item pulegio est nepetæque; societas. Decocta enim in aqua ad tertias discutitur frigora, mulierumque mensuræ profunt. Et est late sedant calores. Nepetæ quoque; vires contra serpentes habet. Fumū ex ea nidoremque fugiunt quæ & substernere in metu obdormituri vitale est. Ula ægilopis imponitur, & capitis doloribus recens cum tercia parte panis temperata aceto illinuntur. Succus eius instillatus naribus supinis, pro fluxuum sanguinis silit. Item radix, quæ cum myrti femine in passo tepido gargarizata anginis medetur. Cuminū syluestre est prætenue, quaternis aut quinque folijs, veluti ferratis. Sed latius magnus vsus, in stomachi præcipue remedijs. Discutit pituitas & inflationes, tritum & cum pane sumptum, vel potum ex aqua vinoque; tormina quoque & intestinorum dolores. Veruntamen omne pallorem bibentibus gignit. Ita certe ferunt Portij Latronis clari inter magistros dicendi adfectatores similitudinem coloris studijs contracti imitaros: & paulo ante Iulium Vindicem adfertorem illum à Nerone libertatis, captatione testamenti sic lenocinatum. Narium sanguinem passillis inditum, vel ex aceto recens silit. Et oculorum epiphoris per se impositum, tumentibus cum melle prodest. Infantibus imponi in ventre satis est. Morbo regio in vino albo à balineis datur.

Ijs commanducatis & impositis sanari elephantiam, sicut Magni Pompeij etate, fortuito cuiusdam experimento, propter pudorem facie illita compertum est. Elephantiasin, non elephantiam hunc morbum Plinius vocare solet. Legendū igitur pro Elephantiam sicut, Elephantiasin, bene habebit tota oratio. Menta ipsius odor animum excitat, & sapor auditatem in cibis, ideo in mammaram mixtura familiares ipsæ accessere, vt coire densereque lac non patiantur. Tora via aberratum est. Vera lectio est hæc, ideo embammatum mixtura familiares ipsæ accessere, ac coire densereque lac non patitur. Embammatata Græce vocantur intinctus, ad excitandam

excitandam orexim inuenti. Recens succus narium vitia spiritu subducta emendat. Scribo, spiritu subductus. Imperigines quoque, vel si teneatur tantum, prohibet. Intertrigines legendum, quemadmodum est in archetypis. Morbo regio in vino albo à balineis datur. Lego à balineis datur.

De cummo Æthiopico, quod vrinam stringit, & de capparibus, & de ligustico siue panace, & cumila bubula. Cap. 15.

Africanum maxime in posca illinuntur cum melle. Africanum priuatim vrinæ incontinentiam cohibet, putant. Satiuum datur ad iocineris vitia tostum, tritum in aceto. Item ad vertiginē. Ijs vero quos acriorē vi vrinā mordeat, in dulci tritum vino. Ad vuluarum vitia in vino: præterque impositis vellere folijs testium tumoribus, tostum, tritumque cum melle, aut rosaceo & cera. Syluestre ad omnia eadem efficacius. Præterea ad serpentes cum oleo, ad scorpiones, ad scolopendras. Silit & vomitionem nauseasque; ex vino, quantum apprehenderit tres digitis. Propter colum quoque; bibitur, illinunturque, vel penicillis seruens adprimuntur fascijs. Strangulationes vuluæ potum in vino aperit, tribus drachmis in tribus cyathis vini. Auribus instillatur ad sonitus atque; tinutus cū seuo vitulino, vel melle. Sugillatis illinuntur cum melle, & vna passa, & aceto. Lentigini nigrae ex aceto. Est cumino simillimum, quod Græci vocant ammi. Quidam vero Æthiopicum cuminū id esse existimant. Hippocrates regiū appellat, videlicet, quia efficacius in Aegypto iudicauit. Plerique; alterius naturæ in totum putant, quoniam sit exilius & candidius. Similis autem & huic vsus. Nanque; & panibus Alexandrinis subditur, & condimentis interponitur. Inflationes & tormina discutit. Vrinam & menstrua ciet. Sugillata & oculorum epiphoras mitigat. Cum lini semine scorpionum ictus in vino potum drachmis duabus: priuatimque; cerastum, cū pari portione myrrhæ. Colorem quoque; bibentium similiter mutat in pallorem. Suffitum cum vna passa aut resina, vulvas purgat. Tradunt facilius cōcipere eas, quæ odorantur id per coitum. De capparibus satis diximus inter peregrinos frutes. Non vtendum transmarino: innocentiū Italicum est. Ferunt, eos qui quotidie id edunt, paralyti non periclitari, nec lenis doloribus. Radix eius vitiligines, albas tollit, si trita in sole fricetur. Splenetis prodest in vino potu radicis cortex duabus drachmis, dempto balinearum vsu. Feruntque; xxxv. diebus per vrinā & aluum totum lienem emitti. Bibitur in lumborum doloribus ac paralyti. Dentium dolores sedat tritum ex aceto semen decoctū, vel manducata radix. Infunditur & aurium dolori decoctū oleo. Vlcerata quæ phagedænas vocant, folia & radix recens cū melle sanant. Sic & strumas discutit radix: parotidas vermiculosque cocta in aqua. Iocineris quoque; malis medetur. Dant & ad tineas in aceto & melle. Oris exulcerationes in aceto decocta tollit, stomacho inutiles esse inter autores conuenit. Ligusticum aliqui panacem vocant, stomacho vitale est. Item conuulsionibus & inflationibus. Sunt & qui cunilam bubulam appellauerint, vt diximus, falso.

Propter colum quoque; bibitur, illinunturque; vel penicillis seruens, vel altringitur fascijs. Vetus lectio, propter colum quoque; bibitur, illinunturque; vel penicillis seruens adprimunt fascijs. Nanque & panibus subijgitur. Vetus lectio, subditur. sic cap. 17. Panis etiā crustis inferioribus subditum. Sunt & quidam qui cunilam bubulam appellauerint. Quidam superuacaneæ vox est hoc loco.

Item de cumila bubula, gallinacea siue origano heracleotico, cumilagine molli, libanotide, cumila satina & montana. Cap. 16.

Cunilæ præter satiuam plura sunt in medicina generata. Quæ bubula appellatur, semen pulegij habet, vitale ad vulnera commanducatum impositumque;

vt quinto post die soluat. Contra serpentes quoque in vino bibitur, ac tritum plagæ imponitur. Vulnera ab ijs facta perficantur. Item testudines cum serpentibus pugnaturæ hac se mununt: quidamque; in hunc vsum panacem vocant. Sedat & tumores, & virilium mala sicca, vel folijs tritis, in omni vsu mire congruens ex vino. Est alia cumila, gallinacea appellata nostris, Græcis origanum heracleoticū. Prodest oculis trita addito sale. Tulsim quoque emendat & iocinerum vitia. Laterum dolores cum farina, oleo & aceto in sorbitionem temperata. Præcipue vero serpentium morsus. Tertium genus est eius, quæ à Græcis mascula, à nostris cunilago vocatur, odoris fœdi, radicis lignosæ, folio aspero. Vires eius vehementissimas in omnibus generibus earum tradunt. Manipulo quoque; eius abiecto, omnes è rota domo blattas conuenire ad eam. Priuatim aduersus scorpiones ex posca pellere. Tribus folijs ex oleo peruncto homine, fugari serpentes. Econtrario quæ mollis vocatur, pilosioribus folijs ac ramis, & aculeatis: trita mellis odorem habet, digitis tactu eius cohærescentibus. Altera thuris, quam libanotidem appellamus. Medetur vtraque contra serpentes ex vino vel aceto. Pulices etiam contritæ cū aqua sparæ necant. Satiua quoque; suos vsus habet. Succus eius cum rosaceo auriculas iuuat. Ipsa ad ictus bibitur. Fit ex ea montana, serpyllo similis, efficacis cōtra serpentes. Vrinam mouet, purgat & à partu mulieres. Concoctionem mire adiuuat, & ad cibos auditatem. Vtraque vel in cruditate ieiunis in potione aspersa. Luxatis quoque vitilis. Contra vesparum & similes ictus, ex farina hordeacea & posca, vti iussima. Libanotidis alia genera suis dicitur locis.

Trita mellis odorem habet, digitis tactu eius cohærescentibus. Melius cohærescentibus. GLO.

De piperis & origano, & oniti prasio, & tragorigano, & heraclio, & lepidio, & de gith, siue melambio, & aniso. Cap. 17.

Piperis quam & siquastrum appellauimus, contra morbos comitiales bibitur. Caltor & aliter demonstrabat, caule rubro & longo densis geniculis, folijs lauri, semine albo, tenui, gustu piperis, vitilem gingiuis, dentibus, oris suauitati & ructibus. Organū quod in sapore cunilam emulatur, vt diximus, plura genera in medicina habet, & onitin vel prasion appellat, non dissimile hysopo. Priuatim eius vsus cōtra torsiones stomachi in tepida aqua, & cruditates. Cōtra araneos scorpionesque; in vino albo. Luxata & incussa in aceto, & oleo, & lana. Tragoriganū simillius est serpyllo syluestri. Vrinam ciet, tumores discutit, contra viscum potum viperæque; ictum efficacissimum, stomachoque acida ructanti & præcordijs. Tulsientibus quoque; cum melle datur, & pleuriticis, & peripneumoniacis. Heraclium quoque; tria genera habet nigrius latoribus folijs, glutinosum. Alterum exilioribus, molliusque; sampuco nō dissimile, quod aliqui prasion vocare malunt. Tertium est inter hæc medium minus quàm cætera efficacax. Optimum autem Creticum. Nam & iucunde olet. Proximum Smyræum. Deinde heracleoticum ad potū vitilium, quod onitin vocant. Comitis autem vsus serpentes fugare. Percussis esui dare decoctum. Potu vrinam ciere. Ruptis, conuulsis mederi cum panacis radice. Hydropticis cum fico, aut cum hysopo, acetabili mensuris decoctū ad sextam. Item ad scabiem, pruriginem, pforas in descensione balnearū. Succus auribus infunditur cū lacte mulieris. Tonfillis quoque; & vis medetur: Capitis vlceribus. Venena opij & gyphi extinguit decoctum, si cum cinere in vino bibatur. Aluum mollit acetabuli mensura. Sugillatis illinuntur. Item dentium dolori, quibus etiam & candorem facit, cū melle & nitro. Sanguinem narium silit. Ad parotidas decoquitur cum hordeacea farina. Ad arterias asperas cū galla & melle

& melle teritur. Ad lienem folia cum melle & sale. Crasfiores pituitas & nigras extenuat coctū cum aceto & sale sumptum paulatim. Regio morbo tritum cū oleo in naves infunditur. Lasi perunguntur ex eo, ita vt ne venter attingatur. Epinyctidas cum pice sanat. Furunculos aperit cum fico trita. Strumas cum oleo & aceto & farina hordeacea. Lateris dolores cum fico illitum. Fluxiones sanguinis in genitalibus tulum, ex aceto illitum. Reliquias purgationum à partu. Lepidum inter vrentia intelligitur. Sic & in facie cutem emendat exulcerando, vt tamen cera & rosafaco facile sanetur. Sic & lepras & pforas tollit semper facile, & cicatricum vlcera. Tradunt in dolore dentium adalligatum brachio qua doleat, compesce re dolorem. Gith ex Græcis, alij melanthion, alij melaspermum vocant. Optimum quàm excitatissimi odoris, & quàm nigerrimū. Medetur serpentium plagis & scorponum. Illini ex aceto ac melle reperio, incensoque ferpentes fugari. Bibitur drachma vna contra araneos. Distillationem narium discutit tulum in linteolo olfactum. Capitis dolores illitū ex aceto & infusum naribus. Cum irino oculorum epiphoras & tumores. Dentium dolores coctum cum aceto. Vlceris oris tritum aut comanducatum. Item lepras & lentigines ex aceto. Difficultates spirandi addito vino potum. Duritias tumoresque veteres & suppuraciones illitum. Lac mulierum auget continuis diebus sumptum. Colligitur succus eius, vt hyoscyami. Similiter largius venenum est, quod miremur, cum semen gratissime panes eū condiat. Oculos quoque purgat, vrinam & menses ciet. Quinimo linteolo alligatis tantū granis xxx. secundas trahi reperio. Aiunt & clavis in pedibus mederi tritum in vrina: culices suscitū necare. Item muscas. Et anisum aduersus scorpiones ex vino bibitur. Pythagoræ inter pauca laudatum, siue crudum, siue decoctū. Item viride aridum ē, omnibus que conduntur, queque intinguntur desideratum. Panis etiam crustis inferioribus subditū. Saccis quoque additur. Cum amaris nucibus vina commendat. Quin ipsum oris halitum iucundiores facit, fetoremque tollit manducatum matutinis cum smyrneo, & melle exiguo, mox vino colatum. Vultum iuniorum prestat. Insomnia leuat suspen sum in puluino, vt dormientes olfaciant. Appetentiam ciborum prestat, quando id quoque inter artificia delicie fecere, ex quo labor desijt cibos potere. Ob has causas quidam anicetum id vocauerunt. Laudatissimum est Creticum, proximum Aegyptium. Hoc ligustici vicem prestat in condimentis. Dolores capitis leuat suscitum naribus. Epiphoris oculorum ē vino radicem eius tulam inponit Iollas: ipsum cū croco pari modo & vino, & per se tritum cum polenta ad magnas fluxiones, extrahendaque, si qua in oculos inciderint. Narium quoque carcinodes consumit illitum ex aqua. Sedat anginas cū melle & hyssopo ex aceto gargarizatum. Auribus infunditur cum rosafaco. Thoracis pituitas purgat tostum, cum mel sumptū melius. Cum acetabulo anisi nucas amaras l. purgatas tere in melle ad tulum. Facillime vero anisi drachmæ tres, papaueris duæ miscentur melle ad fabæ magnitudinem, & ternis diebus sumuntur. Præcipuum autem est ad ructus, ideo inflationibus stomachi, & intestinorum torminibus, & cœliaci medetur. Singultus & olfactum decoctum potumque inhibet. Folijs decoctis digerit cruditates. Succus decocti cum apio olfactus sternutamenta inhibet. Potu somnum concitat. Calculos pellit. Vomitiones cohibet, & præcordiorum tumores. Et pectorum vitijs, neruis quoque quibus succinctum est corpus, vtilissimū. Prodest eius & capitis doloribus instillari succum cum oleo decocti. Non aliud vtilius ventri & intestinis putant, ideo dysentericis & in tenasmo datur tostum. Aliqui addunt & opium, pilulis in die ternis lupini magnitudine in vini cyatho dilutis. Diebus & ad lumborum dolores succo vsus est. Semen hydropicis & cœ-

liaci dedit tritum cum menta ē vino, radicem ad renes. Dalion herbarius parturientibus ex eo cataplasma impositum cum opio: Item vuluarum dolori. Deditque bibendum cum anetho parturientibus. Phreneticis quoque illinunt vel recens cum polenta. Sic & infantibus comitialē vitium aut cōtractiones sentientibus. Pythagoras qui dem negat corripit vitio comitiali in manu habentes. Ideo que quàm plurimum domi ferendum. Parere quoque facilius olfactantes. Et statim à partu dandum potui polenta aspersa. Sossimenes cōtra omnes duritias ex aceto vsus est, eo: & contra lasitudines, in oleo decoquens additonitro. Semine eius potio, lasitudinis auxilium viatoribus sponondit. Heraclides ad inflationes stomachi semen tribus digitis cū castorei obolis duobus ex mulso dedit. Similiter ad ventris aut intestinorum inflationes. Et orthopnoicis, quod ternis digitis præhenderit seminis, tantundem hyoscyami cum lacte asinino. Multi vomituris acetabula eius & folia lauri decem trita in aqua bibēda inter cœnam suadent. Strangulationes vuluæ, si manducetur & linatur calidum, vel si bibatur cum castoreo in aceto & melle, sedat. Vertigines à partu cum semine cucumeris & lini pari mensura trinū digitorū, vini albi tribus cyathis discutit. Tlepolemus ad quartanas trinīs digitis seminis anisi & feniculi vsus est, in aceto & mellis cyatho vno. Lenit articulares morbos, cum amaris nucibus illitum. Sunt qui & aspidū venenis aduersari naturam eius putent. Vrinam ciet. Sitim cohibet. Venerem stimulat. Cum vino sudorem leniter præstat. Vestes quoque à tineis defendit. Efficacius semper recens, & quo nigrius. Stomacho tamen inutile est præterquam inflato.

Castore taliter demonstrante. § Vetus lectio, Castor & aliter monstrabat, vt intelligamus alterum piperitidis genus, sequenti versu lego, vtilem silicet monstrabat. Luxata & contusa in aceto. § Archetypa, Luxata & incussa. Vrinam & mēstrua ciet. § Plinius scripsit vrinam & menses ciet. sicut paulopost, Pythagoræ inter pauca laudatū, non à Pythagoræ, quod genus deprauationis frequens est in hoc opere. Epiphoris oculorum radicem eius tulam inponit Iollas. § Lege addendo, ē vino radicem eius. Et mox, extrahendisque siqua in oculos inciderint. Dysentericis & tenasmo datur. § Rectius, dysentericis & in tenasmo. Semen hydropicis & cœliaci dedit tritum cū menta. Verum & radicem ad renes. § Castor gavinus ad exemplaria hoc modo, tritū cum menta ē vino, radicē & ad renes. Pythagoras quidem non corripit vitio comitiali in manu habentes. § Legendum Pythagoras quidem negat corripit.

De anetho & sagapeno, & de papauere albo & nigro, & quomodo succus herbarum colligendus est, & de opio. Cap. 18.

Nethum quoque ructus mouet, & tormina sedat. Alum silit. Epiphoris radices illinuntur ex aqua vel vino. Singultus cohibet semen feruens, olfactum. Sumptū ex aqua, sedat cruditates. Cinis eius vnam in faucibus leuat: oculos & genituram hebetat. Sapeonium quod apud nos gignitur, in totū transmarino alienatur. Illud enim ammoniaci lacrymæ simile, sagapeno vocatur. Prodest laterum & pectoris doloribus, conuulsis, tussibus vetustis excretionibusque, præcordiorum tumoribus. Sanat & vertigines, tremulos, opisthotonicos, lienes, lumbos, perfrictiones. Datur & olfactandum ex aceto in strangulatu vuluæ. Cæteris & potui datur, & cum oleo infricatur. Prodest & contra mala medicamenta. Papaueris fatiui diximus genera, & sponte nascentis alia promissimus. Sed fatiui albi calyx ipse teritur, & ē vino bibitur somni causa. Semen elephantiasii medetur. E nigro papauere sapor gignitur scapo inciso, vt Diagoras suadet, cum turgescit: vt Iollas, cum deflorescit hora diei ferenti, hoc est, & cum ros in eo exaruerit. Incidi iubent sub capite & calyce. Nec in alio genere ipsum inciditur caput. Succus & hic, & herbæ cuiuscunque, lana excipitur, aut si exiguus est, vngue pollicis vt lactucis, & postero die magis quod inaruit. Papaueris vero largus densatur, &

ter, & in pastillos tritus in vmbra siccatur, non vi soporifera modo, verum si copiosior hauriatur etiam mortifera per somnum, opion vocant. Sic scimus interemptum Licinij Cæcinnæ prætorij viri patrem in Hispania Bautili, cum valetudo imparibilis odij vitæ fecisset. Item pleurosque alios. Qua de causa magna concertatio extitit. Diagoras & Erasistratus in totum damnauere, vt mortiferū, infundi vezantes. Præter ea quoniam visui noceret. Ad didit Andreas, ideo non protinus excæcari eo, quoniam adulteraretur Alexandriæ. Sed postea vsus eius non improbatum est medicamento nobili, quod diacodion vocant. Semine quoque eius trito in pastillos, è lacte vtuntur ad somnū. Item ad capitis dolores cum rosafaco. Cū hoc & aurium dolori instillatur. Podagris illinuntur cum lacte mulierum. Sic & folijs ipsis vtuntur. Item ad sacros ignes & vulnera ex aceto. Ego tamen damnauerim collyrijs addi, multoque magis quas vocant lexyprætas, quasque pepticas & cœliacas. Nigrum tamen cœliaci in vino datur. Satiuum omne magis rotundat capita. At syluestri longum ac pusillum, & ad omnes effectus valentius. Decoquitur & bibitur contra vigilias, eademque aqua fouent ora. Optimum in siccis, & vbi raro pluit. Cum capita ipsa & folia decoquuntur, succus meconium vocatur, multum opio ignauior. Experimentum opij est primum odore: syncerum enim perpeti non est, mox in lucernis, vt pura luceat flamma, aut extinctum demum oleat, quæ in fucato non eueniunt. Accenditur quoque diffidit, & crebro extinguitur. Est synceri experimentum & in aqua, quia nebula innat: sicutum in pustulas coit. Sed maxime mirum, æstiuo sole deprehendi. Syncerum enim sudat, & se diluit, donec succo recenti simile fiat. Mnesicles optime seruari putat hyoscyami semine adiecto. Alij infaba.

GL O. Sed fatiui albi calyx ipse teritur, & bibitur, somni causa. Semen elephantiasii medetur. § Scribendum erat, & ē vino bibitur. Item elephantiasii, non elephantijs. Succus & hic, & herbæ cuiuscunque. § Lege cuiuscunque. Sequenti versu, vt lactucis, non aut. Prætorij viri patrem in Hispania bautili. § Bautili malum, vt sic loci nomen, quemadmodum dicimus Bilbili, Sacili. Cum his aurium dolori instillatur. § Melius, cum hoc & aurium dolori. cū hoc silicet rosafaco. Sic & folijs ipsis vtuntur ad sacros ignes. Item vulnera cum aceto. § Si sic legamus, & podagras vnum remedium peribit, nec sacro igni suum vt oportet adhibebitur. Sinceram lectionem etiam nunc retinent antiqui codices. Sic & folijs ipsis vtuntur. Item ad sacros ignes & vulnera ex aceto. Experimentum opij est primum odore, syncerum enim perpeti non mos est. Dein in lucernis. § Indidem castigauimus & hæc. Sincerum enim perpeti non est, mox in lucernis. Sed hic lacinitatis grauior iactura est quàm sensus. Egdore mendo mox, pro in pustulas coit, scriptum est, in posca coit, cum tamen experimentum fiat in aqua, non in posca.

De erratico & ceratiti, & glaucio siue paralio, & heraclio siue aphro, & de diacodio, & tithymalo. Cap. 19.

Inter fatiua & syluestria medium genus, quoniam in aruis, sed sponte nasceretur, rheam vocauimus & erraticum. Quidam id decerptū protinus cum toto calyce mandunt. Alum exinanunt capita quinque decocta in vini tribus heminis pota, & somnum faciunt. Syluestrium vnum genus, ceratiti vocant, nigrum, cubitali altitudine, radice crassa & corticosa, calyculo inflexo vt cornicula. Folia minorā & tenuiorā quàm cæteris syluestribus: semen exile, tempestiuum est melsibus: alum purgat dimidio acetabulo in mulso. Folia trita cum oleo, argema iumentorū sanant. Radix acetabuli mensura cocta in duobus sextarijs ad dimidias, datur ad lumborum vitia & iocineris. Carbunculis medentur ex melle folia. Quidam hoc genus glaucion vocant, alij paralion. Nascitur enim in afflato maris, aut nitroso loco. Alterum ē syluestribus genus heraclion vocatur, ab alijs aphron, folijs (si procul intuearis) speciem passerum presentantibus, radice in summa terræ cute, semine spumeo. Ex hoc li-

na splendorem trahunt æstate. Tunditur in pila comitilibus morbis, acetabuli mensura in vino albo. vomitiones enim facit. Medicamento, quod diacodion & arteriace vocatur, vtilissimum. Fit autem huius papaueris aut cuiuscunque syluestris capitibus cxx. in aquæ cælestis sextarijs tribus biduo maceratis, in eademque discocis, deinde * saccatis iterumque cū melle decoctis ad dimidias partes vapore tenui. Addidere postea drachmas senas croci, hypocisthidis, thuris, acaciæ, & passii Cretici sextarium. Hæc ostentatione, simplex quidem & antiqua illa salubritas, papaueris & melle constat. Tertium genus est tithymalon, mecona vocant, alij paralion, folio læui, albo, capite magnitudinis fabæ. Colligitur vna florente. Sicca tur in vmbra. Semen potum purgat aluum, dimidio acetabulo in mulso. Cuiuscunque autem papaueris caput viride, vel siccum, illitum epiphoras oculorum lenit. Opium ex vino meraculo si protinus detur, scorponum vitibus resistit. Aliqui hoc tantum nigro tribuunt, si capita eius vel folia terantur.

Inter fatiua & syluestria medium genus, quod nisi in aruis effect sponte nasceretur, rheam vocauimus & erraticum. § Lectio vetus magis Plinium sapit: Inter fatiua & syluestria mediū genus, quoniam in aruis sed sponte nasceretur. r. u. & e. Alterum est in syluestribus generibus heraclion, vocatur ab alijs aphron. § Elegantiore est vetus lectio. Alterum ē syluestribus genus heraclion vocatur ab alijs aphron.

De portulaca siue peplio, coriandro & atriplici. Cap. 20.

St & portulaca quam peplion vocant, nō multum fatiua efficacior. Cuius memorabiles vsus traduntur. Sagittarum venena, & serpentium hæmmorrhoidum & presterum restringi, pro cibo sumpta, & plaris imposita extrahi. Item hyoscyami, pota è passo expresso succo. Cum ipsa non est, semen eius simili effectu prodest. Resistit & aquarum vitijs, capitis dolori, vlcibusque in vino tusa & imposita. Reliqua vlceris comanducata cum melle sanat. Sic & infantium cerebro imponitur, vmbilicoque prociديو. In epiphoris vero omnium, fronte temporibusque cum polenta. Sed ipsis oculis, è lacte & melle. Eadem, si prociديو, prodest, folijs tritis cū corticibus fabæ. Pustulis cum polenta & sale, & aceto. Vlceris oris, tumoremque gingiuarum comanducata cruda sedat. Item dentium dolores. Tonillarū vlceris, succo decocti. Quiddam adiecere paulum murræ. Nam & mobiles dentes stabilit comanducata. Cruditates sedat, vocemque firmat, & sitim ardet. Cervicis dolores, cum galla & lini semine pari mensura sedat. Mammarum vitia cum melle aut cimolia creta. Salutaris & suspuriosis, semine cum melle hausto. Stomachū in acetarijs sumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum polenta. Et alias manducata refrigerat etiam intestina. Vomitiones silit. Dysentericis & vomitis estur ex aceto, vel bibitur cum cumino. Tenasnis autem cocta, & comitilibus cibo vel potu prodest. Purgationibus mulierū, acetabuli mensura in sapa. Podagris calidis, cum sale illita, & sacro igni. Succus eius potus renes iuuat, ac vesicas. Ventrīs animalia pellit. Ad vulnerum dolores, ex oleo cum polenta imponitur. Neruorū duritias emollit. Metrodorus, qui ἐπιτομήν τῶν ἱστοριῶν ἐπέγραψε scripsit, purgationibus à partu dandū censuit. Venerem inhibet, venerisque somnia. Prætorij viri pater est, Hispaniæ princeps, quem scio propter impatibiles vuæ morbos, radicē eius hilo suspen sam è collo gerere, præterquam in balneis, & ita liberatum incommodo omni. Quinetiam inueni apud autores, caput illitum ea distillationem anno toto non sentire. Oculos tamen hebetare putatur. Coriandrum inter syluestria non inuenitur. Præcipuum tamen esse constat Aegyptium. Valet cōtra serpentium genus vnam, quod amphibænas vocant, potū impositumque. Sanat & alia vulnera.

vulnera. Eplinyctidas, pustulas tritum. Sic & omnes tumores collectionesque, cum melle aut vva passa. Panos vero ex aceto tritum. Seminis grana tria in tertianis deuoari iubent aliqui ante accessione: vel plura illini fronti. Sunt qui & ante solis ortum ceruicalibus subijci efficaciter putent. Vis magna ad refrigerandos ardores viridi. Vlcerata quoque serpunt, sanant cum melle, vel vva passa: item testes, ambusta, carbunculos, aures; cum lacte mulieris epiphoras oculorum: ventris & intestinorum fluxiones semen ex aqua potum. Bibitur & in cholericis cum ruta. Pellit animalia interaneorum, cum mali punici succo & oleo semen potum. Xenocrates tradit rem miram, si vera est: Menstrua contineri vno die, si vnum granum biberint feminæ, biduo si duo, & totidem diebus quot grana sumpserint. Marcus Varro, coriandro subtrito cum aceto, carnem incorruptam ætate feruari putat. Atriplex & syluestre est, & satium, accusatum à Pythagora, tanquam faceret hydropicos, morbosque regios & pallorem, coqueretur difficillime: ac ne in hortis quidem iuxta id nasci quicquam nisi languidum culpauit. Addidere Dionysius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos. Nec nisi mutata sæpius aqua coquendum: stomacho contrarium esse, lentiginis & papulas gignere. Miror quare difficulter in Italia id nasci tradiderit Solon Smyræus. Hippocrates vuluarum vitij id infundit cum beta. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. Panos, furunculos incipientes, duritias omnes, vel cocto, vel crudo, vtiliter illini putauit. Item ignem sacrum, cum melle, aceto, nitroque: Similiter podagris. Vngues scabros detrahare dicitur sine vlcere. Sunt qui & morbo regio dent semen eius cum melle, arterias & tonsillas nitro addito perfricent, aluum moueat, cocto vel per se, vel cum malua aut lenticula, concitantes vomitiones: Syluestri capillos tingunt, & ad supradicta vtuntur.

Dysenteria & vomitis datur ex aceto. Nostri exemplaria habent, estur ex aceto. Caput indelicum distillationem toto anno non sentire. Illic legitur, caput illius ea distillationem anno toto non sentire. Aliquanto post pro Coquitur difficillime reposuimus, coqueretur. refertur enim ad præcedentem particulam Tanquam. Hippocrates vuluarum vitij id infundit. Lige infundit. Duritias omnes vel cocto vel crudo vtiliter illini putant. Scilicet Lycus.

Cocto aut per se, aut cum malua, aut lenticula. Rectius, vel per se vel cum malua aut lenticula.

De malua, malope, & althea, & lapatho, & oxylapatho, & hydrolapatho, & hypopolapatho, & bulapatho. Cap. 21.

Contrario in magnis laudibus malua est vtraque, & satia & syluestris. Duo genera earum amplitudine folij discernuntur. Maiorem Græci malopen vocant in satia. Alteram ab emolliendo ventre, dictam putant malachem. E syluestribus, cui grande folium & radices albæ, althea vocatur, ab excellentiæ effectus à quibusdam aristalthea. Omne solum in quo ferantur, pinguius faciunt. Huic contra omnes aculeatos ictus efficacior vis, præcipue scorpionum, vesparum, similibumque, & muris aranei. Quin & trita cum oleo qualibet earum peruncti ante, vel habentes eas, non feriuntur. Folium impositum scorpionibus torporem affert. Valent contra venena. Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ cum nitro, potæ vero decoctæ cum radice sua, leporis marini venena restringunt: & vt quidam dicunt, si vomatur. De ipsa mira & alia traduntur. Sed maxime, si quotidie quis succi ex qualibet earum forbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Vlcerata manantia in capite sanant in vrina putrefactæ, lichenas & vlcerata oris cum melle. Radix decocta, surfures capitis & dentium mobilitates. Eius que vnum caulem habet, radice circa dentem qui doleat punge, donec desinat dolor. Eadem strumas & paroti-

das panosque, addita hominis salua, purgat citra vulnus. Semen in vino nigro potum, à pituita & nauis liberat. Radix mammaram vitij occurrit, adalligata in lana nigra, Tussum in lacte cocta, & forbitionis modo sumpta, quin diebus emendat. Stomacho inutilis Sextius Nigger dicit. Olympias Thebana, abortiuas esse cum adipe anferis. Aliqui purgari feminas, folijs earum manus plenæ mensura, in oleo & vino sumptis. Vtiq; constat parturientes folijs substratis celerius solui, protinus à partu reuocanda, ne vulua sequatur. Dant & succum bibendum parturientibus ieiunis, in vino decocta hemina. Quin & semen tritum adalligant brachio, genitale non continentium. Adeoque esse veneri nascuntur, vt semen vniculis aspersum genitali, feminarum auitates augere ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta adalligatas. Tenasmo & dysentericis vtilissime infundi. Item sedis vitij, vel si foueantur. Melancholicis quoque succus datur cyathis ternis tepidus, & infantibus quaternis. Decoctæ comitalibus heminae succi. His & calculosis, & inflatione, & torminibus, aut opisthotonico laborantibus, tepidus illinitur. Et sacris gignit, decocta in oleum folia imponuntur: & ad vulnerum impertus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodest, & vesicæ, & intestinorum rosionibus. Vuluas & cibo & infusione mollit in oleo, succus decoctæ pori meatus suauis facit. Altheæ in omnibus supradictis efficacior radix: præcipue coctis ruptisque. Cocta in aqua aluum silit. Ex vino albo strumas & parotidas, & mammaram inflammationes, & panos in vino folia decocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta, quamlibet perniciosæ tussis citissime medentur. Hippocrates vulneratis, sitientibusque; defectu sanguinis, radices decoctæ succum bibendum dedit. Et ipsam vulneribus cum melle & refina, item contusis, luxatis, tumetibus, & musculis, neruis, articulis imposuit. Et asmaticis ac dysentericis in vno bibendum dedit. Miri, aquam radice ea addita addenari sub dio, atque lactescere. Efficacior autem quo recentior. Nec lapathum dissimiles effectus habet. Est autem & syluestre, quod alij oxalidem appellant, satiuo proximum, folijs acutis, colore betæ candidæ, radice minima: nostri vero rumicem, alij lapathum cantherinum, ad strumas cum axungia efficacissimum. Est & alterum genus, fere oxylapathon vocant, satiuo item similius, & acutiora habet folia ac rubriora, non nisi in palustribus nascens. Sunt qui hydrolapathon tradunt in aqua natum. Est & aliud hypopolapathon, maius satiuo, candidiusque ac spissius. Syluestria scorpionum ictibus medentur, & ferre prohibent habentes. Radix aceto decocta si coletur, succus dentibus auxiliatur: si vero bibatur, morbo regio. Semen stomachi inextricabilia vitia sanant. Hippopolathi radices priuatim vngues scabrosos detrahunt. Dysentericos semen duabus drachmis in vino potum liberat. Oxylapathi semen lotum in aqua cælesti, sanguinem reijcientibus adiecta acacia lentis magnitudine prodest. Præstantissimos pastillos faciunt ex folijs & radice, addito nitro & iure exiguo. in vfu aceto diluunt. Sed satiuum in epiphoras oculorum illinunt frontibus. Radice melicerias & lepras curant. In vino vero decocta, strumas & parotidas & calculos: Poto vino & lienes, cæliacos eque & dysentericos, & tenasmos. Ad eademque omne omnia efficacius ius lapathi: & ructus facit, & vrinam ciet, & caliginem oculorum discutit: Item pruritus corporis, in solia balnearum additum, aut prius ipsam illitum sine oleo. Firma & commanducata radix dentes. Eadem decocta cum vino, silit aluum: folia soluunt. Adiecit Solon (ne quid omitteremus) bulapathon: radices tantum altitudine differens, & erga dysentericos effectu, potu ex vino.

Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ, aut cum anetho potæ. Decoctæ vero cum radice sua leporis marini venena restringunt. Inconrupta scriptura aliter habet, illitæ crudæ cum nitro. potæ vero decoctæ

GL O

decoctæ cum, &c. Nec lapathum dissimiles effectus habet. Est autem syluestre. Non hoc dicit, lapathum herbam esse syluestrem, sed præter satiuum esse etiam aliud lapathi genus syluestre. Quare melius legitur adiecto, & est autem & syluestre.

Folij aquosis. Rectius acutis, vt est in veteribus voluminibus. Vnde etiam oxalidem appellatam videri potest. Oxylapathi semen lotum in aqua cælesti, sanguinem prodest reijcientibus, adiecta acacia lentis magnitudine, prodest. Prius prodest redundat Radicis tantum altitudine differens, & erga dysentericos efficacis effectus, potum ex vino. Vereres codices habent, & erga dysentericos efficaci effectu, potu ex vino. Vt intelligamus hoc quoque differre à reliquis lapathi generibus, quod peculiarem vim contra dysenteriam habeat.

De sinapis tribus generibus, & marrubio, & serpillio, & silymbrio, sive rymbrio, & de lini semine, & blitio. Cap. 22.

Sinapi, cuius in satijs tria genera diximus, Pythagoras principatum habere ex his, quorum sublime vis feratur, iudicauit, quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetrat. Ad serpentium ictus & scorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorū venena discutit. Contra pituitā tenetur in ore donec liquefcat, aut gargarizatur cum aqua mulla. Ad dentium dolorem manditur. Ad vnam gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho vtilissimum contra omnia vitia, pulmonibusque. Excreationes faciles facit in cibo sumptum, datur & spiriofis: Item comitalibus tepidum cum succo cucumerum. Senus atque sternutamentis caput purgat, aluum mollit, mensura & vrinam ciet. Hydropicis imponitur. Cum fico & cumino tusum ternis partibus comitali morbo. Et vuluarum conuersione suffocatas excitat odore, aceto mixto: Item lethargicos. Adijctur tordilium. Est autem id semen ex fesceli. Et si vehementior somnus lethargicos premat, cruribus aut etiam capiti illinuntur cum fico ex aceto. Veteres dolores, thoracis, lumborum, coxendicum, humerorum, & in quacunque parte corporis est alia vitia extrahenda sunt, illitum caulicula vt emendat pustulas faciendū. At in magna duritia sine fico impositum: vel si vehementior vrigo timeatur, per duplices pannos. Vtuntur ad alopecias cum rubrica, psoras; lepras, phthirias, lithanicos, opisthotonicos. Inungunt quoque; scabras genas, aut caligantes oculos cum melle. Succusque; tribus modis exprimitur in fœtilli, calescitque; in eo in sole modice. Exit & è cauliculo succus lacteus, quæta cum induruit, dentium dolori medetur. Semen ac radice cum immadure multo conteruntur, manusque; plenæ mensura sorbentur ad firmadas fauces, stomachū. oculis, caput, sensusque omnes: mulierum etiam lassitudines, saluberrimo genere medicina. calculos quoque; discutit potum ex aceto. Illinuntur & liuoribus fugillatisque; cum melle & adipe anferino, aut cera Cypria. Fit & oleum ex femine madefactio in oleo expressioque, quo vtuntur ad neruorum rigores, lumborumque & coxendicum perfrictiones. Sinapis naturam effectusque eodem habere traditur adarca, inter syluas tacta, in cortice calamorum sub ipsa coma nascens. Marrubium plerique inter primas herbas commendauere, quod Græci prasion vocant, alij linostrophon, nonnulli philopeda, aut philochares, notius quàm vt indicandum sit. Huius folia semenque contrita profunt contra serpentes, peccorum & lateris dolores, tusum veterem. Et ijs qui sanguinem eijciant, eximie vtile, scapis eius cum panico aqua decoctis, vt asperitas succi mitigetur. Imponitur strumis cum adipe. Sunt qui viridis semen quantum duobus digitis capiant, cum faris pingullo decoctum, addito exiguo olei & salis, forbere ieiunios ad tusum iubent. Alij nihil comparant in eadem causa marrubij & feniculi succis ad sextarios ternos expressis, decoctisque; ad sextarios duos, cum addito mellis sextario, rursus decocto ad sextarios,

duos, si cochlearij mensura in die sorbeatur in aque cyatho. Et virilium vitij tusum cum melle mire prodest. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, conuulsis, spasticis neruis salutare. Potum aluum soluit cum sale & aceto. Item menstrua & secundas mulierum. Arida farina cum melle ad tusum siccam efficacissima est. Item ad gangrenas & pterygia. Succus vero auriculis & naribus & morbo regio minuendæque; bili cum melle prodest. Item contra venena inter pauca potens. Ipsa herba stomachum & excreationes peccoris purgat. Cum iride & melle vrinam ciet. Cauenda tamen exulceratæ vesicæ & renum vitij. Dicitur succus claritatem oculorum adiuuare. Castror marrubij duo genera tradit. Nigrum, & quod magis probat, candidum. In ouum inane succum addit is, ipsumque ouum infundit melle equis portionibus repetitum, vomicas rumpere, purgare, persanare promittens: illitis etiam vulneribus à cane factis tuso cum axungia veteri. Serpillum à serpendo putant dictum. Quod in syluestri emittit, in petris maxime. Satiuum non ferpit, sed ad palmi altitudinem increfcit. Pinguius voluntarium & candidioribus folijs ramisque aduersus serpentes efficacis, maxime cenchrin & scolopendras terrestres ac marinas, & scorpiones, decoctis in vino ramis folijsque. Fugat & odore omnes, si vratur. Et contra marinarum venena præcipue valet. Capitis doloribus decoctum in aceto illinuntur temporibus ac fronti cum rosaceo. Item phreneticis, lethargicis: contra tormina, & vrinæ difficultatem, anginas, vomitiones, drachmis quatuor datur. Ex aqua bibitur & ad iocinoris desiderium. Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto. Ad cruentas excreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis. Si silymbrium syluestre à quibusdam thymbreum appellatum, pedali non amplius altitudine. Quod in riguis nascitur, simile nascitur est. Vtrunque efficacis aduersus aculeata animalia, vt crabrones & similia. Quod in succo ortum odoratum est, & inseritur coronis angustiore folio. Sedant vtraque capitis dolorem. Item epiphoras. Alij panem addunt: Alij per se decoctum in vino. Sanat & epinyctidas, cutisque vitia in facie mulierum intra quartum diem noctibus impositum, diebusque; detractum. Vomitiones, singultus, tormina, stomachi dissolutiones cohibet siue in cibo sumptum, siue succo potum. Non edendum grauidis, nisi mortuo conceptu. Quippe etiam impositum eijcit. Mouet vrinam cum vino potum, syluestre & calculos. Quos vigilare opus sit excitat infusum capiti cum aceto. Lini semen cum alijs quidem in vfu est. Et per se mulierum cutis vitia emendat in facie. Oculorum aciem succo adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha ac vino sedat: Parotidas cum melle, aut adipe, aut cera: Stomachi solutiones inspersum polentæ modo. Anginas in aqua & oleo decoctum, & cum aniso illitum. Torretur vt aluum silit. Cæliacos, & dysentericis imponitur ex aceto. Ad iocinoris dolores estur cum vva passa. Ad phthisin vtilissime è femine fiunt ecligmata. Musculorum neruorum, articularum, ceruicium duritias, cerebri membranas mitigat farina feminis, nitro aut sale, aut cinere additis. Eadem cum fico item concoquit ac maturat. Cum radice vero cucumeris syluestris extrahit quecunque corpori inhæreant. Sic & fracta ossa. Serpere vlcus in vino decocta prohibet eruptiones pituitæ cum melle. Emendat vngues scabros cum pari modo nasturtij: & testium vitia & ramices cum refina & murra, & gangrenas ex aqua. Stomachi dolores cum fenico Græco sextarijs vtriusque decoctis in aqua mulla. Intestinorum & thoracis perniciosæ vitia, clystere in oleo & melle. Blitum iners videtur ac sine sapore, aut acrimonia vlla. Vnde conuictum feminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile est. Ventrem adeo turbat, vt choleram faciat aliquibus. Dicitur ta-

*dolores

men aduersus scorpionēs potum è vino prodesse & clavis pedum illini: Item leni & temporum dolori ex oleo. Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat.

G.I.O. Sensus atq; sternutamenta capitis purgat. Lege, sternutamentis caput purgat. Et vuluarū conuersionem suffocata excitat odore. Melius & vuluarum conuersione suffocata excitat odore. Addito exiguo oleo & salis. Scribo, olei & salis. Ruptis, conuulsis, spasmatum neruis salutare. Spalticis neruis, non spasmatum. In ouum inane succum adijcit is. Rectius addis, quam adijcit. Fugat & odore, cominus si vratur. Legendum fugat & odore omnes, si vratur. omnes scilicet serpentes. Ex aqua bibitur & ad iocinerum dolores. Antiqui codices habent ad iocinerum desideria, familiari Plinio locutione. Stomachi dissolutiones cohibet siue in cibo sumptum, siue in succo potum. Lego, siue succo potum. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha. Cum vino sedat parotidas. Cum melle aucladipe aut cera stomachi solutiones in persum polentæ modo. Aliter legitur & distinguitur in vetustis codicibus. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha ac vino sedat: parotidas cum melle aut adipē, aut cerastom. f. i. p. m. Ad iocineris dolores estur cum vna passa, & ad phthisim vtilissime. Semine sunt & ecligmata. Nimis sæpe in distinguendo peccatum est, maxime in his medicinalibus libris, aliquando non vno loco in eodem capite, vt in hoc ipso. Distinguendum ad hunc modum. Ad iocineris dolores estur cum vna passa. Ad phthisim vtilissime è semine f. e.

De men, & fœniculo, & hypomarathro uel myrsineo, & cannabi, & de ferula, & carduis. **Cap. 23.**

Meu in Italia nō nisi à medicis feritur, & ijs admodum paucis. Duo genera eius. Nobilissimum athamanticū vocant, illi tanquam ab Athamante inuentum, hi quoniam laudatissimum in Athamania reperiatur, folijs aniso simile, & caule aliquando bicubitalli, radicibus multis & obnigris, quibusdam altissimis. Minus ruffum quàm illud alterum. Ciet vrinam in aqua potum, radice trita vel decocta. Inflationes stomachi mire discutit. Item tormina & vesicæ vitia: vuluarumque articulis cum melle, infantibus cum apio illitum imo vnti vrinam mouet. Fœniculum nobilitauere serpentes, gustu, vt diximus, senectam exuendo, oculorumq; aciem succo eius reficiendo. Vnde intellectum est, hominum quoque caliginem præcipue eo leuari. Colligitur hic caule turgescente. In sole siccat, inungiturque ex melle. Vbi hoc est. Laudatissimum in Iberia è lacrymis fit, & ex femine recenti, fit etiam è radicibus prima germinatione incisis. Est & in hoc genere syluestre, quod alij hippomarathron, alij myrsineum vocant, folijs maioribus, gustu acriore, procerius brachiali crassitudine, radice candida. Nascitur in calidis, sed saxosis. Diocles & aliud hippomarathi genus tradit, longo & angusto folio, femine coriandri. Medicinæ in satiuo, ad scorpionum ictus & serpentium, femine in vino potu. Succus & auribus instillatur, vermiculosque in his necat. Ipsum condimentis prope omnibus inferitur. Oxyporis etiam aptissime. Quin & panis crustis subditur. Semen stomachum dissolutum astringit, vel in febris sumptum. Nauseam ex aqua tritum sedat. Pulmonibus & iocineribus laudatissimum. Ventrem sistit cum modice fumitur, vrinam excitat, & tormina mitigat decoctum, lactisq; defectu potum mammas replet. Radix cum ptisanâ sumpta renes purgat, siue decocto succo, siue femine sumpto. Prodest & hydropicis radix ex vino cocta: Item conuulsis. Illinuntur folia tumoribus ardentibus ex aceto. Calculos vesicæ pellunt. Genituræ abundantiam quoquo modo haustum facit. Verendis amicissimum, siue ad fouendū radice cum vino cocta, siue contrita in oleo illitum. Multi tumoribus & sugillatis cum

cera illinunt. Et radice in succo vel cum melle cōtra canis morsum vtuntur, & contra multipedē ex vino. Hippomarathron ad omnia vehementius. Calculos præcipue pellit. Prodest vesicæ cum vino leni, & foeminarum menstruis hærentibus. Efficacius in eo semen, quàm radix. Modus in vitroque quod duobus digitis tritū additur in potionem. Petridius qui ophiaca scripsit, & Metion qui rhizotomumena; aduersus serpentes nihil hippomarathro efficacius putauere. Sane & Nicander non in nouissimis posuit. Cannabis in syluis primū nata est, nigriore folio & asperiore. Semen eius extinguerē genituram virosum dicitur. Succus ex eo vermiculos aurium, & quodcumque animal intraverit eicit, sed cum dolore capitis. Tantaque vis ei est, vt aqua infusa, coagulare eam dicatur. Et ideo iumentorum aluo succurrit pota in aqua. Radix contractos articulos emollit in aqua cocta. Item podagras & similes impetus. Ambustis crudam illinitur, sed sæpius mutatur priusquam areseat. Ferula semen simile anetho habet. Quæ ab vno caule diuiditur in cacumine, fœmina putatur. Caules eduntur decocti, commendanturque multo ac melle, stomacho vtilis. Sin plures sumpti, capitis dolores faciunt. Radix denarij pondere in vini cyathis duobus, bibitur aduersus serpentes. Et ipsa radix imponitur. Sic & torminibus medetur. Ex oleo autem & aceto, contra sudores immodicos, vel in febris proficit. Succus ferulæ aluum sistit, fœbæ magnitudine deoratus. E viridi ferula ramusculus, vtilis est ad omnia ea vitia. Ad sanguinem sistendum decem grana seminis bibuntur, in vino trita, vel medulla. Sunt qui comitalibus morbis dandum putant luna quarta, sexta, septima, ligulæ mensura. Natura ferularum murens infestissima est, tactæ siquidem ea moriuntur. Castor radicis succum & oculorum claritati conferre multum putauit. Et de carduorum factu inter hortensia diximus, quapropter & medicinam ex ijs non differamus. Syluestrium genera sunt duo. Vnum fruticosus à terra statim. Alterum vnicale crassius. Vtrique folia pauca, spinosa, muricatis cacuminibus. Sed alter florem purpureum mittit inter medios aculeos, celeriter canescentem, & abeuntem cum aura: scolymon Græci vocant. Hic ante quàm floreat consultus atque expressus, illito succo alopecias replet. Radix cuiuscunque ex aqua decocta, potioribus sitim facere narratur. Stomachum corroborat: & vuluis (si credimus) etiam conferre aliquid traditur, vt mares gignantur. Ita enim Chæreas Atheniensis scripsit, & Glaucias, qui circa Carduos diligentissimus videtur. Manducatus carduus, odorem commendat oris.

Prodest vesicæ cum vino leni, & foeminarum menstruis: Lege addendo, P. u. c. u. leni, & foem. menstruis hærentibus.

Confectio theriacæ, compositio medicaminis

Antiochi. **Cap. 24.**

Sed discessuri ab hortensibus, vnam compositionem ex his clarissimam subtexemus, aduersus venenata animalia, in cism lapide versibus in limine edis Aesculapij. Serpilli denariorum pondus: opopanax & milij tantundem singulorum, trifolij pondus denarij, anethi & fœniculi feminis, & anisi, & ammij, & apij denariorum senu singulis generibus, erui faring duodecim. Hæc tusa cribrataque vino quàm possit excellenti, digeruntur in pastillos, victoriati pondere. Ex his singuli dantur ex vini mixti cyathis ternis. Hac theriaca magnus Antiochus rex aduersus omnia venena vsus traditur.

Sed ante discessum ab hortensibus. Elegatus, Sed discessuri ab hortensibus, vnam compositionem ex his clarissimam subtexemus.

CAII PLINII
SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ
LIBER VIGESIMVS PRIMVS.

De natura florum & coronamentorum.

De mira florum varietate. **Cap. 1.**

N hortis feri & coronamenta iussit Cato, inenarrabili florum maxime subtilitate: quando nulli potest facilius esse loqui, quàm rerum naturæ pingere, lasciuenti præfertim & in magno gaudio fertilitatis tam variegatæ. Quippe reliqua, vsus alimentiq; gratia genuit, ideoq; secula annosq; tribuit ijs. Flores vero odoresque in diem gignit: magna (vt palam est) admonitione hominū, quæ spectatissime floreat, celerim marcescere. Sed ne pictura quidem sufficiente imagini colorum reddendæ, mixturarū varietati, siue alterni atq; multiplices inter se nectantur, siue priuatis generum funiculis in orbem, in obliquum, in ambitum, quædam coronæ per coronas currunt.

De strophilo ferto, & qui primum flores miscere cœperint, & quando primum corolla inuenta vel appellata, & quare. **Cap. 2.**

Tenuioribus vtebantur antiqui, strophia appellates, vnde nata strophiola. Quin & vocabulum ipsum tarde communicatum est, inter sacra tantū & bellicos honores coronis suum nomen vindicatis. Cum vero è floribus fierent ferto, à ferendo feruia appellabantur: quod apud Græcos quoq; non adeo antiquitus placuit. Arborum enim ramis coronarij in sacris certaminibus, mos erat primum: Postea variati ceptum mixtura vericolori, florumque inuicem odores coloresq; accendere Syციoni, ex ingenio Pausiæ pictoris atque Glyceræ coronariæ, dilectæ admodum illi, cum opera eius pictura imitaretur, & illa prouocac variaret, essetq; certamen artis ac naturæ: quales etiā nunc extant artificis illius tabellæ, atq; in primis appellata Stephanoplocos, qua pinxit ipsam. Idq; factū est post olympiadem centesimam. Sic coronis è floribus receptis, paulo mox subiere quæ vocantur Aegyptiæ, ac deinde hybernæ, cum terra flores negat, ramento è cornibus tincto. Paulatimq; & Romanæ subrepit appellatio, corollis inter initia propter gracilitatem nominatis: mox & corollarijs, postquam è lamina aræa tenti inaurata aut inargentata dabantur.

Quin & vocabulum ipsum tarde inde communicatum est. Inde superfluit.

Quis primum coronam folijs aureis & argenteis dedit, & de honore coronarum apud antiquos, & de Scipionis honore, & de patribus coronis, & Cleopatræ regina factis. **Cap. 3.**

Cassius diues, primum argento auroque folia imitatus, ludis suis coronas dedit. Accesseruntq; & lemnisci, quos adijci ipsarum coronarum honos erat

propter Hetrufcas, quibus iungi nisi aurei nō debebant. Puri diu fuere ij. Cælare eos primus instituit P. Claudius Pulcher, bractæasque etiam philyræ dedit. Semper tamen autoritas vel ludicro quasitarum fuit. Nanque ad certamina in circum per ludos & ipsi descendebant, & seruos suos quisque mittebant. Inde illa duodecim tabularum lex. Qui coronam parit, ipse pecuniave eius: virtutis ergo arguitur. Quam serui equive meruissent, pecunia partam lege dici, nemo dubitauit. Quis ergo honos? vt ipsi mortuo, parentibusque eius dum intus positus esset, forisve ferretur, sine fraude esset imposita. Alias in vsu promiscuo ne ludicræ quidem erant. Ingensque & hinc seueritas. L. Fuluius argentarius, bello Punico secundo, cum corona rosacea interdū è pergula sua in forum perpexisse dictus, ex autoritate senatus in carcerem adductus, non ante finem belli emissus est. P. Munatius, cum demptam Mariæ coronam è floribus capiti suo imposuisset, atque ob id duci eū in vincula triumuiri iussissent, appellauit Trib. Plebis. Nec intercessere illi, aliter quàm Athenis, vbi comestabundi iuuenes ante meridiem conuentus sapientium quoq; doctrinæ frequentabant. Apud nos exemplum licentiæ huius non est aliud quàm filia diui Augusti, cuius luxuria noctibus coronatum Mariam, literæ illius dei gemunt. Florum quidem populus Romanus honorem Scipioni tantum habuit. Serapio cognominabatur, propter similitudinem suarū cuiusdam negociatoris. Ob id erat in tribu plebei admodum gratus, dignusque Africanorum familia. Nec erat in bonis funeris impensā. Afes ergo contulit populus, ac funus elocauit, quaque præferebatur flores è prospectu omni sparfit. Et iam tunc coronæ deorum honos erant, & larum publicorum priuatorumque, ac sepulchrorum & manium. Summaque autoritas patribus coronæ. Sutiles saliorum sacris inuenimus & solennes cœnis. Transiere deinde ad rosaria: coque luxuria processit, vt non esset gratia nisi mero folio: futilibus mox petitis ab India, aut vltra Indos. Lautilissimum quippe habetur è nardi folio eas dari, aut veste serica vericoloribus vnguentis madidas. Hunc habet nouissime exitum luxuria foeminarum. Et apud Græcos quidem de coronis priuatim scripsere Mnestheus atque Callimachus medici, quæ nocerent capiti: quoniam & in hoc est aliqua valetudinis portio, in potu atque hilaritate præcipue, odorum vi surrepente fallaciter, scelera Cleopatræ solertia. Nanque apparatus belli Aetiæ gratificationem ipsius reginæ Antonio timentem, nec nisi præguistatos cibos fumente, fertur pauore eius iussisse, extremis coronæ floribus veneno illitis, ipsaque capiti imposita, mox procedente hilaritate inuitauit Antonium, vt coronas biberent. Quis ita timeret infidias? Ergo concepta in scyphum incipiente haurire opposita manu: Ego sum, inquit, illa chare Antoni, quam tu noua præguistantium diligentia caues, adeo mihi, si possim sine te viuere, occasio aut ratio deest. Inde eductum custodia bibere iussit illico expirantem. De floribus extra supradictos scripsit Theophrastus apud Græcos. Ex nostris autem inscripsere aliqui libros anthologicon, flores vero persecutus est nemo, quod equidem inueniam. Nec nos nunc scilicet coronas nectemus, id enim friuolum est: sed de floribus quæ videbuntur digna, memorabimus. Paucissima nostri genera coronamentorum inter hortensia nouere, ac pene violas rosasque tantum.

Cælare eos primus instituit P. Claudius. Malo veterem scripturam primus instituit. Qui coronam ipse pecuniave eius, virtutis ergo arguitur, quæ serui equive meruissent. Pecunia partam lege dicit, nemo dubitauit. Verba Plinij quibus decem tabularum legem interpretatur, restitimus ex fide archetyporum. Quam serui equive meruissent, pecunia partam lege dici, nemo dubitauit. Videlicet quia serui ipsi & equi pecunia parantur. **G.I.O.**
C. PLINII. Q 2 gens;

genas; & his fueritis. Hinc, non his. P. Mutianus, cum dem-
pam Marfiam. Munatius scribi debet. Cuius luxuria noctibus co-
ronatum Marfiam, literæ illius describunt. Antiqua exemplaria
habent: literæ illius dei gemunt. Apparet ironiam esse. Florum
quidem. P. R. honorem Scipioni tantum adhibuit.

Suario cognominabatur, propter similitudinē suarū cuiusdam
negociatoris. Pro adhibuit lege habuit, pro Suario Serapio. nam
idem nomen fuit negotiatori. Huius sic mentio & libri 7. cap. 12.
Nec ei fuit in bonis funeris impensa. Vetus lectio, Nec erat in
bonis. Leuius hoc, fateor, sed cum videam in hoc capite tam mul-
ta de industria mutata, nihil dubito quin hoc quoque mendum ei-
dem debeamus cui cætera. Sequenti versu est, quaque præfereba-
tur, non quaque parte fer. Et aliquando post pro quod nocerent ca-
piti, legendum quæ nocent. Quoniam & in hoc est aliqua vale-
tudinis portio, in potu atque hilaritate præcipue, odorum vi furri-
pientis fallaciter solertiam. Nanque scelerata Cleopatra, apparatu
belli Achiaci gratificationem ipsius reginæ Antonio sumente, nec
nisi prægustatos cibos sumente, fertur ab ore eius lulisse extremis
coronæ floribus, veneno illitis. Ipsaque capiti imposta, &c. Egre-
gie hoc loco adiuuerunt nostra exemplaria, in quibus ita legitur,
in potu atque hilaritate præcipue odorum vi furrepente fallaciter,
scelerata Cleopatra solertia. Nanque apparatu belli Achiaci grati-
ficationem ipsius reginæ Antonio sumente, nec nisi prægustatos ci-
bos sumente fertur pauore eius lulisse, extremis coronæ floribus
veneno illitis. ipsaque capiti imposta. Est autem perquam fami-
liare Plinio, septimo casu orationem claudere. Quis ista time-
ret infidias? Nihil peior erat vetus lectio, Quis ita t. i. Adeo,
mihi, si possim sine te viuere, occasio & ratio adest. Rectius ironi-
ce, occasio aut ratio deest.

*De rosa in coronis, & de generibus eius, &
ubi feratur.* Cap. 4.

Rosa nascitur spina verius quam frutice, in rubo
quoque proueniens, illic etiam iucundi odoris,
quamuis angustis. Germinat omnis primo inclu-
sa granoso cortice. Quo mox intumescente, & in viri-
des alabastros fastigato, paulatim rubescens dehiscit, ac
sele pandit, in calicis medio sui stantis complexa luteos
apices. Vfus eius in coronis prope minimus est. Oleo
maceratur, idque iam à Troianis temporibus, Home-
ro teste. Præterea in vnguenta transit, vt diximus. Per
se medicas artes præbet. Emplastris atque collyrijs in-
feritur mordaci subtilitate. Menfarum etiam delicijs in-
ungendis minime noxia. Genera eius nostri fecere cele-
berrima Prænestinam & Campanam. Addidere alij
Milefiam, cuius sit ardentissimus colos, non excedentis
duodena folia. Proximam ei Tarchiniam minus ruben-
tem. Mox Alabandicam, viliozem albi cantibus folijs.
Vilissimam vero plurimis, sed minutissimis spineolam.
Differunt enim multitudine foliorum, asperitate, læuo-
re, colore, odore. Paucissima quina folia, ac deinde nu-
merosiora, cum sit genus eius quàm centifoliam vo-
cant: quæ est in Campania Italiae, Græciæ vero circa
Philippos: sed ibi non suæ terræ prouentu. Pangeus
mons in vicino fert, numerosis folijs ac paruis, vnde ac-
colæ transferentes conferunt, ipsaque plantatione pro-
ficiunt. Non autem talis odoratissima est, nec cui latif-
simum maximumque folium. Breuiterque indicium est
odoris, scabritia corticis. Cepio Tiberij Cæsaris prin-
cipatu, negavit centifoliam in coronis addi, præterquam
extremos velut ad cardines, nec odore, nec specie pro-
babilem. Est & quæ Græca appellatur à nostris, à Græ-
cis lychnis, nõ nisi in humidis locis proueniens, nec vn-
quam excedens quinque folia, violæ magnitudine, odo-
re nullo. Est & alia Græcula appellata, conuolutis folio-
rum paniculis, nec dehiscens nisi manu coacta, semperque
nascenti similis, latissimis folijs. Alia funditur è cau-
le maluaceo, folia oleæ habente, moscuton vocant.
Atque inter has media magnitudine autumnalis, quàm
coroneolam vocant. Omnes sine odore, præter cor-
oneolam & in rubo natam: tot modis adulterantur.
Et alias vera quoque plurimum solo præualeat. Cyre-

nis odoratissima est, ideoque ibi vnguentum pulcher-
rimum. Chartagine Hispaniæ, hyeme tota præcox.
Refert & cœli temperies. Quibusdam enim annis mi-
nus odorata prouenit. Præterea locis omnis ficcis quàm
humidis odorator: Seri nec pinguis vult, nec argillor-
sis locis, nec riguis, contenta raris: proprieque ruder-
um agrum amat. Præcox Campana, fera Milefia. No-
uissime tamē definit Prænestina. Fodiuntur altius quàm
fruges, leuius quàm vites, tardissime proueniunt femi-
mine, quod in ipso cortice est sub ipso flore opertum lan-
nugine, ob id potius caulē conciso inseruntur. Et ocellis
radicis, vt harundo, vnum genus inferitur pallidæ spino-
sæ, longissimis virgibus quinquefoliæ, quæ è Græcis altera
est. Omnis autem recisione atque vitione proficit: trā-
lacione quoque, vt vitis optime ocysimeque prouenit,
furculis quaternum digitorum longitudine, aut amplio-
re, post vergiliarū occasum sata: dein per fauonem trā-
lata, pedibus interuallis, crebroque circumfossa. Qui
præcozem faciunt, pedali circa radicem scrobe aquam ca-
lidam infundunt, germinare incipiente calyce.

Contra genera eius nostri fecere. Contra redundat. Virissi-
mam vero plurimis, sed minutissimis, spermoniam. Pro primo
nia emendati codices habent spineolam, à spinis denominatam,
quemadmodum in alio genere coroneola à crotis nomen tra-
xit. Pangeus nanque mons in vicino ferē est. Lege, Pangeus
mons in vicino fert. Negavit centifoliam in coronis addi. Anti-
quior lectio est, in coronas addi. Quæ græcula altera est. Vetus
lectio, Quæ è Græcis altera est.

*De lilio tria genera, & ratione ea inse-
rendi.* Cap. 5.

Lilium rosæ nobilitate proximum est, & quadam
cognitione vnguenti oleique, quod lirinon appel-
latur. Et impostum etiam maxime rosas decet,
medio prouentu earum incipiens. Nec vili florum ex-
celsitas maior, interum cubitorū trium, languido fem-
per collo, & non sufficiente capitis oneri. Candor eius
eximius, folijs foris striatis, & ab angustijs in latitudinem
paulatim sese laxantibus, effigie calathi, resupinis per am-
bitum labris, tenuique filo & semine stantibus in medio
crocis. Ita odor colorque duplex, & alius calycis, alius
staminis, differentia angusta. In vnguenti vero oleique
vfu, & folia non spernuntur. Est flos non dissimilis illi
in herba quam conuoluolum vocant, nascens per frute-
cta, nullo odore, nec crocis intrinsecus, candorem tantum re-
ferens, ac veluti naturæ rudimentum lilia facere condi-
scens. Alba lilia iisdem omnibus modis feruntur, qui-
bus rosa; & hoc amplius lacryma sua, vt hippofelinum:
nihilque est fecundius, vna radice quinquagenos sæpe
emittente bulbos. Est & rubens lilium, quod Græci cri-
non vocant. Alij florem eius cynorodon. Laudatissi-
mum in Antiochia & Laodicea Syria, mox in Phaselide.
Quartum locum obtinet in Italia nascens. Sunt &
purpurea lilia, aliquando gemino caule, carnosiore tan-
tum radice, maiorisque bulbi, sed vnus: Narcissum vo-
cant. Huius alterum genus flore candido, calyce pur-
pureo. Differentia à lilijs est & hæc, quod narcissus fo-
lia in radice sunt, probatissimis in Lyciæ montibus. Ter-
tio generi cætera eadem, calyx herbaceus. Omnes se-
rotini. Post arcturum enim florent, ac per equinoctium
autumnū. Inuenta est & in his ratio inferendi, mon-
strificis hominum ingenijs. Colliguntur nanque men-
se Iulio scapi arefcentes, liliaque suspenduntur in fumo.
Dein nudantibus se nodulis, in fece nigri vini vel Græci
mense Martio macerantur, vt colorem percipiant: atque
ita in scrobiculis feruntur, heminis fecis circumfusis. Sic
fiunt purpurea lilia: mirumque ita tingi aliquid, vt na-
scatur infestum.

Nec

GL O. Nec vllis florū excelsitas maior. Melius nec vlli. Ita odor
colorque duplex, vt alius calicis, alius staminis. Non male verus,
& alius calicis, alius staminis. nam ita ad præcedentia refertur. In-
uenta est in his & ratio inferendi. Rectius, Inuenta est & in his.
Mense Martio macerantur, vt colorem accipiant. Magis placet,
percipiant. ac si dicat, vt colorem perbibant.

*De violis & de caltha, & de baccare, com-
breto, asaro & croco.* Cap. 6.

Violis honos proximus. Earum plurima genera.
Purpureæ, luteæ, albæ: plantis omnes vt olus late-
re. Ex ijs vero quæ sponte apricis & macris locis præ-
ueniunt purpureæ, latiore folio statim ab radice carnosæ
exerunt, solæque Græco nomine à cæteris discernuntur,
appellata Ia, vt ab his Ianthina vestis. Sed satius maxi-
ma autoritas luteis. Genera ijs tusculana, & quæ marina
appellatur, folio aliquanto latiore, sed minus odorato. In
totum vero sine odore, minutoque folio calathiana, mu-
nus autumnij, cæteræ veris. proxima ei caltha est concō-
lori amplitudine. Vincit numero foliorū marinam, quin
quæ nõ excedentem: Eadem odore superatur. Est enim
grauis caltha. Non leuior ei quam scopam regiam appel-
lant: quanquam folia eius olent, nõ flores. Baccar quoque
radicis tantum odorata est, à quibusdam nardum rusti-
cum appellatum. Vnguenta ex ea radice fieri solita apud
antiquos, Aristophanes præce comædiæ poeta testis est.
Vnde quidam errore falso barbaricam eam appellabant.
Odor est ei cinnamomo proximus. Gracili folio nec hu-
mido prouenit. Similimum ei combretrum appellatur,
foliorū exilitate vsque in fila attenuata, & procerius quàm
baccar. Nec hæc sunt tantum, sed eorum quoque error
corrigendus est, qui baccar rusticū nardum appellauere.
Est enim alia herba sic cognominata, quæ Græci asaron
vocat, cuius speciem figuramque diximus in nardi ge-
neribus. Quinimo asaron inuenio vocitari, quoniam in
coronas non addatur. Crocum syluestre optimum fere-
re in Italia minime expedit, ad scrupula vsque singula areis
decoquentibus. Seritur radicis bulbo. Satiuum latius, ma-
iusque & nitidius, sed multo leuius degenerans. Sed nec
vbiq; fecundum, etiam Cyrenis, vbi semper flores lau-
datissimi. Prima nobilitas Cilicio, & ibi in Coryco mon-
te. Dein Lycio, monte Olympo. Mox Centuripino Si-
ciliiæ. Aliqui Phlegæo secundum locum dederunt. A dul-
teratur nihil æque. Probatio sinceri, si imposta manu
crepat veluti fragile. Humidum enim, quod euenit adul-
teratione, cedit. Altera probatio: si manu prolata ad ora,
leniter faciem oculosque mordeat. Est per se genus sati-
ui blandissimum vulgo, cum sit medio candidum, dia-
leucon vocant. Contra Cyrenaico vitium, quod omni
croco nigrius est, & celerrime marcescit. Optimum vbi
cunque quod pinguisimum, & breuibus capillis: pessimum
vero, quod situm redolet. Mutianus autor est, in
Lycia anno septimo aut octauo transferri in locum sub-
actum, atque ita degenerans renouari. Vfus eius in coro-
nis nulquam. Herba enim est folio angusto pene in ca-
pillamenti modum. Sed vino mire congruit, præcipue
dulci, tritum & ad theatra replenda. Floret vergiliarum
occafus paucis diebus, folioque florem expellit. Viret bra-
ma & colligitur. Siccatur vmbra, melius etiam hyberna.
Carnosæ & illi radix, viuaciorque quàm cæteris. Gaudet
calcarei & atteri, percundoque melius prouenit. Ideo iux-
ta semitas ac fontes lætissimum.

GL O. Calathiana munus autumnij, cæteris veris. Scribo, cæteræ ve-
ris. Vincit numero foliorum marinam quinque folia non ex-
cedentem. Quid opus repetere folia? Satis erat, quinque non ex-
cedentem. Foliorum exilitate vsque in fila attenuata. In anti-
quis voluminibus legitur, attenuata. Prima nobilitas Cilicio cro-
co. Croco aut scribis addi, aut interpres aliquis inter prælegen-
dum. Sicut paulopost: gaudet calcari & atteri pede. Pede non est
in manuscriptis.

*De floribus antiquis & de odoramentorum di-
uersitate, saluicæ, & polio.* Cap. 7.

Troianis temporibus iam erat honos ei. Hos certe
flores Homerus treis laudat, loton, crocon, hyacin-
thum. Omnium autem odoramentorum, atque adeo
herbarū differentia est in colore, & odore, & succo. Odo-
rato sapor raro vlli non amarus, è contrario dulcia raro
odorata: itaque & vina multis odoratiora, & syluestria
magis omnia satius. Quorundam odor suauior è longin-
quo, propius admotus hebetatur, vt violæ. Rosa recens
à longinquo olet, sicca propius. Omnis autē verno tem-
pore acrior, & matutinis: quicquid ad meridianas horas
dies vergit, habetur. Nouella quoque vetulitas minus
odorata. Acerrimus tamen odor omnium estate media.
Rosa & crocum odoratiora, cū ferens diebus leguntur:
& omnia in calidis quàm in frigidis. In Aegyptio tamen
minime odorati flores, quia nebulosus & rocidius aer est
à Nilo flumine. Quorundā suauitati grauitas inest. Quæ-
dam cum virent non olent, propter humorem nimium:
vt buceros, quod est sænum Græcum. Acutus odor nõ
omnium nisi succo est, vt violæ, rosæ, croco. Quæ vero
est acutus succo carent, eorum omnium odor grauis, vt
in lilio vtriusque generis. Abrotonum & amaracus acres
habent odores. Quorundā flos tantū iucundus, reliquæ
partes ignauæ, vt violæ ac rosæ. Hortensium odoratissi-
ma quæ sicca, vt ruta, menta, apium, & quæ in ficcis nas-
cuntur. Quædam vetustate odoratiora, vt cõtonea: ea-
demque decerpta, quàm in suis radicibus. Quædam non
nisi defracta, aut, ex attritu olent. Alia non nisi detracto
cortice: Quædam vero non nisi vsta, sicut thura myr-
rhæque. Flores triti, omnes amariore quàm intacti. Ali-
qua arida diutius odorem continent, vt melilotos. Quæ-
dam locum ipsū odoratiorem faciunt, vt iris: quin &
arborem totam cuiuscunque radices attingunt. Hesperis
noctu magis olet, inde nomine inuento. Animalium
nullum odoratum, nisi si de pantheris quod dictū est cre-
dimus. Illa quoque non omittenda differentia, odoramen-
torum multa nihil pertinere ad coronam. Vt iris atque
saluicam, quanquam nobilissimi odoris vtranque. Sed
iris radice tantum commendatur, vnguentis & medicinæ
nascens. Laudatissima in illyrico. Et ibi quoque nõ in mari-
timis, sed in syluestribus Drilonis & Naronæ. Proxima
in Macedonia, lögissima hæc & candicans & exilis. Ter-
tium locum habet Africana, amplissima inter omnes, gu-
stusque amarissima. Illyrica quoque duorum generū est,
Rhaphanitis à similitudine, quæ & melior: Rhizoto-
mos subrusta. Optima quæ sternutamenta tactu mouet.
Caulem habet cubitalem, & rectum. Floret diuersi co-
loris specie sicut arqus cælestis, vnde & nomen. Non
improbatur & Pifidica. Et fossuri tribus ante mensibus
multa aqua circumfusa, hoc veluti placamento terræ blan-
diuntur, circumscripta mucrone gladij orbe triplici: &
cum legerint eam, protinus in cœlum attollunt. Natura
est feruens, tractataque pustulas ambulanti modo facit. Pre-
cipitur ante omnia, vt casti legant. Teredines non sicca
modo, verum & in terra celerrime sentit. Optimum ante
irinum Leucade & Elide ferebatur: iam pridem enim &
feritur: nunc è Pamphyliæ, sed Cilicio maxime lauda-
tur, atque septentrionale. Saluicæ foliosa quidem est,
sed breuis & quæ neci non possit. Radici numerosæ co-
hæret, herba verius quàm flos, densa veluti manu pres-
sa, breuiterque cespes sui generis. Pannonia hanc gignit
& Norici alpiumque aprica: vrbium Eporredia, tantæ
siquitatis, vt metallum esse cœperit. Velibus interpo-
ni eam gratissimum. Sic & apud Græcos polion her-
bam, inelytram Musæi & Hesiodi laudibus, ad omnia
vtilem prædicantium, superque cætera ad famam etiam
ac dignitates: prorsusque miram, si modo (vt tradunt)
folia eius mane candida, meridie purpurea, sole occiden-
te cæ-

C. PLINII.

Q 3 te cæ-

te cerulea aspiciunt. Duo genera eius campeltre maius, syluestre quod minus est. Quidam teuthrion vocant. Folia canis hominis similia, a radice protinus, nunquam palma altiora. Et de odoratis floribus satis dictum.

GL. O. Troianis temporibus etiam erat honos. Et hos certe flores Homerus treis laudat, loton, crocon, hyacinthum. Reftor lectio Troianis temporibus iam erat honos ei, hos certe flores. &c. Dicit aliquis, leucula sunt ista, nec annotatu digna. Hunc ego roga bo, ipse æquo ne animo ferret huiusmodi leucula in suis scriptis a librarijs deprauari. At multo plus religionis debetur veteri monumentis. Omnis autem verno tempore acrior, & matutinis. Quicquid ad meridianas horas diei vergit, hebetatur. Verior lectio vetus: quicquid ad meridianas horas dies vergit. Animalium nullum odoratum nisi de pantheris quicquam dictum est, si credimus. Verus lectio, nisi de pantheris quod dictum est, credimus. Dixit autem hoc lib. 8. cap. 17. tamen quidam illic odorem in colore deprauerant. Virin arq; saluancam; & quanquam nobilissimi sit odoris vtraque. Lego, quanquam nobilissimi odoris vtraque. Proxima in Macedonia, longissima hæc & candicans. Et ex illis tertium locum habet Africana. Lege & distingue, longissima hæc & candicans & exilis. Tertium. I. h. Pannonia hanc gignit & Norica. Scribo Norici, alioqui Noricum dicendum erat, sicut illiticum. Superque cetera ad famam etiam dignitatis. Legendum ad famam etiam ac dignitates.

De vestium emulatione, cum floribus, & amaranto, & chrysocone, siue chrysofiti. Cap. 8.

In quibus vnguento vicisse naturam gaudens luxuria, vestibus quoque prouocauit eos flores qui colore commendantur. Hos animaduerto tres esse principales. Vnum in cocco, qui in rosis micat. Gratius nihil traditur aspectu, & in purpuras Tyrias, dibaphasque ac Laconicas. Alium in amethysto, qui in viola: & ipse in purpureum quemque ianthinum appellauimus. Genera enim tractamus, in species multas sese spargentia. Tertius est qui proprie cochylis intelligitur, multis modis: Vnus in Heliotropio, & in aliquo ex his ptericis; saturatio. Alius in malua, ad purpuram inclinans. Alius in viola ferotina, conchyliorum vegetissima. Paria nunc componuntur, & natura atque luxuria depugnant. Lutei video honorem antiquissimum, in nuptialibus flammeis totum feminis concessum. Et fortassis ideo non numerari inter principales, hoc est, communes maribus ac feminis, quoniam societas principatum dedit. Amaranto non dubie vincimur. Est autem spica purpurea verius, quam flos aliquis, & ipse sine odore. Mirumque in eo gaudere decerpi, & lætius renasci. Prouenit Augusto mense. Durat in autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus afferatur. Mirumque postquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiscit, & hybernas coronas facit. Summa eius natura in nomine est, appellato, quoniam non marcescat. In nomine & cyani colos. Item holo-chrysi. Omnes autem hi flores non fuere in usu Alexandri magni ætate, quoniam proximi a morte eius autores siluere de illis: quo manifestum est postea placuisse. A Græcis tamen repertos quis dubitet? non aliter Italia vsurpante nomina illorum. At Hercules petilio ipsa nomen imposuit autumnali, circaque vepres nascenti, & tantum colore commendato, qui est rosa syluestris. Folia parua quina. Mirumque in eo flore, inflecti cacumen, & non nisi retorto folia nasci paruo calyce, ac versicolori, luteum semen includente. Luteus & bellio pastillancibus quinagenis quinis barbulis coronatur. Præter hi flores, ac sine usu plerique, & ideo sine nominibus. Quin & his ipsi alia alij vocabula imponunt. Chrysocone siue Chrysitis, non habet Latinam appellationem. Palmi altitudine est, comantibus fulgore auri corymbis, radice nigra, ex austero dulci, in petrosifopacisque nascens.

In quibus vnguenta vicisse naturam gaudens luxuria vestibus quoque prouocauit eos flores, qui colore commendantur. Hæc verba non deprauerunt modo homines insulsiissimi, verum etiam partem eorum hinc reuulsum præcedentis capitis fini alluerunt. Scribendum, in quibus vnguento vicisse naturam gaudens luxuria, vestibus quoque, &c. Paria nunc componuntur, & natura atque luxuria depugnante. Lege, depugnant.

De honore coronarum, & cyclamino, & meliloto, & trifolio tria genera eius. Cap. 9.

Ter fere peractis colorum quoque; celeberrimis, transeat ratio ad eas coronas, que varietate sola placent. Duo earum genera, quando alię flore constant, alię folio. Florem esse dixerim genitas. Nanque & ijs decerpitur luteus: Item rhododendron. Item zizipha, quæ & Cappadocia vocantur: his odoratus similisque olearum floribus. In vepribus nascitur cyclaminum, de quo plura alias. Flos eius colosinus in coronas admittitur. Folia in coronamentis smilacis & edera, corymbis; earum obtinent principatum, de quibus in fruticum loco abunde diximus. Sunt & alia genera nominibus Græcis indicanda, quia nostris maiore ex parte huius nomen claturæ defuit cura. Et pleraque eorum in exteris terris nascuntur, nobis tamen consecretanda, quoniam de natura sermo, non de Italia est. Ergo in coronamenta folio venere melothron, spireon, trigonon, cneoron, quod cassiam Hyginus vocat. Et quod cunilaginem quæ connyza, melysophylon quod apiastrum, meliloton quod fertulam Campanam vocamus. Est enim in Campania Italie laudatissima, Græcis in Sunio, mox Chalcidica & Cretica, vbicunque; vero asperis & syluestribus nata, Coronas ex hac antiquitus facitatas, indicio est nomen fertula, quod occupauit. Odor eius croco vicinus est & flos, ipsa cana. Placet maxime folijs breuissimis atque pinguisimis. Folio coronat & trifolium. Tria eius genera: Minyanthes vocant Græci, alij asphaltion, maiore folio, quo vtuntur coronarij. Alterum acuto, oxytriphylon: Tertium ex omnibus minutissimum. Inter hæc neruosi cauliculi quibusdam, vt marathro, ipomaratro, myophono. Vtuntur è ferulis & corymbis, & edera flore purpureo. Est & in alio genere earum syluestribus rosis similis. Et in ijs quoque colos tantum delectat, odor autem abest. Et cneori duo genera, nigri atque candidi. Hoc & odoratum. Ramosa ambo. Florent post æquinoctium autumnii.

Folia smilacis & edera in coronamenta se dedere, coronaque earum obtinent principatum. Hanc tam ingeniosam deprauationem miri ni professor aliquis excogitauit. dum diuinare mauult quam ad archetypa recurre. Vera lectio aliud sonat. Folia in coronamentis smilacis & edera corymbis; earum obtinent principatum. Quia nostris maiore ex parte nomen dare ijs defuit cura. Non minor priore hic error, vtrunque sensus manet. Plinius enim longe alijs verbis vsus est: quia nostris maiore ex parte huius nomenclaturæ defuit cura.

De origano, & thymo, & melle Attico, conyza, & lotus flore, & helenio, abrotano, & leucanthemo. Cap. 10.

Totidem & origani in coronamentis species. Alterius enim nullum semen. Id cui odor est Creticum vocatur. Totidem & thymi: candidum ac nigricans. Floret autem circa solstitia, cum & apes decerpunt, & augurium mellis est. Prouentum enim sperant apiarij large florescente eo. Læditur imbribus amittitque florem. Semen thymi non potest depræhendendi, cum origani perquam mirutum, non tamen fallat. Sed quid interest occultasse id naturam? In flore ipso intelligitur, fatoque eo nascitur. Quid non tentauere homines?

homines? Mellis Attici in toto orbe summa laus exultatur. Ergo tranflatum est ex Attica thymum, & vix flore (vti docemus) fatum. Sed alia ratio nature obstitit, non durante. Attico thymo, nisi in afflatu maris. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo, ideoque non nasci in Arcadia. Tunc oleam non putabant gigni, nisi intra ccc. stadia a mari. Thymis quidem nunc etiam lapideos campos in prouincia Narbonensi refertos scimus: hoc pene solo reddito, è lóginquis regionibus pecudum milibus conuenientibus, vt thymo vescantur. Et conyza duo genera in coronamentis, mas ac femina. Differentia in folio. Tenuius femina & cōstrictius angustiusque, imbricatus maris & ramosus. Flos quoque magis splendet eius, ferotinus vtique post arcturum. Mas odore grauior, femina acrior, & ideo contra bestiarum morfus aptior, folia cœminę mellis odorem habent: Masculæ radix à quibusdā libanotis appellatur, de qua diximus. Et tantum folio coronant Iouis flos, amaracus, hemerocalles, abrotanum, helenium, silymbrium, serpillum, omnia furculosa rose modo. Colore tantum placet Iouis flos, odor abest: sicut & illi qui Græce phlox vocatur. Et ramus autem & folio odorata sunt, excepta serpyllo. Helenium è lacrymis Helenæ dicitur natum: & ideo in Helena insula laudatissimum. Est autem frutex humi se spargens dodrantibus ramulis, folio simili serpyllo. Abrotanum odore iucunde graui floret æstate. Flos aurei coloris. Vacuum sponte prouenit. Cacumine suo se propagat. Seritur autem semine melius quam radice aut furculo: semine quoque non sine negotio, plantaria transferunt. Sic & adonium. Vtrunque æstate. Alsiosa enim admodum sunt, & sole tamen nimio læduntur. Sed vbi conualuere, ritu vitis fruticant. Abrotano simile odore leucanthemum est, flore albo foliosum.

GL. O. Non durante Attico thymo nisi in afflatu maris feratur. Seratur superuacaneum verbum est, natum ex vltima litera maris, & prima ditione sequentis orationis erat. Abrotanum iucundi odoris est & grauis. Floret æstate. Elegantius, Abrotanum odore iucunde graui, floret æstate. Alsiosa enim admodum sunt, & sole nimio læduntur. Hic particulam necessariam, per incuriam librarium omisiam, denuo adiecimus, & sole tamen nimio læduntur.

De amaraco vel sampsucbo, & nyctegreto, & meliloto, & viola alba, & codiammo, & de syluestribus bulbis, & heliocryso, & lychmi, & de herbis citra mare. Cap. 11.

Maracum Diocles medicus & Sicula gens appellatur, quod Aegyptus & Syria sampsucum. Seritur vtroque genere, & semine, & ramo, viuacius prædictis, & odore melius. Copiosum amaraco æque quam abrotano semen. Sed abrotano radix vna & alte descendens, cæteris in summo terræ læuiter hærens. Reliquorum satio autumnio fere incipiente, nec non & vere quibusdam locis quæ umbra gaudent, & aqua ac fimo. Nyctegretum inter pauca miratus est Democritus, coloris ignei, folijs spinæ: nec à terra se attolentem, præcipuum in Gedrosia narrat. Erui post æquinoctium verum radicatus, sicarique ad lunam xxx. diebus, ita luce-re noctibus. Magos Parthorumque reges vti hac herba ad vota suscipienda. Eandem vocari chenomychon, quoniam anseres à primo conspectu eius expauescant: ab alijs nyctilopa, quoniam è longinquo noctibus fulgeat. Melilotos vbique nascitur. Laudatissima tamen in Attica. Vbicunque vero recens, nec candicans, & croco quam similia: quanquam in Italia odorator & candida. Florum prima ver nunciantium, viola alba. Tepidioribus vero locis etiam hyeme emicat. Postea que appellatur purpurea. Proxime flammea, quæ & phlox vocatur, syluestris duntaxat. Codiaminon bis anno, vere

& autumnio. Aestates hyemesque fugit. Serioles supra dictis aliquando narcissus & liliū trans maria, in Italia quidem, vt diximus, post rosam. Nam in Græcia tardius etiamnum anemone. Est autem hæc syluestrium bulborum flos, aliaque quam quæ dicitur in medicinis. Sequitur cenanthe, melanion, ex syluestribus heliochryfos. Deinde alterum genus anemones, quæ limonia vocatur. Post hanc gladiolus comitatus hyacinthis. Nouissima rosa. Eademque prima deficit, excepta fatiua, de ceteris hyacinthus maxime durat, & viola alba, & cenanthe. Sed hæc ita, si deuulsa crebro prohibeatur in semen abire. Nascitur locis tepidis. Odor idem ei qui germinantibus vuis, atque inde nomen. Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens eius quem Apollo dilexerat, aut ex Aiaci cruore editi, ita discurrentibus venis, vt Græcarum literarum figura A I legatur inscripta. Heliochryfos florem habet auro similem, folium tenue, cauliculum quoque gracilem, sed durum. Hoc coronare se magi, si & vnguenta fumantur ex auro, quod apyron vocant, ad gratiam quoque vitæ gloriamque pertinere arbitrantur. Et verni quidem flores hi sunt. Succedunt illis æstiu, lychnis, & Iouis flos, & alterum genus lilijs. Item tiphyon & amaracus, quem phrygium cognominant. Sed maxime spectabilis pothos. Duo genera huius. Vnum cui flos hyacinthi est: Alterum candidius, qui fere nascitur in tumulis, quoniam fortius durat. Et iris æstate floret. Abeunt, & hi marcescuntque. Alij rursus subeunt autumnio. Tertium genus lilijs & croci, in vtroque genere vnum hebes, alterum odoratum: primis omnia imbribus emicantia. Coronarij quidem & spinæ flore vtuntur, quippe cum spinæ albæ cauliculi inter oblectamenta gulæ quoque condiantur. Hic est trans maria ordo florum. In Italia violis succedit rosa, huic interuenit liliū, rosam cyanus excipit, cyanū amarantus. Nam vincaperuina semper viret, in modum lineæ folijs geniculatim circumdata. Topiaria herba: inopium tamen florum aliquando supplet. Hæc à Græcis chamedaphne vocatur. Vita longissima violæ albæ est trimatu. Ab eo tempore degenerat. Rosa & quinquennium perfert, nec recisa nec adusta. Illo enim modo iuuenescit. Diximus & terram referre plurimum. Nam in Aegypto sine odore hæc omnia: tantumque myrtis odor præcipuus. Alicubi etiam binis mensibus antecedit germinatio omnium. Rosaria à fauonio folia oportet esse, iterumque foliitio. Et id agendum, vt intra id tempus purgata ac pura sint.

GL. O. Erui post æquinoctium verum radicatus, sicarique ad lunam xxx. diebus, ita luce-re noctibus. Erui, sicari, lucere, quod hæc omnia ex commentarijs Democriti referantur. Sequitur enim Magos Parthorumque reges vti hac.

Et in Italia quidem, vt diximus, post rosam. Satis erat, in Italia quidem. Coniunctio hic addita vitiat sermonem. Ceterum hyacinthus maxime durat. Lego, è cæteris hyac. m. d. Sed hæc ita, si deuulsa crebro prohibeatur in seminibus. Legendum prohibeatur in semen abire. attestantur vetera exemplaria, & alioqui ex illis verbis nullus sensus elici potest. Alterum candidius, qui fere nascitur ad tumulos. Reftius, in tumulis.

De cura apum, pabulo & morbis earum, & remedijs. Cap. 12.

Vtrum horis coronamentis; maxime aluearia & apes conueniunt, res præcipui quæstus compendij; cum fauit. Harum ergo causa oportet ferere thymum, apiastrum, rosam, violas, liliū, cytisum, sambam, erulium, cunilam, papauer, conyzam, cassiam, melilotum, melissophyllū, cerinthen. Est autem cerinthe folio candido, incuruo, cubitalis, capite concauo, mellis succum habente. Horum floris auidissimæ sunt, atque etiam sinapis, quod miremur, cum oliuæ florem ab his non attingi cõstet. Ideoque hanc arborem procul esse melius sit: cum aliquas quam proxime feri cõueniat, quæ & euolantium.

examina inuitent, nec longius abire patiantur. Cornum quoque arborem cauere oportet. Nam flore eius degustato, aluo concita, moriuntur. Remedium forba contusa è melle præbere his, vel vrinam hominum, vel boum, aut grana punici mali, aminæo vino conspersa. At genistas circumferi aluearis gratissimum. Mirum est dignumque memoratu de alimētis quod comperi. Hostilia vicus aluitur Pado. Huius inquilini pabulo circa deficiente imponunt nauibus alueos, noctibusque quina milia passuum contrario amne naues subuehunt. Egressæ luce apes, pæstæque, ad naues quotidie remeant, mutantes locum, donec pondere ipso præsis nauibus, pleni aluei intelligantur, reuētisque eximantur mella.

GLO. Hostilia vicus aluitur Pado. § Melius, alluitur.

De uenenato melle, & de remedijs mellis uenenati, & mellis infani. Cap. 13.

ET in Hispania mulis prouehunt, similes de causa: Tantumque pabulum refert, ut mella quoque uenena fiant. Heracleæ in Ponto, quibusdā annis perniciosissima existunt, ab ipsiſdem apibus facta. Nec dixere autores de quibus floribus ea fierent. Nos trademus quæ comperimus. Herba est ab exitio & iumentorum quidem, sed præcipue caprarum, appellata ægolethron. Huius flores concipiunt noxium virus aquoso vere marcescentes. Ita fit ut non omnibus annis sentiat hoc malum. Venenati signa sunt, quod omnino non densatur, quod color magis rutilus est, odor alienus, sternutamenta protinus mouens, quod ponderosius innoxio. Qui edere, abijciunt se humi, refrigerationem quærentes: nam & sudore defluunt. Remedia sunt multa, quæ suis locis dicemus. Sed quoniam statim representari aliqua in tantis insidijs oportet, multum vetus è melle optimo & ruta: balsamenta etiam si rejiciantur sumpta crebro. Certumque est id malum per excrementa ad canes etiam peruenire, similiterque torqueri eos. Multum tamen ex eo inueteratum, innocuum esse constat. Et fœminarum cutem nullo melius emendari cum costo, sugillata cum aloë. Aliud genus in eodem Ponto gente Sannorum mellis, quod ab infania, quam gignit, manomenon vocant. Id existimatur contrahi flore rhododendri, quo fatent syluæ. Gensque eadem cum ceram in tributa Romanis præstet, mel (quoniam exitiale est) non vendit. Et in Perside, & in Mauritania Cæsariensis Getulia, cotermina Massæfulis, uenenati fauigignuntur: quidamque à parte, quo nihil esse fallacius potest, nisi quod luore deprehenduntur. Quid sibi uoluisse naturâ ipsi arbitremur insidijs, ut ab ipsiſdem apibus, nec omnibus annis fierent, aut non totis fauis? Parum enim erat genuisse rem, in qua uenenum facillime daretur, etiam ne hoc ipsa in melle tot animalibus dedit? Quid sibi uoluit, nisi ut cautiorem minusque audidum faceret hominem? Non enim ipsi melli, sed apibus iam cuspides dederat, & quidem uenenas, remedio aduersus has utique non differendo. Ergo malæ succo, aut foliorum edera perungi salutare est, vel percussos eas bibere. Mirum tamen est, uenena portantes ore, singentesque ipsas non mori: nisi quod illa domina rerum omnium hanc dedit repugnantiæ apibus: sicut contra serpentes Pphyllis, Marissique inter homines.

GLO. Nos tamen trademus quæ comperimus. Herba est alba, uenena quidem iumentorum est, sed præcipue caprarum, appellata ægolethron. § Antiqua scriptura potior, Nos trademus quæ comperimus. Herba est ab exitio & iumentorum quidem, sed præcipue caprarum, appellata ægolethron. Huius flores concipiunt noxium virus, aquoso vere marcescente. § Lege, marcescentes. Aliud genus in eodem Ponto situ uiget, ex annona mellis. § Codices uerissimi longe aliud habent. Aliud genus in eodem Ponto gente Sannorum mellis, quod ab infania quam gignit, manomenon appellant. Hi sunt quos posterior ætas Tzanos uocauit, Lazis conterminos.

Vtraque Colchica gens fuit in alientela fideque; Constantinopolitani Imp. Et in Mauritania Cæsariensis, Getulia contermina Massæfulis. § Emendatior lectio, & in Mauritania Cæsariensis Getulia contermina Massæfulis. Nam & Getuli & Massæfuli hæc prouinciam incolebant, quod ipse Plinius supra docuit. Remedium aduersus has utique non differendum. § Lege remedio, non remediam. De quo loquendi modo iam supra capite tertio monui.

De melle quod musca non attingunt, & aluearijs, & cura eorum si famem sentiunt apes, & quomodo cera fiat. Cap. 14.

Aliud in Creta miraculum mellis. Mons est Carina nouem millia passuum ambitu, intra quod spatium musca non reperiuntur, natumque ibi mel nusquam attingunt. Hoc experimento singulare medicamentis eligitur. Aluearia orientem equinoctialem spectare conuenit, aquilonem euitant: Nec fauonum minus. Aluearia optima è cortice, secunda ferula, tertia uimine: multi ea & speculati lapide fecere, ut operantes intus spectarent. Circumlini alueos fimo bubulo utilissimum, operculum à tergo esse ambulatorium, ut proferatur intus si magnus sit alueus, aut sterilis operatio, ne desperatione curâ adijciant, id paulatim reduci, fallente operis incremento. Aluearia hyeme stramento operiri, crebro suffiri, maxime fimo bubulo. Cognatum hoc ijs, in nascentes bestiolas necat, araneos, papiliones, teredines, apesque ipsas excitat. Et araneorum quidem exitium facilius est, papilionum maior pestis. Tollitur uero cum maturefcit malua noctu, interlunio, cælo sereno, accensis lucernis ante alueos. In eam flammam sese ingerunt. Si cibus deesse censetur apibus, uas passis siccas, uel ficosque, ad fores earum posuisse conueniet. Item lanas tractas madentes passis aut desiccatis, aut aqua mulsis. Gallinarum etiam crudas carnes. Quibusdam etiam estatibus ijdem cibi præstandi, cum siccitas continua florum alimentum abstulit. Alueorum cum mel eximitur, illini oportet exitus, melissophyllo aut genista tritis: aut medios alba uite præcingere, ne apes diffugiant. Vasa mella ria aut fauos lauari aqua præcipiunt: hæc decocta, fieri fa luberrimum acetum. Cera fit expressis fauis, sed ante purificationem aqua, & triduo in tenebris siccatis, quarto die liquatis igni in nouo fictili, aqua fauos tegente, tunc sporta colatis. Rursus in eadem olla coquitur cera cum eadem aqua, excipiturque alia frigida, ualis melle circumlitis. Optima quæ Punica uocatur. Proxima autem maxima fulua, odorisque mellei, pura, natione quædam maxime fulua, quam constare equidè miror inter uenena mella. Deinde Cretica. Plurimum enim ex propoli habet, de qua diximus in natura apum. Post hæc Corfica, quoniam ex buxo fit, habere quandam vim medicaminis putatur. Punica fit hoc modo: Ventilatur subdio sæpius cera fulua. Deinde feruet in aqua marina, ex alto petita, addito nitro, inde ligulis hauriuntur florem id est candidissima quæque, transfunduntque in uas, quod exiguum frigidæ habeat, & rursus marina decoquant separatim, dein uas ipsum refrigerant. Et cum hæc ter fecere, iuncea crates sub diuo siccant sole, lunaque, hæc enim candorem facit: siccantes ne liquefaciant, protegunt tenui linteo. Candidissima uero fit post insolationem etiamnum recocta. Punica medicinis utilissima. Nigrescit cera addito charotarum cinere, sicut anchusa admixta rubet. Variosque in colores pigmentis trahitur ad reddendas similitudines, & innumeros mortalium usus, parietumque etiam & armorum tutelam. Cætera de melle apibusque in natura earum dicta sunt. Et hortorum quidem omnis ferè ratio peracta est.

Circumlini aluearia fimo bubulo utilissimum. Operculum à tergo esse ambulatorium, ut proferatur intus sit profer. Si magnus sit uetus aluearijs, prouentus autem sterilis, ne operâdi desperatione curam

GLO.

curam abijciant, id paulatim reduci oportet, fallente operis incremento. § Huius lectiois absurditas magis detegatur, collata ad germanam lectioem, quam ex fide ueterum codicis restitimus ad huc modum. Circumlini alueos fimo bubulo utilissimum. operculum à tergo esse ambulatorium, ut proferatur intus si magnus sit alueus, aut operatio sterilis, ne desperatione curam abijciant, id paulatim reduci, fallente operis incremento. Post hæc Corfica, quoniam ex buxo fit, & habere aliquantam vim medicaminis putatur. Lege, quoniam ex buxo fit, habere quandam vim m. p. Inde ligulis eligunt florem id est candidissima quæque, transfunduntque in uas, quod exiguum marina habeat frigidæ. § Toties expertus fide ueterum codicum, ne hic quidem ausus sum ab eis discedere. Illi pro eligunt habent hauriunt. Item, quod exiguum frigidæ habeat.

Siccant sole, lunaque hoc enim candorem facit, si siccantur. Et ne liquefaciant, protegunt tenui linteo. § Melior uetus lectio. Siccant sole lunaque. hæc enim candorem facit. siccantes, ne liquefaciant, p. t. l.

De herbis sponte nascentibus & aculeatis. Cap. 15.

Equuntur herbae sponte nascentes, quibus plerumque gentium utuntur in cibis, maximeque Aegyptus, frugum quidem fertilissima, sed ut sola ijs carere possit: tanta est ciborum ex herbis abundantia. In Italia paucissimas nouimus, fraga, tanum, ruscum, batum marinam, batum hortensianam, quam aliqui alparagum gallicum uocant. Præter hæc pastinacam pratensem, lupum salictarium, eaque uerius oblectamenta que cibos. In Aegypto nobilissima est colocasia, quam cyamon aliqui uocant. Hanc è Nilo metunt, caule cum coctus est araneoso in mandendo, thyrso autem qui inter folia emicat spectabili, folijs latissimis etiam si arboreis comparantur, ad similitudinem eorum quæ personata in nostris amnibus uocamus. Adeoque Nili sui dotibus gaudet, ut implexis colocasiae folijs in uariam speciem uaporum, potare gratissimum habeat. Seritur iam hæc in Italia. In Aegypto proxima autoritas cichorio est, quam diximus intubum erraticum. Nascitur post uergilias. Floret particulatim. Radix ei lenita, quare etiam ad uincula utuntur illa. Anthalium longius à flumine nascitur, mepilli magnitudine & rotunditate, sine nucleo, sine cortice, folio cyperi. Mandunt igni paratum. Mandunt & ætium, cui pauca folia minimaque, uerum radix magna. Aracida quidem & aracos cum habeat radices ramosas ac multiplices, nec folium, nec herbam ullam, aut quicquam aliud supra terram habet. Reliqua uulgarium in cibo apud eos herbarum nomina, condrylla, hypochæris, & caucalis, anthriscum, scandix, que ab alijs tragopogon uocatur, folijs croco similis: parthenium, trychnum, corchorus, & æquinoctio nascens aphace, acinos quam epipetron uocant, quæ nunquam floret. At è contrario aphace subinde marcescente flore emittit alium, tota hyeme totoque uere usque in ætatem. Multas præterea ignobiles habent, sed maxime celebrat enicon Italiae ignotam, ipsiſdem oleo non cibo gratâ. Hoc faciunt è femine eius. Differentia prima, syluestris & fatiua. Syluestrium duæ species: Vna mitior est, simili caule, tamen rigido: itaque & colu antiquæ mulieres utebantur ex illis, quare quidam atractylida uocant. Semen eius candidum & grande, amarum. Altera hirsutior torosiore caule, & qui pene humi serpat, minuto femine. Aculeatarum generis hæc est, quoniam distinguenda sunt & genera. Ergo quædam herbarum spinosa sunt, quædam sine spinis. Spinolarum multæ species. In totum spina est asparagus, scorpio, nullum enim folium habet. Quædam spinosa foliata sunt, ut carduus, eryngion, glycyrrhizon, vrtica. Ijs enim omnibus folijs inest aculeata mordacitas. Aliqua & secundum spinam habent folium, ut tribulus, & ononis. Quædam in folio habent & in caule, ut phleas, quod aliqui steben appellauerunt. Hypophyes spinis geniculatum, tributa proprietates, quod & fructu spinosum habet. Ex omnibus his generibus vrtica maxime noscitur,

acetabulis in flore purpuream lanuginem fundentibus, sæpe altior binis cubitis. Plures eius differentia: Syluestris, quam fœminam uocant, mitior. Et in syluestri quæ dicitur cania, acrior, caule quoque mordaci, fimbriatis folijs. Quæ uero etiam odorè fundit, herculanca uocatur. Semen omnibus copiosum, nigrum. Mirum, sine vllis spinarum aculeis lanuginem ipsam esse noxiam: & tactu tantum leni pruritus, postulasque, confestim adulto similes existere. Notum est & remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipsa herba gignitur, nec nisi folijs roborata. Incipiens quidè ipsa nasci uere, non ingrato multis etiâ religioso in cibo est ad pellendos totius anni morbos. Syluestrium quoque radix, omnem carnem tenerior rem facit simul cocta. Quæ innoxia, morfu carens, lamium uocatur. De scorpiione dicemus inter medicas.

Maximeque Aegyptus, frugum fertilissima, sed ut sola ijs carere possit. § Non parum detraxit elegantiæ, qui quis hic particulam quidem detraxit. Legendum enim frugum quidem fertilissima. Hanc à Nilo metunt. § Scribo, è Nilo. Folijs latissimis, etiam si arboreis comparantur. § Rectius, arboreis.

Scandix, come. ab alijs tragopogon. § Verus lectio, scandix quæ ab alijs tragopogon uocatur. Syluestrium duæ species. Vna mitior est simili caule, tamen rigido: itaque & colu antiquæ mulieres utebantur, ex illis, quare quidam atractylida uocant. Legendum, itaque & colu antiquæ mulieres utebantur ex illis, quare q. a. u.

De carduo, & helixine, & tribulo, & anchusa. Cap. 16.

Arduus & folio & caule spinosus lanugines habet. Item acorna, leucacanthos, chaliceos, cnidos, polyachanthos, onopyxos, helixine, scolyms. Chamæleon, in folijs non habet aculeos. Est & illa differentia, quæ quædam in ijs multicaulia ramosaque sunt, ut carduus. Vnq autem caule nec ramosum, cnidos. Quædam cacumine tantum spinosa sunt, ut eryngium. Quædam ætate florent, ut terralix, & helixine, Scolymus quoque floret ferro & diu. Acorna colore tantum ruffo distinguitur, & pinguiore succo. Idem erat atractylis quoque, nisi candidior esset, & nisi sanguineum succum funderet. Quæ de causa phonos uocatur à quibusdam, odore etiam grauis, sero maturefcite femine, nec ante autumnum, quamquam id de omnibus spinosis dici potest. Verum omnia hæc & femine & radice nasci possunt. Scolymus carduorum generis ab ijs distat, quod radix eius uescendo est decocta. Mirum, quod sine interuallo tota ætate aliud floret in eo genere, aliud concipit, aliud parturit. Aculei arefcite folio deficiunt pungere. Helixine rara uisus est, neque in omnibus terris est, radice foliosa, ex qua media ueluti malum extuberat contectum sua fronde. Huius vertex summus lacrymam continet iucundi saporis, acanthicè mastichen appellatam. Et castos quoque in Sicilia tantum nascitur, suæ proprietatis & ipsa, cuius in terra serpit caules a radice emissi, lato folio & spinoso. Caules uocant castos: nec fastidiunt in cibis inueteratos quoque. Vnq caulem relictum habent, quem uocant pternica eiusdem suauitatis, sed uetustatis impatientem. Semen ei lanuginis, quæ pappon uocant: quo detracto & cortice, teneritas similis cebrebro palmæ est: uocant ascaliam. Tribulus non nisi in palustribus nascitur: dira res alibi, iuxta Nilum & Strymonè amnes excipitur in cibis, inclinatus in uadum: folio ad effigiem ulemi, pediculo longo. At in reliquo orbe genera duo, vni cicerculæ folia, alteri aculeata. Hic & ferius floret, magisque septa obsidet uillarum. Semen ei rotundius, nigrum in filiqua. Alteri harenaceum. Spinosorum etiamnum aliud genus ononis. In ramis enim spinas habet appposito folio rutæ simili, toto caule foliatum in modum coronæ: sequitur à frugibus, aratro inimica, uiaque præcipue. Aculeatarum caules aliquarum per terram serpit, ut eius quam coronopum uocant. E diuerso stant, anchusa inficiendo ligno ceris; radice apta, & è mitioribus anthemis, & phyllates, & anemone, & aphace.

Caulis

Caule foliato est & crepis & apate. Differentia foliorum & hic quæ in arboribus, breuitate pediculi ac longitudine, angustis ipsius folijs, amplitudine, angulis, incisuris, odore, flore. Diuturnior hic quibuslibet per partes florentibus, vt ocyro, heliotropio, aphacæ, onocythæ.

G L O.

Et ex diuerso stans anchusa, insciendo ligno cerisq; apra. Est autem minor ijs anthemis, & phyllanthæ, anemone, & aphacæ. Lege. E diuerso stans, anchusa insciendo ligno cerisq; radice apra, & e mitioribus anthemis, & phyllanthæ, & anemone, & aphacæ. Sic enim melius quadrabit ad præcedentia.

Differentia herbæ rorum per folia, & quæ herbæ toto anno florent, & de hastula regia, & pistana, & gladiolo. Cap. 17.

M Vitis inter hæc æterna folia, sicut quibusdam arborum: in primisque heliotropio, adianto. Aliud rursus spicatarum genus, ex quo est cynops, alopecuros, stelephuros, quam quidam ortyga vocant, alij plantaginem, de qua plura dicemus inter medicas: tryallis. Ex ijs alopecuros spicam habet mollem & lanuginē densam, non dissimilem vulpium caudis, vnde ei & nomen. Proxima est ei & stelephuros, nisi q̄ illa particulatim floret. Cichorion & similia, circa terram folia habet, germinantibus ab radice post vergilias. Perdicium & aliæ gentes q̄ Aegyptij edunt: nomen dedit auis id maxime eruens. Crassas plurimasq; habet radices. Item ornithogale, caule tenero, candido, semipedali radice, bulbosa, molli, tribus aut quatuor agnatis. Coquitur in pulre. Mirum, loton herbam & egilopa, non nisi post annum è semine suo nasci. Mira & anthemidis natura, quod à summo florere incipit, cum cæteræ omnes quæ particulatim florēt, ab ima sui parte incipiāt. Notabile & in lappa quæ adhærescit, quoniam in ipsa flos nascitur, non euident, sed intus occultus, & intra se germinat velut aſalia quæ in se pariunt. Item circa Opuntem opuntia est herba, etiam homini dulcis. Mirumq; è folio eius radicem fieri, ac sic eam nasci. Inſone vnum folium habet, sed ita implicatū, vt plura videantur. Condrylla amara est, & acri in radice succo. Amara & aphacæ, & quæ picis nominatur, & ipsa toto anno florens: nomen ei amaritudo imposuit. Notabilis & scille crociq; natura, q̄ cum omnes herbæ folium primū emittant, mox in caulem rotundentur, in ijs caulis prior intelligitur q̄ folium. Et in croco quidē flos impellitur caule, in scylla vero caulis exit, deinde flos ex eo emergit. Eademque ter floret (vt diximus) tria tempora sationum ostēdens. Bulborum generi quidam adnumerant & cypiri, hoc est gladioli, radicem. Dulcis ea est, & quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderosiorēq; simul subacta. Nō dissimilis est & quæ theſion vocatur, gultu aspera. Cæteræ eiusdem generis folio differunt. Asphodelus oblongum & angustum habet, scilla latum & tractabile, gladiolus simile nomini. Asphodelus mādatur, & semine tosto & bulbo. Sed hoc in cinere tosto, dein sale & oleo addito: præterea tuſo cum ficis, præcipua voluptate, vt videtur Hesiodo. Traditur & ante portas villarum satum, remedio esse cōtra veneficiorum noxiam. Asphodeli mentionem & Homerus fecit. Radix eius naps modicis similis est: Neq; alia numerosior, lxxx. simul acervatis sæpe bulbis Theophrastus & fere Græci, Princepsq; Pythagoras, caulem eius cubitalem, & sæpe duum cubitorum, folijs porri syluestris, anticon vocauerunt: radicem vero, id est, bulbos, asphodelon. Noſtri illud albucom vocant, & asphodelum hastulam regiam. Ea est & caulis acinosi. Eius duo genera faciunt. Albuco est scapus cubitalis, amplus, purus, læuis. De quo Mago præcipit, exitu mensis Martij, & initio Aprilis, cū floruerit, nondum semine eius intumescente, demetendum: findendosq; scapos, & quarto die in solem profereandos, Ita siccatis manipulos faciendos. Item pistanam

dicat à Græcis vocari, quam inter vluas sagittam appellamus. Hanc ab idibus Maij vsque ad finē Octobris mensis decorticiari, atque leni sole siccari iubet. Idem & gladiolum alterum, quem cypiron vocant, & ipsum palustrem, Iulio mense toto secari iubet ad radicem, tertioq; die in sole siccari, donec candidus fiat. Quotidie autē ante solem occidētum interfectum referri, quoniam palustribus defectis nocturni rores nocent.

Perdicium, quam & Acolæ & Aegyptij edunt, nomē dedit auis. Verior lectio. Perdicium & aliæ gentes q̄ Aegyptij edunt. Suprà dixerat, Aegyptios præ cæteris gentibus herbis vscti, nunc dicit, perdicium herbam etiam aliarum gentium cibum esse. Iulio mense secari iubet. Lege addendo, Iulio mense toto secari iubet.

De iunco genera sex, & de cypero, & de medicamentis eorum, & de cypiro, & odorato iunco. Cap. 18.

S Imilia præcipit & de iunco, quem mariscō appellat ad tendendas tegetes, & ipsum Iunio mense eximi ad Iulium medium præcipiens. Cætera desiccando, eadem quæ de vluâ suo loco diximus. Alterum genus iunctorum facit, quod marinum, & à Græcis oxyſchænon vocari inuenio. Tria genera eius: acuti, sterilis quem marrem, & oxyn Græci vocant: reliqua fœminini, ferentis semen nigrum, quem melancranin vocant. Crassior hic & fruticosior. Magisq; etiamnum tertius, qui vocatur holofschænos. Ex his melancranis sine alijs generibus nascitur. Oxys autem & holofschænos eodem cespite. Vtilissimus ad vitia holofschænos, quia mollis & carnosus est. Fert fructum ouorum cohærentium modo. Nascitur autem is, quem marem appellamus, ex semetipſo, cacumine in terram defixo: melancranis autem suo semine. Alioquin omniū radices omnibus annis intermoriuntur. Vnus ad naſas marinas, vitium elegantiam, lucernarum lumina, præcipua medulla, amplitudine iuxta maritimas Alpes tanta, vt incisio vtræ implent pene vnciarum latitudinem, in Aegypto vero cribrorum longitudinem, nō alias vitiosem. Quidam etiamnum vnum genus faciunt, iunci trianguli, cyperon vocant. Multi vero nō discernūt à cypiro vicinitate nominis. Nos distinguemus vtrunque. Cypirus est gladiolus, vt diximus, radice bulbosa, laudatissimus in insulis Creta, dein Naxo, & postea Phœnice. Cretico candor odorq; vicinus nardo. Naxio acrior, Phœnicio exiguum spirans, nullus Aegypto. Nā & ibi nascitur. Discutit duritias corporum. Iam enim remedia dicemus, quoniam & florum odorūque generi est magnus vsus in medicina. Quod ad cypiron attinet, Apollodorum quidem sequar, qui negabat bibendum: quanquam professus efficacissimum esse aduersus calculos, eo fouet. Fœminis quidem abortus facere non dubitat. Mirumq; tradit, barbaros suffitu huius herbæ excipientes ore, lienes consumere: & non egredi domibus, nisi ab hoc suffitu. Vegetiores enim firmioresq; sic etiā fieri. Intertriginum & alarum vitij, perfrictionibusque cum oleo illitum, nō dubie mederi. Cyperos iuncus est, qualiter diximus angulosus, iuxta terram cādidus, cacumine niger, pinguisque. Folia ima porraceis exiliora, in cacumine minuta, inter quæ est semen. Radix oliuæ nigra similis, quam cum oblonga est, cyperida vocāt, magis in medicina vsus. Laus cypero prima ammoniaco, secunda Rhodio, tertia Thracio, nouissima Aegypto, quod & confundit intellectum, quoniam & cypiros ibi nascitur. Sed cyperos durissima vixque spirans. Cæteris odor & ipsi nardum imitans. Est & per se Indica herba, quæ cyperis vocatur, gingeris effigie, com manducata croci vim reddit. Cypero vis in medicina pſilothi. Illinitur pter ygij, viceribusq; genitalium, & quæ in humore sunt omnibus, sicut oris viceribus. Radix aduersus serpentium ictus, & scorpionum præsertim, remedio est.

Vulvas

Vulvas aperit pota. Largiori tāta vis, vt expellat eas. Vrinam ciet, & calculus, ob id vtilissima hydropicis. Illinitur & viceribus quæ serpunt, sed his præcipua quæ in stomacho sunt, ex vino vel aceto illita. Iunci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias, tuſi medetur. Semen tostum & in aqua potum, fistit aluum & fœminarū menses, capitisq; dolores facit. At qui vocatur holofschænos, eius quæ proxima sunt radicis, commaducantur aduersus araneorum morsus. Inuenio etiamnum vnu iunci genus, quod euripicen vocant. Huius semine somnū allieci, sed modum seruandum ne sopor fiat. Ob id & odorati iunci medicinæ dicuntur, quoniam & in Syriacæle (vt suo loco retulimus) nascitur. Laudatissimus ex Nabataea, cognomine teuchites, proximus Babylonius, pessimus ex Africa, ac sine odore. Est autem rotundus, vinnosæ mordacitatis ad linguam. Syncerus in confricando odorem rosæ emittit, rubentibus fragmētis. Discutit inflammationes, ob id stomacho vtilis, bilemque & sanguinem reijcientibus. Singultus sedat, ructus mouet, vrinam ciet, vesicæ medetur. Ad muliebres vsus decoquit Opisthotonicis cum resina arida imponitur. Excalfactoria & rosæ. Vteros astringit, refrigerat. Vtus eius diuiditur in folia & flores. Capita foliorum partesq; candidæ, vngues vocantur. In flore aliud est semen, aliud capillus in capite, aliud cortex, aliud calyx. Folium fistit, aut tribus modis exprimitur. Per se, cum vngues non detrahunt: ibi enim humoris plurimum. Aut cum detractis vnguibus, reliqua pars aut oleo aut vino maceratur in sole vas vitreis. Quidam & salem admiscunt, & anchusam nōnulli, aut aspalathum, aut iuncum odoratum, quia talis maxime prodest vluæ ac dysentericis. Exprimuntur eadem folia detractis vnguibus, trita per linteū spissum in æreū vas, leniq; igni succo coquitur, donec fiat crassitudo mellis. Ad hoc eligi oportet odoratissima quæque folia.

Iunio mense eximiante Iulium medium præcipiens. Melius, Iunio mense eximi ad Iul. m. p. Vtus ad naſas marinas, vitium elegantiam. In antiquis codicibus tantum est, vitium elegantiam. Quanquam professus efficacissimum esse aduersus calculos. Eo fœtas fœminas quidem abortus facere non dubitat. Sincera lectio, quanquam professus efficacissimum esse. aduersus calculos eos fouet. Fœminis quidem abortus facere non dubitat. Largiori tanta vis expellit eas. Legendum, Largiori tanta vis, vt expellat eas. Laudatissimus ex Nabataea iuncus. Non erat opus hic repetere, iuncus.

Ex rosæ medicina, & de hlio, & de narcisso, & ex viola, & de baccare, & combreto, & asaro. Cap. 19.

V Inum quomodo fieret è rosâ, diximus inter genera vini. Vtus succi ad aures, oris vlcera, gingiuas, tōstillas, gargarizatus, stomachum, vulvas, sedis vitia, capitis dolores. In febre per se, vel cū aceto ad somnos, nauseas. Folia vtrunque in callibepharam. Et sic fœmina asperguntur. Epiphoras quoq; arida leniunt. Flos somnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maxime albas, in posca potus: & sanguinis excreationes. Stomachi quoq; dolores; quantum in vini cyathis tribus. Semē huius optimum erocinum, nec anniculo vetustius, & in vmbra siccatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Vrinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni sacro non veteri, Naribus subductum caput purgat. Capita pota ventrem & sanguine fistunt. Vngues rosæ epiphoris salubres sunt, Vlcerā enim oculorū arida fordescunt, præterquam in vitij epiphora, ita vt arida cū pane imponatur. Folia quidem vitij stomachi, rosionibus & vitij ventris, & interstinatorum, & præcordijs vtilissima vel illita. Cibo quoque lapathi modo conditur. Cauendum in his situs celeriter infidēs. Et aridis & expressis aliquis vsus. Diapasmata inde sunt ad sudores coercendos, ita vt à balineis in-

arescant corpori, dein frigida abluantur. Syluestris cum adipe vrisno alopecias mirifice emendat. Lilij radices multis modis florem suum nobilitauere, contra serpentium ictus ex vino potæ, & contra sanctorum venena. Propter clausos pedum in vino decoquantur, triduoque non soluntur. Cum adipe aut oleo decoctæ, pilos quoque adustis reddunt. E mulso potæ inutilem sanguinem cum aluo trahunt: lenique & ruptis vulsis profunt, & menstruis fœminarum. In vino vero decoctæ, impositæque cum melle neruis præcis medentur. Lichenas & lepras, & furfures in facie emendant. Erugant corpora. Folia in aceto cocta, viceribus imponuntur. Epiphoris testium, in melle cum hyoscyamo & farina tritici. Semen illinitur igni sacro: flos & folia vicerum vultuati. Succus qui flore expressus est, ab alijs mel vocatur, ab alijs syrrium, ad emolliendas vluas sudoresque faciendos, & suppuraciones coquendas. Narcissi duo genera in vsu medici recipiunt. Vnum purpureo flore, & alterum herbaceum. Hunc stomacho inutilem, & ideo vomitorium, aliosque soluentem, neruis inimicum, caput grauantem, & à narce narcissum dictum, non à fabuloso puero. Vtriusque radix mulsæ saporis est. Ambustis prodest cum exiguo melle. Sic & viceribus & luxatis. Panis vero cum melle & auenæ farina. Sic & infixa corpori extrahit. In polenta tritus oleoque, contusis medetur & lapide percussis. Purgat vulnera permixtus farina. Nigras vitiligenes emaculat. Ex hoc flore fit narcissinum oleum ad emolliendas duritias, calfacienda quæ allerint. Auribus est vtilissimus, sed capitis dolores facit. Viola syluestres sunt & fatiua. Purpureæ refrigerant. Contra inflammationes illinuntur stomacho ardenti. Imponuntur & cupiti in fronte. Oculorum priuatim epiphoris, & sede præcidente vluæ uei & contra suppuraciones. Crapulam & grauedines capitis impositis coronis olfactu ve discutunt. Anginas ex aqua potæ. Id quod purpureum est ex ijs, comitialibus medetur, maxime pueris in aqua potum. Semen violæ scorpionibus aduersatur. Contra flos albæ suppurata apperit. Ipsa discutit. Et alba autem & lutea extenuant menstrua, vrinam ciet. Minor vis est recentibus: ideoque aridis post annum vtendum. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menses trahit. Radices eius cum aceto illitæ sedant lienem: item podagram: oculorum autem inflammationes cum myrrha & croco. Folia cum melle purgant capitis vlcera: cum cerato rimas sedis, & quæ in humidis sunt. Ex aceto vero collectiones sanant. Baccar in medicinæ vsu aliqui ex nostris perpenſam vocant: Auxiliatur contra serpentes, capitis dolores feruoresque: item epiphoras. Imponitur mammis tumētibus à partu & ægilopis incipientibus & ignibus sacris. Odor somnum gignit. Radicem decoctam bibere spasticis, euersis, conuulsis, suspensiosis, salutare est. In tuſi veteri radices eius tres quatuorue decoquuntur ad tertias partes. Hęc potio mulieres ex abortu purgat. Laterum punctiones tollit, & vesicæ calculos. Conditur cum diapasmate. Vestibus odoris gratia inseritur. Combretrum quod simile ei diximus, tritum cum axungia, vulnera mirè sanat. Asarum iocinerum vitij salutare esse traditur, vncia sumptum in hemina mulli mixti. Aluum purgat ellebori modo. Hydropicis prodest & præcordijs vluisque ac morbo regio. In multum si addatur, facit vinum vrinis ciendis. Effoditur cum folijs emittit. Siccatur in vmbra. Situm celerissime sentit.

Ita vt à balineis inarescant corpora, Scribo, inarescant corpori. Lenique & ruptis vulsis profunt. Et menstruis fœminarum in vino decoctæ: Impositæque cum melle neruis præcis medentur. Contra lichenas & lepras, & furfures in facie emendant. Lege & distingue. Lenique & ruptis vulsis profunt & menstruis fœminarum. In vino vero decoctæ, impositæque cum melle, neruis præcis medentur. Lichenas.

De nardo

De nardo Gallico, & de croco medicina, & crocomagmate, & saluicā, & polio, & iri, & holochoyso, & chryso- come, & meliloto. Cap. 20.

ET quoniam quidam, ut diximus, nardum rusticum nominare radicem baccaris, cōteximus & Gallici nardi remedia in hunc locum dilata in peregrinis arboribus. Ergo aduersus serpentes duabus drachmis in vino succurrit. Inflammationibus coli, vel ex aqua, vel ex vino. Item iocineris & renum, suffusio; felle: Et hydropicis per se, vel cum absinthio. Siftit purgationum mulierū impetus. Eius vero quod plu eodem loco appellauimus, radix datur potui trita, vel decocta ad strangulationes, vel pectoris dolores, vel laterū. Menses quoque ciet. Bibitur cum vino. Crocum melle non soluitur, nulloq; dulci: Facillime autem vino, aut aqua, vtilissimū in medicina. Adseruatur cornea pyxide. Discutit inflammationes omnes quidem, sed oculorum maxime ex ovo illitum. Vuluarum quoque strangulatus, stomachi exulcerationes, pectoris & renum, iocinerum, pulmonum, vesicarumque, peculiariter inflammationi earum vehementer vtile. Item tussi & pleureticis. Tollit & pruritus. Vrinam ciet: Qui crocum prius biberint, crapulam non sentiunt. Ebrietati eo resiliunt. Coronae quoque ex eo mulcent ebrietatem. Somnum facit. Caput leniter mouet. Venerem stimulat. flos eius igni sacro illinitur cum creta cimolia. Ipsum plurimis medicaminibus miscetur. Collyrio vni etiam nomen dedit, ex eo quoque expreso vnguento crocino, quod crocomagma appellant. Habet suas vtilitates contra suffusiones oculorum. Vrinam magis excalescit q̄ crocum ipsum. Optimum quod gustatum saluicā dentesq; inficit. Iris rufa melior q̄ candida: infantibus eam circumligari salutarē est, dentientibus praecipue & tussientibus, tinearum ve vitio laborantibus instillari. Caeteri effectus eius non multum à melle differunt. Vlcera purgat capitis praecipue, suppurationes veteres. Aluum soluit duabus drachmis cū melle. Tussim, tormina, inflationes pota. Lienis ex aceto. Contra serpentium & araneorum morsus, ex posca valet. Contra scorpionum, duarum drachmarum pondere in pane vel aqua sumitur. Cōtra canum morsus, ex oleo, imponitur: Et contra perfrictiones. Sic & neruorū doloribus. Lumbis vero & coxendicibus cum resina illinitur. Vis ei cōcalfactoria. Naribus subducta, sternutamenta mouet, caputq; purgat. Dolori capitis cū cotoneis malis aut struthis illinitur. Crapulas quoque & orthopneas discutit. Vomitiones ciet, duobus obolis sumpta. Ossa fracta extrahit, imposita cum melle. Ad paronychias farina eius vtuntur: cum vino, ad clauos vel verrucas, triduoq; non soluitur. Halitus oris commanducata abolet, alarumque vitia. Succo duritias omnes emollit. Somnum conciliat, sed genituram consumit. Sedis rimas & condylomata, omniaq; in corpore excrecentia sanat. Sunt qui syluestrem xyrin vocent. Strumas hęc vel panos vel inguina discutit. Praecipitur, vt sinistra manu lecta ad hos vsus seruetur: colligentesq; dicant cuius hominis vtiq; causa eximant. Scelus herbariorum aperitur in hac mentione. Partem eius seruant, & quarundam aliarum herbarum, sicut plantaginis: & si parum mercedis tulisse se arbitrantur, rursusq; opus quaerunt, partem eam quam seruaerint, eodem loco infodiunt: credo, vt vitia quae sanauerint faciant rebellare.

decoctum. Vulnibus quoque sic illinunt. Secundas mulierum, partusq; emortuos repellit: Item dolores corporis: Vexicas inanit. Et epiphoris illinitur. Nec magis alia herba conuenit medicamēto, quod alexipharmacōn vocant. Stomacho tamen inutile esse, caputque eo impleri, & abortum fieri potō, aliqui negant. Ad religionem addunt, vbi inuētum sit, protinus ad alligandū contra oculorum suffusionem, cauendumq; ne terram attingat. Hi & folia eius thymo similia tradunt, nisi quod molliora sunt, & lanatiore canicie. Cum ruta syluestri, & si teratur ex aqua caelesti, aspidas mitigare dicitur: & non secus atque cytinus alstringit & cohibet vulnera, prohibetq; serpere. Holochoyros medetur stranguriā in vino potata, & oculorum epiphoris illita. Cum fece vero vini cremata & polenta, lichenas emendat. Chrysocomes radix calfacit, & stringit. Datur potui ad iocinerum vitia: item pulmonū. Vuluā dolores in aqua malsa decocta. Ciet menstrua, & si cruda detur, hydropicorū aquam. Mellyso-phyllo siue mellitena si perungatur aluearia, non fugient apes. Nullo enim magis gaudēt flores. Copia istius examina facillime continentur. Idem praesentissimum est cōtra ictus earum, vesparumque, & araneorum, item scorpionum. Item contra vuluarum strangulationes, addito nitro. Contra tormina, ē vino. Folia eius strumis illinuntur, & sedis vitijs, cum sale decocta. Succus foeminas purgat, & inflationes discutit, & vlcera sanat. Articularibus morbos sedat, canisq; morsus. Prodest dyfentericis veteribus & caelacis, & orthopnoicis, licnibus, vlcibus thoracis. Caliginē oculorum succo cum melle inungi, eximium habetur. Mellotos quoque, oculis medetur cum lacte, aut cum lini semine. Maxillarum quoque dolores lenit: & capitis cum rosaceo: item aurium ē passo, quaeque in manibus intumescunt, vel crumpunt. Stomachi dolores in vino decocta, vel cruda tritaque. Idem effectus est ad vuluas. Testes vero & sedem prociudam, quaeq; ibi sint vitia, recens ex aqua decocta, vel ex passo. Adiecto rosaceo illinitur ad carcinomata. Deferescit in vino dulci, Peculiariter & contra meliceridas efficac.

In hunc locum dilata cum disputarem de peregrinis arboribus, & Verusta exemplaria tantum habent, dilata in peregrinis arboribus, id est, in mentione peregrinarum arborum. Siftit purgationes mulierum. Nardi vero eius quam plu eodem loco appellauimus, &c. Antiqua scriptura melius, Siftit purgationum mulierum impetus. Eius vero quod plu eodem loco appellauimus, & reliqua. Crocum cum melle non soluitur. Cū redundat. Sequenti versu pro vino & aqua. Lege, vino aut aqua. Collyrio vni nomen dedit. Lege addendo, Collyrio vni etiam nomen dedit. Dentientibus praecipua est, & tussientibus. Scribo, dentientibus praecipue. Partem eius seruantium & quarundam aliarum herbarum, sicut plantaginis, substituentium, si parū mercedis tulisse se arbitrantur. Rursusq; vt plus operis acquirant, p. e. q. c. l. i. In corrupta lectio etiam durat in vetustis codicibus manu scriptis. Partē eius seruant, & quarundam aliarum herbarum, sicut plantaginis: si parum mercedis tulisse se arbitrantur, rursusq; opus quaerunt, partem eam quam seruaerint, eodem loco infodiunt, credo, vt vitia quae sanauerint faciant rebellare.

De trifolio, & thymo, & hemerocalle, & de helenio, & abrotano. Cap. 21.

TRifolium scio credi praualere contra serpentium ictus & scorpionū, ex vino aut posca, seminis granis viginti potis: vel folijs, & tota herba decocta: serpentesq; nunquam in trifolio aspici. Praeterea celebratis autoribus, contra omnia venena pro antidoto sufficere xxv. grana eius, quod minianthes ex eo appellauimus, tradidi. Multa alia praeterea in remedijs eius adscribi. Sed me contra sententias eorum grauisimi viri autoritas mouet. Sophocles enim poeta venenarum id dicit. Simus quoque medicus decocti, aut contriti succum infusum in corpore, easdem vredines facere, quas si percussis à serpente imponatur. Ergo non aliter vtendum: eo q̄ cōtra venena cefuerim. Fortassis enim & his venenis inter se cōtraria sit natura,

Ex leucanthemo & sampsocho medicina. Cap. 22.

LEucanthemum suspiriosis medetur, duabus partibus aceti permixtum. Sampsochum siue amaracū, in Cypro laudatissimum & odoratissimum, scorpionibus aduersatur, ex aceto ac fale illitum. Menstruis quoque multum confert impositum. Minor est eidem potō vis. Cohibet & oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti tormina discutit. Et vrinis & hydropicis vtile. Mouet & aridum sternutamenta. Fit ex eo oleum, quod sampsochinum vocatur aut amaracinum, ad excalescendos emolliendosq; neruos: & vuluas calfacit. Et folia fugillatis cum melle, & luxatis cum cera profunt.

Mouet & narium sternutamenta. & Aridum nonnarium.

De anemona medicina. Cap. 23.

ANemonas coronarias tātum diximus, nunc redemus & medicas. Sunt qui phenion vocēt. Duo eius genera, Syluestris prima, altera in cultis nascēs, vtraque fabulosis. Huiusq; plures species. Aut enim phoeniceum florem habet, quae & copiosissima est, aut purpureum, aut lacteum. Harum trium folia apio similia sunt. Nec temere semipedem altitudine excedunt, cacumine asparagi. Flos nūquam se aperit nisi vento spirante, vnde & nomen accepit. Syluestri amplitudo maior, latioribus folijs, flore phoeniceo. Hanc, errore ducti, argemonem putant multi alij rursus papauer, quod rhoean appellauimus. Sed distinctio magna, quod vtraque hęc postea floret. Nec aut succum illarum anemonae reddūt, aut calyces habent, nec nisi asparagi cacumen. Profunt anemonae capitis doloribus & inflammationibus, vuluis mulierum, lacti quoque. Et menstrua ciet cum pitana sumpta, aut vellere apposita. Radix commanducata pituitam trahit, dētes sanat, decocta oculorum epiphoras. Magi multum quidem ijs tribuere, quam primum aspicitur eo anno tolli iubentes: dicitq; colligi eas tertianis & quartanis remedio. Postea alligari florem pāno roseo, & in vmbra asseruari, ita cum opus sit adalligari. Quae ex his phoeniceum florem habet, radice contrita, cuiusq; animalium imposita, vlcus facit septica vi. Et ideo expurgandis vlcibus adhibetur.

Imposita vlcerum facit siphiticam vim. & Scribe, vlcus facit septica vi. id est corrosua.

Ex anemone medicina. Cap. 24.

Oenanthe herba nascitur in petris, folio pastinacae, radice magna, numerosa. Caulis eius & folia cum melle ac vino nigro pota, facilitatē parienti praestant, secundasque purgant. Tussim ē melle tollunt: vrinam ciet. Radix & vesicæ vitijs medetur.

De heliochryso medicina. Cap. 25.

Heliochrysum, quod alij chrysanthemōn vocant, ramulos habet candidos, folia subalbida, abrotano similia: ad folijs reperculum, aureae lucis in orbem veluti corymbis dependētib; qui nūquam marcescūt. Qua de causa deos coronat illo, quod diligentissime seruauit Ptolemæus Rex Aegypti. Nascitur in frutectis. Ciet vrinam ē vino pota, & mēses. Duritias & inflammationes discutit. Ambulstis cum melle imponitur. Contra serpentium ictus & lumborum vitia bibitur. Sanguinem concretum ventris aut vesicæ absument cum mulso. Folia eius trium obolorum pondere sistant profusua mulierum in vino albo. Veltes tuetur odore non ineleganti.

Ex hyacintho medicina, & bychnide. Cap. 26.

HYacinthus in Gallia eximie provenit. Hoc ibi pro cocco hyginū tingitur. Radix est bulbacea, marginicis venalitijs pulchre nota: quae ē vino dulci illita,

fit natura, sicut multis alijs. Itē animaduerto semen eius cuius minima sint folia, vtile esse ad custodiendam mulierum cutis gratiam, in facie illitum. Thymum colligi oportet in flore, & in vmbra sicari. Duo autem sunt genera eius: Candidum, radice lignosa, in collibus nascens, quod & praefertur: Alterum nigrius, florisq; nigri. Vtraque oculorum claritati multum conferre existimantur, & in cibo, & in medicamentis. Itē diutine tussi ecligmatē faciles excretiones facere cum aceto & fale. Sanguinem concretum non pati ē melle: Longas faucium distillationes extra illita cum sinapi, extenuare: item stomachi & ventris vitia. Modice his tamen vtendum est, quoniam excalescunt, quamuis sextant aluum: quae si exulcerata sit, denarij pōdus in sextantium aceti & mellis addi oportet: Item si lateralis dolor sit, aut inter scapulas, aut in thorace. Praecordijs medentur ex aceto cū melle: quae potio datur & in alienatione mentis ac melancholicis.

Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat thymi. Aiunt & dormire eos oportere in molli thymo. Prodest & orthopnoicis & anhelationi, mulierumque mensibus retardatis. Vel si emortui sint in vtero partus, decoctum in aqua ad tertias. Et viris vero contra inflationes, cum melle & aceto. Et si venter turgeat, testes ue aut vesicæ dolor exigit. E vino tumores & impetus tollit impositum. Item cum aceto callum & verrucas. Coxendicibus imponitur & articularibus morbis, & luxatis tritum ac lanę inspersum ex oleo. Dant & potionem articularibus morbis trium obolorum pondere in tribus cyathis aceti & mellis. Et in fastidio, tritum cum sale. Hemeroalles pallidum ē viridi, & molle folium habet, radicem odoratam atque bulbosam. Quae cū melle imposita ventri, aquam pellit, & sanguinem etiā inutilem. Folia epiphoris oculorum, mammarumq; post partum doloribus illinuntur. Helenium ab Helena, vt diximus, natum, fauere creditur formae: cutem mulierum in facie reliquoq; corpore nutrire incorruptam. Praeterea putat vsu eius quandam gratiam ijs veneremq; conciliari. Attribuunt & hilaritatis effectum eidē potē in vino, eumq; quem habuerit nepenthes illud praedicatum ab Homero, q̄ tristitia omnis aboleatur. Est autē succi praedulcis. Prodest & orthopnoicis radix eius in aqua ieiunis pota. Est autem candida intus & dulcis. Bibitur & contra serpentium ictus ex vino. Mures quoque contrita dicitur necare. Abrotanum duorum traditur generum, campestre ac montanum. hoc feminam, illud marem intelligi volumus. Amaritudo absinthij in vtroque. Siculum laudatissimum, dein Galaticum. Vfus est & folijs, sed maior semine ad excalescendū: ideo neruis vtile, tussi, orthopnoicis, conuulsis, ruptis, lumbis, vrinæ angustijs: Datur bibendum manualibus fasciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & semē tussim in aqua drachmae pondere. Prodest & vuluā. Concoquit panos cum farina hordeacea, & oculorū inflammationibus illinuntur, cotoneo malo concocto. Serpentes fugat. Cōtra ictus earum bibitur cum vino, illinunturque. Efficacissimum contra ea, quorum veneno tremores & frigus accidunt, vt scorpionum & phalangiorum: & cōtra venena alia pota prodest, & quoquo modo algētibus, & ad extrahenda ea quae inhaerent corporibus. Pellit & interaneorum mala. Ramo eius si subijciatur puluino, venerem stimulari aiunt: efficacissimamq; esse herbam contra omnia veneficia, quibus coitus inhibeat.

Ciet menstrua: & si cruda detur, hydropicorum aquam sifit. Siftit verbum superfluum, nam ciet ad vrinam referretur. Coxendicibus imponitur cum vino. Articularibus morbis trium obolorū pondere, &c. Lege addendo non pauca verba: Coxendicibus imponitur & particularibus morbis & luxatis tritum ac lanę inspersum ex oleo. Dant & potionem articularibus morbis t. o. p. Praeterea putant vsu eius quandam datam gratiam ijs veneremq; conciliari. Hęc dictio datam, superflua est. Concoquit panis cum farina hordeacea. Lege, Concoquit panis.

G I O.

G I O.

G I O.

illita, pubertatem coerces, & nō patitur erumpere. Tormentibus & araneorū moribus resistit. Urinam impellit. Contra serpentes & scorpiones, morbumq; regium, semen eius cum abrotano datur. Lychnis quoque flammæ illa aduersus serpentes, scorpiones, crabrones, similiaq; bibitur è vino, semine trito. Syluestris eadem stomacho inutilis: Aluum soluit. Ad detrahendā bilem efficacissima duabus drachmis. Scorpionibus adeo cōtraria, vt omnino visa ea torpescant. Radicem eius Asiani boliten vocant: qua alligata oculo, albugines tolli dicuntur.

Ex vincaperuina medicina, rusco, bati, & acino. Cap. 27.

ET vincaperuina, siue chamædaphne, arida tusa hydriopis datur in aqua, cochleari mensura, celerimeq; reddūt aquam. Eadē decocta in cinere, sparsa vino, tumores siccat. Auribus succo medetur. Aluinis imposita multū prodesse dicitur. Rusci radix decocta, bibitur alternis diebus in calculorū valetudine, & tortuosiore vrina vel cruēta. Radicem pridie erui oportet, postero mane decoqui. ex ea sextariū vini cyathis duobus misceri. Sunt qui & crudam radicem tritam ex aqua bibant: & in totum ad virilia, cauliculis eius in vino & aceto tritis, nihil vtilius putant. Batis quoque aluum mollit. Illinitur podagricis tosta & confusa. Acinorū & coronarum causa & ciborum Aegyptij ferunt. Eademque erat quæ ocymum, nisi hirsutior ramis ac folijs esset, & admodum odorata. Ciet menses & vrinas.

Ex colocasia medicina. Cap. 28.

Colocasia Glauicis acria corporis leniri putauit, & stomachum iuuari.

Ex anthalio medicina. Cap. 29.

Anthalij, quod Aegyptij edunt, nullum alium reperi vsum. Est & herba anthyllon, quam alij anticellion vocant, duorum generum, folijs & ramis lenticulæ similis, palmi altitudine, fabulosi apricis nascentis, subfalsa gustanti. Altera chamæpityj similis, breuior & hirsutior, purpurei floris, odore grauis, in saxosis nascēs. Prior vuluis aptissima, & ex rosaceo ac lacte imposita & vulneribus. Bibitur in stranguria renumq; doloribus, tribus drachmis. Altera bibitur in duritia vuluarum, & in torminibus, & in comitali morbo, cum melle & aceto quatuor drachmis.

De parthenio medicina. Cap. 30.

Parthenium, alij leucanthen, alij tamnacam vocant. Celsus apud nos, perdicium & muralium. Nascitur in hortorum sepibus, flore albo, odore mali, sapore amaro. Ad insidendum decoctæ in duritia vuluarum, & inflammationibus. Siccatum cum melle, & aceto impositum, bilem trahit atram. Ob hoc cōtra vertigines vtilis, & calculosis. Illinitur & sacro igni: item strumis, cum axungia inueterata. Magi contra tertianas sinistra manu euelli cā iubent, dicitq; cuius causa vellatur, nec respicere. Dein eius folium ægri linguæ subijcere, vt mox in cyatho aquæ deuoretur.

De strychno medicina. Cap. 31.

Strychno, quam quidam trychnō scribere, vtinam nec coronarij in Aegypto vterentur, quos inuitat edere florum similitudo, in duobus eius generibus. Quorum alteri, cui acini cocineæ, granosi folliculi, halicacabum vocant, & alij callion. Nostri autem vesicariā, quoniam vesicæ & calculis proficit. Frutex est furculosus verius q; herba, folliculis magnis latisque, & turbinatis, grandi intus acino, qui maturefcit Nouembri mense. Tertio folia sunt ocymi, minime diligenter demonstranda, remedia non venena tractanti: quippe insaniam facit

paruo quoque succo. Quamquam & Græci autores in iocum vertere. Drachmæ enim pondere lufum pudoris gigni dixerit, species vanas imaginesq; conspicuas obuerfari demonftrantes. Duplicatum hunc modum, legitimam insaniam facere. Quicquid vero adijciatur ponderi, representari mortem. Hoc est venenum, quod innocētissimi autores simpliciter dorycnion appellauerunt, ab eo, q; cuspides in prælijs tingerentur illo passim nascente. Qui parcius spectauerant, manicon cognominauerunt: qui nequiter occultabant, erythron, aut neurida: vt nonnulli, periffon: ne cauēdi quidem causa curiosius dicendum. Quin & alterum genus, quod halicacabon vocāt, soporiferum est, atque etiam opio velocius ad mortem: ab alijs morion, ab alijs moly appellatum. Laudatum vero à Diocle & Euenore, à Timaristo quidem etiam carmine, mira obliuione innocentia: quippe præsentaneum remedium ad dentium mobiles firmandos, si colluerentur: halicacabo vni exceptionem addidere, ne diutius id fieret. Delirationem enim gigni eo. Nec demonstranda remedia, quorum medicina maioris mali periculum afferat. Commendatur & in cibis tertium genus, licet præferatur hortēsis saporibus. Et nihil esse corporis malorum, cui non salutare sit strychnos, Xenocrates prædicat. Non tamen auxilia eorum tanti sunt, vt vel profutura de ijs commemorare fas putem, præsertim tanta copia innoxiorum medicaminum. Halicacabi radicem bibunt qui sunt vaticinandi callentes, quod furere ad confirmandas superstitiones aspici se volunt. Remedio est (id enim libentius retulerim) aqua copiosa multa calida potui data. Nec illud præteribo, aspidium naturæ halicacabum in tantum adiectam, vt radice eius propius admota soperetur: illa sapore enecans vis earum. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur.

Vt radice eius propius admota soperentur, illam sapore enecante vim earum. Sic scilicet Plinius loqui solet. Scribo, soperetur illa sapore enecans vis earum.

De corchoro & cnico. Cap. 32.

Corchorum Alexandrini cibi herba est, conuolutis folijs ad similitudinem mori, præcordijs (vt ferunt) vtilis, alopecijsq; & lentigini. Boum quoque scabiē celerrime sanari ea inuenio, apud Nicandrum quidem & serpentium morsus, antequam floreat. Nec de cnico siue atractylide verbosius dici par esset, Aegyptij herba, ni magnum contra venenata animalia præberet auxilium. Itē aduersus fungos. Constat à scorpione percussos, quādiu teneant eam herbā, non sentire cruciatū.

Nec de cnico siue atractylide verbosius disporetur. Aegyptia herba est, & magnum contra venenata animalia præbet auxilium. Hanc sententiam Plinius alijs extulit verbis, q; quæ in vulgatis leguntur editionibus. Nec de cnico siue atractylide verbosius dici par esset, Aegyptia herba, ni magnum contra venenata animalia præberet auxilium.

De persoluta. Cap. 33.

Etpersolutam Aegyptus in hortis ferit, coronarum gratia. Duo genera eius, fœmina ac mas. Vtraque subdita venerem inhiberi, virorum maxime, tradunt.

De mensuris & ponderibus. Cap. 34.

Et quoniam in mensuris quoque ac ponderibus crebro Græcis nominibus vtendum est, interpretationem eorū semel in hoc loco ponemus. Drachma Attica (sere enim Attica obseruatione medici vtuntur) denarij argentei habet pondus. Eademque sex obolos pondere efficit. Obolus x. chalcos. Cyathus pendet per se drachmas x. Cum acetabuli mensura dicitur, significat heminā quartam partem, id est, drachmas xv. Mna quam nostri minam vocant, pedit drachmas Atticas centum.

CAII

De corona graminea.

Cap. 3.

Corona quidem nulla fuit graminea nobilior, in maiestate populi terrarum Principis, præmissis que gloriæ. Gemmatæ & aureæ, vallares, murales, rostratæ, ciuicæ, triumphales, post hæc fuere sunt que cunctæ magno interuallo, magnaq; differentia. Ceteras omnes singuli, & duces ipsi, Imperatoresque militibus, aut aliquando collegis dedere.

De raritate eius.

Cap. 4.

Dereuit in triumphis senatus, cura belli solutus, & populus ociosus: graminea nūquam nisi in desperatione suprema cōtigit, nulli nisi ab vniuerso exercitu seruato decreta. Ceteras Imperatores dedere, hæc solam miles Imperatori. Eadem vocatur obfidiōnis, liberatis obfidiōne abominandoque exitio totis castris. Quod si ciuicæ honos vno aliquo ac vel humilimo ciue seruato, præclarus sacerque habetur, quid tandem existimari debet, vnius virtute seruatus vniuersus exercitus? Dabatur hæc viridi è gramine, decerpto inde vbi obfessos seruasset aliquis. Nanque summum apud antiquos signum victoriæ erat, herbam porrigere victos, hoc est, terra & altrice ipsa humo, & humatione etiam cedere: quem morem etiam nunc durare apud germanos scio.

Vlli nisi ab vniuerso. Scribo, nulli nisi ab vniuerso etiam mutata.

Qui soli corona ea donati.

Cap. 5.

Donatus est ea L. Siccius Dentatus semel, cū ciuicas quatuordecim meruisset, depugnassetq; cxx. prælijs semper victor. Tāto rariū est seruato rem vnum à seruatis donari. Quidam Imperatores & sapienter donati sunt, veluti P. Decius Mus, Tribunus militum ab exercitu, altera ab his, qui in præsidio obfessi fuerant, quanta esset eius honoris autoritas, confessus religione: siquidem donatus bouem album Marti immolauit, & c. fuluos, qui ei virtutis causa dati fuerant simul ab obfessis. Hic Decius postea se consul, Imperioso collega, pro victoria deuouit. Data est & à senatu populoq; Romano, qua claritate nihil equidem in rebus humanis sublimius duco, Fabio illi, qui rem omnem Romanam restituit nō pugnaudo. Nec data cum magistrum equitum & exercitum eius seruasset: tunc factus fuit nomine nouo coronari, appellatum patrem ab his quos seruauerat: sed quod dictū est consensu honoratus est. Annibale ex Italia pulso. Quæ corona adhuc sola ipsius imperij manibus imposita est, & quod peculiare ei est, sola à tota Italia data.

Donatus est ea L. Siccius. Siccius legendum, vt etiam supra libro octauo monuimus. Hic Decius postea consul, & imperio & collegio se pro victoria deuouit. Lege: Hic Decius postea se consul, Imperioso collega, pro victoria deuouit. Intelligendum de Manlio imperioso.

Qui solus centurio coronatus. Cap. 6.

Præter hoc cōtigit eius coronæ honos M. Calpurnio Flammæ, Tribuno militum in Sicilia: Ceterionero vero vni ad hoc tēpus Cn. Petreio Atinai, Cimbrico bello. Primum pilum is capessens sub Catulo, exclusam ab hoc legionem suam hortatus, Tribunum suum dubitantem per castra hostium erumpere interfecit, legionemq; eduxit. Inuenio apud autores, eundem præter hunc honorem, astantibus Mario & Catulo Coss. prætextatum immolasse ad tibicinem foculo posito. Scripsit & Sylla dictator, ab exercitu se quoque donatum apud Nolam, legatum bello Marfico. Idque etiam in villa sua Tusculana, quæ fuit postea Ciceronis, pinxit. Quod si verum est, hoc execrabiliorum cum dixerim, quandoquidem eam capiti suo proscrizione ipse detraxit, tanto paucioribus ciuium seruatis, quam postea occisis. Addat

CAII PLINII
SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ
LIBER VIGESIMVS SECVDVS.

PROEMIVM.

COMPLESSE poterant miraculum sui natura atq; tellus, reputantium vel prioris tantum voluminis dores, totq; genera herbarum, vtilitatibus hominum, aut voluptatibus genita. Sed quāto plura restāt, quantōq; mirabiliora inueniunt? Illa enim maiore parte cibi aut odoris decoris ve commendatio ad numerosa experimēta duxit. Reliquarum potentia approbat, nihil à rerum natura sine aliqua occultiore causa gigni.

De gentibus, herbis forma gratia vtemibus. Cap. 1.

Equidem & formæ gratia ritusque perpetui, in corporibus suis aliquas exterarum gentium vti herbis quibusdam, aduerto animum. Illiūt certe alijs aliq; faciem in populis Barbarorum fœminæ, maresq; etiam apud Dacos & Sarmatas corpora sua inscribunt. Simile plantagini glatum in Gallia vocatur: quo Britannorum coniuges nurusq; toto corpore oblitæ, quibusdam in facris & nude incedunt, Aethiopum colorem imitantes.

Quid herbis vestes inficiantur. Cap. 2.

Iam vero infici vestes scimus admirabili succo. Atque vt sileamus Galatiæ, Africa, Lusitanie grans, coccum Imperatoris dicunt paludamentis, transalpina Gallia herbis tyrium atque conchylum tingit, omnesque alios colores. Nec querit in profundis mures, selesq; obijciendo escam, dum præripit beluis marinis, intacta etiam ancoris scrutatur vada, vt inueniat per quod facilius matrona adultero placeat, corruptor infidietur nuptæ. Stans & in sicco carpit, quod frugi mundos exculpat. His alioqui fulgentibus instrui poterat luxuria, certe innocentius. Nunc propositum ista consecrari nō est, nec committimus, vt subijciendo vtilior, luxuriam vilitate: circūscribamus, dicturi & alias herbis tingi lapides parietesq; pingi. Nec tingendi tamen rationem omissemus, si vnquā ea liberalium artium fuisset. Interim fortius augetur autoritas: quæ quanta debeat etiam fundis, hoc est ignobilibus, herbis perhibebitur. Siquidem autores imperij Ro. conditoresq; immensum quiddam & hinc sumptuere, quoniam non aliunde sagmina in remedijs publicis fuere, & in sacris legationibusq; verbenæ. Certe vtroque nomine idem significatur, hoc est, gramen ex arce cum sua terra euulsum: ac semper & legati cum ad hostes clarigatumq; mitterentur, id est, res raptas clare repetitum, vnus vti que Verbenarius vocabatur.

Iam vero infici vestes scimus admirabili succo. Fucō nō succo. Stans & in sicco carpit, quo frugi mundos exculpat vsu alioquin fulgentis. Instrui luxuria poterat certe innocētius. Pro vsu alioquin fulgentis, antiqua scriptura habet. His alioqui fulgentibus instrui poterat luxuria, certe innocentius. Et in sacris legationibus quādam verbenæ, quādam redundat.

Ad dat etiamnum huic gloriæ superbum cognomen Felicē, ipse tamen obfessis in toto orbe proscriptis, hac corona Sertorio cessit. Aemilianū quoque Scipionē Varro autor est donatū obfessionali in Africa, Manlio Cōs, tribus cohortibus seruatis, totidemque ad seruandas eas eductis: quod & statuae eius in foro suo diuus Augustus adscripsit. Ipsum Augustum cum M. Cicerone filio cōsulem idibus Septembribus senatus obfessionali donauit. A deo ciuica non satis videbatur. Nec præterea quæquā hac inuenimus donatum. Nullæ ergo herbae fuere certe in hoc honore: sed quæcunque fuerant in periculi sede, quamuis ignobiles ignotæque, honorem nobilem faciebant: quod latere apud nos minus quidem miror, cernēs negligi ea quoque, quæ ad valetudinem conseruandam, cruciatuque corporis propulsandos, & mortem arcendam pertinent. Sed quis nō mores iure castiget? Addidere viuendi pretio delicta, luxusque. Nunquā fuit cupidus vitæ maior, nec minor cura. Aliorum hanc operæ credimus, ac ne mandato quidem nostro alios id agere, medicisque prouisum esse. Proh, bonis ipsi fruimur voluptatis, & (quo nihil equidem probrosius duco) viuimus aliena fiducia. Imo vero plerisque vltro etiam irrisui sumus ista commentantes, atque frivoli operis arguimur. Magna quanquam immensi laboris solatia, sperni cum rerum natura, quam certe non desuisse nobis docebimus, & inuisis quoque herbis in seruasse remedia, quippe cum medicinas dederit etiam aculeatis. Hæc enim proxime restat ex his, quas priori libro nominauimus, in quibus ipsis prouidentiam naturæ satis admirari amplecti: non est. Dederat quas diximus molles, cibisque gratas. Pinxerat remedia in floribus, visuique ipso animos inuauerat, etiā delictis auxilia permiscens. Inde excogitauit aliquas aspectu hispidas, tactu truces, vt tantum non vocem ipsius fingentis illas, rationemque reddentis exaudire videamur, ne se depascat auida quadrupes, ne procaces manus rapiant, ne neglectu vestigia obtulerant, ne insidens ales infringat: his muniendo aculeis telisque; armando, remedijs vt tuta ac salua sint. Ita hoc quoque quod in ijs odimus, hominum causa excogitatum est.

G.L.O. Ipse tamen obfessis in toto orbe proscriptus. Hæc corona Sertorio etiam cessit. Vera lectio: Ipse tamen obfessis in toto orbe proscriptis, hac corona Sertorio cessit. Notum est ciuile bellum Sertorianum, in quo præcipua fuit opera proscriptorum à Sylla. Cohortibus seruatis, totidemque ad eas seruandas eductis. Lege addēdo, tribus coh. ser. Quod & statuae eius in foro suo diuus Augustus scripsit. Adscripsit, non scripsit. Addidere viuendi pretia delicta luxusque. Pretio non pretia. Aliorum hanc operam esse credimus. Vetus lectio. Aliorū hanc operæ credimus. In quibus ipsius prouidentiam naturæ. Melius, in quibus ipsius. aculeatis.

Medicina ex reliquis ornamentis, & erynge. Cap. 7.

ET clara in primis aculeatarū erynge est, siue eryngion, contra serpentes & venenata omnia nascens. Aduersus ictus morsusque, radix eius bibitur drachmæ pondere in vino: aut si plerunque tales iniurias committatur & febris, ex aqua. Illinitur plagis, peculiariter efficacax contra chersydras ac ranas. Omnibus vero contra toxica & aconita efficaciorum Heraclides medicus, in iure anseris decoctam, arbitratur. Apollodoros aduersus toxica cum rana decoquit, cæteri in aqua. Ipsa dura, fruticosa, spinosis folijs, caule geniculato, cubitali & maiore aliquando, alia albicans, alia nigra, radice odorata, & fatiua quidem est. Sed sponte nascitur in asperis & saxosis, & in litoribus maris, durior, nigriorque, folio apij.

De herba quam centum capita vocant. Cap. 8.

EX his candidam nostri centum capita vocant. Omnes eiusdem effectus, caule & radice in cibos Gregorū receptis vtroque modo, siue coquere libeat, siue cruda vesci. Portentosum est quod de ea traditur:

Radice eius alterutrius sexus similitudinem referre, raram inuentu, sed si viris contigerit mas, amabiles fieri. Ob hoc & Phaonem Lesbium dilectum à Sappho. Multa circa hoc non magorum solum vanitates, sed etiam Pythagoricorum. Sed in medico vsu præter supra dicta auxiliatur inflationibus, torminibus, cordis vitijs, stomacho, iocineri, præcordijs in aqua mulsâ, lieni in posca. Itē ex mulsâ renibus, strâgure, opisthotonicis, spasms, lumbis, hydropicis, comitialibus, mulierum mensibus, siue subsistant, siue abudent, vuluarumque omnibus vitijs. Extrahit in fixa corpori cum melle. Strumas, parotidas, panos, recedentes ab ossibus carnes sanat cum axungia salsa, & cerato: item fracturas. Crapulam præsumpta arcer, aluum fistit. Aliqui è nostris sub solstitio colligi eam iulserē. Ex aqua cœlesti imponi omnibus cervicis vitijs. Oculorū quoque albugines sanare adalligatâ tradiderunt.

De acano & glycyrrhiza. Cap. 9.

Sunt qui & acanon eryngio ascribant, spinosam breuemque, ac latam herbam, spinisque latioribus. Hanc impositam, sanguinē mire fistere. Alij eryngen falso eandē putauerunt esse & glycyrrhizam, quare subiungit eam protinus refert. Et ipsa sine dubio inter aculeatas est, folijs echinatis, pinguibus, tactuque gummosis, fruticosa, binum cubitorū altitudine, flore hyacinthi, fructu pilularum platani magnitudinis. Præstantissima in Cilicia, Ponto lectida, radice dulci, & hac tantum in vsu. Capitur ea vergiliam occasi, longa ceu viti, coloris buxci. Meliorque nigra, quæque lenta, quæque fragilis. Vitis in subditis decocta ad tertias, cætero ad mellis crassitudinem, aliquando & tusa, quo genere & vulneribus imponitur & faucium vitijs omnibus. Item voci vtilissimo succo, sic vt spissatus est lingua subdito. Item thoraci, iocineri. Hac diximus sitim famemque sedari. Quid id quidâ ad ipsam appellauerē eam, & hydropicis dederē ne sitirent. Ideo & cōmanducata stomacica est, & vlcibus oris imperfa sæpe, & pterygijs. Sanat & vesicæ scabiem, renum dolores, condylomata, vlcera genitalium. Dedere eam quidē potui in quartanis, drachmarum duarum pondere, & pipere, hemina aquæ. Cōmanducata sanguinem ex vulnere fistit. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt.

De tribuli & generibus eius, & medicinis. Cap. 10.

TRibuli vnum genus in hortis nascitur, alterum in fluminibus tantum. Succus ex his colligitur ad oculorum medicinas. Est enim refrigerantis naturæ, & deo vtilis contra inflammationes collectionesque. Vlcera per se erumpentia, & præcipue in ore, cum melle sanant: item tonsillas. Potus calculos frangit. Thraces, qui ad Strymona habitant, folijs tribuli equos saginant: ipsi nucleo viuunt, panem facientes prædulcem, & qui contrahat ventrem. Radix calte pureque collecta, discutit strumas. Semen adalligatum, varicum dolores sedat: tritum vero & in aquam sparsum, pulices necat.

De stæbe, & medicinis eius. Cap. 11.

SThæbe, quam aliqui phleon vocant, decocta in vino, præcipue auribus purulentis medetur: item oculis ictu cruentatis: hæmorrhagie quoque & dysenterie infusa.

Hæmorrhoidæ quoque & dysenterie infusa. Scribo, hæmorrhagie.

De hippophye, & hippope, & medicinis earum. Cap. 12.

Hippophyes in fabulosis maritimisque nascitur, spinis albis. Ederæ modo racemosa est, candidis, & ex parte rubentibus acinis. Radix succo madet, qui aut per se conditur, aut passillis farina. Hæc

Hæc bilem detrahit obolo ponderis, saluberrime cum mulsâ. Est altera hippope, sine caule, sine flore, folijs tantum minutis quoque succus hydropicis mire prodest. Debent accomodatæ esse equorum naturæ, neque ex alia causa nomen accepisse. Quippe quædam animalium remedijs nascuntur, locupletati diuinitate ad gerenda præfidia: vt non sit mirari satis ingenium eius, disponentis auxilia in genera, in causas, in tempora, vt alijs proficit, alijs horis, diesque nullus prope sine præsidijs reperitur.

De vrtica & medicinis eius. Cap. 13.

VRtica quid esse inuisus potest? At illa præter oleum, quod in Aegypto ex ea fieri diximus, vel plurimum sciat remedijs. Semen eius cicuta contrarium esse Nicander affirmat. Item fungis & argento viuo. Apollodoros & salamandris cum iure decocta testudinis. Item aduersari hyoscyamo, & serpentibus, & scorpionibus. Quin illa ipsa amaritudo mordax, vvas in ore procidentesque vulvas, & infantium sedes, tactu resillire cogit: Lethargicos expergiat tactis cruribus, magisque fronte. Eadem canis moribus addito sale medetur. Sanguinem trita naribus indita fistit, & magis radice, Carcinomata & fordida vlcera, sale admixto: item luxata sanant, & panos, parotidas, carnesque ab ossibus recedentes. Semen potum cum sapa, vulvas strangulantes aperit, & profluvia narium fistit impositum. Vomitiones in aqua mulsâ sumptum à cœna faciles præstat, duobus obolis. Vno autem, in vino potu lassitudines recreat. Vulvæ vitijs tostum, acetabuli mensura: potū in sapa resillit stomachi inflationibus. Orthopnoicis prodest cū melle, & thoracem purgat eodem eligmate. Et lateri medetur cum semine lini: Addunt hylsopum & piperis aliquid. Illinitur lieni. Difficilem ventrem tostum cibo emollit. Hippocrates vulvam purgari potu eo pronificat. Dolore leuari tosto acetabuli mensura dulci potu, & imposito cum succo malvæ. Intestinatorum animalia pelli cum hydromelē & sale. Defluua capitis, semine illito cohonestari. Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo veterē, aut folia cum vrsino adipe trita imponunt. Ad eadem radix tusa cum aceto non minus vtilis. Item lieni. Et cocta in vino discutit panos, cum axungia veterē salsa. Eadem phlethrum est sicca. Condidit laudes eius Phanius phycicus, vtilissimam cibis coctam conditam ve profellus arteriæ, tuisi, ventris distillationi, stomacho, panis, parotidibus, pernionibus: cum oleo sudorem, coctam cum conchulis ciere aluum, cum trifana pectus purgare, mulierumque menses, cum sale vlcera quæ serpunt cohibere. Succus quoque in vsu est. Expressus illitusque fronti, sanguinem narium fistit: potus vrinâ ciet, calculos rumpit, vnam gargarizatus reprimat. Semen colligi mensibus oportet: Alexandrinum maxime laudatur. ad omnia hæc & mitiores quidem teneræque efficaces, sed præcipue syluestris illa, & amplius lepras è facie tollit, in vino pota. Si quadrupes foetum non admittat, vrtica naturam fricandam monstrant.

De lamio, & medicinis eius. Cap. 14.

EA quoque num, quam lamium inter genera earum appellauimus, mitissima, & folijs non mordentibus medetur cum mica salis contulis incusis que, inuflis & ltrumis, tumoribus, podagricis, vulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus sacris medetur. Quiddam è nostris tempore discreuere genera. Autumnalis vrticæ radice alligata in tertianis, ita vt ægri nuncupentur cum eruitur ea radix, & dicatur quæ, & cui, & quorum filio eximatur, liberari morbo tradiderunt. Hoc idem contra quartanas pollere. Idem vrticæ radice addito sale, in fixa corpori extrahit. Folijs cum axungia strumas discutit: vel si suppuraerint, erodi complectique.

De scorpiæ, quibusque, ac medicinis eius. Ca. 15.

EX argumento nomen accepit scorpius herba. Semen enim habet ad similitudinem caudæ scorpionis, folia pauca. Valet & aduersus animal nomenis sui. Est & alia eiusdem nominis effectusque, sine folijs, asparagi caule, in cacumine aculeum habens, & inde nomen.

De leucacantha, & medicinis eius. Cap. 16.

LEucacantha alij phyllon, alij ischiada, alij polygonaton appellant, radice cyperi, quæ cōmanducata dentium dolorem sedat. Item laterum & lumborum, vt Hicetius tradit, semine potu drachmis octo, aut succo. Eademque ruptis conuulsis medetur.

De helixine, perdicio, parthenio, siderite, & medicinis eius. Cap. 17.

Heliximen aliqui perdicium vocant, quoniam perdicis ea præcipue vescantur. Alij sideritū, nonnulli parthenium. Folia habet mixtæ similitudinis plantagini & marrubio, cauliculos densos, leuiter rubentes, semina in capitibus lappaceis adhaerentia velutibus, vnde & helixinē dictam volunt. Sed nos qualis vera esset helixine, diximus priori libro. Hæc autem inscit lanas, sanat ignes sacros & tumores, collectionesque omnes, & adufla. Panos succus eius cum plimythio. Ignis sacros, tumores, collectionesque, & guttura incipientia turgescere. Item veterem tulsim cyatho hausto, & omnia in humido: sicut tonsillas & varices cum rosaceo. Imponitur & podagricis cum caprino seuo ceraque; Cypria. Perdicium siue parthenium (nam sideritis alia est) à nostris herba vrcoolaris vocatur, ab alijs astericum, folio similis ocy-mo, nigrior tatum, nascens in tegulis, parietinisque. Medetur cum mica salis trita iisdem omnibus quibus lamium, & eodem modo. Item vomica calefacto succo pota. Et contra vlcera, rupta lapsusque & præcipitia, aut vehiculorum euerfiones singularis. Vernula charus Pericli Atheniensium Principi, cum is in arce templi edificaret, respissetque super altitudinem fastigij, & inde cecidisset, hac herba dicitur sanatus monstrata Pericli somnio à Minerua. Quare parthenium vocari coepit, asfiguraturque, ei dea. Hic est vernacula cuius effugies ex ære fusa est, & nobilis ille Splanchnoptes.

De chamæleone, generibusque, & medicinis eius. Cap. 18.

Chamæleonē aliqui ixiam vocant. Duo genera eius. Candidior asperiora folia hêt, serpit in terra echinimodo spinas erigens, radice dulci, odore grauissimmo. Quibusdam in locis viscum gignit album sub alis foliorum, maxime circa canis ortū, quo modo thura nasci dicuntur, vnde & ixia appellatur. Hoc vt mastiche vntur mulieres. Quare & chamæleon vocetur, varietate foliorum euenit. Mutat enim cū terra colores, hic niger, illic viridis, aliubi cyaneus, aliubi croceus, atque alijs coloribus. Ex his candidus hydropicos sanat succo radice decoctæ. Bibitur drachma in passo. Pellit & interaneorum animalia acetabuli mensura succi eiusdem in vino austero cum origani scopis. Facit ad difficultatem vrinæ. Hic succus occidit canes fuesque in polenta. Addita aqua & oleo contrahit in se mures ac necat, nisi protinus aquam forbeant. Radicem eius aliqui concisam seruari iubent funiculis pendentem, decoquantque; in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant. Ex nigris aliqui marem dixere, cui flos purpureus esset, & foeminam cui violaceus. Vno nascuntur caule cubitali, crassitudine digitali. Radicibus earum lichenes curantur, cum sulphure & bitumine vna coctis. Cōmanducatis vero dentes mobile, aut in aceto decoctis. Succo scabiem etiam quadrupedum sanant. Et ricinis canum nequant.

Iuencas quoque anginæ modo. Quare à quibusdã vophonon vocatur, & cynozolon, propter grauitatẽ odoris. Ferunt & hæc viscum vlcerebus vtilissimũ. Omnium autem generum earũ radices scorpionibus aduersantur.

De coronopo, & medicinis eius. Cap. 19.

Coronopus oblonga herba est cum fisturis. Scribitur interim, quoniam radix cœliacis præclare facit in cinere tosta.

De anchusã, & pseudanchusã, & medicinis earum. Cap. 20.

ET anchusã radix in vfu est, digitali crassitudine. Fin ditur papyri modo, manusq; insicit sanguineo colore: præparat lanas præciosos coloribus. Sanat vlcera in cerato, præcipue senum, item adulta. Liquari non potest in aqua, oleo dissoluitur: idq; syncera experientum est. Datur & ad renum dolores drachma eius potui in vino. Aut si febris sit, in decocto balani. Itẽ iocinerum vitijs, & lienis, & bile suffusis. Lepris & lentigini illinitur ex aceto. Folia trita cum melle & farina luxatis imponuntur. Et pota drachmis duabus in multo aluum fistit. Pulices necare radix in aqua decocta traditur. Est & alia similis pseudanchusã ob id appellata, à quibusdã vero enchusã, aut doris, & multis alijs nominibus, lanuginosior & minus pinguis, tenuioribus folijs & languidioribus. Radix oleum non fundit, sed rubentem succum: & hoc ab anchusã discernitur. Contra serpentes efficacissima potu foliorum, vel feminis. Folia ictibus imponuntur. Viris serpentibus fugat. Bibitur & propter spinam. Foliolum eius sinistra decerpi iubent magi, & cuius causã sumatur dici, tertianisq; febris alligari.

De onochilo, anthemis, loto, & lotometra, heliotropio, tricocco, & adianto siue callitricho. Cap. 21.

Est & alia herba proprio nomine onochilon, quam aliqui anchusã vocant, alij arcecion, alij onochelimon, alij rhexiam, multi enchusã, paruo frutice, flore purpureo, asperis folijs & ramis, radice melsibus sanguinea, cetero nigra, in sabulosis nascens, efficax contra serpentes, maximeq; viperas, & radice & folijs, æque cibo ac potu. Vires habet melsibus. Folia trita odorem cucumeris reddunt. Datur in cyathis tribus vltra procedente. Pellit & tineas cum hyssopo. Et in dolore renum aut iocineris ex aqua mullã, si febris sit: sin aliter, ex vino bibitur. Lentigini ac lepris radix illinitur. Habentes eam, à serpentibus feriri negantur. Est & alia huic similis flore rubro, minor & ipsã ad eõsdem vsus. Traduntq; eam manducata ea, si inspuatur, mori serpentem. Anthemis magnis laudibus celebratur ab Asclepiade. Aliqui leucanthemida vocant. Alij leucanthemũ, alij cranthemõ, quoniam vere floreat. Alij chamemelon, quoniam odorem mali habeat. Nonnulli melanthemon vocant. Genera eius tria flore tantum distant, palmũ non excedentia, paruisq; floribus, vt rutã cãdidis, aut melinis, aut purpureis. In macro solo, aut iuxta semitas colligitur vere, & in coronamenta reponitur. Eodem tempore & medici folia tusa in pastillos digerunt. Item florem & radicem. Dantur oĩa mixta drachmã vnus pondere, contra serpentium omnium ictus. Pellit mortuos partus. Itẽ mentrua in potu, & vrinam, calculosq; in inflationes, iocinerum vitia, bilem suffusã, egilopiam com manducata, vlcere eruptiones manantes sanat. Ex omnibus his generibus ad calculos efficacissima est quæ florem purpureum habet, cuius & foliorũ & fructus amplitudo maiuscula est. Hanc proprie quidã eranthemon vocant, Loton qui arborem putat tantum esse, vel Homero auctore coargui possunt. Is enim inter herbas subnascentes

deorum voluptati, loton primam nominauit. Folia eius cum melle, oculorum cicatrices, argema, nubeculas discutiunt. Est & lotometra, quæ fit ex loto fata, ex cuius semine simili milio, fiunt panes in Aegypto à pastoribus, maxime aqua vel lacte subactõ. Negatur quicquam illo pane salubrius esse aut leuius, dũ caleat: refrigeratus difficiliter concoquitur, sitq; ponderosus. Constat, eos qui illo viuunt, nec dysenteria nec tenasmo, neque alijs morbis ventris infestari. Itaque inter remedia eorum habetur. Heliotropij miraculum sæpius diximus, cum sole se circumagentis, etiam nubilo die: tantum sideris amor est, Noctu velut desiderio contrahi cæruleum florem. Genera eius duo, Tricoccum, & helioscopium. Hoc altius (quanquam vtrunq; semipedalem altitudinem nõ excedat) ab ima radice ramosum. Semen in folliculo melsibus colligitur. Nascitur non nisi in pingui solo, cultosq; maxime: tricoccum vbique. Si decoquatur, in uenio cibus placere. Et in lacte iucundius aluum molliri. Et si decocti succus bibatur efficacissime exinaniri. Maioris succus excipitur æstate, hora sexta, miscetur cum vino, sic firmior. Capitis dolores sedat rosaceo admixto. Verrucas cum sale tollit succus à folio: vnde nostri verrucariam herbam appellauerunt, alijs cognominari effectibus dignorem. Nanque & serpentibus & scorpionibus resistit, ex vino aut aqua mullã, vt Apollonophanes & Apollodorus tradunt. Folia infantium distillationibus, quod siriasin vocant, illita medentur. Item contractionibus, etiam si id comitialiter accidat. Decocto quoque foueri eos saluberrimum est. Potum id pellit tineas, & renum harenas. Si cuminum adijciatur, calculos frangit. Decoqui cũ radice oportet, quæ cum folijs & hircino seuo podagris illinitur. Alterum genus quod tricoccum appellauimus, & alio nomine scopiuron vocatur, folijs non solum minoribus, sed etiam in terram vergentibus. Semen ei est effigie scorpionis caudæ, quare ei nomen. Vis ad omnia venenata & phalangia, & contra scorpiones præcipue illita. Non feriuntur habentes. Et si terram surculo heliotropij circumscribat aliquis, negat scorpionem egredi. Imposita vero herba, aut vda omnino respersum, protinus mori. Seminis grana quatuor pota, quartanis prodesse dicuntur, tria vero tertianis: vel si herba ipsa ter circumlata subijciatur capiti. Semen & venere stimulat. Cum melle panos discuit. Et verrucas hoc vtique heliotropium radicitus extrahit, & excrecentia in sedibus. Spinæ quoque ac lumborum sanguinem corruptũ trahit, illitum semẽ & potum in iure gallinacẽ decoctũ, aut cum beta & lente. Cortex vero liuentibus colorem reddit. Magi heliotropium quartanis quater, in tertianis ter alligari iubent ab ipso ægro, precariq; eum, solutorum se nodos liberatum, & ita facere non exempta herba. Aliud adianto miraculum, æstate vires, bruma non marcescit, aquas respuit, persusum mersum ue sicco simile est: tanta dissociatio depræhenditur, vnde & nomen à Græcis, alioquin fructi topiario. Quidam callitrichon vocant, alij polytrichon, vtrunq; ab effectu. Tingit enim capillum: & ad hoc decoquitur in vino cũ semine apij, adiecto oleo copioso, vt crispum densumq; faciat. Desuere autem prohibet. Duo eius genera, candidius, & nigrum breuiusq; e. Id quod maius est polytrichon, aliud trichomanes vocant. Vtrique ramuli nigro colore nitent folijs filicis. ex quibus inferiora aspera ac fusca sunt: omnia autem contrarijs pediculis densa inter se ex aduerso: radix nulla; vmbrosas petras, parietumq; aspergines, ac fontium maxime specus sequitur, & saxa manantia, quod miremur, cum aquas non sentiat. Calculos è corpore mire pellit, frangitq; vtique nigrum. Qua de causã potius quàm quod in saxis nascetur, à nostris saxifragum appellatum crediderim. Bibitur è vino quantum terni decerpere digiti, vrinam cient. Serpentium & araneorum venenis resistunt.

In vino

In vino decocti aluum fistit. Capitis dolores corona ex his sedat. Contra scolopendræ morsus illinuntur, crebro auferendi ne pereant: hoc & in alopecijs. Strumas discutiunt, surfuresq; in facie, & capitis manatã vlcera. Decoctũ ex his prodest suppuriosis, & iocineri, & lienis, & selle suffusis, & hydropicis. Stranguriæ illinuntur, & renibus cum absinthio. Secundas cient & menstrua. Sanguinem fistunt ex aceto, aut rubi succo poti. Infantes quoq; exulcerati perunguntur ex ijs cum rosaceo & vino prius. Foliolum in vrina pueri impubis, tritum quidẽ cum aphronitro, & illitum ventri mulierum, ne rugosus fiat, præstare dicitur. Perdices & gallinacos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum additis, pecoriq; esse vtilissimos.

CL O. Imposita vero herba, aut inde omnino respersum, protinus mori. Antiqua scriptura: aut vda omnino respersum. Sequenti versu lege addendo: vel si herba ipsa. Infantes quoque vlcerati. Lege, exulcerati.

De picride, thestio, asphodelo, halimo, acantho, buprestis, elaphobolco, scandice, iasione, & de caualide, sio, sillybo, scolymo siue limonio, soncho, condrallo siue condralli, & boletis. Cap. 22.

Picris ab insigni amaritudine cognominatur, vt diximus: rotũdo folio. Tollit eximie verrucas. Thestium quoque nõ dissimili amaritudine est, sed purgat aluum, in quem vsũ teritur ex aqua. Asphodelum de clarissimis herbarum, quam heron alij appellauerunt, Hefiodus & in syluis nasci dixit: Dionysius, marem ac sceminam esse. Defectis corporibus & phthificis constat bulbos eius cũ pitana decoctis aptissime dari: panemq; ex his cum farina subactis, saluberrimum esse. Nicander & cõtra serpentes ac scorpiones, vel caulẽ quẽ anthericõ vocauimus, vel semẽ, vel bulbos dedit in vino tribus drachmis: subtrauitq; somno contra hos metus. Datur & contra venenata marina, & contra scolopendras terrestres. Cochleg mire in Cãpania caulem eum persequuntur, & sugendo arefaciunt. Folia quoque illinuntur venenatorum vuneribus ex vino. Bulbi neruis articulisq; cũ polenta tusi illinuntur. Prodest & cõcilis ex aceto lichenas fricare. Item vlcibus putrescentibus ex aqua imponere: mammarum quoq; & testium inflammationibus. Decocti in fece vini, oculorum epiphoris supposito linteo medentur. Fere in quoctique morbo decoctis magis medici vtuntur. Item ad tibiarũ terra vlcera, rimasq; corporum quacunque in parte farina arefactorum. Autumno autem colliguntur, cum plurimum valẽt. Succus quoque ex tulsis expressus aut decoctis, vtilis fit corporis dolori cum melle: idem odorem corporis iucundum arefactantibus, cum iri arida & salis exiguo. Folia etiam supradictis medentur. & strumis, panis, vlcerebus in facie, decocta in vino. Cinis è radice alopecias emendat, & rimas pedum. Decoctæ radice in oleo succus, perianes & ambusta. Et ad grauitatẽ aurium infunditur. A contraria aure in dolore detrium. Prodest & vrinæ pota modice radix, & menstruis, & lateris doloribus. Item ruptis, conuulsis, tussibus, drachmã pondere in vino pota. Eadem & vomitiones adiuuat com manducata. Semine sumptu turbatur venter. Chrysermus & parotidas in vino decocta radice curauit: Itẽ strumas, admixta cachry ex vino. Quidam aiunt, si imposita radice pars eius in fumo suspendatur, & quarta die soluat, vna cum radice arefescere strumã. Sophocles ad podagras vtroque modo, cõta crudã: vsus est ad perionies decoctam ex oleo dedit, & suffusis selle in vino, & hydropicis. Venerẽ quoq; concaitari cum vino & melle perunctis, aut bibentibus, tradiderunt. Xenocrates & lichenas & pforas, radice in aceto decocta, tolli dicit. Item si cõcta sit cum hyoscya-

mo & pice liquida, alarũ quoque & sceminũ vitia. Et capillum crispiorẽ fieri, rasõ prius capite, si radice ea fricetur. Simus lapides renum in vino decocta atque pota eximit. Hippocrates semen eius ad impetus lienis dari censet. Iumentorum quoque vlcera ac scabiẽm, radix illita, aut decoctæ succus ad pilum reducit. Mures etiã eadem fugantur, cauerna præclusa moriuntur. Asphodelon ab Hefiodo quidã halimon appellari existimauere, quod falsum arbitror. Est enim suo nomine halimon, non parui & ipsum erroris inter autores. Alij enim fruticem esse dicunt densum, cãdidum, sine spina, folijs, oleã sed mollioribus. Coquitur autem hoc ciborum gratia. Radix tormina discutiit, drachmã pondere in aqua mullã pota. Itẽ Item conuulsa & rupta. Alij olus maritimum esse dixere falsum, & inde nomen, folijs in rotunditate longis, laudatum in cibis. Duorum præterea generum, syluestre, & mitius: vtrunq; prodesse dysentericis etiam exulceratis cum pane, stomacho vero ex aceto. Vlcerebus verusis illini crudum, & vulnere recentium impetus lenire, & luxatorum pedum ac vesicæ dolores. Syluestri tenuiora folia, sed in eisdem remedijs effectus maiores, & in sananda hominum ac pecorum scabie. Præterea nitorem corpori fieri, dentibusq; candorem, si fricentur radice ea. Semine linguẽ subito situm nõ sentiri. Hoc quoque mandi, & vtraque etiam condiri. Crateus tertium quoque genus tradidit, longioribus folijs & hirsutioribus, odore cupressi: nasci sub edera maxime, prodesse opilhotonicis, contractionibus neruorum, tribus obolis in sextarium aquæ. Acanthos est topiaria & vrbana herba, elato longõq; folio, crepidines marginum, ad argentiũq; puluinoũ toros vestiens. Duo genera eius sunt, aculeatum & crispum, quod breuius: alterum leue, quod aliqui pederota vocant, alij melampphyllum. Huius radices vsus luxatisq; mire profunt. Item ruptis, conuulsis & phthisin metuentibus in cõctæ cibo, maxime pitana. Podagris quoq; illinuntur tritæ & calefacte calidis. Bupleuron in sponte nascentium holerum numero Græci habent, caule cubitali, folijs multis longisque, capite anethi, laudatũ in cibis Hippocrate, in medicina à Glaucone & Nicandro. Semen contra serpentes valet. Folia ad secundas sceminarum, vel succum ex vino illinunt. Et strumis folia cum sale & vino. Radix cõtra serpentes datur in vino & vrinæ ciende. Buprestim magna incõstantia Græci in laudibus ciborum etiam habuere, ijdemq; remedio tanquam contra venenum proderunt. Et ipsum nomẽ indicio est, bouem certe venenum esse, quos dissilire degustata fatentur. Quapropter nec de hac plura dicemus. Est vero causa, quare monstremus in ter gramineas coronas, nisi libidinis causa expetenda alicui videtur, quã non aliter magis accendi putant q; potu. Elaphobolcon ferulaceum est, geniculatum, digiti crassitudine, semine corymbis dependentibus simili effigie, sed non amaris, folijs olusatũ: & hoc laudatũ in cibis. Quippe è conditum prorogatur ad vrinam ciendam lateris dolores sedãdos, rupta, conuulsa sanãda, inflationes discutiẽdas, coli quoque tormenta. Contra serpentium omniumq; aculeatorum ictus. Quippe fama est, hoc pabulo ceruus resistere serpentibus. Fistulas quoque radix nitro addito illita sanat. Siccanda autem in eos vsus prius est, ne succo suo madeat, qui contra serpentium ictus non facit eam deteriorem. Scandix quoque in olere syluestri à Græcis ponitur, vt Opion & Erasistratus tradunt. Item decocta aluum fistit. Semine singultus confestim ex aceto sedat. Illinitur ambustis, vrinas cient. Decoctæ succus prodest stomacho, iocineri, renibus, vesicæ. Hæc est quam Aristophanes Euripidi poetæ objicit ioculiter, matrem eius ne olus quidem legitimum venditasse, sed scandicem. Eadem erat anthriscus, si tenuiora folia & odoratiora haberet. Peculiaris laus eius, quod fatigato venere corpori succurrat, marcentisq; senio iam coitus excitat.

C. PLINII. R. 2. Siffit

Sistit profluua alba foeminaru. Et iasione olus syluestre habetur, in terra repens, cum lacte multo, florem fert candidum: concilium vocant. Et huius eadem commendatio ad stimulos coitus. Cruda ex aceto in cibo sumpta, mulieribus lactis vbertatem praestat. Salutaris est phthisi sentientibus. Infantium capiti illita nutrit capillum, tenacioremque eius cutem efficit. Estur & caulalis, feniculo similis, breui caule, flore candido, cordi utilis. Succus quoque eius bibitur, stomacho perquam commodatus & vrinam, calculisque & harenis pellendis, & vesicae pruritibus. Externuat & lienis, iocineris, renisque pituitas. Semel menses foeminarum adiuvat, bilemque a partu siccat. Datur & contra profluua geniturae viris, Chrysipus & coceptionibus eam putat conferre multum: bibitur in vino ieiunio. Illinitur & contra venena marinorum, sicut Petreus in carmine suo significat. His adnumerat siro, latius apio, in aqua nascens, pinguis, nigriusque, copiosum semine, sapore nasturtij. Prodest vrinis, renibus, lienibus mulierumque mensibus, siue ipsum in cibo sumptum, siue ius decocti, siue semen est vino drachmis duabus. Calculos rum pit, aquisque quae gignit eos resistit. Dysentericis prodest infusum. Item lentigini illitum & mulierum vitijs in facie noctu illitum, momentoque cutem emendat, & ramices lenit, & scabiem equorum. Sillybum chameleonti albo similem, aequae spinosam, ne in Cilicia quidem, aut Syria, aut Phoenice, ubi nascitur, coquere tanti est: ita operosa eius culina traditur. In medicina nullum usum habet. Scolymon quoque in cibos recipit oriens, & alio nomine limonion appellat. Frutex est nunquam cubitali altior, crispisq; foliorum ac radice nigra, sed dulci. Eratostheni quoque laudata in pauperis coena. Vrinam ciere praecipue traditur. Sanare lichenas & lepras ex aceto. Venerem stimulare in vino, Hesiodo & Alcaeo testibus: qui florente eacacadas acerrimi cantus esse, & mulieres libidinis avidissimas, virosque in coitum pigerimos scribere, velut prouidentia naturae hoc adiumentum tunc valentissimum. Item graueolentiam alarum emendat radicis emedullatae vnicis, in vini Falerni heminis tribus decocta ad tertias, & a balneo ieiunio, itemque post cibum cyathis singulis pota. Mirum est quod Xenocrates promittit experimento, vitium id est ex alis per vrinam effluere. Estur & sonchos, ut quem Theophrastus apud Callimachum apponat Hecale, vterque albus & niger, lactuca si miles ambo, nisi spinosi essent, caule cubitali, anguloso, intus cauo, sed qui fractus copioso lacte manet. Albus, qui est lacte nitore utilis orthopnoicis lactucarum modo. Erasistratus calculos per vrinam pelli eo monstrat, & oris graueolentiam comanducato corrigi. Succus trium cyathorum mensura, in vino albo & oleo calefactus, adiuvat partus, ita ut a partu ambulent grauidae. Datur & in sorbitione. Ipse caulis decoctus facit lactis abundantiam nutritibus, coloremque meliorem infantium: vtilissimus his, quae lac sibi coire sentiant. Instillatur auribus succus, calidusque in stranguria bibitur cyathi mensura, & in stomachi rofionibus cum semine cucumeris nucleisque pineis, Illinitur & sedis collectionibus. Bibitur contra serpentes scorpionisque, radix vero illinitur. Eadem decocto in oleo punici mali calyce, aurium morbis praesidium est. Haec omnia ex albo. Clemporus nigro prohibet vesci, ut morbos faciente, de albo consentiens. Agathocles etiam contra sanguinem tauri demonstrat succum eius. Refrigeratoriam tamen vim esse conuenit nigro, & hac causa imponendum cum polenta. Zenon radice albi stranguriam docet sanari. Condrillon siue condrilla, folia habet intubi circumrosis similia, caulem minus pedalem, succo madentem amaro, radice fabae simili, aliquando numerosa. Habet proximam terrae masticen tuberculo fabae, quae apposita foeminarum menses trahere dicitur. Tusa cum radicibus tota, diuiditur in passillos, contra serpentes argumento probabili. Siquidem mures agrestes laesi ab his haec esse dicuntur,

Succus ex vino coctus, alium sistit. Eadem palpebrarum pilos inordinatissimos, pro gummi efficacissime regit. Dorotheus stomacho & concoctionibus vilem carminibus suis pronunciauit. Aliqui foeminis & oculis, generationisque virorum contrariam putauerunt. Interea quae temere manduntur, boles merito posuerim, opimi quidem hos cibi, sed in menso exemplo in crimine adductos, veneno Tiberio Claudio Principi per hanc occasionem a coniuge Agrippina dato: quo facto illa terris venenum alterum, sibi; ante omnes, Neronem suum dedit. Quorundam ex his facile noscuntur venena, diluto rubore, rancido aspectu, liuido intus colore, rimosa striata, pallido per ambitum labro. Non sunt haec in quibusdam, sicciisque & nitri similes, veluti guttas in vertice albas ex tunica sua gerunt. Voluum enim terra ob hoc prius gignit, ipsum poltea in volua ceu in ovo est luteum. Nec tunica minor gratia in cibo infantis boleti. Rumpitur haec primo nascente, mox in pediculo corpus absimitur, raroque vna geminis ex vno pede. Origo prima caulisque est limo, & accrescente succo madentis terrae, aut radicis fere glandiferae: initioque spuma lentior, dein corpus membranaceum, mox partus. Ut diximus, illa perniciosa, profus improbanda. Si enim caligaris clausus ferri ue aliqua rubigo, aut panni marcor affuerit nascenti, omnem illico succum alienum saporemque in venenum concoquit: deprahendisseque nisi agrestes possunt atque qui colligunt. Ducunt ipsi alia vitia, nunc quidem si serpentes cauernam iuxta fuerint, si patefcentes primo adhalauerit, capaci venenorum cognatione ad vitas accipiendum. Itaque caueri conuenit, priusquam se condant serpentes. Signa erunt tot herbae, tot arbores frutesque, ab emerfu earum ad latebra vsque vernantes: & vel fraxini tantum folia, nec poltea nascencia, nec ante decidentia, Et boletis quidem ortus occasusque: omnis intra dies septem est.

Constat bulbos eius cum praesana decoctos aptissime mederi. Scribo, aptissime dari. Folij in quocunque morbo decoctis magis medici vtuntur. Legendum, Ferre in quocunque, de bulbis enim accipi debet, non de folijs. Vtrunque prodest dysentericis & exulceratis. Melius, etiam exulceratis, hoc est, etiam si sit dysenteria cum exulceratione intestinorum, quod sane periculosus est. Contra sanguinem tauri demonstrat succum eius vti. Paulo elegantius videtur demonstrat succum eius. Optimus quidem ex ijs cibis. Vetus lectio magis placet: optimi quidem hos cibi, ut cum praedentibus cohareat. Si enim caligaris clausus, si ferri vel chalybis alia qua rubigo. In veteribus tantum est ferri, ue aliqua rubigo.

De fungis, & silphio, & de lasere. Cap. 23.

Vngorum lentior natura, & numerosa genera, sed origo non nisi ex pituita arborum. Tutissimi, qui rubent callo, minus diluto rubore que boleti. Mox candidi velut apice flaminis insignibus pediculis. Tertium genus suilli, venenis accomodatissimum. Familias nuper interemeret, & tota conuiuia, Annum Serenum praefectum Neronis vigilum, & tribunos, & ceteros. Quae voluptas tanta ancipitis cibi? Quidam discreuere arborum generibus, fico, ferula, & gummi ferentibus: Nos ite fago, aut robore, aut cupressu, ut diximus. Sed ista quis spondet in venalibus? Omnium colos liuidus. His aberit veneni argumentum, quo similior fuerit arborum fici. Aduersus haec diximus remedia, dicemusque, interim sunt aliqua & in his. Glaucias stomacho viles putat boletos. Siccantur pendentes suilli, iunco transfixi, quales est Bithynia veniunt. Hi fluxionibus alui, quas rheumatismos vocant, medentur, excrefcentibusque in sede carminibus; minuunt enim eas, & tempore absumunt. Item lentigines, & mulierum vitia in facie. Lauantur etiam ut plumbum, in oculorum medicamenta. Sordidis viceribus, & capitis eruptionibus, canum moribus ex aqua illinuntur. Libet & coquendi dare aliquas communes in omni eo genere obseruationes, quando ipsa suis manibus deliciae praeparant hunc cibum solum, & cogitatione

De natura mellis & aqua mulsae, & quare genere ciborum mores immutentur, & de melitite & cera: & contra compositiones mediorum.

Cap. 24.

Non esset mellis autoritas in pretio minor que laseris, nisi vbi que nasceretur: illud ipsa fabricata sit natura, sed huic gignendo animal, ut diximus: innumeros ad vsus si quoties misceatur altimemus. Prima propolis alueoru (de qua diximus) aculeos & omnia infixa corpori extrahit, tubera discutit, dura decoquit, dolores neruorum mulcet, vicerisque iam desperata cicatrice includit. Mellis quidem ipsius natura talis est, ut putrescere corpora non sinat, in cundo sapore atque non asperro, alia que salis natura. Fauibus, tonillis, anginae, omnibusque oris desiderijs vtilissimum, arescentique in febris lingua. Iam vero peripneumonicis, pleuriticis decoctum. Item vulneribus a serpente percussis. Et contra venena fungorum. Paralyticis in mulso, quantum suum mulso dotes constant. Mel auribus instillatur cum rosaceo: lentes & foeda capitis animalia necat. Vfus desumpti semper aptior, stomachum tamen inflat, bilem auget, fastidium creat, & oculis per se inutile aliqui arbitrat. Rursus quidam angulos exulceratos melle tangi iudicant. Mellis causas atque differentias nationesque & indicationem, in apium, ac deinde florum natura diximus, cum ratio operis diuidi cogeret miscenda. Rursus naturam rerum per noscere volentibus, in mellis operibus & aqua mulsae tractari debet. Duo genera eius, subita ac recentis, alterum inueterata. Repentina dispumato melle praeclearam vtilitatem habet in cibo egrotantium leui, hoc est alicae elite, viribus recreandis, ore stomachoque mulcedo, ardore refrigerando. frigidam enim vtilius dari ventri molliendo inuenio apud autores. hunc potum bibendum aliosis: ite animi humilis & praeparari, quos illi dixere micropsychos. Est & ratio subtilitatis immense a Platone descendentis: corpusculis rerum leuibus, scabris, angulosis, rotundis, magis aut minus ad aliorum naturam accedentibus. ideo non eadem omnibus amara aut dulcia esse. Sic & in laesitudine prioriores esse ad iracundiam, & in siti. Ergo & haec animi asperitas, seu potius animae, dulciore succo mitigat. Lenit transitu spiritus, & molliores facit meatus, ne scindant euntem redeuntque. Experimenta in se cuique: nullus non ira laetusque, tristitia & omnis animi impetus cibo mollior. Ideoque obseruanda sunt, quae non solum corporum medicinam, sed & morum hant. Aqua mulsae vtilis traditur, calefacta inuitat vomitiones. Contra venenum pismythyij salutaris, addito oleo. Item contra hyoscyamum, cum lacte maxime asinino, & contra halicacabum, ut diximus. Infunditur & auribus defecitium fistulis. Vtilis imponitur cum pane molli, subitum oribus, laxatis, lenitque omnibus. Inueterate vsu damnauere posteri, minus innocentem aqua, minusque vino firmum. Longa tamen vetustate transit in vinum, ut constat inter omnes, stomacho inutilissimum, neruisque contrarium. Semper mulsum ex vetere vino vtilissimum, facillimeque cum melle incorporatur, quod in dulci nquam euenit. Ex austero factum non implet stomachum, neque ex decocto melle, minusque inflat, quod fere euenit. Appetendi quoque reuocat aueritate cibi. Aluum mollior frigidum potu pluribus, calido sistit. Corpora auget. Multum senectam longam mulsi tantum nutritu toleraere, neque alio vilo cibo, celebri Pollionis Romuli exemplo: ceterum annu excedentem eum diuus Augustus hospes interrogauit, quanam ratione maximam vigorem illum animi corporisque custodisset. At ille respondit, Intus mulso, foris oleo. Varro regium cognominatum morbum arquatam tradit, quoniam mulso curetur. Melitites quo fieret modo ex mulso & melle, docuimus in ratione vini.

C. PLINII. R. 3. Seculis

& cogitatione ante pascuntur, succineis nouaculis aut argenteo apparatu comitate. Noxij erunt fungi, qui in coquedo duriores fiunt, innocentesque qui nitro addito coquentur, si vti que percoquentur. Tuiore fiunt cum carne cocti, aut cum pediculo piri. Profunt & pira coestim sumpta. Debella eos & aceti natura, contraria ijs. Imbribus proueniunt omnia haec. Imbre & silphio. Venit primo est Cyrenis, ut dictum est. Ex Syria nunc maxime importat, deterius Parthico, sed Medico melius, extincto omni Cyrenaico, ut diximus. Vfus silphij in medicina. Nam folia ad expurgandas vluas, pellendosque emortuos partus decoquantur in vino albo odorato, ut bibatur mensura acetabuli a balineis. Radix prodest arterijs exasperatis, & collectionibus sanguinis illinitur. Sed in cibis coquoquit agre. Inflationes facit & ructus. Vt in quoque noxia. Sugillatis cum vino & oleo amicissima, & cum cera strumis. Verrucae sedis crebriore eius suffitu cadunt. Laser est silphio profluens quo diximus modo, inter eximia naturae dona numeratum, pluribus compositionibus inferitur. Per se autem algores exalacit. Potum neruorum vitia extenuat. Foeminis datur in vino. Et lanis mollibus admouetur vluas ad menses ciendos. Pedum clausos circumscificatos ferro, mixtum ceram extrahit. Vrinam ceteris magnitudine dilutum. Andreas spondet copiosum sumptum nec inflationes facere, & coactioni plurimum conferre senibus & foeminis: item hyeme quam aetate vtilius, & tum aquam bibentibus: cauendumque nequa intus sit exulceratio. Ab aegritudine recreationi efficac in cibo. Tempestiue enim datum, cauterij vim obtinet: affluet etiam vtilius que expertibus. Ad extera corporum, indubitate confessiones habet. Venena telorum & serpentium extinguit potum, ex aqua vulneribus his circumlinuntur. Scorpionum tantum plagis ex oleo. Viceribus vero non maturefcentibus, cum farina hordeacea, vel fico sicca. Carbunculis cum ruta, vel cum melle, vel per se visco superlitum ut haeret: sic & ad canis morsus. Excrefcentibus circa sedem, cum tegmine punici mali ex aceto decoctum. Clauis pedum, qui vulgo morticini appellantur, nitro mixto, ante subactum. Carnes replet cum vino & croco, aut pipere, aut murium firmo & aceto. Perniones ex vino fouet, & ex oleo coctum imponitur: sic & callo. Clauis pedum superaffis praecipue vtilitatis. Contra aquas malas, pestilentis tractus, vel dies. In tussi, vna, fellis, veteri suffusionibus, hydropsi, ranciditatibus: confestim enim purgat fauces, vocemque reddit. Podagras, in spongia dilutum posca lenit. Pleuriticis in sorbitione vini poturis datur, coactionibus, opistho tonicis, ciceris magnitudine cera circumlitum. In angina gargarizatur. Anhelatoribus & in tussi vetusta, cum porro ex aceto datur: aequae ex aceto his qui coagulum lactis forbuerint. Praecordiorum vitijs, syntecticis, comitialibus in vino, in aqua mulsae lingua paralyti. Coxen dicibus & lumborum doloribus cum decocto melle illinitur. Non censuerim quod autores suadent, cauernis dentium in dolore inditum cera includi, magno experimento hominis qui se ea de causa praecipitavit ex alto. Quippe tauros inflammat naribus illitis, serpentes auerissimas vini admixtum rumpit. Ideo nec inungi suaserim cum Attico melle, licet praecipiant. Quas habeat vtilitates admixtum alijs, immesum est referre, & nos simplicia tractamus: quoniam in his naturam esse apparet, in illis coniecturam saepius fallacem, nulli satis custodita in mixtura concordia naturae ac repugnantia. Qua de re mox plura dicemus.

Communes in omni eorum genere obseruationes. Illic legitur, in omni eo genere. Item hyeme que aetate vtilius, veruntamen aquam bibentibus. Scripura vetus, item hyeme que aetate vtilius, & tum aquam bibentibus. Atque ex aceto his qui coagulum lactis forbuerint. Lege, aequae ex aceto. Qui se eadem causa praecipitavit. Scribit, ea de causa. Mox est, coniecturam saepius fallacem: non saepe.

Seculis iam fieri non arbitror hoc genus, inflationibus obnoxium. Solebat tñ inueteratū alui cā dari in febre: item articulario morbo, & neruorū infirmitate laborantibus, & mulieribus vini abstemijs. Mellis naturæ adnexa cera est, de cuius origine, bonitate, nationibus suis diximus locis. Ois aut mollit, calefacit, explet corpora: recens melior. Dañ in sorbitione dysentericis, fauiq; ipsi, in pulvere alicæ prius tostæ. Aduersat lactis naturæ: ac milij magnitudine. x. grana ceræ hausta, non patiunt coagulari lac in stomacho. Si inguē tumeat, albā ceram in pube fixisse remedio est. Nec huius vsus, quos mixta alijs præstat, enumerare medicina possit, sicuti nec ceterorū quæ cū alijs profunt. Ista, vt diximus, ingenijs cōstant. Nō fecit cerata, malagmata, emplastra, collyria, antidota, parēs illa ac diuina rerū artifex: officinarū hæc, imo verius auaritiæ cōmenta sunt. Naturæ quidē opa absoluta atq; perfectā gignunt: paucis ex cā nō ex cōiectura rebus assumptis, vt succo aliquo sicca tēperetur ad meatus, aut corpe alio humentia ad nexus. Scrupulatim quidē colligere ac miscere vires, nō coniecturæ humanæ opus, sed impudentiæ est. Nos nec Indicarū Arabiarūq; mercū, aut externi orbis attingimus medicinas. Nō placēt remedijs tā longe nascētia: non nobis gignunt: imo ne illis quidē alioquin non vnderent. Odorū causa vnguentorūq; & deliciarū, si placet, et superstitionis gratia emanat, qm̄ thure supplicamus & cōsto. Salutē quidem sine his posse constare, vel ob id probabimus, vt tanto magis sui delicias pudeat. Sed medicinas ē floribus coronamentisq; & hortensijs, quæque mandantur herbis profecti, quo nam modo frugum omittimus? Nimium & has indicare conueniet.

Calefacta incitat vomitiones. Rectius, inuitat. Quem centesimū annum excedentē cū D. Augustus hospes interrogare qua nā ratione maxime vigorē illum animi corporisq; custodisset, ille respondit. Inuus multo, foris oleo. Ad sensum quidem nihil refert, libet tñ reponere veterem lectiōnē, ab audaculis temere mutatam. Centesimū annum excedentē eum D. Augustus hospes interrogauit, qua nam r. m. u. i. a. corporisq; custodisset, at ille respondit.

Medicina ex frugibus. Cap. 25.

IN primis sapiētissima astatum esse cōstat, quæ fruge vescant. Siliginis grana cōbusta & trita in vino aminæo, oculis illita epiphoras sedant: tritici vero ferro cōbusta ijs, quæ frigus vserit, præsentaneo sunt remedio. Farina tritici ex aceto cōcta, neruorū contractionibus, cū rosaceo vero & fico sicca myxissq; decoctis furfures tōsillis faucibusq; gargarizatione profunt. Sex. Pōponius prætorij viri pater, Hispaniæ ceterioris princeps, cū horreis suis vtilandis præsideret, correptus dolore podagræ, merfit in triticū sese super genua: leuatusq; siccatibus pedibus mirabile in modū, hoc postea remedio vsus est. Vis tāta est, vt cados plenos siccet. Paleā quoq; tritici vel hordei calidā imponi ramicū in cōmodis experti iubent, quaq; decoctæ sunt aqua foueri. Est in farre vermiculus teredini similis: quo cauis dentium cera in cluso, cadere vitiatū dicuntur, et si fricentur. Olyrā arinā diximus vocari. Hac decocta fit medicamentū, quod Aegyptij atharā vocāt, in fantibus vtilissimū, sed & adultos illinunt eo. Farina ex hordeo & cruda & decocta collectiones impertusq; discutit, lenit & cōcoquit. Decoquitur alias in mulla aqua, aut fico sicca. Ad iocineris dolores eā cū posca concoqui opus est, aut cum vino. Cum vero inter coquendum discutendumque cura est, tunc in aceto melius, aut in fece acetii, aut in cotoneis piris ve decoctis. Ad multipedum morbus cum melle, ad serpentium in aceto, & cōtra suppurantia, ad extrahendas suppurationes ex posca, addita resina & galla. Ad duritias eum simo columbarum, aut fico sicca, aut cinere. Ad neruorum inflammationes, aut intestinorum vel laterum, vel virilium dolores, cum papapere aut meliloto, & quoties ab ossibus caro recedit.

Ad strumas cum pice, & impubis pueri vrina. Cum oleo & scenogræco contra tumores præcordiorum, vel in febribus cum melle vel adipe veltulo. Suppuratis triticea farina multo lenior. Neruis cum hyofcyami succo illinitur. Ex aceto & melle lentigini. Zeæ, ex qua alicam fieri diximus, efficacior etiam hordeacea videtur, trimestris mollior. Ex vino rubro ad scorpionum ictus repida, & sanguinem excreantibus item arteriæ. Tussi cum capri no feuo, aut butyro. Ex scenogræco mollissima omnium. Vlcera manātia sanat, & furfures corporis, stomachi dolores, pedes & mammæ cum vino & nitro cōcta. Aerina magis cæteris purgat vlcera vetera, & gangrenas. Cū raphano & sale & aceto lichenas. Lepras cum sulphure viuo. Et capitis dolores cum adipe anserino imposita fronti. Strumas & panos concoquit cum simo columbino, & lini semine decocta in vino. De polenta generibus in frugum loco satis diximus, locorū ratione. A farina hordei distat eo qd torretur, ob id stomacho vtilis. Alium silit, impetusq; rubicundi tumoris. Et oculis illinitur & capitis dolori cum menta, aut alia refrigeratæ herba. Item perniciosis & serpentium plagis: item ambustis ex vino. Inhibet quoque pustulas. Farina in pollinem subacta, vim extrahendi humoris habet, ideo & cruore suffusus in fascias vsque sanguinem perducit: efficacius in sapa. Imponitur & pedū callo clausi que. Nam cum oleo vetere ac pice decocto polline, condylomata & alia omnia sedis vitia quā maxime calido mirabilem in modum curantur. Pulvere corpus augetur. Farina qua chartæ glutinantur, sanguinem excreantibus datur tepida forbenda efficaciter. Alica res Romana est, & non pridem excogitata, alioquin non ptilanæ potius laudes scripsissent Græci. Nondum arbitror Pompeij Magni ætate in vsu fuisse, & ideo vix quicquam de ea scriptum ab Aesclepiadis schola. Esse quidem eximie vtilem nemo dubitat, siue eluta detur ex aqua mulla, siue in sorbitiones decocta, siue in pulmentum. Eadem in aluo silitenda torretur, dein fauorum cera coquitur, vt supra diximus. Peculiariter tamen longo morbo ad habitudinem redactis subuenit, ternis eius cyathis in sextarium aquæ sensim decoctis, donec omnis aqua consumatur. Postea sextario lactis ouilli aut caprini addito per continuos dies, mox adiecto melle. Tali sorbitionis genere emendantur syntexes. Milio silitur alius, discutuntur tormina, in quem vsus torretur ante. Neruorum doloribus & alijs feruens in sacco imponitur: neque aliud vtilius, quoniam leuissimum mollissimumque est, & caloris capacissimum. Itaq; talis vsus eius est ad omnia quibus calor profuturus est. Farina eius cum pice liquida, serpentium & multipedæ plagis imponitur. Panicum Diocles medicus mel frugum appellauit. Effectus habet quos milium. In vino potum prodest dysentericis. Similiter his quæ vaporanda sunt, excalfactum imponitur. Silit alium in lacte caprino decoctum, & bis die haustum: sic prodest & ad tormina. Sesama trita in vino sumpta, inhibet vomitiones. Aurium inflammationi illinitur & ambustis. Eadem efficit & dum in herba est. Hoc amplius oculis imponitur decocta in vino. Stomacho inutilis cibis, & animæ grauitatem facit, stellationum moribus resistit: item vlcibus, quæ cacothæ vocant. Et auribus oleum quod ex ea fit, prodest diximus. Sesamoides a similitudine nomen accepit grano amaro, folio minore. Nascitur in glareosis. Detrahit bilem in aqua potum. Semen illinitur igni sacro, discutit panos. Est etiam num aliud sesamoides Anticyræ nascens, quod ideo aliqui anticyricon vocant: cætera simile erigeronti herba, de qua suo dicemus loco. Granum sesamæ datur in vino dulci ad detractiones, quantum trinis digitis capitur, miscetque ellebori albi vnum & dimidium obolum, purgationem eam adhibentes, maximæ insanæ melancholiæ, comitialibus, podagræ.

Et per

Et per se drachmæ pondere exinanit. Hordeum optimum, quod candidissimum. Succus decocti in aqua cœlesti digeritur in pastillos, vt infundatur exulceratis interaneis, & vuluis. Cinis eius ambustis illinitur, & carnis quæ recedit ab ossibus, & eruptionibus pituitæ, muris aranei moribus. Idem asperso sale ac melle, candorē dētibus, & suauitatem oris facit. Eos qui pane hordeaceo vtuntur, morbo pedum tentari negant. Nouemq; granis si furunculum quis circunducat, lingulis ter, manu sinistra, & omnia in ignem abijciat, confestim sanari aiunt. Est & herba Phœnicea appellata Græcis, ad nostris vero hordeum murinū. Hæc trita ex vino pota, præclare ciet mensēs. Ptilanæ quæ ex hordeo fit, laudes vno volumine condidit Hippocrates, quæ nunc omnes in alicam transeant. Contra quanto innocetior est alicæ? Hippocrates tantum sorbitionis gratia laudat, quoniam lubrica ex facili hauriretur, quoniam sitim arceret, quoniam in aluo non intumesceret, quoniam facile redderetur, & affuetis hic solus cibus in febrī bis die post daritantum remotus ab istis qui medicinam fame exercent. Sorbitionem tamen dari totam veruit, aliud ne qd succum ptilanæ. Itē quandiu pedes frigidī essent, tūc quidem nec potio nec dandam. Fit & ex tritico glutinosior, arteriæq; exulceratæ vtilior. Amylon hebetat oculos, & gulæ inutile cōtra quā nō creditur. Item silit alium, epiphoras oculorum inhibet, & vlcera sanat. Item pustulas & fluxiones sanguinis, genas duras emollit. Datur cum ouo his, qui sanguinē reiecerint. In vesicæ vero dolore, semuncia amyli cum ouo & pasi tribus ouis sufferuefacta, à balneo. Quin & auenacea farina decocta in aceto, nauos tollit. Panis hic ipse quo viuunt, innumeras pene cōtinet medicinas. Ex aqua & oleo aut rosaceo mollit collectiones, ex aqua mulla duritias valde mitigat. Datur ex vino ad discutienda quæ præthringi opus sit, & si magis etiam nū ex aceto: aduersus acutas pituitæ fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant: item ad percussa, luxata. Ad omnia autem hæc fermentatus, qui vocatur autopyros, vtilior: illinitur & paronychijs, & callo pedum in aceto. Vetus aut nauticus panis tusus atque iterum coctus, silit alium. Vocis studiosis, & contra distillationes, sicum esse primo cibo vtilissimum est. Sitanis, hoc est, trimestris, incussa in facie, aut de squamata cum melle aptissime curat. Candidus agris, aqua calida frigida ue madefactus, leuissimum cibum præbet. Oculorum tumori ex vino imponitur. Sic & pustulis capitis, aut adiecta arida myrto. Tremulis pænem ex aqua esse ieiunij statim à balneis demonstrant. Quin & grauitatem odorum in cubulis vsus emendat, & vini, in saccos additus. Auxiliatur & saba: Nanque solida fricta, feruensque in acre acetum cōnecta, forminibus medetur. In cibo fressa, & cum alio cōcta, cōtra deploratas tussis suppurationesque peritiorum, quotidiano cibo sumitur: & com manducata ieiunio ore, etiam ad furunculos maturandos discutiendos ue imponitur: & in vino decocta, ad testium tumores & genitalium, Lomento quoque ex aceto decocto, tumores maturat atque aperit. Item liuoribus, combustis medetur. Voci eam prodest, autor est M. Varro. Fabalium etiam siliquarum cinis, ad coxendices, & ad neruorum veteres dolores, cum adipis, silli, veltustate prodest. Et per se cortices decocti ad tertias silit alium. Lens optima quæ facillime coquitur, eaq; quæ maxime aquam absorbet. A eam quidem oculorum obtundit, & stomachum inflat, sed alium silit in cibo, magisque discōcta cœlesti aqua: eadem soluit, minus percocta. Crustulas vlcera rumpit, eaq; quæ intra os sunt, purgat & altringit. Collectiones omnes imposita sedat, maximeq; exulceratas & rimosas. Oculorum autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo. Contra suppurationem cum polenta imponitur. Decoctæ succus, ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur: ad sedem, cum rosaceo aut cotoneo:

In ijs quæ acrius remedium exigunt cum putamine punicis, melle modico adiecto. Ad id demū ne celeriter inarescat, adijciunt & betæ folia. Imponitur & strumis panisque, vel maturis vel maturecentibus, ex aceto discōcta. Rimis ex aqua mulla: & gangrenis cñm punicis tegmine. Item podagræ, cum polenta, & vuluis, & renibus, perniciosis, vlcibus difficile cicatricem trahentibus. Propter dissolutionem stomachi xxx. grana lentis deuorantur. In cholericis quoque & dysenteria, efficacior est in tribus aquis cōcta: in quo vsu melius semper eam torrere aut tundere, vt quā tenuissima detur, vel per se, vel cum cotoneo malo, aut pyris, aut myrto, aut intinbo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni est inutilis, & capitis dolori, neruosisque omnibus, & fellis, nec somno facilis: ad pustulas vtilis, igniq; sacro & mammis in aqua marina decocta, in aceto autem duritias & strumas discutit. Stomachi quidem causa, polentæ modo portionibus inspergitur. Quæ sunt ambulta, aqua semicocta curat, postea trita, & per cribrum effuso surfure, mox procedente curatione addito melle. Ex posca coquitur ad guttura. Est & palustris lens, per se nascens in aqua non fluente, refrigeratoriæ naturæ: Propter quod collectionibus illinitur, & maxime podagræ, & per se & cum polenta: glutinat & interanea prociētia. Est & syluestris, elisphacos dicta à Græcis, ab alijs phacos. Est ea fatua lente leuior, & folio minore, atq; ficiore & odoratiore. Est & alterum genus eius syluestris, odore graui: hæc mitior. Folia habet cotonei mali effigie, sed minora & candida, quæ cum ramis decoquuntur. Menses ciet & vrinas, & paltinacæ marinæ ictus sanat. Torporem autem obducit percusso loco. Bibitur cum absinthio ad dysenteriam. Cum vino eadem commorantes menses trahit. Abundantes silit decocto eius potio. Per se imposita herba, vulnerum sanguinem cohibet. Sanat & serpentium morsus. Et si in vino decoquatur, pruritus testium sedat. Nostris, qui nunc sunt, herbarij elisphacon Græcæ, Latine saluam vocant, mentæ similem, canam, odoratam: partus emortuos ea apposita extrahunt. Item vermes aurium vlceraque. Cicer & syluestre est, folijs fatuo simile, odore graui. Si largius sumatur, alius soluitur, & inflatio cōtrahitur, & tormina. Tostum salubrius habetur. Cicercula etiam num magis in aluo proficit. Farina vtriusque vlcera manātia capitis sanat, est cacijs syluestris. Item comitiales & iocinerum tumores, & serpentium ictus. Ciet menses & vrinas, grano maxime. Emendat & lichenas, & testium inflammationes, regium morbum, hydropicos. Iadunt omnia hæc genera exulceratam vlcem, & renes. Gangrenis vtiliora cum melle, & his quæ cacothæ vocantur. Verrucarum in omni genere prima luna singulis granis singulas tangunt, eaq; grana in linteolo deligata post se abijciunt, ita fugari vitium arbitrat. Nostris præcipiunt arietinum in aqua cum sale discoquere, ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus vrinæ: sic & calculos pellit, morbumque regium: eiusdem folijs fermentisq; decoctis aqua, q̄ maxime calida, morbos pedum lenit, & ipsum calidum tritumque illitum. Columbini decocti aqua, horrorem tertianæ & quartanæ minuere creditur. Nigrum autem cum gallæ dimidio tritum, oculorum vlcibus ex passo medetur. De eruo quædam in mentione eius diximus, nec potentiam ei minorem veteres quām brassicæ tribuere. Contra serpentium ictus ex aceto, ad crocodilorum hominumque morsum. Si quis eruum quotidie ieiunus edat, lienem eius absumi certissimi autores affirmant. Farina eius (vt ait Varro) maculas toto corpore emendat. Serpere vlcera nō patitur: in mammis efficacissimum. Carbunculos rumpit ex vino. Vrinæ difficultates, inflationem, vitia iocineris, tenasmon, & quæ cibum non sentiant, atrophæ appellata, tostum, & in nucis auellanæ magnitudinem melle collectum deuoratumq; corrigit.

Item impetigines, ex aceto coctum, & quarto die solutū. Panos in melle impostū suppurare prohibet. Aqua decocti perniciosis & pruritus sanat fouendo. Quin & vniuerso corpori, si quis quotidie ieiunus hiberit, meliorem fieri colorē existimāt. Cibis idē hoīs alienū. Vomitiones mouet, aluū turbat, capiti & stomacho onerosum. Genua quoque degrauat. Sed madefactum pluribus, diebus interfcit, bubus iumentisq; vtilissimū. Siliquæ eius virides, priusquā in indurefcant, cū suo caule folijsq; cōtrita capillos nigro colore inficiūt. Lupini quoq; syluestres sunt, omni modo minores satiuus, præterquā amaritudine. Ex oibus quæ eduntur, sicco nulli minus pōderis est, nec plus vtilitatis. Mitescit cinere aut aqua calidis. Colorem hoīs frequentiores in cibo exhilarant. A mari cōtra aspidas valent. Vlcerata arida decorticatq; triti, supposito linteolo, ad viuū corpus redigunt. Strumas, parotidas in aceto cocti discutiūt. Succus decoctorum cū ruta & pipere, vel in febrī datur ad ventris aīalia pellenda, minoribus triginta annorum; pueris vero impostū in ventrē ieiunus profunt. Et alio gnē tollit, & in defruto poti, vel ex melle sumpti. Idē auditatem cibi faciunt, fastidium detrahunt. Farina eorum aceto subacta, papulas pruritusq; in balineis illita cohibet, & per se siccat vlcerata. Liuios emendat. Inflammationes cum polenta sedat. Syluestriū efficacior vis est cōtra coxyndicū & lumborum debilitatem. Ex iisdē decocta lentigines & fouentium cutem corrigūt, si vero ad mellis crassitudinem decoquantur vel satiuū, vitiligines nigras & lepras emendant. Satiuū quoque rumpunt carbunculos impostū, panos & strumas minuunt, aut maturant. Cocti ex aceto, cicatricibus candidū colorē reddunt. Si vero cœlesti aqua discoquantur, succus sine smegma sit; quo fouere gāgrenas, eruptio nes pituitæ, vlcerata manantia, vtilissimū. Expedit ad liene bibere, & cū melle in menstruis hærentibus. Lienī crudi cū fico siccat triti ex aceto impostū. Radix quoq; in aqua decocta, vrinæ pellit. Medentur pecori cū chamæleonte herba decocti aqua in potum collata. Sanant & scabiem quadrupedū osum, in amurca decocti, vel vtroq; liquore postea mixto. Fumus crematorum culices necat. Irionē inter frugēs sēsāmā similem esse diximus, & à Græcis erysimon vocari: Galli velarūm decoquantur. Est aut fruticolum, folijs erucae angustioribus paulo, semine nasturtij. Vtilissimū tussientibus cum melle, & in thoracis purulentis excretionibus. Datur & regio morbo, & lumborū vitijs, pleureticis, torminibus, cœliaciis. Illinitur vero parotidum & carcinomatū malis. Testium ardoribus ex aqua, alias cum melle. Infantibus quoq; vtilissimum. Itē sedis vitijs & articularijs morbis, cum melle & fico. Contra venena et̄ effiac potū. Medetur & suspiriosis, Itē fistulis, cū axungia veteri, ita ne intus addatur. Horminū semine (vt diximus) cum ino simile est, cætero porro, dodrantali altitudine. Duorum gnūm alteri semē nigrius, & oblongū. Hoc ad venerē stimulanda, & ad oculorū argema & albugines. Alteri candidius semē & rotundius. Vtroq; tuso extrahuntur aculei ex corpe: Per se illitū ex aqua, folia ex aceto impostū, priusquā capita faciāt, oēsq; acrimonias. Quin & ipsæ frugum pestes in aliquo sunt vsu. Infelix dictū est à Virgilio solium. Hoc tū molitum, ex aceto coctū, impostūque, sanat impetigines, celerius quo sæpius mutatum est. Medetur & podagris, alijsq; doloribus ex oxymelite. Curatio hæc à cæteris differt. Aceti sextario vno dilui mellis vncias duas iustū est: ita tōperatis sextarijs tribus, decocta farina lolij sextarijs duobus, vsque ad crassitudinē, calidūq; ipsum im poni dolentibus mēbris. Eadē farina extrahit ossa fracta. Miljaria appellatur herba quæ necat miliū. Hæc trita, & cornu eum vino infusa, podagras iumentorū dicitur sanare. Bromos semē est spicam ferētis herbæ, nascitur inter vitia segetis auenæ gnē, folio & stipula triticū imitaf,

In cacuminibus depēdentes, paruulas velut locustas habet. Semē vtile ad cataplasmata, atq; hordeum & similia. Prodest tussientibus succus. Orobanchen appellauimus necatē eruiū & legumina, alij cynomorion em appellat, à similitudine canini genitalis; cauliculus est sine folijs, pinguis, rubens. Estur & per se, in patinis cum tenera est decocta. Et leguminibus innascuntur bestiolæ venenatæ, quæ manus pungunt, & periculū vitæ afferunt, solifugarum generis. Aduersus has omnia cadē medentur, quæ contra araneos & phalangia demonstrantur. Et frugum quidē hæc sunt in vsu medico. Ex iisdē fiunt & potus, zythū in Aegypto, cælia & ceria in Hispania, ceruicia & plura genera in Gallia, alijsq; prouincijs, quorum omnium spuma cutem seminarum in facie nutrit. Nam quod ad potum ipsum attinet, præstat ad vini transire mentionem, atque à vite ordini medicinas arborum.

Leuatusq; siccat pedibus mirabili modo. Et hic nihil peius erat antea, mirabile in modum. Ad iocineris dolores eam in posca positam cōcoqui opus est. Veteres codices melius eam cum posca cōcoqui opus est. Quæ à farina hordei distat, eo q̄ torretur. Ad stomachum vtilis. Antiqui codices, à farina hordei distat eo q̄ torretur, ob id stomacho vtilis. Datur tepida sorbenda; efficaciter prodest. Lego, datur tepida sorbenda efficaciter. Peculiariter tñ longo morbo ad tabitudinem redactis. Emendata exemplaria habent, ad habitudinem redactis. vt de hęcitis intelligatur. Nervorum doloribus & alijs feruens in sacro ponitur. Scribendū imponitur. Amplius hoc oculijs imponitur. Melius est: hoc amplius oculis imponitur. Et per se drachmæ pondere exinaniant. Lego exinanit. granum. Qm̄ in aluo non tumesceret. Vetus, in tumesceret. Semper amylū cum oīo & passis tribus. Antiqua lectio, cum oīo & passis tribus oīs. Mox est auenæ farina, non auenæ farina. Sicanius, hoc est trimestris. Scribe, hoc est trimestris. sru mento. Et vini, in facis additus. Rectius, in facos additus. Fabalium etiam siliquarum cinis. Scribo ex veteri exemplari, siliquarum que. nec redundat coniunctio, quādo fabalia hic substantia vox est, vt alibi quoque apud hūc ipsam auctorē. Sed si largius sumatur, alius soluitur. Sed superfluit. Horrorem tertianæ & quartanæ minuerē traditur. Vetus lectio minuerē creditur. Refertur enim hoc ex vulgi opinione, non ex autoritate medicorum.

GLO:

Maculas ex toto corpore emēdat. Particula ex superuacanea est. Aqua decoctum perniciosis & pruritus sanat. Decocti non decoctum. Si vero ad mellis crassitudinem decoquantur satiuū. Adde necessariam particulam vel decoquantur vel satiuū. Supra enim dixit syluestres efficaciores esse. Si vero cœlesti aqua decoquantur, succus ille smegma fit. Discoquantur non decoquantur. Sequenti versu verbum, solent, redundabat. Item fistulis, cū axungia veteri, ne intus addatur. Lege addēdo, ita ne intus addatur. Nascitur inter vitia segetis auenæ Græcæ genere. Græcæ superfluit. Estur & per se, & in patinis cum tenera est decocta. Posterius & redundat.

C A I I P L I N I I
S E C V N D I
N A T V R A L I S H I S T O R I Æ
L I B E R V I G E S I M Y S T E R T I V S .

P R O O E M I V M .

ERACTA cerealium in medēdo quoque natura est, omniumq; quæ ciborum aut florū odorūq; gratia proueniunt supina tellure. Non celsit his Pomona, partesq; medicas pendentes quoque dedit, non cotēta protegere, arborūq; alere vmbra quæ diximus, imo velut indignata plus auxiliij inesse his, quæ longius à cœlo abeferent, quæq; postea cœpissent. Primū enim homini cibū fuisse

dignata plus auxiliij inesse his, quæ longius à cœlo abeferent, quæq; postea cœpissent. Primū enim homini cibū fuisse

fuisse inde, & sic inductos cœlum spectare, pacificæ & nunc ex se posse sine frugibus. Ergo Hercule aītes in primis dedit vitibus, non contenta deliciis etiam & odores atque vnguenta omphacio & cōnanthe ac massari (quæ suis locis diximus) nobiliter instruxisse: plurimū, inquit, homini voluptatis ex me est. Ego succum vini, liquorem olei gigno. Ego palmas & poma, totque varietates: neque (vt tellus) omnia per labores, aranda tauris, terenda areis, deinde saxis, vt quando quantoque opere cibi fiant. At ex me parata omnia, nec curuo adoranda aratro, nec cura laboranda, sed sese porrigentia vitro: & si pigeat attingere, etiam cadentia. Certauit ipsa seculum, plusque vtilitatis causa genuit etiam quā voluptatis. Folia vitium & pampini capitis dolores, inflammationesque corporum mitigant, cum polenta. Folia per se ardores stomachi ex aqua frigidā: cum farina vero hordei, articularios morbos. Pampini triti & impostū, tumorem omnem siccat. Succus eorum dyfentericis infusus medetur. Lactyma vitium, quæ veluti gummi est, lepras & lichenas, & pforas nitro ante preparatas sanat. Eadem cum oleo flosi pilis illitis, psilothri effectum habet, maximeque aqua quam virides accense vite exudant, quæ verrucæ tolluntur. Pampini sanguinem excreantibus, & mulierum à conceptu defectiōni diluti potu profunt. Cortex vitium & folia arida, vnum sanguinem sistunt, ipsumque vulnus conglutinant. Vitis alba viridis tussæ succo & thure impetigines tolluntur. Cinis farmentorum vitiumque & vineæcorum condylomatū & sedis vitijs medetur ex aceto: item luxatis & ambustis, & lienis tumori, cum rosaceo & ruta & aceto. Item igni sacro, ex vino citra oleum aspergitur, & intertrigines & pilos absimit. Dant & bibendum cinerem farmentorum ad lienis remedia aceto conspersum, ita vt bini cyathi in tepida aqua bibantur, vtque qui biberit, in lienem faciat. Clauiculæ ipsæ quibus repunt vitēs, trita, & ex aqua potæ sistunt vomitionum consuetudinem. Cinis vitium cum axungia veteri contra tumores proficit, fistulas purgat, mox & persanat, nervorum dolores frigore ortos, contractionesque: contusas vero partes cum oleo, carnes excrecentes in osibus cum aceto & nitro, scorpionum & canum plagas cum oleo. Corticis per se cinis, combustis pilos reddit. Omphacium quæ fieret ratione incipientis vitæ pubertate, in vnguentorum loco docuimus. Nunc ad medicinam de eo pertinentia indicabimus. Sanat ea quæ in humido sunt vlcerata, vt oris, tonsillarum, genitalium. Oculorum claritati plurimum confert. Scabrie genarum, vlceribusque angulorum, nubeculis, vlceribus quacunq; in parte manantibus, cicatricibus marcidis, osibus purulentis limosis. Frangitur vehementia eius melle aut passo. Prodest & dyfentericis, sanguinem excreantibus, anginis. Omphacio cohæret cœnanthæ, quam vites syluestres ferunt, dicta à nobis in vnguenti ratione. Laudatissima in Syria, maxime circa Antiochiæ & Laodiceæ montes, & ex alba vite refrigerat, astringit, vulneribus inspergitur, stomacho illinitur, vtilis vrinæ, iocineri, capitis doloribus, dyfentericis, cœliaciis, cholericis. Contra fastidia obolo ex aceto pota. Siccat minantes capitis eruptiones, efficacissima ad vitia quæ sunt in humidis: ideoque & oris vlceribus, & verendis ac fedi. Cum melle & croco aluum fistit. Genarum scabiem emendat, oculorumque lacrymationes: ex vino stomachi dissolutionem: ex aqua frigida pota sanguinis excretionem. Cinis eius ad collyria, & ad vlcerata purganda, & paronychia, & prexygia probatur. Vritur in furno, donec panis percoquatur. Massaris odoribus tantum gignitur, omniaque ea auditas humani ingenij nobilitavit, rapere festinando.

De medicinis vuarum recentium, & sarmentis vuarum, & vinaceis, & de vna theriacæ, & de vna passa, & astaphide, & astaphisagria, pituitaria, & labrusca, & de vite alba, & nigra, & de mustis, & vini generibus, & aceto. Cap. I.

Maturefcientium autem vitæ vehementiores nigre, ideoque vinum ex his minus iucundum: suauiores alba, quoniam è trās lucido facilius accipitur aer. Recentiores stomachum & spiritum inflant, aluumque turbant, itaq; in febrī damnantur: vtiq; largiores. Grauedinem enim capiti, morbumque lethargicum faciunt. Inno centiores, quæ decerpæ diu pependere: qua ventilatio ne etiam viles sunt stomacho agrisque. Nam & refrigerant leuiter, & fastidium auferunt. Quæ autem in vino dulci condite fuere, caput tentant. Proxime sunt pensilibus in palea seruata. Nam & vinaceis seruata, & caput & vesicam & stomachum infestant. Sistunt tamen aluum, sanguinem excreantibus vtilissime. Quæ vero in multo fuere, peiorem vim etiamnum habent, quā que in vinaceis. Sapa quoque stomacho inutiles facit: saluber rimas putant medici in cœlesti aqua seruatas, etiam si minime iucundas: sed voluptatem earū in stomachi ardore sentiri, & in amaritudine iccoris fellisq; vomitione in cholericis, hydropicis, cum ardore febrium egrotantibus. At in ollis seruata, & os & stomachū & auditatem excitant. Paulo tamen grauios existimantur fieri vineæcorum halitu. Vitæ florem in cibis si edere gallinacæ, vitas nō attingunt. Sarmenta earū in quibus acini fuere, astringendi vim habent, efficaciora ex ollis. Nuclei acinorum eandem vim obtinent. Hi sunt qui in vino capitis dolorem faciunt. Tosti tritique stomacho vtilis sunt. Inspergitur farina eorum polentæ modo potioni dyfentericis, & cœliaciis; & diffusis stomacho. Decoctio etiam eorum fouere pforas & pruritus, vtile est. Vinacii per se, minus capiti aut vesicæ nocent quā nuclei: Mammærum inflationi triti cum sale vtilis. Decoctū eorum veteres dyfentericos & cœliacos iuuat, & potione & fotu. Vna theriacæ, de qua suo loco diximus, contra serpentis icū estur. Pampinus quoque eius edendos censent in pōnendosque, vinumque & acetum ex his factum auxiliarem cōtra eadem vim habet. Vna passa, quam astaphida vocant, stomachū, ventrem, interanea tentaret, nisi pro remedio in ipsis acinis nuclei essent: Ijs exemptis, vesicæ vtilis habetur, & tussi alba vtilior. Vtilis & arteriæ & renibus, sicut ex his passum priuatim è serpentibus contra hæmorrhoida potens. Testium inflammationi cum farina cumini aut coriandri imponuntur: Item carbunculis, articularibus morbis, sine nucleis trita cum ruta: fouere ante vino vlcerata oportet. Sanant epynychidas & dyfenteriam cum suis nucleis: Et in oleo coctæ gangrenis illinuntur cum cortice raphani & melle. Podagris & vngulium mobilibus cum panace, & per se ad purgandū os caputque, cum pipere commandantur. Astaphisagria siue thaphis, quam vitæ taminiam aliqui vocant falso, suum enim genus habet, cauliculis nigris rectis, folijs labruscæ, fert folliculos verius quā acinos, virides, similes ciceri: in his nucleum triangulum. Maturefcit cum vindemia nigrescitque, cum taminia rubentes norimus acinos: sciamusq; illam in apricis nasci, hanc non nisi in opacis. His nucleis ad purgationem vti non censuerim propter ancipitem strangulationem, nec ad pituita oris siccam, fauces enim lædunt. Phthiriasi caput & reliquum corpus liberant triti, facilius admixta sandaracha: item pruritu & pforis. Ad dentium dolores decoquantur in aceto: ad aurium vitia, rheumatismum cicatricum, vlcerum manantia. Flos tritis in vino contra serpentes bibitur:

bibitur: semen enim abdicauerim, propter nimiam vim ardoris. Quidam eam pituitariam vocant, & plagis serpentium vti que illinunt. Labrusca quoque; cenanthen fert, satis dicta, quæ à Grecis ampelos agraria appellatur, spissis & candicantibus folijs, geniculata, rimoso cortice: fert uvas rubetes cocci modo, quæ eodem in facie mulierum purgant, & varijs coxendicij & lumborum vitijs tusa cum folijs & succo profunt. Radix decocta in aqua, pota in vini Cui cyathis duobus, humorè alui ciet, ideo hydropicis datur. Hanc potius crediderim esse quam vulgus vnam taminiam vocat. Vtuntur ea pro amuleto, & ad expunctionem sanguinis quoque; adhibent, nō vltra garizationes, & ne quid deuoretur, addito sale, thymo, aceto multo. Ideo & purgationibus ancipitem putant. Est huic similis, sed in salicis nascens, ideo distinguitur nomine, cum eisdem vsus habeat, & salicifera vocatur. Scabium & pruriginem hominum quapropedumque; aceto multo trita hæc efficaciter tollit. Vitis alba est, quam Græci ampeloleucem, alij ophiostaphylon, alij melothron, alij psilothron, alij archeostin, alij cedrostin, alij madon appellant. Huius fermenta longis & exilibus internodijs geniculata scandunt. Folia pampinosa ad magnitudinē edere, diuiduntur ut vitium. Radix alba, grandis, raphano similis initio: ex ea caules asparagi similitudine exeunt. Hi decocti in cibo alui & vrinam ciet. Folia & caules exulcerant corpus: vtiq; vlcera phagedenis, & gangrenis, tibiarumque; tedio cum sale illinuntur. Semen in vuararis acinis dependet, succo rubente, postea croci. Nouere id qui coria perficiunt, illo enim vtuntur. Pforis & lepris illinunt. Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potumque. Radix numerosis vitilibus nobilis, contra serpentium ictus trita drachmis duas bibitur. Vitis cutis in facie, varosque; & lentiginis, & fugillata emendat, & cicatrices. Eademque; præter decoctam in oleo. Decocta datur, & comitialibus potus: item mente comotis, & vertigine laborantibus, drachmē pondere quotidie anno toto. Et ipsa autem largior aliquantot, sensu purgat. Illa vis præclara, quod ossa infra cæca extrahit in aqua imposita, ut bryonia: quare quidam hanc alba bryoniam vocant. Alia vero nigra efficacior in eodem vsu cum melle & thure. Suppurationes incipientes discutit, veteres maturat & purgat. Ciet menses & vrinam. Ecligma ex ea fit suppuriosus, & cœtra lateris dolores, vultus ruptis. Splenem ternis obolis pota xxx. diebus consumit. Illinunt eadem cum fico & pterygij digitorum. Ex vino fecundas feminarum appolita trahit: & pituitam, drachma pota in aqua nulla. Succus radicis colligi debet ante maturitatem feminis: qui illitus per se & cum eruo; lactiore quodam colore & cutis ténerrate, mangonizat corpora: serpentes fugat. Tunditur ipsa radix cum pingui fico, erugatque corpus si statim bina stadia ambulentur: alia vrit, nisi frigida abluatur. Iucundius hoc idem præstat nigra vitis, quoniam alba prurimum affert. Est ergo & nigra quam proprie bryoniam vocant, alij chironiam, alij gynecanthen, aut aproniam, similem priori, præterquam colore. Huius enim nigrum esse diximus. Asparagos eius Diocles prætulit veris asparagis in cibo vrinæ ciendæ, leniq; minuendo. In fructibus & harundinetis maxime nascitur. Radix foris nigra, intus buxæ colore, ossa infra cæta vel efficacius extrahit quàm supradicta. Cæterum eidem peculiare est, quod iumentorum ceruicibus vnice medetur. Aiunt si quis villam ea tinxerit, fugere accipitres, tutasque; fieri villaticas alites. Eadem in iumento homineque; phlegma aut sanguinem qui se ad talos deiecerit circumligata sanat. Et hætenus de vitij generibus. Multa differentias habent naturales has, quod sunt candida aut nigra aut inter vtrunque; aliæque; ex quibus vinum fiat, alia ex quibus passum: cura differentias innumerabiles facit: In plenum ergo hæc dixisse conueniat: Mustum omne stomacho inutile, venis iucundum.

A balineis raptim & sine interpiratione potum, necat. Cantharidū naturæ aduersatur: Item serpentibus, maxime hæmorrhoidi & salamandræ. Capitis dolores facit, & gutturi inutile. Prodest renibus, iocineri, & interaneis vesicæ: colleuat enim ea. Priuatim cœtra buprestin valet. Cœtra meconium, lactis coagulationem, cicutam, toxica, dorycnium, ex oleo potum, redditumque; vomitio nibus. Ad omnia infirmis alium, iucundius passum multum, & quod minorem capitis dolorem afferat. Vini genera differentiasque; perquam multas exposuimus, & fere cuiusque; proprietates. Neque est vlla pars difficilior tractata, aut numerosior: quippe cum sit tardum dictum, pluribus proficit an nocet: præterea quàm ancipiti euentu potu statim auxilium fit, aut venenū. Etenim de natura ad remedia tantū pertinente nunc loquimur. Vnum de dandis eo volumine Asclepiades condidit, ab eo cognominatum: qui vero postea de volumine illo differere, innumera. Nos ista Romana grauitate, artiumque liberalium appetentia, non vt medici, sed vt iudices salutis humanæ diligenter distinguemus. De generibus singulis differere in mensum & inexplicabile est, discordibus medicorum sententijs. Surrentinum veteres maxime probauere, sequens ætas Albanum aut Falernum. Deinde alia alij, iniquissimo genere decreti, quod cuique; gratissimum ceteris omnibus pronuntiando. Quin vt constarent sententiæ; quota portio tamen mortalium ijs generibus possit vti? Iam vero nec proceres vsquam syncheris. Eo venere mores, vt nomina modo cellarum veneant, statimque in lacubus vindemiæ adulterentur. Ergo hercle, mirum dictum, innocentis iam est quodcumque; & ignobilis. Hęc tamen facere constantissime videntur sententiæ victoriam, quorum mentionem fecimus; si quis hoc quoque; discipulum exigat. Falernum nec in nouitate, nec in nimia vtilitate corpori salubre est. Media eius ætas à quinto decimo anno incipit. Hoc nō rigido potu stomacho vtile, nō item in calido. Et in diutina tussi sorbetur merum vtiliter à ieiunis: Item in quartanis Nullo eque venæ excitantur. Aluum silit, corpus alit. Creditum est obscuritatem visus facere: nec prodelle nervis, aut vesicæ. Albana nervis vtiliora. Stomacho minus que sunt dulcia, austeriora vel falerna vtiliora. Concoctione minus adiuuant, stomachum modice implent. At furrētina nullo modo, nec caput tentant, stomachi & intestinorum rheumatismos cohibent. Cæcuba iam non gignuntur: At quæ superferunt Setina, cibos concoqui cogunt. Virium plus Surrentino, austeritatis Albanis, vehementia minus Falerno. Ab his Statana non longo intervallo abfuerint. Aluocitæ Signinum maxime cōducere indubitatum est. Reliqua in commune dicentur. Vino aduntur vires, sanguis colosque hominum. Hoc quoque; distat orbis medius, & mitior plaga à circumiectis: quantum illis feritas facit roboris, tantum nobis hic succus. Lactis potus ossa alit, frugum nervos, aquæ carnes. Ideo minus roboris est in corporibus illis, & minus roboris, contraque labores patientiæ. Vino modico nervi iuuantur, copiosiore læduntur, sic & oculi. Stomachus recreatur, appetentia ciborum inuitatur, tristitia cura hebetatur, vrinæ & algor expellitur, somnus conciliatur. Præterea vomitionem silit, collectiones extra lanis humidis impositis mitigat. Asclepiades vtilitatem vini equari vix deorum potentia posse pronunciauit. Vetus copiosiore aqua miscetur, magisque; vrinam expellit: minus sili resistit. Dulce minus inebriat, sed stomacho innat. Aulterum facilius concoquitur. Letuissimum est, quod celerrime inueteratur. Minus infestatur nervos, quod vetustate dulcescit. Stomacho minus vtile est pingue, nigrum, sed corpora magis alit. Tenue & aulterum minus alit, magis stomachum nutrit. Celestius per vrinam transit, tantoque; magis capita tentat: hoc & in omni alio stucco semel dictum sit. Vinum si sit fumo inueteratum, insaluberrimū est. Mangones ista in apothecis

theis excogitare. Iam & patres familias ætatem ademerere his, quæ per se cariem traxere. Quo certe vocabulo satis consilij dedere prisca, quoniam & in materijs cariem fumus erodit. At nos è diuerso fumi amaritudinem vetustatem indui persuasum habemus. Quæ sunt admodum exalbida, hæc vetustate salubria fiunt. Quo generosius vinum est, hoc magis vetustate crassescit, & in amaritudinem corpori minime vtilem coit. Condire eo alium minus annosum, insalubre est. Sua cuique; vino salua innocentissima, sua cuique; ætas gratissima, hoc est, media. Corpus augere volentibus, aut mollire alium, conducit inter cibos bibere. Contra minuendum aliumque; cohibentibus, sitire in edendo, postea parum bibere. Vinum ieiunos bibere nouitio inuenit, inutilissimum est. Curas vigoremque; animi impedit, ad prociētum tendentibus: somno * vero ac securitatibus iandudum hoc fuit, quod Homerica illa Helena ante cibum ministrat. Si quoque; in prouerbum celsit, sapientiam vino obumbrari. Vno debemus homines, quod soli animalium non sitientes bibimus. Aquæ potus interponere vtilissimum. Itemque iugi superbire ebrietati, quam quidem frigidæ potus extemplo discutit. Meracis potionibus per viginti dies ante canis ortum totidemque; postea, si adet Hesiodus vtiliter. Merum quidem remedio est cœtra cicutas, coriandrum, aconita, viscum, meconium, argentum viuum, apes, vespas, crabrones, phalanga, serpentium scorpionumque; ictus, contraque omnia que refrigerando nocent. Priuatim contra hæmorrhoidas, præsteras, fungos. Item contra inflationes rosionesque; præcordiorum, & quorum stomachus in vomitiones effunditur: & si venter aut interanea rheumatismum, sentiant. Dysentericis, sudatoribus, in longa tussi, in epiphoris, meracum. At vero cardiacis, in mamma læua merum in spongia imponi prodest. Ad omnia autem maxime albi inueterascens. Vtiliter etiam fouetur vino calido virilitas iumentis, quo etiam in isto cornu lassitudinem auferri aiunt. Simias quadrupedesque; quibus digiti sunt negant crescere æstuetas meri potu. Nunc circa ægritudines sermo de vinis erit. Saluberrimum liberaliter genitis, Campaniæ quodcumque; tenuissimum: vulgo vero, quod quenque; maxime iuuerit validum. Vtilissimū omnibus sacco viribus fractis. Meminerimus succum esse, qui seruendo vires à musto sibi fecerit. Miscei plurima genera, omnibus inutile. Saluberrimum, cui nihil in musto additum est: meliusque, si nec vasis pix affuit. Marmore enim & gypso aut calce condita, quis non etiam validus expauerit? In primis igitur vinum marina aqua factum, inutile est stomacho, nervis, vesicæ. Refina condita, frigidis stomachis vtilia existimantur. Non expedit vomitoribus, sicut neque mustum, neque sapa, neque passum. Nouitio resinatium nulli conducit. Capitis dolorem & vertigines facit, ab hoc dicta crapula est. Tussientibus & in rheumatismo nominata profunt. Item cœliaci & dysentericis, mulierum mensibus. In hoc genere rubrum nigrumque; magis contrahit, magisque; calfacit. Innocentius pice sola conditum. Sed & picem meminisse debemus, non aliud esse quàm combustæ resinæ fluxum. Hoc genus vini exalfacit, concoquit, purgat: peccatori, ventri vtile. Item vularum dolori, si sine febre sint, veteri rheumatismo, exulcerationi, ruptis, conuulsis, vomitis, nervorum infirmitati, inflationibus, tussi, anhelationibus, luxatis, in succida lana impositū. Ad omnia hæc vtilius id quod sponte naturæ suæ picem respicit, picatumque appellatur. Heluenaco quoque; tamen nimio caput tentari conuenit. Quod ad febrium valetudines attinet, certum est non dandum in febre, nisi veteribus ægris, vinum, nec nisi declinante morbo. In acutis vero periculis, nullis nisi qui manifestas remissiones habeant, & has noctu potius. dimidia enim pars periculi est, noctu, hoc est spe somni, bibentibus. nec à partu abortive, nec à libidine ægrotantibus, nec in ca-

pitibus doloribus, nec quorum accessiones cum frigore extrimitatum fiant, nec in febris tussientibus, nec in tremore neruorumque; doloribus vel faucium, aut si vis morbi citica illa intelligatur, nec in duritia præcordiorum, venarū vehementia, neque; in opisthotono, tetano, nec singultientibus, nec si cum febre dyspnœa sit. Minime vero oculis rigentibus, & genis stantibus, aut defectis grauibisque; nec quorum conuulsiu perlucebunt oculi, neu palpebris non coeuntibus, vel si dormientibus hoc idem eueniet: aut si cruore suffundatur oculi, vel si lemæ in oculis erūt. Minime lingua fungosa, nec graui, & subinde imperfecta loquentibus: nec si vrina difficile reddetur, neque; expauescentibus repente, nec spasticis, aut rursus torpentibus, nec si per somnos genitura effundetur. Cardiacorum morbo vnicam spem in vino esse, certum est. Sed id dandum quidam non nisi in accessione censent, alij non nisi in remissione. Illi vt sudorem coerceant: hi quia tutius putant, minuente se morbo: quam plurimum sententiam esse video. Dari vtiq; non nisi in cibo debet, nec à somno, nec præcedente alio potu, hoc est, vti que sitient, nec nisi in desperatione summa, & viro facilius quàm femina, seni quàm iuueni, iuueni quàm puero, hyeme quàm ætate, affuetis potius quàm expertibus. Modus dandū pro vehementia vini: item mixtura. Atque; vulgo satis putant vnum vini cyathum duobus aquæ misceri. Si dilolutio sit stomachi, dandū: & si cibum non descendat. Inter vini genera quæ fingi docuimus, nec fieri iam arbitror, & superuacaneum eorum vsū, cum ipsi rebus ex quibus finguntur doceamus vti. Et alias modum excelsat medicorum in his ostentatio, veluti è napis vinum vtile esse ab armorum equitandiu lassitudine precipientium, atque vt reliqua omittamus, etiam è iunipero. Et quis satis censet, abinthite vino vtendū potius quàm abinthio ipso? In reliquis omittatur & palmeum, capitium noxium, ventrique tantū molliendo, & sanguinem excreantibus non inutile. Fictitium nō potest videri, quod bion appellauimus, cum sit in eo sola pro arte festinatio. Prodest stomacho dilolutio, aut cibos nō perficienti, prægnantibus, defectis, paralyticis, tremulis, vertigini, torminibus, ischiadicis. In pestilentia quoque ac peregrinationibus, vim magnam auxiliandi habere dicitur. Vini etiam vitium transit in remedia. Aceto summa vis est in refrigerando, non tamen minor in discutiendo: ita fit, vt in solum terræ spumet. Dicitur est sæpius, diciturque; quoties cum alijs proficit. Per se haustum fastidia discutit, singultus cohibet, sternutamenta olfactu. Vim in balineis æstus ardet, si contineatur ore. Quin & cum aqua bibitur. Multorum stomacho vtiliter gargarizatur. Cum eadem conualescentium & à solis ardoribus. Oculis quoque; illo modo saluberrimum plurimū foti medetur post vredines. Item lepris, furfuribus, vlcibus manantibus, canis moribus, scorpionum ictibus, scolopendrarum, muris aranei: contraque; omnium aculeatorū venena & pruritus. Item contra multipedæ morfum. Calidum in spongia appositū, adiecto sulphuris sextante sextarijs tribus aceti, aut hyssopi fasciculo, medetur sedis vitijs. In sanguinis fluxione post excisos calculos, & omnia alia, foris in spongia impositum, intus potum cyathis binis quàm acerrimum. Conglobatū vtiq; sanguinem discutit. Contra lichenas & bibitur & imponitur. Silit aluos, & rheumatismos interaneorum infusum. Item prociētia fedis vuluæque. Tussim veterem inibet, & gutturis rheumatismos, orthopnoeam, dentium labefactionem. Vesicæ nocet, neruorumque; infirmitatibus. Nesciere medici quantum contra apidas polleret. Nuper ab apide calcata percussus virem aceti ferens, quoties deposuisset sentiebat ictum, alia illa se similis. Intellectum ibi remediū est, potuque succursum. Neque altero eos colluunt venena exugentes. In totum domitrix vis hæc non ciborum modo est, verū & rerum plurimarum. Saxa rumpit infusum,

*accommodatū ac fec.

fulum, quæ non ruperit ignis antecedens. Cibos quidem & saporès non alius magis succus commendat aut excitat: in quo vsu mitigatur tolto pane aut vino, vel accenditur pipere ac lafare: utique sale compescitur. Non est prætereundum in eo exemplum ingens. Siquidem M. Agrippa supremis suis annis cõflictatus graui morbo, pedum, cum dolore eum perpeti nequiret, vnius medicorum portentosa scientia, ignorante diuo Augusto, tanti putauit vsu pedum sensuq; omni carere, dummodo & dolore illo careret, demersis in acetum calidum crucibus in acerrimo impetu morbi.

GLO. Et ad expiationem sanguinis quoque adhibent, non vltra gargarizationes. Quid faciunt gargarizationes in expiatione? Legendum igitur, ad expuitionem sanguinis, qua laborantes hæmopticas Græci vocant. Ideo & purgationibus anticipem temperant. Putant nõ temperant. Error natus est ex geminatione præcedentis syllabæ. Huius enim colorem nigrum esse diximus, cuius alparagos similes Diocles prætulit veris alparagis. Vetus lectio: huius enim nigrum esse diximus. Alparagos eius Diocles p. u. 4. Olla infra facta efficacius extrahit quam supra dicta. P. Huius scripsit, vel efficacius, id est, efficacius etiam. Aiunt si quis in villa eam extruxerit, fugere accipitres, turasq; fieri aues villaticas. Aliter eadem in iumento homineque flegma aut sanguinem qui creatur, talos circumligata sanat. Hostibus eueniat ita tractari, vt hic Plinius tractatus est. Equidem peruelim discere qua nam ratione radices extruantur apud istos deprauatores, vt ne cætera portenta exagitem. præstat enim sinceram indicare lectionem, ex archetypis erutam. Aiunt si quis villam ea tinxerit, fugere accipitres, turasq; fieri villaticas alites. Eadem in iumento homineque phlegma aut sanguinem qui se ad talos detecerit, circumligata sanat. Quod sunt candida, aut nigra, aut inter vtrumq; alia ex alijs, in quibus vinum fiat, alia ex quibus passum. Emendata lectio: aut inter vtrumque aliaq; ex quibus vinum fiat, alia ex quibus passum. Albana neruis vitiora. Stomacho minus quæ sunt dulciora, vel austeriora Falerna vitiora. Lege, austeriora, vel Falerna vitiora.

Somno vero ac securitatis iandudum hoc fuit. Sic enim legendum ac distinguendum sublatâ dictione accommodatum, quæ redundabat. In sanguinis fluxione post excisos calculos, & omnes alias roñones foris in spongia impositum. Legendum, in sanguinis fluxione post excisos calculos, & omni alia, foris in spongia impositum, omni alia scilicet sanguinis fluxione.

De aceto scillino, & oxymelle, & sapa, & fece vini, aceti, & sapa. Cap. 2.

A Cetum scillinum inueteratũ magis probatur: prodest super ea quæ diximus acceffentibus cibis: guttatum enim discuit penam eam. Et his qui ieiuni vomunt: callum enim faucium facit, ac stomachi: odorem oris tollit, gingiuas astringit, dentes firmat, colorem meliorem præstat. Tarditatem quoque aurium gargarizatione purgat, & transitum auditus aperit. Oculorum aciem obiter exacuit. Comitialibus, melancholicis, vertiginosis, vuluarũ strangulationibus, percussis aut precipitatis: & ob id sanguine conglobato, neruis infirmis, renem vitijs perquam vitile. Cauendũ exulceratis. Oxymeli antiqui (vt Diuches tradit) hoc modo temperabatur: mellis minas decem, aceti veteris heminas quinque, salis marini pondus, thymbræ quadrantem, aquæ marinæ sextarios quinq; pariter coquebat decies deferuente cortina, atq; ita diffundebant inueterabantque. Sustulit totũ id Asclepiades, coarguitque. Nam etiam in febribus dabant. Profuisse tamen fatentur contra serpentes quas sepas vocant, & contra meconium, ac viscum, & anginas, calidum gargarizatum, & auribus, & oris gutturisq; desiderijs, quæ nunc omnia oxalme cõtingunt: id sale & aceto recete efficacius est. Vino cognata res sapa est, multo decocto donec tertia pars superlit. Ex albo hoc melius. Vfus contra cantharidas, buprestin, pinorũ erucas, quas ptyocampas vocant, salamandras, & contra morientia venenata. Secundas partusque emortus trahit cum bulbis potum. Fabianus autor est, venenum esse si quis ieiunus à balineis id bibat. Consequens horum esse fex vini, sui cuiusq; generis. Ergo vini feci tanta vis est, vt descen-

descentes in cupas enecet. Experimentum demissa præbet lucerna, quandiu extinguatur periculum denunciatur. Illota miscetur medicamentis. Cum iris videri parati ponere, eruptionibus pituitæ illinitur. Et sicca vel madida contra phalangia, & testium mammaramq; inflammationes, vel in quacunq; parte corporis. Item cum hordeacea farina, & thuris polline in vino decocta crematur, & siccatur. Experimentum est legitime coctæ, vt refrigerata linguam tactu videatur vrere. Celerrime exanimatur loco non in cluso condita. Crematio ei multũ virium adijcit. Vitilissima est ad cõpescendas lichenas furfuresque cum sico decocta. Sic & lepris & vlcibus manantibus imponitur. Fungorũ naturæ contraria est pota, sed magis cruda. Oculorũ medicamentis cocta & lota miscetur. Medetur illita & testibus & genitalibus. In vino autem aduersus strangurias bibitur. Cum expirauerit quoque, lauidis corporibus & vestibus vitilis, tuncq; vsum acaciæ habet. Fex aceti pro materia acrior sit necesse est, multoq; magis exulceret. Resistit suppurationum incrementis, stomachũ, interanea, ventre, illita adiuuat. Siftit earũ partium rheumatismos, & mulierem mens. Panos discuit nondũ exulceratos, & anginas. Sacros gnos cum cera. Mammæ lachis sui impatientes eadem extinguit. Vngues scabros auferit. E serpentibus contra cerastas validissima cũ polenta: Cum melanthio autem cõtra crocodili morfus, & canis. Et hæc cremata ampliat vires. Tunc addito lentiscino oleo illita vna nocte ruffat capillum. Eadem ex aqua in linteo apposita, vulvas purgat. Sapa fece ambusta sanantur, melius addita lanugine harundinis. Eadem fece decocta potaque, tussis veteres: Decoquitur in patinis cũ sale & adipe ad tumorem quoque maxillarum & ceruicium.

Quandiu extinguatur descensionis periculũ denunciatur. Q. De lectionis superfluit.

De oleis, & folijs oleæ, & flore, & cinere, & de oliua alba, & nigra, & de amurca. Cap. 3.

Olearum proxima autoritas intelligitur. Folia earũ vehementissime astringunt, purgant, sistant. Itaque cõmanducata imposita vlcibus medentur, & capitis doloribus illita cum oleo. Decoctũ eorum cũ melle his quæ medici vserint, gingiuarum inflammationibus, paronychijs, fordidijsq; vlcibus excreffentibus. Cum melle profluuium sanguinis è neruosis partibus cohibet. Succus eorum carbunculantibus circa oculos vlcibus, & pustulis, proidentiq; pupillæ efficac, quapropter in collyria additur. Nam & veteres lacrymationes sanat, & genarũ erosiones. Exprimitur autem succus tuffis, affuso vino & aqua cœlesti, siccatusque in pastillos digeritur. Siftit menses in lana admotus vuluæ. Vitilis & faniem emanantibus. Item condylomatibus, ignibus sacris, quæq; serpunt vlcera, epinyctides, eosdem & flos earum habet effectus. Vrutur & cauliculi florentes, vt spodij vicem cinis præstet, vinoq; infuso iterum vrunt. Suppurationes & panos illinũt cinere eo, vel folijs tuffis cum melle, oculos vero cum polenta. Succus fructus recentis accenti distillans, sanat lichenas, surfures, manantia vlcera. Nam & lachryma quæ ex arbore ipsa distillat, Aethiopicæ maxime oleæ, mirari satis non est repertos qui dentium dolores illinendos conferent, venenum esse prædicantes, atq; etiam in oleastro quærendam. E radice oleæ quam tenerime cortex derasus, in melle crebro gustatu medetur sanguinẽ reijcentibus, & suppurata extusientibus. Ipsius oleæ cinis cum axingia tumores sanat, extrahitque fistulis vitia, & ipsas sanat. Oliuæ albæ stomacho vitiores, ventri minus. Præclarũ habent antequam condiantur vsum, recentes per se cibi modo deuorata. Medentur enim arenosæ vrinę, item dentibus, aut attri-

tis, aut

tis, aut conuulsis. Nigra oliua stomacho inuulior, ventri facilius, capiti & oculis non conuenit. Vtraque ambustis prodest trita & illita. Sed nigra cõmanducatur, & protinus ex ore imposita, pustulas gigni prohibet. Colymbades fordida vlcera purgant, inuulioribus difficultatibus vrinæ. De amurca poteramus videri satis dixisse. Catonem secuti, sed reddenda medicinæ quoque est. Gingiuas & oris vlcibus, dentium stabilitati efficacissime subuenit. Item ignibus sacris infusa, & his quæ serpunt. Pernionibus nigra oliuæ amurca vitior: Item infantibus fouendis. Alba vero mulierũ vuluæ in lana admouetur. Multo autem omnis amurca decocta efficacior. Coquitur in cupreo vase ad crassitudinem mellis. Vfus eius cum aceto, aut vino vetere, aut mulso, vt quæque causa exigat in curatione oris, dentium, aurium, vlcis manantium, genitalium, rhagadum. Vlcibus in linteolis imponitur, luxatis in lana, ingens hic vsu, vtique inueterato medicamento. Tale enim fistulas sanat. Infunditur sedis, genitalium, vuluæ exulcerationi. Illinitur vero podagris incipientibus. Item articularibus morbis. Si vero cum omphacino recoquatur ad mellis crassitudinem, casiros dentes extrahit. Item iumentorum scabiem, cum decocto lupinorum & chamæleonte herba, mire sanat. Cruda amurca podagris foueri vitilissimum.

GLO. Succus eorum carbunculantibus excreffentibus circa oculos vlcibus. Dele excreffentibus. Nam lacrymam quæ ab arbore ipsa distillat, æthiopicæ maxime oleæ, mirari satis non est. Reperti sunt qui dentium dolores illinendos conferent, venenum esse prædicantes. Hic vna oratio, praua nescio cuius industria, in duas dissecta est. Legendum enim coniunctim, Nam lacryma quæ ex arbore ipsa distillat, æthiopicæ maxime oleæ, mirari satis non est repertos qui dentium dolores illinendos conferent. Non enim lacrymam ipsam miratur, sed eorum potius temeritatem qui tam ancipiti remedio vti non dubitarent, cum etiam ipsi venenum faterentur. In hæc cap. legendum, cum decocto lupinorum non lupino.

De folijs oleastri, & ananthino oleo, & cyano, & amygdalino, & laurino, & myrteo, chamæmyrsino, & cupressino, & citreo, & caryino. Cap. 4.

Oleastrum foliorum eadem natura. Spodiumq; è cauliculis vehementius inhihet rheumatismos. Sedat & inflammationes oculorum, purgat vlcera, alienata explet, excreffentia leniter erodit, siccatur, & ad cicatricem perducit: cætera vt in oleis. Peculiare autem quod folia decoquuntur ex melle, danturq; cochlearibus contra sanguinis excreffiones. Oleum tamen acris atq; efficacius: & os quoque colluitur illo ad dentium infirmitatem. Imponuntur folia & paronychijs, & carbunculis, & contra omnem collectionem cum vino: ijs vero quæ purganda sunt, cum melle. Miscetur oculorum medicamentis, & decoctum foliorum, & succus oleastri. Vitiliter etiam auribus instillatur cum melle, vel si pus effluat. Flore oleastri cõdylomata illinuntur & epinyctides. Item cum farina hordeacea venter, in rheumatismo cum oleo capitis dolores. Curen in capite ab ossibus recedentem cauliculi decocti, & cum melle impositi comprimunt. Ex oleastro maturi in cibo sumpti sistant alium. Tosti autem & cum melle triti, nomas repurgant, carbunculos rumpunt. Olei naturam causasq; abunde diximus. Ad medicinã ex olei generibus hæc pertinet. Vitilissimum est omphacinum, proxime viride. Præterea quàm maxime recens, nisi cum vetustissimum quæritur, tenue, odoratum, quodq; non mordest, è diuerso quàm in cibos eligitur. Omphacinum prodest gingiuas. Si contineatur in ore, colorem dentium custodit magis quàm aliud: sudores cohibet. Onanthino idem est effectus qui rosaceo. Omni autem oleo mollitur corpus, vigorem & robur ac-

cipit. Stomacho contrarium. Auget vlcera in cremata. Fauces exasperat, & venena omnia hebetat, præcipue psummythij & gypsi in aqua mulsa, aut ficorũ liccarum decocto potum, contra meconium ex aqua, contra cantharidas, buprestin, salamandras, ptyocampas per se potum, redditumque vomitionibus, contra omnia supradicta laudatissimum. Et lassitudinem perfrictionumq; resectio est: tormina calidum potum cyathis sex, magisq; ruta simul decocta pellit. Item ventris animalia. Soluit alium heminæ mensura, cũ vino & calida aqua potum, aut ptisana succo. Vulnerarijs emplastris vitile. Faciem purgat. Bubus infusum per nares donec ruat, in flatio nem sedat. Vetus autem magis exalfacit corpora, magisq; discuit sudores. Duritias magis diffundit. Lethargicis magis auxiliare, & inclinatio morbo. Oculorum claritati confert aliquid, cum pari portione melis acapni. Capitis doloribus remedium est. Item ardoribus in febre cum aqua: est vetusti sit occasio, decoquitur, vt ventustatem repræsentet. Oleum cyinum bibitur ad purgationes ventris cum pari calidæ mensura. Priuatim dicitur purgare præcordia. Prodest & articularum morbis, duritijs omnibus, vuluis, auribus, ambustis. Cum cinere vero muricum, sedis inflammationibus, item pforæ. Colorem cutis commendat, capillumq; fertili natura euocat. Semen ex quo fit, nulla animans attingit. Ellychnia ex vna sunt, claritatis præcipue. Ex oleo lumen obscurũ propter nimiam pinguedinem. Folia igni sacro illinuntur ex aceto. Per se autem recentia mammis & epiphoribus. Eadem decocta in vino inflammationibus cum polenta & croco: per se autem triduo imposita faciem purgant. Oleum amygdalinum purgat, mollit corpora, cutem erugat, nitorem commendat, varos cum melle tollit è facie. Prodest & auribus, cũ rosaceo & melle mali punici germine decoctum, & vermiculosq; in his necat, & grauitatẽ auditus discuit, sonos incertos & tintitus, obiter capitis dolores & oculorum. Medetur furunculis, & à sole vltis cum cera. Vlcera manantia & surfures cum vino expurgat, condylomata cum meliloto. Per se vero capiti illitum, somnum allicit. Oleum laurinum vitilissimum quoque viridius colore. Vis eius exalfactoria, & ideo paralyticis, spasticis, ischiadicis, fugillatis, capitis doloribus, inueteratis distillationibus, auribus, in calyce punici calfactum illinuntur. Similis & myrteus olei ratio, astringit, indurat, medetur gingiuas, dentium dolori dyfenteria, vuluæ exulcerata, velicis, vlcibus vetustis vel manantibus, cum squama æris & cera. Item eruptionibus ambustionibus. Attrita sanat & surfures, & rhagadas, condylomata, articulos luxatos, odorẽ grauem corporis. Aduerfatur cantharidi, buprestin, alijsque malis medicamentis, quæ exulcerando nocent. Chamæmyrsinæ siue oxymyrfinę eadem natura. Cupressinũ oleum eodem effectus habet quos myrteus. Item citreum. E nuce vero iuglãde quod caryinum appellauimus, alopecijs vitile est, & tarditati aurium infusum. Item capitis doloribus illitum. Cæterum iners & graue sapore. Enimvero si quid in nucleo putridi fuerit, totus modus deperit. Ex gnidio grano factum, eandem vim habet quam cycinũ. Ex lentisco factum, vitilissimum acopo est. Idemq; proficeret æque vt rosaceum, ni durius paulo intelligeretur. Vtuntur eo & contra nimios sudores, papulasq; sudorũ. Scabiem iumentorũ efficacissime sanat. Balaninũ oleum repurgat varos, furunculos, lentigines, gingiuas. Cypros qualis esset, & quemadmodum ex ea fieret oleum, docuimus, Natura eius exalfacit, mollit neruos. Folia stomacho illinuntur, & vuluæ concitata succus quoque eorum apponitur. Folia recentia cõmanducata, vlcibus in capite manantibus, item oris medentur, & collectionibus, condylomatibus. Decoctum foliorum ambustis & luxatis prodest. Ipsa ruffant capillum tusa, adiecto struthi mali succo. Flos capitis dolores sedat cum aceto illitus. Idem combustus

combustus in cruda olla nomas sanat, & putrescentia vlcera per se, vel cum melle. Odor floris olet, qui somnum facit. Astringit gleucinum; & refrigerat, eadem ratione qua & cenanthinum. Balsaminum longe preciosissimum omnium, vt in vnguentis diximus, contra omnes serpentes efficac. Oculorum claritati plurimum confert, caliginem discutit. Item dyspnoeas, collectiones omnes duritiasq; lenit. Sanguinem densari prohibet, vlcera purgat. auribus, capitis doloribus, tremulis, spasticis, ruptis, perquam vtile. Aduerfatur aconito ex lacte potum. Febres cum horrore venientes perunctis leuiore facit. Utendū tamen modice, quoniam adurit, augetq; vitia non seruat temperamento. Malobathri quoq; naturam & genera exposuimus. Vrinam ciet. Oculorum epiphoris vino expressum vtilissime imponitur: Item frontibus dormire volentibus: Efficacius si & nares illinantur: aut si ex aqua bibatur. Oris & halitus suauitatem commendat linguæ subditum folium, sicut & vestium odorem interpositum. Hyofchaminum emolliendo vtilius, neruis inutile. Potum quidem cerebri motus facit. Therminum è lupinis emollit, proximū rosaceo effectum habens. Narcissinum dictum est cum suo flore. Raphaninum pthiarias longa valetudine contractas tollit, scabritiasq; cutis in facie emēdat. Sesaminum aurium dolores sanat, & vlcera quæ serpunt, & quæ cacoethe vocant. Lirinon quod & phafelinum & Syrium vocauimus, renibus vtilissimum est, sudoribusque euocandis, vulue molliendæ, concoquendoq; intus. Selgiticum neruis vtile esse diximus, sicut herbaeum quoque, quod Enguini circa Flaminiam viam vendunt. Elæomeli, quod in Syria ex ipsi oleis manare diximus, sapore melleo non sine nausea, alui emollit: bilem præcipue detrahit, duobus cyathis in hemina aquæ datis: qui bibere torpescunt, excitaturque crebro. Potores certaturi præsumūt ex eo cyathum vnum. Pilsino oleo vsus & pilsim ad quadrupedum scabiem est. A vitibus oleisque proxima nobilitas palmis: Inebriant recentes, capitis dolorem afferunt minus sicca, nec quantum videntur vtilis stomacho, tulsim exasperant, corpus augent. Succum decoctarū antiqui pro hydromelite dabant ægris ad vires recreandas, sitim sedant, in quem vsus præferebant Thebaicas. Sanguinem quoque excreantibus vtilis, in cibo maxime. Illinantur caryota stomacho, vesicæ, ventri, intestinis. Cum cotoneis, & cera, & croco sugillata emendant, Nuclei palmarum cremati in fictili nouo, cinere loto spodij vicem efficiunt, miscenturque collaryijs, & calliblephara faciunt addito nardo.

§ L O. Fauces exasperat, & venena omnia cohibet hebetatq;. § Emendatior lectio, & venena omnia hebetat, absq; verbo cohibet. Cum pari portione mellis ac opij. § Lege, mellis acapni. Cæterum iners & graue sapore corpori. § Dele superfluum vocem corpori.

De mirobalano palma, & de palma clate. Cap. 5.

Palma quæ fert mirobalanum, probatissima in Aegypto, ossa nō habet reliquarum modo in balanis. Aluum & menses sistit in vino aultero, & vulnera conglutinat. Palma, siue clate, siue sparthe, medicina confert germina, folia, corticem. Folia imponuntur præcordijs, stomacho, iocineri, vlcibus quæ serpunt cicatrici repugnantia. Pforas cortex eius tener cum resina & cera sanat diebus xx. Decoquitur & ad testium vitia. Capillum denigrat fuffitu, partus extrahit. Datur bibendus renum vitijs & visicæ, & præcordiorum, & capiti & neruis inimicus. Vuluæ ac ventris fluxionem sistit decoctum eius. Item cinis ad tormina potus in vino albo, in vuluarum vitijs efficacissimus.

Medicina ex singulorum generum flore, folijs fructu, ramis, cortice, ligno, succo, radice, cinere. Cap. 6.

Proximæ varietates generū medicinarumque, quæ mala habent. Ex his verna, acerba, stomacho in vtilia sunt: aluum, vesicam circumagunt: neruos ledunt. Cocta meliora. Cotonea cocta suauiora. Cruda tamen duntaxat matura, profunt sanguinem excreantibus, ac dysentericis, cholericis, cœliacis. Non idem possunt decocta, quoniam amittunt constringentem illam vim succi. Imponuntur & pectori in febris ardoribus. & tamen decoquantur in aqua cœlesti, ad eadem quæ supra scripta sunt. Ad stomachi autē dolores cruda de coctave cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos sanat, cocta in vino, & illita cū cera. Alopecijs capillū redunt. Quæ ex his cruda in melle conduntur, aluum mouent. Mellis autem suauitati multum adijciunt, stomachoque vtilius id faciunt. Quæ vero in melle conduntur cocta, quidam ad stomachi vitia trita cum rosæ folijs decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodest: Item mammis, condylomatibus, varicibus. Flos & viridis & siccus inflammationibus oculorum, excreationibus sanguinis, mensibus mulierum. Fit & succus ex his mitis, cum vino dulci tulsis, vtilis & cœliacis & iocineri. Decocto quoq; eorum fountur, si prociat vuluæ & interanea. Fit & oleum ex his, quod melinum vocauimus, quoties nō fuerint in humidis nata. Ideo vtilissima quæ ex Sicilia veniunt. Minus vitia struthia, quamuis cognata. Radix eorum circumscripita terra manu sinistra capitur, ita vt qui facit, dicat quæ capiat, & cuius causa: sic adalligata strumis medetur. Melimela & reliqua dulcia, stomachū & ventrem solunt, siticulosas, estiuas, sed neruos non ledunt. Orbiculata sistunt aluum & vomitiones, vrinam ciet. Syluestria mala similia sunt vernis acerbis, aluumq; sistunt. Sane in hunc vsus imatura opus sunt. Citrea contra venenum in vino bibuntur, vel ipsa vel semen. Faciunt oris suauitatem, decocto eorum colluto, aut succo expresso. Horum semen edendum præcipiunt in malacia pregnantibus: ipsa vero contra infirmitatē stomachi, sed non nisi ex aceto facillime manduntur. Punicis mali nouæ genera nunc citare superuacui. Ex his dulcia, quæ apyrina alio nomine appellauimus, stomacho inutilia habentur, inflationes pariant, dentes gingiuasq; ledunt. Quæ vero ab his sapore proxima vinosa diximus paruū nucleum habentia, vtiliora paulo intelliguntur. Aluum sistunt & stomacho profunt, duntaxat pauca, citraq; fatietatem. Sed hæc minime danda quanquam omnino nulla in febris, nec carne acinorum vtili nec succo. Cauentur æque vomitionibus, ac bilem reijcientibus. Vuam in his, ac ne multum quidem, sed protinus vinum aperuit natura. Vrinamq; vero asperiore cortice. Hic ex acerbis in magno vsu. Vulgus coria maxime perficere illo nouit, ob id maliciorum appellant medici. Vrinam ciet eodem monstrant: mixtaq; galla in aceto decocto, mobiles dentes stabilire. Expetitur grauidarū malacia, quoniam gustatu moueat infantem. Diuiditur malum, cœlestiq; aqua madescit ternis fere diebus. Hæc bibitur frigida cœliacis, & sanguinē excreantibus. Ex acerbo fit medicamentum, quod stomatice vocatur, vtilissimum oris vitijs, narum, aurium, oculorum caligini, pterygijs, genitalibus, & his quas nomas vocant, & quæ in vlcibus excreant. Contra leprorem marinum hoc modo, Acinis detracto cortice tulsis, succoq; decocto ad tertias, cum croci, & aluminis scissis, myrrhæ, mellis Attici selibris. Alij & hoc modo faciunt, Punica acida multa tunduntur, succus in cacabo nouo coquitur mellis crassitudine, ad virilitatis & sedis vitia, & omnia quæ lycio curantur, aures purulentas, epiphoras incipientes, rubras maculas. In manibus rami punicorū serpentes fugant. Cortice punici ex vino decocti & impositi, permionēs sanantur. Centusum malum ex tribus heminis vini, decoctum ad heminam, tormina & tineas pellit. Punicum in olla noua, operculo indito, in furno tostum & contritum, potumq; in vino, sistit aluum, discutit tormina. Primus pomi huius partus florere incipientis, cytinus vocatur Græcis, miræ obseruationis multorum experimento. Si quis vnum ex his solutus vinculo omni cinctus & calceatus, atque annuli, decerpserit duobus digitis, pollice & quarto sinistre manus, atque ita lustratis seu tactu oculis, mox in os additum deuorat, nec ne dente contigat, affirmatur nullam oculorum imbecillitatem passurum eo anno. Idem cytini siccati tritique, carnes excrecetes cohibent: gingiuas & dentibus medentur: vel si mobiles sint decocto succo. Ipsa corporula trita vlcibus quæ serpunt potrefcuntve illinantur. Item oculorum inflammationi intestinorumque: & fere ad omnia quæ cortices malorum. Aduersantur scorpionibus. Non est satis mirari curam diligentiamq; priscorum, qui omnia scrutati, nihil intentatū reliquere. In hoc ipso cytino stoculi sunt, antequam scilicet malum ipsum prodatur erumpant, quos balauliū vocari diximus. Hos quoque ergo experti inuenerunt scorpionibus aduersari. Sicut potu menses sceminarum, sanant oris vlcera, tonsillas, vuam, sanguinis excreationes, ventris & stomachi solutiones, genitalia, vlcera quacumq; in parte manantia. Siccauere etiam, vt sic quoque experirentur, inueneruntq; tuforum farina dyfentericos à morte reuocari, aluum sisti. Quin & nucleos ipsos acynorum experiri nō piguit. Tosti tulsisq; stomachum iuuant, cibo aut potioni inpersi. Bibuntur ex aqua cœlesti, ad sistendum aluum. Radix decocta succū emittit, qui tineas necat, victoriati pondere. Eadem discocta in aqua, quas licii præstat vtilitates. Est & syluestre punicū, à similitudine appellatū. Eius radices rubro cortice denarij pondere ex vino potē focnos faciunt. Semine potō, aqua quæ subierit cutem, succo. Mali punici corticis fumo culices fugantur.

§ L O. Expetitur in grauidarum malacia, & quoniam gustatu moueat infantem. § Lego, Expetitur grauidarū malacia, quoniam g.m.i. Cytinus vocatur à Græcis. § Satis erat, vocatur Græcis. Tales præpotiones sexcentas de suo adiecerunt castigatores.

De piris & eorum obseruationibus, & de ficorum obseruatione, & caprifico, & erineo, & aliorum generibus medicina. Cap. 7.

Pirorum omnium cibus etiam valentibus onerosus, ægris quoq; vini modo negatur. Decocta eadem mire salubria & grata, præcipue crustumina. Quæcunque vero cum melle decocta, stomacho adiuuant. Fiunt cataplasmata è piris, ad discutienda corporum vitia: & decocto eorū ad duritias vtuntur. Ipsa aduersantur boletis atq; fungis, pelluntque pondere & pugnante succo. Pirum syluestre tardissime maturefcit. Conciditur, suspensumq; siccatur ad sistendū aluum, quod & decoctum eius potum præstat. Decoquantur & folia cum pomo ad eosdem vsus. Pirorum ligni cinis, contra fungos etiamnum efficacius proficit. Mala piræque portatuum mentis mire graua sunt vel pauca. Remedio aiunt esse, si prius edenda dentur aliqua, aut vtique ostendantur. Fici succus lacteus, aceti naturam habet. Itaque coaguli modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatem pomi, & in vmbra siccatur ad aperiēda vlcera, cienda mēstrua, apposito cum luteo oui, aut potu cum amylo. Podagris illinitur cum farina scenigræci & aceto. Pilos quoq; detrahit, palpebrarumq; scabiem emendat. Item lichenas & pforas. Aluum soluit. Lactis ficulini natura aduersatur crabronum, vesparumq; & similitum venenis, priuatim scorpionum, Idem cum axungia verrucas tollit. Folia &

quæ non maturere fici strumis illinantur, omnibusque quæ emollienda sunt discutendave. Præstant hæc & per se folia. Et alij vsus eorum tanquam in fricando lichene & alopecijs & quæcunq; exulcerari opus sit. Et aduersus canis morsus, ramorū teneri cauliculi cuti imponuntur. Idem cum melle vlcibus quæ ceria vocantur, illinantur. Extrahunt infracta ossa cū papaueris syluestris folijs. Canum rabiosorū morsus, folio trito ex aceto restringunt. E nigra ficu candidi cauliculi illinantur furunculis, muris aranei morsibus cum cera. Cinis earum è folijs gangrenis, consumendisque quæ excrefcunt. Fici maturæ vrinam ciet, aluum solunt, sudorem mouent, papulasque. Ob id autumno insalubres, quoniam sudantia huius cibi opera corpora perfrigescent. Nec stomacho vtilis, sed ad breue tempus, & voci contrariæ intelliguntur. Nouissima salubriores quam primæ, medicatæ vero nunquam. Iuuenum vires augent: senibus meliorem valetudinem faciunt, minusq; rugarum. Sitim sedant, calorem refrigerant. Ob id non negandæ in febribus constrictis, quas stegnas vocant. Sicca fici stomachum laedunt: gutturi & faucibus magnifice vtilis. Natura his excalfaciendi. Sitim adserunt. Aluum molliunt, rheumatismis eius & stomacho contrariæ. Vesicæ semper vtilis, & anhelatoribus, ac suspiciosis. Item iocinerum, renum, lienum vitijs. Corpus & vires adiuuant, ob id ante athletæ hoc cibo pascebatur. Pythagoras exercitator, primus ad carnes eos transtulit. Recoligentes se à longa valetudine vtilissime. Item comitialibus & hydropicis omnibusq; quæ maturanda aut discutienda sunt, imponuntur: efficacius calce aut nitro admixto. Coctæ cum hyssopo pectus purgant, pituitam, tulsim veterem. Cum vino autem ad sedem, & tumorem maxillarum, & furunculos, panos, parotidas decoctæ illinantur. Vtile & decocto earū fouere foeminas. Decoctæ quoq; eadem cum scenogræco vtilis sunt pleuriticis, & peripneumoniacis. Cum ruta coctæ torminibus profunt. Tibiarum vlcibus cum aris flore. Pterygijs cum punico malo. Ambustis, permionibus cum cera. Hydropicis coctæ in vino, & cum absinthio & farina ordeacea, nitro addito. Alui sistunt manducata. Scorpionum ictibus cum sale trite illinantur. Carbunculos extrahunt in vino coctæ & impositæ. Carcinomati, si sine vlcere est, quàm pinguis simam ficum imponi, penè singulare remedium est: item phagedænæ. Cinis non ex alia arbore aciem purgat acrior, conglutinat, replet, astringit. Bibitur & ad discutendum sanguinem concretum. Item percussis, præcipitatis, conuulsis, ruptis, cyathis singulis aquæ & olei. Datur tetanicis & spasticis. Item potus vel infusus cœliacis, dyfentericis. Et si quis eo cum oleo perungatur, excalfacit. Item cum cera & rosaceo subactus, ambustis cicatricē tenuissimam obducit. Lusciosos ex oleo illitus emendat, dentiumq; vitia, crebro ficatu. Produunt etiam, si quis in elinata arbore, supino ore aliquem nodum eius morsu abstulerit nullo vidente, atq; in aluta illigatum licio è collo suspenderit, strumas & parotidas discuti. Cortex tritus cum oleo, ventris vlcera sanat. Crudæ grossi verrucas & thymos nitro farinaq; additis tollunt. Spodij vicem exhibet fruticum à radice exentium cinis. Bis tostus adiecto psimmythio digeritur in pastillos, ad vlcera oculorū & scabritiam. Caprificus etiamnum multo efficacior fico. Lactis minus habet: furculo quoq; eius lac coagulat in caseum. Exceptum id coactumq; in duritiam, sua uitatem carnis affert. Fricatur diluto ex aceto. Miscetur exulceratorijs medicamentis. Aluum soluit, vuluam cum amylo aperit. Pota menses ciet cum luteo oui. Podagris cum farina scenigræci illinitur. Leporas, pforas, lichenas, lentigines expurgat. Item venenatorum ictus, & canis morsus. Dentium quoq; dolori hic succus affositus in lana prodest, aut in cauis eorum additus. Cauliculi & folia, admixto eruo, contra marinorū venena profunt. Adijciunt

Adijciunt & vinum. Bubulas carnes additi caules magno ligni compendio percoquunt, Grosi illitæ strumas, & omnium collectionem emolliunt & discutunt: Aliquantenus & folia. Quæ mollissima sunt ex his, cum aceto vl cera manantia & epinyctidas & furfures sanant. Cum melle item & folijs, ceria sanant, & canis morsus. Recentes cum vino, phagedenas, Cum papaueris folijs ossa extrahunt. Grosi caprifici inflammationes discutunt suffitu. Resistunt & sanguini taurino potu, & psim mythio, & lacti coagulato potæ. Item aqua decoctæ atque illitæ parotidas sanant. Cauliculi aut grosi eius quàm minutissimæ, ad scorpionum ictus è vino bibuntur. Lac quoque instillatur plagæ & folia imponuntur. Item aduersus murem araneum. Cauliculorum cinis vnam faucium sedat. Arboris ipsius cinis ex melle, rhagadia. Radix defer uesacta in vino, dentium dolores. Hyberna caprificus in aceto coctæ & trita, impetigines tollit. Illinuntur ramentata rami sine cortice quàm minutissima ad scobis modum. Caprifico quoq; medicinæ vnus miraculū additur, Corticem eius impubescens puer impubis si defracto ramo detrahat dentibus, medullam ipsam adalligatam ante folis ortū, prohibere strumas. Caprificus taurus quam libet feroces, collo eorum circumdata, in tantum mirabili natura compefcit, vt immobiles præstet. Herba quoque quam Greci erineon vocant, reddenda in hoc loco propter gentilitatem. Palmum alta est, cauliculis quinis fere, ocyami similitudine, flos candidus, semen nigrum, paruum: tritum cum melle Attico, oculorū epiphoris medetur: vt cunq; autem decerpta manat lacte multo & dulci herba, perquam vtilis aurium dolori, nitri exiguo addito. Folia resistunt venenis. Pruni folia decoctæ tonillis, gingiu, vñ, profunt in vino decoctæ, & subinde ore coluto. Ipsa pruna aluum molliunt, stomacho vero vtilissima, sed breui momēto. Vtiliora persica, succusq; eorum, etiam nū in vino aut in aceto expressus. Nec est alius eis pomis innocentiore cibis. Nusquam minus odoris, succi plus, qui tamen sitim stimulet. Folia eius trita illita, hæmorrhagiam sistunt. Nuclei persicorū in aceto & oleo, capitis doloribus illinuntur. Syluestrium quidem prunorum bacca, vel è radice cortex, in vino aultero si decoquantur, ita vt triens ex hemina superfit, aluum & tormina sistunt. Satis est singulos cyathos decocti sumi. Et in ijs & fatius prunis est limus arborū, quem Greci lichen appellat, rhagadijs & condylomatis mire vtilis. Mora in Aegypto & Cypro sui generis, vt diximus, largo succo abundat, summo cortice desquamato: altiore plaga, siccantur, mirabili natura. Succus aduersatur venenis serpentū, prodest dyntericis, discutit panos omnesq; collectiones: vulnera conglutinat, capitis dolores sedat, item aurium: splenetis bibitur. Illinitur & contra perfrictiones. Celerrime tereclinet. Nec apud nos succo vsus minor. Aduersatur aconito & araneis, in vino potus. Aluum soluit, pituitasque ac tineas & similia ventris animalia extrahit: Hoc idem præstat & cortex tritus. Folia tingunt capillum cum fici nigra & vitis corticibus simul coctis in aqua cælesti. Pomi ipsius succus aluum soluit protinus. Ipsa poma ad præfens stomacho vtilia, refrigerant, sitim faciunt: Si non superueniat alius cibus, in tumescunt. Ex immaturis succus sistit aluū: veluti animalis alicuius, in hac arbore obseruandis miraculis, quæ in natura eius diximus. Fit ex pomo panchrestos stomachice, eadem arteriace appellata, hoc modo, Sextarij tres succi è pomo, leui vapore ad crassitudinem mellis rediguntur. Post additur omphacij aridi pondus x. duorum, aut myrrhæ x. vnus, croci x. vnus. Hæc simul trita miscentur decocto. Neque est aliud oris, arteriæ, vna, stomachi, iucundius remedium. Fit & alio modo, Succus sextarij duo, mellis Attici sextarij decoquantur vt supra diximus. Mira sunt præterea quæ produntur. Mori germine prius quàm in folia exeant, sinistra decerpi iu-

bentur futura poma, ricinis Greci vocant. Hi terram si non attigere, sanguinem sistunt adalligati, siue ex vulnere fluat, siue ore, siue naribus, siue hæmorrhoidis: ad hoc seruantur repositi. Idem præstare, & ramus dicitur, luna plena defractus, incipiens fructum habere. Si terram non attigerit, priuatim mulieribus adalligatus lacerto contra abundantiam mensium. Hoc & quocunq; tempore ab ipsis decerptum ita vt terram non attingat, ad alligatumq; existimant præstare. Folia mori trita, aut arida decoctæ serpentium ictibus imponuntur. Ad idemq; potu proficitur. Scorpionibus aduersatur è radice corticis succus, ex vino aut posca potus. Reddenda est & antiquorū compositio, Succum expressum pomi maturi immaturiq; mixtum, coquebant in vase aereo ad mellis crassitudinem. Aliqui myrrha adiecta & cupressi præduratum vas sole torrebant, pulveriscentes spatha ter die. Hæc erat stomatice, quæ & vulnera ad cicatricem perducebat. Alia ratio: succum siccato exprimebant pomo, multum saporis obsoniorū conferente. In medicina vero contra nomas & pectoris pituitas, & vbi cunq; opus esset alstringi viscera. Dentes quoq; colluebant eo. Tertium genus succi folijs & radice decoctis ad ambulata ex oleo illinenda. Imponuntur & per se folia. Radix per menses in crassa succum dat aptissimum dentium dolori, collectionibusq; & suppurationibus. Aluum purgat. Folia mori in vrina madefacta pilum corijs detrahunt. Cerafa aluum molliunt, stomacho, inutilia. Eadem siccata aluum sistunt, vrinam cient. Inuenio apud autores, si quis matutino roscida cum suis nucleis deuoret, in tantum leuari aluum, vt pedes morbo liberentur. Mespila exceptis seranijs quæ malo propiorem vim habent, reliqua alstringunt stomachum, sistuntque aluum. Item forba sicca, nam recentia stomacho & aluo citæ profunt.

Quoniam sudantia huius cibi opera corpora refrigerant. Scribendū, refrigerant. Folia eius trita illita hæmorrhagiam sistunt. Lege, hæmorrhagiam. Post additur omphacij aridi pondus sextarij duo, aut myrrhæ sextarij vnus, croci vnus. Sed hæc simul mixta vel trita, miscentur decocto. Hic sextarij pro denarijs sunt suppositi, vt indicant vetusta exemplaria, in quibus sic legitur, post additur omphacij aridi pondus x. duorum, aut myrrhæ x. vnus, croci x. vnus, hæc simul trita miscentur decocto.

Depineis & amygdalis, & nuce auellana, & de nuce iuglandæ, & de pistacijs & castaneis, siliquis, cornu, & uedone, & lauro. Cap. 8.

N Vces pineæ, quæ resinam habent, contuse leuiter, additis in singulis sextarijs aquæ ad dimidium decoctæ, sanguinis excretioni medentur, ita vt cyathi bini bibantur ex eo. Corticis è pino in vino decoctus contra tormina datur. Nuclei nucis pineæ sitim sedant & acrimonia stomachi rosionesque, & contrarios humores consistentes ibi, & infirmitatem virium roborant, renibus & vesicæ vtilis. Fauces videtur exasperare & tussim. Bilem pellunt poti ex aqua, aut vino, aut passo, aut balanorum decocto. Misceatur his contra vehementiores stomachi rosiones eucumeris semen & succus portulacæ. Item ad vesicæ vlcera & renum, quoniam & vrinam cient. Amygdalæ amaræ radicū decoctum cutem in facie corrigit, coloremq; hilariorem facit. Nuces ipsæ somnū faciunt & auiditatem. Vrinam & menses cient. Capitis dolori illinuntur, maximeq; in febris: si ab ebrietate, ex aceto & rosaceo & aquæ sextario. Et sanguinem sistunt. Cum amylo & menta lethargicis comitialibusq; profunt. Capite peruncto epinyctidas sanant, è vino veteri vlcera putrescentia: Canum morsus cum melle. Et furfures ex facie ante fotu præparata. Item iocineri & renum dolores ex aqua potæ: & sape ex ecligmatate cum resina terebinthina. Calculosis & difficili vrinæ in passo, & ad

& ad purgandam cutem in aqua mullâ trita sunt efficaciter. Profunt ecligmatate iocineri, tussi & colo cum elisphaco modice addito. In melle sumitur nucis auellanae magnitudo. Aiunt quinis fere præsumptis ebrietatē non sentire potores: Vulpesque si ederint eas, nec contingat è vicino aquam lambere, mori. Minus valent in remedijs dulces, & hæc tamen purgant, & vrinam cient. Recentes stomachum implent. Nucibus Græcis cum abfinthij semine ex aceto sumptis, morbus regius sanari dicitur. Item illitis per se vitia sedis, & priuatim condylomata. Item tussi & sanguinis reiectioni prodest. Noces iuglandæ Græci à capitis grauedine appellauerunt. Etenim arborum ipsarum foliorumque vires, in cerebrum penetrant: hocque minore momento, sed in cibus, nuclei faciunt. Sunt autem recentes iucundiores, sicq; vnguifiosiores, & stomacho inutilis, difficiles coctus, dolorem capitis inferentes, tussientibus inimicæ, & vomiturientibus, aptæ in tenasmo solo, trahunt enim pituitam. Eadem præsumptæ venena hebetant. Item anginam cum ruta & oleo. Item aduersatur cepis, leniuntque carum saporem. Aurium inflammationi imponuntur cū mellis exiguo. Item cum ruta mammis & luxatis. Cum cepa autem & sale & melle, canis hominisque morsus. Putamine nucis iuglandis, dens cauis inuritur. Putamen combustum tritumque in oleo aut vino, infantium capite peruncto, nutrit capillum, & ad alopecias eo sic vtuntur. Quo plures quis nucis ederit, hoc facilius tineas pellit. Quæ perueteres sunt nucis, gangrenis & carbunculis medentur. Item fulguratis. Cortex iuglandum, lichenum vitio & dyntericis prodest. Folia trita cum aceto, aurium dolori. In sanctuarijs Michridatis maximi regis deuicij, Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipsius manu compositionem antidoti, è duabus nucibus siccis, item ficis totidem, & rutæ folijs viginti simul tritis, addito salis grano: & qui hoc ieiunus sumat, nullū venenum nociturū illo die. Contra rabiosi quoq; canis morsus, nuclei à icuino homine commanducati illitici præstent remedio esse dicuntur. Noces auellanae capitis dolorē faciunt, inflationem stomachi, & pinguedini corporis conferunt, plus quàm sit verisimile. Tostæ & distillationi medentur. Tussi quoque veteri trita, & in aqua mullâ potæ. Quidam adijciunt grana piperis, alij è passo bibunt. Pistacia eisdem vsus & effectus habent, quos pinei nuclei, præterq; ad serpentū ictus, siue edantur, siue bibantur. Castaneæ vehementer sistunt stomachi & ventris fluxiones, aluum cient, sanguinem excreantibus profunt, carnes alunt. Siliquæ recentes, stomacho inutilis, aluum solunt. Eadem siccatae sistunt, stomachoque vtiliores sunt. Vrinam cient. Syriacas in dolore stomachi ternas in aquæ sextarijs decoquant quidam ad dimidium, eumq; succum bibunt. Sudor virgæ corni arboris lamina ferrea candente exceptus, non contingente ligno, illitaq; inde ferrugo, incipientes lichenas sanant. Arbutus siue vnedo, fructum fert difficilem concoctioni, & stomacho inutilem. Laurus ex calcætoriam naturam habet, & folijs, & cortice, & baccis. Itaque decoctum ex his, maxime è folijs, prodeste vluvis & vesicis conuenit. Illita vero vesparum crabronumq; & apium: item serpentium venenis resistunt, maxime seps, diphteridis & viperæ. Profunt & mensibus foeminarū cum oleo coctæ. Cum polenta autem quæ tenera sunt trita, ad inflammationes oculorū, cum ruta testium, cum rosaceo capitis dolores, aut cum irino. Quin & commanducata atq; deuorata per triduum terna, liberant à tussi. Eadem profunt suspirijs trita cum melle. Cortex radicis cauendus grauidis. Ipsa radix calculos rumpit, iocineri prodest, tribus obolis in vino odorato pota. Folia pota vomitiones mouent. Bacca menses trahunt appositæ trita, vel potæ. Tussim veterem & orthopneam sanant binæ, detracto cortice in vino potæ. Si & febris sit, ex aqua aut

ecligmatate ex aqua mullâ, aut ex passo decoctæ. Profunt & phthiricis eodem modo, & omnibus thoracis rheumatismis. Nam & concoquant pituitam, & extrahunt. Aduersus scorpiones quaternæ ex vino bibuntur. Epinyctidas ex oleo illitæ & lentiginis, & vlcera manantia, & vlcera oris, & furfures. Cutis pruriginem succus baccarum emendat, & phthiriasin. Aurium dolori & grauitati instillatur, cum vino veteri & rosaceo. Perunctos eofugiunt venenata omnia: prodest contra ictus & potus, maxime autem eius laurus, quæ tenuiora habet folia. Bacca cum vino serpentibus, & scorpionibus, & araneis resistunt. Ex oleo & aceto illinuntur, & leni, & iocineri: gangrenis cum melle. Et in fatigatione etiam aut perfrictione succo eo perungi, nitro adiecto prodest. Sunt qui celeritati partus multum conferre putent radicem, acetabuli mensura in aqua potam, efficacius recentem quàm aridam. Quidam aduersus scorpionū ictus, decem baccas dari iubent potui. Item & in remedio vna iacentis, quadrantem pondo baccarū foliorumq; decoqui in aquæ sextarijs tribus, & vbi cunq; calidam gargarizare. Et in capitis dolore, impari numero baccas cum oleo conterere, & calefacere. Laurus delphicæ folia trita olfactuque subinde, pestilentia cõtagia prohibent, tanto magis si & vrantur. Oleū ex Delphica ad cerata acopumq; ad perfrictiones discutendas, nervos laxandos, lateris dolores, febresq; frigiditas vtile est. Item ad aurium dolorē, in mali punici cortice tepesactum. Folia decoctæ ad tertias partes aquæ, vnam cohibent gargarizatione: potu alui dolores, intestinorumq; Tenerrima ex his trita in vino, papulas pruritusq; illita noctibus. Proxime valent cetera lauri genera. Laurus Alexandrina siue Idæa, partus celeres facit, radice pota trium denariorū pondere, in vini dulcis cyathis tribus. Secundas etiā pellit, mensesq; eodē modo pota. Daphnoides (siue his nominibus quæ diximus) sylvestris laurus prodest, aluū soluit, recenti folio vel arido drachmis tribus cū sale in hydromelite manducata. Pituitas extrahit folium & vomitus, stomacho inutile. Sic & bacca quinæ denariæ, purgationis causa sumuntur.

De myrto satua, & myrtidano, & de myrto syluestri. Cap. 9.

M Yrtus fatua candida, minus vtilis est medicinæ q̄ nigra. Semen eius medetur sanguinem excreantibus. Item contra fungos in vino potū. Odorem oris commendat vel pridie commanducatū. Item apud Menandrum synaristuse hoc edunt. Datur & dyntericis denarij pondere in vino. Vlcerata difficilia in extremis corporis sanant, cū vino subferuesactum. Imponitur lippitudini cum polenta, & cardiacis in mamma sinistra. Et contra scorpionis ictus in mero, & ad vesicæ vitia, capitis dolores, & ægilopas antequam supparent. Item tumoribus, exemptisq; nucleis in vino veteri tritū eruptionibus pituitæ. Succus seminis aluum sistit, vrinam cient. Ad eruptiones pustularum pituitæq; cum cerato illinitur: & contra phalangia. Capillum denigrat. Lenius succo oleum est ex eadem myrto, lenius & vinum quo nunquam inebriatur. Inueteratum sistit aluū & stomachum, tormina sanant, fastidium abigit. Foliorum arenarium farina sudores cohibet inaspera, vel in febris. Vtilis & coeliacis & procidentia vluvarum, sedis vitij, vlceribus manantibus, igni sacro fotu, capillis fluentibus, furfuribus. Item alijs eruptionibus, ambultis. Adicitur quoq; in medicamēto quod liparas vocant, eadem de causa quæ oleum ex his, efficacissimum ad ea quæ in humore sunt, tanquā in ore & vulua. Folia ipsa fungis aduersatur trita ex vino, cū cera vero articularibus morbis & collectionibus. Eadem in vino decoctæ dyntericis & hydropicis potui dantur. Siccantur in farinam quæ impersigunt vlceribus, aut hæmorrhoides. Purgant & lentiginis, pterygia & parony-

paronychia & epinyctidas, condylomata, testes, tetra vi cera. Item ambusta cum cerato. Ad aures purulenas & folijs crematis vtuntur & succo & decocto. Comburuntur & in antidota. Item cauliculi flore decerpti, in nouo scicili operto cremati in furno, dein triti ex vino. Et ambustis foliorum cinis medetur. Inguen ne intumescat ex vlcere, satis est furculum tantū myrti habere secum, non ferro nec terra contactum. Myrtdanum diximus quomodo fieret: Vuluæ prodest appositū fotu, & illitu. Multo efficacius & cortice & folio & semine. Exprimitur & folijs succus mollissimis in pila tuis, affuso paulatim vino austero, alias aqua cœlesti, atq; ita expresso vtuntur ad oris sedisque vlcera, vuluæ & ventris: capillorum nigritiam, malarum perfusiones, purgationes lentiginum, & vbi constringendum aliquid est. Myrthus syluestris, siue oxymyrthine, siue chamæmyrthine, baccis rubentibus & breuitate à fatua distat. Radix eius in honore est, decocta vino, ad renum dolores pota, & difficili vrinæ, præcipueq; crassæ, & grauius olenti: Morbo regio, & vuluarum purgationi trita cum vino. Cauliculi quoq; incipientes asparagorū modo in cibo sumpti, & in cinere cocti: Semen cum vino potum, aut oleo, aut aceto, calculos frangit. Item in aceto & rosaceo tritum, capitis dolores sedat: & potum morbum regium. Castor oxymyrthinen myrti folijs acutis, ex qua fiunt ruri scopæ, ruscum vocauit, ad eosdem vsus. Et hæcenus habent se medicinæ vrbana arborum. Transseamus ad syluestres.

G I O. Lenius succo oleum est ex eadem myrto, & vinum quo nunquam inebriatur. Lege addendo, lenius & vinum. Et folijs crematis vtuntur & succo decocto. Lege, & succo & decocto.

C A P I T U L U M
S E C V N D U M
N A T V R A L I S H I S T O R I Æ
L I B E R V I G E S I M V S Q V A R T V S .

P R O O E M I V M .

Medicina ex arboribus syluestribus. Cap. 1.

E syluæ quidem, horridiorq; naturæ facies, medicinis carent, sacra illa parente rerum omnium, nusquam nō remedia disponente homini, vt medicina fieret et solitudo ipsa, sed ad singula illi discordiæ atq; cōcordiæ miraculis occurrantibus. Quercus & olea tam pertinaci odio diisident, ut altera in alterius scrobe depactæ moriantur. Quercus vero & iuxta nucem iuglandem. Pernicialia & brassica cum vite odia: ipsūq; olus, quo vitis fugatur, aduersum cyclamino & origano arefcit. Quin & anno-fas iam, & quæ stentantur arbores, difficiliter cædi, ac celerius inarescere tradunt, si prius manu quam ferro attingantur. Pomorū onera à iumentis statim sentiri: ac nisi prius ostendantur his, quamuis pauca portent, sudare illico. Ferulæ afinis gratissimæ sunt in pabulo, cœteris vero iumentis præsentaneo veneno: qua de causa id animal Lihero patri assignatur, cui & ferula. Surdis etiam rerū sua cuique sunt venena, ac minimis quoque. Philyra coci & polline nimium sale m cibis eximunt. Prædulcium fasti-

dium sal temperat. Nitrosæ aut amaræ aquæ, polenta ad-dita mitigantur, vt intra duas horas bibi possint. Qua de causa & in sacco vinariorum additur polenta. Similis vis Rhodiæ cretæ, & argillæ nostratis. Concordia valent cū pix oleo extrahitur, quando vtrunq; pinguis naturæ est. Oleum solum calci miscetur, quādo vtrunq; aquas odit. Gummi aceto facilius eluitur, atramentum aqua. Innumera præterea alia, quæ suis locis dicentur assidue. Hinc nata medicina. Hæc sola naturæ placuerat esse remedia parata vulgo, inuentu facilia, ac sine impendio, ex quibus viuimus. Postea fraudes hominum & ingeniorū, capturæ officinas inuenere istas, in quibus sua cuiq; homini venalis promittitur vita. Statim compositiones & mixtura inexpliçabiles decantantur. Arabia atq; India in medio est imantur, vlceriq; paruo medicina à rubro mari imputatur, cum remedia vera quotidie pauperimus quisq; cœnet. Nam si ex horto petantur, aut herba vel frutex queratur, nulla artium vilior fiat. Ita est profecto, magnitudo populi Romani perdidit ritus, vincendo victi sumus. Paremus externis, & vna artium imperatoribus quoq; imperat. Verum de his alias plura.

Similis vis Rhodiæ Cretæ, & argillæ nostratis concordia valentium. Pix oleo extrahitur. Hæc dicitur concordia, nouam orationem incipit, hoc modo, Concordia valent, cum pix oleo extrahitur, quando vtrunq; pinguis naturæ est.

Lotos. Cap. 2.

Oton herbam, itemque Aegyptiam eodem nomine, alias & Syrticam arborem, diximus suis locis. Hæc lotos quæ faba Græca appellatur à nostris aluū baccis sifit. Ramenta ligni decocta in vino profunt dysentericis, menthruiis, vertigini, comitialibus. Cohibet & capillum. Mirū, his ramentis nihil esse amarius, fructuq; dulcius. Fit & è scobe eius medicamentū, ex aqua myrthi, decocta, subacta, & diuisa in pastillos, dysentericis vtilissimum, pondere victoriati cum aquæ cyathis tribus.

Glans. Cap. 3.

Glans intrita duritias quas cacoethes vocant, cum salsa axungia sanat. Vehementiora tunc ligna & in omnibus cortex ipse, corticique tunica subiecta. Hæc decocta iuuat coeliacos. Dysentericis etiam illinitur vel ipsa glans. Eademque resifit serpentium ictibus, rheumatismis, suppurationibus. Folia & bacca, vel cortex, vel succus decocti profunt contra toxica. Cortex illinitur decoctus lacte vaccino, serpentis plagæ. Datur ex vino dysentericis. Eadem & ilici vis.

De cocco ilicis, & galla, & visco, pilulis, glande, & de cerri radice, & subere. Cap. 4.

Cocum autem ilicis, vulneribus ex aceto recentibus imponitur. Epiphoris ex aqua, & oculis suffusis sanguine instillatur. Est autem genus ex eo in Attica fere & Asia nascens, celerrime in vermiculum se mutans, quod ideo scolecion vocant, improbantq;. Principalia eius genera diximus. Nec pauciora gallæ genera fecimus, solidam, perforatam. Item albam, nigram, maiorem, minorem: vis omnium similis. Optima Comagena. Excrescentia in corpore tollit. Profunt gingiuis, vulgus, oris exulcerationi. Crematæ & in vino extinctæ, coeliacis. Dysentericis illinuntur. Paronychijs ex melle, & vnguibus scabris, pterygijs, vlceribus manantibus, condylomatis, vulneribus quæ phagedenica vocantur. In vino autem decoctæ auribus instillantur, oculis illinuntur. Aduersus eruptiones & panos cum aceto. Nucleus commanducatus dentium dolorem sedat. Item intertrigines, & ambusta. Immatuæ ex his ex aceto potæ, lienem consumunt. Eadem crematæ, & aceto salso extinctæ, menses sistunt, vuluasq; procidentes fotu. Omnes capillos denigrant.

los denigrant. Viscum è robore præcipuum diximus haberi, & quo conficeretur modo. Quidam contusum in aqua decoquunt, donec innatet. Quidam commanducantes acinos, expunt cortices. Optimum est, quod si nec cortice est, quodque leuissimum, extra fuluam, intus porraceum, quo nihil est glutinosius. Emollit, discutit tumores, siccat strumas. Cum resina & cera panos mitigat omnis generis. Quidam id reliquione efficacius fieri putant, prima luna collectum è robore sine ferro. Si terram non attigit, comitialibus mederi. Conceptum sceminarū adiuuare, si omnino secum habeant. Vlceram commanducato impostūq; efficacissime sanari. Roboris pilulæ ex adipe vrsino alopecias capillo replent. Cerri folia & cortex, & glans, siccat collectiones suppurationesq;: Fluxiones sistit. Torpentes membrorū partes corroborat decoctum eius fotu: cui & insidere expedit, siccandis altrin-gendisve partibus. Radix cerri aduerfatur scorpionibus. Suberis cortex tritus, ex aqua calida potus, sanguine fluen-tem ex vtralibet parte sistit. Eiusdem cinis ex vino calido, sanguinem excreantibus magnopere laudatur.

G I O. Emollit, discutit, humore siccat strumas. Lege, Emollit, discutit tumores, siccat strumas. Vlceram commanducato impostūq; optime sanari. Scribo commanducato impostūq;.

De fago & cupresso, & cedro magna, & de cedride, galbano. Cap. 5.

Fagi folia manducantur in gingiuarum labiorumq; vitijs. Calculis glandis fagineæ cinis illinitur. Item cum melle alopecijs. Cupressi folia trita, serpentium ictibus imponuntur: & capiti cum polenta, si à sole doleat. Item ramici, qua de causa & bibuntur. Testiū quoq; tumori cum cera illinuntur. Capillum denigrant ex aceto. Eadem trita cum duabus partibus panis mollis, & è vino animæ subacta, pedum ac neruorū dolores sedant. Pilulæ aduersus serpentium ictus bibuntur, aut si eijciatur sanguis. Collectionibus illinuntur. Ramici quoq; tenere: tuse cum axungia & lomento, profunt. Bibuntur ex eadem causa. Parotidi & strumæ cū farina imponuntur. Exprimitur succus tuisi cū semine, qui mixtus oleo caliginem oculorum auferit. Item victoriati pondere in vino potus illitusq;, cum fico sicca pingui, exemptis granis, vitia testium sanat, tumores discutit, & cum fermento strumas. Radix cum folijs trita potaq;, vesicæ & stranguriæ medetur: & contra phalangia. Rameta pota mentes cient, scorpionum ictibus aduerfatur. Cedrus magna, quam cedrelatem vocant, dat picem quæ cedria vocatur, dentium doloribus vtilissimam. Frangit enim eos & extrahit: dolores sedat. Cedri succus ex ea quomodo fieret, diximus, magni ad lumina vsus, ni capitis dolorem inferret. Defuncta corpora incorrupta eius seruat, viuentia corrumpit, mira differentia, cum vitam auferat spiritantibus, defunctis pro vita sit. Vestes quoque corrumpit, & animalia necat. Ob hoc non censeam in anginis hoc remedio vtendum, neq; in cruditatibus, quod suafere aliqui, gustu: dentes quoq; colluere ex aceto in dolore timuerim, vel grauitati aut vermibus aurium instillare. Portentum est quod tradunt, abortiuum fieri in venere ante perfusa virilitate. Phthirias perungere eo nō dubitauerim, itemque porrignes. Suadent & contra venenū leporis marini bibere in passo. Facilius in elephantias illinuntur. Et vlceræ fordida & excrescentia in ijs auctores quidam & oculorū albugines caliginisq; iniunxerunt. Et contra pulmonis vlceræ cyathum eius forbere iusserunt. Item aduersus tineas. Fit ex eo & oleum, quod pissellæon vocant, vehementioris ad omnia eadem vsus. Cedri scobe serpentes fugari certū est. Item baccis tritis

cum oleo, si qui perungantur. Cedrides, hoc est fructus cedri, tuisim sanant, vrinam cient, aluum sistunt, viles rupis, conuulsis, spalticis, stranguriæ, vuluis, ad moti. Contra lepores marinos, eademq; quæ supra, collectionibus inflammationibusque. De galbano diximus. Neq; humidum, neq; aridum probatur, sed quale docuimus. Per se bibitur ad tuisim veterem, suspiria, rupta, cōuulsa. Imponitur ischiadicis, lateris doloribus, panis, furunculis, cor-pori ab ossibus recedenti, strumis, articularū nodis, dentium quoq; doloribus: Illinitur & cum melle capitis vlceribus. Purulentis infunditur auribus cum rosaceo, aut nardo. Odore comitialibus subuenit, & vulua strangu-lante & in stomachi defectu. Abortus non exeuntes trahit appositū vel suffitū. Item ramis ellebori circumlitum atque subiectum. Serpentes nidore vrentium fugari diximus. Fugiant & perunctos galbano. Medetur & à scor-pione percussis. Bibitur & in difficili partu fabæ magnitudine in vini cyatho, vuluasq; conuersas corrigit. Cum myrrha autem & in vino mortuos partus extrahit. Aduerfatur & venenis, maxime toxicis, cum myrrha & in vino. Serpentes oleo & spondylion mixto tactu necat. Nocere vrinæ existimatur.

Defuncta corpora incorrupta conseruat. Vera lectio, incorrupta zuis seruat. De hac locutione & supra libro xvj. monui.

De ammoniaco, & styrace, & spondylion, & sphagno, & terebintho, & chamapity, & puyusa, & resinis, & picea, & lentisco. Cap. 6.

Similis ammoniaci natura atq; lacrymæ probandæ vt diximus, mollit, calefacit, discutit, dissoluit. Claritati vsus in collyrijs cōuenit. Pruriturum, cicatricibus, abugines oculorū tollit. Dentium dolores sedat, effica-cius accensum. Prodest dyspnoicis, pleuriticis, pulmonibus, vesicis, vrinæ cruentæ, lieni, ischiadicis potum. Sic & aluū soluit. Articulis & podagræ cum pari pondere picis aut ceræ & rosaceo coctum. Maturat panos, extrahit clauos cum melle. Sic & duritias emollit. Lieni cū aceto & cera cypria, vel rosaceo efficacissime imponitur. Lassitudines perungi cum aceto & oleo exiguoque nitro, vile est. Et styracis naturā in peregrinis arboribus exposuimus. Placet præter illa quæ diximus, maxime pinguis, purus, albicantibus fragmentis. Medetur tuisi, faucibus, pectoris vitijs, vuluæ præclusæ, duritie laboranti. Ciet mentes potu, appositivæ, aluum mollit. Inuenio potu modico tristitiam animi resolui, largiore contrahi. Sonitus aurium emendat infusum, strumas illitum neruorumq; nodos. Aduerfatur venenis, quæ frigore nocent, ideo & cicute. Spondylion vna demonstratum, infunditur capitibus phreneticorum, & lethargicorum. Item capitis doloribus longis. Cum oleo vetere bibitur, & in iocinerum vitijs, morbo regio, comitialibus, orthopnoicis, vuluarū strangulatione, quibus & suffitū prodest. Aluum mollit. Illinitur vlceribus serpentibus cum ruta. Flos auribus purulentis effica-citer infunditur. Sed succus cum exprimitur integendus est, quoniam mire appetitur à muscis & similibus. Radix derasa, & in fistulas coniecta, callum earum erodit. Auribus quoque instillatur cum succo. Datur & ipsa contra morbum regium, & in iocineris vitio & vuluarū. Capillos crispas facit peruncto capite. Sphagnos, siue sphacos, siue bryon, & in Gallia vt indicauimus nascitur, vuluis decocto insidentium vtilis. Item genibus & feminum tumoribus, mixtus nasturcio, & aqua falsa tritus. Cum vino ac resina sicca potus, vrinam pellit celerrime. Hydropicos inanit, cum vino & iuniperotritus & potus. Terebinthi folia & radix collectionibus imponuntur. Decoctum eorum stomachum fir-mat. Semen in capitis dolore bibitur in vino, & contra difficultatem vrinæ. Ventrem leniter emollit. Venerem excitat. Piceæ & laricis folia trita & in aceto decocta,

cocta, dentium dolori profunt. Cinis corticum intertrigini & ambustis. Potus alui sicut, vrinam mouet. Suffitu vuluas corrigit. Piceæ folia priuatim iocineri vtilia sunt, drachmæ pondere in aqua multa pota. Syluas, eas duntaxat quæ picis resinæque gratia radantur, vtilissimas esse phthilicis, aut qui longa ægritudine non recolligant vires, satis constat: & illum cœli aera plus ita quam nauigationem Aegyptiam proficere, plus quam lactis herbidos per montium æstiuâ potus. Chamæpitys Latine abiga vocatur propter abortus, ab alijs thus terræ, cubitalibus ramis, flore pinus & odore. Altera breuior & incuruæ similis. Tertia eodem odore, & ideo nomine quoque; paruo cauliculo: crassitudine digitali, folijs scabris, exilibus, albis, in petris nascens. Omnes herbæ, sed propter cognationem nominis non differendæ. Profunt aduersus scorpionum ictus. Item iocineri illitæ cū palmis aut cotoneis: Renibus & vesicæ, decoctum earum cum farina hordeacea. Morbo quoque regio, & vringe difficultatibus, ex aqua decoctæ bibuntur. Nouissima cōtra serpentes valet cum melle. Sic & apposita vuluas purgat. Sanguinem densatum extrahit pota. Sudores facit perunctis ea, peculiariter renibus vtilis. Fiunt ex ea & hydropticis pilule, cum ficu aluum trahentes. Lumborum quoque dolorem victoriati pondere in vino finit, & tulsim recentem. Mortuos partus, ex aceto cocta potaque, eijcere protinus dicitur. Cum honore & pityula simili de causa dicitur, quam quidam in tithymali genere cumerant. Frutex est similis piceæ: flore paruo purpureo. Bilem & pituitam per aluum detrahit radix, decocti hemina: aut seminis ligula in balanis. Folia in aceto decocta, furfures cutis emendant: mammas quoque mixto rutæ decocto & tormina, & serpentium ictus, & in totum collectiones incipientes. Resinam è supradictis arboribus gigni docuimus, & genera eius & nationes in ratione vini, ac postea in arboribus. Summæ species duæ, sicca, & liquida. Sicca è pinu & picea fit, liquida è terebintho, larice, lentisco, cupressillo. Nam & ea ferunt in Asia & Syria. Falluntur qui eandem putant esse è picea atque larice. Picea enim pinguem, & thuris modo succo sam fundit: larix gracilem, ac mellei liquoris, virus redolentem. Medici liquida raro vtuntur, & in ouo fere: è larice propter tulsim vlcerasque viscerum. Nec pinea magno prope in vsu: cæteris non nisi coctis. Et coquendi genera satis demonstrauimus. In arborum differentia placet terebinthina, odoratissima atque leuissima: nationum Cypria & Syriaca, vtraque mellis Attici colore, sed Cypria carnosior siccoraque. In sicco genere quæruunt vt sit candida pura, perlucida. In omni autem, vt montana potius quam campeltris: item aquilonia potius quam ab alio vento. Resoluitur resina ad vulnerum vsus & malagmata oleo, in potiones amygdalis amaris. Natura in medendo contrahere vulnera, purgare, discutere collectiones: Item pectoris vitia. Terebinthina illinitur: & eadem calida membrorum doloribus spasticisque illinitur in sole, torisque corporibus, mangonum maxime cura, ad gracilitatem emendam, spatij laxantium cutem per singula membra, capacioreque ciborum faciendâ corpora. Proximum locum obtinet è lentisco. Inest ei vis astringendi. Mouet & ante cæteras vrinam. Reliquæ ventrem emolliunt, cruda concoquunt, tulsim veterem sedant, vuluæ onera extrahunt etiam suffitæ. Priuatim aduersantur visco. Panos & similia, cum seuo taurino & melle sanant. Palpebras lentiscina commodissima replicat. Fractis quoque vtilissima, & auribus purulentis: Item in pruritu genitalium. Pineæ capitis vulneribus optime medetur.

G L O. Chamæpitys latine aiuga appellatur, diciturque propter abortus. Vetus & sincera lectio, Chamæpitys latine abiga vocatur propter abortus. Abiga ab abigendo partu, aiugæ cum abortu nihil est commune.

De pice spissa & liquida: & palimpissa, & pissasphaltos, & zopissa, & tada, & lentisco. Cap. 7.

Pix quoque; vnde & quibus conficeretur modis, indici cauimus. Et eius duo genera, spissum, liquidumque; Spissarum vtilissima medicinæ est brutia, quoniam pinguisima & resinosa vtraque; prebet vtilitates: ob id magis rutila quam cœtere. Id enim quod in hoc adijciunt, ex mascula arbore melior esse, non arbitror posse intelligi. Picis natura excalcificat, explet. Aduersatur priuatim cerastæ moribus cum poléta: Item anginæ cum melle, distillationibus & sternutamentis. Purulentis auribus infunditur cum rosaceo: Illinitur cum cera. Sanat lichenas, aluū soluit, excreta pectoris adiuuat eligimate, aut illita nonnullis cum melle. Sic & vlcera purgat: Explet cum vna passa & axungia. Carbunculos purgat, & putrescentia vlcera. Quæ vero serpunt, cū pineo cortice aut sulphure. Phthilicis etiam cyathi mensura quidam dederunt, & contra veterem tulsim. Rhagadas sedis & pedum, panosque; & vngues scabros emendat. Vuluæ duritias & conuulsiones, odore: Item lethargicos. Strumas item cū farina hordeacea, & pueri impubis vrinæ decocta ad suppurationem perducit. Et ad alopecias sicca pice vtuntur ad mulierum mammas brutia, ex vino subseruata cū polline farraceo, quam calidissimis impositis. Liquida pix, oleumque; quod piseleion vocant quemadmodum feret, diximus. Quidam iterum decoquunt, & vocant palimpissam. Liquida anginæ perunguntur intus & vna. Ad aurium dolores, claritatem oculorum, oris circumlições, suspiriosos, vuluas, tulsim vterem, & crebras excreta pectoris, spasmos, tremores, opisthotonos, paralytes, neuorum dolores. Præstantissimum ad canum & iumentorum scabiem. Est & pissasphaltos, mixta bitumini pice, naturaliter ex Apolloniatiarum agro. Quidam ipsi miscent, præcipuum ad scabiem pecorum remedium, aut si foetus mammas leserit. Naturale optimum ex eo, quod cum feruct, innat. Zopissam eradi nauibus diximus, cera marino sale macerata. Optima hæc è tyrociniõ nauium. Ad dicitur autem in malagmata ad discutendas collectiones. Tada decoctæ in aceto, dentium dolores efficaciter colluunt. Lentisci, & arbores, & cortex, & lacryma vrinæ cient, aluum sistunt. Decoctum eorum vlcera quæ serpunt, fotu. Illinitur in humidis & igni sacro, gingiuas colluit. Folia dentibus in dolore atterunt, mobiles decocto colluuntur. Capillum tingunt. Lacryma fedis vitijs prodest, cum quid sicari excalciferi ve opus sit. Decoctum & è lacryma stomacho vtile, ructu & vrinam mouens, quod & capitis dolori cum polenta illinitur. Folia vero tenera oculis inflammati illinuntur. Item mastiche lentisci replicandis palpebris, & ad extendendam cutem in facie, & smegmata adhibetur, & sanguinem reijcientibus, tulsim veteri: & ad omnia quæ ammoniaci vis. Medetur & atritis paribus siue oleo è semine eius facto ceræque mixto, siue folijs ex oleo decoctis, siue cum aqua virilia foueantur. Scio Damocraten medicum in valetudine Confidæ M. Seruilij consularis filie, omnemurationem alteram recusantis, diu efficaciter vsu lactis caprarum, quas lentisco pascebat.

De platano, & fraxino, & acere, & alba populo, & ulmo, & tilia, & sambuco, & iunipero. Cap. 8.

Platani aduersantur vespertilionibus. Pilulæ earum in vino potæ x. quatuor pondere, omnibus serpentium & scorpionum venenis medentur: Item ambustis. Tulsæ autem cum aceto acri, magisque scillite, sanguinem

sanguinem omnem sistunt. Et lentiginem & carcinoma ta, melanias quoque; veteres, addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectionibus & suppurationibus, & decoctum eorum. Corticis autem in aceto dentium remedium est: Folia eorum tenerrima in vino albo decocta, oculorum. Lanugo foliorum, & auribus & oculis inuitilis. Cinis pilularum sanat ambusta igni vel frigore. Cortex è vino scorpionum ictus resinguit. Fraxinus quam vim aduersus serpentes haberet, indicauimus. Semen folijs eius inest, quo medentur iocineris & lateris doloribus in vino. Aquam quæ subit cutem, extrahunt. Corpus obesum leuant onere, sensim ad maciem reducentes, isidem folijs cū vino tritis ad virium portionem, ita vt puero quinque folia tribus cyathis diluantur, robu stioribus septem folia quinque; cyathis vini. Non omittendum, ramenta eius & scobem quibusdam cauenda prædici. Aceris radix contusa iocineris doloribus efficacissime imponitur. Populi albæ vrinam in vnguentis vsu exposuimus. Cortex potus ischiadicis & stranguriæ prodest. Foliorum succus calidus aurium dolori. Virgam populi in manu tenentibus intertrigo non metuatur. Populi nigra efficacissima habetur, quæ in Creta nascitur. Comitialibus semen ex aceto vtile. Fundit illa & resinam exiguam, qua vtuntur ad malagmata. Folia podagris in aceto decocta imponuntur. Humor è cauis populi nigre effluens, verrucas papulasque & atrita corporis tollit. Populi ferunt & folijs guttam, ex qua apes propolin faciunt. Gutta quoque aquæ propolis ex aqua remedium quam efficacem est. Vlmi & folia & cortex & rami vim habent spissandi, & vulnera contrahendi. Corticis vti que interior tilia lepras fedat, & folia ex aceto illita. Corticis denarij pondus potu in hemina aquæ frigidæ aluum purgat, pituitasque & aquas priuatim trahit. Imponitur & collectionibus lacryma, & vulneribus & ambustis quæ decocto fouere prodest. Humor in folliculis arboris huius nascens, cuti nitorem inducit, faciemque gratiorem præstat. Cauliculi foliorum primi vnde decocti tumores sanant, extrahuntque per fistulas. Idem præstant & tilie cortices. Multi corticem commanducatum vulneribus vtilissimum putant. Folia trita aqua aspera pedum tumori. Humor quoque è medulla, vt diximus, castratæ arboris effluens, capillum reddit capiti illitus, defluentesque; continet. Arbor tilia leniter tula ad eadem fere vtilis est, atque oleaster. Folia autem tantum in vsu, & ad infantium vlcera in ore commaducata, decocta vrinam cient, menses sistunt illita, sanguinem pota detrahunt. Sambucus habet alterum genus magis syluestre, quod Græci chamæacten, alij helion vocant, multo breuius. Vtriusque decoctum in vino veteri foliorum, vel feminis, vel radicis ad cyathos binos potum, stomacho inuitile est, aluo detrahens aquam. Refrigerat etiam inflammationem, maxime recentis ambusti: Et canis morsum cū polenta mollissimis foliorum illitis. Succus cerebri collectiones, priuatimque membranæ quæ circa cerebrum est lenit infusus. Acini eius in firmiores quam reliqua tingunt capillum. Poti acetabuli mensura, vrinam mouent. Foliorum mollissima ex oleo & sale eduntur, ad pituitam bilemque; detrahendam. Ad omnia efficacior quæ minor. Radicis eius in vino decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniunt: vuluas emolliunt, has & foliorum decoctum infidentium. Caules teneri mitioris sambuci, in patinis cocti, aluum solunt. Resistunt folia & serpentium ictibus in vino pota. Podagricis cum seuo hircino vehementer profunt cauliculi illiti. Idemque; in aqua macerantur, vt ea sparsa pulices necentur. Foliorum decocto si locus spargatur, mulcæ necantur. Boa appellatur morbus papularum cum rubent corpora, sambuci ramo verberatur. Cortex interior tritus, ex vino albo potus, aluum soluit. Iuniperus vel ante cætera omnia excalcificat, extenuat, cedro assimilis. Et eius duo genera: altera maior,

altera minor. Vtraque accensâ serpentes fugat. Semen stomachi, pectoris, lateris doloribus vtile. Inflationes languoresque; discutit, tulsis concoquit & duritias. Illitum tu mores sistit: item aluū, baccis ex vino nigro potis: Item ventris tumores illitis. Miscetur & antidotis oxyporis. Vrinæ ciet. Illinitur & oculis in epiphoris. Datur cōuulsis, ruptis, torniunibus, vuluis, ischiadicis cum vino albo potu pilulis quaternis, aut decoctis viginti in vino. Sunt qui & purgant corpus è semine eius in serpentiū metu.

Ita vt puero quinque folia tribus cyathis dentur. Rectius diluantur quam dentur. Aceris radix contusa iocineris doloribus vtilissimè imponitur. Lege efficacissime imponitur.

De salice, & amerina, & vitilibus, & erice. Cap. 9.

Alicis fructus ante maturitatem in araneam abit, sed si prius colligatur, sanguinem reijcientibus prodest. Corticis è ramis primis cinis, clauum & callu aqua mixta sanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admixto succo suo. Est autem hic trium generum. Vnum arbor ipsa exudat gummi modo. Alterum manat in plaga cum floret, exciso cortice trium digitorum magnitudine. Hic ad purganda que obstant oculis: item ad spissanda quæ opus sunt, ciendamque vrinam, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius succus est detractione ramorum à falce distillans. Ex his ergo aliquis cum rosaceo in calice punici calfactus, auribus infunditur: vel folia cocta, & cum cera trita imponuntur. Item podagricis. Corticis & folijs in vino decoctis foueri meruos vtilissimum. Flos tritus cum folijs furfures purgat in facie. Folia contrita & pota interperantiam libidinis coercent, atque in totum auferunt vsu sæpius sumpta. Amerinæ nigre semen cum spuma argenti pari pondere, à balneo illitum, psilotrum est. Non multum à salice vitilium vsu distat vitex, foliorum quoque aspectu, nisi odore gratior esset. Græci lygon vocant, alij agnon: quoniam matronæ thesmophorijs Atheniensiū castitatem custodientes, his folijs cubitus sibi sternunt. Duo genera eius. Maior in arbore falicis modo asurgit: minor ramosa folijs candidioribus lanuginosis. Prima albu florem mittit cum purpureo, quæ & candida vocatur: Nigra quæ tantu purpureum. Nascuntur in palustribus campis. Semen potum vini quendam saporem habet, & dicitur febres soluere. Et cum vngantur oleo, admixtum sudorem facere. Sic & lassitudines dissoluere. Vrinam cient & menses. Caput tentant vini modo, nam, & odor similis est. Inflationes pellunt in inferiora. Aluū sistunt, hydropticis & lienibus perquam vtilis. Lactis vbertatē faciunt. Aduersantur venenis serpentium, maxime quæ frigus inferunt. Minor efficacior ad serpentes, bibitur seminis drachma in vino vel posca, aut duabus folioru tenerrimorum. Et illinuntur vtraque aduersus araneorum morsus: vel perunctis tantum, suffitu quoque aut substratu fugant venenata. Ad venerem impetus inhibent: eoque maxime phalangijs aduersantur, quorum morsus genitale excitat. Capitis dolorem ex ebrietate fedant cū rosaceo flos tenerique cauliculi. Seminis decoctum vehementiorem capitis dolorem dissoluit fotu, & vuluam etiam suffitu vel appositu purgat, aluum cum pulegio & melle potum. Vomica panosque difficile concoquentes, cum farina hordeacea mollit. Lichenas & lentiginescum aphronitro & aceto semen sanat, & oris vlcera, & eruptiones cum melle: testium cum butyro & folijs vitium: rhagadas sedis cum aqua illitum: Luxatis cum sale & nitro, & cera. Et semen, & folium additur in malagmata nervuorum & podagras. Semen infillatur in oleo decoctum capiti in lethargia & phrenesi. Virgam qui in manu habeant aut cinctu, negantur intertriginem sentire. Ericen Græci vocant fruticem non multum à myrice differentem, colore rosismarini, &

pene folio. Hoc aduersari serpentibus tradunt. Genita quoque vinculi vsum præstat. Flores apibus gratissimi. Dubito an hæc sit quam Græci autores sparton appellauere, cum ex ea lina piscatoria apud eos factitari docuerim; & nunquid hanc designauerit Homerus, cum dixit nauium sparta dissoluta. Nondum enim fuisse Africam vel Hispanum spatium in vsum certum est: & cum sutiles fierent naues, lino tamen non sparto vnquam sutas. Semen eius quod Græci eodem nomine appellant, in foliulis phaeolorum modo nascens, purgat essebori vice, drachma & dimidia pota in aquæ mullæ cyathis quatuor ieiunis, Ramis similiter cum fronde in aceto maceratis pluribus diebus, & tuis, succum dant ischiadicis vitilem, cyathi vnus potus. Quidam marina aqua macerare malunt, & infundere clystere. Perunguntur eodem succo ischiadici addito oleo. Quidam ad stranguriam vtuntur semine. Genita tusa cum axungia, genua dolentia sanat. Myricem quam & tamaricem vocat Lenæus, similem scopis amerinis dicit. Sanari ea carcinomata in vino decocta tritaque cum melle illita. Arbitrantur quidam hanc esse tamaricem: sed ad lienem præcipua est, si succus eius expressus in vino bibatur: Adeoque mirabilem eius antipathiam contra solum hoc viscerum faciunt, vt affirmant, si ex ea alueis factis bibant sues, sine liene inueniunt. Et ideo homini quoque splenetico cibum potumque dant in vasis ex ea factis. Grauis autem in medicina, virgam ex ea defractam, vt neque terram neque ferrum attingeret, sedare ventris dolores asseuerant impositam, ita vt tunica cinctusque corpori apprimereetur. Vulgus infelicem arborem eam appellat, vt diximus, quoniam nihil ferat, nec feratur vnquam. Corinthus, & quæ circa est regio, bryoniam vocat: Eiusque duo genera facit. Syluestrem plane sterilem, alteram mitiorem. Hæc fert in Aegypto Syriaque etiam abundanter lignosum fructum, maiorem galla, asperum gustu, quo medicum doliore vice gallæ, & in compositionibus quas antheras vocant. Et lignum autem & flos, & folia, & cortex in eisdem vsum adhibentur, quanquam remissiora. Datur sanguinem reijcientibus cortex tritus, & contra profluua sceminarum, cœliaci quoque. Idem rufus impositusque collectiones omnes inhihet. Folijs exprimitur succus ad hæc eadem, & in vino decoquuntur: ipsa vero adiecto melle gangrenis illinuntur. Decoctum eorum in vino potum, vel impositum cum rosaceo & cera sedat. Sic & epynicidas sanant. Ad dentium dolorem auriumque, decoctum eorum salutare est: radix ad eadem, similiter & folia. Hæc amplius ad ea quæ serpunt, imponuntur cum polenta. Semen drachmæ pondere aduersus phalangia & araneos bibitur. Cum altili vero pingui furunculis imponitur. Efficax & contra serpentium ictus, præterquam aspidum. Necnon morbo regio, phthiriasi, lendibusque; decoctum infusum prodest, abundantiamque mulierum sistit. Cinis arboris ad omnia eadem prodest. Aiunt, si bouis castrati vrinae immisceatur, vel in potu vel in cibo, venenem finiri. Carboque ex eo genere vrina ea restinctus, in vmbra conditur: idem cum libeat accendere, resoluitur. Magi & id ex spadonis vrina fieri tradiderunt.

G. I. O. Grauis quidam autem in medicina, virga ex eadem fractam, &c. Antiqua scriptura, Grauis autem in medicina, virgam ex ea defractam, ac mox: Vulgus infelicem arborem eam appellat: non, infelicem eam arborem.

De virga sanguinea, & silere, & ligustro, & almo, & edera, & cystho, & cisso, & erythrano, & chamacisso, & smilace, & de clematide. Cap. 10.

Nec virga sanguinea felicior habetur. Cortex eius interior cicatrices, quæ præsanare, aperit. Sileris folia illita fronti, capitis dolores sedant. Eiusdem

semen tritum in oleo phthiriasis coercet. Serpentes & hunc fruticem refugunt, baculumque rustici ob id exegerunt. Ligustrum eadem arbor est, quæ in oriente cypros. Suos in Europa vsum habet. Succus eius neruis, articulis, algoribus; folia vbiq; veteri vlceri cum salis mica, & oris exulcerationibus profunt. Acini contra phthiriasin, item contra intertrigines, foliaque. Sanant & gallinaceorum pituitas acini. Folia alni ex feruenti aqua certissimo remedio sunt tumori. Ederæ genera xx. demonsttrauimus. Natura omnium in medicina anceps. Mentem turbat, & caput purgat largius pota. Neruis intus nocet. Isdem neruis adhibita foris prodest. Eadem natura quæ & aceto, ei est. Omnia genera eius refrigerant. Vrinam cient potu, capitis dolorem sedant, præcipue cerebro continentique cerebrum membranæ vitiliter mollibus impositis folijs, cum aceto & rosaceo tritis & decoctis, addito postea rosaceo oleo. Illinuntur autem fronti, & decocto eorum fouetur os, caputque; perungitur. Lienis & pota & illita profunt. Decoquuntur & contra horrores febrium eruptionesque pituitæ, aut in vino teruntur. Corymbi quoque; poti vel illiti, lienem sanant: iocinera autem illiti. Trahunt & menses appositi. Succus ederae tædium graueolentiamque emendat, præcipue albæ fatiuræ. Idem infusus naribus caput purgat, efficacius addito nitro. Infunditur etiã purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus quoque; decorem facit. Ad lienes efficacior albæ est, ferro calefactus: satisque est acinos sex in vini cyathis duobus sumi. Acini quoque ex eadem alba terni, in aceto mullis poti, tineas pellunt: in qua curatione ventri quoque; impositus eos vitile est. Ederæ quam chrysothron appellauimus baccis aurei coloris viginti, in vini sextario tritis, ita vt terni cyathi potentur, aquam quæ cutem subierit, per vrinam educit. Eratratrus eiusdem acinos v. tritos in rosaceo oleo, calefactosque; in cortice punici, infillauit dentium dolori à contraria aure. Acini, qui croci succum habent, presumpti potu, à crapula tutos præstant. Item sanguinem excreantes, aut torminibus laborantes. Ederæ nigra candidiores corymbi poti, steriles etiã viros faciunt. Illinunt decocta in vino omnium vlceri generi, etiam si cacœthe sint. Lactyma ederae pilothrum est, phthiriasinque; tollit. Flos cuiuscunq; generis trium digitorum captus, dysentericos & alui citam emendat, in vino aultero bis die potus. Et ambustis illinuntur vitiliter cum cera. Denigrat capillu corymbi. Radicis succus in aceto potus, contra phalangia prodest. Huius quoque; ligni vase splenetico bibentes sanari inuenio. Et acinos terunt, moxque; comburunt, & ita illinunt ambusta, prius perfusa aqua calida: Sunt qui & incidunt succi gratia, eoque vtantur ad dentes erosos, frangi que tradunt, proximis cera munitis ne lædantur. Gummi etiam in edera quaerunt, quod ex aceto vitilissimum dentibus promittunt. Græci vicino vocabulo cisthon appellat fruticem maiorem thymo, folijs ocymi. Duo eius genera. Flos masculo rosaceus, feminae albus. Ambo profunt dysentericis & solutionibus ventris, in vino aultero trinis digitis flore capto, & similiter bis die potu. Vlceribus veteribus & ambustis cum cera, & per se oris vlceribus. Sub his maxime nascitur hypocisthis, quæ inter ederas diximus. Cisthos erythranos ab isdem appellatur similis ederae, coxendicibus vitilis è vino potus: Item lumbis: Tantamque vim accipiunt, vt sanguinem vrina detrahant. Item chamecison appellant ederam, non attollentem se à terra. Et hæc contusa in vino acetabuli mensura, lienem medetur. Folia ambustis cum axungia. Smilax quoque qui & nicophoros cognominatur, similitudinem ederae habet, tenuioribus folijs. Coronam ex eo factam impari foliorum numero, aiunt capitis doloribus mederi. Quidam duo genera smilacis dixerunt. Alterum immortalitati proximum, in conuallibus opacis, scandentem arborem comantibus acinorum corymbis,

corymbis, contra venenata omnia efficacissimis, in tantum, vt acinorū succo infantibus saepe infillato, nulla po- stea venena nocitura sint. Alteram genus culta amare, & in his gigni, nullius effectus. Illa esse smilacem priorem, cuius lignum ad aures sonare diximus. Similem huic aliqui clematida appellauerunt, repentem per arbores, geniculatam & ipsam. Folia eius lepram purgant. Semen alui soluit acetabuli mensura, in aquæ hemina, aut aqua mulla. Datur ex eadem causa & decoctum eius.

De harundine, & papyro, & ebena, & rhododendro, de rhue erythro, & de erythro- dano, abisso & radicata, & apocyno & rore marino, & canchry, & sabina, & selagine, & samulo, & gummi medicinis. Cap. 11.

Harundinis genera xxix. demonsttrauimus, non aliter euidentiore illa natura, quam continuis his voluminibus tractamus. Siquidem harundinis radix contrita & imposita, filicis stirpe corpore extrahit, item harundinem filicis radix. Et quoniam plura genera fecimus, illa que in India Syriaque nascitur odorum vnguentorumque; causa vrinam mouet cum gramine, aut apij semine decocta. Ciet mentrua admotu. Medetur conuulsis duobus obolis pota, iocineri, renibus, hydropi, tussi etiam suffit, magisque cum resina. Furfuribus vlceribusque manantibus cum myrrha decocta. Excipitur & succus eius, fitque; elaterio similis. Efficacissima autem in omni harundine, quæ proxima radici. Efficacia & genicula. Harundo Cypria, quæ donax vocatur, corticis cinere alopecias emendat. Item putrescentia vlcera. Folijs eius ad extrahendos aculeos vtuntur. Efficacius & contra ignes sacros collectionesque; omnes. Vulgaris harundo extractoriam vim habet, & recens tusa, non in radice tantum. Multu enim & ipsam harundinem valere tradunt. Medetur & luxatis, & spinæ doloribus radix in aceto illita. Eadem recens trita & in vino pota, venenem concitat. Harundinum lahugo illata auribus, obtundit auditu. Cognata in Aegypto res est harundini papyrus, præcipue vitilicis cum inaruit, ad laxandas siccandasque; fistulas, & in tumescendo ad introitum medicamentorum apertendas. Charta quæ fit ex ea, cremata inter caustica est. Cinis eius ex vino potus somnum facit. Ipsa ex aqua imposita callu sanat. Ne in Aegypto quidem nascitur ebena, vt docuimus: nec tractamus in medicina alienos orbis: non omitteretur ramen propter miraculum. Scobem eius oculis vnice mederi dicunt: ligno que; ad cotem trito cum passo, caliginem discutit. Ex aqua vero radice, albugines oculorum. Item tuisim pari modo dracunculi radicis adiecto cum melle. Ebum medicum & inter erodentia assumunt. Rhododendros ne nomen quide apud nos inuenit Latinu, rhododaphnos vocant, aut nerium. Mirum, folia eius quadrupedum venenum esse, homini vero contra serpentes præsidium, ruta addita è vino pota. Pecus etiam & caprae, si aquam biberint, in qua folia ea maduerint, mori dicuntur. Nec rhus Latinum nomen habet, cum in vsum pluribus modis veniat. Nam & herba est syluestris, folijs myrti, cauliculis breuibibus, venena & tineas pellit: & frutex coriarius appellatur, sub rutilis, cubitalis, crassitudine digitali: cuius aridis folijs, vt malicorio coria perficiuntur. Medici autem rhoicis vtuntur ad cotusa: item cœliacos & sedis vlcera, aut que phagedanas vocant, trita cum melle, & illita cum aceto. Decoctum eorum infillatur auribus purulentis. Fit & stomaticæ decoctis ramis ad eadem quæ ex moris, sed efficacior admixto alumine. Illinuntque; eadem hydropicorum tumoribus. Rhus, quæ erythros appellatur, frutex est, & huius fruticis semen vim habet astringendi refrigandi que. Aspergitur pro sale obsonijs. Aluos soluit, om-

nesque carnes cum silphio suauiores facit. Vlceribus medetur manantibus cum melle. Asperitati lingue, percussis, liuidis, desquamatis eodem modo. Capitis vlcera ad cicatricem celerrime perducit, & sceminarum abundantiam sistit cibo. Alia est erythrodanus, quam aliqui erethodanum vocant, nos rubiam, qua tinguntur lanæ, pellesque; perficiuntur: in medicina vrinam ciet, morbum regium sanat ex aqua mulla, & lichenas ex aceto illita: & ischiadicis & paralyticos, ita vt bibentes lauentur quotidie. Radix semenque; trahunt menses, aluum sistunt, & collectiones discutunt. Contra serpentes rami cum folijs imponuntur. Folia & capillum tingunt. Inuenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiam si ad alligatus spectetur tantum. Distat ab eo qui abysson vocatur, folijs tantum & ramis minoribus, nomen accepit, quod à cane commorosos rabiem sentire non patitur, potus ex aceto ad alligatusque. Mirum est quod additur, sanem conspecto omnino frutice eo ficari. Tingentibus & radicales lanas præparat. quam struthion à Græcis vocari diximus. Medetur morbo regio & ipsa decocti eius potu: item pectoris vitijs. Vrinam ciet, aluum soluit, & vuluas purgat. Quam obrem aureum poculu medicum vocant. Ea & ex melle prodest magnifice ad vsum, orthopnæ cochlearis mensura. Cum polenta vero & aceto lepras tollit. Eadem cum panace & capparis radice calculos frangit, pellitque. Panos discutit, cum farina hordeæ & vino decocta. Miscetur & malagmatis & collyrijs, claritatis causa. Ad sternutamenta vitilis inter pauca. Lienis quoque ac iocineri. Eadem pota denarij vnus pondere ex mulla aqua, suspiriosos sanat. Sic & pleuriticis, & omnes lateris dolores, apocyni semen ex aqua. Frutex est, folio ederae, molliore tamen, & minus longis viticulis, semine acuto, diuifo, lanuginoso, grati odore. Canes & omnes quadrupes necat in cibo datum. Est & rosamarinu. Duo genera eius. Alterum sterile, alterum cui & caulis & semen resinaceu, quod canchrys vocatur. Folijs odor thuris. Radix vulnera sanat viridis imposita, & sedis proidentia, condylomata & hæmorrhoidas. Succus & fruticis & radicis morbum regium, & ea quæ repurganda sunt. Oculorum aciem exacuit. Semen ad vetera pectoris vitia datur potui. Et ad vuluas cum vino & pipere. Menses adiuuat. Podagris illinuntur cum grina farina. Purgat & lentigines, & quæ ex calcificanda sunt, aut cum sudore quaerendus, illitum: Item conuulsis. Auget & lac in vino potum: Item radix. Ipsa herba strumis cum aceto illinunt, ad tuisim cum melle prodest. Canchrys multa genera habet, vt diximus. Sed hæc quæ ex rore suprascripto nascitur, si fricetur, resinosa est. Aduersatur venenis & venenatis, præterquam anguibus. Sudorem mouet, tormina discutit, lactis vbertatem facit. Herba sabina, brathy appellata à Græcis duorum generum est: altera tamarici similis folio, altera cupressi. Quare quidam Creticam cupressum dixerunt. A multis in suffitus pro thure assumitur. In medicamentis vero duplicato pondere eisdem effectus habere quos cinnamum traditur. Collectiones minuit, & nomas compescit. Illita vlcera purgat. Partus emortuos apposita extrahit & suffit. Illinuntur igni sacro & carbunculis. Cum melle & vino pota, regio morbo medetur. Gallinacei generis pituitas, fumo eius herbæ sanari tradunt. Similis herbæ huic sabing est selago appellata. Legitur sine ferro dextra manu per tunnicam, qua sinistra exiit velut à furante, candida veste vestito, pureque lotis nudis pedibus, sacro facto prius quam legatur, pane vinoque. Fertur in mappa noua. Hanc contra omnem perniciem habendam prodidere Druidæ Gallorum, & contra omnia oculorum vitia fumum eius prodesse. Iidem samolum herbam nominare nascentem in humidis: Et hanc sinistra manu legi à ieiunis contra morbos suum bouumque; nec respicere legentem, nec alibi quam in canali deponere, ibique con-

terere poturis. Gummi genera diximus. Ex his maiores effectus melioris cuiusque erunt. Dentibus inutiles sunt. Sanguinem coagulant, & ideo reijcientibus sanguinem profunt. Item ambustis: arterij vitij: inutilem vrinam cient, amaritudines hebetant altricis coeteris. Quæ ex amygdala amara est, spissandiq; viribus efficacior, habet excalearias vires. Preponuntur autem prunorum & ceraforum ac vitium. Siccant illitæ & astringunt: ex aceto vero infantium lichenas sanant. Profunt & tussi veteri, quatuor obolis in mixto potis. Creduntur & colorem gratiorem facere, ciborumq; appetentiam, & calculosis prodelle cum passo potæ. Oculorum & vulnorum vitijtatibus maxime conueniunt è spina Aegyptia,

G I O. Erythrodanus, quam aliqui erythodanum vocant. Lege addendo, Alia est erythrodanus, Tingentibus & radícula ramos præparat. Lanas non ramos. Gummi genera diximus. Lege, Gummi.

De spina Arabica, & spina alba, & acanthio, & acacia. Cap. 12.

Spinæ Arabicæ laudes in odorû loco diximus: & ipsa spissat stringitq; distillatiões omnes, & sanguinis excreationes, mensumq; abundantiam, etiamnum radice valentior. Spinæ albæ semen contra scorpiones auxiliatur. Corona ex ea imposita, capitis dolores minuit. Huius similis est spina illa, quæ Græci acanthion vocant, minoribus multo folijs, aculeatis per extremitates, & araneosa lanugine obductis: qua collecta, etiam vestes quædam bombycinis similes fiunt in oriente. Ipsa folia vel radices ad remedia opisthotoni bibuntur. Est & acaciæ spina. Fit in Aegypto alba nigraque albore: item viridi, sed longe melior è prioribus. Fit & in Galatia tenerrima spinosiore arbore. Semen omnium lenticulæ simile, minore est tantum & grano & folliculo. Colligitur autumno, ante collectum nimio validius. Spissatur succus ex folliculis aqua coelesti perfusus, mox in pila rufis exprimitur organis, tunc densatur in sole mortarijs in pastillos. Fit & ex folijs minus efficax. Ad coria perficienda semine pro galla vtuntur. Foliorum succus & Galatiacæ acaciæ nigerrimus improbat: item qui valde rufus. Purpurea aut leucophæa, & quæ facillime diluitur, vi summa ad spissandum refrigerandumq; est, oculorum medicamentis ante alias vtilis. Lauantur in eos vsus pastilli ab alijs, torrentur ab alijs. Capillum tingunt. Sanant ignem sacrum, vlcera quæ serpunt, & humida vitia corporis, collectiones, articulos contusos, perionies, pterygia. Abundantiam mensium foeminas sistunt, vuluamq; & sedem procedentes: Item oculos, oris vitia & genitalium.

De vulgari spina & syluestri, & de erythro, & de appendice spina, & pyxacantho, & paliuro, aquifolia, & taxo, & rubis medicina. Cap. 13.

Vlgaris quoq; hæc spina, ex qua cortinæ fulloniæ implentur, radices vsus habet. Per Hispanias quidem multi, & inter odores & ad vnguenta vtuntur illa, aspalathum vocantes. Est sine dubio hoc nomine spina syluestris in oriente (vt diximus) candida magnitudine arboris iuste, Sed & frutex humilior æque spinosus in Nisyro & Rhodiorum insulis, quem alij erythroscoptrum, alij adipfateon, siue dipfaton, siue diacheton vocant. Optimus qui minime ferulaceus, rubens, & in purpuram vergens, detracto cortice nascitur pluribus locis, sed non vbiq; odoratus. Quam vim haberet coelesti arcu in eum innixio, diximus. Sanat tetra oris vlcera & ozenas, genitalia exulcerata aut carbunculantia, item rhagadia, inflationes potu. Discutit & strangurias cortex,

Sanguinem reddentibus medetur decoctum eius. Aluifistit cortex. Similia præstare syluestrem quoq; putant. Spina est appendix appellata, quoniâ bacca puniceo colore in ea appendices vocantur. Hæ crudæ per se, & aridæ in vino decoctæ aluifistit citam, ac tormina compescunt. Pyxacanthi bacce cõtra serpentium ictus bibuntur. Paliurus quoq; spinæ genus est. Semen eius Afrizuram vocant, contra scorpiones efficacissimum; item calculosis & tussi. Folia altricioriam vim habent. Radix discutit panos, collectiones, vomicas: vrinas trahit pota. Decoctum eius potû in vino aluum sistit. Serpentibus aduersatur: Radix præcipue datur in vino. Aliqui folia contusa addito sale, articulorum morbis imponunt. Profunt bacca purgationi foeminarum, cœliacis, dysentericis, ac cholericis. In vino potæ aluum sistunt. Radix decocta & illita, extrahit infixa corpori. Vtilissima est & luxatis, tumoribusque. Aquifolia arbor in domo aut villa facta, veneficia arcer. Flore eius aqua glaciari Pythagoras tradit. Itemque baculum ex ea factum, in quoduis animal emissum, etiam si citra ceciderit defectu mittetis, ipsum per sese recubitu propius adlabi: tam præcipuam naturam inesse arbori, Taxi arboris fumus mures necat. Nec rubos ad maleficia tantum genuit natura, ideoque ex eis mora vel hominibus cibos dedit. Vim habent ficcandi, astringendique, gingiuvis, tonillilis, genitalibus accomodatissimi. Aduersantur serpentium sceleratissimis hæmorrhoidi & præsterni flos aut mora. Scorpionum vulnera sine collectionum periculo iungunt. Vrinam cient. Caules eorum tunduntur teneri, exprimiturque succus, mox sole cogitur in crassitudinem mellis, singulari remedio contra mala oris oculorumque, sanguinem excreantes, anginas, vuluas, sedes, cœliacos potus aut illitus. Oris quidem vitij etiam folia commanducata profunt, & vlceribus manantibus, aut quibuscunque in capite illinuntur: cardiacis vel sic per se imponuntur à mamma sinistra. Item stomachi doloribus oculisque procedentibus. Infillatur succus eorum & auribus. Sanat condylomata cum rosaceo cerato. Cauliculorum ex vino decoctû, vel præstantaneum remedium est. Iidem per se in cibo sumpti cymæ modo, aut decocti in vino austero, labantes dentes firmant. Aluum sistunt & prostiuua sanguinis, dysentericis profunt. Siccantur in vmbra, vt cinis crematorum vnam reprimat. Folia quoque arefacta & contusa iumentorum vlceribus vtilia traduntur. Mora quæ in his nascuntur, vel efficaciore stomaticem præbuerint quàm fatiua morus. Eademq; compositione, vel cum hipocisthide tantum & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta quæ styptica vocant, nihil efficacius rubi mora ferentis radice decocta in vino ad tertias partes, vt colluantur eo oris vlcera, & sedis foueantur: tantaque vis est, vt spongia ipsa lapidescant. Alterum genus rubi est, in quo rosa nascitur. Gignit pilulam castaneæ similem, præcipuo remedio calculosis. Alia est cynorhoda, quam proximo dicemus volumine.

G I O. Sed & frutex humilior atque spinosus in Nisyro. Scribo æque spinosus. non atque. Calculorum ve ex vino decoctum, vel præstantaneum remedium est. Nisi legas, Cauliculorum ex vino decoctum, neque præcedentia cohererunt apte, neq; sequentia. Vel efficacior stomaticem præbuerit. Rectius, præbuerint.

De cynosbato, & Idæo rubo, & rhamno, & lycio, & sarcocolla, & de oporice medicina. Cap. 14.

Cynosbato, alij cynospastô, alij neurospaston vocant, folium habet velligio hominis simile. Fert & vnam nigram, in cuius acino neruum habet. vnde neurospastos dicitur. Alia est à cappari, quæ medici cynosbato appellauerunt. Huius thyrifus ad remedia sple-

nis & inflationes conditus ex aceto māditur. neruus eius cum malthice Chia commanducatus os purgat. Ruborû rosa alopecias cum axungia emēdat. Mora capillum tingunt cum omphacino oleo. Flos mori per menses colligitur. Candidus pleureticis præcipuus ex vino potus, ite cœliacis. Radix ad tertias decocta, aluum sistit & sanguinem: item dētes collutus decocto. Eodem succo fouentur sedis atque genitalium vlcera. Cinis è radice deprimat vnam. Idæus rubus appellatus est, quoniâ in Ida non alias nascitur. Est autem tenerior ac minor, rarioribus calamis innocentiioribusque, sub arborum vmbra nascens. Huius flos cū melle epiphoris illinitur & ignibus sacris, stomaticisq; ex aqua bibēdus datur. Cætera eadem præstat quæ supradicta. Inter genera ruborû rhamnos appellatur à Græcis, candidior & fruticosior. Is floret, ramos spargens rectis aculeis, non vt cæteri aduncis folijs maioribus. Alterum genus est syluestre nigrius, & quadamtenus rubens. Fert veluti folliculos. Huius radice decocta in aqua fit medicamentum, quod vocatur lycium. Semen secundas trahit. Alterque ille candidior altringit magis, refrigerat, collectionibus & vulneribus accomodatior. Folia vtriusque & cruda & decocta illinuntur cū oleo. Lycium præstantius è spina fieri tradunt, quam & pyxacanthon chironiam vocant, quales in Indicis arboribus diximus, quoniam longe præstantissimum exillimatur Indicum. Coquantur in aqua tufi rami, radicesq; summe amaritudinis, aere vase fere per triduum, iterumq; exempro ligno, donec mellis crassitudo fiat. A dulteratur amaris succis, etiam amurca ac felle bubulo. Spuma eius ac flos quidam oculorum medicamentis additur. Reliquo succo faciem purgat, & pforas sanat, erofos angulos oculorum, veteresq; fluxiones, aures purulentas, tonfillas, gingiuas, tufsim, sanguinis excreationes, fabæ magnitudine deoraturum. Aut si ex vlceribus fluat, illitû, rhagadas, genitalium vlcera, attritus, vlcera recentia, & serpentina, ac putrefacta. In naribus clausos, suppuratones. Bibitur & à mulieribus in lacte contra profluuium. Indici differētia, glebis extrinsecus nigris, intus rufis: cum si egeris, cito nigrescit omnia. Altringit vehementer cum amaritudine. Ad eadem omnia vtile est, sed præcipue ad genitalia. Sunt qui & sarcocollam sping lacrymâ putent, pollini thuris similem, cum quadam acrimonia dulcem. Cum vino tusa sistit fluxiones. Illinunt infantibus. Veturate & hæc maxime nigrescit, melior quo candidior. Vnum etiam num arborum medicinis debetur nobile medicamentum, quod oporice vocat. Fit ad dysentericos stomachiq; vitia, in congio musti albi, lento vapore decoctis malis cotoneis quinque cum suis seminibus, puniceis totidem, forborum sextario, & pari mensura eius quod rhus Syriacum vocant, croci semuncia. Coquitur vsque ad crassitudinem mellis. His subtremus ea, quæ Græci communicatione nominum in ambiguo fecere, anne arborum essent.

G I O. His subnectemus ea, quæ Græci &c. Non male vetus scriptura, His subtremus.

De chamedrie, & chamedaphne, & chamedæa, & chamæfyce, & chamæcisso, & chamedæuce, & chamæcyparisso, & ampeloproso, & stachye, & clinopodio, & centunculo, & clematide Aegyptia medicina. Cap. 15.

Chamædris herba est, quæ Latine triflago dicitur. Aliqui eam chamædrophen, alij teucrion appellauerunt. Folia habet magnitudine mentæ, colore & diuisura quercus. Alij ferratam, & ab ea ferram inuentam esse dixerunt, flore pene purpureo. Carpitur prægnans succo in petrosif, aduersus serpentium venena potu illitûq; efficacissima: item stomacho, tufsi vetustæ, pituita in gula

coherescenti, ruptis, conuulsis, lateris doloribus. Lenem consumit, vrinam & menses ciet. Ob id incipientibus hydropticis efficax, manualibus scopis eius in tribus heminis aquæ decoctis vsque ad tertias. Faciunt & pastillos, terentes eam ex aqua. At supradicta sanat & vomicas, & vetera vlcera, vel fordida cum melle. Fit & vinum ex ea pectoris vitij. Foliorum succus cum oleo caliginem oculorum discutit. Ad splenem ex aceto sumitur. Excalearit perunctione. Chamædaphne vnico ramulo est cubitali fere, folio tenui, lauri similitudine. semē rubens admixtum folijs illinuntur capitis doloribus recens. Ardores refrigerat: ad tormina cum vino bibitur. Menses succus eius, & vrinæ ciet potu, partusq; difficiles in lana appositus. Chamæla similitudinem foliorum oleæ habet: sunt autem amara, odorata, in petrosif, palmum altitudine nõ excedente. Aluum purgat. Detrahit pituitam bilemque, folijs in duabus absinthij partibus decoctis, succoque eo cum melle potu. Folijs impositis & vlcera purgantur. Aiunt, si quis ante solis ortum eam capiat, dicatq; ad albugines oculorum se capere, adaligata discuti id vitium. Quoquo modo collectam iumentorum pecorumq; oculis salutarem esse. Chamæfyce lentis folia habet, nihil è attollentia, in aridis petrosifq; nascens. Claritati oculorum, & contra suffusiones vtilissima, & cicatricis, caliginis, nubesulas in vino cocta, inuncta. Vuluæ dolores sedat apposita in linteolo. Tollit & verrucas omnium generum illita. Prodest & orthopnoicis. Chamæcissos spicata est tritici modo, ramulis quinque fere, foliosa: cum foret exiffimari potest alba viola, radice tenui, cuius bibunt ischiadici folia tribus obolis, in vini cyathis duobus, vii diebus, admodum amara potione. Chamæleuce apud nos farranum siue farrugium vocant. Nascitur secundum fluuios, folio populi, sed ampliore. Radix eius imponitur carbonibus cupressi, atque is nidor per infurnibulum imbibitur in veteri tufsi. Chamæpeuce laricis folijs similis, lumborum & spinæ doloribus propria est. Chamæcyparissos herba ex vino pota contra venena serpentium omnium scorpionumq; pollet. Ampeloproson in vinetis nascitur, folijs porri, ructu grauis. Contra serpentium ictus efficax. Vrinam & menses ciet, eruptiones sanguinis per genitale inhihet potum impositumque. Datur & à partu mulieribus & contra canis morsum. Ea quoque quæ stachys vocatur porri similitudinem habet, longioribus folijs pluribusque, & odoris iucundi, colorisq; in luteum inclinati. Pellit menstrua. Clinopodium, alij cleonijon, alij zopyrô, alij ocyroides appellant, serpyllo similem, furculosam, palmi altitudine: nascitur in petrosif, orbiculato florum ambitu, speciem lecti pedum præbens. Bibi ad conuulsa, rupta, strangurias, serpētium ictus: Item decoctæ succus. Nunc subtremus herbas mirabiles quidem, sed minus claras, nobilibus in sequentia volumina dilatis. Itali centunculum vocant rostratis folijs, ad similitudinem capitis penularum iacentem in aruis; Græci autem clematidem. Est eius egregius effectus ad sistendam aluum in vino austero. Idem sanguinem sistit tritus cum oxy melite aut aque calide cyathis quinque denarij vnus pondere, sic & ad secundas mulierum efficax. Sed Græci clematidas & alias habent, vnam quæ aliqui echiten vocant, alij laginem, nonnulli tenuem scammoniam: & pedales, foliosos, nõ dissimiles scammonia ramos habet, nisi quæ nigriora minoraq; sunt folia. Inuenitur in vineis aruisque. Est vt olus cum oleo ac sale, Aluum ciet. Eadem à dysentericis cum lini semine in vino austero forbetur. Folia epiphoris imponuntur cum polenta, supposito vdo linteolo. Strumas imposita ad suppurationē perducunt, deinde axungia adiecta percurant. Item hæmorrhoidas cum oleo viridi, phthificos iuuat cū melle. Lactis quoque vberatam faciunt in cibis sumpta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto dentium dolores sedant. Venerem stimulant. Est & alia clematis Aegyptia cognomine,

cognomine, quæ ab alijs daphnoïdes, ab alijs polygonoïdes vocatur, folio lauri, longa tenuisque, aduersus serpentes ac priuatim aspidem ex aceto pota efficax. Aegyptus hanc maxime gignit.

¶ 10. Atque is odor per infundibulum imbibitur in vetere tussi. ¶ Antiqui codices habent, per infundibulum.

De aro & dracunculo, & draconio, & ari, & millefolio, et herba eiusdem nominis, & pseudobunio, et myrrhi, et onobrychi medicina. Cap. 16.

Quæ & aron, de qua inter bulbos diximus, magnæ cum draconio litis. Quidam enim eandem esse dixerunt. Glaucias satum dicitur, draconium syluestrem arum pronuncians. Aliqui radicem aron appellauerunt, caulem vero draconium, in totum alium, si modo hic est, qui apud nos dracunculus vocatur. Namque aros radicem nigram in latitudine rotundam habet multoque maiorem, & qua manus impleatur. Dracunculus subutilis, & draconis conuoluti modo, vnde ei & nomen. Quin & ipsi Græci immensam potuerunt differentiam, semen dracunculi feruens mordaxque traditum: tantumque inesse ei virus, ut olfactum grauidis abortum inferat. Aron miris laudibus extulere, primum in cibis feminam præferentes, quoniam mas durior esset, & in coquendo lentior. Pectoris vitia purgare, & aridum in potione inspersum, aut ecligmate, vrinam & menses ciere. Sic & in oxymelite potum stomacho, interaneisque; exulceratis ex lacte otullo bibendum, ad tussim in cinere coctum ex oleo dedere. Alij coxere in lacte, ut decoctum biberetur. Epiphoris elixum imposuere. Item fuggillatis, tonillis. Ex oleo hæmorrhoidum vitio in fundere, lentigines ex melle illinentes. Laudauit Cleophrantus & pro antidoto contra venena: pleureticis, peripneumoniacis, quo tussientibus modo: semen intritum cum oleo aut rosaceo infundens aurium dolori. Diuches tussientibus aut sospiriosis & orthopnoicis & purulenta excreatibus farina permixtum in pane cocto dedit. Diodotus phthysicis & melle ecligmate, & pulmonis vitij, osibus etiam fractis imposuit. Partus omnium animalium extrahit, natura circumlitum. Succus radicis cum melle Attico, oculorum caligines, ac stomachi vitia discutit, tussim decocti iuscum melle. Vlcera omnium generum, siue phagedænæ sint, siue carcinomata, siue serpant, siue polyphi in naribus, succus mire sanat. Folia ambustis prosunt ex vino & oleo cocta. Alui inaniunt ex sale & aceto sumpta. Etiam luxatis cocta cum melle prosunt. Item articulis podagricis cum sale, recetia vel sicca. Hippocrates quasi libet ad collectiones cum melle imposuit: ad menses trahendos feminis vel radicis drachmæ duæ in vini cyathis duobus sufficiunt. Eadem potio si à partu non purgantur, & secundas trahit. Hippocrates & radicem ipsam imposuit. Dicunt & in pestilentia salutarem esse in cibis. Ebrietatem discutit. Serpentes nidore cum crematur, priuatimque; aspidem fugat, aut inebriat, ita ut serpentes inueniantur: perunctos quoque aro de laureo oleo fugiunt. Ideo & contra ictus dari potu in vino nigro putant vtile. In folijs ari caseus optime seruari traditur. Dracunculus quæ dixi, hordeo maturescente effoditur luna crescente. Omnino habentem serpentes fugiunt. Ideo percussis prodesse in potu aiunt maiorè: vt & menses si ferro non attingatur, sistat. Succus eius & aurium dolori prodest. Id autem quod Græci draconion vocant, triplici effigie demonstratum mihi est: folijs betæ non sine thyrsi, flore purpureo. Hoc est simile aro. Alij radice longa veluti signata articulosaque; monstrauerunt rribus omnino cauliculis, folia eius ex aceto decoqui contra serpentium ictus iubentes. Tertia demonstratio fuit folio maiore quæ cornus, radice harundinea, totidemque affirmabant geniculata

nodis, quot haberet annos, totidemque esse folia. Hi ea ex vino vel aqua contra serpentes dabant. Est & aris quæ in eadem Aegypto nascitur, similis aro, minor tantum, minoribusque; folijs, & vtiq; radice, quæ tamen oliuæ grandis magnitudinem implet: alba geminum caulem, altera vnum tantum emittens. Medetur vtraque viceribus manantibus. Item combustis ac fistulis. Collyrio immisso nomas sistunt, decoctarum in aqua, & postea tritarum rosaceo addito. Sed vnum miraculum ingens, cõtracto genitali cuiuscunque feminini sexus animal in perniciem agi. Myriophyllon: quod nostri mille folium vocat, caulis est tener, similis sceniculo, plurimis folijs, vnde & nomen accepit. Nascitur in palustribus, magnifici vsus ad vulnera. Cum aceto bibitur ad difficultates vrinæ & vesicæ, & suspiria, præcipitatisque; ex alto. Efficacissima eadè ad dentium dolores. Hetruria hoc nomine appellat herbam in pratis tenuem, à lateribus capillameti modo foliolam, eximij vsus ad vulnera: bouum nervos abscessos vomere solidari ea, rursusque; iungi addita axungia affirmas. Pseudobunio napi folia habet, fruticans palmi altitudine. Laudatissima in Creta. Contra tormina atque stranguriam, laterum præcordiorumque; dolores bibuntur ramis eius quini fenive. Myrrhis quæ alijs smyrnizam, alijs myrrham vocant, similia est cicuta, caule folijsque; & flore minor tantum & exilior, cibo non insuauis. Ciet mestrua & partus cum vino. Aiunt quoque eandem potamin pestilentia salutarem esse. Subuenit & phthysicis in sorbitione. Auiditatem cibi facit. Phalangiorum morsus restringit. Vlcera quoque; in facie aut capite succus eius in aqua triduo macerata sanat. Onobrychis folia habet lentis, longiora paulo, florem rubentem, radicem exigua & gracilem. Nascitur circa fontes. Siccata in farina modum & inspersa vino albo, strangurias finit. Aluum fistit. Succus eius perunctis cum oleo sudores mouet.

De coriacea, & callicia, & menaide, & alijs viginti tribus, & medicinis earum, quas quidam magicas esse dicunt, & de consida, & de aproxi, & de recidiuis amorum. Cap. 17.

In promisso herbarum mirabilium, occurrit aliqua dicere & de magicis. Quæ enim mirabiliores sunt? Primi eas in nostro orbe celebrauere Pythagoras atque Democritus, consecrati magos. Coriacea & callicia Pythagoras aquam glaciari tradit, quarum mentionem apud alios non reperio, nec apud eum alia de his. Idem menadem appellat, & nomine alio corinthadem, cuius decocto in aqua succo, protinus sanari ictus serpentium, si fo ueantur, dicit. Eundem effusum in herba qui vestigio contingit, aut forte resperfi fuerint, insanabiles perire, monitrica prorsus natura veneni, præterquam contra venena. Ab eodem Pythagora aproxi appellatur herba, cuius radix è longinquo concipiat ignes, ut naphtha, de qua in terræ miraculis diximus. Idem tradit: si qui morbi humano corpori acciderint florentem aproxi, quamuis sanatos, ad monitionem eorum sentire quoties florere eam contigerit: & frumentum, & cicutam, & violam similem conditionem habere. Nec me fallit, hoc volumen eius à quibusdam Cleemporo medico ascribi: Pythagoræ pertinax fama antiquitasque; vindicat. Et idipsum autoritatem voluminibus affert, si quis alius curæ suæ opus, illo viro dignum iudicauit: quod scilicet Cleemporum, cum alia suo & nomine ederet, quis credat? Democriti certe chirocineta esse constat. At in his ille post Pythagoram magorum studiofissimus, quanto portetofiora tradit? Aglaophotin herbam, quæ admiratione hominum propter eximium colorem acceperit nomen, in marmoribus Arabiæ nascentem Persico latere. Qua de causa & marmariti vocari Magos

Magos vtiq; ea vti, cum velint deos euocare. Achemenidon colore electri sine folio, nasci in Tardastilis Indiæ, cuius radice in pastillos digesta, in diebus pota in vino, non xij per cruciatum nocte cõtractantur omnia per varias numerum imaginationes. Eandem hipophouada appellat, quoniam equæ præcipue caueant eam. Theombrotion xxx. scenis à choaspe nasci, pauonis picturis similem, odore eximio. Hanc autem à regibus Persarum comedi aut bibi contra omnia corporum incommoda, instabilitatemque; mentis: eandem femion à potentia maiestate appellari. Aliam deinde adamatida, Armeniæ Cappadocię; alumnam. Hac admota, leones resupinari cum biatulo laxo. Nois causam esse, quod conteri nequeat. Ariandem in Arianis gigni igneam colore, colligi cum folio leone sit. Huius tactu peruncta oleo ligna accendi. Therionarca in Cappadocia & Myfia hæc esse, omnes feras torpescere, nec nisi hyenæ vrinæ aspersu recreari. Aethiopiada in Meroe nasci. Ob id & meroidè appellari, folio lactucæ, hydropicis vtilissimam è mullis pota. Ophiusam in Elephantine eiusdè Aethiopiæ, liuidam, difficilemque; aspectu, qua pota terrorè minasque; serpentium obuerfari, ita vt mortem sibi eo metu consciscant, ob id cogi sacri legos illam bibere. Aduersari autem ei palmeum vinum. Thalassegen circa Indum amnem inueniri, quæ ob id nomine alio potamautis appellatur. hac pota lymphari homines, obuerfantibus miraculis. Theangelida in Libano Syriæ, Diçte Crete montibus, & Babylone, & Suis Perfidis nasci, qua pota magi diuinent. Celotophyllida in Baçtris & circa Borysthenem. Hæc si bibatur cum myrrha & vino, varias obuerfari species, ridediq; sinem non fieri, ni potis nucleis pineæ nucis cum pipere & melle in vino palmeo. Silitieterida à cõuictu in Perside nominari, quoniam hilarètur illa. Eandem protomediam, qua primatum apud reges obtineant. Casigneten, quoniam secum ipsa nascatur, nec cum vllis alijs herbis: Eandem dionysomphadem, quoniam vino mire conueniat. Helianthen vocat in Themiscyra regione & Ciliciæ montibus maritimis, folio myrti. Hac cum adipe leonino decocta, addito croco & palmeo vino, perungi magos & Persarum reges, vt fiat corpus aspectu iucundum. Ideo eandem heliocallidem nominari. Hermefias ab eodem vocatur, ad liberos generandos pulchros bonosque; non herba, sed compositio è nucleis pineæ nucis tritis cum melle, myrrha, croco, vino palmeo, postea admixto theombrotio & lacte: bibere generaturos iubet, & à conceptu puerperas partum nutrites, ita fieri excellentes animo & forma, atque; bonos. Harum omnium magica quoque vocabula ponit. Adiecit his Apollodorus affectator eius herbam æschynomenen, quoniam appropinquate manu folia contraheret. Aliam crocidè, cuius tactu phalangia morentur. Crateuas cenotheridem, cuius aspersu è vino, feritas omnium animalium mitigaretur. Anacapferotem celeber arte grammatica paulo ante, cuius omnino tactu redirent amores vel cum odio depositi. Et abunde sit hæctenus attigisse insignia magorum in his verbis, alio de his aptiore dicitur loco.

¶ 10. Pythagoræ vere esse pertinax fama antiquitasque; vindicat. Quod scilicet Cleemporum cum & alia suo & nomine ederet, quis credet? Vetus lectio: quod scilicet Cleemporum cum alia suo & nomine ederet, quis credat? Achemenidon colore electri sine folio nasci in Tardastilis. Legendum, Achemenidon colore electri sine folio, nasci in Tardastilis. nam & hoc Democritus tradit. Alio de his aptiore dicitur loco. ¶ Lege dicitur, abunde sit dicitur.

De eriphia, & lanaria, & Stratioti medicina. Cap. 18.

Eriphiam multi prodidere. Scarabeum hæc in aena habet, sursum deorsum decurrentem cum sono hæc effusa sine ferro, & addita in colluuiem poturis, vel præstatius esse tradit. Herba lanaria quibus ieiunis data,

lactis abundantiam facit. Aequè nota lactoris vulgo est, plena lactis, quod degustatum vomitiones cõcit. Eandem hanc aliqui esse dicunt, alij similem illi, quam militarem vocant, quoniam vulnus ferro factum, nullum non intra dies quinque sanat, ex oleo imposita. Celebratur autem & à Græcis stratiotis, sed ea in Aegypto tantum & inundatione Nili nascitur, aizoo similis, ni maiora haberet folia. Refrigerat mire, & vulnera sanat ex aceto illita: Item ignes sacros, ac suppurationes. Sanguinè quoque; qui defluit à renibus, pota cum thure masculo mirifice sistit.

Celebratur autem à Græcis stratiotes. Est ea in Aegypto tantum, & inundatione Nili nascitur. ¶ Mellior antiqua lectio: Celebratur autem & à Græcis stratiotis, sed ea in Aegypto tantum & inundatione Nili nascitur.

De herba que nascitur in capite statuae, & de herba è fluminibus, & herba lingua, & cribro, & fimetis, & rhodora, & impia, & Veneris pectine, & nodia, & philanthropo, & canaria lappa, & tordile, & de gramme, & dactylo, & fenograceo medicina. Cap. 19.

Herba in capite statuae nata, collectaque alicuius in vestis panno, & alligata in lino russo, capitis dolorem confestim sedare traditur. Herba quæ cumque; à riuus aut fluminibus ante solis ortum collecta, ita vt nemo colligentem videat, contra tertianas adalligata lauo brachio, ita vt eger quid sit illud ignoret, tertianas arcere traditur. Lingua herba nascitur circa fontes. Radix eius combusta & trita cum adipe suis, adijciunt vt nigra sit & sterilis, alopecias emendat vnguentum in sole. Cribro in limite abiecto herbae intus extantes decerpit adalligataque; grauidis, partus accelerant. Herba quæ gignitur supra simera ruris, contra anginas efficacissime pollet ex aqua pota. Herba iuxta quam canes vrinam fundunt euulsane ferro attingatur, luxatis celerrime medetur. Rombotinum arborem demonstrauimus inter arbuta. Luxta hanc viduam vite nascitur herba, quam Calli rhodora vocant: caulem habet virgæ ficulneæ modo geniculatæ, folia vtiq; in medio exalbida, eadem procedente tempore tota rubentia, florem argenteum, præcipua contra tumores seruosque; & collectiones cum axungia veteri tusa, ita vt ferro non attingatur: qui perunctus est desuper ad suam dexteram ter. Efficacius remedium esse aiunt, si tres quoque; trium nationum homines perungant dextrorsus. Herba impia vocatur, incana, roris marini aspectu, thyrsi modo vestita atque capitata. Inde alij ramuli assurgunt sua capitella gerentes: ob id impiam appellauere, quoniam liberi super parentem excellant. Alij potius ita appellatam, quod nullum animal eam attingat exstimauiere. Hæc inter duos lapides trita feruet, præcipuo aduersus anginas succo, lacte & vino admixto: mirumque; traditur, nunquam ab eo morbo tentari qui gustauerint. Itaque & subius dari: quæque; medicamentum id noluerint haurire, eo morbo interimi. Sunt qui & in auium nidis inferi aliquid ex ea putent, atque ita non strangulari pullos auidius deuorantes. Veneris pectinem appellat à similitudine pectinum: cuius radix cum malua tusa, omnia corpori infixæ extrahit. Verno sa curat, quæ exedum vocatur. Nodia herba coriariorum officinis nota, ea mularis dicitur, alijsque; nominibus. Nomas curat, efficacissimamque; aduersus scorpiones esse potam in vino aut posca reperio. Philanthropo herbam Græci appellat hirsutam, quoniam vestibus adhærescat. Ex hac corona imposita capitis dolores sedantur. Nam quæ canaria appellatur lappa, cum plâtagine & millefolio trita ex vino carcinomata sanat, ternis diebus soluta. Medetur & subius hæc effusa sine ferro, & addita in colluuiem poturis, vel ex lacte & vino. Quidam adijciunt & fodientem dicere oportere,

verficoloribus viperarum maculis, quem ferebant contra omnium morfus esse remedium. Alius est q̄ quos in priori volumine eiusdem nominis diximus, sed huic alia figura, aliudque miraculum exerentis se terra ad primas serpentium vernationes bipedali fere altitudine rursusq̄ cum iisdem in terram condentis: nec omnino occultato eo apparet serpens, vel hoc per se satis officioso naturæ munere, si tantum præmoneret, tempusque formidinis demonstraret.

GLO.

Pompeius Lenæus, Magni Pompeij libertus. § Pompeij non additur in emendatis exemplaribus, nec refert addidisse, satis est, Magni libertus. Atque subscribere effectus. § Deest vna particula necessaria legendi, atq̄ ita sube. Verum & pictura fallax est ex coloribus tam numerosis, præsertim in æmulatione naturæ, multūq̄ degenerat transcribentium fors varia. § Reftor est antiqua scriptura. Verū & pictura fallax est, & coloribus tam numerosis, præsertim in æmulatione naturæ, multum degenerat transcribentium fors varia. Atque effigie quidem indicata, & nudis plerumque nominibus defuncti. § Scribo, aliqui ne effigie quidem indicata, & nudis plerumque nominibus defuncti. Durat tamen tradita persuasio in magna parte vulgi, veneficij & herbis id cogi. In eo nāque fœminarum scientiam præualere. § Malo veterem lectionem, veneficij & herbis id cogi, eamq̄ num fœminarum scientiam præualere. Sic enim interdum hac pavelica particula Plinius vtrius, vt supra 22. lib. 24. capitis initio. Eam quoque num quam lamium inter genera earum appellauimus. Sic enim eo loco legendum indicauimus. Vulgus calligatum quicquid rarum est pro deprauato damnat, suoq̄; mox arbitratu mutare sibi permittit. Ea deinde lectio passim recipitur, etiam summatibus in literis vitis talia vt minutura dissimulantibus, hinc fit, vt sexcentis locis apud autores Latinos etiam nūc suppositum sit pro etiam num, aduerbium pro coniunctione, quamuis hoc ipsum etiam nūc, latine dicatur, sicut hodieque, sed per se non suo loco positum reperitur, idque deprauatorum (vt dixi) opera. Multiq̄; Circeios agros, vbi habitauit illa. § Agros redundat, nec est in antiquis exemplaribus. Sunt enim Circeij oppidum in Latio maritimum, & antiqui Latij fluis. Tum etiam cum rigaretur Aegyptus illa, non autem esset, post ea fluminis limo inuecta. In corruptior est vetus lectio, cum etiam quæ rigatur Aegyptus illa non esset, postea fluminis limo inuecta. Tan tum enim Aegypto, aggerente Nilo, accessit vt Pharos insula, quæ Homerus ætare sua vnus diei cursu à cõtinente abesse scribit, postea litorali vbi Alexandriæ ponte iungitur. Inde & plerisque video existimare. § Lege addendo, ita video existimare. Sed quare nunc non plures noscantur causæ nisi q̄ eas agrestes literarumq̄; ignari experiantur, vt potest qui soli inter illas viuunt. § Et hic vetus potior. Sed quare non plures noscantur, causa est q̄ eas agrestes literarumq̄; ignari experiantur, vt qui soli inter illas viuunt. Vt radicem syluestris rosæ, quam cynorhodon vocant, e blanditam sibi aspectu pridie in fructo, mitteret filio bibendam in lacte. In Lusitania es gerebatur, Hispania proxima parte. § Atqui Lusitania remotissima est à Roma non proxima. Recurrendum est ad archetypa, vbi sic legitur vt radicem syluestris rosæ, quam cynorhodon vocant, blanditam sibi aspectu pridie in fructo, mitteret filio bibendam. In Lacetania res gerebatur, &c. Nunc probe quadrant omnia. Est enim Lacetania regio Pyrenæo vicina, in ea citerioris Hispania parte, quæ prima se Roma venientibus offert. Deprauator ex In Lacetania fecit in lacte, idq̄; præcedentibus verbis pro sua sapientia attexit. eadem autoritate regioni nomē aliud, quod tum libitum est, finxit, nec religione vlla erga veterū monumenta, nec lectorum respectu, quos opinor omnes pro fungis habuit. Et talium operam typographi nonnunquam ampla mercede conducunt, ne non habeant similes labra lactucas. Alius est quem nos in priori volumine eiusdem nominis diximus. § Legendum, Alius est q̄ quos in p. u. Tria enim dracunculi genera monstrauit ca. 16. Aliudq̄; miraculum exerentis è terra. § O temeritatem, quorsum attinebat priorem lectionem mutare, exerentis se terra. Sed belle pensatum est damnum scilicet mox scribendo, in terram se condentis, pro in terram condentis.

De quodam pestifero fonte Germaniæ, & de Britannica, & maximis morborum doloribus. Cap. 3.

Nec bestiarum solum ad nocendum scelera sunt, sed interim aquarum quoque ac locorum. In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cæsaris promotis, maritimo tractu fons erat aquæ, dulcis solus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compa-

gesq̄; in genibus soluerentur. Stomacacen medici vocabant, & sceletyrben ea mala. Reperta auxilio est herba, quæ vocatur britannica, non neruis modo & oris malis salutaris, sed contra anginas quoque & serpentes. Folia habet oblonga, nigra, radicem nigram. Succus eius exprimitur & ex radice. Florem vibones vocat: qui collectus prius q̄ tonitrua audiuntur, & deuoratus, securos in totū reddit. Frisij, qua castra erant, nostris demonstrauere illā. Mirorq̄; nominis causam, nisi forte confines oceano Britannia velut propinqua dicauerit. Nō enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima nasceretur, certum est, etiam tum Britannia libera. Fuit quidem & hic quōdam ambitus, nominibus suis eas adoptandi, vt docebimus fecisse reges, vt res tanta debeatur, herbam inuenire, vitam iuuare, nunc fortassis aliquibus curam nostram frivolum quoque existimaturis: adeo delicijs ferdent etiam quæ ad salutem pertinent. Autores tamen quarum inueniuntur, in primis celebrare par est, effectū earum digesto in genera morborum. Quia quidē in reputatione miseris fortis humanæ subit, præter fortuita casusque, & nomina quæ omnis hora excogitat ad milia morborum, singulis mortaliū timenda. Qui grauissimi ex his sint, discernere stultitia prope videri potest, cum suis cuique ad præsens quisque atrocissimus videatur. Et de hoc tamen iudicare aui experimēto, asperimus cruciatu esse calculorum à stillicidio vesicæ. Proximum stomachi, tertium eorū que in capite dolent, non ob alios fere morte conficta. A Græcis & noxias herbas demonstratas miror equidem. Nec venenosum tantum, quoniam ea vitæ conditio est, vt mori plerumque etiam optimi portus sittrahatq̄; M. Varro, Seruium Clodium equitem Romanum magnitudine doloris in podagra coactum veneno crura perunxisse, & postea caruisse sensu omni æque q̄ dolore in ea parte corporis. Sed quæ fuit venia monstrandi quæ mentes soluerentur, partus eliderentur, multaq̄; similia? Ego nec abortiua dico, ac ne amatoria quidem, memor Lucullum Imperatorem clarissimum amatorio perisse. Nec alia magica portenta, nisi vbi caueda sunt aut coarquantur, in primis fide eorū danata. Satis operæ fuit abundeq̄; præstitum vitæ, salutare dixisse, ac postea inuentas.

GLO.

Stomacacen medici vocabant, & sceletyrben. Et malo reperta auxilio est herba. § Haud multo minus detrimenti accepisse bonos libros, dum confunditur lectio ineptis distinctionibus, q̄ dum deprauatur, cum alijs innumeris hic quoque locus & qui proxime sequitur testes esse possunt. Non solum enim sensus obfcuratur, quoties aliquod perperam distinctum est, sed etiam deprauandi occasio vix aliunde sæpius contingit. Veterum codicum lectio talis est. Stomacacen medici vocabant & sceletyrben ea mala. Reperta &c. Miror quidem quæ nominis esset causa, nisi forte confines oceano Britannia velut propinqua dicauerit. Non enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima nasceretur, certum est. Etiam tum libera Britannia fuit quidem, & hic quōdam ambitus, nominibus suis eas adoptandi. § Sequamur & hic archetypa vetera, & statim multum lucis accedet. Mirorq̄; nominis causam, nisi forte confines oceano Britannia velut propinqua dicauerit. Non enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima nasceretur, certum est etiam tum Britannia libera. Fuit quidem & hic &c. Non fortassis crederet aliquis cū hæc nostra frivola quoque existimetur. § Vetus lectio melior, nunc fortassis aliquibus curam nostram frivolum quoque existimaturis.

De moly, & dodecatheo, & pæonia vel pentorobo, vel glycyfide, & panace, vel asclepio, & heraclio, & panace chironio, & panace centaurio, vel pharmaceo, & heraclio siderio, & hyoscyamo, vel apollinari, siue altercangeno. Cap. 4.

Laudatissima herbarum est Homero, quam vocari à dijs putat moly, & inuentionem eius Mercurio assignat, contraque summa veneficia demonstrat. Nasci

Nasci eam hodie circa Pheneum, & in Cyllene Arcadiæ, tradunt. species illa Homericæ, radice rotunda nigraque: magnitudine cepæ, folio scyllæ: effodi autem difficulter. Græci autores florem eius luteum pinxere, cum Homerus candidum scripserit. Inueni è peritis herbarum medicis qui & in Italia nasci eam diceret, afferriq̄; Cæpania mihi aliquot diebus effossam inter difficultates saxæas, radices xxx. pedes longæ, ac ne sic quidem solidæ, sed abruptæ. Ab ea maxima autoritas herbæ est, quam dodecatheon vocant, omnium deorum maiestatem commendantes. In aqua potam omnibus morbis mederi tradunt. Folia eius septem, lactucis similima, exeunt à lutea radice. Vetusissima inuentu pæonia est, nomenq̄; auctoris retinet, quam quidam pentorobon appellant, alij glycyfidem. Hæc quoque difficultas est, q̄ eadem aliter alibi nuncupantur. Nascitur opacis montibus, caule inter folia digitorum quatuor, ferente in cacumine veluti Græcas nuces quatuor aut quinque. Inest ijs semē copiosum, rubrum nigrumque. Hæc medetur & fauorum in quiete ludibrijs. Præcipiunt erere noctu, quoniam si picus martius videat, tuendo in oculos impetū faciat. Panaces ipso nomine omnium morborum remedia promittit, numerosum & dijs inuentoribus ascriptum. Vnum quippe asclepion cognominatur, quoniam is filiam Panaciā appellauit. Succus est coactus ferule, qualem diximus, radicem multo corticis & falsi. Hæc euulsa scrobem repleri vario genere frugum religio est, ac terræ piamentum. Vbi, & quo fieret modo, & quale maxime probaretur, inter peregrina docuimus. Id quod è Macedonia affertur, bucolicon vocant, armentarijs sponte erumpentem succum excipientibus: hoc celerime euanescit. Et in alijs autem generibus improbatum maxime nigrum ac molle. Id enim argumentum est cera adulterati. Alterū genus heraclion vocant, & ab Hercule inuentum tradunt, alij organum heracleoticum syluestre, quoniam est origano simile, radice inutili: de quo origano diximus. Tertium panaces chironæon cognominatur ab inuente. Folium eius lappathi simile, maius tamen & hirsutum. Flos aureus, radix parua. Nascitur pinguibus locis. Huius flos efficacissimus, eoq̄; amplius q̄ supra dicta profest. Quartum genus panaces ab eodē Chirone repertum, centaurion cognominatur, sed & pharmaceon, in controuersiam inuentionis à Pharmaceo rege deductum. Seritur hoc longioribus q̄ cætera folijs, & ferratis. Radix odorata in vmbra siccat, vinoq̄; gratiam adiicit. Huius genera duo fecere, alterum leuioris folij, alterum tenuioris. Heracleon siderion & ipsum ab Hercule inuentum est, caule tenui digitorum quatuor altitudine, flore puniceo, folijs coriandri. Iuxta lacus & amnes inuenitur, omniaque vulnera ferro illata efficacissime sanat. Est Chironis inuentum ampeilos, quæ vocatur chironia, de qua diximus inter vites, ficuti de herba cuius inuentio assignatur Mineræ. Herculi eam quoque ascribunt, quæ apollinari, apud Arabas altercum siue altercangenon, apud Græcos vero hyoscyamus appellatur. Plura eius genera, vnū nigro semine, floribus pene purpureis, spinosum. Talis nascitur in Galatia. Vulgare autem candidius est & fruticosius, altius papauere. Tertij semen irionis semini simile, & omnia insaniam gignentia, capitūq̄; vertigines. Quartum genus molle, lanuginosum, pinguis cæteris, candidi seminis, in maritimis nascens: hoc recepere medici. Item ruffi seminis. Nonnunquam ante candidum ruffescit, si non ematurit, improbatumque. Et alioqui nullum nisi cum inaruit, legitur. Natura vini, ideoq̄; mentē caputq̄; infestans. Vfus feminis & per se, & succo expresso. Exprimitur separatim, & caulibus folijsq̄; vtuntur & radice, remeraria in totum (vt arbitror) medicina. Quippe etiam folijs constat mentem corrumpti, si plura q̄ quatuor bibantur: etiam antiqui in vino sebre demPELLI arbitrabantur. Et oleum fit ex semine, vt diximus, quod ipsum auribus in-

sum tentat mentem. Mireque vt contra venenum remedia prodidere his qui id bibissent, & ipsum pro remedijs, adeo nullo omnia experiendi sine, vt cogereur etiam venena prodesset.

Laudatissima herbarum est Homero teste, quam vocari à dijs putant moly. At inuentionem eius Mercurio assignat. In corruptior lectio. Laudatissima herbarum est Homero quam vocari à dijs putat moly, & inuentionem eius M. a. Versu penultimo legi, Mireq̄; vt contra venenum, non miræq̄; contra venenum.

GLO.

De linoste, parthenio, hermupoa, siue potius mercuriali, & achilleo, & panace heracleo, sideriti, millefolio, & de scopæ regia, & hermio, teucro, splenio, & melanpodio siue elleboro, quot ue eorum genera, & de nigro elleboro, & albo medicina, & quando detur, & quomodo sumendum, & quibus non dandum, & quod mures necet. Cap. 5.

Inozostis siue parthenion Mercurij inuentum est, ideo apud Græcos hermupoa multi vocant eam, apud nos omnes Mercurialem. Duo eius genera, masculus & fœmina, quæ efficacior, caule cubitali, interdum ramoso in cacumine, ocymo angustioribus folijs, geniculis densis, alarum cauis multis, semine in geniculis dependente fœminæ copioso: mari iuxta genicula stant rarior ac breui contortoq̄; fœmine soluto & candido. Folia maribus nigriora, fœminis candidiora, radix superuacua, prætenuis. Nascuntur in campestribus cultis. Mirum est quod de vtroque eorū genere proditur: vt maribus gignantur hunc facere, vt fœminæ, illam. Hoc cõtingere, si à cõceptu succus protinus bibatur in passo, edantur ue folia decocta ex oleo & sale, vel cruda ex aceto. Quidam decoquant eam in nouo fistili cū heliotropio, & duabus aut tribus spicis, donec decoquatur. Decoctū dari iubet & herbam ipsam in cibo altero die purgationis mulieribus per triduum, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum vsu prædicauit has, ad hunc modum medicorum nemo nouit. Ille eas vuluæ cum melle, vel rosæco, vel irino, vel liirino admo-uit: Item ad ciendos menses fecundasque. Hoc idem præstare potu forūq̄; dixit. Instillauit auribus * olidis succi, inunxitq̄; cum vino veteri. Aluo folia imposuit, epiphoris, stranguriæ, & vesicæ. Decoctum eius dedit cū myrrha & thure. Aluo quidem soluendæ, vel in febri: decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquæ ad dimidias, bibitur sale & melle admixto, nec non cum vngula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius. Purgationis causa putauere aliqui vtranque dandam, siue cū malua decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum ledunt. Reliquos vsus dicemus suis locis. Inuenit & Achilles discipulus Chironis, qua vulneribus mederetur, quæ ob id Achilleos vocatur. Hæc sanasse Telephum dicitur. Alij primum æruginem inuenisse, vtilissimam emplastris, ideoq̄; pingitur ex cuspidē decutiens eā gladio in vulnus Telephi. Alij vtroque vsum medicamento volūt. Aliqui & hanc panacem heracleon, alij sideriti, & apud nos millefoliam vocant, cubitali scapo, ramosam, minoribus q̄ sceniculi folijs vestita ab imo. Alij fatetur quidem illam vulneribus vtilem, sed veram achilleon esse scapo ceruleo pedali, sine ramis, ex omni parte singulis folijs rotundis eleganter vestitam. Alij quadrato caule, capitibus marrubij, folio quercus. Hanc etiā præcisos nervos glutinare faciunt. Alij sideriti in macerarijs nascentem, cum teratur fœdi odoris. Etiam num aliam similem huic, sed candidioribus folijs & pinguioribus, tenuioribus cauliculis, in vineis nascentem. Aliam vero binum cubitorum, ramulis exilibus, triangulis, folio filicis,

filicis, pediculo longo, betæ femine, omnes vulneribus præcipuas. Noltri eam quæ est latissimo folio, scopas regias vocant. Medetur anginis suum. Inuenit & Teucer eadem ætate teucron, quam quidam hermonem vocant, spargentem iuncos tenues, folia parua, asperis locis nascentem, austero sapore, nunquam florëtem: Neque semen gignit. Medetur lienibus. Constatq; sic inuentam: Cum exta super eâ projecta essent, adhæsisse lienem, eumque exinanisse. Ob id à quibusdam splenone vocatur. Narrat sues, qui radicem eius edunt, sine splene inueniri. Quidam ramis hyssopi furculosam, folio fabæ, eodẽ nomine appellant, & colligi florentem adhuc iubent, adeo florere non dubitant, maximeque ex Cilicij & Pisidiæ montibus laudant. Melampodis fama, diuinationis artibus nota est. Ab hoc appellatur vnũ ellebori genus melampodion. Aliqui paltorem eodem nomine inuenisse tradunt, capras purgari pasto illo animaduertentem, datq; lacte earum sanasse Prætidam furcetes. Quamobrem de omnibus eius generibus dici simul conuenit. Prima duo sunt, candidum ac nigrum. Hoc radicibus tantum intelligi tradunt plerique. Alij folia nigri platani similia, sed minora nigrioraque, & pluribus diuisuris scissa. Albi, betæ incipientis. Hæc quoque nigriora, & canalium dorso rubescentia. Vtraque caule palmi ferulaceo, bulborum tunnicis cõuoluto, radice fibrata ceptarũ modo. Nigro equi, boues, sues necantur: itaque cauent id, cum candido vescantur. Tempestiuum esse tradunt mensibus. Plurimum autem nascitur in Oeta monte: & optimum vno eius lucco circa Pyram. Nigrum vbique prouenit, sed melius in Helicone. qui mōs & alijs laudatur herbis. Candidũ probatur Oetæum: secundum Ponticum: tertio loco Eleaticum, quod in vitibus nasci ferunt: quarto Parnasium, quod adulteratur Aetolico ex vicino. Nigrum ex his melampodion vocant, quo & domos suffiunt purgatq; spargentes & pecora, cum precatione solenni: hoc & religiosius colligitur. Primum enim gladio circumscribitur. Deinde qui succifurus est, ortum spectat: & precatur, vt id liceat sibi concedentibus dijs facere, obseruatque aquilæ volatus: fere enim secantibus interest. Et si prope aduolauit, moriturum illo anno qui succidat, augurium est. Nec album facile colligitur, raput aggrauans, maxime nisi præsumatur allium: & subinde vinum forteatur, celeriterque fodiat. Nigrum alij entomon vocant, alij polyrhizon: purgat per inferna. Candidum autem vomitione, causasq; morborum extrahit, quondam terribile, postea tam promiscuum, vt plerique studiorum gratia ad peruidenda acris quæ commetabantur sæpius sumptauerint. Carneadem responsurum Zenonis libris: Drusum quoque apud nos, tribunorum popularium clarissimum, cui ante omnes plebs stans plaufit, optimates vero bellum Marficum impuraere, constat hoc medicamento liberatum comitali morbo in Anticyra insula. Ibi enim tutissime sumitur, quoniam Leguntur autem tenuissimæ radices breuesque, ac velut decurtate etiam hæ. Nam summa quæ est crassissima, cepis similis, canibus tantum datur purgationis causa. Antiqui radicem cortice quàm carnosissimo seligebant, quo tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis spongijs operam, vt turgescerentque acu in longitudinem findebant. Deinde fila in vmbra siccabant, ijs vtentes: Nunc ramulos ipsos ab radice quàm grauisimi corticis ita dant. Optimum quod acre gustu feruensque in frangendo puluerem emittit. Durare vim eius triginta annis ferunt. Nigrum medetur paralyticis, infanientibus, hydropticis, dum citra febrim, podagris veteribus, articularijs morbis. Trahit aluum & bilem, pituitasque. Ex aqua datur ad leniter molliendam aluum, plurimum

drachma, modice quatuor obolis. Miscuere aliqui & scamoneam, sed tutius salem. In dulcibus datum copiosius periculum insert: oculorum caliginem fotu dicitur: ob id quidam & inunxere trito, strumas, suppurata, duritias concoquit, & purgat: Item fistulas, tertie die exemptum. Verrucas tollit cum squamis gris, & sandaracha. Hydropticorum ventri imponitur cum farina hordeacea & vino. Pecorum & iumentorum pituitas sanatur, furculo per aurem traiecto, & postero die eadem hora exempto. Scabiem quadrupedum cum thure aut cera, ac pice, vel cum pissellæ. Album optimum quod celerrime mouet sternutamenta, sed multum terribilius nigro, præcipue si quis apparatus potuorum apud antiquos legat, contra horrores, stragulationem, intempestiuas somni vires, singultus infinitos: aut sternutamenta, stomachi dissolutiones, tardiores vomitus aut longiores, exiguos aut nimios. Quippe alia dare soliti, quæ concitarent vomitiones, ipsumque elleborum extraherent medicamentis, aut clysteribus, sæpe etiam sanguine venis emisso. Tam vero & cum prospere cedat, terribili visu varijs coloribus vomitionum, & post vomitiones obseruatione alui, balinearum dispensatione, totius corporis cura, antecedente omnia hæc magno terrore famæ. Nanque tradunt absumi carnem: si coquantur vna. Sed antiquorum vitium erat, quod propter hos metus parcius dabant cum celerius erumpat, quo largius sumitur. Themison binas non amplius drachmas datauit, sequentes & quaternas dedere, clero Herophilus præconio, qui elleborum fortissimi ducis similitudini æquabat. Concitatis enim intus omnibus, ipsum in primis exire. Præterea mirum inuentum est, quod incisum forficulis, vt diximus, cribrant: cortex remanet, hoc inanius: medulla cadit, hæc in nimia purgatione data, vomitiones sistit. Cauendum est felici quoque cura, ne nullo die deatur, quippe incompatibiles cruciatibus existunt. Nam æstas potius quam hyeme dandum, non est in dubio. Corpus septem diebus ante præparandum cibis acris, abstinentia vini, quarto & tertio die vomitionibus. Præterea abstinentia. Album & in dulci datur, aptissime vero in lacte aut pulite. Nuper inuenere dissectis raphanis inferere elleborum rursusque comprimere raphanos, vt transeat vis, atque eo lenimento dare. Reddi post quatuor fere horas incipit. Totum opus septenis peragitur horis. Medetur ita morbis comitialibus, vt diximus, vertigini, melancholicis, infanientibus, lymphaticis, elephantia albæ, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropticis, incipientibusque tympanicis, stomachicis, spasticis, clinicis, ichiadicis, quartanis quæ aliter non desinant, tussi veteri, inflammationibus, torminibus redeuntibus. Vetant dari senibus & pueris. Item mollis ac foemine corporis animi ue, exilibus aut teneris, & foeminis minus quàm viris. Item timidis, aut si exulcerata sint præcordia, vel tumeant, minime ue sanguinem excreantibus, causarijs vel latere, vel faucibus. Medetur extracorporis eruptionibus pituitæ cum axungia salsa illitum: Item suppurationi veteri. Mures polenta admixtum necat. Galli sagittas in venatu elleboro tingunt, circuncinosque vulnere teneriorem sentiri carnem affirmant. Muscæ quoque necantur albo trito, & cum lacte sparso. Eodem & phthiriasis emendatur.

Instillauit auribus succũ. Antiqua lectio, auribus olidis. Cum exta super eam projecta essent, fertur adhæsisse lienem. Ferrur redundat: pendente enim hæc à præcedenti verbo, constat. Cui ante omnes plebs stans plaufit. Stans non stans. Is fuit non vulgaris honor: nã sedens in theatro plebs plurimis & ante Drusum plaufit. Antiqui radicem, corticesque carnosissimos eligeant & Melius, radicem cortice quàm carnosissimo seligebant. Turgescerentque in longitudinem findebant. Lege addendo: turgescerentque acu in longitudinem findebant. Nunc ramulos ipsos ab radice sui grauisissimi corticis, ita dantes. Vetus lectio. Nunc ramulos ipsos ab radice quæ grauisissimi corticis ita dant.

De mithridatio,

De mithridatio, & scordoti siue scordio, & polemonia, vel philetaria, vel chiliodynama, & eupatoria, & centaurea, siue chironia, & de leptocentaureo libadio, felle terræ & triorche medicina. Cap. 6.

IPsi Mithridati Crateus ascripfit vnam, mithridationem vocatam. Huic folia duo à radice acantho similia. Causis inter vtraque sustinet rofeum florem. Alteram Lenæus, scordotim siue scordion, ipsius manu ascriptam, magnitudine cubitali, quadrangulo caule, ramofam quæ similitudine, folijs lanuginosis. Reperitur in Ponto campis pinguibus humidisque, gustus amari. Est & alterius generis, latioribus folijs, metastro similis plurimosque; vtraque ad vsum per se & inter alia in antidotis. Polemoniam, alij philetariam, à certamine regum inuentionis appellant. Cappadoces autem chiliodynamã, radice crassa, exilibus ramis, quibus in summis corymbi dependet, nigro semine, caetero rutæ similis, nascitur in montosis. Eupatoria quoque regiam autoritatem habet, caulibus lignosis, nigricantibus, hirsutis, cubitalis, & aliquando amplioris, folijs per interualla quinquefolijs, aut canabis, per amicum incisus quinquepartito, nigris & ipsis plumosisque: radice superuacua. Semen dyfentericis in vino potũ auxiliatur vnice. Centaurea curatus dicitur Chiron, cũ Herculis excepti hospitio petra fractanti arma, sagitta excidisset in pedem, quare aliqui chironion vocant. Folia sunt lata, & oblonga, serrato ambitu, densa ab radice, caules ternum cubitorum, geniculati. In his capita ceu papauerũ. Radix vasta, rubescens, tenera fragilisque, ad bina cubita, madida succo, amara cum quadam dulcedine. Nascitur in collibus pingui solo. Laudatissima in Arcadia, Elide, Messenia, Phloe, & Lyceo, & in alpijs vero, plurimisque alijs locis. Quidam & ex ea lycium faciunt. Vis in vulneribus tanta, vt cohaerescere etiam carnes tradant, si coquantur simul. In vfu radix tantum, duabus drachmis bibenda, quibus dicitur, si febris sit, in aqua trita, caeteris in vino. Medetur & ouium morbis decoctæ succus. Est alterũ centaurion cognomine leptõ, minutis folijs, quod aliqui libadion vocant, quoniam secundum fontes nascitur, origano simile, angustioribus & longioribus folijs, anguloso caule paululum alto fruticanti, flore lychnidis, radice tenui & superuacua, succo efficax. Ipsa herba autũ legitur, succus è fronde. Quidam caules concisos madesaciunt diebus octodecim, atque ita exprimunt. Hoc centaurion nostri fel terræ vocant, propter amaritudinẽ summam: Galli exacon, quoniam omnia mala medicamenta potum è corpore exigat per aluũ. Tertia est centauris, cognomine triorches. Qui eam secatur, rarum est vt non vulneret sese. Hæc succũ sanguineum mittit. Theophrastus defendi eam, impugnatq; colligentes tradidit à triorche accipitrum genere, à quo & nomẽ accepit. Imperiti confundunt hæc omnia, & vni generi assignant.

Alteram lenem, scordotin siue scordion, ipsius manu ascriptã & Antiqua scriptura, Alterã Lenæus, scordotin siue scordion, ipsius manu ascriptam. Atque in alpijs, pluribusque locis in Lycia & Emedatiore codices, & in alpijs vero, plurimisque alijs locis. Medetur & omnium morbis decoctæ succus. Zouium, non omnium.

De chlymeno, & gentiana, & lysmachia, & parthenide, & artemisia, & ambrosia, & nymphaea, & heraclo, & euphorbia medicina. Cap. 7.

Chlymenos à rege herba appellata est, eodẽ folijs ramosa, caule inani, articulis præcinctis, odore graui, & semine edere, syluestribus & montosis nascens. Quibus morbis pota medeatur, dicemus. Sed hic

indicandum est, dum medeatur sterilitatem pota etiam in viris fieri. Græci plantagini simile esse dixerunt, caule quadrato, folliculis cum semine inter se implexis, velut in polyporũ cirris. Et succus autem in vfu uti summa in refrigerando. Gentianam inuenit Gentius, rex Illyriorum, vbique nascentẽ, in Illyrico tamen præstantissimã, folio fraxini, sed magnitudine lactuca, caule tenero, pollicis crassitudine, cauo & inani, ex interuallis foliato, triũ aliquando cubitorum, radice lenta, subnigra, sine odore, aquosis montibus subalpinis plurima. Vfus in radice & succo. Radicis natura est exalcafloria, sed prægnantibus non bibenda. Inuenit & Lysimachus herbam lysimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Erasistrato. Folia habet salicis virida, florem purpureum, fructuosa, ramulis erectis, odore acri, gignitur in aquosis. Vis eius tanta est, vt iumentis discordatibus iugo imposita, asperitatem cohibeat. Mulieres quoque hanc gloriam affectauerunt, in quibus Artemisia vxor Mausoli, adoptata herba, quæ antea parthenis vocabatur. Sunt qui ab Artemide Ilithya cognominatam putent, quoniam priuatim medeatur foeminarum malis. Est autem ablinthij modo fructuosa, maioribus folijs pinguibusque. Ipsius duo genera. Altera latioribus folijs, altera tenera tenuioribus, & non nisi in maritimis nascens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellant, simplici caule, minimis folijs, floribus copiosis, erumpentibus cum vna maturefcit, odore non iniucundo, quã quidam botryon, alij ambrosiam vocant. Talis in Cappadocia nascitur. Nymphaea nata traditur, nympha zelotypia erga Herculem mortua. Quare heracleon vocant aliqui, alij rhopalon, à radice clauæ similis. Ideoque eos qui biberint eam duodecim diebus coitu genituraque priuari. Laudatissima in Orchomene & Marathone. Bacoti madon vocant, qui & semen edunt. Nascitur in aquosis, folijs magnis, in summa aqua, & alijs ex radice prodeuntibus, flore lilio simili, & cum defloruit, capitum papaueris. In caule secatur autũ. Radix nigra in sole liccatur, aduertaturque aluinis. Est & alia nymphaea in Thessalia, amne Peneo, radice alba, capite lutco, rosæ magnitudine. Inuenit & patrum nostrorum ætate Rex Iuba, quam appellauit euphorbiam, medici sui nomine & fratris Musæ, à quo diuum Augustum conseruatum indicauimus. Iidem fratres instituerunt à balincis frigida multa corpora astringi. Antea non erat mos nisi calida tantum, lauari, sicut apud Homerum etiam inuenimus. Sed Iubæ volumen quoque extat de ea herba, & clarum præconium. Inuenit eam in monte Atlante, spectatur folijs acanthinis. Vis tanta est, vt è longinquo succus excipiat:ur: incisæ conto subditur excipulus ventriculo hedino: humor lactis videtur effluere, siccatus cum coit, thuris effigiem habet. Qui colligunt, clarius vident. Contra serpentes medetur, quacunque parte percussa, vertice inciso, & medicamento addito. Ibi Getuli qui legunt, hedino lacte adulterant, sed discernitur igni. Id enim quod syncerum non est, fastidiedum odorem habet. Multum infra hunc succum est qui in Gallia fit ex herba chameleæ granum cocci ferete. Fractus amoniaco similis est, etiam leui gustu os accensum diu detinens & magis ex interuallo, donec fauces quoque siccat.

Sunt qui ab Artemide artemisiam cognominatam putant, quoniam priuatim medicatur foeminarum malis. Antiqui codices melius, Sunt qui ab Artemide Ilithya cognominatã putent, quoniam priuatim medeatur foeminarum malis. Solenne autem erat Græcis foeminas in partu Artemidem Ilithiam inuocare, quem admodum Romanæ Iunonem Lucinam implorabant. Intelligendum igitur ab obsterice Artemide, hoc est Diana denominatam herbam, nõ à venatrice. Vis tanta est, vt vel è longinquo succus excipiat:ur: incisæ conto subditur excipulus ventriculo hedino. Humor lactis videtur effluere. Siccatur conto. Sic thuris effigie habet. Non paulo sincerior est antiquorũ voluminũ lectio. Vis tanta est vt è longinquo succus excipiat:ur, incisæ conto subditur excipulus ventriculo hedino humor lactis videtur effluere, siccatus cõ coit, thuris effigiem habet.

C. PLINII. T De plantagine,

De plantagine, & buglossò, & cynoglossò, & buphthalmò, & scythica, & hippice, & ischemone, & vettonica, & cantabrica, & conslugine, & hiberida, & chelidonia, & canaria, & elaphobosco, & dictamo, & aristolochia, & quòd eius deletionè aduolant pisces, & statim capiuntur, & medicina contra serpentium ictus ex herbis quas superius nominauit.

Cap. 8.

Celebrauit & Themison medicus vulgarem herbam plantaginem, tanquam inuentor, volumine de ea edito. Duo eius genera. Minor angustioribus folijs & nigrioribus. linguæ pecorum similis, caule anguloso, in terram inclinato, in pratis nascens. Altera maior, folijs laterum modo inclusa, quæ quia septena sunt, quidam eam heptapleuron vocauerunt. Huius & caulis cubitalis est, & napi similis. Nascitur in humidis multo efficacior. Vis mira in succando densandoque corpore, cauterij vicem obtinet. Nulla res æque sistit fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant. Iungitur huic buglossos, boum linguæ similis: cui præcipuum quod in vinum deiecit, animi voluptates auget, & vocatur euphrosinum. Iungitur & cynoglossos, caninas imitans linguas, topiarij operibus gratissima. Aiuntque quæ tres thyrsos feminis emittat, eius radicem potâ ex aqua ad tertianas prodesset: quæ quatuor, ad quartanas. Est alia similis ei, & quæ ferat lappas minutas. Eius radix pota ex aqua, ranis, & serpentibus aduersatur. Est & buphthalmos similis boum oculis, folio sceniculi, circa oppida nascens, fruticosa caulibus, qui & manduntur decocti. Quidam cachlam vocant. Hæc cum cera sciromata discutit. inuenere herbas & vniuersæ gentes. Scythia primam eam, quæ scythice vocatur, circa Bæotiam nascens, prædulcis. Aliam vtilissimam ad ea quæ spasmoda vocant. Magna & ea commendatio, quæ in ore eam habentes, famem sitimque non sentiunt. Idem præstat apud eosdè hippice dicta, quæ in equis quoque eundem effectum habeat. Traduntque his duabus herbis Scythas etiâ in duodenos die durare in fame siti que. Ischæmonem Thracia inuenit, qua ferunt sanguinè sisti, non aperta modo vena, sed etiam præcisâ. Serpit in terra milio similis, folijs asperis & lanuginosis, fercitur in naribus. Quæ in Italia nascitur, & sanguinem eadem adalligata sistit. Vettones in Hispania eam quæ vettonica dicitur in Gallia, in Italia autem ferratula, à Græcis cestron aut ptychotrophon, ante cunctas laudatissima. Exit anguloso caule, cubitorum duum, à radice spargens folia fere lapathi, ferrata, semine purpureo. Folia siccantur in farinam plurimos ad vsus. Fit vinum ex ea & acetum stomacho, & claritati oculorum. Tantumque gloriæ habet, vt domus in qua fata sit, tuta existimetur à piaculis omnibus. In eadem Hispania inuenta est cantabrica, per diui Augusti tempora à Catabris reperta. Nascitur vbique caule iunco pedali, in quo sunt flosculi oblongi velut calathi: in his semen perquam minutum. Nec alias defuere Hispaniæ herbis exquirendis, vt in quibus etiam num hodie in numerofo & lætore conuictu, potionem è centum herbis multo additis credidere saluberrimam suauissimamque: nec quisquam genera earum iam nouit aut multitudinè, numerus tamen constat in nomine. Nostra ætas meminit herbam in Maris repertam. Nascitur & in Aequiculis circa vicum Neruesiæ, vocatur consiligo. Prodest, vt demonstrabimus suo loco, deploratis in phthisi. Inuenit nuper & Seruilius Democrates è primis medetium, quâ appellauit hiberida, quanquam ficto nomine inuentioni eius assignato carmine. Nascitur maxime circa vetera

monumeta parietinasque & inculca itinerum. Floret semper folio nasturtij, caule cubitali, semine tã paruo, vt vix aspici possit. Radici odor nasturtij. Vt usque efficacior, & recenti tãtum. Tunditur difficulter. Coxendicibus & articulis omnibus cum axungia modica vtilissima, viris plurimum quaternis horis, fœminis minus dimidio adalligata, vt deinde in balineis descendatur in calidam, & postea oleo ac vino corpus perungatur, diebusque vicenis interpositis idem fiat, si qua ad monitio doloris superfit. Hoc modo rheumatismos omnes sanant occultos. Imponitur non in ipsa inflammatione, sed imminuta. Animalia quoque inuenere herbas, in primisque chelidonia. Hac enim hirundines oculis pullorum in nido restitunt visum: vt quidam volunt, etiam erutis oculis. Genera eius duo: Maior fruticosa caule, folio pastinacæ erraticæ ampliore, ipsa altitudine duum cubitorum. Colos albicans, flos luteus. Minori folia edera rotundiora, minus candida. Succus croci mordax, semen papaueris. Florent aduentu hirundinum, discessu marcescunt. Florentibus succus exprimitur, & in aëro vase cum melle Attico leniter cinere feruenti decoquitur, singulari remedio contra caliginem oculorum. Vtuntur & per se succo in collyrijs, quæ chelidonia appellantur ab ea. Inueniuntur & canes canariam, qua fœtidum deducunt, eamque in nostro conspectu mandunt, sed ita vt nunquam intelligatur quæ sit: etenim depasta cernit. Notata est hæc animalis huius malignitas in alia herba maior. Percussus enim à serpente mederi quadâ sibi dicitur, sed illam homine inspectante non decerpit. Simplicius ceruæ monstrauerit elaphoboscon, de qua diximus. Item sefeli enixæ à partu. Dictamum ostendere (vt indicauimus) vulneratæ pastæ, statim deciditibus telis. Non est alibi quæ in Creta, ramis prætenue, pulegio simile, feruens & acre gustu: folijs tantum vtuntur. Flos nullus ei, aut semen, aut caulis. Radix tenuis ac superuacua. Et in Creta autem non spaciose nascitur, mireque capris appetitur. Pro eo est & pseudodictamum, multis in terris nascens, folio simili, ramulis minoribus, à quibusdam chondris vocatum. Minoris effectus statim intelligitur. Dictamum enim minima portione accendit os. Qui legere eam, in ferula vel harundine condunt, præligantque ne potentia euanescat. Sunt qui dicant, vt ranque nasci multifariam, sed deteriores in agris pinguibus, veram quidem dictamum non nisi in alperis. Est & tertium genus dictamum vocatum, sed neque facie, neque effectum simile, folio sifymbrij, ramis maioribus: procedente perfusione illa, quicquid in Creta nascitur, infinito præstare cæteris eiusdem generis alibi genitis. Proxime quod in Parnaso, alioquin herbiferum esse & Pelium montem in Thessalia, & Telethrium in Eubœa, & totam Arcadiam ac Laconicam. Tradunt Arcades quidem non medicaminibus vt, sed lacte circa ver, quoniam tunc maxime succis herbæ turgeant, medicenturque vbera pascuis. Bibunt autem vaccinum, quoniam boues omniorum fere sunt in herbis. Potentia earum per quadrupedes etiam num duobus claris exemplis manifesta fit. Circa Abderam, & limitem qui Diomedis vocatur, equi pasti inflammantur rabie, circa Potnias vero asini. Inter nobilissimas aristolochiæ nomen dedisse grauidæ videntur, quoniam esset ἀγλαυ δελφοσας. Nostri malum terræ vocant, & quatuor genera eius feruant. Vnum tuberibus radicem rotundis, folijs inter malum & ederam nigrioribus mollioribusque. Alterum masculæ, radice longa quatuor digitorum longitudine, baculi crassitudine. Tertium longissimæ tenuitatis, vitis nouellæ, cui fit præcipua vis, quæ clematis vocatur, ab alijs Cretica. Omnes colore buxeo, caulibus paruis, flore purpureo. Ferunt baculas paruas vt capparibus. Valent radice tantum. Est & quæ pistolochia vocatur, quarti generis, tenuior quam proxime dicta, densis radicis capillamentis, iunci plenioris crassitudine.

Hanc

Hanc quidam polyrrhizon cognominant. Odor omnium medicatus, sed oblonge radici tenuiorque gratior. Carnosi enim est corticis, vnguentis quoque nardinis conueniens. Nascitur pinguibus locis & campestribus. Effodere eas melsibus tempelluum, ita desquamato terreno seruantur. Maxime tamen laudatur Pontica, & in quocunque genere ponderosissima quæque medicinis aptior. Rotunda contra serpentes. Oblonga tamen in summa gloria est, si modo à conceptu admota vuluis in carne bubula, mares figurat, vt traditur. Piscatores Campaniæ radicem eam quæ rotunda est, venenum terræ vocant, coramque nobis contusam immixta calce in mari sparsere: aduolant pisces cupiditate mira, statimque examinati fluitant. Quæ polyrrhizon cognominatur conuulsis, contusis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, vtilissima esse traditur. Semine pleureticos & nervos confirmare, ex calcare. Eadem satyrion est. Verum & effectus earum vsusque dicendi sunt: ordiendumque à malorum omnium pessimo, id est, serpenti ictu. Medentur ergo britannica herba panacisque generum omnium radix è vino, chironij & flos & semine potum, illitum ut ex vino & oleo: priuatimque quæ cunila bubula appellatur, polemonia vel philetæria radice drachmis quatuor ex mero: teucra, siferitis, scordotis, ex vino, priuatim ad angues, potæ & illite, siue succo, siue folio, siue decocto: centaurij maioris radix drachma in vini albi cyathis tribus: gentiana præcipue ad versus angues duabus drachmis cum pipere & ruta, vini cyathis sex, siue viridis, siue sicca. Et lysimachia odore fugiunt. Datur ex vino percussis Chelidonia. Moribus imponitur vettonica præcipue, cui vis tanza perhibetur, vt inclusæ circulo eius serpentes, ipsæ sese interimant, flagellando. Datur ad ictus semen eius denarij pondere cum tribus cyathis vini, vel farina drachmis tribus sextario aquæ imponitur. Cantabrica, dictamum, aristolochia radice drachma in vini hemina sæpius bibenda: prodest & illita ex aceto: similiter pistolochia. Quin & omnino suppena supra focum, fugat à domibus serpentes.

GL. Aliam quoque amplissimam, quam spartaniam vocant. Magna & ea commendatio, quod in ore eam habentes famem sitimque non sentiant. Cum dicitur magna & ea commendatio, satis apparet quæ & alium eius vsus indicauit Plinius: alioque & non habet quod coniungat. Quo fit vt libenter accedam archetypis quæ sic habent: Aliam vtilissimam ad ea quæ spasmoda vocant. Aliam scilicet Scythicam. Certe in indice spartaniam nulla fit mentio, vt iam nihil dubitem, diuinatoris cuiusdam opera nouam herbam hic subito enatam, Plinio ipsi ne per somnum quidem cognitam. Et in quibus etiam num hodie in virorum lætore conuictu. Emendata exemplaria habent, in numerofo & lætore conuictu. Seruilius Democrates primus medentium. Rectius, è primis medentium. Læuius & quod paulo post: vt deinde in balneum descendatur in calidam. Imponitur in ipsa inflammatione, sed imminuta. Verus lectio, non in ipsa inflammatione.

De argemonia, & agarico, & echio, & hyoscyamo, & hierobotana, & blattaria, & lemonia, & quinquefolio, & dauco, & persolata, & arcio, & cyclamino, & peucedano, omnia ad serpentium ictus. Cap. 9.

Argemonia, quoque radice eius denarij pondere vini cyathis tribus potatur. Plura de ea conuenit dici, cæterisque quæ primum nominabuntur: in eo autem genere medendi primum nominari quanque in quo maxime valebit. Folia habet qualia anemone diuisa apij modo, caput in cauliculo papaueris syluestris, item radicem. Succum croci colore acrem & acutum. Nascitur & in aruis apud nos. Nostri tria genera eius faciunt, & idemum probant, cuius radix thus redoleat. Agaricon vt

fungus nascitur in arboribus circa Bosphorum, colore candido. Datur obolis quatuor contritum cum binis cyathis aceti multo. Id quod in Gallia nascitur, infirmius habetur. Præterea mas spissior, amariorque. Hic & capitis dolores facit. Fœmina solutio, initio gustu dulcis, mox in amaritudinem transit. Echios vtriusque generis pulegio similis, folijs coronata, drachmis duabus ex vini cyathis quatuor datur. Item altera quæ lanugine distinguitur spinosa, cui & capitula viperæ similia sunt: hæc ex vino & aceto. Quidam arcion personatam vocant, cuius folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. huius radicem decoctam ex aceto dant potui. Hyoscyamum cotusum cum folijs ex vino datur peculiariter contra aspidas. Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet quæ hierobotane. Aliqui peristereon, nostri verbenacam vocant. Hæc est quam legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac Iouis mensa verritur, domus purgantur, lustranturque. Genera eius duo sunt: Foliosa, quam fœminam putant: Mas rarioribus folijs. Ramuli vtriusque plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minora quæ quercus, angustioraque, diuisuris maioribus, flos glaucus, radix longa, tenuis. Nascitur vbique in planis aquosis. Quidam non distinguunt, sed vnum omnino genus faciunt, quoniam vtraque eodem effectus habeat. Vtroque fortiuntur Galli, & præcunt respõsa. Sed magi vtrique circa hanc insaniunt. Hac perunctos impetrare quæ velint, febres abigere, amicitias conciliare, nullique non morbo mederi. Colligi circa canis ortu debere, ita vt ne luna aut sol conspiciat, fauis ante & melle terræ ad piamentum datis. Circumscriptam ferro effodi sinistra manu, & in sublimè tolli. Siccare in vmbra, separatim folia, caulem, radicem. Aiuntque si aqua spargatur trichinium, qua maduerit, lætiores conuictus fieri. Aduersus serpentes conteritur ex vino. Est similis verbasco herba, quæ sæpe fallit pro ea capta, folijs minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abiecta blattas in se contrahit, ideoque Romæ blattariam vocant. Lemonium succum lacteum mittit, concretescentem gummi modo humidis locis. Datur denarij pondus in vino. Quinquefolium nulli ignotum est, cum etiam fraga giugnendo commendatur. Græci vocant pentapetes, siue chamæzelon, siue pentaphyllon. Cum effoditur, rubram habet radicem. Hæc inarescens nigrescit, & angulosa fit. Nomen à numero foliorum habet. Et ipsa herba incipit & definit cum vite. Adhibetur & purgandis domibus. Aduersus serpentes bibitur & eius radix, quæ sparganion vocatur, ex vino albo. Dauci genera quatuor fecit Petronius Diodotus, quæ persequi nihil attinet, cum sint differentie duæ. Probatissima in Creta, mox in Achaia, & in siccis vbicunque nati, sceniculi similitudine, candidioribus folijs & minoribus hirsutisque. Caule pedali recto, radice suauissimi gustus & odoris. Hoc in saxosis nascitur meridianis. Reliqua genera vbique nascuntur terrenis collibus limitibusque, nec nisi pingui solo, folijs coriandri, caule cubitali, capitibus rotundis, sæpe pluribusque ternis, radice lignosa, sed cum inaruit superuacua. Semen huius cumino simile, prioris milio, album, acre, odoratum omnibus & feruens. Secundum priore vehementius est, ideoque parce sumi debet. Si iam maxime tertium genus facere libeat, est simile staphylino, quod pastinacam erraticam appellant, semine oblongo, radice dulci. Omnia hæc & hyeme & æstate sunt intacta quadrupedi, nisi post abortus. Ex alijs vsus feminis: ex Creta radicis dulcis, & magis ad serpentes est. Bibitur è vino drachma vna. Datur & quadrupedibus percussis. Therionaca alia quam magica, & in nostro orbe nascitur, fruticosa, folijs subuiridibus, flore roseo: serpentes necat, cuiusque admota feræ & hæc torporem affert. Persolata, quam nemo ignorat, Græci vero arcion vocant, folia habet maiora etiam cucurbitis & hirsutiora, nigrioraque & crassiora, radicem albam & grandem.

C. PLINII. T. 2. Hæc ex

Hæc ex vino bibitur denariorum duum pondere. Item cyclamini radix contra serpentes omnes. Folia habet minorâ q̄ edera, nigrioraq̄; & tenuiora, sine angulis, in quibus albicat maculae. Caule exiguo, inani, floribus purpureis, radice lata, vt rapum videri possit, cortice nigro. Nascitur in vmbrosis, nostris tuber terræ vocatur, in omnibus ferenda domibus, si verum est, vbi fata sit nihil nocere mala medicamenta: amuletum vocant: narratq̄; & ebrietatem repræsentari, addita in vinum. Radix siccata scillæ modo concisa reponitur, decoquitur eadē ad crassitudinem mellis: suum tamen venenum ei est, traduntq̄; si prægnans radicem transgrediatur, abortum fieri. Est & altera cyclaminos cognomine cisanthemus, geniculatis caulibus, superuacuis, a priore distas, circa arbores se voluens, acinis edera, sed mollibus, flore candido, specioso, radice, superuacua. A cini tantū in vsu, gustu acris, sed leni. Siccantur in vmbra, tussiq̄; diuiduntur in pastillos. Mihi & tertia cyclaminos demonstrata est, cognomine chamæcissos, vno omnino folio, radice ramosa, qua pisces necantur. Sed inter primas celebratur peucedanum laudatissimum in Arcadia, mox Samothrace. Caulis est ei tenuis, longus, fœniculo similis, iuxta terram foliosus, radice nigra, crassa, graui odore, succosa. Gignitur in montibus opacis. Poditur exitu autumnii. Placent tenerimæ & altissimæ radices. Hæc venduntur in quaternos digitos offeas cultellis, funduntq̄; succum in vmbra, capite prius & naribus rosacea perunctis, ne vertigo sentiatur. Et alius succus inuenitur caulibus adhærens, in cisisq̄; manat. Probatur crassitudine mellea, colore ruffo, odore suauiter graui, feruens gustu. Et hic in vsu & radix, & decoctum eius pluribus medicamentis. Succo tamen efficacissimo, qui resoluitur amaris amygdalis aut ruta, bibiturq̄; contra serpentes, & ex oleo perunctos tuetur.

GLO Serpentes necat, cuiusque admota fuerit: his torporem adfert. Exemplaria vetusta, cuiusque admota fuerit feræ & hæc torporem adfert. Sensus est, eam vim huic quoque therionaræ inesse, quam magica illi supra memoratæ, vnde & nomen vtrique commune, *ἰσχυρόν*, ac si dicas feræ torpori.

De ebulo, & verbasco, & thelyphono, & contra scorpionum ictus, & rubetarum & canum morsus, & generaliter contra omne venenum. Cap. 10.

Ebuli quoque, quem nemo ignorat, fumo fugantur serpentes. Priuatim aduersatur scorpionibus polemone radix, vel alligata tantum: Item phalangio, ac cæteris minoribus venenatis. Scorpionibus aristolochia: Agaricum obolis quatuor in vini mixti cyathis totidem. Verbenaca & phalangio, cum vino aut posca: Itē quinquifolium, daucum, Verbascum Græci phlomon vocat. Genera habet prima duo. Album, in quo mas intelligitur: Alterum nigrum, in quo fœmina. Tertium genus non nisi in syluis inuenitur. Sunt folia brassicæ latiora, pilosa, caulis erectus, cubitali amplior. Semen nigrum inutile. Radix vna crassitudine digiti. Nascitur & in campestribus. Sylvestri folia elisiphaci, alta, ramis lignosis. Sunt & phlomidæ duæ hirsutæ, rotundis folijs, humiles. Tertia lychnitis vocatur, ab alijs autem thryallis, folijs ternis, aut cum plurimū quaternis, crassis, pinguibusque, ad lucernarū lumina aptis. Aiunt in folijs eius quam fœminam diximus, ficus omnino nō putrescere. Distingui genera hæc pene superuacuum est, cum sint omnia eiusdem effectus. Contra scorpiones bibitur radix cum ruta ex aqua, magna amaritudine, sed effectu pari. Thelyphonon herba ab alijs scorpion vocatur, propter similitudinem radices, cuius tactu moriuntur scorpiones. Itaq̄; contra eorum ictus bibitur. Scorpionē mortuum si quis elleboro candido linat, reuiuifcere aiunt. Telyphonon

omnem quadrupedem necat, imposita verendis radice: folio quidem, intra eundem diem, quod est simile cyclamino. Ipsa geniculata nascitur in opacis. Scorpionibus aduersatur & vettonicæ succus, ac plantaginis. Sunt & ranis venena, rubetis maxime: vidimusq̄; Pyllos in certamine patinis candefactas admittentes, ocyore etiam q̄ aspidum pernicie. Auxiliatur eis phrynon in vino pota. Aliqui neurada appellant, alij poterion, floribus paruis, radicibus multis, neruosis, bene olentibus: Item alisma, quam alij damafonion, alij lyron appellant. Folia ei plantaginis, nisi angustiora essent, & magis laciniola, conuexaq̄; in terram, alias etiam venosa similiter, caule simplici & tenui, cubitali, capite thyrsi, radicibus densis, tenuibus, vt veratri nigri, acris, odoratis, pinguibus. Nascitur in aquosis. Alterum genus eiusdem in syluis, nigrius, maioribus folijs. Vnus in radice vtriusque, aduersus ranas, & lepores marinos, drachmæ pondere in vini potu. Lepori marino aduersatur & cyclaminos. Veneni vim canis quoque rabidi morfus habent, contra quoque erit cynorhodum, de quo diximus. Plantago ad omnes bestiarum morfus pota atque illita prodest: Vettonica ex merito veteri. Peristereos vocatur, caule alto, foliato, cacumine in alios caules se spargens, columbis admodum familiaris, vnde & nomen. Hanc habetis negant latrari à canibus. Proxima ab his malis, venena sunt, que sibi metipsum homines excogitant. Contra hæc omnia magicasq̄; artes, erit primum illud Homericum moly: dein mithridation, & scordotis: & centauriū. Potu omnia mala medicamenta exigit per aluum vettonicæ semen in mulso aut passo, vel farinæ drachma in vini veteris cyathis iij. Vomere cogendi, atque iterum bibere. ijs qui quotidie gustant eam, nulla nocitura mala medicamenta tradunt. Poto veneno aristolochia subuenit eadem mensura qua contra serpentes. Quinquifolij succus: Agaricum, postquam vomuerint, denarij pondere ex aquæ mullæ cyathis tribus. Antirrhion vocatur siue anarrhinon, siue lychnis agria, similis lino, radice nulla, flore hyacinthi, semine vituli narium. Et hoc perunctos venustiores fieri, nec villo malo medicamēto ledi posse, aut veneno, si quis in brachiali habeat, arbitrat̄ magi. Similiter eam quam epuleam vocant, traduntq̄; ea perunctos cōmendatoris esse famæ. Artemisiam quoque secum habentibus negant nocere mala medicamenta bestiam ue vllam, ne solem quidem. Bibitur & hæc ex vino aduersus opium. Alligata priuatim potēs traditur, pota ue aduersus ranas. Pericarpum bulbi genus est. Duæ eius species: cortice rubro alterum, alterū nigro papaueri simile. Sed vis maior q̄ priori, vtrique autem ex calcificandi. Ideo contra cicuta dantur, contra quam & thus & panaces & chironium præcipue. Hoc vero & contra fungos.

Folia ei plantaginis, nisi angustiora essent. Vetus lectio, folia erant plant. Sic Virg. de malo Medica. Et si non alium late iactaret odorem, Laurus erat.

Remedia ad capitis vitia. Cap. 11.

Verum & generatim membratimque singulis corporum morbis remedia subtexemus, orsi à capite. Alopecias emendat nympheæ & cicute radix, si vna trita illinatur. Polytricha dicit à callitricha, quod iuncos albos habet, & folia plura maioraque. Frutice quoque maior est: defluentē capillum confirmat & densat: Item lingulaca circa fontes nascens, cuius radix admixta combusta teritur cum adipe suis nigræ. Id quoque excipitur, vt eius sit suis quæ nunquam peperit. Sol subinde plurimum confert illitæ. Similis vsus est cyclamini radices. Porriginem veratri radix tollit in oleo decocta, vel in aqua. Capitis dolori medetur panacis omnium generum radix, in oleo contrita: Aristolochia, & iberis ad alligata hora vel diutius, si pati possit, comitante balinei vsu: Medetur & daucum. Purgat autem cyclaminos cum

cum melle in nares addita, & vlcera capitis sanat illita. Medetur & peristereos. Cacalia siue leontice vocatur, semen margaritis minutis simile, dependens inter folia grandia, in montibus fere. Huius grana xv. in oleo macerantur, atque ita aduerso capillo caput vngitur. Fir & ex callitriche sternutamentum. Folia sunt lenticule similia. Caules iuncis tenuissimis, radice minima. Nascitur in opacis & humidis, gustatu feruens. Hysopum in oleo contritum phthiriasi resistit, & prurigini in capite. Est autem optimum Cilicium è Tauro monte, dein Pamphylium, & Smyrneum: stomacho contrarium. Purgat cum fico sumptum per inferna, cum melle vomitionibus. Putant & serpentium ictibus aduersari, tritum cum melle & sale, & cumino. Lonchitis non vt plerique existimauerunt eadem est, quæ xyphion, aut phasganion, quanquam cuspidi similis semine. Habet enim folia porri, rubentia ad radicem, & plura quam in caule capitula, personis comicis similia, parum exerentibus linguam, radicibus prælongis. Nascitur in siccantibus linguam, radicibus prælongis. Nascitur in siccantibus. E diuerso xyphion, & phasganion in humidis, cum primum exit, gladij præbet speciem caule duum cubitorum, radices ad nucis auellanae figuram sibiriat, quæ efodit ante messem oportet, sicari in vmbra. Superior pars eius cum thure trita, æquo pondere admixto vino, ossa fracta è capite extrahit, aut si quid in corpore suppurat, vel si calcata sunt ossa. Serpentis eadem contra venena efficac. Caput in dolore veratro in oleo vel rosaceo decocto tritotoque vngi conuenit: Peucedano ex oleo vel rosaceo & aceto. Tepidum hoc prodest & doloribus, qui plerumque ex dimidia parte capitis sentiuntur, & vertigini. Perungunt & radice eius sudoris causa eliciendi, quoniam caustica vis ei est. Pyllyon alij cynoides, alij crystallion, alij scielongis, alij cynomyian appellant, radice tenui, superuacua, * fermentoso, fabæ granis in cacuminitibus, folijs canino capiti non dissimilibus, semine autem pulicis, vnde & nomen: hoc in bacis, ipsa herba in vineis inuenitur. Vis ei ad refrigerandum & discutendum ingens. Semē in vsu. Fronti imponitur in dolore & temporibus, ex aceto & rosaceo, aut posca. Ad cætera illinatur acetabuli mensura sextario aquæ, densat ac contrahit. Tunc terere, & crassitudinem illinere oportet cuiusque; dolori, & collectioni, inflammationique. Et vulneribus capitis medetur aristolochia, fracta extrahēs ossa, & in alia quidem parte corporis, sed maxime è capite. Similiter plitholochia. Thysellium est nō dissimile apio. Huius radix comanducata purgat capitis pituitas.

* fermentosum

De centaureo, & chelidonia, & panace, & hyoscyamo, & euphorbio, ad oculos, & vitia. Cap. 12.

Oculorum aciem centaureo maiore putat adiuuari, si addita aqua foueantur. Succo vero minoris cum melle culices, nubes, obcuritatē discuti, cicatrices extenuari: Albugines quidem etiam iumetorum siderite. Iam chelidonia supradictis omnibus mire medetur. Panacis radix cum polenta epiphoris imponit Hyoscyami semen bibunt obolo, tantundem meconij adijcientes vinumque, ad epiphoras inhendas. Adiungunt & gentianæ succum, quem collyrijs acrioribus pro meconio miscēt. Facit claritatem & euphorbium inunctis. Instillatur plantaginis succus sippitudini. Calignes aristolochia discutit. Iberis adalligata capiti cum quinquifolio, epiphoras, & si qua in oculis vitia sunt, emēdat. Verbasculum epiphoris imponitur: Peristereos ex rosaceo vel aceto. Ad hypochysin & caliginem, cyclaminon in pastillos diluit. Peucedani succum, vt diximus, ad claritatem & calignes, cum meconio & rosaceo. Pyllyon illitum fronti epiphoras suspendit.

De anagallide siue corchoro, & mandragora siue circeo, & cicuta, & crethmo agrio, & molybdena, & capno, & acoro, & vride, & cotyledo, & arzo, & andrachne, & erigerro, & de ephemero, & de labro Venenis, & de ranunculo, ad oculos, aurium, narium, dentium, orisq̄; vitia medicina. Cap. 13.

Anagallida alij corchoron vocant. Duo genera eius: Mas flore phœniceo, fœmina ceruleo, non altiores palmo, frutice tenero, folijs pusillis, rotundis, in terra iacentibus, nascuntur in hortis & æquosis. Prior floret cerulea. Vtriusque succus oculorum caliginem discutit cum melle, & ex ictu cruorem & argema rubens, magis cum Attico melle inunctis. Pupillas dilatat: & ideo hoc inunguntur ante, quibus paracentesis fit. Iumentorum quoque oculis medentur. Succus capiti purgat per nares infusus, ita vt deinde vino colluatur. Bibitur & contra angues succi drachma in vino. Mirum, quod fœminam pecora vitant. At si decepta similitudine (florem tantum distant) degustauerit, statim eam que asyla vocatur, in remedio querit: Ea à nostris ferus oculus nuncupatur. Præcipiunt alij effosuris, ante solis ortum, priusquam quicquam aliud loquantur, ter salutare eam, tunc sublatam exprimere: ita præcipuas esse vires. De euphorbio satis dictum est, cuius succus sippitudini si tumor erit, item absinthium cum melle tritum, itemq̄; vettonicæ farina conuenit. Aegilopas sanat herba eodē nomine, quæ in hordeo nascitur, tritici folio, semine cōtrito cū farina permixta impositaque, vel succo. Exprimitur hic è caule folijsq̄; prægnantibus, dempta spica, & in trimestri farina digeritur in pastillos. Aliqui & mandragoræ vtebantur, postea abdicatus in hac curatione est. Epiphoris (quod certum est) medetur & oculos dolenti, radix tula cum rosaceo & vino. Nam succus multis oculorum medicamentis miscetur. Mandragoram alij circeum vocant. Duo eius genera: Candidus qui & mas, niger quæ fœmina exiltimatur, angustioribus folijs q̄ lactuca, hirsutis & caulibus, radicibus binis ternis ue rusticis, intus albis, carnosissimisque, pene cubitalibus. Ferunt mala auellanarum nucum magnitudine, & ijs semē ceu pirorum. Albi hoc alij arsen, alij morion, alij hypophlomon vocat. Huius folia alba q̄ alterius latiora, vt lapathi fatiæ. Cauent effosuri cōtrarium ventum, & tribus circulis ante gladio circumscribunt, postea fodiunt ad occasum spectantes. Succus fit & è malis & caule, deciso cacumine, & radice punctis aperta aut decocta: utilis hæc vel furculo. Concisa quoque in orbiculos feruatur in vino. Succus non vbique inuenitur, sed vbi potest, circa vindemias queritur. Odor grauis eius, sed radices & mali grauior. Ex albo mala matura in vmbra siccantur. Succus ex ijs sole densatur: Item radices tuse, vel in vino nigro ad tertias decoctæ. Folia seruantur in murijs efficacius, alias recentium succus pestis est: sic quoque noxiæ vires. Grauedinem afferunt etiam olfactu, quanquam mala in aliquibus terris mandantur, nimio tamen odore obmutescunt ignari. Potu quidem largiore etiam moriuntur. Vis somnifica pro viribus bibentium. Media potio cyathi vnus. Bibitur & contra serpentes, & ante sectiones punctionesque, ne sentiantur: Ob hæc satis est aliquibus somnum odore quæfisse. Bibitur & pro elleboro duobus obolis in mulso. Efficacius elleborum, ad vomitiones & ad bilem nigram extrahendam. Cicuta quoque venenum est, publica Atheniensium pœna inuisa, ad multa tamen vsus non omittendi. Semē habet noxium. Caulis autem & viridis estur à plerisque & in patinis. Leuis hic & geniculatus vt calami nigricans,

altior sæpe binis cubitis, in cacuminiibus ramosus: folia coriandri tenuiora, graui odoratu: semen aniso crassius, radix concava, nullius usus. Semini & folijs refrigeratoria vis, quæ si enecat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio est, priusquam perueniatur ad vitalia, vini natura excafactoria. Sed in vino pota, irremediabilis existimatur. Succus exprimitur folijs floribusque, tunc enim maxime tempestiuus est. Semine trito expressus, & sole densatus in pastillos, necat sanguine spissando. Hæc altera vis. Et ideo sic necatorum macule in corporibus apparent. Ad dissoluenda medicamenta vtuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandum stomachum malagma. Præcipuus tamen est ad cohibendas epiphoras æthiæ, oculorumque dolores sedandos circumlitus. Misceatur collyrijs, & alios omnes rheumatismos cohibet. Folia quoque tumorem omnem doloremque & epiphoras sedant. Anaxilaus autor est, mammas à virginitate illitas, semper staturas. Quod certum est, lac puerperarum mammis imposita extinguit, veneremque testibus circa pubertatem illita. Remedia liberationi quibus bibenda censentur, non equidè præceperimus. Maxima vis nata Suis Parthorum, mox Laconicæ, Creticæ, Asiaticæ. In Græcia vero Megaricæ, deinde Atticæ. Crethmos agrios gramias tollit oculorum impositus, tumorem quoque polenta addita. Nascitur vulgo molybdæna, id est, plumbago, etiam in aruo, folio lapathi, crassa radice, hispida. Hæc comâducata si oculus subinde liniatur, plumbum quod est genus vitij, ex oculo tollitur. Capnos prima, quæ pedes gallinæos vocant, nascens in parietinis, & sepibus, ramis tenuissimis, sparsisque flore purpureo, viridis, succo caliginem discutiit, itaque in medicamenta oculorum additur. Similis & nomine & effectu, sed alia est capnos, fruticosa, prætenera, folijs coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Nascitur in hortis & segetibus hordeaceis. Claritatem facit inunctis oculis delacrymationemque ceu fumus: vnde nomen. Eadem euulsa palpebras renasci prohibet. Acoros iris folia habet, angustiora tamen & longiore pediculo, radices nigras, minusque venosas, cætero & has similes iris, gustu acres, odore non ingratis, tactu faciles. Optimæ Ponticæ, dein Galaticæ, mox Creticæ. Sed primæ in Colchide iuxta Phasin amnem, & vbiunque in aquosis. Recentibus viris maius quàm vetustis. Creticæ candidiores Ponticis. Siccantur vtribus in vmbra digitalibus frustis. Necnon inueniuntur qui oxymyrthine radicem acaron vocant, ideoque quidam hanc acaron agrium vocare malunt. Vis et ad calcificandum extenuandumque efficacax, contra suffusiones & caliginem oculorum succo eiusdem pota, contraque serpentes. Cotyledon parua herba, cauliculo tenero, pusillo, pingui folio, & cõcauo vt coxendices, nascitur in maritimis petrosisque, viridis, radice oliuæ modo rotunda. Oculis medetur succo. Est aliud genus eiusdem, fordidis folijs, latioribus, densioribusque circa radicem velut oculum cingentibus, asperrimi gustus, longiore caule, sed pergracili. Vfus eius ad eadem quæ iris. Aizoi duo genera: Maius in fistilibus vasculis feritur, quod aliqui buphthalmon vocant, alij zoophthalmon, alij stergetron, quod amatorijs conueniat, alij hypogesson, quoniam in subgrundijs fere nascitur. Sunt qui ambrosiam potius vocant, & qui amerimon: Itali sedum magnum, aut oculum aut digitellum. Alterum minusculum quod erithales vocant, alij trithales, quia ter floreat, alij chrysothales, aliqui isobetes, sed aizoum vtrunque, quoniam viret semper: aliqui semperuiuum, Maius cubiti altitudinem excedit, crassitudine plusquam pollicari. Folia cacumine linguæ similia, carnosa, pinguis, largo succo, latitudine pollicari, alia in terram conuexa, alia stantia, ita vt ambitu effigiem imitentur oculi. Quod minus est, in muris parietinisque nascitur & regulis, fruticosum à radice, & sursum vsque ad cacumen: folijs

angustis, mucronatis, succosis, palmo alto caule: radix inutilis, Huic similis est, quam Græci andrachnen agria vocant, Itali illecebram, pusillis latioribus folijs, breuiori cacumine. Nascitur in petris, & colligitur cibi causa. Omnium harum vis eadem, perfrigerare & astringere. Medentur epiphoris folia imposita, vel succus inunctis. Purgat enim vlcera oculorum, expletque, & ad cicatricem perducit, palpebras deglutinat. Eadem capitis doloribus medentur, succo vel folio temporibus illitis. Aduersantur phalangiorum icibus: Aconito vero maius aizoum præcipue. A scorpionibus quoque habentem id ferri negant. Medentur & aurium dolori: Item succus inunctus hyoscyami modice: Item achilleæ, & minoris centaureæ, plantaginis, peucedani cum rosaceo & meconio: Acori succus cum rosa. Omnis autem strigili calefactus infunditur. Cotyledon etiam purulenti, & cum medulla ceruina calefacta. Ebulli radices tritæ succus linoleo colatus, mox in sole densatus, cum opus est rosaceo dilutus & calefactus, parotidas sanat. Verbenaca quoque: Item plantago: Item sideritis cum axungia veteri. Narium ozenas emendat aristolochia cum cypero. Dentibus remedio sunt, panchis radix comâducata, præcipue chironiæ, item succus collutis: radix hyoscyami ex aceto manducata. Item polemoniæ comâducantur & plantaginis radices aut colluntur in aceto decoctæ succo. Et folia sunt vitilia, vel si sanguine gingiuæ putrescant, vel sanguinis fit rejecto. Semen eiusdem apostematata, & collectiones gingiuarum sanat. Aristolochia gingiuas dentes ue confirmat. Verbenaca cum radice manducata, & decocta ex vino aut aceto succus collutus: Item quinquefolij radices, decoctæ ad tertias vino aut aceto. Prius vero quàm decoquantur, aqua marina aut salsa lauantur. Decoctum diu tenendum in ore. Quidam cinere quinquefolij fricare malunt. Et verbasci radix decoquitur in vino ad colluendos dentes. Et hyssopo colluntur, & peucedani succo cum meconio: vel radicem anagallidis magis foemina succo ab altera nare quàm doleat infuso. Erigeron à nostris vocatur fenecio, hanc si ferro circumscriptam effodiat aliquis, tangatque ea dentem, & alternis ter despuat, ac reponat in eundem locum, ita vt viuat herba, aiunt dentem eum postea non doliturum. Herba est trixaginis specie & mollitia, cauliculis subrubricundis, nascitur & in tegulis, & in muris. Nomen hoc Græci dederunt, quia vere canescit. Caput eius numerosa diuiditur lanugine (qualis est spinæ) inter diuifuras exeunte. Quare eam Callimachus acanthida appellat, alij pappum. Nec deinde Græcis de ea constat. Alij erucae folijs esse dixerunt, alij roboris, sed minoribus multo. Radice alij superuacua, alij neruis vitil, alij potu strangulante. E diuerso quidam regio morbo cum vino dederunt, & contra omnia vesicæ vitia. Item cordis & iocineris. Renibus extrahere harenam dixere, Ischiadicis drachmam cum oximelite ab ambulatione propinquare: torminibus quoque in passo vitilissimam, præcordijs etiam cibo ex aceto eam prædicantes, ferentesque in hortis. Nec desuere qui & alterum genus facerent. Nec quale esset demonstrarunt, contra serpentes in aqua bibendam, edendamque comitalibus dantes: Nos eam Romanis experimentis per vsus digeremus. Lanugo eius cum croco & exiguo aque frigidæ tritæ illinitur epiphoris. Tosta cû mica salis strumis. Ephemerum folia habet lilij, sed minora, caulem parem, florem ceruleum, semen superuacuum, radicem vnam digitali crassitudine, dentibus præcipuum concissam in aceto, decoctamque vt tepido colluantur. Et ipsa est radix mobiles fistit. Causis & exes imprimitur. Chelidoniæ radix ex aceto trita cõtinetur ore. Erosus veratrû nigrum imponitur. Mobiles vtrilibet decocta in aceto firmantur. Labrû venereum vocat in flumine nascentè. Est ei

Est ei vermiculus qui circa dentes ligatur, aut causis dentium cera includitur. Cauendum ne auulsa herba terram tangat. Ranunculum vocamus, quem Græci batrachion. Genera eius quatuor. Vnum pinguioribus quæ coriandri folijs, & ad latitudinem malæ accedentibus, colore liuido, caule albo, gracili, & radice alba. Nascitur in limitibus humidis & opacis. Alterum foliosius, pluribus foliorum incisuris, altis caulibus. Tertium minimum est, graui odore, flore aureo. Quartum simile huic, flore luteo. Omnibus vis caustica, si cruda folia imponantur, pustulasque vt ignis faciunt. Ideo ad lepras & pforas eis vtuntur, & ad tollenda stigmata, causticisque omnibus miscent. Alopecijs imponunt, celeriter remouent. Radix in dolore comâducata diutius, rumpit dentes. Eadem sicca conensa, sternutamentum est. Nostris herbarij strumeam vocat: quoniam medetur strumis & panis, parte in fumo suspensa. Creduntque, ea rursus fata rebellare quæ curauerint vitia: quo sceleris & plantagine vtuntur. Oris vlcera intus succus plantaginis emédatur, & folia radicesque comâducata, vel si rheumatismo laboret os. Vlcerata factoremque quinquefolium. Vlcerata psyllium. Cõposita quoque ad fetorem, vel maxime pudendum vitium, trademus. Ergo folia myrti & lentisci pari pondere, gallæ Syriacæ dimidium pondus, simul terere & vino vetusto sparsa mandere matutino, optimum est. Vel edere baccas cum casta & myrrha, pari pondere ex vino, Naribus vitilissimum est dracontij semen contritum ex melle, etiam si carcinomata in his sint. Sugillata hyssopo emendantur. Stigmata in facie, mandragora illita delet.

GLO. Quamquam mala in alijs terris mandantur. Manuscripti codices habent, in aliquibus terris. Hæc comâducata, si oculis subinde religetur, plumbum quod est genus vitij, ex oculis tollit. Sincera lectio. Hæc comâducata si oculus subinde liniatur, plumbum quod est genus vitij, ex oculo tollitur.

CAI PLINII
SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ
LIBER VIGESIMVS SEXTVS.

PROOEMIUM.

Reliqua per membrorum genera medicina, & de nouis morbis, & de lichene quid sit, & quando primum in Italia cœperint, & de carbunculo, & de elephantiasi, & colo. Cap. I.

ENSIT & facies hominum no- uos, omni que quo priore incognitos, non Italiæ modo, verum etiam vniuersæ prope Europæ, morbos: tunc quoque nec tota Italia, nec per Illyricum Gallias aut Hispanias magnopere vagatos, aut alibi, quæ Romæ circaque, sine dolore quidem illos, ac sine pernicie vitæ: sed tanta foeditate, vt quæcunque mors præferenda esset. Grauisissimum ex his lichenas appellauere, Græco nomine, Latine, quæ à mæto fere oriabatur, ioculari primum lasciuia (vt est procax natura mul-

torum in alienis miserijs) mox & vsurpato vocabulo mentagram, occupantem in multis totos vtique vultus, oculis tñ in munitibus, descendentem vero & in colla pectusque æe manus, fœdo cutis fursure. Non fuerat hæc lues apud maiores patresque nostros. Et primum Tiberij Claudij Cæsaris principatu medio irrepit in Italia, quodam perusino equite Romano quæstorio scriba, cû in A sia apparuisset, inde contagionem eius importante. Nec senlere id malum læming, aut feruitia, plebesque humilis, aut media, sed proceres veloci transitu osculi maxime, fœdiore multorum, qui perperi medicinam tolerauerant, cicatrice quæ morbo. Causticis nanque curabatur, ni vsque in ossa corpus exustum esset, rebellante tgdio. Adueruntque ex Aegypto genitricis talium vitiorum medici, hanc solam operam afferentes, magna sua præda. Si quidem certum est, Manilium Cornutum ex prætorijs legatum A quitaniae prouinciæ, H. S. CC. elocasse in eo morbo curadum sese. Acciditque sapius, vt noua contra genera morborum gregatim sentirentur: Quo mirabilis quid potest reperiri: aliqua gigni repete vitia terrarum in parte certa, membrisque hominum certis, vel ætatibus, aut et fortunis, tãquam malo eligente. hæc in pueris grassari, illa in adultis, hæc proceres sentire, illa pauperes? L. Paulo, Q. Martio censoribus, primum in Italiam carbunculum venisse, annalibus conscriptum est, peculiare Narbonensis prouinciæ malum: quo duo consulares obiere condentibus hæc nobis eodè anno, Iulius Rufus, & Q. Læcanius Bassus, ille medicorum inscitia sectus, hic vero pollice læuæ manus euulso acu ab semetipso, tam paruo vulnere vt vix cerni posset. Nascitur in occultissimis corporum partibus, & plerumque sub lingua, duritia rubis variis modo, sed nigricans capite, alias liuida, corpus intedens, neque intumescens, sine dolore, sine pruritu, sine alio quæ somni indicio, quo grauatost in triduo aufert, aliquando & horrore afferens, circaque pustulas paruas, rarius febrè, stomachi faucesque cum inuasiit ocyssime exanimans. Diximus elephantiasin ante Põpei Magni ætatè non accidisse in Italia, & ipsam à facie sapius incipientè, in nare prima veluti lenticula: mox inualecente per totum corpus, maculosa, varijs coloribus, & inæquali cute, alibi crassa, alibi tenui, dura, ceu scabie aspera: ad postremum vero nigrescente, & ad ossa carnes apprimete, intumescensque digitis in pedibus manibusque. Aegypti peculiare hoc malum: & cû in reges incidisset, populis funebre. Quippe in balneis folia temperabantur humano sanguine ad medicinam eam. Et hic quidè morbus celeriter in Italia restinctus est: sicut & ille quem gemuram appellauere prisca inter digitos pedu nascetem, et noie obliterato. Id ipsum mirabile, alios desinere in nobis, alios durare, sicuti colum. Tiberij Cæsaris principatu irrepit id malum. Nec quisquam prior Imperatore ipso sensit, magna ciuitatis ambage, cum edicto eius excusantis valetudinem, legeret nomen incognitum. Quid hoc esse dicamus, aut quas deorum iras? Parum enim erant homini certa morborum genera, cum supra ccc. essent, nisi etiam noua timerentur? Neque ipsi autem homines pauciora sibi opera sua negocia important. Hæc apud prisicos erant que memoramus remedia, medicinam ipsa quodammodo rerum natura faciente, & diu fuere.

GLO. Sine dolore quidem vllò, aut sine pernicie vitæ. Elegantiuss, sine dolore quidem illos, ac sine pernicie vitæ. Nec nisi vsque in ossa corpus exustum esset, non rebellante tædio. Et hoc mollius est in mandescriptis codicibus, ni vsque in ossa corpus exustum esset, rebellante tædio. H. S. CC. elocasse in eo morbo ad curandum sese. Et ad redundat. Duricia rubens varijs modis. Verus lectio, variis modo. Ad postremum vero nigrescente. Lege ad postremum. Quid hoc esse dicemus? Rectius dicamus. Parum enim erant homini cætera morborum genera, cum supra C C. essent, nisi etiam noua timerentur. Neque ipsi homines pauciora sibi opere suo negocia important. In emendatis exemplaribus legitur certa morborum genera, non cætera. deinde neque ipsi autem, conuinctioe adiecta. præterea, opera sua, non opere suo.

Laus Hippocratis. Cap. 2.

Hippocratis certe, qui primus medendi præcepta clarissime condidit, referta herbarum mentione inuenimus volumina. Nec minus Dioclis Carystij, qui secundus ætate famasq; extitit: Item Praxagoræ & Chryssippi, ac deinde Erasistrati. Herophilus quidem, quamquam subtilioris lætæ conditori, ante omnes celebratam rationem eam, paulatim vsu, efficacissimo rerum omnium magistro, peculiariter utique medicine, ad verba garrulitatemq; descendente. Sedere nãque in his scholis auditioni operatos gratius erat, q̄ ire per solitudines, & quærere herbas alias alijs diebus anni.

GLO Sedere nãque in his scholis auditioni occupatum gratius erat. Malim veterem lectionem, auditioni operatos, id est operam dantes. Sic apud Nafonem, Studijs operata Minerua.

De noua medicina, & Asclepiade Medico, & qua ratione veterem medicinam mutauerit. Cap. 3.

Urabat tamen antiquitas firma, magnasq; confesse rei vindicabat reliquias, donec Asclepiades ætate Magni Pompei orãdi magister, nec satis in arte ea quæstuosus, vt ad alia sagacis ingenij, huc se repente cõuertit atq; (vt necesse erat homini qui nec id egisset, nec remedia nosset, oculis vsuque percipienda) torrenti ac meditata quotidie oratione blandiens omnia abdicauit: totamq; medicinam ad causam reuocando, coniecturã fecit, quinque res maxime communium auxiliorũ professus, abstinentiam cibi, alias vini, fricationem corporis, ambulationem, gestationes: quæ cum vnusquisque semetipsum sibi præstare posse intelligeret, fauentibus cunctis vt essent vera quæ facilima erant, vniuersum prope humanũ genus circumegit in se, non alio modo q̄ si cælo emissus aduenisset. Trahebat præterea mentes artificio mirabili, vinum promittendo eggris, dandõq; temperatũ, tum frigidam aquã. Et qm̄ causas morborũ scrutari prior Herophilus instituerat, vini rationem illustrauerat Cleophãtus apud præcos, ipse cognominari se frigida danda præferens, vt autor est M. Varro, alia quoque blandimẽta excogitabat, iam suspẽdendo læculos, quorum iactatu aut morbos extenuaret, aut somnos alliceret, iam balneas auidissimas hominũ cupidine instituentdo, & alia multa dictũ grata atque iucunda: magna autoritate, nec minore fama, cum occurrisset ignoto funeri, relato homine ab rogo atque seruato, ne quis leuibus mentis tantam cõuersionem factam existimet. Id solum postulum indignari, vnum hominem è leuissima gente, sine opibus vllis orsum, veltigalis sui causa, repente leges salutis humano generi dedisse, quas tamen postea abrogauere multi. Asclepiadem adiuuere multa, quorum cura nimis anxia & rudis, vt obruendi ægros veste, sudoresq; omni modo ciendi, nunc corpora ad ignes torrenti soles vt assiduo quærendi, in vrbe vmbrosa, imo vero tota Italia Imperatrice, tum primum pensili balnearum vsu ad infinitum blandientem. Præterea in quibusdam morbis medendi cruciatus detraxit, vt in anginis, quas curabant in fauces organo demisso. Damnauit merito & vomitiones, tunc supra modum frequentes. Arguit & medicamentorum potus stomacho inimicos, quod est magna ex parte vetitum. Itaque nos in primis quæ sunt stomacho vtilia signamus.

GLO Asclepiades ætate Magni Pompei rhetoricæ magister, nec satis in ea arte quæstuosus. Nihil deterior est antiqua scriptura, orandi magister, nec satis in ea arte quæstuosus. Ambulationem, gestationesque, cũ vnusquisque semetipsum sibi præstare posset intelligere. Fauentibus cunctis vt essent vera quæ facilima erant, vniuersum prope humanum genus circumegit in se. Sincera lectio ex antiquis exemplaribus reperita est hæc, ambulationem, gestationes, quæ cum vnusquisque semetipsum sibi præstare posse intelligeret, fauentibus cunctis vt essent vera quæ, &c.

Irrisio magica artis, & de lichene, eiusque remedio, & faucium. Cap. 4.

Vper omnia adiuuere eum magice vanitates, in tantum euectæ, vt abrogare herbis fidem cunctis possent. Aethiopide herba amnes ac stagna sicari cõiectu, tactu clausa omnia aperiri. Achimenide coniecta in aciem hostiũ, trepidare agmina, ac terga vertere. Latacem dari solitam à Persarum rege legatis, vt quocunq; venissent, omnium rerum copia abundaret, ac multa similia. Vbi nam istæ fuere, cum Cimbrï Teutoniq; terribili Marte vhlarent, aut cum Lucullus tot reges magorũ paucis legionibus stereret? Cur ue Romani duces primam semper in bellis merciorum habuere curam? Cur hercule Cæsaris miles ad Pharaliam famem sensit, si abundantia omnis contingere vnus herbæ felicitate poterat? Non fatius fuit Aemilianum Scipionem Carthaginis portas herba patefacere, q̄ machinis claustra per tot annos quætere? Siccentur hodie aethiopide Pontinæ paludes, tantumq; agri suburbanæ reddatur Italia. Nam quæ apud eundem Democritum inuenitur compositio medicamenti, quo pulchri boniq; & fortunati gignantur liberi, cur nunquam Persarum Regi tales dedit? Mirum esset profecto, hucvique prouectã credulitatẽ antiquorum, saluberrimis ortam initijs, si in vlla re modum humana ingẽnia nouissent, atque non hanc ipsam medicinã ab Asclepiade repertã, suo loco probaturi essemus euectam vltra magos etiam. Sed hæc est omni in re animorum cõditio, vt à necessarijs orã primum, cuncta venerint ad nimium. Igitur demõstratarum priore libro herbarum reliquos effectus redemus: adijciemus vt quasq; ratio dictauerit. Sed in lichenis remedijs, atque tam sedo malo, plura vndique acerbabimus, quamquam non paucis iam demõstratis. Medetur ergo plantago trita, quinquefoliũ, radix albucæ ac aceto, ficulneæ caules aceto decocti, hibisci radix cum glutino & aceto acri decocta ad quartas. Desiccatur etiam pumice, vt rumicis radix trita ex aceto illinatur, & flos visci cum calce subactus. Laudatur & tithymalum cum resina decoctum. Lichen vero herba omnibus his præfertur, inde nomine inuenio. Nascitur in saxosis, folio vno ad radicem lato, caule vno, paruo, longis folijs dependentibus. Hæc delet & stigmata. Teritur cum melle, est aliud genus lichenis, petris totũ adhærens vt muscus, qui & ipse illinatur. Hic medetur panacis radix in vino dulci. In medicinalibus his libris grauiore periculo peccatur, qui tamen nihilo maiore religione tractati sunt quam cœteri. Vel hic locus quot mendis scaturit? Itaq; totum retexemus, nostra exemplaria sequendo. Condurdum h. l. r. s. i. c. c. strumasi. u. c. p. Digtorum vitij omnibus, & priuatim pterygij quinquefoliũ medetur. In pectoris vitij vel grauisimũ est tussis.

Siccentur Aethiopide Pontinæ paludes. Adde aduerbium hodie. Siccentur hodie Aethiopide. Transit enim à præcis temporibus ad sua. Castigator delicatulus hiatu offensus submouit aduerbium, vt illi quidem videbatur, superuacaneum. Nãque apud eundem Democritum inuenitur compositio medicamenti, quo pulchri boniq; & fortunati gignantur liberi. Cur nunquam Persarum regi talis est dedita? Præclare sane de Plinio merentur, qui illi talem sermonem affingit, qualis vix hoc seculo in aliquo vel mediocriter erudito ferri possit. Quid enim sibi volunt hæc verba, cur nunquam Persarum regi talis est dedita? Scribendum iuxta archetyporum fidem. Nam quæ a. e. d. i. c. medicamenti, q. p. b. q; & f. g. l. i. b. e. r. i. cur nunquam Persarum regi tales dedit? hoc est pulchros bonos & fortunatos. atque ita melius iam hæc oratio ad præcedentia quadrabit. Igitur demonstratarum priore libro herbarum reliquos effectus dicemus, adijciemusq; quas ratio dictauerit. Elegantiuss, reliquos effectus reddemus, adijciemus vt quasq; ratio dictauerit.

Vt rumicis

Vt rumicis radix trita ex aceto illinatur. Parum quidem ad sensum refert, malo tamen & in talibus probatorũ exemplarium fidem sequi, vbi sic legitur, vt r. r. e. ex aceto illinatur. Petris tantum adhærens vt muscus. Lege totum adhærens. Nã & muscus petris totus adhæret. Proserpinaca cum muria & ex oleo trita. Vt rus lectio, cum muria ex menis & oleo trita. Vt non ex quouis salamento muria adhibenda sit, sed è folijs menis.

Ad strumas, & ad digitos, & ad pectus, & ad tussim medicina. Cap. 5.

Trumis plantago, Chelidonia cum melle & axungia: Quinquefolium: radix persolatæ item cum axungia, operitur folio suo imposita. Item artemisia: Radix mandragoræ ex aqua. Sideritis lata folia, clauo sinistra manu circumfossa adalligantur, cultodienda sanatis, ne rursus fara diro herbariorum scelere (vt in quibusdam) rebellet: quod & in his quos artemisia sanauerit, prædici reperiõ: item in his quos plantago. Damafion quæ & alcea vocatur, sub solstitio collecta, imponitur ex aqua cõlecti, folium tritum, vel radix cum axungia tusa, ita vt imposita folio suo operiatur. Sic & ad omnes ceruicis dolores, tumoresq; quocunq; in parte. Bellis in pratis nascitur, flore albo, aliquatenus rubente. Hanc cum artemisia illatam, efficaciorẽ esse produnt. Condurdum herba solstitialis, flore rubro, suspensa in collo, comprimere dicitur strumas: item verbenaca cum plantagine. Digtorum vitij omnibus, & priuatim pterygij, quinquefolium medetur. In pectoris vitij vel grauisimũ est tussis huic medetur panacis radix in vino dulci. Succus hyoscyami etiã sanguinem excreantibus: Nidor quoq; accensu tussientibus. Item scordotis mixto nasturtio & resina, cum melle tusa arida. Facit & per se faciles excreationes. Item centaurium maius, vel sanguinem reijcientibus, cui vitio & plantaginis succus medetur. Et vettonica obolis tribus in aqua, contra purulentes, contraque cruentas excreationes: Persolatæ radix drachmæ pondere, cum pineis nucleis vndecim. Peucedani succus, pectoris, doloribus, & acorum subuenit, & ideo antidotis miscetur. Tussi daucum. Item scythica herba. Ea demum omnibus pectoris vitij, tussi & purulenta excreantibus, obolis tribus in passo.

GLO Condurdum herba solstitialis, flore rubro, suspensa in collo, comprimere dicitur strumas: Item verbenaca cũ plantagine, digitorũ vitij omnibus, & priuatim pterygij. Quinquefolium medetur pectoris vitij, vel quod grauisimũ est tussis, huic medetur panacis radix in vino dulci. In medicinalibus his libris grauiore periculo peccatur, qui tamen nihilo maiore religione tractati sunt quam cœteri. Vel hic locus quot mendis scaturit? Itaq; totum retexemus, nostra exemplaria sequendo. Condurdum h. l. r. s. i. c. c. strumasi. u. c. p. Digtorum vitij omnibus, & priuatim pterygij quinquefoliũ medetur. In pectoris vitij vel grauisimũ est tussis.

De verbasco, & cacalia vel tussilagine, & bechio, & salua ad tussim. Cap. 6.

Totidem verbascum, cuius flos aureus. Tanta huic vis est, vt iumentis etiam non tussientibus modo, sed ilia quoq; trahentibus, auxilietur potu, quod & de gentiana reperio. Radix cacaliæ cõmanducata, & vino madefacta, non tussi tantum, sed & faucibus prodest. Hyssopi quoque quinque rami cum duobus rutæ & ficis tribus decocti thoracem purgãt. Tussim sedat bechion, quæ & tussilago dicitur. Duo eius genera. Syluestris vbi nascitur, subesse aquas credunt, & hoc habent signũ aquil leges. Folia sunt maiuscula quam edera, quinque aut septem, subalbida à terra, superne pallida, sine caule, sine flore, sine semine, radice tenui. Quidam eandem esse bechion, & alio nomine chameleucen putant. Huius aride cum radice fumus per arundinem haustus & deuoratus, veterẽ sanare dicitur tussim: sed in singulis haustus passum gustandum est. Altera à quibusdam salua appellatur, similis verbasco: conteritur ea, & colata calefit, atque ita

ad tussim laterisq; dolores bibitur: contra scorpiones eadem & dracones marinos efficacax. Contra serpentes quoque ex oleo perungi ea prodest. Hyssopi fasciculus cum quadrante mellis decoquitur ad tussim.

Ad lateris dolores & pectoris, ad orthopnceas, ad iocineris dolorem, cordis dolori, pulmonis, vrina, tussi, pectori, ulceribus, renibus, hepaticis, ad vomitiones, & ad singulius, pleuriticis, lateri. Cap. 7.

Ateris & pectoris dolores verbascum cum ruta ex aqua, vettonicæ farina bibitur ex aqua calida. Stomachum corroborat scordotis succus, cõtaurium, gentiana, ex aqua potæ. Plantago aut per se sumpta in cibo, aut cum lente alicuius forbitione. Vettonica alias grauis stomacho, vitia tamen sanat pota, vel folijs commanducata. Item aristolochia pota, Agaricum manducatum siccum, vt ex intervallo merũ forbeatur, Nymphæa heraclia illata, Peucedani succus. Pssyllion ardoribus imponitur, vel coryledon trita cum polenta, vel aizoom. Molonscapo est striato, folijs mollibus paruis, radice iiii. digitorum, in qua extrema alij caput est: vocatur à quibusdam syron: ex vino stomacho, & dyspnææ medetur; Centaurium maius ecligmate, Plantago succo vel cibo; Vettonicæ tuse pondo libra mellis Attici semuncia ex aqua calida quotidie bibentibus. Aristolochia vel agaricon, obolis ternis ex aqua calida, aut lacte asini pota. Cissanthemos ad orthopnceas bibitur. Item hyssopum & asthmaticis. Peucedani succus in iocineris doloribus & pectoris laterisq; si febres non sint. Sanguinem quoq; expuentibus subuenit agaricum, victoriati pondere, tritum, & in mulsi v. cyathis datũ. Idem & amomon facit. Iocineri priuatim tetricia bibitur recens, drachmis iiii. in poscæ hemina. Vettonicæ drachma vna in aqua calida cyathis iij. ad cordis vitia, in frigida cyathis ij. Quinquefolijs succus iocineris & pulmonis vitij, sanguinemque reijcientibus, & cuiusq; sanguinis vitio intus occurrit. Iocineri anagalides mire profunt. Capnon herbam qui edere, bilem per vrinam reddunt. Acaron iocineri medetur, thoraci quoq; & præcordijs. Caucon quæ & ephe dra, ab alijs anabasis vocata, nascitur ventoso ferè tractu, scandens arborem, & ex ramis propendens, folio nullo, cirris numerosa, qui sunt iunci geniculati, radice pallida. Datur ex vino nigro aultero trita ad tussim, suspiria, tormina, & forbitione facta, in quam vinum addi conuenit. Item gentiana madefacta pridie cõtrita denarij pondere in vini cyathis tribus. Geum radicales tenues habet, nigras, bene olentes. Medetur non modo pectoris doloribus aut lateris, sed & cruditates discutit iucundo sapore. Verbenaca vero omnibus visceribus medetur, lateribus, pulmonibus, iocineribus, thoraci. Peculiariter autem pulmonibus, & quos ab his phthisis tentat. Radix herbæ confiliginis, quam nuper inuentam diximus, suum quidem & pecoris omnis remediũ præfens est pulmonũ vitio, vel traiecta tantũ in auricula. Bibi debet ex aqua, haberiq; in ore assidue sublingua. Superficies eius herbæ an sit in aliquo vsu, adhuc incertũ est. Renibus prodest plantaginis cibus, yettonicæ potus, agaricũ potum, vt in tussi. Tripodium in maritimis nascitur saxis, vbi aludid vnda, neq; in mari, neq; in sicco, folio latis crassiore, palmo alto, in mucrone diuiso, radice alba, odorata, crassa, calidi gustus. Datur epaticis in farre decocta. Hęc herba eadem videtur quibusdam quæ polium, de qua suo loco diximus. Symphonia, vel gromphena, alternis viridibus roseisq; per caulem folijs: in poscæ sanguinẽ reijcientibus medetur. Iocineri autem herba melandryum, nascens in segete ac pratis, flore albo odorata. Eius cauliculus conteritur ex vino veterẽ. Item herba chalcetum è vineis

è vineis contrita imponitur. Faciles præstat vomitiones radix vettonicæ, ellebori modo iijj, drachmis in passo aut mulso: Hyssopum tritum cum melle vtilius presumpto narturto aut irione: Moleonium denarij pondere. Est & pillibus lacteus succus, qui densatus in gummi, sumitur cum melle supradicto pondere: præcipueque bilem trahit. Rursus sicut vomitionem cuminum syluestre, vettonicæ farina, sumuntur ex aqua: abstergent fastidia: cruditatesque digerunt, daucum vettonicæ farina, ex aqua mulsa, plantago decocta caulium modo. Singultus hermonium sedat. Item aristolochia. Suspiria clymenos. Pleuretici & peripneumonici centaureum maius: item hyssopum bibitur. Pleuretici peucedani succus. Halus autem quam Galli sic vocant, Veneti coroneam, medetur lateri. Item renibus conuulsisque & ruptis. Similis est cumilæ bubulæ cacuminibus thymo, dulcis, & sitim sedans, raræ radicis, alibi albe, alibi nigre. Eosdem effectus lateris doloribus habet chamæropis, myrteis circa caulē geminis folijs, capitibus Græculæ rosæ, ex vino pota Ischia dicos dolores & spinæ leuat agaricum potum, vt in tulsī. Item stœchadis, aut vettonicæ farina ex aqua mulsa.

GLO. Plantago autem per se sumpta in cibo cum lente alicæve forbitione. Legendum, aut per se sumpta in cibo, aut cum lente alicæve forb. Capnon herbam qui edere, bilem per vrinam trahunt. Vetus lectio melior, Capnon herbam qui edere, bilem per vrinam reddunt. Radix vero consiliginis quam nuper inuētam diximus, suum & pecorum omnium remedium præfens est. Pulmonum vitio vel traiecta tantum in auricula. Et hic vetus potior. Radix herbæ consiliginis quam nuper inuētam diximus, suum quidem & pecoris omnis remedium præfens est pulmonū vitio, vel t. i. a. Tripolium in maritimis nascitur faxis, vbi allidit vnda. Alludit, non allidit. Cacuminibus thymo, dulcis, & sitim sedat. Mollius est, dulcis & sitim sedans.

De omnibus vitijs ventris & remedijs, eorum qua circa vel intra sunt, & de alio sispēda, vel soluenda. Cap. 8.

Plurimum tamen homini negocij alius exhibet, cuius causa maior pars mortalium viuūt. Alias enim cibos non transmittit, alias non continet, alias non capit, alias non conficit. Eoque mores venere vt homo maxime cibo pereat. Pessimum corporum vas instat vt creator, & sæpius die appellat. Huius gratia præcipue auaritia expetitur, huic luxuria conditur, huic nauigatur ad Phasin, huic profundi vada exquiruntur: Et nemo villitatem eius estimat, consummationis sceditate. Ergo numerosissima est circa hanc medicinæ opera. Sicut eam scordotis recentis drachma cum vino trita, vel decocta potu. Polemonia quoque & dysentericis ex vino datur: Verbasci radix pota ex aqua duorum digitorum magnitudine: Nymphææ heraclæ semen cum vino potum: Radix superior è xiphio, drachmę pondere ex aceto: Semen plantaginis in vino tritum, vel ipsa ex aceto cocta, aut alica ex succo eius sumpta. Item cum lenticula cocta, vel aridæ farina insparla potioni cum papauere tosto & trito, vel succus infusus, aut succus vettonicæ, in vino ferro calefacto. Eadem cœliacis in vino aultero datur: his & iberis imponitur, vt dictum est. Tenasmo radix nymphææ heraclæ è vino bibitur: Pssyllium in aqua: Acori radicis decoctum. Aizoī succus aluum fistit & dysenterias, & tineas rotundas pellit. Symphyti radix dysenteriam fistit. Item dauci. Aizoom folijs contritis ex vino torminibus resistit. Alceæ sicca farina torminibus potæ cum vino. Astragalus folia habet longa incisuris multis, obliqua circa radices, caules iij, aut iijj, foliorum plenos, florem hyacinthi, radices villosas, implicatas, rubras, præduras. Nascitur in petrosis, apricis, & iisdem niualibus, sicut Pheneo Arcadiæ. Vis et ad spissanda corpora. Aluū fistit radix in vino pota: quo fit vt moueat vrinam reperculso liquore, sicut pleraque quæ aluum fistunt. Sanat &

dysentericos in vino rubro tusa. Difficile autem tundi- tur. Eadem gingiuarum suppurationi vtilissima est foru. Colligitur exitu autumnū cū folia amiserit, ficcat in vmbra. Et ladano fistitur aluus vtroque, quod in fegetibus nascitur. Contuso & cribrato: bibitur ex aqua mulsa. Item nobili, è vino. Lada appellatur herba ex qua ladanium fit in Cypro, barbīs caprarū adhærescens. Nobilius in Arabia. Fit iam & in Syria atque Africa, quod toxicon vocat. Nervos enim in arcu circumdatos lanis trahunt, adhærescente rosca lanugine. Plura de eo diximus inter vnguenta. Hoc grauissimum onere est, durissimumque tactu. Plurimum enim terræ colligit, cum probetur maxime purum, odoratum, molle, viride, resinofum. Naturæ ei, mollendi, siccandi, concoquendi, somnum alliciendi. Capillum fluentem cohibet, nigritiamque custodit. Auribus cum hydromelite aut rosaceo infunditur. Furfures cutis & manantia vlcera sale addito sanat: Tusim veterem cum storace sumptum. Efficacissimum ad ructus. Aluum fistit & chondris, siue pseudodictamum: hypocisthis, orobathion quibusdā dicta, malogranato immaturo similis. Nascitur, vt diximus, sub cistho, vnde nomen: hæc arefacta in vmbra fistit aluum ex vino aultero nigroque vtraque. Duo enim genera eius, candida, & ruffa. Vfus in succo, spissat, ficcat. Et ruffa magis stomachi rheumatismos emendat. Pota tribus obolis, sanguinis excreationes. Cum amylo dysenterias pota & infusa. Item verbenacæ ex aqua data, aut carentibus febre ex vino aminæo: cochlearibus quinque additis in cyathos tres vini. Lauer quoque nascens in rivis condita & cocta torminibus medetur. Potamogeton vero ex vino dysentericis etiā & cœliacis, similis betæ folijs, minoribus tantum hirsutioribusque, paulatim supereminens extra aquā, peculiariter refrigerat, spissat. Vfus in folijs, cruribus vitiosis vtilis, & contra vlcerum nomas, cum melle vel aceto. Castor hanc aliter nouerat, tenui folio velut equinis feris, thyrso longo & leui, in aquosis nascentem. Radice sanabat strumas & duritias. Potamogeton aduersatur & crocodilis, itaque secum habent eam qui venantur illos. Aluum fistit & achillea. Eosdem effectus præstat & stactice vij, caulibus, veluti rosę capita sustinens. Ceratia vno folio, radice nodosa & magna, in cibo cœliacis & dysentericis medetur. Leontopodium, alij leuceron, alij doripetron, alij thorybetron vocant, cuius radix aluū fistit, purgatque bilem, in aquam mulsam addito pondere denarium duum. Nascitur in campestri & gracili solo. Semen eius potum, lymphatica somnia facere dicitur. Lagopus fistit aluum è vino pota, aut in febrī ex aqua. Eadem in guini adalligatur in tumore. Nascitur in fegetibus. Multi super omnia laudat ad deploratos dysentericos quinque foliū, decoctis in lacte radicibus potis: & aristolochiam vij, foriati pondere in cyathis vini tribus. Quæ ex supradictis calida fumentur, hæc candente ferro temperari aptius erit. E diuerso purgat aluum succus centaurij minoris, drachma in hemina aquæ cum exiguo salis & acetri, bilemque detrahit. Maiore tormina discutuntur. Vettonica aluum soluit drachmis quatuor, in hydromelitis cyathis nouem. Item euphorbium vel agaricum, drachmis duabus cum sale modico potum ex aqua, aut in mulso obolis tribus. Soluit & cyclaminos ex aqua pota, aut balanis subditis. Item chamæcissi balanus. Hyssopi manipulus decoctus ad tertias cū sale, pituitas trahit illitus, vel contritus cum oxymelite & sale: pellitque ventris animalia. Pituitam & bilem detrahit peucedani radix. Aluum purgat Anagallis ex aqua mulsa. Item epithymon qui est flos è thymo satureisæ simili. Differentia, quod hic herbaceus est, alterius thymi albus: quidā hypoptheon vocant: stomacho minus vtilis, vomitiones minus mouet, sed tormina & inflationes discutit. Sumitur & eclimate ad peccoris vitia cum melle, & aliquando iride. Aluum soluit, à quatuor drachmis ad sex, cū mellis exiguo salisque

GLO.

salisque & acetri. Quidam aliter epithymum tradunt, sine radice nasci tenui similitudine pallioli, rubens: ficcari in vmbra, bibi ex aqua acetabuli parte dimidia, detrahare pituitam bilemque. Aluum leniter soluit & nymphaea in vino aultero. Soluit & pycnocomon, eruce folijs crassioribus & rarioribus, radice rotunda, lutei coloris, terram olente, caule quadrangulo, modico, tenui, flore ocymi. Inuenitur in faxosis locis. Radix eius in aqua mulsa xij, pondere, & aluum, & bilem, & pituitam exinanit. Semen somnia tumultuosa facit, vna drachma in vino potum. Et capnos frumā discutit. Detrahit bilem polypodion, quam nostrī fiduculam vocant: similis enim est filici. Radix in vfu, pilosa, coloris intus herbacei, crassitudine digiti minimi, acetabulis cauernosa ceu polyporum cirri, subdulcis, & in petris nascens, aut sub arboribus vetutis. Exprimitur succus aqua madefacta, & ipsa cocia inspergitur oleri, vel betæ, vel malux, vel saldamone, vel cum pulicula coquitur ad aluū vel in febrī leniter, soluendam. Detrahit bilem & pituitam, stomachum offendit. Aridæ farina indita naribus polyrum consumitur. Floret, & semen non fert. Scammonium quoque dissolutionem stomachi facit, bilem detrahit, aluum soluit, præterquam si adijciantur aloes drachmæ duæ obolis eius duobus. Est autem succus herbæ ab radice ramosa, pinguis folijs, triangulis, albis, radice crassa, madida, nauseosa. Nascitur pingui & albo solo. Radix circa canis ortum excava- tur, vt in ipsa confluat succus: qui sole siccatus, digeritur in pabulis. Siccatur & ipsa vel cortex. Laudatur natione Colophonium, Mylium, Prienense: specie autem nitidum & quàm similitimum taurino glutini, fungosum tenuissimis filulis, cito liquefcens, virus redolens, gummo sum, lingua tactu lactescens, quàm leuissimum, cum diluitur albescens. Hoc euenit & adulterino, quod fit erui farina & thymali marini succo, in Iudæa fere, quod etiā strangulat sumptum. Depræhenditur gustu. Tithymalus enim linguam excafcit bulbi more, nec ante, nec postea vtile. Dedere, & per se ex aqua mulsa & sale quater nis obolis. Sed vtilissime cum aloë, vt incipiente purgatione mulsum bibatur. Fit & decoctum radicis in aceto ad crassitudinem mellis, quod lepræ illinuntur. Et caput vngitur in dolore cum oleo. Tithymalū nostrī herbam lactariam vocant, alij lactucæ caprinam. Narrantque lacte eius inscripto corpore cum inauerit, in cinis inspergatur apparere literas, & ita quidā adulteras alioqui maluerè quàm codicillis. Genera eius multa. Primus cognominatur characias, qui & masculus existimatur, ramis digitali crassitudine, rubris, rugosis, quinque aut sex, cubitali longitudine, à radice folijs pendulis, in cacuminibus comā iunci. Nascitur in asperis maritimis. Legitur semen autumno cum coma, siccata sole tunditur & reponitur. Succus vero incipiente pomorum lanugine defractus ramulis excipitur farina erui, aut ficis, vt cū ijs arefcant. Quinas autem guttas singulis excipi satis est. Traduntque etiā toties purgari hydropicos fico sumpta, quot guttas lactis exceperit. Succus cum colligitur, ne attingat oculos cauendum est. Fit & è folijs tulsī priore minus efficax. Fit & decoctum è ramis. Est & semen in vfu cum melle decoctum ad catapotia soluendæ alui gratia. Semen & dentium cauis cera includitur, colluuntur & radicis decocto è vino aut oleo. Illinunt & lichenas succo, bibuntque eum vt purgent vomitione, & aluo soluta, alias stomacho inutilem. Trahit pituitam sale adiecto in potu, bilem aphronitro. Si per aluum purgari libeat, in posca: si vomitione, in passo aut aqua mulsa. Media potio tribus obolis datur. Ficos à cibo sumpsisse melius est. Fauces vrit leniter. Est enim tam feruētis nature, vt per se extra corpori impositum, pustulas ignium modo faciat, & pro caustico in vfu sit. Alterū genus tithymali myrsinitem vocant, alij caryitem, folijs myrti acutis & pungentibus, sed mollioribus, & ipsū in asperis nascens. Colliguntur comę eius

hordeo turgescente, siccateque in vmbra diebus ix. in sole inarescunt. Fructus non pariter maturefcit, sed pars anno sequente, & nux vocatur. Inde cognomen Græci dedere. Demetur cum messium maturitate, lauaturque, deinde siccatur, & datur cū papaneris nigri duabus partibus, ita vt sit totum acetabuli modus: minus hic vomitionibus quàm superior, ceteri item. Aliqui sic & folium eius dedere, nucem vero ipsam in mulso aut passo, vel cū sesama. Trahit bilem & pituitam per aluum. Oris vlcera sanant. Ad nomas oris folium cum melle estur. Tertium genus tithymali, paralius vocatur siue tithymalis, folio rotundo, caule palmum alto, ramis rubentibus, semine albo, quod colligitur incipiente vna, & siccatur teritur, sumiturque acetabuli mensura ad purgationes. Quartum genus helioscopion appellant, folijs portulacę, ramulis stantibus à radice quatuor aut quinque, rubentibus, semipedali altitudine, succi plenis. Hoc circa oppida nascitur, semine albo, columbis gratissimo, quod colligitur incipiente vna. Nomen accipit, quoniam capita cū sole circumagat. Trahit bilem per inferna in oxymelite dimidio acetabulo, ceteri vfus qui characiæ. Quintum cyparissian vocant propter foliorū similitudinem, caule gemino aut triplici nascentem in campestribus, cui eadē vis que helioscopio aut characiæ. Sextū platyphyllon vocant: alij corymbitem, alij amygdalitem à similitudine. Nec vtilius latiora sunt folia. Pisces necat, aluum soluit, radice, vel folijs, vel succo in mulso aut aqua mulsa drachmis quatuor. Detrahit priuatim aquas. Septimum dendroides cognominant, alij cobion, alij leptophyllon, in petris nascens, comosissimum ex omnibus maxime cauliculis rubentibus, & semine copiosissimum, eiusdem effectus cuius characiæ. Apios, ischas, siue rhaphanofagra, iuncos duos, siue tres spargit in terra rubentes, folijs rutæ: ra dix cepæ, sed amplior: quare quidam raphanum syluestrem vocant. Intus habet mamam candidam, extra cortices nigros. Nascitur in montosis, asperis, aliquando & in herbosis. Effoditur vere, tusaque in fictili mergitur: deiectoque quod supernatat, reliquus succus purgat vtraque parte, sesquibolo in aqua mulsa. Sic & hydropicis datur acetabuli mensura. Inspergitur & aridæ radicis farina potioni, aiuntque superiorem partem eius vomitionibus extrahere, inferiorem per aluum. Tormina discutit quodcumque panaces & vettonica, præterquam à cruditate: Peucedani succus & inflationes, ructus gignens: Acori radix daucumve, si lactucæ modo sumatur. Ladanium Cyprium potum interaneorū vitis occurrat. Item gentianæ farina, ex aqua tepida fabę magnitudine: Plantago mane sumpta duabus linguis, & tertia papaueris in vini non veteris cyathis iij, datur & in somnum euntibus ad dito nitro vel polenta, si multo post cibum detur. Colo infunditur hemina succi, vel in febrī. Agaricum potum obolis tribus in vini veteris cyatho vno, leni medetur: & panacis omnium generū radix in mulso. Sed teuctria præcipue, pota arida & decocta quantum manus capiat, in aceti heminis tribus. Ad vulnus illinunt eadem cum aceto: aut si tolerari non possit, ex sicu vel aqua: Polemonia bibitur ex vino: Vettonica drachma in oxymelitis cyathis tribus. Aristolochia vt contra serpentes. Argemonia vij, diebus in cibo sumpta, lienem consumere dicitur: Agaricum in aceto mulso obolis duobus. Nymphææ heraclæ radix è vino pota, & ipsa consumitur. Cistanthemus, drachma bis die sumpta, in vini albi cyathis iij, per dies xl. lienem dicitur paulatim emittere per vrinam. Prodest & hyssopum cum fico decoctum: Lonchitidis radix decocta priuquam semen emittat. Peucedani quoque radix decocta, & leni & renibus. Lien acori potu consumitur. Præcordijs & ilibus vtilissime radices. Clymeni semen potum diebus xxx. pondere denarij in vino albo: Vettonicę farina ex melle & aceto scilicet pota: Radix lonchitidis in aqua, & teuctrium illinunt. Item scordium

scordium cum cera, agaricum cum farina fenigraci, vesicæ malis, contraq; calculos grauisimâs cruciatibus, vt diximus, auxilio est: Polemonia ex vino pota. Item agaricum: Plantago radice vel folijs potis ex passio. Et vettonica, vt in iocinere diximus. Item ramici, pota atq; illita. Eadem ad strangurias efficacissima. Ad calculos qui dam vettonicam & verbenacâ & millefolium equis portionibus ex aqua, pro singulari remedio bibere suadent. Strangurias discuti & dictamo certum est. Item quinquefolio decocto ad tertias in vino, hoc & enterocelicis dari atq; illini, vtilissimum est. Xiphij quoq; radix superior, vrinam ciet infantibus. Enterocelicis datur ex aqua, & illinitur vesicæ vitij. Peucedani succus infantum ramici, & vmbilicis eminentibus psyllion illinitur. Vrina ciet anagalides, acoriq; radice decoctâ, vel ipsa trita potaq; & omnia vesicæ vitia sanant. Et calculos herba & radix cotyledonis. Itemq; genitalium inflammationem omnem, pari pondere caulis, & feminis, & myrrhæ. Ebulum teneris cum folijs tritâ, ex vino potum, calculos pellit: impositum testes sanant. Erigeron quoq; cum farina thuris & vino dulci, testium inflammationes sanant. Symphyti radix illita enterocelas cohibet, genitaliû nomas hypocisthis alba. Aremisa quoq; datur contra calculos ex vino dulci, & ad stranguriam. Dolores vesicæ sedat ex vino nymphæ heraclæ radix, eadem vix crethmo, ab Hippocrate admodum laudata. Est autem inter eas que eduntur sylvestrium herbarum. Hanc certe apud Callimachum apponit rusticâ illa Hecale, speciesq; est batis hortensis. Caulis vnus palmum altus, semel feruens, odoratum ceu libanotidis rotundum, siccata rumpitur: habet intus nucleum candidum, quem aliqui cachryn vocant. Folia pin guia, albicant veluti oliuæ, crassiora, & falso gustu: radices digiti crassitudine tres aut quatuor. nascitur in maritimis petrosis. Estur crudum coctum ve cum oleo, odorati saporis & iucundi. Seruatur etiam in muria: præcipui vsus ad stranguriam, folio, vel caule, vel radice ex vino. Colorem quoq; corporis gratiorem facit, verum equo largior inflationes. Aluum soluit decocto vrinamque, & à renibus humorem trahit. Sic & althææ sicca farina in vino pota, stranguriam tollit, efficacius addito dauco. Lien quoq; vtilis. Aduersus serpentes bibitur. Tumetis quoq; in pituita, aut stranguria hordeo inaspera succurrit. Anthyllion est lenti similima, quæ in vino pota, vesicæ vitij liberat, sanguinem sistit. Altera est anthyllis, chamæpityos similis, flore purpureo, odore graui, radice intubi. Vel magis cepæa, similis portulacæ, nigriore radice, sed inutili, nascens in littoribus harenosis, gustu amara. In vino cum asparagi radice vesicæ plurimum prodest. Eadem præstat hypericon quam alij chamæpityn, alij corion appellant, oleraceo frutice, tenui, cubitali, rubente, folio rutæ, odore acri, femine in siliqua nigra, maturescens cum hordeo: natura femini spissandi, alui sistit. Vrinam ciet. Ad calculos vesicæ cum vino bibitur. Est aliud hypericon, quod alij corin appellant, folio tamaricis, & sub ea nascitur, sed pinguioribus folijs, & minoribus ac rubentibus, odoratâ, palmo altius, leniter suaue, aculeatâ. Vis femini excalescentia, & ideo inflationem facit enterocelis, sed stomacho non inutile, præcipui ad stranguriam, si exulcerata non sit vesica. Medetur & pleuretici ex vino potum. Vesicæ autem callitrichon trita simul cum cumino, & data ex vino albo. Verbenaca quoq; folijs decocta ad tertias, vel radix eius è mullâ calido calculos eicit. Item perpressa, quæ Aretij & in Illyrico nascitur, in aqua decocta è tribus heminis ad vnam, & pota. Trifolium ex vino sumptum, & chrysanthemum primum. Anthemum quoque calculos eicit, paruis à radice folijs quinis, caulibus longis duobus, flore roseo, radices trite per se, seu laner crudum. Silaus nascitur glareosis & perennibus riuis, cubitalis, apij similitudinè. Coquitur vt olus acidum, magna vtilitate vesicæ: quæ si scabiem sentiat, panacis ra-

dice sanatur, aliter inutile vesicis. Calculos pellit malum erraticum, radice libra in vini congio decocta ad dimidias: inde hemina sumuntur per triduum. Reliquum ex vino cum sio, & vrica marina, & daucû, & plantaginis semen ex vino. Et herba fuluana trita ex vino: & hæc nomen inuentoris habet, nota tractantibus, vrinam ciet. Scordion testium tumores sedat. Hyofcyamum genitalibus medetur. Peucedani succus ex melle, & semen stranguriam, Agaricum obolis tribus in vini veteris cyatho vno, Trifolij radix drachmis duabus in vino, dauci vna drachma vel feminis. Ischiadici & femine & folijs erythrodani tritis sanantur, panace pota: & infusca polemonia, aristolochiæ decocto folij. Agarico quidem & neruis qui platys appellatur, & humoris dolor sanatur, obolis tribus in vini veteris cyatho vno pota. Quinquefolium ischiadici & bibitur & imponitur. Item scammonia decocta cum hordei farina. Semen hyperici vtriusq; bibitur ex vino. Sedis vitia & attritus, celerrime sanat plantago, Condylomata quinquefolij. Sedem conuersam cyclamini radix ex aceto: Anagallis cerulea procidentia sedis retro agit: è diuerso rubens proritat. Cotyledon condylomata, & hæmorrhoidas mire curat. Testium tumores acori radix decocta in vino, tritaq; & illita. Intertrigines negat fieri Cato, absinthium Ponticum secum habentibus.

Psyllum in aqua cum radicibus decoctum. Antiqua scriptura, Psyllium in aqua: Acori radice decoctum. Verobis; subintelligitur verbum bibitur, ibidem præcedens. Naturæ eis, mollendi, sicandi, coquendi. Rectius, concoquendi. Cochlearibus quinq; ad ditis in cyathis tribus vini. Latinus est, in cyathos tres. Sicut mox, in aqua mullam addito pondere XII. Sumitur & ecligmate ad pectoris vitalia. Vicia non vitalia. Bibi ex aqua acetabuli mensura: dimidia detrahare pituitam. Legendum, bibi ex aqua acetabuli parte dimidia, detrahare pituitâ. Radix eius in aqua mullâ XII. pondere denariorum. Nimum sanè hoc pondus esse vel exco appareat. Lego X. II. pondere. Errori occasionem dedit nota denarij. Scammonium quoq; dissolutionem facit. Lege addendo, dissolutionem stomachi facit. Virus redolens, fuminosum lingua tactu lactescens. Scribo gummosum, lingue tactu lactescens. Quod sit herba farina & tythimali marini succo. Lege, erui farina. A radice folijs pendens. Legendum, folijs pendulis. Farina erui, aut sici. Ficus, non sici. Folijs tuis priore minus efficacax. Lege addendo: Fit & folijs tuis. Semen & dentium cauis cera includitur. Colluuntur & dentes succo radice decoctâ in vino. Vetus lectio, colluuntur & radice decoctâ è vino. Dentes repetere su peruacaneum est: & decocti significatio satis nota. Et ipsium etiam in asperis nascens. Etiam redundat. Ita vt sit totâ acetabuli modo. Rectius, acetabuli modus. Peucedani succus inflationes & ructus gignit. Longe aliter antiqui codices. Peucedani succus inflationes ructus gignens. nam & hic referendum verbum discitur, quod proxime præcedit. Datur in somnum euntibus, addito nitro seu polenta. Sicut si post cibum datur. Vera lectio, datur & in somnum euntibus addito nitro vel polenta, si multo post cibum datur. In vino sciericis dari atq; illini vtilissimum est. Antiqui codices, hoc in vino enterocelicis dari. Et enterocelarum remedium huius loco magis apposite conuenit, secundum ordinem membrorum. Itemq; genitalium inflammationem. Adde omnem: inflammationem omnem. Symphyti radix illita enterocelas cohibet. Aufert & genitalium nomas hypocisthis alba. Legendum, S. i. e. cohibet. genitalium n. h. a. Nam cohibet tam ad nomas refertur quam ad enterocelas. Præcipueque eius vsus ad stranguriam. Elegantiû absque conjunctione, præcipui vsus. Verum largior quoque inflationes. Scribe, verum æquo largior inflationes. & sequenti versus, humorem trahit, non dolorem. Vesicæ autem callitrichon trita, similis cumino, medetur, & data ex vino albo. Vetus lectio, trita, simul cum cumino, & d. ex v. a. Nec est necesse repetere verbum medetur, eodem versus præcedens. Paruis è radice folijs quinis. Melius, à radice.

De pulegio & argemone. Cap. 9.

Alij adieciunt & pulegium: quod ieiunus qui legitur, si post se alliget, inguinis dolores prohibet aut sedat coeptos. Inguinaria (quam quidam argemone vocant) passim in vepribus nascens, vt profit inguinibus in manu tantum habenda est. Panos sanat panaces cum melle, plantago cum sale: quinquefolium: perfoliatâ radix,

radix, vt in strumis: item damafonium: verbascum cum sua radice tusum, vino aspersum, folioq; inuolutum, & ita in cinere calcatum, vt imponatur calidum. Experti affirmare, plurimum referre si virgo imponat nuda, ieiuna ieiuno, & manu supina tangens dicat, Negat Apollo pestem posse crescere, quâ nuda virgo restinguat: atque ita retroâ manu ter dicat, totiesque despuant ambo. Medetur & radix mandragoræ ex aqua: radice scammonie decoctum cum melle: sideritis cum adipe veteri: vel chrysipæa cum ficis pinguibus. & hæc ab inuétore habet nomen.

Plurimum remedium esset si virgo imponat. Lege, plurimum referre si virgo imponat.

De nymphæa, & abstinentia, & appetentia veneris, & de satyrio erythrococco, & crategi, & sideriti. Cap. 10.

Venerem in totum adimit, vt diximus, nymphæa heraclæ, eadem femel pota, in xl. dies. Infornia quoque veneris à ieiuno pota, & in cibo sumpta. Illita quoq; radix genitalibus, inhihet non solû venerem sed effluentiam genitaluræ: ob id corpus alere voceque dicitur. Appetentiam veneris facit radix è xiphio superior, data potu in vino. Item quam crethmon agrion appellant, & orminos agrios, cû polenta contritis. Sed inter pauca mirabilis est orchis herba siue serapias, folijs porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice, testiculis simili, ita vt maior, siue (vt aliqui dicunt) durior, ex aqua pota excitet libidinem: minor siue mollior, è lacte capri non inhibeat. Quidâ folio scillæ esse dicunt leuiori ac minori, caule spinoso. Eiusq; radices sanant oris vlcera, thoricis pituitas, aluum sistunt è vino pota. Concitatricem vim habet satyrion. Duo eius genera: vna longioribus folijs quàm oleæ, caule quatuor digitorum, flore purpureo, radice gemina ad formam hominis testium, alternis annis intumescens ac residente. Altera satyrion orchys cognominatur, & femina esse creditur. Distinguitur inter nodijs & ramosiore frutice, radice fascinis vtili. nascitur fere iuxta mare. Hęc tumores, & vitia partium earum erumpentia, cum polenta illita sedat, vel per se trita. Superioris radix in lacte ouis colonica data, nervos intendit: eadem ex aqua remittit. Græci satyrion, folijs lilij rubri minoribus, & tribus non amplius è terra exeuntibus tradunt, caule iugis, cubitali, nudo, radice gemina, cuius in ferior pars & maior mares gignat, superior ac minor feminas. Et aliud genus satyrion (erythraicon appellant) semine in viticis maiore, leui: durâ radice, cortice rubro intus albû includi, sapore dulcè: fere in montosis inueniri. Venerem, etiam si omnino manu teneatur radix, stimulari, adeo si bibatur in vino austero. Arietibus quoque & hircis segnioribus in potu dari. Et à Sarmatis equis, ob assiduum laborem pigrioribus in coitu, quod vitium profodamum vocat. Vim eius restinguit aqua mullâ, aut lactuca sumpta. In totum quidem Græci, cum concitationem hanc volunt significare, satyrion appellant, sic & crategin cognominantes & thelygonon, quâs semen testium simile est. Tithymali quoq; ramorum medullam habentes, ad Venerem prioriores fieri dicuntur. Prodigiosa sunt quæ circa hoc tradidit Theophrastus, autor aliqui grauis, septuageno coitu durasse libidinem contactu herbæ cuiusdam, cuius nomen speciemque non posuit. Sideritis adalligata varices minuit, & sine dolore præstat. Podagræ morbus rarior solebat esse, non modo patrum aorumq; memoria, verum etiam nostra, peregrinus & ipse. Nam si Italiæ fuisset antiquitus, Latinum nomen inuenisset. Infanabilis non est credendus: quippe quoniam & sponte desijt, & in pluribus cura. Medentur panacis radices cum vna passa, succus hyofcyami cum farina vel semen: scordion ex aceto, iuberis vt dictum est. Verbenaca cum axungia trita, cyclamini radix, cuius de-

coctum & perniobus prodest. Podagræ refrigerat radice è xiphio, semen è psyllio, cicuta cum lithargyrio aut axungia, aizoom in primo impetu podagræ rubetis, hoc est, calidæ. Vtrilibet vero conuenit erigeron cum axungia, plantaginis folia trita addito sale modico, argemone tula ex melle. Medetur & verbenaca illita, aut si pedes macerentur in eius decocto. Et lappago, similis anagallidi, nisi esset ramosior ac pluribus folijs aspera, rugosa, asperioris succi, grauis odoris, quæ talis est, mollugo vocatur: similis, sed asperioribus folijs, asperugo. Superioris succus expressus pondere xj. denariorû in vini cyathis duobus quotidie sumit. Præcipue vero liberat eo malo phycos thalassion: id est, fucus marinus, lactucæ similis, qui conchylijs subternitur: non podagræ modo, sed omnibus articolorum morbis impositus, prius quàm exarescat. Tria autem genera eius: latum, & alterum longius, quadam tenus rubens: tertium crispis folijs, quo in Creta vestes tinguntur, omnia eiusdem vsus. Nicander ea & aduersus serpentes in vino dedit. Salutare est & semen eius herbæ, quam psyllion appellauimus madefactum aqua, admixtis in hemina feminis, refinæ colophonie cochlearibus duobus, thuris vno. Laudantur & mandragoræ folia cum polenta tusa.

Quæ talis est, mollugo vocatur. Similis & asperioribus folijs asparago. Scribendum, quæ talis est mollugo vocatur, similis sed asperioribus folijs, asperugo. Vt intelligas duo lappaginis genera, vt runque à peculiari qualitate denominatum.

Medicina generales de pedibus, talis, articulis, neruis, & remedia contra morbos qui totum corpus occupant, & de merthyryda, & vigilijs, & de paralyti, & de febribus frigidis, & febre iumentorum, & phreneticis, & chameæta, & aizoo, & igne sacro. Cap. 11.

Talis vero tumentibus, limus aquaticus cum oleo subactus, mire prodest. Articulis succus è centauro minore. Idem neruis vtilissimus. Item centaureis. Vertonica neruis discurrentibus per scapulas, humeris, spinæ, lumbis pota, vt in iocinere. Articulis quinquefolium impositum. Mandragoræ folia cum polenta, vel radix recens tusa cum cucumere syluestri, vel decocta in aqua. Cubitorem ac pedum rimis polypodij radix. Articulis succus hypocyami cum axungia. A omni succus cum decocto. Itè centumculis decocta, vel muscus recens ex aqua obligatur donec inarescat. Item lappæ boaricæ radix è vino pota. Cyclaminos decocta in aqua perniunculos curat, omniaq; alia frigidis vitia. Perniunculos curat & cotyledon cum axungia, folia ex batrachio, Epithymi succus. Clauos pedum extrahit ladanum cum castoreo: verbenaca ex vino. Nunc peractis malis quæ membratim sentiuntur, dicemus de his que totis corporibus grassantur. Remedia autem hæc communia inuenio. Ante omnes potam dodecatheum, de qua diximus. Deinde panacis omnium generum radices, peculiariter longinquis morbis, & semen interaneorum vitij. Ad omnes vero corporis dolores succû è scordio. Item vettonicæ, que pota colorem plumbeum corporis priuatim emendat, grauioremque reducit. Geranium aliqui myrrhin, alij merthyryda appellant. Similis est cicutæ, folijs minutioribus, & caule breviori, rotundo, saporis & odoris iucundi. Nostris sic eam tradunt. Græci folijs candidioribus paulo quæ maluæ, caulibus tenuibus, pilosis, ramofam ex intervalis binum palmorum, & in his folijs, inter quæ in cacuminibus capitula sint gruum. Alterum genus folijs anemones, diuisuris longioribus, radice mali modo rotunda, dulci, rescientibus se ab imbecillitate vtilissima, & fere talis vera est. Bibitur contra phthisin drachma in vini cyathis tribus bis die. Item contra inflationes, & cruda idem præstat.

præstat. Succus radicis auribus medetur. Opisthotonicis semé drachmis quatuor cum pipere & myrrha potum. Phthifin sanat, & plantaginis succus si bibatur, & ipsa decocta. In cibo cum sale & oleo, à somno matutino refrigerat. Eadem datur his, quos atrophos vocant, interpositis diebus. Vettonica phthificis ecligmate cū melle fabæ magnitudine. Agaricum potū duobus obolis in passō, vel daucon cum centaureo maiore in vino. Phagedenis, quod nomen sine modo exedentium est, & alias vicerum, tithymali medentur cum sesamis sumpti. Inter mala vniuersi corporis vigilæ sunt plerisque. Harum remedio monstratur panaces, clymenos, aristolochia, & odore, & peruncto capite. Aizoum siue sedum, si inuolutum panno nigro, ignoratis puluino subijciatur, & eno thera siue onuris hilaritatem afferens in vino, amygdalaceo folio, flore rosaceo, fruticosā, longa radice, & cum siccatā est vinum olente. Hęc in potu data feras quoque mitigat. Cruditates quæ nauisem faciunt, digerit vettonica. Eadem potā à cœna concoctionem facit, in oxymelitis cyathis tribus drachmæ pondere, & crapulam distulit. Item agaricum post cibos in aqua calida potum. Paraly sin vettonica sanare dicitur. Item iberis, vt dictū est. Eadem & torpentibus membris prodest. Item armonia, omnia quæ periclitentur secari discutendo. Comitiales sanant panacis, quam heracliam diximus, radices potæ cū coagulo vituli marini, ita vt sint panacis tres partes: plantago pota: vettonica in oxymelite drachma, vel agaricū obolis tribus: folia quinquefolij ex aqua. Sanat & archezolis, sed cum aminæo pota. Sanat & baccaris radix arida in puluerem cōtrita, cyathis tribus cum coriandro in aqua calida. Et centunculus trita in aceto, melle, aut in aqua calida: verbenaca ex vino pota, hyssopi bacca teris cōtrita, & in aqua potæ diebus sedecim: peucedanum cum coagulo vituli marini equis portionibus potum: quinquefolij contrita folia ex vino pota diebus xxxj, vettonicæ farina pondere xij, cum acetī scillitici cyatho, mellis Attici vncia: scammoniū obolis duobus cum castorei drachmis quatuor. Febres frigidas leuiores facit agaricum, potum in calida aqua: tertianas sideritis cum oleo. Item ladanum, quod in segetibus nascitur, contusum. Plantago ex aqua mullā, duabus horis ante accessionē potā binis drachmis: vel succus radicis melle defactæ vel tulfæ: vel ipsa radix trita in aqua ferro calefacta. Quidam ternas radices in tribus cyathis aquæ dedere. Ijdem in quartanis quaternas fecerunt. Buglossa inarescente, si quis medullā ē caule eximat, dicatq; ad quem liberandum febre id faciat, & alliget ei septem folia ante accessionem, aiunt à febre liberari. Itemque vettonicæ drachmam, in aquæ mullæ cyathis tribus, vel agaricum, maxime in his febris, quæ cū horrore veniunt. Quinquefolij folia quidā ternas dedere, quaterna quartanis, plura cæteris, alij omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mullā. Verbenaca quidem & iumentorum febribus in vino medetur: sed in tertianis à tertio geniculo incisa, quartanis è quarto. Bibitur & semen hyperici vtriusq; in quartanis, & horroribus vettonicæ farina, quæ omnes horrores coeret: Item panaces, adeo excafactoria natura, vt per nūq̄ ituris bibere id, ac perungi eo præcipiant. Et aristolochia perfrictionibus resistit. Phreneticos somnus sanat, qui contingit peucedano ex aceto capiti infuso, anagallidum succo. E diuerso lethargicos excitari labor est, hoc præstante (vt perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani succo. Contra insanias vettonica bibitur. Carbunculos rumpit panaces. Sanat vettonicæ farina ex aqua, aut brasiica cum thure, frequenti potu calida: vel è carbone in conspectu extincto fauilla, digito sublata & illita, vel plantago tusa. Titymalus characites hydropicos sanat. Panaces, plantago in cibo, cum prius panem sicū ederint sine potu: vettonica drachmis duabus in duobus cyathis vini aut mulli: vel agaricum, vel

semen lonchitidis, duabus lingulis ex aqua potum: psyllium ex vino: anagallidum succus: coryledonis radix è mullō: ebuli recentis radix, excussa tantum, nec colluta, quantum duo digiti comprehendant, ex vini veteris calidi hemina: trifolij radix drachmis duabus in vino: tithymalum, platyphillon cognomine, semen hyperici, quod coris appellatur: acte, quam quidam esse ebulum putant, radice contrita in vini cyathis tribus, si febris ablit, vel semine ex vino nigro: Item verbenaca, fasciculo manus plenæ decocta in aqua ad dimidias. Præcipue tamen chamæactæ succus aptissimus creditur. Eruptiones pituitæ emendant, plantago, cyclamini radix cū melle: ebuli folia contrita, & è veteri vino imposita etiam boam sanant, id est, rubentes papulas. Pruriginem succus strychni illitus. Igni sacro medetur aizoum: folia tri ta cicutæ: mandragoræ radix. Siccat in aere vt cucumis, primoque super mustum suspenditur, mox in fumo, dein tunditur in vino aut aceto. Prodest & vino myrteo fouere: mentæ sextans, vini sulphuris vncia, ex aceto simul trita: fuligo ex aceto. Ignis sacri plura sunt genera, inter quæ medium hominem ambiens, qui zoster appellatur, & enecat si cinxerit. Medetur plantago cum creta cimolia, & peristereos per se: radix perfolatæ. Alijs que serpunt, coryledonis radix cum mullō: aizoum: succus linozolis ex aceto.

Ramosum & interuallis binum palmarum. Rectius, Ramo- sam ex interuallis, vt binum palmarum interualla inter ramos in telligantur. Phthifin sanat, & plantaginis succus, si bibatur. Et ipsa decocta in vino cū sale & oleo, à somno matutino refrigerat. Magis placet quod in vetustis habetur codicibus, Phthifin sanat, & plantaginis succus, si bibatur, & ipsa decocta. In cibo cum sale & oleo à somno matutino refrigerat. Certe hæc lectio magis Plinij respicit, nec medicos dissenfuros puto, ad quorum tribunal hunc locum rejicio, sicut & cum qui mox subrexe- runt. Quinquefolij cōtrita folia ex vino sumpta diebus xxx. in betonicæ farina pondere xij. cum acetī scillitici cyatho. In istidem codicibus longe aliud legitur, & quidem rectius, quantum ego video. Quinquefolij contrita folia ex vino pota diebus xxxj betonicæ farina pondere xij, cum acetī scillitici cyatho. B diuerso lethargicos excitari labor est. Hoc præstat euphorbium (vt perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani succo. Agnosco eundem, quem prioribus duobus locis, castigatorem, quem si ostendebat sporifera vis in peucedano, eadem opera poterat id omnino tollere, contentus euphorbio suo, nunc manet idem scrupulus, neque docet quomodo sic euphorbium adhibendum. Sincera lectio in nostris exemplaribus est hæc, hoc præstante (vt perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani succo. Eruptiones pituitasq; emēdat plantago. Scribo, Eruptiones pituitæ emēdat, plantago, cyclamini radix.

Ad luxata membra, & contra morbum regium, & contra furunculos, & fistulas, & inflammationes, & ambuflationem, & contra alios morbos, ad neruos, ad sanguinem. Cap. 12.

Radix polypodij illita, luxatis medetur. Doloremque & tumores tollunt semen psyllij, folia plantaginis tusa, sale modico addito: verbasci semen ex vino decoctum & contritum: cicutā cum axungia. Folia ephemeri tuberibus atque tumoribus illinuntur, quæ etiamdum discuti possunt. Morbū regium in oculis præcipue mirari est, tenuitatem illam denitatemq; tunnicularum felle subeunte. Hippocrates à septimo die in febre, mortiferum signum esse docuit. Nos scimus vixisse aliquos etiam ab hac desperatione. Fit vero & citra febres, impugnaturq; centauro maiore (vt diximus) potu, vettonica, agarici obolis tribus ex vini veteris cyatho: Item verbenacæ folio, obolis tribus ex vini calidi hemina quadratiduo. Sed celerrime quinquefolij succus medetur tribus cyathis potus cum sale & melle. Cyclamini radix drachmis tribus bibitur in loco calido & à perfrictionibus tuto, sudores enim felleos mouet: Folia tusilaginis ex aqua: Semen linozolis vtriusque infersum potioni,

GLO.

vel cum abinthio, aut cicere decoctum: hyssopi bacca cum aqua potæ: Lichen herba si cum sumitur cætero olere abstineatur: Polytrix in vino data, struthion in mullō: Passifloræ & in quacunq; parte ac maximo incommodo nascuntur, qui furunculi vocantur, mortiferū aliquando malum confectis corporibus. Remedio sunt pycnocomi folia trita cum polenta, si nondum caput fecerint. Discutiunt & folia ephedri illita. Fistulæ quoq; in omni parte serpunt, medicorum vitio male factis corporibus. Auxilio est centauro minus collyrijs cum melle decocto additis: plantaginis succus infusus: quinquefolij cum sale & melle: ladanum cum castoreo: coryledon cū melle ceruina calefacta, imposita: verbasci radicis medulla collyrij tenuitate in fistulam additur: vel aristolochiæ radix, vel succus tithymali. Collectiones inflammationesq; sanant argemoniæ folia illita. Durities & collectiones omnes verbenaca, vel quinquefolium, decoctum in aceto: verbasci folia vel radix: hyssopum è vino impositum: acori radix, decoctio eius herbæ fontibus: aizoum. Item quæ contusa sint, duritiasq; & sinus corporis. Tela omnia infixa corpori extrahunt folia tusilaginis, daucum, semen leontopodij tritum in aqua cum polenta. Suppurationibus imponuntur pycnocomi folia trita cum polenta, vel semen: item orchis. Vitia que sint in ossibus, satyrj radice imposita, efficacissime sanari dicuntur. Nomæ & collectiones omnes, succo maris priusquam inarescat, & alceæ radice collectiones discutiunt. Ambusta sanantur plantagine, arcio ita vt cicatrix fallat. Folia eius in aqua decocta & contrita illinuntur: radices cyclamini cum aizoo: herba ipsa hyperici, quod corion appellauimus. Neruis & articulic conuenit plantago trita cum sale. Argemonia tusa ex melle. Peucedani succo perunguntur spaltici, tetanici. Neruorum duritiæ ægyptolis succo. Doloribus erigeron ex aceto illinunt. Epithymum spasticis opisthotonicis perungi semine hyperici, quod coris vocatur, idemq; bibere prodest. Phrynion dicitur etiam abscissos sanare neruos, si cōfultim imponatur trita vel mansa. Spasticis, tremulis, opisthotonicis alceæ radix bibitur ex aqua mullā. Sic & rigores excafcit. Sanguinis profluuium sistit herbæ pœoniæ semen rubrū. Eadem & in radice vis. Cyclaminos vero, si ore sanguis reijciatur, siue è naribus, siue alio fluat, siue feminarum vtero: ite lysimachia pota vel illita, vel naribus indita: item plantaginis semen. Quinquefolium potū & illitum. Cicutæ semen in nares, si inde fluat, tritū ex aqua inditum: Aizoum, astragalij radix sistit & ischæmon, & achillea.

De herba equseti, nymphæa, peucedano, siderite, alijsq; pluribus ad sanguinem sistendum vtilibus, & Stephanomeli, & eristhale, & contra vermes. Cap. 13.

Equisetum hippuris à Græcis dicta, & pratis vitupe rata nobis: est autem pilis terræ, equinæ setæ similis: lienem curforum extinguat decocta sicili nouo ad tertias, quantū vas capiat, & per triduum heminis pota. Vnctis esculentis ante diem vnum interdicitur. Græcorum varia circa hanc opinio. Alij pini folij similem, nigricantem, eodem nomine appellant, vmi eius admirabilem tradentes, quod etiam sanguinis profluua vel tacto eo tantū homine sistat. Alij hippurin, alij ephedron, alij anabasin vocant. Traduntq; iuxta arbores nasci, & scandentem eas dependere comis iuncis multis nigris, vt est equoniam cauda, geniculatis ramulis folia habere pauca, tenuia exigua. Semen rotundum, simile coriandro, radice lignosa, nasci in arbutis maxime. Vis eius spiffare corpora. Succus sanguinem è naribus fluentem inclusus sistit: item alium. Medetur dyfentericis in vino dulci potus cyathis tribus. Vrinam ciet: tusim orthopnæam fa-

nat: item rupta, & quæ serpunt. Intestinis & vesicæ folia bibuntur. Enterocelen cohibet. Faciunt & aliam hippurin, breuioribus & mollioribus comis candidioribusque, perquam vtilem ischiadicis, & vulneribus ex aceto impositam, propter sanguinem sistendum. Et nymphæa trita plagis imponitur. Peucedanū cum semine cupressi bibitur, si sanguis per os redditus est, fluxitq; ab infernis. Sideritis tantam vim habet, vt quauis recenti gladiatoris vulneri illigata, sanguinem claudat: quod facit & ferulæ cinis, vel carbo: fungos vero etiam efficacius, qui fecundum radicem eius nascitur. Per nares autem fluenti, & cicutæ semen tritum ex aqua inditumque, efflicax habetur: item stephanomelis ex aqua. Vettonicæ farina è lacte caprino pota, sistit ex hubere fluentem: plantagoq; contusa. Eiusdem succus vomentibus sanguinem datur. Ad erraticum autem radix perfolatæ cum axungia veteris illita probatur: Ruptis conuulsisq; ex alto deiectis centauro maius, gentianæ radix trita vel decocta, vel succus vettonicæ, & hoc amplius à vocis aut lateris contentionibus: panaces, scordion, aristolochia, pota: agaricum. Item contusis & euerfis potum duobus obolis in mulli cyathis tribus, aut si febris sit, in aqua mullā: verbasci cuius flos similis auro est, acori radix, aizoum omne, sed è maiori succus efficacissime: item symphyti vel radicis decoctum: daucum crudum: Eristhales est flore luteo, folijs acanthi: bibitur è vino: item chamærops: & in forbitione irio, vel plantago omnibus modis. Itē phthiria, qua Sylla dictator consumptus est: nascunturque in sanguine iplo hominis animalia exesura corpus. Resistitur vuzæ taminig succo, aut veratri, cum oleo perunctis corporibus. Tamina quidem in aceto decocta, etiam vt iltes cōtædio liberat.

Et ad hoc amplius addo, iocineris aut lateris contentionibus. Legendum & hoc amplius à vocis aut lateris contentionibus. Eristhale est flore luteo. Lege, Eristhales.

Ad vlcera & plagas, & ad verrucas tollendas, & de polycnemo. Cap. 14.

Vlcera multorum sunt generū, ac multis modis curantur. Panacis omnium generum radix, ex vino calido illinunt manantibus. Siccat priuatim quam chironiam diximus. Cum melle trita tubera aperit: vlcibusque, quæ serpunt, deploratis auxilio est cum eris flore, vino temperata omnibus modis, vel flore vel semine, vel radice. Eadem cum polenta vetustis vulneribus prodest. Heracion quoq; siderion, apollinaris, psyllium, tragacantha, scordotis cum melle purgat. Farina eius carnes excrecentes per se in parta cōsumit. Polemonia vlcera, quæ cacoethe vocant, sanat: centauro maius in partum vel illitum: item minoris coma decocta vel trita, vetera quoq; vlcera purgat & per sanat. Folliculi clymeni recentibus plagis imponuntur. Illinuntur autem gentiana vlcibus quæ serpunt, radice tusa, vel decocta in aqua ad mellis crassitudinem, vel succo: vulneribus, ex ea factum lycium. Lysimachia recentibus plagis medetur. Plantago omnium generum vlcibus, peculiariter feminarum, senum, & infantium. Igne mollita melior, & cum ceroto crassa vlcera labra purgat, nomas sistit: tritam suis folijs integere oportet: Suppurationes, collectiones, finis vlcera chelidonia quoq; succatur, vulnera adeo vt etiam pro spodio vtantur. Eadem iam desperatis cum axungia imponitur. Digtamū pota sagittas pellit, & alia tela extrahit illita. Bibitur ex aqua cyatho foliorū obolo. Proximè pseudodictamū. Vtraque etiam suppurationes discutiunt. Aristolochia quoque putria vlcera exest: fordida expurgat cum melle, vermēsque extrahit: item clauos in vlcibus natos: & infixa corpori omnia, præcipue sagittas, & ossa fracta, cū refina. Caua vero vlcera explet per se. Et cum iride, recētia vulnera ex aceto. Vetera vlcera,

GLO.

verbenaca,

verbenaca, quænefoliam cum sale & melle. Radices persolatæ, vulneribus ferro illatis recentibus imponuntur: folia veteribus. Cum axungia vtrunque, & suo folio operitur. Damafonium vt in struma: folia verbasci ex aceto aut vino. Peristereos ad omnia genera, vel callo forum putrescentiumq; vlcera facit. Manantia nymphæ heraclei radix sanat. Item cyclamini radix vel perse, vel ex aceto, vel cum melle. Eadem & contrasteatomata effica, sicut ad vlcera manantia hyssopum, item peucedanum, cui ad recentia vulnera vis tanta est, vt fanem ossibus extrahat. Præstant hoc & anagallides, cohibentq; quas vocant nomas, & rheumatismos. Vitales & recentibus plagis, sed præcipue senum corpori. Cum ceroto apollematæ & vlcera tetra, folia mandragoræ recentia, radix vulnera cum melle aut oleo: cicuta cum filigine mixta mero: aizoum herpetas quoq; & nomas, ac putrescentia: sicut erigeron verminosa: recentia autem vulnera atragali radix, & vetera quoq; vlcera purgat hypocisthis vtraque. Leoropodij semen tritum in aqua, & cum polenta illitum, spicula sagittarum extrahit: item pycnocomi semen. Tithymalus characias succo gangrenas, phagedenas, putria, vel decocto ramorum cum polenta & oleo: orchis radices, hoc amplius & cacoethe ex aceto cum melle sicca & recentes: per se ænothera efferentia sese vlcera sanat. Scythica vulnera curant. Ad carcinomata, argemonia ex melle efficacissima est. Vulneribus prælanatis asphodeli radix decocta, vt diximus, trita cum polenta & illita, quibuscunq; vero apollinaris. Atragali radix in puluerem trita, humidis vlcibus prodest: item callitrix decocta in aqua. Priuatim vero ijs quæ calciamento facta sint verbenaca, necnô & lysimachia contrita, ac nymphæa arida infriata. Politrux inueteratis iisdem vtilior. Polycnemom cunilæ bubulæ similis est, femine pulegij, furculosa, multis geniculis, corymbo odorato, acri & dulci odore, quæ ferro factis vulneribus com manducata imponitur, quinto die soluitur. Symphyton ad cicatricem celerrime perducit: item sideritis. Hæc imponitur ex melle. Verbasci femine ac folijs ex vino decoctis ac tritis omnia corpori infixa extrahuntur: item mandragore folijs cum polenta: cyclamini radicibus cum melle. Trifraginis folia in oleo cõtrita, ijs maxime adhibentur vlcibus, quæ serpunt: & alga in melle trita. Vetriconica ad carcinomata, & melantias veteres addito sale. Verrucas tollit argemonia ex aceto, vel batrachij radix, quæ & vngues scabros aufert. Linozostidis vtriusq; folia vel succus illitus. Tithymali omnes, genera verrucarum omnium: item omnia pterygia, varosq; tollunt. Cicatrices cum elegantia ad colorem reducit ladanum.

GLO. Spicula sagittariorum extrahit. Sagittarum, & non sagittarium. Psilothrum nos quidem in muliebribus medicamentis tractamus, verum etiam viris in vsu est. Antiqua scriptura, verum iam & viris est in vsu. Cum dicit iam, significat noui eius vsu apud viros esse, postquam mores degenerare ceperunt. Quadrupedum scabiem sanat hyssopum ex oleo forum. Anginas peculiariter sideritis. Satis apparet inepte dici, hyssopum ex oleo forum. In nohis exemplaribus durat sincera lectio, Quadrupedum scabiem sanat hyssopum ex oleo suum anginas peculiariter sideritis.

De pluribus experimentis ad mulierum menses & vluus morbos, & partus eiciens, & continendos, & cutis in facie vitia, & capillum tingendum, & tollendum, & quadrupedum scabiem. **Cap. 15.**

Artemisiam & eleliphacum alligatas qui habeat viator, negatur lassitudinem sentire. Muliebribus morbis medetur maxime in vniuersum pæoniæ herbæ semine nigrum ex aqua mulla. Eadem & in radice vis menses ciet. Panacis semen cum absinthio menses & sutores. Scordotis potu & illitu. Vetriconica drachma in

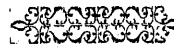
vini cyathis tribus bibitur cõtra omnia vularum vitia, aut quæ à partu sunt. Menses nimios sistit achillea imposita, & decoctum eius insidentibus. Mammis imponitur hyosciami semen ex vino: locis radix è cataplasmate. Et mammis etiam chelidonia. Secundas morantes, vel partus emortuos, radices panacis apposite extrahunt. Ipsum panaces in vino potu vluus, purgat, appositumq; cum melle. Polemonia pota ex vino, secundas pellit: nidore purgat vluus. Centaurij minoris succus potu, fortuq; menses ciet. Item maioris radix, in vluu doloribus iisdem modis prodest. Dersa vero & apposita, extrahit partus emortuos. Plantago apponitur in lana in dolore vluu: in strangulatu bibitur. Sed præcipua dictam vis est. Menses ciet, partus emortuos vel tranuersos eicit: bibitur ex aqua foliorum obolo, adeo ad hæc effica vt ne in cubiculum quidem prægnantium inferatur. Nec potu tantum, sed & illitu & suffitu valet. Proxime pseudodictamum. Sed menses ciet cum mero decoctum pondere denarij. Plurimis tamen modis arifolochia prodest, nam & menses & secundas ciet & emortuos partus extrahit, myrrha & pipere additis, pota vel subdita. Vluus quoq; proidentes inhibet sotu vel suffitu, vel subiectu, maxime tenuis. Strangulatum ab his, meniumque difficultatem agaricum, tribus obolis in vini veteris cyathopotum, emendat: persisteros apposita in adipe suillo recenti: antirrhino cum rosaceo & melle. Item apposita nymphæa thessalæ radix, dolori medetur. In vino pota nigro profluua inhibet. E diuerso ciet cyclamini radix pota & apposita. Et vesice insidentium decocto medetur. Secundas pota cissanthemos pellit, vluum sanat. Erxiphij radix superior menses ciet, drachma ex aceto pota. Peucedanum strangulatus vluu: nidore vsu recreat. Menses aluosq; præcipue psyllium, drachma in cyathis tribus aquæ mullæ ciet, semen mandragoræ potum vluuam purgat. Menses ciet succus appositus, & emortuos partus. Nimia rursus profluua sistit semen cum vino & sulphure. Alui profluua sistit & cõtrahit batrachion potu vel cibo, ardens alias (vt diximus) cruda. Sed cocta commendatur sale & oleo, & cumino. Daucum & menses & secundas potu facillime pellit. Ladanum suffitu corripit vluus: dolori earum exulceratisq; imponitur. Emortua scamunium pellit, potum vel appositum. Menses ciet hypericum vtrunque, appositum. Ante alia vero (vt Hippocrati videtur) crethmos è vino femine vel radice: cortice trahit & secundas, succurrit & strangulationibus ex aqua pota: item radix è geranio, peculiariter secundis inflammationibusq; vluuarum conueniens. Purgat hippuris pota & apposita vluus. Polygonus pota menses ciet & althææ radix. Folia plantaginis pellunt, item agari cum ex aqua mulla. Artemisia vluu: medetur trita, ex oleo irino aut fico, aut cum myrrha apposita. Eiusdem radix pota intantum purgat, vt partus enectos extrahat. Menses & secundas ciet ramorum decoctum insidentibus: item folia pota drachma. Ad eadem omnia profunt vel imposita veteri: imo cum farina hordeacea. A coron quoq; vtile est interioribus foeminarum morbis, & coniza vtraque & crethmos. Et anthyllides duæ vluus vtilissimæ torminibusque, & secundarum moræ, in vino potæ. Callitrix soti locis medetur, albugines in capite tollit, capillos inficit oleo trita. Geranium in vino albo potum, hypocisthis in rubro, profluuium sistunt. Hyssopum suffocationes laxat. Radix verbenacæ pota ex aqua, ad omnia in partu aut ex partu mala, præstantissima est. Peucedano quidam miscent in vino nigro semen cupressi contritum. Nam semen psyllij deservie factum in aqua, cum intepuit, epiphoras omnes vteri lenit. Symphyton tritum in vino nigro euocat menses. Verum accelerat scordotis pota, drachma succi in aqua mulla cyathis quatuor, dictami folia præclare dantur ex aqua. Constat, vniuersi oboli pondere, vel si mortui sint in vtero infantes, protinus reddi

reddi sine vexatione puerperæ. Similiter prodest pseudodictamum, sed tardius, cyclaminos adalligata, cissanthemos pota, vettonicæ farina ex aqua mulla. Arsenogonon & thelyponon herbæ sunt habentes vvas floribus oleæ similes, pallidiores tamen, semen album papaueris modo, Thelygoni potu foeminam cõcipi narrant. Arsenogonon ab ea femine oleæ, nec alio distat. Huius potu mares generari perhibetur, si credimus. Alij vtrunque ocymo similem tradunt. Arsenogoni autem semen geminum esse testibus simile. Mammarum vitijs aizoum, quod digitellum appellauimus, vnice medetur. Erigeron ex passo mammas vberiores facit: Sonchum in fære coctum. Quæ vero mastos vocatur, indita, pilos mammarum è partu nascentium aufert, & tineas in facie, aliaque cutis vitia emendat. Gentiana, nymphæa heraclia illita, cyclamini radix, maculas omnes. Cacalia grana mixta ceræ liquidæ, extendunt cutem in facie, erugantque: vitia omnia acori radix emendat. Capillum lysimachia flauum facit: denigrat hypericon, quod & corion vocatur: item ophrys herba denticulato oleri similis, folijs duobus. Nigritiam dat & polemonia, in oleo decocta. Psilothrum nos quidem in muliebribus medicamentis tractamus, verum iam & viris est in vsu. Efficacissimum autem habetur archezostis. Item tithymali succo, vel in sole, cum oleo illito crebro, vel euulsis pilis. Quadrupedum scabiem sanat hyssopum ex oleo, suum anginas peculiariter sideritis. Verum & reliqua genera herbarum reddamus.

C A I I P L I N I I S E C V N D I

N A T V R A L I S H I S T O R I Æ L I B E R V I G E S I M V S S E P T I M V S.

P R O O E M I V M.

Reliqua herbarum genera. Cap. 1.

RESCIT profecto apud me certe tractatu ipso admiratione antiquitatis: quantoq; maior copia herbarum dicenda restat, tato magis adorare priuscorum in inueniendo curam, in tradendo benignitatem subit. Nec dubie superata hoc modo posset videri etiam rerum nature ipsius munificentia, si humani operis esset inuentio. Nunc vero deorum fuisse eam apparet, aut certe diuinam etiam cum homo inueniret: eandemq; omnium parentem & genuisse hæc & ostendisse, nullo vitæ miraculo maiore, si verum fateri volumus. Scythicam herbam à Meotidis paludibus, & euphorbiam è monte Atlante, vltraque Herculis columnas, & ipso rerum naturæ defectu, parte alia britannicam ex oceani insulis extra terras positus: itemq; æthiopidem ab exulto sideribus axe, alias præterea aliunde vltro citroque humanæ salutis in toto orbe portari, im mensa Romanæ pacis maiestate, non homines modo diuersis inter se terris gentibusque, verum etiam montes, & excedentia in nubes iuga, partusque eorum & herbas quoque inuicem ostentante. Aeternum quæso deorum

sit munus illud. Adeo Romanos, velut alteram lucem, dedisse rebus humanis videntur.

GLO. Crescit apud me certe tractatu ipso admiratio antiquitatis. Libens audirem quidnam mouerit castigatorem, vt vnam particulam in ipso statim initio detraheret, idq; contra fidem archetyporum, quæ sic habent, Crescit profecto, apud me certè. i. a. a. Nunc vero deorum fuisse eam apparet, aut diuinam etiam cum homo inueniret, eandem omnium parentem genuisse hæc & ostendisse. In emendatis codicibus est, cum homo inueniret. Ibidem coniunctio geminatur, & genuisse hæc & ostendisse. Verum etiam montes, & excedentia in nubibus iuga, partusque eorum & herbas quoque inuicem ostentant. Hic quoq; veteres codices à vulgaris editionibus discrepant, sicut in eis legitur: Verum etiam montes, & excedentia in nubes iuga, partusque eorum & herbas quoque inuicem ostentante, scilicet Romanæ pacis maiestate.

De aconito, & panthera, quæ extinguitur aconito. Cap. 2.

Sed antiquorum curam diligentiamq; quis possit fatis venerari, cum constet omnium venenorum ocyssimum esse aconitum: & tactis quoq; genitalibus foemini sexus animalium, eodè die inferre mortem? Hoc fuit venenum, quo interemptas dormientes à Calurnio Belta vxores M. Cæcilij accusator obiecit. Hinc illa atrox peroratio, eius in digito mortuas. Fabulæ narta uere è spumis Cerberij canis, extrahente ab inferis Hercule, idèoq; apud Heracleam Ponticam, vbi monstratur is ad inferos aditus gigni. Hoc quoq; tamen in vsu humanæ salutis vertere, scorpionum ictibus aduersari experiendo datum in vino calido. Ea est natura vt hominem occidat, nisi inuenierit quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur, veluti pari intus inuenio. Solâ hæc pugna est, cum venenum in vlcibus reperit: mirumq; exitia lia per se ambo cum sint, duo venena in homine commorantur, vt homo superfit. Imo vero etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, demonstrando quomodo venenata quoq; ipsa sanarentur. Torpescunt scorpionibus aconiti tactu, stupentq; pallentes, & vinci se consistunt. Auxiliatur eis elleborum album, tactu resolvente: ceditque aconitum duobus malis, suo & omnium. Quod si quis illa forte ab homine excogitari potuisse credit, ingræte deorum munera intelligit. Tangit carnes aconito, necantq; gustatu earum pantheras, nisi hoc fieret, repleturas illos fitus. Ob id quidam pardalianches appellauere. At illas statim liberari morte, excrementorum hominis gustu, demonstratum. Quod certe casu repertum quis dubitet? & quoties fiat etiam nunc vt nouum nasci, quoniam feris ratio & vsus inter se tradi non possit.

GLO. Hoc quoq; tamen in vsu humanæ salutis vertere, scorpionum ictibus aduersari experiendo aconitum? Cum hæc particule, hoc quoque, nihil aliud quam aconitum referant, non erat opus repetere. Sed talia permulta passim ex interpretum glossulis in contextum irreperunt.

Quod omnium creaturarum conditor sit Deus. Cap. 3.

Hic ergo casus, hic est ille, qui plurima in vita inuenit deus. Hoc habet nomen, per quem intelligitur eadem & parés rerum omnium & magistra natura, vtraque coniectura pari, siue ista quotidie feras inuenire, siue semper scire iudicemus. Pudendumq; rursus, omnia animaj quæ sint salutaria ipsis nosse, præter hominem. Sed maiores, oculorum quoq; medicamentis aconitum miserari, saluberrime promulgauere, aperta professione, malum quidem nullum esse sine aliquo bono. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus venena, monstrare quale sit aconitum, vel deprehendèdè gratia. Folia habet cyclamini aut cucumeris, non plura quatuor, ab radice leniter hirsuta. Radicem modicâ cammaro similem marino. Quare qui dam camaron appellauere, alij thelyphonon, ex qua diximus causa. Radix incuruatur paulum scorpionum modo, re & scorpion aliqui appellauere. Nec desuere qui myoctonon

C. P L I N I I. V. ctonon

Et non appellare mallent, quoniam protul & de longi- quo odore mures necat. Nascitur in nudis caulis, quas aconas nominant. Et ideo aconitum aliqui dixerunt, nullo iuxta, ne pulvere quidem, nutriende. Hanc aliqui rationem nominis attulerunt. Alij, quoniam vis eadem in nitor te esset, que cotibus ad ferri aciem deterrendam, statim- que admota velocitas sentiretur.

GLO. Omnia animalia quæ sint salutaria ipsi nosse ipsa præter hominem. Ipsa non est in emendatis exemplaribus, sensu nihilomi- nis absoluto. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus venenata, nunc demonstrare quæ sit aconitum. R. hinc illi minus est verborum ac syllabarum, nullo tamen sensu detrimento, hoc modo. F. e. n. e. q. n. d. venena, mōstrare. q. fa. Poterant videri casu aliquot literæ omisse, nisi toties depræhensa esset, quidlibet in quibusdam mutandi temeritas, etiam gratis nullaque occasione inuitante.

De ethiopide, & agerato, & aloë, & al- cea, & alypo, & alsina, & androsace, & adro- samo, & ambrosia, & anoni, & anagyro, & anomym. Cap. 4.

Aethiopia folia habet phlomo similia, magna & mul- ta, & hirsuta ab radice. Caulis quadrangulum, sca- brum, similem arceo, multis concavum alis, semen- ruo simile, candidum, geminum, radices numerosas, lon- gas, plenas, molles, glutinosas gustu. Sicce nigrescunt, di- ranturq; vt corvina videri possint. Præter Aethiopia na- scuntur, & in Ida monte Troadis, & in Messenia. Colliguntur autumno, siccantur in sole aliquot diebus, ne si- tum sentiant. Medentur vuluis, potæ in vino albo, ischia- dicitis, pleuritidis, faucibus scabris, decoctæ poti dantur. Sed quæ ex Aethiopia venit eximia est atque helico pro- dest. Ageraton ferulacea est, duorum palmorum altitudi- dine, origano similis, flore bullis aureis. Huius vitæ vi- dor vrinam ciet, vuluamq; purgat, tanto magis in sidentibus. Causa nominis non hæc, sed quoniam diutius im- ne marcescit. Aloë scilicet similitudinem habet, maior, & pinguioribus folijs ex obliquo striata. Caulis eius ten- ner est, rubens medius, non dissimilis antherico: radice vna, ceu palo in terram demissa, graui odore, gustu ama- ra. Laudatissima ex India affertur, sed nascitur & in Asia, non tamen ea videntur, nisi ad vulnera recentibus folijs, mirifice enim coglutinat, vel succo. Ob id in turbidibus cadorum eam ferunt, vt aizoum maius. Quidam & cau- lem ante maturitatem feminis incidunt succi gratia, ali- qui & folia. Inuenitur & per se lacryma adherens. Ergo pauimentandum vbi sata sit, censent, vt lacryma nõ ab- sorbeat. Fuere, qui traderent in Iudæa super Hieroso- ly mam metallicam eius naturam, sed nulla magis im- proba est, neque alia nigrior est, aut humidior. erit ergo optima pinguis ac nitida, ruffi coloris, friabilis, ac iocine- ris modo coacta, facile liquefcens. Improbanda nigra & dura, harenosa quoq; quæ & gustu intelligitur. Cum mi adulteratur & acacia. Natura eius spissare, densare, & le- uiter calcæcere. Vfus in multis, sed principalis aluum solu- uere, cum pene sola medicamentorum quæ id præstant, confirmet etiã stomachum, adeo non infestet vlla vi con- traria. Bibitur drachma. Ad stomachi vero dissolutionem, in duobus cyathis aquæ tepidæ vel frigide, cochlea- ris mensura, bis terve in die ex intervalis, vt res exigit. Purgationis etiã causa plurimum tribus drachmis. Ef- ficacior, si pota ea sumatur cibis. Capillu fluentem con- tinet cum vino austero, capite in sole contra capillu per- uncto. Dolorem capitis sedat temporibus & fronti im- posita ex aceto & rosaceo, dilutiorque in fusa. Oculorum vitia omnia sanari ea conuenit, priuatim pruriginis & scabiem genatum: item insignita ac liuida, illita cum mel- le, maxime Pontico. Tonsillas, gingiuas, & omnia oris vlcera. Sanguinis excreationes, si modicæ sint, drach- mæ pondere ex aqua: si minus, ex aceto pota. Vulne-

rum quoq; sanguinem, & vndeconq; fluentem sistit per- se, vel ex aceto. Alias etiam est vulneribus vtilissima, ad cicatricem perducens. Eadem inspergitur exulceratis ge- nitalibus virorum, condylomatibus, rimisque sedis alias ex- vino, alias ex passlo, alias sicca per se, vt exigit mitiganda curatio, aut coerenda. Hæmorrhoidum quoque abun- dantiam leniter sistit. Dynteria infunditur. Et si dif- ficilius concoquantur cibi bibitur à cena modico inter- uallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Deuo- rantur pilulæ cum mellis decocto, aut resina terabinthi- na, ad purganda interiora. Digitoru pterygia tollit. Ocu- lorum medicamentis lauat, vt quod sit harenosissimu sublidat. Aut torretur in testa, pennaq; subinde veratur, vt possit æqualiter torreri. Alcea folia habet similia ver- benacæ, quæ & peristereon cognominatur; caules tres aut quatuor, folioru plenos, florem rosæ, radices albas, cum plurimum sex, cubitales, obliquas. Nascitur in pin- gui solo, nec sicco. Vfus radice ex vino vel ex aqua dy- fentericis, aluo citæ, & ruptis, conuulsis. Alypon cauliculus est molli capite, nondissimilis betæ, acre gustatu ac- lentum, mordensque vehementer & accendens. Aluum soluit in aqua multa, addito sale modico. Minima portio duarum drachmarum, media quatuor, maxima sex, ea pur- gatione quibus datur è gallinaceo iure. Alfine, quam qui- dam myofoton appellant, nascitur in lucis, vnde & alsina dicta est. Incipit à media hyeme, arescit ætate me- dia: cum præcepit, musculorum aures imitatur folijs. Sed aliã docebimus esse quæ iustus myofotis vocetur: hæc eadem erat quæ helixine, nisi minor minusq; hirsuta ef- fet. Nascitur in hortis, & maxime in parietibus. Cum te- ritur, odorem cucumeris reddat. Vfus eius ad collectio- nes inflammationesq; & in eadem omnia quæ helixine, sed infirmius. Epiphoris peculiariter imponitur: item verendis vlcerebusq; cum farina hordeacæ. Succus eius auribus infunditur. Androsacea herba est alba, amara, si- ne folijs, folliculos in cirris habens, te in his semen: nasci- tur in maritimis Syriæ maxime. Datur hydropicis drach- mis duabus tusa aut decocta in aqua, vel aceto, vel vino. Vehementer enim vrinam ciet. Datur & podagricis illini- turq; idem effectus est & semini. Androsæmon, siue (vt alij appellauerunt) ascyron, non ab simile est hyperico, de qua diximus, cauliculis maioribus, densioribusq; & mag- nis rubentibus. Folia alba rutæ figura. Semen papaueris nigri. Comæ trita sanguineo succo manant. Odor ei re- sinosus. Gignitur in vineis. Fere medio autumno effodi- tur, suspenditurq; Vfus ad purgandum aluum tusa cum femine, potæq; matutino, vel à cena duabus drachmis, in aqua multa, vel vino, vel aqua pura, totius portio sex- tario. Trahit bilem: prodest ischiadicis maxime. Sed pos- tera die, capparitis radice resina permixtam deuorare oportet drachmæ pondere, iterumq; quatruidi interval- lo eadem facere. A purgatione autē ipsa robustiores vi- num bibere, infirmiores aquam. Imponitur & podagricis & ambustis, & vulneribus, colubens sanguinæ. Ambrosia vagi nominis est, & circa alias herbas fluctuati: fruticem vnũ habet densum, ramosum, tenuem, trium fere palmo- rum, tertia parte radice breuiore, filijs rutæ. Circa imum caulem in ramulis semen est vuis dependētibus, odore vi- noso: qua de causa botrys à quibusdã vocatur, ab alijs ar- temisia. Coronatur illa Cappadoces. Vfus eius ad ea quæ discuti opus sit. Anonin quidam ononida malunt voca- re, ramosam, similem scenogæco, nisi fruticosior hirsu- tiorq; esset, odore iucundo, post ver spinosa. Estur etiam muria condita. Recens vero margines vlcere erodit. Ra- dix decoquatur in posca dolori dentium. Eadem cum mel- le pota, calculos pellit. Comitialibus datur in oxymelite, decocta ad dimidias. Anagyros quã aliqui aconon vocat, fruticosa est, grauis odore, flore oleris: semen in cornicu- lis non breuib; gignit, simile renibus quod durescit per- messes. Folia collectionibus imponuntur, difficulterq; pa- rientibus

rientibus adalligantur, ita vt à partu statim auferantur. Quod si emortuus hæreat, & secundæ mensisq; moren- tur, drachmæ pondere bibitur in passlo folia. Sic & suspi- riosus datur: & in vino veterè ad phalangiorum mor- sus. Radix discutiendis concoquendisq; adhibetur. Se- men comanducatum vomitiones facit. Anonymos non inueniendo nomen inuenit. Affertur è Scythia, celebra- ta Hicelio, non paræ authoritatis medico, item Aristot- gioni, in vulneribus præclara, ex aqua tusa & imposta: pota vero, mammis præcordijsq; percussis: item san- guinem excreantibus. Putauerunt & bibendam vulne- ratis. Fabulosa arbitror quæ adijciuntur: recente ea si- vratur, ferrum aut æ ferruminari.

GLO. Præterea in Aethiopia nascuntur & in Ida. Lego, præter Ae- thiopiam nasc. & in Ida. Huius vitæ nidor vrinam ciet. Scribo, Huius vitæ nidor vrinam ciet. Radice vna, ceu palo in terra dimis- sa. Rectius in terram demissa. Vfus in multis & principalis alui soluere, cum pene sit sola medicamentoru quæ per se id præstant. Confirmat etiam stomachum, adeo vt non infestet vlla vis con- traria. O hominem (ne quid durus dicam) male feriatum, qui- quis hunc locum suo more interpolauit, pro elegantissima Plinij locutione suas nugas substituit. Germana lectio hæc est, Vfus in multis, sed principalis aluum soluere, cum pene sola medicamen- torum quæ id præstant, confirmet etiam stomachum, adeo nõ in- festet vlla vi contraria. Vfus eius ad collectiones inflammatio- nesq; quin emédât omnia quæ helixine. Pro quin emendat om- nia, veteres codices habent, & in eadem omnia.

Ambrosia vagi nominis est, & circa alias herbas fluctuans, fru- ticem vnũ habens densum. Pro fluctuans lege fluctuati scilicet nominis, pro habens, habet. Anonymos à non inueniendo nomi- ne nomen inuenit. Arguitur est vter lectio, Anonymos non in- ueniendo nomen inuenit. Item Aristoteton in vulneribus præcla- ra. Hic stupidus aliquis conatus est noua metamorphosi ex me- dico herbam facere, eiq; virtutes quæ sunt anonymi attribueret, cum sit legendum Aristogioni, & subintelligendũ præcedens pa- ricipium celebrata. Quin & in indice Aristogiton inter externos autores connumeratur.

De aparime, & arctio, & aspleno, & ascle- piade, & astere vel bubonio, & ascyro, vel ascyroide, & aphace, & de alcibio, & alecto- rolopho. Cap. 5.

Parinen aliqui omphacocarpon, alij phlanthro- pon vocant, ramosam, hirsutam, quinis semine in orbẽ circa ramos folijs per intervalla. Semen ro- tundum, durum, concavum, subdulce. Nascitur in frum- mentario agro, aut hortis pratise, asperitate etiam ven- stium tenaci. Efficax contra serpentes, femine potæ ex vino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abundan- tiam ex vulneribus reprimunt folia imposta, succus au- ribus infunditur. Arction aliqui arcturum vocant: simi- lis est verbasco folijs, nisi quod hirsutiora sunt, caule lon- go, molli, femine cimini. Nascitur in petrosif, radice te- nera, alba, dulcique. Decoquitur in vino ad dentium do- lorem, ita vt continetur ore decoctum. Bibitur propter ischiada & stranguriã è vino, ambustis imponitur & per- monibus. Fouentur eadem cũ radice femine trito in vi- no. Asplenon sunt qui hemionion vocant, folijs trienta- libus multis radice limosa, cauernosa, sicut filicis candi- da, hirsuta: nec caulem, nec florem, nec semen habet. Na- scitur in petris, parietibus opacis, humidis, laudatissima in Creta. Huius foliorum iure in aceto decocto, per dies xl. potu lienem absumi aiunt: & illinuntur autem eadem sedante singultus. Non danda feminis, quoniam steri- litatem facit. Asclepias folia edera habet, ramos longos, radices numerosas, tenues, odoratas: floris vltis graue: semen securidacæ. Nascitur in montibus. Radices tor- minibus medentur, & contra serpentium ictus, non so- lum potu, sed etiam illitu. Aster ab aliquibus bubonion appellatur, quoniam inguinũ præsentaneum remedium

est. Cauliculus folijs oblongis duobus aut tribus, in ca- cumine capitula stellæ modo radiata. Bibitur aduerfus serpentes. Sed ad inguinum medicinam, sinistra manu decerpi iubent, & iuxta cinctus alligari. Prodest & co- xendicis dolori adalligata. Ascyron & ascyroides, simi- lia sunt inter se & hyperico: maiores habet ramos quod ascyroides vocatur, ferulaceos, omnino rubentes, capi- tulus paruis, luteis. Semen in caliculis pusillum, nigrum, resinofum. Comæ trita velut cruentant. Qua de causa quidam hanc androsæmon vocauerunt. Vfus feminis ad ischiadicis, poti duabus drachmis in hydromelitis sex- tario. Aluum soluit, bilem detrahit. Illinunt & ambu- stis. Aphace tenuia admodum folia habet, pusillo altior lenticula est. Siliquas maiores fert, in quibus terna aut quaterna femina sunt nigriora, & madidiora & minora lenticula. Nascitur in aruis. Natura ei ad spissandum ef- ficacior quàm lenti: reliquo vfu eisdem effectus habet. Stomachi aliq; fluxiones sistit semen decoctum. Al- cibion qualis esset herba, apud autores non reperi. Sed radicem eius & folia trita, ad serpentis morsum imponi & bibi iubent: folia quatum manus capiunt trita cum vi- ni meri cyathis tribus, aut radicem drachmarum trium pondere cũ vini eadem mensura. Alectorolophos, quæ apud nos crista dicitur, folia habet similia gallinacæ cri- stræ, plura, caulem tenuem, semen nigrũ in siliquis. Vili- tis tulsientibus cocta cum faba fressa, melle addito, & ca- ligni oculorum. Solidum semen conijctur in oculum, nec turbat, sed in se caliginem cõtrahit. Mutat colorem, sed ex nigro albicare incipit, & intumescit, ac per se exit.

GLO. Arction aliqui potius arcturum vocant. Potius redundat. Sed ascyron maiores habet ramos, qui ascyroides vocantur. Dele has duas voces, sed ascyron, atque ita lege, maiores habet ramos quod ascyroides vocant. Sic enim legitur in emendatis exemplaribus, & sic magis lectio quadrabit, quod ascyroides herbe nomen sit, nõ ramorum. Comæ trita velut cruentatæ. Rectius, cruentant, hoc est citriorem reddunt.

De aloë. Cap. 6.

Alum nos vocamus, Græci symphyton petregum, simile cunilæ bubulæ, folijs paruis, ramis tribus aut quatuor à radice, cacuminibus thymi, surcu- losum, odoratum, gustu dulce, saluam ciens, radice lon- ga rutila. Nascitur in petris, ideo petræum cognomi- natum: vtilissimum lateribus, lienibus, renibus, tormini- bus pectoris, pulmonibus sanguinem reijcientibus, fau- cibus asperis. Bibitur radix trita, & in vino decocta, & aliquando superlinuntur. Quin & comanducata situm sedat, præcipueque pulmonem refrigerat. Luxatis quo- que imponitur & conuulsis, lien, interaneis. Aluum si- stit cocta in cinere: detractisq; folliculis trita cum pipe- ris nouem granis. & ex aqua pota. Vulneribus sanandis tanta præstantia est, vt carnes quoque cum coquantur, conglutinetur addita: vnde & Græci nomen imposuere. Olsibus quoque fractis medetur.

De alga, & actea, & de ampelo agria, & GLO. absinthio. Cap. 7.

Actea graui foliorum odore, caulibus anisi geniculatis. Vetus lectio, caulibus asperis geniculatis.

Alga ruffa & scorpionum ictibus. Actea graui fo- liorum odore, caulibus asperis geniculatis, femi- ne nigro vt edere, baccis mollibus, nascitur in opa- cis & asperis, aquosisq;. Datur acetabulo pleno interio- ribus sceminarum morbis. Ampelos agria vocatur her- ba, folijs duris cineracæ coloris, qualem in fatis diximus, viticulis longis, callosis, rubentibus, qualiter flos quem Iouis flammã appellauimus in violis, fert semen punici mali simile acinis. Radix eius decocta in aque cyathis ter- nis, additis vini Coi cyathis duobus, aluum soluit leniter.

ideoque hydropicis datur. Vultu fluita & cutis in facie mulierum emendat. Ichtiadicos quoque; uti hæc herba prodest, tusa cum folijs, & illita cum succo suo. Absinthij genera sunt plura: fantonicum appellatur à Gallia ciuitate: Ponticum à Ponto, ubi pecora pinguescunt illo, & ob id sine felle reperitur, neque aliud præfatius, multoque Italico amarius, sed medulla Pontici dulcis. De vsu eius conuenit, herba facillima, atque inter paucas utilissimæ, præterea sacris populi Romani celebrata peculiariter. Si quidem Latinarum ferijs quadrigæ certant in Capitolio, victorque absinthium bibit: credo sanitatem præmio dari honorifice arbitratis maioribus. Stomachum corroborat, & ob hoc sapor eius in vina transferitur, ut diximus. Bibitur & decoctum aqua, postea nocte & die refrigeratum sub diuo, decoctis sex drachmis foliorum cum ramis suis in celestis aquæ sextarijs tribus: oportet & sale addi. Veritissime in vsu est. Bibitur & madefacti dilutum: Ita enim appellatur hoc genus. Diluti ratio, ut quisquis fuerit modus aquæ tegatur per tri duum. Tritum raro in vsu est, sicut & succus expressi. Exprimitur autem cum primum semen turgescit, madefactum aqua triduo, recens, aut siccum septem diebus. Deinde coctum in æneo vase ad tertias decem heminis in aquæ sextarijs quadragintaquinque, iterumque percolatum herba lente coquitur ad crassitudinem mellis, qualiter ex minore centauro quaritur succus. Sed hic absinthij, inuitis stomacho capitique est, cum sit ille decoctus saluberrimus. Nanque atringit stomachum, bilemque detrahit, vrinam ciet, aluum emollit, & in dolore sanat: ventris animalia pellit, malaciam stomachi, & inflationes discutit cum sili & nardo Gallico, aceto exiguo addito. Fastidia absterget, concoctiones adiuuat. Cruditates detrahit cum ruta, & pipere & sale. Antiqui purgationis causa dabant, cum maris aquæ veteris sextario, seminis sex drachmis, cum tribus salis, & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato sale. Diligentem autem teri debet, propter difficultatem. Quidam & in lenta dedere supradictum pondus, addito pulegio, alij contra paralyfin, alij pueris folia in fico, sic ut amaritudinem fallerent. Thoracem purgat cum iride sumptum. In regio morbo crudum bibitur cum opio, aut adianto. Aduersus inflationes calidum paulatim forbetur ex aqua: iocineris causa cum Gallico nardo, lienis cum aceto, aut pulte, aut fico sumitur. Aduersatur fungus ex aceto: item visco: Cicute ex vino & muris aranei moribus, draconis marino, scorpionibus. Oculorum claritati multum confert. Epiphoris cum passo imponitur: fugillaris cum melle. Aurea decoctum eius vaporis suffitu sanat: aut si manat sanies, cum melle tritum. Vrinam ac menses cient tres quatuorve ramuli, cum Gallici nardi radice vna, cyathis aquæ vj. Menses priuatim cum melle sumptum, & in velle appositum. Anginis subuenit cum melle & nitro. Epiphytidas ex aqua sanat: vulnera recentia, priusquam aqua tangantur impositum: præterea capitis vlcera. Peculiariter ilibus imponitur, cum cypria cera, aut cum fico, sanat & pruritus. Non est dandum in febris, Nauseas maris arceat in nauigationibus potum: in guinum tumorem in ventrali habitum, Somnos allicit olfactum, aut infcio sub capite positum. Vestibus insertum tineas arceat, Culices ex oleo perunctis abigit, & fumo si vrantur. Atramentum librarium ex diluto eius temperatum, literas à musculis tuetur: capillū denigrant absinthij cinis, ynguento rosaceoq; permixtus. Est & absinthium marinum, quod quidam seriphium vocant, probatissimum in Taposiri Aegypti: huius ramum Ifiaci præferre solenne habent: angustius priore, minusque amarum, stomacho inimicum, aluum mollit, pellitque animalia interaneorum: Bibitur cum oleo & sale, aut in farina trimestris forbitione dilutum. Coquitur quantum manus capiat, in aquæ sextario ad dimidias,

De ballote, & botrye fruticosa, & brabyl-
la, & bryo, & bupleuro, & catanance, & cal-
la, & circea, & cirso, & cratægono, & the-
ligono, & crocodilio, & cynosorchi, & chryso-
lachano, & cucubalo, & conferua. Cap. 8.

B Allotem alio nomine melampresion Græci vocat, herbam fruticosam, angulosis caulibus nigris, hirsutis, folijs vestientibus maioribus quam porri, & nigrioribus, graueolentibus. Vis eius efficax aduersus canis morsus, ex sale folijs tritis imposita: item ad condylomata, coctis cinere, in folio oleris. Purgat & fordida vlcera cum melle. Botrys fruticosa herba est, luteis ramulis. Semen circa totam nascitur, folia cichorio similia. Inuenitur in torrentium ripis. Medetur orthopnoicis: hoc Cappadoces ambrosiam vocant, alij artemisiam. Brabyl la spissandi vim habet cotonei mali modo, nec amplius de ea tradunt auctores. Brien marina herba sine dubitatione est, lactucæ folijs similis, rugosa veluti contracta, sine caule, ab ima radice exeuntibus folijs. Nascitur in scopulis maxime, testisque terra compræhensis. Præcipua ficcandi ei spissandiq; vis, & collectiones omnes inflammationesque cohibendi, præcipue podagræ, & quicquid refrigerare opus sit. Bupleuri semen ad icitus serpentum dari reperio, fouerique plagas decocta ea herba, adiectis folijs mori aut origani. Catanancem Thessalam herbam qualis sit, à nobis describi superuacuum est, cum sit vsus eius ad amatoria tantum. Illud non ab re est dixisse ad de regendas magicas vanitates, electam ad hunc vsum coniectura, quoniam arefcens contraheret se ad speciem vni guium milui exanimati. Eadem ex causa & cemos filebitur à nobis. Calla duorum generū est. Vna similis aro. Nascitur in arationibus. Colligitur antequam inarescat, vsusque eisdem habet quos arum. Bibitur quoque: radix huius ad exinanendas aluos, mensesq; mulierum: item caules cum folijs in leguminibus decocti, sanant tenasmon. Alterum genus eius quidam anchusam vocant, alij rhinoclisam. Folia lactucæ longiora, plumosa, radice rubra, quæ ignes sacros cum flore polentæ sanat imposita: iocineris autem vitia, in vino albo pota. Circea strichno fatiuo similis est, flore nigro, pulillo, paruo femine vt milij, nascente in quibusdam corniculis, radice semipedali, triplici ferme aut quadruplici, alba, odorata, gustu calidi. Nascitur in apricis faxis. Diluitur in vino, bibiturque ad dolorem vultus & vitia. Macerari oportet in sextarijs tribus quadrantem radice tusa, noctem & diem. Trahit eadem potio & secundas, femine lac minuitur, in vino aut multa aqua pota. Cirion cauliculus est tener duū cubitorum, triangulo similis, folijs spinosis circumdatus. Spinæ molles sunt, folia bouis lingue similia, minora, sub candida, & in cacumine capitula purpurea, quæ soluntur in lanugines. Hanc herbam radicemve eius adalligatam, dolores varicum sanare tradunt. Cratægonon spicæ tritici simile est, multis calamis ex vna radice emicantibus, multorumque geniculorum. Nascitur in opacis, femine milij, vehementer aspero gustu: quod si bibant ex vino ante cenam, tribus obolis in cyathis aquæ totidem, mulier ac vir, ante conceptum diebus xl. virilis fetus partum futurum aiunt. Est & alia cratægonos, quæ thelygonos vocatur. Differentia intelligitur lenitate gustus. Sunt qui florem cratægoni bibentes mulieres, intra xl. diem concipere tradant. Eadem sanant vlcera vetera nigra cum melle, ex plent sinus vulnerū, & atrophæ carnosiora faciunt, perulenta expurgant, panos discutunt: podagras, collectionesq; omnes leniunt, peculiari- ter mammarum. Theophrastus arboris genus intelligi voluit cratægonon siue cratægonia, quæ Itali aquifolium vocat. Crocodilion chamæleontis herbæ nigre figuram habet,

habet, radice longa, æqualiter crassa, odoris asperi. Nascitur in fabuleis. Pota sanguinem per nares pellit copiosum crassumque, atque ita lienem consumere dicitur. Cynosorchin aliqui orchin vocant, folijs oleæ, mollibus, ternis, per semipedem longitudinis in terra stratis, radice bulbosa, oblonga, duplici ordine, superiore, quæ durior est, & inferiore quæ mollior. Eduntur vt bulbi cocti, in vineis ferè inuenti. Ex his radicibus si maiorem edant viri, mares generari dicunt: si minorem femina, alterum sexum. In Thessalia molliorem in lacte caprino viri bibunt ad stimulos coitus, duriores vero, ad inhibendos. Aduersatur alter alteri. Chrysolachanon in pineto, lactucæ simile nascitur. Sanat neruos incisos, si confestim imponatur. Et aliud genus chrysolachani traditur, flore aureo, folijs oleris. Coctum estur, vt olus molle. Herba hæc adalligata morbum regium habentibus, ita vt spectari ab his possit, sanari id malum traditur. De chrysolachano nec satis dici scio, nec plura reperio. Nanque & hoc vitio laborare proximi vti que herbarij nostri, quod ipsi notas velut vulgares stricim & nominibus tantum indicare, tanquam coagulo terræ aluum silit, stranguria dissolui, si bibatur ex vino aut aqua. Cucubali folia trita cum aceto, serpentium icibus & scorpionum mederi. Quidam hanc alio nomine strumū appellant, alij Græce strychnon: Acinos habet nigros. Ex his cyathis succi cum mulsi duobus, medetur lumbis: item capitis doloribus cum rosaceo infusus. Ipsa strumis illita. Peculiaris est alpinis maxime fluminibus, cõferua, appellata à cõferumando. Spongia aquarum dulcium verus quam muscus aut herba, villosa densitatis atque fistulosa. Curatū ea scio, omnibus ferè ossibus, contractis, prolapsum ex arbore alta putatorem circumdata vniuerso corpori, aquam suam inspergentibus quoties inarescere, raroq; nec nisi deficientem herbam mutationis causa resoluentibus, conualuisse vix credibili celeritate.

G. I. O. Trahit eadem potione secundas femine, lac minuitur in vino, aut multa aqua pota. Lege & distingue hoc modo, Trahit eadem potio & secundas. Semine lac minuitur, in vino aut multa aqua pota. Cynosorchin aliqui orchin vocant, folijs oleæ, mollibus, ternis, paruisque, semipedis longitudinis, in terra stratis. Antiqua scriptura, folijs oleæ, mollibus, ternis, per semipedem longitudinis in terra stratis. Et alibi genus chrysolachani traditur. Veteres codices, Et aliud genus ch. t.

De cocco gnidio, & dipsaco, & dryopteris, dryophono, & elatine, & empetro siue calicifraga, & epicaeti siue elleborine, & epimedio, & enneaphyllo, & filice, & de femore bubulo, & galeopside siue galeobdolo, & glauce siue eugalacto. Cap. 9.

Cocco gnidio color cocci, magnitudine grano piperris maior, vis ardens. Itaque in pane deuoratur, ne adurat cum gulam transit. Huic vis præsentanea contra cicutam. Silit aluum. Dipfacos folia habet lactucæ, bullasq; spinosas in dorso medio, caulem duorum cubitorum, iisdem spinis horridum, genicula eius binis folijs amplectentibus, concauo alarum sinu, in quo subsistit ros salis. In cacumine capitula sunt echinata spinis. Nascitur in aquis. Sanat rimas sedis. Idem fistulas decocta in vino radice, vsq; dum sit crassitudo cere, vt possit in fistula collyrium mitti. Item verrucas omnium generum. Quidam & alarum quas supra diximus succum illunt his. Dryopteris filici similis, in arboribus nascitur, tenui foliorum subdulcium incisura, radice hirsuta. Vis eis caustica est. Ideo pilothrum est radix tusa. Illinitur enim vsque dum sudores euocet. Iterumq; & ter-

tio, ita ne sudor abluatur. Dryophonon similis herba est, cauliculis tenuibus, cubitalibus, circumdatis vtrinque folijs, pollicari amplitudine, qualia oxymyrsines, sed candidioribus mollioribusq; flore candido sambuci. Edunt cauliculos decoctos. Semine vero eius pro pipere vtuntur. Elatine folia habet helxinæ, pusilla, pilosa, rotunda, semipedalibus ramulis quinis sensive, à radice itatim foliosis. Nascitur in segetibus: Acerba gustu, & ideo oculorum fluctionibus efficax, folijs cum potentia tritis & impositis subdito linteolo. Eadem cum lini femine cocta, forbitionis vsu dysenteria liberat. Empetron, quam nostri calcifragam vocant, nascitur in montibus maritimis, fere in saxo: quo propius mari fuit minus salata est, potaque bilem trahit ac pituitas: quo longius magisque terrena, amarior sentitur. Trahit aquam. Sumitur autem in iure aliquo, aut in hydromelite. Veritate vires perdit. Recens vrinæ ciet: Decoctum in aqua vel tritum calculos frangit. Qui fidem promisso huic quaerunt, asfirmant lapillos, qui subferuefiant vna, rumpi. Epicaeti, ab alijs elleborine vocatur, parua herba, exiguis folijs, iocineris vitijs utilissima, & contra venena pota. Epimenidion caulis est non magnus, edere folijs densis atque duodenis, nunquam florens, radice tenui, nigra, subgrauis odore. Nascitur in humidis, & huic spissandi refrigerandique natura, feminis cauenda. Folia in vino trita virginiū mammæ cohibent. Enneaphyllon, longa folia nouetia habet causticæ naturæ. Imponitur lana circumdata, neurat latus, continuo enim pustulas excitat, lumborum doloribus & coxendicū utilissimum. Filicis duo genera nec florem habent, nec semen. Pterin Græci, vocant, alij blechnon, cuius ex vna radice complures exeunt filices, bina etiam cubita excedentes longitudine, non graues odore. Hanc marem existimant. Alterum genus thelypterin Græci vocant, alij nymphæam pterin. Est autem singularis atque non fruticosa, breuior, molliorque & densior, folijs ad radicem canaliculata. Vtriusque radice sues pinguescunt. Folia vtriusque lateribus pinnata, vnde nomen Græci imposuere. Radices vtrique longæ in obliquum, nigra, præcipue cum inuere. Siccari autem eas sole oportet. Nascuntur vbi que, sed maxime frigido solo. Effodi debent vergilij occidentibus. Vius radice in trimatu tantum, neque ante neque postea. Pellunt interaneorū animalia: ex his tæniis cum melle: cætera ex vino dulci triduo pota. Vtraque stomacho inutilissima. Aluum soluit, primo bilem trahens, mox aquam: melius tæniis cum scammonij pari pondere. Radix eius duum obolorū pondere ex aqua, post vnius diei abstinentiam bibitur, melle prægustato contra rheumatismos. Neutra danda sceminis, quoniam grauidis abortum, cæteris sterilitatem facit. Farina earum vlcerebus tetris inspergitur: iumentorum quoque ceruicibus. Folia cimicem necant, serpentem non recipiunt. Ideo subterni vtile est in locis suspectis: vltæ etiam fugant nidore. Fecere medici huius quoque herbæ discrimen. Optima Macedonica est, secunda Cæsiopica. Femur bubulum appellatur herba, ueruis & ipsa vtilis, recens in aceto ac sale trita. Galeopsis, aut vt alij, galeobdolon vel galion, caulem & folia habet vtricæ letiora, & quæ grauem odorem trita reddant: flore purpureo. Nascitur circa sepas ac semitas vbi que. Folia caulesque duritias & carcinomata sanant ex aceto trita & imposita: item strumas. Panos & parotidas discutunt. Ex vsu est & decocto succo fouere. Putrescentia quoque & gangrenas sanat cum sale. Glaux antiquitus eugalaeton vocabatur cytho & lenticulæ folijs similis: auerfa candidiora. Rami in terram serpunt quini fenive, admodum tenues ab radice. Flosculi purpurei exeunt. Inuenitur iuxta mare. Coquitur in forbitione similaginis, ad excitandum vbertatem lactis, eamque qui hauserint, balneis vti conuenit.

De glaucio, & glycyfide, & gnaphalio siue chamælo, & galedrago, & holco, & hyofiri, & holofteo, & hypophæsto. Cap. 10.

Glaucio in Syria & Parthia nascitur, humilis herba, densis folijs, fere papaueris, minoribus tamen fordioribusq; odoris terri, gustus amaricū alfrictione. Granum habet crocei coloris. Hoc in olla sicili luto circumlitum, in cibus calefaciunt, deinde exempto succū exprimunt eiusdem nominis. Vfus est & succi & foliorum, si terantur, aduersus epiphoras, quæ vniuersa vno impetu cadunt. Hinc temperatur collyriū, quod medici diglacion vocant. Lactis quoque vbertas intermissa restituitur. Sumitur eius rei causa ex aqua, Glycyfide, quam aliqui pæoniam, aut pentorobon vocant, caulē habet duum * cubitorum, comitantibus duobus aut tribus, subrutilum, cute lauri, folia qualia isatis, pinguiora rotundioraque, & minora. Semen in siliquis aliud grano rubente, aliud nigro. Duo autem genera sunt. Fœmina existimatur, cuius radicibus ceu balani longiores, circiter octo aut sex adherent. Mas plures habet, quoniam non vna radice nixus est, palmi altitudine, candidaq; . Ea gustu astringit. Fœminæ folia myrrham redolent, & densiora sunt. Nascuntur in syluis. Tradunt noctu effodiendas, quoniam pico martio impetu in oculos faciente, interdū periculosum sit. Radix vero cum effodiatur, periculū esse ne sedes prociadat. Magna id vanitate ad ostentationem rei fictum arbitror. Vfus in his diuersus. Rubra enim grana rubentis mensis sistant xv. fere pota in vino nigro. Nigra grana vultis medentur, ex passo aut vino totidem pota. Radix omnes ventris dolores sedat in vino, aluumq; purgat: sanat opisthotonum, mōstbum regium, renes, vesicam: matricem autem & stomachum decocta in vino: aluumq; silit: estur etiam contra malum mētis, sed in medendo quatuor drachmæ satis sunt. Grana nigra auxiliantur & suppressiōibus nocturnis, in vino pota quo dictū est numero. Stomacho vero & rofionibus, & esse ea & illine prodest. Suppurationes quoque discutuntur: recentes nigro femine, veteres rubro. Vtrunq; auxiliatur à serpente percussis: Et pueri contra calculos, incipiente stranguria. Gnaphalio alij chamælon vocant, cuius folijs albis mollibusq; protomen to vruntur: sane & similia sunt. Datur in vino austero ad dyfenteriam, ventris solutiones, mensēsque mulierum silit. Infunditur autē tenasmo. Illinitur & putrescentibus vlcera. Galedragon vocat Xenocrates leucacantho similem, palustrem & spinosam, caule ferulaceo, alto, cui summo capite inhereret simile ouo. In hoc crescēte etate vermiculos nasci tradunt, quos pyxide conditos adalligari cum pane brachio ad eam partem qua dens doleat, mireque ilico dolorem tolli. Valere non diutius anno, & ita si terram non attigerit. Holcus in faxis nascitur ficcis. Aristas habet in cacumine tenues, culmo quale ordeum restibile. Hæc circa caput alligata, vel circa lacertum, educit è corpore aristas. Quidam ob id ariltidā vocant. Hyofiris intubo similis, sed minor, & tactu asperior: vulneribus cōtusa præclare medetur. Holofteon sine duritia est herba, ex aduerso appellata à Græcis, sicut fel dulce, tenuis vsque in capillamenti speciem, longitudine quatuor digitorum ceu gramen, folijs angustis, astringens gustu. Nascitur in collibus terrenis. Vfus eius ad cōuulsa, rupta in vino pota. Vulnere quoque conglutinatur. Nam & carnes coguntur, addita. Hypophæston nascitur in spinis, ex quibus sunt æneæ fullonia, sine cauliculo, sine postea, capitulis tantum inanibus, & folijs paruis, multis, herbacei coloris, radículas habens albas, molles. Succus earum exprimitur similis, ad soluendā aluum, tribus obolis, maxime in comitialibus morbis, & tremulis hidropicis. Contra vertigines, orthopnæas, paralyseis incipientes, ...

* palmorum

Caulē habet duorum palmorum. In cubitorum. loquitur enim de pæonia. si quis dubitat de fide codicum, suis certe oculis credere cogetur, si hos modo consilere liberit.

De hypoglossa, & hypico, idæa, isopyro, lathyri, leontopetalo, lycopside, lithospermo, lapide vulgari, de limeo, luce, & leucographi. Cap. 11.

Hypoglossa folia habet figura syluestris myrti, concaua, spinosa, & in his ceu linguas folio paruo ex-eunte de folijs. Capitis dolorem corona ex his imposita minuit. Hypicon in segetibus nascitur, folijs rutæ. Natura eius eadem quæ papaueris succo. Idæa herbe folia sunt quæ oxymyrsines: adherent his velut pampini in quibus flos. Aluum mensēsque, & omnem abundantiam sanguinis silit. Spissandū cohēndiq; naturam habet. Isopyron aliqui phaselion vocant, quoniam folium quod est aniso simile, in pāpinos torquetur. Capitula sunt in summo caule tenuia, plena feminis melanthij. Contra rufsim & cætera peccoris vitia, ex melle aut aqua multa: item iocineri vtilissima. Lathyris folia habet multa, lactuca similia, tenuiora, germina multa, in quibus semen tunniculis continetur vt capparit: quæ cū inaruerit, eximuntur grana piperis magnitudine, candida, dulcia, facilia purgatu. Hæc vicena in aqua pura aut multa pota, hydriacos sanant. Trahunt & bilem. Qui vehementius purgari volunt, cū folliculis, ipsi sumunt ea: nam stomachum lædunt. Itaque inuentum est, vt cum pisce aut iure gallinæ cū fumerentur. Leontopetalon alij rhapecion vocant, folio brasica, caule semipedali: alæ multe, semen in cacumine in siliquis ciceris modo: radix rauto similis, grandis, nigra. Nascitur in aruis. Radix aduersatur omnium serpentium generibus ex vino pota, nec alies celerius proficit. Datur & ischiadicis. Lycosis longioribus quàm lactuca est folijs, crasioribusque. Caule longo, hiruto, adnatis multis cubitalibus flore paruo, purpureo. Nascitur in campestribus. Illinitur cum farina hordeacea igni sacro. Sudorem in febribus mouet, succo aque calidæ admixto. Inter omnes herbas lithospermo nihil est mirabilius. Aliqui egonichon vocant, alij dios pyron, alij heracleos. Herba quinquencialis fere, folijs duplo maioribus quàm mæta, ramulis furculosis, crassitudine iunci, gerit iuxta folia singulas veluti barbular, & earum in cacuminibus lapillos candore & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia vero lapidea. Ipsi quoque pediculis adhæreant, cauernulas habent, & intus semen. Nascitur & in Italia, sed laudatissimum in Creta. Nec quicquam inter herbas maiore quidem miraculo aspexi. Tantus est decor, velut aurificum arte alternis inter folia candicantibus margaritis, tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis. Tacere atque humi serpere autores tradunt. Ego vultam nō herentem vidi. Ijs lapillis drachmę pondere potis in vino albo calculos frangi, pellique conlat, & stranguriam discuti. Neque in alia herbarum fides est visus statim, ad quam medicinā nata sit. Est autem eius species, vt etiam sine autore visu statim nosci possit. Iapis vulgaris iuxta flumina fert muscum siccum canum. Hic fricatur altero lapide addita hominis saliuā, illo lapide tangitur impetigo. Qui tangit dicit, φλυερε κωνεαριδες λιθος ἀγριος ὀμμα δρῆμα. Limeum herba appellatur à Gal-lis, qua sagittas in venatu tingunt medicamento, quod venenum ceruarium vocant. Ex hac in tres modios saliuati additur, quantum in vna sagitta addi solet, ita offa demittitur boum faucibus in morbis. Alligari postea ad præsepia oportet, donec purgentur. Infanire enim solent. Si sudor insequitur, aqua frigida perfundi. Leuce mercuriali similis, nomen ex causa accepit, per medium folium candida linea transcurrente: quare mesoleucon quidam vocant. Succus eius fistulas sanat; ipsa

contrita,

contrita, carcinomata. Fortassis eadem sit quæ leucas appellatur, contra omnia marina venena efficax. Speciem eius autores non tradunt, nec aliud quàm syluestrem latioribus folijs esse efficaciorē, hanc femine acriorem. Leucographis qualis esset scriptum non reperi: quod eo magis miror, quoniam vtilis proditur sanguinē excreantibus, tribus obolis cum croco: Item coeliacis; trita ex aqua & apposita: Profluuiū fœminarum, oculorū quoque medicamentis, & exlendis vlcerebus, quæ fiunt in teneris partibus corporis.

Hippoglossa folia habet figura syluestris myrti. Non Hippoglossa, sed Hypoglossa. Non enim ab equinæ linguæ similitudine dicitur, sed quod parauit folium ceu lingua de folio eius exeat. Aliqui egonichon vocant, alij dios pyron, alij heracleon. Vetus exemplaria pro heracleon habent heracleos, vt sit genitius quem admodum dios, & subaudiis pyron, ac si latine dicas Louis Herculis ve riticum. Quod & magis miror, quoniam vtilis proditur sanguinem excreantibus. Legendum, Quod eo magis miror.

De medio, & myofota, & myagro, & nartrice, & othone, & onofina, & onopordo, & ofyri, & oxye, & batrachio, & polygono, & leucantemo, & phytoma, & phyllo, & phelandrio, & phalari, & polyrrhizo, & proserpinaca, & de rhacoma, de reseda, & sta-chade. Cap. 12.

Medion folia habet iridis fatiæ, caule tripedalem, & in eo florem grandem, purpureum, rotundū, femine minutum, radicem semipedalem. In faxis opacis nascitur. Radix drachmis duabus cū melle menses fœminarum silit: ecligmate per aliquot dies sumpto. Semen quoque in vino tritum, contra abundantiam fœminarū datur. Myofota siue myofotis, leuis herba, caulibus pluribus ab vna radice, aliquatenus rubentibus concauis, ab imo folijs angustis, oblongis, dorso acuto, nigris, per interualla assidue geminatis, tenuibus cauliculis ex alis prodeuntibus, flore ceruleo. Radix digitali crassitudine, multis capillamentis fibrata. Vsi ei septica & exulceratrix, ideoq; agilopas sanat. Tradunt Aegyptij, mensis quem Thiatin vocant die xxvij. fere in Augustū mensis incurrere, si quis huius herbe succo inungatur mane priusquam loquatur non lippiturum eo anno. Myagros herba ferulacea est, folijs similibus rubiæ, tripedanea. Semen oleosum, quod & fit ex eo. Medetur oris vlcerebus perunctis hoc succo. Herba quæ vocatur nigina, tribus folijs longis intubaceis illita cicatrices ad colorem reducit. Natrix vocatur herba, cuius radix euulla virus hirci redoleat. Hac in piceno à fœminis abigunt, quos mira persuasionē fatuos vocant: ego species lymphantiū hoc modo animorum esse crediderim, qui tali medicamento iuuentur. Odontitis inter sceni genera est, cauliculis densis ab eadem radice, geniculatis, triangulis, nigris: in geniculis folia parua habet, longiora tamen quàm polygono. Semen in alis hordeo simile, florem purpureum, pusillum. Nascitur in pratibus. Decoctum cauliculorum eius in vino austero quantum manus capiat, dentium doli medetur, ita vt continetur ore. Othone in Syria nascitur, similis erucæ, perforatis crebro folijs, flore croci, quare quidam anemonem vocauerunt. Succus eius oculorū medicamentis conuenit. Mordet enim leuiter & excafcit, astringitque siccando. Purgat cicatrices & nubeculas, & quicquid obstat. Quidam tradunt lauatri, atq; ita siccatam digeri in pastillis. Onofma longa folia habet fere ad tres digitos in terra iacentia, tria, ad similitudinē anchus incisā, sine caule, sine flore sine femine. Pugnans si edat eam, aut supergrediatur, abortum facere dicitur. Onopordon si comederit asini, crepitus redere dicitur. Trahit vrinas & menses, aluum silit, sup-

puraciones & collectiones discutit. Osyris ramulos fert nigros tenues, lētos, & in ijs folia nigra ceu lini: semenq; in ramulis nigrum initio, dein colore mutato rubescens. Smegmata mulieribus faciunt ex his. Radicū decoctum potum, sanat arquatos. Eadem priusquā maturefcāt semen, concisā, & sole siccatæ, aluum silit. Post maturitatem vero collectæ, & in forbitione decoctæ, rheumatismis ventris medentur, & per se tritæ ex aqua celesti bibuntur. Oxyis folia terna habet. Datur ad stomachū dissolutum. Edunt & qui extero celēn habent. Polyanthemum, quam quidā batrachion appellant, caustica vi exulcerat cicatrices, & ad colorem reducit: Eademq; vitiligines concorpat. Polygonon Græci vocant, quam nos sanguinariam: non attollitur à terra, folijs rutæ, femine graminis. Succus eius infulsus naribus supprimit sanguinem, & potum cum vino, cuiuslibet partis profluuium ex creationesq; cruentas inhibet. Qui plura genera polygono faciunt, hanc marem intelligi volunt, appellariq; à multitudine feminis, aut densitate fruticis calligonon. Alij polygonaton à frequētia geniculorum, alij theuthalida, alij carcinetron, alij clema, multi myrtopetalon. Necnō inueniuntur qui hanc fœminā esse dicant: marem aut maiorem, minusq; nigrā, & geniculis densiorē, femine sub omnibus folijs turgescētem. Quocunq; hæc modo se habeant, vis earum est spissare ac refrigerare. Semina aluum soluūt largius sumpta, vrinam cient, rheumatismos cohēnt: qui si non fuere, nō profunt. Stomachi feruori folia imponunt: vesicæ dolori illinuntur, & ignibus facris. Succus & auribus purulētis instillatur & oculorū doli per se. Dabatur & in febribus ante accessiones duobus cyathis in tertianis, quartanisve præcipue: Item cholericis, dyfentericis, & in solutione stomachi. Tertiū genus oreon vocatur in montibus nascens haundini teneræ simile, vno caule, densis geniculis, & in se fractis, folijs autem piceæ, radicis superuacua, inefficacius quàm superiora. Peculiare ischiadicis. Quartū genus syluestre appellatur, pene arboris modo frutex, radice lignosa, stirpe cedri rubicundo: ramis sparti, bintum palmorum, nigris geniculorū ternis quaternisve articulis. Huic quoq; spissandi natura, sapor mali cotonei. Decoquitur in aqua ad tertias, aut aridi farina inspergitur & oris vlcerebus, & atritis partibus. Propter ginguarum vero vitia ipsa comanducatur. Nomas silit, omniaq; quæ serpunt, aut difficilem cicatricem habent. Priuatim vero sanat à niue facta vlcera. Herbarij & ad anginas vtuntur illa: & in capitis dolore coronam ex ea imponunt: & contra epiphoras collo circumdāt. In tertianis quidā sinistra manu euulsam adalligant: adeo contra profluuiū sanguinis, nec vllā magis aridam quàm polygonum seruant. Pancration alij qui scillam pusillam appellare malunt, folijs albi siliij longioribus crasioribusq; radice bulbi magni, colore ruffo. Aluum soluit, succo cum farina erui sumpto: vlcera purgat. Hydropicis spleneticisq; cum melle datur. Alij decoquūt eam, donec aqua dulcis fiat. Eaqs; effusa, radicem teretes digerunt in pastillos sole siccatos, & postea vtuntur ad capitis vlcera, & cætera quæ repurganda sunt: Item ad tulsim quantū tribus digitis apprehenderint, in vino dantes, & ad lateris dolores, aut peripneumonias ecligmate. Propter ischiada in vino bibendum, & propter tormina mensēsque ciendos. Peplos, quam aliqui sycen, alij meconion aphrodes vocāt, ex vna radice tenui fruticat, folijs rutæ paulo latioribus, femine sub folijs rotundo, minore, quàm candidi papaueris. Inter vites fere colligitur meisibus: siccaturque cum fructu suo, subiectis aquis in quas excidat. Hoc potio alius soluitur, bilis ac pituita detrahitur. Media potio est acetabuli mensura in aquæ multæ heminis tribus. Et cibus inspergitur obsonijsque ad molliendam aluum. Periclymenos fruticat & ipsa, ex interuallo duo folia habens, subcandida, mollia. In cacumine autem semen inter folia durū, & quod difficile

ficile euellatur. Nascitur in aruis ac sepibus, conuoluens se adnuculis quibuscunque. Semen eius in vmbra siccatum tunditur, & in pastillos digeritur. Hi resoluti dantur in vini albi cyathis tribus, tricenis diebus, adliens: eumq; vrina cruenta, aut per alium absumit, quod inteligitur à decimo statim die. Vrinam cient & folia decocta, quæ & orthopnoicis profunt. Partum quoque adiuuant, secundasq; pellunt pota simili modo. Pelecium in segetibus diximus nasci, fruticosam cauliculis, folijs ciceris. Semen in siliquis fert, corniculorum modo aduncis, ternis quaternisve, quale gich nouimus, amarum, stomacho vtile. Additur in antidotis. Polygala palmi altitudinem petit, in caule summo folijs lenticule, gustu alitro, pota lactis abundantiam facit. Poterion, aut (vt alij vocant) phrynon, vel neurada, large fructat, spinis retortrida, lanugine spissa, folijs paruis, rotundis, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, flore longo, herbacei coloris: feminis nulli vsus, sed gustu acuto & odorato. Inuenitur in aquosis collibus. Radices habet duas aut tres, binū cubitorū in altitudine, neruofas, candidas, firmas. Circumfoditur autumnō, & præciso frutice dat succum gummi similem. Radix mira vulneribus sanandis traditur, præcipueque neruis vel præcisus illita. Decoctum quoque eius cum melle potum dissolutiones neruorum, & infirmitates, & incifuras iuuat. Phalangites, à quibusdam phalangion vocatur, ab alijs leucanthemon, vel (vt in quibusdā exemplaribus inuenio) leucacantha. Ramuli sunt ei nunquam pauciores duobus, in diuersa tendentes: flos candidus, lilio rubro similis, femine nigro, lato, ad lenticulæ dimidię figurā, multo tenuiore, radice herbacei coloris. Huius folio vel flore vel femine auxiliantur contra scorpionum phalangiorumq; & serpentium icūs: Item contra tormina. Phyteuma qualis sit, describere superuacuum habeo, cum sit vsus eius tantum ad amatoria. Phyllon à Græcis vocatur herba in saxosis montibus, femina magis herbacei coloris, caule tenui, radices parua, femine rotundo, papaueri simili: Hæc sui sexus facit partus. Mares autem femine tantum differens, quod est incipientis oliuæ. Vtrumq; bibitur in vino. Phellandron nascitur in palustribus, folio apij. Bibitur semen eius propter calculos & vesicæ incommoda. Phalaris thyrsum habet longum, tenuem, ceu calamum, in summo florem inclinatum: semen simile sesamæ. Et hoc calculos frangit, potum ex vino vel aceto vel cum melle & lacte: Idem & vitia vesicæ sanat. Polyrhizon folia habet myrti, radices multas: Hæc tusa dantur in vino contra serpentes: Profunt & quadrupedibus. Proserpinaca herba vulgaris est eximij aduersus scorpiones remedij. Eadem contrita, addita muria & oleo anginam eximie curari tradunt. Præterea in quantalibet lassitudine recreari defessos, etiā cum obmutuerint, si subijciatur lingua. Si deoretur, vomitionem sequi salutarem. Rhacoma affertur ex his quæ supra Pontum sunt regionibus. Radix costo nigro similis, minor & rufior paulo, sine odore, calfaciens gustu & astringens. Eadē trita vini colorem reddit, ad crocum inclinantem. Illita collectiones inflammationesque sedat, vulnera sanat, epiphoras oculorum sedat ex passo illita. Insignita cum melle, & alia liuentia ex aceto. Farina eius impergitur contra cacoeche, & sanguinē reijcientibus drachmæ pondere in aqua. Dysentericis etiā & celiaciis, si febris carent, in vino: sin aliter, ex aqua. Facilius teritur, nocte antecedente madefacta. Datur & decoctum eius bibendum duplici mensura ad rupta, conuulsa, contusis, ex sublimi deuolutis. Si pectoris sint dolores, additur piperis aliquid & myrrhæ: si dissolutio stomachi, ex frigida aqua sumitur, sine intus siue extra purulētis excreationibus: item hepaticis, splenicis, ischiadicis: ad renum vitia, suspiria, orthopnoeas. Arteriæ scabritias sanat ex passo, tribus obolis potis trita, aut decoctum eius. Lichenas quoque ex aceto imposta purgat.

Bibitur contra inflationes & perfrictiones, febres frigidas, singultus, tormina, asperitates, capitis grauitates, melancholicas vertigines, lassitudinum dolores & conuulsiones. Circa Ariminum nota est herba, quam refedeam vocant. Discutit collectiones inflammationesque omnes. Qui curant ea, addunt hæc verba, Refeda morbos refeda scis ne quis hic pullos egerit? radices nec caput, nec pedes habeant. Hæc ter dicunt, totiesque despuunt. Stechas in insulis tantum eiusdem nominis gignitur, odorata herba, coma hysopi, amara gustu. Menses ciet potu, pectoris dolores leuat. Antidotis quoque miscetur.

Vis ei styptica & exulceratrix. Scribo septica, id est corrosiua, vt nunc medici vocant. Sequenti versu scribo, in Augustum mensē incurrente, nō in Augusto mensē. Ergo species lymphantium hoc modo animorum esse credimus. Vera lectio, ego species lymphantium hoc modo animorum esse crediderim. Folijs ruta, gemillis gramini. Antiqua lectio, folijs ruta femine gramini. De Polygono siue sanguinaria loquitur. Mares autem femine tantū differunt, quod est incipiente oliuæ. In corruptiones codices hanc lectionem habent. Mares autem femine tantum differens, quod est incipientis oliuæ. Mares autem scilicet partus facit, quod hic quoque subintelligi debet.

De solano, & smyrnio, & telphio, & trichomane, & thalictro, & thlaspe, & tragomane, & tragoni, & trago, & tragopogo, & spondyli. Et quod quidam morbi in quibusdam non sunt gentibus.

Cap. 13.

Solanum Græci strychnon vocant, vt tradit Cornelius Celsus. Huic vis reprimendi refrigerandi que. Smyrnion caulem habet apij, folia latiora, & maxime circa stolones multos, quorū à sinu exiliunt pinguia, ad terram infracta, odore medicato, & cum quadā acrimonia iucundo, colore in luteum languescente, capitibus caulium orbiculatis, ut anethi femine rotundo, nigro, quod arefcit incipiente æstate. Radix quoque odorata, gustu acri mordet, succo sa, mollis. Cortex eius foris niger, intus pallidus. Odor myrrhæ habet qualitatem, vnde & nomen. Nascitur & in saxosis collibus, & in terrenis. Vfus eius extalfacere, extenuare. Vrinam & menses cient folia & rudix. Semen aluum sistit. Radix collectiones & suppuraciones nō veteres, item durities discutit illita. Prodest & cōtra phalangia ac serpentes, admixto cachri aut polio, aut mellisophyllo, in vino pota, sed particulatim, quoniam vniuersa vomitionem mouet. Qua de causa aliquando cum ruta datur. Medetur tussi & orthopnoeæ semen, vel radix. Item thoracis, aut lienis, aut renū, aut vesicæ vitijs. Radix autem ruptis, conuulsis. Partus quoque adiuuat, & secundas pellit. Datur & ischiadicis cum crethmo in vino. Sudores ciet & ructus, ideo inflationem stomachi discutit. Vulnera ad cicatricem perducit. Exprimitur & succus radici, vtilis feminis & thoracis præcordiorumque desiderijs: calfacit enim & concoquit, & purgat. Semen peculiariter hydropticis datur potu, quibus & succus illinitur, & malagmate è cortice arido. Et ad obsonia vtuntur cum mullio & oleo, & garo, maxime in elixis carnibus simul concoctiones facit, sapore similima piperi. Eadem in dolore stomacho efficax. Telephion portulacæ similis est & caule & folijs. Rami à radice septeni octonive fruticant, folijs crassis, carnosis. Nascitur in cultis, & maxime inter vites. Illinitur lentigini, & cum inaruit teritur. Illinitur & vitiligini, ternis fere mensibus, senis horis noctis aut diei, postea farina hordeacea illinitur. Medetur & vulneribus & fistulis. Trichomanes adianto similis est, exilis modo, nigriusque, folijs lenticulæ densis, amaris, aduersis inter se. Decoctum eius stranguarias sanat in vino albo potum, addito cumino rufico. Succus cohibet capillos defluentes, aut si effluxerint reparat. Alopeciasq; densat tritum, & in oleo illitum. Sternuta-

menta

C A I I P L I N I I
S E C V N D I
N A T V R A L I S H I S T O R I Æ
L I B E R V I G E S I M V S O C T A V V S .

PROOEMIUM.

De medicinis ex animalibus. Cap. 1.

ICTAE erant omnium rerū naturæ, inter cœlum ac terrā nascentium, restabantq; quæ ex ipsa tellure fodiuntur, si non herbarum ac fruticum tractata remedia auferrent trasuerfos, ex ipsis animalibus quæ sanantur, reperta maiore medicina. Qui ergo dixerimusher-

bas & florum imagines, ac pleraque inuentu rara ac difficilia, iidem tacebimus quid in ipso homine proficit homini, cæteraq; genera remediorum inter nos viuientia? cum præsertim, nisi carenti doloribus morbisque, vita ipsa pœna fiat. Minime vero. Quin omnem infumemus operam, licet fastidij periculum vrgeat: quado ita decretum est, minore gratiæ q̄ vtilitatum vitæ respectum habere. Quinimo externa quoque, & barbaros etiam ritus indagabimus. Fides tantum auctores appellat. Quamquam & ipsi consensu propè iudicata eligere laborauimus, potiusq; curæ rerum, q̄ copiæ institimus. Illud admonuisse perquam necessarium est, dictas iam à nobis naturas animalium, & quæ cuiusque essent inuenta. Neque enim minus profuere medicinas reperiendo, q̄ proficere præbendo. Nunc quæ in ipsis auxiliantur indicari, neque illic in totum omittenda. Itaque hæc esse quidem alia, illis tamen cōnexa. Incipiemus autem ab homine, ipsum sibi exquirentes, immesa statim difficultate obuia. Sanguinem quoque gladiatorum bibunt, vt viuentibus poculis, comitales morbi: quod spectare facientes eadem harena feras quoque horror est. At hercule illi ex homine ipso forberi efficacissimum putant calidum spirantemque, & vnā ipsam animam ex osculo vulnerum, cum plagis ne ferarum quidem admoueri ora fas sit humana. Alij medullas crurum quaerunt, & cerebrum infantium. Nec pauci apud Græcos, singulorum viscerum membrorumq; etiam sapes dixere, omnia persecuti vsque ad resægmina vngium: quasi vero sanitas videri possit, feram ex homine fieri, morboq; dignum in ipsa medicina, egregia hercule frustratione si non proficit. Aspici humana exta nefas habetur, quid mandari? Quis ista inuenit ostēta? Tecum enim res erit euerfor iuris humani, monstrorumq; artifex, qui primus ea cōdidisti, credo ne vita tui obliuisceretur. Quis inuenit singula membra humana mādere? qua coniectura inductus? Quam potest medicina ista originem habuisse? Quis veneficia innocentiora effecit quam remedia? Esto barbari externiq; ritus inuenierint, etiam ne Græci suas fecere has artes? Extant commentationes Democriti, ad alia noxij hominis è capite ossa plus prodesse: ad alia, amici & hospitis. Iam vero vi interempti dente gingiuas in dolore scarificari, Apollonius efficacissimum scripsit: Miletus, oculorum sustusiones felle hominis sanari. Artemō caluaria inter-

menta quoque gustatu mouet. Thalietrum folia coriandri habet, pinguiora paulo, caulem papaueris. Nascitur vbique, præcipue in campestribus. Medentur vlcibus folia cum melle. Thlaspe duorum generum est, angustis folijs digitali longitudine, & latitudine in terram versis, in cacumine diuisis, cauliculo semipedali, non sine ramis, peltarum specie, femine incluso lenticulæ effigie, nisi q̄ infringitur, vnde nomen. Flos albicat. Nascitur in femitis & sepibus. Semen asperi gustus, bilem & pituitam vtrinque extrahit. Modus fumendi, acetabuli mensura. Prodest & ischiadicis infusum, donec sanguinē trahat. Menses quoque ciet, sed partus necat. Alterum thlaspe, aliqui Persicum napi vocat, latis folijs, radicibus magnis, & ipsum vtile ischiadicorum infusioni. Prodest & inguinibus vtrūque. Præcipitur, vt qui colligit, dicat fumere se contra inguina & contra omnes collectiones, & contra vulnera, vnaq; manu tollat. Tragonia herba qualis sit, non tradit. Credo & falsum esse promissum Democriti. Portentosum enim est, adalligatam, tri duo absumere lienes. Tragonis, siue tragion, nascitur in Crætæ tantum insulæ maritimis, iunipero similis, & femine & folio & ramis. Succus eius lacteus in gummi spissatus, vel semen, impositione spicula è corpore eijcit. Tunditur recens, & cum vino illinitur, aut sicca farina cum melle. Eadem lactis abundantiam facit, mammisq; vnicè medetur. Est & alia herba tragos, quam aliqui scorpion vocant, semipedem alta, fruticosa, sine folijs, pusillis racemis rubentibus grano tritici acuto acumine, & ipsa in maritimis nascens. Huius ramorum x. aut xij. cacumina trita ex vino pota cœliacis, dysentericis, sanguinem excreantibus, mensuramque abundantiam auxiliantur. Est & tragopogon, quem alij comen vocant, caule paruo, folijs croci, radice longa, dulci, super caulem calyce lato, nigro. Nascitur in asperis, sine vsu. Et de herbis quidem memoria digna hæc enus aut accepimus, aut comperimus. In fine earum admonere non ab re iudicamus alijs alias virium ætates esse. Longissimo tempore durat ætatis ætatem, vt diximus: Chamæleon niger quadraginta annis. Centaurium non vltra xij. Peucedanum & aristolochia ac vitis sylvestris anno in vmbra feruantur. Et animalium quidem cæterorum nullum aliud radices à nobis dictas attingit, excepta spondyli, quæ omnes persequitur. Genus id serpentis est. Ne illud quidem dubitatur, omnium radicum vim effectusque minui, si fructus prius maturescat: item minimum, ante radice propter succum incisa. Resoluitur autem omnium vis consuetudine: & desinitur prodesse cum opus est, quæ quotidie in vsu fuere, æque quàm nocere. Omnes vero herbæ vehementiores effectum viribusque sunt in frigidis locis, & in aquilonijs, item siccis. Sunt & gentium differentia non mediocres. Sicut accepimus de tinea lumbricisque, in esse Aegypti, Arabiæ, Syriæ, Ciliciæ populis: è diuerso Græciæ, Phrygiæ omnino non nasci. Minus id mirum, quàm quod in confinio Atticæ Bœotique Thebanis innaescuntur cum abist Atheniensibus. Quæ contemplatio auferit rursus nos ad ipsorum animalium naturas, ingenitasque ijs vel certiores morborum omnium medicinas. Enimvero rerum omnium parens, nullum animal ad hoc tantum vt pasceret, aut alia fatiaret, nasci voluit, artesque salutaris inseruit & visceribus, quippe cum surdis etiam rebus inseruerit. Tum vero illa animæ auxilia præstantissima ex anima alia esse voluit, contemplatione antecuncta mirabili.

GLO

Folij lenticulæ densis, amaris, aduersis in se. Lege, aduersis inter se. De trichomane loquitur. Tragonia herba qualis sit non traditur. Vetera exemplaria & hic in cōtextu pro tragonia constanter habent trachiniam, & in margine adnotatam: nec aliter est in primo libro, qui indicis vicem obtinet. Tragonis, siue tragion, nascitur in Crætæ tantum insula, in maritimis. Paulo elegantius est nascitur in Crætæ tantum insulæ maritimis. Phrygæ omnino non nasci. Lege, non innaesci.

fecti, neq; cremati, propinavit aquam e fonte noctu comitialibus morbis. Ex eadem suspensio interempti capotia fecit, contra canis rabiosi morsus Antheus. Atq; etiam quadrupes homines sanare, contra inflationes boum, perforatis cornibus inferentes ossa humana: ubi homo occisus affert, aut crematus, filiginem quæ pernoctasset, suum morbis dando. Procul à nobis nostrisq; literis absint ista. Nos auxilia dicemus, non piacula: sicubi lactis puerpari vñs mederi poterit, sicubi salua tactus ue corporis, cæteraq; similia. Vitam quidẽ non adeo expetendã censemus, vt quoquo modo trahenda sit. Quisquis es talis, æque moriere, etiam cum obscœnus vixeris aut nefandus. Quapropter hoc primum quisque in remedijs animi sui habeat: ex omnibus bonis quæ homini tribuit natura, nullum melius esse tempestiua morte: in eaq; id optimũ, quod illam sibi quisque præstare poterit.

GLO. Quamquam & ipsi cõsensu proprii iudicij ita eligere laborauimus, potiusque curæ rerum q̄ copie institimus. Antiqui codices multo melius. Quamquam & ipsi consensu prope iudicata eligere laborauimus. Quod Plinius hic de se prædicat, id non minus vere ipse quoque vñsare possem, vt qui nihil magis dum hæc tracto præ oculis habuerim q̄ veterum iuxta atque emendatorum exemplarium inter se cõsensum: cuius propositi necdum pœnitet, & bona quedam spes pollicetur, candidos quosque qui Musarum fores pulsant, hæc nostram opellam non omnino fastidiosos fierique potest vt & illis qui iam intra adra penetrarunt, non nihil conferrat: de ijs duntaxat loquor qui Pliniana lectiois auidi non semper vetera exemplaria ad manus habent, quo recurrere possint, quotiescũque scrupulus aliquis incidit. Sanguinem quidem gladiatorũ bibunt, vt bibentibus populis procul sint comitiales morbi. Quæto melior verus lectio: Sanguinem quoque gladiatorum bibunt, vt viuentibus poculis, comitiales morbi. Cũ è plagis hunc ne ferarum quidem admoueri ori fas sit humano. Scribo iuxta fidem nostrorum exemplariorum, cum plagis ne ferarum quidem admoueri ora fas sit humana. Idq; magis ad præcedentia quadrat. Quasi vero sanitas videri possit, feram ex homine fieri. Quin morbo dignum, non ipsa medicina gratia, egregia hercule frustratione si non proficit. Aspici humana extra nefas habetur, quanto magis mandi. Et hic locus est vnus e pulchre cõtaminatis. Restituimus, vnde cætera, sic quasi vero sanitas videri possit, feram ex homine fieri, morboq; dignum in ipsa medicina, egregia hercule frustratione si non proficit. Aspici humana extra nefas habetur, quid mandi? Sequenti versu Fecisti redundat. Vitam quidem non adeo expetendam censemus, vt quoquomodo pertrahenda sit. Sincera lectio, Vitam quidem non adeo expetendam censemus, vt quoquo modo trahenda sit. Vel ex hoc capite abunde perspicuum esse potest, & nostrum laborem minime superuacuum esse, & illos per sepe falli, qui librorum typis excusorum fiducia de veteribus manuscriptis vix vnquam cogitant, ignari quantum sibi in pristorum monumentis conspiciendis facile publica odio digna quorundam non dico amulorum, sed plane asinorum audacia permiserit, cum non raro fiat vt tenebro quispiam plus mendarum in vnũ aliquod boni auctoris opus ex putido suo cerebro inuehat, quam quantum septem, alij docti viri, omni conatu admisi perurgare sufficiant.

An sit in medendo verborum aliqua vis, ostenta & sanari & depelli. Cap. 2.

EX homine remediorum primum maximæ quæstionis, & semper incertæ est, valeant ne aliquid verba & incantamẽta carminum. Quod si verum est, homini acceptum ferri oportere conueniet. Sed vitium sapientissimi cuiusque respuit fides. In vnũuersum vero omnibus horis hominis credit vita, nec sentit. Quippe victimas cædi sine precatione non videtur referre, nec deos rite consuli. Præterea alia sunt verba imperantis, alia depulso, alia commentationis. Vidimus certis precationibus obsecrasse summos magistratus. Et ne quid verborum prætereat, aut præpollerum dicatur, descripto præire aliquem, rursusq; alium custodem dari qui attendat, alium vero præponi qui faueri linguis iubeat: tibicinem canere, ne quid aliud exaudiat: vtraque memoria insigni, quoties ipsæ diræ obstreperantes nocuerint, quoties ue precatio errauerit: sic repente extis adimi capita, vel corda, aut geminari victima flante. Duratq; im-

menso exemplo Deciorum, patris filijque, quo se deuouere, carmen. Extat Tucciæ Vestalis in celsæ precatio, qua vsa aqua in cribro tulit, anno vrbis de ix. Boario vero in foro Græcum Græcamq; defosset, aut aliarũ gentium, cum quibus tum res esset, etiam nostra ætas vidit, Cuius sacri precationem, qua solet præire quindecimvium collegij magistris, si quis legat, profecto vim carminum fateatur, ea omnia approbantibus octingentorum triginta annorum eventibus. Vestales nostras hodie credimus nondum egressa vrbe mancipia fugitiua retinere in loco precatione: cũ si semel recipiatur ea ratio, & deos preces aliquas exaudire, aut vñs moueri verbis, confitendum sit de rota coniectatione. Prisci quidem nostri perpetuo talia prodidere: difficilimumq; ex his etiam fulmina elici, vt suo loco docuimus. L. Piso primo annaliũ autor est, Tullum Hostiliũ Regẽ ex Numæ libris eodem quo illum sacrificio Iouem caelo deuocare conatũ, quoniam parum rite quadam fecisset, fulmine ictum. Multi vero magnarum rerum fata & ostenta verbis permutari. Cum in Tarpeio fodientes delubro fundamẽta, caput humanum inuenissent, misit ob id à fenatu legatus, Hetrurij celeberrimus vates Olenus Calenus præclarum id fortunatumque cernens, interrogatione in suam gentem transferre tentauit, scipione prius determinata templi imaginẽ in solo ante se. Hoc ergo castis Romanis, hic templum Iouis optimi maximi futurum est? hic caput inuenimus? constantissima annalium affirmatione transiitum fuisse fatum in Hetruriam, ni præmoniti à filio vatis legati Romani responddissent: nõ plane hic, sed Romæ inuentum caput dicimus. Iterum id accidisse tradunt, cum in fastigium eiusdem delubri præparata quadrigæ fictiles in fornace creuissent: & iterum simili modo retentum augurium. Hæc satis sunt, exemplis vt appareat, ostentorum vires & in nostra potestate esse: ac prouit quæque accepta sint, ita valere. In augurum certe disciplina constat, neque diras, neque vlla auspicia pertinere ad eos, qui quamque rem ingredientis, obseruare se ea negauerint: quo munere diuinæ indulgentiæ maius nullum est. Quisq; nõ & legum ipsarum in duodecim tabulis verba sunt, Qui fruges excantasset. Et alibi, Qui malum carmen incantasset. Verrius Flaccus auctores ponit quibus credat, in oppugnationibus ante omnia solitũ à Romanis sacerdotibus euocari deum, cuius in tutela id oppidum esset: promittitque illi eundem, aut ampliorum locum apud Romanos, cultum ue. Durat in pontificum disciplina id sacrum. Constantq; ideo occultatum, in cuius dei tutela Roma esset, ne qui hostium simili modo agerent. Desigi quidem diris deprecationibus nemo non metuit. Huc pertinet ouorũ, vt exorbuerit quisque, calyces cochlearumq; protinus frangi, aut eosdem cochlearibus perforari. Hinc Theocriti apud Græcos, Catulli apud nos, proximæq; Virgilij incantamentorum amatoria imitatio. Figliarum opera multi rumpi credunt tali modo: nõ pauci etiã serpentes ipsas incantari: & hunc vnũ illis esse intellectum, contra hiq; Marforum cantu, etiam in nocturna quiete. Etiam parietes incendiorum deprecationibus conscribuntur. Neque est facile dictũ, externa verba atque ineffabilia derogent fidem validius, an Latina inopinata, & que ridicula videri cogit animus, semper aliquid immensum expectans, ac dignum deo mouẽdo, imò vero quod numini imperet. Dixit Homerus, profluuium sanguinis vulnerato scemine Vlyxem inhibuisset carmine: Theophrastus ischiadicis sanari. Cato prodidit luxatis membris carmen auxiliari, M. Varro podagricis. Cæsarem dictatorem post vnũ ancipitem vehiculi casum, serunt semper vt primũ confedisset, id quod pleuroque nunc facere scimus, carmine ter repetito securitatem itinerum aucupari solitum. Licet hanc in partem singulorum quoque conscientiam coarguere. Cur enim primum anni incipientes diem lætis precationibus inui-

cem

cem faustum ominamur? Cur publicis Iustis etiam nomina victimas ducentium prospera legimus? Cur & fascinationibus adoratione peculari occurrimus? alij Græcam Nemefin inuocantes: cuius ob id Romæ simulacrũ in Capitolio est, quamuis Latinum nomen non sit. Cur ad mentionem defunctorum, testamur memoriam eorũ à nobis non sollicitari? Cur impares numeros ad omnia vehementiores credimus? idq; in febribus dierum obseruatione intelligitur. Cur ad primitias pomorum, hæc vetera esse dicimus, alia noua optamus? Cur sternutamentis salutatur? quod etiam Tiberium Cæsarem, tristissimum (vt constat) hominum, in vehiculo exegisse tradunt. Et aliqui nomine quoque consalutare, religiosius putant. Quin & absentes tinnitu aurium præsentem sermones de se, receptum est. Attalus affirmat scorpione viso, si quis dicat duo, cohiberi nec vibrare ictus. Et quoniam scorpion ad mouit, in Africa nemo desinat aliquid, nisi præfata Africam. In ceteris vero gentibus, deos ante obtestatur vt velint. Nã si mensa adit, nullum ponere, trãslatium videmus etiam, quoniam multas religiones pollere manifestum est. Alius salua post aurem digito relata, sollicitudinem animi propitiat. Pollices, cũ faeuamus, premere etiam prouerbio iubemur. In adorando dexteram ad osculum referimus, totumque corpus circumagimus: quod in lætũ fecisse, Gallia religiohis credunt. Fulgetras populum adorare consensum gætium est. Incendia inter epulas nominata, aquis sub mēsa profusis abominamur. recedente aliquo ab epulis, simul verri solum: aut bibente conuiuia, mensam vel repositoriũ tolli, inauspicatissimum iudicatur. Seruij Sulpitij Principis viri commentatio est, quam obrem mensa linquenda nõ sit. Nondum enim plures q̄ conuiuæ numerabantur. Nã sternutamento reuocari ferculum mensam ue, si nõ potest gustetur aliquid, inter diras habetur, aut omnino nõ esse. Hæc instituit illi, qui omnibus negotijs horisque interesse credebant deos: & ideo placatos etiã vitijs nostris reliquerunt. Quin & repente conticefcere conuiuũ adnotatum est, non nisi in pari præsentium numero: qua in re famæ labor est, ad quencuncque eorum pertinens. Cibus etiã è manu prolapsus reddebatur, vtq; per mensas, vetabantq; munditiarum causa desolare. Et sunt condita auguria, quid loquenti cogitanti ue id acciderit, inter execratissima. Si pontifici accidat ditis causa epulanti, in mensa vtique id reponi adolerique ad larem, piatio est. Medicamenta, priusquam adhibeantur, in mensa forte deposita negantur prodesse. Vngues refecari mundinis Romanis tacenti atque à digito indice, multorum pecuniæ religiofus est. Capillum vero contrectari, contra destitua ac dolores capitis xvij. luna atque xxix. Pagana lege in plerisque Italiae prædijs cauetur, ne mulieres per itinera ambulantes torqueant fusos, aut omnino detectos ferant, quoniam aduerferit id omnium spei, præcipueq; frugum. M. Seruilij Nonianus Princeps ciuitatis, non pridem in metu lippitudinis, priusquam ipse eam nominaret, alius ue ei prædiceret, duabus literis Græcis, ε & ε, chartam inscriptam, circumligatã lino, subnectebat collo: Mutianus ter consul, eadem obseruatione viuentem muscam in linteo albo, his remedijs carere ipsos lippitudine prædicantes. Carmina quẽdã extant contra grandines, contraq; morborum genera, contraque ambusta, quedam etiam experta: sed prodendo obstat ingens verecundia, in tanta animorum varietate. Quapropter de his vt libitum cuique fuerit opinetur.

GLO. In titulo capitis scribitur ostenta & sanciti & depelli. Extat Tucciæ vestalis in celsæ præcatio. Atqui in celsæ crimen falsum erat legendum igitur, in celsæ deprecatio. ac mox sequenti versu, anno vrbis, non anno vrbis Romæ. Nam Romæ nugator aliquis addidit contra omnium doctorum consuetudinem. Sic dicimus anno ab vrbe cõdita, non ab vrbe Ro. Et oĩa approbantibus de c c c x x x. annorum eventibus. Lege, ea omnia. Mancipia fugitiua retinere in loco præcatiois. Præcatio, nõ præcatiois. Et quod ibi sta-

tim subtextitur, Quod si semel recipiatur, in antiquis voluminibus non male legitur: cum si semel recipiatur. Neque diras aues, neque vlla auspicia pertinere ad eos, qui quamq; rem ingredientis obseruare se ea negauerint. In emendatis codicibus non additur aues, quibus eo libentius accedo q̄ supra in hoc ipso capite sic legatur, quoties ipsæ diræ obstreperantes nocuerint. Et solent plerumque vocalas tales affluere glossularij, longe interdum à scopo aberrantes, quod & hic factum equidem non dubito. Quinetiam & legum ipsarum in xij. tabulis verba sunt. Rectius antiqua scriptura. Quid non & legum &c. Inepte enim simul ponuntur etiã &. Non pauci etiam serpentes ipsas recitari, & hunc vnũ esse ipsi intellectũ. Aliquanto mollior est vetus lectio, & hunc vnũ esse intellectum, q̄ si repetatur, ipsas, ipsi. Incendio inter epulas nominato, aquam sub mensa profundi abominamur. Quem non offendat huius lectiois absurditas: aut quis non sentiat, alteram esse sinceram, quæ in impressis etiam quibusdam codicibus habetur: incendia inter epulas nominata aquis sub mensas profusis abominamur. Aqua profusa pulchre conuenit incendium abominantibus, ac quid causæ vel cominisci possumus, cur ad incendium nominatum aquæ effusionem abominari debeamus? aut cur aquam effundi potius abominemur, q̄ incendij mentionem? Priusquam eam ipsam nominaret, alius ue ei prædiceret. Lege, priusquam ipse eã nom. Nam ipse & alius, sibi inuicem opponuntur. Carmina quedam extant contra grandines, contraq; morborum genera, contra ambusta. Quedam etiam in partus. Sed in prodendo obstat ingens verecundia. Antiqua exemplaria hoc loco non parum differant à vulgatis editionibus, contraq; morborum genera, contraq; ambusta, quedam etiam experta. sed prodendo obstat ingens verecundia, vt de experimentis intelligatur non de partibus.

Remedia ex homine contra magos. Cap. 3.

Hominum monstrificas naturas & veneficos aspectus, diximus in portentis gentium, & multas animalium proprietates, quæ repeti superuacuum est. Quorundam hominum tota corpora profunt, vt ex his familijs quæ sunt terrori serpentibus, tactu ipso leuant percussos, suctu ue modico. Quorum è genere sunt Psylli Marisque, & qui ophiogenes vocantur in insula Cypro: ex qua familia legatus Hexagon nomine, à consulibus Romæ in dolium serpētium coniectus experimenti causa, circummulcentibus linguis miraculum præbuit. Signũ eius familiæ est, si modo adhuc durat, vernis temporibus odoris virus: atque eorum sudor quoque medebatur, non modo salua. Nam in insula Nili Tentyri nascentes tanto sunt crocodilis terrori, vt vocem quoque eorum fugiant. Horum omnium generum in sua repugnancia interuentum quoque mederi constat: sicuti aggruari vulnera introitu eorum, qui vnquam fuerint serpētium canis ue dente læsi. Idem gallinarum incubitus, pecorum fetus abortur vitiant. Tantum remanet virus excepto semel malo, vt venefici fiant venena passii. Remedio est, abluĩ prius manus eorum, aquaq; illa eos quibus medearis inspergi. Rursus à scorpione aliquando percussus, nõquam postea à crabronibus, vespis, apibus ve feriuntur. Minus miretur hoc qui sciat, vestem à tineis non attingi, quæ fuerit in funere: serpentes ægre, præterquam læua manu extrahi.

Hominum monstrificas naturas & veneficos aspectus plenius diximus in portentis gentium. Plenius superfluit. Nam in insula Nili Tentyri. Tentyra potius q̄ Tentyrii.

De quibusdam sortilegijs & salina hominis. Cap. 4.

Pythagoræ inuentis non temere fallere, impositiorum nominum imparem vocalium numerũ, clauditates, oculorum ue orbitatẽ, ac similes casus dextris assignare partibus, parem læuis. Ferunt difficiles partus statim solui, cum quis tectũ in quo sit grauida, transfuderit lapide, vel missili ex his, quæ tria animalia singulis ictibus interfecerint, hominem, aprum, vrsam. Probabilis id facit hasta velitaris, euulsa à corpore hominis, si terram non attingerit. Eosdem enim illata effectus habet. Sic & sagittas corpore eductas, si terram non attingerint, subiectas cubantibus, amatorum esse, Orpheus & Archelaus

Archelaus scribunt. Quin & comitalem morbum sanari cibo è carne feræ occisæ eodem ferro, quo homo interfectus sit. Quorundam partes medicæ sunt, sicuti diximus de Pyrrhi Regis pollice. Et Elide solebat ostendi Pelopis costa, quam eburneam affirmabât. Næuos in facie tondere, religiosum habent etiam nûc multi. Hominum vero in primis ieiunam saluam, contra serpentes præsidio esse, docuimus. Sed & alios efficaces eius vsus recognoscat vita. Despuimus comitales morbos, hoc est, contagia regerimus. Simili modo & fascinoles repercutimus, dextræq; clauditis occursum. Veniã quoque à deis spei alicuius audacioris petimus, in sinu spuen do etiam. Eadem ratione terna despuere deprecatione, in omni medicina mos est, atque effectus adiuuare: Incipientes furunculos ter præsignare ieiuna salua. Mirum dicemus, fed experimento facile: Si quem peniteat ictus eminus cominus ue illati, & statim expuat mediam in manum qua percussit, leuatur ilico percussus à pœna. Hoc sæpe delumbata quadrupele approbatur, statim à tali remedio correcto animalis ingressu. Quidam vero aggrauant ictus, ante conatum simili modo salua in manu ingesta. Credamus ergo lichenas leprasq; ieiunge illitu assiduo arceri: item lippitudines, matutina quotidie velut inunctione: carinoma, malo terre subactio, ceruicis dolorem, salua ieiuni dextra manu ad dextrum popolitem relata, seu ad sinistram: si quod animal aurem intrauerit, & inspuatur, exire. Inter amulcta est, editæ quemq; vrinæ expuere: similiter in calciamentum dextri pedis antequam induatur. Item cum quis trãseat locum in quo aliquod periculum adierit. Marcion Smyrnæus qui de simplicibus effectibus scripsit, rumpi scelopendras marinas sputo tradit: ite rubetas aliasq; ranas. Ophilius, serpentes, si quis in hiatum earum expuat. Salpe, torporem sedari quocunque membro instupente, si quis in sinum expuat: aut si superior palpebra salua tangantur. Nos, si hæc & illa credamus rite fieri: extranei interuentu, aut si dormiens spectetur in fans, à nutrice terna adspui, quamquam religione mutatur & Fascinus, Imperatorum quoque non solum infantium cultos, qui deus inter sacra Romana à Vestalibus colitur, & currus triumphantium sub his pendens defendit medicus inuidiæ, iubetque eosdem recipere. Similis medicina linguæ, vt sit exorata à tergo fortuna, gloriæ carnifex Morfus hominis inter asperimos quoque numeratur. Medentur fordes ex auribus. Ac ne quis miretur, etiam scorpionum ictibus serpentiūq; statim impositæ. Melius è percussis auribus profunt. Ita & reduuas sanari. Serpentiū vero ictum, contusi dentis humani farina. Capillus puerorum qui primū decisis est, podagræ impetus dicitur leuare circumligatus: & in totum impubium impositus. Virorum quoque capillus, canis moribus medetur ex aceto. Et capitum vulneribus ex oleo aut vino. Si credimus, à reuulso crucei quartanis. Combustus æque capillus, carinoma. Pueri qui primus ceciderit dens, vt terram non attingat, inclusus in armillam, & assidue in brachio habitus, muliebrum locorum dolores prohibet. Pollex in pede præligatus proximo digito, tumores inguinum sedat. In manu dextra duo medij lino leuiter colligati, destillationes atque lippitudines arcant. Quin & electus lapillus calculoso, alligatus supra pube leuare cæteros dicitur, ac iocineris etiã dolores: ac celeritatem partus facere. Addidit Granius, efficacior ad hoc esse ferro exemptum. Partus accellerat vicinos, ex quo quæque cœperit, si cinctu suo soluto feminam cinxerit, dein soluerit, adiecta precatone, se vinxisse, eandem & soluturum, atque abierit. Sanguine ipsius hominis, ex quacunque parte emisso, efficacissime anginam illini tradit Orpheus & Archelaus. Item ora, comitali morbo lapsorū: exurgere enim protinus. Quidam si pollices pedum pungantur, exque his guttæ referantur in faciem: aut si virgo dextro pollice attingat

hac coniectura censes virgines carnes ededas. Aeschines Atheniensis ex crematorium cinere anginis medebatur & tonillis, vuisque, & carinomatis. Hoc medicamentum vocabat botryon. Multa genera morborum primo coitu soluntur, primoq; foeminarum mense. Aut si non id contigit, longinqua sunt, maximeq; comitales. Quin & à serpente ac scorpione percussos, coitu leuari produnt: verum foeminas venere caledi. Oculorum vitia fieri negant, nec lippire eos, qui cū pedes lauant, aqua inde ter oculos tangât. Immatura morte raptorum manu, strumas, parotidas, gutturata sanari affirmât. Quidam vero cuiusque defuncti, dūtataxat sui sexus, læua manu auerfa. Et è ligno fulgure icto, reiectis post terga manibus, demorderi aliquid, & ad dētem qui doleat admo ueri, remedio esse produnt. Sunt qui præcipiant dentem suffuri dēte hominis sui sexus: & eum qui caninus vocetur, in sepulto exemptum adalligari. Terram ex caluaria, psilothrum esse palpebrarum tradunt. Herba vero si qua ibi genita sit, commanducata, dentes cadere. Vlceri non serpere esse hominis circumscripta. Alij è tribus puteis pari mensura aquas miscēt: & proliant nouo fictili: reliquum dant in tertianis accessu febrium bibedum. Item in quartanis fragmentum clauī à cruce, inuolutum lana, collo subnectunt: aut spartum è cruce: liberatoq; condit cauerna quam sol nō attingat. Magorum hæc commenta sunt: Vt cotem qua ferramenta sæpe exacta sint, subiectam ignari ceruicalibus, de veneficio deficientis, euocare indicium, vt ipse dicat quid sibi datum sit, & vbi, & quo tempore: autorem tamen non nominare. Fulmine vti que percussio, circumactum in vulnus hominem, loqui protinus constat. Inguinibus medentur aliqui, licium telæ detractum alligantes nouenis septenis ue nodis, ad singulos nominantes viduam aliquam, atque ita inguina alligantes licio. Et clauum aliud ue quod quis calcauerit, alligatum ipsos iubent gerere, ne sit dolori vulnus. Verucas auellunt à vicissima luna, in limitibus supini ipsam inuententes, vltra caput manibus porrectis, & quicquid comprehendere eo fricantes. Clauum corporis, cum cadat stella, si quis distringat, vel cito sanari aiunt. Cardinibus ostiorum aceto affuso, lutum fronti illitū, capitis dolorem sedare. Item laqueum suspensiois circumdatum temporibus. Si quid è pisce hæserit faucibus, in aquam demissis frigidam pedibus, cadere. Si vero ex alijs ossibus, impositis capiti ex eodem esse ossiculis. Si panis hæreat, ex eodem in vtranque aurem addito pane. Quin & fordes hominis in magnis fecere remedij quæstuosorū gymnasia Græcorum, quippe ea strigmenta molliunt, calciant, discutunt, complent, sudore & oleo medicinã facientibus: Vuluis inflammatis contractisq; admouentur: Sic & menses cient: sedis inflammationes & condilomata leniunt: item neruorum dolores, luxata, articulorum nodos. Efficaciora ad eadem, strigmenta à balineis, & ideo miscentur suppuratorij medicamenti. Nam illa quæ sunt è ceromate permixto cæno, articulos tantum molliunt, calefaciunt, discutunt efficacius, sed ad cætera minus valent. Excedit fidem impudens cura, qua fordes virilitatis cōtra scorpionum ictus singularis remedij celeberrimi autores clamant. Rursus in foeminis, quas infantium aluo editas in vtero ipso cōtra sterilitatem subdi censent, meconium vocant. Imo etiam ipsos gymnasiarum rasere parietes: & illæ quoque fordes ex calfacto riam vim habere dicuntur: panos discutunt. Vlceribus fenem puerorumque, & desquamatis ambustis ue illinuntur. Eo minus omitti cōuenit ab animo hominis pen dentes medicinas. Abstineri cibo omni, aut potu, aliis vino tantum aut carne, aliis balineis, cū quid eorum potulet valetudo, in presentissimis remedij habetur. His remedij adnumeratur exercitatio, intentio vocis, vique fricari cum ratione. Vehemens enim fricatio spissat, lenis mollit: Multa adimit corpus, auget modica.

In primis

In primis vero prodest ambulatio, gestatio, & ea pluribus modis. Equitatio stomacho & coxis vtilissima. Phthi si nauigatio: Longis morbis locorum mutatio. Itē somno mederi sibi, aut lectulo, aut rara vomitione. Supini cubitus oculis conducunt, at proni tussibus, in latera aduersum distillationes. Aristoteles & Fabianus plurimū somnari circa vernum & autumnum tradunt, magisq; supino cubitu, at prono nihil. Theophrastus celerius concocui dextri lateris incubitu, difficilius à supinis. Solū quoque remediū maximum ab ipso sibi præstari potest, sicut linteorum strigiliumq; vehementia: perfundere caput aqua calida ante balnearum vaporationem, & postea frigida, saluberrimum intelligitur. Item præsumere cibis, & interponere frigidam, eiusdemq; potu somnos antecedere, & si libeat interrumpere. Notandum, nullum aliud animal calidos potus sequi, ideoq; non esse naturales. Mero aut somnos collere ora, propter halitus: frigida matutinis impari numero ad cauendum dentium dolores: item posca oculos contra lippitudines, certa experimenta sunt.

GLO. Sed & alios efficaces eius vsus recognoscat vita. Ita despuimus comitales morbos, hoc est, contagia regerimus. Simili modo & fascinoles repercutimus, sinistræ dextræq; clauditiati occursum. Primum ita redundat, natum ex præcedenti dictione vita. deinde sinistræ similiter superfluit. Legendum enim, fascinoles repercutimus dextræq; clauditiati occursum, quæ postrema vox cum finali litera casu aliquo amississet, nec iam compareret alter accusatiuorum, castigat ne nihil ageret coniunctio, de suo adiecit sinistræ, itaque error errorem peperit, vt fere sit quoties abque archetyporum præsidio, ex nobis ipsa sinceram lectionem addinare conamus, iustissima hercle frustratione, sed graui studiosorū incommodo, quibus ad hunc modum nimium sæpe os sublitur. Veniam quoque à deis spei alicuius audacioris petimus in sinu spuen do. Etiam eadem ratione terna, &c. Etiam aptius præcedentibus coheret in sinum etiam proprium. Nunc mirum dicemus, sed experimento facile. Dele nunc. Sic enim magis aures ferit, atque ad attentionem excitat, Mirum dicemus, & sic fere Plinius loqui solet, nec aliter habent probatae fidei exemplaria, quod dissimulaffem, ni studium esset non sensus modo suos reddere Plinio, sed verba etiam ipsa, quantum fieri potest, annuere. Leprasq; ieiuno illitu arceri. Ieiuna, non ieiuno, ac mox, Marcion, nō Martion. Adiecta precatone, se vinxisse eandem & soluturū. Scribo & distingo, se vinxisse, eandem & soluturum. Ex sunt, abstineri à cibo nimio. Scribo, Abstineri cibo omnino. Notandum, nullum animal aliud præter hominem calidos potus sequi. Hic due dictiones superfluit, præter hominem, hominis videlicet alicuius male feriatu alimentum. Item posca oculos contra lippitudines, certa experimenta sunt. Sic enim claudendum hoc caput, vt sequentis initium sit, sicut totius corporis, contra quæ in vulgaris editionibus hæc capita, distinguuntur.

De obseruatione vitæ. Cap. 5.

Sicut totius corporis valetudini varietate vitæ inobseruata. Hippocrates tradit non prandentium extra celerius fenescere. Verum id remedij cecinit, non epulis: quippe multo vtilissima est temperantia in cibis. Lucullus hæc de se præfecturæ seruo dederat: vltimoq; probro manus in cibo triumphali feni deducebatur, vel in capitolio epulanti, pudenda re, seruo suo facilius parere quam sibi.

GLO. Vltimoq; probro maius in cisis triuphalibus sedeti dicebatur, vel in capitolio epulanti. Tota hic aberratum est via: in eam reducent nos archetypa, in quibus ita scriptum est: vltimoq; probro manus in cibo triumphali feni deducebatur, vel in capitolio epulanti. Sensus est iam planus, qui antehac erat obscurissimus.

De sternutamento, & venere, & cæteris remedij. Cap. 6.

Sternutamenta pinna grauedinem emendant, & si quis muris nares, vt tradunt, osculo attingat. Sternutamenta & singultum. Ob hoc Varro suadet palmã alterna manu scalpere. Plerique anulum è sinistra in longissimum dexteræ digitem transferre, aut in aquam feruentem manus immergere. Theophrastus fenec laborio-

sius sternuere dicit. Venerem damnauit Democritus, vt in qua homo alius exiliret ex homine. Est hercule raritas eius vtilior. Athletæ tamen torpentes restituuntur venere, vox reuocatur, cum è cæcila declinat in siccam. Medetur & lumborum dolori, oculorum hebetationi, mēte captis ac melancholicis. Adsidere grauidis, vel cum remedium alicui adhibeatur, digitis peccinatim inter se implexis, veneficium est: idq; compertum tradunt, Alcmæna Herculem pariente. Peius si circa vnum ambo ue genua. Item poplites alternis genibus imponi. Ideo hæc in concilijs ducum potestatum ue fieri vetere maiores, velut omnem actum impediencia. Vetere & facris votis ue simili modo interesse. Capita autem aperiri aspectu magistratum, non venerationis causa iustere, sed (vt Varro autor est) valetudinis, quo firmiora consuetudine ea fierent. Cum quid oculo incidere, alterum comprimere prodest. Cum aqua dextræ auriculæ, sinistra pede exultare, capite in dextrum humerum deuexo, inuicem è diuersa aure. Si tussis concitet, saluam in fronte ab alio afflari. Si iaceat vna, à vertice morfu alterius suspendi. In ceruicis dolore poplites fricare, aut ceruicem in poplitum. Pedes in humo deponi, si nerui in his cruribus ue tendantur in lectulo. At si in læua parte id accidat, sinistra plantæ pollicem dextra manu apprehendi. Item è diuerso. Extremitates corporis vclaurium perfringi contra horrores corporis, sanguinem ue narium immodicum. Lino vel papyro principia genitalium: femur medium, ad cohibenda vrinæ profluvia. In stomachi solutione pedes pressare, aut manus in feruentē aquã demittere. Iam & sermoni parci multis de causis salutare est. Triennio Mecenate Mesium accepimus silentium sibi imperauisse, à conuulsione reddito sanguine. Nam euersos scandentesq; ac iacentes, si quid ingruat, contraq; ictus spiritum cohibere singularis præsidij est: quod inuentū esse animalis docuimus. Clauum ferreum defigere, in quo loco primum caput defixerit corruens morbo comitali, absolutior eius mali dicitur. Contra renem & lumborum vesicæq; crutiatus, in balnearum solijs pronos vrinam reddere, mitigatorium habetur. Vulnere nodo Herculis præligare, mirum quantum ocyor medicina est. Atque etiam quotidiani cinctus tali nodovim quædam habere vtilem dicitur, quippe cum Hercules eum prodiderit. Numerum quoque quaternarium Demetrius condito volumine, & quare quaterni cyathi sextarij ue non essent potandi. Contra lippitudines retro aures fricare prodest, & lacrymofis oculis frontem. Augurium ex homine ipso est non timendi mortē in ægritudine, quandiu oculorum pupillæ imaginem raddant. Magna & vrinæ non ratio solum, sed etiam religio apud autores inuenitur, digesta in genera. Spadonum quoque ad fecunditatis beneficia. Verum ex his quæ referre fas sit, impubium puerorum contra saluas alpidum, quas ptyadas vocant, quoniam venena in oculos hominum expuant: contra oculorum albugines, obscuritates, cicatrices, argema, palpebras, & cum erui farina contra adustiones, contra aurium pura, vermiculosq; si decoquat ad dimidias partes, cum porro capitato, nouo fictili. Vaporatio quoque ea mentes foeminarum ciet. Salpe fouet illa oculos firmitatis causa: illinit sole vsta, cum oui albumine, efficacius struthiocameli, binis horis. Hac & atramenti lituræ abluuntur. Virilis podagris medetur, argumento fillonum, quos ideo tentari eo morbo negant. Veteri miscetur cinis ostreorum, aduersus eruptiones in corpore infantium, & omnia vlceri manantia. Ea ex esis, ambustis, sedis vitij, rhagadijs, & scorpionum ictibus illinitur. Obstetricum nobilitas non alio succo efficacius curari pronunciauit corporum pruritus nitro addito, vlceri capiti, porriginis, nomas, præcipue genitalium. Sua cuique autem (quod fas sit dixisse) maxime prodest, consellum persulo canis morfu, echinorumque spinis inhaerentibus,

inhærentibus, & in spongia lanis ue imposta: aut aduersus canis rabidi morsus, cinere ex ea subactò: contraque serpentium ictus. Nam contra scolopédtras mirum prodit, vertice tacto vrinæ suæ gutta, liberari protinus lætos. Auguria valedudinis ex ea traduntur. Si mane candida, dein ruffa sit, illo modo concoquere, hoc concoxisse significatur. Mala signa rubræ, pessima nigræ: mala bullantis & crassæ: in qua quod subsidit si album est, significat circa articulos aut viscera dolorem imminere. Eadē viridis morbum viscerum, pallida bilis, rubens sanguinis. Mala & in qua veluti surfures atque nubeculæ apparent. Diluta quoque alba vitiosa est: mortifera vero crassa; graui odore, & in pueris tenuis ac diluta. Magi vetant eius caussa contra solem lunamque nudari, aut vmbra cuiusquam ab ipsa respersi. Hesioidus iuxta obstantia reddi suadet, ne decum aliquem nudatio offendat. Hosthanes contra mala medicamenta omnia promisit auxiliari, matutinis horis suam cuique inflillatam in pedem.

G I O.

Digitis pectinatim inter sese amplexis. § Magis placet antiqua scriptura, digitis pectinatim inter se implexis. Nam è diuerso scan dentesque. § Lege, Nam euerfos scandentesque. Atque etiā quotidiani cinctus tali modo. § Rectius, Tali nodo. Augurium ex homine ipso non est timendi mortem in ægritudine. § Scribendum, Augurium ex homine ipso est non timendi mortem in ægritudine. Contra aurium pituitas vermiculosque. § Lego, aurium pura, id est, aures suppuratas. Vlcera capiti pruriginis, nomas. Pro pruriginis malum porriginis, quod est in antiquis exemplaribus.

De remedijs muliebribus. Cap. 7.

Quæ ex mulierum corporibus traduntur, ad portentorum miracula accedunt, vt fileamus diuisos membratim in scelera abortus, mensium piaculæ, quæque alia non obfiteris modo, verum etiam ipsæ meretricis prodidere. Capilli si cremetur, odore serpentes fugari. Eodem odore vultus morbo stranguilas respirare. Cinere eo quidem, si in tecta sunt cremati, vel cū spuma argenti, scabrias oculorum ac pruriginis emendari. Item verrucas, & infantium vlcera cum melle. Capitis quoque vulnera, & omnium vlcera sinus, addito melle ac thure. Panos, podagras, cum adipe suillo sacrum ignem, sanguinemque sili ilico, & fornicationis corpori. De lactis vlu conuenit dulcissimū esse mollissimumque, & in longa febre cœliacijs; vtilissimū, maxime eius quæ iam infantem remouerit. Et in malacia stomachi, in febribus, torsionibus efficacissimum experiuntur. Item mammarū collectionibus cū thure, oculo ab ictu cruore suffuso, & in dolore aut epiphoris si immulgeatur, plurimum prodest: magisque cum melle & narcisi succo, aut thuris polline. Semperque in omni vfu efficacius eius quæ marem enixa sit: multoque efficacissimum eius quæ geminos peperit mares, & si vino ipsa cibisque acrioribus abstineat. Mixto præterea ouorum cãdido liquore, madidaque lana si oñibus impositum, fluxiones oculorum suspendit. Nam si rana salua sua oculum asperserit, præcipuum est remedium. Et contra morsum eiusdem bibis, stillaturque. Qui simul matris filieque lacte inunctus sit liberari oculorum metu in totam vitam affirmant. Auriū quoque vitij medetur, modice admixto oleo: aut si ab ictu dolent, anferino adipe tepefactum. Si odor grauior sit, vt plerunque fit longis vitijs, diluto melle lana includitur. Et contra morbum regium in oculis relictum, inflillatur cum elaterio. Peculiariter valet potum contra venena, quæ data sunt è marino lepore buprestique, vt Aristoteles tradit, dorycnion. Et contra insaniam, quæ facta sit hyoscyami potu. Podagris quoque iubent illini cum cicuta. Alij cum œsopo & adipe anferino, qualiter etiam vularum doloribus imponitur. Aluum etiā sistit potum, vt Rabirius scribit. Et menses ciet. Eius vero quæ foemina in enixa sit, addit vitia tantum in facie sananda præualent. Pulmonum quoque incommoda lacte mulieris sanantur, cui si admisceatur, impubis pueri vrina vel mel

Atticum, omnia singulorum cochlearium mētura, murmura quoque aurii eijci inuenio. Eiusque marē peperit, lacte gustato, canes rabiosos fieri negat. Mulieris saluam quoque icium potentem dijudicat oculis cruentatis. Et si contra epiphoras, seruentes anguli oculorum subinde madefiant: efficacius, si cibo vinoque se pridie ea abstinerit. Inuenio & fascia mulieris alligato capite, dolores minui. Post hæc nullus est modus. Iam primum abigi grandines turbinesque, cõtra fulgura ipsa in mense connudata, sic auerti violentiam coeli. In nauigando quidem tempestates, etiam sine menstruis. Ex ipsis vero mensibus monstrificijs alias vti suo loco indicauimus, dira & infanda vaticinantur: è quibus dixisse non pudeat, si in defectu lunæ solis ue congruat vis illa, irremediabilem fieri: non segnius & silente luna, coitusque tum maribus extiales esse atque pestiferos. Purpuram quoque ab his eo tempore potui. Tanto vim esse maiorem. Quocumque autem alio menstruo, si nudata segetem ambiant, erucas ac vermiculos scarabeosque ac noxia alia decidere. Metrodorus Scepius in Cappadocia inuentum prodit, ob multitudinem cãtharidum. Ire ergo per media arua, reiectis super clunes vestibus. Alibi seruatur, vt nudis pedibus eant, capillo cinctuque; dissoluto. Cauendum ne id oriente sole faciant, fementem enim arefcere. Item nouellas vites eius tactu in perpetuum lædirunt: et ederas res medicatissimas ilico mori. Multa diximus de hac violentia. Sed præter illa certum est, apes tactis aluarijs sugere, linæque cum coquantur nigrescere, aciem in cultris tonsorum hebetescere, as contactu graue virus accipere & gruginem, magis si decrecente luna id accidat: equas, si sint grauidæ, tactas abortum pati: Quin & aspectu omnino, quamuis procul visas, si purgatio illa post virginitatem prima sit, aut in virginea ætate spontanea. Nam bitumen in Iudæa nascens, sola hac vi superari, silo velis contactæ, docuimus. Ne igne quidem vincuntur quo cõcta. Cinisque etiam ille, si quis aspergat eum lauandis vestibus purpuræ mutat, floribus colorem admittit, ne ipsis quidem foeminis malo suo immunibus. § Aliter in nostris exemplaribus legitur, & quidem non paulo melius: itaque reteximus totum illud; sequemur. Nam bitumen in Iudæa nascens, sola hac vi superari silo velis contactæ, docuimus. Ne igne quidem vincuntur quo cõcta: cinisque etiam ille si quis aspergat lauandis vestibus, purpuræ mutat, florem coloribus admittit, ne ipsis quidem foeminis malo suo inter se immunibus. De bitumine Iudæico meminit supra lib. 7. ca. 15. Quæ Lais & Cleophantus inter se cõtraria prodidere. § Scribendū Lais & Elephanthis. Fuit autem vtraque meretrix, & vtraque de rebus muliebribus scripti, posterior etiam de concubitis schematicis, cuius & Martialis meminit. & Politianus. Legendum itaque mox, aut inter ipsas pugnantia. cum hæc fecunditatem fieri ipsidem modis quibus illa sterilitatem pronunciat. Catalogus quoque autorum quos Plinius hoc libro sequitur Laida & Elephantida coniungit. Ceterum pro radice brassicæ vel myricæ, in manuscriptis est brassicæ vel myri. Bythus Dyrrhachinus hebetari aspectu speculorum nitorem tradit. Ipsidem auersa rursus contuentibus, omnem talem vim resoluat, si nullum pisceum habeant secum. § Bonæ hercule operam deprauator hic nauauit, cuius præmium equidem non aliud darem quæ magnum aliquid malum, iam sexcenties promerito. Sinceram lectionem archetypa commoustrant, nempe hanc, Bythus Dyrrhachinus hebetata aspectu specula recipere nitorem tradit, ipsidem auersa rursus contuentibus, omnemque vim talem resoluat, si nullum pisceum secum habeant. Vestis omnino ita infectæ portiuncula, acu vel licio, brachiali inserta. § Lege, ac vel licio, quasi dicat, vel unico filo. Sic & comitiales excitari, morbosque sanari. § morbosque sanari de suo aliquis atrox, contra veterum archetyporum fidem. Supposita tantū calici lacinia menstruo tinctæ tali. § Satis erat, supposita tantū calici lacinia tali, idque. Plinij ciuitate magis decebat, cetera haud dubii quin glossularius aliquis, vt solent, addecerit. Corrupta subnecti collo, & ita discuti morbu. § Dele &.

quo nihil equidem libentius crediderim, tactis omnino menstruo postibus, irritas fieri magorum artes, generis vanissimi, vt æstimare licet. Ponam enim vel inodestissimum è promissis eorum: ex homine quidem refegmina vnguium è pedibus manibusque cera permixta, ita vt dicatur tertianæ, vel quotidianæ, vel quartanæ febri remedium quæri, ante solis ortum alienæ ianuæ affigi iubent, ad remedia in ijs morbis: quanta vanitate si fallum est, quanta ue noxa, si transferunt morbos ad innocentes? Ex his oïum digitorū refegmina vnguium, ad cauernas formicarum abijci iubent, eamque quæ prima cœperit trahere, correptā subnecti collo, ita discuti morbu.

G I O.

Alij cum hyfopo & adipe anferino, & œsopo, non hyfopo. Est autem œsopum, vt Nafonis verbis vtar, Succus ab inmundæ vellere raptus ouis. Pulmonum quoque incommoda lacte mulieris sanantur, cui admisceatur impubis pueri vrina & mel Atticum, omnia singulorum cochlearium mensura. Murmura quoque aurium eijci inuenio. § Confusa sunt remedia, hoc modo distinguenda. Pulmonum quoque i. l. m. sanantur, cui si admisceatur i. p. u. & m. a. o. f. c. mensura, m. q. a. e. i. Anguli oculorum subinde madefiant, § Madefiant, non madifcentur. Non segnius & in silente luna coitus suos maribus extiales esse. § Legendum: non segnius & silente luna, coitusque; tum maribus extiales esse. non segnius ad præcedentia refertur. Metrodorus Scepius in Cappadocia inuentum prodit, ob multitudinem cãtharidum ire illas per media arua, reiectis super clunes vestibus. § Vera lectio, ob multitudinem cãtharidum. Ire ergo per m. & c. Item nouella vitis eius tactu in perpetuum læditur. Vt ad noxiam res medicatissima transferatur, ritam & ederas ilico mori. § Lege, Item nouellas vites eius tactu in perpetuum læditur: ritam & ederas res medicatissimas ilico mori. Suffragantur & hic quemadmodum in cæteris uerula exemplaria. Aciem in cultris tonsorum hebetari, as contactu graue virus odoris accipere. § Scribo, hebetescere. & odoris redundat. Nam bitumē in Iudæa nascens, sola hac vi sponte superari. Et sila velis cõtractæ, vt docuimus, ne igne quidem vincuntur quo cõcta. Cinisque etiam ille, si quis aspergat eum lauandis vestibus purpuræ mutat, floribus colorem admittit, ne ipsis quidem foeminis malo suo immunibus. § Aliter in nostris exemplaribus legitur, & quidem non paulo melius: itaque reteximus totum illud; sequemur. Nam bitumen in Iudæa nascens, sola hac vi superari silo velis contactæ, docuimus. Ne igne quidem vincuntur quo cõcta: cinisque etiam ille si quis aspergat lauandis vestibus, purpuræ mutat, florem coloribus admittit, ne ipsis quidem foeminis malo suo inter se immunibus. De bitumine Iudæico meminit supra lib. 7. ca. 15. Quæ Lais & Cleophantus inter se cõtraria prodidere. § Scribendū Lais & Elephanthis. Fuit autem vtraque meretrix, & vtraque de rebus muliebribus scripti, posterior etiam de concubitis schematicis, cuius & Martialis meminit. & Politianus. Legendum itaque mox, aut inter ipsas pugnantia. cum hæc fecunditatem fieri ipsidem modis quibus illa sterilitatem pronunciat. Catalogus quoque autorum quos Plinius hoc libro sequitur Laida & Elephantida coniungit. Ceterum pro radice brassicæ vel myricæ, in manuscriptis est brassicæ vel myri. Bythus Dyrrhachinus hebetari aspectu speculorum nitorem tradit. Ipsidem auersa rursus contuentibus, omnem talem vim resoluat, si nullum pisceum habeant secum. § Bonæ hercule operam deprauator hic nauauit, cuius præmium equidem non aliud darem quæ magnum aliquid malum, iam sexcenties promerito. Sinceram lectionem archetypa commoustrant, nempe hanc, Bythus Dyrrhachinus hebetata aspectu specula recipere nitorem tradit, ipsidem auersa rursus contuentibus, omnemque vim talem resoluat, si nullum pisceum secum habeant. Vestis omnino ita infectæ portiuncula, acu vel licio, brachiali inserta. § Lege, ac vel licio, quasi dicat, vel unico filo. Sic & comitiales excitari, morbosque sanari. § morbosque sanari de suo aliquis atrox, contra veterum archetyporum fidem. Supposita tantū calici lacinia menstruo tinctæ tali. § Satis erat, supposita tantū calici lacinia tali, idque. Plinij ciuitate magis decebat, cetera haud dubii quin glossularius aliquis, vt solent, addecerit. Corrupta subnecti collo, & ita discuti morbu. § Dele &.

Medicina ex animalibus peregrinis, de elephanto, & leone, & camelo, & hyæna, & crocodilo, & chamæleonte, & scinco, & hippopotamo, & lyncibus. Cap. 8.

Hæc sunt quæ retulisse fas sit, ac pleraque ex ijs nõ nisi honore dicto. Reliqua intestabilia & infanda, vt fclinet oratio ab homine fugere. In cæteris cla-

ritates animalium aut operum sequemur. Elephanti sanguis præcipue maris fluxiones omnes, quas rheumatismos vocant, sistit. Ramentis eboris cum melle Attico (vt aiunt) nubeculæ in facie, scobe paronychia tolluntur. Proboscidis tactu capitis dolor leuatur, efficacius si & sternuat. Dextra pars proboscidis cum Lemnia rubrica adalligata, impetus libidinum stimulat. Sanguis & syntecticis prodest, iecurque; comitialibus morbis. Leonis adipes cum rosaceo cutem in facie custodiunt à vitijs, candoremque; seruant, & sanant aduulsa niuibus, ariculorumque; tumores. Magorum vanitas perunctis eo adipe, faciliore gratiam apud reges populos ue promittit: præcipue tamen eo pingui quod sit inter supercilia, vbi esse nullum potest. Similia dentis, maxime à dextra parte villique; è rostro inferiori, promissa sunt. Fel aqua addita, claritatem oculis inunctis facit. Et cum adipe eiusdem, comitiales morbos discuti, leui gustu, & vt protinus qui sumpserit eum id digerant. Cor in cibo sumptum, quartanis medetur: adeps cum rosaceo quotidianis febribus. Perunctos eo bestiarum fugiunt. Resistere etiam insidijs videtur. Cameli cerebrum arefactum, potumque; ex aceto, comitialibus morbis auit mederi: item fel cum melle potum: hoc & anginæ. Cauda arefacta solui aluum. Fimi cinere crispari capillum cum oleo. Et dyfentericis prodest illitus cinis, potusque; quatum trinis digitis capitur: & comitialibus morbis. Vrinam fullonibus vtilissimam esse tradunt: itemque; vlcera manantibus. Barbaros constat eas seruare quinque annis, & heminis pota ciere aluum. Setas è cauda contortas, & sinistro brachio adalligatas, quartanis mederi. Hyænam magi ex omnibus animalibus in maxima admiratione posuerunt, vtpote cui & ipsi magicas artes dederint, vimque, qua allicit ad se homines mente alienant. De permutationis sexus anaua vice diximus, cæteraque; de monstrifica natura eius: nunc persequemur quæcunque medicinis produntur. Præcipue pantheræ terrori esse traduntur, vt ne conentur quidem resistere: & aliquid de corio earum habentem non appeti. Mirumque; dictu, si pelles vtriusque contrariæ suspendantur, decidere pilos pantheræ. Cum fugiant venatē, declinare ad dextram, vt prægressi hominis veltigia occupent. Quod si successerit, alienari mente, ac vel ex equo hominem decidere. At si in lauam detorserit, deficientis argumentum esse, celeremque; capturam. Facilius autē capi, si cinctus suos venator, flagellumque; imperitās equo septenis alligauerit nodis. Mox, vt est solers ambagibus vanitas magorum, capi iubent geminorum signum transeunte luna, singulosque; prope pilos seruari. Capitis dorso alligatam cutem prodesse quæ fuerit in capite eius. Lippitudini fel illitum frontibus, aut ne omnino lippiat, decoctum cum mellis Attici cyathis tribus & croci vncia, inunctum: sic & caligines discuti & suffusiones. Claritatem excitari melius inueterato medicamento. Afferuari autem in Cypria pyxide. Eodē sanari argema, scabritias, excrementa in oculis: ite cicatrices. Glaucomata vero iocineris recentis in aslati sanie, cū despumato melle inunctis. Dentis eius dentium doloribus tactu prodesse, vel adalligatos ordine, humeros humerorum & lacertorum doloribus. Eiusdem dentes si de sinistra parte rostri eruti sint, illigatos pecoris aut capri pelle, stomachi cruciatibus. Pulmones in cibo sumptos cœliacijs. Ventriculis, cinerem cum oleo illitum. Nervis, medullas è dorso cum oleo vetere ac felle. Febribus quartanis, iecur degustatum ter ante accessiones. Podagris, spinæ cinerem cū lingua & dextro pede vituli marini, addito felle taurino, omnia pariter cocta atque illita hyænae pelle. In eodem morbo prodesse & fel cū lapide alio. Tremulis, spasticis, exilicibus, & quibus cor palpitet, aliquid ex corde mandandum, ita vt reliquæ partis cinis cum cerebro hyænae illinatur. Pilos etiam auferri hac compositione illita, aut per se felle, euulsis prius quos renasci non libeat.

Sic &

Sic & palpebris inutilis tolli. Lumborum doloribus carnes e lumbis edendas illinendasque cum oleo. Sterilitatem mulierum emendari, oculo cum glycyrrhiza & anetho sumpto in cibo, promisso intra triduum conceptu. Contra nocturnos pauores umbrarumque terrorem vnus e magnis dentibus lino alligatus succurrere narratur. Furientes suffiri eodem, & circumligari ante pectus cum adipe renum, aut iocinere, aut pelle præcipiunt. Mulieri candida à pectore hyæne caro, & pili septem, & genitale cerui si illigentur doctradis pelle. collo suspensa continere partus promittunt. Venerem stimulari, genitali ad sexus suos in melle sumpto, etià si vitu mulierum coitus ode- rint. Quinimo totius domus concordiam, eodem geni- tali & articulo spinæ cum adhærente corio adseruatis, constare: quem spinæ articulum siue nodum atlantion vocant. Est autem primus. In comitialium quoque re- medijs habent eum. Adipe accenso, serpentes fugari di- cunt. Maxilla parte comminuta in anilo, & in cibo sum- pta, horrores sedari. Eodem suffitu mulieru menses euo- cari. Tatunq; est vanitatis, vt si ad brachium adalligetur superioris rostri dextræ partis dens, iaculatum i fctus de- erraturos neget. Palato eiusdem arefacto, & cum alumine Aegyptio calefacto, ac ter in ore permutato, foetores & vlcera oris emedari. Eos vero, qui linguam in calcea- mento sub pede habeant, non latrari à canibus. Sinistra parte cerebri naribus illita, morbos perniciosos mitigari, siue hominum, siue quadrupedum. Frontis corium fas- cinationibus resistere. Ceruicis carnes siue mandantur, siue bibantur, arefactæ, lumborum doloribus. Neruis à dorso armisq; suffiendos neruorum dolores. Pilos rostri admotos mulierum labris, amatorium esse. Iecur potum torminibus & calculis mederi. Iam cor in cibo potu ue sumptum, omnibus doloribus corporum auxiliari: Lien è Lienibus. Omentum, vlcerum inflammationibus cum oleo. Medullas, doloribus spinæ & neruorum, lassitudi- reum. Neruos potos in vino cum thure, fecunditatem restituere ademptam veneficio. Vuluam cum mali pu- nici dulcis cortice in potu datam prodesse mulierum vul- uæ. Adipe e lumbis suffiri difficulter parientes, & statim parere. E dorso medullam adalligatam contra vanas spe- cies opitulari. Spalticis, genitale e maribus suffitu. Itè lip- pientibus, ruptis, & cõtra inflationes, seruatos pedes, ta- u: leuos dextris partibus, dextros lauis. Sinistrum pe- dem superalatum parturienti, letalem esse: dextro illato, facile eniti. Membranam quæ sel contineat, cardiacis po- tam in vino, vel in cibo sumptam, succurrere. Vesicam in vino potam, contra vrinæ incontinentiam. Quæ autem in vesica inueta sit vrina additis oleo ex sesamo, & mel- le, haustam prodesse ægrimoniæ veteri. Costarum pri- mam & octauam, suffitu ruptis salutarè esse. Ex spina ve- ro parturientibus ossa. Sanguinem cum polenta sumptu. torminibus. Eodem tactis postibus, vbicunq; magorum infestari artes, non elici deos, nec colloqui, siue lucernis, siue pelui, siue aqua, siue pila, siue quo alio genere tenten- tur. Carnes si edatur, cõtra canis radibi morsus efficaces esse: etiam nã iecur efficacius. Carnes vel ossa hominis, si quæ in ventriculo occisæ inueniatur, suffitu podagricis auxiliari. Si vngues inueniantur in his, mortè alicuius ca- pientium significari. Excrementa siue ossa reddita cum interimitur, cõtra magicas insidias pollere. Fimum quod intestinis inuentum sit, arefactum, ad dyntericos vale- re potum: illitumquæ cum adipe anserino opitulari toto corpore læsis malo medicamento: à cane vero morsis adipem illitum, & corium sublatum. Rursus tali sinistri cinere decocto cum sanguine multæ, perunctos om- nibus odio venire: idem fieri oculo decocto. Super om- nia est, quod extremam fistulam intestini cõtra ducum, ac potestatum iniquitates commonstret, & ad successus petitionum, iudiciorumq; ac litium euentus, si omnino tantum aliquis secum habeat. Eiusdem cauerna sinistri

lacerto alligata, si quis mulierem respiciat, amatorium esse tam presens, vt ilico sequatur. Eiusdem loci pilorum cinerem ex oleo illitum viris, qui sint probrosæ molli- ciei, non modo pudicos, sed & seueros mores induere. Proxime fabulosus est crocodilus, ingenio quoque illo, cui vita in aqua terraq; cõmunis. Duo enim genera eor- um: illius e dextra maxilla dètes aralligati dextro lacer- to, coitus (si credimus) stimulant. Canini eius dentes fe- bres stas arcet thure repleti, sunt enim caui, ita ne die- bus quinque ab ægro cernatur qui adalligauerit. Idè pol- lere & ventre exemptos lapillos, aduersus febrium hor- rores venientes tradunt. Eadem de causa Aegyptij per- ungunt & adipe ægros suos. Alter illi similis, multum in- fra magnitudinem, in terra tantum, odoratissimisq; flori- bus viuut. Ob id intestina eius diligerent exquiruntur iu- cundo nidore fracta: crocodileam vocant, oculorum vi- tijs vtilissimam, cum porri succo inunctis, & contra suf- fusiones vel caliginis. Illita quoq; ex oleo cyprino, mo- lestias in facie enascetes tollit, ex aqua vero morbos obo- nes, quorum natura serpit in facie, nitoremq; reddit. Len- tiginis tollit ac varos, omnesq; maculas, & contra cõtra- riales morbos bibitur ex aceto mulso binis obolis. Appo- sita menses ciet. Optimaq; est quæ candidissima & fria- bilis, minimèque ponderosa: cum reratur inter digitos fermentescens. Lauatur vt cerusa. Adulterat amylo, aut cimolia, sed maxime, qui captos oryza tantum pasunt. Felle inunctis oculis ex melle contra suffusionis nihil vti- lius prædicant. Intestinis & reliquo corpore eius suffiri vulua laborantes salutare tradunt. Item velleribus circun- dari vapore eius infectis. Corij vtriusque cinis ex aceto illitus his partibus quas secari opus sit, aut nidor cremati, sensum omnem scalpelli aufert. Sanguis vtriusque clari- tatem visus inunctis donat, & cicatrices oculorū emen- dat. Corpus ipsum excepto capite pedibusque, elixum manditur ischiadicis: tuisimq; veterem sanat, præcipue in pueris: item lumborum dolores. Habent & adipem, quo tactus pilus defuit. Hic perunctos à crocodilis tue- tur, infillaturq; moribus. Cor annexum in lanaouis ni- grae, cui nullus alius color incurruerit, & primo partu genitæ, quartanas abigere dicitur. Iugemus illis similis & peregrina æque animalia, priusq; chamæleonem, pec- culari volumine dignum existimatum Democrito, ac per singula membra defecatum, non sine magna volu- ptate nostra, cognitissimè proditisq; mendacijs Græce vani- tatis. Similis & magnitudine est supradicto crocodilo, spi- næ tantum acutiore curuata, & caudæ amplitudine di- stans. Nullum animal pauidius existimatur, & ideo ver- ficoloris esse mutationis. Vis eius maxima contra acci- pitrum genus. Detrahente enim supra volatè ad se tra- ditur, & voluntarium præbere lacerandum cateris ani- malibus. Caput eius & guttur si roboreis lignis accédan- tur, imbrim & tonitruum concursus facere Democri- tus narrat: item iecur in tegulis vltum. Reliqua ad vene- ficia pertinentia quæ dicit, quanquam falsà existimantes, omittimus, præterquam vbi irritu coarguendum. Dex- tro oculo, si viuèti eruat, albugines oculorum cum la- cte caprino tolli: lingua adalligata, pericula puerperij. Eundem salutare esse parturientibus si sit domi: si ve- ro inferatur, perniciosissimum. Linguæ, si viuenti exem- pta sit, ad iudiciorum euentus pollere. Cor aduersus quar- tanas illigatum nigra lana primæ tōsuræ. Pedem e prio- ribus dextrum, hyæne pelle adalligatū sinistro brachio, contra latrocinia terroresq; nocturnos pollere. Itè dex- tram mammillam contra formidines pauoresque. Sini- strum vero pedem torreti in furno cum herba etiã chamæleon vocetur, additoq; vngueto in pastillis dige- ri: eos in ligneo vaso conditos, præstare (si credimus) ne cernatur ab alijs qui habeat. Armum dextrum aduincen- dos aduersarios vel hostes valere, vtiq; si abiectos eiusdè neruos calcauerint. Sinistrum humerum quibus mōstris confecret,

confecret, qualiter somnia quæ velis & quibus velis mit- tantur, pudet referre. Omnia ea dextro pede resoluti: si- cut sinistro latere lethargos, quos fecerit dextrum. Capi- tus dolores, inperfo vino, in quo latus alterutrum mace- ratum sit, sanari. Fœminis sinistri vel pedis cineri si mi- sceatur lac suillum, podagricos fieri illitis pedibus. Felle glaucomata & suffusiones corrigi prope creditur, tridui inunctione: serpentes fugari ignibus infillato: Mustelas cõtrahi in aquam coniecto. Corpore vero illito, detrahi pilos. Idem præstare narrat iecur, cum ranæ rubetæ pul- mone illitum. Præterea iocinere amatoria dissolui. Me- lancholicos autem sanari, si ex corio chamæleonis her- bæ succus bibatur. Intestina & fimus eorum, cũ id ani- mal nullo cibo viuat, cum simiarum vrina illita inimico- rum ianæ, odium omnium hominum his conciliare. Cauda, flumina & aquarum impetus filij, serpentes fopo- rari. Eadem medicata cedro & myrrha, illigatq; gemi- no ramo palmæ, percussam aquam discuti, vt quæ intus sint omnia appareant: vti amq; eo ramo cõtractus esset Democritus, quoniam illa loquacitates immodicas pro- misit inhiberi. Palamq; est, virum alias sagacem & vitæ vtilissimum, nimio iuuandi mortales studio prolapsum. Ex eadem similitudine est scincus, quem quidam terre- trem crocodilum esse dixerunt, cãdidiore autem & te- nuiore cute. Præcipua tamè differetia dignoscitur à cro- codilo, squamarū seta à cauda ad caput versa. Maximus Indicus, deinde Arabicus. Afferuntur falsi, Rostrū eius & pedes in vino albo poti, cupiditates venenis accendunt: vti que cum fatyrio & eruçæ femine, singulis drachmis omnium, ac piperis duabus admixtis, ita vt pastilli singu- larum drachmarum bibatur: per se laterum carnes obo- lis binis cum myrrha & pipere pari modo potæ, effica- ciores ad idem creduntur. Prodest & contra sagittarum venena, vt Apelles tradit, ante posteaq; sumptus. In an- tidota quoque nobilia additur. Sestius, plus q̄ drachmæ pōdere in vini hemina potum, perniciem afferre tradit. Præterea eiusdem decocti ius cum melle sumptum, ve- nerem inhibere. Est crocodilo cognatio quædam amnis eiusdem gemitq; victus cum hippopotamo, repertore detrahendi sanguinis, vt diximus. Plurimi autem super Saiticam præfecturam. Huius corij cinis cum aqua illi- tus, panos sanat: adeps frigidus febres: item fimum suffi- tu. Dentes e parte laua dolores dentium, scarificatis gin- giuis. Pellis eius e sinistra parte frontis in inguina adallig- ata, venerem inhibet. Eiusdè cinis alopecias explet. Te- sticuli drachma ex aqua cõtra serpentes bibitur. Sanguis- ne pictores vtuntur. Peregrinæ sunt & lynces, quæ cla- rissimè omnium quadrupedum cernunt. Vngues earum omnes cum corio exuri efficacissime in Carpatho in- sula tradunt. Hoc cinere potu, propudia virorum: eiusdè asperu fumarum libidines inhiberi: item pruritus cor- porum, vrina, stillicidia vesicæ. Itaque eam protinus ter- ra pedibus aggesta obruere traditur. Eadem autè & iugu- lorum dolori mōstratur in remedio. Haftenus de exter- nis. Nunc reuertemur ad nostrum orbem: primumque communia animalium remedia, atque eximia dicemus.

G. I. O.

Promoscidis tactu capitis dolor leuatur, efficacius si & ster- nutet. & Rectius, si & sternuat. Sanguis & ischiadicis prodest. Syntecticis, non ischiadicis, si veteribus ac emendatis volumini- bus cedere libet. Mox ne nihil ageret castigat, Leonis adipem custodiunt, in adeps custodit mutauit: & magorum vanitas pro- mittit, in vanitates promittunt. Similiter dentis. & Lege, similia scilicet promissa. Seras e cauda contortas, & sinistro brachio illiga- tas. & Scribo adalligatas. Permutationes sexus ex his annua vice diximus, ceteraq; monstrifica naturæ eius. & Antiqua scriptura, De permutationis sexus annua vice diximus, ceteraq; de monstrifica natura eius. Præcipue pantheris esse in metu hyene dicuntur. & Germanè latina lectio hæc est, Præcipue pãtheris terrori esse tra- dunt. nam hyenam hic repetere quosum atinebat? Facilius au- tem capi, si cinctus suos venator, flagellumq; & ipsos equos septem- nis alligauerit nodis. & Elegantiior simul & verior est vetus lectio, flagellumq; imperitans equo septenis alligauerit nodis.

Febribus quartanis iecur degustatum ante accessiones. & Lege, degustatum ter, quod non parum referre putatur in ciuicemodi remedijs. Promisso in riduum conceptu. & Melius, intra triduum. In triduum aliud significat: vt cum dicimus, assumpto in triduum commeatu, id est, quantum tribus diebus sufficiat. Mulieri præ- gnanti à pectore hyæne caro, & pili septem & genitale, à ceruice si alligentur dorcadis pelle collo suspensa, contineri partus promit- tunt. & Repræsentabitur & hic vetus lectio, vel quo ex collatione veritas facilius eluceat. Mulieri candida à pectore hyæne caro, & pili septem, & genitale cerui, si illigentur dorcadis pelle, collo sus- pensa continere partus promittunt. vt suspensa neutri generis sit casus accusatiui, & omnia supra dicta referat. Eodem genitili & articulo spinæ cum adhærente corio confecturatis. & adseruatis non confecturatis.

Eodem suffitu mulieribus menstrua euocari. & Scribo, mulie- rum menses, quod Plinio est vstratius. Membranam quæ sel con- tineat, à cardiacis potam. & Codices veruti, quæ sel contineat, cardiacis potam. Quæ autem in vesica inuenta sit vrina, additis oleo ex sesamo, & melle asiano haustū prodesse acrimoniæ veteri. & Deprauator quantum video non leui brachio caput hoc attingit. Quæ sequimur exemplaria non addunt asiano, neque medici inter mellis genèra asiaticum celebrant. & pro acrimoniæ habent agrimoniæ. Siue lucernis, siue visu, siue peluibus. & Illic legitur, siue lucernis, siue pelui. Nec video quid hic siue visu faciat. Fimum quū in intestinis inuentus sit. & Scribo, quod in intestinis inuentum sit. nam neutro genere Plinius hoc nomen vsurpat. A cane vero mor- sis adipem illitum, & corium si sit sublatum. & Aque pleno sen- su scriptum erat, & corium sublatum. Quid sibi voluit in Pli- niana purpura tam crebra pannorum assumentia? aut qualis gra- tia debetur prauis illis factoribus? Perunctos omnibus odio eueni- re. & Venire, non euenire. Contra ducum ac potestatum iniquita- tes comministrant. & Quid malum comministrant? commonstret legi debet. Si omnino aliquantulum quis secum habeat. & Non male vetus lectio, si omnino rãtum aliquis secum habeat. Plinius ait sufficere si tantum habeas tecum eam fistulam, alius mutauit sensum, docens satis esse quantulamcunque eius partem.

Canini eius dentes febres stas arcet repleti, sunt enim caui & Lege addendo, thure repleti. Adulterat amylo aut cimolia, sed maxime sturni, quos captos oryza tantum pasunt. & Coniectore mulum aberrant à scopo. Vera lectio est hæc, sed maxime qui ca- pros oryza tantum pasunt. Sentit enim Plinius, & crocodileam ex captiuis adulterinam esse, vt pote longe deteriorem, nimirum mu- tato animalis victu. Præterquam in risu coarguentium. & Lege, Præterquam vbi irritu coarguendum. Eundem salutare esse par- turientibus circa domum. Si vero domibus inferatur perniciosissi- mum. & Egrege deprauatum & hoc, non minus quam superiora. Restituetur in integrum hoc modo, Eundem salutarè esse paritri- bus, si sit domi, si vero inferatur, perniciosissimum. Est enim ve- rus sensus longe alius quam ille prior, est autem hic, Chamæleon- tem salutare esse, si multo ante parturitionem illatus sit, si idè parturienti iam superueniat, perniciosissimum esse. Suffragantur vbi que vetuli codices. Sinistrum, mirum quibus monstris conle- cret, qualiter somnia quæ velis & quibus velis mitantur, pudet referre. & Sincera lectio ex archetypis petita est hæc. Sinistrum hu- merum quibus monstris confecret, q. i. q. u. & q. u. mittantur, pudet referre. Capitis dolores, inperfo vino, in quo latus alterutrum ma- ceratum sit, sanari fœminis. & Mirum vero si hoc remedium in so- lis fœminis vim suam exerit, in maribus non item. Distinctio pra- ua sensum deprauat. nam fœminis paternus casus est & sequentis orationis initium hoc modo, Fœminis sinistri vel pedis cineri si misceatur & c. Quibus in verbis. Vel detractum erat, si transposi- tum. Serpentes fugari liene infillato. & At quo nam in fillandus est, aut quomodo? Lege, Serpentes fugari ignibus infillato. Nam & hoc experimentum & duo proxime sequentia, de felle, non e- liene accipi debent, iuxta fidem emendatorum codicum. Illita inimicorum immane odium & omnium hominum his concilia- re. & Certe ad inimicorum odium nullo opus est veneficio, vt qui vltro & exopt sunt & oderunt vicissim. Verior igitur vetus lectio, illita inimicorum ianæ odium om. h. h. c. Prodest contra sagit- tas venenatas, vt Apelles tradit, postea sumptus. & Vetus lectio. Prodest & contra sagittarum venena, vt Apelles tradit, ante po- steaque sumptus. Vt intelligamus eum præferuatiuam etiã vim habere. Præterea eiusdem decoctum cum melle sumptum ve- nerem inhibere. & Paulo melius legeretur, eiusdem decocti ius cum melle. Est crocodilo cognatio quædam affinitasque. & Affinitas superuacua est. Sequenti versu lege detrahendi sanguinis, non trahendi. Plurimi autem super Saiticam inter Aegypti præfe- cturæ. & Lege, super Saiticam præfecturam. ac rursus, Item fimum suffitu, non fimum, & , dentes e parte leua, addita præpositione. Tandem finem fecit deprauator, duntaxat in hoc capite, sed non nisi proximus capitis fini. Porro vel hoc caput arguetur est, q̄ tot

nam de sanguine tantum loquitur. Vt si quæ sunt, extractas caneris mandant. Scribo, mandantes. Nam vt pro vapore ponitur hoc loco. Fungunt & omnino aliquid cerui habentes. Verus lectio omnino dentem cerui habentes. nam omnino ad habentes refertur. Sic supra capit. 8. si omnino tantum aliquis fecum habeat. Aut medulla perunctos seu ue cerui aut vituli. Hinulei, non vituli.

Medicina de apro, capris, & equis feris, & remedia ex bestijs contra omnes morbos. Cap. 10.

A Pri quoque cerebrum contra eas laudatur cum sanguine. Iecur etiam inueteratum cum ruta potum ex vino. Item adeps cum melle resinaque. Simili modo verrinum iecur, exemplis duntaxat fibris, quatuor obolorum pondere, vel cerebrum in vino potum. Caprarum cornu vel pilis accensis, fugari serpentes dicunt, cineremque eorum potum vel illitum contra ictus valere: item lactis haustus cum vna taminia, vel vrinæ cum aceto scilicet: caseum caprinum cum origano impositum, vel seuum cum cera. Milia præterea remedium ex eo animali demonstratur: sicut apparebit, quod equidem miror, cum febri negetur carere. Amplior potestis feris eiusdem generis, quod numerosissimum esse diximus. Alia vero & hircis. Democritus etiam numerus auget eius, qui singularis natus sit. Fimo quoque caprarum in aceto decoctum illini ictus serpentium placet, & recentis cinere in vino: atque in totum difficiliter se recolligentes à serpenti ictu, in capribus optime coalescunt. Qui efficacius volunt mederi, occise capræ aluum dissectam cum fimo intus reperto statim illigant. Alij carnem recentem hædorū pilo suffiunt, eodemque nidore fugant serpentes. Vtunt & pelle eorum recente ad plagas, carne & fimo equi in agro pasci, coagulo leporis ex aceto, contraque scorpionem & murem araneum. Aiunt autem non ferri leporis coagulo perunctos. A scorpione percussis, fimum capræ efficacius cum aceto decoctum auxiliatur. Lardum iusque decocti potum his, qui buprestim hauserint. Quin etiam si quis asino in aurem percussum à scorpione se dicat, transire malum protinus tradunt: venenataque omnia accenso eius pulmone fugere. Et fimo vituli suffiri percussos à scorpione prodest. Canis rabidi morfu facta vulnera, circumcidit ad vias usque partes quidam, carnemque vituli admouent, & ius ex eodem carnis decoctum dant potui, aut axungiam cum calce tusam. Laudat hirci iecur, quo imposito, ne tentari quidem aque metu affirmant. Laudant & capræ fimum ex vino illitum, aut melle: melis, & cuculi, & hirundinis decoctum & potum. Ad reliquos bestiarum morfus, caprinum caseum siccatum cum origano imponunt, & bibi iubent: ad hominis morfus carnem bubulam coctam. Efficacius vituli, si non ante quintum diem soluant. Veneficijs rostrum lupi resistere inueteratum aiunt, ob idque villarum portis præfigunt. Hoc idem præstare & pellis è ceruice solida existimatur: quippe tanta vis est animalis, præter ea quæ retulimus, & vestigia eius calcata equis afferant torporem. Ijs qui argentum vitium biberint, lardum remedio est. A sinino lacte potio venena restinguunt, peculiariter si hyofcyamum potum sit, aut viscum, aut cicuta, aut lepus marinus, aut opocarpium, aut pharicō, aut dorycnium, & si coagulum alicui nocuerit: nam id quoque venenum est in prima lactis coagulatione. Multos eius & alios usus dicemus. Sed meminisse oportebit recentem vitendū, aut non multo postea tepesfacto. Nullum enim celerius euanescit. Olla quoque asini contracta & decocta, contra leporis marini venenum dantur. Omnia eadem onagri efficaciora. De equiferis non scripserunt Græci, quoniam terræ illæ non gignebant. Veruntamen fortiora omnia eadem quæ in equis intelligi debent. Lacte equino venena leporis marini & toxica expugnantur. Nec vros aut bisontes habuerunt Græci in experimentis,

quoniam boue fero refertis Indiæ filius, portione tamen eadem efficaciora omnia ex his credi par est. Sic quoque lacte bubulo cuncta venena expugnari tradunt, maxime supra dicta, & si ephemerum impactum sit, aut si cantharides datæ, vomitione omnia egerit: sic & caprinio iure cantharides. Contra ea vero quæ exulceratione enecant, seuum vitulinum seu bubulum auxiliatur. Nam contra sanguifugas potas butyrum remedio est, cum aceto ferro calefacto: quod & per se prodest contra venena. Nam si oleum non sit, vicem eius representat. Multiplex dum morsus cum melle sanat. Omnia quoque iure potio venena supra dicta expugnari putat, priuatim vero acornita & cicutas: itemque vitulinum seuo. Caprinus caseus recens, his qui viscum biberint: lac vero contra cantharidas remedio est, & contra ephemerom potum cum taminia vna. Sanguis caprinus decoctus cum medulla contra toxica venena sumitur: hædinus contra reliqua: coagulum hædi contra viscum, & chamæleontem album, sanguinemque taurinum, contra quem & leporis coagulum ex aceto. Contra pascinacam vero & omnium marinorum ictus vel morsus, coagulum leporis, vel hædi, vel agni, drachmæ pondere ex vino. Leporis coagulum & contra venena additur antidotis. Papilio quoque lucernarum lumenibus aduolans, inter mala medicamenta numeratur. Huic contrarium est iecur caprinum, sicut fel veneficijs, ex mustela rustica factis.

Item lactis haustus cum vna aminæa. Taminiæ, non aminæa cuius usus in medicina nullus est. Fimum quoque caprarum in aceto decoctum & illitum, in ictus serpentium, placet, & recentis cinis in vino. Antiqua lectio planior: Fimo quoque caprarum in aceto decoctum illini ictus serpentium, placet, & recentis cinere in vino. Canis rabidi morfu facta vulnera circumcidunt ad vias usque, carnes. Quidam carnem vituli admouent. Lege & distingue, C. r. m. f. u. c. ad vias usque partes quidam, carnemque vituli admouent. Hoc idem præstare & pellis è ceruice solida existimatur, quippe tanta vis est animalis, præter ea quæ retulimus, & vestigia eius calcata equis afferant torporem. Veruntamen fortiora eadem quæ in equis intelligi debent. Scribo, fortiora omnia eadem. Et toxica expugnantur. Exemplaria vetusta habent, expugnantur, vt hoc de antipathia intelligatur. Omnia se fami quoque iure potio. Vera lectio, Omnia quoque iure. Neque enim ex frugibus remedia in hoc libro traduntur, sed ex animalibus. Ius omni & 12. cap. est inter remedia.

De remedijs ad morborum multa genera ex animalibus. Cap. 11.

H Inc deinde reuertemur ad genera morborum. Capilli defluvia vrsinus adeps admixto ladano & adiantho continet, alopeciasque emendat, & raritatem superciliorum cum fungis lucernarum, ac fuligine quæ est in rostris earum. Porrigini cum vino prodest. Ad hæc & cornus ceruini cinis è vino, vtque non tædia animalium capillis incrementum. Item fel caprinum cum creta cimolia & aceto, sic vt paululum capilli inarescat: item fel hircinum cum vrina tauri. Si vero vetus sit, etiam fursures adiecto sulphure emendat. Cinere genitalis asinini, spissari capillum putant, & è canicie vindicari si rasis illinatur, plumboque tritus cum oleo. Denfari & asinini pullicum vrina, admiscetque: nardum fastidij gratia. Alopecias felle taurino cum Aegiptio alumine tepesfactis illinunt. Capitis vlcera manantia, vrina tauri efficaciter sanat: item hominis vetus: si cyclaminum adijciatur & sulphur. Efficacius tamen & vitulinum fel: quo cum aceto calefacto, & lentes tolluntur. Seuum vitulinum cum sale tritum, capitis vlcibus vtilissimum. Laudatur & vulpium adeps, sed præcipue fel, & fimum cum sinapi, pari modo illitum. Caprini cornus farina vel cinis, magisque hircini addito nitro & tamaricis femine, & butyro oleoque, prius capite-raso: mire continent ita fluentem capillum. Sicut & canis cinere ex oleo illito supercilia nigrescunt.

Lacte

Lacte caprino lentes tolli tradunt, fimo cum melle alopecias expleri: item vngularum cinere cum pice, fluentem capillum contineri. Leporinus cinis cum oleo myrteo, capitis dolores sedat: item aqua pota, quæ è bouis aut asini potu relicta est: & si credimus, vulpis masculæ genitale circumligat, cornus ceruini cinis illitus ex aceto vel rosaceo, aut ex irino. Oculorum epiphoras bubulo seuo cum oleo cocto illinunt: Ceruini cornus cinere scabrics eorum inungunt, mucrones autem ipsos efficaciora putat. Lupi excrementis circumlini suffusiones prodest. Cinere eorum cum Attico melle inungi obscuritates: item felle vrsino. Epinyctidas, adipe aprino cum rosaceo. Vngula asinina cinis inunctus è suo lacte, cicatrices oculorum, & albugines tollit. Medulla bubula ex dextro crure priorè trita cum fuligine, pilis & palpebrarum vitijs angularumque occurrit: calibepharique modo fuligo in hoc usu temperatur: optime ellychnio papyraceo oleoque sesamino, fuligine in nouo vase pennis detersa. Efficacissime tamen euulsos ibi pilos coerget. Felle tauri cum oui albo, collyria fiunt, aquaque dissoluta inunguntur per quadriduum. Seuum vituli cum anseris adipe & cymii succo, genarum vitijs aptissimum est. Eiusdem medullæ cum pati pondere cere & olei vel rosacei, addito quoque duritie genarum illinuntur. Caseo molli caprino imposito ex aqua calida epiphore sedantur: si tumor sit, ex melle. Vtrunque vero fero calido fouendum. Sicca lippitudo, lumbulis fimum rostris atque cõtritis & impositis tollitur. Capras negat lippire, quoniam eæ quasdam herbas edant: item dorcadæ. Et ob id fimum earum cera circumdatum noua luna deuorare iubent, & quoniam non est æque quoque cernant, sanguine hircino sanari lusciosos putant: nyctalopas Græcis dictos: capræ vero iocinere, in vino austro decoctum. Quidam inasati iocineris sanie inungunt, aut felle capræ, carnesque eas vesci: & dum coquantur, oculos vaporari præcipiunt. Id quoque referre arbitrantur, si rutuli coloris fuerint. Volunt & oculos suffiri, iocinere in ollis decocto: quidam inasato. Fel quidem caprinum pluribus modis affluunt: cum melle contra caligines: cum verrat candidi tertia parte, contra glaucomata: cum vino, contracitricibus, & albugines, & caligines, & pterygia, & argema: ad palpebras vero euulsio prius pilo, cum succo coloris, ita vt inunctio inarescat. Contra ruptas tuniulas, cum lacte mulieris. Ad omnia autem inueterata, fel efficaciter sanat. Quidam etiam in grauitate aures sic perlucidas putant. Alij cum senecta serpentium & aceto includunt lanas, ante aqua calida collatas, aut si maior sit grauitas aurium, fel cum myrrha & ruta in malicorio excofactum infundunt: lardum quoque pingue: item fimum asini recens cum rosaceo instillatur: omniaque ea tepesfacta. Vtilior equi spuma, vel equini fimi recentis cinis cum rosaceo. Seuum bubulum cum adipe anserino: butyrum recens. Vrina capri vel tauri, vel fullonia verus calefacta, vapore per lagenæ collum subeunte. Admiscet & acceti tertiam partem. Et aliquid vrinæ vituli qui nondum herbam gultauerit. Fimum etiam mixto felle eiusdem. Et ceterum quam relinquunt angues, excofactis prius auribus. Lana autem medicamina ea includuntur. Prodest & seuum vituli cum anseris adipe, & cymii succo: eiusdem medulla admixto cumino trito infusa. Virus verrinum è

scrophæ exceptum priusquam terram attingat, contra dolores. Auribus fractibus glutinum è naturis vitulorum factum, & in aqua liquatum. Alijs vitijs adeps vulpium. Item fel caprinum cum rosaceo tepido, aut porri succo: aut si sint rupta ibi aliqua, è lacte mulieris. Si grauitas sit audiendi, fel bubulum cum vrina capræ, vel hirci: vel si pus sit. In quocumque autem usu putant hæc efficaciora in cornu caprino per dies viginti infumata. Laudat & coagulum leporis tertia denarij parte, dimidiaque sigapeni in aminæo vino. Parotidas vrsinus adeps comprimit, pari pondere ceræ & taurini seui: addit quidam hypocistidem: & per se butyrum illitum, si prius foueantur scenigræci decocti succo. Efficacius cum strychno. Profunt & vulpium testes, & taurinus sanguis aridus, tritus. Vrina capræ calefacta instillata auribus: fimumque eiusdem cum axungia illitum. Dentes mobiles confirmat ceruini cornus cinis, doloresque eorum mitigat, siue in fræcentur, siue colluatur. Quidam efficaciora ad omnes eosdem usus crudi cornus farinam arbitrantur. Dentificia vtrouque modo fiunt. Magnum remedium est & in luporum capitis cinere. Certumque est in excrementis eorum plerumque inueniri ossa. Hæc adalligata eundem effectum habent. Item leporina coagula per aurem infusa contra dolores, & capitis eorum cinis dentificium est: adiecto contra nardo mulcet graue olétiam oris. Aliqui marinorum capitem cinerem miscuisse malunt. Reperitur in latere leporis acui os simile, hoc scarificari dentes in dolore suaudent. Talus bubulus accensus eos qui labant cum dolore admotus confirmat. Eiusdem cinis cum myrrha, dentificium est. Ossa quoque ex vngulis suum combusta, eundem usum præbent, item ossa ex acetabulis pernarum circa quæ coxendices vertuntur. Iisdem sanari dimissis in fauces, iumentorum verminationes notum est: sed & combustis dentes confirmari. A sinino quoque lacte percussu vexatos, aut detrium eiusdem cinere: lichenem item equi cum oleo infuso per aurem. Est autem hoc non hippomanes, quod alioqui noxium omitto, sed in equorum genibus, ac super vngulas. Præterea in corde equorum inuenitur os, dentibus caninis maxime simile: hoc scarificari dolorem, aut exempto dete emortui equi maxillis ad numerum eius qui doleat demonstrant. Equorum virus à coitu in ellychnijs accésit, Anaxilax prodidit, equinorum capitum visus representare monstrifices: similiter ex asinis. Nam hippomanes tantas in veneficio vires habet, vt affusum æris mixturæ in effigiem equæ Olympiæ, admotos mares equos ad rabiem coitus agat. Medetur dentibus & fabricile glutinum, in aqua decoctum illitumque, & mox paulo detractum, ita vt confestim colluatur vino, in quo decocti sunt cortices mali punici dulcis. Efficax habetur & caprino lacte collui dentes, vel felle taurino. Talorū capræ recentium canis dentificio placet, & omnium fere villaticarum quadrupedum, ne sapius eadem dicantur.

Cum succo oleosis, ita vt vincto inarescat. Codices veteres, ita vt vincto inarescat. Sed & corruptos dentes confirmari. Idem codices pro corruptos, habent cõbustis scilicet ossibus. Asinæ quoque lacte percussu vexatos. Manuscripti codices, Asinino quoque lacte. Castigator veritus ne forte quis de maris asini lacte id acciperet, scripsit asinæ, o soleritiam asiniam. Equarum virus à coitu in lychnis accensum. Melius in ellychnijs.

Ad faciei vitia, ceruicis & pectoris morbos. Cap. 12.

Vtem in facie erugari & tenerescere, & candorem custodire lacte asinino putant. Notumque est quædam quotidie. D. custodito numero fouere: Poppea hoc Neronis Principis instituit, balnearum quoque sic solio temperato, asinarum gregibus ob hoc eam comitantibus. Impetus pituitæ in facie, butyro illito tolluntur: efficacius cum cerula. Syncero vero ea vitia quæ serpit, insuper imposita farina hordeacea. Vlcera in facie mem-

C. PLINII. X 3 brana

brana è partu bouis madida. Frinolium videatur, non tamen omittendum, propter desideria mulierum. Talam candidi iuenci, quadraginta diebus noctibusque, donec resoluatur in liquorem decoctum, & illitum linteolo, candorem cutisq; erugationem præstare. Fimo taurino malas rubescere aiunt, non crocodileam illini melius, sed foeneri frigida & ante & postea iubet. Aestates, & quæ decorem faciunt cutem, fimum vituli cum oleo & gummi manu subactum emendat. Ulcera oris ac rimas, seu vituli vel bouis cum adipe anferis, & ocy mi succo. Est & alia mixtura, seu vituli cum medulla cerui, & albæ spinæ folijs vna tritis. Idem præstat & medulla cum resina, vel si vaccina sit, iusq; è carne vaccina. Lichenas oris præstantissime vincit glutinum, factum è genitalibus vitulorum, liquatum aceto cum sulphure viuo, ramo ficulneo permixtum, ita vt bis die recens illinatur. Item lepras ex melle & aceto decoctum, quas & iecur hirci calidum illitum tollit: sicut elephantiasin fel caprinum: etiã num lepras ac fures, tauri, vel addito nitro. Vrina asini circa canis ortum, maculas in facie: fel vtriusque per sese aqua infractum, euitatisq; solibus ac ventis post detractã cutem. Similis effectus in taurino seuo vitulino è selle, cum semine cunilæ, ac cinere è cornu ceruino, si canicula exoriente cõburatur. Asinino seuo cicatricibus ac lichenis leprisq; maxime color redditur. Hirci fel & lentiginos tollit, admixto caseo ac viuo sulphure spongiæq; cinere, vt mellis sit crassitudo. Aliqui inueterato selle vt maluere, mixtis calidis fursibus pondere oboli vnius, quatuorq; mellis, prius defricatis maculis. Efficax eiusdem & seuum cum melanthio, & sulphure, & iride. Laborum fissuris cum adipe anferino, ac medulla ceruina resinaq; & calce. Inuenio apud autores, his qui lentiginem habeant negari magicæ sacrificiorum vsum. Lacte bubulo aut caprino tonsillæ & arteriæ exulceratæ leuantur. Gargarizatur tepidum, vt est expressum, aut calefactum. Caprinum vitulium, cum malua decoctum & sale exiguo. Lingua exulcerationi & arteriarum prodest ius omali gargarizatu. Tonsillis autem priuatim renes vulpium aridi, cum melle triti illitque. Anginæ fel taurinum vel caprinum cum melle. Iecur melis ex aqua oris gravitatem, vlceraq; butyrum emendat. Spinam aliud ue quid faucibus adherens, felis extrinsecus fimo perfricatis, aut reddi, aut delabi tradunt. Strumas discuit fel aprinum, vel bubulum tepidum illitum. Nam coagulum leporis è vino in linteolo exulceratis duntaxat imponitur. Discutit & vngulæ asini vel equi cinis, ex oleo aqua illitus, & vrina calefacta: & bouis vngulæ cinis ex aqua, fimum quoque feruens ex aceto. Item seuum caprinum cum calce, aut fimum ex aceto decoctum, testisque vulpini: prodest & sapo: Gallorum hoc inuentum rutilandis capillis, ex seuo & cinere. Optimus fagino & caprino, duobus modis spissus ac liquidus: vterque apud Germanos maiore in vsu viris quàm fœminis. Ceruicum dolores butyrum aut adipe vrsino perfricantur. Rigores bubulo seuo, quod & strumis prodest cum oleo. Dolorem inflexibilem (opisthotonon vocant) leuat vrina capræ auribus in suffa, aut fimum cum bulbis illitum. Vnguens conustus fel cuiuscunque animalis circumligatum. Quidam adijciunt sulphur & alumen, pari pòdere omnium. Tusim iecur lupi ex vino tepido sanat: vrsinumq; fel admixto melle, aut ex cornu bubuli fumis partibus cinis: vel salua equi, triduo poti eam mori tradunt: pulmo ceruinus cum gula sua arefactus in fumo, dein tusus ex melle quotidiano ecligmate. Efficacior est ad id subulo ceruorum generis. Sanguinem expuentes, ceruini cornu cinis: coagulum leporis tertia parte denarij cum terra Samia & vino myrteo potum sanat. Eiusdem fimi cinis in vino vesperi potus, nocturnas tussis: pilli quoque leporis suffiti, extrahunt pulmonibus difficiles excrea-

tiones. Purulentas autem exulcerationes pectoris pulmonisque, & à pulmone graucolentiam halitus, butyrum efficacissime iuuat, cum pari modo mellis Artici decoctum donec ruffescat, & matutinis sumptum ad mensuram ligulæ. Quidam pro melle, laricis resinam addere maluerunt. Si sanguis reijciatur, efficacem tradit bubulum sanguinem, modice & cum aceto sumptum: nam de taurino credere, temerarium est. Sed glutinum taurinum tribus obolis cum calida aqua bibitur in veteri sanguinis excreatione.

Poppeaque hoc vxor Neronis Principis instituit. § In vetustis exemplaribus ratum est Poppea hoc Neronis Principis instituit. Sicut dicimus, Cornelia Grachi, Terentia Ciceronis. Frinolium licet videatur, non tamen omittendum. § Eadem exemplaria non addunt licet, tantum est, Frinolium videatur, *dupturibus*. Aestates, & quæ discolorem faciunt cutem. § Decolorem non discolorem. Hirci fel & lentigenes tollit, admixto caseo & viuo sulphure spongiæque cinere. § Lege, & viuo sulphure, spongiæque cinere. Laborum fissuris cum adipe anferino. § fissuris, non scissuris. Et bouis vngulæ cinis ex aqua. Fimum quoque feruens ex aceto decoctum, testisque vulpini. § Lege, addendo, Et bouis vngulæ cinis ex aqua. Fimum quoque feruens ex aceto. Item seuum caprinum cum calce, aut fimum ex aceto decoctum, testisque vulpini. Prodest & sapo. § Gallorum hoc inuentum rutilandis capillis, ex seuo & cinere. Optimus fagino & caprino. § Optimus non ad cinerem refertur, sed ad saponem. sed his duabus vocibus seuo & cinere, reduntur alie duæ, fagino & caprino, quod posterius in capino deprauatum est. Vngues cõtusos fel vitulicuique animalis circumligatum. § Scribo, fel cuiuscunque animalis circumligatum.

Ad stomachi & lumborum dolores eorum vrina. Cap. 13.

Stomachum exulceratum lactis asinini potus reficit: item bubuli. Rosiones eius caro bubula admixto aceto & vino cocta. Rheumatismos cornu ceruini cinis. Sanguinis excreationes hocidus sanguis recens, ad cyathos ternos, cum aceto acri pari modo feruens potus: coagulum tertia parte ex aceto potum. Iocineris dolores, lupi iecur aridum ex mulso: asininum iecur aridum cum petroselinis partibus duabus, ac nucibus tribus, ac melle tritum, & in cibo sumptum: sanguis hircinus cibo aptatus. Suspiriosis ante omnia efficax est potus equiferorum sanguinis. Proxime lactis asinini tepidi cum bulbis decocti, ita vt serum ex eo bibatur, addito in tres heminas cyatho nasturtij albi, perfusi aqua, deinde melle diluti. Iecur quoque vulpinum, aut pulmo in vino nigro, aut fel vrsinum in aqua, laxat meatus spirandi. Lumborum dolores & quæcunque alia mollire opus sit, vrsino adipe perfricari conuenit: cinerem aprini aut suilli fimi inueterati, aspergi potione vini. Afferunt & magi sua commenta. Primum omnium rabiem hircorum, si mulceatur barba mitigari: eadem præcisã, nõ abire eos in alienum gregem, huic admiscet fimum caprinum, & subdito linteolo vncto caua manu, quantum pati possit feruens, sustineri iubent: ita vt si læua pars doleat, hæc medicina in dextra manu fiat, aut è contrario. Fimum quoque ad eum vsum acus areæ punctis tolli iubent. Modus curationis est, donec vapor ad lumbos sentiatur peruenire. Postea verò manum porro tuso illinunt, item lumbos ipso fimo cum melle, suadentq; in eodem dolore & testes leporis deuorare. Ischiadicis fimum bubulum imponunt, calfactum in folijs cinere feruenti. In renunq; dolore leporis renes crudos deuorari iubent, aut cerie coctos, ita ne dente contingantur. Ventris quidem dolore tentari negant talum leporis habentes. Lienem sedat fel aprini vel suis potum, vel ceruini cornu cinis in aceto. Efficacissime tamen inueteratus lien asini, ita vt in triduo sentiatur utilitas. Asinini pulli fimum, quod primum edidit, pollean vocant Syri, dant in aceto mulso. Datur & equilingua inueterata ex vino, præsentaneo medicamento, vt didicisse se ex barbaris Cæcilius Bion tradidit. Et lien bubulus simili modo. Reces autem assus vel elixus, in cibo.

In vesica

In vesica quoque bouis alij capita viginti tusa, cum aceti sextario, imponuntur ad lineis dolorem. Eadem ex causa emi lienem vituli quanti indicatus sit, iubent magi, nulla pretij contatione, quoniam hoc quoque religiose pertinet: diuifumq; per longitudinem annecti tunice vtriusque, & induentem pati decidere ad pedes: dein collectum in vmbra arefacere, cum hoc fiat, simul residere lienem ægri vitiatum, liberariq; eum morbo dicitur. Prodest & pulmo vulpium cinere ficcatus, atque in aqua potus. Itè hæc odorum lien impostus.

Ad aluum sistendam, coeliacos, dysentericos inflationes alui, rupta, tenasmon, & tmeas, & colum. Cap. 14.

Aluum sistit ceruicus sanguis, item cornu cinis: iecur aprini ex vino potum citra sale, recensque: item aluum suillum, vel hircinum decoctum in vini hemia. Coagulum leporis in vino ciceris magnitudinea: ut si febris sit, ex aqua. Aliqui & gallam adijciunt, alij per se leporis sanguine contenti sunt lacte cocto. Equini fimi cinis in aqua potus. Taurini cornu veteris ex parte ima cinis, inspersus potione aquæ. Sanguis hircinus in carbone decoctus: Corium caprinum cum suo pilo decoctum succo epoto. Coagulum equi, & sanguis caprinus, vel medulla, vel iecur aluum soluit: Fel lupi cum elaterio vmbilico illigatum. Vel lactis equini potus: item caprini cum sale & melle: Capræ fel cum cyclamini succo & aluminis modico. Aliqui & nitrum & aquam adiecisse malunt. Fel tauri cum absinthio tritum ac subditum pastillo. Butyrum largius sumptum, coeliacis & dysentericis medetur, iecur vaccinum: Cornu ceruini cinis, tribus digitis captus, in potione aquæ: Coagulum leporis subactum in pane: Si vero sanguinem detrahunt, in polenta: Aprini, vel suilli, vel leporini fimi cinis, inspersus potione tepidæ vini. Vituli quoque ius vulgariter datum, inter auxilia coeliacorum & dysentericorum tradunt. Lactis asinini potus vitior, addito melle. Nec minus efficax fimi cinis ex vino: vtrique vitio. Item polea supra dicta. Equi coagulum, quod aliqui hippacen vocant, etiam si sanguinem detrahant: vel fimi cinis, dentiumq; eiusdem tumorum farina, salutaris dicitur: & bubuli lactis decocti potus. Dysentericis addi mellis exiguum præcipiunt: & si tormina sint, cornu ceruini cinerem, aut fel taurinum cumino mixtum, & cucurbitæ carnes vmbilico impone re. Caseus recens vaccinus immittitur ad vtrunque vitium. Item butyrum heminis quatuor, cum resinae te-rebinthinæ sextante, aut cum malua decocta, aut rosaceo. Datur & seuum vitulinum, aut bubulum. Item medullæ excoquantur cum farina & cera exiguoq; oleo vt forberi possint. Medulla & in pane subigitur: Lac caprinum ad dimidias partes decoctum. Si sunt & tormina, additur protropium. Torminibus satis esse remedij in leporis coagulo potio è vino tepido, vel semel, arbitrantur aliqui. Cautiores & sanguine caprino cum farina hordeacea & resina, ventrem illinunt. Ad omnes epiphoras ventris illini caseum mollem suadent: Veterem autem in farina tritum, coeliacis & dysentericis dari, cyatho casei in cyathis vini tribus. Sanguis caprinus decoctus cum medulla dysentericis: Iecur asinum capræ, coeliacis subuenit, magisque etiam hirci, in vino aultero decoctum potumque, vel ex oleo myrteo vmbilico impostum. Quidam decoquant à tribus sextarijs aquæ ad heminam, addita ruta. Vtuntur & liene aslo capræ hirciue, & seuo hirci in pane qui cinere coctus sit, capræ à renibus maxime, vt per se hauriatur, protinusque modice frigidam forberi iubet. Aliqui & in aqua decoctum seuum admixta polenta, & cumino, & anetho, acetoque, illinunt & ventrem coeliacis, fimo cum melle decocto. Vtuntur ad vtrunque vitium & coagulo hædi

in vino myrteite, magnitudine fabæ potio: & sanguine eiusdem in cibum formato, quem sanguiculum vocant. Insundunt dysentericis & glutinum taurinum, aqua calida resolutum. Inflationes autem discutit vitulinum fimum in vino decoctum. Intestinorum vitijs magnopere prodest coagulum ceruorum, decoctum cum lète, be-taque, atque ita in cibo sumptum: Leporis pilorum cinis cum melle decoctus: Lactis caprini potus decoctus cum malua, exiguo sale addito. Et si coagulum addatur, maioribus emolumentis fiat. Eadem vis est & in seuo caprino in forbitione aliqua, vt protinus hauriatur frigida aqua. Item fœminum hædi cinis rupta intestina sarcire mire traditur: Fimum leporis cum melle decoctum, & quotidie fabæ magnitudine sumptum, ita vt deploratos sanauerint. Laudant & caprini capitis cum suis pilis decocti succum. Tenasmos, id est, crebra & inanis voluntas egerendi, tollitur potio lacte asinino: Item bubulo. Tinearum genera pellit ceruini cornu cinis potus. Quæ in excrementis lupi diximus inueniri ossa, si terram non attigerint, colo medentur adalligata brachio: Polea quoque supra dicta magnopere prodest in sapa decocta. Itè suilli fimi farina addito cumino in aqua rutæ decocta: Cornu ceruini teneri cinis, cochleis africanis cum testa sua tusis mixtus, in vini potione.

Vtuntur ad vtrunque vitium & coagulo hædi in vino myrteo, magnitudine fabæ potio: & sanguine, & eiusdem in cibo formato, quem sanguiculum vocant. § Lege: & sanguine eius in cibum formato. Item in vino myrteite, non myrteo.

Cornu ceruini teneri cinis, cochleis africanis cum testis suis mixtus, in vini potione. § Melius cochleis africanis cum testa sua tusis mixtus.

Ad vesicæ cruciatum & calculos: de genitalium & sedis vitijs, & inguinum remedijs. Cap. 15.

Vesicæ calculorumque cruciatibus auxiliatur vrina aprini, & ipsa vesica pro cibo sumpta; efficacius, si prius fumo maceretur vtrunque. Vesicam elixam mandi oportet, & à muliere fœminæ suis. Inueniuntur & in iocineribus eorum lapilli, aut duritie lapillis similes, candidi sicuti in vulgari sue: quibus contritis atque potis in vino, pelli calculos aiunt. Ipsi apro tam grauis sua vrina est, vt nisi egesta fugæ non sufficiat, ac velut deuinctus opprimatur. Exuri illa tradunt eos. Leporis renes inueterati, in vino poti, calculos pellunt. In perna suis articulos esse diximus, quorum decoctum ius facit vrine vitile. Asinini renes inueterati tritique, & in vino mero dati, vesicæ medentur. Calculos expellunt lichenes equini ex vino aut mulsa poti diebus quadraginta. Prodest & vngulæ equinæ cinis, in vino, aut aqua. Item fimum caprarum in mulso, efficacius syluestrium: Pili quoque caprini cinis. Verendorum carbunculis, cerebrum aprini vel suis, sanguisque. Vitia vero quæ in eadem parte serpunt, iecur corum combustum, maxime iuniperi ligno cum charta & arrenico sanat: Fimi cinis, fel bubulum, cum alumine Aegyptio ac muria ad crassitudinem mellis subactum, insuper beta ex vino cocta imposta: caro quoque. Manâtia vero vlcera, seuum cum medulla vituli in vino decoctum, vel caprinum cum melle rubiq; succo: vel si fer pant, fimum etiam prodesse cum melle dicunt aut cum aceto, & per se butyrum. Testium tumor, cum seuo vituli, addito nitro cohibetur: vel fimo eiusdè ex aceto decocto. Vrine incontinentiã cohibet vesica aprina, si assamandatur: Vngularum aprini vel suis cinis potione inspersus: Vesica fœminæ suis combusta ac pota. Item hædi, vel pulmo: Cerebrũ leporis in vino: Eiusdè testiculi tostij, vel coagulum cum anferino adipe in polenta: Renes asinini in mero triti potique. Magi verrini genitalis cinere potio ex vino dulci demõstrant vrinã facere in canis cubili, ac verba adijcerere, ne ipse vrinam faciat vt canis in suo cubili.

C. P L I N I I. X 4 Rufus

Rursus ciet vrinam vesica suis; si terram non attigerit, imposta pubi. Sedis vitij præclare prodest fel vrsinum cum adipe: Quidam adijciunt spumam argenti ac thus. Prodest & butyrum cum adipe asferino ac rosaceo, modum ipsæ res statuant, vt sint illitu faciles. Præclare medetur & taurinum fel, in linteolis cõceptis: rimasq; perducit ad cicatricem: Inflationibus in ea parte, seuum vituli, maxime ab inguinibus cum ruta: Cæteris vitij medetur sanguis caprinus cum polenta. Item fel caprinum condylomatis per se. Item fel lupinum ex vino. Panos & apostemata in quacunque parte, sanguis vrsinus discutit: Item taurinus aridus tritus. Præcipuum tamen remediũ traditur in calculo onagri: quem dicitur cum interficiatur reddere vrinam, liquidiorẽ in initio, sed in terra spissantẽ se. Hic adalligatus femini, omnes impetus discutit, omniq; suppuratione liberat. Est autem rarus inuentu, nec ex omni onagro, sed celebri remedio. Prodest & vrina asini cum melanthio. Et vngulæ equinæ cinis cum oleo & aqua illitus: Sanguis equi, præcipue admiscarij: Et sanguis bubulus: item fel. Caro quoque eisdem effectus habet calida imposta: & vngulæ cinis ex aqua aut melle: vrina caprarum, hircorumq; carnes in aqua decoctæ: aut fimum ex his cum melle decoctum: fel vrsinum siue verinum: vrina suum in lana imposta. Femina atteri aduriq; equitatu notum est. Vtilissimum est ad omnes inde causas, spumam equi ex ore inguinibusq; illinire. Inguina & ex vlcere causa intumescunt. Remedio sunt equi fetæ tres, totidem nodis alligatæ intra vlcus.

G I O. Calculos expellunt lienes equini. Legendum lichenes equini: itaque scriptum viscerum in vetustissimis exemplaribus, alioqui factis erat dicere, lien equinus. Demonstrant vrinam facere in canis cubiculo, ac verba adijcere, ne ipse vrinam faciat vt canis in suo cubiculo. Verobique cubili legendum: nam canis cubiculum nemo vnquam Latinus dixit. Quem dicant cum interficiatur reddere vrinam liquidiorẽ in initio, sed in terra spissantẽ se. Quem, calculum non onagrum. Proinde rectior est antiqua scriptura, quem dicitur cum interficiatur reddere vrinam, liquidiorẽ in initio sed in terra spissantẽ se.

Ad podagras, ad morbum comitalem, ad sideratos, morbumque regium, ossaque fracta, remedia. Cap. 16.

Podagris medetur vrsinus adeps, taurinumq; seuum pari pondere & ceræ. Addunt quidam hypocisthida & gallam. Alij hircinum præferunt seuum cum fimo capræ, & croco sinapi ue, vel caulibus ederæ tritis, ac perdicio vel flore cucumeris syluestris: Item bouis fimum cum aceti fece. Magnificat & vituli, qui nondum herbam gustauerit, fimum, aut per se sanguinem tauri: Vulpem decoctam viuam, donec ossa tatum restent: lupum ue viuam oleo cerati modo incoctum: Seuum hircinum, cum helxines parte æqua, sinapis tertiam: Fimi caprini cinerem cum axungia. Quin & ischiadicos vri sub pollicibus pedum eo fimo feruente, vtilissime tradunt. Articulorumq; vitij fel vrsinum vtilissimum esse, & leporis pedes adalligatos. Podagras quidam mitigari pede leporis viuente abscisso, si quis secũ assidue habeat. Perniones vrsinus adeps, rimasq; pedum omnes facit: Efficacius alumine addito: Seuum caprinum: Dentium equi farina: Aprinum vel suillum fel, cum adipe pulmo impostus: & si subtrini sint cõtusie offensione. Si verò aduisti frigore, leporini pili cinis: Eiusdẽ pulmo contusis dissectus, aut pulmonis cinis. Sole adusta, seuo asinino aptissime curantur. Item bubulo cum rosaceo, Clausos & rimas calliq; vitia, fimum apri vel suis recẽs illitum, ac tertio die solutum sanat. Talorum cinis, pulmo aprinus, aut suillum, aut ceruinus. Attritus calciamentorum, vrina asini cum luto suo illita. Clausos seuum bubulum cum thuris polline. Perniones verò corium combustum, melius ex veteri calcamento. Iniurias è calceatu, ex oleo corij

caprini cinis. Varicum dolores sedat fimi vitulini cinis, cum lilijs bulbis decoctis, addito melle modico. Itemque omnia inflammata & suppurationes minantia. Eadem res & podagris prodest, & articularijs morbis, è maribus præcipue vitulis. Articulorum attritis, fel aprorum vel suum, linteo calefacto impositum: vitulique qui nondum herbam gustauerit, fimum: Item caprinum cum melle in aceto decoctum. Vngues scabros seuum vituli emendat: Item caprinum admixta sandaracha. Verrucas verò auferit vitulini fimi cinis ex aceto: asini vrinæ lutum. Comitiali morbo testes vrsinos edisse prodest, vel aprinos bibisse ex lacte equino, aut ex aqua: Item aprinam vrinam ex aceto multo: efficacius; quæ inauerit in vesica sua. Dantur & suum testiculi inueterati tritiquè in suis lacte, præcedente vini abstinentia, & sequente continuis diebus. Dantur & leporis sale custoditi pulmones, cum thuris tertia parte, in vino albo, per dies triginta. Item coagula eiusdem. Asini cerebrum ex aqua mulla, infusatum prius in folijs, semicia per dies: vel vngularum eius cinis cochlearibus eius binis toto mense potus: Item testes sale asseruati, & aspersi portione, in asinarum maxime lacte vel ex aqua. Membrana partus earum, præcipue si marem pepererint, olfactata accedente morbo comitialium resistit. Sunt qui è mare nigroque cor edendum cum pane sub dio prima aut secunda luna præcipiant. Alij carnem, aliqui sanguinem aceto dilutum per dies quadraginta bibendum. Quidam vrinam equi aquæ ferrariæ ex ossicinis miscunt, eademq; portione & lymphaticis medentur. Comitibus datur & lactis equini potus, lichenque in aceto multo bibendus. Dantur & carnes capræ in rogo hominis tostæ, vt volunt magi. Seuum earum cum felle taurino pari pondere decoctum, & in folliculo fellis reconditum, ita ne terram attingat, potum vero sub limine ex aqua. Morbum ipsum depræhendit caprini cornus, vel ceruini vsti nidor. Sideratis vrina pulli asinini nardo admixta perunctione prodest dicitur. Regio morbo cornus ceruini cinis: Sanguis asinini pulli ex vino: Item fimum asinini pulli, quod primum edidit ad partu, datum fabæ magnitudine è vino medetur intra diem tertium. Eadem & ex equino pullo similiterque vis est. Fractis ossibus præsentaneus maxillarum apri cinis vel suis. Item lardum elixum atque circumligatum mira celeritate solidat. Costis quidem fractis laudatur vnice caprinum fimum ex vino vetere, aperit, extrahit, persanat: Febres arceat ceruorum caro, vt diximus. Eas quidem quæ certo dierum numero redeunt, oculus lupi pexter salis adalligatusque, si credimus magis. Est genus febrium, quod amphimerion vocant. Hoc liberari tradunt, si quis è vena auris asini tres guttas sanguinis in duabus hemini aquæ hauserit. Quartanis magi excrementa felis cum digito bubonis adalligari iubent, & ne recidant, non remoueri septeno circui. Quis hoc quæso inuenire potuit? quæ ue est ista mixtura? cur digitus potissimum bubonis electus est? Modestiores iecur felis decrescente luna occisæ inueteratum sale, ex vino bibendum ante accessiones quartanæ dixere. Item magi fimi bubuli cinere conserpso puerorum vrinam illinunt digitos pedum, manibusque leporis cor adalligant. Coagulum ante accessionem propinant. Datur & caseus caprinus recens cum melle diligente sero expresso.

G I O. Perniones vrsinus adeps, rimasq; pedum omnes arceat. Sarcitis non arceat. Iniurias à calceatu. Vetus lectio, è calceatu. Posti vero sublime ex aqua. Hæc verba male in vulgatis editionibus distrahuntur à præcedentibus, & sub limine scribendum, pro sublime. nã hoc ad magicam superstitionem attinet, & remedium ex magorũ autoritate præscribitur. Quis hoc quæso inuenire potuit? Quæ est ista mixtura? Cur digitus bubonis potissimum electus est? Et hic vetus lectio paulo melior. Quis hoc quæso inuenire potuit? quæ ue est ista mixtura? cur digitus potissimum bubonis electus est?

Ad melancholico

Ad melancholicos, lethargicos, hydropicos: ad ignem sacrum, & ad dolores nervorum remedia. Cap. 17.

Melancholicis fimum vituli in vino decoctum remedio est. Lethargicos excitaçasi lichen, naribus, illitus ex aceto: Caprini cornus nidor aut pilorum: iecur aprinum. Itaq; & veterosis datur, Phthificis medentur, iecur lupi ex vino, macræ suis fœminæ herbis pastæ lardũ, carnes asininae ex iure sumptæ. Hoc genere maxime in Achaia curant id malum. Fimi quoq; aridi, sed pabulo viridi pasto boue, fimum harundine haustum prodeste tradit: Bubuli quoq; cornus mucronem exustum, Iduorum cochleariorum mensura, addito melle pilulis deuoratis. Cæpre seuo in pulte ex alica & phthi sin & tußim sanari, vel recenti cum multo liquefacto: ita vt vicia in cyathũ addatur, rutæque ramo permisceatur, non pauci tradunt. Rupicapræ seui cyatho, & lactis pari mensura, deploratum phthificum conualuisse certus autor affirmat. Sunt & qui suũ fimi cinerem profuisse scripserint in pasto: & cerui pulmonem, maxime subulonis, siccatum in fumo tritumq; in vino. Hydropicis auxiliatur vrina vesicæ apri paulatim data in potus: Efficacius que inauerit cum vesica sua: Fimi ceruini maxime subulonis, sed & bubuli, de armentinis liquor (quod bolbiton vocat) cinis cochleariorum trium in multi hemina, bouis fœminæ in mulieribus, & ex altero sexu in viris, quod veluti mysterium occultarunt magi: Fimum vituli masculi illitum: Fimi vituli cinis cum femine staphylini, æqua portione ex vino: Sanguis caprinus cum medulla. Efficaciorẽ putant hircorum, vtq; si lentisco pascantur. Igni sacro vrsinus adeps illinitur, maxime qui est ad renes: Vitulinum fimum recens, vel bubulum: Caseus caprinus siccus cum porro: Ramenta pellis ceruine deiecta pumice, ex aceto trita. Rubori cũ prurigine, equi spuma aut vngulæ cinis. Eruptionibus pituitæ asinini fimi cinis cum butyro. Papulis nigris, caseus caprinus siccus ex melle & aceto in balneis, oleo remoto. Pustulis suilli fimi cinis aqua illitus, vel cornus ceruini cinis. Luæ xatis recens fimum aprinũ vel suillum: Item vitulinum: Verris spuma recens cum aceto, fimum caprinum cum melle: Bubula caro imposta tumorem sanat. Fimũ suillum in testa calefactum tritumq; cum oleo, duritias corporum omnes tolli optime. Adeps è lupis illitus, in his quæ rumpere opus est, plurimum proficit: Fimum bubulum in cinere calefactum, aut caprinũ in vino vel aceto decoctum. In furunculis seuum bubulũ cum sale aut si dolor est, intinctũ oleo, liquefactum sine sale, similiq; modo caprinum. In ambustis vrsinus adeps cum lilijs radicibus: Aprinum aut suillum fimum inueteratum: Sertarum, ex his è penicillis testorijs cinis cum adipe tritus. Tali bubuli cinis, cum cera & medulla ceruina: Fel tauri: Fimum leporis. Sed caprarum fimum sine cicatrice sanare dicitur. Glutinum præstantissimum fit ex auribus taurorum & genitalibus: Nec quicquam efficacius prodest ambustis. Sed adulteratur nihil eque, quibusuis pelibus inueteratis, calceamentisque etiam decoctis. Rhodiolum fidelissimum: eoq; pictores & medici vtuntur: Id quoque quò candidius, eo probatius. Nigrum & liguosum damnatur. Neruorum doloribus, fimum caprinum decoctum in aceto cum melle, vtilissimum putant, vel putrescente neruo. Spasmata & percussu vitata, fimo aprino curant, vere collecto & arefacto. Sic & quadrigis agendis tractos, rotave vulneratos: & quoquo modo sanguine contuso, vel si recens illinatur. Sunt qui incoxisse aceto, vtilius putent. Quin & in potu farinam eam ruptis conuulseratisque & euerfis ex aceto salutarem promittunt. Reuerentiores cinerem eius ex aqua bibunt. Feruntque & Neronem principem hac portione

recreari solitum, cum sic quoque se trigario approbare vellent. Proximum suillo fimo vim putant.

Lupi & capræ seui cyatho, vel lactis pari mensura, deploratum phthificum conualuisse certus autor affirmat. Mira vero mixtura, si credere dignum est. Equidem malim veterem lectionem, vt verisimiliorem. Rupicapræ seui cyatho, & lactis, &c. Ramenta pellis ceruinae defecta pumice. Imò deiecta, pumex enim non fecit. Sequenti versu pro Ruborem lege Rubori, pendet enim & hoc à verbo illinatur. Sunt qui id coxisse aceto, vtilius putent. Re etius, sunt qui incoxisse aceto vtilius putent.

Ad sanguinem sistendum: & contra vlcera & carcinomata, ad scabiem remedia, & qua infixæ corpori extrahunt, & qua cicatricibus prosunt. Cap. 18.

Sanguinem sistit coagulum ceruinũ ex aceto: Item leporis. Huius quidem & pilorũ cinis: Item ex fimo asinino cinis: & pilorũ quidem cinis illitus. Efficacior vis è maribus aceto admixto, & in lana ad omne profluuium imposito. Similiter ex equino capite & femine: aut fimi vitulorum cinis illitus ex aceto. Item caprini cornus vel fimi ex aceto. Hircini vero iocineris dissecti sanies efficacior: Et cinis vtriusque ex vino potus, vel naribus ex aceto illitus. Hircini quoque vtris vinarij duntaxat cinis, cum pari pondere resinæ, quo genere & sistitur sanguis, & vulnus glutinatur. Hædinum quoque coagulum ex aceto, & feminũ eius combustorum cinis, similiter pollere traduntur. Vlcera sanant in tibijs cruribusque adeps vrsinus, admixta rubrica. Quæ verò serpunt, selaprinum cum resina & cerusa: Maxillarum apri vel suum cinis: Fimum suum illitũ siccatum: Item caprinum ex aceto subferuefactum. Cætera purgantur & expiuntur butyro: Cornus ceruini cinere, vel medulla cerui: Felle taurino cũ cyprino oleo, aut fimo caprino, aut hircino. Fimum recens suum, vel inueterati farina illipitur vulneribus ferro factis. Phagedænis & fistulis immititur fel tauri, cum sicco porri, aut lacte mulierũ, vel sanguis aridus cum cotyledone herba. Carcinomata curat coagulum leporis, cum pari pondere caparis aspersum vino. Gangrenas vrsinum fel penna illitum. Asini vngularũ cinis ea quæ serpunt vlcera inasperfus: Sanguis equi arrodit carnes septica vi: Item fimi equini inueterati fauilla. Ea vero quæ phagedænas vocant in vlcere genere, corij bubuli cinis cum melle. Caro vituli recentia vulnere non patitur intumescere: Fimum bubulũ cum melle. Feminum vituli cinis sordida vlcera, & quæ cacothæ vocant è lacte mulieris sanat. Recentes verò plagas ferro illatas, glutinum taurinum liquefactum, tertio die solutum. Caseus caprinus siccus ex aceto & melle, purgat vlcera. Quæ vero serpunt, cohibet seuum cũ cera: Item addita pice ac sulphure percurat. Similiter proficit ad cacothæ, hædi feminũ cinis è lacte mulieris. Et aduersus carbunculos, suis fœminæ cerebrum tostum illitumque. Scabiem hominis, asininae medulle maxime abolet. Vrinæ eiusdem cum suo luto illitæ: Butyrum etiam quod in iumetis proficit cum resina calida: Glutinũ taurinum in aceto liquefactum, addita calce: Fel caprinũ cum alumine cinere: Boas fimi bubulum, vnde & nomen traxere: Canũ scabies sanatur bubulo sanguine recentis: iterumq; cum inarescat illito, & postero die abluto cinere lixiuio. Spina ac familia corpori extrahuntur felis excrementis: item capræ ex vino coagulo quoconque, sed maxime leporis, cum thuris polline & oleo, aut cum visci pari pondere, aut cum propoli. Cicatrices nigras seuum asininum reducit ad colorem. Fel vituli extenuat calefactum. Medici adijciunt myrrham, & mel, & crocum, æreacq; pyxide condunt. Aliqui & florem æris admiscunt.

Aur cum musci pari pondere, aut cum propoli. Vici, non musci, testantibus vetustis exemplaribus.

Ad

Ad muliebria mala medicina, & ad infantium morbos, & veneris remedia. Cap. 19.

Mulierum purgationes adiuvat fel taurinum lana succida appositum. Olympias Thebana addidit hyssopū & nitrum: Cornus ceruini cinis potus: Item vulvas laborantes, illitu quoque: & fel taurinū cum oppio appositū obolis binis. Vulvas & pilo ceruino suffire prodest. Tradunt, ceruas cum senserint se grauidas, lapillum deuorare: quem in excrementis reperit, aut in vulua (nam & ibi inuenitur) custodire partus adalligatum. Inueniuntur & oscula in corde & in vulua, perquam vtilia grauidis parturientibusque. Nam de pumice, qui in vaccarū vtero simili modo inuenitur, diximus in natura bouum. Lupi adeps illitus vulvas mollit, dolores earum iecur. Carnes lupi edisse parituris prodest: aut si incipientibus parturire sit iuxta qui ederit, adeo vt etiam contra illatas noxias valeat. Eundem superuenire, perni cosum est. magnus & leporis vsus mulieribus. Vuluam adiuvat pulmo aridus potus. Profluvia iecur cum Samia terra ex aqua potum: Secundas coagulum: cauentur pri diana balinea. Illitum quoque cum croco & porri succo, vellere appositum abortus mortuo expellit. Si vuluæ leporum in cibis sumantur, mares concipi putant. Hoc & testiculis eorum & coagulo profici. Conceptum leporis vtero exemptum his, quæ parere deserint, restibilem fecunditatem afferre. Sed pro conceptu, leporis saniam & viro magi propinant. Item virgini nouem grana simi, vt stent perpetuo mammæ: coagulum quoque ob id cum melle illinunt: sanguinem, vbi euulsos pilos renasci nolunt. Inflationi vuluæ, simum aprugnum suillumque cum oleo illini prodest. Efficacius silit farina aridi, vt aspergatur portio, vel si grauidæ aut puerperæ torqueantur. Lactis suis potio cum mulsio adiuvat partus mulierum. Per se vero potum, deficientia vbera puerperarū replet. Eadem circumlita sanguine fœminæ suis, minus crescit. Si dolent, lactis asinini potio mulcetur: quod addito melle sumptum, & purgationes earum adiuvat. Sanat & vuluarum exulcerationes eiusdem animalis seuum in veteratum, & in vellere appositū duritiem vuluarum emollit. Per se vero recens vel inueteratū ex aqua illitum, psilotri vim obtinet. Eiusdem animalis lien inueteratus, ex aqua illitus mammis, abundantiam facit. Vulvas suffitu corrigit. Vngulæ asinina suffita partū maturant, vt vel abortus euocetur: nec aliter adhibentur, quoniam viuientem partum necant. Eiusdem animalis simum si recens imponatur, profluvia sanguinis mire sedare dicitur. Nec non & cinis eiusdem simi, qui & vuluæ prodest impositus. Equi spuma illita per dies viginti priusquam primū nascantur pili restinguntur. Item cornus ceruini decocto: melius, si recentia sint cornua. Lactis equino iuuantur vuluæ collutæ. Quod si mortuus partus sentiat, lichen ex aqua dulci potus eicit. Item vngulæ suffitu, aut simum aridum. Vulvas procidentes butyrū infusum silit. Induratam vuluam aperit fel bubulum rosaceo admixto: foris vellere cum resina terebinthina imposito, aiunt & suffitu simi è mare boue, procidentes vulvas reprimi, partus adiuari. Cœceptus verò vaccini lactis potus. Sterilitatem ob partus vexationem fieri, certum est. Hanc emendari Olympias Thebana affirmat felle taurino, & adipe serpentium, & æruginè, addito melle, medicatis locis, ante coitus. Vitulinum quoque fel, si in purgationibus fuerit sub coitu aspersum vuluæ, etiam duritiem ventris emollit, & profluum minuit vmbilico peruncto, atque in totum vuluæ prodest. Modum statuunt felis pondere denarij ad apij tertiam, admixto amygdalino oleo, quantum esse satis appareat: hoc in vellere imponunt. Masculi fel vnguli, cum mellis dimidio tritū, ser-

uatur ad vulvas. Carnem vituli si cum aristolochia inassa tam edant circa cœceptum mares parituras promittunt. Medulla vituli in vino ex aqua decocta cum feuo, exulcerationibus vuluarū imposita prodest. Item adeps vulpium, excrementumque felium: hoc cum resina & rosaceo impositum. Caprino cornu suffiri vuluam, vtilissimum putant. Syluestrium caprarum sanguis cum palma marina pilos detrahunt. Cœterarum vero fel, callum vuluarum emollit inspersum, & à purgatione conceptus facit. Sic quoque psilothi vis efficitur, si euulsis pilis triduo seruerit illitum. Profluum quamuis immensum, vrina capræ pota silit, obsterices promittunt, & si simum illinatur. Membrana caprarum in qua partus editus, inueterata potuque sumpta in vino, secundas pellit. Hædorum pilis suffiri vulvas, vtile putant, & in profluo sanguinis coagulū bibi, aut hyoscyami semen imponi. E boue syluestri nigro si sanguini ricine lumbi perungantur mulieri, tædium Veneris fieri dicit Othanes. Idem amoris, pota hirci vrina, admixta propter fastidium nardo. Infantibus nihil butyro vtilius, per se & cum melle: priuati & in dentitione & ad gingiuas, & ad oris vlcera. Dens lupi adalligatus, infantium pauores prohibet, dentitioneque morbos, quod & pellis lupina præstat. Dentes quidem eorum maximi, equis quoque adalligati, infatigabilem cursum præstare dicuntur. Leporum coagulo illito vbera, silitur infantium aluus. Iecur asini admixta modice panace, infillatum in os, à comitialibus morbis & alijs infantibus tuetur: hoc xl. diebus fieri præcipiunt. Et pellis asinina iniecta, impavidos infantes facit. Dentes qui equis primum cadunt, faciem dentitionem præstāt infantibus adalligati, efficacius si terram non attigere. Lien bubulus in melle editur: & illinatur ad lienis dolores. Ad vlcera manantia cū melle lien vituli in vino decoctus, tritusque & illitus, vlcuscula oris. Cerebrum capræ magi per anulum aureum traiectum, priusquam lac detur, infantibus infillat contra comitiales, cœterosque infantium morbos. Caprinū simum inquietos infantes adalligatū panno cohibet, maxime puellas. Lactis caprino, vel cerebro leporum peruncte gingiuæ, faciles dentitiones faciunt. Somnos fieri lepore sumpto in cibis Cato arbitrat: Vulgus & gratiam corpori in septem dies, friuolo quidem loco, cui tamen aliqua debeat subesse causa in tanta persuaione. Magi felle capræ, scarificatæ duntaxat, illito oculis, vel sub puluino posito, somnū allici dicunt. Sudores inhihet cornus caprini cinis è myrteo oleo perunctis. Coitus stimulat fel aprugnum illitum: Item medulla suum haustæ: Seuum asininum, anferis masculi adipe permixto illitum: Item à coitu equi Vergilio quoque descriptum virus, & testiculi equini aridi, vt potioni interi possint, dextere asini testis in vino potus pro portione, vel adalligatus brachiali. Eiusdem à Coitu spu ma collecta rosaceo panno, & inclusa argenteo, vt Othanes tradit. Salpogenitale in oleum feruens mergi iubet septies, eoque perungi pertinentes partes. Bialcon cinerem ex eodem bibi, vel tauri à coitu vrinam, lutoque ipso illini pubem. At è diuerso muris simo illito, cohibetur virorum venus. Ebrietatem arceat pulmo apri aut suis assus, ieiuni cibo sumptus eo die: Item hædinus.

GLO: Quod si mortuus partus sentiat, lien ex a.d.p.c. Lichen, non lien. Tædium veneris fieri dicit Aeschines. Legendum, Othanes. Is fuit vir Persa professione magus. Et testiculi equini aridi, vt potioni interleri possint. Interi, non interferi.

Mira de animalibus. Cap. 20.

Mira præterea traduntur in eisdem animalibus. Vestigium equi excussum vngula (vt solet plerunq;) si quis collectū reponat, singultus remedium esse, recordantibus quoniam loco id reposuerint. Iecur luporum equina vngula simile esse, & rumpi equos, qui vestigia luporum sub equite sequantur. Talis suum discordiæ

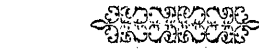
scordiæ vim quâdam inesse. In incendijs si simi aliquid egerat è stabulis, facilius extrahi, nec recurrere oues bovesque. Hircorū carnes virus non respere, si panem hordeaceum eo die quo interficiatur ederint, lafer ve dilutū biberint. Nullas vero teredinem sentire, luna decrescere induratas sale. Adeoq; nihil omisissum, vt leporem surdum celerius pinguescere reperiamus. Animalium verò medicinas: Si sanguis profluat iumentis, suillum simum ex vino infundendum. boum autem morbis seuum, sulphur viuum, allium syluestre, ouum coctum: omnia hæc trita in vino danda, aut vulpis adipem. Carnem caballinā discoctam potu suum morbis mederi. Omnium verò quadrupedum morbis, capram solidam cum corio, & ranam rubetam discoctas. Gallinaceos non attingi à vulpibus, qui iecur animalis eius aridum ederint: vel si pellucula ex ea collo inducta, galli inierint: Similia in felle muleæ. Boves in Cypro contra tormina, hominum excrementis sibi mederi. Non subteri pedes boum, si prius cornua pice liquida perungantur. Lupos in agrum non accedere, si capti vnus pedibus infractis, cultroque adacto, paulatim sanguis circa fines agri spargatur: atque ipse desodiatur in eo loco ex quo cœperit trahi. Aut si hominem, quo primus sulcus eo anno in agro ductus sit, excussum arator, focus larium, quo familia conuenit, abstrimat: ac lupū nulli animalium nociturum in eo agro quantum diu id fiat. Hinc deinde reuertemur ad animalia sui generis, quæ aut placida non sunt, aut fera.

GLO: Insuper pedes boum, si prius cornua pice liquida perungantur. Emendati codices, Non subteri pedes boum, si &c.

CAI PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ LIBER VIGESIMVS NONVS.

PROOEMIUM.

De origine medicina, & quando primum clinice, & quando primum iatroleptice, & de Chrysippo, & Erasistrato, & empirice, & Herophilo, & reliquis illustribus medicis, & quoties ratio medicina mutata sit, & qui primus Romæ medicus, & quando, & quid de medicis antiqui Romani iudicauerint, & vitia medicina. Cap. 1.

MATVRA remedium, atque multitudine instantium ac præteritorum, plura de ipsa medendi arte cogunt dicere: quanquā non ignarus sum nullis ante hæc Latino sermone condita, ancepsque lubricum esse rerū omnium nouarum, talium vtiq; quam steriles gratiæ difficultates: in promendo: sed quoniam accurrere verisimile est omnium qui hæc cognoscant cogitationi, quoniam modo exoluerint in medicina vsu, quæ tam parata atque pertinentia erant, mirumque & indignum protinus subit, nullam ar-

tium inconstantiorem fuisse: & etiamnum sæpius mutari, cum sit fructuosior nulla. Dijs primum inuentores suos assignauit, & coelo dicauit. Necnon & hodie multarum ab oraculis medicina petitur. Auxit deinde famam etiam crimine, icetū fulmine Aesculapium fabulata, quoniam Tyndaridem reuocauisset ad vitam: Nec tamen cessauit narrare alios reuixisse opera sua, clara Troianis temporibus, quibus fama certior, vulnerum tamen duntaxat remedijs: Sequentia eius (mirum dictū) in nocte densissima latere vsque ad Peloponnesiacū bellum: tunc eam reuocauit in lucem Hippocrates, genitus in insula Coo: in primis clara ac valida, & Aesculapio dicata. Is cum fuisset mos, liberatos morbis scribere in templo eius dei quid auxiliatū esset, vt postea similitudo proficeret, exscripsit ea traditur, atque (vt Varro apud nos credit) iam templo cremato instituisse medicinam hanc que cli nice vocatur. Nec fuit postea quæstus modus, quoniam Prodicus Selymbrius natus, discipulus eius in Istitiis, quæ vocant iatroleptice, reuictoribus quoque medicorum ac mediastinis veltigal inuenit. Horum placita Chrysippus ingenti garrulitate mutauit, plurimumque etiam ex Chrysippo discipulus eius Erasistratus, Aristotelis filia genitus. Hic Antiocho rege sanato, c. talentis donatus est à rege Ptolemæo filio eius, vt incipiamus & præmia artis ostendere. Alia factio ab experientis se cognominans, empiricem cœpit in Sicilia, Acronè Agrigentino Empe doctis physici autoritate commendato. Dissidentique eque scholæ, & omnes eas damnauit Herophilus, in multos pedes venarum pulsu descripto per ætatum gradus. Deserta deinde & hæc secta est, quoniam necesse erat in ea literas scire. Mutata & quæ postea Aesclepiades (vt retulimus) inuenerat. Auditor eius Themison fuit, qui que inter initia scripsit, illo mox recedente à vita, ad sua placita mutauit. Sed & illa Antonius Musa eiusdem autoritate diui Augusti, quem contraria medicina graui periculo exemerat. Multos præterea medicos, celeberrimosque ex ijs Calsios, Carpitanos, Aruntios, Albutios, Rubrios, celi. H. S. annua mercede ijs luere apud principes. Quæ verò Stertinius imputauit principibus, quod H. S. quingenis annuis cotentus esset: sexcenta enim sibi questu vrbis fuisse numeratis domibus ostendebat. Par & fratri eius merces à Claudio Cæsare infusa est: censusque, quamquam exhausti operibus Neapoli exornata, hæredi H. S. ccc. reliquere, quantum ad eam ætatem Aruntius solus. Exortus deinde est Vectius Valens, adulterio Messaline Claudij Cæsaris nobilitatus, pariterque eloquentia affectator. Is eam potentiam nactus, nouā instituit sectam. Eadem ætas Neronis principatu ad Thessalum transfiliuit, delentem cuncta maiorum placita, & rabie quadam in omnibus aui medicos perorantem: quali prudentia ingenioque, est mari vel vno argumento abunde potest, cū monumentum suo (quod est Appia via) iatronicen se inscripserit. Nullius histrionum equarumque trigarij comitator egressus in publico erat: cum Crinas Malsiliensis arte geminata, vt cautior religiosiorque, ad syderum motus ex ephemeride mathematica cibos dando, horasque obseruando, autoritate eum præcessit. Nuperque centies H. S. reliquit muris patriæ, mœnibus quoque alijs pene nō minori summa extructis. Hi regebant fata, cum repente ciuitatem Charmis ex eadem Malsilia inuasit, damnatis nō solum prioribus medicis, verum & balineis: frigidæque etiam hybernis algoribus lauari persuasit, meritis ægros in lacus. Videbamus senes consulares vsque in ostentationem rigentes. Quæ de re extat etiam Annæi Senecæ astipulatione. Nec dubium est, omnes istos famam nouitate aliqua aucupantes, animas statim nostras negociari. Hinc illæ circa ægros miseræ sententiarū concertationes, nullo idem censente, ne videatur accessio alterius: hinc illa infelicis monumenti inscriptio, turba se medicorum perisse. Mutatur ars quotidie toties interpollis, & ingeniorū Græciæ flatu.

flatu impellimur. Palamque est, ut quisque inter istos loquendo polleat imperatorem ilico vitæ nostræ necisque fieri: ceu vero non millia gentium sine medicis degant: nec tamen sine medicina: sicut populus Rom. vltra sexcentisimum annum, neque ipse in accipiendis artibus lenis, medicinæ vero etiam avidus, donec experram damnavit. Et nonim percensere insignia prætorum in his moribus eduenit. Casius Hemina ex antiquis autor est, primum e medicis venisse Romam Peloponneo Archagathum Lyfaniæ filium, L. Aemilio, M. Livio. Co s. s. anno vrbis dxxxv. eique ius Quiritum datum, & tabernam in compito Acilio emptam ob id publice. Vulnerarium eum tradunt fuisse vocatum, mireque gratum adventum eius initio: mox à sæuitia secandi vendique, transfisse non men in carnificem, & in tadium artem omneseq; medicos: quod clarissime intelligi potest ex M. Catone, cuius autoritati triumphus atque censura minimum conferunt: tanto plus in ipso est. Quamobrem verba eius ipsa ponamus. Dicæ de istis Græcis suo loco Marce filii quid Athenis exquisitum habeam, & quod bonum sit eorum literas inspicere non perdiscere. Vincam nequissimum & indocile genus illorum, & hoc puta vatem dixisse. Quandoque ista gens suas literas dabit, omnia corrumpet. Tum etiam magis si medicos suos huc mittet: Iurant inter barbaros necare omnes medicina. Sed hoc ipsum mercede faciunt, ut fides ipsi sit, & facile disperdant. Nos quoque dicitant barbaros, & spurcius non quam alios opicos appellatione sedant. Interdixi tibi de medicis. Atque hic Cato dcy. anno vrbis nostræ obijt, lxxxv. suo, ne quis illi defuisse publice tempora, aut privatim vitæ spatia ad experiendum arbitretur. Quid ergo? damnatam ab eorum vtilissimam credimus? Minime hercule. Subijcit enim qua medicina & se & coniugem visque ad longam senectam perduxerit, ipsi ipsi scilicet quæ nunc nos tractamus. Profecturque esse commentarium sibi quo medeatur filio, servis, familiaribus, quæ nos per genera vsus sui differimus. Non rem antiqui damnavant, sed artem. Maxime vero questum esse inmani pretio vitæ recusabant. Ideo templum Aesculapij, etiam cum reciperetur is deus, extra urbem fecisse, iterumque in insula, traduntur. Et cum Græcos Italia pellerent, diu etiã post Catonem exceperisse Medicos. Augebo providentiam illorum. Solam hanc artium Græcarum nondum exercet Romana grauitas in tanto fructu, paucissimi Quiritum attingere, & ipsi statim ad Græcos transfugæ. Imo vero autoritas aliter quam Græce eam tractantibus, etiam apud imperitos experteseque linguae, non est. Ac minus credunt, quæ ad salutem suam pertinent, si intelligunt. Itaque hercule in hac artium sola evenit, ut cuicumque medicum se professio statim credatur, cum sit periculum in nullo mendaciam maius. Non tamen illud intuemur: Adeo blanda est sperandi pro se cuique dulcedo. Nulla præterea lex quæ puniat inscientiam capitale, nullum exemplum vindictæ. Discunt periculum nostris, & experimenta per mortes agunt: medicoque tantum hominem occidisse impunita summa est. Quinimo transit conuiuium, & intemperantia culpatur, vltroque qui perire arguantur. Sed decuria pro more censoris principum examinantur, inquisitio per parietes agit, & qui de nummo iudicet, à Cadibus columinisque Hercules accersitur: de exilio vero non nisi die quadragesima, quinque electis viris datur tabella. At de iudice ipso quales in consilium eunt, statim occisuri? Merito dum nemini nostrum libet scire quid saluti suæ opus sit. Alienis pedibus ambulamus, alienis oculis agnosci-mus, aliena memoria salutamus, aliena viuimus opera. Perieruntque rerum naturæ pretia, & vitæ argumenta. Nichil aliud pro nostro habemus quam delicias. Non defecram Catonem tam ambitiose artis inuidiæ à me obiectum, aut senatum illum qui ita cenlebat, idque non criminibus artis arreptis, ut aliquis expectaverit. Quid enim

venenorum fertilius, aut vnde plures testamatorum in-fidia? Iam vero & adulteria etiã in principum domibus, ut Eudemij in Liuia Drusi Cæsaris: item Valentis in qua dictum est regina. Non sint artis ista, sed hominum. Non magis hæc vrbis timuit Cato, ut equidem credo, quam reginas. Non avaritiam quidem arguam, rapacesque nundinas pendentes fatis, & dolorum indicaturam, ac mortis arram aut arcana præcepta: Squamam in oculis emouendam potius quam extrahendam: per quæ effectum est, ut nihil magis prodesse videretur, quam multitudo grassantium. Neque enim pudor, sed æmuli pretia summuntur. Notum est ab eodem Charmide vnum agrum ex prouincialibus H. S. ducentis conductum: Alconti vulnerum medico H. S. octuaginta ademptum. Claudiam principem. Eademque in Gallia exulanti, & deinde restituta acquiritum non minus intra paucos annos. Et hæc personis imputentur. Ne fecem quidem aut in-scitiam eius turbæ arguamus, ipsorumque in temperantiam in moribus, aquarum calidiorum diuerticulum: imperiosam inediam, & ab ipsidem deficientiæ cibos sapius die ingestos, mille præterea perententiæ modis, cularum etiam præceptis & vnguentorum mixturis, quando nullas omiserit vitæ illecebras. Inuehi peregrinas merces, conciliarique externa pretia, displicuisse maioribus crederim equidem: nō tamen hoc Catonem prouidisse, cum dam-naret attem. Theriæ vocatur excogitata compositio luxuriæ. Fit ex rebus externis, cum tot remedia dederit natura, quæ singula sufficerent. Mithridaticum antidotum ex rebus liij. componitur, interim nullo pondere æquali, & quarundam rerum sexagesima denarij im-perata. Quo deorum perfidiam istam monstrant? Homi-num enim subtilitas tanta esse non potuit. Ostentatio artis & portentosa scientiæ venditatio manifesta est. Ac ne ipsi quidem illam nouere. Comperitque vulgo pro cin-nabari Indici in medicamenta minium addi, in scientia no-minis, quod esse venenum docebimus inter pigmenta. Verum hæc ad singulorum salutem pertinent. Illa autem quæ timuit Cato, atque prouidit, innocentiora multo & parua opinatu, quæ procres artis eius diem in semetipsis fatentur. Illa perdidere imperij mores, illa quæ sani pati-mur, luctatus ceromata ceu valetudinis causa instituta, balinæ ardentes, quibus persuadere in corporibus cibos coqui, ut nemo nō minus validus exiret, obedientissimi vero effertur. Potus deinde ieiuniorum ac vomitiones & rursus perpotationes, ac pilorum euiratio instituta re-finis eorum: Itemque pectines in sœminis quidem publi-cati. Ita est profecto, lues morum, nec aliunde maior, quam e medicina, vate prorsus quotidie facit Catonem, & oraculum satis esse ingenia Græcorum inspicere, non perdiscere. Hæc fuerint dicenda pro senatu illo sexcen-tisque populi Romani annis aduersus artem, in qua con-ditione in insidiolissima autoritatem pessimis boni faciunt, simul contra attonitas quorundam persuasiones, qui pro-desse nisi preciosa non putant. Neque enim dubitauerim aliquibus fastidio futura quæ dicuntur animalia: at non Virgilio fuit, nominare formicas nulla necessitate, & gur-guliones, ac lucifugis congelta cubilia blattis: non Ho-mero inter prælia deorum improbitatem muscæ descri-bere: non naturæ gignere ista, cū gignat hominem. Pro-inde causas quisque & effectus non res æstimet. Ordie-mur autem à confelsis, hoc est, lanis ouisque, ut obiter re-bus præcipuis honos in primis perhibeat. Quædam etiam si alienis locis, tamen obiter dici necesse erit. Nec deerat materiæ pompa, si quicquam aliud intueri liberet, quam fidem operis: Quippe inter prima proditus etiam ex cinere phœnicis nidoque medicinis, ceu vero id cer-um esset, atque non fabulosum. Irridere est, vitæ reme-dia post millesimum annum reditura monstrare.

Quoniam non ignarus sum, nullis ante hæc Latino sermone condita, ancepsque ac lubricum esse rerum omnium nouarum prin-cipium,

cipium, nec aliud vti que gratæ, quam sterilis difficultatis in pro-mendo. Quis obsecro in postremis verbis micam Pliniana ele-gantia agnoscat? In vetustissimo codice scriptum reperi, Quanquam non ignarus sum, nullis ante hæc Latino sermone condita ancepsque lubricum esse rerum omnium nouarum vti que quæm steriles gratæ difficultates in promendo. Ceterum lubricum hic substantiuum nomen est, idque sefellit eum qui principium adiecit. Mirumque & indignum proinus subit, nullam artium inconstan-tiorem fuisse, & etiamnum sapies mutari contigerit & Contigerit redundat. Scribere in templo eius dei qui auxiliatus esset. Scri-bo, quid auxiliatum esset, & eius dei ad Aesculapium refertur. A Creonte Agrigentino. Legendum, Acrone Agrigentino, septimo casu. In eum Acronem Empedocles cuius eius & amicus, hoc lusi epitaphio.

Ακρον ιατρον ἀκρον, ἀκραυοῦντων πατρὸς ἀκρον.
Κρότων ἡγοῦνός ἀκρος πατρὸς ἀκρον.

In muscos pedes venarum pulsa disere. Rectius descripto, Censuræ quæquam exhaullis opibus Neapoli: exornata ut hæ-redi H. S. CCC. reliqueret, quadragena, id est Aruntius solus. In manuscriptis reperio, censuræque, quæquam exhaullis opibus Neapoli exornata, hæredes H. S. CCC. Reliquere, quantum ad eam ætatem Aruntius solus. Ut hæc verba de ambobus fratribus accipi-an-tur. Nullus histricionum par, ex quo de trigario comitata re-gressus in publico erat? Verula scriptura. Nullus histricionum equa rumque; trigarij comitator egressus in publico erat. Vult enim au-toritatem eius demonstrare per turbas in honorem eius affectan-tium, qua in re confert eum gratiosissimum tum apud plebem, sed histricionibus aurigisque qui Circensibus trigas equarum agitante, qua exercitatione Nero quoque ipse eius temporis Romanorum prin-ceps in primis delebatur. Iamque pulchre congruet quod mox subiungitur, cum Crinas Massiliensis, &c. Nullo idem censente, ne videatur assertio egressus in publico erat. Vult enim au-toritatem eius demonstrare per turbas in honorem eius affectan-tium, qua in re confert eum gratiosissimum tum apud plebem, sed histricionibus aurigisque qui Circensibus trigas equarum agitante, qua exercitatione Nero quoque ipse eius temporis Romanorum prin-ceps in primis delebatur.

Tractamus nō trademus. Intelligendum enim etiã de iam dictis, Quæ nos per genera vsus sui differimus. Rectius quem scilicet commentarium. Quinimo transit in conuiuium. Legem, tranfit conuiuium. nam hoc est quod ipse dicit, vltroque qui perire arguntur. At de iudice ipso quales in consilium eunt, statim occisuri. Occisuri non occisuri. crassum sane erratum, quod ta-men non vnam editionē occupauit. Non deseram Catonem tam ambitiose artis inuidiæ à me obiectum, ut à senatu illum qui ita cenlebat. Legem, aut senatu illum, nam aliquanto post ita sermo-nem nunc claudit. Hæc fuerint dicenda pro senatu illo. Non sunt artis ista, sed hominum. Paruulū erratum, sed non leuis momen-ti. Legendum enim, Non sint artis ista, sed hominum. Archontio vulnerum medico. Reposuiamus ex vetusto codice, Alconti. Fu-ius & Martialis meminit: Ostendit digitum sed impudicum, Al-conti Dasiōq; Symmachoque. Et ab ipsidem deficientibus cibo sæ-pius die ingestis. Cibos ingestos lege, ut cum procedentibus co-hæreat. Illa prodidere imperij mores. Scribo perdidere. Neque enim dubitauerim aliquibus fastidio futura quæ dicuntur anima-lia, at non Virgilio nefas fuit. Nefas superuacuum est. Subintelli-gitur enim fastidio

Ordinem autem à confelsis, hoc est lanis ouisque. Lege la-nis, ouisque, de quibus secundo & tertio capitibus. Nec deerat ma-teria pompa. Elegantius, Nec deerat.

De medicinis lanarum. Cap. 2.

Lanis autoritatē veteres Romani etiam religiosam habuere, postes à nubentibus attingi iubentes. Præ-terque cultum & tutelam contra frigora, succidæ plu-rima præstant remedia ex oleo vinoque aut aceto, prout quæque mulcers morderive opus sit, & altringi laxarive, luxatis membris, dolentibusque neruis impositæ, & cre-bro suffusæ. Quidam etiã salem admiscunt luxatis. Alij cum lana rutam tritam adipemque imponunt. Item con-tufis tumentibusque. Halitus quoque oris gratiores facere traditur, confricatis dentibus atque ginguinis admixto mel-le. Prædest & phreneticis suffitu. Sanguinem in naribus fistit cum oleo rosaceo, & alio modo indita auribus obturatis spissius. Quin & vlceribus vetustis imponitur cū melle. Vulnere ex vino, vel aceto, vel aqua frigida & oleo expressa sanat. Arietis vellera lota frigida, ex oleo mada-facta, in muliebribus malis inflammationes vultur sedat. Et si procidant, suffitu reprimunt. Succida lana imposi-ta subditaque mortuos partus euocat. Siftit etiam proflu-ua earū. At canis rabiosi moribus incalcata post diem septimum soluitur. Reduuus sanat ex aqua frigida. Ea-

Sanguinem in naribus fistit cum oleo rosaceo & alio, indita au-ribus obturatis modico spissius. Legendum, & alio modo indita auribus obturatis spissius, atque ita legitur in probatis exemplari-bus. Vulnere ex vino, vel aceto, vel aqua frigida & oleo aspersa sanat. Illic legitur expressa, nō aspersa. Sordes quoque caudarum concretæ in pilulas, ac siccatæ per se tusaque farina, & illiæ denti-bus mire profunt, etiam labentibus. Lege, tusaque in farina. Item pro labentibus labentibus, id est vacillantibus.

De Ouorum natura. Cap. 3.

Lanis habent & cum ouis societate simul fronti im-positæ contra epiphoras. Non opus est eas in hoc vsu radica esse curatas: neque aliud quam candidū ex ouo infundi ac pollinem thuris. Oua per se infuso can-dido oculis epiphoras cohibent, vrentesque refrigerant. Quidam cum croco præferunt, & pro aqua miscent col-lyrijs. Infantibus vero contra lippitudines vix aliud re-medium est, butyro admixto recenti: Eadem cum oleo trita ignes sacros leniunt, beræ folijs super illigatis. Can-dido ouorū in oculis & pili reclinantur ammoniaco tri-to admixtoque. Et vari in facie cū pineis nucleis, ac mel-le modico. Ipsa facies illita sole non aduritur. Ambusta aquis si statim ouo occupentur, pustulas non ferunt.

Quidam

G.I.O.

G.I.O.

Quidam admiscunt farinam hordeaceam, & salis parū. Ulcerebus vero ex ambusto cum candido ouorum tostu hordeo & fuillo adipe mire prodest. Eadem curatione ad sedis vitia vtuntur: infantibus quidem etiam si quid ibi prociat. Ad pedum rimas ouorum candido decocto cum ceruse denariorum duum pondere, pari spume argenti, myrrhe, exiguo deinde vino. Ad ignem sacrum candido ouorū trito cum amylo. Aiunt & vulnera candido glutinari, calculosque pelli. Lutea ouorum cocta vt indurescant, admixto croco modice, item melle & lacte mulieris illita, dolores oculorum mitigant. Vel cum rosa ceo & mulso lana oculis imposita, vel cū trito apij semine ac polenta in mulso illita. Prodest & tufisentibus per se luteum deoraturū liquidum, ita vt dentibus non attingatur. Thoracis destillationibus, faucium scabrie. Priuatim contra hæmorrhoidum morsum illinitur, forbeturq; crudum. Prodest & renibus, vesicę rosionibus, exulcerationibusq; & cruenta excreantibus. Quinq; ouorum lutea in vini hemina cruda forbentur dysentericis, cum iure putaminis sui & papaueris succo, ac vino. Dantur coeliacis cum vna passæ pinguis pari pondere & malicorio, per triduum æquis portionibus. Et alio modo lutea ouorū trium lardi veteris & mellis quadrantibus, vini veteris cyathis tribus trita ad crassitudinem mellis, & cum opus sit auellanæ nucis magnitudine ex aqua pota. Item ex oleo fricta terna, totis ouis pridie maceratis in aceto. Sic & lienicis. Sanguinē autem reijcientibus cum tribus cyathis musti. Vtuntur ijdem ad liuentia, si vetera sint, cum bulbis ac melle. Siftunt & menfes mulierum cocta, & ex vino pota: inflationes quoq; vuluæ cruda cum oleo ac vino illita. Vtilia sunt & ceruicis doloribus cum anserino adipe & rosaceo. Sedis etiam vitij durata igni, vt calore quoq; profint. Et condylomatibus rosaceo. Item ambustis durata in aqua, mox in pruna putaminibus exultis, tum lutea ex rosaceo illinuntur. Fiunt & tota lutea, quæ vocant schista: cū triduo incubata tolluntur. Stomachum dissolutum confirmant pulli ouorum cum gallæ dimidio, ita ne ante duas horas alius cibus fumatur. Dant & dysentericis pullos in ipso ouo decoctos, admixta vini austeri hemina: & pari modo olei polentæque. Membrana putaminis detracta siue crudo, siue cocto, labiorum fistulis medetur. Putaminis cinis in vino potus, sanguinis eruptionibus. Comburi sine membrana oportet, sic fit & dentifricum. Idem cinis & mulierum menfes cum myrrha illitus silit. Firmitas putaminum tanta est, vt recta nec vi nec pondere villo frangatur, nec nisi paululū inflexa rotunditate. Tota oua adiuvant partum, cum rutha & anetho & cumino pota ex vino. Scabiem corporum ac pruritus oleo & cedria mixtis tollunt. Ulcera quoque humida in capite cyclamino admixta. Ad puris & sanguinis excreationes ouum crudum cū porri secti vi succo, passiq; mensura mellis Greci calefactum hauritur. Dantur & tufisentibus cocta & trita cum melle, & cruda cum passo oleiq; pari modo. Infunduntur & virilitatis vitij singula cū ternis passis cyathis amyliq; semuncia à balineis. Aduersus ictus serpentium cocta tritaque adiecto nasturtio illinuntur. Cibo quot modis inuenit notum est, cum transmittent faucium tumorem, calefactuq; obiter foueant. Nullus est alius cibus, qui in ægritudine alat neque oneret, simulq; vim potus & cibi habeat. Maceratorū in aceto molliri diximus putamen. Talibus cum farina in pane subactis coeliaci re creantur. Quidam ita resoluta in patinis torreei vtilius putant. Quo genere non alius tantum, sed & menfes feminarum silit: aut si maior sit impetus, cruda cum farina ex aqua hauriuntur. Et per se lutea ex ijs decocta in aceto donec indurescant: iterumq; cum trito pipere torrentur ad cohibendos aluos. Fit & dysentericis remedium singulare, ouo effuso in fictili nouo, eiusdemq; oui mensura, vt paria sint, qumia, melle, mox aceto, ite oleo,

confusis crebroque permixtis. Quo fuerint ea excellentiora, hoc præsentius remedium erit. Alij eadem mensura pro oleo & aceto resnam adijciunt rubentem, vnumque: & alio modo temperant, olei tantum mensura pari, pineique corticis duabus sexagesimis denariis, vna eius quod rus diximus, mellis obolis quinque simul decoctis, ita vt cibus alius post quatuor horas fumatur. Torminibus quoq; multi medentur, oua bina cum alijs piscis quatuor vna atterendo, viniq; hemina calefaciendo, atque ita potui dando. Et ne quid desit ouorum gratiæ, candidum ex his admixtum calci viua glutinat vtri fragmenta. Vis vero tanta est, vt lignum perfusum quod non ardeat, ac ne vestis quidem contracta aduratur. De gallinarum autem ouis tantum locuti sumus; cum & reli quarum alium restent magnæ utilitates, sicut suis locis dicemus. Præterea est ouorum genus in magna Gallinæ fama, omisum Græcis. Angues innumeri æstate conuoluti, saluis faucium corporumque spumis artificum complexu glomerantur, anguinem appellant. Druidæ sibilis id dicunt in sublimi iactari, sagoq; oportere intercepti, ne tellurem attingat. Profugere raptorem equo, serpentes enim insequi, donec ardeantur amnis alicuius interuentu. Experimentum eius esse, si contra aquas fluitet vel auro vincuntur. Atque, vt est magorum solertia occultandis fraudibus sagax, certa luna capiendū censent, tanquam congruere operationem eam serpentium humani sit arbitrij. Vidi equidem id ouum mali orbiculati modici magnitudinis, crusta cartilaginis velut acetabulis brachiorum polyphi crebris, insigni Druidis. Ad vitiorias litium ac regum aditus mire laudatur: tantæ vanitatis, vt habentem id in lite in sinu equitem Romanū de Vocontijs, à diuo Claudio principē interemptum non ob aliud sciam. Hic tamen complexus anguini & efferatorum concordia, causā videtur esse, quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentis circumdata effigie anguini fecerint. Neque enim cristatus esse in caduceo mos est. De anserum ouis magnæ utilitatis, ipsoq; anseri dicturi hoc in volumine, debemus honorē & Comagenorum clarissimæ rei. Fit ex adipe anserum, alioquin celeberrimi vsus est, ad hoc in comagene Syriæ parte cū cinamo, casia, pipere albo, herba quæ comagene vocatur, obrutis niue vasis, odore iucundo, vtilissimū ad persfrictiones, conuulsiones, cæcos ac subitos dolores, omniaq; quæ acopis curantur, vnguentumq; pariter & medicamentū est. Fit & in Syria alio modo, adipe auium curato, vt diximus, additis crysicepro, xylobalsamo, phœnice elate, item calamo, singulorū pondere qui sit adipis, cum vino bis aut ter subferuefactis. Fit autē hyeme, quoniam æstate non glaciatur nisi accepta cera. Multa præterea remedia sunt ex anseri, quod miror æque quam capris. Nanque anser corusque ab æstate in autumnum morbo cōsuetari dicuntur. De anserum honore, quem meruere Gallorum in Capitolium ascensu deprehensio, diximus.

Sic & illita lienicis. Illita redundat. Cibus quot modis inuenit notum est, cum transmittant faucium tumorem. Verus lectio Cibo, quot modis inuenit notum est, cum transmittant faucium tumorem. ac mox, simulque vim potus & cibi habeant, non vini vsu. Quo fuerint ea excellentiora, hoc præsentaneum remedium erit. Scribo, hoc præsentius. Equitem Romanum euocatum. Pro euocatum legi debet de Vocontijs. nani Vocontij Galliarum ciuitas est, & ouorum genus, de quo loquitur, Gallis peculiariter, atque ita habent vetula exemplaria. Multa præterea remedia sunt ex anseri, quod miror æque quam in coruis. Atqui de coruis non admodum multa remedia traduntur. Vetuli codices habent, æque quam in capris. & recte. nanq; id miratur Plinius, quod ex animalibus morbo obnoxij tanta sit remedium copia, anseri videlicet & capra. Huc facit quod libri præcedentis cap. 10. mox circa initium enumeratis aliquid de capra remedijs subiicit, quod quidem miror, cum febri negetur carere. Verum erroris occasionem præbuit, quod & cotuus aliquot mensibus singulis annis ægrotare dicatur, æque quam anser.

Remedia

Remedia de cane, & ex animalibus quæ placida non sunt, sed fera, & ex volucribus, & contra morsus phalangiorum. Cap. 4.

Adem de causa suplicia annua canes pendunt inter ædem Iuuenturis & Summani, viui in furcas sambucea arbore fixi. Sed plura de hoc animali dici cogunt priscorum mores. Catulos lactentes adeo puros existimabant ad cibum, vt etiam placandis numinibus hostiarum vice vterentur his. Genito mane catulo res diuina sit, & in cœnis deum etiam nū ponitur catulina. Aditialibus quidem epulis celebrem fuisse, Plauti fabulæ inuicio sunt. Sanguine canino contra toxica nihil præstantius putatur. Vomitiones quoq; hoc animal monstrasse homini videtur. Et alios vius ex eo mire laudatos referemus suis locis. Nunc ad statum ordinem pergemus. Aduersus serpentium ictus efficacia habentur, simul peccidis recens in vino decoctum illitumque: mures dissecti & impositi, quorum natura non est spernenda, præcipue in assensu siderum (vt diximus) cum lumine lunę stellarum numero crescente ac decrescente. Tradunt magi iocinere muris dato porcis in fico, sequi dantem id animal. In homine quoque similiter valere, sed resoluti cyatho olei pota. Mustelorum duo genera: alterum syluestre. Distant magnitudine. Græci vocant ictidas. Harū sel contra aspides dicitur efficax, cætero venenum; hæc autē quæ in domibus nostris oberrat, & catulos suos (vt autor est Cicero) quotidie transfert, mutatq; sedem, serpentes persequitur. Ex ea inueterata sale denarij pondus in cyathis tribus datur percussis, aut ventriculus coriandro fartus inueteratusq; & in vino potus. Et catulus mustelæ etiam efficacius. Quædam pudenda dictu tanta auctoritate asseueratione cōmendantur, vt præterire fas non sit. Siquidem illa concordia rerum, aut repugnantia, medicinæ gignuntur: veluti cimum animalis fecitissimū, & dictu quoq; saltidendi natura, contra serpentium morsus, & præcipue apidum valere dicitur. Item contra venena omnia: argumento quod dicunt gallinas quo die id ederint, non interfici ab aspide: carnes quoq; earum percussis plurimum prodest. Ex his quæ tradunt, humanissimum est illinire morsibus cū sanguine testudinis. Item suffitu eorum abigere. Sanguifugas adherentes, haustasq; ad animalibus reslingere in potu datos. Quamquam & oculis quidam ijs inungunt tritis cum sale & lacte mulierum, auresque cum melle & rosaceo admixtis. Eos qui agrestes sint, & in malua nascantur, crematos cinere permixto rosaceo in fundunt auribus. Cætera quæ de ijs tradunt, vomitæ & quartanarum remedia aliorumq; morborum, quanquā ouo aut cera aut faba inclusos censent deorandos, falsa nec referenda arbitror. Lethargi tamen medicinæ cum argumento adhibent, quoniam vincatur aspidum somnifica vis, septenos in cyatho aquæ dantes, puerilibus annis quaternos. Et stranguriæ fistulæq; impositure. A deo nihil parens illa rerum omnium sine ingentibus causis genuit. Quin & adalligatos ligo brachios lana subrepta partibus, resistere nocturnis febribus prodiderunt, diurnis in rosaceo panno. Rursus ijs aduersatur scolopendra, suffitūq; necat. Aspides percussos torpore & somno necant, omnium serpentium minime sanabiles. Sed & venenum earum si sanguinem attingit, aut recens vulnus, statim interimit: inueteratum vulcus tardius. De cætero potum quantalibet copia, nō nocet. Non enim est tabifica vis: itaq; occisa morfu earum animalia, cibus innoxia sunt. Cunctarum in proferendo ex his remedio, nisi M. Varronem scire lxxxviij. vitæ anno prodidisse, apidū ictus efficacissime curari, hausta à percussis ipsorum vrina. Bassilici, quem etiam serpentes ipsi fugiunt, alios olfactu necantem, qui hominem vel si aspiciat tantū dicitur interficere, sanguinem magi miris lau-

dibus celebrant, coeuntem picis modo & colore, dilutū cinnabari clariorem fieri. Tribunt ei & successus petionum à potestibus, & à dijs etiam precum, morborum remedia, veneficiorum amuleta. Quidam id Saturni san guinem appellant. Draco non habet venena. Caput eius limini ianuarū subditum, propitiatis adoratione dijs fortunatam domum facere promittunt. Oculis eius inueteratis, & cum melle tritis, inunctos non paucescere ad nocturnas imagines, etiam pauidos. Cordis pingue in pelle dorcadum nervis ceruinis adalligatum in lacerto, conferre iudiciorum victoriæ. Primum spondylum aditus potestatum mulcere. Dentis eius illigatos pellibus caprearū ceruinis nervis, mites præstare dominos, potestatesq; exorabiles. Sed super omnia est cōpositio, qua inuictos faciunt magorum mendacia. Cauda draconis & capite, pilis leonis à fronte & medulla eiusdē, equi victoris spuma, canis vnguibus adalligatis ceruino corio, neruisq; cerui alternatis & dorcadis; quæ arguisse non minus refert, quam contra serpentes remedia demonstrasse, quoniam hæc morborum veneficia sunt. Draconum adipem venenata fugiunt: item virus ichneumonum, & cutis cinere in aceto perunctos. Viperæ caput impositum, vel alterius quam quæ percusserit, sine fine prodest. Item si quis eam ipsam in vapore baculo sustineat, aiunt enim præcauere: item si quis exulte eius cinerem illinat. Reuerti autem ad percussum serpentes necessitate natura, Nigidus autor est. Caput quidem dissecant Scythę inter asces ad eximendum lapillum, quem aiunt ab ea deorari terita. Alij ipso toto capite vtuntur. Fiunt ex vipera pastilli, qui theriaci vocantur à Græcis, quaternis digitis vtrinq; amputatis, exemptisq; intercanis & liuore spinæ adherente, reliquo corpore in patina ex aqua & anetho discocto, spigisq; exemptis, & adiecta similitudine, atq; ita in ymbra siccatiss pastillis, quibus ad multa medicamenta vtuntur. Significandum videtur de vipera tantum hoc fieri. Quidam purgata, vt supra dictum est, adipem cum olei sextario decoquant ad dimidias. Ex eo cum opus sit terapis stillis additis in oleum perunguntur, vt omnes bestię fugiant eos. Præterea constat, contra omnium serpentium ictus, quamuis insanabiles, ipsarum serpentium exta imposita auxiliari. Eosq; qui aliquando viperæ secur coctū hauserint, nunquā postea feriri à serpente. Neque anguis venenatus est, nisi per mensem luna instigatus. Sed prodest viuis compræhensus, & in aqua contusus, si foueatur ita morsus. Quin & inesse ei remedia multa creduntur, vt dicemus, & ideo Aesculapio dicitur. Democritus quidem monstra quedā ex his conficit, vt possint auium sermões intelligi. Atqui anguis Aesculapius Epidauri Romam aduectus est, vulgoque pascitur & in domibus. Ac nisi incendijs semina exurerentur, non esset secunditati eorum resistere. In orbe terrarum pulcherrimum anguini genus est, quod in aqua viuunt, hydri vocantur, nullis serpentium inferiores veneno. Horum iecur seruat tum aduersus percussos ab his auxilium est. Scorpio tritus stellationum veneno aduersatur. Fit enim & est stellationibus malum medicamentum. Nam cum immortuus est vino, faciem eorum qui biberint, lentigine obducit. Ob hoc in vnguento necant eum insidiantes pellicis formæ. Remedium est oui luteum, & mel ac nitrum. Fel stellationum tritum in aqua mustelæ congregare dicitur. Inter omnia venenata salamandræ scelus maximum est. Cætera enim singulos feriunt, nec plures pariter interimūt: vt omittam, qd perire conscientia dicuntur homine percusso, neq; amplius admitti ad terras: salamandra populos pariter necare improvidos potest. Nam si arbori irrepit, omnia poma inficit veneno, & eos qui ederint necat frigida vi, nihil aconito distans. Quinimo si contacto ab ea ligno vel pede crusta panis incoquatur, idem veneficium est, vel si in puteum cadat. Quippe cū salina eius, quacumq; parte corporis, vel in pede imo resperfa, om-

nis in

G. I. O.

nis in toto corpore deficiat pilus. Tamen talis ac tanta vis veneni à quibusdam animalium vt subis manditur, domante eadem illa rerum dissidentia. Venenum eius extinguit primum omnium ab his que vescantur illa, verisimile est. Quae prodantur, cantharidum potu, aut lacerta in cibo sumpta: cetera aduersantia diximus dicemusque suis locis. Ex ipsis quae magi tradunt contra incendia, quoniam ignes sola animalium extinguat, si forent vera, iam esset experta Roma. Sextius venerem accendi cibo eorum, si detractis interaneis, & pedibus, & capite, in melle feruentur tradit, negatque restingui ignem ab ijs. Ex vobis lucubris in auxilio contra serpentes primum vulgur est. Annotatum quoque minus virum esse nigris. Pennarum ex his nidore, si vrantur, fugari eas dicunt. Item cor eius alitis habentes, tutos esse ab impetu non solum serpentium, sed etiam ferarum latronumque & regum ira. Carnibus gallinaceorum, ita vt tepent auulsa, appositis, venena serpentium domantur: item cerebro in vino potu. Parthi gallinae malum cerebrum plagis imponere. Ius quoque ex his potum praclare medetur, & in multis alijs vitiis mirabile. Pantherae leonesque non attingunt perunctos eo, praecipue si & allium fuerit incoctum. Aluum soluit. Validius è vetere gallinaceo. Prodest & contra longinquas febres, & torpentibus membris tremulisque, & articularijs morbis, & capitis doloribus, epiphoris, inflammationibus, fastidijs, iucipienti tenasmo, iocineri, renibus, vesicae: contra cruditates, suspiria. Itaque etiam faciendi eius extant praecipua. Efficacius enim coctum cum oleo marino, aut cybio, aut cappari, aut apio, aut herba mercuriali, aut polypodio, aut anetho: vtilissime autem in conijcijs tribus aquae ad tres heminas cum suprascriptis herbis, & refrigeratum sub diuo dari tempestiuus antecedente vomitione. Non praeteribo miraculum, quamquam ad medicinam non pertinens: si auro liquefcenti gallinarum membra misceantur, consumunt id in se. Ita hoc venenum auri est. At gallinae ipsi circulo è farmenis addito collo, non canunt. Auxiliatur contra serpentes & columbarum caro recens conserpta, & hirundinum: bubonis pedes vlti cum plumbagine herba. Nec omittam in hac quoque alite exemplum magicae vanitatis: Quippe praeter reliqua portentosa mendacia, cor eius impositum mammae mulieris dormientis sinistras, tradunt efficere vt omnia fecerata pronunciet. Praeterea in pugna ferentes idem, fortiores fieri. Eiusdem ouo ad capillos remedia demonstrant. Quis autem quae ouum bubonis vnquam videre potuit, cum ipsam auem vidisse prodigium sit? quis vti que experiri, & praecipue in capillo? Sanguine quidem pulli bubonis etiam crispari capillum promittunt. Cuius generis propè videri possint quae tradunt & de vespertione, si ter circumlatus domus viuis, per fenestram in uerso capite infigatur, amuletum esse: priuatimque oculibus circumlatus toties, & pedibus suspensum furum in superliminari. Sanguinem quoque eius cum carduo, contra serpentium ictus inter praecipua laudant. Phalangium est Italiae ignotum, & plurius generum. Vnum simile formicae, sed multo maius, ruffo capite, reliqua parte corporis nigra, albis incurfantibus vespertine guttis. Acerbior huius quam vespertinae ictus. Viuit maxime circa furnos & molas. In remedio est, si quis eiusdem generis alterum percusso ostendat. Et ad hoc feruntur cum mortui inueniuntur. Et cortices eorum cotriti & poti medentur, & mustelae catuli, vt diximus supra. Aequae phalangion Graeci vocant inter genera araneorum, sed distinguunt lupi nomine. Tertium genus est eodem phalangij nomine araneus lanuginosus, grandissimo capite. Quo dissecto in ueniri dicuntur intus vermiculi duo, adaligatiue mulieribus ceruina pelle ante solis ortu, praestare ne concipiant, vt Caecilius in commentarijs reliquit. Vis ea annua est, quam solam ex omni atocio dixisse fas sit, quoniam aliarum fecunditas plena liberis tali venia indiget. Vo-

catur & rhagion acino nigro similis, ore minimo sub aluo, pedibus breuissimis tanquam imperfectis. Dolor à morfu eius qualis à scorpione. Vrina similis araneis testis. Idem erat asterion, nisi distingueretur virgulis albis. Huius morfu genua labefactantur. Peior vtroque est ceruleus lanugine nigra, caliginem coctans, & vomitus araneosus: etiamnum deterior, à crabrone penna tantum differens. Hic & ad maciem perducit. Myrmecion formicae, similis capite, aluo nigra, guttis albis distinguentibus, vespertum dolore torquet. Tetragnathij duo genera habent, peior mediū caput distinguente linea alba, & transuersa altera. Hic oris tumorem facit. At cinereus posteriori parte candicans, lentior, minime autem noxius eodem colore qui telas muscis in parietibus latissime pandit. Contra omnium morfus remedium est gallinaceum cerebrum cum pipereis exiguo potum in posca. Item formicae quinq; potae: pecudum fimi cinis illitus ex aceto: & ipsi aranei quicunque in oleo putrefacti. Muris aranei morfus sanatur coagulo agnino in vino potu: vngulae arietinae cinere cum melle, mustelae catulo, vt in serpentibus dictum est. Si iumeta mo morderit, mus recens cum sale imponit, aut fel vespertilionis ex aceto. Et ipse mus araneus contra se remediū est diuulsus & impositus. Nam si praegrans momorderit, protinus dissilit. Optimū si imponatur qui momorderit. Sed & alios ad hunc vsu ferunt in oleo, aut luto circumlitos. Est & contra morsum eius remediū terra ex orbita. Ferunt enim non transiri ab eo orbitam torpore quodam natura. Scorpionibus contrarius maxime inuicem stellio traditur, vt visu quoque; pauorem ijs afferat, & torporem frigidū sudoris. Itaque in oleo putrefaciunt eum, & ita ea vulnera perungunt. Quidam oleo illo spumam argenteam decoquunt ad emplastrum genus, atque illa illinunt. Hunc Graeci coloten vocant, & alcaloboten, & galeoten. In Italia non nascitur. Est enim hic plenius lentiginosus, stridoris acerbi, & vesicatur, quae omnia à nostris stellionibus aliena sunt. Prodest & gallinarum fimi cinis illitus, draconis iecur, lacerta diuulsa, mus diuulsus, scorpio ipse suae plage impositus, aut assus in cibo sumptus, aut potus, in meri cyathis duobus. Propriū est scorpionum, quod manus palmam non ferunt, nec nisi pilos attingere. Lapillus qualiscunque; ab ea parte qua in terra erat appositus plaga, leuat dolore. Item testa terra operata ex aliqua parte licet erat imposita, liberare dicit. Non debent respicere qui imponunt, & cauere ne sol aspiciat. Vermes terreni triti impositi profunt. Multa & alia ex his remedia sunt, propter quae in melle feruntur. Notua apibus contraria, & vespis crabronibusque; & sanguifugis: pici quoque; martij rostrum secum habentes non feruntur ab ijs. Aduersantur & locustarum minime penenis, quos attelabos vocant. Est & formicarum genus venenatum: non ferè in Italia. Solipugas Cicero appellat, salpugas Baetica. Ijs cor vespertilionis contrarium, omnibusque; formicis: salamadrus cantharides, vt diximus. Sed in ijs magna quaestio, quoniam ipse venena sunt potè vesicae cum cruciatu praecipuo. Cossinum equitem Romanum, amicitia Neronis principis notum, cum is lichene correptus esset, vocatus ex Aegypto medicus ob hanc valetudinem eius à Caesare, cum cantharidum potum, praeparare voluisset, interemit. Verum illitas prodesse non dubium est, cum succo taminiae vug, & seuo ouis vel caprae. Ipsarum cantharidum venenum in qua parte sit, non constat inter autores. Alij in pedibus & capite existimant esse, alij negant. Conuenit tamen pennas earum auxiliari, in quacunque parte sit venenum. Ipsae nascuntur ex vermiculo, in spongia maxime cynorhodi quae fit in caule, sed fecundissime in fraxino: ceterae in alba rosa, minus efficaces. Potentissimae inter omnes varia, luteis lineis, quas in pennis transferas habent, multum pingues in uentibus minutae, latae, pilosae: inuulsiuissimae vero, vnius coloris macraeque. Conduntur in calice sicili in picato, & linteo

& linteo colligato, congesta rosa matura, & suspenduntur super acetum cum sale feruens, donec per linteolum vaporantur, postea reponuntur. Vis earum adurere corpus, crustas obducere. Eadem pityocampis, in picea nascuntibus, eadem buprestis, similiterque praeparantur. Efficacissimae omnes ad lepras lichenasque; dicuntur mentes ciere & vrinam. Ideo Hippocrates & hydropicis dabant. Cantharides obiectae sunt Catoni Vicensi, cum venenum vendidisset in auctione regia, quoniam eas fertijs lx. addixerat.

GLO. Praecipue in aesehu siderum. Assensu, non ascensu. alioqui male quadrat quod sequitur, cum lumine lunae fibrarum numero crescente ac decrecente. ac mors, serpentes persequitur, legendum non proficitur, De mustela. Tribuunt ei & successus petitionum à pro restibus, & à dijs etiam precum, morborum remedia benefactorum munere. Vera lectio, morborum remedia veneficiorum amulata. Proprietas oratione dijs, fortunatam domum facere promittunt. Adoratione, non oratione. Item si quis eam ipsam in vapore baculo sustineat, aiunt eum futura praecinare. Legendum aiunt enim praecauere, at restantibus emendatis codicibus, alioqui nec praecedentia congruunt, nec sequentia.

Democritus quidem monstrat quaedam ex his conici. Genua nior lectio, Democritus quidem monstrat quaedam ex his conici. Vnde monstratae dicuntur sagae, quales Medea & Circe fuisse feruntur. Quidam oleo illo spumam argenteam decoquunt ad emplastrum genus, atque illa illinunt. Lege, atque ita illinunt.

De seuo struthiocamelino, & cane rabido, & lacerta, & anseribus, & columbis, & mustelis remedia. Cap. 5.

ET seuum autem struthiocamelinum tunc venisse fertijs lxxx. obiter dictum sit, efficacioris ad omnia vis quam est adeps anserinus. Diximus & melis venenati genera, contra quod dicitur melle in quo apes sunt mortui. Idem potum in vino, remedium est vitiorum quae cibo piscium gignuntur: in canis rabidi morfu tuetur à pauore aquae capitis canini cinis illitus vulneri. Oportet autem comburi omnia eodem modo, vt femel dicamus, in vase sicili nouo, argilla circumlito, atque ita in furnum indito. Idem & in potione proficit. Quidam ob id edendum dederunt. Aliqui & vermem è cadauere canino adalligauerunt. Menstruare in panno subdidere calici, aut intus ipsius caudae pilos combustos infuere vulneri. Cor caninum habentem fugiunt canes. Non latrant vero, lingua canina in calceamento subdita pollicii: aut caudam mustelae, quae abscessa dimissa sit, habentes. Est limus saluq; sub lingua rabiosi canis, qui datus in potu, fieri hydrophonos non patitur. Multo tamen vtilissime iecur eius, qui in rabie momorderit, datur, si possit fieri, erudum mandendum: si minus, quoquo modo coctum, aut ius incoctis carnibus. Est vermiculus in lingua canis, qui vocatur à Graecis lytra, quo exempto infantibus catulis, nec rabidi fiunt, nec fastidium sentiunt. Idem ter igni circumlatus, datur mortis à rabioso, ne rabidi fiant. Et cerebello gallinaceo occurritur. Sed id deuoratum anno tantum eo prodest. Aiunt & cristam contritam efficaciter imponi, & anseris adipem cum melle. Saliantur & carnes eorum, qui rabidi fuerunt, ad eadem remedia in cibo danda. Quin & necantur catuli statim in aqua, ad sextum eius qui momorderit, vt iecur & crudum deuoretur ex ijs. Prodest & fimum gallinaceum, duntaxat rufum, ex aceto impositum: & muris aranei caudae cinis, ita vt ipse cui abscessa sit, viuis dimittatur. Gledula ex hirundinum nido illita ex aceto, vel pulli hirundinis combusta. Membrana siue senectus anguium, vernatione exuta, cum cancro masculo trita. Nam etiam per se reposita in arcis armarijsque, tineas necat. Tanta vis mali est vt vrina quoque; calcata rabiosi canis noceat, maxime vlcus habentibus. Remedium est fimum caballinum aspersum aceto, & calfactum in fico impositum. Minus hoc miretur, qui cogitet, lapidem à cane morsum, vsque in

proverbum discordiae venisse. Quin venia canis suam egressit, torporem lumborum dicitur sentire. Lacerta, quam hisepa, alij chalcidicen vocant, in vino pota, morfus suos sanat. Veneficij ex mustela syluestri factis, contrarium est ius gallinae veteris large haustum, peculiariter contra aconium; addi parum salis oportet. Gallinarum fimum duntaxat candidum, in hyssopo decoctum aut mulso, venena fungorum boletorumque astringit: item inflammationes ac strangulationes: quod miremur, cum; si aliud animal gustauerit id fimum, torminibus & inflationibus afficiatur. Sanguis anserinus contra lepores marinos valet, cum olei aqua portione. Item contra mala medicamenta omnia: afferuntur cum Lemnia rubrica & spinae albae succo, pastillorum drachmis quinq; qui in cyathis ternis aquae bibantur: item mustelae catulus, vt supra diximus praeparatus. Coagulum quoque agninum aduersus omnia mala medicamenta pollet: item sanguis anatum Ponticarum. Itaque & spissatus feruatur, vinoque diluitur. Quidam foeminae anatis efficaciorerum putant. Simili modo contra venena omnia: ciconiarum ventriculus valet, coagulum pecoris. Catulis ius ex carne arietum, priuatim aduersus cantharidas: item laconium calidum, praeterquam ijs qui buprestin aut aconium biberint. Columbarum syluestrium fimum priuatim contra argenti viui potum. Contra toxica, mustela vulgaris inueterata, binis drachmis pota.

Oportet igne comburi omnia, modo vt femel diximus. Singera lectio. Oportet autem comburi omnia eodem modo, vt femel dicamus.

Ad alopecias tollendas, & ad pilos reddendos, & ad lendes tollendos, & ad palpebras, ad glaucomas, & ad oculos, & ad parotidas remedia. Cap. 6.

Alopecias replet fimum pecudum cinis cum oleo cyprino, & melle: item vngularum, muli vel mulae ex oleo myrteo. Praeterea (vt Varro noster tradit) murinum fimum, quod item muscerdas appellat. Et muscarum capita recentia, prius folio ficulneo asperatas. Alij sanguine muscarum vtuntur. Alij x. diebus cinerem earum illinunt cum cinere chartae, vel nucum, ita vt sit terra pars è muscis. Alij lacte mulierum cum brassica cinerem muscarum subigunt, quidam melle tatum. Nullum animal minus docile existimatur minorisve intellectus: eo mirabilis est, Olympiae sacro certa mine, nubes earum immolato iuro deo, quem Myjoden vocant, extra territorium id abire. Alopecias cinis è murium capitibus caudisque; & totius muris emendat: praecipue si veneficio acciderit haec iniuria. Item herinacei cinis cum melle, aut corium combustum cum pice liquida. Caput quidem eius vltum per se, etiam cicatricibus pilos reddit. Alopecias autem in ea curatione praeparari oportet non uacula & sinapi, quidam ex aceto vt maluerunt, quae de herinaceis dicuntur omnia tanto magis valebunt in hystrice. Lacertae quoque, vt docuimus, combustae cum radice recentis harundinis, quae vt vna cremari possit, minutim findenda est ita myrteo oleo permixta cineres capillorum desuuiam continent. Efficacius virides lacertae omnia eadem praestant. Etiamnum vtilius admixto sale, & adipe vrsino, & cepa tusa. Quidam denas virides in x. sextarijs olei veteris discoquunt, cotenti femel in mense vntere. Pellium viperinarum cinis, alopecias celeriter expulset: item gallinarum fimum recens illitus. Corui ouum in aereo vase permixtum illitumque deraso capite nigritiam capillis affert: sed donec inarescat, oleum in ore habendum est, ne dentes simul nigrescant. Idque in vmbra faciendum, neque ante quadriduum abluendum. Alij sanguine & cerebro eius vtuntur cum vino nigro. Alij excoquunt

ipsum, & nocte concubia in plumbei vas condunt. Aliqui alopecias cantharide trita illinunt. cum piceliquida, nitro præparata cute. Caulica vis earum, cauendumq; ne exulcerent alte. Postea ad vlcera ita facta, capita murium, & fel murium, & finum cum elleboro & pipere illini iubent. Lendes tolluntur adipe canino, vel anguibus in cibo sumptis anguillarum modo, aut vernatione eorum quam exuunt pora. Porrigenes felle ouillo cum creta cimolia, illita capiti donec inarefeat. Capitis doloribus remedio sunt cochlearum, quæ nudæ inueniuntur nondum peractæ, ablata capita ex his lapidea duritia exēpta (est autem calculi latitudine) quæ alligantur: & minuta fronti illinuntur trita. Item Aegyptij ossa è capite aut vulturis adalligata, aut cerebrum, cum oleo cedri no peruncto capite, & intus naribus illitis. Cornicis cerebrum coctum, in cibo sumptum, vel noctuæ, idem præstat gallinaceusque si inclusus abstineatur die ac nocte, pari inedia eius qui doleat, euulsis collo plumis circumligatisque, vel cristis: multelæ cinis illitus: surculus ex nido milui puluino subiectus: murina pellis cremata ex aceto illito cinere. Limacis inter duas orbitas inuentæ: osi culum per aurem cum ebore traiectum, vel in pellicula canina adalligatum, quod remedium pluribus semperque prodest. Fracto capiti aranei tela ex oleo & aceto imposita, non nisi vulgere sanato, abscedit. Hæc & vulnerebus contrinarum sanguinem sistit. A cerebro vero profluentem, anseris sanguis, aut anatis infusus: adepsque earundem alitum cum rosaceo coctus. Matutino pascēntis hirundinis caput præcisum, maxime lūna plena, lineo panno adalligat capitis doloribus licio: aut cera alba fronti illinunt, & pilos caninos panno adalligant. Cerebrum cornicis in cibo sumptum, palpebras gignere dicitur: esyrium cum myrrha calidum pēnicillo illitum. Idem præstat muscarum, fimi que murini cinerem æquis portionibus, vt efficiatur dimidium pondus denarij promittunt, additis duabus sextis denarij è sibi vt omnia tētypo illinuntur: item murini catuli triti in vino vetere ad crassitudinem acopi. Pilos in his incommodos, euulsos renasci non patitur fel herinacæ: ouorum stellionis liquor: salamandriæ cinis: lacertæ viridis fel in vino albo sole coactum ad crassitudinem mellis in æreo vase: hirundinis pullorum cinis cum lacte cithymali, spumaque cochlearum. Glaucomata dicitur magis cerebro catuli vij. dierum emendari, specillo dimisso in dextram partem, si dexter oculus curetur: in sinistram, si sinister: aut felle recentifionis. Noctuarum est id genus maximum, quibus pluma aurium modo emicat. Suffusionem oculorū canino felle malebat quam hyenæ curari. Apollonius Pitaneus cum melle: item albugines oculorum. Murium capitum caudarumque cinere ex melle inunctis, claritatem visus restituti dicunt: multoque magis gliris aut mutis syluestris cinere, aut aquilæ cerebro vel felle. Cum Attico melle cinis & adeps foricis combusti tritus lacrymosis oculis plurimum confert: sibi, quod quid sit dicemus in metallis. Mustelæ cinis suffusionibus: ite lacertæ hirundinisve cerebrum: quæ etiā trita coctæ ve fronti illitæ, epiphoras sedant, siue per se, siue cum polline, siue cum thure. Sic & solatis profunt. Viuas quoque cremare, & cinere earum cum melle. Cretico inungi caligines, vtilissimū est. Inumentum oculis membrana aspidis quæ exuerit, cum adipe eiusdem claritatem inunctis facit. Viperam viuam in fictili nouo comburere, addito feniculi succo ad cyathum vnum, & thuris manna vna, atque ita suffusiones oculorum & caligines inungere vtilissimum est. Medicamentum id echion vocatur. Fit & collyrium è vipera, in olla putrefacta, vermicultisq; enatis cum croco tritis. Exurit in olla cum sale, quem lingendo claritatem oculorum consequuntur, & stomachi rotiusque corporis tempestiuitates. Hic sal & pecori datur salubritatis causa, & in antidotum contra serpentes additur. Quidam & vi-

peris vtuntur in cibus. Primum omnium occise statim silem in os addi iubent, donec liquefat humor, quatuor digitorum mensura vtrinque præcisâ, exemptisque interaneis discoquunt in aqua, aut oleo, sale, anetho, & omnibus aut statim vescuntur, aut pane colligunt vt sapius vtuntur. Ius præter supradicta pediculos è toto corpore expellit, pruritusque, etiam summe cutis. Effectum ostendit & per capitis viperini cinis. Vtilissime oculos inungunt. Itemque adeps viperinus. De felle non audacter suaserim que precipiunt, quonia (vt suo loco docuimus) non aliud est ferpentium venenum. Anguium adeps erugini mixtus, ruptas oculorum partes sanat, & membrana siue senectus vernatione eorum exuta, si adfricetur, claritatem facit. Vluæ quoque fel prædicatur ad albugines, suffusiones, caligines: adeps similiter ad claritatem. Aquilla, quam diximus pullos ad contuendum solem experiri, mixto felle cum melle Attico inunguntur nubeculæ & caligines suffusionesque; oculorum. Eadem vis & in vulturino felle est cum porri succo, & melle exiguo. Item in gallinacæ felle alligato ad argema, & ad albugines ex aqua diluto: item ad suffusiones oculorum, maxime candidi gallinacæ. Fimum quoque gallinaceorum, dumtaxat rubrum, lusciosis illiniendum monstrant. Laudant & gallinæ fel, sed præcipue adipem, cōtra pustulas in pupillis. Has scilicet eius rei gratia saginant. Adiuuat mirifice, & ruptas oculorum tuniculas admixtis schisto & hematite lapidibus. Fimum quoque earum, dumtaxat candidum, oleo in vetere corneisque, pyxidibus adferunt, ad pupillarum albugines. Qua in mentione significandum est, pavones fimum suum refoberere tradi, inuidentes hominum vtilitatibus. Accipiter decoctus in rosaceo efficacissimus ad inuisiones omnium vitiorum putatur: item fimi eius cinis cum Attico melle. Laudatur & milui iecur. Fimum columbarum ex aceto ad egilopas. Similiter ad albugines & cicatrices. Fel anserinum, sanguis anatum contusis oculis, ita vt potest a hyssopo, & melle inungantur. Fel perdicum cum mellis æquo pondere, per se vero ad claritatem dorcados: Hippocratis (vt putant) autoritate adijcitur, quod in argentea pyxide id feruari iubent. Oua perdicum in vase æreo decocta cum melle, vlcibus oculorum & glaucomatis medentur: columbarum, turturum, palumbium, perdicum sanguis, oculis cruore suffusus eximie prodest. In columbis masculis efficacior putant. Vena autem sub ala ad hunc vsum inciditur, quonia suo calore vtilior est. Superimponi oportet splenium è melle decoctum, lanamque succidam ex oleo aut vino. Earundem auium sanguis nyctalopas sanat: & iecur ouium, atque (vt in capris diximus) efficacius fulg. Decocto quoque eius oculos abluere suadent, & medulla dolores tumoresque illinunt. Bubonis oculorum cinis collyrio mixtus claritatem oculis facere promittitur. Turturis fimum albugines extenuat: item cochlearū cinis: fimum cenchridis, accipitrum generis hanc Græci faciunt. Argema ex melle omnibus quæ supra scripta sunt sanantur. Mel vtilissimum oculis, in quo sunt apes immortalæ. Ciconiæ pulum qui ederit, negatur annis continuis lippiturus: item qui draconis caput habeat. Huius adipe & melle cum oleo vetere, incipientes caligines discuti tradunt. Hirundinū pullos plena luna excæcant, restitutaque eorum acie capita comburuntur: hoc cinere cum melle vtuntur ad claritatem & dolores, ac lippitudines & ictus. Lacertas quoque pluribus modis ad oculorum remedia assumunt. Alij viridem includunt nouo fictili: ac lapillos, qui vocantur cinædia, quæ & inguinum tumoribus adalligari solent, nouem singulos signis signant, & singulos detrahunt per dies. Nono emittunt lacertam, lapillos seruant ad oculorum dolores. Alij terram subternunt lacertæ viridi excacatæ, & vna in vitreo vase annulos includunt è ferro solido vel auro: cum recepisse visum lacertam apparuerit per vitrum, emissa ea, annulis contra lippitudinem

tudinem vtuntur. Alij capitis cinere pro sibi ad scabritas. Quidam viridem longo collo in fabulosis nascentem comburunt, & incipientem epiphora inuungunt: item glaucomata. Multelæ etiam oculis punctio eruris, aut visum reuerti, eademque que in lacertis & annulis faciunt. Serpentis oculum dextrum adalligatum contra epiphoras prodest, si serpens viuam dimittatur. Lacrymantibus sine sine oculis, cinis stellionis capitis cum sibi eximie medetur. Aranei muscarij telæ, & præcipue spelunca ipsa imposita per frontem ad duo tempora, ita vt à puero impube & capiat & imponatur, nec is triduo se ostendat ei cui medetur, neve alteruter nudis pedibus terram attingat his diebus, mirabiliter epiphoris mederi dicuntur. Albugines quoque dicitur tollere inunctione araneus candidus, longissimis ac tenuissimis pedibus, contritus in oleo vetere: Sed is etiam cum crassissimum textum est, in contignationibus fere, adalligatus panno epiphoras sanare traditur. Searabei viridis natura contuentium visum exacuit. Itaque gemmarum sculptores contuitu eorum acquefunt. Aures purgat fel pecudis cum melle, canini lactis instillatio sedat dolorem. Grauitatē adeps cum abinthio & oleo vetere, item adeps anserinus. Quidam adijciunt succum cepe & alij pari modo. Vtuntur & per se ouis formicarum. Nanque & huic animali est medicina, constatque, vros egros hoc cibo sanari. Anserim quoque & omnium auium adeps præparatur, exemptisque venis omnibus patina nouo fictili operata in sole, subdita aqua feruenti liquatur. Saccatusque lineis faccis & in fictili nouo repositus loco frigido, minus putrefcit addito melle. Murium cinis cum melle instillatus, aut cum rosaceo decoctus aurium dolores sedat. Si aliquid animal in trauerit, præcipuum remedium est murium fel aceto dilutum. Si aqua intrauerit, adeps anserinus cum cepe succo. Gliris detracta pelle, in testis exemptis discoquitur melle in vase nouo: sed medici malunt è nardo decoqui vique ad tertias, atque ita asseruari, deinde cum opus sit strigili tepesfacta infundere. Constat deplorata aurium vitia eo remedio sanari: aut si terreni vermes adipe anle ris decocti infundantur. Item ex arboribus rubri cum oleo triti exulceratis & ruptis auribus præclare medentur. La certii inueterati in os pentium addito sale contusi & ab ictu lasas aures sanant, efficacissime autem ferrugineas maculas habent, lineis etiam per eandem distincti. Milpeda, ab alijs centipeda aut multipeda dicta, animal est è vermibus terræ pilosum, multis pedibus arcuatim reppens, tactuque contrahens se: oniscion Græci vocant, alij thlion: efficaciter sanat aurium dolores, in cortice punici mali decoctum & porri succo. Addunt & rosaceum, & in alteram aurem infundunt. Illam autem que non arcuatur, sepa Græci vocant, alij scolopendram, inueterem perniciosamque. Cochleæ quæ sunt in vsu cibi, cum myrrha aut thuris polline appositæ, item minutæ & latæ fracturis aurium illinunt cum melle. Senectus serpentium feruente testa vltà instillatur rosaceo admixto, cōtra omnia quidem vitia efficacis, sed contra graueolentia præcipue, aut si purulentæ sunt ex aceto, melius cum felle caprino, vel bubulo, aut testudinis marinæ. Vetustior anno eadem membrana non prodest, nec imbre perfusa, vt aliqui putant. Item aranei sanies cum rosaceo, aut per se

in lana, vel cum croco, auribus prodest: gryllus cum sua terra effossus & illitus. Magnam autoritatem huic animal perhibet Nigidus, maiore magi, quonia terro ambulat, terramque terebret, stridat noctibus. Venatur cum formica circumligato capillo in cauernam eius coniecta, efflato prius puluere ne sese condant: ita formicæ complexu extrahitur. Ventris gallinaceorum membrana quæ abijci solet, inueterata & in vino trita, auribus purulentis calida infunditur, galinarum quoque adeps. Est & quædam pinguedo biatæ, si caput auellatur, hanc tritam vna cum rosaceo auribus mire prodesse dicunt, sed lanam qua incluserunt post paulum extrahendam. Celer rime enim id pingue transire in animal, ferie vermiculum. Alij binas ternasve in oleo decoctas efficacissime auribus mederi scribunt, & tritas in lineteolo imponi conatus. Hoc quoque animal inter pudenda est: sed propter admirationem naturæ, priscorumque curæ, totum in hoc loco explicandum. Plura eorum genera fecerunt. Molles, quas in oleo decoctas, verrucis efficaciter illini experti sunt. Alterum genus mylæcon appellauerunt, circa molles fere nascens. Has capite detracto attritas, lepras sanasse, Musa & Picton in exemplis reliquerunt. Tertium genus & odoris tædio inuisum, exacuta clune, cum pisse læo sanare vlcera alias insaniabilia. Strumas, paños dicuntur xxj. impositas, percussa, contusa, cacoethe, scabiem, furunculosisque detractis pedibus & penis. Nos hæc etiā audita fastidimus. At hercule Diodorus & in morbo regio & orthopnoicis se id dedisse tradit cum resina & melle. Tantum potestatis habet ars ea pro medicamento dandi quicquid velit. Humanissimi eorum cinerem crematarum seruandum ad hos vsus in cornea pyxide censuere, aut tritas clysteribus infundendas orthopnoicis, aut rheumaticis. Infixa vti que corpori illitas extrahere constat. Mel vtilissimum auribus quoque est, in quo apes emortuæ sunt. Parotidas comprimit columbinum steru vel per se, vel cum farina hordeacea aut auenacea: Noctuarumque cerebrum vel iecur cum oleo infusum auriculæ aut parotidæ: multipeda cum resine tertia parte illita: Grylli siue illiti, siue adalligati. At reliqua morborum genera medicinasque ex istis animalibus, aut eiusdem generis, sequenti dicemus volumine.

Alij lacte mulierum cum brassica cinerem muscarum subijciunt, quidam mel tantum. Subigant lege non subijciunt, & melle non mel. Additis duabus sextis denarij sextum, vt omnia tētypo illinuntur. Est ibi, non sextum, Porro sibi quid sit, ipse Plinius docet in metallorum tractatione. Cinis lacertæ viridis fel in vino albo sole coactus. Vetusti codices, Lacertæ viridis fel in vino albo sole coactum. Quibus pluma aurium modo eminet: Illic legitur, aurium modo emicat. Apollonius Tyanæus. Legit, Pitaneus. Est autem Pitane Aeloidis oppidum in Asia. Nam vt Tyanæi testimonio Plinius vtatur, temporum ratio vix patitur, ad hoc non memorantur vlla Apollonij Tyanæi in hoc genere scripta. Et præcipue spelunca ipsa imposita fronti ad duo tempora. Antiqua scriptura, imposita per frontem ad duo tempora. Venatur eum formicæ circumligatæ capillo in cauernam eius coniecta, efflato prius puluere ne sese condant, & ita formicæ complexu extrahitur. Antiquior lectio: Venatur eum formica circumligato capillo in cauernam eius coniecta, efflato prius puluere ne sese condant, ita formicæ complexu extrahitur. At Hercule Diodorus & morbo regio & orthopnoicis restituisse tradit. Rectius: At Hercule Diodorus & in morbo regio & orthopnoicis se id dedisse tradit.

CAI PLINII
SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ
LIBER TRIGESIMVS.

PROOEMIUM.

De origine magicæ artis : quando, & à quibus cœperit, & à quibus celebrata fuerit, & reliquæ ex animalibus medicina. Cap. 1.

MAGICAS vanitates sæpius quidem anteceditis operis parte, vbi cunq; causæ locusque poscebant, coargui mus, detegemusque etiamnum: in paucis tamen digna res est de qua, plura dicatur, vel eo ipso quod fraudulentiſſima artium plurimū in toto terrarum orbe plurimisque seculis valuit. Autoritatem ei maximam fuisse nemo miretur, quādoquidem sola artium tres alias imperiosissimas humanæ mentis complexa in vnam se rededit. Nam primum è medicina nemo dubitat, ac specie salutari irrepſiſſe velut altiore sanctioremq; quā in medicinam: ita blandissimis desideratissimisque promissis addidisse vires religionis, ad quas maxime etiamnum caligat humanum genus. Atque ut hoc quoque suggererit miscuit artes mathematicas, nullo non audio futura de se sciendi, atque ea è cœlo verissime peti credente. Ita possessis hominum sensibus triplici vinculo, in tantū fastigij adoleuit, vt hodieque etiam in magna parte gentium præualeat, & in oriente regum regibus imperet. Sine dubio illic orta in Perside à Zoroastre, vt inter autores cōuenit. Sed vnus hic fuerit, an postea & alius, non satis constat. Eudoxus qui inter sapientiæ sectas clarissimam, vtilissimamque eam intelligi voluit, Zoroastrem hunc sex milibus annorum ante Platonis mortem fuisse prodidit. Sic & Aristoteles. Hermippus qui de tota ea arte diligentissime scripsit, & vices centum milia versuum à Zoroastre condita, indicibus quoque voluminum eius positus explanauit, præceptorem à quo institutum diceret, tradidit Azonacem, ipsum vero v. milibus annorū ante Troianum bellum fuisse. Mirum hoc in primis, durasse memoriam artemque; tam longo æuo commentarijs non interdicentibus, præterea nec claris, nec continuis successibus custoditam. Quotus enim quisque auditu saltem cognitos habet, qui soli cognominantur, Apuscorū & Zaratum Medos, Babyloniorūque; Marmaridum, & Arabem Hippocum, Assyrium vero Zarmocenicam, quorum nulla extant monumenta. Maxime tamen mirum est, in bello Troiano tantū de arte ea silentium fuisse Homero, tantumque operis ex eadem in Vlyxis erroribus, adeo vt totum opus nō aliunde constet. Siquidem Proreæ & Sirenum cantus apud eum non aliter intelligi volunt: Circe vtique & inferorum euocatione hoc solum agi. Nec postea quisquam dixit, quoniam modo venisset Telmessum religiosissimam urbem, quādo transisset ad Theſſalam vrbes, quarum cognomen diu obtinuit in nostro orbe alienæ gentis. Troianis itaque temporibus Chironis medicinis contenta & solo Marte fulminante, miror equidem Achillis populis famam eius in tantū adhaesisse, vt Menander quoque literarum subtilitatibus peritus, in eadem Telmessi genitus Theſſalam cognominari fabulam, complexam ambages scæminarum detrahentium lunam. Non dubito quin & hic vetus lectio, tanto sit verior, quanto tum simplicior est, tum planior, Sic enim habet, Troianis itaque temporibus, Chironis medicinis contenta, & solo Marte fulminante, miror equidem Achillis populis famam eius in tantū adhaesisse, vt Menander quoque literarum subtilitati genitus, Theſſ. &c. Orpheæ putarem è propinquo primum intulisse, ad vicinas vsq; superstitiones ac medicinæ profectum, si non ex Persis esset vis tota, in Thraciamque magice delata fuisset. Hic quoque temere distectum est ab archetypis, in quibus sic legitur, si non expertes sedes eius tota Thraciæ

magice fuisset. Voluminibus Dardani è sepulchro eius petitis, & Germana Plinij verba sunt, in sepulchrum eius petitis, ac mox cœtera in viro illo probant, non de viro. Est & alia magicæ factio, à Mose etiamnum & Iochabele Iudæis pendens. Modo dixit, Est & alia, id est, etiam alia, quid igitur opus repetere etiamnū? Emendati certe codices aliud habent nempe sic, à Mose & Iamne & Iotape Iudæis pendens. Is Iamnes in thaumaturgia antagonista Mose fuit, coram Pharaone, quod in Paulinis epistolis legitur, magus in signis, quo factum opinor vt Plinius Mosen quoque similiter magum fuisse putauerit. Calligatorem seſellit similitudo scripturæ, dum pro & iamne legit etiamnum, tertium nomen etiam typis excussa quædam exemplaria habent, recte quidem mea sententia, cum Hebræum sit & apud Hebræos autores reperitur. Palamque in tempus siluit sacri prodigio si celebratio. Lege palamque in tempus illud sacra prodigiosa celebrata. Quid ipse ego hanc memorem artem oceanū quoque transgressam, & ad naturæ inane peruectam in Britanniam, quæ hodie eam attonite celebrat. Elegantiore & germaniore lectio, Sed quid ego hac commemorem in arte oceanum quoque transgressa, & ad naturæ inane peruectam? Britannia hodieque eam art. cel.

magice fuisset. Voluminibus Dardani è sepulchro eius petitis, & Germana Plinij verba sunt, in sepulchrum eius petitis, ac mox cœtera in viro illo probant, non de viro.

Est & alia magicæ factio, à Mose etiamnum & Iochabele Iudæis pendens. Modo dixit, Est & alia, id est, etiam alia, quid igitur opus repetere etiamnū? Emendati certe codices aliud habent nempe sic, à Mose & Iamne & Iotape Iudæis pendens. Is Iamnes in thaumaturgia antagonista Mose fuit, coram Pharaone, quod in Paulinis epistolis legitur, magus in signis, quo factum opinor vt Plinius Mosen quoque similiter magum fuisse putauerit. Calligatorem seſellit similitudo scripturæ, dum pro & iamne legit etiamnum, tertium nomen etiam typis excussa quædam exemplaria habent, recte quidem mea sententia, cum Hebræum sit & apud Hebræos autores reperitur. Palamque in tempus siluit sacri prodigio si celebratio. Lege palamque in tempus illud sacra prodigiosa celebrata. Quid ipse ego hanc memorem artem oceanū quoque transgressam, & ad naturæ inane peruectam in Britanniam, quæ hodie eam attonite celebrat. Elegantiore & germaniore lectio, Sed quid ego hac commemorem in arte oceanum quoque transgressa, & ad naturæ inane peruectam? Britannia hodieque eam art. cel.

De speciebus magicæ, Neronis que & magorum detestatio. Cap. 2.

Vt narrauit Othanes, species eius plures sunt. Nam que & ex aqua, & è sphaeris, & ex aere, & stellis, & lucernis, ac peluibus, securibusque & multis alijs modis diuina promittit, præterea vmbraurū, inferorumque colloquia; quæ omnia ætate nostra princeps Nero vana falsaque comperit: quippe non citharæ tragicique cantus libido illi maior fuit, fortuna rerum humanarum summa gestiente in profundi animi vitijs. Primumque imperare dijs cœcupiuit, nec quicquam generosius voluit. Nemo vnquam vlli artiū validius fauit. Ad hæc non opes ei defuere, non vires, non discendi ingenium, aliaque, non patiente mundo. Immenſum & indubitatum exemplum est falsæ artis, quæ dereliquit Nero: vtinamque inferos potius & quoscunque de suspitionibus suis deos consulisset, quàm lupanariibus atque prostitutis mandasset inquisitiones eas: nulla profecto sacra, barbari licet feriique ritus, non mitiora quàm cogitationes eius fuissent. Sæuius sic nos repleuit vmbra. Sunt quedam magis perfugia, veluti lentiginem habentibus nō obsequi numina, vt ceri non possint. Forte hoc in illo. Nihil membris defuit: Nam dies eligere certos liberum erat: pecudes vero qui bus non nisi ater colos esset, facile. Nam hominem immolare etiam gratisimū. Magus ad eum Tyridentes venerat, Armeniacum de se triumphum afferens, & ideo prouincijs grauis. Navigare noluerat, quoniam expuere in maria, alijsque mortalium necessitatibus violare naturam eam fas non putant. Magos secum adduxerat. Magicis etiam cœnis eum initiauerat. Non tamen cum regnum ei daret, hanc ab eo accipere artem valuit. Proinde ita persuasum sit, inestabilem, irritam, inanem esse, habentem tamen quasdam veritatis vmbra, sed in his veneficas artes pollere, non magicas. Quærat aliquis quæ sint mentiti veteres magi, cum adoleſcentibus nobis visus Apion, grammaticæ artis, prodiderit cynocephalam herbam, quæ in Aegypto vocaretur osirites, diuinam, & contra omnia veneficia: sed si ea erueretur, statim eum qui eruiſſet mori. Sequæ euocasse vmbra ad percontandum Homerum, qua patria quibusque parentibus genitus esset: non tamen ausus profiteri, quid sibi respondisse diceret.

De talpis, & reliquæ medicina per morbos digestæ in animalibus, quorum genera placida sunt, aut fera. Cap. 3.

Peculiare vanitas sit argumētum, quod animalium cum dotorum talpas maxime mirantur, tot modis à rerum natura damnatas, cœcitate perpetua, tenebris

etiamnum alijs, defossas sepultisque similes. Nullis æque credunt exitis, nullum religionis capaciū iudicant animal: vt si quis cor eius recens palpitansque deuorarit, diuinationis & rerum efficiendarum euentus promittant. Dentes, talpæ, viæ exempto, sanari dentium dolores ad alligato affirmant. Cœtera ex eo animalij placita eorum, suis reddemus locis. Nec quicquam probabilius inuenietur, quàm muris aranei morsibus aduersari eos, quoniam & terra orbitis (vt diximus) depressa aduersatur. Cœterum dentium doloribus (vt iisdem narrat) medetur canum qui rabie perierunt, caput cinis crematorum sine carnibus, instillatus ex oleo cyprio per aurem cuius è parte doleat. Caninus dens sinister maximus, circumſcarificato eo qui doleat, aut draconis os è spina: item enhydridis. Est autem serpens masculus & albus. Huius maximo dente circumſcarificant. At in superiorum dolore duos superiores adalligant, è diuerso inferiores. Huius adipe perunguntur qui crocodilum captant. Dentes ſcarificant & osibus lacerte è fronte lunata plena exemptis, ita ne terram attingant. Collunt caninis dentibus decoctis in vino ad dimidias partes. Cinis eorum pueros tæde dentes adiuuat cum melle. Fit eodem modo & dentitricium. Caus dentibus cinis è murino simo inditur, vel iecur lacertarum aridum. Anguinem cor si mordeatur aut alligetur, efficax habetur. Sunt inter eos, qui matrem bis in mense iubent mandidi, doloresque ita cauere. Vermes terreni decocti in oleo, infusique auriculæ cuius è parte doleat, præstant leuamentum. Eorundem cinis exelis dentibus coniectus, ex facili cadere eos cogit: integros dolentes illitus iuuat. Comburi autem oportet in testa. Profunt & cum mori radice in aceto scillite decocti, ita vt colluantur dentes. Is quoque vermiculus, qui in herba venetis labro appellata inuenitur, caus dentium inditus mire prodest. Nam eruca brasiacæ eius contactu cadunt. Et è malua cimices infunduntur auribus cum rosaceo. Harenulæ que inueniuntur in cornibus cochlearum, caus dentium inditæ statim liberant dolore. Cochlearum inanium cinis cum myrrha gingiuis prodest: serpentis cum sale in olla exultæ cinis, cum rosaceo in contrariam aurem infusus. Anguina vernationis membrana cum oleo tædeque refina calefacta, & auri alterutri infusa: adijciunt aliqui thus & rosaceum: eadem caus indita, vt sine molestia cadant, præstat. Vanum arbitror esse, canis ortu angues candidos membranam exuere, quoniam nec in Italia visum est, multoque minus credibile in tepidis regionibus tam sero exui. Hanc autem vel inueteratam cum cera celerrime dentes euellere tradunt. Et dens anguim alligatus, dolores minuit. Sunt qui & araneum animal ipsum sinistra manu captum tritumque in rosaceo, & in aurem infusum cuius à parte doleat, prodesse arbitrentur. Osiculis gallinarum in pariete seruatis, fistula salua, adacto dente vel gingiua ſcarificata, proiectoque osiculo, statim dolorem abire tradunt. Item simo corui lana adalligato, vel passerum cum oleo calefacto, & proximæ auriculæ infuso, pruritum quidem intolerabilem facit: & ideo tolerabilis est passeris pullorum sarmentis crematorum cinerem ex aceto infricare.

Canum, qui rabie præterunt caput cinis. Scribendum, qui rabie perierunt. At in superiore dolore duos superiores adalligant. Lego, At in superiore dolore. Fit eodem modo & dentitricium è caninis dentibus cinis è murino simo inditus. Lege & distingue, Fit eodem modo & dentitricium. Caus dentibus cinis è murino simo inditur. Vanum esse arbitror, canis ortu angues cauda membranam exuere, quoniam neutrum in Italia visum est. Antiqua scriptura, vanum arbitror esse, canis ortu angues candidos membranam exuere, quoniam nec in Italia visum est. Pruritum quidem intolerabilem facit: & ideo vtilis est. Verus lectio, & ideo tolerabilis est.

C. PLINII. Y 3 Quomo-

Itos enim quisque communi iudicio saltem cognitos habet. Melius quadrat vetus lectio: Quotus enim quisque auditu saltem cognitos habet. Siquidem Proreæ & Sireni cantus apud eum non aliter intelligi volunt: Circe vtique & inferorum euocationem solum hac agi. Quanto elegantior antiqua lectio? Circe, vtique & inferorum euocatione hoc solum agi. Troianis itaque temporibus quom Chironis medicinis contenta esset solo Marte fulminante, miror equidem illis populis famam eius intantum adhaesisse, vt Menander quoque literarum subtilitatibus peritus, in eadem Telmessi genitus Theſſalam cognominari fabulam, complexam ambages scæminarum detrahentium lunam. Non dubito quin & hic vetus lectio, tanto sit verior, quanto tum simplicior est, tum planior, Sic enim habet, Troianis itaque temporibus, Chironis medicinis contenta, & solo Marte fulminante, miror equidem Achillis populis famam eius in tantū adhaesisse, vt Menander quoque literarum subtilitati genitus, Theſſ. &c. Orpheæ putarem è propinquo primum intulisse, ad vicinas vsq; superstitiones ac medicinæ profectum, si non ex Persis esset vis tota, in Thraciamque magice delata fuisset. Hic quoque temere distectum est ab archetypis, in quibus sic legitur, si non expertes sedes eius tota Thraciæ

GLO.

Quomodo commendetur os, & contra maculas & ad faucium vitia. Cap. 4.

Oris saporem commendari affirmant murino cinere cum melle si fricentur dentes, Admiserunt quidam marathri radices. Penna vulturis si scalpan- tur dentes, acidum halitum faciunt. Hoc idem hystricis spina fecisse, ad firmitatem pertinet. Linguae ulcera & la- brorum hirundines in mulo decoctæ sanant, Adeps an- seris aut gallinæ rimas, Oesypum cum galla araneorum telæ candidæ, & quæ in trabibus parvæ texuntur. Si fer- uentia os intus exusserint, lacte canino statim sanabitur. Maculas in facie, oesypum cum melle Corfico, quod asper- rimum habetur, extenuat, Item scobem cutis in facie cum rosaceo impositum vellere. Quidam & butyrû addunt. Si vero vitiligines sint, fel caninum prius acu compun- ctas, Lipientia & sugillata pulmones arietum pecudum- que in tenues cõsecti membranas calidi impositi, vel co- lumbinum simum. Cutem in facie adeps anseris, vel gal- nę custodit. Lichenas & murino fimo ex aceto illinunt, & cinere herinacæ ex oleo. In hac curatione prius nitro ex aceto faciem foveri præcipiunt. Tollit ex facie vitia & cochlearum, quæ lata & minutæ passim inveniuntur, cum melle cinis. Omnium quidem cochlearû cinis spif- fat, cassacit smectica vi. Et ideo causticis commiscetur, pforisq; & lepris & lentigini illinunt. Inuenio & formi- cas herculaneas appellatas, quibus tritis adiecto sale exi- guo talia vitia sanentur. Buprestis animal est rarû in Ita- lia, similitudinem scarabeo longipedi. Fallit inter herbas bo- uem maxime, vnde & nomen inuenit: deuoratumq; ta- cto felle ita inflammatur, ut rumpat. Hæc cum hircino se- uo illita lichenas ex facie tollit septica vi, ut supra dictum est. Vulturinus sanguis cum chamaeleontis albæ (quam herbam esse diximus) radice & cedria tritus, contectus- que brassica lepras sanat: item pedes locustarum cum se- uo hircino triti. Varos adeps gallinaceus cum cepa tritus & subactus. Viliissimum & in facie mel in quo apes sint immortuæ. Præcipue tamen faciem purgat atq; erugat cygni adeps. Stigmata delentur columbino fimo ex ace- to. Grauedinē inuenio finiri, si quis nares murinas oscu- letur. Vna & faucium dolor mitigatur fimo agnorum, priusquam herbam gustauerint in vmbra arefacto. Vna succo cochleæ acu transfossæ illita, ut cochlea ipsa in fu- mo suspendatur. Hirundinum cinere cum melle: Sic & tonsillis succurritur. Tonsillas & fauces lactis ouilli gar- garizatio adiuuat. Multipeda trita, simum columbinum cum passo gargarizati, etiam cum fico arida ac nitrosim- positum extra. Asperitatem faucium & distillationes le- niunt cochleæ: coqui debent in lacte, demptoq; tantum terreno conteri, & in passo dari potui. Sunt qui astypa- leicas efficacissimas putant, & in ijs smegma earum. Lep- nit & grillus infricatus. Aut si quis manibus quibus eum cõtrierit, tonsillas, attingat. Anginis felle anserino cum elaterio & melle citissimè succurritur: Cerebro noctuq; cinere hirundinis, ex aqua calida potu. Huius medicinæ autor est Ouidius poeta. Sed efficaciores ad omnia quæ ex hirundinibus monstrantur, pulli syluestrium. Figura nidorum eas depræhendit. Multo tamen efficacissimi ri- pariarum pulli. Ita vocant in riparum cauis nidificantes, sunt qui cuiuscunq; hirundinis pullum edendum cen- sent, ne toto anno metuantur id malû. Strangulatos cum sanguine concurrunt in vase, & cinerem cum pane aut potu dant. Quidam & mustelæ cineres pari modo ad- miscent. Sic & ad strumæ remedia dant, & comitialibus quotidie potu. In sale quoque seruatæ hirundines ad an- ginam vna drachma bibuntur. Cui malo & nidus earum mederi dicitur potus. Millepedam illini anginis effica- cissimum putant. Alij xxj. tritas in aqua mulsæ hemina dari per harundinem, quoniam dentibus tactis nihil pro- sist. Tradunt & murem cum verbenaca excoctum, si

bibatur is liquor remedium esse. Et corrigiam caninam ter collo circumdatam: Fimum columbinû vino & oleo per mixtum. Ceruicis neruis & opisthotono ex milui nido surculus vitij adalligatus auxiliari dicitur.

Hæc cum hircino seuo lichenas illita ex facie tollit smectica vi. G I O. Scribo, Hæc cum hircino seuo illita lichenas ex facie tollit septica vi. Sequenti versu lege, contectusque brassica, pro contentusque.

Ad Strumas exulceratas, ad humerorum & præcordiorum dolores. Cap. 5.

Strumis exulceratis mustelæ sanguis: ipsa decocta in vino, non tamen sectis admouetur. Aliunt & in ci- bo sumptam idem efficere. Vel cineri eius sarmentis combustæ miscetur axungia. Lacertus viridis adalligatur: post dies xxx. oportet alium adalligari. Quidam cor eius in argenteo vasculo seruant. Ad fœminarû strû- mas veteres cochleæ cum testa sua tuse illinuntur, maxi- meque fructibus adhæret. Item cinis aspidum cum seuo taurino imponitur. Anguinus adeps mixtus oleo. Item anguim cinis ex oleo illitus, vel cum cera. Edisse quoq; eos medios abscessis vtrinque extremis artibus aduersis strumas prodest: vel cinerē bibisse in nouo scilil ita cre- matorum: efficacius multo inter duas orbitas occisorû. Et gryllum illinire cum sua terra effossum, suadent. Item simum columbarû per se, vel cum farina hõrdæcæ aue- naceæ ex aceto. Talpæ cinerem ex melle illinire. Alij iecur eiusdem contritum inter manus illinunt, & triduo non abluunt. Dextrum quoq; pedem eius remedium esse strumis affirmant. Alij præcidunt caput, & cum terra à talpis excitata tufum digerunt in pastillos pyxide stannea, & vtuntur ad omnia quæ intumescunt, & quæ apostema- ta vocant, quæque in cerulce sint: vesicq; fuilla tunc ve- tant. Tauri vocantur scarabei terrestres ricino similes, nomen cornicula dedere. Alij pediculos terræ vocant: Ab his quoque terram egestam illinunt strumis & simi- libus vitij & podagris. Triduo non abluunt, prodeltq; hæc medicina in annum. Omniaque his ascribunt, quæ nos in gryllis retulimus. Quidam & à formicis terra ege- sta sic vtuntur. Alij vermes terrenos totidem quot sint strumæ adalligant, pariterq; cum his arefcunt. Alij vipe- ram circa canis ortum circumcidunt, ut diximus: Deia- mediam comburunt, dein cinerem eum dant bibedum ter septenis diebus quantum præhenditur ternis digitis, sic strumis medentur. Aliqui vero circumligant eas lino, quo præligata infra caput vipera pependit, donec exa- nimaretur. Et millepedis vtuntur addita resinæ terebin- thinæ parte quarta, quo medicamento omnia apostema- ta curari iubent. Humeri doloribus mustelæ cinis cum cera medetur. Ne sint malæ hirsutæ, formicarum oua pueris infricata præstant. Item mangonibus, ut lanugo tardior sit pubescentium, sanguis è telticulis agnorû qui castrantur: qui euulsis pilis illitus & cõtra virus proficit. Præcordia vocamus vno nomine exta in homine quo- rum in dolore cuiuscunq; partis si catulus lacteis admo- ueatur, apprimaturq; his partibus, transire in eum mor- bus dicitur. Idq; in exenterato perfusoque vino depræ- hendi, vitato viscere illo quod doluerit hominis: & ob- rui talis religio est. Hi quoque quos meliteos vocamus, stomachi dolorē sedant applicati sepius. Transireq; mor- bos ægitudine eorum intelligitur, plerunque & morte.

De pulmonum vitij, iecoris, & sangui- nis reiectionibus. Cap. 6.

Plmonum vitij medetur & mures, maxime Afri- cani, detracta cute in oleo & sale decocti, atque in cibo sumpti. Eadem res & purulentis vel cruentis excreationibus medetur. Præcipue vero cochlearum ci- bus stomacho. In aqua eas subseruere iuncto corpore earum

eatum oportet, mox in pruna torreri nihilo addito: atq; ita è viuo garoq; sumi, præcipue Africanas. Nuper hoc comperit plurimis prodesse. Id quoque obseruant, ut numero impari sumant. Virus tamen earum grauitatem halitus facit. Profunt & sanguinem excreantibus dem- pta testa trita in aqua potu. Laudatissima autem sunt Africanæ, ex his solitanæ. Astypaleicæ, Siculæ modicæ, quoniam magnitudo duras facit, & sine succo. Baleari- cæ quas cauaticas vocant, quoniam in speluncis nascuntur. Laudatæ & ex insulis Caprearum. Nullæ autem ci- bis gratæ, neque veteres, neque recentes. Fluuiatiles & albæ virus habent, necnon syluestres, stomacho inutiles, alium solunt. Item omnes minutæ. Contra marinæ stomacho vtiliores. Efficacissimæ tamen in dolore sto- machi. Laudatiores traduntur quæcunq; viue cum ace- to deuoratæ. Præterea sunt quæ aceratæ vocantur, latæ multifariamque nascentes, de quarum vsu suis dicemus locis. Gallinaceorum ventris membrana inueterata & in persa potioni, distillationes pectoris & humidam tuf- sim, vel recens tosta lenit. Cochleæ crudæ trita cum aqua tepidæ cyathis tribus si forbeantur, tufum sedant. Distillationes sedat & canina cutis cuiuslibet digito circun- datur. Iure perdicum stomachus recreatur. Iocinerum doloribus medetur mustela syluestris in cibo sumpta, vel iocinera eius. Item viuerra porcelli modo inasata. Su- spiriosis multipedæ, ita ut ter septenæ in Attico melle di- luantur, & per harundinem bibantur. Omne enim vas earum nigrescit contactu. Quidam torrent ex his sexta- rium in patina, donec candidæ fiant: tunc melle miscunt. Alij centipedam vocant, & ex aqua calda dari iubent. Cochleæ in cibos his quos linquit animus, aut quorum alienatur mens, aut quibus vertigines fiunt, ex passis cya- this tribus singulæ contrita cum sua testa & calefactæ, in potu datæ diebus plurimum nouem. Aliqui singulas primo die dedere, sequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto vnam. Sic & suspiria emendant & vomit- cas. Est animal locustæ simile sine pennis, quod tryxa- lis Græce vocatur, Latinum nomen non habet, ut aliqui arbitrantur: nec pauciores, hoc esse quod gryllus voce- tur. Ex his viginti torreri iubent, ac bibi è mulo contra orthopnoeas, sanguinemque expuentibus. Est qui co- chleis illotis proptropum infundat, vel marinam aquam, ita decoquat, & in cibo samat: aut si trita cum testis suis sumantur cum proptropo, sic & tufsi medentur. Vomit- cas priuatim sanat mel in quo apes sint emortuæ. Sangui- nem reiciētibus pulmo vulturinus vitigineis lignis com- bustis adlecto flore mali punici ex parte dimidia, item cotoneorû liliorumq; iisdem portionibus potus mane atque vesperi in vino si febris absit. Si minus ex aqua in qua cotonea decocta sunt. Pecudis lien recens magi- cis præceptis super dolentem lienem extenditur, dicen- te eo qui medeatur, lieni se remedium facere. Post hæc iubent eum in pariete dormitorij eius tectove includi, & ob signari annulo, terque nouies carmen dici. Caninus si viuenti eximatur, & in cibo sumatur, liberat eo vitio. Quidam recentem superalligant. Alij duorum dierum catuli ex aceto scillitico dant ignoranti, vel herinacæ lie- nem. Item cochlearum cinerem cum semine lini & vti- cæ addito melle donec persanet. Eo liberat & lacerta viridis, vna in olla ante cubiculû dormitorium eius cui medetur suspensa, ut egrediens reuertensq; attingat ma- nu: Cinis è capite bubonis cum vnguento: Mel in quo apes sunt emortuæ: Araneus & maxime qui lycos voca- tur. Vpupæ cor in lateris doloribus laudatur, & cochlea- rum cinis in pitiana decoctarum, quæ & per se illinuntur. Canis rabiosi caluariæ cinis potioni inspergitur. Lum- borum dolori stellio transmarinus, capite ablato & inte- stinis, decoctus in vino cum papaueris nigri denarij pon- dere dimidio eo succo bibitur. Lacertæ virides decisis pe- dibus & capite in cibo sumuntur. Cochleæ tres contritæ

cum testis suis, atque in vino decoctæ cum piperis granis. xv. Aquilæ pedes euellunt in aduersum à suffragine, ita ut dexter dexteræ partis doloribus adalligetur, similiter Jæ- uæ. Multipeda quoque quam oniscum appellauimus, me- detur, denarij pōdere ex vino cyathis duobus pota. Ver- mem terrenum catillo ligneo ante fillo & ferro vincito. impositum, aqua excepta perfundere, & defodere vnde effoderis magi iubent, mox aquam bibere catillo, mire- id prodesse ischiadicis affirmantes.

Iure pecudum stomachus recreatur. Perdium non pecudum. G I O. Item vipera porcelli modo inasata. Viuerra non vipera. Cani- nus si viuenti exprimat. Lege, eximatur.

Eliberat & lacerta viridis eo dolore viua, in olla ante cubiculû dormitorij eius cui medetur suspensa. Emendati codices, Eo libe- rat & lacerta viridis, vna in olla ante cubiculû dormitorium eius cui medetur suspensa.

Ad dysentericos & ventris mala, re- media. Cap. 7.

Dysentericos recreant femina pecudû decocta cum vini femine aqua pota. Caleus ouillus vetus, seuû ouium decoctum in vino austero. Hoc & ileo me- detur, & tufsi veteri. Dysentericis stellio transmarinus ablatis intestinis & capite, pedibusq; ac cute, decoctus- que, & in cibo sumptus. Cochleæ duæ cum ouo vtraque cum putamine contrita, atq; in vase nouo addito sale & passis cyathis duobus, aut palmarum succo & aquæ cya- this tribus subseruata & in potu datis. Profunt & cõ- bustæ, ut cinis earum bibatur in vino, addito resinæ mo- mento. Cochleæ nudæ, de quibus diximus, in Africa ma- xime inueniuntur, vtilissimæ dysentericis, quina com- bustæ cum denarij pondere dimidij acacię, exque eo ci- nere dantur cochlearia bina in vino myrtilite, aut quoli- bet austero cum pari modo caldæ. Quidam omnibus Africanis ita vtuntur. Alij totidem Africanas, vel latas in fundunt potius. Et si maior fluxio sit, addunt acaciam sa- bæ magnitudine. Senectus anguim dysentericis & te- nasimis in stanneo vase decoquitur cum rosaceo. Vel si in alio, cum stanno illinunt. Ius è gallinaceo ijsdem mede- tur, sed veteris gallinacæ vehemētius. Salsum ius aluum- ciet Membrana gallinarum tosta & data in oleo ac sale, coeliacorum dolores mulcet. Abstinere autem à frugi- bus ante & gallinam & hominem oportet. Fimum co- lumbinum tostum potumq; Caro palumbi in aceto de- cocta dysentericis & coeliacis medetur. Turcus inasata- tus cum myrti baccis dysentericis. Item merulæ Mel in quo sint immortuæ apes decoctum. Grauisimum vi- tium ileos appellatur. Huic resisti aiunt discerpi vesper- tilionis sanguine, etiam illito ventre subuenire. Siftit al- uum & cochlea sicut diximus in suspiriosis temperata. Item cinis earum quæ viuæ crematæ sint, potus ex vino austero. Gallinaceorû iecur assum cum ventriculi mem- brana, quæ abijci solet, inueterata admixto papaueris suc- co. Alij recentem torrent ex vino bibendam. Ius per- dicum, & per se ventriculus contritus ex vino nigro. Item palumbus ferus, è postea decoctus. Lien pecudis tostus, & in vino tritus. Fimum columbinum cum mel- le illitum. Ofsifragi venter arefactus & potus ijs qui ci- bos non conficiunt vtilissimus, vel si manu tantum te- neant capientes cibum. Quidam adalligant ex hac cau- sa, sed continuare non debent: maciem enim facit. Siftit & anatum mascularum sanguis. Inflationem discerpi co- chlearum cibus. Tormina sanat lien ouium tostus, atq; è vino potus. Palumbus ferus ex postea decoctus: Apo- des ex vino. Cinis ibidis sine pennis crematæ potus. Quod præterea traditur in torminibus mirû est. Anate apposita ventri transire morbum, anatemq; emori. Tor- mina & melle curantur, in quo sunt apes immortuæ de- cocto. Coli vitium efficacissime sanatur aue galenita asia in cibo sumpta. Quidam in vase nouo cum plumis

exuri iubent, conteriq; in cinerem, bibi que ex aqua cochlearibus ternis per quatrimum. Quidam cor eius adalligari femini. Alij recens tepensque adhuc deuorari. Consularis Asprenatum domus est, in qua alter de fratribus colo liberatus est, aut hac in cibo sumpta, & corde eius armilla aurea incluso: alter sacrificio quodam facto crudis laterculis ad formam camini, atq; vt sacrum peractum erat obstructo facello. Vnum est ossifrago intestinum mirabili natura, omnia deuorata conficienti. Huius partem extremam adalligatâ prodesse contra colum constat. Sunt occulti interaneorū morbi, de quibus mirum proditur. Si catuli priusquam videant applicentur triduo stomacho maxime ac pectori, & ex ore ægri sicutum lactis accipiant, transire vim morbi, postremo exanimari, dissectisq; palam fieri ægri causas. Mori & humari debere eos abrutos terra. Magi quidem vespertilio nis sanguine contacto ventre, in totū annum cauēri dolorem tradunt. Aut per dolorem si quis aquam per pedes fluentem haurire sustineat.

GLO. Resistit & cochlea sicut diximus in suspensiois temperata. Nisi legas, sistit aluum & cochlea, quemadmodum est in vetulis iuxta acque incorruptis exemplaribus, non quadrabit quod paulo post sequitur: Sistit & anatum mafularum sanguis.

Ad calculos & vesicæ dolores, testiumq; & inguinum tumores, & ad panos. Cap. 8.

Mvrino fimo cōtra calculos illinire ventrem prodest. Herinacei carnem iucundā esse aiunt, si capite percusso vno ictu interficiatur, priusquā in se vrinam reddant, eos, qui carnem ederint, stranguriæ morbum contrahere minime posse. Hæc caro ad hunc modum occisi, stillidicia vesicæ emendat. Item suffitus ex eodem. Quod si vrinam in se reddiderit, eos qui carnem ederint, stranguriæ morbum contrahere traditur. Iubēt & vermes terrenos bibi ex vino aut passo ad comminuendos calculos, vel cochleas decoctas vti suspensiois. Easdem exemptas testis tritasq;, tres in vini cyatho bibi, sequenti die duas, tertia die vnam, vt stillidicia vrinæ emendent. Testarum vero inanium cinerem ad calculos pellendos. Item Hydri iecur bibi, vel cinerem scorpionum in pane sumi, vel si quis cum locusta edit. Lapillos, qui in gallinaceorum vesica, aut in palumbium ventriculo inueniantur, conteri, & potioni inspergi. Item membranā ventriculo gallinacei aridam: vel si recens sit, toltam. Fimum quoq; palumbinum in faba sumi contra calculos, & alias difficultates vesicæ. Similiter plumarum cinerem palumbium ferorum ex aceto mulso. Et intestinorū ex his cinerem cochlearibus tribus è nido hirundinum. Grillum dilutum aqua calida. Ossifragi ventrem arefactum. Turturis fimum in mulso decoctum, vel ipsius decoctus ius. Turdos quoq; edisse cum bacis myrti prodest vrinæ. Cicadas toltas in patellis. Millepedam oniscon bibisse. Et in vesicæ doloribus decoctum agnorum pedum. Aluum ciet gallinaceorum discoctorum ius, & acria mollit. Ciet & hirundinum fimum adiecto melle subditum. Sedis vitij efficacissima sunt, cespypum (quidam adijciunt pompholygem, & rosaceum) canini capitis cinis, senecta serpentis ex aceto si rhagades sint, Aesculapij esse, & eodē verrucas efficacissime tolli: murini fimi cinis, adeps cygni, seuū bouis. Procidencia alui succus cochlearum punctis euocatus illita depellit. Attritis medetur cinis muris syluatici cum melle: vel herinacei, cū vespertilionis cerebro, & alumine, & cespypo. Fimum columbinum cum melle. Condylomatij priuatim araneus dempto capite pedibusque infricatur. Ne acria perurant, adeps asferinus, cum cera punica, cerula, rosaceo: Adeps cygni. Hæc & hemorrhoidas sanare dicuntur. Ischiadicis cochleas crudas tritas cum vino amineo & pipere, potu prodesse dicunt. Lacertā viridem in cibo

ablatis pedibus, interaneis, capite. Sic & stellionem, adiectis huic papaueris nigri obolis tribus. Ruptis, conuulsis fel ouium cum lacte mulierum. Verendorum formicationibus verrucisq; medetur arietini pulmones inflati fanies. Ceteris vitij vellerum eius vel fordiorum cinis ex aqua. Seuū ex omento pecudis, præcipuè à renibus, admixto cinere pumicis & sale. Lana succida ex aqua frigida. Carnes pecudis combustæ ex aqua. Mulæ vngularum cinis. Dentis caballini contusi farina insperfa. Testibus vero farina ex ossibus canini capitis sine carne tufis. Si decidat testium alter, spumam cochlearum illitam remedio esse tradunt. Tetrīs ibi vlcerebus & manantibus auxiliantur canini capitis recentis cineres. Cochleæ late parua contritæ ex aceto, vel cinis eius. Mel in quo apes sunt emortuæ cum refina. Cochleæ nudæ quas in Africa gigni diximus, tritæ cum thuris polline & ouorum albo, tricesimoq; die resoluunt. Aliqui pro thure bulbum admiscēt, Hydrocelicis stelionem mire prodesse tradunt, capite, pedibus, interaneisq; demptis, reliquū corpus inflatum. In cibo id sæpius datur, sicut ad vrinæ incontinentiam. Caninum adipem cum alumine scisso sabæ magnitudine. Cochleas Africanas cū sua carne & testa crematas potu cinere. Anserū trium linguas inflatas in cibo: huius rei autor est Anaxilauus. Panos aperit seuum pecudum cum sale tosto. Murinum fimum admixto thuris polline, & sandaracha discutit. Lacertæ cinis, & ipsa diuisa imposita. Item multipeda contrita admixta refina terebinthina ex parte tertia. Quidam & sinopidem admiscēt cochleæ cōtusa: & per se cinis inanium cochlearum cerā mixtus, disculforiam vim habet. Fimum columbarum per sese, vel cum farina hordeacea, aut auenacea illitum. Cantharides mixta calce panos scapelli vice aperiunt. Inguinum tumorem cochleæ minutæ cū melle illitæ leniunt. Varices ne nascantur, lacertæ sanguine pueris crura ieiunīs à ieiunio illinuntur.

GLO. Aluum ciet & gallinaceorum decoctū ius. Vel herinacei, vel vespertilionis. Et asferinus cum cerebro, & alumine & cespypo. Melior verus lectio, vel herinacei cum vespertilionis cerebro, & alumine & cespypo. Loquitur de cinere herinacei. Cochleas africanas cum sua carne & testa crematas pro cinere. Scribo, iuxta fidem archæ yporum, potu cinere, non pro cinere.

Ad podagras & articularum dolores. Cap. 9.

Podagras lenit cespypum cū lacte mulieris & ceruisa. Fimum pecudum quod liquidum reddunt. Pulmones pecudum. Fel arietis cū seuo. Mures dissecti impositi. Sanguis mustelæ cum plantagine illitus, & viuæ combustæ cinis ex aceto & rosaceo, si penna illinatur, vel si cera & rosaceum admisceatur. Fel caninum, ita ne manu attingatur, sed penna illinatur. Fimum gallinarum, vermium terrenorum cinis cum melle, ita vt tertio die soluantur. Alij ex aqua illinire malunt. Alij ipsos aceto mensura cum mellis cyathis tribus, pedibus ante rosaceo perunctis. Cochleæ late potæ tollere dicuntur pedū & articularum dolores. Bibuntur autem bing in vino trita. Eadem illinuntur cum helxines herbæ succo. Quidam ex aceto intriuisse contenti sunt. Quidam sale cum vipera cremato in olla noua, & sæpius sumpto, aiunt podagra liberari. Vtile esse & adipe viperino pedes perungi. Et de miluo affirmant, si inueterato tritoque quantum tres digiti capiant bibatur ex aqua. Aut si pedes sanguinent cum vrtica: vel pennis eorum (cum primum nascuntur) tritis cum vrtica. Quin & fimum eorum articularum doloribus illinuntur. Item cinis mustelæ aut cochlearum, & cum amylo vel traga cantho. Incusos articulos aranei telæ commodissime curant. Sunt qui cinere earum vti malint, sicut fimi columbini cinere, cum polenta & vino albo. Articulis luxatis præstanteum est & seuum pecudis cum cinere è capillo mulierum. Pernionibus

Pernionibus quoque imponitur seuum pecudum cum alumine. Canini capitis cinis, aut fimi murini. Quod si putrida sint viscera, cera addita ad cicatricem perducunt, vel grillorum crematorum fauilla ex oleo. Itē muris syluatici cum melle. Vermium quoque terrenorum cum oleo veteri. Et cochleæ quæ nudæ inueniuntur. Vlcera omnia pedum sanat cinis earum, quæ viuæ combustæ sint. Fimiq; gallinacei cinis exulcerationes, columbini fimi cinis ex oleo. Attritus etiam calciamentorum veteris soleæ crematæ cinis, agninus pulmo & arietis sanat. Dentis caballini contusi farina priuatim subluuium. Lacertæ viridis sanguis subtritus, & hominum & iumentorum pedes subtritus sanat. Clauos pedum vrina muli mulæ ue cum luto suo illita. Fimum ouium. Iecur lacertæ viridis, vel sanguis flocco impositus. Vermes terreni ex oleo. Stellionis caput cum viticis pari modo tritum ex oleo. Fimum columbinum decoctum ex aceto. Verrucas veterum omnium generum vrina canis recēs cū suo iusosillita. Fimi canini cinis cum cera. Fimum ouium. Sanguis recens murinus illitus, vel ipse mus diuulsus. Herinacei fel. Caput lacertæ vel sanguis, vel cinis totius. Membrana senectus anguim. Fimum gallinaceum cū oleo & nitro. Cantharides cum vna taminia intritæ exedunt: sed ita erosas alijs quæ ad perfananda vlcera monstrauimus curari oportet.

GLO. Fel arietis cum seuo muris dissecti impositi. Quis vnquam vidit seuum muris? Lego & distingo. Fel arietis cum seuo. Mures dissecti impositi. Quod si putrida viscera, cera ad cicatricem perducunt. Lege, cera addita ad c. p.

Remedia aduersus morbos toti corpori. Cap. 10.

Nunc reuertemur ad ea quæ totis corporibus metienda sunt. Fel canis nigri masculi mulctum esse magi dicunt domus totius, suffitæ eo purificatæ ue contra omnia mala medicamenta. Item sanguine canis reperia parietibus, genitali que eius sublimine ianua desosso. Minus mirētur hoc, qui sciunt fecidissimum animalium in quantum magnificent ricinum, quoniam vni nullus sit exitus fagine, nec finis alia quam morte, diutius in fame viuenti. Septenis ita diebus durasse tradunt: at in fatietate paucioribus dehiscere: hunc ex aure sinistra canis omnes dolores sedare adalligatum. Eundem in augurio vitalium habent. Nam si æger ei respōdeat qui intulerit, à pedibus stanti interrogatq; de morbo, spē vitæ certam esse: moriturum nihil respondere. Adijciunt vt euellatur ex aure læua canis, cui non sit alius q̄ niger color. Nigidius fugere tota die canes conspectum eius qui è sine id animal euellerit, scriptum reliquit. Rursus magi tradunt, lymphatos sanguinis talpæ asperfu respiscere. Eos vero qui à nocturnis dijs Faunisq; agitentur, draconis lingua & oculis, & felle, intestinisque in vino & oleo decoctis, ac sub diuo noctu refrigeratis, peructos matutinis vespertinisq; liberari. Perfrictionibus remedio esse tradit Nicander amphibenam mortuam adalligatā, vel pellem tantum eius. Quinimo arbori quæ cædatur adalligata non algere cædētēs, faciliusq; succidere. Itaque sola serpentium frigori se committit, prima omnium procedens & ante cuculi cantum. Aliud est cuculo miraculum, quo quis loco primo audiat alitem illam, si dexter pes circumscribatur, ac vestigium id effodiatur, nō gigni pulicēs vbi cūque spargatur. Paralyfin cautibus patientibus, lacertam viridem decoctam in vini sextarijs tribus ad cyathum vnum, singulis cochlearibus sumptis per dies donec contalescant. Cochlearum cinerem potū in vino. Comitibus morbis cespypum cū myrrhæ momento, & vini cyathis duobus, dilutum magnitudine nucis auellaneæ à balneo potum. Testiculos arietinos inueteratos tritosque dimidio denarij pondere in aqua vel

lactis asinini hemina. Interdicitur vini potus quinis diebus ante & postea. Magnifice laudatur & sanguis pecudum potus. Item fel cum melle præcipue agninum. Catulus lactens sumptus abscesso capite pedibusq; ex vino & myrrha. Lichen mulæ potus in oxy melite cyathis tribus. Stellionis tranmarini cinis potus in aceto. Tunica stellionis, quam eodem modo vt anguis exuit, pota. Quidam & ipsum harundine exenteratū inueteratumq; bibendum, dedere. Alij in cibo in ligneis verubus ignassatum. Opera præcium est scire quomodo præripiatur, cū exiit membrana hyberna, alias deuoranti eam, quoniam nullum animal fraudulenti inuidere homini tradunt. Inde stellionum nomen aiunt in maledictum translatum. Obseruant cubile eius æstatibus. Est autem in locis hostiorum fenestrarumque, aut cameris sepulchris ve: Ibi vere incipiente fisis harundinibus textas opponunt casas, quarum angustijs etiam gaudet, eo facilius exuens circumdatum torporem: Sed eo derelicto non potest remeare. Nihil ei remedio in comitalibus morbis præfertur. Prodest & cerebrum mustelæ inueteratū potumque, & iecur eius; Testiculi vuluæq; aut ventriculus inueteratus cum coriandro, vt diximus: Item cinis, syluestris vero tota in cibo sumpta. Eadem omnia prædicantur ex viuerra. Lacerta viridis cum condimentis quæ fastidium abstergeat, ablatis pedibus & capite. Cochlearum cinis addito semine lini & vrticæ cum melle inunctos sanat. Magis placet draconis cauda in pelle dorcadis adalligata ceruinis neruis, vel lapilli è ventre pullorum hirundinum sinistrolacerto annexi. dicitur enim excluso pullo lapillum dare. Quod si pullus is detur incipienti in cibo quem primum pepererit, cum quis primum tentatus sit, liberatur eo malo. Postea medetur hirundinū sanguis cum thure vel cor recens deuoratum. Quin & è nido earum lapillus impositus recreare dicitur conestim & adalligatus perpetuo tueri. Prædicatur & iecur milui deuoratum, & senectus serpentium. Iecur vulturis tritū cum suo sanguine ter septenis diebus potum. Cor pulli vulturini adalligatum. Sed & ipsam vulturē in cibo dari iubent, & quidem satiatum humano cadauere. Quidam pectus eius bibendum censent, & in cerrino calice. Aut testes gallinacei ex aqua & lacte, antecedente quinque dierum abstinentia vini, ob id inueteratos. Fuere & qui viginti vnam muscas ruffas, & quidem emortuas in potu darent, infirmioribus pauciores.

GLO. Nunc autem reuertemur ad ea quæ totis corporibus medenda sunt. Antiqua lectio. Nunc reuertemur ad ea quæ totis corporibus metienda sunt. Si dexter pes circumscribatur, ac vestigium id defodiatur. Effodiatur, non defodiatur. Item fel cum melle præcipue anguim. Agninum, non anguim. Ibidem; Lichen mulæ, non lien. Eadem omnia prædicantur ex vipera. Rursus viuerra in viperam est deprauata. Vult enim eadem esse remedia è syluestri mustela, viuerra appellata, quæ iam è domestica comonitruat. Et sequenti versu abstergeant, Plinianum erat: non abstergant: quod tamen semper mutatum est, sicut ciet in cit, & ciet in ciunt, balneum in balneum, aqua calida in calidam, & alia id genus non pauca.

Contra morbum regium, & phreneticos, & contra febres & hydropicos. Cap. 11.

Morbo regio resistunt sordes aurium, aut mamarum pecudis denarij pondere cum myrrhæ momento, & vini cyathis duobus. Canini capitis cinis in mulso. Multipeda in vini hemina. Vermes terreni in aceto mulso cum myrrha: Gallina si fit luteis pedibus prius aqua purificatis, dein vino collutis, quod bibat. Cerebrum perdicis aut aquilæ in vini cyathis tribus. Cinis plumarum aut interaneorum palumbis in mulso ad cochlearia trita. Passerum cinis farmentis crematorum cochlearibus duobus in aqua mulsa. Anis icterus vocatur à colore, quæ si spectur, sanari id malū tradit, & auē mori. Hæc puto Latine vocari galgulū. Phreneticis prodesse videtur

videtur pulmo pecudum calidus circa caput alligatus. Nam nō modo muris cerebrum dare potui ex aqua, aut cinerem mustele, verum etiam inueteratas herinacei carnes quis possit furēti, etiā si certa sit medicina? Bubonis certe oculorum cinere inter ea quibus prodigiose vitam ludificantur, acceperim. Præcipueq; febrium medicina placitis eorum reuultu. Namque, & in xij. signa digessere eam sole transmittente, iterumq; luna, quod totum abdicandum paucis exemplaribus docebo. Siquidē crematis, tritisq; cum oleo perungi iubent ægros cum geminos transire sol, cristis, & auribus, & vnguib; gallinaceorum. Si luna, radijs barbīs; eorum. Si virginem alteruter, hordei granis. Si sagittarium, vespertilionis alis. Si leonem luna, tamaricis fronde, & adiungunt fatiua. Si aquarium, de buxo carbonibus tritis. Ex istis confella, aut certe verisimilia ponemus, sicut & lethargum olfacto-rijs excitari: Inter ea foras multela testiculis inueteratis, aut iocinere vltio. His quōque pulmonem pecudis calidum circa caput adalligari putant vile. In quartanis medicina clinice propemodum nihil pollet. Quam obre plura eorum remedia potēntis, primumq; ea quæ adalligari iubent: Puluerem in quo se accipiter volutauerit, lino rutilo in linteolo: Canis nigri dentem longissimum. Pseudospherem vocant vespam, quæ singularis volitat hanc sinistra manu apprehensam subnectunt, alij vero quæ quisq; anno viderit primā. Viperæ caput abscisum auriculāsq; summas roseo panno, ipsumq; dimittunt. Lacerta viridis viua dextrum oculum effollunt, mox cum capite suo deciso, in pelleula caprina. Scarabeum qui pilulas voluit. Propter huc Aegypti magna pars scarabeos inter numina colit, curiosa Apionis interpretatione, qua colligat solis operum similitudinem huic animali esse, ad excusandos gentis suæ ritus. Sed & alium adalligant magis, cui sunt cornicula reflexa, sinistra manu collectum. Tertium qui vocatur fusillo, albis guttis, dissectum vtriq; Jacerto adalligant. Cetera sinistro. Cor anguinum sinistra manu exemptum viuētib; Scorpionis caudē quatuor articulos cum aculeo panno nigro, ita vt nec scorpionem dimissum; nec eum qui alligauerit, videat æger triduo. Post tertium circuitum id cōdat. Erucam in linteolo ter lino circumdant totidē nodis, ad singulos dicentes, quare faciat qui medebitur. Limacem in pellicula, vel quatuor limacum capita præcisa hauridine. Multipedam lana inuolutam. Vermiculos ex quibus tabani fiunt, antequam pennas germinēt. Alios ē spinosis fructibus lanuginosos. Quidam ex illis quaterinos inclusos iuglandis nucis putamine adalligant. Cochleasq; quæ nuda inueniuntur. Stellationem inclusum capsulis subijciunt capiti, & sub decessu febris emittunt. Deuorari autem iubent cor mergi marini sine ferro exemptum inueteratumq; conteri, & in calida aqua bibi. Cordi hiruandinum cum melle. Alij fimum drachma vna in lactis caprini & ouilli, vel pasci cyathis tribus ante accessiones: Sunt qui totas censeant deuorandas Aspidis cutem pondere sexta parte denarij cū piperis pari modo, Parthorum gentes in remediū quartanæ bibunt. Chrysippus philosophus tradidit phrygionem adalligatū remedio esse quartanis. Quod esset animal, neq; ille descripsit, nec nos inuenimus qui nouisset. Demonstrandum tamē fuit a tam graui autore dictum, si cuiusquam cura efficacior esset ad inquirendum. Cornicis carnes esse, & nidum illinire in longissimis morbis vtilissimū putant. Et in tertianis fiat potestas experiendi, quā miseria spei delectat, anne aranei quē lycon vocant, tela cum ipso spectu toto resina ceraq; imposita vtriusq; temporibus & fronti proficit: aut ipse calamo adalligatus, qualiter & alijs febribus prodesse traditur: Item lacerta viridis adalligata viua in eo vase quod capiat. Quo genere & reciduas frequenter abigi affirmant. Hydriopis cespitem ex vino addita myrrha modice potui datur nu-

cis auellana magnitudine. Aliqui addunt & anserinum adipem, & oleum myrteum. Sordes ab vberibus ouium eundem effectum habent. Item carnes inueteratæ herinacei sumptæ. Vomitus quoque canum illitis ventri, aquam trahere promittitur.

Bubonis quidem oculorum cinerem. Non male antiqua lectio, Bubonis certe oculorum. Si luna, radijs barbīs; eorum. Quoniam eius erit copia spei delectat, & Argutus est, quoniam miseria spei delectat, suffragantibus verulis exemplaribus.

Ad ignem sacrum, ad carbunculos, furunculos, ambusta, neruorumque contractions. Cap. 12.

Igni sacro medetur æsypum cum pompholyge & rosaceo, ricini sanguis, vermes terreni ex aceto illiti, gryllus contritus in manibus. Quo genere præstat, vt qui id fecerit antequam incipiat vitium, toto eo anno careat. Oportet autem eum ferro cum terra cauerna suatolli. A deps anseris. Viperæ caput aridum asseruatum & combustum, dein ex aceto impositum. Senectus serpentium ex aqua illita ad balneo cū bitumine & seuo agnino. Carbunculus fimo columbino aboletur per se illito, vel cū lini semine ex aceto multo. Item apibus quæ in melle sunt in mortuæ impositis. Polentaq; imposita in peria. Si in verendis sit, ceterisq; ibi vlcibus occurrit ē melle æsypum cum plumbi squamis. Item fimum pecudum incipientibus carbunculis. Tubera & quecunq; molliri opus sit, efficacissime anserino adipe curantur. Idē præstat & gruum adeps. Furunculis mederi dicitur araneus, priusquam nominetur impositus, & tertia die solutus. Mus araneus pendens enecatus, sic vt tertiam nec postea attingat, ter circumdatus furunculo, toties expuentibus medente & eo cui medebitur. Ex gallinaceo fimo quod est ruffum maxime recens illitum ex aceto. Ventrículos ciconiæ ex vino decoctus. Muscæ impari numero infricata digito medico. Sordes ex pecudum auriculis. Seui ouium vetus cum cinere ē capillis mulierum. Seui arietis cum cinere pumicis & salis pari pondere. Ambustis canini capitis cinis medetur. Item gliuim cum oleo. Fimum ouium cum cera commixtum. Murium cinis & cochlearū, idq; sic, vt ne cicatrix quidem appareat. Item adeps viperinus. Fimi colubini cinis ex oleo illitus. Neruorum nodis medetur capitis viperini cinis ex oleo cyprino illitus. Terreni vermes cum melle illiti. Dolores tollit eorum amphibæna mortua adalligata. A deps vulturinus cum ventre arefactus, contritusq; cū adipe fusillo inueterato. Cinis ē capite bubonis in multo potus cū lili radice, si magis credimus. In contractione neruorū caro palumbina in cibis prodest & inueterata. Herinacei spasticis. Item mustelæ cinis. Serpentium senectus in pelle taurina adalligata spasmos fieri prohibet. Opisthoronon milui recur aridum tribus obolis in aqua: mulsæ cyathis tribus potum. Rediuuis & quæ in digitis nascuntur pterygia, tollunt, canini capitis cinis, aut vulua decocta in oleo, superillito butyro ouillo cum melle. Item folliculus cuiuslibet animalis fellis. Vnguium scabritiam cantharides cum pice tertio die soluta, aut locuste ficitæ cū seuo hircino: Pecudum seui. Aliqui miscent vifcū & portulacam, alij æris florem & viscum, ita vt tertia die soluant.

Ad sanguinem sistendum & tumores vulnerum, vlcera, vulnera, & alia mala, ex animalibus remedia. Cap. 13.

Sanguinem sistit in naribus seui ex omento pecudū inditū. Item coagulū ex aqua maxime agnina subductum vel insillum, etiam si alia non profint. A deps anserinus cum butyro pari pondere pātilis ingestus. Cochlearum

Cochlearum terrena. Sed & ipsæ extractæ testis. E naribus fluentem sistunt cochleæ contritæ fronti illitæ. Araneus telæ suppositæ. Gallinacei corbellum, vel sanguinis profuua ex cerebro. Item colubinus sanguis ob se seruatus concretusque. Si vero ex vulnere immodice fluat, fimi caballini cum putaminibus ouorum cremati cinis impositus mire sistit. Vlcibus medetur æsypum cū hordei cinere & erugine equis partibus. Ad carcinomata quoque ac serpentina valet. Erodit & vlcium margines: carnesque ex crescentes ad æqualitatem redigit. Explet quoque, & ad cicatricem perducit. Magna vis & in cinere pecudū fimi & ad carcinomata, addito nitro aut cinere ex ovis fœminum agnorum, præcipue in his vlcibus quæ cicatricem nō trahant. Magna & pulmonibus quoque arsetum. Ex crescentes carnes in vlcibus ad æqualitatem efficacissime reducunt. Fimo quoque ipso ouium sub testa calefacto & subacto, tumor vulnerum fedatur. Fistulæ purgantur sananturque. Item epinyctides. Summa vero vis in canini capitis cinere: ex crescentia omnia spodijve erodit ac perfanat. Et murino fimo eroduntur. Item mustelæ fimi cinere. Durities etiam in alto vlcium & carcinomata persequitur multipeda trita, admixta resina terebinthina & sinopide. Eademq; vtilissima sunt in his vlcibus, quæ vermium periculantur. Quin & vermium ipsorū genera mirandos vsus habent. Colles qui in ligno nascuntur, sanant vlcera omnia. Nommas vero, combustis cum pari pondere anisi, & ex oleo illiti. Vulnere recentia conglutinant terreni, adeo vt neruos quoque abscissos illitis solidari infra septimum diem persuasum sit: itaque in melle seruandos censent. Cinis eorum margines vlcium duriores absumit, cum pice liquida vel limbio melle. Quidam arefactis in sole ad vulnere ex aceto vtuntur, nec solunt nisi biduo intermisso. Eadem ratione & cochlearum terrena profunt: totæque exemptæ usæ & impositæ, recentia vulnere conglutinant, & nommas sistunt. Herpes quoque animal à Græcis vocatur, quo præcipue sanantur quæcūque serpunt. Cochleæ profunt eis cum testis suis tuas; cum myrrha quidem & thure, etiam præcisos neruos sanare dicuntur. Draconum quoque adeps ficcatus sole magnopere prodest: Item gallinacei cerebrum recentibus plagis, sale viperino in cibo sumptum. Tradunt & vlcera tractabiliora fieri, & sanari celerius. Antonius Musa medicus cum incidisset in sanabilia vlcera, viperas edendas dabat, miraq; celeritate perfanabat. Tryxalidum cinis margines vlcium duros auferit cum melle. Item fimi columbini cinis cum arsenico & melle ea quæ erodenda sunt. Bubonis cerebrum cum adipe anserino mire vulnere dicitur glutinare; quæ vero vocantur cacoethe, cinis fœminū arietis cum lacte muliebri, diligenter prius elutis linteolis. Vlula auis cocta in oleo, cui liquato miscetur butyrum ouillum & mel. Vlcera labra duriora apes in melle mortuæ emolliunt. Vt elephantiasin sanguis & cinis mustelæ. Verberum vulnere atque vibices pellibus ouium recentibus impositis obliterantur. Articulorum fracturis cinis fœminum pecudis peculiariter medetur. Efficacius cum cera. Idem medicamentum fit ex maxillis simul vltis, cornuq; ceruino & cera mollita rosaceo. Ovisibus fractis caninum cerebrum linteolo illito, superpositis lanis quæ subinde sustinuntur, ferè xiiij. diebus solidat: nec tardius soliorum duabus partibus in sole, donec formicet cutis, tolerandæ sunt. Postea fouere, oleoq; perungere, necessarium, iterumq; illinire, idq; diebus pluribus facere, cauentes exulcerationem multam. Ad eandem vitiligines,

& muscas illini iubet cum radice lapatorum: gallinarum fimum candidum, seruatum in oleo veteri cornea pyxyde, vespertilionum sanguinem: fel herinacei ex aqua. Scabiem vero, bubonis cerebrum cum aphronitro: sed ante omnia sanguis caninus fedant: pruritus cochleæ minuta, lata, contrita, illita. Harundines, & tela, quæq; alia extrahenda sunt corpori, euocat mus dissectus impositus. Præcipue vero lacerta dissecta, & vel caput eius tantum contusum cum sale impositum: Cochleæ ex his quæ gregatim folia sectantur, contusæ impositæq; cum testis, & ea quæ manduntur exemptæ testis: sed cum leporis coagulo efficacissime. Ossa anguium eundem cum coagulo cuiuscunq; quadrupedis intra tertium diem approbant effectum. Laudantur & catharides tritæ cum farina hordeacea.

Cinis cochlearum terrenarum, sed & ipsæ extractæ testis. In emendatis exemplaribus non est mentio cineris tantum est. Cochlearum terrena, sed & ipsæ extractæ testis. Sicut paulo post, Eadem ratione & terrena cochlearum profunt. totæque exemptæ usæ & impositæ, recentia vulnere sistunt. Quoniam & hic posterior locus in vulgatis editionibus deprauate lebegatur, nimirum eiusdem opera, cuius & superior. Fimo quoque ipso ouium sub testa calefacto. Sub testis, non sub testa. Est autem testum vas tellaceum sub quo placentæ coquuntur. Vicitur hac voce Caro quoque cap. 76. Adeo ad neruos quoque abscissos illitis solidari infra septimum diem Democritus persuaserit, itaque in melle seruandos censet. Antiqua scriptura, adeo vt neruos quoque abscissos illitis solidari infra septimum diem persuasum sit, itaque in melle seruandos censent. Bubonis cerebro cum adipe anserino mire vulnere dicitur glutinari quæ vocantur cacoethe. Cinis etiam fœminum arietis cum lacte muliebri diligenter prius elutus linteolis sanat. Vlula quoque auis cocta in oleo, cui liquato miscetur butyrum ouillum & mel, ad vlcera sananda valet. Operæ pretium est & hic conferre causa veterem adhibere lectionem. Bubonis cerebrum cum adipe anserino mire vulnere dicitur glutinare, quæ vero vocantur cacoethe, cinis fœminū arietis cum lacte muliebri diligenter prius elutis linteolis, vlula auis cocta in oleo, cui liquato miscetur butyrum ouillum & mel. Vides lector totam hanc orationem pendere ab illis verbis, dicitur glutinare, nihilque opus esse tam multis adiectis, vt iam mutata ac perperam distincta taceam.

Ad muliebria mala medenda, & conceptus maturandos. Cap. 14.

In muliebribus malis membrana à partu ouium proficiunt, sicut in capris retulimus. Fimum quoque pecudum eisdem vsus habet. Locustarum suffitu stranguaria maxime mulierum iuuantur. Gallinaceorum testis subinde si à cōceptu edat mulier, mares in vtero fieri dicuntur. Partus cōceptos hyfricum cinis potus continet: maturat caninum lac potum: euocat membrana è canum secundis, si terram non attigerit. Lumbos parturientium potus lactis: Fimum murinum aqua pluuia dilutum, mammas mulierum à partu tumefcentes reficit: Cinis herinaceorum cum oleo perunctarum custodit partus contra abortus. Facilius enituntur, quæ fimum anserinum cum aquæ cyathis duobus forbuere: aut ex vtriculo mustelino per genitale effluentes aquas. Vermes terreni illiti in ceruices & scapulas, ne nerui dolent præstāt. Gravidis secundas pellunt in passo poti. Ijdem per se impositi, mammarum suppurationes concoquant & aperiant, extrahuntque, & ad cicatricem perducunt. Lac deuocant poti cum multo. Inueniuntur & in gramine vermiculti, qui adalligati collo, continent partū. Detrahuntur autem sub partu, alias eniti non patiuntur. Cauendum etiā ne in terra ponantur. Conceptus quoque causa dantur in potu quini aut septeni. Cochleam cibo sumptæ accelerant partum. Item conceptum impositum cum croco. Eadem ex amylo & tragacantha illita, profuua sistunt. Profunt & purgationibus sumptæ in cibo, & vuluā auersam corrigunt cum medulla ceruina, ita vt vni cochleæ denarij pondus addatur & cyperi. Inflationes quoque vuluarum discutunt exemptæ testis, tritæq; cum rosaceo. Ad hæc astypaleicæ maxime eliguntur. Alio modo Africanæ

Africanæ binæ tritæ cum fœnigræci quod tribus digitis capiatur, additis mellis cochlearibus quatuor inlinuntur alio, prius irino succo perunctæ. Sunt & minutæ longæque, candidæ cochleæ, passim oberrantes. Eæ arefactæ sole in tegulis, usque; in farina, miscentur lomento æquis partibus, candoremq; & læuorem corpori afferunt. Scabendi desideria tollunt minutæ & latæ cum polenta. Viperam mulier prægnans si transcendit, abortum faciet. Item amphibænæ, mortuam duntaxat. Nam viuam habentes in pyxide, impune transeunt, etiam si mortua sit: atque asseruata, partus faciles præstat vel mortua. Mirum, si non adseruata transcendit grauida, innoxiam fieri, si protinus transcendat adseruata. Anguis inueterati suffitus menstrua adiuvat. Anguium senectus adalligata lumbis, faciliores partus facit proterius a puerperio remouenda. Dant & in vino bibendam cum thure: aliter sumpta, abortum facit. Baculus quo angui rana excussa sit, parturientes adiuvat. Tryxalidum cinis illitus cum melle, purgationes. Item araneus qui filum deducit ex alto, capi debet manu caua, tritusq; admoueri: quod sitre deuntem præhenderit, inhibebit idem purgationes. Lapis acetis in aquile reptus nido, custodit partus contra omnes abortuum insidias. Penna vulturina subiecta pedibus ædiuat parturientes. Ouum corui grauidis cauendum constat, quoniam transgressus abortus asperos facit. Fimur accipitris in mulso potum, videtur fecundas facere. Vuluarum duritias & collectiones, adeps anserinus aut cygni emollit. Mammæ a partu custodit adeps anseris cum rosaceo & araneo. Phryges & Lycæones mammis puerperio vexatis inuenere otidum adimpletum vitalem esse: his quæ vulua strangulatur, & blattas illinunt. Quorum perdicis putaminum cinis, cadmiæ mixtus, & ceræ, stantes mammæ feruat. Putant & ter circumductas ouo perdicis non inclinari. Et si sorbeantur eadem, fecunditatem facere, lactis quoque copiam. Cum anserino adipe perunctis mammis, dolores minuere, molas vteri rumperere, scabiem vuluarum sedare, si cum cimice trito illinantur. Vespertilionum sanguis psilothri vim habet: sed malis puerorum illitus non satis proficit, nisi necata vel cicutæ semen postea inducatur: sic enim aut in totum tolluntur pills, aut non excedunt lanuginem. Idem & cerebro eorum profici putant. Est autem duplex, rubens vtique & candidum. Aliqui sanguinem & iecur eius admiscunt. Quidam in tribus heminis olei discoquunt viperam, exemptis osibus psilothri vice vtuntur, euulsis prius pilis, quos renasci nolunt. Fel herinacæ psilothrum est, vtique mixto cerebro vespertilionis, & lacte caprino: Item per se cinis cum lacte canis primi partus, euulsis pilis, quos renasci nolunt, vel nondum natis perunctis partibus, alij non surgunt: Idem euenire traditur sanguine ricini euulsis cani. Item hirundinino sanguine vel felle.

GLO.

Muliebribus malis membranæ a partu ouium proficiunt. § Le-go, in muliebribus malis. Alio modo Africanæ binæ cum fœno greco quod tribus digitis capiatur, additis melle cochlearibus quatuor. Illinuntur alio, prius irino succo perunctæ. § Lege addendo, distinctione quoque mutata hoc modo: Alio modo Africanæ binæ tritæ cum fœnigræci quod tribus digitis capiatur, additis mellis cochlearibus quatuor, illin. &c. Miscentur lomento æquis portionibus. § Vetus, æquis partibus. Putant & ter circumductas ouo perdicis, non inclinari. § Circumductas, non circumductas.

Promiscua medicina. Cap. 15.

Vis formicarum supercilia denigrari cum muscis tritis tradunt. Si vero oculi nigri nascentium placeant, soricem prægnanti edendum. Capilli ne canescant, vermium terrenorum cinere præstari admixto oleo. Infantibus qui lacte concreto vexantur, præsidio est agninum coagulatum ex aqua potum. Aut si vitium coagulato lacte acciderit, discutitur coagulo ex aceto dato. Ad dentitionem cerebrum pecoris vitilissimum est.

Osibus in canino fimo inuentis; adultio infantium, que vocatur sriasis, adalligatis emédatur: ramices infantium Jacertæ viridis admotæ dormiētibus morsu, postea arum dimi alligata suspenditur in fumo, traduntq; pariter cum ea expirante sanari infantem. Cochlearum salua illita infantium oculis, palpebras corrigi gignitque. Ramicosis cochlearum cinis cum thure ex oui albo iucco illitus per dies xxx. medetur. Inueniuntur in corniculis cochlearum harenacæ duritiæ, eæ dentitionem facilem præstant adalligatæ. Cochlearum inanum cinis admixtus cere, proci-dētium interaneorū partes extremas prohibet. Opor-tet autem cineri misceri saniem punctis; emillam è cere-bro viperæ. Cerebrum viperæ illigatum pelliculæ den-titiones adiuvat. Ad idem valent & grandissimi dentes serpentium. Fimur corui lana adalligatum in infantū rursi medetur. Vix ex serio completi quædam, nō omittenda tamen, quia sunt prodrata. Ramici in fantium lacerta mederi iubent. Marem hanc præhendi: Id intelligi & q sub cauda vnam cauernam habeat. Id agendum vt per aurum aut argentum, aut ostrum mordeat vitium. Tum in calice nouo illigatum, & in fumo ponitur. Vrina infantium cohibetur muribus elixis in cibo datis. Scarabeorū cornua grandia denticulata, adalligata his amuletū naturā obtinent. Bouis capiti lapillum inesse tradunt, quem ab eo expui si necem timeat: inopinantis præciso capite exemptum, adalligatumq; mire prodesse dentitioni. Itē cerebrum eiusdem ad eundem vsum adalligari iubent. Et limacis lapillum siue osciculū quod inuenitur in dor-so: Magnifice iuuat & ouis cerebrum gingiuis illitum. Sicut aures adepserinus cū ocyimi lacco impositum. Sunt vermiciuli in spinosis herbis asperi, lanuginosi, hos adalligatos protinus mederi tradūt infantibus, si quid ex cibo hæreat. Somnos allicet œsypum cum myrrhæ momento in vini cyathis duobus dilutum, vel cum adipe anserino & vino myrtite: Auis cuculus leporina pelle adalligatus: Ardeolæ rostrum in pelle afinina fronti adalli-gatum. Putant & per se rostrum eiusdem effectus esse vino collutum. E diuerso somnum arcet vespertilionis caput aridum adalligatum. In vrina virili lacerta nona, venerem eius qui fecerit, cohibet. Nam inter amatoria esse magi dicunt. Inhibet & fimur cochleæ & colum-binum cum oleo & vino potum. Pulmonis vulturini dextræ partes venerem concitant viris adalligatæ gruis pelle: Item si lutea ex ouis quinque columbarū, admixto adipis filli denarij pondere, ex melle forbeantur: Passa-res in cibo vel oua eorum. Gallinacci dexter testis arietina pelle adalligatus. Ibius cineres cum adipe anseris & irino perunctis si conceptus sit, partus cōtinere. Con-tra inhiberi venerem pugnatoris galli testiculis anserino adipe illitis adalligatisq; pelle arietina tradunt. Item cuiuscunq; galli gallinacæ, si cum sanguine gallinacæ, lecto subijciantur. Cogunt concipere inuitas setæ ex cauda mulæ, si iunctis euellantur, inter se colligatæ in coitu. Qui in vrinam canis suam ingesserit, dicitur ad venerem pigrior fieri. Mirum & de stollionis cinere (si verum est) linamento inuolutum in sinistra manu venerem stimulare: si transferatur in dextram, inhibere. Item vespertilionis sanguinem collectum flocco, suppositumq; capiti mulierum, libidinem mouere: aut anseris linguam in cibo vel potione sumptam. Phitriasis in toto corpore pota membrana senectutis anguium triduo inhibet: Ac serū exempto caseo potum cum exiguo sale. Caseos si cere-brum mustelæ coagulo addatur, negant corrumpi vetu-state, aut à muribus attingi. Eusdē mustelæ cinis si detur in ossa gallinacæ pullis & columbinis, tutos esse à mu-stelis. Iumētorum vrinæ tormina vespertione adalligato finiuntur: Verminatio ter circumdato verendis palum-bo: mirum dictū, palumbus emissus moritur, iumentum liberatur confestim. Ebriosis oua noctuæ per triduum data in vino, tædium eius adducunt. Ebrietatem arcet pecudum

pecudum assus pulmo præsumptus. Hirundinis rostri cinis cū myrrha tritus, & in vino quod bibetur inspersus, fecuros præstabit à temulētia: Inuenit hoc Horus Assyriorum Rex. Præter hæc sunt notabilia animalium ad hoc volumen pertinētium. Cromphenam auem in Sardinia narrant grui similem, ignotam iam etiam Sardis, vt existimo. In eadem provincia est ophion ceruis tantum pilo similis, nec alibi nascens. Idem autores nominauere sirulugum, quod nec quale esset animal, nec vbi nascere tradiderunt. Fuisse quidem non dubito, cum & medicinæ ex eo sint demonstratæ. M. Cicero tradit animalia butyros vocari, qui vites in Campania erodant.

GLO.

Infantibus qui lacte concreto vexantur, præsidium est anguinū coagulatum. § Quis vnquam vidit anguinum coagulatum? Scribo, præsidio est agninum coagulatum. Lacertæ viridis admotæ dormiētibus morsu emendantur. § Quid opus erat repetere verbum emendantur, cum in proxime præcedenti versu habeatur? Et sequenti versu lego, harundini alligata suspenditur, non adalligata. Nam adalligata vocare solet, quæ Græci periapta, superstitiosa ferè ac magica remedia quæ suspensa collo aut brachio alligata gestantur. Cogunt concipere inuitas setæ ex cauda mulæ, si iunctis inter se colligantur in coitu. § Antiqua lectio: si iunctis vellantur, inter se colligatæ in coitu. Bytuos vocari, qui vites in Campania rodant. § Scribo, erodant.

De miraculis quarundam bestiarum. Cap. 16.

Eligua mirabilia ex his quæ diximus. Non latrari à canē membranam ex secundis canis habentem, aut leporis fimur vel pilos tenentem. In culicum genere muliones non amplius q; vno die viuere. Eosq; qui arborarij pici rostrum habeant, & mella eximat, ab apibus non attingi. Porcos sequi eos à quibus cerebrū corui acceperint in ossa. Puluerem in quo se mula volutauerit, corpori inspersum mitigare ardore amoris. Sorices fugari, si vnus castratus emittatur. Anguina pelle, & sale, & farre cum serpillo contritis vno die, deiectisq; cum vino in fauces boum vna maturescunt, toto anno eos valere. Vel si hirundinum pulli tres tribus ossis dentur. Puluerē è vestigio anguinum collecto, sparfas apes in aluearia reperiunt. Arietis dextro teste præligato oues tantum gigni. Non lassescere in vilo labore, qui neruos ex alis & cruribus gruis habeant. Mulas non calcitrare cum vinum biberint. Vugulas tantum mularum repertas, neque aliam villam materiam quæ non perroderetur à veneno stygis aquæ, cum id dandū Alexandro Magno Antipater mitteret, memoria dignum est, magna Aristotelis infamia excogitatum. Nunc ad aquatilia reuertemur.

C A I I P L I N I I
S E C V N D I
N A T V R A L I S H I S T O R I Æ
L I B E R T R I G E S I M V S P R I M V S .

PROOEMIUM.

Medicina ex aquatilibus. Aquarum mirabilia. Cap. 1.

Q V A T I L I V M sequuntur in medicina beneficia, opifice natura ne in illis quidem cessante, & per vndas fluctusq; ac reciprocos æstus amniūque rapidos cursus improbas exercente vires: nusquam potentia maiora, si verum fateri volumus. Quippe hoc elementū cæteris omnibus imperat: terras deuorat aquæ, flammæ

vecant, scandunt in sublimē, & cælum quoque sibi vindicant, ac nubium obtentu vitalem spiritum strangulant: Quæ causa fulmina elidit, ipso secum discordante mundo. Quid esse mirabilius potest aquis in cælo stantibus? At illæ ceu parum sit in tantam peruenire altitudinem, rapiunt eo secum piscium examina. Sæpe etiam lapides subuehant, portantes aliena pondera. Eadem cadentes omnium terra nascentium causa fiunt, prorsus mirabili natura, si quis velit reputare, vt fruges gignantur, arbores fruticesq; viuant, in cælum migrare aquas, animamque etiam herbis vitalem inde deferre: iusta cōfessione, omnes terræ quoque vires aquarum esse beneficij. Quapropter ante omnia ipsarum potentia exempla ponemus. Cunctas enim quis mortalium enumerare queat?

GLO.

De differentia aquarum, medicinis & obseruationibus. 266. Cap. 2.

Micant benigne passimque in plurimis terris, alibi frigida, alibi calida, alibi iunctæ, sicut in Tarbellis Aquitanica gente, & in Pyrenæis montibus, tenui intervallo discernent. Alibi tepidæ egelidæque auxilia morborum conferentes, & è cunctis animalium hominum tantum causa erumpentes. Augent numerum deorum nominibus variis, vrbesq; condunt, sicut Puteolos in Campania, Statiellas in Liguria, Sextias in Narbonensi prouincia. Nusquam tamen largius q; in Baiano sinu, nec pluribus auxiliandi generibus, aliæ sulphuris, aliæ aluminis, aliæ salis, aliæ nitri, aliæ bituminis, nonnullæ etiam acida falsa ve mixtura. Vapore quoque ipso aliquæ profunt. Tãtaq; eis est vis, vt balneas calefaciant, ac frigidam etiã in solijs feruere cogant, quæ in Baiano Posidonium vocantur, nomine accepto à claudij Cæsaris liberto. Obsonia quoque percoquunt. Vaporant & in mari ipso quæ Licinij Crasi fuere: mediosq; inter fluctus exilit aliquid valerudini salutare. Iam generatim neruis profunt pedibus ue aut coxendicibus, aliæ luxatis, fractis ue. Inaniunt aluos. Sanant vlcera. Capiti auribusq; priuatim medentur. Oculis vero Ciceronianæ. Digna memoratu villa est ab Auerno lacu Puteolos tendentibus imposta littori, celebrata porticu ac nemore, quam & vocabat M. Cicero Academiam, ab exemplo Athenarum, ibi cōpositis voluminibus eiusdem nominis, in qua & monumentum sibi instaurauerat, ceu vero non & in toto terrarum orbē fecisset. Huius in parte prima exiguo post obitum ipsius Antistio Vetere possidente, eruperunt fontes calidi per q; salubres oculis, celebrati cærimine Laureæ Tullij, qui fuit è libertis eius, vt protinus noscatur etiam ministeriu eius ex illa maiestate: ponam enim ipsum carmen, dignū vbique, & non ibi tantum legi.

Quo tua Romanæ vindex clarissime lingua
Sylua loco melius surgere iussa viret:
Atque academiæ celebratam nomine villam,
Nunc reparat cultu sub potiore Vetus:
Hic etiam apparent lymphæ non ante repertæ,
Languida quæ in fuso lumina rore leuant.
Nimirum locus ipse sui Ciceronis honori
Hoc dedit, hac fontes cum patefecit ope.
Vt, quoniam totum legitur sine fine per orbem,
Sin plures oculis quæ medeantur aquæ.

In eadem Campaniæ regione Sinuessanæ aque sterilitatem fœminarum, & virorum infamiam abolere produunt. In Aenaria insula calculosis mederi. Et quæ vocatur Acidula, ab Teano Sidicino quatuor M.p. hæc frigida. Item in Stabiano, quæ dimidia vocat, & in Venafano ex fonte Acidulo. Idem contingit in Velino lacu potantibus. Item in Syriæ fonte iuxta Taurum montem. autor est M. Varro: & in Phrygiæ Gallo flumine Callimachus. Sed ibi in potado necessarius modus, ne lymphatos agat quod in Aethiopiâ accidere his qui fonte rubro biberint Cthefias

Ctesias scribit. Iuxta Romam albulae aquae vulneribus medentur: gelida haec, sed Curile in Sabinis gelidissima, fuctu quodam corpora inuadunt, ut prope morsus videri possit, aptissima stomacho, neruis, vniuerso corpori. Thespiarum fons conceptus mulieribus representat. Ite in Arcadia flumen Elatum. Custodit autem partum Linus fons in eadem Arcadia, abortusque fieri non patitur. E diverso in Pyrrhea flumen, quod Aphrodisium vocatur, steriles facit. Lacus Alphion vitiligines tollit. Varro aut or est, Titium quendam praetura functum, marmor ei signi faciem habuisse propter id vitium. Cydnus Ciliciae amnis podagricis medetur, sicut apparet in epistola Cassij Parmensis ad M. Antonium. Coetra, aquarum culpa in Trezene omnium pedes vitia sentiunt. Tungri ciuitas Gallie fontem habet insignem, plurimis bullis stellantem, ferruginei saporis, quod ipsum non nisi in fine poris intelligitur: purgat hic corpora, tertianas febres discutit, calculorumque vitia. Eadem aqua igne admoto turbida fit, ad postremum rubescit. Leucogaei fontes inter Puteolos & Neapolim oculis & vulneribus medentur. Cicero in admirandis posuit, Reatinis tantum paludibus vngulas iumentorum indurari. Eudicus in Hestiaeotide fontes duos tradit esse, Ceronem, ex quo bibentes oues nigrae fieri: Melan, ex quo albas, ex utroque autem varias. Theophrastus in Thuris Cratim candorem facere, Sybarim nigriciam bobus ac pecori. Quin & homines sentire differentiam eam. Nam qui Sybarim bibant, nigriores esse, diuioresque; & crispo capillo. Qui ex Cratide candidos, mollioresque, ac porrecta coma. Item in Macedonia qui velint sibi candida nasci, ad Alacmonem ducere: qui nigra aut fusca ad Axium. Idem omnia fusca quibusdam in locis tradit nasci, & fruges quoque, sicut in Messapijs. At Lusis Arcadiae quodam fonte mures terrestres viuere & conuersari. Erythris Aleos amnis pilos gignit in corporibus. In Beroia ad Trophonium deum iuxta flumen Orchomenon duo sunt fontes, quorum alter memoriam, alter obliuionem affert, inde numinibus inuentis. In Cilicia apud oppidum Cesium riuus fuit Nus, ex quo bibentium subtiliores sensus fieri Varro tradit. At in Cea insula fontem esse quo hebetes fiant: Zamae in Africa quo sanora voces. Vniu rudio venire his qui ex Clitorio lacu biberint. At Eudoxus & Theopompus inebriari fontibus ijs quos diximus. Mutianus Andri de fonte Liberi patris, statim diebus septenis eius dei vinum suere, si auferatur a conspectu templi, sapore in aquam transcunte. Polyclytus explere olei vicem iuxta Solos Cilicie fontem. Theophrastus hoc idem fieri in Aethiopia eiusdem virtutis fonte. Lycos, in Indiae terris fontem esse, cuius aqua lucernae ardeant. Idem Ecbatanis traditur. Theopompus in Scotussa lacum esse dicit, qui vulneribus medetur. Iuba in Troglodytis lacum, insanum malefica vi appellatum, ter die fieri amarum salumque, ac deinde dulcem, totiesque etiam noctu, scateat albissimis serpentibus vicenum cubitorum. Idem in Arabia fontem exilire tanta vi, ut nullum non pondus impactum respuat. Theophrastus Marfyae fontem in Phrygia ad Celenarum oppidum faxa egerere. Non procul ab eo duo sunt fontes, Claeo & Gelon, ab effectu Graecorum nominu disti. Cyzici fons Cupidinis vocatur, ex quo potantes amorem deponere Mutianus credit. Cranone est fons calidus circa summum feruorem, qui in vinum additus, triduo calorem potionis custodit in vasis. Sunt & Mattiaci in Germania fontes calidi trans Rhenum, quorum haustus triduo feruet. Circa margines vero pumicem faciunt aquae. Quod si quis fide carere ex his aliqua arbitrat, discat in nulla parte naturae maiora esse miracula: quanquam inter initia operis abude multa retulimus. Ctesias tradit, Siden vocari stagnum in Indis, in quo nihil innatet, omnia mergantur. Celsus apud nos in Aeterno ait etiam folia subsidere: Varro, aquae quae ad voluerint emori. Contra in Africae lacu

Apuscidamo omnia fluitant, nihil mergitur: item in Siciliae fonte Pythia, ut Apion tradit. Et in Medorum lacu puteoq; Saturni. Fons Limyrae transire solet in loca vicina, portendens aliqui: mirumque, quod cum piscibus transit. Responda ab his petunt incolae cibo, quem rapiunt auententes: si vere euentum negent, caudis abigunt. Amnis Olachas in Bithynia Briaxum alluit, hoc est & templo & deo nomen, cuius gurgite periuri notantur pati velut flammam vrentem. & in Cantabria fontes Tamarici in augurio habentur. Tres sunt octonis pedibus distantes. in vnum alueum coeunt vasto amne. Singulis siccantur duodecies diebus, aliquando vicies citra suspicionem vlam aquae, cum sit vicinus illis fons sine intermissione largus. Dirum est non profuere eos aspiciere volentibus, sicut proxime Lartio Licinio legato post praeturam post septem dies accidit. In Iudea riuus sabbatis omnibus siccatur. E diuerso miracula alia dira. Ctesias in Armenia scribit esse fontem, ex quo nigros pisces ilico morte afferre in cibis: quod & circa Danubij exortum audiui, donec veniat ad fontem alueo appositum, vbi finitur id genus piscium. Ideoque ibi caput eius amnis intelligitur fama. Hoc idem & in Lydia in stagno nympharum tradunt. In Arcadia ad Phenenum aqua profuit e faxis, styx appellata, quae ilico necat, ut diximus. Sed esse pisces paruos in ea tradit Theophrastus, letales & ipsos, quod non in alio genere mortiferorum fontium. Necare aquas Theopompus & in Thracia apud Cycchos dicit: Licus in Leoninis tertio die, si quisquam biberit. Varro ad Soractem in fonte, cuius sit latitudo quatuor pedum: Sole orietem eum exundare feruenti similem, auesque quae gustauerint, iuxta mortuas iacere. Nanque & haec insidiola conditio est, quaedam etiam blandiuntur aspectu, ut ad Nonacrin Arcadiae. Omnino enim nulla deterrent qualitate: hanc putant nimio frigore esse noxiam, utpote cum profluens ipsa lapidescat. Aliter circa Thessalica Tempe, quoniam visus omnibus terrori est, traduntque etiam aes ac ferrum erodi illa aqua. Profluit (ut indicauimus) breui spatio: mirumque, siliqua syluestris amplecti radicibus fonte eum dicitur, semper florens purpura. Et quaedam sui generis herba in labris fontis viuet. In Macedonia, non procul Euripidis poetae sepulchro, duo riuu confluunt, alter saluberrimi potus, alter mortiferi. In Perparenis fons est, qui quacunque rigat, lapideam facit terram: item calidae aquae in Euboea Delio, nam quae alluit riuus, faxa in altitudinem crescunt. In Eurymenis deiecta coronae in fontem, lapides fiunt. In colosis flumen est, in quo lateres coniecti, lapides extrahuntur. In scyretico metallo arbores quaecunque flumine alluuntur, faxa fiunt cum ramis. Distillantes quoque guttae in lapides durefcunt in antris Coryciji: nam Miezae in Macedonia, etiam pendentes in ipsis cameris: at in Corintho cum decidere. In quibusdam speluncis utroque modo, columnasque faciunt, ut in Paulia Cherfonefi Rhodiorum in antro magno, etiam discolori aspectu. Et haec tenus contenti sumus exemplis.

Alibi frigida, alibi calida, alibi inuadunt. Leges, alibi iunctae id est vna cum calidis frigidae eodem in loco. Seltias in Narbonensi provincia. Melius, Sextias. Ibi compositis voluminibus eisdem nominibus. Scribo: voluminibus eiusdem nominis. Lacus Amphion vitiligines tollit. Imo, Alphion, nam ab hoc effectu etiam nomen inuenit, vitiligo enim αλφί. Graecis dicitur. Tungri ciuitas Galliae fontem habet insignem, plurimis bullis stellantem. Rectius, bullis stellantem, quod in emendatis exemplaribus legitur. Eudicus in Hestiae Eutice. Scribendum, in Hestiaeotide. At Lusis Arcadiae quodam fontem mures terrestres bibere & conuersari. Viuere, non bibere. In Sicilia apud oppidum Iugsum riuus fuit vnus, ex quo bibentium subtiliores sensus fieri Varro tradit. Triplex eraturum, nec tamen cuius deprahendi facile, nisi ex collatione. Restitimus autem hoc modo. In Cilicia apud oppidum Cesium riuus fuit Nus & unde prouerbium κλο κωυ οί κης, quanquam autem parca miographi in hebetes ac stupidos id dici solitum affert. Huiusmodi tamen proculdubio accipiendum est, quemadmodum illud, Sapientum oclanus, aut ελεγοπος, παλεις. Mirum quoque & quod

GLO.

quod cum piscibus transit. Verus lectio, mirumque, quod cum piscibus transit. Leue hoc videri poterat, nisi haec ipsa menda non vno loco occurreret. Non procul ab Euripidis poetae sepulchro. Zab redundat. Sic enim Plinius loqui solet, non procul sepulchro. Item calidae aquae in Euboea. In Lebedo namque alluit riuus, in quo faxa in altitudinem crescunt. Antriqui codices, Item calidae aquae in Euboea Delio, nam quae alluit riuus faxa in altitudinem crescunt. In fine secundi cap. In quibusdam speluncis utroque modo, columnasque faciunt. nam haec voces utroque modo, ad verbum precedens durefcunt, referuntur.

De qualitate aquarum, in salubritate vel commoditate earum. Cap. 3.

Varitur inter medicos, cuius generis aquae sint vitiosissimae. Stagnantes pigrasque merito damnant, vitiores quae profuunt existimantes: cursu enim percussuque ipso extenueri atque proficere, eoque miror ciuiterarum ab aliquibus maxime probari. Sed hi ratione afferunt, quoniam leuissima sit imbrim aqua, ut quae subire poterit ac pendere in aere. Ideo & niues praeferrunt imbribus, niuibuscque etiam glaciem, velut, ad infinitum coacta subtilitate. Leuiores enim haec esse, & glaciem multo subliorem aqua. Horum sententia refellere inter est vitia. In primis enim leuitas illa deprahendi aliter quae sensu vix potest, nullo penae momento ponderis aequis inter se distantibus. Nec leuitatis in pluuia aqua argumentum est subisse eam in caelum, cum etiam lapides subire appareat, cadensque inficiatur halitu terrae. Quo fit ut pluuia aquae fordium inesse plurimum sentiant, citissimaeque: ideo calescit aqua pluuia. Niuem quidem glaciemque subtilissimum elementi eius videri miror, appposito grandinum argumento, est quibus pestilentissimum potum esse conuenit. Nec vero pauci inter ipsos de contrario ex gelu ac niuibuscque in saluberrimos potus praedicant, quoniam exactum sit inde quod tenuissimum fuerit. Minui certe liquorem omnem congelatione deprahenditur. & rore nimio scabiem fieri, pruina vredime, cognatis & niuis eausis. Pluuia quidem aquae celerime putrefcere conuenit, minimeque durare in nauigatione. Epigenes aut, quae quae septies putrefacta purgata sit, perhibet amplius non putrefcere. Nam ceteras etiam medici cōstitentur inuitiles, alio duritias facientes, faucibusque, etiam limi non alij inesse plus, aut animalium quae faciunt vitiosum, confitendum habent. Nec statim amnium vitiosissimas esse, sicuti nec torrentiu vilius, lacuscque plurimos salubres maxime. Quaedam igitur & huius generis aptissima alia alibi. Parthorum reges ex Coaspe & Euleo tantum bibunt, & ea quamuis in longinqua comitantur illos. Et horum placere potum, non quia sint amnes apparet, quonia nec Tigri, nec Euphrate, nec de multis alijs bibunt. Limus aquarum vitium est: si tamen idem amnis anguillis scaeat, salubritatis indicium habetur: sicuti frigoris, tinea in fonte gigni. Ante omnia autem damnatur amare, & quae scrobem statim impleat, quod euenit Trezene. Nam nitrosas atque salmacidias in desertis rubrum mare petentes, addita polenta, vitiles intra duas horas faciunt, ipsaque vesuntur polenta. Damnantur in primis fontes, qui ceenum faciunt, quique malum colorem bibentibus: refert & si vasa ere inficiunt aut si legumina tarde percoquant, si liquata leniter terram relinquunt, decoctaque crassis obducunt vasa crustis. est etiam vitium non foetidae modo, verum omnino quicquam respicientis, iucundum sit illud licet gratumque, & ut sepe ad viciniam lactis accedat. Aquam salubrem aeri quae simillimam esse oportet. Vnus in toto ore traditur fons aquae iucunde olentis in Mesopotamia Cabure, Fabule rationem afferunt, quoniam eo Iuno perfusa sit. De cetero aquarum salubrium sapor odor ve nullus esse debet. Quidam statera iudicant de salubritate, frustrante diligentia, quando perrarum est vt leuior sit aliqua. Ceterior subtilitas inter pares meliore

esse, quae calescat refrigereturque celerius. Quin exhausta vitis ne manus pendeat, depositisque in humum tepescere affirmant. Ex quo nam ergo genere maxime probabilis contingit? Pateis nimirum, vt in oppidis constare video: sed his quibus exercitationis ratio crebro haustu contingit, & illa tenuitas colante terra. Salubritati haec satis sunt. Frigori & opacitas necessaria, utque ccelu videant. Super omnia obseruatio vna, eadem & ad perennitatem pertinet, vt illa vado exiliat vena, non de lateribus. Nam vt tactu gelida sit, etiam arte contingit, si etiam expressa in altum, aut de sublimi deiecta, verberatu corripiat aera. In natando quidem spiritum contententibus frigidior sentitur eadem. Neronis Principis inuentum est, decoquere aqua, utroque demissam in niues refrigerare. Ita voluptas frigoris contingit sine vitijis niuis. Omnem vitiaque decoctam vitiosorem esse conuenit: item calescentem magis refrigerari subtilissimo inuento. Vitiosa aquae remedium est, si decoquatur ad dimidias partes. Aqua frigida iniecta silitur sanguis. Aestus in balneis arceatur, si quis ore teneat. Quae sunt haustu frigidissima, non perinde & tactu esse, alternante hoc bono, multi familiari exemplo colligunt. Clarissima aquarum omnium in toto orbe, frigoris salubritatisque palma, praconio vrbs. Marcia est, inter reliqua deum munere vrbi tributa. Vocabatur haec quondam Aufeia, fons autem ipse Piconia. Oritur in vltimis montibus Pelignorum, transiit Marfos & Fucinum lacum, Romanam non dubie petens. Mox specu mersa, in Tiburtina se aperit. M. p. fornicibus structis perducta. Primus ea in vrbe m ducere auspiciatus est Ancus Marcius, vnus de regibus. Postea Q. Marcius Rex in praetura. Rursusque restituit Marcus Agrippa. Idem & virginem adduxit ab ostia lapidis diuerticulo ij. M. p. Praenestina via. Iuxta est Herculeanus riuus, quem refugiens Virginis nomen obtinuit. Horum amnium comparatione differentia supradicta deprahenditur, cum quantum Virgo tactu, tantum praestet Marcia haustu. Quanquam vitiosusque iam pridem vrbi perijt voluptas, ambitione auaritiaque, in vilis ac suburbana decoquentibus publicam salutem. Non ab re sit, querendi aquas iunxisse rationem. Reperiuntur in conuallibus maxime, & quodam coeunitatis cardine, aut montiu radicibus. Multi septentrionales vbique partes aquosas existimauere. Qua in re varietatem naturae aperuisse conuenit: In Hyrcanis montibus meridiano latere non pluit. Ideo syluigeri ab aquilonis tantum parte sunt. At Olympus, Ossa, Parnasus, A penninus, Alpes vndique vestiuntur, amnisque perfunduntur. Aliqui ab austro, sicut in Creta Albi montes. Nihil ergo in his perpetuae obseruationis iudicabitur. Aquarum sunt notae iuncus aut harundo, aut herba de qua dictum est: multumque alicui loco peccore incubans rana. Salix enim erratica, & alnus, aut vitex, aut edera sponte proueniunt, & corruatione aquae pluuiae in locum humiliorum de superioribus defluentis, augurio fallaci. Ceterior multo nebulosa exhalatio est, ante ortum solis longius intuentibus, quod ex edito quidam speculantur, prouit terram mento attingente. Est & peculiaris aestimatio peritis tantum nota, quam feruentissimo aestu sequuntur, dieique horis ardentissimis, qualis ex quoque loco repercussus splendeat: Na si terra sitiente humidior est ille, indubitata spes promittitur. Sed tanta intentione oculorum opus est, vt indolefcant: quod fugientes, ad alia experimenta decurrunt, loco in altitudinem pedum quinque defosso, ollis que & si gliano opere crudis, aut peruncta pelui aerea cooperto, iucernaque ardente concamerata frondibus, dein terra. Si glium humidum ruptum ve, aut in ere sudor, vel lucerna sine defectu olei restincta, aut etiam velle lanæ maddidum reperiat, non dubie promittunt aquas. Quidam & igne prius excoquant locum, tanto efficaciore vatorum argumento. Terra vero ipsa promittit candidatibus maculis, aut tota glauci coloris. In nigra enim scaturigine non fere

tere sunt perennes. Figulari creta semper admittitur spes. Nec amplius puteum fodunt, coria terræ obseruantes, vt à nigra descendat ordo supradictus. Aqua semper dulcis in argillosa terra, frigidior in topheo. Nanque & hic probatur. Dulces enim leuesq; facit, & colando continet fordes. Sabulum exiles limosq; promittit. Glarea incertas venas, sed boni saporis. Sabulum masculum & harena carbunculosa, certas, stabilesq; & salubres. Rubra saxa optimas, speiq; certissimæ. Radices montium saxosæ, & flexæ, hoc amplius rigentes. Oportet autem fodientibus humidiores assidue respõdere glebas, faciliusq; ferramenta descendere. Depressis puteis sulphurata vel aluminosa occurrentia putearios necant. Experimentum huius periculi est, demissa ardens lucerna, si extinguatur. Tunc secundum puteum dextra ac sinistra fodiuntur æstuaria, quæ grauiorem illum halitum recipiant. Fit & sine his vitij altitudine ipsa grauior aer, quem emendant assiduo linteorum iactatu euentilando: cum ad aquam ventum est, sine harena opus surgit, ne venæ obstruantur. Quædam aquæ vere statim incipiente frigidiores sunt, quarum nõ in alto origo est, hybernis enim constant imbribus: quædam canis ortu, sicut in Macedonia Pella vtrunq; ante oppidum enim incipiente æstate, frigida est palustris: dein maximo æstu in excelsioribus oppidi riget. Hoc & in Chio euenit, simili ratione portus & oppidi. Athenis Enneacrinos nimbo æstate frigidior est, q; puteus in Iouis orto. At ille siccitibus riget.

GLO. Cursu enim percussuque ipso extenuari atque proficere. Legendum, Cursu enim percussuque ipso. Et vt sepe ad vicina lacus accedens. Scribo, ad viciniam lacus. quædam aquæ vere statim incipiente frigidiores sunt, quarum non in alto origo est, hybernis enim constat imbribus, quædam canis ortu, sicut in Macedonia apparet. Vtrunq; ante oppidum Pellam. Incipiente enim æstate frigida est palustris, dein maximo æstu in excelsioribus oppidi riget. Malui vereres codices sequi in quibus sic legitur, quædam canis ortu, sicut in Macedonia Pella vtrunq; ante oppidum enim incipiente æstate frigida est palustris, &c.

Aquarum subito nascentium, aut desinentium ratio. Cap. 4.

Maxime autem putei circa arcturum. Nam ipsa æstate deficiunt, omnesq; quadriduo eo subsidunt. Iam vero multi hyeme tota, vt circa Olympi, vere primum aquis redeuntibus. In Sicilia quidem circa Messanam & Mylas hyeme in totum inarescunt fontes: æstate exundant amnemq; faciunt. A pollinæ in Ponto fons iuxta mare estate tantum superfluit, & maxime canis ortu, parcius si frigidior sit estas. Quædam terre imbribus sicciore sunt, velut in Narniensi agro, quod admirandis suis inferuit M. Cicero. siccitate lutu fieri prodès, imbre puluerem. Omnis aqua hyeme dulcior, estate autem minus, autumno minimè minusq; per siccitates. Neque æqualis annium plerunq; gustus est, magna alvei differentia. Quippe tales sunt aquæ, qualis terra per quam fluunt, qualesq; herbarum quas lauant succi: ergo ijdem amnes parte aliqua reperiantur insalubres. Mutat saporem & influentes riuu, vt Borysthenem, victiq; diluuntur. Aliqui vero & imbre mutantur. Ter accidit in Bosphoro, vt falsi deciderent, necarentq; frumenta. Toties & Nili rigua pluuiæ amara fecere, magna pestilentia Aegypti. Nascentur fontes decisis plerunq; syluis, quos arborum alimenta consumabant: sicut in Hæmo obsidente Gallos Cassandro, cum valli gratia sylvas cecidissent. Plerunq; vero damno torrentes corruantur detracta collibus syla, continere nimbos ac digerere cofueta. Et coli mouerique terram callumque summæ cutis solui aquarum interest. Proditur certe in Creta expugnato oppido, quod vocabatur Arcadia, cessasse fontes, amnesque qui in eo situ multi erant. Rursus condito post sex annos emeruisse, vti queque cœpissent partes coli.

Observatio historica. Cap. 5.

Terra quoque motus profundunt, forbentq; aquas, sicut circa Phenæum Arcadiæ quinquies accidisse constat. Sic & in Corico monte amnis erupit, postea quam cœptus est coli. Illa mutatio mira, vbi causa nulla euidentis apparet, sicut in Magnesia calidas factas frigiditas, alias non mutato sapore. Et in Caria, vbi Neptuni templum est, amnis qui fuerat antè dulcis mutatus in salem est. Et illa, miraculi plena, Aréthusam Syraculis firmum redolere per olympia: veriç simile, quoniam Alpheus in ea insula sub ima maria permeet. Rhodiorum fons in Cherroneso nonno anno purgamenta egerit. Mutantur & colores aquarum, sicut Babylonie lactis estate rubras habet diebus xj. Et Borysthenes, estate temporibus ceruleus fertur, quamquam omnium aquarum tenuissimus: ideoq; innatans Hypani. In quo, & illud mirabile, Austriis flantibus superiorem Hypanium fieri. Sed tenuitatis argumentum & aliud est, quod nullum halitum non modo nebulam emittit. Qui volunt diligentes circa hoc videri, dicunt aquas grauiore post brumam fieri.

GLO. Illa mutatio mirabilis nulla euidentis causa apparet. Vera leq; illa mutatio mira, vbi nulla euidentis causa apparet.

Ratio aquæ descendæ, & quomodo medicatis utendum, & quid prosit nauigatio, & medicina aquæ marina. Cap. 6.

Cæterum à fonte ducti fistilibus tubis vtilissimum est, crassitudine binum digitorum, comissuris pyxidatis, ita vt superior intret, calce viua ex oleo leuigatis. Libra mentum aque in centenos pedes sursum elici, minimū erit: si vno cuniculo veniet, in binos actus: lamine esse debebunt, per quas surgere in sublimè opus fuerit, è plumbo. Subit altitudinem exortus sui: si longiore tractu veniet, subeat crebro descédaturque, ne libramenta pereant. Fistulas denum pedum longitudinis esse, legitimum est. Et si quinariæ erunt, sexagena pondò ponderet: si octonariæ, centena: si denariæ, cetera vicena, ac deinde ad has portiones. Denaria appellatur, cuius lamine latitudo antequam curuetur digitorum decem est, dimidioque eius quinaria. In omni anfractu collis quinariam fieri, vbi dometur impetus, necessarium est item castella, prout res exigit. Homerum calidorum fontium mentionem non fecisse demoror, cum alioquin lauiri calida frequenter induceret, videlicet quia medicina tunc non erat hæc, que nunc aquarum perfugio vitur. Est autem vtilis sulphurata neruis, aluminata paralyticis, aut simili morbo solutis. Bituminata aut nitrosa qualis Cutilia, vtilis est bibendo atque purgationibus. Plerique in gloria ducunt, plurimis horis perpeti calore earum, quod est inimicissimū. Nanque paulo diutius q; balineis vt oportet, ac postea frigida dulci nec sine oleo discedetis, quod vulgus alienum arbitratur, idcirco non alibi corporibus magis obnoxijis. Quippe & vastitate odoris capita replentur, & frigore inseltantur sudatia, reliqua corporum parte mersa. Similis error quo quiddam plurimo potu gloriatur. Vidiq; iam turgidos bibendo, in tantum vt anuli integerentur cute, cum reddi non posset hausta multitudo aque. Nec hoc ergo fieri cõuenit sine crebro salis gustu. Vtuntur & cæno fontium ipsorum vtiliter, sed ita si illitum sole inarescat. Nec vero omnes quæ sint calidæ, medicatas esse credendum, sicut in Egesta Sicilia, Larissa, Troade, Magnesia, Melo, Lipara. Nec decolor species gris, argenti ve (vt multi existimauere) medicaminum argumentū est, qñ nihil eorum in Pataunis fontibus ne odoris quidem differetia aliqua deprehenditur. Medèdi modus idem & in marinis erit, quæ calefiunt ad neruorū dolores, ferrumnant & fracturas ossaque contusa. Item corpora siccant, qua de causa & frigidum mari vtuntur.

Præterea

Præterea est alius vsus multiplex, principalis vero nauigandi phthisi affectis, vt diximus, aut sanguinem egerentibus, sicuti proxime Anneum Gallionem fecisse post cõsulatam meminimus. Neq; enim Aegyptus propter se petitur, sed propter longinquitatem nauigandi. Quin & vomitiones ipsæ instabili volutatione commotæ plurimis morbis capitis, oculorum, pectoris medentur, omnibusque propter quæ elleborum bibitur. Aquam vero maris per se efficaciorè discutiendi tomoribus putat medicis: illa decoquatur hordeacea farina, ad parotidas. Emplastris etiam maxime albis & malagmatis miscent. Prodest & insula crebro ictu. Bibitur quoque quamuis non sine iniuria stomachi ad purganda corpora, bilemque atram, aut sanguinem concretum reddendum alterutra parte. Quiddam & in quartanis dedere eam bibendam: & in tenasms articularibusq; morbis asseruatam, & in hoc veritate virus deponetem. Aliqui decoctam, omnes ex alto haustam, nullaque dulcimum mixtura corruptam, in quo vsu præcedere vomitum volunt. Tunc quoque acetum aut vinum aqua miscent. Qui parum dedere, raphanos supermandi ex multo aceto iubent, vt ad vomitiones reuocent. Clisteribus quoque marinam insundunt tepescatam. Testium quidem tumoris fouèdo non aliud præferunt. Item perionium vitio ante vlceras simili modo pruritibus, ploris, & lichenū curationi. Lendes quoque & tetra capitis animalia hac curantur, & liuentia reducit eadem ad colorem. In quibus curationibus post marinam aceto calido fouere plurimum prodest. Quin & ad ictus venenatos salutaris intelligitur, vt phalangiorum & scorpionū, & pyradæ aspide resperis. Calida autem in his assumitur. Sufficit eadem cum aceto capitis doloribus. Tormina quoque & choleram calida insula clysteribus sedat. Difficilius perfrigescunt marina calefacta. Mammæ fororientes, præcordia, faciemq; coporis piscinæ maris corrigunt. Aurium grauitatem, capitis dolores, cum aceto feruentium vapor. Rubiginè ferro marinæ celerrime exterunt. Pecorum quoque scabiem sanant, lanasq; emollunt. Nec ignoro hæc mediterraneis superuacanea videri posse. Verum & hoc cura prouidit, inuenta ratione qua sibi quisque aquam maris faceret. Illud in ea ratione mirum, si plusquam sextarius salis cum quatuor aquæ sextarijs mergatur, vinci aquam, salemq; non liquari. Cetero sextarius salis cum quatuor aquæ sextarijs, salis inani vim & naturam implet. Moderatissimum autem putat, supradictam aquæ mensuram octonos cyathis salis temperari, quoniam ita & neruos calefaciat, & corpus nõ exasperet. Inueteratur quod vocatur thalassomeli, æquis portionibus maris, mellis, imbris: ex alto & ad hunc vsum aduehunt, fistiliq; vase & picato cõdunt. Prodest ad purgationes maxime sine stomachi vexatione, & sapore grato & odore. Hydromeli quoque ex imbre puro cum melle temperabatur quondam, quod daretur appetentibus vinum agris, veluti in nocentiore potu. Damnatum iam multis annis ijdem vitij quibus vinum, nec ijdem vtilitatibus. Quia sepe nauigantes defectu aquæ dulcis laborant, hæc quoque subsidia demõstrabimus. Expansa circa nauium vellera maderescit accepto halitu maris, quibus humor dulcis exprimitur. Item demissa reticulis in mari cõcauæ è cera pilæ, vel vasa inania obturata, dulcem intra se colligunt humorem. Nam in terra marina aqua argilla percolata dulcescit. Luxata hominum corpora & quadrupedum natado in cuiuslibet generis aqua facillime in artus redeunt. Est & in metu peregrinantium, vt tentent valetudinem aquæ ignotæ: hoc cauent è balineis egressi statim frigidam suspectam hauriendo. Mufcus qui in aqua fuerit podagris illitus prodest, item oleo admixto, talorum dolori tymoriquæ. Spuma aquæ affrictu verrucas tollit. Nec nõ harena littorum maris, præcipuè tenuis & solibus candens, in medicina est sicca ndis corporibus coopertis hy-

dropicorum aut rheumatismos sentientium. Et hætenus de aquis: nunc de aquatilibus. ordiemur autem, vt in reliquis, à principalibus eorum quæ sunt sal & sponsia. Cum alioqui lauiri calida frequenter indicat. Inducet, nõ indicat. Idem ad corpora sicca. Quæ de causa & frigidum mari vitur. Præterea est alius vsus simplex. Scribo iuxta fidem emendatorum codicum, Item corpora siccant, qua de causa & frigidum mari vtuntur. Præterea est alius vsus multiplex. Difficilius perfrigescunt marina calefacta. Calefacti non calefacta. Ibidem pro mammæ rigentes, vetuli codices habent mammæ fororientes nec dubito quin rectius, quadoquidem hoc vocabulo præter alios: etiam Politianus vitur. Sequenti versu lege. Aurium grauitatem, capitis dolores.

GLO.

De generibus salis, & confecturis, & medicinis, & obseruationibus. Cap. 7.

Sal omnis aut fit, aut gignitur: vtrūque pluribus modis, sed causa gemina, coacto humore, aut ficcato. Sic catur in lacu Tarentino æstiuis solibus, totumq; stagnum in salem abit, modicum alioquin, altitudine genua non excedens. Item in Sicilia in lacu qui Cocanicus vocatur, & alio iuxta Gelam: horum extremitates tantum inarescunt, sicut in Phrygia, Cappadocia, Aspedi, vbi largius coquitur, & vsque ad medium lacum. Aliud etiã in eo mirabile, quod tantumdem noctu subuenit, quantum die auferas. Omnis est talis sal minutus, atque non gleba est. Aliud genus ex aquis maris sponte gignitur, spuma in extremis littoribus ac scopulis relicta. Hic omnis rore densatur, & est acrior qui in scopulis inuenitur. Sunt etiã num naturales differentia tres. Nanque in Baetris duolacus vasti, alter ad Scythas versus, alter ad Arios, sale æstuant. Sicut ad Cittium in Cypro, & circa Menphin, extrahunt lacu, dein sole siccant. Sed & summa fluminū densantur in salem, amne reliquo veluti sub gelu fluente, vt apud Caspias portas, quæ salis flumina appellantur. Itè circa Mardos & Armenios. Præterea apud Baetros amnis Ochus & Oxus, ex appositis motibus deserunt salis rameta. Sunt & in Africa lacus, & quidem turbidi, salem ferentes. Ferunt quidem & calidi fontes, sicut Pagasæ. Et hætenus habet se genera ex aquis sponte prouenientia. Sunt & motes natui salis, vt in Indis Oromenus, in quo lapidinarum modo cæditur renascens, maiusq; regum vectigal ex eo est, q; ex auro atque margaritis. Effoditur & è terra, vt palam est humore densato, in Cappadocia. Ibi quidem cæditur specularium lapidum modo. Põdus magnū glebis, quas micæ vulgus appellat. Carrhis Arabiæ oppido muros domosq; massis salis faciunt, aqua feruntur. Inuenit & iuxta Pelusium Ptolemæus Rex, cum castra faceret. Quo exemplo postea inter Aegyptū & Arabiam, etiam squalentibus locis, ceptus est inueniri detractis harenis: qualiter & per Africæ sitientia vsque ad Ammonis oraculum. Is quidem crescens cum luna noctibus. Nam Cyrenaici tractus nobilitantur ammoniaci, & ipso quia sub harenis inteniatur appellato. Similis est colore alumini, quod schiston vocant, longis glebis, neque perlucidis, ingratus sapore, sed medicina vtilis. Probatur q; maxime perspicuus, rectis scissuris. Insigne de eo proditur, quod leuissimus intra specus suos, in lucem vniuersam prolatus, vix credibili pondere ingrauefcit. Causa euidentis, cuniculorum spiritu madido sic adiuuante molientes, vt adiuuant aquæ. Adulteratur Siculo, quem cocanicū appellauimus, nec nõ & Cyprio mire simili. In Hispania quoque citeriore Egesta cæditur, glebis penè trãlucentibus, cui iam pridem palma à plerisque medicis inter omnia salis genera perhibetur. Omnis locus in quo reperitur sal, sterilis est, nihilque gignit: & in totum sponte nascens inter hæc est. Factij varia genera. Vulgaris plurimusque in salinis, mari adfuso, non sine aquæ dulcis riguis, sed imbre maxime iuuante, ac super omnia sole multo, non aliter inarescens. Africa circa Vticam construit aceruos salis ad collium speciem:

qui vbi sole lunaq; indurere, nullo humore liquefcunt, vixque etiā ferro cāduntur. Fit tamen & in creta sine riguis, in falinas mare infundētibus: Et circa Aegyptum, ipfo mari influente in folū (vt credo) Nilo fucco fum. Fit & è puteis in falinas ingeftis. Prima densatio Babylone in bitumē liquidum cogitur, oleo fimile, quo & in lucernis vtuntur: hoc detractō subest fal. Et in Cappadocia è puteis ac fonte aquam in falinas ingerūt. In Chaonia ex coquunt aquā ex fonte, refrigerandoq; falē faciunt in erem, nec candidū. Gallia, Germaniaq; ardentibus lignis aquā falīam infundunt. Hispaniē quadā sui parte è puteis hauriunt, muria appellat: & illi quidē etiam lignum referre arbitrantur. Quercus optima, vt quæ per se cinere syncero vim falis reddat: alibi corylus laudatur; ita infuso liquore falfo, carbo ē in sale veritur. Quicunque ligno cōfit fal, niger est. Apud Theophrastū inuenio Imbrios harundinis & iunci cinerem decoquere aqua folito, donec exiguū superesset humoris. Quin & è muria falīam etorum recoquunt, iterumq; consumpto liquore ad naturā suam redit: vulgo è menis iucundissimus. Marinarum maxime laudatur Cyprius à Salamīne; at è stagnis Tarentinus, ac Phrygius, qui Tattæus vocatur. Hi duo oculis vtilis. A Cappadocia vero qui in laterculis affertur, cutis nitorem dicitur facere. Magis tñ extendit is, quē Cittiēum appellauimus. Itaq; à partu ventrē eo cum melanthio illinit. Salissimus: suauissimus omnium Tarentinus, atque candidissimus. Et de cætero fragilis qui maxime candidus. Pluuia dulcescit omnis. Suauiores tñ rores faciunt. Sed copiosum aquilonis flatus. Austro non nascitur. Flos falis non fit, nisi aquilonibus. In igne nec crepitat, nec exilit Tragæus, neq; Acanthus ad oppido appellatus: nec vilius spuma, aut ramentum, aut tenuis. Agrigentinus igniū patiens, ex aqua exilit. Sunt & colorum differētiæ. Rubet Memphi, ruffus est circa Oxum, Centuripis purpureus, Circa Gelam in eadem Sicilia tantū splendoris, vt imaginem recipiat. In Cappadocia croceus effoditur, translucidus & odoratissimus. Ad medicinē vsus, antiqui Tarentinū maxime laudabant. Ab hoc quēcutique è marinis, ex eo gñe spumeum præcipue. Lumentorum vero & boum oculis, Tragæum & Beticū, Ad obsonium & cibum vtilior quicquid facile liquefcit: item humidior, minorē enim amaritudinem hñt, vt Atticus & Euboicus. Seruandis carnibus aptior acer & ficus, vt Megaricus. Conditur etiam odoribus additis, & pulmentarij vicem implet, excitans auditatē, inuitansq; in omnibus cibis, ita vt sit peculiaris, etiam intellectus inter innumera condimenta. Ita est in mandendo quæstus garo. Quin & pecudes armenta; & iumenta, sale maxime sollicitantur ad pascum, multo largiore lacte, multoq; gratiore etiam in caseo dote. Ergo hercule vita humanior sine sale nequit degere: adeoq; necessarium elementum est, vt tranfierit intellectus ad voluptates animi quoque. Nam ita sales appellantur: omnisq; vitę lepos & summa hilaritas, laborumq; requies non alio magis vocabulo constat. Honoribus ēt militi; & interponitur, salarijs inde dicitis, magna apud antiquos autoritatē, sicut apparet ex noīe Salarie viæ: qm̄ illa sal in Sabinos portari consuevit. Ancus Martius Rex, salis modia sex milia in cōgiario dedit populo, & salinas primus instituit. Varro etiam pulmentarij vice vsos veteres, autor est: Est sal enim salēm cum pane & caseo, vt prouerbio apparet. Maxime tñ in sacris intelligitur autoritas, qñ nulla cōficiuntur sine mola falīa. Salinarū synceritas summam fecit suam differentiam quadam fauilla falis, quæ leuissima ex eo est & candidissima: appellatur & flos falis, in totū diuersa res, humidiorisq; nature, & crocei coloris, aut ruffi, veluti rubigo falis: odore quoque ingrato ceu gari diffentens à sale non modo à spuma. Aegyptus inuenit, videturq; Nilo deferri. Et fontibus tñ quibusdā innat. Optimum ex eo quod olei quandam pinguitudinē red-

dit. Est enim ēt in sale pinguitudo, quod mirēmur. Adolteratur autem tingiturq; rubrica, aut plerumq; testa trita: qui fucus aqua depræhēditur, diluente factiūi colorem, cum verus ille non nisi oleo resoluitur, & vnguentarij propter colorē eo maxime vtatur. Canicia in vasis summa est: media vero pars humidior, vt diximus. Floris natura aspera, ex calfa etoria, stomacho inutilis. Sudorē ciet, alium soluit in vino & aqua, acopis & smegmaticis vtilis, Detrahit & ex palpebris pilos efficacissimē. Feces imę concutiuntur, vt color croci redeat. Præter hæc etiam nū appellatur in salinis salugo, ab alijs saliflago, tota liquida, marina aqua saliori, vi distans. Aliud etiam num liquoris exquisiti genus, quod garon vocauerunt, intestinis piscium cæterisq; quæ abijcienda essent, sale maceratis, vt sit illa putrescentium sanies. Hoc olim conficiebatur ex pisce, quem Græci garon vocabant. Capite eius vsito, suffitu extrahi secundas morantes.

Et in Capadocia puteis ac fonte quē in salinas egerunt. Congruentior erit lectio si legas, Et in Cappadocia è puteis ac fonte aquam in salinas ingerunt. Quicunque ligno conficitur fal, niger est. Vetus lactio. Quicunque ligno confit fal. At è stagnis Tarentinus, ac è riguis Phrygius. In vetustis exemplaribus tantum est, At è stagnis Tarentinus ac Phrygius. Salinarum sinceritas summā fecit suam differentiam. Quædam enim fauilla falis, quæ leuissima ex eo est & candidissima, flos falis appellatur. Et flos quidem falis in totum diuersa res. Verbofior hæc lectio est, at verus multo elegantior simul & verior. Salinarum sinceritas summam fecit suam, differentiam quadam fauilla falis, quæ leuissima ex eo est & candidissima: appellatur flos falis, in totum diuersa res.

De scombro pisce, & muria, & alece. Cap. 8.

Vnc è scombro pisce laudatissimum in Carthaginis spartarij cetarijs: sociorum id appellatur, singulis milibus nummum permutantibus congios pene binos. Nec liquor vllus pene præter vnguenta maiore in pretio esse cœpit, nobilitatis etiam gentibus. Scombro quidem & Mauritania, Bætica; & Cartheia ex oceanis intrantes capiunt, ad nihil aliud vtilis. Laudantur & Clazomenæ garo, Pompeijque & Leptis, sicut muria Antipolis ac Thurij, iam vero & Dalmatia. Vitium huius est alex, imperfecta nec colata fex. Cœpit tamen & priuatim ex inutili pisciculo minimoq; confici. Apuam nostri, aphyen Græci vocant, quoniam is pisciculus è pluuia nascitur. Foroiulienfes piscem ex quo faciunt, lupum appellant. Transiit deinde in luxuriam, creueruntque genera ad infinitum: sicuti garum ad colorem nulli veteris, adeoq; dilutam suauitatem vt bibi possit. Aliud vero ad castimoniarum superfluitatem, etiam sacris ludæis dicatum, quod fit è piscibus squama carentibus. Sic alex peruenit ad ostreas, echinos, vrticas, cammaros, mulorum iocinera. Innumerisq; generibus ad saporem gulæ cœpit sal tabescere. Hæc obiter indicata sint desiderijs vitæ, & ipsa tamen nonnulli vsus in medendo. Nanque & alece scabies peccoris sanatur, infusa per cutem in cistam: & contra canis morsus draconisq; marini prodest. In linteolis autem conceptis imponitur. Et garo ambusta recentia sanatur, si quis infundat ac non nominet garum. Contra canum quoque morsus prodest, maximeq; crocodili, & vlcibus quæ serpunt, aut fordidis. Oris quoque & aurium vlcibus aut doloribus mirifice prodest. Muria quoque, siue illa salugo, spiffat, mordet, extenuat, siccatur. Dysentericis vtilis est, etiam si nome intestina corripit. Ischiadicis, cœliacis veteribus infunditur. Foru quoque apud mediterraneos aquæ marinæ vicem penfat.

Nunc è scombro pisce laudatissimum in finibus Carthaginis spartarij & cetarijs: sociorum appellatur. Antiqui codices melius. Laudatissimum in Carthaginis spartarij cetarijs sociorum id appellatur. Laudatur & Clazomenæ garo. Illic legitur, Laudatur & Clazomenæ ac mox: sicut muria Antipolis ac Thurij, iam vero & Dalmatia. Quod prius non recte legebatur Antipolis ac Thuria. Iam vero in Dalmatia.

Namque & alece scabies peccoris sanatur. Imo peccoris. Namque & alece scabies peccoris sanatur. Imo peccoris.

De natura

De natura falis, & eius medicinis. Cap. 9.

Salis natura est per se ignea, & inimica ignibus, fugiēs eos, omnia erodens. Corpora vero altringens, siccās, alligans: defuncta etiam à putrescendo vendicans, vt durent ita per secula. In medendo vero mordens, adurēs, repurgans, extenuans, dissoluens. Stomacho tantum inutilis, præterquam ad excitandam auditatē. Aduersus serpentium morsus cum origano, melle, hyssopo. Contra cerastem cum origano, aut cedria, aut pice, aut melle. Auxiliatur contra scolopendras ex aceto potus, Aduersus scorpionum ictus, cum quarta parte lini feminis ex oleo vel aceto illitus. Aduersus crabrones vero vel velpas, similiaque, ex aceto. Ad heterocraneas, capitisq; vlcera, & pustulas, papulasve, & incipientes verrucas, cum seuo vitulino: item oculorum remedijs, & ad excrecentes ibi carnes totiusq; corporis pterygia: sed in oculis peculiariter, ob id collyrijs emplastrisq; additur. Ad hoc maxime probatur Tattæus, aut Caunites. Ex ictu vero suffulis cruore oculis fugillatisque cum myrrhē pari ponderē ac melle, aut cum hyssopo ex aqua calida, vtq; fouentur salifugine. Ad hæc Hispaniensis eligitur, contraq; suffulios oculorum cum lacte in cotilicis teritur. Priuatim suffillationibus in linteolo inuolutus, crebroq; ex aqua feruenti impositus. Vlcibus oris manantibus in linteolo concepto. Gingiuarum tumoris infirmitas. Et contra scabriciem linguæ frictus cominitusque. Aiunt dentes non erodi neque putrescere, si quis quotidie mane ieiunus salem contineat sub lingua, donec liquefat. Lepras idem, & furunculos, & lichenas, & psoras emendat cum passa vna exempto eius ligno, & seuo bubulo atque origano ac fermento vel pane, maxime Thebaicus. Hic & ad pruritus eligitur. Tōillis & vuis cum melle prodest. Quicunque ad angustias, hoc amplius cum oleo & aceto, eodem tempore extra fauces illitus cum pice liquida. Emollit & alium in vino mixtus. Idem noxia, & tinearū genera pellit in vino potus. Aestus balnearum conualescentes vt tolerare possint, linguæ subditus præstat. Nervorum dolorem, maxime vsurpanda obseruatione circa humeros & renes, in faccis aqua feruenti crebro madefactus leuat. Coli tormina; & coxarum dolores potus, & in istdem faccis impositus candens. Podagras cum farina ex melle & oleo tritus, ibi maxime obseruanda vsurpatione, qua quidē totis corporibus nihil esse vtilius sale & sole dicunt. Itaque cornea videmus corpora piscatorum. Sed hoc præcipuum dicatur in podagris. Tollit & clauos pedum: item perionies. Ambustus ex oleo imponitur, aut cōmanducatus, pustulasq; reprimat. Ignibus vero sacris vlcibusque que serpunt ex aceto aut hyssopo. Carcinomatibus cum vna tamina. Phagedænis vlcibus, tritus cum farina hordei, superimposito linteolo madente vino. Morbo regio laboratēs donec sudent ad ignē, contra pruritus quos sentiūt ex oleo & aceto infirmitas iuuat, & fatigatos ex oleo. Multi & hydropicos sale curauerunt, feruoresq; febrium cum oleo perunxerunt, & tussim veterem linctu eius discussere. Clysteribus infundere ischiadicis. Vlcibus excrecentibus vel putrescentibus imposituere. Crocodilorum morsibus ex aceto in linteolo, ita vt baturerent ante hac vlcera. Bibitur & contra opium ex aceto mulso. Luxatis imponitur cum farina & melle. Item extuberationibus. Dentium dolori cum aceto fortis, & illitus cum resina prodest. Ad omnia autem spuma falis iucundior vtiliorque. Sed quicunque sal acopis additur ad excafactiones: item smegmaticis ad extēdendam cutem seuandamque. Pecori quoque scabiem & boum illitus tollit. Daturque singendus, & oculis inuentorum inspuitur. Hæc & de sale dicta sint.

Defuncta autem ac putrescentia ita vendicans, vt durent ea per secula. Sincera lectio: defuncta etiam à putrescendo vendicans, vt durent ita per secula. Ad hoc maxime probatur Tragæus aut

Caunites. In vetustis codicibus pro Tragæo Tattæus legitur. Is in Phrygia conficiebatur.

De nitri generibus, & confecturis, & medicinis, & obseruationibus. Cap. 10.

Non est differenda & nitri natura, non multū à sale distans, & eo diligentius dicēda, quia palam est & medicos qui de eo scripsere, ignorasse naturā, nec quenquam Theophrasto diligētius tradidisse. Exiguum fit apud Medos, canescētibus siccitate conuallibus, quod vocant halmirhaga. Minus etiam in Thracia iuxta Philippos, sordidum terra, quod appellat agrium. Nam quæ cu cremata nunquam multum factitatum est, & iam pridem in totum omīssum. Aquæ vero nitrosæ pluribus locis reperiuntur, sed sine viribus defendandi. Optimum copiosumq; in Clysitis Macedonia quod vocant chalastricum, cādium, purumque, proximū sali. Lacus est nitrosus, exiliente è medio dulci fonticulo. Ibi fit nitrum circa canis ortum nouenis diebus, totidemque cessat, ac rursus innata, & deinde cessat. Quo apparet soli naturā esse quæ gignat, quoniam compertum est nec soles proficere quicquam cū cesset, nec imbres. Mirum est & illud, scatebra fonticuli semper emicante, lacum nec augeri nec effluere. Iis autē diebus quibus gignitur, si fuerit imbres, falsius nitrum faciunt, aquilones deterius, quia validius commouēt limum. Et hoc quidem nascitur in Aegypto aut conficitur multo abundantius, sed deterius. Nam suscum lapidosumq; est. Fit pene eodem modo quo sal nisi quæ salinis mare infundunt, Nilum autem nitrijs. Excedente Nilo siccantur, decedente madent succo nitri xl. diebus continuis, non (vt in Macedonia) statis. Si etiam imbres affuerint, minus de flumine addunt: statimque vt densari est ceptum, rapitur ne resoluatur in nitrijs. Sic quoq; olei natura interuenit, ad scabiem animalū vtilis. Ipsum autem conditū in acervis durat. Mirum, in lacu Ascanio, & quibusdā circa Chalcida fontibus, summas aquas dulces esse potariq; in inferiores nitrosas. In nitro optimum quod tenuissimum, & ideo spuma melior. Ad aliqua tamen sordidum, tāquam ad insciendas purpuras tinēturasq; omnes. Magnus & nitro vsus, qui dicitur suo loco. Nitriarū egregiæ Aegyptijs. Nam circa Naucratis & Memphim tantum solebant esse, circa Memphim deteriores. Nam & lapidescit ibi in acervis, multiq; sunt tumuli ea de causa laxei. Faciunt ex his vasa. Nec non frequenter liquatū cum sulphure coquentes in carbonibus, ad ea quoque quæ inueterari volunt, illo nitro vtuntur. Sunt ibi nitriarū, in quibus & ruffum exit à colore terre. Spumam nitri quæ maxime laudatur, antiqui negabant fieri, nisi cum ros cecidisset, prægnantibus nitrijs, sed nondum parientibus. Itaque non fieri incitatis etiā si caderet. Alij operimentorum fermēto gigni exultimauerunt. Proxima ætas medicorum aphronitrum tradidit in Asia colligi, in speluncis molibus distillans. Specus eas colycas vocant, dein siccant sole. Optimum putant Lydiū, Probatio, vt sit minime ponderosum, & maxime friabile, colore pene purpureo. Hoc in pastillis affertur. Aegyptium in vasis picatis, ne liquefat. Vasa quoque ea sole inarescētia perficiuntur. Nitri probatio, vt sit tenuissimū & q̄ maxime spongiosum fistulosumque. Adulteratur in Aegypto calce. Depræhenditur gustu. Sinceri enim facile resoluuntur: adulteratum pūgit. Calce aspersum reddit odorē vehementē. Vritur in testa opertum ne exulteret: alias igni non exilit nitru: nihilq; gignit aut alit, cum in salinis herbæ gignantur, & in mari tot animalia, tñ algæ. Sed maiorem esse acrimoniam nitro apparet, non hoc tantum argumento, sed in illo quod nitriarū calciam enta protinus consumunt, alias salubres, oculorumq; claritati vtilis. In nitrijs non lippunt. Vlcera allata eo celerrime sanantur: ibi facta, tarde. Ciet & sudorem cum oleo perunctis, corpusque emollit. In pane falis vice vtuntur

C. PLINII. Z 2 chalastræo

chalastrgo: ad raphanos Aegyptio: teneriores eos facit: sed obsonia alba & deteriora, olera viridiora. In medicina aut calfacit, extenuat, mordet, spissat, ficcat, exulcerat. Vitale his quae euocanda sunt aut discutienda, & lenius mordenda atque extenuanda, sicut in papulis pustulisque. Quidam in hoc usu accessum vino auctero restinguunt, atque ita trito in balneis vtuntur sine oleo. Sudores nimios inhibet cum arida iride, adiecta oleo viridi. Extenuat & cicatrici oculorum & scabritias genarum cum fico illitum, aut decoctum in passo ad dimidias partes: ite contra argema oculorum. Vngues decoctum cum passo in mali punici calice adiuuat nitrum: claritatemque visus cum melle inunctum. Prodest dentium dolori ex vino, si cum pipere colluantur. Item cum porro decoctum. Nigrescentes dentes crematum dentifricio ad colore reducit. Capitis aiala, & lendes necat, cum Samia terra illitum ex oleo. Auribus purulentis vino liquatum infunditur. Sordes eiusdem partis erodit ex aceto. Sonitus & tinnitus discutit sicci additum. Vitiliginas albas cum cimolia creta, a quo potere ex aceto, in sole illitum emadat. Furunculos admixtum resinae extrahit, aut cum vna alba passa, nucleis eius simul tritis. Testium inflammationi occurrunt: item eruptionibus pituitae in toto corpore, cum axungia. Contraque canis morsus, addita resina, in iis cum aceto illinitur. Sic & serpentium moribus, phagedaenis, & vlcibus quae serpunt, aut putrescunt, cum calce ex aceto. Hydropicis cum fico tusum datur illiniturque. Discutit & tormina, si decoctum bibatur potere drachmae cum ruta, vel anetho, vel cumino. Reficit lassitudines cum oleo ex aceto perunctorum. Et contra algores horroresque prodest, manibus pedibusque conficitur cum oleo. Coprimat & pruritus suffusorij felle, maxime cum aceto datum. Succurrit & venenis fungorum ex posca potius aut si buprestis pasta sit, ex aqua: vomitionesque euocat. His qui sanguine tauri biberint cum lasere datur. In facie quoque exulcerationes sanat cum melle & lacte bubulo. Ambustis totum donec nigrescat tritumque; illinitur. Infunditur ventris & renum doloribus, aut rigori corporum, neruorumque doloribus. Paralyti in lingua cum pane imponitur. Sufpiriosis in pituita fumitur. Tulsim veterem sanat, flore mixto galbano, resinae terebinthinam pari pondere olium, ita vt fabae magnitudo deuoeretur. Coquitur, dilutumque; postea cum pice liquida forbendum in angina datur. Flos eius cum oleo Cyprio articularum doloribus in sole iucundus est. Regium quoque morbum in vino exterminat potum. Et inflammationes discutit, sanguinis profluuium e naribus silit ex feruenti aqua vapore naribus raptum. Pruriginem alumine permixto tollit. Alarum virus ex aqua quotidiano potu. Vlcera ex pituita nata cera permixtum: quo genere neruis quoque prodest. Coeliacis infunditur. Perungi ante accessiones frigiditas nitro & oleo multi praecipere. Sic & aduersus lepras, lentiginas. Podagricis in balneis vti folio nitri prodest, atrophis, opisthotonis tetanis. Salnitrum sulphuri concoctum in lapidem vertitur.

GLO.

Magnus & nitro vsus, qui dicitur suo loco. § Legendum & vitro. i. ad vitru. quod n. promittit suo loco se dicitur, id lib. 36. cap. 26. in mentione vitri dicit. Podagricis in balneis vngi folia prodest. § Vetus lectio, Podagricis in balneis vti folio nitri prodest.

De spongiarum natura. Cap. II.

Spongiarum genera diximus in naturis aquatiliu marinarum. Quidam eas ita distinguunt. Alias ex his maribus existimauere, tenni fistula spissioresque, perforbentes, & quae tinguntur in delicijs, aliquando & purpura. Alias foeminas, maioribus fistulis ac perpetuis. E mariibus duriores alias, quas appellant tragos, tenuissimas fistulas atque densissimas. Candidae cura sunt: e mollissimis recentes per statem tinctae salis spuma, ad lunam & prunas sternuntur inuicem, hoc est, qua parte adhaesere, vt candore bibant. Animal esse docuimus, etiam cruore inhaerente. Aliqui narrant & auditu regi eas, contrahi que

ad sonum, exprimentes abundantiam humoris, nec auelli petris posse, ideo abscindi & saniem emittere. Quin & eas quae ab aquilone sint genitae, praerunt caeteris. Nec vquam diutius durare spiritum medici affirmant. Sic & prodesse corporibus, quia nostro suum misceant, & ideo magis recentes, magisque humidas: sed minus in calida aqua minusque vntas, aut vntis corporibus impositas. Et spissas minus adhaerescere. Mollissimum genus earum penicilli, oculorum tumores leuant ex mulso impositi. Idem abstergendae lippitudini vtilissimi, eosque tenuissimos & mollissimos esse oportet. Imponuntur spongiae ipsae epiphoris ex posca: ex aceto calido ad capitis dolores. De caetero recentes discutunt, molliunt, mitigant. Veteres conglutinant vulnera. Vfus earum ad abstergendam, fouendam, operiendam a fotu dum aliud imponatur. Vlcera quoque humida & senilia imposita siccant: fracturae & vulnera spongijs vtilissime fouentur. Sanguis rapitur in secando, vt curatio perspicui possit. Et ipsa vulnerum inflammationibus imponuntur, nunc siccae, nunc ex aceto insperse, nunc e vino, nunc ex aqua frigida. Ex aqua vero caelesti imposita, secta recentia non patiuntur intumescere. Imponuntur & integris partibus, sed fluctuatione occulta laborantibus, quae discutienda sit, & ijs quae apostemata vocant, melle decocto perunctis. Item articulis alias aceto falso madide, alias e posca. Si feruat impetus, ex aqua. Eadem & callo falsa madide: contra scorpionum ictus ex aceto. In vulnerum curatione & succidat lanam vicem implent nunc ex vino & oleo, nunc ex eade. Differentia haec, quod lanam emolliunt, spongiae coercent, rapiuntque vicia vlcera. Circumligantur & hydropicis siccae, vel ex aqua tepida posca vt, vtunque blandioribus opus est, operiri ve aut ficcari cutem. Imponitur & his morbis, quos vaporari oporteat, feruenti aqua persusa expressaque; inter duas tabulas. Sic & imposita stomacho profunt, & in febris contra nimios ardores. Sed splenetis e posca, ignibus sacris ex aceto, efficaciores quam aliud. Imponi oportet sic, vt sanas quoque partes spatiosae operiant. Sanguinis profluuium silitur ex aceto, aut frigida. Lituorem ab ictu recentem, ex aqua falsa calida saepius mutata tollunt, testium tumorem doloremque; ex posca. Ad canum morsus vtiliter conficis imponuntur, ex aceto, aut frigida, aut melle, abunde subinde humectandae. Africanam cinis cum porri sectiui succo, sanguinem reijcientibus haustu salis ex frigida prodest. Idem cinis cum oleo vel aceto fronti illitus, tertianas tollit. Priuatim Africanam ex posca tumorem discutunt. Omnium autem cinis cum pice crematarum sanguinem silitur vulnerum. Aliqui raras tantum, ad hoc cum pice vrunt. Et oculorum causa comburuntur in cruda olla figulini operis, plurimum proficiente eo cinere contra scabritias genarum excrecentesque carnes, & quicquid opus sit ibi delstringere, spissare, explere. Vtilis in eo vsu lauaere cinerem. Praestat & strigulum vicem linteolorumque affectis corporibus. Et contra solem apte protegunt capita. Medici inscitia ad duo nomina eas redegere, Africanas, quarum firmius sit robur, Rhodiacasque, ad fouendum molliores. Nunc autem mollissimae circa muros Antiphelli vrbs, reperiantur. Trogus autor est, circa Lyciam penicillos mollissimos nasci in alto, vnde ablatae sint spongiae. Polybius super agrum suspensos quietiores facere noctes. Nunc reuertemur ad marina animalia & aquatilia.

Item abstergendae lippitudini vtilissimi. Eam quae tenuissima est, mollissimam quoque esse oportet. § Rectius, idem abstergendae lippitudini vtilissimi, eosque tenuissimos & mollissimos esse oportet. Imponantur & integris partibus & fluxione occulta laborantibus, quae discutienda sunt. § Vetus lectio, sed fluctuatione occulta laborantibus, quae discutienda sit. Sed splenetis e posca, ignibus sacris ex aceto. Efficaciores quidam aliud imponi oportet, sic ut sanas quoque partes spatiosae operiant. § Lege & distingues. Sed splenetis e posca, ignibus sacris ex aceto, efficacius quilibet. Imponi oportet sic, &c.

CAII

CAII PLINII
SECVNDI
NATVRAE HISTORIAE
LIBER TRIGESIMVS SECVNDVS.
PROOEMIUM.

Medicina ex aquatilibus.

EN TVM est ad summa naturae exemplorumque, per rerum ordinem, & ipsum sua sponte occurrit immensum potentiae occultae documentum, vt prorsus nec aliud vltra quaeri debeat, nec par aut simile possit inueniri, ipsa se vincente natura, & quidem numerosis modis. Quid enim violentius mari ventis ve, & turbinibus ac procellis, quo maiore hominum ingenio in vlla sui parte adiuta est quae velis remisque? Ad daf his & reciproci aestus inenarrabilis vis, versumque totum mare in flumen.

De echenide pisce, & mirabili eius proprietate, & torpedine, & marino lepore, & mirabilia rubri maris. Cap. I.

AMEN omnia haec pariterque eodem impellentia, vnus ac parvus admodum pisciculus, echenide appellatus, in se tenet. Ruant venti licet, & saeviant procellae, imperat furori, viresque tantas compellit, & cogit stare nauigia: quod non vincula vlla, non anchorae pondere irrevocabili iactae. Infrenat impetus, & domat mundi rabiem nullo suo labore, non retinendo, aut alio modo quae adheredo. Haec tantilla est satis contra tot impetus, vt veteres ire nauigia. Sed armatae classes imponunt sibi turrium propugnacula, vt in mari quoque pugnetur velut e muris. Heu vanitas humana, cum rostra illa aere ferroque ad ictus armata, semipedalis inhibere possit, ac tenere deuicta pisciculus. Fertur Aetiaeo Marte tenuisse praetorianam nauim Antonij, properantis circumire & exhortari suos, donec transfret in aliam. Ideoque Caesariana classis impetu maiore protinus venit. Tenuit & nostra memoria Caij Principis ab Astura Antium remigantis, vt res est etiam auspicalis pisciculus. Siquidem nouissime tum in vrbe reuersus ille imperator, suis telijs confossus est. Nec longa fuit illius morae admiratio, statim causa intellecta, cum a tota classe quinqueremis sola non proficeret, exilentibus protinus qui id quaerent circa nauim, inuenere adharentem gubernaculo, ostenderuntque: Caio, indignanti hoc fuisse quod se reuocaret, quadringentorumque remigum obsequio contra se intercederet. Constabat peculiariter miratum quomodo adhaerens tenuisset, nec idem polleret in nauigium receptus. Qui tunc potestaeque; videre, cum limaci magnae similem esse dicit. Nos plurimum opinionones posuimus in natura aquatiliu, cum de eo diceremus. Nec dubitamus idem valere omnia genera, cum celebri & consecrato etiam exemplo apud Gnidiam Venerem, conchas quoque eiusdem potentiae credi necesse sit. E nostris quidam Latinis remoram appellare eum. Mirumque, e Graecis alij lubricos partus atque procidentes contineri ad maturitatem alligato eo (vt diximus) prodiderunt: alij sale adseruatum adalligatumque

GLO.

gravidis partus soluere, ob id alio nomine odinolyonte appellari. Quocumque modo ista se habeant, quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de vlla potentia naturae atque effectu, in remedijs sponte nascentium rerum dubitet? Quin & sine hoc exemplo per se satis esset ex eodem mari torpedo: etiam procul & e longinquo, vel si hasta virga ve attingat, quavis praualidos lacertos torpescere, quamlibet ad cursum veloces alligari pedes. Quod si necesse habemus fateri, hoc exemplo esse vim aliquam, quae odore tum & quadam aura sui corporis afficiat membra, quid non de remedijs omnium momentis sperandum est? Non sunt minus mira quae de lepore marino tradunt. Venentium est alijsin potum, aut in cibo datus, alij et visus. Siquidem grauidae si oino apixerint, foemina ex eo gne duntaxat, statim nauis & redundatione stomachi vitium fatentur, ac deinde abortu faciunt. Remedio est mas, ob id induratus sale, vt brachialibus habeant. Eadem res in mari & tactu quidem nocet. Vescitur eo vnus tum aialium vt non intereat, nullus piscis, & tenescit tum, & ingrator viliorque sit. Hos quibus impactus est, piscem olent, hoc primo argumento veneficiu id depraheditur. Caetero moriuntur totidem diebus, quot vixerit lepus. Incertique temporis veneficium id esse, auctor est Licinius Macer. In India affirmant non capi vident, inuicemque ibi hostem illi pro veneno esse, ac vel digito oino in mari tactu mori. Esse autem ampliore multo, sicut reliqua aialia. Iuba in his voluminibus quae scripsit ad C. Caesarem Augusti filium de Arabia, tradit mitulos ternas heminas capere. Cetero sexcentorum pedum longitudinis, & trecentorum sexaginta latitudinis in flume Arabiae intrassequae, pinguique eius negotiatores & oium piscium adipe camelos perungere in eo situ, vt a silos ab his fugent odore.

Homines quibus in pastu est, piscem olent. § Vetus lectio quibus impactus est, alioqui non quadrabit quod subiungitur: caetero moriuntur totidem diebus, quod vixerit lepus. Vitulo marinis ternas heminas capere. § Absurda haec lectio. Legi debet, mitulos ternas heminas capere. Id concha genus est.

De ingenijs & mansuetudine quorundam piscium, & ubi ex manu edant, & ubi responsa dantur ex piscibus. Ca. 2.

Mihi videtur mira & quae. Quidius prodidit piscium ingenia, in eo volumine quod halientico inscribitur. Scarum inclusum nasis non fronte erumperet, nec infestis viminibus caput inserere, sed aduertum caudae ictibus crebris laxare fores, atque ita retrorsum erumpere. Quem luctatu eius si forte alius scarus extrinsecus videat, apprehensa mordicus cauda adiuuare nixus erumpentis. Lupum rete circumdatum harenas arare cauda, atque ita conditum transire rete. Murenas maculas appetere ipsas, consciam teretis ac lubrici tergi, tum multiplici flexu laxare, donec cuadat. Polypum hamos appetere, brachijsque; completi non in orsu, nec prius demittere quae escam circumferat, aut haridine leuatum extra aquam. Scit & mugil esse in esca hamum, insidiasque; non ignorat: auditas tamen tanta est, vt cauda verberando excutiat cibos. Minus in prouidendo lupus solertiae habet, sed magnum robur in praecitando. Nam vt haec sit in hamo, tumultuoso discursu laxat vulnera, donec excidant insidiae. Murenas amplius deuorant quae hamum, ad mouentque; dentibus lineas, atque ita erodunt. Pytheas id tradit. Idem in fixam hamo inuertere se, quoniam sit dorso cultellato, spinaque; lineam praefecare. Licinius Macer murenas tum foeminae sexus esse tradit, & concipere e serpentibus, vt diximus, ob id sibilu a piscatoribus taquam serpentibus euocari & capi: pinguescere lactatu, fuisse non interimi, eadem ferula protinus. Animam in cauda habere certum est, eaque; icta celerrime exanimari, at capitis ictu difficulter. Nouacula pisce quae tacta sunt, ferrum olent. Durissimum esse piscium. collat qui orchis vocet: C. PLINII. Z 3 rotundus

rotundus est, & sine squamis, totusque capite costat. Miluago quoties cernatur extra aquam volitans, tempestatem mutari, Trebius Niger autor est. Xiphiam, id est gladiū, rostro mucronato esse, ab hoc naues perfolias mergi in oceano ad locum Mauritanie qui Cotta vocetur, non procul Lixo flumine. Idē loligines euolare ex aqua tradit, tanta multitudine vt nauigia demergat. E manu veniunt pisces in pluribus quidem Cæsaris villis: sed quæ veteres prodidere, in stagnis nō piscinis admirati, in Elo ro Sicilię castello non procul Syracusis: item in Labradij Louis fonte anguillas: hæc & in aures additas gerunt. Similiter in Chio iuxta senum delubrum: in Mesopotamiæ quoque fonte Cabura, de quo diximus. Nam in Licie Myris in fonte Apollinis, quem Curium appellant, ter fistula euocati veniunt ad augurium. Diripere eos carnes obiectas lectum est consultantibus, caudis abigere dirum. Hierapoli Syriæ in lacu Veneris edituorum vocibus parent vocati, exornati auro veniunt, adulantes scalpuntur, ora hiantia manibus inserendis præbent. In Stabiano Campaniæ ad Herculis petram, melanuri in mari panē abiectum rapiunt, idēque ad nullum cibum, in quo hamus sit, accedunt. Nec illa in nouissimis mira, amarus esse pisces ad Pelen insulam, & ad Clazomenas. Contra, ad scopulum Siciliæ ac Leptin Africę & Eubœam & Dyrhachium. Rursus ita falsos, vt possint falsamenta existimari, circa Cephaleniam & Ampelon & Paron, & Deli petras: in portu eiusdem insulæ, dulces. Quam differentiam pabulo constare nō est dubium. Apion maximum piscium esse tradit porcum, quem Lacedæmonij orthogoriscum vocant. Grunire eum cum capiatur. Esse vero illam naturæ accidentiam, quod magis miremur, etiam in locis quibusdam, appposito occurrit exemplo. Siquidē falsamenta omnium generum in Italia Beneuētī recentia effici constat. Pisces marinos in vsu fuisse protinus à condita Roma, autor est Casius Hemina, cuius verba de ea re hic subiiciā: Numa constituit vt pisces qui squamosi non essent ni polluerent patrimonia, commentus vt conuiuia publica & priuata, cœnæque ad puluinaria facilius compararentur, ni qui ad pollutum emerent, precio minus parcerent, eaque præmercerentur. Quantum apud nos Indiciis margaritis pretium est, de quibus suo loco satis diximus, tantum apud Indos in curialio. Nanque ista persuasione gentium constant. Gignitur quidem & in rubro mari, sed nigrius: item in Persico vocatur Iace, laudatissimum in Gallico sinu circa Stœchadas insulas, & in Siculo circa Heliam ac Drepanū. Nascitur & apud Grauiscas, & ante Neapolin Campaniæ: maximeque rubens, sed molle, & ideo vilissimum Erythris. Forma est ei fruticis, color viridis. Bacca eius candide sub aqua ac molles, exemptę confestim durantur & rubescunt, quasi corna fatua specie atque magnitudine. Aiunt tactu protinus lapidescere, si viuat. Itaque occupari, euellique retibus, aut acri ferramento præcidi. Hac de causa curialium vocitatum interpretatur. Probatissimum quæ maxime rubens, & quæ ramulosissimum, nec scabrosum, aut lapideum, vel rursus inane, aut concauum. Autoritas baccharū eius non minus Indorum viris quoque preciosa est, quæ foemina nostris vniones Indici. Aruspices eorum vatesque in primis religiosum id gestamen amoliendis periculis arbitrantur. Itaque & decore & religione gaudent. Prius quæ hoc notesceret, Galli gladios, scuta, galeas adornabat eo. Nunc tanta penuria est vendibili merce, vt perquam raro cernatur in suo orbe. Surculi infantie adalligati, tutelam habere creduntur. Contraque torminum ac vesicæ & calculorum mala in puluerē igne redacti, potique cum quæ auxiliantur. Simili modo ex vino poti, aut si febris sit ex aqua somnum afferunt: Ignibus diu repugnant. Sed eodem medicamine sepius potu tradunt lienem quoque absumi. Sanguinē reijcientibus excreantibus ve medentur. Cinis eorum miscetur oculorum medicamentis:

Spissat enim ac refrigerat. Vlcera caua explet. Cicatrices extenuat. Quod ad repugnantiam rerum attinet, quæ Græci antipathiam vocant, nihil est vsquam venenatius quam in mari pastinaca, vt pote cum radio eius arbores necari dixerimus. Hanc tamen persequitur galeos. Idem & alios quidem pisces, sed pastinacas præcipue, sicut in terra serpentes multela. Tanta est auditas ipsius veneni. Percussis vero ab ea medetur & hic quidem, sed & nullus ac lafer.

Nouacula & ferrum quæ pisce tacta sunt, olent. Codices antiqui, Nouacula pisce quæ tacta sunt, ferrum olent. G I O.

Item in Labra Guidij Louis fonte. Legendū, Item in Labradij Louis fonte. Nam in Lyciæ Limira fonte Apollinis, quæ Cinū appellant. Dissentunt ab hac lectione vetera exemplaria, quæ sic habent: Nam in Lyciæ Myris, fonte Apollinis quem Curium appellant. Et Curius Apollinis est cognomen, non fontis nomen.

De his quibus in terris & in aquis victus est, & de castoreis medicina, & obseruationes. Cap. 3.

Spectabilis naturæ potentia in his quoque, quibus & in terris & in aqua victus est, sicut & fibris, quos castores voçat, & castorea testes eorum, amputari hos ab ipsis cū capiant negat Sextius diligentissimus medicina. Quinimo paruos esse substrictosque & adherentes spine, nec adimi sine vita animalis posse. Adulterari aut remibus eiusdem qui sint grandes, cum veri testes parui admodū reperiantur. Præterea ne vesicas quidem esse, cum sint gemine, quod nulli animalium. In his folliculis inueniri liquorem, & asseruari sale. Itaque inter probationes falsi esse folliculos geminos ex vno nexu dependentes, quod ipsum corrumpi fraude, conijcientibus gummi cum sale ammoniaco: quoniam ammoniaci coloris esse debeant, tunicis circumdati liquore veluti mellis cerosi, odoris grauis, gustu amaro & acri, friabiles. Efficacissimi è Pontò Galatiæ, mox Africæ. Sternutamenta olfactu mouent. Somnum conciliant, cum rosaceo & peucedano peruncto capite: & per se poti in aqua: ob id phreneticis vtilis. Item lethargicos odoris suffitu excitant. Vulvarumque examinationes vel subditi, & menses ac secundas cient, duabus drachmis ex aqua cum pulegio poti. Medentur & vertigini, opisthotonis, tremulis, spasticis, neruorum vitij, ischiadicis, stomachicis, paraliticis, perunctis omnibus: Vel triti ad crassitudinem mellis cum femine viticis, ex aceto aut rosaceo. Sic & contra comitiales sumpti: poti vero contra inflationes, tormina, venena. Differentia tantum contra genera est mixtura. Quippe aduersus scorpiones, ex vino bibuntur: aduersus phalangia & araneos, ex mulso, ita vt vomitione reddantur, aut vt retineantur cū ruta. Aduersus chalcidas, cum myrrite. Aduersus cerialtē & presteras, cum panace, aut ruta ex vino. Aduersus cæteras serpentes, cum vino. Dari binas drachmas satis est, eorū quæ adijciantur singulas. Auxiliant priuatim contra viscum ex aceto. Aduersus aconitum ex lacte, aut aqua. Aduersum elleborum album ex aqua multa nitroque. Medentur & dentibus infusi cum oleo triti in aurem à cuius parte doleant. Aurium doloribus melius si cum meconio. Claritatem visus faciunt cum melle Attico inuncti. Cohibēt singultus ex aceto. Vrina quoque fibri resistit venenis, & ob id in antidota additur. Adseruatur autem optime in sua vesica, vt aliqui existimant.

De testudine, & multorum piscium medicina, & obseruationes. Cap. 4.

Geminus similiter victus in aquis terraque, & testudinum, effectus quoque pari honore habendi, vel propter excellentem in vsu precium, naturæque proprietatem. Sunt ergo testudinum genera, terrestres, marina, lutaria, & quæ in dulci aqua viuunt. Has quidam & Græcis

Græcis emidias appellant. Terrestrium carnes suttulionibus proprie, magicisque artibus refutandis, & cōtra venena salutaris produntur. Plurimæ in Africa. Hic ibi amputato capite pedibusque pro antidoto dari dicitur, & ex iure in cibo sumpta, strumas discutere, ac lienem tollere. Item comitiales morbos. Sanguis earum claritate visus facit, suffusionesque oculorum tollit. Et contra serpētium omnium & araneorum & similiarum, & ranarum venena auxiliatur, seruato sanguine in farina pilulis factis, & cum opus sit in vino datis. Felle testudinum cum Attico melle glaucomata inungi prodest: & scorpionum plagæ inflillari. Tegumenti cinis vino & oleo subactus pedum rimas vlceraque sanat. Squamæ è summa parte derasæ, & in potu datæ, venem cohibent. Eo magis hoc mirū, quoniam totius tegumentū farina accendere traditur libidinem. Vrinam earum aliter quæ in vesica dissectarum, inueniri posse non arbitror: & inter ea quoque esse, quæ portentosa magi demonstrent: aduersus aspidum ictus singulare, efficacior tamen vt aiunt, cimicibus admixtis. Oua durata illinuntur strumis, & vlceribus frigore aut aduisione factis. Sorbentur in stomachi doloribus. Marinarum carnes admixtæ ranarum carnis contra salamandras præclare auxiliantur. Neque est testudine aliud salamandras aduersus. Sanguine alopeciarum inanitas & porrigi, omniaque capitis vlcera curantur. Inarefcere autem eum oportet, lentèque ablu. Inflillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Aduersus comitiales morbos manditur cum polline frumenti. Miscetur autem sanguis heminis tribus acetis, femina vini addita his, & cum hordeacea farina, aceto quoque admixto, vt sit quod deuoretur fabæ magnitudine. Hæc singula & matutina & vespertina dantur, dein post aliquot dies vespere. Comitiales inflillatur ore diducto, his qui modice corripiantur. Spasmo cum castoreo clystere infunditur. Quod si dentes per annum colluantur testudinum sanguine, immunes à dolore sunt. Et anhelitus discutit, quasque orthopnceas vocant: ad has in polenta datur. Fel testudinum claritatem oculorum facit, cicatrices extenuat, tonillas sedat & anginas, & omnia oris vitia. Priuatim nomas ibi: item ardentium testium. Naribus illitum comitiales erigit, attollitque. Idem cum vernatione anguinum aceto admixto, vnice purulentis auribus prodest. Quiddam bubulum fel admiscet, decoctarumque carnium testudinis succum, addita æque vernatione anguinum. Sed diu in vino testudinem excoquunt. Oculorum quoque vitia omnia fel inunctum cum melle emendat, suffusiones etiam marinae fel cum fluuiatilis sanguine & lacte mulierum, Capillus inficitur felle. Contra salamandras vel succum decoctum bibisse satis est. Testudinum est tertium genus in cœno & paludibus viuentium. Latitudo his in dorso pectori similis, nec conuexo incurua calce, ingrata visu. Ex hac quoque tamen aliqua contingunt auxilia. Tres namque in succenā sarmenta coniectæ, diuidentibus se tegumentis rapiuntur: tum euulsæ carnes earum coquuntur in aquæ congio sale modice addito: ita decoctarum, ad tertias partes succus, paralyfin & articulares morbos sentientibus bibitur. Detrahatur item fel pituitas, sanguinemque vitiatum. Siftitur ab eo remedio alius aquæ frigidæ potu. Ex quarto genere testudinum, quæ sunt in amnibus, diuularum pingui cum aizoo herba tufo, admixto vnguento & femine lilij, ante accessiones si perungantur ægri præter caput, mox conuoluti, calidam aquam bibant, quartanis liberari dicuntur. Hanc testudinem quintadecima luna capi oportere, vt plus pinguium reperiat. Verum ægrum sextadecima luna perungi tradunt. Ex eodem genere testudinum sanguis inflillatus crebros capitis dolores sedat. Item strumas. Sunt qui testudinum sanguinem cunctro æreo supinarum capitibus præcis excipi nouo fistili iubent. Ignem sacrum, cuiuscunque generis sanguine il-

lini. Item capitis vlcera manatia, & verrucas. Idem promittunt testudinum omnium fimo panos discutit. Et licet incredibile dictu sit, aliqui tradunt, tardius ire nauigia, testudinis pedem dextrum vehentia. Hinc deinde in morbos digeremus aquatilia, non quia ignoremus gratiorem esse vnuerstatem animalium, maiorisque miraculi: sed hoc vtilius est vitæ, contributa habere remedia, cum aliud alij proficit, aliud alibi facilius inueniatur.

Vrinam earum aliter quæ in vesica dissectarum, inueniri posse non arbitror, & intra eā esse. Hæc quoque portentosa à magis demonstrentur, aduersus aspidum ictus singulare remedium. Efficacior est tamen vt aiunt cimicibus admixtis. Emendati codices & inter ea hoc quoque esse, quæ portentosa magi demonstrent, aduersus aspidum ictus singulare, efficacior tamen vt aiunt cimicibus admixtis. G I O.

De aquatilibus, remedia in morbos digesta. Et primum contra venena & venenata animalia. Cap. 5.

Venenatum mel diximus vbi nasceretur. Auxilio est piscis aurata in cibo. Velsi ex melle syncero fastidium cruditas ve quæ sit grauisima incidat: testudinem circūcis pedibus, capite, cauda, decoctam, antidotū esse, autor est Pelops, scincūque Apelles. Qui est fel scincus, diximus. Sæpius vero quantum veneficium mensuris mulierū. Contra omnia ea auxiliatur, vt diximus, nullus. Item cōtra pastinacam & scorpiones terrestres marinosque, & dracones, & phalangia illitus sumptus ve in cibo. Eiusdem recentis è capite cinis cōtra oia venena, priuatim contra fungos. Mala medicamentia inferrī negant posse, aut certe nocere, stella marina vulpino sanguine illita, & affixa limini superiori, & contra æroianuæ. Draconis marini scorpionumque ictus, carnis earum impositis: item araneorum morsus sanantur. In summa contra oia venena, vel potu, vel ictu, vel morsu noxia, succus earum ex iure decoctarum, efficacissimus habetur. Sunt & seruatis piscibus medicina, falsamentorumque cibis prodest à serpente percussis, & contra bestiarū ictus, mero subinde hausto, ita vt ad vespem cibus vomitione reddatur. Peculiariter à chalcide, cerialte, aut quas sepas vocat, aut elape diptæ ve percussis. Contra scorpiones largius sumi, sed non euomi falsamenta prodest, ita vt fuit toleret, & imponere cadē plagis conuenit. Contra crocodilorum quidē morsus non aliud præsentius habetur. Priuatim contra presteris morsum sarda prodest. Imponitur falsameta & cōtra canis rabiosis: vel si nō sint ferro vltæ plage, corporaque clysteribus exinanita, hoc per se sufficit. Et cōtra draconē marinū ex aceto imponitur. Idē & cybij profectus. Draco quidē marinus ad spine suę, qua ferit, venenū ipse impositus, vel cerebro toto prodest. Ranarū marinarum ex vino & aceto decoctarū succus cōtra venena bibitur, & cōtra ranę rubetæ venenū, & contra salamandras. Fluuiatiles, si carnes edantur ius, ve decoctarū sorbeatur, profunt, & cōtra leporem marinum, & contra serpentes supradictas. Contra scorpiones ex vino. Democritus quidē tradit, si quis extrahat ranæ viuenti linguam, nulla alia corporis parte adherente, ipsaque dimissa in aquam, imponat supra cordis palpitationem mulieri dormienti, quacunque interrogauerit, vera responsuram. Addunt etiam nulla alia magi, quæ si vera sunt, multo vtiliores vitæ existimantur ranæ quæ leges. Nanque harundine transfixa natura per os, si furculus in mensuris defigatur à marito, adulteriorum tædium fieri. Carnibus earum vel hamo additis, præcipue purpuras certum est allici. Tecur ranæ geminum esse dicunt, obijci que formicis oportere, eam partem quam appetant, contra omnia venena esse pro antidoto. Sunt quæ in vepribus tantum viuunt, ob id rubetarū nomine, vt diximus, quas Græci phrynos vocant, grandissimæ cunctarum, geminis veluti cornibus plenæ veneficiorū.

Mira de his certatim tradunt auctores. Illatis in populum filitium fieri. Ofsiculo quod fit in dextro latere in aqua feruetem deiecto, refrigerari vas, nec postea feruere nisi exempto. Id inueniri obiecta rana formicis, carnibusq; erofis, fingula in folium addi. Et aliud esse in sinistro latere, quo deiecto feruere videatur, apocynon vocari. Canum impetus eo cohiberi, amorem concitari, & iurgia addito in potionem. Venerem adalligarum stimulare. Rursus à dextro latere refrigerari feruetia. Hoc & quartanas sanari adalligato in pellicula agnina recenti, aliasq; febres. Amorem inhiberi eo. Item ex his ranis lien contra venena, quæ fiant ex ipsis, auxiliatur. Cor vero etiam efficacius est. Coluber est in aqua viuens, huius adipem & fel habentes qui crocodilos venentur, mire adiuuari produntur, nihil contra belua audente. Efficacius etiam num si herba potamogeton misceatur. Cancri fluuiatiles triti poti; ex aqua recentes, seu cinere adseruato, contra venena omnia profunt, priuatim contra scorpionum ictus cum lacte asinino: vel si non sit, caprino vel quocunq;. Addi & vinum oportet. Necant eos triti cum ocymo admoti. Eadem vis contra venenatorum omnium morsus, priuatim scytalen, & anguens, & contra leporem marini, ac ranâ rubetam. Cinis eorum seruatus prodest pauore potus periclitantibus ex canis rabiosi morsibus. Quidam adijciunt gentianam, & dant in vino. Nâ si iam pauor occupauerit, pastillos vino subactos deuorandos ita præcipiunt. Decem vero caneris cum ocymi manipulo adalligatis, omnes qui ibi sint scorpiones ad eum locum coituos magi dicunt: & cum ocymo ipsos cinerem ve eorum percussis imponunt. Minus in omnibus his marini profunt, vt Thrafillus auctor est. Nihil autem æque aduerfari serpentibus quàm caneros, fuesq; percussas hoc pabulo sibi mederi. Cum sol sit in cancro, torqueri serpentes. Ictibus scorpionum & carnes fluuiatilium cochlearum resiliunt crudæ vel coctæ. Quidâ ob id falsas quoque adseruant. Imponunt & ipsis plagis. Coracini pisces Nilo quidem peculiare sunt, sed nos hæc omnibus terris demonstramus. Carnes eorum aduerfus scorpiones valent impostæ. Inter venena sunt piscium pocri marini spine in dorso, cruciati magno leforum, remedio est limus ex reliquo piscium eorum corpore. Canis rabidi morsu potum expauescētibus faciem perungit adipe vituli marini. Efficacius si medulla hyenæ & oleum è lentisco & cera misceatur. Murenæ morsus ipsarum capitis cinere sanantur. Et pastinaca contra suum ictum remedio est, cinere suo ex aceto illito, vel aliter. Cibi causa extrahi debet è dorso eius quicquid simile est croco, caputq; totum. Et hanc autem & omnia testacea modice collui in cibus, quia saporis gratia perit. E lepore marino veneficium restingūt poti hippocampi. Contra dorycnium echini maxime profunt. Et ijs qui succum carpathi biberint, præcipue eius iure sumpto. Et cancri marini decocti ius contra dorycnium efficacax habetur.

GLO. Sæpius vero quantum veneficium præstaret mensuris mulierum. Præstaret redundat. Adinueniri obiecta rana formicis. Lege, id inueniri. Cinis eorum seruatus prodest pauori. Prodest periclitantibus ex canis rabiosi morsibus. Germania lectio, C. e. f. prodest pauore potus periclitantibus ex c. r. m.

De ostreis & purpura, alga, & eorum remedia. Cap. 6.

Peculiariter vero contra leporis marini venena & ostrea aduerfantur. Idem videtur, nec potest videri satis dictum esse de his, cum palma mensarum diu iam tributur illis. Gaudent dulcibus aquis, & vbi pluri in influunt amnes, ideo pelagia parua & rara sunt. Gignunt tamen in petrosis, carentibusque aquarum dulcium aduentu, sicut circa Grynium & Myrinam. Grandescunt sideris quidem ratione maxime, vt in natura

aquatiliū diximus: sed priuatim circa initia ætatis multo lacte prægnantia, atque vbi sol penetret in vada. Hæc videtur causa quare minor in alijs locis reperitur. Opacitas enim prohibet incrementum, & tristitia minus appetunt cibos. Variant coloribus, ruffa in Hispania, sulca in Illyrico, nigra & carne & testa Circeijs. Præcipua vero habentur, in quacunq; gente spissa, nec salua sua lubrica, crassitudine potius spectanda q̄ latitudine. Neque in luto capta, neque in harenosis, sed solido vado, spondylo breui atque nõ carnosio, nec fibris laciniolo, ac tota in aluo. Addunt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generosa interpretantur calliblephara appellantes. Gaudent & peregrinatione, transferriq; in ignotas aquas. Sic Brundisina in Auerno cõpasta & suum retinere succum, & à Lucrino adoptare creditur. Hæc sint dicta de corpore. Dicemus & de nationibus, ne fraudetur gloria sua littora, sed dicemus alie na lingua, quæq; peritissima huius censuræ in nostro guo fuit. Sunt ergo Mutiani verba quæ subijciam; Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, suauiora Edulis, acriora Lepticis, pleniora Lucësisbus, ficiora Coryphan tenis, teneriora Istricis, candidiora Circeiensibus. Sed his neq; dulciora, neque teneriora esse vlla compertum est. In Indico mari Alexandri rerum auctores pedalia inueniri prodidere. Necnon inter nos nepotis cuiusdam nomenclator tridacna appellauit: tantæ amplitudinis intelligi cupiens, vt ter mordenda essent. Dos eorum in medicina hoc in loco tota dicitur. Stomachum vnice rescitunt. Fastidijs medentur. Addiditq; luxuria frigus obrutis niue, summa motium & maris ima miscens. Mollunt aluum leniter. Eadem cocta cum mullo, tenafmo qui sine exulceratione sit, liberant. Vesicarum vlcera quoque purgant. In conchis suis vti clausa venerint, mire distillationibus profunt. Testæ ostreorum cinis vnam sedat, & tonsillas admixto melle. Eodem modo parotidas, panos, marmarumq; duricias, caput vlcera ex aqua, cutemq; mulierū extendit. Inspergitur & ambustis. Et dentifricio placet. Pruritus quoq; & eruptionibus pituitæ ex aceto medetur. Crudæ si tundantur, strumas sanant & peritiones pedū. Purpuræ quoq; contra venena profunt. Et algam maris theriacen esse, Nicander tradit. Plura eius genera, vt diximus. Longo folio & latiore, rubente, alia ve crispo. Laudatissima quæ in Creta insula iuxta terram in petris nascitur: tingendis etiam vim habere tradit, vt elui postea non possit. E vino iubet eam dari.

Ad alopecias, & capillos, & oculorum, & aurium, & dentium, et faciei vitia. Ca. 7.

Alopecias replet hippocapinus cinis nitro & adipe fuillo mixtus, aut syncerus ex aceto. Præparat cutem sepiarum crustæ farina medicamentis. Cutem replet & muris marini cinis cum oleo. Item echini cum carnibus suis cremati. Fel scorpionis marini. Ranarum quoq; trium, si viuæ in olla concrementur, cinis cū melle. Melius cum pice liquida. Capillum denigrant sanguisuga, quæ in nigro vino diebus lx. computruere. Alij in aceti sextarijs duobus sanguisugarum sextarium in vase plumbeo iubent putrefcere totidem diebus, mox illini in sole. Sornatius tantam vim habere tradit, vt nisi oleum ore cõtineant qui tingunt, dentes quoque eorum denigrare dicat. Capitis vlceribus, muricum vel purpurarum testæ cinis, cum melle vtiliter illinitur: cõchyliorum, vel si non vrantur, farina ex aqua doloribus. Castoreum cū peucedano & rosaceo. Omnium piscium fluuiatiliū marinorumq; adeps liquefactus oleo admixto melle, oculorum claritati plurimum cõfert. Item castoreum cū melle. Callionymi fel cicatrices sanat, & carnes oculorum superuacuas consumit. Nulli hoc piscium copiosius, vt existimauit Menander quoque in comædijs. Idem piscis & vranoscopus vocatur, ab oculo quem in capite

capite habet. Et coracini fel excitat visum. Et marini scorpionis ruffi cum oleo vetere aut melle Attico incipientes suffusiones discutit: inungi ter oportet inter missis diebus. Eadem ratio albugines oculorum tollit. Mulorum cibo aciem oculorū hebetari tradunt. Lepus marinus ipse quidem venenatus est, sed cinis eius in palpebris pilos inuitiles euulsos cohibet. Et ad hunc vsum vtilissimi minimi. Item pestunculi falsi triti cū cedria. Ranæ quas diopetes & calamitas vocant, sanguis earū cum lacryma vitis si euulso pilo palpebris illinatur. Oculorū tumorem ruboremq; sepiæ cortex cum lacte mulieris illitus sedat, & per se scabrias emendat. Inuertunt itaq; genas id agentes, & medicamentum auferunt post paulum, rosaceoq; inungunt, & pane imposito mitigant nocte. Eadem cortice & nyctalopes curantur in farina trita & ex aceto illita. Extrahit & squamas eius cinis. Cicatrices oculorū cum melle sanat, pterygia sale & cadmia singulis drachmis. Emendat & albugines oculorum iumentorum. Adijciunt & ofsculis eius genas si terantur sanari. Echini ex aceto epinyctidas tollunt. Eundem comhuri cum viperinis pellibus ranisque, & cinerem aspergi potioni iubent magi, claritatem visus promittentes. Ichthyocolle appellatur piscis, cui glutinosum est corium, idemq; nomen glutino eius. Hoc epinyctidas tollit. Quidam ex ventre nõ, ex corio fieri dicunt ichthyocolle, vt glutinum taurinum. Laudatur Pontica candicans & carens venis squamisq;, & quæ celerrime liquefit. Madescere autem debet concisa in aqua, aut aceto nocte ac die. Mox tundi marinis lapidibus, vt facilius liquefcat. Vtilem eam in capitis doloribus affirmat, & tetanorhis. Ranæ dexter oculus dextro, sinistro læuus suspensi è collo natiui coloris panno, sippitudines sanant. Quod si per coitum ranæ eruantur, albuginem quoque, alligati similiter in putamine oui. Reliquæ carnes impostæ fugillationem rapiunt. Cancri etiam oculos adalligatos collo, meri sippitudini dicunt. Est parua rana in harundinetis & herbis maxime viuens, muta ac fine voce, viridis, si forte hauriatur, ventres boum distendens; huius corporis humorem specillis derasum claritatè oculis inunctis narant afferre, ipsasq; carnes doloribus oculorum superponunt. Ranas etiam quindecim coniectas in fictili nouo iuncis configunt quidam, succum earum, qui ita effluxerit, admiscant lacrymæ, quæ ex alba vite emanat, atq; ita palpebras emendant inuitilibus pilis exemptis, acu instillantes hunc succum in vestigia euulforum. Meges pilothrum palpebrarum faciebat in aceto enecans putrescentes, & hoc vtebatur multis varijsq; per aquationes autumni nascentibus. Idem præstare sanguisugarum cinis ex aceto illitus putatur. Comburi eas oportet in nouo vase. Idem tæniæ icur siccatum pondere x. iij. cum oleo cedrino perunctis pilis ix. mensibus. Auribus vtilissimū bati piscis fel recens, sed & inueteratum vino. Item banchi, quem quidam myxona vocant. Item callionymi cū rosaceo infusum. Vel castoreum cum papaueris succo. Vocant & in mari pedunculos, eosque tritos instillari ex aceto auribus iubent. Et per se cõchylio infecta lana magnopere prodest. Quidam aceto & nitro madefaciunt. Suntq; qui præcipue contra omnia aurium vitia laudent gari excellentis sociorum cyathum, mellis dimidio amplius, aceti cyathum in calice nouo lenta pruna decoque re, subinde spuma pennis deterfa, & postquâ desierit spumare, tepidū infundere. Si tumeant aures, coriandri succo prius mitigandas ijdem præcipiunt. Ranarum adeps instillatus, itatum dolores tollit. Cancrorum fluuiatiliū fuccus cum farina hordeacea aurium vulneribus efficacissime prodest. Parotides muricū teste cinere cum melle, vel cõchyliorum ex mulso curantur. Dentium dolore sedantur ofscibus draconis marini scarificatis gingiuis. Cerebro caniculæ in oleo decocto adseruatoq; vt ex eo detes semel anno colluantur. Pastinacæ quoq; radis sca-

rificare gingiuas, & in dolore vtilissimum. Conteritur is, & cum elleboro albo illitus, dentes sine vexatione extrahit. Salfamentorum etiam fictili vase combustorum cinis, addita farina marmoris inter remedia est. Et cybia vetera eluta in nouo vase, deinde trita profunt doloribus, Aequæ prodesse dicuntur omnium salfamentorum sinæ combustæ tritæq; & illitæ. Decoquantur & ranæ singulæ in aceti heminis, vt dentes ita collatū, contineanturq; in ore succus. Si fastidium obstaret, suspendebat pedibus posterioribus eas Sallustius Dionysius, vt ex ore virus de flueret in acetum feruens, idque è pluribus ranis. Fortioribus stomachis ex iure edendas dabat. Maxillaresq; ita sanari dentes præcipue putant, mobiles vero supradicto aceto stabili. Ad hoc quidam ranarum corpora binarū præcis pedibus in vini hemina macerant, & ita collui dentes labantes iubent. Aliqui totas adalligant maxillis. Alij denas in aceti sextarijs tribus decoxere ad tertias partes, vt mobiles dentium stabiliant. Necnõ xxxvj. ranarum corda in olei veteris sextario sub æreo testo discoxerit, vt infunderent per aurem dolentis maxillæ. Alij icur ranæ decoctū & tritum cum melle imposuerunt dentibus. Omnia suprascripta ex marina rana efficaciora. Si cariosi & foetidi sunt, centum in furno areferi per noctem præcipiunt. Postea tantundem falsi addi atque fricari. Embrydris vocatur à Græcis coluber in aquis viuens. Huius quatuor dentium superioribus in dolore superiorum gingiuas scarificant, inferiorū inferioribus. Aliqui canino tantum earum cõtenti sunt. Vtuntur & cancorum cinere, nam muricum cinis dentifricium est. Lichenas & lepras tollit adeps vituli marini. Murenarum cinis cum mellis obolis ternis, icur pastinacæ in oleo decoctum. Hippocampi & delphini cinis ex aqua illitus. Exulcerationem sequi debet curatio, quæ perducit ad cicatricem. Quidâ delphini icur in fictili torrent, donec piguitudo similitudine olei fluat, ac perungunt. Muricum vel cõchyliorū testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutemq; erugat, extenditq; septenis diebus illitus, ita vt octauo candido ouorum foueantur. Muricum generis sunt quæ vocant Græci colycia, alij corythia, turbinata æque, sed minora multo, efficaciora etiam & oris halitum custodientia. Ichthyocolle erugat cutem, extenditque in aqua decocta horis quatuor, dein cõparata, colluta & subacta ad liquorem vsq; mellis. Ita præparata in vase nouo conditur, & in vfu quatuor drachmis eius, binæ sulphuris, & anchusæ totidem, octo spumæ argenteæ adduntur, asperfaque aqua teruntur vnâ. Sic illita facies post quatuor horas abluatur. Medetur & lentigni carerisq; vitijs ex ofscibus sepiarum cinis. Idem & carnes exrescentes tollit & humida vlcera.

Huius corporis humorem penicillis derasum claritatem oculis inunctis narant afferre. Scribo iuxta fidem veterum codicum, specillis derasum. Est autem specillum instrumentum inungendis oculis aptum, quemadmodum legimus lib. 7. cap. 53. C. Iulius medicus dum inungit, specillum per oculum trahens. In calice nouo lenta pruna decoqueret, deinde spuma pennis deterfa. Subinde, non deinde.

Promiscua medicina. Cap. 8.

Soras tollit rana decocta in heminis quinque aque marinæ. Excoqui debet, donec sit crassitudo mellis. Fit in mari & halcyoneum appellatum, ex nidis, vt aliqui existimant, halcyonum & cæycum, vt alij, è sordibus spumarum crassescētib; alij è limo vel quadam maris lanugine. Quatuor eius genera: cinereū spissum, odoris asperi: alterum molle, lenius, odore fere algæ: tertium cãdidioris vermiculi: quartum pumicosius, spongiosq; putri simile, pene purpureum, quod optimū: hoc & milesum vocatur. Quo candidius autem, hoc minus probabile est. Vis eorū, vt exulcerent, purgent. Vfus tollis & sine oleo: mire lepras, lichenas, lentiginis tollunt cum

cum lupino, & sulphuris duobus obolis. Halcyoneo vtuntur & ad oculorū cicatrices. Andreas ad lepras cancri cinere cum oleo vsus est. Attalus thynni recentioris adipe ad vlcera. Murenarum muria & capitū cinis cum melle sanat strumas. Pungij piscis eius qui rana in mari appellatur, oficulo de cauda, ita vt non vulneret, prodest. Id faciendum quotidie, donec percurentur. Eadem vis & pastinacæ radio, & lepore marino imposito, ita vt celeriter remoueantur. Echini testis contusis & ex aceto illitis. Item scolopendræ marinæ de melle: cancro fluuia tili contrito vel combusto ex melle. Mirificæ profunt & sepia ossa cum axungia veterē confusa & illita. Sic & ad parotidas vtuntur, & scarij piscis marini iocineribus. Quin & testis cadi salamentarij tuis cum axungia veterē, muricūq; cinere ex oleo ad parotidas strumasque. Rigor ceruicis mollitur cum marinis, qui pedunculocantur, drachma pota. Castoreo potō cū pipere ex mulso mixto ranis decoctis ex oleo & sale, vt forbeatur succus. Sic & opisthotono medentur, tetano, spasticis vero pipere adiecto. Anginas menarum salfarū ex capitibus cinis ex melle illitus abolet, ranarum decoctarū ex aceto succus: hic & contra tonsillas prodest. Cancri fluuiatiles triti singuli in heminam aquæ anginis medentur gargarizati, aut de vino, aut calida aqua poti. Vnæ medetur garum cochlearibus subditū. Vocem siluri recentes, saluē in cibo sumpti adiuuant. Vomitiones nulli inueterati tritūque in portione concitant. Suspiriosis castoreum cum ammoniaci exigua portione ex aceto mulso ieiunis vtilissime potatur. Eadem potio spasmos stomachi sedat ex aceto mulso calido. Tussim sanare dicuntur pisciū modo de iure decoctæ in patinis ranæ. Suspensæ autem pedibus, cum distillauerit in patinam salua earum, exenterati iubentur, abiectisque interaneis condiri. Est rana parua arborem scandens, & ex ea vociferans. In huius os si quis expuat ipsamque dimittat, tussis liberari dicitur. Præcipiunt & cochleæ crudæ carnem tritam bibere ex aqua calida in tussis cruenta.

Ad iocineris vitia laterumque, ad Stomachi, alui, & alia promiscua medicina. Cap. 9.

Iocineris doloribus scorpio marinus in vino necatur, vt deinde bibatur. Cochleæ longæ carnes ex mulso potæ cum aqua pari modo, aut si febres sint ex aqua mulsa. Lateris dolores leniunt hippocampi tolli sumpti, tethæq; similes ostreæ in cibo sumptæ: ischiadicorū muria siluri clystere infusa. Danrur autem cochleæ ternis obolis diluæ in vini sextarijs duobus per dies quindecim Aluum emollit silurus de iure, & torpedo in cibo. Et olus marinum simile fatiūo, stomacho inimicum, aluum facillime purgat. Sed propter acrimoniam cum pingui carne coquitur. Et omniū piscium ius. Idem & vrinas ciet de vino maxime. Oprimū à scorpionibus & iulide, & faxatilibus, nec virus respicientibus. Coqui debent cū anetho, apio, coriandro, porro, additis oleo & sale. Purgant & cybia vetera, priuatimq; cruditates, pituitas bilemque trahunt. Purgant & myaces, quorum natura tota in hoc loco dicitur. Acruantur muricum modo, viuuntque in algofis, gratissimi autumnō, & vbi multa dulcis aqua miscetur mari, ob id in Aegypto laudatissimi. Procedente hyeme, amaritudinem trahunt, coloremq; rubrum. Horum ius traditur aluum & vesicas exinanire, interanea distringere, omnia adaperire, renes purgare, sanguinem adipemq; minuere: itaq; vtilissimi sunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus. Item prodest fellis pituitæque pulmonis, iocineris, splenis vitij, rheumatismis. Fauces tantum vexant, vocemq; obtundunt. Vlcerā quæ serpent, aut sint purganda, sanant. Item carcinomata. Cremati autem vt muri-

ces & morsus canum hominumq; cum melle, lepras, lentiginēs. Cinis eorum potus emendat caligines, gingivarum & dentium vitia, eruptiones pituitæ, & contra do-rycnium aut opocarpation antidoti vicem obtinent. Degenerant in duas species, in mitulos, qui salem virusq; respiciunt: Myfca, quæ rotunditate differunt, minores aliquanto atque hirtæ, tenuioribus testis, carne duriores. Mituli quoq; vt murices cinere causticam vim habent, & ad lepras, lentiginēs, maculas. Lauantur quoq; plumbi modo ad genarum crassitudines, & oculorum albugines, caliginesq; atq; in alijs partibus fordida vlcerā, capitisq; pustulas. Carnes vero eorum ad canis morsus imponuntur. Et pelorides emolliunt aluū. Item castorea ex aqua, multa drachmis binis. Qui vehementius volunt vt, addunt cucumeris fatiui radicis siccæ drachmam, & aphronitriduas. Tethæ torminibus & inflationibus occurrunt: inueniuntur hæ in folijs marinis fugentes, fungorum vterius generis quàm piscium. Eadem & tenasum dissolunt, renūq; vitia. Nascitur & in mari abfinthiū quod aliqui seriphum vocant, circa Taposirin maxime Aegypti, exilius terrestri. Aluum soluit, & noxijs animalibus intestina liberat. Soluunt & sepia. In cibo dantur cū oleo, & sale, & farina decoctæ. Menæ salæ cum selle taurino illitæ vmbilico, aluum soluunt. Ius piscium in patina coctorum cum lactucis tenasum discutit. Cancri fluuiatiles triti ex aqua poti, aluum sistunt, vrinam ciet, in vino aluum. Ademptis brachijs calculos pellunt tribus obolis cum myrrha triti, singulis eorum drachmis. Ileos & inflationes castoreum cum dauci semine & petroselini quantū ternis digitis sumatur, ex mulsi calidi cyathis quatuor: Tormina vero cum aceto vino mixto. Erythini in cibo sumpti sistunt aluum. Dyntericis medentur ranæ cum scilla decoctæ, ita vt pastilli fiant: Fel siue cor earū cum melle tritum, vt tradit Niceratus. Morbo regio salamentum cum pipere, ita vt reliqua carne abstineatur. Lien medetur solea piscis impositus: Itē torpedo: Item rombus viuus, dein remittitur in mare. Scorpis marinus necatus in vino, vesicæ vitia & calculos sanat. Lapis qui inuenitur in scorpionis marini cauda pondere oboli potus. Enhydridis iecur: Blenniorū cinis cum ruta. Inueniuntur & in banchi piscis capite ceu lapilli. Hi poti ex aqua calculosis præclare medentur. Aiuntq; & vticam marinam in vino potam prodesse. Item pulmonem marinum decoctum in aqua. Oua fepij vrinam mouent, renūq; pituitas extrahunt. Rupta conuulsa cancri fluuiatiles triti in asinino lacte maxime sanant. Echini vero cū spinis suis contusi in vino poti calculos. Modus singulis hemina, bibitur donec proficit, & alias in cibis ad hoc proficiunt. Purgatur vesica & pectinum cibo. Ex his mares alij donacas, alij aulos vocant: fœminas onychas. Vrinæ mares mouent. Dulciores fœminæ sunt & vnicolores. Sepiæ quoq; oua vrinam mouent, renes purgant. Enterocelę lepus illinitur tritus cum melle: Iecur quoq; aqua tici colubri: Item hydri tritum potumq; calculosis prodest. Ischiadicos autem liberant salamenta ex siluro infusa clystere, euacuata prius aluo. Sed sedis attritus cinis de capite mugilum mullorumque. Comburentur autem in fictili vase. Illini cum melle debent. Item capitis menarum cinis ad rhagadas, & ad condylomata vtilis, sicut pelamidum salarum capitum cinis, vel cyboriū cum melle. Torpedo apposta proidentis interaneis morbum ibi coerct. Cancrorum fluuiatiliū cinis ex oleo & cera, ibi mas in eadem parte emendat. Item & marini cancri poline. Panos salamenta coracini discutunt: Sciens interanea & squamæ combustæ: Scorpius in vino decoctus, ita vt foueantur ex illo. At echinorum testæ contrusæ & aqua illitæ, incipientibus panis resiliunt. Muricū vel purpurarum cinis vtroq; modo, siue discutere opus sit incipientes, siue concoctos emittere. Quidam ita componunt medicamentū, ceræ & thuris drachmas xx. spumæ

argenti

argenti xl. cineris muricū x. olei veteris heminam. Profunt per se salamenta cocta. Cancri fluuiatiles triti vendendorum pustulas discutunt. Cinis ex capite menarum. Item carnes decoctæ, & impositæ. Similiter per cæ salæ de capite cinis melle addito. Pelamidum capitis cinis, aut squatinæ piscis cutis combusta. Hæc est qua diximus lignum poliri, quia & de mari fabriles vsus excunt. Profunt & smarides illitæ. Item muricum vel purpurarum testæ cinis cū melle. Efficacius crematarū cum carnibus suis. Carbunculos verendorū priuatim salamenta cocta cum melle resingunt. At testem, si descenderit, cochlearum spuma illini volunt. Vrinæ incontinentiam hippocampi tolli & in cibo sæpius sumpti emendant. Item opidion pisciculus congro similis cum lilij radice. Pisciculi minuti, ex ventre eius qui deuorauerit exempti, & cremati, ita vt cinis eorum bibatur ex aqua. Iubent & cochleas Africanas cum sua carne comburi, cineremq; ex vino signino dari. Podagris articularibusq; morbis vtile est oleum, in quo decoctæ est rana, & ipsius infestina, & rubetæ cinis cum adipe veterē. Quidam & hordei cinerem adijciunt, tritum rerum æquo pondere. Iubent & lepore marino recenti podagræ fricari. Fibrinis quoq; pellibus calcari, maxime pontici fibræ. Item vituli marini, & adeps prodest. Item & bryon, de quo diximus, lactucæ simile, rugosioribus folijs, sine caule. Natura est egypti ea. Impositum lenit impetum podagræ. Item alga, de qua supra dictum est: obseruaturq; in ea ne arida imponatur. Perniones emendat pulmo marinus, cancriq; marini cinis ex oleo: item fluuiatiles triti sicq; cinere & oleo subacti, & siluri adeps. Et in articulis morborum impetus sedant ranæ subinde recentes impositæ, quas quidam dissectas iubent imponi. Corpus augeat ius mitulorum, & concharum. Comitiales, vt diximus, coagulum vituli marini bibunt cum lacte equino, asininove, aut cum punici succo. Quidam ex aceto mulso. Nec nō aliqui per se pilulas deuorant. Castoreū in aceti mulsi cyathis tribus ieiunis datur. His vero qui sæpius corripuntur, clystere in fusum mirificæ prodest. Castorei drachmæ duæ esse debebunt, mellis & olei sextarius, & aquæ tantundem. Ad presens vero correptis olfactu subuenit cum aceto. Datur & muftelæ marinæ iecur. Item muris vel testudinem sanguis.

GLO. Pisciculi minuti ex ventre eius quos deuorauerit exempti. Le-go, Qui deuorauerit. Item vituli marini. cuius cinis & adeps prodest. Cinis redundat per anadiplosin præcedentis vocis paulum immutatae natus. Morbos abigit ius mitulorū. Hoc ius præcellit iuri Castoreo pariter ac Pontificio, si verum est quod hic legitur. Sed extra iocum pro morbos abigit, legi debet, Corpus augeat.

Ad febres omnium generum, & contra diuersas infirmitates. Cap. 10.

Febrium circuitus tollit iecur delphini gustatum ante accessiones. Hippocampi necantur in rosaceo, vt perungantur ægri in frigidis febribus. Et ipsi ad alligantur ægris. Item ex asello pisce lapilli qui plena luna inueniuntur in capite, alligantur in linteolo. Pagri fluuiatilis longissimus dens capillo adalligatus, ita vt quinque diebus eum qui alligauerit, non cernat æger. Ranæ vero in trituro decoctæ oleo abiectis carnibus, perunctos liberant quartanis. Sunt qui strangulatas in oleo ipsas clam adalligent, oleoq; eo perungant. Cor earum adalligatum frigora febrium minuit. Et oleū in quo intestina decocta sint. Maxime autem quartanis liberant, ablatis vnguibus ranæ adalligatæ, & rubetæ. Iecur eius vel cor adalligatur in panno leucophgo. Cancri fluuiatiles triti in oleo & aqua perunctis ante accessiones in febribus profunt. Aliqui & piper addunt. Alij decoctos ad quartas in vino de balneo ægæsis bibere suadent in quartanis. Aliqui vero sinistrū oculum deuorari iubent. Magi quoq; oculis earum ante solis ortū adalligatis ægro, ita vt cæcas dimittant in aqua, tertianas abigi promittunt. Eisdemq; oculos cum car-

nibus lusciniæ in pelle ceruina adalligatos, præflare vigiliam somno fugato tradunt. In lethargumque vergentibus coagulo balenæ, aut vituli marini ad olfactum vtuntur. Aliqui sanguinem testudinū lethargicis illinunt. Tertianis mederi dicit, & spondylus per se adalligatus. Quartanis cochleæ fluuiatiles in cibo recentes. Quidam ob id afferunt sale, vt dent tritas in potū. Strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitant odore. Profunt & cardiacis. Cachectis, quorum corpus macie conficitur, tethæ vtilis sunt cū ruta ac melle. Hydropicis medetur adeps delphini liquatus, & cū vino potus. Crauitati soporis occurrunt tactis naribus vnguetō, aut odoribus, vel quoquomodo obturatis. Strombi quoq; carnes trite, & in mulsi tribus heminis pari modo aquæ, aut si febres sint, ex aqua multa datæ proficiunt. Item succus cancrorum fluuiatiliū cum melle. Ranæ quoque aquaticæ in vino veterē & farre decoctæ ac pro cibo sumptæ, ita vt bibatur ex eodem vase. Vel testudo decisis pedibus, cauda, capite, & in testinis exemptis reliqua carne ita condita, vt citra fastidii sumi possit. Cæcri fluuiatiles ex iure sumpti, & phthi sicis prodesse traduntur. Adusta sanantur cancri marini vel fluuiatilis cinere: Et ea quæ feruenti aqua combusta sunt. Hæc curatio etiam pilos restituit cum cancrorum fluuiatiliū cinere. Putantq; vtendum cum cera & adipe vrino. Prodest & febri ranarum fellis cinis. Ignis sacros resingunt ranarū viuentium ventres impositi, pedibusque posterioribus pronas adalligari iubent, vt crebriore anheliu profint. Vtuntur & silurorum capitū cinere salamentorum ex aceto. Pruritum scabiemq; non hominum modo, sed & quadrupedum efficacissime sedat iecur pastinacæ decoctum in oleo. Neruus vel præcisos purpurarū callum quo se operiunt, tufum glutinat. Lethargicos coaguli vituli adiuuat in vino potum oboli pondere. Item ichthyocolle. Tremulos iuuat castoreū, si ex oleo perungatur. Mullos in cibo inuitiles neruis inuenio. Sanguinē feri pisciū cibo putant, sisti polypo tufo illitoq;. De quo & hæc traduntur, muriam ipsū esse esse emittere, & ideo non debere addi in coquendo: secari harundine: ferro enim infici, vitiumq; trahere natura de finente. Ad sanguinem sistendum & ranarum illinunt cinerem, vel sanguinem inarfactum. Quidam ex ea rana quam Græci calamiten vocant, quoniam inter harundines fruticesq; viuat, minima omnium & viridissima, cinerem fieri iubent. Aliqui & nascentium ranarū in aqua, quibus adhuc cauda est, in calice nouo combustarum cinerem, si per nares fluat, inijciendum. Diuersus hirundinum, quas sanguifugas vocant, ad extrahendum sanguinem vsus est. Quippe eadem ratio earum quæ cucurbitarum medicinalium, ad corpora leuanda sanguine, spiramenta laxanda, iudicatur. Sed vitium quod admittit fœmel desiderium faciunt circa eadem tempora anni semper eiusdem medicinæ. Multi podagris quoq; admittendas censuere. Decidunt satietate, & pondere ipso sanguinis detractæ, aut sale asperæ. Aliquando tamen affixa relinquunt capita, quæ causa vulnera insanabilia facit, & multos interimit, sicut Messalinum de consularibus patricijs, cum ad genua admisisset. Inuehunt virus remedio verso, maximeq; russæ ita formidantur. Ergo sugentia ora forficibus præcidit, ac veluti siphonibus defluit sanguis, paulatimq; morientium capita se contrahunt, nec relinquuntur. Natura earum aduersatur cimicibus, & suffitu necat eos. Fibrinarum pellium cum pice liquida combustarū cinis, narium profuua sistit, succo porri mollitus. Extrahit tela corpori inherentia: Sepiarū testæ ex aqua, salamentorū carnes, cancri fluuiatiles triti: siluri fluuiatilis, qui & alibi quàm in Nilo nascitur, carnes impositæ recentes siue salæ. Eiusdem cinis extrahit & adeps: & cinis spinæ eius vicem spodij præbet. Vlcerā quæ serpunt, & quæ ex ijs crescunt, ex capite menarum cinis vel siluri coerct. Carcinomata percarū capita salarum, efficacius

cacius si cineri earū miscetur sal, & cunila capitata, oleoque subigantur. Cancrī marini cinis vlti cū plumbo, carcinomata compescit. Ad hoc & fluuiatilis sufficit cū melle lineaq; lanugine. Sed aliqui malunt alumen melq; miscere cineri. Phagedænæ siluro inueterato, & cum sandaracha trito: cacoethe & nomæ & putrescentia cybio vtere sanantur. Vermes vero innati ranarum felle tolluntur: fistulæ aperiuntur, siccanturq; salamentis cum linteolo im misis. Intraq; alterum diem callum omnem auferunt, & putrescentia vlcera quaq; serpunt, emplastri modo subacta & illita. Et salpe expurgat vlcera in linteolis conceptis. Item echinorum teste cinis. Carbunculos coracinarum salamēta illita discutunt. Item mullorum silfamenti cinis. Quidam capite tantū vtuntur cum melle, vel coracinarum carne. Muricum cinis cum oleo tumorem tollit. Cicatrices fel scorpionis marini: Verrucas tollit glani iecur illitæ. Capitis menarū cinis cum alio tritus, ad thymia crudis vtitur: fel scorpionis marini ruffi: smarides tritæ illitæ. Alex deferuet facta vnguium scabriciam, cinisq; è capite meuarum extenuat. Mulieribus lactis copiam facit glauciscus è iure sumptus, & smarides cum pifana sumpta, vel cum fenicula decoctæ. Mamas ipsas muricum vel purpuræ testarū cinis cum melle efficaciter sanat. Cancrī fluuiatiles illiti vel marini pilos in mamma, vel muricum carnes apposita tollunt. Squatinæ illitæ crescere mamas non patiuntur. Delphini adipe linamenta accensa excitant vulgæ strangulatu oppressas. Item scombrī in aceto putrefacti. Percarum vel menarum capitis cinis admixto sale & cunila oleoq; vuluæ medetur: suffitione quoq; secundas extrahit. Item vituli marini adeps instillatur igni naribus intermortuarū vuluæ vitio, & cum coagulo eiusdem in vellere imponitur. Pulmonis marini cinis adalligatus, egregie profluuiū purgat. Echini viuentes tusi & in vino dulci poti. Siftunt & cancri fluuiatiles triti in vino potique. Item siluri suffitu, præcipue Africi, faciliores partus fieri dicuntur. Cancrī ex aqua poti profluuiū sistere: ex hyssopo purgare. Et si partus stranguletur, similiter poti auxiliatur. Eosdem recentes vel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrates ad purgationes mortuosq; partus vtitur illis, cum quinis lapathi radicibus, cum ruta & fuligine tritis, & in mulso datis poti. Item in iure cocti cū lapatho & apio, menstruas purgationes expediunt, lactisq; vbertatem faciunt. Item in febrī que sit cum capitis doloribus & oculorum palpitatione, mulieribus in vino austero poti prodesse dicuntur. Castoreum ex mulso poti purgationibus prodest. Contraq; vuluam olfactū cum aceto & pice, aut subditum pastillis. Ad sectidas etiam vti eodem prodest cum panace in iiii. cyathis vini. Et à frigore laborantibus ternis obolis. Sed si castoreum fibrum ve supergrediatur grauida, abortum facere dicitur, & periclitari partus si suferatur. Mirū & quod de torpedine inuenio: si capiatur cum luna in libra fuerit, triduoque asseruetur sub dio, faciles partus facere postea quoties inferatur. Adiuuare & pastinacæ radius adalligatus vmbilico existimatur, si vuenti ablati sit, ipsaque denuo in mare dimissa. Inuenio apud quosdam ostracium vocari, quod aliqui onychem vocant: hoc suffitum vuluæ pœnis mire resistere. Odores esse castorei, meliusq; cum eo vltum proficere. Vttera quoq; vlcera & cacoethe eiusdē cinere sanari. Nam carbunculos & carcinomata in mulierum parte præsentissimo remedio sanari tradunt cancro fœmina, cum salis flore contuso post plenam lunam, & ex aqua illito. Psilothrum est thynni sanguis, fel, iecur, siue recentia, siue seruata. Iecur etiam tritum, mixtaq; cedria plumbæ pyxide asseruatum. Ita pueros mangonizauit Salpe obstetrix. Eadem vis est pulmonis marini: leporis marini sanguine & felle, vel si in oleo lepus hic necatur: cancri scolopendræ marini cinis cum oleo: vtricia marina tria ex aceto scillite: torpedinis cerebrum cum alumine il-

litum xv. luna. Ranæ partæ quàm in oculorū curatione descripsimus, sanies efficacissime psilothrū est, si recens illinatur: & ipsa arefacta ac tusa, mox decocta tribus heminis ad tertias, vel in oleo decocta æreis vasīs. Eadem mensura alij ex quidecim ranis conficiunt psilothrum, sicut in oculis diximus. Sanguis iugē quoq; tollit in vase fistili, & ex aceto illitæ, eundem contra pilos habent effectum. Et suffitus vrentiū eas necat cimices inuictas. Castoreo quoq; cū melle pro psilothro vsi pluribus diebus reperiuntur. In omni autem psilothro vellēdi prius sunt pili. Infantium gingiuis dentitionibusq; multum confert delphini cum melle detium cinis, & si ipso dente gingiue tangantur. Adalligatusq; idem pauores repentinos tollit. Idem effectus & caniculæ dentis. Vlcera vero quæ in auribus, aut vlla corporis parte fiant, cancrorū fluuiatiliū succus cum farina hordeacea sanat. Et ad reliquos morbos triti in oleo perunctis profunt. Siriafeisq; infantium spongia frigida crebro humefacta rana inuetera adalligata efficacissime sanat, quam aridā inueniri affirmant. Mullus in vino necatus, vel pifcis rubellio, vel anguillæ duæ, item vna marina in vino putrefacta, ijs qui inde biberint tædium vini affert. Venerem inhibet echeneis & hippopotami frontis è sinistra parte pellis in linteolo adalligata, selve torpedinis viuæ genitalibus illitū. Concitant cochlearū fluuiatiliū carnes sale adseruata, & in potu ex vino data: erythini in cibo sumpti: iecur ranæ diopetes vel calamitæ in pellicula gruis alligatū, vel dens crocodili maxillaris annexus brachio, vel hippocampus, vel nerui rubetæ dextro lacerto adalligati. Amorem finit in peccoris recenti corio rubetæ alligata. Equorum scabiem ranæ decoctæ in aqua extenuant, donec illini possit. Aiuntque ita curatos nō repeti posse. Et Salpe negat canes latrare, quibus in ossa rana viuata data sit. Inter aquatilia dici debet & calamochoanus, Latine adarca appellata. Nascitur circa harundines tenues è spuma aque dulcis ac marina, vbi se miscent. Vim habet causticam, ideo acopis additur contra perfrictionum vitia. Tollit & mulierum lentiginis in facie. Et calami simul dici debent. Phragmitis radix recens tusa luxatis medetur, & spine doloribus ex aceto illita. Cyprii vero, qui & donax vocatur, cortex alopecij medetur vltus, & vlcerebus veteratis. Folia extrahendis quæ in fixa sint corpori, & igni sacro. Paniculæ flos si aures intrauerit, exurdat. Sepiæ atramento tanta vis est, vt in lucerna addito Aethiops videri ablato priore lumine, Anaxilaus tradat. Rubetæ decoctæ, & in aqua potu data, suum morbis medetur, vel cuiuscunque ranæ cinis. Pulmone marino si cōfricetur lignum, ardere videtur, adeo vt baculum ita præluceat.

Neruos præciosos purpurarū catum quo se operiunt, tufum glutinac. Antiqua lectio: Neruos vel præciosos purpurarū callum quo se op. Intellego aut operculū quale & in terrestribus cochleis conspicimus, quoties intra calycē contractæ suo succo viciant. Secari harundine, ferro enim intingit, vitiumq; trahere natura deferere. Ferro enim infici, legendū, & desinent pro deferente, attestatibus vetustis codicibus. Ita pueros pubescere negavit mango salpe obstetrix. Vera lectio, Ita pueros mangonizauit Salpe obstetrix. Iecur ranæ dryophytes & calamitæ. In corruptione locis: Iecur ranæ diopetes vel calamitæ. Vidi equidem certis locis tantum numerū rapunculorum, vt cū imbre delapsa, vel certe ex imbre prouenisse videri possent. hos opinor hic diopetes vocari, quod Græci *diopetes* nomen quicquid est ex aere delapsum, quasi à Ioue dimissum. Legitur hoc vocabulū & supra. Pulmone marino si cōfricetur lignū, ardere videtur, adeo vt baculū ita præluceat. Malo quod in vetustis est codicibus, adeo vt baculū ita præluceat. baculum autem neutro genere dixit, quemadmodū Græci *βασίλειον*.

Animalium omnium in mari viuentium, centum septuaginta sex genera esse. Cap. 11.

Eracta aquatiliū dote, non alienū videtur indicare per tot maria, tam vasta, & tot milibus passuū terræ insula, extraque circumdata mensura pene ipsius mundi, quæ intelligantur animalia centū septuaginta sex omnino

omnino generū esse, eaq; nominatim completi. Quod in terrestribus volucibusq; fieri non quit. Neque enim omnis Indiæ Aethiopiæque aut Scythiæ desertorum ve nouimus feras aut volucres, cum hominū ipsorum multo plurimè sint differentia, quas inuenire potuimus. Accedat his Taprobana, insulaq; aliæ oceani fabulose narratæ. Profecto conueniet nō posse omnia genera in contemplationē vniuersam vocari. At hercule in tanto mari oceano quæcunq; nascuntur certa sunt, notioraque quod miremur quæ profundo natura merfit. Vt à beluis ordiamur, arbores, phyteteres, balenæ, priustes, tritones, nereides, elephanti, homines qui marini vocantur, rotæ, orcæ, arietes, musculi, & alij piscium forma arietes, delphini, celebresq; Homero vituli. Luxuriæ vero testudines, & medicis fibrī, quorum è genere lutras nusquam mari accipi mus mergi, tantum marina dicentes. Iam caniculæ, dromones, cornutæ, gladii, serræ: communesq; mari, terræ, amni, hippopotami, crocodili. Et amni tantum ac mari thynni, thynnides, siluri, coracini, perca. Peculiaris autem maris acipenser, aurata, acellus, acarne, aphyæ, alopecias, anguilla, araneus, box, batis, banchus, batrachus, belonæ, quos aculeatos vocamus, balanus, coruus, cytharus, Chromborum genera, cyprinus, chalcis, cobio. Callarias, Achellorum generis, ni minor esset. Colias siue parianus, siue saxitanus à patria Bætica, lacertorū minima: Ab ijs Mæoticis, cybiū. Ita vocatur concisa pelamis, que post xl. dies à Ponto in Mæotim reuertitur. Cordyla & hæc pelamis pusilla, cum in Pontum è Mæotide exit, hoc nomen habet: cætharus, callionymus, siue vranoscopus, cinædi soli piscium lutei: Cnide, in quam nos vtricum vocamus. Cancrorum genera, chametrachea, chameleos, chamæpelorides generis varietate ditantes & rotunditate, chamæglycimerides: quæ sunt maiores quam pelorides, colycia siue corophia. Concharum genera, inter que & margaritifera cochleg, quarum generis pentadactyles: melicem bales, echinophora dicitur quibus cantant. Extrahas sunt rotundæ in oleario vsu cochleæ, cucumis, cynopus, cammarus, cynosdexia, draco. Quidam aliud volunt esse dracunculū. Est autem graculo similis. Aculeos in brachijs habet ad caudā spectatis. Sic & scorpio lædit dum manu tollitur: erythinus, echeneis, echinus. Elephanti, locustarum generis nigri, pedibus quaternis, bifidulis, præterea brachia duo binis articulis, singulisq; forficulis denticulatis. Faber siue zeus, glaucisci, glanis, gonger, geres, galeos, garus, hippus, hippuros, hirundo, halipleumon, hippocampus, hepar, helacatenes. Sunt lacertorum genera, loligo volitans, locustæ, lucernæ, liparis, lamyrus, lepus, leones quorum brachia cancris similia sunt, reliqua pars locustæ, nullus, merula inter sexatiles laudata, mugil, melanurus, mena, meryx, murena, mys, mitulus, myscus, murex, oculata, ophidion, ostrea, otia, orcinus. Hic est pelamidum generis maximus, neq; redit in Mæotim, similis tritoni, vetultate melior. Orphus, orthroragoriscus, phager, phycis faxatiliū, pelamis earum generis, maxima apolectus vocatur, durior tritone, phorcus, phitharus, passer, pastinaca. Polyporum genera, pectines maximi & nigerrimi æstate, laudatissimi Mitylenis, Tindaride, Salonis, Altini, Antij, in insula Alexandriæ in Aegypto, pectunculū, purpure, pericides, pinna, pinnothera, rhina, quem squatum vocamus. R homibus, scarus principalis hodie. Solea, fargus, scylla, farda, Ita vocatur pelamis longa, ex oceano veniens. Scomber, falpa, sparus, scorpæna, scorpis, sciadeus, sciæna, scolopendra, smyrus, scepini, strombus, solen, siue atulos, siue donax, siue onyx, siue dactylus, spondilus, smarides, stella, spongia. Turdus inter sexatiles nobilis. Tomus thurianus, quem alij xiphiam vocant. Theffa, torpedo, thetha. Triton pelamidum generis magni, ex eo vræa quibus fiunt. Vrenæ, vna, xiphia. His adijciemus apud Ouidium posita nomina, quæ apud neminē alium reperiuntur:

sed fortassis in Ponto nascuntur, vbi id volumen superius suis tēporibus inchoauit: Bobgyrū in scopulis viuentem, orphum rubentem, rhacinumq; pullum: pictas mormyras, aureique coloris chryson. Præterea paruum teragam, & placentem cauda labrum: epodas lati generis. Præter hæc insignia piscium tradit channem ex seipsa concipere, glaucum æstate nunquam apparere: Pompilum qui semper comitetur nauigiorū cursus, chromin qui nidificet in aquis: Helopem quoq; dicit esse nostris incognitum vndis: ex quo apparet falli eos, qui eundem acipenserem existimarunt. Helopi palmam saporis inter pisces multi dederunt. Sunt præterea à nullo autore nominati, sudis Latine appellata, à Græcis phyrena rostro similibus nomine, magnitudine inter amplissimos, rarus, sed tamen non degener, appellantur & perna concharū generis, circa Pontias insulas frequentissimæ. Stant velut stulto crure longo in arena defixe, hiantesque qua limpidudo est pedali non minus spatio. Cibum venantur. Dentest in circuitu marginū habent pectinatim spissatos. Inpro spondylo grandis caro est. Et hienam piscem vidi in Aenaria insula captum, cadut exerentem. Præter hæc purgamenta aliqua relatu indigna, & algis potius annumeranda quàm animalibus.

C A I I P L I N I I
S E C V N D I
N A T V R A L I S H I S T O R I Æ
L I B E R T R I G E S I M U S T E R T I V S .
P R O E M I V M .

Metallorum natura.

ETTALLA nunc, ipsaq; opes, & rerum pretia dicuntur, tellurem intus inquirentem cura multiplici modo: quippe alibi diuitijs foditur, quærente vita aurum argentum, electrum, as: alibi delicijs gemmas, & parietum digitorumq; pigmenta, alibi temeritate ferrum, auro etiam gratius inter bella cædesque. Persequimur omnes eius fibras, vi uimusq; super excauatam, mirantes dehiscere aliquando, aut intremiscere illam, ceu vero non hoc etiam indignatione sacrę parentis exprimi possit. Imus in viscera eius, & in sede manium opes quærimus, tanquam parum benigna fertiliq; quaquæ calcatur. Inter hæc minimum remedium gratia scrutamur. Quo enim cuiq; fodiendi causa medicina est? Quanquam & hæc summa sui parte tribuit, vt minime parca, facilisq; in omnibus quæ profunt. Illa nos premunt, illa nos ad inferos agunt, quæ occultauit atq; demersit, illa que non nascuntur: vt repente mens ad inane euolans reputet, quæ deinde futura sit finis, seculis omnibus exhauriendi eam, quousq; penetret auaritia. Quam innocens, quam beata, imo vero & delicata esset vita, si nihil aliud quàm supra terras concupiscere, breuiterq; nisi quod secum est? Erruit aurū & chrysocolla iuxta, vt pretiosior videatur nomen ex auro cutodiens. Parum enim erat vnâ vite inuenisse pestem, nisi in pretio esset auri etiam sanies. Quærebat argentum auaritia, boni cōsuluit interim inuenisse minium, rubentisque

tisq; terræ excogitavit: vsum. Heu prodigiosa ingenia, quot modis auximus preter rerum? Accelsit ars picture, & aurum argentumque celando carius fecimus. Didicit homo naturam prouocare. Auxere & artem vitorum iritantia. In poculis libidines celare iuuat, ac per obsecrationes bibere. Abiecta deinde sunt hæc & lordeere cœpere, & auri argentique nimium fuit. Murrina & crystallina ex eadem terra effodimus, quibus pretium faceret ipsa fragilitas. Hoc argumentum opum, hæc vera luxuriæ gloria existimata est, habere quod posset statim totum perire. Nec hoc fuit satis, turba gemmarum potamus & smaragdus teximus calices, ac temulentia causa tenere Indiam iuuat, & aurum iam accessio est.

GLO. Videmusq; super excavatos montes, mirantes. &c. Sincera lectio, viuiusq; super excavatam, mirantes. &c. Et in sede manium opes querimus, tanquam parum benigna fertilitate qua fecerit. Pro qua fecerit, melius leges quaqua calcatur, vt est in probata fidei voluminibus. Cui enim fodiendi causa medicina est? Nostra exemplaria elegantius, Quoto enim cuius fodiendi causa medicina est? Quam innocens, beata, imo vero & delicata esset vita, si nihil aliud de ea, nisi quod supra terras concupisceret, haberetq; non nisi quod secum est? & Vetus lectio non nihil variat, ea ex vetustis exemplaribus totide verbis adscribitur. Q. i. q. b. i. u. & d. e. u. si nihil aliud quam supra terras concupisceret, breuiterq; nisi quod secum est? Parum enim erat naturæ vnâ inuenisse vitæ pectem, nisi in pretio etiam esset sanies auri. Illic legitur: Parum enim erat vnâ vitæ inuenisse pectem, nisi in pretio esset auri etiam sanies.

Quæ prima commendatio metallorum auri, & de origine anulorum aurcorum, & modo auri apud antiquos, & equestri ordine, & de iure anulorum aurcorum. Cap. 1.

Vtinamq; possit de vita in totum abdicari aurum, facta famæ, vt celeberrimi aurores dixere, proficiscuntur conuictis ab optimis quibusque, & ad perniciem vitæ repertum: quantum feliciore auro res ipsæ permutabatur inter se, sicut & Troianis temporibus factum, Homero credi conuenit. Ita enim (vt opinor) commercia victus gratia inueta, alios corijs boum, alios ferro captiuusq; rebus emptitasse tradit: quanquam & ipse miratus aurum, æstimationes rerum ita fecit, vt centum boum arma aurea permutasse Glaucum diceret cum Dio medis armis nouem boum. Ex qua consuetudine multa legum antiquarum pecore constat, etiam Romæ. Pessimum vitæ scelus fecit, qui anulum primus induit digitis. Nec hoc quis fecerit traditur. Nam de Prometheo omnia fabulosa arbitror, quanquam illi quoque ferreum anulum dederit antiquitas: vinculumq; id, nõ gestamen intelligi voverit. Mida quidem anulum, quo circumactio habentem nemo cereret, quis non etiam fabuliosorem fateatur? Manus & prorsus sinistra maximam autoritatem conciliauerunt auro, non quidem Romanæ, quorum more ferreum id erat & bellicæ virtutis insignis. De regibus Romanis nõ facile dixerim. Nullum habet Romuli in Capitolio statua, nec præter Numæ Seruijq; Tullij alia, ac ne L. quidem Bruti. Hoc in Tarquinij maxime miror, quorum è Græcia fuit origo, vnde hic anulorum vsum venit, quanquam etiam nunc Lacedæmone ferreo vtantur. Sed à Prisco Tarquinio omnium primo filium, cum in prætextæ annis occidisset hostem, bulla aurea donatum constat: vnde mos bullæ duravit, vt eorum qui equo meruissent filij, in fine id habent, cæteri eorum. ideo miror Tarquinij eius statua sine anulo esse. Quanquam & de nomine ipso ambigi video: Græci à digitis appellauerunt, apud nos prisca vngulum vocabat, postea & Græci & nostri sylvolum. Longo certe tempore, ne senatum quidem Romanum habuisse aureos, manifestum est. Siquidem his tantum qui legati ad exterarum gentium ituri essent, anuli publice dabatur, credo quoniam ita exterarum honoratissimi intelligebantur. Neque alijs vti mos

fuit, quam qui ex ea causa publice accepissent, vulgoque sic triumphabant. Et cū corona ex auro Hetrusca sustineretur à tergo, anulus tamen in digito ferreus erat, eque triumphantis & serui fortasse coronam sustinentis. Sic triumphauit de Jugurtha C. Marius: aureumq; non ante tertium consulatum sumpsisse traditur. Hi quoq; qui ob legationem acceperant aureos, in publico tantum vtentur eis, intra domos vero ferreos. Quo argumento etiam nunc sponse anulus ferreus mittitur, isq; sine gemma: nec Iliacis temporibus vltos fuisse anulos video, nusquam certe Homerus dicit, cum & codicillis mississatos epistolarum gratia indicet, & conditas arcis vestes, ac vasa aurea argenteaq; & ea colligata nodi, non anuli nota. Soritiri quoq; contra prouocationem duces nõ anulis tradit. Fabricam etiam deum fibulas & alia muliebri cultus, sicut in aures, in primordio factitasse sine mentione anulorum. Et quisquis primus instituit, cunctanter id fecit, leuisq; manibus ac latentibus induit, cum si honos securus fuisset, dextra fuerit ostentandus. Quod si impedimentum potuit in eo aliquod intelligi etiam confertoris vsum, argumentum est, maius in læua fuisse, qua scutum capitur. Est quidem apud eundem Homerum virorum crinibus aurum implexum: ideo nescio an prior vsum à feminis cœperit. Numæ quidem non fuit aurum, nisi admodum exiguum, longo tempore. Certe cum à Gallis capta vrbe pax emeretur, non plus quam mille pondo effici potuit. Nec ignoro duo milia pondo auri perisse, Pompeij tertio consulatu, è Capitolini Iouis solio, à Camillo ibi condita, & ideo à plerisque existimari duo milia pondo collata. Sed quod accessit, Gallorum præda fuit, detractumq; ab his in parte captæ vrbs delubris. Gallos autem cū auro pugnare solitos, Torquatus indicio est. Apparet ergo Gallorum templorumq; tantundem, nec amplius fuisse: quod quidem in augurio intellectum est, cum Capitolinus duplum reddidisset. Illud quoq; obiter indicari conuenit, quoniam de anulis sermonem repetimus, æditu custodiæ eius comprehensum, fracta in ore anulligemma, statim expiasset, & indicium ita extinctum. Ergo vt maxime duo tantum milia pondo, cum capta est Roma anno trecentesimo sexagesimo quarto, fuere, cū iam capitum liberorum censa essent clij, milia quingenti octoginta. In eadem post annos trecentos septem: quod ex Capitolinæ ædis incendio cæterisque omnibus delubris C. Marius filius Præneste detulerat, tredecim milia pondo: quæ sub eo titulo in triumpho transtulit Sylla, & argenti septem milia. Idem ex reliqua omni victoria pridie transtulerat auri pondo quindecim milia, argenti pondo centum quindecim milia. Frequentior autem vsum anulorum non ante Cn. Flauium Annij filium depræhenditur. Hic nanq; quæ publicatis diebus factis quos populus à paucis principum quotidie petebat, tantum gratia plebis adeptus est, alioquin libertino patre genitus, & ipse Appij Cæci scriba, cuius hortatu exceperat eos dies, consulando assidue sagaci ingenio, promulgaueratque, vt ædilis curulis crearetur cum Q. Anitio Prænestino, qui paucis ante annis hostis fuisset, præteritis C. Petilio & Domitio, quorum patres consules fuerant: additum Flauio, vt simul & tribunus plebis esset. Quo facto tãta senatus indignatione exarsit, vt anulos ab eo abiectionis fuisse, in antiquissimis reperitur annalibus. Fallit plerofq; qui tum & equestrem ordinem id fecisse arbitrantur. Est enim adiectum hoc quoque: sed & phalera posita, propter quæ non men equitum adiectum est. Anulos quoque depositos à nobilitate, in annales relatum est, non à senatu vniuerso. Hoc actum P. Sempronio Longo, L. Sulpitio Co. s. s. Flauio vniuerso edem Concordiæ, si populo reconciliasset ordines. Et cum ad id pecunia publica nõ decerneretur, ex multitudine cœnatoribus condemnatis ædiculæ æream fecit in græcostali, quæ tunc supra comitiu erat. Inciditq; in tabula ærea eadem c. quatuor annis post Capitolinam

In arto dedicatam. Ita cæcxlviij. à condita vrbe gestu est, & primum anulorum vestigium extat. Promiscui autem vsum alterum secundo Punico bello: neq; enim aliter potuissent trimodia illa anulorum Carthaginem ab Annibale mitti. Inter Cepionem quoq; & Drusum ex anulo in auctione venali, inimicitias cœpere, vnde origo socialis belli, & exitia rerum. Ne tum quidem omnes senatores habuerunt: vt pote cum memoria aurore multi prætura quoq; functi in ferro cœsenerint, sicut Calphurnium & Manilium, qui legatus C. Marij fuerit Jugurthino bello, Fenestella tradit: & multi L. Fulidium illum, ad quem Scaurus de vita sua scripsit: in Quintiorum vero familia, aurum ne fœminas quidem habere mos fuit: nullosq; omnino aurore maior pars gentium hominum: etiam qui sub nostro imperio degunt, hodieq; habeat. Non signat oriens aut Aegyptus etiã nunc literis contenta solis. Multis hoc modis, vt cætera omnia, luxuria variavit, gemmas addendo exquisitis fulgoris, confusq; optimo digitos onerando, sicut dicemus in gemmarum volumine, mox & effigies varias celando: vt alibi arbor, alibi materia esset in pretio. Alias deinde gâmas violari nefas putauit: ac ne quis signandi causam in anulis esse intelligeret, solidas induit. Quasdam vero neque ab ea parte quæ digito occultatur, auro clusit, aurumq; milibus lapillorum vilis fecit. Contra vero multi nullas admittunt gemmas, auroq; ipso signant, vt Claudij Cæsaris principatu repertum. Nec nõ & seruitia iam ferrum auro cingunt, alia per sese mero auro decorant, cuius licentiæ origo nomine ipso in Samothrace id institutum declarat. Singulis primodigitis gerimos fuerat, qui sunt minimis proximi, sic in Numæ & Seruij Tullij statuis videmus. Postea pollicis proximo induere, etiam deorum simulacris: dein iuuat & minimo dare, Galliæ Britanniaq; in medio dicuntur vsæ. Hic nunc solus excipitur, cæteri omnes onerantur, atq; etiam priuatum articuli minoribus alijs. Sicut qui tres vni minimo congerant: alij vero & huic vnus tantum, quo signantem signent. Conditus ille vt res rara, & iniuria vili indigna, velut è sacratio promittitur: & vnus in minimo digito habuisse, preciosioris in recondito supellectilis ostentatio est. Iam alij pondera eorum ostentant. Alijs plures quam vnũ gestare labor est. Alij bractæas infarcire leuiore materia propter casum tutius gemmarum sollicitudini putant. Alij sub gemmis venena cludunt, sicut Demosthenes summus oratorum Græciæ, anulosq; mortis gratia habent. Deniq; vt plurimum opum scelera anulis fiunt. Que fuit illa prisorum vita, qualis innocentia, in qua nihil signabatur? At nunc cibi quoq; ac potus anula vindicantur à rapina. Hoc profecere mancipiorum legiones, & in domo turba externa, ac seruorum quoq; causa nomenclator adhibendus: aliter apud antiquos, singuli Marcipores Luciporeve dominorum gentiles, omnem victum in promiscuo habebant, nec vlla domi custodia à domesticis opus erat. Nunc rapiendæ comparantur epulæ, pariterq; qui rapiant eas, & clauas quoque ipsas signasse non est satis: grauitas somno aut morientibus anuli detrahuntur: maiorq; vitæ ratio circa hoc instrumentum esse cœpit, incertum à quo tempore. Videmur tamen posse in externis autoritatem eius rei intelligere circa Polycratem Sami tyrannum, cui dilectus ille anulus in mare abiectus, capto relatus est pisce, ipso circiter cæxxx. annum vrbs nostræ intersecto. Celebrator quidem vsum cū sœnore cepisse debet: argumento est consuetudo vulgi, ad sponsones etiam anulo exiliente, ab eo tempore quo nondum erat arra velocior. Nec hic video cur mutare libuerit veterem lectionem, ea sic habet, Celebrator quidem vsum cum sœnore cepisse debet, argumento est c. u. ad s. e. a. exiliente tracta ab &c. Eadem loquendi forma lib. 9. cap. 4. dixit, Pœnitentia hoc primum debet inuenisse. Seruatumque in hodiernum diem est. Diem elegantius subintelligitur quam exprimitur.

Sed anuli plane medium ordinem, tertiumque plebi & patribus inferuere: ac quod antea militares equi nomen dederant, hoc nunc pecuniæ iudices tribuunt. Nec pridem id factum: Diuo Augusto decurias ordinantes, maior pars iudicum in ferreo anulo fuit: ijque non equites, sed iudices vocabantur. Equitum nomen subsistebat in turmis equorum publicorum. Iudicum quoque non nisi quatuor decuriæ fuere primo: vixque singula milia in decurijs inuenta sunt, nondum prouincijs ad hoc vnus admisis: seruatumque in hodiernum est, ne quis è nouis ciuibus in ijs iudicaret.

GLO. Manus & prorsus sinistra maximam autoritatem conciliauerunt auro, non quidem Romani, quorum more ferendū erat bellicæ virtutis insignis. Quanto melius nostri codices, non quidem Romanæ, quorum more ferreum erat id & bellicæ virtutis insignis. Nec præter Numæ Seruijq; Tullij alia, nec L. quidem Bruti. Leges, ac ne L. quidem B. Quanquam & de nomine ipso ambigitur, id Græci à digitis appellauerunt. Potior lectio, Quanquam & de nomine ipso ambigi video. Græci à digitis appellauerunt. Aequa fortuna triumphantis & serui coronam sustinentis. Antiqua scriptura magis aridet, æque triumphantis & serui fortasse coronam sustinentis. Et conditas artes vestes ac vasa aurea. Alius pro arte scriptis arte, atq; ita locum belle calligatum putauit, cum legi debeat, & conditas arcis vestes. Et qui primus instituit, cunctanter, id fecit. Melius, Et quisquis primus instituit. Inter Cepionem quoque & Drusum ex anulo in auctione nauali inimicitias cœpere. Venali, non nauali. Multi prætura functi in ferreo cœsenerint. Lege addendo, multi prætura quoq; functi. L. Fulidium illum, quem Scaurus in vita sua scribit. Antiqui codices, ad quem Scaurus de vita sua scripsit. Nullosq; omnino anulos maior pars gentium hominumq; etiam qui sub imperio nostro degunt, hodie habent. Lego, hodieque, habet. Alijs vero & huic vnus tantum, quo signanda signent. Conditusque ille vt res rara, & ad iniuriam vili indigna, velut è sacratio promittitur. Præteritum & hic veterem lectionem. A. u. & h. u. t. quo signantem signent. Conditus ille vt res rara, & iniuria vili indigna, velut è sacratio promittitur. Porro, quo signantem signent, sic dictum est, quem admodum illud apud Satyricon, sed quis custodiat ipsos custodes. Alij bractæas inferunt leuiore materia, & propter casum gemmarum tor sollicitudinem putat. Quis hæc verba obsecro pro Pliniani agnoscas, cui modo Plinius vel mediocriter cognitus sit? Imo quis non statim ineptam orationem & vitiosam esse sentiat? In nostris exemplaribus legitur sic. Alij bractæas infarcire leuiore materia, tutius propter casum gemmarum sollicitudini putant. Denique, vel plurimum opum, ita scelera anulis fiunt. Bene exercuit castigatorem & hoc caput, vt video, quamuis non bonam gratiam meruit. Germana lectio est, Denique vt plurimum opum scelera anulis fiunt. Hoc profecere mancipiorum legiones, & in domo turba externa, acta, Seruorum quoq; causa nomenclator adhibendus. Sed aliter, apud antiquos. Singuli Marcipores, &c. Quid est in domo turba externa acta? Sincera lectio, & in domo turba externa, ac seruorum quoq; causa nomenclator adhibendus. Aliter apud antiquos, singuli &c. Nunc rapiendæ comparantur epulæ, pariterque, qui rapiant eas, Sed & clauas quoque ipsas signare non est satis. Elegantius absq; coniunctione sed. Nunc. r. e. p. q. r. eas: & c. i. l. n. e. f. Et hoc est quod supra dixit, quo signantem signent. Celebratorem quidem vsum cum sœnore cepisse, argumento est consuetudo vulgi, ad sponsones etiam anulo exiliente, ab eo tempore quo nondum erat arra velocior. Nec hic video cur mutare libuerit veterem lectionem, ea sic habet, Celebrator quidem vsum cum sœnore cepisse debet, argumento est c. u. ad s. e. a. exiliente tracta ab &c. Eadem loquendi forma lib. 9. cap. 4. dixit, Pœnitentia hoc primum debet inuenisse. Seruatumque in hodiernum diem est. Diem elegantius subintelligitur quam exprimitur.

De decurijs iudicum, & quoties nomina equestri ordinis immutata, & domis militariibus, & quando primum corona aurea. Cap. 2.

Decuriæ quoq; ipsæ pluribus discretæ nominibus fuere, Tribunorum æris, & Selectorum, & Iudicum: præter hoc etiam nunc Nongenti vocabantur ex omnibus selecti, ad custodiendas cistas suffragiorum in comitijs. Et diuisus hic quoq; ordo erat superba vsurpatione nominum, cum alius se Nongentum, alius Selectum, alius Tribunum appellaret. Tiberij demum principis

cipatus non noano in vnitatem venit equester ordo, anulorumque autoritati forma constituta est. C. Asinio Polione, C. Antistio Vetere Co s. anno vrbis conditæ dcc. septuagesimo quinto, quod miremur, futili pene de causa, cum C. Sulpitius Galba, dum iuuenalem famam apud principem popinarum pœnis aucupatur, questus esset in senatu vulgo inuito eius culpæ defendi anulus. Hac de causa constitutum ne cui ius id esset, nisi cui ingenio ipsi, patri auoque paterno festertia cccc. census fuisset, & lege Julia theatri in xiiij. ordinibus sedēdi. Postea gregatim insignē id appeti cœptum. Propterq; hæc discrimina Caius princeps decuriam quintam adiecit, tantumque natū est fastus, vt que sub diuo Augusto impleri nō poterant decuriae, non capiant eum ordinem, passimque ad ornamenta etiā ea seruitute liberati trāsiliant, quod ante nunquam erat factum, quoniam in ferreo anulo coarguitur cesq; intelligebantur: adeoque promiscuum id esse cœpit, vt apud Claudium Cæsarem in censura eius vnus ex equitibus Flavius Proculus eccc. ex ea causa reos postulare. Ita dum separatur ordo ab ingenuis, communicatus est cum feruitijs. Iudicium autem appellatione separari eum ordinem primi omnium instituit Gracchi, discor di popularitate in contumeliam senatus: mox ea delibata autoritas nominis vario seditionum euentu circa publicanos subfuit, & aliquandiu tertiae vires publicani fuere. M. Cicero demū stabiluit equestre nomen in consulatu suo, ei senatum concilians, ex eo se ordine profectum esse celebrans, & eius vires peculiari popularitate quærens. Ab illo tempore plane hoc tertium corpus in republica factum est, cepitque adijci senatui populoque Romano equester ordo. Qua de causa & nunc post populum scribitur, quia nouissime cœptus est adijci. Quin etiam ipsum equitū nomen sæpe variatū est, in his quoque qui ad equitatum trahebantur. Celeres sub Romulo regibusque appellati sunt, deinde flexumines, postea trofili, cum oppidum in Thufcis citra Volfinos passuū nouem milia sine vilo pedimento adiuuēto cepissent eius vocabuli: idque durauit vltra C. Gracchum. Iunius certe, qui ab amicitia eius Gracchanus appellatus est, scriptum reliquit his verbis: Quod ad equestrem ordinem attinet, antea trofili vocabant, nunc equites vocant: ideo quia non intelligunt trofili nomen quid valeat, multos pudet eo nomine appellari: & causam quæ supra indicata est exponit, inuitosque etiamnum tamen trofili vocari. Sunt adhuc aliqua nō omittendæ in auro differentie. Auxiliares quippe & externos torquibus aureis donauere, at ciues non nisi argenteis. Præterq; armillas ciuibus dedere, quas non habent externi. Idem (quod magis miremur) coronas ex auro dedere ciuibus. Quis primus donatus sit ea, non inueni, sed quis primum donauerit à L. Pisonē traditur. A. Posthumius dictator apud lacum Regillum castris Latinorum expugnatis, ei cuius maxime opera capta essent, hanc coronam ex præda dedit. Item L. Lentulus Co s. Serg. Cornelio Merendæ, Samnitum oppido capto. Sed quinque librarum coronam Pifo Frugi filium ex priuata pecunia donauit: eamque coronam testamento reipublicæ legauit.

GLO. Propter hoc etiamnum Nongenti vocabantur ex nominibus selecti, ac custodienda suffragiorum scita in comitijs. 3 Plebiscita passim legimus apud bonos Latinæ linguæ autores, at suffragiorum scita equidem nusquam legere memini, præstiterit igitur & hic veterum codicū fidem sequi, toties iam expertam, Præter hos etiamnum Nongenti vocabantur ex omnibus selecti ad custodiendas suffragiorum cistas in comitijs. Cum C. Sulpitius Galba iuuenalem famam apud principem popinarum pœnis aucuparetur, occupatusque in his essent, questus in senatu, vulgo inuito eius culpæ defendi anulus. 3 O bellum castigatorem, at quid erit corumpere veterum monumenta, si hoc castigare dicitur? An illi partem integra videatur hæc vetus lectio? Cum C. Sulpitius Galba, dum iuuenalem famam apud principem popinarum pœnis aucupatur, questus esset in senatu &c. Quod ad equestrem ordinem pertinet, 3 Rectius, atinet.

De reliquo usu auri in viris & mulieribus, & de nummo aureo: & quando primum signatum est as, argentum, & aurum, & antequam signaretur qui mos in ere, & qua maxima pecunia primo census, & quoties, & quibus temporibus autoritas auri. Cap. 3.

DEorum vero honori in sacris nihil aliud excogitatum est, quàm vt auratis cornibus hostiæ, maiores duntaxat, immolarētur. Sed in militia quoque tantum adoleuit hæc luxuria, vt M. Bruti in Philippicis campis epistolæ reperiantur frementes, fibulas tribunicias ex auro geri. At Hercules idem tu Brute mulierum pedibus aurū gestari tacuisti: cuius sceleris nos coarguimus illum primū, qui auro dignitate per anulos fecit, vt habeant in lacertis iam pridem & viri, quod è Dardanis venit, itaq; & Dardanium vocabatur. Viriæ celticæ dicuntur: viriles celtibericæ. Habeant fœminæ in armillis, digitisque totis, collo, auribus, spiris: Discurrant cæternæ circa latera, & incerta margaritarum pondera è collo dominarum auro pendeant, vt in somno quoque vnionū conscientia adfit: etiam ne pedibus induitur, atque inter stolam plebemque hunc medium fœminarum equestrem ordinem facit? honestius viri pædagogij id damus, balnearumque diues puerorum forma conuertit. Iam vero etiā Harpocratem, statuasque Aegyptiorū numinum, in digitis viri quoque portare incipiunt. Fuit & alia Claudij principatu differentia, in solis his quibus ad missionem libertatis eius dedissent imaginem principis in anulo ex auro gerendi: magna criminum occasione: quæ omnia salutaris exortus Vespasiani principis aboleuit, equaliter publicando principem. De anulis aureis eorumque vsu hæc tenus dictum sit. Proximum scelus fecit, qui primus ex auro denarium signauit, quod & ipsum latet autore incerto. Populus Romanus ne argenteo quidem signato ante Pyrrhum regem deuictum vsus est. Libralis vnde etiam nunc libella dicitur, & dipondius appēdebatur assis. Quare aeris grauis pena dicta, & adhuc expensa in rationibus dicuntur: item impendia & dependere. Quin & militū stipendiorum, hoc est stipis ponderandæ penafiores, libripēdes dicuntur: qua consuetudine in his emptionibus quæ mancipij sunt, etiā nunc libra interponitur. Seruius rex primus signauit æs. Antea rudi vfos Romæ Remeus tradit. Signatum est nota pecudum, vnde & pecunia appellata. Maximus census cx. milia assium fuit illo rege: & ideo hæc prima classis. Argentum signatum est anno vrbis d. lxxxv. Q. Fabio Co s. quinq; annis ante primum bellum Punicum. Et placuit denarius pro decem libris eris, quinarius pro quinque, festertium pro dipondio ac semisse. Libræ autem pondus eris imminutū bello Punico primo, cum impensis resp. non sufficeret, constitutumque vt asses sextantario pondere fererentur. Ita quinq; partes factæ lucris, dissolutumque: æs alienum. Nota eris fuit ex altera parte Ianus geminus, ex altera rostrū nauis. In triente vero & quadrante rates. Quadrans antea triunci vocatus à tribus vncijs. Postea Annibale vrgente, Q. Fabio Maximo dictatore, asses vnciales factis placuit; denariū xv. assibus permutari, quinarium octonis, festertium quaternis. Ita resp. dimidium lucrata est. In militari tamen stipendio semper denarius pro decem assibus datus. Nota argenti fuere bigæ atque quadrigæ, & inde bigati quadrigatique dicti. Mox lege Papyriana fœmunciales asses facti. L. Iulius Drusus in tribunatu plebis octauam partem æris argento miscuit. Qui nunc victoriatu appellatur, lege Clodia percussus est. Antea enim hic nūmus ex Illyrico aduectus, mercis loco habebatur. Est autē signatus victoria, & inde nomen. Aureus nūmus post annum lxxij. percussus est quàm argenteus, ita vt scrupulum

scrupulum valeret festertij vicenis, quod efficit in libras ratione festertiorū, qui tunc erant festertios deccc. Post hæc placuit quadraginta milia signari ex auri libris, paulatimque principes imminuere pondus: minutissimum vero ad xlv. milia. Sed à nummo prima est origo avaritiæ excogitata, fenore questuosa segnitia. Hæc paulatim, exarsit rabie quadam, non iam avaritia, sed fames auri: vt pote cū Septimuleius C. Gracchi familiaris auro repensum caput eius excisum ad Opimum tulerit, plumboque in os addito parricidio suo rempublicæ etiam circumscripserit: nec iam Quiritium aliquo, sed vniuerso nomine Romano infami, rex Mithridates Aquilio duci capto auro in os infudit: hæc parit habendi cupidō. Pudet inuentem tantum nomina ista, quæ subinde noua Græco sermone excogitantur, expresso argenteis vasis auro, aut incluso, quibus delicijs veneunt tam aurea quam aurata, cum sciamus interdixisse castris suis, Spartacum ne quis aurum haberet aut argentum. Tanto fuit plus animi fugitiuis nostris. Messala orator prodidit Antonium triumvirum aureis vsu in omnibus obsecris desiderijs, pudento crimine etiam Cleopatram. Summæ apud externos licentiæ fuerat, poculo aureo puluino subdito, Philippum regem dormire solitū: Agnonem Teium Alexandri magni præfectum aureis claus suffigere crepidas. Antonius in contumeliam naturæ vilitatem auro fecit, opus procriptione dignū. Sed præter alia equidem miror populum Rom. victis gentibus in tributo semper argentū impositasse, nō aurum: sicut Carthaginē cum Annibale victæ argenti pondus annua in quinquaginta annos, nihil auri. Nec potest videri penuria mundi id venisse. Nam Midas & Croesus in infinitum possederant. Iam Cyrus deuicta Asia pondus triginta quatuor milia inuenerat, præter vasa aurea aurumque factum, & in eo solia ac platanū vitæque. Quæ victoria argenti quingenta milia talentorum reportauit, & craterem Semiramidis, cuius pondus quindecim talenta colligebat. Talentū autem Aegyptiū pondus lxxx. capere Varro tradit. Iam regnauerat in Colchis Saluces & Eubopes, qui terram virginem nactus, plurimum argenti auriq; eruisse dicitur in Sannorū gente, & alioquin velleribus aureis in clyto regno. Sed & illius auræ cameræ, & argenteæ trabes narrantur, & columnæ atque parastata, victo Sesostræ Aegypti rege, tam superbo, vt prodatur annis quibusque: forte reges singulos è subiectis iungere ad currum solitus, sicq; triumphare. Et nos fecimus quæ posteri fabulosa arbitrentur. Cæsar qui postea dictator fuit, primus in ædilitate munere patris funebri, omni apparatu harenæ argenteo vsus est, ferasque argenteis vasis incessere tum primū visum. Mox, quod etiam in municipijs æmulatur. C. Antonius ludoscena argentea fecit. Item L. Murena & Caius princeps in circo pegma duxit, in quo fuere argenti pondus cxxiiij. Claudius successor eius, cū de Britannia triumpharet, inter coronas aureas vnam vij. pondus habuit, quam contulisset Hispania citerior, alterā ix. quam Gallia comata, sicut titulus indicauit. Huius deinde successor Nero, Pompeij theatrum operuit auro in vnum diem, quod Tyridati regi Armeniæ ostenderat. Et quæ pars ea apparatus fuit aureæ domus ambientis vrbem? Auri in ærario populi Romani fuere, Sex. Iulio, L. Aurelio Co s. septem annis ante bellū Punicū tertium pondus dccxxvij. argenti nonagintaduo milia, & extra numerum ccc. & lxxxv. milia. Item Sex. Iulio, L. Marcio Co s. hoc est, belli socialis initio, dcccxlvj. auri pondus. C. Cæsar primo introitu vrbis in ciuili bello suo ærario protulit laterū aureorum xxvj. milia, & in numerato pondus ccc. Nec fuit alijs temporibus resp. locupletior. Intulit & Aemilius Paulus, Perseo rege Macedonico deuictō, prædā pondus trium milium: quo tempore populus Romanus tributum pendere desijt. Laquearia, quæ nunc & in priuatis domibus auro teguntur, post Carthaginem euerfam

primo inaurata sunt in Capitolio, Censura L. Mummij. Inde transferre in cameras. In parietes quoque, qui iam & ipsi tanquā vasa inaurantur: cum sua ætas varia de Capitolio exiltauerit, quod tegulas greas Capitolij inaurasset primus. Inuentores auri, sicut metallorum fere omnium septimo volumine diximus. Præcipuam gratiam huic materiæ fuisse arbitror, nō colore qui in argento clarior est, magisque diei similis, & ideo militariibus signis familiarior, quoniam is longius fulget: manifesto errore eorum qui colorem siderum placuisse in auro arbitrantur, cum in gemmis alijsque rebus non sit præcipuus. Nec pondere aut facilitate materiæ prælatum est ceteris metallis, cum cedat per vtrumque plumbo. Sed quia rerum vni nihil igne deperit, tuto etiam in incendijs rogisque durante materia: Quinimo quo sæpius arsit, proficit ad bonitatem. Aurique experimento ignis est, vt simili colore rubeat quo ignis: atque ipsum obrizum vocant. Primum autem bonitatis argumentum est, quam difficilime accendi. Præterea mirum, prunæ violentissimæ igni indomitum, palea citissime ardescere: atque vt purgetur, cum plumbo coqui. Altera causa pretij maior, quàm minimum vsus deterit, cum argento, ære, plumbo, lineæ producantur, manusque sordescant decidua materia. Nec aliud laxius dilatatur, aut numerosius diuiditur, vt pote cuius vnciæ in septuagenas, & quinquagenas pluresque bractæas, quaternum vtroque digitorū spargantur. Crassissimæ ex his prænestinæ vocantur, etiamnum retinentes nomen. Fortunæ inaurato ibi fidelissimæ simulacro. Proxima bractæa quæstoria appellatur. Hispania frigiles vocat auri parulas massas, quod super omnia solum in massa auramento capitur, cum cetera metallis reperita igni perficiantur. Hoc statim aurum est, consummatamque materiam protinus habet, cum ita inuenitur. Hæc enim inuentio eius naturalis est: alia quam dicemus, coacta. Super cætera non rubigo vlla, nō ærugo, non aliud ex ipso quod consumat bonitatem, minuatque pondus. Iam contra salis & acetis succos domitores rerū constantia, superque omnia netur, ac textitur lanæ modo, & sine lana. Tunica aurea triumphasse Tarquinium Priscū Verrius tradit. Nos vidimus Agrippinam Claudij principis, edente eo naualis prælij spectaculum, assidentem ei, indutam paludamento, auro textili sine alia materie. Attalidis vero iam pridem intexitur, inuento regum Asiæ. Marmoris & ijs quæ candescere non possunt, oui candido illinitur, ligno glutini ratione compositam, leucophoron vocant. Quid sit hoc, aut quemadmodum fiat, suo loco docebimus. Aes inaurari argento viuo, aut certe hydrargyro, legitimum erat: de quibus vt dicemus illorum naturam reddentes, excogitata frus est. Nanque æs cruciatur in primis, accensumque restingitur sale, aceto, alumine. Postea exarenatur, an satis recoctū sit splendore deprehendente, iterumque exhalatur igni, vt possit edomitum, mixtis pumice, alumine, argento viuo, inductas accipere bractæas. Alumen in purgando vim habet talem, qualem esse diximus plumbo.

Antonius Sopus in contumeliam naturæ vilitatem auro fecit, opus procriptione dignum. 3 Sopus redundat, nam de triumpho intelligendum est, ad cuius tabulas proscriptorias alluditur. **GLO.**

Ratio naturalis inueniendi auri, & quando primum aurea statua, & medicina ex auro. Cap. 4.

AVRUM inuenitur in nostro orbe, vt omittamus Indicum, atque à formicis, aut gryphibus apud Scythas erutum. Apud nos tribus modis, fluminum ramentis, vt in Tago Hispaniæ, Pado Italiæ, Fiebro Thraciæ, Pactolo Asiæ, Gange Indiæ. Nec vilius absolutius aurum est, cursu ipso trituque perpolitum. Alio modo **C. PLINII. AA** puteo-

puteorum scrobibus effoditur, aut in ruina montium. Quare vtraque ratio dicitur. Aurum qui quaerunt, ante omnia segullum tollunt, ita vocatur indicium: alveus ubi id est, arenaeque lauantur, atque ex eo quod resedit coniectura capitur, ut inueniatur aliquando in summa tellure protinus rara felicitate: ut nuper in Dalmatia principatu Neronis, singulis diebus etiam quinque libras fundens, cum iam inuentum in summo cespite. Alutationem vocant, si & auro ea tellus subest. Caeterum montes Hispaniae aridi sterilesque, & in quibus nihil aliud gignatur, huic bono coguntur fertiles esse. Quod puteis foditur, canalicium vocant, alij canalicium, marmoris glareae inherens, non illo modo quo in oriente sapphira atque thebaica, aliisque in gemmis scintillat, sed micis amplexu marmoris: Hi venarum canales per marmor vagantur & latera puteorum, & huc illuc, inde nomine inuenio, tellusque lignaeis columnis suspenditur. Quod effusum est tuditur, lauitur, vritur, molitur in farinam. Nam quod ad pilas cuditur, apilascudem vocant argentum, quod exiit a fornacis sudore. Quae est catino iactatur spurcitia, in omni metallo vocatur scoria. Haec in auro coquitur iterum & tunditur. Catini sunt ex taconio. Haec est terra alba similis argillae. Neque enim alia afflatu ignemque & ardentem materiam tolerat. Tertium ratio opera vicerit gignatur: cuniculis per magna spatia actis, cauantur montes ad lucernarum lumina. Eadem mensura vigiliarum est, multisque mensibus non cernitur dies. Arrugas id genus vocant, sicutque vim subito, & opprimunt operarios, ut iam minus temerarium videatur est profundo maris petere margaritas: tanto nocentiores fecimus terras. Relinquantur itaque fornices crebri montibus sustinendis. Occurrant in vtroque genere silices. Hos igni & aceto rumpunt. Saepius vero, quoniam in cuniculis vapor & fumus stragulat, caedunt fracturis cl. libras ferri terram agentibus: egeruntque humeris noctibus ac diebus per tenebras proximis tradentes; Lucem nouissimi cernunt. Si longior videtur silix, latus sequitur. Fossam ambit quiete. Tamen in silice facilius existimatur opera. Est namque terra ex quodam argillae genere glareae mixta (candida vocant) prope inexpugnabilis. Cuneis eam ferreus aggrediuntur, & iisdem in calicibus nihilque durius putat, nisi quod inter omnia auri fames durissima est. Peracto opere, ceruices fornicum ab ultimo cedunt, dantque signa ruinae, eamque solus intelligit in cacumine montis eius peruiat. Hic voce ictu repente operarios reuocari iubet, pariterque ipse deuolat. Mons fractus cadit a sese longo fragore, qui concipi humana mente non possit, & flatu incredibili. Spectant victores ruinam naturae. Nec tamen adhuc aurum est: nec scire esse cum fodere. Tantaque ad pericula euincenda fuit satis causa, sperare quod cuperent. Alius par est labor, vel hoc maioris impendij, flumina ad lauandum hanc ruinam iugis montium ducere obiter a centesimo plerumque lapide. Corrugos vocant, a corruatione credo, nimirum & hic labor est. Praecipisse librameto oportet, ut vtrius quando inueniatur: itaque altissimis partibus ducitur. Conuallis & intervalla substructis canalibus inunguntur. Alibi rupes inuiae caeduntur, sedemque trabibus cauatis praebere coguntur. Is qui caedit funibus pendet, ut procul intuentibus species nefaria quidem, sed alitum fiat. Pendentes maiore ex parte librant, & lineas itinere praefigunt. Itaque insistentis vestigijs hominis locus non est: Manes trahuntur ad homines, ut vitium importent. Id genus terrae vtrius vocant. Ergo per silices calculosve ducuntur, & vrium eunt. Ad capita deiectionis supercilij montium piscinae cauantur, ducenos pedes in quasque partes, & in altitudinem denos. Emissaria in his quina pedum quadratorum ternum fere linquantur, & repleto stagno excussis obturamentis errumpit torrens tanta vi, ut saxa peruoluat. Alius etiamnum in plano labor. Fossae in quas profulcat cauantur, agogas vocant, eae sternuntur gradatim. Frutex est

vix rotis marini similis, asper aurumque retinens. Latera cluduntur tabulis, ac per praeruta suspenduntur, canali ita profuente de terra in mare. His de causis iam promouit Hispania in priore genere, quae exhauriuntur immenso labore, ne occupent puteos, in hoc rigantur. Aurum arrugia quaesitum non coquitur, sed statim suum est. Inueniuntur ita massae. Necnon in puteis etiam denas excedentes libras. Palacras Hispani, alij palacranas: iisdem quod minutum est, balucem vocant. Vlex siccata vritur, & cinis eius lauitur substrato cespite herbofo, ut sicut aurum. Vicena milia pondo ad hunc modum annis singulis. Asturiam atque Galleciam & Lusitaniam praefatae quidam tradiderunt. Ita vix plurimum Asturia gignat. Neque in alia parte terrarum tot feculis haec fertilitas. Itaque partium est veteri interdictum patrum, ut diximus, alioquin nulla fecundior metallorum quoque erat tellus. Extat lex censoria & stimulatorum aurifodinae, qua in Vercellensi agro cauebatur, ne plus quinque milia hominum in opere publico haberent. Aurum faciendi est etiam vna ratio ex auripigmento, quod in Syria foditur pictoribus in summa tellure, auri colore, sed fragili lapidum specularium modo. Inuitaueratque spes Caium principem audivissimum auri, quam obrem iussit excoqui magnum pondus: & plane fecit aurum excellens, sed ita parui ponderis, ut detrimentum sentiret, illud propter avaritiam expertus, quamquam auripigmenti librae xiiii, permutterentur, nec postea tentatum ab illo est. Omni auro inest argentum vario pondere, alibi dena, alibi nona, alibi octava parte. In vno tantum Galliae metallo, quod vocant albicarense xxxvj, portio inuenitur, ideo caeteris praefata. Vbiunque quinta argenti portio est, electrum vocatur. Scrobes eae reperiuntur in Canalicium. Fit & cura electrum argento addito. Quod si quintam portionem excessit, in cuniculis non resistit. Et electro auctoritas, Homero teste, qui Meliae regiam auro, electro, argento, ebores fulgere tradit. Mineruae templum habet Lindos insule Rhodiorum, in quo Helena sacrauit calicem ex electro. Adicit historia, mammae suae mensura. Electri natura est, ad lucernarum lumina clarius argento splendere. Quod est natium, & venena deprehendit: namque discuntur in calicibus aequis caelestibus similes cum igneo stridore, & gemina ratione praedicunt. Aurea statua prima omnium nulla inanitate, & antequam ex aere aliqua illo modo fieret, quam vocant holosphyratorum, in templo Anaitidis posita dicitur, quod in situ terrarum nomine hoc significauimus, numine gentibus illis sacratissimo directa est Antonij Particis rebus. Scitumque narratur dictum vnus veteranorum Bononiae, hospitali diui Augusti cenae, cum interrogaretur, esset ne verum, eum qui primus violasset hoc numen, oculis membrisque captum expirasse. Respondit enim, tum maxime Augustum de cruce eius cenare, seque illum esse, totumque sibi censum ex ea rapina esse. Minimum primus, & auream statuum & solidam Gorgias Leontinus Delphis in templo sibi posuit lxx. circiter olympiade, tantus erat docendae oratoriae artis quaestus. Aurum plurimis modis pollet in remedijs. Vulneratisque & infantibus applicatur, ut minus noceant quae inferantur veneficia. Est & ipsi superlato vis malefica, gallinarum quoque & pecorum foetibus. Remedium est abluere illatum, & spargere eos quibus mederi velis. Torretur & cum salis grumo, pondere triplici misso, & rursus cum duabus salis portionibus, & vna lapidis, quem schistum vocant: ita virus tradit rebus vna crematis in fictili vase, ipsum purum & incorruptum. Reliquis cinis seruatus in fictili & ex aqua illitus, lichenas in facie sanat. Lomento eum conuenit abluere. Fistulas etiam sanat, & quae vocantur haemorrhoides. Quod si trito spuma adijciatur, putria vlcera & tetri odoris emendat. Ex melle vero decoctum cum melanthio, & illitum vmbilico, leuiter soluit aluum. Verrucas curari eo. M. Varro est autor.

Tum

GLO. Tum maxime Augustum de cruce eius cenare. & Alia editio- nes, de cruce eius. Vtraque dictio vitiosa. Legendum, de cruce eius. Ut intelligamus huic in direptione fracte statuae cruce obigisse, cuius partem in hospitalem cenam insumpserit.

De chryfocolla, & medicina ex chryfocolla sex, & mirabilis natura eius glutinanda inter se perficiendisque metallis. Cap. 5.

Chryfocolla humor est in puteis quos diximus, per venam auri defluens crassifcente limo rigoribus hybernis vixque in duritiam pumicis. Laudatorem eandem in aerijs metallis, & proximam in argentijs fieri compertum est. Inuenitur & in plumbarijs viliore etiam auraria. In omnibus autem ijs metallis fit & cura multum infra naturalem illam: immixtis in venis aquis leniter hyme tota vixque in Iunium mensem, dein siccatis in Iunio & Iulio, ut plane intelligatur nihil aliud chryfocolla quam vena putris. Natua duritia maxime distat, luteam vocant. Et tamen illa quoque herba, quam luteam appellant, tingitur. Natura est quae lino lanuae, ad succum bibendum. Tunditur in pila, deinde tenui cribro secernitur, postea molitur, ac deinde tenuius sic cribratur. Quicquid non transeat, reperitur in pila, dein molitur. Pulvis semper in catinis digeritur, & ex aceto maceratur, vnde omnis duritia soluitur. A rursus tunc dicitur, dein lauitur in conchis, siccaturque. Tunc tingitur alumine schisto & herba supradicta, pingiturque antequam pingat. Refert quam bibula docilisque sit. Nam nisi rapuit colorem, adduntur & schytanum atque turbitum, ita vocant medicamenta sorbere cogentia. Cum tinxere pictores, orbitum vocant, eiusque duo genera faciunt: luteam quae feruatur in lomenta, & liquidam globulis sudore resolutis. Haec vtraque genera in Cypro sunt. Laudatissima in Armenia. Secunda in Macedonia: largissima in Hispania. Summa commendationis est, ut colorem herbae fegetis laete virentis quam similem reddat. Vixitque iam est Neronis principis spectaculis harenam circi chryfocolla sterni, cum ipse concolori panno aurigatus esset, introducta opificum turba. Tribus eam generibus distinguunt. A speram, quae taxatur in libras septem. Mediam, quae denarijs quinque: Attritam, quam & herbecam vocant, quae xiiij. Substant autem harenosam, priusquam inducant, atramento & paratonio. Haec sunt tenacia eius & coloris blanda. Paratonium quoniam est natura pinguis, & propter laevorem tenacissimum, atramentum aspergitur, ne paratonij candor pallorem chryfocollae afferat. Luteam putant a lutea herba dictam, quam ipsam ceruleo subtritam, pro chryfocolla inducunt, viliissimo genere atque fallacissimo. Vixit chryfocolla & in medicina est ad purganda vulnera cum cera & oleo. Eadem per se arida siccatur & contrahit. Datur & in angina, orthopnea, miscenda cum melle. Concitat vomitiones, miscetur & collyrijs ad cicatrices oculorum: ac viridibus emplastris, ad dolores mitigandos, & cicatrices trahendas. Hanc chryfocollam medici acin appellant, quae non est orbitis. Chryfocollam & aurifices sibi vendicant agglutinando auro, & inde omnes appellatam similitudine videntes dicunt. Temperatur autem ea Cypria erugine, & pueri impubis vrina, addito nitro. Teritur Cyprio aere in Cyprijs mortarijs, santernam vocant nostram. Ita ferruminatur aurum, quod argentosum vocant. Signumque est si addita santerna nitescit. E diuerso arosum contrahit se, hebetaturque, & difficulter ferruminatur. Ad id glutinum fit, auro, & septima parte argenti ad supra dicta additis, vnaque contritis. Contexi par est reliqua circa hoc, ut vniuersa naturae contingat admiratio. Auri glutinum est tale. Argilla ferro, cadmia aeri malsis, alumina laminis, refina plumbo & marmoris, sed plumbum nigrum albo iungitur, ipsamque album sibi oleo. Item

stannum amentis, stannum argentum. Pineis optime lignis aes ferrumque funditur, sed & Aegyptia papyro, paleis aurum. Calx aqua accenditur, & Thracius lapis, idemque oleo restinguitur. Ignis autem aceto maxime & visco & ouo. Terra minime flagrat. Carboni maior vis exulto, iterumque flagranti.

Haec sunt tenacia eius in colore blada. & Melius, & coloris blada.

GLO.

De argento, & argento vimo, & stibio sine alabaistro, & scoria argenti, & de spuma argenti. Cap. 6.

Argentum metallum dicuntur, quae sequens infamia est. Non nisi in puteis reperitur, nullaque silpe nascitur, nullis ut in auro lucentibus scintillis. Terra est alia ruffa, alia cineracea. Excoqui non potest nisi cum plumbo nigro, aut cum vena plumbi. Galeniam vocant quae iuxta argenti venas plerumque reperitur. Et eodem opere ignium descendit pars in plumbum, argentum autem superne innat, ut oleum aquis. Reperitur in omnibus pene prouincijs, sed in Hispania pulcherrimum. Id quoque in sterili solo atque etiam in montibus. Et vbiunque vna inueni vena est, non procul inuenitur alia. Hoc quidem & in omni fere materia, vnde metalla Graeci videntur dixisse. Mirum adhuc per Hispanias ab Antinabile olim inchoatos puteos durare, sua ab inuestoribus nomina habentes. Ex quibus bebelo appellatur hodieque, qui ccc. pondo Annibali subministrauit in dies, ad mille quingentos iam passus cauto monte, per quod spatium Aquitani stantes diebus noctibusque egerunt aquas lucernarum mensura, amnemque faciunt. Argenti vena quae in summo reperta est, crudaria appellatur. Fines antiquis foediendi solebat esse alumem inuentum, vitra nihil quaerebatur. Nuper inuenta aeri vena infra alumem alba, nulli finem spei fecit. Odor ex argenti fodinis inimicus omnibus animalibus, sed maxime canibus. Aurum argentumque, quo mollius, eo pulchrius. Lineas ex argento nigras produci plerique mirantur. Est & lapis in his venis, cuius vena mica liquoris aeterni argentum viuum appellatur, vaneum rerum omnium. Exstat ac perumpit vasa permans tabe dira. Omnia ei innatant praeter aurum, id vnum ad se trahit. Ideo & optime purgat, caeteras eius sordes expuens crebro iactatu fictilibus in vasis, ita vitij abiectionis, ut & ipsum ab auro discedat. In pelles subactas effunditur perque eas sudoris vice defluens, purum relinquit aurum. Ergo & cum aera inaurantur, subtilium bracteis pertinacissime retinet. Verum pallore detegit simplices aut praetenuas bracteas. Quapropter id furtum quereutes, oui liquore candido vsum eum adulterauerunt, mox & hydrargyro, de quo suo dicemus loco. Et alias argatum viuum non largum inuentum est. In iisdem argenti metallis inuenitur, ut proprie dicamus, spuma lapis candida nitenisque non tamen translucens, stimmi appellant, alij stibium, alij alabastrum, alij larbason. Duo eius genera, mas & foemina: magis probant foeminam, horridior est mas, scabriorque, & minus ponderosus, minusque radicans, & harenosior: foemina contra nitet, friabilis fistularisque non globis dehiscens. Vis eius adstringere ac refri- gerare, principalis autem circa oculos: Namque ideo etiam plerique platyophthalmos id appellauerunt, quoniam in calibularis mulierum dilatet oculos. Et fluxiones inhibet oculorum exulcerationesque: farina eius & thuris gummi admixto: fistit & sanguinem e cerebro defluentem. Efficacior & contra recentia vulnera, & contra veteres canum morsus insperata, farina, & contra ambusta igni, cum adipe ac spuma argenti ceruafaque & cera. Vritur autem offis bubuli fimi circumlitum in clibanis. Dein restinguitur mulierum lacte, teriturque in mortarijs, admixta aqua pluuiali. Ac subinde turbidum transfunditur in aereum vas, & mundatur nitro. Fex eius

C. PLINII. AA 2 intelli-

intelligitur plumbosissima, quæque subsidit in mortario abijciuntur; Dein vas in quo turbida transfusa sunt, operum linteum per noctem relinquunt, & postero die quicquid innat effunditur spongiâ; tollitur. Quod ibi subsidit, flos intelligitur, ac linteolo interposito in sole siccatur, nō vt perarescat. Iterumque in mortario teritur, & in pastillos diuiditur. Ante omnia autem vrendi modus necessarius est, ne plumbum fiat. Quidam non fimo vtunt coquentes, sed adipe: Alij tritū in aqua triplici linteo faciant, fecemque abijciunt, idque quod defluxit transfundunt, quicquid subsidat colligentes: emplastris quoque & collyrijs miscent. Scoriam in argento Græci vocant helysma. Vis eius adstringere & refrigerare corpora. Additur emplastris vt molybdena, de qua dicemus in plumbo, cicatricibus maxime glutinandis, & contra tenasmos, dysenteriasque; infusa clysteribus cum myrteo oleo. Addunt & in medicamenta que vocant liparas, ad excrescentia vlcerum, aut ex attritu facta, aut in capite manantia. Fit in iisdem metallis & quæ vocatur spuma argenti. Genera eius tria: Optima quam chrysitin vocant: Secunda quam argyritin: Tertia quæ molybditin. Et plerunque omnes hi colores in eiusdem tubulis inueniuntur. Probatissima est Attica, proxima Hispaniensis: Chrysitis ex vena ipsa fit, argyritis ex argenteo, molybditis plumbi spissius fusura, que fit Puteolis, & inde habet nomen. Omnis autem fit excocta sua materia ex superiori catino defluens in inferiori, & ex eo sublata veruculis ferreis, atque in ipsa flamma cōuoluta veruculo, vt sit modici ponderis. Est autem vt ex nomine ipso intelligi potest, feruescens & future materiam spuma. Distat à scoria, quo potest spuma à fece distare. Alterum purgantem se materiam, alterum purgantem vitium est: Quidam duo genera faciunt spumæ, quæ vocant sterylita & peumenem, tertiū molybdenam, in plumbico dicendam. Spuma vt fit vitilis, iterum coquitur, contractis tubulis ad magnitudinem anulorum, ita accensa folibus, ad separandos carbonem cineremque abluunt acetum aut vino, simulque restingunt. Quod si fit argyritis, vt candor ei detur, magnitudine fabæ contracta, in fictili coqui iubetur ex aqua addito in linteolis tritico & hordeo nouis, donec ea purgent. Postea sex diebus terunt in mortarijs, ter die abluentes aqua frigida: Et cum desinant, calida, addito sale fossili, in libra spumæ obolo. Nouissimo die condunt in plumbeo vase. Alij cū faba candida & pti fana coquant, & in sole siccant. Alij in lana candida cum faba, donec lanam nō denigrent. Tunc sale fossilem adijciunt, subinde aqua mutata siccantque; diebus xl. calidissimis æstatis. Nequō in ventre suillo in aqua coquant, exemptamque nitro fricant, & vt supra terunt in mortarijs cū sale. Sunt qui nō coquant, sed cum sale terant, & adiecta aqua abluant. Vfus eius ad collyria, & litu ad muliebrium cicatricū scditates tollendas maculasque, & abluendum capillum. Vis autē siccare, mollire, refrigerare, temperare, purgare, explere vlcera, tumores lenire. Talibusque emplastris supra dictis ignes etiā sacros tollit cum ruta myrtoque & aceto. Itemque perniones cum myrtis & cera.

GLO. Lineas ex argento nigras fieri produci; miramur. Vetus lectio: Lineas ex argento nigras produci plerique mirantur. Nanque ideo etiam platyophthalmion id appellauere, quoniam in collyrijs mulierumque epiphoris dilaret oculos, & fluxiones inhibeat oculorum. Tuius & hic vetusta exemplaria sequemur, quæ sic habent. Nanque ideo etiam plerique platyophthalmion id appellauere, quoniam in callibis pharis mulierum dilaret oculos. Et fluxiones inhibet oculorum, &c. Porro callibephari appellatione fucus palpebrarum intelligitur. Quæque subsidit in mortario abigiturque. Lege, abijciuntur. Alij tritum in aqua triplici linteo siccant, fecemque abijciunt. Saccant, non siccant. Contractis tubulis ad magnitudinem auellandarum. Anulorum melius quadrat quam auellandarum, atque ita legitur in emendatis exemplaribus. Temperare, purgare, explere, vlcerum tumores lenire. Scribe ex fide veterum codicum: temperare, purgare, explere vlcera, tumores lenire. Itemque perniones cum myrto & cera & abdomine. In exemplaribus quorum fidem sequimur, tantum est cum myrtis & cera, abdominis nulla mentio.

De minio, quanta autoritatis fuerit apud Romanos, ac inuentione eius, & cinnabaris ratione in picturis & medicina, de generibus minij, & ratione eius in picturis. Cap. 7.

Inuenitur in argentarijs metallis minium quoque; & nunc inter pigmenta magnæ autoritatis, & quondam apud Romanos non solum maximæ, sed etiam sacræ. Enumerat auctores Verrius, quibus credere sit necesse, Iouis ipsius simulacri faciem diebus festis minio illini solitam, triumphantumque corpora: sic Camillum triumphasse. Hac religione etiam nunc addi in vnguenta cœnæ triumphantis, & à censoribus in primis Iouem miniandum locari. Cuius rei equidem causam miror, quanquam & hodie id expeti constat Aethiopum populis, totosque eo tingi proceres, huncque ibi deorum simulacris colorem esse. Quapropter diligētius persequemur omnia de eo. Theophrastus xc. annis ante Praxibulum Atheniensium magistratum, quod tempus exit in vrbs nostræ cccxlix. annum, tradit inuentum minium à Gallia Atheniensis: initio sperante aurum posse excoqui harena rubente in metallis argenti: hanc fuisse originem eius. Reperiri autem tum in Hispanijs, sed durum & harenosum: Item apud Colchos in rupe quadam inaccessa, ex qua iaculantes decuterent, id esse adulterum. Optimum vero supra Ephesum Cilbianis agris: Harenam cocci colorem habere, hanc teri, dein lauari farinam, & quod subsidat, iterum lauari. Differentiam artis esse, quod alij minium faciunt prima lotura: apud alios id esse dilutius, sequentis aut loturæ optimum. Autoritatem coloris fuisse non miror: Iam enim Troianis temporibus rubrica in honore erat, Homero teste, qui nauis ea commendat, alias circa picturas pigmentaque; rarus. Milton vocant Græci minium, quidam cinnabari. Vnde natus error Indico cinnabaris nomine. Sic enim appellant illi fanem draconis elisi elephantorum morientium pondere, permixto vtriusque animalis sanguine, vt diximus. Neque alius est color qui in picturis proprie sanguinem reddat. Illa cinnabaris antidotis medicamentis que vtilissima est. At hercule medici quia cinnabarim vocant, pro ea vtuntur hoc minio: quod venenum esse paulo mox docebitur. Cinnabari veteres que etiam nunc vocant monochromata, pingebant. Pinxerunt & Ephesio minio, quod derelictum est, quia curatio magni operis erat, prætereaque vtrunque; nimis acre existimatur. Ideoque transfere ad rubricam, & sinopidem, de quibus suis locis dicam. Cinnabaris adulteratur sanguine caprino, aut sorbis tritis Pretium synceræ nummi quinquaginta. Iuba minium nasci & in Carmania tradit. Hermogenes & in Aethiopia. Sed neutro ex loco inuehitur ad nos, nec fere aliunde quam ex Hispania. Celebratissimum ex Sisaponenfi regione in Bética, miniario metallo vectigalibus populi Romani, nullius rei diligentiore custodia. Non licet id ibi perficere excoqui; Romam perfertur vena signata, ad dena milia fere pondo annua. Romæ autem lauatur, in vendendo pretio statuta lege ne modum excederet lxx. in libras. Sed adulteratur multis modis, vnde præda societati. Nanque est alterum genus in omnibus fere argentarijs: itemque plumbarijs metallis quod fit exulto lapide venis permixto, non ex illo, cuius vomica argentum viuum appellauimus (is enim & ipse in argenteo excoquitur) sed ex alijs simul repertis. Steriles etiam plumbi depræhenduntur suo colore, nec nisi in fornacibus rubefcentes, exultique tunduntur in farinam. Et hoc est secundarium minium, perquam paucis notum, multum infra naturales illas harenas. Hoc ergo adulteratur in officinis fociorum: Item scyrico. Quoniam modo scyricū fiat, suo loco dicemus. Sublini autem scyrico minium compendij ratio demonstrat. Et alio modo pingētium furto opportunū est, plenos subinde abluen-

tium penicillos. Sidit autem in aqua, cōstatque; furantibus. Syncero cocci nitor esse debet. Secundarij autem splendor in parietibus sentit vlliginem. Quoniam hoc rubigo quædam metalli est. Sisaponenfibus autem miniarijs suæ venæ harena sine argenteo excoquitur. Auri modo probatur. Auro candente fucatum nigrescit: syncerum retinet colorem. Inuenio & calce adulterari. Ac simili ratione ferri candentis lamina, si non sit aurū, depræhendit illico. Solis atque lunæ cōtactus inimicus: remediū, vt parieti siccato cera punica cum oleo liquefacta candens fetis in ducatur, iterumque; ad motis gallæ carbonibus aduratur ad sudorem vsque. Postea candelis subigatur: ac deinde linteis puris, sicut & marmora nitescunt. Qui minium in officinis poliunt, faciem laxis vesicis illigant, ne in respirando pernicialem puluerem trahant, & tamen vt per illas spectent. Minium in voluminibus quoque scriptura vsurpatur, clarioresque literas, vel in auro, vel in marmore, etiam in sepulcris facit.

GLO. Minium quoque & nunc inter pigmenta magnæ autoritatis, & quondam apud Romanos non solum maximæ, sed etiam sacræ religionis, vt auctor est Verrius, & cuius sit necesse credere auctoritati. Iouis ipsius simulacri faciem diebus festis minio illini solita. Coctio noster lōge melius distingunt, vbi sic legitur, & quondam apud Romanos non solum maximæ sed etiam sacræ. Enumerat auctores Verrius, quibus credere sit necesse, Iouis ipsius simulacri, &c.

De hydrargyro, de argento inaurando, de coticulis in argenti generibus, & experimentis. Cap. 8.

EX secundario inuenit vita & hydrargyrum in vicem argenti viui, paulo ante dilatum. Fit autem duobus modis, greis mortarijs pistillisque; trito minio ex aceto, aut patinis fictilibus impositum ferrea concha, calyce coopertū, argilla superillita. Dein sub patinis accensum folibus continuo igni, atque ita calycis sudore deterfo, qui fit argenti colore, & aque liquore. Idem guttis diuidi facili, & lubrico humore confluere. Quod cum venenum esse conueniat, omnia que de minio in medicis vsu traduntur, temeraria arbitror: prætereque fortasse quod illitum capiti ventrique; sanguine sistit, dum ne quid penetret in viscera, ac vulnus attingat: aliter vtendū non equidem cenream. Hydrargyro argentum inauratur solū nunc prope, cum & in æra simili modo duci debeat. Sed eadem fraus, quæ in omni vitæ parte ingeniosissima est, villiorem excogitauit materiam, vt docuimus. Auri argenti; mentionem comitatur lapis, quem coticulam appellant, quondam nō solitum inueniri, nisi in flumine Tmolio, vt auctor est Theophrastus: nunc vero passim, quem alij Heraclium, alij Lydium vocant. Sunt autem modici, quaternas vncias longitudinis, binasque; latitudinis nō excedentes. Quod à sole fuit in his, melius quam quod à terra. His coticulis periti, cum è vena vt lima rapuerint experimentum, protinus dicunt quantum auri sit in ea, quantum argenti vel æris, scrupulari differentia, mirabili ratione, non fallente. Argenti due differentie. Batillis ferreis candentibus ramento imposito, quod candidum perma neat, probatur. Proxima bonitas ruffo, nulla nigro. Sed experimento quoque fraus interuenit: seruatis in virorum vrima batillis, inficitur ita ramentum obiter dum vritur, candoremque; mentitur. Est aliud experimentum politū, & in halitu hominis, si fudet protinus, nubemque discutiat.

GLO. Dum ne quid prætereat in viscera, ac vulnus attingat. Lege, dum ne quid penetret.

De speculis & Aegypto argento. Cap. 9.

Laminas duci, & specula fieri nō nisi ex optimo potest creditum fuerat. Id quoque iam fraude corrumpitur. Sed natura mira est imagines reddendi, quod repercussio aeris, atque in oculos regressio fieri cōuenit. Ea-

dem vi in speculis vsu polita crassitudine, parumque; propulsa dilatatur in immensum magnitudo imaginū. Tantum interest, repercussum illū respuat, aut excipiat. Quia etiam pocula ita figurantur, expulsi intus crebris ceu speculis, vt vel vno intente, populus totidem imaginū fiat. Excogitantur & monstrosa, vt in templo Smyrnæ dicata. Id euenit figura materiam. Plurimumque; refert concava sint & poculi modo, an parmæ threcedicæ, media depressa an elata, trauesis an obliqua, supina an recta, qualitate excipietis figuræ torquente venientes vmbas. Nec enim est aliud illa imago, quam digesta claritas materiam excipientis vmbam. Atque vt omnia de speculis peragantur hoc loco, optima apud maiores fuerant Brundisina, stanno & ere mixtis. Prælatæ sunt argentea. Primus fecit Praxiteles Mag. Pompeij ætate. Nuper credi cōptum, certiorum imaginem reddi, auro apposito aueris. Tingt & Aegyptus argentum, vt in vasis Anubem suū spectet, pingitque; non calat argentum. Transit inde materia & ad triumphales statuas, mirumque crescit pretium fulgoris excæcati. Id autē fit hoc modo. Miscentur argento, tertia pars æris Cyprij tenuissimi, quod coronarium vocant, & sulphuris viui quantum argenti. Conflantur ita in fictili circumlito argilla. Modus coquendi donec seipsa opercula aperiant. Nigrescit & oui indurati luteo, vt tamen aceto & creta deteratur. Misceat denario triumuiti, Antonius ferrum. Misceat æri falsæ moneta. Alij è pondere subtrahunt, cum sit iustum lxxxiij. è libris signari. Igitur ars facta denarios probare, tam iucunda lege plebi, vt Mario Gratidiano vicatim totas statuas dicauerit. Mirumque, in hac artium sola vitia discuntur, & falsi denarij spectatur exemplar, pluribusque; veris denarijs adulterinus emitur.

GLO. Quin etiam pocula ita figurantur, excultis intus crebris ceu speculis. Alius excultis mutauit in exculpis, atque ita rem acutè attingisse putauit, cum legendum esse expulsi, vetusta exemplaria nobis indicent. Plurimumque; refert concava sint & poculi modo, an media depressa, an elata, an auersa, an obliqua. Antiqui codices sic habent. Plurimumque; refert concava sint & poculi modo, an parmæ threcedicæ, media depressa an elata, trauesis an obliqua. Optima apud maiores fiebant brundisina. Fuerant, non fiebant, atque ita legitur in emendatoribus voluminibus. Conflantur in fictili circumlito argilla. Lege addendo, Conflantur ita in fictili, hoc falsum denarij spectatur exemplar. Falsi rectius quam falsum.

De immodica pecunia, & quorum maxima opes fuerint, & quando primum populus Rom. stipem sparserit. Cap. 10.

NON erat apud antiquos numerus vltra centum milia, itaque & hodie multiplicatur hæc, vt decies centena milia, aut sæpius dicantur. Fœnus hoc fecit nummusque; percussus, & sic quoque æs alienū etiam nummum appellatur. Postea diuites cognominati, dum modo notum sit, eum qui primus acceperit hoc cognomen, decoxisse creditoribus suis. Ex eadem gente M. Crassus negabat locupletem esse, nisi qui reditu annuo legionem tue ri posset. In agris suis sestertium M. M. possedit, Quiritū post Syllam ditissimus. Nec fuit satis, nisi totum Parthorum esurisset aurum: atque vt nomen quidem optimi occupauerit (inuat enim insectari in explebilem istam habendi cupidinem) multos postea cognouimus seruitute liberatos opulentiores, pariterque; tres Claudij principatu, Palantem, Callistum, & Narcisum. Atque vt hi omittantur, tanquam adhuc rerū potiantur, C. A. finio Gallo, C. Marcio Censorino Co. ss. ad vj. Kalen. Feb. C. Cæcilius Claudius Isidorus testamētō suo edixit, quamuis multa ciuili bello perdidisset, tamē relinquere seruorū quatuor milia centum xv. iuga bouum tria milia sexcenta, reliqui pecoris cc. quinquaginta septem milia, in numero H. S. dc. Fumerari se iussit H. S. xj. Congerant excedentes numerum opes, quota tamen portio erunt Ptolemæi? quem Varro

tradit Pompeio res gerente circa Indæam, octona milia equitum sua pecunia tolerauisse: mille cõnuas, totidem aureis potorijs, mutantem vasa cum ferculis, saginasse. Quota vero ille ipse (neq; enim de regibus loquor) portio fuit Pythij Bithyni, qui platanum auream, vitemque nobilem illi Dario regi donauit: Xerxis copias, hoc est septies centena lxxxvij. milia hominum excepit epulo, stipendium quinq; mensum frumentumq; pollicitus, vt è quinq; liberis senectuti suæ in delectu vnus saltem concederetur. Hunc quoq; ipsum aliquis comparat Cræso regi. Quæ (malum) amentia est id in vita cupere, quod aut etiam seruis contigerit, aut ne in regibus quidem inuenierit finem? populus Ro. stipem spargere cœpit, Sp. Posthumio, Q. Marcio Coss. tanta abundantia pecuniæ erat, vt eam conferret L. Scipioni, ex qua is ludos fecit. Nam quod Agrippæ Menenio sextantes eris in funus contulit, honoris id necessitatisq; propter paupertatem Agrippæ, non largitionis esse dixerim.

GLO. Eum qui primus acceperit hoc nomen, decouisse. Cognomen, nō nomē. M. Crassus negabat diuitem esse, nisi qui reddito annuo legionem tueri possit. Nec hic video cur diuitem nescio quis maluerit quam locupletem, quantumvis reclamationibus probatæ fidei exemplaribus. Iuat enim insectari inexplabilem istam habendi cupiditatem. Nihilominus elegans est, habendi cupidinem, quod in nostris legitur exemplaribus. C. Asinio Gallo, C. Marcio Cyrino Coss. Censorino, non Cyrino.

De luxuria & frugalitate in vasis, & lectis argenteis, & quando lancee immodica factæ. Cap. 11.

Vasa ex argento mira inconstantia humani ingenij variat, nullum genus officinæ diu probando, nunc furniana, nunc clodiana, nunc gratiana (etenim tabernas mensis adoptauimus) nunc anaglypta, in asperitatemq; excisa, circa linearum picturas quærimus. Iam verò & menas repositorijs imponimus, & ad sustinenda obsonia intradimus latera, & interest quam plurimum lima perdidit. Vasa coquinaria ex argento Caluus orator fieri queritur: At nos carrucas ex argento cœlare inuenimus. Nostraq; ætate Popea coniunx Neronis principis delicatioribus iumentis suis soleas ex auro quoq; induere solebat. Libras xxxij. argenti Africanus sequens hæc redi reliquit. Idemq; cum de Pœnis triumpharet, quater milies cccc. lxx. M. pondo transtulit. Hoc argenti tota Carthago habuit, illa terrarum æmula, quod nunc in mensarum est apparatus. Postea victa Numantia & deleta, idem Africanus in triumpho militibus xvij. milia pondo dedit. O viros illo imperatore dignos, quibus hoc satis fuit. Frater eius Allobrogicus primus omnium mille pondo habuit. At Liuius Drusus in tribunatu plebis xj. milia. Nam propter quinq; pondo notatum à censoribus triumphalem senem, fabulosum iam videtur. Item Catu Aelium cum legati Aetolorum in cõsultu prandentem in fictilibus adissent, missa ab his vasa argentea non accepisse, neq; aliud habuisse argenti ad supremum vitæ diem quam duo pocula, quæ L. Paulus focer ei ob virtutem deuicti Perseo rege donasset. Inuenimus legatos Carthaginensium dixisse, nullos hominum inter sese benignius viuere quam Romanos. Eodem enim argento apud omnes cœnauisse ipsos. At Hercules Pompeium Paulinũ Arelatensis equitis Ro. filium, paterna quoq; gente pulsum, q; xij. ponda argenti habuisset apud exercitum, ferocissimis gentibus appositum scimus. Lectos vero mulierum iam pridem totos operiri argento & triclinia quædã, quibus argentum addidisse primus traditur Caruilius Pollio eques Ro. non vt operiret, aut Deliaca specie faceret, sed Punica. Idem & aureos fecit. Nec multo post argentei Deliaco imitati sunt: quæ omnia expiauit bellum ciuile Syllanum. Paulo enim ante hæc facta sunt, lanceasq; è centenis libris argenti, quas tunc super quingentas numera-

Romæ fuisse constat, multosq; ob eas proscriptos dolo concupiscentium. Erubescant annales, qui bellum ciuile illud talibus vitijs imputauerunt. Nostra ætas fortior fuit Claudij principatu, seruis eius Drusillanus nomine Rotundus, dispensator Hispaniæ ceterioris quingenariã lanceam habuit, cui fabricandæ officina prius exadificata fuerat: & comites eius octo quinquaginta librarum: quæso vt quàm multi eas cõserui eius inferrent, aut quibus cœnantibus? Cornelius Nepos tradit ante Syllam victoriam duo tantum triclinia Romæ fuisse argentea. Repositorijs argentum addi sua memoria cœptũ Fenestella dicit, qui obiit nouissimò Tiberij Cæsaris principatu. Sed & testudinea tum in vsum venisse. Ante se autè paulo lignea rotunda, solida, nec multo maiora quàm mensas fuisse. Sed quidem puero, quadrata & compacta, aut acere operta, aut citro cœpisse. Mox additum argentum in angulis lineasq; per commissuras. Tympana vero se iuvene appellata stateras, & lanceas quas antiqui magidas appellauerunt. Nec copia tantum argenti fuerat vitæ, sed validius pene manupretij, idq; iam pridem, vt ignoscamus nobis. Delphinos quinis milibus sestertijs in libras emptos C. Gracchus habuit. L. vero Crassus orator duos scyphos Mentoris artificis manu cœptos, sestertijs c. Confessus tamen est nunquã se his vt propter verecundiam ausum: Constat eundem sex milibus sestertijs in singulas libras vasa empta habuisse. Asia primum deuicta luxuriam misit in Italiam. Siquidè L. Scipio transtulit in triumpho argenti cœlati pondo milia quadringenta quinquaginta. Et vasorum aureorum pondo c. milia, anno conditæ vrbs quingentesimo sexagesimo quinto. Eadem Asia donata multo etiam grauius afflixit mores, inuiliorq; victoria illa hereditas Attalo regem mortuo fuit. Tum enim hæc emendi Romæ in auctionibus regijs verecundia exempta est, vrbs anno dcxxvj. medijs lvj. annis erudita ciuitate amare etiam, non solum admirari opulentiam externam: imenso & Achaicæ victoriæ momento ad impellendos mores, quæ & ipsa hoc interuallo, anno vrbs dcviij. parta, signa & tabulas pictas inuexit, ne quid deesset. Pariterq; luxuria nata est, & Carthago sublatã, ita congruentibus satis, vt liberet amplecti vitia, & liceret peccare, & dignatione hinc alicui veterum. C. Marius post victoriam Cimbricam cantharis potasse Liberi patris exemplum traditur, ille arator Arpinas, & manipularis imperator.

Nec copia tantũ argenti fuerat vitæ, sed & validius pene metu pretium. Antiqua scriptura melius, sed validius pene manus pretium. Alioqui ex vulgata lectioe quis sensus cõmodus elici possit, equidè non intelligo. Parthica signa & tabulas pictas inuexit. Demiror quid sibi velint hic parthica signa per Achaicã victoriam Romam inuectã, nisi forte castigato iste Achaicam, ex qua hæc spolia erant, Parthorum provinciam fuisse existimauit. Certe manu-descripti codices pro parthica habent parta, scilicet victoria, quam lectioem si recipimus, nihil supererit scrupuli. Vt liberet amplecti vitia, & liceret peccare ex dignatione. Hinc alicui veterum, vt C. Marius. Lege & distingue sic, vt liberet amplecti vitia & liceret peccare, & dignatione hinc alicui veterum. C. Marius, &c. atq; ita legitur in emendatis codicibus.

De statuis argenteis, & calatura argenti, & cæteris quibusdam. Cap. 12.

Argenti vsum in statuas primum ad honorem diui Augusti in adulationem temporũ tranfisse falso existimatur. Iam enim triumpho magni Pompeij reperimus tranflatam Pharnacis, qui primus regnauit in Ponto, argenteam statuam. Item Mithridatis Eupatoris & currus aureos argenteosq;. Argentum succedit ex re aliquando & auro, luxu feminarum plebis compedes sibi ex eo facientiu: quas induere aureas mostristior vetat. Vidimus & ipsi Arellium Fulcum motum equestri ordine ob insignem calumniam, cum celebritate assectarentur adulescentium scholæ, ex argento annulos habentem. Et quid hæc attinet colligere, cum capuli

GLO.

GLO.

puli militum ebore etiam fastidito, cœlentur argento, vasingæ batillis, balthei laminis crepido? Iam verò pædagogia ad tranfitu virilitatis custodiuntur argento, feminae laentur, & nisi argentea folia fastidiant, eadem materia & cibus & probris seruiat. Videret hæc Fabricius, & stratas argento mulierũ balineas, ita vt vestigio locus non sit, cum viris lauatiũ: Fabricius inquam qui bellicosos imperatores plus quàm pateram & salinum ex argento habere vetabat. Videret hinc dona fortu fieri, aut in hæc frangi. Heu mores, Fabricij nos pudet. Miru in auro cœlando inclaruisse neminem, argento multos. Maxime tamen laudatas est Mentor, de quo supra diximus. Quatuor paria deniq; ab eo omnino facta sunt: ac iam nullũ extare dicitur. Ephesiã Dianæ templum iacet: Capitolium incendijs Varro & æream signũ eius habuisse scriptis. Proximi ab eo in admiratione Acragas, & Boethus & Mys, fuere. Extant hodie omniũ opera in insula Rhodiũ: Boethi apud Lyndiam Mineruam, Acragantis in templo Liberi patris in ipsa Rhodo, Bacchæ Centauriũ; cœlati in scyphis: Myos in eadem ege & Silenus, & Cupido. Acragatis & venatio in scyphis magnã famã habuit. post hos celebratus est Calamis & Antipater, quiq; scyphi in phiala grauatũ somno collocauisse verius quàm cœlasse dicitur est Stratonicus. Mox Cyzicenus Tauriscus. Item Ariston & Euniceus Mitylenæ laudantur. Et Hecateus, & circa Magni Pompeij ætatẽ Praxiteles, Possidonius Ephesius, Ledus Stratiates, qui prelia armatosq; cœlauit. Zopyrus qui Areopagitas & iudicium Orestis in duobus scyphis H. S. xij. æstimatis. Fuit dein Pytheas, cuius binæ vnciæ viginti venierunt. Vlyxes & Diomedes erant in phialæ emblemate, Paladium surripientes. Fecit idem & cocos magiricia appellatos, paruulis potarijs, sed è quibus ne exemplaria quidem liceret exprimeret, tam oportuna iniuriæ subtilitas erat. Habuit & Teucer crustarius famã. Subitoq; ars hæc ita exoleuit, vt sola iam vetulitate censetur, vsq; adeo attritis cœlaturis, ne si gura discerni possit, autoritas constet. Argentũ medicatis aquis inficitur, atq; etiam afflatu falso, sicut in mediteraneis Hispaniæ. In argenti & auri metallis nascuntur etiamnum pigmenta, sil & ceruleum. Sil proprie limus est. Optimum ex eo quod Atticum vocatur. Pretium in libras xxxij. Proximum marmoroso sub dimidio Attici pretio. Tertium genus est pressum, quod alij scyricũ vocant ex insula Scyro. Iam quidem & ex Achaia, quovntur ad picturæ vmbas. Pretiu in libras huius H. S. bini. Dipondijs verò detractis, quod lucidum vocant, è Gallia veniens. Hoc autem & Attico ad lumina vtuntur. Ad abacos nõ nisi marmoroso, quoniam marmor in eo resistit amaritudini calcis. Effoditur & ad xx. ab vrbe lapidem in montibus. Postea vritur, pressum appellatibus qui adulterant. Sed esse falsum adustumq; amaritudine apparet, quoniam resolutum in puluerem est.

Vidimus & ipsi Valerium Fulcum. Arellium, non Valerium, suffragantibus vetustis voluminibus Huac Seneca inter claros sui temporis oratores annuerat. Boethi apud Lyndiam Mineruam in templo. In templo superfluit. Myos in eadem ege & Silenus & Cupido & venatio in scyphis. Magna fama post hos celebratus est Antipater. Exemplaria incorruptiora aliter hic habent ad hunc modũ. Myos in eadem ege & Silenus & Cupido. Acragantis & venatio in scyphis magnã famã habuit. Post hos celebratus est Calamis, & Antipater, quiq; &c. Nec dubito quin & hæc data opera deprauata sint. Mox Cyzicenus Tauriscus. Item Ariston & Onychus Mitylene laudatur. Legendum, Mox Cyzicenus Tauriscus, item Ariston & Euniceus Mitylenæ, laudantur.

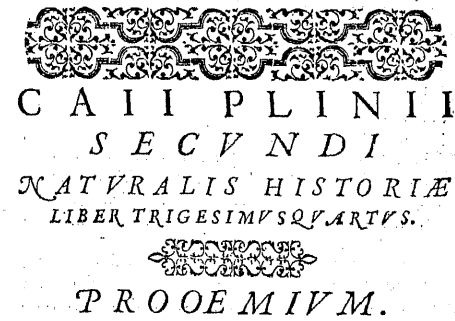
De file, & ceruleo, & nessoriano, & cilonio, & quod non omni anno aequaliter species vendantur. Cap. 13.

Ile pingere insitituere primi Polygnotus & Mycõ, Attico duntaxat. Hoc secuta etas ad lumina vsa est. Ad vmbas autem Scyrico & Lydio. Lydium Sar-

dibus emebatur, quod nunc obmutuit. Ceruleum harena est. Huius genera tria fuere antiquitus: Aegyptium quod maxime probatur: Scythicum, hoc diluiter facile: cumque teritur, in iij. colores mutatur, candidiorem nigriorem ve, crassiorẽ tenuiorem ve. Prefertur huic etiam num Cyprium. Accessit his Puteolanum & Hispaniense, harena ibi confici cœpta. Tinguuntur autem omne: & in sua coquitur herba, bibitque succum. Reliqua confectura eadem quæ chryfocollæ. Ex ceruleo fit quod vocatur lomentũ: perficitur id lauando terendove, & hoc est ceruleo candidius. pretia eius, xxij. in libras, cerulei xvij. Vfus in Creta calcis impatiens. Nuper accessit & Nestorianum ab autore appellatum. Fit ex Aegyptij leuissima parte, pretium eius xl. in libras. Idem & Puteolani vsus, præterquam ad fenestras: Vocant cœlon. Non pridem apportari & Indicũ est cœptum, cuius pretium xvij. in libras. Ratio in pictura ad incisuras, hoc est, vmbas diuidendas ab lumine. Est & vilissimum genus lomenti, quidam tritum vocant, quinis asibus estimatum. Cerulei sinceri experimentũ in carbone vt flaret: Fraus viola arida decocta in aqua, succoq; per linteam expresso in cretam Eretriam. Vis eius in medicina vt purget vlcera. Itaque & emplastris adiungunt: Item causticis. Teritur difficillime sil. In medendo leuiter mordet, astringitque & explet vlcera. Vritur in sicilibus vt proficit. Pretia rerum quæ vsquam posuimus, non ignoramus alia in alijs locis esse, & omnibus pene annis mutari, prout nauigationes constiterint, aut vt quisque mercatus sit, aut aliquis preualens maniceps annonæ flagellet, non obliui Demetrium à tota Sephasia Neronis principatu accusatum apud cõsulem: poni tamen necessarium fuit, quæ plerunq; erant Romæ, vt exprimeretur autoritas rerum.

Non obliui Demetrium tota Hellade Neronis principatu accusatum. Sincera lectio, Demetriũ à tota Sephasia Neronis principatu accusatum: attestantibus bonæ fidei exemplaribus. Ceterum Sephasia nomine pigmentorum atque aromaticarum specierum negociatorum significatur, origine vocabuli à Campanis deducta, quorum vnicus erat Sephasia, huiuscemodi mercibus attributus.

GLO.

Æris metalla. Cap. 1.

Roxime dicantur eris metalla, cui & in vsu proximũ est pretium, imo vero ante argentum ac pene etiam ante aurum, Corinthio. Stipis quoque autoritas, vt diximus. Hinc gramilitum, tribuni ærarij, & ærarium, & obæra tab ære dicti. Docnimus quandiu po. Rom. ære tantum signato vsus esset, & alia, quæ vetustas tradidit, cum æquila sem vrbi autoritatem eius declararet, à rege Numa collegio tertio ærariorum fabricum instituto. Vena quo dictũ est modo effoditur, igniq; perficitur. Fit & è lapide ærofo, quem vocant Cadmiam: celebritas in Asia, & quoniam C. PLINII, AA 4 dam

dam in Campania, nunc in Bergomatium agro, extrema parte Italiæ. Feruntque nuper etiam in Germania provincia reperit.

G.L.O. Imo vero ante argentum ac pene etiam ante aurum, Corinthium. Legi, Corinthio scilicet pretium est. Docuimus quandiu. P. R. are signato tantum usus esset. Scribo, are tantum signato.

Genera æris, quæ Corinthia, quæ Delia, quæ Aeginetica. Cap. 2.

Fit & ex alio lapide, quæ chalcitem vocant in Cypro, ubi prima fuit æris inuentio. Mox vilitas præcipua, reperto in alijs terris præstatiore, maxime aurichalco, quod præcipua bonitatem admirationemque diu obtinet. Nec reperitur longo iam tempore effæta tellure. Proximum bonitate fuit Sallustianum in Ceutronum alpino tractu, non longi & ipsum ævi. Succeditque ei Liuium in Gallia. Vtrumque à metallorum dominis appellatum, illud ab amico diui Augusti, hoc à coniuge, velocis defectus. Liuium quoque certe admodum exiguum inuenitur. Summa gloria nunc in Marianum conuersa, quod & Cordubense dicitur. Hoc à Liuiano cadmiam maxime sorbet, & aurichalci bonitatem imitatur in festertijs dupondiaris que, Cypro suo absibus contentis. Et hæc nus nobilitas in ære naturalis se habet. Reliqua genera artificio constant, quæ suis locis reddentur, summa claritate ante omnia indicata. Quoniam es confusum auro argentoque miscbatur, & tamen ars pretiosior erant: nunc incertum est peior hæc sit, an materia. Mirumque cum ad infinitum operum pretia creuerint, autoritas artis extincta est. Quæstus causa enim (vt omnia) exerceri cœpta est, quæ gloriæ solebat. Ideo etiam deorum adscripta operi, cum proceres gentium claritatem de hac via quærent: adeoque exoleuit fundendi æris pretiosi ratio, vt iam diu ne fortuna quidem in ære ius artis habeat. Ex illa autem antiqua gloria Corinthium maxime laudatur: hoc casus miscuit, Corintho cum caperetur incensa: mirumque circa id multorum affectatio fuit. Quippe cum tradatur non alia de causa Verrem, quem Cicero damnauerat, proscriptum esse ab Antonio, quàm quod Corinthiis se ei cessurum negauisset. At mihi maior pars eorum simulare eam scientiam videtur, ad segregandos se à cœteris, magis quàm intelligere aliquid ibi subtilius: & hoc paucis docebo. Corinthus capta est Olympiadis clv. anno tertio, nostræ vr bis deuij. cū ante seculo fictores nobiles esse desissent, quorum isti omnia signa hodie Corinthia appellant. Quapropter ad coarguendos eos, ponemus artificum ætates. Nā vr bis nostræ annos ex suprascripta cōparatione olympiadum, colligere facile erit. Sunt ergo vasa tantum Corinthia, quæ isti elegantiores modo in esculentis transferunt, modo in lucernas * aut trulleos, nullo mūditiarum respectu. Eius tria genera: Candidū, argēto nitore quàm proxime accedens, in quo illa mixtura præualuit. Alterū, in quo auri fulua natura: Tertium in quo æqualis omnium temperies fuit. Præter hæc est, cuius ratio nō potest reddi, quanquam hominis manu facta dederit fortuna temperamentum simulacro signisque, illud suo colore pretiosum ad iocineris imaginem vergens, quod ideo hepaticum appellat procul à Corinthio: longe tamen ante Aegineticum atque Deliacum, quæ diu obtinere principatum. Antiquissima æris gloria Deliaci fuit, mercatus in Delo concelebrante toto orbe, & ideo cura officinis trichiniorum pedibus fulcrisque. Ibi prima nobilitas æris. Peruenit deinde ad deum simulacra, effigiemque hominum, & aliorum animalium. Proxima laus Aeginetica fuit. Infula & ipsa, nec æs gignens, sed officinarum temperatura nobilitata. Bos æreus inde captus in foro boario est Romæ. Hic est exemplar Aeginetici æris. Deliaci autem Iupiter in Capitolio in Iouis tonantis æde: illoque ære Miron vsus est, hoc Polyctetus, æquales atque condiscipuli. Acumulatio autem & in materia fuit.

modo in trullas.

Quippe cum tradatur non alia de causa Verrem, quem Cicero damnauerat, proscriptum esse ab Antonio, quàm quod Corinthiis se ei cessurum negauisset. Vetus lectio, proscriptum cum eo ab Antonio, hoc est, cum Cicerone. Cum antea in seculo fictores nobiles esse desissent. Rectius, cum ante seculo, id est ante centum annos. Sunt ergo vsus tantum Corinthia, quæ isti elegantiores nunc æs sculpendo transferunt modo in lucernas, modo in trullas. Vtusti codices sic, quæ isti elegantiores modo in esculentis transferunt, modo in lucernas aut trulleos. Esculenta dixit quæ alibi escaria. Infula ipsa est, nec gignens, sed officinarum temperatura nobilitata. Vetus lectio melius quadrat. Infula & ipsa, nec æs gignens, officinarum temperatura nobilitata.

De candelabris, & templorum ornamentis. Cap. 3.

Riuatim Aegina candelabrorum superficiem duntaxat elaborauit, sicut Tarentum scapos, in his ergo iuncta commendatio officinarum est. Nec puer tribunorum militarium salarjs emerit, cū ipsum nomen à candelarum lumine impostum appareat. Accessio candelabri talis fuit. Theonis iussu præconis Cleippus filio, gibbere præterea & alio fœdus aspectu, emente id Gegania festertijs l. eademque ostentante conuiuio emptum ludibrii causa nudatus, atque impotentia libidinis receptus in thorum, mox in testamentum, prædiues numinum vice illud candelabrum coluit, & hanc Corinthijs fabulâ adiecit: vindicatis tamen moribus nobili sepulcro, per quod æterna supra terras Geganiæ dedecoris memoria duraret. Sed cum esse nulla Corinthia candelabra constet, nomen id præcipue in his celebratur, quoniam Mummiij victoria Corinthum quidem diruit, sed compluribus Achaia oppidis simul æra dispersit. Prisci limina etiam ac vultus ex ære in templis factitauerunt. Inuenio & à Cn. Octauio, qui de Perseo rege nauale triumphum egit, factam porticum duplicem ad circum Flaminium, quæ Corinthia sit appellata à capitulis creis columnarum. Vestæ quoque ædem ipsam Syracusana superficie tegi placuisse. Syracusana sunt in Pant hea capita columnarum à M. Agrippa posita. Quinetiam priuata opulentia eo modo vsurpata est. Camillo inter crimina obiecto Sp. Caruilii quæstor, quodd ærata ostia haberet in domo. Nam triclinia ærata abacosque & monopodia Cn. Manlium Asia deuicta primū inuexisse triumpho suo, quem duxit vr bis anno ccccclxvij. L. Piso auctor est. Antias quidem L. Crassum hæredem L. Crassi oratoris, multa etiam triclinia ærata vendidisse. Ex ære factitauerunt & cortinas tripodum nomine Delphicas, quoniam donis maxime Apollinis Delphici dicabantur. Placuerunt & lychnuchi pœsiles in delubris, aut arborum modo mala ferentium lucentes. Quale est in templo Apollinis Delphici, quod Alexander Magnus Thebarum expugnatione captum in Cyme dicauerat eidem deo. Transijt deinde ars vbique vulgo ad effigies deorum.

Accensio candelabri talis fuit, vt auctor est Dion. Iussu præconis Cleippus filio gibbere & præterea alio fœdus aspectu fabricatus est, emente id Gegania festertijs l. eodemque ostentante in conuiuio emptum, ludibrii causa nudatus, atque impotentia libidinis receptus in thorum, mox in testamentum, prædiues numinum vice illud candelabrum coluit. Quis intelliget hæc? Nunc vide quantum præstant vetera exemplaria, in quibus ad hunc modum legitur. Accessio candelabri talis fuit Theonis iussu præconis Cleippus filio, gibbere præterea & alio fœdus aspectu, emente id Gegania festertijs l. eademque ostentante conuiuio emptum ludibrii causa nudatus, atque impotentia libidinis receptus in thorum, m. i. t. p. n. u. i. c. e. Quid nunc dici potuit planius? Camillo enim crimini obiecto Sp. Caruilii. Legendū, Camillo inter crimina. Sp. Caruilii.

Quando primum simul acrum, Romæ factum, & de origine statuarum, & honore statuarum, & generibus, & figuris. Cap. 4.

Omnia simulacrum ex ære factum Cereri primum reperio ex peculio Sp. Cassij, quem regnum affectantem patrem ipsius intoremerat. Transijt & ab dijs ad

G.L.O.

G.L.O.

ad hominum statuas atque imagines multis modis. Antiqui pingebant eas bitumine, quo magis mirum est placuisse auro integere. Hoc nescio an Romanum fuit inuentum: certe etiam Romæ non habet vetustatem. Effigies hominum non solebant exprimi, nisi aliqua illustri causa perpetuitatem mererentur, primo sacrorum certaminum victoria, maximeque Olympice: ubi omnium qui vicissent, statuas dicari mos erat. Eorum vero qui ter ibi superauissent, ex membris ipsorum similitudine expressa, quas iconicas vocat. Athenienses nescio an primi omnium Harmodio & Aristogitoni tyrannicidis publice posuerint statuas. Hoc actum est eodem anno, quo & Reges Romæ pulsati. Excepta deinde res est à toto orbe terrarum humanissima ambitione. Et iam omnium municipiorum foris statuas ornamentum esse cœpere, prorogarique memoria hominum, & honores legendi æuo basibus inscribi, ne in sepulchris tantum legerentur. Mox forum & in domibus priuatis factum atque in atrijs. Honos clientium instituit sic colere patronos.

G.L.O. Et iam omnium municipiorum & fori statuas ornamentum esse cœpere, prorogarique memoria hominum, & honores legendi æuo basibus inscribi. Aliquanto melior est antiqua lectio: & iam omnium municipiorum foris sit. o. e. c. p. q. m. h. & honores legendi æuo basibus inscribi.

De statutis togatis, & quibusdam alijs, & quibus primum in columna, & quando primum publice, & quæ primum Statuæ Romæ. Cap. 5.

Togata effigies antiquitas ita dicabantur. Placuerunt & nudæ tenentes hastam, ab ephëborum & gymnasijs exemplaribus, quas achilleas vocant. Græca res est, nihil velare. At contra Romana ac militaris, thoracicas addere. Cæsar quidem dictator loricatorum sibi dicari in foro suo passus est. Nam Lupercorum habitu facta, tan nouit fuit, quæ nuper prodire penulis induta. Manlius eodem habitu sibi statuit, quo deditus est. Notatū ab autoribus, & L. Actium poetam in Camænarum eodem maxima forma statuas sibi posuisse, cum breuis admodum fuisset. Equestris vtique statuæ Romanam celebrationem habent, orto sine dubio à Græcis exemplo. Sed illi celatas tantum dicabant in sacris victores. Postea vero & qui bigis vel quadrigis visissent. Vnde & nostris currus in his qui triumphauissent. Serum hoc, & in his non nisi à diuo Augusto scēges, sicut & elephantum. Non vetus eodem habitu sibi statuit, in his qui prætura functi curru vecti essent per circum. Antiquior columnarum, sicut C. Menio, qui deiecerat priscos Latinos, quibus excedere tertias prædæ po. Ro. præstabat, eodemque in consultu in suggestu rostra deuictis Antiatribus fixerat, anno vr bis ccccxxvj. Itē C. Duellio, qui primus naualem triumphum egit de Pœnis, quæ est etiam nunc in foro. Item P. Minucio præfecto annonæ extra portam trigeminam vnciaria stipe collata, nescio an primo honore tali à populo, antea enim à senatu erat: præclara res, nisi friuolus cœpisset initijs. Nanque & Actij Nauij statuæ fuit ante curiam, cuius basis conflagrauit curia incensa P. Clodij funere. Fuit & Hermodori Ephesij in comitio, legum, quas decemviri scribebant, interpretis, publice dicata. Alia causa & alia autoritas maior in Oratij Coclitis statuæ, quæ durat hodieque, cum hostes à ponte Sublicio solus arcuisset. Equidem & Sybillæ iuxta rostra esse non miror, tres sint licet. Vna, quam Sex. Pacuuius Taurus ædilis plebis restituit: Duæ, quas M. Messala. Primas partem has, & Actij Nauij, positas ætate Tarquinij Prisci, nisi regum antecedentium essent in Capitolio.

G.L.O. Togata effigies antiquitas ita dicabantur. Codices veteres verbis variant, si non sensu. Togata effigies antiquitas ita dicantur.

Et sequenti vestu pro, ab ephëborum gymnicijs exemplaribus, illic legitur, ab ephëborum & gymnasijs exemplaribus. Manlius eodem habitu sibi instituit, quod deditus est. Statuas, non instituit. Vnde & nostri currus nati in his qui triumphauissent. In vestibus codicibus tantum est, Vnde & nostri currus in his qui triumphauissent. Nescio an primo honore tali à populo. Equidem & Sybillæ tres iuxta rostra sunt, minores sint licet. Vna quam Pacuuius Taurus ædilis plebis instituit, duæ quas M. Messala. Magis placet verus scriptura, Equidem & Sybillæ iuxta rostra esse non miror, tres sint licet. Vna quam Sex. Pacuuius Taurus &c.

De Statuis sine tunicis, & quibusdam alijs, & Quæ prima Romæ Statua equestris: & quando omnes Statuæ priuatim & publice sublata, & quibus Romæ mulieribus, quæ prima ab exteris publice posita. Cap. 6.

His Romuli est sine tunica, sicut & Camilli in Rostris, & ante eodem Castorū fuit Q. Marcij Tremuli equestris togata, qui Samnites bis deuicert, captaque Anagnina, populū stipendio liberauerat. Inter antiquissimas sunt & Tulli Celij, L. Roscij, Sp. Nauij, C. Fulcinij in rostris, à Fidenatibus in legatione interfectorum. Hoc à Ro. populo tribui solebat iniuria cæsis, sicut & P. Iunio & T. Coruncano, qui ab Teuca Illyriorū regina interfecti erant: Non omittendum videtur quod annales annotauerunt, tripodaneas his statuas in foro statutas. Hæc videlicet mensura honorata tunc erat. Nō præteribo C. Octauium ob vnum verbum: hic Regem Antiochum, daturum se responsum dicentem, vinga quantum tenebat forte circumscriptis, & prius quæ egredere circumculo illo, responsum dare coegit. In qua legatione interfecto, senatus statuam poni iussit quæ oculatissimo loco in Rostris. Inuenitur statuæ decreta & Taraciæ Caiæ siue Suffetiæ virginis Vestali, vt poneret ubi velleret: quod adiectum nō minus honoris, habet quæ femine esse decreta. Meritum eius in ipsis ponā annalium verbis: Quod d campum Tiberinum gratificata esset ea populo. Inuenio & Pythagoræ & Alcibiadi in cornibus comitij positas, cū bello Samniti Apollio Pythius fortissimus Græcorū gentis iussisset, & alteri sapientissimo, simulachra celebri loco dicari, donec Sylla dictator ibi curia faceret. Mirumque est illos patres, Socrati cunctis ab eodem deo sapientia prælato Pythagoram prætulisse, aut tot alijs virtute Alcibiadem, aut quenquam vtroque Themistocli. Columnarū ratio erat, attolli supra ceteros mortales, quod & arcus significat nouit inuenio. Primus tñ honos cepit à Græcis. Nullique arborum celebratio in his qui prætura functi curru vecti essent per circum. Antiquior columnarum, sicut C. Menio, qui deiecerat priscos Latinos, quibus excedere tertias prædæ po. Ro. præstabat, eodemque in consultu in suggestu rostra deuictis Antiatribus fixerat, anno vr bis ccccxxvj. Itē C. Duellio, qui primus naualem triumphum egit de Pœnis, quæ est etiam nunc in foro. Item P. Minucio præfecto annonæ extra portam trigeminam vnciaria stipe collata, nescio an primo honore tali à populo, antea enim à senatu erat: præclara res, nisi friuolus cœpisset initijs. Nanque & Actij Nauij statuæ fuit ante curiam, cuius basis conflagrauit curia incensa P. Clodij funere. Fuit & Hermodori Ephesij in comitio, legum, quas decemviri scribebant, interpretis, publice dicata. Alia causa & alia autoritas maior in Oratij Coclitis statuæ, quæ durat hodieque, cum hostes à ponte Sublicio solus arcuisset. Equidem & Sybillæ iuxta rostra esse non miror, tres sint licet. Vna, quam Sex. Pacuuius Taurus ædilis plebis restituit: Duæ, quas M. Messala. Primas partem has, & Actij Nauij, positas ætate Tarquinij Prisci, nisi regum antecedentium essent in Capitolio. Togata effigies antiquitas ita dicabantur. Codices veteres verbis variant, si non sensu. Togata effigies antiquitas ita dicantur.

populi aut senatus sententia statue essent. Eam vero, quæ apud ædem Telluris statuisse sibi Sp. Calsius qui regnū affectauerat, etiam constat a censoribus. Nimirum in ea quoque re ambitioni prouidebant illi viri. Extat Catoris in censura vociferationes, mulieribus Romanis in prouincijs statuas poni. Nec tñ potuit in hiberet quo minus Romæ quoq; ponerent, sicuti Cornelie Gracchorū matri, quæ fuit Africani prioris filia. Sedes huic posita, fo leijsq; sine amēto insignis in Metelli publica porticu, quæ statua nūc est in Octauie operibus. Publice aut ab exteris posita st Romæ C. Aelio tribuno plebis, lege perlata in Stenniū Statiliū Lucanū, qui Thurinos bis infestauerat, ob id Aeliū Thurini statua & corona aurea donauerunt. Idē postea Fabriciū donauere statua, liberati obfidione. Passimq; clientelæ in clientelas ita recepti: & adeo discrimen omne sublatū, vt Annibalis et statue tribus locis uisā in vrbe, cuius intra muros solus hostiū emisit haista.

GLO.

Et ante ædem Castorum fuit M. Tremilij. & Lego, Q. Marcij Tremuli. Qui regem Antiocham, dilaturū se responsum dicentē. & Noltri codices, hic regem Antiocham, daturum se responsum dicentem &c. Habuit è diuerso Annus fœcialis. Equestris statuam, cetera Iouis Statoris ædem in vestibulo Superiore domus Valerij fuisse Publicolæ consulis filiz, eamq; solā fugisse, Tiberimq; transnauisse. & Sincera lectio ex antiquis exemplaribus repolita est hæc. E diuerso Annus fœcialis sequentem quæ fuerit cetera Iouis Statoris ædem in vestibulo superbi domus, Valeriz fuisse Publicolæ consulis filiz, eamq; solam refugisse, Tiberimq; transnauisse. Passimq; statuæ in clientelas sunt receptæ: & Deprauatam lectionē hoc modo ex fide archetyporum restituumus, passimq; clientelæ in clientelas ita sunt recepti.

De antiquis Statuarijs, & pretijs signorum immodicis, & colossis in vrbe celebratissimis. Cap. 7.

Fuisse aut statuariam artem familiare Italie quoq; & vetustam, indicant, Hercules ab Euandro sacratas, vt ferunt, in foro boario, qui triumphalis vocat, atq; per triumphos vestitur habitu triumphali: præterea Ianus geminus à Numa rege dicatus, quæ pacis belliq; argumento collitur, digitis ita figuratis, vt trecentorum sexaginta quinque dierum nota, per significationē anni, temporis & æui se deū indicaret. Signa quoque Thulcanica per terras dispersa, quæ in Hetruria factitata non est dubium. Deorum tantum putarem ea fuisse, ni Metrodorus Scepius, cui cognomen à Romani nominis odio inditum est, propter duo milia statuarum Vulsinios expugnatos obijceret. Mirumque mihi videtur, cum statuarū origo tam vetus in Italia sit, lignea potius aut fœtilia deorum simulacra in delubris dicata, vsq; ad deūctā Asiam, vnde luxuria. Similitudines exprimendi quæ prima fuerit origo, in ea quam plastice Græci vocant, dici conuenientius erit: etenim prior q̄ statuarii fuit. Sed hæc ad infinitum effloruit multorum voluminum opere: si quis plura persequi velit: omnia enim quis possit? In M. Scauri edilitate tria milia signorū in scena tñ fuere temporario theatro. Mummius deūctā Achaia repleuit vrbe: ipse excessit non relicta filiz dotem. Cur, enim non cū excusatione ponat? Multa & Luculli inuexere. Rhodi etiam num iij. milia signorum esse, Mutianus ter consul prodidit, nec pauciora Athenis, Olympiæ, Delphis superesse creduntur. Quis ista mortalium persequi possit? aut quis vsus noscendi intelligatur? Insignia tñ maxime & aliqua de causa notata, voluptarium sit attingisse, artificesq; celebratos nominauisse, singulorum quoque inexplicabili multitudine, cum Lisippus ad sexcenta x. opera fecisse prodatur, tantæ omnia artis, vt claritatem possent dare vel singula. Numerum apparuisse desuncto eo, cū thesaurum effregisset hæres: solum enim ex manipretio cuiusque signi denarios deponere aureos singulos. Euecta supra humanam fidem ars esse successu, mox & audacia. In argumentum successus vnum exemplū affe-

ram, nec deorū nec hoīum similitudinis expressæ. Actus nostra vidit in Capitolio, prius q̄ id nouissime cōflagrauit à Vitellianis incēsum, in cella Iunonis, canem ex ære, vulnus suum lambentem: cuius eximium miraculum & indiscreta veri similitudo, nō eo solum intelligitur, q̄ ibi dicata fuerat, verum & noua fatidatione: nā summa nulla par videbatur, capite tutelarios cauere pro ea instituti publici fuit. Audacię innumera sunt exēpla. Moles quippe excogitatas videmus statuarū, quas colossos vocant, turribus pares. Talis est in Capitolio Apollo, translatus à M. Lucullo ex Apollonia Ponti vrbe xxx. cubitorum, cl. talentis factus: Talis in campo Martio Iupiter, à Claudio Cæsare dicatus, qui vocatur Pōpeianus, à vicinitate theatri. Talis & Tarētī factus à Lisippo xl. cubitorum. Mirum in eo, q̄ manu vt ferunt mobilis, ea ratio libramenti est, nullis conuellatur procellis. Id quidem prouidisse & artifex dicitur, modico interuallo, vnde maxime statuum opus erat frangi opposita columna. Itaque propter magnitudinem difficultatemque molendi, non attingit eum Fabius Verrucosus, cum Herculem qui est in Capitolio, inde transferret. Ante omnes autem in admiratione fuit Solis colossus Rhodi, quē fecerat Chares Lyndius, Lisippi supradicti discipulus. Septuaginta cubitorū altitudinis fuit. Hoc simulacrum post quinquagesimum sextum annum terræ motu prostratum, sed iacens quoque miraculo est. Pauci pollicem eius amplectuntur. Maiores sunt digiti q̄ plerūq; statuæ. Vlti specus hiant de fractis mēbris. Spectantur intus magnæ molis fava, quorum pondere stabilierat constituens. Duodecim annis tradunt effectum ccc. talentis, quæ contulerant ex apparatu Regis Demetrii, relicto moræ tædio. Sunt alij minores hoc in eadem vrbe colossi centum numero, sed vbicunq; singuli fuissent nobilitaturū locum. Præterq; hos deorum quinque quos fecit Bryaxis. Factitauit colossos & Italia, videmus certe Apollinem in bibliotheca templi Augusti Thulcanicum l. pedum à pollice, dubium ere mirabiliorē an pulchritudine. Fecit & Sp. Caruilium Iouem qui est in Capitolio, victis Samnitibus sacrata lege pugnantibus, è pectoralibus eorum ocreisq; galeis. Amplitudo tanta est, vt conspiciatur à Latario Ioue. Reliquijs limæ suam statuā fecit, quæ est ante pedes simulacri eius. Habent in eodem Capitolio admirationem & capita duo, quæ P. Lentulus cōsul dicauit: alterum à Charote supradicto factum: alterum fecit Decius, cōparatione in tantum victus, vt artificium minime probabilis artificis videatur. Verum omnem amplitudinē statuarum eius generis vicit ætate nostra Zenodorus, Mercurio factum in ciuitate Gallie Aruernis, per annos decem, HS. cccc. manipretio, post quam satis ibi artem approbauerat, Romam accitus est à Nerone, vbi destinatum illius Principis simulacrū colossū fecit c. x. pedum longitudine, qui dicatus Solis venerationi est, dānatis sceleribus illius Principis. Mirabamur in officina non modo ex argilla similitudinem insignem, verum & ex paruis admodum surculis, quod primum operis instar fuit. Ea statua indicauit interisse fundendi æris scientiam, cū & Nero largiri aurū argentumq; paratus esset, & Zenodorus scientia fingēdi cælandiq; nulli veterum postponeretur. Statuam Aruernorum cum faceret, prouincie Vibio Auito presidente, duo pocula Calamidis manu cæolata, quæ Calsio Syllano auticulo eius præceptorū suo Germanicus Cæsar adamata donauerat, emulatus est, vt vix vlla differentia esset artis. Quantoq; maior in Zenodoro præstantia fuit, tanto magis depræhendi æris obliteratio potest.

GLO.

Vt trecentorum quinquaginta quinque dierum nota. & Crasium erratum, cum nunquam minus ccc. in anno numerati sint. Deorum tantum putarem esse, ni Metrodorus Scepius, cui cognomen Romani nominis odio inditū est, Vulsinios pulsatos propter centum & decem statuarum signa obijceret. & Enēdatis codices: Deorum tantum putarem ea fuisse, ni Metrodorus Scepius, cui cognomen à Ro. nominis odio inditum est, propter duo milia statuarū Vulsinios

Vulsinios expugnatos obijceret. Signorum quoque inexplicabili multitudine, cum Lisippus ad sexcenta x. opera fecisse tradatur, ante omnia, vt arti claritatem possent dare vel singula. & Illic leguntur singulorum quoque inexplicabili multitudine, cum Lisippus ad sexcenta x. opera fecisse prodatur, ante omnia artis vt claritatem possent dare vel singula. Solum enim ex innumeri pretio cuiusque signi. & Lege ex manipretio, quod nunc vulgus illiteratum manu facturæ pretium vocat.

Nobilitates ex ære operum & artificum cum 366. Cap. 8.

Signis que vocant Corinthia plerique in tantum capiuntur, vt secū circumferant, sicut Hortensius orator sphingem Verri reo ablata. Propter quā Cicero illo iudicio in altercatione neganti ei se ænigmata intelligere, respondit debere, qm sphingem domi haberet. Circumtulit & Nero Princeps Amazonem, de qua dicitur: Et paulo ante C. Cestius cōsularis signum, quod secum et in prælio habuit. Alexandri quoq; Magni tabernaculum sustinere traduntur solitæ statuæ, ex quibus ij. ante Martis vltoris ædem dicatae sunt, totidem ante regiam. Minoribus simulacris signisq; innumera prope artificum multitudine nobilitata est. Ante omnes tñ Phidias Atheniensis, Ioue Olympiæ factus, ex ebore quidem: sed & ex ære signa fecit. Floruit aut Olympiade lxxxij. circiter ccc. nostræ vrbs anno. Quo eodem tpe æmuli eius fuerunt Alcames, Critias, Nestocles, Heges. Et deinde Olympiade lxxxvij. Agelades, Callon, Polycleus, Phragmon, Gorgias, Lacō, Mycon, Pythagoras, Scopas, Pericles. Ex his polycleus, discipulos habuit Argium Apsodorum, Alexim, Aristidem, Phrynonem, Dionē, Athenodorum, Dameam Clitorium, Myronem Lyciū. Nonagesima quinta Olympiade floruerunt Naucydes, Dinormedes, Canachus, Patrocles. Ceterisimasecunda Polycles, Cephisodotus, Leochares, Hypatodorus. Centesima quarta Praxiteles, Euphranon. Ceterisimaseptima Echion, Therimachus. Centesima quartadecima Lisippus fuit, & cum eo Alexander Magnus. Item Lisistratus & frater eius Sthenis, Euphronides, Softratus, Ion, Silanion. In hoc mirabile, q̄ nullo doctore nobilis fuit ipse. Discipulos habuit Zeuxim & Iadem. Ceterisimasecima Eutychedes, Eutyocrates, Labippus, Cephisodotus, Timarchus, Pyromachus. Cessauit deinde ars, ac rursus Olympiade ceterisimasequagesima quinta reuixit, cum fuere longe quidem infra prædictos, probati tñ, Antheus, Callistratus, Polyycles, Athenæus, Callixenus, Pythocles, Pythias, Timocles. Ita distinctis celeberrimorum ætatibus in signes raptim transcurram, reliqua multitudine passim dispersa. Venere autem & in certamē laudatissimi, quam diuersis ætatibus geniti, qm fecerant Amazonas: quæ cum in templo Ephesie Dianæ dicarentur, placuit eligi probatissimam ipsorū artificum: qui præfentes erāt iudicio, cum apparuit eam esse, quam omnes secundam à sua quique iudicassent. Hęc est Polycleti, proxima ab ea Phidias, tertia Ctesile, quarta Cydonis, quinta Phragmonis. Phidias, præter Iouem Olympium, quē nemo emulatur, fecit & ex ebore æque Mineriam Athenis, que est in Parthenone astant. Ex ære vero, præter Amazonē supradictam, Mineriam tam eximie pulchritudinis, vt à forma cognomen accepit. Fecit & Cliduchum & alia Mineriam, quam Romæ Aemilius Paulus ad ædē Fortunæ dedicauit. Item duo signa quæ Catulus in eadē æde posuit palliata. Et alterum colossicon nudum, primusque artem toreuticen aperuisse atque demonstrasse merito iudicatur. Polycleus Sicyonius Ageladis discipulus, Diadumenum fecit mollior iuuenem c. talentis nobilitatum. Idem & Doryphorum viriliter puerum. Fecit & quæ canona artifices vocāt lineamenta artis ex eo petentes velut à lege quadam: solusq; hominum artem ipse fecisse, artis opere iudicatur, Fecit & distringentem se, &

nudum talo incessentem. Duosq; pueros, itē talis nudos ludentes, qui vocant Astragalizontes, & sunt in. Titi Imperatoris atrio, quo opere nullum absolutius pleriq; iudicant. Item Mercurium qui fuit Lisymachia: Herculem qui Romæ, Anteam à terra sustinentem. Artemonq; qui Periphoretos appellatur est. Hic consummasse hanc sciam iudicatur, & toreuticen sic erudisse, vt Phidias aperuisse. Proprium eiusdē, vt vno crure insisterent signa, excogitasse: quadrata tamē ea esse tradit Varro, & pene ad vñ exemplum. Myronē Eleutheris natū, & ipsum Ageladis discipulum, bucula maxime nobilitauit, celebratis versibus laudata, qm alieno plerique ingenio magis q̄ suo commendantur. Fecit & canem, & discobolon, & Persæ, & Pristas, & Satyrum admiratē tibias, & Mineruā, Delphicos pentathlos, Pæcratiastas, Herculem etiam, qui est apud circum maximum in ædē Pōpeij Magni. Fecisse & cicadæ monumentū ac locustæ, carminibus suis Erinna significat. Fecit & Apollinē, quem à triumuiro Antonio sublatū restituit Ephesijs diuus Augustus, admonitus in quiete. Primus hic multiplicasse varietatem videtur, numero priorin arte q̄ Polycleus, & symmetria diligentior: & ipse tñ corporum tenus curiosus animi sensus nō expressisse, capillum quoq; & pubem non emendatis fecisse, q̄ rudis antiquitas instituisse. Vicit cum Pythagoras Reginus ex Italia, Pæcratiaste Delphis posito. Eundem vicit & Leontius, qui fecit stadiodromon Athlyon, qui Olympiæ ostenditur, & Libyn puerum tenentem tabellam eodē loco, & mala ferentem nudum. Syracusis aut claudicantem, cuius vlcis dolorem sentire etiā spectantes videntur. Item Apollinem citharædum, serpenteque eius sagittis confici, qui Dicæus appellatur est, quod cum Thebæ ab Alexandro caperentur, aurū à fugiente conditū, sinu eius celatum esset. Hic primus neruos & venas expressit, capillumq; diligentius. Fuit & alius Pythagoras Samius, initio pictor, cuius signa ad ædem Fortunæ huiusce deæ septem nuda, & senis vñ, laudata sunt. Hic supradictō facie quoque indiscreta similis fuisse traditur: Regini aut discipulus & filius fororis fuisse Softratus. Lisippum Sicyonium Duris negat, Tullius fuisse discipulum affirmat, sed primo ærarium fabrum, aut dendi rationē cepisse pictoris Eupompi responsio. Eum enim interrogatum, quem sequeretur antecedentium, dixisse demonstrata hominum multitudine, naturā ipsam imitandā esse, non artificem. Plurima ex obus signa fecit, vt diximus fecundissimæ artis, inter que distringentem se, quem M. Agrippa ante thermas suas dicauit, mireratum Tiberio Principi: qui non quirit temperare sibi in eo, quamquam imperiosus sui initia principatus, transfuditq; in cubiculum, alio ibi signo substituto: cum quidem tanta pop. Romani contumacia fuit, vt magnis theatri clamoribus reponi Apoxomenon flagitauerit, princepsq; quāquam adamatum reposuerit. Nobilitatur Lisippus & temulēta tibicina, & canibus ac venatione. In primis vero quadriga cū Sole Rhodiorū. Fecit & Alexandrum Magnū multis operibus, à pueritia eius orsus. Quam statuam inaurari iussit Nero Princeps, delectatus admodum illa. Dein cum pretio perisset gratia artis, de tractum est aurum: pretiosiorq; talis exiltimatur etiam cicatricibus operis atque consensuris, in quibus aurū hēderat, remanētibus. Idem fecit Hephæstionem Alexandri Magni amicum, quem quidam Polycto ascribunt, cum is centum prope annis ante fuerit. Idem Alexandri venationem, quæ Delphis sacrata est, Athenis Satyrorū turmam. Alexandrū amicorumq; eius imagines summa omnium similitudine expressit. Has Metellus Macedonia subacta trāstulit Romam. Fecit & quadrigas multorum generum. Statuariæ arti plurimum traditur contulisse, capillum exprimēdo, capita minora faciendo q̄ antiqui, corpora graciliora sicioraq; per quæ proceritas signorum maior videtur. Non habet Latinum nomen symmetria,

symmetria, quæ diligentissime custodiuit, noua intactaq; ratione quadratas veterum staturas permutado: vulgoq; dicebat, ab illis factos quales essent homines, à se quales viderentur esse. Proprie huius videntur esse argutie operu, custoditæ in minimis quoque rebus. Filios & discipulos reliquit laudatos artifices, Lahippum & Bedam, sed ante oes Euthycratem: quanquam is constantiam patris potius æmulatus q̄ elegantiam, austero maluit gñe q̄ iucundo placere. Itaq; optime expressit Hercule Delphis & Alexandri, Theopin venatorem & Thepiadas: prælium equestre, ad Trophonij oraculum. Quadrigas Medæ complures. Equum cum fscinis, Canes venantium. Huius porro discipulus fuit Thyficrates, & ipse Sicyonius, sed Lyippi sectæ propior, vt vix discernatur complura signa, ceu senex Thebanus, Demetrius Rex, Peucestes Alexandri Magni seruator, dignus tanta gloria. Artifices qui compositis voluminibus condidere hæc, miris laudibus celebrant & Telephanem Phocæum, ignotum alias, qm̄ in Thessalia vbi habitauerat, latuerint opa eius: alioquin suffragijs ipsorum equatur Polycto, Myroni, Pythagoræ. Laudant eius Larissam, & Spinarum pentathlon, & Apollinæ. Alij non hanc ignobilitatis fuisse causam, sed qm̄ se Regum Xerxis atque Darei officinis dederit, existimant. Praxiteles quoque marmore feliciore ideo & clarior fuit. Fecit tñ ex ære pulcherrima operas: Proserpinæ raptum: Itæ Catagulam & Ebrietatē, & Liberum patrem, nobilemque vna Satyrum, quem Græci periboeton cognominant. Signa etiam quæ ante Felicitatis ædem fuere, Veneramq; quæ cum ipsa æde incendio cremata est Claudij principatu, marmoreæ illi suæ per terras inclytæ parem. Item Stephulam, Spilumenē, Oenophorum, Harmodium & Aristogitonem tyrannicidas, quos à Xerxe Persarum Rege captos victa Perside Athonienibus remisit Magnus Alexander. Fecit & puberem subrepenti lacertæ cominus sagitta insidiantē, quem Sauroctonon vocat. Spectantur & duo signa eius diuersos affectus exprimentia, stentis matronæ & meretricis gaudentis. Hanc putat Phrynem fuisse, deprehendentiq; in ea amorem artificis, & mercedē in vultu meretricis. Habet simulacrum & benignitatis eius. Calamidis enim quadrigæ aurigam suam imposuit, ne melior in equorum effigie defecisse in hoīe crederetur. Ipse Calamis & alias quadrigas bigasque fecit, equis semper sine æmulo expressis. Sed ne videatur in hoīum effigie inferior, Alcmena nullus est nobilior. Alcamenes Phidiæ discipulus & marmorea fecit, & æreum pētatlon, qui vocatur encrinomenos. At Polycteti discipulus Aristides quadrigas bigasque. Et Iphicratis læana laudatur. Scortū hæc lyre cātu familiare Harmodio & Aristogitoni, consilia eorum de tyrannicidio, vsque ad mortem excruciatā, tyrannis non prodidit. Quamobrem Athenienses & honorem habere ei volentes, nec tñ scortum celebraffe, animal nominis eius fecere: atque vt intelligeretur causa honoris, in opere linguā addidit artifices veruerunt. Briaxis Aesculapium & Seleucum fecit. Bedas adorantē Batton Apollinem, & Inonem, qui sunt Romæ in Cōcordiæ templo. Cresilas vulneratum deficientem, in quo possit intelligi quantum restet animæ: & Olympium Periclem dignū cognominē. Mirumq; in hac arte est, q̄ nobiles viros nobiliores fecit. Cephisodorus Mineruam mirabilem in portu Atheniensem, & aram ad templū Iouis Seruatoris in eodem portu, cui pauca comparantur. Canachus Apollinem nudum, qui Phileus cognominatur in didymeo Aeginetica æris tēperatura. Ceruumq; vna ita vestigijs suspendit, vt linum subter pedes trahatur, alterno morsu digitis calcēq; retinentibus solum, ita vertebrato dente vtrique in partibus, vt à repullis per vices resiliat. Idem Celutidos pueros fecit. Chæreas Alexandrum Magnum & Philippum patrē eius fecit. Cresilas doryphoron, & Amazonē vulneratā. Demetrius Lyssi-

machen, quæ sacerdos Mineræ fuit annis lxxiij. Idem & Mineruam quæ musica appellatur, qm̄ dracones in Gorgone eius ad lectus citharæ tinnitu resonant. Idem equitē Sarmenē qui primus de equitatu scripsit. Dedalus & ipse inter fictores laudatus, pueros duos distringētes se fecit. Dinomenes Protefilaum & Pythodemum luctatorem, Euphranoris Alexander Paris est, in quo laudatur, q̄ oīa simul intelligantur, iudex deorum, amator Helenæ, & tñ Achilles interfectōr. Huius est Minerua Romæ, quæ dicitur Catuliana, infra Capitolium à Q. Lucretio Catulo dicata: & simulacrum Boni euētus, dextra pateram, sinistra spicā ac papauer tenēs. Item Latona puerpera Apollinem & Dianam infantes sustinens in æde Concordiæ, Fecit & quadrigas bigasque, & Cliduchō eximia forma: & virtutem & Græciam, vtraque colosseas: mulierem ministrantem & adorantem: Item Alexandrum & Lahippum in quadrigis. Eutyichides Eurotam, in quo artē ipso amne liquidiorē plurimi dixerunt. Hegiæ Minerua, Pyrrhusq; Rex laudatur, & celerizantes pueri, & Castor ac Pollux ante edē Iouis tonantis. In Pario colonia Hercules Isidori. Burhyreus Lycius Myronis discipulus fuit, qui fecit dignum præceptore puerū sufflantē languidos ignes, & argonautas. Leocras aquilam, sentientem quid rapiat in Ganymede & cui ferat, parcentom vnguibz est per vellem. Puerum Autolycon pancratio victorē, propter quem Xenophon Symposium scripsit: Iouemq; illum tonantem in Capitolio ante cuncta laudabilem. Itē Apollinem diadematum. Lyciscus Lagonem puerum subdolæ ac fucate vernilitatis. Lycus & ipse puerum suffitorē. Menæchmi vitulus genu premitur, replicata ceruicē: ipseq; Menæchmus scripsit de sua arte. Naucydes Mercurio & Discobolo & immolante arietem cæterur. Naucerus luctatorem anhelantē fecit. Niceratus Aesculapium & Hygiam, qui sunt in Concordiæ templo Romæ. Phryomachi quadriga regitur ab Alcibiade. Policles Hermaphroditum nobilem fecit. Pyrrhus Hygiam & Mineruam, Phœnix Lyssi discipulus Epitherien. Stipax Cyprius vno celebratur signo, Splanchnopte: Periclis olympij vtrūq; hic fuit, exta torrens, ignē oris pleni spiritu accendens. Sillanion Apollodorū fecit, fictorem & ipsum, sed inter cunctos diligentissimum artis, & inimicum sui iudicem, crebro perfecta signa frangētem, dū fariare cupiditatem nequit artis, & ideo insanum cognominatum. Hoc in eo expressit, nec hominem ex ære fecit, sed iracundiam: & Achille nobilem. Item Epilatē exercentem athletas. Strongylion Amazonem, quam ab excellentia erurum Eucnemum appellant, ob id in comitatu Neronis Principis circumlatam. Item fecit puerum, quem amando Brutus Philippensis cognomine suo illustrauit. Theodorus qui labyrinthum fecit Sami, ipse se ex ære fudit, præter similitudinem mirabilem fama magna subtilitatis celebratus. Dextra limam tenet, læua tribus digitis quadrigulam tenuit traslatam Prænestē, tantę paruitatis, vt totam eam currumq; & aurigam integeret alis simul facta musca. Xenocrates Tificratis discipulus, aut vt alij, Euthycratis, vicit vtroq; copia signorum, & de sua arte composuit volumina. Plures artifices fecerit Attali & Eumenis aduersus Gallos pælia, Ifigonius, Phryromachus, Stratonicus, Antigonus, qui cōdidit volumina de sua arte. Boëti, quanquam argento melioris, infans eximie anferem stragulat. Atque ex omnibus quæ retuli, clarissima quæq; in vrbe iam sunt dicata à Vespasiano Principe in templo Pacis, alijsq; eius operibus, violentia Neronis in vrbe conuectā, & in fellarijs domus aureæ disposita. Præterea sunt equalitate celebrati artifices, sed nullis operum suorum precipui. Ariston qui & argentū cælare solitus est, Callias, Clelias, Cantharus Sicyonius, Dionysodorus Critiæ discipulus, Deliades, Euphorion, Eunicus, & Hecatæus. Argētice latores, Lesbocles, Prodrus, Pythodiscus, Polygnotus. Iidē pictores nobilissimū

Item

Item ex cælatoribus Stratonicus, Scymnus qui fuit Critiæ discipulus. Nunc percēsebo eos qui eiusdem generis opera fecerunt, vt Apollodorus, Androbulus, Aclepiodorus, Aleus philosophos: Apellas & adorantes fœminas Antigonus & Perixyomenon tyrannicidasq; supradictos. Antimachus, Athenodorus fœminas nobiles: Aristodemus & luctatores bigasq; cum auriga, philosophos, anus, Seleucum Regem. Habet gratiam sua huius quoq; Doryphorus. Cephisodori duo fuere: Prior est Mercurius, Liberum patrem in infantia nutriens. Fecit & concionantem manu elata: persona in incerto est. Sequens philosophos fecit. Colotas, qui cum Phidia Iouem olympium fecerat, philosophos. Item Cleon & Cenchratis, & Callicles, & Cephis: Chalcothenes & comædos & athletas. Dahippus Perixyomenō. Daiphron, & Democritus, & Dæmon philosophos. Epigonos oīa fere prædicta imitatus præcessit in tubicine, & matri interfectæ infante miserabiliter blandiente. Euboloidis digitis computas. Mycon athletis spectatus, Menogenes quadrigis. Nec minus Niceratus oīa quæ cæteri aggressus, repræsentauit Alcibiadem, lampadēq; accensa matrē eius Demaraten sacrificantem. Pificrates bigæ Pitho mulierem imposuit. Idemq; fecit Martem & Mercurium qui sunt in Concordiæ templo Romæ. Perillum nemo laudat seuiorem Phalaride tyrano, cui taurum fecit, mugitus hoīs pollicitus igne subdito, & primus eum expertus cruciatū iustiore læuitia. In hoc à simulacris deum hominumque deuocauerat humanissimam artem. Ideo ne tot cōditores eius elaborauerant, vt ex ea tormenta fierent? Itaque vna de causa feruantur opera eius, vt quisquis illa videat, oderit manus. Sthenis Cererē, Iouem, Mineruam fecit, qui sunt Romæ in Concordiæ templo. Idem flētes matronas, & adorantes sacrificantesque. Simō canem & sagittarium fecit. Stratonicus cælator ille philosophos. Scopas vterque. Athletas autē & armatos, & venatores, sacrificantesq; Batton, Euchir, Glaucides, Heliodorus, Hicanus, Lophon, Lyson, Leon, Menodorus, Myagnus, Polyocrates, Polydorus, Pythochritus, Protogenes idem pictura clarissimus, vt dicemus, Patrocles, Polix, Pofidonius, qui & argētum cælauit nobiliter natione Ephefius, Peridyomenus, Philo, Simenus, Timotheus, Theomnetus, Timarchides, Timon, Tifias, Thrason. Ex oībus autē maxime cognomine insignis est Callimachus, semper calumitator sui, nec finem habens diligentie, ob id Cacizotechnos appellatus, memorabilis exemplo adhibēdi curæ modum. Huius sunt saltantes Lacæne, emēda rum opus, sed in quo gratiā omnem diligentia abstulerit. Hūc quidam & pictorem fuisse tradunt. Non ære captus nec arte vnam solummodo Zenonis statuā Cypria in expeditione non vendidit Cato, sed quia philosophi erat, vt obiter hoc quoq; noscatur tā inane exemplum. In mentione statuarū est & vna nō prætereunda, licet autoris incerti, iuxta rostra Herculis tunicati, oleo habitu Romæ, torua facie sentienteq; suprema in tunica. In hac tres sunt tituli. L. Luculli Imperatoris, de manubijs: alter, pupillū Luculli filium ex S. C. dedicasse: tertius, T. Septimū Sabinum edilem curulem ex priuato in publicū restituisse. Tot certaminum tantæq; dignationis simulacrū id fuit. Nunc reuertemur ad differentiās æris & mixturas. In Cyprio coronarium & regulare est, vtrūque ductile. Coronarium tenuatur in laminas, taurorumq; felle tinctū, speciem auri in coronis histrionum præbet. Idemq; in vncias additis auri scrupulis fenis prætenui pyropi bractea ignescit. Regulare & in alijs fit metallis, itemq; caldariū. Differentia, q̄ caldariū funditur tm̄, malleis fragile, quibus regulare obsequitur, ab alijs ductiles appellatū, quale omne Cyprium est. Sed & in cæteris metallis, cura distat à caldariū. Omne enim purgatis diligentius igni vitijs, excoctisique, regulare est. In reliquis generibus palma Campano. Simile in multis partibus Italiæ prouincisq; sed

oītonas plumbi libras addunt, & lene recoquūt propter inopiam ligni. Quantū ea res differentie afferat, in Gallia maxime sentitur, vbi inter lapides candefactos funditur. Exurente enim coctura, nigrum atque fragile conficitur. Præterea semel recoquunt, quod sæpius fecisse, bonitati plurimum confert.

Cephisodorus, Leochares, Epatodorus. Scribo, Cephisodorus, Leochares, Hypatodorus. & paulo post pro Tymoles Tymocles, attestantibus vetustis exemplaribus. Propriū eiusdē, vt vno crure insisterēt signa excogitasse, vt ait Varro. Plus verborum habent vetusta exemplaria. P. e. u. c. i. excogitasse: quadrata tñ ea esse tradit Varro, penē ad vnum exemplum. Cuius signa ad ædem fortunæ huiusce dæ sunt semina, vnde & laudata sunt. Malui sequi archetypa, vbi scribitur hoc modo: cuius signa ad ædem fortunæ huiusce dæ septem nuda, & fenis vnum, laudata sunt. Tale senile signum Corinthium graphice describit Plinius iunior in quadam epistola. nec nouum est fortunæ simulacra nuda depingi, sicut & occasio. Quamobrem Athenienses eam honore habere volentes, ne tñ scortum celebraffe viderentur, animal nominis eius fecere? Antiqua lectio melior. Quamobrem Athenienses & honorem ei habere volentes, nec tñ scortum celebraffe, animal nominis eius fecere. Canachus Apollinem nudum, qui Phileus cognominatur in Dydimō Aeginetici æris temperatum. Lege, Eginetica æris temperatura. Et virtutem egregiam, vtraque colosseas. Scribo, & virtutem & Græciam, vtraque colosseas. Alioquin nō est quod referat hæc dictio vtraque. Eutyichides Eurotam fecit, in quo artem ipsam amne liquidiorē plurimi dixerunt. Nostra exemplaria: Eutyichides Eurotam, in quo artem ipsam amne liquidiorē plurimi dixerunt. Leocras aquilam sentientem quid rapiat in Ganymede & quid ferat. Lego, & cui ferat.

Boëti quanquam argento melior. Melioris rectus q̄ melior. Habet quoq; huius gratiam doryphorus. Elegantiū. Habet gratiam suam huius quoque doryphorus. Vnam solummodo Zenonis Cypriam statuam in expeditione non vendidit Cato. Scribendum, Vnam solummodo Zenonis statuam Cypria in expeditione non vendidit Cato.

Differentia æris & mixtura, & de seruando ære. Cap. 9.

Id quoq; notasse non ab re est, æs omne frigore magno melius fundi. Sequens temperatura statuarum est, eademq; tabularis, hoc modo. Massa profatur in primis, mox in profatū additur tertia portio æris collectaneæ, hoc est, ex vsu coempti. Peculiare in eo condimentū attritu domiti, & cōsuetudine nitoris veluti manifestacti. Miscetur & plumbi argentarij pondo duodena ac sēlibræ, centenis profati. Appellatur etiamnum & formalis temperatura æris tenerrimi, quoniam nigri plumbi decima portio additur, & argentarij vigesima, maximeq; ita colore bibit, quem Græcanicū vocant. Nouissima est quæ vocatur ollaria, vase nomē hoc dante, tenuis aut quæ ternis libris plumbi argentarij in centenas æris additis. Cyprio si addatur plumbum, colos purpuræ fit in statu rum prætextis. Aera extersa rubiginem celerius trahunt quàm neglecta, nisi oleo perungantur. Seruari ea optime in liquida pice tradunt. Vfus æris ac perpetuitatem monumentorum iam pridem translatum est, tabulis æreis, in quibus publicæ constitutiones inciduntur.

De cadmia medicina. Cap. 10.

Metalla æris multis modis instruntur medicinā vt-pote cū vlcera omnia ibi ocysime sanentur Maxime tamen prodest cadmia. Fit sine dubio hæc & in argenti fornacibus; candidior ac minus ponderosa, sed nequaquam comparanda æraria. Plura autem generata sunt. Nanq; ipse lapis, ex quo fit es, cadmia vocatur, fufuris necessarius, medicinæ inutilis. hic rursus in fornacibus existit, aliamq; nominis sui originem recipit. Fit autem exesta flammis atq; statu tenuissima parte materię, & cameris lateribus ve fornacium pro quantitate leuitatis applicata. Tenuissima est in ipso fornacium ore, qua flammæ eluctantur, appellata capnitis, exusta, & nimia leuitate similis fauillæ. Interior optima cameris dependēs, & ab

& ab eo argumento botrytis cognominata: poderosior hæc priore, leuior porro secuturis. Duo eius colores: dæterior cinereus, puniceus melior, friabilis, oclorumque medicamentis vtilissima. Tertia est in lateribus fornacium, quæ propter grauitatem ad cameras peruenire non potuit. Hæc dicitur placitis, & ipsa ab argumento, crusta verius quæ pumex, intus varia, ad pforas vtilior, & ad cicatrices trahendas. Fluunt & ex ea duo alia genera: onychitis extra pene cerula, intus onychis maculis similis. Ostracitis tota nigra, & cæterarum sordidissima, vulneribus maxime vtilis. Quis aut cadmia in Cypri fornacibus optima, iterumque à medicis coquitur carbone puro, atque vbi in cinerem redijt, extinguitur vino aminæo, quæ ad emplastra præparatur, quæ vero ad pforas, aceto. Quidam in ollis fictilibus usam vrunt, ac lauant in mortarijs, post ea siccant. Nymphodorus lapidæ quæ grauisimam ipsissimumque vrit pruna, & exultum Chio vino restinguit tunditque, mox linteo cribrat, atque in mortario terit, mox aqua pluvia macerat, iterumque terit quod subsidit, donec cerussæ similis fiat nulla dentium offensa. Eadem Iollæ actio, sed quæ purissimum lapidem eligit. Cadmiæ effectus, siccare, perfanare, resistere fluxiones, pterygia & sordes oculorum purgare, scabritiem extirpare, & quicquid in plûbi effectu dicimus. Et es ipsum ad oia eadem vritur, præterque albugines oculorum & cicatrices. Vlcera quoque oculorum cum lacte sanat, idque Aegyptij collyrij modo terit in coticulis. Facit & vomitiones à melle sumpti. Vritur aut Cyprium in fictilibus crudis cum sulphuris pari pondere, circumlito spiramento in caminis donec vasa ipsa percoquantur. Quidam & salem addunt, alij alumine pro sulphure, alij nihil: sed aceto tamen aspergunt. Vltimum teritur mortario Thebaico, aqua pluvia lauat, minore effectu, iterumque adiecta largiore teritur, & dum confidat relinquitur: hoc sæpius, donec ad speciem minij redeat. Tunc siccatur in sole, in area pyxide seruatur.

Cadmiæ effectus, siccare, sanare. Melius, siccare, perfanare.

De scoria & flore, & squama æris, & stomomate, & ærugine, et hieracio. Ca. 11.

ET scoria æris simili modo lauat, minore effectu quæ ipsam. Sed & æris flos medicinae vtilis est. Fit ære fuso, & in alias fornaces translato: ibi flatu crebriore excutuntur velut milij squamæ, quas vocant florem. Cadunt aut, cum panes æris aqua refrigerantur rubentque. Similiter ex eis fit, quæ vocant lepidam, & sic adulerat flos, ut squama veniat pro eo. Est aut squama hæc decussa vi clavis, per quos panes ærei ferruminant. In Cyprijs maxime officinis oia. Differentia hæc est, quæ squama excutitur in fictilibus ipsam panibus, flos cadit sponte. Squama est alterum genus subtilius, ex summa scilicet lanugine decussum, quod vocant stomoma. Atque hæc omnia medici, quod pace eorum dixisse liceat, ignorant, pars maior & nominibus, in tamen à conficiendis his medicaminibus absunt, quod esse proprium medicinae solebat. Nunc quoties incidere in libellos, componere ex his volentes aliqua, hoc est, impendio miserorum experiri commentaria, credunt seplaxæ, ea omnibus quidem fraudibus corrumpenti, factaque iam pridem emplastra & collyria mercantur, tabesque mercium. Fraus seplaxæ sic exterritur. Et squama aut flos vruntur in patinis fictilibus aut æreis, deinde lauantur, ut supra, ad eisdem vsus. Et amplius ad narium carnosam vitia, itemque sedis, & grauitates aurium, per fistulas in eas flatu impulsæ, & vlcera oris farina admota. Tollit & tonfillas cum melle. Fit & ex candido gre squama: Cypria longe efficacior. Necnon vrina pueri prius macerat clauos panesque. Quidam vero excussam squamam terunt, & aqua pluvia lauant. Dant & hydropticis eam duabus drachmis in mulsi hemina, & illinunt cum polline. Aërginis quoque magnus vsus. Sed pluri-

bus fit ea modis. Nanque & è lapide ex quo coquitur æraderaditur, & ære candido perforato, atque in cadis super acetum suspensio, greo obturatis operculo, multo probatior quæ si hoc idem squamis fiat. Quidam vasa ipsa candidi æris fictilibus condunt in aceto, raduntque x. die. Alij vinaceis contegunt, totidemque post dies radunt. Alij delimatam æris scobem aceto spargunt, versantque spathis sæpius die, donec absumatur. Eandemque scobem alij terere in mortarijs æreis ex aceto malunt. Ocyssime vero contrahit coronarium ærginem, rescifamentis in acetum additis. Adulterat marmore trito maxime Rhodiæ ærginem. Alij pumice aut gummi. Præcipue autem fallit atramento futorio adulterata. Cætera enim dente deprehenduntur, stridentia in fringendo. Experimentum in batillo ferreo. Nam quæ syncrea est, suum colorem retinet: quæ mixta atramento, rubescit. Deprehenditur & papyro, galla prius macerata: nigrescit enim statim ærgine illita. Deprehenditur & visu, maligne virens. Sed siue syncream siue adulteratam, aptissimum est siccaturam in patina noua vri & versari, donec fauilla fiat: postea teritur & reconditur. Aliqui in crudis fictilibus vrunt, donec siphinum percoquantur. Nonnulli & thus masculum admiscunt. Lauatur aut ærgo sicut cadmia. Vis eius collyrij oculorum aptissima, delacrymationibus mordendo proficiens. Sed abluui necessarium penicillis calidis, donec rodere desinat. Hieracium vocatur collyrium, quod ita maxime constat: temperatur autem id ammoniaci vncijs quatuor ærginis Cypriæ duabus, atramenti futorii, quod chalcanthum vocant, rotidæ, misyos vero vna, croci sex. Hæc oia trita aceto Thasio colliguntur in pilulas, excellentis remedij contra initia glaucomatum & suffusionum, contra caligines & scabritias & albugines, ac genarum vitia. Cruda autem ærgo vulnerarijs emplastris miscetur. Oris etiã gingiuarumque vlcerationem mirifice emendat, & labiorum vlcera cum oleo. Quod si & cera addatur purgat, & ad cicatricem perducit. Aergo & callum fistularum erodit, vitiorumque quæ circa sedem, siue per se, siue cum ammoniaci illita, vel collyrij modo in fistulas adacta. Eademque cum resinæ terrebinthine tertia parte subacta, lepras tollit.

De scolecia, & chalciti, & misy, & sory, & chalcantio. Cap. 12.

EST alterum genus ærginis, quam vocant scoleciã, in Cyprio ære, hoc trito alumine & sale aut nitro pari pondere cum aceto albo quæ acerrimo. Non fit hoc nisi ætuoissimis diebus circa canis ortum. Teritur autem donec viride fiat, contrahatque se in vermicolorum speciem, vnde & nomen. Quod vitium ut emendetur, duæ partes quæ fuere acetum, miscetur vrina pueri impubis. Idem autem in medicamentis & santerna efficit, qua diximus aurum ferruminari, vsusque vtriusque qui ærginis. Scolecia fit & per se rasa ab ærario lapide, de quo nunc dicemus. Chalcitum vocant lapidem ex quo & ipsum quæ coquitur. Distat à cadmia, quæ illa super terram ex subdialibus petris ceditur, hæc ex obrutis. Item, quod calcitis friat se statim mollis natura, ut videatur lanugo cõcreta. Est & alia distinctio, quod chalcitis tria genera continet, æris, & misyos, & soryos, de quibus singulis dicemus suis locis. Habet autem æris venas oblongas. Probatur mellei coloris, gracili venarum discursu, friabilis, nec lapidosa. Putant & recentem vtiliorem esse, quam inueterata sory fiat. Vis eius ad excrescentiam in vlcerebus sanguinem sistere, gingiuas, vnam, tonfillas farina cõpescere. Vulnæ quoque vitij in vellere imponitur. Cum succo vero porri, verendorum additur emplastris. Maceratur autem in fictili ex aceto circumlito fimo diebus xl. & coloræ croci trahit. Tunc admixto cadmiæ pari pondere, medicamentum efficit, pforicon dictum. Quod si duæ partes chalcitidis tertia cadmiæ temperentur, acrius hoc idem fiet. Acrius etiam num & vehementius, si aceto quam vino temperentur.

Tosta

Tosta vero efficacior fit ad eadem omnia. Sory Aegyptium maxime laudatur, multum superato Cyprio, Hispaniensi & Africo, quantum oculorum quoque curationi quidam vtilius Cyprium putant, sed in quacunque natione optimum, cui maximum virus olfactu, trituque pinguius nigrescens, & spægiofum. Stomacho res contraria in tamen, ut quibusdam olfactu modo vomitiones moueat, & Aegyptium quidem tale. Alterius nationis contritum splendescit. Et misy est lapidosus. Prodest autem & dentium dolori, si contineatur atque colluat: & oris vlcerebus grauibus, quæque serpunt. Vritur carbonibus, ut chalcitis. Misy aliqui tradiderunt fieri exulto lapide in scrobibus, flore eius luteo miscente se ligni pinei fauilla. Reuera autem è supradicto fit lapide, concretum natura discretumque, & optimum in Cypriorum officinis: cuius notæ sunt friati aureæ scintillæ, & cum teratur herenosa natura, siue terra chalcitidi similis. Hoc admiscet qui aurum purgant. Vtilius autem eius infusi cum rosæo auribus purulentis, & lana impositi capitis vlcerebus. Extenuat etiã scabritias oculorum inueteratas. Præcipue vtile tonfillis contraque anginas & suppurata. Ratio, ut xvj. drachmæ in hemina acetum coquantur addito melle, donec lentescat. Sic ad supradicta vtile est. Quoties opus fit molli viuius, mel aspergitur. Erodit & callum fistularum ex aceto fouentium, & collyrij additur. Siftit & sanguinem, vlceraque serpunt, quæ ve putrefacit. Absumit & excrescentes carnes. Peculiariter vitulitatis vitij vtile, & feminarum profluuium sistit. Græci cognationem æris nomine fecerunt & atramento futorio. Appellat enim chalcanthum. Nec vilius æque mira natura est. Fit & in Hispania è puteis stagnis ve, id genus aquæ habetibus. De-coquitur ea, admixta dulci pari mensura, & in piscinas ligneas funditur. Immobilibus super has transtris dependent restes lapillis extente, quibus adhærescens limus vitreus acinis imaginem quandam vna reddidit. Exemptum ita siccatur diebus xxx. Color est ceruleus perquam spectabili nitore, vitrumque esse creditur: diluendo fit atramentum tinguedis corijs. Fit & pluribus modis, genere eo in scrobes cauiato: quarum è lateribus distillantibus hyberno gelu stitias, stlagmias vocant, neque est purius aliud. Sed ex eo candidum colorem sentientem violam, leucoion appellant. Fit & in faxorum catinis, pluvia aqua corruato limo gelante. Fit & salis modo, flagrantissimo sole admixtas dulces aquas cogente. Ideo duplici quidam differentia, fossile aut factitium appellant. hoc pallidius: & quantum colore, tamen bonitate deterius. Probant maxime Cyprium in medicina vsu. Sumitur ad depellenda ventris animalia drachmæ pondere cum melle. Purgat & caput dilutum, ac naribus instillatum. Itè stomachum, cum melle aut aqua multa sumptum. Medetur & oculorum scabritie dolorique, necnon & caligini, & oris vlcerebus. Siftit & sanguinem narium. Item hemorrhoidum. Extrahit ossa fracta cum semine hyofcyami. Suspendit epiphoras, penicillo fronti impositum. Efficax & in emplastris ad purganda vulnera, & excrescentia vlcerum. Tollit & vnas, vel si decocto tangantur. Cum lini quoque semine superponit emplastris ad dolores tollendos: quodque ex eo candicat, in eo vsu præfertur violaceis, & grauitati aurium per fistulas inspiratur. Vulnera etiam per se illitum sanat, sed stringit cicatrices. Nuperque inuentum, vrsorum in harena & leonum ora aspergere illo: tâtaque est vis in astringendo, ut non queant mordere.

GLO. Prodest autem & dentium dolori, si contineatur atque colluat. Imo colluat.

De pompholyge, & spodo, & antispodo, & diphryge, & triente Seruilio. Cap. 13.

Etiam num in grarijs reperitur quæ vocat pompholygem & spodon. Differentia, quæ pompholyx lotura paratur, spodos illota est. Aliqui id quod sit

candidum leuissimumque pompholygem dixerit, & esse æris & cadmiæ fauillam. Spodon nigriorem poderosiorremque esse, deorsam parietibus fornacium, mixtis scintillis, aliquando & carbonibus. Hæc aceto accepto odorem eris prestat, & si tangatur lingua, saporem horridum. Conuenitque oculorum medicamentis, quibuscunque vitij occurrerit, & ad omnia quæ spodos: hoc solum distat, quod huic elurior vis est. Additur & in emplastra, quibus lenis quæritur refrigeratio & siccatio. Vtilior ad omnia quæ vino lota est. Spodos Cypria optima. Fit autem liquecentibus cadmia & ærario lapide. Leuissime hæc efflat & ocyus, euolatque è fornacibus & testis adhærescit, à fuligine distans candore. Quod minus cadidum ex ea, immaturæ fornacis argumentum est, hoc quidam pompholygem vocant. Quod vero rubicundius ex ijs inuenitur acriorem vim habet, exulceratque adeo, ut cum lauat in oculos attingat, excæcet. Est & mellei coloris spodos, in qua plurimum æris intelligitur. Sed quodcunque genus lauado fit vtilius. Purgatur ante pinna, dein crassiore lotura. Digitis scabritiem exterunt: Media vis eius est, quæ vino lauat. Est aliqua & in genere vini differentia. Leni enim lota collyrij oculorum nimium vigilijs fatigatorem apta putatur. Eadem efficacior vlcerebus quæ manant, vel oris quæ mandent, & omnibus medicamentis quæ parantur contra gangrenas. Fit & in argenti fornacibus spodos, quam vocant lauriotum. Vtilissima autem oculis affirmatur, quæ fiat in aurarijs, nec in alia parte magis est vitæ ingenia mirari. Quippe ne inquirenda essent metalla, vtilissimis rebus vtilitates easdem excogitauit. Antispodon vocant cinerem fici arboris vel caprifici, vel myrti foliorum cum tenerimis ramorum partibus, vel oleastri vel cydonij mali vel lentisici. Item ex moris immaturis, id est candidis, in sole arefactis: vel è buxi coma, vel pseudocyperi, aut rubi, aut terebinthi, vel enathes. Taurini quoque glutinis, aut linteorum cinerem, similibus polere inuentum est. Vruntur omnia ea crudo fictili in fornacibus, donec figlina percoquantur. In ærarijs officinis & psegma fit, iam liquato ære atque percocto, additis etiamnum carbonibus, paulatimque accensis, ac repente vehementiori flatu expulit æris palea quadam. Solum quo ex cipiatur stratum esse debet. Facile ab ea discernitur quam in iisdem officinis diphrygem vocant Græci, ab eo quod bis torreatur. Cuius origo triplex. Fieri enim traditur ex lapide pyrite cremato in caminis, donec excoquantur in rubricam. Fit & in Cyprio ex luto cuiusdam specus arefacto prius, mox paulatim circundatis sarmentis. Tertio fit modo in fornacibus æris fece subditis. Differentia est quidem, quæ ipsam in catino desinit, scoria extra fornaces, flos supernat, diphryges remanet. Quidam tradit in fornacibus globos lapidis qui coquantur, ferruminari, circa hunc æs feruere, ipsum vero non percoqui, nisi translatum in alias fornaces, & esse nodum quandam materiae. Id quod excocto super sit, diphryge vocari. Ratio eius in medicina similis supradictis, siccare & excrescentia consumere, & per purgare: probatur lingua, ut eam siccet tactu statim, saporemque æris reddat. Vnū etiam nū æris miraculum non omittimus. Seruilia familia illustris in fastis, trientem æreū pascit auro & argento, consumentem vtrunque. Origo atque natura eius incomperta est mihi. Verba ipsa de ea re Messalæ senis ponam. Seruiliorum familia habet trientem sacrum, cui summa cura magnificentiaque sacra quotannis faciunt: quem ferit alias creuisse, alias decreuisse videri, & ex eo aut honorem aut diminutionem familiae significari.

De ferro & ferreis metallis, & differentia ferri. Cap. 14.

Proxime indicari debent metalla ferri, optimo pessimoque vitæ instrumento. Siquidem hoc tellurem scindimus, ferimus arbuta, ponimus pomaria, vites squilore

sq̄ualore deciso annis oibus cogimus iuuenescere. Hoc extruimus testæ, cædimus saxa, omnesq; ad alios vsus ferro vitur. Sed eodem ad bella, cædes, latrocinia, non minus solum, sed etiã misili volucricque, nunc tormentis excusso, nunc lacertis, nunc vero pennato, quam scelertissimam humani ingenij fraudem arbitror. Si quidem, vt ocyus mors perueniret ad hominẽ, alitem illam fecimus pennasq; ferro dedimus. Quamobrem culpa eius non naturæ fiat accepta. Aliquot experimentis probatum est, posse innoces esse ferrum. In scedere quod expulsis regibus pop. Ro. dedit Porfena, nominatim compræhensum inuenimus, ne ferro nisi in agricultura vterentur. Et stilo scribere intutum est, vt vetustissimi autores prodiderunt. Magni Pompeij in tertio cõsulatu extat edictum, in tumultu necis Clodianæ, prohibentis vllum telum esse in vrbe. Et tñ vita ipsa non desijt honorem mitiorẽ habere ferro quoque. Aristonidas artifex cum exprimeret vellet Athamantis furorem, Learcho filio præcipitato residentem, pœnitentiãque, ferrum & æs miscuit: vt rubigine eius per nitorem æris relucente, exprimeretur verecundia rubor. Hoc signum extat Thebis hodie. Est in eadẽ vrbe & ferreus Hercules, quem fecit Alcon, laborum dei patientia indutus. Videmus & Romæ scyphos è ferro dicatos in templo Martis Vltoris. Obsistit eadem naturę benignitas, exigetis à ferro ipso penas rubigine, eademq; prudentia nihil in rebus mortaliis faciente q̄ quod infestissimum mortalitati. Ferri mella vbique propemodũ reperiuntur, quippe insula etiam Ialæ Ilua gignente, minimaq; difficultate cognoscuntur ipso colore terræ manifeste. Sed ratio eadem excoquendis venis. In Cappadocia tñ quæstio est, aquæ an terræ fiat acceptum, qm̄ perfusa certo fluio terra, neque aliter ferrum è fornacibus reddit. *Differentia ferri numerosa. Prima in genere terrę celi ve. Alię molle tñ, plumbosq; vicinij subministrant: aliæ fragile & ærosum, rotarumq; vsibus; & clauis maxime fugiendum, cui prior ratio conuenit: aliud breuitate sola placet, clauisq; caligarijs: aliud rubiginem celerius sentit: stricturæq; vocantur eæ omnes, quod non in alijs metallis, à stringenda acie vocabulo imposito. Et fornacium maxima differentia est. In ijs quidem nucleis ferri excoquitur ad indurandam aciem, alioq; modo ad densandas incudes malleorum ve rostra. Summa autem differentia in aqua est, cui subinde candens immergitur. Hæc alibi atque alibi vitior nobilitat loca gloria ferri, sicuti Bilbilin in Hispania & Turiaffonem, Comum in Italia, cum ferraria metalla in his locis non sint. Ex omnibus autem generibus palma Serico ferro est: Seres hoc cum vestibus suis pellibusq; mittunt. Secunda Parthico: neque alia genera ferri ex mera acie temperantur, ceteris enim admisceat. Mollior cõplexus in nostro orbe. Aliubi vena bonitatem hanc præstat, vt in Noricis: aliubi factura, vt Sulmone aqua, vt diximus. Quippe cū in exacuendo oleares cotes aquariæque differant, & oleo delicatior fiat acies. Mirumque, cum excoquatur vena, aquę modo liquari ferrum postea in spongas frangi. Tenuiora ferramenta oleo restingui mos est, ne aqua in fragilitatẽ durentur. A ferro sanguis humanus se vlciscitur. Cõtractum nanque eo celerius subinde rubiginẽ trahit. De magnete lapide suo loco dicemus, concordiaque quam cum ferro habet. Sola hæc materia vires ab eo lapide accipit, retinetq; longo tpe, aliud apprehendens ferrum, vt anulorũ catena spectetur interdum: quod imperitum vulgus appellat ferrum viuum, vulneraq; tali asperiora fiunt. Lapis hic & in Cantabria nascitur, non ille magnes verus caute continua, sed sparsa bubatione, ita appellant, nescio an vitro fundendo perinde vtilis, nõdum enim expertus est quisquam: ferri vtique inficit aciem, vt magnes. Eodem lapide Dinocrates architectus Alexandriæ Arfinoes templum cõcamerare inchoauerat, vt in eo simulacrum eius è ferro pederet in aere videret. Intercessit mors & ipse*

& Ptolemę, qui id forori suæ iusserat fieri. Metallorum oium vena ferri largissima est. Catabrig maritimę parte, quã oceanus aluit, mōs prærupte altus, incredibile dictu, totus ex ea materie est, vt in ambitu oceani diximus.

Aristonidas artifex cum exprimeret vellet Athamantis furorem, Learcho filio præcipitato residentem, pœnitentiãque, ferrum & æs miscuit: vt rubigine eius per nitorem æris relucente, exprimeretur verecundia rubor. Hoc signum extat Thebis hodie. Est in eadẽ vrbe & ferreus Hercules, quem fecit Alcon, laborum dei patientia indutus. Videmus & Romæ scyphos è ferro dicatos in templo Martis Vltoris. Obsistit eadem naturę benignitas, exigetis à ferro ipso penas rubigine, eademq; prudentia nihil in rebus mortaliis faciente q̄ quod infestissimum mortalitati. Ferri mella vbique propemodũ reperiuntur, quippe insula etiam Ialæ Ilua gignente, minimaq; difficultate cognoscuntur ipso colore terræ manifeste. Sed ratio eadem excoquendis venis. In Cappadocia tñ quæstio est, aquæ an terræ fiat acceptum, qm̄ perfusa certo fluio terra, neque aliter ferrum è fornacibus reddit. *Differentia ferri numerosa. Prima in genere terrę celi ve. Alię molle tñ, plumbosq; vicinij subministrant: aliæ fragile & ærosum, rotarumq; vsibus; & clauis maxime fugiendum, cui prior ratio conuenit: aliud breuitate sola placet, clauisq; caligarijs: aliud rubiginem celerius sentit: stricturæq; vocantur eæ omnes, quod non in alijs metallis, à stringenda acie vocabulo imposito. Et fornacium maxima differentia est. In ijs quidem nucleis ferri excoquitur ad indurandam aciem, alioq; modo ad densandas incudes malleorum ve rostra. Summa autem differentia in aqua est, cui subinde candens immergitur. Hæc alibi atque alibi vitior nobilitat loca gloria ferri, sicuti Bilbilin in Hispania & Turiaffonem, Comum in Italia, cum ferraria metalla in his locis non sint. Ex omnibus autem generibus palma Serico ferro est: Seres hoc cum vestibus suis pellibusq; mittunt. Secunda Parthico: neque alia genera ferri ex mera acie temperantur, ceteris enim admisceat. Mollior cõplexus in nostro orbe. Aliubi vena bonitatem hanc præstat, vt in Noricis: aliubi factura, vt Sulmone aqua, vt diximus. Quippe cū in exacuendo oleares cotes aquariæque differant, & oleo delicatior fiat acies. Mirumque, cum excoquatur vena, aquę modo liquari ferrum postea in spongas frangi. Tenuiora ferramenta oleo restingui mos est, ne aqua in fragilitatẽ durentur. A ferro sanguis humanus se vlciscitur. Cõtractum nanque eo celerius subinde rubiginẽ trahit. De magnete lapide suo loco dicemus, concordiaque quam cum ferro habet. Sola hæc materia vires ab eo lapide accipit, retinetq; longo tpe, aliud apprehendens ferrum, vt anulorũ catena spectetur interdum: quod imperitum vulgus appellat ferrum viuum, vulneraq; tali asperiora fiunt. Lapis hic & in Cantabria nascitur, non ille magnes verus caute continua, sed sparsa bubatione, ita appellant, nescio an vitro fundendo perinde vtilis, nõdum enim expertus est quisquam: ferri vtique inficit aciem, vt magnes. Eodem lapide Dinocrates architectus Alexandriæ Arfinoes templum cõcamerare inchoauerat, vt in eo simulacrum eius è ferro pederet in aere videret. Intercessit mors & ipse*

De temperatura ferri, & medicina ex ferro, & arugine, & rubigine, & squamma ferri, & hygremplastro. Cap. 15.

Ferrum accensum igni, nisi duretur ictibus, corruptur. Rubens non est habile tũdendo, neque antequam albefcere incipiat. Aceto aut alumine illitum fit æri simile. A rubigine vindicatur cerussa & gypso, & liquida pice. Hæc est temperatura à Græcis antipathia dicta. Ferunt quidam & religione quadã id fieri. Et extare ferream catenam apud Euphraten amnem, in vrbe quæ Zeugma appellatur, qua Alexander Magnus ibi vixerat pontem, cuius anulos qui refecti sunt rubigine infestari, carētibus ea prioribus. Medicina è ferro est & alia q̄ secandi. Nanque circumscribi circulo, ter ve circumlato mucrone, & adultis & infantibus prodest cõtra noxia medicamenta: & prefixisse in limine è sepulchro euillos clauos aduersus nocturnas lymphationes. Pugi; leuiter mucrone quo percussus homo sit, contra dolores laterũ pectorumq; subitos qui punctiõnem afferant. Quædam vitione sanantur: priuatim vero canis rabidi morsus. Quippe etiam præualente morbo, expauescentesq; potum, vlti plaga ilico liberantur. Calefit etiam ferro candente aqua, in multis vitijs, priuatimq; dysentericis. Est & rubigo ipsa in remedijs, & sic Telephum proditur sanasse Achilles, siue id ærea, siue ferrea cuspide fecit. Ita certe depingitur eam decutiens gaudio. Sed rubigo ferri detrahitur humido ferro clauis veteribus. Vis eius ligare, siccare, restringere. Emendat alopecias illita. Vtuntur & ad scabritias genarum pustulasq; totius corporis, cum cera & oleo myrteo. Ad ignes vero sacros ex aceto. Itẽ ad scabiem: paronychia digitorum & pterygia in linco. Silit & fœminarum profluua imposita veteribus. Plagis quoque recentibus vino diluta, & cū myrrha subacta. Et condylomatis ex aceto prodest. Podagras quoq; illita lenit. Squama quoq; ferri in vsu est ex acie aut mucronibus, maxime simili, sed acriore q̄ rubigo, quamobrem & contra epiphoras oculorũ assumitur. Sanguinemq; silit, cum vulnera maxime ferro fiant. Silit & fœminarum profluua. Imponitur & contra lienum vitia. Hæmorrhoidas compescit, vlceraque serpentia. Et genis prodest, farina modo aspersa paulisper: præcipua tamen commendatio eius in hygremplastro ad purganda vulnera fistulasque, & omnem callum erodendum, & raris ossibus carnes recreandas. Cõponitur hoc modo: obolis ex cymolia creta duobus, drachmis sex ex ære, totidẽ ex squama ferri, totidẽ ceræ, ex olei sextario. His adijcitur, cum sunt repurganda vulnera aut replenda, ceratum.

De plumbi metallis, & albo plumbo & nigro. Cap. 16.

Sequitur natura plumbi. Cuius duo genera, nigrum atque candidum. Pretiosissimum candidum à Græcis appellatur cãsiteron, fabuloseq; narratum in insulas Atlantici maris peti, vitilibusq; nauigijs circumfusus corio aduehi. Nunc certum est in Lusitania gigni & in Gallia

Medicina de plumbo, & scoria plumbi, de molybdæna siue galena, de psimythio, & sandaracha. Cap. 18.

In medicina per se plumbi vsus est cicatrices reprime- res: adalligatisq; lumborum & renum parti lamini frigidiore natura inhibere impetus Veneris. Vifaque in quiete venerea sponte naturæ erumpentia vsque in morbi genus, his laminis Caluus orator cohibuisse traditur, viresq; corporis studiorum labori custodisse. Nero (quã ita dijs placuit) princeps lamina pectori imposita sub eacantica exclamans, alendis vocibus demonstrauit rationem. Coquitur ad medicinã vsus patinis fictilibus substrato sulphure minuto, laminis impositis tenuibus, operatisq; sulphure & ferro mixtis. Cum coquitur, munienda in eo opere foramina spiritus conuenit, alioquin plumbi è fornacibus halitus noxius sentitur & pestilens, & canibus ocyssime: omnium vero metallorum, muscis & curlicibus. Quamobrem non sunt ea tædia in metallis. Quidam in coquendo scobem plumbi lima quæstã sulphur miscet. Alij cerusam potius q̄ sulphur. Fit & lotura plurimĩ vsus in medicina, cum seipso teritur in mortarijs plumbis addita aqua celesti, donec crassescat. Postea supernatans aqua tollitur spongijs: quod crassissimũ fuit, siccatum diuiditur in pastillos. Quidam limitatum plumbum sic terunt. Quidã etiam plumbagem admiscet. Alij vero acetum, alij vinũ, alij adipem, alij rosam. Quidã in mortario lapideo, & maxime Thebaico, plumbeo pistillo terere malunt, candidiusq; fit ita medicamentum. Idãt quod vltum est plumbum, lauatur, vt sibi & cadmia. Potest atringere, silitere, contrahere cicatrices. Vfus enim ex eodem & in oculorum medicamentis, & maxime contra procidentiam eorum & inanitatem, & vlcera excrecentia, rimasq; sedis aut hæmorrhoidas aut condylomata. Ad hæc maxime lotura plumbi facit. Cuius autem vsu ad vlcera serpentia aut fordida. Eademque quæ chartis ratio profectus. Vritur autem in patinis per laminas minutas cum sulphure versatum rudibus ferreis aut ferulaceis, donec liquor mutetur in cinerẽ. Deĩ refrigeraum teritur in farinam. Alij elimatam scobem in fistilli crudo coquant in caminis, donec percoquantur sigillum. Aliqui cerusam miscet pari mensura, aut hordeũ, teruntq; vt in crudo dictum est, & præferunt sic tritum plumbum spodio Cyprio. Scoria quoque plumbi in vsu est, optimaq; quæ ad luteum maxime colore accedit sine plumbi reliquijs aut sulphuris specie & terra carens. Lauatur hæc in mortarijs minutim fracta, donec aqua luteum colorem trahat, & transfunditur in vas purũ, idque sæpius vsque dum subsidat, quod vtilissimum est: eodemque effectus habet quos plumbum, sed aciores. Mirari succurrit experientiam vitæ, ne fecerit quidẽ rerum excrementorumque fœditate intentata tot modis. Fit & spodium ex plumbo eodem modo, quo ex Cyprio ære diximus. Lauatur in linteis raris in aqua cœlesti, separaturque terrenum transustione, cribratumque teritur. Quidam puluerem pennis detergere malunt, ac terere in vino odorato. Est & molybdæna, quam alibi galenam vocauimus, plumbi & argenti vena communis. Melior hæc, quanto magis aurei coloris, quantoque minus plumbofa, friabilis & modice grauis. Cõcta cū oleo, iocineris colorem trahit. Adhærescit & auri & argenti fornacibus. Et hanc metallicam vocant. Laudatissima quæ in Zephyrio fiat. Probantur minime terrenæ, minimeq; lapidose, coquantur lauaturq; scorię modo: Vfus in liparas ad leniendam refrigerandaque vlcera. Emplastrisq; quæ non alligantur, sed illita ad cicatricem perducunt, in teneris corporibus mollissimisque partibus. Cõpositio eius est libris tribus, & ceræ libra vna, olei tribus heminis: quod in senili corpore cū fracijs additur.

C. PLINII. BB Temperatur

Galleciã, summa tellure harenosa, & coloris nigri: ponere tantum ea depræhenditur. Interueniunt & minuti calculi, maxime torrentibus siccatis. Lauant eas harenas metallici, & quod subdit coquant in fornacibus. Inuenitur & in aurarijs metallis (quæ elutia vocant) aqua immissa eluente calculos nigros paulum candore variatos, quibus eadem grauitas quæ auro. Et ideo in calathis in quibus aurum colligitur, remanent cum eo, postea caminis separantur, constatiq; in album plumbum resoluunt. Non fit in Gallecia nigrum, cum vicina Cantabria nigro tantum abundet. Nec ex albo argentum, cum fiat ex nigro. Iungi inter se plumbum nigrum sine albo non potest, nec hoc ei sine oleo. Ac ne album quidem secum sine nigro. Album habuit autoritatem & Iliacis temporibus, teste Homero, cãsiteron ab illo dictũ. Plumbi nigri origo duplex est: aut enim sua prouenit vena, hæc quicquam aliud ex se parit: aut cum argẽto nascitur, mixtisq; venis cõstat. Eius qui primus fuit in fornacibus liquor, stannum appellatur: qui secundus argentum, quod remansit in fornacibus, galena, quæ portio est tertia addita venæ. Hæc rursus constata, dat nigrum plumbum, deductis partibus duabus.

De stanno, plumbo argentario, & quibusdam alijs. Cap. 17.

Stannum illitum æneis vasis, saporem gratiorem facit, & compescit æruginis virus, mirumq; pondus nõ auget. Specula quoq; ex eo laudatissima, vt diximus, Brundisij temperantur, donec argenteis vt cœpere & ancillæ. Nunc adulteratur stannum addita æris tertia portione candidi in plumbum album. Fit & alio modo mixtis albi plumbi nigriq; libris. Hoc nunc aliqui argentariũ appellant. Idem & tertiarium vocant, in quo duæ nigri portiones sunt, & tertia albi. Pretium eius in libras xxx. In libras, albo per se sincero pretia sunt xxx. nigro xvj. Albi natura plus aridi habet. Cõtraque, nigri tota humida est. Ideo album nulli rei sine mixtura vtile est. Neque argentum ex eo plumbatur, quoniam prius liquefit argẽtum. Album incoquitur æreis operibus Galliarum inuentio, ita vt vix discerni queat ab argento, eaq; in cõctilla vocant. Deinde & argentum incoquere simili modo cœpere, equorum maxime ornamentis, iumentorumq; iugis in Aexia oppido, reliqua gloria Biturigum fuit. Cœpere deinde & effeda, & vehicula, & petorita exornare. Similiq; modo ad aurea quoque nõ modo argentea Itacula inanis luxuria peruenit: quæq; in scyphis cerni prodigium erat, hæc in vehiculis atteri, cultus vocatur. Plumbi albi experimentum in charta est, vt liquefactum pondere videatur non calore rupisse. India neque æs, neque plumbum habet, gemmisq; suis ac margaritis hæc permutat. Nigro plumbo ad fistulas laminasq; vitur, laboriosus in Hispania eruto, totasq; per Gallias: sed in Britannia summo terræ corio adeo large, vt lex vitro dicatur, ne plus certo modo fiat. Nigri generibus hæc sunt nomina: Iouetanum, Caprariense, Oleastrense. Nec differentia vlla scorię, qd̄ derelicta fertilius reuiuiscit. Hoc videtur facere relaxatis spiramentis ad satietatem insusus aer, æque vt fœminas quædam fœcundiores abortus facere. Nuper id compertum in Betica Santarenfi metallo, quod locari solitum x. libris per cc. ante annos, postquam obliteratum erat lv. locatum est. Simili modo Antonianum in eadem provincia pari locacione peruenit ad pondus cccc. vctigalis. Et mirum, aqua addita non liquecere: vara è plumbo constat: eadẽ in aqua calculus æreus ve quadrans si addatur, vas perurit.

Temperatur & cum spuma argenti, & scoria plumbi, ad dysenteriam & tenasum fouendo calida. Plim mythiū quoque, hoc est cerussam, plumbariæ dant officinæ. Laudatissimum in Rhodo. Fit autem rametis plumbi tenuissimis super vas aceti asperimi impositis, atque ita distillatibus. Quod ex eo cecidit in ipsum acetum, arefactum molit & cribratur, iterumq; aceto mixto in pastillos diuiditur, & in sole siccatur æstate. Fit & alio modo, addito in vrcos aceto, plūbo obturatos per dies x. derafoq; ceu situ, ac rursus deiecto donec deficiat materia. Quod derafum est teritur & cribratur, & coquitur in patinis, misceturq; rudiculis, donec ruffescat, & simile sandarachæ fiat. Dein lauatur dulci aqua donec nubeculæ oēs eluant. Siccatur silt postea, & in pastillos diuiditur. Vis eius eadē quæ supradictis, leuissima tñ ex omnibus; præterque ad candorē sceminarum. Est aut letalis potus, sicut spuma argenti. Postea cerussa ipsa si coquatur ruffescit. Sandarachæ quoque propemodū dicta natura est. Inuenitur aut & in aurarijs & in argentarijs metallis, melior quo magis ruffa, quoq; magis virus redolens, ac pura friabilisque. Valet purgare, sistere, excalfacere, perrodere. Sūma eius dos septica. Explet alopecias ex aceto illita. Addit oculorū medicamentis. Fauces purgat cū melle sumpta. Vocēlympidā ac canorā facit. Suspiriosius tussientibus; iucunde medetur, cū resina terebinthina in cibo sumpta. Suffita quoque cū cedro, ipso nidore itidē medetur. Et arsenicū ex eadem est materia. Quod optimū, coloris ēt in auro, excellentius. Quod vero pallidius aut sandarachæ similis, est, deterius existimatur. Et tertiū genus, quo miscet aureus color sandarachæ. Vtraq; hæc squamosa. Illud vero siccum purumq; gracili venarum discursu fissile. Vis eadem quæ supra, sed acrior. Itaq; & causticis additur, & pilothris. Tollit & pterygia digitorum, carnesque narium, & condylomata, & quicquid excrescit. Torretur vt validius prosit in noua testa, donec mutet colorem.

C A I I P L I N I I
S E C V N D I
N A T U R A L I S H I S T O R I A E
L I B E R T R I G E S I M V S Q V I N T V S .

P R O O E M I V M .

ET ALIORUM quibusopes constant, adnascuntium quoq; eis natura indicata propemodū est, ita connexis rebus vt immanis medicina sylua, & officinarū tenebræ, & morosa celandi pingendiq; ac tingendi subtilitas simul dicerentur. Restant terre ipsius genera lapidumque, vel numerosiore serie, plurimis singula à Græcis præcipue voluminibus tractata. Nos in ijs breuitatē sequemur vt ille instituti modo, nihil necessariū aut naturale omittētes.

Honor picturae. Cap. 1.

Primumque dicemus quæ restant de pictura, arte quondam nobili, tunc cum expeteretur à regibus populisque; & illos nobilitante, quos esset dignata posteris tradere: nūc vero in totum marmoribus pulsa, iam quidem & auro, nec tñ vt parietes toti operiantur, verū & interraso marmore, vermiculatisq; ad effigies rerū &

animaliū crustis. Non placent iam abaci, nec spatia montis in cubiculo delictentia: Cœpimus & lapidem pingere. Hoc Claudij Principatu inuentum. Neronis vero, maculas, quæ non essent, in crustis inferendo vnitatem variare, vt ouatus esset Numidicus, vt purpura distingueretur Sinnadicus, qualiter illos nasci optaret deliciae. Montium hæc subsidia deficientium: nec cessat luxuria id agere, vt quam plurimum incendijs perdat.

Honos imaginum. Cap. 2.

Imaginū quidem pictura, q̄ maxime similes in eū propagabatur figure, quod in totū exoleuit. Aerei ponunt clypei; argenteæ facies surdo figurarū discrimine, statuarū capita permutantur, vulgatis iam pridē salibus et carminū. Adeo materiā malunt conspici oēs q̄ se nosci. Et inter hæc pinacothecas veteribus talibus conuunt, alienasq; effigies colunt, ipsi honores non nisi pretio ducētes, vt frāgat hères, furis detrahat laqueus. Itaq; nullius effigie viuente, imagines pecuniæ nō suas relinquunt. Idē palæstras athletarū imaginibus, & ceromata sua exornāt, & vultus Epicuri per cubicula gestāt, ac circūferunt secū. Natali eius vicefima luna sacrificāt, feriasq; omni menſe custodiunt, quas cadas vocāt, hi maxime qui se ne viuent quidē nosci volūt. Ita est profecto, artes desidia perdidit: & qm̄ aiorum imagines non sunt, negliguntur etiā corporū. Aliter apud maiores in atrijjs hē erant quæ spectarentur, non signa exterrorū artificū, nec era aut marmora. Expressi cera vultus singulis disponebāt armarijs, vt essent imagines, que comitarentur gētilitia funera: semperque defuncto aliquo, totus aderat familiæ eius qui vnquam fuerat populus. Stemmata vero lineis discubantur ad imagines pictas. Tablina codicibus implebantur, & monumentis rerū in magistratu gestarū. Alię foris & circa limina aiorum ingentium imagines erant, affixis hostiū spolijs, que nec emptori refringere liceret, triumphabantq; etiā dominis mutatis ipsæ domus: & erat hæc stimulatio ingens, exprobrātibus testis, quotidie imbellem dñm intrare in alienum triumphum. Extat Messalæ oratoris indignatio, qua prohibuit inferi genti suæ Leuitorū alienam imaginem. Similis causa Messalæ seni expressit volumina illa quæ de familijs condidit, cū Scipionis Africani tranſisset atrium, vidissetq; adoptione testamētaria Salutionis, hoc enim ei fuerat cognomen, Africanorum dedecore notā irrepēm Scipionum nomini. Sed pace Messalarum dixisse liceat, etiā mentiri clarorū imagines, erat aliquis virtutum amor: multoq; honestius q̄ mereri, ne quis suas expeteret. Non est prætereundum & nouitium inuentum. Siquidem nō solum ex auro argento ve, aut certē ex ære in bibliothecis dicant illi, quorum im mortales animæ in ijs locis ibi loquuntur, quinimo et quæ non sunt finguntur, pariuntq; desideria nō traditi vultus, sicut in Homero euenit: Quo maius (vt equidē arbitror) nullum est felicitatis specimē, q̄ semper omnes scire cupere qualis fuerit aliquis. A sinij Pollionis hoc Romæ inuentum, qui primus bibliothecam dicando, ingenia hominum rē publicam fecit. An priores cœperint Alexandriæ & Pergami Reges qui bibliothecas magno certamine instituerunt, non facile dixerim. Imaginum amorē flagrasse quondam testes sunt, & Atticus ille Ciceronis, edito de his volumine, & M. Varro benignissimo inuenio insertis voluminum suorum fecunditati, non nominibus tantum septingentorum illustrium, sed & aliquo modo imaginibus; non passus intercedere figuras, ant vetustatem æui cōtra homines valere, inuentione muneris etiam dijs inuidiosus, quando immortalitatē non solum dedit, verum etiam in omnes terras misit, vt præfentes esse vbique & claudi possent.

Quæ etiam dominis mutatis domus ornamenta erant? Argenti est quod in vetustis simul ac emendatis codicibus legitur hoc modo: triumphabantq; etiam dominis mutatis ipsæ domus.

Quando

Quando primum clypei imaginum publice, quādo in domibus positi, & de pictura inijs, & monochromato, & primis pictoribus & antiquitate picturarum in Italia. Cap. 3.

Et hoc quidē alienis ille prestitit. Suorum vero clypeos in sacro vel publico priuatim dicere primus instituit (vt reperio) Ap. Claudius, qui cōsul cū Seruilio fuit anno vr̄bis 259. Posuit. n. in Bellonæ æde maiores suos, placuitq; in excessu spectari, & titulos honorū legi. Decora res, vtiq; si liberorū turba paruulis imaginibus. ceu nidū aliq̄e sobolis pariter ofdat: quales clypeos nemo nō gaudēs fauensq; aspicit. Post eū M. Aemilius, collega in cōsularu Q. Lucetati, non in basilica nō Aemilia, verū & domi suæ posuit, id quoq; Martio exēplo. Scitis enim, qualibus apud Troiā pugnatū est, continebant imagines: Vnde & nomē habuere clypeorū, non vt peruerſa gram matorū subtilitas voluit, à cluedo. Origo plena virtutis, faciē reddi in scuto cuiusq; qui fuerit vius illo. Peni ex auro factitauerē & clypeos & imagines, fecūq; in castris tulerē. Certe captis eis talē Haldrubalis inueuit Q. Martius, Scipionū in Hispania vltorisq; clypeus supra fores Capitolij gēdis vsq; ad incendiū primū fuit. Maiorū quidem nostrorū tāta securitas in ea re annotat, vt L. Manlio, Q. Fulvio Coss. anno vr̄bis d. lxxv. M. Aufidius tutele Capitolij redemptor, docuerit patres argenteos esse clypeos, qui pro ereis per aliquot iam lustra assignabant. De pictura inijs incerta, nec instituti opis quæntio est. Aegyptij sex milibus annorū apud ipsos inuentū, priusquā in Græciā tranſiret, affirmāt, vana prædicatione, vt palā est. Græci aut alijs Sicyone, alijs apud Corinthios repertā, oēs v̄bra hoīs lineis circūducta. Itaq; talē primā fuisse: scām singulis coloribus & monochromaton dictam, postquā operosior inuenta erat: duratq; talis etiā nunc. Inuentū lineareū dicit à Philocle Aegypto, vel Cleathe Corinthio. Primi exercere Ardices Corinthius & Telephanes Sicyonius, sine vilo et num colore, iam tñ spargētes lineas intus. Ideo & quos pingerent ascribere institutū. Primus inuenit eas colorare, testa (vt ferūt) trita, Cleophātus Corinthius. Hunc aut eodē noīe alium fuisse, quē tradit Cornelius Nepos secutū in Italiā Demaratū, Tarquinij Prisci Romani regis patrē, fugientē à Corintho iniurias Cybelli tyrāni, mox docebimus. Tam n. absoluta erat pictura et in Italia. Extat certe hodieq; antiquiores vr̄be picturæ Ardeę in edibus sacris, quibus equidē nullas æque demitor, tā longo auro durantes in orbitate recti, veluti recētes. Silt Lanuij, vbi Atlanta & Helena cominus pictæ sunt nudæ ab eodem artifice, vtraq; excellentissima forma, sed altera vt virgo, ne ruinis quidem templi concussæ. Pontius legatus Caij Principis eas tollere conatus est libidine accensus, si tectorij natura permisisset. Durant & Cære, antiquiores & ipsæ. Fatebiturq; quisquis eas diligenter æstimauerit, nullam artium celerius cōsummatam, cum Iliacis temporibus non fuisse eam appareat.

GLO. Oēs ab v̄bra hoīs lineis circūducta. Ab præpō redundat. Primus inuenit eos colores, teste (vt ferūt) Arato Cleophātus. Quos nā colores, cū mō dixerit, sine vilo et num colore. Deinde quocies ita loquimur, vt ferunt, rumori nos credere significamus, non certo alicuius testimonio: quid igi hic facit Aratus? qui tñ nō est in enumeratione scriptorū quos in hoc libro Plinius sequit. Quo fit vt facile hic verulis codicibus assentiar, vbi sic legi. Primus inuenit eas colorare testa, vt ferūt, trita Cleophātus Corinthius. Nimirū simplicissimus color cōueniebat rudimentis artis. qn̄quidē absolutissimi et artifices, Apelles & eius ætatis alijs, non nisi quatuor coloribus p̄iuisse legunt. Durauerē & cætera, antiquiores & ipsæ. Satis apparet hanc dictionē cætera hic locū nō habere. Antiqui codices hnt, Durauerē & Cære. Ea vr̄bs est Heturæ, olim Agilla à Pelasgis cultoribus vocitata. Nisi forte quis Turpiliū equitem Ro. è Venetiā nostræ ætatis belle referat. Vt ille referre melius quā belle referat. suffragantibus antiquis exemplaribus. Paulo ante cum reſtingerentur sublatas. Lege, cum reſicerentur scilicet thera.

De pictoribus Romanis, et quando primum dignitas picturae, & qui victorias suas pictura proposuerunt, & quando externis picturis dignitas Roma. Cap. 4.

Pud Romanos quoque honos mature huic arti contigit. Siquidem cognomina ex ea Pictorū traxerunt Fabij clarissimæ gētis princepsq; eius cognominis ipse ædem Salutis pinxit anno vr̄bis conditæ ccccl. quæ pictura durauit ad nostram memoriā, æde Claudij principatu exusta. Proxime celebrata est in foro boario æde Herculis Pacunij poetæ pictura. Ennij foregenitus hic fuit: clarioremq; eam artē Romæ fecit gloria scenæ: Postea non est spectata honestis manibus, nisi forte quis Turpiliū equitem Romanū è Venetiā nostræ ætatis velit referre, hodieque pulchris eius operibus Veronæ extantibus. Læuis manu pinxit, quod de nullo antē memorat. Paruis gloriabatur tabellis, extinctus nuper in lōga senectā, Aterius Labeo prætorius, etiam proconsulatu provinciæ Narbonensis functus. Sed ea res in risu & iam contumelia erat. Fuit & principum virorum non omittendum de pictura celebre consilium. Q. Pedius, nepos Q. Pepij consularis triumphalisque, à Cæfare dictatore coheredis Augusto dati, cum natura mutus esset, eum Messala orator, ex cuius familia pueri auia erat, picturam docendum censuit, idq; etiam diuus Augustus cōprobauit. Puer magni profectus in ea arte obiit. Dignatio autem præcipua Romæ increuit (vt existimo) à M. Valerio Max. Messala, qui Princeps tabulam picturæ prælij, quo Carthaginenses & Hieronem in Sicilia deuicerat, proposuit in latere curiæ Hostiliæ, anno ab vr̄be condita quadringentesimoagesimo. Fecit hoc quidem & L. Scipio, tabulamq; victoriæ suæ Asiaticæ in Capitolio posuit. Idq; ægre tulisse fratrem Africanum tradunt, iratum haud in merito, quoniam filius eius in illo prælio captus fuerat. Non dissimilem offensionem & Aemiliani subijt L. Hostilius Mācinus, qui primus Carthaginem iruperat, stum eius expugnationesque depictas proponendo in foro, & ipse assitens populo spectanti singula enarrando: qua comitate proximis comitibus consulatum adeptus est. Habuit & scena ludis Claudij Pulchri magnā admirationem picturæ, cum ad tegularum similitudinē corui decepti imagine aduolarent. Tabulis autem externis auctoritatem Romæ publice fecit primus omnium L. Mummius, qui cognomen Achaici victoria dedit. Namque cum in præda vendenda Rex Attalus vj. M. fertertium emisset Aristidis tabulam, Liberum patrem continentem, pretium miratus, suspicatusque aliquid in ea virtutis quod ipse nesciret, reuocauit tabulam Attalo multum querente, & in Cereris delubro posuit, quam primam arbitror picturam externam Romæ publicatam. Deinde video & in foro positas vulgo: Hinc enim ille Craſi Oratoris lepos agentis sub veteribus, cum testis compellatus inflaret: Dic ergo Craſse qualem me reris? Talem, inquit, ostendens in tabula pictum inficetissime Gallum exerentem linguam. In foro fuit & illa pastoris senis cum baculo, de qua Teutorum legatus interrogatus, quanti eum æstimaret, respondit, sibi donari nolle talem viuum verumque. Sed præcipuam auctoritatem fecit publice tabulis Cæſar dictator, Aiace & Medea ante Veneris genitricis ædem dicatis. Post eum M. Agrippa vir rusticitati propior quā delicias. Extat certe eius oratio magnifica, & maximo ciuium digna de tabulis omnibus signisq; publicandis: quod fieri fatius fuisset, quam in villarum exilia pelli. Verum eadem illa toruitas tabulas duas Aiace & Veneris mercata est à Cyzicenis: HS. xij. M. In thermarum quoque calidissima parte marmoribus incluserat paruas tabellas, paulo ante cum reſicerentur sublatas. Super omnēs

diuus Augustus in foro suo celeberrima in parte posuit tabulas duas, quæ belli picturam faciunt habent & triumphum. Idem Castores ac victoriam posuit, & quas dicemus sub artificum mentione in templo Cæsaris patris. Idem in curia quoque, quam in comitio consecravit duas tabulas impresit parieti: Nemeam sedentem supra leonem, palmigeram ipsam, altante cum baculo sene, cuius supra caput tabula bigæ dependet: Niceas scripsit se inuisisse, tali enim usus est verbo. Alterius tabulæ admiratio est, puberem filium seni patri similem esse, saluæ ætatis differetia, superuolante aquila draconem complexa. Philochares hoc suum opus esse testatus est. Immensa, vel vnam si quis tantum hanc tabulam æstimer, potentia artis, cum propter Philocharem ignobilissimos alioquin Glaucionem filiumque eius Aristippum, senatus populisque Romanus tot seculis spectet. Posuit & Tiberius Cæsar minime comis Imperator, in Templo ipsius Augusti, quas mox indicabimus.

Ratio pingendi, de pigmentis. Cap. 5.

Hætenus dictum sit de dignitate artis morietis. Quibus coloribus singulis primi pinxissent diximus, cum de pigmentis traderemus in metallis. Qui monochromate genera pictura vocauerint, qui deinde, & quæ & quibus temporibus inuenerint, dicemus in mentione artificum, quæ indicare naturas colorum, causa instituti operis, prior est. Tandem se ars ipsa distinxit, & inuenit lumen atque umbras, differentia colorum alterna vice sese excitante. Deinde adiectus est splendor, alius hic quæ lumens, quem quia inter hoc & umbram esset, appellauerunt tonon: commissuras vero colorum & transitus, armogen.

De coloribus naturis, & factitijs. Cap. 6.

Sunt autem colores austeri aut floridi. Vtrunque natura aut mixtura euenit. Floridi sunt quos dominus pingenti prestat, minium, armenium, cinnabaris, chrysofocolla, Indicum, purpurissimum. Cæteri austeri. Ex omnibus alij nascuntur, alij fiunt. Nascuntur sinopis, rubrica, parætonium, melinum, eretria, auripigmentum. Cæteri finguntur, primumque quos in metallis diximus. Præterea è vitioribus ochra, cerussa vsta, sandarach, sandix, syrici, atramentum. Sinopis inuenta est primum in Ponto, inde nomen, à Sinope vrbe. Nascitur & in Aegypto, Balearibus, Africa: sed optima in Lemno & in Cappadocia, effossa è speluncis. Quæ faxis adhæsit, excellit. Glebis suis colos, extrâ maculosus. Hacque vlti sunt veteres ad splendorem. Species sinopidis tres, rubra, & minus rubens, & inter has media. Pretium optimæ in libras xiiij. denarij. Vfus ad penicillum, aut si lignum colorare libeat. Eius quæ ex Africa venit, octoni asses: cicerculum appellant. Quæ magis cæteris rubet, vtilior abacis. Idem pretium eius, quæ præstior vocatur, & est maxime fusca. Vfus eius ad bases abacorum. In medicina vero blandus, emplastrisque & maglatis siue sicca compositione eius, siue liquida facilis, contra vlcera in humore sita, veluti oris, sedis. Aluum si stit in fusa: Fæminarum profluvia, pota denarij pondere. Eadem adusta, siccat scabrias oculorum, è vino maxime. Rubricæ genus in ea voluere intelligi quidam secunda autoritatis. Palmam enim lemniæ dabant, minio proximum. Hæc est multum antiquis celebrata, cum insula in qua nascitur. Nec nisi signata venundabatur, vnde & sphragidem appellauerunt. Hac minium sublinunt, adulterantque. In medicina præclara res habetur: Epiphoras enim oculorum mitigat, & dolores circûlita. Aegilopas manare prohibet. Sanguinem reijcientibus ex aceto datur bibenda. Bibitur & contra lienum renumque vitia, & purgationes scæminarum. Item & contra venena, & serpentium ictus terrestrium marinorumque, omnibus ideo antidotis familiaris. Ex reliquis rubricæ generibus, fabris vtilissima Aegyptia & Africana, quæ maxime sorbetur.

Picturis aut apta nascitur & in ferrarijs metallis. Ex ea fit ochra, exusta rubrica in ollis nouis luto circumlitis. Quo magis arsit in caminis, hoc melior. Omnis aut rubrica siccat, ideoque & emplastris conuenit, igni est sacro. Sinopidis Ponticæ selibra, silis lucidi libris x. & melini græciensis duabus mixtis, tritisque vna per dies xij. leucophorum fit, hoc est, glutinum auri, cum inducitur ligno. Parætonion non meli loci habet ex Aegypto, spum. m maris esse dicunt solidatam cum limo, & ideo conchæ minutæ inueniuntur in eo. Fit & in Creta insula atque Cyrenis. Adulteratur Romæ creta cimolia decocta conspissataque. Pretium optimo in pondo sex, x. E candidis coloribus pinguisimum, & tectorijs tenacissimum propter læuorē. Melinum candidum & ipsum est, optimum in Melo insula. In Samo quoque nascitur, sed eo non vntur pictores propter nimiam pinguedinē. Accubantes effodiunt ibi inter saxa venas scrutantes. In medicina eundem vsum habet quæ eretria creta. Præterea linguam tactu siccat. Pilos detrahit & mitigat. Pretium in libras sextertij singuli. Est & colos tertius è candidis cerussæ, cuius rationē in plûbi metallis diximus. Fuit & terra per se in Theodou fundo inuenta Smyrne, qua veteres ad nauium picturas utebantur. Nunc omnis ex plumbo & aceto fit, vt diximus. Vsta casu reperta incendio Piræi, cerussa in orcis cremata. Hac primum vsum est Nicias supradictus. Optima nunc Asiatica habetur, quæ & purpurea appellatur Pretium eius in libras græcis v. Fit & Romæ cremato file marmoroso & restincto aceto. Sine vsta non fiunt umbræ. Eretria terræ suæ habet nomen. Hac Nicomachus & Parasius vsi. Refrigerat emollitque. Explet vulnera si coquatur, ad siccanda præcipue vtilis, & capitis doloribus, & ad depræhendenda pura. subesse enim ea intelligitur, si ex aqua illita non arefcant. Sandaracham & Ochram Iuba tradit in insula rubri maris Topaxo nasci: sed inde non peruehuntur ad nos. Sâdaracha quo fieret diximus. Fit adulterina & ex cerussa non in fornace cocta. Colos esse debet flammeus. Pretium in libras asses quini. Hæc si torreatur, æqua parte rubrica admixta sandycem facit. Quanquam animaduerto Virgilium existimasse herbam id esse, illo vcrsû,

Sponte sua sandyx pascentes vestiet agnos.

Pretium in libras dimidium eius quod sandarachæ. Nec sunt alij colores maioris ponderis. Inter factitios est & syricum, quo minium sublini diximus. Fit autem sinopide & sandycem mixtis. Atramētum quoque inter factitios erit, quanquæ est & terra geminæ originis. Aut enim salisuginis modo emanat, aut terra ipsa sulphurei coloris ad hoc probatur. Inuēti sunt pictores, qui è sepulchris carbones infectos effoderent. Sed importuna hæc omnia ac nouitia. Fit enim & fuligine pluribus modis, resina vel pice exustis. Propter quod officinas etiam ædificauere, fumum non emittentes. Laudatissimum eodem modo fit è tegedis. Adulteratur fornacium balinearumque, fuligine, quo ad volumina scribenda vtuntur. Sunt qui & vini fecē siccatam excoquant: affirmantque, si ex bono vino fex fuerit, Indici specie id atramentum præbere. Polygnotus & Mycon celeberrimi pictores Athenis, è vinaceis fecere, tryginō appellant. Apelles cōmentus est ex ebore combusto facere, quod elephantinum vocant. Apportatur & Indicum ex India, in exploratæ adhuc inuentionis mihi. Fit etiâ apud insectores ex flore nigro, qui adhærescit æreis cortinis. Fit & è ta dis ligno combusto, tritisque in mortario carbonibus. Mira in hoc sepiarum natura, sed ex his non fit. Omne aut atramentum sole perficitur, librariū gummi, tectoriū glutino admixto. Quod autē aceto liquefactum est, ægre eluitur. E reliquis coloribus quos à dominis dari diximus propter magnitudinem pretij, ante oēs est purpurissimum è creta argentaria: cum purpuris pariter tinguitur, bibitque eum colorē celerius lanis. Præcipuum est primum, feruenti aheni rudibus medicamentis inebriatū. Proximum egesto eo addita creta in ius idem.

Et quoties

De ætate pictura, operum & artificum inditura nobilitates 305. Cap. 8.

Et quoties id factum est, leuatur bonitas pro numero diluore sanie. Quare Puteolanum potius laudatur quam Tyrium aut Getulicum, vel Laconicum, vnde preciosissimæ purpuræ. Causa est, quod hygino maxime inficitur, rubiamque cogitur sorbere. Vtilissimum à Canusio. Pretium huic à singulis denarijs in libras ad xxx. Pingetes sandycem sublita mox ouo inducetes purpurissimum, fulgorē minij faciunt. Si purpuram facere malunt, ceruleum sublinunt, mox purpurissimum ex ouo inducunt. Ab hoc maxima autoritas Indico. Ex India venit harundinum spumæ adhærescete limo, cum teritur nigrum. At in diluendo mixturam purpuræ ceruleique mirabilem reddit. Alterum genus eius est in purpurarijs officinis innatans cortinis, & est purpuræ spuma. Qui adulterant, vero Indico stercore columbina aut cretam Selinusiæ, vel anulariæ vltro inficiunt: Probatur carbone. Reddit enim quod syncerum & flammâ excellentis purpuræ, & dum fumat odorem maris olet. Ob id quidam è scopulis id colligi putat. Pretium Indico denarij viginti in libras. In medicina Indicum rigores & impetus sedat. Siccat oris vlcera. Armenia mittit quod eius nos appellatur. Lapis est hic quoque chrysofocollæ modo infectus. Optimumque est quod maxime viride est, communicato colore cum ceruleo. Solebat libra eius trecenis nummis taxari. Inuenta per Hispanias harena est, similem curam recipiēs. Itaque ad denarios fenos vilitas redijt. Distat à ceruleo candore modico, qui teneriorē hunc efficit colorē. Vsum in medicina ad pilos tñ alendos habet, maximeque in palpebris. Sunt etiam nū nouitij duo colores è vtilissimis, viride quod Appianū vocatur, & quod chrysofocollam luteam mentitur, ceu parū multa sint mēdacia eius. Fit ex creta viridi æstimatū sextertijs in libras. Anulare quod vocat, candidū est, quo muliebres picture illuminantur. Fit & ipsum ex creta admixtis vitreis gemis ex vulgi anulis, vnde & anulare dictum.

Qui colores vdo non inducantur, et quibus coloribus antiqui pinxerunt, & quando primū gladiatorum pugna propostæ sunt. Cap. 7.

Ex omnibus coloribus cretulam amare, vdocque illini reculant, purpurissimum, Indicum ceruleum, melinum, auripigmentum, appianum, cerussa. Cera tingunt isdem his coloribus ad eas picturas quæ inuruntur, alieno parietibus genere, sed classibus familiari, iam vero & onerarijs nauibus: quæ & pericula expigimus, ne quis miretur & rogos pingi. Iuuatque pugnaturos ad mortem, aut certe cædem, speciose vehi. Quæ contemplatione tot colorum tanta varietate subit antiquitatem mirari. Quatuor coloribus solis immortalia illa opera fecere, ex albis melino, ex filaceis Attico, ex rubris sinopide Pontica, ex nigris atramento, Appelles, Echion, Melantius, Nicomachus, clarissimi pictores, cum tabulæ eorum singulæ oppidorum venient opibus. Nunc & purpuris in parietibus migrantibus, & India conserente fluminum suorum limum, & draconum & elephantorum sanie, nulla nobilis pictura est. Omnia ergo meliora tunc fuere, cum minor copia. Ita est, quæ, vt supra diximus, rerū non animi pretijs excubatur. Et nostra gratis insaniam ex pictura non omitam. Nero Princeps iusserat colosseum se pingi cxx. pedum in linteo, incognitum ad hoc tempus. Ea pictura cum peracta esset in Marianis hortis accensa fulmine cum optima hortorum parte conflagrauit. Libertus eius cum daret Antij munus gladiatorum, publicas porticus inuestiuit pictura, vt constat, gladiatorum ministrorumque omnium vti imaginibus reddit. Hic multis iam seculis fumus animus in pictura. Pingi autem gladiatoria munera atque in publico exponi cepta à C. Terentio Lucano. Is auo suo à quo adoptatus fuerat, triginta paria in foro per triduum dedit, tabulamque pictam in nemore Dianæ posuit.

Nunc celebres in ea arte quæ maxima breuitate percurram, neque enim instituti operis est talis excusatio. Itaque quosdam vel in trāscurfu, & in aliorum mentione obiter nominasse satis erit, exceptis operum claritatibus, quæ & ipsa conueniet attingi, siue extant, siue interciderunt. Non constat sibi in hac parte Græcorum diligetia, tam multas post olympiadas celebrando pictores quam statuarios autores. Primumque olympiade nonagesima, cum & Phidiam ipsum initio pictorē fuisse tradatur, clypeumque Athenis ab eo pictum. Præterea in cōfesso sit, octogesima tertia fuisse Panæum fratrem eius, qui clypeū intus pinxit in Aegide Mineræ quam fecerat Colotes Phidiæ discipulus, & in faciendo Ioue Olympio adiutor. Quid? quod in confesso perinde est, Eularchi pictoris tabulam, in qua erat Magnæ prælii, à Candaule Rege Lydiæ Heraclidarum nouissimo, qui & Myrsilus vocatus est, repesam auro. Tanta iam dignatio picturæ erat. Id circa ætate Romuli accideri necesse est: duo enim deicefima olympiade interijt Candaules, aut (vt quidam tradunt) eodem anno quo Romulus, nisi fallor, manifesta iam tū claritate artis atque absolutione. Quod si recipi necesse est, simul apparet multo vetustiora principia esse, eosque qui monochromatis pinxerint, quorū ætas non traditur aliquāto ante fuisse. Hygiontem, Diniam, Charman, & qui primus in pictura maris scæminamque discruit, Eumarum Atheniensem figuras oēs imitari ausum, quique inuenta eius excoluerit, Cimone Cleoneum. Hic catagrapha inuenit, hoc est obliquas imagines & varie formare vultus, respicientes, suspicientes ve & despicientes. Articulis etiam membra distinxit. Venas protulit, præterque in veste & rugas & sinus inuenit. Panæus quidem frater Phidiæ, etiam prælium Atheniensium aduersus Persas apud Marathonem factum pinxit. Adeo iam colorum vsum percrebuerat, adeoque ars perfecta erat, vt in eo prælio iconicos duces pinxisse tradatur, Atheniensium, Milciadem, Callimachum Cynegyrum, Barbarorum Darium, Tissaphernem.

Primum picturæ certamen, & qui primi penicillo pinxerunt. Cap. 9.

Quinimo certamen picturæ etiâ florente eo institutum est Corinthi ac Delphis: primumque ofum certauit cum Timagora Chalcidense, superatus ab eo Pythijs, quod & ipsius Timagoræ carmine vetusto apparet chronicorum errore non dubio. Alij quoque post hos clari fuere ante nonagesimam olympiadem, sicut Polygnotus Thasius, qui primus mulieres lucida veste pinxit, capita earum mitris versicoloribus operuit, plurimumque picturæ primus contulit. Siquidem instituit os adaperire, dentes ostendere, vultum ab antiquo rigore variare. Huius est tabula in porticu Pompeij, quæ ante curiam eius fuerat: in qua dubitatur, ascendetem cum clypeo pinxerit, an descendentem. Hic Delphis ædem pinxit. Hic & Athenis porticum quæ Pœcile vocatur, grauito, cum partē eius Mycon mercede pingeret, vnde maior huic autoritas. Siquidem Amphictyones, quod est publicum Græciæ concilium, hospitia ei gratuita decreuere. Fuit & alius Myco, qui minoris cognomine distinguitur, cuius filia Timarete & ipsa pinxit. Nonagesima autem olympiade fuere Aglaophon, Cephisodorus, Phrylus, Euenor pater Parasij & præceptor maximi pictoris, de quo suis annis dicemus: omnes iam illustres, non tamen in quibus hæere expositio debeant, festinas ad lumina artis in quibus primus refulsit Apollodorus Atheniensis nonagesimatertia olympiade. Hic primus species exprimere instituit, primusque gloriam penicillo iure contulit. Eius est sacerdos adorans, & Ajax

C. PLINII. BB 3 fulmine

fulmine incensus, qui Pergami spectatur hodie: Neque ante eum tabula vilius ostenditur, quæ teneat oculos. Ab hoc artis fores apertas Zeuxis Heracleotes intrauit, olympiadis nonagesimæ quintæ anno quarto, audentem iam aliquid penicillum (de hoc enim adhuc loquimur) ad magnam gloriam perduxit, à quibusdā falso in octogesima nona olympiade positus, cum fuisse necesse est. Demophilum Himæreum, & Neseam Thasiū, quoniam vtrius eorum discipulus fuerit ambigitur. In eum Apollodorus supradictus versus fecit, artem ipsis ablatā Zeuxin ferre secum. Opes quoque tantas acquisiuit, vt in ostentatione earum, Olympiæ aureis literis in palliorum tesseris intextum nomen suum ostentaret. Postea donare opera sua instituit, q̄ ea nullo satis digno pretio permutari posse diceret, sicuti Almenam Agrigentinis, Pana Archelao. Fecit & Penelopen, in qua pinxisse mores videtur, & athletam. Adeoq̄ sibi in illo placuit, vt verum subscriberet, celebrem ex eo, inuisurum aliquem facilius q̄ imitarum. Magnificus est Iupiter eius in throno astantibus dijs. Et Hercules infans dracones strangulans, Almena matre coram pauente & Amphitryone. Deprehenditur tamen Zeuxis grandior in capitibus articulisque: alioquin tantus diligentia, vt Agrigentinis facturus tabulam, quam in Templo Iunonis Lacinia publice dicarent, inspexerit virgines eorū nudas, & quinque elegerit, vt quod in quaq̄ laudatissimū esset pictura redderet. Pinxit & monochromata ex albo. Aequales eius & gemuli fuere Timáthes, Androcydes, Eupópus, Parasius, Superatusq̄ est ab eo Pythis. Legendum, superatus ab eo Pythis, nā Pythia Delphis celebrant. Fecit & Penelopē, in qua mores pinxisse videtur. Vetus lectio est, in qua pinxisse mores videtur.

GLO.

De ambus per picturam decerpis, & quid difficultum in pictura.

Descendisse hic in certamen cum Zeuxide traditur. Et cum ille detulisset vnas pictas tanto successu, vt in scenam aues aquolarent, ipse detulisset linteum pictum traditur, ita veritate representata, vt Zeuxis alitum iudicio tumens, flagitaret tandem remoto linteo ostendi picturam, atq; intellectu errore concederet palmam ingenio pudore, qm̄ ipse volucres sefellisset, Parasius autē se artificem. Fertur & postea Zeuxis pinxisse puerum vnas ferentem, ad quas cum aduolasset auis, eadem ingenuitate processit iratus operi, & dixit, vnas melius pinxeram puerum, nam si & hoc consummasset, auis timere debuerat. Fecit & siglina opera, quæ sola in Ambracia relicta sunt, cum inde musas Fuluius Nobilior Romam trāsferret. Zeuxidis manu Romæ Helena est in Philippi porticibus: Et in Concordiæ delubro Marfyas religatus. Parasius Ephesi natus, & ipse multa constituit. Primus symmetriam picturæ dedit, primus argutias vultus, elegantiam capilli, venustatem oris, confessionem artificum in lineis extremis palmam adeptus. Hæc est in pictura summa subtilitas. Corpora enim pingere & media rerū, est quidem magni operis, sed in quo multū gloriam tulerint. Extrema corporum facere, & desinentis picturæ modum includere, rarū in successu artis inuenitur. Ambire enim debet se extremitas ipsa, & sic desinere, vt promittat alia post se, ostendatque etiam quæ occultat. Hanc ei gloriam concessere Antigonus & Xenocrates, qui de pictura scripsere, prædicantes quoque non solum contentes. Alia multa graphidis vestigia extant in tabulis ac membranis eius, ex quibus proficere dicuntur artifices. Minor tamen videtur sibi comparatus in medijs corporibus exprimentis. Pinxit & Demon Atheniensium, argumento quoque ingenioso. Volebat nanq; varium, iracundum, iniustum, inconstantem: eundem exorabilem, clementem, misericordem, excelsum, gloriosum, humilem, ferocem, fugacemque, & omnia pariter ostendere. Idem pinxit & Thesea qui Romę in Capito-

lio fuit, & Nauarchum thoraatum. Et in vna tabula quæ est Rhodi, Meleagrum, Herculem, Persea. Hæc ibi iter fulmine ambausta, neque obliterata, hoc ipso miraculo auget. Pinxit & Archigallum, quæ picturam amavit Tiberius Princeps: atque vt autor est Decius Eucleo lx. fertur æstimatam, cubiculo suo inclusit. Pinxit & Cresam nutricem, infantemq; in manibus eius. Et Philicum & Liberum patrē astante Virtute, & pueros duos, in quibus spectatur securitas & simplicitas ætatis: Item sacerdotem astante puero cum acerra & corona. Sunt & duæ picturæ eius nobilissimæ, Hoplitides: alter in certamine ita decurrens, vt sudare videatur: alter ad aras deponens, vt anhelare sentiat. Laudantur & Aeneas Castorq; ac Polux in eadē tabula. Itē Telephus, Achilles, Agamemnon, Vlyxes, Fecundus artifex, sed quo nemo insolentius & arrogantius sit vñs gloria artis. Nanque & cognomina vsurpauit, Abrodiarū se appellando, alijsq; verbis Principem artis, & eam ab se consummatam. Super oīa Apollinis se radice ortū: & Herculem, qui est Lyndi, talem à se pictum, quale in quiete vidisset. Ergo magnis suffragijs superatus à Timáthe Sami in Aiacæ armorūq; iudicio, herois nomine se moleste ferre dicebat, q̄ iterū ab indigno victus esset. Pinxit & minoribus tabellis libidines, eo q̄ se petulantis ioci se reficiens. Nam Timanthi vel plurimū affuit ingenij. Eius enim est Iphigenia, oratorum laudibus celebrata, qua stante ad aras peritura, cum mæstos pinxisset omnes præcipue patrum, cum tristitia omnem imaginem consumpsisset, patris ipsius vultū velauit, quæ digne non poterat ostendere. Sunt & alia ingenij eius exemplaria, veluti Cyclops dormiens in parua tabella: cuius & sic magnitudinem exprimere cupiens, pinxit iuxta Satyros, Thyro pollicē eius metientes: atque in omnibus eius operibus intelligitur plus semper q̄ pingitur, & cum ars summa sit, ingenium tamē vltra artem est. Pinxit & Heroa absolutissimi operis, artem ipsam complexus viros pingendi, quod opus nunc Romæ in Tēplo Pacis est. Euxenidas hæc ætate docuit Aristidem præclarū artificem, Eupópus Pamphilum Apellis præceptorem. Est Eupópi victor certamine gymnicō palmā tenens. Ipsius autoritas tāta fuit, vt diuulserit picturam in genera tria, quæ ante eum duo fuere, Helladicum, & quod Asiaticum appellabant. Propter hunc qui erat Sicyonius, diuisio Helladico tria facta sunt, Ionicū, Sicyoniū, Atticū. Pamphilī pictura est cognatio & prælium ad Phliuntē, & victoria Atheniensium. Itē Vlyxes in rate. Ipse Macedo natione, sed primus in pictura omnibus literis eruditus præcipue Arithmetice & Geometrice, sine quibus negabat artem perfici posse, docuit neminem minoris talento annis decem, quam mercede & Apelles & Melanthius ei dederit. Et huius autoritate effectum est, Sicyone primū, deinde & in tota Græcia, vt pueri ingenij ante omnia diagraphicem hoc est picturam in buxo docerentur, recipereturque ars ea in primum gradum liberalium. Semper quidem honos ei fuit, vt ingenij eam exereret, mox vt honesti, perpetuo interdico ne seruitia docerentur. Ideo neq; in toreutice, vilius, qui seruiert opera celebratur. Clari etiam cvij. olympiade extiterit, Echion & Therimachus: Echionis sunt nobiles picturæ Liber pater, item Tragedia & Comædia, Semiramis ex ancilla adipiscens regnum, anus lampadas præferens, & noua nupta verecundia notabilis. Verum omnes prius genitos futurosque postea superauit Apelles, eoufque olympiade cxij. in pictura prouectus, vt plura solus propē quam cæteri omnes contulerit, voluminibus etiam editis quæ doctrinam eam continent. Præcipue eius in arte venustas fuit, cum eadem ætate maximi pictores essent: quorum opera cum admiraretur, collaudatis omnibus, deesse ijs vnam illam Venerem dicebat, quam Græci charita vocant, cætera omnia contigisse, sed hæc soli sibi neminem parem. Et aliam

Et aliam gloriam vsurpauit, cū Protogenis opus immensum laboris ac curæ supra modum anxie miraretur. Dixit enim omnia sibi cum illo paria esse, aut illi meliora, sed vno se præstare, q̄ manum ille de tabula nesciret tollere memorabili præcepto, nocere sæpe nimiam diligentia. Fuit autem non minoris simplicitatis q̄ artis. Nam cedebat Amphioni de dispositione, Asclepiodoro de mensuris, hoc est, quæto quid à quo distare deberet. Scitum est, inter Protogenē & eum quod accidit. Ille Rhodi viuēbat: quo cum Apelles ad nauigasset, audis cognoscendi opera eius, fama tantum sibi cogniti, continuo officinam petijt. Aberat ipse, sed tabulam magnæ amplitudinis in machina aptatam picturæ, anus vna custodiebat. Hæc Protogenem foris esse respondit, interrogauitque à quo quæstum diceret: Ab hoc inquit Apelles: arreptoq; penicillo lineam ex colore duxit: summa tenuitatis per tabulam. Reuerso Protogeni quæ gesta erant anus indicauit. Ferunt artificem protinus contemplatum subtilitatem, dixisse Apellem venisse: non enim cadere in alium tam absolutum opus. Ipsum tunc alio colore tenuiore lineam in ipsa illa duxisse, præcepisseq; ab eunte, si redisset ille, ostenderet, adijceretq; hunc esse quem quæreret, atq; ita euenit. Reuertitur enim Apelles, sed vinci erubescens, tertio colore lineas secuit, nullum relinquens amplius subtilitatis locum. At Protogenes victum se confessus in portum deuolauit, hospitem quærens. Placuitq; sic eam tabulam posteris tradi, omnium quidem, sed artificū præcipuo miraculo. Consumptam eam constat priore incendio domus Cæsaris in palatio, auidē ante à nobis spectatam, spatiosiore amplitudine nihil aliud continentem q̄ lineas vñs effugientes, inter egregia multorum opera inani similem, & eo ipso allicientem, omniq; opere nobiliorem. Apelli fuit alioquin perpetua cōsuetudo, nunquā tam occupatam diem agendi, vt non lineam ducendo exereret artem, quod ab eo in proterbiū venit. Idē perfecta opera proponebat in pergula trāsuentibus, atq; post ipsam tabulam latens, vitia quæ notarentur auscultabat, vulgum diligentem iudicem q̄ se præferens. Feruntq; à futuro reprehensum, q̄ in crepidis vna intus pauciores fecisset anlas, eodem postero die superbo emendationem pristina admonitionis cauillente circa crus, indignationem prospexisse denunciantem ne supra crepidam futuri diceret: quod & ipsum in proterbiū venit. Fuit enim & comitas illi, propter quā gratior Alexandro Magno erat, frequenter in officinam ventitanti: nam vt diximus, ab alio pingi se vetuit edico. Sed & in officina imperite multa dilecti silentium comiter suadebat, rideri eum, dicens à pueris qui colores tererent. In erat autoritati iuris in regem, alioquin iracundum: quanquam Alexander ei honorem clarissimo præbuit exemplo. Namque cum dilecti sibi ex pallacis suis præcipue nomine Campaspē nudam pingi ob admirationem formæ ab Apelle iussisset, eumque tum pari captum amore sensisset, dono dedit eam. Magnus animo, maior imperio sui, nec minor hoc facto q̄ victoria aliqua. Quippe se vicit, nec thorum tū suum, sed etiam affectum donauit artifici: ne dilectæ quidem respectu motus, vt quæ modo regis fuisset, modo pictoris esset. Sunt qui Venerem Anadyomenen illo pictam exemplari putant. Apelles & in gemulis benignus, Protogeni dignationem primus Rhodi contulit. Sordebat ille suis, vt plerunq; domesticis: percontantq; quantum licitaretur opera effecta, paruum nescio quid dixerat: at ille quinquagenis talentis poposcit, famamq; dispersit se emere, vt pro suis venderet. Ea res cōcitauit Rhodios ad intelligendum artificem, nec nisi argentibus pretium cessit. Imagines adeo similitudinis indifferetæ pinxit, vt incredibile dictu Apion grammaticus scriptum reliquerit, quendam ex facie hominum addiuuantē (quos mentopolcos vocant) ex ijs dixisse aut futuræ mortis annos aut præteritæ. Non fuerat ei gratia in comitatu Ale-

xandri cum Ptolemæo, quo regnante Alexandriam vi tempestatis expulsi, subornato fraude æmulo: orū plano regio inuitatus, ad regis cenam venit. In d' gnantiq; Ptolemæo, & vocatores suos ostēdenti, vt diceret à quo eorum inuitatus esset, arrepto carbone extincto è foculo, imaginem in pariete deliniauit, agnoscente vultum plani rege ex inchoato protinus. Pinxit & Antigoni regis imaginem altero lumine orbam, primus excogitata ratione vitia condendi: obliquam nanque fecit, vt quod corpori deerat, picturæ potius deesse videretur: tantumq; eā partem è facie ostendit, quam totam poterat ostēdere. Sunt inter opera eius & expirantium imagines. Quæ autē nobilissima sint, non est facile dictu. Venerem exentem è mari diuus Augustus dicauit in delubro patris Cæsaris, quæ Anadyomene vocatur, versibus Græcis tali opere, dum laudatur, victo, sed illustrato: Cuius inferiorum partem corruptam qui reficeret nō potuit reperiri. Verum ipsa iniuria celsit in gloriam artificis. Consenuit hæc tabula carie, aliamq; pro ea Nero principatu subsistuit suo Dorothei manu. Apelles inchoauerat alia Venerē Cois, superaturus etiā suam illam priorem. Inuidit mors peracta parte, nec qui succederet operi ad præscripta lineamenta inuentus est. Pinxit & Alexandrum Magnum, sulmen tenentē in templo Ephesiæ Dianæ xx. talentis auri. Digni eminere videntur, & fulmen extra tabulam esse. Sed legētes meminerint, omnia ea quatuor coloribus facta: manipretium eius tabulæ in nummo aureo mensura accepit nō numero. Pinxit & Megabyzi sacerdotis Dianæ Ephesiæ pompā, Clymū equo ad bellum festinantē, & ei galeam postceti armigerū porrigentem. Alexandrū & Philippū quoties pinxerit, enumerare superuacuum est. Mirantur eius Abronem Sanij, & Menādrium Regem Carie Rhodij. Item Anceum: Alexandriæ Gorgosthenē tragædum: Romę Callorē & Pollucem cum victoria & Alexandro Magno. Item belli imaginē, restitctis à tergo manibus, Alexandro in curru triumphante: Quas vtræque tabulas diuus Augustus in fori sui partibus celeberrimis dicauerat simplicitate moderata. Diuus Claudius plaris exstimauit, in vtrisque excisa facie Alexandri diui Augusti imaginem subdere. Eiusdem arbitratur manu esse & in Antonij Templo Herculem auersum, vt (quod est difficilimū) faciē eius ostendat verius pictura q̄ promittat. Pinxit & heroa nudum, eaq; pictura naturam ipsam protocauit. Est & equus eius, siue fuit, pictus in certamine, quod iudicium ad mutas quadrupes prouocauit ab hominibus. Nanque ambitu æmulos præualere sentiens, singulorum picturas inductis equis ostendit: Apellis tatum equo adhinnuere, idq; postea semper illius experimentum artiso tentatur. Fecit & Neoptolemū ex equo aduersus Perfas, Archelao cum vxore & filia, Antigonum thoraatum cum equo incedentem. Peritiores artis præferunt omnibus eius operibus eundē regem sedentē in equo: Dianā sacrificantium virginū choro mixtam, quibus vicisse Homeri versus videtur idipsum descriptis. Pinxit & quæ pingi non possunt, tonitrua, fulgura, fulguræque. Bronten, Astrapen, Ceraunobolon appellat. Inuēta eius & ceteris profuere in arte. Vnū imitari nemo potuit, q̄ absoluta opera atramēto illinebat ita tenui, vt idipsum repercussu claritates colorū excitaret, cultodiretq; à puluere & sordibus, ad manū intuenti demum appareret. Sed & tum ratione magna, ne colorum claritas oculorum acie offenderet, veluti per lapidē specularem intuentibus è longinquo: & eadem res nimis floridis coloribus austeritatem occulte daret. Aequalis eius fuit Aristides Thebanus: Is omnium primus animū pinxit, & sensus omnes expressit, quos vocant Græci ethes. Item perturbationes, durior paulo in coloribus. Huius pictura est oppido capto ad matris morientis ex vulnere mamam adrepens infans: intelligiturq; sentire mater, & timere ne mortuo lacte sanguinē infans lambat.

Quæ tabulam Alexandri Magni transtulerat Pellâ in patriam suam. Idem pinxit prælium cum Persis, c. hoies ea tabula cõplexus, pactusq; in singulos mnas denas à tyrâno Elatenliu Mnafone. Pinxit & currentes quadrigas, & supplicante pene cum voce. Et venatores cû captura. Et Leontioné pictoré. Et Anapauomenon pp fratris amorem morietem. Item liberum patrem & Ariadnen, spectatos Romæ in æde Cereris: Tragœdum & puerum, in Apollinis, cuius tabulæ gratia interiit pictoris incitâ, cui tergêdam eam mandauerat M. Iunius prætor sub die ludorum Apollinarium. Spectata est in æde Fidei in Capitolio imago senis cum lyra puerum docentis. Pinxit & ægrum sine fine laudatum. Qua in arte tantum valuit, vt Artalus Rex vnam tabulam eius c. talentis emisse tradatur. Simul, vt dictum est, & Protogenes floruit: patria ei Cannus, gêtis Rhodijs subiectæ. Summa eius paupertas initio, artisq; summa intentio, & ideo minor fertilitas. Quis eum docuerit, non putant cõstare. Quidam & naues pinxisse vsque ad annum largumentum esse, q; cum Athenis celeberrimo loco Mineræ delubro propyleon pingeret, vbi fecit nobilem Paralum & Hemionida, quæ quidam Nauficam vocant, adiecerit paruulas naues longas in ijs quæ pictores parerga appellant, vt apparet à quibus initijs ad arcem ostentationis opera sua peruenissent. Palmam habet tabulari eius Ialyfus, qui est Romæ, dicatus in Templo Pacis, quem cum pingeret, traditur madidis lupinis vixisse, quoniam simul famem sustinerent & sitim, ne sensus nimia dulcedine obstrueret. Huic picturæ quater colorem induxit subsidio iniuriæ & vetustatis, vt decedente superiore inferior succederet. Est in ea canis mire factus, vt quem pariter casus & ars pinxerit. Non iudicabat se exprimere in eo spumam anhelantis posse, cum in reliqua omni parte (quod difficillimum erat) sibi ipse satis fecisset. Displcebat autem ars ipsa, nec minui poterat, & videbatur nimia ac longius à veritate discedere, spumaque illa pingi non ex ore nasci, anxio animi cruciatu, cum in pictura verum esse nõ verisimile vellet, absterferat sæpius mutaueratque penicillum, nullo modo sibi approbans. Postremo iratus arti q; intelligeretur, spõgiam eam inepigit inuiso loco tabulæ, & illa reposuit ablutos colores, qualiter cura optabat: fecitque in pictura fortuna naturam. Hoc exemplo similis & Nealcem successus in spuma equi similiter spõgia impecta secutus dicitur, cum pingeret popyzonta retinentem equum. Canè ita Protogenes monstrauit & fortuna. Propter hunc Ialyfum, ne cremaret tabulas Demetrius Rex, cum ab ea parte sola posset Rhodum capere, non incendit, parcenemque picturæ fugit occasu victoriæ. Erat tunc Protogenes in suburbano hortulo suo, hoc est Demetrii castris. Neque interpellatus prælijs inchoata opera intermisit omnino, sed accitus à rege interrogatusque, qua fiducia extra muros ageret, respondit, scire se illi cum Rhodijs bellum esse, non cum artibus. Disposuit ergo Rex in tutelam eius stationes, gaudes q; posset manus feruare quibus iam pepercerat: & ne sæpius auocaret, vltro ad eum venit hostis: relictisque victoriæ suæ votis, inter arma & murorum icus spectauit artificem. Sequiturque tabulam eius temporis hæc fama, q; eam Protogenes sub gladio pinxerit. Satyrus hic est, quem Anapauomenon vocant, ne quid desit temporis eius securitati, tibias tenens. Fecit & Cydippen, Telepolemon, Philiscum tragœdiarum scriptorem meditantem, & athletam, & Antigonum Regem, & imaginé matris Aristotelis philosophi: qui etiam suadebat, vt Alexandri Magni opera pingeret, propter æternitatem rerum. Impetus animi & quædam artis libido in hæc potius eum tulere. Nouissimè pinxit Alexandrum ac Pana. Fecit & signa ex ære, vt diximus. Eadem ætate fuit A. Sclapodorus, quem in symmetria mirabatur Apelles. Huic Mnafon tyrannus pro duodecim dijs dedit in singulos mnas trecentas: Idemq;

Theomnesto in singulos heroas mnas centenas. His annumerari debet Nicomachus, Aristodemi filius ac discipulus. Pinxit hic raptum Proserpinæ: quæ tabula fuit in Capitolio in Mineræ delubro supra ediculam Iuuentutis. Et in eodem Capitolio alia quam Plancus Imperator posuerat, Victoria quadrigâ in sublime rapiens. Hic primus Vlyxi addidit pileum. Pinxit & Apollinem & Dianam, deumque matrem in leone sedentem: item nobiles Bacchas arreptantibus Satyris, Scyllamq; quæ nunc est Romæ in Têplo Pacis. Nec fuit alius in ea arte velocior. Tradunt nanque conduxisse pingendum ab Aristrato Sicyoniorum tyrâno quod is faciebat Telesti poetæ monumentum, præfinito die intra quem perageretur, nec multo ante venisse, tyranno in penam accento: paucisq; diebus absoluisse celeritate & arte mira. Discipulos habuit Aristidem fratrem, & Aristoclem filium, & Philoxenum Eretrium, cuius tabula nullis postferenda Callandro Regi picta, continuit Alexandri prælium cum Dario. Idè pinxit & Lasciuam, in qua tres Sileni comestantur. Hic celeritatem præceptoris secutus, breuiore etiam nû quâdam picturæ vias & compendiaras inuenit. Annumerat his & Nicophanes elegans & concinnus, ita vt vetusta opera pingeret propter æternitatem rerum, impetuosi animi, & cui pauci comparentur. Cothurnus ei & grauitas artis. Multû à Zeuxide & Apelle abest Apellis discipulus Perseus, ad què de hac arte scripsit, qui huius fuit ætatis. Aristidis Thebani discipuli fuerunt & filij, Niceros & Aristippus, cuius est Satyrus cum scypho coronatus. Discipuli eius fuerunt Antorides & Euphranor, de quibus mox dicemus. Nanque subtexti par est minoris picturæ celebres in penicillo, è quibus fuit Pyreicus arte paucis postferendus: proposito nescio an deltruxerit se, quoniam humilia quidè secutus, humilitatis tamen summam adeptus est gloriam. Tomstrinas frutinasq; pinxit, & afellos & obsonia ac similia, ob hoc cognominatus Rhyparogrophos, in ijs consummatæ voluptatis. Quippe ex pluris veniere q; maximæ multorum. E diuerso meniaræ, inquit Varro, omnia operiebat Serapionis tabula sub veteribus. Hic scenas optime pinxit, sed hominem pingere non potuit. Cõtra Dionysius nihil aliud q; homines pinxit, ob hoc Anthropographus cognominatus. Parua & Callicles fecit. Itè Calaces comicis tabellis. Vtraq; Antiphilus. Nam & Hestiona nobilem pinxit, & Alexandrum ac Philippum cum Minerâ, qui sunt in schola in Octauia porticibus: & in Philippi Liberum patrè, Alexandrum puerum, Hippolytum tauro emisso expauescentem: In Pompeia vero Cadmum & Europen. Idè iocoso nomine Gryllum ridiculi habitus pinxit. Vnde hoc genus picturæ grylli vocantur. Ipse in Aegypto natum plii pictorem, præsertim ciuitate donatum ibi & carmine, quod est in ipsa pictura his versibus,

Dignis digna loca picturis condecorauit,
Reginæ Iunonis supremæ coniugis Templum,
Marcus Ludius Elotas Aetolia oriundus,
Quem nunc & post semper ob artem hanc Ardea laudat.

Ea sunt scripta antiquis literis Latinis: non fraudando & Ludio diui Augusti ætate, qui primus instituit æmniissimam parietum picturam, villas, & porticus, ac topiaria opera, lucos, nemora, colles, piscinas, euripos, amnes, litto- ra, qualia quis optarat, varias ibi obambulatiu species, aut nauigantium, terraq; villas aduentium afellis aut vehiculis. Iam piscantes, aucupantesque, aut venantes, aut etiam vindemiantes. Sunt in eius exemplaribus nobiles palustri accessu villæ, succollantiu specie mulieres labentes trepidæq; feruntur: plurimè præterea tales argutiæ, facitissimifales. Idemq; subdialibus maritimas vrbes pingere instituit blandissimo aspectu minimoq; impendio. Sed nulla gloria artificum est, nisi eorum qui tabulas pinxere, eorq; venerabilior

venerabilior apparet antiquitas. Non enim parietes excolebant dominis tantum, nec domos vno in loco mansuras, quæ ex incendijs rapi nõ possent. Casula Protogenes cõtentus erat in hortulo suo. Nulla in Apellis tectorijs pictura erat. Nondum libebat parietes totos pingere. Omnis eorum ars vrbibus excubabat, pictorq; res communis: terrarum erat. Fuit & Arellius Romæ celebris, paulo ante diu Augustum, nisi flagitio insigni corrupisset artem, semper alicuius femine amore flagrans, & ob id Deas pingens, sed dilectarum imagine. Itaque in pictura eius scorta numerabantur. Fuit & nuper grauis ac seuerus, idemq; floridus, humilis rei pictor A mulius. Huius Minerua spectantem aspectans quocunq; aspiceretur. Paucis diei horis pingebat, id quoque cum grauitate, quod semper togatus quanquam in machinis. Carcer eius artis domus aurea fuit, & ideo non extant exempla alia magnopere. Post eum fure in autoritate Cornelius Pinus & Actius Priscus, qui Honoris & Virtutis ædes imperatori Vespasiano Augusto restituenti pinxerunt: sed Priscus antiquis similior.

GLO. Ipsius auroricas tanta fuit, vt diuiserit picturam in genera tria, quæ ante eum duo fuerent, Hælladicam & Asiaticam. Asiaticam appellabant propter hunc qui erat Sicyonius. Dimisso Hælladico, tria facta sunt, Ionicum, Sicyonium, Atticum. Vitiata in lectionem castigauimus ex fide veterum codicum in hunc modum, quæ ante eum duo fuerent, Hælladicam, & quod Asiaticum appellabant. Propter hunc qui erat Sicyonius, diuisio Hælladico tria facta sunt, Ionica Græcorum fuit colonia in Asiam deducta: Athenæ autem caput erant veræ Hælladis, in qua est & Sicyon, altera post Athenas picturæ patria. Vnde mox generibus ipsis cognomina sunt facta, Atticum Sicyonium, & Ionicum olim Asiaticum appellatum. Vt pueri ingenii ante omnia graphice, hoc est picturam, in buxo docerentur. Secutus archetypa nostra lego & distingo, diagraphice, hoc est pict. in buxo, docerentur. Vt ea voce rudimenta picturæ intelligamus. neq; enim omnes pueri in absolutos artifices eua debant. est autè διαγραφή, vnde diagraphice dicitur, tabella buxæ in qua pueri scribere vel pingere meditabantur, subinde errata emendantes, quod Græci διαγραφον vocant. & diagrammata proprie dicuntur descriptiones mathematicæ, deformationesve architectonicæ. ceterum buxus ad id piffimum electa est propter materiam lauiorem simulq; densitatem, quod minime colores haberet, nec lineas fluidas redderet. Voluminibus editis, quæ doctrinam eam continent. Lege addendo, voluminibus etiam editis. Vnde vt iam diximus ab alio pingi se vetuit inueterato edito. Melius aliquando cohererebit oratio, si iuxta veterem scripturam legamus hoc modo: nam vt diximus, ab alio pingi se vetuit edito. porro hæc dictio inueterato, haud dubie nata est ex verbi vetuit literis aliquot ab officitate scriba repetitis, ac mox à castigatore quopiam quo ei tum visum est detortis. Imaginum ille similitudines adeo indifcrete pinxit. Rectius, imagines adeo similitudinis indifcretæ pinxit. Tantumq; ea in parte è facie ostendit. Melius vetus, tantumque eam partem. Sed legentes meminere, omnia ea constare quatuor coloribus. Immane tabulæ pretium accepit aureos mensura, non numero. Cui hic suboleret mendium? Est tamen non simplex. Nam vetus ac sincera lectio habet sic. Sed legentes meminere, omnia ea quatuor coloribus facta, manus pretium eius tabulæ in auro mensura accepit non numero. Vt intelligamus, in opere artem fuisse pretiosam non colores. Est & equus eius sine sine dictus in ceramine. Apertus quadrabit ad sequentia, si legas, Est & equus eius, siue fuit, pictus in ceramine. Vicisse Homeri versus videtur idipsum scribentis. Melius, describentis. Vt idipsum repercusu claritates oculorum excitaret. Colorum, non oculorum. Ex illaque reposuit ablatos colores. Vetus lectio melius: & illa reposuit a. c. Cylisnon tragœdiarum scriptorem. Scribo Philiscum. Impetus animi & libido in hæc quædam artis eum potius tulere. Melior ordo. Impetus animi & quædam artis libido in hæc potius eum tulere. Tradunt nanque conductum eum ab Aristrato Sicyoniorum tyranno ad pingendum quod is faciebat Telesti Poeta monumentum. Vera lectio, Tradunt nanque conduxisse pingendum ab Aristrato Sicyoniorum tyranno quod is faciebat Telesti Poeta monumentum. Aristratus locauit pingendum. Nicomachus conduxit. Parua Callides fecit. Scribos Callicles. Vnde hoc genus picturæ gryllus vocatur. Vetus lectio, grylli vocatur. est enim picturæ nominatiuus, & hoc genus dixit pro huius generis. Plurimæ præterea faciles argutiæ. Legendum, plurimæ terrea tales argutiæ. Quamobrem daturus celeritatis famam, absoluit vno die tabellam. Lege addendo, Quamobrem arti daturus

rus celeritatis famam. Quæ nobilissima tabula appellata est Stephanoplocos. Scribo: quæ è nobilissimis eius tabula appellata est Steph. Quoniam Glycera coronas venditando sustinuerat paupertatem. Vetus lectio, quoniam Glycera venditando coronas sustentauerat paupertatem.

De animi cantu compefcendo, & quis encausto & penicillo primus lacunaria & cameræ pinxerit, sparsimq; precia mirabilia picturarum.

Cap. 11.

Non est omittenda in picturæ mentione celebris circa Lepidum fabula. Siquidem in triumphatu quodam loco deductus à magistratibus in nemorosum hospitium, minaciter cû ijs postero die exoptulauit, somnum adeptum sibi volucrum concentu. At illi draconem in longissima membrana depictum circumdedere loco. Eoque terrore aues tum siluisse narratur, & postea cognitum est ita posse compefci. Ceris pingere ac picturam inurere quis primus excogitauerit, non cõstat. Quidam Aristidis inuentum putant, postea consummatum à Praxitele. Sed aliquanto vetustiores encaustice picturæ extitere, vt Polygnoti & Nicanoris & Archeilai Pariorum. Lysippus quoq; Aeginæ picturæ suæ inscripsit ενκαυτος, quod profecto non fecisset, nisi encaustica inuenta. Pamphilus quoque Apellis præceptor non pinxisse tantum encaustica, sed etiam docuisse traditur Pausaniam Sicyonium primum in hoc genere nobilem: Brietis filius hic fuit, eiusdemque primo discipulus. Pinxit & ipse penicillo parietes. Theopij cum reficerentur quondam à Polygnoto picti, multumque comparatione superatus existimabatur, quoniam non suo genere certasset. Idem & lacunaria primus pingere instituit, nec cameras ante eum taliter adornari mos fuit. Paruas pingebat tabellas, maximeque pueros: hoc æmuli eum interpetabatur facere, quoniam tarda picturæ ratio esset illa. Quamobrem arti daturus & celeritatis famam, absoluit vno die tabellam, quæ vocata est hemeresios, puero picto. Amauit in iuuetâ Glyceriam municipem suam, inuentricem coronarum certandoque imitatione eius: ad numerosissimam florum varietatem perduxit artem illam: postremo pinxit illam sedentem cum corona, quæ è nobilissimis eius tabula appellata est Stephanoplocos, ab alijs Stephanopolis, quoniam Glycera venditando coronas sustentauerat paupertatem. Huius tabulæ exemplar, quod apographon vocant, L. Lucullus duobus talentis emit à Dionysio Athenis. Pausias autem fecit & grandes tabulas, sicut spectatam in Pompeij porticibus bouem immolationem. Eam enim picturam primus inuenit, quam postea imitati sunt multi, æquauit nemo. Ante omnia cum longitudinem bouis ostendere vellet, aduersum eum pinxit, non transfuersum, vnde & abundè intelligitur amplitudo. Dein cum omnes, quæ volunt eminentia videri, candicantia faciant coloremque condiant nigro: hic totum bouem atri coloris fecit, vmbraque corpus ex ipsa dedit, magna profus arte in æquo extantia ostendens, & in confractio solida omnia. Sicyone & hic vitæ egit, diuq; fuit illa patria picturæ. Tabulas enim omnes ex publico propter æs alienum ciuitatis addictas, Scauri ædilitas Romam transtulit. Post eum eminuit longe ante omnes Euphranor Isthmius, olympiade ciiiij. idem qui inter fictores dictus est à nobis. Fecit & colossos & marmora ac scyphos scalpfit: docilis ac laboriosus ante omnes, & in quocunq; genere excellens ac sibi æqualis. Hic primus videtur expressisse dignitates heroum, & vsurpasse symmetriam. Sed fuit vnuerfitate corporum exilior, capitibus articulisq; grandior. Volumina quoq; composuit de symmetria & coloribus. Opera eius sunt, equitæ prælium, xij. diij. Thefeus, in quo dixit, eundè apud Paralium rosa palium esse, suum vero carne. Nobiles eius tabulæ

Ephesi,

do in myrtili & oleæ atq; populi nigre folijs. Maior quoq; pars hominum terrenis vitur vasis. Samia etiamnum in esculentis laudantur. Retinet hanc nobilitatem & Arretium in Italia: & calicum tantum Surrentum, Asta, Pol-lentia: in Hispania Saguntum, in Asia Pergamum. Habent & Tralleis opera sua, & Mutina in Italia, quoniam & sic gentes nobilitantur. Hæc quoq; per maria terrasq; vltro citroque portantur, insignibus rotæ officinis Ery-thris. Hodieq; in templo ostenduntur amphore duæ pro-pter tenuitatem consecratæ, discipuli magistrique certa-mine, vter tenuiorem humû duceret. Cois laus maxima, Hadrianis firmitas, nonnullis circa hoc seueritatis quoq; exemplis. Q. Coponium inuenimus ambitus damnatû, quia vini amphorâ dedisset dono ei cui vis suffragij latio erat. Atq; vt luxu quoq; aliqua contingat autoritas figli-nis, tripatinum, inquit Venestella, appellabatur summa cęnarum lautitia. Vna erat murenarum, altera luporum, tertia myxonis piscis, inclinatis iam scilicet moribus, vt tamen eos præferre Græci etiam philosophis possumus. Siquidem in Aristotelis heredum auctione lx. patinas ve-nisse traditur. Nam nos cum vnam Aesopi tragediarum histrionis in natura auium diceremus fertertijs de. steti-se, non dubito indignatos legentes. At Hercules, Vitel-lius in principatu suo cc. fertertijs condidit patinam, cui faciendæ fornax in campis exedificata erat: quoniam eò peruenit luxuria, vt etiam scitilia pluris content, quàm murhina. Propter hanc Mutianus altero consulatu suo in conquisitione exprobrauit patinarum paludes Vitel-lij memoriæ, non illa scdiora, cuius veneno Asprenati reo Cassius Seuerus accusator obijciebat interisse cxxx. coniuvas. Nobilitantur ijs oppida quoq; vt Rhegium, & Cumæ. Samia testa matris deum sacerdotes qui galli vocantur, virilitatem amputant, nec aliter citra perni-ciam, si M. Cœlio credamus, qui linguam sic amputan-dam obiecit graui probro, tanquam & ipse iam tunc ei-dem Vitellio malediceret. Quid non excogitauit ars? fractis etiam testis vtendo sic, vt firmius durent tuls cal-ce addita, quæ vocant signina. Quo genere etiam pau-menta excogitauit.

GLO. M. Varro tradit sibi cognitum Romæ Possunium nomine, à quo factas Romæ tubas. Item pisces, quos aspectu discernere à ve-ris vix posses. Crediderim nostros potius codices germanam ha-bere lectionem hoc modo, M. Varro tradit sibi cognitum Romæ Possim nomine, à quo factas Romæ uvas, item pisces, ita vt non sit aspectu discernere à veris. Cuius proplasticen pluris venire soli-tam ab artificibus ipsi, quàm aliorum opera. Illic legitur, cuius prop-lasmata pluris venire solita artificibus i. q. a. o. Fictilem eam fuisse, & ideo mirari solere. Vetus lectio: Fictilem eum fuisse, & ideo mirari solitum. Et arte firmitateq; xui sanctiora auro. Scribo & arte æulique firmitate certiora auro. Firmitate certiora ma-gis quadrat quàm sanctiora. Sequenti versu. Sed fictilibus proli-batur sympulis. Antiqui codices pro sympulis habent simpuiijs, quod vocabulum & apud Saryricum in eodem significato repe-ritur. Quis ausit Simpuium ridere Numæ, priscumque catinum. Vter tenuiorem humum circumduceret. Melius duceret, hoc qui-dem in loco, assentientibus versta scripturæ voluminibus. Ex-probrauit patinarum paludes Vitellio, memoria non vlla scdiora-re, cuius veneno Asprenati reo Cassius Seuerus accusator obijcie-bat interisse CXXX. coniuvas. Hæc lectio nullo modo cõsistit, cum neque Asprenas neque Cassius vsq; ad Vitellij principatum vixerit. Emendati codices aliter habent: Exprobrauit patinarum paludes Vitellij memoriæ, quàm illa scdiores, cuius veneno, &c. Vitellij memoriæ dicit non Vitellio, quia tum iam supplicium de-derat Vitellius. vt sit sensus scdiorum fuisse in Vitellio principe ram immanem profusionem, quàm in Asprenate priuato vene-ficium. Parietes quos appellant formaceos, quoniam fornacum modo circumdati vtrinq; duabus tabulis infarciuntur. Confer nunc sinceram lectionem: Formaceos, quoniam in forma cir-cundatis vtrinq; duabus tabulis infarciuntur. Quos ædificijs non idoneos probant. Tolle quos, & scribe, Aedificijs non nisi bi-mos probant. Halicarnassi mausolea. Ego Mausoli, scilicet reg-iam. pendet enim oratio à præcedentibus. nec de Mausoleo hic loquitur, sed de Mausoli domo, cuius & sequenti libro cap. 6. meminit.

Terræ varietates, & de puluere Puteolano, & alijs terræ generibus quæ in lapidem vertuntur. Cap. 13.

Verum & ipsius terræ sunt alia segmenta. Quis.n. satis miretur pelsimam eius partem, ideoq; pulue-rem appellatû in Puteolanis collibus, opponi ma-ris fluctibus, merfiumq; protinus fieri lapidem vnum in-expugnabilem vndis, & fortioiem quotidie vtiq; si Cu-mano misceatur cęmento? Eadem est terræ natura & in Cyzicena regione, sed ibi non puluis, verû ipsa terra qua libet magnitudine excisa & demersa in mare lapidea ex-trahitur. Hoc idem circa Cassandriam produit fieri. Et in fonte Cnidio dulci intra octo menses terrâ lapidefce-re. Ab Oropo quidem Aulidem vsq; quicquid terræ at-tingitur mari mutatur in saxa. Non multû à puluere Pu-teolano distat è Nilo harena tenuissima sui parte, non ad sustinenda maria fluctusq; frangendos, sed ad deballanda corpora palæstræ studijs. Inde certe Patrobio, Neronis principis liberto, aduehebatur. Quin & Leonnato & Cra-tero ac Meleagro Alexandri Magni ducibus fabulû hoc portari cum reliquis militaribus commercijs reperio. Plura de hac parte non sum dicturus, non Hercules mag-ïs quàm de terræ vsu in ceromatis, quibus exercendo iuuentus nostra corpora, vires animorum perdidit.

De parietibus formaceis, & lateritijs, & eo-rum ratione. Cap. 14.

Quid? non in Africa Hispaniaq; ex terra parietes, quos appellant formaceos, quoniam in forma cir-cundatis vtrinq; duabus tabulis infarciuntur ve-rius quàm instruuntur, quis durant incorrupti imbribus, ventis, ignibus, omniq; cęmento firmiores? Spectat etiam nunc speculas Annibalis Hispania, terrenasq; tur-res iugis montium impositas. Hinc & cęspitum natu-ra, castrorum vallis accommodata, contra fluminum im-petus aggeribus. Illini quidem crates parietum luto, & la-teribus crudis extrui quis ignorat? Lateres non sunt è sa-buloso, neq; harenoso multoq; minus calculoso ducendi solo, sed è cretoso & albicante, aut ex rubrica, vel si iam ex sabuloso, è mafculo certe. Fingitur optime verenam solstitio rimofsi sunt. Aedificijs non nisi bimos probant. Quin & intritam ipsam eorû prius quàm fingantur, ma-cerari oportet. Genera eorû tria. Didoron quo vitumr, longum sesquipedale, latum pede: alterû tetradoron: Ter-tium pentadoron. Græci enim antiqui doron palmû vo-cabant, & ideo dora munera, quia manu darentur. Ergo à quatuor & quinq; palmis, prout sunt, nominantur. Ea-dem est latitudo. Minore in priuatis operibus, maiore in publicis vtuntur in Græcia. Pitang in Asia, & in vltio-ris Hispaniæ ciuitatibus Mafsia & Calento fiunt lateres, qui siccati non merguntur in aqua. Sunt enim è terra pu-micosa, cum subigi potest vtilissima. Græci, præterquam vbi è silice fieri poterat structura, parietes lateritios præ-tulere. Sunt enim æterni, si ad perpendicularum fiant, ideo & ad publica opera & regias domos adduntur. Sic extru-xere murum Athenis, qui ad montem Hymetrum spe-ctat: sic Patris ædes Iouis & Hercules, quamuis lapideas columnas & epistylia circumdarent: domum Tralibus regiam Attali: item Sardibus Cræsi, quam gerulian fe-cere: Halicarnassi Mausoli: quæ etiam nunc durant. La-cedæmone quidem excisum lateritijs parietibus opus te-torum propter excellentiam picture lignis formis in-closum, Romam deportauere in ædilitate ad comitium exornandum Murena & Varro. Quod opus cum per fe mirum esset, tranflatû tamen magis mirabantur. In Ita-lia quoq; lateritius murus Aretij & Meuanig est. Rome non fiunt talia ædificia, quia sesquipedalis paries nõ plus quàm

quàm vnam contignationem tolerat. Cautumque est ne communis crasior fiat, nec intergerinorû ratio patitur.

De sulphure, alumine, & generibus eorum, & medicine. Cap. 15.

Hæc sint dicta de lateribus. In terræ autem reliquis generibus, vel maxime mira natura est sulphuris, quo plurima domatur. Nascitur in insulis Aeolijs inter Sicilia & Italiam, quas ardere diximus. Sed nobi lissimû in Melo insula. In Italia quoq; inuenitur in Nea-politano Campanoq; agro, collibus qui vocantur leuco-gæi: quod est cuniculi effossum perficitur igni. Gene-ra quatuor: viuum quod Græci apyron vocant, nascitur solidum, hoc glebosum. Eo solo ex omnibus generibus medici vtuntur. Cætera enim liquore constant, & con-ficiuntur oleo incocta. Viuum autem effoditur, translu-cetque, & viret. Alterum genus appellatur glebam, fullo-num tantû officinis familiare. Tertio quoq; generi vnus tantum est vsus ad suffiendas lanas, quoniam candorem tantum mollietiq; confert. Eguia vocatur hoc genus. Quarto autem ad ellychnia maxime conficienda. Cete-ro tanta vis est, vt morbos comitalis deprehendat nido-re, impositum igni. Lufit & Anaxilaus eo, cadens in cal-lice nouo, prunaq; subdita circumferens, exardescens re-percussu pallorem dirum velut defunctorum, offundente conuiijs. Natura eius calfacit, concoquit, sed & disci-tit collectiones corporum ob hoc talibus emplastris ma-lagmatibusq; miscetur. Renibus quoq; & lumbis in do-lore cum adipe, mire prodest impositum. Aferit & liche-nas à facie cum terebinthi resina, & lepras. Harpacticon vocatur à celeritate auellendi, auelli enim subinde debet. Prodest & suspiriosis linctû. Purulenta quoq; extusien-tibus, & contra scorpionum ictus. Vitiliginis viuum ni-tro mixtum, atque ex aceto tritum & illitum tollit. Item lendes in palpebris, aceto sandarachato admixto. Habet & in religionibus locû ad expiandas suffitu domos. Sen-titur vis eius & in aquis feruentibus. Neq; alia res facilius accenditur, quo apparet ignium vim magna etiam ei in-esse. Fulmina & fulgura quoq; sulphuris odorê habent, ac lux ipsa eorû sulphurea est. Et bituminis vicina est na-tura, alibi limus, alibi terra. Limus è Iudææ lacu, vt dixi-mus, emergens: terra in Syria circa Sidonem oppidum maritimû. Spiffantur hæc vtraque, & in densitatem co-eunt. Est vero liquidum bitumen, sicut Zacynthium, & quod à Babylone inuehitur. Ibi quidem & candidum gi-gnitur. Liquidû est & apolloniaticum, quæ omnia Græ-ci piffasphaltum appellant ex argumento picis & bitumi-nis. Gignitur & pingue liquorisq; oleacei in Sicilia, Agra-gantino fonte inhiens riuum. Incolæ id harundinû pa-niculis colligant, citissime sic adhærescens. Vtuntur eo ad lucernarum lumina olei vice: item ad scabiem iumen-torum. Sunt qui & naphtham, de qua in secundo dixi-mus volumine, bituminis generi ascribant. Verû ardens eius vis ignium naturæ cognata, procul ab omni vsu ab-est. Bituminis probatio, vt quàm maxime splendeat, sit-que ponderosum ac graue. Leue autê modice, quoniam adulteratur pice. Vis quæ sulphuris, siltit, discutit, contra-hit, glutinat. Serpentes nidore fugat accensum. Ad suffi-siones oculorum & albugines Babylonum ethicax tradi-tur, item ad lepras, lichenas, pruritusq; corporum. Illini-tur & podagris. Omnia autem eius genera incõmodos oculorum pilos replicant. Dentium doloribus medentur simul cum nitro illita. Tulsim veterem & anhelitus cum vino potum emendat. Dysentericis etiam datur eodem modo, siltitq; alium. Cum aceto vero potû discutit con-cretum sanguinem & detrahât. Mitigat lumborum do-lores, item articulorum. Cum farina hordeacea imposi-tum, emplastrû peculiare facit sui nominis. Sanguinem siltit, vulnera colligat. Clutinat neuo. Vtuntur etiam

ad quartanas bituminis drachma, & hedyofimi pari pon-dere cum myrrhæ obolo subacti. Comitiales morbos vsutum depræhedit. Vulvarum strangulationes oisactum discutit cû vino & castoreo. Procidencia sedis suffitu re-primat. Purgationes feminarum in vino potum elicit. In reliquo vsu æramentis illinitur firmatq; ea contra ignes. Diximus & tingi solitas ex eo statuas & illini. Calcis quo-que vsutum præbuit ita ferruminatis Babylonis muris. Pla-cet & ferrarijs fabrurum officinis tingendo ferro, clauo-rumq; capitibus, & multis alijs vsibus. Nec minor aut ab eo dissimilis est aluminis opera, quod intelligitur salugo terræ. Plura & eius genera. In Cypro candidum & ni-grum, exigua coloris differentia, cû sit vsus magna: quo-niam inficiendis claro colore lanis candidû liquidumque vtilissimum est, contraq; fuscis aut obscuris nigrum. Et aurum nigro purgatur. Fit autem omne ex aqua limoq; hoc est terræ exudantis natura; corruatum h yeme æthi-uis solibus maturatur. Quod fuerit ex eo præcoctû candi-dum fit: gignitur autem in Hispania, Aegypto, Arme-nia, Macedonia, Ponto Africa: insulis Sardinia, Melo, Li-para, Strongyle. Laudatissimum in Aegypto, proximû in Melo. Huius quoq; duæ species liquidum spiffumq;. Liquidi probatio, vt sit limpidum lacteumq;, sine offen-sis fricantium, cum quodam igniculo caloris. Hoc phori-mon vocant. An sit adulteratû depræhenditur succo pu-nici mali. Sincerum enim mixtura nigrescit. Alterû ge-nus est pallidæ & scabræ naturæ, & quod inficitur galla. Ideoq; hoc vocat paraphoron. Vis liquidû aluminis astrin-gere, indurare, rodere. Melle admixto sanat oris vlcera, papulas, pruritusque. Hæc curatio fit in balineis duabus mellis partibus, tertia aluminis. Virus alarum sudoresq; sedat. Sumitur pilulis cõtra lienis vitia, pellendumq; pu-ritum ac per vrinâ sanguinem. Emendat & scabiem ni-tro ac melanthio admixtis. Concreti aluminis vnum ge-nus schiston appellant Græci, in capillamenta quædâ ca-nescencia dehiscens. Vnde quidâ trichitin potius appel-lauer. Hoc fit è lapide, ex quo & chalcitru vocant, vt sit sudor quidam eius lapidis in spumâ coagulatus. Hoc ge-nus aluminis ficitat, minusque siltit humorem inuilem corporibus. Sed auribus magnopere prodest infusum, vel illitum, vel oris vlceribus, dentibusque, si salua cum eo contineatur. Et oculorû medicamentis in feritur apte, verendisque vtriusque sexus. Coquitur in patinis, donec liquari desinat. Inertior est alterû generis, quod stron-gylen vocant. Duæ eius species, fungosum atq; molli hu-more dilui facile, quod in totum damnatur. Melius pu-micosum, & foraminum siltulis spongæ simile, rotun-dumq; natura, candido propius cum quadam pinguedi-ne sine harenis friabile, nec inficiens nigritia. Hoc coqui-tur per se carbonibus puris, donec cinis fiat. Optimum ex omnibus quod melinû vocant, ab insula Melo, vt di-ximus. Nulli vis maior neq; astringendi, neq; denigran-di, neque indurandi. Nullum spiffius. Oculorum scabri-tias extenuat, combustum vtilius epiphoris inhiendis. Sic & ad pruritus corporis. Sanguinem quoque siltit in totum foris illitû. Vulsis pilis ex aceto illitum, renascen-tem mollit lanuginem summam. Omnium generû vis in astringendo. Vnde nomen Græcis. Ob id oculorum vitijs aptissima sunt. Sanguinis fluxiones inhiet cû adipe. Sic & infantium vlcera. Putrescentia vlcerum com-pescit cum adipe, & hydropticorum eruptiones siccât. Et aurium vitia cum succo punici mali. Et vnguium sca-brijs, cicatricumq; duritias & pterygia, perniõnes. Pha-gedænas vlcerû ex aceto, aut cum galla pari pondere cre-mata. Lepras cum succo olerum. Cum salis vero duabus partibus vitia quæ serpunt. Lendes & alia capillorû ani-malia per mixtum aquæ. Sic & ambustus prodest, & fur-turibus corporû cum sero & pice. Infunditur & dysen-tericis. Vuam quoque in ore comprimit, ac tonsillas. Ad omnia quæ in cæteris generibus diximus, efficitur in-

telligitur

velligitur ex Melo aduectum. Nam ad reliquos vsus vite in corijs lanisque perficiendis, quanti sit momenti, significatum est. Ab his per se omnia ad medicinas pertinentia terræ genera tractabimus.

GL O. Fungosum atque omnium ore dilui facile. Legendum, omnium humore dilui facile.

De terra Samia, & Eretria, & Chia, & Selinusia, & Pigniti, & Ampelini medicina. Cap. 16.

Amiæ duæ sunt, quæ syropicon, & quæ aster appellantur. Prioris laus, ut recens sit & leuis, linguæque glutinosa. Altera glebifior, candida. Vtraque vitur, ac lauatur. Sunt qui præferat priorem. Profunt sanguinem expuentibus. Emplastrisque quæ siccandi causa componuntur, oculorum quoque medicamentis miscentur. Eretria totidem differentias habet. Nanaque & alba est, & cinerea, quæ præfertur in medicina. Probatum mollitie, & quod si æra præducantur violaceum reddit colorem. Vis & ratio eius in medendo dicta est inter pigmenta. Lauatur omnis terra (in hoc enim loco dicemus) per fusa aqua, siccataque solibus, iterum ex aqua trita ac repõta, donec confidat, & digeri possit in pastillos. Coquitur in calicibus crebro concussu. Est in medicaminibus & Chia terra candicans, effectus eius qui Samie. Vfus ad mulierum maxime cutem. Idem & Selinusie, lactei coloris est hæc & aqua dilui celerrima. Eademque lacte diluta, & tectoriorum albaria interpolantur. Pigniti Eretrie similima est grandioribus tantum glebis & glutinosa, cui effectus idem qui cimoliæ, infirmior tamen. Bitumini similima est ampelitis. Experimentum eius, si ceræ modo accepto oleo liquefeat, & si nigricans colos maneat tostæ. Vfus ad molliendum discutiendumque. Ad hæc medicamentis additur, præcipueque in calliblepharis & inficiendis capillis.

Creta genera ad uestium vsus, cimolia, Sarda, Vmblica, saxum, argentaria. Cap. 17.

Creta plura genera. Ex ijs cimoliæ duo ad medicos pertinentia, candidum & ad purpurillum incli nans. Vis vtriq; ad discutiendos tumores, & fistendas fluxiones aceto assumpto. Panos quoque & parotidas cohibet. Et lichenas illita, pustulasque. Si vero aphronitrum & nitrum adijciatur, & acetum, pedum tumores sanant, ita ut in sole curatio hæc fiat, & post sex horas aqua falsa abluatur. Tertiū tumoribus Cypria cera addita prodest. Et refrigerandi quoque natura cretæ est, sudoresque immodicos sistit illita. Atque ita papulas cohibet ex vino sumpta in balineis. Laudatur maxime Thessalica. Nascitur & in Lycia circa Bubonem. Est & alius cimoliæ vsus in uestibus. Nam Sarda quæ affertur è Sardinia, candidis tantum assumitur, inutilis versicoloribus, & est vilissima omnium cimoliæ generū: preciosior Vmblica, & quam vocant saxum. Proprietatesque saxi, quod crescit in macerando, atque pondero emittit, illa mensura. Vmblica non nisi poliendis uestibus assumitur. Neque enim pigebit hæc quoque partem attingere, cum lex Metella extet fullonibus dicta, quæ C. Flaminius & L. Aemilius censores dedere ad populum ferendam. A deo omnia maioribus curæ fuere. Ergo ordo hic est: primū abluatur uestis Sarda, dein sulphure suffitur, mox desquamatur cimolia, quæ est coloris veri. Fucatus enim depræhenditur, nigrescitque, & effunditur sulphure. Veros autem & preciosos colores emollit cimolia, & quodam nitore exhilarat cõtritos sulphure: candidis uestibus saxum vtilius à sulphure, inimicū coloribus. Græcia pro cimolia tympaico vitur gypso. Alia creta argentaria appellatur, nitorem argento reddens. Est & vilissima qua circum præducere ad victoriæ notam, pedesque venalium trans mare

aduectorum denotare instituerunt maiores. Talem quoque Platum mimicæ scenæ conditorem, & altrologiæ confobrinum eius Manlium Antiochum, item grammatice Taberitū Erotem, eadem nauæ aduectos videre proauit.

Qui & quorum liberti præpotentes. Cap. 18.

Ed quid hos refero aliquo literarū honore commendatos? Talem in catasta videre Chryso gonum Sylla, Amphionem Q. Catuli, Heronem L. Luculli, Demetrium Pompeij, Augemque Demetrij, quanquam & ipsa Pompeij credita est: Hipparchum M. Antonij, Menam & Menecratem Sex. Pompeij, aliosque deinceps, quos enumerare iam nõ est, è sanguine Quiritium & proscriptio nium licentia ditatos. Hoc est in signe venalitij gregibus, opprobriumque insolentis fortunæ: quod & nos adeo potiri rerum vidimus, ut prætoriam quoque ornamenta decerni à senatu iubente Agrippina Cl. Cæsaris viderimus libertis: tantumque non cum laureatis fascibus remitti illo, vnde cretatis pedibus aduenissent.

De terra ex Galata, terra Clupea, terra Balearica, terra Ebusitana. Cap. 19.

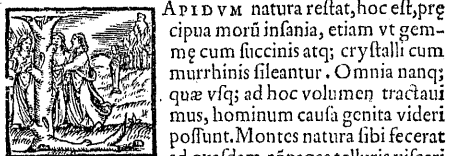
Præterea sunt genera tetre proprietatis fug, de quibus iam diximus, sed & hoc loco reddenda natura: Ex Galata insula, & circa Clupeam Africæ, scorpiones necat, Balearis & Ebusitania serpentes.

C A I I P L I N I I S E C V N D I N A T V R A L I S H I S T O R I Æ L I B E R T R I G E S I M V S S E X T V S .

P R O E M I V M .

Natura lapidum, ac marmorum luxuria. Cap. 1.

APIDVM natura restat, hoc est, præcipua mori insania, etiam ut gemme cum succinis atque crystalli cum murrhinis fileantur. Omnia nanque quæ vsque ad hoc volumen tractamus, hominum causa genita videri possunt. Montes natura sibi fecerat ad quasdam cõpuges telluris visceribus densandas, simul ad impetus fluminum domandos, fluctusque frangendos, ac minime quietas partes coerendas durissima sui materia. Cædimus hos, trahimusque nulla alia quam deliciarum causa, quos transcendisse quoque mirum fuit. In portento propè maiores habuere Alpes ab Annibale exuperatas, & postea à Cimbris, nunc ipsæ cæduntur in mille genera marmorū: promontoria aperiantur mari, & rerum natura agitur in planum. Euehimus ea quæ separandis gentibus pro terminis constituta erant, nauesque marmorum causa sunt, ac per fluctus feruissimam rerum naturæ partem, huc illucque portantur iuga montium maiore etiamnum vefania, quam cum ad frigidus potus vas petitur, in nubila celoq; proximè rupes cauantur, ut bibatur glacie. Secum quisque cogitet que pretia horum audiat, quas vehi trahique moles videat. Sed & quam

& quam sine his multorum fuerit beator vita, ad quamque multorum necesse sit necesse ista facere, imò verius patimortaleis, quos ad vsus, quæve ad voluptates alias, nisi ut inter maculas lapidum iaceant, ceu vero nõ tenebris noctium dimidiæ parti vitæ cuiusque gaudia hæc auferentibus. Ingens illa reputatæ subit etiã antiquitatis rubor. Extant censorie leges, glandia in cenis gliresque & alia dicta minora apponi vetantes. Marmora inuehi, & maria huius rei causa transiri, quæ veteret lex nulla lata est.

Quis primus in publicis operibus ostenderit. Cap. 2.

Dicat fortassis aliquis: non enim inuehebantur. Id quidè falso. Trecentas lx. columnas M. Scauri ædilitate ad scenã theatri temporarij, & vix vno mense futuri in vsu, viderunt portari silentio legum. Sed publicis nimirum indulgentes voluptatibus. Id ipsum cur aut qua magis via irrepunt vitia quam publica? Enimue non alio modo in priuatos vsus illa venere, eboræ, aurum, gemmæ, aut quid omnino dijs relinquimus? Verum esto indulserint publicis voluptatibus, etiam ne tauerunt maximas earum atque adeo duodequadragenum pedum, Lucullei marmoris in atrio Scauri collocari? nec clam illud occulteque factum est. Satisfacti sibi damni infecti egit redemptor loacarum, cum in palatium extraherentur. Non ergo in tam malo exemplo moribus cauere vilius fuerat, quam tacere tantas moles in priuatam domum trahi præter sicilia deorum fastidia.

Quis primus peregrino marmore columnas habuerit Roma. Cap. 3.

Nec potest videri Scaurus rudi & huius mali improvidæ ciuitati obrepisse quod vitæ rudimento. Iam enim L. Crassum oratorem illum, qui primus peregrini marmoris columnas habuit in eodem palatio, Hymettias tamen nec plures sex aut longiores duodenum pedum, M. Brutus in iurgijs ob id Venerem palatinam appellauerat. Nimirum illa omifere moribus vitis: frustra que interdita que veterant cernentes, nullas potius quam irritas esse leges maluerunt. Qui nos sequentur meliores nos esse probabunt. Quis enim tantarum hodie columnarum atrium habet? Sed prius quam de marmoribus dicamus, hominum in ijs præferenda dicemus pretia. Ante igitur artifices percensebimus.

GL O. Columnas habuit in eodem atrio, Hymettias. Lego in eodem palatio. Quem M. Brutus in iurgijs ob id Venerem palatinam appellauerat. Quem reddat. Ante igitur artifices percensebimus. Melius, percensebimus.

Qui primum laudati in marmore sculpendo, et quibus temporibus. Cap. 4.

Marmore sculpendo primi omnium inclauerunt Dipænus & Scyllis geniti in Creta insula, etiamnum Medis imperantibus, priusque quam Cyrus in Persis regnare inciperet, hoc est, olympiade circiter l. Is Sicyonem se contulere, quæ diu fuit officinarum omnium metallorum patria. Deorum quorundam simulacra publice locauerant Sicyonij, quæ prius quam abfoluerentur, artifices iniuriarum quæsti abierunt in Aetolos. Protinus Sicyonios famas inuasit ac sterilitas, merorque dirus. Remedium petentibus Apollo Pythius assuturum respondit, si Dipænus & Scyllis deorum simulacra perfecissent. Quod magnis mercedibus obsequijsque impetratum est. Fuere autem simulacra ea Apollinis, Dianæ, Herculis, Mineræ, quod è celo postea tactum est.

Nobilitates operum & artificum in marmore cxxxvi. marmor Parium & Mausoleum. Cap. 5.

VM ij essent, iam fuerat in Chio insula Malasculptor, dein filius eius Micciades, ac deinde nepos Anthermus Chius, cuius filij Bupalus & Anthermus clarissimi in ea scientia fuere. Hipponactis poetæ ætate, quem certum est lx. olympiade fuisse. Quod si quis horum familiam & proauum vsque retro agat, inueniet artis eius originem cum olympiadū origine cõpisse. Hipponacti notabilis fœditas vultus erat, quam obrem imaginem eius lasciuia iocorum ij proposuere ridentū circulis. Quod Hipponax indignatus amaritudinem carminū distinxit in tantū, ut credatur aliquibus ad laqueum eos compulisse, quod falsum est. Complura enim in finitimis insulis simulacra postea fecere, sicut in Delo, quibus subiecerunt carmen, non vitibus tantum censerit Chium, sed & operibus Anthermi filiorum. Ostendunt & Isij Dianam manibus eorum factam. Et in ipsa Chio narrata est operis eorum Dianæ facies in sublimi posita, cuius vultū intrantes tristem, exeuntes exhilaratum putant. Romæ signa eorum sunt in Palatina æde Apollinis in fastigio, & in omnibus ferè quæ dius Augustus fecit. Patris quoque eorum & Deli fuere opera, & in Lesbo insula. Dipæni quidem Ambracia, Argos, Cleone, operibus refertè fuerunt. Omnes autem tantū candido marmore vsi sunt è Paro insula, quem lapidem cæpere lychnitè appellare, quoniam ad lucernas in cuniculis cederetur, ut autor est Varro, multis postea candidioribus repertis, nuper etiam in Lunensium lapidicinis. Sed in Pariorum mirabile proditur, gleba lapidis vnus cuneis diuidentium soluta imaginem Sileni intus extitisse. Non omittendum hanc artem tanto vetustiore fuisse quam picturam aut statuariam, quarum vtraque cum Phidia cõpessit lxxxij. olympiade, post annos circiter cccxxxij. Et ipsum Phidiam tradunt sculpsisse marmora, Veneremque; eius esse Romæ in Octauia operibus eximia pulchritudinis. Alcamenem Atheniensem (quod certū est) docuit in primis nobilem, cuius sunt opera Athenis complura in ædibus sacris, præclaraque; Venus extra muros, quæ appellatur Aphrodite ἡ ἰκκρωτή. Huic summam manum ipse Phidias imposuisse dicitur. Eiusdem discipulus fuit Agoracritus Parius, ei ætate gratus. Itaque è suis operibus pleraque; nomini eius donasse fertur. Certauere autem inter se ambo discipuli in Venerè faciendâ. Vicitque Alcámenes non opere, sed ciuitatis suffragijs, contra peregrinum suo fauentis. Quare Agoracritus ea lege signum suum vendidisse traditur, ne Athenis esset, & appellasse Nemesim. Id positum est Rhannunte pago Atticæ, quod M. Varro omnibus signis prætulit. Est & in matris magnæ delubro in eadem ciuitate Agoracriti opus. Phidiam clarissimū esse per omnes gentes que Iouis olympij famam intelligunt, nemo dubitat: sed ut merito laudari sciant etiam qui opera eius non viderunt, proferemus argumeta parua & ingenij tantum. Neque ad hoc Iouis olympij pulchritudine vtetur, non Mineræ Athenis factæ amplitudine, cum sit ea cubitorum xxvj. eboræ hæc & auro cõstata, sed scuto eius in quo Amazonum prælium cõclauit intumescente ambitu parmæ, eiusdem concava parte deorum & gigantum dimicationem, in soleis vero Lapitharum & Centaurorum: adeo momenta omnia cõpacta artis illius fuere. In base autem quod cõclatum est, Pandoras genesin appellauit. Ibi dijs sunt xxx. numero nascetes, Victoria præcipue mirabili. Periti mirantur & serpentem, & sub ipsa cuspidè æream sphingem. Hæc sint obiter dicta de artefice nunquam satis laudato, simul ut noscatur illam magnificentiam æqualem fuisse & in paruis. Praxitelis ætatem inter statuarios diximus, qui marmoris gloria superauit etiam femet.

semet. Opera eius sunt Athenis in Ceramico, sed ante omnia, & non solum Praxitelis, verum & in toto orbe terrarum Venus, quæ ut viderent, multi nauigauerunt Gnidum. duas fecerat, simulq; vendebat, alteram velata specie, quam ob id quidem prætulit optione, quorū conditio erat Coi, cum alteram etiam eodem pretio detulisset, seuerum id ac pudicum arbitantes: reiectam Gnidij emerunt, immensa differentia famæ. Voluit eam postea à Gnidij mercari rex Nicomedes, totū æs ciuitatis alienum, quod erat ingens, dissoluturum repromittens. Omnia perpeti maluit, nec in merito. Illo enim signo Praxiteles nobilitauit Gnidum. Aedicula eius tota aperitur, ut conspici possit vndiq; effigies deæ, fuenta ipsa, ut creditur, facta. Nec minor ex quacunq; parte admiratio est. Ferunt amore captū quendam cum delituisse noctu simulacro cohaesisse, eiusq; cupiditatis esse indicem maculam. Sunt in Gnido & alia signa marmorea illustriū artificum, Liber pater Bryaxidis, & alter Scopæ & Minerua: nec maius aliud Veneris Praxitelice specimen, quam quod inter hæc sola memoratur. Eiusdē est Cupido obiectus à Cicerone Verri, ille propter quem Thespia visabantur, nunc in Octauie scholis positus. Eiusdem & alter nudus in Pario colonia Propontidis, par Veneri Gnidia nobilitate & iniuria. Adamauit enim eum Alchidas Rhodius, atq; in eo quoq; simile amoris vestigiū reliquit. Romæ Praxitelis opera sunt, Flora, Triptolemus, Ceres in hortis Seruilianis, boni Euentus & bonæ Fortiunæ simulacra in Capitolio: item & Mænades, & quas Thyadas vocant, & Caryatides, & Sileni in Asinij Pollionis monumentis, & Apollo & Neptunus. Praxitelis filius Cephifodorus rei & artis hæres fuit. Cuius laudatū est Pergami symplegma, signum nobile, digitis corpori verius quam marmoris impressis. Romæ eius opera sunt Latona in palatii delubro. Venus in Asinij Pollionis monumentis, & intra Octauie porticus in Iunonis æde Aesculapius ac Diana. Scopæ laus cū his certat. Is fecit Venerem & Pothon & Phaethontem, qui Samothraciæ sanctissimis ceremonijs coluntur. Item Apollinem Palatinum, Vestam sedentem laudatam in Seruilianis hortis, duasq; chameteras circa eam, quarū pares in Asinij monumentis sunt, vbi & Canephorus eiusdem. Sed in maxima dignatione Cn. Domitij delubro in circo Flamini Neptunus ipse & Thetis atq; Achilles, Nereides supra Delphinos & cete & hippocampas sedentes. Item Tritones, chorusq; Phorci & prietes, ac multa alia marina, omnia eiusdem manus, præclarū opus etiam si totius vitæ fuisset, nunc vero præter supradicta, quæque nescimus, Mars est etiam nū sedens colossus eiusdem in templo Bruti Callaici apud Circum eundem ad Lauicanam portam culti, præterea Venus in eodem loco nuda Praxitelicā illam Gnidiam antecedens, & quemcunq; alium locum nobilitatura. Romæ quidem magnitudo operum eam obliterat, ac magni officiorum negociorumq; acervum omnes à contemplatione talium abducunt, quoniam ocioforum, & in magno loci silentio apra admiratio talis est. Qua de causa ignoratur artifex eius quoq; Veneris, quam Vespasianus Imperator in operibus Pacis suæ dedicauit, antiquorū dignam fama. Par hæsitatio est in templo Apollinis Soriani, Nioben cum liberis morientem Scopas an Praxiteles fecerit: item Ianus pater in suo templo dicatus ab Augusto ex Aegypto aduectus, vtrius manus sit, iam quidem & auro occultatus: similiter in curia Octauie quaritur de Cupidine fulmen tenente. Id eundem affirmatur, Alcibiadem esse principē forma in egestate. Multa in eadem schola sine autoribus placent. Sartyri quatuor, ex quibus vnus Liberum patrem palla velatus humeris præfert: alter liberum similitur, tertius ploratum infantis cohibet: quartus crater alterius situm sedat: duæque nymphæ velificantes sua veste. Nec minor quæstio est in septis, Olympum & Pana Chironemque

cum Achille qui fecerint, præsertim cum capitali satisfactioe fama iudicet dignos. Scopas habuit gemulos eadem ætate Bryaxin & Timotheum, & Leocharem, de quibus simul dicendum est, quoniam pariter coluere Mausoleum. sepulchrum hoc est ab vxore Artemisia factum Mausolo Caria regulo, qui obiit olympiadis centesimæ anno ij. Opus id vt esset inter vij. miracula ij maxime artifices fecere: patet ab austro & septentrione sexagenos ternos pedes, breuius à frōtibz, toto circuiu pedes quadringentos xj. attollitur in altitudinem xxv. cubitis: cingitur columnis xxxvj. Ab oriente coluauit Scopas, à septentrione Bryaxin, à meridie Timotheus, ab occasu Leochares. Priusq; quam peragerent, regina Artemisia, tæmariti memorie id opus extrui iusserat, obiit. Non tamen recesserunt, nisi absoluto iam, id gloriæ ipsorum artisq; monumentum iudicantes, hodieq; certant manus. Accessit & quintus artifex. Nanq; supra pteron pyramis altitudine inferiorē equauit. xxiii. gradibus in metæ cum eum se contrahens. In summo est quadriga marmorea, quam fecit Pythis. Hæc adiecta cxi. pedum altitudine totum opus includit. Timothei manu Diana Romæ est in palatio Apollinis delubro, cui signo caput repoluit Aulianus Euander. In magna admiratione est & Hercules Menestrati: & Hecate Ephesi in templo Diane post ædem, in cuius contemplatione admonent æditui parcere oculis, tanta marmoris radiatio est. Non postulantur & Charites in propylæis Atheniensium, quas Socrates fecit, alius ille quàm pictor, idem vt aliqui putant. Nam Myronis illius, qui in ære laudatur, anus ebra est Smyrnæ in primis incluta. Pollio Asinius vt fuit acris vehementiæ, sic quoq; spectari monumenta sua voluit. In ijs sunt centauri nymphas gerentes Archefitæ, Thespiades Cleomenis, Oceanus & Iupiter Entochi, Hippiaides Stephanii, Hermerotes Taurifici nō ccelatoris illius, sed Traliani. Iupiter hospitalis Pamphili Praxitelis discipuli, Zetus & Amphion & Dirce & taurus, vinculumque ex eodem lapide, à Rhodo aduecta opera Apollonij & Taurifici. Parctum ij certamen de se fecere, Menestratem videri profelsi, sed esse naturalem Artemidorum. Eodem loco Liber pater Eutyichidis laudatur, ad Octauie vero porticum Apollo Philisci Rhodij in delubro suo. Item Latona & Diana, & musæ nouem, & alter Apollo nudus. Eum qui citharā in eodem templo tenet, Timarchides fecit. Intra Octauie vero porticus in gde Iunonis ipsam deam Dionysium & Polyces: aliam Venerē eodem loco Philiscus. Cetera signa Praxiteles. Item Polyces & Dionysius Timarchidis filij Iouem, qui est in proxima gde, fecerunt. Pana & Olympum luctantes, eodem loco Heliodorus, quod est alterum in tergis symplegma nobile, Venerem lauante sese. Dædalum stantem Polycharmus. Ex honore apparet in magna autoritate habitū Lyfiæ opus, quod in palatio super arcū diuus Augustus honorio Octauij patris sui dicauit in edicula columnis adornata. Id est quadriga currusque, & Apollo ac Diana ex vno lapide. In hortis Seruilianis reperio laudatos, Calamidis Apollinē illius ccelatoris, Daetylidis Pythias, Amphistrati Callisthenem historiarum scriptorem. Deinde multorum obscurior fama est, quorundā claritati in operibus eximij obstant numero artificum, quoniam nec vnus occupat gloriam, nec plures pariter nuncupari possunt, sicut in Laocoonte qui est in Titi imperatoris domo, opus omnibus & picture & statuarie artis præferendum. ex vno lapide eum & liberos draconumq; mirabiles nexu de consilij sentētia fecere summi artifices Agesander & Polydorus & Athenodorus Rhodij. Similiter palatinas domos Cæsaris repleuere probatissimis signis Craterus cum Pythodoro, Polydecetes cum Hermolao, Pythodorus alius cum Artemone, & singularis Aphroditus Trallianus Agrippæ Pantheum decorauit Diogenes Atheniensis, & Caryatides in columnis templi eius

probantur

probantur inter pauca operum: sicut in fastigio posita signa, sed propter altitudinem loci minus celebrata. In honoris est nec in templo vno Hercules, ad quē Peni omnibus annis humana sacrificauerunt victimam, humi stans, ante aditum porticus ad nationes sitq. Fuere & Thespiades ad ædem Felicitatis, quarum vnā adamauit eques Romanus Iunius Pisciculus, vt tradit Varro: admiratur & Paliteles, qui & quinq; volumina scripsit nobilitū operum in toto orbe. Natus hic in Græciæ Italia ora, & ciuitate Romana donatus cū ijs oppidis, Iouem fecit ebur neum in Metelli æde, qua cæpus petitur. Accidit ei cum in nauibus vbi ferq; Africane erant, per caueam intuens leonem cælarat, vt ex alia cauea panthera erumperet nō leui periculo diligentissimi artificis. Fecisse opem cōplura dicitur, sed quæ fecerit nominatim non refertur. Archelaum quoq; magnificat Varro, cuius se marmoream habuisse leonem tradit, aligerosq; ludentes cum ea Cupidines, quorum alij religatam tenerent, alij è cornu cogentem bibere, alij calciarent focis, omnes ex vno lapide. Idem & à Coponio xiiii. nationes, quæ sunt circa Pompeij, factas autor est. Inuenio & Canachum laudatū inter statuarios, fecisse marmorea. Nec Sauron atq; Batrachū obliterari conuenit, qui fecere templa Octauie porticibus inclusa, natione & ipsi Lacones. Quidam & opibus præpotentes fuisse eos putant, ac sua impensa cūstruxisse, inscriptionem sperantes. Quæ negata, hoc tamen alio loco & modo vsurpasse. Sunt certe etiam nunc in columnarum spiris insculpta nominum eorum argumenta, rana atq; lacerta. In Iouis æde extitisse picturem cultusq; reliquos omnes foemineis argumentis constat. Etenim facta Iunonis gde cum inferrentur signa, permutasse geruli traduntur, & id religione custoditum, velut ipsi dijs sedem ita partiris. Ergo & in Iunonis æde cultus est, qui Iouis esse debuit. Sunt & in paruis marmoreis famā consecuti, Myrmecides, cuius quadrigam cū agitatore cooperuit alis musca, & Callicrates cuius formicarum pedes atque alia membra peruidere non est.

GLO. Quod Hipponax indignatus, amaritudinem carminum distinxit eos in tantum, vt credatur aliquos ex ijs ad laqueum compulisse. & Melius amaritudinem carminū distinxit in tantum, vt credatur aliquibus ad laqueum eos compulisse. Quemadmodū enim gladium distinguimus petitori hostem ita hic Hipponax metaphorice dicitur amaritudinem carminis, quæ illi pro telo fuit, in laqueos distinxit. Cuius opera Athenienses complura in ædibus sacris posuere, præclarāque Veneris imaginem extra muros, quæ appellatur Aphrodite ex opolis. & Et hic vetus lectio est incorruptior. Cuius sunt opera Athenis complura in ædibus sacris, præclarāque Venus extra muros, quæ appellatur Aphrodite ἐκ ὀπῶν. Εὐκρίτης legendum pro exopolis, Paulianus quoque in Atticis attestatur. Proferemus argumento paruo & ingenij tantum. & Argumenta parua, non argumento paruo. Scopæ vero laus cum his certant. Fecit Venerem. & Legendum, Scopæ laus cum his certat. fecit Venerem. Et quencunq; alium locum nobilitant. & Scribo & quencunq; alium locum nobilitatura. neque aliter legi commode potest. Romæ quidem magnitudo operum est iam obliterata à magnis officiorum negociorumq; acervis, quæ omnes à contemplatione talium abducunt. & Aequæ fœdum & hoc mendum sustulimus ex fide veterum codicū hoc pacto, Romæ quidem magnitudo operum eam obliterat, ac magni officiorum negociorumq; acervum omnes a. c. a. Sinceritas lectionis euidentius in contextu apparebit, collatis præcedentibus ac sequentibus. Ex quibus vnus Liberum patrem palla velatus Veneris præfert. & Veteri codice pro Veneris habent humeris. Hippiaides & Hermerotes Taurifici. & Verus lectio Hippiaides Stephani. Hermerotes Taurifici. Eodem loco Liber pater Eutyichidis manu laudatur. & Manu superest, nec habetur in probatæ fidei exemplaribus. Ex quo apparet in magni honoris autoritate habitum Lyfiæ opus. & Melius vetus scriptura. Ex honore apparet in magna autoritate h. l. o. & sic rectius quadrabant quæ sequuntur. In honore est & in templo illo Hercules ad quem Pœni omnibus annis humana sacrificauerunt victimam, humi stans ante aditū porticus agnitiones sitæ. Fuere & Thespiades ad ædem Felicitatis. & Clariorem & hunc locum fecit collatio ad manuscriptos codices, qui sic habent. In honoris est nec in templo vno Hercules, ad q. p. o. a. b. f. victima, h. l. a. a. p. ad nationes. Sitæ fuere & Th. & c. Suffragatur huic lectioni quod

mox in eodem capite legitur his verbis: Idem & à Coponio quatuordecim nationes, quæ sunt circa Pompeij, factas autor est. Quæ vnā amauit eques Ro. Iunius Pisciculus. & Scribendum, adamauit. Alij calciarent focos, & omnes ex vno lapide. & Lego alij calciarent focis, omnes ex vno lapide. Nec minus Sauron atque Batrachum obliterari conuenit. & Vox hæc, minus, delenda est vt hoc loco plane superuacanea.

Quando primum marmorum in adificijs usus, & quis primus Romæ crustauerit parietes, & quibus etatibus quaque marmora in usum venerint, & quis primus marmora secuerit, & ratio secandi: de harena. Cap. 6.

Hæc sint dicta de marmorum sculptoribus, summaque claritate artificū, quo in tractatu subit mentem non fuisse tum autoritatē maculoso marmoris: fecere è Thasio, Cycladum insulari, æque & è Lesbio: liuidius hoc paulo. Verficolores quidem maculas, & in totum marmorum apparatus Menander etiam diligentissimus luxurię interpres primus & raro attingit. Columnis demum vtabantur in templis, nec lautitiæ causa (nondū enim ista intelligebantur) sed quia firmiores aliter statui non poterant. Sic est inchoatum Athenis templum Iouis Olympij, ex quo Sylla capitolinis gēibus ad uexerat columnas. Fuit tamen inter lapidem atque marmor differentia iam & apud Homerum, dicit enim Paridis os marmore saxo percussum, sed hæc tunc regias quoque domos cum laudatissime præter æs, aurum, electrum, argentum, ebore tantum adornans. Primum (vt arbitror) verficolores istas maculas Chiorum lapidicinæ ostenderunt, cum extruerent muros, faceto in id M. Ciceronis sale, omnibus enim ostentabant vt magnificum. Multo, inquit magis mirarer, si Tiburtino lapide fecisset. Et Hercules non fuisse picture honos vllus, non modo tantus, in aliqua marmorum autoritate. Secandi marmor in crustas nescio an Carię fuerit inuentum. Antiquissima, quod equidem inueniam, Halicarnasi Mausoli domus Proconnesio marmore exulta est, lateritijs parietibus. Is obiit olympiadis canno ij. vrbis Romę anno cccij. Primum Romę parietes crusta marmoris operuisse totius domus suæ in Cælio monte Cornelius Nepos tradidit Mamurram Formijs natū, equitem Romanum, præfectum fabricorum C. Cæsaris in Gallia. Neque indignatio sit tali autore inuenta re. Hic nanque est Mamurra Catulli Veronenensis carminibus proficissus, quem vt res est, domus ipsius clarius quàm Catullus dixit habere, quicquid habuisset comata Gallia. Nanq; adiecit idem Nepos, eum primum totis gēibus nullam nisi è marmore columnam habuisse, omnes solidas à Carystio aut Lu-nensi. Denique M. Lepidus Catuli in consulatu collega: primus omnium limina ex Numidico marmore in domo posuit magna repræhensione. Is fuit consul anno vrbis dclxvj. hoc primum inuesti Numidici marmoris vestigium inuenio, non in columnis tantum crustis, vt Mamurra carystium posuit, sed in massa & vilissimo liminum vsu. Post hunc Lepidum ferme quadriennio L. Lucullus consul fuit, qui nomen (vt apparet ex re) Lucul-leo marmoris dedit admodum delectatus illo, primusque Romam inuexit atrum alioqui, cum cetera maculis, aut coloribus commendentur. Nascitur autem in Nili insula, solumq; pene horum marmorum ab amatore nomen accepit. Inter hos primum (vt arbitror) marmoreos parietes habuit scena M. Scauri, non facile dixerim sectos an solidis glebis positos, sicuti est hodie Iouis tonantis ædes in Capitolio. Nondum enim secti marmoris vestigia inuenerat Italia. Sed quisquis primum inuenit secare luxuriamque diuidere, importuni ingenij fuit. Harena hoc fit, & ferro videtur fieri, ferra in præconi lineæ præ-

C. PLINII.

CC mente

mente harenas versando, tractuq; ipso secante. Aethiopia hæc maxime probatur. Nam id quoque accessit, ut ad Aethiops vsq; peteretur quod faceret marmora, imo vero etiam in Indos, vnde margaritas quoq; peti feueris moribus indignum erat: hæc proxime laudatur. Mollior tamen quæ ex Aethiopia. Illa nulla scabricie fecat. Indica non æque leuigat, sed ea combusta polientes marmora fricare iubentur. Simile & Naxiæ vitium est & coptidi, quæ vocatur Aegyptia. Hæc fuere antiqua genera marmoribus secandis. Postea reperta est harena non minus probanda, ex quodam Adriatici maris vado, estu nudante obseruatione non facili. Iam quidem quacunq; harena secare è fluuijs omnibus fraus artificij aut est, quod dispendium admodum pauci intelligunt. Crasior enim harena laxioribus segmentis terit, & plus erodit marmoris, maiusque opus scabricia polituræ relinquit. Ita scetæ attenuantur cruitæ. Rursusq; Thebaica polituris accommodatur, & quæ fit è poro lapide aut è pumice.

De Naxio, & Armenio, & de generibus marmorum. Cap. 7.

Signis è marmore poliendis, gemmisq; etiam scalpen dis atq; limandis Naxium diu placuit ante alia, ita vocantur cotes in insula Cypro genitæ. Vicere postea ex Armenia vectæ. Marmorum genera & colores non attinet dicere in tanta notitia, nec facile est enumerare in tanta multitudine. Quot enim quoque loco non suum marmor inuenitur? Et tamen celeberrimi generis dicta sunt in ambitu terrarum cum gentibus suis. Non omnia tamen in lapidicinis gignuntur, sed multa & sub terra sparsa. Pretiosissimi quidem generis Lacedæmonium viride, cunctisque hilarius. Sic & Augustum, ac deinde Tiberium, in Aegypto Augusti ac Tiberij primum principatu reperta. Differentiaq; eorum est ab ophite, cum sit illud serpentium maculis simile, vnde & nomen accepit, quod hæc maculas diuerso modo colligunt: Augustum vndatim crispum in vertices: Tiberium sparsim conuoluta canicie. Neq; ex ophite aureis guttis, nisi parua ad modum, inueniuntur. Duo eius genera, molle candidum, nigricans durum. Dicuntur ambo capitis dolores federe adalligati, & serpentium ictus. Quidam phreneticis ac lethargicis adalligari iubent candicantem. Contra serpentes autem à quibusdam laudatur præcipue ex his, quem tephriam appellant, à colore cineris. Vocatur & Memphites à loco, gemmantis naturæ: huius vsus conteri, & ijs quæ vrenda sint aut secanda, ex aceto illini. Obstupescit ita corpus, nec sentit cruciatum. Rubet porphyrites in eadem Aegypto, ex eo candidis interuenientibus punctis, leucostictos vocatur. Quantis libet molibus cedendis sufficiens lapidicina. Statuas ex eo Cl. Cæsari procurator eius in urbem ex Aegypto aduexit Triarius Pollio, non admodum probata nouitate. Nemo certe postea imitatus est. Inuenit eadem Aegyptus in Aethiopia, quem vocant basitem, ferrei coloris atque duritiæ. Vnde & nomen ei dedit. Nunquam hic maior repertus est, quam in templo Pacis ab imperatore Vespasiano Augusto dicatur: argumento Nili xvj. liberis circa ludentibus, per quos totidè cubiti summi incrementi augmentis se amnis eius intelliguntur. Non absimilis illi narratur in Thebis delubro Serapis, ut putant Memnonis statua dicatur: quem quotidiano solis ortu contactum radijs, crepare dicunt. Onychem etiam tum in Arabia montibus, nec vsquam alibi nasci putauere nostri veteres: Sudinis in Germania, potioris primum vasis inde factis, dein pedibus lectorum sellisq;, Cornelius Nepos tradidit fuisse magno miraculo cū P. Lentulus Spinter amphoras ex eo Chiorum magnitudine cadorum ostendisset: post quinque enim deinde triginta duorum pedum longitudine columnas vidisse se. Variatū in hoc lapide postea est. Nanq; pro

miraculo insigni, quatuor modicas in theatro suo Cornelius Balbus posuit. Nos ampliores triginta vidimus in cænatione, quam Callistus Cæsaris Claudij libertorum potentia notus sibi exædificauerat.

Argumento xvj. liberis circa ludentibus, per quos totidè cubiti summi incrementi augmentis se amnis intelliguntur. Emen data lectio, argumento Nili xvj. liberis circa ludentibus, per quos totidè cubiti summi incrementi augmentis se amnis intelliguntur. Onychem etiam tum in Arabia montibus, nec vsquam alibi nasci putauere nostri veteres, sed in Germania. Pro sed, legendum Sudines, nomen scriptoris, qui & in catalogo recensetur. ac mox Chiorum magnitudine cadorum, non & vrcos m.c. Nos ampliores triginta vidimus in scena, quam Callistus Cæsaris Claudij libertorum potentissimus exædificauerat. Magis placet vetus lectio: N. a. tu. in cænatione, quam Callistus Cæsaris Claudij libertorum potentia notus sibi exædificauerat.

De alabastrite, & lygdino, & alabandico. Cap. 8.

Hinc aliqui lapidem alabastriten vocant, quem cauant ad vasa vnguentaria, quoniam optime obseruare incorrupta dicitur. Idem & vltus emplastris conuenit. Nascitur circa Thebas Aegyptias, & Damascus Syriae. Hic cæteris candidior. Probatissimus vero in Carmania, mox in India: quidè & in Syria Adiaq;. Viliissimus autem & sine vllò nitore in Cappadocia. Probantur quàm maxime mellei coloris, in vertice maculoso atq; non translucidi. Viti in ijs corneus color aut candidus, & quicquid simile vitro est. Paulum distat ab eo in vnguentorum fide multi existimant lygdinos in Tauro repertos, amplitudine qua lances craterasque non excedant, antea ex Arabia tantū aduehi solitos, candoris eximij. Magnus & duobus cõtrariæ inter se naturæ honos Coralitico in Asia reperto, mensuræ non vltra bina cubita, candore proximo ebori & quadam similitudine. E diuerso niger est Alabandicus terræ suæ nomine, quam & Miletum nascens, ad purpuram tamen magis aspectu declinat. Idemq; liquatur igni, ac funditur ad vsum vitri. Thebaicus interiectus aureis guttis, inuenitur in Africæ parte Aegypto adscripte, coticulis ad terenda collyria quadã vtilitate naturali conueniens. Circa Syenem vero Thebaidis syenites, quem ante pyrropæcilion vocabant. Trabes ex eo facere reges quodã certamine obeliscos vocantes, Solis numini sacros. Radiorū eius argumentū in effigie est, & ita significatur nomine Aegyptio. Primus omnium in id instituit Mitres, qui in Solis vrbe regnabat, somnio iussus, & hoc ipsum inscriptum est in eo. Etenim scalpurgē illè effigiesq; quas videmus, Aegyptiæ sunt literæ. Postea & alij regum in supradicta vrbe, Sochis quatuor numero, quadragenorū & octonum cubitorum longitudine: Ramises autem is, quo regnante Ilium captum est, quadraginta cubitorum. Idemq; digressus inde, vbi fuit Mneuidis regia, posuit alium, longitudine vndecenis pedibus per latera cubitis quatuor.

Ad terenda collyria quadam vtilitate naturæ alia conueniens. Ego, quadam vtilitate naturali conueniens.

De obelisco Thebaico & Alexandrino, & de illo qui est in circo magno. Cap. 9.

Opus id fecisse dicuntur xx. M. hominum. Ipse rex cum subrecturus esset, verereturque ne machinæ ponderi non sufficerent, quo maius periculum curæ artificum denunciaret, filium suum adalligauit cacumini, vt salus eius apud molientes prodesset lapidi. Hac admiratione operis effectum est, vt cum oppidum id expugnaret. Cambyses rex, ventumque esset incendio ad crepidines obelisci, extingui ignem iuberet molis reuerentia, qui vrbs nullam habuerat. Sunt & alij duo, vnus à Smarre positus, alter ab Eraphio sine notis, quadragenum

genum octonum cubitorum. Alexandria statuit vnum octoginta cubitorū Ptolemæus Philadelphus, quem exciderat Nectabis rex purum: maiusq; opus fuit in deuehendo statuendove multo quàm in excidendo. A Satyro architecto aliqui deuectum tradunt rate, Callixenus à Phoenice, fossa perducta vsq; ad iacentem obeliscum è Nilo. Nauesq; duas in latitudinem patulas, pedibus ex eodem lapide ad rationem geminati per duplicem mensuram ponderis oneratas, ita vt subirent obeliscum pendentem extremitatibus suis in ripis vtrinq;: postea egestis laterculis alleuatas naues excepisse onus statutu. Excisos autem sex tales in monte eodem, & artificem donatum talentis quinquaginta. Hic autè obeliscus fuit in Arfinoe positus à rege supradicto, munus amoris in coniuge, eademq; sorore Arfinoe. Inde cum nauibus in com modum Maximus quidam præfectus Aegypti transtulit in forum, reciso cacumine, dum vult fastigium addere auratum, quod postea omisit. Et alij duo sunt Alexandria in portu ad Cæsaris templum, quos excidit. Mefphes rex quadragenum binum cubitorum. Super omnia accessit difficultas mari Romam deuehendi, spectatis admodum nauibus. Diuus Augustus priorem aduexerat, miraculicq; gratia Puteolis nauibus perpetuis dicauerat, sed incendio consumpta est. Diuus Claudius aliquot per annos asseruatam, qua Caius Cæsar importauerat, omnibus quæ vnquam in mari vitâ sunt mirabiliorum, turribus Puteolano ex pulchere edificatis perductam Ostiam, portus gratia misit, alia ex hoc cura nauis quæ Tiberi subuehant. Quo experimento patuit, non minus aquare huic amni esse quàm Nilo. Is autem obeliscus, quem diuus Augustus in circo magno statuit, excisus est à rege Semneferreo, quo regnante Pythagoras in Aegypto fuit, centum vigintiquinque pedum, & dodrantis, præter basim eiusdem lapidis: is vero qui est in campo Martio, nouè pedum minor, à Sesostride. Inscripti ambo rerum naturæ interpretationem Aegyptiorū opera philosophiæ continent.

Hac admiratione opus effectum est, vt cum oppidū id ex. Cam byses, &c. Scribo, hac admiratione operis, non opus. Pedalibus spatij ex eodem lapide. Spatijs redandis. Postea egestis laterculis alleuata nauis. Scribo alleuatas naues. Et alij duo sunt Alexandria ad portum in Cæsaris templo. Lege, in portu, ad Cæsaris templum.

De illo qui est in campo Martio pro gnomone. Cap. 10.

I qui est in campo, diuus Augustus addidit mirabilem vsum ad deprehendendas solis vmbas, dierumque ac noctium magnitudines, (strato lapide ad obelisci magnitudinem, cui par fieret vmbra Romæ confecto die sexta hora, paulatimq; per regulas (quæ sunt ex ære inclusæ) singulis diebus decreveret, ac rursus augeretur, digna cognita res & ingenio secundo. Manlius mathematicus apici auratam pilam addidit, cuius vertice vmbra colligeretur in semetipsam alia atq; alia incrementa iaculantem apice, ratione (vt ferunt) à capite hominis intellecta. Hæc obseruatio triginta iam fere annis non congruit, siue solis ipsius dissono cursu, & cæli aliqua ratione mutato, siue vniuersa tellure aliquid à centro suo dimota, vt deprehendi, & in alijs locis accipio, siue vrbs tremoribus, ibi tantum gnomone intorto, siue inundationibus Tiberis sedimento molis facta: quam ad altitudinem impostæ rei, in terram quoque dicantur iacta fundamenta.

De tertio obelisco Roma in Vaticano. Cap. 11.

Tertius Romæ in Vaticano, Caij & Neronis principum Circo, ex omnibus vnus omnino fractus est in molitione, quæ fecerat Sesostridis filius Nuncoreus. Eiusdem remanet & alius c. cubitorum, quem post cæcitatem visu reddito ex oraculo Soli sacrauit.

Tertius est in Vaticano. Rectius, Tertius Romæ in Vaticano. Nam sequenti versu in emendatis codicibus legitur, fractus est in molitione, non, fractus in molitudine eius.

De pyramidibus Aegyptijs & sphinge. Cap. 12.

Dicantur obiter & pyramidés in eadem Aegypto, regum pecuniæ ociosa ac stulta ostentatio. Quippe cum faciendi eas causa à plerisq; traditur, ne pecuniâ successoribus aut æmulis insidiantibus præberent, aut ne plebs esset ociosa. Multa circa hoc vanitas illorū hominum fuit, vestigiaq; complurium inchoatarum extant. Vna est in Arfinoite nomo, duæ in Memphite, non procul labyrintho, de quo & ipso dicemus. Totidè vbi fuit Mæridis lacus, hoc est fossa grandis. Sed Aegyptus inter mira ac memoranda narrat harum cacumina extrema, quæ eminere dicuntur. Reliquæ tres, quæ orbem terrarum implevere fama, sane conspicuæ vndique annuigantibus, sitæ sunt in partè Africæ monte saxeo steriliq; inter Memphim oppidū, & quod appellari diximus Delta, à Nilo minus quatuor milia passuum, à Memphi sex, vico appposito quem vocant Busrin, in quo sunt affueri scandere illas. Ante has est sphinx, vel magis miranda, quasi sylvestre numen accolentium. A masin regem putant in ea conditum, & voluit inuectâ videri. Est autem saxo naturali eleborata, & lubrica, Capitis monstri ambitus per frontem centum duos pedes colligit, longitudine pedum cxliij, est, altitudo à ventre ad summum apicem in capite lxij. Sed pyramis amplissima ex Arabicis lapidicinis constat. Trecenta lx. hominū milia annis xx. eam contruxisse produntur. Tres vero factæ annis lxxvij. & mensibus. iij. Qui de ijs scripserint sunt Herodotus, Euhemerus, Duris Samius, Aristagoras, Dionysius, Artemidorus, Alexander Polyhistor, Butorides, Antisthenes, Demetrius, Demoteles, Apion. Inter omnes eos non constat à quibus factæ sint, iustissimo casu oblitteratis tantæ vanitatis autoribus. Aliqui ex his prodiderunt, in raphanos, & allium ac cepas mille octingenta talenta erogata. Amplissima octo iugera obtinet soli, quatuor angulorum paribus interuallis, per octingentos octogintatres pedes singulorū laterum, altitudo à cacumine pedes xxv. Alterius interualla singula per quatuor angulos pares dccxxxvij. comprehendunt. Tertia minor prædictis, sed multo spectatior, Aethiopicis lapidibus assurgit cccxliij. pedibus inter angulos. Vestigia edificationū nulla extant. Harena late pura circum, lentis similitudine, qualis in maiori parte Africæ. Quæstionum summa est, quam ratione in tantam altitudinem subacta sint camenta. Alij enim nitro ac sale adaggeratis cum crescente opere, ac peracto fluminis irrigatione dilutis: alij lateribus è luto factis extructos pontes, peracto opere in priuatas domos distributos: Nilum enim non putant rigare potuisse multo humiliorem. In pyramide maxima est intus puteus octoginta sex cubitorū, flumen illo admissum arbitrantur. Mensuram altitudinis earum omniumque similibus deprehendere, inuenit Thales Milefius vmbra metiendo, qua hora par esse corpori solet. Hæc sunt pyramidum miracula: supremumq; illud, ne quis regum opes miretur, minimam ex his, sed laudatissimam, à Rhodope meretricula factam. Aesopi fabularum philosophi conserua quondam & contubernalis hæc fuit, maiore miraculo tantas opes meretricio esse conquisitas quæstu. Magnificatur & alia turris, à rege facta in insula Pharo, portum obtinente Alexandria, quam constitisse dccc. talentis tradunt: magno animo, ne quid omittamus, Ptolemæi regis, quod in ea permiserit Sostriati Gnidij architecti structuræ ipsius nomen inscribi. Vfus eius, nocturno nauium cursu ignes ostendere, ad prænuncianda vada, portusq; introitum: sicut iam tales cõpluribus locis flagrant, vt Puteolis ac Rauennæ.

Periculum in corruatione ignium ne sidus existimatur, quoniam è longinquo similis flammaram aspectus est. Hic idem architectus primus omnium pensilem ambulationem Gnidi fecisse traditur.

GLO. Alij lateribus è luto factis extracto contis in priuatas domos distributo. Vera lectio, alij lateribus è luto factis extractos pontes, peracto opere in priuatas domos distributos. Minimam extitisse laudatissimam à Rhod. mer. factam. § Melius, minimam ex his, sed laudatiss.

De labyrinthis, Ægyptio, Lemnio, Italico.

Cap. 13.

Dicamus & labyrinthos, vel portentosissimum humani ingenij opus, sed non (vt existimari potest) falsum. Durat etiam nunc in Ægypto in Heracleopolite nomo qui primus factus est ante annos, vt tradunt, iij. M. dc. à Petefuco rege, siue Tithoe. Quanquam Herodotus totum opus regum esse dicit, nouisimeque Pfammetichi. Causam faciendi varie interpretatur. Demoteles regiam Motherudis fuisse, Lycias sepulchrum Mæridis, plures soli sacrum id extractum, quod maxime creditur. Hinc vtiq; sumpsisse Dædalum exemplar eius labyrinthi, quem fecit in Creta, non est dubium, sed centesimam tantum portionem eius imitatum, quæ itineru ambages occurfusq; ac recursus inexplicabiles continet: non (vt in pauimentis puerorum ve ludicris campetribus videmus breui lacinia milia passuum plura ambulationis continentem, sed crebris foribus inditis ad fallendos occurfus, redeundumque in errores eosdem. Secundus hic fuit ab Ægyptio labyrinthus: tertius in Lemno: quartus in Italia. Omnes lapide polito fornicibus teñti. Ægyptius, quod miror equidem, introitu columnis que reliquis è molibus compositis, quas dissoluere ne secula quidem possint, adiuuantibus Heracleopolitis, qui id opus inuisum mire infestauerit. Positione operis eius singulasque partes enarrare non est, quum sit in regiones diuisum atq; in præfecturas (quas vocant nomos) sedecim, nominibus earum totidem vastis domibus attributis: præterea templa omnium Ægypti deoru contineat, superq; Nemeses quindecim ediculis incluserit pyramides complures quadragenaru vlnarum, senos radice muris obtinentes. Fessi iam eundo perueniunt ad viarum illum inexplicabilem errorem. Quin & cœnacula prius excelsa, porticusq; ascenduntur nonagenis gradibus omnes: intus columnæ de porphyrite lapide, deorum simulacra, regum statuae, monstrificæ effigies. Quarundam autem domorum talis est situs, vt adaperientibus fores, tonitruum intus terribile existat. Maiore autem in parte transitus est per tenebras alia que rursus extra murum labyrinthi edificiorum moltes, pteron appellant. Inde aliq; per fossis cuniculis subterraneæ domus. Refecit vnus omnino pauca ibi Circammon spado Neëtabis regis, ante Alexandrum Magnum annis quingentis. Id quoq; traditur, fuisse trabibus spinæ oleo incoctæ, dum fornices quadrati lapidis assurgerent. De Ægyptio & Cretico labyrinthis, satis dictum est. Lemnius similis illis, columnis tantum centum quadraginta mirabilior fuit: quarum in officina turbines ita librati pependunt, vt puero circumagente tornaretur. Architecti illum fecere Zmilus, & Rhodus, & Theodorus indigena. Extantq; adhuc reliquiæ eius, cum Cretici Italique nulla vestigia extent. Namque & Italicum dici conuenit, quem fecit sibi Porfena rex Hetrurij sepulcri causa, simul vt externorum regum vanitas quoque ab Italis superaretur. Sed cum exce-dat omnia fabulofitas, vt emur ipsius M. Varronis in expositione eius verbi: Sepultus est, inquit, sub vrbe Clusio, in quo loco monumentum reliquit lapide quadrato: singula latera pedum lata vtricenum, alta quinquagenum: inque basi quadrata intus labyrinthum inextricabilem: quo si quis improperet sine glomere lini, exitu inuenire

nequeat. Supra id quadratum pyramides stant quinque, quatuor in angulis, in medio vna, in imo latera pedum septuagenum quinulum, alta centum quinquagenum: ita fastigiata, vt in summo orbis æneus & petalus vnus omnibus sit impositus, ex quo pendeat excepta catenis tintinnabula, quæ vento agitata, longe sonitus referant, vt Durdone olim factum. Supra quem orbem quatuor pyramides insuper singule extant latera pedum centenum. Supra quas vno solo quinque pyramides, quarum altitudinem Varrone puduit adijcere. Fabulæ Hetruscæ tradunt, eandem fuisse quæ totius operis: adeo vesana dementia que fuisse gloriam, impendio nulli profuturo. Præterea fastigale regni vires, vt tamen laus maior artificis esset.

Refecit vnus omnino pauca ibi ex monte Phabo Thebis rex. § **GLO.** Longe aliter legitur in manuscriptis voluminibus: Refecit vnus omnino pauca ibi Circammon spado Neëtabis regis.

De pensili horto & oppido, & templo Diana Ephesie.

Cap. 14.

LEgitur & pensilis hortus, imo vero totum oppidum Ægyptiæ Thebæ, exercitus armatos subter educe cere solitis regibus, nullo oppidanorum sentiente. Etiamnum hoc minus mirum, quàm quod flumine medium oppidum interfluente. Que si fuissent, non dubium est Homerum dicturum fuisse, cum centu portas ibi prædicaret. Magnificentia vera admiratio extat templum Ephesie Diana ducentis viginti annis factu à tota Asia. In solo id palustris fecere, ne terræ motus sentiret, aut hiatus timeret. Rursus ne in lubrico atq; instabili fundamta tanta molis locarentur, calcatis ea subtrauere carbonibus, dein velleribus lanæ. Vniuerso templo longitudo est ccccxxv. pedum, latitudo ducentorum viginti, columnarum viginti septem à singulis regibus factæ. Idem altitudine: ex ijs xxxvj. latera, vna à Scopa. Operi præfuit Ctesiphon architectus. Summa miracula, epistylia tanta molis attolli potuisse. Id consecutus est ille peronibus harena plenis, molli puluino super capita columnarum exaggerato, paulatim exinanens ab imo, vt sensim totu invideret. Difficilime hoc contigit in limite ipso, quod foribus imponebat. Etenim ea maxima moles fuit, nec fedit in cubili, anxio artifice mortis destinatione suprema. Traduntque in ea cogitatione festum nocturno tempore in quiete vidisse præsentem deam, cui templu fiebat, hortantem vt viuere: se composuisse lapidem, atq; ita postero die apparuit, ponderem ipso correctus videbatur. Cetera eius operis ornamenta pluriu libroru instar obtinet, nihil ad speciem naturæ pertinetia.

Leguntur & pensiles hortos, imo vero totum oppidum fecisse Ægyptiæ Thebæ. § Relinquimus, Legitur & pensilis hortus, imo vero totum oppidum, Ægyptiæ Thebæ. Sequenti versu pro subbito, subter.

De delubro Cyzici, & lapide fugitimo, & de echo septies resonante, & de edificio sine clauo, & mirabilia edificiorum Roma.

Cap. 15.

DVrat & Cyzici delubrum, in quo silum aureum comissuris omnibus politu lapidis subiecit artifex, eburneum Iouem dicaturus intus, coronat eum marmoreo Apolline. Tralucent ergo iuncturæ tenuissimis capillamentis, leniq; afflatu simulacra resouente, præter ingeniu artificis ipsa materia quamuis occulta in precio operis intelligitur. Eodem in oppido est lapis, fugitiuus appellatus: Argonautæ eo pro ancora vsi, ibi reliquerant. Hunc è Prytaneo (ita vocatur locus) sæpe profugum fixere plumbo. Eadem in vrbe iuxta portam quæ Thracia vocatur, turres vij acceptas voces numerosissimè repercutiunt.

re repereffu multiplicat: nomenque huic miraculo Echo est à Græcis datum. Et hoc quidem natura locoru euenit, & plerumque conuallium, ibi casu accidit. Olympe autem arte, mirabili modo, in porticu quam oppidanu heptaphonon appellant, quoniam septies eadem vox redditur. Cyzici & buluterion vocant ædificium amplum, sine ferreo clauo, ita disposita cõtignatione, vt exitantur trabes sine futuris, ac reponantur. Quod item Rome in ponte sublicio religiosum est, postea quàm Colite Horatio descendente egre reuulsus est. Verum & ad vrbs nostræ miracula transire cõueniat, non gentorumq; annorum dociles scrutari vires, & sic quoque terrarum orbem victu ostendere: quod accidisse toties pene, quot referentur miracula, apparebit. vniuersitate vero aceruata, & in quemad vnum cumulū coniecta, non alia magnitudo exurger, quàm si mundus alius quidam in vno loco narratur. Nam vt circum maximum à Cæsare dictatore extractum longitudine stadiorum trium, latitudinem vnus, sed cum edificijs iugerum quaternum, ad sedem cclx. milium inter magna opera dicamus, nõ ne inter magnifica basilicam Pauli columnis è Phrygiis mirabilem, forumque diu Augusti, templum Pacis diu Vespasiani Imperatoris Augusti, pulcherrima operu quæ vnquam: Pantheon Ioui vitori ab Agrippa factum, cum theatrum ante tesserit Romæ Valerius Ostiensis architectus ludis Libonis: Pyramidas regum miramur opera, cum solum tantum foro extruendo H. S. millies Cæsar dictator emerit. Et si quidem impensa mouent captos auaritia animos, P. Clodius quem Milo occidit, seltertiu centies & quadragies octies domo empta habitauerit: quod equidem non secus ac regum insaniam miror. Itaque & ipsum Milonem seltertium septingentesis græcæ aliæ debuisset inter prodigia animi humani ducere. Sed tunc senes aggeris vastum spatium, & substructiones insanas Capitolij mirabantur: præterea cloacas, operu omnium dictu maximum suffossis montibus, atque (vt paulo antereculimus) vrbe pensili, subter, & nauigata à M. Agrippa in ædilitate post consulatum, per meatus corruati vij. annes, cursuque precipiti torrentium modo rapere atq; auferre omnia coacti, insuper mole imbrim concitati, vada ac latera quatiant: aliquando Tiberis retro insili recipiunt fluctus, pugnantq; diuersi aquarum impetus intrus, & tamen obnoxia firmitas resistit. trahuntur moles internæ tantæ, non succumbentibus causis operis: pulsanant ruinae sponte præcipites, aut impactæ incendijs, quatitur solū terre motibus: durant tamen à Tarquinio Prisco annis dccc. prope inexpugnabiles nõ omittendo memorabili exemplo, vel eo magis, quoniam celeberrimis rerum conditoribus omissum est. cum id opus Tarquinus Priscus plebis manibus faceret, essetque labor incertum longior an periculosior, passim conscita nec Quiritibus tædium fugientibus, nouu & inexcogitatum antea posteaque remedium inuenit ille rex, vt omnium ita defunctoru figeret crucibus corpora spectanda ciuibus, simul & feris volucribusque laceranda, quam obrem pudor Ro. nominis proprius, qui sæpe res perditas seruauit in prelijs, tunc quoque subuenit, sed illo tempore imposuit, tum erubescens cum puderet viuos, tanquam pudorurum esset extinctos. Amplitudinem causis eam fecisse proditur. vt vehem foeni large onustam transmitteret. Parua sunt cuncta que diximus, & omnia vni comparanda miraculo, antequàm noua attingam. M. Lepido, Q. Catulo consulibus, vt constat inter diligentissimos autores, domus pulchrior non fuit Romæ, quàm Lepidi ipsius. At hercule intra annos xxxv. eadem centesimū locum non obtinuit. Computet in hac estimatione qui vq; let marmorum molem, opera piciorum, impendia regalium, & cum pulcherrima laudatissimaq; certantes centum domos, posteaque eas ab innumerabilibus alijs in hunc diem victas. Profecto incendia puniunt luxu: nec

tamen effici potest, vt mores aliquid ipso homine mortalius intelligant. Sed eas omnes duæ domus vicerunt. Bis vidimus vrbs totam cingi domibus principu, Caij, & Neronis, & huius quidem (ne quid deesset) aurea. Nimirum sic habitauerunt illi qui hoc imperium fecere, tantas ad vincendas gentes, triumphosq; referendos ab aratro aut foco exeuntes, quorum agri quoq; minorem modum obtinere quàm cellaria istorum. Subit vero cogitatio, quæ portio harum fuerint aræ illæ, quas intuctis imperatoribus decernebant publice ad edificandas domos: summusque illarum honos erat, sicut in L. Valerio Publicola, qui primus consul fuit cum L. Bruto, post tot merita, & fratre eius qui bis in eodem magistratu Sabinos deuicerat, adijci decreto, vt domus eorum fores extra aperirentur, & ianua in publicum reijceretur. Hoc erat clarissimum insignè inter triumphales quoque domos. Non patiemur duos Caios, vel duos Nerones nec hac quidem gloria famæ frui, docebimusque etiam insaniam eoru victam priuatis operibus M. Scauri, cuius nescio an ædilitas maxime prostrauerit mores ciuiles, maiusque sit Sylle malū tanta priuigni potentia, quàm proscriptio tot millium. Hic fecit in ædilitate sua opus maximum omnium, quæ vnquam fuere humana manu facta, non temporaria mora, verum etiam eternitatis destinatione: Theatrum hoc fuit. Scena ei triplex altitudinis cclxx. columnarum, in ea ciuitate que sex bymettias non tolerat sine probro ciuis amplissimi. Ima pars scenæ è marmore fuit, media è vitro, inaudito etiam postea genere luxuriæ. Summæ tabulis inauratis columnæ, vt diximus: imæ duodequadragenum pedum, signa aræ inter columnas, vt indicauimus, fuerunt tria milia numero. Cæua ipsa cepit hominum lxxx. milia, Pompeij amphitheatri toties multiplicata vrbe tantoque maiore populo. sufficit large xl. M. Sed & reliquis apparatus tantus Attalica veste, tabulis pictis, cæteroq; choragio fuit, vt in Tusculanu villam reportatis quæ superferant quoridiani vsus delictijs, incensa villa ab iratis seruis, concremaretur ad H. S. M. Aufert animum, & à destinatione digredi cogit contemplatio tam prodigæ mentis, aliamque connecti maiorem insaniam è ligno. C. Curio, qui bello ciuili in Cæsarianis partibus obiit, funebri patris munere, cum opibus apparatuque non posset superare Scauru: vnde enim illi vitricus Sylle, & Metalla mater proscriptiois seltertia? vnde M. Scaurus pater, toties princeps ciuitatis, & Marianis sodalitijs rapinarum prouincialium sinus? cum iam ne ipse quidem Scaurus comparari sibi posset, quando hoc certe incendij illius præmium habuit, conuictis ex orbe terrarum rebus, vt nemo postea par esset insaniam illi ingenio ergo vtendum fuit: operæ pretium est scire quid inuenit, & gaudere moribus nostris, ac nostro modo nos vocare maiores: theatra duo iuxta fecit amplissima è ligno, cardinum singulorum versatili suspensa librameto: in quibus vtriusq; antemeridiano ludorum spectaculo edito inter sese auerfis, ne inuicem obstreperent scenæ, & repente circumactis vt contra statent, postremo iam die descendentes tabulis, & cornibus inter se coeuntibus, faciebat amphitheatrum, & gladiatorum spectacula edebat, ipsam magis autoratum popululum Romanum circumferens. Quid enim miretur quisq; in hoc primum? inuentorem an inuentum? artificem an autorem? an sum aliquem hoc excogitare an suscipere? parere an iubere? Super omnia erit populi furor, sedere auti tam infida instabili que sede. En hic est ille terrarum victor, & totius domitor orbis, qui gentes & regna diribet, iura externis mittit, deorum que dam immortalu generi humano portio, in machina pendens, & ad periculum suum plaudens. Quæ vilis animarum ista? aut quæ querela de Cannis? quantum mali potuit accidere? Hauriri vrbes terræ hiatiibus, publicus mortaliu dolor est. Ecce popululus Rom. vniuersus velut

C. PLINII. CC 3 duobus

duobus nauigijs impositus, binis cardinibus sustinetur & seipsum depugnante spectat, periturus momento aliquo luxatis machinis: & per hoc queritur tribunitijs concionibus gratia, vt peniles tribus faceret. Qualis hic in rostris? Quid non ausurus apud eos, quibus hoc persuaserit? Vera naq; contentibus populus Romanus funebri munere ad tumulum patris eius depugnauit vniuersus. Variavit hanc suam magnificentiam seisis turbatisq; cardinibus, & amphitheatri forma custodita, nouissimo die duabus per medium fecnis athletas edidit, raprisq; e contrario repente pulpitis eodem die victores e gladiatoribus suis produxit. Nec fuit rex Curio aut gentiū imperator, non opibus insignis, vt qui nihil in censu habuerit præter discordiam principum. Sed dicantur vera æstimatione inuicta miracula, quæ Q. Marcius Rex fecit. Is iussus à senatu aquarum, Appij, Anienis, Tepule, ductus reficere, nouam à nomine suo appellatam cuniculis per montes actis intra præturæ suæ tempus adduxit. Agrippa vero in ædilitate sua, adiecta Virgine aqua, cœteris corruatis atq; emendatis, lacus dcc. fecit: præterea salientes cv. castella cxxx. complura etiam cultu magnifica: operibus ijs signa ccc. ærea aut marmorea imposuit, columnas ex marmore cccc. eaq; omnia annuo spatio. Adijcit ipse in ædilitatis suæ commemoratione, & ludos vnde sexaginta diebus factos, & gratuita præbita balinea clxx. quæ nunc Romæ ad infinitum auxere numerum. Vicit antecedentes aquarum ductus nouissimum impendium operis inchoati à C. Cæsare, & peracti à Claudio, quippe à lapide quadragesimo ad eam excelsum, vt in omnes vrbis montes leuarentur, influxere Curtius atq; Cereules fontes. Erograti in id opus festertium ter milies. Quod si quis diligentius æstimauerit aquarum abundantiam in publico, balineis, piscinis, domibus, euripis, hortis, suburbanis, villis, spatioq; aduenientis extructos arcus, montes perfoscos, conuales æquatas, fatobitur nihil magis mirandum fuisse in toto orbe terrarum. Eiusdem Claudij inter maxime memoranda equidem duxerim, quamuis destitutum successoris odio, montem perfossum ad lacum Fucinum emittendum, inenarrabili profecto impendio, & operarum multitudine per tot annos: cum aut corruatio aquarum qua terrenus mons erat, egeretur in vertice machinis, aut silex cæderetur, omniaque intus in tenebris fierent, quæ neque concipi animo, nisi ab ijs qui videre, neque humano sermone enarrari possunt. Nam portus Ostiensis opus prætereo, item vias inter montes excisas mare Tyrrhenum à Lucrino molibus seclusum, tot pontes tantis impendijs factos. Et inter plurima alia Italiæ miracula, ipsa marmora in lapidicinis crescere auctor est Papyrius Fabianus, naturæ rerū peritissimus: exemptores quoq; affirmant compleri sponte illa motiū vlcera. Quæ si vera sunt, spes est nunquā defutura luxuria.

GLO.

Id M. Agrippa fecit in ædilitate post consulatum per meatus corruatis septem annis, cursu præcipiti torrentium modo rapere atque auferre omnia coactis. Insuper mole imbrum concitati vada ac litora quatunt. Melius quadrat, mea quidem sententia, verus lectio, à M. Agrippa in ædilitate post consulatum, per meatus corruatis septem annis, cursuq; præcipiti torrentium modo rapere atque auferre omnia coacti, in super mole imbrum concitati vada ac latera quatunt, & reliqua. Is iussus à senatu aquarum Appij, Anienis, Tepule, d. r. Inenarrabili profecto impendio & operarum multitudine. Elegantijs, & operarum multitudine.

De magnetis generibus & medicinis.

Cap.

16.

Marmoribus digredienti ad reliquorum lapidum insignes naturas, quis dubitet in primis magnetem occurrere? quid enim mirabilis? aut qua in parte naturæ maior improbitas? Dederat vocem faxis, vt

diximus, respondentem homini, imò verò & obloquenter. Quid lapidis rigore pigrius? Ecce sensus manusq; tribuit illi. Quid ferri duritia pugnacius? Sed cedit & patitur mores: trahitur namque à magnete lapide, domitrixque illa rerum omnium materia ad inane neclo quid currit: atq; vt propius venit, assillit, teneturque, & complexu hæret. Sideritum ob hoc alio nomine appellant, quidam Heracleon. Magnes appellatus est ab inuentore (vt auctor est Nicander) in Ida repertus. Nanque & passim inuenitur, vt in Hispania quoque. Inuenisse autem fertur, clavis crepidarum & baculi cuspidem herentibus, cum armenta pasceret. Quinq; genera magnetis Sotacus demonstrat. Aethiopicum, è Magnesia Macedonia contermina Bœbeida lacum petentibus dextra, tertium in Echio Bœotia, quartum circa Alexandriam Troadem, quintum in Magnesia Asia. Differentia prima, mas sit an femina: proxima in colore. Nam qui in Macedonia & Magnesia reperiuntur, rufi nigrique sunt. Bœotius vero rufi coloris plus habet, quàm nigri. Is qui in Troade inuenitur, niger est & femineus sexus, ideoque sine viribus. Deterrimus autem in Magnesia Asia, candidus, neque attrahens ferrum, similisque pumici. Compertum tanto meliores quanto sunt magis cerulei. Aethiopicus laus summa datur, pondusque argenteo rependitur. Inuenitur hic in Aethiopia Zimiri: ita vocatur regio harenosa. Ibi & hæmatites magnes sanguinei coloris, sanguinemque reddens si teratur, sed & crocum. In attrahendo ferro non eadem quæ magneti hæmatite natura. Aethiopicus argumentum est, quod magnetem quoque alium ad se trahit. Omnes autem ij oculorum medicamentis profunt ad suam quisque portionem, maximeq; epiphoras sistunt. Sanant & adulta cremati tritici. Alius rursus in eadem Aethiopia non procul mons gignit lapidem theameden, qui ferrum omne abigit, respuitq;. De vtraque natura sæpius diximus.

Et Magnesiacum è Macedonia ci contermina. Legendum, è Magnesia Macedonia contermina. GLO.

De lapidibus qui cito absumunt corpora in ea condita, & de his qui diu seruant, & de asio lapide & medicinis eius. Cap. 17.

Lapidem è Scyro insula integrum fluctuari tradit, eundem comminutum mergi. In Asso Troadis sarcophagus lapis fissili vena scinditur. Corpora defunctorum condita in eo, absumi constat intra quadrage simum diem, exceptis dentibus. Mutianus specula quoque & strigiles & vestes & calciamenta illata omnia lapidea fieri auctor est. Eius generis & in Lycia saxa sunt & in oriente, quæ viuientibus quoque adaligata, erodunt corpora. Mitior est autem seruandis corporibus nec absumendis chernites, ebori similis, in quo Darium conditum ferunt. Parioque similis candore & duritia, minus tamen ponderosus, qui porus vocatur. Theophrastus auctor est & translucentes lapides in Aegypto inueniri, quos ophitea similes ait, quod fortassis tunc fuerit, quoniam & ij desinunt & noui reperiuntur. A sius gustu salus podagras lenit, pedibus in vase ex eo cauato inditis. Præterea omnia crurum vitia in ijs lapidicinis sanantur, cum in metallis omnibus crura vitientur. Eiusdem lapidis flos appellatur, in farinam mollis, ad quædam perinde efficax. Est autem similis pumici ruffo. Admixtus ari Cyprio mammaram vitia emendat: pici autem resinae strumas & panos discutit. Prodest & phthificis linctū. Cum melle vetera vlcera ad cicatricem perducit, excrecentia erodit. Et ad bestiarum morfus vtilis. Repugnancia curationi ac suppurata siccata. Fit & cataplasma ex eo podagris, mixto fabæ lomento.

Et vestes & calciamenta illata mortuis lapidea fieri. Prodigiosa sane lectio, & à veteri multum degenerans, quæ sic habet: & vestes GLO.

& vestes & calciamenta illata, omnia lapidea fieri. In pelliculis sacrificati veri animalium. Ridiculum, pro sacrificatorum an. Paulopost pro, in vlcera ter liccantur, duæ tantum voces repositas, scilicet trina vltione.

De ebone fossili & lapidibus ossibus & palmatis & aliorum generibus. Cap. 18.

Idem Theophrastus & Mutianus, esse aliquos lapides qui pariant, credunt. Theophrastus auctor est & ebur fossile candido & nigro colore inueniri, & ossa è terra nasci, inueniri que lapides osses. Palmati circa Mundam in Hispania, vbi Cæsar dictator Pompeium vicit, reperiuntur, idque quoties fregeris. Sunt & nigri, quorum aurtoritas venit in marmora, sicut Tanarius. Varro nigros ex Africa firmiores esse tradit, quàm in Italia. E diuerso albos tornis duriores, quàm parios. Idem Lunensem silecem terra fecari, at Tusculanum desilire igni. Sabinum fulcum addito oleo etiam lucere. Item molas versatiles Volfinijs inuentas, aliquas & sponte motas inuenimus in prodigijs. Nusquam hic vtilior quàm in Italia gignitur, lapisque non saxum est. In quibusdam vero prouincijs omnino non inuenitur. Sunt quidam in eo genere molliores, qui & cote læuigatur, vt procul inuentibus ophitea videri possint. Neque est alius firmior, quando & lapidis natura, vt lignum, similiter imbres solesq; aut hyemes non patitur, in alijs atque alijs generibus. Sunt qui & lunam non tolerant, & qui vetustate rubiginem trahant, coloremve candidum oleo mutant.

De curialio vel pyrite, & medicinis eius, & ostracite, de animato lapide & medicinis eius, & melite lapide & viribus eius, de gagate lapide & medicinis eius, de spongijs, de phrygio lapide & natura eius. Cap. 19.

Molarem quidam pyritem vocant, quoniam sit plurimus ignis illi: sed est alius: etiamnum pyrites similitudine grès. In Cypro eum reperiunt volunt & in metallis quæ sunt circa Acarnaniam, vnū argenteo colore: alterum aureo. Coquantur varie. Ab alijs iterū tertioq; in melle, donec consumatur liquor. Ab alijs prius, dein melle, & postea lauantur vt es. Vfusq; eorum in medicina ex calcacere, ficcare, discutere, humore extenuare, & duritias nimias mollire. Vtuntur & crudis tuffisq; ad strumas atq; furunculos. Pyritarum etiamnum aliqui genus vnū faciunt, plurimū habens ignis, quos viuos appellat, & pöderosissimi sunt. Hi exploratoribus caltorum maxime necessarii, qui clauo vel altero lapide percussis, scintillas edunt: quæ excepte sulphuratis aut sunt gis aridis, vel folijs, dicto celerius ignem trahunt. Ostracite similitudinem testæ habent. Vfus eorū pro pumice ad læuigandā cutem. Poti sanguinem sistunt, & illiti cum melle vlcera, doloresque mammaram sanant. A miantus alumini similis, nihil igni deperdit. Hic veneficij resistit omnibus, priuatim magorum. Gæoden ex argumento appellant, quoniam amplexus est terram, oculorum medicamentis vtilissimum: item mammariū & teltium vitij. Melitites lapis succum remittit dulcem mellitumq; tulsus. Et ceræ mixtus eruptionibus pituitæ maculisque corporis medetur, & faucium exulcerationi. Epinyctidas tollit, & vuluarū dolores impositus velleri. Gagates lapis nomen habet loci & amnis Gagis Lyciæ. Aiunt & in Leucola expelli mari, atq; infra duodecim stadia colligi. Niger est, planus, pumicosus, non multū à ligno differens, leuis, fragilis, odore si teratur grauis. Fictilia ex eo inscripta nō delentur. Cum vritur, odorem sulphureum reddit. Mirumq; accenditur aqua, oleo restinguitur. Fugat serpentes ita, cretatq; vlcus strangulationis. Depræhendit fonticū morbū & virginitatem fistulas. Idem ex

vino decoctus dētibz medetur: strumisq; ceræ permixtus. Hoc dicuntur vt magi in ea quā vocant axinomanciam, & peruri negant, si euenturū sit, quod aliquis optet. Spongiæ lapides inueniuntur in spongijs, & sunt natiui. Quidam eos tecolithos vocant, quoniam velicæ medentur, calculos rumpūt in vino poti. Phrygius lapis gentis nomen habet. Est aut gleba pumicosa. Vrit ante vino perfusus, staturq; tollibus, donec ruffescat, ac rursus dulci vino restinguit, & hoc trinis vicibus, tingēdis vlcibus tñ vtilis.

De hæmatite & quinque generibus eius, & schisto. Cap. 20.

Schistos & hæmatites cognationem habent. Hæmatites inuenitur in metallis. Vtus minij colore imitatur. Vritur vt Phrygius, sed non restinguitur vino. Adulteratur schisto. Hæmatiten discernunt venæ rubentes, & friabilis est natura. Oculis cruore suffusus mire conuenit: Silit profluum mulierū potus. Bibunt eum & qui sanguinem reiecerunt, cum succo pumici mali. Et in vesicæ vitij efficax. Bibitur & in vino cōtra serpentium ictus. Infirmitior ad omnia hæc eadem est, quem schiston appellant. Sed in ijs cōmodior croco similis, peculiarius splendet. Proficit oculorum lacrymis in lacte muliebris: procidenteq; oculos præclare cohibet. Hæc est tententia eorum qui nuperrime scripsere. Sed Sotacus è vetustissimis autoribus, quinque genera hæmatitarum tradit præter magnetem: principatū dat ex ijs Aethiopico, oculorum medicamentis vtilissimo, & ijs quæ pancresta appellant, item ambullis. Alterū Andromamanta dicit vocari, colore nigro, pondere ac duritia insignem, & inde nomen traxisse, præcipueq; in Africa repertum. Trahere autem in se argentum, æs, ferrum. Experimentum eius esse in cote ex lapide basanite. Reddere enim succū sanguinem, & esse ad iocineris vitia præcipui remedij. Tertium genus Arabici facit, simili duritie, vix reddentis succum ad cotem aquariā, aliquando croco similem. Quartigenis elatiten vocari: quandiu crudus sit: coctum vero militem, vtile ambullis, ad omnia vtiliore rubrica. Quinti generis schiston hæmorrhoidas reprimentem. In totū autem hæmatitas omnes tritos in oleo triū drachmarū pondere à ieiunio fumendos, ad vitia sanguinis. Idem auctor schiston alterius generis quæ hæmatiten tradit, quem vocant anthraciten. Nasci in Africa nigrum, attritum aquarijs cotibus reddere ab ea parte quæ fuerit ab radice nigrum colorem, ab altera parte croci. Ipsum vtile esse oculorum medicamentis.

De quatuor generibus atitis, & calamo, & samio, & arabo, & pumicibus. Cap. 21.

Aetites lapides ex argumēto nominis magnam famam habent. Reperiuntur in nidis aquilarū, sicuti in decimo volumine diximus. Aiunt binos inueniri, marem & feminam. Nec sine ijs parere quas diximus aquilas, & ideo binos tantum. Genera eorum quatuor. In Africa nascentem pusillum ac mollem, intra se & velut in aluo habentem argillam suauem, candidam, ipsum friabilem, quem femineus sexus putant. Marem autem qui in Arabia nascitur, durū gallæ similem, aut subrutulum, in aluo habentem durum lapidem. Tertius in Cypro inuenitur, colore illis in Africa nascentibus similis, amplior tamen atque dilatatus: cæteris enim glebosa facies. Habet in aluo harenam iucundam & lapillos, ipse tam mollis vt etiam digitis frietur. Quarti generis taphiusius appellatur, nascens iuxta Leucadem in Taphiuisa, qui locus est dextra nauigantibus ex hac ad Leucadem. Inuenitur in fluminibus candidus & rotundus. Huic est in aluo lapis, qui vocatur callimus, nec quicquam tenerrius. Aetite omnes grauidis adalligati mulieribus vel qua drupedibus in pelliculis sacrificatorum animalium continent partus, non nisi parturiant remouendi, alioqui C. PLINII. CC 4 vllux

GLO. In Italia est festuca canna: hoc aperte ex nomine ipso intelligi potest. Nihil simile est in vetustis voluminibus, ubi sic legitur in Italia festuca pauca. hoc certe ex n. i. i. p. Pulla deinde ex humo pauimenta in cameras transiere, vt pronum vitium. Et hoc certe inuentum ab Agrippa in thermis quas Romae fecit. Figlinum opus encausto pinxit. Et hic verus lectio magis aridet. Pulla deinde ex humo pauimenta in cameras transiere e vitro: nouitium & hoc inuentum. Agrippa certe in thermis quas Romae fecit, figlinum opus encausto pinxit.

De origine vitri, & ratione faciendi, & de obsidiano vitro, & generibus multiformibus vitri. Cap. 26.

Pars est Syriae, quae Phoenice vocatur, finitima Iudaeae, intra montis Carmeli radices paludem habes quae vocatur Cendeuia. Ex ea creditur nasci Belus amnis quinque milia passuum spatio in mare perfluens iuxta Ptolemaidem coloniam. Lentus hic currit, insalubris potu, sed ceremonijs sacer, limosus, vado profundus. Non nisi resuso mari harenas fatetur. Fluctibus enim volutate nitescunt, detritis sordibus. Nunc & a marino creduntur astringi morsu, non prius vitiles. Quingentorum est passuum non amplius littoris spatium: idque tantum multa per secula gignendo fuit vitro. Fama est appulsa naue mercatorum nitri, cum sparsi per littus epulas pararet, nec esset cortinis attollendis lapidum occasio, globas nitri e naue subdidisse. Quibus accensis permixta harena littoris, translucentes nobilis liquoris fluxisse riuos, & hanc fuisse originem vitri. Mox vt est astuta, & ingeniosa solertia, non fuit contenta nitrum miscuisse, ceptus addi & magnes lapis: quoniam in se liquorem vitri quoque, vt ferrum trahere creditur. Simili modo & calculi splendentes multifarijs cepti vri, deinde conchae & fossilis harenae. Autores sunt, in India e crystallo fracta fieri, & ob id nullum comparari Indico. Leuibis autem aridisque lignis coquitur, addito cyprio ac nitro, maxime ophirio. Continuis fornacibus vt as liquatur, massaeque sunt colore pingui nigricantes. Acies tanta est quacunque, vt citra vllum sensum ad ossa consecet quicquid afflauerit corporis. Ex masis rursus funditur in officinis, tingereturque. Et aliud statu figuratur, aliud toro teritur, aliud argenti modo caelatur, Sidone quondam ijs officinis nobili: liquidem etiam specula excogitauerat. Hae fuit antiqua ratio vitri. Iam vero & in Vulturno mari Italij harena alba nascens, sex milia passuum litore inter Cumas atque Lucrinum, quae mollissima est, pila molaque teritur. Dein miscetur tribus partibus nitri pondere vel mensura, ac liquata in alias fornaces transfunditur. Ibi fit massa, quae vocatur ammonitrum: atque haec recoquitur, & fit vitrum purum, ac massa vitri candidi. Iam vero & per Gallias Hispaniasque simili modo harenae temperantur. Ferunt Tiberio Principe excogitatum vitri temperamentum, vt flexibile esset: & totam officinam artificis eius abolitam, ne aris, argenti, auri metallis pretia detraherentur: eaque fama crebrior diu q̄ certior fuit. Sed quid refert, Neronis Principatu reperta vitri arte, quae modicos calices duos, quos appellabat pterotos, HS. sex milibus venderet? In genere vitri & obsidiana numerantur, ad similitudinem lapidis quae in Aethiopia inuenit Obsidius, nigerrimi coloris, aliquando & translucidi, crassiore visu, atque in speculis parietum pro imagine vmbras reddente. Gemmas multi ex eo faciunt: vidimusque & solidas imagines diui Augusti, capri materia huius crassitudinis: dicanturque ipse pro miraculo in Templo Concordiae ob-

sidianos quatuor elephantos. Remisit & Tiberius Caesar Heliopolitarum ceremonijs reportam ibi in hereditate eius, qui praesuerat Aegypto, obsidianam imaginem Menelai. Ex quo apparet antiquior materij origo, nunc vitri similitudine interpellata. Xenocrates obsidianum lapidem in India & in Samnio Italij, & ad Oceanum in Hispania nasci tradit. Fit & tincturae genere obsidianum, ad elcaria vasa & totum rubens vitrum, atque non translucens, haematinon appellatum. Fit & album murrhinum, aut hyacinthos sapphrosque imitatum, & omnibus alijs coloribus. Nec est alia nunc materia sequacior, aut etiam picturae accommodatior. Maximus tamen honos in candido translucentibus, q̄ proxima crystalli similitudine. Vitis vero ad potandum argenti metalla & auri pepulit. Est autem caloris impatiens, ni praecedat frigidus liquor: cum addita aqua vitreae pile sole aduerso, in tantum exandescant, vt vestes exurant. Fragmenta teporata agglutinantur tantum, rursus affundi non queunt, praeterquam abrupta sibi met, veluti cum calculi sunt, quos quidam abaculos appellant, aliquos etiam pluribus modis versicolores. Vitrum sulphuri concoctum ferruminatur in lapidem. At peractis omnibus quae constant ingenio, artem natura faciente, succurrit mirari, nihil pene non igni perfici.

Sex M. p. a litore inter Cumas atque Lucrinum. & a proposito redundat, non otiosa modo sed & sensum vitians. Fit & tincturae genere obsidianum, ad elcaria vasa totum rubens vitrum, atque non translucens, haematinon appellatum. Legi debet: Fit & tincturae genere obsidianum ad elcaria vasa, & totum rubens vitrum atque non translucens, haematinon appellatum. Nam alterum & necessarium addendum, cum diuersa genera sint obsidianum & haematinon, hoc rubens, illud vero nigricans.

Ignium miracula, & medicinae, & prodigia. Cap. 27.

Ignis accipit harenas, ex quibus alibi vitrum, alibi argentum, alibi minium, alibi plumbi genera, alibi pigmenta, alibi medicamenta fundit. Igne lapides in es soluantur, igne ferrum gignitur ac domatur, igne cremato lapide caementa in tectis alligantur. Alia saepius vri prodessit. Eademque materia aliud gignit primis ignibus, aliud secundis, aliud tertijs. Quando ipse carbo vires habere incipit restinctus, atque interijisse creditur, maioris fit virtutis. Immensa & improba rerum natura portio: & in qua dubium sit plura absumat, an pariat. Est & ipsi signibus medica vis. Pestilentiae quae solis obscuratione contrahitur, ignis suffitu multiformiter auxiliari certum est. Empedocles & Hippocrates id monstrauere diuersis locis. Ad conuulsa viscera aut contusa, vt M. Varro autor est: ipsis enim verbis eius vtar: Lix cinis est inquit foci. Inde enim cinis luxatis potus medetur: vt licet videre gladiatores cum deluserint, hac iuuari potione. Quin & carbunculum genus morbi, quo duos consulares nuper absumptos indicauimus, quernus carbo tritus cum melle sanat. Adeo in rebus damnatis quoque ac iam nullis, sunt aliqua remedia, vt in carbone ecce & cinere. Non proteribo & vnum foci exemplum, Romanis literis clarum: Tarquinio Prisco regnante tradunt repente in foco eius apparuisse genitale e cinere masculini sexus: eamque quae infederat ibi, Tanaquillis Reginae ancillam Ocrisiam captiuam, consurrexisse grauidam. Ita Seruium Tullum natum, qui regno successit. Inde & in regia cubanti puero caput arsisse visum, creditumque Laris familiaris filium. Ob id compitalia & ludos Laribus primum instituisse.

Repente in foco comparuisse genitale. Lege addendo, repente in foco eius comp.

CAII PLINII SECVNDI

NATVRAE HISTORIAE LIBER TRIGESIMVS SEPTIMVS.

PROOEMIVM.

TNIHL instituto operi desit, gemmae superant, & in arctu coacta rerum naturae maiestas, multis nulla sui parte mirabilior. Tantum tribuunt varietati, coloribus, materiae, decori, violari etiam signis gemmas nefas ducentes. Aliquas vero extra pretia vlla taxationemque: humanarum opum arbitantes, vt perisq; ad summam abolutamque rerum naturae contemplationem satis fit vna aliqua gemma. Quae fuerit origo gemmarum, & quibus inijs in tantum admiratio haec exarsit, diximus quandatenus in mentione auri anulorumque. Fabule primordium a rupe Caucaesa tradunt, Promethei vinculorum interpretatione fatali: primamque saxi fragmentum inclusum ferro ac digito circumdanti, hoc fuisse anulum, & hoc gemmam.

De gemma Polycratis tyranni & Pyrrhi Regis, & qui sculptores optimi, & nobilitates artificum, & quis primus dactylithecam Romae habuit. Cap. 1.

His inijs cepit autoritas, in tm amore elata, vt Polycrati Samio seculo insularum ac littorum tyranno felicitatis suae, quam nimiam fatebatur etiam ipse, satis piamenti in vnus gemmae voluntario damno videretur, si cum fortuna volubilitate paria faceret: planeque ab inuidia eius abunde se redimi putaret, si hoc vni do-luisset. Assiduo ergo gaudio lassus, prope in insulae altu, anulum meruit. At illum piscis eximia magnitudine regi natus, ecce vice raptum, vt faceret ostentum, in culinam domini rursus fortunae insidiantis manu reddidit. Sardonychem eam gemmam fuisse constat: ostenduntque Romae, si credimus, in Concordiae delubro, cornu aureo Augustae dono inclusam, & nouissimum prope locum tot praetatis obtinentem. Post hunc anulum regia fama est gemmae Pyrrhi illius, qui aduersus Romanos bellum gessit. Namque habuisse traditur athenen, in qua noue Muse & Apollo circharam tenens spectarentur, non arte, sed sponte naturae ita discurrentibus maculis, in quibus singulis sua redderetur insignia. Nec deinde alia que tradatur magnopere gemmarum claritas extat apud autores, praeterquam Ismeniam choraulam, multis fulgentibusque; vti solitum, comitanem fabula vanitatem eius, indicato in Cypro sex aureis denarijs smaragdo in qua fuerat sculpta Amymon, iussisse numerari. Et cu duo relati essent, imminuto pretio, male me Hercules curatum, dixisse, multum enim detractum gemmae dignitati. Hic videtur instituisse, vt omnes musice artis hac quoque ostentatione conferentur, veluti Dionysodorus aequalis eius & amulus, vt sic quoque par videretur. Tertius qui eodem tpe fuit inter musicos, Nicomachus, multas gemmas habuisse traditur, sed nulla peritia electas: forte quadam his exemplis initio voluminis oblatas aduersus istos, qui sibi hanc ostentationem arrogant, vt palam sit eos

tubicinum gloria tumere. Polycratis gemma quae demonstratur, illibata intactaque est. Ismeniae aetate multos post annos, apparet scalpi etiam smaragdos solitos. Confirmat hanc eandem opinionem edictum Alexandri Magni, quo veruit in gemma se ab alio scalpi, q̄ a Pyrgotele, non dubie clarissimo artis eius. Post eum Apollonides & Cronius in gloria fuere, quique diui Augusti imaginem similem expressit, qua postea principes signabat, Dioscorides. Sylla dictator traditione Iugurtae semper signauit. Est apud autores & Intercatensem illum, cuius patrem Scipio Aemilianus ex prouocatione interfecerat, pugnae eius effigie signasse, vulgato Stilonis Praeconis sale, quodna fuisse facturum eum, si Scipio a patre eius interemptus esset. Diuus Augustus inter initia sphinge signauit. Duas in matris anulis iam indifferetae similitudinis inuenerat. Altera per bella ciuilia, absente eo, amici signauere epistolas & edicta, quae ratio temporum nomine eius reddi postulabat, non in sacro lepore accipierentur, aenigmata asferre eam sphingem. Quinetiam Meccenatis rana, per collationem pecuniarum in magno terrore erat. Augustus postea ad cuitanda conuitia sphingis, Alexandri Magni imagine signauit. Gemmas plures, quod peregrino appellat nomine dactylithecam, primus omnium habuit Romae priuignus Sylla Scaurus. Diuq; nulla alia fuit, donec Pompeius Magnus ea que Michridatis Regis fuerat, inter dona in Capitolio dicaret, vt M. Varro alijsque eiusdem aetatis autores confirmant, multum praetatum Scauri. Hoc exemplo Caesar dictator sex dactylithecas in Veneris genitricis consecrauit. Marcellus Octaviae genitricis in palatina Apollinis eade vnam. Victoria tamen illa Pompeij primum ad margaritas gemmasque moris inclinauit: sicut L. Scipionis & Cn. Manlij ad caelatum argentu, & vestes Attalicas, & trichinae grata, sicut L. Mumij ad Corinthia & tabulas pictas.

Multum enim detractauerat gemmae dignitati. Erat redidari sunt enim verba Ismeniae choraulae. Vt sibi quoque par videretur. Legendum, vt sic quoque par videretur. Sed nulla peritia electas, sed forte quadam. His exemplis initio voluminis oblati. Lege & distingue sic, sed nulla peritia electas, forte quadam his exemplis, & reliqua. Hoc in Polycratis gemmae quae demonstratur illibata intactaque est. Ismeniae aetate post multos annos, apparet scalpi etiam smaragdos solitos. Melior verus lectio. Polycratis gemma quae demonstratur, illibata intactaque est. Ismeniae aetate multos post annos, se. l. c. Quique diui Augusti imaginem similem expressit, qua postea Principes signabant. Adde nomen artificis, quique d. a. i. l. e. q. p. p. f. Dioscorides. Quod nam fuisse acturum eum si Scipio a patre eius interemptus esset. Facturum non acturum. Vitium enim est latinicatis hoc loco grauius quam prima fronte videtur.

De gemmis translatis in triumpho Pompeij, & natura crystalli, & medicinis, & luxuria circa ea, & quando primum inuenta myrrhina, & luxuria circa ea, & natura myrrhinorum, & quae mentiti sunt autores de succino. Cap. 2.

Id vti planius noscatur, verba ex ipsis Pompeij triumphorum actis subijciam. Ergo tertio triumpho quem de piratis, Asia, Ponto, getibusque; & regibus in septimo operis huius volumine indicatis, M. Pisonem, M. Messala consulis, pridie Calend. Octob. die natalis sui egit, transtulit alueum cum tesseriis lusorium e geminis duabus, latu pedes tres, longum pedes quatuor: & ne quis de ea re dubiter, nulla gemmarum magnitudine hodie prope ad hanc amplitudinem accedente: in eo fuit luna aurea pondo xxx. lectos trichinarios tres; vasa ex auro & gemmis abacorum nouem. Signa aurea tria, Mineruae, Martis, & Apollinis. Coronas ex margaritis trigintatres. Montem aureum quadratum cum ceruis & leonibus, & pomis omnis generis, circumdata vite aurea. Museu ex margaritis, in eius fastigio.

fastigio horologium: erat. Imago Cn. Pompeij è margaritis, illa regio honore grata, illius probi oris venerandiq; per cunctas gentes, illa inquam ex margaritis, feueritate victa & veriore luxuriæ triumpho. Quam profecto inter illos viros durasset cognomen Magni, si prima victoria sic triumphasset. E margaritis Magne, tam prodiga re, & feminis reperta, q; gerere te fas nō sit, hinc fieri tuos vultus (sic te pretiosum videri? Nonne illa similior tui est imago, quam Pyrenæi iugis impositi? Graue profecto fœdumq; probum erat, ni verius ire deorū ostentum credi oporteret: clareq; intelligi posset, iam tum illud caput orientis opibus sine reliquo corpore ostentatum. Cætera triumpho eiusdem q; virilia. Reipublicæ datum mille talentum, legatis & quæstoribus, qui oras maris defendissent, HS. bina milia, cōmilitibus singulis quinquaginta. Tolerabiliorem tū fecit causam Caij Principis, qui super omnia muliebria focculos induebat è margaritis: & Neronis Principis, qui sceptrā, & personas, & cubica viatoria vnionibus construebat. Quinimo etiā ius videtur perdidisse corripiendi gemmata potoria, & varia supellectilis genera, anulos transeuntes. Que enim nō luxuria innocentior existimari possit? Eadē victoria primum in urbem murrhinā induxit. Primusq; Pompeius sex pocula ex eo triumpho Capitolino Ioui dicauit: quæ protinus ad hominum vsum transire, ab acies etiam escarijsq; vasis inde expetitis. Excrescitq; in dies eius rei luxus, murrhino lxxx. sextertijs empto, capaci plane ad sextarios tres calice. Potauit ex eo ante hos annos cōsularis, ob amorem obroso eius margine, vt tū iniuria illa precium augeret: neq; est hodie murrhini alterius præstantior indicatura. Idem in reliquis generis eius quantum vorauerit, licet æstimare ex multitudine: quæ tanta fuit, vt auferente liberis eius Nerone Domitio theatrum peculiare trans Tiberim hortis exposita occuparet: quod à populo impleri canente se, dum Pompeiano præludit, et Neroni fatis erat: qui vidit tunc annumerari vnus scyphi fracta membra, quæ in dolore credo feculi inuidiamq; fortunæ, tanquam Alexandri Magni corpus in conditorio seruari vt ostentarentur, placebat. T. Petronius consularis moriturus, inuidia Neronis Principis, vt mensam eius exhæredaret, trullam murrhinam ccc. sextertijs emptam fregit, sed Nero, vt par erat Principē, vicit oēs, ccc. sextertij capidem vnā parando. Memoranda res, tanti Imperatoris patremq; patriæ bibisse. Oriens murrhina mittit. Inueniuntur enim ibi in pluribus locis, nec insignibus, maxime Parthici Regni: præcipue tū in Carmania. Humorem putant sub terra calore densari. Amplitudine nūquā paruos excedunt abacos. Crassitudine raro, quāta dictum est vasi potorio. Splendor his sine viribus, nitorq; verius q; splendor. Sed in pretio varietas colorū, subinde circumagentibus se maculis in purpuram cādoremq; & tertium ex vitroque ignescentem, velut per transitū coloris purpura rubescens, aut lacte candescens. Sunt qui maxime in ijs laudent extremitates, & quosdā colorum reperculsus, quales in cælesti arcu spectantur. His maculæ pingues placent, translucere quicquam aut pallere vitium est. Item sales verrucæq; non eminentes, sed vt in corpore etiam plerunq; felsiles. Aliqua & in odore cōmendatio est. Contraria huic causā crystallum facit, gelu vehementiore concreto. Nō aliubi certe reperitur, q; vbi maxime hybernæ niues rigent: glaciemq; esse certū est, vnde & nomē Græci dederunt. Oriens & hanc mittit, sed Indicæ nulla præferunt. Nascitur & in Asia, vilissima circa Alabandā & Orthosiam, finitimisq; montibus, item in Cypro. Sed laudata in Europæ Alpiū iugis. Iuba autor est, & in quadā insula rubri maris ante Arabiam sita nasci, quæ Neron vocetur. Et in ea quæ iuxta gemmam topazion ferat, cubitalemque effosam à Pythagora Ptolemæi Regis præfecto. Cornelius Bocchus & in Lusitania nasci perquam mirandi ponderis, immensis iugis depref-

sis ad librametum aquæ puteis. Mirū & quod Xenocrates tradit Ephesius, aratro in Asia & Cypro excitari. Nō enim inueniri in terreno, nec nisi intor cautes creditum fuerat. Similius vero est, quod idē Xenocrates tradit, torrentibus sæpe deportari. Sudines vero negat nisi ad meridiem spectantibus locis nasci, quod certū est, non enim reperitur in aquosis, quanquam in regione pregelida, vel si ad vada vsque glaciatur amnes. Cœlesti humore paruaq; niue id fieri necesse est, idco calor impatiens, nisi in frigido potu abdicatur. Quare sexangulis nascatur lateribus, non facile ratio inueniri potest, eo magis q; neq; mucronibus eadem species est, & ita absolutus est laterū laeior, vt nulla id arte possit æquari. Magnitudo amplissima adhuc vna nobis erat, quam in Capitolio Liua Augusta dicauerat, librarum circiter quinquaginta. Idē Xenocrates autor est, vas amphorale visum, & aliqui ex India crystallum sextariorum quatuor. Nos liquido affirmare possumus, in cauitibus Alpiū nasci adeo inuijs, vt plerunq; fune pendentes, eam extrahant. Peritis signa & in dicitur nota sunt. In festatū plurimis vitijs, scabro, ferrugine, maculosa nube, occulta aliquando vomica, prædura fragiliq; centro & sale appellatur. Est & ruffa aliquibus rubigo. Alijs capillamentum rimæ simile. Hoc artifices * cœlatura occultant. Quæ vero sine vitio vitis, puras esse malunt, acentata appellantes, nec spumei coloris lymphidæ aquæ. Postremo autoritas in pōdere est. Inuenio medicos, quæ sunt vrenda corporū, nō aliter vitilis id fieri putare q; crystallina pila aduersis posita volis radijs. Alius hic furor, H. S. cl. milia trullā vnā non ante multos annos mercatam à matrefamilias, nē diuite. Idem Nero amissarum rerum nuncio accepto, duos calyces crystallinos in suprema ira fregit illis. Hæc fuit ratio seculum suum punientis, ne quis alius ex his biberet. Fragmenta sarciri nullo modo queūt. Mire ad similitudinem accessere vitrea, sed prodigij modo, vt suum pretium auxerint crystalli, non diminuerint. Proximum locum in delicijs fœminarum, tū adhuc tū, succina obtinent, eandemque oīa hæc quam gemmæ autoritatem, sane maiorem, aliquibus de causis crystallina & murrhina, rigidi potus vtraque. In succinis causam ne delicia quidē adhuc excogitauerunt. Occasio est vanitas Græcorū diligentē. Legentes modo æque perperantur me de ortu eorum, cum hoc quoque intersit vitæ, scire posteros quicquid illi prodiderit mirandum. Phaethontis fulmine sc̄i sorores fletu mutatas in arbores populos, lacrymis electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem, quem Padū vocamus: & electrum appellatum, qm̄ sol vocitatus sit Elector, plurimi poeta dixerunt: primūq; vt arbitror, Aeschylus, Philoxenus, Nicander, Euripides, Sappho. Quod esse falsum Italiæ testimonio patet. Diligentiores eorum, Electridas insulas in mari Adriatico esse dixerunt, ad quas dilabatur Padus. Qua appellatione nullas vnquam ibi fuisse certum est. Nec vero vllas ibi appostas esse, in quas quicquā cursu Padū deuehi possit. Nam quod Aeschylus in Iberia, hoc est, in Hispania, Eridanum esse dixit, eundemque appellari Rhodanum, Euripides rursus & Apollonius in Adriatico littore conflueri Rhodanum & Padum, faciliorem veniam facit ignorati succini in tanta orbis ignorantia. Modestiores sed equè falsum prodidere, in extremis Adriatici sinus rupibus inuijs arbores stare, quæ canis ortu hoc effunderent gummi. Theophrastus in Liguria effodi dixit. Phaethontē in Aethiopia Ammonis obijisse, ob id delubrum sibi esse atque oraculum, electrumq; gigni. Phæomē sibi esse, & in Scythia erui quod duobus locis. Candidū atque cerei coloris quod vocaretur electrum: in alio loco fuluū, quod appellaretur sualernicū. Demofstus lyncurion id vocat, & fieri ex vrina lyncum beatiarum. E maribus fuluū & igneum, è feminis languidius atque candidum. Alij dixerunt languurium, & esse in Italia bestias languarias. Zenothemis langas vocat cadē, & circa

De ortu & medicinis & generibus & luxuria succinorum, & lyncurion, & medicina. Cap. 3.

& circa Padū ijs vitam affirmat. Sudines arborē quæ gignat in Liguria. In eadem sua & Metrodorus fuit. Sotacius credidit in Britania arboribus effluere, quas electridas vocauit. Pythæas Guttonibus Germanæ genti accoli æstuarium oceani Mentonomō noie, spatio stadiorū sex milium. Ab hoc diei navigatione insula abesse Abalū. Idē vere fluctibus aduehi, & esse cōcreti maris purgamentū. Incolas pro ligno ad ignē vt eo, proximisq; Teutonibus vendere. Huic & Timæus credidit, sed insulam Baltiā vocauit. Philemon negauit flammā ab electro reddi. Nicias solis radiorū succū intelligi voluit. Hos circa occasum credit vehementiores in terram actos, pingue sudorē in ea parte oceani relinquere, deinde estatibus in Germanorū littora eijci. Et in Aegypto nasci simili modō, & vocari Sacal. Itē in India, gratiusq; thure esse Indis. In Syria quoq; fœminas verticillos inde facere, & vocare harpaga, quia folia & paleas velutiq; simbras rapiat. Theophrastus oceano id exæstuantē ad Pyrenæi promotoriū eijci, quod & Xenocrates credidit, qui de ijs nuperime scripsit. Viuit adhuc Alarubas, qui tradidit iuxta Atlanticum mare esse lacum Cephalida, quæ Mauri vocant electrum. Hunc sole excalcāctum è limo dore electrum fluitans. Mnesias Africæ locum Syctionē appellatū, & Cratin amnem in oceanū effluentem è lacu in quo aues quas melegridas & penelops vocat, viuere. Ibi nasci ratione eadē qua supra dictū est de Electride lacu. Theomenes dicit, iuxta Syrtim magnā hortū Hesperidū esse, ex quo in stagnum cadat, colligi vero à virginibus hesperidum. Ctesias Indis flumē esse Hypobarum, quo vocabulo significetur omnia vasa ferre bona, fluere à septentrione in exortium Oceani iuxta montem syluestre arboribus electrum ferentibus. Arbores eas aphytaoras vocari, qua appellatione significetur prædulcis suauitas. Mithridates in Germania littoribus esse insulam, vocariq; eam Oerictā, cedri gñe syluofam, inde defluere in petras. Xenocrates non succinū tū in Italia, verum et thieum vocari, à Scythijs vero sacriū, qm̄ & ibi nascatur. Alios putare in Numidia gigni. Super oēs est Sophocles Tragicus poeta, quod equidē miror tanta grauitate cothurni, & præterea vitæ fama, alias Principe loco genitus Athenis, rebus gestis, exercitū ducto. Hic vltra Indiam fieri dixit è lacrymis melegridum auium Melegrum deflētum. Quod & credidisse eum, vel sperasse alijs persuaderi posse, quis non miretur? quam ve pueritiam tam imperitam posse reperiri, quæ auium ploratū annos credat, lacrymas ve tam grandes, auesq; è Græcia, vbi Meleger perijt, ploratum ille in Indos? Quid ergo non multa æque fabulosa producta poeta? Sed hoc ea in re que quotidie inuehatur atque abunder, & hoc mendacium coarguat, serio quenquam dixisse, summa hominum contemptio est, & intoleranda mendaciorum impunitas.

GLO. Seneritate victa & veriore luxuria q̄ criumpho. Antiqua scriptura, & veriore luxuriæ triumpho, quæ luxuria tūc verius triumphauerit q̄ Pompeius. Ni verius sit eum deorū ostentū credi oportere. Rectius nostrā exæstuarium, ni verius ita deorū ostentū credi oporteret. Qui sceptrā psonis histriorū, & cubica viatoria vnionibus confernebat. Scribo iuxta fidē veterum codicū, qui sceptrā, & personas histriorum, & cubica viatoria vnionibus construebat. Dum Poppeanis præludit. Non Poppeanis, sed Pompeiano scilicet theatro, vt intelligamus theatrum hoc transyberianū Pompeiani fuisse præludit. Nam Nero priusquam probe perficisset frōtem minoribus se ostentauit theatris, postremo in Pompeij theatro in conspectu totius populi Ro. ineptire non erubuit. Hoc artifices litura occultant. Antiqua lectio, cœlatura oc. Alioqui non quadat quod sequitur, puras e. m. nam puræ hic cœlatis opponuntur. Guttonibus Germania genti accolis æstuarium Mentonomon nomine, ab oceano spatio stadiorum sex milium. Sincera lectio antiquiorum voluminum est hæc. Guttonibus Germania genti accolis æstuarium oceani Mentonomō nomine, spatio stadiorum sex milium. Centum fere M. p. abest à Carnunto litus Pannoniæ, quō id à Germania inuehitur. In emendatis codicibus legitur fere D. C. fere M. p. à Carnunto Pannoniæ abest litus à Germania ex quo inuehitur.

Erunt est gigni in insulis septentrionalis oceani, & à Germanis appellari glessum, itaque & à nostris vnam insularum ob id glesariā appellatā, Germanico Cæsare ibi classibus rem gerente, Aultrauiam à Barbaris dictam. Nascitur autem diffluente medulla pinei generis arboribus, vt gūmi in cerasis, resina pineis. Erumpit humoris abundantia. Denatur rigore vel tempore autumali. Cum intumescens æstus rapuit ex insulis, certe in littora expellitur, ita volubile, vt pedere videatur atq; cōsidere in vado: quod arboris succum esse prisci nostri credere, ob id succinum appellantes. Pineæ autem arboris esse indicio est pineus in attritu odor, & quod accensum tædæ modo ac nidore flagret. Affertur à Germanis in Pannoniam maxime prouinciam. Inde Veneti primum, quos Græci Henetos vocat, rei famam fecere, proximi Pannoniæ, id accipientes circa mare Adriaticū. Pado vero annexa fabulæ videtur causa, hodieq; trāspadanarum agris fœminis, monilium vice succina gestantibus, maxime decoris gratia: sed & medicinæ: quando tonillis creditur resistere, & faucium vitijs, vario genere aquarum iuxta illos infestate guttura ac vicinas carnes, q; fere milia pass. à Carnuto Pannoniæ, abest litus Germania: ex quo inuenitur, per cognitum nuper. Vidit enim eques Romanus, missus ad id comparandum à Iuliano curate gladiatorum munus Neronis Principis, qui hæc commercia & littora peragravit, tanta copia inuenta, vt retia arcendis feris podium protegentia succinis nodarentur, arma vero & libitina totusq; vnus diei apparatus esset de succino. Maximum pondus is glebe attulit xiiij. librarum. Nasci & in India certum est. Archelaus, qui regnauit in Cappadocia, illinc cortice inhærente tradidit aduehi rude, poliriq; adipe suis lactētis incoctum. Liquidum primo destillare, argumento sunt quædam intus translucencia, vt formicæ aut culices, lacertæq; quas ad hæssisse musteo non est dubium & inclusas indurescenti. Græcia eius plura. Candida odoris præstantissimi. Sed nec his nec cereis præstū. Fuluis maior autoritas. Ex ijs etiam nū amplior translucētibus, præterquam si nimio ardore flagrent, imaginemq; ignea inesse, non ignē, placet. Summa laus falernis à vini colore dictis, molli fulgore perspicuis. Sunt & in quibus decocti mellis lenitas placat. Verum hoc quoque notum fieri oportet, quocūque modo tingui libeat, hædorum seuo & anchusæ radice, quippe etiam conchylio inficiuntur. Cæterū attritu digitorū accepta vi calor atrahunt in se paleas & folia arida vt magnes lapis ferrū. Ramenta quoq; succini oleo addito flagrant dilucidius diutiusq; q̄ lini medulla. Taxario in delicijs tanta, vt hoīs quamuis parua effigies, viutorū hoīum vigentiumq; pretia superet, prorsus vt castigatio vna nō sit satis. In Corinthijs æs placet auro argentoq; mixtum, in cælati ars & ingenia. Murrhinorum & crystallinorū diximus gratiā: vniones, q; capite circumferuntur, gemmæ digitis, in oibus denique alijs vitijs ostētat io aut vnus placet, in succinis deliciarū tū conscēntia. Domitius Neron. ro in cæteris vitæ suæ portentis, capillos quoque coniugis suæ Poppeæ in hoc nomen adoptauerat, quodam etiā carmine succina appellando. Et qm̄ nullis vitijs destitit preciosa nomina, ex eo tertius quidam hic colos cœpit expecti à matronis. Vnus tū succinorum inuenitur aliquis in medicina, sed non ob hoc fœminis placet. In fantibus adalligari amuleti ratione prodest. Callistratus & cuicū- (all)tratus. que ætati contra lymphationes prodesse tradit. Et vring difficultatibus potum adalligatum que. Hic & differentia nouam attulit appellando chrysolectrum, quasi coloris aurei, & maturino grauisimā aspectus, rapacissimū igniū, & si

& si iuxta fuerint, celerime ardescens. Hoc collo adalligatum, meleri febribus & morbis: tritum cum melle ac rofaceo aurum vitium. Et si cum melle Attico conteratur, oculorum quoque obscuritatibus. Stomachi est vitium vel per se farina eius sumpta, vel cum mallice ex aqua pota. Succina est gemmis, quae sunt translucida, adulterandis magnam habent locum, maxime amethystis, cum omni, ut diximus, colore tingatur. De lyncurio proxime dici cogit autorum pertinacia. Quippe est si non electrum id esset, lyncurium tamen gemmam esse contendunt. Fieri autem ex vrina quidem lyncis, sed egestam terra protinus bestia operiente eam, quam inuideat hominum usus. Esse autem qualem in igneis succinis colorem, scalpique. Nec folia tamen aut stramenta ad se rapere, sed aris etiam ac ferri laminas, quod Diocles quidem & Theophrastus credidit. Ego falsum id totum arbitror, nec viliam in auro nostro gemmam viliam ea appellatione, & quod de medicina simul proditur, calculos vesicae co potu elidi, & morbo regio occurrere, si ex vino bibatur, aurum si portetur. Et tamen nunc gemmarum confessa dicemus a laudatissimis orbi. Nec vero id solum agemus, sed ad maiorem utilitatem vitae obiter coarguetur magorum infanda vanitas, quando illi vel plurima prodidere de gemmis, medicinae ex his species blando prodigio transgressi.

De adamantinis generibus & medicinis, & margaritis. Cap. 4.

Maximum in rebus humanis, non solum inter gemmas, pretium habet adamas, diu non nisi regibus, & ijs admodum paucis cognitus, vnus modo in metallis repertus, perquam raro comes auri, nec nisi in auro nasci videbatur. Veteres enim in Aethiopia tantum metallis inueniri existimauere, inter delubrum Mercurij atque insulam Meroen, dixeruntque; non ampliorem cucumeris semine, aut colore dissimile inueniri. Nunc gratia eius lex noscuntur. Indici non in auro nascentis, sed quadam crystalli cognatione. Squidem & colore translucido non differunt, & laterum sexangulo laeure turbinatus in mucrone, aut duabus contrariis partibus, quo magis miremur, ut si duo turbines latissimis suis partibus iungantur, magnitudine vero etiam auellanae nuclei. Similis est huic quidem: Arabicus, minor tamen, lili & nascens, caeterum pallore graui, & in auro non nisi excellentissimo natalis. Incudibus hi deprahenduntur, ita respuentibus istum, ut ferrum vtrinque dissulter, incudesque etiam ipsi dissiliant. Quippe duritia inenarrabilis est, simulque ignium victrix natura, & nunquam in calefens. Vnde & nomen indomita vis Graeca interpretatione accepit. Vnum ex ijs vocant cenchron, quod est milij magnitudine. Alterum Macedonicum in Philippico auro repertum, & hic est cucumis semini par. Post hoc Cyprius vocatur in Cypro repertus, vergens in aereum colorem, sed in medicina, ut dicemus, efficacissimus. Post hunc est siderites ferrei splendoris, pondere ante caeteros, sed natura dissimilis. Nam & icibus frangitur, & alio adamante perforari potest, quod & Cyprio conuenit: breuiterque ut degeneres nominis tamen autoritate habent. Idque, quod totis voluminibus his docere & mandare conati sumus, de discordia rerum concordiaque, quam antipathiam ac sympathiam appellauere Graeci, non aliter clarius intelligi potest. Si quidem illa inuicta vis duarum violentissimae naturae rerum ferri ignisque contemptrix, hircino rumpitur sanguine, nec aliter quam recenti calidoque; macerata, & sic quoque multis icibus, tunc etiam praeterquam eximias incudes malleosque ferreos frangens. Cuius hoc ingenio inuentum? quo vesiculae repertum? aut que fuit coniectura experiendi rem inueni fecerit, & in foedissimo animalium? Numinum profecto muneris talis inuentio omnis est. Nec quaerenda in villa parte naturae ratio, sed voluntas: Et cum feliciter rumpere contingit, in tam paruas frangitur crustas, ut cerni vix possint. Expetuntur a sculptoribus, ferroque includunt,

Diocles Theophrastus

nullam non duritiam ex facili cauantes. Adamas dissidet cum magnete lapide in terram, ut iuxta positus ferrum non patitur abstrahi: aut si admotus magnos apprahenderit, rapiat, atque auferat. Adamas & venena irrita facit, & lymphationes abigit, metusque; vanos expellit a mente, & ob id quidam cum anachiten vocauerunt. Metrodorus Scepius, in eadem Germania & Balthia insula nasci, in qua & succinum, quod equidem legerim, solus dicit, & praefert Arabibus, quod falsum esse quis dubitet? Proximam apud nos Indici Arabibusque margaritis pretium est, de quibus in nono diximus volumine inter res marinas.

Omnium profecto muneris talis inuentio hominis est. Scribo, Numinum profecto muneris talis inuentio omnis est.

De smaragdi generibus, & gemmis viridibus translucidis. Cap. 5.

Tertia autoritas smaragdis perhibetur pluribus de causis. Nullius coloris aspectus iucundior est. Nam herbas quoque; virides frondesque; auidae spectamus. Smaragdos vero tanto libentius, quam nihil omnino viridius comparatum illis viret. Praeterea soli gemmarum contuitu oculos implent, nec fatiant. Quin & ab intentione alia obscurata, aspectu smaragdi recreat acies. Scalpenti videri, gemmas non alia gratior oculorum refectio est, ita viriditate lassitudinem mulcent. Praeterea longinquo amplificantur visu inficientes circa se repercussum aera, non sole mutati, non umbra, non lucernis, semperque; sensim radiant, & visum admittentes, ad crassitudinem sui facilitate translucida: quod etiam in aquis non fit. Iidem plerunque & concaui, ut visum colligant. Qua propter decreto hominum ijs paritur scalpi vetitis. Quamquam Scythia corum Aegyptiorumque; duritia tanta est, ut nequeat vulnerari. Quorum vero corpus extensum est eadem qua specula ratione supini imagines rerum reddunt. Nero Princeps gladiatorum pugnas spectabat smaragdo. Graecorum duodecim: Nobilissimi Scythici: ab ea gente in qua reperitur appellati. Nullis maior austeritas, nec minus vitium. Et quantum smaragdi a gemmis distant, tamen Scythici a caeteris smaragdis. Proximam laudem habent, sicut & sedem Baetiani, quos in commissuris faworum colligere dicuntur ethesij flantibus. Tunc enim tellure internitent, quia ijs ventis maxime harenae mouetur. Sed hos minores multo Scythicus esse tradunt. Tertium locum Aegyptij habent, qui eruuntur circa Copton oppidum Thebaidis in collibus & cauitibus. Reliqua genera in metallis ararijs inueniuntur. Qua propter principatum ex ijs Cyprii obtinent, dosque; eorum est nec in colore liquido nec diluto, verum ex humido pingui, quaque; perspicuitate imitante translucidum mare: pariterque; translucet & nitet, hoc est colorem expellit, & aciem recipit. Ferunt in ea insula tumulo reguli Hermiae iuxta cetarias marmoreo leoni fuisse inditos oculos ex smaragdis, ita radiantibus etiam in gurgitem, ut terram instrumenta refugerent thynni, diu mirantibus nouitate piscatoribus, donec mutare oculos gemmas. Sed & vna demonstrari oportet in tam procliu errat. Sunt quidem osum eadem. Quaedam tamen nationum peculiaria, sicut in homine. Ergo Cyprii varie grauci, magisque; ac minus in eodem smaragdo alijs partibus tenorem illum Scythicae autoritatis non semper custodiunt. Ad hoc quibusdam intercurrit umbra, furdusque sit colos, qui improbat etiam dilutori. Hincque; genera distinguuntur. Et sunt aliqui obscuro, quos vocant caecos, alij de nati, nec de liquido translucidi: quidam varia nubecula improbat. Aliud est hoc quod umbra de qua diximus. Nubecula enim albicans est vitium: cum viridis non pertransit aspectus, sed aut intus occurrit, aut excipit in sine visum candor. Haec coloris vitia: illa corporis, capillamentum, fal, plumbago. Ab ijs Aethiopi laudantur a Copto dierum trium itinere, ut autor est Iuba, acriter virides, sed non facile puri aut concolores. Democritus

GLO.

* in vna parte quatuor, in altera duorum.

Democritus in hoc genere posuit Hermineos & Persicos. Illos extumescens pinguit. Persicos vero non translucidos, sed iucundi tenoris, visum implere, quae non admittant, felium pantherarumque; oculis similes. Nanque & illos radiare nec perspicui. Eosdem in sole hebetari, vmbri refulgere, & longius quam caeteros nitere. Osum horum etiam num vitium, quod felis color aut aeris habet. In sole dilucidi quidem ac liquidi, sed non virides. Haec vitia & Atticis maxime sentiuntur in argentarijs metallis repertis in loco qui Thoricos vocat, semper minus pingues, & longinquo speciosiores. Frequens & ijs plumbago, hoc est, ut in sole plumbei videantur. Illudque; peculiare, quod quidam ex ijs senescunt, paulatim viriditate euadunt: & sole laeduntur. Post hos Medici plurimum viriditatis habent, interdum & de saphiro. Ij sunt fluctuosi, & rerum imagines complexi, ut verbi gratia papauerum aut auium, pinnarumque; vel catulorum, aut simulum. Qui non omnino virides nascuntur, vino & oleo meliores fiunt, neque est aliorum magnitudo amplior. Carhedonij neque an in totum exoluerint, postquam metalla aeris ibi defecerunt, & semper tamen vilissimi fuere minimique. Iidem fragiles, sed colore incerti, & virentium in caudis paonum columbarumque; collo plumbis similes, ad inclinationem magis aut minus lucidi, venosi quidem squamosique. Peculiare erat in his vitium farcion appellatum, hoc est quaedam gemmae caro. Mons iuxta Carhedonem in quo legebantur, smaragditos vocatus est. Iuba est autor smaragdum quem cholon vocant, in Arabia aedificiorum ornamentis in cludi, & lapidem quem alabastriem Aegyptij vocant. Complures vero de proximis Laconicis in Taygeto monte erui Medici similes, & alios in Sicilia. Inscitum smaragdis & quae vocatur ranos, est Persis veniens gemma, ingrate viridis, atque intus sordida. Item chalcosmaragdos est Cypro turbida aereis venis. Theophrastus tradit in Aegyptiorum commentarijs reperiri, regi eorum a rege Babylonio missum smaragdum munere quatuor cubitorum longitudine, & trium latitudine. Et fuisse apud eos in Iouis delubro obeliscum de quatuor smaragdis xl. cubitorum longitudine vero * in parte quatuor, in parte duorum. Se autem scribente esse in Tyro Hercules templo stantem pilam est smaragdo, nisi potius pseudosmaragdus sit. Na & hoc genus reperiri, & in Cypro inuentum ex dimidia parte smaragdum, ex dimidia iaspidem, nondum humore in totum transfiguratum. Apion cognominatus Plistonices, paulo ante scriptum reliquit, esse et tunc in labyrintho Aegypti colosseum Serapin est smaragdo nouem cubitorum. Eandem multis naturam aut certe similem habere berylli videtur, in India originem habentes, raro alibi reperti. Poliuntur omnes sexangula figura artificum ingenijs, quam habescunt, ni color furdus repercutu angulorum exciteretur. Aliter enim polita non habent fulgorem eundem. Probatissimi sunt ex ijs qui viriditate puri maris imitantur. Proximi qui vocantur chrysoberylli, & sunt paulo pallidiores, sed in aureum colorem exeunt fulgore. Vicinum genus huic est pallidius, & de quibusdam proprii generis existimatur, vocaturque chrysopterus. Quarto loco numerantur hyacinthozonites. Quinto quos aeroides vocant. Post eos autem ceterini. Ac deinde oleagini, hoc est colore olei. Postremi crystallis fere similes. Hi capillamenta habent, sordisque; alioquin euandis, quae sunt omnium vitia. Indi mire gaudent longitudine eorum: solosque; gemmarum esse praedicant, qui carere auro malint, & ob id perforatos elephant totum fetis religant: & alios, conuenit non oportere perforari, quorum sit absoluta bonitas, vmbilicis statim ex auro caputa comprahendentibus. Ideo cylindros ex ijs facere malunt, quam gemmas, quoniam est summa commedatio in longitudine. Quidam & angulosos putant statim nasci, & perforatos gratiores fieri medulla candoris exopta, additoque; auro repercussa aut omnino castigata causa perspicuitatis ad crassitudinem. Vitia praeter iam dicta eadem fere quae in smaragdis, & pterygia. In nostro orbe aliquando circa Pontum inueniri putantur. Indi & alias quidem gemmas crystallo inuenio adulterare repererunt, sed praecipue beryllos.

Qua propter principatum ex ijs Aegyptij obtinent nisi legas Cyprii, ut est in vetustis exemplaribus, nec praecedentia quadrabant, nec sequentia. Mox iuxta Carhedonem in qua legebatur smaragditos dicitur est I Lego, Mons in quo legebantur iuxta Carhedonem smaragditos dicitur est.

GLO.

De opali generibus, & vitijs & experimentis, & varijs gemmis. Cap. 6.

Minimum ijdemque; plurimum ab ijs differunt opali, smaragdis tamen cedentes. India sola & horum est mater. Atque ideo eius pretiosissimam gloriam compositores gemmarum & maxime inenarrabilem difficultatem dederunt. Est enim in ijs carbunculi tenuior ignis, est amethysti fulgens purpura, est smaragdi virens mare & cuncta pariter incredibili mixtura lucentia. Alij summo fulgoris argumento colores pigmentorum aequauerunt. Alij sulphuris ardentem flammam, aut etiam ignis oleo accensi. Magnitudo nucem auellanam aequat, insigni apud nos historia. Si quidem extat hodieque; huius generis gema, propter quam ab Antonio proscriptus Nonius senator est, filius Strumae Nonij eius, quem Catullus poeta in sella curuli visum indigne tulit, auusque; Serullij Noniani quem consulem vidimus illeque; proscriptus fugiens, hunc de fortunis suis omnibus anulum abstulit secum, quae certum est festertijs viginti milibus aestimatum. Sed mira Antonij feritas atque luxuria, propter gemmam proscriptoris. Nec minor Nonij contumacia, proscriptioe suam amatis, cum etiam fere abrosas partes corporis relinquant, propter quas se periclitari sciunt. Vitia opali, si color in florem herbe, quae vocatur heliotropium, exeat, aut crystallum, aut grandinem: si sal interueniat aut scabritia, aut puncta oculis occurrantia: nullosque; magis India similitudine indiscreta vitro adulterat. Experimentum in sole tamen. Falsis enim contra radios libratis digito ac pollice, vnus atque idem translucet colos in se consumptus. Veri fulgor subinde variat, & plus huc illucque; spargit, & fulgor lucis in digitos funditur. Hanc gemmam propter eximiam gratiam plerique appellauere pede rota. Sunt & qui priuatum genus eius faciunt, fangenonque; ab Indis vocari dicunt. Traditur nasci & in Aegypto, & in Arabia, & vilissimi in Ponto. Item in Galatia ac Thaso & Cypro. Quippe opali gratiam habet, sed mollius nitet, raro non scaber. Summa coloris ex aere & purpura constat, viriditas smaragdi deest. Constatque; melior ille color, cuius fulgor vini colore suscatur, quam diluitur aqua. Haec enus de principatu conuenit, mulierum maxime senatus consulto. Minus certa sunt de quibus & viri iudicant. Singulorum enim libido singulis pretia facit, & praecipue regum. Claudius Caesar smaragdos induebat & sardonychas. Primus autem Romanorum sardoniche usus est prior Africanus, ut tradit Demonstratus, & inde Romanis hanc gemmam fuisse celeberrimam. Quamobrem proximam ei dabimus locum. Sardoniches olim ut ex nomine ipso apparet, intelligebantur candore in Sarda, hoc est velut carnibus vngue hois imposito, & vtroque translucido. Talesque esse Indicas tradunt, Ismenias, Demonstratus, Zenothemis, Sotacus; hi quidem reliquas omnes quae non tralucent, caecas appellantes, quae nunc non abstrulere. Nullo Sardarum vestigio Arabicae sunt, ceperuntque; pluribus haec gemmae coloribus intelligi, radice nigra, aut ceruleum imitante, & vnguem: creditum enim candido pingui, nec sine quadam spe purpurae candore in minium transeunte. Has Indis non habitas in honore Zenothemis scribit: tantae alias magnitudinis, ut inde capulos facerent. Et enim

Etenim constat ibi torréibus detegi. Et placuisse in nostro orbe initio, quoniam solae prope gemmarum scalptra, ceram non auferrent. Persuadimus deinde & Indis, ut ipsi quoque, ijs gauderent. Vtunturque perforatis utique; vulgus tamen in collo. Et hoc est nunc Indicarum argumentum. Arabicae excellunt candore circuli praeclucido atque non gracili, neque in recessu gemmae, aut in deiectione renitente, sed in ipsis vmbonibus nitente, praeterea substrato nigerrimi coloris. Et hoc in Indicis cereum aut corneum inuenitur, etiam circuli albi: quaedam in ijs caelestis arcus anhelatio est. Superficies vero locustarum maris crustis rubentior. Iam melleae aut feculentae (hoc enim nomen est vitio) improbantur, & si zona alba fundat se, non colligat. Simili modo si ex alio colore in se admittat aliquid enormiter. Nihil enim in sua sede alieno interpellari placet. Sunt & Armeniacae, caetera probandae, sed pallida zona. Exponenda est & onychis ipsius natura, propter nominis societatem: hoc in gemmam transfuit ex lapide Carmaniae. Sudines dicit in gemma esse candorem vnguis humani similitudine. Item chrysolithi colorem & fardae & iaspidis. Zenothemis Indicam onychem plures habere varietates, igneam, nigram, corneam, cingentibus candidis venis oculi modo, interuenientibus quarunda oculis obliquis venis. Sotacus & Arabiam onychem tradit. Sed eam a caeteris distare, quod Indica igniculos habeat, albis cingentibus zonis singulis pluribus, aliter quoniam in Sardonycho Indica. Illic enim momentum esse, hic circuli. Arabicas onychas nigras inueniri candidis zonis. Satyrus carnosas esse Indicas, parte carbunculi, parte chrysolithi & amethysti, totumque id genus abdicat. Veram autem onychem plurimas variasque; cum lacteis Zonis habere venas, omnium in transitu colore inenarrabili & in vnum redeunte concentum suauitate grata. Nec fardae natura differenda est, diuidua ex eodem nomine obiterque ardentium gemmarum indicanda.

GLO. Sunt & Armeniacae, ut caetera improbandae, sed pallida zona. Recta lectio: caetera probandae, s. p. z. Sequentis versus scripturam emendauimus sic: hoc in gemmam transfuit ex lapide Carmaniae. Vltimus etiam huius capituli versus sic legendus: obiterque omnium ardentium gemmarum indicanda.

De generibus carbuncolorum, & vitijs, & experimentis, & gemmis ardentibus. Cap. 7.

Pincipatū habet carbunculi, à similitudine ignium appellati, cum ipsi non sentiant ignes, ob id à quibusdam apyroti vocati. Horum genera, Indici & Garumatici, quos & carchedonios vocauerunt, propter opulentiam Carthaginis magnae. Adjiciunt Aethiopicos, & Alabandicos in Orthosia caute nascentes, sed qui perficiantur Alabandis. Praeterea in omni genere masculi appellantur acriores, at foeminae languidius resulgentes. In mascululis quoque obseruant liquidioris alios flammam, nigrioris alios, & quosdam lucidius, ac magis caeteris in sole flagrantes. Optimos vero amethystizontas, hoc est, quorum extremus igniculus in amethysti violam exeat: proximis illis, quos vocant fyrritas, pinnato fulgore radiantibus. Inueniri autem vbiunque, maxime folis repercussu. Satyrus Indicis non esse claros dicit, ac plerunque sordidos, ac semper fulgoris retorridi: Aethiopicos pingues, lucemque non emittentes, sed conuoluto igne flagrare. Callistratus fulgorem carbunculi debere candidum esse posuit, extremo visu nubilantem: si atollatur, exardescentem: ob id à plerisque hunc carbunculum candidum vocari. Qui languidius & liuidius ex Indicis lucent, lithizontas appellantur. Carchedonios multo minores esse. Indicis etiam in sextarij vnus mensuram cauari. Archelaus carchedonios nigrioris aspectus esse, sed igne, vel sole, & inclinante acrius quoniam caeteros excitari. Eosdem vmbrae tecto

purpureos videri, sub caelo flammeos, contra radios folis & scintillare, ceras signatibus his liquefcere, quamuis in opaco. Multi Indicis carchedonij candidiores esse, & è diuerso inclinatione hebetari scribere, etiam num in carchedonij maribus stellas intus ardere, feminas fulgorem vniuersum fundere extra se. Alabandicos caeteris nigriores esse scabrosque. Nascuntur & in Thracia coloris eiusdem, ignem minime sentientes. Theophrastus autor est & in Orchomeno Arcadiae inueniri, & in Chio. Illos nigriores è quibus & specula fieri. Esse & Trezenios varios interuenientibus maculis albis. Item Corinthios ex pallidior candidos. Mafilia quoque importari Bocchus & Olysiippeone scripti magno labore ob argillam sole adultis salibus. Nec est aliud difficilium, quoniam discernere haec genera, tanta est in eis occasio artis, subditus per quae transluere cogantur. Aiunt ab Aethiopicis hebetiores in acetone maceratos xiiij, diebus nitescere, totidem mensibus durante fulgore. Adulterantur vitro simillime, sed cote deprahenduntur, sicut aliae gemmae factitiae: mellior enim materia & fragilis: & centrofa scobe deprahenduntur & pondere, quod minus est vitreis, aliquando & pustulis argenti modo relucens. Est & anthracitis appellata, in Thesprotia fossilis, carbonibus similis. Falsum arbitror quod & in Liguria nasci tradiderunt, nisi forte tunc nascabantur. Esse in ijs & praecinctae candida vena traduntur, harum igneus color vt superiorum est. peculiare quidem quod iactatae in ignem velut intermortuae extinguntur: contra aquis perfulsa exardescunt. Cognata est huic sandalstros, quam aliqui garumantitan vocant, nascitur in India loco eiusdem nominis. Gignitur & in Arabia ad meridiem versus. Commendatio summa, quod velut in translucido stellantes, intus fulgent aureae guttae, semper in corpore, nunquam in cute. Accedit religio narrata à fiderum cognatione ab inspectoribus, quoniam ferè stellarum hyadum & numero & dispositione stellantur, ob id Chaldaeis in ceremonijs habitae. Et hic mares austeritas distinguit, quodà vigore apposita tingens. Indicae quidem etiam hebetare visus dicuntur. Blandior foeminae flamma, alliciens magis quoniam accendens. Sunt qui praerant Arabicas Indici, fumidaeque; chrysolitho illas similes dicit. Ismenias vero negat poliri sandalstros propter teneritatem, & ob id in magno errore sunt, qui sandareson vocant. Inter oes constat, quantum numero stellarum accedat, tamen & pretio accedere. Afferit errorem aliquando similitudo nominis, sandareson, quod Nicanor sandareson vocauit, alij sandareson. Quidam vero hanc sandalstros, illam sandareson, in India nascentem illam quoque; & loci nomen custodiens: mali colore, aut olei viridis, omnibus improbatam. Ex eodem genere ardentium lychnites appellata à lucernarum accensarum praecipua gratia. Nascitur circa Orthosiam, totaque; Caria ac vicinis locis, sed probatissima in Indis, quoniam quidam remissiorum carbunculum esse dixerunt. Secunda bonitate similis est Ionis appellata à praelatis floribus. Et alias inuenio differentias. Vna quae purpura radiat, alteram quae cocco, à sole excalifata, aut digitorum attritu, paleis & chartarum fila ad se rapere. Hoc idem & Carchedonius facere dicitur, quamquam multo virior praedictis. Nascitur apud Nasamonas in montibus, vt incolae putant, imbre diuino. Inuenitur ad repercussum lunae, maxime plene. Carthagine quondam deportabatur. Archelaus & in Aegypto circa Thebas nasci tradidit, fragiles, venosae, morientis carboni similes. Potiora vasa & ex hoc lapide, & ex lychnite factitata inuenio. Oia autem haec genera scalptrae contumaciter resistent, partemque; cerei in signo tenent. E diuerso ad haec fardae vtilissima, quae nomen cum sardonio communicauit. Ipsa gemma vulgaris, & primum Sardibus reperta. Sed laudatissima circa Babyloniam cum lapidicinis quaedam aperirentur, haerens in laxi corde. Hocque modo metallum apud Persas defecisse traditur. Sed inueniuntur compluribus alijs locis, sicut in

Paro &

Paro & Aso. In India trium generum, rubrum, & quod demum vocant à pinguedine, tertium quod argenteis bracteis sublinitur. Indicae perlucet, crassiores sunt Arabicae. Inueniuntur & circa Leucada Epiri, & circa Aegyptum, quae bractea aurea sublinuntur. Et in his autem maribus excitatus fulgent. Foeminae pinguiore sunt, & crassius nitent. Nec fuit alia gemma apud antiquos vsu frequentior. Hac certe apud Menandrum & Philemonem fabulae superbiunt. Nec vlla translucens tardius suffuso humore hebetantur, oleoque; magis quam alio liquore. Damnantur ex ijs melleae, & validius testaceae.

GLO. Callistratus fulgorem carbunculi debere candidum esse posuit, extremo visu nubilantem, & si ita atollatur exardescet. Et hic veram lectionem, vnde caetera, transcripsimus: C. f. c. d. e. positus, n. nubilantem, si. at. ex. Opponitur. n. poni & atolli, qui positi genitium in verbis posuit verit, non latinis solum obliuiscit erat, sed et verbi dicit, quod ex praecedentibus huc quoque refertur. & paulo post legendum, Indicis etiam in sextarijs vnus mensuram cauari. nam deprauata lectio nullam ceram mensuram definebat. Sicut in Ephra & Aso. & Nostri codices sicut in Paro. alioqui Cozinthum potius dixisset quam obsoleto nomine Ephyrum.

De generibus topazij, & callaide, & de gemmis viridibus non translucens. Cap. 8.

Egregia etiam num topazio gloria est, suo viri genere, cum reperta est praeterea omnibus. Id accidit in Arabia insula, quae Chitis vocatur: in qua Trogloditae praedones, cum diutius fame & tempestate pressis, herbas radicesque; effoderent, cruerunt topazion. Haec Archelai sententia est. Tuba topazion insulam in rubro mari à continente stadijs ccc. abesse tradit, nebulosam, & ideo quaesitam saepe à nauigantibus, ex ea causa nomen accepisse. Topazion enim. Trogloditarum lingua significationem habere quaerendi. Ex hac primum importata Berenica Regina, quae fuit mater sequentis Ptolemaei, à Philemone praefecto Regis, ac mire placuisse, & inde factam statuum Arsinog Ptolemi Philadelphij vxori quatuor cubitorum, sacratam in delubro, quod aureum cognominabatur. Recentissimi autores & circa Thebaidis Alabastrum oppidum nasci dicunt. Et duo eius genera faciunt, praefidum atque chrysopteron similem chrysoprasio. Eius enim tota similitudo ad porri succum dirigitur. Est autem amplissima gemmarum. Eadem sola nobilitatem suam sentit, caeterae naxijs cotibus poliuntur. Haec & vsu atteritur. Comitatur eam similitudine propior quae autoritate callais è viridi pallens. Nascitur post auerfa Indiae apud incolas Caucaasi montis Phicaros ac Asdathas amplitudine conspicua, sed fistulosa ac sordium plena. Syncerior multo praestantior: in Carmania. Vtrobique autem in rupibus inuis & gelidis, oculi figura extuberans, leuiterque; adhaerens, nec vt agnata petris, sed vt apposita. Qua propter scandere ad eam pigritia pedum equestres populos tædet, simul & periculum terret. Ergo fundis è longinquo incessunt, & cum toto musco excutiunt. Hoc vestigal hocque gestamen diuites in ceruice gratissimum norunt, hic centus, haec gloria à pueritia deiectionum numerum praedicamentum, in quo varie fortuna. Quidam istu primo cepere praeclearas, multi insectando nullas. Et venatus quidem callaidis talis: sectura formatur, alias fragiles, optimus color smaragdi: vt tamen apparet, ex alieno est quod placeat. Inclusa decorantur auro, aurumque; nullae magis decent. Quae sunt earum pulchriores, oleo, vnguento, & mero colorem deperdunt. Viriores constantius representant, neque est imitabilior alia mendacio vitri. Sunt qui in Arabia inueniri eas dicunt in nidis auium, quas melanchoryphos vocant. Viridantium & alia plura sunt genera. Virioris est turbæ praefius, cuius alterum genus sanguineis punctis obhorret. Tertium virgulis tribus distinctum est candidum. Praefertur his chrysoprasius, por-

ri succum & ipsa referens, sed haec Paulum declinans à topazio in aurum. Huic & amplitudo ea est, vt cymbia etiam ex ea fiat: cylindri quidem celerime. India & has generat, & nilion, fulgore hebeti ac breui, & cum intueare fallaci. Sudines dicit & in Syuero Atticae flumine nasci. Est autem color fumidae topazij, aut aliquando melleae. Tuba in Aethiopia gigni tradit, in littoribus amnis, quem Nilum vocamus, & inde nomen trahere. Non translucet molochites spissius virens, à colore malum nomine accepto, reddendis laudata signis, & infantium custodia quadam innato contra pericula ipsorum medicamine. Viret, & saepe translucet iaspis, etiam si victa à multis, antiquitatis tamen gloriam retinens. Plurimae ferunt eam gètes, smaragdo similem Indi: Cypros duram glaucocque; pingui: Persae acri similem, ob id vocatur aerizusa. Talis & Caspia est, cerulea circa Thermodontem amnem, in Phrygia purpurea, in Cappadocia ex purpura cerulea, atque non resulgens. Amisos Indice similem mittit, Chalcedon turbidam. Sed minus refert nationes quam bonitates distinguere. Optima ergo quae purpurae quicquam habet, secunda quae rosae, tertia quae smaragdi. Singulis autem Graeci nomina ex argumento dederunt. Quarta apud eos vocatur borea, caelo aut naturali matutino similis, & haec erit illa quae vocatur aerizusa. Similis est & Sardae, imitata & violas. Non minus multae species reliquae, sed omnes in vitio ceruleae aut crytallo similes, aut myxis. Item terebinthizusa, improprie (vt arbitror) cognomine, velut è multis eiusdem generis coposita gemmis. Quam obrem praestantiores funda clauduntur, id est parentes, nec praeterquam margines auro amplectente. Vitium est & breuis in ijs nitor, & longe splendens, & sal, & omnia quae in caeteris. Et vitro adulterantur: quod manifestum fit, cum extra fulgoris spargunt, atque non in se continent: nec diuerse quas sphragidas vocant, publico gemmarum dominio ijs tantum dato, quonia optime signent.

GLO. Caeterae saxo & cote poliuntur. & imò naxijs cotibus, vt extat in vet. cod. non à Naxo vna è cycladibus, sed ab alia Crete. Stephanus, *ναξιαλίθος, & κρητινὸν ἀέθιον*. Cretenis cotis mentio fit etiam decimo octauo volumine in ratione pratorum. Ergo euntes è longinquo incesserunt, & cum toto musco excutiunt. Pro euntes scribo fundis, ergo fundis è longinquo incessunt. Hoc vestigal hocque gestamen diuites in ceruice gratissimum norunt. Diuites, ne diuitius. Quidam istu primo cepere praeclearas, multi in secundo nullas. Non in secundo, sed insectando. Et quidem callaidis tali sectura formantur. Qualinam sectura? Nihil enim praecedit quo refectur. In corruptiores codices habent, Et venatus quidem callaidis talis. Sectura formantur, & c. Et venatum apte nominat propter funditores. Neque est mutabilior alia aut medaciore vitri. Reposimus sinceram lectionem hoc modo. Neque est imitabilior alia mendacio vitri. Et nilion, fulgoris si ante habeas breuis, & cum intueare fallaci. Antiqua scriptura, fulgore hebeti aut breui & cum intueare fallaci. Smaragdo similem Indicae. Cyprij dicitur glaucum pinguemque. Melius quadrat verus lectio, sive praecedentia consideres sive sequentia. Est autem haec, smaragdo similem Indi, Cypros duram glaucocque; pingui. Et sequenti versus, pro talis & iaspis est. Scribo, Tralis & Caspia est. Thracia Indicae simile mittit, Chalcedon turbida. Antiqua lectio. Amisos Indicae similem mittit, Chalcedon turbidam. Est autem Amisos Ponti vrbs, sicut Chalcedon Bithyniae.

De iaspide generibus. Cap. 9.

Totus verò oriens pro amuletis traditur gestare ea, quae ex ijs smaragdo similis est: & translucens linea alba media praecingitur, & grammatias vocatur: quae pluribus, polygrammos. Libet obiter vanitatem magicam hic quoque coarguere, quoniam hanc concionantibus vtilem esse prodiderunt. Est & onychipuncta, quae iaspionyx vocatur, & nubem complexa, & niues imitata: haec stellata rutilis punctis est, & sali Megarico similis: & veluti fumo infecta, quae capnias vocatur. Magnitudinem iaspidis xj. vnciarum vidimus, formatamque; inde effigiem Neronis thoracata. Reddetur & per se cyanos, accōmodato paulo ante iaspidis nomine, colore ceruleo. Optima, Scythica, de in

C. P L I N I I. DD Cypria,

Cypria, postremo Aegyptia. Adulterat maxime tinctura, idque in gloria regis Aegyptij ascribitur, qui primus ea tinxit. Diuiditur autem haec in mares feminasque. Inest ei aliquid & aureus puluis, non qualis in sapphirinis. Sapphirus enim & aureis punctis collucet. Ceruleus & sapphirinus, raroque cum purpura. Optima apud Medos, nusquam tamen perlicida. Praeterea inutiles sculpturae inueniuntur crystallinis centris. Quae sunt ex ijs cyanci coloris, mares existimantur. Alius ex hoc ordo purpureus dabitur, & ab illis descendit. Principatum amethysti Indicae tenent. Sed in Arabia quoque parte, quae finitima Syriae Petrae vocatur, & in Armenia minore, & in Aegypto, & in Gallia reperiuntur. Sordidissima autem vilissimaque in Thaso & Cypro. Causam nominis afferunt, quod usque ad vini colorem accedens, prius quam degustet, in violam desinet: fulgorque quidam in illa purpureo non ex toto igneus, sed in vini colorem deficiens. Perlucent autem oes violaceo colore, sculpturis faciles. Indicae absolutum felicitis purpureae colorem habent: ad hancque tingentium officinae dirigunt vota. Fundit autem eum aspectu leuiter blandum, neque in oculis ut carbuculi vibrat. Alterum earum genus descendit ad hyacinthos. Hunc colorem Indi facon vocant, talem gemmam sacodion. Diluitor ex eodem sapis vocatur. Eadem parantes in cetero termino Arabiae gentis nominant. Quartum genus colorem vini habet. Quintum ad viciniam crystalli descendit, albicante purpurea deiectione. Hoc & minime probatur, quando precellens debet esse in spectu velut ex carbunculo resurgens quidam in purpura leuiter roseus nitor. Tales aliqui malunt pederotas vocari, alij anterotas, multi Veneris gemmam, quod maxime videtur decere & specie & colore extremo gemmae. Magorum vanitas resistere ebrietati eas promittit, & inde appellatas. Praeterea si lunae nomen ac folis scribatur in ijs, atque ita suspendantur de collo capillis cynocephalis vel plumis hirundinis resistere veneficis. Ita vero quoquo modo adesse reges adituris. Grandine quoque auertere ac similia, & locustas, precatione addita, quam demonstrant. Nam est smaragdus quoque similia promissere, si aquilae scalperuntur, aut scarabei: quae quidem scripsisse eos non sine contemptu & irrisu generis humani arbitror. Multum ab ea distat hyacinthos, tamen in vicino defcedit. Differentia haec, quod ille emicans in amethysto fulgor violaceus, dilutus est in hyacintho. Primo quoque aspectu gratus, euanescent antequam fatiet, adeoque non implerit oculos, ut penes non attingat, marcescens celerius nominis sui flore. Hyacinthos Aethiopia mittit & chrysolitos, aureo colore transluentes. Praefertuntur ijs Indicae: & si variae non sint, Baetiana. Deterimae autem Arabicae, quoniam turbidae sunt & variae, & fulgoris interpellati nubilo macularum, etiam quae lymphidae contingere, veluti scobae sua refertae. Optima vero sunt quae in collatione aurum albicare quadam argenti facie cogunt. Funda includuntur per spicula. Ceteris subiicitur aurichalcum. Tamestiam expertes gemmarum vsu appellatur aliqui & chryselctri, in colorem electri declinantes, matutino aspectu iucundiore. Ponticas depræhendit leuitas. Quaedam in ijs duræ sunt ruffeque, quaedam molles & fordidae. Bocchus autor est, & in Hispania repertas, quo in loco crystallum dicit ad libram etum aquae puris defosis inde eruta. Et chrysolithon xij. pondo se visam. Fiunt & leucochrysi, interueniente candida vena. Sunt in hoc genere capnæ. Sunt & vitreis similes, veluti croco resurgentes. Vitreae vero ut visu discerni non possint. Tactus autem depræhendit, tepidior in vitreis. In eodem genere sunt melichrysi, veluti per aurum sincero melle traslucens, quas India mittit, quamquam ad iniuriam fragiles. Eadem & xyltion pati, plebeiam ibi gemmam. Candidarum dux est pederos, quamquam potest queri, an in colore numerari debeat toties iactari per alienas pulchritudines nominis, adeo decoris prerogatiua in vocabulo facta est. Est & suum genus ex-

pectatione tanta dignum. Coeunt in translucida crystallum viridis suo modo aer simulque purpura, & quidam vini aureus nitor, semper extremus in visu, sed purpura coronatus madere singulis videtur his & pariter omnibus. Nec gemmarum vlla est liquidior, capiti iucunda, suavis & oculis. Laudatissima est in India, apud quos argenteo vocatur. Proxima apud Aegyptios, ubi lenites. Tertia in Arabia, verum scabra. Mollius radiat Pontica & Asiatica. Ipsae vero molliores sunt, Galatica & Thracia & Cypria. Vitia earum langor, aut alienis turbati coloribus, & quae cæterarum. Proxima candidantium est Alteria, principatum habens proprietate naturae, quod in illam lucet pupille modo quandam continet, ac transfundit cum inclinatione, velut intus ambulatorem ex alio atque alio rediens, eademque; contraria soli regerens candidantium radios, unde nomen inuenit, diffidit ad caelandum. Indicae praefertur in Carmania nata. Similiter candida est quae vocatur altrios, crystallum propinquans, in India nascens, & in Pallenes littoribus: intus à centro ceu stella lucet fulgore lunæ plenae. Quidam causam nominis reddunt, quod altris opposita fulgorem rapiat, ac regeat. Optima in Carmania gigni, nullamque minus obnoxiam vitio. Cerauniam enim vocari quae sit deterior. Pessimam lucernarum luminum similem. Celebrat & alroitem, mirasque laudes eius in magicis artibus Zoroastrem cecinisse. Quidam diligentius de ea produnt. Astrobolon Sudines dicit oculis piscium similem esse, & radiare candido ut solem. Est inter candidas & quae ceraunia vocatur, fulgorem siderum rapies. Ipsa crystallina splendoris cernit in Carmania nascens. Albam esse Zenotheis faceret, sed habere intus stellam concursantem. Fieri & hebetes ceraunias, quas nitro & aceto per aliquot dies maceratas concipere stellam ea, quae post totidem menses relinquitur. Sotacus & alia duo genera fecit ceraunias, nigras rubentesque, ac similes eas esse securibus: per illas quae nigrae sunt & rotunde, vrbes expugnari & classes, easque; betulos vocari; quae vero longe sunt, ceraunias. Faciunt & aliam raram admodum, & Parthorum magis questam, quoniam non alibi inueniatur quam in loco fulmine ictu. Proximum cerauniae nomen apud eos habet, quae appellatur iris. Effoditur in quadam insula rubri maris, quae distat à Berenice vrbe lx. M. pass. cætera sui parte crystallus. Itaque quidam radicem crystalli esse dixerunt. Vocatur ex argumeto iris. Nā sub tecto percussa sole, species & colores arguis celestibus in proximis parietibus ei aculatur, subinde mutans, magnaque varietate admirationem sui augens. Sexangulum esse ut crystallum constat. Sed esse aliquas scabris lateribus & angulis inaequalibus dicunt, in sole aperto projectas, radios in se cadentes discutere: Aliquas vero ante se proiecto nitore adiacentia illustrare. Colores vero non nisi ex opaco reddunt, nec ut ipse habeant, sed ut repercussu parietum elidant, optimaque; quae maximos arcus facit simillimosque; celestibus. Est & alia iris ceree similis, praedura: quam Horus crematam tusamque; ad ichneumonum morsus remedio esse, nasci autem in Perside tradit. Similis est aspectu, sed non eiusdem effectus quae vocatur zeros, alba nigraque; macula in transuersum distinguente crystallum. Expositis per genera colorum principalium gemmis, reliquas literarum ordine explicabimus.

Quae ex ijs smaragdo similis est, è petra per transfusum linea alba praecingitur. Legendum, smaragdo similis est, & per transfusum, &c. Indicae absolutum purpureae colorem habent. Ad addendum felicitis purpureae, hoc est, cuius tinctura feliciter successit.

De quibusdam gemmis per alphabeti ordinem. Cap. 10.

Chates in magna fuit autoritate, nunc in nulla est: reperta primum in Sicilia iuxta flumen eiusdem nominis, postea plurimis locis, excedens amplitudine, numerosa

numerosa varietatibus diuersis mutantibus cognomina eius. Vocat enim phasachates, cerachates, fardachates, haemachates, leucachates, dendrachates, velut arbuscula insignis, antachates cum vrui myrrhae redolens, coralloachates guttis aureis sapphiri modo distincta, qualis copiosissima in Creta, sacra appellata. Putant eam contra araneorum & scorpionum ictus prodesse. Quod in Siculis vitique crediderunt quoniam primus eius prouinciae afflatu scorpionum pestis extinguitur. Et in India inueniatur contra eadem pollent, & alijs magnis miraculis. Reddunt enim speciem fluminum, nemorum, & iumentorum, etiam eseda & stacula, & equorum ornamenta. Medici coriculas inde faciunt. Spectasse etiam prodest oculis. Sitim quoque sedant in os additae. Phrygiae viridia non habent. Thebis Aegyptij reperta: carent rubentibus venis & albis. Et haec quoque contra scorpiones valida. Eademque; autoritas & Cyprijs est. Sunt qui maxime probent vitreae perspicuitate in his. Reperiunt & in Thracia, & circa Oeta, & in Parnaso, & in Lesbo ac Messene, similes limitum floribus & Rhodo. Alij apud magos differunt. Leoning pelli similes, potentiam habere contra scorpiones dicunt. In Persis vero fuffitu earum tempestates auerti, & praeterea flumina sisti. Argumetum esse, si in feruentibus corinas addita refrigerent, sed ut prosint leoninis iubis alligandas: nam hanc pelli similem abominantur, discordiam domibus. Eam vero quae vnus coloris sit, inuicta athletis esse. Argumentum eius, quod in olla plena olei cocta cum pigmetis, & intra duas horas subseruata, vnus colorem ex oibus facit minij. A copis nitro similis est, pumicosa, aureis guttis stellata. Cuius oleum subseruatum perunctis lasitudinem (si credimus) soluit. Alabastros nascitur in alabastro Aegyptij, & in Syriae Damasco, cadore interstitio varijs coloribus: haec cremata cum fossilli sale ac trita, grauitates oris & dentium extenuare dicitur. Aleatorias vocant in ventriculis gallinaceorum inuertas, crystallina specie, magnitudine fabae: quibus Milonem Crotoniensem vsium in certaminibus, inuictum fuisse videri volunt. Andromas argenti nitorem habet ut adamas, quadrata, semperque; tessellis similis: magi putant nomen impositum ab eo, quod impetus hominum, & iracundias domet. Eadem sit in alia argyrodamas, autores non explicant. Antipathes nigra non translucet. Experimentum eius si coquatur in lacte, facit enim hoc myrrhae simile immixta. Eamque; contra effascinationes auxiliari magi volunt. Arabica ebori similissima est, & hoc videretur, nisi abnueret duritia: putant contra dolores neruorum prodesse habentibus. Aromatites & ipsa in Arabia traditur gigni, sed & in Aegypto circa Pyras, ubique lapidosa, & myrrhae coloris & odoris, ob hoc reginis frequentata. Asbestos in Arcadia montibus nascitur, coloris ferrei. Aspilatem Democritus in Arabia gigni tradit, ignei coloris. Eam opertere cameli pilo splenicis alligari, inueniri que; in nido Arabicarum alitum. Et aliam eodem nomine ibi in Leucopetra nasci argentei coloris, radiantem, contra lymphatum habendam. Arizoen in India & in Perside ac Ida monte nasci tradit, argenteo nitore fulgentem, magnitudine trium digitorum, ad lenticulae figuram, odoris iucundi, necessariam magis regem constituentibus. Augites non multis alia videtur esse quae calais. Amphitane alio nomine appellatur chrysolocolla, in India parte, ubi formicae erunt aurum, in qua inuenitur auro similitudo quadrata figura: affirmaturque; natura eius quae magnetis, nisi quod trahere quoque; aurum traditur. Aphrodisiaca ex candida ruffa est. Apysctos septenis diebus calore tenet excaesata igni, nigra ac ponderosa, distinguuntibus eam venis rubentibus. Putant prodesse contra frigora. Aegyptiam Iacchus intelligit, per album farda nigraque; vena transeunte: vulgus autem in nigra radice ceruleam facit. Balanites gna duo habent, subuirides, & Corinthij generis similitudine. Illa à Copto, haec ex Troglodytica veniens,

medias secante flamma vena. Coptos & Batrachitas mittit. Vnam ranae similem colore, alterum ebori, tertia rubentis è nigro. Baptes, mollis alioquin, odore excellit. Beli oculus albicans pupillam pingit nigra, è medio aureo fulgore lucentem. Haec propter suam speciem sacratissimo Aegyptiorum deo dicitur. Aliam autem quam Belum vocant, in Arbelis nasci Democritus tradit, nucis iuglandis magnitudine, vitrea specie. Baroptenus siue baropsis nigra, sanguineis & albis nodis alligata dicitur, velut portulaca. Botrytes alia nigra est, alia pampinea, incipienti vnae similibus. Zoroastres crinibus mulierum similior. Bolyonchiten vocat. Bucardia bubulo cordi similis, Babylone tamen nascitur. Brontia capitibus testudinum similis, & cum tonitruis cadens (ut putat) fulmine icta restinguit, si credimus Bolenia nimbo inueniuntur, glebae similitudine. Cadmitis eadem est quae ostracitin vocant, nisi quod hanc ceruleae interdum cingunt bullae. Callis sapphirum imitatur, candidior, & littoroso mari similis. Capnites quibusdam videtur suum genus habere, plurimis spiris sumida, ut suo loco diximus: in Capadocia & in Phrygia nascitur, ebori similis. Callinas ferunt plures coniunctos semper inueniri. Catochites Coriscae lapis est, ceteris maior, mirabilis, si vera traduntur, impositam manum veluti gummi retinens. Catopyrites in Cappadocia prouenit. Cepites, siue cepocapites, candida est, venarum nodis coeuntibus, candore imaginem regerens. Ceramites, testae coloris habet. Cinadia inueniuntur in cerebro piscis eiusdem nominis, candida & oblonga, euentuque; miranda, si modo est fides, praefragire eas habitum maris nubilo colore aut tranquillitate. Cerites cereae similis est Circois piris: Corfoides caniciei hominis: Coralloachates corallo aureis guttis distincte. Corallis minio, gignitur in India & Syene. Craterites inter chrysolithum & electrum colorem habet, praedurae naturae. Crocallis cerasum repraesentat. Cirsites circa Copton nascitur candida, & videtur intus habere partum, qui sentiat etiam strepitu. Chalophonos nigra est, sed illius aëris tinnitum reddit, tragædis, ut suadet, gestanda. Chelidoniae duorum sunt generum, hirundinum colore, & altera parte purpurea, nigris interpellantibus maculis. Chelonia oculus est Indicae testudinis, vel portento sissima magorum medicinis. Melle enim colluto ore impositam linguam, futurorum diuinationem praestare promittunt: quinquadecima luna & silente, tota die: decrefcente vero ante solis ortum, cæteris diebus à prima in sextam horam. Sūt & chelonitides testudinum similes, ex quibus ad tempestates sedandas multa vaticinantur. Ea vero quae sit aureis guttis, cum scarabeo deiectione in aquam feruentem, tempestates auerti. Chlorites herbacei coloris est, quam dicunt magi inueniri in motacillae auis ventre, congenita ei: ferroque; in cludi iubent ad quaedam prodigia moris sui. Choaspites à flumine dicta est, viridis, fulgoris aurei. Chrysolampis in Aethiopia nascitur, pallidi coloris die, noctu ignei. Chrysolophis aurum videtur esse Cepionides in Aelidibus Atarne, nunc pago, quondam oppido, nascuntur, multis coloribus transluentes, alias vitreae, alias crystallinae, alias iaspidae. Sed & fordidas tantus est nitor, ut imagines reddat ceu specula. Daphniam Zoroastres morbis comitialibus demonstrat. Diadochos beryllo similis est. Diphris duplex, candida ac nigra, mas ac femina, genitale vtriusque sexus distinguente linea. Dionysias nigra ac dura mixtis rubentibus maculis: ex aqua trita saporem vini facit, & ebrietati resistere putatur. Draconites siue draconia è cerebro fit draconum, sed nisi viuentibus abscisso nunquam gemmescit, inuidia animalis mori se sentientis. Igitur dormientibus amputant. Sotacus qui visam eam gemmam sibi apud regem scripsit, bigis vehi quærentes tradit, & viso dracone spargere somnifica medicamenta, atque ita praecidere. Esse autem candore translucido, nec postea poliri, aut artem admittere. Encardia cognominatur & cardice: Vna, in

qua nigra effigies cordis eminet: Altera, eodem nomine viridi colore, cordis speciem representat. Tertia nigrum cor ostendit, reliqua sui parte candida. Enorchis candida est, diuisaque fragmentis testium effigiem representat. Exhibentem Zoroastres speciosam & candidam tradit, qua aurifices aurum poliunt. Eristalis cum sit candida, ad inclinationes rubescere videtur. Erotulos eadem amphi come & hieromnemom, à Democrito laudatur in argumentis diuinationum. Eumeces in Baëtris nascitur, silici similis, capiti supposita visa nocturna oraculi modo reddit. & Eumetrè Beli gemmam, sanctissimi deorum sibi Assyrij appellant, porracei coloris, superstitionibus gratam. Eupetalos quatuor colores habet, ceruleū, igneum, minij, mali. Euroeos nucleo oliuæ similis est, striata concharum modo, non adeo candida. Eurotias situ videtur operire nigritiam. Eufebes ex eo lapide est, ex quo traditur Tyri in Herculis templo facta sedes, ex qua dii facile surgebant. Epimelas fit, cum in candida gemma superne nigricat colos. Galaxiam, aliqui galactiten vocant, similem proxime dictis, sed intercurrentibus sanguineis aut candidis venis. Galactites ex vino colore lactis est. Eandem dicunt leucam, & leucographiam appellant, & synepheiten, nutritam lactis succo ac sapore notabilem. In educatione nutritibus lactis secunditatem, infantium quoque; alligata collo saluam facere dicitur, in ore autē liquefcere. Eandem memoriam adimere dicunt. Mitit eam & Acheolous amnis. Sunt qui smaragdū albis venis circumligatum galactiten vocent. Galaticos argyrodamati similis est, paulo sordidior. Inueniuntur autem binæ vel ternæ. Galidanem Medi mittunt, coloris orobini, veluti floribus sparfam. Nascitur & in Arbelis. Hæc quoque gemma concipere dicitur, & intra se partum fateri concussa, concipere autem trimestri spatio. Glosopetra linguæ similis humanæ in terra nõ nascitur, sed deficiente luna celo decidere, & lenocinanti necessaria creditur. Quod nec credamus, promissi quoque; vanitas facit. Ventos enim ea comprimunt. Gorgonia nihil aliud est quam corallium: nominis causa, quod in duritiam lapidis mutatur: emollit maria, fulminibus & typhoni resistere affirmat. Genianem eadem vanitate inimicorum pœnas efficere promittunt. Heliotropium nascitur in Aethiopia, Africa, Cypro, porracei coloris, sanguineis venis distincta. Causa nominis, quoniam deiecta in vas aquæ fulgorem solis accedentem percussa sanguineo mutat, maxime Aethiopica: eadem extra aquâ speculi modo solem accipit, deprehenditque; defectus, subeantem lunam ostendens. Magorum impudentiæ vel manifestissimum in hac quoque exemplū est, quoniam admixta herbæ heliotropio, quibusdam quoque; additis precatationibus, gerentem conspici negent. Hephæstites quoque; speculi naturā habet in reddendis imaginibus, quanquam rutila. Experimentū est, si feruentem aquam addita statim refrigeret, aut si in solem addita aridam materiam accendat. Nascitur in Coryco. Horminodes, ex argumento viriditatis in candida gemma vel nigra, & aliquando pallida, ambiente circulo aurei coloris, appellatur. Hexecontalithos in parua magnitudine multicolor, hoc sibi nomen adoptauit. Reperitur in Troglodytica regione. Hieracites alternat tota, miluina nigricans veluti plumis: Hammites ouis piscium similis est, & alia velut nitro cõposita, prædura aloquin. Hammonis cornu inter sacratissimas Aethiopiæ gēmas, aureo colore, arietini cornus effigiem reddens promittitur prædiuina somnia representare. Hormesion inter gratissimas aspicitur, ex igneo colore radians auro, portante secum in extremitatibus candidā lucem, Hygeniæ ex oculis hyænæ, & ob id in vase inueniri dicuntur: & si credimus, linguæ hominis subditæ futura prædicere. Hæmatites in Aethiopia quidem principalis, sed & in Arabia & Africa inuenitur, sanguineo colore, non omittenda promissis ad coarguendas barbarorum infidias. Zachalias Ba-

bylonius in his libris quos scripsit ad regē Mithridatem, humana gemmis attribuit fata: has nõ contentus oculorum & iocinerum medicina decorasse, à rege etiam aliquid petitur dedit, & litibus indicijque interposuit: in prælijs etiam eas salutare pronunciauit. Est & alia eiusdem generis, quæ vocatur henui ab Indis, xanthos appellata Græcis, è fuluo candicans. Idæi daçtilyli in Creta, ferreo colore pollicem humanum expriment. Ictérias aliti lurido similis, ideo existimatur salubris cõtra regios morbos. Est & alia eodem nomine liquidior. Tertia folio viridi similis, latior prioribus, penè sine pondere, venis luridis. Quartum genus in eodem colore nigris venis descendentibus. Iouis gemma candida est, non ponderosa, tenera. Indica gentium suarū habet nomen, subrufo colore, in attritu sudorem purpureum emanat. Alia eodem nomine candida, puluero apectu. Ion apud Indos violacea est, sed raro saturo colore lucet. Lepidotes squamas pisciū varijs coloribus imitatur. Lesbias Lesbi patriæ nomen habens, inuenitur & in India. Leucophthalmos rutila alias, oculi speciem candidā nigramque; continet. Leucopetalos candorē niuis ex auro distinguit. Libanochrothuris similitudinem ostendit, sed succum mellis. Limonates eadem videtur quæ smaragdus. De lipare hoc tantum traditur, suffita ea õbesitas euocari. Lysimachus Rhodio marmoris similis est aureis venis, politur ex marmore, amplitudine in angustias coeunte, vt inutilia exterratur. Leucochryfos fit chrysolitho interalbicat. Memnonia qualis sit, non traditur. Medea nigra est, à Medea illa fabulosa inuenta, habet venas aurei coloris, sudorem reddidit croci, sapore autem vini. Meconites papaueri exprimit. Mitrax à Persis accepta est & rubri maris montibus multicolor, contra solem varie refulgens. Meroctes porracea lacte sudat. Morion Indica quæ nigerrimo colore trāslucet, vocatur pramion, in qua miscetur & carbunculi colos Alexandrinum, vbi Sardiæ Cyprium. Nascitur & in Tyro & in Galatia. Xenocrates & sub Alpiibus nasci tradit. Hæc sunt gemmæ quæ ad eçt ypas sculpturas aptantur. Myrrhites myrrhæ colorem habet faciemque; minime gemmæ, vnguenti odorem, attrita etiam nardi. Myrmeccias nigra habet eminentias similes verrucis. Myrrhinites melleum colorem habet myrri odorem. Mesoleucos est, mediam gemmam candida distinguentem lineam: Mesomelas, nigra vena quemlibet colorem fecante per medium. Nasamonites est sanguinea, nigris venis. Nebrites Libero patri sacra, nomen traxit à nebridū eius similitudine. Sunt & aliæ nigre generis eiusdem. Nympharena vrbis & gentis Perficę nomen habet similis lupopotami dentibus. Orca barbari nominis, è nigro fuluioque ac viridi & candido placet. Ombria, quam aliqui notiam vocant, sicut ceraunia & brontia cadere cum imbribus & fulminibus dicitur, eundemque; effectum habere quem brontia, narratur. Præterea in aras addita ea, traditur libamenta non amburi. Orites globosa specie, à quibusdam & siderites vocatur, ignem non sentiens. Ostracias siue ostracites est testacea durior, altera achatę similis, nisi quæ achates politura pinguefcit: durior tanta inest vis, vt aliæ gemmæ scalpantur fragmentis eius. Ostraciti ostrea nomen & similitudinē dedere. Ophicardion Barbari vocant, nigrum colorem binis lineis albis includentibus. De obsidiano lapide diximus superiore libro. Inueniuntur & gemmę eodem nomine ac colore, non solum in Aethiopia Indiæque; sed etiam in Samnio, vt aliqui putant, & in littoribus Hispaniensis oceani. Panchrus ferè ex omnibus coloribus constat. Pangonius nõ longior digito, ne crystallus videatur, numero plurium angulorum cauetur. Paneros qualis sit, à Metrodoro non dicitur, sed cæmen Timaridis reginę in eadem dicitur Veneri nõ inelegans ponit, ex quo intelligitur additam ei fecunditatem. Quidam hanc panselaston vocant. Ponticarum plura sunt genera. Est stellata nunc sanguineis, nunc atris guttis,

guttis, quæ inter sacras habetur. Alia pro stellis eiusdem coloris lineas habet, alia montium conualliumque; effigies. Phloginos, quem & chrysitene vocant, ostreę Atticæ alsimulata inuenitur in Aegypto. Phenicites ex balani similitudine appellatur: Phycites, algę. Perileucos, filo ab ore gemmæ ad radicem usque; candido descendente. Præantides, quas quidam gemonidas vocant, prægnantes fieri & parere dicuntur, mederięque; parturientibus. Nam tales in Macedonia iuxta monumentū Tiresiæ inueniuntur, specie aque glaciata. Solis gemma cãdida est, & ad speciem sideris in orbem fulgentes spargit radios. Sagdam Chaldæi adhærescentem nauibus inueniunt, præfani coloris. Samothracia insula eiusdem nominis gemmā dat nigrā, ac sine pondere, ligno similem. Saurites in ventre viridis lacerti harundine dissecti tradunt inueniri. Sarcites granulas carnes præsentat. Selenites ex candido tranflucet meliore fulgore, imaginē lunę continens, redditię; eam in dies singulos crescentis muentis; numero, nascitię; putatur in Arabia. Siderites ferro similis, litigio illata discordias facit, quæque; nascitur in Aethiopia Sideropœcilos ex ea fit variatibus quibus. Spongites spongias nomen repræsentat. Synodontites è cerebro piscium est, qui synodontes vocantur. Syrtite in litore Syrtium, iam quidem & in Lucania inueniuntur è melleo colore croco refulgentes, intus autem stellas continent languidas. Syringites stipulae internodio similis, perpetua fistula cauat. Trichrus ex Africa nigra est, sed tres succos reddit, à radice nigrū, medio sanguineum, summo candidum. Telirrhizos cinerici coloris aut rufi, candidis radicibus spectatur. Telicardios coloris cordis, Perfas, apud quos gignitur, magno opere delectat, maculamque; appellant. Thraciarium, generum est, viridis, aut pallidior, tercia sanguineis guttis. Tephritis nouæ lunæ speciem habet curuata in cornuas quamuis cinerei coloris. Tecolithos oleæ nucleo similis videtur, neque; est ei gemmæ honos, sed lingentium calculos frangit, pellitque;. Veneris crines nigerrimi nitoris continent in se speciem rufi crinis. Vcientana Italica gemma est, Veijs reperta, nigrā materiam distinguentem limitē albo. Zanthenem in Media nasci Democritus tradit, electri colore, & si quis terat in vino palmeo & croco, cere modo lentescere, odore magne suauitatis. Zmilaces in Euphrate nascitur, Proconnesio marmoris similis, medio colore glauco. Zoronifios in Indo flumine nascitur: magorū gemma esse narratur, neque; aliud amplius de ea.

G L O.

Candore interincto varijs coloribus. Interfectio, id est distinctio, de alabastro. In India & Persidis Acidia monte. Scribo, & Perside ac Ida monte. Batrachitas mitit & Coptos. Melius, Coptos & batrachitas mitit. Et fulmine tacta restinguit. Vetus lectio, fulmine tacta. De brontia loquitur. De celo tacta legi sepe, fulmine tacta nõ memini legere apud latinis auctores. Et alia parte purpurea. Lego, & altera parte. Hoc de secundo genere chelidoniarum intelligendum. Deiecta in aquam feruentem tempestates eueri. Scribendum, deiecta in aquā feruentem tempestates eueri: de chelonitide. Proxime sequenti versu restitui-mus, in motacillæ auis ventre. quis enim vquam Scyllam auem aut vidit aut legie? Ad Dardanum nunc pagum quondam oppidum. Vetus lectio, Atarne nunc pago quondam oppido. Lactis succo ac sapore notabilem. Lege addendo tiram lactis. Lac. f. in

De gemmis quæ à membris hominum cognominantur, & quæ ab animalibus, & de ijs quæ à cæteris rebus. Cap. 11.

St etiamnum alia distinctio, quæ equidem fecerim, subinde variata expositione. Siquidem à membris corporis habet nomina: Hepatites à Iocinere. Steatites singulorum animalium adipe numerosa. Adadunephros eiusdem oculis dicitur: deus & hic colitur Syris. Triophthalmos cum onyche nascitur, tres hominis oculos simul exprimens. Ab animalibus cognominatur, carcinias marini cancri colore, echites viperę, scorpites scorpionis aut colore aut effigie, scarites scari piscis, triglites

nulli, ægophthalmos, caprino oculo: Item alia fullo. Et à grauis collo geranites hieracites accipitris. Aerites à colore aquilæ candicante cauda. Myrmeccites innatam reptentis formicę effigiem habet: scarabeorum cantharias. Lycophthalmos quatuor est colorum ex rutilo sanguinea, in medio nigrum candido cingitur, vt luporū oculi, illis per omnia similis. Taos pauoni est similis, item aspidi quam vocari chelidoniā inuenio. Arenarum similitudo est in ammochryso, velut auro harenis mixto. Cenchrites milij granis velut sparfis. Dryetes è truncis arborum, hæc & ligni modo ardet. Cifsites in candido collucet ederæ folijs, quæ rotā tenent. Narcissites venis etiam ederæ distinguit. Cyamea nigra est, sed fracta ex se fabæ similitudinē parit. Pyren ab oliuæ nucleo dicta est, huic aliquando inesse piscium spinæ videtur. Chalcias granulorum & colorem & figuram habet, adamantinæ duritiæ. Narrant etiam in ignem additæ manere suū frigus. Pyrites nigra quidem, sed attritu digitos adurit. Polyzonos nigra multis zonis candicat. Astrapiæ in candido aut cyaneo discurrunt è medio fulminis radij. In Phlegontide intus ardere quedam videtur flamma quę non exeat. In Anthracitide scintillæ discurrere aliquando videntur. Enhydros semper rotunditatis absoluta, in candore est leuis, sed ad motum fluctuat intus in ea veluti in ouis liquor. Polytrix in viridi capillatur, sed defluuia comarum facere dicitur. Sunt & à leonis pelle & pantherę nomina tæ, leontios, pardalios. Colos appellauit chrysolitum aureus: chrysolitum herbaceus, melleus melichrota, quæuis plura eius genera sint. Melichloron est geminus, parte flauus, parte melleus. Crocian croci. Polia canitium quandam sparti indicat, eandem duriozem, nigra spartopolios. Rhodites à rosa est. Melites mali coloris. Chalcites eris, Syctites fici. Ratio nominum non est in borfy cite, in nigro ramosa, candidis aut sanguineis frondibus: nec gemite, velut in perra cãdidis mambus inter se complexis. Ananchitide in hydromantia dicunt euocari imagines deorum: Synochitide vmbas inferiorum euocatas teneri. Dendritide alba defossa sub arbore quæ cadatur, securis aciem nõ hebetari. Et sunt multo plures magisque; monstrosę, quibus Barbari dedere nomina, confessi lapides esse. Nobis satis erit in his coarguisse dira mendacia,

G L O.

Adunephros eiusdem Theudaçtylus hic & à Syris colitur. Quis intelliget hæc? Sincera lectio: Adadunephros eiusdem oculis nominatur. Fuit autem Adadus vnus è p̄ficis illis Syrorum regibus, cuius sacra Hebræorum historia meminit. hunc Syri ob merita consecratum in cœlitum numerum retulerunt, diuinięque honoribus ceu peculiare suę gentis numen usque; ad Plinij tempora colere perseuerauerunt. Sed etiam in Samo, vt aliqui putant. In Samnio veteres cõdices habent, & sequenti versu Panchrus. Sic enim apud Græcos quoque; terminatur, ac Paulo post additam fecunditatem, non additam. Item pro phloginos phloginos. Iuxta monumentum Tiresiæ inueniunt, speciesque; est eis aquę glaciata. Plinius non solet huiusmodi hiatus reformidare. Sequenti versu legendum, Sagdam Chaldæi adhærescentem nauibus inueniunt, p. c. Triophthalmos Ionæ nascitur. Scribo cum onyche nascitur. Pyrene ab oliuæ nucleo. Imo pyren, ipsius nuclei vocabulo.

De gemmis nascentibus, & factitijs, & figuris gemmarum. Cap. 12.

Gemmæ nascuntur & repente nouæ ac sine nominibus: vt Lampaci in metallis aurarijs vna inuenta, quæ propter pulchritudinē Alexandro regi missa fuit, vt autor est Theophrastus. Cochlides quoque nunc vulgatissime fiunt verius quam nascuntur: in Arabia reperitis ingentibus glebis, melle excoqui tradunt septenis diebus noctibusque; sine intermissione: ita omni terreno vitiosoque; decussio purgatā puramque; glebam artificum ingenio varie distribui in vcnas, ductusque; macularum quàm maxime vendibili ratione sectantium quondamque; tantæ magnitudinis fecere, vt equis regū in oriente frontalia atque pro phaleris pensilia facerent. Et alias omnes

omnes gemmę mellis decoctu nitefcunt, præcipue Corfici, in omni alio vfu acriora abhorretes. Quę varię sunt, & ad nouitatem accedere calliditate ingeniorũ contigit, vt nomen vfitatũ non habeant, Pyfes appellant, velut ipſius nature admirationem in ijs venditantes, cũ finis nominum non fit, quę perſequi non equidem cogito, innumera ex Gręca vanitate cõſicta. Indicatis nobilibus gemmis, etiam plebeis rarorũ generum, dictũ dignas diſtinxiffe ſatis erat. Illud modo meminiffe conueniet, increſcentibus varie maculis ac verrucis, linearumque interueniente multiplici ductu & colore, mutata ſæpius nomina in eadem plerunq; materia. Nunc communiter ad omnium gemmarũ obſeruaciones pertinentia dicemus, opinionones ſecuti autorum. Cauę aut extuberantes viliores videntur æqualibus. Figura oblonga maxime probatur, deinde quę vocatur leucula, poſtea clypeoides & rotunda, anguloſis minima gratia. Veras à falſis diſcernendi magna diſcultas; quippe cum inuentum fit, ex veris gemis in alterius generis falſas traducere. Sardoniches & ceraunijſ glutinantur gemmis, ita vt deprehendi ars non poſſit, aliunde nigro, aliunde candido, aliunde minio ſumptis, omnibus in ſuo genere probatiſſimis: Quinimo etiam extant commentarij autorum, quos non equidem demonſtrarim, quibus modis ex cryſtallo tingantur ſmaragdi, alięque tranſlucentes, ſardonyx & ſarda, item cæterę ex alijs. Neq; eſt vlla fraus vitę lucroſior.

GLO. Cochlites quoque nunc vulgariſſimę. ꝛ Lego cochlides. alioqui cochlitę dixiſſet.

De ratione probandarum gemmarum. Cap. 13.

NOs contra rationẽ deprehendendi falſas demonſtrabimus, quando etiam luxuriam aduerſus fraudem muniri decet, præter illa quę in principalibus quibuſque generibus priuatim diximus. Tranſlucentes matutino probari conſent: aut ſi neceſſe eſt, in quartam horam, poſtea verant. Experimenta pluribus modis con-

ſtant. Primum pondere, ſi grauiores ſentiuntur, poſt hæc corpore. Fictitijs pultulę in profundo apparent, ſcabritia in cute, in capillamento, fulgoris inconſtãtia, prius quã ad oculos perueniat deſinens nitor. Decuſi fragmenti paulum, quod in lamina ferrea teratur, eſticiſſimum experimento excuſant mangones gemmarum. Recuſant limiliter & lima probationem. Obſidianę fragmenta veras gemmas non ſcarificant. Fictitię ſcarificationis candidantiam fugiunt. Tantaque differentia eſt, vt alię ferro ſcalpi non poſſint, alię nõ niſi reuſo, verum omnes adamante. Plurimum vero in his terebrarum proficit ferpor. Gemmiſeri amnes ſunt Aceſines & Ganges: terrarum autem omniũ maxime India. Et iam peractis omnibus nature operibus, diſcrimen quoddam rerum ipſarum atq; terrarum facere conueniat. Ergo in toto orbe & quacunq; cęli conuexitas vergit, pulcherrima eſt omnium rebusq; merito principatum nature obtinens, Italia reſtrix parensq; mundi altera, viris, ſcæminis, ducibus, militibus, ſeruitijs, artium præſtantia, ingeniorum claritatibus, iam ſitu ac ſalubritate cęli atque temperie, acceſſu cunctarum gentium facili, littoribus portuoſis, benigno ventorum afflatu. Etenim contingit recurrentis poſitio in partem viliſſimam, & inter ortus occaſusq; mediam, aquarum copia, nemorum ſalubritate, montium articulis, ferorum animalium innocentia, ſoli fertilitate, pabuli vbertate. Quicquid eſt quo carere vita non debeat, nuſquam eſt præſtantius. fruges, vinum, olea, veller, lina, veſtes, iuuenti. Ne equos quidem in trigarijs præferri villos vernaculis animaduerto. Metallis auri, argenti, æris, ferri, quandiu libuit exercere, nullis ceſſit. Et ijs nunc in ſe grauida pro omni dote varios ſuccos, & frugum pomorumq; ſapores fundit. Ab ea, exceptis Indię fabuloſis, proxime quidem duxerim Hiſpaniam quacunque ambitur mari.

Gemmiſeri amnes ſunt, Oaxis, Mater, Ganges. ꝛ Malim veterem lectionem, Gemmiſeri amnes ſunt Aceſines & Ganges.

F I N I S.

SERIES CHARTARVM.

ABCDEFGHIJKLMN O P Q R S T V X Y Z, A A B B C C D D.

Omnes ſunt Quaterniones, præter D D, geminum, Duernionem.

V E N E T I I S,

APVD HIERONYMV M SCOTVM.

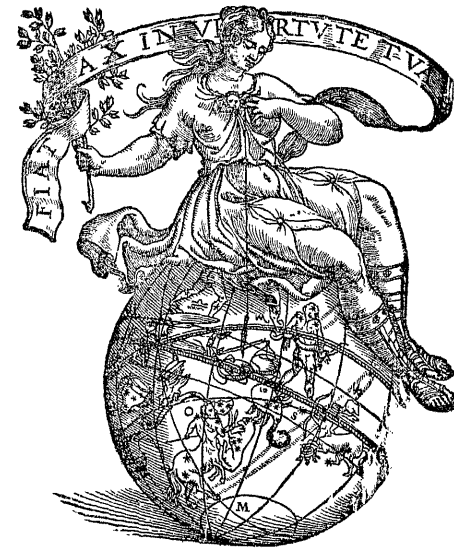
M D L X X.

IN C. PLINII SECUNDI
NATVRALEM HISTORIAM,

Ad exemplum Ioannis Camertis, mutatis quibusdam
quæ ad hanc editionem non congruebant,
nonnullis etiam adiectis.

VENETIIS,
APVD HIERONYMVM SCOTVM.

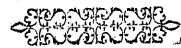
M D LXXI.

ELENCHVS IN XXXVII.
PLINIANAE HISTORIAE LIBROS,
IN QVO CVIVSVIS ANIMANTIS,

*Plantae aut metallicae speciei naturam, ac vires medicas, & si quid praeterea
cognitu utile incundumve, per ordinem alphabeti notasq; arithmeticas,
primo paginam, mox columnas p. principium, m.
medium, f. finem, indicantes, facile reperias.*

BACVLI quid 410.	Acanthicae mastix	ibidem.	Acidula aqua	349. 2. f
2. p	Acanthis auis generatio	117. 2. m	Acilius Schenelus quid circa vineas	154. 1. m
1. p	Acanthis auis cui inimica	119. 2. p	Acilium M. conful	7. 2. f & 12. 1. p
Abdomen quid. 131	Acapnon mellis genus	122. 2. m	Acinos herba	249. 1. m
Abdomina suum lege interdicta & inde	Acarne piscis	365. 1. p	Acinorum consideratio	165. 2. m
93. 1. m	Acaron arbor	161. 2. p	Acipenser piscis	98. 1. f & 365. 1. p
Abellinae, nuc Auellanae	Acca Laurentia Romuli nutrix	197. 2. m	Acæton mellis genus	122. 1. f
165. 1. m	Accendi quæ arbor nequit	137. 2. f	Aconiti quid	394. 2. p
Abietis consideratio	Acciaci belli mirum	357. 1. m	Aconiti consideratio natura, effectus	305. 2. p & inde
170. 2. p & f	Accipitrum consideratio, genera &c.	108. 1. f	Aconititi sumpti remedia	256. 1. f & 305. 2. p & 270. 1. p & 324. 2. p & 358. 2. f
Abies Cachryn pillulam gignit	Accipitrum vbi cū hominibus societas	ibidē	Aconiti descriptio	305. 2. p
170. 1. p	Acenreta quid	412. 2. m	Aconiti nomina plura	ibid.
Abietis cortex ad quem vlium	Acerata Cochleæ quæ	343. 1. p	Aconitum vnde dictum	306. 1. p
170. 1. f	Aceris arboris consideratio, & eiusdem generis decem	171. 2. f & inde	Aconitū pantheras perimit	86. 1. m
Abies apta nauigijs	Aceris arboris nobilitas	ibidem	Aconitum Cerberi spumis ortum	ibid. 2. p
ibidem. 2. m	Aceris arboris medicinæ	277. 1. p	Aconitum quos occidit	ibidem
Abies quæ loca amet	Acesis, Chrysothollæ genus	371. 1. f	Aconitiæ cometis genus	7. p
172. 1. f	Acerabuli mensuræ genus	254. 7. f	Acopis gemma	419. 1. m
Abies palma, vna genus	Aceracia quæ, & vnde dicta	220. 1. f	Acopos herba qualis	306. 2. f
144. 1. p	Aceti consideratio	158. 2. p	Acorna herba	249. 2. m
Abies arborum altissima & antennis vitilis	Acetū cum melle mixtū, oxymel fit	157. 2. m	Acoros herba qualis	294. 1. m
178. 2. f & 179. 1. p	Acetum quomodo ex aqua fiat	248. 2. m	Acori herbæ medicinæ	297. 1. m & 2. m & 299. 2. m & 300. 1. p & 2. f & 303. 1. p & 2. p & 304. 2. f
Abietes quibus in locis optime	Aceti natura, & medicinæ	267. 2. m & inde	Acragas sculpor	375. 1. p
178. 2. f	Aceto laxa rumpi	ibid.	Acrocrotion, bulbi genus	222. 1. f
Abietes vbi pessimæ	Aceti Scyllini natura, & medicinæ	268. 1. p	Acros agrios herba	294. 1. f
ibidem.	Aceti fecis natura, & medicinæ	268. 2. p	Aste herba qualis	302. 2. p
Abies valide pondus sustinet	Acero facile gummi eluitur	274. 2. p	Asteæ herbæ descriptio	305. 2. f
180. 1. f	Aceto margaritas resolui	102. 1. f	Asteonis cornua fabulosa	127. 1. f
Abies quibus apta operibus	Aceti vis in mureis	99. 2. p	Astia cerasa qualis	166. 1. p
ibidem	Achaicæ vinum abortum faciens	157. 2. f	Astion, siue Arction herba qualis	307. 1. m
Abietis umbra noxia fatis omnibus	Achaia victa Romanos corripit	374. 3. f	Astius Priscus pictor	493. 1. f
187. 1. p	Achanon herba qualis	256. 2. p	Astius poeta sibijpsi statuum posuit	377. 1. m
Abortus causa, lucernarum odor	Achantis herba qualis	294. 2. m	Astij Nauij statua	ibid. 1. f
68. 2. p	Achares gemma, & eius nota	418. 2. f & inde	Astus terræ spatium quot pedes habet	197. 2. f
Abortum facientia	Achares lapis qualis	411. 1. f	Aculeata animalia quos non feriant	240. 1. f
157. 2. f & 228. 1. f & 240. 2. p & 250. 2. f & 252. 2. p & 275. 1. f & 282. 1. p & 292. 1. p & 304. 2. p & 309. 2. f & 311. 1. f & 318. 2. m & 348. 1. p & 357. 2. p & 364. 1. f	Achates, & annulus Pyrrhi qualis	ibid.	Aculeatorum istum remedia	ibidem. 141. 2. m & 259. 2. f & 267. 1. f & 271. 1. f & 273. 1. f & 2. p & inde
Abortus remedia	Achates politura pinguefcit	420. 2. f	Aculeorum insectorum consideratio	126. 1. p
230. 2. p	Achemenidon herba qualis	283. 1. p	Aculeos extrahentia	240. 1. f & 279. 1. m
Abrodierus quis cognominatus	Acharæ cicadarum genus	125. 2. p	Acylon arbor quæ	169. 1. m
390. 2. o	Achilles quo Telephum sanat	287. 2. f & 384. 2. m	Acus piscis qualis	105. 2. p
Abronis Samij pictura	Achilles quam reperit herbam, quæq; vulnera sanabat	287. 2. f & inde	Adamantis lapidis consideratio	414. 1. m
391. 2. m	Achillis hasta ex fraxino	170. 2. p	per totum	ibidem. 2. p
Abrotoni herbæ consideratio	Achil. simulacrum	380. 2. f & 400. 1. m & 2. p.	Adamas venena irrita facit	ibidem. 1. f
247. 1. p	Achillis pictura	390. 2. p	Adamas vnde dictus	ibidem. 1. f
Abrotoni genera, sexus, natura medicinæ	Achillis virginis habitu occultati, Vliis deprehendente, pictura	394. 1. m	Adamas sanguine hirci frangitur	227. 2. f
253. 1. p & inde	Achilleæ herbæ medicinæ	298. 2. m, 303. 1. f & 394. 2. p	Adamas à sculporibus experitur	ibidem
Abrotonum vbi optimum	Achilleos herba vnde dicta	287. 2. f	Adamantis genera sex	414. 1. m
ibidem	Achilleum spongiarum genus	104. 1. f	Adamantis duritia nulli cedit	ibidem
Abfentum sermones aurium tinnitu præfentuntur	Achemenidis herbæ vis	296. 2. p	Adamantis magnitudo	ibidem
315. 1. p	Acidula pira	163. 1. p		
Abfides stellarum quæ				
5. 1. p & 2. p & m				
Abfides quæ altissima breuissimæq; 5. 1. p				
Abfinthij herbæ consideratio, natura, genera, loca, vsus, medicinæ				
308. 1. p				
Abfinthium quod medicinæ aptissimum				
138. 2. p				
Abfinthium contra vermes hortorum & oleorum				
226. 2. f				
Abfinthium in sacris Romanorum				
308. 1. p				
Abfinthij medicinæ				
ibidem & inde				
Abfintium marinū quale				
308. 1. f & 362. 2. p				
Abfintites vinum quo conficitur				
157. 2. p				
Abfyrus Medææ frater vbi interfectus				
31. 1. f				
Abfinitiae exemplum				
82. 2. f & 84. 1. p & 392. 1. m				
Abfinitia optima medicina				
316. 2. f & inde				
Acaciae spinæ medicinæ				
280. 1. m				
Acanthi herbæ descriptio				
259. 2. m				
Acanthi spinæ medicinæ				
249. 2. m				

Indicis Pliniani

Adamantis cum magnete discordia 414. 2. p
Adamante sculpuntur gemmæ omnes 422. 2. p
Adamantis herba qualis 283. 1. p
adarca arundinis aliquid 177. 1. f
adarcha herba, & eius effectus 241. 1. f
addax animal 127. 2. p
adelphides palmarum species 146. 2. p
adepts religiosus, & in nuptijs habitus 322. 2. m
adipis consider. vsus, medicinæ ibidem
adipem minuentia 362. 1. f
adipe que animalia pinguescant 132. 1. p
adiantum herba, & ex ea medicinæ 358. 2. f
adianto herba æterna folia 250. 1. p
aditiales cœnæ quales 109. 2. f & 335. 1. p
adynamon lini fictitij genus 157. 1. m
adiplateon arbor 280. 1. f
adiplos palma genus 142. 2. p
adiplos herba quæ 256. 2. m
adonis piscis 99. 1. p
adoniam herba qualis 247. 1. m
adorationis mos 315. 1. m
adorem, ante far dicebatur 202. 1. p
adorem vbi ferendum 206. 2. p
adorea quid, & vnde dicta 198. 1. m
adrachne herba 150. 2. p
adrachne arbor qualis ibid. 195. 1. p
adrachne arbor semper frondens 172. 2. m
adramyreum oppidum vnguentis delectatum 144. 2. p
adriana vina optima 155. 1. m
aduenis nocentia animalia 94. 2. m
adadunepros gemma 421. 1. f
adulterionis remedia 295. 2. p & 278. 1. p
Quære Ambulorum.
aedes qua harena conlruuntur 409. 1. m
aedium construenda rum leges ibidem
aediucia Romæ quæ nobilissima 405. 1. p
& inde per totum
aedificium sine ferro clauo ibidem
aeditas Cæsaris mira 369. 1. m
ædemon liberus iubam vlcificatur 41. 1. m
ægimij fenectus 75. 2. f
ægina fictor 394. 2. m
ægyllops herba necans hordeum 206. 1. m
ægyllops glandis genus 169. 2. p & 170. 1. p
ægyllops bulbi genus 222. 1. f
ægyllopa herba & eius nominis morbus 293. 2. m
ægyllopi morbi remedia 236. 2. f & 245. 1. p
& 273. 2. f & 293. 2. m & 311. 1. m & 338. 2. m & 388. 1. f
ægylpus accommodatissima vnguentis 145. 2. p
ægylpus qualis Alexandri tempore 147. 2. f
ægylpi vina qualia 155. 2. p
ægylpi oliuæ quales 160. 2. m
ægylpi factitium oleum 161. 2. m
ægylpus non gerit ceratos 165. 2. f
ægylpi myrcus odoratissima 167. 1. p
ægylpus æstibus fertilis frugum fit 183. 2. p
202. 2. f
ægylpi legumina die tertio nascuntur 200. 1. f
ægylpi fruges cito maturescunt 200. 2. m
ægylpi amyllum 201. 2. m
ægylpus simlaginæ qualem conficit 242. 1. p
ægylpi ob Nili incrementu fertilitas 206. 2. m
ægylpus nebulosa 245. 2. p
ægylpi flores sine odore ibid. & 247. 2. f
ægylpus frugum fertilissima 249. 1. p
ægylpus colocaliam nobilissimam habet ibid.
ægylpus herbis nobilis 285. 2. p
ægylpi oua sine incubitu excluduntur 116. 1. f
ægylptia ficus 147. 1. m & f
ægylptia persicus ibidem
ægylptia prunus 147. 2. m
ægylptia spina 147. 1. p & m
ægylptiæ coronæ 243. 1. f
ægylptium cidinum 237. 1. m
ægylptij vnguentis delectati 144. 2. p

ægylpti mulieres septem vno partu pariunt 67. 2. f
ægylptij quo corpora defunctorum ferunt 171. 1. m
ægylptus qñ fidoru copiam habet 173. 2. m
ægylpti calami quales 176. 2. f
ægylpti omni mense ferunt 189. 1. f
ægylptij cur singula milia annorum vixille prodantur 75. 2. f
ægylptiorum sacerdotum lineæ vestes quales 218. 1. p
ægylptij Raphanū mire celebrat 221. 2. p & f
ægylptij cepas, alliumque inter deos habent 222. 2. m
ægylptij non edunt brassicam 235. 1. f
ægylptij spinæ differente, & medicinæ 280. 1. m
ægylptij literæ 402. 2. m
ægylptium argentum quale 373. 2. p
ægylptij picture inuentores 387. 1. m
ægylptiorum & Perfarum prelium 394. 2. m
ægylptij crocodili adipe egrotos vngunt 320. 2. p
ægylptij numinis vice Apim bouem colunt 91. 2. p per totum
ægylptij cadauera asseruant 136. 2. p
ægylptij quæ inuenerit 78. 1. f & seq. & 79. 1. p
ægylptij quibus herbis vtantur in cibis 249. 1. p
ægylptiorum quis morbus peculiaris 295. 2. f
ægylptiorum regum ingenes pecuniæ 403. 2. p & inde
ægylptiorum annus dierum triginta 75. 2. f
Reliqua quære parte secunda.
ægylre sacerdotis in vaticinio mos 323. 1. f
ægyltus ab Oreste perimitur 394. 2. m
ægyltus aus cui inimica 119. 2. p
ægyltus Aesculapij filia 394. 1. f
ægyltus herbe 284. 1. f
ægylphus aus qualis 131. 2. p
ægylphthalmos gemma 421. 2. p
ægyltudo apud quos nulla 37. 2. f
ægylus Gallus primus Arabiam subigit Romanis 61. 1. f
ægylus P. quo anno consul 206. 2. m
ægylus Stylo scriptor 102. 2. p
ægylus Catus cõsul & eius parsimonia 374. 1. f
ægylus Lepidi interitus 77. 2. p
ægylus C. trib. pleb. statua 378. 1. p
ægylus C. statua & aurea corona donatus ibid.
ægylus Bafilica ibidem
ægylus nutrix 26. 1. p
ægylus picture 390. 2. p
ægylus quis 78. 2. f
ægylus inuenta ibidem
ægylus quinquaginta circulus 15. 1. m
ægylus quinq. ratio & quando fiat 6. 1. m
ægylus quinq. initia 209. 2. m & 210. 2. f
ægylus vbi primum repertum 352. f & 376. 1. p
& 78. 2. p
ægylus à Seruio rege primo signatum 368. 2. m
198. 1. p
ægylus signatum nota pecudum ibidem
ægylus coronarium quod & quale 373. 2. p & 381. 1. f
ægylus alienum quod & vnde dictum 373. 2. m
ægylus alienum ingens 405. 1. m
ægylus vbi opimum 376. 1. p
ægylus Corinthium quale ibidem & inde
ægylus regulare quod 381. 1. f
ægylus vbi nobile ibid. & inde
ægylus trahentia ad se 407. 2. m & 414. 1. p
ægylus quo eruginem accipit 318. 2. m
ægylus in massa mergitur, dilatatu fluitat 19. 1. m
ægylus metallorum consideratio 375. 2. f
& 376. 1. p
ægylus e fligies que apud veteres 198. 1. p
& 368. 2. f
ægylus poena grauis 368. 2. m
ægylus nota, lanus geminus ibidem f
ægylus inauratio quomodo 352. 2. f

ær is effosio 375. 2. f
ær is prima nobilitas 376. 1. f
ær is differente 381. 1. f & inde
ær is feruandi ratio 381. 2. f
ær is mixtura 381. 2. m
ær is vsus 381. 2. f
ær is floris consideratio 382. 1. m & inde
ær is squammæ que ibidem f
ær is alienis comitem esse miferiam 73. 1. f
ær is atuginis faciendi ratio, ac eius vsus 382. 1. f. 2. m & inde
ær is metalla à Cynira reperta 78. 2. p
ær a conflare & temperare à quo repertum ibidem
ær a nilitum 375. 2. f
ær arium vnde ibidem
ær ariaria fabrica à quibus reperta 78. 2. p
ær ariæ officina polline vtuntur 202. 2. p
ær arij tribuni 375. 2. f
ær aroides gemmæ 415. 1. f
ær ariusa gemma 417. 2. p & m
ær alon accipitrum genus 108. 1. f
ær schines quid de Demosthene 72. 2. m
ær schinus exilium ibidem
ær schylus poeta testudinis casu interijt 107. 2. p
ær sculapius de vita hominum 76. 1. m
ær sculapius cur fulmine ictus 331. 2. p
ær sculapius Tyndaridam reuocauit ad vitam ibidem
ær sculapij filia plures 394. 1. f
ær sculapij aedes habet theriacæ compositionem sculptam 242. 2. f
ær sculapij simulacrum 380. 1. f & 2. m
ær sculapij picture 394. 1. f
ær sculapij aedes cur extra vrbe 332. 2. p
ær sculapij inuentum 344. 1. f
ær sculapij & Dianæ simulacrum 400. 1. m
ær sculapio cur dicatur anguis 335. 2. f
ær sculapij anguis Romam aduectus & qualis ibidem
ær seopi hiftrionis patina ingentis pretij 115. 2. m
ær seopi filius quis & eius luxus ibidem
ær seopi hiftrionis luxus 396. 1. f
ær seopi fabularum philofophi conferua 403. 2. f
ær seos tempestatas 8. 2. p per totum.
ær seos vbi binæ anno vno 55. 1. p
ær seos flores qui 247. 2. p
ær seos aquarum causæ 17. 2. m per totum
& 18. 1. p per totum
ær seos in rebus differentia causa 174. 2. m
ær seos longissimæ quorundam 75. 2. f
& 76. 1. m
ær seos humanæ ratio 130. 2. p
ær seos non habet æstiuos hymbres 189. 1. f
ær seos miraculis scatur 67. 1. p
ær seos quando Romana intrauere arma 62. 2. m
ær seos arbores 149. 1. p
ær seos gemmæ 416. 1. f & 417. 2. p & 418. 1. m & 420. 1. m & f & 421. 1. p
Reliqua ad hoc quære parte secunda.
ær seos Sifer optimum 230. 1. p
ær seos lina ex quibus 218. 1. p
ær seos non aliam frugem quam milij hordeij; nouere 203. 1. p
ær seos Vulcani filius 63. 1. p
ær seos herba inuentio 305. 1. f
ær seos herba vs 296. 2. p
ær seos herba descriptio 306. 1. p
& inde. & 283. 1. p
ær seos lapidis consideratio, natura, genera, loci 407. 2. f & inde
& 107. 2. f
ær seos lapis in aquilarum nidis reperitur 407. 2. f & 421. 2. p & 348. 1. m & 107. 2. m
ær seos
ær is

ægylus filix ab Apolline iudicatus 75. 2. m
ægylon arbor qualis 277. 2. m
ægylus caltrandi tempus 92. 1. f
ægylus quid 370. 1. f
ægylus Zoroastris præceptor 340. 1. m
ægylus Teij Alexandri præfecti luxus 369. 1. m
ægylus sculptoris opera 399. 2. f
ægylus vug genus 265. 2. f
ægylus quid Græcis 221. 2. m
ægylus Crethmos herba qualis 294. 1. m
ægylus M. aceto pedes sanat 268. 1. p
ægylus M. temulentus aliquando 159. 2. p
ægylus ab Augusto bello Siculo corona donatus 168. 2. p
ægylus Marcus Pantheum edificat 376. 2. f & 400. 2. f
ægylus M. rusticitati quàm delicias propior 387. 2. f
ægylus M. picuris delectatus ibidem
ægylus M. thermæ quales ibidem
ægylus M. ingentia opera 405. 1. p & m & 406. 1. p
ægylus aquæ ductus 351. 2. m
ægylus Meneij paupertas 374. 1. p
ægylus M. qualis 68. 2. m
ægylus quo anno mortuus ibidem
ægylus vnde dicti ibidem. & deinde
ægylus filia que ibidem
ægylus Neronis mater & eius maritus 70. 1. p & 181. 1. m
ægylus vxor Tyberium boletum perimit 260. 2. p
ægylus Claudij imperatoris cõiunx ibid.
ægylus Claudij mirum paludamentum 369. 2. m
ægylus quoties peperit 69. 1. f
ægylus Neronis mater 70. 1. p & 181. 1. m & inde
ægylus duæ 68. 2. m
ægylus nardi species 139. 1. f
ægylus nitri genus 355. 2. m
ægylus cruore, hinc cythus flos natus 247. 2. p
ægylus picture Cæsar Veneri dicit 387. 2. f & 389. 2. f & 390. 2. m & 394. 1. f
ægylus vitium quod 156. 1. p
ægylus herba consideratio, nomina, natura, vsus, medicinæ 294. 1. f & inde
ægylus herba ad quid 206. 1. f
ægylus succus vermes hortorū necat 226. 2. f
ægylus herba medicinæ 294. 2. m & 298. 1. f et 301. 2. p & 302. 1. p & 302. 2. p & 303. 1. p & m & f & 303. 2. p & 304. 1. p & 305. 1. p
ægylus rosa qualis 244. 1. p
ægylus lapis qualis 402. 2. m et ind.
ægylus gemma 416. 2. p
ægylus apulissimum vnguentis seruandis 145. 1. m et 402. 2. p
ægylus lapidis consideratio, vsus, locus 402. 2. p et inde. et 408. 1. f et 415. 1. m
ægylus bonitas vitiumq; 402. 2. p
ægylus bonitas vitiumq; 402. 2. p
ægylus gemma 419. 1. m
ægylus pices 43. 2. m
ægylus odoris remedia 252. 1. f et 260. 1. m et inde ite 284. 2. p et 355. 2. f et 397. 2. m
ægylus arbor nullum semen aut fructum fert 174. 1. m
ægylus auis 127. 1. f
ægylus sping medicinæ 280. 1. p
ægylus ficus vnde et à quo 164. 2. f
ægylus vinum 153. 1. m et 155. 1. p
ægylus curis remedia 228. 2. f
ægylus ficus 164. 1. p
ægylus herba qualis 250. 1. f
ægylus vva 153. 1. m
ægylus alque quales 350. 1. p
ægylus istaurij opera 379. 1. p et 380. 1. f et 399. 2. f
ægylus et Agoracriti certamen 399. 2. f
C. P L I N I I.
a 3
allij

Pars Prima.

ægylus elementis consideratio 1. 2. p & 8. 1. f
per totum.
ær purus vbi 6. 2. m
ær inani similis 8. 1. f
ær in ipso que sunt ibidem
ær sine sapore, odore, succo 166. 1. f
ær solo pascitur Chamaeleon 87. 2. m
ægylus hominis indicia, maxime in oculis 128. 2. p
ægylus quomodo vina condit 158. 1. m
ægylus vbi sita, & in ea vinearum situs qualis esse debet 182. 2. f
ægylus alibus fertilis 183. 2. p
ægylus inobseruactis astrologia 209. 1. f
ægylus vnus diei nauigatione à Roma 217. 1. f
ægylus quomodo elephantis capit 81. 1. f
ægylus semper aliquid noui asserit, prouocibiu 82. 2. m
ægylus ceruos non gignit 87. 2. p
ægylus arbores capitib. 15. 16. 17. 19. 19. 13. 149. 1. p
ægylus ficus qualis 164. 1. m
ægylus campus apud Bizantium fertilissimus 184. 1. p
ægylus oleæ maxime fertiles 187. 1. p
ægylus oleæ quem locum amant 189. 1. m
ægylus triticum optimum 200. 2. f
ægylus arua vbi fertillissima 207. 2. f & inde
ægylus tubera optima 219. 1. p
ægylus scorpiones, ditum animal 43. 1. p
ægylus noctes rosida 12. 2. p
ægylus præfatur qui in Africa aliquid delinuit 315. 1. p
ægylus tota subacta 71. 2. m
Reliqua quære parte secunda.
ægylus ventus quem Græci liba dicunt qualis 9. 2. m & f & 215. 2. m
ægylus ventus fignias facit concipere 215. 2. p
ægylus cumini natura & medicinæ 237. 1. p
ægylus maternus aus. M. Valerius 167. 1. f
ægylus nonis picture 390. 2. p
ægylus Delphica platanus 181. 1. p
ægylus fungis genus 170. 1. p
ægylus herba consideratio 291. 1. f
ægylus herbe medicinæ 297. 2. p m & f & 298. 1. p & 299. 1. f & 2. p & 300. 2. p & 302. 2. f & 303. 2. p & 304. 2. m
ægylus picture 394. 2. m
ægylus statuarius 379. 1. p
ægylus herba medicinæ 294. 2. m & 298. 1. f et 301. 2. p & 302. 1. p & 302. 2. p & 303. 1. p & m & f & 303. 2. p & 304. 1. p & 305. 1. p
ægylus rosa qualis 244. 1. p
ægylus lapis qualis 402. 2. m et ind.
ægylus gemma 416. 2. p
ægylus apulissimum vnguentis seruandis 145. 1. m et 402. 2. p
ægylus lapidis consideratio, vsus, locus 402. 2. p et inde. et 408. 1. f et 415. 1. m
ægylus bonitas vitiumq; 402. 2. p
ægylus bonitas vitiumq; 402. 2. p
ægylus gemma 419. 1. m
ægylus pices 43. 2. m
ægylus odoris remedia 252. 1. f et 260. 1. m et inde ite 284. 2. p et 355. 2. f et 397. 2. m
ægylus arbor nullum semen aut fructum fert 174. 1. m
ægylus auis 127. 1. f
ægylus sping medicinæ 280. 1. p
ægylus ficus vnde et à quo 164. 2. f
ægylus vinum 153. 1. m et 155. 1. p
ægylus curis remedia 228. 2. f
ægylus ficus 164. 1. p
ægylus herba qualis 250. 1. f
ægylus vva 153. 1. m
ægylus alque quales 350. 1. p
ægylus istaurij opera 379. 1. p et 380. 1. f et 399. 2. f
ægylus et Agoracriti certamen 399. 2. f
C. P L I N I I.
a 3
allij

alce fera 82. 1. f
alceæ herbe consideratio 306. 2. p et inde
alceæ herbe medicinæ 298. 1. f et 303. 1. m et 297. 1. p
alceas Rhodius 400. 1. p
alcebiadis statua Roma 377. 2. m
alcebiadis simulacru et eius mater 381. 1. p
alcebiades gloria in bibendo meruit 159. 1. f
alcebiom herba que 307. 2. p
alceimachi pictoris opera 394. 2. p
alceion hortus nobilis 220. 1. p
alceithene pictrix 394. 2. f
alceippe mulier elephantem peperit 68. 1. p
alceia pediculari morbo cõsumptus 126. 2. f
alceion picture 390. 1. p
alceia quæ excogitarit M. Apicius 98. 2. f
alceioria gemma 419. 1. m
alceiorolophos herba que 307. 2. m
alce pifcis 354. 2. m
alexander contra iudeos 143. 1. f
alexander primum Dario castris expugnatis copit scriinium vnguentorum 144. 1. f
alexander in Gedrosis 146. 2. f
alexander Perica arbore cottonari victores voluit 162. 2. p
alexander hederæ exercitum exemplo Dacchi coronat 176. 1. f
alexander tinctis velis nauis vtatur 18. 1. f
alexander magnus Thebas capit 379. 2. m
alexander magnus Campanen amica Apelli dono dedit 391. 1. f
alexander à quo in gemma sculpi voluit 411. 2. p et 73. 2. f
alexander veneno obiit 349. 1. m
alexander Lyfimachu cõ leone incluit 83. 1. f
alexander magnus apellis amicus, à quo tinctingi voluit 73. 2. f et 391. 1. m et inde
alexandri nauigatio qualis 13. 2. f
alexandri apud Arbelam victoria 14. 2. m
alexandri terminus 138. 1. p
alexandri crudelitas 83. 1. f
alexandri intemperantia 154. 2. m
alexandri ataus Perfcus fuit 162. 2. p
alexandri magni apud Tyrum gesta 45. 2. f
alexandri picture 391. 1. f
alexandri magni cerui cum torquibus aureis 87. 1. f
alexandri equus mirus et in eius honorem condita vrbs 89. 2. m et 56. 1. f
Reliqua quære parte secunda.
alexandrina laurus qualis 167. 2. p et 273. 2. m
alexandrina vva 153. 2. f
alexandrina pyra 163. 1. p
alexandrina hicus 163. 2. f et 164. 1. p
alexandrinæ vestes quales 92. 1. f
alexandrinus panis qualis 377. 1. m
alexipharmacum vnguentum quod 252. 2. p
alexius statuarius 379. 1. p
algæ herbe descriptio 307. 2. f
algæ herbe consideratio, natura, genera, vsus, bonitas 360. m et f
algæ herbe medicinæ 151. 1. m
algidenis Raphanus qualis 221. 2. p
alce consideratio, et bonitas 203. 2. p
alce genera tria ibidem. f
alimon vici genus 195. 1. f
alypon herba qualis 306. 2. p
alifma herba qualis 292. 2. p
alysson herba, et eius medicinæ 279. 1. p
altes aues quæ 109. 2. m
allij consideratio 223. 1. m et inde
allium Aegypti pro deo colunt 222. 2. m
allium coctum vitilium crudo 231. 1. m
allium femine etiam prouenire 223. 1. f
allium quo diuitius seruani potest ibidem.
allium in aruis sponte nascens 223. 2. p
allium Magneti contrarium 228. 2. m
allium, et Helleborum contraria 288. 1. m
allium quæ animalia fugiunt 336. 1. p
allij medicamenta ruris plura 223. 1. m
allij

Indicis Pliniani

allij medicinae 230. 2. f. & inde
 allij vitia 231. 1. f. & inde
 allij genera 232. 1. m
 allij fœtorum quomodo tollitur ibid. f. & inde m
 allij fatio, & cura ibidem. m & inde m
 allijs decoctis nullus fœtor ibid. f. & inde f
 alnus arbor nullum semen, aut fructum fert
 174. 1. m
 alni arboris vititas 177. 2. m
 alni umbra qualis 186. 2. f
 alni aquosis gaudet 172. 1. f
 alno folia crassissima 173. 1. m
 aloes consideratio, natura, vsus, loca 306.
 1. m & inde
 aloë in vino 155. 1. m
 alopecias vna. 153. 2. f
 alopecias piscis 365. 1. p
 alopeconefus op. vbi Tubera plura 219.
 1. m
 alopecurus herba qualis 250. 1. p
 alopecias, id est, humani capitis, herbaque; vit-
 rij medicinae 230. 1. f. & 232. 1. f. & 235.
 1. m & 241. 1. m & 242. 2. f & 259. 1. p & 269. 2. f
 & 271. 2. p & 273. 1. m & 275. 1. p & 277.
 1. m & 279. 1. m & 281. 1. p & 260. 1. p &
 292. 2. f & 295. 1. p & 312. 2. f & 360. 2. f &
 384 & 386. 1. m & 321. 1. m & 324. 2. f & 325.
 1. p & 337. 2. m & inde. & 364. 2. f
 alphiforum vel Algorum, id est, frigiditas
 natura, remedia 235. 2. m
 alpini quomodo vina condunt 158. 2. f
 alpium feræ quales 93. 2. p & f
 alpium arbores optima 178. 2. f & 171. 2. f
 alpeis Annibal exuperat 398. 2. f
 Reliqua quare parte secunda.
 alpinæ herbæ consideratio 306. 2. p
 alpsios quæ profunt 235. 2. m & 261. 2. m
 altani venti qui 9. 1. f
 altercangenum herba 287. 1. f
 altercum herba quæ ibidem
 atthæa maluæ genus 240. 1. f & 2. m
 & inde.
 atthæa herbæ medicinae 300. 1. m & 304.
 2. f & 240. 2. m
 aluariatium consideratio, situs, materia
 248. 2. p
 aluum, id est, allium sponte nascens 223. 2. p
 aluum herba qualis 307. 2. m & inde.
 aluminis consideratio, genera, vsus, natura
 397. 2. p & inde.
 alumen quid ibidem.
 alumen vbi prouenit ibidem & inde
 alumen quomodo fiat ibidem
 aluminis vsus in lanis ibidem
 aluminis species duæ ibidem
 aluminis probatio ibidem
 aluminis effectus ibidem
 alumen aurum purgat ibidem
 aluratio quid 370. 1. p
 aluinis vel alui morbo vitia 254. 1. p
 aluum turbantia 264. 1. p
 alui materia qualis 131. 1. m & f
 aluus plurimum negotij exhibet 298. 1. m
 aluum laxantia
 Vide Venter.
 alui tumentis remedia 229. 2. f
 & 231. 1. p
 aluum firmantia, assistentiaque 230. 1. p &
 230. 2. f & 232. 1. f & 233. 2. f & 234. 2. f
 & 238. 2. m & 240. 2. m & 240. 2. f & 241.
 2. f & 242. 2. m & 251. 1. p & 253. 1. p &
 258. 1. m & 259. 1. p & 2. f & 260. 2. p &
 261. 2. f & 262. 2. p & m & f & 263. 1. p &
 m & f & 265. 1. f & 2. p & 266. 2. m & 267.
 1. p & 2. f & 269. 1. f & 270. 1. f & 2. f &
 271. 1. p & m & f & 2. m & 272. 1. f & 2. m &
 273. 1. f & 2. f & 274. 2. m & 275. 1. f & 276.
 1. p & 2. f & 277. 2. p & f & 278. 2. f & 279.
 2. p & 280. 2. p & f & 281. 1. p & 2. f & 282. 2. f

282. 2. m & 284. 1. m & 298. 1. f & 2. p & m
 & f & 299. 2. m & 300. 1. f & 301. 1. m &
 307. 1. f & 304. 2. m & 307. 2. p & f & 309.
 1. m & f & 310. 2. p & 311. 1. f & 362. 2. m
 & 388. 1. f & 397. 2. f & 318. 1. f & 322. 2. p
 & 312. 2. m
 alui doloris remedia 278. 2. m & 287. 2. f
 aluum mollentia purgantiaque 228. 1. f
 & 2. p & 229. 2. p & 232. 2. m & 233. 2. p &
 237. 2. f & 241. 1. p & 2. p & 248. 1. m &
 254. 1. p & m & 257. 1. f & 231. 1. p & 232.
 2. f & 240. 1. m & 2. f & 251. 2. p & f & 158.
 1. p & 224. 2. m & 221. 2. p & 258. 2. p &
 259. 1. m & 261. 2. f & 262. 1. p & 263. 1. f
 & 2. m & 266. 1. p & 267. 1. m & 275. 2. m
 & 270. 1. m & 271. 1. f & 272. 1. f & 273. 1. f
 & 274. 1. m & 275. 2. m & 276. 2. m & 277.
 2. p & 278. 2. p & 279. 1. m & 280. 2. p &
 281. 1. m & 282. 2. p & 283. 2. p & 284. 2. p
 & 285. 2. p & 286. 2. p & 287. 2. p & 288. 2. p
 & 289. 2. p & 290. 2. p & 291. 2. p & 292. 2. p
 & 293. 2. p & 294. 2. p & 295. 2. p & 296. 2. p
 & 297. 2. p & 298. 2. p & 299. 2. p & 300. 2. p
 & 301. 2. p & 302. 2. p & 303. 2. p & 304. 2. p
 & 305. 2. p & 306. 2. p & 307. 2. p & 308. 2. p
 & 309. 2. p & 310. 2. p & 311. 2. p & 312. 2. p
 & 313. 2. p & 314. 2. p & 315. 2. p & 316. 2. p
 & 317. 2. p & 318. 2. p & 319. 2. p & 320. 2. p
 & 321. 2. p & 322. 2. p & 323. 2. p & 324. 2. p
 & 325. 2. p & 326. 2. p & 327. 2. p & 328. 2. p
 & 329. 2. p & 330. 2. p & 331. 2. p & 332. 2. p
 & 333. 2. p & 334. 2. p & 335. 2. p & 336. 2. p
 & 337. 2. p & 338. 2. p & 339. 2. p & 340. 2. p
 & 341. 2. p & 342. 2. p & 343. 2. p & 344. 2. p
 & 345. 2. p & 346. 2. p & 347. 2. p & 348. 2. p
 & 349. 2. p & 350. 2. p & 351. 2. p & 352. 2. p
 & 353. 2. p & 354. 2. p & 355. 2. p & 356. 2. p
 & 357. 2. p & 358. 2. p & 359. 2. p & 360. 2. p
 & 361. 2. p & 362. 2. p & 363. 2. p & 364. 2. p
 & 365. 2. p & 366. 2. p & 367. 2. p & 368. 2. p
 & 369. 2. p & 370. 2. p & 371. 2. p & 372. 2. p
 & 373. 2. p & 374. 2. p & 375. 2. p & 376. 2. p
 & 377. 2. p & 378. 2. p & 379. 2. p & 380. 2. p
 & 381. 2. p & 382. 2. p & 383. 2. p & 384. 2. p
 & 385. 2. p & 386. 2. p & 387. 2. p & 388. 2. p
 & 389. 2. p & 390. 2. p & 391. 2. p & 392. 2. p
 & 393. 2. p & 394. 2. p & 395. 2. p & 396. 2. p
 & 397. 2. p & 398. 2. p & 399. 2. p & 400. 2. p
 & 401. 2. p & 402. 2. p & 403. 2. p & 404. 2. p
 & 405. 2. p & 406. 2. p & 407. 2. p & 408. 2. p
 & 409. 2. p & 410. 2. p & 411. 2. p & 412. 2. p
 & 413. 2. p & 414. 2. p & 415. 2. p & 416. 2. p
 & 417. 2. p & 418. 2. p & 419. 2. p & 420. 2. p
 & 421. 2. p & 422. 2. p & 423. 2. p & 424. 2. p
 & 425. 2. p & 426. 2. p & 427. 2. p & 428. 2. p
 & 429. 2. p & 430. 2. p & 431. 2. p & 432. 2. p
 & 433. 2. p & 434. 2. p & 435. 2. p & 436. 2. p
 & 437. 2. p & 438. 2. p & 439. 2. p & 440. 2. p
 & 441. 2. p & 442. 2. p & 443. 2. p & 444. 2. p
 & 445. 2. p & 446. 2. p & 447. 2. p & 448. 2. p
 & 449. 2. p & 450. 2. p & 451. 2. p & 452. 2. p
 & 453. 2. p & 454. 2. p & 455. 2. p & 456. 2. p
 & 457. 2. p & 458. 2. p & 459. 2. p & 460. 2. p
 & 461. 2. p & 462. 2. p & 463. 2. p & 464. 2. p
 & 465. 2. p & 466. 2. p & 467. 2. p & 468. 2. p
 & 469. 2. p & 470. 2. p & 471. 2. p & 472. 2. p
 & 473. 2. p & 474. 2. p & 475. 2. p & 476. 2. p
 & 477. 2. p & 478. 2. p & 479. 2. p & 480. 2. p
 & 481. 2. p & 482. 2. p & 483. 2. p & 484. 2. p
 & 485. 2. p & 486. 2. p & 487. 2. p & 488. 2. p
 & 489. 2. p & 490. 2. p & 491. 2. p & 492. 2. p
 & 493. 2. p & 494. 2. p & 495. 2. p & 496. 2. p
 & 497. 2. p & 498. 2. p & 499. 2. p & 500. 2. p
 & 501. 2. p & 502. 2. p & 503. 2. p & 504. 2. p
 & 505. 2. p & 506. 2. p & 507. 2. p & 508. 2. p
 & 509. 2. p & 510. 2. p & 511. 2. p & 512. 2. p
 & 513. 2. p & 514. 2. p & 515. 2. p & 516. 2. p
 & 517. 2. p & 518. 2. p & 519. 2. p & 520. 2. p
 & 521. 2. p & 522. 2. p & 523. 2. p & 524. 2. p
 & 525. 2. p & 526. 2. p & 527. 2. p & 528. 2. p
 & 529. 2. p & 530. 2. p & 531. 2. p & 532. 2. p
 & 533. 2. p & 534. 2. p & 535. 2. p & 536. 2. p
 & 537. 2. p & 538. 2. p & 539. 2. p & 540. 2. p
 & 541. 2. p & 542. 2. p & 543. 2. p & 544. 2. p
 & 545. 2. p & 546. 2. p & 547. 2. p & 548. 2. p
 & 549. 2. p & 550. 2. p & 551. 2. p & 552. 2. p
 & 553. 2. p & 554. 2. p & 555. 2. p & 556. 2. p
 & 557. 2. p & 558. 2. p & 559. 2. p & 560. 2. p
 & 561. 2. p & 562. 2. p & 563. 2. p & 564. 2. p
 & 565. 2. p & 566. 2. p & 567. 2. p & 568. 2. p
 & 569. 2. p & 570. 2. p & 571. 2. p & 572. 2. p
 & 573. 2. p & 574. 2. p & 575. 2. p & 576. 2. p
 & 577. 2. p & 578. 2. p & 579. 2. p & 580. 2. p
 & 581. 2. p & 582. 2. p & 583. 2. p & 584. 2. p
 & 585. 2. p & 586. 2. p & 587. 2. p & 588. 2. p
 & 589. 2. p & 590. 2. p & 591. 2. p & 592. 2. p
 & 593. 2. p & 594. 2. p & 595. 2. p & 596. 2. p
 & 597. 2. p & 598. 2. p & 599. 2. p & 600. 2. p
 & 601. 2. p & 602. 2. p & 603. 2. p & 604. 2. p
 & 605. 2. p & 606. 2. p & 607. 2. p & 608. 2. p
 & 609. 2. p & 610. 2. p & 611. 2. p & 612. 2. p
 & 613. 2. p & 614. 2. p & 615. 2. p & 616. 2. p
 & 617. 2. p & 618. 2. p & 619. 2. p & 620. 2. p
 & 621. 2. p & 622. 2. p & 623. 2. p & 624. 2. p
 & 625. 2. p & 626. 2. p & 627. 2. p & 628. 2. p
 & 629. 2. p & 630. 2. p & 631. 2. p & 632. 2. p
 & 633. 2. p & 634. 2. p & 635. 2. p & 636. 2. p
 & 637. 2. p & 638. 2. p & 639. 2. p & 640. 2. p
 & 641. 2. p & 642. 2. p & 643. 2. p & 644. 2. p
 & 645. 2. p & 646. 2. p & 647. 2. p & 648. 2. p
 & 649. 2. p & 650. 2. p & 651. 2. p & 652. 2. p
 & 653. 2. p & 654. 2. p & 655. 2. p & 656. 2. p
 & 657. 2. p & 658. 2. p & 659. 2. p & 660. 2. p
 & 661. 2. p & 662. 2. p & 663. 2. p & 664. 2. p
 & 665. 2. p & 666. 2. p & 667. 2. p & 668. 2. p
 & 669. 2. p & 670. 2. p & 671. 2. p & 672. 2. p
 & 673. 2. p & 674. 2. p & 675. 2. p & 676. 2. p
 & 677. 2. p & 678. 2. p & 679. 2. p & 680. 2. p
 & 681. 2. p & 682. 2. p & 683. 2. p & 684. 2. p
 & 685. 2. p & 686. 2. p & 687. 2. p & 688. 2. p
 & 689. 2. p & 690. 2. p & 691. 2. p & 692. 2. p
 & 693. 2. p & 694. 2. p & 695. 2. p & 696. 2. p
 & 697. 2. p & 698. 2. p & 699. 2. p & 700. 2. p
 & 701. 2. p & 702. 2. p & 703. 2. p & 704. 2. p
 & 705. 2. p & 706. 2. p & 707. 2. p & 708. 2. p
 & 709. 2. p & 710. 2. p & 711. 2. p & 712. 2. p
 & 713. 2. p & 714. 2. p & 715. 2. p & 716. 2. p
 & 717. 2. p & 718. 2. p & 719. 2. p & 720. 2. p
 & 721. 2. p & 722. 2. p & 723. 2. p & 724. 2. p
 & 725. 2. p & 726. 2. p & 727. 2. p & 728. 2. p
 & 729. 2. p & 730. 2. p & 731. 2. p & 732. 2. p
 & 733. 2. p & 734. 2. p & 735. 2. p & 736. 2. p
 & 737. 2. p & 738. 2. p & 739. 2. p & 740. 2. p
 & 741. 2. p & 742. 2. p & 743. 2. p & 744. 2. p
 & 745. 2. p & 746. 2. p & 747. 2. p & 748. 2. p
 & 749. 2. p & 750. 2. p & 751. 2. p & 752. 2. p
 & 753. 2. p & 754. 2. p & 755. 2. p & 756. 2. p
 & 757. 2. p & 758. 2. p & 759. 2. p & 760. 2. p
 & 761. 2. p & 762. 2. p & 763. 2. p & 764. 2. p
 & 765. 2. p & 766. 2. p & 767. 2. p & 768. 2. p
 & 769. 2. p & 770. 2. p & 771. 2. p & 772. 2. p
 & 773. 2. p & 774. 2. p & 775. 2. p & 776. 2. p
 & 777. 2. p & 778. 2. p & 779. 2. p & 780. 2. p
 & 781. 2. p & 782. 2. p & 783. 2. p & 784. 2. p
 & 785. 2. p & 786. 2. p & 787. 2. p & 788. 2. p
 & 789. 2. p & 790. 2. p & 791. 2. p & 792. 2. p
 & 793. 2. p & 794. 2. p & 795. 2. p & 796. 2. p
 & 797. 2. p & 798. 2. p & 799. 2. p & 800. 2. p
 & 801. 2. p & 802. 2. p & 803. 2. p & 804. 2. p
 & 805. 2. p & 806. 2. p & 807. 2. p & 808. 2. p
 & 809. 2. p & 810. 2. p & 811. 2. p & 812. 2. p
 & 813. 2. p & 814. 2. p & 815. 2. p & 816. 2. p
 & 817. 2. p & 818. 2. p & 819. 2. p & 820. 2. p
 & 821. 2. p & 822. 2. p & 823. 2. p & 824. 2. p
 & 825. 2. p & 826. 2. p & 827. 2. p & 828. 2. p
 & 829. 2. p & 830. 2. p & 831. 2. p & 832. 2. p
 & 833. 2. p & 834. 2. p & 835. 2. p & 836. 2. p
 & 837. 2. p & 838. 2. p & 839. 2. p & 840. 2. p
 & 841. 2. p & 842. 2. p & 843. 2. p & 844. 2. p
 & 845. 2. p & 846. 2. p & 847. 2. p & 848. 2. p
 & 849. 2. p & 850. 2. p & 851. 2. p & 852. 2. p
 & 853. 2. p & 854. 2. p & 855. 2. p & 856. 2. p
 & 857. 2. p & 858. 2. p & 859. 2. p & 860. 2. p
 & 861. 2. p & 862. 2. p & 863. 2. p & 864. 2. p
 & 865. 2. p & 866. 2. p & 867. 2. p & 868. 2. p
 & 869. 2. p & 870. 2. p & 871. 2. p & 872. 2. p
 & 873. 2. p & 874. 2. p & 875. 2. p & 876. 2. p
 & 877. 2. p & 878. 2. p & 879. 2. p & 880. 2. p
 & 881. 2. p & 882. 2. p & 883. 2. p & 884. 2. p
 & 885. 2. p & 886. 2. p & 887. 2. p & 888. 2. p
 & 889. 2. p & 890. 2. p & 891. 2. p & 892. 2. p
 & 893. 2. p & 894. 2. p & 895. 2. p & 896. 2. p
 & 897. 2. p & 898. 2. p & 899. 2. p & 900. 2. p
 & 901. 2. p & 902. 2. p & 903. 2. p & 904. 2. p
 & 905. 2. p & 906. 2. p & 907. 2. p & 908. 2. p
 & 909. 2. p & 910. 2. p & 911. 2. p & 912. 2. p
 & 913. 2. p & 914. 2. p & 915. 2. p & 916. 2. p
 & 917. 2. p & 918. 2. p & 919. 2. p & 920. 2. p
 & 921. 2. p & 922. 2. p & 923. 2. p & 924. 2. p
 & 925. 2. p & 926. 2. p & 927. 2. p & 928. 2. p
 & 929. 2. p & 930. 2. p & 931. 2. p & 932. 2. p
 & 933. 2. p & 934. 2. p & 935. 2. p & 936. 2. p
 & 937. 2. p & 938. 2. p & 939. 2. p & 940. 2. p
 & 941. 2. p & 942. 2. p & 943. 2. p & 944. 2. p
 & 945. 2. p & 946. 2. p & 947. 2. p & 948. 2. p
 & 949. 2. p & 950. 2. p & 951. 2. p & 952. 2. p
 & 953. 2. p & 954. 2. p & 955. 2. p & 956. 2. p
 & 957. 2. p & 958. 2. p & 959. 2. p & 960. 2. p
 & 961. 2. p & 962. 2. p & 963. 2. p & 964. 2. p
 & 965. 2. p & 966. 2. p & 967. 2. p & 968. 2. p
 & 969. 2. p & 970. 2. p & 971. 2. p & 972. 2. p
 & 973. 2. p & 974. 2. p & 975. 2. p & 976. 2. p
 & 977. 2. p & 978. 2. p & 979. 2. p & 980. 2. p
 & 981. 2. p & 982. 2. p & 983. 2. p & 984. 2. p
 & 985. 2. p & 986. 2. p & 987. 2. p & 988. 2. p
 & 989. 2. p & 990. 2. p & 991. 2. p & 992. 2. p
 & 993. 2. p & 994. 2. p & 995. 2. p & 996. 2. p
 & 997. 2. p & 998. 2. p & 999. 2. p & 1000. 2. p

amygdalæ amaræ quomodo dulces fiant, 196. 1. m
 amygdalorum consideratio 165. 1. f
 amygdalina quæ dicantur 162. 1. f
 amygdalinum oleum 161. 1. f
 amygdalini olei natura,

Indicis Pliniani

annuli ferri vsus 366. 1. f. 411. 1. p. annuli in quibus digitis gestabantur 367. 1. p. annuli ex perforatum condicione distincti 367. 1. f. & inde annuli qui literas signant 367. 1. p. annulorum gemmarum varietas ibid. & inde. annulorum auro-rati forma quando consiliata 368. 1. p. anony-mos herba qualis 307. 1. p. anonis herba descriptio 306. 2. f. anserum consideratio 110. 1. m. per totum. 116. 2. f. & inde anseres quo sese purgant 86. 1. f. anserum cura ob capitulum defensum 110. 1. m. & 334. 2. f. anseribus cibaria censores locant 110. 1. m. anseris cum puero, puellaque amor ibid. & inde anserum iecoris bonitas ibidem. anseres in Germania optimi ibidem. f. anserum abesse 110. 2. f. anserum volantium figura ibidem. anseres futura praesagiunt 216. 2. f. anseris adipis medicina 228. 2. m. 230. 1. f. anseres quam herbam expauescant 247. 1. f. anserum propter Gallos pullos a Romanis honor 110. 1. m. anserum in medicina vsus 334. 2. f. & inde & 337. 1. f. & 2. p. & 338. 2. m. & 339. 1. m. & 344. 2. m. antachares gemma 419. 1. p. antandri balneum 180. 1. f. antennae nauium ex abiete 178. 2. f. antennae nauis reperit 79. 1. f. anteriores gemmae 418. 1. f. anthalium herba & eius vsus 249. 1. p. anthali herbae medicina 254. 1. m. anthedon Mespilorum genus 154. 2. f. anthemis herba 249. 1. f. & 250. 1. m. & 300. 1. f. antherae medicamentum 278. 1. m. anthericon herba 259. 1. m. anthermum sculptor 399. 2. p. antheus staturarius 379. 1. m. antheas medicus 314. 1. p. anthie piscis confid. 106. 2. p. per totum anthyllis herba quae 300. 1. f. anthyllon herba & eius medicina ibidem. anthyllon herba 254. 1. m. anthologicon libri 243. 2. f. anthracitis lapis qualis 407. 2. m. & 416. 2. p. & inde. & 421. 2. m. anchriticum herba 249. 1. m. & 259. 2. f. anthropographus qui dicitur 392. 2. m. anthropophagi qui & vbi 63. 1. f. & 66. 2. p. anthus auis 114. 1. p. anticellum herba 254. 1. m. anticycon quid 262. 2. f. antidoti compositio 312. 1. p. antidoti Mirridatis compositio 273. 1. m. antidotum Mirridaticum 285. 1. p. & 332. 2. m. antidotum ingredientia 273. 1. m. & 2. m. & 289. 1. p. & 297. 1. m. & 312. 2. p. & 358. 2. f. & 372. 2. m. & 388. 1. f. & 321. 1. m. & 332. 2. m. & 338. 1. f. & 359. 2. p. & 362. 2. p. antidoti pisciorum praecipitor ac opa 394. 1. p. antigeneis Tibicen 177. 1. f. antigonus scripser 390. 1. f. antigonus ad quid vsus papyro 148. 1. p. antigonus staturarius 380. 2. f. antigonij regis pictura 391. 2. p. f. antyllides ad quid 304. 2. f. antiochus rex cui similis 69. 1. p. antiochus quo vsus contra venena 242. 2. f. antiochus quintus regum 60. 1. m. antiochi gesta in India 55. 1. p. antiochia iulium 244. 2. f. antiochus rex a quo, & quo pretio sanatus 331. 1. p. antiochi regis Elephantis 80. 2. p. antiochi regis interitus 90. 1. p.

antiochus Rex quoto urbis a quo victus 145. 2. p. antiochus ab Octauius, antequam circum egredere-tur, respondere cogitur 377. 2. m. & inde antiochus Cleombroto seruatus 73. 2. m. antipater sculptor, & eius opera 375. 1. m. antipater Poera ac eius morbus 76. 2. f. antipathes gemma 419. 1. f. antipathia quid 358. 2. p. & 414. 1. f. antipathia id est ferri temperatura 384. 2. p. antiphilus pictor 392. 2. m. antipodium consideratio 13. 1. m. per totum & 14. 1. p. & inde. & 56. 2. p. antiquorum vsus in vino 156. 1. f. per totum antirrhinod herba qualis 292. 2. m. & 304. 2. m. antiscorodon alij genus 223. 1. f. antispodij consideratio 382. 2. m. antobalus pictor 395. 1. p. antoniam Drusi nunquam spuisse 70. 2. m. antoniae Drusi erga murenam amor 106. 1. p. antonius M. patrem interfecit 159. 2. p. antonius M. librum edidit de sua ebrietate ibidem. & inde antonius M. per temulentiam plurima orbi malam inuulit ibidem. antonius M. denario ferru miscuit 373. 2. p. antonius M. Monium senatorem cur profecit 415. 2. p. antonius M. iugo primus leones subdidit 83. 1. f. antonij M. cum Cleopatra epulae fertilissimae 102. 1. m. & inde antonij M. de pueris similibus empris histo-ria 69. 1. m. antonij M. bello quae signa facta 7. 2. f. antonij M. luxus 369. 1. p. & 415. 2. m. antonij M. seritas atque luxuria 415. 2. m. antonius Musa Augusti medicus 331. 2. m. & 347. 1. m. antonij Castoris laus & historia 285. 1. f. antonij Caij Iudi 389. 1. f. antorides pictor 392. 2. m. anubis in aegypto Aegyptijs pingit 373. 2. p. auulare dolor 389. 1. p. & m. apamenum vinum 155. 2. p. aparcias ventus 39. 2. m. aparine herba qualis 307. 1. m. apate herba 249. 2. f. apellotes ventus 9. 2. m. apellotem, id est Subfolanum quae spectare debent 215. 2. m. & inde apelles pictor quo ofus colore 388. 2. f. & 389. 1. f. apelles magno pretio didicit 390. 2. f. apelles quando, & eius excellentia ibidem. & inde saepe apelles quid erga Protogenem egerit, ibid. & inde. & 391. 1. f. apelles, die quolibet lineam saltem ducebat 391. 1. m. apelles expositis picturis, vitia quae norantur in eisdem, aulculabat ibidem. apelles pinxit quae pingi non possunt 391. 2. f. apelles & in amulos benignus 391. 1. f. apellis praecipitor quis 390. 2. m. 393. 2. m. apellis nulla in rectorijs pictura 393. 1. p. apellis astus. Prologo apellis mors Venere inexplata 391. 2. p. & 394. 2. f. apelli tantum permiffum. Alexandrum pin-gere 391. 1. m. & inde. & 73. 2. f. apelli Campaspe Alexandri amica dono da-ta 419. 1. f. apenninus mos Cotinij arboris her 172. 1. m. apenninus mos optimas her arbores 178. 2. f. Reliqua quae parte secunda. aper hederia seipsum curat. 86. 1. m. aper a quo in epulis solidus postus 93. 1. f. apris Indicis dentes cubitales ibidem

apri in medicina vsus 326. 1. f. & 327. 1. p. & m. & 329. 1. m. apri vbi non sunt 94. 2. p. apri vbi muti 135. 2. m. apri fel non esse 130. 2. f. apri contra serpentes 324. 1. p. & inde. apro sua vrina grauissima est 327. 2. m. aprorum sapor commendatur 166. 2. f. apes quos flores non attingunt 151. 1. p. & 172. 1. f. & 247. 2. f. & inde apum consideratio plena. capite quinto & se-quentibus libri vndecimi apes quos non pungant 234. 1. m. apes quibus herbis delectentur 247. 2. f. apes praecipui questus ibidem. apes oliuae flores non attingunt ibidem. apes egrotant quibus iuuentur 248. 1. p. apes ne fugiant 123. 1. m. & 252. 2. p. apes quo flore maxime gaudent ibidem. apes Propolin ex euo faciunt 377. 1. m. apes Crabronesque quos non ferunt 315. 2. f. apes quo fugantur 318. 2. p. apes ne quempiam attingant 349. 1. m. apes sparsae quomodo in aluearia reuertantur ibidem. apes rempublicam, consilia, duces, moresque habent 120. & inde. apes sanguinem non habent ibidem. apes quando conduntur 120. 2. f. apes nullis floribus nocent 121. 1. m. apes intra quot passus operantur ibidem. apes praediuinant futura ibidem. apes castra imitantur ibidem. 2. p. apes quae oderunt 122. 2. p. apes quomodo foetus progenerent 123. 1. p. & inde. apes quor diebus peragunt foetus ibidem. f. apum morsus remedia 229. 2. p. & 252. 2. p. & 255. 1. f. apum exercitia, operaque 120. 2. m. & inde. 121. 1. m. & inde & 122. 2. f. apum cellae omnes sexangulae 121. 2. m. apum somnus quando 122. 2. p. apum incubatio, foetusque primus ibidem. apum abortus quis 122. 2. p. apibus qui nocui vermes 248. 2. m. apum regis descriptio 122. 2. f. & 123. 1. p. apum vna dependens ibidem. apes in ore Platonis infantis ibidem. apes sine rege esse non possunt ibidem. m. apum inter se pugna ibidem. & inde. f. apum genera plura ibidem. 2. p. & inde. apum rusticis, vrbanaque ibidem. apes quae optimae ibidem. apes vbi albae ibidem. apibus cur datus aculeus ibidem. & inde. apum inimica ibidem. m. & f. & inde. & 247. 2. f. apum morbi 123. 2. m. per totum. apes defunctas aliae sepeliunt ibidem. apum continendaru ratio 124. 1. p. per totum. apibus auditum inesse ibidem. apes aeris cinnitu gaudent ibidem. apum quae vita longissima ibidem. apes qua arte reuiuiscant ibidem. & inde. apes nullum cadauer attingunt ibidem. m. apum lingua qualis 130. 1. p. apex quibus insect animalibus 127. 1. f. & inde. aphace herba qualis 249. 1. m. & 2. f. & 250. 1. p. & m. & 307. 2. p. aphyae piscis 354. 2. m. & 365. 1. p. aphytae arbores 413. 1. f. aphrodes herba 311. 2. f. aphrodisiace gemma 419. 1. f. aphroditus staturarius 400. 2. f. aphrodite Venus appellata 399. 2. f. aphron herba quae 239. 2. f. aphronitri consideratio 355. 2. f. aphronitrum quid 398. 1. m. apiaria qua parte spectare debeant 215. 2. m. apiastrij

Pars prima.

apiastris arboris descriptio & medicina 234. 2. p. apiastrum vbi venenatum ibidem. apiastrum herba 246. 2. m. apiastrum herba 247. 2. f. apiazae mensa Citreae 149. 1. f. apiazae quid 92. 2. f. apicij M. luxuria 98. 2. m. apicij Marci inuentum. 93. 1. m. & 98. 2. m. 115. 1. p. apiosichas herba quae 299. 2. m. apyrina punica qualia 270. 2. m. apyrinum punici mali species. 150. 1. p. & 270. 2. m. apyron vnguentum quale 247. 2. p. apyron quid 397. 1. p. apyroti gemmae 416. 2. m. apis bouis consideratio. 91. 2. p. per totum. apis bos pro deo ab Aegyptijs colitur. ibid. apis bouis delubra ibidem. apis bos responfa priuatis dat ibidem. m. apis bouis natalis festa ibidem. apij herbae consideratio & medicina. 225. 2. p. & inde. & per totum 234. 1. f. apij semine vinum conficiunt 157. 1. f. apij vsus, & natura 227. 1. f. apij satio, curae, vsus &c. 225. & inde. 2. p. apio coronantur victores Nemege ibidem. apij nouimenta ibidem. apium cur nam inter nefastos fructus ibid. apium in Theriaca 242. 2. f. aplyxae Spongiarum genus 104. 2. p. apocyni frutex qualis 279. 2. m. apocynon quid 360. 1. p. apodum auium consideratio. 113. 2. f. per totum. & 135. 1. p. apodis auis in medicina vsus 343. 2. f. apolectus piscis 365. 1. f. apollinaris herba quae 287. 1. f. & 303. 2. f. apollinaris herbae medicina 304. 2. m. apollinis simulacrum ab Antonio Ephesijs sub-latum, & ab Augusto restitutum 379. 2. p. apollinis simulacrum. 380. 1. p. & f. & 2. m. & 399. 1. f. & 400. 2. m. apollini laurus sacra 136. 2. f. apollini gratia laurus 167. 2. m. apollinis templum Vitae ex qua materia. 179. 2. f. apollinis cum Marfia certamen 183. 1. p. apollini Hyacinthus dilectus 247. 2. p. apollinis & Nepturni simulacrum 400. 1. m. apollinis & Dianae simulacrum 400. 2. f. apollo Archilochij Poete interfectores arguit 72. 2. p. apollinis Delphici cortinae 376. 2. f. apollo Delius vbi praecipue colitur 37. 2. f. apollinem Capitolinum Lucullus M. vnde Ro-mam aduexit 38. 1. p. apollinis Palatini templum 376. 2. f. apollinis Cichardaei, serpentemque perimen-tis simulacrum 379. 2. m. apollinis marmorei simulacrum a quo 399. 1. f. apollinis Palatina aedes 399. 2. p. 411. 2. m. apollinis Palatini simulacrum 400. 1. m. apollinis fons, & in eo mirum 358. 1. p. apollinis oraculo, Socrates praelatus cunctis. 73. 1. m. & f. apollinis oraculum 75. 2. p. per totum. apollo Ebo-reus vbi 77. 2. m. apolloniatarum pix fossilis 171. 1. f. apollodoros sculptor 380. 2. m. apollodoros pictor quando 389. 2. f. & inde. apollodori medici duo 229. 1. m. apollodori in gramatica excellentia 73. 2. m. apollonides gemmarum sculptor 411. 2. p. apolloni pictoris opera 400. 2. m. apollophanes medicus 258. 2. m. apollamatu remedia. 342. 2. m. & f. & 356. 2. p. apollopon quid 394. 1. f. A. Posthumius dictator 368. 1. f.

apothecae vinariae 276. 2. m. appendix spinae qualis 280. 2. p. appendices quid ibidem. appetentiam cibis 237. 2. m. & 238. 1. m. & 233. 1. m. & 264. 1. p. & 265. 2. m. & 266. 2. f. & 272. 1. f. & 280. 1. p. & 282. 2. m. appetentiam ciborum quae refingunt 261. 2. f. appiana Brassica 224. 2. m. appiana Cotonea 162. 2. m. appiana vnde 152. 2. f. & 155. 2. f. appianum coloris genus 389. 1. m. appia aquae cur dicitur 406. 1. p. appia quae mox refrigeratur, nec feruet pollea 89. 1. m. appion Cymbali mundi appellatus prologo. 391. 1. f. & 415. 1. m. appion grammaticus 391. 1. f. & 415. 1. m. appluda quid 203. 1. p. apronia herba & eius medicina 266. 1. f. apis bouis consideratio 165. 2. f. aproniana cerasa qualia 282. 2. f. aproxis herba qualis 419. 1. f. aplyxae gemmae 354. 2. m. apuluae Atabulus ventus contrarius 195. 1. p. aqua quo mox refrigeratur, nec feruet pollea 360. 1. p. aqua quo feruere videatur ibidem. aquae proprietates 12. 2. m. aquam rotundam esse 13. 1. f. & inde. aquarum motus causam lunam esse 17. 2. m. per totum. aquarum miracula 19. 1. f. per totum. & per totum 349. 1. f. aquae colores mutates. 19. 1. p. & inde. & 350. 1. p. & inde. aqua inebrians vbi aquae potae perimentes vbi aquae potus saluberrimos 159. 1. p. aquae potu, cuncta vtuntur, animalia praeter hominem ibidem. aquae nullus sapor, succusque, aut odor 166. 1. m. aquas quae arbores odere 172. 1. f. aquas quae arbores amant ibidem. aqua suffusa quae ligna diu darent 179. 2. f. & inde. & 180. 1. f. aqua quae ligna cito marcescant ibidem. aqua quo ex vino extrahi possit 176. 2. m. aquarum differentia magna 207. 2. f. aquarum futurorum praesagia. 216. 2. m. & inde. aquae quae opum ad facta irriganda 227. 1. p. & inde. aquae infalubres potu quo purgantur 236. 2. p. aquae quomodo addentur, atque lutescat 240. 2. m. & inde. aqua mirae natura in qua scilicet nihil mergit 45. 1. f. & 59. 2. p. & 350. 2. p. & inde. aqua pondus fulmineus omne 59. 2. p. & 350. 2. p. & inde. aquam, quam reges Parthorum bibunt 60. 1. p. aquae amarae quomodo dulces fiant 274. 2. p. aqua quo glaciatur 280. 2. p. & 282. 2. f. aquae nullae consideratio & medicina 261. 2. m. aquarum impetus quo sifitur 321. 1. p. aquarum beneficia 349. 2. p. & inde. aquae calidae, balneisque aptae ibid. & inde. aquarum medicina ibidem per totum. aquae vini vnum adimentes, quaeque ebrieta-tem inducunt 350. 1. f. & inde. aquae quae vtilissimae 371. 1. p. & inde. aquae quae salubres, vel contra ibid. per totum. aquarum toto orbe saluberrima quae 351. 2. p. aqua virgo Romae ibid. & inde. aquarum subterraneorum signa ibidem.

aquarum mira mutatio 352. 2. p. per totum. aquarum calidarum vsus & medicina ibidem. m. & inde. aquae mariae in medicina vsus 353. 1. m. & inde. aquae ductus consideratio, ad idque instrumenta 352. 2. m. & inde. aquae ductus Romae a quo 363. 1. f. aquarum ductus ex quibus lignis 180. 1. f. aquaticorum fructum & calamarum confi-deratio 176. 2. m. per totum. aquatiliu consideratio lib 9. per totum 94. 2. f. aquatilium tegmenta plura 97. 1. m. & inde. aquatilium fenus 104. 1. p. aquatilia inter initia visu carent 105. 2. m. aquatilium inimicitiae & amicitiae 106. 2. f. & inde. aquatilia pauca pulmonem habent 230. 2. m. aquatilium medicina 32. libro per totum 357. aquifolij arboris bacca 165. 2. f. 172. 1. m. aquifolio arbori non decidunt folia 172. 2. m. aquifolio folia aculeata 173. 1. m. aquifolium quando germinet 173. 2. m. aquifolij arboris medicina 280. 2. p. aquifolia arbor quae 308. 2. f. aquilarum consideratio, natura, generis, capi-re 3. & duobus sequentibus libri 10. 108. aquilarum nidis aetites lapis reperitur 107. 2. m. & 407. 2. f. aquilas non parere sine aetite lapide 407. 2. f. aquila pullos ad contuendum solem cogit 107. 2. m. & 338. 2. p. aquile in medicina vsus ibidem. aquile foetus suos non alunt, sed fugant 107. 1. f. & 2. f. aquilarum pennae, mixtas reliquarum auium pennas deuorant 107. 2. f. aquila non fulminatur, sicut Iouis armiger cre-dita est 112. 2. f. & 167. 2. f. aquila in Romanis legionibus 108. 1. p. per totum. aquilarum cum Dracone pugna ibidem. aquile cum virgine mirum ibid. per totum. aquila Ioui sacra ibidem. aquilarum qua quae auis frangat 109. 1. f. aquila in Rhodo nulla 111. 2. f. aquilarum incubatio, quotque pariant 117. 1. p. & inde. aquila & olor inimici 119. 1. f. aquila signi ortus 211. 2. p. 212. 1. f. & 2. f. aquila signi occasus 91. 2. f. & 210. 1. f. aquilij ducis capti aurum in os Mithridates in-fundit 369. 1. p. aquilo veterum interdum Etesias vocatur 215. 2. p. aquilo salubris 183. 1. p. 10. 1. m. aquilo ventus 9. 2. f. & 10. 1. m. aquilone fiante quae agenda & quae non 215. 2. p. & inde. aquilone quae gaudet. 182. 1. f. 215. 2. p. & inde. aquilonem vites & arbores spectare debent. 183. 1. p. & 215. 2. p. arabiam Romanorum quis primus subegit. 61. 2. p. & 62. 2. m. & 139. 2. f. arabia ab Alexandro victa 140. 1. f. arabia felix cur dicta 141. 2. p. per totum. arabiae peculiaria ibid. 1. m. arabia subibus caret 93. 1. f. arabiae gemmae 416. 1. m. & 2. m. & 417. 1. m. & 418. 2. p. & 419. 1. m. & 421. 2. p. & 2. f. Reliqua quae parte secunda. arabica retina qualis 158. 1. f. arabica gemma qualis 419. 1. m. arabicis arbores ex quibus vestes fiunt 139. 1. p. arabicae spinae medicina 280. 1. p. arabicus adamas 414. 1. m. arabicum linum ex quibus 218. 1. p. arabici maris fertilitas lapidum 141. 2. p. arabicis alites quae 419. 1. f. arabus lapis qualis 408. 1. p. aracidia

Indicis Pliniani

aracida herb 247.1.m
aracos leba ibidem
arachnes mulieris inuenta 78.2.p
araneorum considera. 10. natura. ge. rera. 1. 2. 4.
1. 2. m per totum
araneorum in texendis telis fertilitas ibid. f
& inde
araneus vermis infestus oliuvis, vitibusque. 194.2.f
aranei muscarij in medicina v. sus. 339.1.p & f
araneus aedium ruinas praesentit 86.1.f
araneus serpentibus inimicus 119.2.p
araneorum tela mirum artificium 124.2.f
& inde
araneorum cum lacertis pugna 125.1.p
araneorum futuri praecognitio ibidem
araneorum partus qualis ibidem
araneus Lycus 343.1.f
araneus Phalangius parietes cohsuntit 125.1.p
araneus pestiferus animal 104.2.f
araneorum morsu remedia. 231.1.p & 233.1.m & 234.2.p & 235.1.f & 237.2.f & 238.1.p & 240.1.f & 251.1.p & 252.2.m & 2.2.p & 254.1.p & 258.2.f & 272.1.f & 273.2.p & 277.2.f & 278.1.f & 280.2.f & 359.1.p & 2. m & 419.1.p
araneus piscis 365.1.p 104.2.f
arandi tempus quod 184.1.p & inde & 410.2.m & 206.2.p per totum
arandi disciplina 206.2.m & inde per totum
arandum quantum vno iugo bouum die vna. 207.2.f
arandus quando ager fit ibid. m & inde
arare minus, quam verrere, censoria castigatio 199.1.m
aratum a quo reperitur 78.2.m
arbores pisces 95.1.m
arborum cultura a quo reperta 78.2.m
arborum ramis antea coronabantur in sacris 243.1.m
arbores inter se amice 172.1.m
arborum vrus varius ibid. & inde per totum
arbores numipum, templa. ibid. & 137.1.p
arbores numinibus dicatae 136.2.f
arbores deorum simulacra ibidem
arborum magnitudo mira. 137.2.m & 147.2.m & 168.1.f & inde & 171.2.m per totum
arbores Indicis quales 137.2.m 67.1.p
arbor quae incendi nequit 137.2.f
arbores lanigerae vbi 139.1.p
arboris folia vbi non decidunt ibid. 172.2.m
arbores auspicate 150.1.f
arbor pestem denuncians & animalibus letalibus ibidem
arbores in mari 151.1.m & deinde
arbores indociles quae dicantur 64.1.f
arborum liquores qui praecipui 159.2.m
arborum fugiferarum natura ibidem f per totum
arborum fructus vix numerari possunt. 161.2.f
arbores paruae post autumnum simo contingunt & quare 164.1.m
arbores pomiferae quales 168.1.p
arbores vbi nullae ibidem
arbores boletos ferentes 170.1.p
arbores panos ferentes ibid. m
arborum quarum sint in vfu cortices 170.1.f per totum
arbores cur a natura genitae 171.2.p
arborum tuber 171.2.f & inde
arbores quos situs & loca ament 172.1.m per totum
arbores syluestres vrbaneque ibid. p
arbores vrbane cur dicantur ibidem
arbor non germinans ante mediam aestatem ibidem m
arboribus nullis vbi nunquam decidunt folia ibidem
arborum conceptus, partus, educatio. 173.1.f & inde

arbores quaedam non florent ibid. p
arbores cito tardeque germinantes ibidem
per totum
arbores quo tempore fructus ferant 174.1.p & inde
arbores semper fructum habentes ibidem
arbores quae nullum semen aut fructum ferunt ibid. m
arbores quae & quare infelices dicantur ibid. 178.1.m
arbores quae religione damnatae 174.1.m
arbores nouellae quandiu fructum non ferunt, ibidem
arbores quae facillime fructum perdant ibid.
arbores infructuosae interdum loci vitio ibi. f
arborum rami varij 175.1.m
arbores biferae, triferaeque 174.2.p per totum & 207.2.f
arborum partes variae fructum gerunt 174.2.p
arbores quae maturius ferant ibid. m
arboris corticis consideratio 175.1.m per totum
arborum radicum consideratio ibidem f
arbores prodigiosae ibid. 2.p per totum
arbores collapsas sua sponte resurrexisse ibid.
arbores quibus nascantur modis ibid. 185.1.m
arborum caedendarum tempus. 178.2.p & inde
arborum altissima larix, abiesque. 178.2.
arbores quas & cur teredines non attingant. 180.1.p & inde
arbor amplissima vbi vna 179.1.p
arbores non fluitantes in aquis ibid. f
arbores duriores & earum vrus ibidem
arbores calidissimae & ex quibus ignis excutitur ibidem
arbores siccae & earum vrus ibid. 2.p
arbores molles fragilissimae ibidem
arbores cariem vel vetustatem non sentientes ibidem. m, & inde
arbores aeternae quae putentur ibidem
arbores infestantium genera quatuor 180.1.p per totum
arborum aetates & quae arbores minime durarent 179.2.f per totum
arborum quarundam vitam inmensam ibid.
arborum vix breuissimae 181.1.m
arbores quae in terra gigni non possunt. ibi. f
arborum pretia mirabilia 182.1.m
arborum leges ibidem f
arbores situs, & quas in oras spectare debent. 182.2.f
arbores quibus modis proueniunt 185.1.m
arbores quibus modis ferantur ibid. per totum
arbores qualiter disponendae sint 186.1.m & inde
arborum scrobes qualiter faciendae ibidem
arborum transferendarum consideratio. 186.1.p per totum
arbores qua aetate transferendae ibidem f
arborum quae vmbrae noxiae & quae vtilis ibi. 2.f
arborum plantandarum ratio ibid. per totum
arbores quae tarde quaque celeriter crescant. ibid. 187.1.m per totum
arborum rationis consideratio. 187.2.p per totum
arbor vna in alia ibidem
arborum inoculatio quomodo reperta ibid.
arborum insitio quomodo reperta. ibid.
arbor omni genere pomorum onusta 188.2.m
arborum ferendarum tempora tria 189.1.f
arbores quae societate gaudent ibidem 2.p & inde
arborum morbi 294.1.p & inde
arborum quibus & quando profunt frigora ibidem & 182.1.f
arbores quae vermibus infestantur ibid. 2.m
arboribus infesta 194.2.m & circa
arbores quae cortice detracto moriantur & quae non 195.1.p
arborum vltima venena ibidem f
arborum prodigia ibidem 2.p per totum

arbores speciem mutantes, feseque in alias vertentes 195.2.p
arbores loquax interdum ibid. m
arbores in statu, aris, vel in alijs natae prodigij loco ibidem
arborum morbi remedia 195.2.f per totum & ibid. 196.1.p & inde
arbores fertiles quomodo iuuentur vt fructum ferant 196.1.f
arborum medicamenta 196.2.f per totum
arbores quo cadendae tempore 215.1.p
arborum mira altitudo 64.1.f 67.1.p
arbores portum ferentes 64.2.p
arborum vitilitas 264.2.f & inde
arborum & ad arbores attinentium medicinae 270.2.p per totum
arborum vrbanae medicinae libro 23. per totum 264.2.f
arborum syluestrium medicinae libro 24. per totum 274
arborum consideratio & eorum ratio. 193.1.p per totum
arborum qualiter disponendum 186.1.p
arborum putatio quando & qualiter. 195.1.p
arboribus conuenientes arbores ibidem
arbutus id est vnedo arbor 165.2.m 273.1.f
arca vnae speciei 153.2.f
arcadia non gignit thymum 160.1.m
arcadiae vinum mirum 157.2.f
arcadam anni trimestres 75.2.f
Reliqua quare parte secunda.
archelans circa agros colendos intentus 198.2.p
archelai pictura 391.2.f
archelais pictor 394.2.f
archelais itatuarij opera 401.1.f & inde
archezosis herba quae qualisque 302.1.m & 305.1.p
archebion herba quae 258.1.m
archibius scriptor 213.1.f
archigalli pictura 390.2.p
archilochi poetae interfectores 72.2.m
archimedis laus interitusque 179.2.f per totum
architecti materij idoneae 180.1.m & inde
arcios personata herba quae 291.2.p & 1. f
arcuri exortus 101.1.p
arcuri occasus quando 211.1.f & 2.p 212.1.f 2. 14. 1.f & 91.2.f
arcuri exortu tempestates fieri 212.2.p
arcuri sydus procellosum 8.2.m
arcurum herba qualis 307.1.f
arcus caelestis consideratio 12.1.f per totum
arcus caelestis circa solem visus aliquando 7.1.f
arcus caelestis nihil cum fide portendit 122.2.f per totum
arcus caelestis quid ibidem
arcus caelestis quando fiat & quando non ibid. & inde
arcus caelestis vbi quotidie apparet ibid. 2.p
arcu caelestis tacta terra halitus mirum emittit 184.1.p
arcus caelestis duplex, pluuiam signat 216.2.p
arcus caelestis mirum 143.1.p
arcus caelestis vis 280.1.f
arcus quo vtimur a quo repertus 78.2.m
arcus ex genitalibus camelorum vbi 135.1.m
ardentia semper loca 19.2.p per totum & ibid. m, per totum
ardea aus futura praesagiat 216.2.f
ardeolarum consideratio 117.1.p & inde. 119.2.p 128.1.m & inde
ardeolarum quando optimu augurium 198.1.m
ardea dispositio qualiter 213.2.p
areopagitarum sculptura 375.1.m
arecon ex foemina mas 68.1.p
arecula mulier in marem versa ibidem
aretij oppidi vna qualis 153.2.p
areua vna 396.1.p
areum oleum ad quid 282.1.f
argantiohij regis senectus 78.2.f 75.2.f
argematis

Pars prima

argematis morbi remedia 338.2.p
argematis morbi remedia 239.1.f
argemon Mineruae herba 284.1.p
argemoniae herbae consideratio 291.1.f & inde
argemoniae herbae medicinae 296.2.f & 299.2.f & 300.2.f & 301.2.p & 302.1.m & 303.1.m & 304.1.m & f
argenos gemma 418.2.p
argenti consideratio 371.2.p & inde
argentum a quo reperitur primo 78.2.p
argenti copia vbi 55.2.m & 56.1.m 371.2.p
argentum quando primum signatu Romae. 368.2.m & f
argento a quo & quando es immixtu ibid.
argentum vbi maxime reperitur 371.2.p
argentum a quo habendum inhibitu 411.2.m
argentum semper in auro reperitur 370.2.m
argentum quod optimum 371.2.p & inde
argento nigrae sunt lineae ibidem
argenti spumae consideratio 372.1.m & inde
argentum quomodo inauratur 372.1.f
argenti differentiae duae ibid. 2.p
argenti bonitas ibidem
argenti probatio ibidem
argentum Aegyptium quale 373.2.p
argentum in quibus ornamentis 375.1.p per totum
argenti calandri ars ibidem
argentum quid 385.1.p
argentum calatum a quo Romae 374.2.p
argenti viui consideratio 371.2.m & inde
argentum vitium omnium reru venenum. ibidem
argentaria Creta qualis 184.1.f 398.1.f
argentea corona a quo primum 243.2.f
argenteus nummus quando Romae 368.2.f
argentei denarii nota quae ibid. & inde
argenteorum vaforum luxuria 374. & inde
argentei mulierum lecti 274.1.f
argenteae lanceae centum librarum ibid.
argenteorum itatuaru vrus 374.2.f per totum
argentei currus ibidem
argenteae feminarum compedes ibid.
argenteosum aurum quale 371.1.f
argylla albae consideratio 184.1.m per totum
argylla vna condit Graecia 158.1.m
argylla albae vineis vtilissima 183.1.m
argylla ex qua imagines fiunt 395.2.m
argyritis quid 372.1.m & inde
argo nauis ex eo ne arbore facta, 150.2.p
argonautae in Italia 29.2.p
argonautarum pictura 394.1.p
argonautarum lapis Cyzici relictus 404.2.f
ariana ges, & in ea lacrymaru spina. 138.2.p
ariciae vitis maxima 152.1.f
aricinae valles 224.2.f
arictis fornicia quo cohibetur 91.2.f
arictis cornua defossa, asparagum gignunt. 225.1.f
arictis in medicinae vrus 344.2.f & 345.1.p & f
arictum optimarum forma 345.1.f
arictes machina hellica 78.2.f
arictis piscis consideratio 95.1.f & 104.1.m per totum & 365.1.p
arica frumenti genus in Gallia 202.1.p
arica & ex ea medicinae 265.1.f
arion citharcedus a Delphino peruectus. 96.1.f
aris herbae descriptio & ex ea medicinae 182.1.p
aristaltea maluae genus 240.1.f
aristandi de ostentis liber 195.2.p
aristarete pictor 394.2.f
aristaeus primus mel cu vino miscuit 157.1.f
aristaei anima vna 77.1.p
aristida herba qualis 310.1.f
aristides itatuarus 379.1.p
aristidis itatuarij opera 380.1.f

aristidis pictoris opera 391.2.f 392.2.p
aristidis Iris Imperfecta 394.2.f
aristidis inuentum 393.2.p
aristidis praceptor 390.2.m
aristidis tabula ingenti empta pretio. 73.2.f & 387.2.f
aristippus Glaucionis filius 380.1.p
aristippi pictoris opera 392.2.m
aristobulus pictor 394.2.f
aristocles pictor 392.2.p
aristocles pictor 394.1.f
aristodemus itatuarus 381.1.p
aristodemus pictor 392.2.p
aristogiton medicus 307.1.p
aristogiton tyrannicida? 71.1.m 377.1.p & 380.1.m
aristogitonis statua posita 377.1.p & 380.1.m
aristolochiae herbae consideratio 290.2.f & 291.1.f
aristolochiae herbae medicinae 297.2.p & 298.1.p & 299.2.p & 302.1.p & f & 303.1.p & 2.p & 304.2.m
aristomachus apud amatorem 121.1.m
aristomachus scriptor 150.2.f 158.1.p
aristomenis fortitudo 130.2.p
aristomenis cor hirlatum ibidem
ariston sculptor 375.1.m & 380.2.f
aristionidas itatuarus 384.1.p
aristionides pictor 394.2.f
aristophanes poeta 245.1.p
aristophanes Euripidi quid obiecit 259.2.f
aristophanis grammatici amica 80.2.f
aristophontis Ancaeus ab apro vulneratus. 394.1.f
aristotelis laus & eius quinquaginta de animalibus libri 82.2.m & inde
aristotelis imitatus Plinius ibidem
aristotelis patria ab Alexandro restituta. 72.2.p
aristoteles concilius Alexandri mortis. 349.1.m
aristoteles vir mirae subtilitatis 2152.p
aristomenia prima quae 162.1.f
armenium color 388.1.m & 381.1.p
armilla quibus dabantur 368.1.f
armion, id est Armoracia herba 22.1.2.m
armoratae consideratio ibid. & inde
armoratae medicinae 229.1.p
armorum plurimum genera, ac eorundem reperiotes 78.2.m & inde
aromatites vinum 157.1.f
aromatites gemma 419.1.f
aros herba & eius medicinae 282.1.p inde, & 88.1.p
arsen mandragore semen 293.2.f
arsenogonon herba qualis 305.1.p
arsinoe regina quae 384.1.f & 403.1.p
artes immortalitatem efficiunt 151.2.f
artium laus & inuentio quomodo ibidem
artium inuentores dij habiti 184.2.m
artium vna medicinae imperatoribus imperat 274.2.p
artium plurimarum excellentia 73.2.m per totum. & per totum ibidem
artificum mira opera ibidem per totum & 279.2.p per totum
artemilia vxor Mausoli regis 289.2.p & 400.2.p & inde
artemilia herba qualis 289.2.p
artemiliae herbae medicinae 292.2.m 297.1.p 300.1.m & 304.1.f
artemionis simulacrum 379.2.p 400.2.f 130.1.p
artemionis consideratio 130.1.p & inde 132.1.f 131.2.f
arteriarum morbi remedium 228.1.m & 230.1.m & 2. f & 236.1.m & 237.2.f & 240.1.m & 257.1.m & 261.1.p & 262.2.p

& 263.1.p & 265.2.f & 272.1.f & 313.1.f
arteriace medicamentum 272.1.f 239.2.p
articularis morbi remedia 262.1.p & 264.1.m & 265.1.p & 2. f & 269.1.m & 2.m & 273.2.f & 275.2.m & 278.2.p & 280.1.m & 2.2.p & 282.1.f & 284.2.p & 288.1.f & 190.2.p & 301.2.m & 303.1.m & 322.1.f & 328.1.m et 344.2.f et 347.1.f et 359.1.f et 362.1.f et 397.1.f et 232.2.f et 238.2.p et 253.1.m et 257.1.m
articulorum consideratio 132.1.f
articulorum remedia 233.2.f 242.2.m et 301.2.p
artroptia panis genus 203.2.p
arprare quid 207.2.p
Arua fertilissima vbi 207.2.f per totum
aris, stipulae incensa, in eis mire profunt. 213.2.m
arborum stercoreandorum ratio 208.1.p per totum
arboru sacerdotum a Romulo instituti 197.2.m,
aruernorum statua 378.2.f
aruium vinum, id est Chium 155.2.p
arundinum consideratio 176.2.m per totum, et inde
arundinibus domus vbi teguntur ibidem
arundines Indiae maximae 177.1.p 67.1.m
arundinum in sexu differentia 177.1.p
arundines nauigiorum vicem praestant 67.1.m et 177.1.p
arundinis natura et medicinae 279.1.p
arundines quando ferendae 215.2.f
arundinum radix qualis 177.1.p et 190.1.p
arundinum genera plura 177.1.p 279.1.p
arundines in humidis agris ferendae 177.2.p et inde
arundinum caedendarum tempus 190.1.p
arundinis stirpes quo ex corpore trahuntur. 279.1.p
arundinis Cypriae medicinae ibid. m
arundo extractorum vim habet ibidem
arundines quamuis in palude non tamen sine hymbre adolectum 98.1.m
arundines vbi maximae 67.1.m et 177.1.p
arundineti consideratio 190.1.p
arundinis folia longa 173.1.m
aruspiciu a quo inuentum 78.2.f
Afaron herba quae et vnde dicta 245.1.p
afarum herba nardi vim habet 139.2.p
afari medicinae 215.2.f
afarota quid 409.2.m
asbetinum linum 218.1.f
asbestos gemma 419.1.f
asfalabotes color 376.2.m
asfalia herba 249.2.f
asfaloniaram consideratio 222.2.f
asfalonia cepe vnde dicta 223.1.p
asfalia a quo reperta 78.2.m
asfalia, id est loca vmbrae carentia 15.1.m
alcuroides herba qualis 307.2.p
alcyron herba quae ibidem et 306.2.m
asclepias herba qualis 307.1.f
asclepiadis laus, excellentia, interitus 73.2.f
asclepiadis medici etas, astusque 296.1.p per totum
asclepiodorus sculptor 381.1.p
asclepiodorus pictor 391.1.p
asclepiodori opera 392.1.f
asclepionis, Panacis & patris inuentum 287.1.m,
alconius Pedianus 76.1.m
adtribalis clypeus qualis 387.1.m
asellorum piscium consideratio, natura, genera 98.2.p 363.1.f
aselli quando latent 98.1.f
aselli itellae quales 216.1.f
asua quo anno a Romanis victa 145.2.p & 376.2.f
asfa

Indicis Pliniani

asia picem habet optimam 158.1.m, & 2.p
 asia fructus quales 150.1.m
 asia resinam habet 158.1.f
 asia hedera 170.1.m
 asia calami 176.2.f
 asie salices quales 177.2.f
 asie ferendi tempus 200.1.p
 asia e genifia lina facit 218.1.p
 asia deuicta luxuriam miscit in Italiam 374.2.m
 asiatica perfica 162.1.m
 asiatica creta 388.2.m
 Reliqua quare parte secunda.
 asyla herba qualis 293.2.m
 asilus vermis 126.1.p
 asini quo fugantur 357.2.m
 asinius Pollio primus bibliothecam Romae dicauit 386.2.673.1.p
 asinorum consideratio 90.2.p, per totum
 asinus ingentis pretij ibid. m.
 asini vbi optimi 90.2.p
 asinus vbi comutus 130.2.p
 asinorum dentes quales 129.2.m
 asinus Indicus qualis 134.2.f
 asini syluestres vbi 86.2.m
 asinis admittitur tempore quid dandum. 235.1.p
 asinis ferulae gratissima 274.1.f
 asini rabie inflammantur 290.2.f
 asini crepitus quo faciunt 311.1.f
 asinorum parcas 90.2.p
 asini quid timeant 90.2.m
 asinorum pullorum in epulis vsus ibidem
 asinus ferus 82.1.f
 asini & anus opera Africant 284.1.p
 asinus Baccho cur assignatur 274.1.f
 asinorum corpore scatebeos gigni 124.1.p
 asini quot annis viuunt 90.2.p
 asinus & ex eo medicina 325.2.f, & 326.1.p
 & f. & 328.2.p, & inde
 asininum lac efficacissimum 322.1.p
 asini lactis remedia 324.1.f, & inde & 325.2.f, & 327.1.m, & 2.p, & 322.1.m, & f. & 328.2.p
 asinina ossa contra venena dantur 324.1.f
 asini vrina ad quid proficit 326.1.p, & 328.1.p, & 2.m
 asini renes vesicae medentur 327.2.f
 asini seui medicina 328.1.f
 asini pulli sanguis & simus quibus proficit & inde 328.2.f
 asininae carnes phthisicis medentur 329.1.p
 asinina pellis impudicos infantes facit 330.2.m
 asinarum lac quale 133.2.p, & inde
 asina quo sterilescit 318.2.m
 asininum lac in arcanis 322.1.f
 asinina pruna quae 162.1.f
 asinifca vna 153.2.f
 asino noctuae genus 338.1.f
 asino auis qualis 111.1.p
 asius lapis qualis 406.2.f
 asmaticis vitia 240.2.m, 397.2.m
 aspalathum spinæ genus 280.1.f
 aspalatho oleum faciunt 161.2.m
 aspalathos arbor 143.1.p
 asparagi consideratio 225.1.p, & inde
 asparagus syluestris qui corruda dicitur ibidem, & f. 234.1.m, 177.2.p
 asparago vinum conficiunt 157.1.f
 asparagus lycolitris 225.1.p, & f.
 asparagus trium librarum 220.1.m
 asparagorum satio, cura & c. inde 225.1.p, & inde
 asparagi ex arictis cornibus nasci 225.1.f
 asparagus Galliacus quis 249.1.p
 asparagi spinæ ibidem f.
 asparagorum medicina 234.1.p
 asphalicon quid 246.2.m
 asphaliticis lacus de bitumine miri 69.2.f

Quare alia parte secunda.
 asphodelus herba 259.1.m, & 250.1.f, & inde
 asphodeli herbae medicina 259.1.m, & inde
 per totum, & 304.1.m
 asphodeli radix 138.2.p
 aspidis serpentes quomodo mitigantur. 252.1.p
 aspidis serpentes quomodo sopiantur 254.2.m
 aspidis serpentes descriptio 85.1.m
 aspidis cum ichneumone pugna 85.1.f
 aspidum veneno contraria 238.2.p
 aspidum mors remedia 264.1.p, & 267.2.f, & 280.1.p, & 317.2.f, & 335.1.m, & f. & 359.1.m
 aspalas gemma 419.1.f
 asplenium herba qualis 307.1.f
 asphyria malus qualis 137.2.p
 asphyria literas semper fuisse 78.1.f
 Reliqua quare parte secunda.
 assis nummi consideratio 368.2.m, & f.
 assici cancerorum genus 100.2.f
 astaphis agria vnae genus 265.2.f
 aster herba qualis 307.1.f
 aster terra qualis 398.1.p
 asteria gemma 418.2.p
 asteria ardeolatum genus 117.1.p
 astericum herba qualis 257.2.m
 asterion vermis 336.2.p
 astylis lactucae genus 224.1.m
 astylon simulacrum 379.2.m
 atypale fossina 394.2.p
 atragali herbae descriptio 398.1.f
 atragali herbae medicina 303.1.m, 304.1.p
 & m.
 atrapix gemma 421.2.p
 astrios gemma 418.2.p
 astroites gemma 418.2.p
 astrobolos gemma ibidem
 astrologiae inuentor quis 78.2.f
 astrologiae sectae quatuor 209.1.m, & inde
 astrologiae vtilitas 212.1.f, & inde
 astrologiae excellentia 73.2.m
 astrologorum inconstantia 76.1.f, & inde
 astrologum scientia occultissima 209.1.p, & inde
 astrologum obseruadorum triplex ratio 209.2.p, & inde
 astra non cogunt hominum mores, 76.2.p, & inde
 asturcones equi quales 90.1.f
 acabulus ventus Apuliae contrarius 195.1.p
 atagen auis 113.1.p
 atalantæ pictura 387.1.f
 ateramon herba vbi fabam necat 206.1.m
 athamantis furor 384.1.p
 athanati fortitudo 70.2.f
 athenæus staturarius 379.1.m
 atheniensium infaustum pralium 177.1.f
 atheniensium coronæ oleæ vsus 160.2.f
 atheniensium dæmonis pictura 390.1.f
 atheniensis iuuenes coronati comestabant ibidem
 atheniensium conuentus frequentabant. 243.2.p
 atheniensium naufragium 4.1.f
 atheniensium ad Romanos legati 72.2.f
 atheniensium armamentarium quale 73.2.f
 Reliqua quare parte secunda.
 athenionis pictoris opera 394.1.m
 athenodorus staturarius 379.1.m, 400.2.f
 athletæ quo cibo pascebantur 271.2.m
 athletæ cibos ambulatioe persiciunt 136.2.p
 atlantis montis arbores quales 149.1.p
 atlas sphaerâ primus reperit 2.2.f, & 78.2.f
 Reliqua quare parte secunda.
 atra stylis herba 249.1.f, & 2.m, & 254.2.f
 atre fici species 164.1.m
 atramentum color 388.1.m, & 2.m f.
 atriplex herba & eius satio 226.1.f

atriplicis herbae semen quale 227.1.p
 atriplicis herbae vitia 240.1.p
 atriplicis natura & medicinae ibidem
 attagenes vbi non fuit 94.2.m
 attalus de scorpionis quid 315.1.p
 attalus circa agros colendos quid 198.2.p
 attalus centum talentis Arifidis tabulâ licitatus est 73.2.f
 attali regis inuentum 92.1.f
 attali regis domus ex qua materia 396.2.f
 attali aduersus Gallos praelia 380.2.f
 attali mors quando 374.2.m
 attalica vestis 405.2.m
 attalicae vestes à quo Romam aduectæ 411.2.m
 attelabi locustarum genus 336.2.f
 atticum thymum quale 347.1.p
 atticus liber de viris illustribus 386.2.f
 attilij reguli cum serpente pugna 82.1.f
 attilus Padi piscis qualis 97.2.p
 attinia arbor vlmis genus 172.1.m
 attinia arbor nullum semen aut fructum fert. 174.1.m
 attinia vitibus minus apta 193.1.p
 auaritia origo 369.1.p
 auaritiam sequuta est auri fames ibidem
 auaritia causa quæ sunt 151.2.f, 209.2.f
 audacia exemplum 85.2.m, 104.2.m
 audacia signum in oculis 128.1.f
 auditus mirabile exemplum 71.1.m
 auditum quid obtundat 279.1.m
 auellana Iuli inutilis 174.2.f
 auellanarum, nucum consideratio 165.1.m
 auellanae græcæ quo ferendæ tpe 189.2.p
 auellanae nucis natura & medicinae 273.1.m
 auena Græca cui non cadit semen 205.2.p
 auena frumenti primum vitium 205.2.f
 auena Germani pro pulve vefcuntur ibid.
 auena sponte proueniens & ea tantum vefcentes 63.1.f
 auenæ cibus quibus vilis 263.1.m
 auenæ panis vtilissimus ibidem
 auenis viuentis 38.1.f
 auentinus mons 220.1.m
 auencia aqua vbi 351.2.p
 augæ rex, simi vsus repertor 184.2.m
 auguria à quibus reperit 78.2.f
 augurium quando optimum 128.1.f
 auguriorum materia 98.1.m, 314.1.f
 augurum disciplina qualis 314.2.m
 auguriorum quæ aures aptæ 108.1.f
 augustus Imper. contra Aethiopes 62.2.m
 augusti apud Aetium victoria 131.1.p
 augusti statua qualis 256.1.p
 augusto argenteæ statuæ tribuæ 374.2.f
 augusti forum & in eo picturæ 405.1.p
 augusti imperatoris templum 394.1.p
 augusti pater quis 400.2.f
 augusti marmor 402.1.m, & inde
 augusti forum quale 405.1.p
 augusti imagines in cõcordiæ t'plo 410.1.f
 augusti templum 142.1.p
 augustus militari seditione prope afflictus. ibidem
 augusto principatum ineunte quæ stella visa 72.2.f
 augusti auspicijs quæ maria nauigata 132.f
 augusti principatu fames ingens 67.2.f
 augustus Virgilij carmina cremari vetuit. 72.2.f
 augusti imperatoris gesta 75.1.f
 augusti aduersa plura ibid. & inde
 augusti votui ludi 76.1.p
 augusti in radendo consuetudo 79.2.p
 augusti libertus, vini optimus ceflor 155.1.f
 augusto laurus e caelo missa 167.2.p
 augusti Siculum bellum 168.2.p
 augustus quid erga Neapolitanos cû Alica 203.2.f
 augustus Coloniam Capuam deducit ibid.
 angustus

augustus eruo legumine curatus 205.1.f
 augulli epistolæ ibidem
 augulli vndecimus consulatus 218.2.p
 augullus lactuca in ægritudine seruatus. 224.1.m
 augulli medicus Musa ibid. & 289.2.f
 augulli Italicae descriptio, ac in vndecim regiones diuiso 232.f
 augulli trophæum in Alpibus 30.1.p
 augusto Alpini subacti ibidem
 augusti ex pice augurium 98.1.p
 augusta laurus 167.1.f
 augusti oculi quales 128.1.f
 auaria quis primus instituit 115.2.p
 auiola quidam in rogo reuixit 77.1.p
 aulianus Euander staturarius 400.2.p
 aures pica vna deceptæ 390.1.m, & inde
 aures ne melli panicumve tangant 206.1.f
 aures quomodo manu capi possunt 223.2.p
 aures vbi cum hominibus pugnant 33.1.m
 & 66.2.p, & 111.2.p, 114.2.m
 aures curium nauium dirigentes 56.2.m
 aures villaticæ quo tutæ fiunt 266.1.f
 aures nocte lucentes 115.1.p
 aures nouæ fabulæ quæ 115.1.p, per totum
 aures quo ordine ex ouo generantur 116.1.p
 aures omnes in pedes nascuntur 116.1.m
 aures quot diebus incubent 117.1.p, & inde
 aures quæ animal paritunt ibid. m, per totum
 aures plerique quo oculos appetant 118.2.m
 aures quæ sine pedibus 135.1.p
 aures auspicijs aptæ ibidem m.
 aures quæ in cenis prohibentur 94.1.m
 aures geminos sinus habentes 131.1.f
 aures quæ quibus in locis non sint 111.2.p
 aures colores mutates in alias versæ 111.2.f
 aures dentate 114.2.m
 aures quæ otium maxima 107.1.p, & 110.1.f
 aures quæ sola à suo genere interimit 108.2.f
 auium diuersarum in medicina vsus 341.2.m
 auium generatio 115.2.m, per totum
 auium oua qualia ibid. per totum
 auium coitus qualis ibid. & inde
 auium generationis, incubatus, coitus, tempus ibid. per totum
 auium quod membrum primum gignitur. 116.1.p
 auium conceptus, & foetuum numerus 116.2.m, per totum
 auium pedum differentia 134.2.f
 auium vngues quales 135.1.p, & inde
 auium digestio per genera 108.1.f
 auium inauspicatarum consideratio ibidem
 & 108.1.f, per totum
 auium ex his quæ vngues non habent
 hirundo sola carne vefcitur 111.1.m
 aures quæ perennes, quæ semestres ibid. 1.f
 auium ingenia ibid. 112.1.f, & 2.p, & inde
 per totum & 107.2.m
 auium volatus incessusque 113.2.m, per totum
 auium loquentium lingua qualis 114.1.m
 auium potus 114.2.f, per totum
 aulos piscis 365.1.f, 362.2.f
 aurata piscis 365.1.p, 98.1.m
 aurata piscis medicinae 359.2.p
 auricularum indicia 136.1.p
 auricularum remedia 233.2.f, & 237.2.p
 & 325.2.p
 aures animalium animi index 83.1.p
 aures inuentorij indicia 128.1.m, & inde
 aures memoriarum locus 134.2.p
 aures dextra Nemefi sacra ibidem
 aures tangentes atreftantur ibidem
 auri animalium descriptio 128.1.p, & inde
 auri mulierum ornamenta ibidem
 auri vniones gestantur 101.2.f, 102.1.f
 auribus vbi quadrupes omnes carent 63.2.m
 aurium sordes medentur morfui hominis. 316.1.m
 auripigmentum quid 389.1.f, & 370.2.m
 auripigia à quo reperita 78.2.f

Pars prima.

auribus contraria 277.1.p, 279.1.m
 aurium medicinae 228.2.m, & 229.1.f, & 230.1.f, & 231.1.p, & 232.2.f, & 233.2.m, & 236.1.f, & 237.1.f, & 238.1.f, & 239.1.p, & 240.1.p, & 251.1.f, & 252.2.m, & 254.1.p, & 256.2.f, & 260.1.f, & 261.2.p, & f. & 262.2.f, & 265.2.f, & 268.1.f, & 269.1.p, & 269.2.m, & f. & 270.1.p, & 272.1.m, & f. & 273.1.p, & 2.p, & m, & 274.2.f, & 275.2.f, & 276.2.m, & 277.1.p, & 2.m, & 280.2.m, & f. & 294.2.p, & inde per totum
 aurium oculi quales 128.1.f
 auaria quis primus instituit 115.2.p
 auiola quidam in rogo reuixit 77.1.p
 aulianus Euander staturarius 400.2.p
 aures pica vna deceptæ 390.1.m, & inde
 aures ne melli panicumve tangant 206.1.f
 aures quomodo manu capi possunt 223.2.p
 aures vbi cum hominibus pugnant 33.1.m
 & 66.2.p, & 111.2.p, 114.2.m
 aures curium nauium dirigentes 56.2.m
 aures villaticæ quo tutæ fiunt 266.1.f
 aures nocte lucentes 115.1.p
 aures nouæ fabulæ quæ 115.1.p, per totum
 aures quo ordine ex ouo generantur 116.1.p
 aures omnes in pedes nascuntur 116.1.m
 aures quot diebus incubent 117.1.p, & inde
 aures quæ animal paritunt ibid. m, per totum
 aures plerique quo oculos appetant 118.2.m
 aures quæ sine pedibus 135.1.p
 aures auspicijs aptæ ibidem m.
 aures quæ in cenis prohibentur 94.1.m
 aures geminos sinus habentes 131.1.f
 aures quæ quibus in locis non sint 111.2.p
 aures colores mutates in alias versæ 111.2.f
 aures dentate 114.2.m
 aures quæ otium maxima 107.1.p, & 110.1.f
 aures quæ sola à suo genere interimit 108.2.f
 auium diuersarum in medicina vsus 341.2.m
 auium generatio 115.2.m, per totum
 auium oua qualia ibid. per totum
 auium coitus qualis ibid. & inde
 auium generationis, incubatus, coitus, tempus ibid. per totum
 auium quod membrum primum gignitur. 116.1.p
 auium conceptus, & foetuum numerus 116.2.m, per totum
 auium pedum differentia 134.2.f
 auium vngues quales 135.1.p, & inde
 auium digestio per genera 108.1.f
 auium inauspicatarum consideratio ibidem
 & 108.1.f, per totum
 auium ex his quæ vngues non habent
 hirundo sola carne vefcitur 111.1.m
 aures quæ perennes, quæ semestres ibid. 1.f
 auium ingenia ibid. 112.1.f, & 2.p, & inde
 per totum & 107.2.m
 auium volatus incessusque 113.2.m, per totum
 auium loquentium lingua qualis 114.1.m
 auium potus 114.2.f, per totum
 aulos piscis 365.1.f, 362.2.f
 aurata piscis 365.1.p, 98.1.m
 aurata piscis medicinae 359.2.p
 auricularum indicia 136.1.p
 auricularum remedia 233.2.f, & 237.2.p
 & 325.2.p
 aures animalium animi index 83.1.p
 aures inuentorij indicia 128.1.m, & inde
 aures memoriarum locus 134.2.p
 aures dextra Nemefi sacra ibidem
 aures tangentes atreftantur ibidem
 auri animalium descriptio 128.1.p, & inde
 auri mulierum ornamenta ibidem
 auri vniones gestantur 101.2.f, 102.1.f
 auribus vbi quadrupes omnes carent 63.2.m
 aurium sordes medentur morfui hominis. 316.1.m
 auripigmentum quid 389.1.f, & 370.2.m
 auripigia à quo reperita 78.2.f

auspiciorum materia 94.1.m, et 109.1.p
 auster ventus qualis 215.1.m, et inde. 10
 1.p, et m.
 austru ventus quibus nocent 182.1.f, et inde
 215.1.f, et 2.p, m, et f.
 austro vento rupes sacra vbi 9.1.f
 austrinus vertex 14.1.p
 autolyci simulacrum 380.2.m
 autumnus an serenus futurus sit 216.1.f
 autumnus initium quando 214.1.p
 axioomania magicæ species 407.2.p
 B
 Abie vinum quale 155.1.m
 Babylonis spina qualis 150.2.f
 Babylonis palma 185.1.m
 Babylonis fertilitas 206.2, per f.
 Babylonij quomodo segetes curent, et earum fertilitas 206.2.p
 Babylonij de terræ motu quid 152.1.m
 Babylonij syderum obseruationis repetores 78.1.f
 Babylonica terra non gignit herbas 206.2.p
 Babylonicae vestes quales 92.1.f
 Reliqua quare parte secunda.
 Baccalia laurus 167.1.f
 Baccaræ ex eo vnguentum 245.1.p
 Baccar rusticum quid ibidem
 Baccaris medicinae 251.2, per 302.1.m
 Baccaris idest, nardum rusticum 139.1.f
 Baccar, et pomori natura eadem 166.2.p
 Baccarum consideratio 165.2.m, et f. et 166.2.p
 Bacchus vbi educatus 141.2.m
 Bacchus primo coronam hederæ sibi imposuit 168.2.m
 Bacchus quando ante Alexandrum mængnum 55.1.m
 Bacchus cur ex femine Iouis natus creditur 56.1.f
 Bacchus cantharis vsus 374.2.f
 Bacchus à Mercurio nutritus 381.1.p
 Bacchus cum elephantis triumphum ducit. 80.1.p
 Bacchus quæ reperit 78.1.m
 Bacchi comites qui 400.1.f, et inde
 Bacchi templum in Samo 83.2.p
 Bacchi Thyrsos, galeas, scuta, hedera ornant 176.1.f
 Bacchi sacra cum hedera ibidem
 Bacchi nutritrix Nyfa vbi sepulta 45.2.m
 Bacchi simulacrum 380.1.m, 400.1.p, et f. et 2.m
 Bacchi mira pictura 387.2.f, et 390.2.p, et 2.f, et 392.1.p, et 394.1.p
 Baccho Agnus cur assignatur 274.1.f
 Baccho ferulae sacrae ibidem
 Baccharum effigies sculptæ 375.1.p
 Bacchica hedera 176.1.f
 Bacchi pisces 98.2.p
 Bacchis genera tritici ingentia 201.1.f
 Baiana fossa à Nerone facta 154.2.f
 Baianæ aquæ quales 349.2.m
 Balaninû oleum quale 144.2.m, et 269.2.f
 Balanus piscis 365.1.p
 Balani arbores 146.2.m
 Balani Sardiiani quid 165.2.p
 Balanitis castaneæ genus ibidem
 Balanitis gemma 419.1.f
 Balauitinae vestes vnde dicitur 150.1.m
 Balauitium punici mali flos ibidem
 Balbus Cornel. Garamates superat 42.2.m
 Balearica vina 155.1.f
 Balenarum piscium consideratio, natura, magnitudo, loca 95.1.p, et inde, et 95.2.p, et inde
 Balenis branchiæ non sunt 95.2.f
 Balenæ pilo vefciuntur 97.1.m
 Balena piscis 365.1.p
 Balenæ

Indicis Pliniani

Balenæ in medicinis vsus 363.2.p. Balenarum cum Oreis pugna 95.2.p. Balenarum ora in frontibus 95.2.m. Balenæ summa aqua annantes in sublimis nimbos efflant ibidem f. Balenæ qualiter spirent ibidem f. Balenæ cum musculo amicitia 106.2.f. Balenæ musculus piscis iter dirigit ibidem & inde Balista à quo reperta 78.2.f. Ballois herbæ consideratio 308.2.p. Balnearum plurium consideratio 349.2.m. per totum. & 352.2.m. & inde Balnearum ætus quo arceatur 352.1.p. Balnearum plurium vsus, & medicinæ quando 352.2.f. & inde Balnearum pensilium vsus quado 352.2.f. Balnearum damnatio 352.2.f. Balnea Agrippæ 406.1.p. Balsami consideratio 143.1.p. Balsamum vni terrarum Iudæe concessum ibidem & 175.2.f. Balsami olei natura & medicinæ 161.2.p. & 270.1.p. Balsamodes arbor 138.1.p. Banchus piscis 365.1.p. Banchi piscis medicinæ 361.1.f. Bannanica vna 153.2.p. Barba Iouis arboris genus 172.1.f. Barbara Aquilarum genus 107.2. m. per totum Barbarica pyra 163.1.m. Barbarica quid 245.1.p. Baroptenus gemma 419.2.p. Bafaltes maritor 402.1.f. Bafantes lapis 408.1.f. Bafalicon nucis genus 165.1.m. Bafalicon quere Ocyum 153.1.m. Bafalica vna 84.2.m. Bafallici serpentis descriptio 335.1.f. Bafus Licantius quis 295.2.m. Batis herba qualis 249.1.m. & 254.1.p. Batis herbæ medicinæ 254.1.p. Batis piscis 365.1.p. Batis piscis medicinæ 361.1.f. Batos Cynos arbor 280.2.f. Batrachus piscis 365.1.p. Batrachii statuarij opera 401.1.p. Batrachion herba quæ 311.2.p. & 295.1.p. Batrachij herbæ medicinæ 304.2.m. Batrachita gemma 419.2.p. Batti simulacrum 380.1.f. & 381.1.m. Bartiades qui 395.2.p. Bechion herbæ quæ 297.1.f. Bedas staturius 380.1.p. & f. Bedellium arbor 138.2.m. Belgarum ex calamis vsus 176.2.f. & 177.1.p. Bellonæ ades 387.1.p. belli inuectores 44.2.f. Bellicorum instrumentorum inuectores. 78.2.m. & inde belonæ pisces 365.1.p. belonæ partus 105.2.p. & 419.2.p. belus rex syderalis scientiæ inuictor. 59.1.p. & 419.2.p. beli oculus gemma 419.2.p. & 420.1.p. berenices crinis stella 14.2.p. berenice reginæ lapis 417.1.m. beryllorum lapidum consideratio 415.1.m. berytium vinum 155.2.p. berytia vna quomodo seruetur 163.2.f. beroffi astrologi laus statuaq; 73.2.m. bestie hominibus interdum prudentiores. 415.2.m. bestie quo fugantur 319.2.p. bestie qualiter hominem fugiant 335.2.f. bestias euocantias 420.2.m. bestioz corpori innascentes quomodo necentur. 235.1.p.

betæ consideratio,genera,natura, &c. 224.1.f. & inde betæ genera, natura, medicinæ 232.1.m. per totum betæ syluestris, & ex ea medicinæ 232.1.f. betæ femina nõ tota simul nasci 223.2.m. betæ fatio, cura, vsus &c. 224.2.p. & inde betæ folijs vino sapor refertitur ibidem betæ semen quale 227.1.p. betæ aquæ salis profunt ibid. & inde betam appositam non degustasse religio est 224.2.p. bætarrarum vna 155.1.m. bætica regio tritici fertilissima 262.2.f. bætica oleum quale 260.1.f. bætica olea maxima 187.1.p. bætica vberissimas melle inter oleas meritis ibidem Reliqua quere parte secunda. bætonicæ her. mira consideratio 290.1.f. & 291.1.m. betonica mira vis contra serpentes. 291.1.m. heronica cõtra bestiarum morsus 292.2.p. bætonicæ contrã mala medicamentã ibid.m. betonicæ medicinæ 297.1.m. & 2.p. & m. & f. & 298.1.p. & f. & 2.f. & 299.2. m. & f. & 302.1.p. m. & f. & 2.f. & 303.2.p. & 304.1. m. & f. & 305.1.p. betuli gemmæ 418.2.m. betulla arbor qualis quemque locum amet. 172.1.f. betulla apta scutis 179.2.p. betulla virgæ magistratum sunt 172.1.f. betulla ligaminibus apta 177.2.f. bion vini, & eius septem genera 155.2.m. per totum bion vinum & ex eo medicinæ 367.2.m. bibendi causa que siant 159.1.p. bibendi causa quædam presuntur ibid. bibendigratia niues, & glacies seruant 220.1. m. bibere ante cibum quado institutum 159.1.f. bibliotheca Romæ à quo dicata 386.2.f. bibliothecæ Romæ à quo dicata 386.2.f. bibliothecæ plures vbi ibidem bibliothecis imagines illustrium virorum ponebantur ibidem bibliotheca Pollinis Afini Ro. 73.1.p. bigas quis primus iunxit 78.2.f. bigæ in nummis signatæ 368.2.f. bigati nummi ibidem bilis moribus vnde 131.1.p. bilem augentia 261.2.m. bilis remedia 229.1.m. & 232.2.f. & 235.1. m. & 241.2.p. & 251.1.p. & 254.1.p. & f. & 257.1.p. & 258.1.p. & f. & 260.1.p. & 262.2.f. & 270.1.m. & 272.2.f. & 276.1. m. & 281.2.p. & 287.2.f. & 288.1.f. & 297.2.m. & 298.2.f. & 299.1.p. & f. & 2. p. & m. & 306.2.f. & 307.2.p. & 308.1.m. & 309.2.p. & f. & 310.2.p. & 311.2.f. & 313.1.p. & 353.1.p. & 362.1.f. bimammie vng quales 153.2.m. biremi quis primus vsus est 79.1.m. bifontes bestie quales 82.1.f. bifontis fere in medicinis vsus 324.1.f. byssinum liamum, & eius ingens pretium. 218.1.m. byssini tingendi ratio 103.2.f. per totum bythinia fungus venales micit 260.2.f. Reliqua quere parte secunda. bituminis consideratio 19.2.p. & inde bitumen calcis vsum prebet 19.2.m. bitumen ad lucernarum lumina ibid. p. bitumen Iudæe quale 318.2.m. & 69.2.m. bituminis fons vbi 62.2.p. bituminis probatio 397.1.f. & inde bituminis effectus, ac vis, ibidem & inde

bitumine statie tinguntur 397.2.p. bitumine ferrum clauisq; tinguntur ibid. bitumen quibus in locis prouenit 397.1.f. bituri animalia 349.1.p. byzantiij Africæ campus fertilissimus 184.1.p. & 202.2.m. Blapfigonia apum morbus 123.2.f. blattaria herba qualis 292.2.m. blattæ qua arte conueniant omnes 151.2.p. blattæ quomodo contrahuntur 291.2.m. blattæ vermis consideratio, natura, genera. 339.2.p. & inde blattæ in medicinis vsus ibidem blechnon herba 309.2.m. bliti natura, vitia, medici. conuitia 241.2.f. Boa serpens vnde dicta 82.1.f. boa morbus vnde dictus 329.2.f. boa morbus quis ibidem boe serpentes 82.1.f. boarium forum 378.1.m. boario in foro statua fuit Herculis ibid. boario in foro mirum 314.2.p. boarium forum Romæ à boue greco dictum. 376.1.f. boggyrus piscis 365.2.p. boggyrus historicus 179.2.f. bochii regis feuitia 80.2.f. boeticorum aduersus Laedæmonios victoria 110.1.p. boethus sculptor. 375.1.p. & 380.2.f. bolbiton quid 329.1.m. boleni gemma 419.2.p. boleti natura, venenumq; 260.2.p. boleti arboris 170.1.p. boleti veneni remedia. Quere fungorij veneni remedia. boletus vnde venenum trahit 260.2.m. boletorum etas diuerum septem ibidem bombyx Coa qualis 124.2.p. per totum bombycum vermium consideratio ibidem .1.f. & inde bombicina vestis à qua reperta ibidem 2.p. & inde bombycinæ arundines 177.1.f. bombylis vermis qualis 124.1.f. bona presenta multos perdunt 74.1.f. bona, malis paria non sunt ibidem bonafus fera 82.1.p. bootes cœli signum 9.1.p. borea vento flante quid agendum, et à quo cauendum 215.2.p. & inde boreas ventus 9.2.m. borea gemma 417.2.m. botrytis cadmiæ genus 382.1.p. botryon medicamentum 316.2.p. botrys herba que 306.2.f. & 308.2.p. & 289.2.m. botrytes gemma 419.2.p. boum consideratio, natura, diuersitas, pretium 91.1.m. per totum bouis capiti mirum lapilli inesse 348.2.m. boum honor apud veteres 198.1.p. boum effigies in cre habebatur ibidem boues aratur quomodo iungendi 207.1.m. boues quas herbas maxime expentur 208.1.p. boues retro pascentes 91.1.m. boues futura presagiunt 207.1.p. boum simum vile aluaris 248.2.p. boum scabies quomodo curetur 254.2.m. boum medicinæ 282.2.m. boum cornua quomodo curantur 127.2.m. bobus bis mutantur dentes 129.2.m. boues grauidæ vbi ferant partum 131.2.f. boum venenum 259.2.f. boum morbi remedia 230.1.m. et 279.2.f. & 349.1. m. bouis lac quale 222.1.p. & f. & 342.2.p. boues Indici quales 84.1.f. & 2.p. per 9.1.p. boum etas ibidem m. boues

Boues quo pinguescunt ibidem Boum dormitura ibidem Boum apud piscos cura ibidem f. Boues occidere à piscis prohibetur ibid. Bouem locum aliquando 91.2.p. Bouis apis consideratio ibidem per totum Bouem quis primus occidit 79.1.f. Boue arare à quo inuentum 78.2.m. Bubus quæ folia vilia 173.1.f. & 264.1.p. & 269.2.p. Bouis in medicinis vsus 325.2.m. & 326.1. m. & 327.1.p. & 328.1.m. & 348.2.m. Boues pisces 97.2.m. Box piscis 365.1.p. Brachiorum consideratio 134.1.m. brachiaz quibus piscibus insunt 95.2.f. & 98.2.f. Brassica corrumpitur in dolio vini sapor. 224.2.m. Brassicæ consideratio, laus, genera, &c. ibid. & inde Brassica toto seruit ac meruit anno ibid. Brassicæ cymæ quas, qualesq; ibidem Brassicæ genera tria ibid. & inde Brassica in rapam vertitur 226.2.m. Brassicalaus & de ea scriptores plures, ac ex ea medicinæ 232.2.m. per totum Brassicæ species tres ibidem Brassica inimica vino vitibusq; ibidem f. & 233.1.f. Brassicæ vsus 233.1.f. & inde Brassicæ stirpis vsus ibidem m. Brassicæ nocumenta ibidem f. Brassica vbi non editur ibidem Brassicæ syluestris medicinæ ibidem Brassicæ marina qualis 233.2.f. Brassicæ, & Cyclaminum inimicæ ibidem Brya frutes 150.1.f. Bryaxis staturius 378.2.m. & 380.1.f. & 400.1.p. & 2.p. Bryonia arbor quæ & eius vsus 278.1. m. & inde Bryonia herbæ descriptio & medicinæ 266.1.m. & f. Bryon & ex eo medicinæ 275.2.f. Bryon herba qualis 308.2.p. Britannia quam terram amat 184.1.m. & f. Britanni quo digito gestant annulos 367.1.m. Britanni glasto suas coniuges pingunt 255.1.m. Britannia electrum 413.1.p. Britannia magica exercere cõsuetã 340.2.f. Britannica herba qualis 286.2.p. & 291.1.m. Britannicæ herbæ inuentio 305.1.f. Bromos herba q; & ex ea medicinæ 264.1.f. Bronia gemma 419.2.p. & 420.2.f. Bronis pictura 391.2.f. Brumalis circulus 14.2.p. Brumales dies byemem futuram ostendunt 210.1.m. Brumæ initium quando 209.2.m. Brumæ tempore quid agricolæ facere debent 210.1.m. Bruta arbor 141.1.m. Brutia pix optima 161.2.m. Brutia pix quæ 171.1.m. Brutorum animalium remedia 236.1.p. Brutis tempus parientiæ statutum 68.1.m. Brutus L. apud Delphos terram excolat-ur ex oraculo responso 167.2.m. Brutus L. publ. meruit libertatem ibid. Bruti epistolæ ex auro 368.2.p. Bruti Callisti templum 400.1.f. Bruto qui reges expulit nulla decreta statua 377.2.f. & 381.1.f. Bubbatio quid 384.1.f. Buberij qui, & vnde dicti 158.1.p.

Pars prima.

Bubonion herba quæ 307.1.f. Bubonis auis consideratio 109.1.p. Bubonis in medicinis vsus 336.1.m. & inde 338.2.f. & 343.1.f. Bubonum aures quales 128.1.p. Bubonis cordis mirum 336.1.f. Bubulæ Cunilæ her. medicinæ 291.1.m. Bubulo qualis pulmo 131.2.p. Bubulæ carnes quomodo facile percoquantur 272.1.p. Bubulum femur herba quæ 309.2.f. Bubulum fel quid 138.2.p. Bubulæ lingue herbæ vsus 188.1.m. Bucardia gemma 419.2.p. Bucca quid in homine 129.1.m. Buccinum purpurarum genus 103.1.p. & 98.2.f. Bucephalos Alexandri Magni equus 89.2. m. & 56.1.f. Bucere herbæ 284.1.f. Buccinates vuz quales 153.2.m. Buglossos, id est lingua bouis her. 290.1.p. Buglossi medicinæ 302.1.f. Bulapatho herba & ex ea medicinæ 240.2.f. Bularchi piscioris mira tabula 74.1. p. & 389.2.p. Bulbinæ herbæ descriptio, & ex ea medicinæ 233.2.f. Bulbine bulli genus 222.1.f. Bulborum medicinæ 233.2.m. & inde Bulborum syluestrium consideratio 247.2.p. Bulborum syluestrium medicinæ 237.2.f. Bulborum consideratio, & genera plura. 221.1.m. & inde Bulborum floris medicinæ 233.2.f. Bulbori effusio & maturitas quado 222.1.f. Bulbus vomitorius cur 234.1.p. Bulbi genus ex quo mapalia, & vestes fiunt 218.2.f. Buleuterion quid 405.1.p. Bulla aurea cui primus donata 366.1.f. Bulla aurea cui dabatur ibidem Bumasti vna qualis 153.2.f. Bumelia fraxinus 171.2.m. Bunion Napi genus 229.1.p. Bupleuron herba quæ 308.2.p. Bupleuron herba 269.2.m. Bupleuris herbæ consideratio & medicinæ. ibidem Bupleuris vermis qualis & vnde dicta 342.1.m. Bupleuris remedia 266.2.p. & 268.1.f. & 269.2.p. & 2.f. & 318.1.f. & 322.1.f. & 324.1.m. & 342.1.m. Buselini herbæ medicinæ 234.2.m. Buteo accipitris genus, & familia ab eo cognominata 108.1.f. & 115.1.f. Buthyri statuarij opera 380.2.p. Buthyri consideratio, vsus, medicinæ 322.1.m. & inde, & 133.2.m. per totum Butyri natura 322.2.m. Butyri effectus ibidem Butyrum vnde dictum ibidem Butyrum quomodo fiat ibidem Butyrum quid 132.2.m. Butyrum olei vim habere ibidem Buxus vbi plurima 172.1.p. Buxi arboris consideratio, & genera tria ibid. Buxus montes amat ibidem Buxo non decidunt folia 172.2.m. Buxo folia qualia 173.1.m. Buxus grauisima, & spississima arborum. 179.1.f. Buxus non sentit cariem, neque vetustatem 179.2.m.

Cachrys quid 300.1.m. Cachryx pillula in medicina 170.1.p. Cacoethe morbi remedia 374.2.m. & 278.2.m. & 304.1.m. & 312.1.f. & 329.2.f. & 347.1.f. & 364.1.p. Cacoethe morbus 262.2.f. & 263.2.f. Cadauera vbi medicata afferuntur 130.2.p. Cadytas herba in Syria qualis 181.1.f. Cadmia quid 375.2.f. Cadmiæ medicinæ 381.2.f. per totum Cadmiæ genera ibidem Cadmiæ faciendæ ratio ibid. & inde Cadmia vbi optima 381.1.p. Cadmiæ effectus qui ibidem Cadmus solutæ orationis inuentor, 48.1.m. Cadmus in Græciam quas literas attulit. 78.1.f. Cadmus quæ reperit 78.2.p. & 79.1.p. Cadmi patria 48.1.m. Cadmi pictura 392.2.m. Caduceum cur cum serpente 334.2.f. Cadurei populi ex lino vela textit 217.2.m. Cæcias ventus 9.2.f. & 10.1.m. Cæcyx alites 361.2.f. Cæcyx quo tolli potest 86.1.p. & 128.2.m. & inde Cæcitate quidam post longum tempus liberati 328.2.m. & inde Cæcilia Caia quæ 99.2.m. Cæciliana lactucæ genus 224.1.m. Cæciliana cerasa qualia 166.1.p. Cæcubi vini generositas 154.2.f. Cæcubum vinum quale 266.2.f. Cædendæ materis tempus 215.1.p. Cædus arbores que 190.1.f. Cæliaci vilia, quæ gre cæliacorum remedia. Cæliatores imaginum clari recentur 379.1.p. per totum Cælaure mirabiles describuntur 374.2.f. & inde Cælius Tubero à rogo reuixit 77.1.p. Cælius Rufus orator 76.2.p. Cæli consideratio, magnitudo, æternitas, continentia, mensura &c. 1.1.p. per totum Cæli formam globatam esse ibidem m. per totum Cælorum motus qualis ibid. super totum Cælorum ob motum sonitus concentusq; ibidem & inde Cælum à quo primus descriptus 2.2.f. & inde Cælo animalium omnium impressas effigies 1.1.f. Cælo rerum omnium semina inesse 1.2.p. Cælum vnde dictum ibidem Cælo quæ nobiscum societas 2.2.m. Cæli notitia quis primo habuit 2.2.f. Cæli signa duodecim à quo primum ibid. Cæli faces quales 77.p. Cæli colores ibid. m. per totum Cæli species sanguinei coloris vilia 6.2.f. Cæli flammæ 7.2.m. Cæli coronæ circa Solem & Lunam quando ibidem & inde Cæli repentini circuli ibidem f. Cæli ostentum 8.1.p. per totum Cæli scintilla quando cadere visa ibid. Cælum pro aere 8.1.m. Cæli in terris influxus 8.2.f. & inde 15.2.m. per totum Cæli animalium effigies quot habeant 9.1.p. Cælum in partes sedecim diuiditur 11.2.m. Cælum ardere sæpe visum 2.1.m. Cæli proprietates in locis 12.2.p. per totum Cælo omnis infirmitas accidit 174.2.f. Cæli natura ad arbores 182.1.f. per totum Cælu quod arbuta spectare debeat. 183.2.f. Cæli ad arbores societas 182.1.f. per totum Cælum terræ parere quidam cogunt ibid. Cælo constat operis facultas 184.1.p. Cælo maxime agriculturâ cõstare 208.2.f. Cæli

Indicis Pliniani

Cæli cum terra societas 211.1.f.
Cæli violentia quo tollitur 318.2.p.
Cælium quæ aues crebro aspiciunt 110.1.p.
Cælestium obseruationes à quibus 4.1.m.
Cælestium corporum motus cur distimiles 4.2.f.
Cælestibus natura æterna 2.2.m.
Cælestium in terram potentia ibidem
Cælestium distantia non vestiganda 61.2.m. & inde
Cælestium cognitio obscurissima 208.2.f. & inde
Cælestium cognitio ex multis haberi potest 212.1.p. & inde
Cælestium ciuile bellum, quæ prodigia præcesserunt 195.2.m.
Cæsar quo anno censor 145.2.p.
Cæsaribus Iulij de vino sententia 155.1.p.
Cæsar L. censor quæ, & quid censuit 156.2.f.
Cæsaribus Iulij munus gladiatorum 164.2.p.
Cæsaribus domus laurum habuit 167.1.f.
Cæsaribus villa vbi 167.2.f.
Cæsar ex qua lauro triumphare solitus, & cur ibidem
Cæsaribus forum Romæ 180.2.f. & 218.1.f.
Cæsar annu ad Solis cursu redegit 209.1.m.
Cæsar forum Romæ torum rex, ac sacræ viam, & eius gladiatorum munus 218.1.f.
Cæsaribus æmen de oleræ 225.1.p. & inde
Cæsar dictator Peloponnesum insulam tenuit efficere 32.1.f.
Cæsar Ptolemæum perimit 41.1.m.
Cæsar Caius Aug. filius 61.2.p. & 132.2.f. & 140.1.p. & 357.2.m.
Cæsaribus exercitus in Pharsalia famem sensit 296.2.p.
Cæsaribus adilitas, & ingeres diuicij 369.1.f.
Cæsar. C. æriarium spoliat ibidem
Cæsaribus loricæ cui dicata 377.1.m.
Cæsaribus Aiaceum & Medæam Veneri dicat 387.2.f. & 73.2.f.
Cæsaribus Iulij tēplū & curia 388.1.p. & 391.2.p.
Cæsaribus statuarum marionæ 400.2.f.
Cæsaribus in Alexandria templum 403.1.p.
Cæsaribus aqueductus 406.1.m.
Cæsaribus vbi Pompeium vicit 407.1.p.
Cæsaribus sex dactylotheas Veneris genitrici, consecrat 411.2.m.
Cæsaribus dictatoris spectacula 81.1.m.
Cæsaribus dictatoris mirus equus 89.2.f.
Cæsaribus chorax ex margaritis dicatus Veneri 102.1.m.
Cæsaribus piscinæ 105.2.m. & 118.2.m.
Cæsaribus triumphalis cœna 106.1.p.
Cæsaribus sacrificanti bis in exitis defuit cor. 170.2.m.
Cæsaribus pater qua morte extinctus 77.2.f.
Cæsaribus ex vehiculo casus, & eius ne iterum caderet incantatio 314.2.f.
Cæsaribus ciuili bello cometes visus 71.1.m.
Cæsaribus anima in deorum numero recepta. 71.1.f.
Cæsaribus crinita stella quando visa ibidem
Cæsaribus occiso anno toto sol palluit 7.2.f.
Cæsaribus thronos stella 14.2.p.
Cæsaribus vnde dictus 68.2.m.
Cæsaribus gesta omnia breui compendio 71.2.p. per totum. & 6.2.f.
Cæsaribus ingenium omnium capax 71.2.p.
Cæsaribus simul scribere, legere, dicere, audire ibidem
Cæsaribus signis collatis quinquagies dimicauit ibidem
Cæsaribus ductu quot hominum milia occidit, ibidem
Cæsaribus fuit clementia peculiaris ibidem
Cæsaribus magnanimitas ibidem
Cæsaribus vnde dicti 68.2.m.
Caius Imp. obeliscum in circo Vaticano statu

ruit 179.1.m.
Caij principis luxus in vnguentis 145.1.f.
Caij luxus in ædificijs 405.2.p.
Caij principis mirum de Platano 137.1.f.
Caius Imp. Peloponnesum insulam tenuit efficere 16.1.m.
Caius Cæsar Augusti filius 61.2.p.
Quere Cæsar Caius.
caij principis ludi 369.1.f.
caius princeps auri audissimus 370.2.m.
caij Imperatoris matrona 102.1.m.
caij Imp. oculi quales 128.1.f.
caij Imp. gladiatores quales ibidem
caio Imp. immolanti secur defuit in exitis. 130.2.f.
caius princeps quando interfectus ibidem
caius Imp. generis humani fax ibidem
calais gemma 419.2.p.
calamidis statuarum opera 378.2.f. & 380.1.m. & 400.2.f.
calamites gemma 419.2.p.
calamites ranæ genus 363.2.f. & 364.2.m. & 367.1.p.
calamus odoratus 142.2.m. & 148.1.p.
calami oleum 161.2.m.
calami in medicinis vsus 364.2.f.
calamo vbi folia non decidunt 172.2.m.
calamorum aquaticorum consideratio 176.2.m. per totum
calamorum Aegyptiorum vsus ibidem
calamorum comæ pro pluma ibidem
calamis orientis populi bella cõsuevit ibid.
calamorum armis quæ gætes victæ 177.1.p.
calamus Italici sagittis aptissimus ibid.
calamorum differentia plures, & qui aptissimi sunt ibidem
calathiana viola qualis 245.1.p.
calchas contra L ucanos 27.2.m.
calciamenta quibus vertantur in lapides. 406.2.f.
calciantes se quidã repente mortui 77.2.p.
calciatragæ herba quæ 309.2.p.
calciosthenes imaginum fictor 395.2.m.
calculi consideratio 240.2.p.
calcolorum cruciatus asperimus 286.2.p.
calcolorum remedia 229.1.m. & 234.1.p. & 234.2.p. & 238.1.f. & 240.2.p. & 241.1.f. & 242.1.f. & 242.1.p. & 245.1.p. & 245.1.f. & 254.1.p. & 256.2.m. & 258.1.f. & 261.2.m. & 263.2.f. & 272.2.f. & 273.1.f. & 274.1.m. & 275.1.m. & 279.2.m. & 280.2.p. & 2.2.f. & 284.1.p. & 300.1.p. & 306.2.f. & 309.2.p. & 310.2.f. & 312.1.m. & 358.1.f. & 362.2.m. & 414.1.p. & 421.1.f. & 327.2.m. & 344.1.m. & 350.1.p.
calculis notare diem 74.1.f.
calena vina 155.1.p.
calenas vates 314.2.p.
caligo vnde causetur 9.1.p.
caliginis oculorum quo tollantur 235.2.p.
calisti liberti Cæsaribus scena 402.2.m. & inde
callatis piscis 365.1.p. & 98.2.p.
callatis statuarum 38.2.f.
callæ herba descriptio 308.2.m.
callias Atheniensis 372.2.p.
callicles statuarum 381.2.p.
callicles pictor 392.2.m.
callicerates statuarum 401.1.f. & 71.1.p.
calliblepharis vitia 325.1.p. & 398.1.m.
calliblephara 278.1.f.
calliblepharum vnguentum 251.1.f.
callicia herba qualis 282.2.f.
calligonon herba 311.2.p.
callimachus pictor 381.1.m.
callimachus medicus 243.2.f.
callimachus dux 589.2.m.
callimus lapis 407.2.f.
callion herba quæ 254.1.f.
callionymus piscis 365.1.m.

callionymus piscis medicina 360.2.f. & 361.1.f.
callisthenes historicus 400.2.f.
callistratus statuarum 379.1.m.
callistruchi ficus quales 164.1.p.
callistus seruus ditius 373.2.f. & 402.2.p.
callitricha herba 292.2.f.
callitriches feræ quales 93.2.m.
callitrichon herba qualis 300.1.f.
callitricho herba & ex ea medicina 258.2.f.
callitrix herba qualis 304.1.m.
callixenus statuarum 279.1.m.
callon statuarum ibidem
callorū corporis remedia 253.1.m. & 262.2.p. & 263.1.m. & 277.2.p. & 279.1.f. & 333.2.m. & 384.2.f. & 383.1.p.
calor olei causa est 160.1.f.
calorem inducentia facientia quæ 269.2.m. & 271.2.f. & 273.1.f. & 277.1.f. & 301.1.p.
calorem sedantia, tollentiaque 236.2.p. & 267.2.m.
calphurnij Flamme in Sicilia gesta, & quæ corona donatus 255.2.f.
calphurnij anulus 367.1.p.
caltha violæ genus 245.1.p.
calua quæquã animalium naturaliter caluicium homini proprium ibidem
caix aqua accenditur 371.2.p. & 409.1.p.
calcis consideratio ibid.
calcis et arenæ mixtura ibidem
calx quibus vitilis 184.2.p.
calce vina condunt Africa 158.1.p.
calce vbi agros fertiles reddunt 184.2.p.
calcis in medicina magnus vsus 409.1.f. & inde
calcis natura qualis ibidem
calci oleum solum miscetur 274.2.f.
cambyses rex obelisco pepercit, qui vbi non pepercerat 402.2.f.
comelopardalis animal quando primum Romæ 84.1.m.
camelorum consideratio 84.1.p. & inde 129.2.p.
camelorum vsus in preliis 84.1.m.
cameli partium in medicinis vsus 219.2.p. & inde
cameli quot annis viuunt 84.1.m.
cameli quot mensibus ferant vterum 117.2.f.
cameli lac quale 133.2.p. & 221.1.p.
camelinum lac dulcissimum ibidem
camelorum cum equis inimicitia 84.1.m.
cameli fel non habent 130.2.f.
cameræ quando primum 409.2.f. & inde
cameræ à quo primum picta 392.2.m.
camerina poma 162.2.f.
camillus quo die Veios cepit 29.1.f.
camillus aurum Ioui Capitolino donat. 366.1.p.
camillus minio illius triumphauit 372.2.p.
camilli domus qualis 566.2.m.
camilli statua 377.2.p.
caminarum piscis 365.1.m.
campaniæ castanæ 165.2.p.
campaniæ vitium magnitudo 152.1.m.
campaniæ vna qualis 153.1.f. & 115.1.m.
campaniæ cerasa 166.1.p.
campaniæ filigo 202.2.p. & inde
campaniæ campus laudatissimus 203.2.p.
campaniæ fertilitatis 203.1.f. per totum. & 23.2.p.
campaniæ terra pulla 183.1.m.
campania rosa 244.1.p. & 2.p.
Reliqua quere parte secunda.
cãpaspe Alexandri amica Apelli data 391.1.f.
cannabis consideratio 203.2.p. & medicina ex ea. 242.2.p.
cannabis vbi primum nata ibidem
cannabis geniturã virorum extinguit ibid.
cannabis aquam coagula ibidem
cannabis natura, vsus, sctio, eulio 226.2.p.
cannabis ingens magnitudo ibid.
canachus

Pars prima.

canachus statuarum 379.1.m. & 380.1.f.
canachi statuarum opera 401.1.f.
canalium, vel Canaliense aurum quod. 370.1.p.
canaria herba quæ 290.2.m.
canarij augurij festi 198.1.m.
canarium arbor 142.1.f.
canchrys rosmarini semen 279.2.m. & inde
canchrys genera plura ibidem
cancerum consideratio 100.2.f. per totum
canceris vita longa ibidem
canceris omnibus octoni pedes ibidem
cancerorum foemina à maribus differentia. ibidem
cancerorum multitudo ibidem
canceris retrorsum incessus 101.1.p.
cancerorum coitus 105.1.m.
cancerorum oculi quales 128.2.f.
canceri tergora exuunt 100.2.f.
cancerorum genera ibid. & 365.1.p.
cancerorum inter se pugna 101.1.p.
canceri contra serpentum ictus medentur. ibid. & 86.1.p.
canceros in scorpiones transfugurati 101.1.p.
cancerorū in medicinis vsus 363.1.f. & 2.p. & 364.1.m. & 360.1.p. & 361.1.f. & 362.1.p.
canceri oculi ad quid vitiles 361.1.m.
candace regina vbi regnauit 63.1.p.
candaules rex ingenti precio picturam mercatus est 389.2.p.
candaules quando obiit 389.2.p.
candaules regis praelium ibidem
candelabrorum confid. 376.2.p. per totum
candelabrorum pretia ibidem
cancinities homini, & equo tantum prouenit 127.2.f.
canis quo inficiuntur 230.2.f.
canis stellæ ortu vina mutantur 158.1.p.
canis stellæ ortu, scindenda ligna 178.2.m.
canis stellæ occasus quæ 211.1.p. & 213.1.p.
canis signi exortus 82.2.m. & 212.1.m.
canis signi exortu quæque immutantur 98.1.f. & 212.1.m.
canis signi veneratio 212.1.m.
canicularum piscium consideratio 104.2.p. per totum
caniculæ pisces 365.1.p.
caniculæ pauent hominem æque ac terrent 104.2.m.
canicula: piscis medicina 361.1.f.
canum piscium generatio 105.1.m.
canis lingua herba qualis 290.1.m.
canum descriptio, natura, & erga dominos fides 89.1.p. per totum. & 117.2.m. & inde
canes homini inter omnia fideliss. 89.1.p.
canis cum elephanto pugna 89.1.f. & inde
canes pro dominis pugnat aliquando 89.1.p.
canum miracula plura ibid. per totum
canum in bellis vsus vbi ibid. & inde
canes soli dominos nouere ibid. m.
canes soli nomina nofcunt sua ibidem
canum scæuita quo mitigatur ibidem
canes ex vigribus concipiunt 89.1.f.
canes è lupis concipere ibidem
canes dono Alexandro dati quales fuerint. ibidem
canum partus & generatio ibid. & inde
canum rabies quando pestifera ibidem
canem locutum aliquando ibidem
canes Melitei quales 311.1.f.
canes quæ loca non intrat 61.1.m. & 111.2.f.
canes vbi pro regibus habentur 63.2.m.
canum magnorum copia vbi 64.2.p.
canes Indici cæteris grandiores 67.1.p.
canes quosdam ædes non ingrediuntur. 111.2.f.
canum genera plura 117.2.m. & inde
canum generatio ibidem
canum prodigia ibidem.

canes quandiu viuunt ibidem
canes quibus infestantur 127.1.p.
canes degenere sub aliu caudas reflectunt. 133.2.p.
canum impetus quo cohibetur 360.1.p.
canes quando maxime in rabiem aguntur 8.2.m.
canis morfus remedium 285.2.f.
canes qua herba sese purgant 290.2.p.
canes quos non latrent 292.2.p. & 320.1.m. & 277.1.m. & 349.1.p.
canis mira pictura 392.1.m.
canes quo rabidi fiant 69.2.m.
canes ne rabidi fiant 1318.2.p. & 337.1.f. & 279.2.p. & 89.2.m.
canum scabiei remedia 329.2.f.
canum annua apud Romanos supplicia. 335.1.p.
canis in placandis numinibus pro hostia im molabatur. ibidem
canes quo cibo necentur 233.1.f. & 234.1.m. & 279.2.m. & 257.2.f.
canis vrina in cespite perfusa herba ibi nata ad quid vitilis 283.2.m.
canum vermes, id est, Ricini quo necentur 237.2.f.
canis mirum simulacrum 378.2.p.
canis in medicinis vsus 335.1.p. & 337.1.m. & inde 341.2.p. & 343.1.f. & 344.1.f. & 345.1.m. & 347.1.f. & 349.1.p.
canis rabidi morfus remedia 89.2.p. & m. & 230.1.m. & 231.1.p. & 233.1.f. & 234.2.p. & 235.2.p. & 241.2.p. & 242.2.p. & 252.1.m. & 257.1.p. & 260.2.f. & 261.1.m. & 265.1.f. & 267.2.f. & 268.2.p. & 271.2.p. & 272.1.p. & 272.2.f. & 273.1.p. & 277.1.f. & 281.2.m. & 285.2.f. & 292.2.p. & 314.1.p. & 316.1.f. & 318.1.p. & 2.2.f. & 320.1.f. & 324.1.m. & 333.1.f. & 337.1.m. & inde 359.2.f. & 360.1.p. & 362.2.p. & 84.2.m.
canina capita habentes homines 63.2.f.
cannensis clades Romanorum 164.1.f.
canopus sydus quale 142.2.p. & inde
cantharidum vermium consideratio 336.2.f. & inde
cantharides quo fugantur 318.2.p.
cantharides ex qua gignantur materia 127.1.m.
cantharidum in medicinis vsus 338.1.p. & 344.2.m.
cantharidum veneni remedia 127.1.m. & 235.2.p. & 240.1.m. & 266.2.p. & 268.1.f. & 269.2.p. & 272.1.f. & 324.2.p.
cantharite vinum 155.2.p.
cantharus piscis 365.1.m.
cantharium lapathum herba 240.2.m.
cantharis vermibus frumescens erodens 206.1.p.
capanæ ducis pictura 394.2.m.
capellæ cœlestis signi ortus quando 211.1.p. & 214.1.f.
capillata dex: ara quare dicatur 180.2.f.
capillus virinum vestalium quo deferebatur ibidem
capillus vbi probò existimatur 53.1.f.
capillorum consideratio 127.2.f. & inde per totum
capillis quæ gens careat ibidem
capillorum defluuium quibus inest ibidem
capillus puerorum primum cõtra podagram 316.1.f. & inde
capillus viroorum contra canis morfus ibid.
capilli mulieris quibus vitiles 318.1.m. & inde
capilli ne canescant 348.1.f.
capillorum animalia perimentia 397.2.f. & 358.1.m. & 356.1.p.
capilli quo crispi fiant 258.2.f. & 259.2.p.
275.2.f. & 19.2.p. & 336.1.f.
capillum ad lunæ dies contrahari 315.1.f.
C. P L I N I I.

capilli quando tendendi 178.2.f.
capilli quo vario colore inficiuntur. 178.2.p. & 230.2.f. & 240.1.m. & 258.2.f. & 272.1.f. & 276.2.f. & 277.1.f. & 279.2.p. & 280.1.f. & 281.1.p. & 304.2.f. & 382.1.f.
capillos denigrantia 264.1.p. & 270.1.f. & 273.2.f. & 274.1.p. & 275.1.p. & 278.2.f.
capillus quo ruffatur 165.1.m. & 268.2.m. & 269.2.f.
capillum flauum quid faciat 15.2.p. & 305.1.p.
capillorum color vnde 15.2.p. & inde
capilli ne cadant, vel defluat 88.1.p. & 229.1.f. & 253.1.m. & 258.2.f. & 273.1.f. & 274.2.m. & 292.2.f. & 297.2.p. & 306.1.f. & 312.2.f. & 315.1.f. & 323.1.p. & 324.2.f. & 337.2.f.
capillos nutriencia 260.1.p. & 269.2.p. & 273.1.p. & 281.2.f. & 292.2.f. & 312.2.f.
capitolium cura Anserum defensum 110.1.m. & 334.2.f.
capitolium incensum 378.2.p.
capitolium quando incensum 148.2.f. & 387.1.m.
capitolij mira ædificia 405.2.m.
capitolij ædium columnæ vnde 401.2.p.
capitolij dedicatio à quo 218.1.f.
capitolinæ ædis incendium 366.2.f.
capitolinus Manlius quoties corona donatus 168.2.f.
capitolinus Manlius regni affectat 71.1.m.
capitolini Manlij fortitudo, ac gesta ibidem & inde
capitolini Iouis ædes ex quo ære 376.1.f.
capitiæ vix quales 153.2.m.
capites gemma 419.2.p.
capiti herba: medicina 297.2.m.
capnum argos argyllæ genus 184.1.f.
cappadocia oleum quale 161.2.m.
Reliqua quare parte secunda.
capparis herba: confid. 225.2.f. & inde
capparis excellentia vbi ibidem
capparis fructus consideratio 150.2.f. & 166.2.m.
capparis stomacho inutilis 237.1.f.
capparis natura et medicina eius 237.1.m. & inde
capra oleæ inimica 161.2.f.
caprarum consideratio, natura, generatio 92.2.m. per totum
capræ pinguedine sterile sunt ibidem
capræ quaternos edunt ibidem
capræ adhuc lactantes generant ibid.
capræ pariunt octonis annis ibidem
capris cornua non omnibus, et in his indicia annorum ibidem
capris mutilis lactis maior vberitas ibidem
caprarum solertia ibidem
caprarum generositatis signum ibidem
capræ auribus spirant, non naribus ibidem
capras febris nunquam carere ibidem & 324.1.p.
capræ noctu vt interdum cernunt 92.2.f. & 128.2.f. & 325.1.m.
caprarum morfus exitialis atbori 92.2.f.
capra cur Mineræ immolatur ibidem
capra quo necatur 279.1.f.
caprarum cornu serpentes fugantur 324.1.p. & inde
capræ cur non lippiant 325.1.m.
caprarum in medicinis vsus 324.1.p. & inde per totum
caprius Cæcus in medicinis ibidem. 324.1.f. & 329.1.m.
caprinus sanguis in medicina 324.2.p. & 329.1.m.
caprinum fel in medicina 325.1.m.
capræ fel non habent secundum quosdam 130.2.f.
b caprinum

Indicis Pliniani

caprinum seu in medicina 327.2.p.& 329.1.p. caprinum caput in medicina 327.2.p. caprini pili cinis calculos expellit & capra- rum simus 327.2.f. caprarum simus in medicina ibi. & 328.1.f. caprarum vrina in medicina 328.1.p. caprinum cornu vuluis vile 330.2.p. caprinum lac stomacho vile 322.1.p.& m. & 327.2.p. caprinum iecur quibus proficit 92.2.f. caprea feta veneno viuut 119.1.p. capre vbi non sint 94.2.p. caprificus dies Vulcano facer 122.1.f. caprificatio arborum consideratio 164. 2.p. per totum caprifici arboris consider. ibid. per totum caprificus nunquam floret 173.2.p. caprificus vbi trifer 174.2.p. caprifici quibus infestentur 196.1.f. caprifici qui laudantur ibidem.2.p. caprifici natura & ex eo medicinæ 271.2.f. & inde caprificus taurorum ferocia mmitigat 272. 1. m. caprimulgus aues quales 113.2.f. per totum caprimulgi nocturni fures ibidem caprimulgi interdiu visu carent ibidem capris que apta materia 180.2.p. capua vnguentis delectata 144.2.p. capuam à quo colonia deducta 203.2.f. capitis animalium consideratio 127.1.f. & inde capibus quæ animalia carent 43.1.f. & 127.2.f. capitum ossium differentia 127.2.f. capita piscium considerata 127.2.m. capita hominum in celo visa 8.1.m. capitis iudicium vbi primu actum 78.2. m. capita aperiri magistratibus cur institutum 317.2.p. capitis dolorem facientia 242.2.p. & 252.2.p. capiti contraria 263.2.p. & 264.1.p. & 265. 2.m. & 266.2.p. & 269.1.p. & 273.1.p. & 273.1.m. & 275.1.f. & 287.1.f. & 291.2.p. capitis doloris remedia 230.2.m. & 232.1. m. & 234.2.f. & 235.1.m. & 2. p. & 236.1.m. & f. & 238.1.p. & m. & 239.1.p. & 241.2.p. & m. & 251. 1.f. & 2. m. & 252.2.m. & 253.2.m. & 258. 2.p. & 259.1.p. & 260.2.f. & 262.2.p. & 265. 1.p. & 2. f. & 269.1.f. & 2. p. m. & 270.1.p. & 271.1.f. & 2. f. & 273.1.f. & 2. p. & 274.1.p. & 275.1.m. & 2. f. & 276.2. f. & 277.2.f. & 278.1.f. & 2. p. & 280.1.m. & 281.2.p. & 283.2.m. & 284.1.m. & 292. 2.f. & 293.1. m. & 294.2. p. & 306. 1.f. & 309.1.m. & 310.2.p. & 311.2.f. & 312.2.p. & 316.2. m. & 318.2.p. & 2.f. & 309.2.p. & 321.1.p. & 325.1.p. & 333.2.p. & 338.1.p. & 359.1.f. & 388.2.m. capitis vlcerum remedia 231.1.p. & 232.1. f. & 233.2.m. & 237.2.f. & 240.1.f. & 251. 2.f. & 252.1.m. & 263.2.f. & 269.2.f. & 275. 2.p. & 279.2.p. & 282.2. m. & 334.1.p. & 326. 1.p. & 359. 1.p. & 2.p. & 360. 2.p. & 383.1.p. & 408.1.m. caput purgantia 232.1.f. & 251.1.f. & 252. 1.f. & 265.2.f. & 278.2.p. & 293.1.m. & 2. f. & 383.1.f. capitis ardores refrigerantia 228.2.f. caput si à sole doleat, quid imponendum . 275.1. m. capitis vulneribus quid medetur 276.1.f. & 293.1.m. capitis dolore ex ebrietate sedantia 277.2.f. capitis ossa fracta extrahentia 293.1.p. & m. carabi cancerorum genus 100.2.f. carbasa vbi reperta 217.2.f. carbafina vela 218.2.pf carbones faciendi ratio 169.2.p. & inde

carbonibus apta materia ibidem carbonis natura, et vis 371.2.p. carbonis in medicinis vsus 410.2.f. et inde carboniculi morbi descriptio 295.2.p. et inde carbuncolorum gemmarum consideratio, genera, etc. 416.1.m. et inde carboniculi gemmae vbi 416.1.m. carboniculi vnde dicti ibidem carboniculus quid in floribus esse dicatur. ibidem carboniculi ne vitibus noceant ibid. et inde et 213.1.f. carboniculus terræ genus 183.1.f. carbonulatio qualis morbus 194.1.f. et 212.1.f. carbuncolorum remedia 235.1.f. et 2.f. et 239.1.f. et 240.1.p. et 261.1.m. et 265.2.f. et 269.1.f. et 270.2.p. et 271.2.m. et 276. 2.p. et 279.2.f. et 280.1.f. et 302.1.f. et 410. 2.f. et 329.2.f. et 346.2.p. et 364.1.p. et 263.2.f. carchedonij gemmae 416.1.m. carcinoma, id est, cancer morbus quo tan- tum sanari potest 232.2.f. et 235.1.m. carcinomatosis morbi remedia 252.2.m. et 257.1.m. et 264.1.f. et 271.2.m. et 277.1. p. et 278.1.p. et 282.1.f. et 283.2.f. et 284. 2.p. et 304.1.f. et 309.2.f. et 311.1.p. et 316. 1.m. et 2.p. et 333.2.f. et 362.1.f. et 363.2.f. cardamomi consideratio 139.2.m. cardamomi medicinæ ibidem. cardamomi oleum 161.2.p. cardiocorum remedium 232.2.p. et 233.1. p. et 235.2.m. et 267.2.p. et 373.2.f. et 320. 1. m. cardifex gemma 419.2.f. cardueles imperata faciunt 114.1.p. carduelis auis consideratio ibid. et inde carduus herba qualis 249.1.f. et 2. p. cardui in cibis, et ingens precium 225.1.f. carduorum satio, cultura, vsus, etc. ibidem carduorum medicinæ 242.2.m. carduorum sylvestrium genera duo ibidem carduus frugibus inimicus 206.1.p. carduus velci plebeis non licet 220.1.m. caryatidum simulacrum 400.1.m. caryatides statuae 400.2.f. caricæ ficus 146.2.f. et 164.2.f. cariem quæ arbores non sentiant 179.2.m. et 183.2.f. cariem impediendia 161.2.m. carynum oleum quid 269.2.f. et 161.2.p. caryte herba quæ 299.1.f. caryon nucis genus vnde 165.1.m. caryopum, id est, nucis succus 144.1.p. cariola terra pessima 183.2.m. carioratum medicinæ 278.1.m. caryote vbi 166.2.m. carmina incantantium an aliquid valeant . 314.1.f. per totum carmina talia vini habere ibid. per totum carmina contra morbos 315.1.f. carmina contra grandines ibidem carmen heroicum à quo reperitur 79.1.p. carneadis eloquentia, et quid erga eundem actum Romæ 72.2.f. carneades Zenonis libris responsum Hel- leborum sumptit 288.1.f. caro quo tenior in coquendo fiat 249.2. p. et 272.1.p. caro ab offibus recedat, quibus inueter 262. 1.f. et 263.1.p. et 269.1.f. & 284.2.p. carne humana vlcensentes 63.2.f. Quare Humana carne carnes Bubulae quomodofacile percoquan- tur 272.1.p. carnes suauiores facientia 279.2.p. carnes quo absumantur in ollis 288.2.p. carnes cum coquantur conglutinantia 307. 2.f. et 310.1.f.

carnes alentia 273.1.f. carpathij maris Echini quales 360.1.f. 171.2.f. carpinus arbor 171.2.f. carpinus montes amat 172.1.m. carpinus nuptiales faces faciunt 172.1.f. carpophylon lauri genus 167.2.p. carpuca ex argento 374.1.m. carthago victa quantum, et quid Romanis soluere coacta 369.1.m. et inde carthago cum deleta fuit quantum argentu habuit 374.1.f. carthago quando capta 154.1.p. et 164.1.f. et inde carthago quot annis Romæ æmula 164.1.f. carthago fici argumento deleta ibid. m. carthaginem quis primus irrupit 68.2.f. carthaginense bellu tertium quomodolum pum 164.1.f. carthaginensum contra Romanos victo- riaz ibidem carthaginensium in Sicilia victorum pictura, 387.2.m. et inde carthaginenses Herculi humana hostia fa- crificabant 40.1.p. carthaginensium Hispania rofæ quales 244.2.p. carthegon buxi fermen 174.2.f. cartilaginei pices 99.2.p. et 132.1.m. et inde cartilago rupta non solidescit 132.1.m. calearum consideratio, diuersitas, 333.2.p. et f. per totum calearum genera, vsus, bonitas, medicinæ 322.2.p. et inde calearum seruandi ratio 282.1.f. cales ne corrumpatur, aut ne à muribus at- tingatur 348.2.f. cales vbi optimi 133.2.f. per totum cales fruticis consideratio 141.2.m. & 142.1.m. calia in septentrione viuut 175.2.f. calia apes delectari 247.2.f. callignis herba qualis 383.1.m. callander Gallus obliet 352.1.f. callandrus rex 392.2.p. callandrus pictura 394.2.m. calliteron, id est, candidum plumbum 384. 2.f. et 385.1.p. callius orator 69.1.f. callius Senerus 396.1.f. callius Parmensis 350.1.p. callius hemina auctor vetustissimus 148.2.m. callius Syllanus 378.2.f. calli C. censura, et in ea prodigium 295. 2. m. callitatis exemplum 45.2.p. et 73.1.f. et per totum 84.1.m. et 90.2.p. et 139.2.f. et 277. 2.m. et 289.2.m. callor Romanorum victorie nuncius 71.1.m. calloris aurigæ qui 52.1.m. callorum edes Romæ 377.2.p. calloris pictura vbi 388.1.p. calloris et Pollucis pictura 391.2.m. calloris et Pollucis simulacrum 380.2.p. callor cur à nauis inuocatur 8.1.m. calloris stelle quales ibid. per totum callor medicus 237.2.m. et 241.2.p. callores animalia 358.2.p. et inde callores an testiculos sibi amputent, ibidem et inde. 86.2.f. callorea, id est, Fibrorum testes quo seruen- tur optime 358.2.m. callorea que 358.2.p. et inde. 86.2.f. calloreorum medicinæ 358.2.m. et 360.1.f. 364.1.f. et 2.p. et 362.1.p. et 2.p. callrata frumenti facies 202.1.f. callratro quibus facienda diebus 214.2.f. callorum vallus ex cepitibus 396.2.m. catagrapha à quo inuenta 389.2.m. catagula simulacrum 380.1.m. catanance herba quæ 308.1.m. cataplasmatum, id est emplastrum, re- media. 264.2.p. catapulta

catapulta à quo inuenta 98.2.f. cataractæ aues 114.2.m. cati corculi dicti 73.1.m. catilina prodigia 111.2.m. catilinae proauis quis 72.1.f. catochites gemma 419.2.m. catopyrites gemma ibidem cato primus, quociens accusatus causam di- xit, & absolutus est 72.1.p. catonis primi laus ibid. per totum. 153.2.f. cato primus, optimus orator, optimus impe- rator, optimus senator 72.1.p. catonis primi triumphus, censura, scientia . 153.2.f. cato primus quando mortuus 154.1.p. catonis de vitibus, visus, sententia ibid. cato eodem vino vsus quo remiges 156.2.p. catonis ex Hispania triumphus ibidem cato de vino condendo 158.2.p. catonis de oliua præcepta 161.1.p. per totu & inde cato de amurca quid 161.2.f. per totum cato nil de prunis sylvestribus lucutus 162. 2. p. cato de ficis ferendis 164.1.m. cato, fici argumento vsus in delenda Car- thagine ibidem cato Carthaginiensis inimicus ibidem cato fumus in omni vsu 178.2.m. cato de terræ vitij, atque optimo agro 183. 2. m. cato de plantandis arboribus, ac scrobibus faciendis 186.1.f. catonis præcepta de infusione arborum 188. 1. p. catonis de agricultura præcepta 198.2.f. per totum catonis præcepta vbi vnum quoddam; frumen- tum sit serendum 206.2.p. catonis præcepta de aradi tempore 207.1.p. & inde catonis Censorij censura 218.2.p. cato de Bractica 224.2.m. & 232.2.m. cato Vitea se peremit 42.1.p. catonis M. laus 285.1.p. cato quid erga Zenonis statua 381.1.f. cato contra medicos 352.1.p. cato quando obiit, & eius ætas ibid. m. cato Censorius octuagesimo anno filium ge- nuit 69.2.p. catonis duplex propago ibidem cato Græcorum hostis 72.2.f. & 332.2.p. Cato Vitensis pronepos Catonis primi. 72.2.f. cato Vitensis Græcorum amicus ibid. cati, Catonis, & Corculi qui dicti 73.1.m. catuliana Minerua cur dicta 380.2.p. catulitio quid 173.1.f. catulus Capitolium dedicat, & eius inuen- tum 218.1.f. catulus Luciacus Mineruæ simulacrum di- cat 380.2.p. catullus Poeta quid erga strumam Noñium . 415.2.p. catullus incantationes 314.2.f. caucalis herba 249.1.f. cauchorum vicia 168.1.f. caucon herba 297.2.m. caudarum animalium consideratio 235.1.f. per totum caudarum animalium diuersitas ibidem per totum caudæ quibus amputatæ renascuntur ibid. caudæ præter hominem, ac Simias omnibus fere in suis animalibus ibidem cauda villosa vbi in homine 67.2.m. cauda animalium, animi index 83.1.p. caulis quid 219.2.p. caulina vicia 155.1.f.

Pars prima.

caulis leguminum qualis 200.2.p. & inde caulis herbarum differentia 224.1.p. caulis pro Bractica 224.1.p. caule reciso quæ regerminet 223.2.f. cauloidis bractice genus 232.2.m. caune & pomorum genus 164.2.f. cauponæ animalia in mari 104.2.f. caule rerum omnium afferri non possunt . 62.2.m. caule quorundam nosci non possunt 17.1.f. & inde cea seu Coa vestis qualis 124.2.p. per totu cecinnæ pater odio vitæ petijt 111.1. m. & 239.1.p. cedrelæno leum 161.2.p. cedrelates cedri fermen 147.1.p. cedrelates vocant cedrum magnam 275.1.f. cedri vsus in sacris 144.1.f. cedrus minor, & eius genera 146.2.f. cedri maioris genera 147.1.p. cedro cur simulacra deorum fiant ibid. cedrus libris à teneis conseruat 148.2.f. cedrus picem fundit 158.1.f. cedrus montes amat 172.1.m. & 175.2.f. cedro folia non decidunt 172.2.m. cedri folia capillata 173.1.m. cedrus quo tempore semen gerat 174.1.p. cedri vbi optima 178.2.f. cedri oleo peruncta nõ sentiunt cariem aut tineam ibidem cedri vsus ad classis in Aegypto, Syriaque . 179.1.f. cedrus non tenet clauum 179.1.f. cedrus non sentit cariem, neque vetustatem 179.2.m. cedri magnæ natura, & medicinæ 275.1.f. per totum cedria picis genus ibidem cedrium quid, & quomodo fiat 171.1.m. cedrinæ mens nobilissima 149.1.p. celeres equites à Romulo instituti 368.1.f. celestem studium genus 97.1.p. cellæ vinarie quales esse debeant 158.1.m. per totum cellaria agris maiora 405.2.p. celia potus genus 264.2.p. cementa qua ratione componantur 409. 1. m. cemos herba 308.2.m. cenchramis statuarius 381.1.p. cenchris serpentis morsus remedium 241. 2. m. cenchridis accipitris in medicinis vsus . 338.2.f. cenchrites gemma 421.2.p. cenchron Adamantis genus 414.1.f. censorius Pilo historicus 148.2.f. censoria notatur, qui quinq; pondo argenti possidet 374.1.f. censorum officium circa quid 198.1. p. & 199.1.m. census Senator quado legi coeptus 152.2.p. centaureæ herbae consideratio 289.1.p. & 291.1.m. centaurij herbae ætas 313.1.f. centaurium maius & minus 304.2.p. centaurij medicinæ 297.1.m. & 2.p. & 298. 1.p. & 2.f. & 301.2.m. & 302.1.p. & 2.f. & 303.2.p. & 2.f. & 304.2.p. centaurion herba vnde 287.1.m. centaurion lepton herba 289.1.f. centaurion herba contra quæ 292.2.m. & 293.1.f. centaurorum simulacrum 399.2.f. & 400. 2. m. centifolia rosa 244.1.f. centipedes pices 104.1.m. centipelliones quid 323.2.p. centum capita herbae descriptio, & ex ea me- dicinæ 256.1.f. per totum centunculum herba qualis 281.2.f.

centunculi herbae medicinæ ibidem centurionum insignie vitis erat 152.2.p. centuripinum crocum quale 245.1.f. cepas Aegyptij pro deo colunt 222.2.m. cepe genera plura 222.2.f. cepe omnibus odor lacrymosus ibid. cepe quo tempore serantur ibidem cepe vbi optima seruentur 273.1.p. cepe qualiter feri debent ibidem cepearum semen quando colligi debet, ibid. cepe quomodo diutius seruari possunt . 223.1.f. cepeas sylvestres non esse 230.1.m. cepearum remedia ibidem cepe somnum faciunt ibidem cepearum nocumenta ibidem cepeis nuce aduerfantur 273.1.p. cephenes Apum genus 122.2.f. cephus statuarius 381.1.p. cephalodotus statuarius 379.1.m. cephalodori duo 381.1.p. cephalodorus statuarius Praxitelis filius . 380.1.f. & 400.1.m. cephalodorus pictor 389.2.f. cepio scriptor 244.1.f. cepionis & Drusi inimicitia 323.1.f. & 367. 1. p. cepionides gemmae 419.2.f. cepites gemmae ibidem. m. cepocapites gemmae ibidem cera quomodo fiat 248.2.f. & inde cera quæ optima ibidem cera quomodo alba fiat ibidem ceræ vsus ad quid ibidem ceras ex quibus floribus apes confingunt . 247.2.f. cere imaginis à quo repertæ 395.2.p. ceris pingere consuetudo 393.2.p. ceramites gemmae 419.2.m. cerastes, id est, vermes ficus infestantes . 194.1.f. cerastis serpentis descriptio 85.1.m. cerastis cornua quadrigemina ibidem cerastis serpentis morsus remedia 237.1.m. & 276.2.p. & 355.1.p. & 358.2.f. & 359. 2. m. cerasus peregrina arbor 137.2.p. cerasorum consideratio 165.2.f. per totum cerasorum baccae ibidem cerasi quando, & vnde primum in Italiae ibidem cerasi vbi non proueniunt ibidem cerasorum nomina plura ibid. per totum cerasus in lauro inseritur ibidem cerasi succus qualis 166.1.f. cerasi quibus constant ibidem. 2.p. cerasus quæ loca amet 172.1.f. cerasus rami miræ magnitudinis 175.1.m. cerasi inficis quomodo fiat 188.1.p. cerasi quomodo præcoces fiant 196.2.m. cerasi herbae medicinæ 298.2.f. cerasias cometis genus 71.1.p. cerasunia gemma 418.2.p. & inde. & 420. 2. f. cerasunij monres vbi Myrtus primum visa . 166.2.f. cerasunium genus Tuberis 219.1.m. cerasunobolon quid 391.2.f. cerberus Hercules vbi extraxit ab inferis . 305.2.p. cerberi spumis aconitum ortum ibidem cercophi heci feræ descriptio 84.1.f. cerebri consideratio 127.2.f. & inde cerebrum quibus inist ibidem cerebrum hominis portione maximum hu- midissimum que ibidem cerebri materia qualis ibidem. & inde cerebrum sensuum arx 128.1.p. cerebrum venarum terminus ibidem cerebro propria ibid. & inde

Indicis Pliniani

cerebrum mentis regimen ibidem
cerebrum somni causa ibidem
cerebro carentia non dormiunt ibidem
cerebrum secundo loco formatur in corpore 130.1.f.

chalceri herbae medicinae 297.2.f.
chalcanti aris consideratio 383.1.m. & inde
chalcidicae ficus quales 164.1.p. & m.

characia arundinis genus 177.1.f.
characias cichymali genus 299.1.f.
chares statuarius 378.2.m. & f.

chondris herba 290.1.m.
chondris herbae medicinae 298.2.p.
chordion oleum 161.1.m.

chrysalis vermis qualis 126.2.m. & 127.1.p.
chrysanthemum herbae medicinae 300.1.f.
chrysermus medicus 259.1.f.

chrysothemi herbae medicinae 301.1.p.
chrysothemi herbae medicinae 301.1.p.
chrysothemi herbae medicinae 301.1.p.

chrysothemi herbae medicinae 301.1.p.
chrysothemi herbae medicinae 301.1.p.
chrysothemi herbae medicinae 301.1.p.

Pars prima

chrysothemi herbae medicinae 301.1.p.
chrysothemi herbae medicinae 301.1.p.
chrysothemi herbae medicinae 301.1.p.

chrysothemi herbae medicinae 301.1.p.
chrysothemi herbae medicinae 301.1.p.
chrysothemi herbae medicinae 301.1.p.

chrysothemi herbae medicinae 301.1.p.
chrysothemi herbae medicinae 301.1.p.
chrysothemi herbae medicinae 301.1.p.

Indicis Pliniani

cineris vsus 184.2.p. per totum... cinnabaris pigmenti consideratio 372.2.m... cypripedium 167.1.f... cypripedium 167.1.f... cypripedium 167.1.f...

Coci quando non erant in ferti... Coci quando non erant in ferti... Coci quando non erant in ferti... Coci quando non erant in ferti...

Pars prima

columbæ quot annis viuunt... concipere foemina qua ratione possit... compositio... compositio... compositio...

Indicis Pliniani

1. p & 2. f & 73. 2. p & 74. 2. m & 76. 1. p & 2. p & 77. 2. p & 79. 2. m & 81. 1. p & 82. m & 84. 1. p & 88. 1. m & 89. 1. m & 93. 2. p & 94. 1. m & 100. 1. f & 103. 2. p & 107. 1. f & 109. 1. m & 110. 1. m & 114. 2. p & 115. 2. p & 132. 1. p & 2. p & 134. 2. p & 145. 2. p & 148. 2. m & 154. 2. p & 156. 2. f & 159. 2. f & 160. 1. p & 162. 2. m & 168. 2. f & 181. 1. m & 198. 2. f & 199. 1. m & 2. p & 206. 2. m & 217. 1. f & 218. 2. p & 219. 1. f & 225. 2. p & 255. 2. f & 256. 1. p & 332. 1. p & 363. 2. f & 366. 2. m & f & 368. 1. p & f & 2. f & 369. 1. f & 373. 2. f & 374. 1. p & f & 377. 2. f & 378. 2. f & 384. 1. p & 387. 1. p & 2. p & m & inde & 396. 1. f & 401. 2. f & 405. 1. f & 2. p & 411. 2. f

coriandri semen quale 227. 1. p
corybantia quid 128. 2. p
coribas pictor 394. 2. f
corici montis crocum quale 245. 1. m
corion herba qualis 300. 1. f
corylus arbor quae loca amet 172. 1. m
corylo nuptiales faces faciunt 172. 1. f
corymbi hederæ femina vel eius acini 176. 1. f
corymbi quid 226. 2. m
corymbia herba ibidem
corymborum hederæ medicinae 278. 2. p
corymbicæ coronæ 247. 2. m
corymbitæ herbe quæ 299. 2. m
corinthas herba qualis 282. 2. f
corinthus capra 154. 1. p & 376. 1. m
corinthus incensa 376. 1. m
corinthia vasa qualia ibidem
corinthia signa quæ 379. 1. p
corinthum Mummius diruit 376. 2. m
395. 2. p
corinthium æs quale 376. 1. m & inde
corinthij vnguentis delectabantur 144. 2. p
coriolana pyra 163. 1. p
corion herba quæ 300. 1. f & 303. 1. m & 305. 1. p
coris herba 300. 1. f & 302. 2. p
corythia conchiliorum genus 361. 2. f
corij in medicinis vsus 328. 1. f & 345. 1. p
comelia sexagesimo secundo anno genuis 69. 2. p
cornelie Gracchorum matris statua 378. 1. p
cornelia Gracchorum mater qualis 69. 2. p
70. 1. p & 73. 2. p & inde
cornelij Balbi theatrum 402. 2. p
cornelius Balbus quis, & eius consularus 74. 2. m
cornelius Balbus Garamantes superat 42. 2. m
cornelius Nepos quando obierit 103. 2. p
cornelius Calvus orator 76. 2. p
cornelij Galli interitus 77. 2. m
cornelius Pinus pictor 393. 1. f
cornelius Rufus dormiens excecatus 76. 2. p
cornelius merenda corona donatus 368. 1. f
cornicis consideratio, altusque 108. 2. f
cornix inter inauspicatas aues ibidem
cornix miræ loquacitatis 114. 2. p
cornicis cum noctua inimicitia 119. 1. f
cornix Ardeole amica 119. 2. m
cornicis in medicinis vsus 338. 1. p & m & 346. 1. f
cornix futura prælagit 216. 2. f
cornices vitæ longissimæ 75. 2. f
cornuum animalium consideratio 127. 1. f & inde
cornuum animalium diuersitas ibidem
& inde
cornuum animalium vsus 127. 2. p
& inde
cornibus carentia ibidem f
cornua pro manibus ad scabendum corpus ibidem p
cornua bouum quomodo curantur ibid. m
cornua ceruorum & eorum vsus 87. 1. m
cornu vnum a fino Indico 127. 2. m
cornua bina quæ habeant ibidem
cornigera animalia quæ seuo pinguecant 132. 1. p
cornua animalium tingi solita 180. 2. m
corni arboris consideratio 166. 1. p & 174. 1. p & inde
cornus arbor apes perimit 248. 1. p
corni bacce 165. 2. f
corni succus qualis 166. 2. f
cornus arbor mones amat 172. 1. m
cornus spississima arborum 179. 2. f

corni ligni vsus ad quid ibidem
corni arboris medicinae 273. 1. f
corollæ & corollaria vnde dicta 243. 1. m
corolla argentea à quo primum ibidem f
cortices qui detracti necent arbores ibidem
cortices quæ arbores mittant ibidem
corticum arborum vsus 170. 1. m
per totum
corona caldarii genus 171. 1. m & 395. 1. p
corus ventus 92. m & 10. p & m
corus ventus qualis & quibus nocuus 215. 2. m & inde
coruus quo tempore morbis afficitur 334. 2. f
coruus quo sese purgat. 86. 1. f
coruorum vita longa 75. 2. f
coruorum consideratio, natura, &c. 109. 1. p & inde & 114. 1. f per totum
coruus cum quibus inimicitia 119. 1. f & 2. p
corui foetus suos fugant 109. 1. p
corui ore concipere à quibusdam crediti ibidem
coruorum oium contra grauidas fœminas ibidem
coruorum auguria, auspicijs ibidem
coruorum intelligentia 114. 1. f per totum
corui exequæ celebratae ibidem 2. p
coruorum incubatio, quotque pariant 117. 1. m
corui aquatici natura caluent ibidem
corui futura prælagiunt 216. 2. f
coruus piscis 365. 1. p
coruus vermes in medicinis 347. 1. m
corui vermes ex ligno gignuntur 126. 2. f
corui vermes in cibo 194. 1. f
collii Romani historia 336. 2. f
colitarum consideratio 131. 2. f & inde
colite homini tantum ostong ibidem
colitarum fracturum remedia 328. 2. f
coliti arboris consideratio 139. 1. m
colito dijs supplicat 262. 1. m
cotulæ & lapidis consideratio 373. 1. m
cotyledon herba qualis 294. 1. f & 2. p
cotiledonis herbe medicinae 297. 2. p & 300. 1. p & 2. p & 301. 2. f & 302. 2. p & 303. 1. p
cotinus arbor qualis et vbi 172. 1. m,
cotes insule Cypri quales 402. 1. m,
cotes Armenie 402. 1. m,
cotium genera plura 408. 2. m,
cotes vbi optimæ ibidem
cotonei mali consideratio 162. 1. p per totum, et 163. 1. f per totum
cotoneorum pomorum sapor et odor qualis 166. 1. f
cotonei ferendi tempus 189. 2. p
cotoneorum natura et medicinae ex eis 270. 2. p, et inde
cotonea poma in cubilibus saluatorijs seruabantur 162. 1. p
cotonea quomodo condiantur seruunturque 163. 1. f & inde 270. 2. p
cotonea herba 298. 1. p
coturnicis auis consideratio 110. 2. f
coturnicis cur damnat mensis 111. 1. p
coturnices comitali morbo infestantur, ibidem
cotum vinum in Italia fieri 155. 2. m,
coxæ doloris remedia 228. 2. m,
coxendicum morbi remedia 233. 1. m, et 235. 1. f & 241. 1. m, et f & 252. 1. f & 253. 1. m, et 261. 1. f & 263. 1. f & 264. 1. p, et 266. 1. p, et 278. 1. f & 290. 2. p, et 307. 2. p, et 309. 2. m,
Crabronum vermium consideratio 124. 2. m, et inde
crabronum icus qualis ibidem, et inde
crabronum icus remedia 229. 2. p & inde 355. 1. p

Pars Prima.

Reliqua quæ re parte secunda.
crabrones quos non ferunt 315. 2. f
crabrones equorum corpore nasci 124. 1. p
cracca leguminis genus columbis gratissima 205. 2. p
crambe brassicæ genus 232. 2. m
crapula ne accidat qua arte 235. 2. f
crapula vnde dicta 267. 1. f
crapulam inbibentia tollentiaque 233. 1. p
et 235. 2. p, et 251. 2. m, et 252. 1. m, et f & 256. 2. p, et 278. 2. m et 302. 1. p.
crassi Romani auis nūquam ruit 70. 2. m,
crassi diuini primus coronas ex argento reperit 243. 1. f
crassi in Parthos tendentis omen malum 164. 2. f
crassus contra fugitiuos, et Spartacum et eius ouatio 167. 1. f
crassus apud Carras peremptus 46. 1. f
crassum Oroses vbi superat 54. 1. f
crassi oratoris scyphi quales 374. 2. p
crassi oratoris diuitie ibidem et inde
crassus nobilis orator et eius nobilis domus 181. 2. f
crassi oratoris greca triclina et eius heres 376. 2. f
crassi oratoris pictura 387. 2. f
crassi L. oratoris columnæ quales 399. 1. m
crægonon herba qualis 308. 2. f
crategis herba qualis 301. 1. f
cræteus medicus 225. 2. f & 231. 2. f
cræteus Alexandri magni dux 259. 2. m
cræterus Alexandri magni dux 396. 2. m
cræterites gemma 419. 2. m
cræterus statuarius 400. 2. f
crætinus pictor 394. 2. p, et f
credulitate pictura 394. 2. p
cremare corpora quando coeptum Romæ 77. 2. f
crepis herba 250. 1. p
crepse statuarij opera 380. 1. f
crete terre consideratio, genera &c. 398. 1. m, et inde
creta terra apta vineis 183. 1. m,
creta cimolia 398. 1. m, & inde & 388. 1. p
creta eretria 388. 1. m, et 2. p
creta selinusia 389. 1. p
creta anularia ibidem
creta argentaria 184. 1. f, et 398. 1. f
crete quæ genus terre est, genera plura 398. 1. m, et inde
crete terre vsus in victoria ibidem f
crete cupressus plurima 176. 1. p
creta montes Ida, et quos Albos vocant ibidem
creta terra seruorum pedes dealbantur 398. 1. f
cretenses in bellis calamis vtuntur 177. 1. p
cretensis calamus qualis ibidem f
cretenses quo vestem tingunt 301. 2. p
creticum amyllum 201. 2. f
creticum siser optimum 230. 1. p
creticum Heracleum optimum 237. 2. f
creticum anisum optimum 238. 1. m,
cretica creta qualis 248. 2. f
cretica cupressus quæ 279. 2. f
Reliqua quæ re parte secunda.
crethmi herbe medicinae 301. 1. p
cribrorum instrumentorum confid. 203. 2. p
crinice stellæ, id est, cometes 6. 2. f & inde
crinon, id est, rubens lilium 244. 2. f
cripsa omnia fragilia 179. 2. p
cristalli gemmæ consideratio, natura, vsus loc. 412. 2. p, & inde
cristallum quid ibidem, & inde

cristallum miræ magnitudinis ibidem 2. p
cristallo contracta ibidem, & inde 366. 1. p
cristallina vasa 307. 2. p
crista herba quæ 78. 2. f
crista galeorum quis reperit 78. 2. f
cristarum auium descriptio 127. 1. f & inde
critias statuarius 379. 1. p
criton scriptor 414. 1. f
crocallis gemma 419. 2. m,
421. 2. m,
crocia gemma 419. 2. m,
crocinum vnguentum 144. 2. p, & f
crocinum collyrium 252. 1. m,
crocis herba qualis 283. 1. f
crocodilea quid 320. 2. p & inde
crocodilon herba qualis 378. 2. f
crocodili descriptio 85. 2. p, & inde
crocodili vbi & quas fabas timent 204. 1. m,
crocodili vbi gignuntur 41. 1. m,
crocod. humani corporis audiffimi 36. 1. m,
crocodili marini 365. 1. p
crocodilorum genera duo & eorum in medicinis vsus 320. 2. p, & inde & 364. 2. m,
crocodilos venantes quo vtantur 298. 2. m, & 360. 1. p
crocodili quibus non nocent ibidem
crocodilorum magnitudo, partusque 85. 2. p
crocodili ichneumone perimuntur ibid. m
crocodili quando Romam aduecti 85. 2. f
crocodilorum mirum 91. 2. m,
crocodilus tantum maxillas superiores mouet 129. 1. m,
crocodilorum morsus remedia 263. 2. f & 268. 2. p, & 298. 2. m, & 359. 2. f & 360. 1. p & 355. 1. f
croci consideratio, natura, genera 245. 1. m,
croci medicinae ibidem, & inde
crocus quo optime seruetur ibidem
crocum quod pessimum ibidem f
croci vsus in vino theatri ibidem
croci florum laus 245. 2. p
crocum vbi optimum 245. 1. m, & inde
croci adulteratio ibidem
croci probatio an bonum sit ibid. & inde
crocum quod optimum ibidem f
crocum quando & vbi odoratus 245. 2. p
crocum prius floret, quam frondeat, ibidem
croci coronæ 252. 2. m,
crocum optimum ibidem
croci iuuenis fabula 176. 2. m,
crocutæ feræ descriptio 84. 1. f & 86. 2. m,
croci filius semestris loquutus 135. 2. f
croci regnum quo prodigio concidit ibid.,
croci auri copia 369. 1. m, & 374. 1. p
croci domus ex qua materia 386. 2. f
crotalia quæ 102. 1. p
croton arbor 161. 1. f & 172. 2. f
crudatia argenti vena 369. 1. f
crudelitate exemplum 34. 2. p, & f & inde & 313. 2. f & 340. 2. f & inde
crudelitate pictura 394. 2. p
cruditate remedia 235. 2. p & 238. 2. m, & 239. 2. m, & 297. 2. f & 302. 1. p
cruca & ab his cognomina 134. 2. m,
cruibus vtilia 406. 2. f & 298. 2. m,
crustumina pyra 163. 1. p
crucib. corpora defunctorum affixa 405. 1. f
Ctesibij inuentum 73. 2. f
ctesidemus pictor 392. 2. f & 394. 2. p
ctesilas statuarius 379. 1. f
ctesilai statuarij opera 380. 1. f
ctesilochi pictoris opera 394. 2. p
ctesiphon architectus 404. 2. m,
ctesiphon Ephesæ Dianæ edem edificat ibidem, & 73. 2. f
Cucubalum

Indicis Pliniani

cucubalum herba qualis 309. I. m.
 caculi ani consider. 108. 2. p. per totum
 cuculi auis mirum ibidem
 cuculi in medicinis vsus 348. 2. m.
 cuculi prouerbum 211. I. p.
 cuculus auis temporaria ibidem
 cucumeres genera tria 221. I. p.
 cucumeres quomodo toto anno feruntur ibidem
 cucumeres vt sine semine nascuntur ibidem
 cucumeris anguini, siue erratici consideratio & medicinae ex eo 228. I. m. per totum
 cucumis consideratio 220. 2. f. 227. 2. f.
 cucumis oleum natura odit 220. 2. f.
 cucumis qua arte diu cibus feruatur 221. I. f.
 cucumis semen quale 227. I. m.
 cucumis medicinae 227. 2. f.
 per totum
 cucumis sylvestris medicinae ibidem
 cucumis feminis, succi, radicisq; medicinae ibidem. & inde
 cucumis vbi optimus 228. I. p.
 cucumis piscis 365. I. m.
 cucurbitae, id est, sanguinem extrahendi instrumenta 363. 2. f.
 cucurbitana pyra 163. I. p.
 cucurbitarum hortensium confid. 221. I. p.
 cucurbitarum genera, cultus, magnitudo &c. ibidem & inde
 cucurbitarum vsus in cibus 222. 2. p.
 & inde
 cucurbitae quomodo diu feruantur ibidem. I. f.
 cucurbitae sylvestris & earum medelae ibid.
 cucurbitae semen quale 227. I. p.
 cucurbitae sylvestris consideratio & ex ea medicinae 228. 2. p. per totum
 cucurbita sylvestris, id est, persfoliata ibidem.
 culcus mensurae genus 154. I. f.
 culices vespertilionis gratissimi 117. I. f.
 culices acida petunt 118. 2. f.
 culicis mira subtilitas 120. I. m. & inde
 culices quibus molesti sint satis 194. 2. f.
 culices quo pelluntur ab horris 226. 2. f.
 culices quo necantur fugantur ve 238. I. m. & 264. I. m. 271. I. m. 308. I. f.
 culices ex qua materia gignantur 127. I. m. & inde. & 105. I. m.
 callicum mirum in caprifico 164. 2. p.
 culix herba & eius effectus 221. I. p.
 culmus leguminum qualis 200. 2. p.
 & inde
 culter arandi instrumentum 207. I. p.
 culturae terrae confid. 207. 2. m. per totum
 cumamum linum quale 217. 2. f.
 cumini consider. & medicinae 236. 2. f.
 cuminum pallorem sumentibus inducit ibidem & 237. I. m.
 cuminum sylvestris & ex eo medic. ibid. p.
 cumini species plures ibidem & inde
 cumini Aethiopici & Africani natura & medicinae ibidem & inde
 cuniculorum animalium confid. 93. 2. f.
 cuniculus vnde dicitur ibidem
 cuniculorum vbi extabina 131. I. p.
 cuniculi interdum oppida suffodiunt 86. 2. p. & 93. 2. f.
 cuniculi vbi non sint 94. 2. p.
 cunila ferro tangi non vult 226. 2. f.
 cunilae semen quale 227. I. p.
 cunilae succus 227. I. m.
 cunilae natura, genera, medicinae 237. I. f.
 cunila bubula qualis ibidem. & 86. I. p.
 cunila gallinae medicinae 237. 2. p.
 cunilae genera plura ibidem I. f. per totum
 cunila macula quae ibidem 2. p.
 cunilae bubulae herbae medicinae 291. I. m.
 cunila apes delectantur 247. 2. f.
 cunilago herba & ex ea medicinae 225. 2. f.

cunilago herba quae 225. 2. f.
 cupressi consider. plena 176. I. p.
 per totum
 cupressi oleum 161. 2. p.
 cupressus aquas odit 172. I. f.
 cupressu non decidunt folia ibidem 2. p.
 cupressi folia carnosa 173. I. m.
 cupressus trifera 174. 2. p.
 cupressus Dicit sacra 176. I. p.
 cupress. ante domum defuncti poni solita ibidem
 cupressus mas foeminae q; ibidem
 cupressus vbi succifa regerminet ibidem
 cupressi vbi maxime proueniunt ibidem
 cupressus non sentit cariem aut verustatem 179. 2. m. & 180. I. f.
 cupressus semper nitore seruat 179. 2. f.
 & inde
 cupressi semen parvissimum 185. 2. m. & f.
 cupressi semen formicis maxime experitur ibidem f.
 cupressus quomodo & quando feratur ibid.
 cupressus quae odiat 197. 2. f.
 cupressi folia tuta femina a vermilibus feruant 206. I. f.
 cupressus Cretica quae 279. 2. f.
 cupressinum oleum, ex eoq; medic. 269. 2. f.
 curiaei tergemini 67. 2. f.
 curij M. parsimonia & dictum nobile 198. I. f.
 curius M. Imperator rapum torrens aurum repudiat 221. 2. f.
 curius M. cur dentatus dicitur 69. 2. f.
 curionum familia & in ea oratores 74. 2. p.
 curionis Caij patris funebre munus quale ibidem
 curtus ita paruus vt musca alis contegeret 71. I. p. & 380. 2. f. & 401. I. f.
 currum ornamenta ex quibus 385. I. f.
 cursores velocissimi 70. 2. f. & inde
 cortius fons Romae 406. I. m.
 cuculi in sella quis semel & vicies sedit 76. I. p.
 cutem foeminarum in facie nutriens 164. 2. p.
 cutem emendantia 238. I. p. & 251. 2. p.
 260. I. p. & 266. I. m. & f. & 269. I. m.
 & 270. I. p. & 272. 2. f. & 273. 2. p. & 277. I. p. & m. & 277. 2. p. & 305. I. p. & 308. I. p. & 322. 2. f. & 326. I. p. & inde. & 342. I. p. & 360. 2. m. & f. & 361. 2. f. & 398. I. p.
 D
 D A B V L A palmae genus 146. I. p.
 daci faciem suam pingunt 255. I. m.
 Reliqua quare parte secunda.
 dactylides vuae 153. 2. m.
 dactylidis statuarij opera 400. 2. f.
 dactylos herba qualis 284. I. m.
 dactylothemam quis primus Romae habuit 411. 2. p. & inde
 dactylus piscis & miracula eius 106. 2. f.
 per totum. & 365. I. f.
 Dadales in Creta Labyrinthum fecit 404. I. p.
 daedalo reperta plura 78. 2. m. & inde
 daedali statuarij opera 380. 2. p.
 daedali simulacrum 400. 2. f.
 dahippi statuarij opera 381. I. p.
 dallon herbarius 238. 2. p.
 damascena pruna 146. 2. f. & 162. I. f.
 damasi Democriti fratris vaticin. 215. 2. f.
 damafonij herbae medicinae 301. I. p.
 & 304. I. p.
 damaphic cortinae cur dicitur 376. 2. f.
 damae animalia 93. 2. p.
 dameas statuarius 379. I. p.
 damion medicus 233. 2. f.

danus puteorum repertor 78. 2. p.
 dandonis senecius 75. 2. f.
 danaes pictura 394. 2. p.
 daphnicis laurus 167. 2. p.
 daphniae gemma 419. 2. f.
 daphnidis ferri precium ingens 74. I. p.
 daphnoides arbor 142. I. f.
 daphnoides lauri genus 167. 2. p.
 daphnoidis lauri natura & medicinae 273. 2. m.
 daphnoides herba qualis 281. I. p.
 darius vbi ab Alexandro magno victus 53. 2. f.
 darij Hyllaspes pater 59. 2. f.
 darij in quo lapide sepulchus 406. 2. f.
 darij regi platanus & vitis aurea dono dantur 374. I. p.
 darij ab Alexandro victi spolia 72. 2. p.
 darij victi ab Alexandro pictura 292. 2. p.
 dalipus animal 93. 2. f.
 dalypodes bestiae omni mense pariunt susperstantque 117. 2. f. & 118. I. p.
 dathiarum thuris genus 140. I. m.
 dauci herbae descriptio 97. 2. f. & 292. I. f. & 2. f.
 dauci herbae medicinae 297. I. m. & 298. I. f. 299. 2. m. et 300. I. f. et 2. p. et 303. I. p. et 303. 2. p. et 304. 2. m.
 daucon passinacae genus 222. I. p.
 decimianus tractus qualis 163. I. p.
 deciorum deuotionis carmen 314. 2. p.
 decij P. Nuriis honores 255. 2. m.
 decius P. quoties graminea corona donatus, et eius pro victoria deuotio ibidem
 et inde
 decimiana pyra 163. I. p.
 decumanus limes quis 215. I. f. et 2. m.
 decumi populi a Romulo victi 180. 2. f.
 decuriarum ab Augusto ordinatio 367. 2. p.
 decuriarum nomina et differentiae ibid. f.
 deflorescendi tempus 173. 2. f. & inde
 defrutum quo tempore fieri debet 159. I. p. et 172. I. m.
 defrutum quomodo fiat 155. 2. f. & 159. I. p. & 214. 2. m.
 defunctorum corpora quomodo feruntur 171. I. m.
 defunctorum mensis feralibus dicitur apud 234. I. f.
 defunctorum corpora incorrupta conferuans 275. I. f.
 defunctorum mentio cur 315. I. p.
 defunctorum corpora in scitilibus condiuntur 395. 2. f.
 defunctorum corpora in quibus condita cito absumuntur 406. 2. m.
 defunctis vngues crescunt 134. I. f.
 defunctorum corpora ponderosiora quanta viuuntium 70. 2. p.
 defunctorum corpora crucibus affixa 405. I. f.
 deianire foeminae pictura 394. 2. p.
 deiphobi pictura ibidem
 deliades statuarius 380. 2. f.
 deliciae ciborum exquisitae taxantur 220. I. p. et inde
 deliratio vnde dicitur 207. 2. p.
 deli insule palma vetustissima 181. I. p.
 delius Apollo vbi praecipue colitur 37. 2. f.
 delphica laurus qualis 167. I. f.
 delphica platanus Aga memnonis manu facta 181. I. p.
 delphico templo Raphanus aureus dicitur 221. 2. f.
 delphicum templum a quo pictum 389. 2. f. & 394. I. f.
 delphicae cortinae cur dicitur 376. 2. f.
 delphicae lauri medicinae 273. 2. p. et inde
 delphorum ingens signorum copia 378. I. f.
 delphini astri occasus 210. I. f. et 214. I. m.
 delphis

delphis victores lauro coronabant 167. I. f.
 delphinorum piscium consideratio, natura &c. 96. I. p. per totum
 delphini pisces, maris tempestates praefigunt 216. 2. f.
 delphini piscis medicinae 361. 2. m. & inde
 delphinus animalium, omnium velocissimus 96. I. p.
 delphinorum coniugia ibidem
 delphinorum parus ibidem. & 105. I. p.
 delphini quamdiu viuunt 96. I. p.
 delphini formae descriptio 96. I. m.
 delphini Simonis nomine appellari cupiunt ibidem. & 2. p.
 delphini Musica delectantur 96. I. m. & f. et inde. & 128. I. p.
 delphinorum erga pueros amor ibidem. et inde
 delphini cum hominibus piscantur 96. 2. p.
 delphini vinum appetunt ibidem f.
 delphinorum auditus qualis 128. I. f.
 & inde
 delphinorum charitas erga partum 96. I. p.
 delphini tellure tacta statim moriuntur 96. I. m.
 delphinus ex hominum manibus vefcens, ibidem & inde
 delphini corio teguntur 97. I. m. & f.
 delphini non habent secundum quosdam 130. 2. f.
 delphini ingenti empti precio 374. 2. p.
 delphinorum in medicinis vsus 363. I. p. & 363. 2. p. & 364. I. m. & 2. p.
 delphinorum cum crocodillis pugna 85. 2. m. & inde
 demaratus Tarquinij Prisci pater 387. I. f.
 & 395. 2. p.
 demaratus exul in Etruriam profugit 395. 2. p.
 demarete Alcibiadis mater 381. I. p.
 demetrius rex propter Protogenis picturam Rhodijs parci. 74. I. p. & 392. I. f.
 demetrius rex Peloponnesum insulam tentari efficitur 32. I. f.
 demetrii pictura 394. 2. m.
 demetrii Phalerei statuae plures 377. 2. f.
 demetrii simulacrum 380. I. p.
 demetrii statuarij opera 380. I. f.
 demetrii arbor maxima 179. I. f.
 democritus de herbis 285. 2. m. 296. 2. p.
 democriti frater Damafus & historia eorum de segete 215. 2. f.
 democritus cuncta sibi Graeciae cognita professus 152. 2. m.
 democriti de empto toto oleo hist. 212. I. f.
 democritus primus magicam in nostro orbe celebravit 282. 2. f. & 340. 2. f.
 democriti Chirocinera 282. 2. f.
 democriti peregrinatio 285. 2. m. & 340. 2. p.
 democriti volumen de quaternario numero 317. 2. f.
 democriti mirae commemoraciones 313. 2. f.
 demophilus pictor 390. I. p.
 demosthenes venenum sub anulo portat 367. I. f.
 demosthenis ab hoste laus 72. 2. m.
 denarius, argentus quauis ponderis apud Romanos 254. 2. f.
 denarij aurei consideratio 368. 2. m.
 denarij prima signatio ignota ibidem.
 denariojum probandorum lex 373. 2. m.
 dendritis gemma 421. 2. f.
 dendroides herba 299. 2. m.
 dentium consideratio 69. 2. f. & 129. I. m.
 dentium decidendorum tempus 69. 2. f.
 dentes quibusdam inesse cu nascuntur ibid.
 dentes inuicem ignibus 70. I. p.

Pars Prima

dentium auguria ibidem
 dentes quot vnicuique insunt ibidem
 dentes canini quales ibidem 129. I. f.
 & 2. p. & m.
 dentibus nondum genitis, homo non erematur 70. I. p.
 dentium genera ac vsus 129. I. m. et inde
 dentes quibus mutantur 129. 2. p.
 dentes genuini qui ibidem
 dentes multis octogesimo anno renascuntur ibidem
 dentes plures maribus quam foeminis ibid.
 dentes quomodo homini nascuntur ibidem
 dentes veterinorum aetas indicatur ibid. m.
 dentes nulli volucrum, praeter vespertilionem 129. I. f.
 dentium tria genera, serrati, continui, exerti et inde 129. I. m.
 dentes in palato, nasci 129. 2. m.
 dentibus hominum virus quoddam inesse ibidem f.
 dentes puerozum mirum 316. I. f. & inde
 dentium candor quomodo fiat 251. I. f.
 & 259. 2. m. & 263. I. p. 269. I. f.
 dentes vt cito nascuntur 348. I. f.
 dentes legentia 233. I. f. & 280. I. p.
 dentes pullini qui 90. 2. f.
 dentes corruptos quid confirmet 225. 2. m.
 dentes quomodo, firmantur 228. 2. m.
 & 230. I. m. & 239. 2. m. & 240. I. f. & 2. f. & 257. 2. f. & 267. 2. f. & 268. I. m. & 269. I. p. & 270. 2. f. et 271. I. p. et 325. 2. p. et 326. I. m.
 dentes extrahentia 269. I. p. et 275. I. m.
 & 278. 2. f. et 341. 2. m. et 361. 2. p.
 dentes aqua decidere faciens 286. I. f.
 dens cuius quomodo inuritur 273. I. m.
 dentium doloris remedia 147. 2. f.
 et 227. 2. f. et 228. 2. m. et 229. 2. f. et 231. I. p. et 232. I. f. et 233. 2. p. et 234. I. m. et 235. I. f. et 2. m. et 237. I. f. et 2. m. et 238. I. p. et m. et 239. 2. m. et 240. 2. f. et 241. I. p. et 241. I. f. et 241. I. f. et 253. 2. m. et 257. 2. p. et 259. I. f. et 261. I. f. et 265. 2. f. et 268. 2. f. et 269. I. p. et 2. f. et 271. I. p. et 271. 2. f. et 272. I. p. et 2. p. et 274. 2. f. et 275. I. f. et 2. p. et m. et 276. I. p. et 2. m. et 277. 2. p. et 278. I. f. et 2. m. et 281. 2. f. et 282. 2. p. et 284. I. p. et 294. 2. p. et inde per totum, et 299. I. f. et 306. 2. f. et 307. I. f. et 310. I. f. et 311. I. f. et 313. 2. f. et 316. 2. p. & inde et 317. I. p. et 319. 2. f. et 321. I. m. et 325. 2. p. & inde, et 333. 2. f. et 341. 2. m. et 359. I. m. et 355. I. f. et 356. I. p. et 358. 2. f. et 359. I. m. & inde et 362. 2. p. et 383. I. p. et 397. I. f. et 2. m. et 407. 2. p. & inde
 denatos nasci homines 69. 2. f.
 denatae natae foeminae inauspicatis. ibidem
 dentitantes tarde pueros iuuantia 341. 2. p.
 dentificia ex qua materia ibidem.
 et 408. I. p. et m.
 dentitionem facilem reddentia 348. I. f.
 deus quid 1. 2. f.
 deorum plurimum nomina ibidem, et inde per totum
 Dij inferi 2. I. p.
 deorum, populus maior quam hominum ibidem
 deorum loco, animalia obsecra cibusque coluntur ibidem
 deorum adulegia, odia, bella, etc. ibidem m.
 deorum in terris nullus respectus ibidem
 dij maleficis penas tribuunt 2. 2. p.
 dij cur tarde puniunt delinquentes ibidem.
 deos non omnia posse ibidem & inde
 dij quod ius habeant in praeterita ibidem
 deus et natura idem 305. 2. f.
 deorum simulacra ex arboribus olim 136. 2. f.

dijs sine parsimonia sacrificandum 149. I. f.
 dijs decima dicata 140. I. f. et 141. 2. f.
 dij flore papyri coronabantur 148. I. p.
 deorum simulacra cur ex cedro arbore 147. I. p.
 deo tantum veteres coronam dabant 168. 2. m.
 dijs quibus libant 357. 2. f. et 158. I. p.
 per totum
 dijs quibus vii fas non sit ibidem. per totum
 deorum corona ex qua materia 253. 2. f.
 deus rerum inuentor 305. I. f. et 2. f.
 deorum euocandorum a magis ratio 383. I. p.
 dij inuentores rerum habitus sunt 284. 2. f.
 deorum euocatio 314. 2. m.
 dij omnibus intersunt negotijs 315. I. m.
 deorum simulacra cur in aauulis 367. I. m.
 deorum sacra et in eis hostia qualis 368. 2. p. et 91. I. f.
 deorum simulacra lignea aut fictilia quauis diu 378. I. m.
 dij quibus modis euocantur 320. I. f.
 deorum coenis catulus apponebatur 335. I. p.
 deorum mater. Quare Cybele.
 dextrae hominis religionem inesse 134. 2. p.
 dextrae vites maiores ibidem
 dextrum etiam in arboribus 190. 2. p.
 diacodion medicamentum 239. 2. p.
 diadema regum Bacchus primus iuuenit 78. I. m.
 diagaueion collitium 310. I. p.
 diaeueon crocum 245. I. f.
 diaeue templum in Hispania vetustissimum 179. 2. f.
 diaeue ades in Aulide vetustissima ibidem
 diaeue lucus in Latio, et in eo veruifae arboris 181. I. m.
 diaeue pictura 391. 2. f. et 394. 2. f.
 diaeue simulacrum marmoreum a quibus 399. I. f.
 diaeue simulacrum a quibus 399. 2. p.
 et 400. 2. p.
 diaeue Ephesia templi descriptio 404. 2. m.
 & inde
 diaeue Ephesia templum quale 152. I. m.
 et 179. 2. m. et 400. 2. p.
 diaeue Ephesia templum a quibus et ex qua materia 179. 2. m.
 diaeue Ephesia templi columnae 409. I. f.
 diaeue Ephesia adis mirum 16. 2. p.
 diapason quid 6. 2. p.
 dibapha purpura 103. 2. p.
 dicax Apollo cur dicitur 379. 2. m.
 dictamum a ceruis reperitur 86. I. p.
 et 290. 2. m.
 dictamum sine flore et femine 290. 2. m.
 dictamum tantum in Creta insula ibidem
 dictami medicinae 290. 2. f. et 303. 2. f.
 et 304. 2. p. et f.
 diei lux quando nocte visa 8. I. p.
 diem inaequalitas vnde 14. 2. f. et 15. I. p. et 2. p.
 diei lucis ratio 14. 2. f. per totum
 dies vbi longissimus breuissimusq; 15. I. f.
 per totum
 dies sex mensum ibidem 37. 2. m.
 diei obseruatio apud diuersos 15. 2. p.
 per totum
 diei initium finisque quomodo accipitur ibidem
 diebus trecentis sexagintaquinque et quadrate annum constare 209. I. p.
 diem vnde augmenta et decremenda 209. 2. m. & inde. et 211. 2. f.
 dies longissima totius anni quando 211. 2. p.
 dies vbi nullus aliquando 38. 2. f.
 diem diuerfitas 65. I. p. & inde
 diem

Indicis Pliniani

derum magnitudo quomodo deprehendi...
digestionis facilis que sint...
digestioni vilia. Quare concoctioni...
digirellum herba ad quid...
digitum consideratio...
digitum quibusdam in manu vna fex...
digitorum morbi remedia...
dignitatis fama qualiter acquiri potest...
diligentiam nimiam sapere nocere...
dynamensis statuarij opera...
diocles quid de rapo fenserit...
diocles medicus...
diocles medici laus atque...
diodorus Petronius medicus...
diodori bibliothecae prologo...
diodori philosophi mira mors...
diogenes cynicus qualis...
diogenes statuarius...
diogenes pictor...
diomedae aues quales...
diomedes & Glauci armorum commutatio...
diomedis focer...
diomedis Palladium futripentis effigies...
diomedis delubrum...
diomedis focij in aues versi cur fictum...
dionysias gemma...
dionysiodorus statuarius...
dionysiodorus pictor...
dionysiodori de inferis epistola...
dionysii nymphas herba qualis...
dionysius tyrannus gaudij obijt...
dionysio tyranno pulso, dulce fuit mare...
dionysius quid erga Platonem...
dionysius pictor...
dionysius statuarius...
dionysij ostentum atque tyrannus...
dionysius Salustius medicus...
dionysius scriptor in India...
dionysius quid de Rapo...
dionysius prior Siciliæ tyrannus & eius domus...
dionysius geographus Augusti temporibus in orientem missus...
dionysius pictor non nisi hominem pingere potuit...
dicoboli pictura...
diospyron herba qualis...
dioxippi pictura...
diphris gemma...
dipœnus marmorarius...
dipondius, id est, assis...
dipfacos herba qualis...
dipfadis serpentis morsus remedia...
dirces scemina simulacrum historiarum...
dicens sine magistro...
discobolon simulacrum...
discoboli pictura...
discordias facit Siderites gemma...
dyspnœa morbus...
dyspnoicis viliis...
dysentericis velle...
dysenteria ne infuset...
dysentericorum remedia...
dorothæus pictor...
dorfenus Fabius poeta...
dos filiarum plantaria...
dosiades scriptor...
dositheus scriptor...
Dra chma quid coninet...
draco sine veneno & eius in medicinis usus...
draconis mira...
draco mortuus ad vitam reuocatus...
draco quo se ægrotum sanat...
draco hominem seruans...
draconum cum elephantibus discordia...
draconum mira magnitudo...
draconis cristæ...
dracones serpentum oua hauriunt...
draconis morsus remedia...
dracones sopientia...
draco palmis genus...
draco piscis...
draconis marini medicina...
draconites gemma...
dracontia gemma...
dracontium herba...
draconcululus herba & ex eis medicina...
drepanis auis qualis...
dryos hyperar visci genus...
dryophonon herba quæ...
dryopteris herba qualis...
drypetæ quæ...
druidas cur Romani sustulerint...
druidæ qui, & qualiter visco vtantur...
druidæ vnde dicti...
druidarum religio, obseruatio, sacrificium...
druidarum superstitio...
drupa quid...
drusi Imperatoris castri, apes federe...
drusi vxor Antonia...
drusus Tyberij filius...
drusus de Brassicæ Cyma...
drusus, & Cepionis inimicitia quando...
drusus quid in tribunatu suo cum nummis...
drusi Liuij tribunatus & eius argentum...
Drusii Imp. Classis sexaginta diebus parata...
duillij C. triumphus & eiusdem statua...
dulcis vini natura...
dulcia odore carere...
duodecim tabularum leges...
duodecim tabularum quo scriptæ...
duodecim Tabularum nullam mentionem de villa habent...
duracina vna vnde dicta...
duracina cerasa...
duriciatij corporis remedia...
duris Samius historicus...
dusartus Myrtha...
dux qualis esse debet

Pars Prima.

elaterium medicamentum & eius usus...
elaterium diu ducat...
elaine herba qualis...
elastice lapis...
elleborine frutex...
electri consideratio...
electrides insula...
electrum vbi prouenit...
electrum quid & quale...
electri usus...
electrum Corinthium quale...
electrides arbores vbi...
elegia arundinis genus...
eleliphacos herba...
eleliphacos herba & ex ea medicina...
elementorum consideratio, numerus, nomina, situs, natura &c...
elenchi vnionis genus...
elemelitis olei usus...
elasmoleum vbi...
elephantiasis morbi descriptio...
elephantis morbi remedia...
elephantorum consideratio libri octauj, capitibus duodecim primis...
elephantorum venatores, domitoresque...
elephas animalium terrestrium maximum...
elephantus intellectus...
elephantus quando primum iuncti Romæ...
elephantus & hominis certamen...
elephantus per funes incidunt...
elephantum docilitas...
elephantus scribere dicunt...
elephantum cornua qualia...
elephantum ossium usus...
elephantum dentes...
elephantum clemencia...
elephantum memoria...
elephantus quibus gaudent...
elephantus quando primum in Italia visus...
elephantus pugna...
elephantus hordei succo celerrime mitigantur...
elephantus quomodo capiuntur...
elephantus feminae maribus pauidiores...
elephantus quomodo domantur...
elephantus quot annis viuunt...
elephantum manus quæ...
elephantum cutis qualis...
elephantum dentium magnitudo...
elephantus vbi nascantur...
elephantum sanguis frigidissimus...
elephantum cum Rhinocerotæ belua inimicitia...
elephantum partus...
elephantum venter qualis...
elephantum digiti qualis...
elephantum anima serpentes extrahit...
elephantus quis primus Romam in triumphum duxit...
elephantus vbi nobiles...
elephantum venatus vbi...
elephantus Africi vbi incipiant...
elephantum lingua qualis...
elephantus & ad eum pertinentium in medicinis usus...
elephantum usus in bellis...
elephantus in arbores cornua exciunt...
elephantus pisces...
elephantus deæ templum...
elidis Irinum optimum...
ellico faber...
ellyphina quæ, & ex ea medicina...
elops piscis...
elops vbi optimus...
eloquentia vis...
elpenoris ramulus vbi Myrtus vili primus...
emprum male semper penitet...
emyde testudines...
empedocles magus, & eius peregrinatio...
empetrum herba qualis...
empirice medicina à quo & vbi...
emplastri ratio vnde nata...
emplastra quæ arbores non recipiunt...
emplastratio omnium fertilissima...
enchufa herba quæ...
eneate vinum...
endymionis fabula de Luna...
enguini quod oleum vendunt...
enhemon medicamentum...
enhydros gemma...
enhydrys serpentis...
enhydrys, id est coluber in aquis viuens ad quid...
enncaphyllon herba quæ...
etnius vates antiquissimus de ossa...
ennij statua in Scipionis sepulchro...
enorthis gemma...
entochij simulacrum...
entomon herba quæ...
Ejo ne arbor ex qua Argo nauis facta...
epaticorum remedia...
ephedra herba...
ephedrus herba qualis...
ephemeron herba...
ephemeris herbae medicina...
epheus lapis...
epheus Dianæ templi descriptio...
epheus Dianæ simulacrum à Mentore factum

Indicis Pliniani

epheſiæ Dianæ templum quale 152. 1. m. j
& 179. 2. m. & 400. 2. p.
epheſiæ Dianæ ſimulacra ex qua materia
179. 2. m.
epheſiæ Dianæ ſimulacrum à Canetia factū
ibidem
epheſiæ Dianæ templum quot annis con-
ſtructum ibidem.
epheſiæ Dianæ templum à quibus, & ex qua
materia ibidem & 73. 2. f.
epicharmus quas literas reperit 78. 1. f.
epicurus hortorum magiſter 220. 1. p.
epicuri vultus per cubicula geſtant 386. 2. p.
epicuri natali quando ſacrificant ibidem
epicuri pictura 394. 2. m.
epimenidion herba qualis 309. 2. p.
epimenidis ſeneſtus 75. 2. f.
epimenidis anima viſa poſt mortem 77.
1. m.
epimenidiam Scyllæ genus 222. 1. m.
epinyctis morbus quis 1230. 2. m.
epinyctidas morbum fanantia 228. 2. p.
epinyctidis morbi remedia 230. 2. m.
& 233. 1. m. & 235. 2. f. & 238. 1. p. & 240.
1. p. & 241. 2. m. & 265. 2. f. & 268. 2. f. &
269. 1. f. & 272. 1. p. & 273. 2. p. & 274.
1. p. & 278. 1. f. & 325. 1. p. & 347. 1. p. &
361. 1. m. & 407. 1. f.
epicactis frutex 150. 1. m.
epicactis herba quæ 309. 2. p.
epiperon herba 249. 1. f.
epiphoræ remedia 228. 2. f. & 230. 1. f.
& 231. 2. m. & 232. 1. f. & 233. 2. f. & 234.
1. f. & 2. f. & 235. 2. m. & 236. 1. f. & 2. f. &
237. 1. m. & 238. 1. m. & 2. m. & 239.
2. p. & 240. 1. p. & 2. f. & 241. 2. m. &
251. 1. f. & 2. m. & 252. 2. p. & 253. 1. m.
& 2. p. & 259. 1. f. & 262. 1. f. & 263.
1. p. & 263. 1. f. & 269. 2. m. & 270. 2. f. &
272. 1. m. & 274. 2. f. & 277. 2. p. & 281. 1. p.
& 282. 1. m. & 284. 1. p. & 287. 2. f. & 293.
1. f. & 294. 1. p. & 2. p. & 306. 2. m. &
308. 1. f. & 310. 1. p. & 311. 2. f. & 312. 1. f. &
318. 1. f. & 2. p. & 325. 1. p. m. & 333. 2. f.
& 338. 1. f. & 383. 1. f. & 384. 2. f. & 388. 1. f.
& 397. 2. f. & 406. 2. m.
epiphoris teſtium medicina 251. 2. p.
epiphoras vteri quid leniat 304. 2. f.
& 327. 1. f.
epirotica poma 162. 2. f.
epithereſis ſimulacrum 380. 2. m.
epithymon thymi ſlos 298. 2. f.
& 299. 1. p.
epithymi herbarum medicina 301. 2. f.
& 303. 1. m.
epodes piſces 365. 2. p.
E q u i s u r v m herba qualis 303. 1. f.
equiſelis herba qualis 211. 2. m.
equiſtris ordinis conſideratio 367. 2. f.
per totum
equiſtris ordo cur dictus 366. 2. f. & inde
equiſter ordo quando in vnitatem venit
368. 1. p.
equiſtris ordinis quis eſſe poterat ibidem.
equiſtris ſtatue quales 377. 1. m.
equorum conſideratio 89. 2. m. per
totum
equorum erga dominos amor ibidem
per totum
equorum intellectus ibidem f.
& 90. 1. p.
equorum docilitas ibidem
equi quot annis vivant ibidem m. et inde
equorum forma qualis eſſe debeat ibidem
equorum conceptus quando 117. 2. f.
equum equitare quis primus reperit 78. 2. f.
equorum ornamenta quis reperit ibidem
equum qui aries appellatur in muralibus
quis reperit ibidem
equorum corpore veſtæ naſcuntur, atque

crabronæ 124. 1. p.
equorum dentes quales 129. 1. f. et 2. m.
& inde
equæ caput affixum palo, erucas fugat 226.
2. f.
equæ fauonio vento concipiunt 40. 1. p.
et 90. 1. f. et 173. 1. f.
equarum lacte vel ſanguine pultem Sarma-
tæ faciunt 203. 1. p.
equis admiſſuræ tempore quid dandum
235. 1. p.
equorum coitus partuſque 90. 1. f.
equarum libido quo extinguitur ibidem
equarum Hippomanes quid ibidem
equi quo in curſu inſatigabiles ſiant 330.
2. p.
equi feri vbi 82. 1. f.
equo terè qui homini morbi 90. 1. f.
equi ſel non habent ſecundum quoddam
130. 2. f.
equo ſel eſſe in alio ibidem
equos ſaginantia 256. 2. f.
equi vbi rabie inflammantur 290. 2. f.
equæ grauidæ, quo abortum patiuntur 318.
2. m.
equus publicis ſacris immolabatur 323.
1. f.
equorum cum Camelis odium 84. 1. m.
equi fluuiatilis deſcriptio 85. 2. f.
equorum ſcabiem tollentia 364. 2. m.
equi quos gradarios dicimus 90. 1. f.
& inde
equæ vbi vento concipiunt ibidem
equinos pedes homines habentes 38. 1. f.
equina ſpecies qualiter in hominibus mon-
ſtrificæ videtur 325. 2. f.
equi et ad equum attinentium in medicinis
vſus 328. 1. p. & inde
equi lingua 326. 2. f.
equini ſimi cinis in medicina 327. 1. p.
et m.
equi coagululum in medicina 327. 1. m.
equini lichenes calculos renum pellunt
327. 2. f.
equæ vngulæ cinis in medicina ibidem
328. 1. p. et 329. 1. m.
equi ſanguis in medicina 328. 1. p.
equi ſpuma, ſetæ, dentes, in medicina ibid. m.
329. 1. m.
equi ſigni cœleſtis ortus 214. 1. m.
equi ſigni cœleſtis occaſus 210. 2. p.
equites qui dicti 367. 2. p.
equitum nomen ſæpe variatum 368. 1. m.
equitatio ſtomacho vtilis et coxis 317. 1. p.
equitatus artem quis primus ſcripſit 380.
2. p.
equitibus vtile 328. 1. p. & inde
eranthemum herba 258. 1. f.
eraſiſtratus nobilis medicus quando 296.
1. p. per totum & 155. 2. p.
eraſiſtrati medici laus, ætasque 296. 1. p.
per totum
eratolthenis laus 20. 2. p.
eræ herbarum granum vertiginem facit cum in
pane eſt 206. 1. m.
eretria creta 388. 1. m. et 2. p.
eretria terra qualis 298. 1. p.
ereuthodanus herba 279. 2. p.
erice herba 122. 1. f. & inde
erice fructus medicina 277. 2. f.
erigeron herba qualis 294. 2. m. et 300. 1. m.
et 303. 1. m.
erigonis pictor 394. 2. m.
erinxna poetria 379. 2. p.
erineon herba et ex ea medicina 272. 1. m.
& inde
eringes herbarum medicina 256. 1. f.
eryngion herba qualis 249. 1. f.
et 256. 2. m.

eriphoron lini genus 218. 2. f.
eriphia herba qualis 283. 1. f.
erimon frugis genus 264. 1. m.
eryſimum triticum quale 202. 2. f.
eryſiſceptum arbor qualis 143. 1. p.
et 280. 1. f.
eryſithale herba qualis 303. 2. p.
eryſithalis gemma 420. 1. p.
erythace quid 121. 1. p.
erythacus auis 112. 1. m.
erythales herba 294. 1. f.
erythinus piſcis 98. 1. p. et 105. 2. m.
erythini piſcis medicina 362. 2. m.
erythroni Ciſſi 278. 2. f.
erythrodanus herba, medicina quæ ex ea
279. 2. p. et 300. 2. p.
erythracon herba 301. 1. f.
erythrocomis Punicæ mali ſpecies 150. 1. p.
erythrodanus herbarum medicina 279. 2. p.
erythron quid 254. 2. p.
erucæ herbarum natura 255. 1. f.
erucæ menſtruo ſocm. fugantur 197. 1. p.
eruca concitatrix veneris 118. 1. p. et 225.
1. f. & 235. 1. m.
erucæ herbarum ſemen quale 227. 1. p.
erucæ ſylueſtris medicina 235. 1. p.
erucæ vermes peſſimi 194. 2. f.
erucæ vnde et quando naſcantur ibidem
erucæ ne ſata lædant 197. 1. p. et 226. 2. f.
eruca veltis quomodo naſcitur 126. 2. m.
per totum
eruditorum reſectio prologo 287. 2. f.
erugo in medicinis 385. 1. p.
erugo quo compellitur 385. 1. p.
eruginus faciendæ ratio, vſus, ac medicina ex
ea 382. 1. f. et 2. m. et inde
erullæ herbarum ſolum quale 200. 2. m.
erullia piſcendi ratio 202. 2. f.
erullia apes delectantur 247. 2. f.
erupitionum remedia 269. 2. f.
erui leguminis conſideratio, natura, medici-
na 205. 1. f.
eruo leguminis Cæſar Auguſtus, curatus
ibidem
erui leguminis medicina 263. 2. f.
eruum legumen Phalangion generat 206.
1. m.
eruum in Tyriaca 242. 2. f.
Eſalon auis cui inimica 119. 2. p.
Eſcarizæ vuarum genus 153. 2. f.
Eſculum ab Eſca dictam putant, didicero ſine
diphtrongo ſcribere libuit
Eſculus arbor Ioui ſacra 136. 2. f.
et 168. 2. f.
Eſculi arboris corona 126. 1. p.
Eſculus glandes fert 169. 1. f.
Eſculus quo tempore ſemen efficit 174. 1. p.
Eſemini Marcelli libertus ditius 137. 1. f.
Eſopon lactuce genus 231. 2. p.
Eſoponis medicina ibidem, et inde
Eſox piſcis Rhæni ingens 97. 2. p.
Eſtariarum ventorum initium 10. 1. f.
Eſtariarum deſitio 214. 1. m.
Eſtæxi ventri idem quod Aquilo 215. 2. p.
Eſtæxi ventis maximæ, harenæ mouentur
414. 2. f.
Eſtæxi venti quales 10. 1. p. et 2. f.
Eſtæxiæ vna 153. 2. p.
Eubœa abietes peſſimas habet 178. 2. 2. f.
Eubœæ Olympias ventus peculiaris 195.
1. p.
Reliqua quære parte ſecunda.
eucnemon quid 380. 2. f.
eudorus pictor, ſtatuaris que 394. 2. p.
eudoxus Lathyrum, regem fugiens 13. 2. p.
euenor pictor 389. 2. f.
euentus aſtris aſſignantur 2. 1. f.
euentus boni ſimulacrum quale Romæ
380. 2. p. et 400. 1. p.
eugalacon herba 309. 2. f.
eugenia

eugenia vna genus 152. 2. f.
eugramus ſictor 395. 2. p.
euhemerus ſcriptor 403. 2. m.
eumarus pictor 389. 2. m.
eumeces baſſami genus 143. 1. m.
eumenis cum Ptolemæo æmulatio 148.
1. p.
eumenis aduerſus Gallos prælia 380. 2. f.
eunuchi in Perſide regnare ſoliti 146. 1. f.
eunuchion lactuce genus 224. 1. m.
eupatoris herba qualis 289. 1. m.
eupatoris curus aurei, argenteique 379. 2. f.
eupetalos lauri genus 167. 2. p.
eupetalos gemma 420. 1. p.
euphorbiæ herbarum conſideratio 289. 2. m.
euphorbiæ herbarum inuentio 305. 1. f.
euphorbia & ex ea medicina 41. 2. p.
euphorbij medicina 293. 1. f. & 298. 2. f.
& 305. 1. f.
euphorbus medicus 289. 2. f.
euphranor ſtatuaris & eius opera 379.
1. m. & 380. 2. p.
euphanor pictor 292. 2. m. & 393. 2. f.
euphranoris pictoris opera plura 393. 2. f.
& inde
euphrates fluuius papyrus gignit 148. 1. p.
euphrates fluuij de loti ſcapo mirum 149.
2. f.
euphrates non inuehit limum vt Nilus
406. 2. p.
euphrates fluuij reſtagnatio & fertilitas
206. 2. f.
euphrates fluuij Gobatis præſecti opere
deductus: 59. 1. p.
Reliqua quære parte ſecunda.
euphronides ſtatuaris 379. 1. m.
euphronius ſcriptor de vino condendo 158.
1. p.
euphroſinum herba 290. 1. m.
eupelia herba qualis 292. 2. m.
eupompus pictor 390. 1. m. & 2. m.
eures gemma 420. 1. p.
euripidi quid obijcit Ariſtophanes 259. 2. f.
euripidis mater qualis ibidem
euripidis Poetæ ſepulchrum vbi 250. 2. f.
euripus. Quære parte ſecunda.
euro notus ventus 9. 2. f.
europa vbi primum cum Ioue concubuit
137. 1. f.
Europa pictura 392. 2. m.
& inde
Reliqua quære parte ſecunda.
eurotias gemma 420. 1. p.
eurus ventus 9. 2. m.
eufebes gemma 420. 1. p.
eurychides ſtatuaris 379. 1. m. & 380.
2. p. & 394. 2. p.
eurychides pictor 394. 2. p.
eurychides ſtatuaris 379. 1. f. & 380. 1. p.
eurytemides pictor 394. 2. f.
euxenides pictor 390. 2. m.
Euxacon herba quæ 289. 1. f.
exaluminati vniones 101. 2. f.
exalburnatum quid 179. 1. f.
excarificatio arborum quid 196. 1. m.
excreations pectoris adiuuantia 238. 2. f.
& 276. 2. p. & m.
excreations ſanguinis fanantia 369. 1. p.
excreations purulentæ remedia 335. 2. f.
& 241. 2. m.
excreſcentibus circa ſedem medicina 258.
2. f. & 261. 1. m.
exedum herba qualis 283. 2. f.
exercitationis exemplum 391. 1. m.
exercitus ordinem quis primus reperit 78.
2. f.
expuentium purulenta remedia 228. 1. f.
expuit nunquam Anronia Drufi 70. 2. m.
extorum conſideratio animalium 130. 2. f.
& inde & 131. 1. p.

Partes Prima.

exta quibus bina animalibus 130. 2. f.
extorum caput ibidem
extus quando capita vel corda adimuntur,
vel geminantur 314. 1. f.
F
FABAR conſideratio 204. 1. m.
& inde
faba quomodo ſerenda 206. 2. m.
fabis cauatis ſemina incluſa ſi ſerantur mire
proteuunt 227. 1. m.
faba vt diu duret 214. 1. p.
fabæ maximæ 204. 1. f.
faba vbi ſponte ſua naſcitur
& 38. 1. f.
fabæ ſerendæ cura 206. 1. f.
faba vbi ſerenda 206. 2. p.
fabæ ſcapus vnus, centum fabis onuſtus
202. 2. f.
fabam quidam omni pani addunt ibid. m.
fabæ maximus honor 204. 1. m.
fabæ in ſacris apud veteres ibidem
faba contra ſenſus quæ & ſomnia facit.
ibidem
faba à Pythagora cur damnata ibidem
fabæ animas mortuorum inelle ibidem
faba ſtamen non veſcitur ibidem
fabæ ſatio quando ibidem 210. 1. p.
& 210. 2. p.
fabæ radix qualis 200. 1. m.
faba quæ die naſcitur poſt ſatum ibidem
fabæ augmentum qualiter 200. 2. p.
fabæ caulis qualis ibidem
fabæ folia qualia ibidem m.
faba apes delectantur 247. 2. f.
faba & ex ea medicina 263. 1. f. & inde
faba Græca arbor qualis 175. 1. p.
faba Græca & ex ea medicina 274. 2. m.
fabianus ager 196. 1. p.
fabianus naturæ rerum peſſimiſſimus 406.
1. f.
fabij plures Ambuſtus, Rutilianus, Gurges
74. 2. p.
fabij cum Allobrogum gente prælium 76.
2. p.
fabius Max. quo febre liberatus ibidem
fabius Dorſeno poeta 156. 2. p.
fabij vnde dicti 197. 2. f.
fabij cunctatoris honores 255. 2. m.
& inde
fabius quando, & à quibus pater patriæ di-
ctus ibidem
fabie familie princeps ibidem
fabricius obſidione liberans exercitum ſta-
tua donatur 378. 1. p.
fabricius quantum vniciuſque argenti conce-
debat 375. 1. p.
fabricij paſſimonia ibidem
fabri piſces 98. 2. f. & 365. 1. m.
fabricum ferrariam inuenere cyclopes 78.
2. m.
fabula eadem vbique reperitur 155. 1. f.
faces nuptiarum ex qua materia 172. 1. f.
facies ne Sole vratur 333. 2. f.
faciei cutis qui feruetur 253. 1. p.
faciem ſuam pingentes, formæ gratia 255.
1. m. per totum.
faciei morbi quales 295. 1. f. & inde
faciei albicaudæ remedium 228. 2. f.
faciei maculæ quo tollantur 228. 1. f.
faciei morbi remedia 233. 2. f. & 235.
1. p. & 238. 1. p. & 241. 2. m. & 253. 1. p. &
259. 1. f. & 260. 1. p. & 2. f. & 266. 1. p. & 269.
2. p. & 270. 1. p. & 277. 1. m. & 2. p. &
281. 1. m. & 282. 2. m. & 295. 1. m. & 2. f. &
325. 2. f. & 342. 1. f. & 286. 1. p. & 407.
1. f. & 417. 2. p.
fauere linguis quid 314. 1. f.
fauni Dij 136. 2. f.
faunorum demonum ludibrii remedia 287.
1. p.
faunos

Indicis Pliniani

faunus ventus 9. 2. m. & 10. 1. m.
faunus ventus quando flare incipit ibid.
209. 2. f. & 210. 2. p.
faunio vento maritatur vitescencia de terra 173. 1. f.
faunio vento equae concipiunt ibidem
40. 1. p.
faunij flatus quando 160. 2. m.
& 173. 1. f.
faunius fatorum pater 173. 1. f. & inde
faunio incipiente quid agendum 210. 1. f.
& inde
faunius an frumento conferat 213. 2. f.
faunij venti effectus 215. 2. m.
faunius vnde dicitur 173. 1. f.
faunio pyra 163. 1. p.
faunorum apum stabilimentum 121. 1. p.
faustianus vicus 154. 2. f.
Febrem cerui non sentiunt 87. 2. p.
febris Deae sanum vbi Romae 2. 1. p.
februm leges 76. 2. m. & 75. 2. m.
februm vices & tempora 76. 2. m.
febris omni anno die natalis Antipatri 76. 2. f.
febricitantibus si vinum dandum 267. 1. f.
februm omnium remedia 87. 2. p. & 228. 2. m. & 233. 1. m. & 239. 2. f. & 251. 1. f. & 256. 1. f. & 258. 1. p. & 261. 2. p. & 262. 1. p. & 2. p. & 264. 1. p. & 269. 2. p. & 270. 1. p. & 2. p. & 272. 2. f. & 273. 2. m. & 274. 2. m. & 278. 2. p. & 287. 1. f. & 2. f. & 291. 2. m. & 302. 1. f. & inde. & 312. 2. p. & 318. 1. m. & 319. 1. p. & inde & 320. 2. p. & 322. 1. f. & 328. 2. f. & 335. 1. f. & 336. 1. p. & 346. 1. p. & 356. 2. m. & 363. 1. f. per totum.
febris tertianae remedia 236. 2. p. & 401. 1. p. & 283. 2. m. & 311. 2. m. & 318. 2. f.
febris quartanae remedia 316. 1. f. & 328. 2. f. & 319. 1. p. & inde & 2. p.
febres laticae arcent 320. 2. p.
febris genus Amphimerium & eius medicina 328. 2. f.
felis, id est Cattae animalis in medicina vltus 328. 2. f.
felis aurea vbi pro Deo colitur 62. 2. p.
felibus lingua qualis 129. 2. f.
felis cinere mures abiguntur 206. 1. f.
felium oculi quales 128. 2. f. & 415. 1. p.
felium coitus qualis 117. 2. p. & 1. f.
felium in capiendis aubus, caeterisque altus 119. 1. f. & inde
feles cur excrementa sua defodiunt ibidem
felix mortalium nemo est 74. 1. f. per totum
felicitas cognomen solum sibi Sylla Rom. asseruit 74. 2. m.
felicitissimus quis Romae creditus 74. 2. f.
felicitas res decem exigit ibidem & inde
felicitas solida non est, quam cotumelia vlturumpit 75. 1. f.
felicitatis aedes Romae 380. 1. m. & 401. 1. p.
felicitatis exempla 69. 1. f. & inde.
& 74. 2. p. per totum. & 75. 1. p. & inde. & 75. 2. m. per totum. & 76. 2. m.
fellis animalium consideratio 130. 2. f. & inde. & 323. 1. m. & inde
felle bubulo tincta femina mures non tangunt 206. 1. f.
fellis in medicina vltus 325. 1. f. & inde
fel vbi nulli animali inest 130. 2. f. & inde
fel vbi genium ibidem
fel quid ibidem
fellis vitus maximum 131. 1. p.
felle vbi animalia carent omnia ibidem
fel Nepeuno dicatum ibidem
felle lufforum remedia 259. 1. p. & 2. f.
fellis natura, vltusq; 323. 1. m. & inde
felli contraria 263. 2. p.
fellis remedia 261. 1. f. & 362. 1. f.
femur bubulum herba quae 309. 2. f.

fenestella de olea, siue oliua 159. 2. f.
fenestella historicus 367. 1. p.
fenestella quando obijt 374. 2. p.
ferarum impetus quo fugiunt 336. 1. p.
& inde
feras pascere quis primus instituit 93. 1. f.
feras mulceri alloquijs 83. 1. p.
ferijs latinis quae fiunt Romae 308. 1. p.
ferina carne Nomades viuunt 61. 2. p.
feritas animalium quo mitigatur 283. 1. f. & 302. 1. p.
Fermentorum consideratio, differentiaeque 203. 1. m. & inde
fermenta ex qua materia fiunt ibidem
fermentatus panis magis alit ibidem
feroniae Deae aedes 11. 2. f.
ferri consideratio, vltus, commoditas, &c. 383. 2. f. per totum
ferum vbi que reperiri 384. 1. m.
ferri differentia ibidem
ferri temperatio ibidem f. & 2. p. per totum
ferum vbi optimum 384. 1. m.
ferum mox humano sanguine rubiginem tradit ibidem
ferri & Magnetis concordia ibidem
227. 2. m. & 406. 2. p.
ferum viuum quod 384. 1. f.
ferri vena largissima metallorum omnium. ibidem 2. p.
ferum quo a rubigine vindicatur ibidem
ferri medicinae ibidem m. & inde
ferri rubiginis medicinae ibidem
ferri squamae vltus ibidem
ferum ad fe trahentia 406. 2. p. & inde. & 407. 1. m. & 227. 2. m.
ferro quae herbae tangi volunt 226. 2. f. & inde
ferum Magnes ad fe trahit 227. 2. m. & inde
ferum quo temperatur 298. 2. f.
ferum vbi monti haeret, abigiturq; 172. 2. p.
ferum a quo reperitur 78. 2. p.
Quare locorum vis.
fertilitas arborum fere alternat 169. 1. f.
fertilitas fenecturem affert 174. 2. m.
fertilitas nimia saepe nocet 206. 1. p.
fertilitatis fructuum causa quae & inde
ferulae arboris consideratio 150. 2. p. & 166. 2. m. & 190. 2. p. & inde. & 226. 2. m.
ferulae herbae consideratio & medicinae ex ea 242. 2. m. & inde
ferula Murensis infelissima ibidem
ferulae coronae 246. 2. m.
ferulae iumentis venenum 274. 1. f.
ferula Baccho sacra ibidem
ferula sanguinem silit 303. 2. p.
ferorum, caloribusq; remedia 283. 2. m.
ferus oculus herba qualis 293. 2. m.
fessennae nuptiae qualiter 165. 1. p.
fecatum vinum quid 156. 1. m.
fecis vini consideratio 158. 2. m.
fecis acetii natura, & medicinae ex ea 268. 2. p.
Fiber id est Castor 258. 2. p. & 365. 1. p.
fiber pragnantibus abortus causa 364. 1. f.
fibri ferax descriptio 86. 2. f. & inde
fibri periculi causa se ipsos caltraunt ibidem
fibri ingenium ibidem
fibri animalis in medicina vltus 363. 2. f.
hcedulae auis consideratio 112. 1. m. & inde
ficorum consideratio, & earum genera 163. 2. f. per totum
ficorum lactis medicinae 271. 1. f.
ficus Aegyptia, Cypriaq; 147. 1. m. per totum. & 166. 2. f.
ficus Cypria 147. 1. m. per totum & 157. 1. m.
ficus mirae fertilitatis 163. 2. f.
ficus quo praecoces fiunt 164. 1. m. & inde
ficus vbi Romae colitur ibidem
ficus vbi Romulus, Remusq; nutriti ibid.
fici que in se habent 164. 2. m.
ficus quando primum in Galliam allata 137. 1. p. & inde
ficus Indica qualis 67. 1. p. 137. 2. f.
ficus mira magnitudo 137. 2. f. & inde
ficus vbi optimus 164. 2. f.
ficorum succus qualis 166. 1. f.
ficus nullus odor ibidem
fici argumento Carthago delera est 164. 1. m.
fico folia latissima 173. 1. m.
ficus non floret 173. 2. p.
ficus quando & vbi plurima exeat 173. 2. m.
ficus facile fructum perdit 174. 1. m.
fici mirum in Sicilia, Cypro, Hellade 174. 2. p.
ficus vbi maxima ibidem
ficus parte inferiore fertiliior ibidem m.
ficus sola omnium arborum fetu maturitatis causa medicatur ibidem
ficus succus lacteus quo pro coagulo vitur 178. 1. p.
fico vita brevis 181. 1. m. & 187. 1. m.
fici iustio in omni genere 188. 2. m.
ficus que apta vitibus 193. 1. p.
ficorum vermes, qui Cerastes dicuntur 194. 1. f.
fico vermicultatio mire nocet 194. 2. p.
ficorum morbi ibidem m.
fici qua arte ferociter fiunt 196. 1. f.
ficos infestantia & earum remedium ibidem
ficorum vbertas qua arte fiat ibidem
ficorum & ad eas attentantium natura, ac medicinae 271. 1. f. & inde
ficus Cineris medicinae 271. 2. m.
ficus ne putrescant 292. 1. f.
ficulnei caules qualis 166. 2. m.
ficulnei caulis medicinae 286. 2. f.
fidei edes in Capitolio 392. 1. p.
fidei lapsus ingeas vbi falsae rei grauis auctor exiit 41. 1. m.
fidem dare diabys res ardua prologo
fides Dea 2. 1. p.
fidenates ciues legatos Romanorum perimunt 377. 2. p.
fidiculae signi exortus 210. 1. f. & 211. 1. p. & 2. p.
fidiculae signi occasus 209. 2. m. & 212. 1. m. & 213. 1. m.
fidiculae occasus, initium Autumnii 213. 1. f.
figularum operum vltus 396. 2. m.
figulina ars a quo reperta 78. 2. p.
figulorum collegium a quo Romae 395. 2. f.
filij pulchri bonisq; qua ratione generantur 283. 1. f. & inde
filicis herbae consideratio, genera nomina 309. 2. m.
filix herba qua ratione interit 199. 2. f.
filicis semen nullum ibidem
filicis sliips quomodo e corpore extrahitur 279. 1. m.
filicula herba qualis 299. 1. p.
fimera supra, nascens herba ad quid vitis 283. 2. m.
simi consideratio, genera, vltus, &c. 184. 2. m. & inde
simi bonitas ibidem & inde
simi steruus vnde esse ferisq; debet ibidem
simus quando ponendus in agris 208. 1. m. & inde
fistularum musicalium materia quae 177. 1. m. & inde
fistulam Pan deus reperit 78. 2. f.
fistularum

fistularum morbi remedia 231. 1. f. & 232. 2. f. & 259. 2. f. & 264. 1. m. & 265. 1. m. & 268. 2. f. & 269. 1. p. & 275. 2. f. & 277. 1. m. & 279. 1. m. & 283. 2. p. & 288. 2. p. & 303. 1. p. copiose & 309. 1. f. & 310. 2. f. & 312. 2. f. & 333. 2. p. & 335. 1. f. & 370. 2. f. & 382. 2. m. & 384. 2. f.
Flaccorum familia vnde dicta 128. 1. p.
flaminus cicus Romae 376. 2. f.
flamini sacerdoti fabae vltus interdicitur 204. 1. m.
flamini equinum fet tangere non licet 323. 1. f.
flamma praefagia 216. 2. m. & inde
flarus praefagini 10. 2. p. per totum
flavianus Africae proconsul 96. 1. f.
flavianus factos publicat 366. 2. f.
flavianus aedem Concordiae vicit 366. 2. f.
flegmatis morbi remedia 266. 1. f.
flexumines equites 368. 1. f.
floralia festa cur, a quo, & quando instituta 213. 1. p.
flora Deae simulacrum 400. 1. p.
florientiae vrbis vltus 153. 2. p.
flos arborum gaudium est 173. 2. p.
floribus vinum quomodo conficiunt 157. 2. p.
florum Hortensium differentia 222. 2. m.
flores quotidie gigni 243. 1. m.
flores hominem mortis admonent ibidem
flores, qui Troiano tempore laudantur 345. 2. p.
florum odoris differentia ibidem per totum
flores in funere virorum illustrium 243. 2. m. & inde
flores vbi sine odore 245. 2. p.
florum colores praecipui tres 246. 1. p.
flos primus, ver nunciatus 247. 1. f.
flores maxime durantes ibidem 2. p.
flores verni qui 247. 2. p. & circa
flores trans maria ibidem m. & circa
florum olearum medicinae 268. 2. f. & inde
florescendi deslorescendiq; tempus 173. 2. f.
florescentibus inimicus hymber 194. 2. f.
florescendi Hortensium tempus 222. 2. m. & inde
fluuiorum miracula 18. 2. p. per totum. & 349. 2. m. per totum
fluminas, res in lapidem vertentia 18. 2. m. & inde. & 350. 2. f. & inde
flumina retrofluentia 19. 1. f.
fluminum erumpentium remedium 177. 2. m.
fluminum afflatus qualitas 183. 2. p.
flumina iuxta nascentes herbae ad quid vitis 129. 1. p.
flumina quo mox sicantur 296. 2. p.
flumina in cantationibus sili possunt 321. 1. p. & 419. 1. p.
Reliqua quare parte secunda.
fluxiones quae 257. 2. f.
fluxionis alui remedia 260. 2. f. & 281. 1. f. & 290. 1. m. & 398. 1. m.
Quare Alum.
fluxus, refluxusq; marium consideratio 172. 2. m. per totum
Foci consideratio 410. 2. f. & inde
foco comparuit genitale in cinere ibidem
fecunda mias quae maiora sunt corpore 117. 2. p.
fecunditas rerum 544. 2. f.
fecunditas fenectutem, ac interitum affert 174. 2. m. & 191. 2. f. & 179. 2. m. & deinceps
fecunditatis remedium 181. 2. m. & 318. 2. f. & 320. 1. m. & 330. 1. m. & 348. 1. m. & 367. 1. m. & 399. 2. f. & 402. 2. p. & 252. 2. m. & 251. 2. f. & 397. 2. p.
fecuninarum remedia 241. 1. f. & 251. 1. p. & 260. 1. p. & 262. 2. f. & 261. 1. p. & 262. 1. p. & 271. 2. m. & 279. 2. p. & 281. 2. m. & C. P. L. I. N. I. I.

Pars prima.

feminae vini vltus interdicitur 156. 1. f.
feminae osculabantur olim an temetum olerent ibidem
feminae mulctatae ob vini potum ibidem
feminae quo grauidae, & fecundae fiunt 157. 2. f. & 171. 1. f.
feminae quo steriles fiunt 157. 2. f.
feminae cociti menas qualiter Erucas vermes fugat 197. 1. p.
feminae qua ratione concipiuntur 215. 1. f.
feminarum purgationibus vitilia 229. 1. p. & 2. f.
feminae semel tantum in vita parientes 67. 1. m. & 67. 2. p.
feminae vbi paritissimae 1. f.
feminae septimo anno parientes ibid. 2. m.
feminae celerius fenescunt quam ma. 68. 1. m.
feminas in vteri sinistra parte moueri mares in dextra ibidem
feminarum partum gestantium signa 68. 1. f. per totum
feminae nunquam ambidextrae sunt 70. 2. p.
feminarum quarundam felicitas 74. 2. p. per totum
feminarum plurium longa fenectus 76. 1. p. & inde. & 75.
feminas mortuas saepe reuiuiscere 77. 1. m.
feminarum fecunditas quomodo fiat 230. 2. f.
feminarum Venus quo maxime accenditur 240. 2. p. & inde
feminae vbi communes omnibus 43. 1. f.
feminae vbi viri carent 45. 2. p.
feminae vbi regnant 63. 1. p. & 2. m.
feminae quando libidinis audissimae 260. 1. m.
feminarum auri vltus qualis 368. 2. p. & inde
feminarum luxus 375. 1. p.
feminae status etiam dicantur 377. 2. f. & 378. 1. p.
feminae fecundiores abortu sunt 385. 1. f.
feminae candor quo inducitur 386. 1. p.
feminarum secreta quo sciri possunt 336. 1. f. & 359. 2. f.
feminae ne concipiant 336. 1. f.
feminae ex se ipsa concipiens 86. 2. p. & 93. 2. f. & 117. 1. m. & inde.
feminarum causa praemia pernicialia fieri 80. 2. f.
feminae aetate Veneris audior, vir hyeme 117. 2. p.
feminae interdicitur ne malas raderent 129. 1. p.
feminae adulteros ne diligant 359. 2. f.
feminae qua ratione gigni possunt 287. 2. m. & 301. 1. f. & 309. 1. p. & 312. 1. m. & 91. 2. f.
feminae vbi quinquennes concipiunt 67. 2. m.
feminae octauum annum non excedere ibidem
femina peperit simul duos mares, totideq; feminas 67. 2. f.
feminae respiratio partum impedit 68. 1. f.
feminae oscitatio in enixu letalis ibidem
feminae steruitatio a coitu abortus causa ibidem
feminae a lucernarum extinctu abortiuntur 68. 2. p.
feminae cauenda 309. 2. p. & 313. 1. p.
feminarum purgationes 229. 1. p. & 232. 1. p. & 233. 1. p. & 234. 2. p. & 235. 2. f. & 236. 1. m. & 238. 1. p. & 239. 2. f. & 240. 2. p. & 252. 2. m. & 251. 2. f. & 397. 2. p.
feminarum remedia 241. 1. f. & 251. 1. p. & 260. 1. p. & 262. 2. f. & 261. 1. p. & 262. 1. p. & 271. 2. m. & 279. 2. p. & 281. 2. m. & C. P. L. I. N. I. I.

284. 1. f. & 287. 2. f. & inde & 289. 2. p. & 304. 1. f. per totum. & 307. 2. f. & 311. 1. p. & m. & 312. 2. f. & 330. 1. p. & inde & 347. 2. m. per totum & 372. 1. f. & 398. 1. m.
feminae morbi remedia 259. 2. p. & 275. 2. f.
feminae herbae consideratio 226. 2. p. & inde
feminae serpentes gratissimae ibidem
feminae in tyriaca 242. 2. f.
feminae serpentes fenectam exuunt 86. 1. m. & 242. 1. m.
feminae nobilitauere serpentes ibidem
feminae colligendi tempus 242. 1. m.
feminae vbi optimis ibidem
feminae syluestris ibidem
feminae vltus ibidem f. & inde
feminae quo secundum tempore 211. 2. p.
feminae qua ratione consideratio, & medicinae ex eo 205. 1. f. & 284. 1. f. & inde
feminae quo tollitur 238. 1. m.
feminae cadentium natura, ac eorumdem colores varij 172. 2. f. per totum
feminae arborum quando cadunt ibidem & inde
feminae figurae mutatio 173. 1. p.
feminae quo tempore circumaguntur ibidem
feminae differentiae diueriae ibidem
feminae dispositio ibidem
feminae varij colores. ibidem
feminae omnia ad solem oscitant ibidem
feminae herbarum differentiae 249. 2. f. & inde. & 247. 2. f. & inde
fons Debris mirae naturae 42. 2. m.
fontes mirae naturae plures 18. 1. p. & inde & 2. f. & inde. per totum. & 349. 2. m. per totum
fontes aetate quam hyeme frigidiores 19. 1. f.
fontes exiliunt cum omni aqua deorsum ferantur ibidem
fontes potui inutiles 351. 1. f.
fontes quando nascuntur 352. 1. f.
Reliqua quare parte secunda.
fontes consilij 14. 2. m. & 71. 1. p.
fontes a quo primum repertus 78. 2. p.
fontes vltus varum genus 153. 2. f.
fontes nostratium consideratio 126. 2. p. per totum
fontes Indicarum consideratio 126. 2. m. per totum
fontes vltus 126. 2. p.
fontes Reip. ratio, memoria, cura ibidem
fontes lingua qualis 130. 1. p.
fontes quid non attingant in rubetis 131. 1. p.
fontes pestes arborum 197. 1. p.
fontes ne arbores laedant ibidem. & inde. & 226. 2. f.
fontes quo tempore quiescant 213. 1. f. & 217. 1. p.
fontes futura praefagiunt 217. 1. p.
fontes hortorum exitium, & contra eas remedium 226. 2. f.
fontes quibus necentur ibidem per totum
fontes vbi aurum erunt 419. 1. f.
fontes venenatae vbi 336. 2. f.
fontes in medicina vltus 86. 1. f. & 339. 1. m. & 348. 1. f.
fontes in annum cibum conduunt 119. 1. p.
fontes fenicem lepeliunt 126. 2. p.
fontes Herculeae quales 342. 1. m.
fontes Indicae cornatae 126. 2. m.
fontes Indicae aurum e cauernis egerunt ibidem 419. 1. f.
fontes Indicarum mira magnitudo 126. 2. m.
fontes fornaculorum

Indicis Pliniani

forficulorum festorum a Numa rege insti-
tutio, & quæ feriat 197.2.f.
fortitudinis consideratio & exempla 70.2.f.
& 72.1.p. per totum, & 255.2.m. per to-
tum, & ibidem f.
fortitudo quibus maxime inest 130.2.p.
fortunæ potentia 74.2.p. per totum & 75.
1.f. per totum
fortunæ ædes Romæ 379.1.f. & 2.m.
fortunæ ædes à quo, & quibus lapidibus fa-
cta 92.1.m. & 408.2.p. & 409.2.f.
fortunæ Bonæ simulacrum Romæ 400.1.m.
fortunæ malæ templum Romæ 2.1.p.
fortunæ varia exempla 74.2.p. per totum
& 75.1.f. per totum
fortunæ deæ tribuuntur omnia 2.1.f.
per totum
Frases oliuæ quid 161.1.m.
frænos equorum quis reperit 78.2.f.
fraga herba 249.1.m.
fraxini arboris consideratio & eius genera
171.2.p. per totum
fraxinus iumentis mortifera ibidem m.
fraxinus serpentibus inimicissima ibidem
fraxinus quæ loca amet 172.2.m.
fraxinus quo tempore semet reddat 174.1.p.
fraxinus obedientissima in opere 180.2.p.
fraxinus apta hactis 171.2.p. & 180.2.p.
fraxinus quando & qualiter plantanda 186.
1.m.
fraxinus vitibus apta 193.1.p.
fraxini arboris medicinæ 277.1.p.
frictionis vilitas 316.2.f.
frigora tempestiua arboribus profunt 182.
1.f. & 194.1.m.
frigora quibus nocent 182.2.m. & 194.1.m.
frigorum remedia 236.2.m.
frigore adultis remedia 235.2.f. & 277.1.p.
& 319.2.p. & 328.1.f.
frigus causa omnis vredinis in frugibus 212.
1.f.
frutilla ex pulre in sacris 202.1.m.
frondium consideratio, quære Folia
fronditius Ro. vnde, & eius gesta 182.1.m.
frontis descriptio & ei propria 128.1.m.
& inde
frons quorum index 136.1.p.
frons domini plus prodest quam occipitium,
prouerbum 199.1.m.
frons triliticæ, hilaritatis, clementiæ, feueri-
tatis, index 128.1.m.
fructuum succi consideratio 166.1.f.
per totum
fructuum arborum consideratio 174.1.p.
per totum.
fructus quæ arboribus facile perdant ibid. m.
fructus quo in matre situentur ordine ibi-
dem. p. & inde
fructus ne decidant, putrescantq; 196.2.f.
fructus quis maxime probandus 199.1.m.
fructuum vredo vnde accidat 212.1.f.
fructus quibus de causis pereunt ibidem.
& inde
fructibus tria tempora metuenda ibidem
fructuum arboris tempus 174.1.p. & inde
fructuum regiminis consideratio 166.1.f.
& inde
fructuum diuersæ proprietates ibidem
& inde. per totum
fructus variè arboribus in hærent ibidem m.
fructu in vnoquoque quid placeat ibidem
frugiperda, id est, Salix arbor 174.1.m.
fruges quo ferendæ tempore 208.2.p.
& inde
fruges in sacris 197.2.f.
frugis fures qui pœna puniuntur 198.1.p.
frugum vitia plura 205.2.f. & inde
fruges quæque vbi ferendæ sint 206.2.p.
& inde
frugum offensa plura ibidem f. & inde

fruges quando maxime ledantur 212.1.f.
frugum genera & natura 200.2.m.
per totum
frugum fertilissimum quod 200.2.p.
frugum florenti, deflorenti que tempus ibi-
dem que & inde
frugum occatio, sarritio, tuncatio 207.2.p.
fruges insecuro hymbre serendæ 215.2.f.
fruges & ex eis medicinæ 262.1.m. per totum
frugum exantatio 314.2.m.
frumenta cum defloruerint crassefcent 200.
2.m.
frumenti genera plura 200.1.p.
frumentorum radix qualis ibidem
frumentorum folia qualia 200.2.p.
frumenta quor diebus proficiunt prouequam
defloruerint ibidem m.
frumentum quis primus Romæ populo do-
nauit 198.1.m.
frumenti vitia plura 205.2.f. & inde
frumenti vitium aueræ est ibidem
frumento quando venti nocent 206.1.p.
frumentum in quo agro serenda m. 206.2.p.
frugum morbi 206.1.p.
frumenta feruandi ratio 213.2.f. & inde
frumentum à Cerere primo inuentum 78.
1.m.
fructæ, igne optime tolluntur 199.2.f.
fruxæ arbor vbi 147.1.p.
fructicum aquaticorum consideratio 176.2.f.
per totum
fucorum apum consideratio 121.2.p.
fucos quando abigunt apes 123.1.f.
fugitui à M. Craffo victi, & de eis ouatio
167.1.m.
fulgetra quid 9.1.m.
fulgetri & fulguris pictura 391.2.f.
fulgetrum prius cernitur quam tonitruum
audiatur 11.2.p.
fulgurum consideratio 9.1.p. per totum
fulgura quomodo cauantur 10.2.p.
& 11.1.p.
fulgurum genera & eorum miracula 11.1.p.
fulgura quando expiari nequeunt 163.1.m.
fulgurationis præsentia 216.2.p. & inde
fulgura sulphuri odoris 397.1.f.
fulgura quomodo abiguntur
fulcæ aues maris tempestatem præsentant
216.2.f.
fuligine qui colores fiant 388.2.f. & inde
fullo Scarabei genus 346.1.m.
fulionum gleba quid 397.1.p.
fulionibus que dicta lex 398.1.f.
fuliones podagra non tentantur 317.2.f.
fullonia facta à Nicia inuenta 78.2.p.
fulmine tacta vite dijs liberare nefas 158.
1.p.
fulmina quas frequenter icunt quercus
169.2.m.
fulminum euocatio 314.2.p.
fulmina Sulphuris odorem habet 397.1.m.
fulmina que prospera, vel contra ibidem
fulmine que non feriantur 1.2.f. per totum
fulmen nunquam altius quinque pedibus
descendit in terra ibidem
fulminum causa 349.2.p.
fulmen quid 6.1.f.
fuluiana herba qualis 300.2.p.
funda à quo reperta 78.2.f.
fundana vina 155.1.p.
funerum ad vsum Picea arbor 170.2.p.
funera quo feruentur ne putrescant 171.1.m.
funera cum scirporum luminibus effereban-
tur 177.2.f.
funerum ptecia quanta Sabæis. 141.2.p.
& inde
funerationis exemplum 123.2.m. & 126.2.m.
funera vitium que 191.2.p.
fungi arborum quales 170.1.p.
fungus arborum morbus 194.2.p.

fungorum remedia cum nocuerint 229.1.f.
fungorum natura, genera, vltus 219.1.m.
& 260.2.f. per totum
fungorum origo que 261.1.p.
fungi qui tutillimi 260.2.f. & inde
fungi quibus arboribus ibidem
fungi quando sicantur ibidem
fungi ne nocent ibid.
fungorum veneni remedia 230.2.f. & 233.
1.p. & 235.1.f. & 241.p. & 251.2.p. &
254.2.f. & 257.1.p. & 261.2.m. & 267.1.m.
& 271.1.f. & 273.2.f. & 292.2.f. & 308.1.f.
& 337.2.p. & 356.1.m. & 359.2.m.
funium chordarum que materia multiplex
218.2.f.
furfurum capitis remedia 233.2.m. & 240.
1.f. & 251.2.p. & 259.1.p. & 262.1.f. & 262.
2.p. & 267.2.f. & 268.2.p. & 269.2.m.
& 272.1.p. & 273.2.p. & 276.1.m.
& 277.2.m. & 279.1.m. & 284.1.f. &
298.2.p. & 324.2.f. & 397.2.f.
furorem inducentia 254.2.m.
furniana vasa 374.1.m.
furentes vt vaticinati videantur quo vtun-
tur 254.2.m.
furto deprehendi infelicis ingenij est, pro-
logo
furto sublatæ apes male fructificant 223.2.f.
furum nocturnorum qui fruges fustulissent
pœna 198.1.p.
furunculo morbi remedia 235.1.f. &
238.1.p. & 240.1.m. & 263.1.p. & 264.
1.f. & 269.2.m. & 276.2.p. & 278.1.f. &
303.1.p. & 318.2.f. & 323.1.p. & 329.1.f.
& 346.1.m. & 355.1.m. & 356.1.p. &
407.1.f.
fufsi Saluij fortitudo 70.2.f.
fufsi torquere mulieres per itinera non de-
bent 315.1.f.
fufos in lanificio Closter reperit 78.2.p.
futura præsentia 86.1.f. & 88.1.f.
& 101.1.p. & 121.1.m. & 125.1.p.
futurorum præcognitio 11.2.p. & 12.1.m.
& 125.1.p. & 126.1.f. & 407.2.p. & 419.
2.m. & 420.1.p. & f. & inde

G

Gabalium Atrama 142.1.f.
Gabiæ mira historia 77.1.f. & inde
godes lapis qualis 407.1.f.
gagates lapis qualis ibidem 107.2.m.
gagates lapis vnde dicitur 407.1.f.
galactites gemma 420.1.p. & m.
galaticos gemma ibidem m.
galaxia gemma ibidem p.
galatiæ spinæ medicinæ 280.1.m.
galbanum quid, et vbi 143.2.m.
galbani natura et ex eo medicinæ 275.2.p.
galbano accenso culices fugantur 226.2.f.
galea capitis à quo reperta 78.2.m.
galedragon herba qualis 310.1.f.
galea quid 371.2.p. & 385.1.p. & f.
galeobdolon herba que 309.2.f.
galeopsis herba ibidem
galeos piscis 358.2.p.
galeotes color 336.2.m.
galeritæ auis in medicinis vltus 343.2.f.
galerita auis qualis 127.1.f.
galgulus auis qualis 111.1.f. & 112.2.m.
& 345.2.f.
gallæ quercuum fructus consideratio 169.
2.f.
gallam que arbores procreant ibidem
galla vbi optima ibidem
gallæ genera, medicinæ que 274.1.f. & inde
gallion herba, que 309.2.f.
gallia comata vnde 127.2.f.
gallia betulla arbore abundat 172.1.f.
gallig

Pars prima.

gallæ qualiter panes faciunt 201.1.m.
galli populi Capitolium obfidit 72.1.f.
gallorum ex corallij vltus 358.1.f.
galli qua moti causa primum Italiam inua-
serunt 137.1.p.
galli quando primum sicum, viani & vini
habuerunt ibidem
galli quam terram amant 184.1.m.
gallorum messis qualis 213.2.p.
galli linum maxime ferunt 217.2.m.
gallorum in Italia tumultus 30.1.m.
galli quibus vestes tingunt 255.1.m.
galli diuinandi arte vtuntur & ad quid ver-
benaca vtantur 291.2.m.
galli quo in venatu sagittas tingunt 310.2.f.
galli cum auro pugnant 366.2.m.
galli quo digito gellant annulos 367.1.m.
galli anserum clangore è Capitolio reiecti
334.2.f. & 110.1.m.
galli hominem immolare fucit 66.2.p.
& 340.2.f.
galli à Cassandro vbi obfessi 352.1.f.
gallorum inuentum 92.1.m.
Reliqua quære parte secunda.
galli facerotes genitalia sibi amputat 135.
1.m. & 396.1.f.
galli Pollionis cedrinæ menæ 149.1.p.
gallica vna in Italia placet 153.2.m.
gallica Perfica 162.1.m.
galliarum glandiferæ arbores quid ferant
170.1.p.
gallium far quid 200.2.f.
gallica terebra qualis 188.1.f.
gallium Alparagum quid vocent 249.1.m.
gallinæ mirum 167.2.f.
gallinarum simus optimus 184.2.m.
gallinis quando & quot oua supponenda
210.1.m.
gallinarum incubitus, quo viciantur 315.
2.f.
gallina ne ab Aspide perimatur 335.1.m.
gallinarum in medicinis vltus 336.1.p.
& inde. & 338.2.p.
gallinarum simus in medicina 337.2.p.
& 338.2.m.
gallinis religionem inesse 114.1.p.
gallinæ quando faginari ceperit 115.2.p.
gallina cœnis interdita lege ibidem
gallinæ omni tempore coeunt 116.1.p.
gallinæ vexatæ penna euulsa sanantur
ibidem
gallinæ quot oua incubare debet 116.1.m.
gallinæ que optime 116.2.p.
gallinæ ad rem diuinam quales ibidem.
gallinarum pumiliones ibidem
gallinarum pituita inimicissima ibidem
gallinarum morbi & remedia ibidem
gallinæ pituitam sanantia 231.1.f.
gallinæ accorum in medicinis vltus 336.1.m.
& inde. & 338.2.p. & 339.2.p. & 343.1.p.
gallinæ Galli quas gemmas in ventricu-
lis habent 419.1.m.
gallinæ pedes herbæ genus 294.1.m.
gallinæ lactis haustus, prouerbum pro-
logo
gallinæ qualiter Vulpibus non attingun-
tur 331.1.p.
gallinæ quomodo sese purgant 86.1.f.
gallinæ accorum in signis peculiari 127.1.f.
gallorum alitum consideratio, natura, con-
suetudo, &c. 109.2.f. per totum
galli Gallinæ quo pugnaciores fiant 259.
1.p.
gallus ne cantet vnquam 366.1.m.
galli alites cur natura geniti 109.2.m.
galli alites Lydera ac tempus norunt ibidem
gallorum alitum inter se dimicatio ibidem
galli leonibus terrori sunt 83.1.m.
& 110.1.p.
galli vbi nobiles 110.1.p.

gallorum alitum apud Romano autoritas
ibidem
gallorum alitum castratio qualiter ibidem
galli castrati desunt canere ibidem
gallorum alitum vbi annis omnibus specta-
culum ibidem
gallus gallinaceus quando locutus ibid. m.
gallus cibis lacte addito pascitur 115.2.p.
galli mortua gallina oua fouent 116.1.f.
gallorum crista ex qua materia 127.1.f.
gallorum morbi remedia 241.2.p. & f.
& 262.2.p. & 263.2.f. & 264.1.m. & 265.
2.f. & 266.1.p. & 273.1.m. & 2. p. & 278.
1.m. & 304.1.p. & 309.2.f. & 329.2.m.
& 383.2.m.
ganymedis rapti simulacrum 380.2.m.
garamantides gemma 416.2.m.
gariophyllon 138.1.f.
garrus quid 98.2.f.
garrus piscis 365.1.f.
gari piscis medicinæ 361.1.f. & 362.1.p.
galdanes gemma 420.1.m.
galdium interdum mortis causa 73.1.f.
& 77. & 2. p. & inde
gauria aues quæ 119.2.p.
gaurianæ vuæ vbi 153.2.p. & 154.2.f.
gaupale quid 92.1.m.
Gegania quæ 376.2.p.
geti herbæ medicinæ 297.2.f.
getiophyllis herba qualis 283.1.m.
gemella mala vnde dicta 162.2.f.
gemite gemma 421.2.f.
gemma vitium quid sit 190.2.p.
gemmarum consideratio lib. 37. per totum
gemmarum probandarum ratio 422.1.f.
per totum
gemmifera flumina quæ 422.2.p.
gemmea pocula 366.1.p.
gemmarum origo 411.1.p.
gemmas signis violari nefas ducebant
ibidem
gemmarum autoritas quando ceperit ibi-
dem m.
gemmæ succino facile adulterantur 414.
1.p.
gemmæ quibus poliuntur 417.1.m.
gemmarum viridium consideratio 417.
1.p. & inde
gemmæ à membris hominum cognomina-
tæ 421.1.f. per totum
gemma quæ à Syris colitur ibidem m.
gemmæ repente natæ 421.2.f.
gemmæ mellis decocto nitescunt 422.1.p.
gemmarum que figura probetur ibidem
& inde
gemmæ veræ à falsis quo discernantur ibi-
dem
gemmata corona quæ 255.2.p.
gemmonides gemmæ 421.1.p.
gemmonij gradus 89.1.m.
gemmifera morbus 295.2.f.
genæ quibus non sint 128.2.f. et inde
genæ à feminis radi interdicitum 129.1.p.
genæ pudoris sede ibidem
genarum morbi remedia 227.2.f. & 263.
1.m. & 265.1.f. & 268.2.f. & 306.1.f.
& 325.1.m. & 333.2.m. & 356.1.p. & 356.
2.f. & 361.1.p. & 382.2.m. & 384.2.f.
generationis causa Veneri tribuitur 3.1.p.
generationis ratio 69.1.f. per totum
generationem iuuantia 183.1.f.
generatio quo impeditur 235.2.f.
genianes gemma 420.1.m.
genista frutex grata apibus 248.1.p.
& 248.2.m.
genistæ natura, vltus, medicinæ 278.1.p.
genistæ tingendis vestibus apta 172.1.f.
genistæ ligandis rebus viles 177.2.f.
genistæ ex quibus linum fit 218.1.p.
genistæ florum coronæ 246.2.p.

genitale non continentium remedia 246.
2.p.
genitalium animalium consideratio 135.
1.m. per totum
genitalium morbi remedia 230.1.f. & 233.
1.m. & 238.1.p. & 241.2.p. & 250.2.f. &
254.1.m. & 256.2.m. & 261.2.f. & 262.1.f.
& 263.1.f. & 265.1.f. & 268.2.p. & 260.
1.p. & 270.1.f. & 271.1.m. & 276.1.f. &
280.1.m. & f. & 2.m. & 281.1.p. & m. & 2.
m. & 284.2.p. & 298.2.f. & 300.1.p. & m.
& 2.p. & 306.2.p. & m. & 317.2.f. & 322.2.
p. & 327.2.f. & 328.1.p. & 333.2.m. & f. &
334.1.f. & 344.2.p. & m. & 383.1.m. &
397.2.f.
genituræ effluentis remedia 232.2.p.
& 260.1.p.
genituram augmentia 242.1.f.
genituræ virorem medicinæ 260.1.p.
genituræ contraria 238.2.m. & 252.1.f.
genituram virorem extinguentia 242.2.p.
& 260.1.p.
genianæ herbæ medicinæ 291.1.m. & 293.
1.f. & 297.1.f. & 299.2.f. & 303.2.p.
& f. & 305.1.p.
gentilium de Dijs opiniones 2.f. per totum.
gentium differentia pro cœli diuersitate 15.
2.p. per totum
gentium consensus plures 79.1.f.
gentius Illyricorum rex 289.2.p.
genuæ vina optima 155.1.m.
genum consideratio 134.1.f. per totum
genibus hominis religionem inesse ibidem
2.p. & inde
genus grauantia 264.1.p. & 286.2.p.
genibus vilia 275.2.f.
geometriae excellentia 73.2.f.
geranij herbæ medicinæ 304.2.f.
geranion herba qualis 301.2.f.
geranites gemma 421.2.p.
germanicæ miracula 168.1.f.
germanicæ pradonum naues magnæ ex li-
gno vno 179.1.f.
germanicæ pabula laudatissima 183.1.m.
germanicæ terra harenosa ibidem
germanicæ raphani maggitudo mira 221.
2.f.
germanicæ alparagis & corruda abundat
225.1.p.
germanicæ anferes quales 110.1.f.
germania hyme tadorum copiam cernit
111.1.f.
germanicæ mella qualia 122.1.p.
germani aueræ pulre viuunt 205.2.f.
germani sub terra linum præparant 217.
2.m.
germanorum victorum mos 255.2.m.
germani ex qua materia potiora vasa faciunt
402.1.f.
Reliqua quære parte secunda.
germanicæ Cæsaris trans Rhenum castra
286.1.f.
germanicæ Cæsaris carmen 89.2.f.
germanicæ Cæsaris cor cur cremari non po-
tuit 130.2.m. & inde
germanicæ Cæsaris ludi 72.p.
germinatio cur dicatur 173.1.f.
germinationis factorum tempus 173.2.m.
germinatio quibusdam geminatur ibidem
germinatio nimia elafcit ibidem
gerusia que 366.2.f.
gerthion cœpæ genus 222.2.f. & 223.
& inde
gethyi semen quale 227.1.p.
Gibberum gallinarum genus 111.1.f.
gigantes miræ magnitudinis 70.1.m.
et inde
gyges rex oraculum consulit 75.2.m.
gigidion herba & ex ea medicinæ 229.2.f.
& inde

Indicis Pliniani

gymnasia oleo vtuntur 160.2.f.
 gymnasiorum oleum quale 161.2.m,
 gymnecante herba 266.1.f.
 ginger aroma 138.1.m,
 gingidion herba qualis 229.2.f.
 ginguarum morbi remedia 233.2.p,
 & 237.2.m, & 239.2.m, & 251.1.f. & 268.
 1.m, & 275.1.p, & 276.1.f. & 277.1.p,
 & 274.2.f. & 275.1.m, & 276.2.f. & 280.
 2.m, & 281.1.m, & 294.2.m, & 298.2.p, &
 306.1.f. & 311.2.m, & 330.2.m, & 333.2.
 m, & 355.1.m, & 362.2.p, & 364.2.p, &
 382.2.m, & f. & inde
 gingiuas sanari dente hominis occisi 313.
 2.f. & inde
 gingiuas ledentia 270.2.m,
 glypce imaginis a quo primum 395.2.p,
 glyphi consideratio, genera, vsus 409.2.p,
 glyphi venenum quo extinguitur
 et inde 237.2.f.
 glyphi veneni remedia 269.2.p, & 322.1.f.
 glyphi vsus 398.1.f.
 gypsum vbi et terra foditur
 gypso vina condit Africa 158.1.m,
 gyrini, idest, ranarum partus 105.1.m,
 gyth herba difficillime nascitur 223.2.f.
 gyth & eius vsus 226.1.p,
 glacies quidam potant 220.1.m,
 gladiatores cur hordearum dicitur 201.1.f.
 gladiatores hordeo vescbantur ibidem
 gladiatorum munus quando Romæ 164.
 2.p.
 gladiatorum sanguis cur bibit 313.2.m,
 gladiatores cum deluserint qua portione iu-
 uantur 410.2.f.
 gladiatores cur hominum sanguinem bibunt
 313.2.m, & inde
 gladii snyderis exortus 214.1.f. & 211.2.p,
 gladii signi occasus 210.2.f. & 211.2.p,
 gladii piceus 98.1.p, & 318.1.p, & 365.1.p,
 gladius a quo reperitur 78.2.f.
 glani piscis consideratio affusq; 104.1.m,
 glani piscis in medicinis vsus 364.1.p,
 & 365.1.m,
 glans optima 169.1.f. & 2.m,
 glans in secundis mensis apud Hispanos
 169.1.p,
 glandis medicinæ 274.2.m, per totum
 glandium color 169.2.p,
 glandes quando germinant 173.2.m,
 glandium excelissima Aegyptus 169.2.p,
 glandium tegumenta 166.2.p,
 glandes non esse inter poma numerandas
 165.2.m,
 glandibus primo homines vescbantur 78.
 1.m, & 168.1.m,
 glandium genera tredecim 169.1.p,
 per totum
 glandibus modo etiam panem fieri ibidem
 glandem quam licet colligere lege duode-
 cim rabularum ibidem
 glandium differentiarum vnde sumptæ ibidem
 glandium quæ arbores proprie ferant
 ibidem f.
 glandium folia qualia 169.1.f.
 glandium figura 169.2.p,
 glandiferæ quo tempore semen edant 174.
 1.p,
 glandiferæ in summo honore apud Roma-
 nos 168.2.p,
 glandulæ in suæ quæ 130.1.p,
 glareolum solum quibus aptissimum & vbi
 183.2.p,
 glastrum herba quo Britannii corpora pin-
 gunt in sacris quibusdam 255.1.m,
 glastrum lactucæ genus & ex eo medicinæ
 231.2.p,
 glaucides statuarius 381.1.m,
 glaucion herba quæ 239.1.f. & 310.1.p,
 & inde
 glauciscus piscis 364.1.p, & 365.1.f.
 glaucionum morbi remedia 319.2.f.
 & 321.1.p, & 325.1.m, & 338.1.m, &
 359.1.p,
 glaux herba qualis 309.2.f.
 glaucus piscis 305.2.p,
 glaucinum oleum quale 270.1.p,
 glaucino multum incoquitur 161.2.p,
 glyceræ coronariæ inuentum 243.1.f.
 & 393.2.m,
 glycyrrhiza herba 256.2.m,
 glycyrrhizon herba 249.1.f.
 glycyrrhizon herba famem, sitimque sedat
 edentis 136.2.p,
 glycyrrhiza herba 287.1.p,
 glycyrrhiza herba qualis 310.1.p, & inde
 glinon aceris arboris genus 171.2.f.
 glitium animalium consideratio 94.1.m,
 glitres non congregantur nisi eiusdem syluæ
 ibidem f.
 glitres dimicantes contra alienigenas ibidem
 glitrum pietas in genitores ibidem
 glitres ætate iuuenescunt ibidem
 glitres vbi non repetuntur ibidem
 glitres animalis in medicinis vsus 339.1.f.
 glitres in conis prohibiti, 94.1.m, & 399.1.p,
 glitibus gratissimus cibus quis 169.1.f.
 globata figura qualis 1.1.m, per totum
 gloriam appetentia 109.2.m, & inde. & f.
 & 113.1.f.
 glotix æternæ via quæ 2.1.m,
 gloriæ humanæ quæ angustus locus 14.1.m,
 glollopetra gemma 420.1.m,
 glottis aus consideratio 111.1.p,
 glutinandæ materiæ consideratio 180.1.f.
 per totum
 glutinandi ratio 371.1.f. & inde
 glutinum chartæ quale esse debet 148.2.p,
 glutinum prestantissimum ex quo 329.1.f.
 & inde
 glutini in medicinis vsus 329.1.f. & 2.f.
 glutinum a quo reperitur 78.2.m,
 Gnaphalio herba qualis 310.1.m,
 gnesium aquilarum genus 107.2.p,
 guidium vinum 155.2.p,
 guidium oleum 161.2.p,
 guidij calami 176.2.f.
 guidius fons 396.2.p,
 gnómica diei ratio 15.1.p, per totum
 gnomon quid ibidem, per totum
 gnomonices inuentor quis ibidem f.
 gnomonis vmbra pro loci diuersitate varia-
 tio 15.1.p, & inde
 gnomon obeliscus 403.1.f. & inde
 Gobiones pisces 106.1.f.
 gongier piscis 365.1.m,
 gorgasus statuarius pictorq; 395.2.m,
 gorgias orator quando floruit 370.2.f.
 gorgias in templo Delphico statuâ auream
 sibi posuit ibidem
 gorgias statuarius 379.1.p,
 gorgiæ senectus 76.1.p,
 gorgonia gemma 420.1.m,
 gorgonis monstri pictura 394.1.f.
 gorgosthenis pictura 391.2.m,
 gossampinus arbor vbi 139.1.p,
 gossipion lini genus 218.1.p,
 Gracchorum mater duodecies peperit 69.
 1.f.
 gracchorum mater concreto genitali nata
 70.1.p,
 gracchi erga Corneliã reperitis anguibus,
 pietas 73.2.p,
 gracculi aues futura præfagiunt 216.2.f.
 gracculi aues vbi & quando pro deo colun-
 tur 126.1.f.
 græcanicus color 381.2.m,
 græcinus scriptor qualis 153.1.f.
 & 181.1.m,
 græcia à Philippo infectata 9.2.m,
 græciæ frutes quales 150.1.m,
 græciæ vini clarissimum quod 155.2.m,
 græciæ ferendi tempus 200.1.p,
 græcia Alexandri magni tempore felicissi-
 ma, potentissimaque 201.1.p,
 græcia vanitas 20.2.p, per totum, & 320.2.f.
 græcum vinum quo pretio vedit Romæ Ita-
 lutum 156.1.f.
 græca vina non apta sacrificijs 157.1.f.
 græca pyra qualia 163.1.p,
 græca faba qualis arbor 175.1.p,
 græca auena cui non cadit semen 205.2.p,
 græce nucis natura & ex ea medicinæ 273.
 1.p,
 græca res est nihil valere 377.1.m,
 græca litera à quo reperit 78.1.f.
 & inde
 græca vina vbi gratissima 156.2.f.
 et inde
 græcorum præcepta de vino condendo 158.
 1.m,
 græcorum quis in bibendo gloriam meruit
 159.1.f.
 græci vitiatorum omnium genitores 160.2.f.
 græci oleatri corona vtuntur olympiæ
 ibidem
 græci quomodo uas seruant 163.2.f.
 græci vtendum nominibus vbi res cogit
 169.1.f. & 246.1.m, & 254.2.f, per totum
 græci fani consideratio & ex eo medicinæ
 284.1.f.
 græcum fœnum 205.1.f.
 græci herbarum scriptores 285.1.f. & inde
 græcos ex Italia pellendos Cato censuit
 72.2.f.
 græcorum literæ inspiciendæ, non perdi-
 scendæ 332.1.p,
 græcorum gens quando cunq; suas literas
 dabit, omnia corrumpet ibidem
 græci in supplicatio mentium tangunt 134.2.p,
 Reliqua quære parte secunda.
 græcofalis locus Romæ 79.2.p, & 366.2.f.
 græcula poma 162.2.f.
 gratia qua ratione alicui acquiri potest
 247.2.p, & 252.1.f. & 253.1.m, & 319.2.p,
 gratiana vasa 374.1.m,
 gramen herba qualis 284.1.p,
 graminea corona nobilissima 255.2.p,
 per totum
 graminea corona cui dabatur ibidem
 per totum
 graminea corona cui & a quo dabatur 255.
 2.p,
 graminea corona qui donati sint ibidem m,
 per totum, & f.
 grammatis gemma 417.2.f.
 granaria qualia esse debent 213.2.f.
 granatum malum quod punicum 150.1.p,
 grandinis consideratio 12.1.f. & inde
 grandines carmine auerti 197.1.p, & 315.
 1.f. & 318.2.p,
 grandines quæ carmina tollant 315.1.f.
 grandines vnde decidunt 8.1.f.
 graphice quid 390.2.f.
 grauidis à quo cauendum 68.1.f.
 & 273.1.f.
 grauidis proficua 229.2.f.
 grauida pauca præter mulierem noscunt coi-
 tum 68.2.f.
 grauidis fluxisse menstrua letale est 69.2.f.
 & inde
 grauficana vina 155.1.m,
 gryllus picturæ genus 292.2.m,
 grylli vermis in medicinis vsus 339.2.p,
 & inde, & 342.1.f.
 gryphorum ferarum descriptio 66.2.p,
 & 115.1.f.
 gromphena auis qualis 349.1.p,
 grompheng

Pars prima.

gromphenz herba medicinæ 297.2.f.
 grossi sicorum medicinæ 271.2.f.
 & 272.1.p,
 gruam alicum confid. 110.2.p, & inde
 grues vnde ad nos volent ibidem
 gruis alitis mirum 349.1.m,
 grues quo sese purgant 86.1.f.
 gruam cum Pygmæis certamen 67.2.p,
 gula quæ animalis pars 130.1.m, & f.
 & inde
 gulæ exemplum in purpura 103.1.m,
 gulæ redargutio 97.1.m, per totum, &
 108.1.f. & inde. & 102.2.f, per totum, &
 208.2.p, & inde. & 115.2.p, & m, & 354.
 2.m, per totum
 gulæ exprobatio 138.1.f. & inde
 gulam leges coercentes 399.1.p,
 gulam ledentia 263.1.m,
 gummi consideratio 147.2.m, & 174.1.m,
 & 413.2.p,
 gummi vsus in vnguentis 144.2.m,
 gummi oleum 161.2.m,
 gummi medicinæ 280.1.p,
 & inde
 gummi bonitas ex quibus arboribus ibid.
 gurgulio vermis 213.2.f.
 guttus in lingua aut palato est 130.1.f.
 gutturis descriptio 130.1.f.
 gutturis morbi remedia 257.2.m, & 263.
 2.p, & 268.1.f. & 271.2.m,
 H
 Hadriana vasa qualia 396.1.m,
 Hadrobolum quid 138.2.m,
 Hadrospherum quid 139.1.f.
 Hadorum fidus quale 82.2.p,
 Hadorum signi exortus 214.1.f.
 Hadorum snyderis tempore tempestates fieri
 215.2.p,
 Hadorum animalium in medicinis vsus
 327.1.p, & 2.p, & f. & 330.2.p, & inde.
 hæmatinon vitri genus 410.2.p,
 hæmatites lapis qualis 406.2.p, & 407.2.p,
 & inde
 hæmatitis lapidis in medicinæ 408.1.f.
 hæmatites gemma 420.1.f.
 hæmantopodis auis descriptio 114.2.f.
 hæmorroidum remedia 230.1.f. & 231.
 1.p, & 239.2.m, & 256.2.f. & 265.2.f. &
 266.2.p, & 267.1.m, & 272.1.m, & 273.2.f.
 & 279.2.m, & 280.2.m, & 281.2.f. & 282.
 1.m, & 300.2.f. & 306.2.p, & 334.1.p, &
 344.1.f. & 370.2.f. & 383.1.f. & 384.2.f. &
 385.2.m, & 407.2.m, & 408.1.p,
 halcyonæum medicamentum 361.2.f.
 halcyonæum millestem quid 361.2.f.
 halcyonæi medicinæ 362.1.p,
 halcyonum auium consideratio 112.1.m,
 per totum, & 361.2.f.
 halcyonum auium factura quando & eius
 effectus 10.1.m, & 210.1.m,
 halcyonides dies 112.1.f.
 halietus aquilarum genus 107.2.p,
 halietus pullos suos solem intueri compel-
 lit ibidem m,
 hali herbe medicinæ 298.1.p,
 halica frumentis genus 200.1.m,
 halica res Romana & ex ea medicinæ 262.
 2.m, & 263.1.p,
 halicacabo herbe contraria 261.2.f.
 & inde
 halicacabon herba qualis 254.1.f.
 halicacabum saporiferum ibidem 2.p,
 halieuton Ouidij liber 357.1.m,
 halimon herba quæ 259.2.p,
 halynium multum genus 155.2.f.
 halianis linum 117.2.m,
 halipleuron piscis 365.1.f.
 halitus origemedia 252.1.f.
 halitus quibus grauis petilensq; 136.1.m,
 & inde
 halitus hominis pluribus modis infectus
 ibidem
 halix piscis & eius in medicinis vsus 364.
 1.p,
 halmyridia quæ 224.2.f.
 hammites gemma 420.1.f.
 hammoniæ arboris natura, proprietates, me-
 dicinæ 275.2.m, & inde
 hammoniæ lacryma vbi 142.2.m,
 hammonis cornu gemma 420.1.f.
 hannibal quæ & quanta contra Romanos
 egerit 72.1.f. & inde
 hannibal ad tertium Romæ lapidem perue-
 nit 164.1.f.
 hannibal tumulus 50.2.m,
 hannibalis in Hispania fodinæ 371.2.m,
 hannibalis Romæ statua tres 378.1.p,
 hannibal intra muros vrbs solus hostium
 emisit hastam ibidem
 hannu dux Carthaginensium primus leo-
 nes mansuefecit 83.1.f.
 hannu cur à Carthaginensibus damnatus
 ibidem
 hannonis Carthaginensis commentaria
 41.1.p,
 harenæ consideratio, genera, vsus 409.1.m,
 & inde
 harenæ faciendæ ratio 401.2.f. & inde
 harenæ Aethiopia 402.1.p,
 harenæ renum morbi remedia 260.1.p,
 Quære Calceolorum remedia.
 harmodij tyrannicidæ historia 71.1.m,
 & 380.1.m,
 harmodio tyrannicidæ statua posita ibidem
 & inde
 harmonia quid 6.2.p,
 harpa auis quibus inimica 119.2.p,
 & m,
 harundinum consideratio. Vide Arundo.
 harpagones, idest, adunca ex ferro instru-
 menta à quo reperit 79.1.f.
 harpax quid 413.1.m,
 harpacion quid 397.1.m,
 hasta qua homo, aper, vrsi interfecti sint ad
 quid 315.2.f. & inde
 hasta à quo reperta 78.2.m,
 hastas velitares quis inuenit ibidem
 haste ex qua materia optime 171.2.p,
 & 180.2.p,
 hastula regia herba 250.1.f.
 Hebenus arbor vbi & qualis 137.2.m,
 hebenus quando Romæ ibidem
 hebenus arbor spississima grauissimaque
 179.1.f.
 hebenus non sentit cariem neque vetustate
 179.2.m,
 hebeni copia vbi 63.2.f.
 hebeni medicinæ 279.1.f. & inde
 hecale rustica 300.1.m,
 hecales simulacrum 400.2.p,
 hecatæ sculptor 375.1.p, & 380.2.f.
 hederæ consideratio plena 176.1.m,
 per totum
 hederæ Acini quales 165.2.f.
 hederæ corona prima reperta 168.2.m,
 hederæ non decidunt folia 172.2.p, & m,
 hederæ Baccho sacra 176.1.f.
 hederæ quibus inimica & amica ibidem
 & 2.p,
 hederæ amica serpentium frigori 176.1.f.
 & inde
 hederæ masculinæq; ibidem
 hederæ differentiæ tres ibidem
 hederæ corymbi ibidem
 hederæ quæ coronantur Poetæ qualis
 ibidem
 hederæ magnitudo 176.2.p,
 hederæ arbores necat 176.2.p, & 181.1.f.
 C. P L I N I I.
 hederæ simlacis consideratio 176.2.m,
 per totum
 hederæ vina experiuntur sint ne diluta aqua
 ibidem
 hederæ cum lauro ignem excutit 179.2.p,
 hederæ seipsum propagat 187.1.f.
 hederæ quid noxium & exitiale 216.2.f.
 hederæ in coronis vsus 246.2.p,
 hederæ contra apum morsus 248.1.f.
 hederæ corymborum medicinæ 278.2.p,
 hederæ chylocarpi medicinæ ibidem m,
 hederæ natura, genera, effectus, medicinæ
 278.2.p,
 hedyppois genus intubi 232.2.p,
 hedyllata quæ 144.2.p,
 hedui populi calce agros vberissimos faciunt
 184.2.p,
 hegæ statuarij opera 380.2.p,
 hegeas statuarius 379.1.p,
 hegonychon herba qualis 310.2.f.
 helacænes pisces 365.1.f.
 helicyma, idest, scorta 372.1.p,
 helenæ picura qualis 387.1.f.
 & 394.2.p,
 helenæ stella qualis 8.1.m,
 helenij herbe oleum 161.2.m,
 helenium herba ex lacrymis Helenæ, & ex
 eo medicinæ 253.1.m,
 helenium herba 247.1.m,
 helianthe herba qualis 283.1.m,
 heliocalis herba qualis ibidem f.
 heliochrysi herbe natura, medicinæq; 253.
 2.f.
 heliochrytos herba 247.2.p,
 heliodorus statuarius 400.2.p,
 & 381.1.m,
 helion sambuci genus 377.1.f.
 helioselini medicinæ 234.2.m,
 helioselinum herba 224.1.p,
 heliotropium herba 258.2.p,
 heliotropium herba formicas necat 226.2.f.
 & inde
 heliotropium herba semper se ad solem ver-
 tit 82.2.f. & 211.1.f. & 258.2.p,
 heliotropij florescendi causa 250.1.p,
 heliotropio folia æterna ibidem
 heliotropij consideratio, natura, genera, me-
 dicinæ 258.2.p, & inde
 heliotropion gemma 420.1.f.
 heliotropion herba qualis 299.2.p,
 helix hederæ species 176.1.f. & 177.2.f.
 & inde
 helleborine herba 309.2.p,
 helleborites vinum quomodo conficitur
 157.2.p,
 hellebori natura, vsus, genera, loca, medici-
 næ 288.1.p, & inde
 helleborus quibus non dandus ibidem 2.m,
 helleborus studiorum gratia sumitur 288.
 1.f. & inde
 helleborus duci fortissimo comparatur
 288.2.m,
 helleboro venatores sagittas tingunt ibid.f.
 hellebori vsus 293.2.f.
 helleborum Oeta mons habet 288.1.m,
 helleborus & allium contraria inter se
 ibidem
 hellebori medicinæ 298.1.p, & 305.2.m,
 & 358.2.f.
 hellepontias ventus 9.2.f.
 helops piscis 365.2.p,
 helpis famius quid cum leone 83.1.f.
 & inde
 helixine herba qualis 86.1.m, & 249.2.m,
 & 257.2.p,
 hemerocallis herba & ex ea medicinæ 253.
 1.m,
 hemeris glandis genus 169.2.m,
 hemerios pictura 393.2.m,
 hemerobios vermis qualis 117.1.m,
 e 3 hemina

Indicis Pliniani

Table with multiple columns listing botanical and medicinal items from Pliny's Index, such as 'hemina quid', 'herbaria ars', 'hermesias herba', etc., with corresponding page numbers and references.

Pars prima.

Table listing items from the first part of Pliny's Index, including 'hydrargyri pigmenti consideratio', 'hyemera', 'hyemera rera', 'hyemera rera sunt fulmina', etc., with page numbers and references.

Table listing items from the second part of Pliny's Index, including 'hippuris herba', 'hippuris piscis', 'hippocampus', 'hippocampus piscis', etc., with page numbers and references.

Indicis Pliniani

histrice animalis consideratio 87. 2. f. per totum
histrice in medicina vsus 347. 2. f.
histrionum luxus & eorum diuitia 102. 2. p. & inde. & 115. 2. m. per totum
holcus herba qualis 310. 1. f.
holochrysi herbae medicinae 252. 2. p.
holochrysi herbae flos 246. 1. m.
holofchenos iunci genus 250. 2. p.
holofcheni herbae medicinae 251. 1. p.
holofphyaron quid 370. 2. m.
holofkeon herba qualis 310. 1. f.
holothurij pisces 104. 2. f.
homeromaltix quis prologo 1. 2. f.
homerus quid de sole 1. 2. f.
homerus quatuor tantum ventos posuit 9. 2. m.
homerus quam diu ante Plinium 70. 1. m.
homeri Ilias in nucce contenta 71. 1. p.
homeri nemo felicior extitit 72. 2. p.
homeri libri vbi ab Alexandro seruati ibid. & inde
homerus quid de maronao vino 154. 1. f.
homerus quae vina celebret 155. 1. f.
homerus de militariibus coronis quid 168. 2. m.
homerus ingeniorum fons & quid de armis Achillis 183. 2. f.
homerus quos flores laudet 245. 2. p.
homeri laus 72. 2. p. & 285. 2. p.
homerus de auro & annulis 366. 1. m. & 2. p.
homeri necromantiae pictura 394. 1. p.
homeri magica 340. 1. f.
homerus vnde & ex quibus parentibus 341. 1. f.
homerus calidorum fontium non meminit 352. 2. m.
hominis consideratio lib. 7. per totum
hominum partium medicinae 313. 2. m. & inde
hominum sanguinem quidam bibunt ibid. f.
hominum carnis vescentes 63. 2. f. & 66. 2. p.
hominis noxii dens ad quid 313. 2. f.
hominis fel ad quid ibidem
hominine nihil miserius, nilque superbius 2. 2. p. & prologo libri 7. per totum. & c. 50. libri 7. per totum
hominis quid datum optimum 2. 2. p. & 76. 2. m.
homo quibus venenum est 357. 2. p.
homo non semper fulmine extinguitur. caetera illico 11. 2. f.
hominis causa natura cuncta genuit 65. 2. f. & 255. 1. p.
homo tantum cunctorum animalium vini bibit 159. 1. p.
hominis miseria 66. 1. p. & inde. & 68. 2. p. per totum. & 76. 2. p. per tot. & 286. 2. m.
homo cunctis rebus miserior ibidem
homo ad lacrymas natus prologo libri 7. per totum
hominis non inesse risum ante quadragessimam diem 66. 1. p.
hominis non nasci, aut cito mori, optimum 66. 1. m.
hominis plurima ex homine sunt mala ibid.
hominum mores tot, quot hominum coetus ibidem f.
hominum in membris inter se differentiae ibidem
homo vbi imolatur 66. 2. p. & 340. 2. f. & 401. 1. p.
hominum mirabiles figurae ritusque 66. 1. f. et inde per totum caput
homines syluestres vbi 66. 2. p. & 67. 1. f. & 93. 2. p.
hominum capita vbi pro pulcibus 66. 2. m.
homines statim cani ibidem

homines nocte cernentes ibidem
homines quos serpentes fugiunt ibidem et inde
homines vtriusque sexus vbi 66. 2. f. & inde. & 67. 2. f.
hominem habere quicquid mali in orbe est 67. 1. p. & inde
hominum mirae naturae 66. 2. p. per tot. cap.
homines canina capita habentes 67. 1. m.
homines monstrofi plurimi 67. 1. p. per totum caput
homines vbi maximi 67. 1. m. & f. & 2. p. & m. & 70. 1. m.
homines nullo vtentes cibo 67. 1. f.
homines longissima vitae vbi ibidem 2. p. & m. & 75. 2. f. & inde per totum
homines vitae breuissima vbi 67. 2. m.
homines cum feris coeunt ibidem
homines femiferi ibidem
homines caudam habentes ibidem
homines vbi velocissimi ibidem
homines momento euanescentes vbi ibid. f.
homo toto gignitur anno & incerto spacio 68. 1. m.
homo quot mensibus gestetur in vtero ibid. per totum caput
hominis conceptus miserabilis 68. 2. p. per totum caput
homo ritu naturae capite gignitur, pedibus effertur ibidem 2. m.
homines cur inter se minus similes caeteris animalibus 69. 1. p.
homini generando materia 69. 2. f.
homini quando dimidia mensura inest 70. 1. m.
homines in dies minores fieri ibidem
homines mirae magnitudinis ibidem & inde. & 63. 2. p. Vide supra Homines vbi maximi
homines mirae paruitatis 70. 1. f. & inde
hominis mensuratio quomodo ibidem 2. p.
hominum a natura munera incerta 76. 2. m.
hominis salutis securitatisque signa nulla 76. 2. f.
hominum plurimum repentinae mortis 77. 2. p. per totum caput
hominis vitae dicta secundum Aristotelem 136. 1. p. per totum
hominis audacia 141. 2. m. & inde
hominis diuersi affectus 151. 2. f.
hominis ventri nata omnia 166. 1. p.
hominis primi glandibus vescantur 168. 1. m.
homines vbi miserissimi ibidem
hominem seruare summa laus 169. 1. p.
hominem seruare lucra causa, nefas est ibid.
hominum natura nouitatis, ac peregrinationis auida 185. 2. p.
hominum malicia 197. 1. f. & inde
homines pedes equinos habentes 38. 1. f.
homines auribus corpora tota integentes ibidem
hominum vita floribus comparatur 243. 1. m.
hominibus nil intentatum 246. 2. f.
hominis vrina apibus medentur 248. 1. p.
homines facies suas tingentes forma grauita 255. 1. p. per totum
hominis causa cuncta excogitata 256. 1. m.
homines a ritu humano degeneres 43. 1. m. & inde 66. 2. p. per totum
homines mirae figurae 43. 1. m. per totum. & lib. 7. c. 1. & 2. per totum
hominum asperi cultus vbi 53. 1. f.
homines toto, praeter capita, hirti corpore 58. 1. f.
hominum effigies mirae 63. 1. f. per totum. & 43. 1. m. & lib. 7. cap. 1. & 2. per totum
homines bibunt non sitientes ramentum 267. 1. p.

haminum luxus redurgitio 262. 1. m.
homo cibo maxime perit 298. 1. m.
hominis excrementum medicinae 305. 2. m.
hominum effigies cur ante exprimebantur 375. 2. p.
hominis causa quae natura genuit 398. 2. f. & inde
hominem poeni sacrificabant 401. 1. p.
hominis morsus inter asperimos 316. 1. f.
homines vt equi appareant 325. 2. m. & inde
hominem immolari quando vetitum 340. 2. f.
hominis sanguine quae animalia nascuntur 303. 2. m.
homines in lupos verti 84. 2. f.
homini ante omnia canes fidelissimi 89. 1. p.
homo inter bipeda solus, animal gignit. 117. 1. f.
homini tantum primi coitus poenitentia ibid.
hominis origo a poenitentia incipit, ibid. & inde 66. 1. p.
hominis concubitus tempore omni. 68. 2. f. & 117. 1. f.
hominum in venereis diuerticula ibidem
hominis affectuum indicia 128. 2. p. & inde
hominis oculorum differentiae ibidem 1. f. & inde
hominis lingua qualis 120. 1. p.
homo cur vltra centesimum annum non viuat 130. 2. p.
homo o crescit in longitudinem ad annos vltimos septenos 132. 1. m.
hominis membrorum a caeteris differentiae 134. 1. p. per totum
homo terrestrium solus bipes ibidem
hominis partibus quibusdam religionem inesse 134. 2. p. & inde
homo marinus vbi & quando visus 95. 1. f.
hominis sanguinem gladiatores bibunt 313. 2. m. & inde
hominem hasta vulnerans, ad quid 315. 2. f.
hominum vita longissima 75. 2. f. per tot. & 76. 1. m. per totum
hominum mortuus remedia 263. 2. f. & 273. 1. p.
homines pisces 365. 1. p. & 324. 1. f.
homines marini 95. 1. f.
Humana Vide infra
honor deus apud veteres 2. 1. p.
honoris dei aedes Romae a quo picta 393. 1. f.
honor praemium dignum virtutis, non aurum 169. 1. p.
hoplitides pugiles 390. 2. p.
hora diei, quo nubilo etiam tempore dignoscitur potest 205. 1. p.
horae aequinoctiales quae 209. 2. m.
horarum varietas ibidem
horologij inuentio, vsus, & c. 115. 1. f. & 79. 2. p. per totum
horologij vsus quando Romae 79. 2. p.
horatius Cocles Sublicio hostes arcuit 377. 1. f. & 405. 1. p.
horatij Cocclitidis statua 377. 1. f. & 2. f.
horatij tergemini 67. 2. f.
horatij Flacci de ouis sententia 115. 2. f.
horconia vna quae 153. 1. f.
hordearia pruna cur dicta 162. 1. f.
hordeaceus panis ex quo fermento conficitur 203. 1. f.
hordei pinsendi ratio 202. 2. f.
hordeum tantum & milium Aethiopes habent 203. 1. p.
hordeum frugum mollissimum 201. 2. f.
hordei stramentum optimum ibidem
hordeum minime calamitosum ibidem
hordeum bis anno nascitur ibidem
hordeum quae herba necat 206. 1. m.
hordeum vbi ferendum 206. 2. m.
hordei quantum feri debet vno iugero 208. 2. p.

hordeum

Pars Prima.

hordeum quando ferendum 208. 2. m.
hordeum optimum & ex eo medicinae 263. 1. p. & inde
hordeum quot diebus nascitur 200. 1. m.
hordei spica qualis ibidem
hordei genicula octo 200. 2. p.
hordei vsus in cibis apud quos 201. 1. f. & 2. p.
hordei differentiae 201. 2. f.
hordei palearum medicinae 262. 2. p.
hordei farinae remedia ibidem
hordei Murini & ex eo medicinae 263. 1. p.
horaeum mellis genus 122. 1. m.
hormesion gemma 420. 1. f.
horminodes gemma cur dicta ibidem
horminum frumenti genus quando ferendum 200. 1. p.
horminum triticum quale 202. 2. f.
horminij herbae medicinae 234. 1. m.
horologium. Quere Hora.
horrea qualia esse debent 213. 2. f. & inde
horrores frigidus tollentia 235. 2. m.
horoscopa vasa quae ad quid 151. 1. p.
hortensius Quintus dictator legem in Aesculetulo ad plebem tulit 170. 2. p.
hortensius quot cados vini haeredi reliquit. 156. 2. f.
Hortensius orator Sphingem, Verris rei habuit 379. 1. p.
hortensij & Ciceronis altercatio de Verris Sphinge ibidem
hortensius orator Argonautarum picturam quanti emit, ac eius Tufculanum 394. 1. p.
hortensij viuarium piscinum 105. 2. f.
hortensij oratoris piscina vbi 106. 1. p.
hortensius primas pauonem Romae occidit 109. 2. f.
hortensia quae odoratissima 245. 2. m.
hortensium herbarum consideratio 222. 2. m. per totum
hortensium florescendi tempus ibid. & inde
hortensij succi consideratio 227. 2. m. & inde
hortensium medicinae libro 20. per totum
hortensium herbarum quae cito, quaeque tarde nascuntur 223. 2. p. per totum
hortensia quibus delectentur & eorum cura 224. 1. f.
hortensium morbi atque remedia 226. 2. m. per totum
hortensibus quibus translatio proficit ibidem & inde
hortorum consideratio 219. 2. f. per totum
hortos quos sic mirata antiquitas ibidem
hortos a Regibus coli solitos 220. 1. p.
horti nobilissimi 219. 2. f. & deinde
horti quo a fascinatione tutantur 220. 1. p.
hortos in Veneris tutela esse ibidem
horti quando primum in vrribus ibidem
horti cur maxime quondam placebant. 220. 1. f.
horti in fenestris habebantur ibidem
horti quibusdam dedere cognomina ibidem 2. p. & inde
hortorum situs & eorum cura ibidem
hortis maxime apes coueniunt 247. 2. f.
horus Assyriorum Rex & eius inuentum. 349. 1. p.
hostes mox in fugam vertes herba 296. 2. p.
hostes qualiter vinci possunt 320. 2. f.
hoste cornua daurabantur 368. 2. p.
hostis optimae ibidem
hostilius Tullus cur fulmine ictus 112. 2. p. & 314. 2. p.
hostilij Tulli regis auis 168. 2. f.
hostilius Tullus latum clauum Romam transtulit 103. 2. p.
hostilius L. Mancinus primus Carthaginensium irruptit 387. 2. m.
hostilius L. Mancinus qua arte consul factus ibidem

hostus Hostilius a Romulo coronatus. 168. 2. f.
Humana carne vescentes homines 63. 2. f. & 54. 2. f. & 85. 1. p. & 66. 2. p. & 67. 1. p.
humana hostia sacrificantes 66. 2. p. 40. 1. p.
humano sanguine quidam medicinam temperant 295. 2. f.
humanae miseriae exempla 86. 2. p. & per totum & 69. 2. m. & per totum. & 74. 1. f. per totum. & 75. 1. f. per totum. & 76. 2. p. per totum. & 77. 2. p. per totum
humanae miseriae consideratio, prologo libri 7. per totum. & pag. 68. 2. p. per totum.
humanum sermonem ferre quaedam affimulant 86. 2. m.
humani corporis magnitudinis consideratio. 70. 1. m. & inde
humanitatis exemplum 87. 1. m. & 89. 1. p.
horologium. Quere Hora.
humatus quis intelligitur 78. 1. p.
humorum remedia 300. 2. p.
humor & succus arborum sanguis est 178. 1. p.
humorum arborum consideratio ibidem per totum
humorum malorum medicinae 228. 1. f.
humor stellarum alimentum est 22. 2. m. & 32. 2. p.
I
Ia violae species 245. 1. p. & 246. 1. p.
Iaculum ne feriendo erret 320. 1. p.
Iaculum serpens 85. 1. m.
Iaculum cum ameto a quo reperitur 78. 2. f.
Iades statuarius 379. 1. m.
Ianiculus mons in quem plebs Romana secessit irata 170. 2. p.
Ianthina vestis vnde 245. 1. p. & 246. 1. p.
Ianus in pacis bellisque argumentum colitur. 378. 1. m.
Ianus anni deus ibidem
Iani gemini statua in foro Boario ibidem
Iani statua ita figurata vt in digitis trecentorum quinque quinquaginta quinque dierum nota esset ibidem
Iani simulacrum 400. 1. f.
Iasione herba 260. 1. p.
Iasione vnum folium habet 250. 1. m.
Iasonis primus nauem nauigauit 79. 1. m.
Iasonis cuius mirus erga dominum 89. 1. p.
Iaso Aesculapij filia 394. 1. f.
Iaspidis gemmae confid. 417. 2. p. & inde
Iaspidium genera ibid. f. & inde
Iaspidis mirae magnitudinis ibidem
Iaspionis gemma ibidem
Iatraliptice medicina 331. 2. p.
Iberis herba. Quere Hiberis.
Ibices caprarum genus 93. 2. p.
Ibis auis qualis 109. 1. p. & 111. 2. p.
Ibis auis clytrem reperit 86. 1. p.
Ibis sibi rostro ventrem purgat ibidem
Ibis contra serpentes inuocatur 111. 2. p. per totum
Ibium cineres in medicinae 348. 2. f.
Ibis vbi nigra candida 112. 1. m.
Icades ferit quae 386. 2. m.
Ichneumonius serpentis consideratio & eius cum aspidem pugna 85. 1. f. per totum & 117. 2. f.
Ichneumon crocodilum perimit 85. 2. m.
Ichneumonius morbus remedia 335. 2. m. & 418. 2. f.
Ichneumon cui inimicus 119. 1. f.
Ichthyophagi ex piscibus oleum faciunt. 161. 2. p.
Ichthyocolla piscis qualis 361. 1. m. & 2. f.
Ichthyocolla a quo reperita 78. 2. m.
Ictones quid 377. 1. p.
Icteriae auis medicinae 345. 2. f.
Icteriae gemmae 420. 2. p.
Ictides Graece, Latine mustela 335. 1. m.
Ida Troadis mons Larice abundat 170. 2. f.

Ida Troadis mons qualem habet fraxinum 171. 2. p.
Ida Cretae curpressis abundat 176. 1. p.
Idaea ficus qualis 163. 2. f.
Idaea laurus 167. 2. p. & 273. 2. m.
Idaea herba qualis 310. 2. p.
Idaei dactyli gemmae 420. 2. p.
Iecoris animalis confid. 130. 2. f. & inde
Iecur deesse in exitis immolantiale signum ibid. & inde
Iecur quibus non sit 131. 1. p.
Iecur vultus maxime patiens ibidem
Iecur caprinum quibus proficit 92. 2. f.
Iecur ranarum geminum 359. 2. f.
Iesuui salina ad quid 316. 1. p. & inde per totum
Ignis qui aqua accenditur, extinguitur terra 19. 2. p. & f.
Ignis elementis sitis 1. 2. p. & 19. 1. f.
Ignis stellarum materia ibidem
Ignis cum quibus magna cognatio 19. 2. p.
Ignis miracula 19. 1. f. per totum
Ignis foecunditas ingensque incrementum 19. 2. f. per totum
Ignis optimus seruatur ferulis 150. 2. f.
Igne ambulantes Hirpides, non aduruntur. 67. 1. p.
Ignis sine sapore, odore succoque 166. 1. f.
Igne quae ligna non exurantur 172. 1. p. & 334. 2. p.
Ignis ex quibus excruciat, lignis 179. 2. p.
Ignis in terra apparens quid significet. 216. 2. m.
Ignis praefagia ibidem & inde
Igne quod linum non comburitur 218. 1. m.
Ignis vbi primum repperit 36. 1. p. & 78. 2. m.
Igne factae maculae quo tollantur 233. 2. f.
Ignis actiuitas quanta 63. 1. f.
Ignis quibusdam ignotus diu ibidem
Ignem e longinquo concipientia 282. 2. f.
Ignis sacri morbi genera plura 302. 2. p.
Ignis quo maxime resinguitur 371. 2. p.
Ignis miracula, medicinae, prodigia 410. 2. m. per totum
Ignis actiuitas atque vis ibid. & inde
Ignem rapacissime attrahentia 413. 2. f.
Igne quae non calefiunt 421. 2. p.
Ignem quod animal extinguitur 336. 1. p.
Ignis leonibus terrorem afferit 83. 1. m.
Igne aetres lapides nihil deperdit 107. 2. f.
Ignem salmandra tactu extinguit 118. 1. f.
Igne quaedam animalia viuunt 127. 1. m.
Ignem quis primus e silice excussit 78. 2. m.
Ignem afferuare in ferula Prometheus repperit ibidem
Ignis sacri plura genera 302. 2. p.
Ignis sacri morbi remedia 228. 2. f. & 230. 1. p. & 231. 1. f. & 2. p. & 232. 1. p. & 235. 2. f. & 239. 1. p. & 2. f. & 240. 1. m. & 2. p. & 251. 1. f. & 251. 2. p. & 252. 1. m. & 254. 1. f. & 257. 1. f. & 2. p. & 268. 2. p. & 269. 1. p. & 2. m. & 273. 2. f. & 276. 2. f. & 279. 1. m. & 279. 2. f. & 280. 1. f. & 281. 1. p. & 283. 2. p. & 302. 2. p. & 308. 2. f. & 310. 2. f. & 311. 2. m. & 318. 1. m. & 318. 2. f. & 329. 1. m. & 333. 2. f. & 334. 1. p. & 355. 1. f. & 359. 1. f. & 363. 2. p. & 372. 1. f. & 384. 2. m. & 388. 2. p.
Ignispectia diuinatio a quo reperita 78. 2. f.
Ignorantiae pudore mentis non piget 41. 1. f.
Ignorans se, nihil scire potest 1. 1. m.
Ilei morbi, id est gracilioris intestini remedia 235. 2. f. & 236. 1. f. & 243. 2. f.
Ileos pellentia 362. 2. m.
Ile quid 131. 2. p.
Ila ventriculus in ventre 131. 1. f.
Iliginae glandis figura 169. 1. p.
Iligina suam angustam facit 169. 3. m.
Ilibus vtilia 229. 2. m. & 308. 1. f.
Ilex arbor glandem fert 169. 1. f.
Iliosis

Indicis Pliniani

Illiis quid dandum 229.1.f.
illium consideratio 131.2.f.
ilicis genera duo 169.1.f.
ilicis folia non decidunt 172.2.m.
ilicis folia aculeata 173.1.m.
ilicis pediculus breuis ibidem 2.p.
ilex non floret ibidem 2.p.
ilex quo tempore semen ferat 174.1.m.
ilex Romae vetustissima & qualis 180.2.f.
ilex ingens Romae 181.1.m.
ilicis cocci medicinae 274.2.f. & inde
iligne corona 168.2.f.
ilis regis tumulus & quercus in eo 181.1.p.
ilium quando Troia vocari coepit ibidem
ilium quando captum. Vide Troia
Ilias Homeri in nucce contenta 71.1.p.
illusiones specierum inducentia 282.2.f.
per totum
illustrum virorum libros qui scripserint. 386.2.f.
imaginum honor apud veteres 386.2.p.
per totum
imagines in funeribus comitabantur ibid.m.
imagines illustrium virorum in bibliothecis ponebantur ibidem f.
imagines quibus ponebantur & quare ibid.
imagines quae praeter speculam reddunt 410.2.f.
imagines animorum nullae 386.2.m.
imagines ex qua materia ibidem f.
imantopodes loripedes 43.1.f.
imber Vide Hymber.
immutabilis aus qualis 108.1.m. per totum
impares numeri vehementiores 315.1.p.
impedia quae 368.2.m.
imperatores Romani post victoriam lauri in Louis gremio ponebant 185.2.m. & inde
imperatorum fortium apud veteres dona. 197.2.f.
imperatorum manibus agri colebantur 198.2.p. & inde
imperatorum salsces lauro decorabantur. 167.2.m.
2.m. per totum
imperatores graminea corona donati 255.2.m. per totum
imperatoribus artium vna imperat 274.2.p.
imperitia accepta q̄ multos afflixere 74.1.f.
imperitiae celestem diuinitate misceri spes ardua 208.2.f.
impetiginis morbi remedia 232.2.f. & 236.1.f. & 264.1.p. & 265.1.m. & 272.1.p. & 310.2.f.
impetrandi quae volueris ratio 291.2.m.
impetrare hominum fauorem qua arte possunt 232.2.p.
impia herba qualis & cur sic dicta 283.2.f.
impressores quo atramento vtantur 388.2.m. & inde
incantamenta an aliquid valeant 314.1.f.
incantamenta vim habere ibid. per totum
incantamentis qui & in quibus vti sunt ibi.
incantationes impediencia 297.1.p.
incantationes tollendi ars 233.2.m.
incantationes quibus tollantur 292.2.m. & 297.1.p. & 318.1.p.
incantatorum poena 314.2.m.
incendia quo facilius extrahuntur 331.1.p.
incendiaria aus qualis 109.1.m. & per totum
incendio nominato inter epulas quid fit. 315.1.m.
incendiorum deprecatio 314.2.f.
incendijs contraria 336.1.p.
incendia puniunt luxum 405.1.f.
incontinentiae exemplum 117.2.p. & inde
incubantium vitia & eorum remedia 116.1.m. & inde
incus a quo reperta 78.2.p.
incudibus adamas deprehenditur 414.1.m.
india terrarum omnium maxime gemmifera 422.2.p.
india miraculis caeter 67.1.p. & inde

indiae omnia ferre magna ibid. & inde
indiae animalia arboresq; maximae ibidem
indiae arbores quales 137.2.m. & f. per totum. & 67.1.p. & inde
indiae lintea nobilissima 239.1.p.
indiae odoramenta ibidem m.
india non habet aethiops hymbres 189.1.f.
india an hederam nutrit 176.1.f.
indiae milium in Italiam aduectum 200.2.p.
indiae arundo qualis 67.1.m. & 177.1.p. & 279.1.m.
indiae adamas 414.1.m.
india quomodo elephantes capit 81.1.f. & 82.1.p.
indiae mirae magnitudinis serpentes 82.1.m.
indiae mira animalia 84.1.f. per totum
indiae gemmae 416.1.m. & 2.m. & 417.1.f. & 2.p. & m. & 418.1.p. m. et f. et 419.1.p. et f. et 2.m. et 420.2.p. et inde et f. et 421.1.f.
indi quo vtantur vino 157.1.m.
indi ex castaneis oleum faciunt 161.2.p.
indos suae arbores vtantur 139.1.p.
indorum calami bastarum vice 177.1.p.
indorum regum potentia 55.2.p. per totum & 55.2.m. per totum
Reliqua quare parte secunda.
indici boues quales 84.2.p. & 91.1.m. & inde
indica ficus spinaeque 137.2.f.
indica gemma qualis 420.2.p.
indici aprici quales 93.1.f.
indici maris beluae quales 95.1.p. per totum
indice restudines maximae 96.2.f.
indici oceani margaritarum copia 101.2.p.
iudicium coloris genus 388.1.m. & 2.f.
inducia a quo repetitur 78.2.f.
inedia homini ante diem septimum letalis non est 136.2.p.
inerticula vna 153.1.m.
infans reuersus in vterum aliquando 68.1.p.
infantes quod tempus infestet 68.1.f.
infantes quando vnguibz carent ibidem
infantium ferarum lacte nutriti aliquando. 83.2.f.
infantium vlcera in capite quomodo sanantur 236.1.m.
infantium agrotantium remedia 236.2.f.
infantibus comizalem patientibus vitia. 238.2.p. & 330.2.p.
infantium custos quis deus creditus 316.1.m.
infantium fascinatio ibidem
infantium vlcerum remedium 147.2.f. & 397.2.f.
infantium auribus vtillissima 234.2.f.
infantes colostrati 322.1.p.
infantibus quae profunt ad denticionem & gingiuas & oris vlcera 330.2.p. & 348.1.f. & inde
infantium morbi remedia 239.2.m. & 252.1.m. & 258.2.m. & 259.1.p. & 262.1.f. & 264.1.m. & 269.1.p. & 277.1.f. & 310.1.m. & 317.2.f. & inde & 318.1.m. & 330.2.p. & inde & 334.1.p. & 348.1.f. & inde plura & 370.2.f. & 413.2.f. & 417.2.p.
infantibus vrinam mouentia 242.1.p.
infantium lichenas sanantia 280.1.p.
infantes impudicos quid faciat 330.2.p.
infantibus contra lippitudines remedium. 333.2.f.
infantes si lacte concreto vrentur 348.1.f.
infantium pericula prohibes lapis 417.2.p.
infantibus saluam facientia 420.1.m.
infelicia ligna quae 150.1.f.
inferos non esse secundum quosdam 12.2.f.
inferos tantum coeletes homines 43.1.f.
inferi quibus euocantur ad nos 341.1.f.
infirmitas omnis caelo accidit 174.2.f.
infirmitas apud quos nulla 37.2.f.
infixa corpori extrahentia 261.2.p. et 280.

2.p. et 303.1.f. et 2.f. et 364.2.f.
inflammationis corporum remedia 234.2.f.
inforti quae arbores capacissima 188.2.m.
insolatio quid 248.2.f.
insomnia quibus tollantur 232.2.f. & 238.1.m. & 301.1.m.
insomnia non videntes homines 43.1.m.
intencatum homini nihil in vita 157.2.m.
interaneorum animalium remedia 257.2.f.
interaneorum morbi remedia 233.2.f. & 268.2.p. & 282.1.m. & 299.2.f. & 301.2.f. & 307.2.f. & 344.1.p. & 344.2.p. & 348.2.p. & 362.2.f.
interlucatio arborum qualiter 196.2.p.
interlucio fata non laeduntur vermibus. 206.1.f.
interlucium quid 178.2.p. & 215.1.p.
interlucio quid agendum 214.2.f.
interrogata omnia quomodo sciri possunt. 359.2.f.
intertrigo, id est, membrorum inter se fricatio, quomodo tollitur 250.2.f. & 274.2.f. & 276.1.p. & 277.1.p. & 2.f. & 278.2.p. & 300.2.p.
interualla plantarum arborumq; qualia esse debent 186.2.m. per totum
intestinarum animalia quomodo pelluntur 229.1.f. & 235.1.m. & 257.1.m.
intestinarum remedia 228.2.m. & 233.2.m. & 234.1.p. & 236.2.p. & 238.1.f. & 2.p. & 240.1.p. & 2.p. & 241.2.f. & 262.1.f. & 270.1.m. & 271.1.p. & 273.2.m. & 303.2.p. & 322.1.f. & 327.2.p.
intestinarum vlcera sanantia 229.1.f.
intestinarum torminibus remedia 238.2.f.
intubi herbae consideratio 224.1.f. & inde
232.1.m. & inde
intubi herbae medicinae ibid. & inde
intubum erraticum, id est, ambugia ibid.
inuentio rerum dijs tribuitur 305.1.f.
inuentiois causa amor 343.1.m.
inuentores rerum dij habiti sunt 284.2.f.
inuentores variarum rerum 78.1.m. per totum
inuidia redargitur 284.2.f. & inde. & 285.2.f.
inuidia citra iudicium esse debet 72.2.p.
inuidiae exemplum 86.2.f. & inde. & 87.1.m. & 88.2.m. & 345.2.p. & 414.1.p. & 419.2.f.
inule herbae consideratio, vfus, & c. 222.1.p. & inde. & 301.1.m.
inulae herbae medicinae 230.1.m. & inde
iotapes Iudaeus magus 340.2.f.
iocineris consilij 130.2.f. & inde copiose
iocinora vbi bina leporibus ibidem
Vide iecur.
iocineris morbi remedia 228.1.f. & 229.1.f. & 232.1.f. & 235.2.m. & 236.1.m. & 237.1.p. & 237.1.f. & 2.p. & 239.1.f. & 241.2.m. & 2.p. & 242.1.f. & 252.1.p. & 2.p. & 256.2.p. & m. & 258.1.p. & 259.1.p. & 2.f. & 260.1.p. & 262.1.f. & 263.2.f. & 265.1.f. & 266.2.p. & 270.1.f. & 2.m. & 271.2.m. & 272.2.f. & 273.1.p. & 2.p. & 275.2.f. & 276.1.p. & 277.1.p. & 278.2.p. & 279.1.m. & 2.m. & 284.1.f. & 294.2.f. & 297.2.m. & 308.1.f. et 2.m. et 326.2.p. et 343.1.m. et 362.1.p. et m. et f. et 385.2.f. et 407.2.m.
io vbi in vaccam mutata 181.1.p.
io ad quam quercum ab Argo ligata ibid.
iolla pictura 394.1.p.
iollas medicus 237.1.m. et 2.f.
ion scriptor 214.1.f.
ion statuarius 379.1.m.
ion gemma 420.2.m.
ionum literis vti conspiciuntur omnes 79.1.f.
iouetanum genus plumbi 385.1.f.
iouis. Quare Iupiter 68.2.f.
ipichulus Hercules frater 68.2.f.

Pars Prima.

ipichraez laeana simulacrum 380.1.f.
ipichraez ad aras itantis pictura 390.2.p. et 394.1.f.
ipichraez pictor 394.2.p.
iracundiae causa 132.2.m.
iracundias hominum domat androdramas 419.1.m.
iram cuius inesse, et quando ad iracundiam proniores 261.2.m. et inde
ireme pictrix 394.2.f.
irinum optimum vbi 245.2.f.
irio quando ferenda 200.1.p.
irionis folia qualia 200.2.m.
irionis frugis medicinae 264.1.m.
irionis tritici natura 202.2.f.
iris gemma 418.2.m.
iris oleum 161.2.m.
iris herba odoratissima 245.2.m. et inde
iris quae optima ibid. et inde
iris generata duo ibid. et inde
iris cur dicta ibidem
iris herba quae optima et ex ea medicinae. 252.1.m.
iripum vnguentum quibus gratum 144.2.p. et 202.2.f.
isatis lectucae genus et ex ea medicinae 231.2.p.
ischaemon herba qualis 290.1.m. et 303.1.m.
ischiadiaz herba quae 303.1.m.
ischiadiaz vitia 269.2.m. et 275.2.p. et m. et 277.1.p. et 2.p. et 278.1.p. et 279.2.p. et 281.2.m. et 288.2.f. et 294.2.f. et 298.1.p. et 300.2.p. et 307.2.p. et 308.1.p. et 310.2.m. et 312.2.f. et 313.1.p. et 314.2.f. et 320.2.m. et 326.2.f. et 328.1.f. et 343.2.p. et 355.1.f. et 358.2.m. et 362.1.f.
isna frumenti genus secundum quosdam. 202.2.m.
isnae sacerdotis quid in sacris 308.1.f.
isidis sydus quod 31.1.p.
isidis plocamon 151.2.p.
isidomus quid 408.2.f.
isidomus statuarius 380.2.f.
isimenias muscus 41.1.f.
isocinnamomum arbor 142.1.f.
isocrates viginti talentis vnam orationem vendidit 72.2.m.
isocretes herba 294.1.f.
isopyron herba qualis 310.2.p.
isthmiaca corona ex pino 162.1.p.
isultrae oleum optimum 160.1.f.
Reliqua quare parte secunda.
Italiae quae pars fulminibus obnoxia 112.f.
italiae gentes diu viuere 76.1.m. et inde
italiae laus temperantia, rerum copia, etc. 422.2.p. et inde
italia quae non gignat 145.1.m.
italia steriles palmas habet 145.2.m. et 175.2.f.
italia peculiaris arborum parens 151.2.f.
italiae principatus vitibus 152.1.p.
italia quas vites amat 153.1.f.
itali quae vna placeat 153.2.m.
italiae generosa vna quae 156.1.m.
italia quomodo vna condit 158.1.m.
italia quando primum oleum habuit 159.2.f.
italiae oleum optimum 160.1.m.
italiae locis piperis arbor viuunt 75.2.f.
italiae calamus sagittis aptissimus 177.1.p.
italiae ficus optimum 183.2.f.
italiae terram quidam iam lassam esse dixerunt. 184.1.p.
italia infestata saepe locustis 126.1.f.
italia a quo simi vsum accepit 184.2.m.
italiae ratio in distributione temporis quo ferendae arbores sunt 189.2.p.
italiae cultores deni in centena iugera vinearum 194.1.m.
italiam latifundia perdidere 199.1.f.

italiae trititum optimum 200.2.f. et inde
italia ex quibus prouincijs trititum recipit. 201.1.p.
italiae pinfendi modus 202.2.f.
italiae arandi consuetudo 206.2.f.
italia luxuria Africae corrupta est 374.2.p.
italia quando primum elephantes vidit 80.2.f. per totum
Reliqua quare parte secunda.
itali a Pelagis literas receperunt 78.1.f.
italicarum statuarum vetustas 378.1.m.
itacomei vinum 157.2.m.
iuba cui librum suum inscripsit 60.1.f. et 140.1.p.
iuba libri ad claudij Caesarem scripti ibid.
iuba Mauritaniae regis primi laus 412.p.
iudaica resina qualis 358.1.f.
iudaea tantum balsamum habet 143.1.p. et 175.2.m.
iudaea Ro. seruit et tributa pendit 143.1.m.
iudaea ab Alexandro magno victa ibidem
iudaea palmas incluta 145.2.m.
iudaea gens contumelia numinum insignis
iudaea fluuius qui subbatis omnibus siccatur 350.2.p.
Reliqua quare parte secunda.
iudaei in vitam suam laeuunt 143.1.m.
iudaeorum magica 340.2.f.
iudaeorum superstitio 340.2.f.
iudaeus dicatur piscis ibidem
iudicem quis fortituran eligat, referet plurimum. Prologo
iudicium decuriae 367.2.f. et inde
iudicium capituli vbi primum actum 78.2.m.
iugerum quid 197.2.f.
iugera duo vni olim tantum concessa ibid.
iuglans et quercus inter se inimicae 274.1.f.
iuglandis nucis consideratio 165.1.m. per totum
iuglans quae loca amet 172.1.m.
iuglandes aquas oderunt 172.1.f.
iuglani inferiore parte fertillior 174.2.m.
iuglans non facile sentit cariem aut verum fructum 179.2.m.
iuglandes nucis quomodo ferantur 185.1.f.
iuglandis vmbre cunctis noxiae 186.2.f.
iuglandis nucis quo ferenda tempore 189.2.p.
iuglandis nucis oleum ad quid 269.2.f.
iuglandes nucis vnae dictae, et earum naturae medicinae 273.1.p. et inde
iuglandium nucum, nocumenta plura ibid. et inde
iulia Augusta quotidie inula vescabatur. 222.1.m.
iulia Augusti neptis 69.1.f.
iulia lex theatralis 368.1.p.
iuliana cerasa qualis 166.1.p.
iulianus Neronis curator 413.2.m.
iulius Vindex quid erga Neronem 236.2.f.
iulij Imperatoris carmen de oleris 225.1.p.
iulius Viator eques Romanus 70.2.p.
iulius Lupus praefectus 217.2.f.
iulij Rufi mors qualis 295.2.m.
iulius Sex. consul 369.1.f. et 161.1.f.
iulius L. consul 72.f.
iulij medici interitus 77.2.f.
iulus quid 174.2.f.
iumentis ferulae venenum sunt 274.1.f.
iumentis poma quomodo portatu facilia. ibidem
iumentis vitia 264.1.p.
iumentorum vngulas indurantia 350.1.p.
iumentorum vrinam mouentia 231.1.f.
iumentorum morbi medicinae 309.2.f. et 348.2.f. et inde
iumentorum vlcera sanantia 259.2.p. et 318.2.f.
iumentorum oculis salutaria 281.2.p.
iumentorum in picuita et stranguia remedia 288.2.p. et 300.1.m. iumenta

institionis tempus 188.1.p. et inde
inficorum consideratio 163.1.m.
inficorum quae arbores capacissima 188.2.m.
insolatio quid 248.2.f.
insomnia quibus tollantur 232.2.f. & 238.1.m. & 301.1.m.
insomnia non videntes homines 43.1.m.
intencatum homini nihil in vita 157.2.m.
interaneorum animalium remedia 257.2.f.
interaneorum morbi remedia 233.2.f. & 268.2.p. & 282.1.m. & 299.2.f. & 301.2.f. & 307.2.f. & 344.1.p. & 344.2.p. & 348.2.p. & 362.2.f.
interlucatio arborum qualiter 196.2.p.
interlucio fata non laeduntur vermibus. 206.1.f.
interlucium quid 178.2.p. & 215.1.p.
interlucio quid agendum 214.2.f.
interrogata omnia quomodo sciri possunt. 359.2.f.
intertrigo, id est, membrorum inter se fricatio, quomodo tollitur 250.2.f. & 274.2.f. & 276.1.p. & 277.1.p. & 2.f. & 278.2.p. & 300.2.p.
interualla plantarum arborumq; qualia esse debent 186.2.m. per totum
intestinarum animalia quomodo pelluntur 229.1.f. & 235.1.m. & 257.1.m.
intestinarum remedia 228.2.m. & 233.2.m. & 234.1.p. & 236.2.p. & 238.1.f. & 2.p. & 240.1.p. & 2.p. & 241.2.f. & 262.1.f. & 270.1.m. & 271.1.p. & 273.2.m. & 303.2.p. & 322.1.f. & 327.2.p.
intestinarum vlcera sanantia 229.1.f.
intestinarum torminibus remedia 238.2.f.
intubi herbae consideratio 224.1.f. & inde
232.1.m. & inde
intubi herbae medicinae ibid. & inde
intubum erraticum, id est, ambugia ibid.
inuentio rerum dijs tribuitur 305.1.f.
inuentiois causa amor 343.1.m.
inuentores rerum dij habiti sunt 284.2.f.
inuentores variarum rerum 78.1.m. per totum
inuidia redargitur 284.2.f. & inde. & 285.2.f.
inuidia citra iudicium esse debet 72.2.p.
inuidiae exemplum 86.2.f. & inde. & 87.1.m. & 88.2.m. & 345.2.p. & 414.1.p. & 419.2.f.
inule herbae consideratio, vfus, & c. 222.1.p. & inde. & 301.1.m.
inulae herbae medicinae 230.1.m. & inde
iotapes Iudaeus magus 340.2.f.
iocineris consilij 130.2.f. & inde copiose
iocinora vbi bina leporibus ibidem
Vide iecur.
iocineris morbi remedia 228.1.f. & 229.1.f. & 232.1.f. & 235.2.m. & 236.1.m. & 237.1.p. & 237.1.f. & 2.p. & 239.1.f. & 241.2.m. & 2.p. & 242.1.f. & 252.1.p. & 2.p. & 256.2.p. & m. & 258.1.p. & 259.1.p. & 2.f. & 260.1.p. & 262.1.f. & 263.2.f. & 265.1.f. & 266.2.p. & 270.1.f. & 2.m. & 271.2.m. & 272.2.f. & 273.1.p. & 2.p. & 275.2.f. & 276.1.p. & 277.1.p. & 278.2.p. & 279.1.m. & 2.m. & 284.1.f. & 294.2.f. & 297.2.m. & 308.1.f. et 2.m. et 326.2.p. et 343.1.m. et 362.1.p. et m. et f. et 385.2.f. et 407.2.m.
io vbi in vaccam mutata 181.1.p.
io ad quam quercum ab Argo ligata ibid.
iolla pictura 394.1.p.
iollas medicus 237.1.m. et 2.f.
ion scriptor 214.1.f.
ion statuarius 379.1.m.
ion gemma 420.2.m.
ionum literis vti conspiciuntur omnes 79.1.f.
iouetanum genus plumbi 385.1.f.
iouis. Quare Iupiter 68.2.f.
ipichulus Hercules frater 68.2.f.

Indicis Pliniani

Iumenta discordantia quid cohibeat 289.2.p
Iumentorum febribus medicina 302.1.f
Iunci consideratio, genera, ratio, usus, nomina 250.2.p
Iunco funes faciunt 218.2.f
Iunco odoratus vbi 142.2.m, & inde. & 250.2.f, & 251.1.p
Iunci usus 250.2.p, & inde
Iunci copia vbi ibidem m.
Iunci medicina ibid. & inde
Iuncinum oleum 161.2.m
Iuniperi arboris consideratio 173.2.p
Iuniperus non sentit cariem neque vetustatem 179.2.m
Iuniperus quo tempore semen ferat 174.1.p
Iuniperus eadem virtus quae cedro 178.2.f
Iuniperus vbi maxima ibidem
Iuniperi natura, genera medicinae 277.1.f
Iuniperus montes amat 172.1.m
Iuniperus non decidunt folia 172.1.m
Iuniperus spina pro folio 173.1.m
Iuniperus non floret ibidem 2.p
Iunior quo quis effici possit 38.1.m
Iuniora fertilia, sed tardius fructum ferunt 174.2.m
Iunius Pifciculus eques Romanus 401.1.p
Iunius Appius consul 89.1.m
Iunius L. quando consul 159.2.f
Iunius Gracchanus historicus 368.1.f
Iunius P. legatus periturus 377.2.p
Iunij Valentis fortitudo 70.2.f
Iunius M. praetor 392.1.p
Iunius Syllanus consul 162.2.m
Iunonis Iyduis quod 3.1.p
Iunonis ades Romae fulmine icta 112.f
Iunonis templi Meroponti quale 152.1.m
Iunonis lucus Nuceriae & in eo portentum 175.2.p
Iunonis cella in Capitolio 378.2.p
Iunonis simulacrum 380.2.m
Iunonis Laciniae tempum 390.1.p
Iunonis Laciniae mirum 192.f
Iunonis Aedae templum 392.2.f
Iuno quo fonte perfusa 311.1.f
Iuppiter hospitalis 400.2.m
Iuppiter vbi cum Europa primum concubuit 137.1.f
Iouis circuli siderisq; consideratio 22.f
Iouis stellae per zodiacum motus 5.1.f
Iouis stellae color qualis 6.1.p
Ioui cur fulmina assignantur 6.1.f
Ioui quae fulmina tributa 11.1.m
Iouis cognomina 11.2.p
Iouis simulacrum ex vite 152.1.m
Ioui estulus sacra 136.2.f
Iouis in gremio Romani Imperatores laurum ponunt 167.2.m
Iouis barba arbor 172.1.f
Iouis spelunca in Creta insula, & circa eam mirum 174.1.f
Iouis simulacrum Romae ex qua materia, & quando dicatum 74.1.p, & 179.2.f
Iouis glandes 165.1.f
Iouis mensa verbenaca verritur 291.2.p
Iouem caelo deuocare conabantur 314.2.p
Iouis simulacrum minio pingitur 372.2.p
Iouis Statoris ades Romae vbi 377.2.f
Iouis colossus à Claudio Imperatore dicatus 378.2.p
Iouis flamma flos 307.2.f
Iouis Olympij simulacrum à quo 74.1.p, & 379.1.p, & 381.1.p, & 399.2.f, & inde
Iouis Seruatoris templum 380.1.f
Iouis tonantis ades 380.2.p, & 401.2.f
Iouis tonantis simulacrum 380.2.m
Iouis simulacrum 381.1.m, & 400.2.f, & 401.1.p
Iouis pictura 390.1.p
Iouis Liberum parturientibus pictura 394.2.p

Iouis effigies in Capitolio qualis & à quo 395.2.f
Iouis ades ex qua materia 396.2.f
Iouis Olympij templum Athenis 401.1.p
Iouis Vltoris templum, id est, Pantheon 405.1.p
Iouis gemma 420.2.p
Ioui Lyege humana hostia sacrificat 85.1.p
Iouis atmiger aquila credita 112.f, & 107.2.f
Ioui aquila sacra 108.1.p
Iouis Labradij fons & eius mirum 358.1.p
Iupiter eburneus 404.2.f
Iupiter quare capriño lacte nutritus fingitur 322.1.p
Iupiter Stratos, id est, militaris, vbi & cur sic dictus 18.1.p
Iurandi mos per res foedissimas 2.1.p
Iurgia concitantia 360.1.p
Iuencorum corpore exanimato, apes egiunt 124.1.p
Iuuenis foemini generis contra quodam 73.2.p
Iuuetutis deae adicula in Capitolio 392.2.p
Iuuentutis ades 355.1.p
Iuuentus M. cōsul ac eius interitus 77.2.m
Ixia herba quae 257.1.f
Iynx auis sola binos digitos habet 135.1.p

K

Κοσμὸς Graecè, Latine ornamentum.
 1.2.p

L

Labeones vnde dicti 129.1.m
Labeo Aterius praetorius 387.2.p
Labyrinthorum consideratio 404.1.p, per totum
Labyrinthus Aegyptius ibidem
Labyrinthi plures vbi & quales ibid.
Laborum morbi remedia 275.1.m, & 342.1.p, & 382.2.m
laborinus, Campaniae campus fertilissimus 183.1.f
labradiei iouis fons & ibid. mirum 358.1.p
labrus piscis 365.2.p
labrum venereum herba qualis 294.2.f
laborum consideratio 129.2.m
laborum silluræ remedia 326.1.m
labro carentes homines 63.1.f, & inde
labrusca vna Oenanthe dicitur 144.1.p
labrusca vnae consideratio & medicinae ex ea. 266.1.p
laburnum arbor, aquas odit 172.1.f
lac vbi nigrum 19.1.p
lacte alinino cutis pulchra reddit 133.2.m
lacte quando pluit 12.1.p
lactis vbertas intermissa restituitur 310.1.p
lactis copiam facientia 242.1.f, & 266.1.m, & 277.2.f, & 279.2.m, & 281.2.f, & 305.1.p, & 309.2.f, & 312.1.p, & 313.1.m, & 330.1.f, & 364.1.p, & m.
lactis abundantiam ouibus facientia 283.2.p
lactis copia ex qua materia 151.1.p
lactis sapor qualis 166.1.m
lactis gallinacei haustus prouerbij prologo ibid.
lac ne coaguletur 236.1.m
lactis vbertatem puerperis facientia 229.1.f, & 233.1.p, & 330.1.m
lactis mulierum copia quomodo fiat 330.1.m, & 258.1.m, & 253.2.m, & 260.1.p, & 260.1.f, & 364.1.p, & 420.1.m
lacte viuenter homines 63.2.p, & 91.1.m
lac coagulantia 271.2.f
lac optimum medicamentum 290.2.f
lac vaccarum cur optimum ibidem
lactis scorum in medicinae usus 271.1.f
lactis materni usus vtilissimus, exitiosus vero post conceptum 322.1.p
lac quod maxime nutrit ibidem

lactis consideratio 133.2.p, & inde
lactis bonitas ibid. & inde
lac mulierum saluberrimum 322.2.p
lactis coagulum quando venenum 324.1.f
lactis mulierum medicinae 230.1.f, & 318.1.p, & inde
lacti contraria idque extinguentia 262.1.p
lactes quae in homine dicantur 131.1.f
lacedaemonij quo anno vrebantur 366.1.f
lacedaemonis tectorum opus 396.2.f
lacedaemonij quando imperium amiserunt & quod tunc portentum visum 72.2.p
lacterarium magnarum copia 64.2.p
lacteris descriptio 88.2.f
lacteris natura qualis 336.1.p
lacteris vbi maximus 88.2.f
lacteris lingua qualis 129.2.f
lacterarium aetas 88.2.f
lacteris Arabiae cubitales ibidem
lacteris indiae viginti quatuor pedum ibid.
lacterorum color ibidem
lacterarium oua 115.2.f
lacterorum piscium genera 365.1.f
lacterium ore parere vultu creditur 118.1.f
lacteris nulla memoria neq; ncbant ibid.
lacterari in medicinae usus 337.2.f, & 338.1.m, & 2.5.f, & inde. & 342.2.p, & 343.1.f, & 346.1.m
lacryma vitis qualis & ex ea medicinae 265.1.p
lacrymae miserij indices 128.2.p, & inde
lacrymarum remedia 268.2.f
lacrymae herbae consideratio 225.2.m
lacydi philosopho anser perpetuus comes. 110.1.m
lacon statuarius 379.1.p
laconica purpura 246.1.p, & 389.1.p
laconica arundo qualis 177.1.m
laconica canes quales 117.2.m
laconico agro ficus maximae 174.2.p
laeta herba 142.1.m
laetus in celo circulus & eius effectus 212.2.m, & inde
laetus circulus cur dictus ibidem
laetioris herba qualis 283.2.p
laetucini quidam Romani nominati & quare 220.2.p
laetuce genera tria 224.1.p, & inde
laetuca somnum inducit 224.1.m
laetuca vnde dicta ibidem
laetuca omnis refrigerans & eius in cibis usus ibidem
laetuca Augustus seruatus à Musa medico. ibidem
laetucam veteres religionis causa non manducabant ibidem
laetuca quomodo feruetur in omnes mentes ibidem
laetuca sanguinem augere creditur ibid.
laetuca caprina ibidem & 231.2.p
laetuce toto anno feruntur 224.1.f
laetuce qua arte amplae fiunt ibidem
laetuce factio translatioq; ibidem
laetuce genera & medicinae 231.2.p
laetuce sponte nascentis descriptio ibid.
laetuce succi usus ibidem m.
laetuce peculiare vires ibidem f.
lacunaria à quo primum picta 393.2.m
lacurres Brasicae quales 224.2.f
lada herba 141.1.p, & 298.2.p
ladanij herbae medicinae 298.2.p, et 299.2.f, et 302.1.f, et 303.1.p, et 304.1.f, et 304.2.m
lagellus Strabo quis 115.2.p
lagellus decimus prologo ibidem
lagitia nec villo minimo calore pensanda. 74.1.f
lagitiam afferentia 290.1.m
lagaria vna 155.1.m, & 156.1.f

lagee

Pars Prima.

lageae vnae 155.2.m
laginis herbae descriptio 281.2.f
lagouis pueri simulacrum 380.2.m
lagopus auis 115.1.m
lagopi herbae medicinae 298.2.f
lagonoponos morbus & eius remedium. 229.1.m
lahippus statuarius 379.1.m, & 380.1.p
lais medica 318.2.m
lala mulier piscatrix 394.2.f
laetana vna 155.1.f
lalizioni onagrorum genus 91.1.p
lamia vtridam in rogo renixit 77.1.p
lamium vtrique genus 249.2.p
lamij herbae consideratio & medicinae ex ea 257.1.f, per totum
lamius piscis 265.1.f
lampades cometae 7.1.p, & 2.p
lampaci gemmae 42.1.f
lampido felix foemina credita 74.2.p
lampyrides vermes ignium modo noctulocentes 125.2.f, & 211.1.m
lana quando pluit 12.1.p
lanis tingendis apra 360.2.m
lanarum colorem genera plura 92.1.p
lanarum genera 91.2.f, per totum
lanas tingendi usus 92.1.p, & inde
lanes nigrae nullum colorem bibunt ibid. m
lanas inficere, Lydorum reperunt 78.2.p
lanes medicinae 333.1.f, per totum
lanas usus in nuptijs ibidem
lanas vbi optima 91.2.f, & inde
lana in folijs arborum 173.1.p
lanas quibus tinguntur 257.2.p, & 258.1.p, & 279.2.p, & 388.2.f
lanaria herba qualis 283.1.f
lanatae vnae vbi 152.2.f
lanata arbor cur dicta & vbi inuenta 162.2.m
lanati ducunt lupi pisces 98.2.p
lanca à quibus reperita 78.2.f
lanigerae arbores vbi 143.1.m
lange bestiae 412.2.f
langoris remedia 277.2.p
langurium quid 412.2.f
languria bestiae ibidem
laocoontis & filiorum à draconibus innoxerum statua 400.2.f
laodamiae mulieris pictura 394.2.p
laodice vxor Antiochi 69.1.p
laodiceae villum quale 244.2.f
lapati herbae natura genera medic. 240.2.m
lapati consideratio ibidem. & inde
lapatum quod & tumex dicitur ibidem
lapati radix maxima 222.1.f
lapati factio quando 226.1.f
lapatum syluestre melius reliquo 227.1.m
lapati usus & ex eo medicinae ibidem
lapidum consideratio 398.2.f, per totum
lapides intra arbores reperti 179.1.p
lapis fugitiuus vbi 404.2.f
lapides vna corpora erodentes 406.2.f
lapides vbi translucidi sunt ibidem & 408.2.m, & 407.2.f
lapidis flos qualis 406.2.f
lapides quosdam parere alios 407.1.p
lapides offci ibidem
lapides palmati quales & vbi ibidem
lapidum differentiae plures ibidem
lapides è puluere 396.2.p, & inde
lapidefere terram vbi ibidem
lapidem integrum fluctuare, comminutum mergi 406.2.m
lapides viui quales 407.1.f
lapidum mortuorum consideratio 408.1.m
lapides qui secari possunt ibid. f. & 2.f
lapides monumentis apti 408.2.f
lapis viridis qualis ibidem
lapides qui adificijs apti & qui non 408.2.m
lapides è caelo cadentes 12.1.m

lapides herbis tingi 255.1.m
lapides pingere quando inuentum 386.2.p
lapides cur pluant 8.2.p, & 12.1.m, per totum
lapides statim consumentes corpora 172.p
lapides vbi crescat 18.2.f, & 276.2.m
lapidea quadam fieri solo tactu 406.2.f
lapidicinia à Cadmo reperta 78.2.p
lapilli & fetae in velicis 13.1.f
lapillos herba generans 310.2.f
lapillo Thraeces dies quales sunt computant 74.1.f
lapitharum simulacrum 399.2.f
lappa Boaria herba ad quid 301.2.f
lappa frugibus inimica 206.1.p
lappae flores quales 250.1.m
lappanae herba qualis 301.2.p
lappanae descriptio & ex ea medicinae 233.2.p, & inde
lapporum remedia 235.2.f, & 257.2.m, & 238.1.p
laquearia vbi auro interta 369.1.f
larbaton quid 371.2.f
laribus compitalia cur instituta 410.2.f
largitionis exemplum 246.1.m
larix quae non repullulat 170.2.f
larix arboris medicinae 275.2.f
larix montes amat 172.1.m
laricis arboris consideratio 170.2.m
laricem non ardere ibidem
larici non decidunt folia 172.2.m
larici folia qualia 173.1.m
larix non floret ibidem. 2.p
laricis germinatio qualis 173.2.m
laricis arboris natura qualis 178.1.f
larix arbor altissima 179.1.m
larix neque cariem, neque vetustatem sentit 179.2.m
larix valide pondus sustinet 180.1.f
lartius licinius legatus 350.2.p
lartio licinio quid circa tubera accidit 219.1.p
lartio ibidem m.
laser quid ibidem & inde
laseris medicinae 232.2.f
laser piscis 358.2.p
lassiori remedia 238.1.p, & 2.p, & 257.1.m
lassitudine ne quis sentiat 257.1.m, & 269.2.p, & 275.1.p, & 2.m, & 277.2.f, & 312.1.m, & 2.p, & 322.2.f
lataces herbae 296.2.p
lateriae pyra 163.1.p
lateribus quae cōueniens materia 296.2.m
lateres quando fingendi ibidem
latericis domos qui inuenerint 78.1.f
lateribus quando pluit 12.1.m, & inde
laterum genera tria 396.2.m
lathyrum regium, Eudoxus fugit 132.2.f
lathyrus Ptolemaeus rex 63.1.f
lathyrus herba qualis 310.2.p
latiarius Iupiter 378.2.f
lati clau tunica quae 92.1.m
latifolia quercus genus 169.1.f, & 2.p, & m.
latinis liceris Graecae literae veteres similes. 79.1.f, per totum
latinis feriis quae sunt Romae 308.1.p
latini pifci à quo victi 377.1.f
latinæ literae antiquae 392.2.f
latinæ linguae nouitas 154.1.p
latini primi Italorum vinum habuerunt. 156.1.f
latini herbarum scriptores 285.1.p, per totum
latinorum castra à quo capta 368.1.f
latinientia vna 155.1.m
latium farre pro cibo vtebatur 202.1.p
latona puerperae simulacrum 380.2.p
latona statua 400.1.m
latone & Dianae simulacrum 400.1.f
latrocinij contraria 320.2.f
latroni imperus quo vitari potest 336.1.p

lateris vocis contentione laesi remedium. 308.1.m
laterum doloris remedia 233.2.p, & 234.2.p, & 235.2.m, & 237.2.p, & 238.1.p, & 2.f, & 241.1.f, & 251.2.f, & 252.1.p, & 253.1.p, & 257.1.m, & 2.p, & 259.1.f, & 2.f, & 262.1.f, & 266.1.m, & 273.2.m, & 275.2.p, & 277.1.p, & 2.p, & 279.2.m, & 281.2.p, & 282.2.m, & 297.1.f, & 2.p, & f. & 298.1.p, & 303.2.p, & 307.2.m, & 311.2.f, & 343.1.f, & 384.2.m
lauer herba & ex eo medicinae 298.2.m
lauicana Romana porta 400.1.f
laurea pyra 163.1.p
laurea cerasa 166.1.p
laurea, id est lauri folia 167.2.f
laureum vbi Romae ibidem
laurentina vna quae 153.2.p
laurinum oleum 161.1.f, & 269.2.f
laurices quid 93.2.f
lauricis quid 383.2.m
lauri arboris consideratio & eius genera 167.1.f, & per totum
lauri bacca 165.2.f
laurus Apollini sacra 136.2.f
laurus optima quae 161.1.f
lauri succus qualis 166.1.f
lauri in triumphis usus 167.1.f, & inde
lauri ante Caesarem & pontificum domum Romae ibidem
laurus Delphica quae ibidem
lauri coronabantur triumphantes Romae ibidem
laurus cypria qualis ibidem
laurus syluestris qualis ibidem
laurus regia quae ibidem
laurus Augusta ibidem 2.p
laurus è caelo missa ibidem
laurus pacifera ibidem
laurus inter armatos hostes quietis indicium. ibidem
lauri usus in militia apud Romanos ibid.
laurus in gremio Iouis Romani Imperatores ponunt ibidem
laurus spectatissima in monte Parnaso ibid.
laurum Romani Apollini Delphico dono mittebant, & quare ibidem
laurus fulmine non ictus ibidem
laurus, suffimentum egedi hostium atq; purgatio ibidem
laurum in profanis vsibus pollui fas non est ibidem
laurus non incenditur in sacris ibidem
laurus inimica igni ibid. & inde
laurus ad gallinas vbi & quare ibidem f.
lauri nomen ad viros transferri ibid. & inde
laurus purificationibus adhibetur ibidem
laurus ramo quoq; feri potest ibidem
laurus quae loca amer 172.1.f
lauri non decidunt folia 172.2.p
lauri primo Fauonio germinat 173.2.m
laurus cur mas existimetur 174.2.f
lauri frigus inuicium 175.2.f
laurus plurima in Olympo monte ibid.
laurus in sacris ibidem
laurus cum hedera ignem excutit 179.2.p
laurus infana vbi & quare sic dicta 181.1.p
laurus quibus modis feritur 185.1.m
laurus quando ferenda 189.1.f
laurus contra rubiginem factorum 206.1.f
lauri Daphnoideis natura & ex ea medicinae. 273.2.m
lauri natura & medicinae ex ea 273.1.f, & inde
lauri Delphicae medicinae 273.2.m, & inde
lauri Idae & Alexandrina qualis ibid.
lauri aures quaedam sese purgant 86.1.m, & inde
lea brassicae genus 232.2.m
leone meretricis patientia 71.1.m, & 72.1.f

legna

Indicis Pliniani

lezna quot primo foetu pariat 82.1.f.
lebadze prodigium 177.1.f.
lecanius Bassius quis 295.2.m.
lecythion aguilatis exercitator 394.1.f.
lectiphagites vinum 157.2.p.
lectis argentum addere Caruilius tradidit. 374.1.f.
legati Romanorum signina portabant 255.1.f.
legati Romanorum verbenacem ad hostes portant 291.2.p.
legati Romanorum perimuntur 377.2.p.
legatorum quorundam audacia 377.2.m.
leges. Quare lex.
legumina que herba necat. 264.2.p.
leguminibus que bestiolę innaſcuntur ibi.
leguminum radix qualis 200.1.m.
legumina quora die fara naſcuntur ibid. f.
leguminum culmus qualis 200.2.p.
leguminum caulis qualis ibid. & inde
legumina diutius florent 200.2.m.
legumina quando filiquentur ibidem
legumina quot diebus mureſcunt ibid.
leguminum confideratio 204.1.m. per totum
leguminum ſatio ibid. f. & 206.2.m. & inde
legamen vnde dictum 206.2.m.
legumina quomodo diu ſeruentur 214.1.p.
leguminum occatio, farratio, truncatio, &c. 207.2.m. per totum
leguminibus ne maleſcia innaſcuntur ibid. 2.p. & inde. & 226.2.m. per totum
lembus nauis a quo repercus 79.1.f.
lemnici in coronis 243.1.f.
lemonium herba qualis 291.2.m.
lendes beſtię quibus perimuntur 261.2.m. 278.1.f. & 324.2.f. & 325.1.p. & 338.1.p. & 397.1.m. & 2.f.
lenaxus medicus 278.1.p.
lenaxus Pompeius quis 167.1.f. & 285.1.p.
lenaxi Pompeij liber 285.1.p. & 285.1.p.
lens legumem quando ſerenda 208.2.m. & 210.1.p.
lens vbi ſerenda 206.2.m.
lentem pinſendi ratio 202.2.f.
lens quando ſeritur & eiufdem genera plura 204.1.f. & inde
lente veſcentes equanimes ſunt ibidem
lentem necans herba ſecuridaca 206.1.m.
lentis natura, & medicinę ex ea 263.1.f.
lentis paluſtris & per ſe naſcens 263.2.p.
lentis arbor picem fundit 158.1.f.
lentifici oleum 161.2.p. & 269.2.f.
lentifici bacca 165.2.f.
lentificus qua ratione ſemper viridis & fertilis ſecundum Ciceronem 210.1.p.
lentifici medicinę 276.2.m.
lentiginis macule quo tollantur 228.1.f.
lentiginis facientia 240.1.m.
lentiginis maculae remedia 231.1.f. & 233.2.f. & 235.1.p. & 237.1.p. & 238.1.m. & 254.2.m. & 258.1.p. & m. & 260.1.p. & 260.2.f. & 262.2.p. & 264.1.m. & 266.1.m. & 269.2.f. & 271.2.f. & 273.2.p. & 274.1.p. & 277.1.p. & 2.f. & 279.2.m. & 282.1.m. & 284.1.f. & 320.2.p. & 326.1.m. & 361.2.f. & 362.2.p.
lentuli vnde dicti 197.2.f.
lentulus ſpinter quid in theatro & ludis 218.1.f.
lentuli Spinteris mirę amphorę vrci que. 402.1.f.
lentulus Cornelius quando conſul 340.2.f.
lentuli Spinteris Dibapha & ob hoc reſſe henſio 103.2.p. & inde
lentulus L. conſul contra Samnites 368.1.f.
lentulus P. conſul 378.2.f.
lentulus conſul 69.1.m.
leochares ſtatuarius 379.1.m. & 400.2.p.

& inde
leocras ſtatuarius ac eius opera 380.2.p.
leonatus Alexandri dux 57.2.p. & 396.2.m.
leones cancerorum genus 100.2.f.
leonum feritas inter fe nõ dimicat 66.1.m. 114.2.f.
leones iugum ſubeunt 129.2.f.
leonus lingua qualis 119.2.p.
leones & thoes inimici 119.2.p.
leonum pugnam quis Romę dederit 83.1.m. & inde
leones quomodo capi facile poſſint ibidem f. & inde
leonem qui primus manu tractare auſus, ac manuſertum offendere 83.1.f.
leones quis primus iugo ſubdidit *ibidem
leolaſus ab homine medelam petit ibidem & inde
leones vbi nigri 83.2.f.
leonis caput fortiffimum 88.1.m.
leonis adipis aliarumq; partium in medicinis vſus 319.2.p. & inde
leonum dentis vſus ibidem
leones quos non attingant 336.1.p.
leones qua arte vngues cuſtodiant 82.2.p.
leonis confideratio ibidem per totum
leones quibus in locis reperiantur 82.2.f.
leonum genera duo ibidem
leonum natura confuetudoq; ibidem
leones quando hominem appetunt ibid.
leonum clementia ibidem
leonis irati ſigna 83.1.f.
leonis generoſitas quo deprahēditur 83.1.p.
leo limis oculis non intuetur 83.1.m.
leo quæ timeat ibidem p.
leones ne mordeant 383.1.f.
leonibus quæ herba contraria 283.1.p.
leonis animę virus graue 136.1.m.
leonum carnibus viuantes homines 63.2.f.
leo picifis 365.1.f.
leones cancerorum genus 100.2.f.
leon ſtatuarius 381.1.m.
leonides Alexandri pädagogus 140.1.f.
leontice herba qualis 293.1.p.
leontij ſtatuarij opera 379.2.m.
leontion pictor 392.1.p.
leontius gemma 42.1.2.m.
leontifici pictura 394.2.p.
leontopetalon herba qualis 310.2.m.
leontopioni confid. 88.2.m. per totum
leontopodion herba qualis 298.2.m.
leontopodij herbę medicinę 303.1.p. & 304.1.p.
leopardus a leone gignitur 82.2.m.
lepidij confideratio 226.1.p. & inde
lepidij herbę natura & medicinę 238.1.p.
lepidotes gemma 420.2.p.
lepidus M. conſul & eius domus 401.2.f. & inde. & 110.1.m. & 405.1.f.
lepidi M. interitus 77.2.f.
lepidi Aemilij interitus ibidem p.
lepidus M. ob caritatem Apuleij coniugis obijt 73.2.p.
lepidio quid in triumphatu accidit 393.2.p.
lepidorum familia 69.1.p.
lepra morbi remedia 231.1.f. & 233.1.m. & 235.2.f. & 238.1.p. & m. & 240.2.f. et 241.1.m. et 251.2.p. et 257.1.f. et 258.1.p. et m. et 260.1.m. et 262.2.p. et 265.1.p. et 266.1.m. et 267.2.f. et 268.2.p. et 271.2.f. et 277.1.m. et 279.1.p. et 284.1.f. et 288.2.f. et 295.1.p. et 299.1.m. et 316.1.p. et 322.1.f. et 326.1.p. et 337.1.p. et 356.1.f. et 361.2.f. et 362.2.p. et 382.2.m. et 397.1.m. et f.
lepton centauron herba 289.1.f.
leptophyllum herba 299.2.m.
leptoragæ 152.2.p.
lepus marinus qualis 357.2.p.
leporis marini confid. venenumq; 104.2.f.
leporis marini venenum et eius remedia 240.1.f. et 270.2.f. et 275.1.f. et 2.p. et 291.2.p. et 318.1.f. et 322.1.f. et 324.1.f. et inde 362.1.p.
leporis marini in medicinis vſus 364.1.f. et 365.1.f.
lepus picifis 357.2.p. et 365.1.f.
leporum terreſtrium confideratio 93.2.f. per totum
leporis candidi et niue veſcentes ibidem
lepus omnium prædæ naſcens ibidem
lepus ſuperſcetat ibidem
leporis in Ithacæ inſulam illati moriuntur 94.2.p.
leporis vbi viuere nequeunt ibidem
leporis aperti oculis dormiunt 128.2.p.
leporis omni meſe pariunt 117.2.f. et inde
leporibus cor maximum 130.2.p.
leporis vbi bina iocineræ habent 130.2.f.
leporis non pingueſcunt 132.1.p.
lepus ſurdus facilis pingueſcit 331.1.p.
lepus animalium velociſſimus 133.1.p.
leporis membra cõtra ſerpentes et eiufdem in medicinis vſus 325.1.p. et 326.1.f. et 2.f. et 327.1.p. et 2.p. et f. et 328.1.f. et 330.1.p. et 330.2.f.
leporis coagulatum in medicinã 324.1.m. et 325.2.p. et m. et 326.1.f. et 327.1.f. et 330.2.m.
leporis in cibo ſumpti ſomnioſos faciunt 330.2.m.
leporis carnes edens formoſus fit ibidem
leporinę pelles pro veſtibus 93.2.f.
leſbias gemma 420.2.p.
leſbiunum vinum quale 155.2.p.
leſboles pictor 380.2.f.
lethargicum morbum facientia 234.2.f. et 265.2.p.
lethargicorum remedia 229.1.f. et 230.1.f. et 234.2.f. et 235.2.m. et 241.1.m. et 2.m. et 257.1.p. et 269.2.p. et 272.2.f. et 275.2.f. et 276.2.p. et 277.2.f. et 302.1.f. et 321.1.p. et 329.1.p. et 335.1.f. et 396.1.p. et 358.2.m. et 363.2.p. et m. et 402.1.m.
leuacantha herba 312.1.p.
leucachates gemma 419.1.p.
leucadis Iriunum optimum 245.2.f.
leucadium vinum 155.2.p.
leucanthe herba 254.1.f.
leucantha herba et ex ea medicinę 237.2.p. per totum
leucanthemis herba 258.1.f.
leucanthemum ibidem
leucaryllion quid 184.1.m.
leucanthemum herba 247.1.m.
leucathemi herbę medicinę 253.2.p.
leuce, id eſt, armorata 221.2.m.
leuceoron herba qualis 298.2.m.
leucochryſus gemma 418.1.f. et 420.2.m.
leuocomis punici mali ſpecies 150.1.p.
leucochrum vinum 155.2.m.
leucconium vinum ibid. ſecũdum quofdam 420.1.p.
leuca gemma 420.1.p.
leucographia gemma ibidem
leucographis herba 311.1.p.
leucogeoſis collis vbi leucoion quid 203.2.f.
leucoion quid 383.1.m.
leucoum arbor 178.2.p. ſecũdum quofdam
leucoum ardeolarum genus 117.1.p.
leuci aures altero carent oculo 128.1.f.
leucopetalos gemma 420.2.p.
leucophæus pannus 363.1.f.
leucophoron quid 388.2.p.
leucophthalmos gemma 420.2.p.
leucolyctos marmor 402.1.f.
leucocrute ferę deſcriptio 84.1.f.
leufon arbor 178.2.p.
lex a Cereæ primum reperta 78.1.f.
leges que vinum in ſacris adhibere prohibent 156.1.f. per totum
leges plures ad res varias 93.1.m. et 115.2.p. et 126.1.f. et 160.2.p. et 170.2.p. et 198.1.p. et

Pars Prima.

T. p. & inde. & 315.1.f. & 370.2.p. & 372.2.f. & 373.2.m. & 377.1.f. & 409.1.m.
legis cenſoriae principes 94.1.m.
leges cenſoriae cenſurarum 93.1.m. & 94.1.m. & 115.2.p. & 399.1.p.
leges duodecim tabularum 129.1.p. & inde & 169.1.p. & 182.1.f. & 243.2.p. & 314.2.m. & 340.2.f.
leges agrariae 73.1.p. & 93.1.f.
lex Papyriana 368.2.f.
lex Clodia ibidem
lex Metella 398.1.f.
lex ipyretæ quæ 239.1.p.
libadion herba quæ 289.1.m.
libanos vitis ex qua dijs libant 157.2.f.
libanochos gemma 420.2.p.
libus venus 92.m. & 215.2.p.
libanotis ventus 92.f.
libanotis herbę confideratio 227.2.m. & inde
libanotis herbę vſus ibidem
libanotis quæ & roſmarinus dicitur ibid.
libanotis herbę confideratio medicinęq; ex ea 237.2.p. & 247.1.p.
libella quid 368.2.m.
liber pater. Quare Bacchum
liberi Bachi pictura 400.1.f.
liberales artes ſeruitia diſcere non poterant 390.2.f. & inde
liberalium artium prima ibidem
liberales artes vnde dicuntur 152.1.p.
liberi pulchri, boni, quæ ratione generantur 283.1.f. & iude
liberi quo pulchri, boni, fortunati gignantur 296.2.p.
libri pumice poliuntur 408.1.p.
librorum ſuperbas inſcriptiones arguit prologo
libros theſaurus eſſe prologo
libycum aſparagi genus & ex eo medicinę 234.1.p.
libido in ſomno quo compellitur 232.1.p.
libidinem in poculis cælari 368.1.p.
libidinum tabellæ a quo pictæ 390.2.m.
libidinis impatiencia 112.2.f. & inde. & 113.1.f.
libidinis quæ cauſa fit 133.1.p.
libidinis impatienciam coercionem 277.2.m. & f. & 278.1.f.
libys pueri ſimulacrum 379.2.m.
libonis ludis 405.1.p.
libra coeleſtis ſigni occaſus 210.2.f.
libralia pyra quæ 162.1.m.
libripendes vnde dicti 368.2.m.
liburnicæ naues 95.2.p. & 100.1.m.
liburnicæ naues ex qua materia 170.2.p.
lycaonis ferę confideratio 87.2.m.
lycaonum gentis inuenna 348.1.m.
lyceæ Loui humana hoſtia ſacrificat 85.1.p.
liceriana pira 163.1.p.
lichen arbor & ex ea medicinã 272.1.m.
lichen morbus qui 227.2.f.
lichenis morbi deſcriptio 295.1.f. per totum
lichen morbus nouus, Latine mentagra ibi.
lichen morbus quæſtuofus medicis 295.2.p.
lichenis morbi remedia multa 296.2.f. & inde
lichenis herbę deſcriptio, genera, & vnde dicuntur 296.2.f. & 303.1.p.
lichenis morbi, id eſt mentagrę remedia. 231.1.f. & 233.2.f. & 235.1.f. & 240.1.f. & 241.2.p. & 251.2.p. & 252.2.p. & 257.2.f. & 259.1.m. & f. & 260.1.m. & 262.2.p. & 263.2.f. & 265.1.p. & 267.2.f. & 268.2.p. & 268.2.f. & 271.1.f. & 2.p. & f. & 273.1.m. & 273.1.f. & 276.2.p. & 277.2.f. & 279.2.p. & 280.1.p. & 295.2.f. ſere per totum. & 296.2.m. & f. & 316.1.p. & 326.1.p. & 342.1.p. & 355.1.m. & 361.2.m. & 397.1.m. & f. & 398.1.m. j

lichen quid in equo 325.2.m.
lychnis roſe genus 244.1.f.
lychnis agria herba qualis 292.2.m.
lychnis floſ 247.2.p.
lychni penſiles ærei 376.2.f.
lychnitis herba 292.1.f.
lychnites marmor quale 399.2.m.
lychnites gemma 416.2.f. & inde
lychnite gemma vaſa potioria ſunt ibid.
lyciæ mira plararus 137.1.m.
lyciæ cedrum haber 175.2.f.
lyciæ narciffus qualis 244.2.f.
lycii montes crocum optimum 245.1.f.
lycij croci cura qualis ibidem
Reliqua quare parte ſecunda.
lycium medicamentum 281.1.p.
lycium quod medicinæ aptiffimum ibid.
lycion medicamentum ibidem
lyciæ ſtatuarii opera 380.2.p.
lycianum oleum optimum 168.1.m.
lycinus Lartius 219.1.p.
lycinus Publius & quando conſul. 340.2.f. & 107.1.f. & 156.2.f.
lycini murenæ inuenta 105.2.f.
lyciani propago Catonis 69.2.p.
lycophthalmos gemma 42.1.2.p.
lycopſis herba qualis 310.2.m.
lyctores, fores percutiebant cum conſul. do. mum aliquam intraturos erat 72.2.f.
lycos aranci genus 343.1.f.
lycus medicus 240.1.p.
lydi Palafgos pellunt 24.1.p.
lydiæ ficus quales 164.1.p.
lydiæ thus 175.2.f.
lydicos modulos quis inuenit 78.2.f.
lydus lapis, qui & Heraclius 373.1.f.
Reliqua quare parte ſecunda.
lien quibus hominibus nullus 127.2.f.
lien quomodo totus amittitur 237.1.f.
lienis in medicinis vſus 327.1.f. & 2.m.
lienis confideratio 131.2.p.
lien in ſuſcitã aduerſus ſecur ibidem
lien quibus inſit animalibus ibidem
lien peculiare curſus impedimentum ibid.
lien per vlnus exemptus nõ adimit vitam ibidem
lienis magnitudo rifuſ iocique intemperantiam parit ibidem m.
lienis ademproſitus adimitur ibidem
lieni vbi 127.2.f.
liene carent ſues aliquando 278.1.m. & 288.1.p.
lienis morbi remedia 131.2.m. & 229.2.m. & 231.2.p. & 235.1.m. & 236.1.f. & 2.m. & 237.1.f. & 238.1.p. et 240.2.f. et 241.2.m. & 242.1.p. & 251.2.p. & m. & 252.2.m. & 256.2.p. & 257.1.m. & 258.1.p. & 259.1.p. et 2.p. et 260.1.p. et 264.1.m. et 265.1.m. et 270.2.p. et 271.2.m. et 273.2.p. et 275.2.m. et 277.2.f. et 278.1.p. et 279.2.m. et 284.2.p. et 299.2.f. et 300.1.m. et 307.2.m. et 308.1.f. et 312.1.p. et 322.2.p. et 327.1.p. et 334.1.m. et 362.2.m. et 363.1.f. et 388.1.f. et 397.2.m.
lienis lienibus mederi 320.1.m. et 326.2.f.
lienum curandorum mágica præcepta 343.1.f. et inde
lienum curſum extinguentia 303.1.f.
lienum quæ extenuant 229.1.f. et 251.2.m. et inde
lienum abſumentia 263.2.f. et 274.2.f. et 278.1.m. et inde et 281.2.p. et 288.1.p. et 299.2.f. et 309.1.p. et 358.1.f. et 759.1.p.
lien quo abſumatur per quadraginta dies. 299.2.f. et 307.1.f.
lienum emitti totum per aliu tringentaquinque diebus 237.1.f.
lienes vt triduo abſumantur 313.1.p.
ligaminu materia apra 177.2.m. per totum

ligamina contuſo ligno ſunt ibid. et inde
ligaturis vitia ac materia 177.2.m. per totum
lygadinus lapis qualis 402.2.m. et inde
lignum ouo perſuſum non ardet 334.2.p. et inde
ligna oltea quæ 179.1.f.
ligna duriffima ibid. et inde
ligna quo cædi debent tempore ibidem. 2.p. et inde
ligna quæ in aqua, terræ diu durent 179.2.f. et inde
ligna cur teredine, vermesq; non attingant 180.1.p. et inde
ligna lignis inſeguntur vt pteciſora ſiant. 180.2.m.
ligni braçæ ibidem
lignum auribus ſonans 279.1.p.
ligna quomodo ſine igne accendi poſſunt. 283.1.p.
lignum quæ proceret animalia 126.2.f.
lygon arbor qualis 277.2.m.
liguriæ multi vitibus quo ſcitur 158.1.f. et inde
liguriæ vna nobiliſſima 155.1.m. et 163.2.f.
Reliqua quare parte ſecunda.
liguſtici herbæ natura, et medicinæ ex ea. 237.1.f. et 238.1.f.
liguſticum quidam panacem dicunt 225.2.f. et 237.1.f.
liguſtrum arbor 142.1.f. et 172.1.f.
liguſtri arboris natura et ex eo medicinæ. 278.2.p.
lij confideratio, natura, genera 244.2.m. per totum
lijum roſæ nobilitate proximum ibidem et inde
lij mira magnitudo ibidem
lij formæ deſcriptio ibidem
lij vnguētū ac ex eo oleum ibid. f. et inde
lijorum ſatio ibidem
lij ſœcunditas ibidem
lijum rubens ibidem
lijum vbi laudatiſſimum ibidem
lijia purpurea qualis ibidem
lijorum floreſcendi tempus ibidem
lij ferendi ratio et tempus ibidem
lijorum tingendorum ratio ibidem
lij genera plura 247.2.p. et m.
lijio apes deſictari ibidem m.
lijorum medicinæ 251.2.p.
lij oleum 161.2.m. et 244.2.m.
lij olei medicinæ 244.2.m.
limaces ne ſata ledant 210.1.p.
limacis lapillus ad quid 348.2.m.
limacis generatio 105.1.f.
limacis officulum ad quid valeat 338.1.p.
Quare Cochlea.
limeum herba qualis 310.2.f.
limon librorum inſcriptiones prologo 420.2.p.
limonium, id eſt, beta herba 232.1.f.
lymphationes nocturnæ quo tollantur 84.2.m.
lymphatici quo homines ſiant 283.1.p.
lymphaticorum remedia 288.2.f. et 328.2.m. et 345.1.f. et 413.2.f. et 414.2.p. et inde
limus arbor et ex ea medicinæ 272.1.m.
lyncei fabula cernendi vnde ſumpta 61.1.p.
lyncei confideratio 88.2.m. et inde
lynces beſtię 414.1.p.
lyncei beſtię medicinæ 321.1.m. et inde
lyncei ferę deſcriptio 84.1.f. et 88.2.m.
lyncurij gemmæ confideratio 414.1.p. et inde
lyncurij gemma quid 412.2.f.
lyncurium quid 88.2.m.
linguarum animalium cõfideratio 129.2.f. et inde
linguarum animalium diuerſitas 129.2.f.
lingua inexplanata 130.1.p. lingua

Indicis Pliniani

linguae morbi remedia 279.2.p. & 326.1.m. & 355.1.m.	lithostrata quae 409.2.m. & f.	lomentum ad pingendum aptum 375.2.p.	lomentum ex ceruleo fit ibidem
linguae dissimiles crecentae 22.1.m.	lytta vermis qualis 337.1.f.	lomentum ex ceruleo fit ibidem	lomentum ex ceruleo fit ibidem
lingua carentes homines 63.1.f. & inde	lyuanum as vnde 376.1.p.	lonchitis herba quae 293.1.p. et 299.2.f. et 302.2.p.	lonchitis herba quae 293.1.p. et 299.2.f. et 302.2.p.
lingua quod animal careat 85.2.p.	lyuia Augusta 412.2.p.	longe vite homines 37.2.m. et 67.2.m.	longe vite homines 37.2.m. et 67.2.m.
lingua gustus sedes 130.1.p.	lyuia Augusta cristallum in capitolio dicitur ibidem	lophon statuarius 381.1.m.	lophon statuarius 381.1.m.
linguarum toto orbe diuersitas 129.2.f.	lyuia Augusti vxoris de gallina mirum . 167.2.f.	loquela carentes homines 63.1.f.	loquela carentes homines 63.1.f.
linguis fauere quid 314.1.f.	lyuig Augustae ex ovo augurium 116.1.f.	lora vinum quomodo fiat 156.1.m.	lora vinum quomodo fiat 156.1.m.
linguae bubulae herbae vsus 188.1.m.	lyuia charta 148.1.m.	lorica a quo reperta 78.2.m.	lorica a quo reperta 78.2.m.
lingua herba qualis 283.2.m.	lyuia fecunda antea cum Augusto sterilis . 69.1.f.	lotos herba 149.2.m. per totum	lotos herba 149.2.m. per totum
lingulae herbae medicinae 292.2.f.	lyuia porticus, & in ea vitis maxima 152.1. f. & inde	lotos herba & ex ea medicinae 274.2.m. per totum	lotos herba & ex ea medicinae 274.2.m. per totum
linearem vestium vsus 217.2.m. & inde	lyuia ficus qualis 164.1.p.	loti arboris consideratio 149.2.m. per totum	loti arboris consideratio 149.2.m. per totum
lini herbae consideratio 217.1.f. & 2.m. per totum	lyuia Rutillij senecta 76.1.p.	loti scapus radixque 149.2.f. per totum	loti scapus radixque 149.2.f. per totum
linum agrum sterilem facit 217.2.p.	lyuius M. consul quando 332.1.p.	loto herba quae sunt 157.1.m.	loto herba quae sunt 157.1.m.
linum quae gentes praecipue ferant ibidem & inde	lyuius M. consul quando 332.1.p.	loti arbores baccae 165.2.f.	loti arbores baccae 165.2.f.
linum vbi optimum ibidem m.	lyuius historicum taxae prologo 1. p.	lotos quae faba Graeca dicitur 175.1.p.	lotos quae faba Graeca dicitur 175.1.p.
lini maturitas ibidem	lyuoris remedia 241.1.f. & 263.1.f. & 264. 1. p.	lotos non sentit cariem aut verustatem 179 2.m.	lotos non sentit cariem aut verustatem 179 2.m.
lini medicinae ibidem	lix quid 410.2.f.	lotos vetustissima Romae 180.2.f.	lotos vetustissima Romae 180.2.f.
linum quo ferendum tempore 200.2.p.	Lobae quales 200.2.p.	loti sex ingentis pretij & etatis Romae . 182.1.p.	loti sex ingentis pretij & etatis Romae . 182.1.p.
lini maceratio 218.1.p.	locorum muliebrium consideratio 131.2.f.	loti arboris floris laus 245.2.p.	loti arboris floris laus 245.2.p.
linum nere viris decorum ibidem m.	locorum mutatio vitilis longo morbo 317.1.p.	lotometra herba qualis 258.2.p.	lotometra herba qualis 258.2.p.
linum non ardens quod viuū vocatur ibid.	loca naturam interdum mutat 175.2.f.	lucana vina 155.1.m.	lucana vina 155.1.m.
lino cui principatus tribuitur ibid. & inde	loci mutatio plerumque prodest 185.2.p.	lucani Scarabaeorum genus 122.2.f.	lucani Scarabaeorum genus 122.2.f.
linum vbi ferendum 217.2.m. & 206.2.m.	locorum vis 172.2.m. et 173.2.p. et 174.1.f. et 143.1.p. et 175.2.m. et hiet inde et 180. 1.p. et 182.2.f. et 183.1.p. per totum et inde et 194.2.p. et 199.2.m. et 202.2.m. et in- de et 206.2.p. et 207.2.f. per totum et 247. 2.m. et 349.2.m. per totum et 360.1.f. et 152. p. per totum. et 17.2.m. per totum. et 18.2.p. per totum & 19.2.f. per totum. et 24.2.m. et 37.2.m. et inde	lucifer stella qualis 31.1.p.	lucifer stella qualis 31.1.p.
linozostis herba quae 287.2.p. & 302.2.p. & 304.1.f.	leochares statuarius 400.2.p.	luculius primus condidit styli namque prologo lucilij de pauimentis versus 409.2.m.	luculius primus condidit styli namque prologo lucilij de pauimentis versus 409.2.m.
linterium rus Scipionis exilium 154.1. p. & 180.2.f.	locupletes qui & vnde 198.1.p. & 373.2.f. per totum	lucina dea vnde dicitur 180.2.f.	lucina dea vnde dicitur 180.2.f.
liothalum Napi genus 221.2.p.	locustarum terrestrium consideratio 126.1.p. per totum	lucine dea ara Romae quando condita ibid. lucos religiosos succidi qualiter permisum . 197.1.p. & inde	lucine dea ara Romae quando condita ibid. lucos religiosos succidi qualiter permisum . 197.1.p. & inde
lipare medicamenta 273.2.f. & 372.1.p.	locustae moriuntur cum pepererint ibid.	lucius Caluus orator 76.2.p.	lucius Caluus orator 76.2.p.
liparis gemma 420.2.m.	locustae serpentes interimunt ibidem	lucius Portius consul 72.2.f.	lucius Portius consul 72.2.f.
liparis piscis 365.1.f.	locustae vbi nascuntur ibidem	lucius Lunius quando consul 159.2.f.	lucius Lunius quando consul 159.2.f.
lippitudinis remedia 233.2.f. & 273.2.f. & 293.1.f. & 293.2.m. & 315.1.f. & 316.1.p. & f. & 317.1.p. & 2.f. & 319.2.f. & 320.1. m. & 322.2.p. & 325.1.m. & 338.2.f. & per totum & 361.1.m.	locustae vbi maximae ibidem	lucius Piso potator maximus 159.1.f.	lucius Piso potator maximus 159.1.f.
lippitudo infantium quo tollitur 333.2.f. & inde	locustae ternum pedum in India ibidem	Lucius Sicius dentatus. Quae Sicus. lucij Papyrij pretoris sententia lara pro muliere, quae in decimo quarto mense post obitum mariti peperit 68.1.f.	Lucius Sicius dentatus. Quae Sicus. lucij Papyrij pretoris sententia lara pro muliere, quae in decimo quarto mense post obitum mariti peperit 68.1.f.
lirare quid 207.1.f.	locustae ferratum vsu praebent cum inar- ruerint ibidem	lucius Caezar censor quando & quid censuit 156.2.f.	lucius Caezar censor quando & quid censuit 156.2.f.
lirinum vnguentum, siue oleum, & eius me- dicinae 244.2.m. & 270.1.m.	locustae Italiam ex Africa sepe infestant. ibidem f.	lucius Plocius profcriptus vnguenti odore proditus 145.2.p.	lucius Plocius bis consul censorque ibidem
lyros herba qualis 292.2.p.	locustae Parthis in cibo ibidem	lucius Balbus consul 16.2.m.	lucius Balbus consul 16.2.m.
lysandri regis somnium 72.2.m.	locustae visu carent ibidem	lucifci statuarij opera 380.2.m.	lucifci statuarij opera 380.2.m.
lystia statuarij opera 400.2.f.	locustae vnguuntur cum inarruerint ibidem	lucurii quorundam reuerentia 136.2.f. & inde	lucurii quorundam reuerentia 136.2.f. & inde
lysimachis sacerdotis simulacrum 380.2.p.	locustae vbi nascuntur ibidem	lucetiae nulla decreta statua 377.2.f.	lucetiae nulla decreta statua 377.2.f.
lysimachiam herbam Lyfimachus rex repe- rit 289.2.p. & 291.1.m.	locustae Italiam ex Africa sepe infestant. ibidem f.	lucilius Q. clypeos vbi dicitur 387.1.p.	lucilius Q. clypeos vbi dicitur 387.1.p.
lysimachus gemma 420.2.m.	locustae quae mirae magnitudinis 95.1.p.	lucilius Q. Mineruam dicit 380.2.p.	lucilius Q. Mineruam dicit 380.2.p.
lysimachiae herbae medicinae 303.1.m. & 2.f. & 305.1.p.	locustae quae mirae magnitudinis 95.1.p.	lucius trinitatis; cibo molitur 261.2.m.	lucius trinitatis; cibo molitur 261.2.m.
lysimachi regis canis qualis 89.1.p.	locustae quae mirae magnitudinis 95.1.p.	lucullo quid Samosatam oppugnanti acci- dit 19.1.f.	lucullo quid Samosatam oppugnanti acci- dit 19.1.f.
lysimachus cum leone inclusus 83.1.f.	locustae quae mirae magnitudinis 95.1.p.	lucullus L. Hercules statuam dicit 381.1.f.	lucullus L. Hercules statuam dicit 381.1.f.
lysiippi statuarij opera 73.2.f. & 378.1.f. & 2.p. & m. & 379.1.m. & 2.m. & f.	locustae quae mirae magnitudinis 95.1.p.	luculli villa sine agro 199.m.	luculli villa sine agro 199.m.
lysiptatus statuarius 379.1.m. & 395.2.p. & inde	locustae quae mirae magnitudinis 95.1.p.	lucullus L. primum cerasum in Italiam ve- xit 165.2.f.	lucullus L. primum cerasum in Italiam ve- xit 165.2.f.
lyson statuarius 381.1.m.	locustae quae mirae magnitudinis 95.1.p.	luculli contra mithridatem victoria quan- do ibidem	luculli contra mithridatem victoria quan- do ibidem
lytis comitem esse miseriam 73.1.f.	locustae quae mirae magnitudinis 95.1.p.	lucius quot cadorum vini Graeci diuise . 156.2.f.	lucius quot cadorum vini Graeci diuise . 156.2.f.
lytis qualiter tollitur 396.2.p.	locustae quae mirae magnitudinis 95.1.p.	lucullus M. Apollinem capitolinum vnde Romam aduexit 38.1.p.	lucullus M. Apollinem capitolinum vnde Romam aduexit 38.1.p.
lyterarum inuentores 442.2.f. & 78.1.f. & inde	locustae quae mirae magnitudinis 95.1.p.	lucullus Imperatorio perijt 286.2.m.	lucullus Imperatorio perijt 286.2.m.
lyterarum vsus aeternus 78.1.f.	locustae quae mirae magnitudinis 95.1.p.	luculli victorie 296.2.p.	luculli victorie 296.2.p.
lyterae quo a musculis turantur 308.1.f. & inde	locustae quae mirae magnitudinis 95.1.p.	lucullus signa multa Romam intexit 378. 1.f. & inde	lucullus signa multa Romam intexit 378. 1.f. & inde
lyterae adulterarum quae non semper legi pos- sunt, ex quo succo 299.1.m.	locustae quae mirae magnitudinis 95.1.p.	lucullus ex Apollonia oppido Apollinem transferret 378.2.p. et inde	lucullus ex Apollonia oppido Apollinem transferret 378.2.p. et inde
lyterae Aegyptiae 402.2.m.	locustae quae mirae magnitudinis 95.1.p.	lucullus	lucullus
lythanicus morbi remedia 241.1.m.	locustae quae mirae magnitudinis 95.1.p.		
lytizonthes gemmae 416.1.f.	locustae quae mirae magnitudinis 95.1.p.		
lythoperum herba mira 310.2.m.	locustae quae mirae magnitudinis 95.1.p.		

Pars prima.

luna sub terra existente, alliu si feratur, odo- re carere 223.1.f. & inde	lupus piscis 354.2.m.
luna crescente frumenta grandescunt 314. 1.p. & 2.f. per totum	lupus piscis bis anno parit 105.1.f.
luna silente quae serenda sunt 214.2.p.	lupi piscis, lanati appellati 98.2.p.
luna decrescente quae agenda ibi. & 214.2.f.	lupus piscis vbi optimus 105.2.f.
luna ad opera peragenda leges ibidem	lupus herba quae 249.2.m.
luna crescens, decrescens plena quomodo cognoscitur 215.1.p. & inde	lupi araneorum genus 124.2.m.
luna praefagia quo ad tepus dispositionem . 216.1.m. & inde	luscioforum remedia 271.2.f. & 325.1.m.
luna dierum obseruatio a quibus 181.2.p. & inde. & 216.1.m. & inde	lusciniarum auis consideratio, natura, cantus . 111.2.f. & inde
luna silētis tempus ad quid 178.2.p. & inde	lusciniarum aues Graecae, Latineque loquentes. 114.1.m.
luna decrescente stercoreandi agri 214.2.f.	luscinia candida 112.1.p.
luna obseruatio in infirmitate, religionis cau- sa 187.2.f.	luscinia cerasa 166.1.p.
luna obseruatio in sartione reparari 204.2.f.	Reliqua quae parte secunda .
luna obseruatio in feminando 208.2.p.	lustrici publici consuetudo 315.1.p.
luna interlunio, ac plenilunio quae sunt . 212.2.p.	lureus color in nuptijs 245.1.p.
luna plene tempore quae fiant ibidem	lurea violae descriptio 245.1.p.
luna status quando nocuus 213.1.f.	lutea herba qualis 371.1.p.
luna vbi raro videtur 56.2.f.	lutei aedificij repertor 78.1.f.
luna contra non mingendum 318.1.p.	lutei aedificij repertor 78.1.f.
luna concha augetur 95.2.f.	lutei aedificij repertor 78.1.f.
luna cancri pinguefuit 100.2.f.	lutei aedificij repertor 78.1.f.
luna gemma 421.1.p.	lutei aedificij repertor 78.1.f.
lupercorum sacerdotum habitus 377.1.m.	lux sonitu velocior 11.2.p.
lupini leguminis consideratio 205.1.p.	luxaris, id est, membra a suo loco amota ha- bentibus vitia 231.1.p. & 237.2.m. & f. & 240.2.m. & 251.2.p. & 253.2.p. & 257.2. m. & 258.1.m. & 259.2.p. & m. & 261.2.f. & 263.1.m. & 265.1.m. & 269.1.p. & 2. m. & f. & 273.1.p. & 277.2.f. & 279.1.m. & 280.2.p. & 282.1.f. & 284.2.p. & 302.2.f. & inde. & 307.2.f. & 323.1.p. & 329.2.m. & 333.1.f. & 335.1.f. & 409.1.f. & 410.2.f.
lupinus semper se ad solem vertit ibidem & 211.1.f.	luxuria aduersus fraudem munitur decet . 422.1.f.
lupini vsus communis quadrupedum & ho- minum 205.1.m.	luxuria delicatioris vestis foeminarum van- de . 55.2.f.
lupini caulis qualis 205.2.m.	luxuria mater quid pariat 102.2.p.
lupino folia decidunt ibidem	luxuria exemplum 242.1.f. & inde
lupini simus optimus 184.2.f. & 196.2.m. & 205.1.p. & inde	luxuria maxima in auro & argento 374.1.m.
lupini medicaminae formicae auferuntur . 399.1.p.	luxuriam Asia misit in Italiam 374.2.m.
lupinus quo maceratur vt homini in cibo fit 205.1.m.	luxuria multa variat 367.1.p.
lupinus puerorum remedium in ventribus . ibidem	luxus exprobratio 136.2.f. & inde. & 137. 1.p. & inde. & 145.1.f. per totum
lupinus vbi serendus 206.2.p.	luxus materia 180.2.m.
lupinorum oleum 161.2.m.	luxus caula quae sunt ibi. & inde. & 374.1.m.
lupini medicinae 264.1.p.	luxuri omni deditissimi M. Apicius 98.2.m.
lupini siluestris medicinae ibidem	Vide Apicius .
lupinorum thermium oleum ad quid 270.1.p.	luxus luxuriaeque repraehensio 180.1.m. & inde & 360.2.m.
lupinorum consideratio 84.2.f. per totum	luxus repraehensio 254.2.f. per totum
lupinorum oculi splendentes . 128.2.f.	luxus redargutio 98.2.m. & inde & 101.1.f. & per totum & 2.f. & inde & 103.2.m. & 365. 2.m. per totum & 369.1.p. & inde & 374. 1.m. & inde & 398.2.f. per totum. & 405. 1.p. & inde
lupi dexter caninus dens ad quid 129.2.p.	
lupinus contra veneficia 324.1.f. & inde	
luporum capita cur portis praefiguntur ibid.	
luporum vestigijs calcatis torpescunt equi . ibidem	
lupi in medicinis vsus 325.1.p. & f. & 2.p. & 327.1.m. & 2.p. & 328.1.f. & 328.2.m. & 329.1.p. & 330.1.p. & 2.p.	
lupi vbi non sunt 94.1.p.	
luporum iecur, equinae vngulae simile 330.2.f.	
luporum vestigijs equi rumpuntur ibid.	
lupi ne in agrum accedant 331.1.p.	
lupi ne alicui animalinoceat ibid.	
lupi homini viso vocem admittunt 84.2.f.	
lupi vbi maxime proueniunt ibidem	
lupi in quos vertuntur homines ibid.	
lupi caudae amatorum in esse 85.1.p.	
lupi quo coeant tempore ibidem	
lupi in fame terra vescuntur ibidem	
luporum augurium ibidem	
lupi ceruarij quales ibidem	
lupi ceruarij infatigabiles 131.2.p.	
luporum lapilli in vesica ibid. f.	
luporum vbi cu hominibus societas 108.2.p.	
lupi piscis astus 357.1.f.	
lupi piscis cum mugili inimicitia 106.2.f.	
luporum piscium consideratio, natura, &c. 98.2.p. & inde	
C. P L I N I I .	

Indicis Pliniani

magica fere in orbe toto ibid. & inde
magica in Perfide orca creditur ibid.
magicae species plures 341.1.p. per totum
magica ars a quibus in nostro orbe 383.2.f.
magicae herbae plures ibid. per totum
magicae nihil mirabilis ibidem
magicae vis 296.2.p. & inde. & 320.1.f. & 419.1.m.
magicae artis descriptio 296.2.p. per totum. & 328.2.f.
magicae artes quibus impediuntur 292.2.m. & 320.1.f.
magicae vanitatis redargutio 319.2.p. & m. & 417.2.f. & 418.1.m. & 419.2.m. & inde & 420.1.f.
magi quibus vrantur herbis 247.2.p. & 292.2.m. & inde
magi qua herba pota diuinent 283.1.m.
magi qua herba perunguntur ibidem
magorum veneficij quo resuscitantur 319.1.p. & 320.2.f. & 407.1.f.
magorum su perficitio 258.2.f.
magorum circa verbenacae infania 292.2.m.
magi quibus in Axinomantia vrantur 407.2.p.
magorum astus 334.2.m.
magi plures vetustissimi 340.1.p. per totum
magides quae 374.2.p.
magydaris herba 219.2.m.
magydaris vbi maxime nascitur ibid.
magiricia quae 375.1.m.
magma vnguenti feces 145.1.m.
magnanimitatis exemplum 71.2.p.
magnetis lapidis consideratio genera, miracula, medicinae 406.1.f. per totum
magnes vnde dicitur & vbi reperitur primum ibidem 2.p.
magnetis nomina plura ibid. & inde
magnes quibus in locis reperitur ibi. & inde
magnes ferru ad se trahit. 227.2.m. & 406.2.p. & 413.2.f.
magneti allium contrarium 227.2.m.
magnetis & ferri concordia 384.1.f.
magnetis cum ferro mixtum ibidem
magnes vbi nascitur ibidem
magnes in se vitri liquorem vt ferrum trahit 410.1.m.
magnetis cum adamante discordia 414.2.p.
magnes adamante praesente ferrum non attrahit ibidem
magnetis exemplum 384.1.f.
magnete simulacrum Arifinoes in aere pendere videtur ibidem
magnitudinis hominis mtrae 63.2.p.
magnitudinis corporum causa 15.2.m.
magnitudinis humani corporis consideratio. 70.1.m. & inde
magistratus Romanoru betulla arbore virgas faciunt 172.1.f.
magistratib. quo anno Roma caruit 180.2.f.
magistratu aspectu capita aperiit cur institutum 317.2.p.
maiae cancerorum genus 100.2.f.
maiora in quibus praecocia portenti loco. 174.2.m.
malachae maluae genus 240.1.f.
malachra arbor 138.2.m.
malagmaru id est, fo mentoru dura mollientium vsus 277.1.m. & 2.f. & 279.2.m.
malachrae maluae genus 240.1.f.
malachra arbor 138.2.m.
malagmaru id est, fo mentoru dura mollientium vsus 277.1.m. & 2.f. & 279.2.m.
malachrae maluae genus 240.1.f.
malachra arbor 138.2.m.
malagmaru id est, fo mentoru dura mollientium vsus 277.1.m. & 2.f. & 279.2.m.

malua herba vbi arborefcit 220.2.p.
maluae mira magnitudo ibid. & inde
maluae ratio quando 226.1.f.
maluae herbae consideratio genera, medicinae. 240.1.m. per totum
maluae terram pinguem faciunt 240.1.f.
maluae succus contra apum morsus 248.1.f.
maluae nulli praeter hominem 129.1.m.
maluae animalis membri descriptio 129.1.p. & inde
malorum arborum consideratio 162.2.p. per totum
malorum arborum varia denominatio ibid. per totum
mali cotonei consideratio 162.1.p. & inde
mala quae proprie dicuntur fructus arborum ibidem m.
malus Assyria qualis 137.2.p.
malus medica ibidem
malorum omni genere vinum faciunt 157.1.m. & inde
mali punici consideratio 150.1.p.
mala poma quomodo feruntur 163.1.f. & 2.m.
malorum succus qualis 166.1.f.
malorum odor ibidem
malus quae loca amet. 172.1.f.
malo folia mucronata 173.1.m.
malus quando germinat 173.2.m.
malus quo tempore semen efficit 174.1.m.
malus facile fructum perdit ibidem
malus quae bifera 174.2.p.
malus celerime senescit tuncq; deteriorem fructum fert ibidem m.
malo arbori vita breuis 181.1.m. & 187.1.m.
mali infectio quando 188.1.p.
malus quo plantanda vel ferenda tempore. 189.2.p.
mala ferentium medicinae 270.2.p. per totum
mala quae bona malave sint ibidem
malorum genera plura & ex eis medicinae. ibid. m. & inde
mali punici genera & ex eis medicinae ibid. & inde
malum terrae herba 390.2.f.
malum nullum sine aliquo bono 305.2.f.
malis bona paria non esse 74.1.f.
malus nauis a Daedalo reperta 79.1.f.
mala non monstranda alijs 286.2.m. & inde
mammarum consideratio 133.1.m. & 1.f. per totum
mammas homo folus in maribus habet. 133.1.m.
mammas ne foeminae quidem omni ibid.
mammas volucrum vespertilio tantum habet ibidem
mammas binas quibus vngula solida ibid. f.
mammas boues quaternas, boues capraeque binas habent ibidem
mammas sues toto ventre duplici ordine. ibidem
mammas vt virgini perpetuo stent 294.1.p. 330.1.m.
mammas virginum cohibentia 309.2.p.
mammas mulierum ne crescant 294.1.p. & 330.1.m. & 364.1.p.
mammas virilem & muliebrem habentes. 66.2.f.
mammarum mulierum remedia 236.1.f. & 239.2.f. & 240.2.p. & 262.2.p. & 263.2.p. & 269.2.m. & 270.2.p. & 273.1.p. & 276.1.m. & 2.m. & 304.2.p. & 305.1.p. & inde & 307.1.p. & 308.2.f. & 313.1.p. & 318.1.f. & 364.1.p. & 406.2.f. & 407.1.f.
mammarum duritiam emollientia 233.1.f. & 234.2.p. & 233.1.p. & 360.2.m.
mammas turgentibus medicina 235.2.f. & 265.2.m.
mammaru inflammationes tollentia 240.2.p. & 268.2.p.

mammarum doloribus post partum remedia 251.2.f. & 253.1.m.
mammas lactis sui impatientes extinguentia 308.2.f. Vide lac.
mammillanae ficus vnde dicitur 164.1.p.
mammosa pyra 163.1.p.
mammosa Romanus quis, & eius domus. 401.2.f. & inde
mandragorae herbae consideratio 293.2.m. & inde per totum
mandragorae vsus & medicinae 393.2.f. & 297.1.p. & 301.1.p. & 2.p. & m. & 302.2.p. & 304.1.p. & m. & 2.m.
mangones quo pubertatem iuuenum inhibent 253.2.f. & 342.2.f. & 364.1.f.
mangones gemmarum 422.2.p.
mangonum cura 276.1.f.
manicon quid 254.2.p.
manilij Cornuti morbus qualis 295.2.p.
manilius Marij legatus 367.1.p.
manilius mathematicus quis 403.1.f.
manilius senator 107.1.m.
manilij Cn. ex Asia triumphus 376.2.m.
manilius eques Romanus breuisi staturae homo 70.1.f.
manilius Romanus 162.2.m.
manilius consul quado 256.1.p. & 387.1.m.
manilius seruus 398.2.p.
manilius quid Romam atrulit 411.2.m.
manilius natus caesa matre 68.2.m.
manilius primus Carthaginē ingressus ibid.
manilij Capitolini fortitudo & gesta eius. 72.1.m. & inde
manilius Capitolinus regnu affectat ibid.
manilij Torquati interitus 77.2.m.
manius Martius aedilis plebis frumentu populo primus donat 198.1.m.
manos piscis genus 104.1.f.
manichorae fere descriptio 84.2.p. & 86.2.m.
manubria rusticorum ex qua materia 180.2.m.
manus animalis consideratio 134.1.p.
manus morbi remedia 252.2.m.
mapalia scipis regi 177.2.f.
mappa lineae non ardentia 218.1.m.
marathrum herba 86.1.m.
marcellus consul 4.1.m.
marcellus M. quoties dimicauerit 71.2.p.
marcelli theatrum vbi Romae 73.2.p.
marcellus quid erga Archimedeum mathematicum ibidem f.
marcello M. cum perijt iecur in extis defuit 130.2.f.
marcellus Syracusas urbem capit 73.2.f.
marcelli Vetricij prodigium 195.2.f.
marcelli Augusti nepos & eius aedilitas. 218.2.p.
marcellus Octauii filius quid Apollini consecrat 411.2.m.
marcelli theatri dedicatio 84.1.p.
marcus Agrippa temulentus aliqui 159.2.p.
Quere Agrippa
marcus Acllius consul 12.1.p.
marcus Seius quando aedilis 160.1.p.
marcus Curtius Vide Curtius
marcus Valerius 167.1.m.
marci Craffi laurea ibidem
marciij Tullii equitis Rom. statua 70.1.f.
marcus Anton. Quere Antonius.
marcus Herennius consul 219.1.f.
marcus Antonius. Quere Antonius.
marcus Ludius pictor. 392.2.f.
marci Othonis inuentum 145.1.f.
marculi reptor 78.2.p.
mareotide vuae 153.2.m.
mare concullum sedantia 420.1.m.
maris nauis quomodo arceat 308.1.f.
maris afflatus quibus locis noxius 183.1.m.
maris respicitur signa plura 216.1.m. & 2.m.
maris nauigatio mortis causa 217.2.p.

maris dij plures 400.1.m.
maris aqua salubris 353.1.p. & inde
maris aqua vina condiunt aliqui 158.1.m.
maris fructuum confider. 151.1.m. per totum
maris mira 357.1.p. per totum
mari nihil violentus ibidem
mare quando Halcyonum feturae steritur 10.1.m.
mare nauigare coegit auaritia ibidem
mare cur non crescat accessu tot fluminum 13.2.m.
mare terram vndiq; circumdat ibidem
maris nauigatio ibid. per totum
mare quoq; terrae motum sentit 16.1.p.
maria quibus locis recesserint 16.2.p. per totum
mare fuisse vbi nunc terra est ibidem
maria quae terras irruerint ibidem f. per totum
marci quae terrae sublatae sunt 17.1.p. per totum
maris accessus recessusq; qua ratione fiant. 17.2.m. per totum
maris fluxus & refluxus quado maiores vel minores 17.2.f. & inde
maria quae maxime intumescant 18.1.p. & inde
maris miracula plura 18.1.m. per totum
marium purgatio ibid. f. per totum
mare cur salum ibid. f. per totum
mare quo tempore dulce visum ibid.
mare vbi altissimum ibid. 2.p. per totum
maris aqua grauior dulci ibid. & inde
mare subuentia flumina ibid. m. & inde
maris aqua dulcis locis plurius ibid. f.
mare oleo tranquillatur 19.1.f.
mari vrinantium confuetudo ibidem
mari in alto non cadunt niues ibidem
maris animalia maxima 94.2.f. per totum
mare habet quicquid in natura reperitur. 95.1.p. & 104.2.f.
maria canis exortu maxime sentiunt 98.1.f.
maris feuitia praegigientia 101.1.p. & 216.1.m. & 2.m. & inde
marinae diuitiae 101.1.f. per totum & inde
mare venti damnosissimum 101.1.f.
mare quando tranquillum 112.1.f.
maritima terrestribus notiora 364.2.f.
marinae aquae proprietates plures 19.1.f.
marina animalia venenata 104.2.f. per totum
marini homines 95.1.f. & 365.1.p.
marinae prelia inter beluas 95.2.p.
marinorum veneni remedia 271.2.f.
marinum olus 362.1.f.
marinus vitulus qualis 97.1.m.
marga terrae genus & qualis sit 184.1.p. & 2.p.
margaritaru consideratio, luxus, praecia, &c. 101.1.f. & inde
margaritarum copia vbi 58.1.f. & 101.2.p.
margaritarum insula Tylos 60.2.m.
margaritae in herbis quibusdam 310.2.f.
margaritarum ingentia praecia 101.1.f.
margaritarum origo qualis 101.1.p.
margaritae vbi optime ibidem, & inde & 414.2.p.
margaritae aceto resolui 102.1.f.
margaritarum luxus notatur 101.1.f. & 2.f. & inde
margaritae Indice maxime mittit Oceanus 101.2.p.
margaritae Britannie 102.1.m. & inde
margaritae partus concharum 101.2.p.
margaritis caeli maior societas quam maris ibidem m.
margaritae colorem quomodo perdit 101.2.m. & inde. & 101.2.f.
margaritae flauescunt fenecia 101.2.m.
margaritae orinantium cura petij ibid. f.

margaritae fenescere dicunt 102.1.p.
margaritae pedibus calcantur ibidem
margaritae fere concha 365.1.m.
marianum es 376.1.p.
marianus Valerius praetor 217.1.f.
mariani horii 389.1.f.
mariana fodalitia 405.2.f.
maria referta fyluis quae 151.1.m. per totum
marisca ficus 164.1.m.
mariscionijunci genus 250.2.p.
maritorum erga coniuges suas scitu dignu. 359.2.f. & inde
mario Grauidiano dicatae staturae 373.2.p. & 377.2.f.
marius C. stans varicem sibi extrahi passus est 134.2.p.
marij C. septies consulis villa vbi 199.1.m.
marij C. ex Rhodano fossa 23.1.m.
marij C. de Iugurtha triumphus 366.2.p.
marius filius aurum e. Roma. Praeneste detulit 366.2.f.
marij C. cadauer erutum 78.1.p.
marij C. Cimbrica victoria & vsus cantharorum 374.2.f.
marius primus aquilam legionibus Romanis dicitur 108.1.p.
marius C. consul 8.1.p. & 76.1.p. & 2.p. & 109.1.m.
mario C. cum immolare iecur defuit in extis 130.2.f.
marius septies consul 134.2.p.
marmaridius magus 240.1.f.
marmaridius herba qualis 282.2.f.
marmor Numidicum Sinnadicumq; 386.2.p. & 401.2.f.
marmoris causa quae stant 398.2.f. per totum
marmoris mira aedificia 399.1.p. per totum
marmor quis primus Romae in publicis operibus offendit 399.1.p. per totum
marmor scalpido qui primo inclaruerunt 399.1.f. per totum
marmor vbi nobile ibid. 2.m. & inde
marmor sculpi ante pictura ac statuariam reperitur ibidem
marmoris artifices nobiles plures 399.1.f. & 2.p. per totum
marmoris staturae plures ibidem
marmoris columna in templis 401.2.p.
marmoris fecandi in crustas vbi inuentum. ibidem m. & f.
marmoris genera & colores 401.2.p. & 402.1.p. & 158.1.m. & inde
marmor quidam vina condiunt 158.1.m.
marmor in lapidicinis crescere 406.1.f.
maroneum vinum nobilissimum 154.1.f.
marubij herbae consideratio, natura, medicinae 241.1.f.
marubij varia nomina ibidem
marubij genera duo ibidem 2.p.
marubio vina conficiunt 157.1.f.
maruciniae ficus nobiles 164.2.m.
marucinij agri prodigiu Neronis tempore. 195.2.m.
marysae Lydorum dux 28.2.m.
marysae religati pictura 390.1.f.
marysa vbi & in qua arbore suspensus 181.1.p.
marysae cum Apolline certamen ibid.
marysae adempta corona 243.2.p.
marci belli gnu & omne 94.1.p. & 167.1.f.
marci belli causa 288.1.f.
marforum contra serpentes vis 248.1.f. & 314.2.f. & 315.2.m.
maria Rom. aqua qualis 351.2.m.
maria ista fulmine 11.1.m.
maris circuli syderisq; consideratio 22.f.
mar. Stella motus, exortus, occultatio 42.f.
maris stellae per zodiacum motus 5.1.f.
mar. stellae cursus maxime obferuabilis 5.2.f.

maris C. PLINII.
maris stellae color qualis 6.1.m.
maris simulacrum 400.1.m. & 381.1.p.
maris vitrosi templum 384.1.m.
maris filius 78.2.f. & 79.1.f.
marcion medicus 316.1.m.
marcius Picus quid cum Paeonia herba. 287.1.p.
marcij Pici de herba quadam miru 310.1.m. Vide Picus Martius.
marcij Qu. censura 295.2.p.
marcius Qu. Scipionum vitor 387.1.m.
marcij campi obeliscus 403.1.f. & inde
marcius Qu. Appias aquas Romae ducit. 406.1.p. & inde
marcius Qu. Rex praetor 351.2.m.
marcius Qu. consul 72.f.
marcius consul 11.1.m.
marcius L. consul 16.1.f.
marcij L. caput arsit 19.2.f.
marcij diuinitas 73.1.f.
marcius Philippus censor 79.2.m.
marum arbor qualis 143.1.p.
mares foeminas fortiores praeterquam in pantheris & vsis 135.1.f.
mares in quibus animalibus non reperuntur 98.1.m.
mares praestant pondere 70.2.p.
marium cadauera lupina fluitant foeminarumq; prona ibidem
mares quatuordecim cocipi possunt 215.2.p. & 287.2.m. & 291.1.p. & 305.1.p. & 308.2.f. & inde & 309.1.p. & 312.1.m. & 330.1.m. & 2.p.
mellaris vna quae 144.1.p.
mellissae regnum 412.2.f.
mellissilla post octuaginta sex annos genuit 69.2.p.
mellissilla filius Matymathus ibid.
mellissilla quor. annis regnauit 76.1.p.
mellissum quid 159.2.p.
mellaris herba 160.2.f.
mellissae vna nobilissima 155.1.p.
mellissae patera ex vite 172.1.m.
mellissae vna ibidem
mellissae sifer optimum 230.1.p.
mellissae augur 108.1.m.
mellissae herbae consideratio 140.2.f.
mellissae lentiscum quidam vocant 158.1.f.
mellissae herba qualis 305.1.p.
mellissae scriptor 68.1.f. & 172.1.f.
materia quo caedenda tempore 215.1.p.
maternae reuerentiae exemplum 89.2.f.
materni amoris exemplum 84.2.p. & inde & 92.1.f. & 2.p. & 93.2.m. & 94.1.f. & 96.1.p. m. & inde & 108.2.f. & 113.1.p. & inde
matius, Eques Romanus 337.2.p.
matius Romanus 162.2.m.
matrisq; remedia 310.1.m.
matrimonij fidei exemplum 80.2.f. & 85.1.m. & inde & 86.2.f. & 96.1.p. & 107.2.m. & 113.1.m. & inde & 66.2.f. & 73.1.f. per totum & 2.p.
matrimonium nescientes homines 43.1.f.
maufolus Cariae Rex & eius sepulchrum. 400.2.p.
maufolus rex quo anno obiit 401.2.m.
maufoli regis Artemisia vxor 289.2.p. & 400.2.p.
maufidomus qualis 401.2.m.
maufolea ex qua materia 396.2.f.
maufoleon sepulchrum a quibus factum. 400.2.p. & inde
maxillarum morbi remedia 252.2.m. & 268.2.m. & 271.2.m.
maxillarum consideratio 129.1.m.
maxillares dentes 129.2.p.
maximus pictor 1389.2.f.
meccenatiانا vna 155.1.m.
mechopanes pictor 394.1.f.
meconium quid 316.2.f.

meconis
meconium quid 316.2.f.
meconis

Indicis Pliniani

medonis lactuca genus 224.1.m
 meconium, id est, papaveris succus 239.1.p
 mecon herba & ex ea medicina 239.2.p
 meconion herba 311.2.f
 meconij remedia 266.2.p, & 267.1.p, & 268.1.f, & 269.2.p
 meconites gemma 420.2.m
 medea herbarum perita 285.2.p
 medea frater vbi interfectus 311.1.f
 medea quadrigaram simulacrum 380.1.p
 medea picturam Caesaris Veneri dicat 387.2.f, & 394.1.f
 medea pictura imperfecta 394.2.f
 medea quibus pellicem exussit 192.2.p
 medea gemma à Medea reperta 420.2.m
 medica malus vnde 137.2.p, & 162.2.m
 medica herba vnde adueta 205.2.p
 medicæ res paratæ natura sunt 274.2.p
 medicamenta mala quo tollantur 232.2.m
 medicamenta mala quibus nocere non possunt 292.1.p, & 2.m, & 359.2.m
 medicamenta, si forte in mensa ponantur non prodesse 315.1.f
 medicamenta noxia ne noceant 320.1.f, & 345.1.m, & 384.2.m
 medicamentaria à Chirone reperta 78.2.p
 medicamina vbi querenda 262.1.m, & inde medicaminibus non vtendum 290.2.f
 medicina vnde nata 274.2.p, & inde medicinam non tam præbenes quam repentes profunt 313.2.m
 medicina vnde, & ex quibus esse debet 262.1.p, & inde medicina qualiter fiat vtilis 274.2.p
 medicina ex fraudibus hominum ibidem
 medicina imperat imperatoribus ibidem
 medicina vera in cœnis quotidianis ibidem
 medicina antiqua quæ 285.2.m
 medicina nullam artem inconstantiorem esse 331.2.p
 medicina noua 296.1.m, & inde medicinae auxilia communia quæ ibidem
 medicina abstinentia & fames ibid. & 263.1.p, & 316.2.f
 medicinae ab animo hominis pendentes non omittende 316.2.f
 medicina ab oculis petitur 316.2.f
 medicinarum optima quæ 316.2.f, & inde medicinae à dijs inuenta 331.2.p, & inde medicinae præmia ingentia ibid. m, & inde medicinae origo atque inuentio 331.1.f, per totum
 medicina ex qua magica nata est 340.1.m
 medicina, & magia pariter effluerunt, 340.2.p
 medicinae plures ab animalibus repertæ 286.1.p, per totum
 medicina animalium ex membris 313.2.p, per totum
 medicina à quo reperta 78.2.p
 medicinam Romanis damnauerunt 332.1.p
 medicam rem profici non damnabant, sed artem 332.1.m
 medicina luem morum induxit 332.2.f
 medicinae Graeci auctores recenserunt 331.2.p
 medicinae fidem fieri abrogasset magica veritas 296.2.p
 medicinae longo nascencia non placent 262.2.f
 medicinae ignium 410.2.m, & inde medicina an valeat per incantamenta 314.1.f
 medicorum crudelitas 313.2.f
 medicorum literæ inspiciende non perdissent 332.1.p
 medicina pollens Hippocrates, quomodo honoratus 77.2.m
 medicus omnium clariss. Asclepiades, & miræ huius fiducia ibidem

medicorum studium non in verbis & garrulitate 296.1.p
 medicorum proficorum diligentia 271.1.p
 medici excellentes plures 73.2.m, & inde medicos arguit 382.1.f, & inde medici veteres plures 331.2.p, per totum
 medici periculis nostris discunt, & hominem occidit summa impunitas 332.1.f, & inde medico cuius statim creditur ibidem
 medicis milia gentium carent 332.1.p
 medicorum turba se perisse monumentis inscriptio 331.2.f
 medicorum plurium laus 296.1.p, per totum
 & 73.2.m, & inde medici Aegyptij quales 295.2.p
 medici cuique venalem vitam promittunt, 274.2.p
 medicorum altus ibidem
 medicorum inter se contrarietas 233.1.p, & 234.2.f, & 296.1.p, per totum
 medicorum consuetudo arguitur 262.1.p, & inde medion herba qualis 311.1.m, & inde medullæ consideratio, vnde medicinae 323.1.m, & inde medullæ arborum 173.2.f, & 190.2.p
 medullæ effectus, & ex quibus optima ibid. & inde medullæ in medicinis vnde 326.1.p, & 327.1.f
 medullæ consideratio 132.1.p, & inde medulla quæ careant ibid. & 70.2.p
 megabazii sacerdotis pictura 391.2.m, & 394.1.p
 megalum vnguentum 144.2.f
 megaris excidii prædicti oraculo 179.1.p
 megalhenes scriptor in India 55.1.p
 meges quis 361.1.f
 mel corpora conferuat 68.1.p
 mellis probatio 122.1.f, per totum
 mel qua ratione extrahitur 122.2.p, & inde mel quod auribus vtilissimum 339.2.f
 mellis in quo sunt Apes immortæ in medicinis vnde 343.2.f, & 344.2.p
 mellis natura qualis & vnde 121.2.m, per totum
 mel et apum vomitum ibidem
 mel optimum ex quibus folijs ibid. & 122.1.m
 mellis genera, & diuersitas 121.2.f, per totum
 & 122.1.f, per totum
 mella etiam ex spatio & oleis carpuntur, 121.1.m
 mel vt multum se purgat 121.2.f
 mel vicelimo die crassescit ibidem
 mel quomodo forbeatur ibidem
 mel vnum cur anthinum vocat 122.1.p
 mel æstium, horum vocatur ibidem
 mellis in medicinis vnde ibid. m, & 122.2.p, & 261.2.p, & inde mellis medicameta, dona cœlestia 122.1.m
 mel quando vberius, & pinguis capitur ibidem
 mellis reterium, genus, Ericæum vocant, ibidem
 mella à puris eximenda ibid. 2.p
 mella furem, & menses odere ibidem
 mella vnde aciescunt ibidem
 melius Sp. à quo argutus 198.1.f
 mel venenatum vbi nascitur, & eius remedia 359.2.p
 mel qui primus cum vino miscuit 154.1.f
 mel cum aceto mixtum Oximel 157.2.m
 mel venenatum vnde 248.1.p, per totum
 mellis venenati signa ibidem
 mellis venenati remedia ibid. & 337.1.m
 mel insanum quod 248.1.f
 mel quod muscæ non attingunt ibid. 2.p
 mel, id est, succus florum lilij 244.2.m
 mel à putredine seruat 261.2.p
 mellis natura qualis ibid. & inde per totum mel quibus nocet 261.2.m, & inde

mellis dispumati vtilitas in medicina ibid.
 mella à quo reperta 78.2.m
 mella quæ optima 121.2.f, per totum
 mellis copia signum ibidem
 mella quomodo probentur 122.2.m, per totum
 mela equestris ordinis vir qualiter, & quo se perimit 223.1.m
 melampyllum herba 259.2.m
 melampodis diuinatio, atque inuentum, 73.1.f
 melampodion herba 288.1.p
 melampyrum passi genus 155.2.f
 melancholicorum remedia 232.1.p, & 233.1.f, & 240.2.p, & 253.1.p, & 368.1.f, & 321.1.p, & 322.1.f, & 329.1.p, & 312.2.p, & 288.2.f
 melancholia insanæ remedia 262.2.f
 melancoryphi aues 112.1.m, & 117.1.m
 melanocrani iunci genus 250.2.p
 melandrya piscis 97.2.m
 melania herba 304.1.m
 melaniarum remedia 277.1.p
 melanon herba 247.2.p
 melanthemon herba 258.1.f
 melanthion, id est, Gith 238.1.p
 melanthius pictor quibus vnde coloribus, 389.1.f
 melanthius ingenti precio didicit 390.2.f
 melanurus piscis 365.1.f
 melapia poma 162.2.f
 melaspermon, id est, Gith 238.1.p
 meleager Alexandri dux 396.2.p
 meleagri pictura 390.2.p
 meleagri tumulus 413.1.f
 melagrides aues 111.1.f, & 413.1.m
 melænaetis aquilarum genus 107.1.f
 melifugum panici genus 262.2.f
 melicembales pisces 365.1.m
 meliceridum morbi remedia 240.2.f, & 252.2.f
 melichloros gemma 421.2.m
 melichrysus gemma 418.1.f
 melichrota gemma 421.2.m
 meliloti herbae medicinae 232.2.m
 meliloton herba 246.2.m
 melilotos apes delectantur 247.2.f
 melilotos herba qualis 247.1.f, & 163.1.f
 melimela vnde 162.2.f, & 163.1.f
 melimela poma in medicinis 270.2.m
 melinum color 388.1.m, & 2.p, & 389.1.f
 melinum oleum ad quid vtile 270.2.m
 melinum vnguentum 144.2.p, & m
 melis animalis consideratio 98.2.m, & inde melisophyllon herba 246.2.m
 melisophyllon, id est, Apiastrum, & ex eo medicinae 234.2.p
 melisophyllo aluearia illinuntur 248.2.m
 melisophyllo apes delectantur 247.2.f
 melisophylli medic. 252.2.p, & 252.2.p, & 311.1.f
 melitæ canes 311.1.f
 melites gemmæ 421.2.m
 melites vinum quo fiat modo 156.1.p
 melittes lapidis qualis 407.1.f
 melius Sp. à quo argutus 198.1.f
 meligo vnde ab Apibus fumatur 120.2.f
 meliloti oleum 161.2.m
 melopepones quales 221.1.p
 melothron corona 246.2.m
 melothros quid 266.1.p
 membranarum animalium gen. plura 132.2.f, & inde membrana vbi reperta 148.1.p
 membranarum maculae quo tolluntur, 222.1.f
 membrorum fractorum remedia 235.2.f
 membrorum singulorum animalis descriptio 127.5.f, per totum
 memecylon

memecylon vnedonis species 165.2.f
 memnon Aethiopiae rex 62.2.f
 memnonis regia 44.1.f
 memnonis statua mirum 402.1.f
 memnonis in Aethiopia regia 111.1.f
 memnonis sepulchrum, & ibidem de aibus mirum ibidem
 memnonides aues ibidem
 memnonia gemma 421.2.m
 memoriarum consideratio exempla 71.1.f, per totum
 memoria excellens plures ibidem
 memoriae ars à quibus reperta ibid. & inde memoria fragilissima ibidem
 memoria quibus modis amittitur ibidem
 memoria adimentia 420.1.m
 memoriam aqua auferens 350.1.m
 memphim circa miræ arbores 147.2.m
 memphim arbores aequum perdunt folia. 172.2.m
 mena seruus 398.2.p
 menais herba qualis 282.2.f
 menander quid de Allij factore 223.1.f
 menander diligentissimi luxuriae interpres. 401.2.p
 menandri synaristura 273.2.f
 menandri regis pictura 391.2.m
 menandri fabulae quales 340.2.p
 menandri honor 72.2.f
 menas animal marinum 365.1.f
 menas pisces colore mutant 99.2.f
 menarum piscium in medicinis vnde, 364.1.p, & 362.1.p, & 2.p
 mendacium nullum teste caret 85.1.p
 menachmi statuarum vitulus 380.2.m
 menecrates seruus 398.2.p
 menelai canopus gubernator 49.1.m
 menelai domus ex quibus 370.2.m
 menelai imago 410.2.p
 menenij Agrippæ paupertas 374.1.p
 menestri simulacrum 400.2.p
 menestri C. Latinos deuicij 377.1.f
 menestri C. quano consul 235.1.m
 menodorus statuarum ibidem
 menogenes statuarum ibidem
 menogenes cocus 69.1.m
 menon quas literas reperit 78.1.f
 menorum praeiosorum insania 149.1.p, per totum
 menestri similitudo ibidem
 menes Ptolemæ regis Mauritaniae ibidem
 menes C. quano consul 235.1.m
 menodorus statuarum ibidem
 menes pantherinae, & apiatæ ibid. & inde menes in vna plura vitia inuuant ibidem
 menes quam obrem non linguenda 315.1.m
 menes seruata auguria & superstitiones ibid. & inde
 menes secundæ arborum fructus 136.2.f
 menestri muliebria horum miræ nocet 226.2.f
 menestri consideratio, natura, tempus effectus 69.2.m, per totum
 menestri non nisi mulieri conuenit ibid.
 menestri quando in muliere cessat ibid. 2.p
 menestri in vna sciron ibid. m
 menestri mulierum nihil magis monstrificum ibidem
 menestri miri, & perniciosi effectus ibid.
 menestri quando, & quamdiu in muliere. ibidem
 menestri generando homini materia. ibidem
 menestri grauidarum fluxus inualidos reddit partus ibidem
 menestri primo sceminarum plures morbi sanantur 316.2.p
 menestri mulieris mira perficiunt 318.2.p
 menestri mulier demodata temperantes abigie ibidem

menstrui portentosa mala ibidem & inde menstrua coeuntibus maribus nonnunquam pestifera ibidem
 menstrua purpuram polloi ibidem
 menstruum quado scgebus nocet ibid. m
 menstrui tactu vitis læditur ibidem
 menstruum bitumen ludæ superat ibid.
 menstruum nitorem speculorum hebetari ibid.
 menstruum mulierum in medicinis vnde ibid. & inde per totum
 menstruum tactus postibus irritas magorum artes 319.1.p
 menstrui continendi mira ratio 240.1.p
 menstruorum remedia 236.2.p, & m, & 242.1.p, & 2.p, & 251.2.p, & m, & 253.2.p, & 256.2.p, & 257.1.f, & 258.1.f, & 259.1.f, & 260.1.p, & 264.1.m, & 267.1.f, & 268.2.p, & 270.1.f, & 2.m, & 271.1.p, & 272.2.p, & 273.1.f, & 275.2.m, & 274.2.m, & 277.1.f, & 278.1.m, & 279.2.p, & m, & 280.1.m, & 280.1.f, & 2.p, & 281.1.p, & 282.1.f, & 304.2.p, & m, & inde, & 308.2.m, & 310.1.m, & 2.p, & 311.1.m, & 313.1.m, & 330.1.f, & 331.1.f, & 334.1.p, m, & 383.1.m, & 384.2.m, & 407.2.p
 mens citantia 234.2.p, & 241.1.p, & 2.p, & 252.2.p, & 253.1.p, & 2.m, & 254.1.m, & 259.1.p, & 260.1.p, & 261.1.p, & 263.1.p, & 2.m, & 266.1.m, & 271.1.f, & 272.2.f, & 275.1.m, & 275.2.f, & 277.2.f, & 278.2.p, & 279.1.m, & 2.p, & 281.2.p, & 282.1.f, & 282.2.m, & 284.1.p, & 284.1.f, & 287.2.f, & 304.1.f, & 2.p, & 2.m, & 307.1.p, & 308.1.f, & 311.1.f, & 2.f, & 312.2.p, & 313.2.p, & 316.2.f, & 317.2.f, & 318.1.f, & 320.1.p, & 2.p, & 337.2.p, & 338.2.m
 mensurarum nomina 254.2.f
 mensurarum inuentores 78.2.m
 mensura Dea 241.p
 mensis sedes in homine vbi 130.2.f
 mensis subtilitatis vnde 131.1.m
 mensis commotas sedantia 235.1.m
 mensis alienatio quo iuuatur 253.1.p
 mensis infirmitas 283.1.p
 mentem turbantia 278.2.p, & 287.1.f, & 319.2.m
 mentem commotis vtilia 253.1.p, & 266.1.m, & 288.1.p, & 310.1.m, & 317.2.p, & 320.1.p, & 349.2.f, & 408.1.p
 mentis natura, ratio, etc. 225.2.m, & inde mentis herba vnde dicitur ibidem
 mentis antea in thia dicitur ibidem
 mentis ferro tengeri non vult. 226.2.f
 mentis consideratio natura, medicis 236.1.m
 mentis generatio contraria ibidem
 mentis herbae consideratio, et medicinae. 236.1.p, & inde
 mentis astrum sylestre pulegium ibid.
 mentis natura, ratio, etc. 225.2.m, & inde mentis astrum vnde dicitur 157.1.f
 mentis morbus 295.2.p
 mentis pudore ignorantia 411.1.m
 mentis sculptor 374.2.p, & 375.1.p
 mentis mirum opus 374.2.p
 mentor Syracusanus quid cū Leone 83.1.f
 menti consideratio 129.1.m, & inde mentium nulli præter hominem ibid.
 mentium in supplicando tangunt Graeci. 134.2.p
 mercatura à quibus reperta 78.2.m
 mercutialis herbae consideratio 287.2.p
 mercurij syderis consideratio 3.1.p, & inde et 4.2.f
 mercurij stellæ per zodiacum motus 5.1.m
 mercurij stella quantum à sole elongatur. 5.2.m, & inde
 mercurij stellæ color qualis 6.1.m
 mercurij quam herbam reperit 287.2.p
 C. PLINII.

mercurij simulacrum 379.2.p, & 381.1.m
 mercurius Bacchi nutritor 381.1.p
 mercurij delubrum vbi 414.1.m
 mercurius literarum inuentor 78.1.f
 meretrix quæ dissimula 403.2.f
 meretricis constantia ac fides 71.1.m, & 380.1.f
 meretrici cui honor tributus 380.1.f
 merigi aues infatigabiles 131.2.p
 merigi aues futura præfagiunt 112.1.f, & 114.2.f, & 216.2.f
 meridiem qua spectare non debent 193.2.f
 meryx piscis 365.1.f
 meroetes gemma 420.2.m
 merois herba quæ qualisque 283.1.p
 merois auis qualis 112.2.f
 merulae auis consideratio III.2.f, & inde merulae in medicinis vnde 343.2.m
 merula auis hyeme abij 343.3.m
 merula vbi albæ 112.1.m
 merulae bis anno pariunt 116.1.p
 merula amica turdo 119.2.p
 merula lauro, sicut purgant 86.1.f
 merula piscis 97.2.f, & 365.1.f
 menses ventus 92.2.f
 mesogite vinum quæse 155.2.p
 mesoleucon herba quæ 310.2.f
 mesoleucos gemma 420.2.f
 mesomelas gemma ibidem
 mesophrum quid 139.1.f
 mespees Rex 40.1.m
 mespilorum consideratio, genera, etc. 164.2.f, per totum
 mespilus quando primum in Italiam ibid.
 mespilus vermibus infestatur 194.1.f
 mespilorum putamen quale 166.2.p
 mespilorum natura, medicinae 272.2.m
 mespilina adulterium 331.2.m
 mespilina mira libido 117.2.p
 mespilinus consularis quo peremptus, 363.2.f
 messala Val. consilium 79.2.m
 messala orator sui nominis oblitus 194.1.f
 messala quid prohibuit genti suæ 386.1.m
 messala consul quando et quid de pictura Carthaginis vidit 387.2.m
 messala M. consul quando 71.2.f, & 88.1.m & 411.2.f
 messala Marcus Sybillis statuas inspicit. 377.1.f
 messala quo vino vnde 155.1.m
 messala M. censura et in ea prodigium. 195.2.m
 messala orator de M. Ant. quid 369.1.p
 messis consideratio 213.2.p, & inde messis trituratio ibidem
 metallorum consideratio 365.2.m, per totum metallum vnde dicitur 371.2.f
 metallis opes constant 386.1.f
 metallorum æris consideratio 375.2.f, per totum et 376.1.p, ibid. per totum
 metalla æris quis inuenit 78.2.p
 meraponti lunaris templum quale 152.1.m
 metæ figura qualis 32.2.f
 metella Syllæ mater 405.2.f
 metellus Quintus trilinearis Scipionis vendidit 92.1.f
 metellus consul 69.1.m
 metellus Qu. Celer consul 12.2.f
 metelli L. de Pœnis triumphus 81.1.p
 metellus pontifex lingua impeditus 130.1.p
 metellus Macedoniam vicit 379.2.f
 metelli L. triumphus 198.1.f
 metelli ædes vbi 40.1.p
 metellus Qu. quot filios nepotesque reliquit 69.2.p, & 74.2.f, & inde
 metelli Qu. gesta, honores, ac felicitas 74.2.f, & inde

metellus
 d 3

Indicis Pliniani

Metellus Qu. cæcus factus cum Palladium ex incendio raperet ibidem
metellus vnus Romæ, curru vehatur ad curiam 75.1.p.
metelli Macedonici felicitas, gesta, mors, &c. 75.1.p. & inde
metellus Macedonicus Scipionis inimicus, ibidem m.
metello Macedonico à Catinio illata iniuria ibidem p. & inde
metelli pontificis senectus 76.1.p.
metendi diuersitas 213.2.p.
metendi tempus 213.2.m. & inde
meterrana castanea 165.2.p.
merymanthus Masinisse filius 69.2.p.
metopion arbor 142.2.m. & 161.1.f.
metopion factitium oleum 161.1.f.
metoposcopi qui 391.1.f.
metrodocus medicus 339.2.f.
metrodocri cognomentum 378.1.m.
metrodocrus pictor philosophusque 394.1.m.
metrodocrus de memoriæ arte 71.1.f.
metuentium nocte remedia 259.1.m.
metus felicitatem adimit 74.1.f.
metus vanos expellit à mente adamas 414.2.p.
meu herbe consideratio, genera, natura, medicinæ inuentor 242.1.p. & inde
meuanatis vna qualis 153.2.p.
mezentijs rex cur contra Latinos 156.1.f.
myacanthon quid 225.1.f.
myaces pisces quales, & ex eis medicinæ. 362.1.f.
myagros herba qualis 311.1.f.
myagri herba oleum ibidem
myagrus stercularius 381.1.m.
myciades sculptor 399.2.p.
myconij qui 127.2.m.
myconium vinum 155.2.p.
mycton medicus 242.2.p.
mycon pictor 375.1.f. & 388.1.f. & 2.5.
mycon itacuarius 379.1.p. & 381.1.p.
miconis lactuca genus 231.1.p.
micropsychi qui 261.2.m.
microsphaerum quid 139.1.f.
mide annulus mirus 366.1.f.
mide auri copia 369.1.m.
mydon pictor 394.2.f.
myx concharum genus 102.1.p.
mylagros mulcatum deus 111.2.p.
mylac pisces quales 362.2.p.
myliades dux 389.2.m.
mylesia rosa 244.1.m. & 2.m.
myleri Erucæ olius erodunt 194.2.f.
myletus medicus 313.2.f.
militariæ olea cur dictæ 187.1.p.
militaris panis qualis 201.1.m.
militaris herba 383.2.p.
militum stipendium denarius decem assium erat 368.2.f. & inde
militis fortissimi ex agricolis 198.2.f.
militum præmia varia 72.1.m. & inde. 2.55.2.m. & 368.1.f.
milium quando ferendum 200.1.m.
milij spica qualis ibidem
milij panis 200.2.p. & inde
milium ex India quando in Italiam aduectum ibidem
milij vsus apud diuersos, & ex eo puls 203.1.p.
milij farina cum lacte apud Sarmatas ibid.
milium tantum & hordeum Aethiopes habent ibidem
milium vbi ferri non debet ibidem
milium quomodo seruetur ab anibus ac veribus 206.1.f.
milium vbi ferendum ibid. 2.p.
milium quando & vbi ferendum. 211.1.m.
milij femine quod vinum fiat 157.1.m.

milium in Thyriaca 242.2.f.
millefolij herbe consideratio & medicinæ. 282.2.p. & inde
millefolia herba quæ 287.2.f.
millefolij medicinæ 300.1.p.
mellepeda in medicina 342.1.f.
millepes animal & contra eius venenum remedia 339.1.f.
mylæcon blatræ genus 339.2.m.
myllus piscis 365.1.f.
milo Crotoniatis quæ gema vsus 419.1.m.
milonis Crotoniatis fortitudo 70.2.f.
milo Clodium perimit & summa eius æris alieni 405.1.m.
milonis interitus 12.1.p.
milton, id est minium 372.2.m.
miltites lapis 407.2.m.
miluago piscis qualis 378.1.p.
miluorum consideratio 108.2.m. per totum
milij in medicinis vsus 338.2.m. & 344.2.f.
miluus ex funerum ferculis, aut Olimpiæ ara nihil rapit 108.2.f.
miluus cui inimicus 119.1.f. & 2.m.
milui signi celestis exortus 210.2.p.
milui pisces 99.2.f.
mimuli herbe 211.2.m.
minapondus quale 254.2.f.
mineruæ ædis mirum 17.2.p.
mineruæ & Neptuni certamen & olea prima eius 181.1.m.
mineruæ templum in Lindo 370.2.m.
mineruæ simulacrum 379.1.f. & 2.p. & 380.1.f. & 2.p. & 381.1.m. & 399.2.f. & 400.1.p.
mineruæ musica cur dicta 380.2.p.
mineruæ Gorgonis simulacrum ibid.
mineruæ delubrum in capitolio 392.2.p.
mineruæ pictura à quo 393.1.p.
mineruæ simulacrum è caelo tactum 399.1.f.
mineruæ ædes in Elide qualis 409.1.m.
mineruæ cur imolatur capra 92.2.f.
mineruæ sacra olea 1362.f.
mineruæ quæ herba sacra 257.2.m.
mineruæ argemon herba 284.1.p.
mineruæ herba 287.1.f.
minyanthes quid 246.2.m. & 252.2.f.
minij consideratio 372.2.p. & inde
minij in factis vsus ibidem
minium à quo inuentum ibidem
minium quibus reperitur locis ibidem
minij preparatio ibidem
minium ad libros scribendos 373.1.p.
minij color 388.1.m.
minium venenum esse 332.2.m.
minora expressius, naturæ vim indicant. 120.1.m.
minos principis classe depugnavit 79.1.f.
mintha, id est menta 225.2.m.
minutius Augurinus quid, contra Sp. Melium & eius statua 119.1.m.
mutius Qu. consul 72.2.f.
minutio P. stipes collata 377.1.f.
myostoton herba 306.1.p.
myiodes mulcatum deus 337.2.f.
myophonum herba 246.2.m.
myosora herba qualis 311.1.m.
myosotis herba quæ ibidem. 5.
myosoton herba quæ 306.2.m.
Miracula orbis septem
Babylonie miri 59.1.p.
Dianæ Ephesæ templum
Quære Ephesæ Dianæ
Louis Olympici simulacrum
Quære Olympij Louis simulacrum
Pyramides Aegyptiæ 403.2.p. per totum
Solis colossus Rhodi 378.1.p.
Mausoli sepulchrum 400.2.p.

Cyri Medorum regis domus, quæ à Memnone illigatis auro lapidibus fabricata dicitur, cuius Plinius non meminit. alij aliter hac orbis miracula enumerant.
Miracula fulgurum 11.1.p. per totum
Miracula montium inter se concurrentium 16.1.f.
miracula terrarum varia 17.1.m. per totum.
& 2.p. per totum
miracula insularum semper fluitantium ibid. 1.f. per totum
miracula multa in aquis 350.1.f. per totum caput
miracula inuisita Qu. Martij regis 406.1.p.
miracula aquarum fontium & fluminum. 18.2.p. per totum
miracula variatum gentium 66.2.p. per totum
miraculum de auditu 71.1.m.
miracula de his qui elati reuixerunt 77.1.p. per totum
miracula animalium quæ aduenas interimunt, &c. 94.2.m. per totum
miracula Delphinorum 96.1.m. & inde
miracula de Echeneide 99.2.m. per totum
miracula de Phœnice 107.1.m. per totum
miracula de Diomedæis aubus 114.2.m.
miraculum de aspidem 119.2.m.
miracula de apibus 123.1.m. & inde
miracula in vino 157.2.f. per totum
miracula de prodigijs arboribus 175.1.p. & inde. & 195.2.p. per totum
miraculum de caprifico arbore 272.1.p.
miraculum mellis 248.1.f. & 2.p.
miracula herbarum 282.2.f. per totum. & 296.2.p. & inde
miracula serpentum 291.1.m. & 292.2.p.
mirum in pelle curanda 301.1.p. & inde
miracula prodigijs circa Venerem ibidem per totum
miracula circa precepciones, incantamenta & sortilegia. 314.1.f. & inde per totum. & 315.2.f. per totum
mirum dorcadum animalium 325.1.m.
miracula in eisdem animalibus 330.2.f.
miracula quarundam bestiarum 349.1.p.
miracula rubri maris 357.1.m. per totum
miracula piscium 357.2.m. per totum
miracula ignium & medicinæ prodigia 410.2.m. per totum
miracula naturæ alia in Plinio 8.1.m. per totum & 13.1.f. & 37.2.m. & 40.2.f. & 45.1.f. & 63.1.f. per totum & 69.2.m. & 85.2.p. & 100.1.m. & 105.1.m. & 109.1.m. & 149.2.f. & 150.2.f. & 151.2.f. & 153.2.m. & 164.1.f. & 167.2.f. & 171.2.m. & 185.2.m. & 196.1.p. & 207.2.f. per totum. & 209.2.f. & 213.1.f. & 218.1.m. & 218.2.f. & 221.1.p. & 237.2.p. & 240.2.m. & 245.2.f. & 248.1.f. & 257.2.m. & 258.2.f. & 265.2.m. & 274.1.f. & 2.m. & 275.1.f. & 277.1.p. & 2.f. & 278.1.m. & 279.1.f. & 282.p. & 280.2.p. & 282.2.p. & 285.2.f. & 286.1.p. & 287.1.p. & 287.2.m. & 288.1.m. & 289.1.f. & 2.p. & 290.1.m. & 2.p. & 291.1.p. & 2.m. & 2.m. & 305.2.p. & 307.2.f. & 310.1.m. & 314.1.f. & inde per totum & 319.2.m. et 320.2.f. et 325.2.m. et 336.1.p. et 355.2.m. et 359.2.f. et 360.1.p. et 364.1.f. et 2.f. et 385.1.m. et 399.1.f. et 402.1.f. et 2.f. per totum et 403.2.p. per totum et 404.2.m. per totum et 406.1.f. per totum. et ibidem 2. met. 407.1.f. et 410.2.f. et 416.2.m. et 419.1.p. et 422.m. et 420.1.p. et 421.2.p. et 106.1.f. et 106.2.m. per totum
myrice frutex 150.1.f.
myricis medicinæ 278.1.p.
myrus piscis 99.1.f.
myriophyllum

myriophyllum herba & ex eo medicinæ. 282.2.p. & inde
Myrmecides (stacuarius) 71.1.p.
myrmecidis (stacuarius) opera 401.1.f.
myrmecides gemma 421.2.p.
myrmecias gemma 420.2.m.
myrmecion vermis 336.2.p.
myrobalanum aroma 142.1.f. & 2.p.
myrobalani medicinæ 270.1.f.
myron sculptor quo gre vsus 376.1.f. & 379.1.m.
myronis opera 379.2.p. & inde
myronis bucula ibidem
myrthapia pyra 163.1.p.
myrthæ consideratio 140.2.p. per totum
myrthæ genera, natura, pretium ibidem m. per totum
myrthæ quibus nascatur locis ibidem f.
myrthæ ex spina in India ibidem f.
myrthæ quidam in coquendo videntur. 141.1.f.
myrthæ vinum 156.2.p.
myrthæ quo confertur 62.1.f.
myrthæ herba qualis 282.2.m.
myrthis herba qualis ibid. 301.2.f.
myrthites gemma 420.2.m.
myrtilus quis 389.2.m.
myrtilite herba 299.1.f.
myrtilis gemma 420.2.m.
myrtilum obsonium 166.2.f.
myrtea verbenæ in fœdere Romanorum Sabinorumq; ibidem
myrteæ Veneris ara Romæ ibidem
myrteæ olei natura & medicinæ 269.2.m.
myrteidani vinum 157.1.f. & 166.2.m.
myrteidani medicinæ 274.1.p.
myrtilis vinum quomodo 157.2.f. & 166.2.f. & 167.1.p. & inde
myrtus sacra Veneri 136.2.f.
myrti consideratio 166.2.f. per totum
myrtus syluestris & ex ea medicinæ ibid. per totum
myrti oleum quomodo 161.1.f. & 162.2.p.
myrtus facia ibid. 2.p.
myrtus syluestris ibid. & 274.1.p.
myrti succus 165.2.f.
myrti succus qualis 166.1.f.
myrti genera vndecim 166.2.f. per totum
myrti succi natura 166.1.f.
myrti succi piperis vice 166.2.f. ibidem
myrtus vbi primæ vifa ibidem
myrtus Romæ erat cum conderetur primū ibidem
myrtus prima arbor Romæ fata ibid.
myrtus in Romuli delubro ibidem
myrti mirum Romæ ibidem
myrti genera tria apud Catonem 167.1.p.
myrti vitilicatas plures ibidem
myrtus in ouatione & triumphis, ibid. m.
myrtus quæ loca amat 172.1.m.
myrti non decidunt folia 172.2.p.
myrti folia angusta 173.1.m.
myrtus in sacris 175.2.f.
myrtus quibus modis seritur 185.1.f. & 188.2.f.
myrto vita breuis 187.1.m.
myrtus vbi odoratissima 247.2.m.
myrtoperalon herba 311.2.p.
mys sculptor 375.1.p. & inde
mys piscis 365.1.f.
misenensis ager vbi Marij villa 199.1.m.
mysi consideratio 219.1.m. & inde. & 383.1.p.
myrtimeum, id est syluestre feniculum. 242.1.f.
myrticum vinum 155.2.p.
myrticus piscis 365.1.f.
myrtax gemma 402.2.m.
myrtax gemma 402.2.m.
myrtax Aegypti rex 402.2.m.

Pars prima

mithridatis ingens memoria 71.1.f.
mithridates quid erga Aquilium ducem. 369.1.p.
mithridatis currus aurei argenteiq; 374.2.f.
mithridates quædā à Lucul. victus 165.2.f.
mithridates quid circa laurum & myrtum egit 175.2.f.
mithridates quo confugit 52.1.m.
mithridates antiqui compositio 273.1.m.
mithridatis laus 285.1.p.
mithridates quotidie venenum bibit ibid.
mithridates viginti duabus linguis loquutus ibid. m. & 71.1.f.
mithridates quot annis regnavit ibid.
mithridatis diligentia 285.1.p. & inde
mithridatis scribium & libri ibid. m.
mithridatem Pomp. Gneus superat 71.2.f. & 273.1.m.
mithridatis gemma qualis 411.2.m.
mithridates Aquillo duci aurum in os infudit 369.1.p.
mithridatico bello vbi ciues saluati 17.1.f.
mithridaticum antidotum 285.1.m. & inde
mithridation herba Mithridati reperta. 289.1.p. & inde. & 292.2.m.
mytuli pisces quales 362.2.p.
mytuli piscis medicinæ ibidem
mytulum generatio 105.1.m.
myxa prunorum genus 146.2.f. & 185.2.f.
myxon piscis 396.1.m. & 361.1.f.
Mnastimus pictor 394.2.f.
mnasticeus pictor ibidem
mna pondus quid 254.2.f.
mnafon tyranus qui 392.1.p. & 5.
mnemophyes pictura 394.2.m.
mnemophyes medicus 243.2.f.
mneuidis regia 402.2.f.
Modulorum mulcorum species plures 781.2.f. & inde
modus rerum omnium vtilissimum 202.1.m.
modus seruare nescit humanum ingenium 296.2.m.
mœcenas Messius triennio sibi silentiū imperauit 317.2.m.
mœcenatis institutū vt in epulis pulli afina rum apponeretur 90.2.m.
mœcenatis febris 76.2.f.
mœcenati annos tres non contigit somnus ibidem
mœrcia vna 153.1.f.
mœris Aegypti rex 43.2.m.
mœris regis sepulchrum 404.1.p.
mœris ficus quales 164.1.m.
molarum versatiliū consideratio ac prodigia ex eis 407.1.p.
molæ lapideæ vbi optime ibidem
molæ mulieris consideratio 69.2.m. & 118.1.m. & inde
mola mulierum quomodo gignitur 118.1.m.
molan veri vumpentia 348.1.m.
mola falsa in sacris semper 354.1.f.
moleponium herba & ex eo medic. 298.1.p.
molere Ceres prima reperit 78.1.f.
moly herbæ consideratio 286.2.f.
moly laudatissima herbarum ibidem
moly herba venenata 254.2.p.
moly contra magicas artes 292.2.m.
molybdæna herba 294.1.m.
molybdæna consideratio 385.2.f.
molybditis quid 372.1.m. & inde
molutæ frumentorū consideratio 202.1.f.
molendi vim habentia 398.1.m.
molochon agraria quid 229.1.f.
molochites gemma qualis & vnde dicta 417.2.p.
moltur

molon herba qualis & ex ea medic. 297.2.p.
molluscum tuber 171.2.f.
mollusca nuce 165.1.f.
monaulum quis reperit 78.2.f.
mopedla facionis inuentrix 187.2.p.
monedularum furcitas 111.2.m.
monocerotis feræ descriptio 84.2.m.
monochromata quæ 372.2.m. & 387.1.f. & 388.1.m. & 389.2.p. & 390.1.m.
monopodia ex ære 376.2.m.
monstra plura 63.1.f. per totum
monstru homines plurimi 66.2.p. per totum. & 68.2.m. per totum
montes inter se concurrentes quando visi. 16.1.f. per totum
montes quæ ament 172.1.m.
montes ferum retinentes reijciuntque. 17.2.p.
montibus nubes existentes quid præsignant. 216.2.m.
Reliqua quære parte secundæ
monumenta quibus lapidibus sculpi debent 408.2.f.
morbi noui quibus locis hominibusque peculiaris 295.1.f. per totum
morbos carminibus tolli & inde 315.1.f.
morbi quidam dii crediti 21.1.p.
morborum exempla varia 76.2.p. per totum & 2.f.
morbis nihil caret 194.1.m.
morbi qualiter vitari possint 240.1.f.
morbi omnes quomodo pellantur 249.2.p.
morbi qui aperiunt 286.2.m.
morbos omnes tollens 287.1.p. & 291.2.m.
morbus quibus inflammatur 282.2.f.
morborū corporis totius remedia 297.2.f. & inde. & 320.1.m. & 345.1.f.
morbis longis locorum mutatio vtilis 317.1.p.
Molochion Græcus de Raphano librū edidit. 221.2.f.
mores corruptentia 180.2.m.
mores ciuiles prostrauit M. Scauri aedilitas. 405.2.p. & 399.1.m.
mores pudicos inducentia 310.2.p.
morum diuersorum exempla 70.2.p. per totum
morum maiestas 73.1.m. per totum
morion quid 254.2.p.
morion mandragoræ semen 293.2.f.
morion gemma 420.2.m.
mormyræ pisces 365.2.p.
morphnos aquilarum genus 107.1.f.
mortariorum lapidū consideratio 408.1.f.
mortem nunquam contingere nisi æstu maris recedente 18.1.f.
mortem ex minimis accidere 68.2.p.
mors sapissime inuocatur 76.2.m.
moris signa plurima 76.2.f. per totum
mortes repentinas plures 77.2.p. per totum
mortem sponte petentes 55.2.m.
morti vbi non subijciuntur homines ibid.
mortem sibi inferetes iucundi doloris causa 239.1.p.
mortem sponte accerentes 55.2.p.
mortis prædictio 320.1.f.
mortem sibi ob terrorem concipientes. 283.1.p.
mortem sibi concipientium corpora crucibus affixa 405.1.f.
mori interdum optimum 286.2.m.
mortis quid optimum 314.1.p.
mors tempestiua optima ibidem
mortis causa 282.2.p. & 283.1.p. & 286.2.m.
mortis signum in ægotante 317.2.f.
mors ex nauigandi inuentione 217.2.p.
mortales æternitate deæ donate non possunt 2.2.p.
mortuorum

Indicis Pliniani

mortuorum cu larvis iustari, proverbium prologo mortuos ad vitam herbis reuocari 235.2.m...

Quare Fœminarum remedia. muliones culicum genus 123.2.m, muliones vno tantum die viuunt 349.1.m...

murgentia vna 153.1.f, muria quid 354.2.m, murina inter vina ac dulcia nominata 136.2.p...

musca quo mortuæ renouantur 127.1.m, musca alis vehiculum & curru totum contegens 71.1.p...

musca quo mortuæ renouantur 127.1.m, musca alis vehiculum & curru totum contegens 71.1.p...

Pars Prima.

naporum differetia & ex eis medicinae 229.1.p, nardus differetia & ex eis medicinae 229.1.p...

natalium festum cum pulvere celebrantur 208.1.m, natiua differetia & ex eis medicinae 229.1.p...

Indicis Pliniani

nauem echoneis pisciculus vi retinet 357. 1. m. & f.
nauem quis primus reperit 79. 1. p.
naues ubi inuentae ibidem
nauium differentiae plures ibidem
nauem onerariam quis primus reperit ibidem

Pars Prima.

nili minimum maximumque augmentum ibidem
nili mures quales 106. 1. f. per totum
nili aqua genitalem vim habet ibidem
per totum
Reliqua quare parte secunda.
nilios gemma qualis 417. 2. p.
nimium quodlibet in omni vita perniciosisimum 136. 2. p.
nympharena gemma 420. 2. f.
noctium magnitudo quo deprehenditur 403. 1. f.
nox totius anni breuissima quando 211. 2. p.
noctium augmenta decrementsque 209. 2. m. & inde
noctes media vitae gaudia auferunt 76. 2. m. & 399. 1. p.
nocte ut die cementia animalia 128. 2. f.
noctuae futura praesagunt 216. 2. f.
noctua quibus auius inimica 336. 2. f.
noctuarum in medicinis usus 338. 1. m. & 339. 2. f. & 342. 1. f.
noctuarum auium confid. 209. 1. f.
per totum
noctuarum contra aues solers dimicatio ibidem
noctuarum cum accipitricum amicitia ibidem
noctua in Creta insula nulla est 111. 2. p.
noctuae & cornicis inimicitia 119. 1. f.
nocturna vigilia ad agendum 210. 1. m.
nocturna oppressiois remedia 310. 1. m.
noxij confecti quomodo cogi possint 283. 1. p.
Nubentes colus & fusus comitabantur 92. 1. m.
nubes quid praesagunt 216. 1. m. & inde
nubes quantum ascendunt 62. m. & inde
nubes quomodo causentur 91. p.
nubila quantum ascendunt 62. m. & inde
nubium imagines vnde 12. 2. p.
nudi homines semper incedentes 43. 1. f.
& 63. 2. p.
nudicatis celandae exemplum 318. 1. p.
numantina pyra 163. 1. p.
numae libri quales & ubi reperti 148. 2. m. per totum
numa Pythagoricus 148. 2. f.
numa philosophia ac iure pontificio delectatus ibidem
numae lex posthumia quae 156. 1. m.
numae de deorum cultu institutio 197. 2. m.
numa Fornacalia festa instituit ibidem
numa quando Rubigalia festa instituit 113. 1. p.
numa rex, sigulorum collegium Romae instituit 395. 2. f.
numam saepe fulmen impetrasse 112. 2. p.
numae de usu piscium lex 358. 1. m.
numae statua 367. 1. m.
nuncoreus Sefostridis filius 403. 2. f.
numenij praefecti gesta 61. 1. p.
numeri paris virtus ac vis 228. 2. m.
numeri impares vehementiores 315. 1. p.
numerus par in conuiuijs 315. 1. f.
numerus apud antiquos non erat vitra centum milia 373. 2. f.
numeri quaternarij uis 317. 2. f.
numidiana pyra 163. 1. p.
numidici vrsi Romam allati 88. 1. m.
numidicae aues 115. 1. p.
numidicum marmor 401. 2. f. & 386. 2. p. Reliqua quare parte secunda.
Nummorum consideratio, notae, diuersitas, variatio 368. 2. p. per totum
nummus aureus quando primum Romae 368. 2. f.
nundinarum tempore quae fieri licita & quae non 198. 1. m. & 315. 2. f.
nundinarum tempore vngues non resecantur 315. 2. f.
nuptiales faces ex qua arbore 172. 1. f.
nuptiarum tempore quo vebantur colore 92. 1. m. & 246. 1. m.
nuptijs adeps adhibebatur 322. 2. m. per totum
nuptiae cur cum lana fiebant 333. 1. f.
nuptiae non nisi augurijs fiebant 108. 1. p.
nuptijs nubes iuglandes adhibebantur 165. 1. p.
nuptiae nouae farreum praeferebant 198. 1. p.
nursini napi optimi 217. 2. p.
nursinae rapae mirae 204. 2. f.
nux bifera ubi 165. 1. f.
nux Ponticae quales ibidem m.
nux Asiatica ibidem
nucum arborum vmbrae noxiae 186. 2. f.
nucis iuglandis consideratio 165. 1. p. per totum
nucis iuglandis succus qualis 166. 1. f.
nux quibus constat ibidem 2. p.
nuxes quae itarim a ligno recedunt ibidem
nucis iuglandis vrus in nupijs & quare 165. 1. p.
nux lanæ tinguntur ibidem m.
nucis auellanae consideratio ibidem
nucis succus caryopon dicitur 144. 1. p.
nucum pinearum consideratio 162. 1. p. per totum, & 272. 2. m. & inde
nuci pruna quae 162. 1. f.
nux cito germinat 173. 2. p.
nux quo tempore semen efficit 174. 1. p.
nux quo tempore ferenda 189. 2. p.
nucis capis aduersantur 273. 1. p.
nucis Graecae natura & medicinae ex ea ibidem
nucis iuglandes vnde dicitur, & earum naturae ac medicinae ibidem
nucum iuglandium nomenclatura plura ibidem & inde
nucis oleum ad quid 269. 2. f.
nucis pincae medicinae 272. 2. m.
nucis auellanae natura & ex ea medicinae 273. 1. m. & inde.
OB A E R A T I vnde dicitur 375. 2. f.
Obeliscus quid 402. 2. m.
obelisci solis ibidem
obelisci a radio dicitur Aegyptijs ibidem
obelisco parit Cambyses, qui vbi non percerat ibidem f.
obelisci Aegyptij plures ibidem & inde
obeliscolorum consideratio ibidem & inde
obeliscus in campo Martio a quo 403. 1. f. & inde
obeliscus gnomonis vice ibidem
obeliscus Romae in Vaticano ibidem
obeliscus preciosissimus 417. 1. m.
obeliscus Vaticanus Circa a Caio imperatore 179. 1. m.
obliuionis aqua 350. 1. m.
obliuiosum quod maxime animal 85. 1. p.
obmutescendum remedia 236. 2. p. & 312. 1. f.
obolus quanti ponderis 254. 2. f.
obrizum quid 369. 2. p.
obscenum vitium non nisi in hominibus 117. 2. p.
obscuris lucem dare res ardua prologo 410. 1. f.
obsidiana viri genus 410. 1. f.
obsidianus lapis 420. 2. f.
obsidiana corona qualis 255. 2. p.
obsidius lapis 410. 1. f. & inde
obstetricis quibus medicamentis vntur 317. 2. f.
obtusifacientia corpus 297. 2. p. & 402. 1. f.
occandi disciplina & ars 207. 1. f. per totum
occuli syderum cognitio bifariam 209. 2. p.
occhi arbores ubi 138. 2. m.
oceani qui pisces maximi 95. 1. m. per totum
oceani

Indicis Pliniani

ocean totius navigatio 13. 2. m.
& inde
ocean magnitudo 14. 1. p. per totum
ocean fluxus refluxusque cur maiores 17.
2. m.
ocean meatus vbi mirus 168. 1. m.
ochra color 388. 1. m. & 2. p. & m.
ocymum herba quando praedendum 23.
2. f.
ocymum difficillime nascitur ibidem
ocymum quando & qualiter floret 222.
2. m.
ocymo nihil fecundius 223. 2. m.
ocymum cum maledictis ferendum est
ibidem
ocymum quando & quomodo ferendum
225. 1. f.
ocymum vnde dicitur 192. 2. f.
ocymum in quid degenerat 226. 2. m.
ocymum quando pallescitur ibidem
ocymum ferro tangi non vult ibidem f.
ocymifemen quale 227. 1. p.
ocymum quomodo rigandum ibidem m.
ocymum herba in vineis ferendum 192. 2. f.
& 205. 2. p.
ocymi vitia 234. 2. m.
ocymum hominibus vitandum ibidem
ocymo scorpionis gignuntur ibidem
ocymo pediculi generantur ibidem f.
ocymy medicinae ibidem & inde
ocymifyluetris medicinae ibidem 235. 1. p.
per totum
ocys quid 205. 2. p.
ocij fugiendi exemplum 12. 2. m. et inde
per totum & 121. 2. p. & 123. 2. f.
& 403. 2. p.
Ocno Aesculapij filius 394. 1. f.
ocreas quis primus reperit 78. 2. m.
ocriua ancilla miro modo grauida facta
410. 2. f.
octauo mense an homo nasci possit 68. 1. m.
per totum
octauis porticus 394. 2. p. & 400. 1. m.
& 400. 2. m.
octauis in scholis statuarum opera plura
399. 2. m. & 400. 1. m. & 42. m.
octauis porticus a quibus 401. 1. m.
octauis Marcelli mater 218. 2. p.
octauio consule cometes visus 7. 1. m.
octauis Cn. consul 8. 1. p.
octavianus C. Antiochum responsum mox-
dare coegit 377. 2. m.
octavianus Romanus eques 395. 2. m.
octavianus Augusti pater 400. 2. f.
oculata piscis 365. 1. f.
oculorum consideratio 128. 1. m. & inde
oculi ad comminationem non conuenientes
128. 2. p.
oculi nictantes pauoris indicium ibidem
oculi nictare non cessantes ibidem
oculi unicolores nulli ibidem
oculos cum bintis pupillis habentes 66. 2. f.
oculorum vilis exempla 71. 1. p.
per totum
oculorum homini deprauantur 128. 2. f.
oculi familiaris cognomen dedere ibidem
& inde
oculi nocturno tempore cernentes ibidem
128. 1. f.
oculi nouissime formantur in corpore 130.
1. f.
oculi primum moriuntur ibidem
oculorum indicia 136. 1. m.
oculi operiuntur morientibus, patefunt in
rogo 128. 2. m.
oculorum mira compositio ibidem.
& inde
oculorum pupillae consideratio ibidem
& inde
oculis obfoluta vis speculi ibidem

oculos aues a manibus cur appetuntur ibidem
oculos ternos quaternosque habentes cur
creditum 63. 2. m.
oculi quibusdam in pectore 43. 1. f.
oculos in humeris habentes 67. 1. m.
oculum unicum habentes 63. 2. m.
oculorum dolores ne sentiantur 271. 1. p.
oculis salubres aquae 349. 2. f. & inde
oculi preciosissima corporis pars 128. 1. m.
oculi non omnibus sunt animalibus ibidem
& inde
oculi diuersorum colorum non nisi homini
& equo 128. 1. f.
oculi maxima animi indicia ibidem 2. p.
oculi animi sedes ibidem
oculi quomodo sese purificant 128. 2. m.
oculi in arborum fuculis qui proprie dican-
tur 190. 2. p.
oculorum acies quo excitatur 229. 1. f.
oculos excecans liquor 138. 2. m.
oculus domini fertilissimus in agro 199. 2. m.
oculorum pilos incommodos replicantia.
397. 1. f.
oculorum albugo quo tollitur 254. 1. p.
& 397. 1. f.
oculus ferus herba qualis 293. 2. m.
oculi nigri nascentium si placeant 348. 1. f.
oculis contraria 260. 2. p. & 261. 1. m.
& 266. 2. f. & 277. 1. p.
oculorum claritati inimica 232. 1. p. & 234.
1. f. & 234. 2. m.
oculorum aciem heberantia 230. 2. f. & 231.
1. f. & 233. 2. f. & 238. 2. f. & 239. 2. f. & 263.
1. p. & 361. 1. p.
oculis vitia 235. 1. m. & inde & 237. 2. p.
& 267. 2. f. & 317. 2. f. & 333. 2. m. & 338.
2. f. & circa copiosa & 339. 1. p. & 414. 2. m.
& inde & 419. 1. p.
oculorum claritati conferentia 227. 2. f.
& 232. 1. p. & 233. 1. p. & 234. 1. p. & 235.
1. p. & 241. 2. p. & 242. 2. p. & 270. 1. p. & 275.
2. m. & 276. 2. m. & 279. 2. m. & 289. 2. f. &
293. 2. p. & inde per totum. & 294. 1. m. &
308. 1. f. & 319. 2. p. & 320. 2. m. & 338.
1. f. & 338. 1. f. & 2. p. & 355. 2. f. & 356.
1. p. & 358. 2. f. & 360. 2. f. & 361. 1. m.
oculorum aciem excitantia 229. 1. f. & 241.
2. f. & 242. 1. m. & 268. 1. m. & 279. 2. m. &
290. 1. f. & inde per totum
oculorum caliginis discutientia 230. 1. m.
& 231. 2. m. & 232. 2. m. & 242. 1. m. & 252.
2. m. & 270. 1. p. & 271. 1. m. & 279.
1. f. & 281. 2. p. & m. & 282. 1. m. & 288. 2. p.
& 290. 2. p. & 293. 1. f. per totum. & ibidem
2. p. & 294. 1. m. & 307. 2. m. & 317. 2. f.
& 319. 2. f. & 320. 2. p. & 325. 1. p. & m. &
338. 1. f. & 2. p. & 362. 2. p. & 382. 2. m. &
383. 1. f. & 414. 1. p.
oculorum scintillationibus quid proficit 232.
2. f.
oculorum aduersionis remedia 231. 2. m.
oculorum inflammationes sedantia 251. 2. f.
& 252. 1. p. & 253. 1. f. & 256. 2. f. & 269. 1. f.
et 271. 1. p. & 273. 1. f. & 276. 2. f. & 333.
2. m. & inde
oculorum plumbum tollentia 294. 1. m.
oculorum nubeculas discutientia 231. 2. m.
et 258. 2. p. & 311. 1. f. & 338. 2. p.
oculorum cicatrices emendantia. 230. 1. f.
et 231. 2. m. & 258. 2. p. & 311. 1. f. & 317.
2. f. & 319. 2. f. & 320. 2. m. & 325. 1. p. & m.
et 338. 2. m. & 360. 2. f. & 361. 1. p. & 362.
1. p. & 371. 1. f. & 408. 1. m.
oculorum epiphoras inhibentia 228. 1. f.
et 230. 1. f. & 234. 1. f. & 236. 2. f. & 238. 1. f.
et 239. 2. m. & 240. 2. f. & 241. 2. f. & 251. 1.
f. & 251. 2. m. & 253. 1. m. & 263. 1. m. & 267.
et 269. 2. m. & 270. 1. p. & 293. 1. f. & inde
per totum. & 294. 1. p. & 2. p. & 308. 1. f. &
309. 1. p. & 338. 1. f. & 339. 1. p. & inde
et 406. 2. m.
oculorum lacrymationes emendantia 263.
1. f. & 338. 1. f. & 407. 2. m.
oculis lacrymosis fricare frontem prodest
317. 1. f.
oculis sine sine lacrymantibus vitillissima
339. 1. p.
oculorum lippitudines curantia 309. 2. p.
et 318. 1. f. & 319. 2. f. & 325. 1. f. & 338. 2. f.
et 355. 2. f. & 361. 1. m. & 382. 1. p. & inde
oculis lippis aures fricare prodest 317. 1. m.
oculos luciosos, siue nyctalopas emendan-
tia 92. 2. f. & 271. 2. f. & 338. 2. f. & 361. 1. p.
oculorum agyloplas curantia 338. 2. m.
Vide Aegyloplas morbi remedia.
oculorum prerigia tollentia 265. 1. f. & 362.
1. p. & 382. 1. p.
oculorum epinyctidas sanantia 228. 1. f.
et 230. 2. m. & 269. 1. f. & 325. 1. p. & 361.
1. m.
oculorum vitata purgantia 250. 2. f. & 261.
2. m. & 263. 2. f. & 265. 1. f. & 268. 2. f. &
271. 2. f. & 294. 2. p. & 333. 2. m. & 338. 2. m.
et 382. 1. m. & 408. 1. m.
oculorum glaucomata curantia 319. 2. f.
et 338. 2. m. & 339. 2. p.
oculorum suffusiones discutientia 252. 2. p.
et 294. 1. f. & 313. 2. f. & 319. 2. f. & 320. 2. p.
et 338. 1. f. & 338. 1. f. & 295. 1. p. & 361. 1. p.
et 387. 1. f.
oculorum argema siue albuginem tollentia
230. 1. f. & 256. 2. p. & 258. 2. p. & 264. 1. f.
et 275. 1. f. & 279. 1. f. & 281. 2. p. & 282.
2. f. & 293. 1. f. & inde et 317. 2. f. & 319. 2. f. &
320. 2. f. & 325. 1. p. & 338. 1. f. & 2. p. &
382. 1. p. & 399. 1. p. & 362. 1. p. & 361. 2. m.
et 362. 2. p.
oculorum scabrie remedium 383. 1. p.
et 397. 2. f.
oculorum ruptas tuniculas adiuuantia 338.
2. p.
oculis idu cruentatis remedia 256. 2. f.
et 338. 2. m. & 361. 1. p.
oculorum tumorem ruboremque sedantia
263. 1. f. & 294. 1. m. & 361. 1. p.
oculis cruore suffusus conuenientia 407. 2. p.
oculorum nimium vigilijs fatigatum re-
media 383. 1. p.
oculis si quid incidit 238. 1. f. & 317. 2. p.
oculorum fordes purgantia 238. 1. m.
et 277. 2. m. & 382. 1. m.
oculorum morbi remedia 227. 2. f. & 228.
1. f. & 230. 1. f. & 231. 2. m. & inde et
232. 1. p. & 234. 1. f. & 239. 2. m. & 252. 2. m.
et 256. 2. f. & 262. 2. p. & 265. 1. f. & 268.
2. p. & 269. 1. f. & 270. 2. m. & 274. 2. f. &
277. 1. p. & 279. 1. f. & 280. 1. p. & m. &
282. 2. m. & 281. 1. m. & inde per totum. et
293. 2. p. & 294. 1. p. & inde multa et 305. 2.
f. & 306. 1. f. & 311. 1. p. & 311. 1. p. & 311. 1. p. &
319. 1. f. & 319. 2. f. & 320. 2. p. & m. &
323. 1. f. & 325. 1. p. & m. & 333. 2. p. & 334.
1. p. & 338. 1. f. & inde copiose et ibidem 2.
f. & inde plura et 350. 1. p. & 358. 1. f. & 359.
1. m. & 360. 2. f. & inde copiose et 382. 1. p.
et m. & 398. 1. p. & 407. 1. f. & 2. m. &
408. 1. p. & 408. 1. f.
oculis iumentorum peccorumque claritatem
facientia 281. 2. p. & 338. 1. f.
oculorum iumentorum albugines emen-
dantia 361. 1. p.
oculorum iumentorum medicamenta 293.
2. p.
oculorum superstitiosa medicamenta 271.
1. p. & 281. 2. p. & 316. 2. p. & 318. 1. f. &
388. 1. f. & 2. f. & 339. 1. p. & 361. 1. m.
et inde
odolypontes pisces 357. 2. p.
odiffex

Pars Prima.

odiffex Homeri materia 340. 1. f.
odium ex amulacione auidissimum 182.
1. p.
odium qua ratione incurritur 320. 1. f.
odontites herba qualis 311. 1. f.
odoramentorum differentia in quibus 245.
odoratorum sapor amarum ibidem
odoratissima quae sunt ibidem m.
odoratorum copia 141. 1. f.
odoratu salutare deficientibus quid 234. 2. f.
odor quid sit 95. 2. f.
odorum consideratio 166. 1. m. & f.
odore adulteratio deprahenditur 138. 2. f.
odorum materia, tractatur toto 12. libro &
prologo
odorem celerrime euanescere 144. 2. p.
odores optime seruantur in oleo 145. 1. m.
odorem non sentit qui gerit ibidem f.
odorum fructuum diuersitas 166. 1. f.
odor & sapor non simul in eodem ibidem
odores quotidie gigni 243. 1. m.
odor solertiam potu tollit 243. 2. f.
odoru differentia, natura, diuersitas 245. 2. p.
per totum
odore tantum viuentes homines 67. 1. f.
odorem grauem tollentia 269. 2. f.
& 270. 1. p.
odorem bonum facientia 270. 1. p.
oecum quid 409. 2. m.
oenanthe auis descriptio 112. 1. m.
oenanthe herba & ex ea medicinae 265. 1. f.
oenanthe quid 144. 1. p. & 157. 1. p.
& 161. 2. p.
oenanthes flos maxime durat 247. 2. p.
oenanthe vnde dicitur ibidem
oenanthe vbi optima 265. 1. f.
oenanthinum vnguentum 144. 2. p.
& 157. 1. p.
oenanthinum oleum 269. 1. f.
oenanthinum olei natura & medicinae ex eo
ibidem
oenanthe vinum 155. 2. p.
oenites pictor 394. 2. m.
oenothera herba qualis 302. 1. p.
& 304. 1. m.
oenotheris herba qualis 283. 1. f.
oenotri frater quis 27. 2. p.
Oesypi in medicinae vfus 338. 1. m. & 342.
1. p. & 348. 2. m.
oelyppum quid 333. 2. p.
oeltrus apum genus 122. 2. m.
oetum herba qualis 249. 1. m.
Oesij Clodiae senectus 76. 1. p.
Oesij hitionis interitus 77. 2. m.
Oleum ab oleo deductum nomen 397.
1. f.
oleagina vna quare dicitur 153. 2. m.
oleagini gemmae 415. 1. f.
olea Mineruae sacra 136. 2. f.
oleum non decidunt folia 172. 2. p.
oleum non accendebatur in sacris 167. 2. m.
oleum pollui prophanis vfibus fas non est
ibidem
olea corona vbi in vfu 160. 2. f.
olea consideratio 159. 2. f. & 173. 2. f.
olea quando primum in Italia ibidem
olea genera tria 160. 1. p.
olea fructum sator eius nullus vidit ibidem
olea tarde crescit ibidem
olea natura qualis 160. 1. f. per totum
oleum ne stringit, neue verberatur, vetus
lex 160. 2. p.
oleum morfu caprae sterilescente 161. 2. f.
& 195. 1. m.
olea frondes quales 173. 1. p. & m.
olea quando germinet 173. 2. f.
olea quando florescat ibidem
olea non sentit cariem neque vetustatem
179. 2. m.
olea apta valuarum cardinibus 180. 2. p.

olea prima in certamine Mineruae & Ne-
pruni 181. 1. p.
oleam ducentis annis viuere ibidem m.
olea quando maxime nocet pluvia 182. 1. f.
& 194. 2. f.
olearum conceptus quando 182. 1. f.
olea quibus gaudet 184. 2. f.
olea plantae quantum inter se distare de-
bent 187. 1. p.
olea in Betica maxima arborum ibidem
olea miliaria cur dicitur ibidem
olearum insitio 188. 2. m.
olearum plantationis consideratio 188. 2. f.
per totum
olearum taleae quales esse debent & quo-
modo ponendae ibidem
olea quibus locis, & quo tempore ferendae
189. 1. p.
olea vbi non bene ponitur ibidem m.
olea quae vitibus apta 193. 1. p.
olearum morbus 194. 2. p. & m. & inde
olea quam capra lambit sterilescent 195. 1. m.
olea qualiter fertiles fiunt 196. 2. f.
olea vbi non nascitur 247. 1. p.
olearum arborum medicinae 268. 2. m.
per totum
olearum florum medicinae 268. 2. f. & inde,
odorem bonum facientia ibidem
olea radices medicinae 183. 2. p.
oleis solum quod optimum 183. 2. p.
olea & quercus inter se inimicae 274. 1. f.
oleum quid sit 160. 1. f.
olei liquor membra recreat 136. 2. f.
oleum aptissimum ad vnguenta seruanda
145. 1. m.
olei consideratio 160. 1. m. & inde
per totum.
oleo vetustas tedium affert ibidem
oleum in Italia optimum ibidem
oleum in vnguentis ibidem
olei augmentum quando ibidem f.
oleum quando & quibus vitatur ibidem
olei causa calor est ibidem
olei pauca differentiae 160. 2. f.
olei vni palati gratia nulla ibidem
olei naturae descriptio ibidem per totum
olei vtilitas ibidem
oleum in gymnasijs vfus ibidem
oleum quomodo faciendum 161. 1. p.
per totum
olei veteris vfus 161. 2. m.
olei factij consideratio 161. 1. m. & inde.
per totum
oleum quidam est piscibus faciunt 161. 2. p.
oleo Saturni simulacrum repletum Romae
ibidem m.
oleum vvas feruat ne a vespis ranganur
163. 2. f.
olei liquor foris hominibus gratissimus
159. 2. m.
olei liquor necessarius ibidem
olei caritas futura quomodo dignoscitur
212. 1. f. & inde
oleum ante tempus emptum, a Thalete De
moeritoq; ibidem
oleum quae odium 220. 2. f.
oleum ex castaneis vbi 161. 2. p.
oleum ex Raphanis femine 221. 2. p.
oleum Sefamae vbi 61. 2. p.
olei balsamini natura & medicinae ex eo
270. 1. p.
oleum herbaceum quid & ad quid vile
ibidem m.
oleum laurinum & ex eo medicinae 269.
2. m.
olei medicinae 269. 1. f. et inde per totum
oleum quod optimum ibidem
olei omphacis natura, & medicinae ex eo
269. 1. f.
olei canthini natura & ex eo medicinae ibid.
olei effectus ibidem

olei ciciini natura & ex eo medicinae 269.
2. p.
olei factij medicinae 269. 1. f. per totum
oleum picem e pannis extrahit 274. 2. p.
oleum calci solum miscetur ibidem
oleo quaedam restinguntur 371. 2. p.
oleo extinguntur quaedam quae aqua accen-
duntur 407. 1. f.
oleum in quibusdam reperiri fontibus 350.
1. f.
oleo apes & reliqua insecta exanimantur
123. 2. f.
oleum a quo repertum primo 78. 2. m.
oleasterne plumbi genus 385. 1. f.
oleaster arbor quae loca amet 172. 1. m.
& 189. 1. m.
oleaster non sentit cariem neque vetustatem
179. 2. m.
oleaster quo primo Hercules coronatus est
181. 1. p.
oleastri corona in olympicis 160. 2. f.
oleastri factitium oleum quale 161. 1. f.
oleastrum buxum quale 172. 1. p.
oleastri natura & medicinae ex eo 269. 1. m.
per totum
oleastro se elephants sanant 86. 1. m.
oleus vates 314. 2. p.
Olympias pictrix foemina 395. 1. p.
olympias Thebana medicinae perita 240.
2. p. & 330. 1. p.
olympiaz victoribus statuae dicantur 377.
1. p.
olympiaz statuarum ingens copia 378. 1. f.
olympia quae equa vicerit 118. 1. p.
olympiaz quis semper victor 75. 2. m.
olympiaz athleticam Hercules instituit 79.
1. p.
olympias ventus 9. 2. f.
olympias ventus Euboiae peculiaris 195.
1. p.
olympiorum ludorum corona 160. 2. f.
olympus Macedoniae mons Buxo abundat
172. 1. p.
olympus mons Lauro abundat 175. 2. f.
Reliqua quare parte secunda.
olympij Iouis simulacrum quale & a quo
74. 1. p. & 379. 1. f. & 381. 1. p. & 399. 2. f.
& 389. 2. p.
olyra tritici genus 200. 2. f. & 201. 2. m.
& 202. 1. p. & 202. 2. m. & 262. 1. f.
olyrae tritici medicinae 262. 1. f.
olyrae consideratio capite primo & septem
sequentibus libri 15.
Oliua Mineruae sacra 92. 2. f. & 136. 2. f.
oliua vbi sterilis 138. 1. m.
oliua quando primo in Italia 159. 2. f.
oliua vbi proueniat & vbi non 160. 1. p.
per totum
oliuae genera tria ibidem
oliuae liquores varij & eorum bonitas ibid.
& inde
oliua quando colligi debet ibidem m. & f.
oliuarum baccas vbi aues non appetunt
160. 1. m.
oliuae natura qualis ibidem f. per totum
oliua quid in se habeat ibidem
oliuae amurca quid ibidem 161. 2. f.
per totum
oliuae colligendae lex quae 160. 2. p.
oliuae nomina plura ibidem 161. 1. p.
& inde. & per totum
oliuae collectae seruandae ratio 160. 2. m.
oliuae quomodo condiuntur ibidem
161. 1. p. & per totum
oliuarum cultura 161. 1. p. per totum
oliua vbi ferenda ibidem
oliua quibus infestatur ibidem
oliuarum seruandarum ratio ibidem
per totum
oliuarum baccae 160. 1. p.
oliuae

Indicis Pliniani

oliuae succus qualis 166.1.f.
olivas in melleo erucæ depalcunt 194.2.f.
oliua quando colligenda 214.2.m.
oliuae flores apes non attingunt 247.2.f.
oliva vñs & medicinz 268.2.f. & inde
oliva si à capra lambatur sterilefcit 92.2.f.
olivañtibz lex 160.2.p.
olivetri difpofitio 189.1.p. & m.
oliveti prodigium 195.2.f.
ololygones ranarum mares 129.2.f.
olorum alitum confideratio 110.2.f.
& inde
olorum in morte flebilis cantus fabulofus, ibidem
oloris cum aquila inimicitia 119.1.f.
olorum fimilitudinem onocrotali habent 115.1.p.
olus quam terram cupiat 206.2.m.
olera ne vermes rodant 226.2.f.
oleris martini medicinz 362.1.f.
Olufarum herba, & eius natura lausque 225.2.f.
olufarum & ex eo medicinz 234.2.p.
ombrina gemma 420.2.f.
omæ ficus quæ 164.1.m.
Omphacij olei confideratio 157.1.p.
omphacij olei natura & medicinz ex eo 269.1.f.
omphacium vinum quomodo fiat 157.1.p.
omphacij vini medicinz 265.1.m.
omphacocarpus herba qualis 307.1.m.
Onagri, id est fylueftris afini confideratio 91.1.p. & inde
onagri vbi præcipui ibidem
onagri feræ in medicinis vñs 324.1.f.
& 328.1.p.
onagri vbi non funt 94.1.f.
onchitricus fcriptor quis 56.2.p. & 57.2.p. & 67.2.p.
Onyches marmor 402.1.f.
onychis gemmæ confideratio 416.1.p.
onychis pifces 364.1.f.
onychina pyra 163.1.p.
onychitis cadmiæ genus 382.1.p.
onychipuncta gemma 417.2.f.
Onifcos vermis 339.1.f. & 343.2.p.
& 344.1.f.
onitris, id est origanum 237.2.m.
onitis Heraclij herbæ genus ibidem f.
onyx pifcis 365.1.f.
onochilos herba & ex ea medicinz 258.1.m.
per totum
onocrotali aues quales 115.1.p.
ononis herba 249.1.f. & 2.5. & 306.2.f.
Onopyxos herba 249.2.m.
onopordon herba qualis 311.1.f.
onofma herba qualis ibidem
opali gemmæ confideratio 415.2.p.
opali gemmæ vitia ibidem m. & inde
opheothaphyle frutex 150.2.f.
ophticardelos gemma 420.2.f.
ophidion pifcis 365.1.f.
ophion animal 323.2.p. & 349.1.p.
ophioftaphlos vitis genus 266.1.f.
ophites marmor vnde 402.1.m. & 408.1.f.
ophiufa herba qualis 283.1.p.
ophrys herba qualis 305.1.p.
opifera zedes 120.1.p.
opimiana vina cur dicta 156.2.m.
opimius L. confil 154.1.f.
opimius contra C. Gracchum 154.2.p. & 369.1.p.
opij veneni remedia 292.2.m.
opij venena quo extinguntur 237.2.f.
opion quid & qualiter fiat 239.1.p. & circa
opion mortem afferunt ibidem
opij experimentum quod ibidem m.
opion quomodo optime feruetur ibidem
opion medicus 229.2.f. & 259.2.f.

Indicis Pliniani

opithotonon quid 326.1.f.
opithotononcorum, id est cervicis rigore labo-
rantium remedia 229.2.m. & 230.1.p.
& 233.1.p. & 236.2.p. & 238.2.f. & 240.2.
p. & 241.1.m. & 251.1.p. & 256.2.p. & 259.
2.m. & 261.1.f. & 276.2.m. & 280.1.m. &
302.1.p. & 303.1.m. & 310.1.m. & 326.1.f.
& 356.1.f. & 362.1.p.
opobalfamum quid 143.1.m.
opocarpatum venenum 324.1.f.
opacarpathon & eius remedium 362.2.p.
opopanax in yriaca 242.2.f.
oporic medicamentum 281.1.m.
oppida in deorum tutela 314.2.m.
& inde
oppidum Cecrops primus inftituit 78.1.f.
oppius Capito quis 69.2.m.
oppugnatio vrbium quibus verbis fiat 314.
2.m.
opuntia herba qualis 250.1.m.
opus quod cui aptum tempore 210.1.f.
& circa
opera quali luna perficienda 210.2.m.
per totum
opera artificum mira 402.2.m. & inde & 7.
fequentibus capitibus
oracionis profaice inuentor 48.1.m.
& 79.1.p.
oracius Cocles à ponte sublicio hoftes ar-
cuit 377.1.f. & 405.1.p.
oracij Coclitis ftatua 377.1.f. & 2.f.
oracij ter gemini 67.2.f.
orbicularis figura qualis 1.1.m. per totum
orbis miracula feptem. Quære Miracula or-
bis feptem
orbitas in fumma autoritate 152.1.p.
orbonæ dex aded Romæ vbi 2.1.p.
orca pifcis in Orlentis portu quando vifa 93.2.p.
orcarum cum balenis pugna ibidem & inde
orca pifces 95.2.p. & 365.1.p.
orca gemma 420.2.f.
orchis herba qualis 309.1.p.
orchis herba medicinz 301.1.p. & 303.
1.m. & 304.1.m.
orchis pifcis qualis 357.2.f.
orchites genus oleæ 160.1.p. & 2.p.
orchomenius calamus fitulifis apus 177.
1.m. & f.
orchomenij lacus mirum de calamis ibi-
dem f.
orecynos pifcis 365.1.f.
ordearia pyra 163.1.p.
oreon herba qualis 311.2.m.
oreofelinum herba 224.1.p.
oreofelinum defcriptio ac medicinz ex eo 234.
2.p.
oreftes Aegilthum perimit 394.2.m.
oreftis corpus refolium & eius magnitudo 70.1.m.
oreftis iudicij fculptura 375.1.m.
oreftis pictura 394.2.m.
orficus Cornelius confil 72.f.
orficus Romanus 68.1.m.
organa hydraulica quis inuenerit 732.f.
orientis populi quo vino vtantur 157.1.m.
orientis populi potus ex fruge 159.2.p.
orientis populi funes ex palmæ folijs faciunt 173.1.p.
orientis populi bella calamis conficiunt 176.2.f. & inde
orientis mare referunt fyluis 151.1.m.
orientis locis nihil nafci ibidem f.
orientis pix optima 158.1.f.
orientis velles ex qua materia 280.1.m.
origani herbæ confideratio & medicinz ex eo 237.2.m. per totum. & 246.2.f.
origani feimen minimum 246.2.f.
origanum & bafilicæ inimica 274.1.f.
origanum Heracleoticum quo 287.1.m.

Pars Prima.

offa e terra nactentia 407.1.p.
offa fracta quibus extrahuntur 241.2.f.
& 252.1.f. & 264.1.f. & 266.1.m. & f. &
293.1.p. & m. & 303.2.f. & 383.1.f.
offea ligna quæ 178.1.f.
offei lapides 407.1.p.
offifraga auis 107.2.m. & f.
offifragi in medicinis vñs 343.2.f. & 344.
1.p. & f.
officines aues quales 109.2.m. & 111.2.f.
& 112.1.m.
offitatio latalis grauidis 68.1.f.
officulum dare propinquis cur inftitutum 156.1.f.
offyris dei templum inclytum 44.1.f.
& inde
offyris herba qualis 311.2.p.
offyrites herba 341.1.f.
offentorum libri Ariftandri 195.2.p.
offentorum vires 314.2.m.
offentorum interpretatio à quo reperta 78.
2.f.
offentorum materia 108.2.f. & 109.1.p.
& 110.1.p. & 112.2.p. per totum & 195.
2.p. per totum & 206.2.m. & 94.1.p.
offtracias gemma 420.2.f.
offtracites gemma ibidem
offtracius pifcis 364.1.f.
offtracitæ lapides quales 407.1.f. & 419.2.p.
offtracitis Cadmiæ genus 382.1.p.
offtra lunari potestate augeri, minuique 8.2.f.
Offtrearum viuaria à quo primum 105.2.f.
offtreæ filicum duritia teguntur 97.1.m.
offtrearum natura 104.2.f. & inde
offtrearum generatio 105.1.f.
offtreæ capita non habent 127.2.m.
offtreæ vbi optima 105.2.f. & 360.2.p.
& inde
offtreorum confideratio, natura, bonitas, lo-
ca 260.2.f. & inde per totum
offtreorum magnitudo ibidem 2.m.
offtreorum medicinz ibidem & m.
offtreorum copia vbi 56.2.p.
offtreæ 101.2.p. & 365.1.p. et inde
offtrya arbor 150.1.f.
offtryx arbor ibidem
Orthonæ herba qualis 311.1.f.
orthonis M. inuentum 145.1.f.
ortria pifcis 365.1.f.
ortides aues quales 110.2.p.
ortis auis qualis 111.1.p.
Oruas quis primus Romam ingreffus 167.
1.m.
orantes Myrtea corona vtchantur ibidem
quidij liber de pifcibus 357.2.m. & 365.
1.f.
orues quando lauandæ 211.1.f.
orues quando tendendæ 211.2.p.
orues qua ratione foeminas pariant 215.1.f.
orues qualiter pascendæ 349.1.m.
orues qua ratione gignantur 349.1.m.
orues aquis colore mutantur 350.1.p.
& inde
oruium impendio mulctatio dicebatur 198.
1.p.
oruium honor apud veteres ibidem
oruium effigies in ære à Seruio rege primum
ibidem
oruium dente fegetes depalcendæ 206.1.f.
oruium lac quale 222.1.m.
oruium in medicinis vñs 345.1.p. & 346.
2.f.
-oruium genera duo 91.2.f.
oruium generofitatis figna 92.1.f.
oruium caude cubitales ibidem
ouorum confideratio 333.2.p. per totum
oua pro vñs habita 107.1.m.
ouorum natura, medicinz que 333.2.f.
per totum

Pars Prima.

oua quo tempore fupponenda 214.2.f.
oua quod modis in cibis 334.1.f.
ouorum glutinum ibidem 2.p.
ouo perfulum lignum, non ardet ibidem
ouorum mirum ibidem & inde
oua, quæ quadrupes pariant 115.2.m.
per totum
ouorum auium differentiz ibidem
per totum
oua oblonga gravioris faporis fecundum
Horatium ibidem f.
oua quæ foeminam, & quæ marem pariant,
ibidem
oua qualiter incubanda 116.1.m.
oua fterilia qua arte nofcuntur ibidem
oua citra incubitum gignentia ibidem f.
ouorum auguria 116.1.f. per totum
oua fine gallinis igne fouentur ibidem
oua hypenemia quæ 116.2.f. & 117.1.m.
oua vrina 117.1.m.
oua fine maribus interdum nafci ibidem
& inde
oua zephyria quæ ibidem
oua aceto macerata emolliri, vt per annulos
tranfeant ibidem
oua quomodo optime feruentur ibidem
oua fine incubitu vbi nafcantur 116.1.f.
ouorum experimentum pulchritum ibidem
ouis viuentes homines 38.1.f.
oxalidis herbæ confideratio 240.2.m.
oxycedrus arbor 147.1.p.
oxygala quid 322.2.m.
oxylapathon herba, & medicinz ex eo 240.
2.m. f.
oxymel qualites fiat 157.2.m.
oxymelitis confectio, & medicinz ex eo
268.1.f. & inde
oxymyrina herba qualis 294.1.f.
oxymyrine arbor 161.2.p. & 167.1.p.
oxymyrine officina natura, & ex ea medicinz
269.2.f.
oxymyrine quid, & ex ea medicinz 274.
1.p.
oxypora quæ fiat 242.1.f.
oxyis funci genus 250.2.p.
oxyis herba qualis 311.2.p.
oxyfchenon funci genus 250.2.p.
oxytriphylon quid 246.2.m.
ozena pifcis 100.1.f.
ozenarum morbi remedia 280.1.f.
ozenitis virus redoler 139.1.m.
P
Pabula luxuriosa non femper pinguis
folij indicium effe 183.1.m.
pacuuus Taurus ædilis plebis 377.1.f.
pacuiij Poetæ pictura 387.2.p.
pacuuus poeta Ennij nepos ibidem
pades arbor quæ 29.1.p.
padus fluius non vifus Herodoto 137.
2.m.
pæantides gemmæ 421.1.p.
pæderos herba 226.1.f. & 259.2.m.
pæderos gemma 415.2.m. & 418.1.m. f.
pæoniz herbæ confideratio 287.1.p. & inde:
& 310.1.p.
pæoniz herbæ medicinz 303.2.m. & 304.
1.f.
pæon medicus ibidem
pagana lex qualis 315.1.f.
pagri pifcis confideratio 98.1.m.
pagri pifcis in medicinis vñs 363.1.f.
paguri cancorum genus 100.2.f.
palacrae auri genus 370.2.p.
palacrae auri genus ibidem
pala arbor qualis 138.1.p. per totum
palatina tribus Romana 198.1.m.
palatina domus à quibus 400.2.f.
palatina Venus 399.1.m.
palatina zedes Apollinis 411.2.m.
palamedis facee gladium condentis pictura
394.1.p.
palamedes quas literas reperit 78.1.f. & 2.f.
palearum confideratio, differentia, vñs &
213.2.m.
palearum tritici vel hordei medicinz 262.
1.f.
palearum tritici medicinz ibidem
paleæ optima quæ 205.1.f.
palearum lutum quod 163.2.m.
paleamonis in fignis Grammatici ager 154.
1.p.
pallidium fydu 210.2.f.
pallimpifa quid 276.2.m.
palluri arboris confideratio 150.1.p.
paliurus arbor quando germinet 173.2.p.
paliuri arboris medicinz 280.2.p.
paliurus pinæ genus ibidem
pallas. Quære Minerua.
pallas feruus quidam dicitur 373.2.f.
pallorem inducentia 236.2.f. & 237.1.m.
& 240.1.p.
palmarum arborum confideratio, natura,
genera 145.2.m. per totum
palme in Italia fertiles ibidem 175.2.f.
palme vinum ferunt, & panem faciunt 145.
2.m. & 146.2.m. & 157.1.m.
palmarum fexus 145.2.f. & 146.1.p.
palmarum genera quadraginta nouem 146.
2.f.
palma ex fe ipfa renafcens vbi fit ibidem
palmis ftrangulati milites Alexandri 146.
2.m. f.
palmarum folia in vñs fcribendi 147.2.f.
palme in Aethiopia qualis 149.1.p.
palmarum succus qualis 166.1.f.
palmarum fuctus quo placeant ibidem
2.m.
palme ftatim à ligno recedunt ibidem 2.p.
palmarum fructus fine ligno ibidem
palmis non decidunt folia 172.2.p.
palmarum folijs funes faciunt 173.1.p.
& 218.2.f.
palmarum folia duplicia 173.1.m.
palme facile fructum perdunt 174.1.m.
palma pondus valde fuffinet, quoniam in
difertum curuatur 180.1.f.
palma Deli infulæ vetuftiffima 181.1.p.
palma quomodo fiat fterilis 194.2.m.
palmarum nemora vbi 45.2.p.
palmarum vinum 145.2.m.
palmarum nobilitas vitibus oleisque proxi-
ma 270.1.m.
palmarum fructus quibus inutilis ibidem
palmarum medicinz ibidem per totum.
& ibidem f. per totum
palme vbi probatiffimæ 270.1.f.
palme Elatae, fide Spathe, natura, ibidem
palmati lapides quales 407.1.p.
palmei vini medicinz 267.2.m.
palmeo vino qui vtantur 157.1.m.
palmefia vina vnde 155.1.m. & 157.1.m.
palmiprimum quid 157.1.m.
palme meridiem fpectare debent 193.1.p.
& f.
palmatum vitium confideratio 191.2.f.
& 193.1.p.
palpebrarum animalium confideratio 128.
2.f.
palpebræ quibus non funt 129.1.p.
palpebræ cur à natura datæ ibidem
palpebræ deficient, Venere abundantibus
ibidem
palpebrarum pilij quo difponuntur 260.
2.p.
palpebrarum morbi remedia 271.1.f.
& 276.1.f. & 2.5. & 294.1.m. & 294.2.p.
& 320.1.p. & 325.1.f. & 348.2.p. & 361.
1.p. & f.
palumbium

Indicis Pliniani

palumbium autum consideratio 113. 1. m, per totum
palumbes lauro sese purgant 86. 1. f.
palumbes hyeme abeunt 111. 1. m.
palumbi bis anno pariant 116. 1. p.
palumbi quot ova pariant, & eorum incubandi ritus 116. 2. m, & inde
palorum consideratio 189. 2. f.
per totum
pamphilus pictor 390. 2. m, & 393. 2. p.
pamphilus Behij interitus 77. 2. p.
pamphilus Qu. consul 148. 2. m.
pamphila mulier Bombicina vestis repetrix 124. 2. p.
pampinariium quid 191. 2. f.
pampinandi tempus quando 211. 1. f.
& 2. p.
pampinorum medicinae 265. 1. p. & 2. m.
pan Deus, vide infra Panos.
panax herba idem quod ligusticum secundum quosdam 237. 1. f.
panax contra serpentes ibidem
panacea Aesculapij filia 394. 1. f.
panaces Chironion 287. 1. p. & 289. 1. m, & 292. 2. f.
panacis consideratio 143. 2. m, & 227. 1. f.
panacis oleum 161. 2. m.
panacis sapor 227. 1. f. et inde
panacis herbae varia nomina 225. 2. f.
panacis herbae consideratio 287. 1. p.
& inde, & 291. 1. m, & 292. 2. f. & 293. 1. f.
panaciam filiam suam appellavit Alcipeion 287. 1. p.
panacis herbae medicinae 297. 1. m, & 299. 2. m, & 300. 2. p. & 301. 1. f. & 2. f. & 302. 1. p. m, & 303. 2. p. & 304. 1. f. & 2. p.
panacheion vnguentum apud Athenas 144. 2. p.
panchrestos quid 272. 1. f. & 407. 2. m.
panchros gemma 420. 2. f.
pancratium simulacrum 379. 2. p.
pancratio, idest, Cichorium 232. 2. p.
pancratio herba qualis 311. 2. 1. f.
pandecta librorum inscriptiones prologo primi lib.
panaxus pictor 389. 2. p. m.
panaxus fil. Phidias 409. 1. f.
paneros gemma 420. 2. f.
pangaei montis rosa 244. 1. f.
pangonius gemma 420. 2. f.
panicum fruges quando seredum 200. 1. m, & 211. 1. m.
panici spica qualis 200. 1. f.
panicum vnde dictum ibidem
panici genera plura ibidem
panici vici in Gallia, & Aquitania 203. 1. p.
panicum vbi feri non debet ibidem
& 211. 1. m.
panicum ne aues tangant 206. 1. f.
panicum vbi ferendum ibidem 2. p.
& 211. 1. m.
panicum, & ex eo medicinae 262. 2. f.
paniculae flos si aures intrat exurdat 364. 2. f.
panis differentiae, & medicinae ex eo 263. 1. m, & inde
panis nauticus ad quid vitilis ibidem
panis Sitanus ad quid ibidem
panem consicere Ceres reperit 78. 1. f.
panis e milio, & panico 200. 2. p.
panis varia pondera 201. 1. m, & inde
panes quot ex medio tritici 202. 2. p.
panis facendi ratio, & eius differentiae 203. 1. m, per totum
panis vbi fiat ex piscibus 67. 2. m.
panis appellationes vnde ibidem & inde
panis varia confectio ibidem & inde
panes ipsi Romani faciebant 283. 2. p.

panem facendi ratio mulieribus propria ibidem
panes secundum dignitatem personarum 220. 1. m, et inde
panis Alexandrinus qualis 237. 1. m.
panis cum Aniso conditur 238. 1. m, & inde
panis ex herba vbi fiat 258. 2. p, & inde
panis saluberrimus quis 259. 1. m.
panisici pictura 394. 2. m.
pannucea poma 162. 2. f.
panorum morbis, idest, faucium, aurium ve & inguinum, tumorum remedia 227. 2. f. & 235. 1. m, & 240. 1. p, & m, & 251. 1. p, & 252. 1. f. & 256. 2. p, & 257. 1. m, & 258. 2. f. & 259. 1. f. & 262. 2. p, & f. & 263. 2. p, & 264. 1. p. m, & f. & 268. 2. p, & f. & 271. 2. m, & 272. 1. f. & 274. 2. f. & 275. 1. p, & 2. p, & m, & 276. 1. f. & 2. p, & 277. 2. f. & 279. 2. m, & 280. 2. p, & 284. 1. m, & 300. 2. f. & 308. 2. f. & 309. 2. f. & 316. 2. f. & 318. 1. m, & 321. 1. m, & 323. 1. p, & 344. 2. m, & 359. 2. p, & 360. 2. m, & 382. 1. f. & 398. 1. m, & 406. 2. f.
panos Dei pictura 390. 1. p, & 392. 1. f.
panos simulacrum 400. 1. f. & 2. f.
panse vnde dicti 134. 2. m.
panse Serullij interitus 77. 2. p.
pansebastos gemma 420. 2. f.
pantherarum consideratio 83. 2. p.
per totum, & 86. 1. m.
panthera auxilij causa ad hominem confugit 83. 2. p, & inde
pantherarum maculae spectandae ibidem f.
pantherarum odor quadrupes allicit ibidem
pantherarum affus ibidem
pantherae senatus consulto statutum ne in Italiam adueherentur ibidem
pantherae a quibus in aedilitate Romam aduectae ibidem
pantherae Aconito necantur 86. 1. m, & 305. 2. m.
pantherae in seruandis vnguibz ingenium 82. 2. p.
panthera sola odorata inter animalia 245. 2. m.
pantherarum oculi quales 415. 1. p.
panthera cor maximum 130. 2. p.
pantheris quid contrarium 305. 2. m.
pantherarum carnibus viuentes homines 63. 2. f.
pantherae quos non attingant 336. 1. p.
pantherinae mense citrea 149. 1. f.
pantheon templum Romae quale, & a quo 376. 2. m, & 400. 2. f. & 405. 1. p.
panticapeum vrbis Cimmerica laurum non nutrit 175. 2. f.
papauei herba in honore apud Romanos 226. 1. f.
papaueis succus soporiferus mortem affert 238. 2. f.
papaueis syluestris natura, & medicinae ex eo 239. 1. p.
papaueis genera plura 238. 2. f. & duobus mox sequentibus capitibus
papaueis medicinae ibidem & inde,
papaueis capri sapor qualis ibidem
papauei folia quando cadunt 200. 2. m.
papauei quando ferendum 208. 2. f. & 210. 1. p.
papauei contra faucium morbum ibidem
papaueis genera, natura, satio, vici 226. 1. m.
papauei a Tarquinio Superbo cur excussa ibidem f.
papauei vestes 92. 1. m.
papellus Sex. consul 109. 1. m.
papilio, vermis inter mala medicameta numeratur 384. 2. p.

papilio Apum inimicus 123. 2. f.
papiliones quo nascantur modo 126. 2. m.
papilionis aduentus, veris initium indicat 209. 1. m.
papilionis Apum pestis quo tolluntur 248. 2. p.
papinius Sex. consul 107. 1. f.
papinius Sex. consul Plinij tempore 162. 2. m.
papyriana lex 368. 2. f.
papyrius Cn. cum dentibus natus 69. 2. f.
papyrius Cn. consul 81. 1. p.
papyrij L. praetoris iudicium 68. 1. f.
papyrij Lucij votum si Samnites vicisset 156. 1. f.
papyrius Maso de Corsis triumphat Myrto coronatus 167. 1. m.
papyrij cursoris dictum de radice 186. 1. f.
papyrius Curof quid in terrorem praetoris Praenestinum ibidem
papyrij Fabiani laus 406. 1. f.
papyrianum horologium 79. 2. m.
papyri fructus consideratio 147. 2. f. & 148. 1. f.
papyri fructus medicinae 279. 1. m, & inde
papyrum neutri generis 148. 1. p.
papyro dij coronabantur ibidem
papyro quidam nauigia texunt ibidem
& 56. 2. m.
papyri vici varius 148. 1. p.
papyri pomum quod 166. 2. m.
pappo genus feminis 249. 2. f.
pappus herba 294. 2. f.
pappum quid 150. 2. p.
papulas vlcera generantia 240. 1. p.
papularum, idest, Tuberculorum corporis quas bruffola Itali nominant remedia 232. 1. f. & 273. 2. m, & 277. 1. m, & 302. 2. p. & 323. 1. p, & 329. 1. m, & 356. 1. p, & 397. 2. m, & 398. 1. f.
parra auis quo tempore non apparet 213. 1. f.
parra auis qualis 127. 1. f.
parallon herba 239. 2. p.
paralyticum remedia 228. 2. m, & 237. 1. f. & 261. 1. f. & 276. 2. m, & 308. 1. p, & 308. 1. m, & 310. 1. f. & 345. 1. f. & 356. 1. m, & 359. 1. f.
paralyticorum remedia 233. 1. p, & 237. 1. m, & 261. 2. m, & 279. 2. p, & 288. 1. f. & 322. 1. f. & 338. 2. m.
paralus herba quae 299. 2. p.
parantites gemmae 418. 1. m.
paraphorum Aluminis species 397. 2. m.
parafangae mensurarum genus 359. 1. f.
parafangae pictor 388. 2. m, & 390. 1. m, & f.
parassij pictoris pater quis 389. 2. f.
parassij pictoris opera ibidem & inde per totum
pardalichanes, idest, Aconitum 86. 1. m.
pardalium genus vnguenti 144. 2. p.
pardalios gemmae 422. 2. m.
pardorum serarum consideratio 83. 2. f. & 119. 1. f.
pardi ferre qualiter vngues custodiant 82. 2. p.
pardi lingua qualis 129. 2. f.
parentadi consuetudo qualiter 204. 1. m.
parentum honoris, ac reuerentiae exemplum 73. 2. p, & 283. 2. f.
parentum ingratitudeis exemplum 117. 1. f. & 125. 1. p, & f.
parentes necantia 125. 1. p.
parenga quae 392. 1. p.
paretonium color qualis 388. 1. m.
& 2. p.
paretonium quid 371. 1. m, & 388. 1. m, & 2. p.
parianus piscis 365. 2. p.
paridis

Pars prima.

paridis Iudicij, Helenae, amonis ac Achillis interitus simulacrum 388. 2. p.
paridis os marmore percussum 401. 2. p.
pariere quo facilius possit mulier 238. 2. p.
pariendi facultas qualiter 253. 2. f. & 310. 1. m.
parietum consideratio 396. 2. m, & inde
parietes fornacum ibidem
parietes latericij 408. 2. f.
parietes marmorei 402. 2. f.
parietes picati vbi 408. 2. m.
parietes herbas tingi 255. 1. f.
pandion tex 58. 1. p.
paris numeri virtus 228. 2. m.
peristereos herba quae 291. 2. p.
parmenisus scriptor 214. 1. f.
parnassus mons laurum spectatissimum habet 167. 2. m.
parnassus mons quales habet abietes 178. 2. f.
Reliqua quare parte secunda.
paronychiarum, idest vnguium morbi remedia 252. 1. f. & 263. 1. m, & 267. 1. f. & 269. 1. f. & 274. 1. p, & 274. 2. f. & 284. 1. m, & 319. 2. p.
parotidum, idest, Aurium apostematum remedia 227. 2. f. & 237. 2. f. & 240. 1. f. & 2. m, & f. & 241. 2. f. & 256. 2. p, & 257. 1. m, & 259. 1. f. & 264. 1. p, & m, & 271. 2. m, & f. & 272. 1. p, & 275. 1. m, & 284. 2. p, & 309. 2. f. & 316. 2. p, & 323. 1. p, & 325. 2. p, & 339. 1. m, & 360. 2. m, & 361. 1. f. & 398. 1. m.
parthaeus pictor Vide Parafius.
parthimoniae exempla 115. 2. p, & 123. 2. f. & 136. 2. p, & 197. 2. f. & 198. 1. p, & f. & 199. 2. p, & 374. 1. f. & 375. 1. p.
parthenis herba quae 289. 2. p.
parthenium herba quae 257. 2. m, & 287. 2. p.
parthenium herba vnde dicta 257. 2. m.
parthenij herbae medicinae 254. 1. f.
parthi vnguentis madent 144. 1. f. & 145. 1. m.
parthorum regium vnguentum quod 145. 1. m.
parthi vestibis literas intexunt 148. 1. p.
parthi quo vino vtantur 157. 1. m.
parthi in bibendo gloriam quaerunt 159. 1. f.
parthi quanto plus bibunt, tanto magis fiuntur ibidem 2. p.
parthorum reges qua herba vtantur 247. 1. f.
parthorum & Romanorum imperij terminus 406. 2. p.
parthorum reges cuius fluminis aquam bibunt 60. 1. p.
parthorum halitus cut infectus 136. 1. m.
parthi cicadis vescuntur ibidem
parthi cicadis vescuntur 125. 2. p.
Reliqua quare parte secunda.
parturientium remedia 238. 2. p. & 240. 2. p.
partus prodigijs 67. 2. f. per totum
partu vno quot homines nasci possunt ibidem
partus quot gestetur mensibus 68. 1. m.
per totum
partum generantis signa ibidem f.
per totum
partuum diuersitas 69. 1. p. per totum
partus qua ratione contineri possunt 179. 1. p, & 320. 1. p, & 330. 1. p, & inde
partus quot testus operimentis 165. 1. m.
partus emortui quo pellantur 233. 1. p.
partuum ratio 69. 1. f. per totum & 2. f.
Vide generatio.
partus necantia 236. 1. p, m, & 313. 1. p.
partus quibus iuuantur 230. 1. p, & 232. 2. p. & 235. 2. m, & 236. 2. p, & 238. 2. p, & 240.

2. p, & 253. 2. f. & 273. 2. p, & 274. 1. m, & 275. 1. p, & 281. 2. p, & 282. 2. m, & 283. 1. f. & 283. 2. m, & 284. 1. f. & 304. 1. f.
per totum, & 2. f. & 306. 2. f. & 312. 1. p, & 312. 2. f. & 316. 1. f. & 320. 1. f. & 322. 2. f. & 330. 1. p, & m, & 347. 2. m, & 357. 1. f. & 364. 1. m, & 407. 2. f. & 408. 1. p.
partus mortuos ex vtero extrahentia 232. 2. p, & 233. 1. p, & 235. 2. m, & 236. 2. p, & 241. 2. f. & 252. 2. p, & 253. 1. p, & 258. 1. f. & 261. 1. p, & 263. 2. m, & 268. 1. f. & 270. 1. f. & 275. 2. p, & 276. 1. p, & 279. 2. f. & 304. 2. p, m, & f. & 330. 1. m, & f. & 333. 1. f.
partus omnium animalium extrahentia 282. 1. m.
partum nisi tam est, quod non gloriam parere possit 162. 2. m.
pascernis cotes quales 408. 2. m.
pascua quae, & vnde dicta 198. 1. p.
pascua sola diu vegetig fuerunt ibidem
pascuales quid de plasticis 395. 2. m.
passe vnde dicitur 152. 2. p.
passe piscis plani 365. 1. f.
passe piscis quid a Rhombis differant ibidem
passeis auis consideratio 113. 1. f.
per totum
pasterium in medicina vici 341. 2. f. & 345. 2. f. & 348. 2. f.
passi consideratio 155. 2. f.
passienus Crispus bis consul qualis 181. 1. m.
passienus rex Sogdonaci filius 60. 1. m.
passinace herbae consideratio 222. 1. p.
passinace satio, quilibet, & quo tempore ibidem
passinace piscis in medicina vici 361. 1. f. & 2. m, & 362. 1. p, & 363. 2. m, & 364. 1. f.
passinace pisces quales 104. 1. p, & 2. f.
passinace pisces plani 99. 1. m, & 2. p.
passinace pinis carent ibidem 1. m.
passinace piscis quibus inimica 358. 2. p.
passinace piscis mortis remedia 263. 2. m, & 242. 2. p, & 359. 2. p, & 360. 1. f.
passinace piscis quae partes velci possunt 360. 1. f.
passinace aquae quales 282. 2. f. & 352. 2. f.
passinace arborum fungus 194. 2. p.
passinace filia 73. 1. f.
passinace palmis genus 146. 2. p.
passinace exempla 71. 1. m, per totum, & 380. 1. f.
passinace luxus 115. 2. m, & 396. 1. m.
per totum
passinace raro proceriores filij 70. 1. m.
passinace causa moti laus ingens 75. 1. p.
passinace amoris exemplum 109. 2. p.
& inde
passinace Neronis libertus vnde 396. 2. p.
passinace statuarius 379. 1. m.
passinace pictor 381. 1. m.
passinace sunt quibus cor praegrande est 130. 2. p.
passinace facientorum ratio 409. 2. m.
per totum, & 396. 1. f.
passinace origo 409. 2. m.
passinace nominiibus diuersa ibidem, & inde
passinace Paulus Aemilius Persea Regem superat 4. 1. m.
passinace Paulus Aemilius Persea superat 369. 1. f.
passinace Paulus Aemilius Persea dicat ibidem
passinace Paulus Aemilius Mineruam in aede Fortunae dedicat 379. 1. f.
passinace Paulus Aemilius L. consul 30. 1. m.
passinace Paulus Aemilius Macedoniam victor 34. 1. m.
passinace Pauli L. cenfura 295. 2. m.
passinace Paulus L. ex Achenis Metrodororum Romam ducit 394. 1. m.

pauli Basilice descriptio 405. 1. p.
paulus L. consul 12. 1. p, & 79. 2. m.
pauonum altum consideratio 109. 2. m.
per totum, & 66. 1. f. & 116. 2. f.
pauonum intellectus, ac gloriae cupiditas 109. 1. m.
Pauo gloriosus ibidem f.
pauonem quis Romae primus comederit, ibidem
pauones columbarum amici 119. 2. p.
pauo inuidum animal 338. 2. m.
pauonis in medicina vici ibidem
pauonis apex qualis 127. 1. f.
pauonacea tegumenta 408. 1. f.
pauoris remedia 360. 1. m, & inde
pauoris caena qualis 260. 1. m.
pauoris pictor 393. 2. p, m, & inde
pauoris pictoris inuentum, & eius amica Glycera 243. 1. f.
pauoris pictoris tabella quae ibidem
pauoris oleum 160. 1. p.
pax, & bellum natura 227. 2. m.
paxis templum Romae a Vespasiano 380. 2. f. & 390. 2. m, & 392. 1. m, & 400. 1. f. & 401. 1. f. & 401. 1. p.
Pecten Venetis herba qualis 283. 2. f.
pectines pisces 101. 1. m, per totum
pectines vngues habent lucentes ibidem
pectines se contrahunt veluti videntes 128. 1. m.
pectines maximi, & nigerimi, estate 365. 1. f.
pectines optimi vbi ibidem
pectinum generatio 105. 1. m, f.
pectoris animalium consideratio 131. 2. m, & inde
pectus homini tantum latum ibidem f.
pectoris agritudinis remedia 230. 2. m, & f. & 232. 1. p, & 234. 1. p, & 235. 1. m, & 238. 1. f. & 2. f. & 241. 1. m, & 256. 2. m, & 252. 1. p, & 252. 2. m, & 256. 2. m, & 257. 1. m, & 263. 1. f. & 264. 1. m, & 271. 2. m, & 272. 2. p, & 273. 2. p, & 275. 2. f. & 276. 2. p, & m, & 279. 2. p, & m, & 281. 2. p, & 281. 1. p, & 284. 2. p, & 287. 2. f. & 297. 1. p, m, & f. & 2. p, m, & f. & 307. 1. m, & 307. 2. m, & 308. 1. m, & 310. 2. p, & 312. 1. f. & 2. p, & f. & 326. 2. p, & 334. 1. p.
pectunculi pisces 100. 1. p, & 365. 1. f.
pecuniarum ingens copia 373. 2. m.
per totum
pecunia vnde dicta 198. 1. p.
& 368. 2. f.
pecunia ouium, boumque effigie signabatur 198. 1. p.
pecuniarum vbi vici nullus 45. 2. p.
pecunia non relinquenda successoribus 403. 2. p.
pecuniae vbi discreta sunt elementa naturae 220. 1. m.
pecorum consideratio & natura 91. 2. m.
per totum
pecus quo delectatus, pinguecit 119. 1. m.
& inde
pecorum balatus quo concitatur 236. 2. m.
pecus quo necatur 279. 1. f.
pecora felle carentia vbi 308. 1. p.
pecoribus, tonitru ab ortu infert 91. 2. f.
pecori caput infirmisimum 92. 2. m.
pecora qualiter pasci cogenda sunt ibidem
pecora multissima animalium ibidem
pecora quae vita longissima ibidem
pecora quibus saginentur 181. 1. f.
pecus pecuniae nomen dedit 198. 1. p.
& 368. 2. f.
pecus solum diu vegetig fuit 198. 1. p.
pecora futura interdum praefagiunt 217. 1. p.
pecora

Indicis Pliniani

pecora maxime laferpitio herba vescuntur 219.2.p.
pecorum medicina 264.1.m. & 281.2.p.
& 288.2.p. & 293.2.p. & 297.2.f. & 333.2.f. & 343.2.f. & 344.2.f.

pepones qui sint 220.2.f.
pepones quomodo roto anno feruntur 221.2.p.
peptica quae 239.1.p.
peraticum quid 138.2.m.
perca pisces 98.1.f.
percarum piscium medicina 364.1.m.
percidis pisces 365.1.f.
perconperus aquilarum genus 167.2.p.
perconus aquilarum genus ibidem
percussus quo mox leuatur a poena 316.1.p.
perculorum remedia 268.1.f.
Vide Contusorum remedia.

perfarum & Aegypti praelium 394.2.m.
perfae quibus gemmis delectantur 42.1.m.
perfae arbor qualis 162.2.p.
perfae Memphi perfaem ferunt ibidem
perfae Alexandri atausus ibidem
perfae bellum a Romani gestum, quod prodigium praesedit 195.2.m.
perfae in Atlantide monte 41.1.p.
perfae rex a Paulo victus 4.1.m. & 369.1.f.
perfae ab Octauiio vincitur 376.1.m.
perfae simularum 379.2.p.
perfae pictura 390.2.p.
perfae pictor 392.2.m.
perfae filius 78.2.f.
perfae arbor vnde dicta 165.1.f.
perfae cito dehiunt cum collecta fuerint 262.1.f.
perfae agri in noxia ibidem
perfae quando reperita primum ibidem
perfae minime (vix creditur) venenata in Perside 162.2.p.
perfae quibus consent 166.2.p.
perfae quaedam nucleis adherent ibidem
perfae arbores in Rhodo florent, nec fructum ferunt 174.1.f.
perfae classis pictura 394.2.p.
perfae victoria 171.1.m.
perfae maris arbores 178.2.f.
perfae bellum quando gestum 203.1.f.
perfae peregrina arbor 137.2.p.
perfae arborum consideratio 162.1.m.
per totum ibidem
perfae genera plura ibidem
perfae pretia ibidem
perfae Aegyptia qualis 147.1.f.
perfae vbi nil ferat 162.2.p.
perfae morbi remedia 229.2.m.
perfae odor qualis ibidem
perfae quando serenda 189.2.p.
perfae vltus & medicina ex eis 272.1.m. & inde ibidem
perfae innocuum cibus ibidem
perfae Spadones etiam regnauerunt 146.1.f.
perfae doctissimi prologo 258.2.m.
perfae herbae medicinae 297.1.p. & 300.2.f. & 302.2.p. & 303.2.p. & 304.1.p.
perfae herbae consideratio 254.2.f.
perfae Arcios herbae quae 291.2.p.
perfae quorum sit animalium 134.2.m.
perfae clauis quo tollantur 228.2.m.
perfae morbos qui non sentiunt 263.1.p.
perfae gallinae herba qualis 294.1.m.
perfae vniones gestare quosdam 102.1.p.
perfae animalium consideratio 134.1.f. & 2.m.
perfae homini maximi ibidem 2.m.
perfae auium diuersitas 134.2.f. per totum
perfae insectorum consideratio 135.1.p. per totum
perfae numerus nulli impar ibidem m.
perfae clauorum remedia 238.1.m. & 242.1.p. & 251.2.p. & 261.1.p. & 262.2.m.
perfae morbi remedia 228.2.f. & 232.1.f. & 259.1.f. & 259.1.f. & 260.2.m. & 263.1.m. & 2.p. & 269.1.p. & 271.1.p. & 2.m. & 301.2.p. & 307.1.f. & 322.2.f. & 328.1.f. & 360.2.m. & 371.1.f. & 397.2.f.
perfae vbi nunquam 76.1.p.
perfae vbi nunquam 17.2.p.
perfae lenes minime sentiunt 76.2.m.
perfae medicinae 267.2.m. & 273.2.m. & 282.1.f. & 2.m. & 391.1.p. & 410.2.f.
perfae semper in occasum Solis ire 76.2.f.
perfae hyme fieri nec trinos excedere remens 76.2.f.
perfae pulices 126.2.f.
perfae rex 404.1.p.
perfae consideratio, natura 246.1.m.

petillus C. 366.2.f.
petilia poma 162.2.f.
petorum cognomen vnde 128.2.p.
petrea brassica vino inimica 233.1.f.
petrea brassica qualis, & ex ea medic. ibidem
petreii Atinatis in Cimbrico bello gesta, & qua corona donatus 255.2.f.
petreus poeta 260.1.p.
petridius medicus 242.2.p.
petrites vinum 255.2.f.
petronius Titus ad Nerone peremptus 412.1.m.
petronius Diodorus medicus 232.2.p.
petronij Pigefta 62.2.m.
petrofinon herba vnde dictum, & medicinae ex eo 234.2.m. per totum
petucedani herbae aetas 313.1.f.
petucedani herbae medicinae 292.1.p. & 293.1.m. & 293.1.f. & 296.2.f. & 297.1.m. & 2.p. & 298.1.p. & 2.f. & 299.2.f. & 300.1.p. & 2.p. & 302.1.m. & 303.1.m. & 2.p. & 304.1.p. & 304.2.m. & 3.f.
petucellae Alexandri feruator 380.1.p.
petuene genus 372.1.f.
petuce fungorum genus 219.1.m.
Phacos leguminis genus, & ex ea medicinae 263.2.m.
phaetonis casus 282.2.m.
phaetonis isti fulmine, fororumque in populus arbores conuerfarum fabula 412.2.m.
phaetonis simulacrum 400.1.m.
phaetonem in Aethiopia obisse 412.2.f.
phagedaene vlcera 229.1.f.
phagedaene morbus qualis 302.1.p.
Phagedaene morbi remedia 229.2.m. & 231.2.p. & 235.1.f. & 237.1.f. & 266.1.p. & 271.2.m. & 272.1.p. & 279.1.f. & 282.1.f. & 302.1.p. & 304.1.p. & 329.2.m. & 397.2.f.
phager piscis 365.1.m.
phalacrocoraces aues vbi 115.1.p.
phalangis aduersa 258.2.m.
phalangion in eruo nascitur 206.1.m.
phalangion herba quae 312.1.m.
Phalangiorum genera, consideratio, natura, venenum 336.1.p.
phalangius Aranei genus 86.1.p. & 94.2.p. & 206.1.m.
phalangiorum morbus remedia 233.2.f. & 253.1.f. & 258.2.m. & 268.2.p. & 273.2.f. & 275.1.f. & 277.2.f. & 278.1.f. & 2.f. & 283.1.f. & 292.1.f. & 294.2.p. & 307.1.p. & 312.1.m. & 2.m. & 336.1.f. & 358.2.f. & 359.2.p.
phalangius parentes occidit 125.1.p.
phalangites herba quae 312.1.m.
phalereus quo casu sanatus 76.2.p.
phalaris herba qualis 312.1.m.
phalaris tyrannus 78.2.m.
phalaridis erga Perillum historia 381.1.p.
phalarides aues 115.1.p.
phalerae, idest, equorum ornamenta quibus donabantur 72.1.m.
phalerion pictor 394.2.m.
phalereus quo vomica sanatus 76.2.p.
phaonem quare Sappho amauerit 256.2.p.
pharica vna 153.2.m.
pharicon venenum 324.1.f.
Pharnaces Rex 287.1.m.
pharaceon herba ibidem
pharacis primi Pontis regis statua 374.2.f.
pharagion herba 293.1.p.
phafelidis Lilium 244.2.f.
phascelinum oleum, quod & ad quid vile 270.1.p.
phasianae aues 115.1.p. & 127.1.f.
phasianae aues pediculis infestantur 126.2.f.
phasachates gemma 419.1.p.

Pars prima.

phedius felicissimus Delphico iudicatus ora culo 75.2.m.
phellandron herba qualis 312.1.m.
phengites lapis qualis 408.2.p.
phenon herba, & medicinae ex ea 253.2.p.
Phercydes futurum terrae motum praedicit 15.2.m.
Phercydes orationem profam inuenit 79.1.p.
Phercydis Syrii mors qualis 76.2.f.
Pherenice mulier felix credita 74.2.p.
Phoenicis gemma 421.1.p.
Phycos Thalassion quid 301.2.p.
Phycos frutex 151.1.m.
Phycis piscis 99.2.f. & 365.1.f.
Phidias Itatarij opera 379.1.m. & 389.2.p.
Phidias quando floruit ibidem & 389.2.p.
Phidias initio pictor fuit 389.2.p.
Phidias & marmoris sculptor clarissimus 399.2.m.
Phidiaz Iupiter olympius 74.1.p.
Phyllanthos herba 249.2.f.
Phylanthropos herba qualis 283.2.f. & 307.1.m.
Phylarchi pictura 394.1.m.
Philemon Ptolemai praefectus 417.1.m.
Philonis pater quid erga pantheram 83.2.p.
Philetaria herba quae 289.1.p.
Phileus Apollo 380.1.f.
Philippidis velocitas 70.2.f.
Philippo Macedone Graeciam vincere quod signum visum 72.2.m.
Philippus Macedo quando ibidem
Philippus rex poculo aureo puluino subdito dormire solitus 369.1.m.
Phlegon morbi remedia 380.1.f. & 2.p.
Philippi porticus Romae 390.1.f. & 394.2.m.
Philippus Romanus, & eius piscina 105.2.f.
Philippi cecitatem Critobolus doctus curat 73.2.m.
Phylis scriptor 214.1.f.
Phylizae coronae Bractea 171.2.f. & 243.2.p.
Phyllis qua arbore sese suspendit, quae & nunquam floret 174.1.m.
Phyllisio medicus 229.2.m. & 234.2.f.
Phyllisio pictor 394.2.m.
Phyllis Thafus apum amator 121.1.m.
Phyllocares, idest, Marubium herba 241.1.f.
Phyllocares picturae inuentor 387.1.f.
Phylloginos gemma 421.1.p.
Phylloginos auis, idest, Luscinia consideratio 111.2.f.
Phylometor rex quid circa Agros colendos 198.2.p.
Philon pictor 381.1.m.
Philonis opus 73.2.f.
Philonides Alexandri cufor 142.2.f.
Philonides velocitas ibidem & 70.2.f.
Philopes herba 241.1.f.
Philosophi amor 148.2.f.
Philosophorum quondam furor 111.m.
Philosophi Indiae quo vescuntur cibo 138.1.p.
Philotimus seruus in rogum domini sese iecit 73.2.p.
Philozenus pictor 392.2.p.
Phyllon herba quae 257.2.p. & 312.1.m.
Phylura ex qua funes faciunt 218.2.f.
Phyrama lacrymae genus 142.2.f.
Phyromachi Itatarij opera 380.2.m.
Physemata quid 101.2.m.
Physes quid 422.1.p.
Physeteres pisces 365.1.p.
Phyteuma herba 312.1.m.
Phytarus piscis 365.1.f.

phlegmon morbus, eiusque remedium 229.1.m.
phlegonitis gemma 421.2.m.
phlegorum crocum quale 245.1.f.
phleon herba 256.2.f.
phleos herba qualis 249.1.f.
phlox herba 247.1.p.
phocae pisces, idest, vituli marini 95.2.f.
phocae cur sub aqua diu vrinentur 130.2.m.
phocis pyrus 195.1.m.
Phoemonoe Apollinis filia 107.2.p. & 108.1.f.
phoenicobalanos arbor 142.2.m.
phoenicopterus auis qualis 115.1.p.
phoenicurus auis 112.1.p.
phoenicis auis consideratio 107.1.m. per totum
phoenix an vnicus toto orbe ibidem
phoenix Soli facer ibidem
phoenix auis ex se renascitur 146.1.f. & inde
phoenix longissima vite 75.2.f.
phoenicis apices quales 127.1.p.
phoenicis vnigenis delectati 144.2.p.
phoenicea herba & ex ea medicinae 263.1.p.
phoenicis Itatarij opera 380.2.m. & 403.1.p.
phoenicis lapis 421.1.p.
phoenicis ventus 92.2.m.
phonos herba 249.2.m.
phorus piscis 365.1.f. & 400.1.m.
phorimon Aluminis species 397.2.m.
Phorinum vinum 155.2.m.
phoroneus antiquiss. Graeciae Rex 78.1.f.
phragmiceis calami genus 364.2.f.
phragmon Itatarij opera 379.1.m.
phragmonis Itatarij opera ibidem f.
phrenes quid 131.1.m.
phreneticorum remedia 228.1.f. & 231.1.p. & 233.1.p. & 235.2.m. & 238.2.p. & 275.2.f. & 277.2.f. & 302.1.f. & 333.1.f. & 402.1.m.
phrygion animal 346.1.f.
phrygi moduli a quo reperti 78.2.f.
phrygius tonus qualis 62.2.p.
phrygium inuenta 348.1.m.
phrygia Hydromel habet quam optimum 157.2.m.
Reliqua quare parte secunda.
phrygiana togae 92.1.m.
phrygones qui ibidem f.
phrygius lapis qualis 407.2.p.
phrygium flos 247.2.m.
phrylus pictor 389.2.f.
phrynon herba qualis 292.2.p. & 303.1.m. & 312.1.p.
phrynes meretricis simulacrum 380.1.m.
phrynus Ranae genus 359.2.f.
phtirialis morbi remedium 228.1.m. & 231.1.m. & 270.1.p. & 273.2.p. & 275.1.f. & 278.1.f. & 2.p. & 288.2.f. & 303.2.m.
phtisicorum remedia 230.2.f. & 259.1.m. & 273.2.p. & 406.2.f.
phtisis morbi alia remedia 231.1.m. & 241.2.f. & 259.2.m. & 260.1.p. & 276.1.p. & 276.1.p. & 2.p. & 281.2.f. & 282.1.m. & 2.m. & 290.1.f. & 2.f. & 301.2.f. & 302.1.p. & 322.1.m. & 3.p. & 323.1.p. & 329.1.p. & 345.1.f. & 406.2.f.
phunardi species 139.1.f. & 252.1.p.
pica auis longa insignis cauda, varia appellata 111.2.m. & 112.2.f.
picis descriptio 114.1.m. & inde
picis expressae loquacitatis ibidem
picicatri arboris resina qualis 158.2.p.
picata vna 253.1.p.
picatum vinum quod 267.1.f.
picea arbor Quere post Pix. 2.p. picena

Indicis Pliniani

picena vna qualis 153.2.p. & m.
picena vnae quales 160.2.m.
picena pyra 163.1.p. per totum
picinum oleum 161.2.m.
pynocomon herba qualis.
Vide Pynocomon.
picris laquca genus 224.1.m.
picris herba & ex ea medi. 250.1.m.
& 259.1.p.
picra non vinum 154.2.f.
pictones populi calce agros pingues faciunt 184.2.p.
pictores senectus 75.2.f.
pictores quibus coloribus maxime vntur 372.2.m. & inde. & 38.1.p.
pictor quis primus in pictura marem, foemina natiq; discreuit 389.2.m.
pictor qui dum pingeret virgines nudas ante se habebat 390.1.p.
pictores plures excellentes libro 3. cap. 10. 1.1. per totum
pictores quidam quae pingere non possunt 391.2.f. & 392.2.m.
pingendi ratio de pigmentis 372.2.p. per totum
pingendi arte foeminae peritae 389.2.f. & 394.2.f.
pingendi rogos confuendo 389.1.f.
pingendi vites vbi mos 395.1.p. & 398.1.f.
pictura nulla Troie temporibus 387.1.f.
pictura quae primum Ro. publicata 387.2.f.
picturae respicientes sursum, infraque a quo primum 389.2.m.
picturae certamen Corinthi, ac Delphis 389.2.m.
picturarum venar, articulorum, membrar, vestium rugae a quo primum ibidem
picturarum noua inuentio ibidem f. & inde
picturae excellentes plures 389.2.f. & inde
picturae incompletae derelictae 394.2.f.
picturae veteres in cera & ebore tantum 395.1.p.
pictura quando primum inuenta 399.2.m.
pictura a quo repecta ibidem & 79.1.p.
pictura herbarum fallax 287.1.p.
picturae honor 386.1.f. per totum & 387.2.p.
picturae incerta 387.1.m.
picturae inuentores Aegyptij ibidem
pictura qualis ab initio ibidem
pictura quando primum Romae ibidem & inde
pictura ingentis pretij 387.2.f. & 389.1.f. & 2.p. & 390.2.p. & 391.2.m. & 392.1.p. & f. & 394.1.f.
picturis linum optimum 178.1.f.
picus Martius auis quid cum Paonia herba 287.1.p.
picus Martius quibus inimicus sit 336.2.f.
pici Martij mirum 349.1.m.
pici Martij de herba quadam mirum 310.1.m.
pici Martij consideratio 109.2.p. per totum & 127.1.f.
picus Martius vnde dicitur 109.2.p.
picus Martius in capite Tuberonis confedit & quid super hoc responsum ibidem
picus Martius vbi non sit 111.2.m.
picus Martius suspensus quadrupes arce 112.2.m.
pierrez pix optima 158.2.p.
pierrez exemplum 73.2.p. per totum & 94.1.f.
pierrez aedes vbi Romae 73.2.p.
pygarigi ferarum genus 93.2.p.
pygarus Aquilarum genus 107.1.f.
pigmenta nobilia 103.2.f.
pigmentis cerulei confid. 375.1.f. & 2.p.

pygmaei quales & vbi 67.1.f. & inde
pygmaei spitemei ibidem
pygmaeorum regio vbi 63.1.f.
pygmaeorum cum gruibus certamen 67.2.p. & 110.2.p.
pignitis terra qualis 398.1.p.
pignitis terrae medicinae ibidem
pynocomon herba qualis 299.1.p. & 303.1.p. & 304.1.p.
pigrizia expellenda exemplum 196.2.f. & 211.1.p.
pilae lusoriae inuentor 79.1.p.
pilum armorum genus a quo repertum 78.2.m.
pilumni vnde dicit 197.2.f.
pilorum consideratio 133.1.p. & inde
pili virorum pice euelluntur 158.1.f.
pili ne nascantur 338.1.m.
pili qua arte renascantur 251.2.p.
pili vt e corpore defluant 118.2.p.
pilos reddentia 265.1.f. & 330.1.m. & 363.2.m. & 389.1.m. & 397.2.f.
pilos abfumentia 265.1.m. & 271.1.f. & 319.2.f. & 320.2.m. & 336.1.p. & 338.1.m. & 348.1.f. & 354.2.p. & 388.2.p.
pilum corijs detrahentia 272.2.m.
pinacidium librorum inscriptiones prologo primo 386.2.p. & 395.1.p.
pinaster arbor quid 170.2.p.
pinastro non decidunt folia 172.2.m.
pindari penatibus Alexander. parci iussit 72.2.p.
pinearum nucum consideratio 162.1.p. per totum
pinnae corona apud Isthmum coronabantur ibidem
Pinnae quomodo ferantur 187.1.f.
pinnae nucis natura & ex eis medicinae 272.2.m. & inde
pinguedinem facientia tollentiaque 267.1.p. & 322.2.p.
pinguedinis animalium consideratio 132.1.p. & inde
pinguia steriliora cuncta ibidem
pinguedo plerique sine sensu ibidem
pinguedinem augentia 273.1.m.
pinguia quid animalia reddat 157.1.p. & 91.1.f. & 119.1.m.
pinguia celerius senescunt 132.1.p.
pinnae pifcis 102.1.p. & 365.1.f.
pinnae conearum genus 104.1.p. & inde
pinnae pedum vice pifcis 99.1.m. & inde
pinnae quibusdam nullae ibidem
pinnophylax pifcis 104.1.p.
pinnotherae pifces 100.2.f. & 104.1.p. & 365.1.f.
pinfendi confuetudo varia 202.2.f. & inde
pini consideratio 170.2.p.
pini non decidunt folia 172.2.p.
pini folia 173.1.m.
pinus non floret ibidem 2.p.
pinus contra cariem, tineasq; 180.1.f.
pini vmbra noxia 186.2.f.
pinus quomodo sterilefcit 194.2.f.
pinus quando semen & germinationem reddat 174.1.p.
pinus mire fructum gestat ibidem m.
pinorum erucae Pityocampe dicuntur 268.1.f.
pini arboris natura, & medicinae 272.2.m. & inde
pierrez herba, idest, Siliquastrum 227.1.m.
pierrez quae 157.2.p.
pierrez consideratio 138.1.m. per totum
pierrez longum ibidem
pierrez candidum ibidem

piper in Italia nasci ibidem f. & 175.2.f.
piper ex qua regione vehitur 58.1.p.
piper imitantia 312.2.f.
piperis vice quae 309.2.p.
piperis arbor vbi in Italia 175.2.f.
piperitis herbae consideratio, natura, medicinae 237.2.m. per totum
pyra locus vbi Helleborus 288.1.m.
pyralis vermis consideratio 127.1.m.
pyralis auis cui inimica 119.1.f.
pyramidum consideratio 493.2.p. per totum
pyramides cur excogitae ibidem
pyramidum magnitudo ibidem m.
pyratiae omni tempore nauigant 10.1.m.
pyratia statio apud Saloniem iululam 31.1.f.
pyraris a Rompeio naues ademptae 71.2.p. & f.
pyraticum bellum 168.2.m.
pyraticae verhis consideratio 127.1.m.
pyraticus pictor 392.2.m.
pyrrenae montes Buxo abundant 172.1.p. Reliqua quare parte secunda.
pyrene gemma 421.2.p.
pyrethrum herba 323.2.p.
pyroteles a quo tantu Alexander in gemmas sculpi voluit 73.2.f. & 414.2.p.
pyrites lapis qualis 407.1.m. & 421.2.p.
pyromachus statuarius 379.1.m.
pyrosachne frutex 150.1.m.
pyrthaeum nemus 170.2.f.
pyrthi regis pollex qualis 67.1.p. & 316.1.p.
pyrthi regis simulacrum 380.2.p.
Pyrrhus Rex ex Graecia in Italiam pontibus transire cogitauit 27.2.p.
pyrrhus a Romanis victus 368.2.m.
pyrrhus primus in Italiam Elephantes duxit 80.2.f.
pyrrhus quando ex Italia pulsus 130.2.p.
pyrthi obitu quod portentum visum 131.1.p.
pyrthi annulus, & gemma qualis 411.1.f. & inde
pyrthi statuarij opera 380.2.m.
pyrthice saltatio a quo 79.1.p.
pyrthocoeilon lapis 402.2.m. & 408.1.f.
pyrthocorax auis 115.1.p.
pyra libralia 162.1.m.
pyra quomodo conduntur 163.1.f. & 2.p. & m.
pyrorum arborum consideratio 163.1.p. per totum
pyrorum varia denominatio ibidem
pyrorum medium ibidem m.
pyrorum succus qualis 166.1.f.
pyro folia circinnata 173.1.m.
pyri syluestres tarde germinant 173.2.p.
pyrus quo tempore semen efficit 174.1.p.
pyrus facile fructum perdit ibidem m. & inde. & 182.1.f.
pyrus quae loca amet 172.1.m.
pyris vinum faciunt 157.1.m.
pyro vita breuis 187.1.m.
pyrorum insitio quando 188.1.p.
pyrorum satio quando 189.1.m. & 2.p.
pyrorum vfus, ac ex eis medicinae 271.1.f. per totum
pyri syluestris vfus, & ex eis medicinae ibidem
pyris qualiter vefcendum ibidem & inde
pifana Sylligo 202.1.f. & inde
pifarum vnae 153.2.m. Reliqua quare parte secunda.
pifatrix, idest, marina rana 104.1.p.
pifcium consideratio lib. 9. per totum
pifcium mira magnitudo 95.1.p. per totum. & 357.1.m. & inde
pifcium

Pars prima.

pifcium ingentia offa 95.1.m. & 2.p.
pifces afinis, equis, tauris similes 95.1.m.
pifces qui maximi ibidem & inde
& ibidem per totum.
pifces affigie humanae 95.1.f. & inde
pifces an ipirent, dormiantq; 95.2.m. per totum
pifces omnes spirare secundum Plinium ibidem f.
pifcibus auditum, odoratumque inessa ibidem
pifcium tegumenta plura 97.1.m. per totum
pifcium per tegumenta differentiae ibidem per totum
pifcium cute, lingua, eboraque poliuntur ibidem
pifcium auguria 98.1.p. & inde
pifcium foeminae maiores quam mares ibidem
pifces quando facillime capiuntur ibidem & 99.1.m.
pifces omnes hyemem sentiunt 98.1.m.
pifces quo tempore lateant ibidem & inde
pifces alij alijs in locis principatum obtinent 98.2.f. per totum
pifces qui nisi verberati coqui non possunt, ibidem
pifcium senectutis indicium ibidem
pifces in terram exeuntes 99.1.p. per totum. & 95.1.m. & 106.1.m. per totum
pifcium digestio in figuris corporum 99.1.m. per totum
pifcium planorum differentiae ibidem. & 99.2.p. per totum
pifcium pinnae ibidem 1.m. & inde
pifces cartilagineati 99.2.p. & 105.2.p.
pifcium colorum mutatio 99.2.p. per totum
pifcis volans ibidem 358.1.p. & inde
pifces sanguine carentes 99.2.f. per totum
pifces molles quales 100.1.p. & m.
pifcium pedes 99.1. & 100.1.p.
pifcium cirri 100.1.p.
pifcium sensus 104.1.p.
pifcium albus ibidem per totum. & 106.2.m. & 357.1.m. & per totum
pifces plani cur sacri dicit 104.2.f.
pifces venati ibidem per totum. & 106.2.m. per totum
pifcium morbi 105.1.p. per totum
pifcium mira generatio ibidem per totum
pifcium coitus qualis ibidem per totum
pifces cur non tot generentur quot oua pariunt ibidem
pifcium qui oua pariunt ibidem per totum
pifcium diuersa genera non coeunt 105.1.f.
pifces quando & quoties anno pariunt ibidem & inde
pifcium vuluae 105.2.m. per totum
pifcium longissima etas ibidem
pifcium viuaria ibidem f. per totum
pifces quibus in locis optimi ibidem & inde
pifces terreni 106.1.m. per totum
pifces lucentes 106.2.f. & inde
pifcium inimicitiae inter fe ibidem per totum
pifcium inter fe amicitiae ibidem
pifcium genera plura mifcunt 114.2.f.
pifcium auditus, olfactusq; 118.2.m. per totum
pifces vbi ad nomen vocati veniunt ibidem
pifces omnes dormire 119.2.f. & inde
pifcium capita portione maxima 127.2.m.
pifcium dentes quales 129.1.m.
pifces qui mammas habent 133.2.p. & inde

pifcium septuaginta lex genera & eoru nomina 97.1.f.
pifcium qui animal pariunt 97.1.m. & f.
99.2.p. & 105.2.p.
pifces sine offibus vbi 97.2.p.
pifces necantia 231.2.p. & 299.2.m.
pifcibus oleum quidam faciunt 161.2.p.
pifces ficiles a quo 395.2.m.
pifcibus tantum vefcentes homines 67.2.m.
pifces aegroti in pifcinis quomodo sanentur 234.1.f.
pifces capiendi ratio 96.2.p. & 98.1.m. & 291.1.p.
pifcibus viuere Alexander quosdam vetuit 57.2.p.
pifcium quot differentijs eadem cena vefcebantur 396.1.m.
pifces in cerebro gemmas habentes 419.2.m. & 421.1.p.
pifces responfa vbi dent 350.2.p.
pifces illico mortem in cibis afferentes. ibidem & inde
pifcium plurimum in medicinae vfus 358.2.f. per totum & inde
pifces manu hominis vefcentes 96.1.f. & inde
pifcium auguria 358.1.p.
pifces vbi vocati parent ibidem. & inde
pifces vbi amarissimi ibidem m.
pifces vbi dulcissimi ibidem & inde
pifces vbi natura falsi ibidem
pifcium quis maximus ibidem
pifces terrae aquisq; degentes 105.2.p. per totum. & 358.2.f. & inde
pifcium falforum medicinae 359.2.f.
pifcium caelestis signi consideratio 214.1.f.
pifces Aquilonij signi exortus quando 210.1.f.
pifceris statuarij opera 381.1.p.
piffo M. conful quando 71.2.f. & 88.1.m. & 411.2.f.
piffo L. primus auream coronam donat 368.1.f.
pifonis defensio 130.2.m. & inde
piffo L. potator maximus 159.1.f.
pifones vnde dicit 197.2.f.
piffo alphas quid & eius medicinae 276.2.m.
piffo oleum quale 275.1.f. & 276.1.m.
piffo olei vfus 357.2.m.
piffoeros Apium quid 120.2.f.
piffoerae nucis ad quid 146.2.f.
piffoerorum consideratio 165.1.f.
piffoerorum natura, & ex eis medic. 273.1.m. & inde
piffoana herba 250.1.f.
piffoalachia herba quae 290.2.f. & 291.1.m.
piffoeres quando primum Romae 203.1.f. & 2.p.
piffoera panis 202.1.f.
piffoerae consideratio 202.2.f. & inde
piffo quando feratur 204.1.f. & inde
Pythagoras philofophus quando & eius repera 3.1.p.
pythagoras de interuallis fyderum 6.2.p.
pythagoras de fyderum musica ibidem
pythagoras de fabae vfus quid 204.1.m.
pythagoras liber de Scyllae herbae medicinae 222.1.f.
pythagoras de Braffica lib. 232.2.m.
pythagoras Ptolomaei praefectus 412.1.f.
pythagoras flatus Romae 377.2.m.
pythagoras Socrati praefertur ibidem

pythagoras quid circa Athletas 271.2.m.
pythagoras magus, primusq; in nostro orbe Magicam celebrauit 282.2.f. & inde. & 340.2.p. & inde
pythagora liber 282.2.f.
pythagoras de herbis 285.2.m.
pythagora peregrinatio ibidem & 403.1.m.
pythagora fortilegia 315.2.f.
pythagoras quando in Aegypto 403.1.m.
pythagoricus lepeliendi mos 395.2.f.
pythagorica philofophia 118.2.f.
pythagoricorum vanitates 256.2.p.
pythagoras statuarius 379.1.p. & 2.m.
pytheas fculptor 375.1.m.
pythetes Cometae genus 7.1.p.
pythias statuarius 379.1.m.
pythion Bulbi genus 222.1.f.
pythij Bithynij ingentes diuitiae 374.1.p.
pythis statuarius 400.2.p.
pithyfae fructus descriptio 276.1.m.
pithyfae medicinae ibidem
pythocritus statuarius 381.1.m.
pythodemi simulacrum 380.2.p.
pythodocus pictor 380.2.f.
pythodorus statuarius 400.2.f.
pythonis serpentis simulacrum 379.2.m.
pityada nux 162.1.p.
pityocampa, idest pinorum Erucae 268.1.f.
pityocampa mortis remedia 269.2.p. & 322.1.f. & 337.1.p.
pythocles statuarius 379.1.m.
pityocera morbi remedia 229.1.m. & 236.2.f. & 240.2.p. & 241.1.p. & 2.f. & 253.2.m. & 260.1.p. & 263.1.p. & m. & 264.1.m. & 266.1.m. & 268.2.p. & 271.2.m. & 272.1.f. & 2.p. & 273.2.p. & f. & 276.1.m. & 277.1.m. & f. & 278.2.p. & 281.1.f. & 2.p. & 282.1.f. & 2.f. & 293.1.m. & 298.2.f. & 299.1.p. & f. & 2.p. & 301.1.m. & 302.2.p. & 309.2.p. & 313.1.p. & 325.2.f. & 356.1.p. & 359.1.f. & 360.2.m. & 362.1.f. & 407.1.f.
pityocera gallinae, & gallinaeorum remedia 116.2.m. & 231.1.f. & 279.2.f. & 288.2.p.
pityocera pecorum & iumentorum fauuitia 288.2.p. & 300.1.m.
pix vbi optima 158.2.p. & 171.1.f.
pice vina conduntur 158.1.m. & f.
pice quae arbores fundant ibidem m. 170.2.p.
pice genera plura 158.1.m. & 171.1.p. per totum
piceis vitia quae sunt 158.2.p.
piceis probatio ibidem
piceum oleo extrahi 274.2.p.
piceis oleum pifcium dicitur 161.2.m.
piceis genera quomodo fiant 171.1.p. per totum
piceis vfus varius ibidem
piceis vfus ad testa 408.2.m.
piceis natura, genera, bonitas, medicinae 276.2.p. & inde
pix quid 267.1.f.
pix follis vbi 171.1.f.
pyxanthon (pinnae) genus 138.2.p. & 180.2.p. & 181.1.p.
pyxanthi bacca in medicina 280.2.p.
piceae arboris consideratio 170.2.p.
piceae ad vfum funerum ibidem
piceae arbor non floret 173.2.p.
piceae arboris cortex ad quem vfum 170.1.f.
picearum vmbra noxia 187.1.p.
piceae quo ferende tempore 189.2.p.
piceae folia pectinum modo 173.1.m.
piceae germinatio & semen quando 174.1.m.
piceae arboris medicinae 275.2.f. placitis

Indicis Pliniani

placitis Cadmia genus 382. 1. p.
plagarum interaneorum remedia 237. 2. f.
Vide interaneorum morbi remedia
plagarum corporis remedia 303. 2. p.

placitis remedia 229. 2. f. & 237. 2. f.
& 252. 1. m. & 261. 1. f. & 2. p. & 264. 1. m.
& 271. 2. m. & 275. 2. m. & 279. 2. m. & 281.
1. p. & 298. 1. p. & 300. 1. f.

dem, & cur latinum nomen non habet
301. 1. f.
podagra olim rarior ibidem
podagra morbi remedia 226. 2. f. & 228. 1. f.

polion herba qualis 245. 1. f. & inde
285. 1. m.
polium herba quae 297. 2. f.
polydion herba qualis 181. 1. f.

Polion herba qualis 245. 1. f. & inde
285. 1. m.
polium herba quae 297. 2. f.
polydion herba qualis 181. 1. f.

Pars prima.
Pomorum tegminavaria ibidem & inde
Pomorum pediculi ibidem 2. p.
Pomorum commendatio & quae in eis pla-

bus 411. 1. f. & inde
Pompeium taxat Plinius 411. 1. p.
Pompeij trophaeum in Pyreneis ibidem
Pompeij imago ex margaritis 411. 2. f.

dem, & cur latinum nomen non habet
301. 1. f.
podagra olim rarior ibidem
podagra morbi remedia 226. 2. f. & 228. 1. f.

Polion herba qualis 245. 1. f. & inde
285. 1. m.
polium herba quae 297. 2. f.
polydion herba qualis 181. 1. f.

Indicis Pliniani

portius M. conful ibidem f. portulacæ herba natura, genera, medicinae 239. 2. m. & inde ibidem portulacæ vñs 114. 2. f. porphyrio auis mortu bibit 131. 1. f. porphyritionis venter 164. 1. p. porphyritis ficus 402. 1. f. porphyrites uariorum 406. 2. f. porri herba consideratio 223. 1. p. & inde porri sectiui autoritas à Nerone data. ibid. porri fatio & cura ibidem & inde porri vbi optimi ibidem m. porri sectiui genera duo ibidem porri succus sine cruciatu perimit ibidem & inde porri semen quale 227. 1. p. porris translatio prodest 227. 1. m. porrum sectiuum & ex eo medicinae 230. 2. m. per totum potrum capitatum & ex eo medicinae 230. 2. f. per totum porrigenes capitis tollentia 284. 2. p. porriginis morbi remedia 233. 2. m. & 275. 1. f. & 324. 2. f. & 338. 1. p. & 236. 1. m. & 235. 1. f. porriena quid erga obfides virgines egerit 377. 2. f. porriena cum Rom. fœdus quale 384. 1. p. porriena sibi labyrinthum sepulchrum fecit 404. 1. f. porriena vbi sepultus ibidem porriena impetratum fulmen 11. 2. p. posse omnia nemini concessum 378. 1. f. possideant aquæ vnde 349. 2. m. possidionius sculpor 375. 1. m. & 381. 1. m. possidionius scriptor 642. p. possidionius philosopho à Pompeio collatus honor 72. 2. f. possis lutifigulus 395. 2. m. posteros plurimos qui post reliquerunt 69. 1. f. posthumia lex Numæ fuit 156. 1. f. posthumij Tuberti consulatus & eius prima ouatio 167. 1. m. posthumius Spurius consul 374. 1. p. posthumus L. quando 130. 2. p. potamautis herba qualis 283. 1. p. potamogeton herba ad quid 360. 1. p. potamogeton herba & eius medicinae 298. 2. m. potandum quoties sit 317. 2. f. potandi ad numerum consuetudo ibidem potum arbores ferentes 64. 2. p. potus animalium differentæ 119. 1. m. & inde potuum diuersitas & effectus 266. 1. m. & inde potu corruiße nonnullos 70. 2. p. potatores maximi plures 159. 1. f. per totum potentia mira pisciculi 357. 1. m. potentia in summa autoritate 152. 1. p. potentum iniquitatibus quo resistitur 320. 1. f. poterion herba qualis 292. 2. p. & 312. 1. p. pothos herba & flos 247. 2. p. pothos deus vbi colitur 400. 1. m. potulana vina qualia 155. 1. p. præceptor ingenti docens præmio 390. 2. f. præcaciones quomodo fiant 314. 1. f. prætia rerum tempore variari 375. 2. m. præcipitatorum ex alto remedia 282. 2. p. præconi qui cognominati 367. 1. f. præcordia quæ 131. 1. m. & 342. 2. f. præcordia phrenes dicuntur 131. 1. m. præcordijs subtilitas mentis tribuitur ibid. præcordia hilaritatis sedes ibidem præcordia gladiatorum cum risu traiecta. ibidem f. præcordiorum remedia 229. 1. f. & 233. 2. f. & 234. 2. f. & 237. 2. f. & 238. 1. f. & 2. f. & 251. 1. f. & 2. f. & 253. 1. p. & 254. 2. m. & 256. 2. p. & 261. 1. f. & 262. 2. p. & 267. 1. m. & 269. 2. p. & 270. 1. f. & 282. 2. p. & 284. 2. p. & 288. 2. f. & 294. 2. f. & 297. 2. m. & 299. 2. f. & 307. 1. p. & 312. 2. f. & 342. 2. f. præcoxia minoræ posteris 174. 2. m. prægnantes quæ cauere debent 236. 1. p. & 241. 2. m. & 273. 1. f. & 288. 2. f. & 289. 2. p. & 348. 1. m. prægnantium fœminarum remedia in malacia 270. 2. m. & f. præliorum expertes homines 43. 1. f. prælio tingebant culpides 254. 2. p. prælium à quo reperitur 78. 2. m. præmia in omni re maxime spectantur 154. 1. p. prænefte vnguentis delectabatur 144. 2. p. præparentium vinum 155. 2. p. præfagia tempestatum ac futurorum 215. 2. f. per totum præflum cepulci genus 375. 1. f. præster quid 102. 2. p. & f. præsteris serpentis remedia 239. 2. m. & 286. 2. m. & 358. 2. f. & 359. 2. f. præterita non præterisse impossibile est 2. 2. p. prætexta toga à quo 103. 2. p. prætextæ vestes à quibus 92. 1. m. prætextati anguillarum tergo verberantur 99. 2. p. prætoriana cohors 95. 2. m. prætoriana vina 155. 1. p. prætrium vinum 154. 1. f. prætrion, idest, marrubium & eius medicinae 241. 1. f. prætrion, idest, origanum herba 237. 2. m. f. prætrius gemma 417. 1. f. & inde prætrios topazij genus 417. 1. m. prætrion quid 151. 1. m. prætriorum consideratio plena 411. 2. m. per totum prætrum antea paratum dicebatur 199. 1. p. prætra quando riganda 211. 1. f. prætrorum situs 211. 2. m. prætrorum herbae optime que ibidem prætra quo secunda tempore ibidem & inde prætra vbi quater anno secantur ibidem f. prætragoras medicus 232. 1. p. prætragoræ medici laus etasque 296. 1. p. per totum prætrixulus magister Atheniensium 372. 2. p. prætrixules quado & eius prima speculorum factio 392. 1. p. prætrixules sculpor quando 375. 1. p. & 379. 1. m. prætrixelis Venus in toto orbe nobilissima 74. 1. p. & inde. & 399. 1. m. prætrixelis statuarij opera 380. 1. m. & 400. 1. p. m. & 2. f. prætrixes volumina quinque nobilium operum in toto orbe scripti 401. 1. p. prætrixes in Greciæ Italiæ ora natus ciuitate Rom. donatus est ibidem prætrixes res plures 180. 2. m. & inde prætrixi pictura 394. 2. p. prætrixum apud reges quo adipiscimur 283. 1. m. prætrixes rerum sacerdotibus offerebantur 197. 2. f. prætrixes frugum vbi Apollini dicantur 37. 2. f. principis magnanimitas 391. 1. f. principum rapinæ 102. 2. m. principium nouarum rerum lubricum 331. 1. f. prætrixorum vita rudis in literis, ingeniosa tamen 212. 2. f. prætrixorum diligentia 284. 2. f. et inde prætrixorum laus 367. 1. f. & 232. 2. f. prætrixi in promiscuo victum habebant ibid. prætrixarum simulacrum 379. 2. p. prætrixes pisces ingentes 95. 1. p. m. & 400. 1. m. prætrixes pilo vestiuntur 97. 1. m. prætrixernata vina 151. 1. p. prætrixos, idest, elephantorum nasus facillime amputatur 81. 1. p. prætrix est natura multorum 295. 1. f. prætrixcellæ vnde fiant 81. f. & 9. 1. m. & 16. 2. f. prætrixcellis nihil violentius 317. 1. p. prætriximafis quid 209. 1. p. prætrixion non habet nomen Latinum, nisi canicula dicatur 212. 1. m. prætrixionis syderis ortus qualis ibidem prætrixionem acillæ partus 68. 2. f. prætrixionis Caius quis 409. 2. p. prætrixionem alijs debent omnes 284. 2. f. et inde prætrixionis medicus quis 331. 2. p. prætrixionia plura arborum 175. 2. p. per totum & 195. 2. p. per totum. & 11. 2. f. prætrixionia montium inter se concurrentium 16. 1. f. per totum prætrixionis pluuiæ 12. 1. p. prætrixionis armorum & tubatum coelestium. ibidem prætrixionia frugum 266. 2. m. per totum prætrixionia alia 89. 2. m. & 91. 1. p. & 2. p. & 135. 2. m. Vide Miracula. prætrixionis pictor 380. 2. f. prætrixionis quid 10. 1. p. & 174. 2. p. prætrixionem à Melanopode quo sanare 288. 1. p. prætrixionem remedia 235. 2. f. & 253. 2. f. prætrixionem animalium 86. 1. f. prætrixionem tempestatum 215. 2. f. & deinde prætrixionem auis 109. 1. f. prætrixionem de annulo fabula 266. 1. m. & 411. 1. p. prætrixionem in Caucafo monte religatio 411. 1. p. prætrixionem primus bouem interfecit 79. 1. f. prætrixionem consideratio, atque inuentio 187. 1. f. prætrixionem que arbores possint ibidem prætrixionem genera duo ibidem prætrixionem genus totas supplantandi in terram vites 193. 2. m. prætrixionem Atheniensium à quo 400. 2. m. prætrixionem à quo pictum 392. 1. p. prætrixionem apes ex quo faciunt 277. 1. m. prætrixionem aluorum ad quid 261. 2. p. prætrixionem apium quid 121. 1. p. prætrixionem orationis inuentor 48. 1. m. & 79. 1. p. prætrixionem vitium 301. 1. f. prætrixionem pinacæ herba qualis 312. 1. m. prætrixionem herbe medicinæ ibidem prætrixionem rapinæ simulacrum 380. 1. m. & 392. 2. p. prætrixionem vinum 155. 2. p. prætrixionem sepulchrum vbi, & ibi arbores 181. 1. p. prætrixionem simulacrum 380. 2. p. prætrixionem que 395. 2. p. prætrixionem statuarius 381. 1. m. prætrixionem casula contentus 393. 1. p. prætrixionem quid erga Apellem egerit 391. 1. p. & inde prætrixionem à Demetrio dilectus 392. 1. f. & inde prætrixionem pictor 391. 1. p. & f. & 392. 1. p. & inde prætrixionem misti genus 155. 2. p. & 156. 1. p. prætrixionem animalium exempla 112. 2. f. Vide

Pars Prima.

Vide Aftus animalium. prouidentia exemplum 199. 2. p. prouocatio vnde appellata. prologo prouerbia quorum Plinius meminit. Aeris alieni comitem esse miseriam 73. 2. f. Africa semper aliquid noui afferit 82. 2. m. Albo in hoc non eras prologo Aleam extra omnem prologo Aliena infania frui 199. 1. m. Alius de alio iudicat dies 74. 1. f. Apinæ Tricæque 272. 2. m. Aure attestatur 134. 2. p. Canis lapidem mordens 337. 1. f. Cymbalum mundi prologo Circa pulueris tactum 394. 2. p. Comitem esse æris alieni atq; litis miseriam 73. 1. f. Cornu copiae prologo Cuculum imitari 211. 1. p. Cum mortuis laruas luctari prologo Deus est mortali iuuare mortalem 2. 1. m. Dimidio vitæ viuimus 76. 2. m. Dodonæum æs 404. 2. p. Domini frons plus occipito. pdest 199. 1. m. Domini oculus fertilissimus 199. 2. m. Ede nallurium 225. 2. p. Elephas celerius parit prologo Extra omnem ingenij aleam prologo Frons domini plusquam occipitum prodest 199. 1. m. Gallinaceum lac hauret prologo Homines sumis prologo Leporem edit 330. 2. f. Lydius lapis 373. 1. m. Multa Syrorum olera 229. 2. f. Ne futor vltra crepidam 39. 5. f. Nemo mortalium omnibus horis sapit. 74. 1. f. Nihil nimium 73. 1. f. Non eras in hoc albo prologo Nolce tepium 73. 1. f. Oculus domini in agro fertilissimus 199. 2. m. Optimum frui aliena infania 199. 1. m. Petricui faciem prologo Plus apud Campanos, &c. 203. 2. m. Pollices premere 315. 1. m. Salem cum pane & cafeo editat 354. 1. f. Sapientia vino obumbratur 301. 1. f. Satyrion 345. 2. p. Stello 254. 2. p. Strychnum bibit Succiflua opera prologo Suspensio eligendam arborem prologo Sui animam pro sale datam 93. 1. m. Tympanum mundi prologo Tricæ, Apinæque 272. 2. m. Vitiligatores prologo Vitamq; peginam facit 2. 1. f. Prudentia exemplum 114. 1. f. per totum Pruinæ consideratio 12. 1. f. & inde Pruarum exultio carbunculatio dicitur. 194. 1. f. Pruinæ quibus & quando nocent ibid. Prunorum consideratio 162. 1. f. per totum Pruna damascena qualia 146. 2. f. & 162. 1. f. Pruna syluestria vbi nascantur 162. 1. f. Pruna post Catonem coepisse ibid. 2. p. Prunus Aegyptia 147. 2. m. Prunorum luccus qualis 166. 1. f. Prunæ quibus consistunt ibid. 2. p. Prunus quæ loca amet 173. 1. m. Prunus quo seruanda tempore 189. 2. p. Pruni medicinae 272. 1. m. Prunorum vñs ibidem Prunorum syluestrium medicinae ibid. Pruriginis remedia 231. 1. p. & 232. 1. m. & 237. 2. f. & 266. 1. p. & 292. 2. f. & 302. 2. p. & 306. 1. f. & 319. 1. m. & 356. 1. f. Prurium corporis collectio 240. 2. f. & 264. 1. p. & 265. 2. f. & 267. 2. f. & 273. 2. m. & 275. 2. m. & 305. 1. f. & 322. 1. m. & 323. 1. p. & 334. 1. f. & 347. 2. p. & 363. 2. m. & 397. 1. f. & 2. m. & f. Pruritus quo tollantur 252. 1. m. Pruritus regis filius qualis 70. 1. p. Pruritia vna 153. 2. m. Pflammerichum Rex 404. 1. p. Pflammerichum fugientes 64. 2. p. Pflaronius lapis 408. 1. f. Pfloranchusa quæ 258. 1. m. Pseudodomon quid 408. 2. f. Pseudobunion herba qualis 282. 2. p. Pseudodictamum herba 290. 2. m. Pseudocaprius siue Pseudocypirus 186. 1. f. Pseudodictamum & ex eo medicinae 304. 2. p. & 305. 1. p. Pseudonardus 139. 1. f. Pseudophecus vespa genus 346. 1. m. Pscitrophonij herba quæ 290. 1. f. Pyllyij herbae medicinae 297. 1. p. & 298. 1. f. & 300. 1. p. & 301. 2. p. & 302. 2. p. & f. & 303. 2. f. & 304. 2. m. Pyllyion herba qualis 293. 1. m. Pyllyus Rex 66. 2. m. Pyllyorum gentis cum serpentibus mirum, ibid. 8. 2. f. & 125. 1. f. & 292. 2. p. Pyllyi remedia 257. 1. m. Pyllyothrum quid 266. 1. p. & 278. 2. m. & 309. 1. f. & 330. 1. m. & 2. p. & 364. 1. f. Pyllyothrum vnguentum quid 272. 2. m. Pyllyothri herbae medicinae 305. 1. p. Pyllyomythij consideratio 386. 1. p. Pyllyomythij veneni remedia 261. 2. f. & 269. 2. p. Pyllyi auis consideratio 114. 1. p. & inde Pyllyi auis ex India ibidem Pyllyi Imperatores salutat, & quæ accipit verba pronunciat ibidem Pyllyi turcibus amici 119. 2. p. Pyllyi caput quale 127. 2. f. Pyllyi vbi primum visum 62. 2. f. Pyllyi palis genus 155. 2. f. Pyllyi piscis 98. 1. f. Pyllyi auis 114. 1. p. Pyllyi morbus qui 227. 2. f. Pyllyi morbi remedia 230. 1. f. & 233. 1. f. & 235. 2. f. & 237. 2. f. & 238. 1. p. & 241. 1. m. & 359. 1. f. & 265. 1. p. & 2. m. & f. & 266. 1. m. & 269. 2. p. & 270. 1. f. & 271. 1. f. & 2. f. & 281. 1. m. & 295. 1. p. & 355. 1. m. & 361. 2. f. & 382. 1. p. & inde Pyllyi medicamentum quod 382. 2. f. Pyllyi morbi remedia 241. 2. p. & 266. 1. m. & 271. 2. m. & 273. 2. f. & 274. 2. f. & 280. 1. m. & 284. 1. m. & 297. 1. m. & 304. 1. f. & 306. 2. p. & 346. 2. f. & 361. 1. p. & 384. 2. m. & 386. 1. m. & 397. 2. f. Pyllyi herbae id est filicis confide. 309. 2. m. Pyllyi herba 249. 2. f. Pyllyi calicesuales 410. 1. f. Pyllyi quid 404. 1. f. & 400. 2. p. Pyllyi aspidum genus 317. 2. f. Pyllyi auis vñs 201. 1. f. & 2. p. Pyllyi bibliotheca 148. 1. p. Pyllyi Caesar perimit 41. 1. m. Pyllyi Lathyrus Rex 63. 1. f. Pyllyi Philadelphus obeliscum Alexandriae statuit 403. 1. p. Pyllyi coniunx 403. 1. p. & 417. 1. m. Pyllyi mater 417. 1. m. Pyllyi regis nauigatio 95. 1. m. Pyllyi quæ coeretur ne eripar 254. 1. p. Pyllyi vñs 368. 1. m. Pyllyi consul filia 377. 2. f. Pyllyi consul domus 405. 2. p. Pyllyi Poeta 93. 1. m. Pyllyi Licinius censor quando & quid de vino cenferit 156. 2. f. Pyllyi Cornelius consul 148. 2. m. Pucina vina in saxo coquuntur 183. 1. p. Pucina vna qualis 153. 2. f. & 154. 2. f. Pudicæ foemina quæ maxime Roma 73. 1. f. per totum Pudicitia dea 2. 1. p. Pudicitia quando Romæ subuerfa 195. 1. m. Pudicitia exemplum 80. 2. m. & 115. 1. m. & 117. 2. p. & 66. 2. f. & 73. 1. f. per totum Pudoris sedes in genis 129. 1. m. Pudoris exemplum 70. 2. p. & 405. 1. f. Puer in vretum reuersus aliquando 68. 1. p. Puer miræ velocitatis 71. 1. p. Pueri ne debiles fiant 232. 2. f. Puerorum educatio 87. 1. p. & inde Puerorum vlcera in capite quo sanantur. 236. 1. m. Puerorum morbi remedia Quare Infantium morbi remedia. Puerum quendam septem. & quinquaginta dormisse annis 77. 1. m. Puerperij pericula quo tollantur 320. 2. f. Puerperia duodecim vno abortu egesta 68. 2. f. Puerperæ cuiusdam Romæ pietates erga matrem 73. 2. p. & inde Pugillarum vsus ante Troiana tempora. 147. 2. f. Pugnatore quo fortiores fiant 336. 1. f. Pugnatore quod oleum presumunt 270. 1. m. Pugnatore ad mortem pictis nauibus verberantur 389. 1. f. Pulchritudine faciei seruantia 253. 1. p. & m. Pulchritudinem inducentia 283. 1. f. & 292. 2. m. Pulegium herba brumali floret tempore in coronarijs vel canarijs 209. 2. f. & 255. 2. m. & inde Pulegij consideratio, natura, medicinae 236. 1. f. & inde Pulegij coronam prodesse capiti ibid. Pulegij sexum differentia ibid. 2. p. Pulegij syluestris natura & medicinae ibi. m. Pulegij herbae medicinae 300. 2. f. Pulegium herba exsiccata quando floret. 8. 2. f. Pulices quomodo necentur 237. 2. p. & 256. 2. f. & 258. 1. m. & 277. 1. f. Pulices ne gignantur 345. 1. f. Pulla terra omnium optima 183. 2. f. Pulmentaria vnde dicta 202. 1. m. Pulmonea poma 162. 2. f. Pulmonem habentia spirant omnia 95. 2. m. & 120. 1. f. Pulmonis consideratio 130. 1. m. & inde. & 95. 2. m. & inde Pulmone quæ carent 130. 2. m. Pulmonis morbi remedia 230. 2. m. & 252. 2. p. & 275. 1. f. & 2. m. & 297. 2. m. f. & 2. m. & 307. 2. m. & 322. 1. m. & 326. 1. f. & 342. 2. f. & 362. 1. f. Pulmoni contraria 263. 2. p. Pulmones pisces tempestatem præfagiunt. 216. 2. m. Pulmonis piscis in medicina vsus 364. 1. m. & f. & inde Pulmonis piscis mirum 104. 2. f. & 364. 2. f. & inde Pulce diu Romani vsi sunt 202. 1. m. Pulce in sacris quibusdam vtebantur ibid. Pulce corpus augetur 262. 2. m. Pulueris vis 164. 2. m. Pumex lapis ex qua materia 151. 1. f. Pumicis lapidis consideratio 408. 1. p. & inde Pumice corpora leuigantur ibidem Pumice libri poliuntur ibidem Pumex vbi optimus ibidem Pumicis medicinae ibidem Pumicis farinam presumunt qui multum bibunt 159. 1. m. Pumiliones

Indicis Pliniani

Pumillones in arboribus 137.1.f.
 Pumula vna vbi 153.2.p.
 Punctiones ne sentiantur 293.2.f.
 Punctionum laterum remedia 251.2.f.
 Punic bellj primi classis sexaginta diebus parata 178.2.m.
 Punico bello secundo ad Trasimenu lacum ingens terramotus 162.2.p.
 Punico bello secundo annuloru Roma. tria modia 367.1.p.
 Punic bellj secundi, classis quadraginta die but parata 178.2.m.
 Punicum bellum tertium vnde sumptum. 164.1.m.
 punicum bellum primum quando gestum. 368.2.f.
 Punico bello primo Romæz imminutum ibidem
 Punica cæra optima 248.2.f.
 Punica apyrina qualia 270.2.m.
 Punica mala quæ vtiliora ibid. & inde
 Punic mali consideratio 150.1.p.
 Punicum malum quod granatum ibid.
 Punic mali species quinq; ibidem
 Punic mali flos balauftium dicitur ibid.
 Punic mali vinum rhoitum vocat 157.1.f.
 Punic mali acini quales 165.2.m.
 Punicorum malorum membrana 166.2.p.
 Punicis malis qua arte pomum non rum-pitur 186.2.p.
 Punic mali genera, natura, medicij 270.1.m., & inde
 Punic mali cycinus quid 271.1.p.
 Punic mali radicis medicinæ 271.1.m.
 Punica inter mala numerari 162.1.m.
 Punicis acinus intus sub cortice ibid.
 Punicæ arbores quæ loca ament 172.1.m.
 Punicæ folia angusta 173.1.m.
 Punicæ facile fructum ac flores perdunt. 174.1.m.
 Punicis arboribus vita breuis 181.1.p.
 Punicorum vinu quale & ad quid 270.2.m.
 Punic acinorum medicinæ 271.1.m.
 Punicum malum syluestre ibidem
 Puppillæ oculorum consideratio 128.2.m.
 & inde
 Purgantia 268.2.m., & 269.2.m.
 Purgationes mulierum
 Vide Fæminarum purgationes.
 Purpurarum piscium consideratio 101.1.f. & inde
 Purpurarum piscium in medicinis vsus. 363.2.m.
 Purpuræ consideratio naturæque 102.2.f. per totum
 Purpura nobilis & eius vsus ibid. & inde
 Purpura qui vtuntur ibidem
 Purpuræ preparatio ac eius genera 103.1.p.
 Purpuræ nomina ac genera plura ibidem per totum
 Purpurarum captura ibid. m., per totum
 Purpuræ preparatio ibid. f. & inde
 Purpura contra venena 360.2.m.
 Purpura tyria & dibapha 246.1.p.
 Purpura tyria 45.2.f.
 Purpuræ preciosissimæ vnde 246.1.p. & inde
 Purpuræ faciendæ modus alter 151.1.f.
 Purpuræ vsus quando Romæ 103.2.p. per totum
 Purpura dibapha ibid. m.
 Purpuræ pretia ibid. m., per totum
 Purpurarum parandi tempus 105.2.p.
 Purpuræ generatio 105.1.m.
 Purpuræ quo facile capiuntur 359.2.f.
 Purpurissimum color 388.1.m., & 2.f. & inde copiose
 Pustio gigas 70.1.f.
 Pustulas facientia in corpore 299.1.f. & 309.2.m.
 Pustularum corporis remedia 239.2.f. &

263.1.f. & 2.p., & 268.2.f. & 269.1.p., & 273.2.f. & 332.2.f. & 384.2.m., & 398.1.m.
 Putandorum arborum disciplina 196.1.m.
 Putandi tempus 210.2.m.
 Putandorum vitium tempus ibidem
 Putandum quibus sit diebus 194.1.m., & 196.2.p.
 Putationis cõsideratio 191.1.m. per totum
 Putationis excogitatio ibidem & 156.1.m. & inde
 Putationis plagæ quales esse debent 193.2.f. & inde
 Putei à quo reperti primum 78.2.p.
 Putei miræ naturæ 181.2.p., & inde
 Puteorum aqua qualis 351.2.p., & inde
 Puteolanum purpurissimum 389.1.p.
 Puteolanus puluis qualis 396.2.p.
 Putredinem inhihentia 240.1.p., & 275.1.f. & inde
 Putrefcere corpora mel non finit 261.2.p. & inde
Q Vadranis signum quod 368.2.f.
 Quadriga quam mulca integeret. 71.1.m., & 386.2.f.
 Quadrigæ fistiles quando in fornace creuerunt 314.2.m.
 Quadrigæ numerorum nota 368.2.f.
 Quadrigati nummi ibidem
 Quadrigas quis reperit 78.2.f.
 Quadritreme quis primus vsus est. 79.1.m. & inde
 Quadrupes omnes vbi auribus caret. 63.2.m.
 Quadrupedum modo Arthabathitz vagantur 63.2.f.
 Quadrupes quomodo gestantur intra aluum 118.1.m.
 Quadrupes omnes uecantia 279.2.m., & 292.2.p.
 Quadrupedum remedia 236.1.p., & 257.1.f. & 264.1.m., & 305.1.p., & 331.1.p.
 Quæstus certissimus quis 199.1.p.
 Quæstus omnia tentat 376.1.m., & inde
 Qualitatem regionum cõsideratio 183.1.p. per totum
 Qualitatem quanta differentia 408.1.f.
 Quartanæ febris remedia 231.1.f. & 238.2.p., & 253.2.m., & 256.2.m., & 257.1.f. & 258.2.m., & 263.2.f. & 266.2.m., & 288.2.f. & 290.1.m., & 302.1.f. & inde & 316.1.f. & 2.p., & 318.2.f. & 319.2.p., & 320.2.m., & 328.2.f. & 335.1.f. & 346.1.p., & 359.1.f. & 363.1.f. & 397.2.p.
 quater narij numeri vis 317.2.f.
 querquetulana porta Romæ 170.1.f.
 quercus miræ magnitudinis 168.1.f. & 2.p.
 quercus secum insulas auferentes 168.1.f.
 quercus proprie glandem fert 169.1.f.
 quercus glans qualis ibidem
 quercus quæ frequenter fulmine icuntur. 169.2.m.
 quercus quæ non apta igni sacrificij ibid.
 quercus boletos quales generet 170.1.p.
 quercus nunquam folia dimittens vbi 172.2.m.
 quercus non ante mediam ætatem germi-nans ibidem
 quercus folia sinuosa 173.1.m.
 quercus parte inferiori fertior 174.2.m.
 quercus & oleæ inimicæ 274.1.f.
 quercus & iuglans inimicæ ibidem
 querna corona cui detur 168.2.f.
 quernæ coronæ vbi Romæ ibidem
 quies formusque in stramentis quondam erat 198.1.m.
 quies recreat arua quoque 207.2.m.
 quyma vel cyma brassicæ genus 233.1.m.
 quinquifolium herba quæ 291.2.m.

quinquefolij medicinæ 296.2.m., & 297.1.p. m., & 297.2.m., & 300.1.p., & 2.p., & 301.2.m., & 302.1.m., & 302.2.f. & 303.1.p., & 307.1.p.
 quintiorum familia sine auro 367.1.p.
 quintius C. consul 732.p.
 quintij P. interit 77.2.m.
 quintus Hortensius dicitur quid circa plebem fecerentem in Ianiculum 170.2.p.
 quiriana poma 162.2.m.
 quirinij est, Romuli delubrum Romæ vbi 166.2.f.
 quirini ades vbi 79.2.m.
 quingulium frutex 170.1.p.
R
 Rabidus ne fiat morsus à cane rabiofo. 337.1.f.
 Rabies vnde 129.2.f.
 Rabulana pice vinum condi 158.1.m.
 Rabulcula vna 153.2.f.
 Radicum arborum consideratio 175.1.f. & inde
 Radices nobiles 139.1.m.
 Radicibus carentes quæ plantæ viuunt 218.2.f. & 219.1.m.
 Radices quibus singula ibidem
 Radicum hortensium differetia plures ibid.
 Radices herbarum quæ iuuiles 218.2.f.
 Radice nascentes herba quæ 223.2.f.
 Radice olæ medicinæ 268.2.f.
 Radiculæ consideratio 219.2.m.
 Radicula herba qualis 288.1.f.
 Radice malas interditi foeminis 129.1.p.
 Raja piscis 99.2.p., & 104.1.p.
 Raia piscis generatio 105.1.f.
 Ramicis morbi remedia 235.2.f. & 260.1.p., & 262.1.f. & 275.1.m., & 300.1.p., & 348.2.p.
 Ramises Aegypti rex 402.2.f.
 Ramorum arborum consideratio 174.2.f. & inde
 Ramorum aliqui cæci quare dicit 175.1.p.
 Ranarum ruberatum descriptio 86.2.f.
 Ranæ apibus inimicæ 123.2.m., & inde
 Ranæ icibus apum non sentiantur ibidem
 Ranarum lingua qualis 129.2.f. & inde
 Ranis vox qualis 135.2.m.
 Ranis contraria 290.1.m., & 292.2.p., & m., & 318.1.f. & 359.1.p., & 359.2.f. & inde
 Ranæ iecur geminum 359.2.f.
 Ranarum varius in medicinis vsus 359.1.m. & inde per totum
 Rana maris quæ 362.1.p.
 Ranarum earumque membrorum medicinæ. 359.2.f. & inde per totum. & 360.2.f. & 361.1.p., & m., & 362.1.m.
 Ranæ linguæ mirum 359.2.f.
 Ranæ oculus dexter ad quid vtilis 361.1.m.
 Ranæ muta 94.2.p., & 135.2.m., & 361.1.m.
 Ranæ mirum 362.1.m.
 Ranæ rubetæ vnde dicit 359.2.f.
 Ranæ tubetæ venenum 131.1.p.
 Rana rubeta contra tempestates 213.1.f.
 Rana rubeta frumentum feruat in horreis 213.2.f.
 Ranæ vltra solitum vocales tempestatem prædicunt 216.2.f.
 Ranæ in medicinis vsus 363.1.f. & 2.p., & m., & 364.2.p., & f.
 Ranæ interdum vt ciuitatem relinquerent causa extiterunt 86.2.p.
 Ranarum coitus partusque 105.1.m., & 129.2.f.
 Ranæ ex limo natæ in limum resoluuntur. 205.1.m.
 Rana Mœcenatis signum 411.2.p.
 Ranæ cur sub aqua diu vtinuntur 130.2.m.
 Rana piscis 99.2.p., & 104.1.p.
 Ranarum coitus 105.1.m.
 Rang

Pars Prima.

Ranz mirum ibidem
 Ranunculum herba 295.1.p.
 Raphanorum herbarum consideratio 221.2.p., & inde
 Raphani oleum vbi 161.2.m.
 Raphanum vomitum concitare 229.1.f.
 Raphanus vitem iuxta stantē lædit 195.1.f.
 Raphanus contra ebrietatem ibid.
 Raphanus vbi ferendus 206.2.p.
 Raphani fatio quando 214.1.f.
 Raphani in cibus vsus 221.2.p., & inde
 Raphani si cum oleo mandantur ferent mi-nus ibidem
 Raphani femine oleum faciunt ibid.
 Raphani genera tria ibidem
 Raphani fatio qualis esse debet ibid. m., & inde
 Raphani mira magnitudo in Germania. ibidem
 Raphani qua arte magni fiant ibidem
 Raphanos in cibus prodesse & qualiter ibid. f. & inde
 Raphani vomitibus præparant meatum. ibidem
 Raphanus ex auro in Delphico tēplo ibid.
 Raphani Aegyptij mire celebrant ibi. & p.
 Raphanus qua ratione in cibus vtilis 221.2.f.
 Raphani quæ oderunt 222.1.p.
 Raphanis quado folia detrahenda 223.2.f.
 Raphanis sal peculiaris medicinæ 227.1.p.
 Raphanis prodest translatio 227.1.m.
 Raphani syluestris consideratio & medicinæ ex eo 229.1.m.
 Raphanus syluester 299.2.m.
 Raphanus agria herba ibidem
 Raphanium oleum ad quid 270.1.m.
 Raphanitis herba quæ 245.2.m.
 Rapinz exitus 102.1.m.
 Raporum consideratio 204.2.p. per totum
 Raporum natura, vsus, confectio, &c. ibid.
 Raporum magnitudo mira ibid. m.
 Raporum species tres ibidem
 Rapæ qua arte magnæ fiunt ibidem f.
 Raporum fatio quando ibidem
 Raporum flexus 221.1.f.
 Rapis folia quando detrahenda 223.2.f.
 Raporum ex femine, brassicæ generatur. 226.2.m.
 Raporum medicinæ 228.2.f.
 Rapi syluestris consideratio, & medicinæ. ibidem
 Ratibus olim nauigatum 79.1.p.
 Ratumena Romana porta vnde 90.1.m.
 Rauce vermes quales 189.1.m.
 Raucitatis remedia 231.1.m., & 261.1.f.
 Rauennates vna 153.1.f.
 Rauennæ solum asparagis aptissimum 220.1.m., & 225.1.f.
 Rauolium vinum videtur id esse de quo Plinius 154.2.f. quod pyctanum Græci nominant 183.1.f.
 Rebil consilatus ac eius interitus 77.2.p.
 Reduuias morbum sanantia 333.1.f.
 Refrigerandi vim habentia 408.1.m.
 Refrigerantia corpus 232.1.f. & 2.p., & 240.1.p., & 256.2.f. & 265.1.f. & 267.2.m., & 272.1.f. & 278.2.p., & 280.1.m., & 281.2.p., & 283.2.p., & 289.2.p., & 293.1.m., & 294.1.p., & 398.1.f.
 Regale vnguentum quale 145.1.m.
 Regia pyra quæ 163.1.m.
 Regia siue regius stella quado occidat 210.1.f. & 212.1.f.
 Regia scopia quid 245.1.p.
 Regia scopia herba qualis 288.1.p.
 Regia ciuitas à quo reperta 78.2.m.
 Regij morbi consideratio 302.2.f. & inde
 Regij morbi remedia 228.1.f. & 2.m., &

230.2.f. & 231.1.p., & 232.1.m., & 233.2.m., & 234.1.m., & 2.f. & 236.1.m., & 2.f. & 238.1.p., & 240.1.m., & 2.f. & 251.2.f. & 252.1.f. & 254.1.p., & 263.2.f. & 264.1.m., & 273.1.p., & 274.1.m., & 275.2.f. & 276.1.p., & 278.1.f. & 279.2.p., & 294.2.f. & 296.2.f. & 302.2.f. & inde plene & 306.2.p., & 308.1.m., & 309.1.p., & 310.1.m., & 318.1.f. & 345.2.f. & multa & 355.1.f. & 362.1.f. & 414.1.p., & 420.2.p.
 Regium morbum facientia 240.1.p.
 Regius morbus arquatus dicitur 261.2.f.
 Regio vbi murauit cæli habitum 183.2.p.
 Regium vbi non hæreditarium 57.1.p.
 Regulare æs quod 382.1.f.
 Reipublicæ rectores quales esse debent. 55.2.p.
 Religione quæ arbores damnatæ 174.1.p.
 Religio circa viscum seruata à Druidis 181.2.p.
 Religione vitam constare 158.1.p.
 Religionis exemplum 37.2.f. & 73.1.f. & 79.2.f. & 114.1.p., & 134.2.p., & inde & 279.2.f. & inde & 288.1.m., & 313.2.m.
 Remedia vbi querenda 262.1.m.
 Remedia natura parata sunt 274.2.p.
 Remora piscis qualis 99.2.m. per totum. 360.1.f.
 Remus à quo repertus 79.1.f.
 Renascencia ex se ipsi quæ 146.1.f.
 Renum animalium consideratio 131.2.m. & inde
 Reni quaterni ceruis ibidem
 Renes pennatis squamosisque nulli ibid.
 Renes summi adhaerent lumbis ibidem
 Renum lapilli ibidem
 Renes homo bubulis similes habet ibidem.
 Renibus contraria 233.1.m.
 Renes lædencia 263.2.f.
 Renes purgantia 242.1.f. & 362.1.f.
 Renum doloris remedia 228.1.f. & 2.m., & 229.2.m., & 230.2.f. & 234.1.m., & 2.p., & 235.2.p., & 238.2.p., & 252.1.p., & 254.1.f. & 256.2.p., & m., & 258.1.m., & 259.1.p., & 260.1.p., & 263.2.p., & 271.2.p., & 272.2.f. & 274.1.p., & 276.1.p., & 279.1.m., & 283.2.p., & 284.1.p., & 298.1.p., & 299.2.f. & 300.1.m., & 310.1.m., & 312.1.f. & 2.f. & 317.2.m., & 320.1.m., & 323.1.p., & 326.2.f. & 334.1.p., & 362.2.p., & 388.1.f. & 397.1.m., & inde
 Renum lapides quid eximat 259.2.p.
 Reni harenas tollentia 258.2.m., & 294.2.f.
 Renibus vtilia 232.1.f. & 259.2.f. & 260.1.p. & 265.2.f. & 276.1.p., & 272.2.f. & 297.2.f.
 Repagula ex qua materia 180.1.f.
 Requies quibus nulla 113.2.f. per totum
 Res optimæ vbi 360.2.p., & inde
 Rerum copia vbi 207.2.f. per totum
 Rerum omnium sunt quedam in alto ferreta 183.1.f.
 Rerum amplitudo damno interdum est. 152.1.p.
 Rerum non animi pretijs excubatur 389.1.f. & inde
 Rerum inimicitia. Quære inimicæ inter se.
 Rerum amicitia. Quære Amica inter se.
 Rerum commutatio 366.1.m.
 Rerum variarum inuentores 78.1.m. per totum
 Rerum inuentio dijs tribuitur 305.1.f.
 Reseda herba qualis 312.2.p.
 Resina, id est, humoris ex arboribus defluentis consideratio 170.2.p.
 Resina proprie in pineis 413.2.p.
 Resina varia, Arabica, Iudaica, &c. 158.1.f. & inde
 Resinæ vsus in vnguentis 144.2.m.
 Resina vinum condi 158.1.m.

Resina ex quibus arboribus ibid. per totum
 Resina quibus resoluitur ibid. f.
 Resina pili virorum euelluntur ibid.
 Resina quibus coquatur modis 171.1.m.
 Resinæ arbores montes amant 172.1.m., & inde
 Resina natura, genera, medicinæ 276.1.m. & inde per totum
 Resinæ ex quibus arboribus & quæ earum melior 276.1.m., & inde per totum
 Resinam ferunt sex genera arboru 170.2.p.
 Resurrectionem esse possibilem secundam Democritum 78.1.m. per totum
 Resurrectionem hominum negat Plinius. 2.2.p., & 78.1.p., per totum
 Resurrectionis exemplum 77.1.p. per totum & 78.1.m., & 124.1.p., & 127.1.m., & 175.2.p., & 195.2.p. & 246.1.m. & 285.2.m. & 292.1.f.
 Retia ab Arachne reperta primum 78.2.p. & inde
 Retibus quod linum aptissimum 217.2.f. & inde
 Retouina lina ibidem m.
 Rex qualis elegi debet 122.2.f. & 123.1.p.
 Reges veteres quales fuerunt 151.2.f.
 Reges circa agrorum culturam intenti 198.1.f. & 2.p.
 Reges hortos colere soliti 220.1.p., & inde
 Regum Indorum potentia 55.2.p. per totum & ibid. f. per totum
 Regum primatum quo ad adipiscimur 283.1.m.
 Regum mira superbia 369.1.m. & inde
 Regum domus ex qua materia 401.2.p.
 Regum fauor quomodo acquiritur 319.2.p. & 334.2.m.
 Regum ira quo fugitur 336.1.p.
 Regem quæ bruta habeant 121.2.m., & 122.2.f.
 Regem elephantem adorant 80.1.p.
 Reges quales esse debent 123.1.p.
 Regum reuerentia exemplum 121.2.p., & inde. & 122.2.f. & 123.1.p. & m.
 Rex non nisi vnus esse debet 123.1.m.
 Rhacinus piscis 305.2.p.
 Rhacoma herba qualis 312.1.f.
 Rhadamanthus legum repertor 78.1.f.
 Rhagadam, id est, scissuratum quæ in sede proueniunt remedia 269.1.p., & 269.2.f. & 272.2.p., & 276.2.p., & 280.1.f. & 281.1.m., & 317.2.f. & 332.2.m.
 Rhagion vermis qualis 336.2.p.
 Rhamos rubi genus & ex eo medicinæ. 281.1.p.
 Rhapecion herba 310.2.m.
 Rhamium animal 84.1.f.
 Rhemus Romuli frater sub ficu nutritus. 164.1.f.
 Rhetia terræ arbores 171.2.f.
 Rheumatismus quid 257.2.f. & 260.2.f.
 Rheumatismus, id est, fluxum patientibus villia 257.2.f. & 260.2.f. & 265.2.f. & 265.2.f. & 267.2.f. & 268.2.p., & 269.1.f. & 273.2.p., & 274.2.f. & 290.1.m., & 2.p., & 294.1.p., & 304.1.p., & 309.2.m., & 311.2.p., & 2.m., & 319.2.p., & 326.2.m., & 362.1.f.
 Rhexia herba qualis 258.1.f.
 Rhina piscis 305.1.f.
 Rhinoceros animal ad faxa cornu limat. 197.1.f.
 Rhinocerotis animalis descriptio, & eius est elephantem inimicita 84.1.f. & inde
 Rhyparographos quis dicitur 292.2.m.
 Rhizias quid 219.1.p.
 Rhizomomos herba quæ 245.2.f.
 Rhodia

Indicis Pliniani

Rhodia vna qualis 153.2.f. & 155.2.m
 Rhodij vnguentis delectati 144.2.p. & m.
 Rhodia ficus qualis 164.1.p.
 Rhodi perficus nihil fert 162.2.p. & 174.1.f.
 Rhodius colossus folis 378.2.m.
 Rhodi tria milia signorum fuerunt 378.1.f.
 Rhodiorum fol 379.2.f.
 Rhodo parci Demetrius Rex propter Pro-
 rogenis picturam 74.1.p. & 392.1.f.
 Rhodium vnguentum 161.2.m.
 Rhodium oleum quale ibidem
 Rhodites gemma 42.1.2.m.
 Rhododaphne arbor 172.2.p.
 Rhododaphne quid ibidem
 Rhododendro arbori non decidunt folia
 ibidem
 Rhododendros & ex eo medicina 279.1.f.
 Rhododendri flos amentiam facit 248.1.f.
 Rhodope meretrix distillata 40.3.2.f.
 Rhodope contubernalis Aelopi ibidem
 Rhodora herba qualis 283.2.m.
 Rhoea papaveris genus 226.1.m. & 239.1.f.
 Rhoeus palatensis inuentor 395.2.p.
 Rhodus architecton 404.1.f.
 Rhombus piscis 104.1.p. & 365.1.f.
 Rhombus vbi optimus 105.2.f.
 Rhombus piscis planus 99.1.m.
 Rhopalos herba qualis 289.2.m.
 Rhus herba qualis, ex ea medicina 279.1.f.
 Rhus Erythros qualis 279.1.f. & 281.1.m.
 & 334.2.p.
 Ricinus arbor que 161.1.f.
 Ricini, id est, vermes canum quo necentur
 237.2.f. & 345.1.m. & 346.2.p.
 Ricina arbor pedamentis apta 191.2.p.
 Rigandi horti quibus sint hortis 227.1.m.
 Rigandorum hororum ratio ibid. per totum
 Riguis que arbores gaudent 195.2.f. & 196
 1.p.
 Rima corporis quo tollantur. Vide Ruga.
 Ritus quando homini datur 66.1.p.
 Ritille quandam eodem die quo genitus.
 70.1.m.
 Ritium inducentia 283.1.m.
 Ritium hilaritatis que sedes 232.1.m.
 Ritium quo admittit 231.2.m.
 Ritisse quodam nunquam 70.2.m.
 Robur proprie glandem fert 169.1.f.
 Robur plurimum fert præter fructum
 & 170.1.p.
 Robur arbor que loca ament
 172.1.m.
 Roboris folia hnuosa 173.1.m.
 Robur qualiter germinet 173.2.m.
 Roboris ingens radix 175.1.f.
 Robur quando teredines sentit 178.2.p.
 Robur arborum durissima 179.1.f.
 Robur non sentit facile cariem aut veru-
 stem ibidem m.
 roboris arboris medicina 275.1.p.
 rogos pingendi consuetudo 389.1.f.
 roma nomen & eius tutoris dei cur occulsi
 314.2.m.
 romæ nomen abolitum 25.1.p.
 romæ nunquam terræ motus fuit sine futu-
 ro signo 162.2.p.
 romæ quis creditus felicissimus 74.2.m.
 & inde
 romæ quis sepeliendi vsus 77.2.f. per totum
 romam quis primus colores adduxit 79.2.p.
 romæ quando vsus horologij ibid. per totum
 romæ quando vini autoritas cepit 156.2.m.
 & 157.1.p.
 romæ tonfores quando primum 79.2.p.
 per totum
 romæ purpure vsus quando 103.2.p. per
 totum
 roma ob hubonem lustrata 109.1.m.
 roma ab Hannibale obfessa 164.1.f.
 roma quam diu scandalis recta 170.1.f.
 roma quas arbores ægre nutriat 178.2.f.

roma quo anno sine magistratibus 170.1.f.
 roma que prima corona 197.2.m.
 romæ quando luxus ceptus 198.1.f. & inde
 romam vnde summetum aduehuit 201.1.p.
 romæ quando annulorum vsus 366.1.f.
 romæ quando primum piftores 203.1.f.
 romæ ab initio aurum exiguum 366.2.p.
 romæ census ibidem m.
 roma rudi ære vtebatur 368.2.m.
 romæ primum ex ære simulacrum 376.2.f.
 roma muros solus hostium Hannibal habita
 attigit 378.1.p.
 roma à Gallis capta quanto redimitur auro
 366.2.m.
 roma quo anno à Gallis capta ibidem
 roma pictura quando 387.2.p. & inde
 roma tabula omnes ex publico propter
 es alienum ciuitatis addictas 393.2.f.
 roma quando primum marmoreæ domus.
 401.2.m.
 romæ obelisci quot 403.1.p. & duobus capi
 tibus immedie sequentibus
 romæ adificia que nobilissima 405.1.p. &
 inde per totum
 roma mirabilia ibid. per totum
 roma domus cæteris pulchrior que 405.1.f.
 roma aquæ ductus à quibus 406.1.p. & inde
 roma que lacus, fontes castella que ibidem
 & inde
 romam à quibus mores corruptentia ad-
 uecti sunt 411.2.m.
 romana genium præstantissima 74.1.m.
 per totum
 romani annis, sexcentis brassicæ medicina
 vsi sunt 232.2.m.
 romana arma Aethiopiâ intrauere 62.2.m.
 romani legati segmina gestabant 255.1.f.
 romanorum imperij ob caput hominis in-
 uentum in Tarpeio futurum orbis caput
 prænotatum 314.2.p.
 romanorum veterum seueritas 243.1.f.
 romanorum ius cui extero concessum 42.2.m.
 romanorum & Parthorum imperij termi-
 nus 46.2.p.
 romanorum Arabiam quis primus subegit.
 61.2.p.
 romanos quid perdidit 274.2.p.
 romani vincendo victi sunt ibidem
 romanorum legati verbenacam ad hostes
 portant 291.2.p.
 romanorum cui annulus & cur dabatur.
 366.1.f.
 romanorum annulus aureus ibidem
 romanorum legati annulis donabantur ibid.
 romanorum Cannæ interfectorum tria mo-
 dia annulorum 367.1.p.
 romani Arabiam superant 139.2.f.
 romani Imperij Septentrionalis finit apud
 Rhenum 142.1.f.
 romanorum signa festis diebus inunguntur
 145.1.f.
 romanum imperium communicatum quan-
 tum profuit 151.2.f.
 romana suburbana nobilissima 154.1.m.
 romani clades à Carthagenensibus illata.
 164.1.f.
 romano foro que mira insunt ibidem
 romani senatus augurium 166.2.f. & inde
 romani triumphantes coronari soliti 167.1.f.
 romani arbores glandiferas semper in ho-
 nore habuerunt 168.2.p.
 romanorum consuetudo ante tributarias fe-
 ditiones ibidem m.
 romani magistratus virgas ex Betulla ha-
 bent arbore 172.1.f.
 romani populi maiestas quando vastata cla-
 dibus 175.2.p.
 romano duo terræ iugera tantum concessa.
 197.2.m.
 romanorum veterum parsimonia postero-

rumque luxus ibid. & 198.1.m. & 199.
 2.m. & inde & 220.1.f. & 374.1.m. per totum
 romani veteres quos deos nouerunt 197.2.f.
 romani tribus tantum quatuor 198.1.p.
 romanorum imperatorum manibus agri co-
 lebantur 198.1.f.
 romani facere vsi annis trecentis 200.2.f.
 romani diu pulce vsi sunt 202.1.m.
 romani reges hortos coluere 219.2.f. & inde
 romanz plebis in Auentinum secessio 220.
 1.m.
 romanorum vectigal, maximum ex Macel-
 lo 220.1.f.
 romanorum in habitu differentia 367.1.f.
 & inde
 romanorum, denarius quando primo signa-
 tus 368.2.m.
 romanos vidis gentibus in tributo semper
 argentum imperitasse non aurum 369.1.m.
 romanorum aerarium quando distillatum
 369.1.f. & inde
 romani quando tributum pedere deserunt.
 ibid. & 372.2.p.
 romanorum quis distillatus 373.2.f.
 romani quando stipem spargere ceperunt.
 374.1.p.
 romanorum parçitas ibidem m.
 romani nullo hominum benignius inter-
 se vixisse ibidem f.
 romanos Carthagenenses laudant ibidem
 romanos corrupti Achaia vici 374.2.m.
 romanorum statua in capitolio 377.1.f.
 romanus populus quando stipendio libera-
 tus 377.2.p.
 romani veteres quales 405.2.p.
 romanos acriter Plinius arguit ibid. & inde
 per totum
 romani cur debeant omnes 340.2.f.
 romani velut lux altera Deo dati sunt 305.
 2.p.
 romani quandiu sine medicis 332.1.p. &
 inde
 romanorum signa aquilæ 108.1.p. per totum
 romanorum signa cum lupis, minorauris,
 equis, apris ibidem
 romanum præsidium à Ligustinis obfessum
 111.1.m.
 romulus lacte sacrificauit 156.1.m.
 romuli sacra ibidem
 romulus sub sicu nutritus 164.1.f.
 romuli templum Romæ vbi 167.1.p.
 romulus frondea coronauit Hostium Ho-
 stium 168.2.f.
 romulus Fidenam capit ibidem
 romulus Vulcanale Romæ constituit 180.
 2.f.
 romuli victoria ibidem
 romuli nutrix Acca Laurentia à qua spicea
 corona donatus 197.2.m.
 romulus Aruales sacerdotes instituit & ipse
 duodecimus inter eos ibidem
 romuli pollionis senectia 261.2.f.
 romuli statua sine annulis 366.1.f.
 romulus celeres equites nominat 368.1.f.
 romuli statua qualis 377.2.p.
 romulus quo tempore 389.2.p.
 romulus à lupa nutritus 83.2.f.
 romulus trabea purpurea vsus est 103.2.p.
 romuli aedes vbi 79.2.m.
 rores consideratio 12.2.p.
 rores quando non cadunt 213.1.f.
 rores ne fatis noceant ibidem
 rores quibus nocent 250.2.p.
 rosari consideratio plena 244.1.m. per totum
 rosarum vis & vsus 251.1.p.
 rosarum medicina ibid. f. & inde
 rosarum succi ad quid vitiles ibidem
 rosarum seminis vsus & medicina ibid.
 rosarum vngues qui ibid. m. & f.
 rosæ in cubo qualiter 251.1.f.
 rosæ

Pars Prima.

Rosa syluestris que 89.2.m. & 285.2.f.
 Rosarum floribus vinum quomodo confi-
 ciunt 157.1.f.
 Rosatum oleum 161.2.m.
 Rosarum plantatio quando 210.1.f.
 Rosati corona in cubiculis quare 236.1.f.
 Rosarum geminatio 244.1.m.
 rosarum vsus in coronis qualis ibidem
 Rosarum quæ folia ibid. & inde
 Rosarum in mensis vsus ibidem
 Rosa quibus differant ibidem
 Rosarum genera plura ibid. & inde per totum
 Rosa vbi nobiles ibidem
 Rosarum quot folia ibidem f.
 Rosa transiologia proficiunt ibid. & 2.p.
 Rosa centofolia 244.1.f.
 Rosa Græca ac Græcula ibidem
 Rosa vbi in hyeme ibidem 2.p.
 Rosæ cælum conferre ibidem
 Rosæ que loca ament ibidem
 Rosa ex semine ibidem
 Rosa qualiter præcox fiat ibidem
 Rosa quando & vbi odoratio 245.2.p.
 Rosa nouissima florū prima deficit 247.2.p.
 Rosaria arbor quandiu duret 247.2.m.
 Rosaria quando oportet esse fossa ibidem
 Rosæ apes delectantur ibid. f.
 Rosæ campi miri 183.2.p.
 Rosæ statua 377.2.p.
 Rosæ histrio quantum meruerit 74.1.p.
 Rosæ ignoscitur suadet Cicero 73.1.p.
 Rosarum natura, genera, medicina 279.
 2.m. & inde
 Rosarum canchris semen ibidem
 Rosarum cum semine careat quomodo fe-
 rat 187.1.f.
 Rosæ nauibus à quo addita 799.1.f.
 Rosæ nauium vbi Romæ affixa 168.2.m.
 Rosæ corona que 255.2.p.
 Rosæ corona 268.2.m.
 Rosarum axes ex qua materia 180.2.p.
 Rosæ piscis 95.1.m. & 365.1.p.
 Rubellionis piscis in medicina vsus 364.2.f.
 Rubeta rana descriptio 86.2.f.
 Rubeta rana vnde dicitur 359.2.f.
 Rubeta veneni remedia 359.2.f. & 360.1.p.
 & 363.1.f.
 Rubeta in medicina vsus 364.2.m.f.
 Rubeta rana horreis suspenditur 213.2.f.
 Rubeta quomodo milium in aruo confer-
 uet. 206.1.f.
 Rubeta rana quomodo contra tempestates
 213.1.f.
 Rubigalia festa cur, à quo & quando cele-
 brantur 213.1.p.
 Rubigo vbi frequens 206.1.p. & f.
 Rubigo quando segetes occupat 206.1.p.
 Rubigo frugibus & vineis summe nocens,
 ibidem & f.
 Rubiginis frugum causa que 212.1.f.
 Rubiginis ferri medicina 384.2.m.
 Rubrica color 388.1.m. & f. & 2.m.
 Rubrum mare refertum sylvius 151.1.m.
 Rubie consideratio, genera, bonitas, vsus.
 219.2.m.
 Rubie varia nomina & medicina 279.2.p.
 Rubi fructus consideratio 177.2.f.
 Rubi mora ferunt 178.1.p.
 Rubi sese multiplicare 187.1.f.
 Rubi natura, vsus, medicina 280.2.m.
 Rubi species plures ibid. & inde. & 281.1.p.
 Rubi rosam ferentes 280.2.f.
 Rubi Rhamnos genus & ex eo medicina.
 281.1.p.
 Rubus I deus & eius medicina ibidem
 Rubo vbi folia non decidunt 172.2.m.
 Rubæ nuncquam Pomponium 70.2.m.
 Ructum inhiuentia 234.2.f.
 Ructus facientia 240.2.f. & 251.1.p. & 261.
 1.p. & 276.2.f. & 294.1.m. & 299.2.m. &

312.2.f.
 Ructus remedia 298.2.p.
 Ructibus villa 237.2.m. & 238.1.f. & 2.m.
 Ruffi Iulij mors qualis 295.2.m.
 Ruffus Suius consul 68.1.m.
 Rugæ corporis quo tollantur 251.2.p. &
 259.1.f. & 263.2.p. & 266.1.f. & 269.2.m.
 & 301.1.f. & 323.1.p.
 Rulli Romani qui 93.1.f.
 Rumbotinus arbor populus 152.1.f.
 Rumbotinus arbor 283.2.m.
 Rumen quid 164.1.f.
 Runicis herbæ consideratio & medicina.
 12.1.1.m. & 240.2.m. & 286.2.f.
 Ruminantium differentia 119.1.m. & inde
 Ruminat scarus piscis 98.2.p.
 Ruminatio quibus non 131.1.f.
 Runicatio quibus facienda 207.2.m.
 Runicationem que gestiunt que non
 ibid. & inde
 Rupicapra animalia 93.2.p.
 Ruptorum remedia 230.1.p. & 231.1.f. &
 232.2.p. & 257.2.p. & 259.1.f. & 2.m. & f.
 & 266.1.m. & 267.1.f. & 270.1.p. & 275.
 2.p. & 277.2.p. & 303.2.p. & 306.2.p. &
 310.1.f. & 312.1.f. & 2.f. & 323.1.p. & 281.
 2.p. & 298.1.p.
 Rufus herba que 249.1.m.
 Rufici herbæ medicina 254.1.p.
 Rufus arbor 274.1.m.
 Ruficæ tribus que 198.1.p.
 Ruficæ rei maxime celestium notitia ne-
 cellaria 208.2.f.
 Ruficæ aues 113.2.m.
 Rufici ne aspiciant stellas 113.2.m. & inde
 Ruficorum manibus ex qua materia 180.
 2.m.
 Ruficorum baculus qualis esse debet 278.2.p.
 Ruficorum opera quando 210.1.m. per totum
 Rufæ herbæ consideratio 86.1.m. & 255.
 2.p. & 235.1.f.
 Ruta syluestris & ex ea medicina 235.2.p.
 & inde
 Ruta mas & femina ibidem
 Ruta an vsus contraria ibidem
 Ruta natura feruens est 235.2.f.
 Ruta succus ibidem
 Ruta sudorem inhihet ibidem
 Ruta generationem impedit ibidem
 Ruta partum necat 236.1.p.
 Ruta vinum conficiunt 157.1.f.
 Ruta mustela vitur contra mures 86.1.m.
 Ruta furto accepta fertior 223.2.f.
 Ruta que odit quibusque gaudet 225.2.p.
 Ruta amicitia cum fico ibidem
 Ruta quomodo feritur ibidem
 Ruta ferro tangi non vult 226.2.f.
 Ruta salæ aquæ profunt 227.1.p.
 Ruta genera & medicina 235.1.f. & inde
 Ruta veneni noxiam obtinet ibidem
 Ruta cicuta contraria ibidem
 Ruta contra aconitum viscumque ibidem
 Ruta medicina 233.1.m. & 269.2.p.
 Rutatum mustum 227.2.p.
 Ruteni populi vela texunt 217.2.m.
 Rufficellus Hercules qualis 70.2.f.
 Rutilius P. consul 8.2.f.
 Rutilius P. ob fratris sui repulsam obiit 73.
 2.p.
 Rutulij vxor 76.1.p.
 S

Sabinus collis vni apertissimus 153.2.p. & 2.p.
 Sabini post rapeas Sabina myrica verbenæ
 purgati 166.2.f.
 Sabinarum raptus ibidem
 Sabini populi à quo victi 405.2.p.
 Sabuli differentia, & quod vitile, in urleue
 satis 183.1.m.
 Sacal quid 413.1.p.
 Sacaron vbi & quid 138.2.p.
 Sacerdotij dignitatis exemplum 17.1.f.
 Sacerdotij honor 197.2.m.
 Sacerdos gemma 418.1.m.
 Sacron coloris genus 418.1.m.
 Sacopenij herba natura medicina que 238.
 2.f.
 Sacer ignis. Vide Ignis.
 Sacra pitæa pulce vtebantur 202.1.m.
 Sacra quedam vnde celebrantur 255.1.m.
 Sacre res non furto auferendæ 208.2.f. &
 366.2.f.
 Sacrarum rerum reuerentiæ exemplum.
 111.2.m.
 Sacris que vina prohibita 156.1.f. & 158.
 1.p. per totum
 Sacrificij apra 93.1.p. & inde. & 91.1.f. &
 inde. & 144.1.f.
 Sacrificij victimæ coronari solite 168.2.f.
 Sacrificij igni que arbores non apte 169.
 1.2.m.
 Sacrificamus interdum rebus exiguis prologo
 Sacrificantiū mens non res at tenditur prolo.
 Sacrificantiū attestatio quata esse debet 314.
 1.f. & inde
 Sacrificandum dijs sine parsimonia 140.1.f.
 Sacrilegorum poena 283.1.p.
 Sacrum succinum 413.1.f. & inde
 Secula proficere semper 5.1.p.
 Sagapenum herba qualis 226.1.m.
 Sagapenum nidote serpentes fugatur 143.2.m.
 Sagapeni herbæ natura medicina que 38.2.f.
 Sagda gemma 44.1.p.
 Sagitta in vitibus quid dicatur 190.1.m.
 Sagitte celestis signi occasus 210.1.f.
 Sagitte venenatæ remedia 197.2.p. & 32.1.
 1.m.
 Sagittas venenæ inungi 197.2.p.
 Sagittas venenatas è corpore extrahenda.
 239.2.m. & 264.3.m.
 Sagitta herba que 250.2.p.
 Sagittas venenatis vteutes populi 62.1.f.
 Sagittas è corpore extrahenda 290.2.m. &
 303.2.f.
 Sagittandi periti 63.2.m.
 Sagittarum ictus remedium 150.1.f.
 Sagitta telum à quo reperita 78.1.m.
 Sagmina Romanorum ex qua materia.
 255.1.f.
 Sagopenium 219.1.f.
 Saguntinæ ficus quales 164.1.m.
 Saguntina vasa 396.1.p.
 Salamandre serpentis consideratio 118.1.f.
 per totum. & 335.2.f. & inde
 Salamandre contactum ignem extinguunt.
 118.1.f.
 Salamandre nihil gignunt ibid. 2.p.
 Salamandre genus sexu caret ibidem
 Salamandre venenum omnium maximum.
 335.2.f. & inde
 Salamandre morsus remedia 359.1.m. &
 2.f.
 Salamandrarum veneni remedia 235.2.p.
 & 257.1.p. & 266.2.p. & 268.1.f. & 269.2.
 .p. & 322.1.f. & 335.2.f. & 359.1.m.
 Salaminens pugna cometes vsus est 71.p.
 Salariæ castanea 165.2.p.
 Salarium vnde dictum 354.1.f.
 Salariæ vic nomen vnde ibidem
 Saluaces Colchorum Rex 369.1.m.
 Salis consideratio, vsus, medicina 353.2.p.
 per totum. & 355.1.p. per totum
 Sale

Indicis Pliniani

serpentes quomodo necentur 258. 1.f. & 275. 2.p. & 291. 2.f. & 398. 2.m.
serpens quomodo ab araneo occiditur 119 2.p. & inde
serpentibus hadera amica 176. 1.f.

seruij Tulij regis statua 367. 1.m.
seruij regis centus maximus 368. 2.f.
seruij regis mater & eius mira natiuitas. 410. 2.f.

scilla fertilitas 202. 2.f.
scilla crocum quale 245. 1.m.
scilla recuperata 71. 2.m.

Pars prima.

scitentij vilitas 317. 2.m.
scitentium qui sibi imperarunt ibid.
scitentium quo inducitur 360. 1.p.

silphion, id est, asserpetium herba 219. 1.m.
syluani dii qui 136. 2.f.
syluani simulacrum quando sublarum Ro- 164. 1.f.

1.f. & 2.f. & 241. 2.m. & 251. 1.p. & 259. 2.f.
& 267. 2.f. & 298. 1.p. & 307. 1.f. & 312. 2.
p. & 330. 2.f. & 358. 2.f.

sinistra mundi pars ortus est 11. 2.m.
synochitis gemma 421. 2.m.
synodontes pisces 421. 1.p.

synodontes gemma ibidem
synopsis color qualis 388. 1.m.
synopsis vbi nascitur ibid. & inde

Indicis Pliniani

scim gignenta 242.2.f. & 271.2.m. & 272.1.m. & f.
 scis camelorum qualis 84.1.m
 smaragdi gemmæ consideratio, genera, v. f. u. s. 414.2.p. & inde
 smaragdus tertia inter gemmas auctoritas. ibidem
 smaragdi color qualis ibidem. & 420.1.m. & inde
 smaragdus oculis gratissimus 414.2.p
 smaragdi scilpi vetiri ibidem m.
 smaragdi genera duodecim ibidem
 smaragdorū vicia ibid. f. & inde
 smaragdus miræ magnitudinis 415.1.m. & inde
 smaragdi ex crystallo tinguntur 422.1.f.
 smaragditis quid 415.1.m.
 smaragdis picæ 364.1.p
 smaragdus Rex 402.2.f.
 smegma quid 264.1.m
 smegmata ex qua materia 311.2.p
 smylaces ilicis species 169.1.f. & 171.1.p
 smylacis folia in coronis. 246.p
 smylacis arboris consideratio & medicinz ex ea 278.2.f.
 smilax hederæ species 176.2.m. per totum
 smyrnæ vitis trifera 174.2.p
 smyrnæum vinum quale 154.1.f.
 smyrnii herbæ consideratio 227.1.f.
 smyrnium herba 225.2.f. & 312.2.m
 smyrnium Heraclium optimum 237.2.f.
 smyrnithiza herba qualis 282.2.p
 smyrus picis 365.1.f.
 sobria vuz species 153.1.m
 sochis Aegypti Rex 402.2.m
 socialis belli origo 367.1.p
 socialis belli initium 369.1.f.
 sociale bellum portentū præcessit 16.1.f.
 sociale bellum funestissimum ibidem
 societate arbores quædam gaudent 189.2.m. & inde
 socrates semper eodem visus vultu 70.2.m
 socrates ab Apolline prælatus cunctis 73.1.f.
 socrates cunctis sapienior 377.2.m
 socratis pictoris opera 400.2.m. & 394.1.f.
 socrates statuarius 400.2.m
 foculli e margaritis Pompeij 412.1.p
 fogdonaci Palines Rex filius 60.1.m
 folanum herba 312.2.m
 folia picis 97.2.f. & 98.1.m. & 365.1.f.
 folæ picis plani 99.1.m
 folertia animalium quorundam 82.1.p. per totum & 104.1.p. per totum & ibidem m. per totum & 102.2.f. & 104.2.m. & 121.1.m
 folis consideratio, situs, natura, vis magnitudo, beneficia, &c. 1.2.f. & inde
 folis infiniti secundum quoddam 1.1.m
 fol natura temperamentum 1.2.f. per totum
 fol cæteris syderibus lumen fœnerat. ibid.
 fol cuncta videt auditq; ibidem
 folis circuli consideratio, motus, natura 31.1.p. & inde
 folis defectus nō nisi nouis. luna sunt 4.2.p
 folis color qualis 6.1.m
 folis motus qualis ibid. f. per totum. & 211.2.f. & inde
 folis in motu differentia quatuor 6.1.m
 fol cur non exurit terras 6.2.m
 fol quando toto auno palluit 7.2.f.
 folies plures quando simul visi ibid. per totum
 fol ventos auger comprimitq; 10.1.f.
 fol vbi quotidie videtur 12.2.p
 folis boues cur in Sicilia 18.1.m
 folis vis ibidem. f.
 fol masculum sydus ibidem
 solem pro Deo adorantes homines 43.1.m
 foli omnium folia quotidie oscitant 173.1.p
 solem quæ herbæ respiciunt 205.1.p. & 211.1.f. & 299.2.p
 folis motus ratio, ppe in explicitabilis 209.1.p

solis in aquarum transicus quando 210.1.f.
 solis recessus & accessus ad nos 211.2.f.
 sol quotidie ex alio cæli momento quàm pridie oritur 215.2.p
 solis prælagia plura 215.2.f. & inde
 sol quale sit futurum tempus prælagit. ibid.
 sol vbi semel in anno oritur occiditque 37.2.m.
 sol ne noceret 292.2.m
 solis colossus Rhodi mirus 378.2.m
 solis obeliscus 402.2.m
 solis vrbs 379.1.m
 solis obfuscatione pestilentia contrahitur. 410.2.f.
 solis honor 141.2.f. & inde
 solis gemma 420.1.f. & 411.1.p
 solem contra non mingendum 318.1.p
 sol ne faciem vrat 333.2.f.
 sole nihil vtilius 335.1.m
 solipugæ vermes 336.2.f.
 soliarum morsus medicinz 264.2.p
 solis ciuitas vnguentis delectata 144.2.p
 soliid est, origes feræ 93.2.p
 solitima tripodia Gallorum qualia 110.1.p
 sollicitudo animi quo propiciatur 315.1.m
 sollicitudinis exemplū 110.2.m. & 111.1.p
 solon Smyrnezus 240.1.m
 solipugæ vermes gentem interdū auferunt. 86.2.p
 solstitia quando contingunt 6.1.f. & 209.2.m. & 211.2.f.
 solstitialis circulus quis 14.1.f.
 somnia quæ tollant 238.1.m
 somnia non videntur homines 43.1.m
 somnia quomodo vera nuntiantur 420.1.p
 somnia quæ plurimum contingant 317.1.p
 somnia qua arte vt velis veniant 32.1.p
 somnia an vera sint 119.2.f. & inde
 somnium quibus cõpetit animalibus ibid.
 somnium interdum verum 76.2.p
 somnium inter p. a quo reperta 78.2.f.
 somnia tumuluoosa faciens 299.1.p
 somnia inducentia fugantiaque 157.2.f. & 224.1.m
 somnus vbi die nullus 57.1.p
 somnus in stramentis olim erat 198.1.m
 somno sine respiratione locus nullus 95.2.f.
 somnus quorū grauissimus 88.1.p. & 97.1.f.
 somni animalium confid. 119.2.m. per totum
 somnus quid ibidem f.
 somnus impediencia 263.2.p. & 348.2.m. & 393.2.p
 somnus facientia 97.1.f. & 230.1.m. & 263.2.f. & 231.1.f. & 263.2.f. & 232.1.p. & 238.1.f. & 263.2.f. & 239.1.p. & 251.1.p. & 263.2.f. & 252.1.m. & 267.1.p. & 269.2.m. & 270.1.p. & 271.1.m. & 272.2.f. & 279.1.f. & 288.1.f. & 293.2.f. & 298.2.p. & 308.1.f. & 330.2.f. & 348.2.m. & 358.1.f. & 2.m.
 somnus phreneticos sanans 302.1.f.
 somphos, id est, syluestris cucurbita & ex ea medicinz 228.2.p
 sonchos herba 260.1.m. & 305.1.p
 soniticus morbus quo deprehend. 407.1.f.
 sophocles Poeta quando & quid de Italiz tritico 201.1.p
 sophocles Bacchi iussu sepultus 72.2.m
 sophocles gaudio obiit 77.2.p
 sopyllos pictor celeberrimus 395.1.p
 sorba poma quomodo condiuntur 165.1.p
 sorbo folia vniuersa decidunt 173.1.f.
 sorba quomodo ferantur 185.2.p. & 189.2.p
 sorbus arbor quibus vermibus infestetur. 194.1.f.
 sorborum natura, & ex eis medic. 272.2.m
 sorborum fructuum consideratio, genera, &c. 165.1.p. per totum
 sorborum conferuandorum ratio 163.2.p
 sorbus quæ loca amat 172.1.m

sorticum in occentu auspicia 94.1.m
 sorticum fibræ numero dierum lunæ respon dent 8.2.f.
 sortices quibus inimicæ 119.2.p
 sorticulata vestis 92.1.m
 sortilegiolorum materia 315.2.f. per totum
 sorty consideratio 382.2.f. & 383.1.p
 sortianus Apollo vnde aduectus Romam. 147.1.p
 sortigenes astrologiz peritus 209.1.m
 sortimenes medicus 238.2.p
 sortistratus itatuarius 379.1.m
 sortistratus architectus 403.2.f.
 sortis artifex paumentorum 409.2.m
 sorticus medicus 406.2.p. & 407.2.m
 sortira obfretix 318.2.f.
 sortones in Perside quondam regnauere. 146.1.f.
 spadonum vrinæ vñus effectusq; 317.2.f.
 spadonia poma 162.2.f.
 spadoni laurus qualis 167.2.p
 sparganion quid 291.2.m
 spargas refinz genus 158.1.f.
 spargi picis 105.1.f.
 spartacus aurum & argentum suos habere vertit. 369.1.p
 spartacus à M. Crasso victus & de eo ouatio 167.1.m
 spartopolios gemma 421.2.m
 sparti herbæ consideratio 218.2.p. per totum
 spartum quid ibidem
 sparti vñus & quibus locis prouenit ibid.
 sparto naues fiebant 278.1.p. & inde
 spartum fructus qualis ibidem
 spartum herba 121.1.m
 spasmus stomachi sedantia 362.1.m
 spasmus prohibentia 346.2.f.
 spasmus morbi remedia 256.2.p. & 276.2.m. & 323.1.p. & 329.1.f. & 359.1.m.
 spasticorum, id est, intestina cõuulsa habentium remedia 251.2.f. & 269.2.m. & 270.2.f. & 271.2.f. & 275.2.p. & 276.1.f. & 288.2.f. & 303.1.m. & 319.2.f. & 320.1.m. & 346.2.f. & 362.1.p.
 sparthe arbor 144.1.p
 specierum illusiones inducentia 282.2.m. per totum
 specus terræ mii plures 17.1.m. & inde
 specus plures in quibus venti generantur. 9.1.f.
 specus pro domibus 78.1.f.
 specularium lapidum consideratio 408.1.f. & inde. & 414.2.m
 speculorum acies menstruis hebetatur 69.2.m.
 specula ocularia ex smaragdo 414.2.m
 specula ex stanno fieri 385.1.m
 specula quibus lapidea fiunt 406.2.f.
 specula quæ accenduntur 19.2.f.
 speculorum consideratio 373.1.f. per totum
 specula in oculis ibidem 2.p
 speculi imago quid ibidem
 speculum quis primus fecit ibidem
 speculorum aspectus quo hebetatur 69.2.m & 129.2.m. & 318.2.m
 specularum significationem Sinon reperit. 78.2.f.
 sphaci herba, natura, & medicinz ex eo. 275.2.f.
 spheram materialem Atlas primus reperit. 2.2.f. & 78.2.f.
 sphagni herbæ natura, & medicinz ex eo. 275.2.f.
 sphagnos aroma 142.2.f.
 sphingis feræ descriptio 84.1.f. & 119.1.p. & 403.2.p
 sphinge Augustus signabat 411.2.p
 sphirena picis 265.2.p
 sphragide quid 388.1.f. & 417.2.m
 spicatarum herbarum differentia 250.1.p
 spicæ

Pars prima.

spicæ signi celestis exortus 214.1.m
 spicæ coronæ vñus 197.2.m
 spina India 137.2.f.
 spina Aegyptia 147.2.p. m.
 spina Babylonis 150.2.f.
 spina regiz mirum ibidem
 spina sitiens quæ 151.1.f.
 spinas inferi nefas 163.1.m
 spina Baccæ 165.2.f.
 spinae alba pomum 166.2.m
 spina qua vrantur in nuptijs 171.1.f.
 spinae flores in coronis & cibus 247.2.m
 spinarū genera & medicinz ex eis 280.1.p. per totum. & 2.f. & inde
 spinae Arabice medicinz 280.1.p
 spinae Arabice medicinz ibidem
 spinae Acantij medicinz 280.1.m
 spinae Acatiz medicinz ibidem
 spinae Aegyptiæ differentia & ex ea medicinz ibidem
 spinae Gallicie medicinz ibidem
 spina vulgaris vñus atque natura ibidem f. & inde
 spina syluestris qualis ibidem
 spina appendix qualis ibid. 2.p.
 spinae quo e corpore extrahuntur 329.2.f.
 spina hominis angues generantur 118.1.f.
 spinae animalis descriptio 130.1.m
 spinae doloris remedia 234.1.p. & 279.1.m. & 281.2.m.
 spinae vuz quæ 153.1.f.
 spinolarum herbarum differentia 249.1.f. & 2.m. per totum
 spinturax auis 109.1.m
 spionia vuz 153.1.f.
 spira quæ dicantur 17.1.m
 spiræ arborum quæ 179.1.p.
 spiræon corona 246.2.p
 spirandi difficultas quo tollitur 238.1.m
 spirant omnia pulmonem habentia 95.2.m
 spiritus, id est, ætheris elementis confid. 12.p.
 spirituum subductum emendans 236.1.f.
 spiritamæ Pigmei 67.1.f.
 splanchnoptes struus quis 257.2.m. & 380.2.m.
 splenion herba vnde 288.1.p
 splene carentia 87.2.m
 splenicorum remedia 233.1.p. & 2.m. & 237.1.f. & 252.1.f. & 272.1.f. & 278.1.m. & 278.2.f. & 281.1.p. & 2.p. & 284.1.f. & 311.2.f. & 312.1.f. & 322.2.p. & 362.1.f. & 419.1.f.
 splenem confumentia 266.1.m
 spodiij consideratio 383.2.p. & inde
 spodiij medicinz 269.1.m. & 270.1.m
 spodijs quid & quomodo fiat 383.2.p. & 385.2.f.
 spondylion arbor 143.2.f.
 spondilii arboris medicinz 275.2.f.
 spondylis serpens 313.1.f.
 spondylii picis in medicinis vñus 363.2.p. & 365.1.f.
 spongiarum lapidum consideratio 407.2.p
 & inde
 spongiæ pratorum 220.2.m
 spongiæ quo lapidescunt 280.2.f.
 spongiarum picium consideratio & genera 104.1.f. & inde. & 356.1.f. per totum. & 127.2.m.
 spongiarum picium in medicinis vñus 364.2.p. & 365.1.f.
 spongites gemma 421.1.p
 spongie qualis annulus mittitur 365.2.p
 spurius Cassius. Quare Cassius.
 spuendi superstitiones 315.2.f. & inde
 spuendi fortilegia ibid. per totum
 spuendi medicinz ibidem & inde
 quali picis 105.1.f.
 squamæ picium tegumenta 97.1.m
 squamæ ferri vñus 384.2.f.

stuarina piscis qualis 97.1.m. & 99.2.p. & 104.1.p
 stuarina piscis generatio 105.1.f.
 stulla picis 105.1.m
 stullarum oculi quales 128.2.f.
 stullarum coitus 105.1.m
 stachys herba & ex ea medicinz 281.2.m
 stactæ myrtæ genus 140.1.m
 stacula vua 153.1.f.
 stadiodromon simulacrum 379.2.m
 stadium quot pedes contineat 6.2.p
 stagna aquarum mox exiccant 296.2.p
 stagonia quid 140.1.m
 stalagmita quid 383.1.m
 stanni consideratio 385.1.m. & inde
 stannum quid ibidem
 stanni vñus ad quid ibid. & inde
 staphylodendron arbor qualis 172.1.p
 staphylinus, id est, pastinaca herba 222.1.p
 staphylinos quid, & ex ea medicinz 229.2.m. & inde
 staphylinus amatorium ineffe 229.2.f.
 staphylinus Venerem stimulat ibidem
 staphylini fatiue remedia ibidem
 staphylinus herba quæ 291.2.f.
 staphis vuz genus 285.2.f.
 statana vina qualia 155.1.p
 statice herbæ medicinz 298.2.m
 statillæ mulieris fenecia 76.1.p
 statius Sebostus quis 97.2.p
 stationum syderum consideratio, capitibus. 25.16.17. secundum. per totum
 stationis vina 155.1.m
 statoris Louis ædes vbi Romæ 377.2.f.
 statua aurea prima 370.2.m. & f.
 statuarum origo, honor, & quibus ponebantur 376.2.f. per totum
 statuarum togata effigie dicantur 377.1.m
 statuarum nudæ hactam tenentes ibidem
 statuarum capite nascens herba ad quid. 283.2.p
 statuarum Achilleæ quæ 377.1.m
 statuarum argentearū vñus 374.2.f. per totum
 statuarum equestres quales 377.1.f.
 statuarum differentiæ & quibus tribuntur 375.1.p. per totum. & 377.2.p. per totum
 statua ingentis pretij 400.1.p
 statuarum tripedanæ quorum 377.2.p
 statuarum pedestres equestresq; 377.2.f. & inde
 statuarum in Italia antiquitas 378.1.m
 statuarum ars quando coepit 399.2.m
 statuarum Veneris quidã captus amore 400.1.p
 statuarum humanæ mensura 70.1.m
 statuarum gemma 421.1.f.
 stelenphuros herba qualis 250.1.p
 stelis vñi genus 181.1.f.
 stellarum errantium consideratio, natura, cursus, item cætera 2.2.m. per totum
 stellarum natura ex igne 1.2.p
 stellis suis euentus assignant quidam ibid. f.
 stellarum alimentum ex humore 2.2.m. & 3.2.m.
 stellæ cur cadere creduntur 2.2.m
 stellarum statio 3.1.m
 stellarum nullã obscurari terræ obiectu 3.2.f.
 stellæ omnes maiores luna 4.2.m
 stellæ cur non videntur die ibidem
 stellæ qualiter esse videri possunt ibid.
 stellarum errantium motus, occultatio, &c. 4.2.m. per totum
 stellarum errantium stationes, exortus, matutini vespertiniq; 4.2.m. per totum
 stellarum absides quæ 5.1.p. & inde
 stellarum errantium miracula vnde accidunt 4.2.f.
 stella cur alias altior, alias inferior esse iudicatur 5.1.p. per totum
 stellarum per zodiacū motus 5.1.m. & inde
 stellarum statio cur dicta ibid. 2.p
 stellarum errantium colores quales 6.1.p. per totum.
 C. P L I N I I.

stellarum inter se interualla 6.1.f. per totum. & 2.m.
 stellarum musica ibid. 2.p. per totum
 stellæ in cælo repente nasci 6.2.f.
 stella noua quando genita 7.1.f.
 stellæ cerni totis diebus 7.2.m
 stellarum discursus 8.1.m
 stellarum magnitudo 8.2.p
 stellæ statuunt vitæ hominū 76.1.m. & inde
 stellæ solis aduentu occultantur, abscessit proferunt se 209.2.p
 stellæ nō aspiciendæ agricolis, sed signa alia 211.1.m. per totum
 stellarum circuli quid significent 216.2.p
 stellarum ortus occasusque tractatus 209.1.f. per totum
 stellarum prælagia plura 216.2.f. & inde
 stellarum picium consideratio 106.2.m. per totum
 stellæ maris picis mirum 106.2.m
 stellarum mannarū picium medicinz ibid.
 stella picis 365.2.f.
 stellionum consideratio & eorum fenecturæ depositio 86.2.f.
 stelliones scorpionibus inimici 125.1.f.
 stelliones & angues cutē deponunt 345.2.p
 stellio inuidiosum animal ibidem
 stellio Prouerbium ibidem
 stellionum venenum, ac eorti in medicinis. vñus eorūq; mortus remed. 335.2.f. & 343.1.f. & 344.2.p. & 345.2.p. & 348.2.f. & inde.
 stemmata lineis discurrebant ad imagines pictas 386.2.m
 stephanionis fenecia 76.1.m
 stephanionis vuz vnde 133.2.f.
 stephanomelis herba qualis 303.2.p
 stephanoplocos rabella 243.1.f. & 393.2.m
 stephanopolis pictura ibidem
 stephanos lauri genus 167.2.p
 stephus mulieris simulacrum 380.1.m
 stercoreationis confid. 196.2.p. & 208.1.p
 stercoreantia legerem quæ sint optima 185.1.p. & 196.2.p.
 stercoreatio mala 196.2.p. & inde
 stercoreandi quando sint agri 185.1.p. & 196.2.p. & 208.1.p.
 stercoreatio quo faciendâ tempore 208.1.p & 205.2.m
 stercoreato agro quæ feri cupiunt 205.2.m
 stercoreis hominis in medicinis vñus 316.2.f. & 86.1.m
 stercurus Fauni filius vnde dictus 184.2.m
 ster ob stercoreâ artem Deus creditus ibid.
 sterylitis quid 372.1.f.
 stergetros herba quæ 294.1.f.
 sterilitatis fructuum causa vnde 212.2.m
 sterilitatis remedium 181.2.m. & 316.2.f. & 320.1.p.
 sterilitatis quadrupedum remedia 257.1.f.
 sterilitas quibus inducitur 234.1.f. & 278.2.m. & 289.2.p. & 307.1.f. & 309.2.f. & 330.1.f.
 steriliora cuncta pingua 132.1.p
 sternutamenti consideratio 317.1.f. & inde
 sternutamenti facientia 241.1.p. & 245.2.f. & 252.1.f. & 253.2.p. & 288.1.f. & 2.p. & 293.1.p. & 295.1.p. & 312.2.f. & 317.1.f. & 358.2.m.
 sternutamenta quo tollantur 238.1.f. & 276.2.p
 sternutamenti villia 279.2.m
 sternutamentorum salutatio 315.1.m
 stethochori in Eclipsi metus 4.1.f.
 stethochori Pœrg infantis in ore luscina cecinit 111.2.f.
 sthenis statuarius 379.1.m. & 381.1.m
 stibium quid 371.2.f.
 stygis aque venenum 349.1.m
 stilbonis phil. questio cum Diodoro 77.2.p
 stica vuz species 155.2.f.
 stillicidia qualia esse debent. 187.1.p. & f. 3
 stilo

Indicis Pliniani

telephion herba 312.2.f.
reletus poeta 392.2.p.
rellana ficus 164.1.m.
relicardios gemma 421.1.m.
relinum vinguentum 144.2.f.
relinum 421.1.m.
relinthos gemma 284.1.f.
relinthos est fenum Gracum 378.1.p.
relluris ades Romae 155.2.p.
remetum, vinum dicebatur 156.1.f.
reperantia in cibis vtilissima 317.1.f.
reperantia consideratio 8.2.p. & 10.2.p.
reperantia pronolita, praefragia, 215.2.f.
reperantia imminente, vasa sudare dicuntur 217.1.p.
reperantia quae vocentur 213.2.p.
reperantia ex quibus exeant syderibus, ibidem 215.2.f.
reperantia signa 215.2.f.
reperantia remedia 213.1.f. & 419.1.p. & 2.m.
reperantia quantum proffit 178.2.m.
reperantia fatigata vnde orta 395.2.p.
reperantia in toto orbe excellentissimum vbi 404.2.m. & f.
reperantia aequalitates quibus distinguuntur 14.1.f.
reperantia tria seruanda in facione arborum, 189.1.f.
reperantia cardo quadruparita, anni distinctione constat 209.2.p.
reperantia tria veteres fructibus metuebant, 213.1.p.
reperantia partes quales succurunt quo nofcitur 216.1.f.
reperantia doloris remedia 242.1.p.
reperantia vinum quale 155.1.m.
reperantia vnde dicta 156.1.f.
reperantia libidinis docet 159.1.m.
reperantia quid, & eius remedia 327.2.p. & 360.2.m.
reperantia morbi remedia 231.1.m. & 239.2.f. & 240.2.p. & 263.1.f. & 298.1.f. & 308.2.m. & 310.1.f. & 322.2.p. & 343.2.m. & 362.2.p. & 372.1.p. & 386.1.p.
reperantia vtile 218.1.f.
reperantia populi Crocodilii terrores sunt, 85.2.m. & 315.2.m.
reperantia quid, & vnde 402.1.m.
reperantia gemma 421.1.m.
reperantia quid 196.1.p.
reperantia picis 365.2.p.
reperantia quid 206.1.m.
reperantia arboris consideratio 147.1.p.
reperantia quando germinet 173.2.p.
reperantia quae loca amet 172.1.m.
reperantia quando, fenum & fructum reddat 174.1.p.
reperantia non decidunt folia 172.1.m.
reperantia natura qualis 179.1.f.
reperantia calices vbi ibidem
reperantia picem fundunt 158.1.f.
reperantia resina qualis ibidem
reperantia medicinae 275.2.f.
reperantia thuzia gemma 417.2.m.
reperantia Gallica qualis, & eius vltus 188.1.f.
reperantia a quo reperta 178.2.m.
reperantia vagina ex qua materia 180.2.p.
reperantia consideratio 180.1.p. per totum
reperantia quae proprie dicatur ibidem
reperantia cur non generantur, insignis quibusdam ibidem
reperantia quatuor arborum materia non attingant ibid. 171.2.f.
reperantia quae arbores obnoxiae 194.1.f.
reperantia facile sententia 245.2.f.
reperantia mira vis 120.1.m.
reperantia dentes mirabiles ibidem

terei patria quae 34.2.f. & 111.1.m.
terei recta cur hirundines non intrent 111.1.m.
terentia Ciceronis vxor vixit annos centum decem & septem 76.1.p.
terentius Cneus scriba 148.2.m.
terentius Caius Lucanus 389.1.f.
terentij Coracis interitus 77.2.m.
tergentinos interdum nasci 67.2.f.
tergilla quid Cicer. obijcere solitus 159.2.p.
tergoris animalium consideratio 132.2.f.
tergora quibus animalibus durissima ibid.
thericles sculptor, & eius calices ex Terentio 179.1.f.
theriacina syluis scatur 175.2.f.
terra elementi cum alijs elementis fitus & ordo 12.2.m.
terra media elementorum ibidem
terra sola elementorum immobilis ibid.
terra vmbra qualis 32.2.f.
terra vmbra lunam non excedere ibid.
terra minor quam luna 4.1.p.
terra quae habitabilis 5.1.m.
terra consideratio 12.2.p. per totum
terra cur mater nuncupatur ibidem
terra erga homines beneficia ibidem
terra elementorum micissima ibid.
terra forma qualis 13.1.p. per totum, & 14.2.p.
terram globosam esse 13.1.p. & 14.1.f.
terram figura pineae nucis 13.1.m.
terram vndique incolit ibidem
terra in mundi sita medio 13.2.p. & 14.1.f.
terra habitabilis portio 14.1.p. per totum
terra zona quinquae 14.1.p.
terra mundi punctus ibidem m.
terra medium optime temperatum 15.2.m.
terra nauiter nata vbi 16.2.p.
terra quas maria irruerunt ibid. m. per totum
terra a mari sublatam 17.1.p. per totum
terra absorpta plures ibid. m. per totum
terra rem copia ibid. m. per totum
terra semper tremens 17.1.f. ibid.
terra cantu saltantes ibidem
terra mira plura ibid. 2.p. per totum
terra quaedam animalia viuunt 119.1.p.
terra quaedam arbores nasci nequeunt 180.1.p.
terra quando fertilis 182.2.m.
terra sita quam diu durent 180.1.f.
terra cum arboribus societas 183.1.p. per totum
terrarum differentiae plures 183.1.m. & inde 2.m. per totum
terra quae arboribus frugibusque aptae 183.1.m.
terra pinguis vni, non semper pinguis alijs ibid. & inde
terra amara, & macrae quomodo probentur 183.2.m.
terra qualitate probatio ibid. & inde
terrarum vitia ibid. & inde
terra odor qualis esse debet, & quomodo cognoscatur ibid. & inde
terra quae frugibus ferendis vtilis 184.1.p.
terra cultura intermittenda ibidem
terra vbi fertilissima ibidem
terra quomodo terra emendentur ibid.
terra genera plura ibid. m. & f. per totum
terra vt pingues fiant, capitibus 67.8.9. lib. decemseptimi
terra patens nostra, & eius in omnes beneficia 197.1.f. & inde, & 198.2.p.
terra cur antea fertior, & modo 198.1.f.
terras quales colere solent ibid. 2.p.
terra quibus seminibus emacretur 203.1.p.
terra apta cuius fegetum 206.2.p. & inde
terra quae cuius apra legumini ibidem
terram pacram, & pingue quae exiguunt ibi.
terra cultura 207.2.m. per totum
terra fertilissima 207.2.f. per totum

terrae qualitas, & quid post aliud recipiat, 208.1.p. & inde
terra quae varia recipit semina ordine quodam ibid. & inde
terra quae alterne, & quae non ibidem
terra quando aranda 210.2.m. & 211.2.p.
terra cum caelo societas 212.1.f.
terrae fel herba quare dicta 289.1.f.
terrae malum herba 290.2.f.
terrae venenum quae herba dicitur 291.1.p.
terra auaritia causa effoditur 12.2.f. & 365.2.m.
terra benignitas, ac beneficia 112.2.p. & 395.2.f. per totum
terrarum varietas 396.2.p. per totum
terrarum laterum genus 396.2.f.
terrarum genera, & medicinae ex eis 398.1.p. per totum
terra scorpiones, serpentesque, necans 398.2.m.
terrae tuber herba quae 292.1.p.
terrae hiatus qualis, & vnde ibid.
terra a talpis excicata in medicina 342.2.m.
terra motus consideratio capitibus 81.82.83.84. lib. 2. & pag. 404.2.m.
terra motus effectus 15.2.m. per totum
terra motus causa quae ibid. per totum
terra motus praedicatur aliquando ibidem
terra motus futuri signa 16.3.p. per totum
terra motus futuri auxilia ibid. m. per totum
terra motus ingens ibid. f. per totum, & inde
terra motus miracula ibid. per totum
terra motus qui, & quando noxijs 10.1.f.
terra motus vbi unquam, & vbi semper 17.2.p.
terra motus aquas profundunt, forbentque 352.2.p.
terra motu montes rumpi 170.1.m.
terra motu in caelum tendentia deprimit syderum vis 8.1.f.
terra motu vasorum vltus 396.1.p.
terra motu animalium generatio 117.1.f.
terra motu inducentia 283.1.p. & inde
terra motu febris remedia 240.1.p. & 253.2.m. & 257.1.f. & 258.1.m. & 263.2.f. & 283.2.m. & 290.1.m. & 362.1.f. & 316.2.m. & 318.2.f. & 350.2.p.
terra motus quis reperit 78.2.f.
terra motus pyra 163.1.p.
terra motus animalium consideratio 135.1.f.
terra motus buteonibus terni ibidem
terra motus & genitalium morbi remedia 233.1.m. & 234.2.f. & 240.1.p. & 241.2.f. & 251.2.p. & 253.1.p. & 259.1.m. & 263.1.f. & 268.2.p. & 270.1.f. & 273.1.f. & 274.1.p. & 275.1.m. & 277.2.f. & 407.1.f.
terra motus tumores sedantia 237.1.p. & 275.1.m. & 300.2.p. & 317.2.f. & 356.2.m. & 398.1.f.
terra motus inflammationes & ardores sanantia 263.2.f. & 264.1.m. & 265.2.f. & 268.2.p. & 300.2.m. & 356.1.p. & 359.1.m.
terra motus suum lege interdicit 93.2.m.
terra motus piscium consideratio, genera, vltus, medicinae 358.2.f. & inde
terra motus cibis 359.1.p.
terra motus quomodo citra fastidium sumi possit 363.2.p.
terra motus consideratio, natura, captura, locus 96.2.f. per totum
terra motus mira magnitudo ibidem
terra motus vbi corrigere 97.1.p.
terra motus parus ibid. & 106.1.f.
terra motus terrestres 97.1.p.
terra motus cortice reguntur ibid. m.
terra motus pulmo qualis 130.2.m.
terra motus Celtinae 97.1.p.
terra motus vbi vt sacri adorantur ibid.
terra motus sine lingua, & dentibus, & quid loco eorum 130.1.f. & inde, 97.1.p.
terra motus testudines

Pars Prima.

testudines pisces quando secari coeprae 97.1.m. & 180.2.m.
testudines cum serpentibus pugnatuae, Cuius herba se muniunt 86.1.m. & 237.2.p.
testudines vbi maximae 57.1.p. & 58.1.f.
testudo vbi plurima 62.1.m.
testudinum in medicinis vltus 363.2.p.
testudines in aedificijs a quo inuentae 78.2.f.
testudines, id est, musculos qui sunt secundum spinam insectare non potentium remedia 271.2.f. & 303.1.m.
testudinum quid 76.1.m.
testudinum monem vinum 155.2.m.
testudines piscis 365.1.f.
testudinum medicinae 362.2.p. & 363.2.p.
testudorum laterum genus 396.2.f.
testudinum natura 336.2.p. & inde
testudis herba 122.2.p. & 249.2.m.
testudines aues 110.1.f.
testudine quid 125.2.p.
testudine cicadarum genus ibidem
testudine llyriorum regina Romanorum legatos perimit 377.2.p.
testudine crustaria 375.1.m.
testudine iuncus 251.1.p.
testudine herbae medicinae 299.2.f.
testudine herba Teucer reperit 288.1.p.
testudine herba 311.2.p.
testudine legati facietum responsum 387.2.f.
testudine herba quae 246.1.p.
testudine a quibus reperta 78.2.p.
testudine herba qualis, & vbi 283.1.p.
testudine quid 155.2.m.
testudine philoporus quando 4.1.m.
testudine solis defectum reperit ibidem
testudine horologij inuentor 151.1.f.
testudine Democritus de oleo empto prudens factum 212.1.f.
testudine herba 313.1.p.
testudine quid 353.1.f.
testudine cytharcedus 394.2.m.
testudine herba 254.1.f.
testudine arbor 150.2.m.
testudine vltus species 152.2.f. & 153.2.m. & 155.2.p. & 157.2.f.
testudine vinum 155.1.f. & 156.2.f. & 157.2.f.
testudine nucis 165.1.f.
testudine lapidis ferrum abigit 406.2.m.
testudine herba qualis 283.1.m.
testudine croco repleri solita 245.1.f.
testudine Ro. quando, & a quo 405.1.p. & 2.p.
testudine pensilia 405.2.f.
testudine vela qualia 218.1.f.
testudine Orchestra vox superiecta deuoratur 131.2.m.
testudine regionis fertilitas 206.2.f.
testudine vrbis sapientia capta 111.1.m.
testudine ab Alexandro captae 379.2.m.
testudine recta cur hirundines non tibeant 111.1.m.
testudine bellum quando 181.1.p.
testudine gemma 421.1.m.
testudine statuarij opera 380.1.p.
testudine pictor qualis 387.1.f.
testudine Achil. quae herba sanatur 287.2.f.
testudine vltus ab Achille sanatur 384.2.m.
testudine pictura 396.2.p.
testudine herba qualis 301.1.f. & 302.1.p.
testudine herba quae 308.2.f.
testudine herba qualis 292.1.p.
testudine herba quae 309.2.m.
testudine medicus 157.2.m.
testudine incantationes 314.2.f.
testudine praefragiator pictor 394.2.f.
testudine praefragiator inuentor 395.2.p.
testudine architectus 404.1.f.

theodori statuarij opera 380.2.f.
theodori pictoris opera 394.2.m.
theodoti fundus 388.2.p.
theombrotion scriptor 283.1.p.
theomnestos pictor 138.1.m. & 392.2.p.
theon pictor 394.2.m.
theophrastus quamdiu ante Plinium 218.2.f.
theophrastus quando floruit 149.2.p. & 372.2.p.
theophrastus de coronis 243.2.f.
theophrastus laus & quae contra eum scriptae, prologo 159.2.f.
theriacae virtus mira 157.2.f.
theriacae confectio qualis 242.2.f. & 332.2.m.
theriacae contra venena 242.2.f.
theriacae compositio in limine aedis Aesculapij incisa ibidem
theriacae sculptor, & eius calices ex terebintho 179.1.f.
theriacae pictor quando 390.2.f.
theriacae herba qualis 283.1.p. & 291.2.f.
theriacae lupinorum oleum ad quid 270.1.p.
theriacae statuarij 379.1.m.
theriacae pictura 390.2.f. & 393.2.f. & 394.1.f.
theriacae herba quam apponit 260.1.m.
theriacae herba quae 250.1.f.
theriacae herba qualis 259.1.m.
theriacae piscis 365.1.f.
theriacae quando sicorum haber copiam 173.2.m.
theriacae tragica 340.1.f.
theriacae oleum de necando tauro inuentam 91.1.f.
theriacae Reliqua quare parte secunda.
theriacae pictura, id est Cereris sacra, non nisi a castis celebrantur matronis 277.2.m.
theriacae praesidium 380.1.p. & 400.2.m. & 401.1.p.
theriacae simulacrum 400.1.m.
theriacae arbor 149.2.p.
theriacae mensis 311.1.m.
theriacae equi qualis 90.1.f.
theriacae succinum 413.1.f.
theriacae simulacrum 400.1.m.
theriacae pictor 381.1.m.
theriacae herba 225.2.f.
theriacae frutex 150.1.m.
theriacae herbae species, natura, vltus 246.2.f.
theriacae apibus gratum ibidem, & 122.1.f.
theriacae angurium 246.2.f.
theriacae semen deprehendi non potest ibidem
theriacae vbi ingens copia 247.1.p.
theriacae apes delectantur 247.2.f.
theriacae genera, & medicinae ex eo 253.1.p.
theriacae quando colligatur ibidem
theriacae pictor 381.1.m.
theriacae piscis medicinae 362.1.p.
theriacae piscis in medicinis vltus 364.1.f.
theriacae copia vbi 95.1.p. & 97.2.p.
theriacae praecipua magnitudo praecipue 97.1.f.
theriacae captura quando 97.2.f.
theriacae vitae breuis 98.1.p.
theriacae lapis qualis 19.1.m.
theriacae pictor 381.1.m.
theriacae statuarij 380.1.p.
theriacae herbae medicinae 293.1.m.
theriacae herba quae 313.1.p.
theriacae quidam a dracone seruatus 83.2.m.
theriacae luporum genus 87.2.m.
theriacae leonibus iniuncti 119.2.p.
theriacae morbi remedia. Quare pectoris remedia 410.1.f.

thorybretion herba qualis 298.2.f.
thoraces ex quibus panem faciunt 276.2.f.
thoraces lapillo dies quales sint computant 74.1.f.
thracia rigore frugum fertillima 183.2.p.
thracia triticum quale 201.2.p.
thracum Bacchi sacra qualia 176.1.f.
thracia vinum quale 154.1.f.
thraciae gemmae genera tria 421.1.m.
thraciae Reliqua quare parte secunda.
thraciae lapis aqua accenditur, excingitur oleo 371.2.p.
thracia ventus 9.2.m.
thracia pictor 381.1.m.
thracia lacrymae genus 142.2.m.
thracia herba quae 250.1.p. & 292.1.f.
thracia vermes qualis 180.1.p.
thracia exillium, & laus 71.2.m.
thracia piscis 365.1.f.
thracia callium vltus quales 153.2.m. & 155.1.m.
thracia ager vbi, & in eo quercus mira 172.2.m.
thracia vnde 139.2.f.
thracia Lydie quale 175.2.f.
thracia consideratio 139.2.m. & 140.1.p. & inde
thracia natura, ac genera ibidem & inde,
thracia ligno Sabaeo quoniam 141.1.f.
thracia non supplicatur Troiano tempore 144.1.f.
thracia copia vbi 61.1.m. & inde,
thracia dijs supplicatur 262.1.m.
thracia quid 276.1.f.
thracia contra cicuram 292.2.f.
thracia defulminibus opinio 111.1.m.
thracia ager non aratur 207.2.p.
thracia vltus peculiare 153.2.p.
thracia pyra quae 163.1.p.
thracia Imperator. quid in sternutamentis 315.1.p.
thracia colulatus, & de cometis carmine 6.2.f.
thracia principatum in Asia terrarum vltus fuit 16.1.f.
thracia nocte ac die in Germaniam proficitur 71.1.p.
thracia tempore chartae inopia 149.1.p.
thracia Imperatoris nobilis mensis 149.1.m.
thracia quid de nobilitate vini fenserit 155.1.p.
thracia Claudij tempore institutum vt ieiunium biberent 159.1.f.
thracia Imperator qualis fuerit ibidem
thracia Imperatoris metrum ptonus ibidem
thracia quibus pirus delectatus 163.1.p.
thracia quid balanum vocabatur 165.2.p.
thracia imperator lauro coronabatur 10.1.m.
thracia caelo, & quare 167.2.m.
thracia quibus lignis naumachiarum pontem reficit 178.2.p. & 174.1.p.
thracia in capillo tendendo seruauit inter lunia 178.2.f.
thracia imperator cucumere delectatus 220.2.f.
thracia sifere maxime delectatus 222.1.p.
thracia dictum de Asparagis, & Corrida 225.1.p.
thracia arx in Capreis insulis 26.1.m.
thracia picturam in templo Augusti ponit 388.1.p.
thracia Agrippina vxor boletum perimit 260.2.p.
thracia ingenti pretio picturam emit 390.2.p.
thracia marmor 402.1.m.
thracia principatum mirum vitri temperamentum 410.1.f.
thracia quid erga Menelium imaginem egerit 410.2.p.
thracia

Indicis Pliniani

tyberij Imperatoris morbus 299. 2. f.
tyberius imper. quo natus augurio 116. 1. f.
tyberij imperatoris parentes ibidem
tyberius im perator nocte vt die cernebat 128. 1. f.
tibiaurum materia 149. 2. f. & 177. 1. m.
tibiaurum doctine plures 177. 2. p. & inde
tibiaurum differentie plures ibidem
tibiaurum repertores 78. 2. f. & 79. 1. p.
tibiaurum animalium vlcetibus vitale 271. 2. m.
tybur oppidante Romam, & ibi ilices tres 180. 2. f.
tyburus Tyburis conditor vbi inauguratus 181. 1. p.
tyburus quando, & cuius filius ibidem
tyburus mira Tilia 188. 2. p.
tyburus vna qua 153. 2. p.
tyburina ficus qualis 164. 1. p.
tycinensis agri fabulum nigrum vitale 183. 1. m.
tycinus P. primus Romam tonfores duxit 79. 2. p.
tygranes rex a Pompeio victus 71. 2. f.
tygrina mensae 149. 1. f.
tygris fluvius non inuehit limum vt Nilus 206. 2. f.
tygris flu. reflagratio, ac fertilitas 206. 2. f.
tygridis ferre consideratio 84. 1. p. & inde
tygrum ferarum vbi copia 56. 1. p. & 84. 1. p.
tygrides a quo primum adue. Romam 84. 1. p.
tygridum erga natos effectus ibidem
tygridum coitu, canes concipere 89. 1. m.
tyllae arboris consideratio, & genera plura 171. 2. m. per totum
tyllae fructum nullum animal attingit ibid.
tyllia quae loca amet 172. 1. m.
tyllia quando germinat 173. 2. p.
tyllia mollissima, calidissimaq; 179. 1. f.
tyllia apca scutis 179. 2. p.
tyllia mira omni ge. pomorum onusta 188. 2. p.
tyll. ad mille vsus petitur 212. 1. p.
tylliae arboris cortex ad quem vsus 170. 1. f.
tylliae medicinae 277. 1. m. & inde
thylo quidam qui vitae reficitur post mortem 285. 2. m.
tylon vermis 339. 1. f.
tymagoras pictor 389. 2. f.
tymarthes pictor 390. 1. m. & 2. m.
tymarthes sculptor 400. 2. m.
tymarthes pictor 381. 1. m.
tymarthi maxillae quales 129. 2. m.
tymarthi. statuaris 379. 1. m.
tymarrete pictrix 389. 2. f. & 394. 2. f.
tymaris regina 420. 2. f.
tymelaea furex 150. 1. m.
timentium hominum remedia 288. 2. f. & 318. 2. f. & 320. 1. p. & 320. 2. f. & 360. 1. m. & 364. 2. p.
timoris signum in oculis 128. 2. p.
timomachi pictoris opera 394. 1. f. & 2. f.
timon philosophus qualis 70. 2. m.
timon pictor 381. 1. m.
timon phtenes scriptor quis 62. 2. f.
timotheus statuaris 400. 2. p. & inde
timotheus pictor 381. 1. m.
tympana quae 374. 2. p.
tympania Margaritae genus 101. 2. m.
tympanorum remedia 288. 2. f.
tymphaici gypsi vsus 398. 1. f. & 409. 2. p.
tyndaridum pictura imperfecta 394. 2. f.
tyndaris ad vitam reuocata 331. 2. p.
tyncarum vermium consideratio 126. 2. f. & 127. 1. p.
tineae intra hominem tricennum pedum longitudo 126. 2. f.
tineae quomodo nascantur 127. 1. p.

tineae vbi sunt, & vbi non 313. 1. f. & inde
tineae quomodo pellantur 230. 1. m. & 231. 1. p. & 279. 1. f.
tineae vestem quam non attingunt 315. 2. m.
tineae vestes ne laedant 161. 2. f. & 238. 2. m.
tineae propriae quae 180. 1. p.
tineae remedia 232. 1. m. & 233. 2. p. & 237. 1. f. & 238. 2. m. & 258. 2. m. & 271. 1. p. m. & 272. 1. f. & 275. 1. f. & 278. 2. m. & 298. 1. f. & 305. 1. p. & 308. 1. f. & 309. 2. m. & 327. 2. p. & 337. 1. f.
tingendi materia 371. 1. p. & inde
tingentes corpora tota vbi 63. 2. p.
tingentium vota quae 418. 1. m.
tinnunculi auis consideratio 113. 2. p. per totum
typhe genus frumentum 202. 1. p. & 202. 2. m.
typhis nauae reperta 79. 1. f.
typhon fluis qui 247. 2. p.
typhon quid 102. 2. p.
typhooni resistentia 420. 1. m.
typhon ref 71. m.
tyrannus quis primus fuerit 78. 2. m.
tyranniana pira 163. 1. p.
tyrseae vasis monumentum 42. 1. p.
tyria purpura qualis 45. 2. f. & 249. 1. p.
tyriamechylus color 103. 2. f.
tyridates rex quis 74. 1. p. & 369. 1. f.
tyridates magus 341. 1. m.
tyrium vinum 155. 2. p.
tyrius color 103. 1. f. & 2. f.
tyronis lib. ad Meccoenatem 226. 2. f.
tyronum toga 92. 1. m.
tyrrheni a Lydis orti 24. 1. p.
tyssaphernes dux 389. 2. m.
tysserates statuaris 380. 2. f.
tysseratis filius Archesilas pictor 394. 2. f.
tythymalon herba qualis, & ex ea medicinae 239. 2. p. & inde
tythymali herbae genera plura 299. 1. m.
tythymalum herba lactaria ibidem
tythymalum & platyphyllon cognominantur 302. 2. p.
tythymali medicinae 296. 2. f. & 299. 1. m. & 301. 1. f. & 302. 1. p. & 2. p. & 304. 1. p. & 305. 1. p.
tythoes rex quis 404. 1. p.
tytus Sabinus a cauae defensus 89. 1. m.
tyti imperatoris domus 400. 2. f.
tyti Fullonij fenectus 76. 1. m.
tytus septimius curulis aedilis 381. 1. f.
tytius praetor 350. 1. p.
tytuli superbi non querendi libris, prol. 171. 1. p.
togarum vestium differentiae 92. 1. m.
toga praetexta a quo 103. 2. p.
tolucum equos ingredi 90. 1. f.
tomus quid 365. 1. f.
tonanthus Iouis simulacrum 380. 2. m.
tonantis Iouis aedes ibidem
toni musci 6. 2. p. per totum
tonitruorum consideratio 9. 1. p. & inde.
tonitrua omnia fortuita 9. 1. m.
tonitrua quomodo causantur 102. 2. p.
tonitrua quod praesagiant 216. 2. p.
tonitrua arte fieri posse 320. 2. f.
tonitrua crebra quid pariant 219. 1. m.
tonitruum fulguris pictura 391. 2. f.
tonitrus pecoribus abortum infert 91. 2. f.
tonos quis 388. 1. m.
tonsilij in homine quae 130. 1. p.
tonsiliarum morbi remedia 233. 1. f. & 236. 1. m. & 237. 2. f. & 239. 2. m. & 251. 1. f. & 256. 2. f. & 257. 2. m. & 261. 2. p. & 262. 1. f. & 265. 1. f. & 271. 1. p. & 276. 2. p. & 280. 2. m. & 281. 1. m. & 282. 1. m. & 306. 1. f. & 316. 2. p. & 326. 1. m. & 342. 1. m. & 355. 1. m. & 359. 1. m. & 362. 1. p. & 382. 1. f. & 2. f. & 383. 1. p. & 397. 2. f. & 413. 2. p.

tonfores Romae quando primum fuerint 70. 2. p.
topazij gemme consideratio 417. 1. p.
topazius qua ratione reperitur ibidem
topazius antrae magnitudinis 417. 1. m.
topazij vbi reperitur ibidem & 412. 1. f.
topazi genera plura 417. 1. m.
topazin quid 417. 1. m.
topazium vnde dictum 62. 1. p. & 417. 1. m.
tophus quid 131. 2. p.
topiaria herba 247. 2. m.
tordylion semen quid 241. 1. m.
tordylis herba qualis 284. 1. p.
toreutice ars 379. 1. f. & 390. 2. f.
torminale forbi genus 165. 1. p.
torminum morbi remedia 230. 1. p. & 232. 2. f. & 233. 2. m. & 234. 2. p. & 235. 2. p. & 236. 1. m. & 237. 1. m. & 238. 1. f. & 2. m. & 240. 2. p. & 241. 2. m. & 242. 1. p. & 2. m. & 252. 1. m. & 2. p. & 253. 2. p. & 254. 1. p. & 256. 2. p. & 259. 2. p. & 262. 2. m. & 263. 1. f. & 2. f. & 264. 1. m. & 267. 2. m. & 269. 2. p. & 270. 1. f. & 271. 1. p. & 271. 2. m. & 272. 1. m. & 2. f. & 276. 1. m. & 277. 2. p. & 278. 2. m. & 279. 2. f. & 280. 2. p. & 281. 2. p. & 282. 2. m. & 284. 1. m. & 288. 2. f. & 294. 2. f. & 297. 2. f. & 298. 1. f. & 298. 2. m. & 299. 2. m. & 304. 2. f. & 307. 1. f. & 2. m. & 311. 2. f. & 312. 1. m. & 2. p. & 320. 1. m. & 321. 2. p. & 327. 1. f. & 334. 2. p. & 343. 2. f. & 355. 1. m. & 356. 1. m. & 358. 1. f. & 2. m. & 362. 2. p. m.
tormina iumentorum quomodo finiuntur 348. 2. f.
torpedo piscis marinus 365. 1. f.
torpedo piscis planus 99. 2. p.
torpedinis mira Colertia 104. 1. p.
torpedinis tectori teneritas nulla praefertur ibidem
torpedo quando parit 105. 1. f.
torpedo octogenos foetus habens reperitur ibidem 2. p.
torpedo vbi per hymem latitat 98. 1. m.
torpedinis piscis mirum 357. 2. p. & 164. 1. f.
torpedinis vis ad parus 364. 1. f.
torpedinis medicinae ibidem & 2. p.
torpedo piscis vires admittit homini etiam forti 357. 2. p.
torporem inducentia 283. 1. p. & 357. 2. p.
torporem tollentia 275. 1. p. & 302. 1. p.
torquatus rex dictus 366. 2. m.
torrium multum secundum Catonem 158. 2. m.
torus e stramento piscis 92. 1. m.
toxicon quid 298. 2. p.
toxica vnde dicta 171. 1. p.
toxicis quae sint contraria 228. 2. f. & 274. 2. f. & 275. 2. p. & 335. 1. p.
toxicorum remedia 256. 1. f. & 337. 2. p.
trabea vestis purpurea a Romulo 103. 2. p.
trabae vestes quae 92. 1. m.
trabes caeli faces 7. 2. p.
trachy Balsami genus 143. 1. m.
trachinima rosa qualis 244. 1. m.
tragacantha frutex 150. 1. f.
tragacantha herba qualis 303. 2. f.
tragelaphi animalis descriptio 87. 2. p.
tragemara palmarium species 146. 2. m.
tragon herba 313. 1. p.
tragi spungiarum genus 356. 1. f.
tragon frutex ad quid vitilis 150. 1. m.
tragos piscis genus 104. 1. f.
tragos filiginis genus 202. 2. m.
tragos quae gestanda sunt 419. 2. m.
tragon herba 313. 1. p.
tragopanades aues 115. 1. f.
tragopogon herba 249. 1. f. & 313. 1. m.
tragorigani herbae consideratio medicinisq; 237. 2. f.
tragum, tritici genus 301. 2. m.
trallibus

trallibus, quod prodigium ante bellum ciuile Caesaris 195. 2. m.
trallis vasa qualia 396. 1. p.
translatio in quibus herbis proficit 227. 1. m.
translatio in similibus, vel melius facienda 186. 1. m.
translatio plantarum quando, & qualiter facienda ibidem
transmarina vina qualia 155. 1. f. & 2. m.
transpadana Italia quibus arboribus arbutat 193. 1. p.
trapetes idest molis oleariae a quo imune 78. 2. m.
trafimenae clades 16. 2. p. & 164. 1. f.
thralon pictor 381. m.
thralon vna 355. 1. m.
trebiae clades Romanorum 164. 1. f.
trebui Niger quis 100. 1. f.
trebui aedilis in populum Romanum beneficia, & eius statua 198. 1. m.
trebulenna vina 155. 1. m.
tremuli M. qui Sannites vicie statua 377. 2. p.
tremoris remedia 276. 2. m.
tremulis vitilia 270. 1. p. & 288. 2. f. & 303. 1. m. & 310. 1. f. & 319. 2. f.
triaris vbi superatus 51. 2. m.
triaris Pollo Cl. Caesaris procurator 402. 1. f.
tribuli frugibus inuicem 206. 1. p.
tribulus herba 249. 1. f. & 2. f.
tribulus vbi in cibis excipitur 249. 2. f.
tribulus dira res ibidem
tribuli herbae genera, medic. vsus 256. 2. f.
tribuni aetarij vnde dicti 379. 2. f.
tribunitiae seditiones Romae 168. 2. m.
tribunorum militarium salaria vnde 376. 2. p.
tribunorum decuriae 367. 2. f. & inde
tribus rusticae, vrbanaeque quae erant 198. 1. p.
trichiae piscis 97. 2. f.
trichias bis anno parit 105. 1. f.
trichitis aluminis species 397. 2. m.
trichomanes herba qualis 312. 2. f.
trichon herba 254. 2. f.
trichos gemma 421. 1. m.
trichonia ex argento 374. 1. f. & 2. p.
trichonia testudinea ibidem 2. p.
trichinorum pedes aere ornantur 376. 1. f. & 2. f.
trichomanes herbae 258. 2. f.
trientis signum quod 368. 1. f.
trientis aeri mirum 383. 2. f. & inde
triferae arbores vbi 174. 2. p. per totum
trifolium herba inhorrescit tempestate imminente 217. 1. p.
trifolium serpentibus inimicum 252. 2. f.
trifolium Tyriaca 242. 2. f.
trifolij vsus in coronis 246. 2. m.
trifolij genera plura ibidem
trifolij herbae medicinae 252. 2. f. & 300. 1. f. & 2. p. & 302. 2. p.
trifolina vina 155. 1. m.
tryginon quid 388. 2. f.
tryginon herba, & corona, ex eo 246. 2. m.
trigiles gemma 421. 1. f.
trimenon triticum 201. 1. f.
triorphthalmos gemma 42. 1. f.
triorches herba quae 289. 1. f.
triorchis auis qualis ibidem
triorchis accipitrum genus 108. 1. f.
triorches quibus inimicis 119. 2. p.
tripatium quid 396. 1. p.
thripas vermis qualis 180. 1. p.
tripedanea vna vnde dicta 153. 2. m.
tripodes Delphicae 376. 2. f.
tripoliticum vinum 155. 2. p.
tripolemi fabula a Sophocle scripta 201. 1. p.
tlepolemi pictura 392. 1. f.
tripolemi simulacrum 400. 1. m.

Pars Prima

tripudia Gallorum qualia 110. 2. p.
triremi quis primus vsus est 79. 1. m.
trifido herba 281. 1. f.
trifidaginis herbae medicinae 304. 1. m.
trifidaginis quomodo tollitur 253. 1. m. & inde & 275. 1. f.
trifidaginis cibo molliuntur 261. 2. m.
trifidaginis, & eius fortitudo 70. 2. f.
trifidaginis herba 294. 1. f.
trifidaginum brassicae genus 224. 2. f.
trifidaginis gyna maxima 201. 1. f. & inde
trifidaginum terris fere omnibus commune 202. 1. p.
trifidaginis nihil fertilius quoniam hominem nutrit 202. 2. m.
trifidaginis in Biantio Africae fertillissimum ibidem, & 184. 1. p.
trifidaginum quod fertillissimum 202. 2. f.
trifidaginum pinifendi ratio ibidem
trifidaginum vbi ferendum 206. 2. p.
trifidaginum quantum ferendum in iugere vno 208. 1. f.
trifidaginum quo ferendum tempore 208. 2. m.
trifidaginum quo tempore metendum 213. 2. m.
trifidaginum maxime cur consecrant animalia 213. 2. f.
trifidaginum optime seruat in scrobibus 214. 1. p.
trifidaginum vt quinquaginta duret annis ibidem
trifidaginis farinae quibus proficit 262. 1. f.
trifidaginis palearum medicinae ibidem
trifidaginis ex eo medicinae ibidem
trifidaginis genicula quatuor 200. 2. p.
trifidaginis genera plura 200. 2. f.
trifidaginum Italiae optimum ibidem
trifidaginum vbi excellens ibidem & inde
trifidaginum vnde Romam aduehant 201. 2. p.
trifidaginis varia pondera ibidem
trifidaginum paucis diebus, maturefcens 201. 1. m.
trifidaginis pisces 365. 1. p. & 400. 1. m. & 195. 1. f.
trifidaginis nummus vnde dictus 368. 2. f.
trifidaginis denas argenti libras in suppelle- tile crimini dabant 199. 2. p.
trifidaginis corona 255. 2. p.
trifidaginis coena cum minio 312. 2. p.
trifidaginis corpora minio illini ibidem
trifidaginis habitus qualis 366. 2. p. & 369. 2. m.
trifidaginis myrtea corona vtebantur 167. 1. m.
trifidaginis qua lauro vtebantur ibidem 2. p.
trifidaginis in templis coronae dicendae conferebantur 168. 2. m.
trifidaginis staturae quales 373. 2. p.
trifidaginis purpura vtebantur 102. 2. f.
trifidaginis numina victa ducebant 42. 2. m.
trifidaginis herba 294. 2. m.
trifidaginis locustae genus, & ex ea medicinae 343. 1. m. & 347. 1. m. & 348. 1. p.
trifidaginis arbor 161. 1. f.
trifidaginis aquile inimicus 119. 1. f.
trifidaginis ipse se inuit troezenium vinum mirum 157. 2. f.
trifidaginis de vita hominis dicta & inde
trifidaginis error de palma 185. 1. m.

trogo, auis 189. 1. f.
trogloditarum animalia qualia 127. 2. p.
trogloditicae praedones 417. 1. m.
troia quando llium vocati cepta 181. 1. p.
troia quando capta 402. 2. f.
troiae temporibus nulla pictura 387. 1. f.
troiano bello rofarum coronarum vsus erat 244. 1. m.
troianis repositibus nullus anulo rum vsus 366. 2. p.
troiano tempore non erant vnguenta, nec thure supplicabatur 144. 1. f.
troiano bello quibus clypeis vsi 387. 1. p.
troiani belli pictura 394. 2. m.
trophonij oraculum 380. 1. p.
trofuli milites cur dicti 368. 1. f. & inde
trulla ingentis precij 412. 1. m. & 412. 2. m.
tuba aenea a quo reperta 78. 2. f.
tubarum crepitus e caelo saepe auditus 12. 1. p.
tuber arborum 171. 2. f. & inde
taberes malorum arborum genus 162. 2. m.
tuber quando floreat 173. 2. f.
ruberes quomodo feruntur 185. 2. f.
tuberis fructus terrae qualia 219. 1. p.
tuberum terrae consideratio ibidem
tuberum genera duo ibidem p.
tubera quando nascantur, & vbi feruntur, ibidem m. & inde
tubera vbi maxima proueniunt ibidem
ruber terrae herba quae 292. 1. p.
tuberum morbi remedia 261. 2. p. & 346. 2. m.
tubero C. Aelius a rogo reuixit 77. 1. p.
tubero Qu. consul 84. 1. p.
tuberis Lucij capite Picus Martius confectus 109. 2. p.
tuccia Vestalis quo anno aquam in cribro tulit 314. 2. p.
tudicanus historicus 148. 2. f.
tullus Hostilius rex fulmine ictus, & quare 112. p. & 314. 2. p.
tullus Hostilius. Quare Hostilius Tullus. 377. 2. p.
tullij liberti carmen 349. 2. f.
tulli eques R. obreuis staturae homo 70. 1. f.
tullius Cicero. Quare Cicero. 299. 2. p.
tumoris corporis remedia 231. 1. f. & 232. 2. f. & 237. 2. p. & 238. 1. m. & 240. 1. p. & 240. 2. m. & 242. 1. f. & 253. 1. p. & 254. 1. p. & 257. 1. f. & 261. 2. f. & 262. 2. p. & 263. 1. f. & 265. 1. p. m. & 268. 2. m. & 272. 2. f. & 275. 1. m. & 277. 1. m. & 2. p. & 280. 2. p. & 283. 2. m. & 294. 1. p. & 297. 1. p. & 301. 1. m. & 302. 2. f. & 329. 1. m. & 333. 1. f. & 364. 1. p. & 398. 1. m.
tumorem maxillarum sanat 271. 2. m.
tumores articulorum quid discutiat 319. 2. p.
tunicam quae prima texiit 92. 1. m.
runica ab anulis senatum distinguebat 367. 1. f.
turannius Gracula scriptor 21. 1. p.
turbo ventus 102. 2. p. & 6. f.
turbinis vbi fiant 8. 1. f.
turbinibus nihil violentius 357. 1. p.
turbinis figura qualis 3. 2. f.
turbystum quid 371. 1. p.
turdorum in medic. vsus 343. 2. m. & 344. 1. f.
turdus colores quando mutat 111. 2. f.
turdus feromonem humanum proferens 114. 1. m.
turdorum nidificatio, generatioq; 116. 1. p.
turdorum in Germania hyeme copia 111. 1. m.
turdorum simus opimus 184. 2. m.
turdorum auitria apud veteres ibidem
turianus imaginum pictor R. opetit 395. 2. f.
turpilus

trogo, auis 189. 1. f.
trogloditarum animalia qualia 127. 2. p.
trogloditicae praedones 417. 1. m.
troia quando llium vocati cepta 181. 1. p.
troia quando capta 402. 2. f.
troiae temporibus nulla pictura 387. 1. f.
troiano bello rofarum coronarum vsus erat 244. 1. m.
troianis repositibus nullus anulo rum vsus 366. 2. p.
troiano tempore non erant vnguenta, nec thure supplicabatur 144. 1. f.
troiano bello quibus clypeis vsi 387. 1. p.
troiani belli pictura 394. 2. m.
trophonij oraculum 380. 1. p.
trofuli milites cur dicti 368. 1. f. & inde
trulla ingentis precij 412. 1. m. & 412. 2. m.
tuba aenea a quo reperta 78. 2. f.
tubarum crepitus e caelo saepe auditus 12. 1. p.
tuber arborum 171. 2. f. & inde
taberes malorum arborum genus 162. 2. m.
tuber quando floreat 173. 2. f.
ruberes quomodo feruntur 185. 2. f.
tuberis fructus terrae qualia 219. 1. p.
tuberum terrae consideratio ibidem
tuberum genera duo ibidem p.
tubera quando nascantur, & vbi feruntur, ibidem m. & inde
tubera vbi maxima proueniunt ibidem
ruber terrae herba quae 292. 1. p.
tuberum morbi remedia 261. 2. p. & 346. 2. m.
tubero C. Aelius a rogo reuixit 77. 1. p.
tubero Qu. consul 84. 1. p.
tuberis Lucij capite Picus Martius confectus 109. 2. p.
tuccia Vestalis quo anno aquam in cribro tulit 314. 2. p.
tudicanus historicus 148. 2. f.
tullus Hostilius rex fulmine ictus, & quare 112. p. & 314. 2. p.
tullus Hostilius. Quare Hostilius Tullus. 377. 2. p.
tullij liberti carmen 349. 2. f.
tulli eques R. obreuis staturae homo 70. 1. f.
tullius Cicero. Quare Cicero. 299. 2. p.
tumoris corporis remedia 231. 1. f. & 232. 2. f. & 237. 2. p. & 238. 1. m. & 240. 1. p. & 240. 2. m. & 242. 1. f. & 253. 1. p. & 254. 1. p. & 257. 1. f. & 261. 2. f. & 262. 2. p. & 263. 1. f. & 265. 1. p. m. & 268. 2. m. & 272. 2. f. & 275. 1. m. & 277. 1. m. & 2. p. & 280. 2. p. & 283. 2. m. & 294. 1. p. & 297. 1. p. & 301. 1. m. & 302. 2. f. & 329. 1. m. & 333. 1. f. & 364. 1. p. & 398. 1. m.
tumorem maxillarum sanat 271. 2. m.
tumores articulorum quid discutiat 319. 2. p.
tunicam quae prima texiit 92. 1. m.
runica ab anulis senatum distinguebat 367. 1. f.
turannius Gracula scriptor 21. 1. p.
turbo ventus 102. 2. p. & 6. f.
turbinis vbi fiant 8. 1. f.
turbinibus nihil violentius 357. 1. p.
turbinis figura qualis 3. 2. f.
turbystum quid 371. 1. p.
turdorum in medic. vsus 343. 2. m. & 344. 1. f.
turdus colores quando mutat 111. 2. f.
turdus feromonem humanum proferens 114. 1. m.
turdorum nidificatio, generatioq; 116. 1. p.
turdorum in Germania hyeme copia 111. 1. m.
turdorum simus opimus 184. 2. m.
turdorum auitria apud veteres ibidem
turianus imaginum pictor R. opetit 395. 2. f.
turpilus

Indicis Pliniani

turpilius Rom. eques, & pictor 387. 2. p.
 turres falis vbi 60. 2. m.
 turres vocales septem vbi 404. 2. f.
 turres Cyclopes primi inuenere 78. 2. p.
 tuscianica signa qua 378. 1. m.
 tusciorum tibae quales 177. 2. p.
 tuscilana viola qualis 245. 1. p.
 tuscilana Ciceronis villa 255. 2. f.
 tuscilana villa incensa 405. 2. m.
 tuscilani suburbanis collis, qui Corne dicitur, mirum 181. 1. m.
 tussilaginis herbae medicinae 297. 1. f. & 302. 2. f.
 tussim facientia 270. 1. m. & 272. 2. f.
 tussis remedia 228. 1. f. & 239. 1. m. & 239. 1. m. & 2. f. & 231. 1. f. & 235. 1. m. & 2. m. & 236. 2. p. m. & 237. 2. p. & 238. 1. f. & 240. 2. p. m. & 241. 1. f. & 251. 1. p. & 252. 1. p. m. & 253. 1. f. & 257. 1. m. & 259. 1. f. & 261. 1. f. & 262. 2. p. & 264. 1. m. & 2. p. & 265. 2. f. & 267. 1. f. & 268. 2. f. & 273. 1. p. & 275. 2. p. & 276. 1. m. & 277. 2. p. & 279. 1. m. & 2. m. & 280. 2. p. & 281. 1. m. & 282. 1. m. & 296. 1. f. & inde per totum & 297. 2. f. & 303. 1. f. & 307. 2. m. & 310. 2. p. & 311. 2. f. & 312. 2. f. & 317. 2. p. & 326. 1. f. & 329. 1. p. & 334. 1. p. f. & 343. 1. p. & 362. 1. m. & 386. 1. m. & 397. 1. m. & 400. 1. p. & 402. 2. m. & 233. 2. m. & 238. 2. f. & 241. 1. f. & 251. 2. f. & 253. 1. p. & 257. 2. p. & 261. 1. f. & 263. 1. f. & 266. 2. m. & 268. 2. m. & 271. 2. m. & 273. 1. m. & 276. 1. f. & 280. 1. p. & 281. 1. f. & 283. & 284. 2. p. & 288. 2. f. & 297. 1. m. & inde plura & 298. 2. p. & 320. 2. m. & 322. 2. f. & 355. 1. f. & 397. 1. f.
 ad tussim sicca efficacissima 241. 2. p.
 tussim infantium eruca sedari 235. 1. p.
 V
 VACCARVM lac cur optimum 290. 2. f.
 vacinia feruorum vestes tingebantur 172. 1. f.
 vacinia arboris visus & quo loco gaudet ibidem
 vacinia in aucupij seritur ibidem
 vacine dictum 69. 1. f.
 valentis A. Lunij fortitudo 70. 2. f.
 valeriaz Romanaz quae cum dentibus nata est historia 69. 2. f.
 valeriaz Publicolae filiae statua 377. 2. f.
 valeriaz aequilarem genus 107. 1. f.
 valeriaz in familia quidam lactucini cognominati 210. 2. p.
 valerianus scriptor 28. 1. p.
 valerius Cornelius 152. 1. f.
 valerius Marcus 167. 1. m.
 valerius Fulcius cur equestri ordine motus 374. 2. f.
 valerius C. consul 219. 1. f.
 valerius archiretus 405. 1. p.
 valerius Publicola primus Romaz consul, ac eius domus ibidem 2. p.
 valerius Socranus & eius poena 25. 1. p.
 valerius maximus consul 387. 2. m.
 valerius L. consul 8. 1. p.
 valerij Coruini senectus, consulatus sex ac honores alij 76. 1. p.
 valerius messala consul 79. 2. m.
 valerius auguria 318. 1. p.
 valgius C. liber & laus 285. 1. p.
 vallares cotonae 168. 2. p. & 255. 2. p.
 vappa vinum 155. 1. p. & 158. 2. p.
 variana clades 75. 2. p.
 variana via vnde 153. 1. m.
 vari vnde dicti 134. 2. m.
 varices viro tantum, mulieri raro 134. 2. p.
 varicum remedia 256. 2. f. & 257. 2. p. & 270. 2. p. & 301. 1. f. & 328. 2. p.
 varices ne nascantur 344. 2. m.

uarorum remedia 266. 1. m. & 269. 2. m. f. & 304. 1. f. & 310. 2. p. & 333. 2. f. & 342. 1. m.
 uatronicis M. cum adhuc viueret in bibliotheca imago 72. 2. f.
 uatroni M. pyratice bello naualis corona data est 73. 1. p.
 uatronem Marguit Plinius 148. 2. m.
 uarro M. corona à Pompeio donatus 73. 1. p. & 168. 2. m.
 uarro M. in bellis pyraetis 168. 2. m.
 uarro M. quo anno de agricultura scripsit 198. 2. p.
 uarro praefectus in pyratice Pompeij bello 27. 2. p.
 uatronis M. liber De vitis illustribus 386. 2. f.
 uatronis senectus 335. 1. f.
 uatronis M. fatyrz prologo uas ingentis precij 412. 1. m. & inde uasa adulterij cglantur 159. 1. m.
 uasa imminentes tempestate suadere dicuntur 217. 1. p.
 uasa vbi optima 396. 1. p. & inde uasorum crustae quo deleri possunt 233. 2. p.
 uasorum luxuria frugalitasque 374. 1. m. & inde. & ibidem 2. f. per totum
 uasorum terrenorum vsus 396. 1. p.
 uasorum materia 408. 1. f. & inde uasiz vnde dicti 134. 2. m.
 uaticani obelisci à Caio Imperat. 179. 1. m.
 uaticani illex verusissima 180. 2. f.
 uaticanus obeliscus Romaz 403. 1. f.
 uaticinantes quo ad furores tantur 254. 2. m.
 uaticinantiu consuetudo 323. 1. f.
 uaticinijs plena omnia, sed non conferenda sunt 77. 1. f.
 uaticinia vera & falsa fieri ibidem
 uatum Hetruscorum altus 314. 2. m.
 uatinij vnde dicti 134. 2. m.
 uetis, idest, claudendis hostijs instrumenti repertor 78. 2. p.
 uetres ex qua materia 180. 2. p.
 uehiculum cum quatuor rotis à Phrygijs repertum 78. 2. m.
 ueitana gemma 421. 1. m.
 uelare nihil, Graeca res est 377. 1. m.
 uelorum frugis genus 264. 1. m.
 uelorum nauum consideratio 217. 2. p. & 218. 1. f.
 uela nauium, tingere consueue, 218. 1. f.
 uela theatrorum qualia 218. 1. f.
 uelo purpureo. M. Antoni. vtebatur ibidem
 uelorum varij colores ibidem 2. p.
 uela Icarus reperit 79. 1. m.
 ueliteri ruris mirum de platano 137. 1. f.
 uelocitatis causa 130. 2. f.
 uelocitatis exempla 70. 2. f. & inde uelocitatis eximia homines vbi 67. 2. m.
 uenabula à quo reperta 78. 2. m.
 uenae corporum quid 132. 1. f. & inde uenae ab oculis pertingens ad cerebrum 128. 2. m.
 uenafraenum oleum optimum 160. 1. m.
 uenatores hellebero sagittas tingunt 288. 2. f.
 uendere Liber pater primus instituit 78. 1. m.
 ueneficiorum remedia 253. 1. f. & 337. 2. p. & inde & 341. 1. f. & 407. 1. f.
 ueneficiorum noxae remedia 250. 1. f.
 ueneficia tollentia 280. 2. p. & 418. 1. m. & 324. 1. f.
 uenenata animalia quos non feriant 235. 2. p.
 uenenatorum animalium inimica 273. 2. p. & inde & 278. 1. f. & 279. 1. p. f. & 279. 2. f. & 286. 1. p. & inde & 292. 1. m. & 324. 1. m. & 359. 2. m. & 360. 1. p.
 uenenatorum morfus remedia 230. 1. m. & 233. 1. f. & inde & 240. 1. m. f. & 241. 2. m. & 247. 1. p. & 268. 1. f. & 292. 2. p. & 324. 1. p. & 355. 1. p.
 uenenis cur terra generet 12. 2. f.
 uenena sumpta qualiter non nocent 223. 1. f.
 uenenum quotidie bibere quomodo quis possit 285. 1. p.
 uenenum terraz quae herba dicatur 291. 1. p.
 uenena sibi necipij homines excogitant 292. 2. m.
 uenenum ceruarum quod 310. 2. f.
 uenenum quidam in annulis portant 367. 1. m.
 uenenum quod letalis. 84. 2. m. & 335. 2. f. & inde
 uenenum quibus pro cibo 111. 1. p.
 ueneno quaedam viuunt animalia 119. 1. p. per totum & 136. 1. f.
 uenenata animalia fame non intereunt 119. 1. p.
 uenenum vni letale, alteri pro cibo est 136. 2. f.
 uenenum occysimum quod 305. 2. p.
 uenenum veneno vincitur ibidem m.
 uenenum telorum extinguens 261. 1. m.
 uenenum magistarum quo extrahitur. ibidem
 uenena interdum prodeste 238. 1. m.
 uenena non nocent ipsa habentibus 248. 1. f.
 uenenatis sagittis vitens homines 62. 1. f.
 uenena expellentia 150. 1. m.
 uenenis nihil vitur praeter homines 197. 1. f.
 uenenis tinguntur arma, insiciuntur flumina & c. ibidem 2. p. & inde
 ueneni sumpti remedia 231. 2. f. & 234. 2. f. & 237. 2. f. & 239. 2. m. & 241. 2. p. & 248. 1. m. & inde. & 248. 1. f. & 252. 2. f. & 256. 1. f. & 311. 1. p.
 uenenum interdum contra uenenum 282. 2. f. & 287. 2. p.
 uenenis contraria 228. 2. f. & 229. 1. p. m. & 240. 1. f. & 241. 2. p. & 253. 1. f. & 258. 2. m. & 259. 1. m. & 260. 1. p. & 261. 2. f. & 264. 1. m. & 266. 2. p. & 269. 2. p. & 270. 2. m. & 271. 2. f. & 272. 1. f. & 273. 1. p. & 2. p. & 275. 2. p. & 277. 2. f. & 279. 1. p. & 2. f. & 282. 2. f. & 287. 2. p. & 292. 2. p. & 309. 2. p. & 318. 1. f. & 324. 2. p. & 335. 1. m. & 337. 2. p. & inde & 358. 2. m. & 359. 2. m. f. & 360. 1. p. & 360. 2. m. & 388. 1. f. & 414. 2. p.
 uenenorum etiam uenena reperiri 235. 1. f.
 uenenorum marinorum remedia 241. 2. m.
 uenerum labrum herba qualis 294. 2. f. & 341. 2. f.
 ueneria quibus arbutet agros 193. 1. p.
 uenia vbi iusta 202. 2. f.
 ueneria pira 163. 1. p.
 uenicula vna 153. 1. p.
 uenter ne rugosus fiat 259. 1. p.
 uentris consideratio 131. 1. f.
 uenter quibus simplex vel duplex ibidem
 uenter quibus nullus ibidem
 uenter obesi minus solertes ibidem
 uenter solidipedum asper & durus ibidem
 uentris gratia quae fiunt 298. 1. & inde uentris morborum omnium remedia ibidem
 uentris morbus ne accidat 149. 2. m.
 uenter plurimum negotij exhibet 298. 2. m.
 uentris causa pars maior mortalium viuunt ibidem
 uenter pessimum corporis vas ibidem
 uentrem silitentia 242. 1. f. & 251. 1. f. & 256. 2. p. & 270. 1. f.
 Quere Aluum firmantia silitentiaque uentris animalia expellentia 233. 2. p. & 236. 1. f. & 239. 2. f. & 240. 1. p. & 257. 1. m. & 264. 1. p. & 269. 2. p. & 272. 1. f. & 298. 2. f. & 308. 2. m. & 309. 2. m. & 383. 1. f.
 uentrem

uentrem soluentia 232. 1. f. & 251. 2. p. & 269. 2. p.
 uentrem mollentia 230. 1. f. & 256. 2. p. & 257. 1. p. & 257. 1. m. & 261. 2. m. & 270. 2. m. & 272. 1. f. & 275. 2. f. & 308. 1. m. Quere Aluum mollentia.
 uentrem purgantia 269. 2. p.
 uentris doloris remedia 229. 2. m. & 230. 1. f. & 232. 1. f. & 236. 2. p. & 238. 1. f. & 2. p. & 253. 1. p. & 268. 2. p. & 270. 1. m. & 271. 2. f. & 277. 2. p. & 278. 2. m. & 298. 1. m. per totum & 310. 1. m. & 326. 2. f.
 Ventiduis P. qualis 74. 2. m. & inde uentilatio quibus diebus facienda 214. 2. f.
 uentus quid 9. 1. f. & inde
 uentis nihil violentius 357. 1. p.
 uenti quantum supra terram ascendunt 6. 2. m.
 uenti futuri signum 8. 1. m.
 uentorum regnum vbi ibidem f.
 uenti quomodo generentur 9. 1. m. f. & inde
 uentorum consideratio, capitibus 47. 48. 49. 50. libri. 2.
 uenti in speciebus quibusdam sine fine geniti 9. 1. f.
 uenti & status inter se differentia ibidem
 uentorum lex 9. 2. p.
 uentorum obseruationes plurimaz ibidem
 uentorum genera quoc ibidem m.
 per totum
 uenti quatuor apud veteres ibidem
 uentorum duodecim nomina ibidem
 uentorum regiones ibidem & inde
 uentus quisque quo fiat ibidem f. & inde
 uenti qui frigidissimi humidissimi 10. 1. m.
 uentorum qualitates ibidem & inde
 uenti qui saluberrimi noxijque ibidem
 uenti omnes vicibus suis spirant ibidem f.
 uenti quibus augentur comprimunturque ibidem
 uenti repentini qui ibidem 2. p. per totum uentus terrae motus causa 15. 2. f.
 uentorum miracula 17. 1. m. & inde
 uenti vbi letales ibidem & inde
 uenti fatis & arboribus conuenientes 182. 1. f.
 uenti fatis noctui & regionibus proprij 194. 2. f.
 uenti quando nocent frumento 206. 1. p.
 uentorum ratio obseruatiq; 215. 1. m.
 uenti qua ex parte spirent quomodo nascuntur ibidem per totum
 uentorum situs, qualitates, effectus diurnitasq; 215. 2. p. & inde
 uenti qui frigidissimi 215. 2. m.
 uenti qui diu permansuri quomodo noscuntur ibidem
 uenti futuri signa 216. 1. m. & inde per totum
 uenti pomis inimici 163. 1. f.
 uenti qua ratione comprimuntur 420. 1. m.
 uentorum rationem quis reperit 78. 2. m.
 ueneris syderis consideratio, natura, motus, situs, effectus 3. 1. p. & inde
 ueneris sydus, primus Pythagoras depræhendit ibidem
 ueneris sydus solum inter stellas vmbrae redit ibidem
 ueneris syderis varia nomina ibidem
 ueneris stellæ motus, exortus, occultatio 4. 2. f.
 ueneris stellæ in Zodiaco motus qualis 5. 1. m.
 ueneris stella quantu à sole elongatur ibidem
 ueneris stellæ color qualis 6. 1. p.
 ueneris dez ædes vbi nunquam pluit 17. 2. p.
 ueneris simulacrum à quo dedicatum 73. 1. f. & 400. 1. f.

Pars Prima.

ueneris Cluacinae signum Romæ vbi 166. 2. f.
 ueneris Myrtiz, vel Murtiz ara Rom. 167. 1. p.
 ueneris victricis corona ex myrto ibid. m.
 ueneris Coz pictura inexplata ab Apelle 391. 2. m. & 394. 2. f.
 uenus Cnidia 400. 1. p. & f.
 ueneris tutela hortos esse 220. 1. p.
 ueneris victricis templi dedicatio 81. 1. p.
 ueneris concha 99. 2. m. & inde ueneris ædes ac simulacri incendium 380. 1. m.
 ueneris genitricis ædes Rom. 387. 2. f.
 uenus Anadyomene à quo picta 391. 1. f.
 ueneris è maæ exeuntis pictura 391. 2. p.
 ueneris quater, Graciaz, & Cupidinem pictura 393. 2. m.
 uenus Genitrix in foro Caesaris à quo facta 395. 2. m.
 uenus Palatina M. Craffus appellat 399. 1. m.
 uenus Aphrodite dicta 399. 2. f.
 ueneris simulacrum 400. 1. m.
 ueneri myrtus sacra 136. 2. f. & 167. 1. p.
 uenus marmorea Romæ à quo 399. 2. m.
 ueneris excellens simulacrum à quo 400. 1. p. & f.
 ueneris Praxitelicz specimen 400. 1. p. & f.
 ueneris gemma quæ 418. 1. m.
 ueneris cinis gemma 421. 1. m.
 uenere qualiter vtendum ac ab eadem abstinentium 317. 2. p. & inde
 uenus in fomno quo compescitur 232. 1. p. & 236. 1. p. & 239. 2. f. & 385. 2. p.
 ueneris diuerticula in quibus 117. 2. p.
 uenerem conciliantia 253. 1. m.
 uenerem refrantia 224. 1. m.
 uenere fatigatio quibus succurritur 259. 2. f.
 uenerem pregnantès arcent 118. 1. p.
 ueneris quando homines auidiosiores 117. 2. p.
 uenerem coercentia 277. 2. m. & inde. & 2. f. & 278. 1. f. & 294. 1. p. & 301. 1. p. & inde. & 309. 1. p. & 321. 1. m. & 348. 2. m. & inde. & 359. 1. p.
 uenerem stimulantia 229. 1. f. & 2. m. f. & 230. 2. f. & 231. 1. f. & 233. 2. f. & 234. 1. m. & 235. 1. p. & 238. 2. p. & 240. 2. p. & 252. 1. m. & 253. 1. f. & 258. 2. m. & 259. 1. f. & 2. f. & 260. 1. p. m. & inde. & 264. 1. f. & 275. 2. f. & 279. 1. m. & 281. 2. f. & 301. 1. m. f. & inde & 309. 1. p. & 319. 2. p. & 320. 1. p. & 2. p. & 321. 1. m. & 330. 2. f. & 336. 1. p. & 348. 2. m. & inde. & 359. 1. p. & 360. 1. p.
 ueneris pecten herba qualis 283. 2. f.
 ueneris labra 294. 2. p.
 uer qui flos primum nunciat 247. 1. f.
 ueris certissimum indicium 173. 2. p. & 209. 1. m.
 ueris flores qui 247. 2. p.
 uere quis uentus fiat 9. 2. f.
 ueratum helleborus herba 288. 1. f. & 292. 2. f. & 293. 1. m.
 uerbasci herbae consideratio 292. 1. f. & 293. 1. f.
 uerbascum herba qualis 291. 2. m. & 296. 2. f.
 uerbasci herbae medicinae 297. 1. f. & 2. p. & 298. 1. f. & 301. 1. p. & 302. 2. f. & 303. 1. p. & 2. p. & 304. 1. p. & m.
 uerbena herba sagmina sunt 255. 1. f. & 291. 2. p.
 uerbentarius quis vocabatur 255. 1. f.
 uerbentaz herbe medicinae 297. 1. p. & 298. 2. m. & 300. 1. p. f. & 301. 1. f. & 2. p. f. & 302. 1. m. & 303. 1. p. & 304. 1. p. & m. & 2. f.
 uerbentaz herbae descriptio 291. 2. p.
 uerbentaz herbae visus 292. 1. p.
 uerendorum remedia 397. 2. m.
 uergiliae stellæ quæ 9. 1. p.

uergiliarum ortus olei claritatem prænuunt 212. 1. f.
 uergiliae ad fructus pertinent 212. 2. m.
 uergiliarum exortus æstas incipit, occasus hyems ibidem
 uergiliarum occasus spatium ibidem
 uergiliarum semestris 214. 1. f.
 uergiliarum: quarum arborum sydus fit 173. 2. f.
 uergiliarum plouia quibus nocent 182. 1. f.
 uergiliarum occasus quado 209. 1. f. & 210. 2. f. & 214. 1. m.
 uerg. exortus quando 10. 1. p. & 210. 2. f. & 211. 1. p.
 uermes futura prædicentes 217. 1. p.
 uermes ne femina infestent 206. 1. f.
 uermes qui mellis tempore noctu luceant 211. 1. m.
 uermes quos fructus & arbores infestent 174. 2. m.
 uermes olerum quomodo necentur 226. 2. f.
 uermes quam materiam non attingant 171. 2. f. & 179. 2. m. & inde
 uermicolorum remedia 237. 1. f.
 uermes ne aliqua infestent 230. 1. f.
 uermes qua ratione signi possunt 234. 2. f.
 uermes corpori innalescentes quo necentur 235. 1. p.
 uermes ventris quo pelluntur 236. 1. f.
 uermium terrenorum in medicinis vsus 344. 2. f. & 345. 1. p. & 2. f. & 347. 1. f.
 uermium mira magnitudo 97. 2. p.
 uermium genera multa eorumq; in medicinis vsus 347. 2. f. & inde
 uermium innatorum remedia 364. 1. p.
 uermes in ligno & ex ligno nascentes 126. 2. f.
 uermes nocte lucetes lampyrides dicti sunt 125. 2. f. & 211. 1. f.
 uermium genus omne oculis caret 128. 1. f.
 uerminationis iumentorum remedium 348. 2. f.
 uermiculatio quas arbores infestet 194. 1. f. & 2. f.
 uerna frumenta quæ & vnde 200. 1. m.
 uerna opera quæ sunt 210. 2. m.
 uernationis anguim in medic. vsus 341. 2. f.
 uernatio, idest serpents corium ad quid 359. 1. m.
 uerni flores qui 247. 2. p.
 ueronenes vnae nobiles 152. 2. p. & 155. 1. m.
 ueronensis agri arbor 162. 2. m.
 uerres cur proscriptus 376. 1. m.
 uerri Cupidinis simulacrum obiectum à Cicerone 400. 1. p.
 ueris feræ in medicinis vsus 327. 2. f. & 328. 1. p. & 329. 1. m.
 uerrius scriptor de sacris 372. 2. p.
 uerruca corporum quo tollantur 235. 1. p. & 253. 1. m. & 258. 2. p. m. & 259. 1. m. & 261. 1. p. & 165. 1. p. & 271. 1. f. & 2. f. & 277. 1. m. & 281. 2. m. & 288. 2. p. & 304. 1. m. & 309. 1. f. & 316. 2. m. & 328. 2. p. & 345. 1. p. & 359. 2. p. & 364. 1. p. & 370. 2. f.
 uerrucarum remedium superstitiosum 263. 2. f.
 uersipelles cur dicti 84. 2. f.
 uersus heroicus à quo repertus 79. 1. p.
 uertiginem quæ faciunt 206. 1. m.
 uertigines capitis remedia 236. 1. f. & inde & 237. 1. p. & 238. 2. p. m. & 254. 1. f. & 266. 1. m. & 267. 2. m. & 268. 1. f. & 274. 2. m. & 288. 2. f. & 292. 1. m. & 293. 1. p. & 310. 1. f. & 312. 2. p. & 358. 2. m. & 408. 1. p.
 ueruacuum quid & vnde 207. 1. m.
 uera indagare dignitates piget 41. 1. m.
 uescos corpore quosdam esse 70. 2. f.
 uescica animalium consideratio 131. 2. f. uescicam

Indicis Pliniani

uestem exulcerantia 234. 1. m.
uestem ludentia 234. 1. m. & 263. 2. f.
uestem morbi remedia 153. 1. m. & 228. 2. f.

uestem tinea quam no attingunt 274. 2. p.
uestes quomodo seruentur a cineris 137. 2. p.
uestes herbis infici 255. 1. m. per totum

uincendo vici Romani 274. 2. p.
uinculis & ligaturis apta 177. 2. m.
uincula vitum ex qua materia 193. 2. m.

uinum aromaticum quidam diligunt 156.
uinum factitia 157. 1. p. per totum
uinum ex multiplici materia fieri ibidem

uini sapore habentia 277. 2. f. & inde
uinum ex quibus praeter uiam fiat 281. 2. p.
uiniolatum confideratio, natura, genera, medicinae

uiscus neque igne, neque aqua corrumpitur
uisus in quibus tantum nascatur arboribus
uisus quomodo nascatur ibidem

uisus acinorum quomodo colliguntur ibidem
uisus quomodo preparatur ibidem
uisus sacrum apud Druidas ibidem

uestes ingendarum ratio 407. 2. p.
uestes ne pediculi intrent 303. 2. m.
uestium genera plura 92. 1. m. & inde

uenerum studia circa rerum naturam 199. 1. f.
ueneres grati medicinae inuentotibus 284. 2. f.
uenerum inuenta negliguntur ibidem

uenerum plantandarum ratio plena 191.
uenerum culturae & cultores nobiles 153.
uenerum culturae & cultores nobiles 153.

uini affectus plures ibidem & inde
uinum modice lumentum ibidem f.
uino sapientiam obumbrari 266. 1. f.

uiniolatum confideratio, natura, genera, medicinae
uiniolatum confideratio, nomina, nascendi tempus
uiniolatum confideratio, nomina, nascendi tempus

uiscus neque igne, neque aqua corrumpitur
uisus in quibus tantum nascatur arboribus
uisus quomodo nascatur ibidem

uisus acinorum quomodo colliguntur ibidem
uisus quomodo preparatur ibidem
uisus sacrum apud Druidas ibidem

Indicis Pliniani

uitium locus qualis esse debet	153. 1. p.	& 239. 2. m. & 240. 1. p. & 241. 2. f. & 250. 2. f. & inde & 251. 2. p. & 252. 2. m. & 253. 2. m. & 256. 2. f. & 257. 2. m. & 258. 1. p. & 259. 1. p. & 2. p. & 260. 2. f. & 261. 1. m. & 2. p. m. & 262. 1. f. & 2. p. f. & 263. 1. m. f. & 2. p. m. f. & 264. 1. p. m. & 265. 1. f. & 2. f. & 2. p. & 267. 2. f. & 268. 2. p. m. & 269. 1. p. f. & 2. m. f. & 270. 1. p. m. f. & 271. 1. p. m. f. & 2. p. & 272. 1. p. & 2. f. & 273. 2. p. f. & 274. 1. p. & 2. f. & 275. 1. p. f. & 276. 2. p. m. & 278. 2. p. m. f. & 279. 1. m. & 2. p. f. & 280. 1. m. & 2. m. & 281. 1. p. m. & 2. p. & 282. 1. f. & 2. p. m. & 284. 1. m. & 289. 2. p. m. & 303. 2. m. & inde. & 306. 2. f. & 308. 2. p. f. & 311. 1. p. & 2. f. & 313. 1. p. & 316. 2. f. & 317. 2. f. & 318. 1. m. & 319. 2. m. & 320. 1. m. & 323. 1. p. & 326. 1. m. & 327. 2. f. & 330. 2. m. & 333. 2. m. & 334. 1. p. f. & 347. 1. p. m. & 356. 2. p. & 358. 2. p. & 361. 2. f. & 362. 1. p. f. & 2. p. & 370. 2. f. & 372. 1. f. & 375. 2. p. & m. & 381. 2. f. & 382. 2. f. & 383. 1. p. m. & 2. m. & 384. 2. f. & 385. 2. m. & 388. 1. f. & 397. 2. f. & 406. 2. f. & 407. 1. f. & 408. 1. p. m. & 409. 1. f.
uitibus aptus locus	154. 1. p.	
uitis sylvestris viti varius	179. 2. p.	
uitibus brevis vita	181. 1. p.	
uitibus quando nocet pluvia	182. 1. f.	
& 194. 2. f.		
uitium conceptus quando	ibidem	
uitibus quæ terra vilissima	183. 1. m.	
uitis inferendæ ratio	188. 1. m.	
uitis vitibus modis inseritur	ibidem	
uitis humor maxime infestat vites ibidem f		
uitium gemma, oculus, germen, &c. 190. 2. p		
uitis vt diuersas ferat vvas	190. 2. f.	
uitium plantandarū consi. plena 190. 1. f		
uitium omnium culturæ præcepta scilicetm	192. 2. m.	
uitium culturas quis primū reperit	78. 2. m.	
uitibus quæ arbores aptæ	193. 1. p.	
uites aquilonem spectare debent	193. 1. f.	
uites quibus vinculis ligandæ	193. 2. p.	
uites totas in terram supplantandi mos	ibidem m.	
uitibus adminicula addenda	ibidem f.	
uitium morbus multiplex	194. 2. p.	
uitium vermibus qui araneus dicitur ibidem f.		
uitis quæ odiat	195. 1. f. & inde	
uitis bifera	207. 2. f.	
uitis albæ nomina & ex ea medic.	266. 1. p.	
uitis nigra nomina & ex ea medic.	266. 1. f.	
uitia ex remedijs interdum sunt	196. 2. p.	
uitra quæ flumina ferunt	410. 1. p. & inde	
uitri consideratio, origo, faciendique ratio	ibidem per totum	
uitri liquor ad magnetem trahitur	410. 1. m.	
uitrum qua ratione coquitur	ibidem	
uitri factio arque calcatura	ibidem & inde	
uitri temperamenti vt flexibile esset quantum inuenitur	ibidem f.	
uitri vas mirum pretij	ibidem	
uitri colorum varietas	410. 2. p. & inde	
uitri fragmenta quo glutinantur	334. 2. p.	
uituli marini consideratio	86. 2. f.	
per totum. & 95. 2. f.		
uituli marini medicina	364. 1. m.	
uituli marini non feruntur fulmine	11. 2. f.	
uituli in medicinis vsus	328. 1. p. m. & 2. p.	
& inde & 329. 1. m. & inde		
uitulus marinus miret interdum	114. 2. f.	
uituli marini descriptio	97. 1. m. per totum	
uitulus marinus cur dicitur	ibidem f.	
uituli marini pilis vestiuntur	ibidem m.	
uituli marini partus	ibidem f.	
uitulus educat mammas fortum	ibidem	
uitulus in somno mugitus	ibidem	
uituli voce & visu populum salutant	ibidem	
uituli nomine vocati respondent	ibidem	
uituli marini formis grauissimum	ibidem	
uituli marini pinnis vice pedum serpunt	ibidem	
ibidem		
uituli soporiferam esse pinnam dextram	ibidem	
uitulis marinis lingua qualis	129. 2. f.	
uitulis marinis fel ad multa vile	320. 2. m.	
uituli marini oculi quales	128. 2. f.	
uituria quæ inuenta primum	105. 2. m.	
uituria piscium	ibidem. per totum	
uituriorum bestiarum consideratio	ibid. f.	
per totum		
uiterra animal infesta cuniculis	93. 2. f.	
uitimus aliena interdum fiducia	256. 1. p.	
ulcerum corporum consideratio plena	303. 2. m. per totum	
ulceribus tibiarum vile	271. 2. m.	
ulcerum corpora remedia	167. 1. p. & 229. 1. m. & 230. 1. f. & 2. f. & 231. 2. m. & 232. 1. p. & 233. 1. m. & 2. m. & 236. 2. m.	
unedo cur dicitur	ibidem f.	
unedoni folia non decidunt	172. 2. m.	
unguentorum materia tractatus	142. 2. m.	
unguentorum consideratio	144. 1. f.	
& inde		
unguenti inuentor primus ignoratur omni	ibidem	
unguentum non fuisse Traiani tempore	ibidem	
unguentorum Pelicarum gentis est	ibidem	
unguenta quando primum visa	ibidem	
unguentorum vsus in funere	ibidem	
unguentorum denominatio vnde	ibidem	
unguentum laudatissimum vbi	ibidem	
unguentorum genera plura	ibidem 2. p.	
unguenti faciendi duplex ratio	ibidem	
unguentum regale quod	145. 1. m.	
unguenti feces magnam vocati	ibidem	
unguentum in alabastris seruat optime	ibidem. & 402. 2. p.	
unguenta uecitate meliora sunt	145. 1. m.	
unguentis fol inimicus	ibidem	
unguentorum decoctio	ibidem	
unguentorum experimentum	ibidem	
unguentorum luxuria	ibidem f.	
unguentorum exprobatio	145. 1. p. & f.	
per totum		
unguenta propter quid expetuntur	145. 1. f.	
1. f.		
unguentorum pretia maxima	ibidem	
unguenta quæ pignora ibidem & 183. 2. f.		
unguentis pedes inungi	145. 1. f.	
unguentorum vsus etiam in castris ibidem		
unguenta exotica Romæ vendi non poterant	ibidem 2. p.	
unguenta in potu addi	ibidem	
unguenta quæ terram quæque crocum sapunt	183. 2. f.	
unguium animalium consideratio	134. 1. f.	
ungues quid	ibidem	
unguium animalium differentia	ibidem	
per totum		
ungues nudinis non refecantur	315. 1. f.	
unguium in medicinis vsus	319. 1. p.	
& inde		
unguium morbi remedia	240. 1. m. & 2. f. & 241. 2. f. & 265. 2. f. & 268. 2. m. & 274. 2. f. & 276. 2. m. & 304. 1. m. & 322. 2. f. & 326. 1. f. & 328. 2. p. & 397. 2. f.	
ungularum animalium differ.	134. 2. f.	
per totum		
ungulum, idest, annulus	366. 1. f.	
ungulæ quibus sint	134. 2. m. & inde	
ungularum consideratio	ibidem f.	
per totum		
unicornis bouis descriptio	84. 1. f. & 2. p.	
unionis gemmæ consideratio	101. 2. f.	
per totum		
vnio vnde dicitur	ibidem	
unionis bonitas in quo	ibidem	
unionis vbi optimi	ibidem & inde	
unionum vsus	ibidem & inde	
unionum luxus notatur	ibidem	
uniones Cleopatrarum ingentis pretij	102. 1. f.	
unionum nomen quando impostum	ibidem	
uoletus cur dicitur	163. 1. p.	
uoletus poeta Sedigitus	134. 1. p.	
uoletus pyra	163. 1. p.	
uologefus rex Parthorum	59. 1. m.	
uologefocerta oppidum	ibidem	
uolua quid	260. 2. p.	
uolumnius L. consul	12. 1. p.	
uoluisse magnum magnificum est prologo.	ibidem	
uoluoeces vermes prærodentes pubescentes	197. 1. p.	
uoluptas	197. 1. p.	

Pars prima.

uoluptas quando viuere cepit vita desinit	152. 1. p.	urinari contra solem aut lunam non decet	318. 1. p.
uoluptates publice notantur	399. 1. m.	urina quibus proficit arboribus	197. 1. p.
& inde		urina femina aspergenda ante fati	206. 1. f.
uoluffi L. fenectus	76. 1. p.	urinae noxia	261. 1. p. & 275. 2. p.
uomica morbi remedia	239. 2. f. & 241. 2. p.	urina profusa colibentia	317. 2. p.
& 257. 2. m. & 234. 1. m. & 361. m. & 277. 2. f. & 281. 2. p. & 335. 1. f. & 343. 1. m.		urinam mouetia	228. 1. f. & 229. 1. p. m. & 2. m. f. & 231. 1. f. & 2. f. & 232. 1. m. & 2. f. & 234. 1. m. & 2. p. m. f. & 235. 2. m. & 236. 2. p. & 237. 1. p. m. & 2. m. f. & 238. 1. m. & 2. m. & 240. 2. f. & 241. 2. m. & 242. 1. m. f. & 251. 1. m. f. & 2. m. f. & 252. 1. m. & 253. 1. f. & 2. p. & 253. 2. f. & 254. 1. p. m. & 257. 1. f. & 2. f. & 258. 1. f. & 258. 2. f. & 259. 1. f. & 2. m. f. & 260. 1. p. m. & 261. 1. m. & 263. 2. m. f. & 264. 1. m. & 265. 1. f. & 266. 1. p. m. f. & 268. 2. f. & 270. 1. p. & 2. m. f. & 271. 2. p. & 272. 2. m. f. & 273. 1. p. & 2. f. & 274. 1. p. & 275. 2. p. m. f. & 276. 1. p. f. & 2. m. & 277. 1. m. f. & 2. p. m. & 278. 2. p. & 279. 1. m. & 2. p. m. & 280. 1. p. & 2. m. & 281. 2. p. m. & 284. 1. m. & 298. 1. f. & 300. 1. p. m. f. & 2. p. & 303. 1. f. & 306. 1. m. & 2. m. & 308. 1. m. f. & 309. 2. p. m. & 311. 2. m. & 312. 1. p. & 2. m. & 317. 2. m. & 408. 1. p.
uomitiones a canib. primum monstratæ	335. 1. p.	urium ouum quod	116. 2. m.
uomitiones quando excogitatur & quibus	235. 1. p.	urion terræ genus	370. 1. f.
inimice	136. 1. f.	urinum, idest, syluestre allium	22. 2. p.
uomitionibus crebris vile	235. 1. p.	urorum consideratio	87. 2. f. & inde
uomitiones mouentia	228. 1. f. & 229. 1. f. & 231. 1. p. & 234. 1. p. & 239. 2. p. & 240. 1. m. & 252. 1. f. & 257. 1. m. & 264. 1. p.	urum sine calciatu longo. itinere	fatihisunt 134. 2. m.
uomitioni villa	229. 2. f. & 241. 2. m.	urum ne mordeant	383. 1. f.
uomitus uilitas	353. 1. p. & inde	urum in medicinis vsus	326. 1. f. & 2. f.
uomitus causa & quibus accidit	131. 1. f.	urum ubi non sint	94. 2. m.
uomitus silentia	236. 1. f. & 2. p. & 237. 1. p. & 238. 1. f. & 238. 2. p. & 239. 2. f. & 241. 2. m.	urum partus informes	87. 2. f. & 117. 2. m.
uomitus incantata	237. 1. p. & 261. 2. f. & 269. 2. p. & 273. 1. p. & 273. 2. m. & 283. 2. p. & 288. 1. m. & 298. 1. p. & 299. 1. f. & 2. p. & 307. 1. p. & 312. 1. f. & 358. 2. m. & 362. 1. m. & 371. 1. f. & 382. 1. m.	urum quibus formicarum ouis sanantur	339. 1. m. & 86. 1. m.
uomitus iuuantia	230. 2. f. & 231. 1. p. & 236. 1. f. & 256. 2. m.	urum coitus qualis	87. 2. f. & 117. 2. p.
uocis resonantis mirum	405. 1. p.	urum parientem rarius uiderunt homines	88. 1. p. & 117. 2. m.
uoci nocentia	229. 1. f.	urum formis grauissimum	88. 1. p.
uoci firmitas	239. 2. f.	urum coctas carnes crescere	ibidem
uocis carentes homines	43. 1. m.	urum qua herba sese purgant	ibidem
uox quando roboratur exilioreque fit	135. 2. m.	urum caput inuaditissimum	ibidem
uox in theatris quo deuoratur	ibidem	urum non signi in Africa secundum Plinium	ibidem m.
uoci qui dentes necessarij	70. 1. p.	urum cibis quod	119. 1. m.
uox omnium diuersa	131. 2. f.	urum herbae consideratio & medicina ex ea	257. 1. p. per totum
uoci contraria	362. 1. f.	urum folia mordacia	173. 1. m.
uoci proficua	261. 1. f. & 263. 1. m. f. & 283. 1. f. & 301. 1. p. & 350. 1. m. & 362. 1. m. & 385. 2. p. & 386. 1. m.	urum non mordentis medicina	257. 1. f.
urum nos distinguit a feris	135. 2. f.	urum semen vbi optimum	ibidem
urum explanatio animi	ibidem	urum magnitudo mira	249. 1. f.
urum auis consideratio	112. 1. p.	urum differentia vsusque	ibidem 2. p.
urum in medicinis vsus	343. 1. f.	urum vsus in cibis religiosus	ibidem
urum scopus piscis	360. 2. f. & 361. 1. m.	urum olei	161. 2. m. & 249. 2. p. & 257. 1. p.
urbana arbores cur dicantur	172. 2. p.	urum anserum pullis mouitiera	117. 1. p.
urbana tribus quæ	198. 1. p.	urum piscis in medicinis usus	364. 1. f. & 365. 1. m.
urbanarum arborum medicina lib. 23. per totum		urum piscis consideratio	104. 1. f. & inde
urbes in deorum tutela	314. 2. m.	urum feræ quales	82. 1. f.
urbium oppugnatio quibus verbis	ibidem	urum ferarum in medicinis vsus	324. 1. f.
ureolaris herba quæ	257. 2. m.	urum cornua maxima, ac eorum vsus	127. 2. m.
uræ Cybia quid	365. 1. f.	urum excogitatio	369. 1. p.
uredinis malum	212. 1. f.	urum efficacissimum rerum omnium magister	296. 1. p.
uredo frigore constat	212. 1. f.	urum vnde dicitur	131. 2. f.
uredo non fit nisi plena luna	ibidem 2. p.	urum Apollinis templum memorabile ex qua materia	179. 2. f.
urenæ pisces	365. 1. f.	urum quo anno edificata	ibidem
urica fatorem vitium & cur accidit	206. 1. m.	urum differentia vnde sumptæ	152. 2. p.
urica vermis	336. 2. p.	urum passæ vnde dicitur	ibidem
urica mira vis in animalibus	88. 2. m.	urum lanatæ vbi	ibidem f.
urinae tormina quo tolluntur	232. 1. f.	urum varia nomina	ibidem m.
urinae differentia vsusque in medicinis	317. 2. f.	per totum. & 153. 2. p. per totum	
urinae auguria circa valetudinem	318. 1. p.	urum locus qualis esse debet	154. 2. m.
urinae varij colores quid signent	ibidem	urum cum sole circumagitur	153. 2. m.
urinam quæ continent	237. 1. p. & 320. 1. f.	urum ignes	ibidem
urina hominum apes medentur	248. 1. p.		

Indicis Pliniani

vulturnus, id est Batus ventus qualis, & quibus aptus 215.2.m.
 vulva quid 131.2.f. & index
 vulvae mulieris remedia 229.1.f. & 2.m.
 & 230.2.f. & 234.1.m. & 235.1.p. & 2.m.
 & 236.1.m. & 2.p. & 237.1.p. & 238.2.p. & 240.1.m. & 2.m. & 241.1.m. & 242.1.m.
 & 242.2.m. & 251.1.p. & 2.p. & 252.1.m. & 2.p. & 253.1.f. & 2.p. & 254.1.m. & 2.p. & 256.2.p. & 257.1.p. & 2.m. & 258.1.f. & 261.1.p. & 2.f. & 263.1.p. & 2.p. & 267.2.f. & 268.1.f. & 269.1.p. & 2.p. & 270.1.m. & 2.f. & 271.2.f. & 273.1.f. & 2.f. & 274.1.p. & 2.f. & 275.2.p. & 276.1.p. & 2.m. & 277.1.f. & 277.2.f. & 279.2.p. & 280.1.m. & 281.2.m. & 284.1.f. & 2.p. & 304.2.p. & 310.1.m. & 316.2.f. & 318.1.m. & 320.1.m. & 320.2.m. & 322.1.f. & 330.1.p. & 337.2.p. & 407.1.f. & 408.1.p.
 uxorem perire ob quid permittum 156.2.f. per totum

X

Xanthos gemma 420.2.p.
 xanthus historicus 285.2.m.
 xenocratis staturij opera 380.2.f.
 xenocrates scripor 390.1.f.
 xenon pictor 394.2.f.
 xenophili musici felicitas 76.2.m.
 xenophon dux circa agros colendos quid 198.2.p.
 xenophon de sementis tempore 209.2.f.
 xenophontis symposium 380.2.m.
 xerxes quomodo ingentem exercitum numerat 34.2.p.
 xerxes Hellepontum ponte iunxit, illacq; exercitum duxit 36.2.m. & index
 xerxis aduentu platanus mutata in oleam 195.2.p.

xerxis Darius pater per Bosphorum Thracicum duxit exercitum 362.f.
 xerxes ingentem hominum numerum epulo excipit 374.1.p.
 xylyna lina 218.1.p.
 xylocinnamomum quid 141.2.f.
 xylobalbanum quid & vbi 143.1.f.
 xylon frutex 218.1.p.
 xiphia cometae genus 7.1.p.
 xiphia piscis qualis 365.1.f.
 xiphia piscis naues perforat 358.1.p.
 xyphion herba qualis 293.1.p. & 300.1.p. & 301.1.m. & 2.p.
 xyphij herbae medicinae 304.2.m.
 xyris sylvestris 252.1.f.
 xyrtios gemma 418.1.f.

Z

ZACHARIAE historicus 420.1.f.
 zancles quis 129.2.p.
 zarmocenas magus 340.1.f.
 zamia quid 174.1.m.
 zatatus magus 340.1.f.
 zathenes gemma 421.1.m.
 zea genus frumenti vbi provenit 202.1.p. & index & 2.m. & 203.2.f.
 zea frumenti generis & ex ea medic. 262.2.p.
 zedagogus vnde 202.1.p.
 zenoratus staturarius quando 378.2.f.
 zenonis statua 381.1.f.
 zenonis libris Carneades responsurus helioborum sumptit 288.1.f.
 zephyria oua quae 117.1.m.
 zephyrus ventus qualis, quando & quibus aptus 215.2.m.
 zephyro flante quae agenda ibidem
 zephyrus ventus 9.2.m.
 zeros gemma 418.2.f.
 zeti simulacrum 400.2.m.
 zeugitae arundines 177.1.

PRIORIS ELENCHI FINIS.

zeus piscis 98.2.f.
 zeusis staturarius 379.1.m.
 zeuxidis pictoris cum Parthasio certamen 390.1.m. & index
 zeuxidis opera mira ibidem. & index
 zeuxis pictor quando ibidem & index
 zeuxis tabulam pingens quinque nudas virgines ante se habuit 390.1.p.
 zygia aceris arboris genus 171.2.f.
 zingiber aroma 138.1.m.
 zythum potus genus 264.2.p.
 zizipha arbor 162.2.m.
 zizipha corona 246.2.p.
 zmilaces gemma 421.1.m.
 zmilus archiretus 404.1.f.
 zodiacus circulus qualis 1.2.p.
 zodiacus descriptio 5.1.m. & index
 zocelicum linum 217.2.f.
 zona Orionis quando oritur 212.1.p.
 zonarum quinque tertae consideratio 14.1.p.
 zoophthalmos herba 294.1.f.
 zopyros herba 281.2.f.
 zopyrus sculptor 375.1.p.
 zopifla piscis genus & ex ea medicinae 276.2.m.
 zopifla resinae genus 171.1.f.
 zoroastres risu quo natus est die 70.1.m.
 zoroastri cerebrum palitabat ibidem
 zoroastri praceptor 346.1.m.
 zoroastres quo tempore floruit ibidem f.
 zoroastrem annis viginti in desertis caefo virisfe 134.1.p.
 zoroastres magicae vanitatis inuentor 340.1.m.
 zoroastri libri ibidem f. & index
 zoroastres de tempore seminandi quid 208.2.p.
 zoronifos gemma 421.1.m.
 zoster morbus 302.2.p.
 zoster quid 151.1.m.
 zura palluri semen 280.2.p.

INDICIS

INDICIS PLINIANI PARS SECVNDA GEOGRAPHICA CONTINENS.

Abalites finus 62.1.f.
 Abali po. 55.2.m.
 abantias op. 35.2.f.
 abaozae op. 56.1.m.
 abarimon regio 66.2.p.
 abdera Hispaniae op. 21.1.f.
 abdera insula 36.2.p.
 abdera Thraciae op. 34.2.p.
 abderae mirum 290.2.f.
 abeaze po. 33.1.p.
 abellinates po. 27.2.m.
 abellinum op. 24.2.f.
 abefamis op. 60.2.p.
 abeffe op. 57.1.f.
 abydos op. 34.2.f. & 50.1.m.
 abydos op. Memnonis regia 44.1.f.
 abila mons Africae 21.1.p. & 41.2.p.
 abilla op. 45.2.m.
 abyfontes po. 30.1.m.
 abobrica op. 39.2.m.
 abocbis op. 62.2.m.
 abolani po. 25.1.m.
 aborienfe op. 42.1.m.
 aborigines in Latio 24.2.p.
 abretini po. 48.2.f.
 abrincaui po. 39.1.m.
 abrotonum op. 42.1.m.
 abfarum fluvius & castellum 51.2.f. & 52.2.f. & 53.1.p.
 abfiae genus 52.1.p.
 abfyrtides infulae 31.1.f.
 abfyrtium infula 30.1.f.
 abfyrtis 58.2.f.
 abzyritanum op. 42.1.f.
 abzoae po. 53.2.m.
 acalandrum flumen 27.1.f.
 acamas promontorium 49.1.f.
 acamantis infula ibidem
 acanthon mons 32.1.p.
 acanthus op. 34.1.m. & 47.2.p. & 354.1.m.
 acanthus infula 50.2.f.
 acapetae populi 52.2.p.
 acarnania merfa 17.1.p.
 acarnania regio 31.2.f.
 acarne op. 33.2.f.
 acitiae po. 61.1.p.
 aciffo po. 52.2.p.
 acitana colonia 22.2.f.
 ace op. 45.2.f.
 acedici po. 28.1.m.
 acelum op. 29.2.m.
 acerani po. 24.2.f.
 acerrae op. 28.2.p.
 acruetis op. 34.2.p.
 acellinus fluu. 55.2.f.
 acellinus fluvius gemmifer 422.2.p.
 acelfei po. 62.2.f.

achaei po. 33.2.p. & 52.1.m.
 achaeorum portus 37.1.f.
 achaeorum itatio 34.2.f.
 achaja libertate donata a Domitio Nerone 33.1.p.
 achaja merfa 17.1.p.
 achaeae afinae quales 90.2.p.
 achaeae descriptio 32.1.f.
 achais op. 54.1.f.
 achana fluvius 60.2.m.
 acharitanum op. 42.1.f.
 achates fluvius gemma 418.2.f.
 acheroni fluvij gemma 420.1.p.
 achelous fluvius 16.2.p.
 Acheron Italiae fluvius 25.2.p. & 31.2.f.
 acherontini po. 25.2.p.
 acherusia Italiae palus 24.2.f.
 acherusia fluvius 31.2.f.
 acherusia specus 51.1.f.
 achillea infula 49.2.f.
 achilleon op. 49.1.p.
 achilleos Dromos 37.1.f.
 achillis infula ibidem & 38.1.p.
 achillis infulam nulla auis trahit uolat 111.2.m.
 achillis tumulus 37.1.f. & 49.1.p.
 achifarmi op. 63.2.m.
 achne infula 49.2.p.
 acholi po. 61.1.f.
 acidula aqua qualis 19.1.p.
 acienfes po. 25.1.m.
 acila emporium 61.1.p.
 acimbro op. 21.2.f.
 acina op. 62.2.f.
 acis infula 36.1.p.
 aciris fluvius 27.1.f.
 acitauones po. 30.1.m.
 aciton infula 36.1.f.
 acmodes infula 38.2.f.
 acmonenfes po. 47.2.f.
 acolitianum op. 42.1.f.
 acone portus 51.1.m.
 aconium venenum vbi ibidem
 acontius mons 33.1.f.
 acrabathena op. 45.1.f.
 acra lapygia promontorium 27.2.p.
 acraufici po. 31.1.p.
 acre op. 37.2.p.
 acrenfes po. 26.2.f.
 acria op. 21.2.m.
 acritas promontorium 32.2.m.
 acroceraunium promontorium 27.1.f. & 31.1.m.
 acroceraunij montes vbi prologo 30.2.f. & 31.2.p.
 acrocorinthus, id est, Corinthi arx 32.1.f.
 acrotadus infula 57.2.m.
 acrothion op. vbi 34.1.m.
 actania infula 38.2.p.
 acte, id est, Attica 33.1.m.
 actium colonia 31.2.f.

actrida op. 61.1.f.
 adana op. 46.2.f.
 addua fluvius 18.2.m. & 28.2.f. & 29.2.m.
 adefa op. 47.1.f.
 adiabatae po. 63.2.p.
 adiabene regio 44.2.f. & 52.2.f. & 53.2.f.
 adiabeni po. 54.1.p. & 59.2.p.
 adilifus mons 33.1.f.
 adifpon locus 61.2.f.
 adimachidae po. 42.2.f.
 adynis fluvius 45.2.f.
 adramyros op. 48.2.f. & 144.2.p.
 adraffia op. 50.1.m.
 adrianus ager 28.1.m. & 65.1.p.
 adria colonia ibidem m.
 adriaticum mare 23.2.f. & 29.1.p.
 adriatici maris infulae 31.1.m.
 adriaticum mare quantum a pontide difter 34.2.m.
 adrumentum op. 42.1.p.
 adultarum op. 62.1.f.
 adulton op. ibidem m.
 adumicatus po. 23.1.m.
 aea op. 57.2.f.
 aeant finus 61.2.f.
 aeantium op. 49.1.p.
 aeantion promontorium 33.2.f.
 aeas fluvius 30.2.f.
 aeani po. 28.1.m.
 aeaeplum op. 35.2.f.
 aegae po. 34.1.p. & 46.2.f.
 aegae infula 49.2.m.
 aegaeini 27.2.f.
 aegeum mare quod 35.1.p.
 aegeum mare vnde dictum ibidem
 aegialus mons 33.1.m.
 aegialia infula 35.1.m.
 aegialios, id est, Achaia 32.1.f.
 aegida op. 29.2.p.
 aeginium op. 34.1.p.
 aegyla infula 35.2.p.
 aegilodes finus 32.2.m.
 aegilos infula 26.1.p.
 aegimori infulae 43.1.p.
 aegina infula 35.1.f.
 aegineticum 376.1.f.
 aegion op. 32.2.p.
 aegipani po. 63.2.m. & 64.1.p.
 aegypanum ferarum lacunia 41.1.p. & 43.1.m. & 41.1.p. & 43.1.m. & 41.1.p.
 aegyptus rubro mari depressior 61.2.f.
 aegypti Pyramides 403.2.p. & index
 aegyptus non cernit Septetrio-nes 14.2.p.
 aegyptus non quatuor terrarum 16.1.p.

aegypti pars quondam mate fuit 16.2.p.
 aegypti alumen 397.2.m.
 aegypti Labyrinthus 404.1.m.
 aegypti electrum 413.1.p.
 aegypti smaragdi quales 414.2.m.
 aegypti Opalus 415.2.f.
 aegyptus non tenit Auleros 9.2.f.
 aegyptus fulminibus infestatur 11.1.p.
 aegypti descriptio 43.1.f. & index
 aegypti mensura ac termini bidem 2.p. & index
 aegyptus cur infula credita, ibidem
 aegyptus Delta cur dicta ibidem
 aegypti dittonis terminus 44.1.m.
 aegypti mensura ibidem & index
 aegypti oppida quot ibidem f.
 aegypti nauigatio ibidem
 aegypti puritas ibidem
 aegypti ad Indiam nauigatio 57.2.f.
 aegyptium mare triplex 61.2.f.
 aegypti ferui profugi quale op. adificauerunt 62.2.p.
 aegypti ad rubrum mare iter 61.2.f.
 Reliqua quere parte prima.
 aegira infula 50.1.p.
 aegyra op. 32.2.p.
 aegos fluvius 12.1.m. & 34.2.f.
 aegon infula 49.2.m.
 aegonienfes po. 33.1.m.
 aegulla infula 26.2.f.
 aelana op. 61.1.m.
 aelaniticus finus ibidem & 2.m.
 aelius Gallus solus Rom. Arabiam arma intulit 61.1.f.
 aemathia eadem quae Macedonia 33.2.f.
 aeminius fluvius 39.2.f.
 aemona colonia 29.2.p. & 31.1.p.
 aemonia op. Notici 30.2.f.
 aemoniae mutata nomina 33.2.p.
 aenare infula 49.2.f.
 aenazia infula 16.1.p. & 176.1.m. & 349.2.f.
 aenienfes po. 32.1.p.
 aeneipolis op. 25.1.m.
 aennum op. 61.2.f.
 aeneos op. 34.2.p.
 aeolia infula ardens 19.2.p.
 aeolus Rex quando & vbi regnavit 27.1.p.
 aeolus cur Rex ventorum ibidem.

Indicis Pliniani

aramoi po. 44.2.p. aranditani po. 40.1.m. aranium op. 62.2.p. arapotes op. 44.2.p. araucules po. 42.2.p. araris flumen 23.1.p. ararienses po. 50.2.p. araticiaci po. 53.2.p. aratia insula 80.2.p. arauisio op. 23.1.p. araxis fluuij ortus vbi & 53.2.p. araxum promontorium & 35.1.p. arba insula 30.1.p. arbalo op. 123.1.m. arbelitica regio 53.2.p. arbiocum gens 57.2.p. arbis fluuius 67.2.m. arca op. 45.2.m. arcades in lupos verti & inde 84.2.p. arcades in Latio 24.2.p. arcadia descriptio, nomina, oppida, populi 33.1.p. arcadia gemmae 416.2.p. arcadia flumina 33.1.p. arcadia montes 36.1.p. arcadia Cretae op. 352.1.f. arcadiae asini quales 90.2.p. archelais colonia 51.2.p. archeopolis op. 48.2.p. archidemia fons 26.2.m. archous fluuius 59.2.p. archilachite po. 57.2.p. arcobitenes po. 22.2.p. arcoceliani po. 36.2.m. arconesius insula 50.1.m. ardanus ager 17.2.m. ardea oppidum à Danæ conditum & 29.2.m. ardenes montes vbi areates po. 34.1.f. arecomitocum gens 23.1.p. aremorica regio 39.1.p. arene op. 32.2.m. arethusa lacus 59.2.p. arethusif po. 34.1.p. arethusa Eubae fons 35.2.p. arethusa op. 34.1.m. arethusa fons 18.2.m. aretini po. 24.1.m. aretium oppidum Italiae 396.1.p. aretina vasa 37.1.p. aretij oppidi vna 153.2.p. aretij murus qualis 396.2.p. arethusa Beotiae fons 33.1.p. areua fluuius 22.2.m. areuaci po. 22.2.m. areus fluuius 50.2.p. argennos insula 49.2.m. argenteus fluuius 23.1.m. argentiini Italiae po. 27.2.p. argenteus portus 57.2.p. argetae populi 57.1.f. argus mons 51.2.p. argia insula 49.2.p. arginifusa insula 49.2.p. argyre insule 56.2.p. argiruntium op. 30.1.p. argyriae Iunonis templum 25.1.f. argolicus sinus qui 32.2.p. argo po. 31.2.p. argo nauis in Hadriatico 29.2.p. argonautae vnde in Italia ibid.

Pars secunda.

argos Italiae op. 27.2.m. argos Graeciae op. 31.2.p. argos Hippium op. 32.2.p. argos Pelasgicum 37.2.p. argos regio 37.2.p. arhene regio 59.2.p. aria insula Marti sacra 53.1.m. aria regio 65.1.p. ariacae po. 54.2.p. ariacos op. 50.1.m. arialdunum op. 21.2.p. ariana regio 57.1.f. ariani po. 58.2.p. arianorum populorum mira herba 283.1.p. aricanda op. 47.1.p. arycandus fluuius 47.1.f. arienates po. 28.2.p. ariji po. 56.1.f. arij po. armis praefant 61.2.p. arimafpi po. 37.2.m. ariminum colonia & fluuius 28.2.p. arimphaei po. 52.1.f. arion Alexandria op. 55.1.m. arisbe op. 49.1.p. aristeria insula 35.1.f. aristeum op. 34.2.m. aricie arua ardentia 19.2.f. aricia oppida 24.2.p. ariuates po. 31.1.p. arius fluuius 57.1.f. armalchar, idest Eupharates fluuius 59.1.p. armenia insula 35.2.m. armeniarum duarum descriptio libro sexto capitibus octauo & nono per totum 28.2.p. armeniae minoris termini 51.2.m. armeniae purpuriflora 389.1.m. armeniae alumen 397.2.p. armeniae cotes 402.1.m. armeniae Sardoniches 416.1.p. armeniae maioris descriptio 52.2.m. armeniae vtriusque oppida 52.2.f. armeniae maioris mensura, ibid. armeniae portae 47.1.m. armenocalybes po. 51.2.m. armine op. 51.1.f. armitia po. 58.1.f. armozai po. 41.2.f. armua fluuius 41.2.f. armuzia regio 58.1.m. arnates po. 28.1.f. arne op. 33.2.p. arnoba mons 37.1.p. arnus fluuius 24.1.m. arocha fluuius 27.1.m. arolapes fluuius 57.1.f. arotetes Scythae 34.2.p. arpani po. 27.2.p. arpinates po. 24.2.p. arrai po. 34.1.f. arechi po. 52.1.f. artoei po. 58.2.f. artorebae po. 39.2.p. artoreræ Aethiopes 62.1.m. artorebae po. 39.2.m. arsa op. 21.2.f. arfacia regio 58.2.m. arfacitae po. 56.1.f. arfamote op. 52.2.p. arfanus fluuius 46.1.f. arfannaria op. 41.1.m. arfa flu. 23.2.f. arficodani po. 61.1.m. arfinoe oppidum & in ea obeliscus 403.1.p. arfinoe op. 42.1.f. arfinoitae po. 43.2.m. artabrum promontorium 20.1.p. artacabane op. 39.2.f. artacabane insula cum oppido 50.2.f. artacacna op. 57.1.f. artace portus 50.1.m. artaxata op. 52.2.f. artaxata po. 53.2.f. artemisia op. 35.2.f. artemisia insula 26.1.p. artemisus mons 33.1.p. artemita Acheloi insula 31.1.f. artemita op. 58.2.f. artemius mons 32.2.f. archabathitae po. 63.2.f. archeidon insula 49.2.f. arremites insula 36.1.p. artigula insula 62.2.f. arynia stagnum 50.1.f. aruerni po. 39.1.f. arunci po. 21.2.f. arunci in Latio 24.2.p. arunda op. 21.2.f. arschaei po. 82.1.m. asampatae po. 41.1.f. asana fluuius 56.1.p. asangi po. 63.2.m. asar op. 26.2.f. asache po. 28.1.m. ascalum colonia 45.1.p. ascalo op. 45.1.p. ascardialis op. 47.1.f. ascania insula 36.1.f. ascania Phrygiae locus 50.1.f. ascanius lacus 48.2.m. ascanium fluuius 50.1.f. ascantij po. 52.2.p. ascia loca in quibus in die vbra nulla 15.1.m. ascitae arabes quales 62.1.f. ascomarci po. 52.2.p. ascriuum op. 30.2.m. asculum colonia 28.1.m. asdacha po. 417.1.f. asai po. 54.2.p. asel op. 63.2.m. aseni po. 56.1.f. asglia insula 60.2.f. asiae consideratio à capite 9.5. libri 5. v. que ad finem asiae tertiae orbis pars prologo 20.2.f. asia vbi 21.1.p. asia vbi ab Europa se iungitur 34.2.f. asiae mensura 43.1.f. asiae proprie dictae descriptio 47.1.f. asiae gentes quae interierint 49.1.m. asiae è regione insulae 47.1.f. asiaticum mare 50.2.f. asiae finis 48.2.p. asiae diuisio 47.1.f. asia & Europa quantum inter se distent 50.1.m. asiae quot po. 50.2.f. asiae boues quales 91.1.f. asiae alabastrites 402.2.m. asiae coralliticus lapis 412.2.p. asiae cryfallus 412.2.p. asiae & Europa propinquitas 51.1.p. asiae pene insula 51.2.p. asia quibus maribus cingitur 53.1.f. asiae termini & populi 64.2.f. asia deuicta à Cyro 369.1.m. asiaticum mare quod 47.1.m. Reliqua quare parte prima. asida oppidum 21.2.m. asine op. 32.2.m. asinus fluuius 26.2.m. asineus sinus 32.2.m. asirnaes po. 28.1.f. asoi po. 56.1.f. asophis regio 32.2.p. asopus fluuius 47.2.f. aspagone po. 56.1.f. asphela insula 49.1.f. aspendum op. 47.1.p. asphalites lacus 18.2.m. asphalites vnde dicitur 45.1.f. aspis insula 49.2.p. aspledon op. 33.1.f. asserians po. 29.2.m. asyriani po. 37.2.p. asyria & Caspium mare quantum distent 59.2.f. asyriorum initium vbi 53.2.f. asyria postea Adiabene dicta 44.2.f. asorini po. 26.2.f. asos oppidum 406.2.m. asphalites Nilii nomen 43.2.p. asiacenus sinus 50.2.m. asiacus fluuius 19.1.p. asiacum op. 50.2.m. asia op. 24.1.p. asiae regio colonia 21.2.m. aslagus fluuius 67.2.m. asapus, idest, Nilus fluuius 43.2.f. aseria insule 36.1.p. asteris insula 35.2.f. asterion mons 32.2.f. astice regio 34.2.m. astigi op. 21.2.f. astigitanus conuentus 21.1.f. astigitana colonia 21.2.m. astypalea insula 36.1.f. asyrie op. 48.2.f. asomorium gens 67.1.f. astrale insula 56.1.f. astromela op. 23.1.m. astron fluuius 48.2.f. astura fluuius & insula 24.2.p. asture po. 21.1.f. asturum populorum termini 21.1.f. asturum Hispaniae conuentus 22.1.m. asturum po. duodecim 22.2.m. asturica op. 22.2.m. asturia auro abundat 370.2.p. asturiae prouinciae mensura 39.2.m. astypales Nilii nomen 43.2.f. alium op. 35.2.p. asura

attanos sinus 54.2.f. atactini po. 54.1.f. atelebula insula 49.1.p. atenta oppidum 62.2.m. atene Arabiae regio 60.2.m. atice descriptio 33.1.m. atice smaragdi 415.1.p. atice mel quale 121.2.f. atidiates po. 28.1.f. atinates po. 27.2.f. atrebrates po. 39.1.p. atelpos fluuius 50.1.f. atencanes Graecia gens 24.1.m. ater mons 42.2.m. aterius fluuius 23.2.f. aturici po. 23.1.f. auaticorum gens 23.1.m. auchetae po. 77.2.m. audastenses po. 34.1.p. auenio op. 23.1.f. auernus lacus 24.2.f. auisus fluuius 27.2.m. aufidenates po. 28.1.p. aufinates po. 44.2.p. augylae po. 42.1.m. augurina op. 21.2.p. augusta firma op. 21.2.m. augusta Taurinorum 29.1.m. augusta noua 22.2.m. augusta gemella op. 21.2.m. augult. op. 23.1.f. augusta praetoria 23.2.m. augusta Hispaniae op. 39.2.m. augusta op. 40.1.m. augustinus po. 22.2.p. augusti Imperatoris Italiae descriptio 23.2.f. augulstrophaeum in Alpibus 30.1.m. augusti colonia 41.2.m. aulis op. Dianae templum habuit 179.2.f. aulocrenes vallis 47.2.f. aulon mare 32.2.p. aulon mare 49.1.f. aunos insula 39.2.m. aurelia op. 21.2.f. auricornu promont. 97.2.f. aurinini po. 24.1.m. auri copia vbi 60.2.f. aurum uehentes fluuij 369.2.f. aurunci po. 24.2.p. aurispi op. 63.2.m. aufci po. 39.1.f. aufculani po. 27.2.m. auferus fluuius 24.1.m. aufetani po. 22.1.f. aufones po. vbi 24.2.p. aufonij maris insula 31.1.m. aufonium mare vbi 25.2.m. aufonium gens 27.1.m. auftagenipo. 19.2.p. auftrauia insula 38.2.p. auftrauia insula 413.2.p. auftrinus polus 55.2.f. auftratae po. 61.1.p. autei po. Arabiae 61.2.f. autololes po. 41.1.m. autololi insula 40.2.f. autralia oppidum 48.2.m. autrali Arabes vbi 59.1.f. auximates po. 28.1.f. auximates po. 28.1.f. axantos insula 38.2.f. axenos, idest Euxinus portus 36.2.f. axiaca po. 37.1.m. axius fluuius 34.1.p. axon fluuius 47.2.p. aza op. 52.2.f. azali po. 31.1.p. azanum mare 61.1.p. azareti po. 62.1.p. azibinta insula 36.1.f. azochis op. 58.2.f. azones po. 34.1.p. azotus oppidum 45.1.p. azuritanum op. 42.1.m. barce promont. 41.1.m. barce op. 42.2.p. barcino op. 22.1.f. barderate op. 24.1.p. barduli po. 40.1.m. barea regio 22.1.m. bargeni po. 62.1.f. bargia op. 47.2.f. bargileici campi 48.1.m. bargilus mons 46.1.p. bargus fluuius 35.1.p. baron op. 27.2.m. baris locus 50.2.p. barra op. 29.1.f. bafabocates po. 39.1.f. bafag insula 61.1.p. bafaro op. 22.1.p. bafilia insula 38.1.f. bafilius sinus 48.1.m. bafiliidae po. 37.1.f. bafstania regio 22.2.m. bafstini po. 27.2.f. bafstinae po. 37.1.m. bafstinae locus 21.2.p. bafstani po. 22.2.m. bafstul. po. 22.1.m. bafstulorum gens vbi 21.2.p. bafstulorum insula 38.2.m. bafstul. po. 39.1.m. bafstul. po. 54.1.f. bafstul. po. 62.2.m. bafstul. po. 18.2.p. bafstul. po. 60.2.f. bafstul. po. 34.2.m. bafstul. po. 51.2.f. bafstul. po. 28.1.m. bafstul. po. 60.2.f. bafstul. po. 35.1.f. bafstul. po. 24.2.f. bafstul. po. 62.2.m. Beata gens vbi 37.2.m. bafstul. po. 33.2.m. bebiani po. 27.2.m. bebricenses po. 111.1.f. bebricum gens 49.1.m. becare portus 58.1.m. bechires po. 51.2.f. bedeses fluuius 28.2.m. begerri po. 39.1.f. beibina insula 35.1.f. belendi po. 39.1.f. belerides insulae 26.2.p. belgica gens vbi 39.1.p. belgica prouinc. lat. qua. 39.1.p. belgites po. 31.1.p. belippo op. 22.1.p. belitani po. 22.2.p. bellouaci po. 39.1.p. bello op. 40.2.m. bellon op. 21.1.f. belustinus 45.2.m. belustinus 418.1.p. belum op. 46.1.m. belu Louis templum 59.1.p. belunum op. 29.2.m. bembinadia op. 33.1.p. benacus lacus 18.2.m. benacius lacus pisces 99.1.f. beneuenti op. pisces qual. 358.1.m. benueuentum op. 27.2.f. beni po. 34.1.f. berbesula fluuius & op. 21.1.f. bertocates po. 39.1.f. berdrigei po. 54.1.f. berecynthius tractus 48.1.f. berecynthius mons buxo abundans 172.1.p. berencia

Indicis Pliniani

berenicæ op. 15.1.p. & 42.1.f. & 62.1.p. bergoni op. à quibus 29.1.m. bergos insula 39.1.p. berytus colonia 45.2.f. & 65.1.m. & 163.2.f. hermius mons 33.2.m. bernices po. 29.2.m. heroca op. 34.1.p. & 46.2.m. beroenses po. 46.1.m. berofus collis 19.1.p. berrefa op. 62.2.m. besbicos infula 50.2.f. besbicos quondã Bithyniã con-iunda 16.2.f. besippo portus 21.1.f. besippo.op. 22.1.p. besfi po. 34.1.f. beta op. 62.2.p. betafi po. 39.1.p. bertholene Toparchia 45.1.m. bætica regio 35.1.f. bætica lana nobilis 92.1.p. bætica quib.abi. 22.2.f. & 354.1.m. bætica mensura 22.1.p. bætica vnde dicta eiusq. fertili-tas 21.1.f. bætica plumbum 38.2.m. bætica conuentus quatuor 21.1.f. bætica oppida quot ibidem bætica municipia quot ibidem bætica finis ibidem bætica infula 40.1.m. Reliqua quære parte prima. bætis flu. 18.1.m. & 21.1.f. & 2.p. bætis miri putei 18.1.m. becon icineris Alexandri men-sor 55.1.m. & 55.2.f. bæturia regio ibidem bæturia op. 22.2.p. berulonienses po. 22.2.p. Bibaga insula 26.2.f. bidini po. 39.2.p. biendium portus 39.1.f. bigargitani po. 384.1.m. bilis fluius 51.1.f. bipedim ui populi 39.1.f. bifalæ populi 34.1.m. bifantæ op. 34.2.p. bifonũ gens flagnumq. 34.2.p. bithiyæ fœminæ 66.2.f. bithyniã descriptio 50.2.m. bithyniã terminus ibidem bithyni po.vbi 50.2.p. & f. bithynia infula 50.2.f. bithynion op. ibidem bituriges liberi 39.1.f. bituriges po. 217.2.m. bituriges po. vela rexũc ibidem bizantium vbi 34.2.m. & 42.1.p. & 50.2.m. bizantium quantũ à Dyrrachio distet 34.2.m. bizantium quantum ab Istro distet 36.2.f. bizantium Africa regio 42.2.p. bizia arx 34.1.f. bizo 34.2.p. Blanda op. 25.1.f. blande flumen 22.1.f. blafcon infula 25.2.f. blemmyæ po. quales 43.1.m. blerani po. 24.1.m. bliteræ op. 23.1.m. Boagrius fluius 33.2.p. boacium op. 33.1.p.

bocchiana op. 62.2.p. bocchi regis regia vbi 41.2.m. bocenfes po. 26.2.p. bocori po. 40.1.m. bodincus, idest padus flu. 39.1.p. boea op. 32.2.m. boetia descriptio 33.1.f. boetiam perides non tranf. 111.2.m. boetia fontes nobiles 33.1.f. boetia regio. & eius op. 32.1.m. boetia po. ibidem bogudiana regio 41.2.m. boij po. 29.1.f. & 39.1.m. boij vbi interierunt in Ita. 28.2.m. boij Laudem oppidum condi-derunt 29.1.m. boin oppidum 42.2.m. boion op. 33.2.p. boiorum tribus quot 28.2.m. boiorum deferta 30.2.f. bolani po. 25.1.m. bolbitinum Nili ostium 44.2.p. bolbulæ infula 49.2.f. bolingæ po. 56.1.m. bomaræi populi 54.1.f. bombos fluius 46.2.f. bomitæ op. 46.1.m. bondincus padus 29.1.p. bondincomagus op. 28.2.m. bononia colonia 28.2.m. bononia princeps Hetruriz ibidem boofcete op. 50.1.f. borcani po. 27.2.f. borcobe 34.2.p. boreostoma Danubij fluminis ostium 37.1.p. borgodi po. 60.2.f. bortion promontorium 42.1.m. borythenes fluius 36.2.f. & 37.1.f. & 2.m. & 66.2.m. & 31.2.37.1.f. borythenes lacus, populique 37.1.f. borythenes pifces 97.2.p. bormannico op. 23.1.f. boron op. 62.2.p. borru fluius 57.1.f. bosphorus Thracius vbi 34.2.m. & 36.2.m. & 50.2.m. bosphori quondã terra 17.1.p. bosphori Cimmerij latitu. 37.2.m. bosphori Cimmerij descript. 37.2.p. & 52.1.m. bosphori Thracij marg. 102.1.p. bosphori duo quantum distent inter se 36.2.f. bosphorus vnde dictus 51.1.m. botiei populi 34.1.f. bottis op. 45.2.f. & 65.1.m. bouanum colonia 28.1.p. bouillæ oppidum 24.2.f. Bracarum conuentus 21.2.f. Bracarum gens 22.2.f. braccata Gallia ibidem bracarum po. 39.2.m. brachmanæ po. 55.1.f. bragada fluius 42.1.p. bragæ infula 60.2.f. brana oppidum 22.1.p. branhidarũ oraculum 48.1.m. branhofi po. 56.1.m. brattia infula 31.1.f. brauron op. 33.1.f. breumenteni po. 49.1.m. breuci po. 31.1.p.

breuni po. 30.1.m. bryazon flu. 50.2.p. & 350.2.p. brigantinus lacus 98.2.p. brygion op. 34.1.p. briges po. 50.2.p. brigiani po. 30.1.m. brilefus mons 33.1.m. brilerum op. 130.2.f. & 131.2.m. brylion op. 50.1.f. brisabritæ po. 56.1.f. bryfani po. 54.2.f. bryfæ po. 34.1.f. britannæ infula descript. 38.2.m. britanniæ dies maxima 15.1.f. britanniæ margaritæ 102.1.p. britanniæ plumbi copia 38.5.1.f. brie. plures inful. dictæ sunt 38.2.m. britan. mensura ibidem britones Galliz po. 39.1.p. britannicus Oceanus 39.1.f. britanniz ætus quanti 18.1.p. Reliqua quære parte prima. britium op. 39.2.m. brixentes po. 30.1.m. brixia op. 29.2.m. brixia fluius 60.1.p. brixillum 28.2.m. brulliz po. 48.2.m. brumbellini 27.2.f. brundulum portus 29.1.p. brundufium op. & eius portus 27.2.p. brundufij specula 385.1.m. brundufij mirus fons 19.1.p. brundufij portus 31.1.f. brutius ager vbi 25.1.f. bruci cultores plures ibidem brucium litus 23.2.p. & 25.1.f. Buballus regio 47.2.m. huballitæ præfectura 43.2.p. buberani populi 25.1.m. bubeium uatio vel op. 42.2.m. bubon op. 47.1.f. & 398.1.f. buca op. 27.2.f. bucephala oppidum Alexandri Magni equi sepulchrum 56.1.f. & 89.2.m. & inde bulcephalon portus 32.2.f. buccina infula 26.2.f. budini populi 37.2.m. budoræ infula 35.2.m. huges lacus 37.1.f. bulenses po. 32.1.m. bulla Regia op. 41.2.f. bullidentes po. 34.1.p. bulliones po. 30.2.f. bubula op. 42.2.f. bura op. 17.1.p. & 32.1.f. & 58.2.f. burchana infula 38.1.f. burgundiones po. ibidem 2.p. burnitæ po. 30.1.f. burnum oppidum ibidem 2.p. burfaoenfes po. 22.2.p. buftis op. 44.2.p. & 403.2.p. burfritæ præfectura 43.2.p. butos op. 44.2.p. butua op. 30.2.m. butro infula 35.2.m. butrium op. 28.2.m. butrotum op. 31.2.f. butuntinenses po. 27.2.f. buxentum op. 25.1.f. buza po. 56.m. buxeri po. 51.2.m. buzigus mons 33.2.m.

CABALACA OP. 53.1.p. CABALLIA REGIO 47.1.f. & 50.2.p. cabellio op. 23.1.f. caberon fluius 57.1.f. calichorum flumen 46.2.f. calidion op. 32.1.p. calidionis fluya 38.2.f. calidromus 33.2.p. calyde infula 36.1.f. & 49.2.p. calydna op. 47.2.p. calignæ po. 57.1.f. calymna infula 36.1.f. calingarũ gẽs. 55.2.p. & 37.2.m. calingij po. 61.1.f. calingon. promont. 56.1.p. calinipaxa op. 55.1.f. calipolis op. 34.2.p. caliordi populi 37.2.p. calypfus infula 27.1.m. calizæ po. 55.2.m. callipolis inf. 34.2.f. & 36.1.m. callipæ fons 48.1.f. calliræ op. 46.1.f. calliroe fon 33.1.f. & 45.2.p. callifæ infula 36.1.f. calostoma Danu. flu. ostium. 37.1.f. calpe portus Africa 51.1.p. calpæ mons Europæ 21.1.p. & f. calpas portus 51.1.m. calapis amnis 31.1.p. calacula op. 21.2.f. camacæ po. 54.2.p. camaldunum op. 15.1.f. camari infula 39.2.m. cambalidus mons 59.2.f. cambyles fluius 53.2.m. cambusia op. 61.2.m. camboledri po. 23.1.f. & 39.1.f. cambuis op. 62.2.m. camæ po. 54.2.p. camelidæ infula 49.2.m. camelani po. 28.2.p. camelorum op. 61.1.f. camarina op. 26.2.f. camerium op. 25.1.m. camertes po. 28.1.f. caminia infula 36.1.f. camyrum op. 49.2.p. cammagene regio 52.2.p. campania 23.2.p. cãpaniæ laus 23.2.p. & 24.2.m. campaniam qui tenuerint po. 24.2.m. campania etiam hyeme fulmi-na habet 111.1.p. campanum sulphur 397.1.p. Reliqua quære parte prima. camponi populi 39.1.f. camuni po. 30.1.p. campsonifis flumen 51.2.f. cana op. 58.1.p. canaius fluius 48.2.f. canaria infula 64.2.f. canari feræ vbi 41.2.p. canas op. 47.1.f. canathi op. 45.2.p. cane op. 48.2.f. canestrum promon. 34.1.p. canauna regio 60.2.f. canchlei po. 44.2.m. caudaizæ montes 30.2.f. caudeuia palus 410.1.p. candei po. 62.1.p. candiba op. 47.1.f. candidi promontorium 41.2.f. candrogari populi 63.2.m.

calanum op. 24.2.f. calece infula 36.2.m. caleci po. vela rexunt 217.2.m. caller op. 21.2.f. & 22.1.p. caletanus ager 24.1.f. calicadnus fluius 38.2.m. calichorum flumen 46.2.f. calidion op. 32.1.p. calidionis fluya 38.2.f. calidromus 33.2.p. calyde infula 36.1.f. & 49.2.p. calydna op. 47.2.p. calignæ po. 57.1.f. calymna infula 36.1.f. calingarũ gẽs. 55.2.p. & 37.2.m. calingij po. 61.1.f. calingon. promont. 56.1.p. calinipaxa op. 55.1.f. calipolis op. 34.2.p. caliordi populi 37.2.p. calypfus infula 27.1.m. calizæ po. 55.2.m. callipolis inf. 34.2.f. & 36.1.m. callipæ fons 48.1.f. calliræ op. 46.1.f. calliroe fon 33.1.f. & 45.2.p. callifæ infula 36.1.f. calostoma Danu. flu. ostium. 37.1.f. calpe portus Africa 51.1.p. calpæ mons Europæ 21.1.p. & f. calpas portus 51.1.m. calapis amnis 31.1.p. calacula op. 21.2.f. camacæ po. 54.2.p. camaldunum op. 15.1.f. camari infula 39.2.m. cambalidus mons 59.2.f. cambyles fluius 53.2.m. cambusia op. 61.2.m. camboledri po. 23.1.f. & 39.1.f. cambuis op. 62.2.m. camæ po. 54.2.p. camelidæ infula 49.2.m. camelani po. 28.2.p. camelorum op. 61.1.f. camarina op. 26.2.f. camerium op. 25.1.m. camertes po. 28.1.f. caminia infula 36.1.f. camyrum op. 49.2.p. cammagene regio 52.2.p. campania 23.2.p. cãpaniæ laus 23.2.p. & 24.2.m. campaniam qui tenuerint po. 24.2.m. campania etiam hyeme fulmi-na habet 111.1.p. campanum sulphur 397.1.p. Reliqua quære parte prima. camponi populi 39.1.f. camuni po. 30.1.p. campsonifis flumen 51.2.f. cana op. 58.1.p. canaius fluius 48.2.f. canaria infula 64.2.f. canari feræ vbi 41.2.p. canas op. 47.1.f. canathi op. 45.2.p. cane op. 48.2.f. canestrum promon. 34.1.p. canauna regio 60.2.f. canchlei po. 44.2.m. caudaizæ montes 30.2.f. caudeuia palus 410.1.p. candei po. 62.1.p. candiba op. 47.1.f. candidi promontorium 41.2.f. candrogari populi 63.2.m.

canis fluius 60.2.f. canina capita habentes homi-nes 67.1.m. canum ciuitas 44.1.f. cannenafum infula 38.2.m. cannenfes po. 27.2.f. canopicum op. 42.1.m. canopicum Nili ostium 43.2.p. 44.2.p. canopitanum op. 42.1.f. canopos infula 49.1.m. canopus fydis vbi 56.2.f. cantabr. Magnetem gignit 384.1.f. cantabria montem ferreum ha-bet ibid. 2.p. cantabriz plumbum 385.1.p. cantabri fluius 55.2.f. cantabri po. 22.1.f. & 23.1.m. cantabrorum regio 39.2.p. cantaces po. 57.1.f. canteci populi 52.2.p. canucha fluius 55.2.p. canufium op. 27.2.m. & 92.1.p. canufij purpurifium 389.1.p. canufij lana qualis 92.1.p. capatitæ præfectura 43.2.p. capenates populi 24.1.f. caperentes po. 40.1.m. capes finus 60.2.m. caphareum promont. 35.2.f. capheris infula 36.2.m. caphys Arcadiæ lucus 18.1.p. capillati Alpium po. 24.1.p. & 30.1.m. capina infula 60.2.f. capiffa op. 57.1.f. capiffenæ populi ibidem capitilia mons 56.1.m. capitolium ex præda à quo coe-pitum 25.1.f. Reliqua quære parte prima. capitolium oppidum 24.2.f. capote mons 46.1.m. cappadociam qui Græci inco-lunt 51.1.f. cappadociz oppida & fluius, ibidem cappadociz oppida & fluius, ibidem cappadociz mira herba 283.1.p. cappad. Alabaftrix 402.2.p. cappadocum gens 51.1.f. & 2.p. & inde. & 52.2.m. cappadox fluius 51.2.m. cappagum op. 22.1.p. capraia infula 26.1.p. capraia ostium Padi 28.2.f. capretæ infula 26.1.m. capretæ po. 49.1.m. caprus fluius 47.2.f. capfiani populi 42.1.f. capua oppidum vnde 24.2.f. Reliqua quære parte prima. carperania regio 22.2.m. carperani po. 22.1.m. carambis promont. 37.2.p. & 51.1.f. & 110.2.m. carambucis fluius 53.1.f. caranitis præfectura 46.1.m. caranos op. 48.1.p. carafeni po. 37.2.p. carafitaci populi 52.2.p. carbilefi po. 34.1.f. carbileti po. ibidem carbonaria portus 29.1.p. carbustia infula 67.1.f. carbulo op. 21.2.m.

Pars Secunda.

carcasum op. 23.1.f. carcathiocerta op. 52.2.f. carcefes po. 22.2.p. carcefius mons 49.2.m. carchedonij Smaragdi & inde 413.1.p. carcinites fin. 37.1.f. & 2.p. carcine op. ibidem cardalena regio 60.2.f. cardamyle op. 32.2.m. cardamine infula 62.1.m. cardaua op. 61.1.m. carditenses po. 46.1.m. cardia op. 34.2.f. & 35.1.p. cardines mundi vbi 37.2.m. carene op. 48.2.f. carentini po. 27.2.f. cares iuxta Tanaim 52.1.f. carefus fluius 49.1.p. caretha infula 49.1.f. caria regio 47.2.p. & f. & 48.1.p. & 2.p. carizæ oppida 47.2.f. carizæ lychnites 416.2.f. carizæ boues quales 91.1.f. cariania infula & op. 48.2.m. carietes po. 22.2.m. carina op. 50.1.f. carini Germaniz po. 38.2.p. carynia op. 157.2.f. cariofuchtes po. 39.1.m. caripeta op. 61.2.p. carifa op. 21.2.f. carifium marmor 35.2.f. & 40.2.f. cariofuchtes infula 35.2.p. caryllos op. 35.2.f. carmacæ po. 52.2.p. carmani po. 65.1.p. carmania regio 57.2.p. & 58.2.p. carmaniz ora 58.1.m. carmaniz oppida ibidem carmania Alabaftritem gignit. 40.2.p. carmania mnrhina 41.2.f. carmania gemma 417.1.f. carmania mensura 56.2.m. camelum promontorium, & oppidum 45.2.m. carnæ po. 52.2.p. carne op. 46.1.p. carnorum regio vbi 29.1.f. & 30.1.p. & 2.f. carnis op. 29.2.m. carnou op. 33.1.p. & 61.1.f. carnos op. 61.1.m. carnuti po. 37.1.p. & 413.2.m. carpasium op. 49.1.f. carpathium mare vnde 36.1.f. carpathos infula 35.2.m. & 36.1.f. & 49.2.p. carpathium mare quod 36.1.f. & 49.2.p. carperania regio 22.2.m. carperani po. 22.1.m. carpentoraçte op. 23.1.f. carperana iuga 21.1.f. carpi op. 42.1.p. capraia op. 25.2.f. caræ op. 46.1.f. & 352.2.f. carrea op. 24.1.p. carrei po. 61.2.f. & 2.p. carrinenfis agri mitum 24.1.p. carfeolani po. 28.1.p. carfulani po. 28.1.f. cartadulorum regio 67.1.f. cartana op. 57.1.f.

carteia 21.1.f. & 22.1.p. cartenna colonia 41.2.m. cartago noua op. 22.1.m. cartago colonia 42.1.p. cartago magna ibidem cartago quatum ab Ocea. 43.1.p. cartago op. à Tyrijs 45.2.f. cartago sub quo parallelo 65.5.p. cartaginensis Hispania con-uentus 22.1.m. carthæia op. 35.2.m. cartus infula 38.1.f. cafarri po. 63.2.m. caffandria colonia 34.2.m. caffandria infula 58.2.p. caffandria op. 12.1.m. caffandrus infula 58.1.f. caffantenes po. 22.2.p. caffinum oppidum 94.1.m. caffinatis ager 18.2.f. caffinum op. 24.2.f. caffus mons 60.1.f. caffri po. 54.2.f. caffus mons 44.2.m. & 46.1.p. per totum caffij montis mirum 111.2.p. caffij louis delubrum 35.1.m. & 45.1.p. caffij môtis mira altitudo 46.1.p. caffonates po. 24.1.p. caffos infula 36.1.m. & 49.2.p. caffipatium fluius 53.2.f. caffipæ gens 54.1.p. caffipus mons 47.1.m. caffium mare ex Oceano oriti 53.1.p. & 2.p. caffium quado mare primum 53.2.m. caffium mare, & Affyria quan-tum distent 59.1.f. caffij maris mensura 53.1.m. caffij maris forma ibid. 2.p. caffij maris descriptio genera-lis 13.2.f. caffij & Pontici maris intere-diftantia 14.1.m. & 53.1.m. caffij maris, & Cimmerij Bof-phori diftantia ibidem caffium in mare, ex Indico sub eodẽ fidere nauigatur 13.2.f. caffij populi 53.2.f. caffiz portæ 47.1.m. & 53.1.m. & 2.m. & 56.1.m. & 65.1.m. & 353.2.m. caffiarum portarum incolæ 53.1.m. caffandria op. 34.1.m. & 396.2.p. cafferia op. 34.1.m. caffiopei po. 31.2.p. caffiope op. 35.1.m. caffios fluius 53.2.m. caffiopolis op. 46.2.f. caffiterides inful. 40.1.m. & 78.2.m. caftabala op. 46.2.f. caftabalenfes canibus bella ge-runt 89.1.p. caftalius fons 32.1.m. caftana op. 33.2.f. caftenes finus 34.2.m. caftologi po. 39.1.p. caftro Cornelia locus 42.1.p. caftro gemina op. 21.2.f. caftro vinaria 21.2.p. caftromonienfes po. 24.2.f. cafttrum nouum op. 23.2.f. cafttrum 28.1.m.

Indicis Pliniani

hortonenses populi 22.2.p. & 24.1.m.
cos insula 49.2.m. & 65.1.m. & 33.1.2.p.
colanum licus 26.1.m.
colceinus oppidum 48.1.p.
colseus fluius 41.1.p.
colytra insula 26.2.f.
colytri populi 55.1.f.
colosagus fluius ibid.2.p.
colsa oppidum 24.1.m.
colleat latrones populi 59.2.f.
colletania regio 22.1.f.
collyrea insula 43.1.p.
colymbi populi 52.1.f.
cotes oppidum 40.2.m.
cotson insula 35.1.f.
cotieri populi 54.2.p.
cotyrorum oppidum 51.2.m.
cotona insula 35.1.m.
cototaon oppidum 150.1.f.
cotze populi 52.1.f.
cotza oppidum 358.1.p.
cotziana ciuitas 30.1.p.m.
cottona regio 58.1.p.
cia zus mons 47.1.m.
crabulsa insula 49.2.p.
cranda oppidum 62.2.p.
crania mons 32.1.p.
cranon op. 33.1.p. & 2.1.m. & 350.1.f.
craspedites finus 50.2.m.
crachis fluu. 27.1.f. & 350.1.m.
crataeis fluius Scyllae mater 25.2.p. & 413.1.m.
creaugis insulae duae 35.2.p.
cremyon oppidum 33.1.m.
cremnicos op. 37.1.m.
cremona oppidum 29.2.m.
creon mons 50.1.p.
crestia portus 47.2.m.
creta nymphea 35.2.p.
creta vnde dicta ibidem
creta insula quibus animalibus careat 94.2.p.
creta centum vibium 35.2.p.
creta insulae descriptio ibid.
creta labyrinthus a quo factus. 40.4.1.p.
cretae insulae mensura 35.2.p.
cretae oppida ibidem
cretae motes 35.1.m. & 35.1.2.f.
cretae fontes calidi emerferunt 16.2.m.
cretae aliquot insulae 31.1.f.
cretensis insulae nata alijs melio 290.2.f.
Reliqua quare parte prima.
creticum mare quod 16.2.m. & 25.1.m. & 35.1.p. & 2.p.
crexa insula 30.1.f.
crialon oppidum 44.1.f.
crialinum fluius 54.1.f.
cryeon insula 49.2.p.
cryois fluius 50.2.f.
crinoulum oppidum 28.2.p.
cryon oppidum 48.2.p.
crypsos id est, Cyprus 49.1.f.
crisus finus 32.1.p.
crusa oppidum 32.1.m.
cryssa oppidum 48.2.f.
criteni populi 63.2.p.
critiense op. 34.2.f.
criumetopon Tauricae promontorium 37.2.p. & 110.2.m.
criumetopon Cretae 35.2.p.m.
etobyzi populi 37.1.f.
crocalae insulae 56.2.p.
croceia insula 35.1.f.
crocodilon oppidum 45.2.m.

crocodilopolita nomos 43.2.m.
crocodilus mons 46.2.f.
crommyonelos insula 49.2.f.
cromna oppidum 51.1.f.
cronea promontorium 52.1.m.
cronia regio 50.1.f.
cronium promontorium 38.1.f.
cronium mare 39.1.p.
crotalus fluius 27.1.m.
croto op. 17.2.p. & 27.1.f.
crunos oppidum 34.2.p.
crusa insula 49.2.m.
crullumerium op. 25.1.m.
cruftuminus ager 17.2.m. & 24.1.f.
cruftumium op. 28.2.m.
cresiphon Parthorum oppidum 59.1.p. & 2.m.
cresiphontes op. 59.2.m.
cubi populi 39.1.f.
cubulterini populi 24.2.f.
culci populi 29.2.m.
culla oppidum 41.2.f.
cumania castellum 53.1.m.
cumara op. 62.2.p.
cumae op. 24.2.m. & 396.1.f.
cumi populi 63.2.m.
cumeron promont. 28.1.f.
cuneus promontorium 40.1.p.
cunici oppidum 25.2.m.
cuniculariae insulae 26.1.f.
cupidinis fons 350.1.f.
cupra oppidum 28.1.m.
cuprentes populi ibidem
curenfes po. 28.1.p.
curetis regio 31.2.f.
curetis, id est, Creta insula 35.2.p.
curias oppidum 49.1.f.
curitae po. 30.1.f.
curitis op. 17.1.p.
curubis op. 42.1.p.
cufietani populi 25.1.m.
cutillae lacus vbi 28.1.m.
cutillae aquae mirum 17.1.f.
cutios fons 62.1.f.
D
Abanegoris reg. dacenchris int. 60.2.f.
daci populi id est, Getae 37.1.p. & 38.2.m.
daci pulsi 37.1.m.
dactyli Idaei po. 78.2.p.
daedala op. 47.2.p.
daedaleon insula 49.2.p.
Reliqua quare parte prima.
dahae populi 54.2.p.
dale oppidum 49.1.p.
dalion op. 63.2.m.
dalmatia Pannoniae pars 31.1.p.
dalmatiae specus vbi affidue venus gignitur 9.1.f.
dalmatia aureum fere 370.1.p.
dalmatiae termini 30.2.p.
dalmatiae Graecorum plura ibi. m. 32.1.p.
dalmatiae descriptio 31.1.p.
damanitini populi 22.2.p.
damascena regio 49.2.f.
damascus op. 45.2.p. & 46.2.m. 40.2.p.
damascus Alabastrum gignit. 40.2.p.
damea oppidum 49.1.m.
dammia regio 61.1.p.
dandagula op. 56.1.p.
dandari populi 52.1.f.
daneli populi 63.2.p.
daneon portus 61.2.f.
danubius non influit Adriaticum. 29.2.p.

danubij pisces quales 97.2.p.
danubij fluij descriptio 37.1.p. & 350.2.p.
danubij nullus amnis in Adriaticum effunditur 29.2.p.
danubium qui amnes insulant. 31.1.p.
danubij hostiorum nomina 37.1.p.
deremiffae po. 30.2.p.
deretini po. ibidem
derra oppidum 34.1.p.
derton colonia 24.1.p.
dertufani populi 22.2.p.
derxene regio 46.1.f.
desicos insula 36.2.m.
desuatiatum regio 23.1.m.
desitiae po. 30.2.p.
deuelton op. 34.2.m.
deultum stagnum ibidem
deuadze insula 60.2.f.
dexi montani po. 57.2.m.
dia oppidum 37.2.p.
dia insula 36.1.m.
diabetae insula 49.2.p.
diablini po. 39.1.m.
dialeon insula 36.2.m.
diana Ephesiae templum 16.2.p.
diana templum Sufis 60.1.p.
Reliqua quare parte prima.
dianentes po. 22.2.p.
dianum op. 22.1.f.
dianium insula 25.2.m. & 26.1.m.
diaphanes fluius 46.2.f.
diareusa insula 49.2.f.
dyarthrum 41.2.f.
dibitach op. 59.2.m.
dicra op. 34.1.m. & 2.p.
dicarchia colonia 24.2.f.
dicraus mons 35.2.m.
didymaei Apollinis aere vbi, & a quo 54.2.p.
didymaei Apollinis oraculum a 48.1.m.
didyme insula 27.1.p.
dymecolonia 32.2.p.
didymae insula 49.2.p.
didymus mons 50.1.f.
didymus op. ibidem
diduri populi 53.1.p.
dienes po. 34.1.p.
dies sex mensium vbi 37.2.m.
Reliqua quare parte prima.
diethula insula 36.2.m.
digbam oppidum 59.1.f.
digeri populi 34.1.f.
digitus, id est, Tigris fluius 59.2.p.
dymastus insula 49.2.p.
dimastus mons 36.1.p.
dimuri po. 56.1.m.
dinaretum promont. 49.1.f.
dindari populi 30.2.p.
dinia op. 23.1.f.
diocesi populi 34.1.f.
diocesia op. 51.2.p.
diodorii insula 62.1.f.
diognetus itineris Alexandri mensur 55.1.m.
diomedeg insulae 31.1.f. & 114.2.f.
diomedes equorum stabulum 34.2.p.
diom. oppida in Italia 27.2.m.
diomedes quas gentes in Italia delerit ibidem
diomedes Spinam oppidum condidit 28.2.f.
diomedes promontorium 30.2.p.
diomedis insula 137.1.p.
diomedis limex 290.2.p.
Reliqua

denfelatae po. 31.2.f. & 34.1.f.
deorum promontorium 40.1.m.
derange op. 56.1.m.
derasidae insulae 16.2.f. & 48.1.f.
derices populi 54.1.f.
derecto Dea vbi 45.1.m. & 46.1.m.
deremiffae po. 30.2.p.
deretini po. ibidem
derra oppidum 34.1.p.
derton colonia 24.1.p.
dertufani populi 22.2.p.
derxene regio 46.1.f.
desicos insula 36.2.m.
desuatiatum regio 23.1.m.
desitiae po. 30.2.p.
deuelton op. 34.2.m.
deultum stagnum ibidem
deuadze insula 60.2.f.
dexi montani po. 57.2.m.
dia oppidum 37.2.p.
dia insula 36.1.m.
diabetae insula 49.2.p.
diablini po. 39.1.m.
dialeon insula 36.2.m.
diana Ephesiae templum 16.2.p.
diana templum Sufis 60.1.p.
Reliqua quare parte prima.
dianentes po. 22.2.p.
dianum op. 22.1.f.
dianium insula 25.2.m. & 26.1.m.
diaphanes fluius 46.2.f.
diareusa insula 49.2.f.
dyarthrum 41.2.f.
dibitach op. 59.2.m.
dicra op. 34.1.m. & 2.p.
dicarchia colonia 24.2.f.
dicraus mons 35.2.m.
didymaei Apollinis aere vbi, & a quo 54.2.p.
didymaei Apollinis oraculum a 48.1.m.
didyme insula 27.1.p.
dymecolonia 32.2.p.
didymae insula 49.2.p.
didymus mons 50.1.f.
didymus op. ibidem
diduri populi 53.1.p.
dienes po. 34.1.p.
dies sex mensium vbi 37.2.m.
Reliqua quare parte prima.
diethula insula 36.2.m.
digbam oppidum 59.1.f.
digeri populi 34.1.f.
digitus, id est, Tigris fluius 59.2.p.
dymastus insula 49.2.p.
dimastus mons 36.1.p.
dimuri po. 56.1.m.
dinaretum promont. 49.1.f.
dindari populi 30.2.p.
dinia op. 23.1.f.
diocesi populi 34.1.f.
diocesia op. 51.2.p.
diodorii insula 62.1.f.
diognetus itineris Alexandri mensur 55.1.m.
diomedeg insulae 31.1.f. & 114.2.f.
diomedes equorum stabulum 34.2.p.
diom. oppida in Italia 27.2.m.
diomedes quas gentes in Italia delerit ibidem
diomedes Spinam oppidum condidit 28.2.f.
diomedes promontorium 30.2.p.
diomedis insula 137.1.p.
diomedis limex 290.2.p.
Reliqua

Reliqua quare parte prima.
dionysia insula 36.1.m.
dionysia insula 35.1.m.
dionysia quae prius Chareta 49.1.f.
dionysopolis op. 34.2.p.m.
dionysopolis 47.2.f.
dionysia Siciliae Italiam adijcere voluit 27.1.m.
dionysius Geographus 35.2.f.
dionysius Geographus vbi natus, quo tempore, qui & in orientem missus 60.1.m.
dioryctus lacus 31.2.f.
diostecnofa fons 19.1.p.
diocorias op. 52.1.m.
diocoron insula 27.1.m.
diocoriada insula 61.1.p.
dios hieritae po. 48.2.m. & 50.2.p.
diopage oppidum 58.2.f.
diopolitis praefectura 43.2.p.
diopolitis magna op. 44.1.f.
diopolis op. 46.1.p. & 47.2.f. & 8.1.f.
dipsum argos 32.2.f. & 78.2.p.
dirae fons 62.1.p.
dirca fons 33.1.f.
dirca oppidum 62.2.p.
dirini populi 27.2.f.
dytiodoris fluius 53.1.m.
dyris, id est, Atlas mons 41.1.f.
dyrrachium oppidum 27.2.p. & 30.2.f. & 34.1.m.
dyrrachij pisces qual. 358.1.m.
dyttera natio natio 42.2.f.
dium op. 35.2.p.
Doberienfes pp. 34.1.p.
dochi populi 63.2.p.
doctales po. 30.2.p.
dodonae mirus fons 54.2.p.
dodonae templi tintinnabula. 40.4.2.p. & circa
dodonae Iouis templi vbi 31.2.m.
dolates populi 28.1.f.
dolice insulae 61.1.p.
doliche insula 36.1.m.
dolicitae insula 49.2.p.
dolonae populi 34.1.f.
donyfa insula 36.1.f.
dolonis oppidum 50.1.m.
dolopes po. 32.1.p.
domada op. 61.1.f.
domazanes po. 62.1.f.
domibus carentes po. 53.1.f.
donacefa mons 33.2.m.
dora fons 61.1.p.
dorica gens in Cappadocia 51.2.p.
doridis op. 47.2.f.
dorialum op. 48.2.p.
dotilai populi 47.2.f.
dotion op. 32.2.m. & 33.1.f. & 48.2.p.
doris regio 33.2.p. & inde. & 47.2.p.m. & 65.1.m. & 394.2.p.
dorici gens 57.1.f.
dorycum promont. 33.1.m.
doriscus locus Thraciae 34.2.p.
doron fluius 46.2.f.
dorus oppidum 45.2.m.
draco mons 48.2.p.
dracoon insula 36.2.m.
dramafa quae 55.2.f.
drangus po. 55.1.m. & 57.1.f.
drausus fluius 31.1.p.
drepane insula 35.1.m.
drepani op. corallinm 358.1.f.
drepanum promontorium 26.2.m. & 62.1.f.

drilon locus 245.2.m.
drillo amnis 30.2.m.
drymaea regio 32.1.m.
driuari populi 61.1.p.
drymodis, id est, Arradia 33.1.p.
drynufa 49.2.f.
drinius fluius 31.1.m.
driopes populi ibid.2.m.
driopes regio 33.2.p.
dryusa insula 49.2.m.
dromiscos insula 16.2.f.
dromos Achilleos 37.1.f.
druentia fluius 23.1.m.
drugeri po. 34.1.f.
duatus finus 60.2.f.
duidia po. 30.1.f.
dulchium insula 35.1.f.
dulopolis op. 47.2.m.
dumna op. 62.2.p.
dumana insula 39.1.p.
dura fluius 28.1.f. & 37.1.m.
durius fluius 22.1.f.
durinae oppidum 60.1.m.
durius fluius 39.2.m.
E
Eas fluius 30.2.f.
Ecaetion insula 36.2.m.
ebliete montes 60.2.f.
ebode oppidum 61.1.f.
ebora op. 40.1.p.
ebroduntij populi 23.1.f. & 30.1.m.
ebura op. 21.2.p. & 39.2.m.
eburini po. 27.1.f.
eburouices populi 39.1.m.
ebufus insula 25.2.m.
ebufus non generat cuniculos. 25.2.m. & 94.2.p.
ebuli terra serpentes fugat 25.2.m. & 398.2.m.
ebulus insula nobiles habet ficus 64.2.m.
ecbatana op. 45.2.m. & 53.1.f. & 59.2.f.
ecdippa oppidum 45.2.f.
echinades insulae 35.1.m.
echinades insulae quomodo nate 35.1.f.
echinus op. 31.2.f. & 33.2.p.
echinussa insula 36.1.f.
econia oppidum 33.2.p.
ecrethae regio 52.1.p.
ectini populi 30.1.m.
edennates po. ibidem
edellae op. 46.1.f.
edentana regio 22.1.f.
edini po. 26.2.f.
edones populi 54.2.m.
edones oppidum 48.2.f.
edoni populi 34.1.f.
edonus mons 35.1.p.
edofa op. 62.2.m.
edron portus 29.1.p.
egadda oppidum 45.2.p.
egeleffa 353.2.f.
egeffae aquae 352.2.f.
egerini populi 27.2.f.
egilium insula 26.1.m.
egnatia oppidum 27.2.m.
egnatiae oppidi mirum 19.2.f.
egouari populi 39.2.p.
egra oppidum 61.2.p.
eguituri populi 30.1.m.
eion locus 52.1.m.
elaea insula 50.2.f.
elaea op. 35.2.p. & 49.1.p.
elanitae po. 61.1.m.
elaniticus finus ibidem

elaphites insulae 31.1.f. & 49.2.f.
elaphonefos insula 50.2.f.
elaphusa insula 35.1.m.
elatae oppidum 33.2.p.
elatum op. 46.2.m.
elatus mons 35.1.f.
elatus fluius 350.1.p.
eldamarj populi 58.2.f.
electrides insulae 31.1.f. & 38.2.f. & 41.2.f.
electrum in qua insula 38.1.m.
elegia oppidum 46.1.f.
elxon op. 33.1.f. & 34.1.m.
elephantis insula 44.1.f.
elephantina regio 172.1.m. & 283.1.p.
eleti populi 34.1.f.
elauffa insula 49.1.f.
elaufa op. 46.2.p. & 49.2.f.
eleusa insula 35.2.p.
eleus op. 34.2.f. & 47.2.f.
eleufina oppidum 33.1.m.
eleutherae op. 35.2.m.
eleutherae op. 33.1.f. & 379.2.p.
eleutheros fluius 45.2.f.
eliberi oppidum 21.2.p.
elice oppidum 17.1.p.
elimais regio 58.2.p. & m. & 59.2.f. & 60.1.p.
elimaei po. 65.1.p.
eliorum ager 32.2.p.
elis quantum distet a Sicyone 14.2.f.
elis oppidum 32.2.p.
elis oppidum aedem Mineruae habet 409.1.m.
elmon oppidum 33.2.m.
elongsone locus 59.2.p.
elorum fluius 26.2.f.
elorum castellum 358.1.p.
elufates po. 39.1.f.
emanij po. 21.2.f.
emeritenfis conuentus 40.1.p.
emeritae oppidi cocca 103.2.f.
emeum oppidum 62.2.p.
emiscabiles fons 61.1.f.
emmaum oppidum 45.1.m.
emodi montes 54.2.f. & 55.1.m. & 56.2.f.
enagora insula 49.2.p.
enchelae oppidum 30.1.f.
enocadloae populi 37.1.f.
enederuni populi 30.2.m.
engadda oppidum 45.2.p.
enquini populi 26.2.f.
enhydra op. 45.2.f.
eniandos op. 46.2.f.
eniugia insula 38.1.f.
enipeus fluius 33.2.m.
enipi natio 42.2.f.
enipe oppidum 33.1.p.
enneacrunos fons ibidem m. & 352.1.p.
enona op. 30.1.f.
enosis insula 26.2.p.
entellini populi 26.2.f.
eodanda insula 61.1.p.
eos mons 62.1.p.
eous Oceanus 53.1.f.
epageritae populi 52.1.m.
epagris insula 36.1.p.
epeger ager 32.2.p.
epetini populi Dianae templum. 48.1.f. & 404.2.m.
Reliqua quare parte prima.
ephestia oppidum 36.2.p.
ephefus op. 48.1.f. & 2.m.
ephefum minium quale 372.2.p.

ephyra op. id est corinthus 32.1.f.
ephyre insula 35.1.f.
ephyri po. 32.1.p.
epicnemidij po. 33.1.f.
epidamnium op. 30.2.f.
epidaphne op. 46.1.p.
epidaurus insula 16.2.f.
epidaurum Colonia 30.2.m.
epidaurus op. 32.2.f.
epidires op. 62.1.p.
epigraea fons 33.1.f.
epimaranitae po. 60.2.f.
epiphanes po. 46.1.m.
epiphania op. 46.2.p. & 33.2.f.
epiri menfura 30.2.f.
epiritium vbi 33.2.f.
epiri termini, populi, loca 31.2.p.
epiri boues quales 91.1.m.
epitropia insula 35.1.f.
epis oppidum 62.2.m.
epistrium castrum 21.2.p.
epitheras op. quare 62.1.p.
epitus mons 34.1.p.
epium op. 33.1.p.
epopos mons 16.2.f.
eporredice quid 29.1.m.
eporredia op. cur conditum ibid.
eporredia oppidum 245.2.f.
equestris Colonia 39.1.m.
erastinus fluu. 18.2.m. & 32.2.f.
eratonos insula 61.1.p.
erebintus insula 50.2.f.
eretria op. 35.2.f.
ereton op. 50.1.p.
ergauicentes populi 22.2.p.
erestij po. 48.2.f.
ergetini po. 26.2.f.
eriginus fluius 34.2.f.
eryanos fluius 48.2.f.
erycini populi 26.2.f.
erica insula 27.1.p. & 35.1.m.
eridanus Hispaniae fluius secundum quosdam 41.2.f.
eridanus Rhodanus a quibusda appellatur ibidem
eridanus fluius qui & Padus. ibidem
eridani, id est, Padi fluij descriptio 28.2.f.
eridanum Padi ostium ibid.
erimanthus fluius, & mons. 33.1.p.
erymne oppidum 33.2.f.
erineos op. 32.2.p. & 33.2.p.
erythia insula 40.1.m.
erythia insula vnde dicta ibid.
erythrae op. 33.1.f. & 48.2.p. & 49.2.f. & 396.1.p.
erythra Rex 58.1.m.
erythris amnis 350.1.m.
erythrae regis sepulchrum vbi 61.1.p.
erithraum mare quod 58.1.m.
eryx mons 26.2.f.
eranoboa fluius 55.2.p.
efar oppidum 63.2.p.
esbonitarum populi 44.2.m.
efca 61.2.p.
efcanus fluius 31.1.m.
efcua oppidum 21.2.p.
efernini po. 28.1.p.
effedones populi 37.2.m. & 52.1.f. & 54.2.p.
efeni populi 45.2.p.
efstae promontorium 50.2.f.
efubiani populi 50.1.m.
etaxalos insula 60.2.f.
ethecula insula 49.2.m.
ethieum

Pars Secunda.

Indicis Pliniani

etheleum fluuius 50.1.f. ethini populi 42.1.f. ethusa insula 16.2.f. etini po. 26.2.f. euanthia op. 48.1.p. euazæ populi 52.1.f. eubææ insula descriptio 35.2.f. eubææ magnitudo ibidem eubææ pisces quales 35.8.1.m. eubææ Bæotici iuncta 16.2.f. eubææ Euripus qualis 18.1.p. & 33.1.f. eubææ vrbes 35.2.f. & 36.1.f. eubææ nomina plura 35.2.f. eubææ calidæ aquæ 35.2.f. Reliqua quære parte prima. 1. euburates populi 24.1.p. euburo op. 39.2.m. euchate po. 54.2.m. eudæmia insula 36.2.p. eudemion Arabia quæ 60.1.m. per totum eudon fluuius 48.1.p. euenus fluuius 32.1.p. & f. euganei po. 29.2.m. & 30.1.p. euganei vnde dicti ibidem euganeorū populi quot oppida ibidem eugoa oppidum 62.2.m. euhippa op. 48.1.f. eulæus lacus 57.2.m. eulæus fluuius ex quo reges bibunt 57.2.f. & 59.2.f. & 60.1.p. 35.1.f. eumenetica regio 48.1.m. eumenia op. 48.1.p. eumenia Thracie op. 34.2.m. eunomyton regio 62.2.f. eunonymus insula 27.1.p. euonum insula 36.2.p. eupatoria op. 51.2.p. eupalia op. 32.1.p. euphorbeni po. 47.2.f. euphratis fluuij descriptio 46.2.p. per totum euphratis ortus 46.1.f. euphrate fluuio Mesopotamia inuadatur 58.2.f. euphratis cursus 59.2.p. euphratis ostium 46.1.f. & 2.p. & 52.2.m. & 59.1.p. & 61.1.f. euphratis lacus 57.2.m. euphratis cursus, & nauigatio. 59.1.f. euphrates, Tigris quantum distent 59.2.m. & 60.2.m. euphrates deductus 59.1.p. Reliqua quære parte prima. 2. eupillis lacus 29.2.f. euranium op. 47.2.f. euriana insula 49.2.f. eurymedon fluuius 47.1.p. euripus in Helleponto 36.2.m. euripus Taurominitanus 18.1.p. euripus Bæotici 35.2.f. eurome op. 48.1.p. europa tertia orbis pars 20.2.f. europæ sinus primus 21.1.m. & 25.2.p. & 27.1.p. europæ sinus secundus 27.1.f. & inde europæ sinus tertius qui 31.2.p. europæ sinus tertius quæ continet ibidem europæ sinus quartus 35.1.p. europæ sinus quintus ex magnis 36.2.m. europa vbi prologo 21.1.p. europa secunda orbis pars cur credita ibidem

europæ laus 21.1.m. europæ ab Asia diuisio 34.2.f. & 36.2.m. & 50.1.m. & 2.f. europæ omnis mensura 40.1.f. per totum europæ magnitudo 64.2.m. europa, & Asia quantum inter se distent 50.1.m. europæ, & Asia propinquitas. 51.1.p. europum op. Syriæ 46.2.p. europus op. 34.1.p. & 58.2.m. eurotæ fluuij simulacrum 80.2.p. eurotas fluuius 32.2.m. eurotas fluuius 33.2.m. euehene op. 47.2.f. eutate op. 36.2.p. eurychia insula 18.2.f. eurichides 380.2.p. euxinus pontus 36.2.f. euxini ponti descriptio, & nomen vnde 51.1.p. & inde euxini ponti mensura 51.1.m. F Abaria insula 38.1.f. fabientes populi 25.1.p. fagi po. 28.1.f. falariaes po. 28.1.f. falerni agri vbi 24.2.m. & 25.1.p. Reliqua quære parte prima. 1. falicia colonia 24.1.m. falici po. 19.1.p. & 67.1.p. fallienates po. 28.2.p. fama Iulia op. 21.2.f. fanestorum insula 38.1.f. fanum fortunæ colonia 28.1.f. fassii populi 30.2.m. fauentia Hispaniæ op. 21.2.p. fauentia Italiæ op. 22.1.f. fauentini po. 28.2.m. fauonienfes po. 28.2.p. felix Iulia colonia 45.2.f. felix gens vbi 37.2.m. felicitas Iulia op. 40.1.p. feliginates po. 28.2.p. felix colonia ibidem m. feræ gentes vbi 52.1.p. ferentines po. 25.1.p. ferentinates po. 25.1.p. ferentinus op. 24.1.m. feronix lucus 24.1.m. ferreus mons totus 384.2.p. fertilia loca 24.1.f. & 55.1.p. & 56.2.p. & 59.1.m. & 61.2.p. & 62.1.p. fertini 29.2.m. fescennia op. 24.1.m. fesula op. ibidem. fibularenfes po. 22.2.p. ficaria insula 26.2.p. ficolenfes populi 25.1.p. & 28.1.p. ficulina op. 25.1.m. fidenas op. 24.1.f. fidenates po. 25.1.f. & 28.1.p. fidentia op. 21.2.p. fidentini po. 28.2.m. firmianorum castellum 28.1.m. flamonienfes po. 29.2.m. flanicus sinus 29.2.m. flauia colonia à quo flauio brigia colonia 39.2.p. flauio brigia colonia 34.2.f. flauium op. 30.2.f. flauona op. 30.1.f. flauum Rheni fluuij ostium 38.2.m. florentia op. 153.2.p. florius fluuius 39.2.p. fluentini po. 24.1.m. flumina gemifera quæ 42.2.p. flumina mira plura 18.2.m. & inde flumina aurii videntia 369.2.f. & inde flumina quare non refluunt vti maria 18.1.p. flumina terram subeuntia 18.2.m. Reliqua quære parte prima. 1. focurnates populi 30.1.m. focurnæ tantum vbi regnant. 56.1.m. fontium multitudo vbi 31.2.p. fons aquæ regie ibidem f. fons pestifer Germ. 286.1.f. fons miri 18.2.f. fons Iouis mirus ibidem. Reliqua quære parte prima. 1. forentani po. 25.1.p. & 27.2.f. & 29.2.m. foretj po. 25.1.f. formix op. 24.2.m. & 26.1.m. foraugustana ciuitas 21.2.p. fororappi po. 25.1.p. forobremirani po. 28.1.f. forocornelienfes ager 28.2.f. foroflaminienfes populi 28.1.f. forofuloi op. 24.1.p. forotulienfes po. 28.1.f. & 29.2.m. forotempronienfes po. 28.1.f. foropopulienfes 25.1.p. forouibienfes ager 28.2.f. forum Iulij Octavianorum colonia 23.1.m. fortunata insula 40.1.m. forumclodij ibidem. forumliuij 24.1.f. foroneronienfes po. 23.1.f. forum Iulium 21.2.m. forum Voconii op. 23.1.f. forum Decij 28.1.p. forum nouum 45.1.m. fossilododia op. 29.1.p. fossiones portus ibidem. fortunales po. 21.2.f. fortunata insula quæ vbi, & quot 64.1.f. per totum frabaterni po. 25.1.p. frauertium op. 27.2.p. fregellani po. 25.1.p. fregine op. 24.1.m. freginates po. 25.1.p. frentana regio 27.2.m. frento fluuius 27.2.m. frentani populi 27.2.f. frifj po. 286.2.p. friforum insula 38.2.m. frifabonum gentis insula ibid. frufinates po. 25.1.p. fucentes po. 27.2.f. fucinus lacus 18.2.m. & 28.1.p. & 99.1.m. & 406.1.m. fugali populi 28.1.p. fulginates po. 28.1.f. fulnates po. 30.1.f. fundanus lacus 24.2.m. fut fluuius 41.1.f. G Abalæ promontoriū 46.1.p. Gabales po. 39.1.f. gabe op. 45.2.m. gabellus fluuius 28.2.f. gabenti op. 46.1.m. gabienfis agri mirum 17.1.f. gabini po. 25.2.p. gabri po. 52.2.p. gadagalen po. 62.2.p. gaddara op. 45.2.m. gades oppidum à Tirij conditū 45.2.f. gades nauigandi terminus 13.2.m. gades quantum ab vrbe Roma na distent 217.1.f. gades quantum à Sardinia distent 26.1.f. gadis insula 40.1.m. gadium oppidum 13.2.f. & 40.1.m. gadir vel Gadira insula 40.1.m. gaditanus conuentus 21.1.f. gaditana Iulia op. 40.1.m. gades insula 21.1.f. gaditani Freii longitudo latitudoque 20.2.f. gaditano fretto Oceanum non ingredi terras 38.1.p. gaditanum fretum vbi prologo 20.2.f. & 25.2.p. & 64.2.m. gaditanus Oceanus qualis 18.1.p. & 2.f. gaditani Oceani pisces quales. 95.1.m. gagande insula 62.2.f. gage op. 47.1.f. gagus fluuius 407.1.f. galanis op. 17.1.p. galata op. 45.2.m. galata insula 26.2.f. galathani po. ibidem. galata insula 43.1.p. galathæ terra qualis 398.2.m. galatæ descriptio 50.1.f. & 2.p. 51.1.f. galatiam Galli quondam inuenerunt 50.2.p. galatæ terminus 50.2.f. galba Imperator quid in Narbonensi 23.1.f. gallicia regio 39.2.m. gallicie regionis mensura ibid. gallicia regio 45.1.m. galla oppidum 42.2.f. galliæ Opalūs 41.5.2.f. gallici po. 22.2.f. & 39.2.m. gallicia aurum habet 370.2.p. gallicie plumbum 385.1.f. gallici populi 39.1.m. galliani faltus 28.2.m. galliæ descriptio 39.1.p. per totum gallia Togata vbi 28.1.f. gallia Lugdunensis 39.1.m. per totum gallia Comata 39.1.p. & 127.2.m. galliæ mensura 39.1.p. galliæ terræ motu minime quatiuntur 16.1.p. galliæ Corallium 35.8.1.m. galliæ plumbum 385.1.f. galliæ vitrum 407.2.f. galliæ fal. 354.1.p. gallici Oceani pisces maximi 95.1.m. galliæ Oceanus 39.2.p. & f. galliæ ora ab Ancone incipit. 28.1.f. gallicum mare vbi 13.2.f. & 25.2.p. & 39.2.p. gallus ager Ariminum 28.1.f. gallus fluuius à quo Galli Cybeles sacerdotes dicti 50.2.p. gallus fluuius 51.1.m. & 349.2.f. gallici Maris insula 25.2.p. galli Galatæ incoluerūt 50.2.p. gallorum

Pars Secunda.

gallorem genera tria 39.1.p. Reliqua quære parte prima. 1. gallipolis Senonum 27.2.p. gallicitæ po. 56.1.m. gamale op. 17.1.p. & 45.1.m. gambrenes po. 62.2.p. gamphalantes populi quales. 43.1.m. gamphalantes nudi 43.1.f. gandari po. 54.1.f. gangaridum gens 55.2.p. gangre op. 51.2.p. gangis fluminis insula 55.2.m. gangis fluminis ortus, magnitudo, fertilitas, & quot flumina recipit 55.2.p. per totum. & f. & 55.1.f. ganges fluuius gemifer 42.2.p. ganges fons vbi 67.1.f. ganges angulæ quales 95.1.p. & 97.2.p. ganges latitudo profunditasque 55.2.p. ganges ab Euphrate quantum distent 20.1.m. garama op. 42.2.m. garamantes populi vbi 42.2.m. & 43.1.m. & 64.2.f. garamantes à quo Romano vigi 42.2.m. garamates sine coniugij 43.1.f. garamantes latrones 42.2.f. garamantum iter difficile ibid. garamantum boues quales 91.1.m. garamatici carbunculi 416.1.m. gardei populi 52.2.p. garefci populi 34.1.p. gares populi 27.2.m. gargasus mons 27.2.m. & 28.1.f. gargane portus 27.2.m. gargaphie fons 33.1.f. gargata mons & op. 48.2.f. gargaus promontorium 47.1.f. garne portus 27.2.m. garode insula & op. 63.2.m. garpheti populi 60.2.f. garfauritis regio 51.2.m. garumna fluuius 39.1.p. garani populi 60.2.f. gaugamela op. 58.2.f. gaudæ populi 34.1.f. gaulopes po. 60.2.m. gaulos insula 26.2.f. & 43.1.p. gaurani montes 24.2.m. gauratæ populi 57.2.m. gaza op. 44.2.m. & 45.1.p. & 53.2.f. & 60.2.p. & 62.1.f. gazatæ populi 46.1.m. gazacena regio 51.2.p. gazelum op. ibidem. gazaura op. ibidem. gebanica po. 61.1.p. gebenna mons 23.1.p. & 39.1.p. gebet fluuius 50.1.f. gedranice op. 61.1.f. gedrofia Nyctegreton herbarum habet 247.1.f. gedrosi populi 56.1.f. & 57.1.f. & 65.1.p. & 95.1.m. & 138.2.m. gedrusi populi 57.1.f. gelani po. 26.2.f. gelas fluuius ibidem. gelduba castellum 22.2.p. gelæ populi 54.1.f. gelon fons 350.1.f. geloni populi 57.2.m.

gemellenfe po. 22.2.p. gemelli colles 26.2.m. geados fluuius 50.2.p. gene fera lacus 45.1.f. generarum op. 51.2.m. genefoz oppidum 62.2.m. gentes feræ 52.1.p. gentes à minutis animalibus delectæ 86.2.p. genæ op. 22.2.f. & 24.1.p. genufni po. 27.2.f. georzi insula 35.1.m. georgi po. 37.1.f. & 53.2.p. germanea oppidū 32.2.m. & 33.1.m. & 34.2.m. gerefum op. 35.2.f. germania promontorium ibid. geretæ populi 56.1.f. geritos op. 48.2.f. gerones po. 40.1.m. germania descriptio 38.2.p. per totum germaniæ æt. 376.1.p. germania mri fontes 350.2.f. germaniæ fal. 354.1.p. germania succinum 413.2.p. germanicum mare 38.2.f. germania septentrionalis Oceani contingit 32.2.m. germania Seythiæ contermina. 82.1.f. germaniæ mensura 37.1.m. & 38.2.p. germaniæ flumina 38.2.p. germaniæ legionū castra 400.2.f. germaniæ fons pestifer 88.1.f. germani Hispaniæ po. 22.2.m. germani de genere Seytharum 37.1.m. germanorum genera quinque. 38.2.p. Reliqua quære parte prima. 1. germanicopolis op. 50.1.f. gerontia insula 36.2.p. gertra oppidum 60.2.m. gertraicus sinus ibidem. gerro quod Adipfon 61.2.f. gerus fluuius 37.1.f. gerundenfes po. 37.1.f. gefchiron locus 66.2.p. geforiacum litus 38.2.f. geforiacus pagus 39.1.p. geforiens po. 22.2.p. geflus fluuius 48.1.f. getæ populi 34.1.f. getæ populi à Romanis Daci dicti 37.1.p. gethone insula 36.2.m. & 49.2.f. getta oppidum 45.2.f. getuli populi 41.1.m. & 2.p. getulia regio 42.1.f. getulica purpura vbi 64.1.f. & 102.2.f. & 389.1.p. Gyaros insula 36.1.f. & 86.2.p. & 94.1.m. gigarta op. 45.2.f. gigarto fons 49.2.m. gigemoros mons 35.1.p. gygemoros stagnum 48.1.p. gymnatiæ insula 25.2.m. gymnetes po. 43.1.m. & 67.2.p. gymnis op. 32.1.m. gymnetes populi 63.2.p. gynecopolitis prefectura 43.2.p. gynecoeramenti po. 52.1.f. gindarenos op. 46.1.m. gingla op. 46.2.p. gyrei populi 61.1.f. gyri mons 42.2.f. gytron oppidum 33.2.f.

348.1.f. graucop. 24.1.m. gregari populi 52.2.p. grephis op. 39.1.f. gryllifolius fluuius 48.2.f. grynia oppidum 48.2.m. grumentini po. 27.1.f. gugerni po. 39.1.m. gumbriæ po. 56.1.f. gunugi colonia 41.1.m. gutraus fluuius 38.2.p. guttones populi ibid. & 41.1.p. guttones electrum habent 41.1.p. H Abellus oppidum 47.1.f. hadranitani po. 26.2.f. hadrumentum op. 65.1.p. hebudes insula quot 38.2.f. hemi monti descriptio 34.1.f. & 2.m. halcyone op. 33.2.p. halefni populi 26.2.f. halefus fluuius 48.1.f. haluacum fluuius 34.1.p. & 350.1.m. haliatrus op. 33.1.f. halycarna op. 32.1.p. halycarnasus oppidum 47.2.f. & 396.2.f. & 401.2.m. halicyenes po. 26.2.f. halydienes po. 48.1.p. halyx fluuius vbi 51.1.f. & 2.p. halystræ op. 49.1.p. halyx oppidum 46.2.f. halyzea op. 31.2.f. halyzones populi 50.1.f. halmiris lacus 37.1.p. halonæfos insula 36.2.m. halone insula, & op. 49.2.f. & 50.2.f. halonæfos insula 62.1.p. haloritæ populi 34.1.p. halos oppidum 33.2.p. hamaxobij po. 37.1.p. hamirei po. 61.1.f. hammanientes po. 42.2.p. hamm gum litus 60.2.f. hammodara op. 62.2.p. hammonis fons miræ naturæ. 18.2.f. hammonis oraculum vbi 42.1.f. & 63.1.p. hammonij populi 61.1.f. harenarum insula vbi 56.1.p. hargyrippa op. 27.2.m. harmastis op. 53.1.p. harmatopolitæ po. 49.1.p. harpafa op. 17.2.p. & 48.1.p. harpafus fluuius 48.1.p. harpi oppidum 27.2.m. hasbyre po. 42.2.p. hasli Galliæ po. 39.1.p. hebata oppidum 59.1.p. hebdometacometæ populi. 62.2.p. hebrus fluuius 34.1.f. & 2.p. & 35.1.p. hebrus fluuius aurum fert 369.2.f. hecatompylos op. 54.1.p. & 55.1.m. & 58.2.m. hecubæ tumulus 34.2.f. hedyppus amnis 60.1.p. hedui po. 39.1.m. & 184.2.p. hegua op. 21.2.p. helbo insula 49.2.p. helgas op. 50.1.f. helia Italiæ op. 25.1.f. helene iul. 35.2.m. & 147.1.m. helicon

Indicis Pliniani

helicon mons herbis laudatur. 288.1.m.
helix oppidi corallium 358.1.f.
helice op. 32.1.f.
helicon mons 32.1.m. & 33.1.f.
helium Rheni ofium 38.2.m.
heliopolis op. 46.1.p.
heliopolitis praefectura 43.2.p.
helos locus 32.2.p. & 48.2.p.
hellas regio 32.1.f.
hellas regio, & eius situs, terminique 33.1.m.
hellas op. 33.2.p.
hellen Rex 33.1.m.
hellenis regio a quo dicta ibid.
hellene insula 35.2.m. & 36.1.m.
hellenz po. 33.2.p.
helleni po. 39.2.m.
helleponti descriptio 36.2.m.
helleponti mensura ibidem & 50.2.f.
helleponti angustia 34.2.f.
hellepontos quondam terra. 17.1.p.
helleponti longitudo, latitudoque 35.1.p. & 36.2.f.
hellepontos ubi primu se conicit 49.1.m. & 50.1.m.
helleponti pop. 48.2.f. & 66.2.m.
helles po. 31.2.m.
hellepiaz aquae 35.2.f.
helmodenes po. 61.1.f.
heluetai po. 39.1.m.
helunium fluuius 28.1.m.
heluorum gens 23.1.f.
hemafni po. 30.2.p.
hemefa op. 46.2.m.
hemifeni po. 46.1.m.
hemuata po. 61.1.f.
hemus Epiri mons 353.1.f.
hennenses po. 26.2.f.
heneti populi a quibus Veneti 51.1.f. & 41.3.p.
henochi populi vbi & 52.1.p. & 54.1.f.
henochi populi a quibus 52.1.m. & 53.1.m.
heniochorum gens 51.2.f.
heniochij montes 52.2.f.
heordenes po. 34.1.p.
heordez op. ibidem
hephaesti montes ardentis 39.2.p. & 47.1.f.
hephaestides insulae 27.1.p.
hephaestium ciuitas ibidem
heptaphonon locus cur dictus. 40.1.p.
heptaporus fluuius 49.1.p.
heraclea op. 54.1.f.
heraclea quae aliquando Siris dicta 27.1.f.
heraclea Syriae op. 46.1.p.
heraclea Cariae op. 48.1.p.
heraclea ponti op. 51.1.m.
heraclea Ponti oppidum lauro abundat 167.2.p.
heraclea Macedoniae oppidum 34.1.p.
heraclea Potti oppidi Iouis aeg 181.1.p.
heraclea Sinitica 34.1.p.
heraclea Thraciae op. 34.2.p.
heraclea Galliae op. 23.1.p.
heraclea Graeciae op. 33.2.p.
heraclea Tauricae op. 37.2.p.
heraclea Crete 35.2.p.
heracleum promont. & fluuius heracleum op. 52.1.m.

heracleopolitis praefectura 43.2.p. & 40.4.1.m.
heracleotes tractus 48.2.f.
heracleopoliticus Laby. 40.4.1.p.
heracleoticum Nili ostium 44.2.m.
heras lura insula 26.2.p.
heracia insula 36.1.f.
herbanum op. 24.1.m.
herbellenses po. 26.2.f.
herbices po. ibidem
herbules po. ibidem
hercynia syluae magnitudo 168.2.p.
hercynius saltus 37.1.p. & 38.2.m.
hercynia syluae mirae aues 115.1.p.
hercynium iugum 38.2.m.
herculanium op. 24.2.f.
herculus termini in occi. 21.1.p.
herculus columnae cur credita. ibidem
herculus columnae in occidente 13.2.m. & 20.1.p. & 40.2.m. & 65.1.p.
hercules in Hispania fuisse fabulosum 21.2.p.
herculus petra 358.1.p.
herculus patria 33.1.f.
herculus lapidei campi in Gallia 23.1.m.
herculus portus 24.1.p. & 25.2.p.
herculus insulae duae 26.2.p.
hercules per Alpes 29.1.m. & 30.1.p.
herculus oppidum in Aegypto 43.2.p. & 44.1.f.
herculus ara, & finis vsq; in Indum fluuii 40.2.m. & 54.1.f.
hercules quae parte prima. 2.p.
hercuniates po. 31.1.p.
herodienles po. 27.2.f.
herax op. 33.1.p.
hermesia op. 48.2.p.
hermandus fluuius 57.1.f.
hermerte insula 50.1.p.
herminei Smaragdii 41.5.1.p.
hermione op. 32.2.f.
hermiones po. 38.2.p.
hermisium op. 37.2.m.
hermonassa op. 52.1.f.
hermoinius ager 35.1.f.
hermonthitis praefectura 43.2.p.
hermopolitis praefect. ibidem
hermus fluuius 48.2.p.
hermunduri po. 38.2.p.
hernicus ager 24.2.f.
herodium regio & op. 45.1.f.
herroopoliticus sinus 44.2.f.
herom op. 61.1.m. & 2.f.
hersticei po. 52.2.p.
hesidrum fluuius 55.1.f.
hesperidum horti & eorum fabulae expositio 40.2.m. & 42.1.f. & 43.1.m.
hesperides insulae 60.1.m.
hesperionceras promontorium 63.2.f.
hesperiu promontoriu 41.1.m.
hesperij po. 64.1.m.
hesperij montis campi noctu niteat 19.2.m.
hesperij Aethiopes 64.1.p.
hesledones po. 37.2.m.
hesiodis regio 350.1.p.
heturia regio 23.1.f.
heturiae descriptio 24.1.p.

heturia a sacrisco ritu dicta. ibidem
heturiae diuersa nomina ibid.
heturiae terminus Tyberis ibi. f. Reliqua quae parte prima. 2.p.
heturici 24.1.m.
hyampolis op. 33.2.p.
hyantes po. 33.1.f.
hybanta insula 16.2.f.
hiberniae insulae descriptio 38.2.f.
hybla op. mel. 12.1.2.f.
hybleses po. 26.2.f.
hydaspes flu. 55.1.f. & 2.f.
hyde op. 48.1.p.
hydrienses po. ibidem
hydras locus 58.1.p.
hydrelitae po. 47.2.f.
hydreumata 57.2.f. & inde hydruntum op. 27.2.p.
hydruntus portus ibidem
hydruis insula 35.2.m. & 36.1.p.
hierax op. 62.2.f.
hierosiasis fluuius 45.2.m.
hieras fluuius 50.2.m.
hierapytna op. 35.2.p.
hierapolis op. 35.2.p. & 46.1.m. & 46.2.m. & 38.1.p.
hierapolis specus 17.1.f.
hiericus op. 45.1.m.
hierocopia insula 49.1.p.
hierocomite po. 49.1.p.
hieronefios insula 26.2.f.
hieropolitae po. 47.2.f.
hieropolitenses 49.1.p.
hieros fluuius 48.2.f.
hieros op. & flu. 52.1.m.
hierosolyma 45.1.f. & 65.1.m.
hiyi populi 59.2.f.
hyda op. 47.2.m.
hylas fluuius 50.1.f.
hylatae po. 46.1.m.
hylea regio 37.1.f.
hyla op. 33.1.f.
hyleum mare 37.1.f.
hylis regio 30.2.p.
hulleuonum gens 38.1.f.
hyllum op. 48.2.p.
hymani po. 30.1.f.
himaetopodes populi quales. 43.1.m. & 5.
himera op. cum fonte 26.2.f.
hymettus mons 33.1.f. & 396.2.f.
hymetti montis mel quale 12.1.2.f.
hymos insula 49.2.p.
hypapeni populi 48.2.m.
hypalus, id est, Fauonius 57.2.f.
hypanis fluu. vermen per diem tantum viuente generat 127.1.m.
hypanis fluuius vbi 37.1.f. & 2.m. & 35.2.p.
hypalis fluuius 15.1.p. & 55.1.f. & 2.f.
hypaton op. 62.2.m.
hypaea insula 25.2.f.
hyperborei populi vbi 37.2.m. & 53.1.f. & 54.2.f.
hipere insula 36.1.f.
hiperia fons 33.2.m.
hiperis fluuius 57.2.m.
hipobarus fluuius 413.1.f.
hipotae populi 63.2.p.
hipparenorum po. 59.1.m.

hippi op. 48.2.p.
hippini po. 48.1.p.
hippus mons 50.2.p.
hippium op. 27.2.m.
hippo Diarctus, vel Dilutus 41.2.f. & 65.1.p.
hippo Hispaniae op. 21.2.m.
hippo Italiae op. 25.2.p.
hippo Iudaeae op. 45.1.f.
hippo Regius op. 41.2.f. & 65.1.p.
hippocrene fons 33.1.f.
hippon Dion op. 45.2.m.
hipponensis sinus 41.2.f.
hipponesios insula 49.2.m.
hippodes insula 38.1.f.
hippos fluuius 51.2.f.
hippuris insula 36.1.f.
hippurus portus 56.2.m.
hippuriflusa insula 36.1.f.
hypsa amnis 12.2.f.
hypsalti po. 34.1.f.
hypstozus mons 34.1.p.
hyrcanus mons 47.1.f.
hyrcani populi 54.1.m. & 58.2.p.
hyrcani maris forma 53.2.p.
hyrcani Ionis po. 48.2.m.
hyrcanium mare quomodo ex Oceano intumit 52.2.p.
hyrcanium mare ex Scythico Oceano ibidem
hircanij maris mensura, ibidem & inde Reliqua quae parte prima. 2.p.
hyreleon op. 33.1.f.
hyrie op. ibidem
hyria insula 36.1.f.
hurieses po. 47.1.p.
hyrini po. 27.2.f.
hyrmine locus 32.2.p.
hyrmium fluuius 26.2.f.
hirpae po. 67.1.p.
hirpini po. 27.1.f. & m.
hirpinorum regio secunda 27.2.m.
hirpinoru specus mirus 17.1.m.
hyrri po. 38.1.f.
hiscari po. 30.1.m.
hylix op. 32.2.p.
hispalensis conuentus 21.1.f. & 2.m.
hispalum promontoriu 62.2.m.
hispani mirus puteus 18.1.m.
hispaniae descriptio & nomina. 21.1.m.
hispaniae vltioris descriptio. ibidem
hispaniae citerioris descriptio. 39.2.p. per totum
hispaniae breuis descriptio 39.2.m. & inde
hispaniam quae gentes habitant runc 21.2.p.
hispania a Graecis habitata 39.2.m.
hispania metalli omnis ferax. ibidem
hispanie diuisio 21.1.m.
hispaniae laus 42.2.f.
hispaniae sal 35.4.1.p.
hispaniae citerioris oppida quot 22.1.m.
hispanie colonie quot ibid.
hispania Iberia dicta a Graecis. ibidem f.
hispania auri fertilis 370.1.p.
hispania argenti fertilis ibidem
hispania miniu 372.2.p. & inde
hispan. citerioris mensura 22.2.f.
hispania

Pars Secunda.

hispania omnis fertilis metallis ibidem
hispania quibus abudet ibidem & inde
hispaniae totius mensura 40.1.m.
hispaniae finis 39.2.m.
hispaniae plumbum 38.1.f.
hispaniae purpuris 389.1.m.
hispaniae parietes ex terra 396.2.m.
hispaniae alumen 397.2.p.
hispaniae magnes 406.2.p.
hispaniae venti 10.1.m.
hispaniae vitrum 410.1.f.
Reliqua quae parte prima. 2.p.
hispaniarum gentium numerus 22.2.m.
hispanum mare vbi hispanente Rhodani os 23.1.m.
hispellum oppidum 28.1.f. & 50.1.f.
hisi populi 54.2.p.
hisstonium oppidum 27.2.f.
hytanis fluuius 52.2.p.
holophyxos op. 34.1.m.
holopyxos op. 35.2.p.
homeri sepulchrum 36.1.m.
Reliqua quae parte prima. 2.p.
homertae po. 61.1.f. & 2.p.
hominis sacri ab hominibus illa vbi 53.1.f.
Reliqua quae parte prima. 2.p.
homolium op. 33.2.f.
homona oppidum 47.1.p.
homonadum gens ibidem
horacei populi 56.1.m.
horitius fluuius 50.1.f.
hormenium op. 30.2.f.
hortanum op. 24.1.m.
hortenses populi 27.2.f.
hortensii populi alij 28.2.p.
hostilia vicus iuxta Padu, & ibi mirum de apibus 54.1.f.
humana carne vescentes 24.2.f.
Reliqua quae parte prima. 2.p.
I
Iacus fluuius 28.1.f.
Iader insula 31.1.f.
Iadera colonia 30.1.f.
Iadoni populi 39.2.p.
Iaxentenses populi 26.2.f.
Ialyium op. 49.2.p.
Iannes op. 45.1.p.
Ianno oppidum 25.2.f.
Ianiculum op. 25.1.m.
Iapidum regio vbi 29.1.f. & 2.p.
Iapidis regionis finis 30.1.f.
Iapigia Acra promont. 27.2.p.
Iapix op. & regio 27.2.m.
Iasi populi 31.1.p.
Iasius sinus 47.2.f. & 48.1.p.
Iason in Italia 25.1.f.
Iasonium fluuius 51.2.f.
Iasus oppidum 47.2.f.
Iaxij populi 54.1.f.
Iaxartes fluuius 53.2.p. & 54.1.p. & 2.p.
Iaxartes & Tanais idem existimatus 54.2.p.
Iazyges populi 37.1.m.
Iberia & Hispania eadem 22.1.f. & 41.2.f.
Iberia regio 53.1.p. & 51.1.f.
Iberia feniculum optimum. 24.2.1.m.
Ibericum mare vbi 25.2.p.
Iberi fones 39.2.p.
Iberi in Hispania 21.2.p.
Iberetes fluuius 49.2.m.
Iberum gena 53.1.p.

Iberus fluuius 22.1.f. & 53.1.p.
Icarium mare quod 35.1.p. & 36.1.m.
Icarium mare vnde ibid.
Icarus mons 33.1.m.
Icarus insula ibid. & 49.2.m.
Icarus fluuius 54.2.m.
Icarusa fluuius 52.1.m.
Icatatae po. 52.2.p.
Ichaneates po. 26.2.f.
Ichara insula 60.2.m.
Ichnae oppidum 34.1.p.
Ichnusa insula, id est, Sardinia 26.2.p.
Ichthyoesia insula 36.1.m.
Ichthyophagi populi 57.2.p. & 60.2.f. & 62.1.f.
Ichthys promontorium 32.2.p.
Iconium op. 46.2.f. & 47.1.p. & 50.1.f.
Icolon op. 41.2.m.
Icolitani op. 22.1.f.
Ida mons Troadis 48.2.f. & 4.1.p.
Idae magnes 406.2.p.
Idae dactylii po. 37.2.p.
Idaeus Cretae mons 35.2.m.
Idalium op. 49.1.f.
Idomeneses populi 34.1.p.
Idubeda fluuius 22.1.f.
Idumza regio Syriae pars 44.2.f.
Idumze descriptio 45.1.p. m. & 65.1.p.
Iebba oppidum 45.2.f.
Ieterus fluuius 31.1.m.
Igilij oppidum 41.2.m.
Ilerdenses populi 22.2.p.
Ilergaogum regio 22.1.f.
Ilergerim regio ibidem
Iletia insula 49.2.f.
Iletia oppidum 33.2.m.
Ilici oppidum & sinus 22.1.m.
Ilienenses populi 26.2.p.
Ilionenses populi 25.1.p.
Ilija oppidum 21.2.m.
Iliula op. 21.2.m.
Iliuantes op. 61.1.f.
Iliuensis op. 23.1.p.
Illyrici descriptio 30.1.f.
Illyrici gentes ignobiles ibid.
Illyrici maris insulae ibid.
Illyricu pannonic pars 31.1.p.
Illyrici longitudo & latitudo maxima ibidem m.
Illyrici ora plures habet insulas 31.1.f.
Illyrici qui proprie dicti 30.2.m.
Illyrij mirus fons 18.2.f.
Illyris insula 49.1.f.
Illyris regio 66.2.f.
Illiturgi op. 21.1.m.
Ilisius fluuius 33.1.f. & 36.2.p.
Ilium vrbs 49.1.p.
Iliu quondam iuxta mare 16.2.p.
Reliqua quae parte prima. 2.p.
Illuro oppidum 21.2.p.
Ilorcitani po. ibid.2.m.
Ilorci 21.2.p.
Ilua insula 26.1.m. & 38.4.1.m.
Ilurberitani po. 22.2.p.
Ilurcentis po. ibidem
Imacarentes po. 26.2.f.
Imaduchi po. 52.2.p.
Imaus mons 47.1.m. & 55.1.m. & 65.1.m. & 66.2.p.
Imbarus mons 47.1.p.
Imbrassus fluuius 49.2.m.
Imbros insula 36.2.p.
Imitissi populi 52.2.p.

Imitueni montes ibidem
Imitui po. ibidem
Inachus fluuius 32.2.f.
Inachus op. ibidem
Inarene insula 26.1.m.
India tertia mundi pars 55.1.m.
india neq; as, neque plumbum habet, sed hec gemmis permunitat 385.1.f.
india terrarum omnium maxime gemmifera 42.2.p.
india margaritae 40.2.p.
indiae fons mirificus 350.1.f.
indiae initium 54.2.f.
indie mensura fertilitatis, ibid. & inde
indiae vrbes innumerae 55.1.m.
india ingetia flumina quam plurima ibidem
india opalos gemmas habet 41.5.2.p.
indiae gemmae 416.1.m.
indiae purpuris 388.2.f.
indiae montes 55.1.m.
indiae gentes plures 55.2.p. per totum
indiae alabastrites 40.2.p.
indiae solitudines 56.1.p. & 56.1.m. & 57.1.f.
indiae metalla 55.2.m. & 56.1.m.
indiae emporia 56.1.p. & m.
indiae in Aegyptum nauigatio. 57.2.f.
indiae erythraei 412.1.f. & 2.p.
indiae in occidentem nauigatio. an possibiles sit 62.1.f. & inde per totum
indiae succinum 413.2.m.
indi fluuij descriptio 55.2.f. per totum
indi nunquam emigrare finibus suis 55.1.m.
indi a fonte primo ad finem distans ibidem
indi elephantes quales 55.2.m. & inde
indi fluuij ortus, & flumina quae recipit 55.2.f. & inde
indi fluuij magnitudo 56.1.p.
indi fluminis montes duo diuersae naturae 17.2.p.
indi palmis exprimunt vina 61.2.p.
indi insula 62.1.p.
indico mari sub eodem fydere in Caspium nauigatur 13.2.f.
indicus oceanus 53.1.f.
indorum vetustas 55.1.m.
indorum varia exercitia 55.2.p. & inde
indorum color qualis 55.2.f.
Indica quae parte prima. 2.p.
indigetis populi 22.1.f.
indultria oppidum 24.1.p. & 29.1.p.
ingeuonum gens 38.1.f. & 2.p.
inguini populi 28.1.f.
iniferum mare quod 25.2.m.
iniferum mare 23.2.f.
inopus fons 19.1.p.
infaustus lacus 350.1.f.
infubres po. 29.1.f.
insula fortunatae 64.1.f.
insularum Europae descriptio. 35.1.m. per totum
insulae fluctantes semper 17.1.f. per totum
insularum rotundissima 23.2.f.
insula salis vbi 56.2.f. & 57.2.p.

insulae ante Asiam 49.1.m. per totum
insulae plures odoriferae 61.1.m.
insulae mediterranei maris 25.2.m.
insulae enatae 36.1.f.
insulae Ponti 38.1.p. per totum
insulae nouiter natae 16.2.m. & inde
insulae Africae 43.1.p. per totum
insulae continenti adiunctae 16.2.f. per totum
insulae plures Aethiopiae maris. 64.1.p. per totum
insulae harenarum vbi 56.1.p.
inremelium po. 24.1.p.
interamnanii po. 28.2.p.
interamne oppidani quater fecerunt secat anno 21.1.2.f.
interamnates po. 28.1.p. & 2.f.
interausentes po. 40.1.m.
intercatentes po. 22.2.m.
Iol op. 41.2.m.
iolcos op. 33.2.f.
iomanes fluuius 55.1.f. & 2.m. & 56.1.p.
ionici populi in Cappadocia. 51.2.p.
ionia regio 47.2.p. & 48.1.p.
ionie descriptio 48.1.m.
ioniae finis 48.2.m.
ioniae ore insulae 49.2.m.
ionium mare quod 35.1.p.
ionium mare vbi 26.2.m.
ionij maris insulae 31.1.m.
ioppae oppidum iudae 95.2.p.
ioppae oppidum antiquissimum 45.1.p.
ioppica Iudae Toparchia ibi. m.
ioppae oppidum & insula 49.1.f. & 65.1.p.
iordanis fluuius 45.1.m. & per totum
ios insula 36.1.f.
iospica op. 30.1.f.
iouis fons 18.2.f.
ipasturgi op. 21.2.m.
iramine op. 29.2.m.
irin e insulae 35.1.f.
iris fluuius 51.2.p.
irtheia 36.2.p.
isara fluuius 23.1.p.
isari po. 55.1.f.
isaurica gens 47.1.p.
isaura op. ibidem
iscia insula 26.2.p.
isidis oppidum 44.2.p.
isidis portus 62.1.f.
ismaron op. 34.2.p.
ismenus fluuius 33.1.f.
ista insula 30.1.f.
istatis op. 54.1.p. & 58.2.p.
isti populi 52.2.p.
isticus sinus 20.1.p. & 46.2.f. & 51.2.p.
istos op. 46.2.f. & 65.1.m.
istauones po. 38.2.p.
isthmus Thraciae 34.2.f.
isthmi fauces 34.1.m.
isthmus Peloponnesi 32.1.m. f.
isthmus Neptuni delubrum habet 32.2.f.
istriae regionis descriptio 23.2.f. & 29.2.p.
istria Macedoniae op. 34.1.m.
istria vnde dicta 29.2.p.
istriae lana 92.1.p.
istriae mensura 29.2.p.
istriae op. ibidem
istria a Tuditano domiti ibid. istria

Indicis Pliniani

malesore populi 56.1.p. mallice insula 35.1.m. maluna portus 41.2.m. mamna oppidum 62.1.m. mambria op. 26.2.m. mamertini populi 155.1.p. mamertina vina 46.1.m. mamisae tetrarchia 45.1.m. mamorta op. 62.2.p. mamuda op. 57.1.f. mana in fluvius 25.1.f. manates populi 54.2.m. mandagræum flumen. 48.2.f. mandagandeni po. 62.1.m. mandalum lacus 52.2.p. mandarei po. 55.2.f. mandei populi 30.2.p. mandetrium op. 67.2.m. mandorum gens 54.1.f. mandrueni po. 18.2.m. mandrum fluvius 58.2.m. mania op. 48.1.f. manium, idest oraculum 29.2.m. maninea op. 32.2.f. manua oppidum 32.1.p. marate 61.1.p. marane op. 45.2.f. marathos op. 48.1.f. marathe insula 35.2.m. marathesim op. 49.2.f. marathon campus 33.1.f. marathusa insula 49.2.f. marathusa op. 35.2.m. maratiani populi 54.1.f. marchade po. 61.2.f. marchubij po. 42.1.f. marchubij po. 58.2.f. mardani po. 59.2.f. mardij po. 54.1.f. mardorum gens 51.1.f. mandrueni po. 18.2.m. mare insula 62.1.p. mare vnde terras ingreditur. 38.1.p. mare congelatū 38.1.f. & 39.1.p. mare rubrum quare 58.1.m. maris rubri olea 18.2.f. maris mediterranei diuisio 25.2.p. maris mediterranei insula ibid. maris rapacitas insatiabilis 51.1.p. maris in terras ingressus ibid. Reliqua quare parte prima. maria cur terram ingressa prologo 21.1.p. maria vnde terram intrant 25.2.p. marium denominatio ibid. mare mortuum vbi 38.1.f. maris rubri sinuum nomina 44.2.m. maris rubri ad Nilū fossa 61.2.f. mareotis populi 42.2.f. mareotis lacus insulae plures. 44.2.p. mareotis Lybiae descriptio. 42.2.f. mareotis mensura ibidem. mareotis lacus 44.2.p. margea fons 26.2.m. margiana regio 54.1.f. margis fluvius 31.1.m. margo fluvius 54.1.f. mariaba opp. 61.1.m. & 2.p. mariamitani po. 46.1.m. marjana colonia 26.1.m. mariani montes 21.1.f. mariani po. 24.2.f.

Pars Secunda.

medice inaragdi 41.5.1.p. medice prouinciae caput 53.2.f. medice termini 59.2.f. medio matrici po. 39.1.m. mediolanum oppidum a quibus 29.1.m. mediteranei maris diuisio 25.2.p. & inde 2.p. mediteranei maris insulae ibid. mediteranei sinus gentes 52.2.m. medmassa oppidum 47.2.f. medmini po. 63.2.p. medocci fluminis portus 29.1.p. medoe insula 63.2.m. medorum foboles iuxta Tanaim. 52.1.f. medorum regio 52.2.m. medua portus 25.2.p. medubriferes populi 40.1.m. medullia oppidum 25.2.m. medulli po. 30.1.m. megabari po. vbi 63.2.p. megalia 58.2.m. megalia insula 49.2.f. & 56.2.f. megalopolis oppid. 33.1.p. & 51.2.p. megalopolitanorum ager 19.2.m. megalia po. 56.1.p. megara colonia 33.1.m. megari Indiae po. 56.1.m. megarice oppidum 37.2.p. & 50.2.m. megaris insula 26.1.m. megaris op. 26.2.m. megaris regio 33.1.m. megaris oppidi fatalis oleaster. 179.1.p. megaricus sinus 32.2.f. megeda op. 62.2.p. megisba stagnum 56.2.f. megilla insula 49.2.p. mela insula 35.2.m. melaria oppidum 21.2.f. melamphyllos insula 49.2.m. melamphillus mons 31.1.p. melanchlani po. 52.1.p. melantia insula 36.2.m. melanthium flu. 51.1.f. melana insula 31.1.p. melanara op. 33.1.p. melane insula 49.2.f. melas sinus 34.2.p. & 2.p. melano insula 49.2.m. meleomani po. 30.2.p. melas Thraciae fluvius 19.1.p. & 34.2.p. & 46.2.f. & 50.2.m. & 350.1.p. medij populi 39.1.m. meletes fluvius 48.2.p. melibea oppidum 33.2.f. meligunis insula 27.1.p. melita insula 26.2.f. & 31.1.f. melitae catali ibidem. melita op. 33.1.f. & 51.2.p. melitene regio 51.2.p. melitene op. 46.1.f. mellaria vicus 21.1.f. meloessa insula 27.1.m. meli insulae alumen 397.2.p. & 398.1.p. melos insula sulphuris fertilis. & 352.1.f. mellanius fluvius 28.2.f. mellapia peninsula 27.1.f. mellapia oppidum ibid.2.p. mellis fons 33.2.m. mellis fons 33.2.m. mellentia regio ibidem. mellentianij populi 52.1.f. metagonis insulae Numidia. 44.1.f. metapinam 403.2.p. metapinam 41.2.f.

Indicis Pliniani

neris po. 39.2.m
nerigon insula 39.1.p
neriphus insula 36.2.m
neripi populi 52.2.p
neritis peninsula 31.2.f
neritus mons 35.1.f
neritum op. 31.2.f
neron insula & in ea crystallus. 41.2.f
netuscia vicus. 290.1.f
nerui populi 39.1.p
necatum op. 29.2.m
necati populi 56.1.m
necis campaniae insula 22.5.1.p
necis op. 61.1.f
necum op. 35.2.f
neculus fluvius 34.1.f & 2.p. & 8.2.f
neuri po. 37.2.m
neuris insula 50.2.f
nicator maria vniere tentat 53.1.m
nicator praefectus 58.2.f
nicatoris op. ibidem
nicia op. 24.1.p. & 50.2.p
nicophorum oppidum 46.2.p & 58.2.f
nicia flu. 28.2.f
nicodorus quid 24.2.m
nicomedia op. 50.2.m
nicopolis oppidum 50.2.m & 52.2.f
nicopolitana op. 31.2.f
niger fluvius 44.1.f & 42.1.f & 43.1.m
niger mons 42.2.f
niger fluvij natura Nilo similis. 43.1.m & 84.2.m
nigri fons 43.2.f
nigre po. 63.2.m
nigric po. 43.1.m
nigligeniela op. 42.2.f
nildes lacus 43.2.m
nili lapis 417.2.p
nili fluvij descriptio 43.2.m & inde
nilius terrae patrium terminus prologo 21.1.p
nili aqua quando amara 352.1.f
nili ortus incertus 43.2.m
nili fons & origo 43.2.m & 84.2.m
nilius vbi se condit 43.2.m
nili nomen Aftabores ibid. f
nilius fœtifer 67.2.f
nilius fluvius Aftapus dicitur. 43.2.f
nili insula ibidem
nili arena qualis 396.2.p
nilius vbi primum dicitur 43.2.f
nili nomina plura ibid. & inde
nilius vbi lenis ibidem
nili insulae marmor 401.2.f
nili augmentum vnde 19.1.p & 44.1.p
nili ad locum suu reditus quando 44.1.m
nili m autum navigare nefas ibidem
nili iustu incrementu quod ibid.
nilius solus sine aura ibid.
nilius quantum terrae Aegypti adiecit 16.2.p
nili figura Δ 29.1.p & 43.2.p & 44.1.f & 61.2.f
nili caracade accolis auditu auferunt 62.2.m
nili nauigatio vbi 44.1.f
nili ostia quot & eorum nomina 44.2.p

nili ad mare rubru folla 61.2.f
Reliqua quare parte prima. 29.1.m
nymphais insula 49.2.p
nympharum cubile vbi 57.2.p
nymphæus fluvius 24.2.p
nymphæus mons 19.2.m & 33.2.m
nymphæum promotorium 30.2.m
nymphæum locus 46.2.f & 395.2.p
nymphæum op. 37.2.p
nymphæa insula 49.2.m & 58.2.f
ninus op. 58.2.f
ninus oppidum iuxta Caspium 53.2.f
niobe fons 32.2.f
nyphates mons 47.1.m
nyfa Cariae oppidum 45.2.m & 48.1.p
nyfa Igdia op. 56.1.f
nyfa mons 88.2.f
nyfa regio 58.2.m
nyphis op. 53.2.f
nyphaltes po. 63.2.m
nyfyros insula 49.2.p
nyfiron mons 49.2.m
nyfira po. 63.2.m
nyfites po. 42.1.f
nyfios op. 34.1.p
nyfitorum op. 42.2.m
nyfiter uatio ibidem
nyfiteris praefectura 43.2.p
nyfaria insula 64.2.p
noa op. 62.2.p
nobana op. 28.1.m
nobunda po. 56.1.m
nocheti po. 60.2.f
noega op. 39.2.p
nocia op. ibidem
nogrus fluvius 51.2.f
nola op. 24.2.f
nomades Scythæ 37.1.f & 2.m & 53.2.m & 54.2.f
nomades Numidia 41.2.f
nomades lacte & ferina carne viuunt 61.2.p
nomades Arabes 45.2.p
nomades Arabici 60.2.p & 61.2.p
nomades Parthi qui 58.2.p
nomades populi vnde dicit 41.2.f
nomades quales 62.2.p & 63.2.p
nomades iuxta Euphratem 59.1.f
nomentani po. 25.1.p & 28.1.p
nomi qui 43.2.p & 404.1.p
nomos in quos Aegyptiae praefectura diuiduntur ibidem
nouacris op. 19.1.p & 33.1.p & 350.2.m
nonagria insula 36.1.p
nonami po. 26.2.f
norbari po. 25.1.p
norbe op. 25.1.m
norbenfis colonia 40.1.p
noreia op. 29.2.m
norenfes po. 26.2.p
norici descriptio 30.2.f
norici oppidi plura ibid.
norici po. qui 30.1.p
norici ferrum 384.1.f
nosecopium op. 47.1.f
notice populi 59.1.f
notium mare quod 25.2.p
notium op. 48.1.f & 49.2.p
noua Augusta op. 22.2.m
nouanus fluvius 19.1.p

noauaria oppidum 29.1.m
noauariensis agricolae circa vites mos. 193.2.f
nouum op. 41.2.m
nox lex mensum vbi 37.2.m
noctiu diuerfitas 65.1.p & inde
Reliqua quare parte prima.
Nubei populi 60.2.p
nuceria oppidum 24.2.f
nuceriae oppidi portentum 175.2.p
nucerini populi 28.2.p
nuditanum op. 21.2.p
numana op. 28.1.m
numantia op. 39.2.m
numantia à Scipione deleta. 374.1.m
numantini populi 22.2.m
numestrani populi 27.1.f
numicus fluvius 24.2.p
numidia descriptio 41.2.f per totum. 65.1.p
numidia mensura 42.1.p
numidia nihil præter marmor, ferasque insignie habet 41.2.f & 401.2.f
numidia finis 42.1.p
nuptia oppidum 62.2.p
nupis oppidum ibidem
nuriini po. 28.1.p
O
Obigene oppidum 50.2.p
oblutionis fluvius 39.2.f
obrima fluvius 47.2.f
obrin fluvius 23.1.p
obulcula oppidum 21.2.f
obulco oppidum 21.2.m
ocale oppidum 38.1.f
oceanus vbi terras ingreditur. 21.1.p
oceanus Septentrionalis quis. 38.1.p
oceani Gaditani pisces quales. 95.1.m & inde
oceanus quibus partibus cingit Afram 53.1.f
oceani insulae plures 39.2.f per totum
oceani sinus quatuor 21.1.m
oceanum Scythicu dulcem esse 54.2.m
Reliqua quare parte prima.
ocelenfes 40.1.m
ocha ciuitas 35.2.f
ochani populi 54.1.f
ochus fluvius 54.1.f & 353.2.m
ocila portus 141.2.f
ocriculum oppidum 24.1.f
ocriuanorum Iulij colonia 23.1.m
ociodurenses populi 30.1.p
oculani po. 25.1.f
oculum vnicu habentes 66.2.p
Reliqua quare parte prima.
Odesius oppidum 34.2.m
odia insula 36.1.f
odomantes po. ibidem
odomboere po. 56.1.m
odoriferæ insulae plures 61.2.p
odorum merces quo deferunt. 61.1.m
odrylarum gens 34.1.f
oeanthæ oppidum 32.1.m
oeantæ po. 43.2.m
oealite po. 43.1.m
oealices po. 63.2.m
oechalida oppidum 32.2.m & 35.2.f
oechalitæ expugnatio 394.2.p
oechopodia fons 33.1.f
oeente oppidum 42.1.m & 2.f
oeenci po. 39.2.p
oenium nemus 47.1.f
oenoa oppidum 33.1.m
oenoe insula 36.1.f
oenoaende oppidum 47.1.f
oenone insula 35.1.f
oenotrides insulae 26.2.p
oenuffa insula 49.2.f
oenuffa insulae 35.1.f
oecus fluvius 31.1.m
oerari populi 54.2.m
oera mons 33.2.p & 394.2.p
oera mons Helleborum habet. 288.1.m
ogygia insula 27.1.m
ogyris insula 61.1.p
oglaia insula 26.1.m
olabi populi 63.2.p
olachas fluvius 350.2.p
olane padi portus 28.2.f
olarlo locus 39.2.p
olarionis litus 22.2.f
olbia fluvius 47.1.p & 50.2.p
olbia fluvius 37.1.f
olbiopolis op. ibidem
olchinium op. 30.2.m
oleatro op. 22.1.p
olenum op. 32.2.p
oliaros insula 36.1.m
olympena op. 50.1.f
olympia oppidum & in ea nium 405.1.p
olympia oppidum 18.2.m & 33.1.p
olympus Lyciae op. 47.1.f
olympus Lyciae mons 245.1.m
olympus Lesbi mons 50.1.p
olympus Thessaliae mons 33.2.m & 94.2.p
olympus Helleponti mons 50.1.f & 2.p
olympij Iouis delubru 32.2.p
Reliqua quare parte prima.
olyntos oppidum 34.2.p & 125.2.f
olyntici oppidi mira terta 214.1.p
olyros op. 33.1.f
olyssipo oppidum 40.1.p & 90.1.f
olyssiponenfe promon. 39.2.m
olyssiponenfium legatio ad Tiberium principem 95.1.f
olizon op. 33.2.f
olius fluvius 18.2.m & 28.2.f & 29.2.f
olliculani po. 25.1.f
olme 46.2.f
oloella insula 49.2.p
oloros op. 34.1.p
olostræ po. 56.1.m
oluros castellum 32.1.f
omani po. 60.2.p
omanæ oppidum & portus Carmaniae 60.2.f
ombitis praefectura 64.1.f
ombrios insula 60.2.f
ommæ op. 60.2.f
omirra locus 60.2.f
omæmus insula 33.1.f
onchestos op. 60.2.f
onchobrice insula 22.2.p
onenfes populi 21.2.f
onings op. 35.2.m
onifa insula 35.2.m
onoba

Pars Secunda.

onoba Martialium 21.2.m
onochonus fluvius 33.2.m
onophitis praefectura 43.2.p
onus insula 36.1.f
oonæ insula 38.1.f
opharus fluvius 52.2.p
opharum po. ibidem
opharium flu. ibidem
ophiogenes populi 66.2.m & 315.2.m
ophiophagi po. 62.1.p
ophuia insula 25.2.f & 35.2.m & 36.1.p & 37.1.m & 49.2.p & 50.2.f
ophradus fluvius 57.1.f
opitergini montes 29.1.f
opitergium op. ibid. m.
opuntinus sinus 33.1.f
opoton op. 45.2.m
oppidum quod primum in orbem constructum 78.1.f & inde
opus op. 33.1.f
Orani po. 52.2.p
ora folis insula 64.1.f
oratelli po. 30.1.m
oraturæ po. 56.1.m
orbilus mons 34.1.p
orbis terræ in tres partes diuisio 20.2.f
orbis per paralelos diuisio 65.1.p per totum
Quare Paralleli terræ plures.
orades insulae quot 38.2.f
orcum op. 35.2.f
orcheni po. 59.1.m & 2.m
orchomenus oppidum 33.1.p & 94.2.p
orchomenus fluvius 33.2.m & 39.1.m
ordabæ po. 56.1.m
ordelus portus 37.1.m
ordymnus mons 50.1.p
oreges mons 47.1.m
orei Arabes qui 52.2.f & 59.2.p
oreitæ populi 34.1.p
oreis portus 25.2.p
oretana iuga 21.1.f
oretani populi 22.2.m
oretum gens 15.1.m
orga flu. 47.2.f
organgæ po. 56.1.m
organa insula 57.2.p
orge fons miræ naturæ 207.2.f
orgocyni po. 37.2.p
oricos insula 16.2.f
oricum op. 30.2.f & 31.1.f
orientis murrina 412.1.m
orientis crystallus ibid.
Reliqua quare parte prima.
origeni po. 39.2.p
origeus 57.2.p
oritatum op. 35.2.f
orij Arabes 59.2.p
oritæ po. 57.2.p & 67.2.m
ornithon op. 45.2.f
oroandes mons 47.1.m
oroates flu. 57.2.m & 58.2.p & 60.1.p
orobij po. 29.1.m
oromanaci po. 39.1.p
oromenus mons 353.2.m
oronda op. 47.1.p
oroandicus tractus 50.2.p
orontes flu. 18.2.m & 46.1.p
orontes po. 58.2.f
oropus op. 33.1.m & 396.2.p
oromes flu. 34.2.m
oria mons portusque 60.2.f
orfei po. 56.1.f & 84.2.p
orfina op. 62.2.m
ortacea flu. 60.1.p
ortæ op. 33.2.f
orthophante po. 59.1.f
orthofia oppidum 45.2.f & 48.1.p
orthofiae lichenites 416.2.f
orthofiae regionis crystallus. 412.1.f
orthospanum op. 55.1.m
orthonienfes po. 48.1.p
ortygia insula 36.1.p
ortona op. 48.1.f
ortopula op. 27.2.f
oruro op. 59.1.p
orzulæ populi 55.2.m
osca oppidum 21.2.p
osceses po. 22.2.p
osci po. vbi 24.2.p
osierates populi 31.1.p
osiericta insula 413.1.f
osintigii regiones 21.2.f
olyris in templum in Aegypto 44.1.f
osimij populi 39.1.m
osquidates po. ibid. f
osia mons 33.2.m
osiet op. 21.2.m
osfigerandes fluvius 22.2.p
osfigi flu. 21.2.m
osioneba op. 40.1.p
osleodes insulae 26.2.f
ostia colonia 24.2.p
ostippo op. 21.2.f
ostracina regio 45.1.p
ostrani po. 28.2.p
ostene regio 28.2.m
ostefini po. 34.1.p
osthis mons 33.2.m
ostriciani po. 28.2.p
ostriculum op. 24.1.f
ostris op. 46.2.m
ostia insula 24.1.p
oxybriorum regio 23.1.m & 24.1.p
oxyrhinchitis praefectura 43.2.p
oxyopum op. 49.1.p
oxii po. 54.1.f
oxus lacus & flu. 54.1.f & 2.m & 353.2.m
ozolæ po. Græciæ 32.1.p
P
Pacensis colonia 23.1.m
Pacensis conuentus 40.1.p
Pachynus promont. 26.2.m & 2.p
pacyris flu. 37.1.f
pactia insula 36.1.m
pactyæ insulae 49.2.p
pactyæ op. 34.2.f
pactius op. 27.2.m
pactolus flu. 48.1.p
pactolus flu. aurifer 369.2.f
padi fluminis descriptio 28.2.m & inde
padi ortus, claritas &c. ibidem
padum non esse dicit Herodotus 137.2.m
padus flu. Eridanus 412.2.m
padi oppida nobilia 24.1.p
padusa fluvius dicitur 28.2.f
padi ostia ibidem
padus flu. aurifer 369.2.f
padum fluminis ingredientia. 28.2.f
padi mirus fons 18.2.f
padus flu. Nilo similis 29.1.p

padus vnde dicitur ibidem
padus fluvius vbi nauigabilis. ibidem m.
padum iuxta, lana qualis 92.1.p
padi incolæ 29.2.f
padinates po. 28.2.m
pæonia regio 33.2.f
pæoniæ gentes 34.1.p
pæstum op. 25.1.f
pæstanus sinus ibidem
pæge op. 32.1.m
pægi po. 33.1.m
pagarum op. ibidem
pagafa oppidum 33.2.m
pagaficus sinus ibid. & 36.2.p
pagida riuus 45.2.m
pagoargas op. 62.2.m
pagræ op. 46.1.m
palæbyblos fluvius 45.2.f
palæzogenes po. 56.2.p
palæzorum op. 34.1.m
palæpaphos op. 49.1.f
palæscamader stagnum 48.2.f
palæscæphis op. 48.2.f
palæstina descriptio 45.1.p & 45.2.f
palæstina finis 45.1.m
palæstinae Syriæ descriptio 44.2.f
palamedium oppidum 48.2.f
palatium Romæ vnde 33.1.p
palæmyndus op. 47.2.f
palefundum op. 56.2.f
paletyrus op. 45.2.f
palybtra op. 55.1.f & 2.m
palybotri po. 55.2.m
palinurum promontor. 25.1.f
pallantis palus 42.1.m
pallantini po. 22.2.m
pallene op. 34.1.p
pallenensis Isthmus ibidem
pallon op. 61.1.f
palma oppidum 25.2.f
palmaria insula 26.1.m
palmentis Piceni ager 28.1.m & 28.1.m
palmyra op. 46.2.p & 62.2.p per totum
palmirenzæ solitudines 46.2.p & 59.1.f
palois op. 62.2.p
palsus fluvius 41.1.m
paltos op. 46.1.p
pamifus fluvius 32.2.m & 33.2.m & 34.2.m
pamphagi po. 63.2.m
pamphyliae descriptio 47.1.p & inde
pamphyliae castella plura ibid.
pamphylum mare 47.1.p & 2.p
pan Lusitaniae praefectus 21.2.p
panetolium mons 32.1.p
panchryfos op. 62.1.p
panda op. 54.1.f
pandataria insula 26.1.m
panda gens 56.1.m
pandi po. 57.1.f
pandoræ po. 67.2.p
pandolia vrbs 27.1.f
pandolia lacus 31.2.f
pancas op. 45.2.m
pancas fons 45.1.f
pangeus mons 34.2.p & 78.2.p
pangi populi 34.1.f
pangungæ po. 56.1.p
panhormum op. 26.2.f
panhormum Cretae oppidum. 35.2.p
panhormus portus 32.2.p & 34.2.f
panoniam regio 48.1.m
panissa fluvius 34.2.m
pannoniae descriptio 31.1.p
pannoniae Saluicia 245.2.f
pannonia glandifera 31.1.p
panopolis op. 44.1.f
panopolitis praefectura 43.2.p
pantanus lacus 27.2.m
pantagies fluvius 26.2.m
panticapenes po. 52.1.f
panticapes fluvius 37.1.f
panticapæi op. 36.2.f & 37.2.p
pantomatrium op. 35.2.p
paphlagoniae mira aqua 19.1.p
paphlagonum gens vbi 51.1.f
paphos oppidum 17.2.p
paradisus fluvius 47.1.p
paradisus op. 46.1.m
paræacene regio 59.2.f
paræaceni po. 58.2.m
parætonij regio 42.2.p & 43.2.f
Paralleli terræ plures
paralellus primus 65.1.p
paralellus secundus ibidem
paralellus tertius ibidem
paralellus quartus ibidem
paralellus quintus ibid. f
paralellus sextus ibidem
paralellus septimus ibid. 2.p
parafangæ populi 56.1.p
parafinos oppidum 17.2.p
paredoni po. 54.1.p
paragenitæ po. 33.1.p
parenta op. 62.2.p
paron circa pisces quales 358.1.m
paria insula 49.1.m
pariana colonia 34.2.f
parapiani po. 57.1.f
paricani po. 54.1.f
paridion 47.2.m
parietrus mons 47.1.f
parietri montes 52.2.m & 53.2.p
paritæ po. 57.2.p
parihij po. 39.1.m
parium oppidum 66.2.m
parium colonia 400.1.p & 50.2.m
parium marmor 36.1.m & 399.2.m
parma op. 28.2.m
parnaxi montis græcam qualem 284.1.p
parnassus mons 32.1.p
Reliqua quare parte prima.
paros Illyri insula 30.1.f
paros insula 36.1.m
pari insulae marmor 399.2.m
paros insula sylvam caduam habet nil ferentem 174.1.f
parorei po. 34.1.p
paropamisi po. 54.1.f
paropamiffadæ populi 56.1.f & 57.1.f
paropamiffus mons 55.1.m & 55.2.f
paropamiffus fluvius 38.1.m
paropamiffus mons 47.1.m
paropini po. 26.2.f
paropotamia regio 59.2.m
paropus flu. 57.1.f
parparus mons 32.2.f
parthææ oppida 33.1.p
parthæani po. 54.1.f
parthæis regio 55.2.p
parredori montes 53.1.p
parthenia insula 49.2.m
parthenia insula 48.2.p
partheni populi 30.2.m
parthenion locus 34.2.p
parthenis

Indicis Pliniani

Parthenis fluvius 59.2.p
Parthenius portus 25.1.f
Parthenius mons 33.1.p
Parthenis fluvius 33.1.p & 51.1.f
Parthenium promontorium 37.2.p
Parthenium oppidum 33.1.p & 49.1.p
Reliqua quare parte prima.
Parthenoraua insula 49.2.m
Parthenon locus 379.1.f
Parthenopolis oppidum ibid. 34.2.m & 50.2.m
Parthenope op. vnde 24.2.f
Parthenope Syren ibidem
Parthiae Choara situs 54.1.p
Parthiae deferta ibidem
Parthiae provincia, caput ibid.
Parthiae termini 60.1.p
Parthyene regio 58.2.m
Parthyenae po. 65.1.p
Parthini po. 30.2.f
Parthi & Scythae ex aequo vivunt 58.2.p
Parthi nomades qui ibid.
Parthi vbi siti 58.2.p & 65.1.p
Parthorum regna vbi 53.2.f
Parthorum regna quae & quot 58.2.p
Parthorum regni caput 59.1.m
Parthorum oppidum ad Euphratem 46.2.m
Reliqua quare parte prima.
Parthuri po. 59.2.f
Pasagardae oppidum 58.2.m
Pasigis fluvius 59.2.m & 60.2.m
Pasitum op. 29.2.m
Pasagarda castellum 57.2.m
Passala insula 49.2.m
Passalae po. 55.2.m
Passos op. 34.2.p
Pataga op. 62.2.p
Patage insula 36.1.f
Patales insula 15.1.m & 55.2.f & 56.1.m & 2.p & 57.2.f
Patami populi 60.2.p
Patara op. 20.1.p & 47.1.f & 69.1.m
Patavinae aquae mirae 18.2.f
Patavium op. 29.2.m
Patavinus ager 29.1.p
Patera insula 36.2.m
Patrius fluvius 37.1.m
Patrius insula 36.1.f
Patis oppidum 62.2.m
Patrae colonia 32.1.f
Patrocles praefectus 55.1.p
Paucolais op. 57.1.f
Pausilypum villa 105.2.m
Pausinos fluvius 30.1.f
Pausilani po. 28.1.f
Paxae insula 35.1.m
Paxos insula ibidem
Pedalia op. 46.2.f
Pedaliu promontorium 47.2.p
Pedani po. 25.2.m
Pedafum op. 47.2.f
Pedafus op. 48.2.f
Pedatriae populi 56.1.m
Pediculi 23.2.p
Pediculorum gentis origo & oppidum 27.2.m
Pediculorum ager ibidem
Pedna insula 50.1.p
Pedopiles fluvius 51.1.m
Pegafa op. 47.2.m
Pegafeum stagnum 48.1.f & 33.2.m

Pege oppidum 42.2.f
Peiso lacus 30.2.f
Pela insula 49.2.f
Pelagones po. 34.1.p
Pelagonia regio ibidem
Pelagi populi 24.1.m
Pelagi in Latio 24.2.p
Pelagia insula 50.1.p
Pelagia, id est, Peloponnesus. 50.1.p
Pelagicum regio 33.2.p
Pelagis, id est, Arcadia 33.1.p
Pele insula 358.1.m
Pelennaria op. 62.2.m
Pelendones po. 22.2.m
Pelestini po. 28.2.p
Pelignopo. 23.2.p & 27.2.f
Pelion mons 33.2.m
Pelinna op. 33.2.m
Pella colonia 34.1.p
Pella op. 45.2.m & 35.2.1.p
Pella Alexandri magni patria. 39.2.1.p
PELLAONTA FLUVIUS 58.2.f
pellana op. 33.1.p
pellaeon op. 29.2.m
pellaeus pagus 60.1.m
pellaeorum castellum 32.1.f
pelleneus mons 49.2.f
pelopia op. 48.1.f
peloponnesi ceruix 32.1.m
peloponnesi descriptio ibid.
peloponnesi situs & forma ibid.
peloponnesi diuersa nomina. ibidem
peloponnesi magnitudo ibidem & 33.1.p
peloponnesum insulam facere tentauerunt 32.1.f
peloponnesum quae circumdant 32.2.f
peloponnesus septuaginta sex montes habet 33.2.p
peloponnesi latitudo ibidem
pelorus promontorium 25.2.p
pelori ab Italia interuallum ibid.
pelori promontorii descriptio. 26.2.m & 27.2.m
pelteni po. 47.1.p & 2.f
peluinaes po. 28.1.p
pelusiacum Nilii ostium 43.2.p & 44.2.p
pelusium op. 65.1.p
pemna op. 62.2.p
peneus fluvius 33.2.m & 35.2.m
penius fluvius 19.1.p
pentapolis regio 42.1.f
pentapolitana regio, id est, Cyrenaica ibidem
pentadactylos mons 62.1.p
peparethos insula 36.2.p
peraea ludaea 45.1.m
percote op. 50.1.m
perethes populi 33.1.p
perga oppidum 47.1.p
pergamena iurisdicatio 49.1.p
pergamum Asiae op. 396.1.m
pergamena vasa ibidem
pergamum Cretae op. 35.2.p
pergamum oppidum 49.1.p & 110.1.p
pergamu quis strauit 409.2.m
perimula promontorium 56.1.p & 101.2.p
perinthus op. 34.2.f
perinthea insula 49.2.f
peristerides insula ibidem
perori Aethiopes 41.1.m & 2.p & 43.1.m & 63.2.m
perperenne op. 48.2.f

perpereni populi 49.1.m & 350.2.f
perse in Hispania 21.2.p
perse Chorofari dicuntur 54.2.p
perse vbi siti 58.2.m & 65.1.p
perfarum regia suba 59.2.f
perfarum regna vbi 53.2.f
Reliqua quare parte prima.
perficus sinus cur dictus 58.2.m
perfici regni caput quod ibid.
perfici maris corallium 358.1.f
perfici maris descriptio 58.1.f
perfici smaragdi 41.5.1.p
perfis regio 57.2.p
perfidis citima 65.1.p
perfis in luxum diues 58.2.p
perfis in Parthoru nomen translata ibidem
perfidis regionis initium ibid.
perfidis termini 60.1.p
perfidem contra insula 58.2.p
persepolis op. 58.2.m & 65.1.p
perusia op. 24.1.m
perfici po. 22.2.f & 39.2.p & 54.2.p
perfinus op. 50.2.p
persi populi 39.2.m
peralix insula 36.1.f
pethon oppidum 33.1.f
petilia oppidum 27.1.m
petra vrbs 46.2.p
petrae finitima Syriae 418.1.p
petrii Siciliae pos. 26.2.m
petrogori po. 39.1.f
petre insula 37.1.p
peuces ostium Danubij ibidem
peucetia peninsula 27.2.p
peucetiae po. 30.1.f
peucetius dux 27.2.p
peneini Germaniae po. 38.2.m
peucolais op. 57.1.f
peucolais po. 56.1.f
peucolais op. 55.1.f
phaecasia insula 35.1.m
phaecasia insula 36.1.m
phaestius Apollo 32.1.p
phaestum oppidum ibidem & 35.2.p
phalacra promontorium 153.2.f
phalacrum promontorium 35.1.m
phalanges po. 63.2.p
phalanna op. 33.2.f
phalara op. 33.2.p
phalaris op. 33.2.p
phalera portus 33.1.m
phalesina op. 34.2.p
phaliges po. 63.2.m
phamizonium op. 51.2.m
phanagoria op. 52.1.m
phanaroetra castellum 51.2.m
phanturitis praefectura 43.2.p
pharae op. 35.2.p
pharbaethitis praefectura 43.2.p
pharboctos op. 44.2.p
pharia op. 31.1.f
phario fluvius 59.2.p
pharmacotriophi po. 54.1.f
pharmacum gens 67.1.p
pharmacusa insula 36.1.f
pharmiccas flumen 50.2.m
pharnacea oppidum 51.2.m & 53.1.m
pharmacotis fluvius 57.1.f
pharphariades mons 47.1.m
pharfalici campi & op. 33.2.m
pharfalici belli portentum 44.1.m
pharus insula & op. 49.1.f
pharus insula Illyrici 30.1.f
phaebg

pharos insula quantum ab Alexandria dicitur 147.2.f
pharos insula plus olim ab Aegyptio distabat 16.2.p
phari insula ingens turris 40.2.p
pharus populi 43.1.m & 63.2.m
phafeli populi vnguentis delictati 144.2.p
phafelis oppidum 47.1.m
phafis fluvius 51.2.f & 54.2.m & 87.2.p
phafis op. 51.2.f
phatarei po. 52.2.p
phaterunfos insula 36.2.m
phathuitis praefectura Aegyptiae 43.2.p
phatnitic Nilii ostium 44.2.p
phausa op. 53.2.f & 350.2.f
phazania op. 42.2.m
phagacia insula 35.1.m
phagacia insula 36.1.m
phagium mons 17.1.p
phellus op. 47.1.f
phellusa insula 50.1.p
pheneum locus 287.1.p & 352.2.p
pheneum op. 33.1.p
pheneus lacus 33.1.p & 350.2.m
pherae locus Achaiae 32.2.p
pherae oppidum 32.2.m & 33.1.f & 2.m
phiala Nilii locus 91.2.m
phiala fons 44.1.p
phycari po. 52.2.p & 417.1.f
phycus promontorium 35.2.m & 42.2.p
phygela op. 48.1.f
phila insula 25.2.f
phile insula 44.1.m
phyle insula 36.1.f
phulace op. 33.2.f
philacei po. 34.1.p
philadelphia op. 45.2.p
philadelpheni po. 48.1.p
philadelphii mater que pietas po. 34.1.p
phileros op. 42.1.m
philippi colonia 24.2.p & 15.1.f
philippopoli op. 34.1.f
philipporum oppidi portentum 175.2.p
philipporum oppidi rofa qualis. 244.1.f
philiscum op. 46.2.m
philocalia op. 51.2.f
philomeliensis po. 47.1.p
philos insula 58.2.p
philotera op. 61.2.f
phina op. 34.1.p
phinopolis 34.2.m & 50.2.f
phyrites flu. 48.1.f
phloros op. 35.2.p
pinaria insula 35.1.m
pinara op. 46.2.f & 47.1.f
pinarix po. 46.1.m
pinarus flu. 46.2.f
pindarus mons 49.1.p
pindictora op. 62.2.m
pindus mons 31.2.m
pindus mons & op. 33.2.p
pinguis fluvius 31.1.m
pinneses po. 28.1.p
pinthienfes po. 26.2.f
pion mons 48.1.f
pioniae op. 49.1.p
pioniae po. 48.2.f
pyrae portus mirum 16.2.p

phoebae insula 50.2.f
phoebice regio 44.2.f & 45.2.m & 410.1.p
phoenice insula 25.2.f & 36.1.m & 50.1.p
phoenices in Hispania 21.2.p
phoenix fluvius 33.2.m
phoenicis regionis finis 46.1.p
phoenicum mare quod 44.2.f & 97.1.p
pyrene Corinth' fons 32.1.f
pyrenaea Venus 22.1.f
pyrenaei montes quales 21.1.m & 22.2.f & 39.2.p & 40.1.m
pyreneus saltus 39.1.f
pyrenes mulieris fabula 21.2.p
Reliqua quare parte prima.
pyrgenses po. 33.1.p
pyryg op. 24.1.m
pyrros op. 47.2.m
pyrpyle insula 36.1.p
pyraeus portus 33.1.m
pyrtha op. 17.1.p & 32.1.m & 33.2.f & 35.2.f
pyrtha Lyciae op. 47.1.f
pyrtha Cariae op. 48.1.p
pyrtha insula 50.1.p
pyrthe insula 49.2.m
pyrrheum nemus 170.2.f
pifa Achaiae op. 32.2.p
pifa Herutiae op. 24.1.m
pifanae aquae mirae 18.2.f
pifaurum fluvius & op. 28.1.f
pifene po. 21.1.f
pifcium corijs vestiti homines 58.1.f
pifnates po. 28.2.p
pifidia regio 50.1.f & 65.1.m
pifida po. 47.1.p
pifitratu insula 49.2.f
pifites fluvius 51.2.f
pifitira insula 49.2.f
pifitorium op. 24.1.m
pifuerres po. 28.2.p
pitane op. 32.1.m & 48.2.f & 396.2.f
pitara op. 62.2.f
pitaeum op. 47.2.f
pitcheufa insulae vnde dicta 16.2.m
pitcheufa insula in Campano finu orta 16.2.m
pythia fons 350.2.p
pichusa insula 35.1.f & 49.2.f
pityulae insulae vnde & vbi 25.2.m
pityulae op. 50.1.m
pythos come 110.2.m
pythopolis op. 50.2.p
pytinaris fluvius 19.1.p
pityodes insula 50.2.f
pityonensius insula 35.1.f
pityonia insula 49.2.p
pityus op. 52.1.m
pityusa op. 48.1.m
pitulani po. 28.2.p
pitulum op. 25.1.m
pixonates, id est, Euphrates fluvius 46.1.f
pyxus op. 25.1.f
Placentia op. 28.2.m
placentinus fluvius ibidem f.
placia op. 50.1.m
planaria insula 26.1.m & 64.1.f
planasia insula 26.1.m
planetae insulae 53.1.m
plangentes po. 28.2.p
planitis promontorium 32.2.p
planus fluvius 50.2.p

plantanistum op. 47.1.p
platage insula 36.1.f
platee insulae 49.2.f
platea insula 36.1.f
platee op. 33.1.f
platee insulae 35.2.m
plenienses po. 28.1.f
pleuron op. 32.1.p
plinius in orbis descriptione Augustum sequitur 23.2.f
Reliqua quare parte prima.
plitanae insulae 49.2.f
plotae insulae 35.1.f
plumbarij po. 40.1.m
plumbi copia ingens ibidem
pluualia insula 64.1.f
Podalia op. 47.1.f
pocella insula 49.2.p
pocella op. 35.2.f
pocmaneni po. 48.2.f
pocnorum per alpes transitus 29.1.m
pocnian Hispania 21.2.p
pocning Alpium fauces 29.1.m
pocnorum origo unde 21.2.p
Pola colonia 29.2.m
Polemonium op. 51.2.m
Polendos insula 36.2.m
Polentia op. 24.1.p & 396.1.p
Polentini Piceni po. 28.1.f
Polichnae po. 48.2.f
Polydora insula 50.2.f
Polydori tumulus vbi 34.2.p
Polyegos insula 36.1.f
Polymedia op. 48.2.f
Polytheium op. 35.2.p
polytelia op. 58.2.f
politeorgeas regio 48.2.f
politorium op. 25.1.m
pollentia op. 35.2.m & 92.1.p
pollutini po. 25.1.f
pommetia op. ibidem
pompeionenses po. 22.2.p
Pompeii mortis signum vbi 44.1.m
Pompeii op. 24.2.f
Pompeii tumulus 45.1.p
Reliqua quare parte prima.
Pompeopolis op. 46.2.f & 51.2.p
Pomponiana insula 25.2.f
pythia fons 350.2.p
Poneropolis op. 34.1.f
Pontiae insulae 26.1.m
Pontia insula 26.2.p
Pontina palus vbi 24.2.m
Pontinae paludes 296.2.p
Portus Euxinus Aenus dictus 36.2.f
Ponti Euxini descriptio & nomen vnde 51.1.p
Ponti Euxini mensura 36.2.f & 51.1.m
Ponti insulae 38.1.p
Ponti gntus nunquam reciprocatur ibidem
Ponti oris latitudo 20.1.f
Ponti cafores 358.2.m
Ponti insulae quot 53.1.m per totum.
Ponti Rex Pharnaces 374.2.f
Ponti alumen 397.2.p
Ponti opalus 415.2.f
Pontici maris descriptio 36.2.m & inde
Pontici maris circuitus quot passuum milia continet ibidem
pontici & Caspji maris inter se distantia 14.1.m & 53.1.m

popilij totum 28.2.m
populonia insula 26.1.m
populonium op. 24.1.m
porciferi fluvius 24.1.p
porosolene insula 94.2.p
porosolene insula 49.2.f
porphyrione insula 50.2.f
porphyris insula 35.1.f & 49.2.p
portu Caucaei 53.1.m & 53.2.f
porthmum op. 35.2.f
porthmos quid 25.2.p
portunata insula 30.1.f
portus magnus 41.2.m
posidium Macedoniae oppidum 34.1.m
posidium oppidum aliud 46.1.p
posinge po. 56.1.m
posideum promontorium & op. 48.1.m
posidonia op. 25.1.f
posideus alucus 49.1.f
poramos op. 33.1.m
porentia oppidum 24.1.p & 28.1.m
porentini po. 27.1.f
pormi loci mirum 290.2.f
pormi op. 33.2.m
potida op. 12.1.m & 34.1.m
pragnest fortunae septimum a quo 409.2.f
pragnestini po. 25.1.p
prepeinthus insula 36.1.p
preramari po. 39.2.m
pragnum Lulium 40.1.p
prae caput saxi inter vbi 42.2.f
pragi po. 55.2.m
pragranus ager 28.1.m
prafiane insula 55.2.f
prafii po. 55.2.m & 34.1.f
priante populi 34.1.f
priaponesos insula 49.2.m
priapos insula ibidem f.
priapos op. 50.1.m
priapos po. 36.2.m
priene oppidum 48.1.m
prille fluvius 24.1.m
primis oppidum 62.2.p
prinoefia insula 35.1.m
prion mons 49.2.m
prycaneum locus 404.2.f
priuernates po. 25.1.p
probalinthos op. 33.1.m
proceraffis oppidum 50.2.m
prochya insula 16.2.m & 26.1.m
proconnesus insula 50.2.f
procuse insula 49.2.f
progne insula 49.2.p
prophata op. 55.1.m & 57.1.f
propontidis descriptio 36.2.m
propontidis pisces quales 97.2.f
propontidis magnitudo 36.2.m
propontidis mensura 50.2.f
propontidis insulae ibidem
propontidis zelia que 50.1.m
prolda op. 62.2.p
proloptis praefectura 43.2.p
prote insula 25.2.m & 35.1.f
protesilai turris delubrumque 34.2.f
potropi po. 27.2.f
prufam op. Hannibal condidit 50.2.p

pyrae portus 33.1.m
pyrene Corinth' fons 32.1.f
pyrenaea Venus 22.1.f
pyrenaei montes quales 21.1.m & 22.2.f & 39.2.p & 40.1.m
pyreneus saltus 39.1.f
pyrenes mulieris fabula 21.2.p
Reliqua quare parte prima.
pyrgenses po. 33.1.p
pyryg op. 24.1.m
pyrros op. 47.2.m
pyrpyle insula 36.1.p
pyraeus portus 33.1.m
pyrtha op. 17.1.p & 32.1.m & 33.2.f & 35.2.f
pyrtha Lyciae op. 47.1.f
pyrtha Cariae op. 48.1.p
pyrtha insula 50.1.p
pyrthe insula 49.2.m
pyrrheum nemus 170.2.f
pifa Achaiae op. 32.2.p
pifa Herutiae op. 24.1.m
pifanae aquae mirae 18.2.f
pifaurum fluvius & op. 28.1.f
pifene po. 21.1.f
pifcium corijs vestiti homines 58.1.f
pifnates po. 28.2.p
pifidia regio 50.1.f & 65.1.m
pifida po. 47.1.p
pifitratu insula 49.2.f
pifites fluvius 51.2.f
pifitira insula 49.2.f
pifitorium op. 24.1.m
pifuerres po. 28.2.p
pitane op. 32.1.m & 48.2.f & 396.2.f
pitara op. 62.2.f
pitaeum op. 47.2.f
pitcheufa insulae vnde dicta 16.2.m
pitcheufa insula in Campano finu orta 16.2.m
pythia fons 350.2.p
pichusa insula 35.1.f & 49.2.f
pityulae insulae vnde & vbi 25.2.m
pityulae op. 50.1.m
pythos come 110.2.m
pythopolis op. 50.2.p
pytinaris fluvius 19.1.p
pityodes insula 50.2.f
pityonensius insula 35.1.f
pityonia insula 49.2.p
pityus op. 52.1.m
pityusa op. 48.1.m
pitulani po. 28.2.p
pitulum op. 25.1.m
pixonates, id est, Euphrates fluvius 46.1.f
pyxus op. 25.1.f
Placentia op. 28.2.m
placentinus fluvius ibidem f.
placia op. 50.1.m
planaria insula 26.1.m & 64.1.f
planasia insula 26.1.m
planetae insulae 53.1.m
plangentes po. 28.2.p
planitis promontorium 32.2.p
planus fluvius 50.2.p

plantanistum op. 47.1.p
platage insula 36.1.f
platee insulae 49.2.f
platea insula 36.1.f
platee op. 33.1.f
platee insulae 35.2.m
plenienses po. 28.1.f
pleuron op. 32.1.p
plinius in orbis descriptione Augustum sequitur 23.2.f
Reliqua quare parte prima.
plitanae insulae 49.2.f
plotae insulae 35.1.f
plumbarij po. 40.1.m
plumbi copia ingens ibidem
pluualia insula 64.1.f
Podalia op. 47.1.f
pocella insula 49.2.p
pocella op. 35.2.f
pocmaneni po. 48.2.f
pocnorum per alpes transitus 29.1.m
pocnian Hispania 21.2.p
pocning Alpium fauces 29.1.m
pocnorum origo unde 21.2.p
Pola colonia 29.2.m
Polemonium op. 51.2.m
Polendos insula 36.2.m
Polentia op. 24.1.p & 396.1.p
Polentini Piceni po. 28.1.f
Polichnae po. 48.2.f
Polydora insula 50.2.f
Polydori tumulus vbi 34.2.p
Polyegos insula 36.1.f
Polymedia op. 48.2.f
Polytheium op. 35.2.p
polytelia op. 58.2.f
politeorgeas regio 48.2.f
politorium op. 25.1.m
pollentia op. 35.2.m & 92.1.p
pollutini po. 25.1.f
pommetia op. ibidem
pompeionenses po. 22.2.p
Pompeii mortis signum vbi 44.1.m
Pompeii op. 24.2.f
Pompeii tumulus 45.1.p
Reliqua quare parte prima.
Pompeopolis op. 46.2.f & 51.2.p
Pomponiana insula 25.2.f
pythia fons 350.2.p
Poneropolis op. 34.1.f
Pontiae insulae 26.1.m
Pontia insula 26.2.p
Pontina palus vbi 24.2.m
Pontinae paludes 296.2.p
Portus Euxinus Aenus dictus 36.2.f
Ponti Euxini descriptio & nomen vnde 51.1.p
Ponti Euxini mensura 36.2.f & 51.1.m
Ponti insulae 38.1.p
Ponti gntus nunquam reciprocatur ibidem
Ponti oris latitudo 20.1.f
Ponti cafores 358.2.m
Ponti insulae quot 53.1.m per totum.
Ponti Rex Pharnaces 374.2.f
Ponti alumen 397.2.p
Ponti opalus 415.2.f
Pontici maris descriptio 36.2.m & inde
Pontici maris circuitus quot passuum milia continet ibidem
pontici & Caspji maris inter se distantia 14.1.m & 53.1.m

popilij totum 28.2.m
populonia insula 26.1.m
populonium op. 24.1.m
porciferi fluvius 24.1.p
porosolene insula 94.2.p
porosolene insula 49.2.f
porphyrione insula 50.2.f
porphyris insula 35.1.f & 49.2.p
portu Caucaei 53.1.m & 53.2.f
porthmum op. 35.2.f
porthmos quid 25.2.p
portunata insula 30.1.f
portus magnus 41.2.m
posidium Macedoniae oppidum 34.1.m
posidium oppidum aliud 46.1.p
posinge po. 56.1.m
posideum promontorium & op. 48.1.m
posidonia op. 25.1.f
posideus alucus 49.1.f
poramos op. 33.1.m
porentia oppidum 24.1.p & 28.1.m
porentini po. 27.1.f
pormi loci mirum 290.2.f
pormi op. 33.2.m
potida op. 12.1.m & 34.1.m
pragnest fortunae septimum a quo 409.2.f
pragnestini po. 25.1.p
prepeinthus insula 36.1.p
preramari po. 39.2.m
pragnum Lulium 40.1.p
prae caput saxi inter vbi 42.2.f
pragi po. 55.2.m
pragranus ager 28.1.m
prafiane insula 55.2.f
prafii po. 55.2.m & 34.1.f
priante populi 34.1.f
priaponesos insula 49.2.m
priapos insula ibidem f.
priapos op. 50.1.m
priapos po. 36.2.m
priene oppidum 48.1.m
prille fluvius 24.1.m
primis oppidum 62.2.p
prinoefia insula 35.1.m
prion mons 49.2.m
prycaneum locus 404.2.f
priuernates po. 25.1.p
probalinthos op. 33.1.m
proceraffis oppidum 50.2.m
prochya insula 16.2.m & 26.1.m
proconnesus insula 50.2.f
procuse insula 49.2.f
progne insula 49.2.p
prophata op. 55.1.m & 57.1.f
propontidis descriptio 36.2.m
propontidis pisces quales 97.2.f
propontidis magnitudo 36.2.m
propontidis mensura 50.2.f
propontidis insulae ibidem
propontidis zelia que 50.1.m
prolda op. 62.2.p
proloptis praefectura 43.2.p
prote insula 25.2.m & 35.1.f
protesilai turris delubrumque 34.2.f
potropi po. 27.2.f
prufam op. Hannibal condidit 50.2.p

Indicis Pliniani

Pharmate fons 32.2.f. & 33.1.f.
psammathus op. 32.2.m.
pselchis op. 62.2.m.
psefij op. 52.1.f.
pseudodecimianus tractus 163.1.p.
pseudopylax insulae 62.1.f.
pseudostoma Danubij ostium 37.1.p.
psile insula 49.2.f.
psylli po. contra serpentes 85.2.f.
psylli Africæ po. vbi & 66.2.m.
psyllis fluvius 51.1.m.
psylla insula 49.2.m.
psyllaria insula 35.2.m.
psycaras fluvius 54.2.f.
psophis op. 33.1.p.
preleas op. 48.1.f.
preleon op. 32.2.m. & 33.2.m.
prethethu præfectura 43.2.p.
preros insula 61.1.p.
pterophorus regio 37.2.m.
psychia insula 35.1.m.
proembari po. 63.2.m.
proemphane po. ibidem
protemais op. vbi 15.1.m. & 61.2.m. & 62.1.p. & 65.1.p.
protemais op. 42.1.f. & 2.p. & 44.1.f.
protemais colonia & 41.0.1.p. 45.2.m.
protemazum op. 61.2.f.
Pucinum castrillum 29.1.f.
pullaria insula 31.1.f.
pumas flu. 55.1.f.
purpura Getulica vbi purpuraria insulae ibidem
puteoli oppidum 24.2.f. & 349.2.m.
puteolanus specus 17.1.m.
puteolanum purpurillum 389.1.p.

Q VARIATES po. 23.1.m.
querqueni po. 23.2.f.
querquetulani po. 25.1.f.
quiza Xenitana op. 41.2.m.

RACHIA legatus 56.2.f.
rachia pater 57.1.p.
ramisi po. 60.2.p.
rani po. 52.2.p.
raphane op. 54.1.p.
rapla op. 42.2.f.
tarungæ po. 56.1.p.
rataneum op. 30.2.p.
rauennæ nocturna lampas 403.2.f.
rauenna & eius fluvius 28.2.m. & 29.2.p.
rauricum op. 37.1.p.
raurici po. 39.1.m.
raurica colonia ibidem
Reatipi po. 28.1.p.
reatini agri mirus fons 18.2.m.
reatini agri mirum 17.1.f.
reatina palus 18.2.m.
regiæ aquæ fons 31.2.f.
regiætes po. 28.2.m.
regienfes po. ibidem
regillus lacus 368.1.f.
regina op. 21.2.f.

regnum foeminarum 56.1.m.
regum expertes homines ibid. p. remi po. 39.1.m.
resitosa colonia 34.2.f.
restituta Iulia op. 21.2.f.
rhada ta op. 62.2.p.
rhamnus op. Cretæ 35.2.p.
rhammei po. à quo 61.1.f.
rhamnus pagus 33.1.f. & 339.2.f.
raphana op. 45.2.m.
rapheia op. 45.1.m.
rhaui po. 61.1.f.
rhebas fluvius 51.1.m.
rhedones po. 39.1.m.
rhegia columna locus 25.1.f.
rhegium Italiz op. 23.2.m.
rhene insula 36.1.m.
rhemnia op. 62.2.p.
rhemus Italiz fluvius 28.2.f.
rhenus Germaniz fluvius 38.2.m.
rheni pisces 97.2.p.
rhenus Bononiens fluvius optimos habet calamos 177.1.p.
rheni fluij insulae 39.1.m.
rheni fluij accolæ qui 30.1.p. & 39.1.m.
rheni ostiorum nomina 38.2.m.
rheni fluij insulae 39.1.m.
rheti po. ibidem
rhesperia insula 49.2.f.
rhesus fluvius 49.1.p.
rhetæui Arabes 46.2.p.
rhetæa lictora 49.1.p.
rhetæum op. ibidem
rhetica regio 29.2.m.
rhetus dux à Gallis pulsus 30.1.p.
rheti po. vbi 30.1.p. & f.
rheti Thulcorum op. 30.1.p.
rhetorum gentes plures ibidem
rhimæia insula 60.2.f.
rhinnici po. 54.2.p.
rhimosoli po. 52.2.p.
rhyndacus flu. 48.2.f. & 50.1.m. & 2.f. & 82.1.m.
rhinocolura op. 45.1.m.
rhetia 38.2.p.
rhion promon. 32.1.p. & 2.p.
rhipara insula 49.2.f.
rhitymna op. 35.2.p.
rhition op. ibidem
rhizinium op. 30.2.m.
rhizus op. 33.2.f.
rhoali po. 46.2.p.
rhoas fluvius 52.1.p.
rhoas op. 47.2.f.
rhoda op. 23.1.p.
rhodani fluij descriptio ibid.
rhodani ora duo quæ ibidem in rhodanus fluvius vnde dictus ibidem
rhodani fossa à quo ibidem
rhodani fontis accolæ 30.1.p.
rhodanus fluvius 18.2.m.
rodapha op. 55.1.f.
rhodi mensura & op. 49.2.p.
rhodi diebus omnibus sol videtur 12.2.p.
rhodi diuersa nomina 49.2.p.
rhodus aquilam non habet 111.2.m.
rhodi insulae descriptio 16.2.m. & 47.2.m. & 49.2.p.
rhodus insul. 36.1.f. & 65.1.m.
rhodus templum Bacchi habet 375.1.p.

rhodos insula nata 16.2.m.
rhodiorum insulae 49.2.p.
rhodos op. ibidem
Reliqua quære parte prima.
rhodiopolis op. 47.1.f.
rhodius op. & fluvius 49.1.p.
rhodiuffa insulae 50.2.f.
rhodope mons 31.2.f. & 34.1.p. & f.
rheæus amnis 51.1.m.
rheæias fluvius 34.1.p.
rhogæ insulae 49.2.p.
rholij montes 46.1.m.
rholos op. 38.1.p.
rhopodusa insula 38.1.p.
rhubia op. 27.2.m.
rhumia op. 62.2.m.
Ricinenses po. 28.1.f.
ricinea insula 38.2.f.
rinuci po. 39.1.p.
ripepora op. 21.2.m.
riphearma op. 61.1.f.
ripheai montes 37.2.m. & 47.1.m. & 52.1.p. & 53.1.f.
rita fluvius 34.2.m.
rifardis portus 41.2.m.
Rode fluvius 37.1.m.
roma descriptio 55.1.p.
romæ nomē alterum ignotum ibidem
roma quot portas habuit à principio ibidem
romæ ambitus quantus ibidem
romæ montes, regiones, eompieta ibidem
romæ magnæ nulla vrbs comparari potest ibidem
roma terrarum caput 23.1.f.
roma quantum à mari distet ibidem
romæ palatium vnde 33.1.p.
Reliqua quære parte prima.
romanz portæ triginta septem 25.1.m.
romanz de rebus primus externorum Theophrastus scripsit 24.2.p.
romana legatio ad magnū Alexandrum ibidem in romani imperij tenuē initium 24.2.p.
romanum forum 25.1.m.
roma à Gallis capta 24.2.p.
romani imperij in oriente terminini 59.1.p.
Reliqua quære parte prima.
romatium fluvius & portus 29.1.f.
romulense op. 21.2.m.
roxolani po. 37.1.p.
Rubeas promontorium 38.1.f.
rubico fluvius 28.2.p.
rubrensis lacus 23.1.p.
rubrum mare quare 58.1.m.
rubrum mare quantum à Pelusio distet 44.2.f.
rubri maris sinuum nomina ibidem
rubri maris diuisio 58.1.m.
rubri maris fructices 18.2.f.
rubri maris ad Nilum fossa 61.2.f.
rubri maris curialium 358.1.m.
rubro mari Aegyptus depressior 61.2.f.
rubricarum fluvius 22.1.f.
rubustini po. 27.2.f.
rugufi po. 30.1.m.
rufardir op. 41.2.m.
ruficino op. 23.1.p.

rufconizæ colonia 41.2.m.
ruscium op. ibidem
ruscellana colonia 24.1.m.
ruscicade op. 41.2.f.
ruspina op. 42.1.p.
ruteni Galliz po. 23.1.f.
Rutuli in Latio 24.2.p.
rutuba fluvius 24.1.p.
rutubis portus 41.1.m.
ruzafus op. 41.2.m.

S

SABABIT ditissimi 61.2.p.
Sabe op. 50.1.p.
Sabæi Arabum po. vbi 61.1.p.
Sabæorum insulae plures ibidem
sabis fluvius 58.1.m.
Sabarbares po. 42.1.f.
Sabaria colonia 30.2.f.
Sabatium vadum portus 24.1.p.
Sabara op. 59.2.f.
Sabarra op. 61.1.m.
Sabbelli po. 28.1.p.
Sabini vnde dicti 28.1.m.
Sabini agri lapis ardens 19.2.f. & 407.1.p.
Sabiorum situs 28.1.p. & Reliqua quære parte prima.
Sabrata op. 42.2.m.
Sace Scythæ dicti 54.2.p.
Sace po. ibidem
Saccassani po. 53.1.p.
Saci op. 21.2.m.
Sacrum promontorium 40.1.p.
Saci homines ab omnibus illis vbi 53.1.f.
Sadanus insula 62.1.f.
Sadarus fluvius 57.1.f.
Sadinates po. 28.2.p.
Sagaleffos op. 47.1.p.
Saganos fluvius 58.2.p.
Saggaricus sinus 37.1.m.
Sagis Padi portus 28.2.f.
Sagouia op. 22.2.m.
Sagra fluvius 27.1.m.
Sagrus mons 59.2.m.
Saguntia op. 22.2.m.
Saguti sinus 41.1.p.
Sape op. 63.2.p.
Saiace op. 61.1.f.
Sais op. 44.2.p.
Saitis præfectura 43.2.p.
Saitæ po. 59.2.f.
Sala fluvius & op. 40.2.f. & 41.1.p.
Sala gens 52.1.p.
Salabastiz po. 56.1.m.
Salamis op. 49.1.f.
Salinæ sal 354.1.f.
Salaminæ insulae 49.1.f.
Salamis insula 35.2.m.
Salaphitanum op. 42.1.f.
Salapia op. 27.2.m.
Salariensis colonia 22.2.p.
Salasti po. 30.1.p. & 207.2.p.
Salaforum Augusta 29.1.m.
Salatia op. 40.1.p.
Salde colonia 41.2.m.
Salduba op. 21.1.f.
Sale flagnum 48.2.p.
Salentinum promon. 30.2.f.
Salentini po. 23.2.p. & 27.1.f.
Salernum op. 25.1.f.
Salij po. 24.1.p. & 29.1.m.
Salis montes vbi 313.2.m.
Salmani po. 58.2.f.
Salobria

Salobriæ po. 56.1.m.
Salona oppidum. 30.2.p.
Salos fluvius 58.2.p.
Saluæares insulae vnde Salua oppidum. 17.1.f.
Saluarientis Cæsaris. 22.1.p.
Samarabiz po. 56.1.f.
Samararia regio 45.1.m. & 65.1.p.
Sambracate insula 61.1.p.
Sambraceni populi 56.1.f.
Sambri oppidum 63.2.p.
Sambriarum regio ibid.
Samius Labyrinthus 380.2.f.
Sammei populi 61.1.f.
Sammonium promontorium. 37.2.m. & 36.1.f.
Sannites populi 28.1.p.
Sannites po. à quo uicti. 368.1.f.
Sanne insula 35.1.f.
Sannionum op. 48.1.f.
Samos insula. 49.2.m. & 83.2.p.
Samositate flagnum 19.1.f.
Samosata op. 19.1.f. & 46.1.f. & 2.p.
Samotheacia insula 36.2.m. & 42.1.p.
Samotheacia qui dij coluntur. 400.1.m.
Sanagenes po. 23.1.f.
Sandalion insula 50.1.p.
Sandaliotis. Sardinia 26.2.p.
Sanderitæres populi 31.1.p.
Sandura op. 62.2.p.
Sandus idem qui Indus flu. 55.2.f.
Sanga fluvius 39.2.p.
Sangarius fluvius. 50.2.p. & 51.1.m.
Sannigarum gens 52.1.p.
Sannorum gens 51.2.f.
Santonos po. 39.1.f.
Santonum litus 95.1.f.
Sapces mons 36.2.p.
Sapæi po. 34.1.f. & 52.2.p.
Sapen oppidum 63.2.p.
Saprene insula 36.2.p.
Sapis fluvius 28.2.m.
Saranates populi ibid.
Saranga po. 54.1.f.
Saraparæ po. ibid.
Sardabala fluvius 41.2.m.
Sardemifus mons 47.1.p.
Sardiates po. 30.2.p.
Sardiana iurisdicctio 48.1.p.
Sardiniz descriptio 26.1.f.
Sardiniz Alumen 397.2.p.
Sardiniz situs & magnitudo. 26.1.f.
Sardinia quantum distet ab Africa ibid.
Sardiniz Creta 398.1.f.
Sardinia à Gadibus distantia. 26.1.f.
Sardinia Sandaliois vnde dicta. ibid.
Sardinizæ populi ibid.
Sardis oppidum 48.1.p.
Sardorum mare quod 45.2.m.
Sardorum regio 23.1.p.
Sarepta oppidum 45.2.f.
Sargaurane regio 45.2.m.
Sarguntia oppidum 22.1.p.
Sarmatæ po. 34.1.f. & 37.1.m. & 53.2.m. & 37.2.f.
Sarmatæ Sauromatæ ijdem po. 37.1.p.
Sarmatæ quid cū equis 90.1.m.
Sarmatæ montes iacolunt 37.1.m.

Reliqua quære parte prima.
Sarmatica insula 37.1.p.
Sapgi populi 52.2.p.
Sarmatiz mensura 37.2.f.
Sarnax oppidum 49.1.p.
Sarnus fluvius 24.2.f.
Saronicus sinus 32.1.m. & 32.2.f.
Saronicus sinus vnde dict. 32.2.f.
Sarophages po. 56.1.m.
Saros fluvius 46.2.f.
Sarpedon promon. ibid.
Sarraceni populi 61.1.m.
Sarranates po. 28.2.p.
Sarrures po. 30.1.p.
Sarus fluvius 51.2.p.
Sarina portus 27.2.p.
Saronis insula piratarum. 31.1.f.
Sarusi po. 55.2.m.
Sassumini po. 39.1.f.
Satachi po. 37.2.p.
Sataros op. 47.1.f.
Satarnei po. 52.2.p.
Sathyri homines quales 43.1.m. & 67.1.m.
Sathyrorum lacunia 41.1.p.
Sathyrorum terra qualis 64.1.p.
Saticum op. 25.1.m.
Saturchei po. 52.2.p.
Saturum non fuisse in Hispania 21.2.p.
Saturni promotorium 22.1.m.
Saturni lacus 350.2.p.
Reliqua quære parte prima.
Satura oppidum ubi 25.1.m.
Saturini po. 24.1.f.
Sautones po. 28.1.p.
Saus fluvius 24.2.f.
Sauromata Sarmatæ ijdem populi 37.1.p. & 2.m.
Sauromata po. ubi 37.2.m. & 52.1.m. & f. & 53.2.m. & 36.2.m.
Saus flu. 29.2.p. & 31.1.p.
Saxinæ po. 62.1.f.
Scadira insula 36.2.p.
Scalabis colonia 40.1.p.
Scalabitanus conuentus ibid.
Scaldis fluvius 38.2.p. & 39.1.p.
Scamander fluvius 48.2.f.
Scamandria op. 49.1.p.
Scammos op. 62.2.m.
Scandalios insula 49.2.m.
Scandia insula 39.1.p.
Scandinauia insula 38.1.f.
Scantata op. 61.1.f.
Scantiz aquæ 19.2.f.
Scapos insula 36.2.m.
Scapria op. 25.1.m.
Scarabantia op. 30.2.f.
Scardonata op. 30.2.p.
Scardonitanus conuentus. 30.1.f.
Scarphia insula 35.2.m.
Scatebra fluvius 18.2.f.
Scaceriges fluvius 52.1.m.
Scelati po. 41.1.p.
Sceneos locus 62.1.f.
Scenita po. 44.2.m. & 59.1.f. & 60.2.p. & 61.1.p.
Scepis regio 48.2.f. & 13.1.m.
Schœnus portus 33.1.m.
Schœnos op. ibid.
Scheria insula 35.1.m.
Schioua insula 36.1.m.
Schiœnus sinus 47.2.m.
Schytharum insula 36.1.p.
Schydra op. 34.1.p.
Schylyace op. 50.1.f.
Schylyaceum sinus 27.1.m.

Reliqua quære parte prima.
Scylla scopulus 26.2.m.
Scylla insula 36.2.m.
Scyllæ monstri mater 25.2.p.
Scylletium peninsula 27.1.m.
Sylleum op. 25.2.p. & 32.2.m.
Selone op. 34.1.p.
Scioella mons 32.2.p.
Sciopodes po. 67.1.m.
Scipionis rocus in Hispania. 21.2.p.
Reliqua quære parte prima.
Scyreticum metallum. 350.2.f.
Scyri po. 38.1.f. & 57.1.f.
Scyri insula mirus lapis 406.2.m.
Scyronia saxa 33.1.m.
Scyros insula 36.1.p. & 2.p.
Scyretari po. 30.2.p.
Scytala insula 62.1.p.
Scythari po. descriptio 137.1.p.
Scytharum nomen in Germanos tranfit ibid.
Scytharum mores 66.2.p.
Scytharum po. 54.2.p. per totū
Scythæ Sacæ dieti ibidem
Scythæ ponto contermini 13.2.f. & 3.1.m.
Scythæ Thraciz po. 34.1.f.
Scythæ Aroteræ ibidem. 2.m.
Scythæ à Seruis orti 37.1.p.
Scythæ Taurici ibidem. f.
Scythæ & Parthi ex æquo uiuunt. 58.2.p.
Scythæ equitatus gloria strepit. 89.2.f.
Scythæ per bella equabus uti mullunt 90.1.f.
Scythiz po. ubi 53.1.f. & 3.p. & m.
Scythæ gens seuissima humanis uelicitur corporibus 54.2.m.
Scythæ anthropophagi. 66.2.p.
Scythiz mira animalia 82.1.f.
Scythia non habet fulmina. 11.1.p.
Scythia ubi inhabitabilis 54.2.m.
Scythiz omnis mensura. 37.2.p.
Scythici arcus forma in mari pōtico 36.2.f.
Scythici Smaragdi quales 414.2.m. & inde 54.1.f.
Scythici Oceani insulae 38.1.p.
Scythicus mons 47.1.f.
Scythici Oceani gentes 53.1.f.
per totum
Scythicum Oceanum dulcem esse 54.2.m.
Scythicum promont. ibidem
Scythicæ immanes feræ ibidem
Reliqua quære parte prima.
Scythopolis op. 45.2.m.
Scythotauri po. 37.2.p.
Scodera op. 30.2.m.
Schœnos mensuræ genus 44.2.p.
Scolos op. 33.1.f.
Scopelos insul. 49.2.f. & 50.2.m.
Scope insula 34.1.p. & 50.2.f.
Scordilci po. 31.1.p.
Scotusa op. 34.2.p.
Scoruffi po. 34.1.p.
Scultenna flu. 28.2.f.
Scultini po. 30.1.f.
Seba op. 62.2.m.
Sebaste op. 45.1.m.
Sebasteni po. 50.2.p.
Sebastia op. 51.2.p.
Sebastopolis op. 48.2.f. & 51.2.p. & 52.1.p.

Sebennitis præfectura 43.2.p.
Sebitanicum Nili ostium 44.2.p.
Sebinus lacus 29.2.f.
Semberitarum insula 63.2.m.
Semberitarum op. 63.2.p.
Secande op. ibid.
Secufiani po. 39.1.m.
Secuffes po. 30.1.p.
Sedibonates po. 39.1.f.
Sedetani 22.2.p.
Seduni po. 30.1.m.
Segasmala op. 62.2.p.
Segede op. 21.2.p. & f.
Segeltani po. 26.2.f.
Segesta op. 24.1.p.
Segestica insula 31.1.p.
Segeste op. 29.2.m.
Segisamulienfes po. 22.2.m.
Segisamonenfes po. ibidem
Segisenses po. 22.2.p.
Segmenta mundi quæ 64.2.f.
Segobrica op. 408.1.f.
Segobrigenfes po. 22.2.m.
Segouellanorum regio 23.1.m.
Segusio op. 29.1.m.
Sclachusa insula 35.2.p.
Sclenciam Euphrates perlabitur 46.2.m. & f. & 59.1.f.
Sclencia ad Tigrin 46.2.p.
Sclencia op. 44.2.f. & 46.1.p. & m. & 48.1.p. & 53.2.f. & 58.2.f. & 59.1.p. & 60.1.p. & 65.1.p. & m.
Sclencenfes po. 50.2.p.
Sclencus quæ maria unire tentat 53.1.m.
Sclencia mare 13.2.f.
Sclenci regis dux quis 55.1.p.
Reliqua quære parte prima.
Sclymbria op. 34.2.m.
Sclunentes oppida duo 48.1.f.
Sclunentij po. 26.2.f.
Sclunus op. ibidem. m.
Sclæ po. 31.2.m.
Sclæta po. 34.1.f.
Sclæbitis op. 63.2.p. & m.
Sclællitani po. 26.2.f.
Sclæmethos op. 47.2.f.
Sclæmiramis arg. & finis ubi. 54.1.f.
Sclæmus fluvius 27.1.m.
Sclendica regio 37.1.f.
Sclenensis colonia 24.1.m.
Sclenia op. 30.1.f.
Sclenates po. 39.1.f.
Sclenogallia op. 28.1.f.
Sclenonum Gallipolis 27.2.p.
Sclenones ubi interierint 28.2.m. & 24.1.f.
Sclenones Romam capiunt 28.2.m.
Sclenones po. 39.1.m.
Sclenta specus Dalmatiz 9.1.f.
Sclentates po. 28.2.p.
Sclerari po. 30.2.p.
Sclerula insula 49.2.m.
Sclerpias promontorium 33.2.f.
Sclerpinates po. 28.1.p.
Sclerpias fratres montes quare. 41.2.p.
Sclerpias pedani po. 28.1.f.
Sclerpias gentes quales. 15.2.p.
Sclerpias Oceanus 39.1.f.
Sclerpias frigora 53.1.f.
Sclerpias coloni 23.1.m.
Sclerpias po. 39.1.m.
Sclerpi po. 62.2.m. & feres

Pars Secunda.

Indicis Pliniani

Table of geographical and historical entries from Pliny's Index, including terms like zeutoni po, thessalonica op, tyde castellum, and tribolium op, with associated page numbers.

Pars Secunda.

Table of geographical and historical entries from Pliny's Index, including terms like tribolium op, tribulium op, tribulium op, and tribulium op, with associated page numbers.

Indicis Pliniani

uolcentium gens	ibidem m.	uifu op.	21.2.m.	2.&65.1.m.	zephyrium oppidum	37.2.p.
uolcorum litus	23.2.p. & 24.2.p.	Vfalitanum op.	42.1.m.	Xenitana Quizia op.	& 46.2.f.	
uolcentani po.	27.1.f.	ufar fluuius	41.1.m.	Xerxes Athon perfodit	34.1.m.	zephyria infula
uolcae rectofages	23.1.p.f.	ufidicani po.	28.2.p.	Reliqua quare parte prima.		16.2.f. & 34.1.f.
uolfinæ molæ verfatiles	407.1.p.	ufibaldi po.	63.2.m.	Xylenopolis op.	57.2.p.	zerbis fluuius
uolfinenſes lapides	408.2.f.	uſtica infula	26.2.f.	Xylopolita po.	34.1.p.	58.2.f.
uolfinenſes po.	24.1.f.	Vthina colonia	42.1.m.	Xyſitani po.	48.1.p.	zetis op.
uolubile op.	40.2.f.	urica op.	18.1.p. & 42.1.p.	Xoitis praefectura	43.2.p.	41.2.f.
uolfi po.	24.2.p.	utidorſi po.	53.2.m.			zeugmaris oppidi mira cathedra
uomanum flumen	28.1.m.	utus fluuius	31.1.m.	Z		384.2.m.
uoturi po.	50.2.o.	Vulcaniæ infule	27.1.p.	ZACYNTHVS	35.2.m.f.	zeugma op.
Vra locus	46.2.p.	uulgientum gens	23.1.f.	Zacynthi bitumen	397.1.m.	44.2.f. & 46.2.f.
uranopolis op.	34.1.m.	uulinum oppidum depopulatum	11.1.f.	zageræ po.	62.1.f.	& 58.2.f. & 59.1.p. & f.
urbes à mari abſorptæ	17.1.p.	uulinum oppi. totum fulmine concrematum	ibidem	zamareni po.	61.1.f.	Ziela op.
& inde		uulturnus fluuius, & oppidum	24.2.m.	zama op.	42.1.f. & 350.1.m.	51.2.m.
urbi gens	57.1.f.	uulturni maris vitrea harena	410.1.m.	zannes po.	62.2.m.	zigere op.
urbinates po.	28.2.p.	Vxama op.	22.2.m.	zandæ po.	26.2.f.	34.2.p.
urbabuma op.	62.2.m.			zapaortene regio	54.1.m.	zygæ po.
urci op.	22.1.m.			zarax op.	32.2.m.	40.2.m.
urgitanus locus	21.1.f.			zarangæ po.	57.1.f.	ziſis regio
urgo infula	26.1.m.			zarafparum op.	ibidem	52.1.f.
uria op.	21.2.f. & 27.2.m.			zaralpa op.	54.1.m.f.	ziras fluuius
uri po.	56.1.m.			Zela op.	34.2.f. & 51.2.p.	34.2.p.
urium fluuius	21.1.f.			zelia propontis quæ	50.1.m.	zizama op.
urpanus fluuius	31.1.p.			zephire infula	35.2.m.	zizerus fluuius, promontorium
urſentini po.	27.1.f.			zephyrium promontorium	25.2.p.	57.2.f.
						Zoela po.
						22.2.f.
						zoelium op.
						217.2.f.
						zone mons
						34.2.p.
						zonus fluuius
						53.2.p.
						zoroanda locus
						59.2.p.
						zotolis fluuius
						54.1.f.
						zotum op.
						62.2.p.
						Zurachi po.
						60.2.f.

PARTIS SECUNDÆ FINIS.